This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

VLAST

ČASOPIS PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

MAJETNÍK, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO VLAST.

REDAKTOR:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XXV. 1908—1909.

V PRAZE.
KNIHTISKÁRNA — DRUŽSTVO VLAST — NAKLADATELSTVÍ.
1908.

AP
52
.VE6
v.25

Obsah XXV. ročníku »Vlasti«.

A) Životopisy.

Bláha Tomáš: Msgr. Dr. Ant Horný, pap. prelát a kapitol. děkan ve Vídni 171
Herzig Jos.: Prof. Dr. Al. Musil 237
Jakoubek Otakar: Ludmila Grossmannová-Brodská 749
Kadeřávek Eug., Dr.: Dr. František Michl, profesor české university, upřímný katolík 346
K. V.: Jan Nepomucký Klein 359.
Meško Ksaver: Šimon Gregorčič. (Přel. E. Romar.) 22
Rezníček Václav Dr.: Jan hr. Harrach, 147
Škrdle Tom.: Jan Halouzka, 863
Tomíček Boh.: Václav Vlček, redaktor »Osvěty« 33

B) Články vědecké a poučné vůbec.

Blaťák Fr. P.: Z Porýnska a Holandska 128, 230
Halouzka Jan: Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě 321, 424, 507, 634, 708, 827, 980
Jakoubek Otakar: Kněží a česká hudba 419, 542
Jiroušek Tomáš Jos.: Dějiny social. hnutí v zemích koruny české (díl III.) 735, 859, 933 1064, 1118
Konečný Filip Jan: Volnomyšlenkářská theorie a křesť. názor světový 441, 481, 599, 726, 850, 941, 1045
Moravan: Epištoly školské 118, 195, 289, 385, 577, 663, 785, 897, 1009, 1089
Roubíček Sal., opat: Německo-Brodské gymnasium 1, 97
Řezníček Václav Dr.: Styky biskupa Jana L. Haye s Josefem Dobrovským 45
Škrdle Tomáš: Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni 29, 167, 248, 355, 647, 751. — Naše studia v Jindřichově Hradci 537, 605
Voborský Jan: Ústavy slepců v Rakousku, hlavně pak v král. Českem a humanitní práce rodiny Klárů 36, 135, 257, 334, 411, 513, 615, 740, 845, 948, 1055

C) Čtení zábavné.

Dostál Alois: Vůlí a rozumem 958, 1074, 1110
Chlumecký Adam: Staré vdavky (dokončení románu) 10, 105, 206
Mlha Jiří: Smrtka 126
Pittnerová Vlasta: V Olšovském mlýně 57, 157, 304, 405, 496, 589, 692, 802, 913, 1029, 1139
Śmiałowski E.: Pod Vídní. (Přeložil Fr. Wolf) 432, 526, 622

D) Básně.

Hais Jos. Týnecký: Karlov v Praze 368, Na dvoře u vás . . . 939
Hornov-Vladimír: K jubileu svat. Otce Pia X. 145
Choc Vilém: Spokojenost 263, Dvoje žití 220
Javornik Miloslav: Koleda 263
Karník Jan: Ze Žďárských hor 244, Semering v zimě 845, Meditace u Božího hrobu 598, Srpen 1159
Kouba Jos.: Vzpomínka 1081
Kovář Dr. M.: K srdci Tvému, Matko Páně 423, Pax vobis 502, Přišlé jaro 646, Veleb, duše, Hospodina 1062
Leubner Fr.: O čest a milost, heroitská comoedia o pěti dějstvích 100, 222, 297, 394, 487, 583, 683, 789, 907, 1021
Leubner Fr.: Requiem 7
Linhart Aud.: Hymny k sv. Josefu 535
Mlha Jiří: Slzy 127
Poledne Václav: Modlitba 940, Ve znamení kříže 1106
Radlický B.: Podzimní rondeau 125, Klekání 156, »Incipit vita nova« 238, Zimní pohádka 254, Píseň smuteční 524, Z nových veršů 621, 841, 955
Roháček Tom.: Proslov k sv. Martinu 172
Romar E.: Vánoční 247
Stupavský R.: Věčná lampa 28
Tichý Jarosl.: K jubileu vladařskému 193
Urban Fr. Jar.: Hvězdy 858
Zaletěl Prokop: Pravdy na obranu 44

E) Různé články.

Brodská L. Grossmannová: Před dvaceti pěti lety . . . 71
Jeho Eminence v domě družstva Vlast 456
Jindřich Karel: Ruský spisovatel o katol. řeholnicích 239. — Památná slavnost v Žolkwi 448
Klobouk Dr. Fr.: O dekretu kutnohorském 653
L + 30: Šedesát let polského tisku ve Slezsku 1082
Pavlík-Sychra Bol.: Protestantismus a spiritismus proti katolicismu 651, 764
Procházka Karel: Národopisné rozhledy 270, 988
Řehák Kar., Dr.: Majestát cís. Rudolfa II. 1159
Škrdle Tomáš: K našemu jubileu 264, 364, 548

F) Literatura.

a) Česká.

Apologie kardinála Dietrichštejna z r. 1619. Napsal Jan Tenora (V. Kunz) 661.
Bez rodičů od F. J. Andulika. (Dr. Fr. Klobouk) 375
Bludy a lži v dějinách od Hlavinky Al. (Ignát Zháněl) 374
Bohuslav Balbín T. J. Napsal A. Rejzek T. J. (L + h) 79
Bůh tomu chce! Úvahy od J. Říhánka (L + a) 178
Církevní dějiny všeobecné od Dr. Josefa Samsoura (J. Jezeřanský) 375
Co jest náboženství? Napsal V. Lefler. (L + ch) 179
Cyril. Ročník XXXV. (Dr. R. Zháněl) 997
Český včelař. Ročník XLII. (Ot. Jakoubek) 466
Český slovník bohovědný (V. Kunz) 563
Divoký muž od J. F. Karasa. (Dr. F. Klobouk) 466.
Dra Františka Ehrmanna, Obrázkový život svatých (Dr. R. Zháněl) 277
Exercicie čili duchovní cvičení od Dr. A. Ondrouška (Dr. R. Zháněl) 564
Exhorty ke katolické mládeži od Ed. Waschitzy (přel. Fr. Šebestík) 1182
Farní věstník úřední. Ročník I. (Dr. Rud. Zháněl) 176
Hlasy katol. spolku tiskového (Jos. Herzig) 177, 466
Chrysanthemy od P. Fl. Ferd. Březiny (Jan Voborský) 1181
Chudým dětem. Ročenka (P. Zaletěl) 375
Jaro mládí (J. Hradil) 884
Jubilejní pouť Moravanů do Říma r. 1908. Sestavil Leopold Kolísek (Ign. Zháněl) 1093
Jubilejní památník na oslavu 250. letého trvání c. k. gymnasia ve Slaném. Uspořádal PhDr. A. Krecar. (Alfons Neubauer) 83
Katolická mravouka od Dr. A. Vřešťála. (V. Kunz) 883
Když muži ze vsi odejdou. Napsala Kl. Viebigová. Přeložil Dr. J. Sterzinger (J. Jezeřanský) 883
Kdy byly stanoveny články víry, bludům Husovým protivné? Napsal Dr. Frant. Klobouk (Tom. Škrdle) 562
Knikovna »Kříže a Marie« (J. Herzig) 773
Konstantin-Cyrill a Methoděj, slovanští apoštolové od Fr. Snopka (V. Kunz) 464.
Kosmákovy spisy (díl XIII.) (Ign. Zháněl, 996
Laciná obrázková knihovna mládeže, (Jos. Fabian a Boh. Jiráček) pořádá V. Špaček 660, 1092
Literární novinky (Tom. Škrdle) 770, 881
Lourdy a jejich význam pro naši dobu od Dr. Cyrilla Sládečka (L + st) 179
Lucius Flavus. Román od Jos. Spielmanna (P. Zaletěl) 1090
Lze-li žíti mravně bez Boha a bez jeho přikázání? Od J. Hofera (L. Škařek) 884
Malůvka z Hané od J. Vyhlídala (J. Herzig) 77
Moravsko-slezská kronika. Ročník XIV. (týž) 661
Na dušičky vzpomínejme! (V. Kunz) 276
Na hlásce. Napsal Alois Dostal (P. Zaletěl) 1090
Nachlazení a otužení. Napsal Dr. Josef Zamazal (Jos. Herzig) 277
Narážky na církev a služby její v Příteli Domoviny (A.) 81
O blouznění náboženském v Pošumaví. Napsal ThDr. Lev Řehák (Tom. Škrdle) 660
Obrazy z dějin jihočeského umění. Napsal Jos Braniš (V. Faehnrich) 375
O pohřbívání mrtvých v zemi a ohněm. Napsal Dr. Fr. Lašek. (Dr. Fr. Klobouk) 81
Osudy nalezencovy. Napsal A. Mrázek (Jar. Jezeřanský) 662
Otec Kondelík a ženich Vejvara. Napsal Ignát Herrmann (B. Tomíček) 566
O zkřiveninách páteře, zvláště u dětí. Napsal Dr. R. Fibich (L + m) 178
Papež Pius X. Vzdělal M. Vojáček. (V. Kunz) 994
Plaménky od P. Fl. Březiny (L + fz) 179
Plevobraní v literatuře (d.) 373
Pomocná vojenská duchovní správa od dr. Rudolfa Zháněla (V. Kunz) 56›
Poslední z rodu Sedmerova. Román Jindř. Baara (Tomáš Škrdle) 77
Povídky od Adama Chlumeckého (J. Zháněl) 772
Prvosenky. Obrázkové sborničky pokro-

kové četby pro mládež (Tom. Škrdle) 1179
Pruský sněm a Moravci na Ratibořsku od Jana Vyhlídala (Jos. Herzig) 1181
Quo vadis, román od H. Sienkiewicze (přel. J. Langner) 1182
Román naivky. Napsala Olga Fastrová (Dr. Fr. Klobouk) 659
Rozjímání o životě a tajemstvích Páně. Napsal Karel Vrátný. (Dr. K. Zháněl) 373
Růže Dominikánská. Ročník XXII. (P. Zaletěl) 884
Rytířové, Panoši a krásné Pastýřky. Napsal Quido Mar. Vyskočil. (J. Herzig) 661
Řeči svatopostní. Napsal Em. Žák (V. Kunz) 884
Skizzy ze Švédska od Dr. Jiřího Gutha (Jgn. Zháněl) 564
Spiritismus. Napsal Dr. Al. Kudrnovský 27ð, 1091
Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sestavil J. E. Ghadt (Liga + 25) 1091
Svatá Angela Merici. Napsal Fr. Žák T. J. (L + g) 178
Svatá Hora. Navsal P. Fr. Blaťák (P. Zaletěl) 775
Svatý Jan Apoštol v Efesu od Dr. Tom. Hudce (Dr. R. Zháněl) 1092
Svatý Klement Maria Hofbauer. Napsal Fr. Blaťák (V. Kunz) 885
Svatý Otec Pius X. Napsal F. Janovský (Dr. R. Zháněl) 80
Svatý Otec Pius X. padesát let knězem. Napsal Dr. R. Zháněl (Tom. Škrdle) 276
Svatého Otce Řehoře Velikého kniha o správě pastýřské (V. Kunz) 773
Tisíc a jedna noc. (Dr. Fr. Klobouk) 772
Tisíckrát pozdravujem Tebe! Úvaha od A. Rejzka T. J. (Dr. R. Zháněl) 1092
Úplne katechese od E. Gürtlera (J. Zháněl) 565
Úvod do Písma sv. Nového Zákona. Od Dr. J. Lad. Sýkory (P. Zaletěl) 77
Užitkové a pamětihodné rostliny cizích zemí. Napsal Fr. Polívka. (J. Herzig) 179
Večerní zábavy (týž) 177, 374, 996
Večer u Jezera Ženevského (-ský) 466
Ve službách královny (Ign. Zháněl) 1091
Ve šlépějích Krameriových (od Prokopa z Bohutína (L + h) 80
Vězeň na Křivoklátě od Jos. Haise Týneckého (Al. Dostál) 1092
Volná škola. Napsal P. J. Zika. C.SS.R. (J. Fabian) 278
Volnomyšlenkářská belletrie (Tom. Škrdle) 881, 995, 1089
Výstavní Pegas. Veršované satíry od Jos. Lukavského (Ot. Jakoubek) 78
Význam husitství pro vzdělanost v Čechách. Napsal ThDr. Lev Řehák. (Tom. Škrdle) 278, 373, 465
Základy Patrologie od Dr. Jos. Samsoura (Ign. Zháněl) 81
Závěť sv. Otce Františka (V. Kunz) 906
Zdravotní rádce (Boh. Tomíček) 997
Z jiných krajů. Povídky přel. A. Koudelka (Ign. Zháněl) 277
Z luhů slovenských. Povídky. Přeložil Bol. Pavlik-Sychra (Ot. Jakoubek) 886
Život bl. Zdislavy. Sestavil P. B. Vrátný (P. Zaletěl) 566
Životopis sv. Jana z Kříže od P. Dominika a Jezu Maria. (Jar. Jezeřanský) 998

b) Francouzská.

L'attitude du Catholique devant la science par C. Fonsegrive (B. Skácel) 461
L'éducation du Caractère, par P. Gillet. (týž) 272
Le terreurs de l'etu Mille, par F. Duval (Dr. Jos. Samsour) 75
Science et Religion (týž) 559, 658, 769, 1177

c) Chorvatská.

Propisi o crkvenim gradjevanama. Napsal Dr. Milan Novak (F. H. Žundálek) 560

e) Latinská.

Methodium orthodoxum fuisse (V. Kunz) 558

f) Německá.

Bericht über die Schlussberatung der Kommission für internationale Blindenstatistik in Prag am 7. October 1908 von Direktor E. Wagner (Jan Voborský) 991
Blätter für Kanzelberedsamkeit. 28. Band. (Jos. Herzig) 991
Erlebnisse und Erinnerungen od Josefa Scheichera (Ign. Zháněl) 1179
Das alttestamentliche Zinsverbot von Dr. Johann Hejčl. (Dr. Jos. Samsour) 76
Der Theodor von Hansjakob Heinrich (Ignát Zháněl) 991
Deutscher Hausschatz. Familien-Zeitschrift XXXIV. (Jos. Herzig) 561
Die Geschichte der Klar'schen Blindenanstalt in Prag vom Jahre 1832 bis 1907 (Jan Voborský) 577
Die katholische Welt. Illustriertes Familienblatt (Jos. Herzig) 274
Die Kultur. 1907. (Dr. R. Zháněl) 275
Erlebtes und Erlauschtes von P. Heinrich Opitz (Jos. Herzig) 502
Geschichtliche Jugend- und Volksbibliothek. Band XIV—XXIV. (Dr. Jos. Samsour) 992, 1085
Gnade und Natur. Studie von Dr. A. Rademacher (týž) 273
»Hausfreund«. (Boh. Tomíček) 1088
Heimatskunde des Marktes Schamers in Böhmen, von J. Binder. (Dr. R. Zháněl) 274
Im Flug an südliche Gestade. Reiseeindrücke aus Spanien, Marokko und Italien, von Baumberger Georg (Ign. Zháněl) 1088
Immergrün. Monatsschrift 1907—8. (Jos. Herzig) 272
Mariengarten von Jul. Zeyer (L + jv) 561

Mitteilungen der Kunstsektion (Jos. Herzig) 1087
Papst Pius X., von Dr. Alexander Hoch. (Dr. Rud. Zhánèl) 76
Praktisches Geschäftsbuch für den Kuratklerus Österreichs (Dr. Jos. Samsour) 463
Slavische Roman-Bibliothek (Vlastimil Hálek) 462
Stadt Gottes. Monatsschrift (J. Herzig) 274
St. Josef-Bruderschaft in Klagenfurt (Jos. Herzig) 878
Volksbücherei. Band 51-56 (Jos. Herzig) 990
Wege zur Kirche (Jos. Herzig) 75
Welcher Lebensanschauung ist zu huldigen? Von G. Sailer (Dr. J. Samsour) 879

g) Slovenská.

Jednota. Katolický kalendár. Rok 1909. (V. Kunz) 462
Herodes a Herodias. Tragedie od Hviezdoslava (J. Karník) 880
Kořen a výhonky. Román od Svetozára Hurbana Vajanského (týž) 559

h) Slovinská.

Duchovní pastir. Ročník XXV. (Fr. H. Žundálek) 461

G) Divadlo.

(Referent Ot. Jakoubek.)

Arena na Smíchově 1182
Česká komedie. Epizoda od J. Hilberta 468
Dramatické umění 775, 886, 998, 1093, 1182
Hrabě Monte Christo. Výpravná hra od J. Puldy 280
Kamarádi. Komedie od Augusta Strindberga. Přel. Hugo Kosterka 662
Kníže. Drama Arna Dvořáka 180
Komedie plná omylů od Williama Shakespeara. Přeložil Jos. V. Sládek 180
Královnin manžel. Napsal Xanroff a Chancel. Přel. Bedřich Kraus 180
Krista z myslivny, operetta od B. Buchbindera 181
Lhář a jeho rod. Veselohra V. Klimenta Klicpery 280.
Lidové divadlo Uranie v Praze-VII. 1182
Manželství z rozvodu. Napsal Pavel Bourget a André Cury. Přeložil Gust. Schmoranz 279
Motýl, veselohra od G. B. Shawa. Přel. K. Mušek 84.
Na fare. Drama od H. Hujermanse. Přel. F. V. Krejčí 376.
Odjinud. Tři aktovky od Felixe Saltena. Přeložil Bedřich Hlaváč 84.
Podvrácený dub. Drama od Fr. X. Svobody 567
Poslední. Hra od Maxima Gorki-ho. Přel. St. Minčík 663
Slaboch. Drama od Loth. Suchého 467.
Sokyně. Hra od H. Kistemaeckerse a Eug. Delarda. Přel. Edm. Görlich 468
Strašidla. Drama od Henryka Ibsena. Přel. Jar. Kvapil 467
Telegrafie bez drátu. Fraška od H. Lastoca a E. Revellese. Přeložil J. Tišňov 662
Vdovci. Dvě sceny od G. Essmanna. Přel. H. Kosterka 467
Veselý Matuško, operetta Leo Falla 1183
Za šlechtickým erbem. Lidová hra Dr. J. Štolby 468
Z předměstských divadel 775, 886, 998, 1182

H) Drobné literární zprávy.

Americký vyslanec a arcibiskup Ireland 664
Antické divadlo u Paříže 1184
Apell ke všem katolikům 1000
Arcibiskup Dr. Theodorowicz 1183.
Básník Hwiezdoslav šedesátníkem 469
Bulharský král Ferdinand a pravoslaví 664
Cíle a snahy organisace pokrokového učitelstva 184
Co píše F. X. Šalda v »Novině« o K. Horkém 85
Cyrillský sjezd v Plzni 1183
Četba zavrhovaná a četba doporučovaná 888
Čtyřicáté výročí † K. Aloise Vinařického 469
Detektivní a krvavá literatura 1094
Dojemná starost modernistů o budoucnost katol. církve v Čechách 85
Dr. Frant. Krejčí 182
Drobnosti z literatury 664, 887, 999
Evangelická abstinentní rodina 185
Husitství ve světle pravdy roč. VI. 574
»Já jsem vlastně katolíkem« 887
Jak se dělá český humor. list 887
Jak klesl feuilleton 85
Karel Horký 182
Kněz a kněz 85
Kněz, věda a mládež 181
Kněžské knihovny 471
Kritika protiklerikálního štvaní 888
»Křesťanský dělník« 192
Květy lásky, časopis char. 384, 666
Kvítky, časopis pro dítky 476, 574
Lad. Kunte 85
Lev Nikolajevič Tolstoj 183
Lidové čítárny 1094
Lidový katolický spolek v Německu 1183
Literární z poličské Jitřenky 1183
Literární paběrky 567
Myslitel — volným myšlenkářům — salutem 182
Nabízené knihy při odebírání časopisů 184
Národ český a jeho poměr k Římu 184
Nemocnice Alžbětinek v Praze 472
Neslušný vtip 1000
Nový protektor katol. dělnických spolků

ve Francii 664
Nová kniha básní Fr. Leubnera 888
O četbě špatné a dobré 184
Ochotnické jednoty 471
Paběrky z literatury 470
Památce zvěčnělé poëtky Deotymy 470
Papežský palác v Avignonu 663
Podivná kniha 185
Pohádka o Honzíčkovi 184
Pohledy do života církevního a vlasteneckého od Jana Halouzky 1183
Práce kněží bere, ale jméno spisovatele uvésti nechce 1000
Proč se naše mládež sdružuje? Brožura od J. Nováka 892
Pronásledování církve ve Francii 1184
Protiklerikální tendence se »České Revui« nelíbí 85
Přenosné kostely v Messině 664
Románové přílohy denních listů 1094
Rudá reklama 185
Sesměšňování bible 888
Sjednocení francouzských katolíků 1184
Smrt Emila Zoly 568
Sv. Vojtěch, měsíčník na obranu katolické víry, ročník IV., 575, 666
Syndikát katolických novinářů 664
Šestnáctistoleté výročí sv. Marcella 664
Šrámek contra Masaryk 182
Tělesné tresty ve školách 472
Tisková organisace okresu karlínského a českobrodského 665
Třetí svazek aktů Pia X. 663
Učitel, pořadatelem slavností stromových 184
Úsudek o století XVIII. 185
Vzácný host z Ameriky: Rev. Chas A. Bleha 1183
Zakázaný časopis 664
Voltaire, jako dobrodinec 471
Zakladatel Měšťanské Besedy — katolický kněz 1000
Ze slovanského světa 776

Ch) Paběrky z novin a veřejného života.

»Action populaire de France« 1099
Audience u kardinála Rampolly, 779
Anglické katolické federace 784
Amerika a církev 896
Antika 1004
Automobil sv. Otce 890
Biskup a starosta v jedné osobě 890
Biskup žurnalistou 1002
Biskupská adresa Piu X. 285
Biskupská visitace v Sibiři 1002
Biskupovo slovo o katechismu 1096
Bismark o atheismu 571
Blahopřání k jubileu družstva Vlast 188, 281, 378, 1184
Blahořečení a svatořečení Don Bosca 570
Boj proti řeholním sestrám v Belgii 1102
Boj o kříž na pešťské universitě 894
Český slovník bohovědný 1001
Čeledínové Volné Myšlenky 780
Češi v Berlíně 380
Čestný kanovník brněnský Frant. Kunstmüller 670
Čtvrtý dolnorakouský katolický sjezd 92
Čtyřicetileté jubileum podpůrného spolku hluchoněmých 89
Dozvuky útoků na kláštery v Italii r. 1907 894
Dr. Musil 1003
Dvacetipětileté kněžské jubileum msgr. dr. Frant. Zapletala 780
25.050 konvertitů 89
Dvě vyznamenání družstva Vlast 379
Duchovenstvo na Filipinách 1003
Duchovní — polyglott 1097
Důležité upozornění katechetům 1102.
Dějiny vědy - dějiny lidských omylů 1101
Emilian Václav Balcar, farář v Cholticích družstvu Vlast 892
Esterhazy Jiří, hrabě knězem 1187
Encyklika o naukách modernistů 87
Eucharistický sjezd v Londýně 93
Evangelická fakulta při pražské universitě 892
Fakulta pro biblická studia v Římě 892
Gymnasium na Velehradě 671, 784
Hockova volná škola 1004
Hrabě Alfred Hompesch, předseda katol. středu v Německu 475
Charitativní svazy 192
Chorvatská pout do Říma 671
Chorvatsko-slovenský eucharistický sjezd v Dubrovníku 1005
Islam v Rakousku zákonem uznaný 1006
Jak chodí děvčata ve Francii do školy 189
Jak se provádí v Římě revise bible 1186
Jak Machar prohnaně lže 1104
Holandští katolíci (z Amsterodamu) 1098
Jan Beckovský 88
Jeptišky v Rakousku 88
Jubilejní dary družstvu Vlast 188, 379, 569
Jubilejní dílo »Vincentina« 783
Jubilejní slavnost biskupství sv. Otce 284
Kalendáře družstva Vlast 86, 186, 280, 376, 1184
Katechetický kurs v Hostinném 1099
Katolický krejcar. dennik na Moravě 784
Katolický kněz a dělnictvo 475
Katolický lidový spolek v Uhrách 1099
Katolický život v Americe 382
Katolická organisace v Portugalsku 896
Katolická universita v Solnohradě 671, 892
Katolické paedagogium v Olomouci 94
Katolické sdružení rolníků ve Francii 894
Katolici v Anglii 571
Katolíci v Rumunsku 571
Katolíci a volby do městské rady londýnské 189
Katoličtí Bulhaři 1003
Katolicism v Srbsku 1102

Kardinál Mercier vítězem filosofické ceny 890
K blahodárné činnosti biskupa Dr. Václ. Frinda 1186
Kdo nás zachránil před poněmčením? 380
K lidové sbírce pro katol. paedagogium 1103
K našemu jubileu 474, 569, 671, 779, 891, 1001
Kněz čtyřicátník získal 400 členů různým dědictvím 670
Kněz vědátor 1097
Kněz vynálezcem 1003
Kněžské fundace 3 8
Kněžstvo a organisace 1097
Kněží—dělníci 571
Kníže biskup Dr. A. Jeglič 1002
Kníže Karel Löwenstein 378
Komité pro social.-literární sjezd Vlasti 671
Konečně krok ku předu v mravní ochraně mládeže! 383
Konkurs na studium doby husitské 576
Kongres katol. dorostu italského 87
Konvent Milosrdných bratří v Praze 572
Král bulharský Ferdinand na Velehradě 1002
Křestní jména a křestní patronové 286
Křesťanská charita ve sv. Havlu ve Švýcarsku 382
Křesťanské dělnictvo v Ruském Polsku 894
Křesťansko-socialní hnutí ve Španělsku 382
K slezským poměrům 1102
K třístoleté památce sv. Karla Boromejského 1095
Kulturní práce katol. mnichů 572
Ku svátku sv. Jana Sarkandra 669
Květy křesťanské charity v Curychu 382
Letošní jubileum »Vlasti« 569
Liga proti obchodu s živým masem 895
Litanie k sv. Josefu 779
Lidumilům a příznivcům katolických jinochů v Johanneu 576
Literární projevy pro družstvo »Vlast« 569
Maltézský řád 284
Mezinárodní dívčí asyl v Rusku 383
Mezinárodní kongres spolků sv. Vincence 784
Mezinárodní eucharistický sjezd v Kolíně 1005
Misijní dům sv. Gabriela v Mödlingu u Vídně 1005.
»Mládenec« 94
Mocnářův jubilejní dar papeži 186
Monumentální dílo »Český slovník bohovědný« 188
Náhrobek básníku Gregorčičovi 286
Narozeniny Krameriovy 571
Našim stoupencům 96
Nemlčte a nebojte se! 285
Neslýchaná prorada socialních demokratů 1104
Nelze souhlasiti 95
Neznají oddechu zednářské lože 1007
Nový akademický titul university v Cambridge 92
Nový arcibiskup mnichovský 1002
Nový arciopat beuronské kongregace 88
Nový biskup linecký 669
Nový charitativní list 475
Nový katolický arcibiskup v Rusku 378
Nový klášter ve Vídni 671
Nový školní zákon virtemberský 575
Nově jmenovaní katol. biskupové v Rusku 570
Nová tiskárna Dr. Kramáře a spol. 1104
Nové varhany v Johanneu 478
Odsouzený kardinál Andrieux 1186
Oslava 20ti letého trvání Johannea a jeho zakladatele 88
Oslava dvou vzácných jubileí 188
Oslava horlivého kněze 1011
Oslava papežského jubilea na chorvatských školách 285
Oslava Václava Žižky 88
Organisace německé katol. mládeže 381
Organisované rolnictvo katolické v Rakousku 894
Osservatore »Romano« 568
Osmdesáté narozeniny J. Nep. Lad. Dubena 670
Osobní 189
O správném nazírání historickém 94
O tisku 1005
Pane profesore Masaryku . . . 1004
Papežka Johanna 568
Papežská biblická komise 474
Pastýřský list o katolickém tisku 189
Pastýřský list biskupa Dr. J. Doubravy 670
Pátý všeobecný sjezd katolíků československých 1001, 1095
Piův spolek 893
Po bitvě na Bílé Hoře 94
Poděkování 1104
Podivné řízení Boží 1095
Pohlavní osvěcování davů 478
Polští poutníci 283
Pokrokářské učitelstvo a kněžstvo 95
Poměry ve školách ve Francii 384
Pornografická literatura v Německu 1007
Po slavnosti 284
Posudek Jeho Eminence o »Českém bohovědném slovníku« 1005
Proč ne u nás? 1103
Pro děti 1005
Prof. dr. Al. Musil na vídeňskou universitu 570 — Prof. Dr. Al. Musil se vrátil z ciziny 1096
Prof. dr. Nábělek 780
Profesorství středních škol 1004
Premonstráti do Petropolisu 669
President Taft proti nestoudným představením 1002
President Taft na kongressu katol. missionářů 1096.
Promoce 670
Prosba 96, 187
Protestant o katolickém kněžstvu 89
Protestant o katolických řádech 1003

Protestantský úsudek o papežské Encyklice 568
Protestantská propaganda mezi Poláky ve Westfalsku 895
Proti monismu a mravaí špíně 478
Proti mravní zpustlosti 478
Proti nemravné literatuře 189, 479
Proti nemravnému písemnictví v Italii 1102
Proti nemravnosti 383
Proti špinavé literatuře 383
Proti všemu, co je katolické 895
Prohlášení 1008
Provolání 576
Přátelská oprava 670
Přes 200.000 korun dluhu tíží Jednotu sv. Methoděje ve Vídni 575
Restaurace »Svaté večeře« od Leonardo da Vinci 92
Roosevelt při zakládání kostela v Africe 1187
Rozvoj lužicko-srbského »Katholského Posla« 475
Ryze židovské gymnasium 892
Řečníkům katol. organisací doporučeno 896
Říšský katol. svaz učitelský v Rakousku 192
Senior — kněz 1095
Sbírky pro rodinu † J. Langa 188, 287
Scotus Viator hostem u Slováků 1096
Sjednocení církví 92
Sjezd katolických rolníků německých z Rakouska 894
Sjezd švýcarských katolíků 1099
Sjezd uherských katolíků 380
Sjezd unionistů na Velehradě 1096
Sjezdy katolické 1187
Skandály ve Varazze 1102
Slavnost svatořečení prvního Moravana Klementa Dvořáka (Hotbauera) 669
Slavné jubil. řádu sv. Františka Seraf. 571
Slovenská pout do Říma 779
Slovutný paedagog Willmann 780
Smutný obrázek z Francie 189
Socialní týden holandských katolíků 93
Socialistické hospodářství v Albi 94
Sokolové nebo hejlové? 892
Soloviev a Strossmayer 1002
Spis kardinála Rampolly »Život sv. Melanie« 377
Spolek česk. katol. rolnictva na Moravě 671, 1099
Spolek přátel katol. českých škol bratrských 380
Spolek sv. Josefa 90, 286, 380, 572, 1101
Spolek sv. Bonifáce 893
Spolek katol. učitelstva v Německu 780
Stipendia založená kněžími v Rakousku 783
Stoletá památka narození kardinála knížete Schwarzenberga 569
Studentský dům 383
Sultán a milosrdné sestry 889
Sv. Otec Pius X. 86, 87, 186. 377, 473, 474, 568, 666, 777, 889, 1184
Svaz volných myslitelů v Rakousku 192
Svěcení základního kamene katol. učitelského ústavu v Bubenči 1001
Svobodomyslná Francie 895
Šeriátní zákon 784
Školští Bratří a výsledky moderní výchovy 89
Šlechetný čin 378
Španělský katolický tisk 92
Špatný tisk 575
Šťastná domácnost 475
Turecká konfesní snášelivost 1102
Tělocvičné závody ve Vatikáně 87
Úmrtí 88, 380, 891, 1095
† JUDra Julia Nejedlého, zemského advokáta 1003
† poslance Rintelena 88
† Jana Nep. Langa 187
† kardinála Mathieua 189
† biskupa Dr. Fr. Doppelbauera 285
† Msgr. Jana Kleina 286
† Václava Žižky 379
† kremžského probošta dra Kerschbaumera 570
† Frant. Beringera Tovar. Ježí., známého spisovatele asketického 570
† spisovatele Fr. Jiřího Košťála 780
† probošta mikulovského Karla Landsteinera, vynikajícího spisovatele 780
† arcibiskupa Wnukovského 896
† konvertity biskupa Wilkinsona 1003
† Msgr. Jana Kř. Vojtěcha 1095
Upřímné přání 569
Upozornění 575, 576, 1007
Úřední list sv. Stolice 187
Uznání 670
Valná hromada Piova spolku 672, 1100
Valná hromada spol. sv. Vincence z Paula 781
Veliký dar hrab. Ballestrema 891
Ve prospěch vídeňských Čechů 288
V Chorvatsku 1098
Volba rektora kongr. Redemptoristů v Římě 780
»Volná škola« a její výsledky 1103
Všeobecný řecko-katolický sněm církevní v Palestině 1098
Vyhnanství Školských Bratří 383
Výprava maronitská 284
Výroky o škole 1103
Výrok kardinála Merciera o tisku 669
Výročí † papeže Lva XIII. 1094
Vysoké vyznamenání spisu P. Meth. Vojáčka 1187
Vyznamenání 475
Vzácný dar družstvu Vlast 779
Vzorne sdružení omladiny, řízené kardinálem Merry de Val v Římě 891
Zajímavé zprávy o Družstvu Vlast 86
Zase jeden učenec—tmář 890
Zbožný a vlastenecký kněz Jan Straka 1187
Zemský svaz česk. hospodář. družstev a společenstev pro král. České 1101
Ze Solnohrad 192

Zcela správně 1103
Z dědictví sv. Prokopa v Praze 896
Z jednoty sv. Methoděje ve Vídni 671
Z jednoty katolických duchovních brněnské diecése 573
Z katol. světa 894
Zprávy Římské 281.
Z Říma 1094
Ztráty socialních demokratů 1007
Z Tyrol 189
Z Vatikánu 1000, 1095
Zvláštní vyslanectva k oslavě jubilea papežova 283

J) Spolkové zprávy.

a) Družstvo Vlast a jeho odbory.

Jeho Eminence, nejdůst. náš Arcipastýř, v domě družstva Vlast 456
Jubilejní fond družstva Vlast 91, 190, 288, 381, 477, 574, 672, 783, 893, 1006
Literární sekce družstva Vlast 174, 369, 454, 551, 655, 1084, 1174
Literárně-socialní sjezd družstva Vlast 768, 865
Na sklonku I. čtvrtstoletí 1189
Provolání ke katolické veřejnosti 479
Socialní odbor družstva Vlast 73, 556
Socialní večery 267, 268
Valná hromada družstva Vlast 965
Výbor družstva Vlast 72, 173, 372, 558, 767, 988
Historický kroužek družstva Vlast 269, 371, 557
Výbor historického kroužku 269

b) Spolek na zakládání katolických knihoven.

Valná hromada 503
Výbor spolku na zakládání katol. knihoven 477, 1188
Ze spolku na zakládání katol. knihoven 90, 190, 288, 381, 477, 573, 672, 782, 893, 1005

c) Jednota českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy.

Výbor Jednoty česk. katol. učitelstva 91, 190, 288, 574, 1006
Z jednoty česk. katol. učitelstva 190, 478
Vzácný dar 571

d) Tisková liga.

Valná hromada Tiskové ligy 761, 798
Výbor Tiskové ligy 90, 287, 476, 781, 782, 1099, 1188
Z Tiskové ligy 90, 190, 287, 381, 477, 574, 672, 781, 893, 1006, 1188

e) Paedagogický svaz.

Výbor Paedagogického svazu 287, 381, 478, 573, 671, 893

f) Katolické paedagogium.

Z katolického paedagogia 191, 783, 892

g) Spolek pro podporu českého dívčího gymnasia na Král. Vinohradech.

Ze spolku pro podporu českého dívčího gymnasia na Král. Vinohradech 381, 477, 573, 665, 781

ROČNÍK XXV. ŘÍJEN 1908. ČÍSLO 1.

VLAST

Německo-Brodské gymnasium.

Píše P. SAL. ROUBÍČEK, opat.

Gymnasium Německo-Brodské slavilo ve dnech 24.—26. srpna t. r. otevření nové budovy gymnasialní, kterou vystavěl svým nákladem c. k. erár. Při té slavnosti sjeli se studující z ústavu toho, aby se rozloučili se starou budovou gymnasialní, kterou byl vážný, ve staré vzpomínky zadumaný klášter, původně augustiánského, později praemonstrátského řádu.

Německobrodští občané měli už ve stol. XVI. vyšší partikulární latinské školy, které se řadily k nejlepším školám toho druhu. Avšak v době třicetileté války přišlo město o tuto chloubu svoji, o latinské školy. Toužili sice znova německobrodští občané po založení nových škol humanistických, ale nezámožnost města bránila uskutečniti šlechetnou tu myšlenku. Teprve na počátku 18. stol. povstala ve středu měšťanstva zbožná a moudrá žena, šlechetná paní Kateřina Barbora Kobsinova, vdova po královském rychtáři Tomáši Kobsinovi, která ve své závěti ze dne 18. ledna 1730 odkázala značnou část svého jmění na zřízení škol latinských v Něm. Brodě se slovy následujícími: »v tomto králov. městě Něm. Brodě velmi veliká chudoba jest, takže mnohý spoluměštěnín pro nedostatek syna svého, ačkoliv dosti schopného, studovat nechat nemůže, já ale z obzvláštního vnuknutí i tomu nějak odpomoci a aby mládež v ctnostech, pobožnostech a umění prospívati mohla, tomu chci.« Hodlala tato šlechetná žena založiti nadání pro dva kněze, z nichž jeden by »rudimenta cum principiis« a druhý »gramaticam cum syntaxi« vyučoval.

Po mnohém vyjednávání obce Něm. Brodské s různými řády ustanovilo vlivem konsistoře Králové-Hradecké místodržitelství a podkomořský ústav, že vyučování na nových latinských školách svěřeno řádu Augustiánů, kteří již od roku 1674 byli v městě usedlí.

Král Karel VI. listem vlastnoručně podepsaným a pod pečetí vydaným ze dne 17. srpna 1735 dává svolení k založení čtyřtřídního gymnasia, které se po něm »Carolium« nazývalo a bylo umístěno v dřevěném domku stojícím nedaleko kostela klášterního, jenž od stavitele a měšťana německobrodského Tomáše Šoppera k účelu tomu byl zakoupen.

»Nikdy nemeškaly musy ve příbytku těsnějším a nepohodlnějším: v zimě byl tu pobyt sice ještě dosti obstojný, ale v létě,

kdy okna byla uzavřena, učitele i žáci nesmírně sužováni byli nesnesitelným parnem a když se okna otevřela, hustými kotouči prachu z královské silnice se zvedajícími a kromě toho zápachem, který blízká kloaka vydávala. Než co bylo naplat: musili snášeti, co nemohli změniti, následujíce příkladu Diogenova, který v těsném sudu přebývaje filosofoval.

Otevření škol stalo se 4. listopadu 1735, o svátku vzneseného zakladatele, krále Karla VI. a ke slavnosti té sezváni byli z blízka i z dáli vzácní hosté: Václav Vejmluva, opat kláštera cisterciáckého ze Žďáru, Norbert Haigvic, rytíř z Biskupic, J. M. kr. rada a hejtman kraje Čáslavského a zástupcové blízkých měst Kutné Hory, Čáslavě a Pelhřimova. Král. rychtářem v Něm. Brodě byl tehdy Václav Herbst, purkmistrem Tadeáš Tuck a prvním radním Jan Straka, kteří se ve společnosti ostatního domácího magistrátu objevili in corpore v rouše senátorském. Žáků při otevření prvního roku bylo v nejnižší třídě a principii 38. v gramatice 7, v sintaxi 5.

Když se r. 1737 stalo gymnasium augustiánské úplným, šestitřídním, byl za pomoci města a kláštera augustianského zakoupen prostranný dům naproti klášteru na druhé straně král. silnice od paní Terezie, vdovy Bukovské z Hustiřan, paní ve Voděradech.

Gymnasium prostrannou budovou opatřené požívalo co do methody vyučovací a vychovávací v krátké době pověsti tak chvalné, že se řadilo důstojně ke starším ústavům. Toho důkazem byla jednak slušná návštěva, jednak pozornost a přízeň, z jaké se těšilo ze strany osob důstojenstvím vynikajících a zvláště šlechty; navštěvovalo ročně gymnasium 60, 70 až 80 žáků, mezi nimiž byli 2 hrabata, 15 baronů a 21 rytířů a šlechticů. Roku 1757 byl při gymnasiu zřízen konvikt či-li chlapecký seminář.

Tehdy se utěšeně dařilo ústavu německobrodskému. Augustiáné přizpůsobovali vyučování své k methodice řádu piaristického a jesuitského, jímž byla tehdy gymnasia šmahem svěřována; aspoň ze skrovných zpráv, které se zachovaly, vysvítá, že hlavní péči věnovali latinskému jazyku, a to znalosti klasikův i slohovému cvičení a obzvláště toho bedlivi byli, aby žáci netoliko správně mluviti a psáti, ale i pěkně přednášeti, deklamovati a »agirovati« se naučili.

Augustiáné každého dne pro studující mládež mši sv. sloužili, nařízená kšaftem suffragia a anniversaria řádně vykonávali, studia humanistická až do rhetoriky inclusive k prospěchu mládeže a své vlastní pochvale obyčejným časem v obojí řeči vedli a k tomu dle uznání definitoria způsobilé kněze nebo magistry profesory ustanovovali.

V pravidlech kázeňských, která se zachovala, jest hlavně to chvály hodno, že nabádali žáky netoliko k pilnosti, zbožnosti a vnitrné mravnosti, ale i k zevnějšímu slušnému a uhlazenému chování.

Tu náhle r. 1777 přišla do Něm. Brodu ohromující zvěst, že z rozkazu královského Německobrodské gymnasium s jinými

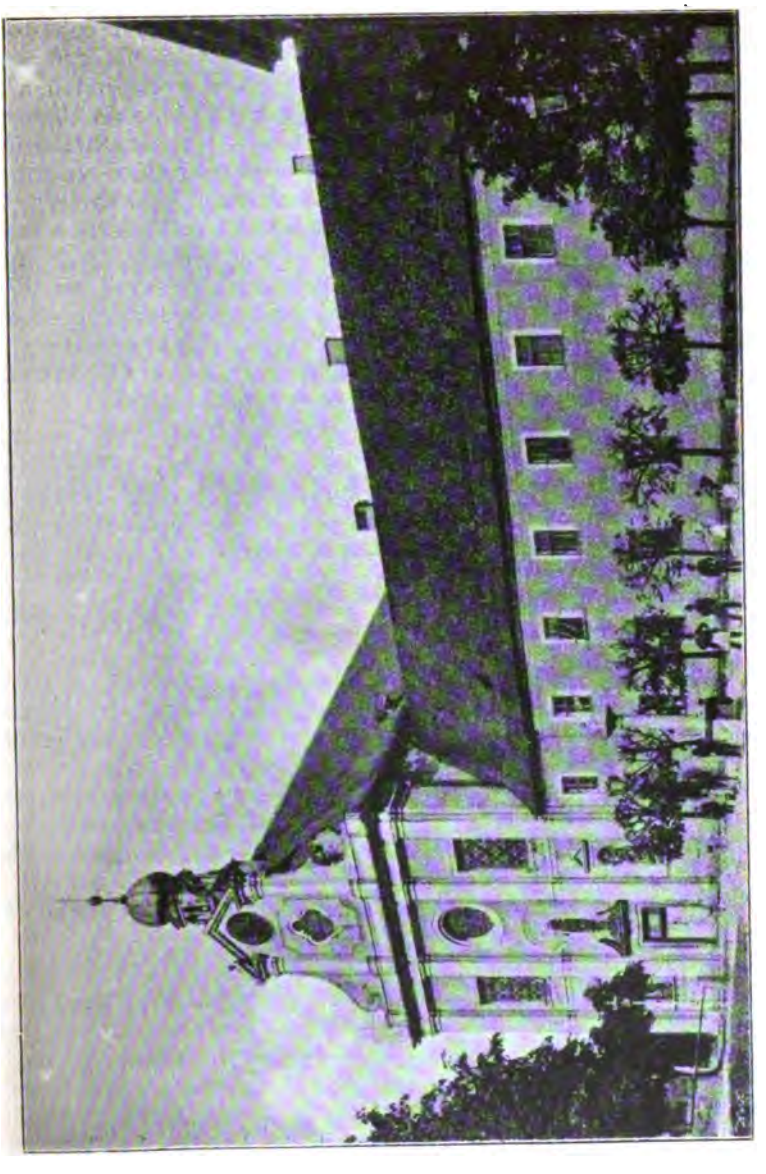

Staré gymnasium.

ještě ústavy má býti zrušeno. Školy, které tolikerou pílí a vytrvalostí, tolika pracemi a oběťmi město a klášter vymohly, opatřily a zvelebily, měly najednou zaniknouti, a to v době, kdy ústav se již byl osvědčil a zdárně prospíval. Jest pochopitelno, že město i Augustiáné ze všech sil se přičiňovali, aby provedení nařízení toho předešli. Ale nic nebylo naplat. Přičinil se prosebníci nezvratnému přesvědčení Josefa II. a jiných mocných osob, že mnoho gymnasií státu jest na škodu, protože orbě, průmyslu a obchodu odnímají síly, že třeba jest ztenčiti počet jejich a na místě nich zřizovati školy národní. Již dne 30. června oznámil krajský úřad Čáslavský Německobrodským nařízení královské, aby koncem tohoto roku gymnasium Německobrodské ve hlavní školu bylo proměněno, kdežto sousední Jihlavské mělo býti zachováno. Dne 6. prosince 1778 došlo od krajského úřadu nové nařízení, kterým pod nejtěžšími tresty se přikazovalo, aby latinské vyučování přestalo a školy se zavřely. »A latinské musy za slavného panování Karla VI. do Něm. Brodu uvedené po 43 léta na parnasu Augustiánském potrvavše, jsou do vyhnanství vypuzeny. Náhlý převrat, nenadálá proměna! Co po znění základní listiny trvati mělo po věky, ani půl století nedočkalo.«

Na místě zrušeného gymnasia byla na poč. r. 1779 otevřena hlavní škola. Augustiáné převzali na ni vyučování, čímž sobě požitky z nadace Kobsinovské plynoucí zachovali. Německobrodské měšťanstvo však nepřestalo toužiti po bývalých školách latinských a znovu a znovu se o jejich zřízení zasazovalo. Navázáno jednání s Augustiány kolem r. 1804; tu se však ukázalo, že Augustiáné nejsou s to, aby se pro nedostatek členů v řádné a veřejné vyučování na novém ústavu uvázali.

I uchýlili se nyní Německobrodští bez prodlení k opatu starobylé kanonie præmonstrátské v Želivě, Zikmundu Hemerkovi, žádajíce, aby opatřil gymnasium profesory ze své řehole. Opat se nezdráhal. Vyjednávání ukončeno až 9. září r. 1807, kdy došlo nejvyšší rozhodnutí a gymnasium Německo-Brodské bylo znovu zřízeno. Zbývající v klášteře Německo-Brodském Augustiané (2 kněží a 1 laik) byli převedeni do stávajících klášterů Augustiánů bosáků v Čechách (Táborského, Lysského a Lnářského) a klášter a kostel jejich se vším nářadím a paramenty inventarně byl odevzdán Želivu.

Uvedení profesorů Praemonstrátů stalo se slavnostně za přítomnosti opata Želivského Vojtěcha Fendricha, krajského hejtmana Čáslavského Norberta ze Schmelzeru a Frant. Wurdy, sídelního kanovníka Králové-Hradeckého. Radost, jakou občanstvo Německo-Brodské při slavnosti té na jevo dávalo, svědčila, že skládá v nový ústav a nové učitele velikou naději. A naděje ta město nesklamala. Těšilo se od roku 1808 ústavu, který, řízen jsa učiteli vysoce vzdělanými, zjednal sobě v krátké době slavné jméno a přízeň netoliko domácích, ale těšil se dobré pověsti i v rozsáhlém okolí.

42 řeholních kanovníků Želivských vystřídalo se na novém gymnasiu od roku 1808 až po naše doby; gymnasium to bylo

Nové gymnasium.

do roku 1819 pětitřídní, do roku 1851 šestitřídní, na to bylo sníženo až do roku 1861 jen na čtyřtřídní a od toho roku postupně rozšířeno na vyšší gymnasium, na němž roku 1869 za předsednictví ředitele gymnasia Jindřicho-Hradeckého kněze J. M. Růžičky konala se první maturitní zkouška.

Ústav sám byl r. 1815 z budovy, ve které po více než 70 roků byl ubytován, do klášterní budovy přeložen. Želiv přejav původní nadaci gymnasialní i kapitál za prodanou budovu vydržoval skoro sám celý ústav až do roku 1865, kdy vlivem obce zaručivší se, že vyšší 4 třídy gymnasialní sama vydržovati bude, bylo gymnasium na vyšší rozšířeno. Po celou dobu, po kterou Želiv vydržování gymnasia, napřed pěti-, pak šesti- a konečně čtyřtřídního na sebe vzal a schopné učitele ze svého kláštera do Německého Brodu vysílal, přinesl Želiv gymnasiu mnoho obětí; hospodařilo se na panství Želivském takořka jen na gymnasium, takže bratří Želivští pro vydržování gymnasia často strádajíce naříkali »Teutobroda (recte gymnasium) aquila rapax.«

Jak řečeno, působili od znovuzřízení gymnasia v Německém Brodě od r. 1807 42 praemonstráti jako učitelé a profesoři. Opat Želivský ustanovoval sám praefekty. Prvním praefektem byl Antonín Resler (1807—1815), po něm byl Arnošt Sedláček (1815—1819) a pak Vít Daníček (1820—1846), který o ústav nevšedních zásluh si získal, začež i z nejvyšších míst dostalo se mu slušného uznání. Za jeho správy gymnasium daleko široko nejlepší pověsti požívalo. Jsa činným členem národního musea a vlastenecko-oekonomické společnosti, byl pro zásluhy od císaře Ferdinanda V. vyznamenán zlatým penízem a byl jmenován biskupským notářem od biskupa Králové-hradeckého. — Zemřel dne 8. října 1846.

Po něm byl praefektem Quirín Svoboda, jenž od r. 1850—1854 dostal jméno ředitele gymnasia. Na to přes 16 let byl ředitelem gymnasia praemonstrát Karel Šindelář (1854—1871), jenž na gymnasium blahodárně působil celých 43 roků: 15 let jako profesor grammatikální, 13 let jako profesor humanitní a 16 let jako ředitel. Hojné zásluhy jeho došly uznání i na vyšších místech: byl dekorován od císaře Františka Josefa zlatým záslužným křížem s korunou a od ordinariátu Králové-Hradeckého byl jmenován biskupským notářem, později čestným kons. radou a od města Německého Brodu čestným měšťanem.

Po jeho odchodu vzdal se opat Želivský z dobré vůle práva dosazovati ředitele (bylo se gymnasium mezitím rozšířilo o čtyři vyšší třídy, městem vydržované), kteréžto právo přešlo na zastupitelstvo Německo-Brodské. Řediteli stali se na krátký čas dva světští profesoři Václav Svoboda (1871—1873) a Frant. Tuma (1873—1875), na to si zvolilo město za ředitele zase kněze praemonstráta Fulgence Ledvinku, jenž spravoval gymnasium až do roku 1887, když před tím do správy státní (roku 1885) bylo převzato.

(Dokončení.)

Requiem.

Z knihy »Cantantibus organis« od FR. LEUBNERA.

Dies irae, dies illa — —
Trub ledný zvuk . . . Mne zamrazila
mše dušičkové dumná tíha
a svíce bludičkou se v slzách očí míhá.

Kat života mého přikvačí,
na prkno natáhne tuhnoucí údy
a kalné oči zatlačí.

Až úlekem dne zvuky ulnou do němoty,
tma hlubá zavalí zor do slepoty,
až na rtech sinalých se vlna vzdechů zlomí
a stane srdce tlouci
i touhy úponky, v něm po slunci se pnoucí,
mráz noci náhlý sžehne do pohromy,
až ruce nevládné klid na prsa mi složí
a v hlavách světélko se za mne porozhoří,
smrt poznám tajemnou:
ó Kriste Ježíši, mých snů i dnů mých soudce,
smiluj se nade mnou!
Tvé koruně se nízko pokoří má duše nahá,
co k Tobě z těla s bázní vyletěla, —
z Tvých ran ji na smír oros krev Tvá drahá!

V běd dávno okovech, již tuto v těle,
slyš, volala Tě věrou Spasitele:

Co ve mně vinou, oplakávám v bolu.
Co zrálo plevelem a do koukolu,
žár hněvu ohněm sebemuky pálil.
Co schlo a vadlo, Tvou jsem krví zalil.
Hlad duše z mého chléb, však u Tvých sytil stolů.
Co hnisalo, děs v pleny smutku halil,
že o vzdech soucitu jsem lkával v zpovědnici,
Tvé pod jho kloně vzdornou šíj, žeh studu v líci.
Kdy smekal se krok bludný do Gehenny
horoucích pekel, síry pod plameny:
jej násilím jsem vedl na Golgothu
Tvé po krvavé po šlépěji.
Já z chrámu srdce vyhnal Astarothu
i sestry z Magdaly se boje, kající se krásy její.
Já na kostnicích bojišť klnul zhouhy Behemothu,
ni Mamonu jsem oltář nevytýčil,
leč zlatý prach i s nehtů rukou smýčil,
a Kazateli na blaženství hoře
jsem k nohám sedal dojat u pokoře,
bych do paměti ryl pravd velkost dojemnou —

a přece hřešil jsem Tvém na zákonu,
jsa v rukou vlastních roven cizí loutce!
V života skonu
smiluj se nade mnou,
můj Kriste Ježíši, mých dnů i snů mých soudce!

Den poslední kdy hrůzou vzplane
a z hrobů hrud jdou tlumy Adamova rodu
od západu, od východu
na trub hlasných bouřnou shodu,
kéž rab Tvůj též Tvé po pravici stane!

Zahlaholí vzduchem trouby,
pohnou prachy v hrobů hloubi
na rozhodné Boží soudy.

Voje nebes pádné chůze
pod oblohou stanou k hrůze
Svatým Boha, ďábla luze.

Po vesmíru v třesků víru
chmurných oblak pod závěsou
táhlé výzvy trub se nesou,
od základů zemi třesou.

Puká půda, skály šeré,
ze tmy zejí hroby steré, —
vstalých sbor se na soud bere.

Blesk rozčísne hory žuly,
z dna by moře v pádu vzduly, —
kostry trosek trčí z důli.

Popel, prach se vzduchem rojí,
tvary těl se od mlh dvojí, —
valné davy k soudu stojí.

Propadnou se v propast skály.
Na bedra vin lehnou skály
těm, kdo v zlu se dobru smály.

Vyschnou v žár i vodné řeky.
Pramení se slzy z očí,
hříšných tváře proudy smočí.

Pekla chlum se s třeskem boří:
V hluku pluky — smolou hoří —
v Josafat se utáboří.

V čele ohav po levici
mračný Satan s hrůznou líci,
zuby vzteky skřípějící.

Touhy, snahy, sny a činy,
pláč i ples a ctnost i viny,
chtíč a nedba, vzdor a kyny,

hnus a hanba, úsměv dětí
budou zjevny u paměti
na slávu neb na prokletí.

»Vstupte, Svatí! Ráj vám k blahu!
Vari, zlobo, od mých prahů
v pekelného ohně smahu!«

Strnou srdce pekelníků,
zajásají Svatí v díku
Jezu Kristu, Slitovníku.

Klatí budou děsem schnouti,
Svatí půjdou s plesem poutí,
ku Kristu se přivinouti.

Hříšní tuchnou černým morem.
V bílém jasu Svatí sborem
vanou kříže pod praporem.

Řve, řve Satan bolným hněvem —
Svatí klaní s vděků zpěvem
pod spasným se kříže dřevem.

Proudy síry zatopí se.
plamen pekla zaklopí se,
svor kde skal v tmy nakopí se.

Jasem vítá nebe jasné,
věků věkům sídlo spasné,
a v něm blaho nepohasne — —

Kriste Pane, při smrtelném loži
postoj v hlavách štítem svému sluze,
v nohách postoj mi ctná Matka Boží,
nade mnou kříž svatý, po bok andělové!

Bez lupu stoj ďábel v tmách, sám v hrůze!
Na zmar odvaha, neb duše nezachvátí!
Před Bohem ta stane v jasné vlasti nové,
kdy se tělo v lůno země vrátí.

Obejmi ji Otec u návratu!
V tvůrčí dlaň mu zpět tam dcera splývej!

Ale tady údol Josafatu
zajízvených ran jí neodkrývej!
Zde šleh biče již mi hříchů zpytování,
v duši lampa lítosti mi hoří,
její plamen chví se od vzdechů a lkání, —
do ní milosti mi vonný olej vlívej!
Kéž bran ráje hněv Tvůj nezatvoří,
neuvrhne v zhouby sluj mě temnou,
nešťastní kde klnou Tvůrci ku rouhání, —
Bože můj, můj Bože, smiluj se nade mnou
podle množství svého smilování!

Staré vdavky.

Kulturní obraz ze staré Prahy z roku 1567—1568. Napsal dle pramenů veřejných ADAM CHLUMECKÝ.

(Pokračování.)

XVI.

U Zlaté podkovy byla svatba. Tichá, zrovna jak u Zlatého kola. Přímorky se ještě ustavičně trousily a konšelé zakazovali veselky. Jen tu a tam o mladých vdavcích zaječely dudy na zapřenou, aby mládeži nebylo jak o pohřbu.

Smažířka Bečákova se vdala dobře. Mrzelo ji sice, že na něho tolik kop obětovala, ale kocour ji donesl věnem třicet kop náhradou a Bůh ví, kdyby jich nebyl měl a kdyby nebyl slíbil, že bude konati veškerou práci, kterou slouha dělala, že by si ho nebyla brala. Také střechu potrhanou měl spraviti, aby se neutrácelo. Vůbec, kdyby materna nebyla cítila slušného užitku, nebyla by na vdavky ani pomyslila. Ale počítala, že se muž vyplatí. A aby se tak nešťastně nepřechytila, jako souseda bečvářka, řekla mu zřetelně před svatbou: »To ti povídám, kdybys měl býti takový, jako Budějický, a měl hýřiti a chtěl mne sužovati, budu si uměti poraditi! Já nejsem paní Kristýna! Udělala bych juramentum separationis Pánu Bohu Otci i Synu i Duchu svatému, že již spolu nebudeme. Oh, pánečku, souseda mne tuze varovala a poradila jsem se na radním domě, co bych směla a mohla činiti. Ale, budeš-li se držeti doma, jsa vděčen, budeš míti, co srdce ráčí, a co bylo nebožtíkovo, bude tvoje i s bobrovým kožichem!«

A člověk poznal, chce-li býti mistrem a z mistra v bobřím kožíšku — konšelem, musí se bez výminky podrobiti! Jablko bylo sice kyselé, ale dal se do něho odhodlaně. Uměl také počítati a obchodovati. U mistra aby nosil těžké postavy sukna na trh a

třel barvy a škrtil se na něho. »A kdyby se stal mistrem? Což se tovaryšů sestará a mistrovství se nikdy nedočkají a svého chleba také ne! A kdo si béře vdovu po mistru, najde pomoc všudy. Bratrské kolo ho již neopustí a má čáku, že se mu dostane i cti, zasednouti do úřadů. A oceňoval dům i obchod smažiřčin, uvážil výhody a vypočítal si ze ženitby užitek. A proto hned po svatbě dal se do oprav a škrtil se prací, které nikdy nedělal. Ale, nechtě ani útrat míti, ani škody ženě dělati, trápil se, až krev zakryl. Budějický z dlouhé chvíle poradil i pomohl, ježto práce doma již beztoho nenáviděl. Na půdě byl rozviklaný soukenický stav. Spravil si ho, aby nebyl mistrem nadarmo, a mohl vydělávati. A když byl dům zanedbaný v pořádku, vymazán, obílen, uhlazen a vypadal jak nový z ulice i ze dvora a lidé se po pěkných stěnách závistivě ohlíželi, oddechl si, nebo napracoval se opravdu mnoho! A Budějický, lenoše u své dělnice, smál se mu, že staré tolik šetří a také ani nevěda, bude-li po smrti její domec jeho!

A což se ho za svou pomoc nalákal na vycházky a do krčem? ‚Vavříku, bratře, milý sousede, teď musíš choditi mezi mistry, kde se bratrské kolo schází, sice, ani tě nepoznají, a zač jim budeš? Je třeba, abys se se všemi seznámil, poseděl, pohovořil, zahrál si s nimi, to je alespoň život a člověk něčeho užije. Bratře, nedřep ustavičně doma a pojď se mnou a povesel se!«

Ale Kocour se vymlouval, sliboval a vyhýbal. Až jen prý bude více času na toulky, až si vše dle chuti zařídí, aby ho v domě těšilo, pak kdo ví, zda nebude veselší! Zatím propustil slouhu, starou Svatu a obsluhoval ženu sám. Snesl jí vše, až do rukou, v městě při nákupu se neobavil a materna se divila, že tak rychle běhá! Za žádnou práci se nestyděl, ač se mu mistrové posmívali a červenou rudkou ho s tunkou na zádech na stěně malovali a podpisovali, nemlsal, nepil pálené vody a modlil se se starou, kdy chtěla. A chodil po domě jen po prstech, aby manželku v dřímotě nerušil, a jedva procitla, přiskočil k ní s úsměvem, přeje-li si něčeho?

A přála si viděti jen jeho úsměv, jenž kolem rtů mu nevysychal a byla všecka šťastna. Neviděla, že má hlavu červenou jako zralý kaštan, že má pod nosem zrzavé kníry, že poněkud pošišlává a byla do něho zabrána, jak vosa do zralého ovoce. A smála se celý den!

Přišla souseda bečvářka na hratvu a všimla si soukeníka, kterak ženu obsluhuje, obskakuje a dělá, co jí vidí na očích. Kterak je skromný a při tom moudrý, kterak hospodaří a doma sedí, kterak celý dům září štěstím manželským! Porovnávala s ním svého pudivítra, a když se smažířka svým pokojem pochlubila, řekla trpce: »Nová metla dobře mete! Můj byl zpočátku také lidský, ochotný, hospodářský a měla jsem nad ním radost. Ale pokazil se a tvůj časem nebude lepší.«

Bodlo sice Bečákovou u srdce, že by se jí měl Kocour zvrhnouti, ale pomyslila si, že někdy ženy své manžely samy si zkazí. Některá je příliš přísná, lakotná a ničeho mu nepřeje, nebo je svárliva a o každou malichernost se vadí, spírá se, nebo promluví-li vlídně s jinou, žárlí a sužuje ho umíněnosti a činí mu

domácnost peklem a vypudí ho proti své vůli do krčem, aby lítost zapíjel! Nemá-li člověk doma žádné útěchy, hledá ji jinde — anebo hyne. Žena má z domu učiniti ráj, ve kterém nikomu nenapadne sáhnouti po ovoci zakázaném. Žena má z domu učiniti zátiší, ve kterém se muž před bouřemi a hrůzami života nejraději a nejbezpečněji ukrčí. Žena má z domu učiniti nebe, v němž je sama světicí, jež posvěcuje manžela trpělivostí a důvěrou, v němž jsou dítky anděly. Žena je Eva, která nemá marnivostí a zachtivostí vypuditi z ráje Adama, která se nemá neomáleně v zátiší roztahovati, aby v něm člověku nebylo těsno, která netopí v domácnosti pohoršením pekelným, z něhož dýmá zášť a zoufalství! Její srdce má býti oltářem, na jehož ohni obětuje muž nejkrásnějšího beránka, svůj vděk za štěstí manželské!

V myšlenkách těchto světlých zrcadlila se duše ženina, když uvažovala manželovu ochotu, lidskost a oddanost a umínila si, že si ho nepokazí, že bude opatrna a života mu nestrpčí. Vzpomněla si na svého nebožtíka mistra. Byla tak mlada, když si ho brala. Byl lakotný, ničeho jí nepřál, nedůvěřoval jí, neměl soucitu s jejím mládím, s její nezkušeností — byla u něho více pomocnicí, než ženou, více slouhou než hospodyní — byla stolem, na kterém čítal svůj mamon, byla otrokyní, jež mu proti nesnázi držela záštitu — sama však vichrem ledovým stydla, a v něm ztuhla její všecka radost, její naděje! A přece se snažila, aby ho učinila spokojeným. Zapřela se, přemohla se, a byla mu celým srdcem oddána, snášejíc jeho podivnosti, trpíc jeho návaly a hněvivost, nebo slíbila mu to před Bohem, a nemohla se nikdy nadiviti jiným, že se nespříhají a neuhnou si, dávajíce se rozvésti zrovna úřadem! Za to ji nebožtík naučil šetřiti a vydělávati, a co měl, jí poručil! A proč by neučinila teď druhému muži zrovna tak, kdyby si jí vážil? Pozorovala ho tajně při každém kroku, při každém pohybu i pohledu a seznala, že ho mimo povinnosti náboženské zajímala nejvíce hospodárnost.

A v ničem si nevybíral! Co jedla ráda žena, jedl také rád. Jedl s ní kozinu a úhoře, a jemu nepáchl báhnem, jako sousedovi, jenž právě proto Bečákovou pohrdl a vzal si bečvářku. V neděli ji vodil do kostela, a ježto dlouhá leta chromala, pomáhal jí přes příkopky a louže, jednaje s ní, jak s okem v hlavě. Budějický o něm po krčmách vyprávěl plnou hubou a drábi se smáli, a byli by ho přece také drába z vojny viděli rádi, kterak cídí »měděnou duši« do pánve na rohu v ulici, obíhá se smážírkou ohniště, přikládá na oheň, utírá cínové talíře, podstrkuje hostům nízké stoličky k jídlu, aby si sedli a dodává jim chuti ke psí kýtě a trhanci, k semencové polívce, ke kozím smaženkám se zázvorem pečeným v koudeli, k rybám, jež nosil z trhu u Vltavy v tunce na zádech, až se ohýbal! Ani Šalamoun obchodnický žid nemá takého otroka a v bratrském kole soukenickém mladí mistři nad nim vyřkli soud: Bude-li s tunkou na hřbetě dělati řemeslu ostudu, že ho nechtějí znáti. Že si může v kostele stoupnouti vedle lavice katovy a o církevních průvodech choditi s rybářskými chasníky, jimž vévodí Kostovalka z lázně Královské!

A drábi po všech krčmách se navedli a šli se na spoludrába podívat. Bylo slyšeti, že bobři kožich je mu příliš veliký a žena ho chce do něho vykrmiti, aby mu pěkně seděl a byl konšelem! Přišli, uvelebili se, poručili si a chutnalo jim výborně. Na Kocouru nespatřili žádné směšnosti ani titěrnosti, ale vidouce pevnou usedlost jeho, a všímajíce si čistoty v pokrmech a v roztomilém zákoutí, bez báhna a bez hromad smetí, naučili se choditi na obědy a večeře den ze dne, a pod okny nebo při špatném počasí na síni bývalo veselo. A vidouce, že jedí lépe a při cenách mírnějších než v krčmách, přivedli jiné hosty, a smažířka musela svou Svatu vziti zpět, aby hostům stačila a všechny zákazníky obsloužila. A malý obchod se vzmáhal a rostl a stále nestačoval stravníkům, jichž přibývalo jak řeky na jaře. A když večer vše vyprodali a trh počítali, usmívala se stará na muže: ‚S tebou, Vavříku, přišlo k nám Boží požehnání! Bude-li se nám stále tak dařiti, koupíme si kotec v kamenném domě a pak dá-li pán Bůh, si odpočineme'.

Tak se dostal nový mistr málo ke stavu soukenickému a málo sukna nasoukal! Měl i se Svatou při ženě práce kolem ohniska do úpadu a maso kozí a psí, jakož i ryby musel shánětí sám, nebo materně od přebíhání opuchly nohy a Svatu kde kdo ošidil. Neuměla počítati a nerozuměla zboží. Ještě že upekla a usmažila něco, sice by bylo bývalo zle s celým domem. Materna chodila velice bídně a nohy neplaskly. Byla nad svou bídou celá mrzuta. Špatně spala, málo jedla a plísnila hned slouhu, hned dlužníky, kteří se pohodlně přišli najíst a dlouho neplatili.

Šedivý, rozsáhlý mrak zastřel slunce nad Zlatou podkovou, nad rájem domácím, a v milém zátiší začínal strašiti mrazivý chlad. Mladý mistr sklopil hlavu. Choroba se vlekla a mrzutá nálada za ní. Mladá žena by byla trpělivější, veselejší. Mládí a zdraví ladí k veselí, k pěknému rozmaru, stáří trudí nemocí, nedostatkem nálady, někdy trápí stařeckou svéhlavostí! Staré víno a staří lidé prý oplývají mírností a lahodou, jež okouzluje mladou společnost. Ale tohle staré víno u Zlaté podkovy! Jakoby bylo vytlačeno z pelyňku! Nechutné s odpornou pachutí!

Tak se najednou stará manželka mladému zazdála. Ale přece si bručivosti její nezabíral. Jemu ještě ničeho nevytýkala. Shánět jí masti a natírat jí trpělivě opuchlinu, těše ji při tom, že každá oteklina časem opadne a okřeje. Těšil a rozebíral ji v zármutku jak mohl, ale málo klidil díků, málo vděčného pohledu. Nemocná polihávala a trápila se starostí, aby obchodu nezanedbala a zákazníci jí neodešli jinam. Její starost byla starostí také mužovou. A při tom, dle předpisu, za udělené mistrovství měl se zříkati pátečních koláčů, které tak rád jídal, a koupati pučálku a topínky konopným olejem napájené, nebo těžké trhance ze zadní mouky se sezamem nebo makem, ale, jsa trpěliv, spokojil se se vším, co bylo. Jen kdyby žena okřála a byla zase bodra, jak bývala! To bylo jeho jediným, upřímným přáním. Radil se se židem Šalamounem, rozhlášeným lékařem a donesl od něho v baňkách rozdivné vody na obklady — a naději, že co nejdříve bude lépe.

A nemoc opravdu polevila a žena zase povstala k ohništi na rohu a smažila. Byla veselejší a Kocour byl spokojen. Klid

se vrátil a s ním domácí rovnováha. Nebýti Marty, neměl by na svém štěstí manželském stínu žádného. Jeho ctižádost se ukojila mistrovstvím, jeho nemajetnost slušným majetkem, jeho otroctví a hlad plným stolem. A co se natěšil na zimu, až si obleče bobrový kožich po nebožtíku, jakého ani císařský rychtář nemá, až si nasadí kunovou čapku s vykrojeným poklopem nad čelem a půjde se ženou do kostela na hrubou, nebo na kumplety odpoledne a celé město se bude za nimi ohlížeti a Budějický závistí sezelená. Poklad v sirotčí pokladně poroste jak z vody a páni z radního domu si přijdou vypůjčovat na dobrou jistotu a jsouce pohodlní na splátky, zaplatí pořádný »rejčart« za půjčku. Tak to již dávno u vdovy činili a svět se divil, kde béře peníze.

Časem svět zapomene, že byl chudým soukeníčkem, hladným stolířem a páni ho budou voliti do úřadů městských, jako jiné sbohatlé mistry, kteří se opýřili ze svých pracovitých chasníků a teď pohlíží hrdě na chudší? Kdo se mně vyrovná? K penězům se celý svět obrací tváří a směje se na ně! Kterak by necítili páni, že je teplý a bude ještě teplejší? Proč by nemohl býti konšelem, nebo zasedati v šestipanském úřadě mezi počestnými sousedy? Učený z nich také žáden s nebe nespadl a předpisům, dle nichž předpisují, naučí se v písárnách jeden ode druhého, mladí od starých, člověk potřebuje uměti čísti, psáti a počítati a míti trochu za ušima a zastane právě tolik, co učený student — z universit. Vždyť také učené hlavy jeví časem považlivý nedostatek vědomosti a obratnosti a působí si nesnází bez konce. To se ví v celém městě a není nic nového, že učenec se přichytí a pak sedí, až si pokutu odsedí. To nový mistr znal nazpamět a proto hledal svou budoucnost v povýšeném postavení.

Věru, byl by šťasten a u Zlaté podkovy by kvetl šestilistý jetel, jen kdyby nebylo Marty. Bečvář se mu smál, že má »tlustou kůži«, že nezná hanby, ale svědomí i tlustou kůži proniklo horečnou zimnicí a otřásl se. Hle! Zapudil ji, když za ním přišla do vězení. Když jím kde kdo pohrdl, přišla ho potěšit. Když mu šlo o hrdlo, modlila se za něho, aby Bůh neštěstí odvrátil. A když ho udělali drábem, vojanem ubohým a hnali ho se žoldáky na Turka, přišla přece ještě za ním, ač pohaněna, zapuzena a donesla mu na cestu nůšku koláčů, přejíc mu štěstí. Její láska byla jako pec žhavá, která nehasne, hřeje a živí a nedala mu příčiny, aby jí pohrdal a žalem ji porazil. Svědomí se prudce ozvalo, když hořem sešílela, běhajíc ulicemi a příkopy a žalostné volání mu znělo v uších, jako těžké perlíky na kovadlině: »Kde je Vavřík?«

Neměla na světě již žádné radosti, zmátla se, skočila do vody. Celá Praha se sbíhala, rokovala, jitřila se. Kdo ho znal, vyhýbal mu. Hulvátka v lázni mu odsekla, aby se okoupal, kde se koupala jeho nevěsta, Anežka cvočkářova ukazovala na něho dětem prstem, provazníci se mu posmívali, že se uvázal bez provazu a na rybím trhu mu prodávali rybáři s nechutí, nechávajíce ho schvalně státi, až si na něm někdo hubu vypláknul, že připravil hodnou děvu o rozum a málem i o život s drobným dítětem. A lidé před ním nemluvili, jak o Martě, jak se jí ve

špitále daří, chválíce Boha, že hrozná lázeň jí vrátila rozum, že okřívá a pomalu se tiší. A byl by svou krásnou nevěstu dávno z hlavy vypudil, kdyby se nebyla vrhla do vody. Nedbal řečí lidských, nehleděl na posměch, hleděl pevně k cíli vytčenému: K bohatství! Štěstí přálo, obchod se vzmáhal, nemoc ženina překonána a krásná budoucnost se zaleskla, jako pěkná cesta, po níž se chodí v »sedmimílových škorních« ke cti, k slávě. Hromová rána zaburácela, jasné nebe se zamračilo, zabralo mraky olověnými a na prsa se přivalil kámen mlýnský.

Když se žena o nesmírné ostudě dověděla, nemohla hanbou ani jísti, ani spáti. Nemohla se lidem u ohniska, čekající na oběd, podívati do očí. Stupkové se jizlivě usmívali, pohlížejíce úkosem po nešťastném člověku, jehož trápily děsné sny více, než všecek posměch lidský. Pohlížel po očku po ženě, zmíní-li se o Martině nehodě, ale mlčela. Byla citlivá a svědomitá a slyšíc, co se stalo, spínala ruce k živému Bohu a chvěla se hrůzou. Zdálo se jí, že se jí smrt dotýká a že se večera nedočká.. Jaké neštěstí, kdyby se byly ubožky utopily. Ten hřích by volal do nebe o pomstu. Čekala ustavičně, když se na obloze zatmívalo a chystalo se k letní bouři, že je posel Boží zasáhne hromem, anebo že kdysi zemrou oba náhle, jako podvodní manželé Ananiáš a Safira, kteří chtěli oklamati Ducha Svatého. Mřela úzkostí.

Poslala po slouze k dominikánům u mostu nákladné »alafance«, poctiviny to z výražkové mouky na dně pečené, aby si udělala dobré oko a šla tam na radu po mši do sakristie. Ale škoda alafanců. Útěchy za ně málo stržila. Znali ji tam dobře, že chtěla z muže mladého těžiti a řekli jí: Písmo svaté praví — »blahoslavený člověk, který se uchová beze skvrny, který netřeští po zlatě, ani se nespoléhá na peníze a poklady. Kdo jest to a budeme ho chváliti.« A radili jí trpělivost a modlitbu, aby se utišila.

Čekala mnohem více. Více politování, více soustrasti, více rozhorlení nad utrhači. A jedva že vyšla z kostela, potkala lazebnici Koštovalku s dvojuchým hrotkem v rukou a vzpomene si, že Kocoura nechce ani do lázně pustiti a spílá mu a chce jí vyhnouti. Ale žena jí nadběhne, usměje se a rokotá: »Což se na mne hněváš? Napovídal ti něčeho soukeník? Hrom aby ho zabil? Co strhl odřibaba neštěstí. Co je nestoudných řečí po městě, člověk v lázni slyší již ledaco a je otrlý, ale teď bych málem hanbou utekla. Utrápíte se obě, ty i Marta, pak můžeš tomu zkazilbabě poručiti domec i peníze. Proč pobláznil děvu? Proč jí sliboval, že si ji vezme a tahal se za ní kolik let a pak je mu chuda, utopí ji a žení se s penězi. Hanba, pchý!« A bručíc, utíkala s dvojušákem do královské lázně.

Materna zahanbena, pokořena, zahalila si tvář rouškou a chvějíc se hněvem, chvátala domů. Kocour právě štípal les pálící na podpal a uvítal ji ze služby Boží, jako jindy s úsměvem. — Ale nepoděkovala a házejíc se sebe oděv na lavici, řekla mu posupně: »To je již zrovna k zbláznění. Zlý duch mne zlákal do toho!«

»Do čeho?« Tázal se strápený muž.

»Ještě se ptej! Do čeho! Byla jsem ve svatém pokoji a pálil mne! Co jsem to učinila! Kterak jsem prohloupila, že jsem nezůstala sama. Ta tam sblázní, skočí do vody a celý svět nás soudí a proklíná. Kdybych to byla věděla, mohli jste se vzíti a byla bych šťastnější. Té hanby nepřenesu a stane se neštěstí. A tys nám to všecko strhl na hlavu.«

Čekala, že se opře, nebo že se bude hájiti. Chtěla boj, aby si zlost na něm vylila a dráždila ho: »To mně Důra pekařka nadrobila. A myslíš, že nevím, jak jste se jí s Budějickým radili? Jak jste se s ní smlouvali na nás? Kterak nás sužovati a po nocích strašiti, abyste nás dostali do pąsti? O holenku, všecko vím! Rakovnická bába na Důru všecko pověděla a stupkové ji pobili a leží na úmor ve špitále. Běž a potěš ji! Nadehnala ti teplé hnízdo.«

Člověk štípal a mlčel. Nedal ani slova. Cítil svou vinu a trpěl. Pracoval do úpadu a minulo několik dní, aniž by se bylo co změnilo. Žena stále nevrlá, muž nesmělý, ale vlídný, jakoby ji nezmarnou trpělivostí chtěl ukonejšiti. Chodil kolem ní zase jen po prstech, byl ochotný, říkal z knihy modlitby jako jindy, nedbaje, že ho neposloucha, nose jí utržené peníze za svou i za její práci. Ale trápení mu hlodalo zdraví. Neměl člověka, jemuž by si postěžoval. Svata na něho nepohlédla, aby ho nepíchla očima a mluvila, když musela, jen tak přes zuby. Dusil v sobě lítost a vzdýchal potichu, co to učinil?! Nechal se svésti. Skočil do propasti, v níž se musí usužovati, nebo pomoci z ní není. Chtěl však trpělivě hořký kalich píti do poslední krůpěje a káti se za zlý skutek svůj až do konce. Hle, kam vede člověka ctižádost a lakota. A litoval, že se dal zaslepiti a svým hříchem svalil na hodné lidi pohromu a život jim otrávil. Ale, pozdě. — A manželka ho po očku bedlivě pozorovala, divíc se jeho rozvaze. Kolikátý by strpěl, aby se nebránil, aby ani slovem neodsekl, nemstil se, aby byl v trpělivosti zrovna nepřemožitelný?! Pozorovala ho a divila se jeho klidu a konečně, vidouc, že žloutne a málo jí, že se trápí, měla s ním soucit a odpustila mu. Šetřila ho, kde mohla, mluvila s ním zase, čeho bylo třeba, ale jinak byla vždy zamlklejší a zákazníci, chodíce si pro smažené, viděli dobře, co ji hryže a roztrušovali ji u řezníka a v kotcích, aby řeči neuhasly. Bylo po vojně a lidé chtěli míti někoho v hubě. Dokud zuřila válka, starali se o zprávy z bojiště a po vojně chtěli míti jinou kratochvili, aby huba nezahálela. Řezník Telátko byl povídavý pán a dával klevety k masu místo přívažku, zaměstnávaje štěstím manželským u Zlaté podkovy obě ulice, Caletnou i Širokou a věrná slouha, co zaslechla v městě, nosila hospodyni domů, jež pak oplakávala své neštěsti.

Zvláště však Budějický žárlivě číhal, kdy se manželé u Zlaté podkovy do sebe dají a roztrušoval po krčmách nekalé řeči, aby oba směšnými učinil. Sám byl nešťasten a neštěstí a hanby přál sousedě, jíž nenáviděl, i sousedovi, jenž se s ním nespolčoval, hrůzy domácí. Měl ji doma také.

Paní Kristýna v červnu již polihávala a slábla ustavičně. Rakovnická bába vařila své zázračné »trandy randy«, ale darmo!

Neokřívala. Madle Bílková od Zlatého kola chodila za ní se sestrami, napomínajíc je, aby jí neopouštěly a posílala jí sílící pokrmy, jimiž si nejvíce nadlepšoval bečvář, žertuje s Bělou, jako kdysi šaškoval s Madlí, a jsa již zase s cvočkářem za dobře, chodil s ním k Trapělce a chechtal se po rakovnickém, jež do sebe nemírně lil: »Dům bude můj, je to na papíře a polovici dám Běle zapsati. To bude náhrada za Madli!«

Ale cvočkář již nebyl tak podajný, jako kdysi, a maje dobrý výdělek, pošklebil se mu: »Nebude tě chtíti.«

»Pane Bože, proč? Kníže ti pro ni nepřijde.«

»Budeš jí stár. Nejsi přece mlád? Hlava ti líná, jak opelichaný kožich!«

»Běla není jak Madle! Bude mne ráda bráti a všecky prsty olíže! Ta není ani tak lehtiva, ani tak ctižádostiva, jako Madle! Půl domce jí dám zapsati a bude mistrovou. A je tisíckráte krásnější, než přepjatá Madle. S tou bych nebyl šťasten.«

»Není příčiny k také řeči. Nejsi vdovcem.«

»Madle je nesmírně svéhlava, nedotkliva a neuznalá. Hraje si na světici, ale má za ušima! Běla je docela jinačí. Kolem prstu ji člověk ovine a směje se, směje!«

»Je ještě nezkušena a ty se s ní mazlíš, ale to musí přestati!«

»Toto! O Bělu mne neošidíš!«

»Tak se člověče přece více styď. Necito! Byl bych raději otrokem, než tvou ženou.«

»No, no, člověk neví, kdo mu může býti dobrý!«

Tak končila každá úmluva, leč k hněvu nedošlo. Materna u Soudku ležela, doufajíc stále, že okřeje, a muž, obyčejně opilý, nemohl se dočkati, až umře. Za to by však byl sousedovi přál, aby mu smažířka chodila, třeba až do skonání světa!

Maje hlad, zašel si jedenkrát k němu na kus kozí uzeniny. Pohlédl na rohu v ulici na kamenité ohniště a mrknul na něho: »Kolikrát jsme jí to zanešvařili!? Ta se nasmetala! A kolikrát za nás dostal za uši cvočkářův učeň? Byly to veselé chvíle!«

Kocour se bázlivě ohlížel: »Ticho, Janku, žena se vrátí, ať ničeho neslyší!«

»A když si vzpomenu, jak jsi jí v noci vylíval kádě s vodou a bouchal klepákem na dvéře, a já zase své stařici, praskám smíchem! Tak se chytají vdovy do pasti. A cvočkář to vymyl, a dobře mu tak — podvodníku! Ten rarach Důra nám to vnukla, abychom voškrdy lacino dostali, a teď nevíme, co s nimi!«

»Musíme býti trpělivi!«

»Bratře, já jsem za živa v pekle! A je hůře a hůře! Tepe mne žena, tepe mne soused se všemi dcerami, tepe mne kdekdo, štěstí, že mám tak tlustou kůži! Ale přece, po její smrti je domec mým. Dala mně ho zapsati. Natrápila se mne, ale dala, co má! A což tvá?«

»Ještě neumírá. Co ji obtěžovati?«

»Nedá ti toho baráku zapsati?!«

»Dej s tím pokoj, my se dohodneme sami. Buď opatrný, žena přijde.«

»Nesmíš býti jak malý chlapec. Skromnost chodí po žebrotě. Ale vy se teď trochu hněváte skrze Martu? Ta vám stojí za to! Chtěla udělati ostudu, a podařilo se. Lidé jsou rádi, že mají o čem mluviti a kdož jim huby zašije? Na to by bylo mnoho plátna třeba. A co ti říkala stará? Hubovala? Sváděla, jak moje nejmilejší? No jistě!«

»Co se doma uvaří, má se doma sníst. Teď jsme svoji a musíme zlé i dobré spolu snášeti a trpěti. Ať nám dá svět pokoj!«

»Ale přece to měla slíbiti, co ti poručí! Člověk je smrtelný.«

»Inu, říkala, že až budeme rok a den spolu, budu míti tak jak tak právo na všecko po ní. To je přece zemským právem.«

»Vím že je!«

»Leda by mne vydědila po roce?«

»To bys ovšem utřel nos a vyletěl bys ven! Na takové dědice náš patník v rohu vyplazuje jazyk. Hleď, aby ti domec dala zapsati. Jsou přímorky zase, a mře mnoho lidí pod Vyšehradem. Bylo by ti líto, kdyby měl za tě dědit císařský rychtář! A to by i bylo!«

»Vím, když není jiných dědiců.«

»A tak, sousede, mám hlad. Prodej mně kus uzeniny. Doma není ničeho, a co milosrdné samaritánky ženě donesou, nemohu jísti. Je to sám med a samo psí sádlo, aby lépe dýchala! A na mne nikdo nevzpomene a v dělnici práce do strhání. Ještě, že mně Běla pro něco zaskočí k Telátkovi, sice bych hladem zhynul! Je to trampota. Já ještě spíše zemru, než žena. Utrápím se. A víš-li, že Důra pekařka umírá? Včera zase přijala naši víru a dnes neví o sobě! Bůh jí odpusť, má leckoho na svědomí! Rarach starý!«

»Ba, Bůh jí odpusť a nesuď jí.«

»Třeba tvou nevěstu Martu má na svědomí, že zbláznila!«

»Nesměj se. A víš-li co, nepíchej! Zde máš maso a zacpej hubu!«

»No však už neblázní. Teď by se ti hodila! Koupel v tůni jí spravila hlavu. Dobře, že to udělala! Řeči sem, řeči tam, jen když ti dá pokoj a nebude za tebou běhati! To byla ostuda, Bože na nebesích! No teď ti dá pokoj, Madle u Bílků dá po ní pozor!«

»Co ty toho víš a na své radosti neukazuješ.«

»Včera se stěhovala Markéta k Bílkům, i s koláči a s Martou. Již jsem tam také byl na skok. Bude se jim tam dobře dařiti. Ale je to děva opravdu krásná, až se člověku hlava nad ní točí! Kéž se jen panu Jiříkovi nelíbí více, než Madle! Nebylo by divu!«

»Nepleskej, nepleskej!«

»Povídal jsem Madli, když Marty tolik litovala, dokud budou prodávati koláče u mostu, že bude Marta stále toužiti po smrti. A kdo se jí uhlídá? Utopí se přece! Povídám, máte u vás právě kotec prázdný, a někoho v něm vždycky máte, nabídněte ho Markétě. U vás bude míti místo výhodnější a Marta bude dále od řeky i od tebe.«

»Jen, je-li to pravda?«

»Na mou kuši! Madle zasvítily oči a pravila, že můj nápad je dobrý. Řekla muži a Markéta se i s dcerou odstěhovala ke Zlatému Kolu. Co bys mně nevěřil? Nesl jsem na zádech Martě pořádný uzel s peřinami a nočními kožichy. Ptala se mne, co mně dá za námahu a jářku, Martičko, nechci ničeho, ale vypusť mého souseda, Vavříka, z hlavy! Teď se nedá nic dělati, dokud starý rarach nenatáhne kotů! Chichuchi! No vidíš, sám se řehtáš!«

»Tvé lži se řehtám, vida, jak si teprv skládáš ty pohádky.«

»Jářku, Marto, napálili jsme se oba! Ty staré držgrešle nás drží na provázku, jak mladé psíky. Což já jsem se již dávno strhl, ale Kocour se na něm naškrtí! O chudák, co se nalituje a stará je jak buk a přežije takových Kocourů ještě pět! Ale dobře mu tak! Co jsem se ho navaroval, aby si jí nebral! Teď není naděje. Zapomeňte na sebe a naraz si jiného!«

»Jsi ty janhuba!«

»Ale bratře, kdybys věděl, jak mně pověděla Markéta! Prý, dobře vám tak, kéž vás ty plachetnice usužují! Však jste je chytali do pasti, až jste se chytili s nimi. Kádě s vodou na požár vyvracet, na dvéře bouchat, taková nepravost! No vidíš, sám se řehtáš a já nesmím?"

»Prosím tě, Janku, ne tak hlasitě, má žena sem přijde.«

»Ta tvoje Lidmilka je tuze, tuzinko lehtava! Měla by se otužiti. Teď to věk žádá a člověk aby měl tlustou kůži! Ale bylo ti Marty také trochu líto, když si zoufala, co?«

»To se ví!«

»No nic to! Teď je zase jako květ a peče o překot. Chceš-li, zavedu tě tam na koláče, aby se ti pohojilo a jí také. Vím, že je tě po ní teskno. Půjdeme k ní na koláče!«

Z nenadání se vyřítila ze síně paní Lidmila, zakaboněná a okřikla bečváře: »Ke komu na koláče?«

»Budějický se zarazil a sousto mu uvázlo v ústech. »E — — k nikomu! To je jen tak řeč.«

»Co máš s Martou, sousede? To je mně nápadné!«

»No nic, zhola nic! Včera jsem pomáhal stěhovati Martu k Bílkům a domlouval jsem jí, aby dala Kocourovi pokoj a nedělala vám ostudy.«

»A aby jí bylo méně, chceš k ní vésti Kocoura na koláče!«

»Ale kde! To je žert. Dobírám si ho rád, protože se neumí vymluviti!«

»Však proto právě! Ale víš co, nech mého muže v pokoji a neblázni ho. Máš svých hříchů beztoho již dosti, ať ještě nemáš jeho na svědomí. Však tě Bůh najde!«

»Ale, paní sousedo, nemínil jsem ničeho zlého! Toho nezasluhuji!«

Vyslechla jsem všechno, co jste přemítali! A dobře jste udělali. Dověděla jsem se sice od Rakovnické báby, jak jste nás chytali do pasti, ale nechtěla jsem jí věřiti, že byste tak úskoční byli a číhali člověku zrovna na život, a hle teď jsi to pověděl, co jste páchali a ještě se řehtáte.«

»Kdo by se nesmál takové opici jak je bečvář!« Skřípal zuby Kocour.

»To je proti pánu Bohu! Ženiti se na lest a číhati člověku na smrt? Toho je schopen leda nějaký stupka, nebo otrlý »čtverák«, jenž je horší, než nejhorší žid a Turek!«

»Já nejsem ani stupka, ani čtverák!«

»Malý — ne!«

»Matko, dle práva je taková nadávka »peské uštknutí« a trestá se vězením za dvě neděle a odprosem! Jen se zeptej konšelů, jak jim pan Koldín napsal, co je nadávkou a kterak soud konšelský peské uštknutí trestá! Dej si pozor na hubu!«

»A ty si dej pozor na zadní kola — abys nevyletěl z domce!«

A všecka zelená hněvem, dala se do pláče a pádila domů a uhodila dveřmi, div se nerozskočily! A z jizby se rozléhal nářek. Muži měřili jeden druhého hněvivýma očima a Budějický zaklel: »Dám ti stupku! Dám ti čtveráka! To říci mistrovi!?«

»Dobře ti učinila!« zavrčel zlostně Kocour.

»Tak?! A proč?«

»Zlý duch tě zde byl dlužen! Nadělal jsi ještě málo pohoršení? Dobře ti tak!«

»Já stupkou?! Já čtverákem?!«

»A což jsi? Celé noci se stupky piješ a hraješ, čtveračíš s haldeckými, až ti přišijí čtveru barvu na šat, aby kdekdo poznal čtveráka, jak žida, a vyhnul se ti!«

»Boží dare, čtveru barvu na oděvu mají i rytíři. Každou nohavici a každý rukáv jiné barvy, jako strakapouni! To jsou praví čtveráci, abys věděl, chceš-li světu rozuměti.«

»Jsou a podle nich se fintí harapanny a helmbrechtice a pak je rychtář tahá na řetězi za čtveračinu, rytíř ne rytíř, mistr ne mistr. Jeden čtverák jako druhý. To je nářek poctivosti, nařknutí světlé!"

»Když jsi napit, zůstaň doma a nedohánej nás k rozvodu! O to ti běželo! Chtěl jsi nás rozehnati od sebe. Jsi pěkný soused! A jdi domů — jdou sem hosté!«

A co se mistři hádali, rozléhal se u Zlaté podkovy v jizbě nářek a podrážděná žena bědovala: »Lotrové, padúši, lháři, falešníci! Tak se na nás, ubohé vdovy, domluvili! Jak Jidáš se židy na Krista, aby nás utrápili a dědili zboží, na něž jsme se hrdlily celý život a ničeho neužily. A ten můj Jidáš zradil Martu a konečně zradí i mne. Kdo ví, jak mně vyhlídá na smrt! Jeden stupka jako druhý. Bože spravedlivý, kterak se můžeš na to dívati. Utiskli vdovy a hřích volá do nebe. Co jsem to bídná učinila, že jsem se shlídla třiceti kopám, jak zrádce třiceti stříbrným, prodala jsem pokoj svatý čtverákům!« A křičela, aby ji bylo slyšeti pod okny, kde lidé čekali na maso, nebo záleželo jí, udělati muži ostudu, aby ho měla v hubě celá Praha. A člověk by se byl hanbou raději do země propadl, a odbýval lidi rychle, aby se jich zbyl. A mlčel trpělivě, věda, že to pokuta za hřích, jíž se nemohl vyhnouti.

Kolem poledne se materna utišila a ovládla ji rozvaha. Na muže však již celý den nepohlédla a svěřivši práci Svatě, belhala se na spuchlých nohou k sousedě, aby se spolu v zármutku potěšily. Ale, jedva ji pod okny bečvář postřehl, zastrčil trámem dveře a nechal ji obdivovat krásné jelínky a rozkošné kování na

dveřích. A kdyby nebyla Madle bývala v domě, nebyl by jí pustil, aby na něho zase nepopouzela. Madle však poslala Bělu otevřít — a pošetilec, chtěje u ní míti dobré oko, povolil, třesa se bázní i hněvem a prosil děvče, aby Madle zabránila pohoršení. Paní Kristýna byla velice složena. Stěžovala si, že nespí a slábne. Souseda ji litovala a chlubila se také svou chorobou. Ukazovala jí opuchlé nohy a plakala — že ji zlí lidé chtějí připraviti o rozum. A darmo ji Madle konejšila a její řeč zamlouvala, aby nemocnou nerozjitřila, aby se vyhnulo pohoršení, smažířka hořela hněvem a pověděla jí všechno, kterak je padúši vlákali do vdavků!

Špatně jí posloužila! Na tváři jí vyrazil zlověstný oheň a lomcovala jí horečka. Prominula svému trapiči mnoho, tuze mnoho, ale takového »falešnictví« mu nemohla nechati bez domluvy. Dala ho zavolati. Na dobrou vůli jí donesl přehršlí malin — a přijala je zdánlivě schladlá, ale řekla mu přece: »Janku, Janku! Den ze dne mne tvé hříchy žerou. Kde jsi nabral včera ty peníze, které jsem ti musela zaměniti? Povídal jsi, že jsou to jáchymovské tolary a jsou to »falešné poláky«! Poslala jsem je dominikánům, aby za mé zdraví sloužili mše svaté, však jsi je tam nesl sám — a dnes mně je vrátili po Vichně, že jsou falešné. Kde jsi je nabral?«

»Donesla mně je Kateřina Odolenova, žena Jana Čecha. A že jsou falešny?!«

»E nestav se, nestav, však ty dobře víš. Ale, chtěl jsi mne ošiditi! Ty jsi hrál vždycky o mne — a Bůh ti odpusť úskok, jímž jsi mne vehnal do vdavků! Máš mne na svědomí, ale odpouštím ti — jen se nebraň a nezlob se — a ztraf se mně s očí, aby mně srdce nepuklo! Běž, běž!«

»Nevěř všeho paní Lidmile.«

»Vždycky jsem tě napomínala, abys přemáhal pýchu života — pýcha předchází pád. A tys myslil, že můj poklad je bezedný, že se nevyčerpá a spoléhal se na mé zboží — a chlubil se jím po krčmách! Ale — dones mně sem trochu tu formu na oplatky z kuchyně, něco ti povím.«

Mistr naježen a rozpálen donesl formu, drže ji nad nemocnou.

»Hleď, Janku, jsme spolu již tak dlouho — a ještě neznáš toho nápisu na ní! Čeť mně ho, Janíčku, bude ti to dobré, a až mě nebude, vzpomeneš si na mne rád. Čeť to!«

»Kdo se chlubí statkem — boj se chudoby!« — A člověk se zarděl hanbou.

»Tak hleď na zadní kola! Obcoval jsi, co jsme spolu, nejraději se stupky, s haldeckými lidmi, dej si pozor, ať nespáváš ještě s nimi po haldách a nezhyneš hladem. Na tvou útratu můj domec ti nestačí. Pamatuj si to — a nebodej mne očima. Puká mně srdce lítostí! Běž mně s očí.«

A bečvář vida, kterak se smažířka s Fukáčkovou usmívá a pokrčuje nosem, dohněval se, že by jí byl formou uhodil, kdyby ho ženské nebyly vytlačily z jizby do kuchyně a nebyly ho uchlácholily, že materna to zle nemínila a že má jen o něho takovou starost. Napil se na zlost pálené kokoříkové a pohodil vzdorně hlavou: Člověk — aby měl tlustou kůži a neznal hanby! No snad se přece dočkám svobody, je nemocna a nemoc nevede

ke zdraví — a domec za trochu těch trampot stojí — a bude můj. Jaksi bylo, jaksi bude. —

Právě se ozval na dveřích klepák. Šel otevřít. Do síně se všourala v lýkových střevících Lounská bába, a pozdravujíc mistra kysele, ukazovala mu v zástěře konopné směsku všelikých zelin a koření a odranou knihu lékařskou, s nápisem; »Regiment zdraví« od doktora Kopa. Tam již totiž nalezla, co materně schází a běžela ji nemoc v knize ukázat. Hlavní věc je věděti, co člověka bolí — a koření vyhojí každou nemoc, a kdyby vězela pod kopou zámků, a kdyby byla ze samého ducha zlého. Není-li Bůh proti tomu, okřeje — i umírající, dá-li se mu léku v čas! To vyložila bečváři — a to důrazně rozkládala nemocné pisklavým hlasem, a na důkaz, že věci rozumí, doložila: »Nevím, víte-li to, dnes ráno pekařka Důra skonala a již leží u sv. Kateřiny na Boží zahradě pro žebráky! Kdyby mne byli v čas zavolali k ní! Ale, než jsem nemoc její v knize našla, zemřela chudera. A kdož to věděl, že to bude tak náhle? Člověka píchne u srdce — a je po něm!«

(Pokračování.)

Šimon Gregorčič.

KSAVER MEŠKO. Ze slovenštiny přeložil E. ROMAR.

Šimon Gregorčič! — Nuž, který chápal a též plnil jako málokdo mezi námi velkou a největší úlohu života, danou nám všem, chápanou některými, plněnou ještě menším počtem vyvolených: *posvěcovati život modlitbou, utrpením a prací.* Proto patří mu veliká naše úcta! — Muž, který chápal, že je mrtvým každé slovo, není-li posvěceno požehnáním lásky; že je bezplodnou každá práce, není-li proniknuta mocným teplem lásky; že je temnou každá cesta, není-li ozářena plamenem lásky; že je marnou každá snaha a každá námaha, nevyvěrá-li z nevyčerpatelného, jako věčnost hlubokého pramene lásky a nerozlévá se ve svém splnění nazpět v svůj pramen a cíl a konec svůj — v Lásku samu. Proto patří mu veliká láska našich oddaných srdcí. — Muž, který mne vzepřel mnohým teplým slovem, povzbuzujícím a těšícím — proto patří mu velká moje vděčnost...

* * *

Udiveno vzhlédne časem lidstvo, poněvadž se mu zazdá, že uslyšelo slova, jakých neslyšelo ještě nikdy dosud. Udiveno vzhlédne a zazdá se mu, že vidí před sebou velikána, kráčejícího po zemi a sahajícího svou obřími mocí do nebe, v nebe samo. Že se chvěje celý svět pod mohutným jeho krokem, zdá se užaslým srdcím.

Pravda je to někdy, často klam. Vskutku kráčí někdy ubohou zemí velikán, dotýkající se nebe, z něhož vyšel, zachvívající svou mocí světem i lidstvem. Ale často je to fantom. Co se vzpínalo hrdě a pyšně v skoro nedozírné výšiny, je lehký prach, zdvižený nestálými větry denních názorů a přátelských slavozpěvů do nebe. Dnes je ještě ve výši, pod nebem, zítra prach v pra-

chu . . . . . Jde mimo poutník, pozorovatel bez předsudků a bez sympathií, zastaví se a podiví pln úžasu:

„Toto se vynášelo do nebe! A hle, jak je to každodenní, ubohé a — špinavé!“

Ale přijde muž, který kráčí tich a zamyšlen svou cestou. Nikomu není v cestě, nenarazí o nikoho, od nikoho nežádá, aby se mu vyhnul a udělal místo široké jeho nadutosti. Naopak: lidé, domácí a bratři, jichž nezarmoutil celý život, ani skutkem, ani slovem, ba ani v pokorných myšlenkách ne, útočí na něho zlostně a nespravedlivě, ale on — trpí oddaně. Jako Semej Benjaminovec na Davida krále metají kamení na klidně mimojdoucího a zahazují ho blátem a pomlouvají ho v zuřivém hněvu a slepé vášni, ale on — odpouští. Poněvadž to dvoje: trpěti oddaně a odpouštěti, je nejlepší mstou velikých duší.

Tak jde bez hluku a bez reklamního křiku svou cestou. Když promluví, je měkké slovo jeho jako slovo z nebes, světlé a prorocké, vzněcující, blažící, těšící a zvedající z pozemského prachu. A každá myšlenka je jako polotichá, nekonečně krásná symfonie. Chvěje se naslouchá svět, jako v omamném pořosnu.

Tak kráčí svou cestou. Ale když přijde hodina, určená od věků, a podivný poutník, cizinec mezi cizinci, vydá se na cestu, z niž se nevráti už nikdy, vzhlédnou ustrašeně sta a tisíce. A zachvěji se sta a tisíce srdcí: „Byl na oko jako jeden z nás, ale hle, v pravdě byl pomazaný vyslanec Boží . . . .“

* * *

Čas od roku 1888, od II. svazku Gregorčičových „Poesií“, do roku 1902, do III. svazku „Poesií“, znamená veliký dluh národu slovinskému a veliký deficit v národním pokladu. Odpovědnost Gregorčičova před Soudcem byla pro ten dluh a pro veliký talent, zakopaný básníkem za temných a těžkých dnů jeho života, ovšem lehká. Ale jakou bude odpovědnost těch, o nichž by mohl básník říci se svým miláčkem, sourodým jemu duchem i utrpením, s Jeremiášem, nejvýraznějším a nejvznešenějším zjevem mezi mysliteli a pěvci — proroky Starého Zákona: „A já jsem byl jako jehně, které ženou na jatky . . . . . ale pomlouvali mne a řekli: Dejme jedovatého dřeva do jeho chleba a vyhlaďme ho ze země, aby jeho jména nebylo už vzpomínáno . . . . . “ jakou bude odpovědnost těch?

Když mlčel básník se svou plnou, kypící duší, mlčel ovšem proti vůli. A když mlčel a trpěl celý národ při tom mlčení, trpěl jistě básník nejvíc. Tak zrodila kletba nepřátel steré a tisíceré prokletí na národu a na básníku samém.

* * *

„Jaká je dnes Soča?“ — tázal se mne básník 8. listopadu minuleho roku, když jsme večeřeli v prostinké jeho světničce hodně na spěch, abychom nezmeškali Kubelíkova koncertu — „Je asi kalná?“

„Ano, kalná. Ale tak před měsícem, 8. října, byla čarovně krásná. Celou cestu jsme stáli u oken a divili se té úchvatné kráse.“

„Byl jste v říjnu v Gorici?“

„Byl.“

„Ale nepřišel jste ke mně, ani jste nenapsal, že přijedete.“

„Nebylo možno. Rozhodl jsem se nenadále pro cestu. A v Gorici byl jsem jen několik okamžiků a vydal jsem se ihned na Sv. horu. Ale na ulici jsem Vás viděl z daleka.“

S podivnou výrazností a jasností vryla se mi onoho 8. října do paměti vysoká a štíhlá jeho postava. Tak jasně vzpomínám si na ni jen z první návštěvy na Hradisku. Provázel nás s panem Otakarem, jeho a mým dobrým známým, který mne k němu uvedl, delší kousek cesty dolů od svého tichého Tuskula, když se zastavil a omluvil, že chodí těžko a rozloučili jsme se. Ohlédl jsem se jistě při každém pátém kroku a viděl ho, jak kráčel zvolna, opíraje se o hůl, vzhůru domů. A ještě dnes zazdá se mi často, zvlášť výrazné a živé bylo to očekávání první dny po pohřbu, že v příštím okamžiku uhlédnu někde, tam na cestě, na chodníku k faře, za rohem někde, jak vystoupí nenadále z po za něho, vysokou, temnou postavu, jež na mne působila vždy tak hlubokým dojmem a vážnou, příjemnou tvář, jak jsem ji spatřil před roky za krásného jarního odpoledne po prvé, poněkud plachý a uštvaný, když mi vyšel neočekávaně vstříc z přízemní světničky svého domu — z knihovny. Onu vážnou, ale stále milou tvář, jež se mi vryla tak hluboko a nesmazatelně do duše též za onoho posledního večera, když řekl klidný a oddaný: „Jedno jest dobré: smrti se nebojím, jsem připraven.“ Nějak uleknut zahleděl jsem se mu do očí. Spozoroval ovšem můj údiv a řekl s lehkým, oddaností, odříkáním a mnohými zklamáními posvěceným a požehnaným úsměvem: „Dočkáte-li se mého stáří, uklidníte se i vy a budete souditi právě tak.“

Mlčky sklonil jsem hlavu; ale srdce bylo neklidné ....

„A v říjnu, pravíte, byla Soča velmi krásná? — Těší mne opravdu, že se vám líbí, A ani není na světě řeky a vody krásnější barvy. I autor „Ivana Zbogara“, Napoleonův generál, praví, že viděl mnoho krásno-barevných vod, ale takové ještě nikde. A ten viděl něco světa!“

Vzpomněl jsem si, jak citoval pan Otokar při první návštěvě, když jsme mluvili o Soči:

„Ogromna solza se mi zdiš,
a še kot solza krasna.“

A básník se usmál svým dětsky něžným a příjemným úsměvem, jako by stál na jejím břehu a zíral udiven a celý okouzlen a rozradován v úchvatná tajemství jejich hlubin, krásna a podivná a nerozřešitelná, jako bys zíral v oko Boží.

A Soči, milence jeho, přirovnal bych jeho písně; čistému, mohutnému rozlivu krásných, tak vroucí a toužící láskou milovaných hor čarovné výrony tu radostného, častěji však bolavého a trpícího, ale stále v svatém nadšení kypícího, nejčistším ohněm planoucího a toužícího velikého jeho srdce .... Hle, lehké a prostinké jsou jako prvé kroky Soče; něžné, prosící jako její vlnky, když se lichotí pestrým horským kvítkům na březích; jasné a veselé jako vlny Soče, nesoucí do nížin drahému zná-

mému s hor teplé pozdravy drahých, milujících a milovaných; pohádkové jako šepot a šelest vlnek v zázraků plné, nebem v bohaté hojnosti žehnané noci svatojanské; neklidné a chvějící se jako vlny, blížící se hlubokému vodopádu; zamlkle žalující, věčnou hořkostí, duševní tísní a vlastní nemohoucností plačící jako vlny, když se prodírají z těžka, násilně úzkými skalisky a narážejí prudkým, ale nedostatečným úsilím na nezvratné, neochvějné, nerozborné útesy, jež chtějí zahraditi přirozený, od věků do věků osudem jí určený tok a spoutati do uzounkých, tvrdých a nemilosrdných spon svobodnou dceru hor, nezvyklou na okovy a otroctví; nebesky krásné jako je nebesky krásné vodstvo Soče právě v oněch soutěskách, že chytne srdce lidské neodolatelnou mocí a sotva — sotva zkrotitelnou touhou a vryje se do duše tak mocně a tak hluboko, že nezapomene té krásy už nikdy; smutné a teskné jak je smutné a teskné vodstvo Soče, tekoucí zvolna širou rovinou, plné touhy za zůstaveným volným horstvem, plné bolesti a žalosti, poněvadž teče mlčícími, ale ve svém mlčení do nebe o pomstu volajícími hroby — ohromná slza plačícího nad pohřebištěm, ale i jako slza nebesky krásná; úchvatné velkolepé, vše zmáhající a bez odporu, poněvadž odpor je bezúspěšný, unášející s sebou silnou mocí vznešených svých zvuků a ještě velkolepějších myšlenek, jako Soča, když shromáždí

moč vseh voda
iz oblakov svojega neba,
in kar jih v njenih je planinah,
kar v cvetnih njenih jih ravninah,
ko vse te pridrvi na plan
in ko naraste v tok strašan . . . .

Taková je „Soča“ sama, když plyne nad ní jako apokalyptický anděl vznešený duch básníkův a píše jí grandiosními, jako v mramor vytesanými tahy velikou její úlohu a úděl její, trpký a žalostný.

Mezi poslední vřadil bych nejkrásnější, možná nejvýznamnější a pro velikého nebožtíka nejosudnější báseň „Člověka nikdy“, tento velkolepý rozhovor ubohého syna země a prachu s Věčným a Všemohoucím.

Významné je, že ta báseň zpívá se na hřbitově. Tělo sraženo a poníženo tíží a bolestí života do prachu, prach v prachu, nepatrný atom mezi atomy, ale duch rozpíná a šíří peruti mocně a silně jako nikdy dřív a nikdy potom a zvedá se jako duch Joba trpitele v hodinu největší hořkosti přímo před prestol Jehovův a započíná s Nejvyšším velkolepý, srdce i duši uchvacující rozhovor, aby mu požaloval svou bolest, nepochopitelnou pro svět, nechápanou příliš plýtkými srdci lidskými, pochopitelnou jen Jemu, dárci radosti i žalosti, aby položil jako blýskavou perlu na zlatém talíři před královský jeho prestol velikou, vroucí prosbu trpící a raněné své duše . . . . .

Job proklel v zoufalém hněvu a převeliké bolesti den a noc a hodinu, o nichž se řeklo: „Byl počat člověk!“ — a v nichž se narodila na svět a zaplakala v náručí matčině bytost, jež byla

by raději připočtena k mrtvým už v lůně matčině, ale náš básník prosí a modlí se!

„Hle, Otče náš, odvěký, všemohoucí Tvůrce všech bytostí, nestvoř už člověka, prosím z hloubí srdce! . . . . Lilie ať vypučí na Tvé slovo z prahmoty, z atomu, určeného od věků pro ubohou lidskou bytost. Lilie ať vypučí, která necítí ani touhy, ani utrpení, jíž je neznámou radost a neznámým utrpení, která nevzplane v hodině požehnané láskou, ani neotevře srdce v hodině temné nepřátelství, která není přinucena k těžké odpovědnosti a nemůže zakusiti trpkého, smrtícího zklamání, jíž nerozžírají srdce a neztrpčují života ani pochyby, ani hřích, ani lítost. Ať vypučí na Tvůj rozkaz a ať se zvedá v panenské své kráse k nebi — Tobě na počest! . . . . . Ptáka pěvce stvoř z toho atomu, který vzlétne z tichého lesního zátiší každého rána do výšin — Tobě vstříc, který zpívá den ze dne nejlepší písně — Tobě na oslavu! . . . . . Hle, Věčný, Všemohoucnosti sama, to stvoř! A dosti budeš mít slávy, dosti pocty velikost Tvá a Tvá všemohoucnost. Poněvadž všechno bude Tobě ku cti — ale hříchu nebude nikde! A nikde nebude bolesti, rodící se z hříchu, nikde lítosti, jdoucí za ním hned za každou krátkou minutou sladkosti. A pochyb, hle, nebude už, pochyb o otcovské Tvoji lásce, o věkověčné dobrotě Tvojí. Ani vzpoury nebude už proti Tobě, dozrávající za chmurných, temných a těžkých hodin v duši, otrávené bolestí a zoufalstvím . . . . . "

Vskutku, vznešená a čarovně krásná modlitba je to, plná víry, naděje plná . . . . Obracím se k Tobě, tedy věřím v Tebe, tedy jsi, jinak neutíkal bych se k Tobě. Prosím Tě, tedy doufám v Tebe, jinak bych nepoložil prosby na podnoží Tvého prestolu. Jsi Moc: můžeš vyplniti: Jsi Láska: vyplníš jistě!

Jako Job trpitel mluvil tu básník s Bohem tváří v tvář; ne, byl mu bližší: pomazaný a kněz jeho. Jako Kristus z Nazaretu mluvil s ním, Kristus v zahradě Gethsemani, Kristus na kříži. Modlitba je to, jako modlitba Boha-člověka, poníženého na hoře v prach: „Otče, ať odejde tento kalich ode mne . . . . . " Hlasitý, pronikavý výkřik utrpení a zároveň největší, nejponíženější výraz oddanosti a výraz pevné důvěry, jako výkřik Krista Nazaretského, visícího na kříži: „Eli, Eli, lamma sabacthani? — Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil? . . . . Ale Ty mi pomůžeš, doufám a vím."

A kdo se zdvihne proti této modlitbě? Kdo se zhrozí toho výkřiku, překypujícího bolestí a plného důvěry, kdo řekne: „Anathema"? Zdvihněte ruce ku kletbě, pozvedněte hlasu a vrhněte na Syna Božího své hněvné: budiž proklet! — Netroufáte si? Bojíte se, že by vás zdrtil ranou s nebe, poselkyní a služkou své spravedlnosti, mstitelkyní vzplanuvšího hněvu svého? Ale proti člověku, jeho bratru, proti pomazanému jeho služebníku a proti svému bratru jste se zdvihli a udeřili ho v zuřivém hněvu a bez milosrdenství — poněvadž se nemohl brániti. Jak nízké! Ale ode dávna bylo tak: Gethsemani a Golgotu měl u nás každý pravý umělec. A to bylo jako hlas Boží, který potvrdil jeho

umělecké posvěcení. Ode dávna tak, je a bude do konce dnů, poněvadž do konce dnů nevymře lidská zloba a závist.

Blahoslaven, kdo má své Gethsemani a svou Golgotu, skropené krví srdce . . . . .

* * *

Mluviti o básních Gregorčičových podobně — lichá nepotřebná práce!

Ale ptáme-li se: Proč uchvacují ty často zcela prostinké verše tak mocně naše duše? — Poněvadž je každý opravdivým výkřikem srdce, úryvkem života!

Poněvadž žil, co zpíval, poněvadž trpěl, co vyplakal ve zvučných tonech, proto naplní naši duši bolestí a soucitem Prešeren. Poněvadž se cítil spoutaným a stísněným, ale celá veliká duše byla oživenou touhou po svobodě, proto zvlnily takovou gigantickou mocí naše srdce někdejší tvorby Aškercovy. Poněvadž šel do hlubin srdce a vyzvedl z něho všechny tajemné city, pravdivé, věrné a nepadělané a vlil je do čarovně krásné formy, proto nám sahají tak hluboko do srdce „Poesie" Gregorčičovy.

A proto doteknou se nás tak málo, doteknou se jen jako mimochodem, jako cizinci, verše, jež čítáme dnes. Jsou sebrané ze všech větrů, jen nezazpívané z hloubí cítících, nenakažených a nenabarvených duší. Proto jdeme chladně mimo mnohé naše povídkáře a zapomeneme přes noc, co jsme četli večer. Neboť kde rozechvíval kdy kdo srdce čtenářů, nechvělo-li se jemu samému srdce bolestí a sladkostí, když přemýšlel o výtvoru, když mu vdechoval kypící život!

Srdce ze srdce, duše z duše — a každý výtvor ozářen nepadělanou pravdivostí vlastních skutečných citů, jen takové umění může přežíti věky a zůstati věčně mladým a věčně krásným.

A takovým je umění Gregorčičovo.

* * *

Nechte mne umříti!

Možno, že by tak zaprosil před třiceti, čtyřiceti roky, když nastoupil svou dráhu, kdyby ji tedy před ním odhalila milostivá ruka se vším utrpením a se všemi zklamáními. Neboť stěží by ji nastoupil ještě jednou, kdyby byla ještě před ním a kdyby ji znal tak podrobně, jak ji poznal v dnech před smrtí. A kde je u nás umělec se svými cíli, s vlastním slovem, s hrdou duší a velikým, kypícím a upřímným srdcem, který by nastoupil svou dráhu ještě jednou! Tu dráhu, tak bez radosti a slunce, celou zablácenou zlobou a závistí. Tu dráhu, tak úzce ohraženou lidskou úzkoprsostí a nízkým smýšlením jednostranných duší. Tu dráhu, u níž stojí stále tisíce a volají, nikdy syty, bez oddechu: „Dej!" A když dá umělec z vlastního nemocného srdce, z trpící duše, z vlastního života štědře a v hojnosti, kolikrát slyší vděčné: „Díky!" Zda neslyší tisíckrát častěji: „Dal jsi příliš málo!" — „Jak málo jsi dal, jak žebrácky skoupě!" — Nepomyslí, že se vyčerpá nejbohatější poklad. Jak nevyčerpalo by se srdce, jež

dávalo tak hojně a tak krásné perly . . . . . Proč tedy ten soustrastný, urážející výsměch, když přijdou na řadu poněkud matnější drahokamy, lehčí, vybroušené možná už sesláblou rukou.

„Ejhle, jak je ubohý. Všichni jiní, mladší, naši lidé, jsou bohatější!“

U Gregorčiče tak, tak u Aškerce. A přece dali nám oni v pěti desetiletích po Prešernu nejvíc a nejvíc. A přes vše, co se dnes vynáší sobecky do nebe, bude se vraceti náš národ stále a stále zas nazpět k velkolepým pokladům této vyvolené trojice . . . . .

Nechte mne umříti!

Vskutku, co by též dělal dnes u Slovinců takový umělec, šiřitel idealismu, kněz a prorok lásky? — Nudil se? Je příliš nudno! — Zlobil se? Nestojí za to! — Mlčel ku všemu? Toť nesnadno! — Pozvedl k výstraze hřímavého prorockého hlasu? Není radno! Dnešní náš svět chce harlekiny, ne proroky . . .

Tedy?

Nechte mne umříti!

Toť čarovně krásná, bezpříkladně vhodná závěrečná vigneta téhož v sobě svatě blaženého a klasicky vyrovnaného, ale pro nepochopení srdcí ztuhlých ve filosofických systemech a pro zlobu lidskou tak úchvatnou tragikou požehnaného života.

„Nechte mne umříti, abych od hlouposti a zloby, jež vítězoslavně zdvihají hlavu všude vedle živých a trpících, odpočinul ve věčném, nezkaleném míru Božím . . . . .

A Pán vyslyšel poslední modlitbu svého pomazaného —

Tak vyzněla vznešená symfonie velikého života . . .

Věčná lampa.

Tak mnohá světla blaží
svým jasem země klín,
však jedno všechny předčí,
že blednou jako stín.
To jedno jasem vniká,
kde končí světa říš,
noc smrti na den mění
a nebe sklání blíž.

To světlo duši skytá
pravého štěstí číš,
svou září v srdce vchází
a mírní bolů tíž;
jak pochodeň nám svítí
na cestu životem,
že ve přívalu noci
ku svému cíli jdem.

To světlo milostivé
každinké srdce zná,
to svit je věčné lampy,
jež před oltářem plá
a za noci a za dne
nás k svatostánku zve
a v tichou obět Bohu
vždy dává světlo své.

A každé čisté duši,
již věčnou láskou Bůh,
zda plane světlo dražší
v ten pozemský náš luh?
Lesk liché slávy hasne
a všeho štěstí svit,
když věčné lampy vzplane
Před svatostánkem třpyt?

Je věru smutné žití,
ba těžké tak,
že zoufal by si člověk
a bídně zhasl pak,
však věčné světlo hlásá,
že v svatostánku Pán,
jenž každou duši léčí
a ve svůj volá stan.

Bez Pána v svatostánku
je každá radost — žal,
je stínem každá záře
a život — hrobu kal;
však Pán ten divotvorný
bol mění v štěstí jas,
slz proudy v drahokamy,
smrt tesknou v život zas.

Mít všeho světa štěstí,
jak málo to a nic,
být chudým, všeho zbaven,
to před Bohem je víc.
Však víc před svatostánkem
tě světla učí plam:
jen to je srdce šťastné,
v němž přebývá Bůh sám!

Volně dle němec. Rudolf Slupavský.

Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni.

Píše Tomáš Škrdle.

V Německu jsem navštívil dva katolické sjezdy a v Rakousku dosud žádný. I umínil jsem si r. 1907, že se VI. všeobecného sjezdu rakouských katolíků ve Vídni súčastním a že zůstanu ve Vídni celý týden. Byt, díky příteli dr. Rud. Horskému, nalezl jsem ve Vídni u Milosrdných bratří, kdež jsem byl zcela spokojen.

V sobotu ráno dne 16. listopadu vyjel jsem z Prahy a v jednom kupé sešli jsme se s p. proboštem z Roudnice, Václ. Kotrchem a s p. Václavem Dvorským a jeho paní a bavili jsme se až do Vídně znamenitě. — Ve Vídni jsme se rozešli do svých bytů.

Jako v Německu tak i ve Vídni podává nám tištěná zpráva o tomto sjezdu původ jeho a přípravy k němu.

Pátý všeobecný sjezd rakouských katolíků zdařil se velice, i bylo usneseno, aby za dva roky pořádán byl sjezd VI. Zvoleno bylo přípravné komité ze všech národností Rakouska a bylo ustanoveno, že vedoucí řečí je němčina, ale v uzavřených schůzích že se může po přednesených referátech rokovati ve všech řečích Rakouska.

V Německu se pořádává v neděli sjezdový průvod katolického dělnictva, u nás byl v čas katolického sjezdu v neděli ráno veden imposantní průvod katolíků z celých Čech na Hradčany, zjevu tohoto ve Vídni není, ač jest správa města v rukou katolíků. P. Abel T. J. vedl sice 10. listopadu 1500 vídeňských

mužů ke hrobu sv. Leopolda do Klosterneuburku, měl tam dvě úchvatná kázání o katolické organisaci a nastávajícím sjezdu katolickém ve Vídni, ale mohutný průvod mužů ve Vídni, pořádaný před tváří a za účasti přibylých sjezdových hostí z celého Rakouska, jsme neviděli.

Ustavující slavnost sjezdová konána byla v sobotu v pět hodin odpol. v Kursalonu. Šel jsem tam dříve, abych vše náležitě viděl. Sál jest velice vkusný, ale poměrně malý; až jsem se ulekl, kterak se tam četné shromáždění vejde; ale počítalo se patrně, že kuratní klerus, jenž tvoří všude při katolických sjezdech silný kontingent, přijede do Vídně až v neděli a v ponděli a proto volen byl sál poměrně menší.

Biskupové Rakouští konali právě ve Vídni porady, i dostavili se všichni: tři kardinálové, arcibiskupové, knížata-biskupové, biskupové, četní opati, kanovníci a papežský nuntius — něco podobného v Německu viděti není. Biskupové zaujali první místa a střed mezi nimi ponechán byl pro starostu Vídně, dr. Luegra. Když se dr. Lueger v sále objevil, byl neobyčejně hlučně vítán a ovace pro něho neměly konce. Zvláště deputace katolického studentstva — desíti katolických spolků — dr. Luegra bouřlivě vitaly.

Byl tu přítomen dále výkvět Rakouské šlechty, četní posl. s presidentem říšské rady dr. Weisskirchnerem v čele, hojně dam, kněží a lidu.

Zevnějším leskem vyniká sjezd vídeňský nad německým, výkony řečnické i technické vedení sjezdu jsou skoro stejné, ale praktickým katolicismem stojíme v Rakousku daleko za Německem. V Německu se mluvené a doporučované provádí, u nás se sice také tak horlivě mluví jako v Německu, ale prakticky se z toho provádí dosud velice málo. My tedy stojíme daleko za Německem, ale pracuje se i u nás, aspoň čileji než dříve, i díky Bohu za to.

Sjezd zahájil předseda katolického centrálního komitétu hrabě Silva-Tarouca. Mluví krásně a živě a věcně. Má odvahu říci rázné slovo a výtky své pronáší ve formě jemné.

Jménem diecesního komitétu vídeňského pozdravil sjezd baron Wittinghof-Schell. O horlivé a neunavné činnosti tohoto pána jsem již často četl, i byl jsem potěšen, že jsem ho osobně poznal.

Dr. Albín svobodný pán Spinette, generální sekretář katolického centrálního komitétu pro Rakousko, podával zprávu od V. sjezdu do dnes. To je pro nás něco nového a praktického; ani u nás v Čechách, ani v Německu podobná zpráva se nepodává.

Ve svém referátě uvedl data velice zajímavá, ovšem nejvíce z německých krajin nitrorakouských, méně ze zemí slovanských.

Proti 70.000 podpisů, které žádaly rozluku manželskou, poslali katolíci petici opatřenou $3^1/_2$ miliony podpisy. — Katolický Schulverein koná ročně na 1000 schůzí, má 69.000 členů a čítá 668 farních obvodů. — Proti heslu »Pryč od Říma« bojuje statečně »Bonifatius-Korrespondenz« (a ovšem i náš »Sv. Vojtěch«,

jehož existence baronu Spinettovi není asi známa.) — Proti volným myslitelům bojuje hlavně katolický tisk a vyškolení muži, kteří se dovedně brániti dovedou. (U nás to činí hlavně farář Filip Jan Konečný.) — Učitelský svaz katolický má v 17 spolcích 5302 členy. Z toho zemské spolky učitelské z Dolních Rakous čítají 2400 členů. (Je hlavně mnoho katolických učitelů ve Vídni a byli by i v Praze, kdybychom měli i my jako ve Vídni katolickou správu.) — Velice vážně mluví baron Spinette o socialní demokracii v Rakousku, která má ročně 22 millionů korun příjmů. I katolíci se činí, majíce četné spolky dělnické, tovaryšské a jiné. Nyní se zakládají také spolky pro mládež a hlavně pro učně. — Ve vzhledě vědeckém působí Lvova společnost.

Baron Spinette přechází ke katolickým organisacím, říšské a zemským a těší se z jejich rozkvětu. O Slovincích a jejich pokroku se často zmiňuje, o Češích a o Moravanech ví toho málo. Po sjezdu navštívil jsem s dp. Otto Kozlíkem jistého vynikajícího německého pracovníka ve Vídni a ten právě vytýkal vůdčím kruhům německých katolíků ve Vídni, že o životě katolickém mezi rakouskými Slovany mají zcela nepatrné vědomosti.

Na konci sdělil baron Spinette, že se zítra, v neděli, zřídí říšská organisace žen.

Baron Spinette jest veliký katolický pracovník a jsa předsedou sjezdového komitétu, celý se prací sedřel — ba až onemocněl.

Na to k návrhu hraběte Sylva-Taroucy zvolen byl za předsedu sjezdu říšský poslanec dr. Fuchs, za místopředsedy: Leopold Kunschak, dr. Emanuel Lanzerotti, říšs. posl. z Tridentu, Emanuel hr. Mennsdorf z Prahy, director Povše, říšs. posl. z Lublaně. — Za tajemníky sjezdu zvoleni byli: red. Bösbauer z Vídně; mag. sekretář dr. Fr. Herrman z Prahy; Kamil Kurz ze Štýrského Hradce a Aug. Miklas, učitel z Vídně.

Po způsobu zprávy německé přináší i tištěná zpráva vídeňská podobizny všech těchto mužů na hladkém papíře a i dále vůbec podobizny všech řečníků, umístěné při jejich řeči.

Slova ujal se kardinal Gruscha, jenž živým přednesem zdravil nás přítomné. Jeho sekretář četl z řečnické tribuny list papeže Pia X. sjezdu zaslaný.

Na to mluvil zemský maršálek Alois princ Liechtenstein. Stojí vysoko v hodnosti, ale mluví i nyní jako dříve ostře katolicky. Líčil, kterak katolíci dobyli Vídně, země — Dolních Rakous — dr. Lueger že je purkmistrem Vídně, on zemským maršálkem Dolních Rakous, Ebenhoch a Gessmann jsou ministry a jejich strana jest nejmocnější v říšské radě.

Za bouřlivého jásotu ujal se slova dr. Lueger. Udělalo prý se mu špatně, ale pravil si, sebeř se, nebo by si mohli lidé mysliti, že jsi se stal ministrem. Tu a ještě na jiném místě narážel na nepřítomnost ministrů dr. Gessmanna a Ebenhocha — a ejhle, druhý den již na sjezdu byli.

Dr. Lueger vítal všecky národy Rakouska a navazuje na řeč prince Liechtensteina pravil, že jest školství ve Vídni spořádané:

učitel a katecheta svorně spolupůsobí, kříž jest ve škole zajištěn a znamení kříže ve škole nevezme nám ve Vídni nikdo. Ale nám se jedná ještě o jinou práci, o dobytí universit pro katolický lid. A nyní pronesl dr. Lueger věty, zcela správné a spravedlivé, které zbouřily celé Rakousko a proto je zde podáme v originále. Zní takto: »Aber wir haben noch andere grosse Arbeit zu leisten, es gilt für uns die Eroberung der Universität für das christliche Volk. In dieser Frage dürfen wir nicht laessig sein. Wenn ich so bedenke, was in der letzten Zeit sowohl an der Wiener als auch an der Grazer Universität und auch anderswo vorgegangen ist, so überkommt mich wirklich die Frage, ja sind denn das wirklich Maenner und Jünger der Wissenschaft? Ich lese aus der Zeitung, dass alle mit Knütteln bewaffnet, mit Ochsenziemern versehen, umhergehen, um anderen Köpfen ihre Wissenschaft beizubringen. Es wird noch manchen schweren, harten Strauss kosten, so lange es möglich ist, dass unter acht neu ernnanten Professoren sieben, sage sieben Juden sind. So lange das möglich ist, bedarf es noch eines schweren Kampfes, bis wir es daher bringen, dass unter acht ernannten Professoren sieben Christen sind. Ich glaube, wenn wir nicht ermüden, vereint mit der Geistlichkeit, von der man uns oft trennen will, vereint mit allen, die gleichen Sinnes sind, vorwärts zu schreiten und zu kaempfen, so werden wir, so Gott will, in diesem Kampfe siegen. In diesem Sinne begrüsse ich sie als meine Brüder, heisse sie Namens der Stadt Wien herzlich willkommen und rufe ihnen zu: Endlich muss doch das Licht zur Geltung kommen! Toť jsou slova, která pobouřila celé Rakousko.

S neobyčejnou radostí hleděl jsem k tribuně, když na řečiště vystoupil dr. Fehrenbach, náš výtečný president sjezdu něm. katolíků ve Würzburgu. Je rodem z Frýburgu a líčil, kterak město toto od r. 1368 až do r. 1806 úzce bylo spojeno s Rakouskem a s domem Habsburgským. Rakouští vévodové mají tam sochy na mostě, rakouský arcikníže Albrecht založil tam universitu, Rakousko zachránilo nadace městské a dodnes některé nadace uděluje město Frýburg společně s místodržitelstvím vídeňským. I těší to p. Fehrenbacha, že právě on, rodák z Frýburgu, přináší pozdrav VI. sjezdu rak. katolíků.

President p. Fuchs líčí úkoly sjezdu, předkládá telegramy pro papeže a pro císaře, dává čísti některé pozdravy a uzavírá schůzi.

Obvyklé pozdravy předvedeny byly v různých řečích na přátelském večeru v Kusalonu později večer konaném, podle vzoru vídeňského učiněno bylo tak i letos v Praze; pozdravy, které by slavnostní schůzi zdržovaly, přednešeny byly i u nás večer.

Po slavnostní zahajovací schůzi valil se zástup lidu k radnici, kdež měl Piův spolek valnou schůzi. Šel jsem za nimi také a jsa ve Vídni neznám, přidržel jsem se p. kanovníka hr. Ledochowskeho, jenž se tam rovněž ubíral. Radniční dvorana byla lidem přeplněna, i slyšel jsem od zadu řeči, ale řečníků a presidia jsem neviděl.

Předseda spolku Piova, hrabě Walterskirchen, měl úvodní řeč. Piův spolek ve Vídni sebral za r. 1906 a 1907 — 366.000 korun; z toho zůstalo 58.000 v různých diecesích, po 71.000 korunách podpory dostaly: »Reichspost« a »Vaterland«, 42.000 stálo korespondenční bureau a 40.000 K vydáno bylo na spolkových výlohách, brožurách a na agitace. Piův spolek konal od svého vzniku 400 schůzí, má 272 místních odborů a 30 nových se zřídí. To jsou věru skvělé výsledky neúnavné práce.

Po něm mluvil hrabě Sylva-Tarouca. Oba volali pryč s židovským tiskem, podporujme tisk křesťanský; ženy, dámy, podejte ruce k společné práci pro tisk katolický.

Při slavnostní schůzi byl mi nápadným vysoký, statný kapucín, s mohutným bílým vousem, P. Benno Auracher z Bavor. Ten konal třetí, dlouhou, úchvatnou řeč o katolickém tisku. Mohutný hlas jeho rozléhal se dvoranou, přirovnávaje působení židovského tisku s vpádem Turků do Rakouska. Byl jsem celý znaven, nebo jsem musil při schůzi státi, i vyšel jsem ven a ohlížel jsem se, kde bych mohl povečeřeti a vypíti sklenici piva. Vpadl jsem náhodou a nešťastně do místnosti, kde katolický akad. spolek Austria konal slavnostní komers. Místnost restaurace byla vyzdobena a byla z počátku prázdna. Pomalu scházeli se členové spolku v plné parádě, i ptal jsem se, co to je a kdo to je a kolik jest v Rakousku katolických spolků akademických? Odpověděli: Austria, Norica, Rudolfina, Kürnberg, Nordgau, Austria v Innomostí, Amelungia ve Vídni. Akad. čt. spolek, Carolina ve Štýrském Hradci a Ferdinandea v Praze.

Náčelníci Austria měli na sobě slavnostní šerpy a kordy. Když se zpívala píseň Gaudeamus igitur, vytáhli náčelníci meče a stáli při tom po vojensku vzpřímeni.

Náčelníci Austrie chtěli mne posaditi na čestné místo, ale já zůstal seděti v ústranní a dav jim tajně členský příspěvek, vytratil jsem se ven. Nebylo mi tam volno, ač se členové Austrie chovali ke mně velice srdečně. Cítil jsem, že tam nepatřím a proto jsem byl šťasten, když jsem byl venku na vzduchu.

V klášteře u Milosrdných jest zvláštní vrátný, i může přijíti host večer kdykoliv domů, třeba o půl noci. Vrátný otevře, vezme zpropitné a je dobře. Toho dobrodiní jsme v čas sjezdu nejednou použili. (Pokračování.)

Václav Vlček, redaktor Osvěty.

Listy směru protichůdného odbyly úmrtí Václava Vlčka jen povrchně s poznámkou, že psal s intencí, aby se klerikálům zavděčil. Nevím, jak mnoho na tom pravdy. Tolik však jisto, že Vlček byl poctivec prvního stupně. Jako vlast svou upřímně miloval a pro ni byl schopen všech obětí, tak bylo jeho poctivosti proti mysli, aby plul s proudem nové, náboženství potírající doby. Kněz vytvořil v srdci Vlčkově touhu po vlastenecké činnosti, v domě

knězově poznal nejen obtíže našeho povolání, ale spolu i nespravedlivé soudy jedem protestantismu proniknutého světa, i jak mohl poctivec rázu Vlčkova tudíž pro povrchní popularitu tak se zapomenouti, aby se postavil do řad nepřátel katol. církve?

Neznal jsem Vlčka osobně, ale čtěte, prosím, jeho poznámky z mládí, jak nám je nejen v »Osvětě«, ale i samostatně zanechal! Ať tudíž o něm soudí povrchní a tendenčně zbarvené listy, jak chtějí, my Václava Vlčka vysoko ceníme a jeho spisy všem upřímným vlastencům z plna srdce doporučujeme. —

Jest zajímavo po 20 letech vzíti do rukou jeho romány. Četl jsem poznovu jeho »Vavřínový Věnec«, »Zlato v ohni« a »Samohrady«. Jaký dojem dnes, — pravím po 20 letech, — tyto romány v srdci mém zanechaly, dovolím si krátce naznačiti.

»*Vavřínový Věnec.*«

Blažej, — Miluška! Blažej jest básník, jenž vlast miluje, pro ni schopen jest obětí, za ni trpí. A Miluška? To je zosobněná poesie, jež Blažejovi vlastně jest životem. A řekněme si to zkrátka: jest to poesie a literatura vůbec, jaká bývala, bývala duší našich spisovatelů. Bohužel již není! Tak krásná, cudná, čistá! Svým zjevem všude okouzlí, každý ji musí milovati. Snažili se sice mnozí, aby jí činili nástrahy, ale nepodařilo se připraviti ji o jemný pel, jímž byla ovanuta. — Anděl!

Blažej nebyl si na počátku ani vědom, že ji miluje. Považoval něco za lásku co láskou nebylo, ale byl zklamán. Teprve Miluška vrátila mu život.

»Miluška jest zde!« ozývalo se z úst dětí, z úst přátel. »Miluška jest zde!« odráželo se o stráně, pěli ptáci, šuměla i hladina vodní. A to volání probudilo churavého poetu z těžkého sna, z bolestné nemoci.

Čtenář románu zamiloval se jistě také do Milušky, ale zároveň řekl si v duchu, že by Miluška dnes nenalezla obliby u lidí, jimž na př. Machar jest největším poetou, nebo jimž Zola a bohužel i Tolstoj jest ideálem. A to jest asi příčinou, proč Vlček jest podezřelý z klerikalismu.

»*Zlato v ohni.*«

Zde arci jsme poněkud vystřízlivěli v pojímání věcí. Čacký jest horlivý kněz, ale děj románu má ho poučiti o něčem jiném, nežli jest »zelus animarum«, a také se mu to podaří. Tak se nám zdá, že vlastenectví má býti Čackému náboženstvím a Bohem, kdežto jeho povolání, jeho kněžství jest jaksi vedlejší, čili spíše jen nástrojem, jímž má býti vlastenectví prováděno. Rovněž se tak má s pastorem Svobodou. Vlček by tak rád konfesím obrousil hroty a všecky repraesentanty spojil k společné práci na poli vlasteneckém. Pouhý ideal, jenž se neuskuteční, poněvadž požadavek jest chybný. Kněz, jenž by v »jistých vlastnostech« podobal se Čackému, nelíbil by se jistě ani světu. Vlček, kdyby dnes spisoval své »Zlato v ohni«, napsal by je rozhodně jinak. Úmysl byl zajisté dobrý, Vlček chtěl vylíčiti kněze hodného a vzíti jej v obranu proti posuzovačům, ale psal tak, jak se v letech sedmdesátých a osmdesátých o ideálním knězi snilo. Za dnů našich ani zde by nedopadl dobře před kritikou. Naše doba je zvykla na silnou dávku

ostrých lihovin. Zde se musí do kněze tepati, zde musí kněz býti vylíčen jako zloboh a potměšilec, jinak spisovatel jest »podezřelý« z klerikalismu. Ostatně chyby Vlčkovy dopouštějí se i jiní spisovatelé (na př. Reis v »Západu« a Jirásek ve svém spise »U nás«); chtějíce vylíčiti vzorného kněze, nechávají jeho horlivost kněžskou stranou a uvádějí ve známost jeho jiné, mimokněžské směry, ve kterých pracoval, jakoby na př. znalost mechů nebo hospodářství byla přednější nežli jeho kněžské povinnosti a jeho kněžská horlivost. — Duch času!

»*Samohrady*«.

Za tento román byl Vlček pochválen od Králové Hradeckého biskupa Dra. Haise. Jak vylíčena zde Libuše Vrbická čili řeholní sestra Methodie, jež nezná leč křesťanskou lásku i k nepřátelům, kteří její rodinu zničili, a jež svojí křesťanskou láskou vydobývá svět a při tom ani dosti málo nezadá své řeholní pokoře a důstojnosti, tak by jí nevylíčil žádný řeholník ani kněz. Vlček procítil řeholní život, obětavost řeholních sester a nespravedlnost, kterou je stíhá svět. Čti, a budeš čísti jistě podruhé, ba po třetí! Máme zde skutečné samohrady, t. j. zdi, jimiž člověk sám sebe ohrazuje oproti ostatnímu světu, ale v jak různé podobě!

Libuši Vrbickou zavřelo do kláštera neštěstí v rodině. Svět pro ni jest uzavřen, a duše nachází potěšení jen v Bohu a ve skutcích milosrdenství pro Boha. Svět, ve kterém slouží nemocným brzy v zámku knížecím, brzy v domě měšťanském a snad i u lože žebráka, netuší, jak vznešená dívka skryta jest v šatě řeholním. Netuší, ale cítí plamen opravdové, křesťanske lásky!

Jiné »samohrady« jsou na zámku knížete Felixe. Hraběnka Dana sama sebe také ohradila, ale zde jest příčinou šlechtické vychování, zvyk, jenž stává se mukou, poněvadž není bytosti, s níž by se srdce poradovalo nebo si v zármutku polevilo. Ani matka, ani otec, ani manžel, — všude jen přísný, škrobený způsob vespolného obcování. Takové samohrady vedou k šílenství, k pomatení rozumu, z něhož Danu vysvobozuje řeholní sestra Methodie. Obě duše se sblíží a samohrady se bourají. Než nyní Methodie nemůže déle žíti ve světě. Při povodni, když ještě obětovala život svůj pro bližního, končí její pozemská pout. Dana je vrácena životu novému, Methodie umírá.

Když Vlček psal svůj román, dalo se tušiti v posledních kapitolách, k jakému cíli s Methodií směřuje. A tu soujmenovec spisovatelův v Jičíně dopsal Vlčkovi, aby změnil svůj směr, tak aby Methodie nemusila umříti. Ale došla odpověď, že nelze. Aby se Methodie zase vrátila do světa, nebylo možno, byl by z ní setřen posvátný pel, jímž byla obestřena v díle křesťanské lásky. Samohrady nepřirozené u šlechtičny mohly se rozbořiti, ale samohrady řeholní musily zůstati ve své ryzosti!

Román Vlčkův jest tím půvabnější, čím více v něm vylíčeno obrázků, jež jednak tvoří pozadí děje, jednak jsou umělým prostředkem, aby krásná myšlenka spisovatelova tím lépe vynikla. Malý Jaroš, starý poštovní vozka, herečka Helena Blankova, lékárník, manželé doktorovi, kněžna Lydie, kníže Felix atd. atd. jsou toho dokladem.

Při čtení »Samohradů« arci může člověka, jenž všude větří »nebezpečí klerikalismu«, raniti mrtvice. Ale my naopak k uctění památky poctivého českého spisovatele radíme, aby aspoň »Samohrady« byly v každé katolické knihovně.

Bohumír Tomiček.

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

I. *Úvod a několik myšlenek rázu všeobecného.*

»Vždy soudí jeden věk, jedna doba, předcházející; přehlíží celistvý obraz, oceňuje a váží jednotlivosti, prvky a součinitele, a dle jich ceny, jakosti a významu tvoří si o svých předchůdcích konečný soud. Každá doba a každé pokolení pracuje proto s plným uvědoměním pro sebe, pro svůj čas, pro svoje současníky a spoluobčany, pro jejich blaho, dobro i potřebu, ale zároveň též pro doby příští, pro potomky a dbá pilně toho, aby soud jejich o ní byl co nejskvělejší. Tyto dvě pobudky a pružiny jsou nad jiné mocnější pro všecka konání, jež přestupují meze každodenní potřeby života.«

Potud slova memoranda, podaného r. 1886 výborem »Umělecké Besedy« zemskému výboru král. Českého v otázkách ryze uměleckých — zda nepřiléhají slova ta těsně na úvahy o otázkách ryze humanitních?

* * *

Začátkem měsíce října t. r. slavil Klárův ústav slepců v Praze, všem čtenářům aspoň podle jména dobře známý, památné jubileum 75. výročí svého blahodárného trvání a působení. Obšírné dějiny, tiskem vydané, obsahují také životopisy zakladatele a prvního ředitele, c. k. prof. klasické filologie na universitě Pražské, Phil. dra. Aloise Klára, jeho syna, krajského rady Pavla Aloise Klára a vnuka, c. k. okres. hejt. Rudolfa Maria rytíře Klára, rovněž ředitelů ústavu; stručné dějiny ústavu vydány byly redakcí ředitele Emila Wagnera již r. 1907 jako kapitola pamětního spisu při slavnosti položení základního kamene k novostavbě ústavu dne 23. dubna 1907 Jeho Veličenstvem císařem a králem Františkem Josefem I.; český text pamětního spisu toho upravil jsem tehdy k tisku během letních prázdnin svých v Jindřichově Hradci.

Již často měl jsem ve svých pojednáních, v týdenníku »Ohlas od Nežárky« uveřejňovaných, příležitost, upozorniti na vynikající působnost posledního člena rodiny Klárovské, zvěčnělého ředitele ryt. Klára (zesn. dne 3. září 1898) v oboru domáci

péče o slepce, kteráž v Čechách nalezla klasickou půdu pro toto svérázné odvětví humanitní; vládlo u nás v tomto směru vždy svorné ušlechtilé závodění obou národností v konání dobrých skutků trvalé ceny, čehož důkazem jest velký počet nadací pro slepce, do konce roku 1907 při ústavu založených, dílem zcela

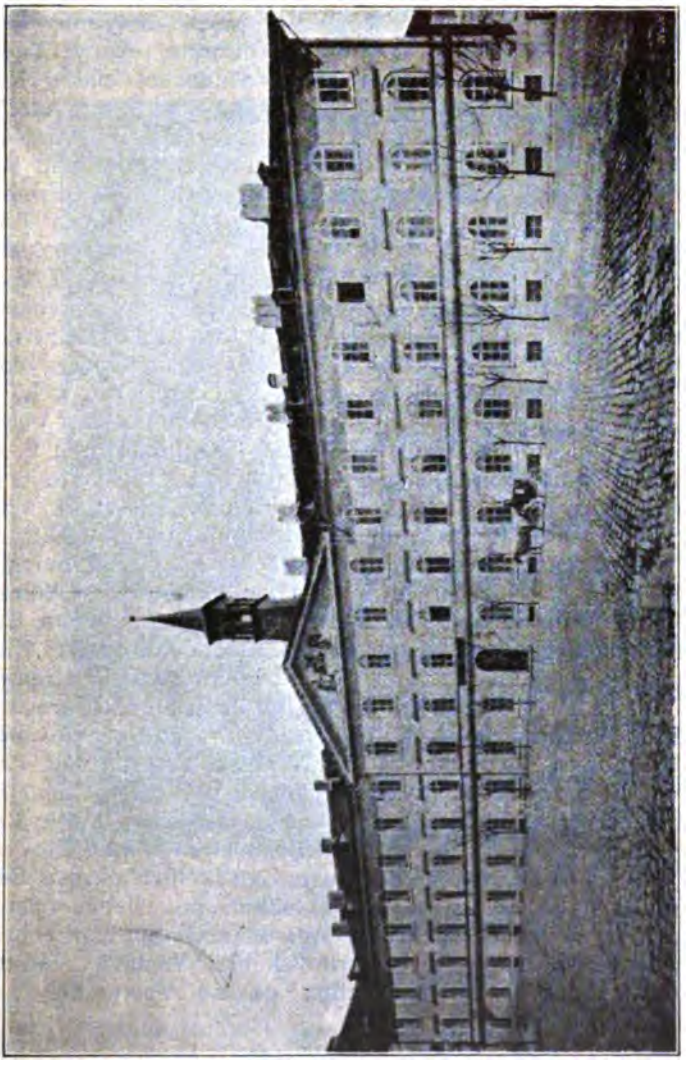

Budova Klárova ústavu v Praze (Klárov čp. 131/III.)

samostatných, dílem se svolením nejvyššího úřadu nadačního ve skupiny o více nadačních místech sloučených.

Jak hojnou měrou súčastnily se jednotlivé korporace samosprávné, duchovenstvo a osoby soukromé při budování tohoto velkého díla nadačního, nejlépe seznati lze ze soupisu nadací pro

slepce při Klárově ústavu, jak jsem jej sestavil dle výkazu poslední výroční zprávy, před nedávnem vydané:

A. Nadace samostatné:

I. a II. nadace Českých pánů stavů (účtovaná v seznamu zemí placených míst zdarma); nadace pro slepce král. hlavního města Prahy; nadace okresu Budějovického (korunního prince Rudolfa a korunní princezny Štěpánky); Aloisie hraběnky Černínové-Morzinové; Antonína Drehera; Antonína, Anny, Jana a Konstantina Elsenwangerových; Jejich Veličenstev císaře Ferdinanda a císařovny Marie Anny Pie: JUDra Antonína Adolfa a Marie Fischerových; knížete Fürstenberga; okresu Fridlandského (císaře Františka Josefa I.); E. hraběte Harracha; okresu Vrchlabského; okresu Jičínského; města Chomútova a Františka Fischera; Adolfa Kaliny rytíře z Jäthensteinu; města Loun: Anny Michelové; nadační odkaz Aloise Olivy; nadace okresu Přimdského; Aloise a Viléminy Sochorových; okresu Domažlického; okresu Trutnovského; Ignáce a Magdaleny Třebických (nadační odkaz); Františka hraběte z Thunu-Hohensteinu; nadace Viléma Umratha: Kristiana hraběte Waldsteina; okresu Hostinného; okresu Ouštěckého; okresu Ústeckého n. L. (korunní princezny Štěpánky); okresu Berounského; Jejího Veličenstva císařovny Karolíny Augusty; okresu Chrudimského; P. Jana Čermáka; Emanuela hraběte Chotka; okresu Dubského (císaře Františka Josefa I.); I. nadace knížete Dietrichsteina; II. nadace knížete Dietrichsteina; okresu Duchcovského; Karla Dittricha; okresu Kraslického; okresu Králického; okresu Horažďovického; P. Josefa Heinricha; okresu Jaroměřského; okresu Mladoboleslavského; okresu Karlínského; okresu Kutnohorského; města Kutné Hory; I. nadace Františka Kluge-ho; II. nadace Františka Klugeho; okresu Lounského; okresu Litoměřického; města Litoměřic; okresu Milevského; okresu Mnichovo-Hradišťského; okresu Náchodského; okresu Novo-Bydžovského; okresu Neveklovského; okresu Nymburského; okresu Pelhřimovského; okresu Plzeňského; města Plzně; města Poličky; okresu Příbramského; Václava a Marie Preinhälterových; Jindřicha Pfaffa; Marie Ramischové (odkaz nadační); okresu Říčanského; okresu Rokycanského; okresu Rumburského; okresu Žateckého; okresu Sedleckého; dr. Davida Seegena (nadační odkaz pro slepce nábožen. mosaického); okresu Sušického; Ad. knížete Schwarzenberga; okresu Jilemnického; okresu Turnovského; Václava Wedricha; města Domažlic; okresu Bělského; okresu Velvarského; Michala Zeyera.

B. Nadace sloučené.*)

(Skupiny nadační o více místech persolvačních):

1. Nadace pro slepce z bývalých krajů v království Českém se střídavým postupem obsazování uprázdněných míst (vzniklá sloučením nadací pro slepce z kraje Berounského, Budějovi-

*) Dle názvů, při sepsání nových kumulačních listin c. k. místodržitelstvím pro král. České schválených.

ckého, Bydžovského, Čáslavského, Chebského, Loketského, Chrudimského I. a II., Boleslavského, Kouřimského, Klatovského, Králové Hradeckého, Litoměřického, Plzeňského, Prácheňského I. a II., Táborského I. a II.);

2. I. diecesání nadace pro slepce (povstala soupisem nadací: Josefiny svobodné paní ze Stillfriedů, vikariatu Mnichovického, arcidiecése Pražské);

3. II. diecesání nadace pro slepce (sloučené nadace: diecése Budějovické (I.) a diecése Králové-Hradecké);

Alois Klár,
c. k. profesor klasické filosofie na universitě Pražské,
zakladatel a první ředitel Klárova ústavu.

4. I. ústavní nadace pro slepce (zřízená sloučením nadací: MUDra Ferdinanda Arlta, MUDra Jana Fischera, P. Josefa Votýpky, I. a II. nadace A. Konvičky, bývalé I. ústavní nadace, Jana rytíře Běšína, Markvarta a Terezie Eichových, Josefa Jeníčka, Dra Antonína Bittnera, Marie Günnerové a Aloise Turka);

5. II. ústavní nadace pro slepce (ze soupisu nadací: Karla svobodného pána Margelika, Wild-Bláhovy, Josefa Hynka Sládka, Jana, Anny a Kamila Soudových, Václava Wolfa a Eduarda Arlta):

6. III. ústavní nadace pro slepce (zřízená kumulací nadací: Uffo Horna, Jana a Johanky Richterových, Hermíny Auge-ové, prof. Dra Františka Weinolta, P. Václava Horáčka a Petronily Horáčkové, c. k. úředního okresu Jičínského a Antonína Hanedera);

7. IV. ústavní nadace pro slepce (vznikla z nadací: Kraus-Hocke-Gamischovy, Antonie ze Slavkovských, Laury Kristiny Klementiny svob. paní Cohausen-ové, P. Josefa Zbejvala);

8. Nadace pro slepce rodiny Klárovské (zřízená sloučením nadací, členy rodiny Klárovské během času založených, a to: nadace prof. Dra Aloise Klára, Růženy Klárové roz. Schön-ové, Pavla Aloise Klára, Karolíny Klárové, roz. hraběnky Vratislavové z Mitrovic a Schönfeldu, Pavla Zděnka Klára, Karla Václava Klára, Rudolfa Maria Klára);

9. II. okresní nadace pro slepce (sloučením okres. nadací: Poděbradské a Přeštické);

10. V. okresní nadace pro slepce (soupisem nadací okresů: Zbraslavského, Táborského, Semilského a Vodňanského); (9. a 10. se střídavou praesentací);

11. Nadace pro slepce Bedřicha Selnera, diecése Litoměřické a biskupa Bartoloměje Hilleho;

12. Nadace pro slepce měst Smichova a Litomyšle (se střídavým právem praesentačním);

13. Nadace Apt-Fähnrichova, v přední řadě pro osleplé studující určená (vzniklá soupisem nadací Antonína Apta a Dr. Antonína Fähnricha);

14. Sloučená nadace pro slepce ze zastupitelských okresů: Kamenického nad Lipou a Čáslavského (se střídavým propůjčováním).

Připojuji-li k tomuto stručnému, jen dle pouhých názvů nadačních sestavenému přehledu velké práce lidumilné a obětavosti skutečně nevšední také kratinký přehled jmění nadačního, činím tak pouze z té příčiny, aby čtenáři posouditi mohli rozvoj nadací v období 75 let a celkové jmění fondů jejich sklonkem období tohoto; jednotlivé součástky základu všech nadací jsou:

nom. K	304.300·—	4% rak. kor. renta (březen-září)	=*)	effekt. K	294.866·70
» »	219.600·—	4% rak. konvert. korunová renta (leden-červenec)	=	» «	212.973·15
» »	433.600·—	4% rak. konvert. korunová renta (květen-listopad)	=	» »	420.375·20
» »	90.200·—	4.2% papírová renta (únor-srpen)	=	» »	88.937·20
» »	67.600·—	4.2% stříbrná renta (duben-říjen)	=	» »	66.788·80
» »	12.000·—	4% státní dluhopisy dráhy Plzeňsko-Březenské	=	» »	11.580·—
» »	2.600·—	4% kom. dluhopisy zem. banky král. Českého	=	» »	2.522·—
» »	11.739·64	jistiny hypotekární	=	» »	11.739·64
» »	176.565·28	vklady ve spořitelnách	=	» »	176.565·28
nom. K	1,318.204·92.			effekt. K	1,286.347·97

Měla tedy intensivní činnost lidumilů v době právě zmíněné výsledek značný, důležitý, jenž i pro věky přišti bude výmluv-

*) Při cenných papírech dle kursu ze dne 31. prosince 1907.

ným svědectvím, že zrnko ideí obětavé lásky k bližnímu ve vlasti naší padlo v půdu úrodnou, dávajíc ve zlatém klasu svém trvalý užitek stonásobný!

Nechť tedy tato stať přítomná jest podrobnějším kritickým oceněním lidumilné práce rodiny Klárovy, zejména činnosti řid. ryt. Klára a jeho ústavu až po dnešní čas, a vycházejíc se stanoviska kritiky klidné a věcné nechť stane se ratolesti vavřínu,

Rudolf Maria rytíř Klár,
poslední ředitel ústavu slepců z rodiny Klárovské, zakladatel opatrovny pro slepé dítky, c. k. okresní hejtman a referent odborného školství a uměleckých nadací při c. k. místodržitelství král. Českého.
Narozen dne 17. ledna r. 1845.
zemřel dne 3. září roku 1898
v Praze.

již v jubilejním roce ve vděčné úctě a pietě k velkému lidumilu kladu na tichý jeho rov!

Položil jsem si za životní úkol probádati a v nejužitečnějších zjevech na jevišti širší veřejnosti přenésti bývalou i dnešní kulturní práci Klárova ústavu jen proto, že z vlastní dlouholeté praxe dokonale jsem poznal zajímavé a důležité jeho postavení v oboru humanitním a že přesvědčil jsem se již pře-

dem o neskonalém užitku, který by našemu lidu bližší poznání práce té tiskem přineslo.

Nejeden impuls a nejedno šlechetné vnuknutí může i u nás rozvíti v lahodný květ, slibující osvěživý šťavnatý plod těm, kdož pracují, i těm, jimž práce, požehnáním nebes provázená, zasvěcena jest i ochotně věnována.

Výsledky těchto snah uložil jsem v této rozpravě, vytknuv jim ovšem dle místa, jaké mně bylo k disposici, rámec poměrně dosti úzký. Také jsem zúmyslně nedbal dosavadní programové úpravy různých — bohužel jen německých pamětních spisů některých odborných ústavů humanitních. Neboť proč nejíti svou vlastní cestou, proč napodobovati jen starý ráz rozprav a pojednání takových a při tom zapírati svoje já!

Nešel jsem tedy cestou takových spisů, ba naopak, já snad až mnoho šel jsem do nových detailů, já někde dokonce i polemisoval, ale vždy poctivě dokládal.

Nicméně však myslím, že obraz mnou načrtnutý bude přece jen dosti jasný a přehledný, neboť snažil jsem se, zachovati celé této práci průsvitnou osnovu bez přílišného zatížení hlubokých básnických nebo filosofických úvah, ač jinak dbal jsem určité, ve všem důsledné kresby, jež dovede k sobě připoutati.

K této odborné studii užil jsem vedle četných svých zápisků soukromých a řady odborných článků; v časopisu »Ohlas od Nežárky« uveřejněných, jako dalších pramenů: spisu Th. Dr. a prof. pastorálky Františka Weinolta: »Denkwürdigkeiten aus dem Leben Alois Klar's«, Emila Wagnera: »Beiträge zur Blindenstatistik Oesterreichs in den Jahren 1880, 1890 und 1900«, resp. mnou pořízených českých textů tiskopisu toho, výročních zpráv ústavu Klárova z roku 1895 a 1907; ostatní spisy a pomůcky z části použité cituji na příslušných místech textu, ač mohu čtenáře ubezpečiti, že téměř celou práci vybudoval jsem z materialu vlastní paměti a zkušenosti.

Nebylo mně z mnohých (ponejvíce soukromých) příčin možno psáti obsáhlé, velké literární dílo, jehož předmětem byly by přesné, podrobné dějiny ústavu za celých 75 let*) — co z duše mé vzešlo, přijměte prosím jako ouverturu k dalším pojednáním mým, jako úvod, v němž vedle široce skizzovaných statí rázu výhradně odborného, pro první tuto práci nezbytně nutných, vůdčím vodítkem jest vystihnouti veškeren materiál k důkazu, že vše, co u nás k dobru a prospěchu slepců vzniklo a povstalo, pramenilo z neochabující lásky a péče těch, kdož jméno Klárů měli.

V Schillerově »Vilému Tellu« naříká Melchthal nad barbarským oslepením otce svého tklivými, dojemnými slovy:

*) Dějiny ty (as o 19 tiskových arších formátu kvartového) sepsal nynější ředitel Klárova ústavu, rytíř c. rak. řádu Frant. Josefa, Emil Wagner, opatřiv je také četnými illustracemi; podotknouti záhodno, že myšlenka jeho i moje vznikly v jediný den, ačkoliv jeho dějiny, psané německy a přítomná moje práce česká na úplně samostatných základnach jsou vypracovány a tedy i programem svým se rozlišují. K dějinám p. Wagnerovým dodal jsem v r. 1907 nástin životopisů prof. dra Aloise Klára a jeho syna, krajského rady Pavla Aloise Klára.

»Nebeským darem světlo jest zraku,
života duší, svěživou rosou —
— — — — — — — —
nezříti nebes blankytné báně,
nevidět luhů květnaté roucho
ani tu zeleň v stromoví loubí,
měsíce stříbra tkaninu mlžnou,
žíti jen ve tmách, žíti jak slepec
neštěstím zve se, neštěstím hrozným;
lehko jest zemřít, bolno však žíti
tam kde zrak vyhas', tma kde jest věčná!«

Neštěstí ztraty zraku číhá zákeřně všude a na každého — jeho příčiny jsou tak hojné a rozmanité, že řada obsažných spisů stěží by stačila jen stručně je popsati a blíže vysvětliti — jako příšerný stín plouží se palácem boháčů i velmožů, jako nevlídný soumrak předlouhé noci života slepce vkrádá se do klidných příbytků zámožných rodin měšťanských a častým bývá, bohužel, přečastým hostem v chatách chudiny, z jejichž řad hrabivou rukou vybírá nejvíce obětí.

A přece jest zajisté jen malá hrstka lidí, kteří by na hrozné, mnohdy ani netušené neštěstí toto a následky jeho pro celý život jen z daleka vážně pomýšleli; příčinu toho hledati jest snad také v tom, že slepota, jak mlha tiše přicházejíc a obět svou k tichému vězení života odsuzujíc, zřídka kdy na veřejnost rušně působí.

Bohudík našlo lidstvo i v bolném utrpení slepoty vždy jasný, mile hřejivý paprsek, vycházející z duší pro konání dobra nejvýše nadšených. Byli to ve vlasti naší zejména mužové v úvodu jmenovaní, trojhvězdí rodinné, otec, syn a vnuk, v jejichž srdcích neutuchl cit založený na posvátném učení božské lásky Spasitelovy.

Z tohoto myšlenkového programu jest mně usnadněn přechod ke stručnému dějinnému přehledu vzniku ústavů slepců, výchovy a vzdělání slepců a vzhledem k humanitní činnosti rodiny Klárovy v Čechách také k její souvislosti s normální školní výchovou slepé mládeže.

Jestliže svět antický v pompésní štědrosti své měl slepce ve zbožné úctě, vida v nich namnoze bytosti duchem věšteckým nadané a středověk, proniknutý pestrou směsí směrů náboženských i ideových zabýval se jen ochranou a péčí o slepce po způsobu hospitalním nebo almužnickém, bylo době novější, počínaje od 18. stol., jako čestný úděl osvětové práce v oboru lidumilství vyhrazeno, slepce rozumně a soustavně vyučovati a pro další život účelně, přiměřeně vzdělávati a dle možnosti a poznaných tělesných schopností také technicky, řemeslně zaměstnávati.

Tím dáno bylo době nové a nejnovější právo, humanitu dle poměrů socialních organisovati a říditi a v duchu otázek reformních, po rozumu novodobého zákonodárství a v základě podrobných přehledů statistických v jisté přesné útvary soustřeďovati, jež by nebyly závislými na pouhé jen dobré vůli, nýbrž

měly by za pevný a trvalý podklad povinnost nezrušitelnou, mravní, velící neustoupiti ni krokem zpět na dráze započaté, ale bráti se směle a za všech okolností odhodlaně ku předu. Doplňujíc pracovní pořad svůj cizí i domácí odbornou literaturou a čerpajíc z hojných pramenů mohutného ideového rozvoje lidstva, stalo se lidumilství dnešní vlastně již vědou, kteráž ne již jako malá dcerka, ale žena vyspělá všude kráčí po bok vědám ostatním.*) Ano, jest ženou ta věda, ženou, o níž praví dle básně M. A. Šimáčka (Ruch—VIII—1886.) Bůh světa Stvořitel:

»Kdy, lidstvo, v nocích dlouhých naděj tvá
se bídou ke dnu duše přimrazí,
tu zachraň úsměvem se ženiným!
Na její srdci bolest vyplakej —
já položil v to srdce slzu svou
a v slze té — mé smilování jest!« —

(Pokračování.)

Pravdy na obranu . . .

Čtvrt století kol »Vlasti« se druží
četa mužů nadšených a pilných,
jižto zříce zkázu, zhoubu děsnou
nauk bludných, oprav, zásad mylných,
spojili se pravdy na obranu,
země rodné pevnou na ochranu!

Čtvrt století mečem, jímžto péro,
vládnou zdatně ku nepřátel zlobě —
a když který v boji tomto klesne,
za čest jiný klade toho sobě:
voj rozmnožit pravdy na obranu,
země rodné pevnou na ochranu . . . .

Čtvrt století u síle vždy svěží
útokům všem nepřátelským čelí —
jim za vše to uznání a úcta,
dík jim za to právem patří vřelý —
kéž i příště pravdy na obranu
Bůh je sílí, vlasti na ochranu . . .!

Prokop Zaletěl.

*) Obor ústavů pro slepce, chce-li skutečně býti dnes nazýván době naprosto vyhovujícím, musí býti v přirozených a pilných stycích s vědou lékařskou, veřejným zdravotnictvím, statistikou, vyučováním i vědou právnickou (ohledně otázek nadačních i jiných záležitostí práva soukromého) a není tedy duševní práce při úřadování v ústavech tak suchopárná, jak by se na první pohled zdála. —

Styky biskupa Jana L. Haye s Josefem Dobrovským.

Sděluje Dr. VÁCSLAV ŘEZNÍČEK.

Jednou ze zajímavých, důležitých a charakteristických episod v životě královéhradeckého biskupa Haye bylo jeho přátelství s Josefem Dobrovským. Poutala je k sobě jistá podobnost smýšlení, ačkoliv se náhledy a povahy jejich nikterak nápadně nekryly. Bližší známost jejich vznikla působením Augustina Helferta, Hayova to důvěrníka, kterýž byl s Dobrovským spřátelen ze společného noviciátu u jesuitů v Brně.

Když r. 1781 Hay v Hradci Králové biskupovati začal, zajímala nejširší duchovenské kruhy v Čechách aféra, jejíž hrdinou v Praze byl právě Josef Dobrovský. Dobrovský totiž octl se ve sporu s profesorem kanonického práva a rektorem pražské university drem Ferdin. Voldřichem. Profesor Voldřich totiž ve svých přednáškách prohlásil, že není třeba znalosti východních řečí, jelikož jest z nich všecko důležité do latiny přeloženo. Toto Voldřichovo vědecké stanovisko zavdalo mladistvému Dobrovskému podnět, že si z Jeho Magnificence tropil blázny tímto způsobem:*)

»Při posledním požáru v Židovském městě v Praze ukořistil jistý idiot závitek hebrejského zákona, z jehož pergamenu dal si udělat pár kalhot. »Jak špatně«, bude mnohý vzlýkati, »musí býti v Čechách s biblickou a východní literaturou!« Avšak mělo by se považiti, že ten, v jehož ruce se závitek zákona dostal, byl idiot, kterýž následkem toho o Kennikotově sbírce variantů ničeho nevěděl. Ovšem nezdají se býti zde hebrejské filologii docela nic příznivými, jelikož teprvé onehdy jeden veřejný učitel svým posluchačům správnost překladů vychvaloval, aby postrádatelnost hebrejského a řeckého jazyka dokázal anebo snad docela svou nevědomost tím zastřel, ač jest předce vůlí naší zeměpaní, že bohoslovci naučením se řeckého a hebrejského jazyka k hermeneutice a dalším bohosloveckým vědám mají býti připraveni.«

Tato poznámka Dobrovského o Voldřichovi popudila nejenom dotknutého ni pána, ale polekala také všecky jeho přátele, kteří s ním společně na universitě tehdy pěstované nevědomosti ihned jali se proti Dobrovskému hájiti. Za tou příčinou byl Dobrovský dne 7. února 1781 obeslán před censurní a studijní komisi, aby výše uvedenou poznámkou uraženého profesora Voldřicha, kterýž se sem rovněž dostavil, odprosil. Dobrovský však odprošení odepřel jednak z toho důvodu, že nebyl přesvědčen, že jest to od dvorních úřadů nařízeno a censurní a studijní komise pak k ukládání trestů žádné moci neměla a jednak proto, že mohl hodnověrnými svědky prokázati pravdivost toho, co byl o prof. Voldřichovi tvrdil. To mu skutečně také tři kněží ústně i podpisy svými dosvědčili.

Rozezlení pánové obrátili se tudíž s obžalobou Dobrovského ke dvoru, odkudž potom v létě přišlo nařízení, že má Dobrovský

*) Boehmische und Maehrische Literatur auf das Jahr 1780. Des zweiten Bandes Erstes Stück. Prag 1780. Str. 7.

tvrzení své o Voldřichovi odvolati, proto že prý je nemohl dokázati. Dvůr byl tudíž patrně křivou zprávou o celé věci obelhán.

Příhoda tato měla více následků. Dobrovský přestal dále publikaci »Boehmische und Maehrische Litteratur« vydávati a napotom, poněvadž byl zrovna před vysvěcením na kněze, nebyl od arcibiskupa proto ke svěcení připuštěn a byl vyzván, aby v některém klášteře podstoupil exercicie a pokání. To vzniklo z aféry té v neprospěch Dobrovského. Ve prospěch jeho pak bylo, že se stal nejšíře populárním a předmětem lítosti jako oběť zpátečnických a nepoctivých nevědomců.

Příhodou touto Dobrovský upozornil na sebe také biskupa Haye, jemuž podrobnější zprávy o něm podal jeho důvěrník Augustin Helfert, přítel a druh Dobrovského, kterýž mezi ním a Hayem napotom pouto důvěrnější známosti navázal.

V korrespondenci Augustina Helferta k Dobrovskému*) lze postupem doby vzrůstající zájem Hayův o Dobrovského sledovati.

Tak čteme v Helfertově dopise Dobrovskému snad z r. 1782: »V těchto dnech mluvili jsme o vás s biskupem při příležitosti Dobnerova spisu o »Martyrium noster sigillum« Johanka z Pomuka. Čeká na vás a jest předem přesvědčen, že jsem žalobu biskupa Jana na papeže s abreviaty a annotacemi P. Athanasia nalezl v našem archivu v opise«. Jindy Helfert píše: »Biskup shledal vaši disertarci o knihtiskařství a českých překladech bible velmi krásnou a důkladnou. Přál by si vás míti na více dnů u sebe.« Aby k tomu došlo a aby biskup Hay Dobrovského osobně seznal, sděluje Helfert dne 12. února 1782 Dobrovskému: »S tisícerou radostí chtěl jsem vám již napsati, kdy náš pan biskup do Prahy přijede. Jistě se o tom ihned dozvíte, jakož i o jeho obydlí. Přístup nebude vám nikdo ztěžovati, on vás již zná.« Dne 26. dubna 1782 píše Helfert Dobrovskému opětně: »S mnohým potěšením vám sděluju, že můj osvícený biskup dne 20 t. m. byl reskriptem české dvorní kanceláře jmenován královským komisarem v arcidiecési pražské. Nepochybně přijde do Prahy. Ihned dostanete o jeho příchodu, bytu atd. ode mne zprávu. S ním jako pomocník, jehož sám si zvoliti moc obdržel, přijde novoměstský děkan pan Josef Hurdálek, jeden z vašich ctitelů, který vás dovede oceniti a jejž bude těšiti, když vás pozná. Od něho připraven přijme vás pan biskup tak, jak se o vás při mnohých příležitostech vyjádřil.«

Ku představení se Dobrovského biskupu Hayovi tehdy z důvodů nám neznámých však nedošlo. Přes to bylo o něm při dvoře biskupa Haye často hovořeno a přátelsky naň vzpomínáno, jak další Helfertův dopis ze dne 8. prosince 1782 k němu svědčí.

Hay shledal v Dobrovském příslušníka široko daleko rozvětvené společnosti, k níž také on svým smýšlením náležel a když se stal koncem roku 1782 Dobrovského příznivec Frant. Ant hrabě Nostic nejvyšším purkrabím království Českého, tu býval

*) Originály dopisů Helfertových jsou v knihovně Musea království Českého v Praze.

napotom Dobrovský prostředníkem mezi ním i biskupem Hayem, ježto všichni tři náleželi ke společnosti zednářské*)

Augustin Helfert si s Dobrovským čile dopisoval a proto měl o něm v Hradci Králové stále nové zprávy, o něž se biskup Hay velice zajímal. Helfert musil mu sdělovati, co Dobrovský podniká, dal si vypověděti kroniku jeho osudů, chválil jeho práce a s největším účastenstvím vyslechl zprávy o známém postřelení Dobrovského.**)

Biskud Hay navykl si publikace Dobrovského sledovat tak, že mu bývaly vítány, třebas že v oboru filologie a starožitnictví nebyl žádným znalcem ani odborníkem, a dopisy jeho, Heftertovi zasílané, rád čítával. Jak se biskup Hay o Dobrovského zajímal, tomu nasvědčuje Helfertův list ze dne 3. února 1784 Dobrovskému zaslaný. V dopise tom mu Helfert sděluje: »Biskup vaše psaní četl. Bude mu skutečným potěšením, poskytnete-li mu příležitost, osobně se s ním seznámití. Pokud vím, smýšlí s vámi jistotně upřímně. Pán ze Schulsteinu učinil v Kutné Hoře, kde se s biskupem sešel, o vás pochvalné sdělení. Pravil, že mu při překládání normálních knih do češtiny prokazujete důležité služby. Dal jsem biskupovi vaše stati v V. svazku pojednání soukromé Společnosti čísti. Když podanou mně zprávu, že budete při dvorní knihovně ustanoven, četl, pravil, že by toto povýšení ještě jednou tak rád viděl, jelikož by tento nadějíplný muž měl lepší výhlídky a více příležitosti učiniti se známým a měl by širší pole pro svou obratnost a více podpory. Biskup mohl by vás u svého svaka Birkenstocka, dvorního rady u censurního oddělení a u hodného Borna uvésti.«

Dobrovského znali a cenili také všichni ostatní členové společnosti zednářské, jak se z dalšího Helfertova dopisu Dobrovskému ze dne 29. září 1784 dovídáme. Na biskupově zámečku chrasteckém shromážděna byla totiž vzácná společnost, trávící zde líbezné podletí zdejšího kraje. Byli zde Hayovi svakové Sonnenfels a Birkenstock a potom meškal tady dvorní rada Kressl a tu došlo mezi nimi k řeči o Dobrovském, jejíž »protokol« Helfert Dobrovskému sdělil. Ve příčině té mu psal:

»Od pondělka dne 27. t. m. toužebně čekám na poštovní den, abych vám s mnohým potěšením a se přátelství plnou vroucností vypověděl všecko, co mně můj biskup, pokud se vás týče, za tím účelem řekl, abych to s vámi sdělil. U biskupa ve Chrasti dlel dvorní rada Kressl. Biskup, kterýž vás miluje a váží si vás, pilně používal příležitosti s baronen o vás mluviti a tento vás chválil jako jednoho z nejdůstojnějších mužů, jež bychom měli; jako jednoho z nejlepších, od nichž dobrá věc osvícení s bezpečností nejlepší služby očekává.

Dvorní rada Sonnenfels, kterýž jest právě zde, chválil vás tak velice, jak chválení jiných naprosto jeho obyčejem není.

Birkenstock od dvorní censury, jehož ani neznáte, váží si vás skutečně a oba radové, Kressl i Sonnenfels, řekli biskupovi, že jste u Swietena obzvláště dobře zapsán a ve veliké vážnosti

*) Die Freimaurei Österreich-Ungarns. Wien 1897. Str. 104 a násl.
**) Helfertův dopis ze dne 13. prosince 1782.

stojíte. Biskupa to neobyčejně těšilo a opakoval to vícekráte, že jste byl od Vídeňanů velice dobře přijat a že Dobrovský jest skutečně tak ceněn, jako jeden z největších a nejnadanějších.

Jak vidíte, tedy s psaním pospíchám a přece mám až do vrtochů starost, abych vám nepověděl méně ani více, nežli jsem slyšel. Není tudíž v mém dopise ani jediné odchylky a můj list jest tolik jako protokol o soudním výslechu svědků.«

Biskup Hay se svými přáteli horlivě se staral, aby se Dobrovskému dostalo nějakého pevného a bezpečného postavení. Proto hleděl ho za nepochybného jeho souhlasu a vědomí o tom usaditi ve pražském jenerálním semináři jako vicerektora, ač Dobrovský byl doposud jáhnem.

Jak Helfert Dobrovskému dopisem ze dne 27. září sděluje, byl Hay předem odhodlán u císaře Josefa II. osobně ve prospěch Dobrovského zakročiti dokonce přes to, že věděl, že rektor jenerálního semináře v Praze Josef Hurdálek na místo vicerektora podporuje Kodeše. Helfert žádaje Dobrovského, aby pro biskupa Haye objednal bečku žernoseckého vína, ve svém listě pokračuje: »Kodeš byl proto velice zarmoucen, že se nejnevinnějším způsobem stal příčinou, že vám bylo způsobeno několik nepříjemných okamžiků. Bylo to, praví opravdově, proti jeho očekávání, že pan Hurdálek něco podobného ustanoví.« A vzhledem k očekávanému právě příjezdu císařovu do Hradce Králové patrně ku přání Hayovu Dobrovskému píše: »Pakli že císař třebas jenom nevzdálenější zmínku o jenerálním semináři učiní, nebude biskup ničeho šetřiti, co by vaší věci prospěti mohlo.«

Biskup Hay také v této příčině dodržel dané jednou slovo, když císař Josef II. do Hradce Králové zavítal. Jak Helfert Dobrovskému ve příčině této napotom psal, byla rozmluva císařova s biskupem Hayem v zájmu Dobrovského velice zajímavou.

»Císař líčil Hayovi pokrok svých zařízení. Chválil jenerální seminář v Pavii a přišel až na seminář štýrskohradecký, kamž poslal vicerektora z Prahy, pročež nyní v Praze jiného dosaditi musí.

»Byl mně navržen«, jsou slova císařova, »pro toto místo podřiditele jistý diakon. Avšak ten předce nemůže býti spirituálem mladých lidí, nemůžeť slyšeti zpověď. Druhý, pro něhož jsem se rozhodl, byl již také v duchovní správě.«

»Vaše Veličenstvo«, pravil biskup, »mám za to, že tímto diakonem není nikdo jiný, nežli Dobrovský. Mohu Vaše Veličenstvo ubezpečiti, že by tento byl pro ono místo nejobratnějším. Já jej sice osobně neznám, ale on jest bez odporu jedním z nejdovednějších, nejlepších mladých lidí, od nichž lze si všecko slibovati a od nichž může se všecko očekávati. Jest nejpilnějším, nejšťastnějším vykladačem, dějepiscem i bohoslovcem. Znám jest z jeho důkladných spisů a z obecné pověsti.«

»Jest mně líto, že jsem to místo již zadal,« odvětil císař. »Nemohu to změniti. Z Plesu jsem zprávu dvorní komise dekretoval. Avšak kde se tento učený muž zdržuje?« jsou vlastní slova císařova.

»U nejvyššího purkrabího Nostice, jest tam vychovatelem.«

»Proč pak jste mně o něm své mínění nepsal?« řekl císař.

Biskup odpověděl: »Nemohu se v cizí záležitosti, aniž bych byl tázán, plésti.«

»Jest to škoda«, pravil císař.

To jest slovo od slova, co biskup ve vaší záležitosti s císařem mluvil, což mně tak, jak jsem to zde věrně uvedl, vyprávěl s rozkazem, abych vám to doslovně sdělil a jménem jeho vám řekl, abyste bez meškání šel k císaři. On se zajisté na zprávy biskupovy upamatuje a řekne vám, že se vás biskup u něho ujal.

Ještě něco. Také to řekl biskup císaři: »To bylo nedorozumění, proč mu pražská konsistoř byla méně nakloněna. Mladý muž, který dovedl mysliti, konsistoři ukázal, že plaziti se nemá žádné příčiny a proto se stalo, že teprve nyní chce se státi knězem«.

Mám vás také těšiti? Mám za to, že ne, naprosto ne. Vy toho nepotřebujete a ztráta není vaše. Biskup pravil přímo: »Ústav ztrácí při Dobrovském, on nic!«

Když Dobrovský odešel v tomto případě s prázdnou, biskup Hay ho neopustil a stal se mu dále vzácně nakloněným patronem. Proto, aby příště v možných případech nebyl Dobrovský opětně z té příčiny, že není knězem, odmítnut, staral se Hay o to, aby se dal na kněze vysvětiti. Proč tak Dobrovský již dávno neučinil, vyložili jsme výše při vypsání jeho atéry s prof. Voldřichem, která mu byla ve pražské arcidiecesi závadou. Avšak žádné závady neshledával v ní biskup Hay, který proto Dobrovského ochotně a bez ukládání mu pokání dne 17. prosince 1786 v kapli své královéhradecké residence vysvětil a mezi duchovenstvo své diecése přijal.*) Pražská konsistoř mu propouštěcí list za účelem tím vydala.

Nejposlednější pobudka ku konečnému vysvěcení Dobrovského vyšla také z Hradce Králové od biskupa Haye. Dne 12. prosince 1786, kdy pět dní před vysvěcením Dobrovského na kněze, psal mu Helfert:

»Příteli! Pan biskup vás nejsrdečněji pozdravuje a vyslovuje vám mnohonásobný dík za výborně chutnající víno, jež jste pro něho dobrotivě obstaral a prosí vás, abyste ještě dvě bečky téhož druhu objednal. Já o to prosím rovněž, poněvadž bez toho víte, že každá mému biskupovi prokázaná služba také mně byla prokázána.

Viděti od vás psaní, stalo se vzácností. Nyní tedy víme nejen, že žijete, ale též to, jak v úmyslu na jistou změnu žijete. Tak je to dobře. Když váš děkan ve Falknově má se státi kanovníkem, nemělo by se vám tak zdáti potřebou, abyste se stal knězem? Potřebou nikoliv, abyste obročí dosáhl, nýbrž abyste s obročím jistý druh bezpečného zaopatření obdržel, čím byste

*) »17. Decembris 1786 ordinatus fuit in presbyteratum Josephus Dobrovsky, Archidieces. prag. in capella Domestica, qui ab archiepiscopali consistorio litteras dimisiorias et absolutorium a d. Vicerectore produxit.« Záznam v ordinační knize královéhradecké diecése od r. 1734.

měl více volnosti, abyste pro své přátele, (poněvadž pro obecenstvo nechcete), poněkud více pracoval. Já míním české církevní dějiny. A myslil bych, že obročí ve Falknově nemělo by býti jenom tak k zavržení. Hurdálek mohl jako novoměstský děkan pokojněji žíti, nežli jest rektoru v semináři možno.

Za druhé, nepřišel byste z hraběcího domu, byl byste k němu úžeji připoután. Já si Falknovského děkana představuji tak, jako bych lenního pána viděl.

Konečně zajisté milujete venkovský život, jehož potěšení nebylo by dosaženo žádnou tak tvrdou podmínkou. Také změnu byste nalezl.

Avšak toto všechno budiž řečeno pouze tomuto papíru, pakli že to není vaším přáním. *My zde* a já v kanceláři sníme o něčem takovém a moje rozpálená obrazotvornost zasluhuje prominutí, pakli že by mé přátelství nemělo toto dotěrné domlouvání omluviti.«

Dobrovský však domlouvání toho uposlechl a v největší rychlosti po něm byl v Hradci Králové na kněze posvěcen, při čemž se také s biskupem Hayem osobně seznámil a nejdůvěrněji spřátelil. Po vysvěcení Dobrovského na kněze psávali si napotom spolu. Zachované z korrespondence té Hayovy dopisy Dobrovskému jsou pro poznání jeho i pro poznání Dobrovského a jejich doby důležité a zajímavé dokumenty.

V dopise ze dne 24. ledna 1787 *) píše Hay Dobrovskému: »Ctihodný muži! Před málo dny dostal jsem od nejjasnější, jejíž podobiznu jste v mé ložnici viděl, dlouhé psaní. Bylo naplněno mnohými milostivými předhůzkami, že jí tak řídce a vždycky se zdrženlivostí píši.

»Kdybyste nenáležela mezi bohy«, bylo mou odpovědí, »pak mohl bych jako člověk s člověkem s vámi bez nucení mluviti. Takto však učinil jsem si již jedenkráte za dobře uváženou zásadu, s veškerými takovými pozemskými božstvími, jako vy, nejinak nežli jako s nevyzpytatelnými tajemstvími víry jednati — to jest: ctíti je, třebas také zbožňovati, avšak s nimi a o nich mlčení zachovati. Že k vám vždy krátkou konečnou modlitbu vysílám, a tím od své zásady upouštím, to děje se jenom proto, poněvadž jste dobrá bohyně Carinthiae.«

To vám vypravuju jenom proto, abyste viděl, že také já o obcování a dopisování si s tak zvanými velkými tohoto světa skoro tak jako vy smýšlím. Avšak v tom nejsem s vámi ani srozuměn, ani spokojen, že také mne v tuto třídu bůžků chcete počítati. Od svého dětství byl jsem vždycky maličký a jenom mezi dobrými, myslícími lidmi, kteří se k mé nepatrné bytosti snížili, naučil jsem se cenu lidských věcí, občanské povinnosti a ctnosti, poctivosti a pravdy znáti a ctiti. V nynějším postavení nemohu se přece za nic jiného pokládati, nežli že jsem jenom soumar, na nějž byly ctihodné kosti svatého naloženy. Řekněte

*) V originále stojí 1786, což jest nepochybným přepsáním, neboť r. 1786 k Dobrovskému nestál v tom poměru, o jakém jest v dopise tom řeč. Originály dopisů Hayových Dobrovskému nacházejí se ve knihovně Muzea království Českého.

mně, nezasluhoval by soumar jména svého rodu, kdyby byl proto pyšný, poněvadž tu a tam laikové svaté tělo okuřují? Proto bych si přál, můj důstojný Dobrovský, abych vás přiměl býti ke mně důvěrnějším a abych vás tam dovedl, abyste budoucně při mně na biskupa zapomněl a za jiného mne nepovažoval, nežli za přímého, jednoduchého, dobromyslného muže a svého pravého přítele a abyste se mnou jako s takovým beze všech okolků jednal. Tudíž žádný obdiv, cit vděčnosti a jak vy všecky ty krásné věci nazýváte, když mně píšete. Předpokládejte, že vás z celé duše miluji, že jsem si vás, dříve ještě, nežli jsem vás osobně znal, již upřímně vážil, že jste tedy dokonalého práva, mé přátelství žádati, nabyl.

Pakli byste mne někdy shledal způsobilým, že bych o tomto svém smýšlení mohl podati skutečné doklady, bez okolků mně naznačte příležitost a věřte mému ubezpečení, že si velice toužebně přeji veškeré zásluze a přátelství dlužné povinnosti na vás vyplniti.

Vy mně o svém novém povýšení nesdělujete ničeho, jakoby mně bylo lhostejným. Příště nechte mne na všem, co se vás týče nebo týkati bude, podíl bráti. Srdečně vás objímám, milý, šlechetný muži a jsem s upřímnou oddaností Váš přítel J. L.«

Povýšení Dobrovského, o němž se biskup Hay ve svém dopise zmiňuje, týká se patrně ustanovení jeho vicerektorem semináře hradišťského na Moravě, jímž byl Dobrovský v březnu roku 1787 veřejně jmenován.

Že také Dobrovský hleděl býti Hayovi dle své možnosti platným, toho dokladem jest Hayův list ze dne 27. března 1787, v němž se Dobrovskému vděčí za zprávu o tom, že jeho biskupské sídlo z Hradce Kralové do Chrudimi přeloženo nebude. Dobrovský patrně u nejvyššího purkrabího, v jehož domě žil, zájmy Hayovy pilně sledoval a chránil. Že výše citovaný list Hayův pochází z r. 1787 a že Hay Dobrovského o přímluvu u nejvyššího purkrabího hraběte Nostice přímo žádal, tomu nasvědčuje konec Hayova listu Dobrovskému ze dne 27. ledna 1787, v němž praví:

»Zajisté jste můj poslední list (t. j. ze dne 24. ledna) obdržel. Dejte si opakovati všechno to, co jsem vám již tam řekl a příležitostně odporučte mne v milost Jeho Excellence. Jsem a zůstávám nezměněně zcela váš přítel J. L.«

Dříve nežli se Dobrovský na místo svého nového působení v jenerálním semináři do Hradiště odebral, pobyl také několik dní u biskupa Haye na jeho zámku v Chrasti. Při tom si dříve již nakloněného biskupa úplně získal, tak že když mu potom z Hradiště za jeho přízeň děkoval, roznítil se Hay náklonností k Dobrovskému tak, že mu v odpověď na jeho psaní poslal dopis přímo překypující stejně oteckým, jako bratrským smýšlením, jehož výraz jest také charakteristickým pro povahu Hayovu. Proto dopis ten, který jest na některých místech způsobu klassického, to jest napomenutím pro mladé vychovatele stále užitečným, zařaďujeme mezi pamětihodné skutky Hayovy a uvádíme ho zde doslovně. Hay Dobrovskému napsal:

V Chrasti, dne 28. září 1787.

»Můj ctihodný, milý příteli Dobrovský! Nedatovaný Váš list dostávám k upřímnému potěšení dnes přes Hradec Králové a abych Vám dokázal, jak velice mne těší něco o vás slyšeti, odložil jsem veškeré své úřední zásilky stranou, vyhovuju pudu svého srdce a hned na Vaše psaní odpovídám.

Ještě nestal jsem se ničím o Vás zasloužilým, abyste mně děkoval, avšak to, co pro Vás cítím, zasluhuje, abyste mne poněkud miloval. Mluvme tedy spolu nikoliv řečí poklon, ta nesouhlasí ani s mou, ani s Vaší povahou. Vaše správné pojmy o ceně lidských věcí, Váš způsob myšlení, Vaše vědomosti, Vaše nenucené chování se, Vaše láska ke všemu, co jest pravda, ctnost a dobro, zaujaly mne pro Vás. Bylo to tudíž uspokojením pro mne samotného, s poctivým mužem, jejž mé srdce zvolilo, prožíti několik utěšených dnů v důvěrném kruhu v pokojné své venkovské chatě a budu to vždycky považovati za svou nejpříjemnější povinnost, budu-li Vás moci také budoucně přesvědčiti, že oproti mužům, jako Vy, přeji si býti rád účastenství majícím a nikdy nečinným přítelem. Můj suchý šlechetný svak Birkenstok a jeho jemná choť pověděli mně velmi mnoho krásného, pro mne nenového o Vás a nedovedli Vám nic jiného vytýkati, nežli Váš neudržitelný spěch je opustiti.

Nyní táhnete pluh, do něhož Vás prozřetelnost Boží zapřáhla. Tak jak já Vás znám, jsem ubezpečen, že dílo své s pilností, chytrostí a užitkem zastanete. Umírněná horlivost, jemný, moudrý doprovod slavnostně volného postupu přírody, který žádných kroků nesnáší, šetření útlých, mladých bylin, taktéž starých stromů, kteréž vždycky jenom dle možné schopnosti a obdrženého vzdělání předce ovoce nesly, toto jemné doprovázení, toto tak mírné šetření, spojené s pozorným štěpováním dobrých, zdravých odnožů, dobrého, zdravého semene, dokážou více, zajisté více, můj příteli, nežli ohnivost rolníka, vinaře, kterýž dle svého domnění od půdy více žádá, nežli tato vydati může.

K tomu nezapomínejte, že každému dobře smýšlejícímu na tom záležeti musí, aby při svých vlasti, církvi, člověčenstvu obětovaných pracích také o svůj všemožný klid a spokojenost pečoval. Mám za to, že lze s mírností celá stáda na dobrou pastvu vésti, aniž při tom hrozebného biče používati a konečně jsem ze zkušenosti přesvědčen, že pravda, kteráž přes jemné rty plyne, do srdce vniká a kousavý učenec zřídka přesvědčivě působí, avšak stále bázeň a nedůvěru vzbuzuje. Avšak proč Vám říkám všecky tyto věci, důstojný příteli? Proč Vám uvádím poučení Angličana Priona: »Vtipu svého užívej jenom zřídka, proti slabším nikdy?« Poněvadž si nanejvýš vřele přeji, abyste si zasloužené vážnosti všech dobrých lidí získal tak, jako jste si získal mé a poněvadž těmito přátelskými připomenutími chci také Vaše příští cesty připravovati.

Dvorní rada Zippe dlel tento týden dva dny u mne. Ve středu dal jsem jej svými bucefaly dovézti přes Chlum do Německého Brodu. Velmi často jsme o Vás mnoho mluvili. Zdál

se býti v mé hezounké chatrči spokojeným. Mezi mnohé podstatné jeho zásluhy náleží zajisté také ta, že jest Vaším vroucím přítelem. Bylo mně líto, že Váš list došel o několik dní později, on by byl býval zajisté také na něm bral ten nejlíbeznější podíl.

Dne 18 t. m. dostalo se mně té milosti v Hradci Králové zeměpánu se pokloniti. Mezi jinými předměty, o nichž se mnou mluvil, byly také jenerální semináře. Pozoroval jsem při tom, že naléhá na předepsanou na vysokých školách pravověrnost a na decenci v kázni i v oděvu chovanců. Pravím Vám to, abyste se tím spravoval.

Poručte mne svému zbožnému, důstojnému prelátovi a všechněm dobrým lidem, kteří se na mne ještě pamatují. Mladé své krajany Vaší blahovůli zajisté že odporučovati nepotřebuji. Vím beztoho, že Vaše srdce pro všecko dobré bije a tak jako moje také mé mateřské zemi štěstí a požehnání přeje.

S Bohem, můj milý, drahý Dobrovský! Tisknu Vás na své srdce a prosím Boha, aby Vás při zdraví zachoval a dny Vaše hojnou žní a veškerým utěšením označil. Moje oddanost a přátelství k Vám jsou nezměnitelné, jsem celý Váš

Jan Leopold.

Můj přítel Venuto Vás objímá.«

Josef Dobrovský patrně nebyl se svým postavením v jenerálním semináři ve Hradišti zrovna nejspokojenější. Nepochybně se tím netajil a stýskal si na to jednak příteli Augustinu Helfertovi a konečně i biskupu Hayovi, který mu proto přátelsky domluvil a všemožně ho utěšoval. Dopis jeho ve příčině té Dobrovskému zaslaný jest ve mnohém ohledu zajímavý a důležitý. Hay totiž Dobrovskému dne 1. března 1789 z Hradce Králové psal:

»Můj nejmilejší, důstojný příteli Dobrovský! Bedřich Veliký, jehož pozůstalá díla jsou za dnešního dne ode všech čtení chtivých jako hamburské ustřice polykána, omlouvával se obyčejně svou dnou a pakostnicí, pakli že dopisy svých přátel, poněkud déle, nežli se mělo, nezodpověděné nechával. Já, malý atom, kterýž budiž Pánu za to dík ani pakostnice, ani dny nemám a jemuž i malá předstíraná lež se protiví, chci Vám, můj milý, shovívavý příteli, raději upřímně přiznati, že to se dlužnou Vám odpovědi činím jako špatný platič dluhů, kterýž má sice tu nejlepší vůli své nedoplatky vyrovnati, avšak toto zaplacení dluhů den ze dne odkládá. Přijměte tedy dnes kapitál spolu s úroky a zase se se mnou smiřte.

Všecko lichotivé, co mně ve svém posledním psaní pravíte a přejete, má u mne skutečnou cenu jenom proto, poněvadž jsem přesvědčen, že to z nejčistšího pramene Vašeho srdce plyne a že z tohoto pramene tak čistá voda vychází, jako ji ze své skály k dennímu požitku dostávám.

Bůh ví, milý můj příteli, že o štěstí svých podřízených více nežli o své vlastní pečuji, že mně jejich klid jest svatým a že nikoho od svých synů a bratří ve svobodném místě jeho domu znepokojovati nedopouštím. Ti ubozí lidé jsou bez toho ve věčném soužení: zde od finančních zřízenců, tam od posuzovačů

a slídičů napadené měl by je ještě jejich biskup sužovati a dávati je až do nejvnitřnějšího zařízení jejich světnic, jejich posledního jediného útulku pronásledovati? O jak bych byl šťastným, můj Dobrovský, kdybych měl pro Vás Vašim zásluhám přiměřené obročí, abych také Vám tuto svobodu dítek Božích, tuto volnost moudrých požívati nechal. Můj dobrý malý Helfert, jejž jako své oko miluji, četl mně poslední Váš list. Pakli že Vás pan rektor Vasulko zapřahá, musíte přisouzené Vám jho trpělivě na sebe vzíti a mým milým krajanům cesty rozumu a moudrosti ukazovati. Vaše obavy jsou neodůvodněné a konečně netřeba se vzdávati práva, jež lze dnes nebo zítra s výsledkem uplatniti. Se svým náčelníkem země jste ještě vždycky lépe na tom, nežli Hurdálek se svým, a dříve či později musí k tomu dojíti, že budou Vaše zásluhy poznány a odměněny.

Pakli že jednou vytrhnete, budou leta práce ztracena, dobří mladíci zanedbáni a Vám nezbude nic jiného, nežli předhůzky, že jste dobro, jež jste mohl dokázati, zanedbal, abyste ve své malé domácí zahrádce svou kapustu sázel a svými boby se živil. Modus agri non ita magnus, hortus ubi in medio — Dabit amplius. Avšak trpělivě, tiše musí se toto amplius vyčkávati. Můj milý příteli! ono přijde a zajisté v pravý čas přijde.

Viděl jste své nadějné chovance, své Nostice, to vám závidím. Píše se mně z Vídně, že Fryc jest nejmilostnější poctivec, jakého kdy naše vlastenecká půda vydala. Suďte sám, jak si mne zavážete, pakli že s ním do Chrasti přijdete. Kalypso může tomuto líbeznému Telemachovi více žertů stropiti, ale žádná Kalypso na světě nemůže jej se vřelejším potěšením přijmouti, nežli já, pakli že se svým Mentorem ke mně zavítá. Kde jsem, beztoho všechno víte od Helferta. O příhodách času, o našich snahách o rozšíření říše rozumu, nepravím Vám ničeho, neboť všechny tyto věci jdou téměř jenom tak pomalu, jako vysušování pontinských bažin. Tím lépe. Praví Storch:

Heisst das die Menschheit aufgeklärt
ja besser für das Glück der Welt
ist frommer Irrthum, der erhält,
als kalte Weissheit, die zerstört.

Tisknu Vás na své srdce a jsem nezměnitelně celý Váš

Jan Leopold.«

Z tohoto Hayova dopisu čiší již patrné známky polevení v bývalé reformatorské horlivosti, jakou druhdy osvědčoval těše Dobrovského, který prozíravě cítil, jak se na počátku panování císaře Josefa II. rychle zbudovaný systém vídeňského osvícení rozstupuje, aby se co nejdříve sřítil. Dopisy Dobrovského, jež ve příčině té na dvůr biskupa Haye psal a posílal, byly by dnes velice zajímavými a důležitými dokumenty pro seznání oné doby. Dobrovského, podle poslané mu z Hradce Králové odpovědi, v moravském jenerálním semináři, patrně již všecko mrzelo, tak že instinktivně toužil odtud dostati se pryč dobrovolně dříve, nežli bude muset odejít nuceně. Nepochybně viděl a poznával, že se

císařem Josefem II. zavedený systém držeti nedá a proto hledal u Haye alespoň pro svou osobu vysvobození z poměrů, v nichž se nacházel. Biskup Hay, jeden z nejhlavnějších budovatelů a sloupů systému toho, poslal mu však pouze líbezná slova laciné útěchy, jež vkusně zabalil do sobecké žádosti, aby ho Dobrovský seznámil s mladým hrabětem Nosticem, neboť osobní známost s tímto členem mocného tehdy panského rodu mohla někdy dobře a platně prospěti — jemu samotnému. Nejvíce však překvapuje a zaráží jeho vyznání, jež cituje, že zbožný blud svět více obšťastňuje, nežli studená moudrost — —

Dobrovský psal také na jiné strany, že by se z Hradiště rád pryč dostal, ale po Hayově dopise tam setrval, stav se po odchodu rektora semináře Petra Basulka dne 20. srpna 1789 jeho nástupcem.

Hay hleděl do budoucnosti jasnějšími zraky nežli Dobrovský, který docela správně předvídal brzkou katastrofu všeho toho, co byl zimniční chvat počátku osmdesátých let osmnáctého století pod titulem osvícení v soustátí habsburském na rychlo zbudoval.

Brzy na to dne 20. února 1790 umřel císař Josef II. a s ním zároveň skonala většina jeho závodů, neboť s nastoupením vlády bratra jeho Leopolda II. nastaly ihned nové poměry. Mezi reformami nového vladaře byla mezi prvními na řadě ta, že byly zrušeny jenerální semináře, jejichž brzký konec se již za živobytí císaře Josefa II. tušil a předpovídal. Rektoři a vicerektoři jejich dáni byli do výslužby, pokud by jiného postavení nedošli. Toho účastným stal se také Dobrovský, jemuž bylo přiřknuto 500 zl. roční pense, s níž hledal přátelské přístřeší, pokud by nového zaopatření nenalezl, ve hraběcím domě Nostickém. Dříve psal také Hayovi, který s odpovědí na jeho list tentokráte patrně nesmírně váhal, až mu konečně dne 10. července 1790 poslal dopis, jenž však byl pouhou planou útěchou. Biskup Hay psal z Chrasti Dobrovskému následovně:

»Ctihodný, milý Dobrovský! Odpuštění! Že na Váš laskavý list později, nežli jsem měl, odpovídám. Neobyčejné horko nynějšího ročního času zdá se, že také na prameny pochodů mých myšlenek působilo a je s veškerou mou chutí ku psaní vysušilo. Avšak pravdou v mé omluvě jest, že jsem od jednoho poštovního dne ke druhému čekal, abych Vám mohl něco podrobnějšího o Vašem a Vašeho domu osudu říci. Vy nyní již víte všechno, jenerální semináře staly se obětí politiky a — a — stávající jejich představení obdrží až do svého stálého zaopatření pense. Co se stane z naší duchovní mládeže, která se octla na ulici! Neopustí velká její část černé roucho, aby pod jiným praporem své štěstí hledala a nezůstane pluk církve bojující bez nováčků? Já se vždycky domníval, že při změně nebo při úpravě podřízenosti bude zaopatření ubohých jinochů zachováno a když již shledáno za potřebné celou budovu Josefovu strhnouti, že bude dříve pomýšleno na zřízení nové pro umístění ubohých lidí. Kdož ví, co nejdobrotivější všech králů ještě uzavře, pakli se mu následky toho příliš náhlého převratu tuzemské církevní akademie předloží? Jelikož Váš mudrcký způsob myšlení, Vaši spokojivou povahu znám, můj milý

důstojný Dobrovský, proto Vás nelituji. Vy získáte v otiis Melibaci, jež přece v životě lidském žádným malým darem nejsou. Sladká otia nepřekládám bezstarostnost, chraniž Bůh! vím a cítím to, čím svým soulidem povinni jsme, vím to, že svou hřivnu zakopati nesmíme, avšak o tom jsem také přesvědčen, že tomu a službě bratřím se věnujíce, na svůj vlastní klid a blaženost při tom zapomenouti nemáme. Kéž bych předce k Vaší něčím přispěti mohl.

Že ke mně přijdete, v těchto dnech sdělil se mnou klerik Battista. Jest zbytečné Vás ujišťovati, že budete ode mne i od mého domu s otevřenou náručí přijat. Až dotud šetřím si mnoho věcí, o nichž dohromady v důvěrném kruhu: o ceně lidí, o jejich stavu a poměrech a o tisíci jiných předmětů filosoficky pojednáme.

Já, jak vidíte, neúčastnil jsem se našeho, velkého zemského sněmu, poněvadž předně můj něžný pastýřský hlas byl by v tomto četném shromáždění zajisté beze vší váhy a poněvadž za druhé o hromadných shromážděních soudím skoro tak, jako sv. Řehoř nazianský o konsiliích smýšlel. »Strachuji se konsilií«, pravil ku Prokopovi, »nikdy neviděl jsem z toho dobrého konce. Svárlivost, ješitnost a panovačnost se při tom míchají, dobře smýšlející bývá často jako podezřelý obžalován, aniž by mohl něco zlepšiti, atd.« Dej Bůh, aby shromáždění otcové vlasti vynalezli něco tak platného, aby všecky stavy, především pracovití živitelé pokolení lidského zvolali: nunc beatitatem nostram firmam esse credimus. Kdybych měl při tom rozhodný hlas, musil by starý, mnou s procítěnou láskou vážený hrabě J. Nostic první návrh k tomuto trvanlivému systému blaženosti učiniti. Šlechetného, milovaného hraběte Fryce viděl jsem jenom ve hluku velkého světa, doufal jsem, že se s ním blíže seznámím, avšak jeho záležitosti odvolaly jej na venkov a já jsem musil Prahu opustiti, aniž jsem mu mohl pověděti, že také mně, jako všem dobře smýšlejícím pro svou znamenitou pověst jest milý a drahý.

Budeme míti mír a s mírem zjedná nám dobrotivý Leopold také pokoj srdcí. Lepší jest oběťmi vykoupený mír, nežli krví dobyté vavříny a země. A čeho konečně při tom získáme my ubohé žáby v kaluži, když obři a býci kolem nás hrdinsky bojují.

Objímám Vás, můj milý Dobrovský, se vřelostí pravé oddanosti a přátelství celý Váš J. H.«

Dobrovskému tyto sladké Hayovy fráse plané útěchy v jeho situaci, když ho duchovní kariera zklamala a on octl se se svými nadějemi jako stoupenec zavrženého systému před novými poměry a směry, ovšem že nijak nepomohly.

Dopisem tímto také všecky stopy dalších jeho styků s biskupem Hayem úplně mizí. Dobrovský Haye s hrabaty Nostici dle jeho přání neseznámil a seznámiti nehleděl, aby se Hay následkem toho potom prostřednictvím jejich mezi nyní opětně v Čechách rozhodující šlechtu dostal. Snad si toho Nosticové nepřáli, tak že Hay v nastalé napotom nové době žil jako v zapomenutí, nevšimán, ano, přímo odstrkován a podceňován, což stejně dělo se ve Vídni i jeho druhdy veleslavenému svaku Josefu ze Sonnenfelsu.

Dobrovský biskupa Haye nepochybně osobně více nevyhledával, ani jemu, ani Helfertovi nepsal, oddav se oboru činnosti, jíž byla královéhradecká církevní hierarchie úplně vzdálena. Avšak dřívější Hayovy styky s Dobrovským jsou pro seznání jeho smýšlení a způsobu osobního jeho obcování nanejvýš zajímavé a vypsání jejich jest vůbec důležité pro charakteristiku své doby.

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

I.

Jasně rozléhal se zvuk zvonů nad krajinou. Odrážel se od hor, letěl vlnami vzduchu, jakoby nesen paprsky slunečními, jásavě zatopujícími celé hory. A jiné zvuky z cizích dědin odpovídaly zvukům prvním, jedinou vážnou, posvátnou melodií nesla se hudba zvonů nad poli a lukami, budíc ozvěnu v lesích.

Mezi poli kráčely hloučky lidu, pestré šaty žen i tmavější mužů kmitaly se zelení, šli lidé jako stejným krokem, dle zvuků zvonů, šli radostně a opět jako vyhovujíce si v chůzi po námaze celodenní.

Byl den Božího Těla. Tato krásná slavnost volá vždy ráda lidi k pobožnosti, plní prostá srdce radostí a zbožností, těší se všichni z požehnání úrody, posilují se téměř k nastávající tuhé práci v polích, těch živných rolích, kde roste již přiští chléb.

K větší dědině na moravské straně žďárských hor směřují lidé s kolika stran a spojili se před městem. Vyšli z domovů hnedle po prvém sezvánění, aby se nezmeškali. Žáčkové jdou v párech vedeni učiteli, hochů jest více, dívek méně. Tyto nastrojily si matky za druženky a vedou si je samy, aby se děti nepomazaly neb nepomačkaly. Každá matka hledí si v tento slavný den nastrojiti dcerušky nejpěkněji. Bílé šaty schovávají a přešívají se kolikráte po matce dceři a i vnučce, půjčují se v příbuzenstvu i cizím, kde kdo trochu může, dopřeje dětem radosti, na kterou vzpomínají a těší se celý rok.

Z výstavného mlýna, ležícího při rybníce, zarostlém palaším a olšinami, vyšla statná panímáma s dvěma děvčátky. Zustala státi na záprsní a volala ještě do mlýna: »A tak, Barčo, dej jenom pozor!«

»Ale ano, panímámo, však nejsu doma sama po prvé,« odvětila starší žena, vycházejíc ze síně na záprseň.

Byla to děvečka, sloužící ve mlýně již dvacet roků. Byla zde dříve, než se sem tato panímáma dostala, zůstala k přání mlynářovu, ač mladá panímáma toho příliš ráda neviděla, tím méně, an pantáta se s Barčou o všem radíval, co bylo v hospodářství zapotřebí, odvolávaje se na dlouhou její zkušenost.

Znala Barča skutečně ve stavení kde jaký hřebík, na polích každou mez a mezník, ve mlýnici každou skulinu, do které by

mohlo i jenom trochu prachu zalítnouti. Pracovala o hospodářově jako o svém, škrtila téměř, věnujíc každou chvilinku práci, popřávajíc si sotva času k najedení. Dovedla uhodnouti povětrnost, pozorujíc mraky, větry, západ a východ slunce, let ptáků, hemžení hmyzu, již o vánocích soudívala, jaký bude rok a radila pantátovi, kam má jaké obilí seti, podle toho, jak byla pole sušší či mokřejší. A pantáta si vážil této její zkušenosti.

Barča neodcházela leč v neděli do kostela a to na ranní, podělavši dříve vše ve stavení, tak že nikdy se v ničem neomeškala.

V neděli odpoledne konala domácí práce, ve svátky chodila do mlynářova lesa, kde na rozhraní pozemků k mlýnu patřících stála zděná kaplička s polo zašlým obrazem sv. Prokopa, postavená některým z mlynářových předků. Zde sedávala tak hodinku, modlíc se růženec. Někdy stírala si slze. Na besedu do dědiny nechodila nikdy.

Ale panímáma, ač byla již deset roků ve mlýně, Barči se nenaklonila a trpěla ji v domě, že musela. A přec byla Barča i jí oddána jako věrný pes a dcerušky mlynářovy, dvojčátka, vychovala téměř sama. Málo práce měla matka s těmito, Barča od narození je opatrovala, hýčkala, krmila, Barča učila je choditi, předříkávala jim slovíčka, učila je modliti a zpívati písničky! Ještě nyní na prahu poopravila dětem šatečky, urovnala věnečky ve světlých, zkadeřených vláskách, pousmála se na ně a jak odcházely podle břehu potoka na stavidla se ženoucího, hleděla za nimi, pokud se jejich bílé šátky mihaly v zeleni olšin.

Jako veliké bílé květy, jako labutě plující v zeleni, kmitala se děvčátka a za nimi kráčela panímáma v svatební své hedvábné sukni barvy rozkvetlých pivoněk, v župce z tmavomodrého sametu, v zlatém čepci. Jako mlynářka, dovolila si o velkých svátcích, pak jdouc na svatby nebo za kmotru tento nositi, jindy vázala si jako ostatní panímámy z dědiny šátky hedvábné i tibetové na pokosmo na hlavu.

Ráda nosila však zlatý čepec již proto, že bylo viděti pod nim pěkné její černé vlasy, lesklé jak perutě havranní.

Vůbec se mlynářka Olšovská, jak mlynáři po mlýně v olšinách příjmení nesli, ráda strojila a těšilo ji vdanou, jak těšívalo ji svobodnou, ohlédli-li se za ní lidé i pro pěkný ústroj i pro vlastní hezkost.

Však proto vyvolil si ji mlynář za ženu, že byla tak hezká, že nebylo jí rovno v celém okolí, snad v celých horách. Nedbal mlynář Olšovský, že byla Verunka dcerkou ze zanedbaného, robotou stíženého pololánu, ač sám svobodník mohl dostati dceru rovněž ze svobodnického gruntu nebo mlýna. Pojednou se do ní zahleděl, vida ji o jakés svatbě jako drůženku oblečenu v bílých šatech, s vlasy zapletenými v široké copy, které splývaly jí až k červené lemovance na sukni. Nosila vždy něco červeného, aby ji lidé neuřkli, ač se říkalo, že sama má černé jiskrné oči, jakým se uřknutí připisuje, nemusí se toho báti.

A mlynář Olšovský nepopustil, hned vzkázal Verunčiným rodičům, že přijde na přípověď a dostavil se příští neděle, veden

muzinkanty a výskající chasou. Smluvil hned svatbu, netáže se po nevěstině věnu, neptav se této, zda jej má ráda, slibuje sám svatbu vystrojiti, tak že rodiče Verunčini takového ženicha chytili ovšem, jak se říká, oběma rukama.

Nedbal, že staří jeho rodičové nabádají jej, aby alespoň dbal, nedbá-li již o peníze, kterých opravdu nepotřeboval, tedy o to, zdali má nevěsta ty ostatní P: je-li pobožná, pracovitá, pokorná, poslušná, počestná, — to jedno, — ta pěknost vyvážila u zamilovaného Olšovského mlynáře vše.

Odcházeli rodiče na výměnek se smutným tušením a skládali svoji naději na Barču, že tato mladou panímámu snad naučí vše konati, jak se na mlynářku Olšovskou patří.

Vždyť ne nadarmo si Barču vychovali, jako opuštěného sirotka z přízně do mlýna ji přijavše. Vychovali ji a odrostlou museli ji dáti do zámku do služby, nechtíce si rozhněvati tehdejšího vrchního, který si děvče oblíbil.

Byla Barča v zámku několik roků, pak přišla jednou za noci do mlýna, bledá a nemocná a prosila, ať ji zase přijmou za věrnou služku. Nesla si skrovný uzlík šatstva, s kterým odcházela. Proč si ničeho ze zámku nepřinesla, proč si ničeho nezachovala, nepověděla nikomu. Ale počala pracovati, jak pracovávala ve mlýně, na polích, v lese, ač bylo znáti, že těm pracím odvykla, pracovala bez ustání, neodpovídajíc na žádné vyptávání, nemluvíc téměř s lidmi.

Bylo možno na ni se vším spolehnouti, vše ji svěřiti, nabyla až podivné zkušenosti za nedlouhého pobytu mimo mlýn.

Nechtěla ani od starých mlynářových, ani od mladého žádné mzdy, říkala, že peníze zavádějí k zlému. Jen si vyžádala kus oblečení z domácího plátna a kanafasu dle potřeby a co bude nutno, i obuv. Dále, že stačí jí strava a slib, že do smrti ve mlýně zůstane.

Chtěli si ji staří mlynářovi vzíti s sebou na výměnek, leč mladý věda přec, že nebude moci na mladou svoji ženu ve všem spolehnouti, žádal Barču, ať setrvá ve mlýně. A setrvala ráda, řekla, že do mlýna patří a že Prokop, jak mladému říkala, bude míti v ní vždycky podporu. Jako by tušila, že bude mu této zapotřebí.

Prokop (tak jmenovali se Olšovští v pokolení za pokolením) měl Barču rád jako nejbližší příbuznou a nelibě nesl, že jeho žena se s ní nespřátelila. Ale nedomlouval této, jako vůbec své hezké Verunce domlouvati nedovedl.

Dnes jel do města napřed, panímáma nechtěla se sama a děti v bryčce pomačkati, až zpět že se svezou. Mlynář chtěl v městě s hostinským, který měl též pekařství, domluviti se o mletí, ano bylo málo vody a pak zamluviti si v pivovaře pivo. Mívali toto pro mleče doma a mnohý pantáta z té které dědiny rád dojížděl proto do Olšovského mlýna, že tam bylo k dostání pivečko i úctou i za peníze.

Bylo do města malá hodinka a panímáma také proto šla raději pěšky, že se mohla setkati s lidmi z kolika okolních dědin a dáti sebe i děti obdivovati. Také se jí toho záhy dostalo.

V dědině mlýnu nejbližší, však také Olešnice zvané, vybíhali lidé ze stavení, ana mlynářka po návsi šustěla.

Pozdravovali a smáli se na dvojčátka. »Jako ty andělíčky.« — »Je to páreček.« — »Jako by je vymaloval.« — Tak a podobně voláno za dětmi a panímámy vycházející taktéž ze stavení, podávaly si s mlynářkou ruce, hladily hezounké děti, prohlížejíce těmto šatičky a věnečky.

»To je nějaká pěknota,« chválila starší selka, výměnkářka z velkého gruntu, příbuzná mlynářových a ohmatávajíc látku dětských šatečků, tázala se: »To je ten kamrtuch?«

»To je kment, teta, koupila jsem to v městě,« honosivě řekla mlynářka.

»No, starej člověk se v tom tak nevyzná. Naše mladá má taky dvě drůženky, Kačenka plakala o to drůžičkování od loňska, ale nevěsta nechtěla ju nechat, až půjde letos taky Manča, že bude při jedny práci a houtratě. Dala jim rozdělat svoje bíly šaty, co měla za svobodna na svatby za drůženky, majou to hezky. A do vlasů ze svýho svatebního věnce sama dva věnečky hudělala, jen ňákou tu harasku na krk a za lemovku koupila,« vykládala výměnkářka.

»A to já mám na mejch drůženkách všecko novy. Podívejte se, teto Karhanová, každou spodničku majou novou. Po třech majou, jednu s krajkama, jednu bílo a jednu červeno vyšívanou. A punčošky prolamovany jim pletla hučitelka, ta to pěkně humí. A ty pentle červeny jsou hatlasky, stály mně koš vajec hu židovky. Věnečky jsem platila po třech dvacetníkách, to já si děti strojím,« honosila se dále mlynářka.

»Ejnu, vy to můžete. Co pak jsou dvě děcka na Olšovskej mlejn! Takovy místo, ta voda — potok i rybník, pola, les a ještě řemeslo. Staří na vejměnku, já vím, že sušijou pro tyhle vaše panenky dvacetníky a toraly v punčochách. A ve mlýně stará Barča je za hospodářička, ta hlídá, aby nepřišlo na zmar ani zrnko obilí, ani prášek votrub a dovede vykrmit drůbež jen tak ze smetenýho po mlejně lepší nežlivá mnohá selka z foroty,« velebila Karhanka, ale trochu špičatě.

Mlynářka to nepostřehla. Usmála se k té chvále a řekla: »Koukejte, teta, jaky pěkny červeny korálky sekany jsem koupila dětom. Přišel s tím ňákej židák, dala jsem po dvacetníku za šňůrku a ještě jsem mu dala najest. To byla se židem legrace, prosil, chcu-li ho podarovat mlíkem, aby mu děvečka nadojila do jeho hrnku a pár vajec si taky ve svým hrnku na ohništi huvařil. A jářku, snad se hu nás, židáku, nemaškrtíš? A on že prej ne, to že by se neopovážil, ale že prej je to podlevá jeho víry. — Pantáta naváděl holky, ať mu ten hrnek rozkřápnou, ale ta stará sojka, ta Barča že prej ne, že prej je židák taky člověk a že se jeho víra musí mět taky v húctě. A sama mu mlíko nadojila, ještě si ruce hu pumpy humejla, aby židák viděl, že je prej čistá,« mlynářka se smála na celé kolo, až jí byly obě řady drobných bílých zubů viděti. Ten smích se mlynáři vždycky na ni líbil.

»No, ono hu vás ve mlejně se zastaví všelijakejch lidí,« mínila Karhanka trochu suše. Měla mlynářčina chlubení, jak si řekla, až po krk.

Přidávaly se jiné panímámy, ke dvojčatům jiné drůžičky a před městem nastalo urovnávání šatů, opravování věnečků a vlasů, jedna panímáma otázala se mlynářky, kdo že dětem jejim tak hezky vlásky upravil.

»I to ona Barča, pochytla to mezi panstvem v zámku. Cukrovou vodou vlasy dětom namočila, papírky složila a na ně zavinovala. Pantáta se smál, že jsou prej jako pudlíčkové, dědoušek řekl, že jsou jako prej andělíčky a babička, že prej jako hučiněny Jezulátka,« usmála se mlynářka.

»A kdepak máte vejměnkáře?« tázala se jedna panímáma.

»I šli napřed, že by nestačili. Já jsem hupravila napřed děti a pak teprvá sebe. Barča mně zaplítala a tak jsme se zdržely. To víte, těch mejch vlasů,« mlynářka výchlubně pohodila hlavou. Měla své krásné vlasy zapleteny v copy o dvanácti pramenech.

Ženské na sebe mrkly, pošťouchly se trochu, rozuměly si, dávajíce si na srozuměnou, jak se mlynářka chlubí.

»A proč se staří nesvezli s pantátou, vždyť jel s prázdným,« zdánlivě nevinně, ale trochu špičatě se tázala Karhanka.

»Neříkali, to víte, teta, kdyby řekli, nebyl by od toho. Ale vejměnkaře přece snad prosit nebude. Majou třikrát do roka povoz v kontraktě vyminěnej, když jedou k dcerám přes pole. Avšak nemajou co dělat, ať se projdou,« zasmála se mlynářka.

Děti se ve městě oddělily a šly ke škole. Tam »párkoval« je dle velkosti starý učitel. Bylo ve zvyku, že byl něčím za tu úsluhu podarován. Byl znám se všemi lidmi v okolí, vždyť to bylo v dobách kantorské bídy, kdy chodili učitelové hrát po dědinách k muzikám, o vánocích a Třech králích na koledu, o posvícení po koláčích.

Selky dávaly drůženkám po šajnovém krejcaru i dvoukrejcaru, některá dvě vajíčka, mnohá zámožnější po groši, mlynářka podala dětem po stříbrném pětníčku.

»Že pana kantora pozdravuju a posílám mu na pivo,« řekla hezky hlasitě a ženské se znovu šťouchaly.

V kostele nevelkém, ale čistém, bylo plno. Byl kostel pln vůně z čerstvých květin, jimiž byly ozdobeny oltáře, z mladých břízek, jichž zeleň tulila se k pilířům, z rákosí, kterým byla směrem od hlavního oltáře k prostředním dveřím podlaha pokryta.

Olšovické selky zašly si do svých lavic. Mlynářovi měli ovšem lavici dědičnou, kterou na klíč uzavírali. Měli klíče dva, aby výměnkáři, chodíce i všedního dne do kostela, mohli v lavici té usednouti a jiným místa nezabírali.

Mlynářka se trochu zamračila vidouc, že staří již ve stolici sedí a že k sobě zavolali chudou tetku z dědiny, které byli kdysi za kmotry a která se dle mlynářčina soudu zbytečně často do přízně hlásila.

Byla ta tetka, také Olšovská rodem, sice hodná a pořádná osoba, ale chudá, prachudičká, živíc se podělkováním a chlubíc se tak trochu, že má děti po službách a žádného neobtěžuje.

Zlobilo mlynářku, že má seděti podle osoby tak sprostě v starou šarku a vyrudlou plachetku oblečené. Než vidouc, že i muž její již usedl, přemohla se a posadila se přece podle té tetky, k jejímu skoro poníženému pozdravu ledabyle hlavou pohodivši.

Zašustěla škrobenými spodničkami, hedbávnou sukní, urovnala na hlavě zlatý čepec, přejela tváře kapesníkem krajkami vroubeným a přitiskla ke rtům stříbrný křížek granátového růžence, který jí byl mlynář koupil, aby bylo ve všem všudy na ní viděti bohatou svobodníkovu ženu.

Zacinkal zvonek, zazněly varhany a pobožnost se počala.

Mlynářka byla roztržita, jako mnohé jiné matky pohlížela stále k hlavnímu oltáři, kde stály družičky v půlkruhu. Hledala světlé hlavičky svých dvojčátek.

Zahlaholily zvony a průvod vycházel z kostela. Z předu šly školní děti z města i z přifařených dědin. Městští hoši měli, aspoň zámožnější, v rukou malé zvonečky a cinkali jimi, dodávajíce si důležitosti. Z venkovských hochů měl zvoneček málo kdo, věnečky na rukou ze zahradních i polních květin spletené měli všichni. V čele nesli malí ministranti, odění v červené suknice a bílé komžičky, korouhvičky jako o každém procesí. Za nimi nesl větší hoch, pěkně oblečený, školní prapor s městským znakem po jedné, s obrazem sv. Aloise, patrona mládeže, po druhé straně. Na korouhvičkách měli hoši upraveny kytice ze zelených mečíkovitých listů kosatce, pivoněk, kalin a pestrých orlíčků. Na praporci školním byl zavěšen věnec z barvínku a pivoněk.

Za školními dětmi šli cechové řemeslničtí s velikými korouhvemi, jichž žerdi velkou hlavní a čtyři menší nesli mistrové, šňůry s třapci, které korouhve oproti plápolání větrem udržovaly, tovaryši. Korouhve byly zhotoveny z těžkého hedbávného damašku, každá jiné barvy a vroubeny zlatými nebo stříbrnými portami. Obrazy v středu korouhví nesly po jedné straně obraz světce patrona, po druhé odznaky toho kterého cechu.

Za cechy šel spolek bratrstva růžencového, na velkém praporu byl obraz Matky Boží a sv. Dominika, na žerdi končící křížem byla upevněna kytice růžových a bílých pivoněk. Členové bratrstva šli vesměs s růženci v rukou, některé bohaté měšťanky měly růžence granátové nebo korálové se stříbrnými i zlatými kříži. Za spolkem šli hudebníci.

A nyní se to bělelo v průvodu jako hejnem bílých holubiček, šly to malé družičky v bílých šatečkách, s věnečky na hlavách, s košíčky s rozcupovaným kvítím v ruce. Kráčely droboučkými krůčky po rozestlaném rákosí, sypajíce květy na cestu, samy květům podobny.

Čtyři vážení měšťané nesli nebesa nad stařičkým farářem, dva mladší kaplani ve zlatem vyšívaných dalmatikách předcházeli s kaditelnicemi v rukou.

Za nebesy šel purkmistr s městskou radou, úředníci vrchnostenští, za těmito rychtáři z příslušných dědin a lid městský i venkovský, každý v nejlepším svém svátečním šatě.

Pestřily se jásavé barvy, leskly se zlaté a stříbrné čepce měšťanských paní i bohatých selek. Mile vyjímalo se to pestré skupení na zeleni prostřené po náměstí, kde u každého domu postaveny bělokoré břízky, hedbávným svým listím šelestící v lehkém větérku.

Zvony zní, hlučná hudba s bubny a poklicemi víří, zbožný lid zpívá.

Zvuky nesou se k blankytu, zbožná a zároveň blažená nálada se nese téměř vzduchem. Průvod staví při oltářích a krásné obřady vzbuzují pobožnost u všech účastníků.

Před ulicemi ústícími v náměstí a vybíhajícími do polí silnicemi stanou nosiči s nebesy a kněz žehná monstrancí oproti polím; ve všecky čtyři strany dáno tak požehnání té úrodě, tomu příštímu chlebu, požehnání jménem toho, jenž světil chléb a nazval tento tělem svým — — — —

Průvod vrací se do kostela a po skončené pobožnosti rozcházejí se lidé. Jest k polednímu, slunce hřeje mocným žárem, odrážejíc se od zdí domů. Lidé spěchají. Matky čekají u kostela na děti, každá hledá svoje a vedou je ještě jedenkráte k oltářům na náměstí.

V neděli bude slavnost v kostele filialním a tudíž rozdávají se s oltářů květiny a věnečky. I větve bříz u oltářů lámou si lidé, aby tyto stavěli do polí, mezi hlávky a řípu, květiny se uschovají a dají kravičkám do nápoje. Prosté mysli stačí viděti ve všem dobrou moc, doufati v dobrý účinek.

Mlynářka Olšovská uchytila svoje děvčátka u kostela a ujišťujíc je, že byly ze všech drůžiček nejhezčí, vedla si každou s jedné strany do hospody, kde měla se sejíti s mužem.

»Dostaneme pivo, maminko?« tázala se jedna z holčiček.

»Ano, má pusinko. pivo i rosolku a rohlíky,« slibovala matka.

»Já bych chtěla radějác perníkova,« řekla druhá.

»Taky dostanete, tatínek vám koupí,« matka se radostně usmívala, vidouc, jak se lidé na hezký páreček i na ni samu ohlížejí.

Olšovský vyhlížel rodinu již z okna hospody u »Zeleného stromu«, kam všichni Olešničtí od nepaměti chodívali.

Když mlynářka vešla, vítali ji známí od kolika stolů a podávali jí připíti. I děvčátkům podáváno, tato se však ostýchala, ač matka i otec je napomínali, jen ať si připijí a strýčkovi, kmotříčkovi nebo pantátovi pěkně poděkují.

»Kde jste nechaly dědečka a babičku?« optal se někdo.

»Což ty bychom sem ani nedostaly, to víte, oni ještě zvostali v kostele a půjdou ještě po oltářích, do hospody oni by nešli. A potom se sejdou se sto známými a cestou se zastavijou kde s kým,« rychle zamlouvala mlynářka nepříliš milou otázku.

»Nesvezete je?« tázal se jiný strýc.

»I nechcou nikdá, že prej se v nich stary kosti rozhrkajou,« ještě rychleji odpovídala mlynářka.

Konečně usedla podle muže a přijala od tohoto připití, jak se žertem, záře radostí při pohledu na pěknou svoji ženu, smál, že tentokráte: podle žízně.

Vypila opravdu skoro půl sklenice, ač byla dříve jenom usrkovala, jak se slušelo, aby nebyla neomalenou a přece neurazila.

Děvčátka chtěla na otci rohliky a perník.

Nechal jim podati rohlíky a šel na náměstí, aby jim donesl z boudy u kostela postavené perník. Nechtěl jim dáti peněz, aby znovu nešla do slunečního žáru.

Zatím mlynářce známí i méně známí chválili dvojčátka, jichž prý si při průvodu kde kdo pro nápadnou podobu povšimnul.

»Jak se volajou?« tázal se někdo.

»Obě po Panence Marii,« odvětila mlynářka. »Sám pan farář nám to poradili, aby měly obě jeden den svátek. Téhle říkáme Maruška a téhle Mančinka.«

»A smělo to bejt? Dvě sestry a jedno jméno?« divila se kterási kmotra.

»Vždyť slyšíte, že to panáček sám poradili. Hu dvojčat to je ledacos dovoleno. Taky jsem slejchal, že když jsou dvojčata, hoch a děvče, tak že se smějou i vzít za manžele,« rozkládal starý soused.

»Hu chlapců by to asi nešlo, dát stejný jmeno, skrzevá vojnu,« mínil jiný.

»A co by, jen když majou páni vojáka, ať se jich volá třeba deset stejně. No ale ze svobodníků nebejvajou na vojnu bráni, ty pan delektor nedá,« řekl trpce sedlák, který o svém synu na vojnu chyceném jiź po leta nevěděl.

»I nepovídejte o tak smutnejch věcech, když je tak velkej svátek,« okřikl jej jiný a obrátiv se k mlynářce tázal se: »Jak ty děti rozeznáte?«

»Tomu se každej diví,« usmála se mlynářka. »Ale je to lehko, jen si všimněte, jdou obě do podoby na mě, ale ty světly vlasy majou po Olšovským rodě i ty modry oči, Mančinka má po mně ďulíček do brady, Maruška má bradu hladkou.«

»A opravdu, ani si toho žáden na první kouknutí nevšimne,« zvolali nejblíže sedící a děvčátka se červenala.

Mlynář se vrátil nesa v šátku svázaný perník. Rozbalil tento a podal ženě prvně pernikového husara, řka, že když ona nedává chlapce jemu, dá jej on jí.

Všecko se smálo, mlynářka se na oko trochu durdila, ač jí těšilo, jak muž na ni dbá, věděla, že se to roznese ihned po celém okolí.

Děvčátka dostala srdéčka, rybičky, panenky, děťátka a komeníky, mlynářka ještě »tabuli« marcipánu, mandlemi vykládaného.

»Takovejhle kominík stál na střikaču,« řekla Mančinka.

»Já bych se ho byla bála,« přiřekla Maruška, »ale Mančinka povídala, že drůženkám prej nic nehudělá.«

»Toto! Však je kominík pán a není to pravda, že bere děti. Vidělas', jak mu to slušelo,« poučovala stará kmotra děvčátko.

»Tož ano,« přisvědčilo dítě. »Měl černy šaty a bílou čepicu a takovou lopátku jako stříbrnou.«

»To je šorna,« řekl mlynář. »Ale jářku, sousedi, jak jsem se tak na ten stříkač na rynku koukal, tož jsem si myslel, že by jsme si v Olešnici měli takovou věc pořídit.«

»Co tě nevede! Ať nám to pořídí vrchnost,« odvětil sedlák z Olešnice.

»Obec nemá na to peníze,« řekl jiný.

»I měla a mohla by mět, taková věc se vyplatí. Víte, co bejvá v okolí ohňů, než z města a z panskýho zámku se stříkačem dojedou, shoří dost, co by se uhájit dalo.«

»Máte pravdu, mlynáři,« pravil starý soused.

»Ale byl ten stříkač pěknej,« ozvala se Mančinka. »Červenej a kolem věnce a na ty stříbrný trubce velikánskou kytku z pivoněk.«

»Jen že k ohňu jezdí bez věnců a bez kytky a když se vrací, bejvá hučuzenej a ta stříkací trubka se neleskne,« poučovala matka děvčátka.

»Já jsem ještě neviděla nikdá oheň a Mančinka taky ne,« řekla Maruška.

»I ani si to, dítě, nepřej,« řekl onen starý soused a obraceje se k dospělým, pravil: »Poslouchejte, sousedi, když jsme tak na tu řeč přišli, měla by si naše obec opravdu ten stříkač vopatřit.«

»Avšak v Olešnicích, co pamatuju, nehořelo,« ozval se onen prvý.

»Ale může hořet, třeba dnes. Je dost neopatrnosti s ohněm, pak se potlouká po okolí dost všelijaky divny chasy, kolikrát se odbyde žebrák, vyžene ožrala a ze msty založí. A pak ty bouřky, z nenadajo uhodí Boží posel a pak haste — když jsou k hašení jenom holy ruce,« řekl starý soused vážně.

»Ale nechte těch řečí, až se člověk otřísá,« zvolala jedna kmotra.

»A ba, pojedeme dom, tak je parno, až jde na člověka dřímota,« mínil mlynář a volal na hostinského.

»Jde ona na vás, chlapi, dřímota z truňku,« smála se jedna kmotra.

Platili již všichni i rozcházeli a rozjížděli se.

Mlynářka vyňala z kapsy spodní sukně bělavé šátečky a uvázala je dětem na hlavičky na ochranu proti slunci.

Děvčátka se bránila, že si pomačkají věnečky a kudrny.

Leč matka nepovolila. Usadila děti podle sebe, pantáta měl bečku piva ovinutou mokrým pytlem již naloženu, usedl na kozlík a jeli.

V poledním úpalu nebylo lze rychle jeti. Prach se zvedal, ponášen lehkým větříkem, koně supali unaveně.

»Bude bouřka,« řekl mlynář.

II.

Hnala se bouřka od hor, tak náhlá a prudká, jak polední bouřky bývají. Malý mrak vystoupil nad lesy, šířil se úžasně rychle, zdálo se, že stává se tmavějším a tmavějším až do černa. Již za kryl slunce, leč horké dusno trvalo dále a větřík měníci se u vítr dul těžké závěje prachu v mocných kotoučích po silnici.

Nebylo kolik dní pršelo a z rozpukané ornice na polích, kde zasázeny brambory a kde čekalo pole, připravené na řípu a hlávky, prášilo se rovněž jako na silnici.

Bylo prvý týden v červnu, tu a tam kvetly jabloně zimních druhů, jako zde na horách nejvíce se sázejí, kvetly bílými a zarůžovatělými květy, kvetla i pláňata podél silnice tu a tam v poli nad mezníky zasazená.

Činili tak lidé, sázejíce u mezníků stromy proto, aby nemohl zlý soused mezníků poposaditi. Že bylo mezi selským lidem štěpování ještě málo známo, sázela se pláňata, více z netečnosti tak lidé činili, ano nebylo nesnadno sehnati štěp.

Vítr srážel květy a pohazoval jimi v prachu.

Jak mlynář Olšovský jel, zalétaly urvané květy jabloní na vozík.

»Vítr dělá taky cupovátko,« smála se Mančinka.

»To je škoda, když se otrhá květ, nebudou jablíčka, viďte, maminko?« tázala se Maruška.

»Asi ne, děvečko moje, ale zakrejte si, děti, očičky, ať se vám do nich nepráší a skloňte hlavičky, jedeme proti větru,« nabádala mlynářka.

Zahučel hrom a zablesklo se.

»Pánbůh s námi a zlý pryč!« zvolala mlynářka a děti to opakovaly.

»Nebojte se, jsme za chvilku doma, bojíte-li se jet, slezte a běžte pěšinou, ale je to skoro jedno, zmokneme,« řekl mlynář, obrátiv se poněkud do zadu. Musel vší silou držeti koně, vzpínali se přes únavu, lekajíce se bouře.

»I to je líp sedět, držte se mne, děti, jak můžete,« pravila mlynářka. Přehodila sukni přes hlavu, aby uchránila zlatý čepec, mrzíc se, že nedala si do vozíku plachetku.

Déšť počal se líti proudem. Bylo skorem tma, když mlynář sjížděl se silnice do kamenitého úvozu vedoucího ku mlýnu. Byla to cesta krkolomná, býval zde asi před léty lom. Opukové skaliny drolící se pod koly jako by vždy zase ze země vyrůstaly, úvoz se stával rok co rok hlubším, stráně jeho vyššími. Tyto byly porostlé malenčím, tu a tam uchytla se břízka nebo modřínek, jak sem vítr zanesl semena. I divoká kalina a trní zde vyrůstaly, nemajíce pevných základů, kde by založily kořeny a často vyrvala bouře a deště křoviny a smetala tyto s kusy skalin do úvozu.

»Huž jsme ve vejvoze,« řekl mlynář. Křičel ta slova, aby mu žena a děti rozuměly.

»Opatruj nás, Bože!« vzdychla mlynářka.

Oslňující blesk a ohlušující rána hromová následovaly na ta slova.

Mlynář vykřikl. Zahlédl cosi tmavého, velkého řítiti se proti koňům.

Oderval se to trnový keř se stráně, mocnými nárazy větru zmítán a otočen padl koňům pod nohy. Tito řičeli, vzpínali se, bili kol sebe, vozík mrštěn ke stráni na levo, jen to jej zadrželo, že se nepřekotil.

Koně jej vlekli, jak mohli, ranami zadních kopyt jaksi zpět jej odrážejíce, bylo cítiti, slyšeti praskot.

»Voje se zlomilo,« vykřikl mlynář úzkostlivě.

Zlomená voje na kousek před rozporkou vztýčila se předním koncem, vzepjavši koně do výše.

»Dolů, dolů slezte!« volal mlynář, napjetím všech sil udržuje koně.

»Ale nebylo lze. Mlynářka nedbajíc více svojí parády, svezla se se sedadla ke dnu vozíku, přivinuvši plačící děti do náruče.

Koně vzpínajíce se vlekli vozík dále, až se přední kolo zachytilo za vyčnívající skalinu a rozdrtilo se.

Mlynář vší mocí hleděl koně zadržeti, cloumal opratěmi a sesunuv se s kozlíku na rozporu nohama, hleděl vyklesnouti postraňky s vážek. Podařilo se mu u náručního koně, tento cítě, že jest uvolněn, vyrazil v před.

Vozík hozen silou tohoto nárazu, popojel o třech kolách a zadním kolem zarazil opětně o onu skalinu. I zadní kolo se roztříštilo a vozík klesl.

Mlynářka držela se jednou rukou sedadla, které zavěšeno na řemenech sebou klátilo, druhou objímala hlavičky dětí, plačíc jako ony.

Mlynář spadl. Cítil náraz, bolest, zlomená voj uhodila jej do prsou, cítil, že podsední kůň uhodil jej kopytem do boku, již již klesal. Leč myšlenka na ženu a děti jej vzpružila. S napětím poslední síly vyhodil vážku podsedního koně, pak teprve pustil opratě a klesl k zemi, naraziv ještě hlavou o druhé přední nerozbité kolo.

Mlynářka ani nesledovala, co se děje. Déšť, hukot větru, blesky, dunění bouře ji téměř omámily, cítila, že hroutí se vozík k zemi, padla s dětmi k jedné straně, košina vozíku zadržela je od vypadnutí. Cítila mlynářka, že dřevění jí ruka, jak se křečovitě držela sedadla, cítila úhoz do hlavy, jak se sedadlo stranou pohnulo. »Ježíš Maria!« zvolala.

A bouře duněla, hučela dále.

»Verunko! Verunko!« ječivě pronikal hlas mlynářův.

Mlynářka slyšela, ale nebyla s to, aby se ozvala.

Děti úpěnlivě plakaly. Cítila mlynářka, jak držely se jí za šaty, že trhá se látka těchto, cítila, jak zlatý čepec stává se jí na hlavě těžším, že ji tlačí, jak nárazem byl stlačen a skřiven, leč nemohla promluviti, vykřiknouti, hrozná úzkost svírala jí prsa a hrdlo.

»Verunko, já jsu zraněn!« volal mlynář.

»Pantáto!« ozvala se posléze, vydechnuvši.

»Můžeš-li, pojď sem a pomoz,« mlynář vyrazil ta slova jektaje.

»Já nemůžu,« mlynářka plakala, ani o tom nevědouc. Ani jí nenapadlo, aby hleděla nějak lépe se poraditi, tísnila se s dětmi na košině, nedbajíc jich pláče. Nemohla se pohnouti.

Koně zatím vlekouce s sebou voji i vážky, pádili několik kroků v před, cítíce, že nevlekou více zmítající se břemeno, uvolnili v běhu a šli krokem, než jim dovolila voje, která týčíc a klátíc se svými úhozy je ještě lekala a divočela.

Ale šla přece ku předu známou cestou ubohá zvířata, až došla ke mlýnu.

Ve mlýně bylo ticho. Výměnkáři navrátivše se hned po skončené slavnosti unavení zašli do výměnku. Svlékli se ze svátečních šatů a stará mlynářka šukala kolem kamen chystajíc oběd. Aby o velký svátek příliš nepracovala, upekla si včera již buchty a uvařila kousek masa. Toto dala dnes ohřáti a zadělávala jen na knedlíky, ke kterým chystala koprovou omáčku, do polévky pak měla od včerejška připravené nudle.

»Jářku, ty pantáto, to si pošmíkneš, to je pěkný kousek masa,« pravila k muži, který svlečen posadil se u okna.

»Což o to, však je svátek. Ale ty, panímámo, je to přece co říct, byla ta naša mladá zasejc dnes jako jedna pávica. Nesla se a kroutila se víc nežlivá ty městsky,« prohodil mlynář.

»Což o to! Jen aby ju ta pejčha neztrestala. Ale ty děvčátka byly jako andělíčky,« usmála se babička.

»Co pak ty kořata. Jako pansky děti se nesly. Jenom do ty hospody kdyby je syn nebral, to jsme my nedělali, třeba jsme měli jenom jeho.«

„No chce se pochlubit. Blázen, po desíti letech se chlubí se ženou jako po svatbě. Já jsem nehonila takovou parádu a přece všecko na mně stálo, to víš dobře.«

»I vím, co bych nevěděl. I ve mlejně bylas jako doma a znali mleči mlynářku jako mlynáře. Jen ty starší děti nám neměly humřít. Včil k stáru jak by to bylo hezky, kdyby ještě tři dcery a dva synové nám vodili vnoučata na vejměnek.«

»Pánbůh dal, Pánbůh vzal. Ale zasejc by nás byly zlobily třeba ještě dvě nevěsty a kdo ví, jací by byli zeťové.«

»A co by! Pro ty vnoučátka by to člověk huž podstoupil ňakou tu vostudu i svízel. Aspoň by byl Prokop musel k vejplatě hlídat, aby vyženil peníze.«

»Nebyl by třeba mlynářem ani Prokopem. Když humřel první Prokop, dali jsme druhýho syna Josefa a pak Petra a po těch holkách teprvá zase jmenovca, jak bylo v Olšovským mlejně od nepamětí. Ale co vzpomínat na loňsky sněhy. Jen aby — ale koukej, panímámo, žene se bouřka.«

»Ba že žene. Ty starej, jdi mi sehnat kuřata, ať to nezmokne. A naše mlady jsou snad v cestě. Ještě se ty děti vyděsijou a nevěstě zmokne paráda.«

»To on bude Prokop spěchat. Ale jdu za tím tvým statkem, abys nehubačila na tak velkej svátek.«

Výměnkář žejbroval se ze světničky, pohlednuv trochu rozpačitě na okno, kde stála jeho dýmčička, taková dřevěná, lehká

a ležel umoulousaný kočičák s tabákem. Měl chut si zakouřit, ale žena byla by hubovala, že v tak velký svátek se má zdržet až do odpoledne. Byla stará Olšovská velice pobožná.

Na dvorečku ohrazeném zídkou zaslechl výměnkář hlas Barčin, která rovněž kuřata na velkém dvoře sháněla.

Zahnal kuřata do kůrníku, zavřel tento a vyšel lafovou brankou na velký dvůr.

»Mladí ještě nejsou doma?« zavolal na Barču.

»Ba ne, pantáto. A já jsu zde sama, ani stárek, ani mládek ještě nepřišli a mladšinka s pastvicou a pacholek s pohunkem taky ještě ve městě vokounějou,« odvětila Barča.

Byla zvykla jmenovat čeleď jen při volání jmény, ostatně říkala vždy dle zaměstnání, jsouc jménem svých pánů hrda jaksi na to, že se obživí v Olšovském mlýně tolik čeládky.

Přijedou a přijdou všichni do bouřky. Bude hrozná, co říkaš, Barčo?«

»Ba bude, pantáto. Huzavřela jsem kde jakou vokenicu a vikýř, sehnala i huse a kačeny, nechcelo se tomu z rybníka, ale ať o to není jářku starost. A hromničku jsem schystala i chleba a bíblu na stůl, před pekárnu jsem dala lopatu a hřeblo, před chlív vídle a pometlo, kdyby měly přijít kroupy, aby moc nepoškodily,« řekla Barča, která ráda zachovávala všecky pověry.

»Tak, tak, ty jseš holt naša stará,« usmál se výměnkář.

V tom se zablýsklo, hrom zaburácel a již se déšť lil.

»Pánbůh s námi!« zvolal výměnkář a spěchal do svého, kde ustrašená panímáma byla zatím rychle dovařila oběd a ulévala oheň.

»Pojď, pantáto, pojezme a pak se budeme modlit,« vyzývala muže.

Pohlédnuvši oknem, zahlédla děvečku a pastvicu i mužskou a mlýnskou čeleď úprkem se ženoucí v úvoze.

Chasníci svlékly kabáty a měli tyto stočené pod paží, děvčata měla sukně vrchní i nejlepší spodničky přehozené přes hlavy, jak se říká, udělaly si »kočár«, střevíce a punčochy nesly v ruce. Byly tenkráte na penězích malé služby a čeleď šetřila oděv a obuvi.

»Zaplať Pánbůh, že nebude stavení prázdno,« řekla a chystala se vylít polévku na misku.

Ale neučinila tak, ohromná rána hromová otřásla stavením, až okna zadrnčela a stařena s výkřikem: »Pánbůh s námi a zlý pryč!« klesla u kamen na kolena.

Výměnkář třesa se úlekem, vrávoral téměř k truhle, odkud z přitruhlí vyňal hromničku. S police vzal cínový svícen a zakřesav do hubky a troudu, rozžehl, postavil svíci na stůl i pokleknuv, počal se hlasitě modliti.

Žena se připojila, leč po nové ráně hromové zajekla ustrašeně: »Ti naše mlady, ti naše mlady!«

»Snad koukli na oblohu, snad nejeli,« mínil výměnkář.

»Ba asi jeli, přes poledne přece v hospodě nezvostali, snad budou huž alespoň ve vejvoze,« třesouc se řekla stařenka.

A zase se modlili, pohlížejíce úzkostně k černým mrakům a zase povstavše oknem k úvozu, ač pro lijící se déšť nedalo se mnoho rozeznati.

»Koně!« vykřikla babička a rozkřičela se úzkostným jekem beze slov vidouc, že koně vrací se sami, vlekouce přeraženou voj, táhnouce za sebou postraňky s vážkami. »Pantáto!« zvolala nabudouc dechu.

Výměnkář bez kabátu, nedbaje, že nemá pololysou hlavu ani čepičkou pokrytu, vypotácel se ven.

Z malého dvora došed na velký, viděl, jak pacholek Josef i stárek Vojtěch vyběhli ke koním.

Šimly, jaké vždy ve mlýně drželi, byly potlučeny, odřeny a chasníci uváděli je do maštale, zbavujíce je postrojů.

»Co se asi stalo?« volal výměnkář.

»Leč již tu byla Barča a volala: »Nechte včil koní, ty zde opravíme a běžte do vejvozu, vždyť se muselo zle dít, stalo se jistě neštěstí!«

Stárek přisvědčil, popadl v maštali houni přes hlavu, Josef hodil taktéž přes hlavu pytel a v proudícím dešti hnali se do úvozu.

Barča nařídila pohunkovi, ať koně otře aspoň slamou a hledí je upokojit. Sama pak spěchala do výměnku k staré panímámě, kam se již také výměnkař zpět potácel.

»Je odtud vidět do vejvozu,« řekla a přistoupila k oknu. Vyšvihla se nahoru, pátrala, leč nerozeznala ničeho. »Stalo se asi neštěstí v tom Božím dopuštění,« řekla temně.

»Co myslíš?« tázali se staří jedním dechem.

»Že koně asi rozbili bryčku, ale váhy jsou vyvěšeny, postraňky nejsou strhány, snad je pantáta Prokop pustil, to rozbity voje na to hukazuje. Jen aby naše nebyli přišli k hourazu,« Barča se shoupla s okna a pravila: »Já jsem oheň hulila a vy asi taky, mám ale horkou vodu, spařím aspoň trochu zděšenca, ať to na ten houlek má co podat.«

»Ty na všecko myslíš,« vzdychla panímáma. »Já jsu jako zdřevěnělá.«

»Musí se myslet. Ale Josef se vrací, běžím, co asi bude.«

Josef se vrátil a pověděl, že je zle, že je mlynářka s dětmi všecka ustrašena, mlynář že nemůže jít, ať jde někdo ještě k pomoci.

»Vezmeme nosítka, doneseme pantátu,« rozhodla Barča,

A již za pomoci pohunkovy nosidla na mrvu sundala, prostřela slamou a zavolavši mládka i obě děvčata, ať se toho chopí, vzala sama silnou plachetku a houni a spěchala v proudícím dešti též do úvozu.

Byla zde, zdálí asi desíti minut od mlýna, smutná podívaná. Mlynář ležel shroucen, skrčen, úpě temně. Mlynářka s dětmi, kterým byl stárek z roztříštěného vozíku pomohl, stála plačíc u muže.

Děti promoklé, ustrašené, plačící, držely se matky za šaty, ukrývajíce hlavinky se splihlými kadeřemi, jak mohly do jejího klínu.

(Pokračování.)

Před 25 roky.

Píše GROSSMANNOVÁ-BRODSKÁ.

Čtvrt století jest již úctyhodná doba, platí-li vydávání časopisu; s tím souhlasiti budou všichni znalci české literatury, vědouce, jak i časopisy skutečně dobré, ať odborné ať belletristické, někdy jako efemerky mihnou se na literárním obzoru, aby záhy po té propadly úplnému zániku a zapomenutí. — —

Neblahý tento úkaz vysvětlovati není zde na místě, beztoho ve většině případů zavinila to nesvědomitá liknavost »předplatitelův«, kteří se domnívají, že je dosti času na zapravení časopisu jimi odebíraného až tak někdy po roce. Klidně si dávají zasílati časopis, nepovážíce, že nakladatelstvu nutno platiti redakci, spolupracovníky a jinou režii. Že povinné redakční výtisky přispívatelů literárních také dosti stojí — o to se čtenářstvo nestará, ale je-li vzpomenut liknavý dlužník, uraženě časopis vrací a vypovídá. Kéž bylo by více takových čestných výminek? Kde si spravedlivý člověk pomyslí, že každý pracovník hoden je své mzdy a nejvíce odsouzení hoden že jest dluh učiněný za duševní stravu, která člověka povznáší a vzdělává.

V podobných povážlivých poměrech octne se teměř každý časopis na počátku svého vycházení a obepluje-li šťastně povážlivá úskalí, prospívá-li a mohutní, toť nejlepším odhadem jeho vnitřní ceny.

Nesvědčilo by příliš o vkusu jistých vrstev lidových, že rozšířena tam výhradně pouhá belletrie. Pravda, člověku po celý týden úmorně tělesně pracujícímu je třeba četby lehké, zábavné, aby ducha i mysl osvěžil, ale dbá-li při tom též poučení a vzdělávání, jest to pouze k jeho vlastnímu prospěchu, ne-li k zlepšení poměrů existenčních.

Před 25 roky, kdy počala »Vlast« vycházeti, odebírali ji hlavně na farách a ve školách, kdežto nyní není řídkým případem, že lze »Vlast« spatřiti i ve spořádaném příbytku dělníka, rolníka a maloživnostníka. Tento potěšitelný úkaz možno vysvětliti okolností, že vedle vědeckých, populárně psaných článků nalézají se ve »Vlasti« povídky nejoblíbenějších lidových spisovatelů.

Mám posud v živé paměti, jak právě před 25 roky poprvé se mně dostal do rukou první sešit prvního ročníku »Vlasti«. Na úrodném Polabí, v krásném Podřipsku, žila jsem na vesnické škole u strýce učitele. Majíc příležitost stýkati se s okolním učitelstvem, na žádost nejednoho pana řídícího, n. př. v Lužci, v Zálezlicích a j. pořádala jsem knihovny školní, třídila, pročítala a vybírala z knižních zásob ony svazky, označené k odstranění z knihoven školních nařízením tehdejšího ministra vyučování barona Gautsche.

Kdysi zastavil se u nás ve škole z blízkého Kloníma pan farář Preclík a za hovoru pronesl: »Až půjdete v neděli z kostela, stavte se u nás, slečno! Bude vás jistě zajímati literární novinka.«

Knihy a časopisy byly a jsou posud mým živlem. S radostnou dychtivostí jsem v onu neděli prohlížela úhledný sešit ve formátu »Osvěty«, opatřený bledězeleným obalem, na němž (pakli se nemýlím po tolika letech) byly ony dvě typické postavy, znázor-

ňující Vlast a Církev, kterýmižto obálkami se honosily dřívější ročníky.

Pan farář byl tak laskav, že po měsíci zaslal mně opět druhý a pak i následující sešity jedenkráte se vzkazem, abych prý si dobře prohlédla řádky, které podtrhl tužkou. Ku svému překvapení nalezla jsem tam posudek »Pečírkova kalendáře« a lit. referent velice pochvalně se zmínil o mojí humoresce »Zmalovaný ženich«, jež byla z prvních prací, kterouž ode mě přijal tehdejší redaktor P. Václav Štulc, probošt vyšehradské kapituly, kterýžto důstojný kmet pak po celou řadu let jako redaktor velmi blahovolně se ke mně choval.

Žijíc na venku a nevědouc posud ničeho o vytištění humoresky, byla jsem arci velmi příjemně a radostně překvapena, i nebylo proto divu, že nový časopis velice jsem si oblíbila a vážila si toho, když po čase prostřednictvím p. říd. uč. V. Š. seznala jsem též osobně redaktora důstojného pana P. Škrdle. A jako milým přátelským pozdravem mně vždy připadalo, když na svých letních potulkách po českém venkově při návštěvě fary leckdes uzřela jsem v zasklené skříni — řadu vázaných ročníků »Vlasti«.

I ze Zruče, kde před časem kaplanoval oblíbený lidový povídkář P. Boh. Brodský, kdysi před léty tamější důstojný pan farář P. Alois Peměkl do panského dvora v Chabeřicích poslal mi nejnovější číslo »Vlasti«, kde jeho slečna sestra, farská hospodyňka, nalezla můj posudek o jakési knize a hned prý si ji objednala, když tu četbu schválil časopis tak seriosní. Podobných případů mohla bych uvésti bez konce, ale přestávám na těchto, z nichž jasně vysvítá, že právě jako každý jednotlivec tak i časopis tím pevněji stojí, čím úsilovněji a namahavěji musil sobě po řadu let dobývati svoji posici.

Kde jest pevný základ, tam stavba mohutní a přečkává různé útoky, a že i zde tomu tak jest i bude, za to ručí ona prozíravost, s jakouž nynější redakce od samého počátku nezměněna, seskupila kolem sebe své spolupracovníky. Kéž i budoucí pokolení po nových 25 letech těží z práce a díla prospěšného!

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal dne 14. září t. r. třetí schůzi za předsednictví far. Vl. Hálka. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Jednatel redaktor T. J. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Jednota sv. Methoděje ve Vídni děkuje za dar 200 K. — C. k. telefonní stavební správa v Praze žádá, aby družstvo dovolilo umístiti stožár k telefonnímu vedení na našem domě. Výbor k tomu svoluje. — Sekretariát Strany katol. lidu v Čechách se sídlem v Praze žádá jménem výk. výboru strany, aby »Naše Listy« přihlášeny byly za orgán strany. Jednatel náš odpoví, že se tak stalo již na sjezdu konviktském r. 1906. — Na oslavu jubilea družstva Vlast založí

výbor 25 knihoven a to 10 v Čechách, 10 na Moravě a 5 ve Slezsku. Mohou to býti knihovny buď farní nebo spolkové. Přednost mají faráři, kaplani, katecheti a spolky, které jsou členy družstva Vlast, ve druhé řadě ti, kteří »Vlast« a »Naše Listy« odebírají. Obdarovaní musí si zapraviti porto a dostanou ovšem jen to, co družstvo Vlast a Tisková Liga vydaly — jiné knihy se k tomu kupovati nemohou. Žádosti se přijímají do konce roku 1908. — Výbor probral a schválil řád jubilejního fondu pro zřízence družstva Vlast, založený na památku 25letého trvání našeho družstva. — Výbor se v poslední době dovídá, že mnozí příznivci družstva Vlast dostávají dopisy, jež očerňují jednotlivé výbory družstva a dále že se příznivci naši ústními pomluvami o družstvu našem a o jednotlivých předácích jeho ve zmatek uvádějí. Tato soustavná a podvratná práce proti nám, trvající již přes 10 let, nemůže se trpěti, i žádá výbor, aby všecky pomluvy a všecka štvaní proti nám byla nám od přátel našich důvěrně sdělována, načež výbor družstva buď soukromými dopisy nebo veřejnými projevy bude se proti těmto osočovatelům brániti, po případě bude je veřejně jmenovati a k zodpovědnosti volati. Naše družstvo Vlast není tu přece ani dnes ani včera, ale působí již 24 let a předáci jeho, přes 20 let na roli katolické pracující, nemohou a nemusí si dáti líbiti a nebudou trpěti, aby všelijací modernisté nebo křesť. demokraté a jejich stoupenci, lidé často ceny velice pochybné, dílo jejich mařili, práci jejich ničili a osoby jejich snižovali. Výbor družstva Vlast je odhodlán proti všem těmto lidem rázně zakročovati a vyzývá všecky dobré vůle k součinnosti. Jedná se nám, což znovu zdůrazňujeme, o našince, aby nebyli ve zmatek uváděni. Bylo projednáno ještě mnoho záležitostí soukromého rázu, načež předseda rokování uzavřel.

Sociální odbor družstva Vlast konal dne 5. října první schůzi za předsednictví p. Václava Žižky. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Zvoleni byli: za I. místopředsedu p. Václ. Žižka, za II. inženýr p. Jan Dostálek, za jednatele red. p. Tom. Jiroušek, za pokladníka red. Tom Škrdle. — Za nového člena výboru zvolen byl p. Václ. Dvorský. I jest tedy výborů 12, třináctý se doplní v budoucí schůzi. — Dle řádu Socialního odboru, jenž byl výborem družstva Vlast schválen 25. května t. r., sestává širší sbor Socialního odboru z 20—50 členů, ostatní přívrženci naši považují se za příslušníky strany. Členové všech tří kategorií členských platí ročně po 1 K, z čehož se platí řečníkům cestovné. Výbor zvolil řadu členů širšího výboru, což jim jednatel sdělí a vůbec bylo usneseno, aby agitace pro členy širšího sboru a příslušníky strany byla do budoucí schůze provedena. — Další bod programu týkal se přednášek. Tři přednášky: 1. »O Vzájemnosti«, 2. o hesle »Svůj k svému«. 3. »Jak odpomoci demoralisaci, plynoucí z tanečních zábav« budou se konati tento podzim v domě družstva Vlast; mimo to se postarají pp. Vl. Hálek a Tom. Jos. Jiroušek o řadu okružních přednášek v okolí Prahy. — Od poslední schůze řečnili: p. Tom. Jos. Jiroušek: v Domažlicích, ve Spolku sv. Bonifáce a v Davli; p. Václ. Žižka: na Socialním kursu v Hradci Králové; p. Václ. Dvorský a p. K. Šubrt v Pečkách; dp. far. Vlast. Hálek: v Domažlicích, v Kralupech n. Vlt., v Hostivici, v Liboci a na Sjezdu katolickém. Referují: dp. far. Vlast. Hálek: Socialní odbor raduje se z úspěchu posledního katol. sjezdu v Praze, na němž předne-

seno bylo mnoho krásných myšlenek z oboru socialního, takže sama »Národní Politika« projevila obdiv nad tím, jak osvědčené a vzdělané sociology má katol strana. Socialní odbor těší se z toho, že dlouholetá práce jeho po venkově přináší zdárné ovoce. — Socialní odbor jest povděčen spolku »Vzájemnost« za krásnou oslavu svého zasloužilého místopředsedy p. Václ. Žižky konanou 28. září v Platýze a děkuje za její uspořádání pp. Václ. Dvorskému a Václ. Gottliebovi a ostatním funkcionářům »Vzájemnosti«. — Socialní odbor dochází upozornění a stesky, že někteří katol. řečníci a redaktoři používají někdy na schůzích neparlamentárních a triviálních výrazů a často jediným netaktním slovem pokazí dojem jinak pěkné a působivé své přednášky. Socialní odbor připomíná, že tento hrubý tón od řečníků socialní demokracie naši řečníci kopírovati nesmějí, jinak by byly ušlechtilé směry křesťan. socialismu citelně poškozeny. Následují referáty. Dp. farář Vlast. Hálek vítá povolání žen k poručnictví a opatrovnictví dle nové vládní předlohy k občanskému zákonu. Křesťanským ženám otevírá se tu široké a vděčné působiště a bylo by smutným zjevem, kdyby poslání svého nepochopily. Bude účelným, když budou o tomto předmětě v katolických organisacích a schůzích katol. žen pořádány přednášky. — Dále zmiňuje se o osnově zákona týkajícího se práce dětí. Navrhovaný zákon naprosto zakazuje práci výdělečnou dětí, jež nedosáhly 12 roků. Dětí starších nesmí býti vůbec používáno k pracím v živnostech pro útlý věk zvláště nebezpečných, jež zákon výslovně uvádí a jichž počet může býti ministerstvem vnitra dle potřeby rozšířen. Rovněž zakazuje osnova práci dětí po osmé hodině večerní a před osmou ranní, v hodinách školních, ve dvouhodinné přestávce polední a před uplynutím jedné hodiny po skončení vyučování. Vůbec nesmí výdělečná práce dětí trvati déle tří hodin denně a nesmí býti konána v neděli a ve svátek. Socialní odbor vítá tuto ochranu dětí, která by byla velkým pokrokem před jich výdělečným vykořisťovaním od židovského velkokapitálu. Týž referent upozorňuje na velmi praktické pojednání M. Šebíkové v moravských katol. »Vychovatelských listech« č. 4. o »Socialní výchově dívek.« Praví tu zvláště o úkolu matek: »Každá matka ať chudá ať zámožná má svatosvatou povinnost vytknouti svým dcerám určitý životní směr a říditi výchovu jich tak, aby byly schopny za každé okolnosti samostatnosti. Před takovou uvědomělou matkou, praví K. J. Erben, klekni na kolena, té rovného nic ve světě není.« Red. p. Tomáš Josef Jiroušek referoval o socialním tisku, předložil novou brožuru: »Kdo jsou národní dělníci,« právě vydanou nákladem výboru social. demokratické strany proti národním socialistům. Národním socialistům vyčítá se zde všecko možné. Brožura je slepena z lokálek socialně-demokratických listů, aniž by se tyto řádně uváděly. O propracování materialu nemůže býti ani řeči. Že čtenáři social. demokratů takto slátané tiskoviny si mohou libovati, jest ku podivu. Svědčí to o nevyspělosti stoupenců strany social.-demokratické. Dále předložil referent brožuru »Volná myšlenka, socialism a socialní demokracie,« vydanou od volných myšlenkářů proti socialním demokratům. Socialní demokraté chytili se za vlasy s volnými myšlenkáři hlavně z příčin konkurenčních. Tisk časopisecký a brožurový volných myšlenkářů škodí socialně-demokratickému tisku a proto ta vzájemná vojna a patalie. Proti katolíkům jsou však svorni: social. demokraté, národní socialisté i volní mysli-

telé. Na konec své řeči odsuzuje referent i mnohé zjevy z tisku katolického a podává toho ukázky, jak mnozí redaktoři a pisatelé brožur pro katolický lid používají květomluvy socialních demokratů; volí sprostá slova i sprosté názvy proti svým politickým a socialním odpůrcům a tím se věci katolické pro budoucnost více škodí než prospívá. Toho bychom se měli všichni vyvarovati.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Le terreurs de l' An Mille, par F. Duval, archivistepaléographe (collection Science et Religion). Paris 1908. Librairie Blond et Cie. Cena 0·60 fr. — Podnes je namnoze ještě rozšířeno a běžno mínění, že svět křesťanský před nastoupením a počátkem roku tisícího se chvěl jako stařec, který vidí přicházeti smrt a který se chce vytrhnouti z jejího objetí.

Historikové a polemikové zmocnili se tohoto fakta, aby tvrdili, že církev, jež »obratně využitkuje každé příležitosti k svému obohacení«, udržovala a podporovala tuto pověrečnou víru, aby z ní ve svůj prospěch kořistila. »Dary z pozemků, peníze, otroci«, praví, »hromadily se v té míře, že církev stala se majitelkou dvou třetin Francie«. Jiní opět tvrdili, že tehdy byla úplně zastavena činnost lidská, poněvadž se všechna tělesná a duševní práce stávala úplně bezúčelnou.

Mnozí katolíci, kteří věří, že skutečně tehdy vládly všeobecná hrůza a strach, skýtají ochotně sluch takovýmto obviněním a chtějí tu rádi uznati chybu církve.

Spisovatel přítomného zajímavého dílka naproti tomu ukazuje, že katolíci takoví jsou neméně v bezpráví než historikové, o nichž jsme mluvili.

Za tím účelem nepředpojatě a nestranně zkoumá texty, o něž četní historikové opírali svoje tvrzení, že strach zmocnil se světa před počátkem roku tisícího. Žádný z těchto textů neodporuje kritice. Některé byly nesprávně vysvětlovány, špatně datovány nebo jsou data neurčitého; jiné jsou bezvýznamné, poněvadž byly složeny v době příliš vzdálené od roku tísícího.

Některá fakta zůstávají nicméně přece. Někteří prorokovali konec všech věcí, někteří kazatelé brali na pomoc své výmluvnosti Apokalypsi, někteří věřící podšeni znameními nebeskými a útrapami na zemi, ukazovali se vůči církvi velkomyslnými. To je vše, co bylo; nebylo však všeobecného strachu a všeobecné sklíčenosti, nebylo lži a lupu církve. Intelligence neztratila svých práv, ruce nezůstaly nečinnými, a církev, jež dodávala národům důvěry, a národové, kteří naučili se milovati církev, chovali v sobě, připraveni k rozvoji zárodek skvělé obnovy.

Z celého zajímavého pojednání jasně vysvítá, že všeobecná hrůza roku tísícího je bajkou a legendou a že církev nikterak nevyužila strachu před rokem tísícím ve svůj prospěch.

Dr. Jos. Samsour.

NĚMECKÁ.

Wege zur Kirche. Aus glaubwürdigen Schriften zusammengestellt von Dr. Robert Klimsch. 2 Auflage. Klagenfurt. Verlag der St. Josef-Bücherbruderschaft 1908. — Jedině v církvi katolické jest pravá víra, poněvadž jest pravou církví Boží, Kristem Pánem založenou Kdo pravdu hledá, tomu nutně kráčeti jest cestou, jež ku pravdě vede. Ovšem cesty mohou býti rozličné, ale při dobré vůli vedou ku stejnému pravému cíli. To chtěl pan spisovatel znázorniti ve své knize »Cesty do církve«. A poněvadž příklady táhnou mocně, proto ukazuje na přehojných příkladech, co mnohé pravdu hledající duše pohnulo ku vstoupení do církve katolické, a tak obsahuje kniha jeho veliký počet dokladů ze života přečetných obrácenců na víru katolickou či konvertitů. Jest rozdělena ve dvě části; v prvním dílu uvádějí se některé mimořádné události, divy, kterýmiž mnozí přivedeni byli do církve katolické, a druhý díl výhradně věnován jest těm obrácencům různých

zemí a stavů, kteří jen dobrou vůlí a opravdovým badáním nalezli v církvi katolické pravdu. Spisovatel dovedně podal tuto látku, an mnohé poučné statě a články na obranu učení a zařízení církve katolické vhodně umístil. Výborná tato kniha, hojně také illustrovaná, poslouží katolikům k utvrzení ve víře a nevěrcům nebo jinověrcům jest voditkem na pravou cestu, jistě vedoucí k poznání pravdy a pravosti víry katolické. *Josef Herzig.*

Dr. Alexander Hoch. Papst Pius X. Ein Bild kirchlicher Reformtätigkeit. (Papež Pius X. Obraz církevní reformní činnosti.) Levné vydání lidové. Nakladatelství J. Müller a Marx v Lipsku. Cena 2 Marky. Veliká 8°. Str. 292. — K nejznámějším životopisům nynějšího svatého Otce Pia X. náležejí spisy dr. Waalovy a Marchesaniho. Ve knize nahoře jmenované nepodává se tak životopis, jako spíše rozbor činnosti Pia X. Kniha vyšla původně roku 1906, byla však u příležitosti letošního 50letého kněžského jubilea znovu naložena v lidovém vydání a rozmnožena nejnovějšími úředními projevy papežskými proti modernismu. Všem, kdož hlouběji vniknouti a porozuměti chtějí vzácné činnosti nynějšího sv. Otce, lze knihu tuto doporučiti co nejlépe. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Dr. Johann Hejčl, Das alttestamentliche Zinsverbot im Lichte der ethnologischen Jurisprudenz sowie des altorientalischen Zinswesens (Biblische Studien XII. Bd. 4 Heft). Freiburg in Breisgau 1907. Herdersche Verlagshandlung. Cena 2 K 80 h. — Autor vytkl si v přítomné zajímavé studii úkolem vyložiti původ a rozvoj starozákonního zákazu, b r á t i ú r o k y z p ů j č e k o d p ř í s l u š n í k ů n á r o d a v y v o l e n é h o. Úkol tento řeší na základě pevného, ponejvíce nového materiálu, který skýtá jak ethnologická jurisprudence tak i egyptologie a assyrologie. V p r v n í h l a v ě nadepsané: Das Zinswesen im Lichte der ethnologischen Jurisprudenz, stanoví autor všeobecně platné normy o vývoji půjček a dokazuje zejména, že p ů v o d n ě p ů j č k a b y l a v š u d e b e z ú r o k o v á. Vyloživ zásady ethnologické jurisprudence podává v h l a v ě d r u h é: Die Ansichten der alten Ägypter über das Zinsnehmen, krátké dějiny úroků v zemi faraonů. I zde původně půjčka byla bez úroků a tomuto názoru zůstávali obyvatelé dlouho věrni; byliť vůbec konservativními a dávali přednost životu rolnickému před obchodem. Teprve ponenáhlu vlivem asijským změnily se poměry půjčovní v Egyptě a rozšířily se braní úroků a lichva. V h l a v ě t ř e t í: Das Zinswesen in Babylonien und Assyrien, autor zásady ethnologické zkoumá na Babyloňanech a Assyřanech a ukazuje, že tu úrokování způsobem zcela jiným se vyvíjelo. Příčiny byly smíšení rozličných národův a světové postavení říše babylonské; proto také vidíme, že místo rodové solidarity převládal kosmopolitický individualismus. Individuelní člověk, ne rod nebo kmen, je v Babylonii socialním centrem, subjektem právním, jenž odpovídá za své osobní činy. Poněvadž pak Babylonie byla za starověku centrem obchodním, proto spatřujeme tam vyvinuté peněžnictví. Peníze považovány za bytost živou, která má vzrůstati; proto úrok byl dovolen a zákonitá výše jeho vyměřena. Celkem byl úrok v Babylonii dle tehdejších poměrů dosti mírný, za to však v Assyrii byl vysoký. Cit mravní tu časem tak otupěl, že pojem lichvy z ethického vědomí lidu assyrského úplně vymizel. Všecky tyto vývody autor dokládá klínovými dlužními úpisy. Máme tu tudíž jakési dějiny babylonsko-assyrského úroku a cenný příspěvek k nejstarší národní oekonomii.

Jádro celého pojednání tvoří h l a v a č t v r t á: Der Ursprung und Entwicklung des alttestamentlichen Zinsverbotes. Zde autor ukazuje, že u národa israelského, který byl původně národem beduinův a obchodu neměl, základ, zárodek zákazu bráti úroky považovati třeba za obecný zjev ethnologický, a že půjčka bezúroková je Israeli vlastní a z jeho kulturních poměrů vyplývá. Po té autor snaží se určiti přibližně dobu, kdy Israelité mohli poznati zvyk bráti úroky, a kdy dán proto výslovný zákaz tohoto cizího mravu a zda je Mojžíš původcem zákazu bráti jakékoli úroky.

V h l a v ě z á v ě r e č n é (VI.) autor shrnuje výsledek své studie a ukazuje, že starozákonní názor o úroku a lichvě nikterak není vypůjčen od Babyloňanův a Assyřanů, nýbrž že je Israelitům vlastní, ano že je reakcí proti kananeismu a assyrismu. Přes silný vliv lichvářského assyrismu na Israelity, nesklonil oficielní zástupce náboženství israelského nikdy šije své pod jho babylonismu. Případně poukazuje autor také na e t h i c k ý v ý z n a m zákazu starozákonního a vznešené motivy, které mravní cenu zákazu ještě zvyšují. Bázeň Boží, ne zisk — milosrdenství k trpícímu bratru, ne bohatý výnos kapitálu mají býti bezprostředními pohnutkami půjčky.

Spis Dra Hejčla zajímá ovšem v první řadě biblisty jako cenný příspěvek k otázce Bible a Bábel; vedle biblistů se zájmem jej však pročte i ethnolog,

právník, národní hospodář a kulturní historik, neboť autor snažil se problem všestranně z různých těchto hledisek objasniti. *Dr. Jos. Samsour.*

ČESKÁ.

Úvod do Písma sv. Nového Zákona. Sepsal Dr. Jan Lad. Sýkora, řádný profesor české fakulty bohoslovecké v Praze a kanovník král. kolleg. kapitoly u Všech Svatých na Hradě Pražském. Dílu II. část I. O dějepisných knihách Nového Zákona. Číslo XLVII. Podíl na rok 1907. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby v Praze. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Cena 10 K. — Uvítali-li díl I., jenž vyšel r. 1904 co podíl XLIV. (str. 448; cena 7 K) údové »Dědictví sv. Prokopa« s radostí, potěší se zajisté neméně i touto první částí dílu II. (586 str.), jenž velice podrobně pojednává »O dějepisných knihách Nového Zákona« a to A) O evangeliích, a to v § 1. »O jméně, počtu, nadpisech, pořádku a povaze evangelií, načež u každého ze čtyř podán nejprvé životopis toho kterého evangelisty, potom kdy a kde, pro koho, ve které řeči, z jaké pohnutky a za kterým účelem psal své evangelium, obsah, pravost a neporušenost, téhož evangelia. Mimo to u evangelií sv. Marka a sv. Lukáše povšimnuto si též toho, z kterých pramenů psáno toto, u evangelia sv. Lukáše kromě toho, v kterém směru psal tento evangelista, o spolehlivosti jeho evangelia v příčině dějepisných údajů a o vzájemném poměru synoptických evangelií k sobě, a u evangelia sv. Jana zmíněno také formy téhož evangelia. Podobně pojednáno B) O skutcích apoštolských, totiž o jméně, kdy, kde, pro koho, z které pohnutky atd. sepsána tato část Písma sv., její obsah, pravost, neporušenost, věrohodnost. Bylo-li v prvním dílu — obecném — pojednáno (vedle jiného, jako inspiraci, kánoně N. Z. atd.) o těchto vlastnostech (pravosti, neporušenosti atd.) všeobecně, jest zde probráno vše do podrobnosti, která prozrazuje spisovatele jakožto odborníka na slovo vzatého. Doporučujeme monumentální dílo toto co nejvřeleji. *P. Zaletěl.*

Malůvky z Hané. Nakreslil Jan Vyhlídal. V Kroměříži 1908. Nákladem vlastním. Tiskem Jindřicha Slováka v Kroměříži. — Zajímavou »poučnou i zábavnou knihu vydal nedávno čtenářům »Vlasti« dobře známý spisovatel dp. Jan Vyhlídal, farář v Lobodicích na Moravě. Název spisu »Malůvky z Hané« jest velmi případným a obsah zároveň vystihujícím; jsouť v něm Hanáci líčeni »jak by je vymaloval«, tak že čtenář sezná dobře jejich povahu se světlými i se stinnými stránkami. Pan spisovatel všímá si Hanáků v životě rodinném, počínaje narozením (Na úsvitu hanáckého života), jak soukromém tak veřejném, popisuje rozličné obyčeje a zvyky, zábavy dětské (Hanáčtí chlapci), zábavy mládeže (U muziky. Láska u lidu hanáckého), prozrazuje (Z tajné dílny hanácké kosmetiky), kterak i Hanáci drží na krásu tělesnou a jakými prostředky různé její vady odstraniti se snaží, uvádí pověry (Jak Můra sužovala Hanáky, Zastavení zloděje při krádeži..), líčí dovedně Hanáky dle povahy (Hanák-antisemita, Hanácka vénešnost), při správě obecního jmění (Oředni deň v Bumbalově), při spravování společného majetku (Jak Hanáci spravují svůj les); také baví čtenáře nazíráním lidu hanáckého na přírodu (Na koncertě v lese. Hanácká botanika, Na besedě u rybářů lobodských), rozličnými i žertovnými příhodami ze života (Pecivali, Hanácký muzikant), nezapomíná ani zmíniti se »O hanáckých vdolkách a bochtách...) a krásně popisuje »Slavnost v hanáckém Jerusalémě.« Knihu dlužno uznati za cenný příspěvek národopisný. Připomínajíce, že čistý výtěžek spisu věnován bude »Matici Opavské«, přimlouváme se za hojné odebírání Malůvek z Hané!

Josef Herzig.

Poslední z rodu Sedmerova. Román Jindřicha Baara. Nákladem knihkupectví V. Kotrby v Praze. — V Kalné byl bohatý sedlák Sedmera; starostenství šlo tam z rodu na rod, od sedláka k sedlákovi, od čísla k číslu a nyní byla řada na Sedmerovi, i dal si upraviti statek, nebo »k starostovi leckdo vlezc — žandarm — exekuce — listonoš — farář — kantor.

Při volbě starosty odstupující Hoták se děkoval a jelikož byla řada na Sedmerovi, přišoupl k němu obecní pečeť, klíč od truhly a paličku na buben. Ale starostenství Sedmerova překazil soused Jehlík; vyčetl mu, že Sedmera psáti neumí a když se před ním Sedmera podepsal, vyčetl mu, to že ho naučila manželka a více že napsati neumí.

Sedmera byl tím na cti raněn pro celý život; místo ve světnici, které si určil pro obecní requisity, nechal prázdné, maje pevný úmysl, že když ne on, tedy aspoň syn Váša musí býti jednou starostou obce.

Z té příčiny dal Sedmera svého syna na studium k Praemonstrátům do Plzně, po studiích poslal ho na hospodářskou školu a mladý Sedmera již jako student, hlavně však nyní jako absolvent školy hospodářské, začal Kalnou osvěcovati hospodářsky, národně a pokrokářsky. Svou rodnou obec vášnivě miloval, ale ještě více miloval sebe a slávu svého rodu, za to ztrácel víru a kněze nenáviděl.

Oženiv se s Hotákovic Lidou, která dlela před svatbou v klášteře na vzdělání, spojil mladý Sedmera dva největší statky v obci v jeden celek a nyní počal reformovati obec. Na svých dvorcích zaváděl racionelní hospodářství, jsa obecním starostou, činil podobně i v obci, jíž vystavěl nádhernou školu a když se mu narodila Vlastička a ztrácel naděje, že bude míti mužského dědice, hledal zimničně, čím by proslavil do budoucna své jméno.

Byl zvolen za předsedu okresního výboru, dostal se do okresní školní rady, kdež sedal hned první po pravé ruce pana hejtmana. Pýcha ho hnala k tomu, a kandidoval na svobodomyslný program do sněmu, ale zde propadl, nebo kraj jeho byl z většiny konservativní; docílil, že byla v Kalné zřízena stanice dráhy, ale to všecko Sedmerovi nestačilo, pracoval zimničně, až mu v hlavě svitlo, že by sebe a rod svůj nejlépe proslavil cukrovarem.

A zde začíná tragický zápas Sedmerův a zároveň hrozný jeho pád. Jestliže Jindř. Baar vystihl v Cimburovi výtečné domácí zvyky, obyčeje a karakter lidu v Putími u Písku, obdivujeme se v tomto románu znalosti jeho ve věcech cukrovaru. Je viděti, že Jindř. Baar koná ke svým prácem odborná studia a zde tato studia konal v Klobukách u zvěčnělého ředitele cukrovaru, p. Adolfa Kotrby, jehož památce tento román posvěcuje.

Cukrovar byl nadšeně zařízen, ale nepřízeň doby i lidu dílo toto zničila; Sedmera tam pohřbil celé své jmění, lid mu spílal, před domem jeho mu nadával, i ranila ho mrtvice a když se Sedmera z nemocnice vrátil, najal si chudý byt a tam opuštěn trávil smutný konec svého života. Žena podlehla hoři a Sedmera, cítě tíhu stáří, šel do sebe, četl a rozjímal a obracel se k Bohu.

Když kněz matku jeho zaopatřoval, utekl Sedmera z domu, otce vůbec zaopatřiti nedal, ale nyní kněze žádal a skroušeně se vyzpovídal.

Dojalo-li nás, jak se Cimbura loučil se světem, aby klidně odevzdal duši svoji Pánu, stejnou silou na nás působilo, jak na sebe Sedmera při zpovědi veřejně žaloval, vida spoustu v obci, kterou způsobil svojí lehkomyslností a protikřesťanským působením.

Sedmera zemřel, cukrovar dostal do rukou žid, dům Sedmerův opanoval druhý žid a dcera Sedmerova Vlastička hledala a nalezla klidu v klášteře.

Poslední z rodu Sedmerova jest nová, znamenitá práce faráře Jindř. Baara.

Tomáš Škrdle.

»Výstavní Pegas«. Veršované satiry Josefa Lukavského. Nákladem vlastním. Tiskem Otakara Janáčka v Praze. Cena 40 h. — Očekávaná sbírka satirických veršů, nazvaná »Výstavní Pegas«, kteráž neměla býti připuštěna před nedávnem k rozprodeji v letošní jibilejní výstavě, obsahuje: »Óda ku chvále výstavního výboru«, »Turniket«, »Muziky, muziky . . . . . «, »Promenáda v aleji«. »Legenda o slonu«, »Květinové korso«, »Říše plazů«, »U toboganu«, »Zakletý zámek«, »Skluzavka«, »Jarmareční píseň o Habeši«, »Čajovna«, »Trottoir Roulant«, »Palais Illusion«, »Cesta na měsíc«, »Kabaret«, »Mestek de Podskal«, »U Šutery«, »Pekárna« a epilog »Pegas a Sirena«.

Z kapitol těchto sezná čtenář eposy na všecky attrakce, ve výstavě se nalezající.

Škoda, že všude nekráčí šleh satiry otevřenou cestou, nýbrž že často klopýtá a líbuje si v urážkách a zlehčení našeho života katolického a představitelů jeho výkonné moci. — Tak již v prologu, »Turniket«, líčí autor méně jemně, kdo prochází turniketem, a to následovně:

» . . . Králové, chudí, j e p t i š k a, šička,
hrbatý nebo rovný jak svíčka . . .«

A dále dodává:

» . . . v ě ř í c í v b o h a, v nic, nebo v ďasa,
kdo má moc kostí a kdo moc masa . . . «

V »Promenádě v aleji« líčí básník trojlístek promenujících slečen m. j. takto:

»Proto, jak se něco stane,
nejmíň jedna omdlí hned

druhá volá: »K r i s t e P a n e!«
třetí musí zaslzet . . .«

V »Říši plazů« popisuje autor rozličné druhy těchto zvláštností. Při chameleonu ladí strunu své lýry takto:

»Chameleon, čtverák vybarvený,
j e z o v i t i s m e m je načichlý,
také k l e r i k á l n í muži, ženy
jeho vůní řádně načichli . . .«

Dále píše:

»Zmije, slavná slunce milovnice,
zákeřně se dívá do očí,
jako m i l o s r d n é p o u s t e v n i c e
z a m a l é i v e l k é o b r o č í . . .«

A pokračuje:

». . . Plazů podružných zde plno všude,
stačí u nás rozhlédnutí též,
konfident, k o s t e l n í k vždy jím bude,
a co chvíli o ně zakopneš.«

V eposu »Zakletý zámek« duchaplně (?) autor líčí:

»Žádá řád a mrav obecně známý,
o což c í r k e v i stát pečují,
aby muži byli tam, kde dámy,
jejichž srdnatost tak zlehčují . . . .«

V »Skluzavce« praví:

»Ten, kdo padá, vítěz není,
třeba dával n a m o d l e n í
a k pomoci volal Ř í m.«

V »Trottoir Roulant« přirovnává svět a život k velikému kolotoči a m. j. dí:

»Pak umírá, jak se na něj sluší,
tělo zemi, B o h u dává duši,
a lidé mu žehnat musí věru,
že žil věrně vždy bez charakteru.«

V básni »Pekárna«, jež má tendenci čistě politickou, končí:

»Pečeme za krejcar, pečeme každému,
p a s t ý ř i ř í m s k é m u, tak jako světskému,
pečeme celý den, pečeme do noci,
sketové, zbabělci, baby a otroci.«

V epilogu »Pegas a Sirena« m. j. píše:

». . . s a t a n a v k o s t e l e, m n i c h a u p r o s t i t u t k y —
jak už tak v rozporu jsou poslání a skutky . . .«

Podal jsem čtenáři některé ukázky, jak břitkou satirou šlehá místy J. Lukavský církev, její představitele, a zlehčuje tak náboženské cítění našeho lidu. A proto, ač některé vložky ze sbírky této jsou prosty všeho podkladu protikatolického, musíme tyto satirické verše ve většině co nejrozhodněji odsouditi pro určitý a jasný účel, jemuž slouží, k potupení naší víry i jejích služebníků.

Otakar Jakoubek.

Bohuslav Balbín T. J. Jeho práce a život. Napsal A n t. R e j z e k T. J. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Podíl na rok 1908. Čís. 48. V Praze 1908. Tiskem Družstva Vlast. Str. 466. Cena K 7·50. O Balbínovi případně napsal Ant. Rybička: »Co se povahy našeho Bohuslava Balbína dotýče, nelze jinak nežli se vší chválou a šetrností o něm mluviti; neboť byl muž v uměních literních, jmenovitě v jazycích klasických tak výborně vycvičený, že se svého času s největšími muži mohl porovnati, při tom byl paedagog převýborný a přítel mládeže nemalý, nad to opravdově nábožný, ve svém povolání vůbec horlivý, při tom však mírný a snášenlivý, na nejvýš dobrosrdečný, bíd a strastí cizích velice citelný a především národa a jazyka svého upřímně milovný a o zachování jeho vysoce pečlivý . . .«

Konečně tedy máme životopis tohoto znamenitého muže hodný. A spisovatel životopisu Balbínova P. Ant. Rejzek byl právě v Čechách pro toto dílo

nejpovolanějším. K napsaní životopisu Balbínova bylo totiž třeba nejenom dokonalé znalosti doby, ve které Balbín žil, nýbrž i znalosti ducha a všech zřízení řádu, jemuž Balbín náležel. Aby tedy čtenáři působení Balbínově dobře porozuměli, bylo třeba vysvětliti, jakými zásadami jesuité se řídili, a tak stalo se životopisné toto dílo zároveň apologií řádu jesuitského. Dobře tak učinil pan spisovatel. Je mnoho nedorozumění a mnoho předsudků proti řádu a křivdy ty měly by už jednou býti odčiněny a napraveny. Tak mluví pan spisovatel obsírně na př. o formálním vzdělání (klasickém), jemuž jesuité vším právem velikou důležitost přisuzují; obsahuje filosofii scholastickou, osvětluje zásady jesuitů při misiích a pod. Pro všecko uvádí nejenom přesvědčivé důkazy, nýbrž i výroky vynikajících autorit. Čtenář životopisu Balbínová čerpá tak z knihy důkladné poučení o důležitých otázkách, o nichž by mělo každému intelligentu býti jasno.

Největší část spisu ovšem věnována literárním pracím a zasluhám Balbínovým. Nelze ani zdaleka uváděti obsahu knihy tak důkladné a zajímavé. Práce veliká, jak i ze seznamu spisů lze seznati, jež bylo p. spisovateli pročísti (strana 443—8). A k důkladné znalosti věcné přistupuje obratnost vypravovatelská, jejíž předními vlastnostmi jsou klid a rozvaha, takže četba knihy nikterak neunavuje. Doufáme, že spis mnoho přispěje k spravedlivému posouzení doby Balbínovy a k obraně zasloužilého řádu jesuitského. Každému poctivému Čechu má býti pravda nade všecko a přejeme si tedy co nejvroucněji, aby životopis Balbínův přispěl vydatně k vítězství pravdy. Svým čtenářům a všem vzdělancům českým, kteří pravdy hledají a pravdu milují, pravíme upřímně: Tolle lege! *L. † h.*

Česká expedice XX. století. Svazek I. **Ve šlépějích Kramerioových.** Napsal Prokop z Bohutína. (Okt. Wagner). Nakl E. Šolc. V Telči 1908. Stran 140. Cena K 1. — — Pan spisovatel vybízí k »osvětové práci« podle příkladu našich buditelů národních; ukazuje, jak se v té příčině pracuje v Německu, promlouvá o lidové četbě, o krajinském tisku, o přednáškách a zábavách lidových. Kniha tvoří první svazek sbírky, která má přinášeti jak belletrii tak i spisy poučné a buditi zájem pro lidovou práci mezi intelligencí venkovskou. Nepochybujeme, že snahy »přátel lidové osvěty na venkově« jsou upřímné a ideální, ale máme za to, že nynější jejich stanovisko není úplně správné! Jejich heslem je »pokrok a vzdělanost.« Dobré heslo, jen přijde na to, jaký smysl ta slova mají. A v tom je příčina naši nedůvěry k snahám »osvětových pracovníků«. — Dnes slovo »pokrok« stalo se heslem v boji náboženství; pokrokem nazývá se snaha potírati náboženství. Jsou ovšem mezi »přáteli lidové osvěty« lidé poctiví, upřímní, ale je tam dle naší zkušenosti smutné také dost lidí, kteří pod zástěrou »pokroku« útočí na víru, církev a kněžstvo. A co je »vzdělanost?« Sám starosta »osvětového svazu« prof. dr. Pastrnek praví ve své řeči (2. června 1908): »Pronáším tak často slovo »vzdělanost« a jsem povinen, stručně naznačiti, co tímto obecným pojmem míním. Může se říci, že všichni, kteří o vzdělání lidovém uvažovali a uvažují, narážejí (!) na tento pojem, cítíce potřebu, vytknouti jeho význam. A tu se jednomyslně uznává, že základem pravé vzdělanosti je pokud možná dokonalý názor světový a že výslednicí má býti, aby člověk byl osobností jasné mysli, pevné vůle, srdce čistého a vřelého. — Řečeno dost a přece ještě málo. Který názor světový? Pantheismus? Materialismus? Křesťanství? Kterak možno jíti mezi lid a nemíti jasno, kam ho chci vésti? A v tom vidíme všechen nezdar »osvětových snah.« Lid pořád neví, co vlastně má dělat, po čem má toužit. Lidu je zatím nejsrozumitější program politických stran, které mu slibují blahobyt. Lid také přemýšlí, zvláště v utrpení (nemoc, nedostatek, úmrtí . . .) a tu nedostačí mu mlhavá řeč řečníků »osvětových« . . . *L. † h.*

František Janovský, Svatý Otec Pius X. V Brně 1908. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny. Malá 8°. Str. 55. — Pomněnkou na kněžské zlaté jubileum Jeho Svatosti i na šedesátileté panovnické jubileum Jeho Apoštolského Veličenstva vydává pilný a osvědčený pracovník literární František Janovský poznovu životopis papeže Pia X., který vyšel ponejprv v 27. ročníku brněnského Obzoru roku 1904, a potom jako samostatná knížka. Že však jest již rozebrána, vydává se poznovu, spisovatel přidal pouze úvod a doslov, v nichž promlouvá o 60letém jubileu požehnané vlády našeho milovaného císaře a krále Františka Josefa I.

Hlavním obsahem díla, jak již nápis nasvědčuje, je tedy životopis papeže Pia X. Spis tento je vlastně stručným výňatkem většího, v německém jazyku vydaného díla, od Msgr. Antonína dr Waala. Kromě životopisu Pia X., který

vydal roku 1904 v Praze Msgre. Mořic Pícha, jest to jediný spisek toho druhu v literatuře naší a prokáže při jubileu zajisté mnohým dobrou službu.

Dr. Rudolf Zháněl.

Samsour Josef Dr. Th., Základy patrologie. V Brně 1908. Nákladem a tiskem benediktinské knihtiskárny. Stran 284. Cena 3 K 60 h. — Dr. Josef Samsour, profesor církevních dějin v brněnském alumnátě, sepsal tuto označenou knihu. V úvodu promlouvá o důležitosti, významu patrologie, o její literatuře, vydáních. Tak přistupuje k obšírnějšímu rozboru jednotlivých Otců, počína je dobou bezprostředně poapoštolskou a končí v periodě třetí p. Isidorem Sevillským, žijícím v prvé polovici století sedmého. Pan spisovatel sděluje vždy nejprve karakteristické známky té oné doby a pak teprve přistupuje k zevrubnému rozboru jednotlivých spisovatelů i jejich jednotlivých spisů. U každého udán zevrubný soupis literatury, v jazyku českém, německém, latinském a francouzském.

S radostí nelíčenou vítáme tento první a hned tolik zdařilý pokus v naší literatuře. Kéž to povzbudí mnohé z nás k bedlivému studiu našich křesťanských klasiků a k překladu aspoň některých spisů Otců církevních, jichž máme doposud tak málo. Tisk jest úhledný, úprava pěkná, cena přiměřená. Doufáme, že dojde tato výborná kniha rozšíření co nejhojnějšího, vždyť ho zasluhuje. Dočkáme se u nás nějaké »knihovny svatých Otců«, jak ji vydal pro Němce nakladatel Kösel v Kemptenu?

Ignát Zháněl.

Narážky na církev a sluhy její v Příteli domoviny. Ročník XXIV. (1908) přináší na předním místě překlad ze Sir Edwarda Dulwer-Lyttoua román Cola Di Rienzi, poslední tribun. (Přeložil Method Menšík). Není naším úkolem kritisovati tento poněkud těžký román, jenom připomínáme nevhodnost rozčlánkovanosti. Je totiž rozdělen na deset knih a 70 kapitol s vlastními názvy. Děj se odehrává v Římě kolem r. 1354, kdy se dvůr papežský nacházel ve Francii a v Římě zápasily mezi sebou jednotlivé strany — baroni a mezi nimi poslední senator čili tribun, muž z lidu Rienzi, který na konec podlehá.

Tu spisovatel nemohl se obejíti bez některých nevhodných poznámek a je s podivením, že román ten do seriosní sbírky pro lid se dostal. Hned za ním následuje povídka »Proklaté peníze«, která před nedávnem vyšla ve »Vlasti«, ale zde neudáno, odkud je vzata.

Nepříznivě se tu mluví o milostivém létě, které Bonifác VIII. o padesát let dříve prohlásil, »aby naplnil papežské pokladny«. Bylo prý to jenom »obnovení pohanských ceremonií«. »Dva duchovní stáli dnem i nocí, aby shrabovali nespočetné zlato a stříbro, které bylo kladeno na oltář sv. Pavla« (28).

Totéž s menší variací opakuje se několik stránek dále s dodatkem, že jubileum bylo zařízeno, aby každý křesťan, který by při té příležitosti putoval do Říma, dosáhl všeobecného odpuštění hříchů. Čtenář má domnění, že pouhé putování a peněžitý dar to odpuštění zajistí.

Divná zmínka o náboženství se nachází na str. 506; dává se mu pochvala, že bylo příznivo (za Innocence VI.) občanské svobodě, »byť bylo sebe zvrhlejší a zkaženější«. Spisovatel mínil dobu, ta nikdy takovou nebyla, natož náboženství samo, které od Krista přišlo a trvá podnes. Smělý a nepravdivý výrok.

Stejně neurvale charakterisován jistý kardinál, u něhož byla »spojena udatnost rytíře s prolhaností kněze«. Než důkazů tu není (517).

Hned na stránkách následujících líčená smyslná láska kardinála Albornoze k ženám. Spisovatel klade v ústa jeho neomalená slova: »Ach, signoro, nikdy neměla moje ctižádost lepšího cíle, než právě teď a vidím nejšťastnější osud v tom, že by mi bylo dopřáno ležeti u vašich nohou, jako seděti na trůně sv. Petra« (519). A týž kardinál skutečně prý »klekal před signorou na kolena a chápal se její ruky« (525). A signora musila zamilovaného kardinála vyléčiti.

Utrhačná je spolu zmínka o lebce, kterou měl papež ve své pracovně. »Pod krucifixem byla umrlčí lebka a křížem přeložené kosti, kterýžto symbol sloužil tehdy mnichům jako memento lidského života a následkem toho jako výzva, aby se toho života nejvíce užívalo« (530). Kdo má na svém stolku lidskou lebku, ten toho života mnoho neužívá. Tyto a jiné poznámky se do lidové sbírky nehodí a nakladatel by jistě našel překlad díla lepšího, lidovějšího a nezávadného.

d.

O pohřbívání mrtvých v zemi a ohněm napsal Dr. Fr. Lašek; spisek, jenž byl vydán letošního roku mezi lidovými rozpravami lékařskými. Celý spisek rozdělen jest na 2 části. V první má býti podán dějepisný přehled, jak lidé mrtvé pochovávali, zdali v zemi či ohněm. Skoro výlučně (na 14 stránkách) zabývá se dobou předhistorickou, v níž se musí spokojiti s dohady více nebo méně pravděpodob-

nými a často užiti musí slov »snad«, »asi«, »dle mínění«, zdá se«. — Že by divochové až do nedávných dob a první lidé nebyli znali dosah smrti a »nerozeznávali spánek od smrti«, to se sice lehce napíše, lehce to též vysloví nějaký »slavný sociolog«, ale věřit to ještě není třeba jako jisté a dokázané.

V Brněnské Hlídce bylo jednou napsáno, že o prvních dějinách Slovanstva »snadno se bájí.« — Toto slovo je mnohdy příléhavé, na mnohé »lze souditi« pana spisovatele. Jeden soudí, že jsou to pomníky u pohřebišť, druhý, že jsou to astronomické kameny, jeden soudí, že tu byly mrtvoly spalovány, druhý, že jest to popel obětí. Výsledek všeho pojednání o době předhistorické dal by se zkrátka a jasně říci, že se někde spalovalo, jinde ne, že však máme málo přesně zaručeného. Při tom mohl p. spisovatel raději rozličné dohady vynechati.

O době historické tvrdí pan spisovatel, že máme již hojné zprávy historické. Proč je tedy neuvádí a nerozbírá také tak důkladně. Na půltřetí stránce asi odbývá celou tuto dobu hojných zpráv historických. Vůbec v celé první části nezdá se nám, že by pan spisovatel podal jasného přehledu. Když již s takovou námahou mluví o spalování mrtvol, tu mohl přec zanechati pošetilosti, jakou napsal na př. na stránce 16. »Ve středověku zmizel mrav spalovati mrtvé úplně... Smrt ohněm byla i napotom pokládána za nejpotupnější, i byla vymýšlena pekelná muka ve věčném ohni.« Muka pekelná nemají, p. spisovateli, co činit se spalováním mrtvol, a vy si takovýmito poznámkami neposloužíte ve své vědeckosti a nestrannosti. Ještě nebylo o spalování čarodějnic ve středověku ani zmínky a dávno před tím sv. otcové hlásali křesťanské učení o pekle.

Ve druhé části svého spisku chce p. spisovatel podati kritiku obého způsobu pohřbívání. Tu činí veškeré pokusy, aby dokázal nebezpečí pochovávání v zemi. Mohou prý nastati závady zdravotní vzduchem plyny mrtvolnými pokaženým. Ale sám p. spisovatel připouští, že »*země pokrývající rakev v patřičné výši stačí v celku, aby absorbovala všechny páchnoucí plyny.*

Dále prý v mrtvolách jsou zárodky chorob. Při tom odvolává se na zvířata zhynulá slezinou sněti, přec chce připustiti, že »*není tak snadno, aby bakterie z hloubky hrobu pronikly na povrch i že není jistých pozorování o nákaze vzniklé ze hřbitovů tímto způsobem*«.

Pak mluví p. spisovatel o tom, že zárodky chorob mohou se dostati do pitné vody, ale kousek dále připouští, že tomu se »*čelí racionálním zakládáním hřbitovů.*« Divíme se, jakým právem může tedy pan spisovatel mluviti o závadách hřbitovů se zdravotní stránky, když všechny tři důvody sám musí prohlásiti za nejisté.

Jiná velice povážlivá závada pohřbívání zdá se mu býti hromadné pochovávání po válkách, jako na př. po bitvě u Sedanu bylo pochovati na 6000 mužů. Ale, což chce v takových případech p. spisovatel zavésti povinné spalování? Ve svém spisku je přívržencem pouze dovoleného (fakultativního) spalování a velice pěkně líčí proces spalovaní v moderních pecích bez plamene. Kde chce vzíti tolik takovýchto moderních peci na blízku bojiště? Když se v hromadném hrobu s opatrností pochovají zemřelí, jaké je z toho nebezpečí? Jen když se nenechají mrtvoly dlouho na povrchu nepohřbené, nenastane v moderní době v racionalních hrobech žádné nebezpečí pro zdraví.

Malichernou zdá se nám býti poznámka, že nutno ve velkých městech daleko na pohřebiště jezditi; vždyť k pecím spalovacím a ke kolumbariím by bylo též třeba jezditi. Hřbitovy prý také zabírají mnoho půdy, na př. v Belgii za 40 milionů franků. — Ale vždyť by spalovací pece též nestály ve vzduchu. Kdyby na př. v Belgii aspoň v každém čelnějším místě měla býti spalovací pec (aspoň jedna nebo ve velkoměstech několik), jistě by Belgie musila zaplatiti za tyto pece ještě jednou 30—40 milionů franků. K čemu nové výlohy, když sám pan spisovatel je pouze pro fakultativní spalování? Hřbitovy by měly tedy zůstati (pro pochovávání do hrobů a pro popelnice) a ještě k tomu nové miliony na pece. Proč to všechno má býti, když (jak p. spisovatel sám píše) »*množí vynikající profesoři zdravotnictví... jsou o účelnosti zemního hrobu přesvědčeni a považují zpopelování za zbytečné?*«

Proti pochovávání do hrobu p. spisovatel vskutku ze svého odboru lékařství (zdravotnictví) nic závažného neuvedl a uvésti nemůže, i pouští se do oboru náboženství a filosofie. S hlediska náboženství není prý důvodu proti spalování, poněvadž prý spalování mrtvol žádnému článku víry se nepříčí. Ale, což musí církev všechno dovoliti a zavésti, i když jest to nevhodné, bezúčelné, zbytečné,

jen když to zpříma neodporuje nějakému článku víry? — Spalování mrtvol není sice zpříma proti žádnému článku víry (mučeníci, i když byli spáleni, mohou býti vzkříšeni) — ale jest přece protivné názoru křesťana o smrti. Křesťan vidí ve smrti jakési uložení, uchování, odpočinutí schránky tělesné pro poslední vzkříšení, kdežto spálení má význam jakéhosi násilného zničení veškeré památky. Tento význam spálení, že oheň je ničící, že vzbuzuje představu naprostého okamžitého zničení, zániků ostatků vyslovuje i p. spisovatel na str. 33 a 34, a velice se mu to zamlouvá, že prý se takto ohněm člověk moderní smiřuje se smrtí, osvobozuje ode všech hrůz a nemilých pocitů. My však tvrdíme, že právě tento význam spalování je rázu protikřesťanského, neboť jest nepřímo proti názoru křesťana na smrt, jenž očekává i s tělem i s duší odměny. Uznáváme rádi, že se snažil p. spisovatel býti klidným (že mluví o Bohu libujícím si v ničícím svatém ohni oběti Abelovy, prozrazuje pouze nesprávné pojetí významu »o b ě t«. — Bohu líbí se v ů l e z ř í k a j í c í s e všeho práva na věc pro Boha v ohni ničící, ale oheň je při tom vedlejší).

Chybou jest, že jsa příliš pro spalování zaujat, přehání »krásy« spalování, hrůzy hřbitovů, při tom si několikráte odporuje. Kde se dotýká otázek ethicko-náboženských, lze viděti, že jsou mu neznámy.

Spalování mrtvol samo by se zdravotního stanoviska obstálo, jinak však je vskutku zbytečné a se stanoviska náboženského křesťanskému názoru na smrt protivné. Právem tedy církev katolická brání se takovéto novotě, která má nátěr protikřesťanský, sama v sobě vymožeností nikterak není, kterou mnozí »vynikající profesoři zdravotnictví« považují za zbytečnou, neužitečnou a která se stanoviska soudnictví jest považlivou, protože činí exhumaci v případech zločinu nemožnou.

Dr. Fr. Klobouk.

Jubilejní památník na oslavu dvěstěpadesátiletého trvání c. k. gymnasia v Slaném. Uspořádal Ph. Dr. Antonín Krecar. Vydán nákladem rady král. města Slaného, 1908. — Škola má v sobě půvab jakýsi, kterému neodolá člověk. A není jinak možno. Líbí-li se nám v zahradě květné, nemůže se nelíbiti v štěpnici ušlechtilosti, v sadě duší. Tím více, přistoupí-li ještě půvab minulosti. Škola ovanutá dechem staletí jest přec jen cosi víc než škola nová. A když přeletí přes střechu některé naší školy let pětkrát padesát, zamyslí se nad tím každý dobrý český člověk, rád pohlédne nazpět na vše, co vykonala i co zakusila staletá škola, hodná máti.

V král. městě Slaném konali letos takovou významnou upomínku: právě před 250 lety zřízeno tam bylo latinské učení, do dnes trvající. Na oslavení tohoto jubilea vydán byl redakcí prof. Krecara Památník, jenž dobře vyplnil pro přítomnost svůj sváteční úkol, ale i pro budoucnost nepozbude ceny své jakožto dobrý příspěvek k dějinám vzdělanosti v naší vlasti.

Slavnostní sborník začíná se básní Jaroslava Vrchlického. Potom následují dějiny gymnasia Slanského z péra prof. Antonína Krecara. — Po rozpustilém století šestnáctém přišla na středoevropské lidstvo metla třicetiletá. Po přejití války zase znova se staráno o povznešení pokleslé vzdělanosti. Ve vlasti naší působili v tom směru blahodárně vedle jiných činitelů bratří pobožných škol čili piaristé. Hrabě Bernard Ignác Martinic, chtěje »zvelebiti duševní pokrok v obci Slanské«, založil tam kollej piaristskou a školu r. 1658. V 18. věku staly se latinské školy Slanské obětí germanisačního úsilí. Roku 1777 totiž bylo jim ustoupiti hlavní škole německé. Horlivému usilování Slanských podařilo se dosíci toho, že humanitní školy byly obnoveny r. 1808 a zase řízeny piaristy až do r. 1832, kdy opětně zrušeny. Znova otevřeno bylo gymnasium Slanské r. 1858 a spravováno bylo od piaristů po 20 let.

Když se piaristům nedostávalo sil řádně zkoušených, bylo jejich gymnasiu odňato právo veřejnosti r. 1878, a tu obec, nechtějíc, aby gymnasium zašlo, převzala je ve svou správu. R. 1891 bylo gymnasium postátněno. Vylíčení této proměnlivé historie tvoří hlavní obsah památníku. Pak následují některá data statistická, potom popis a dějiny gymnasijní kaple, zpráva o spolku k podpoře studentů a konečně řada vzpomínek, více nebo méně dojímavých. Jaksi truchlivě působí vzpomínka na posledního Slanského piaristu, který viděl shasínati slávu řádu svého v městě a zůstávaje nějaký čas v kolleji sám jediný, rozvažoval asi o slovech: Fueramus Pergama quondam.

Alfons Neubauer.

»**Motýl**«. Veselohra o 4 jednáních. Anglicky napsal G. B. Shaw. Přeložil Karel Mušek. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 27. srpna 1908.) — Tato Shawova veselohra náleží k satirickým hrám, neboť satira vystupuje v ní literárně nejpůsobivěji. Uznati dlužno též její hbitost v ději, jenž jest krátce následující: Leonard Charteris, jenž má ve hře hlavní úlohu, miloval kdysi slečnu Julii Gravenovou, jež vyniká příliš prudkým temperamentem, než aby se dala tak lehko o milence připraviti. Stopuje jeho každý krok, což ho přinutí k tomu, že počne se kořiti vdově Gracii Tranfieldové. Vdova sice leká se Leonardovy minulosti, která byla co nejbouřlivější, ale přes to přece se chce státi jeho choti.

Dobrou partii by Charteris měl, ale jak zbaviti se Julie, své dřívější milenky? Štěstí mu zde přálo. Udal ji dr. Paramorovi. Žel, že jeho blahé chvíle úsměvu Štěstěny trvaly jen na krátko! Když cítil se již vítězem, prokoukla vdovička, paní Tranfieldová, jeho zbabělý kousek, jejž sestrojil se svou bývalou milenkou a uplete mu veliký »koš« — odmítne jeho nabídku.

Slaboučký motiv tento obohacují dialogy, které místy překypují zdravým humorem. Ač, kdo chce Shawovu humoru zcela rozuměti, musí jeho literární díla zevrubně znáti. Mnoho z jeho blesků satirických zmizí posluchačstvu, zejména méně se zajímajícímu o autora. Proto měla i novinka, ač obsazení bylo výborné, i skrovný úspěch.

»**Odjinud**«. Tři aktovky: »Hrabě«, »O život« a »Z mrtvých vstání«. Německy napsal Felix Salten. Přeložil Bedřich Hlaváč. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 19. září 1908.)

Spatřili jsme na scéně našeho Národního divadla nového německého autora, jenž představil se nám cyklem tří aktovek, nazvaným »Odjinud«. Má jiné názory a s jiného hlediska patří na život, nežli jsme zvyklí od jeho německých kollegů, dramatických spisovatelů. Ale přes všecko nepřináší svým zpracováním zvláštního dojmu na čivy posluchače.

Komedie »Hrabě« jest následujícího děje: Max Festenberg, t. zv. »pseudohrabě«, pojme za choť než hr. Laurentina, Helenu. Jsou šťastni. Tu syn hraběte Laurentina objeví, že Max Festenberg jest bývalým sklepníkem Josefem Veselým a že dopustil se podvodu. Po rodinné katastrofě, v níž domnělý šlechtic dá »rodové šlechtě« svůj díl, odvádí jej policejní úředník do cely věznice. Autor předvádí zde rozdíl šlechtice-duchem a šlechtice s predikátem.

»O život«. Tato hra předvádí nám ovzduší dvou světů: muže vědy a šlechtice. Svobodný pán Hugo z Neustiftu žije v lenošení; oplývá bohatstvím. Lékař dr. Hopfner zavítá v kruh rodiny a ohlásí mu, že jeho zdravotní stav jest nevyléčitelný. Mladík žádá jej za pomoc. Lékař dává mu radu: »zmužilost«. Ale v zápětí zmocní se Hugona msta, kterou chová k lékaři, jenž z nízkého rodu pochází a chce ho zastřeliti. Chce rady jiné a dává mu chvíli na rozmyšlenou. Tu učenec-lékař, jenž mu dříve radil k zmužilosti, podléhá a při pouhém Hugonově namíření — umírá. Hra honí se po effektu, ale topí se v rozporech mezi rodovou nenávistí lékaře-učence a šlechtice-churavce.

»Z mrtvých vstání«. Jest třetí aktovka, která má ze všech nejvíce humoru. Salten však chce svátost svatého manželství učiniti zde zcela zbytečným výkonem a proto vysmívá se mu. Podívejme se, co tato aktovka v ději podává: Konstantin Trübner, soukromník, měl před lety milostný poměr s prodavačkou Marií, který obdařen byl narozením dcerušky. Ve svém stáří žije nyní nedovoleně s jistou umělkyní (herečkou). Blíží se, jak se zdá, konec jeho života, a tu starý hříšník chce vykonati skutek charity. Chce se dáti na smrtelném loži oddati se svou bývalou »první láskou« a vrátiti i své dcerušce jméno a čest. Marie však již dlouho žije v divoké domácnosti s jakýmsi učitelem hudby. Její milenec, jenž jest pevně přesvědčen, že starý Trübner zemře, avšak svolí, by mu Marie učinila po vůli.

Marie vstupuje v sňatek se starým záletníkem. Ale co jest v situaci nejhoršího, starý manžel neumírá, nýbrž cítí se zdráv. Toť jest jeho »z mrtvých vstání«. Teď napíná autor v posluchači strunu netrpělivosti, jak vše skončí. Z bludiště tohoto stavu vyvede jej Salten tím, že z mrtvých vstalý Trübner rozděluje své jmění mezi svou choť a bývalou milenku a se zbytkem odchází do svého soukromí.

Všecky aktovky byly pečlivě vypraveny a výkony umělců byly markantně zkresleny, avšak bez podobného zboží z literárního trhu německé dramatické tvorby mohli bychom se vždy obejíti. *Otakar Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Co píše F. X. Šalda v »Novině« o Horkém, stojí za zaznamenání. Tento nepřítel církve jest prý »českým jezovitou« — »ošklivě lže« a na konec dostává poučení: »Velkodušnost dovedou pozorovat jenom cudní lidé, jen cudné duše«. Horký-jezovitou, to zde ještě nebylo. *d.*

Protiklerikální tendence už se ani »České Revui« nelíbí. Q. Maria Vyskočil napsal a na Kladně vydal »Zvonici,« prý »tendenční soudný traktát.« Domnívá prý se spisovatel, že »poráží ducha katolického, když vyzdvihuje chyby a hříchy jeho oficielních představitelů«. Je prý tam boj proti klerikalismu v tonu Záře a Červánků, práce chladná a nepůsobivá. Tak už ten klerikalismus v literatuře netáhne, i když se zanese na Kladno. *d.*

Jak klesl feuilleton, dosvědčuje Národní Politika, kde se uveřejňují »Obrázky z výstavy«, vlastně reklamy a doporučení firem ve způsobu obrázků feuilletonových. *d.*

Kněz a kněz. »Národní Obzor« (41.), vlastně jeho p. H. (nejspíš Herben) vyšukal ještě dva kněze, poslední to Mohykány, ve kterých se mu zalíbilo. U pana Herbena (jako bývalého katolika) je to psychologicky vysvětlitelno, že bedlivě stopuje všech kněží život. — Jeden kněz, Jan Herink (býval farářem v Lysé n. L.) vyznamenal se tím, že v rodině pana Herolda v Rakovníce mají po něm králickou bibli. Dnes prý si p. H. nemůže už představit kněze, který by měl králickou bibli. Časy se ovšem mění. Před sto lety čekali zapadlí vlastenci na každou knížečku českou s dychtivostí a měli ji v úctě; dnes celá řada »vlastenců« má doma laciné vydání Palackého (od p. Kočího) a má je v takové úctě posvátné, že se ho bojí — rozřezat a přečíst. Časy se mění. — Druhý kněz je Štěpán Váňa, bývalý farář v Rané (u Loun), narozený 20. pros. 1847 v Mšeně (u Mělníka) a tamtéž zemřelý 11. srpna 1908. Ten zanechal testament, v němž odkazuje (mimo jiné odkazy) na zřízení pomníku ve Mšeně Janu Amosu Komenskému, velikému učiteli 400 K. Dále na zřízení pomníku témuž J. A. Komenskému v obci Rané také 400 K. A konečně na zřízení pomníku témuž J. A. Komenskému v obci Třiblici, kde býval kaplanem, zase 400 K. Tedy tři pomníky najednou, což pana H. v »Nár. Obzoru« »překvapuje především a hlavně«. Není to ovšem žádný hřích — leda v očích socialistů, kteří to raději dávají chudým, — ale zajímavo to je, že katol. kněz tolik pomníků J. A. Komenskému staví. Z celé závěti faráře Štěpána Váně je patrno, že se ten dobrý muž asi špatně rozešel s konsistoří a proto tak ostentativně »odkazoval«. Duobus litigantibus tertius gaudet. Tentokrát se radují tři: Komenský, pan H. a »Nár. Obzor«. Přejme jim té radosti. Časy jsou zlé. *L. † gl.*

Lad. Kunte napsal do »Nár. Obzoru« (č. 41.) fanatickou epištolu »Před bránou kněžského semináře« — »slovo k abiturientům,« kde pro všecko na světě zapřísahá jinochy, aby do seminářů nechodili. Pan Kunte tedy už docela ve službách Antikrista. Kristus dí (Mat. 9): »Proste pána žni, aby poslal dělníky na vinici svou.« A opět: »Ne vy jste mne vyvolili, ale já jsem vyvolil vás« (Jan 15). A pan Kunte, ač sám praví: »vím, že se marně namáhám«, varuje slovy plamennými před vstupem do stavu kněžského. Pravda, marné namáhání; koho Bůh volá, toho pan Kunte nezadrží, a kdo se chce vetříti, toho zajisté spiritualové v seminářích důtklivěji rozeberou než pan Kunte svými brožurami a epištolami. Avšak zájímavý je ten boj proti církvi, jak odpadlíci svého arciotce Juliana kopírují; pošetilci myslí: nebude kněží, nebude církve. Marná práce. Množství kněží nerozhoduje; rozhoduje jednak kvalita kněžstva a více ještě požehnání a milost Boží. Byli kněží, kteří obraceli celé národy a krajiny; a byly a jsou země náboženský zcela pokleslé, ač kněží mají dostatek i nadbytek. Pan Kunte a jeho přátelé ve své zaslepenosti zapomínají, že marno bojovati proti Boží moci. Srdce věřících jsou v rukou Božích, Církev je klidna, když Kuntové, Bartůškové a Masarykové s nervosní nedočkavostí a horečným chvatem pracují o její záhubu. *L. † gl.*

Dojemnou starost o budoucnost katol. církve v Čechách mají naši dobří modernisté, že už i Němce z říše volají na pomoc. A mladočeský „Den“ páně Kramářův sdílí tu starost také velmi dojemně. Svobodomyslný list má strach, že se moc Říma vševládného rozdrobí a proto volá: caveant consules! Tedy »Den« v čís. ze dne 20. září 1908 píše: »Bavorský reformě-katolický list o církevním úpadku v Čechách. Kněz z královéhradecké diecese kdysi Brynychovy uvažuje v bavorském orgánu katolických modernistů Das zvanzigste Jahrhundert (Dvacátý věk) o příčinách úpadku katolické církve v Čechách.— Jako každý rozumný a poctivý člověk vidí příčinu tohoto úpadku v klerikalismu a odsuzuje církevní zlořády slovy rozhodnými, jaké doznáváme, již dlouho jsme nečetli. Upřímnost a

otevřenost, s jakou kritisuje klerikalismus, svědčí zároveň o oddanosti tohoto kněze k učení syna judejského tesaře, které dnes slouží mocným katolické církve jen za pláštík k nabývání světské moci. Autor vychází a navazuje na Havlíčka, s jehož životem krátce a vřele čtenáře orgánu pro pokrokový katolicism seznamuje. Líčí zlořády církve za středověku, řádění Jesuitů, osvětové snahy Josefa II., i kterak po smrti jeho klerikalismus vztýčil v Rakousku hlavu. Souhlasně s Havlíčkem uznává, že jen neodvislí laikové vybojují zápas o církevní reformy. Hle, jaké zrcadlo přidržuje katolické církvi: „Kristus obracel nevěřící láskou, katolický klerikalismus volá na pomoc policii. Zakladatel církve kladl za podmínku dokonalosti evangelickou chudobu, ale fialoví církev. hodnostáři cení více naplněnou wertheimku, než chudé jesle vykupitelovy. Místo aby věcnými reformami utišoval v lidu panující nespokojenost, vyvolává bojovný Řím hrozivými encyklikami ještě větší nenávisť svých nepřátel.« A následek — mravní vliv církve zvláště v Čechách upadá, jen bigotní massy, zvláště ženy, obdivují theatrální »bohoslužby«; církev může se spoléhat jen na šlechtu, militarism a byrokracii, nemůže plně spoléhati ani na kněžstvo, které většinou pro zisk vstupuje do papežského žoldu. Jsou ovšem v církvi také pokrokoví, poctiví kněží, ale ti, vidouce marnost svých snah, dávají přednost skromnému povolání občanskému před tučnými prebendami. Bude-li se církev katolická uzavírati reformám — končí autor — skončí jako mocná kdysi římská říše. — Varovný hlas pisatelův zůstane asi jako jeho předchůdců a zajisté i následovníků hlasem volajícího na poušti. Zadržet církev katolickou na nakloněné ploše — to není již v moci jeho, ani všech modernistů celého světa.« — Jak laskavý čtenář pozoruje, bude třeba, aby přece u nás někdo tu církev na nakloněné ploše zadržel. Jak se právě dovídáme, sbírají už bavorští modernisté vojsko a chystají se překročit hranice, aby tu zavedli pořádek, dokud se nám všichni čeští modernisté ze strachu před tučnými prebendami nerozutekou. Věru, kdyby to nebylo tak smutné, bylo by to k smíchu, co naši modernisté šíří. *Lgt.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Kalendáře: »Sv. Vojtěch« a »Socialní kalendář lidu katolického« jako každoročně i letos vydalo družstvo Vlast v Praze v obvyklé ceně po 1 K, malý Sv. Vojtěch za 60 h. Podobně kalendář »Státný« pro katolické učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku péčí Jednoty katol. učitelstva českého v království českém vyšel současně s kalendáři uvedenými. Objednávky možno učiniti u administrace družstva Vlast. Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolíkům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili přípravnou půdu a s objednávkami kalendářů na družstvo Vlast v Praze-II. čp. 570. se obraceli. — Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, stojí 8 K, tucet malých 4 K 80 h; při hotovém placení dává se jeden nádavkem. V tucet kalendářů možno nám zařaditi také kalendáře p. Kotrbovy a Vimperské. Tucet míchaných, našich i těchto, stojí také jen 8 K, malých 4 K 80 h.

Zajímavé zprávy. — O družstvu Vlast přinesl zvláštní pojednání francouzský časopis La Croix z péra far. Ferd. Schmidta z Chotýšan. P. Xavier des Augustins de l' Assumption, kněz z Francie vyhnaný, žijící a působící nyní v italském Vinodo v Piemontsku, zaslal po přečtení toho článku redaktoru t. l. krásný, na 8 stranách francouzsky psaný dopis, v němž vyjadřuje svoji radost, že družstvo Vlast mezi Slovany působí; zároveň vyslovuje k jeho jubileu srdečná blahopřání. — Mimo to přináší i německý vědecky časopis »Theologische Quartalschrift«, v Linci vycházející, o družstvu Vlast, o jeho odborech a fondech a o Tiskové Lige, Jednotě čes. katol. učitelstva, o Paed. svazu a o Spolku na zakl. katol. knihoven vroucí, instruktivní pojednání z péra nadaného a neunavného liter. pracovníka Dr. Rud. Zháněla, c. a k. polního kuráta v Praze. — Oběma pánům: faráři Ferd. Schmidtovi i Dr. Rud. Zhánělovi vzdáváme za to uctivé díky. — Slavíme 1. říjnem t. r. počínaje jubileum 25tiletého trvání, a práce naše dochází veřejného uznání.

Sv. Otec Pius X. — Při příležitosti svého 50letého výročí kněžského sloužil sv. Otec tichou mši sv. v domě sv. Petra, při níž mu asistovalo 8 kardinálů a několik biskupů a prelátů. Mši sv. obcovali účastníci sjezdu katolické mládeže a asi 4000 pozvaných. Po mši sv. požehnal sv. Otec prapory a uchýlil se do svých pokojů. Četné domy kolem Vatikánu byly ozdobeny vlajkami. — Vzhledem k 50.

letému kněžskému jubileu papeže Pia X. zaslal starosta dr. Lueger apoštolskému nunciovi Granitovi di Belmonte dopis s prosbou, aby položil k nohám papeže k jeho zlatému kněžskému jubileu nejuctivější blahopřání říšského hlavního a residenčního města Vídně a jeho veškerého katolického obyvatelstva. — Císař Vilém papeži. Z Kolína n. R. se sděluje, že německý císař Vilém II. pošle sv. Otci k jeho jubileu vlastnoruční blahopřání, které doručí vrchní president rýnské provincie. — Dne 6. října vydali se jubilejní poutníci moravští a čeští na pouť do Říma; všech poutníků je 319. — Čechů 227, Němců 42. Poutníky provází brněnský biskup, J. M. ndp. Dr. Pavel Huyn, a v Římě přidá se k nim světící biskup z Olomouce, J. M. Dr. Visnar. — Dne 9. listopadu t. r. odebere se do Říma delegát družstva Vlast, p. K. Ulrich, c. k pošt. pokladník a I. místopředseda družstva, aby odevzdal sv. Otci blahopřejnou adresu družstva Vlast. Při té příležitosti odevzdá p. K. Ulrich sv. Otci, kardinálu Rampolovi a státnímu sekretáři kardinálu Mery del Val darem skvostně vázané knihy. — Sv. Otcem přijato bylo několik set amerických poutníků. Přinesli mu darem milion lir petrského haliře.

Kongres katolického dorostu italského. Účastníci kongresu katolického dorostu v Římě navštívili dne 16. září Vatikán. Když objevil se sv. Otec, propukla bujará mládež italská v nadšené, srdečné ovace. President katolického dorostu Pericoli přečetl na to holdovací adresu a podal sv. Otci jako jubilejní dar zlatý pohár. Sv. Otec v slzách děkoval a čackou mládež pochválil. Dále vzpomenul svatý Otec eucharistického kongresu v Londýně, kde katolici a 2000 dítek plesa a zdraví Nejsvětější. To dokazuje, že jde Anglie vstříc svému náboženskému obratu. »Spojme se v modlitbách«, končil sv. Otec, »aby nejenom dissidenti v Anglii, ale vůbec celého světa shromáždili se kol jednoho pastýře.« Na to udělil mládeži požehnání. — Co zavinili stáří — snad napraví mladí. Je to potěšující důkaz oprávňující v nejlepší budoucnost, když vidíme italskou katolickou mládež shromažďovati se pod znamením kříže. Jen vytrvejte, vytrvejte — volá k nim všechen katolický svět.

Svatý Otec nařídil, aby v těch seminářích maďarských, kde se vychovávají kněží pro duchovní správu mezi Slováky, vyučovalo se slovenštině. První, který obligátní vyučování slovenštině v semináři zavedl, je primas Vaszáry.

Encyklika o naukách modernistů. Encyklika Jeho Svatosti papeže Pia X. »Pascendi Dominici Gregis« o naukách modernistů překladem prof. dra. Jos. Kachníka vyšla právě tiskem a nákladem »Právní ligy katol. duchovenstva arcidiecése Olomoucké« a lze ji objednati u dp. Jana Přikryla, vikáře na domě v Olomouci. Jeden výtisk za 40 hal. Na nejvýš důležitý tento spisek, povolený nejdůst. kníž. arcibisk. ordinariátem Olomouckým, zasluhuje všeobecného rozšíření, zvláště v Čechách, aby jasno bylo, co vše v modernismu lze spatřovati a co za modernismus považovati lze — po ustanovení nejvyšší hlavy naší sv. Církve. Spisek má 51 stránek velké osmerky a rozvrhuje se na 38 kapitol. tohoto obsahu: 1. Úkol papeže. 2. Nepřítel jest ve vlastním táboře. 3. Taktika modernistů. 4. Modernistická filosofie. Agnosticismus. 5. Životní immanence: víra. 6. Náboženský cit; přetvoření a znetvoření. 7. Rozum a víra. 8. Vznik a povaha dogmatu. 9. Podstata náboženství a tradice. 10. Víra a věda. 11. Immanence, permanence a symbolismus. 12. Vznik dogmat a svátostí. 13. Původ a povaha Písem svatých. 14. Původ a podstata Církve. 15. Poměr Církve a světa. 16. Podstata a užívání církevní právomoci učitelské. 17. Vývoj. 18. Vývoj víry a kultu. 19. Theorie nevyhnutelných nutností ve vývoji Církve. 20. Modernistický dějepis. 21. Modernistická kritika. 22. Pravost Písem Svatých a kritika textu. 23. Modernistická apologetika. 24. Domnělé bludy a spory v Písmě svatém a v dogmatu. 25. Subjektivní methoda apologetiky. 26. Modernistická reforma. 27. Kritika modernismu co do theorie o citu náboženském, co do symbolismu, božské immanence, agnostického pojmu víry. 28. Mravní a intellektuelní příčiny modernismu. 29. Praktiky modernistů. 30. Prostředky proti modernismu. Scholastická filosofie základem theologických studií. 31. Pěstění věd přírodních. 32. Kázeňské prostředky proti modernistům. 33. Censura knih. 34. Ustanovení censorů diecesanních. 35. Omezení schůzek kněžských. 36. Dozorčí rada proti modernismu. 37. Občasné zprávy biskupů k Apoštolské Stolici o stavu diecési stran modernismu. 38. Založení katolického ústavu vědeckého.« — Přehled tento zajisté stačí jako důkaz, že Encyklika podává zevrubný rozhled po učení modernistů a důvodné rady proti jeho omezení. Kdo chceš poznati, co modernismus jest, bez této Encykliky k tomuto poznání nedojdeš. Doporučujeme.

Tělocvičné závody ve Vatikáně. Dne 23. září t. r. dopoledne byly na Vatikánském nádvoří Belvedere, přeměněném ve cvičiště, zahájeny mezinárodní katolické tělocvičné závody, jež obeslány jsou celkem 2000 závodníky z Francie

Belgie, Irska, Kanady a Italie. Na cvičisti zřízena byla tribuna pro papeže: v sobotu závodníci po skončení závodů před papežem defilovali.

Poslanec Rintelen †. V Německu zemřel vynikající člen katolického středu vrchní rada dr. Rintelen ve věku 82 let. Byl poslancem od r. 1874 do r. 1907. Za doby kulturního boje byl vyzván, aby vstoupil do soudního dvoru pro církevní záležitosti. Odpověděl, že se to nesrovnává s jeho náboženským přesvědčením. Charakter!

Úmrtí. V Mor. Ostravě zemřel v nemocnici Josef P t a š í n s k ý, farář americký, druhdy farář na slovanském jihu, rodilý Moravan z Krasna. Pochován byl dne 2. října na hřbitově v Mor. Ostravě. Zesnulý byl i literárně činný a když byl farářem v Istrii, zasílal nám literární práce i do »Vlasti«.

Oslava Václava Žižky. — Středostavovský katolický spolek »Vzájemnost« oslavil na den sv. Václava kmeta, jenž sestárl v ruchu katolickém a který pracoval až do úmoru pro katolickou věc. Pérem i slovem — neochvějně pracoval Václav Žižka na roli katolického probuzení. Mnohé stromy viděl stařičký Žižka padat — sám dosud stojí v mladistvé jarosti na prahu nových vítězství katolického ducha. Co Žižka pro ideu katolickou vykonal, ví dnes každý. O zásluhách pana Václava Žižky promluvil velmi dojemně dp. Václav Kunz, dále redaktor p. Tom. Jiroušek. — Děkujíce spolku »Vzájemnosti« za oslavu jednoho z předních mužů družstva Vlast, spolek tento zároveň všeobecně přízni doporučujeme.

Oslava 20letého trvání Johannea a jeho zakladatele dp. ředitele Jana Vlka konána byla v den sv. Václava t. r. Časopisy »Kř. Dělník« a »Naše Listy« přinesly podrobný popis celé oslavy, my se proto omezíme na to nejnutnější. Založiti ústav není věc těžká, ale těžko a obtížno jest založený ústav udržovat v síle a svěžesti; míť každý spolek, družstvo, ústav atd. dobu slávy a dobu úpadku, dobu přízně a dobu lhostejnosti se strany obecenstva, a tu právě je třeba mistrné ruky, aby toto úskalí nepřízně šťastně přeplula a založené v síle udržela. A tuto mistrnou ruku má právě dp. ředitel Jan Vlk. Jeho ústavu, který prokázal učednické mládeži a vedle ní i četným studujícím nesčíslná dobrodiní, jest udržován stále v síle: finance jsou pevné a dokud dp. Jan Vlk jej řídí, jest budoucnost Johannea zabezpečena. My sami, kteří jsme jiným směrem podobně pracovali, dovedeme tuto nezištnou a obětavou práci oceniti.

Jan Beckovský. Koncem srpna konal se v Německém Brodě sjezd bývalých studujících zdejšího gymnasia. Třetí sjezdový den věnován byl německo-brodskému rodákovi P. Beckovskému z řádu křižovníků. O tomto vynikajícím vlastenci českém promluvil prof. Vašák. Vyzdvihl jeho veliké zásluhy o to, že dal lidu českému v době pobělohorské dějiny českého národa, kdy toho národ český nejvíce potřeboval. Výtisků kroniky Hájkovy bylo již málo, a tak Beckovský posílil svou »Poselkyni« vědomí národní. — Beckovský stal sice na stanovisku výlučně katolickém, ale jeho dílo nutno posuzovati dle poměrů doby tehdejší a nikoli dle směrů našich. Vděčná obec rodná zasadila mu desku na jeho rodném domě jako dík za vynikající zásluhy o národ český.

Nový arciopat beuronské kongregace. V sobotu dne 19. m. m. byl zvolen v Beuronu za arciopata kláštera a kongregace Ildefons S c h o b e r, opat ze Sekavy ve Štýrsku, před tím převor v Emausich v Praze. Narodil se dne 13. února 1849 ve Pfullingen u Kostnice, roku 1870 vstoupil do řádu benediktinského v Beuronu. R. 1880 přišel do Prahy do Emaus, kde spravoval rozličné úřady, až byl 3. července 1887 jmenován prvním opatem v Sekavě. Nový arciopat získal si veliké zásluhy jak o obnovu kláštera a kostela emauzského, tak obzvláště sekavského.

Jeptišky v Rakousku. Často slýcháme se strany víře naší nepřátelské, že prý církev katolická nečiní ničeho, čím by zlepšila pozemské poměry lidstva, nýbrž že jenom těší poukazováním na nebe. Když už se musíme vzdáti toho, aby tací lidé všimli si nesčíslných skutků milosrdenství, jež církev katolická v d o b á c h m i n u l ý c h prokázala, od kolébky křesťanství počínaje po všecka století, tolik přece smíme žádati, aby se aspoň dívali otevřenýma očima n a p ř í t o m n ý s v ě t! Programem katolické církve byl vždy výrok papeže Lva XIII., který pracoval pro sociální povznesení národů, a který adresován biskupům polským: »Zkušenost ukázala, jak důležitá jsou katolická zřízení, dělnické spolky, spolky pro vzájemnou podporu a pod., buď aby zmírněn byl úděl ubohých, nebo poučen byl lid. Beze vší pochyby získávají si všichni, kdož svou radu, pomoc, prostředky peněžité nebo svou práci těmto věcem věnují, na nichž závisí i věčné blaho mnoha lidí, veliké zásluhy o náboženství a své spoluobčany.«

K těmto slovům Lva XIII., a zvláště k tomu, že měrou neobyčejnou církev katolická pečuje i o časné blaho lidstva, přináší pádné doklady časopis »Der Send-

bote des göttlichen Herzens Jesu.« V samotném Rakousku na př. vydržují jeptišky 148 chudobinců, 13 chorobinců, 11 asylů pro stáří. 883 nemocnic, několik set »jesliček« pro děti, šest ústavů pro mrzáky, 6 nemocnic pro nezhojitelné, 4 ústavy pro slepce, 7 ústavů pro hluchoněmé, 13 blázinců, 4 ústavy pro idioty, 6 domů pro malomocné a j. Působí dále na 13 léčebných ústavech, na jednom ústavě pro choroby nervové, v četných ústavech pro rekonvalescenty a jiných pod. — Počet katolických jeptišek, jež stojí ve službách lásky a soucitu k trpícím, udává se na 457.000. Odečteme-li desátý díl pro opatrovny, a čítáme-li, že na jednu jeptišku připadá aspoň 10 ošetřovanců, tedy můžeme říci, že více než 4 milliony požívají láskyplného ošetřování jeptišek. — To mluví s dostatek!

Školství Bratří a výsledky moderní výchovy. Řád Školských Bratří čítal r. 1900 celkem 20.000 členů, z nichž 15.000 působí dle účelu řádu a 5000 se vzdělává. Počet ústavů ve všech dílech světa jest 2015, jež obsahují školy obecné a vyšší, pensionáty a sirotčince; školy vyšší jsou: průmyslové, hospodářské, obchodnické, koloniální, artistické a 45 ústavů ku vzdělání učitelů (paedagogii), z nichž v Rakousku jsou 2 (třetí, český ústav, se zřizuje), totiž 1 ve Feldkirchenu, založený r. 1888, jemuž udělena stipendia zemská i od osob soukromých v sumě 6000 kor., ve Strebersdorfu u Vídně, jemuž uděleno 53 zemských stipendií. Mimo to mají Bratří různé školy odborné, vyšší ústavy rolnické; 48 škol, v nichž uděleno vyučování všeobecné s doplňovacími kursy technickými i odbornými; 82 obchodnické školy; ve 350 patronátech vychovává se téměř 43.000 jinochův a dívek.

Celkem vychovává řád Školských Bratří přes 400.000 osob, zastoupen jsa ve všech dílech světa, zvláště četně v Americe, kamž žádá se jich stále více; roku 1904 na př. do samé Kolumbie žádáno bylo 10.000 Školských Bratří.

R. 1905 utrpěl řád ve Francii zdánlivě těžké ztráty: vskutku však poslouží tato aféra k mohutnějšímu jeho rozvoji. Francie však sama trpí tímto skutkem veliké ztráty jak po stránce finanční, tak - a to zvláště — po stránce mravní. Jest jisto, že statistika francouzská vykazuje úžasné množství zločinů, zvláště od roku 1880 a 1882, kdy náboženství ze škol bylo odstraněno. Během posledních 10 let v samé Paříži čítá se přes 40.000 padlých děvčat; tedy ročně 4000. Sebevraždy i malých dítek (sedmiletých) stouply z 50 na 87. Počet odsouzenců věku od 16 do 21 let stupňuje se takto: R. 1880 pohlaví mužského 21.757, pohlaví ženského 3435, celkem 25.192 zločincův. Roku 1892 pohlaví mužského 32.400, ženského 3796, celkem 36.196 zločincův.

25.050 konvertitů získaly misie mezi nekatolíky v Americe v roce. Kardinál Gibbons provázený na své návštěvě apoštolských prahů P. Doylem, mohl sv. Otci sděliti onen potěšující výsledek misií. Na 15.000 misií se konalo z domu jím vedeného ve Washingtonu. Průměrně každá misie získala 4 konvertity krom těch, kteří po čase se vracejí do lůna církve. Za r. 1907 došlo ze všech diecesích zpráv o konversích ve 25.050 případech. Dílo to zajisté požehnané. Sv. Otec Pius X. mluvil s velikým uznáním k P. Doyle.

Protestant o katolickém kněžstvu. Svobodomyslný profesor Dr. Magnus Jocham ve svém životopise zmiňuje se o profesorovi Schubertovi, který nějaký čas přednášel přírodovědu v Erlangenu a pak v Mnichově; byl to věřící učenec, který ač protestant, měl hluboké vědomosti o katolické církvi. S tímto šlechetným protestantem rozmlouval Jocham o volbě povolání a vypráví, jak mu Schubert domlouval, by se stal katolickým knězem a při té příležitosti toto pronesl: »Nemohu si vás jinak mysliti, než duchovním. Jaký to vznešený a plný požehnání stav. Jest toho hoden, by si nechal člověk líbiti zapírání. Hleďte, mnozí přicházejí teprve skrze lásku nevěsty neb manželky k lásce našeho Pána a Boha. Toho však nepotřebuje více. Znáte a milujete našeho společného Spasitele již nyní a naučíte se ho vždy vřeleji milovati. Pak obdržíte jako farář množství dítek i dospělých, jež jako své dítky milovati a k poznání i lásce Pána vésti musíte. Přikvačí-li pak i hodiny pokušení a boje na vás, pomněte, že tyto hodiny i na ženaté přicházejí a že bez boje nedochází se k vítězství.«

Čtyřicetileté jubileum svého trvání oslavil podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského. Pocitujíce svou osamocenost uprostřed společnosti lidské a potřebu podpory, sestoupili se hluchoněmí před 40 lety ve spolek, aby si podali ruce k svépomoci. Sítě zaseté tehdejším katechetou ustavu hluchoněmých K. M. Kmochem a Václavem Vlčkem, učitelem hluchoněmých, padlo v půdu dobrou, takže za dobu 40 let vzrostlo v mohutný strom. Čítalť spolek v posledním správním roce 13 zakládajících členů, 26 přispívajících, 8 činných čestných členů, 2 čestné členy a 223 skutečných členů. Podpory udělil v posledním roce 50 členům obnosem 4916 kor., z fondu jinošského poskytl učňům a dívkám podpory 511 K

77 hal. Jmění čítal 91.349 kor. a ve fondu jinošském 27.501 kor. 94 hal. Aby tedy vzpomněli záslužné práce svých základelů, sešli se hluchoněmí v pražském ústavě pro hluchoněmé na Smíchově, a sešlo se jich přes tři sta. Nejen z Čech, nýbrž i z jiných zemí rakouských a z dálné ciziny přispěchali hosté, aby se soudruhy z Čech těšili se nad výsledkem 40leté práce. Po mši sv., již obětoval za spolek ředitel ústavu a spoluzakladatel spolku msgr. Kmoch, shromáždili se v exhortní síni ústavu k slavnostní valné hromadě. Předseda Jul. Baudisch vylíčil dějiny spolku od počátku a odevzdal jim jejich společné tableau. Po něm pozdravil shromážděné msgr. Kmoch, jenž je zejména vybízel k vděčnosti vůči dobrodincům spolku a k další horlivé činnosti. Řeč jeho byla přijata od přítomných s radostí a nadšením. Zejména cizí hosté byli přímo elektrisováni. Po valné hromadě dali se účastníci slavnosti fotografovati, odpoledne pak sešli se k přátelskému obědu ve dvoraně žofínské, při němž byly proneseny pozdravy od cizích hostí a předčítány četné telegramy. Krásná slavnost byla skončena divadelním představením, jež provedli členové spolku. Při slavnosti bylo pamatováno zemřelých i žijících dobrodinců. Kéž tito jimi zůstanou i nadále a kéž i jiní rozmnoží řady jejich. Sluší podotknouti, že slavnost byla spojena s oslavou panovnického jubilea Jeho Vel. císaře a krále Františka Josefa I., jemuž zaslán holdovací telegram, a že na paměť svého jubilea daroval spolek ústavní kapli krásnou křížovou cestu.

Spolek sv. Josefa ku podpoře kněží-deficientů v Čechách (v Praze-II. na Karlově č. 453.) připomíná některým dosud za druhé pololetí dluhujícím pp. členům povinnost dle § 12. stanov. — Noví členové do stáří 50 let přijímají se s ročním příspěvkem 32, 35 nebo 40 korun, a platí nyní jako první splátku polovinu příspěvku za druhé pololetí a aspoň osminu ingresu. Správa spolková ochotně podá bližší poučení. — Ordinariátní list pražské arcidiecése podávaje v č. 6. výkaz o jmění Spolku sv. Josefa, dodává: »Kněžský spolek sv. Josefa doporučuje se opětně co nejvřeleji důst. duchovenstvu s vyzváním, aby co nejčetněji do spolku vstupovalo.«

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Členem zakl. stal se: Al. Kašpárek, děkan v Čes. Brodě. — Za údy přispívající přistoupili: Jan Staněk, pasíř a ciseleur v Praze, a Karel Záruba, farář v Kralupech n. Vl. — Přispěli: Konvent SS. Dominikánek v Přerově, Fr. Uličný, P. Ant. Rejzek, Jos. Thun, Jak. Sloup. Václ. Müller, Inn. Batrla, Jak. Vymazal, Fr. Jirák, Leop. Toman, Vojt. Souček, Fr. Žůrek, Jan Tkaný, Ign. Kolísek, Jan Vepřek, Jos. Vítek, Jul. Weinlich, Fr. Gajdušek, Dom. Škrda, Dr. K. Kühr, Jos. Krátký, Fr. Pardik, Al. Hekela, Fr. Beránek, L. Holain, Pavel Svatuška, Fr. Okrouhlický, Jan Socha, Jan Krobot, Lud. Hora, Fr. Pazdírek, Jan Krejčí, Jos. Kořínek, Vítězslav Albert. — Z daru nejmenovaného faráře na Moravě obdrželi jsme K 3598 a obnos tento byl 19. září t. r. v Městské spořitelně v Praze na 4% uložen. Na počátku října odeslali jsme ještě dvě knihovny: jednu na Moravu, druhou do Čech a oznamujeme, že r. 1908 již žádná nová knihovna založena nebude. — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II.

Z Tiskové Ligy. Přispěl: P. Gerlak Pospíšil, far. v Orlové v Rakouském Slezsku. — Ze starších členů zapravily vikariáty: Turnovský 50 (100), Poličský 32 (72), Česko-Brodský 22 (66), Libochovický 25 (45), Mnichovický 20 (38) a Slánský 20 (60). — Nové členy, jejich vklady a dary přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 1. října svoji třetí schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol poslední schůze výboru, jenž byl schválen. — Liga jest povděčna tomu, že bylo na posledním sjezdu katol. v Praze poukázáno na její rozsáhlou činnost a že byla oceněna její namahavá práce. — Liga poukazuje na smutný zjev v obecných školách, že pokrokářské učitelstvo zanedbává pěstění církevního zpěvu, a tím se stává, že celé řady žactva v kostele místo zpěvu mlčí. Osnova učebná nařizuje pěstování církevního zpěvu ve školách při různých bohoslužbách církevních, o čemž se mají okr. školní inspektoři při inspekci přesvědčiti. Bude nutno proti tomuto nezákonnému opomenutí služební povinnosti pokrokářského učitelstva vystoupiti. — Vídeňská Liga za vedení jednatele R. Wimmera, kaplana u sv. Štěpána ve Vídni, projevuje ochotu k společně obranné tiskové akci a nabízí naší Lize svoje služby. — Štýrskohradecká T. Liga sprostředkovala naší Lize důležité zjištění pravdy. — Ve schůzi předložen byl italský protikatolický časopis »L'asino«, z kterého vyzírá, že bojuje velice nízkým a mělkým obsahem proti katol. zřízením. Jest s podivením, jak mohou ostatní evropské listy z jeho na první pohled lživého obsahu čerpati a zprávy jako pravdivé přinášeti. — Liga projevuje potěšení své nad tím, že časopis »Sv. Vojtěch« jest roz-

šířen o 4 strany a opatřen větším tiskem. Poukazuje se na jeho bohatý obranný obsah, který všude budí zájem a nepřátele břitce potírá. Kéž všecky výtisky dojdou v lidu rozšíření. — Liga protestuje proti pojmenování časopisů »Sv. Vojtěcha«, »Kříže« a »Marie« na zemské učitelské konferenci delegátem učitelem Petrem »otravnými« a protestuje proti návrhu učitele Vojáčka, aby jejich rozdávání v kostelích bylo zakázáno. Liga poukazuje na to, že ani jediný učitel na zemské konferenci neodsoudil soc. dem. »Jaro«, »Zář«, pokrokářske »Vzdělání lidu«, které se také od dětí čtou a roznášejí. »Sv. Vojtěch« rozdává se v kostele věřícím vůbec, ale nerozdává se ve školách. Jestliže dnes děti docházejí rodičům ke kupci a ke kolportérovi pro „Zář«, »Červánky«, »Právo Lidu«, »Volnou myšlenku«, »Havlíčka« a »Lid«, ač učitelstvo o tom ví, nemůže nikdo brániti, aby nedocházely též pro katol. časopisy. — Liga poukazuje na záplavu nepřátelských kalendářů a vyzývá všecky, by nepodceňovali četby kalendářové po celý rok se nalézající v rukách rodin. Doporučuje k šíření kalendáře družstva Vlast: »Sv. Vojtěch«, „Socialní kalendář« a katolického učitelstva »Štítný«. — Liga zjistila v poslední době několik význačných lží o klášteřích, na př. v Otakaringu ve Vídni, dále o nemocném jedoucím do Lurd atd. a uveřejnila odhalenou pravdu ve vícero katol. listech. Liga doporučuje spisek Rusinova »Křesťanský svět a bojující židovstvo čili Křesťané všech zemí vystřízlivěte«. Po 12 hal. v knihkupectví Franclově. — Jednatel předložil na to rozsáhlou korespondenci, sdělil obsah došlých dopisů a tím byla schůze skončena.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast darovali p. t.: Dr. Jan Nep. Sedlák, gen. vikář arcidiecése pražské 100 K; Dr Jan Marek, prelát u sv. Víta v Praze 79 K; Dr. Al. Frýdek, gen. vikář v Hradci Král. 40 K; po 10 K: Nejmenovaný z Ameriky a Aug. Kleveta, em. farář v Podivíně na Mor.; po 5 K: Lamb. Ludvík, bisk. vikář v Mrákově a Nejmenovaný; Dr. Jos Burian, prelát a kap. děkan na Vyšehradě 3 K; Ferd. Harna, far. ve Chvalkovicích na Mor. 2 K. Jos. Fabian, zám. kaplan ve Volšovech 1 K 12 h. — činí celkem K 255·12. — My všichni věrní členové družstva Vlast tvoříme jakousi literární rodinu, i přispějme všichni dle možnosti, od 10 hal. počínaje, k dílu, jež bude sloužiti blahu těch, co v našich závodech pracují. Ať je toto dílo veliké, svědčící o veliké naší lásce k družstvu Vlast a k jeho pracovním silám; žádáme o dary dobrovolné, nebo nikoho v té věci ani osobně ani písemně za příspěvek žádati nebudeme. — Nové dary přijímá: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesť. výchovy konal dne 20. září v domě družstva Vlast třetí schůzi za předsednictví říd. učitele p. Jos. Kafky. — Jednatel dp. katecheta Ant. Suchoradský četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Předloženy a schváleny byly účty za II. roč. kalendáře »Štítný«. Třetí ročník byl výboru předložen a bylo ustanoveno, že členové Jednoty mají kalendář tento za polovici; venkovští musí ovšem přiložiti 20 hal. na poštovné. Výbor prosí členstvo Jednoty, aby kalendář »Štítný« co nejúsilovněji šířili a doporučovali. — Paedagogický svaz žádá naši Jednotu za dobrozdání, má-li přijímati za členy i jednotlivce. Výbor naší Jednoty po delším rozhovoru se usnesl, doporučiti Svazu, aby toho nečinil, nebo již slovo »svaz« že znamená souhrn paedagogických spolků nebo korporací. Účel Svazu však že může se jasněji praecisovati. — Rokováno bylo o katolických knihovnách pro mládež; definitivní usnesení stane se v budoucí schůzi. — Naše Jednota jest zakl. členem čtyř užitečných spolků. Pokladník se poukazuje, aby každému spolku vyplatil po 10 K čl. vkladu. — Náhradník výboru, typograf p. Jos. Černý, doporučil v »Příteli lidu« delším článkem Obchodní školu čes. katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech. Výbor jemu i »Příteli lidu« za tuto péči o katolický ústav srdečně děkuje. — K návrhu II. místopředsedy, redaktora Tom. Jirouška, zašle se řediteli »Johanea«, dp. Janu Vlkovi, od Jednoty naší blahopřání k 20letému jubileu Johanea, kterážto oslava se koná letos v den sv. Václava v Johaneu. — Výbor v delší debatě rokoval, jak by členstvo Jednoty rozmnožil a vůbec jak by Jednotu zvelebil. Četná usnesení v té příčině vymykají se veřejnosti. V úsilovné této péči bude výbor pokračovati a za tou příčinou bude nyní konati schůze každý měsíc; budoucí schůze bude 25. října t. r. v domě družstva Vlast v 10 hodin dopoledne. Kolekta ve prospěch budoucího paedagogia Školských bratří v Bubenči vynesla K 3·54: člen výboru, učitelka sl. Marie Worlova, přidala k tomu 10 K: dp. Ludvík Čaboun, farář v Roztokách 5 K a nejmenovaný typograf z Vlasti k uctění památky † sazeče Jos. Matheziho 50 hal. — Tím byla schůze skončena. — Jednota čes. katol. učitelstva vydává kalendář »Štítný«, řídí svými redaktory »Vzděl. četbu katol. mládeže« a »Učitelskou přílohu při Vychovateli«, vydala 10 vychovatelských letáků, ročními

subvencemi podporuje Spolek na zaklád. katol. knihoven; z jeho středu povstal Paedagogický svaz, ona hmotně podporuje chudé členy a užitečné spolky, šíří mezi svými členy dobrý tisk — i zasluhuje za to všemožné podpory a spravedlivého uznání. —

Nový akademický titul utvořila Harvardova universita v Gambridge v Americe. Usnesla se, zříditi dvouroční kurs pro bankovnictví a finančnictví, jakož i pro účetnictví, komerční organisaci, dopravnictví, obchodní zákon, pojišťování i národní hospodářství, absolventům bude pak po dvouletých studiích a složených zkouškách udělen titul »mistr obchodu«.

Restaurace »Svaté večeře« od Leonardo de Vinci. »Novoje Vremja« píše: Italské časopisy sdělují zajímavé podrobnosti o opravě slovutné práce Leonarda de Vinci, kteréž se podjal milánský profesor malířství Cavenaghi. Jak známo, obraz Leonardův nacházel se v zuboženém stavu; celý popraskal a barvy v po době jednotlivých prýskanic div že držely ještě na omítce, čemuž nemálo škodila také pavučina, pavouky mezi rozpraskanými místy hojně natkaná. Bylo by stačilo kartáčem obraz vytříť, aby nezůstalo na stěně nic. Práce Cavenaghiho byla dosti obtížná. Zvláštní směsí, kterou sám vynašel, navlhčil skupiny barev a jal se je na stukaturu přilepovat, což se podařilo a »Svatá večeře« objevila se konec konců jakoby znova na stěně rukou velikého umělce vymalována.

Sjednocení církví. Současně na dvou koncích říše, v Praze a v Záhřebě, mluveno o něm. Na sjezdě československých katolíků ve zvláštní schůzi a v Záhřebě na schůzi bohoslovné vědecké organisace chorvatské a slovinské. Tato záhřebská schůze pak jedině k tomu cíli svolána (v neděli 30. srpna), aby probírala otázky o sjednocení Slovanstva ve víře. Zastoupeny byly na ni skoro všecky chorvatské a slovinské diecése a biskupové poslali aspoň své zástupce na sjezd. Z obou národů byli přítomni nejlepší pracovníci slovanští a bohovědci. Byli jak přirozeno skoro všichni kněží. Z Bulharska přítomen byl kapucín, profesor bohosloveckého ústavu plovdivského, P. Jerabov, rozený Bulhar, jenž podával referát o misiích v Bulharsku. Kromě toho řečnili Slovinci dr. Kovačič, dr. Grivec a dr. Gruden a Chorvati dr. Rittig, dr. Marchetti a dr. Jelič. — »Hrvatsko« za té příležitosti zcela správně upozorňuje, že vzájemnost a jednota slovanská trpí nejvíc růzností víry proto, že mnohé národy slovanské svou církevní i národní organisaci stotožňují. Tak na př. Srbi, ale i Bulhaři, stejně Rusi a Poláci. Sjednocení obou církví označilo by se i v těsnější jednotě národů slovanských všemi ostatními směry. -- Z tohoto spojení bohovědných pracovníků jihoslovanských možno se mnoho nadíti.

Španělský katolický tisk. V Saragosse sešel se druhý kongres španělského katolického tisku. Velezajímavou a praktickou řečí zahájil kongres saragosský arcibiskup: »Je mnoho bohatých katolíků — pravil arcibiskup — kteří svými penězi staví kostely, kupují neb darují pozemky pro kláštery, přispívají na okrášlení poutních míst. To jsou ovšem krásné a zasloužilé činy; avšak různé události mohou díla ta zničiti, plody dobrého listu však jsou nezničitelny. Nebylo by tedy lépe, zakládati dobré katolické listy většího slohu, které by v pravdě zájmy katolického lidu zastupovaly? Žijeme v době, ve které je přímo povinností, vší silou a všemi hmotnými prostředky podporovati katolický tisk. Noviny jsou rychlým dělostřelectvem v boji, a žurnalisté jsou vojáci víry, kteří každodenně pérem v ruce chrání církev.« — Krásná tato řeč přijata byla s nadšenou pochvalou.

IV. dolnorakouský katolický sjezd. Při zahájení sjezdu byl zvolen za předsedu jednohlasně hr. Walterskirchen, který měl pak k ú astníkům vřelou řeč. Na sjezdu zastoupeny byly diecese: vídeňská, sv. hypolitská, linecká, brněnská, lublaňská atd. Dále zastoupeny všechny katolické zemské spolky a organisace dolnorakouské. Sjezd zaslal holdovací telegram papeži a císaři. Prvního dne konala se schůze delegátů nepolitických organisací. Jednalo se o otázce: 1. Provedení organisace všech katolíků v diecesi v ohledu náboženském, socialním, hospodářském a charitativním. 2. O ochraně katol. náboženství a obraně proti snahám nepřátelským. 3. O podporování katolického tisku a o provádění usnesení katolických sjezdů a delegátů. Diecesanské výbory mají utvořiti v každé diecesi dekanátní organisace. O organisaci referovali posl. Wolny a posl. Kemetter. Potom schválena resoluce: IV. katolický sjezd dolnorakouský přimlouvá se co nejrozhodněji za provedení organisace katolických žen v Dolních Rakousích a vyzývá ženy i muže, zejména pak duchovenstvo, by tuto organisaci podporovali. Přeje si, by tyto organisace byly náležitě vybudovány a aby se zabývaly všemi otázkami, jež se týkají postavení žen. Zejména doporučují jim péči o ženskou mládež. Večer

konala se slavnostní schůze, která byla hojně navštívena. V pondělí byla slavná mše sv. za zemřelé účastníky katolických sjezdů. Na to zahájily svou práci sekce.

Eucharistický sjezd v Londýně. Zcela dle programu slavným způsobem zahájen byl v Londýně sjezd eucharistický v katolické kathedrále westminsterské. Zahajovací schůze súčastnilo se 8 kardinálů s papežským legátem Vanutellim v čele a kromě toho asi 6 tisíc věřících, mezi nimi biskupové, preláti, jiné duchovenstvo atd. Kathedrála naplněna byla až do posledního místečka. Kardinál Vanutelli měl po přečtení papežského breve, jímž byl jmenován legátem, jako předseda sjezdu zahajovací řeč v jazyku latinském. Jeho pozoruhodnými vývody zabývaly se pak všechny ranní listy londýnské, z nichž mnohé spatřovaly v řeči jeho provokaci Anglie, ačkoliv mluvil papežský legát dosti lichotivě o národu anglickém, který jest většinou víry jiné, ale přece přiznává svobodu vyznání a slova. Kardinál zmínil se též pochvalně o anglickém králi, ale protestanté jsou přes to popuzeni, poněvadž kardinál vyslovil naději, že se v době nedaleké vrátí Angličané do lůna katolické církve. Tuto naději také vyslovil katolický arcibiskup westminsterský dr. Bourne, který papežského legáta vítal jménem své diecése. V pátek a sobotu čteno bylo v celku v kathedrále vestminsterské 380 mší svatých. Skoro všichni přítomní biskupové, arcibiskupové a kardinálové v počtu 94 celebrovali. Práce sekcí skončeny byly v sobotu o 3. hodině odpol. Na to byla o 7. hod. večer druhá valná hromada v Albert Hallu za předsednictví kardinála Vanutelliho. Nedělní slavnostní průvod, jehož průběh byl přes všechny hrozby protestantů klidný, byl jedním z nejvelkolepějších veřejných projevů církevních, které kdy vůbec v křesťanských zemích se konaly. Cesta ulicemi okolo kathedrály, kterou průvod konal, jest asi anglickou míli dlouhá. Špalír tvořily deputace všech katolických farností londýnských a sousedních měst. Vzduchem třepotaly se a vlály prapory deputací, spolků a kongregací. Počet účastníků průvodu možno při nejmenším odhadnouti na 150.000 osob. Stáli po obou stranách ulic, jimiž průvod se bral. V čele průvodu kráčel msgr. Jiří Wallis, jenž byl také organisatorem tohoto ojedinělého epochálního procesí. Za ním kráčel zpěvácký sbor kathedrály čítající 500 osob za zpěvu písní. Pak následovala kapitola kathedrály a subdiákon s křížem v kruhu mužů, kteří nesli rovněž kříže. Za těmito následovali kanovníci a ostatní klerus z Westminsteru. Pak nesen baldachin členy horní sněmovny a pod ním kráčel papežský legát kardinál Vanutelli. Jemu připojovali se ostatní kardinálové a arcibiskup westminsterský dr. Bourne, jakož i ostatní duchovní hodnostáři a papežští komoří. Průvod končil řadou generálů a provinciálů různých řádů, představených církevních kongregací a zástupců biskupů, kteří sjezdu se nesúčastnili. Když tento průvod duchovenstva přešel, srazily se deputace, jež tvořily špalír, v osmistup a připojily se k procesí. Věřící shromáždili se, když průvod zabočil zpět ke kathedrále, na náměstí před kathedrálou, papežský legát objevil se na balkoně před velkým portálem a udělil jim sv. požehnání. Pohled na desetitisíce klečícího lidu byl nevylíčitelný, zvláště kdy klečeli na půdě, v srdci anglikánského království, které svou půdu pro vzrůst protestantismu vlažilo krví katolických vyznavačů, kněží i laiků. A po utrpeních a po staletích zachvěla se země opět pod kročeji tisíců věrných katolíků a hlahol zvonů westminsterských hlásal Londýnu, že pravda může býti pošlapána, ale nikdy ušlapána. »Brány pekelné nepřemohou jí.« — V pátek odpoledne otevřely se nádherné síně paláce vévody z Norfolku účastníkům eucharistického sjezdu. Více než 3000 osob bylo vévodou pohostěno. V uvítacím proslovu pravil vévoda ke kardinálu legátu Vanutellimu: »Jsem šťasten, že mohu přijati Vaši Eminenci ve svém domě. Návštěva Vaší Eminence v Londýně zůstane pro londýnské katolíky nezapomenutelnou«. V pátek večer přijal kardinál Vanutelli ve skvostně vyzdobených místnostech Albert Hallu 8000 účastníků sjezdu. Přišlo jich však na 16.000. Jen účastníci, kteří měli vstupenku, byli vpuštěni. Uprostřed sálu postavena byla tribuna, na níž obklopen jinými kardinály seděl papežský legát. Na dané znamení defilovalo na 12.000 účastníků před vysokým církevním hodnostářem. Pánové i dámy byli v největším gala. Vůbec lze o slavnostech sjezdových říci, že čím více proti nim protestanté štvali, tím lépe se zdařily. Katolicismus dokázal, že v Anglii přes všechny bouře, které na něm rvaly, má zapuštěny hluboké kořeny. A možná není dalekou doba, o níž zmínil se v zahajovací řeči papežský legát, že Anglie brzy celá opět vrátí se do lůna církve Kristovy.

Socialní týden holandských katolíků. Svého času zmínili jsme se krátce o tak zvaných socialních týdnech v Holandsku, jež jsou praktickou náhradou za katolické sjezdy. Tvůrcem těchto socialních týdnů je veliký socialní politik, kněz, básník a učenec dr. Schaepman, právem Windhorstem Holandska nazvaný. Tato

ideální bystrá hlava dobře věděla, že holanským katolikům je zapotřebí vyškolenosti v socialních a časových otázkách. Jeho přičiněním založen spolek »Vereeniging tot bevorderind der Katholieke Sociale Actie in Nederland«, jehož centrálka je v Lejdě. Roku 1906 byl konán první socialní týden, pak roku 1907 druhý a letos třetí od 6. až do 13. m. m. v Rotterdamě. Socialní týden podobá se asi našim kursům, kde vyučována je, přibližně řečeno, theorie socialní praxe. Vynikající socialní politikové přednášejí zde o národním hospodářství, o zdravotnictví, o zájmech středního a dělného stavu. Denně jsou stanoveny tři schůze. Mezi posluchačstvem pozorovati bylo více státníků, členů obecních výborů atd. I nekatolický tisk vyslovil se pochvalně o těchto socialních týdnech.

Katolické paedagogium v Olomouci zamýšlí založiti Matice Cyrillo-Methodějská tamtéž. Právě se dovídáme, že majetek této Matice dosahuje prvních 100.000 kor. P. František Horák, kaplan hukvaldsky, věnoval Matici 21.000 kor. z dědictví po svém otci, učiteli. Tím se stal největším dobrodincem Matice a celého katolického lidu na Moravě.

Socialistické hospodářství v Albi. Výstražný a poučný pohled do budoucnosti socialistického státu, v němž všecko bude společné a všichni rovni, jak socialističtí agitátoři na schůzích a v novinách malují, poskytuje dělnická sklárna v Albi, hlavním městě departementu tarnského, kde propukla r. 1895 velká stávka dělnická. Byla to hotová revoluce. Tehdy vznikla myšlenka založit velké dělnické sklárny. Dobročinná dáma Dembourgová darovala k tomuto účelu 100.000 franků, jež odevzdány byly vůdci socialních demokratů Jaurèsovi. Jaurès jal se horlivě agitovat pro založení dělnických skláren, organisace socialistické skládaly příspěvky a dary, až závodní kapitál vzrostl na 500.000 franků. Začalo se pracovat a pro sklárny dělnické dělala se všude barnumská reklama. Zatím minulo deset let, ale naděje v socialistické hospodářství nadarmo zklamaly. Noviny, které socialistický podnik zprvu tolik velebily, rozpačitě mlčí. Nejde to. 17. května letošího roku konala se valná hromada dělnických skláren v Albi, na níž se mělo jednat o radikálním rozhodnutí stran dělnických skláren. V čem však záleží radikální rozhodnutí, o tom opatrně mlčí i Jaurésův list »Humanité«. Ale šídlo v pytli se neutají. Vyšla z nespokojeného dělnictva dělnických skláren informační brožura, jež poměry v dělnických sklárnách líčí velice neutěšenými barvami. Naděje jsou zklamány, jak vidno ze zprávy třech delegátů zvolených valnou hromadou 1907 na vyšetření hmotných i mravních poměrů v dělnické sklárně v Albi. Ve zprávě se praví, že dochází tam ku »svévolným stávkám,« zlomyslné škody jsou tam stálým zjevem, smýšlení dělnictva je odstrašující, dělníci nemají proletářského svědomí, správa skláren nemá vážnosti a způsobilosti, vydání úžasně roste do závratné výše! Jak asi nazvali by zmínění delegáti jednání lidí bez kázně a svědomí, kteří chtějí mzdy, jichž nevydělají, kdyby sám nebyl jejich kamarádem? Případ z Albi je velmi karakteristickým obrázkem pro socialistické malování strak na vrbách s jejich státem budoucnosti. Kdo chce se dožít takových konců, jak socialistická sklárna v Albi, ať jen věří socialistickým agitátorům!

»**Mládenec**«, týdeník hájící zájmů »svobodných mužů«, mohl by se také nazývat listem pro potupování víry a ostouzení kněžstva. To dovedou »Červánky«, »Rašple«, »Kacířské epištoly«, ještě lépe a pikantněji; »Mládenec« by se jim nemusil plést do řemesla. V čís 19. (II. roč.) bez udání jmen přináší »Kapitola ze života« o »čistotném velebníku«, který mívá rozhorčená kázání o úpadku mravnosti. Zná-li mládenec kněze špatného, ať ho plným jménem postaví na pranýř, ale ať nemluví s hanebným úmyslem všeobecně. Takovou »kapitolu ze života« mohl bych napsat o kterémkoli čtenáři »Mládence«; nevím, jak by se mohla redakce tohoto listu proti tomu bránit. Řekla by nejspíš, že takové jednání (podezřívat celou vrstvu lidí) je darebácké. Fiat applicatio.

Po bitvě na Bílé Hoře. Časopis »Zvon« str. 708 píše: »Magistrát v Horažďovicích hájí české řeči. Hájil jí, a to v době úpadku. »Dne 14 m. máje L. P. 1658 Jan Hlaváček a Václav Eliáš, vstoupivše v místo radní s Šimonem Lerchem, podavši spisu německého před magistrát, takový jest mu (Lerchovi) zase navrácen, aby jej sobě dal česko přepsati a znovu podruhý podali.“ — Z toho viděti, že němčina ani po změnách bělohorských nebyla tak tuze rovnoprávnou s našim rodným jazykem. Z archivu horažď. St. Vydra«. — Z toho seznáváme, že by bylo dobře takovéto drobnůstky sbírati, aby se historické pravdě pomohlo na světlo a staré báchorky a lži byly odkryty a pokárány.

O správném nazírání historickém velmi pěkně promlouvá P. Ant. Rejzek T. J. ve spise Bohuslav Balbín str. 284 a násl. Píše také mimo jiné: »Výpis dějin národu křesťanského, má-li býti opravdový a nikoli povrchní neb i ne-

pravdivý a strannický, musí podati smýšlení lidu samého, ne toliko smýšlení spisovatelovo a jeho stoupenců. V historii jde o pravdu, které hledíme najíti, poznati a vyznati. Patrný jest tedy úkol historika, jenž nemůže býti jiný nežli: kritické studium pravých pramenů, nestranné jich pojímání, věcné podání a postavení pravdy do plného světla. Kde tudíž vše přebarveno nekritickým odporem proti všemu, co jest katolické, strannickým pojímáním, subjektivním podáním a líčením všeho ne se stanoviska jednajících osob a pravdy, nýbrž se stanoviska vlastní předpojatosti, tam arciť vzniká historický román, ne-li historický pamflet, ale nikoli kniha dějin.« — Bohužel touto strannickostí nepříznivých a tendenčních historiků právě my katolíci nejvíce trpíme. Dříve platilo to za stanovisko »liberální — svobodomyslné« hodně křivě vylíčit dobu husitskou a bělohorskou v neprospěch katolíků, dnes je to přímá již nenávist ke katolíkům, která překrucuje a strannicky líčí snahy a práce katolíků. U nás smutně v této příčině jsou známi francouzský protestant Denis a jeho český překladatel prof. Vančura. Úsudky našich historiků Tomka, Rezka, Wintra (tedy mužů liberálních a dobrých znatelů dějin českých) jsou zatlačeny a umlčeny a česká veřejnost krmí se cizím a protestantským duchem Denisa-Vančury. Předešli nás a přišli s náležitou reklamou a dá to zase mnoho práce, než nestranná historická pravda zvítězí.

Nelze souhlasiti. Ve zprávě o bohosloveckém sjezdě na Velehradě (Nový Věk č. 48) se také praví: »Ostré slovo padlo z úst dra Nábělka proti byzantinismu V proudu řeči přišel na schůze a sjezdy katolické. Vzpomněl, jak se všichni plazí (jeho vlastní slova!), když sem zavítá nějaký vysoký hodnostář, biskup nebo arcibiskup. Prohlašuje to za ohavné a zavržitelné. Biskup má státi vlastně v čele z povinnosti, on má býti svolavatelem, on by měl býti při takových příležitostech prvním pracovníkem. A tudíž, přijde-li na sjezd nebo na schůzi, neprokazuje tím nikomu žádnou milost. Slušná přiměřená pocta je na místě, ale ne podlézavost a plazení se! —« P. dra Nábělka vážíme si jako vědeckého pracovníka a uvědomělého katolíka, ale mínění právě uvedeného souhlasiti nemůžeme. My bychom raději viděli, aby pořádání schůzí a sjezdů bylo v rukou vynikajících lidí naší strany a biskup aby pouze dával souhlas a sankci jednání. Kde je biskup tak schopný a agilní, že chce vésti všelikou akci sám, budiž, ale za povinnost bychom to neukládali, už i z té příčiny, že nepřátelský tisk vrhne se vždy na osobu úřadem vynikající. Naše hnutí musí vycházet z řad katolických, z přesvědčení, a nesmí býti komandováno. — Také výraz »plazení« se nám nelíbí. Komu čest, tomu čest. Ta úcta ostatně nepatří osobě, nýbrž úřadu hodnostářově a jako representantu naší myšlenky. Někomu je »přiměřená pocta« už podlézavostí. Podlézavost vychází z prospěchářství, ale na sjezdech vítají biskupa nadšeně lidé, kteří od něho snad ničeho nežádají. Správně prokazovati lidem poctu je těžko; často chudý dělník je více cti hoden, než vysoký hodnostář světský nebo duchovní, ale ustálené formy v projevování úcty je slušno zachovávati.

Pokrokářské učitelstvo a kněžstvo. Je všeobecně známo, že svého času bývalá Jednota českého katol. duchovenstva podala přípis Zemské Jednotě českého učitelstva na smírné spolužití důležitých těchto činitelů v malém našem národě. V pýše nezvyklé nejen že Jednota učitelstva neodpověděla, ale svými časopisy štvala a tupila kněžstvo dále. Znám je alespoň širší veřejnosti pamflet tupící kněžstvo české způsobem neslýchaným při sjezdu učitelstva. Ve lžech na kněžstvo zaujímá vůbec učitelské časopisectvo přední místo. Zhanobit kněze dovedou, poctivě odvolat, toho nedokáží, jak svědčí příklady s knězem Rivou a Sieprawskim. Nejnověji se pánové vyznamenali v zemské své konferenci. Ústy delegáta pana Jar. Petra žádají za odstranění hanobících (?!) listů »sv. Vojtěcha«, »Kříže« a »Marie«. Ptáme se pana učitele Petra: »Četl jste, pane vychovateli mládeže, alespoň některý z uvedených časopisů, kde se navádí k víře, zbožnému životu, lásce k vlasti, lidstvu a mocnáři? A pakli jste nečetl, jak jste mohl prohlásiti veřejně listy ty za hanobící? Ne listy naše, ale vaše jsou hanobící! Jen si přečtěte kterékoli číslo vašeho orgánu, najdete příkladů dosti, ale v listech vámi jako hanobících naznačených je toliko ušlechtilejší tendence, které požívavý svět pokrokářský znáti nechce. Vrcholu však dosáhl delegát učitel Vojáček, vrcholu, řekněme, při nejmenším – opovážlivosti: Dovolával se totiž týž pan učitel úřadů, aby rozdávání »Sv. Vojtěcha« »Kříže« a »Marie« dětem bylo kněžstvu v kostele zakázáno. Mlčíme o tom horečném rozšiřování tisku nevěreckého pokrokářským učitelstvem ve škole (nedávno byl jeden případ před soudem), ale ptáme se, jak mohl předsedající vládní komisař dovoliti, aby učitelstvo poroučelo kněžstvu i v kostele? Což nebylo rozdávání »Sv. Vojtěcha« v kostele c. k. místodržitelstvím povoleno?

Prosba!

Mějte slitování! Na Král. Vinohradech u Prahy jest dobročinný ústav »Útulek sv. Josefa« pro opuštěné ditky. Letos dokončuje desítiletou činnost. Co tu sirot českých nalezlo již blaženého útulku a pečlivého ošetření! Kaplánek dp. Antonín Hoffmann vede po celou řadu let správu ústavu a vydržuje ústav toliko z milodarů křesťanské almužny, kterou děsným přičiněním — haléř k haléři — po deset let již shánětí musí. Tento kněz odhodlal se na oslavu panovnického jubilea doplniti počet chovanců na 100, ale sotva se tak stalo, přivedeno mu nových pět sirotků z prostředí tak úpěnlivé bídy, že nebylo lze jich odmítnouti. Má tedy 105 chovanců. Co tu potřebí krajíčků chleba, šatu a obuvi! Dluh na domě obnáší také ještě 33.000 korun. A přece ke cti křesťansky cítících duší nutno doznati, že jejich milosrdná láska pomohla mu až dosavad stále všechny ty chovance uživiti. »Útulek sv. Josefa« jest pomník té milosrdné lásky a ukazuje světu, co dokáže bez hluku nezištná láska dobrých křesťanů! A té milosrdné lásky se znova dovolává kaplan Hoffmann se svými 105 dětičkami. Mějte slitování! V roce jubilejním, kdy nejjasnější, šlechetný mocnář náš nabádá k akci »Pro dítě«, nezapomeňme my katolíci na katolický ústav »Útulek sv. Josefa!« Katoličtí mužové nechť učiní ve schůzích, při zábavách a přednáškách, bálech, svatbách maličké sbírky pro české sirotky v »Útulku«. Ženy pak a dívky katolické zavděčí se ústavu, ušijí-li pro sirotky »Útulku sv. Josefa«, košilečku, sukénku, kalhoty, šatečky v různých velikostech pro děti od 6—14 let. Též ovoce a potraviny s vděkem jsou vítány. — »Útulek sv. Josefa« vydal též šestý ročník velkého kalendáře »Svatý Josef«, který se těší veliké oblibě. Jest nejobsáhlejší ze všech vyšlých kalendářů, má 176 stran textu, 13 překrásných povídek z péra známých spisovatelů Baara, Grossmannové-Brodské, Pittnerové, Špačka, Mellanové, Žáka, Andrlíka aj., kromě toho básně a něžné illustrace. Dle jednomyslného soudu duchovenstva zaujímá kalendář tento místo nejpřednější. Životopis lidumila P. Ludvíka z Casorie a životopis P. Mathewa, irského apoštola proti alkoholu, jsou samy o sobě již tak cenné, že stojí za 1 korunu, za kterou se kalendář prodává a hodí se výborně jako text spolkové přednášky. Odběratelé obdrží tedy nejen za korunu literárně cenou knihu o 176 stranách, ale obětují spolu tuto korunku jako almužnu na chléb sirotkům. Kromě toho obdrží každý odběratel dle libosti jeden z následujících krásných barvotiskových obrazů: Panna Maria, dobrá pastýřka, — Sv. Josef, — Sv. Alois, — Sv. František káže ptáčkům — aneb čtrnáct svatých pomocníků. Kdo objedná 10 exemplářů, obdrží jedenáctý zdarma. Kalendáře těšily se loňského roku takové oblibě, že byly úplně rozebrány a nebylo lze později došlým objednávkám vyhověti, proto dal jich letos »Útulek« tisknouti o 5000 kusů více. Proto volá po šlechetných pomocnících a apoštolech dobrého tisku, kteří by pomohli ústavu kalendář — hlavní to zdroj jeho chleba — ochotně rozprodati. Kdo si kalendář jen přečte, nemáme pochybnosti, že v nejbližší schůzi svým přátelům co nejvřeleji ho doporučí. Objednati lze též zasláním obnosu 1 koruny v poštovních známkách. Ukažte, co dovedou křesťanské duše milosrdnou láskou nadchnuté, neopouštějte sirotků, ale pomozte v roce jubilejním postaviti »Útulek sv. Josefa« na pevný základ, to bude dárek za jeho desetiletou, namáhavou práci! Adresa: »Útulek sv. Josefa — Král. Vinohrady.« — Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou.

* * *

Našim stoupencům. Dle usnesení výboru družstva Vlast bylo uloženo podepsané administraci, aby hleděla získati pro »Naše Listy« co nejvíce inserátu a tím aby nahradila ztrátu, kterou máme z toho, že je pražským a okolním katotolickým organisacím dáváme v ceně značně snížené. I prosíme uctivě své stoupence:

a) kupujte u těch, co u nás inserují a povzbuzujte jiné, u nichž kupujete, aby v „Našich Listech« inserovali;

b) sdělte nám adresy firem, obchodníků, živnostníků a řemeslníků, o nichž by se dalo souditi, že by v katolickém týdenníku inserovali.

I my 1. říjnem počínaje zahajujeme agitaci, doufajíce, že za pomoci a součinnosti svých přátel a stoupenců žádoucího cíle se nemine.

V Praze, dne 1. října 1908, čp. 570-II.

Administrace družstva Vlast.

ROČNÍK XXV. LISTOPAD 1908. ČÍSLO 2.

VLAST

Německo-Brodské gymnasium.

Píše P. SAL. ROUBÍČEK, opat.

(Dokončení.)

Mnozí kněží praemonstráti byli vynikajícími profesory na ústavu Německo-brodském, což na vyšších místech uznáváno tím, že se někteří z nich stali praefekty i na jiných gymnasiích; tak Arnošt Sedláček byl praefektem v Písku, Bedřich Sokol praefektem v Hradci Král., Ambrož Špalek praefektem gymnasia ve Znojmě; Adolf Špaček stal se profesorem na vyšším učelišti vojenském v Senji v Chorvátsku.

Vyučování a vychovávání studentstva knězi praemonstráty neslo se rozumně, pokrokově, ne pedantsky ani zpátečnicky. — Mnozí ze studentstva Něm. Brodského, kteří se domohli v životě svém vynikajícího postavení, s radostí a tklivou vděčností vzpomínají dob, kdy na gymnasiu působili ředitel Karel Šindelář, Norbert Sychrava (později opat Želivský 1857—1890), miláček studentstva Ferdinand Bursík, později rovněž opat Želivský (1890—1903), katecheta Bohuslav Wolf, Dr. Eugen Kadeřávek, který od r. 1872 byl profesorem na českém gymnasiu v Olomouci a od r. 1890 profesorem na české theologické fakultě v Praze; a v novější době, kdy ředitelem byl Fulgent Ledvinka a profesory Heřman Kratochvíl, Augustin Dufek a katechetou Julius Křepinský. Jaký poměr byl tehdy mezi učiteli gymnasialními a žákovstvem, vyličuje tehdejší žák Ladislav Quis, básník a spisovatel, ve své knize »Vzpomínek«, vydané r. 1902.

Píše v ní: R. 1862 přivezla mne matka po sv. Václavě do (Něm. Brodu) tohoto tichého, v té době ještě nižádnou drahou s ostatním světem spojeného města. — Gymnasium Německobrodské bylo tehda jen nižší a bylo ve správě Želivských praemonstrátů. Ředitelem jeho byl P. Karel Šindelář, někdejší učitel Havlíčkův. V kvartě, do níž jsem vstoupil, vyučoval kromě něho ještě P. Ferdinand Bursík, nynější opat Želivský, P. Bohuslav Wolf a P. Lukáš Bazoni. Byli to učitelé řeholníci, ale budiž dle pravdy řečeno již zde, že svěřené jim mladé duše nevedli ke tmářství, k pobožnůstkářství, k růženečkování a k fanatismu náboženskému. Nikoliv! To byli ctihodní mužové, láskyplní učitelé

a poctiví vlastenci, kteří dle sil svých učitelský svůj úřad vykonávali svědomitě, ale nikoli netísnili a nepotlačovali jarou mysl mládeže. Jsem jim mnohým povinen a rád i vděčně vždy vzpomínám na ten rok, který jsem prožil pod jejich v pravdě otcovským vedením. Nebyli nám cizí, nedostupní, byli to v pravdě upřímní naši starší přátelé a rádi sdíleli s námi radost i žalost. Budiž jim za to dík!

Gymnasium bylo v přízemí budovy na pražském předměstí, která obecně »klášter« byla nazývána; v prvním poschodí byly byty kněží profesorů. Vedle ústavu byl klášterní kostel, za oběma pak rozsáhlá zahrada. Byl to skutečný klášter s temnými ambity, jež byly ověšeny starými, začernalými obrazy svatých, s kvadraturou a různými temnými kouty. Naše třída, nad níž visela tabulka se starodávným nápisem Syntaxis — tak jako nad ostatními třídami byly nápisy: Parva, Principie, Grammatika — byla nevelká, ale vysoce klenutá, ne příliš světlá síň s vysoko položenými a hustě zamřížovanými dvěma okny.

V třídě bylo nás asi šestadvacet; vyučování bylo ještě z části německé, ale jen tolik, na kolik toho vyžadovaly německé učebnice; bylať většině žáků ta cizí řeč tuze málo bližná. Nezakládal jsem si příliš na svých vědomostech ve školních předmětech, ty byly v mnohém ohledu bohužel dosti chatrné, ale domýšlel jsem se v první době nemálo o sobě, že přicházím z akademického gymnasia. Však již záhy poznal jsem s ustrnutím, že většina mých spolužáků v jednom předmětu — a to pro mne v tom nejdůležitějším — v mateřském jazyku byla daleko přede mnou. A já psal přece již verše. Smutnou pravdu tu odhalil mi nemilosrdně náš učitel češtiny P. Ferdinand, když mi přinesl první mou domácí úlohu, pojednávající o slavnosti dušiček na hřbitově Brodském a já nahlédnuv do ní, spatřil s hrůzou, že je tam snad více křížů nežli na onom svatém poli. Byl jsem zahanben, ale zároveň s poznáním vznikl ve mně pevný úmysl dohoniti, co jsem zameškal a vlídná slova dobrého učitele úmysl ten ve mně upevnila. Bylo to někdy v dubnu r. 1863, kdy mne napadlo urobiti domácí úlohu — vzory to rozličných řečnických figur — ve verších. To bylo poprvé, kdy jsem se svým »uměním« vystoupil jaksi na veřejnost, neboť dosud jsem své výrobky tohoto druhu před každým, vyjímaje pražského někdy spolužáka Roztočila, pečlivě tajil. P. Ferdinand napsal mi místo klasifikace pod tuto práci slova evangelisty Matouše: »Qui apponit manum suam ad aratrum et respicit retro, non aptus est regno coelorum.« Na slova ta nezapomenul jsem a nezapomenu nikdy; byla mi v pravdě prvním mocnějším podnětem. (Ladislav Quis: »Kniha vzpomínek«, str. 138, 140, 141, 147.)

Oběti, které klášter Želiv od r. 1807 a město Něm. Brod od r. 1865 na vydržování úplného vyššího a realného gymnasia přinášely, rostly stále s požadavky novějšího vyučování, i vyrostly tak, že oběma vydržovatelům byly takřka nesnesitelnými. V tísni té znovu a znovu žádali o převzetí do státní správy. Žádosti té konečně vyhověno za ministerstva Taaffeova r. 1885; smlouva

mezi c. k. ministerstvem kultu a vyučování a mezi klášterem Želivem podepsána 9. listopadu 1899. Profesoři i světští i řeholní přijati z dřívějšího gymnasia řeholního a obecního na gymnasium státní. Z praemonstrátů působili tehdy jen čtyři profesoři: Fulgent Ledvinka jako ředitel do r. 1887, pak přeložen na akademické gymnasium do Prahy, Heřman Kratochvíl, jako profesor klasické filologie († v Želivě r. 1907), Julius Křepinský, katecheta, přešel jako takový r. 1891 na gymnasium Klatovské a Augustin Dufek, profesor fisiky a mathematiky, který letos doslouživ ve staré budově při přestěhování ústavu do budovy nové odejde do výslužby a tak dlouhou řadu učitelů a profesorů praemonstrátů kanonie Želivské, působivších na gymnasiu Německo-brodském po plných 100 let, čestně uzavře.

Nedostávající se počet profesorů, který klášter zavázal se na gymnasium dozazovati, následkem nedostatku členů ve své řeholi doplňoval v poslední době před převzetím do státní správy profesory světskými, které ovšem ze svých příjmů platil.

Od r. 1887 má gymnasium za ředitele světské pány profesory, napřed p. Jos. Končinckého, nyní p. Jana Šteflíčka.

Počátkem školního roku 1908 vešel ústav do nových moderních místností, do budovy, která jest nedaleko kláštera vystavěna; gymnasiálním kostelem zůstane starý klášterní kostel, zasvěcený sv. rodině Nazaretské, který v posledních letech dobrovolnými sbírkami se slušně uvnitř upravil.

Za celou tu dobu, co gymnasium v Německém Brodě trvá (1735—1778, pak 1807—1908), za bezmála celých 150 let, vyšlo z něho žáků na tisíce a mnohých jména stkví se v řadě jmen nejvyšších hodnostářů církevních: arcibiskup Chlumčanský (studoval zde v r. 1762—1764), Jirsík Jan Val., biskup Budějovický (r. 1809—1811), opat Sekoušek (1808—1811), opat Sychrava (1817—1821), prelát dr. Kryštůfek (1855—1858), kanovník dr. Antonín Brychta (1852—1854), kanovník metropolitní dr. Karel Schuster (1879—1882) a jiní; v řadách vynikajících míst politických (ministr Komrs, odborný přednosta ministerstva vnitra baron Breiský), v řadách výtečných právníků, soudců, věhlasných lékařů, vynikajících profesorů a na slovo vzatých umělců — a co nejvíce na váhu padá, byli a jsou to žáci svého původu dobře si vědomí a vlastenci neohrožení.

S pietou a chloubou vzpomíná ústav na žáky své, na patriarchu slavistiky Jos. Dobrovského (studoval zde r. 1764—1767), na neohroženého vlastence a publicistu Karla Havlíčka-Borovského (1833—1838), na učence, profesora a poslance Václava Zeleného z Borové (r. 1838—1843), mistra Bedřicha Smetanu (1837—1840), znamenitého meteorologa Václava Zengera (1841—1843), básníka Ladislava Quise (1862—1863) a mnohé a mnohé jiné, kteří na ústavě gymnasia klášterního napájeli ducha z bohaté studnice věd a čerpali lásku k národu a vlasti, aby ať ve veřejnosti ať v soukromí nejen po kraji našem, nýbrž po širých

vlastech česko-moravských šířili ducha pravé vzdělanosti, zbožnosti a mravnosti.«

To jest si jen přáti a k tomu kéž Bůh dobrotivý svého požehnání dá, aby z ústavu nového, moderně zařízeného, vycházeli v budoucích létech mužové v každém ohledu celí, v mravním uspořádání i náboženském neohrožení, kteří by čestnou pověst jeho dosavádní i v dobách budoucích zachovali a zabezpečili.

O čest a miłost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

Mikuláš Dačický z Heslova.
Martin Kochan, bakalář.
Šimon Ptochaeus Lomnický, později zván z Budče.
Mikuláš Vodňanský z Čažárova od Zlaté Husy, J. M. C. rychtář a poručník sirotčí panny Elžky Mládkovy.
Vilém z Rožmberka, nejvyšší purkrabí pražský.
Jáchym Novohradský z Kolovrat, purkrabí karlštejnský.
Magister Michael Polymathes Tejfl Cichoreus, alchumista.
Vávra, havéř.
Agnéžka od Zlaté Husy, manželka pana Vodňanského.
Elžka, dcera nebožce Jiřího Mládka.
Zuzana, dcera Jana Veverina Píseckého.
Justina, dcerka Vodňanského.
Krčemná společnost »U Bakalářů«.

Družina Rožmberkova; družina Kolovratova; přátelé Dačického; páni šepmistři; páni hosté a jich fraucimor na rathouze; mumrej scholárů; pachole rožmberské; Agnéžka Vážná, šenkéřka »U Bakalářů« a jinde jiné slouhy.

Na Horách Kutných u vigilii a v den památky sv. Ondřeje l. P. 1585.

Dějství prvé.

Tu, kdež slove »před zlatým pokojem« na paláce domu rychtáře J. M. C.: do velkého mazhauzu o mohutném krbu na pozadí vedou z prava dvéře z hlavního schodiště, z leva od kancelářky páně; v levo vedle krbu dvéře do zlatého pokoje, v pravo do chodby na zadní schodiště. V levé straně mezi kancelářkou a pozadím jest veliké okno do zahrad. S táflovaného stropu visí mnohoramenný svícen o rozžatých svíčkách paruňkových. Před krbem stojan železný, na který později k lití olova zatknou louč — jest svatvečer svato-ondřejský. Na římse krbu stojí květináč se zasazenou větvičkou třešňovou. Stůl.

Výjev prvý.

Rychtář Mikuláš Vodňanský; alchumista Michael Tejfl; paní Agnéžka od Zlaté Husy, a panny Zuzana, Alžběta, Justina dítě.

Alchumista (stoje již u dveří, vedoucích ven na hlavní schodiště.)
Ještě jednou prosím na odchodu,
Milosti, ctný pane rychtáři.

Paní Agnéžka: Lákáš tučnou rybu do nevodu,
mistře alchumisto, rybáři!

Vodňanský: Pan purkrabí Vilém z Rožmberka
přijel zkoumat horských oficírů
činnost jalovou; tu — na mou víru! —
průby tohoto kéž vidí kverka.
Ten vždy na udici rybku zlatou chytí.

Alchumista (s líčenou skromností) Není všecko zlato,
co se třpytí.

Vodňanský (směje se) Upřímný lov, bez tenat a léče!
Dím, co děl jsem: Chce-li Jeho Milosť,
navštíví i tvoji kuchyni,
ač zde na mysli mu jiná péče,
než jak aurum potabile teče —

Paní Agnéžka: (nevrle) Nu, čert ďábla z hříchu neviní.
Slib, že dovedeš jej k němu sám!
Vždyť tvou touhu tajných divů znám!
Vždycky varuji, bys nebyl právě
jak pan Petr Hlavsa z Liboslavě,
jenž byv mincmejstrem, teď v nouzi žije
z drobků rožmberských v odstrach alchumie.

Vodňanský: (shovívavě) U primasa! věrničko má drahá,
což tvá řeč se opět chyb mých sahá!
V nově vidno, zvědavosti žen,
není tajností. Zrak mají soví,
taj by nebyl ihned vystižen.
Vidí zrak, sluch slyší, jazyk poví.
A těch slov je druhdy na potopu.

Agnéžka: Mnohdy vedu na dobrou tě stopu.

Alchumista: I tvé Milosti, ctná vzácná paní,
chudý magister se v úctě klaní,
hlasem poctivým, ne v sirén zpěvu,
prose zítra vás též o návštěvu,
třeba s těmito zde poupátky
ku cti hostě, jímž pan purkrabí.

Elžka: (k družkám) Děsí mne ty oči jestřabí.
Jako rak jde k dveřím pozpátky —

Zuza: (šelmovsky šeptem) Neboj se! Hle, jak mu vale dávám,

na draha jej zažehnávám.
(Šermuje nad ním žertovně rukama, co alchumista se souká ku dveřím za neustálých poklon.)
Bez smyčky a oprátky
čiry, čáry, kejklsoky,
poklonky a drobné kroky!
Nezbuď zde ni památky.
Teď se zastav vleklý rak,
hádej, hádej, co a jak?

Alchumista: Bože Hermes Trismegistos velký,
co to v ústech oné čarodějky?

Zuza (hlasitě) Mistře zlatoději, na slovo!
My zde budeme lít olovo;
ach, co mníte, co mi vyjde za to
z kapek v chladné vodě pod loučí?

Alchumista: Co tvá Milost poroučí!
Fajngolte můj, nebude to zlato,
ač ti značí srdce zlatíčko.
Zlato, slunce, král — vid jasné záře!

Vodňanský: Hádám na Kochana bakaláře.

Zuza: Pane ujče!

Vodňanský. Lže to slovíčko?

Zuza: A co této, mistře, předpovíte?

Alchumista: (k Elžce) V cizích očí zrcadle to zvíte.
Ale dnes již přál bych, ano — ano,
vám, má hrubě znejmilejší panno,
úsměv aspoň smutné na líčko:-

Justina: A co mně, co mně?

Agnéžka: Mlč, prostořeká!

Vodňanský: Mladá kůroptev se vrhá v sítě . . .

Alchumista: Vida, vida! Mé rozkošné dítě,
moudrá panna s lampou v ruce čeká . . .
Smím-li doufat, vděčen neskonale —

Vodňanský: Dočkej zítra, zatím bene vale!

(Alchumista odchází.)

Výjev druhý.

Tíž, mimo alchumistu.

Agnéžka: (k manželu) Již se chystej k pánům na besedu.

Zuzuša: Cestou pošlete sem, kdo tam hoří v ledu;
svatvečer jim příští zjeví osud.

Vodňanský: Já sám čekám ještě zatím hostě.

Agnéžka: Koho míníš? A proč nejde dosud?

Vodňanský: Snad kdes vávrá po opilém mostě.
Mikoláš to Dačický, ten rváč.
V ruce třímal jindy pouze korduláč,
včera z tajných panditek však střílel;
v rynku budil se kde který spáč.
Do své zatím jdu zde kancelářky.

(Odejde na levo.)

Výjev třetí.

Tytéž mimo rychtáře.

Agnéžka: Já bych nadrobila do odvářky
šťovíku mu, durmanu a blínu!
Zuzuša: Aby více tajnou zlobou šílel?
Agnéžka: Aby zmoudřel!
Zuzuša: Tož mu medu k vínu!
Agnéžka: Diškantuješ, děvče pošetilé!
S ním i tobě Kochan bakalář
hlavu zmátl tak, že vše jich kusy,
nad nimiž se rozum hanbou dusí,
tobě líbí se jak nebe zář.
Ráda veselí mám mladých lidí,
z nezdoby se však i dítě stydí —
Justíno, jdi, přijdu za tebou,
dohlédnout, co k stolu potřebou.

(Justina odchází do dveří na pozadí.)

Výjev čtvrtý.

Tytéž mimo Justinu.

Zuzuša: Pozvete jej též, má paní strýno,
vždyť nám stačí konfekty — i jemu víno!
Agnéžka: Budiž. Čmeláka úl tlumí šumný
a pan Dačický k nám neloudí se humny.
Proti němu viz jen Šimona;
zda jest na tom mravů úhona?
Mládec urostlý, jak růže kvete,
nad bělostným čelem kadeře
vinou se mu do prstenců rusých
a řeč, vidno, na básnických brusích
krouží, brousí k zdobné nádheře;
leč ten Mikoláš — Můj dobrý světe!
Mlád — a tvář mu jeví jizvy šarvátek;
svět-li bere na svých vtipů brus,
jak by žluč jen píval z plných hubatek.
Bez cnosti, jen na vtip břitný zpychlý,
rváč a pijan, šmelcíř grošů rychlý,
jak má statek jeho v čerty bystrý klus.
Tučnou kost by k suché skývě hlodal,
krbcovský zas dům už letos prodal,
sotva vyšel z temna žaláře
pro tu vraždu —
Elžka: A přec vrahem není.
Agnéžka: Což mu appellací dokáže!
A co mluví to tvé zapýření?
V Horách Kutných v necti Mikoláš —
ty jen cnotu jeho provoláš?
Zuzuša: Z našich lidí jest. Já při něm také stojím.
Agnéžka: Já se o tvůj vkus a oči bojím.

Srdce tvé už brána ztracená; zda vhod?
Martin Kochan také vzorem cnot!
Zuzuša: Dokud volný oř, ať volně běží.
Však už já jej semknu do otěží!
Ctný pan Šimon — jak mu — Proteus?
Agnéžka: Poëta čechicus, Šimon Ptochaeus.
Zuzuša: Kochan tajným duchem zve ho Proteus.
Prý jak poëtný bůh starých Římanů
mění se a líčí, přetvařuje,
kolísá se z boku na stranu,
mráz i horko z úst prý jedněch duje,
zašimoní, rhytmem zanotí,
až se v přízeň mocných vlichotí.
Šimon Žebrák — žebrák, paní strýně,
sedá s Mikšem při pivě a víně
a s ním klne, písně notí, bouří —
Agnéžka: Co pan Kochan doma oči mhouří?
Zuzuša: Kdyby mu je pod obočí vkuli!
Zde ten žebrák hledá ženku bohatou,
byť i ohyzdnou jak ocheohuli,
i jak čertovu mát rohatou!
Agnéžka: Kupido s ním! Jeho břitný šíp
zraní mladičkou —
Zuzuša: Již chápu cíp!
Po něm rozvinu vám celý šátek:
Paní strýně není proti tomu,
z nás-li jednu vyloudí jí z domu.
Já to nejsem, známo na počátek.

(Zuzaně žertovně hrozíc, odchází paní Agnéžka za Justinou do pozadí.)

Výjev pátý.

Elžka zabývá se v rozpacích třešňovou větvičkou na římse krbu. Zuzuša.

Zuzuša: Tajnilko, hle ani slova nedíš —
Elžka: Kdo ví, kam ty do budoucna hledíš.
Zuzuša: Ale srdéčko tě myslím bolí.
Nutí tě kdo k muži po nevoli?
Elžka: Svá jsem, svá a jednou volím sama.
Zuzuša: Novota to prvá od Adama!
Adam v ráji přijal paní Evu,
mimo ráj muž sám si volí děvu.
Hrdá hned, hned hledíš bezútěšně.
Elžka: Ptám se této ratolístky třešně;
do vánoc-li pěkně vykvete,
v létě budoucím — co pěstíš, klidíš —
bývá mladá choť prý z děvčete.
Zuzuša: Vizme, kam ty do budoucna vidíš!
Zvaly jste mne sem dnes bez úskoku?
Před Ondřejem olovo se lije
na hádanku, koho osud kryje

za průvodce příštích našich kroků;
a ty ptáš se hned, zda z jara už
zvolený tě odvede si muž.
Vida, to dnes budou vejprosy!
Neupřímná, hledíš v úkosy —

Elžka: Protože ty pravdy nepovídáš.

Zuzuša: Teď už marně tajemství své hlídáš.
Hleď, já znám se k svému bakaláři —

Elžka: Kdo-li však se s tebou proto sváří?

Zuzuša: Ale ty se po cizinci točíš.
Hleď: kam? dříve, nežli do tmy kročíš.
V Horách Kutných tolik mladé chasy,
jako z jara na lučinách kvítí,
za kyn jen i s ďasy na zápasy
do horoucích pekel hned se vřítí,
za slovíčko milé s oblohy
modro nebe snesou pod nohy,
a tu ona zde —

Elžka: By přála sobě,
aby aspoň jeden z oněch řad
ruku podal v dohledné jí době
a teď aspoň tál v něm led a chlad.

Zuzuša: Kde mám oči, že jsem neviděla?
Ani z dálky netušila temně -

Elžka: Tajně, tajně duše má se chvěla —

Zuzuša: Kdo to, pověz; upřímná buď ke mně!

Elžka: Snítka třešně kvete potajemně —

(Dole se ozvou rány domovního klepadla.)

Zuzuša: Hádala jsem klamně na Šimona,
ale nyní padne s pravdy clona!

(Odtančí se vzpírající se Elžkou do dveří na pozadí.)

(Pokračování.)

Staré vdavky.

Kulturní obraz ze staré Prahy z roku 1567—1568. Napsal dle pramenů veřejných
ADAM CHLUMECKÝ.

(Pokračování.)

Smažířka se požehnala křížem: Bůh jí odpusť! Kdyby ne jí, nebyly bychom obě tak nešťastny! Dostala několik kop na tabákovou a nadehnala nás do nešťastných vdavek! Jak nás ošálila! Máme peklo na světě a to za vše dobré, co jsme jim učinily. Živily jsme je, šatily, opatrovaly, je jak oko v hlavě, to je vděk za vše dobré? Nemohou se dočkati, až shasneme oči, aby se na naše dědictví ženili s mladicemi! A co jsme se naškubaly a ničeho si nepřály! A Budějický je mnohem horší než Kocour. Teď jen, teď byl by chuderu uhodil pánví po hlavě! Chudero, Chudero nebohá!«

»Ta je vším vinna, Bůh ji nesuď, abyste některá neodešla za ní na svědectví!«

»Na jaké svědectví?« Zasténala nemocná, hledíc ustrašena na Lounskou.

»Inu, to bývá často! Někdo ti ublíží, Bůh ho soudí. Člověk se spírá, že je nevinen, a Bůh tě zavolá, abys pověděla a dosvědčila, jak to bylo! To bývá často, že nepřátelé umírají brzy za sebou, to ví přece celý svět. Člověka píchne u srdce, chytí se za bok a je mrtev!«

Málo se nemocná materna potěšila. Vypila lék a cítíc u srdce píchání, poslala si na Týn pro pána Boha a bečvář běžel, div si přes strouhy a šíje hlavy nesrazil. Pak si poslala ke Třem kosám pro rakev, pěknou leštěnou a měkce vystlanou. Nechtěla sice již umříti, ale každý řádný křesťan je na smrt připraven a má míti svou rakev v domě jak všudy v městě bývá, někde v koutě na půdě, kde je pokoj. Mistr rakev dovezl a vytáhl ji na půdu, rachotě jí schválně po schodech, aby nemocnou vážně dojal. Vyběhla za ním Madle, hrozíc mu prstem, aby byl šetrnější, že nemocné nějak přitěžuje a že se obává, aby náhle neskonala. Má u srdce bolesti jako křeče a již je ani vřelé obklady neutiší! —

Poslechl a sedl si za stůl v kuchyni. Nemocná omdlela a ženy křičely: Fukáčková odchýlila dvéře a bědovala tiše: »Leží bez sebe! Je konec! Strhlo se jí srdce!« Mistr zalomil rukama a stíral si slzy. A poručiv nebožku přátelským ženám, běžel z domu do města. Sepjal ruce před farářem u svaté Kateřiny, že jeho nejmilejší, nábožná paní manželka právě skonala život pozemský, a že chce odpočívati vedle Důry pekařky, mezi chudými, jimž se hlásá evangelium. A na dobrou vůli donesl na faru páva, a hrobníkovi chudáku daroval holuby a kostelníku malý orlojík se zezulicí, jejž dostal na dluh od Korbele.

Ale, když se vrátil s uplakanýma očima, pospíchala mu Fukáčková vstříc, nesouc mu radostnou zprávu, že se materna zase vzpamatovala a má se lépe. Jen chvíli ji dusí mdloby a zdá se, že skoná. A zarmoucený mistr si utřel oči a snášel z truhel rubášové košile a sukně, bílé punčochy, facalít s krepínkou a roušky, a skládaje je v kuchyni na stůl, rozjímal kajicně, co bude? Co by bylo? Zemře a bude u Boha žalovati, že jí usužoval! Ale, vždyť odpustila! Není mrtva a že ho nechce u sebe! Je to pro něho veliká hanba, a celé město ho bude přetřásati, ale, až se napřetřásá, zapomene a vezme někoho jiného do prádla! Člověk má již tlustou kůži a nesmí si ženské svéhlavosti zabírati! A aby se posílil v žalu a ve svém pokoření, přihnul si pálené kokořikové, až mu slzy vytryskly.

Odchýlí se dvéře a ukázala se v nich Fukáčková a zase zavřela. Tázala se jí nemocná, co dělá mistr v kuchyni? Zda se ještě hněvá a shlídá a zatíná zuby? A žena praví: A ne, má před sebou na stole rubášové prádlo. Myslil, že jsi skonala a donesl je na stůl. A sedí a pláče. Má oči červené jak maso. Jisté je mu toho líto, že se tak unáhlil. Pláče opravdu! To slyšela nemocná ráda a zase odpouštěla. Kristus na kříži také odpustil lotrovi a dal mu za lítost ráj. A řekla si, ať má po mně také ráj v mém domci a

má čas k polepšení. A vyndala pod peřinou režný míšek s hrstkou dukátů Karla IV. a podala je Madli, řkouc? »Chtěla jsem tohle obětovati chudým, ale můj muž je přednější. Když pláče a lituje, ať si za ně přilepší. Až mě nebude, uvidí, čeho pozbyl a teprv se má naplakati. A tak mu to dej po mé smrti, spíše ne! A teď, ovečko, jdi k němu a řekni mu, že mně má donésti staré páteříčky, co mám po své matce nebožce. Jsou v žluté truhle pod mochejrovou sukní, ví dobře o nich. Ukazovala jsem mu je před svatbou, prosíc ho, kdybych umřela, aby mně je zavinul do rukou. Je to drahá památka! Říkala mně matka, než chuderka dokonala: Dceruško, na těch páteříčkách jsem se modlila od malu a budeš je míti po mně. Vezmi si je s sebou do rakve, poznám tě po nich na věčnosti, a brzy se najdeme. To bude nejjistější znamení. Pamatuj si to, abychom se šťastně shledaly a dobře si je schovej! Běž, Budějický je najde a doneste je sem spolu, ať se v dobrém rozloučíme. Srdce mně buší a pálí, bojím se, že zase omdlím anebo naposledy dokonám. Potěším se milou památkou po matičce. Běž, ovečko, a řekni mu a potěš ho! Ať je donese a přijde se rozloučit a pomodlit se za mne, za vše dobré!«

Madle se slzami v očích chvátá do kuchyně, a poněkud zarážena, šeptá: »Mistře, materna chce páteříčky ze žluté truhly, co si nachystala do hrobu. Znáš prý je a víš dobře o nich. Máš jí je donésti a rozloučiti se. Chystá se k smrti.«

»Jdou na ni zase mdloby?«

»Přemáháme je kropením, aby neusnula navždy. Dones páteříčky!«

Mistr se zarděl. »Ale vždyť přece jsem ti je dal o vánocích! Dones je tedy, koupím ti druhé!«

»A to by byly ony?«

»Ovšem!«

»Člověče a věděl jsi, že si je chce vzíti do hrobu?«

»Zdá se mně, že mně to říkala. Nevšiml jsem si toho. No co škodí. Dones je!«

»Bože milosrdný! Kdybych je měla! Půjčila jsem je do kostela Anežce a ztratila je!«

»Sežeň nějaké podobné. U vás přece máte nějaké staré s klokočovými zrny na niti. Viděl jsem je viseti na kropence u dveří. Oklameme ji, aby se nezlobila.«

»Naše mají zrna mnohem větší a nemají na konci beránka, jako měly její. Mají nápadně dlouhý křížek. Ale jdi jen do truhly, nemá-li tam jiné, podobné?«

Mistr vrávoral do schodů na ponebí, všecek poděšen. Mrzel se nesmírně na svou nepoctivost a nevšímavost k ženě a vzpomněl si docela jasně, že mu ukazovala svíci hromničnou a vínky rozmarýnové od svatby s páteříčkami, jež chtěla míti v hrobě! A bil se pěstí do čela. I svíci hromničnou téměř celou spálil a je z ní ve svícnu pouze opalek. Vzpomene-li si na ni? A vrávoral na mazhaus a do sklipku ke žluté truhle a otevřev víko, přehrabával se bezděčně mezi šaty a v přihrádce mezi obrázky, agnustky a střelnými modlitbami, když se za ním přihnala Madle, celá vyjevena!

»Poslouchej, dala tě prositi, abys našel starou hromničku, již držel její nebožtík skonávaje v hrsti, a pak oba rozmarýnové vínky od svatby a v přihrádce prý jsou v dřevěné krabičce stříbrné naušničky, které jí nebožtík daroval o vánocích.

»Běž pro ně a nehněvej se!«

»Nelži, to nebyly ony! Říkal jsi, že jsi je koupil u Izrahele na Malé Straně.«

»To byly ony! Nebyly od Izrahele. Což ti na nich záleží. Běž pro ně!«

»Kdybych je jen měla! O svatbě jsem je darovala Vychně a od ní je vyloudila židovka Esthera, když byla pro tatíka v krčmě u ní. Víš dobře, že tam byla pro něho! Však jsi ho tam tenkrát vytáhl. Esthera je od Vychny vyloudila za roubík a prodala je sama neví komu! Člověče, ty napácháš nesnází! Že jsi tak nepoctiv, tak nekřesťansky neuznalý! Hle, tady ti mám od chudery odevzdati hromadu dukátů, ale, až po její smrti! Jak na tebe vždycky pamatovala! A ty ji oloupíš o nejdražší památky, o nichž víš, že je chce vzíti s sebou do hrobu. Co si teď počneme?«

»Víš-li co, Máničko, dej mně ty peníze hned. Dopálí se a naposledy dukáty poručí na mše. Prosím tě, slituj se nade mnou! Co se mne nasužovala!«

»A nemluv! Ty jsi ji utrápil a nebyl jsi jí ani hoden! Mám ji ještě teď klamati? Nedostaneš proti její vůli ani halíře! Chudera, co se již na své památky natěší, a nemůže se jich ani dočkati! Najdi rychle hromničku. Kterak jí to vymluviti?«

»Zde je svíce hromničná!«

»Je ona to, po nebožtíku? Zde jich leží více.«

»E je je! A tady máš vínky od její první svatby. Ostatní jí nějak vymluv a páteříčky jí dáme s kropenky v kuchyni. Řekni, že se to ztratilo někde, že toho nelze najíti.«

»Řekni jí to sám, já jí lháti nebudu.«

»Nepůjdu k ní! Dohněvá se a bude po ní a lidé mne ukamenují. Bojím se jí.« — Šel do kuchyně a posílil se znova pálenou kokoříkovou a naslouchal. A Madle zaražena, zardělá studem šla k nemocné a hladíc ji něžně, vymlouvala jí zármutek, že ani páteříček, ani naušniček není! Ale, bylo pozdě! Mistrová se již od Běly zatím dověděla, že bečvář dal nějaké páteříčky sestře a také naušnice stříbrné, nebyly-li to ony, že oba na ponebí tak dlouho hledali a trpitelka začínala býti velice netrpěliva. Zdrcena lítostí pravila Madli: »Ovečko, bečvář prý ti dal o vánocích jakési páteříčky a naušnice!«

Madle zaškytala. »Dal, ale nevěděla jsem, že jsou tvé a že jsou tak drahou památkou. Obelhal mne. A teď je vše ztraceno! Kdybych to byla věděla, že lže! Pravil, že to koupil.«

»Ano, je to jeho práce! Dělati se krásným na mé útraty! Zloděj ničemný! Kterak se s matičkou na nebi poznám? A jak se ukáži svému nebožtíku? O Bože milosrdný! Jak jsem se tím člověkem potrestala! Poslyš, Madle, dukátů již mu nedávej a rozdej je chudým žákům u sv. Havla. Za svou špatnost má dosti mého domce!«

»Jiná by ho vydědila.« Vybuchla Fukáčková a nemocná, zachvácena nesmírnou lítostí, počala křečovitě vzlykati a za chvíli se vyvrátila a omdlévala znova. Ženy rozžaly hromničku a daly ji jí do hrsti a říkaly modlitby umírajících. Běla vrazila do kuchyně: »Pane sousede, pojďte honem, materna umírá!"

»Mám závrať a nemohu státi na nohou.«

»Tedy klekněte alespoň u stolu a modlete se za její ubohou duši!« A vrátila se.

Zamlžená hlava po pálené kokoříkové se vybrala z opilosti a klekl, kloně čelo na stůl. Ozvalo se svědomí: »Tu ženu jsi utrápil! Jsi lotr, padúch, talešník! Ženil jsi se s jejími penězi a ne s ní! Jak za to odpovíš před Bohem?« A ponořil se do modlitby až sdřímnul! Zdálo se mu, že jde z Nového Města od Esthery, že podlízá po kolenou pod branou, že ho žena plísní a nechce ho pustiti na noc. Stará zášť zaplála. Rozpřáhl se rukou, že ženu uhodí a běda, přeběda, srazil se stolu baňku s kokoříkovou pálenou! Byla neplna, těžká a bouchla na zem. A vedle nebožka se nořila do smrtelného spánku a ženské se modlily tiše. Rána v kuchyni se rozlehla celým domem a umírající se zachvěla a počala se brániti, jakoby se topila. Ženy strhly povyk a kropily ji octovou vodou, pomáhajíce jí, aby lapila něco dechu. Ale vše marno. Byla bez sebe, a hlava jí visela jak nebožce.

A v kuchyni, vybouřen bouchnutím, vyskočil bečvář, a oší-vaje se bolestí v kolenou, naslouchal, co se děje vedle. A pozoruje, že ji zase již křísí, chytil se za krvavé koleno a potáceje se v opilosti, odchýlil dveře od jizby a zablábolil ryčně: »Což ji čert ještě neudávil?!«

Žena, jež zabředala do spánku věčného, náhle procitla! Zaslechla zřetelně, co řekl, a žádala Madli, aby jí podala závěť na stole. A když se k tomu dosti rychle neměla, předběhla ji Fukáčková a dala jí závěť, kšaft úředně podepsaný. Třesoucíma rukama ho roztrhala a před svědky manžela vydědila, aby po ní neměl, co za nehet vleze! Darmo orodovaly ženské za něho, že se žalem opil a neví, co mluví! Paní Kristýna se skácela do peřin a skonala. Jak rád by ji byl nevděčník vzkřísil! Kropil ji, dýchal na ni, volal ji nejsladšími jmény a konečně, vida, že tuhne, zalomil zoufale rukama nad hlavou: »Kšaft platí, musí platiti, nevěděla již, co činí!«

A svědkyně ho nemohly potěšiti, jsouce jisty, že věděla! Byly její rozvahou, když trhala kšaft ohromeny, poraženy, a ježto umírající jednala náhle, nebylo lze neštěstí zabrániti!«

A člověk naříkal v kuchyni, jak dítě a tloukl spitou hlavou do zdi.

A Fukáčková, kladouc svíci hromničnou jí za podušku a skládajíc jí prsty do jiných páteříček, hodila hlavou po dveřích u kuchyně a prohodila: »Kdo by byl řekl, že kdy bude chuderu tak pěkně volati? Dobruško, matičko, živitelko moje, moje zřítelnice, vzpamatuj se a otevři oči! Jak by ji byl rázem rád vzkřísil, aby se kšaft napsal znova! Co se jí navyhlídal na smrt! Jak ho Bůh potrestal!«

A otevřeli okna, přejíce duši, aby letěla za matičkou a s ní se brzy poznala. Pak ji myly ženy, cvočkářka s Fukáčkovou a uložily ji do peřin na máry se světlem u hlavy.

Na radním domě ohlásil vdovec svou pohromu a dle vůle nebožčiny objednal pohřeb na faře u sv. Havla, kde Madle ihned odevzdala pro žáky neblahé dukáty. Skonala před večerem, a ráno, dle předpisů konšelských, ji nesli na marách, v bílých peřinách na »zahradu pohřební« a přeloživše ji u hrobu do rakve, spustili do země. Tam chtěla dřímati až do dne soudného, a nikoli u sv. Kateřiny, kde se pohřbívali jen chudí a žebráci, kde se lidem »hrobničným« za jámu sice málo platilo, ale za to tam také pochovávali jen nebožtíky opuštěné, zemřelé po ulicích a na schodech kostelních, stupky, dráby a čtveráky a toulaví vepříci jim ryli do hrobů a opilci sbírali lebky a hnáty, nosíce je dokořán, aby ukázali svou otrlost. Tam paní Kristýna nechtěla odpočívati, a vyprovodili ji slušným průvodem na místo, kde se ode dávna v kostele modlívala.

Smutně byl dojat Budějický po pohřbu! Na radním domě konšelé kšaft uznávali i neuznávali. Správně byl napsán, ale roztrhán a k tomu řekla žena před svědky, že po ní nesmí děditi, ani co za nehet vleze! Běželo jen o pravdu, jednala-li umírající při dobrém rozumu a rozvaze?

Císařský rychář se chystal veškeré zboží zabrati a pře byla tedy podána zemskému právu, aby rozhodlo, Zatím se šetření vleklo, vleklo, lidé všelijak rozumovali a hádali, komu se dědictví dostane. Na radním domě se domnívali, že mistru domec zůstane, ježto konšelé kšaft spisovali. A Budějický dělal si naději a zatím se zjistilo vše, co nebožka zanechala a zapsalo se do knih rychtářských, aby se neztratilo ničeho.

A vážná nehoda bečvářova otřásla také nemálo souseda u Zlaté podkovy, Kocoura. Jeho nejmilejší a nábožná paní manželka byla od smrti sousedčiny celá nešťastna a nemyslila na nic, jak na nemoc. Bála se těžké nemoci a ještě více smrti! Měla nade dveřmi do jizby na skle zrcadelném namalovány »čtyři poslední věci člověka«. Smrt s kosou stála u nemocného člověka, pátrajíc pod ložem, kde má život nemocného kořeny, aby mu je podsekla! Kocour musel obraz sundati a vynésti ho až na půdu, aby citlivou ženu nelekal! A pomalu zanedbávala ohniště v rohu, až konečně, když jí nohy neplaskly a mokrý srpen přivlékl zase přímorky a smutné pohřby v rakvích zabedněných putovaly kolem, lekla se. A nechala smažířství úplně, ač jí lidé pokoje nedali a dlouho po prázdnu pro smažené chodili. Vyloudila od Lounské báby »Regiment zdraví« a hledala v něm svou nemoc a léky proti opuchlině na nohou. Přecházela po jizbě, nebo polihávala, četla v knize a honila hned slouhu, hned muže k radnímu domu, kde zrovna pod orlojem sedaly báby se zelinami a hojivým kořením z Podbrdí. Tam dostal člověk kromě »živé a mrtvé vody« lék proti každé nemoci a za nějaký bílý peníz i mocné trandy randy, již hotové! Ty zvláště byly mocny a pověstny. Sám císařský rychář Zvůnek na Novém Městě se jimi vyléčil, a od té doby každý chtěl jen »těch rychtářských kořínků!«

Šel s nimi právě mistr Kocour domů. Nevyspaný, strápený, uhoněný, jak lovčí chrt! Setkal se na rohu u Soudku se svým sousedem Budějickým. Smířili se spolu o pohřbu a podali si ruce. Soukeník se tázal, co se stane s dědictvím a bečvář pokrčil ramenoma. Kdyby to věděl! Spal by lépe, jedl by více a netrápil by se tolik! A zase stáli zamyšleni. Kocour myslil na svou roztomilou ženu, že nechce ani slyšeti, aby dělala kšaft, nevěříc, že by mohla onemocněti na smrt, a nechati ho za všecku oddanost i poddanost, za hrdelnou práci v domě a živnosti na holičkách! A povzdechl si smutně: »My jsme, Janku, oba vlezli do pasti!«

»Mně tak posloužila Madle! Kdyby si byla opatrovala, co jsem jí dal, mohl jsem býti již teplým měšťanem. Ale rozdala to děckům, a bylo zle! Takové dětinství! A záleželo na něm veškeré mé blaho, má celá budoucnost! Kdo by řekl, že takové malichernosti vrhnou člověka do takové starosti? Tak se člověku zdá ledaco malichernym, a má význam tak veliký, někdy hrozný! Teď pracuji, až bych se strhal, kdybych musel ven!«

»A co zde prohlížíš na patníku?«

»E, Šalamounovo pachole vždy o něho zavadí a dnes se mu rozsypalo kolo. Vzkázal mně tedy žid, že byl na konšelském úřadě a patník prý se má vykopati, aby byla cesta širší. Ale mně se zdá, že ta příšera s vyplazeným jazykem se mu líbí, a že by ji rád získal ke svému novému domci do rohu! Kdykoli jde kolem, směje se na ni, prohlížeje si ji s nadšením. Není divu. Je to jak živé.«

»Té bys ovšem nedal. Sám si na ni tolik zakládáš!«

»E od pohřbu již ne! Jako by se mně posmívala, že vyletím z domce! Tak se mně to zdá! Sám ďábel to vykřesal! Teď bych jí nejraději dal paličkou do hlavy!«

»Bylo by jí škoda! Je to příšera, ale zajímavá. Raději patník prodej židovi.«

»Potřebuji peněz a zaplatí-li, prodám. Nemohu jí teď vystát jako své nebožky. A co že dělá tvá? Nasmažila peněz a sedí na nich?

»Vystojí mnoho s nohami a časem se dusí. Má krátký dech a bojím se, aby nezemřela náhle, bez pána Boha. A nechce ani slyšeti o zaopatření, aby nemusela mysleti na smrt. Věř, sousede, tys ji tenkráte hrozně rozeštval a posloužila pak žalobami tvé nebožce ke smrti! Sám zlý duch to tam přivál! Teď jsme oba v pasti!«

»Nevěřím. Nebude tak zle. Já si své vymohu a ty si pomáhej ke svému, jak můžeš. Prosbou, úskokem, lstí a buď opatrnější než já! Jsem hrozným člověkem, když se zapomenu. Škoda, že jsem toho nevěděl!«

»Ano, ano, je dobře, ví-li člověk, co v něm vězí, a umí-li se dle toho chovati. Nestarali jsme se o dobré svědomí a proto jsme v pasti. Věř, že jsme!«

»E blunkus! To se ještě neví. Nepřiplakávej a jdi staré vařit koření. A budeš-li míti chvíli kdy, přijď na kus řeči. Dvoje oči více vidí, a dvě hlavy více smyslí. Bude třeba, abychom se uchystali na všechno. Bylo-li by s tebou zle, neopustím tě. Kdybys

měl z domce ven a já měl kde býti, vezmu tě k sobě. Neopustím tě.«

»Má žena ještě neumře a ať jen okřeje úplně, má co jísti. Ale, kdyby se mně podařilo zůstati, kde jsem a ty byl ošizen, přijmu tě také bratrsky.«

»Zde je ruka! Neopouštěj mne a já neopustím tebe! A budeme přátely do smrti. Vyřiď ženě na dobrou vůli, že jí vzkazuji, aby okřívala!«

XVII.

Tak mokrých žní, jako v srpnu, dávno nebylo! Lidé sotva že zabezpečili žito a svezli je do stodol! Pšenice a jiné obilí stálo nesežato a rostlo pomalu v klasích. Přeprchalo ustavičně a bylo chladno, jako na podzim. A povodeň za povodní! Kalné vody hřměly řečištěm, vylévajíce na nízké břehy a nesouce obilí svázané s polí i vytrhané stromy. Na kamenném mostě stálo den ze dne mnoho diváků, pozorujících »Bradáče« na průčelí mostu Juditina nad strouhou mlýnskou, dle něhož se hádala výška vody. Nejedna mohutná vlna šlehla ho po tváři, stékajíc po kučeratém vousu dolů. Stráže vodní bděly ve dne v noci a v temných nocích hořely na březích ohně na výstrahu. A pověreční lidé vyprávěli si o všelikých strašidelných událostech a vysvětlovali si příšerné vichřice, deště a povodně dle starodávných názorů. Rakovnická bába donesla příšernou novinu o písaři Václavu Vodňanském v Žatci, že po smrti se ukazoval a udávil mistra popravního a ještě jakéhosi zločince. Paní Regina, hospodyně v městské šatlavě, vyprávěla to pánům na radnici, vyprávěla to biřicům, škaryantům a desátníkům a lidem naskakovala husí kůže. Na obloze zjevila se příšerná hvězda s ohnivou metlou a zase zmizela. To je metla Boží. Zmizela, že ji Bůh vzal do ruky a pozdvihl ji vysoko, aby šlehal! Kdosi viděl duhu nad Vltavou a stála naopak! Taková duha nejeví mír, ale hrůzy Boží! A lid poplašen všelikými pohádkami, chodil k hadačkám, aby pohlédly do »lesklého kamene« a uhodly, co bude. Strojily se rozdivné čáry a „poboňky«, aby se člověk na vše zabezpečil.

Uhodilo nestálé počasí. Hned déšť, hned parný den k zalknutí Ulice plny bláta a po strouhách z obou stran se pařilo smetí a vyhozené odpadky. I v nejlepších ulicích byla nečistota a kde nebylo dlažby, byla země hluboko rozjeta a vozy nemohly z místa.

Což divu, že z takového pařeniště líhly se přímorky rozdivné, které při vazkém počasí málo kdy ustávaly a lid byl na ně navyklý. Ale koncem srpna, když se udělala dušná vedra, vyskočil mor! Vyskočil, jak oheň na střeše a zažíral se z ulice do ulice. Metla Boží šlehala spravedlivého s nespravedlivým. Žalman, proslulý lékař na Starém Městě, radil jísti kyselé zelí a kyselé pokrmy dle staroslavného přísloví: »Co kyselé, v moru zdravé«. Lazebníci radili hojidla vydatnější. Proti moru se ode dávna v lázních zatínaly žíly krevné, nejprve »pliční«, potom »temenní«. Příbytky se vykuřovaly rozmarýnem, pupavou, skořicí a v šatech se nosil majorán, nebo jalovec. A lidé přece mřeli jak mouchy! Na všech kostelích se vyzvánělo a lidé »hrobniční« snášeli na všechny hřbitovy spousty mrtvých, zemřelých po haldách. A aby je každý

z daleka poznal a mohl je zavolati, rozkázal jim rychtář, aby na klobouku nosili flor, neb tykytu splývající. Bohatým se zvonilo v několika farnostech, ale když se nemoc rozmáhala, povoleno zvoniti a pochovávati jen ráno a večer. A rychtářové městští zakázali, aby se nebožtíci nenosili dle starodávného zvyku v peřinách ke hrobu, ale v rakvích zabedněných a pokrovem přikrytých. Hrobníci dělali v zamořených domech na dveřích vápnem bílý kříž, a kdo po mrtvém v domě zůstal, byl buď »zavřitou osobou« a nesměl z domu, nesměl ani návštěvníků přijímati, nebo, musel na několik neděl za město, až by se nákazy zbavil. Poznačené domy byly zdravým na výstrahu, a běda nezbedníku, jenž by buď pečeť u dveří utrhl, nebo bílý kříž zamazal! Šestipanský úřad, jenž domy znamenati nařizoval, trestal ho za odboj proti právu.

A bílé kříže a zavřité osoby v domech zamořených se množily. Úřad se postaral, aby se zavřeným dávalo oknem jísti a píti a čeho by bylo třeba. A lidé se napomínali, aby se drželi doma a návštěvníků zbytečně netrpěli. Zděšení bylo veliké.

Nemálo byla poděšena paní Lidmila u Zlaté podkovy. Bála-li se již přímorků, bála se mnohem více moru a přemítala lačně list za listem v »Regimentu zdraví«. Ten věděl více, než sám Žalman a nebyl nenáviděným židem. Vždyť se beztoho všechny nakažlivé nemoci židům přičítaly! Židé vylévali všechnu špínu do stroužek uličních, a v čem se žid skoupal, sršelo morem a lidé jim vyhýbali z daleka a sužovali je jak mohli. Kterak by si citlivá smažířka pak volala židovského lékaře? Anebo Němce, jenž nerozuměl, co se mu řeklo? A lékař Čech byl málokde, a byl-li, nestačil obcházeti vzácných a bohatých. Postrachem chřadla, až ulehla! Ale bránila se, jak mohla. Moru ještě neměla. Nemohla si představiti, že by zhasla oči, a že by po ní měl dědit muž, jenž se jí vetřel tak nestydatě a je vlastně příčinou její nemoci. Lítost a mrzutost ji tak složila! A ač se jí ve všem podrobil, poslouchal jak pachole a byl trpěliv, přece mu již nedůvěřovala. Jak se chechtal tenkrát Budějickému, když vyprávěl o úskocích, jimiž si je vdovy nadháněly do pasti! Chytil se, že není tak upřímný, jak se staví, a není-li tak neurvalý jako soused, bojí se jen o dědictví. A když někdy povážlivě slábla a jen z daleka narážel, že by bylo dobře, aby si dala kšaft napsati, osápla se na něho: »Ještě neumírám. Nebo nemůžeš se mé smrti dočkati? Podívejme se! Jen člověka připraviti na smrt! Nechci o smrti ničeho slyšeti. Ničeho jsem jakživa neužila a hromadu statku jsem ušetřila. Což, nemám si za to pohověti? To vím, že bys se rád na mé dědictví ženil. Nejsi lepší než bečvář. Kdybych byla věděla, co ve vás vězí, nebyli byste nás měli. Ale byla bych vás oba vehnala do Kabátu, neb do Očistce, abyste pod zemí rozjímali o svém lotrovství! Škoda, že vás nikdo nedopadl!«

A člověk sklopil hlavu a mlčel trpělivě a obsluhoval ji jak malé dítě, chodě jen po prstech, aby jí nebudil, nebo polekal a mluvil se slouhou jen šeptem. Až jí ho konečně líto bylo, co vystojí s jejími rozmary, a usmívala se na něho nechutně, těšíc ho slibem, že na něho nezapomene a za věrnou oddanosť, obstojí-li v ní, že ho hojně odmění. Ale, dáti se znova obalamutiti, jako

bečvářka? Za takový betlem muži vše, co má upíše, a člověk se nemůže ani dočkati, kdy ji čert udaví! Ještě jí poslední tři vzdechy otráví pohoršením! Člověk se nesmí ani ve štědrosti unáhliti, nebo není jí každý hoden! Nejeden zrovna ani o tom neví, že dobrodiní nezasluhuje, protože se nezpytuje a neví, co v něm vězí. A to je důležitá věc znáti svůj rub i líc. To slyšel mistr co chvíle a varoval se, aby myslil na kšaft a na dědictví. A vařil jí se slouhou rychtářské koření, pařil zázračné trandy randy a mastil jí opuchlé šlapy, až si ruce namohl a pomalu mu byla těžká i polská sekerka, jíž se štípal drobný les pálící. A když našla v Regimentu zdraví, že by bylo hodno zavíjeti spuchlinu do mokrých, vyždímaných pláten, vykroutil si i se slouhou ruce v loktech a trápili se oba bolestným dřením, jež nenechalo ani spáti, ani mastiti a nemocná nevěřila. Jeden nemocný zmůže dva zdravé a připraví je o život. A přece ji obíhali do úpadu, chtějíce ji uchovati, až jim z rozmrzelosti vytýkala, že ničemu nerozumějí, ba ani sobě ne, a nemoc jí zanedbali!

Ale v dusných dnech srpnových se jí krátil dech. Navštívila ji rodina cvočkářova i s bečvářem a všichni se divili, kterak se za měsíc ztratila a vrtili hlavami. Od pohřbu bečvářčina běželo to s ní s kopce, říkal kde kdo, hledě na Kocoura úkosem. A cvočkář, vraceje se z návštěvy domů, popadl ho za ruku, a praví mu za dveřmi do ucha: »Duše milá, materna nebude! Je jista, jak voda v puklé nádobě. Usne a bude konec. Buď moudrý a nechce-li o závěti slyšeti, zapros pány na radním domě, aby s ní sepsali kšaft, sice budeš na mizině. Všimni si Budějického a vezmi si příklad. Je jak na trní. Kšaft pryč a zemské právo mlčí. Co z něho bude? Kdyby se byl pořádně oženil, mohl z něho býti člověk. Nemoudrá ženitba ho vehnala mezi stupky a haldecké lidi. A zvyk je zle zmáhati. Jdi na radní dům, ať přijdou, však je materna ani nevyžene, ani neodbude. Bude se jich styděti a závěť se sepíše. Vždyž ji může také ještě roztrhati, jako bečvářka. Řekni jí to, kdyby se zlobila.«

A Budějický, vida, že se ostýchá, bil na něho: »Pamatuj si', že ti umře bez kšaftu. Ta osoba sotva zitřka přečká, jak slábne! Co jsi se v domě jejím nadřel, naběhal, napracoval, poslouchal jak malý chlapec macechu, a co jsi s ní byl, sloužil jsi spravedlivě jen za stravu jak Házův kůň ve vozu! Každý muž si při ženě něco dopřeje, a ty jsi neužil ničeho, nevíš, co je dobře se míti a nemáš v opasku ani »Jiříkovských plíšků«, abys si dal hlavu ostříhati! Kde jaký stržený groš, kde jaký paták ti sebrala, schovala, zamykala, a nechala tě choditi ve starých ovožených šatech po nebožtíku jak blázna, krátké nohavice, krátké rukávy, kdo by si nedupl a neřekl: »Ženo, chci býti mezi lidmi člověkem a ne otrokem! A peníze budu opatrovati já, tvá hlava a nedáš-li, nadělám dluhů, však je zaplatíš!« Nahrdlili jste peněz, je pravda, ale kdyby to vše měl zlý duch vzíti?! Abys alespoň dostal spravedlivou mzdu za práci a za starost, kterou jsi se svárlivou stařicí zažil! Pojď, jsme bratři a nesmíme se opustiti a půjdeme na radní dům a zavoláš si pány k soupisu!«

Kocourovi bušilo srdce strachem a úzkostí, nebo bál se, že nemocná se vymluví a pak, až odejdou, bude nahněvána a ještě více onemocní. Ale jsa témeř násilím vlečen, šel. Na radním domě se představil rychtáři Kruceburkovi, prose ho, aby s jeho nejmilejší paní manželkou učinil poslední pořízení, aby neskonala bez něho, a nebylo zbytečných starostí po soudech.

Tázal se ho rychtář: »Je při dobrém rozumu a přeje si pořádku?«

»Zajisté že je, a přeje si spravedlnosti.«

A rychtář maje za námahu sazbu kšaftovou a jsa vždycky bez groše, pojal dva konšely a pospíšil v péči otcovské ke Zlaté podkově s papírem »rekalním« do trouby svinutým a s olověným kalamářem v opasku, aby zastal nemocnou při dobrém rozumu a rozvaze. Cestou, zrovna za rohem domu radního, přivítal ho poklonou hlubokou Budějický, a věda, že je u pánů špatně zapsán, mrskal nesměle očima, táže se »jeho milosti«, je-li již jaká zpráva u pana primasa o jeho dědictví. A kroutil se lichou uctivostí, jako vlk okolo koně, boje se jeho pádných kopyt. A Kruceburk maje člověka ode dávna v žaludku, pohlédl naň úkosem a zastaviv se, řekl mu hlasem kazatelským. »Ty, ty! Tys táhl s Korbelem za jeden provaz, nedoléval číše po hřebík a strhoval úřední předpis v hostěnici, po čem pivo platí. Máš dosud na vroubku!«

Bečvář zakoktal: »To dělal Korbel, ne já!«

»Nestav se tak svatým. Známe tě. Taháš se po všech městech pražských po krčmách, karbaniš, podlézáš v branách pod vráty a políváš ponocné vodou, aby zmrzli a nečíhali na tě.«

»To si vymyslil Stříbrský.«

»A děláš děvám, ženáči, nástrahy, a měl jsi dávno zaplatiti předepsaných deset kop za hřích a putovat na řetězi na ratouz, a dělat pak dobrotu.«

»To nalhal Stříbrský!«

»Neurážej úřední osoby, abys nepykal. Nevíš, co je to? Neviděl jsem tě sám, když jsi před vánocemi u Bílků kupoval Madli piškoty a jiné mlsy a žárlil na pana Jiříka až studno? A nešel jsi s ní domů zrovna beze světla, a veda ji za ruku? Šel jsem za vámi!«

»Bál jsem se, aby na náledí nesklouzla.«

»Deset kop jsi měl za to načítati! Brachu, mám škodu, přišel jsem o podíl ze tvé pokuty, a teď ještě tě obsluhovati zprávami, jak a kam se chýlí dědictví?«

»O jaký podíl jsi vlastně, pane, přišel?«

»O »pokutáles«, odřibabo! Nevtípíš se?! Nemohl jsi se dočkati, kdy žena zemře, a teď, když tě vydědila, nemůžeš se dočkati dědictví! Starého koně sdědíš! A zač také chceš děditi? Nezaplatila ti hromadu dluhů? A kradl prý jsi jí jak straka!«

»Vystál jsem s ni muka pekelná! Hle, pohleď, pane, vlasy mně trápením slezly, a co na hlavě zůstalo, počíná šedivěti. To je samým sužováním! Žádný mně nevěří, proč jsem tak náhle sestárnul. A co ze mě bude, odepře-li se mně dědictví? Má jíti mistr po žebrotě?«

»Však jsi se žebráky jak jedna ruka a hraješ s nimi.«

»Teď již ne. Od smrti ženiny sedím doma. Nemá mě kdo z domu vyhánět a nikdo mně neotravuje života. Prosím tě, řekni mně, kam se chýlí soud? Odvděčím se poctivě.«

»Zle se ti daří. Starého koně sdědiš. Zemský soud by dal a královská komora by ráda brala. Tak je to. Ještě nerozhodla — ale netěš se, a zvykej zase na práci a dělej dobrotu.«

Budějický stál jak opařen, a kleje na celý svět, hnal se domů. A stěny jakoby na něho volaly: »Nejsi nás hoden, utrápil jsi ženu, vetřelče, stěhuj se!« Chytil se za hlavu, jež ho pálila, a sedna ve svém sklípku, ponořil se do trudných vzpomínek! Byla žena litice, jednou rukou bila, ale druhou dávala celý dvorec! A ještě před samou smrtí, když se dověděla o všem jeho bídáctví! Domlouvala, pokořila, ale mstíti se přece nechtěla! Napil se pálené na zlost a zburcoval ji z dřímoty smrtelné. Zburcoval ji nesmírnou surovostí, jaké je schopen jen opilec!

A zatřásl se, zatínaje zuby. Sloužil v hospodě, kde byla příležitost a nepil pálené nikdy. Nepřál si ani laciného »frejperku« a ukládal peníze, aby měl také nad něčím radost. A teď ho pálená přivedla o svědomí, o dobré mravy, o spravedlivou ženu, jež s ním dobře smýšlela, o důvěru, o lidi a snad i o dědictví a pak bude žebrákem! Mistr žebrákem, vyvrhelem! Co se po cti mistrovské natoužil! Obětoval jí mládí a svobodu, dočkal se jí, měl ji a oplýval blahem, až mu lidé záviděli. Mezi karbanáři se naučil karbaniti, mezi stupky píti a pálená učinila z člověka nelidu, z nelidy netvora, jenž se zakousl do ženy umírající a otrávil si celou budoucnost! Uhodil hlavou do zdi a plakal dlouho tiše a vydatně a když se nával přehnal, vrhl se pod křížem na kolena a pozdvihnuv dva prsty k Ukřižovanému, přísahal: »Ode dneška až do své smrti pálené neokusím. Ty mne, Bože, slyšíš, tobě to slibuji!« A vstana, cítil se vítězem nad zhýralostí, nad sebou, a řekl slavnostně, jakoby se celé dědictví bylo přihlásilo: »Bůh buď pochválen!« A šel do dělnice a pilně bednařil, jsa přesvědčen, že člověk se smí spoléhati jen na Boha a na svou práci poctivou.

Vedl Kocour pány tmavým síncem k materně, a srdce mu bušilo, a nohy mu strachem klesaly. Ničeho neví, kterak je přivítá? Bude ochotna kšaftovati, nebo se vymluví? A co mu potom řekne? Bývá tak nevrlá, nešetrna, a hlavně probudí-li se náhle! Jen kdyby teď nebyla usnula!

A pospíchal pánům otevříti dvéře od jizby, veda je temným zákoutím. Kruceburk, člověk dlouhán se do nízkých dveří nesehnul a uhodil čelem do trámce nad nimi. A zaklel z prudka, chytaje se za hlavu. Nemocná se lekla, procitla a rozhrnula nebesa nad ložem a všecka poděšena vytřeštila oči, že snad jde »chodčí rychtář«, jenž se zvoníky a hrobníky ohlížel morem zemřelé. A rozhněvala se křičíc: »Ještě nejsem ani mrtva, ani neumírám! Ani moru nemám!« Ale náhle se zarazila, poznavši Kruceburka s konšeli, kteří se na ni usmívali, přejíce jí na pánu Bohu lepšího zdraví, a vyjadřujíce všelikou soustrast a politování, nebo sloužila městské »radní sběři« dlouhá léta, smažíc jim primasem dané ryby a pekouc jim z vody i čtyřgrošové cáltky tak lacino, jako

nikdo jiný! Škoda, že za práci neplatilo se někdy hotovými a došlo mezi panstvem a smažířkou k nevoli. A proto neváţila si ho valně. A hle, přijdou jí z nenadání, co chtějí? A muž se krčí až u kamen za nimi, jakoby neuměl pěti napočítati. Co chtějí hrstníci? Nenasyty? Chtějí snad podruhé plat za ohnisko? Již ani nesmažím, a o suchých dnech jsem přece platila čtyřicet grošů dle předpisu! Nebo chtějí ještě více?« A povytáhnouc se z peřin, tázala se mrzutě: »Cák mně nesete?«

Kruceburk položil papír s inkoustem na stůl a usmál se vlídně: »Chceš přece kšaftovati.«

Žena se rozhněvala a zaječela: »Kdo jest po vás chodil?«

Zůstali jak opařeni, a ohlédli se s úřední přísností po Kocouru, jenž přestupoval a krčil se u kamen.

»Tvůj muž byl pro nás!« řekl klidně rychtář, doufaje, že se žena utiší, až se z ospalosti probéře. Ale zmýlil se. Málem, že jich nevyhnala a sápala se na muže: »Však jsem já tobě nevelela! Však mne nic nebolí, než trochu hlava a noha, kde jsem se urazila. Zjednej mně raději lékaře, ať mne zhojí a dej mi pokoj! Já kšaftovati nebudu!« A zahrnula nad sebou nebesa a páni domlouvajíce Kocourovi, že se opovážil úřadu zneužívati, slíbili mu všeliké výslechy a nepříjemnosti. A když odešli, vyplísnila ho žena, že se nemůže dočkati smrti její, a marně se vymlouval na sousedy, že ho přinutili! A ještě více ji dohněvala věrná a nábožná slouha Svata. Viděla, že slábne a obávajíc se, že skoná bez Bohal požádala kaplana u sv. Havla, oblíbeného kazatele, aby ji navštívil a k zaopatření přemluvil.

Ale, když ho pak ohlašovala, že čeká v kuchyni, dopálila se materna a vzkázala mu, že spí, kdy spáti může a ze spánku se buditi nesmí, aby netřeštila. Však prý pro něho pošle, až bude třeba. A nebohá Svata jí byla od té chvíle solí v očích a sužovala ji jak mohla, až ze služby odešla. Pak ji obcházely z lásky křesťanské paní Flanderková nebo Fukáčková, někdy cvočkářka s dcerami, ale, ježto všecky ji chtěly mocí připraviti na smrt, zakázala muži, aby je pouštěl a kázala mu, aby říkal všem návštěvnicím, že spí! A ježto nebylo pomoci, najala Verunu Hulvátku, veselou lazebnici, o níž se říkalo, že se neumí modliti a do kostela chodí jen na hod Boží velikonoční. A Veruna opravdu uhodila na pravou stranu. Byla otrlá a dlouho se nerozmýšlela. Hromničku, která již kolikátý den ležela na stole vedle kříže a vody svěcené, poslala na půdu, křížek postavila na stolec do kouta a páteříčky jí vzala z hrsti, aby prý ji prsty nebolely. Vždyť prý neumře! A z lázně jí den ze dne nosila klevety, jež se trousily celým městem, hlavně, jež hosté vyprávěli v lázních, hrubé zavdy a neslušné, ale dráždící k smíchu a vtipu, a materna se řehtala, až se dusila a dávala bodré společnici hojnou odměnu. A zdálo se, že se očividně kříší i nohy plaskly!

Ale najednou se jí vyrazily pod kotníky a za ušima boule a trápily ji velikou bolestí. Přišel učený Žalman, pohlédl na ně, a jako by ho byla vosa píchla, zavřeštěl: »To je mor! A nikdo ho sem nezavlékl, jako Hulvátka!« A utíkal z domu. A za ním veselá Veruna a již s klepy nepřišla, nevrátila se. Materna spí-

nala ruce a bědovala. Jedla kyselé, pila zelnou vodu a osýpala se boulemi. Přišel chodčí rychtář s městským bradýřem a zavřeli dům. K Zlaté podkově nesměl nikdo a z domu také ne! Pokrm a vodu podávala biřička oknem. Nebylo naděje na zdraví, a nešťastný muž měl tuhou obsluhu. Bez jídla, beze spánku, v samém nářku a sténání. Odvážil se znova prositi, aby »kšaftovala« a neumírala bez závěti. Hned ještě doufala, že okřeje, hned se na něho sápala a konečně se vymlouvala, že dům je úředně zavřen. A kdo by se osmělil spisovati závět v domě zamořeném? A měla pravdu. Biřička přišla pod okno s potřebami, nebo musela. Ale v ústech žvýkala jalovec a byla ovázána až po oči šatou, napuštěnou octem, a nesměla se s »osobami zavřitými« dávati do řeči. A dával-li jí znamení, aby posečkala, nedala odpovědi a prchala, vždyť obcházela několik domů zamořených a byla posílkami celá ubita.

U Zlaté podkovy se zahustil smutek a zoufalství!

(Dokončení.)

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

1. Buď — anebo.

Tolik je dnes sporných otázek, že člověk neví, které má věnovati pozornost. Spory národní, politické, socialní, hospodářské, literární, umělecké vzrušují svět. Která z otázek je první? Školská. — Která druhá? Školská. — Která třetí? Školská.

Nejedná se při tom o methodu a správu; to je vedlejší, nýbrž o ducha školy a vychování. Má býti vychování náboženským či nemá? Má církev právo na školu či nemá? Je ve škole místo pro kněze či není? Toť otázka nejpalčivější, všecky ostatní zásadně rozlušťující.

Ženiální revolutionář Proudhon se vyjádřil: »Nápadno jest, že v pozadí politiky nalezáme vždy theologii«. Není tomu tak pouze v politice, nýbrž i v ostatních oborech duševního života. Idey náboženské jsou pro něj směrodatny. Náboženství poučuje člověka o původu a cíli života; stanovíc tedy začátek a konec, určuje také směr dráhy životní. Věda musí zde mlčeti.

Dle toho, jaké zásady náboženské řídí lidstvo, utváří se také vývoj jeho ducha a poměrů společenských. Proto dějiny vzdělanosti jsou vlastně dějinami náboženství; proto dobře řečeno, že v pozadí všech otázek, jež hýbají lidským duchem, zjevuje se náboženství. Bude-li lidstvo vedeno pravými zásadami náboženskými, rozluštěno bude zásadně všecko ostatní, ač ovšem přirozená nedokonalost lidská a podružné vlivy zevnější správné toto rozluštění částečně poruší.

Víme však, že člověk sám ze sebe není s to, aby poznal pravé náboženství, t. j. pravý svůj poměr k Bohu, původci, pánu a cíli svému. Víme však zároveň věrou, že Bůh sám zjevil nám

pravé náboženství—křesťanství, náboženství nadpřirozeného, božského původu. Přesvědčeni jsme, že jedině zásady křesťanské jsou jediným a nejlepším rozluštěním záhad života lidského, u jednotlivců i celé společnosti. Ba i ti, kteří nevěří sice v božský původ a ráz křesťanství, ale přece pravdu poctivě hledají, uznávají, že křesťanství je náboženství nejdokonalejší, a že tudíž dle něho život uspořádán býti má. Odpůrcové křesťanství tvrdí zase, že poukazováním na život věčný, nadpřirozený dusí křesťanství život přirozený a omezuje plný rozvoj jeho sil.

Z tohoto rozdílného názoru povstal spor o výchovu. Vychování dělá lidi, vytváří onoho vnitřního člověka, jenž ovládá svět.

V dnešní mládeži leží budoucnost. Jaká bude ta budoucnost? O tom rozhodne vychování. Mládenec, i když se sestará, neuchýli se od cesty mladosti své, praví Písmo.

A kdo má mládež v rukou? Škola. Nejméně 8 let každý, a kdo výše se snaží, 12 až 20 let, stojí pod vlivem školy, jež plní ducha poznatky, zásadami a ideami, které budou pravidlem života až do smrti.

Z toho vysvětlíme si urputný boj, jenž se vede v celém téměř civilisovaném světě o školu. Strana věřících křesťanů volá: »Škola má vychovávati nábožensky; pak povstane pokolení, jež zná své povinnosti k Bohu a lidem, jež mravně a důstojně lidsky žíti bude a zajistí si časné blaho i věčnou spásu. Cílem vychování budiž bohabojnost a výsledkem ctnost a bohupodobnost.«

Protivná strana nevěrců a lidí nemyslících křičí: »Náboženství je ve škole zbytečno i obtěžuje a zatemňuje rozum zbytečnými bajkami a nesmyslnými dogmaty. Ven s církví a kněžími ze školy; chtějí-li a souhlasí-li rodičové dítek, ať vyučuje se náboženství jinde. Ať je jaký Bůh či není, člověk žije pro sebe a pro život pozemský. Budiž vychováván tak, aby vytříbil svůj rozum a později dovedl uplatniti svou vůli a vyhověti svým přirozeným touhám. Cílem a výsledkem výchovy budiž praktické vědění a časný blahobyt.«

Zde vidíme rozdíl obou proudů výchovných. Na straně křesťanské je cílem mravní ušlechtění člověka, na straně nevěrecké chytrácké pouhé vědění jako prostředek dobrého bydla. Zásady tyto jsou již nyní částečně platny; někde několik teprv roků, jinde déle. A výsledek? Společnost churaví těžce, a to hlavně nedostatečnou výchovou náboženskou. Jednostranným, rozumovým vzděláním ponořuje se člověk příliš do hmoty a zanedbává lepší část své bytosti, duši, a zapomíná na její náboženské ideály, které jej zdvihají do výše. Hýčká pouze tělo, hoví jeho přirozeným vášním, shání mu všemožné požitky, ale nešlechtí ducha mravním pokrokem.

Z tohoto nesouladu povstala nemoc moderní společnosti. A nejsmutnějším zjevem je, že toho nechce uznati. Sociologové, politikové, vychovatelé a vědátoři různých oborů experimentují na zhojení všeobecného marasmu. Vše to jest jen přištipkářství. Nová kolečka a nové nýtky neuvedou v řádný pohyb stroj, jenž má děravý kotel nebo nedostatečnou hybnou sílu. Žádná státní

forma, ani monarchická ani republikánská, nezachrání národ zkažený. Dobře bylo řečeno: »Nemocný se neuzdraví, položíme-li jej do jiné postele. Stařec neomládne, dáme-li mu nový nebo jinak sešitý šat.«

Ani bohatství, ani věda, ani všeobecné hlasovací právo nespasí lid, jenž pozbyl mravní síly. Ani tisíce zákonů nepomohou, kde je slabý nebo zkažený duch. Duše nereformují se zákony, nýbrž mravy. Mravy nejlépe a jedině reformuje náboženství křesťanské — vychování náboženské. — »Není žádne jiné pod nebem platnější cesty napraviti zašlosti lidské nad pravé mládeže vedení«, píše Komenský.

Ale, bohužel, dnes jsme vědomí toho vzdálenější než jindy. Zdá se, jako by svět raněn slepotou hnal se úmyslně ve zkázu. Koho Bůh zničit chce, zaslepí ho. Odevšad se ozývá zuřivý křik: »Pryč s náboženstvím ze škol!« A nejhlasitěji snad volají tak oni, jimž výchova budoucího pokolení svěřena jest — učitelé.

Jelikož náboženské vyučování řídily posavad náboženské společnosti, u nás po výtce církev katolická, zní heslo: »Ven ze škol s kněžími, ať nezabraňují vstupu světlu osvěty, i nebuď jim dovolen vstup do školy, aniž jaké právo vyučovací.«

Zřejmo tedy, že žádná moderní otázka není tak důležita jako otázka školská, žádná nezasluhuje takové pozornosti. Věda, tisk, volby, spolky, sociální práce, politika, vše to je nesmírně důležito, ale ne samo o sobě, nýbrž jenom jako prostředky k cíli. Nutno tím získávati a shromažďovati muže, kteří by celou duší pracovali o to, aby ve všech oborech lidské společnosti, hlavně pak ve výchově, uplatněny byly zásady křesťanské. To-li bude provedeno, všecky ostatní spory rozřeší se již snadněji. Bude-li však náboženství z výchovy odstraněno, musíme se oddati neskonalému Božímu milosrdenství nebo trestající jeho spravedlnosti. Pak nerozřešíme nic a jdeme vstříc smutné budoucnosti, jež naznačena slovy: »Po století sofistů přijde století barbarů.«

Důležitost předmětu toho vysvětluje, proč se o něm tolik píše. Ale, ačkoli již tolik bylo psáno a mluveno, třeba psáti vždy znova. Zvláště se strany naší třeba neustále dokazovati nutnost náboženské výchovy, ač tak jasnou a tisíckrát již dokázanou. Ukázati nutno, jak církev cení školu a učitele, jak pohlíží na jeho úřad a jeho poměr ku knězi.

Člověk by skutečně pozbyl mysli, slyše ten rámus proti náboženství, církvi a kněžím. Je v pokušení, domnívati se, že marný boj proti potopě, jež nás všecky smete. Komu tak nenapadlo, kdo čte útoky učitelských listů a slyší řeči jejich schůzí?

Ale jsou zase důvody, jež nám důvěru vnukají. Předně je to jistota, že církev konečně zvítězí jako vždy. Když ji nepovalilo pronásledování prvních tří století, když se neshroutila návalem útočníků, světy vládnoucích, nepopraví ji ani bezbožecký proud moderní výchovy.

Za druhé je to přesvědčení, že učitelské listy nepíšou, a učitelské schůze že nemluví za všecky učitele, že jsou tedy mezi učiteli posavad mnozí, kteří křesťansky smýšlejí a žijí. Zku-

šenost to dokazuje. Těmto tedy třeba opět a opět ukazovati, že jednají jediné správně, povzbuzovati je, aby se vyprostili ze socialistické hrůzovlády svých kollegů, aby hledali oporu v kroužku učitelů veřejně křesťanských, a sami aby byli zase jim podporou.

Co se mne týče, nebyl bych se ani pustil do těchto epištol, kdyby se mi nebyly namanuly dopisy učitele, v nichž jeví se taková víra a ušlechtilost, že by ji nenašel hned.

Řekl jsem si: Není ještě vše ztraceno. Napíšeš to učitelům; snad to některého dojme.

Co psal onen šlechetný učitel? Budoucí epištola to poví.

2. Pane Bože, houšť!

Představme si učitele, jenž za podpory staršího bratra, továrního dělníka, stal se učitelem. Oblíben pro píli a mravní charakter, dostal pěkné místo ve větším městě!

Zatím se bratr oženil. Zachladiv se cestou do továrny, onemocněl a uložil se, aby již nepovstal. V koleně jako malý koš oteklé a pod kotníky otevřou se hnisavé rány. Pravý Lazar. Příspěvek z dělnické pokladny po určité době přestane, žena od nemocného muže a dvou dětí nemůže na výdělek. Zoufalé postavení. Ale nemocný trpí oddaně, skutečně jako trpělivý Job. Co ho těší a drží? Je věřícím křesťanem; a když ho někdy kříž zmáhá, těší jej dobrý bratr, učitel, rovněž pravý křesťan. Píše:

Milý bratře!

Především veliký, srdečný dík za všecka blahopřání k mým jmeninám. Dej Bůh, aby i tvá horoucná touha po uzdravení se splnila! Však, ať tomu jakkoli, připomeň si jako já:

Ach, kolik bídy zří náš svět,
a každý má svůj plný díl;
však naděje nám jasní hled,
čas lékařem vždy zase byl.
A co nám lehkým činí kříž,
vždy tichou skýtá oddanosť,
jež z bolu zírá v jasnou výš,
toť víra v Boha, ve věčnost.

Šetř se dle možnosti; užívej pěkných dnů, jež nám léto nabízí, pokud ti lze, venku. Nevaď se s uloženým ti osudem; — každý musí nějaký kříž nésti, — buď vděčným k Bohu a dobrým k lidem.

V pátek, 1. září, pošlu ti zase za minulých pět neděl 30 K. Potvrzenky netřeba; beztoho je ti psaní obtížným. Zároveň tě prosím, abys mi napsal, až nebudeš již nic dostávati z nemocenské pokladny. Pošlu ti pak vždy týdenně větší obnos. O budoucnost netřeba ti míti starosti. Pokud nám Bůh dá života, víš, že máš ve mně věrného a k pomoci ochotného bratra. Vždyť věrnost a láska je to jediné dobro, které nám nemůže býti vzato v slzavém údolí tohoto světa.

S mnohými srdečnými pozdravy zůstávám

tvůj . . .

Milý bratře!

Na tvůj blížící se svátek přejeme ti všichni především zmírnění tvých bolestí, trpělivost, vytrvalost a odevzdanost do vůle Boží. Život lidský je beztoho jen poutí, říší zklamání a bolestí. Kdybychom při tom pozbyli ještě víry v lepší život, ach, jak hrozné by nám to bylo! Přečasto myslíme, že bolest přesahuje již naše síly, a přece ji zase přemůžeme, zvláště když Bůh nás sílí, a víra v něho nás těší.

Doufej a důvěřuj i ty, milý bratře! Jak rád bych ti pomohl, kdyby bylo lidské pomoci pro bolesti toho druhu. Ale tak jest pomoc u Pána Boha... Co nejdříve tě navštívím, abych ti ukázal svou vřelou účast na tvém osudu a abych tě, pokud mi možno, potěšil.

Zároveň posílám ti hadry, kterých užíti můžeš na obvazy svých ran. Nehodí se již na nic jiného.

S mnohými srdečnými pozdravy

tvůj . . .

Milý, dobrý bratře!

Se zármutkem dovídám se, že se ti, milovaný bratře, špatně vede. Ó jak rád bych učinil všemožné, abych ti zjednal úlevy, síly a potěchy! Ale člověk, byť to byl věrně milující bratr, nezmůže nic, nepomáhá-li Bůh. Věř mi, denně vzpomínám na tebe a na tvé mnohé bolesti, denně prosím milého Pána Boha, aby tě ráčil milostí svou síliti a tobě uleviti. Neboť mučennictví, jež ty snášíš, je zřídka komu uloženo. Však to budiž ti útěchou: málokdy mělo na něčí nemoci tolik lidí tak vřelou účast jako právě na tobě. Ovšem dobré srdce, jak ty máš, rozsévalo lásku, a proto zase klidí lásku. A také mne získala pro vždy právě tvá obětavá bratrská láska a věrnost, a lpím-li na tobě láskou, jako snad na nikom jiném, tož je pouze a jedině zásluhou tvého dobrého srdce.

Boží úsudek je nevyzpytný a jeho prozřetelnost moudrá. Důvěřuj i ty, milený bratře, v jeho otcovskou dobrotu a milosrdenství a dojdeš, když ne zde, tož jistě na věčnosti bohaté odplaty Boží.

Bude-li mi možno, milý bratře, navštívím tě v neděli, abych tě, milený, trpící bratře, opět uviděl. Ovšem jen na několik hodin, neboť v pondělí musím býti zase ve . . .

Srdečné, tesklivé pozdravy na tebe, milovaný bratře, a na všecky tvé milé domácí posílá

tvůj . . .

Tolik dostalo se mi do rukou z něžné té korrespondence. Zmíněno budiž ještě, že šlechetný učitel, vida blížící se smrt bratrovu, poslal mu ještě pro případ zaopatření svatými svátostmi pěkný stojací kříž za 8 korun a po smrti postavil mu na hrob pěkný kamenný kříž.

Poznámek netřeba. Kdo to přečte, vzdychne asi toužebně: »Pane Bože, dej nám trochu takových nebo aspoň podobných učitelů!«

Ano, takoví učitelé nebudou příznivci »Volné školy«, nebudou se bratříčkovati se socialisty. Budou šťastni ve svém stavu, pyšni na svůj posvátný úřad, spokojeni ve svém svědomí. Ušlechtilým příkladem svým — více než jakoukoli methodou — vychovají jistě lepší pokolení než surovou, nekázanou mládež beznáboženské výchovy.

Sestupte se, učitelé podobného rázu, kteří skrýváte posud své přesvědčení, seskupte se v kruh neohrožených, láskou k nesmrtelným duším dítek naplněných mužů, a buďte kvasem, jenž by pronikl všecky vaše soudruhy, jejichž rukám svěřeno pokolení budoucí! Zjevte se, učitelé křesťanští, praví vychovatelé lidstva, a posvěceni pravdou, kterou mluvíte, a láskou, kterou hoříte k nesmrtelným duším, utvořte ze školy místo svaté, zahradu Boží, v níž rostou mladé stromky bytostí lidských. Vsaďte jim v duši vzácný roub Kristův, pěstěte jej slovem i příkladem, ať vyrostou v dobré křesťany a šlechetné lidi!

3. Zrcadlo.

V epištole předešlé viděli jsme živý příklad křesťanského, učitele. Dnes uvidíme ideální obraz takového učitele.

Nevyložím ho sám ze své fantasie, nýbrž ukážu, jak nakreslil jej nejlepší praktický paedagog nové doby v Německu, vládní a školní rada dr. Kellner v Trevíru a zároveň dobrý křesťan. Názory jeho nejsou vzaty z předpotopních poměrů; zemřel 18. srpna 1892. Vyňaty jsou z jeho aforismů o výchově školní a domácí, jež r. 1899 vyšly již v patnáctém vydání! — Píše:

»Stav učitelský je za všech okolností, i nejpříznivějších, stavem odříkání a sebezáporu; kdo k tomu nemá odvahy a síly, ať se mu vyhne. Síly této nelze nabýti od lidí, nýbrž s hůry a z nauky onoho, jenž řekl: »*Já jsem cesta, pravda a život.*«

Co divu tedy, že jedním z největších nepřátel učitelské činnosti je malomyslnost. Nejlepším prostředkem, aby neubyla činnost a pokrok, je *pevná víra v záslužnost a důstojnost učitelského povolání*. Ať tupí je někteří, jak jen mohou, ať není plat ve spravedlivém poměru k práci, činnost učitele obecné školy jest a zůstane vždy bohatým zdrojem požehnání a užitku. Je to práce v duchu Toho, jenž děl: »*Nechte maličkých přijíti ke mně.*« — Kdo by si přál, aby učitel sám svého stavu si nevážil, a za řemeslníka byl považován, jenž zabývá se jen dresurou a nižším zaměstnáním, ten bere učiteli to nejlejší, co jej povznáší, ten jest jeho nejhorším nepřítelem. Vím, proč umírám, pravil jeden mučedník první doby křesťanské; vím, proč žiju, říkati má učitel naší zištné doby.

V úřadě svém a ve svědomité práci musí učitel vidět a hledat nejvyšší svůj cíl a blaho. Musí plniti úřad svůj celou duší a silou, na nic nesmí mysliti s větší láskou než na zástup dítek svých. Hledá-li štěstí a spokojenost jinou cestou než vroucím pochopením svého povolání, úplnou, nerušenou láskou k němu, nezhostí se nikdy zcela malomyslnosti. Jako sup užírati mu bude života a zlomí konečně jeho ducha.

Snažme se tedy především o pravou, oddanou *lásku k povolání*! Ta nás prohřeje a okem naším zářic pronikne až v dětskou duši, a život zanítí život.

Ale láska k povolání musí se vyvinout z vnitřního *smýšlení*. Proto snaž se učitel o pravou *křesťanskou dokonalost*. Vše, co jej jako člověka pozvedá do oné výše, k níž nám božský Spasitel hříšného lidstva ukázal cestu, vše co učitele duševně občerstvuje a sílí, dělá z něho též lepšího učitele. Odtud zásada, jež mnohým snad divně zní: »*Bez náboženství není v pravdě účinné, plodné methody.*« Pravý názor o světě a povolání jednotlivců, pravé pochopení všech poznatků a poměrů je podmíněno hlubokým citem náboženským ... Oko pravého umělce zalétá k nebi a s hůry přináší si plodnou myšlenku. Podobně také učitel nabývá jen v Bohu a s ním onoho tvořivého ducha, jenž jej činí umělcem.

Zkrátka! Jen pokud je učitel svěžím, přívětivým, rozumným a zbožným člověkem, pln životní síly a dětské prostoty, pln zápalu pro všecko ušlechtilé a božské, jen potud bude míti methodu sám v sobě a bude učitelem v nejušlechtilejším smyslu.

Učitel takový bude také spokojeným a šťastným. Slyšme dr. Wellnera:

»Spokojenost! Ach, jak je řídkou, i mezi učiteli! Jak často působí časopisy a schůze pravý opak! Uvedu místo z listu učitele, jenž zachoval si lásku k povolání svému a v něm spokojen jest. Píše:

»Ano, jsou blažené hodiny v životě učitelském, a pociťoval jsem vděčně radosti, jež nám učitelský úřad skytá. Krásný jeden okamžik vryt nezapomenutelně v srdce mé. Byl jsem přesazen a stal jsem se učitelem vyšší třídy. Tu stál jsem kdysi dopoledne tváří v tvář svým 40 žákům; hovořil jsem s bystrými hochy o Bohu a božských věcech. Cítil jsem, že jsme jedno srdce a jedna duše, a radovali jsme se v posvátné lásce a úctě ze vznešených vlastností nebeského Otce. A když jsem tak slavil jeho všemohoucnost a dobrotu, tu pronikly na jednou paprsky ranního slunce do školní světnice, jakoby občerstvení nesly, a ozářily přívětivě tváře hochů, sedících přede mnou v tiché nábožnosti. Ach, v tu chvíli provál mne povznášející pocit důležitosti a krásy mého povolání, a zachvěla mnou radostná pýcha, že já, tak mlád ještě, státi tu smím jako učitel takové nauky a takových srdcí. Dožil jsem se sice později ještě mnoha radostí a uznání, ale zřídka kdy bylo srdce mé uneseno tak čistým a oblažujícím vědomím o důstojnosti učitelské jako oné krásné hodiny, kdy duše má mluvila s Bohem a svatá předsevzetí pojímala.«

Ostýchám se, praví Kellner, k vroucím těmto slovům ještě něco připojiti a pravím tudíž jen: Ano, povolání učitelské má *trojí* palmu: pučí *z víry* v posvátnost našeho úkolu, *z lásky*, která nám září vstříc z dětských zraků, a *z naděje*, že co v ducha se zasívá, je nezničitelno. Palma tato musí býti vybojována.

Přeju si, praví jindy, abychom *každou* hodinu vyučovací považovali za hodinu náboženskou a tak ji užívali, aby nás spo-

jovala s Bohem a mládeží. Nezapomeňme jen, že každého dne a každé hodiny poslouchá nás daleko *vyšší inspektor*, jenž zkoumá i srdce a jehož visitační protokoly platí *na věky*. Služba školní není pouze *službou lidstvu*, za jakou by ji svět dosti často rád považoval a využitkoval, nýbrž nejvlastnější svou podstatou a cílem jest *bohoslužbou*.

V bezdechém spěchu a shonu po časném zisku a požitku mizí výhled a naděje na život posmrtný, jenž se mnohým již zdá pošetilostí. Hesly: *vzdělání a vědění* doufáme zhojiti těžké choroby přítomnosti. Běda budoucnosti, čím více tento shon a tento pud se zmocňuje také našich škol a čím méně se v nich pěstí srdce a cit.«

Nezní to v našich poměrech jako krásná pohádka ze ztraceného raje? Stane se zase skutečností a kdy? Musí se státi, ať již jako ochranný lék proti onomu hrozícímu běda, nebo jako spasný prostředek z pohromy jím způsobené. (Pokračování.)

Podzimní rondeau.

V krvavých barvách jeseně už hýřivých
strom žlutě rudé listí divě s hlavy rve si
a hází smutně na zem schladlou v pestré směsi,
v objetí mlhy, v náruč stínu umdlených.

Na větve holé bělavá se vlákna věsí
a opřádají roje myšlenek, snů mých,
jež drásá ironický větrů chladných smích,
do krajů dálných žene, strachem divým děsí.

A přijdou teskné chvíle snění večerních
jak u ohníčků rudě plápolavých kdesi — —
A jako mlčenlivé, přehluboké lesy

stát bude moje duše v mlhách truchlých tich,
a mlhy turban kolem lící ovine si
než napadá bělavý zvolna v skráně sníh.

B. Radlický.

Smrtka.

Chladný Smrtky dech vanul naším pokojem.

Šustot šatu jejího zněl k sluchu mému; skřipot zubů a její kostí nesl se utichlou, smutnou síní.

U nás vládla Smrtka. V pohybu všech cítil jsem sklíčenost, v očích zakrvavělých od pláče leskly se velké slzy bolu. — Ústa jejich] oněměla, jen chvílí vyrážela žalu sten. Noci bezesné měli jsme všichni. Tma v pokoji. Bdím sám u lůžka umírajícího bratra. Při každém hnutí pozoruji jeho dech, při každém prasknutí dřeva vstoupí mně v srdce hrůza, při každém vzedmutí jeho prsou a hlubším dechu nebo vyraženém hlase nahýbám hlavu k bledým jeho rtíkům. A jen slabý, nepravidelný dech zalétá k uším a cítím, jak přestává mně bíti v bolných prsou.

Noc, tmavá noc. Z kraje zní příšerné vytí psů —čenichajících snad člověka umírajícího.

Ach! Jak jest mně úzko a bolestno! Co děsu mně nahání to vytí; tak snad přece skosí bledá Smrtka ostřím kosy kvítek porozvitý?

Na šumné lípě před okny zahoukal sýček údy prorážejícím: Půjď! Půjď!

Krev mně tuhla v žilách. Tiše se snesl k oknu. Svítícíma očima blýskal na lůžko. Jaroušek se třásl na celém těle. Jaroušek se chvěl.

Vítr lomcoval okny. Stále příšerně znělo sýčkovo: Půjď! Půjď! Půjď!

Jaroušku! Jaroušku!

Matičku opanoval mateřský bol. Co nikdo nevypoví, to kanulo slzami jejími na hebké ruce.

Její hlas se zachvíval. Sýčkovo půjď! A Jaroušek mdlýma očkama hleděl kol.

Nevidělo ubožátko již nic, jen slyšel vzlykot drahé mátušky

»Jaroušku, drahé děťátko . . . neumírej mi! Miláčku . . zůstaň zde . . . Jedna z mých největších radostí . . . proč nás opouštíš?

Křečovité lkání neslo se bouřně pokojem. Jí nebylo lze však utišiti.

Jaroušek mluvil slabě k rodičce, nesouvislá slova kanula mu mdle ze zsinalých rtíků; slova byla prodchnuta vroucí láskou — tak od srdce šla nemocnému: »Mátuško, proč . . . pláčeš . . mátuško, ... proč? . . . Vždyť se shledáme . . . Jde pro mne an . . dělíček — — tak bílý . . . vezme . . mne . . ve svůj . . stan a tam . . . tě duše . . . moje . . . má . . tuš . . ko . . . bude o . . čeká . . vat. T . . a . . m! Má-tuš-ko slad . . ká.«

Noc vládne všude. Tiše krajem pluje, kolébá se a houpá jak lodička na vzdouvaných vlnách, přelétá doly a hory, potůčky, lesy; usedá na bledé lekníny. Všude seje klid a mír a vše je pohrouženo v spánek — poslední útěchu dne.

Jen v mé duši, v srdci mém rozezvučeny hlubokým bolem struny lásky lkají a naříkají, ach lkají!

Noc — tmavá noc. Jak bouříš mně v duši! Jak mne děsíš! Tmavá příšero!

V tobě ztratím květinku — bratra nejmilejšího! Ty snad chceš stlumit můj žal? Chceš ho skrýti mému zraku a očím matčiným?

Bolesti hrozné souží jeho tělo a hlavičku, vysilují dech jeho i prsa. Ach! Co zkusí!

Slova trhaná a prudce vyrážená, tichounce opět znějící a za chvíli zas umírající, bouřně hřmící v okamžiku — a ticho hrobové pluje na křídélkách vzduchu.

Pohled naň mně srdce dere. Oči jeho světélkují do tmy.

Chrapot umírajícího odráží se o stěny síně, v níž si sklenula nádherný trůn krutá, nemilosrdná, neodvratná Smrtka u hlavičky mně nejdražší.

Slabý jeho dech prchá — — seslabuje se a krátí. . . . . umlká . . . umírá . . . Trapné ticho . . .

Pláč . . . prasknutí prkna pro mrtvolu přichystaného . . . Dvéře vrzly . .

Štkající hlas kohos. — — Tichá modlitbička — — ticho opětné. — — —

Prsty hubeňoučké, jen kost a kůže, zaryly se do hebkých podušek.

Trhá sebou. Celé tělo chvěje se v posledních křečích . . .

Prsa se mocně vzedmula — — snad k dechu poslednímu.

Oči jeho zazářily srdcervoucím pohledem a divným leskem. — — Prorazily tmu a spočinuly na sněhem pokryté hlavě matčině.

V tom se ozvalo mocné sýčkovo: Půjď! Půjď! Jaroušek sebou prudce trhl. Přivřel oči.

Oči v sloup.

A Smrtka si odnášela bohatou kořist.

Jiří Mlha.

Slzy.

Kdo mně vás, vy slzy dal,
bych si někdy zaplakal?

Jako láva z očí plynou —
v ústa stéká příval jich;
k modlitbě mi ruce vinou. —
Bolest tiší v nadějích. . . .

Horká skráň již ochladá,
mlčí citů zahrada.
Kdo vás slzy, horké slzy,
téci, konejšit pobádá?

Jiří Mlha.

Z Porýnska a Holandska.

Sděluje P. FR. BLAŤÁK, C. Ss. R.

Snad mnohý z milých mých čtenářů četl spisek »Z porýnských misií« uveřejněný v »Časových úvahách«. Byl to popis cesty do Porýnska a misií na Rýně r. 1907 konaných. Zprávy, jež nyní uveřejňuji, jsou pokračováním a dokončením onoho spisku. Popisuji zde, jak české misie v Porýnsku r. 1908 trvale zřízeny byly a přidávám popis cesty do Holandska a na severní moře.

Do Porýnska.

Loňské misie konal jsem v Porýnsku v dubnu a květnu. Letos jsem tam jel až 1. června, doufaje, že teplejší počasí bude misiím příznivější. Z té příčiny prodloužil též nejdůstojnější pan biskup dobu velkonoční sv. zpovědi pro Čechy až do 15. srpna.

Jel jsem tentokrát z Prahy ne na Cheb, ale na Drážďany, Lipsko a Hannover. Jízda do Drážďan byla velmi zajímavá a poutavá. Všude samé hory a doly, všude rozmanitost nejvýš překvapující. Každé chvíle rozevírají se tvým očím krásy nové. Zvláště malebně rozprostírá se při vtoku Běliny do Labe starobylé královské, nyní okresní město Ústí nad Labem, rodiště slavného malíře Rafaela Mengse, jehož Madona dosud zdobí chrám děkanský. V Ústí začíná též hodně čilá plavba na Labi.

V Děčíně opustili jsme Čechy a nastal pořádek německý Kdo už v Německu jednou byl, cestuje snáze. Letos neměl jsem na německých drahách nikde obtíže. Našel jsem vše a doptal se dosti lehce, čeho bylo třeba. Konduktéři i cestující byli k službám vždy velmi ochotni. V Drážďanech měli jsme čas, trochu se poohlédnout. Nádraží jest opravdu královské s nádhernou kopulí. Město samo, hlavní a sídelní to město království Saského, rozkládá se po obou březích Labe v kotlině asi 3 km široké. Na jedné straně města pne se nad údolím pásmo pahorků pokrytých vinohrady, zahradami a letohrádky, na druhé straně zdvihá se půda v planinu porostlou lesem borovým, zvanou Drážďanským vřesovištěm, poskytující hojnost zajímavých vycházek Zvláště zajímavým je tu za městem pohled na sta a tisíce malíčkých 6 a 10 m dlouhých, ploty ohražených malebných zahrádeček s besídkami. To je »lont« Drážďanských občanů. Letní odpoledne nemohou také roztomileji prožita býti než zde.

V městě samém vyniká barokový katolický dvorní a farní chrám na Starém městě, ozdobený zevně 78 pískovcovými sochami svatých, ze světských budov královský palác s věží 101 m vysokou. V přízemí paláce jest tak zv. »zelená síň« s královským pokladem s četnými drahokamy, mezi nimiž jest zelený démant v ceně 400.000 tolarů. Zámeckou kapli zdobí malby Rubensovy a Rembrandtovy. Též jiné ještě budovy jako Zwinger, Museum s obrazárnou (Raffaelovou Sixtinskou Madonou atd.) a řada velkolepých paláců jsou pravou ozdobou města.

Za Drážďany nastává rovina, která se odtud nepřetržitě táhne až k severnímu moři a je přerušena u měst Goslaru, Hildesheimu a Porty jediným nepatrným pohořím, Harcem zvaným. Jízda byla tudíž jednotvárná. Rozhled všude stejný. Dobře ještě,

že bylo jaro. Sluníčko hřálo až radost a kamkoliv pohlédls, samá svěží zeleň a samý květ. Půdu zužitkují v Německu velmi hospodárně, pole jsou obdělána výborně, též listnatých bujných houštin, nahrazujících tu lesy, jest všude dost.

Tak jsme přejeli Lipsko, rozsáhlé město knihkupecké, kde r. 1813 poražen byl Napoleon, potom solařské město Halle, starobylé horní město Goslar, biskupské město Hildesheim s památným dómem z 11. stol., až konečně jsme dojeli do Hannovru. Hannover je město velmi rozsáhlé a úhledné, s širokými moderními ulicemi, domy palácovými a četnými sady a stromořadími. V Hannovru leží v chrámu P. Marie pochován slavný katolický státník Windhorst. V chrámu Novoměstském je hrob Leibnizův.

Z Hannovru jeli jsme směrem jihozápadním do Vestfalska a Porýnska. Byl jsem v těchto mi od loňska tak dobře známých krajích skoro až překvapen. Loni v dubnu, kdy o zeleni nikde nebylo ještě ani potuchy, bylo tam vše tak nehostinné a smutné k nevypovědění. A hle, letos v červnu jako by vše bylo obživlo. Je sice velký rozdíl i v létě mezi uhelnými těmito kraji a ostatními krajinami, kde uhelných dolů není; ale je také pravda, že v létě milý Pán Bůh i tomuto koutku země uštědřil dosti půvabu. Listnaté stromoví a houští, kterého si člověk v zimě sotva všimne, — odívá se zde v létě nejbujnější zelení a ku podivu vzroste. I ty začazené červené cihlové domy v létě jako by prohlédly a veselejší barvu na se vzaly. Ano letos se tu staví řada velikánských kolonií s nátěrem dokonce bílým, domky vypadají jako u nás villy, jako z cukru bělounké a hezké. Tedy i Němcům začíná se ta tmavočervená cihlová barva budov znechucovati. — Slovem, letos se mi líbilo Vestfalsko a Porýnsko patrně lépe než loni.

Přípravné práce.

Měly-li se letošní misie lépe zdařiti, bylo třeba v čas je připraviti. S přípravou tou začal jsem už na podzim r. 1907.

Především jsem zaslal sl. ředitelství (Msgru Ant. Adamcovi) Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně a sl. ředitelství Dědictví Svato-Jánského v Praze úpěnlivé prosby, aby na udané adresy Čechům do Vestfalska a Porýnska darem zaslány byly knihy ze starších zásob. Dědictví sv. Cyrilla a Methoda zaslalo darem na všech deset míst, jichž adresy jsem k prosbě přiložil, velké bedny překrásných knih. Také družstvo Vlast zásobou knih, časopisů a brožur vypomohlo.

Čechové přijali knihy s velkým jásotem. Kamkoliv jsem při letošních misiích přišel, všude četli a zvláště mužové seděli na př. v neděli pohromadě na schůzkách při pivě a s knihami v rukou; tak jsem je při svých návštěvách zastihl. I v rodinách nevěrou pověstných ležely knihy ty buď na stole, nebo je právě lidé četli. Tázal jsem se mnohých, zda se jim knihy líbí. Děkovali mi pokaždé z celého srdce za ně, pravili: »Nemáme tu co číst, a co má člověk celý den dělat? Jsme rádi, že něco máme; líbí se nám všecko, co v těch knihách čteme; ani jsme dosud nevěděli, že je to v naší katolické církvi tak krásné; teď se toho teprv dočítáme.«

A to bylo právě účelem této četby, neboť k srdci mnohých Čechů nebylo možno jinak se dostati nežli četbou. Knihy tudíž účelu svého nejhojnější měrou dosáhly.

Také Dědictví sv. Prokopa darovalo do Porýnska velkou bednu knih a vsdp. pan opat Emauzský P. Albán Schachleiter posílá tam zdarma 1600 výtisků sv. Vojtěcha.

Druhou přípravou na misie byly české měsíční pobožnosti, které jsem v některých farnostech, kde se to dalo, zavedl. Obstaral jsem za tím účelem Čechům zpěvníčky s notami a modlitební knihy a dal tisknouti malé i velké pozvánky. Malé pozvánky zněly na př. v Ober-Marxlohu takto: »Drazí Čechové! Tuto neděli bude odpoledne o 5. hod. v Ober-Marxlohu křesťanské cvičení a sv. požehnání. Žádám vás co nejsnažněji, abyste se této pobožnosti všichni súčastnili. Schürmann, Rektor.« Tyto malé cedulíčky rozdaly se každý měsíc před nedělí pro pobožnost českou ustanovenou dětem ve škole a známým lidem, aby je všem českým rodinám roznesli. Zároveň byly zavěšeny na kostelních dveřích velké tisknuté české štíty s podobným pozváním. Tak se všichni o pobožnosti dověděli.

Pobožnost se konala takto: Napřed se zpívala píseň, potom někdo z Čechů četl poučné pojednání z knihy k tomu určené; na to se modlili všichni litanie a na konec rektor chrámu udělil všem sv. požehnání s nejs. Svátostí. Čechové docházeli k pobožnostem těm po celý rok dosti pilně. Ovšem jsou to jen slabé začátky. Až bude při pobožnostech kněz česky kázati, bude i účastenství větší. Za tím účelem bohoslovci Münsterští pilně se učí češtině a každý rok dva z nich v Praze prázdniny tráví, aby si českou výslovnost lépe osvojili. V tom jsou jim nápomocni pražští Františkáni, jejichž obětovnost je veškeré chvály hodna.

V létě r. 1909 dostanou Čechové v Porýnsku první stálé duchovní správce, kteří jim budou česky kázat a je česky zpovídat. Bude toho nezbytně třeba. Nebo misionář několika dny sv. misie všecko nespraví. Jsouť mezi Čechy velmi mnozí tak zanedbaní, že o náboženství ani zdání nemají, ano naopak jen nejhoršími předsudky a záštím proti víře zrovna jen hoří. Misionář musí každou rodinu zvlášť vyhledat a zvlášť spravovat. Kdyby v každé rodině směl celý den zůstati, stačilo by to, aby tak opuštěné ubožáky dosti poučil. Zatím však, chtěl-li jsem se všemi Čechy si promluviti, musil jsem denně 30—50 rodin vyhledat. Mohl jsem mnohým rodinám jen několik minut věnovat. A několika přednáškami v kostele také vše se neudělá. Misie tedy lid jen probudí, ale udrženi to, co se dobrého při misii vykoná, a zdokonalit může a musí jen stálá duchovní správa.

Aby německé duchovenstvo alespoň nějakým způsobem Čechům, jichž řeči nerozumí, pomoci a prospěti mohlo, napsal jsem česko-německo-maďarské zrcadlo zpovědní; kněží v Porýnsku a Vestfalsku rozebrali si na 700 výtisků tohoto spisku. Také jsem obstaral zásobu katechismů o manželství pro snoubence a pořídil jsem, kde to šlo, český pořádek služeb Božích. Na tomto pořádku jest vše udáno: kdy které služby Boží jsou, kdy se křtí, kdy matky mohou přijíti k úvodu, kdy a kde se půjčují knihy ke

čtení, kdy a kam snoubenci na poradu a na cvičení přicházeti mají, jaké jsou ve farnosti spolky a jaké noviny. Tyto tištěné české pořádky rektor sám roznášel po českých rodinách a všude je na stěny přibíjel, aby žádný neměl omluvy, že neví, kde kostel je a kdy tam jíti má.

Naposled jsem napsal a vytisknouti dal provolání, která před misiemi všem Čechům měla rozdána býti. V provolání nadepsaném »Spas duši svou« kladu a kratince zodpovídám tyto otázky: Co je sv. misie? Jaký má účel? Co se při ní děje? O čem se káže? Které jsou hlavní pravdy sv. víry katolické? Které jsou hlavní povinnosti katol. křesťana? Je sv. misie všem potřebna? Co máte souditi o různých námitkách proti sv. misii? Je každý katolík povinen sv. misie se súčastniti? A na konec vyzývám všecky, by ničím a nikým od sv. misie se odstrašiti nedali. »Nebo co jest platno člověku, byť všecken svět získal a na své duši škodu trpěl?« (Mat. 16., 26.) V provolání je též udán pořádek všech pobožností při sv. misii konaných, kdy která kázaní budou, kdy se bude zpovídati atd.

Podobná provolání byla též na velkých lepenkových štítech pořízena k zavěšení na kostelních dveřích.

Abych při misiích Čechy spíše našel, dal jsem si vytisknouti »Seznam rodin« t. j lístky, v jejichž záhlaví udáno bylo jméno, čtvrť města, ulice, číslo domu a místo pro poznámky. Lístky ty byly v čas rozdány lidem a školním dítkám, které Čechy znaly a na lístkách snadno jména a byt českých rodin jim známých napsati mi mohly. Tímto způsobem dověděl jsem se snadno, kde kteří Čechové v té neb oné farnosti žili a ušetřil jsem si dlouhého hledání a získal tak mnoho času. Kamkoliv jsem přišel, požádal jsem od pp. farářů jen vyplněné seznamy, udělal jsem si plán celé farnosti, naznačil si ulice a kolonie, v nichž dle seznamů Čechové bydleli a šel jsem na hledanou bez starosti; nepotřeboval jsem ani dlouho se dotazovat ani po nějakém průvodci se shánětí, abych své lidi našel.

Takovým způsobem snažil jsem se připraviti půdu pro misie; doufal jsem, že i lid naučí se lépe a v čas sv. misii znáti a ceniti a že sám všechny práce snáze a s větším úspěchem zastanu. Lidu nemohla věru misie lépe se oznámiti. O vše bylo postaráno, i v kostele na zpovědnici opatřil jsem si velký štít s nápisem: »Zde se česky zpovídá«, aby v řadě zpovědnic nikdo mne teprve hledati nemusil

Nuže, vizme, zda a jak tyto přípravné práce sv. misiím prospěly.

Sv. misie.

První sv. misii začal jsem jako loni v Ober-Marxlohu. Z Ober-Marxlohu jel jsem do Hambornu, potom do Neumühlu, Marxlohu, Mörsu a konečně do Hochheide. V Hochheide jsem ukončil misie Porýnské a přejel jsem do Vestfalska, kde jsem konal misie v Gladbeku, Hertenu, Osterfeldu, Recklinghausen-Süd, König-Ludwig, Börnig-Sodingen a v Hillenu. Měl jsem ještě mimo to sedm misií konat na jiných místech, ale jednak pro únavu, jednak pro nedostatek času nebylo to již možno.

Každý den kázal jsem a zpovídal ráno a večer; od 9. hod. ráno pak do 5 hod. večer věnoval jsem všecku píli duchovní správě rodinné, t. j. chodil jsem a hledal Čechy a poučoval je a domlouval jim v rodinách a kdekoliv jsem je našel. S časem bylo třeba hospodařiti. Proto jsem vždy ukončil sv. misii ráno na jednom místě a téhož dne večer začal jsem pokaždé už misii zas na místě druhém.

Zdar letošních misií byl mnohem větší než loňských. Zvláště na některých místech jako v König-Ludwig, v Hochheide a v Börnig-Sodingen súčastnili se Čechové sv. misie co nejhorlivěji. V Börnig-Sodingen, v diecesi Paderbornské, nevyloučil se ani jediný Čech. I ti,kteří měli hodně zlou pověst, přišli a přijali svátosti. Pan farář děkoval jim za tuto horlivost veřejně v kostele a slzel radostí. Mužové raději do práce nešli, jen aby se mohli sv. misie súčastniti. Pravili, že těch několik zlatých výdělku rádi obětují, aby také jednou o své duše se postarali. Napracují prý se bez toho dosti. Ti z mužů, kteří do práce jíti musili, přišli pozdě v noci k sv. zpovědi a před čtvrtou hodinou ráno šli k sv. přijímání, aby o 6. hod. už mohli zas jeti do dolů. Matky pozavíraly byty a chodily se všemi dítkami, i s nemluvňátky na rukou na kázání. Býval to rozmilý pohled na tyto dobré ženy, sedící v lavicích, obklopené svými dítkami, maličkými, malými i většími.

Ke zdaru letošních sv. misií třeba též počítati řadu konkubinátů, které byly do pořádku uvedeny. Mimo to některé rodiny, které již již k protestantům odpadnouti chtěly, daly se přemluviti a poučiti, aby tak nečinily. Některé rodiny již k evangelické víře odpadlé slíbily, že se zase navrátí do církve katolické. Rodiny tyto ve svém odpadlictví nebe nenašly, jak byly myslely. Některé odpadly, poněvadž se jim slíbilo 50 marek. Když však odpadly, nedostaly nic, ani když soudně této jidášské ceny se domáhaly. Jedna rodina odpadla k evangelíkům i s dítkami, aby prý snáze ušla bídě. Sotva však že odpadla, byl muž v dolech raněn kamenem do hlavy a následkem úderu se zbláznil. Bída tedy, místo aby přestala, se ztrojnásobila.

Velkým zlem je zde zlořád, že někteří rodiče posílají své dítky do protestantských škol. Je totiž rodičům volno, do jakých škol dítky své posílati chtějí. Dítky ve školách protestantských ovšem se učí víře evangelické, o víře katolické, o mši sv., o zpovědi, o sv. přijímání ani potuchy nemají. Jací katolíci z takových dítek jednou budou, každý si snadno domyslí. Po 14. roce odpadnou. Někteří rodiče v té věci nemají kouska svědomí, a všecko mé domlouvání po dobrém i po zlém bývalo marné. Pro lecjaký malicherný zisk uvrhují se beze všech starostí nesmrtelné duše ubohých dítek v záhubu.

Někteří rodiče vymlouvají se zvláště na to, že v katolických školách jejich dítky bývají trestány, když se nemravně chovají nebo svých náboženských povinností neplní, na mši sv. a k svátostem choditi nechtějí. V Německu ovšem platí zásada: metla vyhání děti z pekla. Trestati dítko ve škole dovoleno. Však u nás v Rakousku by to také neškodilo.

Ostatně v Německu se trestají dítky, když toho zaslouží, nejen ve školách katolických, ale neméně i ve školách protestantských. Sami rodiče mně to řekli: Dali jsme dítky do protestantské školy, aby tam nebyly bity, a bijí je tam hůře než v katolické škole. Jenže z toho rodiče tolik starostí si nedělají.

Dítek jsem si všímal vůbec na misiích co nejvíc. Byly mi vydatnou pomůckou získat rodiče. Proto jsem všude měl pro dítky českých rodičů zvláštní promluvy v kostele. Při té příležitosti rozdával jsem též dítkám obrázky. K promluvám dostavili se, a to velice četně i rodiče; po promluvě k dítkám míval jsem kázání k rodičům. K dítkám musil jsem však na některých místech mluviti česky i německy, poněvadž většina z nich česky neuměla. Mnozí rodiče nechtějí, aby jejich dítky česky uměly. Ubozí, vyrostli v Čechách v severních krajích, kde jen nevěra a bezbožný demokratismus bují, a nenaučili se tam ve své mateřtině nic než jen hřešiti a proto mateřské své řeči ani nemilují, naopak za ni se stydí a snaží se na ni zapomenouti.

Snad knihy a spisy a spisky všeho druhu, malé i velké, které jsem jim tam poslal, a které s velkou zálibou čtou, české jejich vědomí zas probudí a obživí. Prosili mne všude ještě za nové knihy; a ty jim budou zaslány, aby měli co čísti. Budu za knihy pro ně všude na patřičných místech prositi a doufám, že se najde dosti šlechetných dobrodinců a vzdávám jim všem už předem nejvřelejší díky. Nebo četba je i zde nejmocnější zbraní v rukou každého.

Avšak misie letošní měly také ještě mnoho stinných stránek. Není jinak možno. Najednou se nedá všecko změniti. Na kázání chodili lidé horlivěji než loni, na některých místech i velice horlivě, ale na jiných se kolikrát stalo, že mi ani živá duše na kázání nepřišla; asi pětkrát kázal jsem jedné jediné osobě, několikrát jen dvěma nebo třem lidem. Sedl jsem si k nim do lavice nebo stál před lavicí před nimi a měl k nim promluvu. Němci ovšem se nemálo divili této prazvláštní návštěvě misijních kázání.

Podobně jsem pozoroval, že lidé při mých návštěvách se ke mně chovali mnohem uctivěji a laskavěji než loni, ani tolik rouhavých a nevěreckých řečí jsem letos už neslyšel. Ale mnoho Čechů mi i letos zvláště tu námitku činilo, že prý v Boha věří, ale víc že nepotřebují; církev a kněz nemají práva jim poroučeti, co dělati mají a co ne. Někteří byli dokonce i velmi hrubí.

Jedné ženě jsem domlouval, by přišla na misii. Odsekla mi vzdorovitě, že nepůjde. Když jsem se zmínil o Bohu, pravila, že žádného není. Když jsem ji napomínal, aby na svou duši pamatovala, řekla, že žádné nemá a dodala: »Jakým právem se opovažujete mne zde poučovati?« Když jsem jí řekl, že jako katolický kněz to právo i povinnost mám, pravila jednoduše, že se stane tedy protestantkou, aby jí nikdo poučovati nemusel. Pravil jsem jí na to, že může sice činit co chce, ale spravedlnosti Boží že neujde. Tu se nešťastnice zrovna rozzuřila a s ďábelským zápštím křičela, co mohla: »Já chci do pekla; právě tam chci přijíti.« Muž jí ve všem přisvědčoval. Sebral jsem se tedy a šel; bylo mi v takové pekelné skrýši nevolno.

Do jednoho bytu jsem přišel; seděla tam jedna Češka stařenka, těžce nemocná, s hnisavou ránou na noze. Těšil jsem ji, poslouchala jak tak. Ale když jsem se zmínil o sv. zpovědi a o sv. přijímání, pravila mi, že nechce o tom ani slyšeti, že v přijímání nevěří a dodala s velkou jizlivostí a ve velkém rozčilení: »Já ty vaše bohy znám; sama jsem je dělala a pekla, když jsem jednou na faře sloužila; mne neošidíte.« Marné bylo všecko mé poučování a domlouvání, že hostie pečením se neproměňuje v tělo a krev Kristovu, ale že se tak děje při mši sv. Dceru nechala odpadnout a provdala ji za evangelíka; sama pak je smýšlení úplně protestantského.

Zas jiná žena pravila: »Kdyby to bylo v Rakousku, však by mi žádný kněz práh domu překročiti nesměl, kyjem bych ho vypráskala a strážníka na něho zavolala.« A ještě jiná žena zas se mnou smlouvati chtěla, kolik prý jí dám za to marek, když půjde k sv. zpovědi. Zadarmo prý k zpovědi nepůjde.

Mužové, kteří demokraty nejsou, chovali se slušně. Ale bohužel mnoho mužů přidalo se již k demokratům a pořád se k nim přidávají víc a více. A je to zvláštní, jakou neukrotitelnou zášť dovede socialní demokracie svým členům proti všemu náboženství, zvláště proti víře katolické vštípiti. Jakmile se kdo stane demokratem, je ihned se svým Bohem a se svou věrou hotov. A běda církvi a běda knězi, opováží-li se k němu jen přiblížiti.

Míval jsem se socialními demokraty velmi ostré půtky. Zuřili a křičěli, až se hory zelenaly. Nadávali kněžím vrahů, bestií, církev prý je říší satana a všeho zla na světě jedinou příčinou atd. Na štěstí mne Bůh též obdařil hlasem, až uši zaléhají; odpovídal jsem tedy na hromy hromem, jinak bych se nebyl ani k slovu dostal. Nenadával jsem ovšem, ale měl jsem pádných důkazů dost, abych se pravdy ujal, a ujal jsem se jí bez bázně a Bůh mi pomáhal. Když zuřivci již chraptěli, hnala se ze mně bouře teprv vší silou a padalo to na udivené rouhače jako krupobití. Tu ztichli a poslouchali, a mnozí dali si konečně říci, podali mi ruce a rozešli jsme se jako dobří přátelé.

Poznal jsem, že demokraté tehdy nejvíc si troufají a největší moc rozvinují, když se jich člověk bojí. Proto snaží se odpůrce své zastrašit a užívají k tomu účelu všeho násilí. Třeba jim tedy bez bázně na odpor se postaviti. Jakmile zpozorují, že se jich člověk nebojí a pravdu hájit chce a dovede, zkrotnou až ku podivu rychle a zalézají hbitě do svých děr jako skřečkové, aby jim nikdo nemohl na kůži; pravdy a světla náramně se bojí.

Nejvíce mi překáželi demokraté při sv. misii v Hillenu. Když jsem Čechy obešel, nastala jejich práce. Chodili od domu k domu a vyhrožovali vším násilím těm, kteří by se opovážili jíti na sv. misii. To je demokratická svoboda. Záleží v tom, že demokratům má býti volno, všeho násilí používat, aby své nekalé úmysly prosadili. Všichni ostatní mají býti jejich otroky. A proto kdo jim svou svobodu a své svědomí nechce zaprodati, musí pryč. Tak lze vysvětliti, že kde demokraté jednou se zahnízdili, všichni k nim se přidávají, aby prý obstáli. Lepší lidé raději se vystěhují jinam.

(Dokončení.)

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.*)

II. *Příspěvky k dějinám ústavů slepců.*

O všem, co pro život lidstva důležito jest, prospěšno a zajímavo, nejlepší získáme vědění i poučení, nahlédneme-li v zrcadlo dějin. —

Sledujte se mnou na okamžik dějiny věků dávno minulých, pokud sahají doklady listinné, a tu shledáme, že již v r. 1178 za vévody Welfa VI. v Memminkách v Bavorsku založen byl asyl pro slepce; dosvědčuje to starý latinský rukopis »Monumenta Guelfica«, dle něhož tento vévoda, sám v pozdním věku ztrativ zrak, svým spolutrpitelům prokázati chtěl lásku křesťanskou, za kterou také Walter von der Vogelweide nadšeně jej opěvoval. Tento asyl (pod jménem asylu sv. Mikuláše) ovšem za nějakou dobu zanikl.**)

V roce 1260 za krále Ludvíka IX. Svatého vznikl v Paříži ústav pod oficielním názvem »Hospital des Quinze-Vingts« pro 300 slepců, obětí to nakažlivé egyptské nemoci oční z tažení křižáckých; ten po mnohých proměnách udržel se, jsa po dlouhé periody ústavem zaopatřovacím a v roce 1798 zase asylem pro steré osleplé oběti výpravy do Egypta, až do dnů našich, upraven byv počátkem století předešlého pro účely ústavu pro výchovu slepých dětí.

To byly by tedy aspoň 2 doklady péče o slepce z dob nejstarších.

Zde pak zařaďuji stručný přehled ústavů pro slepce v Rakousku, upravený dle chronologického sledu let, v nichž byly založeny:

1.) C. k. ústav pro výchovu slepců ve Vídni (zal. r. 1804.)

Založen byv okresním ředitelem chudinským, Janem Vilémem Kleinem, byl ústav tento v r. 1808 jako soukromá škola státem uznán a subventován, r. 1816 dle nejvyššího rozhodnutí císaře Františka I. na ústav státní povýšen a jest od roku 1898, kdy provedena byla ve Vídni II, Wittelsbachstrasse 5, účelná novostavba, dle nových stanov fondovním ústavem ve státní správě. Následkem nové úpravy za ředitele c. k. vládního rady Alexandra Mella, spisovatele velkého odborného díla: »Enzyklopaeidisches Handbuch des Blindenwesens«, má ústav tento 6 školních tříd dle

*) V úvodu do práce této vloudila se na str. 39. při podobizně Aloise Klára chyba tisku; místo: profesor klasické filosofie státi má správné: klasické **filologie.**

**) O některých větších asylech a špitálech pro lidi chorobné a chudé, zejména v království Českém, chystám na základě ukončených právě studií archivarních větší práci do tisku.

systemu školy obecné a měšťanské, pečuje také o hudební vzdělání a technickou řemeslnou výchovu svých chovanců. Vzorná knihovna o 4000 svazcích tisku písmem slepců, přístupná všem slepcům v Rakousku, velká tiskárna, řízená slepcem Karlem Satzenhofrem, a museum památek rozvoje a péče o slepce v Rakousku hlavně v duševním ohledu (bohatý materiál k dějinám všech druhů a způsobů písma slepců) a pomůcek učebných poutají pozornost odborníků i laiků. Počet chovanců byl r. 1904*) : 74; od roku 1804 celkem: 886.

2) Soukromý ústav pro výchovu slepých dětí a léčení na oči chorých v Praze IV. (zal. r. 1807)**)

Poznav z vlastního názoru prospěšnost ústavu pro výchovu slepců v Paříži, rozhodl se nejvyšší purkrabí království Českého, hrabě Wallis, že použije obnosu 108.000 zl., jenž za purkrabího Rudolta hraběte Chotka v roce 1804 za účelem zbudování nového mostu v Praze subskribcí měšťanů a obchodníků Pražkých byl získán, (z projektu sešlo tehdy pro nahodilé obtíže technické) k založení ústavu stejného rázu v Praze. Duší tohoto humanitního podniku byl univ. profesor Dr. Alois Klár, jenž pro ústav a pro jednotlivá jeho odvětví vypracoval stanovy a instrukce a sám se obětavě súčastnil při vzdělávání slepých dětí, byv také po více let ředitelem ústavu Hradčanského. Z fondu prvotního zakoupen byl dům na Hradčanech, v r. 1812 vzniklo oddělení pro dívky, r. 1829 ředitel Josef Bezecný nově upravil methodu vyučovací, r. 1874 svěřena byla výchova a správa ústavu řádu Sester sv. Karla Boromejského, vedle nichž působí také učitelé světští.

Ústav řídí vícečlenné ředitelství, jež kooptuje dle smluvené vzájemnosti také členy ředitelstva Klárova ústavu.

Hradčanský ústav vydržován jest z vlastních fondů, jmění nadačního (as 166.000 K) a příspěvků zemského výboru (subvence 6800 K, ze zemského fondu sirotčího kvota 6000 K).

Vzdělání dostává se chovancům ve 3 třídách rázu školy obecné; hlavně pěstuje se hudba, částečně výcvik řemeslný.

Počet chovanců r. 1904: 76, od založení (r. 1807) celkem: 2040.

Poněvadž jest ústav na základě úmluvy o vzájemném přejímání chovanců z opatrovny Klárova ústavu a svých absolventů do Klárova ústavu ve výměnném styku s tímto ústavem, uvádím zde měnu chovanců dle výroční zprávy z roku 1906:

V r. 1905 bylo v ústavu:	54	chlapců,	32	dívek	= 86 chovanců
» 1906 » přijato:	6	»	7	»	= 13 »
celkem:	60	»	39	»	= 99 »
v r. 1906 vystoupilo:	10	»	6	»	= 16 »
koncem 1906 zůstalo:	50	chlapců,	33	dívek	= 83 chovanců.

S tímto stavem chovanců započal Hradčanský ústav stý rok svého trvání.

*) Závěrečné číslice dle přehledné tabelky ústavů pro slepce v Rakousku sestavené dle soupisu dotazníků z roku 1904 odborným učitelem při c. k. ústavu pro výchovu slepců ve Vídni, Josefem Pöschlem. Číslice takové dlužno považovati za aritmetický střed období 5—6letého pobytu chovanců v jednotlivých ústavech, tedy celkem za číslice nevalně proměnlivé.

**) Stoletá památka založení oslavena byla domácí slavností a hudební akademií r. 1907 v místnostech ústavu.

Při ústavu konají se (rovněž zásluhou prof. Dra. Aloise Klára) od r. 1808 každoročně v květnu bezplatné operace nemajetných osob zákalem očním postižených; dosud byla poskytnuta pomoc celkem 1832 osobám.

3. Soukromý ústav pro slepce v Linci (zal. r. 1824.)

Linecký farář a zpovědník konventu řádu sv. Voršily, Josef Engelmann, získal s představenou konventu Mater Crescencií, roz. hraběnkou Seeauovou, z příspěvků dobrodinců fond k založení tohoto ústavu, pro nějž r. 1846 za ředitele Ambrože Westermayera upravena byla vhodná budova. Zároveň upraveno vyučování literní, rozšířeno vzdělání hudební a zavedeny ženské ruční práce; mimo to má ústav vlastní tiskárnu. V letech 1875—1895 byl ředitelem ústavu kanovník Antonín Helletsgruber, nadšený zastance tohoto odvětví humanitního, jenž ústav Linecký úsilovnou prací přivedl na dnešní stupeň potěšitelného rozvoje.

Jsa ústavem soukromým (se základním jměním fondovým) s právem veřejnosti pod dozorem bisk. konsistoře a c. k. místodržitelství, má 3 třídy rázu obecné školy a pečuje také o praktické řemeslné vzdělání chovanců.

Počet chovanců koncem r. 1904: 46, od r. 1824 celkem: 405.

4. Ústav pro zaměstnání a zaopatřování dospělých slepců ve Vídni (VIII, Josefstädterstrasse, 62). (Zal. r. 1826).

Zakladatel ústavu pro výchovu slepců, Jan Vilém Klein, dovedl pro novou svoji myšlenku získati sympatie širší veřejnosti a lidumilů hudebními produkcemi slepců, kteří vzdělali se v prvním ústavu Vídeňském. Tak vznikl spolek pro založení ústavu zaměstnávacího a zaopatřovacího, jenž ústav tento od r. 1842 samostatně řídí a spravuje. Chovanci nabývají vzdělání hudebního a užitečného živnostenského zaměstnání technickým výcvikem, upraveným dle moderních požadavků.

Počet chovanců koncem r. 1904: 46, od r. 1826 celkem: 1824.

5. Klárův ústav pro zaměstnání a zaopatření dospělých slepců v Praze 131/III (zal. r. 1832); dle nových, c. k. místodržitelstvím dne 9. ledna 1904 čís. 999 potvrzených stanov: Spolek a ústav k vychování, pokud se týče zaměstnání a zaopatření slepců v Čechách pod názvem: Klárův ústav slepců.

Na základě dlouholetých zkušeností, získaných při činnosti v Hradčanském ústavu, dospěl prof. Dr. Alois Klár k poznání, že pouhé vzdělání, jaké ústav pro slepé děti poskytuje, není dostatečnou zbraní pro zápas existenční, ale že jest nutně zapotřebí, aby slepci dostalo se také přiměřeného zaměstnání, jímž by dovedl se dle možnosti samostatně a dle vloh a schopností přiměřeně uživiti. Úvahy tyto vedly šlechetného lidumila v roce 1830 k sepsání spisu: »Denkwürdigkeiten des Prager Privatinstitutes für blinde Kinder und Augenkranke, nebst Ideen zu einer Versorgungs- und Beschäftigungs-Anstalt für Blinde« (Paměti pražského soukromého ústavu pro slepé děti a na oči choré, s ideami založení ústavu pro zaopatření a zaměstnání slepců). Pro účel ten věnoval z výtěžku literární práce své*) 5000 zl. a získal provoláním, uve-

*) O veškeré literární činnosti prof. Dra Klára, zabývajícího se namnoze otázkami náboženskými a mravní výchovou lidstva, hodlám v řadě svých pojednání napsati podrobnější stať.

řejněným v časopisu »Prager Zeitung« dne 3. července 1830, čís. 103 první projev přízně panovnického domu pro snahy lidumilné darem císařovny Karoliny Augusty v obnosu 1000 zl. Tím povzbuzen, založil 1. března 1832 spolek lidumilů a dobrodinců k zřízení ústavu zaměstnávacího a zaopatřovacího, jehož stanovy sám vypracoval, předloživ c. k. guberniu zároveň ku schválení osnovy nadačních listin prvních 2 nadací rodiny Klárovské. Nehynoucí, věčnou památku založila sobě celá rodina Klárů zakládáním jednotlivých nadací postupem času v tomto sledu: nadace prof. Dra Aloise Klára, Růženy Klárové, rozené Schönové, Pavla Aloise Klára, Karoliny Klárové, rozené hraběnky Vratislavové z Mitrovic, Pavla Zdeňka Klára, Karla Václava Klára, Rudolfa Maria Klára, které před několika lety sloučeny byly v jednu velkou nadaci o 5 místech, pod názvem: »Nadace pro slepce rodiny Klárovské«, jejíž jmění obnáší koncem roku 1907: 78.909 K 25 h; takovýmto znamenitým obnosem, representujícím jmění rodin dnes již za velmi zámožné považovaných, súčastnili se Klárové do jednoho, nezištně a obětavě na rozvoji ústavu! —

Dne 4. října 1832 započal ústav činnost v místnostech, jež prof. Dr. Klár sám najal v domě čp. 490/III pro prvních 5 chovanců, z nichž jeden byl absolventem ústavu Hradčanského (tedy první historická stopa vztahu obou ústavů vedle spojitosti myšlenek základních, duševní to práce prof. Klára).

Dne 22. prosince 1832 dostalo se stanovám ústavu nejvyššího schválení a potvrzení, při čemž intimat c. k. zemského gubernia obsahoval klausuli Nejvyššího císařského rozhodnutí, že »ústav k stálé a trvalé upomínce na šlechetného dobrodince nésti má jméno zakladatelovo.«

Prof. Klár — jenž se původně věnovati mínil stavu kněžskému, čehož jen pro ohrožené zdraví se vzdal se srdcem bolestí rozechvělým — každé dílo své počínal projevem hluboké úcty k Bohu, což mu po celé věky sloužiti bude ke cti; za to také každé jeho dílo Bohem bylo požehnáno a k blahu těch, s nimiž několik hodin před smrtí svou rozloučil se slovy: »Dítky, milujte se vespolek«, k dobru slepců daří se až po naše dny a za přispění milosti Boží dařiti se bude pro všecky doby příští pod ochranou sv. Václava, jehož socha i v zahradě ústavu jest umístěna a jenž nedá zahynouti nám ni budoucím.

Jak počet chovanců vzrůstal, jak ústav se zveleboval jměním a majetkem nemovitým (císař František I. daroval r. 1832 pozemek u Daliborky a r. 1834 dům písařů při skladech dříví č. p. 131-III. pod Bruskou jako majetek emfyteutický, jenž ve skutečný majetek fysický změněn byl ku prosbě nynějšího ředitelstva darovacími listinami J. V. císaře Frant. Josefa I.) a jak od r. 1836 přispěním dobrodinců, krajů v království Českém a za dob pozdějších blahovůlí měst a zastupitelských okresů vzrůstal hlavně počet nadací při ústavu, seznati lze z dat, obsažených v líčení jednotlivých období v dalším textu zařaděných dějin ústavu, i ze soupisu nadací v úvodu tohoto pojednání.

Roku 1880 založil vnuk zakladatelův, Rudolf Maria Klár, v ústavu školu řemeslnou jako doplněk školy Hradčanské a po-

starav se r. 1884—1885 o dokončení stavby, věnoval až do posledního vzdechu svého péči utěšenému rozvoji ústavu.

K této účelné reorganisaci ústavu ve směru výchovy řemeslné vedla ředitele Klára pilná snaha, aby v řadách slepců trvale ubývalo žebráků a potulných hudebníků, k čemuž byl mu dobrým materialem soukromý statistický soupis slepců, dle něhož

v r. 1874 žebrotou se živilo . . 828 slepců,
v r. 1894 již jen . . . . . 587 »

tak že ubylo za 20 let . . . . 241 žebravých individuí, namnoze i mladistvých, k práci a zaměstnání v ústavu i po vystoupení z něho schopných; žebrotě slepců chtěl tedy Klár zabrániti, rozšířiv úkoly ústavu školou řemeslnickou, která utěšeně vzkvétajíc, zajisté povede k výsledku, že za několik málo let slepce jako žebráka jen v ojedinělých případech nalezneme. Pracoval tedy nepřímo i k úlevě obecních fondů chudinských!

Roku 1897 zřízena při ústavu opatrovna pro slepé děti u věku od 4—8 let, pro kterou R. M. Klár již r. 1895 výnosem sbírky získal základní fond 12.024 zl. 19 kr.

Klárův ústav slepců jest ústavem soukromým pod dozorem státu a jest spravován vícečlenným ředitelstvem, jež vzájemně doplňuje se členy ředitelstva ústavu Hradčanského, jehož chovance částečně přijímá k dalšímu řemeslnému vzdělání.

Ústav má dva ročníky vyučování školního, z části elementárního, z části pokračovacího dle předběžného vzdělání chovanců. Při ústavu jest bohatá knihovna a sbírka učebných pomůcek, jakož i tiskárna. Hudbě a zpěvu věnuje se péče v tom směru, aby chovanci nalezli v nich zušlechťující zábavu, duševní povzbuzení a sami obstarati mohli hudební a zpěvní část při bohoslužbách v kapli sv. Rafaela.

Hlavním účelem jest však zaměstnání řemeslné, o němž bližší vysvětlivky rovněž při zmínce o roku 1907 v části dějinné budou uvedeny.

Počet chovanců koncem roku 1904: 111,
» » » » 1907: 103.

Počet chovanců (v ústavu a v opatrovně) od r. 1832 a 1897 celkem 490.*)

Pro znázornění spojitosti mezi opatrovnou, ústavem technickým a Hradčanskou školou uvádím měnu chovanců v r. 1907:

A. Klárův ústav:

od r. 1906 zůstalo . . . . 37 chov. muž., 65 chov. žen. = 102
v r. 1907 přijato . . . . 8 chov. muž., 3 chov. žen. = 11

45 chov. muž., 68 chov. žen. = 113

*) Tuto při 75tiletém trvání ústavu zdánlivě nízkou číslici vysvětliti lze tím, že od vzniku ústavu po několik desetiletí přijímáni byli slepci v požitku nadací jako pensionáři doživotní, kdežto střídavý turnus pobytu na 5—7 let teprve v posledních 20 letech systematicky byl zaveden jako následek upraveného výcviku řemeslného. Zakladatel ústavu, jak z různých pozůstalých památek rukopisných vysvítá, měl ovšem hned z prvopočátku — a to dle tehdejších nepřesných odhadů o počtu slepců — na mysli, postupem času zvelebiti ústav tak, aby počtem chovanců rovnati se mohl Paříženskému hospitálu 300 slepců; myšlenka to v pravdě úchvatná, jen že hned v prvním rozmachu zlomila její křídla překážka finanční.

v r. 1907 vystoupilo . . .	6 chov. muž.,	3 chov. žen. =	9
v r. 1907 zemřel	— chov. muž.,	1 chov. žen. =	1
stav koncem 1907	39 chov. muž.,	64 chov. žen. =	103

B. Opatrovna pro slepé děti:

od r. 1906 zůstalo . . .	15 chlapců,	9 dívek =	24 chovanců
v r. 1907 přijati	2 chlapci,	1 dívka =	3 chovanci
	17 chlapců,	10 dívek =	27 chovanců
v r. 1907 vystoupili . . .	3 chlapci,	3 dívky =	6 chovanců
stav koncem r. 1907 . .	14 chlapců,	7 dívek =	21 chovanců

Za chovance, kteří z opatrovny vstupují do Hradčanského ústavu, platí Klárův ústav buď celé nebo částečné ošetřovné z prostředků vlastních nebo z rent nadačních.

6. Moravsko-slezský ústav slepců v Brně (zal. r. 1846.)

Kleinův žák, slepec Rafael Beitl, již od r. 1835 z příspěvků lidumilů udržoval v Brně ústav s malým ovšem počtem chovanců. Jelikož od r. 1813 existoval k blahu slepců zvláštní fond, vzniklý z nadací, sbírek a darů, bylo ho r. 1846 k nejvyššímu rozkazu užito k postavení zvláštní budovy pro ústav, jehož prvním ředitelem ustanoven byl Rafael Beitl. Po provedené reorganisaci dosáhl tento soukromý ústav, jejž spravuje na základě stanov kuratorium, r. 1877 práva veřejnosti a bylo k němu za ředitele Františka Pavlíka přidruženo oddělení pro slepce slabšího duševního rozvoje.

Ustav má 5 tříd rázu školy obecné a školu pokračovací, chovancům dostává se vzdělání hudebního a přiměřeného řemeslného zaměstnání.

Počet chovanců koncem roku 1904: 135, od roku 1846 celkem 543.

7. Haličský ústav pro výchovu slepců ve Lvově. (Založen roku 1851.)

Ústav ten vznikl za přispění statkáře Vincence Zaremby Skryzinskiho, jenž ujal se 7 slepců-žebráků, aby jim umožnil přiměřené vzdělání; za ředitele Marka Makowskiho (a působením jeho choti) zřízeno bylo oddělení pro slepé dívky a zdokonalen technický výcvik, vedle něhož chovanci také hudbou se zabývají. V roce 1901 provedena novostavba pro tento soukromý ústav, jejž spravuje direktorium za subvencí od sněmu, města Lvova a Haličské spořitelny.

V ústavu jsou dvě třídy školní po dvou odděleních a škola pokračovací.

Počet chovanců koncem roku 1904: 50, od roku 1851 celkem 280.

8. Israelitský ústav slepců ve Vídni (Hohe Warte) (založen roku 1872.)

Tento ústav vznikl k návrhu dr. Ludvika Frankla, jenž založil spolek pro zřízení ústavu pro slepé děti israelitské; podnik byl výhodně financován podporou svob. pána Scheye, jehož vlivem Jonáš svob. pán Königswarter věnoval ústavu účelně zařízenou budovu se zahradou. Ústav řídí kuratorium; pro literní

vzdělání chovanců jsou 3 třídy rázu soukromé obecné školy; technickému výcviku věnuje se přiměřená péče.

Počet chovanců koncem roku 1904: 46, od roku 1872 celkem 201.

9. Dolnorakouský zemský ústav slepců v Purkersdorfu (založen roku 1873).

Bývalý řiditel c. k. ústavu pro výchovu slepců ve Vídni, M. Pablasek, jenž horlivě pečoval, aby vzdělání slepců všemožně se rozšířilo, vymohl roku 1868 u městské rady vídeňské a roku 1871 v dolno rakouském zemském výboru za humanit. zpravodaje prof. dr. Edvarda Suesse usnesení, jež byla podkladem vzniku ústavu nového; ten pak byl r. 1873 prozatím otevřen se 14 chovanci v Horním Döblinku, načež v r. 1879, kdy ze zemských prostředků, jimiž jest financován, zakoupena a upravena velká realita v Purkersdorfu, přesídlil do nového svého domova.

Ústav má 6 tříd rázu obecné školy, chovanci účastní se technického výcviku, ženských ručních prací a nabývají také hudebního vzdělání.

Počet chovanců koncem roku 1904: 109, od roku 1873 celkem 293.

10. Štýrský Otilský ústav slepců ve Štýrském Hradci (zal. roku 1881).

Již r. 1869 bylo státními úřady konstatováno, že jest ve Štýrsku značný počet nepersolvovaných nadací pro slepce a bylo tedy k pokynu c. k. ministerstva kultu a vyučování v základě říšského zákona o školách obecných působeno k tomu, by nadací těch upotřebeno bylo jako základního fondu pro ústav, věnovaný přiměřenému vzdělání slepců. Jednání trvala dosti dlouho, až k podnětu slepce Garzanera a 16 členů spolku sv. Vincence založen roku 1880 Otilský spolek, jehož přičiněním ústav záhy potom vznikl, získav roku 1881 vhodnou budovu se zahradou. Spolek ten má vrchní dozor a spravu ústavu ve vlastní statutární právomoci, ústav pak požívá dotace z prostředků zemských.

Vyučování ve 3 třídách rázu obecné školy a ošetřování chovanců obstarávají Milosrdné Sestry, o technický výcvik a hudební vzdělání slepců pečují učitele světští.

Počet chovanců koncem roku 1904: 61, od roku 1881 celkem 186.

11. Zaměstnávací a zaopatřovací ústav pro ženské slepce v Linci (zal. r. 1883).

Ředitel soukromého ústavu slepců v Linci, kanovník Ant. Helletsgruber, dospěl po podrobnych studiích zaopatřovacích ústavů k poznání, že pro původní ústav Linecký nezbytným jest doplňkem ústav zaopatřovací, jejž v r. 1883 také založil.

Ústav tento jest soukromý, pod dohledem ordinariatu a c. k. místodržitelství, jest ve svazku s ústavem výchovným, z něhož chovance přijímá; správa resp. ředitelství jest pro oba ústavy společná. Hlavním úkolem jest výcvik technický.

Počet chovanců koncem roku 1904: 20, od roku 1883 celkem 34.

12. Třída pro slepé děti při městské obecné škole ve Vídni (Nový Lerchenfeld). (Založena roku 1884.)

Tato třída založena byla c. k. okresním školním inspektorem M. Hinterwaldnerem, tvoří součást městské obecné školy, podléhá všem zákonným předpisům o školách obecných a má za účel, přijímati školou povinné slepé děti a připravovati je k vstoupení do ústavu vzdělávacího.

Třída slepců má 4 oddělení, děti učí se předmětům školy obecné a zabývají se také různými pracemi řemeslnými a ručními, docházejíce jako jiné děti školní k hodinám vyučovacím.

Počet dětí koncem r. 1904: 21, od r. 1884 celkem 94.

13. Útulek pro slepé děti ve věku před povinnou návštěvou školní ve Vídni (Hernals). (Zal. r. 1885.)

Zřízen byv původně v Dolním Döblinku nákladem a péčí spolku přátel dítek a mládeže (Verein von Kinder- und Jugend-Freunden), přesídlil útulek tento r. 1895 do domu v Hernalsu, jejž mu věnovala lidumilná paní Marie Oberdorferová.

Účelem útulku jest výchova slepých, jinak zdravých a k vyučování schopných dětí útlejšího věku (do 8 let); jest tedy opatrovnou a přípravkou pro ústav vzdělávací.

Počet chovanců koncem roku 1904: 23, od roku 1885 celkem 115.

14. Ústav pro zaměstnání a zaopatření dospělých slepců ve Štýrském Hradci. (Založen r. 1891.)

K návrhu ředitele Otilského ústavu pro vzdělání slepců, Ruperta Zeyringera, zakoupil výbor Otilského spolku roku 1890 vhodnou budovu pro ústav zaopatřovací, určený pro nezaopatřené bývalé chovance ústavu vzdělávacího, s nímž má společnou správu a řízení.

Hlavním úkolem jest řemeslné zaměstnání, vzdělání hudební a vyučování ženským ručním pracím.

Počet chovanců koncem roku 1904: 41, od roku 1891 celkem 46.

15. Zaměstnávací a zaopatřovací ústav pro mužské slepce v Linci. (Založen roku 1893.)

Aby důstojně zakončil práci blahu slepců zasvěcenou, postaral se kanovník Antonín Helletsgruber*) také o vznik tohoto ústavu; budova Lineckého ústavu vzdělávacího byla na náklad původního fondu a z příspěvků dobrodinců zvětšena, aby získáno bylo místo pro nové odvětví péče o slepce.

Chovanci, částečně z ústavu vzdělávacího přestupující, nabývají výcviku v zaměstnání řemeslném, při čemž přihlíženo také k pokračování vzdělání prvotního.

Počet chovanců koncem roku 1904: 14, od roku 1893 celkem 28.

16. Útulek pro slepce k práci a vzdělání neschopné »Francisco-Josephinum«, Praha-Smíchov. (Založen roku 1893.)

*) Súčastnil se také I. rak. kongresu učitelů slepců, svolaného ředitelem Klárem do Prahy r. 1890; reformatorské snahy, vyslovené v přednášce Helletsgruberově, byly jednomyslně přijaty a s c. k. ministerstvem kultu a vyučování ve zvláštním spise sděleny.

Spořitelna Česká v Praze zamýšlela roku 1888 na oslavu 40tiletého panovnického jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. podniknouti velké dílo lidumilné a věnovala k účelu tomu z disposičních fondů 1,600.000 K; po poradě u věci té konané určen byl obnos ten k návrhu řiditele Klárova ústavu slepců, R. M. ryt. Klára, k založení útulku pro slepce věku pokročilejšího, aby tak získáno bylo pokračování ústavu pro výchovu řemeslnou a pokud možná doplněn celkový ráz péče o slepce v Čechách.**)

Pro ústav zakoupeny pozemky na Palatě u Smíchova, kde vznikla velká, účelně zařízená budova s prostornou zahradou.

Ústav vydržován jest z vlastních fondů, správu vede kuratorium; jest to útulek pro slepce práce neschopné, z nichž pouze několik zaměstnává se pletením provazců z vlákna kokosového, při čemž jim výcvik poskytnut byl od mladých slepých řemeslníků z Klárova ústavu.

Počet chovanců koncem r. 1904: 121, od r. 1893 celkem: 219.

17.) Útulek pro slepé dívky císaře Františka Josefa v Brně (zal. r. 1894).

Řiditel moravsko-slezského ústavu v Brně, František Pavlík, získal pro myšlenku, útulek tento založiti, r. 1894 komité dam z kruhů šlechtických; ty pak, zřídivše »Spolek paní a dívek pro blaho slepců na Moravě a ve Slezsku«, získaly z darů a příspěvků potřebný fond, tak že r. 1898 mohla býti útulku odevzdána nová budova.

Zmíněný spolek vydržuje a řídí útulek tento, do něhož přijímají se slepé dívky a ženy, které se nedovedou samostatně obživiti; hlavním zaměstnáním jsou ženské ruční práce.

Počet chovanců koncem r. 1904: 25, od r. 1894 celkem: 32.

18. Útulek pro slepé dívky Marie Přibramové ve Vídni (Hütteldorf). (zal. r. 1895).

O zřízení tohoto útulku interesoval řiditel c. k. ústavu pro výchovu slepců, vládní rada Alexandr Mell, jistou dobročinnou dámu, která k účelu tomu věnovala obnos 100.000 K a dům jako nadaci na jméno své zesnulé matky.

Útulek určen jest pro dívky, jsoucí bez ochrany a neschopné k výdělku, hlavně pro bývalé chovanky c. k. ústavu pro výchovu slepců a ústavu israelitského, jimž poskytuje příležitost, zabývati se ženskými ručními pracemi. Ústav řídí kuratorium.

Počet chovanek koncem r. 1904: 12, od r. 1895 celkem 13.

19.) Útulek pro mužské slepce ve Vídni (Breitensee) zal. r. 1896.

**) Zde záhodno připomenouti, že pro slepce nevyléčitelné, do Čech příslušné, z nichž přemnozí místa v ústavech nenalézají, jest ve správě a presentaci c. k. místodržitelství bohatě dotovaná nadace Josefiny svob. paní ze Stillfriedů, která každoročně několika místy veřejným konkursem jest vypisována; požitek nadace jest z pravidla doživotní a roční důchod každého místa obnáší 210 korun. Mimo to z přebytků interkalárních udílejí se potřebným žadatelům podpory až do výše 50 korun. Nadace řečená trvá již od r. 1876. Dále jest ve správě všeobecného fondu nadačního při c. k. místodržitelství nadace Antonína Polívky, jejíž úroky chudým a neduživým slepcům na dobu 1—3 roků jako podpora bývají udělovány.

Založen byv spolkem pro povznesení péče o slepce (Verein zur Fürsorge für Blinde), má útulek tento vlastní fond a vlastní domov, jest ve spojení s c. k. ústavem pro výchovu slepců, pro jehož bývalé chovance jest určen, aby je zaměstnával při řemesle košíkářském a kartáčnickém.

Počet chovanců koncem r. 1904: 22, od r. 1896 celkem: 36.

20.) Korutanský zemský ústav pro slepce v Celovci (zal. 1898).

Základním jměním pro ústav byla kvota, která z tak zv. ilyrského nadačního fondu pro slepce, již r. 1826 vzniknuvšího, po úředním rozdělení připadla na Korutany. K tomu přibyl v r. 1880 zvláštní fond města Celovce, jenž r. 1896 odkazem paní Františky Lemischové (220.000 K) značně vzrostl, tak že mohlo býti vážně pomýšleno na definitivní zřízení samostatného ústavu slepců.

Od roku 1901 má ústav ten vlastní domov v novostavbě, dle moderních požadavků účelně zařízené, ve které umístěn jest také ústav hluchoněmých.

Jsa zemským fondovním ústavem, má ústav slepců v Celovci 3 třídy rázu školy obecné.

Počet chovanců koncem r. 1904: 34, od r. 1898 celkem: 43.

21.) Ústav ku vzdělání osob v pozdějším věku osleplých ve Vídni (XIX Silbergasse) (zal. r. 1898).

Založen od spolku, k účelu tomuto z podnětu Jeho Excel. svobod. p. Plapparta vzniklého (Verein zur Ausbildung von später Erblindeten), má ústav ten za úkol, pomáhati ku výdělkové schopnosti osob později osleplých, jimž poskytuje výcvik jako ústavy jiné, mužským hlavně v kartáčnictví, ženským v ručních ženských pracích. Ústav jest řízen a vydržován jmenovaným spolkem. Pobyt chovanců v ústavu trvá pouze 1 rok.

Počet chovanců koncem r. 1904: 12, od r. 1898 celkem: 55.

22.) Útulek pro slepé dívky »Elisabethinum« v Melku (Dolní Rakousy, zal. r. 1901).

Fond pro tento ústav vznikl z odkazu paní Františky Weidingerové († r. 1875) v obnosu 40.000 K, z daru spořitelny v Melku (40.000 K) a četných značných darů jiných dobrodinců. V roce 1898 založen spolek »Blindenheim-Verein,« jenž pevnou rukou ujal se provedení svého úkolu, tak že ústav již r. 1901 mohl býti otevřen.

Vydržován jest zmíněným spolkem, jemuž dostává se zemské subvence; ústav řídí kuratorium za dohledu dolnorakouského zemského výboru.

Úkolem jest péče o další duševní vzdělání a výcvik v ženských ručních pracích pro slepé dívky, jež vystupují z ústavu v Purkersdorfu. Jest tedy útulek tento jaksi idealním předchůdcem krásného lidumilného podniku českého kněze P. Ludvíka Seyvaltera (útulny pro slepé dívky v Praze), o němž podrobnější zpráva obsažena bude v záhlaví III.

Počet chovanek koncem r. 1904: 13, od r. 1901 celkem: 14.

Pro zajímavost — jak již také z jednotlivých popisů pod čís. 1—19 plyne, podotýkám, že všecky tyto ústavy včetně do r. 1896 vznikly v éře rodiny Klárovské, namnoze z úzkého ideového styku činitelů zakládajících s Kláry, jichž snahy tedy i v jiných zemích docházely povšimnutí a právem jako směrodatné se osvědčovaly.

(Pokračování.)

K jubileu sv. Otce Pia X.

VLADIMIR HORNOV.

Nad příboj bojů rozvířené doby
vlašťovčím křídlem, které k jihu spěje,
ke slunným dálkám, plným květné zdoby,
v kraj věčně mladý — duše má se chvěje
ku prahu Rómy.

Město věčných květů
před zrakem mým se majestátně zdvihá,
královna duší vévodící světu. . .
Myšlenka myšlenku v mé duši stihá,
ku skále církve v duše rozechvění
své chýlím čelo — vise dávných časů
před zrakem roste:
\ idím jako v snění
zástupy mučenníků v nebes jasu. . . .
Jdou z Kollosea, záře rajských vděků
plá v jasném čele; hymna vítězící
zní silou Věčnosti ze hlubin věků
a hlasem nebes, bouře blýskavicí
hřmí velebná ve stěny Vatikánu:

»Buď pozdraven, jenž k oltáři jdeš Páně,
a rok již padesátý sloužíš Pánu!
Ty's ignis ardens, Bůh Tvé zlíbal skráně!
Po »Světlu s nebes« — »Oheň vzplanul žhoucí«
na skále Petrově jak žertva svatá,
odleskem světla Kristova se stkvoucí
a na kříž pravdy Jeho rozepjatá.

Kdo pravdy Boží zdeptat může sílu,
jež zrodila se v krvi mučenníků
a srdcí tisíc k svému zvala dílu?
Bůh sémě věčná jejímu dal vzniku! —
Et tu es Petrus — skála církve Boží
et ignis ardens — pravdy oheň — žhoucí!
Výš Krista pochodeň nad hříchu hloží!
Kdo proti pravdě, s níž jest Všemohoucí?« —

A hymnus dozněl. — Zvony zněly dómů
z věčného Říma v kraje světa dálné
a v klenbu chrámu jako úder hromů
v závrati plesů, v síle triumfálné
hřměl jásot lidu, hlasy tisíceré,
jež snoubily se v jednu prosbu vroucí,
toužící láskou v klenby chrámu šeré:

»Buď Pius zdráv, zdráv církve oheň žhoucí,
jejž rozžehl Pán skály na vrcholu,
by ve tmy doby světlem vzhořel novým

a pravdy prapor v síle apoštolů
nes' vítězně nad vojem Ježíšovým!«

Ku skále církve chvějné chýlím čelo,
tep slyším srdcí milujících Krista
a cítím vše, co skalou církve chvělo
od chvíle té, kdy Pravda Boží čistá
hrad věčný zbudovala svojí síly
nad hrobem Petra, apoštola Páně . . .

Dnes lidský duch zas k stolci Petra pílí,
jenž mečům vzdoroval i pekla bráně,
jenž trůny viděl klesat, říše, krále
i vlastních synů pád a kleté spory,
bijící těžce k pevné jeho skále,
tyranů hněv a lidské pýchy vzdory —
a vše když kleslo času ve příboji,
on silou Boží silný vstával k žití
ze bludů rumoviště opět k boji
za štěstí lidstva v času vlnobití . . .

Dnes opět zří, jak v sporů sterých tříští
duch lidský vrací se ku pravdě Boží
a znaven v žhavých tužeb žárovišti
Adama otec tvrdé cítí hloží,
jež v cestu jemu vzrostlo z vlastní viny . . .

Vše v ruchu je — myšlének doba nová
prochvívá svět i Adamovy syny,
zář nebes, pekla vzdor v svém lůnu chová!
Jest světla třeba, oheň lásky vřelé,
jenž dýchne jarem v trpký život lidský,
otevře zdroje Boha Spasitele
a světlem vzplá v boj duchů gigantický!

Ty's ignis ardens — Petra Jesu Christi,
byl světlem Lev, — Ty's Pie, ohněm světa!
ve srdce dýcháš, oheň lásky čistý
ku pravdě věčné Boha Parak leta,
Jenž rety proroků svým žárem zžehl
a pečeť Boha v písma svatá vtiskl,
jenž rety apoštolů, otců střehl
a zdrojem pravdy z církve skály tryskl!

Dnes — Pravdy velekněz — jdeš ku oltáři
v rok padesátý kněžské důstojnosti,
jas lásky Boží duší Tvojí září
a sladký Kristův mír se v srdci hostí!
Kéž dočekáš se žatvy svého díla
a rány církve uzříš zacelené
a tam, kde zloba srdce rozdělila
zříš duše vírou, láskou sjednocené
pod palmou míru v duchů velkém sporu

za zářným světlem pravdy Boží věčné
v bratrské lásky jásajícím chóru
jít k pravdy Boží metě nekonečné!

Slyš prosby církve, prosby lidu vroucí:
»Buď Pius zdráv, zdráv církve oheň žhoucí,
jejž rozžeh Kristus skály na vrcholu,
by ve tmy doby světlem vzhořel novým
a pravdy prapor v síle apoštolů
nes vítězně nad vojem Ježíšovým!«

Jan hrabě Harrach.

Napsal Dr. VÁCSLAV ŘEZNÍČEK.

»Nejnárodnější český šlechtic«, »rolník hrabě«, »hrabě průmyslník«, »kavalír žurnalista«, »otec vídeňských Čechů«, »hrdina mezi Čechy«, atd. byly v různých dobách přídomky, jež ve veřejných listech i na veřejných shromážděních připojovány byly ke světlému jmenu Jana hraběte Harracha, jehož vynikající a účinná veřejná činnost jako zlatá nit české dějiny v posledním jejich půlstoletí nepřetržitě prostupuje. Vzácný ten český pán, jehož veškeré snahy a práce vždycky požehnání a blahořečení provázely, byl v posledních dnech překvapen vzácným hostem. — —

Zaklepala na dveře jeho paláce »osmdesátka«! Avšak nalezla osvíceného pána po nejtěžších zkouškách, jež člověka mohou potkati, svěžího, jarého a po nebezpečné chorobě a po zdrcujícím smutku chystajícího se v pokračování ve svých obvyklých pracech a i k dalším podnikům novým!

Proto za jásavého potlesku všech, kdo osvíceného pána znají, »osmdesátka« návštěvu svou odbyla u něho jenom uctivou omluvou, že si dovolila vyrušovati a ohlásiti se pouze jedině proto, poněvadž bez předchozí osmdesátky člověk stovky let se dopočísti nemůže!

Za Janem hrabětem Harrachem leží osmdesáte let, let to plných platné práce, ušlechtilých podnětů, vážných snah, ve věku a ve prácech Jana hraběte Harracha leží takořka celý program českého veřejného života a snažení spolu ihned s příkladným jeho prováděním.

* * *

Jan hrabě Harrach narodil se ve Vídni dne 2. listopadu 1828. Otec jeho, František Arnošt hrabě Harrach, český pán nejušlechtilejšího rázu, byl tehdy ve službách diplomatických. Matka jeho Anna Marie Teresie byla rodilá kněžna Lobkovicová. Smýšlení Františka Arnošta hraběte Harracha příslušně charakterisuje to, že za vychovatele svého nejstaršího syna Jana r. 1838 přijal známého českého básníka a napotom profesora starožitnosti na universitě v Praze, Jana Erazima Vocela, který svému chovanci ukázal pro další jeho život a působnost cesty, na nichž Jan hrabě Harrach statečně a slavně kráčel a setrval. Po Vocelovi vychování jeho dále řídili Dr. Vendelín Grünwald, napotom vlastenecký advokát v Čes-

kých Budějovicích a konečně Antonín Jaroslav Vrťátko, šíře známý bibliotekář Musea království Českého.

České vědomí a slovanské smýšlení osvědčil Jan hrabě Harrach již r. 1848, nacházeje se mezi těmi českými pány, kteří se účastnili Slovanského sjezdu v Praze. Když pak vypuklo v Uhrách maďarské povstání, vstoupil dvacetiletý Jan hrabě Harrach do císařského vojska, v němž účastnil se tažení na Košuta a jako důstojník provázel polního zbrojmistra Josefa knížete Lobkovice na jeho cestě do Petrohradu, kamž tohoto sám král a císař František Josef I. se žádostí o vojenskou pomoc proti Maďarům k cáru Mikuláši I. odeslal. U vojska, u husarů, setrval Jan hrabě Harrach do r. 1856 a s hodností rytmistra, postoupiv později za majora, usadil se v Čechách, ujav se správy velkostatku Konárovic u Kolína. Dne 3. srpna 1856 pojal za choť jasnou kněžnu Marii Marketu, dceru knížete Jana N. z Lobkovic, pána na Zelči.

V Konárovicích zahájil Jan hrabě Harrach svou vlasteneckou působnost, a to nejprve učil se sám a seznámil se s pokrokem hospodářství. V Kolíně tehdáž hospodařil slavně známý český ekonom Frant. Horský, s nímž vešel mladý hrabě ve styk a brzy vyrovnal se svému mistru, zaváděje na svém statku potřebné novoty a podniky průmyslové, s nimiž nutno hospodářství spojovati.

Když pak po vydání říjnového diplomu r. 1860 nastaly v soustátí habsburském nové poměry, vrhl se Jan hrabě Harrach s ušlechtilým zápalem a nejupřímnější snahou, všemožně platně působiti, do stoupajících a vzdouvajících se vln veřejného života. Především jal se činorodě působiti při zakládání hospodářských spolků a pečovati o lepší výdělky obyvatelstva v království Českém. Aby pak veškeré vrstvy českého národa se jednotily, se sebezapřením hleděl předejíti hrozícímu odcizení se šlechty národu českému, jelikož některé osoby v lidu demokratismus jaly se praktikovati způsobem nesprávným.

Leta 1861 ujal se Jan hrabě Harrach správy velkostatku Sádové a Stěžer, usídlil se na proslulém Hrádku u Nechanic a brzy na celém Hradecku a jeho Zlatém prutě těšil se nejširší popularitě a nejupřímnější oblibě, jichž si svým jednáním, působením a vystupováním nejplnějším právem zasloužil. Jeho národní smýšlení bylo tak pozorné, že Jan hrabě Harrach neopomenul navštíviti ani studentské plesy v Hradci Králové, při nichž bujaří hoši, slyšíce ho srdečně a vlídně česky hovořiti a s hejtmanem hrabětem Michnou česky rozprávěti, byli tímto příkladem o ceně a vážnosti jazyka nejsnáze přesvědčeni a pak přímo nadšeni, když se Jan hrabě Harrach s hrabětem Michnou také i v kole octli! Na pohled nepatrná tato jeho pozornost k české studentské zábavě měla dalekosáhlé důsledky v povznesení a vážnosti českého jazyka na celém českém východě. »Když může česky mluvit ve společnosti pan hrabě Harrach, můžete česky mluvit také vy,« znělo tam potom všude a apelace proti tomu nebyla nikomu možná.

Jak se Jan hrabě Harrach staral také o rozvoj a podporu českého umění, tomu svědčí, že r. 1861 vypsal dvě ceny po 600 zl. na dvouaktové opery a dvě ceny po 200 zl. na libreta k nim,

když se o jiných obětavých projevech jeho podpory českého umění již za »onoho času« nešíříme. Zajímavo jest uvésti, že ceny tyto obdrželi Bedřich Smetana za operu »Braniboři v Čechách« a Karel Šebor za operu »Drahomíru«, k čemuž došlo ovšem později, jelikož se o ně dlouho nikdo neucházel.

Roku 1861 dne 7. března zvolen byl Jan hrabě Harrach do výboru Společnosti Musea království Českého, v němž od té doby nepřetržitě zasedá, od r. 1890 jako jeho president. A téhož roku byl také spolupracovníkem »Národních Listů«, a to důtklivě vyzýval v nich ředitelstva královstvím Českým probíhajících drah, aby zavedla vedle němčiny rovnoprávnost jazyka českého, což pokládal za svrchovaně na čase a ohražoval se proti výhradně německým nápisům na stanicích a proti jenom německému jejich vyvolávání. Avšak Jan hrabě Harrach byl vždycky také v jednání důsledným, slovům u něho následovaly také skutky! On nejenom sám rozhodně česky vystupoval, ale i na panstvích Harrachovských dostalo se českému jazyku první místo v jejich správě a myslivecký jejich personál oděn byl v národní stejnokroj.

Jednání jeho bylo na celém Hradecku heslem ke všeobecnému obratu ve smyslu a duchu českém, jež chtěl Jan hrabě Harrach zabezpečiti především ve kruzích držitelů české půdy, v českém rolnictvu, tak že se staral o založení české rolnické školy na Hradecku, jež potom péčí a obětavostí jeho zřízena byla ve Stěžerách a 1. února r. 1863 byla otevřena. Ředitelem jejím byl Dr. J. B. Lambl, a učiteli harrachovský správce ve Stěžerách Václav Fišera, nynější majitel velkostatku Malého Barchova, a hospodářský adjunkt Jos. Janš. Harrachovský dvůr ve Stěžerách byl učeliště této školy. »Pro rolnické syny z hradeckého kraje byla návštěva i strava zdarma, pro cizí jinochy za plat. Za práce ve dvoře a na polích vykonané dávána žákům mzda. Škola ta měla vzdělávati mladíky národní škole odrostlé pro stav rolnický a poskytovati jim především zbožné a mravní vychování, zdokonalovati jejich vědomosti v národní škole nabyté a vycvičiti je v ruční zběhlosti i v theoretických vědomostech, jakých třeba k rozumné a vyplácející se správě statků rolnických.«

Jan hrabě Harrach to také byl, kdo předem v novinách český lid vřele upozornil, že v březnu roku 1863 připadá tisíciletá památka příchodu slovanských věrozvěstů sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu, což potom příslušně v celém českém národě oslaveno.

* * *

Když po nešťastně skončivším absolutismu nastal po r. 1860 německý centralismus, hlásila se celá řada v Českém království lnoucích šlechticů k českému národu a v čele jejich byl vedle Karla knížete Schwarzenberga Jan hrabě Harrach. Ministru Schmerlingovi podařilo se však některé české pány své vládě získati, ty pak, kteří postavili se na stanovisko státoprávní, hleděl si podrobiti nátlakem a hrozbami. Proto když byl Karel kníže Schwarzenberg zvolen za předsedu a Jan hrabě Harrach za jednatele výboru pro zbudování Národního divadla v Praze, bylo na ně pro to tak sočeno, že byli i u dvora očerňováni a že se roznášelo, že důstojníci hodlají se vyzvati, aby se svých vojenských šarší zřekli.

A skutečně, od zemského vojenského velitele hraběte Clam-Gallasa dostalo se jim přímého pokynutí, aby své vojenské hodnosti složili. Jan hrabě Harrach ve příčině té vyprosil si audienci, v níž poměry dle skutečnosti a pravdy vylíčiti se vynasnažoval. Avšak vzdor tomu stanovisko vlády zůstalo v platnosti.

Po svém jmenování kurátorem Matice české ujal se Jan hrabě Harrach správy a rozmnožování jejího jmění tak, že ho dovedl až do výše 100 000 zl. České Matici hleděl získávati přátele, podporovatele, a když viděl toho potřebu, platil deficity sám. V době té byl také pilně literárně činným, a to v oboru hospodářském a historickém a činorodě jal se prakticky propagovati na českém východě pořádání hospodářských výstav, jež podporoval nejenom vystavovanými předměty, ale i peněžitými příspěvky. Včelařství, hedvábnictví, pěstování tabáku, všecko vůbec, co mohlo lidu přinésti užitek, hleděl zaváděti.

Když potom Schmerlinga ve vládě vystřídal hrabě Belcredi, byl Jan hrabě Harrach mezi prvními, kdo se vynasnažoval přispěti k žádoucímu upravení nových poměrů a proto vydal tiskem politickou svou úvahu »Spása Rakouska«, čímž v tehdejší době vyvolal jako politik všeobecnou sensaci. »Vycházeje ze stanoviska rovnoprávnosti všech národů rakouských přimlouval se za to, aby Rakousko obrátilo se k východu, jak stejně o něco později také Bismark na jeho budoucí úkol ukazoval, radil totiž, aby si naklonilo turecké Slovany a aby při tom zůstávalo spojencem Ruska, které jest bez zájmů, aby Rakousko bylo oslabeno. Pokud se vnitřního upravení Rakouska týče, trval Jan hrabě Harrach při federativním uspořádání mocnářství, navrhuje sedmero jeho skupin: Čechy, Uhry, Halič, Trojjediné království, Illyrii, Lombardsko a země Rakouské, jež by si své kulturní a hospodářské záležitosti samy dle svých potřeb řídily, aniž by společnou vládu soustátí nějak oslabovaly.«

Roku 1864, když vešel v Čechách v život zákon o okresních zástupitelstvech, zvolen byl Jan hrabě Harrach okresním starostou v Nechanicích a na podzim pak při doplňovacích volbách do sněmu království Českého zároveň s Karlem knížetem Schwarzenbergem a Jiřím knížetem Lobkovicem zvolen byl za poslance. Volba ta vzbudila na české straně všeobecné uspokojení, na německé pak zdrcující překvapení, když tito čeští pánové, skládajíce před započetím sněmu slib v ruku nejvyššího maršálka, učinili tak zvučným českým »slibuji!« A tu čeští páni ihned měli příležitost česká slova svá doprovoditi skutkem, a to při rokování o adrese ve příčině české polytechniky, kdy Jan hrabě Harrach hlasoval se zástupci lidu.

Zvláštní těžké zkoušky uloženy byly Janu hraběti Harrachovi r. 1866, kdy právě na jeho statcích, u Sádové, dne 3. července bojována byla rozhodná bitva »Němců s Němci«, která panství jeho jednak zpustošila, jednak obrovským hrobem učinila, zkrátka všecko zde vzhůru nohama obrátila a lid zde žijící přímo ožebračila. Tu Jan hrabě Harrach v této těžké chvíli, kdy vlastní statky jeho nikdy nespočítanou škodu utrpěly, jako pečlivý otec staral se o hrůzami a následky války stížený lid, který r. 1866 ne-

jenom že nic nesklidil, ale většinou nalezl příbytky své do podvalí vypálené, tak že hladový zůstal státi pod širou oblohou. Jan hrabě Harrach sehnal mu výživu i potřebný osev a neunavně pečoval, aby postiženým dostalo se za válkou utrpěné škody náhrady.

Když pak sám král a císař František Josef I. za ponurých listopadových dnů dušičkovou slavnost r. 1866 trávil na českých bojištích, na smutné sádovské pole krve přijel dne 4. listopadu. Jan hrabě Harrach přivítal jej u Střesetic a pak doprovázel ho po všech význačných místech bojiště až do rozstříleného kostelíčka na Chlumu, kde císař pán, spatřiv na dlažbě dosud nacházející se kaluže krve a dojat viděnou spouští celé krajiny, dal se uprostřed tisíců hrobů svého věrného vojska do usedavého pláče, maje při tom svým utěšitelem vždy nejvřeleji oddaného sobě Harracha, který válkou z veškeré šlechty v soustátí nejvíce utrpěl.

* * *

Následovní rok 1867 donesl národu českému překvapení, jehož neočekával. Působením dříve saského státníka Beusta rozděleno bylo soustáti habsburské na dvě polovice, což měla říšská rada schváliti. Když sněm království Českého v čele jiných tuto radu obeslati nechtěl a většinou přijal adresu, v níž byly české požadavky opakovány, byl rozpuštěn. Poněvadž Poláci slovanskou oposici proti Beustovu rozdělení soustátí opustili, zůstaly snahy českých politiků, v jejichž čele s hrabětem Clam Martinicem stál také Jan hrabě Harrach, marnými. Avšak dnešní doby ukazují, jak byly věcnými a správnými všechny tehdejší vývody oposice, jež se politice Beustově vzpírala. Do té doby spadá také pouť Čechů do Petrohradu a do Moskvy na národopisnou výstavu ruskou, již Jan hrabě Harrach neopomenul navštíviti, při čemž vyhledával a navazoval v Rusku styky, jež by českému průmyslu platně prospívaly a sám krátce na to zřídil v Petrohradě sklad výrobků ze své světoznámé sklárny v Novém Světě v horách krkonošských, jejichž část s labskými prameny jest územím statků harrachovských.

Při věkopamátné slavnosti kladení základního kamene Národního divadla v Praze dne 16. května 1868 Jan hrabě Harrach při poklepu za Matici českou jako kurátor její, oděn v čamaře, pronesl vroucí slova: »Matice česká a ostatní české spolky literární blahořečí dnešnímu dni, kdy kámen základní se klade k budově Národního divadla. Nechť i kameny tyto vzdorují odporům jako vzdorovala útiskům všelikým řeč česká. Budova Národního divadla stůj pevně a buď vždy útulkem a záštitou největším statkům lidským, vzdělanosti a osvětě. Vzhůru, ať se nese divadlo naše ku rozkvětu řeči a literatury české. Za právo a zdar, za slávu jazyka československého!«

Tehdejší doba byla politicky obzvláště důležitá, neboť odpor českého národa proti systému vládnímu lámal jeho moc, tak že sám panovník do Prahy zavítal, aby s českými vůdci při příležitosti svěcení nového mostu císaře Františka Josefa vyjednával. Tehdejší vláda chtěla chorobné poměry ve království Českém vyléčiti tím způsobem, že jevila ochotu postaviti v čelo správy

zemské osobu, která tam přirozeně náleží. A to některého vlasti své milovného českého velmože, a tu jako kandidáti jmenováni byli Jan hrabě Harrach, Jiří kníže Lobkovic a Albrecht hrabě Nostic. Jan hrabě Harrach a Jiří kníže Lobkovic však se k tomu neodhodlali, aby se stali úředníky ministra Jiskry, tak že česká oposice setrvala na svém stanovisku dále, neboť členové její nechtěli se státi výkonným orgánem systému, s nímž nesouhlasili. Správnost náhledu oposice té pak uznána byla povoláním ministerstva Hohenwartova dne 7. února 1871. Jan hrabě Harrach v oposici té měl platný a účinný podíl, neboť rozhodným způsobem dovolával se zvláštními články v novinách vážné organisace státoprávní politiky, trpnou oposici zavrhoval, nazývaje ji »trapnou« a přimlouval se za dohodu českých politiků s ostatními politiky rakouskými. Pozdější události a zkušenosti daly mu úplně za pravdu, tak že byl napotom za vlády Hohenwartovy jedním z nejdůležitějších prostředníků dalšího politického rozvoje. Když ministr Schäffle dne 16. května 1871 přijel do Prahy k vůli pojednání s vůdci české strany státoprávní, porady ve příčině té děly se ve pražském harrachovském paláci v Jindřišské ulici a když nemohlo dojíti k dohodě, podal Jan hrabě Harrach Jmti císaři a králi pamětní spis, aby odklidil stíny, jež odpůrcové českého národa hleděli ve Vídni rozšiřovati.

Skvělým výsledkem této politické akce, již Jan hrabě Harrach nejúčinněji podporoval, bylo památné královské poselství sněmu království Českého, dané dne 12. září 1871. Do komise pak, již sněm zvolil, aby vypracovala návrhy, kterak by obnovení zemských práv a zákonodárná samostatnost království Českého mohly býti uvedeny ve shodu se stávajícími zřízeními ostatních království a zemí říše, vyslán byl také Jan hrabě Harrach. Suma návrhů pak, jež tato komise vypracovala, známa jest pod názvem »Fundamentálních článků«, které z povědomých příčin napotom platnosti nedošly, Hohenwart vystřídán byl knížetem Auerspergem, a česká politika nastoupila opět další svou trnitou pout trpného odporu.

Dříve, nežli k této účasti Jana hraběte Harracha v tomto velkolepém zápase českého národa, v němž již stál na pokraji svých snah, došlo, ujal se jako ve Vídni rodilý český pán českých zájmů vídeňských, postavil se jim v čelo a až doposud je s příkladnou i bezpříkladnou horlivostí a obětavostí vede. Hrabě v záležitosti této spojil se s prostými dělníky! Když r. 1868 v československém dělnickém spolku ve Vídni uznána potřeba nejenom obecných, ale i průmyslových škol českých, obrátil se za příčinou tou zvolený prozatímní výbor na Jana hraběte Harracha, aby se provedení potřeby té ujal. Jan hrabě Harrach provedení toho uznal za stejně potřebné jako spravedlivé a za jeho spolupůsobnosti a vedení založen r. 1872 ve Vídni spolek »Komenský«, o jehož pracích, významu, snahách a důležitosti netřeba se šířiti. Jest to Harrachův oblíbenec a miláček, nad jehož rozvojem stále bdí a štědře ho opatruje bez ohledu, jak se to komu líbí. Co tím nejenom české, ale vůbec dobré a vlastenecké věci prokázal, to jednou skvěle ocení dějiny.

Avšak na Harrachovu cestu životem nezářilo slunce štěstí a radosti nepřetržitým svým jasem, nýbrž také se nad hlavu jeho sbíhaly různé smutky, z nichž největším bylo dne 7. září 1870 úmrtí jasné jeho choti Marie Markety, která zesnula ve kvetoucím věku 33 let k největší jeho žalosti a smutku.

* * *

Když se děly přípravy k obeslání světové výstavy ve Vídni, projektované na rok 1873, tu v naději a uspokojení plném létě 1871, usnesla se česká vlastenecká hospodářská společnost, aby výstava ta byla z Čech obeslána, bude-li na ní království České zastoupeno jako celek. K tomu byla vláda ještě počátkem r. 1872 ochotna, avšak 17. března 1872 zástupce vládní na hospodářském sjezdu království Českého vyjádřil se ve způsob, že z obeslání vídeňské výstavy z Čech sešlo. Karel kníže Schwarzenberg na slova vládního zástupce pravil: »My nemáme býti zastoupeni, nás strkají mezi ty ostatní, abychom sloužili za okrasu a vyšperkování jakési Cislajtanie« a ihned vystoupil z výstavní komise a s ním i Jan hrabě Harrach. Království České vídeňskou výstavu pak neobeslalo, a vláda za to českou vlasteneckou společnost rozpustila, a v Čechách nastala proto pochopitelná nespokojenost, tak že volena i deputace, aby Jmt krále a císaře o obnovení její požádala.

Celé Čechy opět stály v jednomyslné oposici proti vládě; aby politický život český měl oporu a východiště, založen r. 1875 v Praze »Český klub« a do jeho výboru zvolen byl také Jan hrabě Harrach, který dne 2. května při svém pobytu v Jilemnici prohlásil: »Tak jak pevně stojí krkonošské skály, tak odhodlaně a vytrvale bude hájit česká historická šlechta práva koruny České a domáhati se jich všemi zákonnými prostředky.«

Napotom zvolen byl r. 1873 do říšské rady v Litomyšli, ač trpný odpor Čechů proti ní neschvaloval, správně soudě, že nepřítomnost jejich ve Vídni české věci může velice škoditi. Vycházel z osvědčeného stanoviska »Vigilantibus jura«. Proto také v časopise »Reform« r. 1873 uveřejnil svůj program, v němž docela dle pravdy soudil: »Politický život v Cislajtanii vydán jest v moc straně ústavověrné, jako v Translajtanii Maďarům, a obě ty strany dle hesla »Moc předchází právo« při vládě se drží jedině následkem toho, že oposice státoprávní docela z bojiště ustoupila. Proto této nic jiného nezbývá, nežli aby hydru vyhledala ve sněmu říšském a ji tam jejími vlastními zbraněmi porážela, v ničemž svého stanoviska se nevzdávajíc.«

Jan hrabě Harrach docela věcně a bystře postřehl, že trpná oposice v politice odpůrce jenom posiluje a ruce mu uvolňuje a úplně správně poukazoval, že pasivita v politice může se dodělati zvláštních úspěchů jenom za poměrů mimořádně nesnadných a choulostivých, kdy se se zástupci jejími počítati musí. Proto pokládal za výhodnější, do říšské rady vstoupiti a odpůrcům českých zájmů volnost jednání tam neponechávati. V činné politice spatřoval pro český pokrok také výhody v tom, že by slovanskou vzájemnost přirozeně živila, vzpružovala a sílila. S těmito náhledy se Jan hrabě Harrach netajil, další vývoj událostí

a poměrů dal mu také za pravdu. Avšak jako muž kázně a pořádku podroboval se rozhodnutí většiny, která trpný odpor schvalovala a činnosti na říšské radě se vzdalovala.

Jak byl Jan hrabě Harrach v každém ohledu ochotným národním pracovníkem a jak všem zjevům veřejného života českého pozornost, přízeň a podporu svou věnoval, tomu svědčí, že také i vlastenecký ruch v českém studenstvu sledoval a proto r. 1873 přijal protektorát nad spolkem akademiků severovýchodních Čech »Krakonošem«, jehož sjezdy, zejména v Jilemnici, rád návštěvoval.

Nebyly-li jeho snahy některou částí české společnosti ihned správně pochopovány, a bylo-li proti němu nevlídně psáno, Jan hrabě Harrach se tím nijak nepohoršil a nedal se žádnými sebe tlustšími námitkami ze své cesty — zapuditi, nýbrž klidně při svém přesvědčení vytrval, dále české a slovanské věci oddaně a nerozmrzele sloužil, až čas ukázal, jak prozíravě soudil, tak že na jeho vývody konečně pravidelně došlo.

Slovanská myšlenka pak projala jeho snahy tak, že se stal duší Slovanské Besedy ve Vídni a roku 1876 uveřejnil v časopise Musea království Českého článek »O budoucnosti a světodějném poslání Slovanův«, čehož si obzvláště ruské listy s pochvalou povšimly. Ve článku tom doporučuje pěstování vzájemnosti slovanské na základě národních, společenských, vědeckých, uměleckých a národohospodářských styků a přimlouval se, aby každý český vzdělanec hleděl ještě alespoň jeden slovanský jazyk si osvojiti. Ve federativně zřízeném Rakousku spatřuje přičlenění Slovanů k němu, proto doporučuje přísné provádění rovnoprávnosti a přimlouvá se za spojenectví s Ruskem. Ve Vídni staral se o sesílení českého živlu tím, že pečoval o založení českého listu, jejž konečně r. 1882 ve »Věstníku« vídeňských Čechů trvale zabezpečil.

Roku 1878 dne 15. října vstoupil ve druhé své manželství s jasnou kněžnou Marií Teresií Thurn-Taxisovou.

Napotomního roku 1879 začala se pravda a důvodnost Harrachových politických zásad uskutečňovati. Čeští politikové jali projevovati ochotu na říšskou radu vstoupiti, budou-li míti záruku, že vstoupení to české věci trvalé prospěchy přinese. Když pak Edvard hrabě Taaffe měl sestaviti nový kabinet, všeobecně se očekávalo, že Jan hrabě Harrach stane se ministrem.

Při příležitosti oslavy stříbrné svatby císařských manželů r. 1879 odezdal Jan hrabě Harrach dolnorakouskému místodržiteli ve Vídni adresu sepsanou v šesti slovanských nářečích a jako mluvčí Čechů dotkl se při tom církevních potřeb lidu ve Vídni a r. 1880 podal na říšské radě interpelaci ve příčině vyučování českých dítek ve Vídni, následkem čehož stal se předmětem četných útoků německých novin, jsa od nich nazýván »rytířem českých učedníků«, na což jako jenerální řečník při rozpočtu příslušně řízně a věcně odpověděl a své stanovisko napotom ještě vyložil ve studii »Čechoslované ve Vídni«, již r. 1881 v »Osvětě« uveřejnil a dále největší svou pozornost zájmům vídeňských Čechů věnoval, zejména při sčítání lidu r. 1881. Jeho

stálé a neunavné snahy a péče o české zájmy docílily velkolepých výsledků a každý musí je vděčně uznávati a ceniti.

V letech osmdesátých pak ve svých politických a hospodářských pracech neunavně pokračoval a tu zejména ujal se v Praze banky »Slavie«, v jejímž čele až do poslední doby stál, tak že tím české věci nedoceněné doposud služby prokázal.

Po smrti vzácného svého otce Františka Arnošta hraběte Harracha, který 16. února 1884 skonal, nastoupil Jan hrabě Harrach majorát, zabírající panství Jilemnici a Stěžery v Čechách a Bruck nad Litavou v Dolních Rakousích a po smrti Antonína Linharta hraběte Harracha, posledního mužského potomka starší linie harrachovské, zdědil panství Rohravu, rozkládající se menším dílem v Dolních Rakousích a větším dílem v Uhrách, čímž stanul na vrcholu své veřejné působnosti, která mu ovšem jen starosti a práce ukládala, jež ochotně a rád vykonával a podstupoval. Tajemství a příčiny své neunavné pracovitosti a shovívavosti veřejně vyslovil řka: »Zásada má byla vždy, že jednotlivý člověk, chce-li dosáhnouti cíle svého života, musí se obětovati, obětovati své síly duševní i tělesné obecnému blahu. Časy, v nichž žijeme, nejsou růžové, boj o existenci jest často těžký, proto jest potřebí, aby se síly naše spojily, aby se nedrobily. Není také možná, aby byl každý stejného mínění. Různost jest zásadou života lidského i přírody, ale při té různosti musíme vždycky svorně státi jeden k druhému, věrně v lásce k vlasti a králi a národu a pamatovati, že jen spojené síly vedou k spasení.«

* * *

Další veřejná působnost Jana hraběte Harracha jest nynější české generaci bližší a proto také známější. Jeho starost o banku »Slavii«, jeho péče o »Museum království Českého«, jeho snahy o povznesení blahobytu českého lidu, jeho podněty k hospodářskému zvelebení království Českého, jeho pozornost k českým kulturním potřebám, tak že byl postaven v čelo nové galerie království Českého, jeho otecká oddanost české věci ve Vídni, byly a jsou nepřetržitě na denním pořádku. Životopisec jeho Ferdinand Menčík shrnuje Harrachův český program v tyto zásady:

1. Provedení jazykové rovnoprávnosti ve veškerém životě veřejném a tudíž uznání povinnosti, aby každý státní nebo zemský zřízenec, i kněž i lékař, druhý zemský jazyk znal.
2. Vyučování v obecných školách jen na základě mateřštiny.
3. Vrácení práva sněmům, obesílati říšskou radu, a oprava volebního řádu zemského.
4. Ochrana všech státem uznaných vyznání náboženských, ale zvláště víry křesťansko-katolické, jakožto valně převládající.
5. Ve všech hospodářských záležitostech ochrana slabých, tedy všemožná podpora stavu rolnického (snad tvořením svěřenských malostatků) a stavu živnostenského.
6. Postupné řešení otázky dělnické v duchu křesťanském.

Veřejné působení Jana hraběte Harracha v ohledu národním, politickém, hospodářském i kulturním znamená v životě českého národa během posledních padesáti let obrovský nárožní kvádr,

na jakých stavba jeho snah spočívá. Vypsání a příslušné ocenění jeho znamenati bude jednou kus české historie naší doby a osoba jeho září jako vzácný příklad vlastenecké horlivosti, národní vřelosti, hospodářské snaživosti a kulturního pokrokářství všem vrstvám české společnosti, a bylo by si přáti, aby zejména dorost českého panstva spatřoval v Janu hraběti Harrachovi a v jeho veřejném působení světlý svůj vzor.

Když nastal letošní rok, v němž připadají osmdesáté narozeniny tohoto vzácného českého pána, zachvěla se celá česká veřejnost úzkostí, neboť z Vídně docházely zprávy, že Jan hrabě Harrach povážlivě ochuravěl, tak že se musil podrobiti těžké operaci. Z nemoci té šťastně ke všeobecnému upřímnému potěšení vyvázl, avšak jeho jubilejní rok na tom nepřestal, že ho kolik měsíců na lůžko upoutal. Dle vůle Prozřetelnosti bylo Janu hraběti Harrachovi přestáti ještě další zkoušku, jež mu po uzdravění jeho byla uložena úmrtím znamenité jeho jasné choti, nejvyšší hofmistryně císařského dvora ve Vídni, která mu neočekávaně odešla, tak že vzácný český pán slavný den svých osmdesátých narozenin trávil ve hlubokém smutku pouze v intimním kroužku svých nejbližších na svém překrásném zámku Hrádku u Nechanic, na milém svém Hradecku. Tam za ním a k němu nesly se nesčetné vroucí gratulace k dosaženému stupni skutečně požehnaného věku a tam nesla se nejupřímnější přání, aby slavný český pán Jan hrabě Harrach dočkal se s milovaným a milujícím ho národem českým uskutečnění všeho toho, o co s ním společně po celý věk svůj důsledně, neunavně a obětavě pracoval a zápasil.

Klekání.

Jak teplá vzpomínka se šerem nese
v mé tiché samotářské dumání,
tak jako píseň tklivě snivá v lese —
nad mořem střech se vlní klekání. . . .

Je svatvečer - a všemi vyzvání.
Tak slavně zvonů hlas se vroucí třese
jak rosa v kalichu tam na stráni.
Co vzpomínek a snů mi z dětství nese!

Co slz se leskne třpytných na skráni!
Zas domov vidím. — Večer. — Nepohne se
ni list. Vše ubírá se ke spaní. . .

Teď z nízké vížky vlnivě se vznese
hlas zvonku idyllický — klekání. . .
Má hlava klesá tiše v dumání.

B. Radlický.

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování).

»Pantáto, Prokope náš!« zvolala Barča.

»Barčo!« vzdychuje mlynář. »Barčo, pomoz!« zavolal slabě.

»Pomůžu! Prokope náš! Co se to jen stalo!« Barča přiklekla k mlynáři a hleděla jej pozvednouti.

Úpěl.

»Odneseme vás, pantáto,« řekla Barča.

Mládek a pohunek položili nosidla na zem, Barča hodila rychle polštáře s vozíku na ně a pomocí stárkovou a Josefovou uložen mlynář za stálého vzdychání a úpění, jak se dalo, a houní přikryt.

Muži jej odnášeli, děvčata pak kráčela podle, aby podporovaly, pastvica nohy, děvečka Anče hlavu.

Panímámě podala Barča plachetku, aby ji hodila na sebe, sama vzala do náručí Mančinku, pohunek Marušku, mládkovi nařídila, ať běží napřed a otevře dvéře u síně i u světnice.

Nevyptávala se Barča ničeho, spěchala za mládkem a než smutný průvodek došel mlýna, již odestlala postel pro pantátu i postýlku pro děti.

Přinesla teplou vodu, aby se mohli umýti a když muži pantátu přinesli, hleděla tohoto uložiti, omývala jej, pomohla se stárkem svléci a když jej položili na postel, hleděla poznati, zda nemá některý úd zlomený.

Neměl, ale byl zle pohmožděn, potlučen, jsa koněm zraněn v bok, o kolo do hlavy a zlomenou vojí do prsou.

„Tohle jsou věci,« řekla Barča temně. Šla ke kamnům a vzavši do hrnka horké vody, vhodila do této hrst zděšence, jehož žlutý květ rok co rok sušila a v pytlíku ve své komoře na půdě uschovávala.

Mlynářka sklesla na pekelec, nejsouc schopna ani slova ani pohybu. Plačící děti odstrojovala zatím přispěchavší babička s děvečkou a pastvica.

Barča zabalila děti svlečené i z košilek do plachytek, uložila je do společné jich postýlky a podala jim odvaru zděšence, hodně medem oslazeného.

Plačíce vypily děti a přisednuvši k nim na postýlku babička, vysoušela jim ručníkem mokré vlásky.

Barča poslala chasu k poprávce a šla schystat do čeledníka oběd, ku kterému přisedli jen stárek s mládkem, aby rychle pojedše hleděli dle Barčina návrhu opatřit lékaře.

Že na jízdu s uděšenými, zraněnými koňmi nebylo pomyšlení, měli se chasníci vydati do města, tam příležitost zjednati a lékaře dovézti.

Stárek, který byl ve mlýně již také patnácte roků, schvaloval Barčin nápad, ač radil vyčkati, až se bouře úplně přežene. »Nebude to dlouho huž trvat,« mínil.

»Přežene se a za ňákou hodinu přijde asi druhá,« řekla Barča. »Mně se pantáta nelíbí.«

»Myslíš, že to bude zlý?« tázal se stárek.

»Ba ano. Je potlučen a jako pochvácen, držel asi koně celou silou. Ten náš vejvoz se dá přejet dost zle, když je pěkně, natož v dešťu a v bouři. Ať se z těch ran vylíže, z ty schváceniny a z houleku může dostat hlavnicu ne-li co horšího. A panímáma je taky jako bezduchá. Tož se vypravte, já musím k ní,« řekla Barča a vracela se do sednice.

Výměnkář byl usedl v posteli synově, podávaje mu po chvilkách k napití odvaru zděšence, babička obírala se s vnoučaty, panímáma seděla posud na pekelci zahalena v plachytku, nejsouc schopna ani promluviti.

»Pro Boha, panímámo,« zvolala Barča; »což pak se nemůžete vzpamatovat?«

»Já jsu bezmocná,« vzdychla mlynářka.

Kol ní byla louže vody, jak z promočených šatů stékala» mlynářka nevšímala si, že jsou šaty snad zničeny, neměla smyslu pro nic.«

To bylo ňáky vyděšení,« řekla Barča a šla do přístěnku. Přinesla mlynářce suché prádlo a šaty a pomáhala ji svlékati.

Sametové střevíce měla mlynářka promočeny za ten kousek cesty z úvozu do mlýna, běloučké ráno punčochy potřísněny, sukni hedbávnou zmačkanou, ze záhybu od límce vytrhanou, jak se jí děti chytaly a držely, že bude od deště samá skvrna, bylo k očekávání. Sametová župka byla zničena úplně, zlatý čepec k nepoznání zmačkaný, květovaná mašle na něm všecka zahumlána.

Což to se všecko spraví i třeba oželí, ale tamhle jest hůř,« děla Barča pološeptem, ukazujíc pohledem na postel, kde mlynář všecek rozpálen vzdychal a úpěl.

»Pantáta z toho bude mět nemoc, myslíš Barčo?« tázala se mlynářka.

»Ne-li co horšího,« vzdychla Barča.

»Horšího —?« vyjekla mlynářka.

»Nelekejte se, panímámo, k smrti to snad nebude, ale může bejt z toho dlouhá neduha, ne-li mrzáctvo,« Barča mluvila tiše, temně, ale mlynářka jí rozuměla.

Rychle se převlékla, omyla a pocitem čistého, suchého prádla zalahoděna vzpamatovala se již. Vypivši k nutkání Barčinu trochu odvaru zděšence, přistoupila k posteli mužově a pravila smutně: »To jsme dostali, viď, pantáto?«

»Jak je s tebou, Verunko, a co děti?« slabým hlasem ozval se mlynář. Chtěl se vztýčiti, ale nemohl. Zaúpěl bolestí.

»Což děti se z toho vyspí a mně to taky neporazí, trochu nevolností ženská snese a pro tu zkaženou parádu snad taky plakat nemusím, ale ty, chudáku, ty to asi odneseš. Tohle bylo smutny vyjetí,« mlynářka hladila muže po tváři, urovnávajíc mu zkrvácený na hlavě obkladek.

Usmál se na ni tak, jako se vždy usmíval, vždyť byla jeho slunéčkem po desítiletém manželství tak jako nevěsta. Ale bolestí křivily se mu při úsměvu tom rty.

»Můj zlatej pantáto,« řekla mlynářka a slzy jí vyskočily. Odvrátila se a šla k dětem. Tyto se již uklidnily, žádaly, ať jim matka oblékne košilky a chtěly jíst.

Matka donesla košilky, oblékla malé miláčky a Barča tu byla již s buchtami a polévkou. Tuto děti nechtěly, ale na buchtách si libovaly. Pak si vzpomněly, že jim tatínek koupil perník a žádaly si těch mlsek.

»Zůstalo to v bryčce, no bude to rozmokly, pantáto, prosím vás, postarejte se, ať se bryčka, pivo a všecko dostane pod střechu,« obrátila se mlynářka k tchánovi.

»Poslala jsem tam Joseta s pohůnkem, dopravijou to, holky šly taky pomoct,« řekla Barča.

»Ty myslíš na všecko,« chválila ji výměnkářka.

»Někdo musí myslet. Holky jenom založily ještě dobytku, já jsem dnes radějác dřívějc podojila, když hnala ta bouřka, dokud nebyly krávy moc nepokojny i hušipanejm jsem dala. V takovy dni není na ty mlady lidi moc spolehu,« jako vždy rozvláčně vykládala Barča. Pro ty výklady již neměla ji mlynářka ráda, říkávajíc, že se chlubí, leč Barča mluvila o práci jen ze zvyku, pracujíc vždy za všecky, kdy a kde bylo potřeba.

»A dej jim oběd,« řekla mlynářka.

»Majou schystáno. Stárek s mládkem pojedli a ti druzí setaky najedí. A vy, panímámo, pojezte aspoň trochu polívky.« Barča šla do kuchyně a vrátila se s hrnkem a miskou.

Mlynářka všecka vysílena pojedla ráda polévku i kousek masa s knedlíkem.

Výměnkář rovněž upomenul svou panímámu, že by měli pojísti, že poledne minulo a že jsou staří lidé.

Šli tedy do výměnku slíbivše, že hned zase přijdou.

Bouře dohučovala již nad horami, duníc temným, slabším a slabším hřměním, blesky nekmitaly již tak zhusta, mraky byly světlejší a déšť zjemněl v drobný deštík.

Když výměnkáři vyšli na dvůr, vlekla čeládka rozbitý vozík. Mladí lidé nezdrželi se žertů. Pohůnek přidržoval bečku s pivem, chlubě se, že tuto chrání, děvečka a pastvice se smály, že je lépe přece jenom dobře jít než špatně jet a čeledín Josef počítal, co je škody.

»Tohle musely bejt hourazy, pak se divme Prokopovi,« řekl výměnkář ruce spínaje.

Již tu byla Barča, kázala vozík zavléci pod kůlnu, pivo dáti do sklepa, sebrala s vozíku pytlík od obroku, uzlík s perníkem, který náhodou byla dala panímáma do truhlíku pod sedadlo, ještě s nějakým plusarem kořalky, nebyl promočen a Barča se trochu pousmála, že nemají děti radost pokaženou.

Čeleď šla k obědu, který jim notně chutnal, byliť vyhladovělí.

Barča požila sotva několik soust. Vrátila se do sednice a podala dětem uzlík s perníkem.

Děti se smály a počaly si hráti s mlskami.

Otec sténal na druhé posteli a matka unaveně k němu usedla.

III.

Asi za dvě hodiny, když byl déšť ustal úplně, přijel lékař se zjednanou příležitostí.

Stárek přijel s ním, mládek zůstal ve městě, aby až se lékař vrátí, obstaral v lékárně lék a donesl tento domů.

Lékař, obstarožný pán, bál se jeti úvozem, kde stalo se to neštěstí a byl by, ano jiné cesty ku mlýnu nebylo, raději šel od silnice pěšky. Leč v úvoze bylo od deště tak vymleto, že nebylo lze člověku zde neznámému jíti. Okrsky skalin draly se z rozmočené půdy jako zuby obrovské čily, se strání stékaly ručeje vody, podemleté keře a stromky každou chvílí sesuly se v cestu, kterou protékala skoro bystřina.

»Vy, selští lidé, přece nemáte kusa rozmyslu,« huboval lékař. Byl si vzal stárka Vojtěcha k sobě do kočáru a bavil se s ním hovorem. »Takovouto cestu zde mají a nespravují, neupraví si jí. A přece by vás to stálo jenom tu práci. Trochu kopat a navážet, podchytnout stráně taráskem a mohla by tu být cesta jako císařská silnice.

»Když tomu člověk říkajíc ani dobře nerozumí,« omlouval se stárek. »Já jsu tuhle v Olšovským mlejně doma huž patnáct let, přečkal jsem zde horší dopuštění, nežlivá bylo dnes, byly povodně, že tekla vejvozem zrovna řeka, že se shroutily stráně třeba na kolik loket, tak že jsme ty skaliny museli pak přitesávat, ale neštěstí se nestalo až dnes.«

»Tak, tak patnáct let se na to koukáte, tyhle věci pamatujete a ještě řeknete, že tomu nerozumíte,« rozhorlil se lékař. Když jste skaliny přitesávali, mohli jste stavět tarásek kolem celého úvozu, materiál zde byl, pak ty drny jste mohli skopat se stráně, stráň obsázet křovím, zachytlo se toho trochu samo od sebe, jak vidět, ale jenom kdybyste tomu byli málo práce věnovali, mohlo by to být i s užitkem, daly by se křoviny ořezávat na palivo,« poučoval doktor.

»A to my nepotřebujeme, hu nás je říkajíc svůj les,« odvětil stárek.

To »říkajíc« bylo Vojtěchovým příslovím.

»Mohli byste to někomu darovat, kdo by za to třeba s prací pomohl. Přece vidíte, jak se na robotě upravují cesty, úvozy, příkopy,« řekl doktor.

»A poňžeň prosím, milostpane, to my z Olšovského mlejna na robotu nejezdíme, zde je svobodnictvo. Jenom »z lásky« se jede vypomoct dvakrát do roka, jednou při lovení ryb na podzim a jednou při rozvážení kapří násady z jara,« jaksi hrdě vyprávěl stárek.

»I že do vás také hrom neuhodí,« rozhorlil se doktor. »Tím spíše můžete o svém pracovat a dbát. Ale vám sedlákům marně mluvit a kázat, až máte hodnou škodu, teprvá poslechnete. Divím se, že vám sem lidé s melivem jezdí. Vždyť jde v tom úvoze o život.«

»O milostpane, to bejvá horší necesta a nečas k tomu a lidi přijedou. Třeba pod nápravy blátem se brodijou, v zejmě musijou sochorama se vzpírat a přijedou. To proto, že je zde v Olšov-

ským mlejně říkajíc všecko spravedlivy, měřičny jenom po právu a mlečům se podá to najedení od Božího daru,« honosil se stárek.

»Tady se asi stalo to neštěstí,« obrátil se kočí s kozlíku, ukazuje bičem na zbytky roztříštěných kol, které tu zůstaly ležet.

»Ba ano, však je zde jako rozvoráno nebo rozvrtáno,« vzdychl stárek.

»Ale je to necesta, jsem jako stlučen,« vzdychl doktor.

»Hned jsme ve mlejně, milostpane. Jenom ponižeň prosím jich, pomůžou pantátovi. Však jich mlynářka říkajíc na škodě nenechá. V Olšovským mlejně jsou peníze vždycky doma,« nabádal stárek.

»Pomohu, co bude možno, ať za plat nebo zdarma. Ještě že jste měli rozum a hned mne vyhledali,« řekl doktor.

»To ona, Barča, naša stará děvečka,« řekl stárek.

»Znám ji, znám. Kdykoliv jsem zde býval, byla vždy k ruce. Ta nezapomene, že byla mezi lidmi a ví, co a jak s nemocnými,« vzpomněl doktor.

Kočár zadrnčel po dřevěném můstku ku mlýnu.

Barča vyběhla se stoličkou v ruce, aby mohl doktor lehčeji slézti s kočáru.

Za ní vyšel ze stavení výměnkář uvítat doktora.

»Pro Boha jich prosím, milostpane, jdou a pomůžou,« obracel se stařec k lékaři, sahaje mu po ruce a chtěje tuto políbiti.

»Nechte, nechte, dědoušku, líbejte ruce panu faráři, tak, tak jen mi ruku hezky podejte a doveďte mne k nemocnému nebo k nemocným,« vlídně promluvil na starce lékař.

»To je neštěstí, to je Boží dopuštění, milostpane,« zanařikal výměnkář.

»No, no, snad nebude tak zle. Takový silák jako váš syn, horák, z dobrého kořene, ten něco snese. Zflikoval jsem již kolikráte horší věci, tak se na tohle také dovedu podívat,« řekl doktor vlídně a šel do světnice.

K poníženému vítání mlynářčinu a staré panímámy však skorem neodpověděl, zaraziv se vzezřením nemocného.

Prohlédnul tohoto bedlivě, slíbil, že předepíše léky a masti, nařídil studené, možno-li ledové obklady, zakázal vaření všelikého koření a poručil, ať jest nemocný ponechán v úplném klidu. Ve světnici ať se větrá, ať se netopí, že může se vařiti jen v čeledníku na ohništi, ana kamna a pekárna vytápěla světnici i čeledník, kde bylo ústí do pekárny. Pak zakázal všecky návštěvy, všecky hovory.

»Ty děti si vezme tuhle stará panímáma na výměnek,« pravil lékař, pohlížeje na hezounká dvojčata, která usnula po najedení a spala sladkým, zlatým spánkem dětství.

Že jim ničeho nebude, ujistil lékař mladou mlynářku, že zaspí všecko ulekání, tím více, any k nijakému úrazu nepřišly.

Mlynářce samé doporučil lékař klid, koupel na nohy a odpočinek aspoň této první noci.

»Měla byste si, panímámo, lehnout hned,« řekl. »Pokud vím, tuhle moje stará známá, ta Barča, obslouží prozatím pantátu, však to bude déle trvat a budete potřebovat dosti sil ku bdění a obsluze.«

»Jděte si na vejměnek,« vybízel mlynářku tchán.

»Nepůjdu, zvostanu hu muža. Já si ho nejlepší vobsloužim,« řekla mlynářka prudce. Nevraživost na Barču ozvala se ihned v její mysli.

»Jenom jděte, panímámo,« nařizoval lékař. »Jděte a lehněte si, já se přijdu na vás za chvilku podívat. Musíte hezky poslouchat, při tak krevnaté mladé ženské nejsou s takovým leknutím a rozčilením žádné žerty. Já přijdu za chvilku, nějakou svačinu tam snad tady dostanu.«

»Když přijmou za vděk, milostpane, pomazánku máme a husmažila bych vajčka třeba na špeku,« nabízela výměnkářka.

»Já jsem schystala smaženy kuřátko a donesu je tam,« přiřekla Barča.

»No to si dám líbit. A ty děti hnedle přeneste, ať má nemocný klid,« nařizoval lékař.

Mlynářka vzala Mančinku, výměnkářka Marušku a nesly je přes dvůr.

»Tahle Barča, jak na všecko pamatuje,« chválila výměnkářka. »Nám v tom houleku ani nenapadlo pomejšlet na húctu pro pana doktora.«

»Však dělá jako ve svým, taky se mohla aspoň zeptat, má-li to kuře zabít, však jsu přece panímáma,« zabroukla mlynářka.

»I buďte ráda, že máte spolehu,« řekla stará nevrle.

Děti se nevzbudily. Uložily je na postel a výměnkářka rozestlávala postel druhou, na které měla zásobní peřiny. Neměla sice dcer, ale střádala peřiny se zálibou každé pečlivé hospodyni vlastní. Odložila několik duchen a zhlavců, přehodila tyto na bidlo nad kamny mrzíc se, že mladá usedla a jí nepomáhá.

Ustlala postel a zrovna také za druhou postelí na širokou, prknem opatřenou podezdívku.

»Na kutích« říkávalo se takovým podezdívkám k tomu cíli skoro na všech staveních upravených.

»Zde můžou mít děti lůžka, nejlepší s nima na kutě, aspoň to nespadne. Necháme je zde, pokud bude Prokop stonat.«

A již zase padl na to věrné mateřské srdce žal a slzy ustarané matičce vyhrkly z očí.

Mladá již odstrojivši se uléhala. Jak vyšla ze světnice na dvůr, pocítila ve všech údech tíhu jakoby olověnou, hlava se jí točila, v útrobách cítila nevolnost.

»Já jsem snad neměla přece nic jest,« řekla, tetelíc se pojednou zimou.

»I co by, jídlo vám nehuškodilo, jen si včil vodpočiňte. Já schystám na stůl, na tu svačnu,« řekla výměnkářka, vyndala z truhly červený ubrus domácího prádla a prostřela.

V tom šla již Barča do dveří nesouc na ruce košík. Vyňala cínový talíř se smaženým kuřetem, vidličku a nůž, pak talíř s buchtami, vejražkový koláč mákem sypaný místo chleba, na skleněném talířku křenovým listem podloženou šišku másla, v červené sklenici med, ve velkém porculánovém hrnku smetanu.

»Musím říct starkovi, aby načepoval pivo, snad se tomu truňku nic nestalo,« pravila, ještě prázdnou sklenici na stůl stavíc.

»Bude asi zkaleny, snad se bude muset nechat hustát,« mínila stará panímáma. »Co říkal pan doktor?«

»Nic, nic, nežlivá jste slyšely. Jen znovu a znovu pantátu prohlížijou a jenom pořádem: prej klid a ticho. Nelíbí se mně to. Jindá je samej špás a tendlekrát jak by hutal,« řekla Barča smutně.

Již vcházel doktor. Usmál se vida prostřený stůl.

»Tak svačina je tady a dobrá,« řekl. »Tak, nevěsto stará, běžte tam, k pantátovi, dávejte obklady, hezky pilně a ať sebou ani nehýbe. A vy, panímámo, ležte hezky klidně, dejte sem ruku, tak — no hodně jste se polekala. Pošlu vám také trochu mediciny, využíváte a bude dobře. »A na hlavu i na prsa dejte obkladek, studená voda nade všecko. Zejtra se přijedu podívat a jestli horečka nepopustí, pustíme my žílou a bude dobře. Nebyl by vám škodil malý šrám, aby trochu krve uteklo. Ta boule zde na hlavě zajde, jen trochu studené vody na to,« lékař prohlédnuv panímámu, usedl a čekající ještě Barča sdělila mu obavy stran piva.

»Nechte být, napíji se radéji smetany. Takovou ve městě nemáme,« řekl doktor a pustil se do svačiny.

Barča odešla, výměnkářka dala mladé nařízené obklady. Tato ihned usínala, stará panímáma pobízela lékaře k jídlu.

»Tomuto chutnalo, hovořil vlídně se stařenkou, těše ji, že se syn uzdraví, arciť, že to bude dlouho, dlouho trvat. Že nelze ještě nyní říci, co se z horečky vyvine. Prozatím jen ať poslechnou vše, co nařídí a hlavně ať se hledí mladá panímáma sebrat. Až procitne z prvního spánku, ať udělají jí onu prvé nařízenou koupel na nohy, do které že mohou spatřit třeba trochu mateřídoušky, dodal k potěšení stařenky, která s Barčou ráda lékovala.

Pojedl okusiv ode všeho a odcházel. Stárkovi řekl, že přijede zítra opět s touže příležitostí, z hospody ve městě zjednanou, ať si polekané a potlučené koně ušetří. A cestu ať trochu zpravují, důtklivě doporučoval.

Stárek slíbil, že hned ráno se dají do práce a vida, že se doktor úvozem jet bojí, doprovodil jej v kočáře až k silnici. Však již se ozývala zase bouře a znovu spustil se slabý déšť.

Barča ošetřovala pantátu, vyhlížejíc netrpělivě, kdy přijde mládek s léky. Došel až k večeru, vymlouvaje se, že dlouho na léky čekal a že jest velice špatná cesta. Byl také notně utrmácen.

Barča chopila se masti a léků jako zázračných prostředkův. Obsloužila pantátu, který z horečky sténal a zmateně mluvil, pak šla k panímámě, nesouc označenou lahvičku s lékem.

Panímáma byla již procitla a naříkala na bolení hlavy a trapné sny, které ji soužily.

Výměnkářka schystala jí onu koupel na nohy, krom mateřídoušky po poradě s Barčou přidaly do napářky ještě zděšence a pak ouročníku pro případ, že panímámu třeba ve městě někdo uhranul.

»Nebylo by divu, však jste se nesla jako ňáká zemanka,« broukla vejměnkářka.

»Pantátovi na radost,« dodala Barča a mlynářka se na ni laskavěji podívala.

Vykoupavši si nohy a požívši léku, chtěla jiti k mužovi, leč

Barča řekla, že musí se poslechnouti doktora a tak mlynářka opět ulehla a brzo zase usnula.

Výměnkářka chtěla nyní jíti k synovi sama, ať zase pantáta hlídá ve výměnku, kdyby se děti vzbudily, aby jim podal buchty a napít mléka.

Na dvoře řekla k Barči: »Ale je to srdce hu ty naši mlady, já bych mohla bejt potlučená na dranc, tak bych od muže neodešla.«

»Ale panímámo, co vás vede. Vždyť milostpán doktor povídali, že by mohla hu panímámy vypuknout z toho leku hlavnica a hu tak krevnaty osoby to by mohlo bejt poležení na koliknáct neděl. Jen ať to vyspí a ať si říkajou pan doktor, co chcou, já budu panímámě vařit po kolik dní zděšenca a zejtra ráno, pokud budu lačná, zažehnám ji tu boulu na skráni,« rozkládala Barča.

»Ty máš ze všeho rozum,« kývala stará.

Výměnkář všecek ustaraný skoro rád si šel na výměnek, žádaje na Barči, aby mu došla povědít, bude-li snad hůře.

Vyslechnul, jak má podat mlynářce léku, kdyby se vzbudila a rozloučiv se se synem upřímným pohledem odešel.

Barča ustlala výměnkářce na pekelec, aby mohla ulehnouti, přibéře-li se jí dřímota, avšak ráda vyhověla vyzvání stařenčinu, že se pomodlí spolu bolestný růženec.

Však do hovoru oběma nebylo. To smutné, co před sebou viděly, nechtěly stále opakovat a jiného povídati zdálo se oběma nevhodným.

Noc uplynula mlynáři neklidně. Blouznil, volal na ženu, na děti, prožíval strašný zápas s koňmi v bouři znova, sténal i křičel bolestí a Barča pozdravila kůropění kohoutí s radostí, že blíží se nový den.

Výměnkářka šla k ránu k svému pantátovi, když byl k nemocnému přišel stárek, aby Barča mohla k popravení dobytka dohlédnouti.

Mladá mlynářka spala po léku stále tvrdě.

Děti, jak se vzbudily, divily a těšily se, že jsou na výměnku, pojedly buchet a pomazánky a pak spaly, když je byl dědoušek z postele na kutě uložil, zase zlatým dětským spánkem.

Bylo popraveno, čeládka posnídala, na mlýn dnes se nepomýšlelo, byly sice zásoby k mletí a po včerejší bouři s dostatek vody, leč že dnes po těch špatných cestách nikdo mlet nepřijede, bylo jisto. a tak stárek Vojtěch šel raději obhlídnout pole, nenadělal-li liják mnoho škody.

Tehdy nesázelo se ještě tolik bramborů, řepa a zelí nebyly v tomto ročním čase ještě zasázeny, teprve se pole na ně připravovala. Vojtěch vzal si motyku, aby tu a onde prohrábnul steky, mládek šel s ním.

Svěřil staršímu soudruhu, že v městě v lékárně povídali, že to bude podle léku asi zlá choroba, která mlynáři hrozí.

Stárek jen vzdychl. »Vidíš, Vincku, to ty hospody«, řekl.

Stárek byl jako Barča, do hospody nechodil, nedbal o lidi. Když přišel před patnácti léty do Olšovského mlýna jako krajánek, přišel jako na zavolanou, byť právě stárek zemřel i po-

nechal nynější výměnkář Vojtěcha jako na zkoušku. A pak zůstal, zůstal rád, pak také k vůli Barči, která se mu zalíbila.

Myslili lidé i mlynářovi, že ti dva se vezmou. Ale nevzali se. Proč, to věděli jenom oni dva.

Přilnuli stejně k mlýnářovům, k Prokopovi, k Olšovskému mlýnu. A řekli si, že zde zůstanou, dokud bude jim možno pracovat. A že jich v stáří neopustí, slíbili jim nynější výměnkáři i Prokop, nastupuje dědictví.

Barča Vojtěchovi spravovala šaty a prádlo, byl-li kdy churav, svařila mu dle svojí zkušenosti nějaké koření, byl-li polámán, namazala jej a on se jí odvděčil, přinášeje jí obrázky, šel-li někam na pouť a jednou do roka koupil jí v podzimním nebo jarním jarmarce vlněné punčochy nebo kartounový šátek na hlavu.

Mlynářovi se tomu smáli, smávala se tomu čeládka a mlýnská chasa do mlýna nově nastoupivší, ale pak se tomu zvyklo a mnozí v okolí lidé i myslili, že jsou Vojtěch s Barčou manželé.

Stárek pomáhal Barči přemlouvat staré Olšovské, když bránili Prokopovi rodiče vzíti si Verunku; pomáhal před výměnkáři utajit to a ono nedopatření v hospodářství neznalostí nebo nedbalostí mladé panímámy zaviněné, její trochu panské rozmarné choutky.

Říkali si vždy, že »náš Prokop« musí míti v domě svatý pokoj, jaký mu přáli.«

A když donesla vrána dvojčata, staří kamarádi, jak si říkali, byli celí šťastni a těšili se, že s těmi dětmi jim přišlo do života trochu radosti. Byli ve stejném věku Vojtěch s Barčou, cítili se brzy starými, jako se cítívají lidé, jimž jest v životě jen a jenom pracovat a již jsou osamělí.

Stárek Vojtěch byl druhým věrným psem ve mlýně, jen že si ho Prokop více vážil než Verunka Barče.

Mladý mlynář dbal ve všem rady stárkovy a říkával ženě, dokud ten starý párek kamarádů ve mlýně mají, že mohou klidně spáti.

Barča a Vojtěch byli právě nyní v pětačtyřicátém roce, říkali si někdy, že se cítí tak mladými ku práci jako starými k tomu, čemu říkají lidé štěstí . . .

Rožuměli si a pracovali společně k dobru svých živitelů. Někdy o některý svátek zašel Vojtěch za Barčou k staré kapličce do lesa a tam si popovídali spolu o tom, čeho lidem nesdělili.

Odcházeje do polí pravil stárek k Barči: »Budeme mět včil oba dva víc starosti.«

»Ba ano, stárku, tož že budeme,« přikývla Barča.

Brzy dopoledne, hned po deváté, přijel doktor. Šel prvně k panímámě, která záhy z rána se zbudivší, požila léku a opět spala.

Vzbudil ji, pustil ji žilou, nařídil klid v posteli a teprve šel k mlynáři.

Tam se zasmušil a netajil nebezpečí. Hrozily zápaly. Zápaly břišní od kopnutí koně, hrudní od námahy a schvácení přepětím sil, mozku od úhozu, rozčilení a zlekání.

»Bude to zlé i vyjde-li, zdráv více nebude,« řekl k Barči, k rozumné Barči.

Tato pokývla hlavou, míníc v duchu, že bude léčit Prokopa také podle svého vědění. Byla si jista, že také něco svede, ráno zažehnala panímámě bouli a spícím ještě dvojčátkům oulek. Naučila se těm svým pranostykám z části od staré Olšovské samé, z části od krajánkův a z části od rozličných potulných lidí, jimž se dostalo v Olšovském mlýně najedení a noclehu.

Ač mnoho hovorů Barča nikdy nenadělala, pro nějaký léčivý prostředek dovedla hovořiti třeba hodinu s lidmi, jichž se ostatní i štítili jako s rybníkáři, s rasovskými, s myškáři a s nejotrhanějšími, nejspustlejšími žebráky. Ráda poradila, ač do dědiny k lidem nedocházela, kdo její rady si žádal, musel zajíti si do Olšovského mlýna.

Vyslechla dnes všecka nařízení lékařova, slíbila, že ve všem vyhoví a žádala lékaře, jen ať denně přijíždí. V několika dnech že budou pro něho jezditi již Olšovských šimly, které z potlučení sama vyhoji.

Na dotaz stran mlynářky se lékař trochu usmál, řka, že bude zítra dobře, ale ať panímámu nenechají příliš mnoho bdít, že bude choroba mlynařova trvat dlouho, ani do zimy že se asi nevzpamatuje.

»Náš Prokop! Olšovskej mlynář!« zalkala Barča.

»No, no, stará nevěsto,« doktor tak Barči rád říkával, »stane se taková nehoda lidem, kteří nemají mlýn a nemají obživy, nemají posluhy a jsou z nich jenom žebráci. Tady je skorem více k politování mlynářka. Bude mít muže a nebude, taková mladá ženská, plná života, tak pěkná, Doktor si pomlaskl.

»Z toho můžou bejt svízele ke všemu neštěstí,« řekla Barča temně.

Znáte svět,« usmál se lékař.

»Ba znám, vždyť jsem byla ve světě a v zámku,« téměř neslyšně řekla Barča.

Doktor se na ni zahleděl. Znal ji tak dlouho jako mlýn, od doby před patnácti léty dostal se do města, kde se usadil. Byl přítelem lidu, vlastencem, věřícím v jádro českého venkovského člověka, cenícím jeho zbožnost, pracovitost, trpělivost. A věru, že v Barči viděl typ oddané služky, která pracuje pro své živitele tak jako pro sebe a ještě jest vděčna za obživu, jakoby tuto dostávala zadarmo. A lne k rodině živitelů celou duší.

»Opatrujte to všecko,« řekl vážně.

»Toť, že budu,« řekla, leč jaksi smutně dodala: »Mladá panímáma mě nemajou ráda.«

»Ty mladé panímámy,« usmál se doktor. »Je to na dědině jako mezi pány, žena by chtěla, ať muž zná jenom ji a nemá ráda ani tchyni, ani tetky, ani takové staré chůvy.«

»Ba právě, milostpane,« ještě smutněji řekla Barča.

Uplynulo několik dní. Ve mlýně Olšovském bylo smutno. Dostavili se mleči, k pantátovi nebyl puštěn nikdo.

Stárek obstaral mlýn, dbal o polní práci a v prázdných chvílích svolal všecku čeleď do úvozu, který pilně opravoval, tak jak byl od doktora slyšel.

»Kdyby nebyl šel pantáta po slavnosti do hospody, mohl dojet dom za sucha i po ty špatny cestě. A když se i opozdil, kdyby byla bývala cesta dobrá, mohlo bejt bez neštěstí a bez hourazu,« tak sděloval Vojtěch každému, kdo se ptal, proč se do takové, dle mínění lidí zbytečné práce s cestou v úvoze pustili.

Šlo to dobře a Barča věc schvalovala. Pokud mohla, pracovala za Aničku a pastvici, aby jenom šly pracovat do úvozu.

Po týdnu nelepšila se mlynářova nemoc nikterak a mlynářka chodila uplakaná.

Staří byli smutní, téměř nemluvili a jenom pro vňoučátka měli úsměv a hovor.

Děvčátka žádala si z počátku k tatínkovi, později tomu uvykla, že nesmí ani do sednice a libovala si na výměnku. Bylo také venku veselo a dvojčátka se pobavila ve škole, kam do dědiny docházela, po škole pásla housata, běhala lesem hledat hub a těšila se na jahody a borůvky.

Zatím se nasázely hlávky a řepa a chystáno se k senoseči. Stárek byl všudy i starý pantáta dohlédl, nabádajíce oba mlynářku, aby chodila s sebou.

Leč tato nechtěla odstoupiti od mužova lože. Vyšla-li na chvíli, bylo to jenom proto, aby si vášnivě zaplakala a ponařikala nad tím neštěstím. Říkala, že teprve nyní ví, jak má Prokopa ráda.

Sám lékař ji napomínal, ať se stará trochu o hospodářství, že bude se jí asi starati o vše nadále, on mlynář, i až se vystůně, zůstane mrzákem. A to dvojnásobným, ano mu bude asi hnisati kost kyčelní a od zápalu mozku že zůstane slabomyslným.

Když to lékař poprvé otevřeně tak mlynářce pověděl, omdlela a pak vypukla v zoufalý nářek.

Bylo to ve výměnku, kam ji lékař zavolal. Staří rodičové plakali arci též, leč mlynářka zrovna řádila, krásné vlasy si rvala s hlavy, drásala si nehty, líce a ňádra a nebyla k utišení. A chtěla povolati jiné lékaře, jet s mužem někam do většího města, třeba do Prahy, hledat pomoci. Trvalo to více dní, než jí to lékař rozmluvil, že darmo by mužovi ještě mohla uškoditi.

A tak v Olšovském mlýně zavládl smutek, jdoucí v stopách něštěstí. (Pokračování).

Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování).

Mše sv. v dómě sv. Štěpána.

V neděli ráno dne 17. listopadu odsloužili jsme si u Milosrdných bratří mši sv. a v 9 hodin byli jsme v dómě sv. Stěpána na velké mši sv., kterou celebroval světící biskup Dr. Marschall. Na trůně arcibiskupském zaujal místo kardinal Dr. Ant. Gruscha

a v presbytáři bylo přítomno praesidium sjezdu, episcopát a jiní vynikající účastníci sjezdu. Spolky studentské a zástupcové různých jiných katolických korporací tvořily v chrámu špalír. V Německu přijíždějí k podobné slavnostní mši sv. katolické spolky vysokých škol ve vší parádě v četných kočárech.

Sv. přijímání III. řádu sv. Františka.

Mezi tím, co jsme my dleli v dómě sv. Štěpána a modlili se tam za zdar sjezdu, konány byly ve Vídni různé slavnosti spojené se sjezdem. Tak ve Františkánském chrámu Páně sešel se III. řád sv. Františka k slavné mši sv. a k společnému sv. přijímání. Bylo mi řečeno, že mezi terciáři přistoupil tu k stolu Páně také říšský poslanec J. M. Kadlčák, nadučitel z Morav. Frýdlantu.

Schůze katolických žurnalistů.

V 8 hodin konali schůzi katoličtí žurnalisté. Byla přijata resoluce, aby se upravily sociální poměry katolických žurnalistů, aby bylo pečováno o jejich vzdělání instruktivními kursy a aby se jim skytala cestovní stipendia. Ve výroční zprávě nenalezám nikde podrobné zprávy o této schůzi, jež by mne velice zajímala — nalezl jsem v ní pouze resoluci, co by se státi mělo, ale ne, co tu již jest. Jeť v Praze často řeč o spolku katolických žurnalistů ve Vídni, na V. sjezdu kotolickém v Praze docela bylo řečeno, že se Moravané již ke spolku katolických žurnalistů ve Vídni přidali a Češi že se tam přidají také, zřídíce si vedle toho při Piově spolku v Praze odbor — ale já zde v tištěné zprávě nic podobného nenalezám. I obrátil jsem se na p. kanovníka Frant. Vaněčka, jenž bývá o vídeňských poměrech katolických dobře informován, a ten mi sdělil, že byl přičiněním Piova spolku ve Vídni zřízen rak. spolek katolických žurnalistů. Spolek tento jest vedle Piova spolku zcela samostatný, oba mají však čilé spojení. Dle těchto stanov zřizuje se i český žurnalistický odbor při pražském Piově spolku.

Konference delegátů křesťanské mládeže z Rakouska.

Zrovna v 9 hodin, když jsme dleli v dómě sv. Štěpána na mši sv., sešli se v domě Katolického dělnického spolku, v 5. okresu, ve Wohlgasse 31, delegáti organisované mládeže v Rakousku. Z Čech byl přítomen a pozdrav pronesl horlivý pracovník z Čes. Budějovic, P. Mod. Voňavka. Schůzi předsedal P. Gasser z Vídně, kterýž pravil, že k výchově mládeže ze školy vyšlé nestačí ani rodiče, ani odborová škola, tu že musí taky zasáhnouti katolická organisace. Tato organisace musí vložiti v srdce mládeže pevný náboženský a mravní základ, musí ji obeznámiti s poměry sociálními, hlavně hospodářskými, aby se z učeníků stali důkladní a dovední dělníci, musí ji učiti spořivosti, musí ji chrániti před škodlivými zábavami a má ji otužovati tělesnými cvičeními a výlety. Redaktor »Der Arbeiterjugend« Orel přednesl na to příhodnou resoluci.

V debatě na to zahájené mluvili někteří řečníci proti zamyšlené resoluci spolků katolických mistrů a tovaryšů, aby se proti nim učeníci neštvali.

Profesor Wolny navrhl na to resoluci, kdež se praví, že se tento plán může vztahovati na nejvýše — na učně, vychovávané socialními demokraty, ale ne na katolické učeníky, ale i práva učeníků že se musí hájiti, hlavně tam, kde se učeníkům ubližuje.

Na to byl založen svaz pro organisovanou katolickou mládež v Rakousku a zvoleno bylo přípravné komité.

Všímám si bedlivě i našeho hnutí dělnického, učňovského a hlavně odborového. A tu kladu všem vůdcům na srdce, aby učňům i dělníkům katolickým vštěpovali naučení, že je pro ně přísně závazným IV. přikázání Boží a že v posuzování práv učňů a dělníků na jedné a prácedárců na druhé rozhodčím soudcem jest křesťanská spravedlnost. Kdyby se učňům a dělníkům mluvilo stále jen o právech a ne taky o povinnostech a kdyby se před nimi v řečech a tisku stále jen tupili prácedárci, čím bychom se lišili od sociálních demokratů? Takovou výchovou pletl by se bič na společnost lidskou a my bychom měli sice katolické učně a katolické dělníky, ti by však, k práci hledě, sledovali úplně cesty sociálně demokratické.

Schůze mužské katolické mládeže.

Připojuji hned k tomu, že ve dvě hodiny odpoledne konána byla schůze mužské katolické mládeže, a to ve dvoraně vídeňské radnice.

Schůzi zahájil sekretář tohoto hnutí Mayer, a z přítomných mluvili: hrabě Mennsdorf, říšští poslanci: Dr. Kemetter, Dr. Krek, Wohlmayer, zemský poslanec Wolf a redaktor Orel. Z jejich řečí uvedu jen to nejhlavnější:

Staří vymírají a nemáme-li mládeže, hyneme, i musíme se starati o řádný dorost; mládež musíme organisovati dle pohlaví a povolání; vedle mládeže dělnické, řemeslnické musíme si všímati také mládeže obchodní a mládeže středních škol. Odpor vlády proti organisaci středoškolské mládeže na půdě katolické musí býti zlomen.

Redaktor Orel nabádal hlavně k tomu, abychom chránili mládež před socialními demokraty a den, ve kterém se tato schůze koná, nazval vítězným dnem křesťanské mládeže.

Skvělou řeč pronesl zvláště prof. bohosloví a říšský poslanec Dr. Krek uváděje, že ideal, který v dnešní schůzi před očima máme, jest v jeho slovinské otčině již proveden. Za to v Čechách jest v tenoučkých plenkách.

Schůze delegátek katolických ženských organisací.

Schůzi předsedala Melanie hraběnka Zichy-Metternichová; referovala řídící učitelka Karla z Ambrosů. a to velice duchaplně.

Uvedla, že organisace mužů bez organisace žen jest práce polovičatá. To poznalo komité, zvolené po V. všeobecném sjezdu rakouských katolíků a proto zřídilo zatímní komité, pro říšskou organisaci katolických žen Rakouska. Katolické ženy byly ve

vlastní organisaci nedbalé. Marie Deraismes založila před nějakou dobou loži zednářek a dnes jest v loži té soustředěno přes 40.000 zednářských sester; také soudružky socialně demokratické uchopily se díla a sorganisovaly se. Z katolické strany založen byl veliký svaz katolických žen 1903 v Německu a vystoupil slavně na veřejnost r. 1904 v generální schůzi ve Frankfurtu nad Mohanem. U nás jsou organisace katolických žen ve Štýrsku, v Dolních Rakousích, v Solnohradsku (o Češích a o našem mohutném »Křesťansko soc. a vzdělávacím a vzájemně se podporujícím spolku českých žen a dívek v král. Českém« — neví nic) a nyní se zakládá svaz katolických žen celého Rakouska.

Arcibiskup Theodorowicz ze Lvova vítá tuto organisaci a uvádí, že organisace katolických žen v Haliči předči brzy již organisaci sociálních demokratek. Přeje si, aby katolické ženy, které se dosud hlavně pohybovaly na půdě náboženské a charitativní, vystupovaly nyní i na veřejnost a zde v důležitých otázkách pozvédaly svého hlasu. Řečník touží po tom, aby v organisaci žen v Rakousku panovala autonomie dle zemí a národností.

Řídící učitelka slečna Karla z Ambrosů přednesla resoluci, která byla přijata, aby se zřídila říšská organisace katolických žen; předložené stanovy jsou provisorní a dle zkušeností budou později prohlášeny za definitivní.

Jak by se měla organisace žen provésti, o tom referovala velice prakticky řídící učitelka pí. Antonie Schmolková. Dále mluvily baronka Romerová z Brna, komtesa Nosticova, z mužů baron Spinette a ještě jednou arcibiskup Theodorowicz a konečně vítala svaz tento generální sekretářka svazu katolických žen z Německa baronesa Isabella z Carnapu. Na konci zvoleno bylo z dám komité.

V neděli večer konána byla v Hudebním sále slavnostní schůze ženských organisací, které opět předsedala Melanie hraběnka Metternichová.

Nadšené řeči pronesly baronesa Carnapova z Německa o ženské otázce a sl. Marie Panzerova o vědeckém a sociálním vzdělání ženy na podkladu katolickém.

Sál byl záhy před schůzí tak naplněn, že se musilo mnoho účastnic k domovu vrátiti.

Toto všecko píši dle tištěné sjezdové zprávy, osobně to neviděv, ale když jsem pronesené řeči a návrhy pročetl a promyslil, nabyl jsem potěšujícího názoru, že se ve Vídni na roli katolické úsilovně a soustavně pracuje; nejsou tam ještě tak daleko jako v Německu, ale spějí rychle k cíli. Ovšem ve Vídni mají katolíci v rukou obec i zemský výbor a tím stojí jim k disposici četně magistrátních a zemských úředníků, učitelů a jiných na obci a zemi odvislých činitelů, ale i tento ohromný aparát nesloužil by katolické věci ve vydatné míře, kdyby tu nebylo obratných vůdců (Lueger, Gesmann, princ Liechtenstein a celá řada jiných).

(Pokračování.)

Msgr. Dr. Ant. Horný, pap. praelát a kap. děkan ve Vídni.

Dne 12. října skonal, slouže právě mši sv., po sv. přijímání hodnostář církevní, jehož památka nikdy nevyhyne ze srdcí českého katolického lidu vídeňského; ona též zůstane požehnanou v celé vlasti českomoravské. Jest to Msgr. dr. Antonín Horný, pap. prelát a protonotář, kap. děkan metropolitního chrámu sv. Štěpána a předseda Jednoty sv. Methoděje ve Vídni.

Byl to kněz podle srdce Páně, vzorný, neúnavný až do smrti, zaměstnávaje se obtížnými pracemi duchovními; kdykoliv pisatel těchto řádků k němu zavítal, vždy měl v rukou folianty Otců církevních, až do posledního výdechu měl choulostivé referáty ve věcech manželských, a svěřena mu byla správa majetku kapitolního; jako stařeček 84letý sloužíval mši sv. o šesté hodině ranní, mnohdy i dříve.

Byl to vlastenec upřímný, neohrožený, jenž ani ve Vídni ve své hodnosti se neodrodil, ale vždy a všude hlásil se k lidu a k rodu svému českému a proto býval od Němců často jmenován »der böhmische Praelat«.

Jako vzorný a svědomitý kněz měl vždy v paměti, jaké poslání má církev katolická od Pána Ježíše: »Jděte a učte všecky národy«, a proto vždy se odnášela snaha jeho k tomu, aby dostatečně bylo postaráno o duchovní potřeby lidu českého ve Vídni, neboť o tom byl přesvědčen, to častěji říkával: »svatá víra zachová lidu našemu ve Vídni mravnost, poctivost a pracovitost a tím se dodělá i majetku a uplatní se ve společnosti vídeňské.«

Proto již r. 1861 obrátil svůj zřetel k tomu, aby lidu českému ve více kostelích byly povoleny české služby Boží; neboť až do r. 1866 pouze v jednom kostele, a to u OO. Redemptoristů na nábřeží, konaly se české služby Boží, ovšem jen v neděli a ve svátek. Snahou p. preláta Dr. Horného a kapitolního probošta dr. Švece, pp. Al. Šembery, Burgersteina, později J. Osv. p. hraběte Jana Harracha, dr. Herm. Jirečka a jiných osob u vysokém postavení, podařilo se po mnohaleté práci vymoci české služby Boží r. 1875 v kostele sv. Anny; zároveň se zařídila Jednota sv. Methoděje, neboť bohužel lid český musí v kostelích, kde Jednota české služby Boží vymohla, sám si je platiti, což činí nyní ročně 9000 K. Jeho neunavnou péčí v 33 letech se docílilo, že kromě OO. Redemptoristů, kteří ve třech kostelích české služby Boží konají, Jednota v šesti kostelích je vydržuje a zastává svými duchovními. Bylit to z počátku nejvíce kněží světští, kteří s dstp. P. Maximilianem Křesadlem, z řádu sv. Františka, české služby Boží z ochoty konali, což ovšem nedalo se provésti. Nezbývalo, než pomýšleti na to, svěřiti české služby Boží českým řeholníkům; tomuto úkolu věnoval p. prelát Dr. Horný vši svou péči a starost, krátce před smrtí svou popřáno mu té radosti a útěchy, že zakoupen kostel a klášter v III. okres. víd. na Rennwegu, a to od ctih. sester Redemptoristek, které mimo Vídeň se usadí; v témže kostele již r. 1866 vymohl české služby Boží p. kardinál Bedř. J. Schwarzenberg, které až posud konají OO. Redemptoristé. Netřeba

to zvláště připomínati, že nejen svým vlivem, ale i hmotně podporoval české služby Boží a zakoupení toho kostela a kláštera, na který J. Osv. p. hrabě Jan Harrach věnoval 100.000 K; ovšem že ještě zbývá dluh 236.000 K, ale Jednota sv. Methoděje doufá, že země koruny sv. Václava neopustí své vídeňské rodáky, aby dílo toto předůležité se dokonalo. Avšak nejen po této stránce pečoval o lid český vídeňský, jeho přispěním koupil se též dům v němž Jednota má míti svůj útulek, kde též svým časem zřídí se útulna pro učně; na dům ten věnoval 40.000 K. V domě tom má I. odbor., pak katol.-politická Jednota a všeodborové sdružení svou místnost, tam aspoň v neděli mohou se učňové scházeti k přednáškám a k ušlechtilé zábavě.

Při této péči o lid český vídeňský nikdy nezapomínal na své rodné město Strážnici na Moravě. S velikým nákladem zřídil ve svém rodišti klášter Milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, při tom českou opatrovnu a školu ručních prací pro dívky. Ve svém rodišti též každoročně trávil své prázdniny.

Monsg. dr. Antonín Horný narodil se dne 29. dubna r. 1824, ve Strážnici na Moravě, studoval tam na gymnasiu Piaristském, filosofii v Olomouci, studia bohoslovecká konal ve Vídni, kde r. 1847 byl vysvěcen; zde ve studiích pokračoval, takže 14. srpna 1850 promovován byl za doktora bohosloví a jmenován ihned profesorem církevních dějin na bohosl. fakultě v Olomouci. Zde byl 1853 jmenován rektorem a examinatorem dějin rakouských při státních zkouškách právnických. R. 1857 stal se profesorem na universitě vídeňské a r. 1867 kanovníkem metropol. chrámu Páně sv. Štěpána, r. 1890 kapitolním děkanem.

Za své zásluhy byl jmenován čestným občanem města Strážnice a čestným členem Jednoty sv. Methoděje, při svém jubileu čestným doktorem university vídeňské, komthurem řádu Františka Josefa a rytířem Božího hrobu. Dne 14. října za hojného účastenství lidu českého ve chrámu sv. Štěpána po slavném rekviem vykropen, převezen do svého rodiště, kde 15. října k dočasnému odpočinku byl uložen.

Český katolický lid vídeňský oplakává svého otce, svého ochránce, Bůh rač mu hojně na věčnosti odplatiti, duše jeho však oslavená ať se přimlouvá se sv. Cyrillem a Methodějem za ten ubohý lid český!!

Tomáš Bláha.

Proslov
ke cti a chvále sv. Martina.

Bídný žebrák modlí
k Bohu se za dárce,
nemá krovu, chodí
ode domu k domu
a se zimou třese
jako lístek stromu.
Tuhne tělo, tuhnou
chabé oudy v muce:
ohřát nechte pro Bůh,
skřehlé moje ruce.
Ale darmo chodí,
slovem prosí mnohým:
ustrnout se nechce,
nikdo nad ubohým.

Jak tak onen chudák
k bráně kráčí stěží,
uvidí jej vojín,
jenžto města střeží.
Hle: ten stařec chudý
stříbrného vlasu —
obličej má rudý
od větru a mrazu. . .
Takto vojín statný,
tiše k sobě řečí,
a již koně staví,
a dlaň tiskne k meči.
Vytasiv jej z pochvy,
plášť svůj na půl dělí:
»Vezmi polovici« —
chudákovi velí;
a sám s jasnou lící
s koně se mu kloní...

Udivený chudák
vděku slzy roní:
Ó! ty statný muži,
Pán sám odplať tobě,
ostříhej tvou duši
v hříchu těla — zlobě!
Nečeká však vojín,
na dík ani službu,
on jen jednu cítí
ve svém srdci tužbu;
vojínem být Krista —
žádá ode dávna
jeho tužba čistá. . .
Pán jej k sobě volá,
ještě této noci;
vojín odpočívá —
klesl v spánku říše;
a tu jak se stmívá —
přichází Pán z výše.

Vidí vojín Krista —
starce na pravici,
vidí, že dal jemu
pláště polovici;
slyší přelíbezně
jako z ráje zvuky:
»Plášť jsem přijal vděčně,
z Martinovy ruky.«
»Pane,« volá Martin
a v radostném zření
probudí se, spěchá
k chrámu bez prodlení;
prosí o křest svatý,
sloužiti chce Pánu,
Pán otvírá darů
hojných jemu bránu.
Do svého jej Kristus
přijal do táboru;
za biskupa dal jej
křesťanskému sboru.
A co počal vojín,
láskou k Pánu vzňatý,
dokonal co křesťan
Martin, — biskup svatý.
O, ty svatý reku,
takovému boji
uč nás, ať se duše
jak tvá s Kristem spojí!

Tomáš Roháček.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal dne 26. října t. r. IV. schůzi za předsednictví říšského poslance Dr. Rud. Horského, kníž. arcib. vikáře a za přítomnosti všech výborů. — Jednatel red. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Výboři podepsali adresu sv. Otci Piu X. — Z daru nejmenovaného faráře z Moravy v obnosu 3598 K bylo 1500 K uloženo, zbytku bylo použito k běžným vydáním. — Vdově po katolickém spisovateli byla udělena podpora. — Změněné stanovy družstva byly schváleny. — Čten a schválen byl nový řád pro Lit. sekci družstva Vlast. — Jednota č. katol. učitelstva zřídí při půjčovně knih, která je v pap. závodě družstva Vlast, vzornou knihovnu pro mládež. Výbor uděluje k tomu účelu po 5 ex. všecka čísla dosud vyšlé »Vzděl. četby katol. mládeže«. — Vánoční dary se udělí letos

jako loni. — V zásadě bylo usneseno, aby v jubilejním roce družstva Vlast uděleno bylo čestné členství po jednom příznivci družstva z každé diecése v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. — Upraven byl poměr tisku k agrární straně české. — Z Moravy se hlásí četně odborných spolků o knihovny; ale dle usnesení družstva udělí se v jubilejním roce družstva knihovny v první řadě členům družstva, ve druhé těm,kdož alespoň »Vlast« a Naše Listy« odebírají. Kdo se ani prvým, ani druhým vykázati nemůže, knihovny nedostane. — Předseda sdělil výboru různé zákulisní věci o situaci v zemi a v říši, načež schůzi uzavřel.

Literární sekce družstva Vlast konala dne 21. října první schůzi po valné hromadě za předsednictví far. Vl. Hálka. — Jednatel Boh. Jiráček, katecheta, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Zvoleni byli na nové období: za místopředsedu far. Vl. Hálek, za jednatele katecheta Boh. Jiráček. — Literární sekce s bolem oznamuje umrtí věrného přítele družstva Vlast, býv. red. »Míru«, p. Jana Langa, a usnesla se rodině hmotně vypomoci a učiniti pro ni u přátel zesnulého sbírku. — Literární sekce uspořádá po Novém roce tři přednášky. Mluviti budou: o hraběti Janu Harrachovi Dr. Václav Řezníček, o sjezdu něm. katolíků v Düsseldorfu far. Kar. Toman, a o biskupu Dru Martinu Říhovi far. Vl. Hálek. — Přečten a probrán byl nový řád Lit. sekce, který bude odevzdán výboru družstva k schválení. — Do výboru Literární sekce byli zvoleni: far. Alois Dostál, stříbrník Václav Žižka a katecheta Václ. Kunz; mimo to se dva noví požádají, aby do výboru Lit. sekce vstoupili. — Děkují za blahopřání k jubileu: faráři Al. Dostál a Dr. K. Lev Řehák. — Literární sekce děkuje bývalému svému členu, prof. Fr. Žundálkovi v Rakovníce, za všecky práce, které pro sekci činil, a prosí jej, aby i dále s námi spolupůsobil.

Referáty podali:

Dr. Rud. Zháněl, c. a k. polní kurát:

Z naší české literatury oznamuji, že redakci moravského »*Obzoru*« přejali od čísla 7. letošního 31. ročníku z rukou msgra Vladimíra Šťastného, jemuž choroba brání v práci, František Dohnal a Ladislav Tomášek; noví redaktoři prohlašují, že věrni starému programu, vynasnaží se povznésti literární a umělecké niveau »Obzoru« a učiniti ho listem pro katolickou intelligenci. — »*Časopis Matice Moravské*« přináší v právě dokonaném 32. ročníku mimo jiné také zajímavé příspěvky k církevním dějinám moravským a Zachovalovu studii o »náboženské otázce v Čechově Živsovi«. — Nejnovější svazek *Ludmily* (roč. X., svaz. 4.) přináší pěknou povídku neúnavného a velepilného *Dostála* »*Těžce zkoušená*«. Jest to zajímavá četba pro náš lid. — »Velmi potěšitelným zjevem v našem písemnictví českém jsou ‚farní věstníky úřední', jak vycházejí čtvrtletně pro farnosti: Dobříšskou, Hloubětínskou, Jinonickou, Libockou, Nebušickou, Únětickou a j. Kromě zpráv farních obsahují zajímavě poučnou četbu náboženskou a těší se veliké oblibě.« — *Z německé literatury* zmiňuje se, že benediktin z pražských Emauz, *P. Bonifác Sentzer*, vydal illustrovaný *životopis sv. Otce Pia* X., v němž uvádí mnoho zajímavých episod a příběhův. — Pohledy na hroby na bojišti královéhradeckém a náladové básně k nim obsahuje pěkně vypravená knížka polního podmaršálka *Ferd. Pfeiffera* z Julienfelsu »*Hroby vojáků*« (Soldatengräber.) —

Zajímavý popis pohnutého roku 1809 z péra českého, tehdy 13letého šlechtice, *Eugena hraběte Černína z Chudenic*, podává ve výtahu baron Helfert ve vídeňské »Kultur« v roč. 9. (roku 1908).

Red. Vlasti« děkoval referentu za krásný jeho článek o družstvu Vlast v Theologische Quartal-Schrift.

Vl. Hálek podal tyto referáty:

Ve »Vychovatel. listech« moravských v č. 7. pojednává Dr. Berg »Je-li čtení zábavných knih mládeži prospěšno«, a projevuje tu názor, že výhradné a časté, vytrvalé čtení zábavných knih zmalátňuje ducha lidského asi tak, jako alkohol organismus tělesný. Poukazuje na to, že i školní knihovny mají jen čtivo zábavné. Doporučuje, aby u mládeže se pěstovala též četba vzdělávací a odborná. — Velice záslužné práce podjal se kanovník Dr. Ant. Podlaha, jenž vydal svým nákladem »Dopisy reformační komise v Čechách z let 1627—1629« a míní vydati další archivalie vztahující se k církevním dějinám. Studium archivní a vydávání listin a rukopisů archivních má nyní málo pěstitelů, a proto tím více zasluhuje ocenění tato nesnadná a namáhavá práce církevního hodnostáře. I pro monografii lze z knihy snadno čerpati, poněvadž jest opatřena rejstříkem. — Poslední 2 sešity uplynulého ročn. »Musaea«, časopisu bohoslovců československých, přinášejí redakcí J. Hegra velm. slibné básně bohoslovců J. Výtiska, O. Tepence a Střížovského (Olom.), B. Siona (Praha), Benedikta a J. Galle a V. Koudelky (Brno), V. Makovce a R. Prince (Buděj.). Jest si jen přáti, aby nadějní poetové — kněží vyplnili slova na konci pronesená: »Péra neodkládejme. Trhejme z květů, v něž ideály rozvity: Pravdy, Dobra, Krásna — věčných, nezměnitelných, hojících utržené od nepřátel rány.« Praktickou a časovou jest též stať B Staška (Praha) »O prázdninové činnosti bohoslovců na poli lidové výchovy«, aby bohoslovec lidovou prací vedle theoretického vzdělání se v semináři připravoval se pro příští své kulturní a socialn povolání a aby paralysoval akci protikřesťanského studentstva.

Redaktor Tom. Škrdle předložil brožury:

Blahoslavená Magdalena Žofie Baratová, zakladatelka řehole Nejsvětějšího Srdce Ježišova. Nástin sv. života ze století XIX. Na památku svatořečení dne 24. května 1908 napsal Dr. Rud. Zháněl, c. a k. polní kurát v Praze. Autor popisuje bohulibý život Baratové, její veliké dílo, potvrzení jejího sídla z Říma, líčí pobyt blahoslavené v našich zemích, svatou smrt a hrdinné ctnosti její. V doslovu praví spisovatel, že blahoslavená Magdalena Žofie Baratová jest novým dokladem, že nevymírá v zemích našich pokolení svatých. I u nás máme dílo blahoslavené, klášter Sacre Coeur, a spisovatel brožuru svou hlavně pro tento klášter vydal a tam ji rozdal. Práce Dra Rud. Zháněla jest četba milá a lahodná.

Bitva na Bílé Hoře. Napsal Msgr. Dr. Fr. Kryštůfek. Vydalo družstvo Vlast. Cena 60 h. Objemná brožura tato o 111 stranách poučuje nás o bitvě na Bílé Hoře a o příčinách, které ji zavinily. Spisovatel začíná králem Ludvíkem (1525—1526) a popisuje dějiny protestanství v Čechách od vystoupení Lutherova v Německu až do vzniku revoluce českých protestantských stavů proti králi Ferdinandu II. (1517 až 1618). Na to v druhém díle líčí vyhození král. místodržitelů, ve třetím probírá podrobně bitvu na Bílé Hoře a v doslovu popisuje účinky

a význam bitvy bělohorské. Jako pravý historik píše Msgr. Dr. Fr. Kryštůfek klidně a vážně, což na čtenáře tím více působí. Rozebíraje tlak protestantismu do Čech, poukazuje jasně a přesvědčivě na zradu, které se protestanté proti zákonitému králi Ferdinandovi II. dopouštěli a na škody, které tím vlasti své přinášeli. Odbojní stavové, direktorium, mučedníci za pravdu a za vlast, jak jsme tomu byli v mládí učeni a jak se to opakuje vždy 8. listopadu, jsou zde odhaleni jako osoby zištné, lehkomyslné, málo nebo zcela nevlastenecké, které se nalézaly ve vleku cizinců, nemajících citu a zájmu pro národ český. Opakuji: spisovatel to vše líčí klidně, beze všech urážlivých slov, ale poměry před bitvou na Bílé Hoře bičuje spravedlivě. Podobná rozháranost panovala v českém táboře při bitvě samé. Král na hradě hodoval, někteří plukovníci dleli v Praze, když bitva začala, a schátralá armáda česká byla v krátké době poražena.

V doslovu popisuje spisovatel katolickou protireformaci po bitvě na Bílé Hoře a praví, že porážka krále Bedřicha a odbojných stavů na Bílé Hoře a obnovení katolického náboženství zachovaly Čechy při jejich národnosti; nebýti toho, byli by dnes Čechové poněmčeni.

Tuto brožuru doporučuji pro její zajímavý, časový obsah; katoličtí řečníci zde naleznou zásobu obranného materiálu pro dobu a pro otázky, jež patří v našich dějinách mezi nejchoulostivější. Mimo to poznají, že naše doba jest velice podobná době za císaře Rudolfa II.; i u nás se nyní jako tehdy protestantismus rozšiřuje a roztahuje a Čechové nyní jako tehdy nepoznávají nebezpečí, které tím národu hrozí. Sokolové na př. církvi katolické se vyhýbají, slavností církevních se nezúčastňují, ale protestantským pastorům dovolují, aby v sokolovnách evangelické bohoslužby konali. I v té příčině třeba, aby katoličtí řečníci otevírali lidu oči a my všickni jsme povinni šířiti hlavně »Svatého Vojtěcha«, jenž proti Los von Rom soustavně bojuje.

Red. Tom. J. Jiroušek podal zprávu »o katolickém tisku v Čechách a na Moravě«, v níž uvádí ze svých záznamných tabulek, že v Čechách vychází dnes 20 katolických novin, 24 katolických sešitových měsíčních, čtrnáctidenních, čtvrtletních časopisů a 3 zábavné sbírky. Tedy celkem vychází v Čechách 47 novin, časopisů sešitových a zábavných sbírek. Na Moravě vychází dnes 17 katolických novin, 8 měsíčních, čtvrtletních a čtrnáctidenních sešitových časopisů a 1 zábavní sbírka. Tedy celkem vychází na Moravě 26 novin, sešitových časopisů a zábavních sbírek. Úhrnem máme tedy 73 českých časopisů a sešitových sbírek, počet to na katolíky dosti slušný. Jest si jen přáti, aby vzájemně na přesně katolickém stanovisku veškeren katolický tisk stál a sobě přál.

LITERATURA.

ČESKÁ.

Farní věstník úřední. Ročník I. 1908. Vychází čtvrtletně. Veliká 4a. — Každá ve farnosti bydlící rodina obdrží zdarma výtisk. — Majitel, vydavatel a redaktor: místní farář. — Velmi dobrou, prospěšnou, užitečnou a dojista i spasitelnou myšlenku pojali duchovní správcové farností: Dobříšské, Hloubětínské, Jinonické, Libocké, Nebušické, Únětické a jin., kteří jali se letos vydávati pro své farníky »Farní věstníky úřední.« — Lístky tyto, majíce obyčejně šest stránek, obsahují pořádek farních služeb Božích v neděle a svátky, oznamují po-

řádané pobožnosti, uvádějí jména dětí, které přistoupily ponejprv ke sv. přijímání, přinášejí statistiku pokřtěných, oddaných a zemřelých farníků, jakož i obeznamují farníky s nejdůležitějšími událostmi místními. Rovněž jsou tu velmi pěk é a instruktivní výňatky z dějin farních a kostelních, mnohdy doprovozené úhlednými obrázky. Četba tato je specificky zajímavou pro farnost, v níž vychází. Kromě toho obsahují listy tyto ještě četbu náboženský vzdělávající, vysvětlují jednotlivé svátky roku církevního a obřady s nimi spojené, přinášejí zajímavé zprávy z celého světa katolického a jsou zajímavou a poučnou četbou pro náš lid. — Jest věru potěšitelným zjevem, že duchovní správcové tak výhodně používají nyní tak mocného tisku. »Farní zprávy úřední« zjednají si přístup i do rodin takových, do nichž by se nikdy nedostal časopis křesťanský. Kéž jen řada farností, v nichž vydává se poučný a užitečný věstník, neustále se vzmáhá, rozšiřuje a sílí! — To »Zdař Bůh!« *Dr. Rudolf Zháněl.*

Večerní zábavy. Redaktor Emanuel Žák. Ročník 29. Číslo 3. Dílo 160. Otčenáš! Dle románu J. Kaiserové vypravuje J. K. Vesecký. Číslo 4. Dílo 161. Za vyšším cílem. Povídka. Napsal Alois Dostál. V Praze. Majetek a tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. 1908. — Č. 3. »Otčenáš!« je poutavý román, rozdělený na 10 kapitol, případně nadepsaných jednotlivými větami modlitby Páně, k nimž výjevy vypravované se odnášejí. Spisovatel seznamuje čtenáře s několika rodinami, líčí různé příhody jak celých rodin, tak jednotlivých osob do děje zasahujících, jako doktora Pavla Menniera a lidumila Lazara Saville, mnohdy mile překvapuje náhlým obratem pocitů jednotlivých osob a jejich jednání, ovšem s patřičným odůvodněním. Velmi půvabně líčena jest mladá dívka Mona Lisa, záhadný její původ, hrdinná obětavost její tety Sabiny a Monina láska k Pavlovi, po jehož boku snila krásnou budoucnost. Leč k tomu nedošlo, an Pavel ve svém domově s jinou dívkou se ožení; za to našla náhradu v obětavém Lazarovi. Nemálo upoutá pozornost čtenáře osud Marie Dimierovy, která přičiněním Lazarovým zachráněna byla od mravní a tělesné zkázy a vrácena rodičům a lidstvu. Také se zájmem sledujeme v románu tom líčení dělnické rodiny Jana Favre, ty hrozné poměry, s jakými se v té rodině shledáváme ze začátku a tu ponenáhlou změnu k životu spořádanému, až ji zcela šťastnou uvidíme. — Č. 4. Vydavatelstvo »V. z.« pojalo do čísla 4. pěkně psanou povídku, původní z péra našeho osvědčeného spisovatele Aloise Dostála, »Za vyšším cílem« pojmenovanou. Spisovatel uvádí nás do řádné, ano vzorné rodiny dělnické, pozůstávající z matky a dvou dospělých synů, Jana a Jaroslava. Oba synové, jimž matka vede domácnost, pracují v železárně, vedouce život spořádaný; ač oba jsou velmi přičinliví, vyniká zvláště mladší Jaroslav a postupuje vlastní pílí od dělníka prostého na mistra, až se vyšine na místo příručího ředitele Pospíšila. Tak přichází Jaroslav do bližších styků se svým představeným a spisovatel seznamuje nás netoliko s poměry dělnictva, nýbrž i s poměry v rodinách majitelů továrny Náhlíka a ředitele Pospíšila. Dcera ředitele Eleonora oblíbila si Jaroslava, a ač otec její přeje spojení mladých lidí, nedosáhne Jaroslav kýženého štěstí rodinného, kdežto bratr Jan ožení se šťastně s dcerou soudruha dělníka. Syn ředitelův Oskar, matkou zkažený, nepořádným životem přivede totiž otce do hrobu; po smrti Pospíšilově donutí ředitelová Eleonoru, aby sobě vzala syna Náhlíkova Edmunda. Líčení osob i dějů jest v povídce velmi zdařilé, zvláště vzájemná láska obou bratří a jejich matky, kteréž synové dosloužil do smrti. Spisovatel nekáže slovem, ale na příkladech ukazuje tím důrazněji, kterak rodiny dělnické dojdou spokojenosti a blahobytu toliko zbožností a přičinlivostí. Oba spisy jsou doporučení hodné.

Josef Herzig.

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 39. Číslo 3. Rolník-živitel. Črty hospodářsko-socialní. Napsal Dr. Josef Kachník. Číslo 4. Tři časové otázky. Napsal Dr. Josef Samsour, profesor bohosloví v Brně. V Praze. Nákladem katolického spolku tiskového. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla. 1908. — Číslo 3. »Rolník-živitel« jest krásné pojednání o stavu rolnickém. V něm pojednává p. spisovatel o »Důležitosti stavu rolnického«, líčí poměry selského stavu »Za bývalých dávných časů«, popisuje, kterak mu vzešla »Jitřenka volnosti«, jedná o »Soutěži a cenách obilních«, připomíná, že nejen »Selské daně« rolnictvo tíží, nýbrž »Nedostatek služebnictva a dělnictva zemědělského«, a kterak mu především na škodu jsou »Parcelářství«, »Zadlužená rolnictva" a vlastní chyby »Útratnost a pijáctví«, »Svárlivost a soudilství«, dotýká se i bolavého bodu stran „Výminku a starobního pojišťování rolnictva«, věnuje pozornost důležitosti »Rolnických společenstev«, »Hospodářskému pokroku a rolnické omladině« a konečně poukazuje na »Lásku k rodné půdě« a na nejdůleži-

tější, jediné pevný podklad zdárného vývoje stavu selského, na »Poctivost a zbožnost«. Celým spiskem, v němž obsaženo jest hojně dobře míněných rad a praktických pokynů, vane upřímný zájem a vřelá láska ku stavu selskemu. Aby se neřeklo, že p. spisovatel toliko theoreticky krásně píše, dodáváme, že týž svou obětavostí zřídil »Hospodářskou besídku« v Nivnici na Moravě, kterouž se snaží prakticky prováděti svou péči o rolnictvo rodného kraje svého. — Číslo 4. »Tři časové otázky«, kteréž p. Dr. Josef Samsour ve svém pojednání zodpovídá, jsou: 1. Možno-li svět odkřesťaniti? 2. Církev a věda. 3. Poměr státu k církvi. K první otázce odpovídá pan spisovatel ovšem záporně. Tvrdí, že nelze více humanitu, pokrok a vůbec civilisaci odloučiti od křesťanství; kdyby se tak stalo, nastaly by nutně trudné poměry starého pohanství. Svá tvrzení ovšem dokazuje a dokládá výroky proslavených mužů. Ve stati druhé zabývá se otázkou, co církev učinila pro vědu? Dokazuje, že církev vědu zachránila, stále pěstovala a že o každé odvětví vědecké největší má zásluhy. Končí výzvou, že potřebí proti vědě nevěrecké postaviti vědu katolickou, t. j. vědu mužů opravdu katolických, tak aby vynikali; potom umlkne výtka o neslučitelnosti víry a vědy. V pojednání třetím promlouvá o hesle novověkých nepřátel církve, hlásajícím odluku státu od církve a poukázav na poměry v Americe a na snahy nepřátel církve u nás, vyvozuje, proč církev proti jmenovanému heslu brániti se musí. V dalším naznačil, jak upraven býti má poměr církve ku státu a podpírá na konec své vývody výrokem Washingtonovým: »Náboženství a morálka jsou nejnezbytnějšími oporami blaha státního.« Všechna tři pojednání lze zároveň pokládati za zdařilý příspěvek k obraně křesťanství a zvláště církve katolické. — Oba spisy budou všem, kdožkoli do veřejného života a života spolkového činně zasahují, velevítanou a cennou pomůckou; kéž dojdou zaslouženého rozšíření! *Josef Herzig.*

O zkřiveninách páteře zvláště u dětí. Kniha pro rodiče, učitele a domácí lékaře. Naps. Dr. Rich. Fibich, chirurg a orthopéd v Praze. Nákladem Jana Otty. (Lidové rozpravy lékařské č. 81.) Str. 26. Cena 50 h. — Spisek obsahuje poučení o nemoci, která je příčinou mnohého utrpení a zklamání životního; pan spisovatel zmiňuje se o příčinách a příznacích nemoci a vybízí důtklivě povolané činitele, aby dle možnosti všemu zabránili, čím nemoc bývá zaviněna (na příklad nesmyslné přetěžování dětí učením) a aby se v čas poradili s odborným lékařem. *L. † m.*

Bůh tomu chce! Úvahy. Napsal Jan Říhánek. Praha 1908. Nákladem vlastním. Stran 32. — Pan spisovatel promlouvá vroucně ku kněžím, rodičům i všem věřícím, aby modlitbou, poučováním, příkladem, slovem i skutkem pracovali pro dorost kněžský. To jest dílo Boží; to jest vůle Boží — Deus lo volt — Bůh tomu chce! (Proste Pána žní!), aby všichni pracovali na tom díle, jehož cílem je spása a záchrana duší. Netřeba ještě, aby Bůh činil zázraků, pokud to je v naší moci to dílo vznešené konati. Z kamení (jak Kristus Pán naznačuje) mohl by si Bůh služebníky vzbuditi, více než 12 pluků andělů k své obraně seslati, ale netřeba toho ještě, pokud je tolik cest a prostředků, jimiž věřící a především kněží mohou království Boží na zemi šířiti. Doporučujeme spis p. ředitele Říhánka, kdo spisek přečte, nesloží ruce v klín. Pan spisovatel líčí náboženský úpadek doby, nepříznivé vlivy na mládež, vyvrací námitky těch, kteří se lekají obětí, a uvádí veliké množství povzbuzujících příkladů. Jsme přesvědčeni, že jeho práce nezůstane marnou a jeho hlas nebude hlasem volajícího na poušti. — Zaslíbení Boží mají platnost posud. *L. † a.*

Plaménky. (Lychnis chalcedonica.) P. Florian F. Březina O. S. Fr. V Plzni 1907. Stran 38. — Věneček (33) ušlechtilých, Srdci Páně zasvěcených básniček. Denní vřavou zemdlené, v boji s vášní a bídou klesající duše, pospěšte k zdroji klidu, světla a milosti, k Srdci Páně! — tak zní to k nám z každé stránky této prostomilé knížečky. Světské mysli ovšem nepochopitelnými zůstanou nadšení básníkovo a jeho důvěrné prosby a přece předmět tužeb jeho je tak oblažující a nepomíjející! Ctitelům B. Srdce P. co nejvřejeji doporučuje. *L. † fz.*

Sv. Angela Merici. Veršem napsal Fr. Žák T. I. (Životů Svatých V. svz.) Praha 1907. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. Stran 32. Cena 40 h. — Naše doba »moderní« není právě příznivá poesii náboženské. Tím vděčněji vítáme tedy každý svazeček »Životů svatých«, jež nám podávají utěšenou četbu duchovní. — Skromný spisovatel mluví ovšem jen o »chudém rýmu«, ale jest spravedlivo říci, že verš jeho je velmi obratný a mluva vytříbená, takže forma jeho veršů obstojí čestně na soudě dnešní vybíravé kritiky. A zpracování historického příběhu i líčení citů a tužeb Bohu oddané světice Anděly svědčí věru o skutečné básnické obraznosti autorově. Nečteme tu prázdných slov (rým), ale každá věta vyslovuje

pravdu poučnou nebo utěšující. Sv. Anděle, zakladatelce řehole (sester Uršulinek) i u nás blahodárně působící, dostalo se tedy i v české literatuře zásluh od P. Fr. Žáka přiměřené oslavy. Zvláště její duchovní dcery se svými žačkami naleznou v životopise světice Angely pramen útěchy a posily. Doporučujeme. *L. † z.*

Lourdy a jejich význam pro naši dobu. (1858—1908.) Úvahy jubilejní. Napsal Dr. Cyrill Sládeček. V Olomouci 1908. Stran 58. Cena 60 h poštou, při větší objednávce 50 h. Nákladem vlastním. — Ve spisku našli jsme více, než název slibuje. Úvahy založeny jsou tak, že spisovatel z fakta odvodí logické důsledky, osvětlí je citáty z Písma a připojí mravní naučení. Tím stává se kniha vhodnou pomůckou pro kazatele a pro každého čtenáře zdrojem poučení a spasitelných myšlenek. Lourdy jsou neklamně dílem Prozřetelnosti Boží; více než fakta lourdská překvapovalo by nás, kdyby Bůh v dobách tak těžkých církvi své nadpřirozeným způsobem byl nepřispěl. Po stol. 18., po tomto stol. pýchy a materialismu, zbyly nám jako dědictví zmatek, nevěra, rozklad, bezcitnost (liberalismus hospodářský), zoufalství (sebevraždy), sobectví (nationalismus a militarismus) i jiné hrozné zjevy. Bylo absolutne třeba pravost křesťanství potvrditi, víru, naději a lásku oživiti a toho dostává se nám dostatečnou měrou událostmi lurdskými. — Jsme sice vzdáleni dějišti lurdskému, ale pomocí tisku a svědomitých úvah budeme jistě čerpati sílu, útěchu a naději. Z tohoto důvodu také spis dr. Sládečka co nejupřímněji doporučujeme k četbě vlastní i k hojnému rozšiřování mezi věřícím lidem. *L. † st.*

Co jest náboženství? (Rozumová theorie o náboženství.) »Obrana víry« r. V. č. 1. Sepsal Václav Lefler, kand. dokt. bohosl. a farář na Makové. Praha 1908. Nákl. Tisk. Ligy. Str. 54. — Na první pohled zdálo by se zbytečným věnovati jedné otázce celou brožuru. A přece toho třeba. Theorií náboženství obírají se dnes filosofové světští (Masaryk, Drtina, Krejčí atd.), o náboženství píše se každého dne v novinách i revuích — ale mluví to a píší téměř napořád slepí o barvách, anebo zase píše se tak zakrytě, aby se za náboženství přijal a považoval pantheismus nebo humanismus. Pan spisovatel snaží se především vymeziti jasné a přesné pojmy a pak staví na faktech a logických závěrech rozumovou theorii o náboženství. Postupem práce podán důkaz, že jsoucnost Boží naprosto, bytost pak Boží částečně pomocí usuzování rozumového je poznatelna. Z rozumové známosti o Bohu následuje povinnost bohopocty a mravního jednání. — Rozumí se, že kdo pravdy hledá a po ní upřímně touží, na tomto základě brzo uzná potřebu náboženství nadpřirozeného. A kdo tak daleko (!) jíti nechce, ten aspoň ví, co rozum o poměru tvorstva k Bohu soudí. Stanovisko spisovatelovo je předně církevní, dovolávajíc se rozhodnutí sněmů a uznané filosofie křesťanské (realismus aristotelsko-thomistický.) V názvosloví uchyluje se pan spisovatel někde od obvyklých terminů; práva k tomu ovšem upírati mu nechceme, pokud nemáme názvosloví všeobecně uznaného. Četba spisku ovšem snadná není, ale kdo se theologií obírá, tomu třeba s obsahem brožury se seznámiti. Také možno pojednání p. faráře Leflera dáti do rukou intelligentních laiků, kteří by se chtěli o náboženství poučiti a z bludů (na př. theosofie) vybřednouti. *L. † ch.*

Užitkové a pamětihodné rostliny cizích zemí. Sepsal Frant. Polívka, ředitel české státní realky v Olomouci. Seš. 15—20. Nakladatelství R. Prombergra v Olomouci. 1908. Tímto svazkem dokončeno jest uvedené veledůležité dílo o pamětihodných rostlinách cizích zemí. Jsou v něm popsány v dílu X. rostliny barvířské, poskytující rozličná barviva, v dílu XI. rostliny, skýtající material na různé výrobky továrnické a řemeslnické, na př. dřevo, lýko, vlákna, korek a j., a v dílu XII. rostliny pamětihodné namnoze z jiných příčin nežli pro užitek, totiž pozoruhodné stromy a keře, palmy, rostliny kaktusovité, významné rostliny z tropických pralesů, cizopasné, vodní, mořské a mnohé jiné. Celé dílo nazvati lze velmi významným v naší literatuře jediným. Pan spisovatel měl na mysli, podati obecenstvu poučení o všech důležitých rostlinách, lidstvu jakýkoliv užitek skýtajících a také o rostlinách jinak pamětihodných. Účelu tomu kniha úplně vyhovuje. Čtenář žasne nad množstvím a růzností takových rostlin a je povděčen za poučení, hlavně pokud se týče rostlin, jejichž produkty dovážejí se z cizích zemí k nám. Namnoze připomenuto také rostlin domácích užitkových a u rostlin cizích uvedeno také jich rozšíření, pěstování a po případě zpracování. Popisy ty provázeny jsou věrnými vyobrazeními jednotlivých rostlin, jichž jest celkem 615. Podávajíce konečný úsudek o tomto zdařilém díle, co nejlépe je všemu čtenářstvu doporučujeme. *Josef Herzig.*

Kníže. Drama o třech dějstvích. Napsal Arno Dvořák. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 22. října 1908.) — Každoročně přinese benefiční představení Spolku českých spisovatelů-belletristů »Máj« nějakou původní novinku, buď na výši doby stojící aneb slabou. O novém dramatě se sice před provozováním dosti psalo, ale po premiéře schladlo nadšení posluchačstva i kritiky.

Je to drama české historie, opěvající dívčí válku v Čechách moderně zpracované, což poznati z krátce uvedeného děje: Když kněžna Libuše, mírumilovná panovnice, jest chorobou upoutána na lože, počnou v zemi vády. Ani manžel její Přemysl není mocen zkrotiti masy rozvášněného lidu. Slibuje své choti, že nedopustí, aby kněžna Vlasta vládla po smrti Libušině v zemi.

Ač Vlasta po smrti Libušině nabízí Přemyslovi své ruky, odmítá ji tento. Vlasta pohněvána, opouští knížecí sídlo a nastane dívčí boj. Lučané se Ctiradem pomáhají dosud slabému Přemyslu. Avšak i tohoto (Ctirada) hledí Vlasta dostati do svých spárů. Vábí jej k sobě a nabízí mu knížectví, zradí-li pána svého, Přemysla. Ten neví, jak se rozhodnouti.

Tu přivábí Vlasta své družky a ty Ctirada zabiji a vojsko jeho na hlavu porazí. Tato ztráta přivádí Přemysla k činu hrdinnému. Vchází znova do boje, spoléhaje na svou vlastní sílu; pohanský stříbrný bůžek jest mu ničím. Vrací se jako vítěz a hlásá poddanému lidu svému příčinu svého vítězství: Silné jeho nitro jest jeho Bohem

Posluchači zde předvádí se Přemysl jako moderní filosof. Všechen pel s jeho postavy a povahy historické jest zde nadobro setřen. A kdyby neviděl posluchač v staročeském tomto dramatu české historické kroje, scény lidu bojovného, nevěřil by v pravdivost českého děje ani dosti málo. A výprava pomohla též této nové hře k silnějšímu effektu, možno-li vůbec o nějakém dramatickém effektu se stránky čisté historie mluviti.

Účinkující umělci vyznamenávali se výborným pojetím svých úloh.

Otakar Jakoubek.

»Komedie plná omylů.« Hra o 5 dějstvích. Anglicky napsal William Shakespeare. Nově přeložil Jos. V. Sládek. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 26. října 1908.) — Starý patriarcha dramatu William Shakespeare nestárne. Jeho díla jsou přes svou historičnost svěží, zejména spojí-li se výborný překlad s dovednou rukou režisera, pracujícího v intencích nové doby. — Vše rozvláčné a scény protahující spojí se v ladný celek a hra působí na obecenstvo dojmem novinky.

Ač pro nás tato hra novinkou není, neboť již roku 1864 vyšla péčí Matice v překladě J. Čejky a uvedena později na scénu českého prozatímního divadla, přece na scénu Národního divadla uvedena poprvé.

Děj staré této práce anglického tvůrce dramatu jest vroucně pohádkově zbarvený, má svůdnou prostotu a nemine se při zdatné souhře se zdarem. Veselé scény, plné místy drastiky, podporují jej v jeho působivosti.

Je to k uvěření, co děj podává? Slyšme: Efesský kupec jménem Antifolus a jeho sluha Antifolus ze Syrakus jsou si jako bratří podobni jako vejce vejci. A z této podobnosti vyplyne, jak samozřejmo, »komedie, plná omylů,« vrcholících ve veselých scénách.

Ke konci hry se vzdálení bratří sejdou a kordický uzel rozmotán. Otec jejich jest vysvobozen od trestu smrti a shledává se se ztracenou svou chotí. — Štěstí nad štěstí . . . .

Hráno bylo s citem a obecenstvo se dobře pobavilo starou, ale v novém rouše překladu básníka Sládka dosud záživnou hrou Shakespearovou.

Hra dokonale byla scénována dramaturgem J. Kvapilem a pěkné, zjednodušené střídání dekorací uspíšilo její rychlou souhru.

Po hře následovala nově nastudovaná historická veselohra »Zvíkovský rarášek« od Ladislava Stroupežnického, která náleží k nejlepším skvostům našich historických dramatických prací. Titulní úlohou pana ze Švamberka v rukou pana Seiferta nabyla veselohra tato ještě vyššího měřítka uměleckého pojetí se strany představitele. *Otakar Jakoubek.*

»Královnin manžel.« Veselohra o 3 jednáních. Napsali Xanroff a Chancel. Přeložil Bedřich Kraus. (Poprvé provozováno v Intimním Švandově divadle na Smíchově dne 8. října 1908.) — Po způsobě scen německých máme nyní u nás zřízeno Intimní divadlo. A Smíchovské divadlo »u Libuše« jest pro intimní scénu jako stvořeno a pěkně i péči správy upraveno. Po A. Horákove veselé hře »Jarní vody« vypravena v tomto divadle jemnou satirou působící veselohra »Královnin

manžel«. — Má výborný, napínavý humor, jenž okřívá intimní obecenstvo svými dialogy.

Soňa, královna courconská, touží po manželu. I její teta Xenofa třikráte již provdána a nyní opětně vdova, ráda by ji viděla zaopatřenu. Dostaví se Hamilkar, exkrál imerský, se synem Cyrillem na námluvy.

Soňa zahoří k němu láskou žhoucí a i Cyrillovi není královna lhostejnou. ásleduje zasnoubení a později sňatek.

Ale nyní nastává princi Cyrillovi pravé peklo. Chce žíti v líbánkách, ale dvorská etiketa a zahraniční záležitosti královny to nedovolují. Nastávají ve dvorských komnatách veselé scény, ale ponuré ve světle pravdy.

Dovedným šlehem vtipu bičují zde autoři poměry u nynějších císařských a královských dvorů, kde dvorská etiketa ustupuje vroucí lásce a končí obyčejně rozvodem – královských manželů.

A zde počne, nenalezaje jiného východiště z trapné situace princ Cyrill stávkovati a vypovídá poslušnost královně-manželce. — Ubohý královnin — manžel! . . . . .

Po dovedně sestrojených a dramaticky působících scenách vítězí láska královny-manželky k svému choti nad láskou k nudnému panování a předává trůn své tetě Xenofě, která se zasnoubí s otcem prince Cyrilla, starým Hamilkarem, Pařižanem každým tahem.

Scény královských manželů i dvořanů šly hladce a zejména dámy: pí Švandová a pí Campeova podaly vybroušené výkony souhry. *Otakar Jakoubek.*

»Krista z myslivny«. Opereta o 3 jednáních od B. Buchbindera. Hudbu složil J. Jarno. Přeložili Míla Langerová a R. Mařík. (Poprvé provozováno v areně na Smíchově dne 15 října 1908.) — Výborným protějškem k dramatické práci veseloherní »Královnin manžel« jest nová opereta »Krista z myslivny«, která sama ve vídeňském veseloherním divadle dačkala se nesčetných repris. Má prostý děj, lišící se od libret novodobých operet, libujících si v naturalismu.

Do reviru, v němž jest otec Kristin fořtem, zabloudí cizí lovec. Krista v nepřítomnosti otcově zastane čestně jeho úřad. Cizinec odevzdá Kristě za pokutu zlaté hodiny s řetězem. Do Kristy po uši jest zamilován správce zdejšího panství, ale rodem Maďar. I jistý potrhlý krejčík oblétá jako pestrý motýl Kristu. Ze žárlivosti před setníkem udá krejčík správce z násilí a jako sběha vojenského. Tento odveden k vojenskému soudu.

Krista vydá se do Vídně orodovat u císaře za milost. Setká se zde s neznámým cizincem. Jest to sám císař Josef II. Dívka rázně přednáší mu svou žádost, by byla vyslyšána. Nevědomky, s kým rozmlouvá, předhodí mu i historicky dokázanou pravdu: »že pan císař by si více měl hleděti zájmů lidu, nežli jezovitismu . . . . . «

Císař později vyznamenává Kristu nejvyšším vyznamenáním, že s ní tančí před tváří svého dvora. I milost udílí jejímu milenci.

Ještě před sňatkem Kristy se správcem zavítá císař do myslivny a žehná Kristě.

Operetu provází melodická hudba Jarnova. Je skvěle vypravena a slibuje divadelní správě mnoho vyprodaných domů. Účinkující byli při jednotlivých číslech i na otevřené scéně vyznamenáni bouřlivým potleskem pochvaly. Mladistvý dirigent p. O. Šimáček s elegancí dirigoval novinku. *Otakar Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Kněz, věda a mládež. V programu c. k. vyšš. gymn. v Benešově věnována je vzpomínka vl. radovi P. R. Kůrkovi, který jako ředitel gymnasia odešel loni na odpočinek. Praví se tam: »Vl. r. P. Roman Kůrka působil při gymnasiu v Benešově nepřetržitě po 34 léta jednak jako profesor, jednak od r. 1890—1891 jako ředitel; byl ústavu tohoto upřímným, štědrým a nejvýš obětavým příznivcem a podporovatelem i učitelstva vzácným, na výsost ušlechtilým a vlídným přítelem a rádcem, mládeže pak studující pravým, milým a láskyplným otcem. Osobnost jeho nevymizí nikdy z vděčné paměti těch, jež neokázale, avšak štědře na studiích podporoval a pozvbuzoval, i těch, kdo jinak poznali ryzí zlato dobrého jeho srdce. Jméno p vládního rady P. J. R. Kůrky státi bude plným právem v řadě vzácných dobrodinců ústavu, jichž vzpomínáno bude vždy s neobmezenou úctou a nejhlubší vděčnosti.« — Na jiném místě: »Jsa duší na nejvýš zanícenou pro vše dobré a krásné, zachoval si až podivuhodně živý smysl pro literaturu a umění všech oborů. A díla zakoupená nezavíral do své knihovny soukromé, nýbrž

k užitku mládeže studující věnoval je knihovnám ústavním i nově zřízenému kabinetu pro archeologii a umění. Neunavnou činností jeho zvláště sbírky přírodnické obohaceny nad míru . . . . . « — Věda a náboženství se vylučují. Pryč s kněžími ze škol! *L. † a.*

Šrámek contra Masaryk. Řeč poslance docenta Jana Šrámka na říšské radě 11. června 1908. Nákladem »Našince« v Olomouci. 1908. Str. 42. Cena 10 h. Jest to skvělé vyvrácení námitek a obžalob, které prof. Masaryk proti katolíkům na říšské radě přednesl. (Že církev schvaluje anarchismus, že sv. Tomáš obhajuje usmrcování kacířů a otroctví, že sněm kostnický schválil vraždu tyrana, že církev brání svobodě badání na universitách, že věříme proti vědě v zázraky a neuznáváme národnosti.) Polemika s prof. Masarykem je velmi obtižná, poněvadž Masaryk nemluví jasně a přesně. Čtenář najde v brožuře hojnost materialu apologetického. Doporučujeme. *L. † v.*

K. Horký. V posudku knihy »Pátek« (prosy, feuilletony a zápisky K. Horkého) praví kritik »Moderní Revue« (r. XIV., str. 584): »Protiví se mi knihy, jako je p. Horkého, pro dvojakost, s jakou si libují v nížinách a se tváří, jako by stoupaly k vrcholkům. Je to konec konců chudoba intelligence, nevyjasněnost a chabost duchovní, citová nevykvašenost. Ve svých črtách bije se autor za něco nebo bije do něčeho; mazlí se s utrpením malých, rozplývá se nad bídou a chorobou (pozn. jen nesmí být trpící katolíkem, tomu vše zlé ze srdce přeje!), drtí tu jeptišky, tu militarismus a klerikalismus, tu šlechtu. Je to pohled do věcí života bez obzíravosti (slepý), humanitářství jednostranně zaujaté, škorpivá víra v pokrok, dobro — směs drsnosti, zhusta až brutality a rozměklé sentimentalnosti. Snad musí bojovníci tací býti — míti na očích klapky, jež jim dovolují viděti jenom jedním směrem . . . . Je to celkem pohodlná filosofie životní — dobrovolná krátkozrakost, církevnictví nové doby, — oběť sebe na oltáři davu . . . . . « *L. † n.*

Dr. Frant. Krejčí, profesor filosofie na pražské universitě, slavil 21. srpna 50. narozeniny. V »Besedách Času« (r. XIII., č. 35) pochválili prof. Fr. K. jako »vynikajícího pracovníka na poli filosofie, jako vzorného učitele, člověka a přítele«; ba docela prý v »Čase« neznají učitele, který »by se u svých posluchačů těšil větší lásce, než prof. Krejčí.« (Podezřelá »poklona« pro ostatní prof. reality.) A »Čas« píše dále: »Není však menší cti pro prof. Kr., že jako je milován, tak je také nenáviděn, jsou to sice jen (!) klerikálové, kteří ho tak nenávidí, ale nenávist s této strany je vždy svědectvím, že člověk, který jest jejím předmětem, je nebezpečný pověrám, lžím a nemravnostem, z nichž klerikálové žijí.« — No, toto p. prof. Krejčího jistě vytrhne! — a je dobře, že se aspoň tohle o něm říci může; kdyby mu »klerikálové« nepomáhali, byl by ten pán veličinou asi dost neznámou a vědeckou nulou. Aspoň jednu ukázku. Prof. fysiologie dr. Babák napsal o panu Krejčím v »Přehledu« (roč. III., č. 16.), na př. toto: »Dr. Krejčí je neschopen věcné diskuse; prof. Král (Listy fil.) praví o něm: »Po této ukázce polemického způsobu prof. Krejčího nepokládám za nutné na další jeho vývody odpovídati.« »Vytkl jsem (píše dr. Babák), že dr. Krejčí je příliš nedokonale obeznámen s fysiologií nervovou, než aby mohl, jak se snaží, na jejím podkladě provésti soustavu svojí empirické psychologie; nezná ani elementárních poznatků anatomie a fysiologie nervové. Atd.« — Také vytýká dr. Babák, že prof. Krejčí v »České Mysli« jeho (Babákovu) odpověď zkomolil a části nelibé vynechal. Takový »vědec« jest opravdu nebezpečný, jenže ne »pověrám, lžím a nemravnostem«, nýbrž pravdě a vědě. Laskavý čtenář také z toho, co jsme tu řekli, sezná, kdo žije z pověr, lží a nepravostí, zda »klerikálové« či realisté. A p. prof. Fr. Krejčí ať se za tyto naše poznámky vypořádá s »Časem«. *L. † x.*

Myslitel — volným myšlenkářům — salutem. „Besedy Času“ (r. XIII., č. 37—40) uveřejňují „populární improvisaci“ dra Fr. Chudoby o Carlyleovi. Thomas Carlyle (1795—1881), spisovatel anglický, poctivý přítel lidu a pravý myslitel, považuje podobně jako Goethe víru a nevěru za dva důležité činitele ve vývoji lidstva. Dr. Chudoba takto píše: „Carlyle na konci článku o Diderotovi doslovně přejímá názor Goetheův, jenž se mu pak stává ústřední osou dějin světových: „Vlastním, jediným a nejhlubším thematem dějin světa a lidstva“, praví myslitel naší doby (Goethe »Noten- und Abhandlungen zum westoestlichen Divan«), jemuž všechna ostatní jsou podřízena, zůstává spor nevěry a víry. Všechna období, v nichž vládne víra, ať v jakékoli podobě, jsou skvělá, srdce povznášející a plodná současníkům i potomstvu. Naproti tomu všechna období, v nichž dobývá žalostného vítězství nevěra, ať v jakékoli podobě, i když na okamžik zatřpytí se klamným leskem, mizejí potomstvu, poněvadž nikdo se rád nemoří studiem neplod-

nosti". Doby víry jsou i Carlyleovi dobami velikými a šťastnými. Každé dílo jejich je dílem podstatným, nikoli zdánlivým, kladným, nikoli záporným, neboť směřuje k jednomu cíli a rozmnožuje dosavadní positivní práci. „Jest tu pravá jednota, pravé království, věrnost, vesměs pravé a svaté věci, pokud ubohá země může lidem zploditi svatost." Doba nevěry — a tou je mu i doba naše — trpí však diletantstvím, nehotovostí a nedostatkem jednotného názoru; důsledkem toho je ochablost vůle, nerozhodnost a konečně rozvrat mravní i lysický.

Odtud si vysvětlíme, proč Carlyle vyjadřuje se tak často o středověku s takovou účastí. — Byl mu »věkem zdravým«, ježto víra vítězila v něm nad nevěrou." — —

Carlyle byl také zásadním odpůrcem materialismu; při tom nebyl snad nějak pro náboženství předem zaujat, vždyť byly doby, kdy chtěl proti křesťanství vystoupiti a propadal atheismu. Také o zřízení církevním soudil nepříznivě. Na konec ovšem atheismus jako lehkomyslnost a povrchnost odsoudil. — Dle toho tím závažnější jest jeho úsudek o blahodárném významu náboženství. (Carlyle čti: Kharlajl.) *L. † k.*

Lev Nikolajevič Tolstoj dokončil 10. září 80. rok svého věku. Oslav se mu dostalo na všech stranách dost a dost. Když zednářská internacionála (pomocí židovské žurnalistiky) chce někoho pořádně vyzvednout do výšky, pak ta oslava už stojí za to. Neubíráme Tolstému zásluh jako mysliteli a spisovateli, ale za to ručíme, že kdyby stál na stanovisku křesťanském, ani stý díl té slávy by ho neozařoval. V úvahách o Tolstém klade se hlavní důraz na jeho filosofii náboženskou. Prof. dr. Karel Velemínský podává v časopise »Vzdělání lidu« (r. VI., č. 1) přehled náboženské filosofie Lva Tolstého těmito slovy: „Na vrcholu své slávy pocítil Tolstoj, že život jeho nemá pravého smyslu. V těchto strašných dnech zrodila se jeho náboženská filosofie. Poznal, že člověk, který hledá jen v sobě a pro sebe štěstí, na konec vždycky stroskotá, neboť pozná, jak je malý. Šťasten může býti jen ten, kdo v sobě vidí pouze část ohromného celku a zasvětí život svůj službě jiným lidem. Ten bude míti stále nový a nový cíl života, stále se bude zdokonalovati. Šťastný a dobrý člověk nesnaží se zdokonalovati svět, nýbrž především sebe. Užitečným mohu býti jen tehdy, stávám-li se stále lepším a lepším. Proto Tolstoj zanevřel na politickou činnost, že politika chce polepšovati celý svět, jen ne lidi, kteří se jí oddávají. Náprava společnosti nenastane změnou vnějších poměrů, nýbrž vnitřním, duševním zdokonalováním členů té společnosti. Člověk nemůže se obejíti bez uvědomělého poměru k nekonečnosti, která nás obklopuje. Kdo přezírá tento vztah k nekonečnosti, stává se chladným, sobeckým člověkem. Kdo má svůj poměr k nekonečnosti stále na mysli, ten je schopen vývoje a zdokonalení. Vyslovovati člověku jeho poměr k nekonečnu — toť úkolem pravého náboženství. V člověku ozývá se stále hlas, který mu ukazuje, co je dobré a co zlé. Každý člověk má v sobě svého Boha, v moci člověka jest vytvořiti si zdokonalováním zde na zemi království nebeské. O posmrtném životě Tolstoj nepřemýšlí, zdá se mu to zbytečné. Zamítá důrazně všecky církve, neboť jsou prý nejhoršími nepřáteli skutečného náboženství. Pravé náboženství spojuje všechny lidi, sílí je vědomím jich bratrství, církve však způsobují boj a pronásledování pro své sobecké cíle. Mylně bývá Tolstoj prohlašován za proroka nového náboženství. Ví dobře, že by sebe dokonalejší náboženství ustrnulo a upadlo do chyb všech církví, jakmile by trvale přijalo jisté zásady neb dogmata. Ruská církev pravoslavná vidí v Tolstém Antikrista a dala jej do klatby. Přes to však víra Tolstého zůstává ryzejší a vznešenější než všech těch, kdo ho vyobcovali. Jak vidno, Tolstoj cestou rozumovou dospívá k pojmu Boha, jest převahou racionalista. Hlas svědomí v člověku je hlasem Boha, hlas ten káže dobro a lásku. B ů h a l á s k a j e t o t é ž. Tolstého náboženství je náboženstvím dobrotivosti. Dobro spojuje lidi, zlo je rozlučuje. Zlým způsobem nic nenapravíme. Z l u m á m e o d p o r o v a t i, n i k d y v š a k z l e m. Dobrotou odzbrojíme nejhoršího nepřítele, dobrotou přineseme klid a štěstí do nitra. Jen násilí způsobuje nerovnost lidskou i bídu. Na násilí je založena vláda mocných tohoto světa, v jichž zájmu jest, aby nerovnost byla zachována. Války a vojenství odporují zdravému rozumu, ale mocní jich potřebují, aby se udrželi při vládě. Odzbrojení nepřijde shora, nýbrž s dola, odpíráním služby vojenské. Kdo dospěl k víře v lidskost, volné lidstvo nepotřebuje státu a jeho vojenství, naopak stát dusí jeho přirozený vývoj — Tolstoj z důvodů mravních stává se anarchistou." — —

Laskavý čtenář z této ukázky seznává, že náboženská filosofie Tolstého je zcela všední a laciné humanistické zboží, jakého se vyrábí za posledních desetiletí celé stohy. Tato filosofie je také pro mravní jednání člověkovo zcela bezvýznamná;

tou se může říditi „filosof“, který má v Jasné Poljaně pěkný statek anebo bere aspoň plat universitního profesora. Ostatní smrtelníci, nemají-li k tomu zvláštního „zajímavého“ důvodu, sotva si takto svůj „poměr k nekonečnému“ vysloví.
L. † h.

Učitel pořadatelem slavností a výstavek stromových, květinových i ovocnářských. Napsal Josef Kozlik, nadučitel. Šolcovy příručky pro učitelstvo. Svazek 19. V Telči 1908. Stran 74. Cena 1 K. — Spisek obsahuje přiměřené poučení o pěstování květin a stromů, jakož i návod k pořádání slavností stromkových. Zdá se nám, že při těchto slavnostech (v přednáškách i při pořádání) měl by více býti akcentován moment náboženský. Pouhé nabádání se stanoviska esthetického a utilitaristického málo působí. Láska k přírodě a smysl pro stromoví musí míti hlubší základ. V připojených básničkách (Sládek, Rais, Soukup . . . . .) se pravý ton již spíše ozývá. Jinak knížka svému účelu dobře vyhoví. *L † j.*

Národ český a jeho poměr k Římu a dynastii. Řeč poslance dr. M. Hrubana na IV. sjezdu katolíků československ. v Praze. Otisk z »Našince«. Olomouc. 1908. Stran 27. Cena 10 h. — Velmi dobrý pramen k přednášení ve spolcích k jubileu sv. Otce a našeho císaře. Sloh slavnostní a poutavý, obsah bohatý.
L. † v.

Cíle a snahy organisace pokrokového učitelstva a katolický spolek učitelský. Řeč nadučitele M. Koutného na Velehradě. Nákladem katol. spolku učitelského. Olomouc 1908. Stran 35. Cena 10 h. — Otevřeně a na základě fakt líčí řečník zhoubné zásady a nebezpečnou činnost »pokrokového« učitelstva, jehož organisace jest v pravdě filialkou socialní demokracie. K četbě a hojnému rozšiřování vřele doporučujeme. *L. † v.*

Pohádka o Honzíčkovi a zlatovlasé Isole. Napsal J. Havlíček. Illustroval J. Lada. Nákladem J. Rokyty v Praze. Str. 64. — — Napsati pohádku dle vzoru pohádek prostonárodních není snadné; a proto lépe toho nečiniti a raději vydávati pohádky z lidu vyšlé. Pohádkář lidový mluvil by jinými slovy a jiným slohem. I mravní cena »Pohádky o Honzíčkovi« je na považenou (hvězdář — astrolog? černokněžník? . . . .) Tedy pokus nezdařený. *L. † j.*

Nabízené knihy při odebírání časopisů. V inserátech denních listů se dočítáme, že to neb ono nakladatelství daruje »zcela zadarmo« několik vzácných knih, kalendářů, uměleckých pohlednic tomu, kdo se předplatí předem na nějaký časopis. K insertu se připojuje kupon, který nutno odstřihnouti, vyplniti a penězi zaslati. Nabídka velmi lákavá. Někde snad je poctivý úmysl rozhoditi mezi lid staré knihy a získati tím způsobem hodně odběratelů, ale stal se i tento případ, který zavání trestním paragrafem. S velkým humbugem oznamována v »Národní Politice« a jinde »Vzorná hospodyňka«, list pro dámy s románem, s praktickými pokyny, obrazy a hned jako premie označena »Velká kuchařka« těm, kdo pošlou poštovní poukázkou dvě koruny. Časopisu slibováno 24 čísel. Předplatné se scházelo, ale hned první číslo bylo nutno vymáhati. Došlo s omluvou, že nedošly v čas štočky obrazů. »Velká kuchařka« neposlána, poněvadž náklad její vyčerpán. Stane se tak při třetím čísle. List prý došel u našich dám takového ohlasu a pochopení, jakého jsme nečekali.« Ale od té doby nedošlo žádné číslo aniž premie. V červenci čteme v »Národní Politice«: »Veřejné vyzvání. Všichni, kdo předplatili na II. ročník časopisu »Vlasta« a nedostali posud ani jediného čísla — neb kdo předplatili na letošní ročník časopisu »Vzorná hospodyňka« a nemohou se od března dočkati pokračování — konečně kdo loňského roku předplatili na ročník časopisu »Pražské mody«, z něhož do dneška obdrželi jen 7 čísel, oznamtež co nejdříve své adresy za účelem porady o dalších společných krocích proti tomuto novodobému »pasekářství« do administrace tohoto listu.« Hned následovala omluva, že se redakce přestěhovala na Žižkov, aby se s tou poradou abonentů počkalo, ale slib nesplněn do října a splněn nebude vůbec. Novodobé pasekářství se vleče na třetí rok, oznámí se »Nové Mody«, po nich »Vlasta«, posléze »Vzorná hospodyňka«, předplatitelé se lákají premií »Velkou kuchařkou«, ale nedostane nikdo nic. A za nedlouho zase bude insertován nový list a vybíráno předem předplatné, aby se získala premie. Tak se veřejně šidí svět. *d.*

O četbě špatné a dobré. Americká »Česká žena« přináší pěkný článek o četbě, který se i na naše poměry hodí. Varuje před tak zvanými »Knížkami indianskými, které prý obyčejně vyličují dobrodružství z neznámých zemí lidí schátralých, jimiž se brzo mladá mysl poplete (»Divoký vrah«, »Bavorské strašidlo«, »Červený mořský loupežník«, »Rinaldo-Rinaldini« atd.) Dětem ať se nedávají do rukou novely a romány a vůbec ať se čtenáři varují agentů jistého druhu románů, třeba se k nim nabízela premie — modlitební kniha nebo svatý obraz.

V románech těch se vyličují hrozné zločiny papežů, mnichů, tajnosti klášterů, pletichy císařů a králů — ovšem vymyšlené. Dále varuje před detektivními novellami a romány, kde se popisují nejhorší stránky lidské povahy, kde se předvádějí nejzvrhlejší zlosynové a vyvrhelové člověčenstva v barvách nejlákavějších, kde se vyličují pohlavní výstřednosti v omamující podobě. Nedávejte dětem čísti líčení ze soudní síně o vraždách, kteroužto četbou čtenář zhrubne a sesuroví. „Nečtěte špatně knih dobrých a nečtěte vůbec knih špatných«. Nehledejme pouze četbu, ale uvažujme také o ní, přemýšlejme. s jinými o ní hovořme. *d.*

Rudá reklama. Kdo navštívil grafický pavilon na průmyslové výstavě, odnášel si červený lístek, který tu byl každému přímo vnucován. Socialní demokracie tu kolportovala svoje tiskoviny a reklamní letáky. A má prý proti krvákům evropských pariů prostředek znamenitý „Románovou knihovnu Záře“, v níž jsou „literárně cenné romány“. Myslíme, že krváky a Rom. knihovna Záře si mnoho neodevzdají, to že jest z deště pod okap. A za knihovnou hned doporučuje »Krásný umělecko-literárním požadavkům vyhovující belletristický časopis měsíčník« — »Rudé květy« s uměleckými obrazy. „Rodiče přinesou z výstavy pro své dítky nejlepší dárek“. — „Jaro“, »jediný (!) bohatě illustr. český časopis pokrokový pro děti.« Ale také si lze předplatiti „Akademii, revui socialistickou“, „Ženský list“, časopis žen a dívek, „Sborník Mládežc“ pro dělnickou omladinu nebo „Lidovou knihovnu“. Na konec dí reklama: „Kdo dovede oceniti moc dobré, vzdělávací četby a neměl příležitost zvěděti, kde hledati prameny, ten našel na letošní výstavě pravý poklad, který mu přinese užitek“ atd. Na té výstavě bylo mnoho nenáležitého, také se tam příliš roztahovala socialní demokracie, a listy, které nejsou v žádné slušné kavárně, se tam doporučovaly a reklamy jejich drze se vnucovaly těm, kteří přicházeli na výstavu pro něco jiného, než pro tiskoviny udé internacionály. *d.*

Evangelickou abstinentní rodinu zakládají ev. ref. faráři Jar. Urbánek v Horních Vilímovicích, Vl. J. Šebesta v Soběhradech a Jaromír Stehlík v Javorníku. V provolání (»Hlasy ze Siona«, roč 48, čís. 19.) praví se: »Ne nevhodně nazván byl Josef II. Cyrem (toler. patent 13. ř. 1781) a nynější panovník Dariem (protest. patent. 8. dubna 1861) naší evang. církve. I ona učinila ve vlastech našich za tu dobu veliký pokrok, šíříc se z venkova do měst a pracujíc čím dále více v diaspoře. Může tedy letos plným právem slaviti jubileum císařské.

Přes to však není možno ubrániti se jistému pocitu neuspokojení. Podobně jako mezi Židy po návratu ze zajetí nejde to ani mezi námi náležitě ku předu. Ukazuje to už pouhá statistika, že nás poměrně nepřibývá, že nejevíme dosti přítažlivosti. A naše těžké poměry, naše chudoba a nepřátelství zvenčí nejsou přece vysvětlením dostatečným, tím méně omluvou. Povážlivější je stav vnitřní. My se namnoze ničím nelišíme od svého okolí. Jsme součástkou svého národa, ale nikoli dosti obrodnou. Rádi se nazýváme potomky Husitů a Českých bratří, ale daleko jsme za nimi, co do zanícenosti pro pravdu, pochopení věcí Božích a mravní sebekázně. Holdujeme zhusta světu a tělu. A co chceme dnes zdůrazniti, je to: Pití opojných nápojů a život hospodský zpovrchňuje, vyprazdňuje a nečistotou naplňuje, ničí tělesně, duševně i mravně nesčetné jedince. Jedovatým dechem šíří se rána alkoholová nejen mezi jinověrci, ale i mezi evangeliky, tak že jisté kraje jsou jí téměř zamořeny. S tím souvisí nesčetné a nezměrné zlo. —

A ke konci: »Zahájením abstinence a boje protialkoholového učiňme r. 1908 v pravdě jubilejním pro církev naši. Pokyne jí lepší budoucnost.« – — O tom nelze pochybovati, že potíráním alkoholu a života hospodského evangelíci u nás mravně velmi se posilní. A což my katolíci? Tím »okolím« míní v povolání nás katolíky! Pracujme a přemýšlejme, aby český evangelík nemusil o nás každého dne říkati: Děkuji ti, o Bože, že nejsem jako ti katolíci v mém okolí! *L.* † *il.*

Úsudek o století XVIII. Th. Carlyle napsal ve svém denníku svůj názor na skeptické rozumářství století osmnáctého takto: »Ve skutečnosti problem jest, jak spáliti ohromnou hromadu hnoje století osmnáctého s jeho děsným licoměrnictvím, hnusnými, slepými smyslnostmi, ukrutnostmi a p r á z d n o t o u, upadnuvší nyní v h n i l o b u, trouchnivějící nevyhnutelně v naprostý rozklad . . . . .« (Dr. Chudoba, »Besedy Času« č. 39.) — Bude to ještě dlouho trvat, nežli se tento úsudek o století volného myšlení a volných mravů přijme a uzná. Někdy to trvá dlouho, nežli dějiny pronesou soud jasný a spravedlivý. — Pravda přece konečně zvítězí. *L.* † *k.*

Podivná kniha. Jan Jos. Vrabec vydal spis: »Poprav na Staroměstském náměstí 21. června 1621«. Str. 190. Cena 2 K 40 h. Nákladem B. Kočího. — Tento spis doporučuje se ve »Vzdělání Lidu« (roč. V., č. 21) také z tohoto dů-

vodu: »Spis Vrabcův vzbudí v čtenáři také oprávněnou nenávist k Římu a Vídni, těmto úhlavním nepřátelům českým ..... « Kdo by si při tom nevzpomněl na »krásná« slova Lutherova: »Deus impleat vos odio papae!« Proto se tedy vydávají historické knihy, aby se šířila humanita (= nenávist) a ne aby se poznala pravda a zabránilo hříchům a chybám. Právě slepá nenávist k Římu hnala cizácké panstvo do povstání a připravila nám Bílou Horu. To dnes uznávají historikové všichni, i Denis a Vančura. Co se týče Vídně, to známe dobře ty naše radikály a »vlastence«; kabátek se zlatým límcem a »ouřádek mastný« už tu nenávist k Vídni schladí. — Jest ještě mnoho hloupého v hlavách pánů, kteří »vzdělávají lid.« *L. † h.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Kalendáře: »Sv. Vojtěch« a »Socialní kalendář lidu katolického« jako každoročně i letos vydalo družstvo Vlast v obvyklé ceně po 1 K, malý sv. Vojtěch za 60 h. Podobně kalendář »Státný« pro katol. učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, péčí Jednoty katol. učitelstva českého v král. Českém vyšel současně s kalendáři uvedenými. Objednávky možno činiti u administrace družstva Vlast. Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolíkům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili přípravnou půdu a s objednávkami kalendářů na družstvo Vlast v Praze-II. čp. 570. se obraceli. Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, stojí 3 K, tucet malých 4 K 80 h; při hotovém placení dává se jeden nádavkem. V tucet kalendářů možno nám zařaditi bez zvýšené ceny také kalendáře p. Kotrbovy a Vimperské.

Sv. Otec Pius X. — Nával poutníků v Římě. Z Říma se oznamuje následující: Nával poutníků ze všech končin světa je převeliký. V ulicích římských jest poměrně klidno. Jen bohoslovcům anglickým se stala nehoda, že byli v předměstí luzou přepadeni. Dosud přijal svatý Otec poutníky z Irska, Kanady, Albanie, Španělska, Dánska, Jižní Ameriky a odjinud. Biskup Espinosa z Buenos Aires podal papeži adresu 2000 obchodních příruční. Armeni darovali sv. Otci židli a psací stůl z drahého dřeva egyptského. Uhři byli vedeni biskupem Procházkou a baronem Rakovitzkym. Bylo jich 700. Z Milána přijel veliký vlak poutníků, v čele kardinál Ferrari. — Dne 25. m. m. byli poutníci z Porýnska, počtem 650 osob, přijati sv. Otcem ve velkém trůnním sále. Kardinál Fischer předčítal adresu latinsky a německy. Papež obešel řady poutníků a udělil pak papežské požehnání.

Mocnářův jubilejní dar papeži. Již po několik dní možno v císařské klenotnici spatřiti dar Jeho Veličenstva papeži. Na bílém aksamitě třpytí se biskupský náprsní kříž, který je všeobecně obdivován. Tento vzácný dar, který věnuje jubilár jubilárovi, věnovaný nositelem nejvyšší pozemské moci v Rakousku — otci všeho křesťanstva, je v první řadě společným symbolem společné myšlenky a díků Bohu, který svojí milostí žehná po dlouhá již léta jejich působení. V druhé řadě pak dlužno obdivovati umělecké provedení vzácného daru, který liší se od ostatních biskupských křížů, poněvadž je určen zdobiti prsa sv. Otce a jest dle toho též pro papežské roucho zhotoven. Biskupská štola, jak známo, jest úzká, papežská veliká štola zakrývá skorem celá prsa. Toto skvostné roucho jest co podklad pro jubilejní dar a úzkostlivě dbáno naprosté harmonie. Kříž zhotoven ze dvou hladkých, zlatých ploch, v jichž středu září neobyčejně veliký drahokam. Jubilejní kříž vykazuje nádherné ozdoby v podobě mírně zahnutých květinových listů a oválové konce rámě ozdobeny jsou hlavou anděla a pod nimi září sedm diamantů jako vnitřní nástinná linie. Vnitřní ohraničení, jež krášlí Spasitele na kříži, sestává z ohnivých rubínů. Šedesát diamantů, krášlících kříž, značí 60 let panování Jeho Veličenstva, rubíny značí 50 let kněžské působnosti sv. Otce. Kristus zobrazen jest hlavou na stranu lehce skloněnou a tělo Spasitelovo provedeno jest z masivního zlata. Tvůrcem tohoto vysoce uměleckého díla jest prof. Schwarz a ostatní umělecké díly obstarala firma A. F. Köchert. Na zadní části kříže vyryto jest věnování. Zadní desku možno odejmouti a á jour vložené drahokamy ze zadu viděti. Co však každému divákovi v mysli utkví, je hluboký smysl všech těchto ozdob. S pohnutím a radostí bude sv. Otec čísti symboly vzácného daru jubilejního. Kéž by významné ony démanty a rubíny značily ještě dlouhou řadu let oběma vznešeným jubilárům do budoucnosti.

Zadní část kříže nese nápis:

Franciscus Josephus I.
Imperator et Rex
Muneris augusti bis sex qui lustra peregit
Gratatur sacri lustra peracta decem
Pio Decimo
Papae
Anno jubilaei utriusque.
MDCCCCVIII.

(»František Josef I., císař a král, který 60 let svého panování dokončil, blahopřeje k 50letému kněžství Piovi X. Dáno v roce jubileí obou 1908.«) Myšlenku obojího jubilea zachytil v distychu prof. na universitě Bormann.

Úřední list svaté Stolice. První číslo úředních novin sv. Stolice »Acta apostolicae Sedis, commentarium officiale« vyšlo 3. listopadu a obsahuje všechny úřední výnosy, rozsudky a dekrety papežovy, kongregací a tribunálů římské svaté Stolice.

† **Jan Nep. Lang,** bývalý redaktor olomouckého »Pozora« za vedení starého vlastence prof. Demla v letech 80tých, redaktor a vydavatel olomouckého a kroměřížského »Míru« v letech 1890—1906 a nyní korektor Cyrillo-Methodějské knihtiskárny dne 17. října t. r. po krátké nemoci zaopatřen sv. svátostmi zemřel klidně ve všeobecné nemocnici pražské. Želíme ztráty milého přítele, který jako katolický novinář osvědčil se býti s námi ve svém »Míru« přesného směru katolického i v těch nejtěžších dobách za rozkvětu moderny. S redaktorem »Našich Listů«, p. Tom. Jos. Jirouškem stál v dopisném spojení od r. 1884 a popřával hojně místa jeho článkům v »Pozoru« i »Míru« po celá ta dlouhá léta. Jan Nep. Lang byl nadaným katol. žurnalistou a pérem svým prokázal mnoho dobrých služeb katolické věci. Smrt jeho oplakává manželka a tři dcery.

Zvěčnělý dostával na svůj list po několik let podporu od býv. arcibiskupa Olomouckého dr. Th. Kohna. — Když padl Kohn, padl i Lang. — Co se tehdy v Kroměříži událo, dověděli jsme se po jeho smrti, ale zastřeme to rouškou mlčenlivosti.

Zlomen na duchu odstěhoval se † Jan Lang na Král. Vinohrady a na přímluvu p. Tom. Jirouška a red. t. l. vzal jej p. Václ. Kotrba za korrektora do své tiskárny, my pak jsme mu z fondu katol. spisovatelů v nejtěžších začátcích jeho hmotně vypomohli. Pomohli jsme dále v nemoci a rodině jeho i po smrti. Bratří Moravané, pomozte i Vy rodině zesnulého, vždyť právě u Vás pro katolickou věc pracoval!

Pohřeb zvěčnělého konal se z pathologického ústavu.

Byl dojemně prostý odchod tohoto katolického novináře s tohoto světa na onen lepší. Mimo pozůstalou rodinu dostavil se hlouček smutečních hostí, by poslední prokázali mu poctu na cestě jeho poslední. Byli to mimo majitele Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, kde zesnulý naposledy jako korrektor působil, p. Václ. Kotrby, red. T. Škrdle, pp.: red. Jiroušek, říd. uč. Špaček, žurnalista J. Dietze, zástupci personálu knihtiskárny Cyrillo-Methodějské a několik přátel a známých nebožtíkových.

Prosba. — Dne 20. října t. r. pochovali jsme na Olšanských hřbitovech v Praze dlouholetého, vynikajícího redaktora »Míru«, p. Jana Langa. Zvěčnělý byl upřímným přítelem družstva Vlast, katolickým novinářem přes 25 let a vedl list svůj směrem, kterým jdeme i my od vzniku našeho družstva. Jeho i nás spojovaly stejné životní cesty a tím se mezi námi vyvinulo upřímné přátelství. Vděčnost, kterou jsme povinni k zvěčnělému, chceme prokázati jeho rodině, jež se úmrtím jeho ocitla v citelném nedostatku.

I prosíme v Čechách, hlavně na Moravě a ve Slezsku ty, kteří »Mír« odebírali a zvěčnělého si vážili, aby rodině hmotně přispěli a dary své na adresu: Tom. Škrdle, red. »Vlasti« v Praze čp. 570-II., odeslali.

Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup v Praze, Jeho Excellence ndp. Dr. Fr. Sal. Bauer, kníže-arcibiskup v Olomouci, a chef zesnulého, pan Václav Kotrba, již tak učinili. — Přispěl také náš fond katolických spisovatelů.

Z Literární sekce družstva Vlast
v Praze čp. 570-II.

Vl. Hálek, farář, místopředseda. — Boh. Jiráček, katecheta, jednatel.

Výbor:

Tomáš Škrdle, red. »Vlasti«. — Tom. Jos. Jiroušek, red. »Našich Listů.«

Sbírky pro rodinu † red. Jana Langa:

Jeho Emin. ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup (opět) 100 K; Personál knihtiskárny p. V. Kotrby 22 K; Dr. Jos. Kachník, prof. boh. fakulty v Olomouci K 6; Při veřejné schůzi katol. organisace v Břevnově sebral B. Reichelt 5 K 02 h; Nejmenovaný 5 K; Tom. Škrdle, red. »Vlasti« 5 K; K. Štella, ředitel k. a. konviktu v Příbrami 5 K; Karel Lysý, farář v Buchlovicích 3 K; Aug. Novák, farář v Dobřenicích 3 K; Nejmenovaný kaplan a řemeslník po 2 K; Dr. Rud. Zháněl, c. a k. voj. polní kurát v Praze 2 K; T. J. Jiroušek, redaktor »Našich Listů« 1 K; Václav Kunz, katecheta v Praze-VII. 1 K; Ign. Švancara, em. farář v Liboci 1 K; Jan Bliženěc, mistr knihařský v Praze 1 K.

O další milodary se prosí.

Jubilejní dary. — J. M. vsdp. prelát dr. Jan Marek, scholastik u sv. Víta v Praze, odevzdal dne 26. října t. r. redaktoru »Vlasti« pokladniční poukázku Pražské Úvěrní banky na 1000 K s tímto ustanovením:

Věnuji za příčinou jubilea Jeho Svatosti a Jeho Veličenstva po 100 K:

1. Družstvu Vlast s vřelým uznáním jeho 25tileté horlivé a zaslužné činnosti; 2. Školským bratřím v Bubenči; 3. Českému katol. dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech; 4. Ústavu hluchoněmých na Smíchově; 6. Útulně slepých dívek na Kampě; 6. Katolické besedě; 7. Organis. komitétu arcidiecése Pražské; 8. Jednotě sv. Methoděje ve Vídni; 9. Spolku »Komenský« ve Vídni; 10. Výboru pro zřízení české střední školy ve Vídni.

Peníze tyto byly dne 28. října t. r. v Uvěrní bance vypovězeny, budou nám dne 28. ledna 1909 vyplaceny, načež je redakce »Vlasti« dle těchto adres rozešle.

Na oslavu dvou vzácných letošních jubileí: diamantového císařského a zlatého papežského věnoval vojenský kurát dr. Rudolf Zháněl, »Vlasti« a spolkům s ní úzce spojeným 500 K. — Z věnování toho připadne 200 K fondu pro katolické spisovatele; po 100 K: Tiskové Lize a Spolku na zakládání katolických knihoven; 50 K Jednotě českého katolického učitelstva; po 25 K: fondu socialnímu a Jubilejnímu při družstvu Vlast.

Jubilejní dary. — Konsistorní rada Ant. Malec, děkan v Bubenči u Prahy, nám píše: Věnuji za příčinou jubilea Jeho Svatost, Jeho Veličenstva, svého 80tiletí a 50 roků svého stálého působení kněžského při faře v Bubenči od 31. července 1858 po 30 K:

1. Družstvu Vlast; 2. Školským bratřím v Bubenči; 3. Českému katol. dívčímu gymn. na Král. Vinohradech; 4. Útulku sv. Josefa na Král. Vinohradech; 6. Ústavu hluchoněmých na Smíchově; 6. Útulně slepých dívek na Kampě; 7. Organ. komitétu arcidiecese pražske; 8. Jednotě sv. Methoděje ve Vídni; 9. Konferenci sv. Vincence v Bubnech; 10. Růžencové výrobně v Praze. — Nad to zasílám po 10 K, dohromady 30 K, pro tři obce, posledně ohněm v Čechách zničené. Celkem bylo darováno 330 K.

Blahopřání k jubileu 25tiletého trvání družstva Vlast. Dlouholetý dobrodinec našeho družstva, Ant. Keppert, em. farář v Tuchlovicích, zasílaje dary na čtyři podniky naše, píše: Pozdravuji srdečně a přeji Vám hojnost zdraví a všeho požehnání Božího. Dejž Bůh všemohoucí zdar všem pracím a podnikům Vašim. Přeji Vám vše dobré od Boha Všemohoucího.

Monumentální dílo »Český slovník bohovědný« začne vycházeti tento měsíc. Veliké namahavé práce přípravné jsou již ukončeny. Všichni naši vynikající odborníci přihlásili se za spolupracovníky. Z celé spousty slovníků a knih sestaven byl seznam hesel, jež budou v slovníku našem obsažena; na cedulky, jichž počet obnáší několik tisic, rozepsán a abecedně sestaven byl vědecký material, v našich českých odborných časopisech obsažený, takže redakce má v evidenci, co kdy u nás o jednotlivých thematech bohovědných bylo psáno. Rovněž tak veliká péče věnována theologické literatuře ostatních národů slovanských. Po té stránce bude slovník náš vynikati nade všechny podobné slovniky jinojazyčné. Ale i bohatstvím hesel je předčí, neboť obsahovati bude vše, cokoliv ve formě stručných článků lze vyčerpati ze všech odborů věd theologických, jakož i z praxe pastorální a ze současného života církevního. Každého měsíce vyjde sešit, takže jest každému možno státi se odběratelem nezbytné této příruční knihy. Poněvadž před započetím tisku nutno jest stanoviti výši nákladu, jest žádoucno, aby každý, kdo dosud za odběratele se nepřihlásil, učinil tak co nejdříve. Přihlášky zasílány buďtež na adresu: »Cyrillo-Methodějská knihtiskárna v Praze-II., Pštrossova ul.«

† **Kardinál Mathieu.** V Londýně zemřel kardinál Frant. Desiderat Mathieu, francouzský kardinál při kurii římské. Narodil se r. 1839 v Einville v diecesi Nancy, stal se arcibiskupem v Toulouse a povolán pak do Říma jako kardinál od papeže Lva XIII. r. 1899. V posledním konklave vystoupil velice ostře proti rakouskému vetu. Do Londýna odebral se nedávno na sjezd eucharistický. Onemocněl tam a zemřel. R. i. p.

Pastýřský list o katolickém tisku. Biskup v Namuru v Belgii věnoval poslední pastýřský list katolickému tisku. Mezi jiným vyzývá belgické katolíky, aby potírali nevěrecký tisk, ať noviny nebo knihy a nahražovali je tiskem katolickým. Nevěrecký tisk ničí v čtenářstvu nejen víru, ale i hmotně čtenáře poškozuje, vede jej k hýřivému životu a tím k hmotné záhubě. Liberární a židovský tisk by nemohl se šířiti, kdyby ho právě katolíci sami odebíráním nepodporovali. Smutno jest, když katolíci dávají peníze za noviny a inserty těm lidem, kteří ve sloupcích takového tisku víru a církev katolickou hanobí. Každý věřící křesťan musí býti si vědom, že rozšiřováním tisku křesťanského napomáhá zatarasovati přívalu tisku židovského, nevěreckého. Kdo odebírá křesťanský list, kdo ho dále rozšiřuje, vyznává tím svoji víru. Zde platí slova Kristova: »Kdo mne nezapírá před lidmi . . . . .« V Belgii jsou četné listy katolické dosti rozšířeny: tak má prý »Le National« v Bruselu 190.000 odběratelů, »Le Patriote« 50.000. Brusel čítá okrouhle 600.000 obyvatelů a mezi nimi aspoň veliká třetina odebírá listy katolické. — A přece Belgie jest v hmotném blahobytu zemí nade všechny vynikající.

Osobní. C. a k. polní kurát Adolf Honig, duchovní správce garnisony brněnské, byl vyznamenán rytířským řádem král. řádu dánského Danebroga. — Kurát Honig, který už řadu let působí v Brně, je kněžem arcidiecese olomucké a od roku 1892 činným ve vojenské duchovní správě. Pro milou povahu svou a vzorný kněžský život těší se všeobecné oblibě v kruzích vojenských, duchovních i občanských. Pro vzácnou a vynikající činnost svou byl vyznamenán c. k. zlatým záslužným křížem s korunou a jmenován biskupským notářem v diecesi Královéhradecké, jakož i čestným kaplanem papežské basiliky Loretánské. Kurát Honig je také literárně činným; napsal velmi praktickou a vhodnou českou modlitební a vzdělávací knížku pro vojíny.

Katolíci a volby do městské rady londýnské. Londýnští katolíci se usnesli pro nastávající volby do městské rady postaviti ty kandidáty a jen ony kandidáty podporovati, kteří se zaváží zastati se dosavadních katolických škol londýnských, jakož i oněch, které se mají zříditi.

Z Tyrol. Tyrolská zemská školní rada zrušila usnesení inšprucké místní školní rady, že denní mše sv. pro žáky nemá se konati. Liberální pokrokovci a soc. demokraté postaví se proti tomu.

První jmenování od dob reformace. Velice živé a radostný ohlas vyvolalo u škotských katolíků jmenování Mr. Campella členem soudního dvoru škotského. Jest to první jmenování od dob reformace v Anglii.

Smutný obrázek z Francie. Atentátu na charitu dopustila se v posledních letech Francie, což bude i její zkázou. Vyhnala mezi jinými pro blaho lidu působícími řeholemi sestry sv. Vincence, které za jediný rok rozdaly v kuchyních 2,543.324 porcí, navštívily 576.000 nemocných, pomoci v nemocech a obvazů poskytly 5,032.752, ošetřily v asylech 12.000 starců a stařen, 11.000 nalezenců, 4921 mrzáčků, 30.309 sirotků, na kteréžto charitativní dílo vláda nedala ani jediného haléře.

Jak chodí děvčata ve Francii ze školy. V Paříži musí policisté doprovázeti dívky ze školy. Tak se musí zabraňovati, aby různí »přítelíčkové dívek«, kteří obyčejně před školou vyčkávají konec vyučování, nepřišli s děvčátky do styku příliš důvěrného. Stávalo se totiž velice často, že různí »dobrodinečkové« zastavovali vyspělejší děvčata a pod různými záminkami vodili je do hotelů, kdež je znásilňovali. Jak šetřením soudním vyzvěděno, počínali si tací vyžilci velmi rafinovaně. Do dívek nutili cukrovinky a množství silného vína; když pak děvčata byla na polovic zpita, hanebně jich zneužili. Ježto takových oznámení přibývalo, viděla se prefektura býti nucena, vysílati ku každé dívčí škole ku konci vyučování dva policisty, kteří dívky ve dvou odděleních seřaděné rychle a bezpečně doprovodili do blízkosti jejich domova. Taková opatření jsou nutna v socialisticko-zednářsko-židovské Francii; tak daleko to došlo, že policie musí doprovázeti děti ze školy.

Proti nemravné literatuře. Prof. dr. Brunner v Badensku vyzval katolické poslance, profesory a učitelstvo, aby mu všichni zaslali z osobní zkušenosti na-

sbíraný material o rozšíření a zhoubném působení veškeré nemravně tištěné i obrázkové literatuře na mládež a lid. Dr. Brunner hodlá material ten zpracovati a na sněmu podati jako příslušné návrhy na potírání této zhouby.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: po 4 K z Prahy: P. Fr. Hoppe, komandeur a farář u sv. Františka, a dr. Ed. Knobloch, hlavní farář u Matky Boží před Týnem; 2 K 50 h: Lev Mojžíš, farář u sv. Markety v Břevnově; 2 K: Jan Letošník, děkan v Poličce; po 1 K: Jan Lizal, farář v Orlovicích a Ředitelství veškerých lesů král. kanonie Strahovské v Milevsku. — Ze starších členů zapravili: Ant. Suchoradský 10 (100); a vikariáty: Jistebnický 9·50 (75·50), Nymburský 20 (66), Prosecký 40 (100). — Opravy uveřejnily: »Čas« Jos. Kebrlemu, č. kanovníku a kníž. arcib. vikáři v Přistoupimi, a Msgr. dr. Ed. Knoblochovi, hlav. faráři u Matky Boží před Týnem; »Venkov« Jos. Buchtele, faráři v Bukovsku.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Přispěli dále: Josef Sedláček, Antonín Dědeček, Václav Tomec, Marcelín Suchánek, Josef Šťastný, Arn. Dostál, Vincenc Novotný, Mikuláš Košut, Josef Folta, Jan Raček, Václav Kouba, Rudolf Prchal, František Klus, Jer. Novák, SS. Praemonstrátky na Svatém Kopečku, Stanislav Prudik, Jílek, Mart. Klouda, Jos. Uhlíř, Th. C. Ant. Mikán, K. Kunstmüller, Pavel Vondráček, Ed. Wagner, Jan Kalivoda, P. Loh. Prchal a Jos. Hrubý. — Knihy darovalo Dědictví sv. Janské v Praze. — Další milodary přijímá pokladník Spolku Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast darovali: dr. Rudolf Zháněl, c. a k. polní kurát v Praze 26 K; Filip Jan Konečný, farář v Zálesní Lhotě 20 K; po 10 K: Ernst. Leubner, farář v Bechlíně, a Ign. Švancara, em. farář v Liboci; Msgr. Bedřich Kamarýt, děkan v Deštné 6 K; Msgr. Jan Klein, arcikněz v Činevsi K 5·80; K. Jindřich, faktor tiskárny v Moskvě K 3·51; po 3 K: Rev. C. J. Beneš, duch. správce v Sev. Americe, a P. Fr. Hoppe, komandeur a far. u sv. Františka v Praze; dr. Jos. Rydvan, děkan ve Vel. Kostomlatech; po 2 K: slečna Ludmila Grossmannová-Brodská, spisovatelka v Praze, a Josef Kratochvíl, vrchní liquidator berního úřadu král. hlav. města Prahy; Jos. Prskavec, farář v Konojedech K 1·04; po 1 K: Vinc. Švehla, kaplan na Smíchově; Jan Voborský, kancelářský oficiant při místodržitelství, bytem v Dejvicích; Ant. Suchoradský, katecheta v Praze. — Činí celkem 353 K 27 h. — Farář Filip Jan Konečný při zásilce peněz píše: Zasílaje 20 K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva »Vlast«, vyslovuji přání, aby všichni upřímní přátelé družstva našeho, hlavně zakládající členové jeho, dle možnosti hmotně k účelu tomu přispěli, aby dělnictvo a úřednictvo našich závodů mělo radostnou památku na 25tileté jubileum družstva »Vlast«. — Filip Jan Konečný, farář v Zálesní Lhotě.

Z Jednoty českého katolického učitelstva. — Přispěli: 20 K: Josef Kašpar, farář v Mor. Radiměři; 10 K: P. Gerlach Dvořák, převor na Strahově; K 7·80: Katol. vzděl. Jednota v Nové Pace; po 6 K: Jos. Kafka, říd. učitel ve Zdětíně; Kar. Souhradova, učitelka v Turnově, a tři sestry učitelky: Marie, Karolína a Františka Worlovy v Praze; po 4 K: Žofie Hajná, učitelka v Semilech; P. Václ. Váchal, farář v Nebušicích; Emilie Aubková, učitelka v Roudnici n. L., a Marie Chabrova, em. učitelka v Praze; po 3 K: Václav Kafka, učitel v Cerhenicích, a Em. Čvančar, zám. kaplan v Klášteře n. Jiz.; po 2 K: Marie Veselá, učitelka v Praze; Křesť. soc. spolek v Radnicích; Katolická Jednota v Kostelci nad Orl.; Albína Fortýnová, učitelka v Praze; Marie Reneltova, učitelka v Blovicích; Ant. Tůma, kaplan ve Lhenicích; Jan Šmejkal, učitel ve Vadíně; Josefa Mrázova a Viktorie Sedláčkova, učitelky v Turnově. (Pokračování.) — Blíží se konec roku a proto žádá podepsaný pokladník Jednoty, aby si členové neobtěžovali zaslati dlužné nebo běžné příspěvky, jelikož upomínáním vzniká jednateli veliká práce a Jednotě značné výlohy. — Členské vklady a dary a dlužné obnosy přijímá: Ant. Suchoradský, katecheta v Praze II., na Karlově, čp. 1879.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy konal dne 25. října t. r. v domě družstva Vlast IV. schůzi za předsednictví p. říd. učitele p. Kaiky a za přítomnosti 10 členů. — Jednatel dp. katecheta Ant. Suchoradský četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. K Jednotě se hlásí za člena jeden mladý učitel a jedna učitelka. Z Nové Paky se hlásí za členy 31 přátel křesť. výchovy a zasílají příspěvky za r. 1907. Za r. 1908 zašlou je po Novém roce. Jednota jim za to děkuje a vyzývá i jiné spolky, aby hromadně za členy přistupovaly; takovíto členové platí pouze 20 h ročně. — Říšský a zemský poslanec, p. nadučitel J. M. Kadlčák, sděluje, že katolická učit. Jednota na Moravě je členem rak. Svazu katolického učitelstva a jest ochoten, bude-li k tomu pověřen, ve Vídni i naši Jednotu zastupovati a nám zprávy o čin-

nosti Svazu podávati. Výbor jednoty zplnomocňuje p. říd. učitele Jos. Kaňku, aby p. naduč. J. M. Kadlčákovi dopsal a za to jej požádal.

Z výboru zvolena byla komise (pp. Tom. Jos. Jiroušek, Ant. Suchoradský a Tom. Škrdle), která měla navrhnouti vhodné knihy pro mládež. Komise tato konala schůzi 22. října a probrala různé seznamy knih vhodných pro mládež a nyní ve výborové schůzi referoval jménem jejím dp. katecheta Ant. Suchoradský. Uvedl všecky časopisy pro katolickou mládež vydávané, rozhovořil se o tom, která knihkupectví a kteří katoličtí spisovatelé vydali vhodné spisy a navrhl jménem komise: a) aby se při půjčovně knih, která je v pap. závodě družstva Vlast, zřídila vzorná knihovna pro mládež, katalog této knihovny aby se uveřejnil v »Našich Listech« a vydán v otiscích aby se zasílal těm, kteří by si při svých farních nebo lidových knihovnách knihovničku pro mládež pořídíti chtěli; b) výbor aby na výlohy s tím spojené věnoval 100 K. — Návrh tento vyvolal čilou debatu a byl schválen, výbor pověřil zmíněnou komisi, aby úkol tento provedla.

Člen výboru, p. učitel Vl. Jelínek, konal na to přednášku o letošním sjezdu pokrokového učitelstva. Rozebíral řeči socialního demokrata Johannise, volného myslitele Dr. Bartoška, různých učitelů, domácích i cizích, četl útoky jejich na církev a učení Kristovo a navrhl na konci schůze tuto resoluci:

1. Odsuzujeme co nejrozhodněji útoky na církev, které při sjezdu učitelstva česko-slovanského pronesli různí řečníci, hlavně Davorin Tortenjak ze Záhřeba a Dr. Bartošek.

2. Osobuje-li si pokrokové učitelstvo právo házeti blátem po nás katolících, hledíc ke škole, máme i my právo, ba povinnost se hájiti a pomocí svých řečníků otevírati lidu oči, aby nešel slepě za těmi, kdo jej chtějí uvésti ve zkázu. Naše stanovisko není výbojné, ale obranné. A brániti se budeme statečně a neohrožene, následujíce slavných autorit vychovatelských, které zastávaly a hájily náboženskomravní výchovu mládeže ve škole.

3. Tak stůjme dnes i zítra, celé věky, ať blesky žhou, ať moře kolem hučí nad pěnu vln a zlo a divé jeky, nad vichřici, jež nepřátelsky skučí, my k sobě lněme úžej, vřele, blíž a raději vyhnanství a žalář — mříž, než zradit národ, krále, jazyk v boji, než býti škůdcem cesty ku pokoji, než zradit vlast a zapřít kříž!

Pod praporem Kristovým
ničeho se nebojím!

Slova nadšeného řečníka byla vyslechnuta výborem s velikým zájmem a předseda mu za ně vroucně poděkoval.

Čas pokročil, i byla odložena druhá přednáška, p. red. Tom. Jos. Jiroušek, na schůzi budoucí, která je určena na den 8. prosince v 10 hod. dopol. Zvláštní pozvání ke schůzi té se zasílati nebude.

Kollekta pro budoucí paedagogium Školských bratří vynesla 2 K 14 h a tím byla schůze skončena.

Členové Jednoty se žádají, aby zapravili své členské příspěvky, členové a přátelé Jednoty se prosí, aby jí udali adresy katolicky smýšlejících učitelů a učitelek; my jim dopíšeme, aby za členy Jednoty přistoupili.

Na katolické paedagogium v Praze daroval: 2000 K J. J. Jan kníže Liechtenstein; 1000 K: J. Em. Leo kardinál ze Skrbenských; Msgr. dr. Frant. X. Kryštůfek, papežský prelát, c. k. dvorní rada; Frant. Fučík, farář. — 600 K: J. J. Anna kněžna z Lobkovic. — 400 K: J. c. k. Výsost arcivévoda Rainer. — 300 K: Msgr. Jan Klein, arcikněz. — 200 K: Jos. Novák, c. k. profesor. — 100 K: zám. kněz Jan Bílý, farář v. v., Antonín Herrmann, k. a. notář Jan Hlasivec (prozatímní dar), k. a. notář, os. děkan Ant. Malec, farář v. v. Frant Paták, J. Magnf. dr. Jan Sýkora, kanov. a c. k. univers. profesor, J. J. Jan kníže ze Schwarzenbergů. — 60 K: J. M. Dr. Alois Frýdek, prelát a kapit. děkan. — 50 K: k. a. vikář Šimon Bejvl, farář Václ. Lachmann, farář Josef Prudič, farář Adolf Wagner, Václ. baron Kotz (1. spl.), Bedřich hrabě Strachwitz, J. J. kníže z Thurn-Taxis, J. Excel. Frant. hrabě Thun. — 40 K: Jan Nosek, farář. — 35 K: Bartoloměj Spisar, farář (sbírkou). — 30 K: J. Magnf. dr. Eugen Kadeřávek, c. k. univ. profesor v. v. (1. spl.), Frant. Macháček, zam. kaplan (1. spl.), hraběnka z Clam-Martinic, roz. hraběnka Bombelles. — 20 K: vikář Ant. Baselt, J. M. probošt Jos. Bernat, k. a. notář Jan Brož, kaplan Vincenc Bureš, děkan Bedřich Kamarýt, farář Josef Krestýn, zám kaplan Frant. Macháček (2. spl.), farář Jan Pícha, c. k. školní rada a profesor v. v. Frant. Pilný — 15 K: děkan Jos. Ludvík, profesor bohosloví Jos. Dvořák, Anna Šidlo z Vídně. — 10 K: farář Frant. Audrlický, klášter Alžbětinek v Praze, farář Jan Bláha, farář Josef

Buchar, konvent OO. Dominikánů ve Znojmě, konvent Redemptoristů v Obřiství, P. Aug. Benda C. St. R. rector. (Pokračování.) — Z rozeslaných 8000 adres došlo teprv 1000 darů v odpověď; prosí se za další dary. Zásilky složním lístkem neb do Bubenče č. 83.

Svaz volných myslitelů v Rakousku. Ministerstvo vnitra zakázalo založení svazu volných myslitelů v Rakousku, jelikož svaz se ukázal býti spolkem politickým. Svaz proti tomu rekuroval; nyní rozhodl říšský soud, že svaz, jenž míní soustřediti všechny své jednoty v Rakousku v jednom ústředí, jest spolkem politickým, jelikož na svém kongresu projednával otázky politické, jako jsou: rozluka státu a církve, škola bez vyznání, změny v zákonodárství manželském a t. d.

Charitativní svazy. Německo má charitativní svaz, založený drem Vavř. Werthmannem z Freyburku, jenž spojuje všecky charitativní podniky celé říše a dále je zakládá. Na charit. sjezdu ve Vratislavi uložil charit. působení kardinál Kopp jako zvláštní povinnost všemu duchovenstvu. — V Rakousku spojily se charit. organisace z Vídně, Štýrského Hradce, Innsbrucku ve svaz se sídlem ve Vídni, jenž má se státi základem k dalšímu soustředění a provádění charity v říši. V Tyrolsku již se spojily katol. dobročinné spolky v zemský svaz s názvem »Milosrdenství«. Dělí se v sekce pro ochranu dítek, sociální pomoc, péči o chudé a nemocné. Pro blbé dítky má ústav sv. Josefa v Milsu u Hallu, založený knězem Josefem Zampredim.

Říšský katolický svaz učitelský pro Rakousko se sídlem ve Vídni podává jasný důkaz, jak ubohými jsme, co se dobrého smýšlení učitelstva týká. Svaz tento pojímá v sobě 25 katol. učitelských spolků, a to 19 německých, 3 české, po 1 italském, slovinském, chorvatském. Ve svazu je sdruženo 6625 členů, 5009 Němců, 679 Čechů, 608 Italů, 329 Slovinců a Chorvatů. Počtem nejsilnější je tyrolský spolek (Brixen, zal. 1892), který čítá 1214 členů, pak první spolek katol. učitelek pro Rakousko (zal. 1867), má 1010 členek. — České spolky mají členů: Katol. spolek českých učitelů na Moravě (zal. 1898) 265, Jednota českých učitelek v Řepčíně (zal. 1906) 45, Jednota českých katol. učitelů v Praze 369. Řečí svazu jest němčina, předsedou svazu Viktor Dürport, učitel na cvičné škole paedagogia ve Vídni. — Svaz hodlá v červenci 1909 pořádati v Štýrském Hradci všeobecný rakouský sjezd učitelstva a spojiti jej s paedagogicko-katechetským kursem. — Sluší podotknouti, že v Dol. Rakousích jest zemský křesťanský svaz spolků učitelských, v němž je sdruženo 19 spolků a více než 4000 členů; z těchto přináleží 12 spolků s 2230 členy zároveň říšskému katolickému svazu učitelskému. Předsedou zemského svazu jest poslanec (křesť. social) dr. Kemetter, ředitel učitelského semináře ve Vídni.

Ze Solnohrad, 25. října. Za přítomnosti kardinála knížete-arcibiskupa dra Katschthalera, četných poslanců říšských a zemských, jakož i členů, konal katol. svaz selský, čítající přes 11.000 členů, svou druhou valnou hromadu. Po uvítacím proslovu předsedově podal posl. dr. Viktor šl. Fuchs výklad o událostech v delegaci, zejména o zvýšení gáží důstojnických a platu mužstva, jakož i annexi Bosny a Hercegoviny. Jeho Veličenstvu císaři, papeži a panu arcivévodovi Františku Ferdinandovi byly zaslány holdovací telegramy. Rovněž ministrovi orby dru Ebenhochovi byl zaslán telegram. Valná hromada skončila nadšenými projevy pro papeže, Jeho Veličenstvo císaře a pana arcivévodu Františka Ferdinanda, jakožto i projevem pro ministra orby dra. Ebenhocha.

»Křesťanský Dělník«, měsíčník pro katolickou dospělejší mládež středních a výrobních tříd, dospěl k 4. číslu, VII. roč. V tomto právě vyšlém listopadovém čísle jsou pozoruhodny tyto články: »O výchově našeho lidu«, »Mládeži česká, bojuj pro Krista a pro vlast«, »Moc spravedlnosti« atd. — Vedle toho přináší toto číslo »Křesťanského Dělníka« ještě mnoho účelných článků a zpráv. — Časopis tento zasluhuje co největšího rozšíření mezi naší mládeží. »Křesťanský Dělník« stojí ročně s poštovní zásilkou jen 1 K 70 h. — Žádejte čísla na ukázku. Oznamte redakci adresy, na které by mohla býti poslána ukázková čísla. Odstraňte ze svých domácností znemravňující tisk a nahraďte ho tiskem dobrým! Katolíci! Svůj k svému! — Objednávky vyřizuje vydavatel »Křesťanského Dělníka« František Waldmann, redaktor v Praze-II., čp. 1538. Chek bude vám poslán. Ať vnikne »Křesťanský Dělník« do všech katolických rodin! — Odebírejte »Křesťanského Dělníka« v Praze.

ROČNÍK XXV. PROSINEC 1908. ČÍSLO 3.

VLAST

K jubileu vladařskému Jeho c. a k. apoštol. Veličenstva.

Bouřný ples a jásot nekonečný
ze všech vlastí hřmí dnes každým rtem:
Zachovej nám, Hospodine věčný,
císaře a krále, *naši zem*,
dej, ať z víry moc Mu plyne svatá,
ať Mu hoří milost vrchovatá,
ať je moudrým, jak byl, *vladařem!*

Šedesát jar lesku vladařského
slavně zdobí hlavy Jeho lem,
proto *hajme vždy koruny Jeho*
proti zlobným *nepřátelům všem*:
šťastný *osud trůnu Habsburského*
Rakouska je světlým *osudem!*

Plňme věrně povinnosti všecky,
chraňme právo, jež má hradem být,
počestně a v pravdě vlastenecky,
řád i zákon všichni hleďme ctít,
a když třeba, s ochotností hbitou
v boj se dejme za vlast pospolitou
statečně, jak pevný val a štít!

Naše věrnost podobej se skále,
o niž marně příboje se rvou,
v paměti povděčné mějme stále
slávu vojska, sílu *vítěznou*,
ku praporům s nadšením vždy spějme,
jmění, krev i život, všechno dejme
za císaře, za rod, *za vlast svou!*

Čeho potem *nabyl občan pilný,*
vojín zbraní mužně *zastávej,*
uměním a vědou zdravý, *silný*

duch se vzmáhej, šlechti, *jasně stkvěj:*
osvěta i práce zařte lidu,
volný vznět a pokrok rostte v klidu,
moře světla tiché proudy lej!

Bože, slávy rač popřiti vlídně,
zdarem *žehnej vlasti milené*,
slunce Tvé nechť v míru svítí klidně
na Rakousko mocné, *blažené*,
aby zdatní jeho národové
závodili o vavříny nové
za vše krásné, velké, vznešené!

Stůjme k sobě každou chvíli služně,
svornost jenom pravé *moci dá;*
spojené kde vládnou síly družně,
snadno vše se platně *vykoná*:
všechny kmeny ať lnou k sobě spolně,
ale každý rozvíjí se volně,
každý znak i vlastní pečeť má!

Svoji ke svým, k trůnu nerozborně,
staletých mluv nikdo nezmaří!
když se ruka k ruce vine svorně,
pak se dílo jistě *podaří;*
ze všech úst ať hromný hlahol řine:
Říš Rakouská nikdy *nepomine,*
sláva vlasti, sláva *císaři!*

Zdráv buď, slaven, *nejjasnější kmete*,
miliony věrných dětí Svých,
zbožná úcta věnce Tobě plete
z květů lásky štěstím zářivých
s modlitbami neskonalých vděků;
svět nám, Otče, do skonání věků
slunná záře snah i činů Tvých!

Kolik srdcí, tolik písní vděčných
jedním dechem velebí Tě dnes,
v jásajících žalmech nekonečných
vroucí prosba volá do nebes:
Žehnej, pane, hlavu milovanou,
ať jí věčně, nesmrtelně planou
blaho, láska, čest i jas i ples!!

Jaroslav Tichý.

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

4. Ideál.

Ježíš Kristus jest ideálem každého člověka; je také ideálem učitele. Ať nám to vylíčí slavný český pedagog, *Lindner* — neklerikál. Praví:

»Dějiny výchovy patří na Ježíše z trojího stanoviska; předně jako na *zakladatele* nového principu výchovného, opírajícího se o nový názor světový; za druhé jako na *ideál výchovy dítka* a za třetí jako *na ideál učitele*. Teprve křesťanství zavedlo pravou výchovu rodinnou, křesťanství přemohlo politického ducha starověku.

Ježíš Kristus stanovil *věčný a pravý pojem, zásady a cíl výchovy:* Vychování člověka jest jeho pozdvižení z nízkosti a nicoty z jeho čistě přirozeného, míjivého bytí do říše duchovosti, svobodné mravnosti a bohupodobnosti, a to pravdou a krásou. Tento úkol vychování, jež Kristus stanoví, jest pro všecky národy, pro obojí pohlaví, pro každý stav týž, je to princip, jenž jest nejen vrcholem veškeré theorie, nýbrž jenž se také v praxi osvědčuje. Neboť pro svou všeobecnost jest upotřebitelný ve všech poměrech, nevylučuje žádné snahy duševní, ač staví se nepřátelsky proti všemu, co mravní svobodě ducha je nebezpečno.

Ježíš Kristus je však průběhem svého dětství také ideálem *výchovy dětské*. Ježíš vymyká se přirozené závislosti rodinné, an se bez vědomí rodičů odebírá do chrámu. Ale poslušně podrobuje se jejich příkazu, když ho k odchodu vyzývají, ač neopomíjí pronésti významná slova: »Zdaliž jste nevěděli, že já v tom, co jest Otce mého, musím býti?«

Tím, že již jako dítě kruh rodinný opouští a kroky své do svatyně řídí, ukazuje nám obrazně, že říše Boží výše stojí než říše tohoto světa. A jak krásně jest pokrok jeho vychování v obojí stránce — tělesné i duševní — a v obojím směru — po čas i věčnost — vyjádřen prostými slovy biblickými: »A Ježíš prospíval moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí.«

Ježíš jest konečně ideálem *učitelského povolání*, jehož první podmínkou *jest láska k mládeži*. Tuto lásku osvědčil Ježíš, přítel dítek, prostě a věrně svým dojemným výrokem: »Nechte maličkých přijíti ke mně.« — Čteme o něm, že dítky do náruče bral, ruce na hlavu jim vkládal a jim žehnal. Vysoká záslužnost učitelského povolání, ale též veliká zodpovědnost jeho nemohou býti rozhodněji zdůrazněny než slovy, jimiž k nám volá: »Kdo přijme jedno takové pachole ve jménu mém, mne přijímá.«

Béře dítky ve svou ochranu a praví: »Vizte, abyste žádného z maličkých těchto nepotupovali; nebo pravím vám, že andělé jejich v nebesích vždycky hledí na tvář Otce mého, který jest v nebesích. «Ba dává dítky za příklad dospělým, an dí: »Amen pravím vám, neobrátíte-li se a nebudete-li jako maličká pacho-

lata, nevejdete do království nebeského.« — Ukazuje tedy na slabé dítko v jeho prostotě a nevinnosti jako na ideál křesťanské ctnosti.

Ježíš jest však také vzorem *učitele způsobem*, jakým učil. Nálada, s jakou učitelského úřadu svého se podjal, *bylo nadšení pro pravdu* a ušlechtilá snaha *učiniti pravdu posluchačům pochopitelnou*. Poněvadž hlásal především pravdy nadsmyslné, užíval k jejich znázornění oněch *podobenství*, jež posud mluví tak přesvědčující jasností a tak uchvacující silou k srdcím našim. Svým úplným oddáním se pravdě vystupuje jako rozhodný nepřítel pokrytství, jež zneužívá roucha pravdy, aby zakrylo vlastní ničemnost. Ten, jenž tak mírně posuzoval lidské slabosti, Ten, jenž cizoložnice se ujal a lotru na kříži ráj slíbil, není ani zdaleka tak shovívavým k vlkům v ovčím rouše, k obíleným hrobům a jak jinak ještě nazval pravzory pokrytectví.

Souhlas k smýšlení a jednání, zevnějšku a nitra, nauky a příkladu je skutečně tajemstvím všech výsledků výchovných. Tím stanoví Ježíš *pravdu* jako nejvyšší zásadu výchovy. Ale zároveň staví v popředí *ideálnost* výchovy, an poukazuje neustále na vyšší cíl člověka. — Co jest platno člověku, byť všecek svět získal a na své duši škodu trpěl? »Neskládejte sobě pokladů na zemi, kde rez a mol kazí a kde zloději vykopávají a kradou, ale skládejte sobě poklady v nebi, kde ani rez ani mol nekazí a kde zloději nevykopávají aniž kradou. Nebo kde jest poklad tvůj, tamť jest i srdce tvé.« — Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a toto všecko vám bude přidáno.

Vidíme tedy, že nejdůležitější pedagogické zásady jsou uskutečněny v osobě Spasitele.

Tak svědčí pro pravdu zkušený, nepředpojatý paedagog-liberál.

Slyšme, co píše zmíněný již Kellner: »Co se mne týká, považuji evangelium za pravý a nejlepší brevíř učitelův. Laskavost Spasitelova k dítkám a jeho způsob učení, jako obrazná podobenství, jeho mírnost a trpělivost jsou nejctihodnějšími, nedostižnými vzory. Podobenství o rozsévači, o koukoli mezi pšenicí, o marnotratném synu a o hřivnách vyváží mnohou paedagogickou učebnici. V každé škole měl by viseti obraz, jak Spasitel dítky k sobě volá, aby je žehnal. Pohlédne-li učitel na tento obraz, zadrží mnohé nevlídné slovo na jazyku a ruka často odloží metlu. Pohled takový připomněl by učiteli, že Spasitel nepřišel, aby si dal sloužiti, nýbrž aby druhým sloužil, že nehledal své cti, nýbrž čest Otce svého, že netoužil po titulu učitele nebo mistra a že nikdy nezmalátněl, ač neměl, kam by hlavu položil.

Opravdový a skutečný výsledek vychování možno si vyprosit a očekávat jen od Toho, jenž dítky k sobě zval a jim žehnal. Učenníci odbývali nevlídně ty, kteří dítky chtěli přivésti a dnes také je dosti takových, kteří by rádi jednali po jejich příkladu. Ale uvažme dobře a vážně, že Spasitel se nad tím rozmrzel a klidná nálada božského jeho ducha že byla tím zakalena. On, jenž byl vtělená mírnost a tichost, On jenž s celníky

a hříšníky laskavě zacházel, projevil nevoli, když učenníci dítky od něho odháněli.

Jen vlivem tohoto ideálu stane se, pokud to možno, učitel takovým, jakým si jej představuje francouzský státník a dějepisec Quizot: »Učitel obecné školy má býti mužem, jenž více ví, než čemu jen učí, aby mohl vyučovati rozumně a vhodně. Mužem, jenž v nižším sice prostředí žíti a působiti a přece ušlechtilou duši míti musí, aby zachoval si onu důstojnost smýšlení a jednání, bez níž nikdy nenabude a nezajistí si úctu a důvěru rodin. Mužem, jemuž nutna vzácná sloučenina mírnosti a pevnosti, neboť stojí společensky níže než mnoho jiných a přece nesmí býti poníženým sluhou nikoho. Mužem, jemuž není neznámo jeho právo, jenž však nicméně více na své povinnosti myslí. Mužem, jenž všem jest příkladem, všem slouží radou, jenž nesnaží se nijak uniknout svému stavu, jenž spokojen jest se svým postavením, poněvadž v něm působí dobro. Mužem, jenž pevně odhodlán jest ve službě obecné školy žíti a zemříti, věda, že tím slouží Bohu a lidem.«

Protestant Quizot praví tedy, že z lásky k Bohu a lidem prýští ony učitelské ctnosti. Kde však možno čerpati hojněji tuto lásku než z ideální osoby a života Kristova, jenž přišel, aby v harmonii uvedl život lidský a obnovil čest Boží na zemi? Co více roznítiti může v učiteli lásku k povolání nežli vědomí, že pokračuje aspoň částečně ve spasném díle Kristově, že pracuje na obrodě duší, že svěřeny mu mladé bytosti lidské, aby pěstil všecky jejich vlohy pro potřeby života časného a pro život věčný — —

Na vždy a pro všecky vychovatele zůstane Kristus nejvyšším vzorem vychovatele. Čím více přiblíží se obsahem a methodou svou duchu Kristovu, tím lepšími budou učiteli.

Hle, učitelé, váš ideál!

5. **Rub.**

Kristus je ideálem učitele. Že ho žádný nedostihne, je samozřejmo a nemůže býti nikomu vytýkáno, projevuje-li jen dle možnosti dobrou vůli. Ale jsou ještě stinné stránky, jichž by nebylo třeba a jež ruší výchovný vliv.

Učitelstvem naším rozlézá se vždy více rakovina náboženské lhostejnosti, nevěry a zuřivého nepřátelství proti křesťanství. A přece je to ta nejnutnější podmínka, má-li učitel úřad svůj pojímati i ideálně.

Vážený paedagog, biskup Sailer, píše: »Náboženství, jako pochopení, udržení a nápodobení božského živlu, jest v člověku to nejvyšší. Proto musí býti také tím nejvyšším i ve vychovateli, jenž toto nejvyšší v mladých lidských bytostech nesmí nechat nevyvinuto. Božským výrokem: »Buďte dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest«, je tedy vyjádřeno nejen určení člověka, nýbrž také nejvznešenější zásada vychovatelská. Kdo však z dítka lidského vypěstiti má dítko Boží, budiž sám napřed tím, k čemu svěřence svého přivésti chce — dítkem Božím. Bohužel jest mnohým

při volbě vychovatele náboženství tím posledním, oč se starají, nebo zrovna prvním, čeho míti nemá.«

U nás lid chce, aby děti jeho byly nábožensky vychovány, ale učitelstvo nechce čili určitěji řečeno: Trocha učitelů nemá víry a veliká většina ostatních z obavy před ústním a tiskovým křikem jejich ostýchá se projeviti své přesvědčení.

Jaká změna za 20 let! Dne 12. srpna 1885 skoro 2000 národních a křesťanských učitelů shromážděných na Velehradě slibovalo v adrese sv. Otci: »*uctivati sv. apoštoly Cyrilla a Methoděje jako nejvzácnější vychovatele, aby lid náš slovanský ideí cyrillo-methodějskou k časnému i věčnému blahu byl přiveden.* — Jako vychovatelé národního dorostu učinili svým úkolem »*zachovati lidu našemu víru a řeč otců našich.*« Tehdy těšili se, že biskup katolický měl slavnostní řeč a počali sjezd křesťanským pozdravem: »*Pochválen buď Ježíš Kristus*«. V červenci r. 1906 na schůzi učitelstva v Olomouci jednalo se také o cyrillo-methodějské víře, ale pod heslem: »Ven s ní ze školy« — z »volné školy«, nedbající náboženství! Nebyl již pozván biskup, nýbrž zástupcové socialistů. Místo pod křížem konán sjezd více pod rudým praporem socialismu, s ním učitelstvo uzavřelo spolek bojovný proti křesťanství, církvi, kněžím.

Změnila se snad církev za těch 20 let? Nikoli. Je to táž cyrillo-methodějská víra jako tehdy; ba biskup, jenž tehdy slaven byl pro svou slavnostní řeč, je dnes metropolitou moravským a na straně učitelské stojí posud v šiku hlavní osoby tehdejšího sjezdu. Odkud ta změna? Prořídly řady oněch mužů nadšených, kteří tehdy vyznali: »*Nejsme toliko učitelé vlastenečtí, jsme také učitelé křesťanští, a to v pravém slova toho smyslu.*« Na jejich místo vstoupili učitelé moderní, kterým je hanbou slouti křesťanem, mužové, kteří postiženi jsou v různém stupni tím, co kdosi trefně nazval »dědičným hříchem světa« — nenávistí proti katolictví.

Smutná to skutečnost, ale vysvětlitelná, považíme-li naši od 30 let nábožensky bezbarvou školu a naše poměry veřejné. — S žalem a obavou před budoucností nutno vyznati: Učitelstvo naše má málo křesťanského přesvědčení!

Jsou posud vlastenečtí? — Dr. Podlipný vytkl r. 1906 učitelům, že nevychovávají mládež vlastenecky. Nebudeme tuto deligátní otázku rozebírati blíže, jen tolik budiž podotknuto: kdo povrhne nejideálnějším statkem — věrou, ten ještě snadněji vydá na pospas rodnou řeč a národnost. »Má-li učitel srdce pro vlast«, praví Kellner, »bude i jeho vyučování živiti vlastenectví. Při tom třeba však pevně za to míti, že bez náboženství není možnou pravá láska k vlasti, podobajíc se stromu, jenž vsazen byl v suchou písčinu. Trochu rozkvete, ale nevydá ovoce a uschne, jakmile přijde horké léto.«

Mají nynější naši učitelé *plné právo* na název »vlasteneckých, národních učitelů,« když bratříčkují se s mezinárodními socialisty, pro něž vlast a národnost je ničím?

A nemá náš malý, slabý, nepřáteli obklíčený národ, na výsost třeba vlastenectví a tudíž vlasteneckých učitelů? Nevyznal

tábor učitelský na Velehradě r. 1885, »že bez působení svatých Cyrilla a Methoda byl by nás stihl osud Slovanů polabských?« Jsme dnes již úplně zabezpečeni? Žádný národ nemá od Prozřetelnosti písemnou záruku nesmrtelnosti; tím méně národ malý. Udržíme se, zachováme svou národnost, budeme-li mravně silní a zdraví. Toho nám nedá ani věda ani hmotné bohatství, nýbrž jen věčné, nesmrtelné idey náboženství a mravnosti křesťanské.

Více než kde jinde jest u nás katolické náboženství »*nezbornou hrází na ochranu našeho drahého jazyka, naší národnosti*«, jak se vyjádřili učitelé na Velehradě. A Lindner píše: Germanisace národní školy za Josofa II. nemohla býti všeobecně provedena. V pokročilejších zemích na př. v Čechách ztroskotalo se o vědomí národní minulosti a *odporem kněžstva. To hájilo souvislost vyučování školního s kázáním chrámovým a nedalo se upotřebiti k nepřirozenému pokusu výchovy lidové v řeči lidu neznámé.*«

Vezměte lidu víru a s ní poctivost a obětavost, nadchněte jej nevěreckými a revolučními zásadami socialismu a můžete býti přesvědčeni, že za dobré příležitosti prodá ideální statky národnosti a rodné mluvy za »fajfku tabáku«. Vlast bude pro něho tam, kde mu kyne lepší bydlo hmotné, ať mu je nabízí kdokoliv a začkoli, dle jihoslovanského přísloví: »Odnáší-li mi kůzle bratr, mám ho za vlka; přináší-li mi kůzle vlk, mám ho za bratra.«

Donesme si příklad z Francie. — Ze záští proti křesťanství, ke katolické církvi, vyhánějí šílení zuřivci z vlasti tisíce kněží-učitelů, okrádají zemi o bezpočetné milliony, hanobí čest, oslabují moc a slávu otčiny a neblahou budoucnost chystají národu. — Ejhle, vlastenci bez víry!

K podobnému vlastenectví dojde to nutně i u nás, prosadí-li učitelé svou »volnou školu«, t. j. prázdnou všeho náboženství a jeho mravních zásad, volnou a nezávislou na rodině, jež jim svěřuje dítky své, nezávislou na národu, jehož dorost vychovávají, závislou jen — a to nevelmi — na vrchní správě beznáboženského státu. Učitelé socialističtí nemají nároku na čestný název učitelův národních a vlasteneckých.

Vzchopte se, křesťansky ideální, v pravdě národní učitelé, kteří jste si uchovali ideály předchůdců svých v posvátném úřadě učitelském, a vztyčte vysoko zase prapor křesťanské, vlastenecké výchovy! Připomenuta budiž vám prosba slezského vlastence, nebožtíka faráře Grudy na učitele slezské: »Československí učitelé ve Slezsku. Prosím vás, nezapomínejte na to, co jsem už několikráte řekl o řeči, drahocenné schránce ještě drahocennějšího pokladu svatého náboženství, svaté víry! Prosím vás, nezapomínejte na to: kdo béře schránku, béře i poklad v ní a k takovému ohavnému skutku vy se, doufám, nepropůjčíte, sice by všecky ty hrozné následky padly na vás! . . . Považuji vás za něco více, než za služebníky státu, pokládám vás za služebníky národa, za zástupce rodičů, za pravé vzdělavatele člověčenstva. Proto vás prosím, nepokládejte mi to za zlé, že jsem vás prosil.«

Než vraťme se ještě k tomu, jak potřebno a prospěšno učiteli náboženské smýšlení.

Dr. Kellner píše: »Nic není snadnějšího, ale též nic záhubnějšího než odciziti se svému povolání. Dostačí jen, aby nám napadlo, že jsme vlastně pro svůj úřad příliš dobří, a odcizení je tu hned. I s učitelem je tomu tak. Myšlenka taková vloudí se v srdce napřed jen úkradkem a v mrzutých chvílích. Ale nevzmuží-li se učitel a neodmítne ji rozhodně, a je-li nad to podporována poměry, šíří se znenáhla, bují a zakořeňuje se den ze dne, až celou duši zaujme. Konečně nastoupí stav, v němž člověk své povolání nenávidí, místo aby je miloval, kdy člověk proklíná hodinu, v níž se pro toto povolání rozhodl, kdy učitel s odporem vstupuje mezi děti a s ošklivostí koná svou práci. Jsou pro takový stav léky? Bohudík, je prostředek, ale jen jediný, ale nesmí býti užíván polovičatě, nýbrž s nejúplnější svědomitostí. A prostředek tento dlužno hledati v náboženském pochopení, uvažování, vykonávání učitelského úřadu. Pozíráme-li na učitelství z náboženského stanoviska, přemůžeme sebe a svět a najdeme onu tichou veselost, onen občerstvující klid života a působnosti, který ničím na světě nemůže býti zkalen.

Co ušlechtilým duším odpírá život, to nahražují jim ideály, ale jen tehdy, pocházejí-li z Boha a vedou-li k Bohu. Pochopitelno, že svět, čerpající své ideály z jiných zřídel, nechápe, jak prostý učitel obecné školy nalézti může štěstí ve svém povolání a v kruhu dítek. Štěstí není vázáno na žádný určitý stav, nýbrž podstatnou jeho podmínkou jest onen sklon mysli k Bohu a onen víry — a lásky plný tluk srdce, jenž nás jako onoho malíře (Stellu) pudí kreslit obraz Spasitelův i na zdi žaláře.

6. Ještě rub.

Učitel, jenž se zcela věnuje svému povolání, má plný nárok aby z práce své vzácné slušně žíti mohl. Toho neuznati může jen lid surový, ale nikoli křesťanský. Vyžaduje také úřad učitelský celého člověka a všecky jeho síly a pak ještě sotva kdo se osmělí říci, že mu zplna vyhověl.

Ale vidíme v dobrých učitelích, že se celou duší oddávají svému úřadu, vědomi si jsouce nevyrovnatelné jeho důležitosti a důstojnosti?

Nikterak. — Zříme naopak, že mnozí a mnozí jsou učiteli jen pro hmotné zaopatření bez vnitřního zájmu. Odbudou předepsaný počet hodin a pak starají se úsilně o jiné věci — nejvíce o *politiku*. Je to na prospěch učitelů a výchovy?

Slyšme dr. Kellnera: »Všude, kde nerozvážný učitel vášnivě se vrhne do boje politických stran a svého postavení nebo docela školy zneužívá, aby občanům nebo mládeži vykládal sporné otázky, dostane se dříve nebo později se svým okolím do křížku a kopá sobě a své zdárné činnosti jistý hrob.

Škola má pouze a jedině vychovávati mravně náboženské a rozumné členy lidské společnosti a určitého státu. Tím zaujme a udrží si své právé, nikterak nízké místo; slouží při tom něčemu trvalému, stojí nad stranami a může právem žádati úctu po každém. Běda učiteli, jenž toho zneuzná a dle toho svého postavení necení,

Lid, i když je politicky rozdrážděn, cítí příkrý rozpor, když ten, jenž vychovává mládež, je zároveň prudkým i vášnivým stranníkem, když úkol svůj vidí v rozdmychování a ne ve smiřování. Co snad pro okamžik získá na klamné, nejisté přízni, pozbude jistě na druhé straně na pravé důvěře a srdečné lásce. Mnohý učitel novodobý zkusil to dostatečně sám na sobě; sel vítr a sklidil bouři. — Říše Kristova není z tohoto světa a proto je říší a pravdou pro celý svět.«

To ovšem řečeno k učitelům, u nichž se předpokládá, že uznávají křesťanství pro sebe závazným a zároveň jádrem výchovy. Ale co tomu řeknou učitelé, kteří velikou část své činnosti věnují politice, která potírá křesťanství v životě veřejném a vypudit chce je i ze škol?

Řeknou: Kněží jsou také politicky horlivě činni a nejvíce proti nám učitelům, ačkoli jsme také vychovatelé mládeže a lidu; ať kážou náboženství a nemíchají se do politiky, především ne s kazatelny.«

Odpověď: Málo je asi kněží, kteří by nepodepsali osvědčení: Rád bych byl, kdybych se nemusil míchat do politiky. Ale je to možno? Uveden byl již výrok Proudhonův, že v pozadí politiky objeví se vždy otázky náboženské. Není jinak. Náboženství je podkladem mravnosti osobní i veřejné, celého společenského života, tedy i politiky; má pronikat a řídit celý život, soukromý i společenský. Kdyby tomu tak bylo, tož by jistě každý kněz řekl: »Budiž Bohu chvála« a zůstal by v kostele při svých čistě náboženských úkonech. Ale jelikož tomu tak není, jelikož sociální a politický život chce náboženství udržet a odstranit, musí si kněz všímat veřejného ruchu a působit v něm i mimo kostel. A jelikož právě učitelé nynější jsou průkopníky tohoto protináboženského směru, musí kněz nutně narazit na učitele.

Ale ani tu nejedná z osobního politického sportu, nepřekročuje meze své působnosti, nýbrž koná jen důslednou povinnost svého kněžského úřadu. Kněz není pouze učitelem nedospělé mládeže, nýbrž také vůdcem dospělých; má, jak pravil slavný Montalembert v parlamentní své řeči pro svobodu školství ve Francii, »vyšší, božské poslání svědomí věřících vésti a v případě nutnosti — i vyburcovati.« — Není mu to jistě příjemno, zvláště když postavit se musí proti jedné části svých farníků. Raději by si ještě ušetřil práce a mrzutosti, kdyby ho k tomu nenutila povinnost a zodpovědnost jeho povolání. Musí to býti především dnes, kdy politika sahá nepřátelskou rukou na životní nervy křesťanství, výchovu mládeže a svátost manželství. Tu nelze jinak než zasáhnouti do veřejného politického boje. Ba ani když s kazatelny věřícím ukazuje stanovisko a povinnost křesťanskou vůči těmto otázkám, nelze spravedlivě říci, že zneužívá kazatelny k politice.

Jinak je tomu s učitelem. Úředně je pouze vůdcem mládeže, které se politické spory a názory jejich otců nijak netýkají. Z povolání jeho neplyne povinnost agitovat pro tu neb onu stranu. Má právo ovšem rozhodnout se pro kteroukoli, ba jako každý jiný občan má právo zasazovat se pro ten či onen program. Ale právě od vykonávání tohoto osobního práva agitačního zrazuje ho mravní

povinnost býti dobrým vychovatelem. Toť jeho nejvyšší povinnost, které vše jiné má uhnouti.

Jak se to má u kněze? I jemu jest se co nejvíce vystříhati politických agitací, any mu odcizují srdce některých farníků. Není-li vyhnutí, pak neužívá pouze osobního, občanského práva, nýbrž koná povinnost, plynoucí z vyššího jeho poslání — býti hlasatelem a zastancem pravdy božské beze všech lidských ohledů. Není, zachová-li ovšem pravou míru, štvavým politickým vášnivcem, nýbrž koná svou povinnost, nechtě býti dle Isaiáše proroka »slepým strážcem, němým psem, neštěkajícím, spícím, když ohrožuje stádo nebezpečí.«

Jako nemůžeme žádati, aby učitel křesťanského přesvědčení byl agitátorem pro politickou stranu katolickou, učiniv radost osobní své občanské povinnosti, kde zase nemůžeme souhlasiti, aby byl náhončím stran protikřesťanských. Politická agitace příčí se jeho vychovatelskému karakteru a nejméně agitace pro stranu, která z výchovy chce odstraniti náboženskomravního ducha čili jinak zničiti pravou výchovu. I liberální učitel, není-li úplným socialistou bez víry a vlastenectví, a má-li jen trochu pochopení pro podstatu výchovy, musí vědět, že bez náboženské mravnosti nemůže býti o výchově ani řeči.

Proto uvádí liberální dr. Lindner ve své encyklopedii pedagogicky slova pedagoga Gräfeho: »Učitel nesmí se míchati do strannických bojů časových, nesmí se sučastniti každé politické povídačky, podpisovati každou adresu. Musel by se pak vzdáti nároku na všeobecnou důvěru, které tak potřebuje. Politický přemrštěný a ke krajnostem se klonící muž nemůže býti nikdy dobrým učitelem.« — A dr. Kellner volá: »Nesnižujte školu za službu časové politiky«!

Ale *proč* pletou se učitelé tak vášnivě a zbytečně do politických zápasů? Je to známkou, že si nejsou vědomi vznešenosti svého povolání, jež mravní cenou všecky stavy ostatní převyšuje. Zdá se jim, že úzký a nízký obor obecného školství nezjednává jim dosti ocenění a příslušného vlivu a proto ta snaha samolibá, vyniknouti veřejně, politicky, státi se populárními. »Místo«, píše dr. Kellner, »aby prostě, tiše a v ústraní žili, shánějí se po klamné popularitě v různých spolcích a produkcích . . . Pravá, čestná popularita dá se těžko zjednati; ne tak snadno jako ona, jež založena na smetí a nikoli na úctě. Kdo s každým darmochlebem pije z jedné sklenice, kdo uzavírá přátelství v hostincích při kartách a pivě, kdo při hostinách blýská se vtipem, ale nemluví k srdci — ano, ten stane se populárním, a z počátku chválí jej veřejnost, neboť nikoho neruší a je jako druzí. Ale z nenadání je »lidovec« ten tam, a právě ti, co ho hlasitě vynášeli, shýbají se po nejtvrdších kamenech, aby první mohli hoditi po padlé veličině.«

Učiteli je největší ctí a slávou býti dobrým učitelem, jako knězi býti dobrým knězem. O svém katechetovi na gymnasiu věděli jsme, že od něho nejspíše něčeho dosáhneme, oslovíme-li jej: »velebný pane« a nikoli »pane profesore«! Své prosté kněžství cenil více než úřední profesorství. Podobně tomu s učitelem. Dá-li mu svědomí a veřejné mínění svědectví, že je znamenitým učitelem,

má to větší mravní význam než politické velikášství, nebo i poslanecký mandát. Je také mnohem nesnadnější, býti dobrým vychovatelem než politickým mluvkou. Dějiny znají též více znamenitých politiků než slavných vychovatelů. Bez dobře vychovaných lidí nespraví žádný politik nic.

Sokratovi bylo vytýkáno, že by místo poučování mládeže měl svého bystrého ducha věnovati státní službě. Odpověděl: »Myslím, že více prospěji státu, vychovám-li hojně mladých mužů, kteří dobře budou sloužiti státu, než kdybych mu sloužil jenom já sám.«

Nehledej tedy učitel slávy a populárnosti na politickém rejdišti, nýbrž v tiché světnici školní; tam je nejúrodnější pole pro jeho činnost.«

»Není tím však nikterak míněno, aby se učitel stal poustevnickým samotářem, aby vzdal se svých čistě lidských a občanských práv. Je tím vysloveno jen přání, aby učitelství nestalo se jen chlebařstvím a politika nebo nějaký sport ideálem učitele. I učiteli namane se ovšem leckdy příležitost, ba nutnost poučiti lid o sociálních a politických otázkách. Ale pak čiň to tak, aby to bylo ve shodě s důstojností jeho úřadu a neodporovalo náboženssko-mravním zásadám, bez nichž vychování nemůže býti blahodárným, a učitel nemůže býti pravým vychovatelem.

Neublížíme asi učitelstvu, řekneme-li, že také nynější volání učitelů po vyšším vzdělání vychází z oné chorobné samolibosti, vyniknouti na veřejnosti a ozářiti se nimbem učenosti.

Když jsem byl ještě mladičkým kaplanem, pravil mi kdysi nadučitel jedné školy: »Těším se vždy, až přijdete. Společnosti vhodné v obci nemám; s učitelem a s učitelkou není také mnoho řeči, spolu si aspoň můžeme *akademicky* promluvit.« — Že předběžným jeho vzděláním byla jen měšťanská škola, nedělá nic, ale ta akademická samolibost je směšnou.

Daleko jsme toho, abychom učitelům záviděli vzdělání; přejeme jim upřímně, souhlasíce úplně s pěkným výkladem dr. Kellnera: »Naše pokrokem bohatá doba klade jistotně vyšší požadavky na vzdělání učitelů. Použij tedy každý, kdo se ještě učiti může, každé hodiny, aby nebyl v příkrém rozporu se svou dobou a jejími úkoly . . . Každá kniha, jež duševní obzor učitelův šíří, jeho vědění prohlubuje, jeho srdce pro Boha a blaho lidstva rozehřívá, smysl pro ušlechtilost a krásu vyvíjí, činí jej též schopnějším pro učitelský úřad . . . Ale jak se to má *s vědeckým* vzděláním učitele? Možno o něm vůbec mluviti? — Dle mého názoru je vědecké vzdělání jen tam, kde vědění něco *plodí* a to napřed v samém člověku, jenž vzdělání má, a pak skrze něho u jiných a na jiných. Kde vědění nepůsobí v člověku ušlechtění ducha, humanitu ve společenském chování, vroucnost náboženské víry a obětavost pro všeobecné dobro a ladem nechává mravní a estetickou stránku povahy, tam není pravého vědeckého vzdělání, i kdyby člověk ten rozuměl všemu, od cedru až ke stéblu trávy, kdyby mluvil více jazyky než nebožtík Mezzofante, kdyby uměl všecky klasiky a slovníky nazpamět. Takovému člověku možno sice přiznati úžasný rozsah vědění, ale nikdy vědecké vzdělání . . .

Dle tohoto výkladu možno směle tvrditi, že i prostý učitel vesnický může míti vědecké vzdělání.«

Snaž se tedy učitel, aby si zjednal co nejdůkladnějšího vzdělání odborného a pak jakéhosi vzdělání všeobecného, jakého požaduje doba od každého člověka, jenž chce býti skutečným intelligentem, ne pouze kabátem a titulem, nýbrž duchem.

Ale je k tomu třeba formálního akademického vzdělání? Není, jak jste slyšeli, a jak skutečně na pravdě se zakládá. — Není to nutno pro úřad učitele na obecné škole. — Dr. Lindner definuje školu jako »vyučovací a výchovný ústav, v němž lid má nabýti oné míry všeobecného vzdělání, jehož třeba každému člověku bez ohledu na jeho budoucí společenské postavení.« — Nebylo snad a není posavadní vzdělání učitelů dostatečno obsahem i methodou, aby vpravilo různým Honzíkům, Frantíkům a Vašíčkům ony základní, všeobecné vědomosti? Jistě že by se od samých učitelů nevedlo dobře nikomu, kdo by se o tom pochybovati opovážil. Vždyť dostačiti má vzdělání učitelů nynějších i na to, aby sdělilo žákům hromadu jiných, těžších poznatků, jež jsou ovšem více jen na vyparádění nové školy a pak na to, aby žáci měli co zapomínati.

Ovšem, kde se jedná ne pouze o vychování, nýbrž o opravdovou výchovu, tu není žádný učitel nikdy dosti vzdělán. Ale tu nepomáhá mnoho nebo nic akademické vzdělání a spousta theoretického vědění. Dokonalého vychovatele dělá hlavně nadání Bohem vrozené a praktická zkušenost vychovatelské činnosti. Dosvědčují to sami učitelé, vytýkajíce inspektorům středních škol nedostatečnou způsobilost, býti inspektory obecných škol, ač jsou přece akademicky vzdělaní.

Obecné škole není určeno, aby vyráběla akademiky a filosofy, nýbrž aby vyzbrojovala pro život obyčejné, průměrné lidi všech stavů, dělníky, řemeslníky, rolníky. Ale všem dáti má společnou, nejdůležitější výbavu — základy poctivého křesťanského karakteru, jak praví slovutný pedagog Froebel: »Úkolem vychování jest uskutečniti poctivý, čistý, neporušený a tudíž svatý život«. Na to jest theoretické akademické vzdělání úplně zbytečným. Chtěl-li by takový učitel přiměřeně mluviti k chápavosti nedospělých dítek, musel by svléci svého akademického ducha, zapomněti takořka na své vysoké vědění, aby místo pochopitelného vyučování nezačal akademicky přednášeti.

Pěkně to vyjadřuje sv. Pavel, an dí, že nedospělým duchům podávati nutno mléka a nikoli těžký pokrm. A slavný Gerson, jenž vzdal se kancléřství pařížské university a zabýval se vyučováním malých dítek, píše: »Třeba svléci veškeru vznešenost a učiniti se maličkým pro maličké.«

Hlavní tedy věc, úkol školy obecné, nevyžaduje nijak akademického vzdělání učitelů. Jsou však proti tomu ještě jiné důvody. Z nalezených zkušeností souditi dlužno, že učitelé akademicky vzdělaní požadovali by hned vyšší plat. Kde je nutnost a potřeba, nesmí se hleděti na peníze, ale kde toho důvodu není, a kde je nad to málo peněz, jako u nás, nač vzbuzovati trpkost u platícího lidu zbytečnostmi?

Akademické vzdělání učitelů bylo by dále nákladnější než posavad; mnohým snad schopným mladíkům byl by učitelský stav znemožněn, a snadno mohl by nastati nedostatek učitelů.

Ale řekněme, že ve věci tak důležité nesmí býti úzkostlivě počítáno. Je však třeba uvážiti ještě jednu důležitou okolnost. Již dnešní učitelé snaží se dostati se do měst. Zdá se jim, že jejich vzdělání se hodí lépe do kulturnějšího ovzduší než je prostý venkov. Akademicky vzdělaný učitel cítil by se ještě méně spokojeným v nějaké zastrčené dědince. Měl by se zkráceným za tolik vynaložených peněz živořiti někde v zákoutí; považoval by za nehodno svého akademického vzdělání vyučovati malé děti abecedě.

Jsme tu zase na starém místě totiž, že učiteli třeba na prvním místě obětavé lásky k povolání, daleko více než akademického vědění. Locke pravil: »Člověk musí býti vskutku filosofem, aby mohl posvětiti svůj život vyučování dětí«. Lépe řečeno: »Člověk musí míti křesťanského ducha lásky, aby zasvětil se zcela a s výsledkem výchově dítek.

Ale namítne se nám: I když není učiteli potřebno akademické vzdělání pro vyučování školní, je přece záhodno, aby autorita a vážnost učitelského stavu zvýšena byla jeho obsažnějším vzděláním. Odpovědí na tuto námitku je dříve uvedený výklad dr. Kellnera. Není pravým úctyhodným intelligentem, kdo má jen mnoho vědy bez ušlechtilého, imponujícího karakteru. I bez všedního vysvědčení universitního může býti učitel pravým vzdělancem, mnohovědoucím, váženým a vlivným. Celý obsah nynějšího vědění nestráví dnes nikdo. Nějakému pak oboru vědy, k níž má právě chuť a vlohy, může a má se věnovati každý učitel. Může to v něm přivésti zrovna tak daleko jako některý odborný profesor, bude míti zaměstnání pro svého vědychtivého ducha a může státi se slavným učencem, ať je kdekoliv, třebas někde v horách. Příkladů je dosti mezi učiteli a kněžími, působícími ve Vyhnálově.

Učenost není tedy hlavní vlastností učitele a rozhodujícím činitelem ani jeho výchovný úkol ani pro jeho osobní vážnost a štěstí; první věcí bylo, jest a bude — mravní karakter. Jean Paul to vyjádřil výrokem: »Záleží více na karakteru učitele než na jeho vědění. Pro vychovatele nepožaduje se více než — dle zlaté bully Karla IV. — pro římského císaře: aby byl poctivým mužem.«

»Největším neštěstím pro poměr učitele k dětem jest, povstane-li v dětech pochybnost o vědomostech učitelových,« praví pedagog jeden. A dr. Kellner dodává k tomu: »Ale třikrát větším neštěstím pro vyučování a výchovu jest: vloudí-li se v duši dítek pochybnost o mravní ceně učitele.« (Pokračování).

Staré vdavky.

Kulturní obraz ze staré Prahy z roku 1567—1568. Napsal dle pramenů veřejných ADAM CHLUMECKÝ.

(Dokončení.)

XVIII.

Svatováclavského trhu nebylo a byla to veliká událost! Nebo bývalo na něm plno kupců i kupujících na zimu. Mor zuřil v městě i na venkově. Člověk myslil na smrt a peníze neměly ceny. Již nechodily po domech ani věnečnice s kvítím, s husami a prasátky v měchu, ani báby s loučem a kořením, s ovocem a rozdivnými čarodějnými »poboňky«, osiřely trhy rybné u mostu a u sv. Linharta na trhu kurném nebylo ani skřítka. Na trhu Koňském a u rychty se neukázala ani jediná »zvíředlnice« se zvěřinou a pro husařky, zrovna jako pro židy obec nevystrkovala již žádného víchu, na znamení, že se smí z přespolních vozů kupovati.

Lidé se káli, postili se a klečeli v kostelích. Horlivci honili haldecké a merhyně z hald a hromad dříví a se dveří u pelechů hříšných sráželi zlaté kohoutky. Nejhůře se vedlo hříšníkům a harapannám v hospůdce u Horské brány, jež náležela Janu Římskému, komorníku při deskách zemských. Říkalo se debři té »Pod pavláčkou«. Tam se stavěli nejvíce sedláci nebo pacholci přespolní a karbanáři z města na klobásy, razící česnekem a řídké pivo »frejperk«, jež se dolívalo nad hřebík v konvici. A mor ne mor, společnost se našla vždycky. Hosté neměli čeho pozbýti ani nabýti a záleželo jim pouze na kratochvíli, na životě buď veselém anebo žádném. A proto z nízké jizby hlaholilo samo pískání na dudky nebo gejdy a husličky a vodiči tančíce s helmbrechticemi, dupali do hliněné podlahy, že se v rámcích mázdra třásla a provázeli časem hudbu chraplavým zpěvem. Nestydaté harapanny se chodily co chvíle vychladit a sedajíce po dřevech složených na opravu brány, pokřikovaly na lidi chodící z města nebo do města a dobíraly si je. Bylo z toho veliké pohoršení a Římský se veřejně chlubil, že »sem právo nesmí«, aby zarazilo nešvar, o němž se v moru mluvilo jen s hrůzou.

A ježto v městě byly krčmy a všechny hospody opuštěny, zabíhali smělci, kteří se beze hry obejíti nemohli, za Horskou bránu k Římským, a hospoda byla stále nabita. V noci hořely na náměstích i v ulicích beztoho ohně, aby mařily dýmem nákazu morovou a chodilo se pozdě v noci bez obtíže po blativých ulicích, ježto se mohlo vyhnouti mezi kůly a šíje pod okny, kdež bývala obyčejně cesta tvrdá, vydlážděna říčními oblázky.

Také cvočkáři se brzy po hře pozastesklo! Obchod se dařil, měl čtyři veselé tovaryše a dva učně a nemoci kovárně vyhybaly. Ve výhni hořel ustavičně prudký žár a »veliký měch dýmací lapal morovinu z povětří a hnal ji do plamene«. Proto bylo v celé rodině vše zdrávo, ale morové litanie se modlili před prací i na noc, než se chodilo spat. Peníze se vydělaly, dluhy se oplácely, něco zbývalo, co s tím? Mistr nebyl zvyklý hospodařiti a

proto pošeptal bečváři, aby obveselili mysl a srdce v těch trudných časích a pozapomněli na zármutek a nejistotu života mezi lidmi bodrými, jichž se nechytá ani střelená, ani ražená! Budějický si vzpomněl na svou přísahu, že se do smrti pálené nedotkne, ale nějaké to řídké pivo, frejperk nebo chomutovské je beztoho jak voda a člověk se jím neopije. Váhal a rozmýšlel se, neporuší-li slibu, jejž učinil? Aby ho Bůh nepotrestal morem! Ale starý návyk zvítězil a řekl si: »Sliboval jsem pouze, že se vystříhám pálené. A kdybych doma stále dřepěl a dřel se, nebo se trápil nejistotou, budu-li domec děditi, sblázním!« A usmál se na souseda: »Dobrá, dobrá, půjdeme k večeru a než zavrou Horskou bránu, vrátíme se.«

Pěkný zářijový den lákal beztoho za bránu. Ze zahrad vonělo zrající ovoce a míšeňská jablka visela na jabloních, až se větve lámaly. Karlátek všudy až modro a přece se ovoce nikdo ani nedotekl, aby nepřilákal moru. Žňová jablka dávala se kozám a ušípancům a byla toho roku tak podařená! Ale stupkové a lidé po haldách je z hladu jedli, pekouce si je při ohních morových a zapíjejíce ostrou pálenou tabákovou.

Cvočkář na ně ukazoval prstem: »Hle, hle, drábi Korbelovi! Jaké mají živobytí! U kostela v koutě otep slámy, lehnou si kdy chtějí a zemrou-li do rána, zavážou je do ní a zavlekou na vozci ke sv. Kateřině. Žijí jako ptactvo nebeské a nemají starosti. A člověk se naškrtí, nastará se, aby doma uživil několik krků — nemá takovýhle člověk lépe?«

»To se ví! Cti míti nemusí, netřeba mu dbáti ani o čest, ani o hanbu.«

»Jdou lidé do kostela — mor zuří — žebrák napne jen ruku a kdo mu odepře? Teď dává almužnu kdekdo! I židé podarují hladnému. Věř, těmhle lidem není zle!«

»Až poženou pasáci kozy z pastvy, budou škemrati o hlt mléka a dostanou je. Pacholata zastaví stádo a žebrák nastaví pod vímě hrníček a děti mu nadojí. Pak se sebéře a zapadne do krčmy na klobásy nebo na skopovinu s týkancem, oh, znám je, znám dobře! Kdyby se člověk nestyděl lehnouti mezi ně a žebrati, neměl by starosti.«

»To je ctí. A věř, sousede, co jest čest? Kdo ti dá co za ni?«

»Však právě! Ani polského dudka! A čest stojí mnoho starosti a dřenice. Toužil jsem po mistrovství. Co teď z něho mám? A pozbudu-li dědictví, co mně zůstane? Bude má čest ještě ctí? Budu ještě panem mistrem? A co potom? Jíti do práce k jinému a býti na posměch pacholatům?! Kruceburk mně říkal, že zdědím starého koně. Neoctnu se pak mezi těmihle lidičkami? Neutonul mezi nimi jeden, jediný mistr, ale kopa, celá kopa!«

»Bylo by tě škoda. Umíš práci a můžeš pracovati. Snad bys nešel mezi stupky?«

»No, nešel. Nerad bych. Ale co si počnu?«

»Sto hromů! Jsi zdráv a dělej, dobří lidé tě neopustí, nepostará-li se o tě mor. Věř, letos už pomohl nejedné hlavě od

starosti a já si myslím, musí-li to býti, což udělám? Mám sedm dětí a samé drobné, žena vždycky chorobna. A přece nezoufám. A ty jsi sám jak prst a bojíš se, jak se protlučeš? Bylo by hanbou, abys se poctivě neuživil. Jest mor a máš přece výdělek!«

»Mám, je pravda. Ale co se nahrdlím. A věř, bečvářství je těžká práce a mrzutá.«

»Netěší tě?«

»Ne!«

»Donuť se, aby tě těšila. Byl bych také raději kotlářem, nebo mosazníkem, než cvočkářem. Nechtěl jsem se tomuhle řemeslu učiti, ale nebylo jinak! Cvočkaření je piplavá práce, výdělek drobný, chtěl jsem ho dávno nechati, a co teď začínati? Člověk se přinutí, přičiní se a nezajímá-li práce, zajímá přece pak výdělek. A jak je hlavě blaze, není-li v domě bídy a nářku, že jiní jsou šťastnější. A věř, brachu, při práci se zapomene na nejednu mrzutost, na křivdy, na lítost, jež by v lenosti rozum zmátly! Jen se zeptej těch povalečů, jsou-li šťastni? Mají, čeho třeba, a nemají-li, vyžebrají, jak nabudou, tak pozbudou, ale lítost, že jsou žebráky, je vždycky hryže! Dusí ji čtveráctvím a peskými kousky, ale hryže je vždycky. Nemají starosti o život, ale lítosti mají mnoho. Nezáviď jim a přijdeš-li o domec, pracuj poctivě. Bratrské kolo tě neopustí. Jen se mu podrob a nebuď tak neohebný.«

»To je právě ta chyba! Neumím se podrobiti a podlízati. Mě v kole bratrském nikdy rádi neměli a tím byl vinen Korbel. Popichoval tovaryše, a úřady měly s nimi stálé nesnáze. Kolo ho vyvrhlo a mne s ním. Vzalo mne při svatbě znova, ale jsem mu solí v očích. A kdybych se tisíckráte podrobil a krčil se dle předpisů, Korbel mě bude vždycky vaditi. Korbele mně kolo nezapomene. Nevím, co počnu!«

»Přinuť se a podrob se celku. To je má poslední rada a teď mlč!«

Byli právě za Horskou bránou a Římský, hledě z okna, kynul jim vlídně, smekaje aksamitovou, nabíranou čapku dvěma prsty a vyptávaje se jich, zda mají doma vše zdrávo a kdo ve městě do rána umřel? Jakoby nevěděl! Kdo k němu zavítal, vyprávěl plnými ústy o bílých křížích po dveřích, o »lidech zavřitých«, anebo vykázaných za bránu, až na »Smradaře«, kde jircháři pracovali v třísle a byli zdraví jak ryby. A vedl hosty k dubovému stolu do kouta k okénci a žvýkaje jalovec, chodil od stola k stolu, usmívaje se na zámožnější hosty milostivě, na stupky však pohlížel hrdě, jakoby o ně nestál. A když spustily kejdy a husličky, zatočili se drábi s laryněmi v kole a nastal hluk jako v židovské škole. A jedva se setmělo a hospodský rozžal světla, všoural se do hostěnice ponocný Valeš Stříbrský v noční zbroji. A jménem práva napomíná tanečníky i hudce, aby nechali prostopášnosti a hleděli na metlu Boží, která neustává mrskati. Ale hlas ieho byl hlasem volajícího na poušti.

A ponocný se podívá po něm a píchne ho svýma očima: »Ty máš po ženě smutek a měl bys seděti doma a modliti se za ni!«

»Nestarej se o mne, habarte,« odsekl mu bečvář.

»Cože? Habarte? Murus, burus! To se netrpí! Dos tich koč pestelenc!«

»Máš hlavu zabranou a nevíš, co bubleš.«

No, počkej, dám ti habartů! Povím panu rychtáři, jak ctíš právo, aby se ti páni ujímali dědictví, abys měl na noční hýření a svůdnictví.«

»I vždyť pan Brikci Kruceburk si také rád zahýří a posedí s hosty přes čas, nač by měl za nic stíhati jiné?! V loni si poseděl u »Kamzíků« do půlnoci a rval se. Svědčila na něho hospodská: »Přišel rychtář sám devátý mezi ně s novoměstským rasem a bičicem, seděl mezi nimi a měl dobrou vůli, potom bral jednoho z Loun a pral se s nimi!« Zeptej se jí, není-li to pravda a mně dej pokoj!«

»Povím ti, co je odboj proti právu! Spílati ponocným habartů! Toť lamfářství a ukáže se ti, zač je toho loket! To je odboj proti právu!«

»Jsem-li svůdníkem, jsi habartem i lamfářem sám!«

»A proč jsi neodevzdal, moha? Dám ti podhrdlek, abys nelhal.«

«Bože na nebesích! Jsi ty pěkný mistr!«

»Jsem! Zaplatil jsem za mistrovství kopu grošů a dvě libry vosku, jako jiní a nenechám se ničemně pomlouvati. To je peské uštknutí.«

»Aj, nedopadl jsem tě na pavlači s Madlí?«

„Kdybys byl v právu, nebyl bych tě za to slil vodou v takém mrazu. Již jsi na to zapomněl, jak jsem tě vytrestal? To by ti měl každý učiniti, a nechodil bys k lidem poctivým pod okna číhati. A co bys mohl žalovati? Co se mně za to stalo?«

V krčmě se strhl pustý řehot. Lidé vyskákali z lavic a vytlačili ponocného s hlavou zabranou z hostěnice a zavřeli za ním dvéře. »Sem právo nesmí,« vřeštěl krčmář, a hosté se nacpali kolem bečváře, aby vyprávěl, jak uctil právo. A laryně stouply na stoly a na lavice a pochvalovaly si rekovného mistra, při němž i chtivý Kruceburk pozbyl podílu. A hned zahrály vesele dudky i housličky a ženštiny braly mistra do kola jedna po druhé a drábi mu zavdávali pálené! Nesměl jich uraziti a raději obětoval slib, jejž učinil pod křížem a po mrzuté půtce dopřál si veselí. A harapanny se mladého vdovce již držely jako kleště a nechávaly si platiti mazance mléčné i sýrné a jádra dýňová i oplatky, s nimiž po krčmách chodily hokyně. A k půlnoci, když byla krčma vyjeděna a vypita, a hospodský nosil poslední krapku piva a peníze stržené měl v opasku, jakoby si byl sám právo i s mocí na radním domě schválně zavolal, aby se nenasytných hostí zbyl, přišel rychtářův písař s bičici a svázal na řemen bečváře i hudce i harapanny a vlekl je do šatlavy. A mistr ne mistr, žíla měla hody. Cvočkář se jen s bídou po tmě vytratil a plížil se tmavými ulicemi poděšen domů. A sotva se přikradl na Malé

náměstí, vystoupil z haldy pod pranýřem podivný mužík, a když si ho v přítmí dobře povšimnul, seznal, že jest buď zakuklen anebo že nemá hlavy! A mistr, maje hlavu pitím »zabranou«, počal se třásti a nohy mu klesaly, až se natáhl na dlažbě. Strašidlo se nad ním sehnulo a vzalo ho na záda, nesouc ho stínem z uličky do uličky a chudák umíral strachem. Chtěl se vyprostiti, ale neměl síly. Chtěl volati, ale hrdlo se mu stáhlo. Smrtelná úzkost ho polila a drobila, když s ním konečně stanul u Zlatého soudku a složil ho opatrně na zem. Potom teprve viděl, že buď dobrý člověk nebo dobrý duch jej chrániti chtěl před chasou rychtářovou a smeknuv pokorně baret, zaprosil ho, kdo je?

»Jsem Kopidlanský, sťatý na Staré Praze!« zahuhlal příšerný muž a prchal zase Celetnou ulicí do tmy. A mistr, třesa se osykou, uhodil, uhodil se do čela: »Kopidlanský, jehož sťali předloni u radního domu?! Pro milosrdenství Boží! Co se člověku všecko nepřihodí! A zdálo se mně, že nejde — že se nese nějak povětřím, jak pták se mnou! A kolikráte již lidé vyprávěli, že chodí a nemá pokoje a co se město nalitovalo, že ho sťali! Jaká škoda vznikla obci, jaká pohroma! Lidé ho vzpomínají a nemá v zemi pokoje! To je hrozná příhoda! Ale přisámbůh — nepůjdu tak brzy večer do krčmy!«

A s bídou se doklepal sto kroků domů a lehl. Týden jím lomcovala zimnice a když ho pustila, smál se svému dobrodružství a šeptal ženě do ucha: »Věř, tím Kopidlanským nebyl nikdo jiný, než Jiřík! Noční toulky nenávidí a rád by mně krčmu zhnusil. Jistě že mne chtěl postrašiti! A žena si vzpomínala, kdo by byl u Bílků prozradil, že jsou s bečvářem u Římských? A vzpomněla si, že malá Anežka tenkráte byla celá nešťastna, že táta jde již zase za dlouhou dobu do krčmy, a smrt chodí s kosou a lidi seče! Běžela se svým žalem k Madli a panu Jiříkovi a donesla si od Marty hromadu koláčů v klíně. A usmívajíc se na muže, řekla: »Prosím tě pro rány Kristovy, nechoď nikam, alespoň, dokud mor nezhasne! Jak se může kdo veseliti, když Bůh lidi na řešetě přesívá a tolik, tolik povolaných padá na hromadu! Smiluj se již nad námi, abychom se nebáli pokuty Boží!« A když plakala, řekl: »Jednou za čas neškodí se mezi lidi podívati!«

»Ale Budějický ti na to nepřisvědčí. Vylákal jsi ho, a teď sedí v šatlavě. Stříbrský si na něm vylil zlost a Kruceburk nejinak. Vzkázala dnes Madle, že dostal dvě neděle, a kdož to ví, co teď bude s domcem? Budou-li za něho ještě konšelé orodovati, když se dotýká v krčmě tak směle i rychtáře? Ti se neroztrhnou a jsou při sobě jak židé. Vidíš, vidíš! Koza vás tam byla dlužna!«

»E měl zavříti hubu a nedrážditi ponocného. Ostatně Kruceburk mu již beztoho řekl, že sdědí starého koně. No tak! Jsem tím vinen? Některým lidem se dobře daří a proto nemohou dělati dobroty! A bylo snad Budějickému tak zle, že starou utrápil? Nemohl dělati dobroty? Kdyby byl pamatoval více na Korbele a vzal si z něho příklad! Komu se dařilo lépe, než jemu? Hostů plno, výdělek veliký, žena dobrá a šetrná, ale čert mu nedal dobře dělati! Podvod a zlá huba ho vykousala z domce,

zrovna jak Budějického! Nehodnému Bůh béře a hodnému dává. Vzal žezlo králi Saulovi, nehodnému, a dal je do ruky Davidovi. A hospodu u Kuželky vzal Korbeli a dal Martě s Markétou. To je prst Boží!«

»Což, nepopírám! Koláčnice měly již mnoho zármutku, a slepý by neviděl, že je nebesa chtějí za trpělivost odměniti. Ale tenhle zármutek jsi Budějickému zavinil sám. Nechtěl přece již nikam choditi, proč jsi ho vytáhl? Toho ti nikdy neodpustí, že jsi ho zavlékl do příležitosti, kde se rádo něco spáchá. Kdybys ho nebyl vyloudil, nebyl by se pohádal a měl by o starost méně. Není dobře lidem dělati starosti, nebo, čím člověk hřeší, tím bývá trestán!«

»Toho zase já nepopírám a přičiním se, pozbude-li domce, aby se někde jinde uchytil. Bečvařiti se mu nechce a slušelo by mu zase nejlépe v konici! Nemá li Markéta dosud »aucknechta«, přimluvím se za něho, ať je cokoli! Mezi koňma hospodařil a dobře se s nimi rovnal — ať jde mezi ně zase a netrápí lidí. A věř, bude-li na mizině, oželí mistrovství a zasměje se, že je na staré. Tam je doma. Tam zažil pěkná léta, a staré vzpomínky ho utiší a upoutají. A nastiská zase svých dvacet kop a bude se ohlížeti po nějakém pelechu za branou a šiditi hosty jak všichni krčmáři. Ty pelechy jsou zlaté doly.«

»Pak se ti přihlásí o Bělu! Lichotí jí a dává jí dary, blahovec.«

»O Bělu? Ta by ho hnala! Dává jí a ona béře. Co by nebrala? Což se jí dosti nenahoní po kotcích? Darmo ho obsluhovati nebude. Ale do té doby, až se bečvář usadí a ustálí, uplyne mnoho vody a zatím sestárne a bude se ohlížeti po nevěstě »U tří kos« a nebude bez ní ani v hrobě.«

»Co míníš?«

»Rakev míním, ovečko! A s tou se jistě lépe srovná, než s každou jinou.«

— — — — — — — — — — — — — —

Od té doby držel se mistr doma. V kovárně se kuly hřeby do rakev, brousily se hrobníkům rýče a motyky. Práce vážná a významná a kladiva na kovadlině bušila a hřměla: »Dnes — či zitra?« A zase, jakoby hromem se ozýval den soudný: »Vstaňte, mrtví, z troudu, pojďte k soudu!« A obrovský měch dýmaje do žáru, jakoby kvílel a vzdychal: »Kdož obstojí?!« A čím se dělníci více zamyslili, tím bušení a vrzání bylo přísernější a děvčatům, přišly-li do podrubí, bylo teskno a hleděly na dlouhé hlavaté hřebíky vytřeštěnýma očima. Vychna vzala jich několik do hrsti a prohlížela si je s hrůzou na tváři a obrátila se k Běle: »Koho asi jimi zabední?«

»Kdož to ví? Třeba nás některého.«

A Anežka malá se postavila před ně: »Já bych uhodla, koho jimi zatlukou!«

»Abys ty to nevěděla, takový prorok! Ty všecko víš, co je a co bude.«

»Smažířka má mor a umře. Ty hřebíky jí zatlukou do rakve.«

»Nevzpomínej smrti! Víš, vlk se zmíní a je v síni!« kárala ji Běla.

»Je to pravda, Bělo, že kdo o mrtvého klopýtne a svalí se, že umře?« ptala se Vychna.

»Což já vím? Lidé, kteří chodí v noci městem, klopýtají o ně co chvíli a haldečtí prý někdy spí mezi samými nebožtíky. Večer člověk lehne zdráv a ráno je tuhý.«

»Jejá, jejá, to je strašné!« A Anéžka pohodivši hlavou, popadla tabulku: »E, víte-li co, nemluvme o mrtvých, já bych se v noci bála, a budeme psát. Hleď, Bělo, já se podepíšu. Je to dobře? Anéžka!«

»To je Madlena, ne Anéžka!«

»Chachacha! Tedy tohle je teď dobře?«

»To se ti podařilo. Napiš u soudku, a načrtej soudek!«

„Takhle?«

»Dobře! Teď napiš u Zlaté podkovy a načrtej podkovu.«

»Nejprv udělám podkovu.«

»Hrůza! To je umrlčí hlava, ne podkova! Hleď, tatí, co udělala z podkovy!«

Cvočkář položil kleště s kladívkem a přisednul k dětem. Opravdu, umrlčí hlava! A Vychna vyhrkla: »To je pěkná podkova! Tobě smrt vedla ruku, aby z ní byla lebka. Hú hú!«

»No, sedí prý paní Lidmile smrt už na střeše!« řekl první tovaryš. »A Kocour bude dnes či zítra vdovcem a bude se třeba hned ženiti.«

»Teď v moru?!« žasla Běla.

A Anéžka se spínala po ní: »Bude svatba?«

»Proč se ptáš?« smál se mistr.

»Řekla bych Martě.«

»Bude svatba, bude, ale smutná. Až ovdoví, bude míti svatbu se smrtí.«

»Se smrtí?! Jejá, jejá!« Spráskla dlaňky maličká nad hlavou. »Ta ho udáví a Marta by ho měla tak ráda! A umře, tatí, pani Lidmila brzy? Nevíš?«

»Jdi a peč si pod lavicí koláče a dej pokoj!» napomněla ji matka. »Tady máš od hrnčíře slín, tady prkénka a hned si sedni a seď. Tvé žvasty se omrzí.«

»E, tak zase nekřič!« domlouval jí cvočkář.

»Ty jí dáváš velikou vůli, a děcko se do všeho zamíchá a všudy musí míti vařečku a vše aby bylo dle její hlavy! To se musí z ní vykárati za malu.«

»A mohla by zůstati u Bílků, když ji tam chtějí míti,« řekla Běla. »Ale ona nikde dlouho nevydrží. Kdyby nebyla tak zvědava. Takové ještě děcko!«

»Bystrá je a má dobré srdce!« bránil ji první tovaryš. »Člověk se nasměje, když se někdy spolu povadíte. Buď pláče, nebo lichotí, dle potřeby, až se na sebe zase smějete. Pak si hraje, jakoby nic. Ale táta se s mámou hněvati nesmí! A když se děvčata sváří, pozoruje po očku hádku a hraje si, hraje. A sotva že větří, kdo chybil, vyskočí — a soudí a nepomůže ani

med, ani hrozba. Kdo zaviní, zaslechne, co mu patří a dá mu to po lopatě!«

»Má ji vždy po ruce, protože vždy peče,« smál se mistr, až mu oči slzely a šel zase ke kovadlině a pomáhal tovaryšům. Před polednem přišla, jak obyčejně, na okamžik Madle s panem Jiříkem a starou paní a vyptávali se po zdraví. Vzpomínali nebožku paní Kristýnu, litujíce ji a dotkli se při tom i jejího vdovce, Budějického. A smál se pán Jiřík, jak stiská groš v šatlavě, aby netrávil za své. Sedí ve Špince proti týnským věžím a spouští s okna po provázku mošnu, prose o almužnu. Hokyně a báby s kořením ho neopustí. Nakladou mu chleba a sýra, někdy mazanců, někdy i baňku s řídkým pivem a mistr žije, jak se na pražského souseda v šatlavě sluší a darmo! Ale kdyby obchodnice zvěděly, že sypou bečváři od Zeleného soudku, čeho by mu naložily?! Vyprávějí o něm jak o zlém duchu, že umořil ženu a bude dědit za to její domec a proklínají ho. Kdyby věděly, komu nakládají! I Madle mu tam poslala již několikrát všelikého živobytí — a lidé poděšeni morem házou do mošen vězňům i bílé peníze, aby si přilepšovali. A cvočkář mžikal očima, nemaje dobrého svědomí a hleděl si práce, jakoby mu na věrném společníku pranic nezáleželo. A když ho konečně ochodník přece polehtával, prohodil přes zuby: »Každý má svého mole, co ho hryze!« — a kul dále. A zarejdovalo se řečí na dědictví po nebožce, co se vypráví. Někdo praví, že zemské právo mu domec přisoudí, někdo, že ne! Žid Žalman doslechl prý předevčírem u pánů na radním domě, že komora královská se již o dědictví »nenaparuje«, a mistr bude asi dědit — ač-li mu konšelé za zlou hubu nepřisolí! A Žalman byl včera u něho již ve vězení a za ním Ház! Oba by rádi koupili kamenný patník v rohu, tu přerozkošnou příšeru s vyplazeným jazykem.

Děti se daly do smíchu. A řeč se zase obracela ke Zlaté podkově. Na zelených dveřích je pečeť a bílý kříž a sama bidička se strachuje, že se nakazí. Má tolik drobných dětí a rychtář ji honí od moru k moru, po všech »zavřitých osobách« a povídá, že Kocour bude dnes či zítra vdovcem. Materně není pomoci.

A cvočkářka pohřížena do patrné starosti, povídá: »Je slyšeti, že Kocour chodí dosud. U oken prý ho viděti co chvíle. Je prý smuten a bled a bidičce říkal, že moru nemá!«

»I to jen tak, aby se ho nebála, řekl cvočkář.

»Jeho prý se nemoc nechytá. Každého se mor nechytí.«

»To se ví. A lidičky, Kocour má tvrdou kůži! Zavrhnouti takovou nevěstu, a nesmilovati se nad ní pro peníze! Kočičí povaha! Kočky se mor nechytí.«

»Je potrestán dosti za hřích!«

»Řekni, že teprve bude! Materna nechtěla kšaftovati a teď je pozdě!«

»I kšaftovala, kšaftovala, byl tam rychtář s konšeli!«

»Nespravili s ní ničeho. Málem, že je vyhnala. A pak by byla již ráda dala něco napsati, ale přišel Žalman. ucítil mor a Hulvátka poděsila lidi, že dům všecek páchne. Kdo by jí tam

chodil? Nekšaftovala a mistrovi ukážou dvéře. Domec sebéře královská komora.«

»Ale ten člověk bude k politování. To není bečvář! Co se tam nadřel, nahrdlil, a ženě dělal, co jí na očích viděl. A za svůj hřích tolik s ní vytrpěl. Toho nezasluhuje, aby ho vyhnali na ulici. Co jen z toho baráku učinil za domec! Je jak nový. Co z člověka bude?«

»On se také neptal, co bude z Marty. Ať se postará sám o sebe,« řekl obchodník.

»E, tak se nedurdi!« usmála se stará materna. »Lépe jest někomu pomoci, než odstrčiti. Lépe přáti, než záviděti. A kdo by člověku nepřál, aby se zase někde uchytil? Každý je rád na světě. A kdo stojí, hleď, aby nepadl. Je mor.«

»A což se o něho budeme starati? Má sám nějaké groše — a to je jeho starost, co z něho bude. Nechápu, že vám komu leží na srdci. Nebo, je příbuzný?«

»No není,« vece cvočkářka. »Já jen pravím, co z něho bude, pozbude-li domce. Ten člověk je velice citliv a neštěstí si tolik zabírá! Vypadá jak Boží umučení.«

»Že je citliv?! Pro sebe snad, ale pro bližního ne. To je jeho starost, co učiní.«

Stará paní netrpělivostí již přesedala. Nerada koho přesívala a nerada posuzování poslouchala. Chystala se domů a volala svého malého miláčka mezi hliněnými koláči.

»Chytruško, proč jsi nám utekla? Nemáš mě již ráda? ru Děvče si umylo ruce a šouralo se k ní pomalu, objímajíc ji — kama — ale bez odpovědi.

»Máš — nebo nemáš, mluv!«

»Babinko, kdybys se na mne nehněvala, řekla bych ti něco.«

»Zkysalo ti pěkně na koláče? To mně chceš povědět?«

»Ne, to ne! Ale já něco vím — nebude-li se pan Jiřík hněvati, řeknu ti to. Ale před ním ne, hněvá se stále — a já se k vám bojím vrátiti.«

»To zase bude něco kloudného, ty prostořečko!« hrozila prstem mistrová.

»Nic se neboj?« zasmál se obchodník, táhna děvče k sobě. »Co víš, zajíčku?«

»Já vím, co by mohl pan mistr učinit, až smažířka umře.«

»Opovaž se, všetečko!« křičela na ni matka. »Vařeko, vařekovitá!«

»E tak ji nech, ať to vyšplechtne,« řekl tatík.

»A vyženou páni mistra z domu — umře-li mu materna!«

»To se ví! Chceš ho k vám?«

»Hm! Co by u nás dělal? Je nás tady beztoho plný dům. Má kam jíti!«

»Pověděl ti to, že to tak víš?« škádlila ji Madle.

»Coby! Coby! Což tam chodím? Až bude sám, mohl by jíti — k Martě!«

»To bys tomu dala! Jak ti to napadlo?«

»Marta má s matičkou domec — a v domci hospodu bez hospodského. A bude-li v hostěnici, kdo bude péci koláče? Tam by se hodil — a bylo by po starosti!«

»Po jaké?« řehtal se pan Jiřík a s ním všichni v kovárně.

»Po starosti — o koláče! Málokdy může péci — a já tam již nepůjdu!«

»Ah tak! Hned jsem si to myslil. Ale Marta ho nechce ani vidět!«

»Oh, oh! Jen se tak staví!«

»Po čem to poznáš, veverko?«

»Po čem se to poznává! Po nosu! Kdyby nás zaprosil, všecko bychom mu odpustily. Ale aby pěkně, tuze pěkně prosil! Byly bychom se utopily. Ten by zasloužil!«

»Ty bys mu třeba odpustila — ale Marta ne.«

»A proč běhala celým světem a bláznila a křičela: »Kde je Vavřík? Kde je Vavřík?« Kdyby přišel a prosil, napekly bychom mu koláčů a byly bychom obě rády, že ho nemusíme hledati a honiti. A nenechá se chytiti. Jako by ho chtěla odříti! A nepřijde-li, bude zase blázniti — a zase skočí do vody.«

»A nebojíš se toho?«

»Teď si dám pozor — a hned to poznám, mate-li se.«

»A mate se?«

»Ale kde! Nemate.«

»Ale ty se do toho vmateš jistě!« vtipkovala ji Běla.

»Hm! Nebude-li mistr hospodským, bude Marta bláznit. A bude-li se styděti, musím ho postrčiti! To je — jedna, dvě! Potkám ho, pohladí mne — a řeknu mu — pros! Marta jest smutna — a odpustíme ti. Co jí vzkážeš? Vyřídím jí to! To mu řeknu!«

»Nestarej se o to. Nic ti po tom není a nebuď dotěrná!« kárala ji matka.

A stará paní Bílková, celá blažena nad svou chytruškou, ji hájila: »Bože roztomilý, jaké to má nápady. Jak starý člověk je moudrá. A nech ji, matko!«

»Ty fifrnožko!«

»Proč kazí Marta koláče? Hned je spálí, hned je vysype. Paní Markéta ji hubuje, že myslí jen na toho vařmasa a kazí dar Boží. A tak raději obíhají hosty v hostěnici a nepekou a již nemají koláčů. Teď tam po tom nic není.«

»A kdyby tam byl pan mistr?«

»Pak mně budou dávati koláče oba.

»To jsem si myslila!« zachechtala se Vychna.

»Co jsi sobě myslila? Co?«

»Že se do toho podaremně nemateš.«

»A nepodělila jsem vás všechny, když mně Marta dala? No řekni, nedala jsem ti také, když jsem měla?«

»Dala, dala, vždyť nezapírám.«

»Tak mlč, kudrno, kudrnovská!«

»Jen se nečepyř. To víme všichni, že ráda béřeš,« popichovala Běla.

»Ty! Ty se nech! Včera přišel pan soused ze šatlavy, a potkám ho a šeptá mně, zavolej Bělu, dám ti zázvoru. Zavolám ji a jdu s ní a mistr povídá: Bělo, byli u mně židé v satlavě a chtěli ode mě koupiti patník a železné dvéře s jelínky. Hleď, již to někde vyčenichati, že domec bude přece mým! Budeš-li na mne čekati, půl ti ho ihned zapíši.«

»Nelži!«

»A jak bys brala! Nestav se, brala bys!«

»A co bych nebrala, kdyby dal? Ty šatopletko?!«

»Jen kdyby měl co rozdávat!« prohodil pan Jiřík. »Dobře by udělal, aby dal!«

A maličká se zasmála rozpustile, a vidouc sestru v nesnázích, přiskočila k ní a objala ji kolem pásu: »Běluško, šatopletko, fifrnožko, ty jsi moje oblízmíska!«

* * *

Nad Vltavou stála mlha, halíc Petřín a město pod ním šedými oblaky, nad nimiž strměl hrad královský ve zlatém oparu. Se všech stran hlaholily zvony věrným zemřelým a lidé hrobniční spěchali s tichými pohřby na »kostelní zahrady«, beze zpěvu, bez nářku, bez průvodů.

Na rohu u Zlatého soudku ryl od úsvitu mistr Bečvář, chtěje dobýti drzého patníku ze země. Ház o něho rozbil již kde jaké kolo a konšelé nařídili, ať se vyryje — a žid ho chtěl dobře zaplatiti. A pracoval, až se pot s něho lil, jsa rád, že se příšery výhodně zbaví! Zbavil se ženy, ať se zbude i šklebivého strašidla. Co na ně kdy pohlédl, vždy ho píchlo u srdce, jako zlá předtucha. Ďábelské, úštěpačné oči! Takové měla jen jeho nebožka, když se rozlítila, smějíc se jeho výmluvám. Viděla mu do samé duše! Takové oči prohlédnou Karlovu zeď Hladovou a člověk se jim nikde neschová. Dobře, dobře bude patníku venku, a k rohu se zarazí dubec nebo kámen, jako jiní mají.

Najednou se ozval u Dominikánů u mostu umíráček. Klekl, modle se za ubohou duši a za chvíli zase kopal.

Běží kolem něho chodčí rychtář a táže se: »Nešel ke Zlaté podkově zvoník?«

»Neviděl jsem ho.«

»Ani hrobník od sv. Havla?«

»Ne, ne! A což. Bože milosrdný, dopustil Bůh neštěstí?«

»Nevíš ničeho? Smažířka v noci skonala. Ale věru, ty jsi v noci byl oslavit dědictví. Vyprávěl Stříbrský, že jedva tě od Římských zavedli do šatlavy, již jsi tam zase byl a platil za celé kolo za stolem. Že ti není líto groše! Takové povaleče napájeti.«

»Žid mně donesl dobrou zprávu až do Špinky a patník zaplatil napřed. To bylo za jeho peníze. Hm, hm! Bůh jí odpusť. A zemřela morem?«

»To se ví. Hrobník ji měl ohlédnouti, večer bude pohřeb.« A rychtář, ohlížeje se po svých lidech, odešel.

Budějický se opřel o rýč a ohlédl se po domci sousedově. Okna pevně zavřena a ticho hrobové! Co dělá Kocour? Je zdráv — anebo se již také roznemohl? Dvě neděle ho neviděl a ne-

slyšel o něm. Potřásl hlavou: »Kšaftovala? Nekšaftovala? To by bylo z pekla štěstí, býti s vdovou pět měsíců a dědití domec i s penězi! No, kdo ví? Pochybuji, že by se mu tak podařilo! Podali jsme si ruce na přátelství, ale kdo by s ním obstál, kdyby tolik dědil? Již si chtěl kupovati páva, do srubu lišky a foukal si, jakoby chtěl býti zítra primasem! Potom by mně teprve dělal kázaní a vykládal, jak se má člověk chovati, aby prospíval moudrostí a milostí před Bohem i před lidmi. A kdož ho ví, dostál-li by slovu a byl ještě bratrem, kdyby ho bylo třeba?

Ale co naplat, slíbili si, že se neopustí. Žena mu skonala, je jistě v nesnázi, aby se přece po něm ohlédl! Rozběhl se domů a pátral oknem ve zdi mezi dvory. Za chvíli ho přistihl na pavláčce, an se plížil s bobrovým kožichem dolů. Neměl jistého svědomí a usmíval se, maje oči plny slzí. Zaklepal na něho, volaje šeptem:

»Vavříku!« Ohlédl se mlčky, všecek zaražen.

»Mě se neboj, nepovím na tě. Nemáš moru?«

»Nemám, sláva Bohu, ale jsem velice sláb. Sedrán!«

»Zapsala ti domec?«

»Ani prachu! Nevěřila, že zemře. Jsem na holičkách.«

»No, svých třicet kop máš v bezpečí.«

»Mám, ale co za půl roku práce a trápení? To vzala voda!«

»Toho musíš oželiti!«

»A co je s tebou? Máš již jistotu?«

»Ráz mně včera donesl zprávu, že zemské právo mně uznalo za dědice!«

»Zdráv jsi zažil. Teď mě snad neopustíš, dokud se neuchytím?«

»Toto! Jsi můj a já tvůj! Dovolí-li ti předpisy, stěhuj se ke mně. Ale něco si pod rukou zachovej! To by byla krvavá nespravedlnost, dříti se na stařici pět měsíců, nositi ji přes louže do kostela, běhati za ní jak pejsek — a nedostati po ní ničeho?! Že jsi byl tak blahov?«

»Vidím, vidím, ale je pozdě! Co mně dala, schovám, než přijdou spisovat. Peněz mně nedala a netknu se jich. Ale oděvu bych nerad pozbyl. Mám ho svázán v uzle, ale kam ho zavříti, aby mně ho nesebrali? Císařský rychtář sebéře všecko, jako smrt. Prosím tě, sousede, poraď, kam to poslati? Snad u tebe by tomu dobře bylo?«

»Ne, mohli by hledati. Víš, úřední chrt daleko čije.«

»Co se ohlížíš?«

»A — koza je vás dlužna! Že to ještě nespí? Jdou zase za mnou sousedovy děti. Vychno, co je nového, že tak časně? Co se strhlo?«

»Ale tatíček nespal celou noc a rád by ti něco řekl.«

»Hleď, paní souseda nám umřela v noci!«

»Lidé povídali, že dlouho nevydrží.«

»Já to povím Martě!« škněřila se Anežka a Kocour se zarděl. Budějický se uhodil do čela: »Poslyš, sousede, něco mně napadlo. Snad by se u cvočkářů našla nějaká skrýše na tvé

šaty. Mají v městské zdi sklípek a ve sklípku starodávnou chodbu.«

»A jaké šaty míníš,« ptala se Vychna.

»Pan soused by si schoval rád šaty, které mu nebožka darovala, aby je úřad nezabavil. U vás by jim bylo nejlépe. Jdi rychle a zeptej se tatíka.«

»Jejá, jejá! Ve sklípku je od deště po kolena vody. Tam se nedostane nikdo!«

»Pak opravdu nevím, kam to schováš?«

»Já vím!« ozvala se malička. Pohlédli na ni všichni tázavě. »Do tvé konice, kam jsme k tobě chodili s tatíčkem a s Madlí a s Bělou, když jsi tam byl. Včera jsem tam byla a je prázdna a paní Markéta tam věšela všechny staré šaty, své i Martiny.«

Vychna děvčetem smýkla: »Zavřeš hubu?! Počkej, zle se ti vyplatí!« A vlekla ji domů na soud. Kocour se zastyděl ještě více a chystal se pryč. Ale soused ho pojal za ruku a okřikoval Vychnu: »Ale nech ji, nezlob se. Nápad není ani špatný! Kdo by Kocourovi hledal poklad u Marty?!« A když děvčata zaběhla, řekl: »S dětmi člověk nikde cti nedojde. Ale věř, bratře, hříchem by to právě nebylo uschovat si tam něco. V konici jsou tajné kouty, aby zloději o trzích konického neoloupili. Tam bych ti to rychle zanesl. Což se budeš ostýchati? Komu smíš tak důvěřovati — nehněvej se — jak Martě.«

»Nemluv, žena mně odpočívá ještě doma.«

»Nech ji odpočívati. Však o tě nedbala. Pomodli se za ni a ať si ji zanesou a pochovají. Tebe císařský rychtář dle práva hned po pohřbu vypudí. Řekne se: Dům je třeba vykouřiti. Sebeř své a jdi. Tak se děje všudy. Já tě ze srdce rád sice přijmu, ale šaty nebudou u mě jisty. Pošli je k Martě.«

»Pro Boha tě prosím, šetři mého žalu!«

»A nesmíme, duše drahá, zapomněti. Mám ještě nějaké dluhy a nemám čím platiti. Kdyby mně nedočkavci obstavili domec? Mohli by mně naposledy ukázati dvéře i s tebou. A kdybych ti řekl, půjč mně na dluhy, ukrčíš se a řekneš si, takovému hospodáři groš v opasku hoří — a přijdu o vše. Slíbili jsme si věrnost a proto radím ti: Je nejpěknější příležitost s Martou navázati. Koupila pěkný domec, má na něm padesát kop dluhu, ty máš třicet, nebude to od blázna. Ale nehněvej se, mně je samému studno, že mám takou řeč vésti, ale musím. Slíbili jsme si věrnost a za chvíli máš úřad na krku. Kde je co sebrat, tam se ani moru nebojí.«

»Jako byste se byli na mne navedli.«

»I ne! Ta malička je velice třelá a mnoho slyší. Mluví se s ní jak se starým člověkem a hloupá není. Ví, že by tě Marta měla ráda, je u ní pečena, vařena. Nikdo se na tě nenaváděl. Podrob se nutnosti, alespoň zatím, než úřad přijde.«

Rozrušen, rozechvěn donesl uzel s oděvem a vzdal se zatím na milost a nemilost Úřad se hlásil u dveří. Stiskl mistrovi ruku, šeptaje: »Skryj to někde jinde! Žalman nebo Ház ti uhoví a nepoví. Prosím tě, pospěš si, aby nás nepolapili.«

A jedva že páni z radního domu byli u Zlaté podkovy, srovnal si bečvář sousedovy svršky a utíkal s nimi uličkou kolem městské zdi k Házům. Žid koupil patník, koupí všechno, skryje všechno a mlčí jak hrob. Ale zklamal se! Čekal žid sám prohlídku. Konšelé se dověděli, že židé kupují oděv z lidí, které zahubil mor a prodávají ho buď v městě, nebo po venkově

Šestipanský úřad dbal přísně, aby nečistota a nedbalost nákazy se nešířila, a v židovských koutech byl neúprosný dozor a tuhé tresty za neposlušnost. Ház se bál a zavřel před ním vrata. Stál jen o patník, jejž napřed zaplatil a bil na mistra, aby ho vykopal — že si pro něj pošle vozec.

Ale co si měl mistr s těžkým uzlem počíti? Žalman ho požene také dále, nezbylo, než do hospůdky »U zlaté kuželky«. Způsobil tam sice veliké překvapení, ale z nouze se rádo posloužíš. V prázdné konici byla bezpečná skrýše a Martě bušilo srdce sladkou předtuchou. Ani umíráčky, ani smutné pohřby ji neporazily. Láska jest silnější než smrt. A jakoby se byl vítr obrátil, zasvítilo jí teplé slunce, nevlídný měsíc dělal se májem plným květů, vůně, vzučících včel, ptáků a zpěvu. A ze snů květnatých přadla duše roucho svatební!

A od té chvíle šveholil celým domem zpěv dívčí, jako hymna dojemná, když se po světa potopě vznesl první skřivan v povětří.

A Budějický, okouzlen děvou švitornou — a obdarován koláči, chvátal k patníku a pilně ryl. Vězel hluboko v zemi. Ale kolem hodiny patnácté měl ho přece venku a těšil se, že Ház ještě něco přidá. Neposkytne-li grošů, podaruje alespoň konvici rakovnického a dobrého oběda. Člověku, jenž málokdy teplého pokrmu sní, je pořádný stůl vítán, třeba i u žida.

Patník byl vykopán a sklonil se na hromadu hlíny. Člověk ho čistil, škrabaje železkem s něho bláto. V tom vyjde od Zlaté podkovy císařský rychtář — Zachariáš »Od rajských jablek« se svými pacholky a sundav s úst obvaz octový, žene se přímo k němu, křiče: »Člověče, co děláš?!«

»Čistím patník.«

»Kterak se opovažuješ sáhnouti na majetek, o němž nevíš, komu náleží?«

»Mně náleží, již to vím.«

»Já ti však pravím, že ho královská komora zabrala. Zde máš o tom »Vidimus.«

»Kterak mé dědictví mohla zabrati?«

»Na odmrť! Zakop zase patník a odevzdej, co patřilo tvé nebožce!«

Bečvář stál jak opařen! Jakoby hrom z »čista dobra« byl uhodil, zapálil a všecko zničil! Domec, nářadí, náčiní, šatstvo v truhlách, zásoby, všecko pobral císařský rychtář a dovolil jen, aby si směl vlastní oděv odnésti — zamkl a zapečetil krásné pásované dvéře, z jejichž políček se spínali krásní jelínci, jimž se tolik nadivil, když se o stařici ucházel. Zanesl vak vedle ke cvočkáři.

Nečekali mnoho dobrého s dědictvím, ale že by se měl opravdu octnouti na mizině, přece jen nemyslili. Měli s ním upřímnou soustrast a litovali ho. A cvočkář vtrhl na sebe lepší kabátec a pospíšil ke Zlaté kuželce. Byla tam dlouhá porada, ale před polednem se vrátil s radostí na tváři. Budějický právě zasazoval patník do jámy, bled a zdrcen, když k němu přistoupil a pleskl ho po zádech: »Brachu, Bůh dopustí, ale neopustí! Našel jsem ti místo.«

»Mně?« podíval se nedůvěřivě bečvář.

»U Zlaté kuželky tě vezmou do konice, chceš-li, a budeš zase ve starém pořádku. Tam se ti dařilo — a bylo by ti lépe, než u Korbelů. Co povídáš?

»Bože milosrdný! Co bych říkal? Zaplať ti Pán Bůh. Tam jsem byl šťasten a budu zase. Paní Markéta mně s Martou neošidí. Slávu Bohu a jeho svaté mateři. A smím přijíti hned nebo až od svatého Havla?«

»Hned, hned! Máš si zaříditi pěkně konici a zapomenouti na pohromu! U lidí, kteří vědí, co je kříž, se takový člověk nejlépe potěší! Tedy zdráv jsi zažil!«

»Bůh mne potrestal, porazil, ale pozdvihl mne zase na mé místo. Jak jsem ti povděčen, milý sousede! A nikdy nezapomenu na tvé přátelství!«

Cvočkář zašel, jsa radostí sousedovou dojat až k slzám. A bečvář zasýpal díry a pěchoval patník, aby stál pevně. Přišel Kocour. Oči uplakány do krvava — s holýma rukama. Jedva že stál na nohou. A přece se chytil lopaty a pomáhal, přemáhaje žalost: »Večer bude pohřeb.«

»A co bude s tebou?«

»Nařídil mně šestipanský úřad, abych se vystěhoval na šest neděl za město.«

»Až z tebe mor vyvětrá?«

»Snad. A kde jsou mé ubohé svršky?«

Budějický se zajíknul: »Bratře, víš-li, že mne také vyhodili?«

»Tebe?! Vždyť jsi říkal, že dědíš všecko.«

»Zachariáš mne vyhnal a zapečetil dveře. Čert ví židy, kdo je oklamal.«

»Tak jsme se skládali jeden na druhého a teď jsme oba na smetisku.«

»No bratře, já jsem se náhle zase uchytil. Budu zase podomkem. Z konice jsem prchl a teď se zase do ní vracím a chvála Bohu za to.«

»Kam?«

»Ke Zlaté kuželce. Poslali pro mne. Již tam svůj oděv mám a tvůj také!«

»Proč jsi mne tak pokořil?«

»Židé mají úřady na krku a vyhnali mne s tím. Nesmím tě opustiti a maje sám teď svůj koutec, abych se staral o tebe. Nech oděv, kde je, a spolehni na mne: Bratr za bratra! A teď jsme hotovi, a Bůh nás potěš!«

Patník stál. Pohlédli naň, podávajíce si ruce. Obluda vzdorovité tváře, chechtající se odraženým kolům, jakoby ten břitký jazyk na ně vyplazovala a jakoby se posmívala: »Nabrali jste cedníkem!«

* * *

Koncem měsíce října uhodily první mrazy. Nebe se vybralo, bahno a louže požárové i jiné, běžící stružkami zamrzly a povětří se vyčistilo větry. Mor náhle ustal a nemocní okřívali. Všecka města pražská si oddechla a v kostelích hlaholilo Te Deum. Vzkřísil se starý, veselý ruch. Branami zase jezdily vozy z venkova se zbožím a na trzich šuměl smích a smlouvání bez konce. A vích úřední trčel mnohem déle na tyči, než jindy, na znamení, že se trh prodlužuje, aby každý své vyčerpané zásoby doplnil.

Veselo na náměstích i v ulicích a večer ještě dlouho po rychtářově uzvánění i po kumpletách se procházel lid pod okny, vypravuje si své smutné zkušenosti. U Tří kos nebylo již ani jediné rakve, ani bílých pokrovů na nebožce. Pomřelo mnoho chudých po stinných, nečistých uličkách a nejvíce židů na městě židovském.

Kdo zůstal živ a zdráv, obětoval do kostela vosku několik liber nebo roušku bílou na křtitelnu nebo na kazatelnu, koupil vyšívanou kortýnu na oltář, nebo obraz svého patrona na stěnu, nebo daroval nějaký groš pokladně sirotčí, nebo do nemocnic a špitálů chudákům.

Nový život zavířil také v hospodách a krčmách v městě i za branami. V nejednom pelechu se morem vyčistilo ovzduší. Nad stupky a harapannami a žebravými dráby slehla se země a málo se jich uchovalo. Ještě některý se udržel u Římských a u Esthery na Novém Městě, u Traptělky a u Tří koňoutů a Jednorožce a přemnoha jiných byli nezvěstnými a brzy se na ně zapomnělo.

Také u Zlaté kuželky se již nescházeli nespokojenci a lidé nenasytní, Tam nastal nový řád. Hostěnice obnovena, strouha bahnivá pod okny překlenuta a vzorná čistota se skvěla v celém domě, v malém sadě i na dvorci. Paní Markéta měla slušné hosty a uměla si jich vážiti. Dobře měřila, raději nad hřebík — než pod hřebík a brzy hostila vzácné panstvo z radního domu.

Ale před první nedělí adventní se tam sešlo zvláště hromadu hostí, dobrých známých a přátel. V úterý slavil Kocour sňatek s Martou, tiše a skromně u sv. Havla a dobří lidé nevěstě přáli, že konečně našla svého Vavříka a sešli se, aby na zdraví nových manželů vypili nějakou konvici rakovnického. Bylo za stoly veselo. V koutě u oken si hověl Kruceburk s panem Zachariášem od Rajských jablek, vedle Telátko — konšel a bratr řezník, pan Jiřík Bílek i s Madlí a matkou, rodina cvočkářova a Matuchářova — — mezi fraucimórem se bodře oháněla paní Regina, hospodyně ze Špinky, jež Kocoura soustrasně obsluhovala v šatlavě, a vyrážela se vtipně s Fukáčkovou a Hulvátkou z lázní

královských — a věrný »bratr« z konice Janek Budějický, poctivý bečvář s Markétou a s lazebnicí Koštovalkou obíhali milé hosty.

Věru dobře slušelo malé Anéžce mezi ženichem a nevěstou. Mezi růžemi chce Bůh míti poupata a strojí je půvabem nebeským. Seděla mezi nimi, hořic štěstím, jako červánek ranní. »Hle, hle! Marta našla Vavříka!«

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Výjev šestý.

Vystoupí z kancelářky své pan Mikoláš Vodňanský, oblečen jsa již k vycházce, kromě regimentu rychtářského v rukou, z prava vstoupí pan Mikoláš Dačický a starý Vávra havéř ve sváteční bílé perkytli. Tento nese dvě kožená holstra (pouzdra) se zrádnými tajnými ručničkami, řečenými panditky. Položiv je na stůl, odchází opět ven.

Vodňanský: Dole v čeledníku, ne zde u dveří
počkáš chvíli, Vávro havéři.

Dačický: Vaše Milost aby zdráva byla
a se na všem dobře měla stále,
přeji věrně rád.

Vodňanský: Vítej, pane Dačický.

Dačický: Službu povolnou vám povždycky.

Vodňanský: Proto's mi tak bouřil na dům prudce.

Dačický: Pistuly zde nesu k věrné ruce,
Milost Vaše jak mi přikázala,
ovšem nevěda, kým právem as.

Vodňanský: By zas dnes tě neposedl ďas,
panketovat, zpívat v krčmy dusu,
kdy zve v lože dávno zvonce hlas,
do noci pak střílet jako z kusů
a svět celý vzývat na zápas.
Od které jsi doby prázen vězení?

Dačický: Letos z jara, sám jak dobře víte.

Vodňanský: Však jen na rukojmí peněžité —
a to prudkou krev tvou nemění?

Dačický: Dal jsem si hned z jara pustit žilou.

Vodňanský: A zas pýcháš mládí bujnou silou,
divoká ti mysli, prudká, hrdá!
Království měl's českého být prázen —

Dačický: Pouze mimo vlast vám zmoudří blázen?
V moudrých mumreji i blázen — mizí.
Vodňanský: Na rukojmích jsa a pod revisí,
z křivd a zloby, z krve máš se kát
po rozsudku práva domácího —
Dačický: Páni šepmistři mi valně nepříznivi.
Vodňanský: Vrchního i práva po ortelu.
Pokojně se chovej doma v míru —
Dačický: V hněvy štván, muž sahá po rapíru.
Vodňanský: A ty tkáš se s lermem po hospodách,
po šenkovních domech hejsáš v městě
i v zákampích pod právem a řádem,
zbraní vztekle po dlažení pereš,
v ouraz hrozíš, ouraz na se voláš –
Dačický: Snadno jiskra v suchém vzplane troudu.
Vodňanský: V suplikací do slavného soudu
z reformací hned se táhneš na revisí,
ač jsi mordem povinen a krví cizí —
Dačický: Pane rychtáři, to důtka těžká!
Vodňanský: Nejvyšší pan purkrabí zde meška.
Kázaně se chovej bez různic a vády.
Dačický: Abych ušel šatlavy a klády?
Vášeň slepa jest a slepě bije,
proto slepě soudí chladná Justicie . . .
Vaše Milost též mi nepřítelem?
Vodňanský: Přítele si získej dle mých rad.
Dačický: Pana purkrabí a za přímluvce snad?
Vodňanský: (překvapen svoluje) Nu — Zdí neprorážej tvrdým čelem!
Vyžádej si zjevnou audiencí,
zde jej oustně s prosbou vyhledej!
Dačický: Na podporu Vaši naděj skládám.
Vodňanský: Něco za něco, já vzájem žádám.
Dačický: Slovo s to, ač mohu-li, zde měj!
Vodňanský: V hostěnici Bakalářů včera
kdo to zpíval — hádej, čerte hera!
Dačický: Dobří druzi.
Vodňanský: A ty mezi nimi.
Dačický: Vada má, že rád mám družné šprýmy.
Vodňanský: Píseň hanlivá a mně též na potupu!
Kdo ji skládal? Aby zoban supů
vyklinul mu křivé oči z lebky,
z úst mu vyrval jazyk za pošklebky!
(Vynímá ze záňadří škartici papíru)
»Kutná Hora jest zajisté —
Dačický: — poběhlcův stanoviště,«
kteří berou, kradou čistě — —
Mé to rhytmy ku šibalů haně,
a vy sám k nim souhlas tleskal v dlaně.

Ale o Milosti Vaší slova
není v nich, jak labuť není sova!
Vodňanský: Tak to skládání zde, Mícho, nezní.
Slyš a hanu mou tu nenalezni.
(Čte).
Kutná Hora jest zajistě
město práva dnes i příště!
Rychtář, primas, šep — šepmistři
údové i hlava chytří!
Mluv co šeptem, sluchy bystří
jak zajíci ctní šepmistři;
káráš na hlas, toulí uši,
jsou co z jara tetřev hluší;
mluvit mají — pravdu zapři! —
němí jsou, co v touni kapři.
Druhý rychtář, šlak ho poraz,
Adamův jest mdlý jen obraz.
Tento rychtář pan Vodňanský
v ženských sukních chodí pansky,
žena nosí kalihoty,
on jí tančí podle noty.
Agnéžka od Zlaté Husy
rychtářské si svojí kusy:
ona hází do šatlavy,
kde muž bije v ženské hlavy,
zástupkyně paní hornic
do šatlavy hází pro nic!
Vtipné skládání, až na poslední řádky.
Dačický: Vtipné skládání (pořouchle) až do poslední řádky?
Vodňanský: Právě o ty nám jde.
Dačický: O tom není hádky:
paní Agnéžka jest heroitská paní.
Vodňanský: Mám ji zavolat, ať sama soudí,
zda dí hana pravdu zde, či bloudí?
Mně se kvasí žluč! Zle zlý mě haní —
Dačický: Prosím, nevolejte vzácnou svoji choť,
sic dí bez soudu: Jej do šatlavy vhoď!
Vodňanský: Koho, koho?
Dačický: Od koho ta škartice?
Vodňanský: Pane Mikši, dolů pokrytce!
Dačický: Milosti, jsem člověk poctivý a přímý,
třeba na duši měl plno chyb,
sedě na truňku, bychť tropil šprýmy,
i snad brousil o leckoho vtip.
Toto však já neskládal, ni nepěl,
ač jsem ovšem také v krčmě dřepěl;
u mé přítomnosti — dím, co věda —
kdo vás vzpomněl, vzpomněl dobrým leda.
To má vada: stojím za svým slovem

a mu váhy dodávám i kovem.
O vás — slova špatného jsem neděl;
k paní Agnéžce bych vděčně hleděl,
s prosbou k ní teď obrátit se mínil —
její nepřízně by mrak mě stínil?
Což mi volno nyní v Kutných Horách?
Nebýt Dačickým, mně stud a strach,
městu v potupě a na příkorách
abych nebyl jmín jak nectný vrah,
nevinen, ač nevinen se cítím,
a jen zvůlí v pomluvu se řítím, —
v šatlavě že pil jsem, klel a lál?
Abych ohlušil ten smutek duše
z činu kvapného!

Vodňanský: Bys raději se kál,
zřejmou lítostí svou vinu hluše!

Dačický: Člověk, sám, jen má-li věrné zvíře,
přítele zří aspoň němé tváře . . .
Proklet dobrými, já v oné díře
s temna kumpány jen šíle, hýře,
abych nevzpomněl dne bílé záře,
za svůj groš jsem tonul v spilé páře,
klesal k hovědu v tom puchu, dusu,
jak mi všechno k zoufání a k hnusu — —
Opovrhnut, ztrestán za své hříchy,
rád bych žil jak poustevník jen tichý —

Vodňanský: Čistý mnich! Spíš uzřím v létě sníh!

Dačický: Ale zášt a škodolibost všude
na mě zuby cení v hlod i smích,
s narážkou v sluch urážka mi hude!
Kdo mně přítelem byl, odvrací se,
pelyněk jen bují na mé míse, —
jaký div, že se zla kumpány
panketuji, sedám u korbelu,
tasím kord, jsa chlap vždy od rány,
smích a hana kde mně míří k čelu,
a Bůh nade mnou! já nejsem dobra zrádcem,
srdce ubohé mně chví se pod kabátcem
v trudném zármutku, že nejdu světem jiný
svědomí a ctných rad za pokyny . .
Touha jediná mnou nyní vládne,
ve cti zas jen jméno mé by bylo
a pak — ovšem, jak mi kostka padne —
srdci smutnému by též se k blahu dnilo . . .
Neznám liščích úkladů a cest;
přímou cestou hledám svoji čest
a vám přiznám . . . že mě milost váže
srdečná . . . ač v lásky sladká pouta,
však jen beznaděje jest jí stráže:
vadne mi, ach vadne rozmarin a routa

u mé pěkničky . . . To stížně k sobě beru,
srdci smutno. Na mou čest a věru,
raděj dát se na tureckou vojnu,
než tu v srdci trýzeň nepokojnu . . .

Vodňanský: Proto včera z panditek jsi střílel,
na Turky se cviče za tmy noční?

Dačický: Bych se čertu marně neumílel!
(ironicky) Tajní přátelé a bezúskoční
v kuklách potvorných a larvách běsů
podlívali mně tu domu práh
s kletbami a čarami, mně k děsu,
— mám já strachu z nich i v noci tmách,
v rukou byť ni čelist osličí! —
opálené chvoště vbili na veřeje
jako odpovědníci a paliči.
Vstávám z lože, hledím co se děje,
strhnu pistuli — jak vrabců hejno
s třeskem rány v kouty tmy je plašim.
Kdo to byl, mne ovšem dosud tejno,
však se divím nočním strážím našim!
Pošlu Vávru havéře, jenž tento list
s vrat mi sňal. Zde račte sám jej číst.
(Podává mu list.)

Vodňanský: Já jsem četl, co jest na mne psáno.
Ty čti sám, co tobě úcty vzdáno,
abys věděl, jak to bolí k studu,
vláčenu být kalem od pobudů.

Dačický: Jenom Lásky Vaší poslušen se kořím,
až se kvasím v nitru, v tvářích ohněm hořím.
(Čte.)
Čerte hera! Mikeš, Mikeš,
však si na úzdu teď zvykneš!
Zabil pana Kolovrata
Mikš Dačický, hoden kata!
Prodal nyní dům Krbcovský,
na poslední kosti psovsky,
aby hlodal v bídě, v nouzi
v žaláři neb ve kartouzi!
Co mu zbude, s čerty propí
na čakanu, na konopí!

Vodňanský: Vidíš, cítíš, žluč jak chutná kalná
komplexii starší, hněvná tváři žalná?

Dačický: Ano, hněv a stud a lítost spolu!
Z čista hrom v tu zvyjebanou tlamu —
s čerty v pekle aby sedal k stolu!
Ruka uhnij tomu zlochu, chámu,
kdo ty rhytmy na mou hanbu psal!
Chci své cti — zde potupa a žal . . .

Vodňanský: Kdo tu konjuraci, piksu podlou
puntoval tu asi proti nám?

Dačický: Buď on Jupiter, buď planou modlou,
lže a hanobí ten bídný chám!
Vodňanský: Mním, k nám oběma z úst jedněch tučí,
co nám v játrech rozlévá se žlučí.
Dačický: Kéž ten výsměch hromských pachatelů
k nápravě mě vedl, ku cti zas,
až je odhalím k jich zlu a želu,
sám bych vstoupil v štěstí svého jas
mužnou přímostí, běd na vzdory,
kdež jim závist hlodej útory!
Divno to: byv k radám přízně hluchý,
tvrdý chlap, jak rudné stříbra kruchy,
tížněji teď z potupy své chyby nesu . . .
Však až oddám se jim do pačesů —
Vodňanský: Nefamíeruj, nebuř město nyní,
až pan Rožmberk zas bude pryč.
K věrné ruce necháš u mně v skříni
panditky ty zrádné, mimo chtíč
aby nocí nehoukla zas rána,
neděsila Jeho Milost pána.
Dej sem holstro! Pro jistotu —
(Vyndává pistule, dívaje se, jsou-li nabity, z pouzder, z nichž vypadne též složené psaní, ovinuté růžovým pantlíkem.)
Toť jsem blázen! Vida! Co tu, co tu?
Pane Mikši, cos tak natřeštěný?
Popsaný dnes papír nemá ceny;
všeho dobrého prý do třetice,
co to dnes tu, k ďachu! za škartice?
Stoj, stoj! Chápu zde tvůj oudiv!
Klamal's, brachu, ve lžích marně bloudiv!
Ty's psal obě zrádné cedule,
abys mně se vysmál do vůle,
a v tom listu tady — mám tě, pane zrádce,
zatočím já s tebou na mstu krátce! —
koncept obou jest a notule.
(Chce rozevříti list, Dačický mu zadržuje ruku.)
Dačický: Lásky Vaše, pane rychtáři,
nezdrávy jsou, trvám na rozumu.
Vodňanský: Ale? Zdravý — leda bloud se přetváří.
Znám já vytáček už jinou sumu!
Dačický: Toto že je zrádný hánce list?
K listu povoňte a stužku vizte
a hned pochyb důmněnky vám zmizte!
Voní pižmem vzácným. A jsem jist,
růžový ten pantlík účel jeví —
Vodňanský: Měl snad v ruce dostati se děví?
Naschválí jen kumšty, kejklsoky,
s cesty dohadů mé svésti kroky.
Dačický: Vaše Milosti, list vraťte, prosím.
Vodňanský: Nahlédnu, jen komu a co v něm.

Nestihej tím pohledem mě kosým:
vím, cos páchal; znej, i já kdo jsem.
Dačický: Milosti, jak prošeno být může,
prosím o list. Kupido, to lásky bůže —
Vodňanský: Čistá dryje! Kdo ta zmilelička,
jíž se tady v komornictví dáváš?
Dačický: Pane rychtáři, mně už to není hříčka,
žertéřsky že mnou tu pozahráváš.
Panně ctné jen náhodou v tom pouzdře —
Vodňanský: Mělko mřínky lovíš! Vyznej moudře:
frejovné snad horské koláčnici —
Dačický: Dosti hry —
Vodňanský: Dost úskoků a kliček!
List to zrádný, odvahu měj říci.
Dačický: Upřímný to k milé pochlebníček;
jej však ona vrátila mi zpátky
a já znovu věrné připsal řádky —
Vodňanský: Nemaluj!
Dačický: List račte k sobě vzít
pod váš tedy i můj pod sekrýt!
Vrafte jej, kdy vzprosím jednou v nově.
Vodňanský: Buď to! Slovo sto, já stojím v slově.
Však-li v skutku notule to zrádná,
zlom tě nečest! Odmluva tu žádná:
list ten sníš! A zapij inkoustem!
Dačický: Bych se nezdávil tím hořkým za soustem,
proti tomu laku malvazí
slibte Vy. Má pravda prorazí!
Vodňanský: Leda později, až o tvé svatbě!
Dačický: Něco za něco, zní v sázek sadbě!
Vodňanský: Hřivnu stříbra na střelbu dám k ptáku.
Dačický: Ruku do ruky, jak v undrláku!
(Podají si ruce).
Vodňanský: (volá a otevírá dvéře své kancelářky, v nichž stojí paní Agnéžka) Svíčku sem a pečetidla vosk!
(s povzdechem) Nebesa! Což jí as chytá mozk!
Ale s panditkami v pevné almaří — (dívá se patravě do očí Dačického.)
Dačický: (s lehkým úsměchem) Nebuď strachu nám!
Já čist jsem ve svědomí,
zde, dvou pečetí ni žena nepolomí!

Výjev sedmý.

Paní Agnéžka se svíčkou a pečetním voskem.

Dačický: (s poklonou) Paní strejna hru nám nezmaří.

Rychtář a Dačický svými prsteny pečetí na stole list, zaobalený do škartice Vodňanského.

Vodňanský: Zde můj sekrýt pevný.
Dačický: Můj zde k tomu.

Agnéžka: Drazí páni, co ta péče značí?
(Venku na ulici se ozvou loutny.)
Vodňanský: Noví hosté. Já mám čas jít z domu.
(ukazuje na Dačického) Toho ptej se, co ho v hrudi tlačí.
Ten ví vše a nad to více tají.
Agnéžka: Hráči odvážní v čas barvu přiznávají.
Dačický: Tedy prosím: Audiencí jistá.
Vodňanský: Zítra, zde, sic ať se nehnu s místa.
Dačický: (s úsměchem) Neráčíte přec být podagricus.
Vodňanský: Quos ego! Však dozrává tvůj ficus.
Ecco la fico!

(Ukazuje mu posměšně palec pravé ruky, vsunutý mezi ukazováček a prostředníček. Pistoly a list odnáší do své kancelářky.)

Výjev osmý.

Paní Agnéžka a Dačický.

Dačický: Pozdrav opozděný, vzácná paní strejno!
S vinšováním všech nejlepších věcí
od milého Pána Boha jistím
synovské a povolné vám služby!
Paní Agnéžka: Aby zdráv byl, na všem se měl dobře,
přeji hrubě ráda. (Potřásajíc nad ním káravě hlavou)
K paměti a lásce
svou ti připomínám hlavu šedou.
Dačický: Jistotu mou o tom věrnou mějte.
Paní Agnéžka: (trpce) Proto přede mnou své kumšty skrejte.
(Ukazuje hlavou za odešlým manželem.)
Dačický: Hra jen, fant a kratochvíle dvorná.
Paní Agnéžka: Proto ona opatrnost vzorná.
Dačický: Drží-li ten list jen klam ké zrady,
sním a vypím, neutra ni brady;
má-li poctivost však sázku vyhrá,
rychtář chudší o hřivnu je stříbra.
Poručena činím se již vaší přízni — (obrací se k odchodu.)
Paní Agnéžka: Zůstaň! Panny budou olovo dnes líti.
Dačický: Smutně mé však orakulum vyzní,
z tmy kde červánky mi krve svítí . . .
Z olova a louče rok snad hádat bědný,
kde já prosím zlatý štěstí den!
Každá hruď mi vstříc jen pancíř nese ledný,
v achtu všech jsem, zřejmých pomluv plen,
i tvář děv se od mne točí stranou,
ač jich ústa jinde strdím kanou —

Paní Agnéžka: Vinen sám — i mou i nedůvěrou
cizí.
Znáš, kdo vítr sil, že bouři sklízí.
Nevím, kde as laskavec ti kvete.
Uzříš hned, kdo zvolna na vejprosy
na chovanku Elžku milé očko nosí;
a má Justa, čím se dosud dělí od dítěte?

(Pokračování.)

Z Porýnska a Holandska.

Sděluje P. FR. BLAŤÁK, C. Ss. R.

(Dokončení.)

K tomu není v létě tolik dobrého příkladu jako z jara v době velkonoční, kdy všichni den co den do kostela chodí, a všecky zpovědnice neustále kajícníky oblehány bývají. A teplé počasí je též velmi lákavé. Mnozí raději se povalují na sluníčku nebo popíjejí v hospodě, než aby šli do kostela. Je to zde tak zvykem u Čechů. Je-li trochu možno vyjít ven, doma neposedí; milují společnost a modrou oblohu. Všecko, co není v práci, leží nebo sedí venku, muž, žena i dítky; všude, kde ještě kousek trávníku, najdeš houfy Čechů. Že si pak navzájem chuti nedodávají jíti do kostela, nýbrž spíše jeden druhého od kostela odvrací, je zřejmo. Zvláště letní neděle jsou pro misie jedem. Všude samé výlety, samé muziky atd. Kdož by se tu v neděli o misii a misionáře staral!

Též pro misionáře samého je tu letní práce zlá. Všecky ulice, silnice a cesty jsou stavěny z kamenných odpadků z uhelných dolů, tedy z kamene černého, velmi ostrého. Za měsíc rozedral jsem nové boty až na punčochy. Každé zrno písečné je pichlavé jako jehla. Též černého ošklivého prachu je všude plno. Kanálů podzemních je tu dosud málo; všecka nečistota svádí se po stokách povrchních vedle chodníků na ulicích. Co tu člověk krok za krokem všeho možného zápachu zažije, nelze vypověděti. K tomu najdeš tu i tam louže stojatých páchnoucích vod. Jaké spousty jedovatých komárů z těchto bahnišť vylétá zvláště v podvečer na lup, snadno každý pochopí. Mnohdy jsem skoro celé noci ani oka nezamhouřil. Až do půlnoci chytal jsem a zabíjel komáry, abych si mohl aspoň chvíli pozdřímnouti. Byl jsem všecek popíchaný a oteklý.

Na konec musím se ještě zmíniti o své návštěvě jedné kolonie cikánské. Bylo jich asi 40 rodin. Mužové živí se prodejem koní, ženy hospodářstvím. Dosud jich žádný kněz nenavštívil. Mají velmi zlou pověst. Zvláště o mladších cikánkách se všeobecně mluví, že jsou i ve své špíně velmi krásné a svůdné a že vedou velmi volný život. Pronajali si velice pěkné domy dvoupatrové. Doprovodil mne tam dp. rektor z Marxlohu.

Když jsme se přiblížili, vyšly cikánky a cikáňata ven aneb vyhlížely z oken, černé jako bota, ušpiněné, že to není možno popsati, ale černých vlasů na hlavách měly celé koše. Uměly

německy, slovansky prý neznají, jen v Německu prý se potulují; všude zůstanou tak dlouho, pokud jim jdou kšefty a policie jinam jich nezažene. Chovaly se k nám uctivě a laskavě, až přítulně. Ptal jsem se na jejich náboženství. Nemají prý žádného; pokřtěny nejsou. Ale Otče náš a Zdrávas uměly se modlit. Oddány prý s muži svými též nejsou. Prosily nás velice, abychom prý je pokřtili a oddali; budou prý chodit na cvičení a do kostela a chtějí prý se naučit sv. víru znáti.

Tázal jsem se jich, zda aspoň vědí, kolik je Pánů Bohů. Tu se radily mezi sebou a rozmlouvaly cikánsky; konečně se domluvily a jedna pravila vítězoslavně: už to víme, tři. Do vnitř jsme nešli, zůstali jsme venku; byla to zvláštní podívaná na nás, jak jsme tak obklopeni byli houfem těchto černých postav. Lidé z daleka se na nás udiveni koukali a smáli se. Do vnitř jsme jen z venčí nakoukli a podivili jsme se; viděli jsme na stěnách prostranných světnic velké krásné svaté obrazy a v jedné světnici pěkný oltář se sochou P. Marie a před sochou hořící světlo. P. Marii ctíme, pravily mi. Vyložil jsem jim tedy krátce, co P. Maria je, a povzbudil je, aby ji co nejvíce chválily a k ní se modlily. Přislíbily mi to.

Ale nechtějí, aby je někdo cikány jmenoval. Stydí se za to. Když jsem se jich tázal, zda mluvívají mezi sebou jen cikánsky, prosily mne, abych prý jejich řeč nenazýval cikánskou. Jaká to tedy řeč? ptám se. Naše, řekli mi na to. Jsou i ve vší své špíně pyšni a potupa je bolí. Peněz mají dost. Ve svátky nosí se velice nádherně a hodně pestře. Odkud však peníze berou, je věc jiná. Pravil jsem také ženským, že, chtějí-li se dát pokřtít a býti křesťankami, nesmějí čarovat a hádat. Tu se všecky daly do ohromného smíchu a dlouho se nedovedly utišit. To prý jim musím nechat; bez toho prý býti nemohou; dělají prý to jen tak pro žert. Pěkný žert, pravil jsem na to; podvod je to ne žert; vždyť obelháváte lidi; víte dobře, že to není pravda, co jim povídáte; řeknete jim, co vám napadne, jen aby to ubohým hloupým lidem hodně se líbilo, a potom za to od nich chcete peníze. Tak podporujete pověru a okrádáte lidi. Na to spustily zase bezuzdný smích. Abych prý jim to jen neměl za zlé; ony prý to všecko jen tak ze žertu dělají, to prý jim nesmím zapovědět. Že to není pravda, co lidem povídají, to prý bez toho každý ví; a když za to peníze dostanou, proč prý by jich nevzaly. A smály se a jen smály.

Jsou to praví cikáni. Kdyby nebylo šestého a sedmého božího přikázaní, ještě by si člověk mohl troufat je pokřtít; snad by z nich přece něco bylo. Ale v ta dvě přikázaní nedovedou věřit a nedovedou. Co tedy dělat. Ale něco jsme přece udělali. Několik nemluvňátek p. rektor pokřtil; matky slíbily co nejrozhodněji, že je dobře podle sv. víry budou vychovávati. A asi 15 cikáňat od 6.—14. roku bylo přijato do školy. Pokud jsem v Německu byl, chodili do školy pilně, chovali se pěkně a dobře učili. Bude-li z nich něco, ví sám Pán Bůh.

Holandsko.

Hned po misiích vydal jsem se na cesty do Holandska. Jel jsem na München-Gladbach, velké to průmyslové město porýnské. Tam jsem vystoupil, abych se podíval na světoznámou centrálku lidového katolického spolku německého. Byl jsem překvapen. Viděl jsem dlouhou řadu krásných, velkých, moderně zařízených budov. Skoro celá ulice patří spolku. Generální ředitel a říšský poslanec Dr. Aug. Pieper a oba ředitelé spolku věnovali mi s největší ochotou a laskavostí celého půl dne; prováděli mne spolkovými budovami a vysvětlovali mi všechen spolkový život. Prohlédl jsem si všecky kanceláře, knihtiskárnu, knihovnu, pracovny, učírny a posluchárny atd. Tu člověk žasne. To jest v pravdě katolický život; tak se může a má rozvíjeti. Kéž Bůh dílu tomu co nejvíce žehná.

Z München-Gladbachu jel jsem do Kevelaeru. Jest to největší marianské poutní místo v západním Německu. Konají se tam z daleka a široka pouti od sv. apoštolů Petra a Pavla až do Narození P. Marie. Každou neděli v této sesoně bývá tam na 60.000 poutníků. Kostel je velký a překrásný; milostná kaplička je malá a stojí na prostranství před kostelem. Kraj kolem Kevelaeru je vesměs katolický a svou horlivostí známý. V osadách venkovských je všude obvyklou měsíční zpověď, tak že celá farnost ani jediného člověka vevyjímaje každý měsíc k svátostem přistupuje. Za Kevelaerem přejeli jsme brzo přes hranice a byli jsme v Holandsku.

Holandsko čili Nizozemí je království asi přes 600 čtverečních mil velké. Je to tedy malá zem na břehu severního a zuiderského moře. Přejeli jsme celé království vlakem za půl třetí hodiny. Jest to samá úžina. Jedna třetina půdy je nižší než hladina moře, dvě třetiny jsou jen 1 metr nad mořskou hladinou. Ve východním Holandsku daří se ještě obstojně obilí, ale v západní části není skoro nikde nic než jen samá louka.

Lesy jsou jen na západě; jsou to spíše jen listnaté houštiny, ale zeleň je v nich krásná a bujná. Z lesních stromů rostou tu jen bory.

Kostelů je všude dost, ale jsou malé s nízkými vížkami. Lid je většinou protestantský; ale za to je menšina katolická nábožensky velmi horlivá. Katolíci byli zvláště v posledních desítiletích hodně činni. Snažili se ve spolkovém životě co nejvíce nápodobiti katolíky německé. Tak se dodělali velkého vlivu a velké moci a těší se teď naprosté svobodě a rozvíjejí bez překážek všecky své síly.

Jízda byla hodně jednotvárná, nezajímavá. Jeli jsme na Nymwegen, Arnhem, Utrecht a Gouda do Rotterdamu. Města tato nečiní zvláštního dojmu. Podobají se našim prostředním městům svou rozsáhlostí. Ale ulice jsou užší, domky menší s drobnými okny a nízkými maličkými stříškami. Často tvoří domy celé ulice jednu rovnou stejnou zeď s řadami hustě vedle sebe postavených oken. Jen na střechách rozeznáš dům od domu. Celkový pohled ulic dělá dojem dvou dlouhých nahoře zoubkovaných zdí. Též v Holandsku je červená cihlová barva domů velmi obli-

bena, jenže červeň cihel holandských je bledá. Kostely ve městech vyrovnají se svou krásou našim kostelům.

V Holandsku řídí se dobou západoevropskou, hodiny jdou tam tedy o hodinu později, proto jsem musil v Nymwegen hodinky o hodinu později nařídit.

Zvláštní kroj nosí jen venkované. Ženy jsou zvláště nápadny svým bílým vroubkovaným, krajkami ozdobeným čepcem s dvěma křídly splývajícími na zádech dolů.

Lid živí se ve vnitrozemí hlavně rašelinářstvím a chovem dobytka. Rašelina je hlavním palivem v Holandsku. Dříví a uhlí tam není. Dobytek je bohatstvím sedláka. Nejvíc se chovají koně a krávy. Zvláště v západním Holandsku neviděli jsme po celou jízdu nic než všude stáda koní a krav. Dobytek pase se nestřežen. Není také strachu, že by někam zaběhl. Neboť celá zem podobá se síti velkých a menších průplavů. Jako u nás dělí mez roli od role, tak v Holandsku jsou odděleny louky od sebe stokami 2—3 metry širokými. Z louky na louku a k stavením jsou jen můstky, po nichž se dobytek na louku pouští a zas domů zahání.

Na pobřeží severního moře.

V Rotterdamu octli jsme se na pobřeží severního moře. Rotterdam je město velké a úhledné jako naše větší města. Jest to první obchodní město holandské. Zde se vlévá Rýn do moře. Přístav Rotterdamský je jeden z největších světových přístavů. Když jsem v něm jel, byl plný lodí a parníků větších i menších všeho druhu. Zvláště dva obrovské parníky poutaly na sebe pozornost všech. Připravovaly se k odjezdu. Jeden z nich byl o jedno poschodí menší; toho si lidé méně všímali. Ale spousty lidstva hrnuly se k parníku druhému. Šli jsme tam také. Platilo se vstupného zlatka. Téhož dne navštívilo parník 1100 lidí. Do lodi vstupovalo vždy po chvílích 7 a 7 lidí. Každý houf vedl jeden lodní úředník. Loď je 205 metrů dlouhá; do výšky napočítal jsem osm řad oken nad sebou; 36 stop hluboko má jen nákladu. Celou hodinu jsme potřebovali, než jsme lodí prošli nahoru a dolů. Nahoře na velitelském můstku stáli jsme vysoko nad celým Rotterdamem a měli jsme na celou krajinu daleko široko nejvelkolepější rozhled.

Parník jest třetí největší lodí celého světa. Jmenuje se Rotterdam—New York. Z Rotterdamu dojede do New-Yorku v Americe za osm dní. Kdo tam chce dojeti v první třídě v přepychovém pokojíku, musí za těch osm dní zaplatiti 7000 zlatých. Zařízení na lodi je nejvýš nádherné. Zejména jídelny a čítárny podobají se pohádkovým zakletým zámkům. Strop i stěny samá okrasa a samá žárovka. Všude samé drahé koberce: stolky a sedátka by mohly být ozdobou královských komnat. A nad každým stolkem červená žárovka a pod ní umělá váza s přerozkošnými květinami. Ráj si nedovede člověk krásněji vymalovat. V první chvíli byli návštěvníci všichni jako omámeni, obdivu a chvály nebylo konce.

Z Rotterdamu jel jsem na pobřeží severního moře do Haagu. Haag či vlastně Gravenhage je sídelní město holandské královny Vilemíny, provdané za prince Jindřicha z Mecklenburku.

Haag jest velmi úhledné, čisté, příjemné město rázu skrz naskrz holandského; ulice poměrně úzké, domy jako slité a bledočervené, střechy jako kloboučky. Památné budovy, královský palác, zámek holandských hrabat a různé jiné paláce jsou velmi rozsáhlé. Jako zvláštnost byly mi na ulicích nápadny vysoké jednopatrové omnibusové vozy. V zadu jsou přidělány točité schody, jimiž se stoupá nahoru. V Haagu se narodil i zemřel a jest pochován smutně známý nevěrecký filosof Spinosa.

Z Haagu k moři jest asi hodina cesty. Jeli jsme tam překrásným parkem zvaným Haag Bosch. Pobřeží tvoří po celé délce od Rotterdamu až do Haarlemu hráz asi 30—50 metrů vysokou a chrání tak zemi před mořem. Ale i tyto obrovské náspy se někdy protrhnou nebo se moře přes ně přeleje a mnoho škod v zemi působí. Na břehu samém octli jsme se v lázeňském místě Scheweningen. Jest to řada velkolepých hotelů.

Odtud rozevírá se nejvelkolepější rozhled na severní moře. V první chvíli nechtěl jsem věřiti, že vidím moře; tázal jsem se, jaké je to v dáli pohoří. Nebe bylo totiž z části zamračené, a mraky odrážející se ve vodě podobaly se opravdu šedému horstvu. Kam však slunce na moře padlo, proměnilo vše jako v lesklé stříbro. Nejkrásnější byl pohled, když mraky přešly a slunce celé moře osvítilo, které zářilo jako nepřehledná plocha nejlesklejšího stříbra. Napočítal jsem v té chvíli 13 velkých lodí na nejzazším obzoru moře, odjíždějících směrem k Anglii. Připadaly mi jako u nás ptáci, které v dáli vidíme letět na obzoru. Tak se zdá moře čím dál, jako by stoupalo, až s mraky v jedno splyne.

Když jsem se na moře dost vynadíval, sestoupil jsem po kamenných schodech s náspů k vodě samé. Od náspů k vodě bylo asi ještě na 200 kroků. Na tomto prostranství hemžilo se v bělounkém jakožto moučka jemném mořském písku asi 1000 lidí. Zdržují se tu nejvznešenější rodiny. Písek je tak čistý, že ani nejbělejšího šatu nepošpiní. Pánové a dámy si v něm seděli nebo leželi; ditky skotačily a válely se jako u nás na trávníku. Mnozí měli malé lopatky, jimiž si dle chuti v písku vyhrabávali doliny k pohodlnějšímu posezení nebo poležení. Písku je hodně hluboko, nohy se zle zabořují a proto je v něm chůze velmi obtížná. Ale lehnout si do písku, hledět na vlnící se moře, poslouchat neustálý hukot vodstva a dýchat čerstvý mořský vzduch, toť opravdu požitek.

O pohodlí všeho druhu je tu co nejlépe postaráno. Stojí tu především na sta proutěných sedadel s opěrami střechovitými na ochranu proti slunci; každý může jich dle libosti použíti a kam chce a jak chce si je postaviti. Také řady uzavřených vozů tu máš ku koupání; jsou to velké dřevěné zelene boudy na kolách, z dola opatřené otvory, by do nich voda mohla. Kdo se chce vykoupati, vleze do takové boudy, a koník jej zaveze do moře. U náspů je zas plno stanů s lahůdkami, vážnými památ-

kami atd. Je tu slovem velmi příjemno, živo a veselo. Krásnějšího letního pobytu nelze si mysliti.

Z náspů vede dlouhatánský most nad pískovým rejdištěm výletníků daleko do moře. Na konci mostu je v moři na železných pilířích postavena prostranná veranda. Odtud lze nejlépe pozorovati vlnění moře. Kdykoliv zadul vítr a udeřil v hladinu, prohnula se, a již již vstoupaly vlny a daly se do divokého letu a čím dál letěly, tím více rostly, až se proměnily ve vodopád tím, že hořejší vrstvy vod rychleji větrem poháněné přelévaly se přes vlny jako přes hráze; tu nastalo vždy ohlušující syčení, jekot a hukot, moře se vzpěnilo a vody stříkaly vysoko do výše na všecky strany; a zas všechno utichlo a nastalo vlnění nové. Vlny, které se hnaly na břeh, pokaždé daleko vše vodou zalily a pomalu zas nazpět do moře stékaly.

Z Haagu jel jsem na Lejdu do Haarlemu. Lejda je rodiště nejslavnějšího holandského malíře 17. stol. Rembrandta, zemřelého v Amsterdamě. Moře z dráhy viděti není, poněvadž břehy jsou vyšší. Ale všude jeden cítí, že jest u moře. Půda je samý mořský písek, bílá jako stěna. Proto se tu pěstuje výhradně zahradnictví. Jeli jsme uprostřed záhonů květinových. Daleko široko nic a nic jiného není viděti, než jen květiny všeho druhu, zejména tulipány, hyacinty, sasanky, kamelie, pelargonie a j. Haarlem je jedno z nejkrásnějších měst holandských. Zvláštní zmínky zasluhují velkolepý chrám St. Bavo s vysokou věží a varhanami o 64 rejstřících a 5000 píšťalách, převzácná botanická zahrada a museum k pěstování přírodních věd a v okolí krásný Haarlemský les.

Z Haarlemu dali jsme se směrem východním k Amsterdamu. Amsterdam je mnohem rozsáhlejší město než Rotterdam. Z budov jsou nejkrásnější rokokový královský palác (nynější radnice), ozdobený nad střechou obrovskou korunou, darovanou od císaře Maxmiliana; potom palác průmyslový s kopulí a říšské museum s dvěmi vysokými věžemi. Z kostelů je největší kostel sv. Willibrorda, 104 metry dlouhý; má 7 věží, ale dosud nedostavěných; jest to dílo slavného architekta Kuypersa. Viděl jsem též rodný dům slavného holandského misionáře, redemptoristy P. Bernarda Hafkenscheida, který v pověsti svatosti zemřel; a památný dům, v němž v 14. století velký zázrak s nejsv. Svátostí se stal. Dům proměněn byl z části v kapli, teď je v rukou protestantů a je na spadnutí. Protestanté ho nechtějí katolíkům prodat za žádnou cenu, aby prý »nepodporovali pověru«.

Prohlédl jsem si též převzácné mořské aquarium. Ulice města jsou samý průliv. Přístav Amsterodamský je rozsáhlejší Rotterdamského, ale obchodní čilost je v Rotterdamě větší, poněvadž lodě mohou se odtud po Rýně dostati až do nejzazšího vnitrozemí. Obchod se vede hlavně kávou. Též průmysl je velký, zejména hlazení démantů; brusírny toho druhu jsou za městem; — patří židům; zaměstnaní mají nejhorší pověst nevěrců.

Amsterdam leží při ústí řeky Amstelu do Ypsilonu, chobotu moře zuiderského. Měl jsem tedy příležitost viděti též toto moře. Na březích se kupí rybářské osady. Rybáři jsou lid chudý, ale

hodný a zbožný. Mužové nosí zvláštní kroj, kalhoty černé a široké jako pytle. Zuiderské moře je mnohem klidnější než severní; není ani tak hluboké, je to obrovská mořská zátoka.

Návrat.

Všechno má na světě konec. A tak nastal i mně čas, abych se vrátil zas domů. Odejel jsem z Amsterdamu směrem k Emmerichu do Bochumu. V Bochumu jsem se súčastnil slavnostní schůze na oslavu jubilea sv. Otce. K slavnosti dostavilo se na 4000 mužů. Byla to velkolepá katolická manifestace. Druhého dne odjel jsem na Kolín. V Kolíně jsem se nezdržel, poněvadž jej znám už od loňska. Ale viděli jsme z dráhy nový ještě nedostavěný most přes Rýn. Chudák, dostal souchotiny, než vyrostl. Střítil se jestě nedostavěný i s lešením a s dělnictvem do Rýna. Viděli jsme jen jeho trosky vyčnívati z vody.

Z Kolína do Mohuče jel jsem na břehu Rýna. Byl jsem opravdu zvědav, viděti tento veletok v letě. A stálo to za to. Pohoří, kterým se Rýn proplétá, je velmi malebné, z části révou, z části houštinami porostlé. Řada zřícenin a hradů na strmých skalách roztroušených zvyšuje romantiku krajiny. Nejzajímavější je jízda z Koblence do Bingen. Hory jsou tu vyšší a přiléhají těsněji k Rýnu a poskytují svou vlnitostí každé chvíle nový a nový rozhled.

Z Mohuče jeli jsme do Bavor. V Norimberce jsme se zastavili. Už se začalo stmívati. Zůstal jsem na nádraží. Divil jsem se, jaké množství přeplněných výletních vlaků se vracelo na noc domů. Popřál jsem si na večeři kousek chleba a trochu bavorského piva. Divil jsem se, že jsem po celý den nikde nikoho neviděl jísti kousek masa, každý měl jen vejce, chleba a koláčky. Postu se tedy Němci nebojí a zaň se nestydí.

V Bavořích přisedl ke mně mladý člověk. Dali jsme se do řeči. Byl to Čech, řemesla krejčovského. Jel z Paříže. Pravil mi, že je také katolík. Ale víra prý ho neuspokojila, a proto prý šel do světa hledat tu pravou pravdu a našel prý ji až v Japonsku. Pobyl tam jen tři neděle, ale stačilo mu to. Tam ho z čista jasna pravda ozářila. S náboženstvím prý je to tak. My musíme se stát na světě anděly; k tomu máme vnitřní pud a ten jediný musí nás svatými jako anděly učiniti. Přikázaní Boží, církev, kněz nemají do toho pranic mluviti. Ubožák, rád by všem pudům a žádostem hověl a při tom by ještě chtěl býti andělem. Co lidem všecko nenapadne, když pohrdnou Bohem a náboženstvím.

Zatím jsme přejeli přes hranice. Domažlice, Plzeň, Rokycany, Zdice jen se kolem nás míhaly. Za chvíli byli jsme na Smíchově. »Zaplať Pán Bůh,« myslil jsem si, vzal kufr a vyšel rychle ven, abych dostal nějaký vůz. A jak jsem už jednou ve voze seděl, cítil jsem se jako kaprál, když ho z vojny domů propustí. Byl jsem doma.

Ku konci prosím ctěné čtenáře, aby ve svých modlitbách byli pamětlivi Čechů v Porýnsku a Vestfálsku.

Prof. dr. Alois Musil.

O jeho cestách, spisech a jejich významu. Napsal Ferdinand Menčík, c. a k. vládní rada. Se 16 obrázky a mapkou. Cena 2 K. V Olomouci. Nákladem R. Prombergra, knihkupce. 1908. — Monsignor Dr. Alois Musil, bývalý profesor c. k. fakulty bohoslovecké v Olomouci, nyní profesor na universitě vídeňske, dobyl sobě vědeckými pracemi v oboru biblického studia a svými země- a národopisnými spisy jména učence světového. O jeho cestách a dílech přinášely sice i české časopisy občas nějaké zprávy, leč tyto nikterak nestačily, abychom sobě uvědomili význam a důležitost jak jeho spisů, tak výzkumných cest vykonaných. Proto zajisté celá česká veřejnost uvítá s radostí uvedený spis, ve kterém nás pan vládní rada Ferdinand Menčík soustavně seznamuje s činností a se spisy Dra Musila. Dr. Musil narodil se v Rychtářově u Vyškova r. 1868, studoval gymnasium v Kroměříži, v Brně a ve Vysokém Mýtě, kde s vyznamenáním maturoval. Bohosloví studoval v Olomouci a byl r. 1891 na kněze vysvěcen. Potom působil jako kooperator a brzo jako skutečný učitel náboženství měšťanských škol v Mor. Ostravě; v ten čas složil v Olomouci přísné zkoušky z věd bohoslovných a v roce 1895 byl promován za doktora. Předeslav tato životopisná data, vypravuje p. rada, kterak Dr. Musil přiveden byl k snaze, věnovati se důkladnému prozkoumání biblických dějin a Písma sv. a jaká k tomu konal předběžná studia. Již v listopadu roku 1895 přičiněním olomuckého p. arcibiskupa Dra Kohna odebral se Dr. Musil na biblickou školu v Jerusalemě, odkud hned v únoru 1896 podnikl první výpravu do Egypta a na horu Sinai a druhou cestu od 15. července do 21. září do krajin za Jordanem. V únoru roku 1897 odešel z Jerusalema na universitu v Bejrútě a i odtamtud další cesty konal až do června r. 1898, kdy vrátil se do Olomouce a po jeden rok zastával úřad katechety na reálce. V r. 1899 konal další studia v četných světových knihovnách, v Anglii, v Berlíně a r. 1900 ve Vídni, kdež zvláště se zdokonaloval ve kresbě map. V červenci a v srpnu téhož roku vykonal druhou cestu do Arabie, třetí od dubna do června 1901 a čtvrtou od srpna do listopadu r. 1902. Když byl Dr. Musil r. 1900 jmenován supplentem biblického studia na fakultě v Olomouci a brzo na to první větší místo- a národopisnou zprávu císařské akademii ve Vídni předložil, byl zvláštní komisí, sestávající z nejučenějších odborníků, kteří práci jeho prozkoumali, k dalším cestám vyzván a podporován. Všechny tyto cesty a výpravy Dra Musila jsou v uvedeném spisu dosti obšírně vypsány se všemi různými příhodami, obtížemi, překážkami a námahami, jež i s nasazením života a s možnou ztrátou zdraví podniknouti bylo odvážnemu badateli. Dále uvádí p. rada jeho spisy, nejdříve menší pojednání, uveřejněná v rozličných časopisech a potom velkolepá díla: »Kusejr 'Amra und andere Schlösser östlich von Moab« z r. 1902 (cena 250 K, tisk stál 68 tisíc korun), »Sieben Samaritanische Inschriften aus Damaskus« z r. 1903, mapu Arabie Peterské (cena 17 K 50 h) a tři svazky průvodního díla k této mapě, které stojí dohromady 76 K, v r. 1907—8. Obsah všech těchto prací jest vele-

důležitý a poutavý. Podáváť v nich dr. Musil velmi cené zprávy o mnohých krajích arabských, o nichž buď nic dosud se nevědělo, buď nepatrné byly vědomosti, které sám různým směrem procestoval a měřil, zprávy místo-, země- a národopisné, o vlastnosti země, o podnebí, o obyvatelstvu, rostlinstvu a zvířectvu, o životě beduinů arabských, různým kmenům náležejících, o jejich náboženství, podání, obyčejích, pověrách, popisuje krajiny, hory, údolí, prameny, zámky a j. Výzkumy a spisy Dra Musila, kterými na sebe obrátil pozornost celého učeného světa, jsou zvláště pro vědu katolickou důležity. jimiž tato nemálo získala. Všímalť si náš badatel na svých cestách hlavně také krajin a míst, o nichž v Písmě sv. jest řeč, na př. kde Mojžíš živ byl a přebýval, kudy Israelité konali cestu do země zaslíbené a kde mnohé jiné události památné se odehrály, a svými výzkumy tu dokazoval pravost Písem sv., tu poukazoval na shodu zpráv biblických a jinde zase vysvětloval rozličné události. Směle možno tvrditi, že jeho spisy doznala věda biblická pokroku. O tom svědčí také dva spisy vydané v jazyku českém: »Od stvoření do potopy« v Praze r. 1905 v knihovně vzdělávací a »Po stopách událostí Starého Zákona«, u R. Prombergra v Olomouci r. 1907. A také dostalo se Dru Musilovi zaslouženého uznání. Nynější sv. Otec, obdržev spis o zámku »'Amra«, sám jeho snahu pochválil a jej k další badatelské činnosti pobídl. Císař pán vyznamenal jej řádem železné koruny třetí třídy a jmenoval dvorním kaplanem. Dostalo se mu i vysokého tureckého řádu a mimo to mnohé učené společnosti jmenovaly jej svým členem. Ku konci svého spisu o Dru Musilovi přidal p. rada stať o jeho vlastnostech a působení profesorském na c. k. fakultě v Olomouci. Také okrášlil svůj spis podobiznou badatelovou i v jeho ústroji cestovním, několika ukázkami obrazů ze spisu »Arabia Petraea« a zmenšenou mapkou k témuž spisu. Knihu pana rady Menčíka co nejlépe doporučujeme!

Josef Herzig.

„Incipit vita nova."

Nad mořem klasů slunce svítí,
oblaka bílá duší jdou.
Lesk rosy ve květech se třpytí
a hraje duhou kouzelnou.

Myslil jsem: Začnu život nový
a poupata, jež zvadlá jsou
tvrdého ledu pod příkrovy,
zas tichou vůní rozkvetou.

Však cítím v duši staré stopy,
mé rány dosud čerstvé jsou.
Stesk v moři slz se neutopí —
vždy vraky z hloubi vyplovou.

B. Radlický.

Ruský spisovatel o katolických řeholnicích.

Sděluje KAREL JINDŘICH.

Vynikající ruský spisovatel Vasilij Ivanovič Nemirovič-Dánčenko navštívil r. 1907 na svých cestách Japonskem též útulek, zřízený francouzskými katolickými misionáři pro malomocné a věnoval této návštěvě ve svých velice zajímavých cestopisných kresbách zvláštní pojednání pod záhlavím: »V gosťach u francúzskich monáchiň (Návštěva u francouzských řeholnic), v němž nadšenými slovy vylíčil dojmy, jakými tento ústav obětavé katolické lásky naň působil.

Lidé otročící nízkým vášním a proto ctnost nenávidící usilují kalem lží a pomluv zhanobiti naše kláštery a jejich blahodárnou činnost. Zde muž vysoce vzdělaný, na slovo vzatý publicista a belletrista, ale zároveň šlechetný, nestranný poctivec, ačkoli nenáleží k církvi katolické, vyslovuje jim vřelé uznání, zasloužený hold a obdiv. Chvalné svědectví takového muže ovšem více vydá, než steré nadávky a klevety zchátralých zlostníků mohou uškoditi. Uvádím doslovně celou dotyčnou stať, která u katolických čtenářů vzbudí zajisté náležitý zájem.

Jsou-li svatí nebo nejsou — nevím. Ale u rekyň křesťanské lásky jsem právě byl, dva dni jsem u nich meškal, viděl jsem je vlastníma očima a kdybych se nebyl ostýchal povoliti návalu svých citů, byl bych padl k jejich nohám. Shromáždily kol sebe malomocné, nuzné, opuštěné, nemající na světě přítelíčka, a stále obcují s nimi, nedbajíce toho, že celé ovzduší, ve kterém se pohybují, jest naskrz prosáklé miasmy nevyléčitelného neduhu, že jsou obklopeny znetvořenými údy, zohavenými tvářemi, hnisajícími ranami, že z kožních porů těch nešťastníků neustále, zákeřnicky vystupuje nákaza. A ony? — Než, dovolte, budu vyprávěti po pořádku.

Za vrcholky zelených hájů vidím v dálce čníti táhlou střechu veliké budovy evropského rázu. Ve stínu pinií sestupuji s průvodčími v dolinu a krásné ty stromy stále rozkládají nade mnou své jehličnaté stříšky. Opojuje mne smolná vůně lesa s jeho mystickou tišinou — an tu náhle vymihnou z něho, jako lesklá zrcadla, vodou zatopená rýžová pole, zlatité koberce kvetoucích zelnic, růžová záplava višňových zahrad a bílé zdě s velikými okny a dveřmi otevřenými do kořán. — Máme před sebou ústav, vystavěný francouzskými misionáři pro malomocné.

Stanuli jsme u prahu. Jsme v nesnázi, máme-li dle zdejšího obyčeje zouti obuv nebo ne? Před námi prostírá se vyleštěná podlaha terasy, kde stařena s dvěma jamkami na místě očí pohybuje ve vzduchu skomolenýma rukama, jako by trhala květy s domnělého keře nebo snula jakési předivo. Dvéře vedly do prostranné čisté síně s běloskvoucími lůžky, kde stál kroužek malomocných ženštin v prostém modrém oděvu a uprostřed řeholnice v bílém rouchu, cosi živě jim vyprávějící. Smála se, i ženy se smály, skákaly jí do řeči a opět se smály. Konečně nás zpozorovala, opravila bílé kraje z tuha naškrobeného čepce a vyšla nám vstříc. Vidouc naše rozpaky usmívá se: »Jen vstupte obuti. Jste zde v Evropě. Račte do přijímací komnaty.«

Bodrá to Francouzka, veselá, čilá. Cestou jen tak maně a mimochodem opravila jedné ošetřovance krční šátek, usmála se na jinou, a tají rovněž odtušila úsměvem. Ale jaký to hro úsměv! Z bezertých úst šklebí se jen zuby, které se jedva v bledých bezkrvých dásních.

»Račte se posaditi. Půjdu oznámiti Váš příchod velebné matce.«

Slunce svítí do oken, přímo na obraz Madonny. Odněkud zaznívá smích, kdesi tikají hodiny. Trápí nás žízeň, cesta znavila, ústa vyprahlá. Tatáž řeholní sestra, jako by byla uhádla naše přání, přináší tácek s butelkou vína.

»Poslali nám je z Francie — pro nemocné.«

»Žádám vodu.«

»Nebojíte se? Mnozí z návštěvníků hrozí se dotknouti našich sklenic. Vodu čerpáme z vlastní studně.«

Pil jsem tak dychtivě, že »sestra« se rozesmála.

»Byl jste jistě celý den na nohou?«

»Ano.«

»A nahoru jste šel?«

V celém chování ani stínu nuceného úsměvu, sevřených úst, ani sledu po líčené poníženosti, upjatosti. Vše tak prosté, přirozené, jasné, radostné.

»Slyšeli jsme, že náš ústav v brzku převezme vláda. Chce prý zde zříditi svůj.«

»Kam byste potom přenesly svou činnost?«

»To závisí od řádu — kam nás pošlou. Prý do vnitra Formosy.«

»K lidojedům?« zvolal jsem s netajeným úžasem.

Sestra vážně stáhla brvy.

»Jdeme, kam nás vede Bůh, — kde jest zapotřebí našich slabých sil. A co nás čeká, závisí již od Jeho vůle.« A hned opět pokračovala s úsměvem: »Život není tak strašný, jak se z dálky zdá. Když jsme odjížděly sem, plakali nad námi příbuzní. I což — dosud ani jediná neonemocněla . . .«

Chtěl jsem jí říci, že následky nejeví se ihned — avšak ona to věděla lépe než já. Lehký stín mihl se jí po tváři.

»Pravda — sestra Veronika . . .«

Nedokončila a odšinula se ode dveří.

Do komnaty vešla řeholnice v bílém habitu, se zlatým křížem na prsou, nevysokého vzrůstu, silně složená, asi čtyřicetiletá a stejně vlídná a hovorná jako první. Za ní sledovala druhá sestra. Spatřiv tuto, byl jsem přímo uchvácen podivem. Zde, v tomto místě bolesti a smutku, taková neobyčejná krása! Snad proto, že jsem dávno neviděl evropských tváří — ale nemohl jsem odtrhnouti zraku od čistých linií velkých, něžných, modrých očí této roztomilé sestry, modrých jako lazur poledního nebe. Kterak se octnula zde? Zlatá kadeř vynořila se jí z pod bílého čepce, květoucí růžové rty usmívají se tak líbezně a tak svatě. Každý pohyb té štíhlé elegantní děvy svědčil, že se jí dostalo pečlivé výchovy, jejímž účelem nebyl život uprostřed malomocných v japonské hluši. Její vystříbená řeč prozrazuje rodilou Pařížanku.

Teprv později zvěděl jsem, že pochází z bohaté, titulované rodiny. Co medle přivedlo ji sem do tohoto úžasného, strasti plného místa? Vzhlížel jsem se pátravě v její tvář, chtě vystihnouti, zdali snad nezranilo její srdce dřívější, nenadálé hoře. Nikoli! Obličej ten byl docela klidný, ale ozářený blahem zbožné modlitby, jasem čisté panenské duše. Osoby, které stihla těžká duševní pohroma, nepohlížejí tak mile, laskavě, radostně. Srdce se-vřelo se mi bolestí při pomyšlení, není-li snad ona sestrou Veronikou, při jejímž jménu přeletěl stín zármutku přes obličej uvítavší nás sestry. Díky Bohu, nikoli — velebná matka ji jmenovala jiným jménem.

Všech řeholnic bylo v ústavu osm: šest Francouzek a dvě Vlašky. Dnem i nocí trvají s malomocnými. Chápu, že největší náhradou těchto službě Boha a nešťastných trpitelek zasvěcených duší jest, slyšeti veselý smích jejich pacientek a viděti, kterak aspoň na čas zapomínají svých nevyléčitelných neduhů. Milosrdný dajmio Kiomasa zajisté se nenadál, odkud a jaké přibudou k němu pomocnice. Takové liducitné ústavy měli by spíše zakládati v hedvábí a zlatohav se odívající boncové, ale tito vykrmení a ztučnělí zřeci (modloslužební kněží), odzpívavše předepsaný počet svého stereotypního »namo-mio-ho-ren-he-kio,« mají za to, že úloze své úplně dostáli.

Nechť si japonská vláda zařídí sebe lepší a velkolepější ústav pro malomocné, tito nebudou tam nikdy osetřováni tak pečlivě a laskavě, jako u francouzských řeholnic. Japonští lékařové jsou sice velmi svědomití a dbalí, toho jim nelze upříti: ale zde nalezli choří rodinný střed, vlídnost a lásku, jaké jim oficielní medicina věnovati nemůže a jaké od ní ani nelze žádati.

Prohlížíme místnosti ženského oddělení. Velkou verandou vcházíme do zahrady, ozářené sluncem. Kolem šelest květem obsypaných haluzí, hrčení potoka uprostřed zelených břehů, neustávající štěbet a přelet cizokrajného ptactvu. Která z ošetřovanek může a chce, zaměstnává se různou prací, Snažím se nehleděti na ty setřené tváře, na nevyvinuté, jako by do dlaní vzrostlé prsty se spárovitě zahnutými nehty, na ránu v týlu jedné malomocné a na jakési jizvy na místo očí u její sousedky.

»Některé z nich jsou úplnými dětmi«, praví mi tiše velebná matka.

»Máti Stefanie, co jste jim dnes předčítala?« táže se jeptišky, bavící se s nemocnými.

»Jejich pohádky, ty se jim nejlépe zamlouvají. Byly přímo unešeny vítězstvím mořského ráčka nad zlou opicí a příhodami prosťoučké mořské medusy. A když jsem jim vyprávěla o Urašimě, tu jedna z nich, tam hle ta — ukazovala sestra na jakousi trpaslici — řekla mi: ach, kdybych se tak i já dostala do říše vodního krále, ten by mě snad uzdravil.«

Životy svatých, křesťanské legendy, střídající se s národními pohádkami, toť četba, jakou řeholnice baví a zajímají své ošetřovanky, aby jim seč možná zpříjemnily strastiplný život.

Představená ukazovala nám velké zásoby rýže, sklizené z vlastních rýžovišť, soudky s nakládanými boby, bez nichž se

žádný Japonec neobejde, kadečky s fasolovou kaší a celé kupy zeleniny, sušených ryb a též různých lahůdek. Strava jest živná a chutná. Kuchyň leskne se čistotou. Lékárnu obstarávají si řeholnice samy. Doktor přijíždí dvakráte v týdnu, — nemá zde hrubě co dělati. Každá ošetřovanka má vlastní vanu, která se po každé koupeli desinfekuje.

»Jedí mnoho, — praví velebná matka — mají výbornou chuť. U některých těžko pochopiti, kterak dovedou rozežvýkati potravu — mnohým scházejí nejen zuby, nýbrž i jazyk.«

Sličná řeholnice zastavila chorou, jdoucí nám vstříc, obejmula ji a šeptala jí cosi do ucha. Ta se vesele usmívala a políbila její krásnou, ušlechtilou ruku. Všiml jsem si schválně, neotře-li si jí sestra mimoděk aspoň o šat. Nikoli!

Tak jsem na vojně uvykl dívati se na naše chrabré vojíny. Japonský granát udeří do rohu čínské bašty, urazí od ní kus, roztříštěné části obsypávají šik — který z vojínů bude setřásati kamennou třísť?

Stejná čistota, pořádek, světlo a klid panují v mužském oddělení. Pod pokrývkami hází sebou horečně nemocný. Tmavovlasá »sestra« velkých, černých očí stojí u jeho lůžka. Hned z povzdálí poznáš v ní Vlašku.

»Jak jest mu?« tiše táže se představená.

»Ještě hůře. Telefonovala jsem doktorovi, hned zde bude.«

»Úbytě«, vysvětluje mi představená, a kráčíme dále.

Stejnou verandou jako v oddělení ženských vcházíme do zahrady. U malounkého potůčku seděl s udicí malomocný slepec. Nahnul jsem se nad vodou; byla mělká a jedva hrčela po oblázcích — jaké v ní mohly býti ryby?

»Jemu se zdá, že to hučí moře.«

»Cítím, jak hřeje slunce« — praví nám rybák, usmívaje se na nás hrozně vyceněnými zuby bez pysků. »Ono se jistě leskne nad mořem . . , na hřbetě každé jeho vlny . . . na její pěně svíjí se bílý had . . . a mimo plují loďky . . . na »sampanách« vějí bílé plachty . . . a v dálce vznaší se kouř z parníku, plujícího do Kagošimy . . . a čajky, čajky, čajky! . . .«

Kdyby ten malomocný byl hluchý, jistě by mu kolem zvučely písně.

Pobyl jsem v ústavu do večera a na druhý den přišel jsem opět, abych si prohlédl útulnu pro malomocné děti.

V zlatém záblesku rozkošného jarního jitra mihaly se růžové chomáče višňových sudů. U rybníčků dřímaly dosud nepohnutě na trčících kol břehů kamenech pestře zbarvené, narudlými nahrdélci zdobené japonské kachny, tulíce se po dvé těsně k sobě. Kačerové již bděli, ale samice ukrývaly ještě zobáky pod křídly, a jejich odraz prohluboval se ve vodě do posledního pírka. Červenolisté »momidži« byly pokryty rosou. Z prořídlé mlhy již vystupovaly obrysy střech, ale budovy byly ještě zahaleny šerem.

Pod vysokými kafrovými stromy, jako v nějakem čarosadu, běhaly vesele jako křepelky čistounké děti v pestrých »kimono«, které tak sluší jejich červeným, buclatým tvářičkám. Ze všeho patrno, že jim tu jde k duhu.

»Koniči-va!« volá jim vstříc velebná matka.

Děvčátka spěchají k ní. Jedna hrabe u ní v kapse a vytahuje odtud dle všeho obvyklý kournout s pamlskami. Jakási malounká žabka vrhla se před ní na kolena.

»Zde tak nepozdravují — vysvětluje jí představená — zde se kleká jen při modlitbách. — Jest ještě nováček«, praví nám.

Děvčátko v domněnce, že nevykonala náležitě obřad »saponara« (poklony), opřelo se kyprými růžovými dlaněmi o rozestřenou rohožku a sklonilo bronzové čelo až k podlaze. Načež zdvihnouc hlavinku jiskřivým pohledem tázalo se nás, zdaž nyní učinilo zadost obyčeji.

Velebná matka se smála, smáli jsme se i my ostatní.

To byly děti malomocných, které očekával namnoze stejný osud, ale aspoň svá dětinná léta trávily vesele a šťastně. Některé přece uniknou zlému neduhu. V rohu prostranné komnaty u stojatých záclon se zelenými bambusy a tak uměle vymalovanými čápy, že si přejete dotknouti se jich, nejsou-li živi, seděla dospělá Japonka a vyšívala hedvábím jakési květiny.

»Dcera doktora«, dí nám představená, »otec i matka stiženi malocenstvím, ji Madonna ochránila. Čítá už dvacet let a jest dosud zdráva. Po ukončení gymnasia vyšla první z naší vyšší dívčí školy a připravuje se nyní sama k doktorské zkoušce.«

Japonská chovanka přinesla k nám ještě jedno stvořeníčko, kterého se řeholnice ujaly. Držela na rukou robátko, podobající se zlaté loutce: hlavička jako pěst, očka jako dva černé hrášky, rtík jako trubička, ručičky roztahovala k řeholnici a cosi blábolila.

Japonské děti jsou věru roztomilé a výchova jejich snadná. Způsobnost a zdvořilost jsou jim přímo vrozeny. Nikdy se nevadí, nehašteří, neperou, naopak při každé příležitosti vzájemně se uklánějí a udeřením čela o japonské koberce z rohoží činí své »saponary.«

Klášternice pěstovaly také hedvábnictví a měly z té příčiny v zahradě též moruše, které pučí zde nejpozději, a jichž hadovité spletilé větve byly jedině bezlisté uprostřed jarní krásy a rozkoše.

Zpáteční cesta vedla nás žírnými, úrodnými poli, ozářenými slunečním jasem. Na silnici potkávali jsme káry, tažené hrbatými bůvoly se slaměnými sandály na nohou. Opodál vynořily se před námi mohutné bašty zámku Dajmia. Na skalnatých valech strměly bílé hradby a čněly fantastické střechy. Za dávných časů byl tento japonský Kreml postrachem vůkolních krajův. Nyní trčí na něm k podnícení vojenského ducha japonských kadetů pouze děla, dobytá u našich vojsk za poslední války. V celém Japonsku setkáte se nyní s těmito »upomínkami.« Vidal jsem je, když je násilím bral náš nedávný odpůrce, když vázly v mandžurském blátě, zůstavené nepříteli na pospas při našich neustálých spěšných odstupech. Japonci opatřili je nyní nápisy: »vzaty tu a tam Rusům«, a to kromě japonských též anglickými, aby si je mohl přečísti i cizinec. O kterak jsou mi všecka ta místa dobře známa! Skřižoval jsem je pěšky i koňmo, a názvy jiným němé zní v mých uších jako hrana. Vždyť jsme tenkráte skutečně pochovávali staré Rusko!

Nuže, nechť tedy žije Rus nová — spravedlivá, mohutná, svobodná! . . .«

Ze žďárských hor.

Cyklus básní. — Od Jana Karníka.

Paní Vlastě Pittnerové.

Vám, paní, jejíž duše síla
stesk našich plání procítila
a v srdce lidu nahlédla,
hrst květů dávám, při orání
jež v kamenité sbírám stráni.

Ač svěžest jejich vybledla,
je přijměte přec milostivě,
že na domácí zrály nivě.

Co chudý dárek k Vánocům
zde trpký plod mých snů a dum!

Krajina.

Od Devíti skal se mraky šedé valí,
splývajíce s černých lesů hradbami,
ojíněné větve stromy k nebi vzpjaly,
jak když osiřelí lomí rukami.

Pod sněhovou rouškou zamlklý kraj splývá
v bílé, ztuhlé moře, mocně zvlněné,
svatojanský kostel s Hory Zelené
jak Noemův koráb do dálky se dívá . . .

Zima v horách.

Sype se jak v moučnici
ledový sníh s vichřicí,
cesty zaváty;
vesničky se ulekly,
rychle na se navlekly
bílé kabáty.

Ztemnělými nad lesy
havran jenom křikne si,
jak by tušil snad,
že dnes v noci kvapící
budou zkřehlí poutníci
mrazem umírat.

Když tím krajem v lednu jdeš,
v moře sněhu zabředneš,
lze-li věřiti,
že ty bašty ledové
může slunko dubnové
přece zbořiti?

A přec přijde Vesna sem,
sejme teplým úsměvem
pouta s potoků;

ošatí se květy chlum,
dětem jako kozlatům
bude do skoku.

Chudý lid a drsný kraj —
ale v srdcích přece ráj
v zimním nečase,
dokud v mrazný větrů van
»Narodil se Kristus Pán«
v chatách zpívá se.

Však až lidu vyrvete
kořen víry staleté,
modní proroci,
dravá zvěř zde bude žít,
jež své bídě bude klít'
z rána do noci.

Noční cesta.

Mračny lapen srpek bílý,
Meluzina s krbu kvílí,
v okna šlehá sníh;
světla v domcích zhasínají,
strejcům pěkné sny se zdají
v teplých postelích.

Mne však sladké ze dřímoty
žene do té zimní sloty
přísný zvonku hlas, —
větry jako feny ječí,
co krok číhá nebezpečí,
závěj, rokle, mráz.

Prosba tichá chvěje retem:
Vrať zas otce spícím dětem,
věčný Pane náš,
uděl síly pocestnému
a na cestu k nemocnému
andělskou dej stráž!

Sněžná Komora.

Šimon s Judou sotva minou
a již u nás jako v hrobě,
kraj spí bílou pod peřinou,
ukryt až nad uši obě —
proto Sněžnou Komorou
ať ho v moudrých knihách zvou!

Tvrdým spánkem spával kdysi
dlouhou zimu v tiché hluši,
ale nyní netvor kýsi
každodenně sen mu ruší,
peřinu mu trhaje,
v uši drze výskaje.

Těžce sumtě závějemi
horský vlak se prokusuje,
stroj s vagony spřežen třemi
pracně ku předu se snuje,
jako sněžné po běli
medvědi by běželi.

Hřbitovní kostel.

Náš kostelíčku šerý v lip stínu košátých,
jenž v půdě svaté stojíš, kam Věčný Rozsévač
své símě vzácné klade do vlnících se lích,
jak často krutá žalost, jak často štkavý pláč
chvěl slabou lidskou hrudí ve starých klenbách tvých!

Pod zářným sluncem Jihu i v luzném Porýní
já kathedrály zřel jsem, jež v nebes klenutí
své věže pyšně pnuly až hvězdných do síní, —
byť srdce mé v nich třáslo se v mocném pohnutí,
ty v světe nejprvnější byl's přec mi svatyní!

Jak střídaly se věky, v tvém stínu rod můj kvet',
mých předků pilné ruce se v tobě spínaly,
by klasy v slunci zrály, jich prosíval zde ret,
a s křehkou těla schránkou zde máry stávaly,
když poutník unavený opouštěl na vždy svět.

Mých dědů dlouhé řadě byls' branou Věčnosti,
své věkovité lípy jim tichý střehou sen.
Až jednou smrti kosa mých švihne do kostí,
než zavolá nás anděl ven z těsných hrobu stěn,
mé práchnivící tělo v svém stínu pohosti!

Horská legenda.

Šel Pán Ježíš s apoštoly
od Třech Studní ke Fryšavě.
Podzim byl, a do stodoly
horal svážel oves právě.

Chladný vítr po strništi
listím sežloutlým si hrál,
nové z ratolestí rval,
dýmal v oheň na pastvišti.

Povzdech' Petr: »Věčný Pane,
líto je mi toho kraje!

Ovoce jak malované
jinde v teplém slunku zraje,
víno krví nalévá se,
oranž sládne v pyšné kráse, —
zde však jenom jeřabiny

zrají plaché pro kvíčaly,
na pasekách ostružiny
zmrznou, dřív než douzrály,
pochutnat si na třešince
není možno do Vavřince!

V poli kámen, v lesích zmije,
na spadnutí shnilá chýžka,
»dobrou noc« zde dává liška —
inu, pěkná Siberie!«

Pousmál se Mistr světlý,
v zraku plály lásky zdroje:
»Třeba zde jen trny kvetly,
přece sem též láska moje
dosáhne a kraj ten chrání
od jitra až do klekání.

Za to, že zde v zápolení
chudoba a mráz se střetly,
dvojí ušetřil jsem metly
horalů těch pokolení.«

Děl Jan, panic růžolící:
»Vím již, Pane, co chceš říci.

Ohnivá zde nežhne pec,
kde by zpupný cizinec
tuk vyssával z lidu kostí
a s nelidskou sveřepostí
jazyk jeho dětem rval.

Druhou milost Jsi jim dal:
Sobě zrno, lidu plevy,
tak to v tučném kraji dělí
Aron, Isak nebo Levi,
až vyssají statek celý.

Zde ten pavouk krev neždímá,
v žďárských horách je mu zima.«

Vánoční.

Kdes v horách stromek vánoční,
skvost jíní na větvích,
o lásce Boží sní a sní
ve sněhu závějích.

Pak sved' tě život, jak jsi rost;
i zašel's v klubko cest,
v dnech trudu, kdy je smích jen host,
se ptal: — kde stromek jest?

Kdys klek' jsi k němu, ruce spjal,
když venku večer zdřím,
kdos Nevidný tvou duši hřál
snů, blaha tajemstvím.

Teď pod kmen jeho znova klek'
by's rád a šťasten, tich
ssál sladkost jeho pohádek —
žel — dráhy zavál sníh

On skryt je v horách řadou dní,
na snětích sněhu tíž
sní o radosti vánoční,
a ty jen o něm sníš . . .

E. Romar.

Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování).

Organisace rolnictva.

V neděli, dne 17. listopadu shromáždili jsme se v půl jedenácté hodině dopoledne ve velkém sále Jednoty katolických tovaryšů. Mezi přítomnými převládali rolníci a dělníci; z biskupů byli přítomni Slované knížata-biskupové Dr. Jeglič a Dr. Napotník. Schůzi předsedal Slovinec, říšský poslanec Povše, a dovozoval důležitost stavu rolnického.

Slavnostním řečníkem o stavu rolnickém byl poslanec Fr. Schoosleitner ze Solnohradska. Řeč jeho, příliš dlouhá, mne mnoho nepoutala, ale když jsem si ji v tištěné zprávě znovu četl, seznal jsem, že řečník práci svou dobře založil a provedl. Dle všeho, co mluvil, i provádí, nebo návrhy jeho jsou velice praktické.

Pravil, že bude mluviti o podstatě a cíli rolnické organisace.

Organisace rolnictva musí spočívati na základech našeho náboženství a v Rakousku — ve vnitřních zemích německých — již se osvědčila. Nebo organisované rolnictvo Dolních a Horních Rakous, Štýrska, Solnohrad, Tyrolska a Vorarlbergu ukázalo 14. května 1907, při volbách do říšské rady, svoji sílu, vyslavši tam tolik katolických poslanců, že tvoří nejmocnější stranu v říšské radě.*) Rolnictvo tvoří v Rakousku 63% obyvatelstva a bude-li všude na půdě katolické zorganisováno, stane se spásou Rakouska.

Jak se má rolnictvo organisovati?

1) veřejnými schůzemi; 2) domácími poradami za vůdcovství důvěrníka; 3) agitací od muže k muži (po způsobu socialních demokratů); 4) dobrým příkladem v životě náboženském a společenském; 5) katolickým tiskem vůbec a odborným tiskem zvláště.

Na to řečník vypočítává, kdo patří do rolnické organisace: rolník, jeho synové a čeleď. Velikou úlohu při organisaci rolnictva klade — a to vším právem — na bedra kněžím, k nimž jeví upřímnou lásku.

Hledě k Bavorsku, kde je to již provedeno, doporučuje řečník zakládati kroužky katolické rolnické mládeže, aby tu byl pro katolické rolnické spolky dorost.

Jak je práce s organisací rolnictva spojená prospěšna, ukáže příkladem z jeho užší vlasti, ze Solnohrad, kde utvořily všecky katolické rolnické spolky společný rolnický svaz; při posledních volbách do sněmu Solnohradského odevzdáno bylo ve venkovských obcích 24.000 hlasů a čtyři katoličtí rolničtí kandidáti obdrželi z toho 16.500 hlasů, kandidáti liberálních rolníků však jen 4.900 hlasů a socialní demokrati to dotáhli na 2000 hlasů. Řečník dodává: byla-li by volba dnes, zvětší se počet našich hlasů o 2000.

*) A novou sílu osvědčilo rolnictvo letos při volbách do sněmu Dolno-Rakouského. Zde křesť. sociálové potřeli i liberály i sociální demokraty, z čehož se každý katolík může jen radovati, vida, že v zliberalisovaném Rakousku nastává obrod života katolického.

Přihlížeje dále k stavu rolnickému, navrhuje řečník, aby byla zákonem zavedena nucená rolnická společenstva, nebo:

1) na našich rolích a lukách roste kukuřice a žito, pšenice a oves, seno a ječmen, chmel a víno — pot rolníka skrápí zemi, aby přinesla užitku, a s užitkem země obchoduje — žid.

2) doma máme koně a skot, ovce a vepřový dobytek, husy a kuřata, holuby a kachny — pilní rolníci a pilné selky pěstují dobytek a drůbež, ale s tím vším obchoduje — žid.

3) různé druhy stromů zelenají se v selských lesích, křesťanští dřevorubci kácejí stromy a s nebezpečím života dopravují kmeny do údolí — a s tímto dřívím a prkny obchoduje — žid.

4) hluboko v zemi dobývá se stříbro a zlato, železo a ruda a uhlí — křesť. dělník pracuje v potu své tváře a s výrobkem jeho práce obchoduje — žid.

5) Vlast volá syny k vojsku, ale tam jim maso, mouku, obuv a látku na šaty dodává — žid.

I jest třeba nucených rolnických společenstev, která by vzala sama výprodej do ruky (v Bavorsku to již z většiny provedli) a užitek z práce nechala v rukou rolnictva.

Toto jest veliká myšlenka, která nám dá v Rakousku ještě mnoho práce, než bude provedena. Ale tam, kde mají katolíci v rukou sněm (na př. v Dolních Rakousích) a jsou nálady antisemitické, provésti se dá. Uvidíme, co uslyšíme na VII. sjezdu rak. katolíků, jenž bude dle novin do Vídně svolán v první polovici září r. 1909, uvidíme, jak jsme pokročili.

Následovaly 4 přiměřené resoluce. Předseda připomenul, aby nezůstaly jen na papíře, ale aby se prováděly.

Organisace dělnictva.

Na předsednickém křesle zasedl říšský pdslanec Kunschak a udělil slovo gymn. profesoru, knězi a říšskému poslanci Dr. Karlu Drexelovi.

Jednu řeč tohoto pána četl jsem již ve zprávě o německém kat. sjezdě ve Würzburgu a nyní jsem ho viděl tváří v tvář. Je to zrostlý, štíhlý, mladý kněz, pln ohně a nadšení. Řeč mu z úst líbezně plyne a důvody jeho jímají srdce a duši. Poslouchal jsem ho s velikým napjetím. Mluvil o dělnické organisaci.

Socialní otázka jest rozsáhlé pole, a dalo by se o ní dlouho mluviti, i vybéře si řečník jen část, t. j.: organisaci.

Církev sama volá nás k organisaci, nebo celá její existence jest veliká organisace.

Dělník, jsa povolán všeobecným hlasovacím právem k řízení státu, musí k tomu býti vzdělán, a k tomu mu dopomáhá odborová organisace, určená pro jednotlivé stavy (sazeče, kovo-dřevodělníky) a všeobecná organisace, pěstěná v dělnických spolcích a v Jednotách katolických tovaryšů. Sem, do poslední organisace, náležejí otázky náboženské, mravní, vzdělání ducha, zábavy, sport a otázky všem dělníkům společné, jako je starobní pojišťování, ochrana dělnictva atd.

Při odborových organisacích, které hlavně napomáhají k zvýšení mzdy, dává řečník za vzor sazeče, ale kdyby byl prácedárce, byl by musil dodati, že právě zde se zvyšování mzdy přemršťuje a zvyšování to tak rychle postupuje a do takových maličkostí zabíhá, že to malí prácedárci s tíží mohou snésti.

Rovněž i to jsem v řeči Dr. Drexela postrádal, aby napomínal dělnictvo k šetrnosti. Bez této ctnosti vede zvyšování mzdy dělnictva ještě k větším útratám a někdy ještě k větším prostopášnostem.

Řečník doporučuje všim právem organisovati řemeslnou a dělnickou mládež, ale ne odborově — to se pro nevyspělou mládež nehodí; mládeži se musí skýtati přítažlivý, milý spolkový život, v němž by se pěstovaly hlavně zpěv, výlety a tělesné cvičení. Aby se mládež učila samostatnému vystupování a připravovala se pro veřejný život, ať se jí svěřují spolkové úřady: jednatelství, pořadatelství a jiné.

Když řečník skončil, první mu ke skvělé řeči blahopřál ministr Dr. Gesmann.

Navržená resoluce, odpovídající přednesené řeči, byla jednohlasně přijata.

Oběd.

Abychom prováděli prakticky heslo »svůj k svému,« zůstali jsme na oběd v jídelně katolických tovaryšů. Je tu stálá restaurace a dnes tu bylo nabito. I musili jsme s p. prof. Dr. Karlem Slavíkem déle čekati, než jsme byli obědem obslouženi, ale věděli jsme, že je to neobyčejný den a proto jsme byli trpěliví.

Zde jsou soustředěni katoličtí dělníci celé Vídně, dělníci různých národností a silně jsou tu zastoupeni i Uhři. Někteří — pokud místo dovoluje, zde bydlí a četní se zde lacino stravují. Kardinál Dr. Ant. Gruscha jest velikým příznivcem tohoto domu a dokud byl mladší, osobně výborovým schůzím předsedával.

Sociální nebezpečí.

O $^1/_2$3. hodině odpoledne bylo ve schůzi pokračováno. Předsedal opět říšský poslanec Kunschak. O sociálním nebezpečí mluvil P. Norbert Bernhard, O. S. B.

Řečník velebil dle písma čistotu těla a duše. Tuto čistotu porušují: necudné obrazy ve výkladních skříních, nemravné romány a brožury, nemravné inseráty a jiné. Následky toho jsou nedozírné, neboť znemravnělost národů vyžaduje pro sebe více obětí než ty nejkrvavější války.

Na to líči řečník účinky pravého, svátostního sňatku a bojuje proti rozluce manželské.

Podporujme dobrý tisk a vymiťujme z rodin tisk nemravný a protikatolický. Ujímejme se mládeže, učedníků, tovaryšů, studentů, tyto hlavně v kongregace uvádějíce.

Živnosti a řemesla.

Za předsednictví Dr. Lanzerottiho z Tridentu ujal se slova říšský poslanec Loser z Bregenze, aby promluvil o živnostech

a řemeslech. Mluvil velice prakticky a ve mnohém nás posluchače poučil.

V úvodu líčil rozvoj velkoprůmyslu a zánik živností a řemesel. K záchraně těchto stavů jest třeba organisace, aby společnými silami mohly býti pořízeny stroje, materiál ku práci, prodejny zboží a jiné více.

Řečník zdůvodňuje, že i státu na tom musí záležeti, aby střední stav živnostníků a řemeslníků se udržel, nebo zničení členové této společnosti rozmnožují řady individuí podvratných, státu nebezpečných.

Krátce a jasně vykládá na to řečník dobré a stinné stránky živnostenského řádu, jež nazývá kompromisem mezi velkoprůmyslem a maloživnostnictvem.

Nový řád zavedl zkoušky učňů a určil, že v budoucnosti může provozovati živnost a řemeslo jen ten, kdo se mu vyučil a v něm aspoň 2 roky po vyučení činným byl. Zavésti zkoušky mistrovské vláda překazila.

Zákon vyžaduje, aby se učedník svému oboru dobře vyučil, k jiným pracím nebyl potahován a mistr, jenž by proti tomu hřešil, může býti zbaven práva, míti učedníky, buď na čas nebo na vždy.

Zařízení toto jest zcela spravedlivé, nebo znám sám v Praze truhláře, jehož učňové místo odborné práce stále s vozíky jezdili, a když vypršel čas učení, nic neuměli. Rovněž i tovaryši a dělníci neměli by používati učňů ke svým osobním posílkám. V závodech Vlasti je to přísně zakázáno a učedník nebo učednice, jsou-li dopadeni, že jdou někomu pro pivo nebo svačinu, platí 10 h pokuty.

Řečník líčil ještě jiné jasné a stinné stránky živnostenského řádu, nabádal živnostníky a řemeslníky k organisaci a krásnou řeč svoji ukončil za hojného potlesku.

K slovu se hlásilo několik řečníků, já se však zastavím pouze u faráře Msgr. Viléma Michele, centrálního předsedy vídeňských Jednot katol. tovaryšů a předsedy spolku katolických mistrů.

Řečník činil ostré levity řemeslníkům, hlavně mistrům i tovaryšům, že nevyužitkují práv, kterých jim zákon dává.

Co do věci samé jest řečník toho názoru, že by měly býti obchodní komory rozděleny v komory: obchodní a živnostenské, anebo aspoň že by mělo býti v nich změněno hlasovací právo ve prospěch živnostníků. Řečník uvádí drastický příklad z Vídně, kde 400 osob má v obchodní komoře dvě třetiny mandátů, kdežto 34—36 tisíc živnostníků má jen 1 třetinu zástupců. Řečník klade další váhu na to — a vším právem — aby se živnostenská společenstva organisovala na podkladě náboženském a aby se zakládaly ochranné spolky pro učedníky. Učedníkům mají katoličtí mistři zvláštní péči věnovati, aby nám jich nevyrvali a neodcizili socialní demokraté.

Msgr. Vilém Michele mluvil jasně, jadrně a přísně; bylo ho mile poslouchati; měl v tom oboru veliké zkušenosti, výborně řídil Jednoty katol. tovaryšů ve Vídni a účinně zasahoval v so-

cialni otázky. Pravil, že v živnostenské novele jest leccos, k čemu on a jiní s ním po delších poradách dali podnět. Byl rodem Moravan, s Čechy a s Moravany hovořil v Jednotě česky; dříve prý i česky ve Vídni kázával, pak se ale táhl zpět a mimo soukromý český hovor svou národnost na jevo nedával. Nyní ho není více — zemřel v Pánu v letě r. 1908.

Po schůzi vyšed na ulici, prosil jsem jednoho staršího řemeslníka, aby mi ukázal nejbližší cestu k Milosrdným bratřím. Oba jsme lámali němčinu, i otáži se: nejste vy Čech? A on že ano a pak to šlo již po našemu. Velice velebil dra Luegra; v jeho straně ve Vídni že je mnoho šplhalů a zištných lidí, ten onen závidí druhému, ale dr. Lueger že to vše drží pohromadě, jeho že se každý bojí, poslouchá, jemu že se každý podrobí. Až umře, že bude v jeho straně nepokoj a rozkol. K Čechům že se chová dr. Lueger veřejně odmítavě, když prý ho ale některý český řemeslník nebo živnostník za něco prosí, že mu rád a ochotně vyhoví. Já ho vyslechl, ale pomyslil jsem si, strana, jež má v čele knížete Liechtenšteina, dra Gesmanna, dra Weisskirchnera a jiné — ta má budoucnost zajištěnu — i když tu nebude výtečného dra Luegra.

Mezitím co jsem doma odpočíval, konány byly v neděli různé jiné schůze, které tu bez zvláštních nadpisů jednu po druhé proberu.

Ve 4 hodiny odpoledne konány byly dvě schůze: Spolku universitního a katolického Schulvereinu. Při oné schůzi bylo přítomno 8 biskupů, hojně prelátů, šlechty a jiných více. Předsedal Jan kardinál Katschthaler, arcibiskup ze Solnohrad.

Na obhájení katolické university mluvili dr. Hofer, dr. Karel Lueger a P. Volbert T. J. Ředitel universitního spolku Rohrmoser uvedl, že má spolek sebráno 3,000.000 K a bibliotéka budoucí university že čítá již na 30.000 svazků.*

V týž čas sešli se k poradě delegáti katolického Schulvereinu. Schůzi předsedal cís. rada dr. Schwarz. Pravil, že spolek již dvě katolická paedadogia založil a dvě nová založí, aby z nich vycházelo hojně katolických učitelů. Četní delegáti podávali zprávy o své činnosti a návrhy na zvelebení tohoto užitečného spolku. Mne zvláště zajímá zpráva koop. Karla Grossauera ze Štýrského Hradce. Když začal pracovati, přijal dvě skupiny s 300 členy a do dnes založil již v Sekavské diecési 65 skupin s 6000 členy. Před takovým agitátorem smeknout! Tištěná zpráva jej také jmenuje pracující včelou katolického Schulvereinu.

V 6 hodin sešli se ke schůzím terciáři a spolek sv. Bonifáce.

*) Pozn. Za mého pobytu v Reichenhallu tvrdili mi bavorští kněží, že Solnohrady nejsou vhodným místem pro katolickou universitu. Město Solnohrady že je malé, zliberalisované, leží na periferii Rakouska — bude tam tudíž odevšad daleko — a z Bavor pro různost zákonů akademická mládež že tam nebude moci studovati.

V prvé schůzi bylo přes 1000 osob a mezi jinými mluvil německy a česky J. M. Kadlčák, říšský poslanec a ředitel škol ve Frýdlantě na Moravě.

Druhé schůzi — spolku sv. Bonifáce — předsedal hrabě Sylva-Tarauca.

Nadšené řeči pronesli: dr. Karel Lueger, dr. Fehrenbach, říšský poslanec Kunschak a nynější opat Emauzský, P. Albán. Tento nám sdělil, že spolek sv. Bonifáce vydává svůj časopis v německé, polské a české řeči, že vystavěl tři chrámy a tři chrámy z nouze a že dal jiným 40 chrámům hmotnou podporu, sahající do tisíc.

Jako ve spolku katolického Schulvereinu tak i zde byly proneseny řeči, jež hřály katolické srdce posluchačů.

V 7 hod. konaly schůzi Jednoty katolických tovaryšů a mistrů. Zastoupeno bylo svými delegáty přes 10 Jednot. O významu Jednot mluvili: místní předseda Huber, baron Wittinghoff-Schell a centrální předseda farář Msgr. Michele. I tato schůze byla četně navštívena.

A nyní budu mluviti o něčem, co jsem dosud neviděl na žádném katolickém sjezdu: město Vídeň vystrojilo nám na počest slavnostní hostinu. O lístek se mohl hlásiti každý cizí účastník sjezdu od kardinála až k prostému rolníku a dělníku. Domácím katolíkům z Vídně dán pokyn, aby se drželi zpět a dali přednost cizím. Súčastnil jsem se také a nikdy nezapomenu toho velkolepého obrazu.

V 8 hodin pozdravil nás ve zvláštním sále starosta obce dr. Lueger a jsa churav odešel domů. Přál nám český hlad a německou žízeň. Při večeři zastupoval jej náměstek dr. Neumayer. Přítomni byli oba katoličtí ministři dr. Ebenhoch, dr. Gesmann, bývalý ministr, dr. rytíř Wittek, zemský hejtman Alois princ Liechtenstein, kardinálové Katschthaler a Skrbenský, mnoho biskupů, poslanců a vynikajících osob z života katolického. Za velké a dlouhé stoly zasedlo nás as 1300. Při vstupu dostal každý z nás pěkné pouzdro s doutníky v ceně 3 K. Jídel bylo dost, obsluha rychlá, zábava nenucená. Já seděl mezi samými bodrými katolickými laiky z Vorarlberku, kteří mi leccos zajímavého ze své vlasti vyprávěli. Piva a vína mohl vypíti každý co chtěl a obé bylo výborné. Na konci hostiny proneseny byly četné řeči. Mezi jinými mluvil jmenem episkopátu i náš nejdůst. Arcipastýř Jeho Eminencí Leo kardinál Skrbenský. Slyšel jsem, že celá hostina ta stála na 20.000 K. Vystrojil ji hotelier z radničních sklepů, který v týž den dole tržil mimo nás za celý den ještě na 60.000 K.

(Pokračování.)

Zimní pohádka.

I.

Večerní snění.

Pokojem večera sen dýchá,
na stole šumí samovar . . .
Vzpomínky přišly ke mně zticha,
vzpomínky zašlých dnů a jar.

V ulicích žití příboj šumí!
Zní časem signál tramwaje.
Nic vzpomínku již neutlumí,
jež na dně srdce skryta je.

A myslím si, jak asi doma
v podvečer nyní matka má
se modlí chvějícíma rtoma
a na nás všechny vzpomíná.

Zřím, u kamen jak usedla si
na chvějících rtech s modlitbou . . .
Zář louče věnčí její vlasy
i předčasně tvář ubledlou.

Je ticho. Dech se v prsou tají.
Zas cítím vůni zašlých jar.
Vzpomínky mlžným steskem hrají . . .
na stole šumí samovar.

II.

Zasněženo.

Už doba pohádek, snů je tu . . .
Svět vyměněn — noc přešla jen.
Na lomenicích plno květu.
Kraj celý bíle zasněžen.

A bílé vločky vzduchem víří.
Už mizí všední dole zem.
V duši se radost tichá šíří,
a vlaje celým vesmírem.

Tam u nás je teď ticho v kraji.
Nad polem havran zakvílí.
Rolničky snivou hudbou hrají
a v dálce zmlknou za chvíli.

Svit modrý plane širou nivou,
jež bez života utichla . . .
Jen píseň lesů notou tklivou
si z hloubi táhle zavzdychla.

A zase smutno v poli, v lese.
Jen chvílí ticho nejhlubší
stařena, která chrastí nese,
svým krokem bludným vyruší.

Ve dvorech, které v pláni stojí,
na zápsi holub zavrká . . .
Ty obrazy jsou duší mojí.
Hlas zvonů v dálce umlká.

III.

Doma.

Zas v duchu letím domů zpátky.
Krok každý třpytem vyzlacen.
Má duše světí slavné svátky:
zřím domov — třeba ve snu jen!

Krajina šírá bez hnutí je,
smráká se venku — smutný den.
Zem snivou sníh již zcela kryje.
Je teplo doma u kamen.

Ó domove, ó družné teplo!
Chci v duchu na vše vzpomínat.
V okénkách zazářilo světlo
a svítí — mohu na cestu se dát.

Již slunce vrátilo se zpátky
a den se valem připozdil . . .
Dnes s půdy snesou kolovrátky.
Slyš jejich známý vrkot, kvil!

Je na vsi ticho. Uvnitř ale
tam ohlas jiných světů zní,
tam chodí v kráse neskonalé
z pohádek bílé princezny.

Ponocný s krokem kymácivým
v roh plným dechem zaduje
a do okolí echem snivým
zaléhá: »Půlnoc už tu je.«

IV.

Vánoční melodie.

Mhou ranní kraj se ještě stmívá,
mhou, jež se válí po stráních.
Vše neurčitým šerem splývá —
vše spí ještě v závojích.

Sníh ve vzduchu se větrem chvěje.
Jsou stopy všechny zaváty.
Zvon zvoní, a dav za ním pěje —
chrám plane. První roráty!

A brzo zpěv se rozhlaholí,
že narodil se Kristus Pán,
a echem zavzní po okolí,
že z růže kvítek vykvet nám . . .

Zas srdce buší — jako kdysi . . .
Slavnostní říza kryje zem.
Již děti stromek přinesly si —
za oknem stojí Betlehem.

A když jest celá víska němá,
pastucha v troubu zahraje —
jak Valaši tam u Betlema
zaduli tenkrát v šalmaje.

Ten večer vzpomínek mi křísí
v zapadlé hrudi sterý rej.
Ó teplo, snivé kouzlo, kdysi
jež planulo's mi, duši hřej.

A mládí, domov, drahé hlavy,
vše snivě jde zas duší mou,
že všedních strastí smutné davy
v sen zkolébány udřímnou.

V.

Epilog.

Tam u nás mile kamna hřejí . . .
Má duše tone v sladkých snách,
Ozvěnou rolničky mi znějí
i duše zlatých na strunách.

A ve vzpomínkách letím zpátky,
na cestu hvězda svitne mi.
Má duše světí slavné svátky
a zvučí jenom písněmi.

Jak pastýřům, již v dáli spěli,
mně plane v modru hvězdy zjev,
a k sluchu písně zaletěly
i koled dávných měkký zpěv.

Naslouchám dojat. Hlava padá
na prsa touhou rozchvělá,
a v srdce divný cit se vkrádá
jak melodie vyznělá.

Mé srdce led již skoro kryje
a vločkami sníh bílými.
A z mládí jen ty melodie
a vzpomínky už zbyly mi.

B. Radlický.

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.

III. *Ústavy pro slepce z doby nejnovější v prvních periodách rozvoje.*

1. Učebný a výchovný ústav pro mladé slepce v Inšpruku. 1906. Založen byl Tyrolsko-Vorarlberským spolkem péče o slepce za předsednictví městského rady F. Thurnera.

Při zahájení II. ročnice působnosti usneseno, zvýšiti původní počet 5 chovanců na 10.

Roční ošetřovné za chovance, jimiž státi se mohou slepé, jinak ale duševně a tělesně úplně zdravé děti, obnáší 300 K; chudým povoluje se sleva nebo úplné osvobození od tohoto poplatku.

Ústav tento jest soukromým spolkovým podnikem; o výši základního fondu a o příštích snahách výboru zakládajícího spolku (Tirolisch-Vorarlbergischer Blindenfürsorgeverein) nepodařilo se mi pro monografii tuto získati bližší podrobnější zprávy.

2. Jubilejní útulna a pracovna pro slepce (Vídeň XIII., Baumgartenstrasze 77—79) 1908.

Předsednictví spolku: Verein zur Fürsorge für Blinde zahajujíc přípravné práce k založení a zbudování tohoto jubilejního ústavu, získalo pro stavební fond značné dary peněžité, a to: od J. Vel. císaře a krále Františka Josefa I. a od vládnoucího knížete Jana z Liechtensteina po 1000 K, od Berlínského velkoprůmyslníka Baalena 21000 K, od dr. Karla Kuppelwiesera 10000 K, od I. rakouské spořitelny ve Vídni 5000 K, z výtěžku c. k. stát. loterie pro účely dobročinné 4000 K (z Nejvyššího rozhodnutí Jeho veličenstva), odkaz dr. Taussiga 2000 K a větší počet příspěvků v obnosu od 1—300 K; celkem věnováno bylo od šlechetných dobrodinců pro stavební fond 48.085 K 13 h.

V čele soukromého spolkového podniku tohoto, jímž ve Vídni doplněna bude dosavadní péče o slepce na úplný obraz novodobých snah, jest řiditel c. k. ústavu pro výchovu slepců, c. k. vládní rada Alexandr Mell; vedle něho pak záslužně působí cís. král. dvorní rada na odpočinku Karel šlechtic Herdliczka (Hrdlička.)

3. Útulna slepých dívek při Jubilejním ženském asylu cís. a král. Alžběty v Praze III., (Kampa 33.) založena ve formě nadace farářem v Čečelicích u Byšic, P. Ludvíkem Seyvalterem — 1908. —

Věnována jest ochraně těch nejchudších a nejopuštěnějších dívek, které opouštějíce po jisté řadě let ústavy slepců (hlavně školní ústav na Hradčanech) a nejsouce s to, aby se nějakou prací samostatně obživovaly, upadaly by v bídu ještě hlubší, než před jakou měly býti původně zachráněny.

Dosavadní počet chovanek: 6, ač o přijetí hlásí se aspoň 60 dívek; základní fond, vzniklý z věnování P. Seyvaltera a z příspěvků některých šlechetných dobrodinců, obnáší dle soukromých informací as 10000 K; zakládající resp. nadační listina jest té doby v projednávání u c. k. nadačních úřadů (finanční prokuratury a místodržitelství.)

Již nyní však jeví se v dobročinných kruzích značný zájem o tuto nejmladší ratolest na zdravém, mohutném kmeni domácího lidumilství, tak že lze bezpečně doufati, že toto humanní dílo českého kněze-dobrodince, vzniklé k oslavě panovnického jubilea Jeho Veličenstva, nejvznešenějšího mocnáře našeho a v plném pochopení Jeho přání, aby jubilejní rok oslavován byl jen skutky dobra ceny trvalé, záhy stane se významným činitelem ve sboru humanitních ústavů Pražských.

Provázej tedy nejnovější tento ústav, blahu slepých dívek věnovaný, v každý čas požehnání Boží!

Útulnu slepých dívek možno nejvřeleji doporučiti přízni všech lidumilů a přátel slepců, neboť již pouhým svým úmyslem, útulek takový založiti, dokázal český kněz, že nejsou vždycky pravdiva slova, jež pronesl Théophile Gautier v básni »Přemítání«:

»Ten zákon nejvyšší se v světě krutý skrývá,
a jako v okamžik stín snů se dává v let,
co těší, prchá vždy, co činí hoře, zbývá:
květ růže žije den a cypřiše sto let!«

V Pražské útulně růže blaha, klidu a spokojenosti těm stísněným dívčím duším počínají rozkvétati a v teplém dechu lásky k bližnímu bohdá nikdy nevadnouce, až do dálné budoucnosti pokvetou a s nimi také vzpomínka na důstojného zakladatele, jenž ostatně, jak dosvědčují nejnověji tiskem vydané vývěsky s nadšením sepsaného provolání k dobrodincům, jest sám dobrým, energickým propagatorem svého díla.

U této příležitosti myslím, že i několik dalších číslic čtenáře bude zajímati:

Útulna pro slepé dívky »Elisabethinum« v Melku, po právu nazývaná »znamenitým dílem moderní péče o slepce v Rakousku«, určena jest pro maximální počet 23 chovanek a celkový stavební náklad její obnášel dle účetní rozvahy z roku 1901 okrouhle 115.000 K; vycházíme-li ze srovnání počtu slepců v Dolních Rakousích a v Čechách a tedy také z výsledné číslice poměru osob ženského pohlaví, do útulny přijatelných, totiž 1:3, seznáme, že v Čechách zapotřebí jest útulny přibližně pro 60 dívek.

Ovšem by pak bylo také potřebí ročního nákladu vydržovacího as 36.000 K (počítám-li nejméně 600 K za osobu na rok při možném snad čistém výtěžku za ruční práce a pod. jako položce částečné úhrady); k tomu přispěti by mohla pouze vydatná subvence zemská na účet fondu veřejného chudinství a ústavů humanitních.

Celkový stavební náklad na samostatně zbudovanou českou útulnu byl by as 300.000 K (k tomu by zajisté benevolentně přispěti mohly spořitelny a záložny kvotami z přebytků, věnovaných

k rozdělení pro účely dobročinné a obecně užitečné.) Ale i za ten dobrý úmysl a slibný začátek díla P. Seyvaltera jménem slepých dívek vyslovuji upřímné »Zaplať Pán Bůh!«

Na útulnu tuto upozornil jsem také feuilletonem »V tomto slzavém údolí«, uveřejněným v křesťansko-socialním orgánu československého lidu »Naše Listy« (č. 3. ze dne 19. září 1908.)

Zmiňuji-li se v řádcích předcházejících o nutnosti vydatné subvence zemské, jest mně opravdu trudno v mysli — vzpomínám s bolem těch bojů, jež rozvířily se kdys ve sněmu při otázce subvencování Klárova ústavu i jiných podniků humanitních. Nechutné boje ty a bez odporu typické poměry a stanoviska svépomoci ústavů lidumilných byly ostře osvětleny projevem vynikajícího českého velmože, jenž zajisté nikdy nebyl přítelem planých jen frasí; v zahajovacím proslovu při slavnostním shromáždění České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění dne 1. prosince 1907 vyslovil se záhy po té z úřadu odstoupivší zemský maršálek kníže Jiří Lobkovic, mluvě o duševním i hmotném stavu celého národa našeho takto:

»Duševní i hmotný stav, ve kterém se národ Český nyní nachází, jest výsledkem úmorné práce jeho vlastních synů, aniž by se mu bylo po dlouhou dobu odjinud poskytovalo nějaké pomoci. Hmotné prostředky, jimiž bylo umožněno jeho povznesení, plynuly téměř výhradně ze soukromých obětí jeho příslušníkův, a teprve o mnoho později se k nim přidružily některé příspěvky z veřejných fondů, a to ještě v míře dosti nedostatečné.

U jiných národů, v jiných zemích stanoví se veřejné výdaje uhražení potřeb kulturních a hmotných dle měřítka věcného a přizpůsobují se všemožně odůvodněným požadavkům kruhů odborných. Jinak je tomu u nás. Zde každého nového příspěvku z veřejných fondů musí býti pracně dobyto a nezřídka musí býti i zaplacen jakousi obětí v některém oboru jiném. Neboť každý požadavek toho druhu, byť byl věcně sebe lépe oprávněn a odůvodněn, nabývá u nás vždy ihned rázu otázky politické, bývá pak posuzován hlavně, ne-li výhradně, s tohoto stanoviska a jeho splnění naráží tím často na překážky, které vlastně s věcí samou nikterak nesouvisí.«*)

* * *

Tím byl bych ovšem jen krátkými črty — vždyť látka ku zpracování textovému takřka pod rukou mi rostla — narýsoval stručný sice, ale až ke dnešnímu dni (a to pro práci moji jest význačnější, poněvadž novostavba druhé budovy Klárova ústavu bude již v době nejbližší slavnostně otevřena a vysvěcena) **) zcela

*) (Vyňato z mého pojednání »Budiž světlo« [»Ohlas od Nežárky«, čís. 4. ze dne 24. ledna 1908.])

**) Dle původních disposicí mělo se tak státi již dne 2. prosince 1908; příčinou odkladu byly některé nedohotovené práce při vnitřním zařízení budovy, jejíž stavba započata byla vlastně již v srpnu 1906! Na nároží vchodu do této nové budovy Klárova ústavu, o níž se v závěrku blíže zmíním, byl na památku položení základního kamene zasazen hlazený balvan žulový, v němž vytesány zlacené značky $19^{23}/_{4}07$ F. J I. Budově té při všech jinakých přednostech úpravy dlužno vytknouti přece jen technickou vadu, totiž že nemá tak pohodlná a široká schodiště a tak prostorné chodby jako budova stará, což pro ústav slepců jest velmi důležito.

úplný obraz všech ústavů pro slepce v mocnářství Rakouském, jichž jest dle součtu záhlaví II. a III. až do dne démantového panovnického jubilea Jeho Vel. císaře celkem 25. Obraz ten jest tedy zajisté úplnější a celistvější, než jaký obsahuje německá encyklopaedie c. k. vlád. rady Alexandra Mella ve Vídni; jednou můžeme míti my Češi zase také něco dokonalejšího; k přesné úplnosti obrazu tohoto vedla mne ne snad ješitná devisa některých odborných autorů: »Vím všecko«, ale pilná, poctivá snaha, všecko v pravý čas se dověděti.

Ústavy pro slepce v Rakousku vznikaly, jak uvedený dějinný přehled ukazuje, od r. 1804; z celkové vývojové doby tohoto velkého odvětví humanitního spadá posledních 60 let do panovnické éry jednoho z nejšlechetnějších mocnářů našich, Jeho Vel. nejmilostivějšího císaře a krále Františka Josefa I., jehož heslo: »Spojenými silami« bylo i humanitě éry té i lidumilům, kteří v ní síly své k velkým skutkům svorně spojovali, paprskem nadšení i síly činorodé, jež za dlouhého období trvalého míru rozvila se v nádherný květ glorifikace lidskosti, lásky k bližnímu!

Způsobem v záhlaví II. a III. vypsaným súčastnily se zevnější činností svou celé řady vynikajících lidumilů a odborníků na vzniku ústavů velkého významu v Čechách i v jiných zemích korunních a možno ji tedy směle porovnati s kvetoucí holí Aronovou — jako ta, po celé léto svěží a se zelenající halena jest rouchem modrých zvonků, byl i život šlechetných těch mužů provázen hojnými skutky dobra, za něž díků nehledali!

Život ten, zasvěcený a obětovaný práci tak vznešené, provázela a stále ještě provázejí při každém kroku slova básníkova:

— Však Píseň letí přes moře a skály:
»Sem hvězdy!« volá, »a sem ideály,
sem ruko, která slzu s oka stírá,
sem teplý svit, jenž taví všecky ledy,
sem růží květ, jenž zasype vše bědy,
sem Soustrast, která všechny stejně sytí,
již v oku perla nejdražší se třpytí:
— a Lásku sem, jež nikdy neumírá!« —

(Z básně »Poesie« od Jar. Haasze, »Ruch« 1886, č. 25.)

* * *

Poněvadž z technických příčin nebylo možno při čtení korektury II. záhlaví vsunouti potřebné doplňky jako text pod čarou, připojuji zde ku konci některé věcné poznámky, a to:

K musealním sbírkám c. k. ústavu pro výchovu slepců ve Vídni vzhledem k vývoji písma slepců.

Během mé práce bude častěji řeč o Braille-ově písmu slepců, i jest záhodno, připojiti k informaci čtenářově aspoň následující:

Louis Braille narodil se dne 4. ledna 1809 v Coupvray (Seine-et-Marne) ve Francii. Jako synek sedláře oslepl v 3. roce věku svého následkem poranění oka v dílně otcově. Dne 15. února 1819 byl přijat do ústavu pro výchovu mladistvých slepců v Paříži, kde nadáním svým ostatní spolužáky rázem předstihl a vynikaje jak v předmětech literních, tak i v hudbě, již roku 1827

jmenován byl učitelem na témže ústavu. V roce 1829 uveřejnil zvlaštním spisem soustavu svého písma i notopisu pro slepce. Zemřel 6. ledna 1852; genialní jeho system písma razil sobě vítězně cestu do všech škol i ústavů pro slepce a stal se obecným majetkem všech slepců bez rozdílu národnosti, neboť jednotlivé odchylky, pro různé jazyky světové nezbytně nutné, daly se snadno upraviti dalšími kombinacemi původních značek.

Tím stal se slepec všem ostatním svým druhům v utrpení dobrodincem nad jiné vynikajícím a jako celý vzdělaný svět vzpomíná vděčně vynálezce knihtisku, žehnají slepci vynálezci jednotného písma, které jim ve věčné tmě zraku přece jen umožňuje psáti a čísti!

Písmo jeho vzniklo ze znamení, složeného ze šesti bodů, postavených po třech ve dvou řadách svislých a označovaných při cvičení v četbě shora dolů počínaje levou řadou:

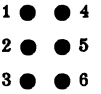

levá řada: 1, 2, 3,
pravá řada: 4, 5, 6.

Pro české písmo máme tyto kombinace:

Tvary základní z bodů 1, 2, 4, 5:

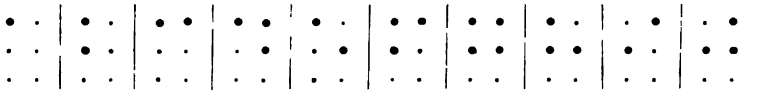

a b c d e f g h i j

Připojením bodu 3 k těmto tvarům základním vzniknou typy písmem: k, l, m, n, o, p, q, r, s, t.

Body 3, 6, připojeny k základním znamením vytvořují skupinu třetí, totiž z a—u, b—v, c—x, d—y, e—z, f—ý, i—ž.

Čtvrtá a poslední skupina vzniká přidružením bodu 6 ku každému z prvních deseti základních znamení a obsahuje značky pro: á, ě, č, ď, š, ň, ch, ť, ou, ř.

Znaménka rozdělovací vznikla z bodů 2, 3, 5, 6 a to: bod 2 =, 2, 3, =; 2, 5 =: 2, 5, 6 =. 2, 6 =? 2, 3, 5 =! 2, 3, 5, 6 = ( ) 2, 3, 6 =» 3, 5 =" 3, 5, 6 =«

Číselné znaménko z bodů 3, 4, 5, 6 mění každé znamení neb skupinu z tvarů základních v číslice, tak že se po něm a = 1, b = 2, c = 3, d = 4, e = 5, f = 6, g = 7, h = 8, i = 9, j = 0. Z uvedených znamének rozdělovacích, jak ve skupině předešlé přesně za sebou jsou uvedena, tvoří číselné znaménko číslovky řadové od 1.—10.

Římské cifry vyjadřují se v písmě typy abecedními bez předchozího znaménka číslicového, tedy i =I, v = V, x = X, l = L, c = C, d = D, m = M.

Byl by tedy text: Vlast. 3. MCMVIII takto znázorněn:

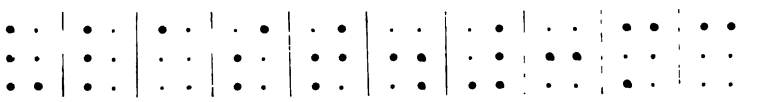

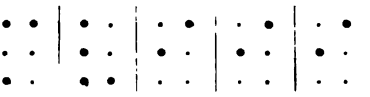

Písmo toto, plasticky vytlačené tupým kovovým bodcem do tuhého papíru, jest velmi trvanlivé, v knihách pak utužuje se ještě proti tlaku pokostovou výplní na prázdné straně listu. V Anglii, Francii a v Americe mají tyto značky písma slepců v jednotlivých knihtiskárnách lité na způsob našich obyčejných typů tiskárenských a knihy pro slepce vynikají tam prací sazečskou.

O druhém způsobu písma slepců, nazvaném všeobecně po zakladateli c. k. ústavu pro výchovu slepců ve Vídni, Janu Vilému Kleinovi, obsažena jest obšírná zpráva z péra Kleinova v »Oester. kaiserl. priv. Wiener Zeitung« (22/6 1847); první dopis slepců, psaný typy Kleinovými, datovaný ze dne 17. prosince 1809, nalézá se v museu c. k. ústavu slepců. Tento způsob písma, jehož první základ hledati dlužno dle zprávy Kleinovy v důvtipu jistého mladistvého chovance Vídeňského ústavu, spočívá dle nynější úpravy ve vypichování obyčejných písmen do papíru položeného na měkké (plstěné) podložce; obrysy písmen utvořeny jsou z jemných bodců, do jehly přibroušených.

Mají tedy slepci v Rakousku po slepcích ve Francii rovněž neocenitelnou zásluhu o vznik a úpravu jedné z nejdůležitějších pomůcek pro styk slepce s okolním světem, totiž o písmo slepců.

Památka Kleinova uctěna byla postavením mramorového sousoší ve vestibulu c. k. ústavu pro výchovu slepců ve Vídni; k otci Kleinovi tulí se slepé děvčátko a slepý hošík — učitel s žáky — jaký to milý pozdrav kyne ze sousoší toho vstupujícímu do budovy! —

Ve zmíněných dvou druzích písma, jež nazvati lze zcela správně písmem všesvětovým, vyvrcholily metou vítěznou různé pokusy z dob minulých zaznamenané.

První zmínka o jakémsi písmu slepců děje se ve spisech Erasma z Rotterdamu (1467—1536), Huldreich Schönberger (1601—1648) v Královci vytvořil sobě písmena z forem drátěných, Marie Teresie z Paradisu ve Vídni (kol 1775) psala dopisy své tak, že na režnou nit navlékala jednotlivé drobné lístky s vytlačenými značkami písmen; táž měla také již ruční tiskací list, sestrojený báňským radou Kempelenem z Vídně. Plastické písmo pro slepce zkonstruoval také c. k. setník Freissauff von Neudegg (t. zv. Ektypographii), kteréž mu vyrobila továrna na tapety firmy Spoerlin a Rahn ve Vídni, vyjednávajíc zároveň s J. V. Kleinem, aby písmo to při vyučování zavedl.

Před Braillem pokoušeli se o tečkové písmo slepec Dr. Moon v Brightonu, horlivým šiřitelem písma Braille-ova byl osleplý lékař Armitage v Londýně; novými soustavami písma tečkového zabývali se Belgičan Carton, Amerikán Wait a Portugalec Mascaró, dospěli však k poznání, že snahy, nalézti něco důkladnějšího, jsou marny. (Pokračování.)

Spokojenost.

Milo jest u srdce,
ve stinném háji
chvilku dlít tiše.

Blaze jest u srdce,
v naděje báji
zlaté zřít říše.

Libo jest u srdce,
v sličném když máji
vůni květ dýše.

Velebno u srdce,
které čest hájí,
odpor má k pýše.

Svato jest u srdce,
patřiti k ráji,
do hvězdné výše.

Příjemno u srdce,
v rodném žít kraji,
otce kde chýše.

Ticho jest u srdce,
v otčiny háji
z míru pít číše.

Rozkošno u srdce,
v němž ctností plají
nebeské říše.

Sladko jest u srdce,
láska v němž v máji
svoje má skrýše.

Nejkrásněj' u srdce,
v kterém, jak v háji
vánek, klid dýše.

Vilém Choc.

Koleda.

Radostnou novinu zvěstujem vám,
že se dnes narodil Kristus Pán sám,
v Betlémě ve stáji
jesle mu chystají,
buď požehnán.

Andělů ozval se líbezný hlas
chvalozpěv zapěli nebeských krás,
Syn Boží přišel již,
aby sňal viny tíž,
buď požehnán.

Panna jej plenkami ovinula,
potom se děťátku poklonila;
Ježíšek maličký
syn chudé matičky
buď požehnán.

Měsíček na nebi s hvězdičkami
svítily radostně nad horami,
že už to sluníčko
vyšlo tak brzíčko,
buď požehnán.

Josef byl radostí naplněný,
nejdražší poklad byl nalezený,
vždyť to byl jeho král
jak celý svět si přál,
buď požehnán.

Z daleka králové spěchali sem,
hvězda je vítala nad Betlémem,
Ježíšku do jeslí
dary své přinesli,
buď požehnán.

Z kořene Jesse dnes vypučel květ,
který měl vyvésti ze bludů svět,
hledat co ztraceno,
sílit co zemdleno,
buď požehnán.

Zlato a kadidlo; myrrhu vonnou
pokorně podali mu s poklonou,
aby ten nebes král
milost jim za to dal,
buď požehnán.

I'astýři ke chlévu pospíchali,
aby ten rajský květ uhlídali,
líbali svatou zem,
Spasitel přišel všem,
buď požehnán.

I my se k jesličkám vypravíme,
Ježíši Kristu se pokloníme,
buď svaté to jméno
na věky chváleno,
buď požehnán.

Miloslav Javorník

K našemu jubileu.

Píše Tomáš Škrdle.

Každý spolek má doby vývoje, rozkvětu, slávy, pak klesá, v zapomenutí upadá, stárne a zraky mnohých jeho přátel obracejí se zase ke spolkům nově založeným. Založiti spolek není věc těžká, ale udržeti jej v síle a svěžesti, to dá velikou námahu a práci, to vyžaduje veliké bdělosti a neunavné píle. To všecko jsme prožili i v družstvu Vlast, ale dospěli jsme konečně přece po mnohých svízelích až k jubilejnímu roku 25letého trvání, kteréžto jubileum slavíme od 1. října 1908 do 30. září 1909.

Abychom družstvo osvěžili a tím vnitřní spolkovou prací jubileum jeho oslavili, zreorganisovali a sesílili jsme jeho Socialní odbor a jeho Literární sekci, aby lépe než dosud dle nabytých zkušeností vyhovovaly potřebám katolické strany.

I. Literární sekce

družstva Vlast založena byla r. 1897. Její podklad tvořil fond pro katolické spisovatele, jenž při družstvu počal působiti 13. března 1889.

Původní účel fondu tohoto doplněn byl Literární sekcí, a to zákonitou cestou, t. j. řádným usnesením výboru, jenž má dle § 8., odstavec 7. právo sdělávati řády pro odbory.*)

Tato Literární sekce pracovala v úzkém kroužku. Ve schůzích nás bývalo 5—7—9. Členové výboru byli stálí a když některý vystoupil, staří výboři mezeru tím povstalou novou volbou doplnili. Předseda družstva je zároveň předsedou Literární sekce, a mimo to jsem já v Lit. sekci zástupcem družstva, čímž se udržuje spojitost mezi družstvem a jeho odborem. Místopředseda a jednatel volí se každý rok po valné hromadě družstva.

---

*) Pozn. Když byl r. 1904 zrušen Knihovní fond, přidělil výbor družstva vydání tohoto fondu, jež bylo na minimum omezeno, rovněž fondu pro katolické spisovatele. Připomínám, že nikdo ani ve výboru družstva, ani ve valné hromadě proti tomu nic nenamítal, a to jsou dvě korporace, které v mezích stanov a řádů spravují právoplatně a zákonitě naše družstvo. Ano nově přistoupli členové, kteří po zřízení Literární sekce a po zrušení fondu knihovního k fondu pro katolické spisovatele za členy přistoupili, nebo dary jej obmyslili, vyslovili a vyslovují s tím nepřímo svůj souhlas. Když jsme si r. 1898 zakoupili vlastní dům, vypůjčili jsme si kapitál tohoto fondu, úroku mu neplatíme (vždyť je to všecko naše), ale vedeme jej dále, majíce v úmyslu, v příhodné době celý kapitál mu vrátiti. Fond ten vedeme v příjmech i vydáních, a jelikož bývají v něm vydání větší než příjmy, všecko vydání, jež příjmy převyšuje, doplácíme z družstva. Osvětlíme to příkladem. Kdyby byl kapitál fondu tohoto 28.000 K a v roce 1906 bylo by běžných přijmů 400 K, vydání 600 K, 200 K doplácí družstvo; zbytek fondu tohoto na r. 1907 klesne ovšem o 200, zbude tedy jen 27.800 korun. Že tento fond rok od roku klesá, stává se tím, že staří členové své vklady doplatili a nových přibývá v nepatrné míře, jakož i tím, že vyhovujeme četným a naléhavým prosbám katolických spisovatelů a jiným kulturním potřebám. Na toto klesání poukázaly listy »Venkov« a »Bílý prapor« a my jim odpovídáme: nemají práva ti, kteří družstvo od let ničí, nám vytýkati, že více vydáváme než přijímáme. My to děláme s úplným a jasným vědomím, chtějíce vyhověti potřebám strany a osob, které s námi věrně spolupůsobí a nechtějíce hromaditi kapitál pro osoby, které si naň sice zuby brousí, ale které svou nenávistí k družstvu nijakého práva k němu si nemohou osobovati a také ho nikdy do rukou nedostanou. I zde nám žádný člen družstva ani ústně ani písemně, ani ve výboru, ani ve valné hromadě, nic nevytýkal. Co píše »Venkov« nebo »Bílý Prapor«, je pro nás věcí vedlejší.

Tuto činnost postavili jsme novým řádem na širší basis. Řád tento přijala stará Literární sekce dne 21. října 1908 a výbor družstva Vlast jej schválil 26. října t. r. a zní takto:

§ 1. Účelem Literární sekce jest sledovati literaturu českou a posuzovati literaturu katolickou a písemnictví protikatolické, pěstovati rozvoj písemnictví českého a snažiti se zvelebovati časopis »Vlast« a jiné časopisy družstva.

§ 2. Prostředky k tomu jsou: členské vklady a dary, schůze užšího výboru a širšího literárního sboru, literární večírky v Praze a v okolí a literární sjezdy.

§ 3. Členové Literární sekce tvoří širší sbor a užší výbor.

Výbor má nejméně 5, nejvíce 15 členů; starší členové výboru doplňují výbor svobodnou volbou a rovněž i sami mohou nečinné a nevhodné výbory propouštěti.

Členy širšího sboru Lit. sekce volí užší výbor a počet jejich se ničím neomezuje. Rovněž i tu může výbor sám neplatící a nevhodné členy ze sboru propouštěti. Spisovatelé se přijímají za činné členy, ostatní dárcové slují členy přispívajícími.

§ 4. Každý člen užšího výboru a širšího sboru platí ročně 1 K do kasy fondu pro katolické spisovatele; členové širšího sboru mají povinnost k zvelebení činnosti Lit. sekce vhodnými písemnými návrhy přispívati a mají právo, konati za souhlasu výboru v oblasti svého působení literární přednášky, mohou se lit. večírků a lit. sjezdů sekce súčastniti a při výborových schůzích jako hosté přítomni býti; tu mohou návrhy dávati, rokovati, ale nemohou hlasovati.

§ 5. Zakládající členové fondu pro katol. spisovatele, kteří řádně své vklady platí, hlavně kteří již 200 K doplatili, mohou beze všeho dalšího poplatku voleni býti do výboru Lit. sekce nebo do širšího literárního sboru.

§ 6. Předsedou Literární sekce jest předseda družstva. Vedle něho vedou správu Lit. sekce místopředseda a jednatel, kteří jsou každý rok po valné hromadě družstva výborem sekce voleni. Dostoupí-li počet výborů 15, může býti zvolen i druhý místopředseda.

§ 7. Potřebné hmotné prostředky pro Literární sekci poskytuje fond pro katolické spisovatele, platě i cestovné lit. řečníkům na venek vyslaným a dávaje příspěvek na zakupování potřebných knih a časopisů a jiných nutných vydání dle usnesení výboru.

Úlohou naší jest a bude, aby se hlavně v jubilejním roce družstva úkol tento provedl, t. j. aby činnost Literární sekce byla oživena a finance fondu pro katolické spisovatele byly posíleny.

Prosíme tedy všecky lit. přispívatele našich časopisů, aby s ročním vkladem 1 K za činné členy Lit. sekce přistoupili; prosíme další členy družstva i jeho příznivce, aby s ročním vkladem 1 K stali se údy přispívajícími — ale mohovitější z nich uctivě žádáme, aby se stali zakl. členy fondu pro kat. spisovatele. Dvě stě upsaných korun mohou splatiti v 10—20 letech a spisovatelé v našich časopisech mohou si vklad honorářem upláceti.

My všichni z užšího kroužku Vlasti jsme tak již učinili: Dr. Rud. Horský, K. Ulrich, Vl. Hálek, Tom. J. Jiroušek, Fil. Jan Konečný, Dr. M. Kovář, Tom. Škrdle, Fr. Žundálek, (zvěčnělý říd. učitel Jos. Fle-

káček). Nedávno učinili podobně J. M. Msgr. dr. Jos. Burian, kapit. děkan na Vyšehradě, po něm St. Bambas, gymn. profesor v Příbrami. A letos, v roce jubilejním, složil k témuž účelu 200 K Dr. Rud. Zháněl, c. a k. voj. polní kurát v Praze a posléze přistoupil za člena zakládajícího prof. paedagogia v Poličce Vl. Hornov, připojiv tento krásný přípis:

»Oznamuji, že přihlašuji se za zakládajícího člena fondu pro katolické spisovatele. Uznávám plně šlechetnou snahu, aby v památném roce 25letého trvání družstva Vlast byla fondu pro katolické spisovatele věnována širší katolickou veřejností taková pozornost, jaké si zasluhuje jeho účel a cíl. I v této věci mělo by se realisovati heslo »Svůj k svému«, které tak často nyní v naší společnosti se ozývá. Přeji z plna srdce, aby fond pro katolické spisovatele nalezl hojně příznivců a vzrostl tak, by úplně vyhovovati mohl svému socialnímu poslání v naší katolické literární obci«.

Zdaří-li se nám letos naše agitace, bude Literární sekce velice zvelebena a fond pro kat. spisovatele nabude po mnohá další leta v příjmech a vydáních rovnováhy. Mimo to podpory potřebným literárním pracovníkům mohou býti zvětšeny a počet obdarovaných mohl by býti rozmnožen.**)

Uvedu zakládající členy fondu tohoto, a to nejprve: a) zemřelé a na to b) živé.

a) Členové zemřelí:

Fr. de Paula kardinál Schoenborn; Karel kníže Schwarzenberg st.; Ed. Jan Nep. Brynych, biskup; probošti: Msgr. Ant. Hora a Dr. Ant. Lenz; kap. děkani: Dr. Jan Řehák a Fr. Janda; kanovník B. M. Kulda; arciknězi J. Klein, J. Pekárek; vikáři: Fr. Blažko, B. Hakl, T. Střebský a Jan Ječmen; děkani: Jos. Fischer, B. Landrock, Jos. Klein, Ant. Skokan, Klem. Markráb, Vojtěch Zuman, Fr. Vohnout, Karel Müller, Vojtěch Kameš; podpřevor: P. Justin Koblasa; faráři: Fr. Frolík, Václ Honejsek, V. Šrámek, Jan Kadláček, Vil. Friedrich, Václ. Nykles, Al. Ječmínek, Jan Kamarýt, Jos. Šašek, Al. Potěhník, Jos. Kříž; kons. rada Vojtěch Hlinka (Fr. Pravda); em. okr. hejtman Jos. Jodas; duch. správce americký Jos. Hessoun; říd. učitel Jos. Flekáček; nakladatel Václ. Kotrba st.; katecheti: Vojtěch Pakosta a Jan Šmejkal; křižovník P. Petr Špička; kaplani: Al. Mlčoch, Raym. Froyda a Mart. Šrámek.

b) Nynější členové:

1. Karel kníže Schwarzenberg, K. Ervin hr. Nostic, učitelka Albína Fortýnova, red. Tom. Jos. Jiroušek, faktor K. Jindřich, prof. Jan Kalivoda, nakladatel Václ. Kotrba, školní rada Dr. M. Kovář, říd. učitelka Joh. Kuffnerova, spisovatel Jos. Šeřík-Vitínský, em. řídící uč. Václ. Špaček, c. k. pošt. oficial K. Ulrich.

2. Probošti: Jos. Šterba a Jos. Bernat; kap. děkan a přísedící zemsk. výboru Msgr. Dr. Jos. Burian; metrop. kanovník Dr. Ant. Podlaha; kanovníci: Kar. Bilčík a Msgr. Ad. Rodler, prelát a c. k. dvorní rada Dr. Fr. Kryštůfek; arciděkan Fr. Kondelík. (Pokračování.)

**) Je třeba poznamenati, že žádný člen výboru družstva Vlast nesmí dostati z tohoto fondu podporu; to jsme si sami určili a protokolovali, aby všeliká zištnost z naší strany při agitaci pro tento fond byla vyloučena a nikdy nám nemohla býti předhozena.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

První socialní večer v domě družstva Vlast konán byl v neděli dne 8. listopadu. — Přednášku poctili mimo nás domácí a jiné: J. M vsdp. prelát Dr. Jan Marek; c. a k. pol. kurát Dr. Rud. Zháněl a katecheti Ant. Suchoradský a Václ. Kunz. — Schůzi zahájil místo nemocného místopředsedy p. Václava Žižky jednatel odboru, red. Tom. Jiroušek, načež se ujal slova pan Václav Dvorský a v dlouhé, nadšené a dojemné řeči líčil: a) doby cechů, b) doby liberalismu v řemeslech a úpadek jejich, c) nynější žalostný stav mezi řemeslníky a d) nutnou svépomoc, jakou skytá řemeslnictvu mimo jiné zvláště podpůrný spolek »Vzájemnost«. — Přednáška řemeslníka, odborníka, tedy znalce poměrů, v nichž žije a působí, měla na posluchače hluboký dojem.

Jednatel red. Tom. Jiroušek řečníku děkoval a pravil, že nyní po vítězství křesť. socialů v Dolních Rakousích vanouti bude v Rakousku pro nás katolíky příznivější vítr a doufá, že tento vánek zasáhne i k nám do Čech.

Red. Tom. Škrdle doporučoval vřele svépomoc a hospodářskou emancipaci od židů, kterou v obchodu družstva s obratem 100.000 K ročně důsledně provádí a také jinde, kde má vliv, i u jiných prováděti se snaží. Každý poruč nejprve sám sobě, abys jednal dle hesla »Svůj k svému« a pak nabádej k tomu bratry a sestry, přátele a známé. Navazuje na slova slavnostního řečníka, že židé mají všude v bankách lehký a laciný úvěr, uvedl red. Tom. Škrdle, to že má v obchodě ohromný význam. Žid s tímto úvěrem v ruce kupuje zboží ve velkém a dostane je o polovici laciněji, než chudší křesťan, jenž je musí bráti z druhé ruky. Následkem toho žid může prodávati zboží laciněji než křesťan a při tom více vydělá než jeho křesťanský konkurent.

Zdařilá schůze skončena byla k spokojenosti všech přítomných.

Druhý socialní večer v domě družstva Vlast konán byl v neděli, dne 15. listopadu. — Přítomni byli mimo nás domácí: J. M. vsdp. prelát Dr. Jan Marek; správce okresního chorobince na Smíchově p. Jos. Vinopal; majitelka spediterského závodu pí. Marie Eberlová; c. a k. pol. kurát Dr. Rud. Zháněl, katecheta Ant. Suchoradský, ze »Vzájemnosti« předseda p. Václav Dvorský a pokladník pan Václav Gottlieb; z malostranské organisace pan František Köppl a četné dámy a páni, mezi nimi tři studující vysokých škol.

Schůzi zahájil red. Tom. Škrdle, poukázav k tomu, že právě dnes oslavujeme 50té kněžské jubileum sv. Otce Pia X. (shromáždění povstává). Jako věrní synové církve těšíme se z toho, že hlava církve Sv. Otec dočekal se této vzácné radosti, a na znamení významné této události provolejme sv. Otci Piu X. třikráte »Sláva«. Na to vyzval předsedající p. katechetu Václ. Kunze, aby ujal se slova o hesle »Svůj k svému«.

Řečník mluvil v tato slova:

Každá doba má svou myšlenku. Předešlé století opanovala myšlenka s v o b o d o m y s l n á. Byla to falešná svoboda. Na poli národohospodářském způsobil tento liberalismus s o b e c t v í a tím rozkouskování spo-

lečnosti. To byla síla odstředivá. Proti tomu dlužno postaviti myšlenku křest. socialní, jež má sílu soustředivou.

Každá myšlenka pracuje pod jistým heslem, v něž se vtěluje; svobodomyslná myšlenka měla heslem: neobmezenou svobodu na poli hospodářském, čili volnou konkurenci; myšlenka křesť. socialní čili sdružovací musí míti za heslo: »Svůj k svému«.

Toto heslo jest: 1. zcela přirozené; 2. křesťanské; 3. časové.

K provádění hesla »Svůj k svému« třeba charakternosti, musí se upřímně prováděti a ne jako to činí »České Slovo«, »Národní Politika« a »Nár. Listy« atd.

Praktický návod k provádění hesla »Svůj k svému« jest tento: a) třeba zde působiti zvláště na ženy; b) na kláštery ženské a mužské; c) na katol. ústavy a závody; d) na kněze (kanovníky, opaty atd.). Agitaci dlužno prováděti: ne veřejně, ale tajně. Řečník poukázal ještě na blahodárné účinky tohoto hesla a povzbudil přítomné, aby je prováděli.

Řeč jeho, krásná a dobře promyšlená, odměněna byla hojným potleskem.

Slova ujal se předseda »Vzájemnosti« pan Václav Dvorský a pronesl ostrou řeč proti židovstvu a pro heslo »Svůj k svému«.

Red. Tom. Škrdle děkoval oběma řečníkům za jejich projevy. Pravil, že již přemýšlel o tom, aby v pokročilejším svém věku zůstal při tom, co vykonal a staral se o podniky, které založil nebo ve kterých působí a více už aby nic nového nezakládal a nepodnikal, věnuje více času své duši a její spáse. Ale veliké heslo »Svůj k svému«, v němž vidí obrod a sesílení živlu katolického oproti židovstvu a nepřátelům církve, že ho povzbuzuje k další nové práci; o té práci často přemýšlí, té se chce ještě věnovati se spolkem »Vzájemnost« a s četnými podobně smýšlejícími přáteli v Praze, řídě se heslem Smilesovým: »kdo pevně začal, půl díla vykonal«.

Třetí socialní večer konán byl v neděli, dne 22. listopadu. Návštěva byla neobyčejně četná. Zejména přítomni byli mimo nás domácí: J. M. vys. důstp. Dr. Jan Marek, prelát u sv. Víta; p. školní rada Dr. M. Kovář; správce chorobince na Smíchově p. Josef Vinopal; stavitel z Krče p. Boh. Varhaut; úředník Hypoteční banky pan JUC. Josef Šindler; ppí: Marie Eberlová a Karla Eckhartová; c. a k. pol. kurát Dr. Rud. Zháněl, katecheti: Jos. Jonák, Václav Kunz a Ant. Suchoradský; předseda katol. organisace Horno-Novoměstské pan J. Wildenstein; předseda »Vzájemnosti« p. Václav Dvorský a pokladník pan Václav Gottlieb s paní; z organisace malostranské pan František Köppl a jiní více.

O thematě: »Jak odpomoci demoralisaci plynoucí z tanečních zábav« mluvil farář Vl. Hálek, a to způsobem velice zajímavým. Žije v ovzduší Prahy, má jako duchovní správce rozsáhlé farní osady v tomto oboru veliké zkušenosti, oděl je v příjemnou formu a milým přednesem upoutal společnost po celou dobu své řeči.

Schůzi zahájil a ukončil red. Jiroušek, a do debaty zasáhli katecheti dpp. J. Jonák, V. Kunz a p. Václav Dvorský. Tento Socialnímu odboru za uspořádání tří zajímavých a praktických přednášek děkoval, znovu a důrazně doporučoval zvláště v době vánoční heslo: »Svůj

k svému« a uvedl, že již před 12 lety poutala nás katolíky »vzájemnost«. Tehdy se jednalo na radnici o to, má-li býti socha Rodičky Boží z dosavadního místa blíže ke kostelu posunuta, aby se udělalo místo pro pomník mistra Jana Husi, a když přítomný vys. dp. prelát Jan Marek uchopil se slova, aby proti tomu protestoval, ozvala se z galerie zasedací síně salva potlesku. Katolíci se tam v četném počtu dostali a pro víru účinně demonstrovali.

Redaktor Tom. Jiroušek oběma řečníkům vzletnými slovy poděkoval a krásnou schůzi uzavřel.

Socialní odbor družstva Vlast uspořádal letos tři přednášky a ty všecky zasahovaly v náš praktický, katolický život, i může býti Socialní odbor se svou letošní akcí spokojen.

Výbor Historického kroužku konal dne 18. listopadu v domě družstva schůzi za předsednictví dvorního rady Dr. Fr. Kryštůfka, c. k. univ. prof. — Jednatel p. školní rada Dr. Mat. Kovář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Pokladník dr. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha, podával zprávu o stavu spolkové pokladny. Výbor bude hleděti, aby jmění kroužku rozmnožil. — Josef Kratochvíl, vrchní likvidátor berního úřadu král. hlav. města Prahy, daroval pro knihovnu kroužku tři vzácné knihy, mezi nimi i trojdílnou Beckovského kroniku. — Hmotně kroužku přispěli: předsedající a Jan Duben, em. děkan v Sušici. — Jednáno bylo o přednáškách. Pan farář Dr. Karel Lev Řehák mluví 29. listopadu »O císaři Karlu IV.« a dne 20. prosince »O králi Jiřím Poděbradském«. Třetí přednaška bude 14. února 1909. Přednášky se konají v sále Jednoty katolických tovaryšů na Anenském náměstí vždy o 5. hodině odpoledne. — Výbor se radil, aby dostal do své knihovny hist. publikace vědeckých společností. Usnesení provede jednatel. — Přítomni byli mimo tři již uvedené: prof. dr. Jan Zítek, kaplan Václav Roudnický a zástupce družstva red. Tom. Škrdle.

Historický kroužek družstva Vlast započal své letošní zimní přednášky v první neděli adventní, dne 29. listopadu ve dvoraně Jednoty katolických tovaryšů. Návštěva byla neobyčejně četná. Zejména přítomni byli: J. M. vsdp. prelát Dr. Jan Marek, c. k. dvorní rada Dr. Fr. Kryštůfek, školní rada Dr. M. Kovář, provisor P. Jos. Puchta O. Cr., vrchní inspektor Em. Král, akad. malíř Vil. Preis, pošt. oficial K. Wolf, ředitel chud. úst. Ant. Novák, předseda Novoměstské katol. org. Josef Wildenstein, katech. Václav Kunz, red. Tom. Škrdle a četní jiní, hlavně hojně dam.

Řečník Dr. Karel Lev Řehák, farář od sv. Ducha, vykládal půldruhé hodiny o Karlu IV., Otci vlasti. Zajímavé, živé a poutavé výklady jeho vděčné posluchačstvo napjatě sledovalo. Řečník vylíčil Karla IV. jako muže, katolíka, státníka a vlastence; vyznal i jeho chyby, mezi něž patří hlavně nezměrná láska k synu jeho, Václavu IV., kterého dal ve druhém roce věku jeho na krále českého korunovati.

Přednáška byla odměněna hojným potleskem. Dvorní rada Dr. Fr. Kryštůfek řečníku ještě zvláště poděkoval a při tom vyslovil radost nad tak četnou návštěvou.

Národopisné rozhledy.

Píše KAREL PROCHÁZKA.

Krajka v církevním umění.

Evangelíci rádi se vychloubají duchem střízlivosti a prostoty, nehledajícím okázalosti a na doklad toho uvádějí, že jejich modlitebnice jsou téměř bez ozdob, kazatelé bez třpytných rouch. Duch jejich je prý spíše hloubavý.

Leč tvrdím, že ušlechtilou emanací ducha katolického jsou rozličné zjevy umění, jimiž Boha uctíváme a spanilým kvítkem, něžným a libým jako zápal kadidla, na pažitě umění církevního, Bohu sloužícího, jest i k r a j k a, která zdobí albu i rochetu kněžskou, antipendia, corporalia — a vůbec různá plátna a roušky, při bohoslužbě katolické užívané.

Zvou-li kruhy znalecké krajku královnou ženských prací — sluší se, abychom i my patřičnou pozornost věnovali krajce, o níž i v Naučném Slovníku se praví, že zásluha o umělecký vývoj krajek náleží především církvi a pak teprve přízni aristokracie a hlav korunovaných. K povznesení zájmu budiž tato stať věnována krajce v církevním umění.

Krajek ručních rozeznáváme tři druhy: krajky pletené na k r o s i e n k á c h neboli s t á v k á c h — dosud vzácně v Hontě v Uherském Slovensku pletené — dále k r a j k y š i t é — zhotovené pomocí jehly a známé s dostatek z českých čepců středo-českých — a krajky p a l i č k o v a n é, pracované na podušce pomocí paliček, jež druhdy Angličanky mívaly z drahocenného materialu, ze slonoviny, stříbra, kdežto chudé rybářské ženy devonshirské používaly k cíli tomu rybích kostí. Podřaděná technika při krajkářství jest prolamování (dirkování) a drhání, při němž uzlík je nemalou ozdobou práce.

Krajky hotoví se z nití lněných, konopných, kopřivových, hedvábných, bavlněných, vlněných, stříbrných i zlatých, ano i z vláken rostliny aloe a z vlasin koňských. K zvýšení nádhery bývalo nezřídka při hotovení krajek užíváno zlatých, stříbrných a hedvábných perel, korálků a rozličných penízků a cetek ze zlatého plechu. — Kolikráte krajky hotoveny jsou z různorodých vláken — a různých barev.

Původ krajek je zahalen clonou mlhavou. Staršího původu jsou krajky šité a spíše ještě na stávku tkalcovském pletené — novějšího data jsou krajky paličkované. Zlatý věk krajek byl ve století XV. a XVII., kdy na západě evropském zhotovována byla díla umělecká, k nimž sám Raffael a jiní slavní mistři kreslili náčrty a vzorky.

Je zajímavo, že dějiny krajky úzce spojeny jsou s c í r k v í. Krajku jednoduchou: třepení, vidíme již na rouchách židovských kněží — na oponách chrámových a jinde.

Ke kolébce paličkované krajky ústní lidové podání švédské staví podivuhodnou a velkou světici sv. Brigitu, jež se prý pletení krajek naučila v Římě, kdež na zpáteční cestě ze své pouti do Svaté Země nějakou dobu roku 1373 se svými dítkami dlela. — (O cestě té píše zajímavě A. Baumgartner, S. J. v díle: »Durch Skandinavien nach St. Petersburg«, str. 408 a nn.) V Římě sv. Brigita poznala prý techniku pletení na podušce, i psávala odtud řeholnicím svého kláštera, jejž byla založila, o tomto umění a nazývala výrobky ty »římskými« krajkami.

Ve svých dopisech, zaslaných do kláštera vadstenského, projevovala úmysl krajky na podušce paličkované ve své vlasti zavésti, jakmile se vrátí do Švédska. Leč nedočkala se toho, neboť téhož roku (1373) v Římě zemřela. (Národopisný sborník, VIII., str. 23.)

Krajky paličkované skutečně ve Švédsku u veliké míře se rozšířily a krajkářky tamní si zvolily sv. Brigitu za svoji patronku.

Snad sv. Kateřina, dcera sv. Brigity, když se po smrti sv. Brigity vrátila do Švédska, chtějíc uctíti a oslaviti památku své matky, stala se vykonavatelkou poslední vůle matky a zavedla v jejím jménu techniku pletení ve Švédsku, jak měla sv. Brigita za svého života v úmyslu.

Jiný vzácný dokument, jak krajka pěstována byla v umění církevním, a to krajka paličkovaná, je z XV. stol.

Jedna krajka totiž, jež krášlila roušku ostatků svatých, datuje se z počátku XV. stol., druhá podobná nalezena byla v Trojicko Sergievské lavře blíže Moskvy, třetí v provedení ještě jednodušším, ale v téže technice, pochází z kostela bývalého Preobraženského rogožského kláštera.

Další důkazy o časném upotřebení krajkových výrobků paličkovaných podává nám obraz, nalezající se na choru chrámu sv. Petra v Levně, malovaný znamenitým mistrem Quintijnem Matsysem. A u nás v Čechách, v kodexu Vyšehradském, legendě woltenbütelské o sv. Václavě, ve Velislavově bibli z XIII. stol. nalézáme obrázky, jež poukazují na známost pletení krajek u nás v dobách ještě dřívějších, než zprávy mluví o sv. Brigitě a o oněch ruských krajkách.

Jak již jsem podotkl, zvláště církev katolická ve službu a na okrasu bohoslužby vypěstila krajku na výši oslňující. O tom illustraci podává na př. krajková alba kardinála Rohana, jejíž cena se páčila na 100.000 livrů. Této obrovské ceně snáze porozumíme, uvážíme-li, co námahy stálo takovou drahocennou krajku ručně zhotoviti.

Za tím účelem v Belgii pěstovali zvláštní druh lnu, z něhož spřádali tak jemná vlákna, že jich nebylo takřka viděti. Krajkářky pracující z tohoto materialu byly nuceny v temných světnicích paličkovati, aby nitě suchem se netrhaly. V šeru tak ém, kam slunce nezasvitlo, trávily svůj život; však také svoji umělost draze platily. Obyčejně v 30. roce přicházely o zrak a bývaly nuceny nechati pletení drahocenných krajek valencienneských nebo brusselských a jiného zaměstnání se chopiti.

Podobných krajek na podušce málo přibývalo. Pracovaly o ní kolik let, 15, 20 až 25 let, nežli ustanovený kus byl uroben. — Na krajku v šířce 5 cm potřebovalo se 100—150 párů paliček, někdy i více. A za to vše — za 12 hod. práce takové umělkyně honorována byla 2—3 frc.

S úžasem hledíme na takové výrobky, umělejší než štětcem nebo dlátem utvořené obrazy, na ty různě spletené květy, ptáky, ano i celé figurální výjevy z nejjemnějších vláken provedené.

Překrásné krajky z církevních rouch, mezi nimi zlaté i stříbrné, bylo lze spatřiti i na výstavě národopisné r. 1895 v Praze pořádané — jak je katalogisují R. Bíbová a M. Smolková, vynikající znatelkyně krajek, v »Illustr. katalogu památek výtvarných a odd. církevního.« (Str. 19.)

Krásné kusy umělé práce páskové s výplněmi zákrutkovými, podobné oněm vzácným krajkám při nejstarších šátkách hanáckých, jakož i při šití žilinském, hotovené však na základě kresby umělecké, byly krajky kostelní, jež pro starobu záduším úřadem král. hlav. města Prahy odloženy, staly se učebnými pomůckami městské průmyslové školy pokračovací pro dívky v Praze.

Krajky dosud u nás hotoví stařenky v horách Orlických. Mimo hory Orlické jsou dosud u nás staré výroby krajkářské ve Strážově u Klatov a v Sedlici u Blatné. Ve Vamberce je zřízena státní škola krajkářská.

Krajkářství do Rudohoří v Čechách přeneseno bylo ze Saského Annaberku. Císařovna Marie Teresie zde velmi fedrovala výrobu krajek. Vynalezením bobinetních strojů počet krajkářek i tam klesl.

V Praze »Zádruha« v bývalém paláci Sylva Tarouccy nabízí kléru opatřovati vhodné krajky k bohoslužebnému prádlu. I »Český výrobní spolek« a dívčí pokračovací průmyslová škola v té příčině dobře poslouží.

Ovšem k opatření kostelních krajek, z nichž na jednotlivé bohaté krajce pracuje až třicet krajkářek, any některé jen růžice a hvězdy, jiné listí a větvice hotoví a opět jiné dohromady je sešívají, nestačí vždy české ruce, třeba ohlížeti se i po vzdálenějších nákupních pramenech. Velmi dobře tu poslouží Křesťanská akademie v Praze nebo Růžencová výrobna tamže.

Chvály hodno je, že již v seminářích našich konají se přednášky o uměních církevních a zajisté tu s dostatek obeznamují se bohoslovci i s uměleckou stránkou rouch bohoslužebných. Církevní předpisy a synoda pražská zavazují duchovenstvo i na dále péči vésti o roucha bohoslužebná. Chvályhodně v té příčině jedná naše duchovenstvo; pokud na něm jest, brání zcizení rouch těch a z péče své nevyjímá ani vzácnější staré krajky, při nutném odložení vetchého prádla je uschovávajíc. Se svolením církevním a přísl. patronátu vděčně je přijímají musea.

Literatura.

FRANCOUZSKÁ.

P. Gillet: **L'éducation du Caractère.** 2. éd. Desclée, de Brouwer, Paris, Lille, 1907. Prix 3 frc. — V poslední době bylo častěji psáno o výchově karakteru. Není pochyby, že knihy jednající o tomto předmětu jsou motivovány potřebou časovou. Ale všechny jsou psány velmi jednostranně; buď mají na zřeteli jenom stránku mravní a zanedbávají prameny psychologické, nebo užívají methody psychophysiologické, jsou knihami čistě vědeckými.

Ph. dr. M. Gillet, profesor morálky na dominikánském kolegiu lovaňském, podává v uvedené knize živou synthesi obojí methody.

Podává definici karakteru a hlavního činitele jeho výchovy — svobodné vůle. Představuje pravý ideál karakteru křesťanského, jedná o poměru vůle k jeho dosažení: snaha realisovati ideál — toť výchova karakteru. Mimo vůli — bez níž karakter možný není — a rozum, jenž ideál a prostředky k jeho realisování vůli představuje jako cíl jejího snažení, jsou dalším důležitým činitelem přirozená hnutí čili žádosti. »Bez žádostí (passiones) nic velkého nelze dokázati«, dí Pascal. Jest třeba, aby byly vůlí dobře řízeny.

Než vůle není s to, aby sama úplně je přemohla a nad nimi panovala; jest potřebí milosti. Víra nás učí, co můžeme a máme konati, láska nás činí schopnými přes odpor smyslnosti ve skutek uvésti poznané: Než nestačí věděti, že můžeme pomocí žádostí smyslových stále víc a více přibližovati se ideálu života křesť.: jest třeba každodenním, vytrvalým konáním skutků přirozených i nadpřirozených dosíci pevných habitů mravních, jimi se staneme »lidmi charakterními.« Ctnosti přirozené činí nás lidmi čestnými: ctnosti nadpřirozené, s milostí nám Bohem udělené, činí nás křesťany karakterními. Ctnosti nadpřirozené jsou božské svým původem, vývojem a účinkem, konání jejich však předpokládá nabytí a vyvinutí ctností přirozených. Chceme býti křesťany charakterními? Snažme se býti lidmi čestnými.

Pojednání toto lze nazvati mistrovským dílem, zbudovaným na základech psychologie sv. Tomáše. Autor přesně zná methodu, všude jeví se důkladná znalost theologie a filosofie scholastické i moderní, nynějších mravních názorů světových (pragmatism); a vše to je podáno slohem, jenž svědčí o neobyčejném nadání řečnickém: Některé části, na př. l'égoïsme-passion et l'égoïsme-vertu, égoïsme et altruisme — lze nazvati originálními.

Kritika francouzská i anglická vyslovila se již o prvním vydání této knihy velice pochvalně: a druhé vydání předčí prvé. O její oblíbenosti také svědčí, že v krátké době bylo zapotřebí druhého vydání; rovněž brzy vyjde v překladě německém — ale překladem snad mnoho ztratí. *B. Skácel.*

NĚMECKÁ.

Immergrün. Illustrierte Monatschrift zur Unterhaltung und Belehrung. 20. Jahrgang 1907—8. Redaktion von Josef Gürtler. Druck und Verlag von Ambr. Opitz in Warnsdorf. — Do nedávna byl jmenovaný měsíčník jediným německým, v Rakousku vycházejícím katolickým obrázkovým časopisem zábavně-poučným. Teprv v poslední době povstalo více německých obrázkových časopisů jako »Ave Maria«, »Illustrierte Frauenzeitung«, »Illustrierte Mädchenzeitung« a j.; přes to však »Immergrün" se udržel, ano i v posledních létech se zdokonalil a většího získal rozšíření. Snaha redakce, podávati čtenářům vhodnou zábavu a skýtati poučení slovem, doprovázenými obrázky, jest uznání hodna a uspokojuje odběratele i čtenáře. »Immergrün« přinesl ve 20. ročníku, jak z obsahu vidno, hojně básní a básniček, historický časový obraz »Die Kreuzfahrer« od Dra. Richarda Wewerky, poutavý román »Die von der Rhön« od Hermanna Hirschfelda, několik kratších povídek, články poučné a vůbec mnoho statí, jež každého vzdělance neb po vzdělání toužícího zajímají. Velikou péči věnuje tento časopis snahám o probuzení katolíků, a to tím způsobem, že jednak pilně sleduje nynější hnutí křesťansko-socialní, s radostí zaznamenává dobyté úspěchy a činnost předních pracovníků po zásluze oceňuje hlavně ve zvláštní rubrice »Positive Arbeit« a jednak že případnými, nadšeně psanými články ku další práci důrazně povzbuzuje a vyzývá. Redakce slibuje pro budoucí ročník všemožné zdokonalení časopisu, aby všem oprávněným přáním vyhověla, a dovolává se další podpory, které plnou měrou zasluhuje.

Josef Herzig.

Gnade und Natur. Ihre innere Harmonie im Weltlauf und Menschheitsleben. Eine apologetische Studie von Th. Dr. A. Rademacher 7. Heft des Apologetischen Tagesfragen. M. Gladbach 1908 Volksverein Verlag. Cena 1 M 25.

Chce-li křesťanský názor světový nároky činiti na pravdu, musí býti nejdříve podán důkaz, že se dá bez mezer vsunouti do řádu přirozeného. Bez tohoto důkazu musela by se jeho oprávněnost ihned z diskuse vyloučiti. Je-li však tento důkaz podán, má pro sebe praesumpci skutečnosti. Poznání ucelenosti křesťanského názoru světového má tudíž vynikající cenu apologetickou. Zejména oproti těm, kdož si navykli považovati křesťanství za cosi cizího, importovaného, kteří praegnantní slovo Tertullianovo: Credo, quia absurdum obrátili v Non credo, quia absurdum, je důkaz jeho harmonie s požadavky života přirozeného vítaným ospravedlněním. Kromě toho pravda nejlépe působí vlastní jednoduchou majestátní krásou.

Tuto harmonickou jednotu přírody a milosti v různých oborech života vyložiti a tím podati důkaz, že křesťanství není netoliko čímsi cizím a zastaralým, nýbrž že i v našich dobách nároky může činiti na domovské právo a také ještě nyní je zcela moderním jako bylo před stoletím, vytkl si autor ve spise přítomném.

Za tím účelem vykládá nejdříve základní poměr milosti a přírody a ukazuje, že poměr tento má svůj vzor ve spolupůsobení Boha jako první příčiny s tvůrčími (druhotnými) příčinami, a že se dá shrnouti v tyto tři fundamentální věty: 1. Milost předpokládá přírodu jako v sobě dokonalou. 2. Milost neruší přírody, nýbrž ji povyšuje a zdokonaluje a 3. milost spojuje se s přírodou v jednotný princip života. Vyloživ tento zásadní poměr milosti a přírody, pozoruje autor konkretní zjevy, ve kterých se jeví spojení obou živlů.

Na řadu tu přichází především milost a příroda v božském řízení světa. Zákony přírodní se světovým řádem od Tvůrce stanovené rozvíjejí svoji přirozenou vždy stejnou činnost, jsou však podřízeny božské Prozřetelnosti, která je řídíc k uskutečnění nadpřirozeného světového plánu používá; i když Prozřetelnost zasahuje zázraky do této zákonitosti, děje se to způsobem Boha důstojným, co možno největším přizpůsobením na zákony přírodní a dalekosáhlým jejich použitím. Svobodné skutky člověka, jeho modlitba, práce a záměry jsou přes jeho svobodu podřízeny božské vládě nad světem a přispívají k uskutečnění plánu světového, svobodně se uskutečňujíce.

V dalším postupu pojednání mluví autor o milosti a přírodě v Bohočlověku a jeho výkupném díle. Zde ukazuje, že věčný úradek Boží lidi vykoupiti mohl se přiměřeným způsobem jen uskutečniti spolupůsobením smilování plného Boha a vykoupení potřebného a po něm toužícího lidstva. Proto musí i osvobození ovoce výkupného jednotlivce díti se spolupůsobením milosti a přírody. V Spasiteli samém spojuje se nejužším způsobem, který se dá mysliti, totiž hypostaticky, t. j. v jednotě osoby, nestvořená milost, druhá božská osoba s nejvyšším representantem lidské přirozenosti a toto spojení ukazuje milost v její nejvyšší působnosti a velebnosti, zároveň však také přírodu v jejím nejvyšším dovršení.

Zvláště zajímavy a veliké apologetické ceny jsou dvě obsáhlé poslední hlavy pojednání autorova. V první z nich mluví autor o milosti a přírodě ve člověku a ukazuje, že jako v Kristu přirozenost božská nepotlačuje a neabsorbuje přirozenosti lidské, tak také dětství božské nepotlačuje přirozenosti lidské, nýbrž ji povznáší. Spojení milosti a přírody nesmí býti proto také tak pojímáno, jako by křesťan žil dvojím životem vedle sebe, jedním jako člověk, druhým jako křesťan, jedním ve společnosti, druhým ve veřejnosti, jedním v církvi a v tiché komůrce, jakoby různé zásady jeho jednání určovaly, podle toho, zda je činným na poli politickém a společenském nebo na poli náboženském. To by znamenalo vnášeti rozpor do jeho přirozenosti, kterého by tato dlouho nesnesla. Nikoli, tu člověk, tu křesťan, nýbrž křesťan člověk, t. j. člověk, jehož celý život a snažení jsou prodchnuty zásadami. Křesťanské zásady mají pronikati celého člověka ve všech jeho činnostech a vztazích jako jedna míza životní proniká celý strom.

V druhé hlavě: Milost a příroda v životě lidském autor probírá otázku: Dá-li se celý osobní, společenský, státní a kulturní život doby přítomné zařaditi do pravého a vroucího theoretického a praktického vyznávání křesťanství. Otázka na výsost důležitá! neboť vypadla-li by odpověď negativně, pak křesťanství dokonalo své poslání a nema více místa v životě modernim. Že však odpověď nemůže zníti negativně, nýbrž positivně, ukazuje autor důvody přesvědčivými, zejména dokazuje pádně, že křesťanství nestaví se nikterak nepřátelsky proti snahám kulturní stav národů zvýšiti, nýbrž že spíše zaručuje těmto snahám trvání a úspěch, pronikajíc je věčnými zákony práva a mravnosti. Křesťanství, jež by se omezovalo na pěstování čistě nadpřirozených vloh bytosti lidské s výslov-

ným nebo mlčky ukazovaným nevážením si všech přirozených kulturních činitelů, nebylo by solí země a kvasem v plném slova smyslu a nedostálo by svému universálnímu poslání. Zásadami křesťanskými musí býti proniknut i společenský a veřejný život u vzdělanců jako v širokých vrstvách lidu. Pro tyto universální úkoly je církev katolická pravou církví lidovou. Celá naše moderní kultura, pokud vykazuje skutečně pokrok oproti době předkřesťanské, spočívá vskutku také na křesťanství, byť i moderní duch sebe nevděčnějším se jevil.

Vedle těchto otázek probírá spisovatel v posledních těchto dvou kapitolách zajímavě ještě celou řadu dalších aktuelních otázek, jako jsou autonomie morálky, askese, ideal svatosti, charita a humanita, církev a stát, náboženství a národnost.

Z té příčiny možno spisek tento slohem populárním pro širší kruhy psaný co nejlépe ke studiu doporučiti. Zejména pro přednášky ve spolcích skýtá spisek mnoho zajímavé a časové látky. *Dr. Jos. Samsour.*

Josef Binder, Heimatskunde des Marktes Schamers in Böhmen. (Vlastivěda městyse Čiměře v Čechách). V Praze 1908. Vlastním nákladem. Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny v Praze. — Veliká 8°. Str. 464. — Cenným příspěvkem k domácí topografii české je nahoře nadepsané dílo hradčanského kanovníka u sv. Víta v Praze, preláta Msgra Josefa Bindera. Spis tento vyřinul z duše celým srdcem oddané milé své rodné obci; jestiť Msgr. Binder rodákem čiměřským. Po dlouhá léta konal studia archivální, pilně sbíral data a zprávy o milé své Čiměři — městysu to v kraji jindřichohradeckém — až konečně věnoval rodákům svým objemný spis, zajímavý to plod neunavné, několikaleté práce. Probírají pak se tu dějiny duchovní správy, kostela, školy, fary, obce, usedlosti, řemesel, trhů, cechů, spolků a živností čiměřských, podán přehled duchovních správců, učitelů, starostův a znamenitějších rodáků, rovněž promlouvá se o nářečí, kroji, zvycích a obyčejích tamějších. Vývody knihy jsou přečasto doloženy originálními listinami, z nichž mnohé (na př. l. 204.) jsou v jazyku českém, kniha sama je ozdobena četnými zdařilými přílohami obrázkovými, na konci pak umístněn velmi důkladný rejstřík.

Objemný spis Binderův ukazuje, kterak každá obec naší širé vlasti má zajímavé své dějiny, v nichž jest všelicos, oč zajímá se i širší veřejnost Tak dojista každý čtenář sleduje se zájmem, jak působil v Čiměři po 20 let zakladatel Dědictví Svatojanského Jan Hanykýř, jehož životopis a obraz vložen jest do knihy této. —

Zajímavá a velmi pěkně vypravená kniha Binderova nese na čelní straně »Imprimatur« nejdůst. kníž. arcib. Ordinariátu v Praze, což jest jí dojista nejlepším doporučením. *Dr. Rud. Zháněl.*

Die katholische Welt. Illustriertes Familienblatt. Zwanzigster Jahrgang. Redakteur: Leonz Niderberger. Verlag der Kongregation der Pallotiner, Limburg an der Lahn. — Kdo touží po vhodném měsíčníku zábavně — poučném, kdo dobrými spisy zábavnými, na přesném podkladě náboženském založenými, pobaviti se chce a dále se vzdělávati články dobře volenými z různých odvětví věd a umění, pokochati se pohledem na krásné obrázky a míti patřičný rozhled po světových událostech, ať objedná sobě časopis »Die katholischke Welt«, jenž dospěl k ukončení ročníku 20. Z obsahu jeho uvádíme tyto vynikající práce: »Der Familienschmuck der Grafen Wallutjeff«, Roman von Freifrau G. von Schlippenbach, zvláště velmi poutavou a přesvědčivě psanou povídku z prvých dob křesťanství od Felixe Nabora »Das goldene Haus«, v níž na konci úchvatně líčen výbuch Vesuvu, »Zu hoch hinaus«, Roman von J. v. Dirkink, »Um alte Schuld«, Kriminalnovelle von A. Stark, »Die Büglerin«, Erzählung von H. Hirschfeld, a z humoristických prací: »Des Amtsrats Schwiegersohn«, Humoreske von Redeatis. Nescházejí ovšem i cestopisy, bohatě illustrované, pečlivě upravené články o vědě, literatuře a umění, posudky o nových dílech literárních, jimiž se budí u čtenáře zájem pro toto odvětví a zároveň jeho vědomosti rozšiřují. Časopis také pečuje o praktické potřeby dívek a žen v příloze: »Für Frauen und Töchter«, která přináší předlohy pro ruční práce a všímá sobě ženské otázky; dvě přílohy za rok dodávají vhodné předlohy ku zhotovování kostelních rouch a potřeb. Vyobrazení zasluhují jen plného uznání; jmenovitě zavděčuje se vydavatelstvo vydáváním uměleckých příloh ku každému druhému sešitu. A tak stará se časopis slovem i obrazem o pobavení, o všestranné poučení a vzdělání svého čtenářstva; více pochvalných slov netřeba uváděti. Čtenář, jenž po léta jest odběratelem »Katholische Welt«, nesnadno od dalšího odebírání tohoto výtečného časopisu upustí. *Josef Herzig.*

Stadt Gottes. Illustrierte Monatschrift für das katholische Volk zur Unterhaltung, Belehrung und religiösen Anregung. Druck und Verlag der Missionsdruckerei zu Steyl. 31. Jahrgang 1907—8. — Ročník 31. obrázkového měsíčníku

„Stadt Gottes" důstojně řadí se k ročníkům předešlým. Přednostl tohoto katolického časopisu jsou bohatost obsahu jak po stránce textové tak po stránce obrázkové a jeho láce. Časopis má dvojí účel, skýtat rodinám katolickým zábavu a poučení a získávát prostředky ku misiím. Že účelu prvému vyhovuje docela, o tom přesvědčí nás prohlédnutí jediného ročníku, ano i jediného čísla, a jak vydavatelstvo sděluje, také na misie připadá z výtěžku značný obnos. Každý sešit poskytuje čtenářstvu množství poučných a zábavných článků: básně, povídky delší tu kratší, statě z dějin církevních i obecných, články přírodovědecké, země- a národopisné, zprávy z oboru techniky a umění, o časových a misijních událostech, přináší měsíční hlídku a má konečně stálé rubriky pro křesťanskou rodinu, pro paní, pro mládež, pro domácího lékaře a domáciho rádce. Z povídek v posledním ročníku obsažených dlužno zvláště jako zajímavé vytknouti: »Felsegg«, Familiengemälde von Ida Gräfin von Holnstein, »Trüggold«, Erzählung von Silesia, „Lucie und Margaret oder Unschuld und Busse," Erzählung von Josephine Schulte, a „Der Erbhof", Erzählung von Johann Lechenbauer. Vyobrazení čítá celkem 898. Každý odběratel rád zajisté zaplatí za ročník 4 koruny; dostane se mu hojně zábavy a poučení a nad to vědomí, že vykonal dobrý skutek. Připojujeme ještě poznámku, že vydavatelstvo za týmže účelem vydává také velmi vkusný kalendář »St. Michaelskalender«, rovněž veliké oblibě se těšící a odporučení hodný.

Josef Herzig.

Die Kultur. (Osvěta.) Čtvrtletník. Vydává Rakouská Lvova společnost. Ve Vídni (IX. okres, Schwarzspanierstrasse 6). 8. Ročník 1907. Redaktor Dr. František Schürer. Velká 8 a. S. 512. Předplatné 10 K. — Věru málo jest publikací cizojazyčných, zvláště německých, které by hleděly si našich věcí; radostí tedy naplňuje každého upřímného vlastence, najde-li naši literární činnost v cizím časopise dle práva a spravedlnosti oceněnou, jak se stalo v tomto ročníku »Kultur", kde zvláštní staf je věnována našemu podniku »Vlasť«. Proto jistě není neodůvodněno i ve »Vlasti« promluviti něco o »Rakouské Lvově společnosti« a jejím časopise »Kultur«. Založena byla »Rakouská Lvova Společnost« (Österreichische Leo-Gesellschaft), jež jméno má dle slavného papeže Lva XIII. a na štítu svém nese nám Čechům sympatického lva s trojramenným křížem, roku 1891 ve Vídni, církevní schválení udělil jí jménem celého episkopátu rakouského kardinál Schönborn dne 15. listopadu 1891; přední zásluhy získali si o spolek hned již od počátku baron Helfert a polní biskup Dr. Koloman Belopotoczky. Účelem společnosti je podporovati v Rakousku snahy křesťansko-vědecké ke cti a slávě Boha Nejvyššího, na obranu a oslavu pravdy a církve katolické, k dobru milé společné vlasti. Hlavní úkoly, které si společnost vytkla, jsou: přispívati k tomu, aby se uplatnily zásady křesťanské víry ve všech vědách, které souvisí s náboženskými a mravnými názory lidstva; podporovati vědecké práce všech oborů, které se podnikají v Rakousku na půdě křesťanského světového názoru; hájiti křesťanskou pravdu, zřízení a působnost církve slovem i písmem; vědecky zastávati se ve společenském životě křesťanských zásad a opírati se proti těm, kteří chtějí zničiti přirozený společenský pořádek v naší říši; pěstovati nestranně vlastenecké dějiny, podpořiti křesťanské instituce a pod. Že myšlenka založiti společnost tuto byla časová, ukázalo se hned v prvním roce, na jehož konci čítala již 838 členů, mezi nimiž čteme jména mužů věhlasných, učených, vysoce postavených. Společnost neustále mohutněla, vydávala přečetné spisy vědecké, časopis literární, knihy básnické i prosaické, monumentální díla umělecko-vědecká a pod. Roku 1907 má společnost kromě hlavního středu ve Vídni odboční jednotu v Tyrolích a čítá celkem na 3000 členů, mezi něž patří hodnostáři církevní, duchovní i světští učenci, čelní representanti vysoké šlechty, hojně lidí stavu měšťanského, akademické mládeže a intelligence. Lvova společnost má také několik odborů, a to: dějepisný, právnický, pro vědy sociální, pro literaturu, umění, bohosloví a filosofii a jiné. Časopis »Kultur« vydává se od podzimku roku 1899 a pojednává se v něm způsobem každému srozumitelným o všech zajímavých předmětech vědeckých. Proto střídají se tu světské i církevní vědy, theologie i filosofie, dějiny se všemi pomocnými obory a přírodní vědy, mluví se tu o zajímavých a časových otázkách společenských, právnických, jazykozpytných, o literatuře a umění, při čemž ale bedlivě se přihlíží k význačným otázkám a hnutím časovým. Každý sešit této »osvěty« přináší rovněž několik zdařilých básniček, krásnou prosu, časový obzor a j. Přispívateli jsou učenci na slovo vzatí z kruhů duchovních i laických. Na ukázku obsahu budtež tu připomenuty články ročníku 1907: Artmanův »o hospodářských činitelech v Dalmacii«, hraběte Dra. Belcrediho »ze zápisků bývalého ministra

hraběte Richarda Belcrediho«, Dra Eichmanna »Pius X. a Francie« *), Dra. Giessweina »Metafysické pojímání dějin«, Prof. Hartwiga »Stereoskop a jeho použití«, Dra Hudce »Mysterie Mithry«, Dra Hugelmanna »Založení státu Bolivie«, Konečného »O katolicko-literárním družstvu »Vlast« v Čechách«, Dra Kralika »Studie o Shakespearovi«, Dr. Mayera »Harmonie barev«, Reichertův článek »Německé umělecké řemeslo«, Scheidův »Vavřinec ze Šnifis, pěvec údolí Drusův,« Dra Svobody »Velkoměsto a duchovní správa«, Dra Tietze »Moderní péče o pomníky«; z belletrie podána kromě jiného pěkná časová ukázka z ruštiny »V japonském zajetí« atd. Ze zajímavého a pestrého obsahu toho poutá nás jistě nejvíce stať o našem družstvu »Vlast«, který je vřaděn do svazku 3. na str. 347. a nn. Známý náš učený a sečtělý spisovatel Filip Jan Konečný vylíčuje tu mluvou velmi hladkou, plynnou a svěží původ Vlasti, její vývoj a vzrůst, rýsuje názorný obraz její blahodárné působnosti v kroužcích a odborech sociálním, vychovatelském, literárním, dějepisném, promlouvá o časopise »Vlast« i jiných, družstvem vydávaných, brožurách mezi lidem rozšiřovaných, vykládá, kterak pečuje Vlast o šíření dobrého tisku zakládajíc knihovny a podobně. Z krátkého toho nástinu zajisté lze poznati, že časopis »Kultur« právem nese na čele svém jméno »osvěty«. Přinášíť články ze všech vědeckých oborů, seznamuje a orientuje čtenáře o všech důležitých otázkách časově vědeckých, vyniká pestrostí a bohatostí obsahu a neopomene ani vybranou krásou ušlechtile pobaviti. Zasluhuje proto časopis tento hojného rozšíření, zvláště ve kruzích vzdělaných laikův. *Dr. Rudolf Zháněl.*

ČESKÁ.

Sv. Otec Pius X. padesát let knězem (1858 1908). Ke dni 18. září 1908. S podobiznou sv. Otce. — Hlasů katol. tiskového spolku roč. 39. č. 5. — Napsal Dr. Rud. Zháněl, c. a k. polní kurát v Praze — Horlivý, velice činný a obětavý člen naší Lit. sekce vydal milý tento spis, jenž se čte jako ušlechtilý román. Hlava katolické církve, které blahopřejí největší a skoro všichni mocnářové světa, pochází z chudé chaloupky v italské Riese; byltť otec papežův obecním sluhou s denním platem 20 kr. a s jinými dávkami, jež si musil v obci vyprošovati. Josef Sarto v domácí škole dobře prospíval a proto učitel Gecherle a farář Dr. Titus Fusarini starali se o to, aby dán byl na studie. Studující Sarto chodil do středních škol do Kastelfranca a chodil tam pěšky a často i bos, aby ušetřil obuvi. Když začal v Kastelfranco studovati bratr Sartův Angelo, koupil jim otec šedivého, drobného oslíka a vozík, na kterém se mohli do školy a ze školy svézti. Jos. Sarto učil se dobře, i dán byl do Padovy do chlapeckého semináře, na to stal se bohoslovcem a 19. září r. 1858 slavil v Riese primici.

Sarto stal se kaplanem v Tombolo, far. v Salzané, kanovníkem, profesorem a gen. vikářem v Trevisu, biskupem v Mantově a kardinálem a patriarchou v Benátkách. Sarto staral se všude o chudé, žil střídmě, ale pracoval horlivě jak o hmotném tak i o duševním blahu farníků a později diecesanů. Knížka Zhánělova podává o tom četných důkazů.

Papežem stal se patriarcha Sarto 4. srpna 1903. Veliký papež Lev XIII. nazýván byl papež-král, nynějšího sv. Otce zovou Římané papežem otcem. Je prostý a jednoduchý i dále, ale je pevný a prozíravý a zavedl již různé reformy v církvi. Jeho vystoupení proti modernismu a potření jeho zachová mu slávu po všecky věky. Dílo Zhánělovo co nejvíce doporučujeme.

Tomáš Škrdle.

Na Dušičky vzpomínejme! Sbírka pobožností za duše v očistci. Spolu i příruční knížka arcibratrstva, založeného k útěše a pomoci jejich. Vydali Redemptoristé v New-Yorku a v Baltimore Se schválením nejd. p. arcibiskupa newyorkského a řeholních představených. — Úhledná tato knížka obsahuje pobožnosti na každý den v měsíci, vztahující se na duše v očistci. Nejprve jest krátké a jasně sestavené rozjímání o očistci, jeho mukách, o stavu duší, v něm se nacházejících, jakož i o skutcích, jimiž jim pomáháme. Po krátkém rozjímání následuje vždy vhodná modlitba, na to ještě kratinká modlitba zvláštní a na konec předsevzetí »Co dnes učiníš«.

Předností knížky jest stručnost, srozumitelnost a jasnost, pročež hodí se co nejlépe k potřebě věřících, zvláště pro měsíc listopad, zasvěcený duším v očistci. Jako přídavek jsou v této knížce ještě jiné pobožnosti: devítidenní pobožnost za duše v očistci; na každýden v témdni; Otče náš a Zdrávas Maria za zemřelé; litanie ke všem svatým za duše v očistci; modlitby mešní; krátká pobožnost křížové

*) O témže thématě přednášel Dr. Eichmann na počátku r. 1907 v Praze.

cesty atd. Všechny modlitby vztahují se na duše v očistci. Knížka jest kromě svého hlavního účelu, totiž na útěchu duší v očistci, zároveň duševním potěšením pro modlícího se. *Václav Kunz.*

Z jiných krajů. Vybrané povídky pro mládež. Vybral a přeložil Alois Koudelka. Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny. V Brně 1908. Stran 386, cena 2 K 60 h. — Ve všech literaturách vychází poměrně nejvíce spisů, určených pro mládež. Zdáti by se mohlo, jakoby toto odvětví písemnictví bylo nejen nejsnadnější, ale i nejvýnosnější. Možná, že je nejvýnosnější pro nakladatele; pro spisovatele není však jistě nejsnadnější, neboť má-li se dáti mládeži do ruky spis cenný, musí spisovatel dobře znáti duši dětskou, její požadavky, dobré i špatné její vlastnosti, což nabude jen dlouholetou zkušeností a pilným studiem.

Předkladatel Alois Koudelka je výborný a odborný znatel mnohých cizích literatur; vybral z celé haldy spisů dvacetčtyři povídky, jež tuto předkládá malým čtenářům. Jsou přístupny dějem, jevištěm, obsahem, slohem, řečí, myšlenkami obzoru myslí dětských a proto zasluhují, aby všechny naše katolické rodiny umístily je jako nepřiměřenější dárek k letošním svátkům pod vánoční stromek. Čísti je pak mohou a četbou na nejvýše uspokojeni budou nejen obdarovaní, ale i dárcové. Obsahují legendy, pohádky, zkazky, povídky dějepisné, poučné, ze života zvířat, vesměs přiměřené životu dětskému, někdy vykouzlí v očích slzu, někdy úsměv na tváři. Vkusné illustrace pořídil A. Brabenec. *Ignát Zháněl.*

Nachlazení a otužení. Napsal MUDr. Josef Zamazal, městský, soudní a pokladniční lékař ve Vsetíně. Cena 40 h. Olomouc 1909. Nákladem R. Promberga, knihkupce. — V tomto spisku sděluje p spisovatel s veřejností své lékařské zkušenosti o tak zvaném nachlazení a otužování a rozhodně vyvrací ustálený lidový názor a dosud i od lékařů skoro všeobecně hlásané pravidlo: »Chraň se nastuzení a otužuj se!« Odvolávaje se na víceletou praxi, své pokusy, na skutečné případy, na způsob léčení mnohých nemocí, na př. katarrhů krčních, žaludkových a střevních, spály a plicní tuberkulosy, a částečně podepíraje se vědeckými výroky jiných lékařů, dokazuje, že zachlazení nemá vůbec vlivu zhoubného ani na zdravé ani na nemocné a tvrdí, že zachlazení vůbec neexistuje. Podobně mluví o otužování; připisuje mu sice význam veliký, ale popírá, že by se kdo otužováním nemocí uchránil. Jeho vývody končí tvrzením: nemoci, za jichž příčinu uvádí se obyčejně zachlazení, jsou nemocemi infekčními, před nimiž otužování nechrání, nýbrž jen stálá péče o zdravý, nezkažený vzduch. Brožurka jest zajímavá i poučná; ovšem nelékařům budou se zdáti tvrzení p. spisovatele poněkud upřílišená — leč rozhodnutí o tom ponecháváme lékařské vědě.

Josef Herzig.

Dr. František Ehrman, Obrázkový život svatých; volný překlad s přiměřenými změnami věcnými dle německého originálu P. Viléma Auera. Tiskem K. A. Seyfrieda a spol. v Mnichově. Cena vázaného výtisku 2 K, stran 750. — Již v první církvi křesťanské byli ustanoveni zvláštní notáři, kteří sepisovali životy osob, proslavených životem svatým a smrtí mučennickou. Po vždy uznávala se totiž v církvi důležitost životopisů a příkladů svatých. Proto byly spisy podobné vždy horlivě čítány a šířeny. Nábožná četba životů svatých sílí totiž u víře každého křesťana, uvádí hříšníky na cestu pokání, utvrzuje bohabojné v bázni Boží, povzbuzuje vlažné k horlivosti, naplňuje malomyslné novou nadějí, působí vůbec velmi mnoho dobrého a vede ku křesťanské dokonalosti. Mnozí svatí dospěli jedině touto četbou na stupeň vyvolených Božích! Mají zajisté životy svatých do sebe jakousi tajuplnou moc, jížto neodolá nikdo, kdo neudusil v srdci poslední jiskry milosti Boží!

Máme v písemnictví našem již hojně životopisů svatých. Hlavní zásluha o to náleží našim Dědictvím. Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, sv. Jana Nepomuckého a sv. Prokopa vydala již valný počet zdařilých monografií o našich národních a jiných světcích, jež jsou v pravdě vzácnými klenoty naší bohovědecké literatury. Rovněž vyšly částečně nákladem těchto Dědictví, jakož i porůznu obšírné sbírky čili legendy životopisů svatých od Ekerta, Karlíka a Klinkáče a jiných.

Ke knihám těm, které tolik dobrého již způsobily v rodinách našich, právem čítáme i legendy Ehrmanovy. Jestiť to kniha veskrz praktická a účelná. Na každý den podává se obrázek, životopis, poučení a modlitba. Vše to jest obsaženo na jednom listě čili dvou stránkách. Podati lidu našemu životopisy tak stručné, provázené obrázkem, poučením a modlitbou, bylo vskutku myšlenkou velmi časovou. Neboť není možno každému čísti každý den dlouhé pojednání o několika stránkách. Podivati se však na obrázek, přečísti obsažný životopis na několika

řádcích, zapamatovati si stručné poučení a vykonati vhodnou modlitbu, je možno každému člověku dobré vůle.

Proto právem nazveme Ehrmanovy legendy knihou lidovou a rodinnou. Obrázku porozumí a rády se naň podívají i děti, čísti neumějící; přečte-li se text s modlitbou k obrázku připojený nahlas, bude čerpati z četby té poučení celá rodina. Také cena knihy ustanovena jest velice mírně, aby mohla se rozšířiti co nejvíce. Za nepatrný obnos dáti knihu tak objemnou, tolika obrázky ozdobenou a k tomu ještě vkusně vázanou je vskutku dílo velmi záslužné.

»Dobrá legenda svatých« — píše apoštolský biskup Linecký F. J. Rudigier — »je z nejužitečnějších knih v křesťanské rodině. Obzvláště má se v legendě vytknouti význačná známka světcova. Dobrou vlastností jest, je-li legenda krátká a obsažná, neboť hodí se výborně těm lidem, kteří pro mnohá zaměstnání nemohou četbě věnovati mnoho času.«

Slova tato platí také o Ehrmanově knize. Proto lze ji doporučiti slovy, jak se čtou hned na první stránce: »Vezmi a čti. Kdo důstojně vypoví nebo si jen pomyslí, jak spasitelně působí život svatých v nebi a jejich ctnosti na zbožnou mysl, když je rozjímá? Víra se jimi upevňuje, bázeň Boží živí, nechuť ke světu a touha po věcech nadzemských vzbuzuje«. — Aby ušlechtilého účelu toho dosáhly, kéž najdou praktické legendy ty hojného rozšíření; zaslouží si ho plnou měrou. *Dr. Rudolf Zháněl.*

»Volná škola«. Napsal P. Jan Zika, C. SS. R. Cena 15 hal. — Biblioteka poučná a zábavná, vydávaná »Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje« v Brně, přinesla v posledním podílu vedle objemného spisu »Dějiny světa v obrazech« od Al. Hlavinky, (Díl druhý: Středověk; díl první vyšel r. 1903) ještě dvě práce menší, a to: »Chcete popravu neb opravu manželství?« a »Volná škola«. Pokud se této týče, rozdělil si ji p. spisovatel na pět částí, v nichž velmi pěkně a přehledně pojednává o tom, že »Volná škola« jest — protináboženskou, což dokazuje její původní program a zuřivé útoky jejich listů na náboženství; že jest dále bezprávím na rodičích, kteří musí tolik na školu platiti; mají tudíž právo též žádati, by dítky jejich v jejich náboženství byly vychovávány: že jest hrobařkou mravní výchovy! V posledním oddílu poukázáno na to, jaká komedie provozuje se v poslední době s oslavami Komenského, dle něhož »žádný bezbožník« neměl vcházeti do školy . . . Tedy ne s náboženstvím, ale s neznabohy ze všech škol! Doporučujeme k hromadnému rozšíření. *J. Fabian.*

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách. Díl první: Kvašení duchů v Čechách před M. Janem Husem. Napsal a v Historickém kroužku Vlasti přednesl Dr. Karel Lev Řehák. — Družstvo Vlast vydalo tyto přednášky tiskem a dobře udělalo, neboť ony zřetelně a bez bázně objasňují mnohé stránky českých dějin, které nám byly na gymnasiu a ve veřejném tisku zbarveně a tytýž i proticírkevně líčeny. Ba spisovatel a řečník Dr. Karel Lev Řehák opravuje tu a tam samého Palackého, který na některá učení nazíral duchem protestantským.

V předmluvě praví autor: »V mnohých kruzích českých panuje ten osudný předsudek, jenž přímo jako nějaký nezvratný článek víry čili dogma platí, že církev katolická byla ve XIV. století skrz na skrz zkažena; že mistr Jan Hus povstal jako nějaký mesiáš a byl oprávněn netoliko pokleslých mravů napravovati, ale až i odvěkou věrouku církve katolické předělávati. Ba že bouře, jež vystoupením svým v Čechách způsobil, jsou prý »znamením nejvyššího rozmachu národa českého, ba jakousi korunou jeho slávy.«

Na to opravuje autor názory Fr. Palackého o době husitské a přichází k 1. dílu své práce: Kvašení duchů v Čechách před M. Janem Husem. Spisovatel praví, že církev ve středověku, jsouc na vrcholu své slávy, rozvinovala veškerou svou vnitřní krásu s plnou okázalostí zevnitřní a zasahovala vší mocí ve všechny poměry soukromé i veřejné. Bohužel, že v tomto zevnitřním lesku počali si mnozí duchovní všech stupňů až nad míru libovati a při tom na vnitřný lesk a svatost duší zapomínati: i povstaly v církvi dvě strany, a v té druhé nalézají se jednak bludaři, jednak horliví oprávcové církve.

Autor se na to zabývá povšechným stavem církve vůbec a v Čechách zvláště, kdež do jasného světla staví císaře a krále Karla IV., arcibiskupa Arnošta z Pardubic, kardinála Očka z Vlašimi a končí arcibiskupem Janem z Jenštejna a dobou Václava IV.

Na to velice zajímavým způsobem líčí muže, kteří kvašení myslí v druhé polovici XIV. století způsobili. Jsou to zejména: M. Vojtěch z Ježova, Kunrát z Valdhausenu, Milič z Kroměříže, Sv. Jan Nepomucký, M. Matěj z Janova, Tomáš ze Štítného, M. Jan Štěkna a Jan Protiva.

Fr. Palacký ve svých dějinách velebil zvláště učení M. Jana z Janova. Dr. Karel Lev Řehák uvádí výroky F. Palackého na pravou míru, uváděje, v čem Palacký chybuje. Činí to hledě k osobě šetrně, ale co do věci rozhodně. Všecky tyto životopisy jsou psány jasně a srozumitelně, slohem živým, srdcem vřelým, i doporučujeme je k hojnému čtení, abychom měli pravý obraz doby před vystoupením mistra Jana Husi.

Budoucně promluvíme o II. díle, a na to o části třetí.

Tomáš Škrdle.

Spiritismus. Dr. Alois Kudrnovský. Vzdělávací knihovny katolické svazek XLVI. s. 1. Pořádají Dr. Josef Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Nakladatel V. Kotrba. — Jest jen děkovati p. spisovateli, že napsal pojednání o tomto zajímavém předmětu. Kdo by rád nesáhl po knize, jednající o obcování s duchy, psané pérem katolického učence. Vždyť jedná se v ní o otázkách, které těší se všeobecné pozornosti, zdaž je možné spojení naše s duchy, zda jimi může býti člověk přiveden k životu dokonalému, zda Bůh chce svět skrze duchy učiti a tím náboženství křesťanské zdokonaliti. Než ve skutečnosti jsou to pouhá slova, jelikož spiritismus je opakem toho, co slova ta znamenají. Úsudky o spiritismu jsou úplně si odporující, což je znamením, že látka není dostatečně prozkoumána. Pan pisatel nechce otázku rozhodnouti, nýbrž stav její pouze vyložiti. Proto třeba rozlišovati zjevy od učení spiritistů; zjevy mohou míti příčinu různou a snad neznámou; ale v učení kloní se spiritismus ku své kolébce, protestantismu. Učením zůstává spiritismus vždy úplně protikřesťanským. Vítáme s radostí tento spis se zajímavou tendencí; kéž stane se vodítkem, jak mají se katolíci zachovati vůči spiritismu. — *ský.*

»Manželství z rozvodu.« (»Un di vorce«). Hra o třech dějstvích. Francouzsky napsal Paul Bourget a André Cury. Přeložil Gustav Schmoranz. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 14. listopadu 1908). — Kdo dnes bojuje pro nerozlučitelnost manželství, jest v očích volně myslících barbarem, a což když teprve náleží k francouzským spisovatelům. Dramatičtí autoři Bourget a Cury takovými barbary už jsou . . .

Napsali hru, kteráž podává ve svém obsahu toto: Gabriela Darrasová, která po svém rozvodu vstoupila do druhého manželství, šťastnějšího prvého, nestarajíc se, kde její první manžel, pijan z choroby, tráví zbytek svého života. Jen syna svého, Luciena, vzala do svého nového rodinného zátiší, kdež její nový manžel převezme svědomitě povinnost druhého otce.

Druhé její dítě Hanna, která se narodí již v druhém manželství, vychována s vůlí otce jako katolička, a připravuje se k prvnímu sv. přijímání. Za tou příčinou vstupuje do domu jejich Pater Euvrard, bývalý spolužák Darrasa, a činí s ní přípravy k posvátnému tomuto úkonu.

Do domu jejich dochází též posluchačka lékařství Berta Planatová, která ošetřuje matku Darrasovu, stařenku, která má pravý zápal víry ve svém ctihodném nitru a postonává. Ač uzdraví stařenku, přece její návštěvy staly se osudny pro Luciena, který k ní cítí moc a kouzlo lásky. Ona však nabízí mu jen čisté přátelství, pro kteréž chce Lucien zříci se právní vědy a věnovati se medicině.

Do rodiny vstoupí jako bludičky rozvrat. Matka chce přistoupiti se svou dceruškou k sv. přijímání, ač víru svou zaprodala hned při vstupu do druhého manželství k vůli muži, jenž nevěří ničemu, nežli tomu, »o čem se přesvědčí«. Pater Euvrard však vyloží jí, že nemůže se súčastniti s dceruškou velevýznamného úkonu, poněvadž není církevně spojena se svým manželem.

Chce krutou obžalobu vznášeti na katolickou církev pro odmítnutí její dobré vůle, ale věhlas Patera Euvrarda přesvědčí ji o pravdivosti jeho předešlých slov: Církev má jen na zřeteli blaho rodinného života, když bojuje pro nerozlučnost manželskou. Gabriela je po jeho vývodech zdrcena.

K tomu ke všemu přichází Darras a přináší smutné zprávy o slečně Planatové, po jejíž minulosti pátral k vůli Lucienovi, o němž ví, že ji miluje. Slečna Planatová jest matkou nemanželského děcka, které má kdesi na výchově. Nabízí Lucienovi dalekou cestu, ba chce jej i s matkou doprovoditi. Když Darras zjeví vše Lucienovi o slečně doktorce, vybuchne synáček nenávistí proti otci.

A když i Berta sdělí mu vše v pravém dosahu věci, přijímá její vyznání a nabízí jí volnou lásku. Oznámí své rozhodnutí otčimovi i matce. Darras nechce svoliti, a tu syn vyčte rodičům »nejlepší jich poměr«

Lucien vyhledá svého pravého otce, kterého nalezne umírajícího. Po pohřbu otce vrací se opět v otčimův dům. Loučí se a opouští dům. Chce žíti se slečnou Planatovou ve volném manželství.

Po odchodu synově naléhá Darrasová na svého manžela, by se dal nyní po smrti jejího prvního muže s ní církevně oddati. Odpírá. Jeho choť chce jej opustiti. Pater Euvrard jest opětně smířčím soudcem. Darras jest na cestě k přijetí církevního sňatku. Tak aspoň každý posluchač při skončení hry vycítil, ač autoři to zcela nerozluštili.

Hra jest bohata na effekty. Tendence hry jest, že vrozený cit požaduje jen nerozvířitelné manželství. Práce skvostná, a vážíme si, že překladem p. ředitele Schmoranze dostala se na naši scénu, byť ze sociálního tábora voláno proti jejímu vypravení: »Do zbraně!« Režie p. Seiterfova byla nejpečlivější, rovněž i jeho sympatická úloha Patera Euvrarda. I ostatní obsazení mělo nemalý vliv na rozhodný úspěch novinky. *Otakar Jakoubek.*

»Lhář a jeho rod.« Veselohra v pěti jednáních. Napsal Václav Kliment Klicpera. (Poprvé provozováno v lidovém divadle »Uranii« v Praze-VII. dne 26. listopadu 190.). — Náš přední buditel českého dramatu V. K. Klicpera opět oživl vypravením jeho veselohry »Lhář a jeho rod« na této scéně. Jeho hry byly jitřenkou v české dramatické tvorbě. V. K. Klicpera nehledal ve svých hrách effektu. Spojoval dvě dobry v celek: poučení se zábavou. Ač již dlouhá řada let uplynula od doby jeho působení, přece jeho hry přinášejí posluchači vzpomínku na blahé doby prvého zápalu ochotnického a divadelního.

Jeho veselohra »Lhář a jeho rod« má chudičký, prostý děj, ale má v sobě dobré, zdravé zrno varovného hlasu »Varuj se lže! . . . Děj odehrává se r. 1800 a jedná v najatém dvoře Tadyášově na hraběcím panství, z něhož se pravý majitel (hrabě) před dvaceti lety odebral do daleké ciziny hledati svého synka. Vrací se nyní (po dvaceti letech) zpět do svého domova, kdež nalézá v nájmu Tadyáše Pravdomluvu, jenž i veškerý jeho rod l ž e. Pan hrabě po důtce panu Tadyáši, kterouž předchází dosti živá kombinace vystříbených dramatických výpadů, odpouští mu jeho hrůzostrašné lži a zasnubuje svého chovance Viktorina s jeho dcerou Ludmilou.

Účinkující sehráli veselohru Klicperovu s vděčností k svému zesnulému budovateli české veselohry. Připojujeme jen malou poznámku: Kdy dočkáme se celého cyklu her Klicperových? Která správa divadelní se ho s láskou ujme? . . . *Otakar Jakoubek.*

»Hrabě Monte Christo.« Velká výpravná hra o 7 obrazech Dle stejnojmenného románu Alex. Dumasa pro české divadlo napsal Jaroslav Pulda. (Poprvé provozováno v Pištěkově lidovém divadle na Král. Vinohradech dne 8. listopadu 1908.) — Populární román Alex. Dumasa, jenž přeložen do všech světových řečí, ano i do řečí menších národů, znám jest dostatečně i v rouše českém, a proto rozepisovati se zde o ději bylo by zbytečno. Autor Jaroslav Pulda, jenž jest i výborným výkonným dramatickým umělcem, využil veškeré nejpůsobivější dojmy z románu tohoto a dovedným scenováním sestavil z nich poutavou hru.

Budiž zde autoru ke cti, že neoděl hraběte Monte Christa v háv moderního hrdiny, nýbrž, že ponechal jej tak, jak veliký Dumas jej líčí, věřícího v Nejvyššího. S ubohým, nevinně odsouzeným kapitánem — hrabětem Monte Christem, posluchač vroucně cítí a jeho prudké záchvěvy rozbouření duše burcují i klidem jeho.

Hra měla při dobré souhře i bouřlivý úspěch. Zejména autor, jenž vystupoval j. h. v titulní úloze, sklízel uznání po každém aktu.

Otakar Jakoubek.

Paběrky z novin a veřejného života.

Kalendáře: **»Sv. Vojtěch«** a **»Socialní kalendář lidu katolického«** jako každoročně i letos vydalo družstvo Vlast v Praze v obvyklé ceně po 1 K malý Sv. Vojtěch za 60 h. Podobně kalendář »Š t á t n ý« pro katolické učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku péčí Jednoty katol. učitelstva českého v království českém vyšel současně s kalendáři uvedenými. Objednávky možno činiti u administrace družstva Vlast. Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolíkům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili přípravnou půdu a s objednávkami kalendářů na družstvo Vlast v Praze-II. čp. 570. se obraceli. Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, stojí 8 K, tucet malých 4 K 80 h; při hotovém placení dává se jeden nádavkem. V tucet kalendářů možno nám zařaditi bez zvýšené ceny také kalendáře p. Kotrbovy a Vimperské.

Blahopřání k našemu jubileu.

Redaktor »Vlasti« obdržel tento přípis: Veledůstojný Pane! — Račte přijmouti mé nejsrdečnější blahopřání k 25tiletému jubileu slavného »Družstva Vlast«, ke všemu dobrému, co Jste vykonali na poli literárním a socialním, pro katolický tisk, katolickou školu a vůbec pro katolickou věc v Čechách. Zvláštní pochvalu dovoluji si vysloviti, že slavné »Družstvo Vlast« vždycky neochvějně se drží autority církevní, nejdůstojnějších pánů arcipastýřů.

Při této příležitosti děkuji také slavnému Družstvu za veškeru blahovůli, s jakou hledí ve svých orgánech podporovati Spolek sv. Bonifáce.

Uznávaje blahodárnou činnost slavného »Družstva Vlast«, věnuji na jubilejní fond ku podpoře osob potřebných a v závodě Družstva pracujících 100 K, s upřímným přáním, aby dobrotivý Bůh slavnému »Družstvu Vlast« pod obětavým vedením Vaši Veledůstojnosti i na dále žehnati ráčil ku blahu církve a věci katolické ve vlasti naší. — V dokonalé úctě Vaší Veledůstojnosti oddaný

† Alban, O. s. B., opat.

V Praze, v Emausích dne 18. listopadu 1908.

K 25tiletí jubilea Vašeho slavného družstva račte přijmouti i mé nejsrdečnější a nejuctivější blahopřání. Za vše dobré, co Jste vykonali pro svatou víru naši i můj skromný dík; lituji jen, že nejsem boháčem, abych Vám mohl zaplatiti dluh na domě vězící. — S veškerou úctou oddaný Ervín Červinka, em. ředitel a správce velkozávodů. — V Modranech, dne 20. listopadu 1908.

Ku 25tiletému jubileu »družstva Vlast« přeji z hloubi srdce, aby Hospodin skvělým a blahodárným výsledkem korunoval posavadní činnost »družstva Vlast«. Kéž Hospodin i budoucně hojně žehná ušlechtilé práci a námaze »družstva Vlast«, směřující k tomu, aby duch katolický v drahé vlasti naší rostl a kvétal, aby zásady křesťanské se šířily a uplatňovaly ke cti Boží, ku blahu církve katolické a ku prospěchu a spokojenosti všech příslušníků našeho národa. Myslím si tak často: nebýti »družstva Vlast«, v jakém stadiu by se asi ještě dnes nacházelo katolické písemnictví u nás! Mnohý nadějný talent, najmě mezi kněžstvem, nebyl by se probudil a literárně uplatnil. Já sám, nebýti »družstva Vlast«, sotva bych se byl kdy odhodlal k nějaké literární práci.

Útoky a výpady, jež na »družstvo Vlast« a jeho zakladatele časem podnikány bývají, nesmějí nás znepokojovati a obavami naplňovati. Zdravému a na dobrém podkladu zakořeněnému stromu sebe silnější vítr neuškodí, leda že mu nějaký tu a tam uschlý list urve a pryč odnese a několik odumřelých neb chřadnoucích ratolestí na zemi strhne, nýbrž naopak velice prospívá tím, že strom více se zakoření, více sesíli a hojnější ovoce přináší. A nemohou-li silné větry zdravý strom zdolati, tím méně mohou jej všelijací saprofyti zničiti. Jsem a chci i budoucně zůstati věrným přívržencem »družstva Vlast«. Aby pak blahopřání mé nebylo pouhým projevem pěkných slov, věnuji za příležitosti 25tiletého jubilea »družstva Vlast« fondům jeho 8 korun. Není to sice mnoho, ale majetkové poměry nedovolují mně jakožto faráři na chudé faře více uštědřiti. — Tomáš Pícha, farář v Lipkové Vodě.

Lambert Ludvík, bisk. vikář v Mrákově, zaslal nám na oslavu našeho jubilea 10 K (celkem dal již k tomuto účelu 15 K) k jubilejnímu fondu pro naše zřízence.

Fr. Nevosad, farář v Hlub. Mašůvkách na Moravě píše: »Bůh žehnej podnikům Vlasti!«

Jan Vobor ský, místodržitelský oficiant sděluje: »V předvečer jednoho z nejslavnějších dnů, oslavy panovnického jubilea Jeho Veličenstva císaře, dovoluji si vysloviti družstvu Vlast i redakci »Vlasti« k jubileu Vašemu upřímné blahopřání. Celé té prospěšné práci Vaší přeji plný zdar i srdečné »Zdař Bůh« po všechen čas.

Msgr. Karel Vorlíček, arciděkan v Kutné Hoře, zasílaje předplatné přeje, aby Pán Bůh Vlasti žehnal.

Ign. Zavřel, far. v Přerově na Moravě: »Raduji se z jubilea a požehnání Božího na další působení želám.«

Zprávy římské. — Papež o stávce v parmské krajině. Když papež přijímal poutníky z Parmy, které předvedl jejich arcibiskup Consorti, dotkl se i velké zemědělské stávky v Parmě a s ní spojených velkých výtržností. Papež prohlásil k poutníkům: »Přeji si, aby dnes slyšeli můj hlas ve všech částech biskupství a aby mu všichni věřící rozuměli. Tak k vám všem volám: Credite evangelio, věřte pravdě, kterou vám chci svými slovy vysvětlit. Obsahují vše, co musíte znáti, vaše povinnosti k Bohu, k bližnímu, k sobě samým! K Bohu! Mějte důvěru v jeho dobrotu, mějte posvátný strach před jeho soudem! K sobě samým!

Evangelium nás poučuje o malé ceně všech pozemských věcí, o snášení bolestí, o spáse duše. K bližnímu! Evangelium velí, buďme dobrými, blahosklonnými, milosrdnými, beze zla, spravedlivými, dobrodinci, přesvědčeni o skutečnosti, že všichni lidé činí velkou rodinu, která má Boha za otce a nebe jako dědictví. Ještě jednou opakuji, nechť všichni vaši bratří slyší má slova, ke kterým dodávám, co řekl sv. Pavel: Kdybych hlásal učení, které se protiví evangeliu, jest v odporu i učení Kristovu! Proto přijde-li někdo k vám a něčemu vás učí, co se protiví vzpomenutým pravdám, vypuďte jej od sebe! Buďte přesvědčeni, nabízí-li vám hmotný prospěch a slibuje-li vám krásné výsledky, že přece vás propustí s prázdnýma rukama, zanese do vašich rodin a do vaší osady žalost a nepokoj, těžké porušení společenského pořádku, hrozné vzpoury a prolévání krve. Zároveň bude od vás žádati, abyste nepřijímali svatých svátosti a abyste se necvičili v pobožnosti, neboť vám je prohlašuje za nesmysl. Nevěřte takovým naukám, věřte naproti tomu evangeliu, kterého chrání církev, věřte svým biskupům a kněžím. Nepřináležejí oni k žádné straně, hlásají jako poslanci evangelia mír a poskytují vám sladkého balsámu na vaše bolesti a nepříjemnosti. Vaši protivníci, kteří vás přemlouvají ke stávce a kteří poškozují i boháče i chuďasy, vnášejí do lidské společnosti nenávist a pustoší kvetoucí kraje. Mírumilovná slova knězova naproti tomu mají za následek, že se boháč s větším zájmem schyluje k chuďasu, aby byl zabezpečen největší poklad tohoto světa, mír. Věřte všemu tomu, co jsem vám řekl, povídejte to všem, kteří nejsou zde přítomni a neúprosně vyhánějte od sebe všecky ony, kteří hlásají nauku, která se nedá uvésti v soulad s evangeliemi.

P a p e ž a m o d e r n i s t é. Noviny oznamují, že vedle Loisya a mnohých jiných modernistů kněz a profesor Minocchi odpadl od víry. Jest opět nový důkaz, jak moudře učinil papež Pius X., když tak nemilosrdně odhalil všecky úmysly a cesty modernistů, když je tak ostře přitiskl ke zdi. Nyní se modernisté nemohou déle skrývati. Kdo přečetl několik stran v knihách Loisyho a Minocchia, musil sám sobě říci, je-li ještě katolíkem: »U těchto lidí není víry za mák«. A přece oba byli kněžími katolické církve, a napínali trpělivost představených a vyzývali svědomitost věřících. Někteří se těšili, že tito lidé nepíší proti autoritě církevní, že ještě nesvlékli se sebe kněžského roucha. Bylo to podivání dostávati rány od přátel, když tolik nepřátel valí se na církev se všech stran. Papežská encyklika »Pascendi« odhalila všecky neupřímné katolíky a přinutila Loisyho a Minocchia, aby se stali buď věrnými syny církve nebo vystoupili. Oba učinili druhé. Toho dlužno litovati, ale jedno je pravda: Papež jednal správně, když zaryl nůž do hrdla hydry.

S v. O t e c n ě m e c k é m u k a t o l i c k é m u d ě l n i c t v u. Při audienci zástupců katolických dělnických spolků z Německa za vedení dr. Fleischera odpověděl sv. Otec na holdovací adresu takto: »Se zvláštní radostí hledím na vás opět, milí synáčkové, poněvadž tak mám příležitost, abych vám nejen poděkoval za vaše přání, nýbrž ještě více proto, abych vám vyjádřil své uznání, že jste mé pokyny, které jsem vám dal před čtyřmi lety, tak dobře zachovali v srdci. Vy jste je rádi přijali jako poslušné dítky svého arcipastýře, jako věrní strážcové zásad víry i mravnosti a věrni vykladatelé poměru pravdy a lásky, které mají vládnouti mezi prácedárci a dělníky. Váš svaz podivuhodně se rozvil. V tisíci spolcích má nyní 125.000 členů, kteří se nacházejí nejen v Německu, nýbrž i v kraji pražském a olomúckém. To je ve prospěch víry, mravnosti i hmotného štěstí tak velký pokrok, že se sotva mohl očekávati. Tento podivuhodný pokrok mne velmi těší, že se každý může přesvědčiti, že pod ochranou církve prospívá a kvete každý spolek a tak se tím i potvrzuje onen výrok, nestaví-li Hospodin domu, nadarmo stavějí oni, kdož jej stavějí. Jsem přesvědčen, že všichni, kteří protináboženským smýšlením a nespokojeností, která porušuje každý spolek, chtějí dělníky polapiti do svých sítí, najdou ve vás rozhodné nepřátele. Držte se tedy svých zásad a zůstaňte pod dobročinným vlivem církve. Vaší vytrvalou statečností vaše dílo bude utěšeně pokračovati a na vás se vyplní proroctví Ducha sv.: Vita sibi sufficientis operarii conculcabitur et in ea inveniet thesaurum.«

S v. O t e c o s p o l k u d ě t s k é m. — Když kardinál Fischer představil sv. Otci kněží kolínské výpravy, mezi jinými i hlavního předsedu katolických spolků sv. dětství, msgr. Schweitzera z Kolína nad Rýnem. Tento pak předčítal tuto adresu: »Svaz katolických dětských spolků, které založil Kolping, zvláště se rozšířil v Německu, Rakousku, Uhersku, Švýcarsku, Holandsku a Severní Americe a poskytuje každého roku ve svých 400 hospicích jistě statisícům dítek příbytku a péče. Tyto spolky jsou podřízeny dozoru kněží, které jmenují biskupové dotčených biskupství i měst. Všecky tyto spolky vidí generální stanovy a mají společného hlavního předsedu, který má své sídlo v Kolíně, mateřinci celého svazu. S nej-

vyšší hlavou církve s římským papežem, byl katolický svaz dětských spolků vždy úzce spojen páskou lásky a dětinné poslušnosti. Pobídnuti pouze takto láskou, přinášejí Ti. sv. Otče, předsedové a členové své nejsrdečnější přání za příčinou Tvého zlatého kněžského jubilea a modli se za tebe o požehnání u všemohoucího Boha a skládají k nohám mileného otce dar, který členové Tobě přinášejí radostným srdcem, ačkoli žijí prací zákonů svých.« Po té prosil mluvčí, aby sv. Otec udělil požehnání předsedům a členům tohoto svazu. Sv. Otec oddověděl takto: »Ze srdce přeji všeho štěstí předsedům k pokroku, který je veliký. Děkuji předsedům za jich horlivost i za velké oběti, které neustále přinášejí pro dítky, jež jsou tak velkým nebezpečím vydány. Je svatá věc pracovati k dobru mládeže, která jest naději naší budoucnosti, v ní skládám všecku svou důvěru. Pán Bůh odmění bohatě všecky námahy i práce oněm kněžím, kteří se posvětili mládeži. Zvláště se raduji, že často přijímají sv. svátosti všichni oni, kteří jsou v Kolpingových spolcích. Přijímání sv. svátostí jest nejlepším prostředkem, aby se mládež, když pokračuje lety, udržela na cestě dobré, aby se uchránila nebezpečí, kterými ji svět chce uvésti v záhubu. Nechť i nadále předsedové pracují ke spáse nesmrtelných duší a členové nechť věrným plněním stanov hledí spasiti své duše. Boží pak milost nechť i nadále bude s katolickými dětskými spolky.« Sv. Otec udělil pak požehnání předsedům a členům a hlavní předseda odevzdal sv. Otci adresu a Petrský halíř.

Zvláštní vyslanectva k oslavě jubilea papežova. »Civiltà cattolica« ze dne 5. prosince přináší přehledný výkaz zvláštních vyslanectev jednotlivých panujících rodů, z něhož některé údaje vyjímáme. J. V. císař František Josef I. vyslal zvláštní poselstvo, jež došlo do Říma 13. listopadu. Byli v něm kníže Karel Schwarzenberg, hrabě Vojtěch Schönborn a hrabě Alexandr Khuen-Hedervárý. Přijati byli papežem v trůnním sále. Odevzdali papeži své pověřující listiny a vzácný dar císařův, zlatý kříž s brillanty a rubíny. Papež po krátké rozmluvě officielní pozval členy poselstva do svých soukromých místností, kde s nimi delší dobu rozmlouval. — Po té přišlo na řadu poselstvo německého císaře, které se skládalo z barona Schorlemera, šl. Cheliusa a hraběte Adelmanna z Adelmannsfeldenu. Mluvčí deputace odevzdal vznešenému jubiláru vlastnoruční dopis císaře Viléma a drahocenný dar, který záleží v zlaté pečeti upravené dle zvonice sv. Marka v Benátkách, ozdobené brillanty s vrytým jménem papežovým. Papež velmi srdečně poděkoval baronu Schorlemerovi za osobní blahopřání a za vzácný dar, který jej nemálo potěšil svou rázovitou myšlenkou. Žádal barona Schorlemera, aby vyslovil císaři díky papežovy za hojnou svobodu, jíž se těší katolíci v říši německé.

Třetím bylo poselstvo španělské, které bylo přijato v dvoraně sv. Damase. Mimořádným vyslancem byl František hrabě z Conquisty, jeden z předních španělských šlechticů, Emil Palacios a Leopold Boado Montes. Hrabě podal papeži drahocennou tapetu jako dar španělského krále s jeho vlastnoručním blahopřáním. Sv. Otec vyjádřil králi své díky za přichylnost jeho i celého národa k apoštolské Stolici. — Téhož dne předneslo blahopřání zvláštní poselstvo krále portugalského Manuela II., jehož se účastnili msgr. Antonín Ayres de Gouvêa Osorio, arcibiskup chalcedonský, Enrico O'Connov Martius, sekretář Albert Ayres de Gouvêa, Tomáš di Ribeiro de Melto a Ayres de Gouvêa di Alcoforado. Se živým zájmem žádal oslavenec, aby arcibiskup vyjádřil mladistvému králi svému jeho upřímnou vděčnost. Jako ostatní vyslanectva, bylo i portugalské poselstvo pozváno do soukromých místností papežových k delší rozmluvě. — Dne 14. listopadu přijal sv. Otec zvláštní poselstvo belgického krále Leopolda II., jehož se účastnili ministr hrabě Smet z Nayerů, baron Mořic Snoy, baron Huart a Jindřich Davignon. — Republika kolumbijská vyslala za tím účelem do Říma ministra Tanco a Ulpiana. — Téhož dne byl přijat zástupce knížete monackého, hrabě z Wagnerů. — Zvláštní poselstvo vyslala též republika čilská a argentinská, které předneslo hold papeži již dne 11. listopadu. — Republika peruanská vyslala Jana de Goyneche, který odevzdal papeži zlatý kříž drahokamy posázený. — Také ruský car neopominul blahopřáti papeži zvláštním poselstvem, jež bylo slavnostně přijato. — Republika San Salvador ustanovila k tomu konci kanovníka Antonína Dueñose. — Vlastnoruční list zaslal i král norvéžský.

Polští poutníci. Národ polský vyniká upřímnou zbožností, i vyslal k papežovu jubileu přední muže své země, jichž jménem 11. listopadu přednesl blahopřání latinskou řečí hrabě Badeni, zemský maršálek haličský. Všichni účastníci-

laici byli oblečeni nádherným národním krojem. Hrabě Badeni ujišťoval papeže věrnou oddaností národa polského k víře katolické, za kterou národ každé doby bojoval, a učinil slavnostní připověď, že národ polský vždy bude následovati rad papežových a varovati se toho, co papež zavrhne. Dojemným způsobem dal papež výraz své vděčnosti i obdivu národu polskému za jeho pevnou víru a oddanost k papežské Stolici. Neméně dojemně prohlásil, že uděluje požehnání všem přítomným i nepřítomným, počínajíc od kardinála krakovského Puzyny a končíc všemi vrstvami tohoto vznešeného národa až k nejnižším.

Výprava maronitská. Dne 12. listopadu předvedl patriarcha antiochijský, msgr. Eliáš Petr Huayek, deputaci maronitskou, která vzdala hold sv. Otci jménem katolíků obřadu maronitského.

Maltézský řád. Vznešený důkaz úcty k sv. Otci dal na jevo řád maltézský dne 14. listopadu. Velmistr Thun Hohenstein představil papeži vynikající členy svého řádu, kteří byli představenými různých kollejí italských i zahraničních, dále členy rady řádové, rytíře velkopřevorátu římského, kolleje slezsko-rýnsko-vestfálské a britanské. Při té příležitosti velmistr podal sv. Otci peněžní dar.

Jubilejní slavnost. Dne 16. listopadu konal sv. Otec památku 25letého výročí svého posvěcení na biskupa. Toho dne, jak »Civiltà cattolica« významně podotýká, »nebyli přítomni pouze zástupci jedné nebo více diecesí: byla celá ohromná rodina křesťanská, která se shromáždila v synovském nadšení pro společného otce, spojena duchem i srdcem se šťastnými, kteří mohli býti v blízkosti jeho v době slavné mše jubilejní.« Nebyli tam pouze zvědavci a lhostejní lidé, nýbrž katolíci z přesvědčení, tak že tato oslava byla pravým triumfem papeže a náboženství. Již od prvního šera hrnuli se do chrámu sv. Petra četní zástupové, tak že o osmé hodině byl kostel již plný, ač slavnost se počala teprve o půl 10. hodině. Velechrám byl nádherně vyzdoben. Velký papežský trůn byl postaven podle zvyku na dně absidy, proti němu pak byla tribuna pro panovníky a knížata. Zasedly v nich kněžna saská Matylda, ruská vévodkyně Xenie s chotěm a dítkami; naproti nim byla vyhrazena místa pro zvláštní vyslanectva různých států a diplomatický sbor. Po levé straně trůnu byly tribuny pro velmistra řádu maltézského, pro rytíře Božího hrobu, pro římské patricie a šlechtice. O půl 10. hod. nastal všeobecný ruch, neboť přibyl papež. Poněvadž je zakázáno volati a tleskati, bylo tichо přerušováno pouze dlouhým šepotem a máváním kapesníků, za něhož majestátně kráčel papežský dvůr, provázený četnými kardinály a biskupy italskými i cizími, oblečenými v posvátná roucha. Papež sedě na nosítkách, dával požehnání tomuto četnému lidu, který naň upíral své oči; papež byl bled a dojat. Po slavné mši sv., kterou papež sloužil, shromáždili se jmenovaní vzácní hosté a rodina Sartova k hrobu sv. Petra, načež poklekli všichni přítomní a vznešený jubilár udělil jim požehnání. Za všeobecného vzrušení a opětného mávání kapesníky byl papež nesen na sedia gestatoria do svých komnat. Bylo potřebí delší doby, než se velechrám sv. Petra vyprázdnil: zástupy pohybovaly se po náměstí sv. Petra a pak se ztrácely v dalších ulicích. Pak se dalo do deště, který trval až do večera, avšak nikterak nepřekazil osvětlení Říma. Lid v zástupech se ubíral po římských ulicích a zvláště po náměstí sv. Petra, aby si prohlédl osvětlení sloupoví a zvláště kupole velechrámu sv. Petra, které mělo býti provedeno, ale nekonalo se pro špatné počasí; osvětlení kupole bylo provedeno teprve ve čtvrtek opět za ohromného účastenství lidu.

Po slavnosti. Následující dny přijímal sv. Otec poutnické výpravy, nejslavnějším způsobem pak španělské katolíky arcidiecese valencijské a diecese jaenské, jež vedli arcibiskup Viktorian Guisola y Mendez a biskup Josef Laguarda y Fenollera. Papež odpověděl na hold arcibiskupův výrazem úcty pro katolické Španělsko a vzpomínkou na královskou rodinu. Zatím co španělští poutníci byli v Římě, král Alfons s královnou matkou i chotí i s dvorem účastnil se slavnostních bohoslužeb, které konal apoštolský nuncius v chrámě sv. Justa.

Po španělské výpravě byli připuštěni k soukromé audienci všichni arcibiskupové a biskupové rakouští, přítomní v Římě, které představil J. Em. kardinál Leo ze Skrbenských, arcibiskup pražský. Když byl sv. Otec s každým vlídně pohovořil, odebral se do konsistorního sálu, kde bylo přítomno 18 francouzských arcibiskupů a biskupů s četnými poutníky. — Dne 18. listopadu papež přijal v soukromé audienci ostatní biskupy, kteří se k jubileu dostavili. Ostatní dny pak přijímal četné výpravy poutnické, které přibyly do Říma ze všech konců světa. Zvláště mile byl sv. Otec dojat proslovem, který předčítal arcibiskup vercellský, msgr. Valfrè di Buzo, poněvadž více než jiné oplýval v pravdě synovskou oddaností k papeži jako neohroženému pastýři věrného stádce.

O audienci našeho nejd. arcipastýře Leona kardinála Skrbenského přinesl »Čech« tuto zprávu: Jeho Eminence byl v pátek dne 13. listopadu o 5. hodině odpol. přijat v soukromé audienci od sv. Otce, jež trvala tři čtvrti hodiny. Jeho Eminence složil k nohám sv. Otce především blahopřání a synovský hold svých diecesánů u příležitosti jeho jubilea. Sv. Otec se živým zájmem sledoval zprávy o arcidiecési pražské a zvláštní pozornost věnoval organisační akci katolíků českých, jež došla skvělého projevu o letošním sjezdu československém v Praze. Sv. Otec podotknul při té příležitosti, že sám o zdařilém výsledku sjezdu tohoto již byl slyšel. Jeho Eminence odevzdal pak sv. Otci blahopřejné projevy a adresy, a to především profesorského sboru české theologické fakulty pražské, sjezdového výkonného komitétu, Zemského sdružení katolických spolků a družstva »Vlast«. Sv. Otec se zalíbením nahlédnul do jednotlivých adres a pravil: «Všem díky odpovím.« Jeho Eminence odevzdal též sv. Otci Svatopetrský haléř a došlé milodary. Sv. Otec dovolil konečně představiti i družinu Jeho Eminence, sekretáře Msgra. Mor. Píchu a dva kaplany z Animy, kněze arcidiecése pražské, hraběte Attemse a Jana Dvořáka, s nimiž blahosklonně rozmlouval a v upomínku jim daroval podpis svůj a požehnaní, jež vepsal na předložené obrazy. Jeho Eminence učinil po té návštěvu u státního sekretáře, kardinála Merryho del Val.

Oslava papežského jubilea na chorvatských školách. Královská zemská vláda chorvatská vydala příslušným úřadům školním nařízení, kde žádá, aby papežská oslava se konala důstojným způsobem: »Za příčinou oslavy padesátilete památky kněžství Jeho Svatosti nynějšího papeže Pia X., která se bude konati slavnostním způsobem 16. listopadu t. r., nařizuje královská zemská vláda, oddělení pro kultus a vyučování, aby římsko-katolická mládež městských obecných, středních a jim na roveň postavených škol řečeného dne se svými učitelskými sbory se účastnila slavné mše sv., případně exhorty a Te Deum, které se budou k tomu konci konati. Římsko-katolická mládež vzpomenutých škol má míti ten den prázdno.« Kdyby něco podobného bylo nařízeno u nás, byla by nesmírná bouře na všech stranách, jak je naše školství zklerikalisováno.

Biskupská adresa sv. Otci Piu X. Všickni biskupové z království a zemí na radě říšské zastoupených podali sv. Otci Piu X. k jubileu společnou adresu, v niž nadšenými — synovsky oddanými slovy projevují své blahopřání k jubileu kněžskému. Vzpomínají jubilejních slavností po celém katolickém světě, provázejí sv. Otce od okamžiku, kdy poprvé u oltáře stál, až dospěl na stolec sv. Petra. Slavnost jubilejní je oslavou přelaskavého otce, oslavou hlavy církve, slavností bdělého pastýře, radostnou slavností i biskupů a všech věřících. Biskupové blahopřejíce vzdávají Jeho Svatosti díky za všecku otcovskou péči a práci, zvláště pak za okružní list o modernismu, jenž mlhy rozplašil a jasno způsobil. Biskupové ujišťují, že vždy budou poslušni rozkazů sv. Otce a věrně je vykonávat budou. Přejí, aby den slavného jubilea byl sv. Otci předzvěstí dlouhého, ničím nezkaleleného, jasného stáří. Bude péčí všech biskupů, aby lásku, poslušnost a úctu k sv. Stolici mezi věřícími vždy upevňovali, poutníky do Říma přiváděli, věřící k modlitbě a k almužně pro sv. Otce nabádali. Prosí sv. Otce, aby při jubilejní mši sv. modlitby biskupů spojil se svými, aby prosil Boha za svornost a mír mezi katolíky, aby všickni jedno byli pod vedením sv. Otce, aby pak i v různojazyčné říši rakouské všickni katolíci sjednotili se u víře a poslušnosti k sv. Stolici, vyprošují si biskupové pro sebe a věřící apoštolského požehnání.

»Nemlčte a nebojte se!« »Vaterland« uveřejňuje odpověď Pia X. na gratulační adresu rakouského episkopátu, podanou ve slavné audienci v Římě dne 17. listopadu. Sv. Otec napomínal kardinály a biskupy, by bděli nad klerem, seminaristy a věřícím lidem. »Nemlčte a nebojte se; znovu vás napomínám,« pravil Pius X. k rakouským biskupům. »Nebojte se vydati veřejně svědectví pravdě! Zmužile kažte čisté učení Kristovo a vyplňte tak svou povinnost! Nemlčte, aby mlčení vaše vás neodsoudilo. Trpělivost a moudrost nechť vás doprovází, ovšem ale nedejte se svésti, abyste mlčeli, kdy čas jest mluviti. Třeba jest celému světu říci zpříma a otevřeně pravdu do očí! Nedbejte tudíž světského našeptávání, že by bylo lépe mlčeti, že není na čase pravdu mluviti — nikoli, nemlčte! Znova vás napomínám: nemlčte a nebojte se!«

† **Biskup Dr. Fr. Doppelbauer.** Dne 2. prosince zemřel po krátké nemoci linecký biskup Dr. Frant. Sal. Maria Doppelbauer. Zesnulý velepastýř narodil se 21. ledna r. 1845 ve Waizenkirchenu v Hor. Rakousích. Na kněze byl posvěcen v roce 1868 a kaplanoval až do roku 1876 ve Štýru. Pak odešel do Říma, kde jako kaplan Animy studoval kanonické právo. V roce 1879 stal

se biskupským sekretářem a v r. 1887 stal se rektorem Animy. Na biskupa byl praekonisován r. 1889. Zesnulý velepastýř jako biskup založil velkopé kollegium Petrinum s gymnasiem v Urfahru. Snahou jeho bylo též dostavěti linecký dóm. Byl to veliký biskup i významný muž. Budiž mu věčná paměť.

Msgr. Jan Klein †. Msgr. Klein, papežský prelát a protonotář, arcikněz, rytíř řádu Františka Josefa, rytíř řádu Albrechta Srdnatého, býv. rektor semináře, a:d. atd. a děkan v Činěvsi, zemřel 4. prosince na večer, v stáří 88 let. Pohřeb konán 9. prosince a pochován byl zesnulý na hřbitově činěveském, kde již za živa hrob si připravil. V Pánu zesnulém ztrácí církev i vlasť jednoho z nejvěrnejších synů.

Zvěčnělý biskup Ed. Jan Nep. Brynych byl chovancem Kleinovým v Hradeckém semináři a měl svého býv. rektora ve veliké úctě. K našemu družstvu lnul Msgr. Klein neobyčejnou láskou: každý rok kupoval od nás kalendáře, často i brožury a rok co rok nás a družstvo peněžitým darem obmyslil. A to učnil ještě i letos na podzim, jsa již povážlivě nemocen. Doporučujeme ho vroucím modlitbám členů a příznivců našeho družstva.

Náhrobek básníku Gregorčičovi. Dne 6. září byl ve Sv. Vavřinci na Goricku odhalen náhrobní pomník slovinskému básníku, katolickému knězi Šimonu Gregorčičovi. Domy byly ozdobeny prapory. Po mši sv. byl vykonán průvod na hřbitov, na němž pěvecký sbor zapěl píseň. Slavnostní řeč konal dr. Osvald. Za hlaholu zvonů a výstřelů z hmoždířů byl pomník básníkův odhalen. Odpoledne byla odhalena ve Vrsně na rodném domě básníkově pámětní deska. Tu mluvil učitel Pivec, jménem Slovinské Matice prof. Ilešič. Arnošt Klavžar přednesl pak báseň »Bouři«, akademik Lavrenčic pak jinou píseň básníkovu. Slavnost byla provedena v nejlepším pořádku.

Křestní jména a křestní patronové jest titul právě vydaného spisu, který sepsal Jan Pauly. Obsahuje životopisy a velmi zdařilé umělecké vyobrazení křestních patronů u nás sice velmi užívaných, ale jinak velmi málo známých, jako na př. Milady, Zdeňka, Adolfa, Rudolfa, Vladimíra, Olgy, Blaženy, Boženy, Miloslava, Bohumila, Emilie, Jarmily a celé řady jiných jmen u nás obvyklých. Obrazů má spis v krásném provedení skoro 100. Spis obsahuje dále zajímavý výklad (etymologii) jmen a veliký úplný seznam jmen svatých. Spis jest velmi vkusně upraven a při tom vzhledem k tolika illustracím laciný, stojí s poštou 6 K 50 hal. Dostati ho možno ve všech knihkupectvích, zvláště u Jana Kotíka na Smíchově.

Spolek sv. Josefa ku podpoře kněží deficientů v Čechách dovršuje letošním rokem svou 35letou blahodárnou činnost ve prospěch kněží-deficientů. V tomto roce stouplo jmění spolkové do konce října o 38.173 K 69 h a obnáší celkem 997.373 K 80 h. Oprávněným deficientům bylo vydáno v téže době 40.752 K 55 h. Dostávají spolkoví deficienti ode dne vstoupení do pense po 8 až 15 letech činného členství 60 proc, po každém dalším roce činného členství o 1 proc. více až po 35 letech činného členství 80 proc. všech v době členství složených příspěvků na každoroční podpoře. Členský příspěvek obnáší zpravidla 40 K ročně. Kdo tedy v 30 letech činného členství složil 1200 K na příspěvcích a stal se v době té deficientem, dostává od spolku $1200 \times 0{\cdot}75 = 900$ K každoročně na podpoře, zajisté podpora to tak vysoká, jakou by za své příspěvky nikde jinde neobdržel. V tomto roce přistoupilo dosud ke spolku 26 nových členů. Kdo přistoupí ještě do 31. prosince, platí příspěvek za druhé půlletí 1908, kterým zvyšuje si nárok na někdejší podporu spolkovou. Přistupující platí mimo příspěvek ingres, jehožto výše řídí se stářím přistupujícího. U přistupujících ve stáří do 30 roků obnáší při ročním příspěvku 40 K též 40 K, ve stáří od 30 do 40 roků obnáší 80 K, a ve stáří od 40 do 50 roků obnáší 120 K. Ingres se splácí ve 4 letech, zpravidla jednou osminou při pololetních příspěvcích. Nový člen ve stáří 30 roků platí tedy po čtyři roky pololetně 20 K na příspěvek a 5 K na ingres, po 4 letech již jen pouhý příspěvek 20 K pololetně. Nový člen ve stáří do 40 roků platí na příspěvek též 20 K a na ingres 10 K půlletně, po 4 letech též jen pouhý příspěvek 20 K půlletně. Přihlášky přijímá správa Spolku sv. Josefa v Praze na Karlově č. 453-II. I při dnešních poměrech pensijních jest v zájmu každého kněze duchovní správy, aby byl členem Spolku sv. Josefa. — Zakládajícím členem s obnosem 207 K stal se Fran. Macháček, farář v. v. Pánům deficientům spolkovým zaslány budou též pro r. 1909 blankety na podporu spolkovou. — Ordinariátní list budějovické diecése č. 27. upozorňuje na Spolek sv. Josefa a vybízí duchovenstvo, by jej ze všech sil podporovalo a ve svých testamentech jeho pamětlivo bylo.

Výbor Paedagogického svazu konal dne 6. prosince třetí schůzi za předsednictví prof. Václ. Müllera. — Jednatel katecheta Jar. Slavíček četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — O stavu jmění referoval red. Tom. Škrdle, pokladník; uvedl mezi jiným, že člen Svazu, česká boh. fakulta v Praze, splatila 100 K. — Čten byl dopis prof. Fr. Foerstera z Curychu — překlad jeho bude ve »Vychovateli« uveřejněn. O sjezdu českosl. učitelstva referoval prof. Dr. Eugen Kadeřávek. V budoucí schůzi v referátu, jenž bude ve »Vychovateli« uveřejněn, bude pokračovati. Odpověď sjezdu učitelstva bude důstojná, řízná a jasná. — Probrány byly různé otázky, jež se vymykají veřejnosti. — Kollekta ve prospěch budouc. paedagogia Školských bratří vynesla K 3·70. — Valná hromada Paedag. svazu bude 10. ledna 1909 v domě družstva Vlast v 10 hodin dopoledne.

Z Tiskové ligy. — Složili: 30 K duch. vikariatu Berounského; 38 K duch. vikariatu Jaroměřského; 4 K: Ant. Maerz, bisk. vik. tajemník a děkan v Domažlicích; po 2 K: Ant. Keppert. em. farář v Tachlovicích; Pavel Mudroch, kaplan v Rožďálovicích a Ant. Zeman, kons. účetní v Litoměřicích; po 1 K: Václ. Dědek, spiritual v Č. Skalici; Al. Ličmann, far. v Popovicích; Jos. Pfof, far. ve St. Bydžově; Jos. Kašpar, far. v Hlušicích; Jan Rameš, farář v Obnišťanech; Václav Šrám, farář a Jos. Červinka, kaplan ve Smidarech, Václ. Honzák, farář v Žehuni. Z Husitství ve světle pravdy vyšlo roč. V. číslo 2—4 a obsahuje: Kdy byly stanoveny články víry bludům Husovým protivné od Dr. Fr. Kloubouka. — Blíží se konec roku, dne 31. prosince 1908 jest závírka celoročních účtů, i buďtež nám laskavě nedoplatky za Obranu a Husitství do konce roku zapraveny.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 23. listopadu svoji čtvrtou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol poslední schůze výboru, jenž byl schválen. — Upraven byl plat úředníku Ligy a určen mu vánoční dar. — Podniknuta bude akce proti nemravné obrázkové literatuře ve veřejných výkladech. Katolíci budou požádáni, aby v takových obchodech nekupovali. — Tisk pokrokářského učitelstva zahájil v »Česk. Učiteli« boj proti duchovenstvu nízkým klepařením po způsobu dřívějšího „červánkovského“ ostouzení. Soc. demokracie již tento prostředek, který se neosvědčil, jakožto opotřebovaný odložila, a pokrokářské učitelstvo jej béře za svůj. Tím rychlejší bude jeho dekadence. — Tisk. Liga protestuje proti školnímu řádu, který vypracovalo učitelstvo okresu žižkovského s pominutím všech náboženských výchovných motivů a odsuzuje rouhavý způsob psaní o Bohu v č. 10. »Česk. Učitele«. — Tisková Liga doporučuje zakládání tělocvičných jednot pro katolický dorost, ježto uznává velikou jejich důležitost pro práci organisační. Liga bude dle sil svých snahy tělocvičných jednot podporovati a ochotně přispěje jim svým tiskem. — Jednáno, jak podporovati katol. tisk. Předně d o p i s o v á n í m. Katolické listy nejsou dosud s to, aby si vydržovaly v různých městech zvláštní dopisovatele. Vezme-li tuto úlohu na sebe některý obětavý našinec, jest katolický list s to, aby přinášel zrovna tak čerstvé zprávy jako listy liberální. Výdaje se zasíláním zpráv spojené jistě bude každá redakce ráda hraditi. Zvláště kněžstvo mohlo by úlohy dopisovatelské se ujmouti. Považíme-li, že dopisovateli židovských listů bývají nejčastěji listonoši, četníci, diurnisté c. k. úřadů a pod., poznáme, oč lepším dopisovatelem by mohl býti studovaný katolický kněz. Dále možno podporovati katolický tisk p r o p a g a n d o u jeho v rodinách, hostincích, kavárnách atd. Pro chudší lidi doporučuje se utvoření čtenářských kroužků. Také zasíláním inserátů a zvláště o d v o l á v á n í m se na inseráty uverejněné v katolických listech lze vydatně katolický tisk podporovati. Mnozí, a řekněme to otevřeně, veliká většina našich obchodníků a živnostníků myslí, že jen inserování v židovských a pokrokářských listech je účelné. Kdyby i v tom katolíci, aspoň ti uvědomělí, provedli malé „svůj k svému“, byli by inserenti rázem poučeni o něčem jiném. Takovou drobnou prací prospěje se někdy dobré věci více než pořádáním tiskových schůzí a velkohubou agitací. Tisk je dnes skoro první mocností světa. Proto jest povinností každého uvědomělého katolíka, všemožně katolický tisk podporovati. Proti potokům židovských peněz postavme uvědomělost, svědomitost a obětavost. — Jednatel předložil na to rozsáhlou korrespondenci a sdělil obsah došlých dopisů.

Sbírky pro rodinu † redaktora Jana Langa — Darovali 10 K: J. M. vsdp. P. Meth. Zavoral, opat na Strahově, a Jan Kukla, em. c. k. profesor v Č. Budějovicích; 6 K: Nejmenovaný z Dolních Rakous; 5 K: Nejmenovaný řídící učitel; 3 K: Ign. Zavřel, farář v Přerově; po 2 K: Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři, a Jos. Kratochvíl, vrchní liquidator kr. hl. města Prahy; 1·80: Jos. Kubín, far. v Dolní Lhotě; po 1 K: Prokop Sláma, učitel v Prachaticích; Dr. Fr.

Klobouk, koop. v Mor. Ostravě, a Al. Štěpina, spiritual ve Slatiňanech. — Za další milodary se prosí.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast darovali: Opatství Emauzské 100 K; po 10 K: Vl. Hálek, far. v Liboci, a Lamb. Ludvík, bisk. vikář v Mrákově; po 8 K: Ant. Malec, děkan v Bubenči, a sl. Marie Zelenkova, maj. realit v Dobroměřici; 6 K: pí. Marie Eberlova, maj. spedit. závodu v Praze; 5 K: Nejmenovaný a P. Gerlach Dvořák, převor na Strahově; po 4 K: Ludvík Čaboun, far. v Roztokách, a Jos. Charvát, k. a. vik. tajemník ve Velkých Čakovicích; 3·50: Dr. Fr. Kryštůfek, prelát a c. k. dvorní rada v Praze; po 2 K: sl. Terezie Urbanyi v Praze a Tom. Pícha, farář v Lipkově Vodě; K 1·20 sl. Marie Škrdlova v Praze; po 1 K: Prok. Sláma, učitel v Prachaticích; Václav Kohout, farář v Nemyčevsi; T. m. Bláha, kons. rada ve Vídni, a Jan Voborský, místodržitelský oficiant v Dejvicích; 50 h: sl. M. Kratochvílova na Smíchově. Činí celkem 526 K 27 h.

Ze Spolku na zakl. katolických knihoven. — Knihy darovali: Alois Kašpárek, kníž. arb. vik. taj. a děkan v Českém Brodě, a Fr. Stibor, em. far. v Liboci. — Mimo to přispěli: Jos. Herkner, Boh. Mudroch, P. Gilbert Křikava, Fr. Tošnar, Fr. Kučera, Leop. Stejskal, Martin Červenka, Fr. Hála, Fr. Špaček, Jos. Janiček, Fr. Kvapil, Fr. Schindler, Fr. Soldán, Pavel Blažek, farní úřad v Budišově, Fr. Kuhn, Jos. Svoboda, Fil. Homola, J. Pavelka, Jos. Malich, Kolej Piaristů v Nepomuku, Fr. Holán a Jindř. Valach. (Pokračování).

Výbor Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy konal dne 8. prosince t. r. pátou schůzi za předsednictví universitního profesora Msgra. Dr. Fr. Kordače. — Jednatel Ant. Suchoradský, katecheta, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Za nové členy Jednoty hlásí se: Al. Brynych, řídící učitel v Hlavečníku, a faráři Kl. Kuffner a Ant. Nepil. — Svazu učitelských Jednot ve Vídni, který právě zasedá, zasílá se pozdravný telegram. — Budoucí vzorné knihovně pro mládež, kterou Jednota zařídí, darovalo spisy knihkupectví Knappovo v Karlíně. — Pokladník rozeslal 246 upomínacích dopisů. — Pro valnou hromadu Paed. svazu zvoleno bylo 7 delegátů. — Čten byl dopis em. řídícího učitele Václ. Špačka, kterým děkuje Jednotě »za vzácný a laskavý projev uznání jeho činnosti«. — Určeno bylo, aby valná hromada Jednoty byla 17. ledna v 10 hodin dopoledne v domě družstva Vlast. Výbor sestavil k ní program a kandidátní listinu pro budoucí výbor. — Kollekta pro budoucí paedagogium Školských bratří vynesla 7 80 — Po vyčerpání programu konal red. Tom. Jos. Jiroušek přednášku »O moderní škole«. Nadšené vývody řečníkovy sledovány byly s napjatou pozorností a řeč jeho, jež bude v „Našich Listech“ uveřejněna, odměněna hojným potleskem. — Ve schůzi bylo přítomno 10 výborů, jednání bylo živé a všecka usnesení dála se jednomyslně.

Ve prospěch vídeňských Čechů.

Když jsem pořádal sbírku na votivní dar národa československého do svatyně v Lurdech, ozvaly se hlasy, aby se sbírka ta věnovala raději vídeňským Čechům. Proti tomu zase byli dárcové a pravili, že pro vídeňské Čechy může se uspořádati sbírka jiná. Dar Čechů Lurdům uskutečněn, a nyní volají o pomoc a prosí vídeňští Čechové. Dojemně zní jejich provolání a ještě dojemněji zní privátní dopisování nadšeného horlivce—Čecha vdp. Tom. Bláhy, kons. rady, českého kazatele ve Vídni, III. Rennweg 8. Potřebují 236.000 K, obnos zajisté značný, avšak spojenými silami dosažitelný. Kněží české národnosti je v Čechách, na Moravě a ve Slezsku přes 5000. Když každý z nich se postará o 50 korun (sbírkou, přednáškami, koncerty atd.), sejde se 250.000 K a vídeňským Čechům bude spomoženo. Abych učinil začátek ve směru naznačeném, posílám 50 K.

V Předklášteří, v listopadu 1908.*)

Leopold Kolísek,
konsistorní rada, farář.

*) Redakce »Vlasti« vítá toto provolání a prosí, aby výzvě p. far. Leop. Kolíska v největší míře bylo vyhovováno.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. LEDEN 1909. ČÍSLO 4.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

7. Kněz a učitel.

Smutnou skutečností je dnes, že učitel a kněz jsou proti sobě v boji. Proč? Suďme nepředpojatě. Kde se jedná pouze o neshodu osobní, je chyba brzo na té brzo na oné straně. Podívejme se napřed na kněžskou stranu. I mezi kněžími, jako v každém jiném stavu, najdou se nesnášelivé, nespřežné povahy. Není divu tedy, že srazí se s učitelem, s nímž se v povolání svém nejčastěji stýká. Jiný zase z nedostatku pokory kněžské zakládá si domýšlivě na své důstojnosti, svém vyšším vzdělání, větším vlivu v obci, neuvědomí si dosti důstojnost a význam učitelského povolání, a chová se k učiteli nesprávně.

Zrovna tak má se tomu s učiteli. Jsou mezi nimi také lidé svárlivé, nedůtklivé povahy. Mnohým nedá zase dáti spáti ctižádost. Vidí, že kněz posavad ještě vlivem a úřadem stojí nad učitelem. To budí v něm závist, a samolibá pýcha, shon po popularitě a vlivu dráždí jej, aby utvořil v obci stranu protikněžskou.

Ba nezmýlíme se asi tuze, řekneme-li, že zaujatost učitelů pro vyšší, akademické vzdělání vychází ze snahy, aby učitel nestál ani zevnějším vzděláním pod knězem.

Dr. Kellner čte nám levity: »Proč mluví se vždy o učitelské domýšlivosti a kněžské pýše? Proč tak zřídka o pýše a domýšlivosti jiných stavů? Hluboký důvod toho vězí v tom, že tyto všeobecně odporné vlastnosti znešvařují nejvíce právě učitele a kněze, jsouce v příkrém rozporu s nejvnitřnější podstatou jejich povolání.

Chybilo-li dříve kněžstvo mnohdy jakousi stavovskou domýšlivostí, nebyla chyba tato nikdy tak všeobecnou a škodlivou jako dnešní ctižádostivé velikášství učitelů. Osobní chyby kněží napraveny bývaly aspoň částečně zdravými křesťanskými pravdami, kterým učili. Učitelé naši nynější jsou tak zaslepeni pýchou na svou osobní důležitost a výchovné vědění, že zbytečným považují ve škole křesťanství i kněze. Osobní jejich chyby a nedostatky výchovy nemají žádné aspoň trochu vyrovnávající protiváhy. A uvážíme-li dále počet učitelů a rozsah jejich činnosti, musíme se bezděky lekat zhoubných následků, jež odpyká národ.

Havlíček píše v »Kutnohorských epištolách«, že kněžstvo a učitelstvo by měli tvořiti jeden stav.« Nic menšího nežádáme, než aby každý učitel i nejnižší školy vysoké školy tak absolvoval, jako nyní kněží, právníci a lékařové. Všichni měli prodělati tříletou fakultu paedagogicko-theologickou a působiti napřed jako učitelé. Starší, nejschopnější a nejzasloužilejší učitelé mohli by se, prostudovavše vědu přísně theologickou — státi faráři (kaplanství by pominulo). Jako faráři měli by dohlídku a správu nad osadou i nad školou, váženi od mladších svých kollegů.

Jelikož však Havlíček oceňuje pouze jednostranně učitelské povolání kněze a příliš vedlejším prohlašuje vlastní úkol kněžský, býti totiž prostředníkem mezi Bohem a lidmi svátostnými úkony nadpřirozeného řádu, pozbývá myšlenka jeho své ceny. Svědčí však, že Havlíček při vší své radikálnosti přece jinak smýšlel o křesťanství a kněžích než nynější učitelstvo.

Naznačená překážka jakož i jiné ještě mylné názory Havlíčkovy, jež sem nepatří, činí návrh jeho neproveditelným. Ale přece bylo by možno, aby kněží s učiteli tvořili, co se týče učitelského povolání, takořka jeden stav. Buďtež učitelé křesťansky věřícími vychovateli mládeže a lidu a pak budou pracovati s knězem na jednom díle, budou míti podíl na vážnosti a vlivu kněží. V takovém učiteli musí každý řádný kněz viděti muže, jenž nemůže býti dosti oceněn a vážen. Takového učitele musí cítiti jako muže částečně sobě rovného, není-li učitel jako správce školy úředně zrovna nad ním. Takovému učiteli bude kněz upřímným kollegou, přítelem, bude hájiti jeho autoritu, důstojnost a vliv. Ano, takovému učiteli svěří církev ráda i náboženské vyučování dítek, kde je kněží nemohou řádně zastati. Bylo by to na prospěch učitelů, mládeže i lidu, an by tím zmizel dojem, jako by náboženství bylo jen řemeslným zaměstnáním kněží a nikoli podstatou veškerého vychování.

A naopak zase, takový věřící učitel nezapomene, že kněz, roven jsa učiteli nebo dokonce podřízen jako učitel, kněžstvím svým stojí nad ním. Nebude mu to na hanbu, že je jako ostatní farníkem kněze a že je mu tudíž povinen úctou a důvěrou.

Kdyby bylo všude na obou stranách toto skromné vědomí vzájemného poměru, odpadlo by mnoho osobních třenic. A kde by přece se ukázaly, tož by to byly jen bezvýznamné vrtochy nešikovných, neušlechtilých povah.

Ale, bohužel, není tomu tak. Nynější spor mezi kněžími a učiteli není pouze osobní, jest zásadní. Má nastati úplná rozluka mezi církví a školou. Učitelé chtějí míti »volnou školu«, t. j. co nejméně závislou na vlivu, správě a dohledu neučitelských osob a orgánů a dále volnou od církve, vymýtěním všeho náboženství ze školské výchovy. Prostějovské »Slovo« vyjádřilo to: »Pastviště patří kozám, voda rybám, kostel kněžím, ale škola — učiteli.«

Vlastním, hlubokým pramenem nynějšího boje jest proud praktické nevěry, jenž zachvátil učitelstvo. Nejsou všichni učitelé, ba ani ne většina, nevěrci; ale v čele organisací učitelských stojí křiklouni, kteří vedou ostatní. Napoleon prý kdysi řekl: Pět křiklounů nadělá více rámusu, než statisíce, kteří drží hubu.« Pa-

šové mezi učiteli odkoukali to pašům socialistickým a radikálním a strhují mnoho a mnoho nerozhodných proti jejich přesvědčení do boje protinábožensk ého, za heslem Voltairovým: »Vyhoďte církev ze školy, utlučte ji.«

Krásně mluví učitelům do duše dr. Kellner: »Spojení církve a církevního života se školou a státním zřízením je velkolepá myšlenka, jež je s to, aby duši nadchla a občerstvila, myšlenka mnohem více povznášející, než prosaická představa o rozluce toho, co Bůh sám spojil. Nikdo nebude opravdově popírati, že spojená síla a láska těchto součinitelů vždy nepoměrně více požehnání přinese lidstvu než násilná rozluka. Žijeme v době sdružování, v době, kdy všecko spěje za sjednocením, kdy každý by se rád přidružil k pevnému celku; a přece má býti škola od církve odloučena! Nebylo by spíše lépe pomýšleti na to, aby posavadní spojení stalo se svazkem lásky, upřímné věrnosti a důvěry? Pomýšleti, jak by vzájemnou, láskyplnou oddaností z tohoto přirozeného svazku zmizeti mohlo i to nejmenší zdání násilného spoutání? Kdyby to možno bylo, povstal by nový ráj na zemi. Církev a škola viděly by v sobectví, surové smyslnosti, drzé zpurnosti proti zákonům a v nevěře naší doby nepřítele, jejž nutno společně potírati a společně se státem vypověděly by tomuto nepříteli věčný boj. Učitel, jenž odcizuje se své církvi, odcizuje se též srdci lidu, pro nějž přece žíti má a odcizuje se tím též svému povolání. Bylo by to jedním z nejosudnějších omylů naší školy, kdyby, přemrštěně se přeceňujíc, těžiště své v sobě samé hledala a tím znenáhla se odlučovala od živých zdrojů veškerého vzdělání, od církve, od křesťanského života rodinného a společenského. Zřekla by se tím zároveň svého nejušlechtilejšího úkolu, totiž »vychování« a zapomněla by, že veškero vzdělání jen ve spojení s vnitřní a zevnější působností milosti Boží má věčnou cenu a zaslíbení časného i věčného života. — Křesťanská víra jest jako veliká kathedrála s malovanými okny. Kdož venku stojí, nevidí mnoho krásy; těm však, co uvnitř jsou, ukazuje každý paprsek světla nevýslovně zářnou harmonii.«

Nejstarším pramenem a pomníkem křesťanské civilisace je farní kostel. Po všecka století posavadní stála vždy vedle něho a tuliła se k němu rodná dcera církve — škola.

Nejlepším a nejvyšším učitelem lidstva je Kristus; nejstarším typem učitele jen ten, jenž první začal plniti příkaz Kristův: »Jdouce, učte všecky národy« — katolický kněz. Jen ten je pravým učitelem, kdo vyučuje s Kristem a podle Krista. »Nenazývejte se mistři; nebo jeden jest mistr váš, Kristus«. (Mat. 23,. 10.) Bez něho nemůže býti škola křesťanskému lidu vhodnou, nemůže býti dobrou. »Křesťanskými tehdáž teprve budou školy naše, budou-li nás dělati Kristu nejpodobnějšími,« praví Komenský ve své »Didaktice«. A paedagog Gräfe píše: »Jako jest úkolem křesťanství obrození člověka, podobně má i vychování z člověka přirozeného učiniti člověka zbožným, mravným, v Bohu a Ježíši žijícím. Pravé vychování musí tedy býti zakořeněno v křesťanství, musí býti křesťanským. Škola by přeřízla nejlepší nerv

svého života, kdyby zrušila těsné své spojení s církví, kdyby nepokládala za svůj hlavní úkol vésti mládež k Bohu.«

Kdo tedy snaží se rozdvojiti kněze s učitelem, církev se školou, křesťanství s vychováním, dopouští se zločinu proti přirozenému a božskému zákonu. Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.

Všichni, kteří na rozluce této pracují nebo překazit ji mohou, nechť uváží důtklivou prosbu Komenského: »Pro milosrdenství Boží prosím, nechať již jednou přece křesťanské vrchnosti a představení církve opravdově prohlédnou, by nedopouštěli více Molochovi obětovati mládeže křesťanské Kristu zrozené a křtem posvěcené.« Komenský bojoval proti humanistickopohanskému Molochovi tehdejších škol, nám jest brániti se proti rationalisticko-pohanskému Molochovi, jenž sežrati chce naše školy.

8. Církev a škola.

Od jakživa oblékalo se bezpráví a lež v masku práva a pravdy. Naše doba nestojí v tom pozadu, spíše předhonila minulost. Stydí se za svou nespravedlnost a lživost, namahá se chytrácky dáti svému jednání nátěr práva.

Tak se to má i se školou. Církev a křesťanství má býti vyloučeno ze školy. Ale útok tento je tak nespravedlivý a vyzývavý, že nutno najíti nějakou záminku. A našli skutečně, ne jednu, nýbrž několik zástěr, jimiž zakrývají nestydatou nahotu svého bezpráví.

Praví předně: *„Církev je nepřítelkyní lidového vzdělání a školy.«* — Odpověď. Dějiny pravé civilisace a tudíž i výchovy jsou totožny s dějinami křesťanství a po výtce katolické církve. Každý poctivý vzdělanec, který před touto skutečností nezavírá úmyslně oči, ví to. Dokazovati to, bylo by nositi dříví do lesa. Vždyť i Havlíček praví: »Vzdělání a dobré vedení lidu musí se všude považovati za první účel církve, a dobré vedení mládeže jest základem dobrého chování lidu.« Není sice s ledačím v církvi spokojen a dotírá ostře na různé osoby a instituce církevní, ale uznává přece upřímně kulturní úkol církve a nezakazuje její činnost jako bezcenný, starý střep. O kněžstvu vyznává: »Známá věc jest, že naše duchovenstvo katolické bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví, ba může se zrovna říci bez pochybnosti, že vlastně duchovenstvo katolické bylo počátkem a zakladatelem celého našeho vlastenectví. Největší část těch pokroků, které náš národní jazyk v životě vzdělanějších tříd učinil, jest jistě zásluhou duchovenstva.« Ať se to vykládá jak chce přirozeně, faktum je tu, že církev katolická a její kněžstvo, jako nikde, tak ani v národě našem není nepřítelkyní vzdělání a uvědomění lidu.

Lindner píše: »Teprv s křesťanskou civilisací počíná přemýšlení, jak vypěstit ze základních pedagogických dojmů pedagogiku, jako vědu a umění.« — »Před Kristem jest období vychování národního, za Kristem počíná perioda vychování všelidského.«

Namítají dále: »*Pokud církev měla ve své moci výchovu, byla škola popelkou a učitelé telaty. Vymanění z podnebí církevního je*

začátkem rozkvětu školství.« — Nesprávny jsou výtky tyto. Zakrnělostí školství nebyla vinna církev, aspoň ne sama a nejvíce, nýbrž jiné okolnosti. Důkaz je v tom, že to se školstvím nevypadalo lépe, ne-li hůře ani tam, kde církev neměla vlivu. Byly jiné poměry. Církev nenutila nikoho násilím do školy. Ačkoli je obyčejně líčena jako tyranka svědomí, nevyučovala než ty, kteří k ní měli důvěru a dobrovolně do její škol přicházeli; ne jako moderní stát, který nutí rodiče platiti na školy a posílati děti do škol, jež se neshodují s jejich svědomím. Církev sama vyučovala po většině zadarmo; a co vynaložil na školu stát a obce, za to provedla škola za řízení církve poměrně více, nežli bezpočetné školy nynější za nesčetné miliony. Za tolik peněz byla by svým duchem výchovným vykonala pro vzdělání více a zajistila škole větší lásku lidu nežli škola nynější.

Tím však nebudiž řečeno, aby škola vrátila se do starého úpadku, ani že církev nechybila. Přiznati dlužno, že církev na škole v minulé době mnoho pronedbala, zač nyní pyká. Nebyl tím však vinen pravý duch církve, vzdělání nikterak neodporující, nýbrž spíše politická poroba, jež tísnila lid a dusila rozvoj jeho vzrostu duševního. Ba pro náš národ bylo štěstím, že školu spravovala církev. Vychovávala mládež prostě sic, ale mravně, a hájila, nebo aspoň nebrala mu jeho mateřskou řeč. Kdyby byl tehdejší absolutní stát býval pánem školy, tož bychom byli hlouběji, ne-li zcela zapadli v germanisaci Josefa II. a dob následujících. Chrám a národní škola v rukou kněží byly hrází, o niž se germanisace rozbila, jak jsme již dříve slyšeli od Lindnera a Havlíčka.

Těšíme se, že se škola povznesla a nezávidíme jí jejího rozkvětu, ale želíme ducha, který se starou školou zmizel z výchovy. Stará škola působila skromně; nehonosila se takovou spoustou předmětů vyučovací osnovy, ale vštěpovala pevné mravní přesvědčení a nejdůležitější poznatky pro všechen společný, praktický život. O nové škole praví dr. Lindner: »Na našich školách vyšších a nižších vychovávají se spíše *mnohovědci* než pevné, harmonicky ucelené osobnosti, spíše prospěcháři než karakter.«

Co o tom soudí Komenský? — »Velikou knih a řečí spoustou rozdouvati vtipy jest věc užitku ničemného. Nebo jistě více potravy dává lidskému žaludku sousto chleba s nápitkem vína než koryto plev a pomyjí plné . . . Nepotřebné věci jsou, které nenapomáhají ani pobožnosti ani mravům a bez kterých přec osvícení obstáti může.«

»Člověk musí mysliti více o tom, čím děti budou a co budou konati, až vyjdou ze školy, než o tom, co budou uměti,« praví Quick dle Lockea. A dle Montaigula dí: »Rozumový život člověka nemůže záležeti jen v počtu věcí, jež si pamatuje, a jeho pravým životem není jen jeho rozumový život, nýbrž obsahuje i jeho vůli a jednání a lásku ku všemu, co je šlechetné a dobré. Moudrost pravila: »Já jsem matka krásného milování a bázně a poznání a svaté naděje« (Sir. 24, 24.) Zdali v těchto dnech vědy a zkoušek nezdá se býti jisté nebezpečenství, že »poznání« jediné přežije ostatní? Či nepozdvihne »poznání« jako druhý Kain rukou svých proti svým bratřím, »krásnému milování a bázni a svaté

naději«? Je to snad největší nebezpečenství naší doby, nebezpečí, pociťované obzvláště ve vychovatelství.«

Nuže, kdybychom zvážiti mohli výsledky, jichž nabýváme moderní školou na vědění, a naopak zase ztráty, jež jsme utrpěli a utrpíme na mravnosti a karakternosti, co by bylo asi větší: zisk či ztráta? — Takovému pokroku školství a vzdělání nemůže býti ovšem církev nikdy příznivou, musí býti rozhodně nepřátelskou.

Stejně rozhodně musí býti odmítnuta výčitka, že *církev si neváží učitelů*. Dle názoru církve učitel, který necpe toliko do hlav žáků mechanické vědění, nýbrž vychovává křesťansky, pokračuje v učitelském díle Kristově. Činnost jeho je vznešená, posvátná. Takovými učiteli byli pomocníci apoštolů, jáhnové, jejichž hlavním úkolem bylo kázání, mající týž cíl jako vyučování školní. Misionáři vybírají podnes ze schopných a horlivých novoobrácenců katechisty — pomocné učitele.

Když se počet věřících rozmnožil, a nastala potřeba většího počtu učitelů, nemohly to býti vždy osoby církevní, ale duchem a úřadem patřili a počítali se bývalí učitelé vždy k církvi, a škola byla přirozeným doplňkem chrámu. Z tohoto takořka církevního postavení starých pánů rektorů plynula jejich vážnost a vliv na lid, jejich autorita u mládeže, větší jistě než autorita nynějších státních učitelů. Čeho se jim nedostávalo na učenosti theoretické, nahražovala zase jejich horlivost a důstojnost úřadu církví posvěcená. Zahodil-li se některý mravní bezcenností, tož to nebylo vinou církve, zrovna jako ani dnes učenost neuchrání učitele pohrdání lidu.

Pravdou ovšem je, že materielní postavení učitelů bylo nedostatečné a učitelů pomocných zrovna žebrácké a stavu jejich nedůstojné. Pravdou také je, že velkou vinu měla na tom církev, ač ne sama ani zlomyslně z pohrdavosti k učitelskému úřadu. Či bylo postavení kaplanů a farářů nových far, jež nebyly od dřívějška zaopatřeny slušnými příjmy, lepší? Není posud daleko mizernější než důchody nynějších učitelů, kteří vzděláním i prací se málo kde kněžím vyrovnají? Možno zde také svalovat vinu na církev, že si kněží neváží?

Byl to tedy jeden z mnohých případů, kde theoreticky uznaná a skutečně pravá cena nebývá ve skutečnosti přiměřeně splacena. —

Kdyby si církev nevážila učitelského úřadu, byla by pozadu za kulturními národy pohanskými, byla by skutečně trestuhodnou tmářkou. — Filip, král macedonský, otec Alexandra Velikého, napsal Aristotelovi: »Věz, že se mi narodil syn, a že se cítím zavázán díky bohům, ne tak proto, že mi jej dali, nýbrž spíše proto, že mu dali naroditi se za tvé doby. Neboť tebou vychován a vzdělán, stane se jistě, jak doufám, důstojným nástupcem trůnu mého.« — Dle perského zákona neměl býti nikdo vychovatelem mládeže před 50. rokem, ale pak požíval větší téměř úcty než rodný otec. Nebo otec byl pouze původem tělesné bytosti dítka, učitel však vypěstil ducha. Athéňané měli zákon, který smrtí trestal toho, jenž drzým, nedovoleným vstupem do školy rušil a zneuctil vyučování, a smrtí potrestali Sokrata pod záminkou, že se rouhá bohům a kazí mládež.

A přece pohané tito neznali pravé důstojnosti lidské, neověřili často ani v nesmrtelnou lidskou duši, nemohli tedy pochopiti nejvyššího významu vychování a vychovatelů. Vedeni byli pouze přirozenou a více sobeckou snahou zajistit národu a státu schopné a vzdělané občany. Proto není u nich takořka ani řeči o všeobecném vzdělání lidovém a málo péče o vzdělání ženského pohlaví. Ani u nejvyspělejších národů starověku, Řeků a Římanů, nebylo jinak. V malých řeckých republikách vždy jen trocha plnoprávných občanů požívala vzdělání a výchovy, jak se právě shodovala s politickými názory státu. O stavy nevolníků a otroků nedbáno. Nebylo zvláštního, váženého stavu učitelského, učiteli a vychovateli mládeže byli jednotliví filosofové a jejich školy; v době úpadku byli to tlučhubařští a výdělkářští sofisté, spíše škůdci než dobrodinci národa.

U praktických, drsných Římanů bylo ještě hůře. Synkové římských občanů svěřováni bývali skutečným nebo propuštěným otrokům, kteří je sami vyučovali, nebo, když již později zařízen byl jakýsi druh veřejného vyučování, vodili do školy. Že učitelé tito neměli vážnosti, vysvítá z římského přísloví: »Quem dii oderunt, paedagogum fecerunt. — Koho bozi nenávidí, udělají jej pedagogem.«

Jak docela jinak musily se utvářiti poměry, když uplatnilo se křesťanství! Zjevno to již ze základních pravd křesťanství, že každý člověk je dítkem Božím, že každé, i nejchudší dítě, má nesmrtelnou, bohupodobnou duši, kterou nutno pečlivěji nežli tělo ušlechťovati a vychovávati, která má božské právo požadovat pokrm poznání a pravdy.

Jak nepoměrně výše stojí tu učitel! Prvními učiteli byli kněží, jáhnové a vůbec osoby církevní. Laikové, kteří byli jejich soudruhy v díle tomto, měli podíl na učitelské důstojnosti a ctihodnosti kněží. Zbytečno a obšírno bylo by uváděti místa Písma svatého, která osvětlují vznešenost a důležitost učitelského úřadu. Připomeňme jenom některé výroky slavných mužů, jež naznačují, jak pohlíží křesťanství na povolání učitelské.

Sv. Jan Zlatoústý praví: »Otce nedělá otcem, že děti splodil, nýbrž dobře-li je vychoval.« — A jinde: »Co většího než vzdělávati mravy mladíků? Jistě nad každého malíře, nad každého sochaře a nad všecky ostatní podobné umělce znamenitějším považuji toho, jenž umí pěstovati ducha mládenců.« — Sv. Jarolím nabízí se v listě k paní Létě za vychovatele její malé dcerušky, Pauly. »Na loktech ji nositi budu, — já, stařec, slova žvatlající budu tvořiti a mnohem slavnější budu nad světskeho filosofa, a nad krále macedonského, jenž jedem babylonským měl zhynouti, ale dívku a nevěstu Kristovu vychovám, která království nebeskému má býti obětována.«

Gerson, kancléř university pařížské, zabýval se později vyučováním malých dítek. Dostalo se mu za to, jak sám vyznává, útržků od mnohých, kteří to považovali nedůstojným, aby muž takové učenosti a důstojnosti tak se snižoval. Odvolává se na příklad Krista Pána a praví: »Může-li býti co většího, včem bych nepatrností svou mohl prospěti, než, dá-li Bůh síly, abych z hrdla

psa pekelného a od samých bran pekelných duše vyrval, a tyto duše dítek takořka zasazoval a zaléval, na nedůstojnou to část zahrady církevní, dítky pravím, zvláště s tím úmyslem, aby jim Kristus dal vzrůst? Ale namítá se, že ve veřejných kázáních velkolepěji to provedu. Možná, že s větší okázalostí, ale po mém soudě nikoli s větším výsledkem a ovocem.«

Ale i bez těchto výroků vysvítá jasně ze samého ducha křesťanství, že nemůže si učitele a jeho působnosti vážiti nikdo více než ten, kdo pohlíží na učitele se stanoviska křesťanského, tedy církev a její věřící.

Moderní stát vidí v dětech jenom budoucí občany a vychovává je hlavně pro sebe, pro své zájmy a dle svých zásad, tu monarchisticky, tam republikánsky nebo zrovna socialisticky, tedy více méně prospěchářsky, materialisticky. Škola pozbývá tím svého idealního významu, stává se nástrojem politiky a učitel nádeníkem politických stran.

V křesťanství jest učitel apoštolem, pěstitelem duší spolu s knězem, ve společnosti beznáboženské bude pouhým kaprálem, jenž — ne do duší — nýbrž jen do mozku dětí vpravuje praktické vědomosti a zručnosti. Za to se mu zaplatí, třebas dobře, jako každému jinému dělníkovi, ale ideální jeho důstojnost mizí.

Mýlí se tedy učitelé velmi, domnívajíce se, že přestavše býti učiteli křesťanskými, budou jako služebníci státu různých útvarů nebo jako pomahači socialismu státi výše. Bůh uchovej! Nekřesťanský, materialistický názor životní je hrobem pravé kultury. Kdyby stal se vedoucím duchem lidstva, pak zvonili by brzo vlivu a vážnosti učitelů umíráčkem. Již dnes volají učitelé po ochranných zákonech proti mládeži, moderní nevázaností sesurovělé.

Dobrý křesťanský učitel nedá se penězi zaplatit a proto váží si ho církev, a kněz je mu nejlepším přítelem. Nevěřící učitel socialista nebo pokrokář je však největším neštěstím pro lid, církev tedy musí před ním duše dítek chrániti a kněz musí nutně jako dobrý pastýř svěřený lid před ním varovati.

Z toho samozřejmě plyne, že církev chce miti vliv na vychování a činnost učitelů. Ale *nepravdou je, že chce učitelstvo zotročiti a školu úplně do své moci dostati.*

Dříve nestaral se o vzdělání a výchovu nikdo než jen církev a ta ovšem rozhodovala také sama. Dnes na školu a učitele platí jiní, mají tudíž také právo. Ale církev nemůže a nesmí se vzdáti své Bohem jí uložené povinnosti a Bohem jí svěřeného práva bdíti nad vychováním dítek křesťanských rodičů, pečovati, aby vychování dělo se v duchu křesťanském. Žádati musí, aby učitel sám byl křesťanem smýšlením a jednáním, nebo aby aspoň zlomyslně nepoškozoval činnost kněze ve škole a neohrožoval víru dítek. To však není tyranstvím proti učitelům, nýbrž svatou povinností církve. Ať bouří proti tomu kdokoli, církvi nutno zde jako kdysi apoštolům »poslouchati více Boha než lidí.«

Při dnešním zevnějším rozmachu školství není ani možno, aby církev sama jediná spravovala bezčetné školy národní, střední, odborné atd. Netouží po nemožné staré samovládě. Jako dříve neobmezená vláda církve na poli školském vyplývala přirozeně

z časových poměrů, tak zase dnes přirozeně sdíleti musí panství své nad školami s jinými společníky. Ráda to činí a těší se z horlivosti jiných spolupracovníků; vědoma si jest, že není jejím úkolem vlastním starati se o vzdělání světské a vědomosti odborné, a uznává svou nedostatečnost k tomu. Ale neustává volati, že nade všemi vědomostmi a poznatky stojí mravní ušlechtění duše pravdami křesťanskými. Aby pak pravdy tyto byly skutečně ve výchově uplatněny, chce býti v každé škole doma. Nechce tam vládnouti, ale chce všude a volně spolupůsobiti. Chce, aby tam byla uznána jako matka a přítelkyně a dobroditelka školy; brání se, aby nebyla od školy odloučena, ze školy vyhozena. Chce míti záruku a jistotu, že učitelé nejsou nepřáteli křesťanství a že nevychovávají z dítek budoucí protivníky církve, lidi bez víry a mravnosti, lidi nešťastné, nespokojené a nebezpečné.

To je celá ta pověstná panstvíchtivost církve! Je to pouhý strašák, jejž postavili lidé zlomyslní a jehož lekati se mohou jen hlupáci.

Nedivme se, že se církev nechce vzdáti vlivu na učitelstvo. — Kam to dovedla Francie svou beznáboženskou výchovou? Svými nevěreckými učiteli? Již před 50 lety vyjádřil se ministr Thiers, že »mezi 73.000 učitelů obecných škol je 40.000 protifarářů t. j. hlasatelů bezbožectví a socialismu.« A jací jsou její učitelé nynější? Novinářské zprávy o tom jsou přímo hrozné.

A takovým učitelům má církev vydati na pospas výchovu dítek? Dopustila by se přímo zrady na Kristu a lidstvu.

(Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Výjev devátý.

Paní Agnéžka a Dačický. Z kancelářky pan rychtář Vodňanský s holí, připraven již k odchodu; ze dveří v pravo vstoupí na mazhaus bakalář Martin Kochan s loutnou a Šimon Lomnický; ze zadních dveří Zuzka Veverinova, Elžka Mládkova a Justina.

Kochan: (paroduje s doprovodem loutny zpěv »Řehořů«)

Vlaštovice za mořem —
nejdeme dnes Řehořem.
Jak nás stesk a zima mrazí,
kam pak my se podějem?
Přátelé kam zvali drazí.
spěcháme k nim Ondřejem,
kde se přízně nadějem,
bakalář já, Martin Kochan,
i ten rýmovník zde, Musou kochán,
Šimon Lomnický,

jehož předešel pan Dačický,
(Za všeobecných pozdravů a poklon stranou k Elžce)
k vám a — bohdaj! — také u vás.
Šimon Lomnický: (tlumeně) Uvázl již za drápek,
ba uváz'!
Vodňanský: Vděčně vítejte — hle, k hostiteli,
jemuž dvořský mrav teď jinam velí:
na koláč pan purkrabí mě zove,
ovšem bez vína; sámť abstemius slove.
Paní manželko, měj péči hostí,
ať jim zábavy i vděku dosti.
Pane bakaláři, viz tu Zuzuši!
Čekala tě toužně na besedu
sladkých zábyvek a mlsků z medu . . .
Hleď, co z olova ti na rok vytuší:
zdali sukni misterskou a birýt —
však tys krčmy více plnoprávný Quirít!
Pane Šimone, zvlášť vítán buď!
Mluv či mlč, a žertuj, zpívej, huď,
nezištně, neb chválu dívčí lov,
však tu soupeř hladkých tvých je slov:
(na Dačického)
kde ty med, on žve jen pelyněk;
hedváb ty, on leda ocel pružná.
Nic mi ve zlé, páni! Shoda družná
přátel rozdílných i nebi vděk.
Vám, ctné panny, ať vám co kdo řeční,
— mládenci to lichotní a svěční —
neb ať čáry jeví nebe, pekel rysy,
radím věrně: srdce pod kyrysy!
Beru od vás milé odpuštění.
Zuzuša: Bez vína — dnes časné kuropění!
Vodňanský: (zvedá žertovně svou rychtářskou hůl)
Právu poctivost! Zde toho škádli (ukazuje na
Kochana)
podmoklého často — lnu vtipná přádlí!
(Odchází v pravo).

Výjev desátý.

Ženská sluha objeví se ve dveřích na pozadí pravých a na pokyn paní Agnéžky přináší později zapálenou louč k lití olova a staví ji do železných spárů svícníku.

Paní Agnéžka: Káži, libo-li, již k stolu krýti —
Zuzuša: Dříve hleďme olovo snad líti.
Neb pak Bachus, v zrak jim jiskrou křísna —
Paní Agnéžka: Cos tak rozverna (k Zuzce) a ty
(k Elžce) tak přísna?
Zuzuša: Dobré noviny mi došly k sluchu.
Elžka: A kdo slíbil mlčet?
Zuzuša: Na mou duchu!

Paní Agnéžka (s mateřskou laskavostí k Elžce) Milá chovanko má, vždyť mám oči též.
Hodna buď —
Zuzuša: A nekuj z pravdy lež,
sic — ti — hrůza! jazyk osvrabí.
(Zuzuša odstoupí stranou s Kochanem.)
Paní Agnéžka: Pane Šimone, dnes poprvé zde nejste;
nad to chráněncem jsa pana purkrabí,
buďte u nás tedy jako doma.
Kochan (stranou) Kýho hroma!
Dačický (přemáhá se) Snad ni Páhbůh neděl více v ráji,
když tam vedl Adama a Evu.
Kochan: Toť jsou trošty! Žluči na úlevu —
Šimon: Ctná matróno, hostitelko vzácná,
srdce vděk mi bouřně zvedá hruď,
až má ústa, jindy nebojácná —
(Justina k Zuzce, Kochan se druží ke skupině druhé.)
Kochan: Jindy běhutá, jak živá rtuť,
slova tvá. Ej, což jich nyní nemá
básníř slovutný; jest Musa němá?
Šimon (s poklonou k dívkám) Ve hvězdných těch zraků konstellací
prostý rýmovník hned hlavu ztrácí.
Za noci-li hledím k hvězdné výši
v květném máji, loutnu na klíně,
rukou chvějící jen v strunách píši,
co mi vnuká sladká bohyně,
ale napotom mdlém při kahánku
marně brkem bílou orám blánku!
Tři zde krásy po boku mi stojí;
sprostné slovo z úst se plynout bojí.
Kochan: Skromný to poéta!
Šimon: Jen cum grano salis.
(K Agnéžce) Jupiter byl v Římě ctíván hospitalis;
v Horách dobrotivou paní znám,
která zdobí tento hostinný zde chrám, —
ji bych nazval Juno hospitalis!
Paní Agnéžka: Nač ta latina zde školometná?
Těm zde lichoť! (k děvčatům ukazujíc) Já jsem babka kmetná!
Dačický (upřímně) Nač svou auctoritátem, ctná paní, nižit?
Šimon: Rovně tak jsem chtěl i sobě stížit!
Neboť poctivá a dobrá žena —
v mrzutém tom světě kdež jí nyní cena!
Vážena buď nad statek a zboží,
jak ji dala svatá milost Boží
muži věrně dobrému a ctnému,

panu rychtáři zde Vodňanskému.
Žena, dí se, vězeň svého muže.
Zde jen láska oba poutá úže:
vy jste stálou jeho pomocnicí,
všeho všudy věrnou účastnicí.
Na muže-li svět a Bůh co skládá,
vše s ním trpí choť a nese ráda,
a kdy on z domu vychází,
očkem jej mile provází.
Blaze tomu hospodáři,
komu žena se podaří!

Paní Agnéžka: Chvála ta mi obě oči slní.
Kéž i vám se jednou splní!
Než teď hleďte hry a štěbřenků
a mně volnou přejte chvilenku. (Na odchodu)

Šimon: Vaše Milosti, jest na rathouze zítra
beseda a dvůr již na rozchodnou
pana Rožmberka. Vzkaz Vám: Doufá
vidět Vás tam Vaší vzácnou osobou
s dnešního též hostmi večera,
zvláště s tímto krásným fraucimorem.

Paní Agnéžka: Slavný pán a dvorných mravů vzorem.
Pozdravím jej u nás dopoledne,
rozžehnám se večer na rozjízdnou.

Šimon (k Dačickému) S pány šefmistry ač nemáš mysl shodnou —

Dačický: Hory Kutny patrií mou rodnou,
tož mi volný vstup i na dům radní!

Kochan: Mumrej chystám.

Zuzuša: Vše nám přístup snadní!

(Paní Agnéžka odešla.)

Výjev jedenáctý.

Předešlí mimo Agnéžku, a Justina.

Kochan: Vše vám uchystáno, hotovo!
Která z vás je zvědavější,
ať svou touhu ukonejší:
bude prvá líti olovo!

Šimon (k Elžce) Prosím, panno ctná, mně k libosti
byste z přístí clonu odestřela.
Jak mé srdce hoří milostí,
kéž se na dně Kupidova střela
ulila zde jemné břitkosti,
hruď i vám jež libým ohněm protká.
(Zatím co Elžka váhá, k Zuzaně dí)

Kochan: Virgo prudens, vizte toho šotka!

Ukazuje na Justinu, která prvá rozpouští nad loučí tyčinku olova, kterou byla vzala do zdobných klíštěk dřevěných; roztaveným krůpějím dává kanouti do měděnice s vodou. Kochan, Zuzuša i Dačický

vedle ní ve vzájemných tajemných šeptech s líčenou pozorností hledí do vody a ponechávají úmyslně Šimona a Elžku o samotě.

Elžka: Mně zjev budoucno ta višně snítka.
Šimon: Jaro v zimě! Kéž vám pučí v kvítka!
Ano, jaro vidím u vašem již oku
a pel květný na líbezné tváři,
jaro tuším po vašem jde boku —
Elžka: Ach, tak já si nečtu v planetáři . . .
Šimon: Vážné oči tklivé . . . tesknost utajená . . .
nach rtů v rozpuku tah smutný přísní —
Co-li v duši nemluvně vám sténá,
by v mé moci bylo, den vám jasný vysní!
Elžka: Kdo mně laskav, kéž se brzy vtípil!

Šimon: Vám a vedle vás bych ráj i sobě štípil!
V Horách hostem jsem, jest týden chvílí,
tuhá milost však mě k pravdě sílí:
Ráj a jaro! Svou kdo tuto ruku (ujímá jí za ruku)
k srdci přivine, by sladkou tlumil muku.
Mládí, čistota a krása ostýchavá
zdobí-li ctné panny ladný zjev,
srdcem ihned muž se jemu vzdává,
jeden toužný hled k ní vznésti směv!
S libou milostí se touha snoubí,
nad hlavou jí sklenout květné loubí,
nad nímž blankyt září jen, kol s vesnou
hnízda útulná si s písní plesnou
ptačí druže vije na větev
v tísni keřů, myrt a pomorančí
bílých květů, zlatých plodů v temném lupení,
jak kde v bájných hájích lesní ženky tančí
a zdroj zurčivý se ze skal temení,
v hbitý proud jejž modravá zve dálka, —
ona však, má libička a králka,
bílou rukou větve rozestírá
a jen po tom milým očkem zírá,
kdo ji uvedl v ty květné háje,
rájem tím by po jeho šla boku,
na rámě mu pevně opřena,
pomněnky a prvosenky máje
kde se sluní v stopách jejích kroků,
a z dna úvalů vstříc ozvěna
sladkých slov a polibků by zněla,
že tu za hrdliček zápřeží
šťastná paní Kypris mimo jela,
kde dvé srdcí v blaho důvěří!

Elžka: Jedno srdce mlčí — není ve mně víry —
Šimon: Odvětí, jen promluvit mu kažte!
Kochan (škádlí Justinu, na hlas) Z vody nevyšlehni plamen síry!

Ve facalit holou ručku važte:
olovo ven z vody vylov beze škody!

Justina (ovinuvši bílý facalítek kolem ruky, vynáší olovo z vody a postupně ukazuje všem) Co je to, rci, Zuzko, Zuzrličko!

Zuzka (škádlivě) Jako loutka to, mé zlaté líčko!

Justina: Co to?

Dačický: Klam, co Šimonovo slovo;
čisté zlato váží nad olovo.

Justina (k Šimonovi) Co to, hleďte!

Šimon (k Dačickému) Tvrdím váhou smělou:
srdce to, proťaté Kupidovou střelou.

Justina (k Elžce) Ty, co vidíš?

Elžka: Co zde páni oba:
srdce, střela — láska to i zloba!

Kochan (dívaje se) Jako loutka, srdce — pravda světlá!
Ten znak zde, ach, to je dětem metla!

Justina (durdivě) Ukáži to paní mateři;
neškádli mne — (odběhne)

Kochan: Dočkej! Příměří!
Zlý sic rozmar zkazí večeři. (Odchází za ní)

Zuzka: Pane Šimone, jste slova vládce.
Za nimi, hned, rychle do komnat!
Smířiti je, vám se zdaří krátce.
Zatím buď vám Dačický zde svat! (Kvapí na Šimona)

Šimon: Třasořitko, na váš pokyn spěchám,
(s poklonou k Elžce) srdce ztracené ač u vás nechám.

(Odchází za Zuzušou váhavě)

Výjev dvanáctý.

Elžka a Dačický samotni.

Dačický (tlumeně) Nezvedám, co blázen ký kde ztratí.
Jenom var se, kdo mi cestu hatí . . .
(Na hlas) Panno, promiňte — Hle kam se kloní
srdce vaše a mně k umíráčku zvoní,
ač jsem v touhách svázán od milosti, —
vám však jinde kvete štěstí dosti.
(Vroucně) Ve cti, Elžko, o tvou lásku stojím,
o svou čest se v nově rváti zbrojím,
a ty hněváš se, že prudký jsem a hrdý,
a jak oblázek, kam ocel křísne, tvrdý.
Být jen dobrým opět v očích světu,
pak i láska do poupat a květů . . .
(Trpce) Mám být jak ten ženkejl planohubý?
Jako uličený monsur švihlý,

když mám u všech dobrých samé vruby:
nevěří v mou lítost, byť mi oči jihly
slzou žhavou; všem jsem na pranéři.
U tebe jak žebrák u kostelních dveří
lkát a sténat v cukrátovém vzdechu?
Raději vzdám se, co mi neslo těchu.
Nyní tebe v týže vláčet kal
útržek a pomluv, v stesk a žal?
Ať jen brousí zuby, do mě bije
města obec ctná! Jsem sám, leč tvrdé šije!

Elžka: Já však, já — jen milostí a věrou
k tobě lnula, tajnou slzou sterou — —

Dačický: Tajně, tajně! Byl to dívčí stud,
který tají sladkých citů chvění,
co květ prvý jara pod zelení
lístků svěžích dřímá zavinut,
až pak rozvine se nádherně a plně
v slunci kouzlem tepla vábně tknut?
Byl to stud, co s ním i dítě vzhlíží
na cejch vypálený v zlosynovo čelo?
Znám, znám, hanba má i tebe tíží
a to srdce v lásce neuspělo,
veřejně bys podala mi dlaň.
Kletba darů tajených ... (K sobě) Braň, braň
dávným citům, marným touhám braň!
(Nahlas.) Tvrdá hrdost ve mně žlučně volá:
Rány vše má lebka snese tvrdá,
snese nelásku, však hanbu zdolá!

Elžka (s námahou) Kdo mně pyšný, já jsem též
mu hrdá!

(Odchází)

Výjev třináctý.

Dačický: Co to jest? Prv plachá, rozpačitá,
jako růže z jara porozvitá,
na třesoucích ústech úsměv teskný,
v milých očích slz se tavi rosa,
a zas hrdá, v očích zásvit bleskný,
věta na půl úst ... A v kámen třeskla kosa.
Hrdý bloud se jejího vzdal daru,
být jí blíž — a vstříc jdu lásky zmaru.
Neb i zde mi kvete z pokory a z prosa?

Výjev čtrnáctý.

Dačický; Šimon, Kochan zpět.

Šimon (pro sebe) Spláče ona vdova v Ševětíně —
Kochan: Co to tlampáš? Co to, koho míně?
Šimon (na hlas) Na mou přisou! Panna jako kvítí!
Kochan: A těch grošů, až se v očích svítí!
Šimon: Z mincí těch nač úšťěpky mi kuješ?
Kochan: Bohatě si klobouk popremuješ!

Šimon: Kupido už klouče šípy peří.
Dačický: Šíp už sedí, jak mé oko věří . . .
Štěstí však jest, Šimone, co sklenná číše.
Umný rytec výstrahou v ni píše:
»Štěstí — sklo; jen třpytí se a láme.«
Šimon: Víno k ústům! K číši pozor máme.
Kochan: Toužíš podle žákovského práva
nevěsty bohaté. Zde jest! Sláva!
Šimon: Hledám v mythologí . . . Hosanna:
Dafné budiž mi ta chladná Diana!
O vezdejší skývu bez starostí,
s Dafné péče pouze o vavřín
bude mi! Má loutna písně rostí:
kvetu slávou! Mizí chlad a stín!
Dačický: Nehejsej! Ji nazval's Dianou —
Šimon! V písmech necvičným to pohanou?
Dačický: Aktaeon ji spatřil —
Kochan: Změněn v jelena!
Šimon: Se mnou nemožna ta proměna.
Dačický: Není *tobě* dosud snoubena.
Nasadí-li komu teď už parohy —
Kochan (značе je rukama nad čelem Lomnického)
Haha! Divadlo to pro bohy! (Pokračování.)

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování).

IV.

Mlynář se konečně probral z horečnatých nemocí, leč chápavost jeho byla pochopováním dítěte, nemohl se vpraviti do toho, co a jak se vlastně stalo, jak dlouho stonal, že nemůže dobře údy vládnouti.

Jen ženu chtěl míti stále u sebe, stále po ní ruce vztahoval a ji volal. — Vydržel, odešla-li přece k nutnému dohledu někam nebo k poradě, volati třeba padesátkráte za sebou: »Verunko!«, až sípal a neupokojil se, pokud nepřišla.

Ke konci léta teprve povstal, leč noha byla v kyčli tak ochromena, že se ploužil o holi. Hnisavá rána od kosti provalila se mu nahoru a jak choroba pokračovala, objevovaly se po noze rány od kyčle dolů.

Lékař netajil Olšovským, že pomoci není, ale že to bude asi dlouho trvati, než zemře. Tím více, an pro sesláblý rozum svoje neštěstí ani dobře nechápal. V jasnějších okamžicích, pochopil-li to lépe, že nemůže více dobře choditi a pracovati, naříkal a bědoval, až bylo všem úzko.

Chlácholili jej a těšili, že se mu noha zhojí, jen až po čase, že musí se vyčkati.

Tak se upokojil a nechal volně mlynářku, aby jej ošetřovala. Tato vymývala mu hnisavé rány, mazala mastí, pokládala cupaninu, ovazovala a neměla ani stesku, že byla by jí tato obsluha hnusna.

Museli zříditi mlynáři v koutě světnice postel s nebesy, zavěšenou záclonami, aby každý, kdo vejde, ho neviděl a neobtěžoval všetečnými pohledy a dotazy.

Mlynářka plakala, když se to chystalo, s pláčem šila záclony z červeně a modře kostkovaného kanafasu, s pláčem schystala lože pro sebe zvláště.

Staří rodiče pomáhali při dohledu, jak mohli, chodili do polí, chápali se sami práce, leč museli doznati, že jsou staří, že za deset let klidu na výměnku odvykli mnohému a nemohou se vpraviti více ani do prací ani do jich řízení.

Nabádali tedy stále znova a znova mlynářku, ať dbá více hospodářství a obsluhu mužovu přenechá jim a Barči.

Barča jako by měla dvoje ruce a jako by byla ze železa. Pracovala v poli, vařila pro všecky i pro přijednané dělníky, obsloužila nemocného a připravovala masti.

Kupovali sice také masti z lékárny, leč Barča se starou panímámou usoudily, že stačí jejich domácí masti též a Barča vyráběla masti z celníčku, z jitrocele, z krvavníku, z černého kořene, z mořské cibule, jak se jí kdy za dobré zdálo. Na čas pomáhalo to, za čas zase ono, leč vědělo se, že pomoci není.

Lékař neměl za zlé vyhledávání a užívaní domácích prostředků, mínil, že nejlepším prostředkem jest čistota, denní vymývání boláků, čistá cupanina a obvazy.

Masti, které občas předepsal, když dojel tak za deset, čtrnácte dní jednou do mlýna, nebyly příliš drahé a činil tak více rodičům a ženě chorého k vůli, než že by nutně bylo léků zapotřebí.

Dvojčátka, která, co měl mlynář svoji postel tak od světnice jako oddělenu, opět ve svojí postýlce tam spala, měla za úkol dělati cupaninu. — Byla jim ta práce dosti milou — ba byla jim hrou.

Měly i ve velké světnici ve mlýně i na výměnku starý košíček, takový jako misku z proutí upletenou, kam skládány kousky plátna, které Barča a babička na čtverhránky roztříhaly. Hotovou cupaninu dávaly do truhliček, jako bývají na šití, červeně natřených, barevně pomalovaných, jak je hračkáři na horách zhotovují a po jarmarcích i nosíce po dědinách prodávají.

To byl stárkův nápad, tak těm dětem tu práci upraviti, aby jich nezmrzela. Leč nestačily někdy nadělati dostatečně cupaniny a babička musela pomáhati, seč staré prsty stačily. Slzívala při tom a dědoušek jal se cupovati též, říkávaje, že derou peří.

Co bylo za kolik roků nahromaděno staršího prádla, padlo na cupaninu a mlynářka dala čeládce ráda po kusu nového plátna za staré prádlo, kterého mohla na cupaninu použíti.

Bylo po žních a věru že mlynářka se až lekala, jak ten čas ubíhá. Počala se pamatovati, vidouc hojnou, krásnou úrodu, viděla, že musí se nutiti, aby odvrátila všecken svůj zřetel od manžela, jemuž opravdu neprospívá, je-li u něho celý den či nikoliv.

Poslechla konečně rady lékaře, rodičů i stárka a Barči a věnovala se hospodářství. Chodila po polích, nařizovala, dohlížela i do mlýnice dohlédla, dávajíc se stárkem poučovati o všech druzích a způsobech práce.

Byla by měla rádců i pomocníků dosti ze svého příbuzenstva, leč nedbala o tyto.

Hned v prvních letech manželství byl mlynář nucen obmeziti časté přicházení a výpomoc, jak by si byli chtěli rodiče Verunčini navyknouti.

Tu potřebovali zapůjčiti obilí k setí, že mají svoje buď zatuchlé, buď filousy prožrané; tu zase neměli vymláceno a přišli, ať jim mlynářovi půjčí a zrovna semelou žito na mouku, ječmen na kroupy a krupičku.

Vejce k násadě, máslo a sádlo k maštění, mák a domácí perník k sypání, nemluvě ani o medu, ovoci a slanině, aby byla měla mlynářka vždy krom toho, co rodičům »ctí a darem« donášela, pohotově jen pro ně.

Byly větší a menší mrzutosti, Barča sama omlouvala rodiče mladé panímámy, že je tam mnoho dětí, že to přestane, až se rodina trochu rozejde a posléze říkala (k starým na výměnku nahlas, k stárkovi i mlynáři šeptem), že je Verunka z rodu, kde neumějí hospodařiti.

Přestalo to, když posléze Verunčin bratr Kašpar Zaháněl ujal se gruntu a rodiče šli na výměnek.

Pak ale častěji mlynářka zase rodičům na přilepšenou leccos nosívala, leč i sama se již v tomto uskromňujíc, aby si muže nepohoršila.

A nyní v tomto postižení nedbala a nechtěla dbáti o svoje příbuzné, seznala, že má dobré rádce a pomocníky v stárkovi a Barči a počínala si těchto více vážiti.

Došli staří Zaháněloví občas do Olšovského mlýna, politovali dcery, ponaříkali nad zetěm, bodli staré ostrými slovy, to že jest tedy to Verunčino štěstí, to velebené a prý od lidí záviděné štěstí, když má nyní muže mrzáka, tolik starostí a musí tráviti mladý život na samotě, vzdálená od dědiny, jen a jen se o ten majetek starajíc.

Verunka měla brzy sama takových řečí dost a hleděla dáti svým lidem na jevo, že o jejich návštěvy nestojí.

Řekla krátce, že jí ve mlýně není smutno, že sem přijede a přijde dosti lidí, že starost o hospodářství jest jí milou, ana se stará pro sebe a své děti. A měla-li muže ráda, když byl zdráv, jako mrzáka že ho přece neopustí, již pro jeho velkou dobrotu a lásku.

Všecky rady rodičů i nabízenou pomoc při dohledu mlynářka odmítala, díc pevně a určitě, že pomoc pro jednu práci, pro jeden rok jí není platnou a o další že se již musí starati

sama. Až sezná-li, že by nedostačila, pak teprve že ohlédne se po pomoci, ale to že by si zjednala šafáře pro všecko a zaplatila mu.

Stárek hlasitě, Barča potichu mlynářku za takové rozhodnutí chválili i přidali svého přičinění, jen aby ji ve všem vyhověli. Barča byla, jak pověděno, jako ze železa. Býti tři, čtyři noci za sebou vzhůru, byl-li pantáta nepokojným, při tom ještě třeba něco pracovati, bylo jí jakoby hračkou.

Pracovala za noci takové věci, které ve dne meškaly, jak říkala. Dělala šišky pro husy, z mlýnského »prachu« nudle a drobení pro kuřata, přebírala hrách, škrábala a strouhala mrkev na perník, ba i k jídlu do zásoby nadělala nudlí a strouhánek do polívky.

A pantátu dovedla upokojiti skorem lépe než panímáma, která lítostí často slzela, ba vypukla v pláč a vzlykajíc, nemohla muži na dětinské otázky odpovídati ani jeho nářky chlácholiti tak, jak Barča to činila. Dovedla pantátu tak zaměstnati něčím, že na bolest pozapomněl. Jako malému dítěti ukazovala mu obrázky v knížkách, měla těchto dosti, (jak již pověděno, nosil jí tyto stárek z poutí) měla takové staré modlitby, které si kdys od někoho koupila, ač neuměla čísti. Přece se našel tu a tam někdo, kdo ji nějakou modlitbu přečetl a tu si, jak říkala, posilnila duši.

Také těch málo peněz, které Barča někdy měla, schovávala si v těch knížkách. I stříbrňáky do papírků zabalené skládala mezi listy.

Ty obrázky ukazovala mlynáři, podávala mu je ke rtům k políbení a vyprávěla, jako dětem vypravovávala: »Tak to je svatá Anna, babička Pána Krista, hučí jeho nejsvětejší maminku číst na literách. A tuhle svatá Alžběta, tetka Panenky Marje, co jí první řekla, že je požehnaná mezi ženami. A tuhle její syn, svatej Jan Křtitel, co na poušti Pána Ježíše křtil.«

Mlynář poslouchal usmívaje se, někdy několik slov po Barči opakoval.

Ukazovala-li mu obrázek svaté Barbory — (měla těchto několik, jak jí i mlynářky stará a mladá i děvečky z poutí donášely), zahleděl se na ni někdy a řekl pohlížeje na obrázek a zase na věrnou starou služku: »Tu zde svatá Barbora — tu zde Barbora hodná.«

Barča přemohla tu vždy slzy a hleděla se také i usmáti.

Došlo-li na svatou Veroniku, jaký obrázek této světice měla Barča již dlouhá léta, pantáta se radostně usmíval a říkal: »Veronika svatá tu zde a Veronika je Verunka má.«

A Barči připadal v takové chvilce obličej pantátův podobným zmučenému obličeji Kristovu na závoji světice, který tuto ve vztažených rukou držela otištěný. Div že si tu myšlenku v prosté své mysli za hřích nepokládala.

Za těmi záclonami měl pantáta skoro jako pokojíček. Přibil mu stárek k posteli prkénko sloužící za stolek, kde měl postaveno vždy něco k jídlu, džbánek s vodou i dýmku a tabák a křesadlo s hubkou. U postele na podlaze byla přibita stolička, když chtěl chorý se posaditi a nikdo mu pomáhati právě nemohl,

aby mu stolička pod nohama neujela. Posadil-li se a chtěl povstati, měl hůl na pelesti v nohách lože zavěšenu. A aby se bez cizí pomoci pozvednouti mohl, přibil stárek na nebesa lože silný popruh, na klerýž se zachytiv, mohl se pantáta dobře povztýčiti.

Nebude-li hůře, lépe nebude, sdělil lékař Olšovským asi po půl roce choroby.

To byla již panímáma zapracována do hospodářství a i ten žal byl trochu jako zmírněn pomyšlením, že by bylo snad jí hůře a větší lítost že by měla, kdyby byl mlynář hnedle zemřel. A což kdyby byly děti přišly k úrazu! Ta dvojčata byla celá mlynářčina radost.

Těšila se, až dorostou, jaké z nich budou pěkné panny a jak budou za nimi vzkazovati a jezditi do Olšovského mlýna ženichové.

Prozatím nemyslila na to, jak by bylo, kdyby mlynář zemřel a ženichové vzkazovali jí, vdově a za ní do Olšovského mlýna jezdili. — — —

Za to myslili na to jiní. Mlynářovi rodiče, stárek a Barča s obavou, rodiče mlynářčini s tajným přáním, aby brzy se tak stalo a ostatní její příbuzní vybírali již ženicha a měli pro mlynářku již rady i zrazování pohotově.

Tato myslila nejvíce na to, zda byla by jejímu muži pomoc, zda mohl by opětně nabýti sil.

A často rozhovořila se nyní s Barčou, vyptávala se, jaké zná prostředky proti úrazům a nemocem, chtěla seznati i prostředky tajné, zažehnávání, ba i čáry, nabádala Barču, ať vyptává se potulných noclehářů, míníc, že snad přece bylo by lze pomoci, aspoň úlevy zjednati.

»Ať když již mám muža mrzáka, nemám aspoň blbce, polovičního blázna, kterej je lidem pro smích,« říkávala k Barči stále smutněji, stále vášnivěji.

A Barča brala radu s těmi světoběžníky, pak s mlynářkou dělaly vše, co kdo poradil. Dávaly pantátovi píti teplou krev zabité na rychlo drůbeže, natíraly mu hlavu syrovým mozkem drůbeže i větších zvířat, syrová holubí srdce mu dávaly jísti přes jeho vzpouzení a ošklivění.

Mlynářka v zimě, již po masopustě, dokud ještě sanice trvala, počala jezditi do dalšího okolí po lékařích. Stárek ji provázel, řídě sám koně, kteří byli opět statní a bujní jako druhdy.

Chtívala mlynářka někdy, ať jede raději Josef, že stárek lépe na mlýn dohlédne. Leč stárek říkal, že jede se beztoho ponejvíce v neděli nebo ve svátek a že on zase dá lépe pozor, aby nepřišla ani panímáma ani koně k úrazu.

»Viď, dáváš pozor na panímámu?« řekla mu jednou Barča, ani se z takové vyjížďky pozdě večer vrátili a panímáma jaksi veseleji pohlížela. Neměla právě k veselosti příčiny, lékař, u kterého byla, sdělil s ní k vyprávění jejímu, že nebude mužovi pomoci, že bude asi blbnouti dále, až třeba se stane i bezvládným. Od hnisavé nohy že tak hned nezemře, to že může trvati dvacet i více let, tím více, an se netrápí, nemoha již vlastně pochopiti po těžké mozkové chorobě, následující asi po otřesení mozku,

svoje úplné neštěstí. Že trpí a naříká, to že jest přirozeno. Někdy že ulehčí to, jindy ono.

Lékař přijal dva dvacetníky za poradu, další dvacetník za jakýs lék (měl svoji lékárnu), byly to jenom jakés utišující kapky pro spaní a mlynářka odcházela bez útěchy.

Ale stavila se v hospodě a tam se rozveselila vidouc, jak ji lidé pozorují a chválí její sličnost i pěkný ústroj.

A přece si řekla, že je pobledlá, přepadlá z těch starostí, že není v tmavé šarce a soukenném kožíšku, ve vlňáku na hlavě ani tak pěkně ustrojena, jako bývala.

Dali se tam v hospodě s ní lidé do řeči, pověděla, kdo je. Ač byla kolik mil od domova vzdálena na české straně hor, přece znali lidé příběh o jejím neštěstí a chválili její věrnost k manželu, její obětovnost pro něho a její obezřetnost.

»Jenom syna kdybyste měla, erbovníka, dědica,« řeklo se jí. »Děvčata lepší ze stavení vyvdat, desetkrát lepší je nevěsta než zeť.« Mlynářka vzdychala.

»Aby radějác Pánbůh tomu vašemu pantátovi hulehčil a vy byla vdovou a mohla se vdát, dokud vám nepřejdou léta a mět přece dědica z vlastní krve,« rozumovali starší lidé, svědčíce jeden druhému. Mlynářka se červenala.

Takových řečí vyslechla dosti a nespěchala s odjezdem, nedbajíc vyzývání stárkova.

»Ti lidé by vám toho nahučeli do hlavy,« řekl stárek, když usedli vedle sebe do saní rychtinek a ujížděli již při svitu měsíce rozlévajícího svoje světlo po zasněžených pláních.

»Ba, ale vidíte, Vojtěše, že to skoro dobře někdy lidi vyslechnout. Tak si pak člověk teprvá jako promne oči, když slyší, co jiní o něm myslijou,« řekla panímáma.

Po cestě mnoho nemluvila a nevzpomínala každou chvíli na pantátu jako jindy, kdy stále říkala, co asi ten chudák dělá, zda na ni vzpomene, zda mu něco neschází, zda nemá bolestí, nechytá se za hlavu, zda může slézti trochu s postele, maje s hnisáním nohy trochu úlevy.

Stárek si toho dobře všiml a mezi obočím prohloubila se mu vráska, kterou Barča postřehla.

A proto její otázka: »Viď, dáváš pozor na panímámu,« ho nepřekvapila, ti dva lidé rozuměli si beze slov. Vždy a všady.

»Ba bude ho dávat potřeba. Napřed venku, potom pozdějác doma. A ty musíš bejt nápomocná,« řekl Vojtěch temně.

»Budu, co má hlava a mý srdce dokážou,« odpověděla.

Staří byli v sednici u syna. Od toho neštěstí bývali více ve mlýně než na výměnku. Nevěstě patrně to nebylo již někdy po chuti, leč neříkala prozatím ničeho.

Přivezla nějaké rohlíky, dala dětem, nemocnému i starým. A vyprávěla o rozhovoru s lékařem, ne však s pláčem jako jindy, ale s odevzdaností. A dodala, že snad bude přece lépe, že aspoň pantáta, ochabne-li ještě více, nebude tak trpěti. Dala mu hnedle několik kapek a libovala si, že usnul. Sama že je také po cestě ospalá předstírala a staří brzo odešli. Děti také již spaly. Ale panímáma neulehla. Chodila po světnici vzpřímena, s hlavou

vztýčenou, jako chodívala, pokud se s ní mlynář ještě před lidmi chlubíval.

Barča měla svoje lože v otvírací vysoké lavici, kterou dala panímáma z čeledníku přenésti, aby byla věrná služka vždy po ruce. Měli takové lavice skoro všady, kde spalo v jedné místnosti více lidí a říkalo se tomu: kanape. Snad pro pošklebu trochu, že sedláci mají dřevěné kanape místo panských měkkce vycpaných pohovek.

Barča ležela již v kanapi, kde byl slamník tence vycpaný, aby se složiti dal za dne do zavřeného kanape i jedna duchna a zhlavec, slepičím peřím naplněné. Nad stolem blikal kahánek s lněným olejem a knotem z koudele stočeným, jak se tehdy kromě s loučemi nejvíce svítilo.

Barča zvedla hlavu a pozorovala chvilku panímámu. »Snad je vám nevolno, panímámo, jste ňáká rozpálená, řekla volně.

Mlynářka sebou trhla. Pak šla a usedla na pekelec, odkud mohla na Barču i poodhrnutou záclonou na pantátu dobře vidèti.

»Nemám pomýšlení na spaní,« řekla. »Jdou mně hlavou všecky ty řeči, co jsem přeslechla. Barčo, já tě mám včil ráda tak, jak si toho dávno zasloužiš, ty, slyšíš, řekni mi, myslíš, že není pomoci v ničem a v ničem?« Neřekla komu, vždyť se nejednalo o jiného než o pantátu.

»Panímámo zlatá, neptejte se ani, kde jsem všude rady brala. S rasovskejma, s myškáři, ba s katovskejma jsem mluvila, šatlavákůjsem se neštítila, ale žáden neví rady — « smutně řekla Barča.

»A v ničem Barčo, v ničem?« Vášnivě šeptala tu otázku panímáma.

»V čem, panímámo? Nač to myslíte?« Barča stiskla v rukou růženec, kterýž před usnutím denně kol těch upracovaných dlaní ovíjela, až zachřestil.

»Že zde na mlejně není erbovník a že já budu muset sem někdy přijmout zeťa, že zde budu Bůh ví po koliknáct let ještě se starat, dřít, mrzáka obsluhovat, starejm uhejbat a pak abych uhnula zasejc zeťovi nebo dvoum zeťům. A ne-li, abych pro jednu dceru šetřila a dbala, abych nedala ty jedny víc nežlivá druhy. Barčo, zadušuj se mně, myslíš, že není v tomhle pomoc?« Panímámě chvěl se hlas a černé oči jiskřily jí tak, že Barču obcházela hrůza.

»Nebudu se dušovat, panímámo, však jsú po večerním modlení a na svy dobry svědomí vám povídám, že jsem na tohle ještě nevzpomněla, se žádným o tom nemluvila,« Barča smutně řekla. Že si se stárkem o tom trochu již rozuměli, točilo myšlenky její v jinou stranu, myslili spíše, že mlynářka bude žádostiva zábav, chození s mužem, lásky mužovy, ne však dítěte.

Mrzívala se sice mlynářka, že po dvojčátkách nedostavuje se dědic, než jsouc sotva třicátnice, mínila, že se ho dočká. Ale zde Barča nahlížela, že žádala by sobě mlynářka syna proto, aby setrvala paní ve mlýně.

»Zeptat se musíš, slyšíš, ty Barčo, ptej se rasovskejch, katovskejch, cigánů, myškářů, kořínkářů, žebráků, zlodějů třeba,

ale jen se ptej a doptej!« Mlynářce oči zrovna svítily, strhla šátek z hlavy a počala si rozplétati ty své krásné, bohaté černé vlasy.

»Panímámo, zeptám se. Ale tolik mužu říct, že kolikrát ti žebráci a tak ty lidi světemjdoucí mejvajou divny neduhy a mejvajou přece děti. Ale že ty děti bejvajou nepohledny, třeba taky mrzáci a blby,« Barča se chvěla, pohlížejíc na mlynářku, která rychle svoje dlouhé vlasy zaplétala, pohazujíc prameny copů mezi prsty, tak že se zmítaly jako háďata. Matné světlo kahánku se téměř v těch černých lesklých vlasech zrcadlilo.

»Slyšíš, ty Barčo, já musím mět syna, já ho chcu mět, já ho potřebuju,« mlynářka slova jenom šeptala, ale Barča jim porozuměla přece.

»Aby vás Pánbůh huvaroval pokušení, panímámo,« řekla chvějíc se, ač bylo v světnici teplo, topilo se z venčí celými poleny.

»Co pokušení?« Mlynářka vstala, přešla světnici a vzala z malého výklenku pod oknem, zvící cihly, hřeben i počala si česati vlasy.

»Pokušení, abyste nehledala jinde, co by doma jste víc mět nemohla. Příjde pokušeni a po něm hřích — — « vážně řekla Barča.

Mlynářka sebou trhla. Jektavě řekla: »Co pokušení? Co hřích? A co by přišlo potom?«

»Po hříchu lítost, trest, trápení, haňba,« vypočítávala Barča.

»A proč přišlo to neštěstí? Proč nás postihlo? A právě když jsme z pobožnosti, když jsem ty děti, pěkny jako andělíčky, na proceství vedla? Co jsme zavinili? A co ten chudák? Proč si ho Pánbůh radějác hned nevzal, když tu má trpět a trpět? A já nejsu hu něj ani žena, ani panna, ani vdova!« Mlynářka rozčesala vlasy a stála v nich jako potopena proti mužově posteli.

Mlynář spal po kapkách tvrdě. Byl ve stínu, nebyl k rozeznání ani jeho obličej. Však byl tento cizím všem, byť zarostlý vousem, který bylo nemocnému možno jen občas zastřihnouti, nikdy oholiti. I vlasy měl dlouhé a světlá jich barva dodávala jeho obličeji vždy ještě více trpícího výrazu.

»To je můj muž! Můj muž! Ten mrzák, kterej je na světě, aby stonal a aby jedl. A já jsu jeho žena! Mlynářka! Panímáma!« Mlynářka již skoro křičela.

»Panímámo, vzbudíte děti!« úzkostně napomínala Barča.

»Ty děti! Ty moje broučky! K čemu já je dochovám, snad aby se taky vdaly, obětovaly muži mladost a pak přehlížely mrzáka,« mlynářka zaplakala, kloníc se nad postýlkou dětí.

Černé vlasy její vlekly se až po zemi.

Mlynářka vzlykala chvíli, pak pojednou se vztyčila, šla si usednouti znovu na pekelec a počala rozčesané vlasy zaplítati. Zase jí prameny vlasů lítaly mezi prsty jako háďata. Nepromluvila již a po drahné chvíli ulehla, nepohlednuvši více na Barču, která propouštěla z ruky růženec mezi tvrdými prsty od práce pokřivenými.

Ráno dlouho mlynářka spala.

Barča popravila s Ančou a s pastvicí, pak zaběhnuvši do mlýnice, šeptem hovořila se stárkem, svěřujíc mu, jak panímáma vyváděla.

»Pomoz Pánbůh, tohle bude zlý,« vzdychl stárek. A odebral se do světnice podívat se na pantátu.

Tento již nespal, byl již nasycen a vida stárka, usmál se i ukázal na dýmku.

Stárek porozuměv, nacpal dýmku, zakřisl do hubky a podávaje doutnající dýmku mlynáři, tázal se téměř mazlivě: »Tak jak se máte, pantáto, jak?«

»Dobře, měl mlíčko, rohlík a pletýnku,« usmál se mlynář, který počínal mluviti způsobem malých dětí. Že to nějaký čas potrvá, řekl doktor z města, který občas sem zajížděl.

»Tak, tak, to vám stačí,« vzdychl stárek a raději odcházel.

Potkal ve dveřích panímámu. Zrovna se této leknul. Vypadala proti včerejšku jako o kolik let omladlá. Tváře jí hořely, oči jí jiskřily.

»Vojtěše, poslouchejte, nechte zapřáhnout, ať sjede Josef pro pana doktora, ať se přijede na pantátu podívat,« řekla k stárkovi.

»Vždyť jste byla, panímámo, hu jiného doktora včera,« žasl Vojtěch.

»Ale chcu, aby sem doktor dojel dnes. Snad zde ještě poroučím?« řekla mlynářka a hlas její zněl tak tvrdě, že stárek ihned poslechl.

V.

Doktor přijel asi za dvě hodiny a mlynářka vyběhla mu netrpělivě vstříc. Myslil, že mlynáři se nějak přitížilo a věru že se zamrzel, vida, že jest tomuto skorem lépe.

Zarazil se nad vzezřením mlynářčiným. »Jako nevěsta,« hleděl zažertovati, ana jeho upřený pohled postřehla.

»Až moc,« odpověděla divným názvukem hlasu, který lékaře znovu zarazil.

Prohlédl pantátu a řekl, že je to stejné, jen ať se s ním nadále trpělivě obírají. Jezditi pro něho že nebylo potřeba.

»Já se jich chcu něco optat, milostpane,« řekla mlynářka a oči jí zářily.

»Panímámo!« žasl lékař.

»Chcu jenom tolik vědět, budu-li ještě hu tohodle mrzáka někdy jako žena a můžu-li čekat ještě dítě?« tázala se mlynářka. Nesklopila oči, nerděla se studem, pevně, určitě patřila doktorovi do očí.

Obrátil se a přistoupil k posteli. Pohlížel chvilku na mlynáře, pak pohlédnul zkoumavě na panímámu, která zde stála tak, jako by odhodlána k nějakému činu.

»U Boha není nic nemožného,« řekl lékař vážně. »Mnohá žena musí mnoho vytrpěti, a to proto, že je člověkem. Ten není celým člověkem, kdo netrpěl.«

Hlas obstarožného pána zněl tak měkce, že mlynářce jako by měkla v srdci tvrdá kůra jakéhos vzdoru proti osudu. Sklonila se a líbala lékaři ruku.

»Jen trpělivost, má milá, časem i na trní vykvetou růže,« řekl lékař. Pojedl, co mu panímáma úctou připravila, pobavil se s dvojčátky, která do světnice přiběhla a pohovořil s výměnkářem, kterýž jej přišel uvítat. Odjížděl pohlíželje jaksi podivně, zkoumavě i skorem přísně na mlynářku.

Tato byla po celý den jaksi zamlklá. Až druhého dne byla zase ve své obyčejné náladě, leč den ode dne byla jaksi klidnější i trochu veselejší.

Nastala obleva. Ve mlýně Olšovském se nemlelo, nemohli lidé přijeti. Stárek nedbal pro trochu zásob pouštěti mlýn, řka, že až přijde větši voda, by pak museli pouštěti třeba na prázdno, aby se nemuseli obávati zátopy, jak zde někdy z jara voda zlobívala.

A než voda přišla, konali zatím všecka opatření proti ní. Prohlíželi stavidla, upravovali vantroky, měli pohotově přenosné lávky k potoku i dlouhé žebříky. Bylo někdy potřeba po žebřících choditi od vantrok k potoku a přes tento po terase k rybníku k hlavním stavidlům i k stavidlu menšímu ženoucímu vodu na jalové koryto. A lávky přenosné na vysokých dvojitých kozách přes rozvodněný potok konávaly dobré služby.

Vyšla mlynářka podívat se také k stavidlům. Zastavila se na příbedří a řekla k stárkovi: »Tak vidíte, Vojtěše, v loni to zde všecko sebou dělal ještě pantáta. A letos — snad by bylo lehčejší, kdyby tu ani nebyl.«

»Panímámo, máte pravdu, ale přejte mu toho života, je zde na světě přece tak rád. Ráno jsem byl hu něj, fajčil si tak spokojeně, jářku: »Pantáto, chutná?« — A on si povídá: »Dostal mlíčko a dolek a fajfčička zlatá.« — Slzy člověka polejou, když ho vidí, takový tělo, takovej rozum, taková dobrota — a včil — na tělo žebrák (mrzák), na mysel dítě. Ale je na něm vidět, že ho nic netrápí,« stárek přitloukal povylezlé klíny na stavidle.

»Vojtěše, vidíte, jen kdyby tu byl aspoň erbovník, aspoň syn, tak bych to lehčejác snesla, ale tohle jsu horší nežlivá vdova, děvčátka moje hůře na tom nežlivá sirotci. Tatík jakoby tu nebyl a bratr tu nebude, aby se jich někdy zastal,« mlynářka hleděla do kalné vody a tváře jí pobledly.

»Panímámo, vy máte otca i bratry, čekala byste od nich zastání?« Stárek se podíval pronikavě na mlynářku.

»To ne, ale to je zde jináč. Já jsem měla dobrýho muža, můj ty Bože — měla, ale nemám, mám mrzáka. Vždyť se sem nebude chcet někdy ani k dceři žáden přiženit, řekne se, že tu nešťastny — ne-li proklety místo,« mlynářka vzdychla.

»Za neštěstí žáden nemůže. Kdybyste se nebyli v hospodě zdrželi, mohli jste dobře dojet a kdybysme byli spravovali cestu ve vejvoze, nemuselo se to stát ani třeba v tom Božím dopuštění. Však jsem jezdil se šimlama, i pokud byly mladší a bujnější a kolikrát v bouřce a v špatny cestě a nic se nestalo. To jsou márny řeči. Jen vy, panímámo, spravujte mlejn a hospodářství, máte k ruce mě a máte Barču, my jsme vaši s celou dušou. A dvojčátka naše, dá Pán Bůh, dobře dorostou,« stárek se usmál, měl ty děti také z duše rád.

»Mlejn a pole, děti a vejměnkáři — tak pro ty můžu bejt živa, pro ty se můžu starat, ale co je pro mne na světě, o to se nestará nikdo. Vždyť jsem se dobře vdala, jsu mlynářkou na svobodným mlejně, nestarám se ani o robotu, ale že jsu všecky radosti zbavena, na to žáden nevzdechne,« trpce promlouvala mlynářka.

»Panímámo, nehřešte! — Jak pak kdyby byla jste přišla k hourazu vy, kdyby to bylo stihlo dvojčátka? Těm bylo by hůř a kdyby měly matku žebrákem, tatík by jim ve všem nevystačil. Co byste si vybrala, kdybyste soudy Boží zpytovat směla?« vážně, ba přísně stárek mlynářku oslovil.

Ta sklopila oči a po chvílce beze slova odešla.

Přešly jarní nepohody, nastal lepší čas, rozvodnění jarní minulo beze všech nehod, jen kus plůtku od stavidel strhala voda. Byl přehnilý a byl by tak jako tak býval záhy se jiným nahrazoval. Pro to a pro nějaké správky na mlýně povoláni sekerníci.

Nečekali v Olšovském mlýně, až dojdou sekerníci, jak po mlýnech chodívali, měli již řadu let sekerníky svoje. A pro ty se vzkázalo. Řeklo se prvnímu krajánkovi, který přišel a ve mlýně přenocoval, ať hledí potkat se někde se sekerníky Uhrovými a pošle je do Olšovského mlýna.

Uhrové pracovali v Olšovském mlýně řadu let. Tak jako mlynář po mlynáři nastupoval, tak dědil syn po otci tu práci.

Byli ti Uhrové zvláštní lidé. Silní jako skály, pracovití, dovední, při tom poctiví a pobožní.

Bylo to zvláštní v tom rodě, že bývali vždy tři. Nikdo jinak Uhrů nepamatoval než děda, syna a vnuka. Vždy, když pravnuk k práci dorostl, děd jako by odstoupil; byli však někdy zde vnukové od dcer nebo druhých synů, že »Uher otec« býval jim strýcem, ale z příbuzenstva nejbližšího byli vždy a Uhři se říkalo i synům dcer, byť měli i jiné příjmení a otcové sekerníky nebyli.

Povídalo se, že mají Uhři někde prý u Znojma v bohaté krajině statek, kam na zimu k ženám a dětem docházejí. Nikdo však nic určitého nevěděl.

Z jara obcházeli všecky známé mlýny, pracovali a na podzim zastavili se opět, zda je čeho potřeba.

Říkalo se o Uhřích, že umějí více než chleba jíst, že znají čáry a mlynáři ať na ně dávají pozor, aby si jich nerozlobili, nebo dovedou se takoví lidé mstíti a proti tajné mstě že těžko je bojovati.

Věřilo se tehdy arci ještě mnoho v čáry a o sekernících se říkalo, že dovedou udělati »levými klíny«, jaké natlukou ve mlýnech do čepů, hřídelů a kam vůbec patří. Takové levé klíny zhotovují lidé těch věcí znalí, a to o velký pátek ve chvíli, kdy kněz čte pašije. Použije se k tomu dřeva s stromu, na kterém se někdo oběsil, nejmilejší bývá k tomu osyka, na jaké se oběsil zrádce Jidáš.

Mlýn, kde mají »levé klíny,« nenesl prý svému majiteli štěstí. Buď se kazilo melivo, objevily se a škodily myši nebo

přišel někdo o život, strhala se stavidla, voda donesla škodu a mlynáři hleděli se zlého kouzla zbaviti.

Nebylo prý těžko poznati, kde jsou ty »levé klíny«, arci jen lidé toho znalí dovedli je rozpoznati a vyndati.

Obyčejně, byly-li kde ve mlýně nehody a lidé na ty »levé klíny« hádali, poslouchali, zda se při spuštění mlýna neozve jako vzdychání a to prý se hned vědělo, že jest zde něco nepatřičného.

Sekerníci, byvše k tomu zaprošeni, pomohli arci, než za dobrý plat, říkali ale všichni, že činívají tak neradi, protože se neví, kdo ty »levé klíny« do mlýnských »verků« zatloukl, třeba prý pracujícím sekerníkům nějak zaměnil a tito nevědouce a nechtíce nepleché věci upotřebili. Takové klíny, které se poznaly, že při vyndavání prý zrovna jako vzdychaly, pálívali sekerníci na vodě. Složeny na prkénko, na kterém svěcenou křídou napsány tři kříže, na tomto zapáleny a puštěny na vodu. Shořely i prkénko někdy chytalo a pak prý bylo po škodě. Nesla se ta věc na hodný kus po vodě dolů, kdyby něco z toho zbylo, aby nepřišlo nijakou náhodou opět do stavení, odkud vyneseno.

Však viděl-li někdo plynouti po vodě prkénko se stopami, že na tomto něco hořelo a pokreslené křídou kříži, zajisté jich nezachytil, ale tyčí nějakou nebo hozením kamene co nejdále odpudil, aby si nehody nepřivolal.

Uhři říkávali, že oni lidem nikdy neškodili, nikdy »levých klínů« nedělali, spíše že vždy pomohli, zpozorovavše dříve než domácí lidé, je-li taková nějaká nekalá věc ve stavení na místě, kam nepatří.

Jak již povědíno, dbali v Olšovském mlýně na Uhry a Uhři zase na Olšovské. Nikdy těmto neodřekli, nastavili, bylo-li zapotřebí, při práci soumrak i přivstali si a »škodilo-li« něco někde, upozornili a pomáhali.

Na podzim zastavivše se, nenašli Uhři práce, skorem to věděli, že nebude, leč zašli do Olšovského mlýna, aby navštívili pantátu, o jehož nehodě slyšeli.

Zarmoutili se nad ním a děd Uher, člověk zkušený, hnedle řekl k výměnkáři i k stárkovi, tohle že bude zlé, to že bude trápení na leta letoucí.

Přáli Uhři panímámě, která je pohostila, dobrého zdraví a svaté trpělivosti, které že bude potřebovati, ona smutně přisvědčila.

Doslechnuvše z jara vzkaz, přišli Uhři záhy a prve než obhlídli práci, podívali se k pantátovi.

Ten neznal více cizích lidí, nerozeznával ani nejbližších příbuzných, jen koho denně viděl, toho si pamatoval. Zatemnělý jeho duch stále se více vracel zpět do dětství, vyslovoval již i některá slova úplně po dětsku, mluvil sám o sobě v třetí osobě, jak děti činívají, navykal si i dětské posuňky, ač toho od nikoho neviděl. Lékař smutně rameny nad ním krčíval.

Když spatřil chorý mlynář tři Uhry, tu se jaksi lekl a zakryl si rukou oči. Přecházel právě, nebo vlastně vláčel se o holi po sednici, vida cizí lidi, uhnul do koutku ke kamnům.

»Pantáto, koukej, to jsou Uhři, víš naši sekerníci, no neboj se, podej ruku,« domlouvala mlynářka, která se nechtěla vzdáti myšlenky, že se muž ze strnulosti mysli přece probéře a jednala s ním jako s člověkem rozumným, byť i chorým.

Mlynář podal ruku všem třem sekerníkům a usmívaje se řekl: »To je dědoušek.« Ukázal při tom prstem na starého Uhra, bělovlasých kudrů a ihned ruku schoval za záda, jako činívají děti.

»Ano, dědoušek Uhrůj,« svědčila panímáma.

»Lazare ubohej,« zatoužil děd Uher.

»Ba horší nežlivá Lazar,« vzdychla panímáma.

Ten den, co došli Uhři, byl ve mlýně rámus. Stárek překvapil mládka, an dělal »tchoře.« Měl v dědině milou, která povila děcko a její máma přicházela za mládkem se vzkazy. A tu dopadnul Vojtěch mládka, an té ženské odevzdává uzlík mouky a uzlík krup. V tomto bylo ještě vmícháno několik vajec, jak je mládek někde pod kůlnou sebral a v šátku zavázaný udušený již párek holubů.

»Měl bych poslat pro drába a nechat tě odvést do šatlavy. Dostal bys pardus a pár dní hareštu. Ale to by ti panímáma hudělat nedala, ta naša dobrota, tož si svaž pinkl a jdi si po vodě nebo proti vodě, ale sem do Olšovskýho mlejna se vickrát nehukazuj, půjdeš-li mimo jako krajánek, vyhni i stavidlům. Děkuju se ti z práce,« tak dle mlynářských pravidel dával Vojtěch mládkovi výpověď.

Máma mládkovy milenky plakala, omlouvala se bídou a zase zalhávala, že myslily s dcerou, že jim to vše posílá panímáma.

Tato, pro kterou stárek poslal, přišla a byla nemálo mrzuta. Nevzala ukradených potravin zpět; než ženu onu ze mlýna vyhnala i nařídila, ať se mládek ihned klidí.

Bude-li více práce, že se může zdržet nějaký krajánek, pokud se nějaký vyučenec za mládka nepřihlásí, rozhodla i stěžovala si Uhrům na hrázi u rybníka ve stínu olší pracujícím, jaké má trápení. »Jednajou se mnou lidi hůř nežlivá s vdovou, že mám nemožnýho muža, cejtím pořád a ve všem, že jsu zde paní, to jako bych nebyla,« řekla trpce sedši na bukový peň, z kterého měli Uhři přitesati nový hřídel, byť tohoto nutně potřebí nebylo, aby vyschnul a byl, jak se říkávalo, trvanlivějším, než teprve v případu potřeby přitesávaný na rychlo.

»Ba tak, panímámo,« pravil děd Uher. »A jářku, chcete-li, dal bych vám sem spolehlivého člověka za mládka. Je to vnuk, vlastně pravnuk, taky Uher, vyhučenej mlynář. Na Sázavě na Přibyslavsku se vyhučil, stárkoval taky huž i na Žďársku na Švarcavě, ale ňáko nemá štěstí. Jeho tatíka, mýho nejstaršího vňuka, jste znala, byl zde se mnou ten první rok, jak jste se sem dostala. Ten podzim ho sklátila horká nemoc a nastoupil za něj tenhle vňuk, je od dcery, ale říká se mu arci taky Uher. A ten mlynářskej krajánkuje tady někde třeba nedaleko, vzkázali bysme pro něj.«

»Od vás, dědoušku sekerníku, bych vzala člověka slepě,« řekla panímáma a stárek, který došel za ní, hned jak byl mládek odešel, přisvědčil.

Leč otázal se: »A jak to, sekerníku, že jste někoho z vašeho rodu nenechali ku sekernictví?«

»Nejsme všichni sekerníky, to bysme pomalu mohli dělat jeden hu druhýho. Máme gruntík a tak dohromady to spravujem, kdo se odžení, dostane podíl anebo zasejc i druhejm přidá. Po starodávnu, jak bejvalo, je-li dcera vdovou, přistěhuje se dom i s dětma. Co přinese, je její, o čem pracuje, na její dobry. Toho Jarolíma máma byla ze mlejna, moc od rodičů zkusila, že mýho vňuka chtěla, dbali ju vdát zasejc na mlejn. Ale jak ti mladí lidi jsou, nepopustila a byla svatba, že bejt musela. Jen toho jednoho syna měla a jen mlynářem ho mít chtěla. Říkala, že sekerníkova žena je celej rok skoro sama a hužírala se tou zlou srdeční nemocí, tou žárlivostí. Špehovala muže, kolik hodin cesty za ním běhala, jen aby věděla, jestli si nenamlouvá,« vzdychl děd Uher.

»Ne, oni bejvajou sekerníci šelmy na ženský,« usmál se Uher syn.

»Však to tetka zkusila na sobě,« dodal Uher vnuk.

»Nedělejte hloupy špásy, když se něco dojednává,« broukl děd. »Tož, panímámo, abychom se dohodli a abyste věděla, jakýho člověka vám sem šikuju. Tak ta Jarolímova máma ztrpčovala život sobě i mužovi, hocha měla nahučenýho pohlížet na tátu jako na špatnýho člověka, jako na holkáře a tím můj Pavel nebyl. Když hoch dorostl, nic jináč nežlivá ať je mlynářem a dovedla ho k svýmu bratrovi do mlejna, odkud pocházela. Tam nemohli dceři a sestře zapomenout, co provedla, ale jak bejvá, skládali vinu na jejího muža a Jarolím — tak byl po matčiným otci pokřtěn, neslyšel o tátovi zasejc nic dobrýho.«

»Jak to tak divně bejvá, že z největší lásky, jak ta žárlivost přijde, jsou pak takovy hněvy,« vzdychla mlynářka.

»Osud, panímámo, bejvá to husouzíno,« řekl děd Uher. »Tož, jak se hoch vyhučil, máma mu humřela. Nastydla se, špehovala Pavla zasejc jednou a šla hodinu cesty ve větru a dešťu. A tu chtěl Pavel, ať Jarolím, když má jen toho jednoho, děvčátko jim humřelo, Verunku měli, ať je taky sekerníkem. Vzali jsme ho do učení, ale hoch neměl mnoho chuti, že prej je to těžky a že radějác dělá o obilí nežlivá o dřevě, lepší prej voršov, nežlivá sekyra. No něco přece pochytil a to mu při mlynářství nebude na škodu. Tož co, panímámo, máme mu vzkázat?«

»Já jsu při tom. Ale když už taky stárkoval, to snad k nám za mládka nepůjde?« mínila mlynářka.

»I to nevadí,« řekl Uher syn. »To byl Jarolím na Švarcavě, ve mlejně v Ostrově a tam humřel mlynář. Po jeho smrti nepohodla se mlynářka se stárkem, že moc chtěl poroučet a tak šel a mládka hudělala stárkem. Ale dlouho to netrvalo. Jarolím je pohlednej člověk, no co bych to neřekl, do Uhrovýho plemena a mlynářce se zalíbil. Ale to nic. Ke vzití to nebylo, bylo zde pět dětí, už větších a ženská měla svy čtyři křížky. Tož tam

Pavel došel a hocha z místa vyzvedl. Co nešlo dohromady podlevá husouzení Božího, to po hříchu jít dohromady poctiví lidé nesvolijou. A tak si Jarolím zasejc zakrajánkoval, pak byl zasejc až hu Přibyslavi v Modlíkově mládkem, tam jim dorostl syn a Jarolím znovu krajánkuje. Jak dědoušek huž řekli, nemá ňáko štěstí — — «

»Tož mu vzkažte. Ale po kom?« tázala se panímáma. »A kam, když se jistě neví, kde je?«

»To se spraví,« řekl Uher vnuk. »Já půjdu dnes v noci do nejbližšího mlejna po vodě a do nejbližšího proti vodě a tam bude ňáký krajánek. Tomu řeknu a nechám i tam vzkazy, jak krajánci dojdou, vyřídí se a brzy tu mládek bude.«

»Dobře,« kýval hlavou stárek. »Však jsem se s tímhle mládkem nazlobil co dost. Jo, jo, když se chytne chasník ženskejch, nedopadne to dobře.«

Mlynářka potěšena, že má starost odbytu, odešla do mlýna.

Pantáta seděl na zemi v čeledníku a rovnal polínka do hraničky. Hrál si jako dítě.

Vzdychla a vyprávěla Barči a staré panímámě, která právě byla udošla, že má zjednaného mládka.

»No z Uhrovejch bude aspoň poctivej,« řekla vejměnkářka.

»Jeho tatíka jsme znali. Ale byl to čistej člověk ten Pavel Uher. Na potkání se ženský po něm bláznily,« prohodila Barča.

»Tož snad ta žena darmo nebláznila,« mínila mlynářka. »Totiž žárlivosti, tak to myslím.«

»Víte, panímámo, to je tak. Kdo v ty peci bejvá, jinýho tam hledá. Že sama si na věnec pozor nedala, nevěřila žádny ženský a nevěřila ani tomu mužovi. Co je nepořádny, zvostane nepořádny a nikdá není pokoj svatej v takovým manželstvu, kde měli radost manželskou před svátostí manželství,« zařečňovala si stará mlynářka.

»Snad to s tím mládkem půjde, no a nepůjde-li, půjde on,« pohodila hlavou mlynářka. Neměla ráda výkladů staré panímámy, ať se týkaly čehokoliv.

Za dva dny dostavil se Jarolím Uher. Byl podoben svému pradědu i strýcům. Hoch jako jedle. Bylo mu právě dvacetpět let. Byl silný, širokých prsou, vysoký, do hněda osmáhlý v obličeji, s lícem jako jablko zardělým. Oči měl černé, lesklé a černé vlasy samý prstýnek. Pohledu byl smělého a přece úlisného. Zuby bílé jako cukr jiskřily se mezi plnými rty. Nebylo divu, že se na první pohled všem ve mlýně zalíbil. Praděd jeho sám jej provedl mlýnicí, tu a onde něco poukázal. Napomínal vnuka asi vážně, nebo Jarolím svěsil trochu kudrnatou hlavu a byl zamlklý — —

Chápal se hnedle tu a tam práce a Vojtěch byl s ním hnedle prvního dne spokojen.

Za dva dny po příchodu Jarolímově odcházeli Uhři.

Mlynářka vyplácejíc jim peníze za dílo, pravila k starému Uhrovi: »Poslouchejte, sekerníku, nebude ten váš Jarolím zde vomrzelej, že je iářku na mládka přece trochu starej?«

»A co by, panímámo? Snad věčně mládkem nebude, snad se stane, že by vám stárek třeba odešel, nebo se může stát i něco jinýho, lidsky osudy jsou v Božích rukou. Nikdo neví, jaká voda běží dnes na stavidla a jaká zejtra, než se mlýnsky kolo stokrát otočí, může se změnit něco ve mlejně. Den má dvanáct hodin a nevíme ráno, co večer přinese,« vážně řekl starý Uher a panímáma se zachvěla pod dojmem jeho zpytavého pohledu i slov divného smyslu.

»Nevím, nevím, ale zdá se mi, že ti Uhři nepřišli letos na nic dobrýho,« řekla Barča k stárkovi, besedujíc s ním večer na lavičce u vantroků.

»Myslíš?« Stárek vyňal dýmku z úst.

»Že bude potřeba dávat pozor i zde ve mlejně — víš na koho,« řekla Barča temně.

»Snad nemyslíš, že by bylo možná?« Stárkovi nechtěla se rozhořet dýmka, kterou opět do úst vzal.

»Všecko je možná a že ti Uhři humijou víc, nežlivá chleba jest, to víme všecky. Jak zde ten mládek hnedka byl jako na zavolanou, tak zaonačit vzkazy, by se tak hned nepodařilo. — A koukej se na to. Náš Jarolím, řekl ten dědouš Uher a kde kdo ve mlejně: náš Jarolím. Dvojčata se po něm jenom třesou, starej pantáta i panímáma: Jarolíme sem, Jarolíme tam. A já přece zde pár těch chasníků pamatuju a nedá mi, já mu sama nemůžu říct jako jinejm mládkům: ty. To není samo sebou,« uvažovala Barča a její oči sesmutněly.

»Ale řemeslu rozumí a i tu sekyru dovede vzít jináč do ruky nežlivá našinec. Jen se říkajíc ke všemu točí,« řekl stárek pukaje, až se od poklůpku dýmky jiskřilo.

»Jen ať nezatočí s mlejnem. Ty, Vojtěše, vzpomeň si jak jsme se měli rádi, co nemohlo bejt, to nemohlo bejt, ale člověk je z masa a krve a panímáma je mladá, mladá k mrzákovi muži,« Barčin hlas byl tak smutný jako její oči.

Otevřeným oknem zavzněl zpěv. Uspávala to mlynářka svého muže. Činívala tak někdy shledavši, že jej zpěv její poněkud upokojí. Dnes zpívala starou pěknou píseň večerní:

»Kriste, jenž jsi světlo i den,
odvrať od nás zlý noční sen,
věříme, že's světlo světel
světla věčného kazatel.
Pane, jenž nestihlé moci,
opatruj nás této noci,
dej v sobě odpočinouti
a bezpečně spolehnouti:
Aby ďábel, nepřítel náš,
svým lákáním nezklamal nás,
vezma sobě ku pomoci
tělo naše škodné moci.
Oči pokojný sen svírej,
duše v Bohu odpočívej — — «

Panímáma umlkla, mlynář asi usnul.

Barča říkala pošeptmu slova písně s sebou. Vojtěch povstal a šel podél vantroků k potoku, podle tohoto k rybníku. Došel až ku stavidlům a šel k těmto dohlédnout. Nový plůtek ohrádky svítil se téměř v měsíčním světle, voda se leskla, olšoví vrhalo temné stíny na hladinu rybníka, rákosí šelestilo a cucháno lehkým vánkem klonilo se nad vodou. Měsíc zrcadlil se jako v nedozírné, hloubi, vlnky, jak je vítr čeřil, byly jeho světlem jako postříbřeny.

Pojednou se ty stříbrné vlnky rozehrály a po hladině utvořila se kola, menší, větší, to stříbrné světlo rozlévalo se celou hladinou. A v povzdálí objevila se hlava, lidská hlava, člověka tiše plovajícího. Zdála se celá černá.

Stárek se zarazil. Několik neslyšných rozmachů, jen co se voda zavlnila a noční plavec se přiblížil.

»To jste vy, stárku?« zavolal. »Obhlížíte stavidla?«

»I že tě něco nesežere,« zvolal stárek, poznav Jarolíma. »Však jsem se tě lekl.«

»A co by? Snad jste myslel, že je to hastrman?« smál se Jarolím.

Vyskočil na ohrádku u stavidel a teprve nyní zpozoroval stárek, že má na vrchní lávce uloženy šaty.

Již se vyšvihl nahoru a oblékal se. Krásné mohutné tělo jeho bylo jako z mramoru.

»Nedopouštěj Pánbůh,« zašeptal stárek v pomnění na rozhovor s Barčou a zamlkle bral se s Jarolímem do mlýna.

(Pokračování.)

Dvoje žití!

Ptala se dceruška matičky, proč se dře tatíček stařičký:

»Proč pak otec oře brázdy zhloubené,
slabého má oře, ruce zemdlené?
Páni orávají mnohem lehčeji,
úrodu vždy mají, více skli dějí.«

Aby ji starosti zbavila, takto k ní matička pravila:
»Lán svůj máme chudý, málo úrodný,
na něm velké hrudy, půdy neplodny;
otec pluh v hloub stápí, by zem vyoral —
hroudy potem skrápí, by jich rozoral.

Páni zlata zdroje denně přijímají —
nakoupějí stroje, lehko orají;
lid jim za groš malý pot svůj vylévá,
pán se v zlato halí, hrdlo prolévá.

Dvojí chleba roste, dvojí máme lán,
černý pro nás prosté, bílý chléb sní pán;
dvoje žití v světě, dvojí teče pot,
pánům líčko kvete, nám schne od trampot.«

Vilém Choc.

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

V alumnatě brněnském bylo tehdy vyučováno téhodne po 2 hodinách *řeči české*, a to ve dvou odděleních, v prvním oddělení přednášel jeden z alumnů,*) ve druhém vicerektor. Přednášky ty platily Němcům; v I. oddělení měli se naučiti grammatice a pravopisu, v II. oddělení pracovali již písemní úlohy. Zatím však v I. oddělení mluvilo se více *pro Slovany*; byly to v pravdě *přednášky slovanské*. Za bohoslovce Dědka přednášel alumnus *Jan Bílý*; mimo mluvnici vykládal *o historii české a národní filosofii v pořekadlech*. Dobře vzpomíná dob těch Kulda (k roku 1842).

»V seminářských chodbách, kde jsi pevným krokem
chodě nepříznivce ostrým měřil okem,
připomeniž Sobě, jak jsme lnuli k Tobě.
Sluch náš, naše zraky vezdy k sobě neslo
vábnou mocí Tvoje profesorské křeslo;
učil's řeč nás znáti, již nám dala máti.

Načež Dr. Jan Bílý odpovídá:

»Touha, jíž i dále duše moje nyla,
Alumnovi v mále již se vyplnila:
učil jsem vás znáti
řeč, již dala máti.**)
Vládnoucímu u Vás profesorským křeslem
Vlast a Církev byly vezdy mojím heslem!
od té krev mou ssaje
policajtská láje. ***)

Jeden z učitelův alumnů sepsal *mluvnici řeči české* v jazyku německém, v níž jednotlivé částky řeči dle způsobu Klácelova mluvnictví velmi snadně a důmyslně rozebral a logické jejich momenty rozlušťoval i připojil také zdařilé pojednání o slohu, které protkáno bylo krásnými citáty z písní národních.†)

Kromě těchto přednášek o jazyku českém byly také mimořádné přednášky, v nichž se Klácelův »*Můstek*« a jiná jeho v musejníku roztroušená pojednání rozbírala a vysvětlovala. Žeť taková cvičení jen k tomu dopomáhala, aby živel národní mohutněl a vítězil, samozřejmo; ba nejeden Němec poznav, že nic nedovoleného se neděje ve společnosti národně uvědomělých boho-

*) Představení nejsouce ještě zastrašeni panslavismem, volili k úřadu tomu bohoslovce nejschopnějšího.

**) Byl jsem učitelem spolualumnů drahých, vyučuje jich řeči a literatuře československé, též zařizuje čas od času deklamovánky a řeči. Byl jsem tedy profesorem, ale bez platu. (Dr. Bílý.)

***) Což když se slavná matka policie byla dozvěděla, vysílala své tajné sluhy do chodeb alumnátu, kteří mou tvář a celé vzezření studovati a popsati musili a jež jsem já »ostrým měřil okem«. (Dr. Bílý.)

†) »Škoda, že tato zdařilá práce jest posud jen v nemnohých opisech rozšířena.« (Dědek.)

slovců, přistoupil do svazu jejich a stal se zastancem oprávněných požadavků českých.

Po Bílém přednášel *Smídek* grammatiku vyšší dle právě vytisknuté knihy Klácelovy. Za Šmídka prosluly přednášky nejskvěleji. Šmídek seznamoval nás i s německou filosofií. Přednášky tyto dály se ovšem tajně — ve čtvrtek nebo v neděli v některém musejníku *při zavřených dveřích.*« (Dědek.)

»Jest nám to ovšem velmi milé, že Šmídek k tomu vyvolen, nebo komu na něčem vyšším záleženo, vždy v jeho jest společnosti, a tím výhodnějším může býti působení jeho, když ex offo bude moci mluviti« (Kulda).

Po Šmídkovi nastoupil *Šudrla.*

Děly se však také v brněnském alumnatě *české přednášky veřejné*, jichž se účastnili i profesoři, — *kázání a katechese*, kteréž konali alumnové ročníku čtvrtého. Nebyl nikdo nucen, aby přednášel česky, ale stalo se zvykem, že i Němci kázali česky, aby ukázali, co znají. Za biskupa *Gindla bylo velmi přísně dbáno, aby němečtí bohoslovci přiučili se jazyku českému.* Dědek dodává, že když on byl ve čtvrtém roku, se ani česky kázat, katechizovat nedovovalo, »poněvadž prý pan biskup tomu nerozumí«. Kázání každého řečníka bylo kritisováno. Tak vytýkal kanovník *Zelinka* Dědkovi, že káže příliš *zdlouha*, že prý posluchači za jeho kázání usnou. Ale Dědek jinak nemohl, protože tak prof. *Sušický* míti chtěl; a skutečně Dědka proto příštího dne v koleji pochválil. K otázce: »wie war der Vortrag?« — odpověděl otázaný kandidat: schleppend« — dobře věda, jakou kritikou Dědka obšťastnil Zelinka. Prof. Sušil zamítl kritiku tu slovy: »Nein, nicht schleppend, — spannend war er, man war begierig, was nun kommen wird.«

Veleslibnými pro rozvoj myšlenky *církevně vlastenecké* staly se v alumnatě brněnském tak zvané *akademie slovanské*, kteréž se s dovolením představených semináře konaly v neděli nebo ve svátek odpoledne, k nimž hosté brněnští, někteří profesoři, kněží a studenti se dostavovali.*) Bílý, nejlepší řečník a první praefekt, zahajoval akademie řečí úvodní, v níž obyčejně zásluhy sv. Cyrilla a Methoděje vychvaloval. *Byly to první vlastenecké chvalořeči, oslavující svaté naše věrověsty na Moravě. Bohoslovci chvalořeči tyto opisovali a zasílali známým panáčkům po venkově, jakožto material ku kázáním cyrillométhodějským!*

Hodina zábavy odbila. Dosti prostranná jizba se plnila alumny a hostmi venkovskými. Jak se tu každému srdce rozplesalo, když ozvaly se zvuky zahajující ouvertury. Následovala jadrná řeč, velebící patrony naše sv. Cyrilla a Methoděje, jakožto vzory veškerého duchovenstva vlasteneckého. Potom střídaly se deklamace se zpěvem. Někteří hosté zůstali po akademii ještě mezi theology, radujíce se z tak znamenitého pokroku jejich snah a povzbuzujíce aranžery k další činnosti. My však byli jsme všichni blaženi, neboť neukázal se až posud ve skvělejším květu vznikající strom

*) Hosté byli zváni primitivními poznámkami, Kuldou psanými, jichž kopie tuto podáváme.

Sváteční Zábava

II.

[illegible]

na den svatých třech králů 1843.

1. Ouvertura z Normy.
2. Řeč příležitostní vypracovaná od p. Jana Bílého
   přednášená od p. Frant. Vučla.
3. Dansovy Variace na housle p. Karel Blažek humanista.
4. Píseň společní od Čelakovského p. Jan Táborský.
5. Mickieviczova oda na mladost přednášená od p. J. Ročka.
6. Pravá rozkoš čtverohlas.
7. Jindy a Nyní od Rubeša deklamováno od p. Fr. Veigneva.
8. Cikanova pišťalička sbor.
9. Žižkův sen, kvapík od Gutmannsthála.
10. Hei Moravci, sbor.

Začátek o dvou hodinách.

Sváteční
ZÁBAVA
IV.

v alumnátě brněnském

na den slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Strachoty

1813.

1. Symfonia od Mozarta.
2. Chvalořeč na sv. apoštoly slovanské.
3. První, šesté a sedmé z následujících slov Pána Krista od Haydna.
4. Nesmrtelnost /: báseň :/.
5. Concerto na housle.
6. Rozšíření Křesťanství na Moravě /: báseň :/.
7. Hymen.

Zábawa *)

nedělní odpoledne

v brněnském semináři.

I.

1. "Hei Morawci ještě naše slowanská řeč žije."
2. "Mládencům" od Klácela p. Arnošt Mičkа.
3. "Plané růže" z německého přeložená píseň od p. Kučery roku I. hudba od Proche.
4. Kde Adrya se pění."
5. "Žarliwost" od Ška z Nitry p. Ján Kočeť.
6. "Smuteк."
7. "Rozhorlení" ze Skuldetyho básní p. Kučera.
8. "Ať se durdí Maďarowé."

II.

1. "Drotar"
2. "Ženit nebo nežemit" od Rubeša p. Fr. Wučl.
3. "Píseň společná" od Opočenského."
4. "Šnupka" od Rubeša Kulda.
5. "Krásný den" od Skuldetyho.
6. "Boj nenáviselný" od Klácela deklam. Mičkа.
7. "Kde domow můj" p. Mičkа.
8. Předzpěw Slávy Dcery p. baron Mundi.
9. Polka

národnosti v alumnatě, — — jakou jsme tu měli radostnou vyhlídku do budoucnosti!*)

Dokladem budiž slavnostní řeč theologa Bílého tuto na památku uveřejněná.**)

»Dnes, kdežto ve středu katolictva, v staroslavném a proslaveném Římě krásné zvuky naší sladké mluvy zaznívají, sluší nám věrným církve sv. a vlasti milé synům, abychom se tímto dějem povzbuzeny cítili, pronésti slušnou chválu vlastenecké řeči, a utvrditi se ve svatých předsevzetích ji dále pěstovati. Proč medle sv. církev ten tak významný obřad zachovává, že nekrvavou oběť N. Z. tohoto dne ve všech jazycích ní stvrzených konati dopouští? Jiné příčiny není, než té, aby ukázala sv. církev, co její veliký apoštol vyslovil, a nač náš *slavný Method* při své obraně před papežem se odvolával: »Jazyky mluviti nezakazujte, ale každý jazyk chval Hospodina.« (Řím. XIV.) A věru! Je-li pravda, co jeden z našich slovutných myslitelů pronesl, že ve všem jen vůle Boží se uskutečňuje: tedy i my, ujímajíce se drahého jazyka svého, Bohu milou a národu prospěšnou nám pak veleužitečnou věc konáme.

Daleko buď od nás, abychom chtěli něco jiného vědět, něco jiného hlásat, něco jiného milovat, pro někoho jiného pracovat než pro Krista; ale zde se káže: **kde** Ho budem kázat? a odpověď: *mezi národem svým, národem to milým moravským.* Ale **jak** Ho budem kázat? když nám chybí kouzlo plynné řeči? A bohužel, posud zde to vázlo, že národ náš dále pokročit nemohl. Slyšte slovo moudrého muže: »*Mladé duchovenstvo projde dvanáct škol, tam se učí latinsky, řecky a německy ano i hebrejsky i jiným řečem, a teprv potom, když vystupuje na kazatelnu, s uleknutím pozoruje, že se mu jazyk mate, že jest neohrabaným a proč? protože po celých 12 let nepotkal se s mluvnicí mateřského jazyka, a přec tím jazykem má nyní jako hrom biti ve skály zatvrzelých hříšníků, má utírati slze zarmoucených, má podávati maličkým mléko útěchy Kristovy; má pobádat lenivé, podporovat kajícné, všechno všem poskytovat. Rcete: je li to možné bez dokonalé známosti řeči? — Co ze srdce jde, to jde k srdci, a na zpaměť naučené frase srdcem nehnou. A proto si sílu nedrobíme, nýbrž jen žádostem Církve a státu zadostčiníme, když již zde celou chutí uprázdněné hodiny mateřské řeči věnujeme, vědouce, že práce naše nebude daremná. Blaze nám, že již zde procitlý duch národní větší lásku a víc pomůcek nám k tomu poskytuje, než to ještě před 10 lety bylo!*

Ale při tom chceme ještě na něco pamatovati. Když náš venkovan Bohu poslouží, také by rád, jak říkáme, si pohověl. Tu by rád četl rozvážný otec děje slavných předků; o pokroku ve svém řemesle rád by slyšel řemeslník; o pokroku v průmyslu tak mnohý obchodník; náš živý národ rád slyší, co čas přináší! A zajisté tak lépe Boha uctívají, než když duchovních lahůdek neznajíce v surovost a nepravosti zalézají a v hovadských se

*) Dědek.
**) Přednášena dne 6. ledna 1843.

kochají neřestech. Není-li to pěkné, když spisy a životopisy svatých, nábožné písně, nevinné *zábavné povídky v obci kněz šíří, aby se tak i lid poučil, i on si jich lásku získal?*

Krista tedy hlásat v národu svém jestiť účel jeden, a *jazyk k tomu nevyhnutelný prostředek.* Řeč jak řeč, národ jak národ, před Bohem neplatí víc Moravan než Rakušan, *ale kde Tě Bůh postavil, tam pracuj s chutí úsilovnou, a práce tvá bude práce vlastence.* Takovým vlastencem býti jest kněze *důstojno, slušno, povinno a prospěšno.*

Důstojné kněze jest všechno, co se ducha týká. Duch se pak jeví jazykem, toť jest svazek, kterému se vymknout nelze. Bez něho by byl kněz, jak prorok praví, *němým psem.* Ale jak ten jazyk za naší doby vyhlíží; nám z národa pošlým není tajno, *že vypadá jak šat harlekinský, a proto také v posměch vběhl.* A tu máme mlčet? Nevidíme, že sprosťák, uměje jen bleptat v němčině, hned se s knězem, maje s ním mluvit jako s učeným ve vzdělanější a šlechetnější němčině do řeči pouští? Devečka přišedši ze služby, tovaryš z cest, již se stydí za jazyk, ve kterém se člověkem stal; a rouhavě rod svůj zapírat se neostýchá. Odkud to? — Je to zatvrzelost!? *Ne! hloupost je to a neumělost, kterou knězi nejlépe napraviti důstojno, a proto také slušno.* Kněz obyčejně pochází z lidu venkovského; a tím lépe, nebo co si národ na venku vychová, to udrží zdravotu v sobě, která se sice na čas utajit, ale udusit nedá. Co *tedy slušnějšího*, než aby ten, který *z národu pošel — k milému národu zase odešel a v jeho zdravém vzduchu jej k Pánu nebeskému a poklidu časnému zdárně vodil.*

Tu slušnost každé z národu pošlé srdce milerádo uzná. Proto mne překvapil projev této slušnosti od jednoho z nejmladších kněží těmito slovy pronesený: »*O bratře! pracujme, dokud kus plic máme, pro národ, vedouce ho k Pánu!*«

Kněz úřadem svým povolán jest: býti *učitelem* lidu. Nesmí tedy lenošiti. Kněz *povinen jest* učiti se tomu, bez čeho by Krista buď zdarma nebo jen ledabylo kázal, *a to jest řeč národu, u něhož kázati má.* Velmi na tom záleží, jak se káže. Kázali Němci dosti dlouho u předků našich, ale co prospěli? Málo, nebo nic. *Přišli sv. Cyrill a Methoděj, a za 4 léta nebylo modly na Moravě. Jaké to měli kouzlo? — Měli libozvuké hlaholy řeči mateřské otců našich, a proto, hnáni milostí Boží, hrnuli se jim v ústrety a přijímali rozpřaženými rameny nebeský dar křesťanstva.*

A s takovým výsledkem nemine se ani kněz dnešní doby, pakli se jen jako kněz chová. A nelze vzdorovat plynnému toku řeči jeho. Žeť počínání takové *prospěšno* jest jak knězi tak církvi a vlasti, nahlédne každý. *Církev* obdrží pilné, neunavné kněze, kteří milují lid svůj. Od srdce vytryskující plynnou řečí všechny, kam budou chtíti, povedou. Počínání takové prospěšno jest *státu*; protože myšlenka národnosti ve vlastech našich, která jednou probuzena více utajiti se nedá, nejlépe v hlavě kněze se srovnati dá. On ví, pokud to k dosažení úmyslů svatých upotřebováno býti může a musí; jej to nikdy nesvede, neb on má vyšší pravídko — svatou církev; jemu bude řeč vždy jen milým

prostředkem, aby Slovu Božímu lehčeji a přijemnější cestu do srdcí lidských připravoval. Prospěšné to pro *vlast*, neboť národ zjemní, surovost odloží a vážnosti u bratrů sousedních dojde. — *Kněz* sám z toho má užitek, neboť jeho stav jest velice těžký; *čím více držadel má, kterými se na své svaté povolání, na svůj lid, svou vlast, na své povinnosti uvazuje, tím méně upadne v lenost a lhostejnost, která u kněze nejškodlivější jest.*

Jak *příjemné* takové počínání jest, to Vám nemohu ovšem vypsati, to se jen dá pocíliti tomu, kdo již toho zakusil. Já jen předtuchu maje tak hlubokého působení, volám s básníkem:

Krásněji se nikdo nehonosí
smělým čelem jako vlastenec,
jenž v svém srdci celý národ nosí;
a to právem, neboť i on vloží,
ať se směje tomu třeštěnec,
za své ovce počet ruce Boží!

*Protož s chutí do práce Bohu milé a vlasti tak prospěšné; smilujme se nad národem našim, který duchovních lahůdek nezná, a tedy více ve zvířecí rozkoše leze; připravme mu dny blažené na této zemi, aby pochopiv dobrotu Tvůrce, děkoval Mu v ustavičné radosti. A k tomu zvláště probuzujme vlasteneckým myšlením k národu svému tak lnoucího Pavla: »Dokud čas máme, konejme dobře, **zvláště ale domácím víry**«*, a protož radostně volejme s mileným naším pěvcem:

»Nechme bratří ženám slzy a nářeky,
Nám se jen zmužilý záměr a čin hodí! *)

*) Že i za minulých let pamatováno bylo u nás sv. Cyrilla a Methoděje, dosvědčuje malá knížka nadepsána „Cyrillus a Methodius«, řeč slavnosti pamětní dědiců země moravské, držena ve farním chrámu Páně u sv. Jakuba v Brně dne 9. března 1816 od Frant. Xav. Richtra, gymnasialního profesora. V Brně 1816. Vytištěna u Jana Jiří Gastla, kněhtlačitele a kněhhandlíře. — Tu nalézáme tyto věty: »... Toto spasení l. P. 863 se našim předkům na Moravě Cyrilem a Methodiem ponejprv s prospěchem zvěstovalo. Který moravský křesťan-vlastenec mohl by památku toho velikého vlasteneckého příběhu, památku těchto národních dobrodinců a ochránců země jinak slaviti, nežli vroucí sdílností a vděčným pohledem k Nejvyššímu ...!« A dále: »... s věrou v pravého Boha přišlo i písmo a tím i světlo do země, a to sice **národní písmo a národní vzdělání.**« — — — »Svatopluk, ačkoliv učeň sv. Methodia, vydal svého královského újce i svou vlast hanebnou zradou v ruce nepřátel .... Zpupněv svým štěstím, maje okolo sebe za rádce lichotivé dvořeníny, zprostopášnil vždy hůře a hůře; spustil se posléz i víry, s ní i bázně před vyšším soudem a biskup moravský byl k posměchu nezdárného dvoru. Nebyloť dosti na tom; zhýřelý Svatopluk zneuctil kněze nejvyššího Boha v komonstvu zhrublých spolulovců u oltáře před celým křesťanským shromážděním. (Autor cituje kroniku českou Přibíka Pulkavy, vyd. Procházkovo z r. 1786.) ... Mohl bych vám oba dědice naše jakožto pravé, bohumilé lásky bratrské k následování schvalovati, mohl bych studujícím Cyrilla, mudrce zřejmě ukázati, že se učenost a vroucí pobožnost dobře spojiti daji; mohl bych moravským učitelům lidu a mládeže ukázati stálouse obětující horlivost prvních národních učitelů moravských a tím je k ochotnému snášení všech s důstojným jich povoláním spojených nesnází a břemen vzbuzovati! ... »Tak postavil Cyrill kříž mezi rozlehlými národy slovanskými, jejichž jmen ani tehdáž vzdělaní národové neznali, tak dal tomu lidu národní písmo, vyučoval je, zákon Páně v jejich řeči čísti a Boha v ní chváliti«

Akademie ty zařizovali čeští alumnové brněnští výhradně *jazykem českým*, ač hr. B. Sylva-Tarouca k tomu radil, aby se dbalo také jazyka německého; *měl ovšem pro své mínění velmi vážnou příčinu*. Podání jeho bylo zamítnuto proto, že převládalo přání, aby němečtí alumnové zařizovali své akademie samostatně. K tomu však nedošlo. Ale policie hledala v *českých* akademiích *panslavismus* a postarala se o to, aby akademie zakázány byly představenými alumnátů. Kdyby bylo dbáno rady hr. Silvy Tarouey, nebyl by konec vzdělávajících těch zábav tak náhle přikvačil do sini seminářských. Nejvíce litoval zániku akademií těch *hrabě Sylva Tarouca*. Zasahoval již tehdy Silva Tarouca do cítění a probuzeni alumnů brněnských. »*Jeho mimořádná skromnost*« — praví Kulda — »*již tenkráte byla vzorem všem nám a zůstala po všechna napotomní léta ozdobou výtečného šlechtice toho.*«

Dočetl jsem se, že jeden z alumnů o akademiích napsal příteli svému do Prahy: bylo to za oněch trudných dob, kdy strašidlo »panslavismus« v německých hlavách náramnou bázeň vyvolalo; naličilo se tedy všude na tohoto bubáka, kdekoliv se zdal ukazovati. List zmíněného alumna padl do klepet stihatelů. Jaké z toho všude vzrušení nastalo: *že co se to jenom v alumnátě brněnském děje!* Psali hned trabantům svým do Brna, tito ostře doráželi na představené alumnátu — *a tak začal zase na delší dobu slábnout duch vlastenecký v alumnátě brněnském* — nemaje ani tepla, ani vláhy, ani půdy úrodné.

K této smutné události přispělo také mnoho odstranění tehdy ještě pravověřícího prof. *Klácela*, o jehož záchranu měl se postarati kolega a přítel jeho přece tak učený prof. *Paušab*, **škůdce všeho českého**. Uvedu doklad. Tento pán chtěl kdysi také *hraběte Silvu-Taroucu* trochu strhnouti s jeho vzletu vlasteneckého a pravil: »*Alle Tendenzen neuerer Zeit führen zum Indiferentismus.*«

Hrabě Sylva Tarouca odpověděl objasňuje ideu Slovanstva.

Paušab vece: »*Ich kann Ihnen zwar als Wiederlegung nichts darauf sagen, aber es ist meine feste Ueberzeugung.*«

Hrabě dodal: »*Dann hört freilich jeder Disput auf!*«

Kdysi zavolal prof. *Paušab* bohoslovce *Kuldu* k sobě a takto jej oslovil: »Podivejte se na tyto přednášky prof. Klácela. Přednášky ty dodány mi byly na prozkoumanou, abych o nich podal úsudek. Co tu vidíte červenou tužkou podtržené, jest čirý pantheismus.«

.... »Zdali se nemáme všichni vysoce zradovati z čistě apoštolského smýšlení našich zeměpatronů, nemusíme-li se diviti mocnému usilování Cyrilla, tichému snažení Methodia! — Ba Moravané se pyšniti mohou tím štěstím, že ve svých apoštolích mají muže, jejichž nejznamenitější ctnost základní povahy křesťanského obcování jsou: pracovati a trpěti pro Boha. — — — U trůnu věčného stojí ochránce vé naší země, prosíce o blaženost vlasti naší, aby její obyvatelé od jednoho století k druhému rostli u víře, naději a lásce a až do konce setrvajíce v onen veliký den s plesajícím srdcem přicházejícího Syna Božího v oblacích nebeských uzřeli.« — Autor píše dosti nadšeně a ohnivá láska k apoštolům vane z řádků promluvy jeho. —

Kulda: »Přišel-li Klácel nyní v přednáškách svých na scestí, jest jen litovati muže tak vzácně nadaného. Ale já se vidím nucena příčinu jeho poblouznění *většinou* připisovati veledůst. panu profesoru!«

Paušab živě: »Mně? Kterak to?«

Kulda: »Ráčil Jste býti po delší dobu jeho důvěrným přítelem! Nemožno, aby se nebyl projevil vznikající blud v jeho rozmluvách! *Přítel*, tuším, *neměl svého přítele opustiti v době kritické!* Snad by nebyl zašel do bludu samého a nebylo by třeba nyní zkoumati a odsuzovati přítele!«

Paušab: »Pravdať, byli jsme přátelé důvěrní, ale jeho sarkasmus zapudil mne od něho.«

Kulda: »To právě se nemělo státi; *pro přítele mohl snésti přítel trochu sarkasmu, a to tím více, ježto stál učenec proti učenci!*«

Dědek píše roku 1847: »Slzy mne polily, když jsem o této ráně (odstranění Klácela) uslyšel, nebo jsem cítil, že odchodem jeho alumnát mnoho ztratí.«

Té pravdě ovšem svědectví dáti slušno, že byl za tehdejších dob *Klácel* křisitelem ducha vlasteneckého v mládeži moravské. *Klácelem* probuzeni studenti přicházeli do alumnátu. Jak to bude vypadati, když nebude více *Klácela?!*

Knihovna zatím hynula; nových kněh nebylo přikupováno, málo kdo četl, peněžní příspěvky na knihárnu nebyly téměř odváděny. Kázání a katechetiky byly v té době konány jen německy. Vyučování řeči české nesvěřovalo se více síle nejschopnější, nýbrž tomu, který měl u lidi neuvědomělých bezpečnou důvěru. Rození Němci nenahlížejíce potřebu naučiti se česky a vědouce, že byť ani slova neuměli, přece vysvěceni budou, docházeli proto do českého vyučování, jak se jim zazdálo, pravili si: však tu zkoušku přece jaksi odbudeme a dostaneme se po vysvěcení na štaci českou *tak jak tak*, abychom tam zpovídali, katechizovali — a hlásali Slovo Boží!!

K této smutné kapitole dodává Dědek: »Ale alumnat brněnský se vzmůže, hvězda jeho zase vyjde, až jen se odstraní chmury ji zastiňující; *zatím se těšme pokrokem alumnátu olomúckého*. Radujeme se ze vzniku ducha vlasteneckého a jeho mužného vzrůstání; *vždyť před několika lety jsme ani dopisovati nesměli o tom, o čem nyní veřejně v časopise rozmlouváme.*«

Velmi mile dojímají vzpomínky z alumnátu brněnského na tehdejší oslavování *jmenin biskupských*, některého profesora neb bohoslovce.*) Tak oslavovány byly v předvečer *jmeniny Jeho Biskupské Milosti* v alumnátě brněnském dne 12. června 1843. Program byl tento: I. Ouvertura ze zpěvohry: »Die Stumme von Portici.« II. Ouvertura ze zpěvohry: »Die weisse Frau« od Boildieu. III. Čtverohlas, zpíván od alumnů. IV. Ouvertura ze zpěvohry: »Maurer und Schlosser« od Aubra. V. Zpěv. »Duch moravský« s průvodem lesního rohu. VI. Ouvertura ze zpěvohry: »Zampa« od Aubra. VII. Ouvertura z »Normy« od Belliniho.

*) Kulda vykládá, že již alumnus Sušil psával česky a že za to byl oslavován a nosen na ramenou.

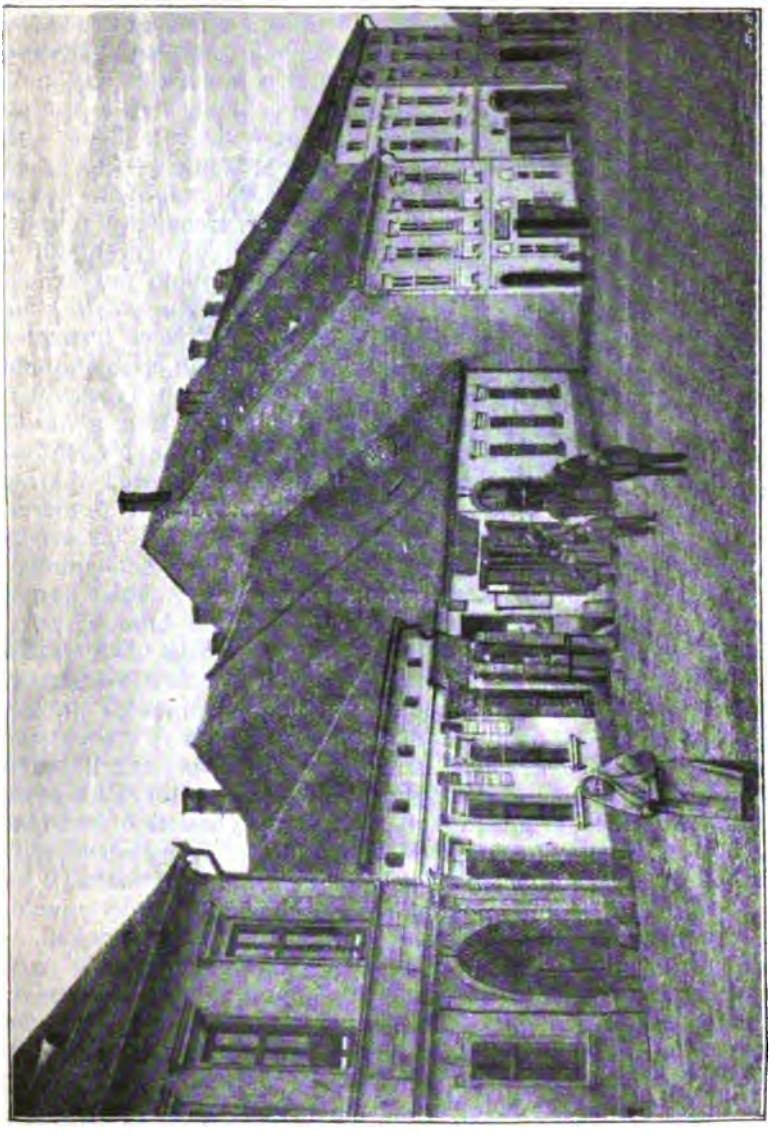

Rodný dům B. M. Kuldy.

VIII. Zpěv: »Kde domov můj« s průvodem houslí a lesního rohu.

Dne 26. prosince 1842 oslavili bohoslovci jmeniny soudruha *Jana Bílého*. Řeč pronesl tehdy za slavnosti té *Kulda* ve znění tomto: »Dávno snad jsi již, drahý vlastenče, pozoroval, že při každé příležitosti na jevo dáváme, jak velice si Tebe vážíme — co pro Tebe cítíme. Ale proto přec i dnešní příležitosti ochotně použíti chci, abych ve jménu všech našinců tyto naše city vyjádřil. Přesvědčen jsem, že ani Ty, bratře, aniž kdo jiný tento náš krok považovati nebude za podlé pochlebenství a špinavé lízání — ani za pouhou zevnitřní poklonu, kterou Tobě snad proto skládáme, že letos v čele nás všech stojíš; — to zajisté žádnému nenapadne! Ale my známe, kromě mnohých jiných, překrásnou ctnosť na Tobě, kteroužto každý předsudků prázdný za hodnou uznati musí, bychom dnes o ní slovo prohodili — že Ty jakožto pravý a hodný čekatel stavu tohoto tak vznešeného, na jehožto prahu již *stojíš, čistou láskou ku vlasti a národu plápoláš; — k národu, v kterém a pro který pracovati v brzku Tobě bude místo vykázáno.* Již předvídám, jak blahodějně na milený náš národ působiti budeš! Darmo bych Ti stavěl na oči, krom mnohých jiných, pro lásku svou ku vlasti a národu v srdci každého vlastence nevymazatelně zapsaných předchůdců našich, Tvého srdečně oplakávaného krajana *Zrzavého!* V krátce i Ty v horlivosti Své taktéž — ano bohdá v lepších poměrech ještě krásněji působiti budeš. V duchu již předvídám, jak svěření Tobě dětinskou na Tobě lpěti budou láskou — jak se stanoviska svého slovem i skutkem blaze účinkovati budeš. A snad nemám příčin dosti, toho od Tebe očekávati!? — *Kde Jsi koliv až posud vystoupil, hned každý zpozoroval světlo překrásné Tvé vzdělanosti, spojené s teplem, s vřelostí lásky vlastenecké!* Jak mnoho už i my Tobě děkujem? S neunavnou pilností pracuješ na tom, abys to, o čem Sám nenyvratitelně přesvědčen Jsi, i nám pochopitelným učinil. *Ty nás učíš příkladem i slovem*, jakž každého, zvlášť však toho, jenž vzdělaným slouti chce, svatosvatou povinností, všeho sobě shromažďovati, čehož nevyhnutelně každému zapotřebí jest, *aby toho jedenkráte k oslavení a zvelebení vlasti použíti mohl! Příkladem a slovem vštěpuješ nám lásku k národu*, kteroužto jedině poznati lze, že jenom proto povoláni jsme, bychom svědomitě v národu a pro národ pracovali. — Věru! jestli jsme již pochopili, že jedenkráte chceme v národ vstoupiti, ne proto, bychom jeho sobě málo všímajíce »»*krvavé jeho mozoly jedli a pot jeho pili*,«« — nýbrž bychom jediné v blahu jeho pravé vlastní své blaho hledali; jestliže jsme toto pochopili: *toť z velkého dílu Tobě za to děkujeme.* A proto zde veřejně patřičné Tobě díky vzdáváme, připojujíce srdečné své přání: aby se Ti všechno utěšeně dařilo, kde a kdykoliv vystoupíš, na poli národním; aby každý o Tobě směle mohl vyznati: »»*žes vlastenec, jenž v svém srdci celý národ nosíš.*«« — Ale ještě něco: zachovej povždy v mysli a lásce své těch, kteříž se honosí, že Tebou na lidospásnou cestu vlastenectví přivedeni jsou a si za čest pokládají, Tvými slouti přáteli. O nás však

ujištěn buď, že, co jsi pro nás vykonal, pérem vděčnosti na vždy v srdci vryto zůstane a že povždy s nadšením o Tobě volati budeme: »*Ty's bratr náš, Ty's vlastenec, sem Tobě kvítí na věnec!*« *)

Zatím co nadšení bohoslovci vším možným a dovoleným způsobem se snažili a pracovali, *někteří ze strany protivné oddávali se nečinnosti a životu prostopášnému*, v čele majíce bar. *Mundyho*, o němž jsem obšírněji dle autentických zpráv pojednal

Bar. Jaromír Mundy.

v životopisu † Dědka. Mundy byl mladík velmi šikovný, ducha bystrého, ale velmi lehkomyslný a nerozvážlivý. Platil a ostatní užívali. Bydlel u spirituala *Deabise*, uměl však pána svého šeredně klamat. Z vnitř uzavíral dveře a za tmy prchl oknem ven. Zvonek ode dveří nosil v kapse a zavěsil jej, až se vrátil domů. Každého dovedl posuňky napodobiti. Z bohosloví byl propuštěn.**)

(Pokračování.)

*) Dědek napsal krásnou báseň a podal ji Bilému. Od té chvíle uznáván byl Dědek za básníka. Praví, že se dobře ví upamatovati, jak jej hrabě Pötting básníkem nazval.

**) Zemřel sebevraždou pod Žoťínským mostem ve Vídni dne 23. srpna 1894. — Vyobcován z bohosloví dal se na vojnu; pak studoval medicínu, vynikl učeností svou i dobročinností. Vyznamenán byl mnohonásobně, žil ve Vídni, kdež založil »ochrannou stanici« a rozšířil ji i do Prahy a jinam. — Truchlá zpráva o sebevraždě barona Jaromíra Myndy-ho, v Rakousku i cizině známého dobrodince lidu, pohnula statisíce mužů rozvážných. Tím více dojati byli zajisté již nemnozí jeho kolegové z alumnatu brněnského, let 1843—1844.

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.)

Další poznámky a vysvětlivky k záhlaví II. a III.

K řad. čís. 1, ke zmínce o odborném encyklopedickém díle vládního rady ředitele Alexandra Mella:

V díle tomto jsou uvedeny také všecky dosud prozkoumané příčiny oslepnutí na základě odborných referátů vědeckých autorit.*)

Dle toho (aniž čtenáře unavovati míním dlouhými latinskými názvy vědeckými) rozlišovati možno tyto příčiny oslepnutí (trvalé slepoty): 1. *vrozené*, t. j. různými nedostatky při vývoji těla a útvaru lebky podmíněné, 2. *získané*, totiž jako následek vlivů vnitřních (hlavně rozličných nemocí a chorob, pak vstřebaných jedů — intoxikace po alkoholu a nikotinu) na zrak původně normálně vyvinutý, 3. *násilné* jako výsledek zhoubného působení vlivů zevnějších (poranění zúmyslná nebo náhodná, prudký žár, žíravé kyseliny a pod). Ve skupině 2. zejména zhusta vyskytují se tyto nemoce jako příčina oslepnutí a trvalé slepoty: neštovice, spalničky, spála, záškrt, tyf, krtice (krtičnatý nebo skrofulosní zánět oční); mimo to vyžaduji sobě četné oběti získané nebo zavlečené nákazy jako: nakažlivý oční zánět novorozenců, egyptský oční zánět (trachom). Neštovice a oční zánět novorozenců (Blennorrhoea neonatorum) náležejí do skupiny příčin snadno zamezitelných, neboť proti nim účelně a s dobrým výsledkem lze bojovati ochranným přeočkováním (revaccinací) a ochrannou léčbou Credé-ovou (kredéisací oka). (Mnoho-li mladých zraků, jež jako amethysty vyzíraly ze zlaté záplavy vlasu dětských hlav, zničeno bylo jen neštovicemi jednak drsnou rukou osudu, jednak nedostatkem různých předpisů a nařízení veřejného zdravotnictví, vysvětlím a číslicemi doložím v záhlaví, statistice věnovaném). —

Poněvadž oční zánět novorozených jest dosud škůdcem největším, uvádím o něm alespoň toto:

Příčinou zhoubné této nemoci oční jest cizopasná houba (gonococcus), kterou r. 1879 objevil prof. Neisser. Vnikajíc mezi porodem do oka novorozeněte, způsobuje nebezpečný zánět, může však zničena býti dle methody Credéovy (o niž první zpráva vydána byla v Lipsku 1881) vkápnutím 2proc. roztoku dusičnanu stříbrnatého (lapisu, pekelného kamínku). Nutno při tom ovšem dbáti největší opatrnosti, poněvadž větší množství sehnanějšího roztoku mělo by za následek záněty podružné, tak zv.

*) Autorisačním dopisem p. vládního rady Mella bylo mně s největší ochotou dovoleno, řečeného díla použíti k mým odborným pojednáním, což tuto veřejně s povinným díkem kvituji.

Silberkatarrhe. Včasným použitím této ochranné léčby zachránil prof. Leopold v Drážďanech zrak 30000 novorozencům.

Jiní badatelé, jako Arenfeld a Groenand ve Vratislavi zjistili, že nejen gonococcus, ale také jiné drobnohledné cizopásky, jako pneumococcus (původce zápalu plic), jsou s to, aby přivodily zánět očí novorozenců. Prof. Behring, objevitel léčivého sera proti záškrtu, dokazuje, že již roztok lapisový 1 : 4000 ničí gonococcy, i užívá se nyní k léčbě protizánětové dle Graefa roztoků daleko slabších než původně Credé-em na 2 proc. stanovených, čímž zabrání se také následným účinkům lapisu Jest tedy léčba Credé-ova pro lidstvo (právě ve věku nejútlejším) velmi důležitá a zasluhuje, aby lid o ní často a vhodně byl poučován, by v pravý čas robátkům, jichž zrak vážně jest ohrožen, poskytnuta býti mohla pomoc. Tuto ovšem, jak snadno pochopitelno, přenechati dlužno výkonu obratné ruky lékařovy nebo zodpovědné pomocnice ku porodu. O zhoubnosti očního zánětu novorozenců svědčí nejvýmluvněji okolnost, že při zahájení zemského ústavu slepců v Celovci bylo z 28 chovanců 16 (tedy 57 proc.) osleplých následkem blennorrhoe.

K zmínce o egyptském očním zánětu (trachomu), jejž úřední zdravotní raporty ustavičně zaznamenávají přes to, že učiněna byla důkladná opatření ochranná, podotýkám toto:

Egypt jest v pravdě zemí nemocí očních a slepoty; dle »Notice Analytique« z r. 1873 udán poměr: 1 slepec na 20 vidomých, což později upraveno na přibližně správný poměr 1 : 100 (není doposavad ani soupisu slepců ani statistických dat po ruce). Na universitě »Gamia el Azahr« v Kahýře shromažďuje se v arkádovém nádvoří pravidelně přes 200 slepých studujících, kteří na paměť učí se koranu. Téměř všichni slepci v Egyptě živí se výhradně žebrotou, neboť koran stanoví, aby každý moslemín část příjmu svého věnoval slepcům jako almužnu.

První zprávy o poměrech slepců v Egyptě a v krajinách orientálských obsahují sdělení rakouského lékaře dra Ludv. Aug. šl. Frankla; dílo dra Kerschbaumera (»Die Blinden des Herzogthums Salzburg.« Wiesbaden 1886) stanoví přirozený průměrný počet slepců v zemích bez kultury a zdravotnictví na 25 : 10.000, kdežto v zemích kulturních s vydatnými opatřeními zdravotnickými, k nimž řadí se také působnost odborných lékařů očních, klesá poměr ten na průměrných 15 : 10.000.

Jako zajímavou novinku mohu zde připojiti, že dle zprávy »Münchner Neueste Nachrichten« ze dne 7. října 1908 habilitoval se Dr. F. Krusius po veřejné disputaci na universitě v Marburgu jako soukromý docent pro předmět: »Příčiny oslepnutí, poučení o zdravotních opatrnostech (prophylaxi) a výchova slepců.« (U nás bylo by dle mého skromného názoru, jak jsem již jednou zcela nepokrytě a veřejně a zajisté také zcela spravedlivě požadoval, záhodno, vyvolati a zahájiti působnost instruktorů lidových,*) kteří by přednáškami každému přístupnými dle extensí universitních

*) Jak později se čtenáři sdělím, byla by v případě zákonné úpravy péče o slepce v království Českém činnost lidového instruktoratu přenesena v obor působnosti odboru stálé enkety při ústřední správě zemského fondu slepců.

širší kruhy obyvatelstva o příčinách oslepnutí, hlavně pak o snadno zamezitelných a o opatřeních opatrnostních poučovali).

Při c. k. ústavu slepců ve Vídni konal se dle výnosu c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 24. června 1908 čís. 32181 v prosinci 1908 kurs ku výcviku učitelů obecných škol v methodách vyučování slepců.

I pokládám tedy za nutné, seznámiti čtenáře také se snahami, pokud nesly se k tomu, aby kruhy odborné i širší vrstvy obyvatelstva poučeny byly o různých příčinách oslepnutí, o ústavech a pod. Používám k tomu textu ze svého pojednání »Budiž světlo«, jak otištěn byl v 5. čísle časopisu »Ohlas od Nežárky« ze dne 31. ledna 1908:

MUDr. A. Skrebitzki vedle jiných četných prací svých, jako na př. polemiky: »Zur Blindenfürsorge in Russland. — Philantropie und Bureaukratie« pojednal již r. 1888 v Petrohradském Týdenníku lékařském (čís. 18 a 19.) o nakažlivém očním zánětu novorozenců v Petrohradském a Moskevském nalezinci a v tamních ambulatoriích pro děti; výroční zpráva spolku pro zaopatření slepců v provincii Rýnské v Dürenu (r. 1890) obsahuje poučení rodičům, jak zachrániti děti před slepotou; přičiněním okr. hejtmana, řid. rytíře Klára a r. 1890 počínaje uveřejňoval je také ve výročních svých zprávách Klarův ústav slepců; poučení toto, na základě novějších statistických dat upravené vydal týž ústav i za noveho ředitelstva poznovu tiskem a hodlá je příště uveřejňovati též v kalendářích, aby mohlo vniknouti i v ty vrstvy lidu, jimž jest kalendář celoroční knihou příruční; anglické ústavy každoročně věnují pak aspoň stránku textu svých zpráv rubrice: »Inflammation in the eyes of infants as a cause of blindness« (Zánět oční u dětí jako příčina slepoty) (zpráva Yorkshire School for the Blind), a rubrice »Prevention of Blindness« (Ochrana před slepotou) (zpráva The General Institution for the Blind, Birmingham).

Laskavý čtenář zajisté doprovodí mne v duchu na cestě po Evropě, abychom seznali další ještě výsledky práce ve směru tuto naznačeném.

Ve Francii, kolébce to evropských ústavů pro slepce (ústav zaopatřovací »Hôpital des Quinze-Vingts« vznikl r. 1260 po první křižácké válce za Ludvíka IX. Svatého, ústav vychovávací »L'institut national des jeunes aveugles« založen byl roku 1784), vydává spolek »Valentin Haüy«, jejž r. 1889 založil slepec, odborný spisovatel Maurice de la Sizeranne, četná poutavě psaná poučení o tlumení příčin oslepnutí a ve formě brožur a letáků rady rodičům, jak slepé děti v péči domácí vychovávati, než jim umožněno bude přijetí do škol pro slepce.

V Italii (kde nejčastější příčinou oslepnutí jest nakažlivý oční zánět novorozenců) pečují o zdárný rozvoj snah podobných spolky »Tommaseo« a »Margherita« ve Florencii.

Ve Švédsku vydává »Spolek pro blaho slepců« (zal. r. 1885) populární spisy o nejčastějších příčinách oslepnutí.

V Dánsku věnován odborným otázkám velice rozšířený a pilně čtený spis Eilera Hansena (roku 1895) »De unge Blind i Däne-

patrno, že veliké bolesti trpí, a to jak tušili jeho přátelé lékaři, žaludečním rakem. Nemoc nemohla oslabiti jeho síly, aniž zastaviti jeho úsilovnou činnost, ovšem nějaký čas před svou smrtí musil se velice přemáhati, aby bolestem nepodlehl.

Konečně dostoupily bolesti vrcholu, tak že se odhodlal odjeti do Korouhvè, aby okřál, a odtud se odebrati k moři, kde očekával uzdravení. Než své rodiště neměl více opustiti. Avšak před svým odjezdem z Prahy jsa vždy, zvláště před delší cestou dbalý pořádku, všecky své věci uspořádal, jako by tušil, že se více do Prahy nevrátí. S velkou obtíží přijel 29. července r. 1900 do Korouhve a odebral se ihned do svého statku, nenavštíviv dříve, jak to vždy činíval, svou sestru. Ve středu 1. srpna, když se mu velice přitížilo, prosil sve příbuzné, aby povolali lékaře a kněze. S lékařem, p. dr. Bazzónim z Poličky, rozmlouval myslí klidnou a do vůle Boží odevzdanou o své brzké smrti a prosil jej, aby po jeho smrti ohledána byla jeho mrtvola a aby příčina jeho smrti byla zjištěna. Po té byl zaopatřen sv. svátostmi umírajících od místního p. faráře, Václ. Jelínka, nyní faráře v Hořiněvsi, kterého se nemocný nemohl ani dočkati, pro kterého sám si vzkázal, nebyv nikým napomenut ani nucen, tedy zcela dobrovolně, jako upřímný a horlivý katolický křesťan. Sv. svátosti přijal jsa dobře připraven, při úplném vědomí, zbožně, jsa do vůle Boží zcela odevzdán. Po zaopatření chtěl potěšiti duchovního a proto mu oznámil, že bude míti radost z odkazu, který učinil kostelu Korouhevskému. Po celou dobu, kdy byl v Korouhvi, zvláště však před svou smrtí dával na jevo, že snáší veliké bolesti s trpělivostí křesťanskou. Před svou smrtí se rozloučil se svými příbuznými, jež také požádal, aby od něho vyřídili srdečný pozdrav jeho přátelům, jež jmenoval, a ústavům, na kterých působil, také nemocnici Alžbětinek: S Bohem buďte! Ve čtvrtek 2. srpna o 6. hodině ráno duši svou odevzdal Stvořiteli svému, nemaje úplných 50 let. Po jeho smrti ohledali jeho mrtvolu pánové dr. Bazzoni a dr. Blažek za přítomnosti p. dvorního rady dr. Eiselta, kteří podali tuto zprávu, v matrice úmrtní zaznamenanou: Rakovina žaludku, proděravění stěny žaludeční, hnisavý zánět pobřišnice. Ze všeho, co tu o jeho smrti pověděno, vysvítá patrně, že zemřel rakovinou žaludeční, že jiná zpráva jest nepravdivá a na cti utrhačná. Nebudiž tato jiná zpráva zde ani pojmenována.

Ve své závěti, kterou již před rokem sepsal, pamatoval v duchu církve katolické na kostel, příbuzné a lidstvo trpící a odkázal: 30.000 K kostelu Korouhevskému na potřebnou obnovu a rozšíření s podmínkou, aby v něm obnoveném odpočívalo tělo jeho. Jako dříve, tak i v závěti byl pamětliv svých příbuzných. České dětské nemocnici v Praze daroval 100.000 K. Nemocnici Alžbětinek věnoval značný obnos na nástroje chirurgické. Chudobinci Korouhevskému daroval statek v Korouhvi a 40.000 K. Studentům gymnasijním z Korouhve založil nadaci 6000 K., jednomu žáku školy řemeslnické a jednomu žáku zimní školy hospodářské z Korouhve po 4000 K; znešťastnělým, nevinně schudlým z Korouhve odkázal nadaci své neteře zemř. Marie 10.000 K. Obmyslil také ústavy a spolky jiné, jako Matici školskou, Severočeskou Jednotu,

Jednotu pro dostavění chrámu sv. Víta, Spolek českých mediků, Sp. č. filosofů, tři spolky Korouhevské, farní knihovnu Korouhevskou.

G. Pohřeb.

Jakým zármutkem dojalo úmrtí prof. dr. Michla veškeré obecenstvo, vylíčil nekrolog v novinách »Politik«. Věru nelze si představiti bolest, jakou pocítili všichni nesčíslní, které vyléčil a kterým dobrodiní prokázal. Příkladem budiž Adolf Pažout, děkan v Sadské, jenž ihned napsal p. vikáři J. Hejtmánkovi, příteli prof. dr. Michla: Nemohu Ti ani svůj zármutek nad úmrtím slovutného p. prof. dr. Fr. Michla vyjádřiti, nebo jsem si toho výtečného pána velice zamiloval a ctil, jak si toho zasluhoval. Bůh mu račiž odměniti jeho zásluhy o trpící královstvím nebeským. Dnes jsem sloužil za něj nejdražší oběť a zařadil jsem jej již ode dne operace mezi své veliké dobrodince, za něž činím denně memento. Želeli odchodu jeho všichni, kdežkoli jej znali; a těch bylo mnoho a mnoho.

Pohřební slavnost byla důstojným a tklivým důkazem hlubokých sympathií, ze kterých se prof. dr. Michl těšil. Již zevně jevil se zármutek v den pohřbu, 6. srpna, v pondělí, tím, že v celé obci se nepracovalo. Se všech domů vlály smuteční prapory. Kovová rakev zemřelého byla vystavena v jeho příbytku a obložena přečetnými skvostnými palmami, věnci, kyticemi a jinými ozdobami. Dostavilo se z Prahy a z celého okolí vesnice Korouhve veliké množství ctitelů a přátel zesnulého. Z Prahy sem přibyli mezi jinými jmenovitě a zvláště: Jeho Magnificence rektor české university dvorní rada dr. Gebauer, děkan lékařské fakulty dr. Mareš s kollegy zesnulého, universitními professory: dvor. radou dr. Eiseltem, dr. Maixnerem, dr. Reinsbergem, dr. Deylem, dr. Kukulou; dále assistent dr. Haasz, rodina Urbanova, důvěrný přítel zesnulého M. Zahour, jakož i přečetní lékaři české nemocnice dětské, všeobecné nemocnice, nemocnice Alžbětinek, všichni lékaři okolní. K nim se přidružili učitelé a spolky zpěvácké z okolí, spolek hasičů v Korouhvi s hudbou a praporem a přečetné jiné korporace, jakož i universitní pedellové. Sesilněný zpěvácký sbor z Korouhve přednesl několik chorálů smutečních. Po vykropení, které vykonal přítel zesnulého, vdp. vikař J. Hejtmánek, farář v Něm. Bělé, s assistencí 17 kněží, byla rakev od pánů zastupitelů obce Korouhve přinesena do kostela. Představení obce dali před pohřbem všecky cesty, kudy se bráti měl pohřeb, upraviti. V kostele byla mrtvola opět vykropena, načež bylo slavne requiem slouženo, po kterém vdp. vikář v řeči duchovní velebil zásluhy zesnulého o trpící lidstvo, jeho obětavost, jeho šlechetnost, dodročinnost, zvláště však jeho smýšlení křesťanské, které dovedl spojiti s velikou učeností. Procítěná slova hluboce dojatého řečníka, který často zaplakal, mocně působila na přítomné, takže často vzlykot kostelem se ozýval. Pak byla rakev na hřbitov odnesena, kde opět vdp. vikář promluvil, aby se rozloučil se svým přítelem a přítelem nemocných a všech známých. Načež promluvil jménem české fakulty lékařské p. prof. dr. Mareš, hluboce pohnut. Posléze byla rakev od pražských lékařů a kollegů do hrobu spuštěna. Až uplyne jistá doba

zákonitá. bude mrtvola prof. dr. Michla přenesena do obnoveného kostela Korouhevského, aby tam odpočíval, jak si byl přál. Přečetné věnce, telegramy a dopisy došly ku pohřbu od ústavů a jednotlivců, kněží a laiků, šlechticů a nešlechticů.

V obnoveném chrámu Páně Korouhevském na severní straně vystavěna jest kaple »Michlova«, kde bude ve hrobce odpočívati tělo prof. Michla. Tamtéž jest bronzová deska s poprsím prof. Michla, jež vyhotovil zdařile a uměle V. Schaff z Poličky, jejž zvěčnělý professor podporoval. V téže kapli jest malované okno se sv. Františkem Seraf., patronem prof. Michla, a s nápisem: »Vděčné paměti prof. dr. Frant. Michla, prvního dobrodince tohoto chrámu Páně.«

Zpráva tato budiž ukončena posledními slovy vdp. vikáře Jana Hejtmánka: S Bohem — s Bohem buď, příteli, předrahý, lidumile dobrotivý, vědátore šlechetný! S Bohem, učenče katolický, jenž jsi i před světem ukázal, že učenost i zbožnost a katolické smýšlení i jednání dají se dobře spojiti, přijav s příkladnou pobožností, žádaje za to sám včas, svátosti umírajících! S Bohem, velkomyslný dobrodinče i tohoto kostelíčka i rodného místa tohoto, s Bohem! Odpočívej sladce a požívej odměny svých ctností a dobrých skutků. O kéž tak šťastně a radostně se jednou s Tebou shledáme, jak bolestně a přesmutně loučíme se dnes s tělesnou schránkou Tvojí!

Věnujme stálou památku slovutnému prof. dr. Františku Michlovi, velikému dobrodinci, upřímnému katolíku. Jak vděčně jsou jeho pamětlivi, kteří jím byli uzdravěni, dokazují dvě dámy, jež nešťastným Korouhevským, r. 1903 krupobitím postiženým, poslaly obnos peněžitý a oděv pro děti.

Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování.)

Pondělí, 18. listopadu:

Tisk a kolportáž.

V 8 hodin ráno bylo u Kapucínů requiem za zemřelé účastníky bývalých katolických sjezdů.

V 9 hodin na to konána byla v Žofínském sále schůze o tisku a kolportáži. Rozsáhlý sál byl obecenstvem přeplněn. Byl tu vyšší klerus, šlechta, mnoho dám a úředníci, rolníci a dělníci kupili se tu bratrsky jeden vedle druhého.

Schůzi zahájil předseda sjezdu dr. Viktor Fuchs a slova ujal se chefredaktor Schwechler, kněz.

Pravil, katolický tisk vzrostl do hloubky a do šířky, ale ve dvou letech napraviti hříchy desítiletí, není možno v říši, kde zdivočelý a protikatolický tisk nezadá si mnoho od tisku francouzského.

Na to řečník jedná o hmotném postavení katolických žurnalistů v Rakousku, o jejich nejisté budoucnosti, čemuž může odpomoci jen jejich organisace. Mluví dále o vzdělání katolických žurnalistů, o jejich stálém studiu a o kursech žurnalistů, o jejich informaci a cestovních stipendiích, jež by jim měla býti poskytována.

Katoličtí žurnalisté měli by se několikráte do roka scházeti, kdež by s muži vědy, praktické práce a s poslanci radili se o postupu dalších prací a směrů.

Katoličtí žurnalisté potřebují dorostu jinochů, kteří mají hluboké náboženské přesvědčení, kteří lnou k věci samé a jejichž mysl jest ozbrojena idealismem, sebezapíráním a odvahou k boji. Otázky katolických žurnalistů mají býti podporovány všemi katolíky.

Řečník navrhl příslušnou resoluci, která byla přijata.

Řeč chefredaktora Schwechlera byla velice důmyslně sestavena a krásně přednesena.

Bouřlivě přivítán vstoupil na řečniště P. Viktor Kolb T. J., tvůrce Piova spolku z V. sjezdu. Mluvil dlouho, nadšeně a zajímavě o Piově spolku. Nejprve uvedl námítky proti Piovu spolku a na to je vyvracel.

Úkolem Piova spolku jest: 1. boj proti špatnému tisku; 2. agitace pro tisk dobrý a 3. hmotná podpora tisku katolického.

Řečník líčil drastickým způsobem zkázu špatného, hlavně židovského tisku vůbec a v Rakousku zvláště, jehož cílem jest zničit křesťanství. Proto špatný tisk vyhoďme, dobrý, katolický do domu zaveďme. Zde řečník způsobem velice praktickým poučoval posluchače, — hlavně členy Piova spolku, jak si mají počínati.

Jsme slabí, je-li slabý náš katolický tisk, jsme silní, silný-li náš tisk, proto se musí katolické noviny hmotně podporovati. A Piův spolek ve Vídni to činí: má 320 skupin, po 20timěsíční činnosti dal »Vaterlandu« a »Reichspostu« po 71.000 K podpory a přijal celkem 362.960 K příjmů, z čehož mu v pokladně zbylo 60.000 K.

Řečník navrhl příslušnou resoluci. K resoluci mluvili redaktoři Eckardt ze Solnohrad, Ocee z Hartburgu, dr. Funder za »Reichspost«, Siebertz za »Vaterland« a Ed. princ Liechtenstein — všickni jednak velebili P. Kolba, jednak se těšili z činnosti spolku Piova, načež byla resoluce jednohlasně přijata.

Organisace a socialní nebezpečí

byla předmětem v pondělní odpolední schůzi (v půl 3. hod.) v Žofínském sále.

Ředitel August Kemetter pojednal o ženské organisaci a redaktor Jos. Böhr z Warnsdorfu »O hnutí odpadlickém.« Schůzi, četně navštívené, předsedal hrabě Mensdorf.

O prvním předmětu pojednaly si již v neděli dámy katolické samy, i zdá se, že tento předmět měl odpadnouti.

Ředitel Kemetter, zkušený katolický pracovník ve Vídni, mluvil velice zajímavě; uvedl, že k mužské organisaci musí přistoupiti organisace ženská a dal návod, jak ji prováděti.

K slovu se hlásil Msgr. dr. Klimsch z Celovce a líčil vznik a rozkvět ženského časopisu »Illustrierte Frauen-Zeitung.«

Jindřich Fleck, farář a předseda Jednoty něm. duchovenstva v Čechách, řídí již na 11 let ženský spolek a podal praktické návrhy k zvelebení těchto institucí.

Redaktor Jos. Böhr mluvil o hnutí odpadlickém, a to nejen od církve, ale vůbec od Boha, jak o to usilují volní myslitelé. Nato promluvil o tom, co nám agitátoři, svádějící lid k odpadu, přinášejí a oč nás olupují.

K slovu se přihlásil Jan Bösbauer, jenž ostře mluvil proti rakouským vládám. Mezi jiným uvedl, ač jest u nás zednářstvo zakázáno, že se stal zednář redaktorem vládního listu »Wiener-Zeitung.«

Schůze misijního komitétu.

V pondělí v půl 3. hod. konána byla v domě katolických tovaryšů misijní schůze. Nejprve bylo referováno, co se z Rakouska děje pro misie. Na to mluvili o misiích: v Číně biskup August Heunighaus, apoštolský vikář v Číně; uvedl, že v Číně pracuje 36.000 protestantských misionářů a jen 2100 katolických; o Africe mluvil provinciál Fr. Xav. Pelerin a o misiích v Americe P. Telesphorus Hardt.

Můj známý čínský velebníček z Würzburgu, P. Petr Tschang, prosil přítomné, aby misie v Číně podporovali a zapěl čínsky: »Zdrávas Maria«, což mu přineslo bouřlivý potlesk.

Bývalí chovanci Animy v Římě

sešli se v Německém domě ve 4 hod. odpol. Předsedal nejstarší kaplan Animy, světící biskup dr. Boh. Marschall. Msgr. dr. Lohninger, ředitel Animy, referoval o tomto ústavu a přinesl přítomným požehnání sv. Otce Pia X.

Schůze sodality sv. Petra Clavera

konána byla v 5 hodin v místnostech spolku inženýrů a architektů.

Prvním řečníkem byl P. Stroberger, který dlouhá leta v Ukondě v Africe jako misionář působí. Praví, že jest v Ukondě několik středních škol a jeden seminář a chválí chápavost malých dětí černošských. Ale hmotné prostředky scházejí, proto vítá práci hraběnky Ledochowské, která se po něm slova ujala a o své sodalitě sv. Petra Clavera obšírně pojednala. Závěrečnou chvalořeč na sodalitu konal P. Emil Volpert T. J.

Boj proti alkoholu.

V sále dolnorakouského živnostenského spolku konána byla v 5 hodin schůze proti alkoholu. Z Čech byli přítomni: Ant. Drápalík a prof. K. Slavík.

P. Remigius Ruez horlil pro boj proti alkoholu. Jen ve Vídni samé vydá se denně $^1/_3$ milionu korun za alkohol, což činí 700 milionů ročně.

Universitní prof. dr. Alex. Pilcz pojednal o tom, co můžeme žádati od státu v boji proti alkoholu. Odpověděl: stát má spiritus

jako výživu zakázati a pro opilce má zříditi zvláštní asyly. Konečně mluvili ještě Slované: říšský poslanec a prof. dr. Krek a moravský kaplan Fr. Konářík. V Německu, kde se více pije než u nás, mají proti alkoholu zvláštní spolky střídmosti a vydávají proti tomuto zlu několik časopisů — co se v Rakousku děje, zpráva nepodává.

Lvova společnost

konala zvláštní valnou schůzi v pondělí v 5 hodin ve vlastních místnostech. Schůzi předsedal voj. biskup Bělopotocký. Dr. Lueger zaslal omluvný dopis.

O cílech Lvovy společnosti pojednal univ. profesor praelát dr. Schindler. Uvedl, co Lvova společnost vykonala a mezi pracemi, které vykonati míní, jest stavba katolického spolkového domu.

Resoluce přednášeli: o katolické literatuře Dr. rytíř Králík, resoluci o umění přednesl profesor Svoboda.

Této schůze jsem se súčastnil, ale byl jsem překvapen, že si Lvova společnost nezvolila ke schůzi větší místnosti. Obývá dva malé spolkové sály, oddělené dveřmi; ve druhém sále konána byla schůze, a přítomní tlačili se i ve dveřích, vedoucích do druhého sálu, i slyšel jsem hlas a řeč, ale nikoho z presidia a z řečníků jsem neviděl, i zapsav se do presenční listiny, odcházel jsem brzy neuspokojen domů.

Slavnostní schůze

konána byla v 7 hodin večer. Žofínský sál byl plný účastníků, hlavně šlechty bylo tam mnoho.

Dr. Ivan Šusterčič, říšský poslanec z Lublaně, mluvil o thematě: Náboženství a veřejný život, a pražský univ. prof. Dr. Karel Hilgenreiner: Svobodné badání.

Slovinec Dr. Šusterčic jest velice příjemné postavy a mluví klasickou němčinou, již zcela ovládá. Vážným, vznešeným způsobem mluvil o ceně náboženství, o jeho protivnících a o naší povinnosti je hájiti, abychom nepřišli tam, kam dospěla katolická Francie. Velmi dychtiv byl jsem na prof. Dr. K. Hilgenreinera, jehož řeč na kongresu volných myslitelů v Praze tak účinkovala a tolik byla velebena. Ale nevím, bylo-li to mojí duševní únavou, či způsobila-li to suchá věda, již přednášel, či byl-li řečník sám špatně disponován, řeč jeho zdála se mi býti méně účinnou. Ale když jsem ji tištěnou četl, jaké to duševní skvosty přednesl nám prof. Dr. Hilgenreiner! Jak obhájil církev oproti volnému badání, jak krásně vymezil poměr mezi učením církve a volným, badáním, jak výtečně nám naznačil blahodárné působení církve na katolické učence a na vědecké badání vůbec. I jak jasně vyložil, proč církev bojuje proti bludům.

Na konci své řeči nabádá Dr. Hilgenreiner katolické jinochy a učence k bedlivému, pilnému a vytrvalému pěstění vědy. Opakuji: Dr. K. Hilgenreiner pronesl skvělou, vědeckou řeč, v níž bez vášně, bez jakékoliv urážky jinak smýšlejících obhájil stanovisko církve a katolické vědy.

V Přešpurku byla právě oslavována 700letá památka narození sv. Alžběty. K návrhu hr. Sylva-Taroucy zaslal tam předseda sjezdu pozdravný telegram.

Jako v neděli, tak i v pondělí bylo pilně pracováno. Byl jsem pouze na ranní schůzi a odpoledne ve Lvově společnosti a večer na slavnostní schůzi, i neměl jsem dostatečného ponětí o velké práci sjezdové. Teprve bedlivým čtením tištěné zprávy se úsudek můj uceluje a mé mínění o snahách něm. katolíků rakouských stává se čím dále lepším a příznivějším. Mám za to, že Rakousko bude katolíky dobyto, když se bude po více let tak úsilovně pracovati na tom, k čemu tento a předešlé sjezdy položily základy. Pan kanovník Msgr. Fr. Vaněček nám o postupu katolíků vídeňských ve schůzi Piova spolku často vypravuje a sděluje nám samé potěšitelné zprávy o jejich úsilovné práci a vzorné propagandě. A to nás i v Čechách, kde jsou poměry nejsmutnější, může naplňovati blahou nadějí, nebo katolický duch v Rakousku oblaží vánkem svým i naši ubohou zemi. (Pokračování.)

Jan Nepomucký Klein.

Črta životopisná od V. K.

Smutným zjevem naší rozhárané doby jest, že lžisvobodomyslný tisk všech odstínů oslavuje jen muže, kteří se buď planým, frasovitým mluvením nebo činností neblahou, bořivou vyznamenali.

Kdo dnes hodně bezvýznamných frasí o pokroku, osvětě, svobodě atd. hlučně pronese a při tom směle do katolické církve bije, tropě si z pravého náboženství posměch — jest »slavným« mužem u nemyslícího davu. Kdo však náboženství — zejména katolické — jako pevný základ spořádaného života — hájí a při tom nikoliv pošetilými frasemi, ale skutky dobrými, šlechetnými pravou lásku ke svým spolubližním a k národu svému dává na jevo, bývá od lžiliberálního tisku buď úplně ignorován aneb za tmáře, zpátečníka, nepřítele svobody a pod. vyhlášen.

Proto jest povinností tisku katolického, aby si mužů v pravdě zasloužilých bedlivě všímal a hleděl památku jejich i pozdním potomkům zachovati. A takovým šlechetným, vše dobré podporujícím mužem byl bez odporu: Jan Nepom. Klein, jenž dne 4. prosince 1908 v Činěvsi u Poděbrad 88 roků stár zemřel.

Narodil se dne 6. ledna 1821 v malé osadě Oboře, okresu Novo-Bydžovského, z rodičů zbožných stavu rolnického. Jsa velice nadán jako jeho starší bratr Josef, dán byl na studie do gymnasia Jičínského, které s výborným prospěchem absolvoval. Studia tak zvaná filosofická vykonal v Praze a vstoupil na fakultu medicinskou, chtěje se státi lékařem, kde dva semestry pobyl. Ale studium mediciny se mu jaksi znelíbilo, i vstoupil po příkladu staršího svého bratra Josefa, který byl té doby již knězem, na podzim roku 1840 do b. semináře v Hradci Králové, kde byl také dne 25. července 1844 na kněze posvěcen. Po ordinaci poslán byl na jednu z nejobtížnějších štací duchovní správy, totiž do Veliše u Jičína, kde jsou kromě farního ještě čtyři filiální kostely a dvě mešní kaple zámecké. Z Veliše dostal se po nějakém čase za kaplana do Ostružna, taktéž u Jičína. Na obou místech působil velice horlivě, veda život bezúhonný.

Když se roku 1856 v obci Valdicích u Jičína zřídila veliká státní trestnice z bývalého kláštera Kartusiánského, povolán tam byl Klein za druhého duchovního správce pro vězně české a polské národnosti. Nepobyl tam však dlouho, neboť již na podzim roku 1858 vzat byl za prvního kaplana kathedrálního chrámu Páně sv. Ducha v Hradci Králové. Na počátku roku 1860 jmenován byl od tehdejšího biskupa Karla Hanla spirituálem b. semináře a později rektorem téhož ústavu.

Jako představený semináře odchoval Klein diecési Králové Hradecké mnoho kněží horlivých, obětovných, z nichžto mnozí až dosud na vynikajících místech blahodárně působí. Uvádím pouze † nezapomenutelného biskupa Eduarda Brynycha, na slovo vzatého kanonistu kanovníka Dra. Brychtu, probošta Litomyšlského Václava Biera, okresního vikáře obvodu Trutnovského Ferdinanda Kutschra, okresní vikáře a čestné konsistorní rady: Jana Hejtmánka, Monsig. Karla Vorlíčka, arciděkana Kutnohorského, Václava Uhlíře, Jana Sehnala, Františka Pecku, Jana Tichého a j. Všickni tito vynikající kněží jsou zdárnými odchovanci Kleinovými a s vděčností na něho vzpomínají.

Někteří kněží vytýkali mu velikou přísnost jako rektoru semináře oproti bohoslovcům. Nechci zamlčeti, že Klein ve své horlivosti při jednání s bohoslovci někdy — jak se říká — »přestřelil« — avšak to se dá omluviti jeho nesmírně energickou povahou a ušlechtilou snahou, aby vychoval církvi sv. kněze v každém ohledu dokonalé, v sebezapření vycvičené.

Co Kleinovi velikou vážnost u řádných bohoslovců zjednávalo, byla okolnost, že to, k čemu nastávající kněze nabádal, sám vždy svědomitě plnil a na sobě ukazoval — v něm mohl každý nepředpojatý bohoslovec viděti kněze vzorného, charakterního a obětovného.

K bohoslovcům hodným, řádu domácího dbalým, býval laskav — ano i chybujících nezavrhoval, jenž když viděl, že chybu svou uznávají. Zpozoroval-li na některém bohoslovci, že se ke kněžskému stavu nehodí, sám jej přátelsky vyzval, aby ze semináře vystoupil a jiné povolání si vyvolil. Byl jsem jednou roku 1863 svědkem, jak do jeho bytu hrdě vstoupil bohoslovec prvního ročníku, oznamuje mu, že se odhodlal k tomu, ze semináře vystoupiti. Domníval se snad, že ho bude Klein přemlouvati, aby v semináři zůstal — avšak k podivení svému uslyšel od spirituála tato laskavě pronesená slova: »Dobře činíte, milý příteli, že ze semináře odcházíte, chtěl jsem vás právě sám upozorniti, abyste si jiný stav vyvolil a jsem tomu povděčen, že jste mne předešel. Přeji vám ze srdce, abyste v novém stavu byl spokojen a při tom nemusíte právě na Pána Boha a Jeho sv. přikázání zapomínati.« Viděl jsem, že mladík ten odcházel od Kleina dojat.

Přes 10 roků působil Klein v biskupském semináři v Hradci Králové blahodárně — ale spokojen tam nebyl. Toužil po duchovní správě na venkově mezi nezkaženým lidem venkovským, z kterého pocházel a šťastnou shodou okolností bylo přání jeho vyhověno. Roku 1871 uprázdnilo se větší farní beneficium v Činěvsi

u Poděbrad. Klein o ně zažádal a obdržel je pro své zásluhy a výtečné vlastnosti.

Panství Poděbradské náleželo, jak známo, k zemským, korunním statkům království Českého — bylo však za ministerstva Bachova prodáno baronu Sina-ovi, Řeku nesjednocené církve východní — tedy nekatolíku, jenž se touto koupí stal patronem mnohých katolických kostelů na Poděbradsku. To ovšem nebylo milé tehdejšímu biskupu Králové-Hradeckému a jeho konsistoři. Proto zaslal zmíněný biskup Jeho Veličenstvu, císaři pánu uctivou žádost, aby dvě největší beneficia patronátu Pděbradského — totiž Činěves a Poděbrady — byla z praesentace nového majitele panství Poděbradského vyňata a nadále Jeho Veličenstvu císaři jako králi českému k praesentaci reservována, čili aby císař pán jako král Český i příště beneficiáty v Činěvsi a v Poděbradech praesentoval. Žádosti této bylo na nejvyšších místech vyhověno a tak se stalo, že dočasný majitel panství Poděbradského jest sice patronem kostelů a beneficií v Činěvsi a v Poděbradech, ale beneficiáty dotyčné praesentuje Jeho Veličenstvo císař pán jako král Český. Mimochodem podotýkám, že nyní majitelem panství Poděbradského jest kníže Filip Hohenlohe-Schillingsfürst, upřímný a horlivý katolík, jenž pojal nejmladší dceru barona Siny za manželku.

Dokud bylo panství Poděbradské zemským, korunním statkem, byla beneficia Činěveské a Poděbradské obyčejně udělována starším kněžím zasloužilým z patronátu veřejného, aby tak poněkud odměněni byli za dřívější zásluhy své. Zásada to ovšem správná, ale na prospěch farností dotyčných nebyla, neboť staří tito kněží, ač vpravdě zasloužilí a vší úcty hodní, málo již pro okrasu chrámu Páně, zvelebení služeb Božích a k osvěžení náboženského života ve farnosti podnikali, bojíce se větších oprav.

Tu konečně — jako zvláštním řízením Prozřetelnosti božské — stal se duchovním správcem v Činěvsi horlivý Klein, tehdáž 50 roků stár. My žáci jeho, znajíce dobře jeho ráznost a zálibu v »stavitelství,« pravili jsme tehdy hned: »Takového faráře Činěveská fara potřebovala — ten to tam »zreformuje«. A nemýlili jsme se. Nový farář začal brzy po svém příchodu do osady opravovati velice sešlý kostel farní, sv. Václavu zasvěcený. Postaral se o novou střechu z pěkné, anglické křidlice a zevnější obílení zdí kostelních — pak pomalu okrašloval vnitřek kostela, potom přestavoval obytnou budovu farní a konečně hospodářské budovy farní vystavěl úplně nové. Velikou, ale sešlou zahradu farní téměř celou znovu vysázel rozličnými druhy stromů ovocných. Náklad na tyto opravy a přestavby uhražován byl z dostatečného jmění zádušního, ač Klein sám ze svých příjmů též na to ochotně přispíval. Mělť ovšem při úředním jednání o tyto opravy rozličné potyčky s příslušnými úřady, jimž se zdalo, že Klein příliš mnoho najednou žádá, ale jeho ráznost dovedla překonati veškeré překážky, úmyslům jeho v cestu se stavějící. Ostatně c. kr. technické úřady vždy žádosti jeho podporovaly.

Když Klein nejpotřebnější a nejhlavnější věci v Činěvsi poněkud uspořádal, obrátil zřetel svůj k rodišti svému — Oboře.

Tam žil v ústraní se stařičkou matkou starší bratr jeho Josef Klein, kněz to velice nadaný — býval ve studiích svých vždy prvním ve třídě — mravů bezúhonných — ale nešťastný. Byl totiž r. 1849 c. k. krajským soudem v Jičíně po dlouhé vyšetřovací vazbě, která přes 7 měsíců trvala, odsouzen pro zločin pobuřování lidu k těžkému žaláři 6 měsíců. O příčině, proč byl odsouzen, chci se jen stručně zmíniti, neboť obšírně to vylíčiti nemohu. Roku 1848 byl Josef Klein kaplanem v Novém Hrádku u Nového Města nad Metují a tu se stalo, že tam zemřel jakýsi protestant, který, dokud žil, katolíků nenáviděl, je často urážel a víře katolické se posmíval. Když příbuzní tohoto — můžeme říci — rouhače chtěli mrtvolu jeho pohřbíti na hřbitově katolickém — opřeli se tomu katolíci z Nového Hrádku, nechtíce to dovoliti. V den pohřbu onoho protestanta shromáždili se četně před katolickým hřbitovem a nechtěli tam pohřební průvod pustiti. Tehdejší úřady státní považovaly to za »vzbouření« lidu a začalo rozsáhlé vyšetřování, kdo to způsobil? Jinověrci naznačovali kaplana Kleina za tajného podněcovatele katolíků, ač to pravda nebyla, neboť kaplan Klein sám lidi u hřbitova shromážděné napomínal, aby se rozešli a raději křivdu třeba ztrpěli, než aby se násilí nějakého dopustili. Nicméně byl kaplan Klein úřadu duchovního zbaven a ke krajskému soudu do Jičína (tehdáž bylo v celých Čechách jen 7 krajů), odvezen a konečně jako buřič lidu na 6 měsíců těžkého žaláře odsouzen. Katolíci z Hrádku velice se ho u soudu ujímali, svědčíce ve prospěch jeho — ale marně, neboť svědectví jejich pokládána byla za stranická.

Soud s bezúhonným knězem Josefem Kleinem způsobil veliké rozčilení a roztrpčení mezi duchovenstvem diecese Hradecké tehdejší doby, neboť všeobecně se mělo za to, že Josef Klein nevinně byl odsouzen. Byla o celém tom soudu vydána v Praze obšírná brožurka redakcí slovutného ředitele ústavu hluchoněmých P. Václava Frosta pod názvem: »Jen s pravdou ven« v několika po sobě jdoucích sešitech — ale brzy bylo další vydávání tohoto tiskopisu zakázáno.

Po vytrpěném trestu žalářním nesměl Josef Klein žádný veřejný duchovní úřad zastávati, nesměl kázati a zpovídati — jen mši sv. směl soukromě sloužiti. Odebral se proto do svého rodiště Obory k stařičké matce, s kterou pak na rodném statečku hospodařil. Později byl rehabilitován a stal se fundatistou nadace Langer-iánské v Cerekvici u Hořic, kde několik roků pobyl, zastávaje svědomitě své nadační povinnosti.

Když dobrá matička kněží Kleinů u vysokém věku zemřela, usnesli se bratří Kleinové na tom, své patrimonium čili po rodičích zděděné jmění, an žádných sourozenců a bližších příbuzných neměli, věnovati dobročinnému účelu ve prospěch svého rodiště. Zřídili r. 1879 společně v Oboře opatrovnu pro malé dítky a pokračovací školu pro dívky ze školy obecné vyšlé. Vystavěli na místě starého stavení pěkný klášter o jednom poschodí s malou kaplí Božského Srdce Páně a odevzdali ústavy k vedení řádu ctihodných milosrdných sester sv. Karla Borromejského v Praze

pod Petřínem. Na vydržování ústavu, totiž na výživu řeholních učitelek, věnovali celkem 45 korců dobrých polí a 5 korců zahrad — přikoupili totiž ke své rodné usedlosti ještě chaloupku sousední od Františka Miláčka a přestavěli toto druhé stavení (býv. Miláčkovo) na byt pro kněze fundatistu, na jehož vydržování složil Jan Klein 16.000 korun, tak že fundatista v Oboře (nyní farář ve výslužbě P. Hynek Lhota) dostává ročně 600 korun remunerace za své povinnosti.

Mimo to založili bratří Kleinové v řádu milosrdných sester sv. Karla Borromejského v Praze dvě nadační místa na vydržování a vychování dvou sirotků z Obory nebo farnosti Chomutické, které farní a obecní úřad řádu navrhnou.

Roku 1893 Jan Klein klášterní kapli v Oboře dal značným nákladem rozšířiti a ve slohu románském přestavěti, pořídil do ní krásnou křížovou cestu z terracotty z Mnichova a sochy ceny umělecké. K přání jeho kapli tuto sám † biskup Brynych, žák a ctitel Kleinův, způsobem slavným posvětil a dovolení dal, aby na služby Boží v kapli této měli přístup též ostatní věřící z Obory.

Celý náklad na rozšíření a ozdobení kaple obnášel 20.000 korun a Jan Klein vše sám věnoval z příjmů své fary.

Sečte-li se všecko, co bratří Kleinové ve své obci zřídili a jaká nadání ve prospěch rodiště svého učinili a uvede-li se to v penězích, může se směle říci, že téměř 100.000 K pro rodnou obec obětovali.

A co v Oboře oba bratří společně vykonali, to zřídil Jan Klein sám v místě svého působení, v obci Činěvsi u Poděbrad. Roku 1888 zakoupil slušné, kamenné stavení, v němž býval kupecký krám nedaleko kostela, přestavěl a přistavěl, čeho bylo zapotřebí a založil opatrovnu pro malé dítky a pokračovací školu pro dívky z obecné školy vystouplé, povolav k vedení těchto ústavů ctihodné řeholnice Chudých školských sester z mateřince Horaždovického. Na vydržování těchto ústavů složil nadaci asi 40.000 K. — Také krásnou sochu bl. Panny Marie na vysokém sloupu stojící se 4 sochami zemských patronů dal na veřejném místě v osadě postaviti nákladem asi 6000 K. A tak může se říci, že Jan Klein sám více jak 70.000 K obětoval pro dobro obce Činěveské z příjmů svého beneficia.

Katolický tisk a všecky katolické spolky čelnější podporoval neustále štědře, žádaje při tom, aby jméno jeho nebylo v listech veřejných uváděno, nejsa chvály světské žádostiv, neboť byl velice skromný jako starší bratr Josef, jenž si na své nespravedlivé odsouzení nikdy nestěžoval.

V obcování společenském byl laskavý a při tom přímý, každého hosta rád viděl, zvláště své milé žáky ze semináře Hradeckého s radostí velikou ve faře své vítal, když jej navštívili.

Horlivost jeho v konání služeb Božích a v hlásání slova Božího byla opravdu příkladná. Byl již velice sláb — zejména na nohy — a povážlivě churav a přece ještě každou neděli a každý

svátek mši sv. sloužil, ač jej velebný pán a kostelník museli držeti, aby neupadl. Po sv. prvním evangeliu vždy se posadil a kázal velice poučně při napjaté pozornosti osadníků. — Ještě 18. října m. r. vykonal ranní služby Boží s velikou těžkostí a musel pak již donesen býti do fary. Může se o něm vpravdě říci, že od oltáře sestoupil do hrobu.

K našemu jubileu.

Píše Tomáš Škrdle.

(Pokračování.)

Další zakládající členové fondu pro katolické spisovatele:

Z Ameriky: Rev. Vojt. Cipín — z Korutan: far. Fr. Štingl — z Dolních Rakous: kanovník a c. a kr. voj. farář Fr. Horáček a far. Frà Jos. Mergl — z Rak. Slezska: Mladší duchovenstvo archipresbyteriatu Opavského — z Moravy: duchovenstvo dekanátů: Švábenického a Výzovického — Katol. politická Jednota Přerovská — dále: děkan Jan Vychodil a faráři: Ferd. Harna, Al. Hlavinka, Th. Káčer a J. Šebestík.

Z Čech — kníž arcib. vikáři: Matěj Dušek, Dr. Rud. Horský a Jos. Mejsnar a bisk. vikář Jan Hejtmánek; emeritní vikáři: Jan Duben a Fr. Vacek — prof. bohosloví Dr. Jan Nep. Jindra — ředitelé ústavů: Ant. Nývlt a K. Štella — prof. realných škol: Fr. Žundálek — profesoři a katecheti středních škol: St. Bambas, Vl. Hornov, Jul. Košnář, Václ. Müller a Fr. Vacek — c. a kr. polní kurát Dr. Rud. Zháněl — provisor P. Josef Puchta — děkani a faráři: Václ. Bartoš, Jan Brož, Jan Nep. Černohouz, Fr. Dohnálek, Al. Dostál, Vinc. Drbohlav, Josef Duda, Št. Dvořák, Vl. Hálek, Ant. Herout, Jos. Himmer, P. Jan Nep. Holý, Ludv. Hora, Fr. Hroneš, Ant. Kolář, Fil. Jan Konečný, Fr. M. Kratochvíl, Jan Oliva, Fr. Pohunek, Dr. K. Lev Řehák, Št. Šťastný. Fr. Štědrý, Jos. Tichovský, P. Václ. Váchal a P. Ad. Wagner — os. farář Bedřich Pachta — duch. správce Jos. Zbejval — kaplan Václ. Oliva — katecheta Ant. Bulant — řádoví kněží: P. Raym. Fišer, Dr. Fr. Zima a P. Fr. Žák — zám. kaplan Jos. Fabian — redaktoři: Rudolf Vrba a Tom. Škrdle.

Zakládajícími členy stali se dále: Konvent řádu sv. Dominika v Praze — kaplani a katecheti vikariátu Blatenského — farní duchovenstvo Sobčické — někteří faráři vikariátu Poličského a vikariáty: Brandýsský n. L., Budyňský, Novo-Bydžovský, Čáslavský, Hořický, Hořovický, Jaroměřský, Jičínský, Kouřímský, Královický, Kutnohorský, Lanškrounský, Ledečský, Libocký, Libochovický, Litomyšlský, Lounský, Lukavický, Mělnický, Mirovický, Mnichovický, Opočenský, Pardubický, Písecký, Plánický, Plzeňský, Polnenský, Příbramský, Rokycanský, Rychnovský, Skutečský, Slánský, Soběslavský, Novo-Strašecký, Táborský, Turnovský, Volyňský a Votický.

Z tohoto seznamu a ze seznamu v minulé »Vlasti« uveřejněného lze poznati, jak veliký a neobyčejný zájem jevila katolická veřejnost k fondu pro katolické spisovatele. Ale na tom není dosti, i členů přispívajících — 4 K — a dárců bylo hojně. Různé vikariáty zasílaly roční sbírky, spisovatelé: Fr. Pravda a Dr. Antonín Lenz věnovali mu hojnou část svých honorářů, které od nás dostali; 20—40 K darovaly

různé osoby, hlavně ty, které družstvu ročně určité dary zasílávaly. Byli to na př. světící biskupové: Ferd. Kalous, Dr. Fr. Krásl, kap. děkan a gen. vikář Dr. Al. Frýdek, kap. děkan Msgr. Josef Burian, prelát Dr. Jan Marek a kanovník strážce Msgr. Ad. Rodler. Z odkazů zaznamenáváme 892 K od děkana Jos. Javůrka, 600 K od far. Jana Kamaryta, 400 K od far. Ant. Tesaře, 200 K od mor. far. Fr. Věrného a českého far. Ant. Vepřka, 188 K od děkana Vojt. Zumana, 177·20 K od prof. K. Konráda, 56 K od děkana Ad. Schlögla a menší sbírky a odkazy od různých duchovních.

Jako každý podnik, tak i náš fond pro katol. spisovatele pomalu upadal v zapomenutí a už zbylo jen asi 10 osob, které na něho každý rok pamatují. I zakládajících členů málo přibývalo, ročně 1—3, ba v XVIII., XX.—XXII. správním roce nepřibyl ani jeden. Nyní, v jubilejním roce, má býti jinak, a aby bylo jinak, proto píšeme tyto řádky. Loni do Vánoc měl tento fond 11 dárců, letos má jich 34, což jest dobrým znamením. A nové zakládající členy máme ve XXV. roce již tři. Také členských vkladů bylo ve XXV. roce slušně splaceno. Tak zapravili: Dr. Rudolf Zháněl 200 K, Dr. Jan Jindra 164·60 (200), Fr. Vacek 20 (130), Dr. Fr. Klobouk 11 K, Jos. Tichovský 10 (200) a Jos. Fabian 5 K (185). Tedy od 1. října do konce prosince r. 1908 složeno bylo již 410 K 60 h, kdežto v celém předešlém roce pouze 154 K 40 h. Kéž by i ostatní dluhující členové příkladu jejich následovali.

První podporu z fondu tohoto dostal redaktor Drozdových Večerních Novin, Kabeláč, a ta se pak i dále opakovala. Sirotci po † red. »Čecha« Hesovi dostali 100 K. Když † básník Vojtěch Pakosta, katecheta vyšší dívčí školy v Praze, těžce churavěl, udělili jsme mu podpory 100 K; Dru. Fr. Kyzlinkovi zaslán byl do Jerusalema na tamní studie dar 60 K. Mor. básník a kněz Fr. Skalík obdržel 100 K, spisovatel far. Boh. Brodský (Zahradník) obdržel na studium 200 K a později na cesty na sever Evropy 100 K, na cestu do Švýcar obdržel far. Fr. Vaněček 200 K a na cestu mezi Rusíny a Srby v Lužici kaplan Fr. Žundálek 200 K. Jos. Fabian (Prokop Zaletěl) obdržel v nemoci 100 K. Nemocnému mor. far. Tomáši Šmýdovi poskytli jsme 60 K. Další podpory obdrželi: spis. Rud. Vrba 200 K, mor. far. Jan Vyhlídal na studium národopisné 100 K a později 240 K, Václav Žižka 200 K (tehdy nebyl ještě výborem), říd. učitel K. Skultéty 120 K, spis. Fr. V. Čečetka 200 K, far. Jiří Košťál 100 K, rovněž 100 K red. V. B. Pavlík-Sychra a křižovník P. Petr Špička; red. Jan Lang obdržel 100 K, 60 K, v nemoci 20 K a po smrti rodina jeho 50 K, 70 K. Často obdržely od nás podpory tři vzácné spisovatelky a jedna z nich ji dostává do dnes. Jediný odborník v přírodních vědách mezi námi jest chudý farář Tom. Pícha. Tomu jsme skýtali na studium přírodních věd ročně 40 K, pak 60 K a nyní již několik let 100 K. Knězi Ant. Zavadilovi, když vydával česko slovinský slovník, bylo od nás vydatně pomoženo. Přispěli jsme na pomník † Václ. Kosmáka a † Vinc. Zahradníka. Přispěli jsme četným na koupi vědeckých, odborných knih, podporovali jsme různé kulturní účely a jiné a jiné více. Tak na př. když družstvo Vlast vydávalo vědeckou přílohu, kterou členové družstva zdarma dostávali, převzal fond pro katol. spisovatele na sebe všecko toto vydání. Rovněž i Sborník hist. kroužku v prvých letech svého trvání byl placen

z fondu pro katol. spisovatele; mimo to byla dána podpora na historické studium v archivech.

»Slov pravdy«, které vydávali kanovníci Ed. Jan N. Brynych a Dr. Jos. Burian, jsme zakoupili a mezi lidem rozšířili za 870 K. Literární sekci platí se z fondu tohoto časopisy.

To jsme veřejně ohlašovali a nikdy ani ústně ani písemně, ani ve výboru ani ve valné hromadě nám to nebylo vytýkáno.

Nuže, tak vypadá fond pro katolické spisovatele. Přátelé, v roce jubilejním jej rozmnožte, povzneste! Výbor Literární sekce vybízí vás k tomu těmito slovy:

Literární sekce družstva Vlast byla postavena novým řádem na širší a hlubší základ. Výbor její jest na 15 členů rozšířen, a mimo výbor pracuje s ní širší sbor s neomezeným počtem členů. Tito členové platí ročně 1 korunu a spisovatelé slují činní členové, ostatní dárcové přijímají se za údy přispívající. Potřebné hmotné prostředky poskytuje Literární sekci — mimo ony členské koruny — fond pro katolické spisovatele, jehož členové upisují a v 10 nebo ve 20 letech splácejí 200 K. Jména těchto členů, jakož i obšírnější pojednání o nich a o celé Literární sekci přinesla a přináší prosincová a lednová »Vlast« roč. XXV.

Chtějíce v obnovené Literární sekci neúnavně pracovati a majíce na mysli, aby co nejvíce katolických osob bylo podporováno a tím aby rozvoj katolického písemnictví byl urychlen a upevněn, prosíme uctivě, aby mohovitější katolíci, hlavně duchovní, přistoupili k fondu katolických spisovatelů za členy zakládající a chudší z nich aby se stali aspoň korunovými členy Literární sekce. Četně osob již tak učinilo a četní, doufáme, budou jejich příkladu následovati. My je za to uctivě a snažně prosíme.*)

Za výbor Literární sekce Družstva Vlast v Praze čp. 570-II.:

Vlastimil Hálek, místopředseda, Boh. Jiráček, jednatel. Výboři: Alois Dostál, Jos. Jarolímek, Tom. Jos. Jiroušek, Václav Kunz, Jarosl. Pihler, T. Roháček, T. Škrdle, P. V. Váchal, Jan Voborský, dr. Rudolf Zháněl.

Vybízejí vás k tomu i jiní vážní mužové: jeden vynikající em. farář a bývalý vikář diecése Hradecké a nadějný koop. a spisovatel z Moravy. Slyšte jejich hlasy:

»Jsem již přes rok pensistou a mám jen skrovné výslužné a mnoho mimořádných vydání, ale vzdor tomu jsem ochoten k fondu katolických spisovatelů 50 K přispěti, které nejdéle do 6 měsíců složím na oslavu 25letého jubilea družstva Vlast, jehož členem jsem od počátku. Přeji ze srdce, aby se hojných příspěvků k tomuto fondu sešlo.« — Vinc. Krátký, far. ve výsl. v Jičíně.

»S radostí přihlašuji se za zakládajícího člena fondu pro katol. spisovatele, neboť jsem přesvědčen, že fond tento u družstva Vlast jest v dobrých rukou a že nebude tak snadno použit ku podpoře lidí víře nepřátelských. Kéž by všickni katolíci vždy toho dbali, aby z jejich jmění nedostalo se podpory lidem víru ničícím (Machar . . . .), nýbrž

*) Dne 16. prosince m. r. měla obnovená Lit. sekce první schůzi a byl v ní počet výborů doplněn na 15. Již referát o této schůzi, který na jiném místě »Vlasti« přinášíme, podává důkaz, že se nám dílo zdařilo. Až provedeme plán, který nám v obnovené Literární sekci tane na mysli, bude to ještě jasněji ozřejmeno.

aby podporovány byly podniky katolické, jako je na př. družstvo Vlast.« — Dr. Fr. Klobouk, koop. v Mor. Ostravě.

Vybízí k tomu mnohé z vás vedle obecného blaha katolické strany vlastní prospěch. R. 1909 povstane sice při Piově spolku odbor českých katolických žurnalistů a bude míti péči o jejich hmotné blaho. O část katolických pracovníků bude tedy postaráno, ale je tu celá řada jiných a četných spisovatelů, kteří si mohou zabezpečiti 4 K ročně nebo 200 K jednou pro vždy podporu v nemoci, v neštěstí, ve stáří, na cesty, na odborné studium, na knihy nákladné a jiné více. Uděluje se zpravidla podpora pouze těm, kdož jsou členy fondu tohoto a příspěvky své řádně platí. Kdo fondu toho v čas blahobytu nedbá, členem jeho není a pak jsa bez práce podporu žádá, tu bedlivě uvažujeme, má-li dostati podporu čili nic. Výjimku činíme v nemoci nebo upadne-li kdo nevinně do bídy, jinak žádosti za podporu odmítáme. Samozřejmo zamítáme žádosti těch, kdož v protikatolických časopisech pracovali.

Z četných případů, jichž jsem zažil, uvádím tyto:

Přichází bývalý žurnalista a žádá za podporu.

Já: Jak jste se dověděl o našem fondu a proč jste ke mně přišel?

Prosebník: Jsem v bídě postaven, byl jsem na vás upozorněn a prosím za podporu.

Já: Kolik jste měl služného?

Prosebník: 2000—2400 K.

Já: Co jste z toho dal na katolické účely, ve kterých katol. spolcích jste působil a do kterých listů jste psal?

Prosebník jmenoval různé protikatolické listy a jeden z nich byl docela redaktorem znemravňujícího časopisu; na první dvě otázky zůstali mi prosebníci zpravidla odpověď dlužni. K bývalým katol. žurnalistům jsem obyčejně dodal: »když se vám dobře vedlo, proč jste se nestal členem našeho fondu? Mohl jste dáti ročně 4 K a nyní by vám to bylo stonásobně splaceno.«

Prosebník: Nic jsem o tomto fondu nevěděl.

Já: To je mi s podivením: my veřejně o tomto fondu mluvíme v »Katol. Listech« (dříve a nyní v »Čechu«), někdy i v »Hlasu« a býv. »Míru« a hlavně ve všech našich časopisech — záležitost tato je tedy veřejná, a katolický žurnalista o tom nic neví! Věděl jste, ale když se vám dobře vedlo, nedbal jste o nás; když se vám vede hůře, přicházíte pro peníze. Ale, příteli, takhle my hospodařiti nemůžeme, to bychom byli brzy v koncích, když bychom rozdávali a nic nepřijímali. Spolek žurnalistů podporuje jen své členy, jiné spolky také jen své členy a my dle řádu veřejně často oznámeného taky jen své členy. Poroučím se.

Přijde studující university a potřebuje podporu na cestu do Vídně. Ve Vídni se mu vedlo dobře, měl tam bohaté hodiny, ale zachtělo se mu do slovanské Prahy, zde však se nemůže uchytit, i prosí za podporu na cestu do Vídně.

Já: Které časopisy jste odebíral, když se vám dobře vedlo?

Studující jmenuje řadu liberálních listů.

Já: Co jste odebíral od nás?

Studující: Nic.

Já: Račte jíti k listům, které jste podporoval, ty jsou vám vděčností zavázány — ty ať vám udělí podpory.

S tak zvanými revolverovými žurnalisty dělám to kratčeji: neznám vás, tu máte almužnu, kterou dávám každému chudému. Některý ji vezme a s kyselou tváří odchází, některý ji mlčky položí na stůl, ušlechtile se ukloní a odejde, ale žádný z nich se tu více neukáže.

Kde vidím, že jsou u žadatele zákonité podmínky k podpoře, řeknu mu, aby si podal k výboru žádost, nebo je-li podpory na rychlo potřebí, odkáži jej na předsedu družstva, protože jediný on může i bez výboru v neodkladných případech platně rozhodovati a podporu uděliti.

My v užším družstvu to děláme takto: nejprve staneme se členy družstva a když 100 K doplatíme, začneme platit 200 K k fondu katolických spisovatelů. To jest cesta i pro jiné, mohovitější zakládající členy družstva dobře vyšlapaná a naznačená. (Pokračování.)

Karlov v Praze.

Jdu sám a sám . . . Krok zní tu pustou hluší,
zrak jakby slzou v řasoví se míhá;
stín dávných časů letí mladou duší
a duše let ten křídly orla stíhá!

Baň rudou zřím. . . V modř pne se její věž,
v sklon gotiky zář slunce ohněm padá;
tíž mramoru vnitř rukou neopneš —
a na stěnách soch poprsí jsou zlatá!

Zpěv kolem zní . . . Dav lidu klečí v chrámu:
tu měšťan — pán, tam žebrák v chudém šatě;
tam zbrojenec a mnich tam zbožný v Pánu,
a v čele všech král klečí ve šarlatě. . .

Ach, Karel král . . . Svit v jeho padá tvář —
blesk slunce šatu srší na okrase,
a v oku výš, jež zírá na oltář
tkví prosby hlas: — »*Mír zemi dej i Praze!!*«

— — — — — — — — — — — — —

Ach, divný sen . . . Bol tíhou srdce kruší —
Něm Karlov stínem ku nebi se zdvihá;
jdu sám a sám — krok zní tu pustou hluší,
zrak jakby slzou v řasoví se míhá — —

Josef Hais Týnecký

Literární sekce družstva Vlast

konala dne 16. prosince t. r. druhou schůzi za předsednictví faráře Vl. Hálka. — Čten a schválen byl protokol předešlé schůze. — Předsedající vítá srdečnými slovy nové členy: faráře Al. Dostála, katechetu Václava Kunze a kaplana Jos. Jarolímka. Vítaní odpovídají, že budou své povinnosti bedlivě konati. Volbou čtyř nových členů doplněn byl výbor na 15 osob.

Redaktor Tom. Škrdle sdělil některé vnitřní záležitosti a uvedl, že nám píší do našich časopisů jeden klerik a dva alumnové. — Dále navrhl agitační provolání, jež bude ve prospěch Literární sekce v četných časopisech uveřejněno. Text provolání jeho byl sekcí schválen.

Bylo již usneseno, že budou v lednu Literární sekcí pořádány přednášky; sedmnáctého (Kar. Toman o katol. sjezdu v Düsseldorfu); dvacátého čtvrtého (Vlastimil Hálek o biskupu Dru Mart. Říhovi) a dne 31. ledna (Fr. Žundálek o biskupu Janu Nep. Brynychovi). Přednášky se konají v domě družstva Vlast vždy o 6. hodině večer.

Red. T. J. Jiroušek podal v úvahu, nebylo-li by záhodno, aby v jubilejním roce družstva Vlast uspořádala se kromě slavnostní schůze také jubilejní výstava 25leté práce a činnosti družstva. Exposice výstavy uspořádati by se mohla z časopisů družstva, z knih a brožur družstvem vydaných, z diagramů, na nichž by vyznačena byla veškerá města, všecky spolky a schůze, po nichž Socialní odbor a Literární sekce družstva během 25 let řečníky vyslaly. Mimo to vyložil by se diagram socialně literárních sjezdů družstva. Dále by se mohla uspořádati sbírka podobizen všech spisovatelů a literárních pracovníků do časopisů družstva píšících, jakož i autorů knih a brožur a jejich rukopisů. Výstavku by zakončovati mohly provolání, resoluce a j. tiskopisy družstvem Vlast a jeho odbory tiskem vydané. — Originelní návrh vítá sekce velice sympaticky a doporučuje jej výboru družstva k schválení.

Následují referáty přítomných, při čemž dlužno předem vyznati, že Literární sekce získala ve far. Al. Dostálovi a v katechetovi Václ. Kunzovi dvě zdatné síly.

Red. Tom. Škrdle: Hlasy Svatováclavské, sbírka časových brožur, ukončily ročník VIII. řízením far. Vl. Hálka. A ukončily jej článkem Václ. K. Peera: Jak pečovala církev v klášteřích o řemesla. — Mluvě o předsudcích proti církvi a klášterům, přistupuje autor k tomu, kterak kláštery řemesla pěstovaly. U pohanů, Řeků, i Římanů byla tělesná práce pro občany pohanou, v klášteřích stala se čestnou povinností. Kláštery přijímaly do práce mimo mnichy i jiné nadané mladíky a mistry a tím šířily obor prace a přispívaly k všeobecnému blahobytu. Spisovatel uvádí na konec výroky některých vynikajících mužů, hlavně jinověrců, kteří tuto blahodárnou činnost klášterů uznali a ocenili. — Vzdělávací četba katolické mládeže, řízená prof. realných škol v Rakovnice, Fr. Žundálkem, ukončila ročník VII. číslem 2—6. Má obsah velice rozmanitý a bohatý. Básničky pro děti vhodné a povídky, provanuté mravoučnými naučeními, se zde střídají. Hlavni podíl na těchto pracích má úředník našeho družstva p. Jos. Hais-Tynecký, jenž má nepopíratelný talent vymýšleti a psáti zajímavé obrázky pro mládež. Má jich zde několik a všecky jsou krásné. Rovněž i jiní spisovatelé podali

zde cenné práce. — Oba časopisy stojí ročně po 60 h a předplatné na ně přijímá administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Katecheta Boh. Jiráček: Ludmila ve svém roč. X., sv. 5. přináší dvě povídky: »Pode mlýnem nade mlýnem« a »Světlovský zámek« od Mil. Javorníka. Povídky velice pěkné, zvlášť povídka první, dýšící humorem i vážnými scénami, mile překvapí čtenáře. — Na to mluví referent uznalými slovy o Baarově románu: Cimbura. Ale posudek o něm již Vlast přinesla, pročež se mimo sekci o něm více nešíříme.

Dr. Rudolf Zháněl, kurát, podal tento referát: Z naší české literatury uvedl, že »Květy Marianské« v příštím roce 1909 rovněž s »Vlastí« vstupují do ročníku 25. Horlivými spolupracovníky a rozšiřovateli časopisu tohoto jsou řeholníci sv. Vykupitele. Vhodným doplňkem k tomuto zábavně-poučnému duchovnímu časopisu je »Škola Božského Srdce Páně«. Obsahuje mimo četbu duchovní také články poučné, zajímavou mosaiku různých instruktivních zpráv z celého světa katolického, zprávy o misijích a jiné. Roku 1908 dokončila »Škola« roč. 42. — Oba tyto časopisy vycházejí v benediktinské tiskárně v Brně, která letos přejala také náklad lidového obrázkového časopisu »Náš Domov«.

Z německé literatury doporoučí referent časopis Vídeňského kněžského spolku »Korrespondenz der Associatio Perseverantiae Sacerdotalis«, který ve svých 10 ročních číslech (r. 1908 byl 29. ročník) má velmi mnoho zajímavé a poučné četby ze života kněžského, duchovní správy a pod. Z časopisu toho, který byl také doporučen ordinariátním listem pražským, lze častěji čísti instruktivní výňatky v příloze »Čecha«, v »Korrespondenci katol. kléru«. — Podobný tomuto, ale obsahu vymezeného, je německý měsíčník »St. Eucharistia« vydávaný v Bolzanu (29. ročník r. 1908). — Oba časopisy, které jsou zároveň orgány kněžských spolků téhož jména, jsou i u nás mezi klérem rozšířeny a zasluhují toho plnou měrou.

V. Hálek, farář, podal zprávu o spisu ve Světové Knihovně d'Alméras ovu »Manželství u různých národů«. Autor dokazuje, že nejčistší normy manželské má dnes křesťanský západ. Projevuje názor, že formy manželství v poslední době jsou ohroženy dvěma rozkladnými příčinami: nevěrou a rozvodem. Kniha vyniká elegantní pružnou formou. — Poukazuje v recensi letošního ročníku »St. Benedikts-Stimmen« vedle důkladných prací z theologie na dvě zajímavá pro české kruhy pojednání o zemřelém a nynějším p. opatovi emauzském psaná velice vřelým tónem. — Zmiňuje se o letošním kalendáři »Moravanu«, který přináší dvě velmi pěkné práce z péra člena naší Literární sekce dp. dra Rud. Zháněla.

V. Kunz, katecheta, referuje o spisu dra Viléma Hansa, německého spisovatele, jenž má název »Osud a vůle«. Pokus o světový názor Henrika Ibsena. Přeložil Hanuš Hackenschmied. Názory Ibsenovy se příčí všemu náboženskému a jsou rozkladem všech ideálů víry a pořádku veřejného. Vychází z individualismu a má za jediný cíl stálý rozvoj duševní celého lidstva. Odvrátil se od víry a probořil se do toho nejhlubšího individualismu, třeba chtěl pracovati pro rozvoj všelidský. Povaha osamělá, v sebe uzavřená, zvláštní. Dikce jeho jest ovšem mohutná, básník Ibsen prozrazuje každou větou myslitele hlubokého

— ale bohužel ne pravdivého. Vede člověka k zapření víry a všeho řádu přirozeného.

Farář Alois Dostál: František Josef I. 60 let na trůnu Habsburském. Napsal Dr. Rudolf Zháněl. (Hlasy katol. sp. tisk. r. 39. č. 6.) Vzácné jubileum našeho panovníka zasáhlo také do naší literatury a přineslo mnoho básní, proslovů, vzpomínek, článků. Mezi nejpodařenější náleží svrchu uvedená kniha pro mnohé dobré vlastnosti. Je psána pro vzdělance i lid obecný a vyniká duchem katolickým. Je tu několik rysů povahopisných jako na př. Císařova upřímná zbožnost, Zbožný ctitel Velebné Svátosti, Církevní slavnosti, Na hrobě Spasitelově, Ve dvorní kapli Hradčanské a ve chrámu Vyšehradském, Na posvátném Hostýně. Ze zbožného srdce plyne dobročinnost; tak i následuje pojednání: Císař — dobrotivý otec všech svých poddaných a líčen panovník jako šlechetný lidumil a vznešený přítel dítek. Ku konci jsou v 6 článcích uvedeny vztahy císařovy k našemu českému národu, jeho znalost našeho jazyka, jeho návštěvy v Čechách atd. Nejvýznačnějšími daty ze života kniha končí. Spis tento nutno co nejvřeleji doporučiti.

Česká žena, časopis věnovaný česko-katol. ženám a dívkám v Americe. St. Louis. Vychází jednou měsíčně o 32 velkých stranách. Cena 1 dolar ročně. Ve velmi sličné formě počal vycházeti v Americe list pro ženy. Naplněn jest ovšem v přední řadě pracemi českých spisovatelů a spisovatelek, jak to už v Severních Státech dělají, že si vybírají volně to, co v Čechách pěkného vyjde. Články jsou propleteny žerty, sentencemi, zprávami, příklady. Nezapomenuto na kuchyni a dětský koutek. Pojednáno tu i o sjezdech žen amerických, úkolech české ženy v Americe, o ženách v Novém Zelandě a podobně. Mezi illustracemi jsou některé probudilé ženy americké s odznaky a nová škola v osadě sv. Víta. Náklad na ten list vede vydavatelstvo »Hlasu« a účelem jeho jest zachovati víru a rodnou mluvu.

Svátkovy romány. Právem poukázaly nedávno »Rozhledy« na Svátkovy romány zastaralé formy a protinábožensk é tendence. Je ku podivu, že mohly kdysi vycházeti jako příloha vládního »Pražského Denníku«. V roce 1871 vycházel a v knižním formátě vyšel historický román »Vězeň na Křivoklátě«, který jedná o uvěznění bratrského předáka Augusty, jenž kul proti císaři vlastizrádné pikle. Kniha ta se hemží samými jezovity, papeženci, utiskováním nekatolíků »ďábelskými syny Loyolovými«, hnízdy papeženců. »Co klášter papeženců jednou uchvátil, nikdy více nevydá« (str. 100.). Bratří se tu nazývají ironicky prašivými ovcemi, které se nemohou v čistý stánek Kristův vlouditi. Zakladatelé a vůdcové knihoven dají pozor, aby se jim tyto historické romány mezi lid nevloudily.

Z těchto několika referátů, jež toliko u výtahu zde podáváme, jest vidna obrozující činnost Literární sekce na širších základech položené. A bude ještě lépe, až se sejde všech 15 členů této instituce. Také prof Fr. Žundálek z Rakovníku zasílaje výboru vroucí pozdrav slibuje, že podle svých skrovných sil bude hledět prací Lit. sekce se súčastniti.

Druhá přednáška v Histor. kroužku konána byla v Jednotě katolických tovaryšů dne 20. prosince. Přítomni byli mimo četné dámy a pány: preláti: Dr. Jan Marek a Dr. Fr. Kryštůfek; školní rada Dr.

Mat. Kovář, předseda kanovník Msgr. Fr. Vaněček, pp.: správce chorobince Jan Vinopal, stavitel Boh. Varhaut, p. Fr. Vrat. Buk, red. Tom. Škrdle a jiní více. — Dr. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha v Praze, přednášel o králi Jiřím z Poděbrad. Nadšený řečník líčil jeho mládí a jeho rychlý postup v hodnostech. Jiří z Poděbrad byl z prvu hejtmanem jednoho kraje, na to čtyř krajů, správcem země a posléze králem. Podobal se v řízení země v mnohém Karlu IV., ale lišil se od něho věrou. Karel IV. byl zbožný katolík, Jiří z Poděbrad houževnatý kališník; upomínka na onoho jeví se v četných památkách chrámů, hradů a jiných užitečných zařízeních (university), památka tohoto mizí, neboť náboženské víry jeho tu není a co po ní povstalo (protestantismus), vlasti blaha nepřineslo. — Přednáška tato byla jako předešlá dychtivě sledována a odměněna byla hojným potleskem. Prelát Dr. Fr. Kryštůfek na to řečníku srdečně poděkoval. Účinek řečí Dr. K. Lva Řeháka jest nemalý a záleží hlavně v tom, že vlastenecké dějiny naše objasňuje přímo a bez obalu s hlediska katolické víry.

Výbor družstva Vlast konal dne 4. ledna t. r. V. schůzi za předsednictví p. Karla Ulricha, c. k. pošt. pokladníka, jenž věnoval krásnými slovy posmrtnou vzpomínku zesnulému výboru, p. Václ. Žižkovi. Přítomní povstali, a p. farář Vlast. Hálek vykonal za něho modlitbu. — Jednatel redaktor p. T. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Náhradník p. Fr. Waldmann vstupuje do výboru. — Jednota sv. Methoděje ve Vídni děkuje za projev soustrasti nad úmrtím † preláta Dr. Ant. Hornýho. Projev soustrasti zaslán byl též do Činěvsi farnímu úřadu, kdež zemřel veliký příznivec družstva, Msgr. Jan Klein. — Pokladník sdělil výboru radostnou zprávu, že † Ant. Přemyslovský, arcikněz ve Val. Kloboucích na Moravě, pamatoval ještě před smrtí na naše družstvo a právě dnes že dostal jeho dar 1000 K, určený pro účely našeho družstva. — Jednatel red. p. T. Jos. Jiroušek odůvodňoval svůj návrh, aby družstvo uspodářalo v jubilejní dny svého 25tiletého trvání domácí výstavku. Návrh jeho, Literární sekcí přijatý, výbor schvaluje a pověřuje red. p. T. Jos. Jirouška, aby výstavku uspořádal. Rovněž i nutné vydání k tomu se povoluje. — Jubilejní knihovny zadány byly: a) v Čechách: 1) farnímu úřadu v Modřanech; 2. baronu Zessnerovi pro Čechy ve Volksvereinu v Liběšicích; 3. far. Lad. Mrázkovi v Loučeni; 4. far. Em. Červenému v Běšinách; 5. kaplanu Jos. Smathovi v Řičanech; 6. Organisaci katol. lidu v Dolní Cerekvi; b) na Moravě: 1. J. Mrázkovi, viceděkanu v Třešti; 2. Fr. Svobodovi, far. v Rověčíně; 3. koleji Redemptoristů v Bílsku pro tamní mládež. Ostatních 7 žádostí byto zamítnuto pro nedostatečnou qualifikaci žadatelů; musíť být žadatel buď zákl. členem našeho družstva, nebo musí aspoň »Vlast« a »Naše Listy« odebírati — jinak knihovnu dostati nemůže. Výbor založí ještě 4 jubilejní kuihovny v Čechách, 7 na Moravě a 5 ve Slesku. Obdarovaní nechť nám laskavě udají stanici dráhy, do níž bychom jim balík knih a časopisů zaslali; porto — na dráze ne velké — zaplatí si obdarovaní sami. — Výbor projednal ještě mnoho záležitostí vnitřního a veřejného rázu, ale ty se vymykají veřejnosti. — Modlitbou byla schůze skončena.

LITERATURA.

ČESKÁ.

Plevobraní v literatuře. Obyčejně se říká klasobraní, ale zde to nelze tak pojmenovati. V »Lumíru« r. XXXVII. č. 1. čteme »Chvála nahoty«, báseň od Neumanna. A při té chvále nahoty podivně se vyjímá sníti »o náboženství svém, jež konkretní a světlé bez marných abstrakcí šlem žhavých barev hraje.« Také se člověk dovídá ze Světozoru č. 2., co jsou ctnosti. Poněkud divná tu je o nich definice: »Ctnosti jsou silou slabých« (Ant. Thür). Podivné jsou názvy knih a v tom vyhledávání. Oznamují se »Darebné povídky« a v nich »Pyšná pokora.« Stávka ve Vinohradském divadle byla — skvrna na slunci. Dál to už nejde. Ve Vydrových Besedách č. 11. píše MUDr. Karel Helbich staf: »O vlasech a jejich chorobách.« Tu čteme: »Péči svým vlasům může věnovati s dobrým vědomím i člověk vážný a moderně vzdělaný, který ví, že vlasy člověka jsou pouhým zbytkem dědictví po zvířecích předcích.« Z toho budou míti největší radost holohlaví, neboť ti jsou dokonalejší, když se všech »zbytků dědictví po zvířecích předcích« zbavili. Ale redakce listu, který se dává za odměnu těm, kteří u firmy kupují hostie, neměla by takové věci do světa propouštěti. To je pro listy socialistické! *d.*

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách. Napsal Dr. K. Lev Řehák. Díl druhý. Duchovní revoluce v Čechách způsobená M. Janem Husem. — Rozebravše v minulé Vlasti díl první: Kvašení duchů před M. Janem Husem pokusíme se nyní promluviti o díle druhém.

V úvodu věroučném vystupuje autor proti nemírným chvalořečníkům Husovým a tu nejprve ostrým způsobem opravuje Dr. Flajšhanse, který nazval Husa »zaslíbeným Páně«; v dalším opravuje dějepisce Fr. Palackého, který na učení Husovo nazíral duchem protestantským. Veliký znatel M. Jana Husi, Dr. Ant. Lenz, řekl nám nejednou, že celá tato část dějin Palackého musí býti jednou z katolické strany opravena a povolaným oprávcem jest far. Dr. K. Lev Řehák.

Na to líčí Dr. K. Lev Řehák (uváděje 17 pramenů, z nichž čerpal) Husovo mládí, působení učitelské, kněžské a zvláště spravedlivě oceňuje jeho lásku k vlasti a k české řeči. Rovněž i počáteční působení Husovo v betlemské kapli bylo požehnané.

Aby ukázal, odkud a jak dalece čerpal M. Jan Hus z Viklefa, vypsal nám spisovatel stručně, ale jasně působení Viklefovo a doložil, odkud a proč tento muž pojal tak velikou zášť proti papeži, mnichům žebravým a celé církvi. Hus se přichýlil z většiny k učení Viklefovu a houževnatě je hájiv upadal hloub a hloub v rozpor s církví, se svými představenými a se samým papežem.

Velice obratně hájí Dr. K. Lev Řehák církev a její počínání oproti Husovi v Kostnici. Praví, takové a takové jest učení a stanovisko církve, tak a tak si počínal Hus a proto odsouzení jeho bylo nezbytné. Rovněž i gleit císaře Zikmunda jest jasně vyložen.

Celkem musíme říci o druhém díle touž chválu jako o prvním, že totiž Dr. K. Lev Řehák neohroženě hájí stanovisko katolické a že to činí řečí jasnou, slohem plynným, způsobem populárním. Bylo by záslužno, aby tímto způsobem nejdůležitější části Husových spisů od Dr. Lenze vydaných zpopularisoval a tím obsah jejich znova oživil a širokým vrstvám přístupnými učinil. *Tomáš Škrdle.*

Vrátný Karel. **Rozjímání o životě a tajemstvích Páně.** — Duchovní knihovna, ročník 16—17. V Brně, tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinů rajhradských. 1906—7. — 10 sešitů. — Kdož by mohl vypočísti všechno, co pro duchovní naši literaturu učinila velezasloužilá správa brněnské knihtiskárny benediktinské? Navštivte kterýkoliv dům, v němž se konají duchovní cvičení a vezměte do ruky kteroukoliv z knih, které se tam doporučují k duchovní četbě, najdete skoro na každé značku brněnské knihtiskárny benediktinské!

Dílo velmi obšírné a obsažné, jakého doposud jsme neměli, vydává se právě nyní. Jsou to nahoře jmenovaná »Rozjímání o životě a tajemstvích Páně« na všechny dni a svátky církevního roku podle způsobu sv. Ignáce pro řeholnice, která přioděl rouchem českým pilný Karel Vrátný. Dílo není ještě ukončeno; doposud vyšlo 10 sešitů, z nichž každý má přes 100 stran; v 10. sešitu počítá III. díl tohoto velmi dobrého díla.

Předeslav velmi důkladný návod k modlitbě rozjímavé probírá spisovatel všechny neděle, svátky a všední dny církevního roku, podávaje na každý vhodné rozjímání, které odpovídá předmětu jednotlivých slavností. V rozjímáních těch ne-

jenom najdou všechny zbožné duše hojnost látky k poučení a osvěžení ducha, nýbrž také kazatelové vhodné předměty ku vzdělání věřících.

Zvláště by se doporučovalo, aby na konci tohoto užitečného díla byl připojen instruktivní obsah, velmi důkladný rejstřík, který by použití díla velmi usnadnil. Dílo lze doporučiti co nejlépe.

Dr. Rudolf Zháněl.

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Ročník 29. Číslo 5. Dílo 162. Vybrané povídky Emila Souverstera. Z francouzského přeložil prof. Vilém Appelt. V Praze. Majetek a tisk Cyrillo-Methudějské knihtiskárny V. Kotrba. 1908. — Povídky Emila Souvorstera, podané českým čtenářům ve zdařilém překladě, zasluhují opravdu název povídek vybraných. Vzaty jsouce ze života skutečného, mnohé rázu humoristického, dobře vystihují povídky tyto povahu a jednání osob v ději súčastněných. V obrázcích »Poklad« a »Deset dělníků kouzelnice Zelenky« vylíčena dovedně pravda, že práce a píle rukou lidských jsou zárukou blahobytu a pravé spokojenosti; kde nestačí jednotlivec, tam potřebí »Spojenými silami« pracovati ku blahu společnosti. Kterak o lidech souditi třeba dle jejich skutků, kterak dobré srdce, jež jest doporučovací list a zájem pro dobro a krásu, nalézáme i u lidí zevnějšku méně uhlazeného, doloženo jest povídkami »V dostavníku«, »Básník a sedlák« a »Směšná rodina«. K pravé lásce k bližnímu navádí črta: »Jak si přejete, aby jednali lidé s vámi, tak jednejte s nimi!« Zajímavé obsahem jsou také »Tajemství lékařovo«, »Dvé hesel« a »Hýl starého Marka«, jakož i hovory »O zbytečných věcech« a »O přáních«. Celá sbirka čtenáře dobře pobaví a místy připadně poučí.

Josef Herzig.

Hlavinka Alois: **»Bludy a lži v dějinách«.** Druhé, opravené vydání. V Brně, 1908, nákladem papež. benedikt. kniktiskárny. Stran 395, cena 3 K 60 h. — Tvrdí se, že byl posledním polyhistorem Leibnitz, ale nyní bylo by potřebí — a doba naše toho žádá — by jím byl každý kněz, který se účastní našeho veřejného života. Kde však nabrati materiálu, kde dočísti se nejnovějších vymožeností, kde se snadno poučiti o všem potřebném, když vyučuje až 24 hodin týdně ve škole a jiné práce až hrůza! Takovou věru nedostižně bohatou zásobárnou, takovou studnicí, již nelze vyčerpati, je uvedená kniha; co míní podati, vysvětluje její druhý titul: rozhledy po dějinách církevních a světských na obranu pravdy.

Po prve vydána vyšla v 2500 výtiscích roku 1888 nákladem spisovatelovým a byla po zásluze nadšeně, velmi příznivě oceněna v naší »Vlasti« v ročníku IV. (1887—8), strana 70 od dp. J. Mergla, k čemuž tehdy redakce přidala vyzvání, by si objednal knihu jedenkaždý kněz. Co tehdy řečeno, platí tím více o tomto druhém vydání; prvé mělo statí 43, stran 472, poněkud menšího formátu a mnohem většího a rozložitějšího tisku, než vydání druhé; bylo již 1895 úplně rozebráno. Druhé má větší formát, tisk menší a užší, statí je 86, tedy právě jednou tolik než dříve, proto by se vlastně mělo říci, že je dílo úplně nové, z dřívějšího ponecháno velmi málo. Pan spisovatel podává tu uspokojivé odpovědi na všechny palčivé otázky, námitky, jež se nám dávají z oboru dějinného; v mnohé otázce je výklad celé serie námitek spadajících v týž obor. Kdo pozorně srovná oboje vydání, poznává, že p. spisovatel po celých dvacet let, jež uplynuly od prvého, svědomitě studoval, sbíral látku, sledoval boje našich nepřátel a dal nám nyní do ruky spoustu materiálu, jako ho nikde jinde v takové obsažné stručnosti pohromadě nenajdeme. Všude uhnuto polemickému rázu, neboť koho nepřesvědčí prostá klidná pravda, tím méně ho dojme zanícená horlivost, za níž rád hledá tendenci. Co pracně, po dlouholetém studiu (z našich dějin hlavně Tomka a Palackého) sebral, podává zde stručně, srozumitelně; žádný katolík, kněz, nekněz neobejde se bez této veledůležité pomůcky: kdo má první vydání, potřebuje nutně tohoto druhého.

Není možno zmíniti se o všech důležitějších statích, ale aby čtenáři se přesvědčili, že nepřeháním tvrdě: kniha m u s í býti vademecum jednoho každého z nás, uvádím jen několik nápisů posledních článků: kněz ve veřejném českém životě, nejnovější boje (nacionalism, fanatism, pokrok, kultura v církvi . . . .) přežila se církev? Katolíci pozadu? atd. atd. V naší době, která je dobou všeobecného odpadu od věčných zákonů, doba mrzkého sobectví, kdy kde který občánek sám si z papíru vystřihuje Boha, jaký se mu hodí, a ve svědomí si zastřihuje věčné zákony pravdy, jak se mu uzdá, je knížka Hlavinkova všem nezbytně nutným arsenálem, z něhož vybíráme zbraně dle potřeby. Že námitky, jež se nám činívají z našich dějin, jako Bílá Hora, Hus, konfiskace, Koniáš, sv. Jan Nepomucký atd. jsou tu z nejlepších pramenův obzvláště zdařile a odborně vysvětleny a lži vyvráceny, bude každému známo, kdo studoval první vydání. Končíme s přáním, by

kniha přinesla stonásobný užitek, by ji každý z nás stále, a svědomitě studoval. O její vnitřní ceně, slohu netřeba se zmiňovati; co Hlavinka, chlouba naše, vydá, je vždy výtečné. *Ignát Zháněl.*

Bez rodičů jest název knížečky pro mládež, kterou sepsal F. J. Andrlík. Vydána byla v Praze, nákladem Aloise Hynka. Příběh vzat ze života českého. Matka vdova s dítětem nemluvnětem vrací se z Vídně ku své sestře a když již na Štědrý den je blízko vesnice sestřiny, tu v zimě ve sněhu upadne a zemře na cestě vysílením a muž její sestry ji nalezne, ujme se dítěte, ačkoliv neví, čí to dítě je. — Dítě je vychováno, ale pro chudobu musí odejíti do světa. Dlouho s bídou zápasí, až konečně domůže se i bohatství a při tom skrytě podporuje rodinu, jež se ho ujala a na konec i jí dopomůže k slušnému jmění a objeví pravý svazek příbuzenský. Celé vypravování jest nábožensky dosti procítěno a ukazuje vskutku náboženské smýšlení lidu českého. Kniha tato jest úplně bezvadná a pro katolické knihovny vhodná. Jediné co bychom si přáli, bylo by, aby při křtu nemluvněte nalezeného v náruči matky zemřelé bylo snad podotknuto, že je kněz podmínečně pokřtil, nemaje jistoty, bylo-li pokřtěno. Jinak lehce vyskytne se pochybnost jak to možno tak beze všeho křtíti dítě, když již pokřtěno bylo. — Křest se udílí přec jen jednou. *Dr. Fr. Klobouk.*

Chudým dětem. Ročenka Dobročinného komitétu dámského v Brně. N prospěch chudých dětí českých škol brněnských. Ročník XX. Nákladem Dobročinného komitétu dámského v Brně. Tiskem moravská akciová knihtiskárny. Cena: 1 koruna. — Dvě již desítiletí vydává horlivý »Dobročinný komitét dámský v Brně úhlednou knížečku — Ročenku — ve prospěch chudých dětí českých škol brněnských — účel to zajisté nadmíru šlechetný! Ročník letošní (XX.), jenž vyšel opět v nové a velice vkusné úpravě, počítáme k těm nejlepším; věnován jest »Drahé milé památce † paní Julie Fantové-Kusé, ženy vzácné ušlechtilé, vlastenky obětovné a příkladně dobrotivé, zakladatelce brněnských škol „Vesninych“ — jejíž obrázek Ročenku zdobí v čele životopisu, jejž napsal Fr. J. Rypáček; od téhož jest též krásná úvodní básnička, jakož i báseň »Školou k osvětě« (Jarosl. Tichý). Mimo to mají zde zdařilé verše: Jan Nečas, Jan Karník a Jos. Soukal. Zajímavými povídkami, obrázky, pohádkami atd. přispěly: K. Bulková-Wanklová (»Pohádka o hvězdičce« — velice pěkná), L. Grossmannová-Brodská (»Pozdravy z Vyšehradu« — u příležitosti úmrtí Svat. Čecha), B. M. Eliášová (»Vzpomínky ze Slovenska«), Jindř. Wurmová (»Malá husopaska«), A. Koenigová (»Na pravé cestě«) a j. Dle přirozených zpráv, účtů atd. vynesla v minulém roce Ročenka značný obnos — i doufáme, že opět tolik, ne-li více strží se i za tento jubilejní ročník (112 str.), jejž rádi doporučujeme; vždyť za nepatrný obnos (1 K) netoliko, že pořídíme si cennou knížku, ale přispějeme zároveň chudým dětem českých škol brněnských — i říká se, že »na úrok Pánu Bohu dáva, kdo se nad chudým smilovává . . . .« Nuže: *P. Zaletěl.*

Josef Braniš: »**Obrazy z dějin jihočeského umění**«. Nakladatel Černý. — Slyšíme-li slovo jižní Čechy, jistě myslíme na Šumavu nebo na Třeboň a opravdu v ta místa všechna vede nás kniha, která letos položena na vánoční stůl. Za to opravdu štědrý dar literatuře naší a milý dvojnásob všem těm, kdo milují památky naší vlasti, vždyť všem takovým — »přátelům památek« — věnoval skromně spisovatel knihu »Obrazy z dějin jihočeského umění.«

Hned předem řekneme: ona je mnohem více než obrazem. Dnes, kdy »Soupis památek« pověděl nám tolik nového o umění Čech jižních, kdy široce založené dílo Lehnerovo, s velkou podrobností popsalo památky románské, a kde psáti o umění, stalo se skorem modou, není snadno přivésti mnoho nového, ale i v tomto směru kniha Branišova nás nezklamala. Jeť ředitel Braniš nejlepším znalcem jižních Čech a sotva bude vesničky, které on osobně neshlédl. Tím si vysvětlíme, že tolik nového poznáváme z krajů, kam se celý proud turistiky po léta obrací. My dáváme knize nové i přednost před výbornými »dějinami středověkého umění v Čechách«, od téhož spisovatele, protože on nás zde zrovna hravě vede k památkám jihočeským a málo slovy ukáže, kam máme patřiti a s čím srovnávati. A nám tak se maně vynořuje před očima téměř celá dávnověkost. Vidíme v duchu více, než mohou oči viděti. Dílo to z plna srdce doporučujeme. *V. Fachnrich.*

Dr. Josef Samsour: Církevní dějiny všeobecné. — Vzdělávací knihovna katolická. Pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Svazek XLIV. Sešit 1—4. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — Dr. Samsour vzal na se těžký, ale velice potřebný úkol, podati širšímu obecenstvu církevní dějiny ve formě jasné, ale s náležitou objektivností. Pan spisovatel pojednává obšírně o věcech důležitých, aby každý theolog i laik mohl si učiniti pojem o čin-

nosti církve, o méně důležitých zmiňuje se krátce, nebo je úplně pomíjí. Jak jsme z vydaných sešitů mohli seznati, budou tyto »Církevní dějiny obecné« výbornou pomůckou zvláště pro bohoslovce, kteří odkázáni jsou až dosud na dílo: Dr. Fr. Zeibert »Compendium historiae ecclesiasticae«. Jsouť psány Samsourovy dějiny v tomtéž skoro pořádku jako Zeibertovy, čímž studium bude usnadněno. Myslíme, že jak pan spisovatel, pořadatelé tak i vydavatelstvo rozhodně interesentům se vydáním toholo díla zavděčí. *Jar. Jezeřanský.*

»Na faře«. Drama o 3 jednáních. Napsal H. Hujermans. Přeložil F. V. Krejčí. (Poprvé provozováno v cyklu vzorných představení III. krajské socialně demokratické organisace na Smíchově v Intimním divadle tamže dne 5. prosince 1908.) — Drama »Na faře« řadí se k nejlepším soudobým pracím hollandského repertoiru a že prochvívá jím duch volnomyšlenkářský, zvoleno asi k zahájení cyklu představení socialně-demokratické strany.

V jisté pobřežní osadě hollandské, do kteréž přesazen jako na první štaci mladý katolický farář Nansen, odehrává se děj hry, a pokračujme v jeho rozvinu.

Před jeho farou klesne mladá žena, pracující k zrození děcka. Farář z lásky k bližnímu se jí ujme a vezme ji pod svou střechu. »Jen co se uzdraví«, pronáší v duchu, »půjde opět dále«. Ženě se však po porodu přitíží a musí pro slabost její děcko dáno býti jisté selce k opatrování.

Osada jest smíšená a protestanté mají v ní většinu. Ti bouří katolický lid proti faráři. Starosta obce, kostelník, ano i přítel jeho, farář Bronk, jsou s lidem za jedno a útočí na rychlý odchod neznámé ženy z fary.

Farář Nansen snáší trpělivě všecky »útoky« na jeho čest, jsa si jist, že vykonal poskytnutím přístřeší choré ženě jen skutek pravého křesťanského milosrdenství.

Žena, zvaná Rita, se pozdravuje. Farář, který za žádnou cenu nemůže přivésti ženu onu na cestu smíření s Bohem, svádí s ní pravé boje přesvědčiti ji o víře v Boha. Rita jest nevěřící. Slyšíme to drasticky přednášeti z jejích úst. Děcko její v domácnosti opatrovnice těžce nemocní . . .

Přítel farář Bronk radí opětně Nansenovi, by ženu vypověděl z fary, jinak že obvini jej u biskupa. Nansen nemůže ženu v slabosti propustiti, ponechává ji na dále. Přítel výhrůžku provede skutkem a farář Nansen jest suspendován.

Dítě Ritě umře. Rita zuří a kletby pronáší tomu, kdo jí dítě vzal. Farář Nansen jako vypovězenec přivádí ji ke klidu a vede ji k hrobečku jejího dítěte.

Vrací se muž Rity, jenž po několik neděl byl na cestě jako lodník. Zuří, když dozví se, že dlela na faře. Jest bez víry jako jeho žena Rita.

Když se farář Nansen navrátí s jeho ženou ze hřbitova, děkuje mu Rita za vše, co dobrého pro ni vykonal, ano i muž mu děkuje. Tu farář Nansen dí: »Mně neděkujte, ale tam Tomu«, a ukazuje na kříž. A tu muž Rity, muž nevěrec, pohlédne na kruficix a praví bolně: »T o m u t a k é ! . . . T e n t a k é t r p ě l, b y l u k ř i ž o v á n,« a odchází. Tehdy čistě bezvěrecká dvojice manželská v apotése hry vyznává veřejně Krista a tím i jeho víru. Celý ten zápas, jenž se mezi Ritou a farářem Nansenem odehrával, svědčil, že Rita jest až do krajnosti nevěřící. Všecky jeho monology, které dominují velikým učením velikého Mistra, jsou jí ničím, pouhou trasí, až ke konci přece ústy svého muže pronáší vyznání víry. Hra jest opravdu dramaticky cenná a osvětluje i značné sebezapření katolického kněze, žijícího v zálivu protestantismu. Též povaha faráře Bronka jest kreslena, ač záhadou obestřena až úzkoprsá jeho poslušnost k hierarchii, mistrně. Že by hra zůstala bez mocného dojmu na posluchače, nemožno nikterak tvrditi, neboť při jednotlivých monologech trpitele-faráře Nansena bylo slyšeti v hledišti silný vzlykot u »soudružek.» Jak dojímá je přesvědčivý spád slov, pronášených k obhajobě víry Kristovy. Tedy i ony věří! . . . *Otakar Jakoubek.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Kalendáře: »Sv. Vojtěch« a »Socialní kalendář lidu katolického« jako každoročně i letos vydalo družstvo Vlast v Praze v obvyklé ceně po 1 K, malý »Sv. Vojtěch« za 60 h. Podobně k a l e n d á ř »Š t í t n ý« pro katolické učitelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku péčí Jednoty katol. učitelstva čes. v král. českém vyšel současně s kalendáři uvedenými. Objednávky možno činiti

u administrace družstva Vlast. — Obracíme se k svým přátelům a příznivcům a vůbec ke všem katolíkům a zvláště ku katolickým spolkům a organisacím, pro které družstvo Vlast co může činí, aby pro tyto kalendáře činili připravnou půdu a s objednávkami kalendářů na družstvo Vlast v Praze-II. čp. 570 se obraceli. Tucet těchto kalendářů, jednotlivých či míchaných, stojí 8 K, tucet malých 4 K 80 h; při hotovém placení dává se jeden nádavkem. V tucet kalendářů možno nám zařaditi bez zvýšené ceny také kalendáře p. Kotrbovy a Vimperské.

Sv. Otec Pius X. Anglické a irské paní věnovaly při jubileu papežskem 382 krásných kalichů pro chudé misijní kostely. Náklad s tím spojený uhradily sbírkami, k nimž přispělo 43.000 anglických paní, které též své podpisy předložily v krásném album Sv. Otci. — Anglická vláda a jubileum Sv. Otce. Nelibě se dotklo katolíků v Anglii, že vláda neblahopřála sv. Otci při příležitosti jeho jubilea. Papežská Stolice ovšem si není nijaké viny vědoma. Papež se ještě před eucharistickým kongresem velice pochvalně vyjádřil o anglické tolleranci. I když Asquith pod nátlakem protestantských štváčů zakázal původní průvod, Řím ani slovem se o této urážce nezmínil. Právě pro tuto trapnou událost bylo povinností vlády při příležitosti papežského jubilea záležitost opět napraviti. Ale nemístný strach před »Protestant Alliance« zvítězil. Jest ovšem pravda, že Anglie nemá u sv. Stolice diplomatického zástupce. Královna Viktorie však vždycky byla mezi prvními, když jednalo se o význačnější slavnost Lva XIII. A v r. 1888 u příležitosti kněžského jubilea tohoto velikého papeže vyslala do Říma dokonce zvláštní poselstvo. — Sv. Stolice zřídila pět nových dioecesí v Brasilii pod dvěma arcibiskupy. Nová metropolitní stolice sv. Pavla má mnoho emigrantů italských, rozprostírá se na 190.000 čtv. mil a čítá 3 mill. duší. Tento nový fakt jest významný proto, že velké oloupení církve v Brasilii bylo provedeno ze msty dávno vládou po zrušení otroctví. Lup byl ovšem čestněji proveden než ve Francii. Vláda brasilská oddělila stát od církve úplně, zastavila všechny příspěvky a zřekla se také vší ingerence, ale majetek fundací nechala církvi, nesáhla naň jako lupiči ve Francii. Počátek byl krušný. Církev však se zmohla během 10 let a energie duchovenstva byla znova elektrisována a nastala doba samostatného rozkvětu.

Sv. Otec anglickým poutníkům. Koncem listopadu přijal sv. Otec ve slyšení anglické poutníky, počtem více než 700 osob. Vedl je arcibiskup westminsterský, msgr. Bourne a přítomni byli biskupové z Birminghamu, Portsmonthu, Salforda, Nordhamptona, Seliuonta a jiní. Na krásnou latinskou řeč arcibiskupovu odpověděl sv. Otec: »Toužil jsem, ctihodný bratře, abych Vám i všem ostatním vašim bratřím v biskupském úřadě i milým synům katolíkům anglickým vyjádřil díky za slavnostní projev víry, který jste učinili před celým světem na eucharistickém sjezdu před nedávnem a dnes ji opět utvrzujete slavnostně touto svou poutí. Tělem jsa daleko, byl jsem mezi vámi duchem na schůzích, při svatých úkonech, při společných modlitbách a radoval jsem se v mysli, že tento sjezd opět rozohní onoho ducha, který za deset věkův učinil Anglii zemí světců a její vladaře ověnčil názvem, kterého i dnes zachovávají: názvem obranců víry, názvem, který Lev X. udělil Jindřichu VIII., který ve svém odporu však nešel tak daleko, aby popíral skutečnou přítomnost a vznešené tajemství přepodstatnění v eucharistii. Tyto slavnosti jsou úplně v souhlase s projevy lásky a oddanosti, které jste zde vykonali náměstku Ježíše Krista jménem svým i jménem svych spolubratří i katolíků zde přítomných i vzdálených k vůli zvláštní jednotě, která trvá mezi svátostí oltářní a papežstvím«. Po té sv. Otec vykládal krátce o této jednotě a pak pokračoval, že tato bude zřídlem dobrých následků. »Této jednoty nemohli poznati a neznají ani ti, kdož slyšeli slova našeho předchůdce blahé paměti Lva XIII., který prohlásil, že národ tak vznešený a od přirozenosti zajisté křesťanský zůstal více než tři věky bez oltářní oběti, poněvadž zůstal bez kněžstva; — k vůli tomu se nadějeme, že minulé eucharistické slavnosti tolika případy, kde se duchové opět obracejí kpravdě, urychlí onen čas, kdy se tento národ vrátí do církve, kdy se opět s milostí nebeskou úplně ve všem podrobí stolici Petrově a tak ukáže, že je vyslyšena modlitba církve, aby byla una fides mentium et pietas actionum«. Řeč sv. Otce i požehnání jeho přijali poutníci velmi nadšeně. Ovace a volání: Hipp hurrá! nepřestávaly a obnovily se po písni, kterou poutníci zpívali: »Good bless onz Pope« (Bože, žehnej papeži.)

Spis kardinála Rampolly. »Život sv. Melanie«, jest právě přeložen do angličiny. Dílo jest skvostem hagiografickým a archeologickým. Sv. Melanie obrovské jmění rodiny Valerií rozdala mezi chudé a otroky, které získala všechny víře, sama pak život evangelický skončila na Hoře Olivetské, kdež i pochována. Histo-

rická data a jednotlivosti vzaty z textu, nalezeného kardinálem Rampollou před 20 léty v Escurialu. Doba na konci IV. a začátku V. století jest výmluvně zobrazená v životopise světice. Apoštolská činnost sv. Melanie v jejím okolí jest řetěz hrdinských skutků.

Nový katolický arcibiskup v Rusku. Arcidiecése Mohilew Petrohrad, jež osiřela již před čtyřmi lety, znovu uvítala svého pastýře. Arcibiskupem této arcidiecése jmenován Apollinario Wnukowski, bývalý biskup v Plocku.

Kníže Karel Löwenstein, jenž jest zakl. členem našeho družstva, slavil jako 70tiletý kmet své prvotiny 23. prosince v zámecké kapli svého sídla v Kleinheubachu. Přítomny byly všecky jeho děti a vnuci, všickni členové knížecí rodiny. Bývalý mocný kníže, jako P. Raimund, kněz dominikán slavil své prvotiny. Událost to zajisté řídká. Proto také všelijaký socialistický a pokrokářský tisk činí všelijaké poznámky, jak bývalý ženatý kníže může býti knězem a jak prý je snadno na stará léta po užití všeho sloužit Bohu. Lidé, kteří tak píší, nemají předně naprosto žádné znalosti poměrů, nevědí, že manželství smrtí manželky rozvázané není nijakou překážkou kněžství a nechápou také ani veliké sebezapření, když mocný druhdy kníže opouští své zámky a spokojuje se s prostou řeholní cellou a kázní v dokonalé poslušnosti řeholních představených.

Šlechetný čin. Jak jsme svého času oznámili, věnovali hraběcí manželé Ferdinand a Josefina Chotkovi svůj statek Volšov (u Sušice) kongregaci Nejsv. Svátosti v Českých Budějovicích, kterážto také hned správy se ujala a ji zajisté ku prospěchu a blahu tamního chudého obyvatelstva v zájmech šlechetných dárců vždy povede. Nyní pak sděluje se s námi, že J. M. Jos. hrab. Chotková darovala svůj mlýn, pekárnu, hostinec a obchod na Volšovce »Serafinskému dílu lásky«, k čemuž přikoupila sousední statek v Červených Dvorcích, kde zřízeno sanatorium pro churavé dítky, jichž se »Serafinské dílo lásky« ujme. Budovu k témuž účelu upravenou vysvětil těchto dnů zám. kaplan z Volšova vp. Josef Fabian, načež přivezeny hned dvě churavé dítky, čímž sanatorium činnost svoji započalo. Šlechetná dárkyně hodlá však s pomocí Boží a bude-li podporována s té strany, které na tom především má záležeti, ústav co nejdříve rozšíriti tak, aby tam ošetření našlo aspoň 40 dítek, jichž vedení svěřeno pak bude řeholnicím, též kapli veřejnou míní tam vystavěti a učiniti nadaci pro domácího správce duchovního, což by ovšem bylo nejen pro dům, ale pro celé okolí velikým dobrodiním! Kdo tamní krajinu zná, dosvědčí zajisté, že místa krásnějšího a zdravějšího k naznačenému účelu ani býti nemůže! Způsobem tímto oslavila štědrá šlechtična tato nejlépe loňské památné jubileum i svoje šedesáté narozeniny (10. m. m.) a pojistila si památku nehynoucí.

Mimo to pí. hrab. Chotková věnovala v poslední době klášternímu chrámu Páně kapucínskému v Sušici a farnímu kostelu v Hlavňovicích krásná bílá mešní roucha. O vánocích pak obdarovala štědře nejen své služebnictvo, ale i dítky z opatrovny, dívky ze šicí školy a množství chudých z celého okolí.

Kněžské fundace. Dle výkazu českého místodržitelství činí studijní fundace, založené klérem, peníz 2.974.352 K — tedy skoro tři milliony korun; roční požitek činí 98.752 korun. — A nyní se ptáme — kolik fundací pro studenty založila socialně-demokratická strana, strana osvěty a blahobytu, kolik fundací založila »Volná Myšlenka«, co učinila pro vzdělání studentského dorostu?

Blahopřání k 25tiletému jubileu družstva Vlast:

Slečna Albína Fortýnová, učitelka v Praze: »Kéž Bůh žehná blahodárnému působení družstva a kéž milému družstvu Vlast, jeho zakladateli a předsedovi alespoň dalších ještě 25 let šťastně dopřeje dožíti se.«

Václav Dvořák, rolnický syn v Nových Dvorech: Vylij Bůh své požehnání a dej nadšení k další činnosti a síle. — Jsem družstvu zcela oddaný . . . . .

Ladislav Leder, deficient v Opatovicích n. L.: Kéž Bůh dá splnění všech přání Vašich a Svým požehnáním provází dílo záslužné.

Josef Škrdle, studující V. gymn. třídy v Jindřichově Hradci, synovec zakladatele družstva: Družstvu Vlast v jeho jubilejním roce přeji hojného požehnání Božího. Kéž vzrůstá tento jeden z hlavních pilířů katolického života ve vlastech našich a kéž popřeje mu Všemohoucí Pán zdatných, vytrvalých a dobrých pracovníků.

Jménem Jednoty sv. Methoděje vyslovuje ve vší úctě podepsaný slavnému družstvu »Vlast« vřelé blahopřání ku 25 jubileu jeho trvání, jež i v těch nejtěžších dobách osvědčilo se neochvějně jako neohrožená obhájkyně pravého katolického ducha, na němž trvání řádné společnosti lidské

jediné jest možné. Bůh popřej nové síly a horlivosti, aby Vlast v témže duchu dále pokračovala a ku cti a slávě Boží a ku zvelebení našeho národa českého. Zdař Bůh!

Ve Vídni, 19. prosince 1908. JUDr. Frant. Preissler, t. č. místopředseda.

Jubilejní dar zaslal nám Josef Tichovský, farář z Bratronic. Píše: Dle příkladu jiných zasílám za příčinou jubilejního roku Jeho Svatosti a Jeho Veličenstva a svého 20tiletého působení kněžského k laskavému rozdělení po 10 K těmto činitelům: 1. družstvu Vlast, 2. dívčímu katol. gymn. na Král. Vinohradech, 3. Růžencové výrobně v Praze, 4. slepým dívkám na Kampě. 5. Jednotě sv. Methoděje ve Vídni, 6. Školským bratřím v Bubenči, 7. Útulku sv. Josefa na Král. Vinohradech, 8. na chléb sv. Antonína pro Afriku, 9. Spolku na zakládání katol. knihoven, 10. organisačnímu komitétu arcidiecése Pražské. — Za příčinou jubilea družstva Vlast věnuje jeho zakladatel, red. Tom. Škrdle, Paedagogickému svazu 100 K. Další dary budou později následovati.

Dvě vyznamenání družstva Vlast. Na letošní Hospodářsko-průmyslové výstavě v Kroměříži bylo porotou vyznamenáno družstvo Vlast z Prahy za vystavené tam předměty čestným diplomem. — Dále vyznamenáno bylo družstvo Vlast na Jubilejní výstavě v Praze za samostatnou exposici v Polygrafickém paviloně bronzovou medailí.

Václav Žižka. V sobotu dne 19. prosince r. 1908 zemřel v Praze po delší nemoci, zaopatřen sv. svátostmi, dělnický spisovatel z prvních dob hnutí dělnictva českého a stříbrník Václav Žižka.

Zesnulý byl jeden z nejstarších členů mnoha katol. spolků a jednot, Jednoty katol. tovaryšů, Kongregace Marianské a Katolicko-politické Jednoty pro král. české, spolku sv. Vincence z Paula, družstva Vlast od r. 1890 a mimo to byl členem výboru družstva Vlast a členem Socialního odboru družstva Vlast, v kterém byl od r. 1891 až do dnes jeho I. místopředsedou. Na význam Žižkova zapomenutého směru křesťansko-socialního v prvních dobách hnutí dělnictva českého s důrazem poukázal před 20 lety redaktor »Našich Listů« p. T. J. Jiroušek, který s Žižkou byl v upřímném a zásadním přátelství přes čtvrtstoletí i v dobách, kdy mnozí jeho směr a přesnost socialní nechápali a mlčením ano i s úsměvem přecházeli. Jiroušek vystihl socialní význam Žižkův pro katolické hnutí, vážil si ho vždy a v témž duchu veden, prosadil Jiroušek vždy na sjezdech křesťanských socialů, jako jejich vůdčí pořadatel, že Žižka na sjezdech těchto křesťanských socialů českých r. 1894 v Litomyšli, r. 1896, 1898 a 1899 v Praze byl vždy volen za čestného předsedu. A také první a zevrubný životopis Žižkův napsal a podobiznou jeho opatřil Jiroušek v I. díle svých »Dějin socialního hnutí v zemích koruny České«, které r. 1900 vyšly tiskem u družstva Vlast. Ve družstvu Vlast byl Žižka jako nikdo druhý z katolického hnutí povznesen pro svůj přesný katolický směr v žurnalistice katolické. — Redaktory Tom. Škrdlem, T. J. Jiroušek i předsedou družstva, dr. Rud. Horským býval i v závažných otázkách hnutí katolického v Čechách v radu brán a v popředí staven, což dnes prozatím jen připomínáme. Čest budiž jeho památce!

Václav Žižka narodil se v Praze dne 9. září r. 1834. Za dobu svého literárního působení psal do »Blahověsta« již v letech padesátých, dále do časopisů »Oul«, »Český Dělník«, »Dělník«, »Dělnické Noviny«, »Dělnická biblioteka« a »Práce« v letech 1868—1876. Do »Čecha« psal od r. 1876, do »Pražských Večerních Novin« v letech 1888—1896, do »Nedělní dělnické přílohy Čecha« v letech 1891—1893, do »Dělnických Novin« v letech 1891—1900, do brněnského »Dělníka« v letech 1885—1891, do »Našich Listů« od r. 1900 a i do »Vlasti« často literární příspěvek přinesl. Článků a pojednání do uvedených listů napsal Žižka na 250 a mimo to vydal více brožur směru křesť. socialního jako »Dělnická otázka« (r. 1875), »Návod ku vzdělání člověka« (r. 1898), »O životě social. na základech křesťanských«, »Jaké byly počátky křesť. socialismu v Čechách« (r. 1900) »O taktice katolíků«, »O volné myšlence« a j. více, vesměs družstvem Vlast tiskem vydaných. Často vystoupil Žižka ve schůzích katolických jako řečník. V směru řemeslnicko-živnostenské otázky stál Žižka na přesném základě katolickém a názory jeho byly původní.

Pohřeb Václava Žižky konal se v pondělí dne 21. prosince m. r. odpol. za velikého účastenství jeho přátel, spolků a pražských katolíků na hřbitov Olšanský. Výboři družstva: předseda dr. R. Horský, říšský poslanec, Tom. Škrdle, Vl. Hálek, K. Ulrich, Ant. Suchoradský a T. J. Jiroušek, dostavili se taktéž k doprovodu milého člena na poslední cestě.

Úmrtí. Dne 18. m. m. zemřel v Žitavě mladý kněz Mikuláš Andricki, tamější kaplan. Andrickým maličký národ lužický velice mnoho ztratil. Byl zesnulý již od let svých studií gymnasialních a theologických v Praze jedním z nejvlastenečtějších, nejčinnějších zjevů Lužice. V posledních 16 letech shledáváme se s jeho jménem v každém čísle časopisů, jako je »Lužica«, »Katholski posol« a j. Vidíme jej činným v každé akci, směřující k posílení, vzpružení a udržení národnosti lužické. Byl redaktorem, spisovatelem, překladatelem, folkloristou, dokonalým znalcem všech hlavních slovanských nářečí. Andricki byl teprve asi 13 let knězem. Na Lužici jeho úmrtí vyvolalo asi všeobecný smutek.

Kdo zachránil národ náš před poněmčením? V „Almanachu praktického člověka" pro rok 1909 jest informativní článek dra. Josefa Chlumeckého „O nynějším stavu jazykové otázky v úřadech", v němž čteme o protestantských stavech, zavinivších bitvu bělohorskou toto: „V jich čele ostatně stáli šlechtici původu i jazyka německého, kteří proti korunovanému již králi Ferdinandu II. zvolili za krále slabocha Bedřicha Falckého; ten ovšem, jakož i dvůr jeho málo úcty a náklonnosti jevil k jazyku našemu". O temném absolutismu po válce třicetileté soudí spisovatel, že by snadno byl provedl germanisaci současně protireformací náboženskou, kdyby nebylo svízelů válečných. — O tehdejších snahách církve píše do slova: „Církev katolická nemělo při tom ovšem zájem, aby germanisovala, neb aspoň germanisaci podporovala; spíše možno tvrditi, že za účelem rychlého postupu protireformace duchovenstvo katolické hledělo přizpůsobiti se lidu a také jeho řeči, čímž do jisté míry již tehdá stávalo se ochráncem a zachovatelem jazyka našeho ve vrstvách nejširších".

Čechů v Berlíně je dle německých zpráv 6—7 tisíc. Berlínský „Sokol" má 300, vzdělávací spolek „Havlíček" 200, český národní spolek 100, pěvecký spolek 90, sportovní klub „Slavia" 100, českých tamburašů 60, spolek „Hus" v Rixdorfě (původně slovanské vesnici) 60 a spolek „Žižka" ve Střelově 60 členů. Čechové mají v Berlíně svou vlastní tělocvičnu, hrají česká divadla a mají 9 českých hostinců. Největším českým restaurantem je „Pražský hostinec" poblíž Spittelského náměstí. V Rixdorfě mají český kostel, v němž se v neděli káže česky. Většina Čechů jsou živnostníci: tkalci, krejčí, obuvníci, řezníci, sládci, stolaři, zámečníci, mechanikové, klempíři a číšníci. Německé štváčské listy významně na berlínské Čechy upozorňují německou veřejnost, jak prý se mají dobře a že by nebylo divu, kdyby se to změnilo následkem pražských událostí. Jaký úmysl v tom skryt, zjevno je na prvý pohled. Jsou-li Češi v Berlíně trpěni, nejsou zase Němci trpěni v Praze, Paříži a Petrohradě a j.? A nevede se tam Němcům mnohem lépe než Čechům v Berlíně?

Sjezd uherských katolíků. Dne 15. m. m. konal se v Šoproni sjezd uherských katolíků. O průběhu sjezdu píše „Hrvatsko", že se ho súčastnilo 43 místních skupin, které zastupovaly přes 3000 členů. Sjezdu súčastnil se také místopředseda uherského říšského sněmu Rakovsky, pak posl. Molnar s mnoha jinými zástupci strany lidové. Jednání rozděleno bylo ve tři sekce: chorvatskou, maďarskou a německou. Místopředseda Rakovsky britce odsoudil ve své řeči svobodomyslnou žurnalistiku. Od vlády žádal pro katolíky lepší ochranu a více ohledů. Opat Nemet mluvil o otázce židovské. S radostí konstatoval, že katolická organisace v Uhrách vzrostla ze 100.000 členů na 140.000.

Spolek sv. Josefa ku podpoře kněží-deficientů v Čechách (Praha, Karlov, 453-II.) přijímá nové členy s prvním vkladem pololetního příspěvku a osminy ingresu, což při I. tř. stáří činí 25 kor. Zápis stane se, kdy první splátka došla pokladníka. Správa spolková žádá důtklivě pp. členy, by při zaslání peněz neopomenuli své číslo členské udati na ústřižku poukázky hned při jménu, když nepoužívají k účelu tomu složních listů. Výroční zpráva za r. 1908 rozesílána bude všem členům se složními listy koncem měsíce ledna.

Spolek Přátel katolických českých škol bratrských konal dne 23. prosince 1908 výroční valnou hromadu v Bubenči. Předseda papežský prelát a c. k. dv. rada dr. Fr. X. Kryštůfek zahájil schůzi vyjadřuje jménem spolku hlubokou soustrast nad umrtím Jiřího Kr. knížete Lobkovice. Zesnulý byl se svou rodinou největším dobrodincem spolku. Usneseno zaslati J. J. paní kněžné a prinzezně Fanny Lobkovicové, nejobětavější člence dámského výboru, projev soustrasti. Vyslovena soustrast nad úmrtím Filipa říšského hrab. ze Stadionů, velikého dobrodince ústavu v Bubenči. Pan předseda vylíčil obšírně, co vše bylo podniknuto v záležitosti o povolení a založení katolického paedagogia a nastínil další postup. V příčině generální sbírky na paedagogium sdělil tajemník, že rozesláno provolání, podepsané katol. poslanci z Čech a Moravy a doprovázené listinou úchvaly celého

českomoravského episkopátu. Provolání rozesláno na duchovenstvo a šlechtu, a to na 10.000 adres; a dosud po době skoro půlroční zaslala dar asi devitina adresátů. Celý dosavadní výnos generální sbírky na paedagogium činí 15.000 K. — Po skončeném zasedání přivítala valná hromada svého spolkového protektora J. Em. ndp. kardinála Leona ze Skrbenských a zasedla s Jeho Eminencí ve slavnostním sále, kdež uspořádali chovanci a bývalí chovanci pensionátu vánoční divadelní představení a koncert.

Výbor Paedag. svazu konal v neděli, dne 10. ledna t. r. v domě družstva Vlast po valné hromadě (o níž přinese obšírnou zprávu »Vychovatel«) první ústavující schůzi. Zvoleni byli: za předsedu kanovník a univ. prof. dr. Lad. Jan Sýkora, za I. místopředsedu prof. Václ.Müller, za II. místopředsedu učitel Vl. Jelínek, za jednatele katecheta Jar. Slavíček a za pokladníka red. Tom. Škrdle —. Kollekta ve prospěch katol. paedagogia vynesla 6 K 36 h. — Budoucí schůze bude v domě družstva Vlast 7. února v 10 hodin dopoledne.

Spolek pro podporu českého dívčího gymnasia na Král. Vinohradech. — Nově přihlásili se za členy zakládající: hrabě Alfons Mensdorf, hraběnka Mensdorfová, pí Alžběta Vaňková, majitelka domu IV., A. Benda, katecheta měšťan. školy, pí B. Zachová, choť stavebního rady král. hlav. města Prahy, Ferdinand princ Lobkovic, nejvyšší maršálek král. Českého. — Za členy řádné: Pí. M. Thüringrová, choť velkoobchodníka, pan Josef Kratochvíl, vrchní likvidátor, A. Stropek, farář, slč. Marie Lišková, učitelka, slč. Jana Grygarová, učitelka, J. Vilím, kapit. děkan, J. Svoboda, farář, Viktorie hraběnka Suardi, pí. R. Zechmeisterová šlechtična z Wagnu, pí. V. Formánková roz. Stockauová z Bernkopfu, pí. K. Tučková, choť úředníka plynárny, slč. Zdenka Sedláčková, pan A. Pískač, c. k. školní rada a profesor, pí. J. Schallerová, choť c. k. okr. hejtmana, pí. Fr. Mayrová, choť c. k. rady, pí Máňa Mandlová, choť tajemníka zemědělské rady, pí Johanna Vyšínová, choť vrchního rady zemsk. soudu, pan B. Šrámek, revident, pí. A. Blabolová, choť inženýra, pan V. Prusík, magistr. rada, P. Norbert Horáček, em. farář na Strahově, pí. Terezie Machová, choť c. k. profesora, slč. Růženka Machova, dcera c. k. profesora, slč. Berthy Forbes-Wentworth, dcera anglického konsula. — Za členy přispívající: pí. El. Helmhackrová, choť lékárnika, pí. Charielée Schubertová, choť úředníka, pí. Marie Jiroušková, choť majitele závodu, pí. A. Kožená, vdova po advokátu, pan Vl. Kubát, vrchní likvidátor, F. Hrouda, kaplan, pan dr. Krčma, pan dr. Pohl, pí. M. Nekvasilová, choť ředitele banky, pan Václav Cháb, soukromník, pí. Růžena Havlicová, choť c. k officiála, Kliment Kuffner, farář, pan D. Kratochvíl, majitel domu, slč. A. Stanislavová, ředitelka škol, slč. Zdenka Braunerová, akademická malířka, pan Bedřich Mach, c. k. profesor, pan Josef Chalupa, c. k. soudní rada, Združení katolické intelligence darovalo 15 K.

Ze Spolku na zakl. katol. knihoven. — Přispěli: 15 K J. J. Ferdinand princ Lobkovic, nejvyšší maršálek král. Českého; dále: J. Soupal, Jar. Hlobil, Ant. Pleva, dr. Fr. Kerner, Jos. Kubín, Fr. Pubal, Jos. Válka, Minorité v Brně, Jos. Cába, Václav Čermák, Václav Krpejšek, Josef Kuchyňka, Fr. Teska, K. Hrdina, Vít Kaska, Václav Symon, Ant. Láš a Nejmenovaný (4 K). — V novém roce prosíme za další milodary, jež přijímá: Tomáš Škrdle, v Praze čp. 570-II.

Z Tiskové ligy. — Další dary složili: 10 K Josef Grim, kanovník ve Staré Boleslavi; 2·80 K Josef Hlavsa, kaplan v Zálší; po 2 K Jos. Fabián, zám. kaplan ve Volšově, a Pavel Mudroch, kaplan v Rožďálovicích; po 1 K St. Klíma, zámecký kaplan v Malých Svatoňovicích a Josef Ruml, os. farář v Praze. — Dary v novém roce přijímá: Tom. Škrdle v Praze čp. 570-II.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast darovali: po 10 K: Jan Nepomuk Černohouz, děkan v Hostivaři a Em. Žák, gymnasiální profesor na Smíchově; 7 K: dr. Jan Nepomuk Lindra, profesor bohoslovi v Hradci Králové; 4 K: Josef Tichovský, farář v Bratronicích; 3 K: Václav Šilený, farář v Borovanech; 2·50 K: Frant. Košák, katecheta v Plzni; po 2 K: Josef Grim, kanovník ve Staré Boleslavi; Msgr. Frant. Vaněček, kanovník na Vyšehradě; Josef Kebrle, kanovník v Přistoupími; Josef Svoboda, děkan v Lulči, a Ad. Honig, vojenský kurát v Brně; menší částky: Anna ze Schluderbachu, učitelka v Žižkově; Jan Voborský, míst. officiant v Dejvicích; Msgr. dr. Josef Pachta, universitní profesor v Praze; P. Frant. Blaťák, Redemptorista v Praze; paní Josefa Jiroušková, člen administrace družstva Vlast, a Jos. Fabian, zámecký kaplan ve Volšově. — Činí celkem 579 K 67 h.

Organisace německé katolické mládeže. Krásný úspěch dávají na jevo v organisaci katolické mládeže biskupství kolínské, münsterské a paderbornské.

Nejlépe v té věci prospívá arcibiskupství kolínské, které má v 283 spolcích pro mládež 44 000 mladých lidí ve věku 14 až 18 let. Po něm je biskupství münsterské s 269 spolky a 43.000 členy. A druhé westfalské biskupství Paderborn čítá 230 spolků mládeže s 30.000 členy. V jižním Německu nejvíce vyniká arcibiskupství fryburské s 25.000 členy v 50 družstvech. V Bavorsku mládež nejvíce jest zorganisována v Augšpurku a Bamberku. Avšak i v ostatních biskupstvích tato záležitost velmi zdárně pokročila.

Katolický život v Americe. Americký týdenník »The New World«, který vychází v Chicagu, píše: »Členové protestantské episkopální církve byli velmi znepokojeni. Nejen že v posledních měsících na 70 kazatelů (několik doktorů bohosloví) přešlo do lůna katolické církve, nejtěžší úder ji zastihl, když rychlostí blesku se roznesla zpráva, že Mater Edith, představená Mariánských sester, velikého mateřince v episkopální církvi, přešla na katolictví. Odstoupila od protestantské církve ve Filadelfii a ihned si vyprosila a také dostala, že jako čekatelka byla přijata do katolické kongregace Delaware. Že Mater Edith přešla na katolictví, na to měl veliký vliv Father dr. Mac Garvey, který působí při kostele sv. Alžběty ve Filadelfii a byl dříve generálním ředitelem episkopální kongregace Mariánských sester a měl na ni vliv dříve, než sám se stal katolíkem. Mariánské sestry posílají skoro všecky své učitelky do konfesní dívčí školy episkopální církve a spravují velikou část charitativních ústavů ve Sjednocených státech.

Křesťanská charita ve sv. Havle ve Švýcarsku. Kdežto roku 1800 nebylo v obvodu města Sv. Havla ani jediného katolíka, čítalo se tam roku 1900 vedle 18.000 protestantů a židů 15.200 katolíků. V letech padesátých vzkvetl zde průmysl, který přivedl sem katol. dělnictvo mužské i ženské. V pravý čas vzbudil mu Bůh pravého muže, faráře Eberla, jenž různými odbory charity jal se o dělnictvo pečovati. V letech šedesátých přišly sem školské sestry, které zavedly nedělní školu pro dělnice ve večerních hodinách od 5—8. Brzy na to roku 1884 zřízen byl asyl pro svobodné dělnice, na který odkázal biskup Karel Greith 16.000 franků. Hned v počátku čítal asyl 40 dívek. Za 17 let hostil 1000 dívek, které tu našly náhradu mateřské péče. Roku 1891 položen k popudu biskupa dra. Aug. Eggera základní kámen k útulně pro služebné. Útulna zv. „Marianský ústav" hostila roku 1893 služebných 78, v r. 1900 již 605. Farář Eberle umínil si vedle toho zříditi ústav pro starší k práci neschopné ženy, což se mu podařilo r. 1898 nákladem 70.000 franků. R. 1899 založil s jeho pomocí prof. kněz Jung spolek dělnic k cíli jich duševního povznesení. Spolek má čítárnu, knihovnu, záložnu, nemocenskou pokladnu a vyučovací kursy. Katol. chudí a sirotci jsou ošetřováni ve 2 ústavech r. 1840 založených od milosrdných sester. Chudých ujímají se tu dále 2 konference sv. Vincence. Spolky sv. Otmara a sv. Alžběty ujímají se chudých nemocných. „Spolek charitativní paní" zavazuje členky, že půl dne týdně musí pracovati na šatech pro chudé děti. Roku 1901 přišli sem milosrdní bratří z Trevíru a zřídili zde nemocnici, v níž ošetřují nemocné.

Květy křesťanské charity v Curychu. Roku 1884 za tyfové epidemie byly sem povolány dvě milosrdné sestry. Rázem svojí obsluhou získaly si vážnosti. Slavný chirurg dr. Kaufmann rozhodl se zříditi jim s jinými tu domov. Roku 1887 koupen hotel a proměněn v nemocnici s názvem „Theodosianum". R. 1887 zřídil katol. tovaryšský spolek nový dům, kdež členové mají levný byt a stravu. Jelikož sem přichází mnoho katol. služebných, založen pro ně r. 1896 útulek „Marienheim"; dříve musely dívky hledati přístřeší v protestantských útulcích. Veliká knihovna tu byla zřízena roku 1878 pro mládež i dospělé farářem Reinhardtem. „Mercuria", spolek katol. kupců, stará se o své členy. Roku 1894 založena farářem Vogtem kongregace dívek se 300 členy, pečuje o služebné a dělnice. Roku 1902 otevřen pro ně „St. Josefsheim." Roku 1897 založen spolek sv. Alžběty, jenž se stará o chudé matky a dívky. Přičiněním preláta Reichlina založilo kněžstvo roku 1900 útulek pro děti — sirotky v počtu 190.

Křesťansko-socialní hnutí ve Španělích. Španělsko má několik průmyslových středisk, ve kterých se dobře ubytovali socini a jich spojenci anarchisté; hlavně v Barceloně a jinde. Španělsko nemá středního rolnického stavu jako jižní Italie a Sicilie, vše patří velkostatkům. Rolníci jsou jen nájemci. Po uveřejnění encykliky „Rerum novarum" začali katolíci ve Španělích zakládati křesťansko-socialní spolky. Biskup v Madridu pověřil profesora bohosloví Severina Aznara úkolem, aby na bohosloveckém učilisti přednášel křesťanskou sociologii; totéž učinili biskup v Majorce a v Korii, zřídivše v semináři zvláštní stolici pro křesťanskou sociologii. Bohoslovci z madridského semináře mají od biskupa svolení,

že mohou jíti na veřejné schůze, které pořádá profesor Aznar. Nejvíce je činný Jesuita Vianc. Kněz tento působí v městě Navaře. On založil v okolí přes 250 raiffeisenek a 57 konsumních křesťanských společenstev. Co to znamená, pochopíme, když zvíme, že Španělsko nemá zákonů proti lichvě a že 40 proc. úroků není zde nic vzácného. Od socínů jsou zamořeny město a okresy Barcelona, Madrid, Bilbao a jiné průmyslové okresy. Jsou to počátky slibné, a lze doufati, že mladý duchovenský dorost bude si čile počínati v agitaci pro křesťanský socialism.

Studentský dům. Katoličtí akademičtí studující v Innomostí zakoupili uprostřed města hotel a zřídili z něho studentský dům. Dole byly zřízeny spolkové místnosti, hořejší sály pronajaty byly studujícím a o prázdninách tam mohou bydleti touristi i duchovenstvo katolické. Ku krytí výloh zřízena byla loterie. — Dům tento bude zároveň shromáždištěm katolického života v Innomostí. — Blahopřejeme!

Mezinárodní dívčí asyl v Rusku. Nedaleko Petrohradu je asyl katolických dívek bez rozdílu národnosti. Založen byl roku 1896 P. Janem Schumppem. — V asylu tom jsou dívky vychovávány v domácích pracích, zde studují na vychovatelky atd. Po zemřelých lidumilných sestrách Julii a Alžbětě Bartelových zdědil asyl 200.000 rublů. Kapitál ten pomohl k rozšíření asylu. V asylu je 6 Rakušanek, 12 dívek z Německa, 4 Francouzsky, 6 Italek, 2 Uherky, 4 Rumunky a 2 Švédky. Ústav je pod protektorátem manželky rakousko-uherského vyslance hraběte Berchtolda.

Proti nemravnosti. Němečtí arcibiskupové a biskupové, shromáždění na hrobě sv. Bonifáce ve Fuldě, vydali pastýřský list čelící proti nemravnosti. Pastýřský list s bolestí konstatuje, že nemravnost úžasným způsobem se šíří čím dále tím více a praví, že zvláště smilstvo stalo se za dnešních časů jakousi veřejnou mocí, která podplácí a kalí veřejné mínění, zastrašuje dobré, svádí umění a literaturu na scestí. Zvláště politování hodným úkazem je, že smilstvo hledá si svoje oběti mezi mládeží, jak studující, tak dělnickou a řemeslnou. Dále pojednává pastýřský list o zhoubném účinku alkoholu, pravém to jedu společnosti a příčině nemravnosti. Velice ostře vystupuje německý episkopát proti těm, kteří nemravnou literaturou a necudnými obrazy, podobni travičům a zákeřným vrahům, nemravnost rozšiřují. Pastýřský list vybízí k urputnému boji proti tomuto zlořádu. Dále vyvozuje z těchto trudných poměrů uzávěrek, že nemravnost naší doby je následek nevěřícího a nekřesťanského ducha. Německý episkopát vybízí rodiče a všechny ty, jimž svěřena výchova mládeže, aby pod tlakem veliké zodpovědnosti vychovávali mládež mravně a opatrně a aby chránili ji před zhoubným vlivem nevěry.

Proti špinavé literatuře. Virtemberské ministerstvo ostře zakročuje proti škvárům. K tomu účelu vydalo přísná policejní nařízení nejenom proti zhoubným detektivním a nemravným knihám, nýbrž i proti krvavým a pikantním kinematografickým představením. A kdy u nás v Rakousku?

Konečně krok ku předu. Bavorské ministerstvo kultu vydalo časový a vskutku potřebný výnos, jednající o mravní ochraně mládeže. Výnos ten zní: Ve výkladních skříních knihkupců, knihařů, papírníků atd. najdeme často tiskopisy závadného obsahu, nemravné pohlednice a jiné předměty, jež ohrožují mravní cit mládeže. Obyčejně nelze zde mluviti o umění, nýbrž vše směřuje k obchodnímu vykořisťování smyslnosti. Nedá se upříti, že musí se všemi přípustnými prostředky proti tomuto, mládež ohrožujícímu nebezpeči bojovati. Správcové ústavů jsou povinni věnovati takovým obchodům bedlivou pozornost a působiti k odstranění podobných předmětů z výkladních skříní a z místnosti obchodních vůbec. V případě neuposlechnutí toho neb onoho obchodníka, jsou správcové škol povinni cestou disciplinární zakázat žákům ústavu u dotyčného obchodníka nakupovati. — Výnos ten je nejvýše důležitý a spravedlivý. Tak jako je žákům zapovězen přístup do místností nekalé pověsti — stejně má jim býti zakázán i do místností, kde hemží se mnohdy každý koutek nemravností. Kdy u nás k takovému výnosu dojde?

Vyhnanství Školských bratří. Jak známo, byla kongregace Školských bratří přes statečnou obranu znamenitých obhájců i přes skvělé uznání francouzského parlamentu jejímu zakladateli a její činnosti zastižena vyhošťovacím zákonem ze dne 7. července 1904. Do 10 let mají býti všecky ústavy a školy Bratří zrušeny. Již několik dní po vydání zákona bylo 800 ústavů uzavřeno; odtud ročně ubývá až 200 ústavů. I letos byl na některé ústavy uvalen zrušovati dekret. Dojmy, pod jakými se to děje, sděluje časopis »Bulletin des Ecoles Chrétiennes«: Asyl Fenelonův ve Vanjonos, jejž kongregace od roku 1875 řídila, byl právě

zrušen. Správní rada městská pronesla při této příležitosti tento úsudek ocenění činnosti Školských bratří: »Vysoce ceníme služby, jež nám Školští bratří prokázali, spravujíce náš ústav a školu naši se vzácnou dokonalostí. Přesvědčili tisíce žáků, kteří byli jejich péči svěřeni, o nutnosti práce a kázně, vštípili jim lásku k povinnosti, k Bohu a vlasti, snažíce je proniknouti nesmazatelnými zásadami náboženskými . . . « »Vše se dálo tak, jak jsme si přáli. Škola Fenelonova prospívala; zkrátka, dařilo se nám jako za zlatého věku. Avšak štěstí na tomto světě není trvalé a Bůh dopustil chvíle strasti jak na nás, tak i na všechny ony kongregace, jež byly vypuzeny proto, že konaly velmi mnoho dobrého. Ústav ten počítal 460 interních žáků. Ve svém čísle ze dne 1. září 1909 líče »l'Eclair montpellierský« odchod Bratří z tohoto města, jejichž ústavy tam čítaly přes 1300 žáků, praví: »Deset tisíc osob provázelo vyhnance na nádraží. Ježto vstupenky na perron nebyly pro onen vlak povoleny, doprovodilo tři tisíce mužů a jinochů Bratry dráhou až ku hlavní stanici, jež je měla odvézti do ciziny. Tam je při odjezdu jednak s velkou okázalostí, jednak s velikým bolem pozdravili.«

Poměry ve školách ve Francii. Státní školy ve Francii jsou úplně zařízeny bez vyučování katolického náboženství. Nejen to, katolická víra se zde řemeslně a veřejně hanobí. Stalo se, že někteří otcové náboženského smýšlení pohnali k soudu zběsilé učitele, kteří proti náboženství katolickému jati jsou pravou zuřivostí, dovolávali se ochrany, že nechtějí, aby jich vlastní děti ve státní škole kazil protináboženským šílenstvím posedlý učitel. Ve Štuttgartě vychází liberální protikatolický list »Schwäbischer Merkur«. Tento list přinesl 21. srpna 1908 článek o poměrech ve školství ve Francii. Ve článku tom se píše následovně: Záhada, jak se má ve škole dítě vyučovati, není státní školou francouzskou rozluštěna. Vládní školní osnova z r. 1882 je na papíře a škola dle ní zařízena nedosáhla to, co její zakladatelé chtěli. Nikdo nezapírá, že francouzské celé školství se bortí. Výsledky vyučovací jsou slabé. Počet analfabetů a nevědomců stále stoupá. Je nutno učitelstvo ve Francii znovu vzdělávati. Nauka o mravech nepůsobí. Počet mladistvých zločinců roste. Žádoucno prý by bylo, aby školství franc. se vrátilo k umírněným proudům ministerstva Ferryho. Francie se prý nikdy nevrátí k náboženské škole. Nejvíce selhala škola v oboru mravnosti a vědách občanského státního zařízení. Ferry nechtěl bráti škole mravnost. Učitelstvo ve Francii kleslo na volební agenty vládnoucích politických stran a dle toho také jedná ve škole. Dnes vládnou ve školách ve Francii učitelé a učitelky strany anarchistů, veřejně se tím chlubí a ve škole před dětmi víru katolickou tupí. Učitelé strany Hervéovy, tedy anarchistů, hlásají vzporu proti státu, pryč se státem, pryč se všemi zákony, pryč s majetkem! Dnes se tvoří ve Francii spolky, které mají za účel chránit státní školu před útoky učitelů anarchistů! Tak ovšem liberál učitel v »Merkuru« líčí poměry školy ve Francii. Kdo seje vítr, klidí bouři. Bez náboženství propadne každý stát za oběť anarchistům, zlosynům. To dokazuje Francie, Rusko a samo Rakousko.

»Květy Lásky«. Lidový měsíčník, věnovaný zájmům křesť. charity, zvláště opuštěným dětem, vydává a rediguje Ant. Hoffmann, kooperátor na Král. Vinohradech. — Jmenovaného listu vyšlo právě číslo 1., ročník V. Číslem tímto uvedený list vychází poprvé mezi český lid ve zvětšeném formátu a v elegantní úpravě, opatřen i illustracemi. Čistý výnos věnuje se sirotkům »Útulku sv. Josefa« na Král. Vinohradech. Předplatné obnáší na celý rok 2 K 40 h. Obsah 1. čís. V. roč. jest: Květům lásky na cestu. Vydavatel. — Malé oběti. Napsala Jindřiška šl. Handel-Mazzati. Přeložil Em. Pozděna. — Proslov přednesený při divadelním představení na oslavu 25tiletého trvání konference sv. Václava na Král. Vinohradech. Napsala Ludmila Grossmannová-Brodská. — Jiskra. Napsala Barbora Mellanová. — Zprávy ze spolku sv. Vincence. — Blahoslavená Magdaléna Žofie Baratová, zakladatelka sester Nejsv. Srdce Ježíšova. (S podobiznou). — Ubohá robátka! (Báseň.) Napsal Prokop Zaletěl. — Různé zprávy. — Doporučujeme všem lidem dobré vůle, lásky k bližnímu a zvláště všem, kdož chtějí něco činiti pro opuštěné české dítě.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. ÚNOR 1909. ČÍSLO 5.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

Další záminkou pro vystrčení církve ze školy je výtka, *že církev a její výchova nestojí na výši moderní kultury.*

Otažme se, zda ktera z nynějších státních universit vyrovná se slavným universitám církevním ve středověku? Tažme se, zda slavní paedagogové církve nevyrovnají se nejznamenitějším pedagogům mimo cirkev stojícím?

Pominouce jednotlivce, vzpomeňme jen, co vykonaly v oboru výchovy církevní řády. O jesuitech praví slavný Bacon: »Popatř na školy Jesuitů; nic zajisté nad ně nenaskytá se lepšího —« »Když patřím na jejich neúnavnou čilost jak v pěstění vědy tak ve cvičení mravů, připadá mi na mysl Agesilaův výrok o Farnabajovi: »Kdyžtě jsi takový, kéž bys byl náš.«

Dějepisec Ranke piše: »Bylo shledáno, že mladíci se u nich naučili za půl roku více než jinde ve dvou letech. I protestanté povolávali zpět své děti ze vzdálených učilišť a svěřovali je péči Jesuitův.« — Spisovatel Pattison praví, že jesuitský běh učebný byl v tak všeobecné vážnosti, že jejich polemičtí spisovatelé mohli nazvati každého, kdo školami jejich neprošel, nevzdělancem. — Anglický spisovatel pedagogický Quick, nekatolík, chválí na nich důkladnost, krátkou denní dobu vyučovací, velikou péči o mravní ušlechtilost, zřetel na tělesné zdraví chovanců a cituje o tom z listu sv. Ignáce k sv. Františku Borgiovi: »Nechť je duch náš naplněn myšlenkou, že byl stvořen duch i tělo rukou Boží: jemu musíme vydati počet z obou těchto částí naší bytosti.« — Trestů bylo co nejméně a co nejlehčí, a vyučováno bylo většinou zadarmo.

A což řád školských bratří a zakladatel jejich sv. Jan de la Salle? — On zařídil první ústav pro vzdělání učitelů, první reálku a první technickou školu a první školy průmyslové. Od nich má vznik škola měšťanská, oni zavedli školy hospodářské, zahradnické, obchodní, školy pro zdivočelou mládež.

R. 1900 měl řád 20.000 členů a vyučoval přes 400.000 osob po celém světě. Jediná Kolumbie žádala r. 1904 pro své školy 10.000 Školských bratří. Bezpočetná jsou uznání, jimiž schválena byla vychovatelská jejich činnost od odborných pedagogů a vynikajících mužů i nekatolíků. Komisař Spojených států amerických,

John Eaton, napsal o nich na výstavě v Chicagu: »Výstava katolického školství jest div, jejž nepředčily dosud žádné úspěchy jiné strany. Je to odpověď vyslovená absolutně na námitky, jež se předhazují církvi katolické. Není zde nic ukrytého, nic zatajeného, nýbrž vše tu stojí v jasném světle. Církev zdá se tu praviti celému světu: Vizte, co činíme, zkoušejte a suďte.«

R. 1900 prohlášen byl Jan de la Salle za svatého. Téhož roku přiřkl rozhodčí soud světové výstavy pařížské Školským bratřím čtyři první ceny, 14 zlatých medailí, 21 stříbrných a j., celkem přes šedesát vyznamenání. První cena za působení sociální provázena byla uznáním: »Se zvláštním důmyslem jali se Školští Bratří již před 15 lety udíleti vyučování sociální, mnohem dříve nežli university a doktorové v oboru sociálních věd.« Celkem dostalo se Školským Bratřím přes 200 různých vyznamenání na výstavách ve Vídni, Paříži, Amsterodamu, Londýně, Chicagu atd.

Životopisec Jana de la Salle praví: »Jan de la Salle jest jako Kristof Kolumbus, objevitel nového světa. Jemu náleží čest, že ve ztracených pouštích francouzské společnosti vyhledal celé třídy obyvatelstva žijící v nevědomosti, divochy, jež bylo třeba přivésti k světlu.«

Nepřekvapí tedy výrok, »že všecky národní školy, jež dnes pokrývají Evropu, jsou kopie typu, jejž vytvořil Jan de la Salle, a co dobrého je v zákonech školských, není nic jiného nežli nedokonalé nápodobení jeho pravidel.« Akademik Bruveliere praví o Školských bratřích: »Pocházíte z časů dávných a také z moderních . . . Předešli jste na dráze pokroku ty, již se prohlašují za předchůdce a hlasatele XX. století.« — »Co učinili Jesuité pro vyučování na školách středních, to přes tisíceré překážky odvážil se podniknouti Jan de la Salle pro vyučovaní na školách obecných, nepřijímaje žádného platu,« píše M. Compayne ve svých dějinách vychovatelství, nejsa nikterak nakloněn školám klášterním.

Nedivme se tedy, slyšíme-li sv. Jana de la Salle nazývati »největším a nejslavnějším pedagogem všech dob a věků, obnovitelem a oslavitelem učitelského stavu, jejž přivedl ke cti a vážnosti, vzorem, přítelem a otcem všeho učitelstva dobré vůle.« (Býňov: Sv. Jan de la Salle.)

Mluvme nyní s lidmi, kteří tvrdí, že církev kulhá za požadavky moderní kultury a výchovy!

Jako všecko na světě, vyvíjí se i pedagogická věda nebo lépe umění. Ale základní a nejdokonalejší zásady vychovatelské a nejvyšší cíl vychování stanoven byl Kristem. Ty zůstávají stále platny při všem pokroku; neboť člověk, jeho podstata a určení zůstává vždy a všude a na každém stupni kultury týmž. A kde mohou tyto zásady lépe býti pochopeny a upotřebeny než u majitelky a strážkyně Kristovy pravdy — církve? Kdo zásad těchto se drží, najde ještě nejsnadněji i dobrou methodu, nehledě k tomu, že i methodou prakticky méně dokonalou provede více, než nevím jaký praktikus na zásadách falešných.

Krásné svědectví vydává křesťanské výchově Lindner, an píše: »Křesťanstvím přišel v lidstvo nový duch, jenž se nutně sdělil také rodinné i školní výchově. Lidstvo věnovalo větší zřetel na věčnost

a ideálnost. Nové pravdy spasné způsobily v názoru světovém obrat, jenž pronikl všecky poměry životní, tudíž i vychování ... U všech národů nekřesťanských byla to *národnost*, jež určovala úkol vychování; křesťanské vychování je však vychováním *všelidským*; národnost je momentem podružným. Nejvyšší cíl výchovy mohl býti v předkřesťanském světě dosažen jen od nemnohých. Platí to jak o praktické výchově národů, i nejvzdělanějších, tak o theorii i nejbystřejších myslitelů. Úkol pedagogiky křesťanské jest však u všech národů, pro obojí pohlaví a pro každý stav týž, t. j. mravní dokonalost přetvořením samolásky v lásku k Bohu a k bližnímu. Vůbec ještě žádné náboženství pravou podstatu člověka tak nepovzneslo jako křesťanství.«

Je tedy křesťanská, církevní výchova kultuře nepřátelská?

Dále píše Lindner: »Výchova shoduj se s časovou kulturou«, toť zásada výchovná, kterou moderní pedagogika, s Disterwegem v čele, vší mocí zastává. »Nemyslíme nikterak, že by měl vychovatel slepě sledovati kulturu, že by na př. účasten měl býti všech jejích modních pošetilostí. Neboť kultura, jsouc svobodným výtvorem lidského ducha, sdílí i jeho nedokonalosti ... Kultura se svou měnivostí a nehotovostí nemůže býti tedy nikterak vychovateli vůdkyní. Nutno chovati se vůči ní kriticky, nemůže ji však zkrátka odmítnouti ... Co pak se především nynějšího stavu kultury týče, tu je žádoucna veliká opatrnost a vážné přemýšlení.«

Co by řekl Lindner dnes, kdy kultura udělala ohromný skok v beznáboženství a tudíž i v nepedagogičnost. Výtka tedy, že výchovné zásady církve nejsou na výši moderní kultury, je spíše důkazem, že církev chápe nevhodnost a nebezpečí moderní výchovy a stojí na základě, jímž žádná změna a žádný pokrok kultury neotřese. Co ukáže se v pokračující kultuře skutečně a jistě dobrého, toho nezamítne ani církev. Viděli jsme to a slyšeli, že právě církevní řády jdou v první řadě vychovatelských průkopníků. Uveďme ještě Lindnera: »K zásluhám Jesuitů patří, že pochopili význam výchovy jako duševní moci a že se zasadili o racionelní její vývoj.«

Věru že dobře jedná církev, netoužíc po pochybné slávě moderní vychovatelky. — Kultura ráda se vyvíjí jednostranně; kultura dnešní je výrazně materialistická, majíc na zřeteli praktičnost jako prostředek blahobytu a časných požitků. Je to však hlavní a nejvyšší cíl výchovy? Víme, že ne, ale neuškodí obnoviti známou věc slovy Komenského: »Tomu náleží učiti se na zemi, čeho by známost vytrvala do nebe, buďtež to takové věci, které by věčným oněm věcem nepřekážely, přítomnému pak životu bytný nesly prospěch ... Nebo k čemu tretky? Co prospívá, tomu se učiti, co se nehodí tomu, kdo to ví, ani neškodí, když toho neví? A kterým prodlením věku třeba bude buď se odučovati nebo jich zapomínati při zaměstnáních? ... »K nebi zrozeny jsou obrozené duchem Božím dítky naše, proto k nebi mají se vzdělávati občané a vcházeti ve známost nejpředněji s nebešťany, Bohem, Kristem, anděly atd ...«

Nejvyšším cílem výchovy je tedy mravní ušlechtění člověka, vytvoření pevného, ušlechtilého karakteru. To však je možno, jak

i posavadní školské zákony předpokládají, na základě náboženském t. j. křesťanském. Neboť ono jediné stanoví nezměnné, věčné ideály, jež povznášejí člověka a tudíž i jeho výchovu nad všeliký pokrok časné kultury a poskytuje výchově a vychovatelům nejlepší prostředky, aby dospěti mohli cíle určeného.

Možno tedy naopak říci, že moderní výchova, zamítající křesťanský základ, nestojí na výši pedagogiky a že je v úpadku. Zkušenost podává důkazy očividné. Theoretické zásady a plány se sice nezkušeným krásně čtou a poslouchají, ale praktickým jejich výsledkem je nekázanost a surovost mládeže a bezcharakternost moderní společnosti. Stesky na to jsou všeobecny. Lindner píše: »Novější zákonodárství školské stanoví sice více méně jasně umravňující úkol obecných škol, dává sice také pokyny, jak by úkol ten měl býti rozřešen, není však nikterak dle toho zařízeno, aby se mohlo opravdově pustiti do uskutečňování této úlohy. Neboť pohlédneme-li na rozvrh učiva školního, shledáme vyučování náboženství ve dvě hodiny stěsnané a od každého styku s ostatními předměty vyloučené, suchopárné vypočitávání válek a dynastií, jako vyučování dějepisu a kromě toho spleteninu podrobností ze všeho theoretického a praktického vědění, jež na všecko jiné spíše se hodí než za pevný základ mravnosti.«

To je přiznání liberálního, ale poctivého pedagoga již před lety. Co by řekl dnes, vida výsledky moderní výchovy, nad nimiž opravdoví přátelé výchovy a lidstva lomí rukama. A co bychom teprve slyšeli, kdyby všichni byli upřímní. Ale mnozí zakrývají ze studu bankrot moderního školství nebo v zaslepenosti nevidí nebo viděti nechtějí její malomoci a příčiny, z níž plyne smutný ten zjev. Církev to musí odpykati. Má prý ještě příliš mnoho vlivu na školství a ve škole, proto prý je výchova tak pozadu. Církev prý kulhá za kulturou doby a zdržuje prý školství na dráze pokroku.

Nikterak! Osvědčeným vymoženostem pedagogiky církev nestaví se nikdy na odpor. Co na př. bylo sebechvály, že nová škola odstranila barbarský *tělesný trest!* Uznati dlužno, že mimo výminečné případy, kdy metla se ve škole osvědčuje dobrou, ba nutnou, tělesné tresty nejsou vhodným pedagogickým prostředkem. Ale kdo prakticky jednal tak nejdříve a nejzásadněji? Jesuité a Školští Bratří, tedy církevní vychovatelé. A kdo naopak neví, že moderní učitelé, kteří na schůzích veřejně horují proti tělesným trestům, v praxi své veřejně ve třídě a v ústraní kabinetů trestají tělesně velmi pilně. V mnohém případě jednají jistě správně pedagogicky, ale proti svým zásadám a tudíž nepoctivě. A při tom ovšem mine se trest cílem; žáci pozbývají úcty před učitelem, vědouce, že dle zákona nemá učitel práva tělesně trestati, zvláště když trestá potají nebo když před soudem vůbec popře, že trest provedl.

Zpátečnickost církevně křesťanské výchovy jest jedním z falešných, ničím nedokázaných hesel. Vychvalovaná výše moderní výchovy dělá dojem, jako chlouba dítěte, jež vylezlo tatínkovi na ramena a křičí, že je větší než on. Skutečnou svou výši a dokonalost má výchova z křesťanství. Ona vyšší dokonalost jsou krko-

lomné kotrmelce ve vzduchu bez pevného podkladu nebo více méně bezvýznamné experimenty.

Nutno ovšem zkoušeti a snažiti se v před. Proto oprávněny jsou pokusy, jak na př. uvésti učivo ve shodu s požadavky doby, jak zdokonaliti methodu v nových poměrech. Ale při tom nesmí se zapomínati, že děti nejsou na experimenty jako nerozumná zvířátka a bezduché nerosty. Člověk žije jenom jednou a jen jednou může býti správně vychován nebo mravně zničen. Nesmí býti zapomenuto, že při všech pokrokových pokusech výchovných zůstati musí křesťanství nezbytným základem veškeré pravé výchovy.

Církev není tedy svou vychovatelskou působností pozadu. Svými zásadami je naopak první vychovatelkou, a ani svou methodou nezůstává za jinými.

Když r. 1874 jednalo se ve Francii o to, aby státní monopol školský byl zrušen a zavedena byla svoboda vyučování, prohlásil liberální poslanec a profesor Challemel-Lacour dne 4. prosince v sezení parlamentu: »Kněžstvo vůbec a katolické kněžstvo zvláště má schopnost vyučovací, kterou každý obdivuje, a já na prvním místě chci mu vzdáti chválu.« A přece hlasoval proti svobodě vyučování. Proč? Sám se otevřeně vyjádřil: »Katolická církev měla by z toho prospěch.« Ale svoboda vyučovací byla přece zavedena. Co se stalo? R. 1879 měly soukromé školy náboženské 745.000 žáků; r. 1895 však již 1,443.00 t. j. ročně přešlo přes 40.000 žáků ze škol státních na soukromé školy náboženské. — Aby zakryla svůj pedagogický bankrot a zajistila si dorost národa, začala nevěrecká vláda francouzská potlačovati náboženské školy církevních řádů, a na konec, nevědouc si rady, zrušila je násilně a tisíce učitelů vyhnala z vlasti jako psance. Proč? Protože vyučovali a vychovávali lépe než její dobře placení učitelé.

A pak prý výchova církevně náboženská nestojí na výši doby. Nedivme se! Za naší doby jest oblíbeným zvykem místo důkazu pošpinit každého, kdo umí něco lépe.

Na konec této stati uvedeme výrok, jímž hrabě de Maistre v listě svém na ruského ministra vyučování obhajoval pedagogickou činnost Jesuitů. Výrok tento hodí se všeobecněji na výchovnou práci celé církve. Praví: »Představuji si staré a nové učitele vhodným obrazem dvou společností alchymistů. Jedna z nich se honosí, že umí vyráběti stříbro. A skutečně je také před tváří celé Evropy po tři sta let vyráběla, a to tak, že skoro všecko naše stolní náčiní má ze stříbra toho původ. Tu přijde druhá společnost a praví, že dovede dělati zlato; stará alchymie že již nevyhovuje státním potřebám. Žádá prý tedy, aby dosazena byla na místo staré společnosti, a aby vydány jí byly všecky dílny, nádobí a nástroje její sokyně. Lehká odpověď.« — Bez okolků, pánové, jakmile jen vyrobíte zlato. Ale o to se právě jedná. Ukažte nám napřed kovovou roztaveninu ve své tavírně a pak dostanete výhradní právo, neboť jisto jest: zlato je cennější stříbra.«

Naučení z tohoto podobenství? Církev vyráběla po staletí stříbro; vybudovala křesťanskou kulturu a vychovala kulturní národy. Vyráběla však jen stříbro, t. j. lidi ne úplně dokonalé. Nevyráběla, jako vůbec nikdo nevyrobí, zlato t. j. ideální, úplně do-

konalé lidi, jaké předpokládá utopická společnost budoucnosti.

Nová škola si na to troufá, ale za té podmínky, že se jí do její zázračné alchymie nesmí plésti zpátečnické křesťanství a zastaralá církev. Provede nová škola, co slibuje? Tu je pochybnost. Ba není. Již předem jisto jest, že sliby její jsou moderní humbug. Co svět bude světem státi, nevymyslí nikdo lepší pedagogiky nad křesťanství, nikdo neosvědčí se dokonalejším mistrem výchovy nad Krista a jeho nástupkyni — církev.

Ale i zkušenost posavadní dokazuje, že všecky sliby nové školy jsou pouhý jarmareční křik, plynoucí ze zásadního záští a závisti na posavadní vychovatelku, církev. Kde již nová beznáboženská škola nějakou dobu působila, ozřejmělo všem lidem zdravého rozumu a zdravých očí, že nevyrábí ani zlata, ani stříbra, nýbrž spíše dynamit. Nechme ji při práci, dejme jí volnou ruku, a společnost lidská vyletí do povětří a rozvrátí se v ssutiny.

Církev dobře ví, co činí, když nechce vystoupiti na výši moderní výchovy.

9. Patří náboženství do školy?

Všecka uvedená hesla vyznívají v jeden souhlasný akkord: »ven s náboženstvím ze školy«! — Patří náboženství do školy? Zřejmo to ze stati předešlé, ale objasněme si otázku tuto ještě důkladněji.

Co jest nejvyšším úkolem vychování? Uschopniti člověka, aby co nejdokonaleji dle vloh a schopností svých vyplnil svůj životní úkol a co nejjistěji dosáhl vlastního svého cíle. Určitě křesťansky vyjádřeno to u Lindnera citátem z pedagoga Schumana: »Vychování má uskutečniti nejvyšší ideu, vytvořiti v dítku obraz Boží.«

Jak je to možno bez náboženství? Vždyť jedině ono učí, že je člověk přirozeným obrazem Božím, že cílem jeho je nadpřirozené spodobení s Bohem, milostí již zde na světě a slávou nebeskou na věčnosti. Křesťanství udává cestu k cíli tomu, zákon mravní přirozený a výslovnými předpisy Božími vyjádřený a doplněný. Křesťanství podává též prostředky a pomůcky, jimiž možno mravní zákon plniti a Bohu stále více se blížiti.

Kdo tedy náboženství z výchovy chce odstraniti, není vůbec již věřícím křesťanem, nebo uznává-li přece pravdu křesťanskou a nezná jejího významu pro výchovu, musí býti hrozným nevědomcem. Proto nazývá Lindner »barbarismem pedagogickým ono radikální nepřátelství proti náboženskému řádu z křesťanství plynoucímu, ono nepřátelství, jež positivními pravdami a událostmi spasnými pohrdá, přirozený život zbožňuje a v ukájení jeho nároků vlastní určení člověka spatřuje«.

Na jakém podkladě chce stavěti beznáboženská výchova? Nežli si mohu utvořit plán, co mám z člověka vychovati a nežli shledávám k tomu prostředky, musím věděti, co a odkud vlastně člověk jest v podstatě své, kam jej vésti mám a jakou cestou.

Ví to lidstvo bez náboženství? Neví, jelikož i ti nejvzdělanější z lidstva o základních těchto otázkách stále se hádají a na plano filosofují. Lindner píše: »Mínění, že filosofie a v praktickém ohledu přírodověda budou s to, aby člověka zprostily náboženské

potřeby, musí býti nazváno illusí. Proces theoretické osvěty a praktického osvobození člověka je prací, s níž dějiny světa nikdy nebudou hotovy. A jako známka nehotovosti, nedokonalosti a neúplnosti tohoto procesu stojí tu právě náboženská touha. Ta pobízí člověka, aby své spojení s nekonečnem nehledal nebezpečnou cestou vědění, nýbrž pohodlnější a jistější cestou víry.«

A jiný výtečník vychovatelský Pestalozzi píše: »Ušlechtění lidu může býti provedeno jen tehdy, veden-li bude k pravé, živé víře v Boha. Pyšná osvěta posmívá se chrámům a svatyním; béře lidu hůl, o niž se opíraje, kráčí tiše a zbožně k věčnosti; krade mu zásady, na nichž posud založeno bylo jeho dobré srdce, jeho rodinné štěstí, všecky radosti života a všecky naděje smrtelné hodiny. A co mu dává za to? Nic, než lehkomyslnost, neklid a zatvrzelé srdce. Jediné náboženství zjedná lidstvu pravou svobodu.«

Komenský píše: „Ve školách křesťanských náleží vzdělávati občany nebi, ne světu; proto takové sluší jim dávati učitele, kteří by vštěpovali více nebeské než zemské věci, svaté než světské.«

A proti těmto velikánům staví se pedagogičtí pidimužíci a fušeři s křikem: »Pryč s náboženstvím ze škol.« Člověk neví, má-li se smáti rozumové omezenosti či plakati a horšiti se nad vědomou zlomyslností těchto křiklounů.

Poukazují ovšem přívrženci »Volné školy« na to, že i v jejich škole má býti vyučováno náboženství, t. j. všelidské mravouce, uvolněné a prosté všeho vlivu různých vyznání a církví.

Je touto cestou možno provésti skutečně mravní výchovu člověka? Není. Vizme dva směry, jimiž vyvíjí se moderní ethika bezbožecká.

Jeden tvrdí, že člověk jest úplně svézákonným, svým pánem a bohem, nevázán žádným zákonem nadzemského Boha a Soudce. Každý má tedy právo dělati si své vlastní náboženství a vlastní mravnost dle toho, co mu přináší osobní užitek a rozkoš. Zřejmo, že nadutý tento subjektivismus nutně vede k úplnému anarchismu. Pro veřejný pořádek uzná se sice stát, jako soubor lidského umu a vrchol kulturního vývoje. Takový moderní stát je pak dle Fichteho pravým přítomným bohem, jenž má absolutní právo určovati veřejnou mravnost dle potřeby. Každý občan ovšem podrží si svou svézákonnost vnitřní a podrobí se zevnější státem uzákoněné mravnosti jen, pokud se mu líbí a pokud není přinucen násilím. A co si uzakoní tento moderní člověk v srdci svém? Jistě nic jiného než úplnou zvůli svým chtíčům a náruživostem.

Směr *druhý* je pravým opakem, ale vede k stejným koncům. Praví totiž: »Člověk nemá svobodné vůle; je nesvobodným výronem věčných zákonů, jednání jeho je neuvědomělým výsledkem jeho zděděné povahy a navyklostí, vyplývajících nutně z poměrů a okolností. Člověk není zodpovědným za své skutky, není ctnosti, není hříchu, není mravnosti, není soudce, nebof vše děje se nutností. Co říci musí člověk dle takové ethiky? — »Jez, pij a užívej života, jak srdce ráčí; jinak nemůžeš.«

Vidíme tu, že svézákonný »nadčlověk« i zvířecí člověk beze svobodné vůle sejdou se na konec v téže špinavé, páchnoucí louži materialismu.

A na půdě takové ethiky má se dařiti mravní výchova, jež vésti má k poznání nezměnné pravdy a ctnosti, jež vytvořiti má pevný, ušlechtilý karakter? Jakou cenu výchovnou pro lidskou společnost může míti taková ethika, kterou formuje si každý sám dle svých chvilkových choutek, kterou stanoví různé formy státu dle měnivých svých názorů! Co je ethika bez věčného původu z Boha, bez nevyhnutelné všeobecné závaznosti, bez absolutního stvrzení Božího? Bezmocná modla, kterou lidé staví a lidé kácejí. Co je výchova na takové ethice spočívající? Pouhá násilná dresura otrockých tvorů, jež slují člověk, nebo umělé pěstění bezcharakterních, egoistických šibalů a prohnaných darebů s lesklým nátěrem moderní kultury.

Nikoliv, ethika křesťanství odcizená je sochou na hliněných nohách; mravní pak výchova na tomto hroutivém podstavci je marnou prací.

Dobře píše Lindner: »Úkolem výchovy není zřejmě nic jiného, nežli mravní cvičení člověka . . . V čem tato mravnost záleží, o tom nerozhoduje pedagogika; to udává jí blíže jiná věda, totiž ethika, do níž je dvojí vstup: jeden přirozený nebo filosofický — a druhý positivní nebo konfesionalní.«

Kam přijdeme cestou filosofické ethiky, viděli jsme. Nezbývá tedy, než ethika náboženská t. j. křesťanská. Nemá tudíž výchova práva vymýšleti si svou ethiku, nýbrž musí míti předpokladem ethiku křesťanskou, jejímž věčným původem, absolutním zákonem a nejvyšším cílem je osobní Bůh.

Tato křesťanská výchova nenarazí na žádné z oněch dvou dříve zmíněných úskalí moderní, bezbožecké ethiky. Nevychovává svézákonné egoisty a anarchisty, pravíc mu, že jednotlivec i celá společnost je podřízena a zodpovědna Bohu. Nevychovává však zase otroka domněle nutných zákonů vývojových, dokazujíc mu, že má svobodnou vůli, kterou vědomě a dobrovolně voliti může dobro či zlo, podříditi se zákonu Božímu nebo se mu protiviti. Tu teprve je možna záslužnost, pravá mravnost, skutečný karakter. — »Bez vůle není mravnosti, není karakteru,« praví Lindner.

Tato křesťanská výchova pracuje na ušlechtění člověka po celý jeho život. Začíná a začíti musí práci svou hned, jakmile v člověku počínají se probouzeti duševní schopnosti, poznání a vůle. Z prvního začátku tedy vstupuje náboženství ve svá výchovná práva.

Pestalozzi píše: »Bez lásky a víry chybí začátek nitky, od níž jediné pravý vývoj člověka vychází, pokračuje a končí. Víra a láska jsou počátek i konec přirozené a tudíž i základní výchovy člověka.« A jinde praví: »Člověk nežije jenom chlebem, každé dítě potřebuje náboženského rozvoje; každé dítě potřebuje umět modliti se k Bohu ve vší prostotě, ale s věrou a láskou. Dítě, jež si navykne v časném mládí modliti se, mysliti a pracovati, jest již na polo vychováno.«

Pedagog Wessenberg praví: »Jen v jednom ohledu netřeba se báti upřílišení, v tom totiž, čím láska k Bohu a bližnímu a věrnost, jež lásce pravou cenu zjednává, pevně a hluboce se zako-

řeňuje. Prostým, zbožným a přece uvědomělým býti, toť předností křesťana. Kdo tohoto rázu nemá, ze lži viní svůj křestní list.«

Kellner píše: »První a nejdůležitější učení jest naučiti se ctnosti. Ne každý člověk musí býti učeným nebo obratným pracovníkem, ne každý musí v nějakém oboru vynikati. Ale jistě není nikoho, ať je kteréhokoliv stavu nebo pohlaví, kdo by neměl žíti poctivě. Všecka ostatní dobra jsou bez poctivosti bezcenna, neboť jen tato navádí k správnému užívání časných věcí. Pravou poctivost vykládá sv. Augustin slovy: »Jednoho máš milovati nad sebou, jednoho v sobě, jednoho vedle sebe a jednoho pod sebou, t. j. Boha, svou nesmrtelnou duši, svého bližního a své tělo.«

Jistě jest láska duší mravného života jednotlivcova a základem spořádaného života společenského. Ale jen láska křesťanská, nikoliv planá humanita. Ta nepraví člověku, proč má milovati bližního a kdo jej k tomu zavazuje, a proto jest úplně bezúčinná. Pravý život křesťanský je víra láskou se jevící a účinkující. Kdož ji nahraditi chtějí filosofickou humanitou, těm platí slova Komenského: »I sově soumrak polednem se zdá, ale ke světlu zrození živočichové jinak vědí. Ó, člověče marný, kdokoli v mrákotách lidského důmyslu světla jasného hledáš, pozdvihni oči vzhůru! S nebe jde světlo pravé od otce světel . . . Mluví-li o mravech mudrci, činí, co s oblepenými křídly ptáčata činívají, že velikým sic úsilím se třepají, nikam však dále sebou nehýbají.« »Což pak přednějšího nebo hlavnějsího nad pobožnost«, bez které cvičení jiné kterékoli k málo čemu jest užitečno, sama pak zaslíbení má nynějšího i budoucího života? Toť oním jedním potřebným, hledati království Božího.«

Není výchovy bez křesťanského ducha. »Pro mne není hranice mezi vychováním mravním i náboženským,« praví Angličan Quick. Výchova beznáboženská nemůže býti vznešeným uměním, tvořícím mravného člověka, nýbrž jen praobyčejným řemeslem, jež na člověka zvenčí věší trochu pozlátka a hladkého nátěru zevnější slušnosti a nanejvýš do mozku vtlouká praktické vědomosti, ale srdce nechává prázdným a vůli bezuzdnou.

Předpokládajíc, že vědění hojné je spásou lidstva, moderní beznáboženská pedagogika nahraditi chce výchovnou sílu náboženství mnohověděním. Věděti mnoho, jest ovšem krásná a člověka povznášející věc, ale nikdo nemůže věděti všecko, a jenom někteří mohou věděti mnoho. Obsáhlejší vědomosti sdělovati je úkolem škol vyšších, odborných. Ty ať navštěvují oni, kteří mají chuť a schopnosti, ale ani tu nemá býti zapomínáno na to, v čem vlastně cena a důstojnost člověka záleží — na mravnost.

A právě škola obecná má tomu dáti základ. Nevyučuje a nevychovává žáka pro to či ono povolání, nýbrž má v něm vypěstiti aspoň v základě to, čím vlastně každý býti má, obrazem Božím svým smýšlením i jednáním. Nejprve uč se mravům, hned potom moudrosti, které bez mravu zle se učeno bývá,« píše Komenský dle Seneky. (Pokračování.)

O čest a miłost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Dějství druhé.

Týž mazhaus, bohatěji vyzdobený.

Výjev prvý.

Zuzana a Elžka.

Zuzana jako příchozí a host v zimním oděvu pro venek. Sametový kožíšek oblékací, otevřený bez rukávů a čapka plstka sobolového štorce leží na stole.

Elžka: Paní Agnéžka má plné ruce práce
v zlatém pokoji. Tož pobuď ještě krátce,
než sem dojdou z mešní solemnie
v sedleckém klášteře.
Zuzuša: Marně věnce vije
výřečnost má Mikši ubožátku, —
tož ti Šimona teď zhaním na obrátku!
Elžka: Co snad pro něho mé srdce bije?
Zuzuša: Ten pan Šimon, co my o něm víme?
V pěkných létech že si švarně chodí,
poklonou a slůvkem polahodí.
Ale jinak co v té hlavě dříme,
pod kabátcem aksamitným buchá
věrné-li mu srdce, o tom nám ni tucha.
Mládeneček pod prebendou chudě
uměním se učil svobodným,
s abecedáři pak zmíral v nudě
jako správčí školy na čas, vím,
loutny chápal se, když metlu schoval,
písně, kantilény imprimoval,
do Prahy jel, pokusit tam slávy,
beze slávy smuten v roce zpět,
doma pivovar vzal do své správy,
—chmel a ječmen, celý jeho svět —
suší slady, váží chmel a pivo vaří,
panu Rozmberku veda registra,
s loutnou pod paží tak hospodaří,
ač jen v písních platí za mistra.
V srdci písně rozšafné prý skládá,
v hlavě myšlénky však jiné spřádá:
»Každý sobě peníz raděj volí,
nežli cnost a moudrost jakoukoli.«
Poslán do Hory, zde rožmberské
stříbro mincovat a svého pána
forirovat do hospody vzácné,
jež mu u Románků vykázána,
při tom loví — síť jest na vzor čepce —

pannu majetnou a sladce při tom šepce,
k cisterně jak blahých dní prý spěchá,
ač kam vítr, i plášť jeho vlaje,
za víc kop i mladou na holičkách nechá —
Proč ti cizí hrát má na šalmaje?

Elžka: Ať jen hrá, když jiný slůvkem šetří.

Zuzuša: Prosím tě, když někde zradu větří!

Elžka: U mne snad? On slyšel včera zřejmě,
co nás dělí. A již oddech přej mně,
nepřemlouvej k milosti a přízni.
Pouští jdu; ví srdce, po čem žízní,
ale mlčí, dokud pramen živý
nevytryskne zřejmě ze skály.
Ne já, Dačický ať — svět se diví —
něhu zjeví, aspoň v povzdálí.
Panu Rožmberku má se chlapsky kořit
za přímluvu v soudu revisí
a zde měštce váhá službou dvořit,
on, jenž pány v kordy pobízí?

Zuzuša: Dnes mi aspoň sdílným slovem zjev,
k neshodě co bylo na výzev?

Elžka: Prodal Mikeš dům, by na rukojmí
sehnal peníz náhle potřebný —
a mně k svátku halži poslal drahou
s mincí zlatou, v barvách tavených
s obrazem své hlavy tepaným;
kolem ní se písmo zlaté vine:
»Nemám toho, po čem toužím,
čest a milost však zasloužím.«
K tomu list — Ach Zuzo, Zuzičko,
tolik milých slov mi nikdy neděl,
tolik do srdce mi nesil kvítků,
tolik hvězd mi neukázal v nebi,
nad námi jež plály v letních nocích,
v zahradě když na chvilku jsme stáli —
co z těch písmen kvetlo tu a hřálo!

Zuzuša: Hle, co příkrý urputa ten umí!
Ale v ústech vlídné slovo tlumí.

Elžka: To ho neznáš! S horoucností nehledanou
druhdy mezi čtyřma očima
však i milá slova z úst mu vanou,
až mě sladká mdloba projímá.
Ale všecko kladu v nepaměť —

Zuzuša: Dál jen. Z čeho neshoda vám teď?

Elžka: Nevíš — promiň! — s Kochanem se radím,
já co dám mu k svátku Mikulášem,
můj by dar se rovnal daru jeho;
Kochan zradil mu, že štědrost jeho kárám,
nyní, kdy tak potřeba mu peněz,
a svým darem převýšit jej mínim.
Hrdý Mikeš list mi napsal hrdý,

všech se darů vzdává i mé přízně,
— darů všech! Což milost není darem? —
dokud v necti bude v očích světu.

Zuzuša: Bože můj, let deset v relegací
má být prázen vlasti, an jde půhon dále —
tkej, má drahá, loktušku si vdoví!

Elžka: Já mu vrátila i list i halži.

Zuzuša: A tvůj Mikeš po krčmách zas bouřil.

Elžka: Mou to vinou, ještě na mě nalži!

Zuzuša: Vávru havéře si připjal k boku,
kdy kde komu ostrví jest v oku,
člověk zoufalý by druhem byl mu,
který v noci šibenice lámal!

Elžka: Hrůza! Hú — až mráz mi kosti drobí!

Zuzuša: Ďach ví, jaké čáry kdo s ním robí,
aby sobě přičaroval tebe
potem s viselců —

Elžka: Ó, chraň mě nebe!

Zuzuša: O tebe, se milá, sama bojím:
kouzly temnými tě obetká —
Ale vim, jak čáry tyto zhojím,
sic ne sama, Boha za svědka —
Jdi jen honem, pohleď na náměstí,
zda jdou páni již; pak slyš mé zvěsti.

(Elžka odejde do kancelářky páně)

Výjev druhý.

Zuzuša: (sama) Potom, že prý netrefa jsem holá!
Moudrý Kochánek můj v divu zvolá,
jak se vyznám v piklů alchumii,
kdy dvé srdcí zbůhdarma se mučí.
Moudrou domluvou dvé hrdých lámat šíjí?
Militka jdi Mikši do náručí!
Druha druh prý vzdal se jenom z pýchy —
tam af za své pak se smíří hříchy.
Pro hračku se hněvat, zlatou třeba,
kdy jsou hladni skompešky, jak sytý chleba!

Výjev třetí.

Elžka (se vrátí) a Zuzuša.

Elžka: Dosud nejdou. Nuže, zbav mě čar!
Kdyby přímou cestou, kouzel bez úkladů,
navrátě se, kál se pýchy za rozmar,
a jak druhdy v stinných stromů sadu
za ruku mě v lásce ujal pouze,
v oči pohleděl mi oddaně a dlouze, —
strach, že sama zas mu na hruď klesnu.
Ale čarovat! Věz, teď i ve snu
vidět jej, se mračnou hrůzou lekám.
Pomoz, poraď; ptám se, prosím, čekám.

Zuzuša: Víš, ten včera u vás alchumista?
K tomu jdi, tam pomoc tobě jista.
Elžka: Ale já se ho už bála včera.
Zuzuša: Jakáž pomoc! Je tma lepší šera?
Přemoz ostych, ať i hrůzy zbudeš.
Elžka: Pojď tam se mnou.
Zuzuša: Stráž je Boží všudež.
Elžka: Sama nemohu.
Zuzuša: Snad paní strejna, —
vždyť to voda Šimonova mlejna!
Namluv jí, že dáš si hádat v spěchu
o kalánu, jenž ti milost bájí,
neboť zítra po něm zde ni vzdechu;
odjedou! Až opět někde v máji
Jeho Milost prý pan purkrabí se vrátí
sázet nové horské oficíry,
— zimní den se na to velmi nyní krátí —
ačli ovšem něco vyšetří!
Teď mu kalí zrak jak páry síry
mlhavé zde zimní povětří. —
Jdi jen důvěrně ty k tomu magistrovi,
tam se jistě pravdy srdce tvoje doví.
Víš, co pravil tobě včera přece!
Víc snad vidí u své čarodějné pece.

(Obleká se do svého pláště a přistupuje k Elžce, která se v zadumání dívá ven z okna).

S Bohem! On rač s tebou býti.
Prosím tě, co venku teď je zříti?
Elžka: Hledím do zahrady, v zámezí —
Zuzuša: Kam pan Mikeš konal pilné přílezy?
Elžka: Hleď, jak všude tam jest bílo, jasno
od prvého této zimy sněhu!
Světleji i zde. Jen ve mně tma jest,
jak by buran zimný v prudkém šlehu
závěje v tmách bludné duše vzdouval,
s nocí štvavou záhubu mou smlouval,
zmásti krok můj, bych se v propast vmetla,
v úpadech kde sníh mě zavalí a skreje,
bych tam zimou stuhla, bez naděje
v teplo útulné své vlastní střechy . . .
A přec ve mně touha života a světla
a mé mládí laskavé žďá těchy!
Prvý sníh! Jak všecko měkce halí!
Z venčí nezaléhá sem ni krok, ni zvuk . . .
A mým nitrem zimná smršť se valí,
mrazí v ledy živý srdce tluk,
i ta milost tajená v něm zmírá.
Cítím bolestně: jsem sama, sirá,
bez otce a matky v cizích stěnách,
touha kde jen drobty lásky sbírá
cizích oblak letmých na proměnách . . .

Nestížím si. Vlídna jest má strýně
i pan rychtář; v lásku však se nutí;
jiným okem hledí po Justíně
— jejich dítě to! — ať co chce kutí;
ke mně pátravé jen pnou se hledy,
zda jsem pouze vděčna za jich péči —

Zuzuša: Není výtky na tě. Naposledy
příští blaho všecky strázně zlečí.

Elžka: Někde na Lomnickém pivováře
v chmele vůni zahořklé a mláta páře,
nebo z mého dědictví a statku
dát si svazek písní dedikovat,
k loutny zvukům rhytmy slabikovat —
toho štěstí vzdám se za balatku!

Zuzuša: Panna vejběrná . . . Ať nepřebereš!
Švarný fukšvancér — a vida, herež!
pohořel ten medoústý jun!
Málo ceníš sladký rokot strun,
milostnou ač touhou něžně stoní.
Hleď se Mikše! Ten zas v kordy zvoní!

Elžka: Hrdá k hrdému . . . Měj k jeho chybám
soucit srdečný a věrnou snahu,
on by lepší ku zítřka spěl prahu,
kde dí slepě dnes: Zlu neuhýbám!
Teď — — I vzpomínky se, srdce, zhosti!

Zuzuša: Což ti čaroval už v minulosti?

Elžka: Nebožec pan otec — milostiv mu Bůh! —
maje na životu škodný nedostatek
a sic u vnitřních jsa nezdráv oudech,
dlouho sedal doma v lenošce
a pan Dačický jej navštěvoval,
o kronikách dávných veda hovor,
z otcovy je doplňuje paměti.
O dnešku když mluvil, slovem vřelým
o budoucnost věrných Čechů bál se,
já jim naslouchala od okna:
jinak se mi jevil muž ten příkrý;
něhou povolnou mi srdce tálo
a já k němu klonila se citem, —
málo slov a v srdci nebe samo.

Zuzuša (vroucně) Znám, ach, znám ty chvíle prvé touhy,
když nám jaro otvírá se vlahé.
Kvetou květy, jichž jsme neviděly,
bílá oblaka kams plynou v dálku, —
ach co přinesou nám letní znoje,
chladná jeseň, žití zima sněžná? . . .

Elžka: V jiné nyní nedoufám už jaro,
když tak časně jeseň přišla chmurná!
Zavru srdce, vadnoucí to květ,
sama ponesu svých břímě let.

Nemám toho, po čem toužím,
nedbám toho, čím se soužím,
a v prach šlapu cizí výpočet,
ať si na mě kouzla strojí
hladkých lichot pod závoji,
neb čár temných z tajných věd!

Zuzuša: Dobře tak a vyžeň ďábla Belzebubem:
kouzly kouzla, co má kdo za lubem.

Elžka: Ač se z toho bojím prohřešku —

Zuzuša: Rychle! Slyším paní Agnéžku!
To se snese asi malá bouře . . .
Však ty neboj se ni pekla kouře!

(Rychle odchází na pravo)

Výjev čtvrtý.

Paní Agnéžka (z kancelářky, s krumplovanou tašvicí v ruce,) Elžka.

Paní Agnéžka: S pannou Zuzkou místo krátké chvíle — —
Dala jsi si shánět od ní stříle?
A ten úklid! V kancelářce tuhle
hledíc najdu ženskou tašvici . .

Elžka (pokorně) Nevím kde; snad v almaří neb truhle—

Paní Agnéžka: Pryč s ní ihned do komnaty tvojí.

Elžka: Není má.

Paní Agnéžka: Což v hlavě se ti rojí?
Smím snad prosit slečnu poslicí.

(Elžka odejde do dveří na pozadí pravých)

Výjev pátý.

Paní Agnéžka (sama) Kéž jí nenapadlo do vnitř pohleděti
na list záhadný tou dvojí pod pečetí!
Kdy a jak se dostati jen z domu
na skok do kuchyně alchumisty,
mihem oka — vosku bez rozlomu —
pohlédnouti v ony tajné listy?
Chodí v sukních můj . . . A netuší:
na hlavu mu hodím ještě loktuši!

(Odejde do zlatého pokoje, totiž do levých dveří od krbu na pozadí.)

Výjev šestý.

Vávra havéř (vejde z prava, z hlavního schodiště)

Vávra havéř: Čistý vzduch, co v šachty litlochu:
dvéře zapadly. Viz, chorý lenochu:
bez fimolu, šlíglí, pemrlice
dobrého už dobral jsi se couku!
Štěstí náhodné mi přeje více.
Jako zralý žalud do klobouku

padá komu kdes, kde jiný marně hledá, —
a hle, Vávra havéř ze sněhu je zvedá!
(Vyjímá tajemně svinutý šátek)
Zlatý beránku můj čisté stříže,
z ruky v ruku, přízeň vydobuď,
Dačickému přiveď Voka blíže;
ten-li přízniv, svět nás planě rmuť!
Dlouho tajit, chvím se osykou.
Vrátím poctivě, ač oklikou.

Výjev sedmý.

Elžka (nesouc stolní zvonek, který potom staví na stůl, stane ve dveřích), Vávra.

Elžka: Což mě shlédnul bazilišek?
Až mě mrazí! Co to v šátek vine?
Kouzla zlá? . . A potutelně kyne . . .
Dříve poctivý, teď mravem lišek —
Vávra (radostně) Elžko milá, vaši ruku vstříc!
(Podává jí svitek šátku)
Elžka: Leda záhubě a klamu chtíc.
Vávra: Včaruju Vám v ruku zlaté klíče!
Elžka: Od hrobu snad, na podobu rýče.
Vávra: Mocné srdce jimi otevříti!
Elžka: Duše hodlá žhavou smolou vřiti.
Vávra: Na přímluvu za toho, kdo z cizí krve
světem brán jest k necti, hanby na ostrve!
Elžka: Vari! Což mám poutat smutnou duši
k branám pekelným, co hřišní tudy kluší!
Ven, čár smilných svůdce kouzedlný,
i v dnech starých lsti a hříchů plný,
zadním schodištěm zde, dolů, pryč!
Babám helmbrechtným tmy svody lič,
ty, kdo jsi i vpod šibenic stínu
pot viselců míchal šťávou blínu,
údy hnijící jim k čarám řezal —
Vari, nectný's, čakany jsi slézal!
Vždyť mě z hrůz a hnusu jímá mdloba . . .
Vávra: Bláznl, třeští nevinná ta roba?
Ústa růžová a co to řečí?
Tudy ven? Sám slyším kroky něčí . .
Šlígle a pemrlice! Mě kláda málo vábí.
Bez ave a vale, páni drábi!
(Odkvapí dveřmi na pozadí pravými.)

Výjev osmý.

Dačický (z hlavního schodiště) Elžka.

Dačický: Neodcházej, zůstaň, poshov, prosím!
Vděčen, na chvili že samotna —
V srdci lítost od večera nosím,
kdy má slova málo lichotna.

Nevěř, zaklínám tě duše spásou,
nevěř, prosím jménem milosti,
nevěř, vzpomínek tě budím krásou,
— mne i tebe z bludu vyprostí —
nevěř mému včerejšímu chladu!
Mravem kortyzounů dlaň si na hruď kladu,
svolám ráje anděly, rvu květy luhu
plitkých zdvořilůstek na úsluhu,
jak pan Šimon ve slov výboru
vyplením vše báje, v nichž se zmínka děje
dvorných dobrodružstev, milostného frejě,
sladkých tužeb skouzlím pitvoru,
jako Tandariáš panně Floribelle
službě nyjící se oddám cele — —
Prosím prominy; ač nevím, nechci,
o zuby slov oblázky mně skřechcí — —
Urukuji svým se okem tobě,
že's mou znejmilejší v každé době,
a kde Šimon v poetných slov páře
za ráj ručí v cizím pivovéře,
chuďas já, já na trh nesu z nouze
srdce upřímné a ruku pouze,
statky zemskými ač žebrák nejsa,
kde on leda umy svými hejsá!
Plané honosnosti nemám na rtu,
srdcem biju prázdnou jeho kartu.
Hořko v ústech . . . Slovo se mi příčí,
jež se do lichotných barev líčí.
Mně jde o kůži, kde jemu o řemen,
mně jde o srdce, kde jemu o groš jen.
Elžko milá, z jednoho jsme hnízda,
a kdy rvavý severák v ně hvízdá,
lib či nelib, chvěj se k úděsu, —
věz, kdy pannu milou neuloudím,
kde se o slovo a o sluch vlídný troudím,
unesu ji, přisám, unesu! (Elžka v úleku.)
Krok tvůj vratký, dennice má světlá,
paže hledá pevnou oporu — —
Věř a svěř se mně! Mně's v duši četla,
pěstí zkruším každou závoru —

Elžka: Kouzla hříšná . . . Nad to únos . . . v hanby kouty
lákáš, děs mi, vínek čisté routy?
Odsouzena naděje a víry v tebe —
uvnitř hořím a vně mráz mě zebe —
těžkou stud mi velí úlohu:
(pevně) dávám tobě lásky odpuštění.
Upřímné již lásce nemohu — —

Dačický: Bolestně jak na skřipec mě táhneš
tímto příkrým slovem nelibezným.
V bludu, promiň, vrtocha jsem honil.

Pracně stojím o tě starostlivě.
K nohám bych se pokorně ti sklonil,
o tvou přízeň lkal a prosil tklivě —

Elžka: Čemu's tedy neštítil se kouzel?

Dačický: Nevím jakých?

Elžka: Dík měj z dobré vůle!
Za vše city květné, co's mi v srdci vzbouzel — (odchází)

Dačický: Ach, tak kvapně nemůže se trefit!
Vždyť mně v bolu vadne srdce půle!

Elžka: Upřímně nepřeji vašeho vám smutku . . (odešla)

Dačický: Milé srdce mé! . . Ké čáry za pohnutku?
Čí to opletky mi v cestu kročí? . . .
Hřích mé štěstí ruší? Však mám oči!

Výjev devátý.

Dačický, Šimon (oba přátelsky až do posledních slov).

Šimon: Vinšuji den dobrý! Vstříc kroč pravou nohou:
Páni z rathouzu co nevidět —

Dačický: Mně se smutně mračí pod oblohou.

Šimon: Dnes? Den vybraný a bíle září svět!

Dačický: Na výsluní jsi, i trn kde pučí v růže.

Šimon: V šťastné sny mě kolébalo bůže.

Dačický: Do kolébky dítě velké trochu.

Šimon: Neřevniš snad, od korbele kmochu?
Sám jsi děl, jak filosofus dávný:
Všichni se všecko být nemůžeme.

Dačický: Pak i další soud můj bude správný:
Čas nás rovná, než se nadějeme.

Šimon: U korbele, Bachusovy číše
shodu máme přátelskou a frýd.
Mně glejt paní Venus v ráj už píše,
kdež ty v krčmě zkysáš, slepý ostrovid,
zde, kde v Horách — ať mě Epikur! —
panen sličných jako krotkých kur,
každá pia, prudens, pulchra, pudica
slečna, patricijka, rustica.
Pokoutné ty potměšilky
příhodné jen hledí chvilky:
očkem házejí co pacholata,
která v kule hrají.

Dačický Kýho kata!

Šimon: V arkýřovém sedí pokojíčku:
pohledíbočkem a vrhnou očkem,
kudy pod pěkným pírem
s dlouhým rapírem
procházíš ty městem, panošíčku.

Dačický: Neznáš, nehaň! Budeš v ohni štírem,
zahubíš se pomluv ostnem vlastním.

Šimon: Viz mé komornictvi! Jak se šťastním!
Jen jim holduj, dvorně pobonči!

Běhaly by jako v sítě ryby,
kdyby směly —
Dačický: Kdyby, kdyby!
Šimon: Létaly jak ptáci pod pomči.
Samy prchaly by v drápy lišce.
Dačický: Čistě hledíš, mluvíš svobodně.
Šimon: Prach a koudel chytá od ohně!
Dačický: Díš to, Šímo, také o Eližce?
Šimon: Což má Elžka . . . Kdo už dnes měl štěstí?
Dačický: Divně frej tvůj cestu k ní si klestí.
Kdo jí poslal divná lásky kouzla?
Uhrančivý kámen? Lektvary?
Šimon: Nevím o ničem. Jsem panic švarný,
učaroval zjev jí bujarý!
Dačický: Skromný vítěz! Panně zle se stýská
ve hlavě i srdci, úmdlobám je blízká.
A pan Vodňanský, ten v rukou skrývá
písma jakás hanlivá a lživá;
hánci lékovat zle bude na úročky.
Šimon: Na zlé míře jest? Či máš jen v hlavě kočky?
Byl bych zvědav . . . Zítra v pondělí
marš svůj béřem opět ku Třeboni.
Sic mi cestou v hlavě stále zvoní.
Čí to písmo, pane příteli?

Sluhové z venčí otvírají dvéře z prava, vedoucí ze schodiště hlavního na mazhaus).

Dačický: Kdo má přátely, jest blahoslaven,
svatý, kdo jich oželí.
Šimon: Ty a svatý! Elžka jí být může —
Dačický (stranou) Var mi od ní tedy, frašná hadí kůže!

Výjev desátý.

Ze zlatého pokoje vejdou paní Agnéžka s dcerou Justinou. Šimon a Dačický.

Pachole rožmberské (ve dveřích) Jeho Milost, vysoce urozený
pán, pan Vilém z Rožmberka.
Dačický (stojí sám) Nejvyšší purkrabí království Českého —
Šimon (obrací se k Agnéžce) Jeho císařské Milosti tajná radda,
rytíř tovaryšství zlatého rouna domu burgundského.
domu rožmberského pan vládař.
Kde dlí panna Elžka?
Paní Agnéžka: K domu nenáleží . . .
Šimon: Justinka však zde jak růže svěží.
Kéž let měla o půl tuctu více!
Dačický: S bubnem tady číháš na zajíce!

Výjev jedenáctý.

Vilém z Rožmberka; Jáchym Novohradský z Kolovrat, purkrabí karlštejnský; Mikuláš Vodňanský z Čažárova a jiní páni — průvod to pana purkrabí pražského (jako Vilém starší z Opperštorfu, nejvyšší mincmejstr; Ludvík z Řasné, hofmistr horní; Zikmund Kozel, písař urburní; Jan Machovský.)

Vodňanský: Vaše Milosti, k nám s láskou
račte vkročit.

Paní Agnéžka: Urozený pane, pane nám
laskavě a milostivě přiznivý,
věřím, z Boží milosti že zdráv jste.
Pán Bůh z toho pochválen rač býti,
neboť na to bezpečím se cele,
že Vás v dobrém způsobu tom dlouho
ráčí zachovat. Zde buďte vítán!

Vilém z Rožmberka: Vzácná paní, těším se Vám,
sama
že se na svém zdraví dobře máte.
Pán Bůh oběma Vám račiž dáti
takové vždy hojné požehnání,
v pokoji a v lásce viděti zde
dítě svoje (kloní se mírně Justině) — toť Váš tuším klínot.
Tohoť jistě vinšuji a přeji,
jak by mne se vlastně dotýkalo.

Kolovrat: Vašnost paní ctím tak dobrotivou —
jistě hněvu není mi se báti,
že jsem do dnes hotových jí služeb
neujistil osobou svou. Prosím,
bych i křiv byl: moje humilitas
u Vás nyní získej odpuštění!

Paní Agnéžka: Práva ráda pouštíc, na milost Vás
beru,
vzájem prosíc Vaše patrocinium,
že svých dědičných a dávných hospod
míjet neráčíte aspoň příště.

Kolovrat: Služby povinnost mě zdržovala:
trejbům dolovým se podívat a hutím,
lánům mincířským a prengadám —

Rožmberk: V Sedlci dnes byvše na matuře,
latinští kde páni literáti
matury své pěli v nedělní den Páně,
na rathouze potom k města poctivosti,
ale nyní mimo diaetu svou — budiž! —
Láskám Vašim půjčuji se volně.

Vodňanský: Buďte milostí a láskou svojí
náchylni nám, urozený pane!
Vaše komonstvo a dvorstvo prosím
na koláč zde u manželky milé

do zlatého pokoje. (Páni odcházejí do levých dveří na pozadí. Justina do pravých k Elžce.)
A tuto
cum humili fracto animo
supplex — Mikoláš pan Dačický,
Rožmberk: Nechoď pomimo.
Ad dicendam causam, pane z Kolovrat
zde též místo Tvé.
Kolovrat: Mně není jinam chvat.
Zabitého Vámi (představuje se příkře Dačickému) jsem příbuzný a brat!
Vodňanský (k Dačickému) Poddaně a služebně se ukazuj:
Moji hosté to i dům jest můj!
(Odchází za hosty.) (Pokračování.)

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování).

VI.

Netrvalo to dlouho a Jarolíma měli všichni v Olšovském mlýně rádi. Kde kdo i ta čeleď, i lidé na polní práci přijednaní oblíbili si hezkého jinocha, který s nikým nepromluvil bez úsměvu a bez žertíku. Mleči počínali se s mladíkem více stran meliva domlouvati než se stárkem. Panímáma pak, ať bylo co bylo, volala Jarolíma ku poradě a výměnkáři to jenom schvalovali. Ba i ten ubožák Prokop si zvykl na ten cizí obličej a zjev ku podivu brzy. Líbil se mu v jeho zdětinělosti hezký Jarolím a vida jej zálibně si pomlaskával, jako činívají děti. Pomáhal-li mu někdy Jarolím s postele neb ulehnouti, tu sahával Prokop mládkovi do kudrnatých vlasů, protáčel jich lesklé kroužky mezi prsty a volal pomlaskávaje si: »Činči, činči!«

Mlynářce sevřelo se vždy srdce, když muž nějaký nový dětský zvyk či slova ze svojí ubohé paměti objevil.

»Tak, tak, ty chudáku, ty velké staré dítě,« říkávala s pláčem.

Matka mlynářova navykla si s Prokopem mluviti jako s dítětem a brzy i otec i žena měli v chorém jen a jen Prokopa, Prokůpka — pantátou nazývala mrzáka již jenom čeládka.

Dvojčátka počínala se otce drobet báti, ať si při pohledu na ně zálibně pomlaskával a říkal, že jsou to činané panenky.

Ne, to nebyl ten tatínek, který s nimi hrával, je nosíval, vodíval, na koně posazoval, který, byť tu a tam i metlou hroze, přece hleděl vždy tak láskyplně na milé svoje dcerušky. Tohle byl takový chudák jako ti žebráci, kteří dostávali ve mlýně almužnu. Děvčátka štítila se také otcovy bolavé nohy, odbíhala vždy pryč, převazovala-li a čistila-li matka nebo Barča mlynáři boláky, kterých bývalo tu více, tu méně a které vyžadovaly takového opatrování. Copaninu dělaly Maruška a Mančinka svými malými

obratnými prstíčky sice rády, než říkaly si, že nemohou tu bolavou nohu tatínkovu vidět. Že ten dlouhovlasý, vousy zarostlý mužský, někdy blábolící, někdy křičící a jako malé dítě mluvící není již ani ten jejich tatínek. Nechtěly si s ním také hráti, ač matka i babička je k tomu vybízely. Lekaly se téměř a zase jim bylo směšno, jak ten otec maje dýmku v ústech stavěl si z polínek a špalíčků domky a ohrádky, jak posunoval stoličku volaje: »Hy, hatou« jako na koníka; jak choval v hadru zabalené polínko říkaje mu jako děcku.

Jarolím vydržel někdy drahnou chvíli hráti s mlynářem, ano zrobil mu i hračky. Udělal mu mlýnek, který mlynář foukáním roztočil, klapačku a hrkačku, kterými se dovedl ubožák po celé hodiny baviti, dřevěné vážky, na kterých vážil, co mu přišlo do rukou, tleskaje radostí, když se mu zdařilo najíti dvě věci stejné váhy.

»Strejček činaná,« říkával ubohý Prokop Jarolímovi, přisedl-li tento k němu a hladival jej i hubičkoval.

»Ví, jak ho litujú,« říkal Jarolím.

Nedovedl Prokop pochopiti, že to jest jejich mládek, že jest u nich, všecko, co dělilo jej od dětského věku, zapadalo v té ubohé jeho mysli. Viděl-li matku, znal ji sice, leč v představě dětství škemrával na ni o mlsky, ovoce i o chléb. Vkročil-li do světnice otec, maje v ruce hůlku, tu prosíval, ať není bit, že nic neudělal, to že hoši rozbili okno nebo otrhali ovoce nebo honili drůbež — za jaké přestupky býval jako hoch trestán.

Žena mu zůstala panímámou snad proto, že slyšel, že ji všichni tak oslovují.

»Ale já jsu Verunka, pantáto, tvá žena Verunka, vždyť víš, jak's mě mejval rád,« upamatovávala jej.

»Verunka činaná,« bývala celá odpověď.

Někdy zase, převazovala-li mu nohu, spílal jí, že dělá mu bó a bebé, jak děti říkávají. Uhodil ji i někdy, vzpíraje se vymývání boláků.

Nejlépe si pamatoval Barču. Ta byla a zůstala Barčou, která hochovi činila vše po vůli, skrývala a omlouvala divoké jeho kousky, podstrkovávala mu mlsky.

»Barča naša«, usmál-li se upřev na ni pohled vždy více a více blbnoucí, tu chytala ji, tu starou, věrnou duši ta slova za srdce.

Pak stárka také znal. To byl u něho Vojtěch, který s ním skotačíval, který mu cpal první dýmku, který byl prvním důvěrníkem jeho lásky.

»Vojtěchu!« volával i nyní na něho a chtíval, ať jej vezme do mlýnice, ať se jde s ním koupat na kolo, což bývalo jeho vyražením jako mladíka, pod slapem vody po přičlích kola skákati a se udržovati.

»Trpiteli, mučedníku náš,« nazýval stárek mlynáře.

Cizích lidí i nejbližších příbuzných mlynář nerozeznával, každy byl u něho strýčkem, tetičkou, staří lidé dědečky a babičkami. Přišel-li někdo z ženiných příbuzných, též ho nepoznal, slyše jednou jméno: Zahánělovi, opakoval si nahlas: »Zahánělovi,

tam majou Verunku.« Že ta Verunka jest jeho ženou, matkou jeho dětí, toho ubohý mlynář ve své paměti nepodržel.

Jak se mlynář tak neobratně o holi ploužíval, častěji na zemi se shroutiv a pak se plaze »sedánkem«, jak se o dětech říkává, napadlo Jarolímovi, aby zrobil chuďasovi berlu.

Byl ten sekernický synek dovedným v zacházení se dřevem a podařilo se mu udělati mlynáři podpěrnou berlu k vsunutí pod rameno, s »kolínkem«, o které si mohl chorý opříti koleno. Učil mlynáře Jarolím sám o té podpěře choditi, dovedl mu dáti na srozuměnou, kdy má si koleno opříti, kdy se jenom drže v druhé ruce hůl pohopnouti dále.

Mlynář brzy pochopil a že mu pohupování na berli působilo zábavu, provázel toto slovy: »Hup, hup, hup«, veselým hlasem pronášenými.

Bylo to všem líto, leč záhy slyšeli to Prokopovo: »Hup, up, hup« všichni rádi, an pomocí berly mohl vycházeti i ven.

Přehoupal se přes dvůr do výměnku a tu se v ubohé té hlavě rozbřesklo, že sem chodíval jako hoch k dědečkovi a babičce. Že zde dostával pochoutky, mlsy, krejcary, že sem chodíval na koledu a pomlásku. A již zazpíval trochu chraplavým hlasem koledu:

»Dej Bůh štěstí tomu domu,
my zpíváme Pánu Bohu,
malýmu děťátku
Kristu Jezulátku« . . .

Dále nevěděl, ale již se mu vybavila vzpomínka pomlásky a zpíval:

»Hody, hody o provody,
dejte vajíčko malovany,
nedáte-li malovany,
dejte aspoň bíly,
slepička vám snese v koutku
na zeleným proutku
jiny.« — — — —

A smál se, moha vládnouti rukou maje berlu v podpaží, chytal matku za sukně a pohyboval rukou, jakoby držel pomlásku.

Zaplakala, než vzalť rychle s police vajíčko, ukázala mu je a dala mu je na tvrdo uvařit.

Pochutnal si, olupuje je svými silnými, od nepracování změklými prsty. A skoro vždy přihoupav se, koledoval.

Přáli to všichni Prokopovi, že mohl nyní aspoň ze světnice se vzdáliti, leč musel býti opět pozorován, ba hlídán, aby nepřišel k úrazu.

Navykl si pohybovati se dosti rychle i na schody vycházeti, ještě že to jeho volání: »Hup, hup, hup« ulehčilo všem, aby ho se zřetele nepustili.

Jarolím si vzal také na starost přistřihovati mlynáři vlasy a vousy.

Od »činaného strejčka« dal si Prokop líbiti, čemuž by se byl od jiného bránil a tak nevypadal více tak smutně, nechávaje si kratší vlasy od Barči česati. Holiti si jej Jarolím netroufal, byltě

Prokop dosti neposedný, uhýbal, kroutil, točil se a musíval i při mytí a převlíkání býti držen.

Tak blížilo se výročí nešťastné příhody. Děvčátka doléhala na matku, aby je zase nastrojila za družičky, vyměnkáři též domlouvali nevěstě, ať dětem tu radost učiní a sama také zase mezi lidi se podívá. Chodila nyní mlynářka do kostela jenom na ranní, aby se mnoho s lidmi nesetkávala.

Od oné neděle, kdy poslední sanicí dojela k přespolnímu lékaři, byla mlynářka stále svěžejší, zvykla tomu trápení, jak říkala. Ale když jí lidé stále a stále cpali do očí, že bylo by pro ni dobře, kdyby měla syna, kdyby mlynář zemřel, že by se jí bez muže špatně hospodařilo, i že by syn od druhého muže mlýn asi poděditi nemohl, tu stávala se znovu plachou.

Ale kvetla jako karafiát. Ty starosti že jí slouží, říkávala k výměnkářům, oddělujíc tyto opětně od míchání do domácnosti, ač staří měli nejlepší úmysl jí ulehčiti.

Stárek domlouval také mlynářce, ať se účastní slavnosti Božího Těla.

Padl tento svátek letos o týden dříve než v loni a když posléze mlynářka svolila, počalo chystání.

Bílé šatičky byly dětem od loňska krátké a tudíž se mlynářka rozhodla, že je nechá za spodničky a koupí dvojčátkům nové.

Zajela do města, koupila, čeho bylo zapotřebí, i nové věnečky a pentle, což se bylo vloni vše zničilo a pomyslila si, že by měla také na sebe trochu pamatovati.

Svatební její šaty i sametová župka byly odloni arci pokaženy, leč Olšovská mlynářka měla šatů více a mohla se vystrojiti.

Byla již v zimě, rozpomenuvši se na tu zničenou parádu, vše prohlédla, zlatý čepec dala upraviti a vycíditi, svatební sukni obarviti, sametová župka arci nebyla vůbec k potřebě, odpárala tedy mlynářka hedvábné lemovky a nosila ji po domě.

Barvíř obarvil sukni na černo, zašly sice barvením skvrny a látka nepozbyla na hodnotě, leč mlynářka se rozpakovala dáti si tu sukni ušiti.

»Vždyť by lidé řekli, že si chystám již smutek po muži,« pravila k Barči.

»Což je o lidi,« svědčila Barča a radila, ať si dá panímáma na tu černou sukni nějaké barevné porty.

Ta rada se mlynářce líbila, i koupila na sukni široké porty modře a bíle vzorkované. Vypadalo to pěkně a mlynářka přece hodlala na slavnost raději vzíti sukni hedvábnou, než některé ze svých pěkných šatů vlněných.

Pak poradivši se s Barčou shledala, že by měla míti novou župku, že k hedvábné sukni patří župka sametová, souhlasila Barča a ač měla mlynářka kolik župek hedvábných, soukenných a vlněných, přece kupujíc děvčátkům na šaty koupila si na sametovou župku barvy granátové. A dovezla si z města zrovna krejčího. Takového titěrného mužíčka, který chodil šít po dědinách. Říkalo se mu »černý Johanýsek«, že byl hodně tmavé pleti. Byl to dovedný človíček, rychlý k práci a nedal také ústům zaháleti.

Kam přišel, došla za ním žena, aby mu vyřídila, odkud zase pro něho vzkázali, kam za něho slíbila. Dodávala si velké důležitosti, ač Johanýsek dobře věděl třeba na čtyři neděle předem, kde jej práce očekává.

Ale bylo tu o to, že přišla Johanýsková, jak se krejčíkově ženě říkalo, za mužem s nůší na zádech a pobrala do ní potraviny, které muž kromě několika grošů nebo dvacetníků za práci dostal.

Johanýsek jedl nemnoho, leč neslevil nikdy se stravy ani krajíc chleba, ani dolek, ani trochu mléka, slévaje toto do velkého plucaru s širokým hrdlem, však žena dovedla pak z kyčky udělati tvaroh. I vařenou stravu, pokud se dalo, schovával do hrnků a hrnéčků. Tyto přinášel ssebou a žena v nůši přinesla mu zase čisté na druhou »štaci«, jak říkali.

Také donesla pytlíky na vařivo. Přáli Johanýskovým všude, již proto, že Johanýskovu ženu nikdy nikdo jinak neviděl než s dítětem v náručí.

Dorůstající trochu batolátko v táči zavinuté postoupilo svoje místo na rukou matčiných vždy tak ve dvou letech nemluvněti zapovitému v chatrné sice, ale vždy čisté peřince.

Johanýsková, jak ji i její muž nazýval, byla ženská jako kyrysar. Měla se lépe než mnohá selka, muž na ni dělal a ona jen tak že ty děti pořádala. Kolik jich měli, snad ani Johanýskovi sami nevěděli, jak se jim lidé smávali. Johanýsková bývala harfenicí a někde se nějak s Johanýskem potkali. Bez dlouhé známosti se vzali, usadili se ve městě, kam Johanýsek patřil, a za nedlouho měli známost a začalo to chození po dědinách, jak bývalo tehdy v obyčeji.

Měli s počátku trochu bídy a nouze, ale dovedli je zahnati upřímnou láskou. Když dětí přibývalo, přibývalo i práce.

Johanýskové se nechtělo do šití, říkala, že by tomu nezvykla, že je to práce pro taková »mrňata«, jako je její muž. Ona přispívala k výdělku svojí muzikou. Chodívala hrát na chudší svatby i leckdy o poutích zašla do některé dědiny a obcházela stavení. Přadeno děti, jak jich přibývalo, táhlo s ní. Měly rozdivné košíky, torby, pytlíky na almužny, nebo jak matka chlubně říkala, na »prezénty« za tu muziku. Také učila všecky děti muzice, Johanýsek pak šití; říkávali, že si pak mohou děti vybrati, co se jim lépe hodí a zalíbí.

Johanýskovou všudy rádi lidé viděli, znala novinek a klepů na kolik mil z okolí.

Stárek Vojtěch v Olšovském mlýně o ní říkával, že ta ženská ví, co má Pánbůh k snídaní a Luciper k večeři, ale že umí povídat. To Johanýsková uměla. Mohl říci někdo na př.: žalud, již povídala o dubu, o lese, o kládě, o pile, o sekeře, o stavení, o popeli. Jsou již lidé, kteří mají dar řeči, jak se říkává.

Ještě něco znala Johanýsková krom povídání a to také ji činilo oblíbenou. Uměla totiž vykládati karty, čemuž se na svých potulkách naučila. To jí vyneslo vždy a všade mimořádnou ještě odměnu.

Tedy Johanýsek přijel s mlynářkou do Olšovského mlýna a dal se do šití. Usadili jej ve velké sednici, kam málo lidí vodili, aby tito stále chudáka Prokopa nepřehlíželi.

Johanýsek měl ssebou známou baňku na mléko, sotůrek na pečivo a hrnek na zbytky jídel. Co by se v létě trochu mohlo pokaziti, to usušil na slunci a jistil, že žena ze staršího jídla vařívá prý polévky.

Vařila, ale pro kozu, kterou si drželi, majíce dosti pasáků a pastvic. Dojila jim vždy hodně a tu obživu pro ni na zimu snesli od lidí z dědin. Dovedli si všady vyprosit i trochu slámy do postele a mívali ji vždy v zásobě. Kde dali slámu, dali trochu sena, aspoň do nůše mezi hrnky a pro kozu přibylo. I trochu zadiny a otrub »vypovídala« Johanýsková na selkách.

Prokop nepoznal Johanýska, jako nepoznal nikoho. Zprvu se trochu bál malého krejčíka ozbrojeného velikými nůžkami, pak mu ale zvykl a chtěl na něm ostřižky, do kterých zabaloval malou dřevěnou panenku, kterou si vzal od dvojčátek a hrál si s ní tak, jak viděl děvčátka hráti.

Také jemu šil Johanýsek šaty, jen z domácího plátna, krátkou kazajku a široké kalhoty, by měla chorá noha lepší volnost. Pochopil Prokop, že jsou to šaty pro něho, říkal: »činči« a tleskal rukama.

Mlynářka oživla tou trochou chystání parády a snesla nemile, že výměnkářka nadhodila, že právě v takový den, ať padne kdy padne, by měla mlynářka raději snad podniknouti nějakou pouť.«

»Pomodlím se za Prokopa všady a nebudu se dýlejc zavírat, vždyť jsú dost mladá a za neštěstí nemůžu«, řekla nevrle. Snesla také Johanýskovi k opravení ještě starší šaty, míníc, že se musí strojit, již aby lidé viděli, že je v Olšovském mlýně přes výlohy s mlynářovou nemocí přece ještě všeho dost. To jí namluvil Jarolím a ráda to po něm opakovala.

Nepřišla s ním jináče mnoho dohromady. Jak se s ním kde zastavila, již se tu někdo z domácích vyskytl, buď stárek, buď Barča nebo výměnkáři.

Ku podivu, vždy měl někdo nějaký důležitý dotaz k panímámě, nebo Vojtěch pro Jarolíma nutnou práci, tak že mlynářka s mládkem mnoho nepohovořila. Jarolím záhy postřehl, co jest úmyslno a dovedl se tomu ušklíbnout. Arci, když ho nikdo neviděl.

Mlynářka toho ve svých trampotách nedbala a stěžovala si Jarolímovi jako jiným.

Když přišla Johánýsková za mužem, tu si ji mlynářka zavolala na komoru, kde nemohly býti vyrušeny a dala si vyložiti karty.

Johanýsková kroutila hlavou nad ušpiněnými listy, z kterých četla osud těm, kdo o to stáli.

»Panímámo, budete vdovou, ale dlouho ne. Je tu něco moc smutnýho, ale tak divnýho, že vám to nepovím, nedovedu toho sama vyčíst. Moc řeči povedete, moc plakat budete, večerního času k vám přijde zkáza. Ale budete bohatá, moc bohatá, ale moc veselá nebudete. To se ty karty divně položily.« Johanýs-

ková jaksi nevrle shrnovala karty do umolousaného, odřeného koženého kapsáře, který nosila pod fěrtochem.

Prokopovo: »Hup, hup, hup« znělo jim vstříc. Chuďas houpal se ven na zápršeň, kde rád sedával.

Mlynářka vycházela ven, a zastavil ji Vojtěch:

»Panímámo, bude říkajíc čas k senoseči,« oslovil ji.

»Zařiďte to, Vojtěše, zjednejte lidi. já jsu tak ňako humdlená, to víte, v tyhle čase vloni« a — mlynářce se zlomil hlas.

»Co platno, panímámo, musíte to snést. Vlastně snášet, snese se velká rána, takhle pád smrti, ale takovýhle dlouhy trápení se musí říkajíc snášet,« řekl stárek.

»Jen kdybych věděla. jestli ten chudák o tom ví, jestli to chápe, jakej je Lazar,« zabědovala mlynářka.

»Prej ne, říká milostpán doktor,« pravil stárek. »Jemu prej je. jako když byl dítětem.«

»A my to musíme přehlížet,« vzdychla mlynářka.

Děvčátka běžela přes dvůr. Měla košičky, šla na luka na kvítí na cupovátko k Božímu tělu.

Mlynářka šla s nimi. Pomáhala jim trhat a vracela se s velkou kytkou svatojanského kvítí (kopretiny) růžových lapáčků, žlutého orseje a pantoflíčků, růžových a bílých hluchých kopřiv.

»Jako drůženka jde panímáma naše,« usmál se Jarolím vida ji se vraceti.

Začervenala se a rychle si dala ruku před oči, jakoby chtěla zabrániti, by se jí chasník do nich nepodíval.

Dala kvítí dětem a večer již nevyšla.

(Pokračování.)

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.)

Přípravné práce k zákonné úpravě péče o slepce v království Českém.

Dříve však, než k vlastním dějinám ústavu přikročím, plním jen přirozenou povinnost, dbáti všech pro rozvoj důležitého odvětví humanitního závažných zjevů, a následkem toho připojuji několik myšlenek o celkové reformě péče o slepce.

Slíbil jsem již dříve, že otázkami péče o slepce později ještě blíže budu se zabývati; nalézám však již zde k tomu vítanou příležitost, jelikož během doby sotva čtyř neděl vyskytnuly se různé návrhy, k úpravě péče takové směřující. Jeden přímý návrh otištěn byl v 2. příloze »Národní Politiky« k čís. 329 ze dne 29. listopadu 1908. Za autora návrhu toho považuji Antonína Mráčka, druhdy řídícího učitele při Klárově ústavu slepců, nyní odb. učitele

při měšťanských školách Pražských. Promlouvaje o malém počtu slepců, jemuž ústavy dnešní vyhovují a o velmi značném počtu slepců, k nimž vůbec dosud přihlížeti nemožno, píše navrhovatel takto:

»Aby se tomuto zlu zabránilo, jest pomoc celé země nevyhnutelně potřebná, i bylo by prostředkem nejjednodušším, zavésti v zemi všeobecné pojištění, dle něhož by byl každý občan povinen, složiti malý roční příspěvek, aby tím pro nejnešťastnější případ života — oslepnutí — byl pojištěn a doživotně zabezpečen zemským fondem, vzniklým z takovýchto příspěvků pojišťovacích. Dle výše příspěvků, zemí každoročně k pojištění stanovených, mohl by býti úplně a účelně zabezpečen veliký ten počet slepců, jenž ve výkazech jest zapisován v rubriku nešťastníků, pro které místa v ústavech nebylo a býti nemohlo.«

»Navrhovatel doufá, že by takovéto humanní zařízení v různých směrech působilo blahodárně a že by se zajisté v celé zemi ani jediný hlas neozval proti praktické této instituci, poněvadž by při založení zemského fondu pro slepce mohl míti každý kraj svůj ústav slepců, z tohoto zemského fondu zařízený a vydržovaný.«

Fondu takovému dává autor návrhu výslovně a také zcela správně přednost před nadacemi, při jejichž volném propůjčování se strany ústavů, není-li snad jiných závazných předpisů listů nadačních, někdy i protekce více rozhoduje, než oprávněný nárok žadatelův. Druhý projev týká se ustavující schůze Českého odboru zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v král. Českém a byl uveřejněn v denních listech Pražských dne 5. prosince 1908.

Schůzi tu, kterouž český odbor řečené komise učinil značný krok k vytčenému cíli positivní péče, zahájil dvorní rada p. MUDr. J. Dvořák vřelým proslovem a objasněním nutnosti positivní péče při výše jmenované komisi. Zvláště poukázal k důležitosti centralisace v oborech humanitních a dožadoval se většího vývoje komise po stránce národnostní. Vývody své doplnil daty z nalezinectví v Dol. Rakousích, kde často za české peníze jsou nalezenci germanisováni. Na to ujal se slova prof. dr. Čáda a podrobně promluvil o rozdělení úkolů tohoto odboru, kterýž má na zřeteli míti 1. věcnou stránku ochrany dětí a péče o mládež, 2. organisační stránku této ochrany dětí a péče o mládež, a dále těchto snah 3. právní stránku a 4. theoretickou stránku. Poněvadž v pracovní pořad odboru náleží (po březnových konferencích 1908 s ředitelstvím Klárova ústavu) také *péče o slepé děti*, důležito podotknouti, že při ustavující schůzi řešena byla také otázka propagačního vedení myšlenek a snah odboru.

Některé body návrhu Mráčkova i projevu českého odboru zemské komise jsou z části souběžny (ačkoliv pracuji na řešení otázek lidumilství se týkajících zcela samostatně a beze všech styků s jinými faktory) s myšlenkami, obsaženými v náčrtku brožury: »Slovo k reformě chudinství a ústavů humanitních«, kterou jsem — hledě k odborným referátům přednesených při Kolínském sjezdu Českých měst dne 27. října 1907 — uveřejnil před zahájením prvního zasedání sněmu král. Českého v časopisu »Ohlas od Nežárky« v září a říjnu 1908.

Třetí důležitý projev svědčící o nových snahách lidumilných zapsán byl v den slavnosti Neposkvrněného Početí Panny Marie (8. prosince 1908), kdy v čís. 338 »Národní Politiky« otištěno bylo toto provolání:

České veřejnosti!

V letošním jubilejním roce, který má se oslaviti dobročinnými skutky ve prospěch nuzných a trpících, pamatovati třeba zejména také těch ubožáků, z nešťastných nejbídnějších, kteří zraku jsou zbaveni a o něž jest dosud postaráno tak nedostatečně.

Za tím účelem ustavil se na podnět nejpřednějších českých kruhů zvláštní přípravný výbor, jehož úkolem jest uvésti v život »Jubilejní spolek pro výchovu a opatřování nevidomých v království Českém«.

Účel spolku tohoto jest tak lidumilný a potřeba jeho tak zřejmá, že očekávati lze veškerým právem, že dostane se mu v našem národě, který pro každého trpícího povždy tak vřele cítil, všestranné podpory nejširší veřejnosti.

V naději té obracejí se podepsaní tímto ke všem dobrým lidem s vroucí prosbou, aby příspěvky k účelu tomu dobrotivě zasílali »Přípravnému výboru Jubilejního spolku pro nevidomé v království Českém v Praze« k ruce universitního profesora MUDra Jana Deyla v Praze, Spálená ul. č. 51.

V Praze, dne 1. prosince 1908.

Za Přípravný výbor Jubilejního spolku pro výchovu a opatřování nevidomých v království Českém:

Dr. Edv. Jan Baštýř, advokát. Dvorní rada dr. Albín Bráf. Monsg. dr. Josef Burian, kap. děkan a prelát král. Českého. Posl. dr. Jaromír Čelakovský. Josef Černý, starosta Z. Ú. J. spolků učitelských. Univ. prof. MUDr. Jan Deyl. Dvorní rada dr. Jan Dvořák, ředitel zemsk. nalezince a porodnice. Posl. dr. K. Groš, starosta král. hl. města Prahy. Teresie Haisingrová. Frant. Hubáček. Univ. prof. MUDr. Jindřich Chalupecký. A. Kuklová-Bezděková. Pavla Maternová. R. Menoušková. Odb. učitel A. Mráček. MUDr. J. Panocha. Posl. dr. J. Podlipný. El. z Purkyňů. O. R. Secký. Posl. dr. V. Škarda. Dr. Jindřich Šolc, advokát. Posl. Ant. Švehla. Tajemník zems. výboru dr. A. Tůma. Mag. rada M. Waldstein. Farář dr. Ant. Víšek. Mag. tajemník Cyrill Vlk. Mag. adj. Josef Vlk. Poslanec Josef Žďárský.

Tento projev, uveřejněný v předvánoční době roku 1908,*) již pro jubileum mocnářovo tak vysoce významného, jest důstojnou odpovědí na založení »Deutsche Blindenfürsorge« a slibuje přivoditi nebesy požehnanou zdařilou práci, která by se slepcům stala paprsky útěchy, zářícími z hvězdného věnce kol hlavy Nejsvětější Panny, Matky Páně, Útočiště všech nešťastných a bolem stížených.

*) Měsíc prosinec r. 1908 byl, jak vidno, neobyčejně bohat projevy, důležitými pro další rozvoj domácího lidumilství; projevy takové registrovati pro dějiny velkého odvětví humanitního, o jaké jde v přítomné práci literární, jest i pro časy příští nikoli bez význ amu, a proto uvádím zde dále, že křesťansko-sociáln orgán československého lidu a katolických organisací »Naše Listy« v čís. 14. ze dne 5. prosince 1908 a měsíčník na obranu katolické víry »·v. Vojtěch« v čís. 12 z prosince 1908 přinesly provolání a prosbu faráře P. Ludvíka Seyvaltera o pod-

Konečně pak, jeví-li se mezi různými návrhy úpravnými, jak v jednotlivých záhlavích této mé práce již snad byly nebo ještě budou obsaženy, jistý zdánlivý rozpor (a upřímně to doznávám), tož vysvětliti lze věc tím, že záhlaví ta pro sebe znamenají stati celkem úplně samostatné a návrhy a názory v nich se vyskytující jsou vlastně přirozenou výslednicí myšlenek v tom kterém záhlaví projednávaných.

Veliké reformy, zejména pak reformy po celá a mnohá desetiletí trvající práce humanitní vyžadují k přesnému vyhránění základních ideí a průvodních životních myšlenek povždy dosti času a kvasu, nelze je také provésti rázem a jediným snad okamžikem, ale dlužno a slušno při tom bedlivě, zrale uvažovati všecky dosavadní i příští okolnosti, jichž nahodilé opomenutí mohlo by při důležitém reformním díle znamenati chybu dokonce i neodčinitelnou.

Bude-li však reforma přece definitivně provedena a tím vnesen nový život v důležitá odvětví lidumilství, hlavně pokud péčí o slepce se budou zabývati, pak uplatní se na všech těch tisících duší, dosud osudem tak zle stihaných, slova básníka Aug. Eug. Mužíka:

»Co přinesli jsme Vám, je Vaše též,
neb jedna duše žije ve všech nás.
Již vizte to a s láskou přijměte
jak vlasti dar, jak lásky poselství
a nejkrásnější míru ovoce!« —

I slepci uzří ten dar zrakem duše, která radostí rozechví se, vstupujíc po dlouhé, mnohdy velmi svízelné pouti životem do tichého přístavu, jejž navždy založila by celková a promyšleně soustavná úprava péče o slepce nynější — a nevystihlá milost Boží zmírní snad jejich počet — i budoucí. — —

Ze všech těch rozmanitých a dle povahy věci také mnohdy různorodých myšlenek a názorů pokusil jsem se, sestaviti tento generelní návrh resp. osnovu zemského zákona*) na obecnou úpravu péče o slepce:

I. Dosud stávající ústavy slepců, poněvadž jejich práci v různých oborech péče o slepce spravedlivě uznati dlužno a právní trvání stanovami nebo nadačním základem jest zabezpečeno, po-

poru útulny slepých dívek v Praze. Dne 2. prosince 1907 otevřen byl v Černovicích (v Bukovině, kde při počtu 730.195 obyvatel jest 449 slepců), Jubilejní ústav pro slepce císaře Františka Josefa« (Kaiser Franz Josef Jubiläums-Blinden-Institut), řízený kuratoriem, jehož zpravodajem jest profesor dr. Josef rytíř Geitler v Černovicích. Tím dodatečně doplňuji uvedený již v záhlaví »I a v úvodu do záhl. III seznam ústavů slepců v mocnářství Rakouském, jichž počet tedy koncem roku 1908 obnáší úhrnem: 26. —

Útulna slepých dívek v Praze-III byla ve středu 9. prosince 1908 tichým způsobem otevřena. Po slavnostní mši, kterou sloužil dp. převor J. Hamršmíd, a přednesení příležitostné básně nevidomou dívkou promluvil zakladatel útulny farář Ludvík Seyvalter o významu a nutnosti Útulny pro chudé slepé dívky a poděkoval přítomné kněžně Kristině ze Schwarzenbergů, starostce spolku »Družina blah. Anežky české«, a ostatním dámám, že v domě svého asylu (na Malé Straně na Kampě č. p. 33) Útulnu slepých dívek umístily a péči o ni na se vzaly. Po té spisovatelka pí. Vlasta Pittnerová doporučila vřele českým dívkám a paním ubohé slepé dívky. Jest na našich korporacích a obecních i okresních zastupitelstvech, aby ústav podporovaly, by v něm všechny slepé dívky české nalezly nový domov.

*) Není také vyloučena možnost, že by během jisté doby k dobru slepců v celé říši Rakouské dosaženo bylo též říšského zákona u věci této.

drží svůj nynější, případně dle statutárně rozšířené činnosti Klárova ústavu zamýšlený příští širší rozsah působnosti i svá samosprávně volená ředitelstva, do nichž přijato bude po jednom členu ústřední správy zemského fondu slepců s hlasem pouze poradným. Ústavům takovým vyhražuje se i nadále nezkrácený majetek a požitek nadací ve vlastní správě persolvovaných nebo po vypsání konkursu c. k. místodržitelstvím propůjčovaných a účetními knihami pod dozorem státní účtárny a zodpovědného sboru přehlížitelů účtů v patrnosti vykazovaných.

II. Prostředkem zemského zákona, upraveného v dohodě zemského výboru s c. k. místodržitelstvím a daného k návrhu zemského sněmu království Českého, budiž založen všeobecný pojišťovací fond proti oslepnutí a tím také zemský fond pro podporu a zaopatření slepců vedených v evidenci mimo statutární působnost ústavů v odst. I. zmíněných.

III. Jako hlavní pomůcka zemského fondu slepců založen budiž zemskou statistickou komisí přesný katastr slepců v království Českém na podkladu individuelního sčítání slepců dle soustavy statistických soupisů Klárových (jichž material uložen jest v archivu Klárova ústavu slepců) a po způsobu prvotních katastrů úrazové pojišťovny dělnické pro království České, jak svou dobou c. k. místodržitelstvím pro instituci tu úředně byly založeny; katastr ten budiž každý 3. rok poznovu upraven za účelem přesné evidence. (Bude tedy obdobný s katastrem zemského fondu sirotčího).

IV. Krajské nebo okresní ústavy (dle počtu slepců v obvodech samosprávných), zemským fondem zřízené podlehejtež ohledně správy ústřední správě fondovní.

Přijetí do ústavů těchto (jakožto podstatné součásti fondu pojišťovacího i fondu slepců) staniž se po usnesení ústřední správy při schůzi nejblíže příští na oznámení obce, okresu nebo osoby pojištěné (event. pro naprostou chudobu pojišťovacího poplatku k fondu trvale sproštěné), doložené lékařským vysvědčením o původu oslepnutí a dotazníkem o poměrech osoby takové.

V. Ústřední správa (pro styky s cizinou navrhuji oficielní pojmenování: »Zentralverwaltung des Landesblindenfondes im Königreiche Böhmen« a »Conseil d' administration de l'institution générale des aveugles en Bohème«), úřadující při zemském výboru král. Českého jako samostatné oddělení referátů humanitních, nechť v říjnu každého roku vypracuje rozpočty na rok příští, aby stanovena býti mohla přiměřená osobní příspěvková kvota pojišťovací, (kterouž při příznivém stavu financí fondovních bude případně nutno snížiti na míru nejmenší, jelikož základ fondu musí býti lidový) a dotace na jednotlivé krajské nebo okresní ústavy připadající.

Stanovy, řády a jinaké normalie pro fond pojišťovací a pro zemský fond slepců, pak základní předpisy pro stálou enketu znalců a instrukce pro jednotlivé její odbory, vypracuje předsednictví zemského výboru království Českého, aby tvořily hlavní a nerozlučnou součást veškeré činnosti další, jsouce integrujícími přílohami zákona zemského, jenž za účelem možného provedení všech prací přípravných k zahájení fondu pojišťovacího a fondu slepců

měl by nabýti platnosti za 6 měsíců po dnu prohlášení v zemském zákonníku.

VI) Při ústřední správě zřízena budiž stálá enketa znalců z oboru výchovy, zaměstnání, zaopatření a léčení slepců a péče o ně, pak zástupců ústavů sub l. zmíněných (tito pouze s hlasem poradným, jelikož ústavy ty při ponechané vlastní správě a působnosti nespadají v rámec správy ústřední).

VII) Enketa tato, která z příčin taktických i praktických pěstovati bude úřední styky i s českým odborem zemské komise pro ochranu dětí a péči o mládež, (případně též s jinými spolky odbornými)*), i s výborem spolku »Deutsche Blindenfürsorge«, mějž a) odbor pro věcné stránky pojišťování i fondu slepců,

b) odbor organisační,

c) odbor právní,

d) odbor pro stránky theoretické,

e) odbor propagační, jenž zastával by také úkoly lidového instruktorátu a pečoval by o to, aby tištěná poučení o příčinách a zamezení slepoty bezplatně šířena byla mezi veškerým obyvatelstvem, hlavně mezi rodiči, pěstouny, pomocnicemi ku porodu atd. Tiskopisy takové buďte zasílány obecním a farním úřadům, jakož i obvodním lékařům a korporacím samosprávným k rozšíření co nejhojnějšímu;

f) odbor zdravotnicko-statistický, jenž by mimo jiné obstarával též další úpravu a řízení zemského katastru (soupisu) slepců, založeného zemskou komisí statistickou pro království České dle odst. III.

Dle vzorce projednávaného při přednášce ředitele Emila Wagnera z Prahy (v zastoupení Klárova ústavu slepců) na XII. kongresu ústavů slepců v Hamburku, a dle svých zkušeností vlastních, nabytých jednak při samostatných soupisech slepců, jednak při mnohaletém studiu a vyřizování žádostí slepců za přijetí do ústavu, navrhuji pro *zemský katastr slepců* tento formulář:

Písm.:..... List čís.:.....

Zemský katastr slepců v král. Českém.

I. Část.

Údaje všeobecné, laiky vyšetřené:

Politicky okres . . . . . .
Zastupitelský okres . . . . . .
Místní obec . . . . . .
Číslo popisné . . . . . .

1. Jméno a příjmení . . . . . .
2. Rok, měsíc a den narození . . . . . .
3. Rodiště (země, politický okres) . . . . . .
4. Domovské a státní příslušnictví . . . . . .
5. Náboženství a vyznání . . . . . .
6. Stav (svobodný, ženatý, vdovec, rozvedený) . . . . . .
7. Řeč mateřská . . . . . .

*) Tedy hlavně s předsednictvím »Jubilejního spolku pro výchovu a opatřování nevidomých v království Českém«.

8. Zaměstnání před oslepnutím . . . . . .
9. Zaměstnání po oslepnutí . . . . . .
   a) slepec jest řádným chovancem nebo externistou . . . . . ústavu slepců;*)
   b) navštěvuje nebo navštěvoval školu obecnou, měšťanskou, střední atd. v . . . . . .
   c) jest žebrákem . . . . . .
   d) jest vůbec bez zaměstnání . . . . . bližší příčiny: . . . . . .
   e) jest vydržován na náklad obce domovské (jakým ročním obnosem) . . . . . .
   f) jest hudebník (intelligent nebo pouhý šumař) nebo kolovrátkář . . . . . .
   g) vykonává různé domácí práce a jaké . . . . . .
   h) jest ladič pian, košíkář, kartáčník, vyplétá rákosové židle, plete na stroji, hotoví rohože (zde udati jest přesně, ve kterém ústavu nebo u koho byl vyučen) . . . . . .
   i) jinaké druhy zaměstnání . . . . . .
10. Jméno, stav a bydliště rodičů . . . . . .
11. Jest slepec zároveň hluchý, němý, hluchoněmý, mrzák, idiot nebo epileptik? . . . . . .
12. Požívá vyučování (na které škole) . . . . . .
13. Jest v zaopatřovacím ústavu (asylu, chudobinci atd. kde, ve kterém a od kdy) . . . . . .
14. Vyživuje se slepec sám, úplně neb částečně . . . . . .
15. Jest vyživován rodiči nebo příbuznými, úplně nebo částečně . . . . . .
16. Dostává na výživu podporu z fondů veřejných, soukromých, z nadace pro slepce Josefiny svobodné paní ze Stillfriedů . . . . . .
17. Oslepl v městě nebo na venkově a jak dlouho se tam zdržoval před oslepnutím . . . . . .

II. Část.

Údaje dle vyšetření lékařského:

Datum vyšetření . . . . . .
Běžné číslo nálezu lékařského . . . . . .

1. U koho nebo ve kterém ústavu slepec se nalézá . . . . .
2. Jest očkován (přeočkován) . . . . . Proč nebyl dosud vůbec očkován . . . . . .
3. Jsou jeho rodiče spolu příbuzní . . . . . .
4. Trpí a) rodiče . . . . . } slepcovi poruchami zraku
   b) sourozenci . . . . . }
5. Trpí osoba, se kterou jest slepec ženat, poruchami zraku . . . . . .
6. Má slepec děti s normálním zrakem a kolik . . . . . .
7. Má děti trpící poruchami zraku a kolik . . . . . .

*) Zde udati nutno přesně jak ústav, tak i stupeň jeho působnosti, t. j. opatrovna, škola, dílna, kolonie, útulna, asyl a pod.

8. Barva duhovky (světlá neb tmavá), možno-li ji ještě zjistiti . . . . . .
9. Ve kterém roce věku nastalo oslepnutí:
   a) v nejútlejším věku (do jednoho roku) . . . . . .
   b) později, a to buď náhle nebo poznenáhlu . . . . . .
   c) na obou očích současně . . . . . .
   d) kdy na pravém oku a kdy na levém . . . . . .
10. Stupeň slepoty $\frac{\text{pravého}}{\text{levého}}$ oka*):
    úplná amaurosa . . . . . .
    kvantitativní pocit a dojem světla . . . . . .
    čítání prstů do $^1/_3$ metru . . . . . .
11. Lékařský nález o $\frac{\text{pravém}}{\text{levém}}$ oku (t. j. diagnosa anatomická, na př.: zákal rohovky, sevření zřítelnice, úbyť nervu zrakového) . . . . . .
12. Příčina oslepnutí $\frac{\text{pravého}}{\text{levého}}$ oka (t. j. diagnosa příčinová: slepota vrozená, zakrnění bulv očních, nakažlivý oční zánět novorozenců, záškrt, egyptský oční zánět, šedý zákal, novotvary, zranění, vstřebání jedu tabákového a lihového, neštovice, obecné nemoci nakažlivé jako: spalničky, spála, tyfus, horečka omladnic, příjice, tuberkulosa atd.) . . . . .
13. Jest možna záchrana operací . . . . . .
14. Jest oslepnutí následkem nějaké povšechné choroby tělesné . . . . . .
15. Trpí slepec nějakou (a kterou) nemocí, s níž choroba oční souvisí, nebo byl nemocí takovou již dříve stížen. (Jsou to hlavně rakovina [lues], rhachitis [křivice], skrofulosa [krtičnatost], tuberkulosa a choroby nervové). Jaké nemoci slepec vůbec dosud přestál . . . . . .
16. Ostatní lékařsky zjištěné okolnosti, důležité pro zápis do katastru slepců nebo pro statistiku vůbec . . . . . .
17. Jest slepec dle nálezu lékařského ku vzdělání duševnímu a výcviku tělesnému způsobilý (t. j. není zároveň blbý, hluchoněmý, němý, ochromený atd?) . . . . . .
18. Nastala-li ztráta zraku buď poraněním přímo nebo jako jeho bezprostřední následek, nález lékařský o tom, bylo-li oslepnutí přivoděno:
    a) úrazem při práci průmyslové a pod. . . . . .
    b) poraněním v úmyslu sebevražedném . . . . . .
    c) » při zločiném útoku se strany osoby cizí . . . . . .
    d) úrazem v mládí (při skotačení a pod.) . . . . . .

K účelům zpracování pro statistické zprávy a tabelární přehledy sloužil by zemský katastr slepců z I. části rubrikami 2—9. a 12.—17., z II. části rubrikami 2—18; první a ostatní zbývající

*) Za slepce považovati jest jen takové jedince, kteří jsou na obě oči slepí. Jedno oko nazýváme tehdá slepým, je-li zcela vyhaslé nebo má-li jen kvantitativní sílu zrakovou (t. j. rozeznává-li jen světlo a temnotu, nebo počítá-li prsty nejvýše do $^1/_3$ metru). Oko, které čítá prsty na vzdálenost větší než $^1/_3$ metru, není slepé, nýbrž jen slabozraké a jedince jenž má jedno oko slepé a jedno jen slabozraké, nesmíme řaditi mezi slepce. Těchto rozdílů ústavy dosud namnoze nedbaly.

rubriky obou částí byly by určeny výhradně pro vnitřní úřadování zemského fondu slepců.

Část II. jejíž zápisy spočívati budou na nálezech lékařských, jest důležita pro statistický materiál základní, neboť přispěním části té zabráněno bude nespolehlivosti údajů se strany laiků. Při zemském fondu nutno ovšem vyžadovati, aby i tato část vyplněna byla osobami, na něž vložiti lze zodpovědnost za správné zápisy do dotazníků.

Odborným publikacím, určeným pro širší veřejnost, mělo by býti vzorem obsáhlé dílo pod názvem »*Chudinství v království Českém na počátku XX. století*,« vydané před nedávnem v XII. svazku zpráv zemské statistické kanceláře království Českého. Publikace takové, opatřené methodickými úvody, byly by občasnými sborníky socialní péče v specielním odvětví slepectví; tabulky a kartogramy znázorňovaly by výsledky práce zemského fondu slepců a jeho ústavů vlastních i ústavů založení starého (tedy zcela samostatně působících) za období nejméně vždy pětiletá. — V textuelní díl sborníků takových spadalo by vedle statického materiálu číslic, upraveného v hlavních tabulkách, vše, co by dle zpravodajského materiálu po ruce jsoucího přispělo k periodickým obrazům celkové péče o slepce v království Českém. —

Otázky přesného soupisu slepců dány budou dle prohlášení sekčního přednosty Dra rytíře Juraschka, presidenta c. k. ústřední statistické komise ve Vídni, v zájmu pokroku v novodobé statistice a úzkých styků jejích s požadavky v oboru lidumilství na pořad kongresu »Mezinárodního ústavu statistického«, jenž konán bude v roce 1909.

O návrhu formuláře pro katastr slepců k účelu jednotně upravené statistiky vyžádal sobě řiditel Wagner dobrozdání odborníků; z těch zejména uvádím posudky Dra Meltzera, řídícího lékaře při král. sas. ústavech vychovávacích v Saské Kamenici, P. Pavla Schneiderbauera v Leondingu společně s ředitelem Libanským ve Vídni, MUDra Toldta v Solnohradu, dále dobrozdání ze Švýcarska, Francie, Švédska, Dánska, Německa a z Nového Yorku, která obsahovala pouze různé návrhy pozměňovací, celkový návrh formuláře v podstatě schvalujíce. Jest to zajisté jen zvláštní shoda okolností a znamení pro další postup práce nikoliv nepříznivé, že mně bylo možno, upotřebiti návrhu, původně pro mezinárodní komisi sestaveného, ku práci, jaká snad v brzku ve vlasti naší bude podniknuta pro blaho a k prospěchu slepců domácích!

(Pokračování.

Kněží a česká hudba.

Píše OTAKAR JAKOUBEK.

Přinesl jsem v minulých ročnících »Vlasti« kratičký přehled činnosti vynikajících kněží, pracujících na poli české Thalie i pracujících na poli českého včelařství. Český kněz nalézá v každém oboru lidského ducha své místo, a není umění a vědy, v níž by nebyl spolučinným.

A také na poli české hudby vyskytlo se vždy dosti čilých pracovníků, kteří sami hudbu a zpěv pěstovavše, jiným dávali vzor a povzbuzení k rozkvětu české hudby. Za pomoci kněží-hudebníků vyrostla nám celá generace mladých i starých hudebních skladatelů, kteří byvše účinně podporováni českými kněžími-hudebníky, doznali všestranného úspěchu, zejména na poli církevní hudby.

Církevní hudba v předešlých stoletích byla v úpadku, a bylo by zbytečno šíře se o tom zde zmiňovati; neboť to není úkolem našich řádků. Převládala tehdy hudba, která podléhala vlivům světáckým.

Avšak nadešla doba obrození českého církevního zpěvu a hudby, kteráž též přinesla nesčetnou řadu horlivých a mistrných pěstitelů církevní hudby. Většina jich náležela k stavu kněžskému. Zakládány povzbuzením českých kněží po naší vlasti farní Cyrillské jednoty, jichž ovoce dnes již náležitě oceněno, a pěstován ponejvíce zpěv chorální a zpěv polyfonní.

Dále vydávány odborné časopisy hudební, jako na příklad: »Cyrill«, »Československý Varhaník« a j., které vesměs pěstovaly povznesení církevní hudby v Čechách a jichž sloupce velice pilně vyplňovali svými bohatými zkušenostmi kněží-hudebníci.

Byly též konány sjezdy a exercicie Cyrillských jednot a přátel chrámové hudby, spojené s přednáškami a vzorným cvičením v posvátném zpěvu, jimž kněží horlivě obcovali a které i ochotně svolávali.

Součinností kněží-hudebníků uznáno všeobecně, že jen chorální hudba a zpěv má trvalou budoucnost. A její kořeny zapuštěny jsou již dnes hluboko do úrodné půdy, tak že vyrvati je znamenalo by zničiti celé dílo, po celé století s námahou vypěstěné.

Dříve nežli předvedu laskavému čtenáři řadu horlivých křísitelů a pěstitelů církevního zpěvu a posvátné hudby v Čechách i hudby světské, vyšlých z řad kněžských, chci poukázati i na veliký vliv českého kněžstva na některé naše hudební skladatele. Český kněz a české řehole poskytovali ode dávna našim hudebním geniům svého přístřeší, a celá řada jich dostoupila na výši rozvinu svého hudebního talentu jen pomocí českých kněží-hudebníků.

Tak hudební skladatel Jan Antonín *Koželuh* nabyl prvních začátků svého hudebního vzdělání v kolleji OO. Jesuitů v Březnici. Hudební skladatel Václav Jan *Tomášek* vzdělával se v hudbě v Jihlavě u OO. Minoritů s nevšedním úspěchem. Jan Nep. *Škraup*, známý hudební skladatel a bratr Františka Škraupa, skladatele nápěvu naší hymny »Kde domov můj«, obdržel r. 1839 od Kostelního spolku pro zvelebení skladby první cenu za čtyři marianské antiphony.

Znamenitého hudebního skladatele českého Jos. Leop. *Zvonaře*, jenž měl býti dán na krejčovinu, vysvobodil bývalý farář ve Velízi P. Jos. Dmyh, jenž žil v Žebráku na odpočinku, z řemesla a připravoval jej k stavu učitelskému, vštěpuje mu i lásku

k hudbě a zpěvu. Jeho přičiněním složil též s úspěchem u Piaristů v Berouně průpravné zkoušky učitelské.

Veleplodný skladatel český Alois *Hnilička* zdokonalil se velice jako sopranista ve zpěvu i hudbě v klášteře augustiánském v Brně. Odborník na slovo vzatý v oboru církevní hudby Jan August *Starý* roku 1847 jako žák II. německé třídy u Maltézů v Praze osvojil si zde též nezměrnou lásku k církevní hudbě, byv v ní podporován z řad zdejšího kněžstva.

Zesnulý výborný hudební skladatel a paedagog Jos. *Foerster*, jako bývalý varhaník v klášteře Cisterciáků ve Vyšším Brodě, byl tam velice nabádán k svému hudebnímu poslání a blahodárně tam působil.

Hudební skladatel Otomar *Smolík* od r. 1848 zastával se svolením faráře u sv. Havla tamějšího varhaníka, a to se zdarem k dalšímu rozvoji jeho skladatelské činnosti.

Hudebnímu skladateli Frant. *Kmochovi* dostalo se prvého hudebního vzdělání od P. Mich. Martinovského, o němž se čtenář více dočte.

Též Antonín *Foerster* (syn Jos. Foerstra) vstoupil ve Vyšším Brodě do cisterciáckého řádu, kdež setrval celý rok, který měl pro něho veliký vliv pro další jeho hudební poslání.

I veliký náš mistr dr. Ant. *Dvořák*, jenž při svém velikém nadání a veškeré slávě, které se mu dostávalo, byl mužem skromným a velice zbožným, své nadání považoval vždy za dar Boží a stále za ně Bohu děkoval. Často spatřil jsem jej rozmlouvati v emauzském chrámu Páně s P. *Albánem*, virtuosem na varhany a hudebníkem na slovo vzatým.

Josef *Nešvera* velice rád vzpomíná své činnosti (r. 1878) jako učitel zpěvu v biskupském semináři v Král. Hradci.

Josef Cyrill *Sychra* jako varhaník v Emauzích v Praze získal zde nevšedních vědomostí z oboru církevní hudby.

Muž zvláštního talentu a hudebník na slovo vzatý Bohuslav *Jeremiáš* počal r. 1870 choditi v Král. Hradci do gymnasia, kdež jako chovanec »Boromea« vynikal v hudbě nad všecky ostatní. Tam svěřen mu sbor studující mládeže, kterýž pod dirigentstvím Jeremiáše provedl se zdarem různé církevní i světské skladby.

Známý a oblíbený český hudební skladatel solové písně Alois Ladislav *Vymetal* byl vybídnut k dalšímu zdokonalení ve svém oboru jako hoch zesnulým hořickým děkanem Msgr. Boh. Haklem.

Z tohoto krátkého náčrtku zjevno, že české kněžstvo bylo vždy účinným podporovatelem snah mladých hudebních talentů, přinášejíc mu vstříc lásku a obětavost.

Nyní přistoupíme k činnosti kněží samých.

K zasloužilým našim církevním skladatelům náleží bez odporu J. P. Michal *Martinovský*.

Jan Martinovský pochází z Mělníka, kdež se narodil dne 24. února r. 1808. Tam chodil do obecné školy a též nabyl prvních základů k další hudební praxi. Aby se hře na varhany a hudbě důkladněji naučil, poslán do Vysoké, kdež zejména po-

chytil od učitele Kmocha zručnost doprovodu, kladení basu a vedení hlasů.

Martinovský chtěl býti původně učitelem, ale později změnil svůj úmysl a vstoupil r. 1825 do gymnasia Piaristů na Novém městě pražském. Zde zastával 6 let místo školního varhaníka. Navštěvoval též filosofickou fakultu. Po skončených gymnasiálních studiích věnoval se zcela kněžskému stavu a vstoupil do kláštera Premonstrátů na Strahově.

Budtež vsunuty do jeho životopisu malé vzpomínky z péra Jos. O. Černého: »Přičiněním »Hlaholu« svolán byl na dni svatojanské roku 1862 prvý všeobecný sjezd zpěváckých spolků, jehož účastno bylo 87 spolků s 900 pěvci. Na společném koncertě v novoměstském divadle ohromujícím dojmem působil na posluchače zvláště staročeský chorál »Hospodine, pomiluj ny« a sbor »Utonulá«, jejž skladatel P. Křížkovský sám řídil.

Na dni 25. a 26. srpna r. 1863 byl svolán do Brna druhý pěvecký sjezd, na němž měly účast hlavně moravské spolky. O sjezd tento získala si největších zásluh Beseda brněnská, jejímž ředitelem byl tehda první průkopník české hudby, geniální P. Křížkovský.«

R. 1846 stal se tamtéž ředitelem kůru. Jeho nástupcem stal se J. Folberger.

R. 1852 byl přeložen do Rakovníka jako ředitel a katecheta na hlavní školu. Roku 1855 byl jmenován ředitelem vyšších realních škol tamtéž.

První jeho prací v oboru české hudby bylo »Patero čtverohlasých zpěvů«, jež vydal r. 1834.

Hlavní činnost skladatelská jeví se v letech 1860—1862. R. 1861 složil církevní píseň »Ty's, o Bože!« a r. 1862 církevní písně: »Vzývání Ducha sv.« a »Chvalozpěv na počest sv. Cyrilla a Methoděje«. Dalšími jeho skladbami v oboru církevní hudby jsou tyto: Kvartetto pro smíšené hlasy: »Zdrávas Maria«, vokální mše pro čtyři mužské hlasy: »Ave maris stella«, 4 motetta k Božímu Tělu pro smíšené hlasy a j.

R. 1872 opustil Rakovník, odebrav se do Prahy na Strahov, kdež dne 7. listopadu r. 1873 vypustil svého šlechetného a veleplodného ducha.

* * *

V ubohém Slezsku v Holasovicích narodil se dne 9. ledna 1821 veliký hudební skladatel Pavel *Křížkovský*.

Pocházel z učitelské rodiny a již od mládí projevoval nadání k hudbě tak, že již v sedmém roce věku svého osvojil si náležité základy hudby.

Dán byl do farní školy do Neplachovic, kdež přičiněním rektora Aleše Urbánka zahořel zcela k hudbě.

Naučil se tam v brzku hráti na klavír, varhany a i ve zpěvu vycvičil se dokonale.

Poslán byl na studia do Opavy, kdež ve chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie stal se zpěvákem, zdokonaluje se stále v hudbě.

Ztrativ hlas, odebral se do Olomouce k studiu filosofickému.

Avšak dlouho zde nepobyl. Z nedostatku prostředků musil přijati za vděk místo venkovského učitele.

R. 1842 odebral se do Brna, by pokračoval ve studiu filosofie. Tam počal zkoušeti své první slabiny hudební tvorby. Napsal části mše a 1 celou mši.

Když skončil studia filosofická, vstoupil do brněnského semináře, kdež jako bohoslovec se Sušilem počal býti tvůrcem půvabných moravských národních písní a hudby. Tam byl dán podklad k rozvoji další jeho tvořivosti. (Dokončení.)

K srdci Tvému, Matko Páně!

K srdci Tvému
mateřskému
utíkám se, Matko Páně,
ku záchraně.

K svému srdci
nech mne vrci,
Matko Boží, svatá Panno,
večer, ráno!

Neskvrněná,
budiž ctěna,
studno milosti vždy živá,
dobrotivá!

Nerač děti
oslyšeti,
jež se k Tobě uchylují,
žal kdy bují.

Vyslyš, jasná
Panno krásná,
oč Tě prosí ctitelové
v hymně nové.

V každé tísni
vřelou písní
obracím se smuten k Tobě,
v strastné době.

Zmírni boly,
odkudkoli
přibrnou se na mne zase
v trudném čase.

Zažeň bídu
svému lidu,
vyžádej mu požehnání
mocná Paní!

A když v kráse,
v plném jase
vzplane slunce slasti, blaha,
slyš mne, drahá!

Množ ty chvíle
ušlechtilé,
které zjemní naše žití
vůní kvítí.

Nechať dále
k Tvojí chvále
radostné jen zvučí písně
bez vší tísně!

Vypros doby
beze zloby,
bez trudů a bez svízelí
po věk celý!

Až pak shasne
oko jasné,
přijmi Panno, duši vděčnou,
ve vlast věčnou!

Dr. M. Kovář.

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

S Mundym byla celá řada i jiných propuštěna. Z toho nastalo velké pobouření a podezřívání v alumnatě: toho všeho jsou asi ti *Slovani* vinni. Pamatovalo se na to, že »Slované« svými akademiemi způsobili představeným u policie nemalou ostudu. Propuklá tedy demoralisace přičítala se také, ač nesprávně, »Slovanům«, a to tím více, že baron Mundy veřejně k nim se hlásil. A přece žáden ze »Slovanů« ve spolku s Mundym nebyl zapleten. Ba vlastenečtí alumnové podezříváni byli, že jsouce chytřejší oněch prostituovaných, tyto i barona Mundyho svedli. Vždyť byl pod dozorstvím představeného Deabise, a ten nikdy nic neslušného o na něm nepozoroval! Někdy sice bylo od zlých, zavistivých (?) alummů na barona promlouváno, ba jednou přišel jakýsi Er. Krejčík Deabisovi zvěstovat, že barona viděli včera v divadle, ale to byla jen pomluva (?), vždyť svítil ve své světnici do 10. hodiny, a byl by zvonek ve světnici zazvonil, kdyby byl šel ven. Takové rozrušující věci se přece nikdy v alumnátě nedály; toho jest jistojistě příčinou to »Slovanstvo«, o němž nikdy v semináři potuchy nebylo, kteréž musí z kořene vypleněno býti i s knihovnou!

Nastala persekuce! Prohlíženy kufry, pulty i postele. Za této persekuce prodělal *Beneš Kulda* aféru s Deabisem; ani »časopis pro katolické duchovenstvo« neobstál. Když bylo namítáno, že jest to časopis církevní, odpověděl *Deabis*: »Haben die Güte, ist doch eine böhmische Zeitschrift!«

Za tehdejšího prohledávání kněh došlo na Kuldův *deník*. Kulda nechtěl deník vydati. »Das ist mein Tagebuch,« pravil, »wo ich meine tägliche Gewissenserforschung hineinschreibe, das kann ich nicht aus meinen Händen geben, höchstens nur meinem Beichtvater!«

Na tak silný odpor *P. Deabis* ještě nenarazil. Po mnohém mluvení dal zavolati vícerektora *Dohnala*, muže moudrého a vskutku nábožného, jenž vždy rozeznával dvé stanovisk: »menschlich betrachtet und vom christlichen Standpunkt aus.«

P. Dohnal rozhodl: »Ich habe auch ein Tagebuch, wenn ich aber etwas hineinschreibe, was andere Leute nicht wissen sollen, so schreibe ich es nicht mit den gewöhnlichen Buchstaben, sondern mit eigenen Ziffern, die ich *nur* verstehe.«

Kulda chytiv se toho, pravil: »Ja das habe ich nicht gewust, das ich in die Lage kommen könnte, das man mir das Buch mit Gewalt und wider meinen Willen entreissen wollte; ein anderesmal werde ich vorsichtiger sein, und den guten Rath von der geheimen Schrift befolgen.«*) Jinému pravil týž pán: »proč české knihy kupujete?« Odpověď zněla: »Abych literaturu českou poznal, a pokud v mých silách ji podporoval.« »Wozu brauchen die Slaven eine

*) Od té doby přestal Kulda psáti deník, sotva se do něho pustil. Chovám ve značně velké, vázané knize těch několik popsaných listů. —

Literatur?« zakončil P. Deabis. — Jiného plísnil, proč knihy české čte?, že jsou tam otisknuty průpovědi ne zcela katolické. Odpověd na to: že jest knězi obsah kněh znáti, aby věděl, co může lidu podati, a co špatného mu zrazovati, a kdyby kněží proti opravdu špatným knihám neměli psáti (a k tomu třeba je znáti), kdo že by to jiný činiti měl?

Na to dáno poučení: »Die Apostel haben von Ihrem Meister dem Herrn nicht den Auftrag erhalten, zu schreiben, sondern zu predigen.«

Opět jiného bohoslovce se tázal: *Musejník*, jaká jest to kniha? »Kniha vědecká,« odpověděl tázaný. »Wozu braucht denn ein Theolog Wissenschaft?« odvětil spiritual. Pastoralisté již měli diakonat a měli druhého dne jako kněží odebrati se domů, do otčiny.*) Tu za doby polední vyvolán byl *Fáborský* jáhen z večeřadla, a spiritual jej žádal, aby mu otevřel svůj kufr na spárně a ukázal mu své knihy. On namítal (po německu): »Mám už všecko uloženo, jsem na odchodu!« Ale nic platno: »Haben die Güte, ich muss Ihre Bücher durchsehen!« To dopálilo pana jáhna tou měrou, že knihy z kufru na zem vyhazoval a rázně mluvil (po německu): »To je věc neslýchaná! My jsme pořád sužováni! Kde co českého, každá kniha, každý sešit, vše se pronásleduje! *Německých kněh může míti každý kolik chce, a jakých chce! My jsme sužováni proto, že jsme Čechové!*«

Nebohý spiritual, jemuž rozkaz odjinud došlý, byl nemilý, dal se do naříkání: »Hochwürdiger Herr Diakon! Nein, haben die Güte, nein! Ich unterdrücke nicht die Slaven; ich selbst bin ja ein Slave! Ich bitte, haben die Güte, die Bücher wieder hinein zu geben! Aber, haben die Güte, wollen nicht der Meinung sein, ich verfolge die Slaven!« My jsme o tom hluku nevěděli; byli jsme ve večeřadle. Tu zase přišel vrátník, a hlásil: »Pan *Kutín* a *Kulda* mají přijíti k pánu spiritualovi.« — Šli jsme; pan spirituál byl uplakán a hned mluvil po německu. »Ctihodní pánové, velebný pán jáhen *Fáborský* mi vytýkal, že jsem nepřítelem Čechů! Nejsem, nejsem, já sám jsem také Slovan. Na důkaz, že nejsem nepřítelem Čechů, prosím, ať hned sluhové všechny české knihy z vedlejšího pokoje ctihodným majetníkům odnesou do musea. To jsou samé dobré knihy!« Stalo se; ale alumuové zpozorovali, že se kněh nikdo nedotekl; nové knihy byly nerozřezané, jak tam doneseny byly. »My jsme byli rádi, že knihy české jsou vesměs dobré, že pan spiritual je také Čechem, a nejvíce proto, že to všechno rázný *Fáborský* vypůsobil.«

Později náruživosti poněkud se ztišily, a nastala doba rozumnějšího uvažování. »Slované« se opět na české noviny předplatili, což ovšem nikdo zakázati nemohl, ale přece spatřovali v tom nepříznivci jakousi *zbytečnou demonstraci*. U věci té měl Kulda s direktorem *Zelinkou* zajímavý rozhovor:

»Aber, warum lesen,s ten immer nur das böhmische?«

»Um mich in der Sprache zu vervollkommnen.«

»No das seh ich nit ein, zu was Sie's nöthig hätten. Sie kennen ja böhmisch!«

*) Píše Kulda dne 9. března 1889. —

»Ja, aber nicht so gut, um mich über Alles ordentlich auszusprechen!«

»No das ist auch nicht nöthig; mit dem Bauer werdn sie sich doch verständigen können, und mehr brauchen's nit. Jeder gebildete Mensch spricht deutsch!«

‚Wier sollen aber auch den Bauer bilden.'

»No das fehlte noch! Lassen's den Bauer Bauer sein, er taugt zu nichts anderem. Und dann, wie können's ten den Bauer bilden, er versteht sie ja nit, wenn sie in der neuböhmischen Sprache zu ihm reden.« —

»Darmo mluvit,« povídal si v duchu Kulda, poklonil se a odešel.

Na konec školního roku 1842 jako vždy tenkráte*) celý seminář, všecky čtyři ročníky šly, majíce spirituala *Deabise* v čele, k řediteli studia bohosloveckého, k rytíři *Zelinkovi*, aby se poroučely před odchodem na prázdniny — na den sv. Pantaleona (?) Alumnové stáli jako malá setnina, spiritual za ně řečnil, ředitel Zelinka odpověděl, je poučil a přál všem šťastnou cestu a milé prázdniny. Nežli byli alumnové propuštěni, řekl ještě kanovník *Zelinka* (po německu — to se rozumí): »Pane Kuldo, zůstaňte zde!« Všichni se brali do alumnatu, a když se za nimi dvéře zavřely, pan kanovník chvíli stoje před Kuldou,**) vážně tázal se:

»Umíte česky?«

Kulda: »Ovšem; jsem z Ivančic, města zcela českého; matka má nezná slova německého.«

Kanovník, »Mluví-li s vámi venkovan sedlák, rozumíte mu?«

Kulda: »Ano, toť jest má řeč mateřská.«

Kanovník: »A když vy mluvíte se sedlákem, rozumí-li on vám?«

Kulda: »Ovšem, vždyť jest to jedna řeč naše.«

Kanovník: »Nuže tedy, proč ještě kupujete a čtete *české* knihy?«

Kulda poznamenává: »Já jsem od mladosti nebýval nikdy v nesnázích o odpověď; ale tenkráte nenalezl jsem slova v ústech a myšlenku v mozkovici, a zůstal jsem státi mlče. Kanovník pak ještě zevrubněji radil, co mám čísti místo kněh českých, a konečně přál mi, abych se o prázdninách zotavil a zdráv a silen opět se navrátil do alumnatu. Poklona a odchod.«

Této cti dostalo se Kuldovi také na konci roku druhého (1843.) a třetího (1844.) A tato nevraživost proti Kuldovi jevila se i za nastalých *probatik*. Na probatiky přicházel toho času jenom kanovník ředitel *Zelinka*, a profesor *Sušický*. Všichni alumnové seděli na svých místech za stoly v pravo i v levo, a uprostřed večeřadla naproti kazatelně oni dva pánové. *Kulda* řečnil na kazatelně nedlouho. Zavzněl hlas páně kanovníkův, a Kulda sestoupnuv, postavil se před ním, aby vyslechl jeho stručnou kritiku (německou): »Vypravování nedokonalé, přednáška špatná, z vás nikdy nebude kazatel.« Víc už neřekl, Kulda se poklonil a šel na místo své. Kritiku tu arciť koalumnové u nejbližších stolů slyšeli jako Kulda a nepochybně byli s ní spokojeni jako Kulda. Druhého dne profesor také kritisoval obšírněji práci a přednášku Kuldovu v kol-

*) Píše *Kulda* 27. března 1889. —

**) Kulda se domníval, že snad má něco vyříditi děkanu Ivančickému Hüpšovi.

legiu, ale divno, on buď neslyšel, buď zapomněl, co pan kanovník ředitel pravil a kritisoval Kuldu příznivěji.*)

Takových názorů byli tehdy páni ovšem dobou tehdejší a hroznými poměry vychováni! — Nástupce rytíře Zelinky, kanovník *Hammermüller* pravil: »*Die Slovanen, die wermer schon aus dem Alumnat hinausmerzen, es sind ihrer noch einige to, aber die sollen die letzten sein!*«

I cerberus (vrátný alumnátský) *Erhard*, když nějaký filosof z venku přišel navštívit své známé do alumnatu, (přicházeli obyčejně »Slované«), aby si tu trochu pohovořili, ze zlosti že musil otvírati, bručel: »*Schon wieder so a Slovan! so a Tumian!*« Týž *Erhard*, starý to vysloužilý voják, byv za dnů podezřívání tázán prof. H.: s kým obcují bohoslovci K. a *Kulda?* odpověděl mrzutě: *Eh, té swa gehn mit kór nimondn um, se wolln niks anderes als an pemšn kénig.*“

Dle podané lícně nebyl asi P. spiritual dosti samostatný a energický a tak na vážnosti ztrácel. Jest dojista úřad spiritualův nejdůležitější v semináři. Divno jen, že tak věhlasný muž, jakým v pravdě byl biskup *Gindl*, ustanovil P. Deabisa spiritualem na brněnském alumnatě. Říká se: »Chybí-li moudrý, tož chybí notně.« Jak tehdy již za to měli, ustanovil veliký ten biskup spiritualem muže jinak dobrého, ale duchem slabého, protože sám bystrým zrakem prohlédl vše, protože sám říditi chtěl diecesi a seminář. Ale *Gindl* nepředvídal, že tak brzy opustí místo své, a že po něm bude třeba ducha mohutného, jenž by převzal řízení semináře. Po spiritualovi vyžaduje se dokonalá znalost života praktického i národa, v němž působiti mají nastávající kněží; dále opravdová, svatá touha po pravdě; krom toho všestranná, přehluboká učenost; láska má býti duší jeho života, láska má oživovati každé slovo, každý čin. Nezbytná jest pro spirituala samostatnost ocelová, odporující všelikému vtírání se jiných do záležitostí jeho. *Bohoslovec Kulda* rozepisuje se po svátcích velikonočních roku 1844 asi v tento smysl: Dokonalá znalost života praktického se požadovati musí od muže, kterýž připravovati m učitele-kněze, kteříž mají vysláni býti k lidu a mají světlo prav osvěty roznášeti s užitkem pravým. Vede-li slepého slepý, zd oba nepadnou do jámy? Ach, jak smutno, když pak novokn ě poznávají teprve venku, že psychologie národa studovati se musí jako jednotlivce! A proto nevědouce, o čem lidu mluviti mají,

*) Kulda píše *Soukopovi*: „. . . Jak se časy mění! Uplynulo několik let. Vy jste byl slavným kaplanem Sloupským, měli jste tam slavnost velikou — stoletou památku posvěcení poutního chrámu Páně BL. P. Marie Bolestné r. 1854., připutoval jsem k vám z Brna též s poutníky katolické jednoty ústřední Brněnské. Právě tenkráte měl p. kanovník *Zelinka* u vás slavnou mši sv.; a když ze Sloupu odjížděli my oba, vy a já, také jsme jeli na železnici do Brna, a nevím, jak se to stalo, jeli jsme v tom samém voze, ve kterém se Zelinka vracel do Brna. Pan kanovník byl jako přelitý, samý hovor, samý vtip, samá laskavost a samé vlastenectví. Vím, když jsme se mu poroučeli, a do města Brna ze železnice se ubírali, že jsme se oba divili a radovali z toho, jakýmto „*Slovanem*“ pan kanovník jest! Jak se časy mění! Byly to časy podivné! *Zelinka*, rozený Čech moravský, dobře česky mluvil, a český jazyk a čtení české za nepotřebné měl pro nastávající kněze v diecesi ohromnou většinou české! Ale když byl mimo úřad svůj ve společnosti „Slovanů“, byl učiněnou slovanskou upřímností.“

sahají po starých hadrách, které náhodou jim do ruky se dostanou, naučí se tomu nazpamět a odříkávají s kazatelny, sami často necítíce, co jazyk mluví. Čeho možno se pak nadíti? Představení sami o národu nic nevědí, kterak mají návod poskytovati budoucím pěstitelům, otcům lidu, jak s lidem zacházeti a jak ho poučovati? »Dle nynějšího pořádku má spiritual jen jednu hodinu v témdni pro všecky alumny, a tu čte o obřadech církevních (co bez toho už každý zná, a o čem se také v liturgice jedná), a to tak řemeslnicky, aby jen vykázanou hodinu něčím vyplnil, tak beze všeho ohně — — Kdyby tak v hodině té o pořekadlech, příslovích se jednalo, v nichž celá filosofie lidu vložena; kdyby je na venek přinesl, jak užitečně by jich v kázáních svých použiti mohl. Ale jaké to tužby v nynějších okolnostech, kdyžtě nejen spiritual ale i ostatní představení a učitelé naši (*vyjmu-li vší cti hodného Sušila*) ani ponětí nemají o všem tom, kteří se ve své hříšné nevědomosti neštítí za světské považovati, kdyby někdo studiemi pro dobro lidu se zanášel. Jim jest dosti na tom, když svatosvaté učení Kristovo, jak se tomu naučili, i ostatní se naučí, a suše nehledíce na půdu, v kterou semeno toto nebeské rozsévati mají, vždy jedním a týmže prostředkem — unavujícím odříkáváním lidu vnucují. Pak se diví, že to ovoce práce jejich tak skromné, a všechnu vinu svalují na zkázu a ducha časového.« Jestli kdy, tož jistojistě za našich dnů se od kněží požaduje, aby ozbrojeni všelikou učeností vykročili do života, a jak se rozumí, ani tam nepřestávali vědomostmi nejnovějšími se obohacovati. Neboť lid uvykl kněze míti za oraculum své. V časech minulých bylo arciť snadno u lidu zvlášť venkovského v této autoritě se udržeti. (Mluví zde význačně o národu našem českém a moravském.) *Národ* za minulých dvou století, kdež literatura naše mrtva byla, ježto jen někdy tu a tam nějaký spisovatel jako prorok s prací svou vystupoval, *nemohl se vzdělávati*, on klesal v životě duchovním; *neměl jen modlitební knihu a některý životopis svatých* nebo *život Spasitele, které knihy majitel jako drahocenné klenoty potomkům svým u vší šetrnosti doporoučel.* Toť byly jediné prostředky, v nichž se náš venkovan baviti a poučovati mohl. *Ale jako se těchto drahých pokladů časem vždy více a více tratilo a nových nepřibývalo, tak musil lid náš venkovský klesnouti, že ani schopen nebyl, posoudit sebe neučenějšího duchovního, a srdečnou dobrotou svou a pevnou věrou, ohněm svým k náboženství puzen milerád přijímal každé slovo* (*oproti němu dosti učeného kněze*), *aniž o tom sám přemýšlel — a byl hodným, byl šťastným.* — Novější čas jako s výšin nadzemských zaslechnul slovo: »*Národnost!*« S probuzenou národností spolu i láska k mluvě mateřské procitla v prsou učených — a tu již spisy všeho druhu se započaly tiskem vydávati a lidu podávati. Ušlechtilí duchové, zanícení národností, za povinnost svou uznali — všemožně lidu pozadu zůstavšímu pomáhati; zakládají knihovny; lid náš, jenž se rád o něčem poučí, jsa pobídnut, s chutí sahá po těchto duchovních lahůdkách a tak se krásně vzdělává, rozum svůj brousí a srdce své šlechtí. Ale tu právě již čas tento od kněze více požaduje, nebo čtenář rád by se poradil s knězem

svým o tom, čemu zcela nerozumí, a tu tak snadno kněz, jenž sám ničemu se nepřiučil, neviděv dříve mimo knihy školní žádné jiné, nevyhoví; a musí v očích svěřenců svých klesati. Jest to také jeho svatou povinností se přičiniti, aby sám literaturu svého národa znal a byl s posouzení, jaké knihy lidu přístupny jsou, aby mu na zkázu nebyly, a před kterými má lid varovati. S druhé pak strany netečnost a lhostejnost vychovatelův a vůdců národa našeho v minulých letech namnoze sama v zápětí za sebou měla tutéž netečnost náboženskou i v lidu. K této se přidružil ostřejší rozum novějších dnů a tu již sem tam se osměluje úsudek svůj někdo pronésti o kněžích svých, často i vzdělaním níže něho stojících, — a kde jeden hlas, tam obyčejně v krátkosti mnoho ohlasův, a netrvá to dlouho: kněz bývá i vysmíván jazyky bujnými. Takového arciť nestane se tak lehce muži, jenž hlubokou učeností nad jiné vynikaje, tím lépe vážnost svou zachová, a také nic nepronese, co by jej o vážnost připraviti mohlo.

Školy naše bohužel jsou tak mrzácké, že se v nich mladý student ještě více otupí; a tu *nestává jiné pomoci, leč v posledních letech alumnátu* všemožně se starati o to, aby se mladý kandidát kněžství potřebnými vědomostmi obohatil. A kdo jej má k tomu mimo profesory nabádati? Dojista spiritual, který má alumny upozorňovati na spisy ze všech oborů vědy. Než tak, ačkoliv často volají, že kněz vědecky vzdělán býti má — přece za světáka vydávají toho, který se o sebevzdělání stará. —

Utiskovaní bohoslovci naši trpěli a přičiňovali se, seč byli, pokud za tehdejší doby a poměrů možno bylo, vzpomínajíce častěji slov *Šmídkových: »Slovanský student musí především znáti svou lekci, aby profesorům dokázal, že mu není nic těžkého.«*

Jak už sem poznamenal: *Jan Bílý* vynikal nad ostatní; měli ho všichni v úctě pro jeho veliké vědomosti a mimořádnou píli, ač povahou svou byl méně důvěrným. V I. roce oddával se studiu jazykův orientalních u prof. P. Amb. Klímka mnohem bedlivěji než všichni ostatní, maje na zřeteli svůj doktorát příští. V II. roce u prof. Sušila znal nejlépe obsah kapitol a veršů Nov. Zákona; v III. roce dogmatiku u prof. Paušaba a morálku u Dra Sellnera důkladně poznal; ve IV. roce pilně učil se pastorálce u prof. Jak. Sušického. Kromě toho pilně studoval v I. roce dějiny církevní a v II. roce práva církevní u prof. *Ant. Hajniše.* Jeho postava a sebevědomé vystupování bylo by se mu málem stalo osudným. Zamyšlen, jako vždy, procházel se jednoho dne po ranních službách Božích v temné chodbě a nepozoroval jdoucího prof. Sušického z kaple a nepozdravil ho. Při celoroční konferenci podával »pyšnému« prý Bílému jedničku z mravů, ale žádný z ostatních profesorů s ním nesouhlasil, a tak Bílý podržel veskrz eminence, jak je měl od počátku všech škol.

*Dr. Sellner,**) prof. mravovědy: »Bílý měl a má i letos ze všech předmětů eminenc; kterak by se nyní v posledním roce čtla jednuška ve mravech? To jest věcí soukromou, a ta ať se soukromě vyjedná.«

*) Písemní zápisky B. M. Kuldy ze dne 26. března 1889.

Sušický: »Bílý má i u policie nedobrou známku jako Slovan.«

Hajniš (prof. církv. práva a dějin): »Kdybychom museli dbáti ve všech věcech na policii, nesměli bychom zhusta nic dobrého konati. Mně činily a činí se překážky i v příčině *bratrstva náboženského.*«

Paušab (prof. dogmatiky): »Mučedníky nesmíme činiti ze Slovanů!«

Dobře a moudře soudil — praví Kulda —, že nejenom na počátku křesťanství byla krev mučedníkův semenem nových vyznavačů. Tušil snad, že by i naše věc národní, bezprávně utiskovaná, v právu svém tím více zaleskla se, kdyby pro ni měli národovci *zjevně* trpěti.

Celou událost vypravoval *prof. Sušil* B. M. Kuldovi. »A co Jste ráčil Vy mluviti?« dorážel Kulda na Sušila.

Sušil: »Nebylo toho zapotřebí, abych mluvil; vyřídilo se to beze mne; bylo lépe, abych já, přítel Bílého, do věci nemluvil, leč by nastala svrchovaná potřeba, a ta nenastala.*)

Velmi pochvalnou kritiku o *hr. Taroucovi* a *Kutinovi* z dob těch podal *Dědek* ve svém denníku. Tarouca byl zevnějškem člověk nepatrný, skromný, ale zdravého úsudku a veliké obětavosti, takže v posledních letech upadl do nedostatku. Bratr vyplácel mu apanáž 8000 zl. stříbra; z peněz těch pro svou osobu nejméně potřeboval, ale vynakládal všechno na knihy, obrazy, umělecké věci. Co v které literatuře vyšlo pozoruhodného, skoupil, a který knihkupec mu dodal knihu nejdříve, ten znamenitě pochodil. Později jako kněz hostil u sebe kněze-literáty; tak *Kulda* i *Poimon* byli denními hosty u něho. Kdo z našinců navštívil Brno, zaměřil k *Taroucovi*, tam jistě některého známého vlastence nalezl. *U Taroucy bylo střediště Slovanů.* Častěji radili *hr. Taroucovi*, aby si zvolil sekretáře, kterýž by finance jeho urovnával a sanoval. K tomu však hr. *Silva Tarouca* nesvolil.

Kutin rozený Němec, jsa bystré hlavy a vroucího srdce, poznal v alumnátě záhy budoucí úlohu Slovanstva a přilnul k němu duší tělem. Osvojil si znamenitou znalost řeči české, že jak v řeči tak v písmě vynikal nad české rodáky. Byl by dojista stal se výtečníkem strany české, kdyby ho nebyla předčasně smrt skosila roku 1848.**)

Z řečníků bohoslovců do znamenitějších připočísti třeba: *Dundálka.* Farařoval v pozdějších letech v Kosicích. Studoval filosofii ve Vídni a velmi si liboval v *Lichtenfelsovi.* Měl nejprve filosofii za jakousi *vědu zvláštní*, kteráž má meze své jako jiná věda, a proto s ním spirali se alumnové, kteříž dle Klácela považovali filosofii za *vědu vůbec*, t. j. duši všech věd, tvrdíce, že ona jest pravým principem a vědeckým fundamentem zvlášť pro

*) *Kulda* píše: „Nevím, zvěděl-li kdy Bílý o věci té; já jsem s ním ze šetrnosti o ní nikdy nemluvil; byl by se mrzel tím více, ježto by se to bylo dotklo jeho trochu ohnivější povahy. Již všichni odebrali se do života věčného; jen jediný Paušab, nyní děkan biskupské kapituly Brněnské, ještě mohl a musil by dosvědčiti pravdivost události zajisté velmi zajímavé.“ (Zápisky Kuldovy ze dne 26. března 1899.)

**) Zemřel *v Pravlově* nedaleko *Kounic* a má pomník český od milujících ej koalumnů postavený.

historii a psychologii. Čím vědám jest empirie, zkušenost, to těmto filosofie. A jako vědy přírodní zakládají se na důkazech »a posteriori«, tak ony »a priori«, ačkoliv dle Kláčela pravá methoda, již on vlastně »vědochodem« nazýval, nebyla ta ani ona, nýbrž jakýsi soujem obou, což »genesis věci« pojmenoval. Jak dále mudruje *Dědek?* »Také se mi *Dundálek* přiznal, že dlouho nemohl pochopiti slova Šmídkova, ‚že Kristovo učení není ještě uskutečněno, nýbrž pravá jeho úloha že mu teprve nastane'. Pravá úloha náboženství byla dle mínění našeho v životě svobodném a ven a ven spořádaném, jak ho od budoucnosti očekáváme. Uskutečnění takového života, uznali jsme, že jest úlohou Slovanů, jakož zase Němci k poznání pravdy mnoho přispěli, a románští národové nade všechny ostatní krásu pěstovali. *V kráse, pravdě a dobru* spočívá pak vyvinutí všech nadzemských nebo duševních nadání lidských.« Zřejmo, že už tenkráte v alumnátě Brněnském o úloze Slovanstva přemýšleli, k čemuž značně přispěly »Prolegomena zur Historiosofie« a pak »Gott und Paliogenesie« od Poláka Czeskovského. Sám autor nazval filosofii tu slovanskou, a bohoslovci rozumovali, že snad proto Bůh obdařil národ slovanský tak vroucím citem pro krásu, pravdu a dobro, aby důstojnému povolání svému důstojně mohl dostáti. Vzpomínali národních pohádek, písní, kroje, pořekadel, obyčejů a náboženského citu, jehož Němci Slovanům zrovna závidí, a radi by svůj suchý strom zelenými ratolestmi poštěpovali. Uvažovali, že nesmírný počet Slovanů Prozřetelnost Boží nestvořila nadarmo.

»Jaká vzájemná důvěra a láska mezi námi byla, dá se posouditi z toho, že mi *Dundálek* zapůjčil 5 zl., abych jsa ve čtvrtém ročníku mohl se dáti zapsati do *Matice české* ještě téhož roku, a já mu slíbil: až přijdu ven, že zase jemu nějak k *Matici* dopomohu.« (Dědek.)

Rovněž vynikl v alumnátě tom: *Vinter*, rodem Němec; osvojil si českou řeč dokonale a účastnil se v rozhovorech uvědomělých bohoslovců. *Orel*, později překladatel spisů sv. Bernarda, taktéž se hlásil k družině nadšenců. *Michálek**) a *Lata* byli hodní a nadějní hoši; zemřeli v semináři. — Z Uher přišel *Mikšíček*, sběratel moravských pohádek, jichž vydal asi sedm svazků.**)

*) Tento *Michálek* napsal *Kuldovi* listem ze dne 25./2. 1846 takto: „Ondyno byla zkouška z hermeneutiky a *Sušil* dal letos třem dvojky; *Kapucín* (Klímek) snad z archeologie. Držíme si letos někteří tři časopisy: ‚Květy', ‚Včelu', ‚Pražské Noviny'. Máme Klácelovy ‚Jahůdky', ‚Ferinu' a jiné věci. Známý vám *Lata* dochází ke Klácelovi a slyšel od něho, že prý již napsali mu na jeho morálku v Praze: Imprimatur. Ale vydá prý ještě jinou jinde. Pracuje na jakýchsi orientálních bájkách a má strach, že mu u censury propadnou. Ostatně prý se mu vede zle."

**) Přihlásil se do alumnátu u ředitele *Talského*. Když viděl ředitel *Talský* vousatého pána, hluboce se mu (Mikšíčkovi) uklonil. Jakmile však uslyšel, že jest kandidát, hodlající vstoupiti do alumnátu, ostře jej odbyl: „Wie können Sie sich unterstehen mit einem solchen Bart zu mir zu kommen? Gleich gehen Sie hinaus und lassen Sie ihn abscheren und dann erst können Sie wieder erscheinen." — Z druhého ročníku *Mikšíček* vystoupil a potloukal se dosti bídně městem a venkovem. Vykládal nejednou, že po vystoupení z alumnátu, bydlel nedaleko semináře, když v poledne uslyšel zvonec, zvoucí alumny k obědu, povstal též a šel na procházku, přemlouvaje se, že to jedění jest beztoho pouhým zvykem.

Z lektyry a studia vytrysklo samostatné uvažování a soud o věcech přístupných jen mysli vyspělejší, jak toho příkladem uvedu u výtahu náčrt Dědkův ze dne 14. ledna 1843: Vyšší stupeň dokonalosti jest uvědomění *o poměru jednotlivce k národu a státu*. Národ jest spolek lidí jednoho původu; důkaz tohoto jednoho původu jest řeč; řečí tedy každý vázán jest k svému národu. Z toho vyplývá dvojí povinnost jednotlivce, a to k národu samému a k řeči tohoto národa. Každý považovati má národ svůj za velkou rodinu; a jak ve vlastní své rodině vychováváním osvětu, vzdělanost, blaho a dobro podporuje, taktéž v národě svém konati povinen jest; má v národě duševní život budíti, o slávu národa pečovati, jemu uznání u jiných národů získávati; má národ svůj proti všemu utiskování, proti veškeré potupě chrániti, veškeré nátisky škůdcův odstraňovati, ba nemá ani jmění ani života svého šetřiti, jestli to pro blaho národa užitečným se státi může. A protože prostředek k vzdělání se národa jest vzdělávání se řeči toho národa, protože řeč národa jest zevnitřní obraz vnitřního ducha a rázu národa, proto má také každý povinnost k řeči mateřské: o vzdělání, rozkvět a zachování její pečovati, ji mezi dřímajícími bratry rozšiřovati, ji do všeobecného socialního i historického života uváděti. Rozumí se, že jen člověk nábožný tyto povinnosti vykoná, protože sobec, světák, bezbožník nedovede se k uskutečnění tak vznešených činů povznésti; schází mu síly a odhodlanosti; jemu ani na mysl nesedne o blaho celého národa se starati, protože jen o své vlastní blaho pečuje. Nejhlavnější tedy vlastností každého vlastence jest *náboženství*. Stát jest spolek lidí jednoho nebo rozličných původů k zachování osobní bezpečnosti. Náš stát pozůstává z rozličných národů; každý z těchto má právo v tomto spolku politickém; nesmí tedy jeden nad jiný se vypínati, ani jej utlačovati, a popovinností každého vladaře jest rovnováhy práva národního šetřiti; on má svou celou bytost věnovati blahu a bezpečnosti národa, on má jeho vyvinování a vzdělávání podporovati. A protože pravý vlastenec svůj národ miluje, vše miluje, co jeho národu prospívá, jak by neměl milovati krále svého, kterýž se o dobro jeho národa stará? A když krále miluje, jak by neměl zachovávati zákony od něho dané. Mnohý Slovanům vytýká, že v našem vlasteneckém snažení nevěrnost ku králi a zrada jest zakuklena. Než tolik jisto, že, pokud král náš povinnost svou konati nezapomene, pokud práv našich šetřiti bude, dotud i my Slované ho milovati budeme, a tím úžeji s jinými pod jeho ochranou žijícími národy se spojíme. Dále pojednává Dědek o vlastenectví a kosmopolitismu a dokazuje, že pravé vlastenectví jest kosmopolitismus a že tento bez vlastenectví jest duchem bez těla. Nerozumní lidé jsou, ti, kteří pod rouškou kosmopolitismu patriotismu se vyhýbají Sebe nazývají kosmopolity, světoobčany, a svět o nich neví; oni pronásledují vlastence, nevědouce, že jen tento jest pravým kosmopolitou. A kdo zasluhuje názvu *pravého vlastence?* Každý vlastenec cítí se vázaným na svou vlast. Tato vazba jest dvojnásobná, duševní totiž a tělesná, neb vlastenec má celou bytnost svému národu obětovati, ale jeho bytnost jest duše a tělo. Kdo

tedy pracuje duší, ten ať obětuje duševní práci svou vlasti, kdo pracuje tělesně, ať obětuje svou tělesnou práci vlasti. Někdo namítne: tělo jest omezeno prostorem, a tak sluší tělesnou práci obětovati vlasti své, ale duch jest neomezen, proč by tedy vazbami vlasti poutati se dal? Arciť, že duch jest neobmezený, světovládný, duch člověčenstva, ale tak jako člověčenstvo rozpadá se v národy a národ v jednotlivce, tak také duch člověčenstva rozpadává se v duchy národů, a duch národní v duchy jednotlivců; a tak jako národ poután jest člověčenstvem, jednotlivec národem, tak také duch národní poután duchem člověčenstva, a duch jednotlivce poután duchem národním. On musí v národě žíti, vší svou snahu a činnost národu obětovati, nechce-li duchu národnímu se zpronevěřiv zahynouti jako kapka v nesmírném moři člověčenstva. Nebudiž tím řečeno, že z pout národních vykročiti se nedá, ano povinností každého jest člověkem býti, t. j. všem lidem dle možnosti své dobře činiti, ale povinnost tato bez základu národního nedá se vyplniti. Heslem tedy prvním každého vlastence buď blaho a dobro svého národa neb svých sourodáků, a když tomuto zadost učinil a možností oplývá, bez újmy blaha národa také mezi jinými sílmě dobroty rozšiřovati. (Pokračování.)

Pod Vídní.

Povídka dějepisná od EUSTACHA ŚMIAŁOVSKI-HO. Z polštiny přeložil FR. WOLF.

„O, Soběský, moudrý králi, bohatýře,
pyšně tvá sláva světem křesťanským víří, —
o tvých vítězstvích radostnou zvěst
musí andělé z úst do úst nést!"

(Stará píseň německá.)

Odvod.

Ves Rzędovice na jaře roku 1683 tvořila rozkošný pohled. Položena jsouc na vlnivém pozemku, porostlém sady, jejichž stromy jasnily se bílými a růžovými květy, vyhlížela jako nějaká zakletá zahrada, na jejíž zeleném koberci tu a tam bělaly se pěkné domky, skromné, neveliké, slamou přikryté, ale čisté a komíny opatřené. Mnoho z nich různilo se od ostatních modravou barvou svých stěn. Pro znatele místních zvyků bylo to neklamným znamením, že v domkách těch »oblakové«, jak se tenkráte říkalo, barvy jsou panny na vdávání.

Jeden z jejich počtu, něco větší a okázalejší, stál opodál hlavní cesty, která přetínala ves, a byl oddělený od ní dosti velkou zahrádkou, plnou jarních květů. Že v něm jest panna na vdávání, svědčila nejen místní barva modrá, ale také již více světoobčanská rozmaryna, která bujně rostla docela ve dvou okénkách pěkného domku. Za domkem tím rozprostíral se veliký sad, dotýkajíci se vzadu polí. Uprostřed stromů bylo viděti úly a na levo od domku, který by spíše, aspoň pro velmi obsáhlou pavlač, zasluhoval názvu statku, rozkládalo se prostranné nádvoří, obklopené věncem bohatých stavení hospodářských.

Vypadalo tady všecko tak krásně a bohatě, protože Rzędovice byly vsí královskou, ve které sedláci nekonali roboty a domek onen s rozmarynou v oknech patřil Martinu Grzędowi, představenému, který býval dříve na vojně a šťastným sběhem okolností přinesl si z ní netoliko několik čestných jizev, ale i mnoho přízně Jeho Milosti krále, pro kterou též spravoval rozsáhlé představenstvo.

Byla právě neděle, slunce minulo již dávno poledník Rzędovic a chýlilo se k západu, ke kterému mělo ještě kolik hodin cesty. Pokoj a ticho panovalo vůkol, neboť obyvatelé vsi odpočívali po poledním občerstvení. Slunce vysílalo z jasného, bezmračného nebe na zemi kupy zlatého světla, které pronikajíc haluzemi stromů, tkalo zlaté vzorky na zelených stéblech trávníku. V sadě Grzędově také panoval právě tak rozkošný, poněkud snivý klid, rušený toliko bzukotem lehkým včel a mušek, hrajících si na slunci.

U přestupu, vedoucím přes plot sadu do pole, jakoby pro oživení krajinomalby, stála dvojice lidí; ona na vnitřní straně plotu, on za ním na poli, opřen rukou o kůl z plotu vyvstávající — oba byli krásní a mladí, rysů ve tvářích stvořených k úsměvu, radosti a veselí.

Ona brunetka, temných, bezmála černých očí, černobrvá, bílé, něco opálené pleti, oděná svátečně v modrou sukni, ovroubenou stříbrným lemováním, v zástěrku bílou, krajkovou a šněrovačku, lesknoucí se vyšíváním ze stříbrných plíšků — on, jak říkají, »chlap jako hora«, ramenatý, urostlý, s plavým vlasem a právě takovým, nepříliš ještě vyrostlým vousem, s modrýma očima, oděný v široké kalhoty a halenu z domácího plátna. Slovem: sličná dvojice. Přece oba stáli smutni, nesmírně smutni a zarmouceni.

»A co já si na to poradím« — hovořila dívčina, odhazujíc do týla černý vrkoč, spletený širokou stuhou — »jak si pomohu, když otec nechce dovoliti? Říká, že představenstvo musí zůstati pro Michálka a já musím se vdáti za bohatého rolníka, neboť otec mi nemůže dáti dostatečného věna a nedovolí, abych šla do bídy a nouze.«

»Do bídy a nouze?« — zvolal s rozhořčením mladík — »což pak jsem já nějaký hlupák, abych nedovedl pro svoji ženu vydělati? Vždyť mám ruce silné a hlavu na svém místě. Neví tvůj otec, že jsem dobrý pracovník a ve škole nebyl jsem poslední. Díky nebožtíku varhaníkovi, umím čísti a psáti, jak se patří, ale ani latinsky by mne neprodal. Hej, hej! Kdyby mne tak srdce za tebou netáhlo, Anuško, tak bych kněžem se státi dovedl.«

Rozveselila tato sebechvála dívčinu a zasmušenou její tvář rozjasnil na chvíli úsměv.

»Ha, ha« — zasmála se — »Janek kněžem! Ale to je skvostné!«

»Jistě je to k smíchu, neboť tys mne, Anuško, tak očarovala, že kromě tebe světa nenávidím. Tys to již zapomněla, ale já se dobře pamatuji, jak jsme si hrávali na této louce pod březinou. Jak jsme si s jinými dětmi hrávali na krále a královnu a

oni nás vždy volili, za královnu tebe a mne za krále. Hej, hej!«

»Pamatuji se já na to dobře, Janku, ale co po té vzpomínce, když ona nyní jen bolest působí, neboť otec mi nedovolí, abych byla tvojí.«

»Nedovolí, nedovolí« — řekl Janek netrpělivě — »kdybys ty mne měla tak ráda, jako já tebe, tu bys si nalezla rady proti tomu »nedovolí.«

»Opravdu, já nevím, Janku, co chceš abych učinila, přece bez oddavek k tobě nepůjdu a bez svolení otcova mne pan farář s tebou neoddá. Otec však, když si něco umíní, tak s ním ani já nebo maminka, ba ani Jeho Milost král nic nesvede.«

Janek se smutně zamyslil a po chvilce mlčení hovořil více k sobě než k své družce: »Celá věc je v tom, že můj tatínek brzy zemřel, kdyby byl déle žil, byl bych dnes sedlákem ne horším než Martin Grzęda — ale takto mi zůstala chaloupka a několik jiter. Pokud ještě matka žila a hospodařila v chalupě, to mi bylo snáze, ale nyní je mi tak smutno, tak smutno. Ej, kdybys ty se stala v mé chalupě hospodyní, viděla bys, jak bych se dal do práce. V rukách by mi hořelo a hned bychom se něčeho dopracovali. Hej, hej!«

»Věřím ti, Janku, ale jak s otcem si pomoci?«

On chtěl něco odpověděti, ale v té chvíli rozlehl se na stezce od chalupy vedoucí dupot rychle běžících bosých noh a ozval se chlapecký hlas: »Anuško, Anuško! Tatínek se probudil, ať není tě viděti v zahradě.« Uleknutá těmi slovy dívčina vzchopila se jak poplašená laň a kroužíc mezi stromovím v sadě, letem střely utekla ke stavení. Lesklá její šněrovačka jako veliký motýl se přenesla po zeleném pozadí trávníku a křovin a zmizela za chalupou.

Janek pohnul sebou za ní, jakoby ji chtěl zadržeti, ale když zmizela, spustil v rozpacích ruce a stál zahleděný před sebe, jakoby byl bez vědomí. Z tohoto zamyšlení probudila ho slova právě před ním pronesená:

»Pochválen buď Pán Ježíš!«

»Na věky!« odpověděl mimovolně a pohlédl s údivem.

Na tomto místě, ze kterého před chvílí odešla jeho milovaná, stál nyní starý, ale čerstvý ještě muž, oděný v modrý kabát, pěkné tváře, ač přísné a zorané dvěma jizvami, přetínajícími čelo a levou líc a ozdobené párem šedivých, dlouhých knírů.

»Slyšíš, Janku,« hovořil majitel těch knírů, starý Grzęda, »ty mi za tím děvčetem nechoď a hlavy jí nemať! Přeji ti štěstí, vím, že jsi řádný hoch, neboť tě znám od dětství, ale dcery mé ti nedám, víš dobře, proč; řekl jsem ti to již nejednou. Jsi chudý, já Anči věna nedám, a tedy by to bylo dle přísloví: »nouze s bídou v páru jdou.« Což konečně je ona jediná na světě a třeba i v Rzędovicích, že jsi se tak pro ni zaujal? Chvála Bohu, máme tu dosti řádných děvčat, pusť se za některou, a já ti sám jako družba posloužím.«

Jankovi vrazila krev do hlavy a hněv v něm zakolotal, leč zmírnil se, že přece k němu mluví otec jeho milované, zčervenal tedy pouze a neřekl ani slova.

Starý mu v tom kývnul hlavou na rozloučenou a obrátiv se, odešel hloub do sadu k úlům.

Janek s těžkým srdcem a závratí v hlavě šel bezmyšlénkovitě před sebe průhonem, který se táhl podél polí za ploty sadů. Ze vsi zalétal k němu daleký ohlas bubnu, ohlas, mimochodem řečeno, velice neobvyklý v Rzędovicích, ale Janek si ho nevšímal, neboť v tu chvíli ani hukot děla upostřed pokojných polí rzędowických by ho byl nepřekvapil.

Zaražený nedávným, ač nikoli prvním odbytím Martina Grzędy, šel ku předu lhostejný ke všemu, nevěda kam a proč. Až potkal pospíchajícího z opačné strany silného chasníka, který, přibližuje se, zavolal: »Janku! Proč pak máš takový obličej, jako bys snědl kopu kyselých jablek. Přece nyní ještě žádná ani zelená nejsou.« A počal se smáti vlastnímu žertu.

Jankův obličej stal se ještě kyselejším, neboť by byl nerad se zpovídal ze svých nešťastných záletů; na štěstí však buben z prostřed vesnice se ozval tu chvíli hlasitěji, tak že ho i náš nešťastný ženich konečně uslyšel a odpověděl otázkou: »Ale odkud pak se tu v Rzędovicích vzal buben?«

»Ha, ha,« smál se Vojtěch Smieszek, »to ten buben tě přivedl do takového kyselého rozmaru? Co pak ti on škodí; přeci, když nechceš, nemusíš se na vojnu dávati!« A smál se znova, jakoby byl něco velmi moudrého pronesl.

Ale Janka slova o odvodu a vojně neočekávaně zaujala. »Ale což pak přijeli verbíři?« zeptal se.

»A jistě,« odpověděl Vojtěch, přijel jakýsi důstojník*) z pluku králova či dokonce Její Milosti královny, se strážmistrem, který ti má vousy jako věchet, s bubeníkem a čtyřmi již odvedenými vojáky. Všichni jsou krásně ustrojeni do nových kabátů a mají dlouhé šavle. Vyvěsili ti praporec před hospodou, postavili stůl, důstojník sedl si na lavici za stolem a oni tě lidem matou hlavy a slibují zlaté hory.«

»A jaké zlaté hory slibují?« ptal se Janek.

»Povídají ti, že každému silnému chasníkovi, který se odvésti dá, dají ihned na dlaň patnáct zlatých, čapku a šavli a potom pěkný oděv a budou mu platiti každý měsíc také nějaký žold a jísti a píti nadbytek dají, a za to bude ti pouze z muškety stříleti a šavlí mávati, a jak se vojna strhne, říkají, to budou dobré časy, neboť jako kněz z oltáře, tak voják z vojny žije. A říkají ještě, že když se někdo vyznamená, tak nejen míšek si nacpe, ale když to dobře půjde, tak že i šlechtictví dosíci může.«

»Šlechtictví, povídají?«

»O, ano, ale to je matení hlav, nebylo málo od nás a z jiných vsí hochů na vojně, ale neslyšel jsem, aby se některý z nich stal šlechticem. Hle, ku příkladu náš Martin Grzęda má ústa posekaná a přeci se to na představenstvu pouze skončilo.«

»No, takové představenstvo, jako on má, není k zahození,« odporoval Janek.

*) Orig. má: towarysz. Byli to šlechtičtí důstojníci ve staropolském vojště.

»Ha, jistě, ale já bych pro představenstvo neměl chuť nastavovati ústa. A potom povídají, že na vojně střílejí tak neopatrně, že tam člověk není životem jist.«

»Ano, vždyť,« odpověděl Janek, »proto jdou na vojnu, aby se bili. Ale co, dal se již někdo od nás?«

»Ale přece, což nám je zle v Rzędowicích? Zaplatíš několik grošů z lánu a sedíš spokojeně, jako šlechtic na svém dědictví. Když Bůh dá úrodu a žena v chalupě není svárlivá, tak je vše dobré. No, buď zdráv,« dodal a přeskočil plot blízkého sadu, kráčel do prostředka k chalupě mezi stromy vyhlížejíci a modře natřené.

Janek stál chvíli zamyšleně a potom, jakoby se konečně rozhodl, pospíšil hbitým krokem průhonem na tu stranu vesnice, odkud dolétal zvuk bubnu.

Před hospodou rzędovickou vlál skutečně praporec hedvábný s bílými pruhy, se znakem Jeho Milosti krále, upevněný dlouhou žerdí při stolu, za kterým seděl mladý, urostlý muž, s pěkným vousem a bujným vlasem, přikrytým červenou čapkou kožešinou obšitou, kterou bylo možno přehrnouti na krk a uši. Ustrojen byl v nádherný kabát*) modravý, přepásaný koženým, širokým pásem se stříbrnou přeskou, a ve plášť**) tétéž jako kabát barvy, pěkně podšitý a vkusně na levé rámě přehozený. Byl to důstojník korouhve pěší lanového***) pluku Jeho Milosti krále. Vedle něho seděl představený obce Rzędowic a opodál stál bubeník a otáčelo se několik žoldnéřů, oděných právě tak, jako důstojník v modravé kabáty a pláště, se šavlemi u boku a sekérkami za pasem.

Ve chvíli, kdy se před hospodou objevil Janek, přestal bubeník tlouci do bubnu a snad již po desáté volal daleko slyšitelným hlasem: »Páni hospodáři! Páni chasníci! Vstupujte do pluku lanového Jeho Milosti královské, pod prapor váženého pana Valenta Orpiszevski-ho, důstojníka korouhve téhož pluku. Každý silný muž, který vstoupí, dostane patnáct zlatých na dlaň, potom žold a výživu náležitou, a když se vojna strhne, tu to od něho bude záležeti, aby obětuje se mužně za otčinu, míšek hodně si naplnil, a snad, půjde-li to dobře, i šlechticem se stal.«

Volal tak snad již po desáté, ale nadarmo, ač nedaleko stolu se shromáždil na silnici nemalý zástup lidí, hospodářův i čeledínův, ano i žen a dětí, dívajících se zvědavě na pány vojáky.

Tenkráte však volání jeho nezůstalo marný n, neboť ke stolu přistoupil pevným krokem Janek a klaně se důstojníkovi, řekl: »Já chci přistoupiti.«

Pan důstojník se usmál s uspokojením a zakroutil si vousy, ale představený vyskočil ze sedadla a vykřikl: »Co to, Janku? Což jsi sešílel?«

»Dovolte, pane představený,« řekl důstojník, »nezapomínejte, že překážeti ve verbování jest věc hrdelní.« A obrátiv se k Jan-

*) župan. — **) delia.

***) lanový regiment — pluk vojáků dle počtu lánů polí okresních odvedených.

kovi, mluvil dále, bera péro do ruky a otevíraje knížku, ležící na stole: »Jak se jmenujete?«

»Jan Waligóra,« odpověděl Janek.

»Odkud?« ptal se důstojník.

»Ale odtud, z Rzędovic.«

»Kolik roků?«

»Dvacet čtyři a měsíc.«

Důstojník zapisoval všecko pilně do knížky, ptal se Janka ještě na jiné podrobnosti, vztahující se k jeho osobě, prohlédl ho ze všech stran, až konečně řekl představenému: »Silný to muž, bude z něho voják, jak se patří; ještě toliko vy, pane představený, musíte mu vystavit písemné vysvědčení, že je to pořádný člověk. Dle vašeho překvapení, že se na vojnu dává, soudě předpokládám, že vysvědčení to bude velmi dobré.«

»Ano,« řekl představený zaraženě, co pravda to pravda, jiného přeci Jankovi Waligórovi vystaviti nemohu.«

Jankovo vstoupení do vojska udělalo na diváky ohromný dojem a mělo ten výsledek, že ještě tři rzędovičtí chasníci, hoši jako jedle, rozhodli se obléci modré kabáty.

Orpiszevski uspokojený byl, jakoby ho kdo na sto koní posadil, když dík příkladu Jankovu, četu svoji doplnil a nepotřeboval již dále verbovati. Proto též ustrojiv nové dobrovolníky do čapek vojenských a připásav jim šavle k boku, poručil hostinskému, aby podal medoviny, a z nákladního vozu, který stál za krčmou, vyňal zásoby cestovní, a tak je i představeného vyčastoval, že teprve v pondělí po poledni mohl dostati pro vojáky v Rzędovicích odvedené potřebná vysvědčení a konečně vydati se se svou četou na cestu.

V táboře.

Za tři neděle později představil pan Orpiszevski veselý a spokojený svoji četu již úplně vycvičenou panu rotmistrovi, Michalu Myśliborskému, na poli pod Grochovem opodál Varšavy.

Byl tu postaven tábor, do kterého se měly shromážditi pěší pluky jak národního tak i cizozemského autoramentu.*) Polské pluky skládaly se z kompanií, které se tenkrát nazývaly korouhvemi. V každé korouhvi vedené rotmistrem bylo dvacet desítek. Desítky ty verbovali »towarzyszi« a vycvičivše je, předváděli je rotmistrovi, který je sloučil v korouhev a učil pohybům v korouhvi. Rotmistr míval pravidelně, hlavně v čas vojny, k pomoci druhého důstojníka, který se nazýval »porucznikem«, protože mu rotmistr část a někdy i celou svou činnost poroučel.

Vedle Orpiszevskiho také i jiní »towarzyszi« přivedli panu Myśliborskému svoje čety, a on je sloučil dohromady, rozestavil dle tehdejšího způsobu do desíti řad, cvičil, učil dobře střílet, a později cvičil ve službě táborové.

Tábor grochosvký tím rostl a zvětšoval se stále; stále stavěny byly nové stany a baráky, neboť přibývaly do něho stále nové pluky.

Jankovi bylo z počátku velmi těžko kolem srdce. Stýskalo se mu po Rzędovicích a po onom přestupu, při kterém se vídával

*) Pěchota zřízená po způsobu německém. Autorament = odvod.

s milovanou dívčinou. Trápil se stále myšlenkou, zda ji otec neprovdá, a žárlivost ho mučila nesmírně. Za krátko měl však tolik zaměstnání v korouhvi, tolik obrazů střídalo se mu před očima, že se mu začalo nedostávati času na smutné myšlénky, a protože od povahy byl veselý hoch,rozptýlil se a udělalo se mu lehčeji.

V táboře to vřelo jako v hrnku, celý den bylo slyšeti zvuk trub, dunění bubnů, hukot výstřelů, zaznívajících ze střelnice v předu zřízené, kde se vojáci ve střelbě cvičili. A tak pestro bylo v táboře, že až oči přecházely. Všude různobarvé korouhve a praporce, modravé stejnokroje národní pěchoty, krátké kazajky zahraničního »autoramentu«, dělostřelci také v červených stejnokrojích, ale s černými výložky

Zbraň se leskla, ve slunci svítila se děla, kterých stále více přibývalo, hřměly povely, a před polskými korouhvemi otáčeli se rotmistři na šedých, hnědých i strakatých i plavých koních. Dále za Vislou rýsovaly se na modravém pozadí nebeském vážné obrysy hradeb a věží Varšavských.

Janek často hleděl na tu stranu a rád by byl nesmírně spatřil to město, to sídlo, o kterém tolikráte slyšel, ale nebylo to snadno, neboť vojáci byli na krátko drženi, a nedovoleno jim vzdáliti se z táboru.

Janek řídil se přesně dle předpisů, a že byl obratný a chápavý, ihned se výcviku a střelbě naučil. Postaven byl v korouhvi na pravém křídle ve druhé řadě hned za panem Orpiszevskim, který si ho velmi oblíbil. Oblíbil si ho také onen stražmistr, o kterém Vojtěch Smieszek pravil ondy v čas odvodu v Rzędovicích, že má vousy jako věchty. Byl to starý voják, ještě silný, čerstvý a hovorný, ač již šedivý jako holub. Prodělal již nejednu vojnu a sílu věcí viděl a vypravoval nesmírně rád. Janek ho pilně poslouchal, neboť vždy se od něho něčemu z vojenských věcí naučil, a starý Matyáš Kędzior byl spokojen, že má pozorného posluchače.

Jedné neděle za jeho podpory dostal se konečně Janek do Varšavy. Starý ho provázel po celém městě, a Jankovi bez mála oči nevylezly z hlavy, tak bedlivě na vše hleděl, neboť ještě nikdy tak velkého města nespatřil. Když se večer vrátili, poručena jim noční stráž táborová, neboť, ač byl mír, pro výcvik vojáků byl tábor ve dne a v noci střežen, jako za času vojny.

Pan Orpiszevski dostal dovolenou, zůstati přes noc ve Varšavě, Janek tedy musil doprovodit jeho desítku pod velením stráž-mistrovým.

Přibyvše na určené místo rozestavili stráže podle předpisů a sami se zbytkem vojáků zapálili oheň a rozložili se kolem něho.

Noc byla jasná a příjemná, ač měsíc nesvítil. Před nimi v dáli na modravém pozadí nebe obrážely se něco temnější, skoro černé obrysy Varšavy, lesknoucí se řídce tu a tam světelnými body, za nimi plály ohně táborové.

Jankovi nebylo novinkou, nocovati v poli, neboť nejednou, ba příliš často spal na pastvině, hlídaje koně, měl však hlavu tak plnou toho, co ve městě viděl, že se mu vůbec spáti nechtělo. Položil se na znak a díval se na hvězdy, přemýšleje o tom, co

viděl ve Varšavě, ale ihned mu přišlo na mysl, jak by to bylo milé, vyprávěti o tom, a ještě milejší, okazovati všecko Anči Grzędzianové. A zdálo se mu, že to nehledí na něho hvězdy s klenby nebeské, ale její oči tak krásné, tak zářivé. A těžko se mu udělalo kolem srdce, a mysle, že druzí vojáci usnuli, jednou a dvakráte vzdychl si bolestně.

Druzí vojáci spali, ale nespal starý strážmistr Matyáš, rozesmál se a řekl: »Ale co to? Nespíme, jenom vzdycháme? Což, zamiloval jsi se dnes do nějaké Varšavanky? He? Může to býti, neboť jsou to velmi přítulné šelmičky. A snad dokonce jsi doma nějakou zástěrku zanechal? Co? Přiznej se a bude ti lépe.«

»Ej, kde pak tam,« odpověděl nejistě Janek.

No, no, není v tom nic zlého. Chodí to po mladých. Vím já to dobře, Vím z cizí i vlastní zkušenosti. A snad jsi nešťastně miloval, a proto tě tak snadno pan Orpiszevski naverboval? Co?«

Janek nic neodpověděl, ale starý mluvil po chvíli dále: »Hm, milostpán mlčí, to snad se přiznává, neboť prý jest jakési latinské přísloví, že kdo mlčí, ten se přiznává.«

A jest: Qui tacet, consentire videtur,« řekl Janek, chtěje se pochlubiti počátky latiny, za které děkoval Kalasantovi Warzeszovi, rzędovickému varhaníkovi, na které byl velice pyšným.

»Ho, ho! Tu milostpán, jako šlechtic, mluví latinsky. Ale brachu, přiznal jsi se. V tom případě se dobře hodíš do naší kořouhve, neboť se plní polské přísloví: »Jaký pán, taký krám.«

»Jak to? Nerozumím« — odpověděl Janek.

»Nerozumíš, protože nevíš, že je náš rotmistr také nešťastně zamilován. Jen že on je mnohem nešťastnější než ty, neboť jeho milování je celá tragedie.«

Slova ta dojala Janka. Sedl a zeptal se zvědavě: A co se stalo našemu rotmistrovi?«

»Jsi zvědav? Ahą? To je dlouhá historie, povím ti ji rád, ale napřed mi musíš povědeti tu svoji.«

Přízeň, jaké Janek doznával stále od strážmistra, a potřeba sděliti někomu svoje hoře, učinily ho sdílným. »O, moje historie,« řekl, »je velice krátká. Jsem chudý sedlák a zamiloval jsem se do dcery zámožného představeného, který má vedle ní syna a tomu předá celé jmění; dcerku však, sličnou jako obraz, rád by provdal za boháče.«

»A tobě dal košem,« dokončil Matyáš.

»O, ano a nejednou.«

»To jest nešťastná, ale obvyklá historie, která, jak Bůh dá, může se šťastně skončiti.«

»A to na jaký způsob?« zeptal se Janek se zájmem.

»Ha, ha,« zasmál se starý, »copak já vím; člověk střílí, Pán Bůh kule nosí; snad se ještě může státi, že si nikdo děvče nevezme, a ty mezi tím se staneš pánem.«

»To je těžké, těžké . . .«

»Jistě že těžké; ale ještě to býti může, ale rotmistrovo milování, to je vůbec na nic.«

»A proč?«

»Proč? Řekl jsem ti, že je to dlouhá historie. ale do rána máme dosti času, jestli se ti nechce spáti, tak ti to povím, neboť mně i tak, jako veliteli této stráže, není dovoleno spáti.«

»Prosím vás, pane strážmistře, velice prosím, jsem nesmírně zvědav na tu historii.«

V táboře se ozvala trubka.

»Hned, pouze musíme dříve vystřídati stráže.«— řekl strážmistr.

Janek se vzchopil ze země, zbudil dva vojáky a odešel vystřídati stráže. (Pokračování.)

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

Úvod.

Leží přede mnou objemná kniha *inž J. Kalivody*, nadepsaná »Volní Myslitelé v Čechách«. Věnována je p. J. S. Macharovi, stojí 3 K a vyšla v »Knihovně Samostatnosti« jako XXIII. svazek, roku 1907. Je to do jisté míry pamětní spis volnomyšlenkářský u nás, vydaný za příčinou mezinárodního kongresu V. M. v Praze přede dvěma lety. Úprava je vzorná. Kniha obsahuje plno různých námětů, popudů, kombinací, kritiky, polemiky a tytýž málem i protispolečenských vzdorů — tedy zajímavé dílo. Pokusím se, abych s obsahem toho spisu naše čtenářstvo seznámil, srovnávaje neustále stěžejné jeho ideje s názorem křesťanským a kritisuje odchylné domněnky volnomyšlenkářské. To také docela odpovídá smyslu a tendenci knihy Kalivodovy, neboť začátkem i koncem všech jejích důkazů, výtek i chval, pochybností i snah jest rozdmychati boj proti křesťanství ve všech možných životních otázkách praktických i theoretických a posvětštiti lidstvo ve smyslu protináboženském, proticírkevním. Jako přívrženec nauky církevní považuji svou povinností, hájiti křesťanské víry na celé čáře proti volnomyšlenkářské bezbožecké theorii. Tím také dán jest nápis této studie a celý další její vývoj, rozčlenění. Pan inž. Kalivoda a plán jeho knihy budou vůdci, — já jich sledovatelem; pan inž. Kalivoda bude obhajovati V. M., já vyvraceti jeho snahy a vysvětlovati skutečné křesťanské nauky, jež jsou ve »Vol. Myslitelích« páně inženýrových velice zcuchány a zmrzačeny. Úsudek o práci Kalivodově i mé učiň si čtenář! Kdo by očekával, že ze spisu Kalivodova doví se něčeho o *českých* volnomyšlenkářích, najde zde úplné zklamání. Kniha nepodává původního a specielního *česky zabarveného* docela nic. Její obsah je v pěti kapitolách takto vymezen: Volná myšlenka součástí novodobého života (dvě kapitoly), Křesťanský názor světový (pět kapitol), součásti náboženského myšlení s hlediska vědeckého (4 kapitoly), Osvobození (5 kapitol) a konečně závěr, jenž je tak krátký jako úvod. *Historicky* nedoviš

se o volnomyšlenkářích českých z knihy Kalivodovy docela ničeho. Její nápis: »Volní myslitelé v Čechách«, je tedy v tomto smysle docela nevhodný a prázdný. Spis zabývá se *principielně* Volnou Myšlenkou; proto zasluhuje, aby se mu věnovalo trochu pozornosti, i když literárně a historicky nevyhovuje svému názvu.

V úvodě seznamuje nás autor se »vzrůstem hnutí Vol. Myšlenky«, povídaje, že do Čech přišla V. M. »sotva dvě tři léta«, tedy roku 1904/5, a že »lidí českých« bylo *málo*, kteří se jí tu a tam přidrželi. První spolek založili si V. M. v Praze a dali mu jméno: »Spolek V. M. Augustin Smetana«. Na Moravu přišli později a ustanovili se ve »Spolek V. M. na Moravě«, načež založen časopis »V. M.« z jara roku 1905. Ale štěstí jim přálo! Neboť za necelá 4 léta tak zmohutněli, že se odvážili pořádati v Praze 1907 veliký mezinárodní sjezd volnomyšlenkářský, kterýž, i když zůstal daleko za tím, co slibovali (o »generálích ducha«, kteří jim však na kongres nepřijeli!), vyzněl přece jen v mohutný zjev společenský, shromáždiv kolem sebe tisíce vyznavačů česko-německých a cizojazyčných. Která politická a národní strana u nás byla by provedla něco podobného v době tak krátké? Zde třeba práci a štěstí volnomyšlenkářské u nás plnou měrou uznati, oceniti. Je sice pravda, že kongres V. M. byl významnějším do početní šířky než do vědecké hloubky, ale — co nebylo, může býti. V roce 1915 chtějí slaviti Husovu 500letou památku novým sjezdem v Praze a p. Myslík slíbil na kongresu, že do té doby sežene prý 15,000.000 t. j. patnáct millionů přívrženců V. M. mezi Slovany!

Tážete se, *co způsobilo u nás náhlý vzrůst V. M?* Pan Kalivoda odpovídá, (str. 7.), že k tomu působili různí zevní činitelé, zvláště pak »duševní a posilující mravní světlo ruské revoluce a vzrůstající stále rozpínavost katolického klerikalismu.« Nevíme, budou-li všickni *čeští* Volní Myslitelé panu inženýrovi vděčnými za to, že vyzradil *takové* zevní příčiny »vzrůstu« V. M. u nás, totiž *ruskou revoluci*, kterou hlavně způsobili *neruští Židé*, anarchisté a mezinárodní kosmopolité na záhubu ruské vlasti, pracujíce vražednými nástroji, petrolejovými pumami, zradou, krveprolévánim, pobuřováním lidu, okrádáním pošt, drancováním krámů, ničením obchodů, desertováním od vojska, bořením vládních budov a ohrožováním života pokojných občanů. Takoví lidé,... to že byli »posilujícím mravním světlem« V. M. u nás v Čechách? Věru! S touto frasí neměl pan inženýr vůbec mezi nás; ta měla zůstati *tajností* V. M., protože naši vlastenečtí a pořádku milovní lidé zhrozí se, až se dovědí, *kdo* vlastně v Čechách svítil V. M. na cestu rychlého vzrůstání! Toto velice smutné, *neslovanské* a nevlastenecké přiznání volnomyšlenkářské je tak ošklivé, že ho nelze zastříti ani dlouhou poznámkou (str. 4. dole), v níž se povídá o »denunciantství« prostějovského faráře a o žalobním projevu 308 katechetů na prof. Masaryka, poněvadž kde kdo ví, 1) že se po nás katolících hází udavačstvím docela nespravedlivě a nerozumně od lidí, kteříž ani nevědí, co vlastně denunciace znamená, a že 2) farář prostějovský, p. Karel Dostál-Lutinov, nedopustil se denunciantství v záležitosti Judově, jelikož konal jen úřední povinnost ve věci veřejně tiskem ve známost uvedené, a to *prof. Judou*. Kdo veřejně

církev napadl a potupil, jako Juda byl ve výstavním katalogu písemně učinil, zasluhuje veřejné odvety, a to učinil prostějovský farář! 3) Záležitost prof. Masaryka se 308 katechety je tak smutná pro tohoto pána, že o ní netřeba znova psáti. Katecheti nedenuncovali Masaryka, ale on je denuncoval u »Helmů« na schůzi, nedostavil se k soudu, nechal na ctiutrhačná slova zapříti neb aspoň »neslyšeti« přátelům a známým, čímž nejlíp ukázal, kdo je drzým slabochem. Ať se ta věc ještě jednou na pachateli zle nevymstí! Což myslíte, že se v Čechách ze »soudních« přátel a svědků na prospěch Masaryka proti žalujícím katechetům šikovně vypovídajících nenajde žádný Herben, až by prof. Masaryk zase jednou byl nucen doznati: »S tím jsem mravně hotov?« Nemylte se! Tito lidé dovedou jednou a jak se patří důrazem na Masaryka zvolati: Ale *my* my nejsme ještě s Tebou hotovi; my můžeme Tě mravně — dohotoviti! A kdo to také byl, jenž učitelstvo naváděl k denunciaci kněžstva prof. Masarykovi, aby potom, na základě těchto sprostých udání, mohlo se vydati pověstné »Zrcadlo katechetům?« Chytá-li se tedy inž. Kalivoda *takových* prostředků na obranu »*vzrůstu*« V. M., chytá se ostré břitvy, kterou pořeže sebe i V. M. Sám toho možná nevidí, ale vidí to druzí, prozíravější. Zrovna tak nešťastným je pan inženýr, když na konci poznámky povídá, jak prý se mělo »Prováděcími nařízeními c. k. zem. školní rady v Čechách« dostati učitelstvo v úplnou područ katolického kněžstva a rodiče školou povinných dítek měli býti šikanováni, pokutováni a věznění, kdykoli by jejich děti neomluvily svoji nepřítomnost v kostele. Dnes už kde kdo ví, že na celé této antiklerikální povídačce nebyla a není pravdiva leč pokrokářská zášť a překroucenina skutečného stavu věci. Kdo rodiče pokutuje každoročně žalářem — takových rodičů bylo loni žalářováno 24.000 v Čechách, — a kdo jim ukládá peněžité pokuty (na čtyřicet tisíc korun loňského roku!), vynechají-li ditky »*školu*« (ne kostel!) — bez náležité omluvy, vědí všichni lidé. Kněží neudali dosud v tomto smyslu ani jednoho otce nebo matky. Na štvanice pokrokářsko-volnomyšlenkářské a »na vzrůst hnutí« protiklerikálního dostačí však u nás každá nepravda, je-li olemována proticírkevní pentličkou — proto přinesl tyto lži o nás pan inž. Kalivoda, doufaje jimi vyložiti »vzrůst« Volné Myšlenky v Čechách. Moc čestné to není!

Šťastnějším byl autor, když na stránce následující vykládal, že V. M. ujala se u nás a rychle sesílila, protože dotýká se problému sice starého, ale u nás pořád ještě vábného, totiž liberalistického »přesvědčení, že starý náboženssko-militaristický (!) názor světový upadá«, a že potřebujeme názoru o světě — nového, pohodlnějšího dodávám, — než je názor křesťanský, překroucený a zepsutý židovsko-pohanskou nevěrou. Šťastnějším byl zde autor, poukázav na toto smutné u nás factum, ale měl přidati: O nový názor světový pokouší se u nás již od 25 let prof. Masaryk, ale dosud nezmohl se ani na *positivní* nárys nového názoru světového, takže se na Masaryka horšilo loni již i socialistické »Právo lidu«, když red. *F. V. Krejčí* — jeden ze sloupů V. M. u nás — napaden byv Masarykem pro disputaci Evangelíků s Volnomyšlenkáři (dne 2. února 1908), důrazně žádal, aby Masaryk pořád planě všecka

náboženství nekritisoval, ale už jednou ukázal, jak si nové lepší náboženství, respektive nový světový názor *positivně* představuje. Pan Krejčí vyslovil, co jsem já už před lety od Masaryka marně žádal. Pan Krejčí vyslovil pravdu a dostal za ni v odpověď *hrubost*. Což, aby mu nyní napadlo: Hrubost — není to charakteristikou »nového lepšího« životního názoru, namířeného proti křesťanství? Panu Krejčímu *to* napadnouti nesmí, protože by tím hodně bouchnul V. M., jež také vůči nám touto odpornou charakteristikou vyniká a Masarykovi zde přednosti nedá. Na to všecko pan inženýr *zapomněl?* Ergo brzo štěstí ztratil a v práci tuze šťastným nebyl a nevybřednul z bídy, které hned z počátku se nechvalně dopustil.

Úkol a rozvrh práce volnomyšlenkářské vidí autor (str. 8) v tom, aby »vědecky« vyložil základy novodobého myšlení a dokázal »neodvratnost pádu nauk mocenských«, totiž: lidového církevního křesťanství, aristokratických (!) filosofií přírodovědeckých a osvětliti souvislost »osvobozenského myšlení« s ostatními částmi osvobozenství. Autor slibuje, že nebude theoreticky psáti, ale souditi »na základě fakt a zkušenosti a se zřetelem k lidské společnosti *jako celku.*« Autor ví, že se dostane do rozporu s mocenskou vědou dnešní (= die heutige Machtwissenschaft. Neprozrazuje pan inženýr touto nečeskou frasí pramen své práce? Původním tento spis není! Proč toho nebylo připomenuto?), ale těší se, že čtenář, maje příležitost srovnávati oboje vývody, přikloní se k názorům volnomyšlenkářským. O *které* »mocenské vědě« mluví autor? Křesťanská to není. Která tedy? »Dnešní« odpovídá pan inženýr, a jmenuje (o několik řádek výše!) aristokratickou filosofii přírodovědeckou! Nevím, jak se *tím* zalíbí autor čtenářům volnomyšlenkářským, neboť od moderní přírodovědy nevěrecké očekává V. M. vlastně všecko. Vizte její české časopisy a poznáte, jak ráda otiskuje V. M. všeliké přírodovědecké nápady a domněnky, jsou-li protináboženské. Pan Kalivoda proti tomu bojuje?

Aby přesně vymezil úkol práce V. M., vykládá autor, že třeba především jasně stanoviti *vědecky*, »co jest úkolem moderní společnosti« a hned potom vykládá — snad proto, aby každý jasně rozuměl volnomyšlenkářskému úkolu moderní společnosti! — že V. M. chce upozorniti, že netřeba strachu v Čechách před »jakýmkoliv náboženským novodobým hnutím«. Čím tedy bude V. M? Vykladatelkou *náboženství lidového*. »Neodvratnost námitek, které při tom vzniknou, donutí nás obírati se *katolicismem knižním*, který stručně projdeme ve všech jeho částech: v metafysice, v methodě, v kultu i mravouce a položíme otázku: — *Jest možna reforma katolicismu*? — Otázka povede nás k nejdůležitější části práce: *Církevní křesťanství jako činitel politický a sociální*. Na základě fakt pokusíme se o kritiku *křesťanské mravouky* a osvětlíme křesťanství s hlediska podstatně náboženského a lidového; s hlediska útěchy, kterou poskytuje trpícím. Ukážeme na faktech a na podstatě křesťanské methody, metafysiky, kultu i mravouky nutnost a vnitřní spojitost *církevního křesťanství s klerikalismem.*« Jsou tyhle věci skutečně s úkolem dnešní společnosti spojeny a vzbuduje V. M. tímto způsobem lidstvu palác blahobytu? Čtenář vidí, že zde má opovězený *náboženský boj v Čechách*, a to hlavně a jediné

boj *volnomyšlenkářský proti křesťanství na celé čáře*, tedy právě to, co před chvilečkou autor zapíral, povídaje, že prý není třeba obav »před jakýmkoli náboženským novodobým hnutím«! *Co však jest konec konců všeho volnomyšlenkaření?* Bůh a křesťanství musí pryč z lidské společnosti! Či myslí pan inženýr, že takové kumšty provedou se u nás bez odrazu, bez odvety? Ať se nemýlí! Vykonáme povinnost proti bořivé V. M. se vším důrazem. Půjdeme do boje slovem i tiskem, sjezdy, tábory a s polky! Boj, který vzplane, probudí a povzbudí mnohé, kteří dosud opodál stojí nevšímavě. Tím může velmi snadno povstati opravdové »novodobé hnutí náboženské« u nás i v těch kruzích, které se dosud »klerikalismu« stranily, jsouce však v duši přece jen lidmi zbožnými a bezbožnosti odporujícími. Ano, troufám si tvrditi, že dokud v Čechách *takového boje* na celé čáře nebude, že dotud národ z náboženské ospalosti se neprobudí. Možná, že mnozí chytnou se čiré nevěry a půjdou s V. M. proti křesťanství; mnozí však vzchopí se a půjdou zjevně s námi proti nevěře. Kdo tím získá? Početně snad nás ubude; *nábožensky jen získáme.* Lehkomyslní a poloviční odpadnou, věřící a rozhodní k nám se přidají. Raději menší armádu lidí odhodlaných, než velikou armádu bojovníků nespolehlivých a polovičatých. Chtěl bych ještě položiti otázku: Jsou *čeští* volnomyšlenkáři, kteří dnes stojí v čele V. M., »jsou vůbec s to, aby provedli úlohu čili boj, který ohlašuje jich úkolem inž. Kalivoda? Podívejte se na jejich slavná jména! Neschází očividně duševní fond *těmto* lidem k obrovské *positivní* práci? Ale, kdož by se o to staral! Jen do toho! Jaksi bylo, jaksi bude, a v nejhorším případě — Dr. Iška zanechav Čechy ujel do Ameriky. Pan inženýr ujišťuje, že (str. 9.) popsaná hlavní práce volnomyšlenkářská nebude pouze negativní »snad bořivá«, nýbrž i »kriticky tvořivá« čili positivní, volajíc po »nové methodě badací«, stavíc *racionalism sociální*, jenž je schopen státi se za jistých okolností »hnutím dějinotvorným a *lidovým*, ježto bude moci poskytnouti i skutečné poznání i realné ovládnutí zla přírodního a socialního (a là ve Francii?!), tak jako kdysi racionalism přírodovědecký umožnil třídám majetným ovládnutí přírody a společnosti.« Slibů jest zde hodně, jen aby z nich nebyly — chyby! Tato moje obava není vyslovena bez důvodů. Předně: Kdo *mnoho* slibuje a všecko na světě převrátiti, zlepšiti atd. chce, ať to ukáže prakticky napřed na sobě! Po té: ukažte odborníkům výtečné svoje reformní theorie národohospodářské, finanční, sociální, politické, ethické a třebas i náboženské a bezvojenské! Což byli dosavadní předáci lidstva, nebo třeba jen naši čeští dosavadní předáci, což byli všichni asi o půl hlavy menší než jste vy volnomyšlenkářští zázračníci? Ven se vzácnými světovými jmény a s jejich neklamně polepšovacími methodami, programy a theoriemi! Kniha páně Kalivodova činí ve mně trapné dojmy; dojmy naprosté nedůvěry ve volnomyšlenkářské sliby a světové reformy pomocí *sociálního racionalismu*, jehož vůbec nedovede positivně definovati! Racionalismus! Má toto slovo tak krásný zvuk, že se nad ním nepozastaví skutečný myslitel, hluboký rozumář, jenž zná dějiny čili minulost racionalismu v náboženství, filosofii, politice, národohospodářství, v ethice? Z knihy páně Kali-

vodovy podám v dalším makavé doklady, že »sociální racionalism« volnomyšlenkářský ve všech otázkách, jichž se dotýká, nevyhovuje, maje takové trhliny a slabiny, že všude ku kritice nepříznivé vybízí. Pravda mísí se v něm s bludy a málem bych řekl, že zde bludů víc než pravdy!

Část prvá:

Volná myšlenka součástí novodobého života.

1. *Úkoly moderní společnosti.*

Na stránce 11. píše autor, že, kdyby nebylo myšlenkového chaosu, nebylo by třeba o těchto věcech vůbec mluviti. »Ale spor tu jest. Jsou jedni, kteří praví: Úkolem společnosti jest chváliti a velebiti Boha. Jsou druzí, kteří učí: Jest tím úkolem šíření a pěstování kultury. — Jsou třetí, kteří vymýšlejí pro jednotlivé národy různá *poslání*.« Autor zlobí se do té míry na tyto nauky, že praví: »Neobírejme se jimi; nelze jich vědecky odůvodniti,« a pospíchá, aby pověděl odchylný samospasitelný názor volnomyšlenkářský! Než se dáme do běhu za p. inženýrem, otážeme se ho: Víte, vzácný pane kritiku, co jste napsal? Vězte tedy, že ti, kterým jste první názor podstrčil, praviv, že se domnívají, že společnost lidská má úkolem »chváliti a velebiti Boha«, vězte, že lidé ti (křesťané) tak *neučí*. Vy jim křivdíte, ať z neznalosti jich učení ať z úmyslného přelhávání a zkrucování jich nauky, jež zní: Boha vzývej, sám ruky přikládej! Sloužiti Bohu, neznamená zanedbávati povinností stavovských, pohrdati časným životem, nestarati se o tělo, nehleděti řemesla, obchodu, umění, vědy, blahobytu, zkrátka všech *dobrých* činitelů skutečného blaha lidského pozemského, ale znamená: vystříhati se zlého v každém směru, hleděti si dobra v celém jeho rozsahu a tak využívati života pozemského, aby neztratil člověk života nebeského. Lenochův a darmochlebů Bůh ku své cti a chvále nepotřebuje. Nechválí Boha věčného a nežije sub specie aeternitatis, kdo zanedbává světa a na něm kterýchkoli časných povinností i práv svých — nechválí Boha nedbalostí nikterou a nikdo, ale haní Boha, kdožkoli by jednal, jak jste označil. Ať spíme, ať jíme, ať se pohybujeme, pracujeme rukama neb hlavou, v kostele nebo továrně, na poli nebo na pouti, všude a vším velebíme Boha a sloužíme Bohu, konáme-li to řádně. Pamatujte si, pane kritiku, že věříme: K práci nás Bůh stvořil a proto na tento svět postavil, abychom řádně a pokud možno, spokojeně zde na světě živi byli, »očekávajíce blaženou naději«, když jsme všecko byli zde na světě učinili, co jsme dobrého učiniti mohli, a když jsme zlého se vyvarovali, chyby napravili a »nikomu nic dlužni« nezůstali. Celou zemi »a celou plnost její podmanit« si máme po vůli Boží (viz: začátek Písma. I Mojž. I. 28.), a jen ten Boha řádně chválí a velebí, kdo činí, jak jsme s hora označili. Vše, co v opak toho povídáte vy bezvěrci, je nepravdivo, křesťanskou naukou zavrženo. Netupte nás zbytečně a nevyhlašujte nás pozemskými idioty, kteří blbě hledí k nebi, mumlajíce k Bohu »prázdná, těžko srozumitelná slova«. Podívejte se, bezvěrci, na naše misionáře, třeba na tupené Trapisty v Jižní Africe a uvidíte, co skutečně církev považuje úkolem lidské společnosti. Chtějíce divochy naučit »Boha chválit a velebit«, učí je naši misionáři *Boha*

znát a — hospodařit. Kde je misie katolická, tam je kultura všeobecná, jdouc do všech směrů pozemského i věčného života. V tom vidíme pravý úkol lidské společnosti: *dobře uspořádat všecky poměry pozemského života, aby za spořádaný život pozemský odměnou obdržel člověk věčně blažený život nebeský.*

Ah, ba ne! odpovídá autor. Jen Boha ne, jen věčnost ne, jen hřích ne! Přestanete-li se honit za nadsmyslnými fantomy«, budete ihned »vědecky založeni,« a u samých základů úkolů lidské společnosti. (str. 11. odstav. předposlední!) Opravdu? A což divoši, kteří, jak nevěřečtí badatelé tvrdívají, o Bohu, hříchu, nebi a záhrobním životě ani ponětí prý nemají, a což zvířata, která vůbec k nadsmyslným fantomům potence v sobě neznají, zdaž již »vědecky jsou založeni«, a zdaž u samých základů úkolu lidské společnosti stanuli? Hoj! Tahle volnomyšlenkářská moudrost — —? Můj pes Švarcek a kocour Ojam za nadsmyslnými fantomy nikdy nechodí; oni vždy a jen na *»ukojování nezbytných potřeb životních«* pilně tlamou, drápy i žaludkem pracují, jakoby byli již dávno vymudrovali, co v předposledním odstavci pan autor proloženým tiskem za úkol lidské společnosti prohlásil: »Člověk jedině, má-li žíti, musí ukojovati své životní potřeby.« Pane kritiku! Je v tom sice kus pravdy, ale není v tom pravda celá! Zavrhne-li se v životě člověka povinnost »Boha chválit a velebit«, zaprou-li se všecky »nadsmyslné fantomy a nařídí-li se člověku jen vyrábět a požívat, čím liší se od strojů a zvířat, které v tom i onom nad člověka vynikají? A nezmění na tomto *úpadku* člověka i společnosti ani volnomyšlenkařské vysvětlivky, že úkolem pracujících je: »vyráběti, dopravovati a změňovati statky, kterých všichni bez rozdílu potřebují.« Neboť vše to jest jen *částkou, hmotnou* částkou práce člověka a lidské společnosti, nikoli však *celou úlohou* naší, oblažující tělo i *duši.* Lze člověka vůbec trvale uspokojiti a nasytiti tělesně a duševně výrobou, směnou a dopravou statků vezdejších, potřebných k ukojování jeho nezbytných životních potřeb? A lze v tom spatřovati důstojný cíl života lidského i jen zde na světě? Je pravdivo, jak autor důrazně tvrdí, (str. 11. dva poslední řádky), že prý tyto věci požitkářské a vysilující »lze vědecky považovati za základní a nesporný úkol společnosti vůbec«? Lidem chválícím a velebícím Boha a nemohoucím se zbaviti »fantomů nadsmyslných« zdá se tato volnomyšlenkářská theorie o úkolech lidské společnosti příliš továrnickou, materialistickou, tělesnou a zásadně nezpůsobilou, aby *skutečně vědecky*, dle nepopíratelných potřeb duševní i tělesné lidske přirozenosti, vyhověla jednotlivé i společenské naší důstojnosti *a stala se úkolem společnosti*, ba *třebas i jen jedince jejího.* Kdo *jen* aneb aspoň silně a takměř jedině prohlašuje, že »základní problém společnosti jest rázu hospodářského a že základní problém života lidského jest problém výroby«, — jak učinil autor na str. 12. v prvém odstavci — zdaž člověka i společnost nesnižuje na mašinu a na živočicha bez nesmrtelné duše, bez posmrtného života? Vidíte, oč se opírá a kam vede tato nauka volnomyšlenkářská? Vidíte, jaký má vliv a význam náboženství v životě praktickém, *společenském?* Kdo překrucují základní pravdy náboženské, překrucují též základní pravdy spo-

lečenské. Bez nesmrtelné duše a bez posmrtného života je člověk pouhým vyrábějícím strojem a požitkářským živočichem, který vlastně nemá *lidského* smyslu života! *A takové zásadní* theorie zavádějí k nám volní myslitelé, mluvíce o lepším životě a humanitě? Zvěřinou to zapáchá! (Pokračování.)

Památná slavnost v Żólkwi.

Píše KAREL JINDŘICH.

Na severu Haliče, výše Lvova a nedaleko ruských hranic, jest historicky památné městečko Żółkiew, v němž se 29. září m. r. konala velice krásná a povznášející slavnost. V tento den pochovány v kryptě żółkiewského kollegiatního kostela pozůstatky jednoho z nejvýtečnějších synů a válečníků staré Polsky, velkého kancléře a korunního hetmana Stanislava Żółkiewského.

Znamenitý ten muž narodil se r. 1547 a vedle státnického nadání a vůdcovského věhlasu vyznamenával se po celý svůj život příkladnou nábožností a bohabojností. Prospěv skvěle v literním umění, věnoval se v tehdejších pohnutých časech podnikům vojenským, účastnil se válečných výprav slavného krále a vojevůdce Štěpána Bátoryho proti velikému knížeti moskevskému Ivanu Hroznému a pod vedením velikého hetmana Jana Zamoyského zdokonalil své vlohy tak, že se konečně sám stal znamenitým vojevůdcem. Jan Zamoyski, jeden z nejnadanějších mužů té doby, vřelý milovník vlasti, vysoce učený, bystroduchý státník a ve válečném umění velice zběhlý, přál si učiniti z Polsky říši uvnitř spořádanou a silnou, na venek mohutnou, sjednocující pod svým žezlem celé východní Slovanstvo.

Żółkiewski pronikl se cele těmito zásadami Zamoyského a zůstal jim věrným až do konce života. Všecek oddaný svému králi hájil důstojnost jeho osoby, ostře vystupoval proti svévoli a zneužívání svobod šlechty a jako zkušený vojevůdce dobyl si na poli válečném zásluh nehynoucích.

V ukrajinských stepích a nad břeh Dněpru utvořil se tehdáž z různorodé směsice sběhů a dobrodruhů jakýsi druh válečného bratrstva pod jménem »kozáků«. Meškali v hlubokých roklích anebo v nepřístupných houštinách a rákosinách, ale hlavním jejich střediskem byla střídavě na rozličných ostrovech Dněpru, nejvíce za Chortyči, tak zvaná Síč. Zaměstnávali se lovem ryb, myslivostí, včelařstvím a loupeží. Napadali svých i cizích, loupili ukrajinské dvory a vesnice, na lehkých »čajkách« činili náběhy až k Cařihradu, odháněli krymským Tatarům četná stáda a přivolávali v odvetu časté nájezdy Turků a Tatarů na Polsko a Rus.

Jednoho ze zajatých kozáckých náčelníků, Podkovu, dal král Štěpán Bátory za loupežný vpád do Valašska, nynějšího Rumunska, ve Lvově stíti. Ale v krátce po něm objevil se nový kozácký otoman, Nalivajka, který zloupiv Braclov, vpadl po té do Litvy, dobyl Słuch, vzal útokem Mohylov, až konečně poražen litevskými vojsky, prchl na Volyň. Takové zbůjnictví musilo býti ztrestáno

a zkroceno, a hetman Zamoyski vypravil za tím účelem do Ukrajiny v bitvách již osvědčeného Żółkiewského.

Za tuhé zimy a hlubokého sněhu vytáhl Żółkiewski z Křemence, potřel jeden kozácký oddíl u Konstantinova, samého Nalivajku porazil před Bílou Cerkví, stíhal prchající za Dněpr a obkličiv je blíže Luben, přinutil je po hrozné bitvě k vydání mu Nalivajky.

Na Ukrajině zapanoval klid, kozáci ztichli a delší čas i věrně sloužili Polsce. Kozácké pluky bojovaly v Livonsku společně s polskými proti Švédům a později též ve válce s velikým knížectvím moskevským.

Nejskvělejším činem Żółkiewského bylo r. 1610 jeho vítězné tažení k Moskvě, za něž mu vděčný král Zigmund po hetmanství udělil nejvyšší hodnost velkého kancléře čili prvního ministra.

Krátce po tom nastal však na jihu nový rozruch. Když se kozáci, vojnou moskevskou dosud zaměstnaní, vrátili do své Síče, začali opět své výpravy k Černému moři, zloupili Varnu a tímto činem popudili sultana proti Polsku, jenž pod vůdcovstvím Skandera-baše vyslal silnou tureckou armádu k Dněstru. Żółkiewski s nečetným vojskem zatarasil nepříteli cestu a svým obezřelým jednaním přiměl Turky k odstupu, ale nemohl zabrániti vpádu Tatarů, kteří zpustošili značnou část území až do Żydačova. Různí závistníci a lidé neprozíraví strhli teď velký povyk, svalujíce veškerou vinu na vítěze pod Klušynem, jelikož se prý neodvážil bitvy se Skander-bašou.

Současně s těmito událostmi vypukla v Uhřích a v Čechách vzpoura proti císaři Ferdinandu II. a vznítila se hrozná třicetiletá válka. Král, jehož manželkou byla sestra císařova, dovolil Ferdinandu najímati v Polsku vojsko, ba chtěl mu proti odbojným uherským a českým protestantům poslati ku pomoci vlastní voje, přeje si za tuto pomoc nabýti opět Slezska, odtrženého od polské říše ještě za časů Kazimíra Velikého.

Avšak tato politika nelíbila se vzdorovité a pohodlí milující šlechtě. Obávala se vojny, strašila se nových obětí a nemístná šetrnost či spíše skoupost a žádostivost pokojného života na sněmu převážily. Omezila to tím, že císař najal na vlastní žold pověstné »Lisovščíky« a poslal je do Uher. Lisovščíci táhli dle vyjádření provázejícího je kněze Dębolęckého »hustodýmným« pochodem, pálíce a ničíce na cestě vše až do Vratislavi (Prešpurku) a přinutili sedmihradského vojevodu Bethlena Gabora odtáhnouti od Vídně, kdež císaře obléhal.

Rozlícený tímto neočekávaným nájezdem poštval řečený vojevoda na Polsko tureckého sultána. Ale sněm proti takovému patrnému nebezpečenství neučinil příprav. Naříkali na královu politiku, žehrali na Żółkiewského, ale o rozmnožení válečných sil a jiných potřeb nepomýšlel nikdo. Spoléhali na pomoc, kterou sliboval valašský vojevoda Gracian v lehkomyslném domnění, že s valašskými spojenci bude lze poraziti Turky i Tatary a Valašsko potom připojiti k Polsce. Vůdcovství ovšem přenecháno hetmanu Żółkiewskému.

Před samým započetím války soustředěno bylo v Baru všeho všudy kolem 10.000 vojáků a s těmito skrovnými silami přešel rekovný hetman Dněstr a 7. září r. 1620 vstoupil na půdu moldavskou. Zde ho očekávalo velké zklamání. Přibyl Gracian, pobiv prve všecko turecké obyvatelstvo v Iassech, ale na místo slíbených 25.000 mužů přivedl jich pouze 600. Nedbaje toho, hnul se Żółkiewski dále, stanul konečně v dávném ležišti Zamoyského u řeky Cecery a dav na rychlo opraviti valy již travou porostlé, očekával zde nepřítele.

V krátce přibyl Skander-baša s tureckými voji a s hordami tatarskými. Přes 60.000 basurmanů obklíčilo polský tábor, přitlačený k Prutu a hned se začaly potyčky, pro spojence příznivé. Příštího dne, 15. září, strhla se bitva, nerozhodná sice, ale s velikou ztrátou pohanů. Po několika dnech však seznali hetmani nepoměrnou přesilu nepřátel a též nedostatek potravin a proto uzavřeli vstupovati semknutým táborem k Mohylovu. Ale sotva že se tato zvěst rozhlásila mezi vojskem, vypukla v některých částech přímá vzpoura. Voláno, že hetmani chtějí vydati své pluky na jatky, že sami chtějí prchnout a že jediným způsobem záchrany jest přeplava přes Prut a zpáteční ústup pravým břehem řeky skrze Bukovinu.

K tomu radil též Gracian, hlavně z obavy, aby snad Turci za způsobenou jím v Iassech rubaninu nežádali od hetmana jeho hlavy. A již ničeho nedbajíce protrhly odbojné tlupy v noci tábor a vrhly se do vln Prutu, v jich čele plukovníci Korecki a Kalinowski s vojevodou Gracianem, totiž právě ti, kteří se osmělili vytýkati statečnému Żółkiewskému zbabělost!

Avšak marná byla jejich naděje: ti, kdož šťastně přeplovali Prut, zahynuli rukou Valachů a Turků, ostatní nalezli ve vlnách řeky smrt neslavnou. Kalinowski utonul, Graciana zabili sami Valaši, jediný Korecki zachránil život, jelikož se vrátil do tábora, kde hrdina Żółkiewski při záři pochodní obcházel stanoviště, dodávaje zmužilosti na mysli kleslým, káraje odbojné a konečně slavně přisáhl na evangelium, že vojska neopustí.

Na tom a na darebném vyjednávání s nepřítelem uplynulo sedm dní, až se konečně 29. září tábor, seřaděný v sedmi šikách, hnul dle prvotního usnešení k Mohylovu. Začal se zpáteční pochod uprostřed hořících bezvodých stepí, sršících kobylkami, za neustálých útoků stíhajícího nepřítele, který hladem a žízní zmořenému, nevyspáním zmučenému vojsku nepopřál chvíle oddechu. Celý týden trval tento ústup v uzavřeném táboře za nepřestávajících půtek, sváděných k slávě neohrožených bojovníků a k velké škodě pohanů, až se konečně tábor 6. října zastavil asi půl druhé míle od Dněstru. Znavený nepřítel ustával ve stíhání a již se zdálo, že zbylé vojsko jest spaseno, když se nenadále vznítil v ležení nový rozruch. Bezuzdná čeleď, obávající se, že po přepravě přes Dněstr dojde za svou dřívější nekázeň zaslouženého trestu, vypověděla starešinám poslušnost, prorvala v jednom místě tábor a zabírajíc, kde se co dalo, hledala spásy v útěku.

Zpozorovavše ten poplach, udeřila turecko-tatarská vojska celou silou na jádro vojínů, ještě skupených kolem svého hetmana. Tito se rozhodli vyraziti v té vřavě táborem utvořeným

z koní — to jest, všichni šli na jistou smrt. Pochopiv to Żółkiewski a zabiv vlastního koně vrhl se s hrstkou svých věrných do posledního zoufalého boje, až poset ranami tatarských šavlí padl a vypustil rekovného ducha. Sťatou hlavu slavného 73letého bohatýra přinesli Skander-bašovi, jenž ji poslal do Cařihradu darem sultánu.

Tělo velkého hetmana, jenž za drahou vlast obětoval život, bylo r. 1620 přivezeno do Żółkwe. Později vykoupena v Cařihradě též jeho hlava a vzácné ty pozůstatky uloženy ve společné hrobce. Čas zničil krásnou rakev a kosti hetmana byly smíšeny s jinými až do našich dnů, v nichž se pozdní potomstvo konečně rozpomenulo nad svojí povinnosti, aby napravilo, čeho minulé časy hříšně zanedbaly.

Na velké louce před městem scházely se 29. září m. r. od osmé hodiny ranní delegace různých ústavů a spolků, přibylých z nejodlehlejších konců polských zemí a řadily se k průvodu. Jakmile přijel vlak, v němž mimo jiné přibyl zemský maršálek Stanislav hrabě Badeni a členové lvovské městské rady s presidiem, hnuly se na znamení dané ceremoniářem četné delegace, majíce v čele oddíl jízdních sokolů s hudbou. O poledni stanul průvod na krásně dekorovaném náměstí.

S pravé strany kollegiátní budovy postaven byl pod stanem oltář a před tím katafalk potažený červeným suknem, se čtyřmi šestimetrovými sloupy po stranách. Na katafalku spočívala skleněná, v rozích čtyřmi bílými orly podepřená rakev velikého hetmana. Kolem zářily četné svíce uprostřed květin a zelení, na sloupech plápolal v postavených urnách oheň, čestnou stráž konali u katafalku sokolové.

Po obou stranách oltáře byly tribuny, na nichž zaujali místa haličský maršálek Stan. hrabě Badeni, předseda polského Koła dr. Głębiński, poslanci říšského a zemského sněmu, městská rada Lvova a Żółkwe, delegace čtvrtého hulánského pluku, básnířka Konopnická, iniciator slavnosti, bývalý żółkiewský starosta, dvorní rada Szumlański a mnoho jiných vynikajících osob.

Když průvod stanul před katafalkem a účastníci zaujali na prostranném náměstí vykázaná místa, vystoupil na tribunu v malebném polském kroji maršálek Badeni a oslovil shromážděné vzletnou řečí, již ukončil těmito slovy:

»Bůh ve své milosti udělil našemu národu dostatečné síly a pružnosti ducha, jimiž by se mohl opět povznésti po svém pádu. Po Pilavci následovalo Berestečko, po hanebné zradě u Kejdan — zázračná obrana Čenstochova, po Cecoře — Chotim, po vládě Stakelberga — čtyřletní sněm, po gradzieńském sněmu — Kościusko. Netraťme tedy naděje, že tato síla, spoléhající na milosti Boží, trvá do dnes a že v naší duši dřímají schopnosti dosud neprobuzené, abychom opět mohli povstati z úpadku, zaviněného osudnými dějinnými událostmi posledních dob. Pozdvihněmež i my srdcí svých k Bohu a prosme Ho slovy Šujského: Po Cecoře našeho úpadku uděl nám, Pane, ducha otcův našich, abychom utvrzeni jako oni silnou věrou, kázní, vytrvalostí, odvahou a milostí Boží mohli odraziti útoky sveřepých nepřátel — a Ty,

Bohorodičko, jež jsi chránila polské voje pod Klušynem, která jsi tolikráte vyslyšela modlitbu hetmana Żółkiewského, vyjednej u Tvého božského Syna, aby po Cecoře našich nehod a svízelů nadešel Chotim našeho osvobození!«

Mezi touto řečí skládaly delegace různých spolků u podnože katafalku věnce z květin, chvoje a též kovové. Všech věnců bylo kolem sta.

Po promluvě maršálka pěvecký sbor »Echo« zapěl »Smuteční píseň«, načež arcibiskup dr. Bilczewski sloužil s četnou assistencí zpívanou mši svatou, mezi níž biskup Bandurski měl vlasteneckým citem prodchnuté kázání, v němž pěkně vylíčil ušlechtilou povahu velikého hetmana, jenž jsa prost ctižádosti a ješitnosti, považoval sebe a konal vše jako rytíř a služebník Boha a vlasti, maje ve všech svých činech na zřeteli jedině prospěch církve a rodné země.

»Bez této dlouholeté činnorodé práce na prospěch církve, vlasti a civilisace« — pravil mimo jiné biskup — »kdož ví, zdali by se nad tímto chrámem nevznášel nyní na místo kříže půlměsíc. Naději na lepší časy musí vzbuditi pohled na představitele veškeré Polsky, skupené kol této rakve. Dnes nevidíme zde sice krále, senátory, rytířstvo, ale za to sešly se tu ze všech končin zástupy uvědomělého lidu. Dostavila se i mládež, k níž duch Zółkiewského mluví: ‚Vizte, kterak jsem já plnil své povinnosti!' Bůh a vlast, toť hesla, vyznívající z této rakve. Není tu dnes polských husarů, ale jest zde sokolstvo a s ním i lid, sokolstvo bezbranné a přece ozbrojené, vítězící spojenými silami národa. Sešly se tu konečně i ženy: matky, sestry, dcery, jimž může býti Żółkiewski opravdu dokonalým vzorem, jak sluší vychovávati mladé pokolení. Nechť tato vážná chvíle« — zakončil biskup svou promluvu — »stane se nám pohnutkou, abychom se zhostili našich společenských vad, nechť bude chvílí slavných slibů, že budeme hájiti, co on hájil: víru a otčinu! Stůj Polsko s hlavou vztýčenou u hrobu tvého bohatýra a hleď směle do očí všem, kdo se opovažují hanobiti tvou slavnou minulost, neboť máš minulost velkou a skvělou, když jsi měla takové bohatýry.«

Po mši udělil arcibiskup Bilczewski shromážděným vrchnopastýřské požehnání, načež byl čten velevýznamný dopis slovutného polského spisovatele Henryka Sienkiewicze:

»Žízná země vydávala po všecky věky a časy muže, kteří její jméno pokryli nesmrtelnou slávou, ale jen jedenkráte vydala muže takového, jakým byl Żółkiewski. Neboť kdo jest vznešenějším v našich dějinách nad tohoto ‚knížete nezlomného', a to nejen slávou, nýbrž i láskou k vlasti, nejen vítězstvími, nýbrž i milosrdenstvím k přemoženým, nejen zásluhami, ale též ctnostmi, nejen politickým věhlasem, nýbrž i holubičí duší, nejen rekovným životem, ale též smrtí mučednickou? Leč nemluvě výslovně o Polsce, kde v celém světě nalezneme podobný ideál bez bázně a vady, se srdcem lvím a při tom tak naskrz křesťanským! Jestiť on naší nejvyšší, nejčistší slávou a chloubou a v dlouhém řetězu našich dějin nejvznešenějším vtělením polského krále — ducha, v němž se velikost s dobrotou pojí v jeden nerozlučný celek.

Pročež kdybychom věděli, která hrstka tohoto popele byla jeho srdcem, náleželo by odnésti ji v okázalém národním průvodu na Wawel, kde leží králové v korunách a králové ověnčení vavřínem. Tam jest místo pro prsa, která v obraně víry a vlasti vycedila krev na polích cecorských za dnů našeho ponížení. Zatím však nechť odpočívá tento prach Božího orla v jeho rodném hnízdě — obklopený úctou a láskou. Hle tu jeho nová hrobka a nový den slávy — pro nás pak nyní žijící ještě jeden den velikých upomínek, velikého smutku, hluboké skroušenosti — ale též den naděje. Mýlí se zajisté, kdo praví, že národ náš nebyl takového muže hoden. Byl ho hoden, když ho ze sebe vydal. Neboť čím jest tento hetman, tento rek a mučedník, ne-li symbolem našich dějin a nejvyšším výrazem toho, co v nich bylo nejšlechetnějšího? Časy pozdější, časy rozbroje, porážek a duchového úpadku přitlumily v nitru národní bytosti ona zrna, z nichž vzrůstali Żółkiewští, ale útěchu a naději dodává nám mysl, že tato zrna byla uschována v historické polské duši a že leží v ní dosud, když pak nadejde den, který nás poznovu vyvede k světlu, že obživnou, vyklíčí a přinesou požehnanou úrodu. Na dvě pravdy dělí se tato otucha, plnící dnes naše srdce: první, že nemůže zahynouti národ, který vydal ze sebe takového vůdce, bohatýra, druhá, že národ, který takových svých vůdců ctí, jich vzpomíná a je miluje, chová v sobě mohutné zárodky životní síly, z nichž musí vzejíti jeho obrození. Věčná čest posvátným popelům!«

Když ještě promluvili předseda polského Koła Głębiński, předseda sokolského svazu rada Fišer a żółkiewský starosta František Sheyhal, vykonal arcibiskup Bilczewski společně s biskupem Bandurským a żółkiewským opatem Kunaszowským před katafalkem »Castrum doloris«, načež po výkropu vzalo rakev na ramena čtvero sokolů a majíce v čele kostelní bratrstvo a veškeré shromážděné duchovenstvo s církevními hodnosty, přenesli drahé pozůstatky do kollegiátní krypty, kde za pohřebního zpěvu a střelby z hmoždířů uloženy v sarkofagu z černého mramoru, opatřeného tímto nápisem:

Stanisława Żółkiewskiego szczątki śmiertelne, roku 1620
z Cecory do tego podziemia zwiezone a potem śród
nieczczęść Ojczyzny sponiewierane, późna potomność,
wielkich czynów pamiętna, w tym nowym grobowcu
złożyła.

R. P. 1908.

Vedle sarkofagu s pozůstatky hetmana umístěn v téže kryptě sarkofag druhý, rovněž z černého mramoru a na něm nápis:

Tu spoczywają zebrane szczątki: Jana Żółkiewskiego
(† 1623), Reginy z Herburtów Żółkiewskiej († 1626),
Zofii z Żółkiewskich Daniłłowiczowej († 1634), Stanisława Daniłłowicza († 1636), Krzysztofa Żółkiewskiego
(† 1640), Jakóba Sobieskiego († 1646).

Kryptu kryje bronzová deska, v jejíž čtyřech rozích upevněny s dřívejšího náhrobku sňaté čtyři lví hlavy s kruhy, jimiž se deska zdvihá.

V náladě povznešené, vzmocněni duchem a s nadějemi na lepší budoucnost rozcházeli se účastníci této významné slavnosti do všech končin drahé domoviny.

Literární večery družstva Vlast

zahájeny byly v neděli dne 17. ledna přednáškou faráře Karla Tomana z Hloubětína o sjezdu něm. katolíků v Düsseldorfu. Přítomni byli: prelát Dr. Jan Marek, farář Vl. Hálek, pp. Jindř. Hilbert, Jan Voborský a red. Tom. Jos. Jiroušek, pí. Marie Eberlová a pí. K. Eckhardtová, katecheti Fr. Janáč, Václav Kunz a Ant. Suchoradský a hojně jiných pánů a dam.

Místopředseda Literární sekce pan farář Vl. Hálek uvítal shromáždění a pravil: »V době plesů zahajuje Literární sekce řadu přednášek a dnes zve Vás všecky na velkolepý ples mohutného, celému světu imponujícího sjezdu katolíků německých v Düsseldorfu, kamž nás doprovodí zajímavým jako vždy výkladem neunavný katol. pracovník dp. farář K. Toman z Hloubětína.

Dříve než se ujme řečník slova, prosím, byste vzpomenuli se mnou zvěčnělého našeho spolupracovníka, zasloužilého křesť. sociála, člena výboru družstva Vlast a Lit. sekce, p. Václava Žižky, jejž Pán povolal do nadzemské vlasti. Zesnulý získal si veliké zásluhy o katol. věc v Čechách a na Moravě, a proto budiž mu trvalá pamět. Prosím slavné shromáždění, by povstáním projevilo mu posmrtnou poctu. (Shromáždění s pietou povstalo.)

Slovutný řečník farář K. Toman uvedl v podstatě toto:

Sjezd katolíků německých v Düsseldorfu byl konán 16.—20. srpna 1908.

Řečník líčí velikolepou předehru sjezdu: průvod 61.000 katolických mužů, členů spolků dělnických, tovaryšských, řemeslnických, hornických, tělocvičných, zřízenců poštovních a železničních, úředníků atd. Tímto průvodem dosáhl sjezd düsseldorfský rekordu i proti nejčetněji dosud navštívenému sjezdu v Essenu, kde súčastnilo se průvodu 40.000 mužů. Při první slavnostní schůzi dne 16. srpna přednesl sám řečník pozdrav J. Em. kardinála arcibiskupa pražského, přípravného komitétu pro sjezd katolíků československých v Praze, družstva »Vlast«, Sdružení katol. spolků v král. Českém; všechny tyto pozdravy přijaty s bouřlivým potleskem, který se ještě stupňoval, když farář Toman sdělil katolíkům, že vyslali jsme z Čech a z Moravy do říšské rady 17 katolických poslanců a že obdrželi katoličtí kandidáti při volbách do sněmu král. Českého 34.000 hlasů. Když žádal, aby směl sjezdu katolíků československých vyříditi pozdravy katolíků v Düsseldorfu shromážděných, dán k tomu souhlas způsobem nad míru srdečným.

Zevrubně promluvil řečník o rozsahu a působnosti katolického lidového spolku v Německu; některá skutečně imposantní data z jeho

řeči budiež zde uvedena. Dle úřední zprávy měl spolek koncem června 1907 okrouhle 565.700 členů, koncem června 1908 okrouhle 610.800 členů, obnášel tedy přírůstek za poslední správní rok 45.000 členů. Příjmy 558.619 marek, vydání 463.086 marek. (Člen spolku platí jednu marku ročního příspěvku.) V Ústředí spolku v München-Gladbachu jest zaměstnáno 16 vědecky vzdělaných a spisovatelsky činných úředníků; 50 zřízenců obstarává vedení knih a pokladny, vyřizování korespondence a práce ve spolkovém nakladatelství a knihkupectví; 50 dělníků jest zaměstnáno ve spolkové knihtiskárně, která má nyní 30 strojů. Za minulý správní rok bylo rozšířeno 15 a půl milionu tiskopisů, od založení spolku (před 18 lety) 109 milionů.

Spolek jest, jak pravil ředitel jeho dr. Brauns ve své výroční zprávě, velikým sociálním vychovatelem katolického lidu. Byla ovšem již dříve hlásána důležitost a potřeba práce socialní, ale zásluhou spolku jest, že postavil práci tuto na základ vědecký a provádí ji systematicky.

Zajímavý byl obsah řeči, kterou proslovil na sjezdu katol. farář dr. Janssen, Holanďan, který líčil, jak ve vlasti jeho katolíci pod vůdcovstvím dra Schaepmana a věřící protestanté pod vůdcem drem Kuypersem při volbách spojenými silami porazili dosud vládnoucí stranu liberální a žijí od té doby v přátelské shodě, šetříce navzájem svého přesvědčení náboženského.

Sjezd düsseldorfský stál ve znamení jubilea papežského; katolický Švýcar laik Ondř. Wirz v překrásné řeči velebil papežství jako hlasatele pravdy a strážce církevní jednoty. Mohutným apelem ku svornému spolupůsobení skončil řečník svoji přednášku, volaje slovy předsedy sjezdu posl. hraběte Praschmy: »Ať jsou mezi námi různé směry v politické taktice, vědě, umění, pro jednotlivosti nesmí býti zapomínáno na celek. Provozujme kritiku třeba přísnou a bezohlednou, ale vždy spravedlivou; více však než kritiku cením společnou svornou práci, vedoucí ku stejnému cíli. Duch katolický musí nás povznášeti nad jednotlivosti, tak aby náš zrak nebyl zkalen tím, co nás dělí, nýbrž vyjasněn tím, co nás spojuje.

Zajímavé vývody řečníkovy sledovány byly s napjatou pozorností a odměněny byly bouřlivým potleskem.

Místopředseda Literární sekce farář Vl. Hálek po skončené řeči promluvil k p. řečníkovi: »Důstojný pane! Vaši krásnou a nadšenou řeč vyslechli jsme všichni se živým zájmem. K hlubokým myšlenkám přistoupila krásná forma a řečnický Váš talent. Přehlédli jsme s Vámi imposantní sjezd katolíků německých a chováme v srdci touhu, abychom se i u nás v Čechách dočkali tak skvělých sjezdů. Bohudíky, již poslední katolický sjezd valně vzrostl a byl utěšeným ve výsledku. Bylo viděti již první ovoce práce nově utvořených katol. organisací. Abychom se dočkali rozmachu katol. sjezdů v Čechách, nesmí se po skončeném sjezdu věc nechati odpočívati, nýbrž musí se pracovati od sjezdu ke sjezdu. Dále budiž pracováno na tvoření nových katolických organisací, které by nám dodávaly k sjezdům nové účastníky. Aby též intelligence získána byla sjezdům, nutno starati se o křesťanský ráz a výchovu na středních školách. Vaší krásnou a působivou přednáškou byli jsme vskutku všichni nadchnuti, abychom pracovali pro rozvoj a zdar katolických sjezdů u nás, jimž »Zdař Bůh!« V povznešené náladě odcházeli přítomní do svých domovů.

Jeho Eminencí, nejdůstojnější náš Arcipastýř v domě družstva Vlast.

V neděli, dne 24. ledna t. r. o 5. hodině připravily Literární sekce a Socialní odbor družstva Vlast večer k poctě † biskupa budějovického dra Martina Říhy. K slavnosti se dostavili mimo nás domácí: bratr zesnulého vládní rada a gymn. ředitel ve Strakově Akademii v Praze Dr. Říha, dále pp.: JUDr. Jul. Nejedlý, zemský advokát; JUC. Jos. Šindler, úředník Hypot. banky; Fr. Matouš, c. k. lesní ve Hvězdě; spisovatel Jan Voborský, Prok. Jindra, předseda katol. organisace ve Vršovicích; sládek Zeithamel s rodinou; Jos. Smíchovský, obchodník Jindřich Hilbert, úředník Jos. Vařečka, nakladatel Václav Kotrba, vrchní dozorce v Johanneu Frant. Waldmann, pí. dvorní radová Anna Lošanová, pí. Marie Eberlová a K. Eckhardtová, pí. Vařečková, pí. Marie Pátková, starostka Mar. spolku křesť. dcer, a neobyčejný zástup pánů, paní a dívek.

Z duchovenstva přišli P. T.: prelát a kap. děkan Dr. Jos. Burian, prelát Dr. Jan Marek, kanovníci Msgr. Ant. Wünsch a Msgr. Fr. Vaněček, c. a k. voj. superior Leon. Rendl s c. a k. voj. kuráty: Dr. Rud. Zhánělem, Václ. Cimbulkou a J. Liškou; prof. Martin Kocmich, faráři Al. Dostál, Dr. K. Lev Řehák a Karel Toman, katecheti: Boh. Jiráček, Václ. Kunz, Jar. Pihler, Jar. Slavíček a Ant. Suchoradský, círk. kněz Fr. Svatek a Dr. Ant. Černovský z řádu sv. Augustina.

Slavnost dosáhla svého lesku navštěvou Jeho Eminence, jejž doprovázel sekretář Fr. Hrubík. V průjezdu domu očekávali Jeho Eminenci: člen výboru katecheta Ant. Suchoradský, I. místopředseda družstva K. Ulrich, člen výboru školní rada Dr. Mat. Kovář a jednatel a redaktor Tom. Jos. Jiroušek, všichni tři poslední ozdobeni církevními řády. — U vchodu do spolkových místností stál správce domu red. Tom. Škrdle a uctivě Jeho Eminenci uvítav, představil mu členy Lit. sekce a výboru družstva Vlast, kteří — domácí kněží v talárech — ve vnitřní chodbě rozestavení skládali Jeho Eminencí hold úcty.

Jeho Eminence opouštěje kočár i vstupuje po schodech do spolkových místností oslovil vítající pokorným pozdravem křesťanským: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus, při čemž uctivě klobouk smekl. Lid na chodbě stojící byl tímto zjevem zřejmě dojat.

Pro hosty byly ve spolkových místnostech upraveny dvě šatny, jedna byla pro dámy, druhá pro pány a pro účastníky otevřeny byly tři velké pokoje. Místnost, kde měla dlíti Jeho Eminence, byla vkusně ozdobena a velikým obrazem nejd. Arcipastýře okrášlena. Když sem Jeho Eminencí vstoupil, všickni uctivě povstali a při schůzi zaujali vedle Jeho Eminence čestná místa, na pravé straně prelát a kap. děkan Msgr. Dr. Jos. Burian, na levé straně prelát Dr. Jan Marek. Řečniště bylo upraveno tak, že účastníci ze všech tří pokojů řečníka nejen dobře slyšeli, ale i viděli. Schůzi řídil p. školní rada Dr. M. Kovář, a to velice důstojně a čestně, osloviv Jeho Eminenci a přítomné těmito slovy:

Vaše Eminencí, vysoce důstojní a velectění pánové i milé dámy!

V zastoupení předsedy družstva »Vlast« vdp. Dra Rud. Horského, říšského poslance, vítám Vaši Eminenci co nejuctivěji a nejradostněji do prostého domu a chudobného příbytku našeho.

Pokládáme vzácnou přítomnost Vaší Eminence v době 25letého jubilea našeho a 10letého Vaší Eminence za zvláštní veliké vyznamenání, kterého se tím dostává družstvu »Vlast«, tomu družstvu, které vždy věrně a neochvějně třímalo a třímá lesklý, vznešený prapor Kristův.

Jest pro nás a zůstane dnešní vzácná návštěva dnem památným, významným a radostným, čímž ráčila Vaše Eminence nás potěšiti, oblažiti a posíliti.

Dojme-li mne co neobyčejným vzrušením, nedá mi struna srdce, abych ty vzbuzené city nevložil do prostých srdečných veršů.

Vaše Eminence!

Již deset let Jste katolíkům v čele,
náš otec, arcipastýř milý, ctěný,
i bije radostí nám srdce vřelé,
jež věrno zůstane Vám beze změny.

Jsou časy zlé a útok za útokem
se na nejšlechetnější řítí snahy,
shluk odpůrců se strojí každým krokem,
by víru zdeptali, náš poklad drahý.

My vinem se tím úže, upřímněji
kol hlavy Vaší jako bojovníka,
jenž v přední řadě hájí hrdinně ji,
ať z vřavy střel i kal a bahno stříká.

Dnes veselí všem září v jasné líci,
jak rozkoší se nitro rozechvívá:
náš dobrý, drahý otec, v péči bdící,
jde k nám sem, Eminence dobrotivá.

Náš vroucí, vřelý dík, jímž hruď se plní,
ret rozechvělý za tu přízeň vzdává,
slast, radost se nám v blahém nitru vlní
a z hrdla hlučné, upřímné zní: Sláva!

Konče svůj básnický proslov sdělil ještě p. školní rada, že manželé Eduard a Hana Nových, majitelé hotelu v Táboře, žádali, aby v den oslavy sloužena byla za † p. biskupa Dra Martina Říhu mše sv. Žádosti té právě dnes ráno p. red. Tom. Škrdle vyhověl.

Na to četl jednatel Lit. sekce, katecheta Boh. Jiráček, telegramy a dopisy k slavnosti zaslané.

Telegramy zaslali a) z Budějovic: J. M. ndp. Msgr. Jos. Hůlka, biskup, dvorní rada a c. k. okresní hejtman Fr. Jos. Křikava s chotí, dvorní rada Weis, kathedrální kapitola, Karel Boček, rektor, za představenstvo kněžského semináře; Mariánská družina mužů a jinochů a Jednota panen; b) odjinud: kathedrální kapitola v Hradci Králové; volyňský vikariat (bisk. vikář Jos. Kohout) a Fr. Javůrek, katecheta v Pelhřimově.

Dopisy zaslali: Jeho Excellence ndp. Dr. Josef Doubrava, biskup, a J. M. ndp. světící biskup Dr. Václav Frind; dále a) Krajská katol. organisace pro Smíchov a okolí (Fr. Krejza), Křesť. socialní spolek na Smíchově (Ervín Červinka); z Liboce: Křesť. soc. spolek katol. mužů

a jinochů (V. Křížek) a Vlastimila, spolek katol. paní a dívek (Anna Křižková); z Modřan: Katolická organisace (Ervín Červinka); b) z Českých Budějovic: Pavlík-Sychra, red. »Hlasu Lidu«, Spolek katol. tovaryšů, Česká sekce diecesního komitétu (Dr. K. Slavík), Český spolek tiskový a vydavatelstvo »Hlasu Lidu« (Dr. Ant. Skočdopole), Vlast, jednota katol. paní a dívek (Ant. Vierheiligová), Bohoslovci sdružení v lit jednotě »Jirsík«; c) z Budějovické diecese: *a*) biskupští vikáři: Jos. Šonka v Měčíně, Lamb. Ludvík v Mrákově, Fr. Fiala v Dolní Cerekvi, Jan Mirtl v Stobořicích (arcikněz), Jul. Slivka v Jistebnici, Fr. Brabec v Jarošově, Antonín Kloboučník v Pacově; *b*) Jar. Holeš, farář ve Lštění; duchovenstvo v Klatovech; Fr. Kavale, farář a představenstvo obce Oslov-Podhrad; d) mimo diecesi Budějovickou: Fr. Ondok, biskupský vikář v Hradešicích; Jan Řihánek, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze a Růže Sušilova, lit. jednota č. bohoslovců v Praze (V. Seifert a Jan Kaucký). Telefonicky mezi schůzí blahopřál Jeho Excellence pan hrabě Vojtěch Schönborn.

Na to ujal se slova farář Vl. Hálek a promluvil u výtahu v tato slova:

Smutné poměry naší doby, plné nevděku ke katol. církvi a jejímu duchovenstvu, vyžadují toho, aby občas byla oživena vzpomínka na zasloužilé a veliké muže, kteří spravujíce církev celým životem prospívali duchovnímu i vezdejšímu blahu lidstva.

Tento úkol koná Literární sekce Vlasti. Sahá do minulosti a předvádí při pořádaných slavnostních večerech zrakům a úsudku veřejnosti životopisy a zásluhy katol. laiků, kněží a biskupů.

Jestliže příboj dravých vln bije nyní nejvíce do úhelných kamenů církve: do autority biskupské a nejzlotřilejšími zbraněmi pomluv, lží a štvaní hledí rozbíti spojení katol. lidu a kněží s biskupy, tu nutnost i spravedlnost toho žádají osvětlovati život a činnost velepastýřů, aby se učinila přítrž klamným názorům na jejich život.

Biskup a jeho lid! Jak ideální, něžný a krásný to p o m ě r, který vykouzlilo učení Bohočlověka. Dle něho nesmí biskupu býti nic dražšího a milejšího než Bohem mu svěřený l i d! Tomu platí a patří vše, co jeho biskup cítí, co myslí a činí. Přicházíť mezi lid jménem božského Pastýře duší, přinášeje vstříc všem srdce upřímné, nijak zaujaté. Jako učitel, kněz a správce křesťanského lidu nese biskup věřícím všech vrstev pokoj pravý, po němž lidská duše prahne; a i ve věcech vezdejších cítí i pracuje pro jeho pozemské blaho, pokud může a síly jeho stačí.

Naproti tomu šlehají nyní plameny nízkých směrů, které z příčin politických nebo sobeckých hlodají na cti biskupů, strhávajíce jejich dobré jméno v bláto. Líčí je jako nepřátele lidu, podceňujíce jejich snahy o duchovní i hmotné blaho, bájí o jejich domněle skvělém, bezstarostném, pohodlném, vším oplývajícím životě, aby proto lid se od nich odvracel.

Jest tedy svrchovaný čas, aby vydáváno bylo proti lži doby svědectví pravdě, aby na světlo v e ř e j n o s t i postaven byl život a skutky velepastýřů k posile důvěry zbožného lidu českého, aby se nedal másti terorem protináboženských směrů.

Chci dnes sejmouti roušku s obrazu nedávno zesnulého ndp. biskupa českobudějovického dra Martina Josefa Řihy a ukázati jej v jeho

životě a skutcích váženému shromáždění. Bez umělé chvály chci osvětliti pravdou skutků, číslic a listinných památek biskupa, který z jihočeského lidu vyšel a po celý život mezi ním a pro jeho blaho s nejšlechetnějšími úmysly působil. V oslavenci spatřuji šlechetného biskupa-lidumila a nadšeného vzdělavatele křesťanské kultury a slovem či pérem.

Řečník podal na to podrobný životopis p. biskupa se všemi zajímavými událostmi jeho mládí, studií, vysvěcení na kněžství a povýšení na stolec biskupský. Zobrazil tu nejvniternější záchvěvy jeho duše, které byly tím markantnější, že čerpal přednášející některé věci z vlastnoručních zápisků oslavence.

Zvláště vylíčil jej jako biskupa v jeho zbožnosti, dobrotě srdce, lásce k chudině. Poukázal na jeho úkol života zbudovati kathedrálu v Budějovicích. Probral jeho literární činnost a pravil:

Maje se zmíniti o poměru p. biskupa k družstvu Vlast, uvádím to, co napsala při jeho smrti »Vlast« v č. 5. roč. XXIII.: Zvěčnělý byl zaklád. členem Vlasti, Tiskové ligy, podporovatel Socialního odboru, Literární sekce a všech našich podniků i snah. Když jsme oslavovali slavnostními večery vynikající kněze, hlavně z diecese budějovické († biskupa Jirsíka, dra A. Lenze, J. Gabriela, Frant. Pravdu, J. Podlahu), biskup Říha se z toho srdečně radoval, krásné děkovací přípisy nám zasílal a Liter. sekci dvakráte po 100 K daroval. V říjnu 1903 stal se zakládajícím členem Tiskové ligy, ale vedle členského vkladu 100 K ještě 200 K k účelu T. Ligy přidal, oceňuje zvláště činnost její. Když jsme roku 1903 přistoupili v Lize ke studiu doby husitské a jali jsme se vydávati »Husitství ve světle pravdy«, vyložili jsme panu biskupovi v obšírném dopise své úmysly. A tu sluší poukázati na to, jak bystře postřehl pan biskup důležitost této akce. Ihned zaslal Lize krásný dopis (který se předčítá) s peněžitou podporou.«

Řečník líčil jeho smrt, imposantní pohřeb a tklivou poslední vůli. Mnozí se domnívali, že oplýval jměním a zatím zemřel chud, maje často větší nedostatek než venkovský farář. Když se vše prodalo, co po p. biskupovi zbylo, nestačilo to na zaplacení pohřebních výloh. Jedině knihovna jeho vynikala, neboť málokdo tak podporoval českou literaturu jako on.

Přednášející propletl svoji obšírnou řeč zajímavými událostmi ze života pana biskupa, které podány v příjemné úpravě, napjatě byly shromážděním sledovány.

Z celé přednášky vystupovala ujasněná ideální postava biskupa-lidumila, spisovatele a pěstitele kulturních a charitativních směrů k všeobecnému blahu lidstva.

Řečník končil slovy: Zvěčnělý p. biskup odbyl si již svůj životní úkol, a my jsme jej dnes přehlédli v řadě vroucích vzpomínek. Svět ví o některých jeho činech, ale ten se o nich jen zmíní, svým časem zapomíná na ně a ubírá se svojí všední brázdou dál. O většině však jeho skutků svět neví a za naší protikřesťanské doby věděti nechce. Svět a pozemskost nikdy neocení život a činy kněze nebo biskupa.

Život biskupa a kněze byl, jest a bude jen — obětí: cestou za Kristem. Než v našich ideálech křesťanských musíme říci: Což na tom? Nám buď vůdčí hvězdou ideál oslavence: »Imitatio Christi« (napodobení Krista).

Bouřlivý potlesk byl odměnou řečníku za jeho krásnou řeč.

Jeho Eminencí povstal, obrátil se k posluchačstvu a promluvil o družstvu Vlast tato památná a významná slova:

Rád vyhovuji pozváním rozličných spolků k návštěvě jich, ale s obzvláštní radostí jsem zavítal sem; neboť jest to slavnost katolická, ve spolku, který stojí na půdě osvědčeně a čistě katolické. Přeji, aby družstvo »Vlast«, které tak zaslouženě, výtečně a obětavě působí, i dále tak působilo ke cti a slávě Boží a ku prospěchu sv. církve a na ozdobu naší vlasti. A k tomu cíli uděluji všem súčastněným z upřímného srdce Své arcipastýřské požehnání«, které přijali všichni přítomní klečíce.

Po požehnání arcipastýřském proslovil pan školní rada Dr. M. Kovář závěrečnou řeč; pravil:

Vaše Eminencí! Za laskavé a potěšující prodlení Vaší Em. mezi námi a za milá otcovská slova uznání k nám pronesená projevujeme díky nejsrdečnější a nejradostnější.

Dobrotivý Bůh odplatiž radost, nám vzácným příchodem Vaši Em. způsobenou, tisícerou radostí na jiné straně. Síliž Vaši Em. rámě Jeho a obdaruj stálou, trvalou svěžestí ducha i těla, vylej hojného požehnání a zdaru, provázej a opatruj Vaši Em. na všech cestách života po dlouhá, dlouhá ještě léta!

Ujišťujeme Vaši Eminenci, že družstvo »Vlast« i nadále přidrží se dosavadního hesla: »Pro Boha a církev, pro krále a vlast!«

Při svém skromném jubileu vděčně vzpomínáme i dvou skvělých nedávno slavených jubileí: 50letého kněžského jubilea Jeho Svatosti papeže Pia X. a démantového jubilea Jeho Veličenstva nejmilostivějšího císaře a krále Františka Josefa I. Oběma vznešeným jubilárům provoláváme z hloubi srdce: Bůh je zachovej, ochraňuj a posiluj! Sláva!

Též vděčně a synovsky vzpomínáme nejdůst episkopátu českého i moravského a voláme mu upřímné: Sláva!

K tomuto našemu episkopátu ne v poslední řadě náležel i zesnulý biskup Dr. Martin Říha, o jehož životě a působení krásně promluvil dp. farář Vl. Hálek, jemuž za obsažnou řeč jeho vzdávám zasloužené díky a zvěčnělému biskupu Říhovi budiž nehynoucí paměť!

Jeho Eminencí rozmlouval na to s členy družstva, jakož i s četnými přítomnými. pro každého maje vlídné slovo nebo povzbuzení. Znova opakoval, že »Vlast« vždy stála a stojí na půdě čistě církevní a nikam nedá se strhnouti; často vida tu onu osobu citoval Jeho Em. »Naše Listy«, v nichž se o její činnosti, o jejím působení dočetl — jsouť »Naše Listy« oblíbeným časopisem Jeho Eminence, které bedlivě čte a stopuje. Zvláště děkoval Dru M. Kovářovi za krásné proslovy, faráři Vl. Hálkovi za jeho krásnou řeč a red. Tom. Škrdlovi za to, že Vlast pevně a přesně hájí stanovisko katolické. Jeho Eminencí vyjádřil i nad tím své potěšení, že tolik kleru slavnosti této se súčastnilo. Byli to ponejvíce kněží, zrození v diecesi budějovické.

Za stálého a milého loučení v místnostech družstva, na chodbě, i dole před kočárem — nebo nadšený lid jej stále obklopoval — opustil Jeho Eminencí, provázen výbory, dům našeho družstva.

Návštěva Jeho Eminence družstvo Vlast velice povznesla a v srdcích přítomného duchovenstva a obecenstva zanechala hluboký dojem.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

L'attitude du Catholique devant la science par G. Fonsegrive. 7. édition — (Bloud et Cie. Paris 1908. Prin —·60 fr.) – Jest málo spisů, které tak jasně a důkladně pojednávají o důležité otázce časové — o vzájemném poměru vědy a víry — jako toto dílo znamenitého filosofa-apologety.

Katolicismu se upírá právo hlásiti se ku vědě, která prý jest výhradním vlastnictvím volných myslitelů. Připouští se, že jest možno jednotlivým katolíkům vyniknouti v některém oboru vědy: ale věda vzatá ve vlastním smyslu a obory věd stýkajících se s věrou — jako historie, metafysika, morálka — jsou neslučitelny s věrou katolickou: první podmínkou vědy jest naprostá svoboda badání — a ta jest vyloučena v katolicismu principem autority. Řešením této námitky zabývá se autor v první části uvedeného spisku, a ve druhém dílu přichází k důsledku, že mezi věrou a vědou nemůže býti rozporu.

B. Skácel.

SLOVINSKÁ.

Duchovni pastir. Za spolupracovnictví více kněží pořádá Alojzij Stroj. Ročník XXV., 12 svazků velké osmerky. str. 674. S přílohami »Družstveni govornik« (Spolkový řečník), 1 svazek, 270 stran a »Zbirke lepich zgledov« (Sbírky krásných příkladů), strana 81—112. třetího svazku. Vychází v Lublani nákladem »Katoliške bukvarny« (katolického knihkupectví). 1908.

»Duchovní pastir« převzal dědictví po »Slovenském Prijatelji«, který r. 1083 zašel 32. ročníkem, když redaktor jeho Andrej Einspieler sestárl a nemohl již svých sil věnovati tomuto homiletickému časopisu. »V Lublani naši slovinští bratří založili nový časopis jménem »Duchovni pastir«. Nejlepší síly a schopnosti katolických kněží se spojily okolo »Duchovního pastýře« a vším právem můžeme očekávati něco výtečného.« Tak upravuje cestu a vítá Einspieler tohoto nového borce katolické slovinské homiletiky. Redakci tohoto nového listu převzal Antonín Kržič a vedl ji až do r. 1896. Za jeho obezřetného a v každé příčině svědomitého vedení došel Duchovni Pastir nejlepších úspěchů. Vychází v měsíčních svazcích ve veliké osmerce, ročně o 600—800 stranách původně nákladem katolické tiskárny a později katolického knihkupectví v Lublani. »Přináší nejrozličnější řeči na neděle, svátky a na různé zvláštní církevní slavnosti«, píše v něm dr. Anton Medved v dějinách slovinského církevního řečnictví (Zgodovina slovenskega cerkvenega govorništva ve »Voditelji v bogoslovnih vedah«, ročník X., svazek IV. str. 400) »Obsahem jsou mu dále výklady církevních obřadů, homilie, homiletická zrna, náboženské pověsti, příklady, přehled slovinského písemnictví, především v náboženské příčině. Tak bohatě vypraven nebyl v našem písemnictví žádný homiletický sborník. Některé řeči jsou dokonale krásné, mnoho je původních, jen u málokterých se pozná, že jsou napodobením cizích vzorů. V jazykové příčině stojí většinou na vrcholu nynejši dokonalosti v slovinském písemnictví, poněvadž spolupracovníci vytrvale užívají velikého pokroku slovinské literatury v posledních desítiletích. »Duchovni Pastir« se smí hrdě měřiti s každým homiletickým listem jiných národů.« Veliké přednosti jsou také přílohy, které přinášel »Pastir« a z nichž některé vyšly o sobě. Dvě takové přílohy vycházejí právě nyní, jak v titule bylo oznámeno. R. 1897 přejal redakci »Duchovního Pastýře« Alojzij Stroj, který je nyní spirituálem v kníž. biskupském duchovním semináři. Směr listu zůstal týž. Redaktor věnuje všecku péči vedení listu, stará se o dobré spolupracovníky a snaží se ze všech sil, aby udržel list na výši doby, což se mu také znamenitou měrou daří. Mezi spolupracovníky vyniká zvláště v poslední době neunavný organisátor a spisovatel dr. Janez Evangelista Krek, J. M. Seigerschmid, Janez Baloh, dr. Ivan Křižanič, Franc Finžgar; také náš krajan František Hiersche, farář v Radečích, náleží mezi pilné přispěvatele. — Také poslední ročník vyniká zdařilými promluvami, jichž předností jest, že mají dobré rozdělení, jsou bohaty obsahem a propleteny případnými příklady ze života, tak že u posluchačů se jistě neminou trvalým účinkem. Z příležitostných promluv poukazujeme na řeči o výchově dítek ke křesťanským matkám, na duchovní cvičení pro mariánskou družinu (počtem 12), proč jsou věřící povinni podporovati dětské semináře a na řeč při svěcení nové školy. —

Zvláštní ozdobou tohoto ročníku je »Družstveni govornik«, v němž uveřejněny jsou tyto vesměs zdařilé přednášky: 1. Zdali je víra soukromou věcí? 2. Zdali jsou víry stejně dobré? 3. Slovo o tisku. 4. Císař František Josef I.

5. Doba papeže Innocence III. 6. Domácí vedení knih. 7. Spořitelny a dělnické stavy. 8. Katolický kněz a pokrok. 9. Rolník a zádružnictví. 10. Přednosti raifeisenovek. 11. Síla křesťanské lásky. 12. Největší nebezpečí (špatný tisk). 13. Nedělní odpočinek. 14. Nesmrtelnost duše. 15. Nový tiskový zákon; kolportáž. 16. Otčenáš ve vzdělanosti. 17. Z otroctví k svobodě. 18—20. Papežství: Ustanovení papežství Kristem a sídlo papežství. — Podstata a úkol papežství. — Papežství v dějinách lidstva. 21. Papež Pius X., apoštol víry a lásky. 29. Potřeba raifeisenovek na venkově. 24—27. Sociální organisace prvních křesťanů: Podpůrná pokladna. — Práce a její organisace. — Organisace křesťanské lásky. — Nemocní. — Otroci. 28—29. Otroctví: Dějiny otroctví. — Otroctví a křesťanství. 30—32. Náboženské hry ve středním věku: Vývoj náboženských her. — Způsob představování náboženských her. — Obsah některých her. 33. Vliv katolictvína lidstvo. 34. Vliv sv. církve na národní hospodářství. 35. Ve sdružování je záchrana rukodělnického stavu. 36. Proč lidé pozbývají víry? 37. Zákon podle přirozenosti a dějin. 38. Vyvazení pozemků. — »Duchovni Pastir« vyhověl plně úkolu, jejž si postavil: »Pomoci, aby se věčné pravdy vykládaly vždy krásnou, vznešenou látkou a aby z nich měli věřící vždy větší duchovní prospěch.«

Přejeme statečnému pracovníku na poli slovinského církevního řečnictví hojně zdaru v jeho nastávajícím čtvrtstoletí. *Fr. H. Žundálek.*

SLOVENSKÁ.

Jednota. Katolicky kalendár na obyčajný rok 1909, nádherne illustrovaný krásnymi obrazmi. Sostavil Št. Furdek. Ročník štrnásty. Cleveland, Ohio 1909. — Dostal se mi do rukou tento slovenský kalendář, na němž, jak v jeho obsahu tak i ve výpravě, nalézám mnoho zalíbení. — Jest to kalendář katolický a spolu národní katol. Slováků severo-amerických. Jak krásně zde náboženský obsah spojen s národním cítěním a sebevědomím! Mnoho článků napsal sám pořadatel Št. Furdek. Všechny se vyznamenávají stručností, vážně střídají se se zábavnými. Všímají si nejenom nové vlasti, nýbrž i té staré domoviny, tak zubožené. Jsou zde četná vyobrazeni duchovních předních harcovníků náboženského a národního života Slováků severoamerických. Neschází tu však ani všem Slovákům přemilý Andrej Hlinka, vyobrazen s dr. Aloisem Kolískem v Hodoníně před odchodem Hlinkovým do vězení v Segedině. Mnoho menších obrázků vypodobňuje kostely a oltáře nejnovějších kostelů severo-amerických Slováků. Rovněž obrazy se střídají ze staré vlasti. Z poučných článků vyjímáme o XIII. sjezdu I. katol. slovenské Jednoty, o vládě ve Spojených Státech, o lynchu, o slovenských organisacích v Severní Americe, jejichž obrovský počet členů (na př. I. katol. slovenská Jednota má 33.000 členů, Nár. slov. spolek 28.000 členů atd.) má svou příčinu v udělování úmrtní podpory: »Posmrtná podpora je ich srdcom, ich dušou«. Všechny povstaly teprve po roce 1890!

Kalendář tento, na křídovém papíře tištěný, zaujímající 211 stránek tiskových kromě inserátů, jest opravdu krásným, poučným i zábavným čtením. Pořadatel jeho může naň býti hrd. *Václav Kunz.*

NĚMECKÁ.

Slavische Roman-Bibliothek. Verlag von J. Otto in Prag. Julius Zeyer: Roman von der treuen Freundschaft der Ritter Amis und Amil. Preis 32 h. — Knihkupectví J. Otto béře před se nový podnik, který musíme co nejvřeleji uvítati. Máť vycházeti v německých překladech výběr nejlepších literárních prací slovanských národů.

Slavica non leguntur (slovanské spisy se nečtou) — bylo steskem až do nynější doby. Měli jsme stále až dosud překlady z cizích literatur příliv, ale žádného odlivu. Překrásné literární práce slovanské, jež se hodnotou svojí vyrovnávaly cizojazyčným, zůstávaly kmenům germánským neznámými. Byly ovšem některé tu a tam překládány do němčiny, ale tím se nedocílilo mnoho, poněvadž scházel systematický plán ve vydávání a hlavně ve výběru prací. Touto sbírkou však má se podati německému obecenstvu, jež přenáší rádo politické »minderwertig« i na půdu literární, přesvědčivý důkaz, že literární práce slovanské a hlavně české vydrží soutěž s cizojazyčnými.

»Slavische Romanbibliothek« slibuje vydávati v první řadě vybranou, uměleckou prosu. Těší nás, že počato v 1. sešitu Zeyerem. Vítáme s radostí tento podnik Ottův, kterým se má dostati ocenění literárním pracím slovanským pomocí německého jazyka, jako kdysi německým denníkem »Politik« měly u Němců přijíti ve známost politické požadavky a snahy českého národa. Kéž jsou ozdobou této

sbírky překlady jen čistých nábožensky oduševněných prací slovanských, bychom podávali německému čtenářstvu pšenici bez koukole. *Vlastimil Hálek.*

Praktisches Geschäftsbuch für den Kuratklerus Österreichs. Zusammengestellt von P. Wolfgang Dannerbauer, Kapitular von Kremsmünster, wirklicher Konsistorialrat von Linz, Dechant und Pfarrer von Pettenbach. Herausgegeben von der Redaktion des Korrespondenz-Blattes für den kath. Klerus Österreichs. Dritte gänzlich umgearbeitete, vielfach vermehrte Auflage, in lexik. Form. (VII., 1687 str. Wien und Leipzig 1909. K. k. Hof-Verlags-Buchhandlung Carl Fromme. — Dočká-li se spis tak velikého rozsahu v době poměrně krátké třetího vydání (první vyšlo r. 1893, druhé 1896), je to zajisté skvělým důkazem jeho potřebnosti, časovosti, praktičnosti. Skutečně také dílo Dannerbauerovo jeví se každému, kdo se jeho bohatým obsahem probírá a s ním důkladněji obeznámí, jako dílo pracované s pilí mravenčí, důstojné spisovatele, který jako děkan a farář měl příležitost konati duchovní správu prakticky, a který v lásce srdce svého nejlepší, co věděl, čemu se naučil, co konal, zkusil a sebral, zvláště spolubratřím, v duchovní správě činným, podává. Jakým dobrodiním je to pro kooperatora, v praktické duchovní správě činného, má-li náhle pro nemoc nebo cestu svého faráře samostatně vésti farní záležitosti! Jaké dobrodiní, nalezá-li v řídčeji se naskytajících případech duchovní správy (na př. při dispensích v pokrevenství druhého stupně, rozdělení fary, devinkulaci atd.) dlouholetý duchovní správce potřebného poučení.

Spis Dannerbauerův v prvním svém vydání rozdělen byl na čtyři části. První část jednala o úředním slohu a o úředních spisech farní kanceláře ve třech odděleních: 1. Duchovní úřední sloh ve vlastním smyslu. 2. práce farní kanceláře (registratura, archiv, vedení matrik). Druhý díl jednal o záležitostech manželských — o všeobecném manželském právu, vojenském manželském právu, rozluce. Třetí díl jednal o agendách farních, církevních, a duchovní správy se týkajících. Čtvrtá část obsahovala formuláře. Na konci byl pečlivě pracovaný index.

Ve vydání nynějším autor, na mnohonásobná přání mu projevená, ustoupil od tohoto systematického rozdělení a zvolil formu lexikální, t. j. pojednává o předmětech v abecedním pořadí, jako je na př. zachována v Herderově Kirchenlexikonu. Při každém hesle je pak podáno netoliko potřebné poučení, nýbrž připojeny jsou též hned sem spadající formuláře. Vedle hlavního hesla uvedena jsou hesla vedlejší s udáním strany, čímž orientace hledání je velmi usnadněna.

Dílo podává hojného a přesného poučení ve všech otázkách praktické správy duchovní a pro všecky možné formy úředního řízení, jež spadati mohou do oboru farního úřadu. To platí zejména o vydání přítomném, které je hlavně rozmnoženo články, jichž žádaly přítomné poměry časové. Jiné, jež se zdály býti méně časovými, byly vynechány. Autor měl při tom také zřetel na četná přání a četné pochybnosti, jež mu byly od rozličných duchovních správců také z jiných korunních zemí — sám je z Horních Rakous — projeveny. I nejnovější předměty jsou již ve spise uvedeny a vysvětleny, jako na př. dekret »Ne temere« o zásnubu a manželství

Samo sebou se rozumí, že v stručném referátě není možno celý, bohatý obsah spisu probrati, nýbrž dlužno se spokojiti jen poukazem na některé zajímavější a důležitější věci. Obsáhle pojednává autor o exekraci a zřízení oltáře, o oltářním privilegiu a jeho použití, o úřední korespondenci. Zdařilý je též hned na počátku spisu umístěný článek o ústavech přátel pro zanedbané dítky, o pravidlech klerikální slušnosti, čili o decorum clericale, o dohledu státu na jmění církevní.

Obšírné a instruktivní a zvláště pro duchovní správce ve velkých městech vysoce důležité je pojednání o manželství cizinců v Rakousku, kde po řadě probrány jsou předpisy v jednotlivých státech platné. Zvláštní zřetel při tom vzat na sňatky uherských státních příslušníků v Rakousku a rakouských příslušníků v Uhrách. Praktické je dále též pojednání o obrazech a sochách, kde podány příslušné zásady pro jejich hotovení, jejich restauraci a čištění. Obšírně a jasně pojednáno je též o zkoušce a poučení snoubenců, dále o bratrstvech, kde podán návod, jak je zřizovati. Z dalších článků vytýkáme především pojednání o vikáři (děkanu) a jeho oboru působnosti, o delegaci k sňatku, o dispensích od prohlášek, kde zejména podány četné formuláře, o žádostech za dispensi od překážek manželských. Časové je též pojednání o třetím řádu sv. Františka, o jeho řízení a zřízení. Samo sebou se rozumí, že ve spise pro správce duchovní určeném nemůže scházeti též poučení o věcech manželství se týkajících. Jak důkladně autor si tu vede, patrno je z toho, že o předmětě pojednáno je od str. 370—483.

Velmi důkladné je též časové pojednání o hřbitovech, o poplatkovém ekvivalentu, o knize křestní a zápisech do ní, o spolku kat. tovaryšů, o účtech interkalárních, o kupních a směnných smlouvách, o konfesionellní příslušnosti dítek, o náboženských cvičeních dítek ve škole, o budovách chrámových a jejich udržování. Obšírně je dále pojednáno o kostelních účtech, o správě církevního jmění, o konversích protestantů, o křížové cestě, o legitimaci nemanželských dítek, o manualních stipendiích, zvláště pak o vedení matrik a věcech vojenských. Z dalších článků zmínky zasluhují pojednání o paramentech, o kněžských spolcích, o učitelích náboženství, o škole, o duchovní správě, o předpisech kolkovacích, o církevních nadacích, o závětích, o dekretu Ne temere. Velmi praktický a časový je též článek o spolcích, o rakouském branném zákonu a o manželství civilním. Tímto výpočtem není ovšem ani zdaleka obsah spisu Dannerbauera vyčerpán, neboť daleko větší řada menších článků, neméně praktických, byla námi pominuta. Pravou cenu spisu Dannerbauerova pozná úplně jen ten, kdo má z vlastní zkušenosti přibližný pojem o nejrozmanitějších, spletilých případech v rozsáhlém oboru úřadu farního. Sta a sta důležitých záležitostí úřadu farního v něm rozhodnuto. Jak pro příslovečnou píli benediktinů, tak i pro zásadu: »Concordia parvae res crescunt« je dílo toto vzácným dokladem a nezbytnou pomůckou pro každý farní úřad. K úřednímu používání těch duchovních správců, kteří činí podání česky, sestaven německo-český slovníček za nepatrnou cenu 30 h.

Dr. Jos. Samsour.

ČESKÁ.

Konstantin — Cyrill a Methoděj, slovanští apoštolé. Slovo na obranu historické pravdy jejím přátelům napsal František Snopek. V Olomouci 1908. V komisi knihkupectví Ed. Hölzla (G. Marušky). — Psáti o pramenech dějin cyrillomethodějských stalo se jakýmsi výhradním majetkem filologův a učenců pravoslavných. Třeba jim však vytknouti, že vydávali tyto prameny čili legendy za práci učedníků našich apoštolů slovanských a jim přisuzovali větší vážnost než samým listinám, jich si často nevšímali. Kam tím dospěli, jest nám nejlepším důkazem profesor slovanské filologie na universitě berlínské Dr. Brückner, který své zvláštní názory o našich světcích síří nejenom v různých odborných časopisech jazykem německým a polským ve statích, jednajících o svatých Cyrillu a Methodějovi, nýbrž i ve spisech. Jeho studie »Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage« (Archiv für slavische Philologie. Herausgegeben von V. Jagič. Berlín 1906) tvrdí taktéž, že staroslovanské legendy (pannonské) obě jsou sepsány učedníky našich světcův, ano ještě dále zabíhá Brückner tím, že za původce jejich stanoví sv. Methoděje! Dr. Brückner zlehčil co nejpřikřeji naše věrozvěsty, ohánějeje se při tom břitkým vtipem a rozhoduje často i autoritativně o věcech dogmatických, ve kterých se nezná. Ukazuje se předem zaujatým proti Cyrillovi a Methodějovi, upírajeje jim každé právo a přisuzuje všeliké právo jejich protivníkům, kněžím latinským (německým).

Spisovatel odhaluje klidně, ale rozhodně celý způsob psaní a bádání Dr. Brücknera krok za krokem. Dr. Brückner, naproti svým předchůdcům filologickým a slavjanofilským, uznává — jakož Snopek ostatně už před ním dokazoval — slovanské legendy o našich bratřích za spisy tendenční, t. j. že pisatel jejich, nadšený Fotijovec, nepřítel Říma, kryl si svatými věrozvěsty jen svoje záda. Ale co činí dále Dr. Brückner, to rozhodně odmítá a v celém svém spise vyvrací Snopek, totiž jako by Methoděj sám byl pisatelem, po případě inspiratorem těchto legend a jako by tudíž Methoděj a jeho bratr Konstantin—Cyrill psal nebo inspiroval všechny ony tendenční zprávy a lži nesmyslné, kolik se jich ve zmíněných legendách i v bulharské legendě Chabra—Klimenta nalézá proti latinským kněžím a římské církvi.

Náš spisovatel odkrývá dále nedůslednost kritiky Dr. Brücknera, jenž prohlašuje naše světce za asket y a zároveň o nich vypravuje a tvrdí takové věci, které se s ponětím askety shodují asi jako oheň s vodou. Viní totiž Cyrilla a Methoděje ze lži, že prý jak v legendách patrno — porušili průběh událostí, mnoho smyšleného do nich vsunuvše dle zásady, že účel světí prostředky, (aby uhájili prý slovanskou bohoslužbu, což ovšem pravý pisatel legend, Fotijovec, učinil). Dále nazývá Methoděje jako nesnášelivého, neústupného asketu (tak!) svévolně hašteřivého a Cyrillovi vytýká zlobu. Nazývá oba bratry dokonalými Fotijovci a houževnatými, neohroženými a nepoddajnými obhájci pravoslaví (o Filioque), ba činí je zásadními, nesmiřitelnými nepřáteli Říma. Hlaholici — ostatně prý docela zbytečnou — vymyslil prý Konstantin-Cyrill pouze za tím účelem, aby ošálil

Řím. Cyrill a Methoděj byli prý sami odpůrci hlaholice (byli prý pro řeckou bohoslužbu), kterážto hlaholice jim prý byla jen fíkovým listem pro oči Říma, považujíce ji za koncessi z nouze nebo za úskok vůči Římu a jeho nedůvěře.

A dále tvrdí Brückner, že Methoděj opouštěl stále patrněji stanov sko římské, až konečně odloživ docela svoji škrabošku umluvil mír s Cařihradem, zašev k císaři a patriarchovi a přesvědčiv je týmiž důvody, s kterými byl prý nedávno vystoupil před papežem Janem VIII. o potřebě jazykové koncesse, chtějí-li Řím zapuditi z bojiště, a zvítězil na celé čáře . . I na smrtelné posteli žehnal císaři řeckému, doúčtoval prý s Římem, ale také Řím s ním; h a e r e t i k byl prý konečně odhalen. Methoděj proklel prý římskou víru a za to jest přijat do počtu římských světců. (tak!)

Tím způsobem líčí Dr. Brückner naše bratry na různých místech. Tedy dle Dr. Brücknera byli oba nejhoršími pokrytci, lháři, falsatory a interpelatory papežských listin (Hadriana II, a Jana VIII.) a haeretiky!

Spisovatel vyvrací z listin papežských a ze samých legend tyto ošemetné nové historické lži Dr. Brücknera a za to mu náleží veliká zásluha. Dr. Brückner má jen jedinou zásluhu ve svém kritickém badání o soluňských bratřích, a ta jest, že vytknuv tendenci a výmysly pannonských legend, z a s a d i l j i m s m r t e l n o u r á n u, k t e r é j i ž n e z a h o j í ž á d n ý n a s v ě t ě l é k a ř. Ale tím, že přisoudil a u t o r s t v í n e b o i n s p i r a t o r s t v í t ě c h t o l e g e n d M e t h o d ě j o v i, a tím jej i jeho bratra za ošemetné lháře a podvodníky vyhlásil, tím zasadil Dr. Brückner ránu ne menší — sobě.

Za to budiž našemu obhájci svatých bratří všechna čest a naše nejvřelejší uznání. Na celém polském, chorvatském a českém světě nebylo dosud historika ani theologa — pokud nám známo — který by si s katolického stanoviska po zásluze posvítil na důkladnost práce Dr. Brücknera a rozebral ji obšírněji, jako to učinil Snopek. *Václav Kunz.*

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách. Napsal dr. Karel Lev Řehák. Cena 1 K 20 h. Oddělení druhé a díl třetí.

Z čelnějších mužů, kteří při revoluci Husově účastenství měli, uvádějí se následující: 1) M. Mikuláš z Litomyšle, M. Štěpán z Pálče čili Páleč, M. Stanislav ze Znojma, M. Jeronym Pražský, M. Krištof z Prachatic, M. Michael Soudný, biskup Jan Železný, M. Jakoubek ze Stříbra, M. Marek z Hradce. Jasně a břitce vyličuje autor jejich životní běh a osobní karakteristiku. Čtenář má tu dosti poučného materialu.

Třeti díl má za předmět: Ovoce duchovní revoluce v Čechách roznícené M. Janem Husem až po církevní sněm v Basileji. Autor nás provází po vlastech českých a uvádí nás i do ciziny a popisuje hrůzostrašný vražedný boj husitský. Nezamlčuje nic a nemá k tomu příčiny. Čechové sice všude vítězili, ale vítězství jejich provázely ohně, proudy krve, zkáza majetku a umění všeho druhu. Palacký píše sice s chloubou o husitství a míní, že »fanatismus, jenž z husitství se zrodil a ani po dnech nezaniká, jest z vůle svrchovaného ředitele osudů lidských«, tedy z vůle Boží. S takovýmto názvem, odpovídá mu dr. Th. Lev Řehák, nemůže býti srozuměn nižádný upřímný katolík.

Z mužů, kteří vynikli ve válečných bojích husitských, probírá autor životopisy četných, vynikajících státníků a válečníků; jsou to: císař a král Zikmund, Čeněk z Wartenberku, kněz Jan Čapek, kněz Jan Želivský, kněz Mikuláš z Pelhřimova, zvaný biskupec, kněz Martin Loquis čili Mluvka, kněz Ambrož z Hradce Král., kněz Václ. Koranda, Mikuláš z Husi, kněz Prokop Holý, kněz Prokop Malý, Jan z Bergova, Menhart z Hradce, Jan Čapek ze Sán, Jan Roháč z Dubé: Diviš Bořek z Miletína, M. Jan Rokycana, Filibert, biskup konstantský, kněz M. Petr Payne.

Na konci autor dokazuje, že ani protestanté různých vyznání, ani naši svobodomyslníci nejsou pravými stoupenci Husovými; uvádí, co učil M. Jan Hus o víře, o Pánu Ježíši, o svěcení dnů nedělních a svátečních, o modlitbě, o postu, o svátostní zpovědi a staví proti tomu smýšlení a jednání českých svobodomyslníků.

Ve třech brožurách, které mají cenu 2 K 40 h., probral autor: Kvašení duchů v Čechách před M. Janem Husem, duchovní revoluci způsobenou M. Janem Husem a ovoce jeho práce. Při tom nám zobrazil život všech četných osob v dobách těch působících, hlavně ovšem M. Jana Husi a Jana Žižky z Trocnova. Stoje na půdě přesně katolické a vyzbrojen dostatečnými vědomostmi náboženskými a historickými, udává autor katolickému čtenáři při tom směr, jak má na osoby i děje husitské nazírati a je posuzovati.

Když Jeho Eminence dlel v družstvu Vlast, tu obrátiv se k p. far. Dr. Karlu Lvu Řehákovi, s pochvalou zmínil se o jeho přednáškách a řečích, o nichž, pravil Jeho Eminencí, v »Našich Listech« se dočítá. Toto uznání může býti p. faráři pobídkou k další záslužné jeho práci. *Tomáš Skrdle.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 39. Číslo 5. Dr. Rudolf Zháněl: Sv. Otec Pius X. 50 let knězem (1858—1908). Ku dni 18. září 1908. — V Praze 1908. Nákladem katolického spolku tiskového. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustav Francl. — Jest zajisté za našich dob velenutno, seznamovati katolický lid s významem důležitosti papežství. Vítanou k tomu příležitostí bylo 50tileté jubileum kněžství nynějšího sv. Otce Pia X., jež okázale oslavil celý svět katolický dne 18. září 1908. Za tím účelem vydal katolický tiskový spolek životopis sv. Otce Pia X. z péra povolaného k tomu spisovatele dr. Rud. Zháněla. Jest nám přiznati, že spisovatel dovedl vylíčiti život oslavencův způsobem zajímavým a při tom poučným, neboť nepodává ve svém spisku pouhá data životopisná, nýbrž vhodně a poutavě dokládá je líčením pozoruhodných výjevů, významných skutků a nejpřednějších snah, ze života sv. Otce. Popsav krátce rodiště a otcovský dům jubilárův, líčí jej dále jako studenta, seminaristu a novosvěcence, na to rozepisuje se o jeho působení ve veřejném postavení od let kaplanských až do úřadu patriarchy v Benátkách, odkud cestu konal do Říma ke konklave a tam zvolen byl za hlavu církve katolické. Nepřikládá sv. Otci jen tak beze všeho tituly »Dobrého pastýře« a »Otce chudých«, ale také jich oprávněnost doklady dokazuje, činí zmínku o jeho »životě soukromém« a přidává také »několik rysů povahopisných«. Zvláště zamlouvati se budou statě pojednávající o činnosti nynějšího sv. Otce a pojednání nadepsaná: »Vatikán a Rakousko« a »Sv. Otec a národ náš«. Přejeme tomuto znamenitému spisku hojného rozšíření mezi lidem a častého použití ku příležitostným přednáškám ve spolcích a na schůzích.

Josef Herzig.

Divoký muž od J. F. Karasa patří ke knihám, bez nichž lidové, zvláště katolické knihovny úplně se obejdou. Knížečka chce býti žertovnou, ale vtipu tam pramálo, jen přemnoho cizích slov, zbytečných, lidu neznámých. Děj malicherný a při tom úplně nezáživně usp řádán, promíchán stálými úvahami, líčením osob a jich myšlenek. Pochybujeme, že by se našel čtenář, jenž by knihu četl se zálibou. Poznámky o tom, že manželství je obchod, že asinus (osel) je již ctihodnou biblí notně tepaný, mohly dobře odpadnouti. Vtipné nejsou. Věty, jako: »čert ví«, »tu máš čerte kropáč«, jsou také málo způsobilé lid vzdělávati. Vůbec neradíme nikomu knihu čísti, tím méně ji můžeme do knihoven doporučiti.

Dr. Fr. Klobouk.

Večery u jezera Genevského. Univ. prof. Maryan Morawski T. J. Vzdělávací knihovny katolické svazek XLV. Pořádají Dr. Josef Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Překlad pořídil R. Korec. Nakladatel V. Kotrba Praha. — Že kniha v polštině byla horlivě čtena, dokazuje její třetí vydání. Spisovatel ve formě rozmluvy vykládá křesťanské názory o Bohu, Kristu, člověku, náboženství katolickém, pessimismu, rozumu, vědě a víře a o církvích. Rozmluva se děje u jezera Genevského; v pestré společnosti zúčastněni jsou: Francouz Leroy, miss Wilsonová z Anglie, Rus Sěmjonov, katolický kněz, Němec Hainberg, hloubající to filosof, pastor Devill a atheista Bielski. Spisovatel nechá si dávati námitky, jež pak mistrně vyvrací, Na příklad obratně vyličuje původ mravního zla, že pochází ze svobodné vůle tvorů. O pessimismu praví: „toť mlha, která pouze na nížinách může se udržeti, výše, nad oblaky pozemského poznání, ve světle pravdy Bohem zjevené, září vždy optimismus.« Nemožno jest vypisovati vše, myšlenky jsou tak krásné a jejich znalost pro katolíka v nynějších dobách naprosto nutná. Přečteme-li večery, vyvrátíme potom lehčeji námitky nepřátel a tolerantně budeme moci s nimi seděti, jako společníci u jezera Genevského.

— ský.

»Český Včelař«. Časopis, věnovaný zájmům a pokroku českého včelařství. Ročník XLII. — Loňského roku slavil veleobětavý redaktor tohoto listu, vdp. Josef Kebrle, své pětadvacetileté jubileum redaktorské činnosti. Vším právem může býti hrd na svou činnost. Za čtvrtstoletí svého působení jako redaktor a předseda Zemského ústředního spolku pro království české, jehož jest časopis tento orgánem, přivedl »Českého Včelaře« na stupeň nejvyšší dokonalosti. Jako výborný odborný spisovatel a znamenitý praktický včelař spojuje zde dvou dober v ladný celek a připravuje tím čtenářstvu zdroj zábavy i poučení. Znamenitých a zvučných jmen přispívatelů přibývá a odběratelů též. Z malého počtu ještě před deseti lety vzrostl dnes náklad »Českého Včelaře« na 8500 výtisků. I právě ukončený XLII. ročník jest snůškou a pokladnicí výtečných poučení pro českého včelaře. Proberme trochu aspoň jeho bohatý obsah . . . Z poučných článků, jichž jest v ročníku posledním 80, nalezne každý včelař něco užitečného a zajímavého pro sebe. Mluví v nich otevřeně pod včelařským heslem: »Pracuj a střádej« spisovatelé-odborníci na slovo vzatí. Poučuje tu na př. J. Boháč začátečníky; M. Hli-

necký promlouvá o hotovení rohoží a opatření včel na zimu; R. Pokorný o přátelské vzájemnosti mezi slovanskými včelaři, o zničení včel trubců, o ruském úlu, o úlu Zubareva a j.; Fr. Wohnout přináší v každém čísle jako bystrý správce těchto »Zprávy ze stanic«; Fr. Adamec o pětileté zkušenosti s novými soustavami úlovými ve vinařském kraji: Jos. Křemen píše zde „Včelí paběrky«, o prostředku k zvelebení a rozšíření včelařství ve vlastech československých; nestor českých včelařů Al. Thuma má zde zdařilé články: »Včela jest vzornou stavitelkou«, »Cit a soucit u včel«, »Zajímavé zjevy ze života včelího státu«; velezasloužilý redaktor Jos. Kebrle přispěl do ročníku posledního m. j. článečky: »Voštinné zbytky«, »Kočovné učitelstvo«, »Říšské sdružení zem. včelařských spolků«, »Denaturovaný cukr«; dále obohatili pestrý obsah svými příspěvky: V. Jakš, Eugen Kamenár, dr. V. Melichar a m. j. v. Ve feuilletonech shledali jsme se se známými již jmény: Fr. Gottwald, L. Grossmannová-Brodská, Josef Křemen, Otakar Jakoubek a j. — Každé číslo doplněno bylo četnými »Zprávami včelařskými«, rubrikou »Med a vosk«, »Malou včelařskou abecedou«, »Spolkovým věstníkem«, »Literaturou« a j. »Český Včelař« kráčí ještě ku předu pod vybraným obsahem znalce-včelaře, redaktora Vldp. Kebrle. Zaslouží české včelařství pro své důležité národohospodářské poslání všeho respektu povolaných činitelů a »Český Včelař« bude vždy jediným a nejlepším tlumočníkem jejich tužeb a přání a jeho rozvojem bude i vzkvétati a síliti i toto co nejúspěšněji. *Otakar Jakoubek.*

»Vdovci.« Dvě scény. Dánsky napsal Gustav Essmann. Přeložil H. Kosterka. (Poprvé provozováno v Městském divadle Král. Vinohrad dne 5. prosince 1908.) — Takových dramatických studií jako jest Essmannova práce „Vdovci« jest hojnost ve všech literaturách a vypravovati je na scénu není nikterak vděčno. Neudrží se nikdy na repertoiru. Jsou to obyčejně jen monology herců a děj unikl kamsi do neznáma. Ze skrovného děje uvádíme: Mladý manžel Foght, jenž jest bezdětek, přivádí do svého bydliště domácího přítele, dr. Heyda. Chce překvapiti jeho příchodem svou choť. Však služka mu oznámí, že »milostivá paní« odešla právě k své matce. Vyzvídá na lékaři, proč již po delší dobu vyhýbá se jejich domu, stěžuje si na chlad bezdětného manželství a ke konci se přiznává, že se pohádal se svou chotí. Když dr. Heyde odešel, přinesena do bytu jeho choť, která byla právě přejeta.

Po pohřbu sešli se vdovci opět. Oba se v rozpravě shodnou. Ač dr. Heyde znal jeho ženu lépe nežli vlastní muž, přece rozplaší chmury podezření v duši Foghtově a společnou večeří slaví smír, a tím druhá scéna končí. Tedy byli »oba vdovci« . . . Hra chvílemi chytala zájem v posluchačstvu, zejména zásluhou pana Zakopala. *Otakar Jakoubek.*

»Slaboch.« Drama o čtyřech dějstvích. Napsal Lothar Suchý. (Poprvé provozováno tamže dne 6. prosince 1908). Lothar Suchý není nováčkem na poli dramatické tvorby a jeho nová práce jeví pokrok před pracemi předcházejícími. Má i několik účených scén, které jeví hloubavého ducha.

Bývalá dramatická umělkyně, paní Dora Rengrová, kterouž si musil manžel z dluhů před svatbou vykoupiti, žila řadu let s ruským knížetem Razumovem, s nímž prchla, opustivši chotě i svou malou dceručku. Nyní se vrátila. Dceruška její zatím provdaná za jistého Rývu, čtyřicátníka. Pohrává si nyni, jsouc zakotvena opět v domácnosti starého Rengra, svého prvého muže, trochu směleji s chotěm své dcery, zetěm Rývou. Starý Renger, v němž propukne žárlivost, vraždí Doru, ač tentokráte se ničím neprohřešila. Starý Renger objeví se zde slabochem jako před lety, když Doru pojal za choť. Hra měla úspěch. Zda trvalý, rozhodnou další reprisy. Manžely Rengerovy dobře tlumočili p. Dobrovolný a pi. Hessová-Guthová

Otakar Jakoubek.

»Strašidla.« Rodinné drama o 3 dějstvích. Norsky napsal Henryk Ibsen. Přeložil Jaroslav Kvapil. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 7. ledna 1909.) — Uváděti na scénu Národního divadla ponuré drama »Strašidla«, které bylo již při pohostinských hrách před lety p. E. Zacconim na scénu uvedeno jeho italskou divadelní společností, bylo opravdu zbytečno. I z knižního vydání (»Příšery«) jest toto rodinné drama českému čtenářstvu známo.

V rodině setníka Alvinga mstí se hřích otce na vlastních dětech. Jeho choť Helena prchla od něho jako od nenapravitelného alkoholika k pastoru Mandersovi. Ale tento připomíná jí její povinnosti manželské a poukazuje ji na návrat k své rodině.

Její muž zplodil se služkou u nich sloužící dítě, dceru. Tuto služku vezme si alkoholik Engstrad za manželku a dítě Reginu přijme za své. Syn Osvald, aby ušel špatného příkladu svého otce, poslán do Paříže.

Když Helena ovdoví, bere Reginu do svého domu. Chce ji lépe vychovati, než u Engstrada by bylo možno. Z jmění, které po nebožtíkovi zůstalo, zřídí asyl. Nechce míti žádné vzpomínky na něho . . .

Osvald vrací se do svého domova. Hřích otcův zdědil syn. Osvald chce zneužiti Reginu, svoji sestru. Po vyznání své matky chce s Reginou prchnouti. Regina však prchá sama. Osvald vysílen svým prostopášným životem, klesá v náruč smrti v nadějném svém mládí.

»Strašidla« straší svými všemi psychologickými prostředky. Ibsen mluví zde z každého monologu. Ten Ibsen, jenž umí předrážďovati nervy posluchačstva! Ač Osvald v intrepretu našeho českého umělce nebyl tak přehnaně podán jako u E. Zacconiho, přece budil odpor. Jest to úloha psychologicky přebarvená již od samého autora. *Otakar Jakoubek.*

»**Sokyně.**« Hra o 4 dějstvích. Francouzsky napsali Henry Kistemaeckers a Eugéne Delard. Přeložil dr. Edm. Görlich. (Poprvé provozováno tamže dne 16. ledna 1909.) — Francouzské hry, jež jsou stejného stylu, oděli tito francouzští dramatikové v pohodlnější háv. Obrátili otřepanější stranu své práce na ruby a vynesli na světlo denní toto: Sochař André, jenž v Paříži jest velice oblíben, má dobrou duši ve své choti Janě. Miluje jej až nad své síly. A vše by dobře ještě vycházelo . . .

Tu pojednou přijede do jich útulku přižívník — starý zhýralec de Mortagnes se svým poupátkem — dceruškou Simonou. Simona upoutá sochaře Andrea. Jana, která dlouho nic netuší, když vyzví vše, chce svého manžela zachrániti. Chce Simonu pokořiti a vybízí ji, aby dala jí polibek. Ona, její sokyně. Když chce ji zahřměti do jejího nitra, vzepne se hrdost v Simoně a odpoví jí jako budoucí matka.

Ač Jana pokořena zničena ve svém rodinném štěstí, přece prosí svého manžela, by neprchal za její sokyní, nýbrž zůstal u ní, která jej tak vždy milovala i dodnes po hrozném tak vyznání Simony miluje. André prchá se Simonou a atelier osiří.

To však není ještě všecko. Schází románová dohra: Když Simoně děcko umře, opouští tuto André a vstupuje opět do svého ateliéru. Chce nabýti zde odpuštění své choti, ale toho zde nenalézá. Posílá jej zpět k své sokyni a sama ubírá se do klidu . . .

Práce prozrazuje routinu, ale morálka zde pokulhává. Nepřijala by věrně milující žena chybujícího muže na milost? — Myslíme, že ano. Ale autoři zde morálku odpuštění porazili a uvedli na nové scestí působivosti moderní skončení hry. *Otakar Jakoubek.*

»**Česká komedie.**« Válečná episoda z roku 1866 o 1 dějství. Napsal Jaroslav Hilbert. — Jaroslav Hilbert jest rozhodný dramatický talent. Dovede vytvořiti i v aktovce poutavý děj. To dokázal svou episodou »Česká komedie«. Jevištěm jest zapadlý hřbitůvek u Svinišťan. Tam sešlo se několik vojínů po prožité bitvě u České Skalice v r. 1866. Bitva byla prohrána a vojínové diskursy svými projednávají přešlé bouřní chvíle. Ježto nepřítel prušák jest v zápětí, slibují si, že jako bratří budou bojovati pro vlast.

Brzy pak prvý prchne, druhý strachem ve snu se teteli a třetí ošetřuje umírajícího druha. Ještě naposledy naši vojínové vypalují rány na nepřítele a poté pro vlast umírají.

Snad autor hrou svou chtěl vžíti se v naše poměry. Dokázal, že nám schází svornosti i na poli válečném a posluchači se předvádí otázka: Jak by nyní asi válka dopadla?

Hráno bylo s pravým porozuměním.

»**Za šlechtickým erbem.**« Lidová hra o 3 jednáních. Napsal dr. Josef Štolba. (Poprvé provozováno v Městském divadle Král. Vinohrad dne 1. ledna 1909.) — Dr. Josef Štolba též po příkladě jiných našich domácích autorů uchýlil se se svou dramatickou prací do Vinohradské scény. A práce má dobrý podnět. Lid touží po šlechtickém erbu. — Soudní síň před lety přinesla pěkné ukázky. A z těch patrně autor čerpal.

Bohatý uzenář Záruba nechá se uchvátiti dvojicí podvodnickou, kteří mu opatří falešný predikát »pánů Zárubů z Hustiřan« a opatří mu koupi velkostatku v jižních Čechách.

Když přičiněním jejich syna Františka pozbude Záruba veškerého jmění, vrací se zpět do Prahy s holýma rukama, by zde v malém krámku začal opět uzenářskou živnost.

Se stupně k stupni! . . .

Hra má rázovité figurky a lidovou pointu. Účinkující vžili se ve své výkony dramatické tvorby rázovitých postav. Byli to zejména pánové: Charvát, Zakopal a Hlavatý. *Otakar Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Čtyřicáté výročí úmrtí Karla Aloise Vinařického připadlo na den 3. února t. r. Karel Alois Vinařický, kněz vlastenec, narodil se dne 24. ledna 1803 ve Slaném. Po vykonaných studiích bohosloveckých byl ceremonářem u arcibiskupa pražského. Po té stal se farářem v Kováni, dále děkanem v Týně nad Vlt., až posléze kanovnikem vyšehradským, kde též dne 3. února 1869 svůj život, věnovaný vlasti a církvi, dokonal. K. A. Vinařický stál vždy ve styku se všemi vynikajícími Čechy tehdejší doby, pracuje usilovně na záchraně našeho jazyka. Stal se zakladatelem Matice musejní, pracoval na vydání Naučného slovníka s Jungmannem a j.; napsal s Jungmannem r. 1832 pamětní spis nejvyššímu purkrabímu o odstrkování češtiny při vyučování, zasadil se o návrat Šafaříka do Prahy a j. Roku 1851 vydala Matice nákladem 4000 exempl. Virgilia Marona spisy básnické jeho překladem. Z další jeho horlivé činnosti literární jmenujeme: Založil »Časopis katolického duchovenstva«, do něhož pilně přispíval; vydal knihy: »Kytku básniček«, »Sněmy zvířat«, »Varyto a lyra«, »Vlast«, překlad »Aeneidy« a m. j. Jeho sebrané spisy vyšly nákladem Kobrovým r. 1871–75 ve dvou dílech. K. A. Vinařický náležel k nejusilovnějším pracovníkům a kněžím buditelům, pracujícím na poli zvelebení českého jazyka a naší literatury. Staral se všemožně, by český jazyk byl trvale uveden do škol, pro které sestavoval ochotně cvičebnice, byl podporovatelem našich literátů, jakých poskrovnu. A za tyto jeho blahodárné skutky má v postupu literárního a vzkřísitelského hnutí pojištěnou čestnou, trvalou a vděčnou paměť celého národa.

Básník Hviezdoslav šedesátníkem. Dne 2. února t. r. dovršil znamenitý slovenský básník Hviezdoslav 60. rok svého života. Hviezdoslav (Pavel Orzság) je epik i lyrik stejně vynikající, duch vážný, pevným křesťanským názorem světovým harmonicky zladěný. Celé básnické dílo jeho, oslavující věčné ideály lidstva a líčící ve své epické části život opuštěné slovenské ratolesti, má pro svou vysokou mravní cenu nesmírný význam pro duševní zdraví slovenské intelligence. Uznáváme ho tím vděčněji, čím zhoubněji jest u nás vliv Macharův na náboženské city mládeže české. Ale právě proto, že Hviezdoslav je básník věřící, v pokoře oslavující věčného Tvůrce, silnou křesťanskou věrou a nadějí, nemůže mu přijíti na chuť naše oficielní literatura, které je každý francouzský nebo skandinavský blasfemista bližším nežli ušlechtilý poet slovenský. Čekáme proto plni zvědavosti, zdali led české lhostejnosti vůči Hviezdoslavovi prolomí se aspoň u příležitosti přítomného jubilea. Stane-li se tak, však si dají opatrní referenti všemožnou práci, aby ve svých slavnostních siradách zatajili, že oslavenec je člověk křesťanských zásad, jež i v díle svém zřejmě uplatňuje. Tento krásný rys Hviezdoslavovy charakteristiky bude dojista v jubilejních referátech podloudnicky obcházen, aby nebylo otřeseno veřejné mínění, že veliký básník musí být velikým nevěrcem. — »Vlast« přinesla ve svém XXIII. ročníku obšírný rozbor Hviezdoslavovy lyriky v článku »Poesie pod Tatrami« Literární portrait básníkův byl již tehdy ustálen a nezměnil se od té doby. Ke dni jubilejnímu vyjde nové dílo Hviezdoslavovo, dramatická báseň Herodes a Herodias, o kteréž neopomeneme referovat.

Osobně jest jubilant člověkem dobrým, čestným, hlučné veřejnosti se stranícím. Narodil se v Dolní Kubíně na Oravě a býval advokátem v Námestově. — Před několika lety nebezpečně onemocněl. Bohudík, žalostné předpovědi, provázející zprávy o rázu jeho choroby, nebyly potvrzeny a básník zachován slovenské literatuře, která jest jediným radostným projevem života slovácího kmene.

Celé Slovensko chystá se k oslavám Hviezdoslavovým, jenž jako Polákům Kornel Ujejski stal se žalmistou porobeného národa, hledajícího již 40 let zaslíbenou zemi svobody a rovnoprávnosti. Šlechetnému člověku a Bohem nadanému pěvci přejeme k šedesátým narozeninám, aby oči jeho uzřely ještě aspoň červánky toho dne, ve kterém i lidu jeho spadnou — Bohdá — okovy otrocké, jimiž ho na rukou i nohou spoutala maďarská státní idea. *J. Karnik.*

Památce zvěčnělé Poëtky Deotymy. — 23. září zesnula v stáří 74 let jedna z nejdůstojnějších představitelek polského písemnictví, Jadwiga Luszczewska, známá v celé Polsce pod jménem »Deotymy«. Narodila se ve Varšavě 1. srpna 1834, jsouc dcerou Václava Luszczewského a vnučkou Jana, někdejšího ministra vnitra tehdějšího knížectví Varšavského. Dům jejích rodičů býval druhdy jedním z hlavních ohnisek společenského a vlasteneckého života Varšavy. Tam se každý pondělek scházel květ polské společnosti: poëti, belletristé, publicisté a před nimi vystoupla již r. 1852 18tiletá panna Jadwiga s první svojí improvisací, jichž později tak hojně tvořila. Tyto improvisace rozcházely se tištěné a v četných spisech byly komentovány a učeny z paměti.

Časté cesty po vlasti a později do Paříže a Vídně měly nemalý účin na její duševní rozvoj. Když otec Deotymy byl r. 1862 vypovězen do Sibiře, provázela ho mladá basnířka do vyhnanství a pobyla tam tři roky. V červenci r. 1865 vrátila se do Varšavy a r. 1869 otevřela na Maršalkovské třídě literární salon, který stal se historickým. Zde po celých 39 let soustřeďovalo se kol ní na proslulých »čtvrtkových večerech« vše, co měla Polska vynikajícího, krásného. Zde polští poëti předčítali své nejnovější útvory a Deotyma nadšeně a vzletně improvisovala.

Za posledních let věk a churavost přiměly ji vzdáti se četnějších návštěv a omeziti se kroužkem nejbližších přátel. — Když před několika týdny těžce se rožnemohla, neztráceli příbuzní, přátelé i lékařové přes její vysoké stáří naděje na její uzdravení. Avšak podlehla, bohužel, nemoci a několik dnů před smrtí přijala posledně svátosti umírajících.

O sedmé hodině večerní, po církevních modlitbách a výkropu v bytu v Pánu zesnulé prelátem Gnatowským a prefektem Bialým, vynesli rakev s tělem nebožky spisovatelé Ig. Baliński, Jasiński, Białobrzeski a Sadowski a v průvodu četných přátel a ctitelů, hlavně z kruhů literárních, přenesli ji do kostela Všech Svatých, kde postavena na katafalku v kapli Nejsvětější Panny Marie. Příštího dne a v den pohřbu slouženy zádušní mše svaté; k náležitému zcela uctění památky zemřelé sestavil se 15tičlenný komitét ze spisovatelů, umělců, polské šlechty a duchovenstva.

Pohřeb Deotymy konal se v sobotu 26. září, a průvodu účastnilo se přes třicet tisíc lidí z Varšavy a širého vůkolí. Již po druhé hodině bylo Hřibovské náměstí přeplněno davy. Řetězy s obou stran tvořila studující mládež starších tříd. Tklivou pohřební řeč měl s kazatelny vynikající učenec a spisovatel prelat Gnatowski, v níž zejména vylíčil vroucí lásku zesnulé ku Kristu, církvi a vlasti, která se tak stkvěle obráží ve všech jejích spisech, zvlášť ale v její horoucím křesťanským duchem prodchnuté básni »Čenstochova«, kterou řečník nazval jedním z nejkrásnějších poëmatů světové literatury.

Po exequiích vynesli členové pohřebního komitétu rakev z kostela na pohřební šestispřežný vůz, ozdobený věnci. Průvod vedl světící biskup Kazimír Ruszkiewicz s četnou assistencí kněží z Varšavy i z venkova na Powazkovský hřbitov. Po ukončení církevních obřadů u hrobky rodiny Luszczewskich věnovali drahé zvěčnělé vřelou vzpomínku mec. Julian Jasiński, prof. T. Korzon, J. Baliński a spisovatelka H. Pajzderská (Hajota), velebíce nadšenými slovy čistou, vznešenou povahu poëtky, která skvělými plody svého ušlechtilého ducha a zvláště mistrným a vroucím opěvováním slavné minulosti otčiny tak obohatila polskou literaturu.

Za dojemného zpěvu »Salve Regina«, vykonaného pěvci polské opery, uložena schránka zemřelé poëtky k věčnému odpočinku v rodinné hrobce.

Kromě Varšavy konány za zemřelou zádušní služby Boží i v jiných městech Polska, zejména v kathedrálních chrámech v Kališi a v Lublině.

Věhlasná básnířka byla neunavně činnou a vydala v běhu několika desítiletí mimo jiné drobné práce tyto útvory: »Tomir« a »Polska v písni«, v níž umístěny básně: »Lech«, »Válka obrů«, »Skyszomir« a »Dvanácté vojevodů«. Dále vydala historické drama: »Nevěsta z Ogrodince«, básně »Boleslav Chrabrý«, »Wanda«, povídky »Na rozcestí«, Zrcadlová hádanka«, »Kříž nad propastí«, »Branki v jasyru« (zajetí) tři svazky. Kromě těch sepsala ještě »Panenka z okénka«, »Starodávný roman« a konečně velkou epopeji »Soběský před Vídní«, nad níž se trudila do posledních dnů. V théce zůstavila překrásnou vlasteneckou báseň »Čenstochova«. Ve všech těchto pracech jeví se tvůrčí síla, duševní rozmach, mohutný básnický vzlet, malebnost a život fantasie.

Smrtí Deotymy ztrácí polský národ nejen vynikající poëtku, ale též osobnost vysoce ušlechtilou a povznešenou. Lišila se úplně od houfu současných »veršovnic« a různých úžasně »pokrokových« dam a rozčechraných »emancipantek« a »feministek«, vynikajíc nade všemi bohatým nadáním, myslí spanilou a srdcem vřele milujícím Spasitele a drahou otčinu. Byla[f] poëtkou katolickou!

Ku zvěčnění památky Deotymy uzavřeno zříditi ve Varšavě a nazvati jejím jménem útulnu pro děvčátka a stipendium z literárního fondu ku vzdělání a podpoře mladých básnířek a spisovatelek. *Karel Jindřich.*

Voltaire jako dobrodinec. O patriarchovi nevěry a humanity (lidskosti), o »Voltairovi« velmi zajímavou a neznámou podrobnost (píše »Zvon« str. 696) publikovali učenci shromáždění na výročním banketě historické společnosti románského Švýcarska, který byl právě konán v Divonne-Les-Bans. Tam předložil totiž prof. Fréderic Rossel překvapující dokumenty, které teprve nyní v archivu kteréhosi zámku objevil a které zcela podivuhodné světlo vrhají na obchodní talent Voltairův. Jsou to účty, dopisy a směnky znějící na ohromné summy peněz, které Voltaire půjčoval Karlu Eugenovi, vévodovi Würtenberskému. Voltaire mu půjčil jednou 620.000 franků, které mu měly býti splaceny v ročních lhůtách. Za jakých krutých podmínek byly peníze ubohému vévodovi zapůjčeny, vysvítá z toho, že Voltaire obdržel po 25 letech místo zmíněné summy summu více než čtyřnásobnou. Z různých dopisů je vidno, že dlužník lopotně peníze splácel a jak obtížně si k jednotlivým splátkám pomáhal. Voltairovi dědicové mořili vévodu po smrti filosofově dále, tak že konečně princ Fréderic Eugen, jeho bratr, musil prodati řadu drobnějších svých statků, aby se zbytku pohledávek zbavil rázem.« — Hinc illae lacrimae. Bylo by zajímavo, znáti tajnosti velikých nevěrců a nepřátel katolické církve. *L. † d.*

Ochotnické jednoty a venkove těš se! Svobodomyslné listy doporučují pro venkovská divadla drama o 2 jednáních a 5 obrazech pod názvem »Za pravdou«. Napsal Vít Valenta Roštinský. Hrdinou té hry je theolog, který z přinucení zbožné své matky se stane knězem, ale potom setká se s dívkou »svého srdce«, tu se mu stav znechutí, trochu bojuje u sebe (pro effekt), pak svrhne násilím jho se sebe, vrhá se do veřejného života, aby si vlastní energií dobyl existence a splnil slib učiněný. Lákavé, a jistě bude toto drama nějakou dobu strašiti po venkově. *d.*

Kněžské knihovny. Na mnohé faře viděti bohatou knihovnu a dnes n důkaz uvádíme bibliotéku dp. faráře Ignata Zháněla v Troubsku u Brna na Moravě. Týž jako sextán už měl devadesát svazků cenných a dobrých knih, na které si ušetřil, když jak syn nadučitelův zpíval o pohřbech. Zálibě té zůstal věren po všecka pozdější léta a věnoval na knihy mnoho tisíc. Jako kaplan už měl 1600 svazků knih a nyní pro knihovnu musil postoupiti největší pokoj na faře, má jich přes 5 tisíc vesměs vázaných a v otevřených skříních uspořádaných. Tuto knihovnu dále obohacuje. Když byl u něho agent Herderův Meise, pravil, že doposud u žádného faráře nebo kaplana tak bohatou a skvěle zařízenou knihovnu neviděl. Vedle knih má ve faře na sto obrazů a jiných uměleckých věcí. A tato vzácná knihovna je spolu studovnou Zhánělovou. *d.*

Paběrky z literatury. Podivně se vyjímá, když čteme jméno spisovatele, který píše do katol. sbírek a kalendářů, také v »Českém Slově« a to v nedělní zábavné příloze. Při dalších případech uvedeme spisovatele plným jménem. — »Besedy Času« zůstávají věrné svému protinábožensḱmu směru. Jaké výplody tam uveřejňuje redaktor, netřeba citovati, tu stačí jenom slovo Herben, ale poukazujeme na básně: »Zbytky choré a blouznivé« od Louise Křikavy, kde mezi jiným čteme:

»Jen odpor, hněv a výsměch cítím,
když Karlův most ten v lesku zřím,
a dlažbu pokropenou kvítím
a temný dav, jejž šle (!) sem Řím — «

Také se rád ještě podívám, co píše naše studentstvo, jaké má ideály, jaké snahy a tu vidím, že celé čtvrté číslo »Časopisu českého studentstva« je věnováno Macharovi. Než se vypočítává, co Machar napsal, je o něm článek, překypující pochvalou o tomto »duševním otci poesie«. Tu o něm také čteme, »že náboženství mnoho naň vlivu nemělo ani v nejútlejším mládí« (rádi věříme), »že se vyprostil z pod jařma a postavil se proti křesťanství vůbec — staletému to ohlupování a zotročování lidu« (dle toho jsou i jeho spisy). »Proti schátralé, přežilé kultuře křesťanství, protože byla a jest matkou vší bigotnosti a rouškou klerikálních rejdů, staví silnou, kulturu řeckou a římskou.« Tak se poučuje, baví a do života připravuje naše studentstvo, budoucnost národa — »Čech« si stěžoval, že jistý velkoobchod v Praze balí do »Plamenů«; děje se tak i na venkově. Buď je v tom systém, rozšiřovati podobně proticírkevní listy, nebo už nikdo »Plameny« nechce a tak přicházejí na obal železných výrobků a zapáchajících syrečků. *d.*

Na stanovisku katolíkům nepříznivem stojí také spisovatel knihy »Ve šlépějích Krameriusových«; kde má mluviti o něčem katolickém, je pln »kritické« povýšenosti i kousavosti. Tak na př. na str. 110. udává zcela zbytečný a neoprávněný »vtip« o kanovnických hodech a kritisuje s nadbytečnou přísností kalendář »Svatý Vojtěch«. Pan spisovatel chápe prý dobře tendenčnost sociál. demokr. tisku, ale naší nutné sebeobrany nechápe. Sám chválí na př. listy Ruch, Jiskru, Buditele (katolíkům nepříznivé), o jiných (Zářích, Červáncích, Rašplích atd. atd.) mlčí shovívavě a mrzí se, že nechtějí katolíci dáti na sobě dříví štípat. Pak jest ovšem těžko míti důvěru k osvětovým pracovníkům, zvláště když ani součinnosti kněžstva si nepřejí. Pokud takové proudy budou trvati, pokud český kněz bude surově napadán a urážen (pan spisovatel zná přece tu špinavou literaturu à la Kacířské epištoly . . .), pokud česká intelligence bude toto surové řádění mlčky schvalovati a polínka sama přikládati (Machar, Čas), potud budou katolíci pohlížeti s nedůvěrou na činnost »osvětových pracovníků«, potud budou se také říditi heslem: proti knize knihu, proti spolku spolek, proti přednášce přednášku atd. Katolíci nezačali; těm byl boj vnucen. Pan spisovatel sám je ve své knize »laudator temporis acti«, a to byla doba, kdy ještě život lidu i také intelligence byl proniknut náboženstvím. Pak ubývalo náboženství a mizelo ideální snažení, láska k lidu, k vlasti, nastal boj a vzájemné potírání (rvavé kritiky, revolverová žurnalistika, táborové boucharonství, třídní zápas . . . Mizelo náboženství a místo něho jako spasitel vítán byl liberalismus, pak darwinismus a z obou plynoucí materialismus, přišel positivismus a jeho bliženěc fatalismus, jako povodeň přišla krvavá literatura Záře, Matice svobody, Machar a detektivní romány. Je věru div, že z náboženství ještě něco zbylo. Osvětový svaz má tu veliké pole práce, ale nebude-li pracovati upřímně, s jasnými pojmy (pokrok a osvěta jsou jednak prázdná jednak ohebná slova!) pak mnoho nepořídí! Co nás odlučuje od přátel »osvěty lidové« není ani pokrok (pravý) ani osvěta a vzdělanost (pravá), nýbrž proticírkevní smýšlení, neoprávněné a protináboženské štvaní mnohých pokrokářů.

L. †*n*

Tělesné tresty ve školách? Ve spisu »Vyslanec Kristův«, který napsal kardinál James Gibbons, arcibiskup Baltimorský, našel jsem zajímavou stať, která se hodí svou tendencí zvlášť na naše časy. Kardinál přetřásá otázku, zda trestati tělesně, či netrestati. »Způsob trestání vzpurných chovanců byl různý dle názorů různých dob a míst. Ze životopisu Plutarchova dovídáme se, že za jeho doby nebyly tělesné tresty v řeckých školách trpěny. Právo to bylo jedině rodičům vyhrazeno.« Úkolem učitelovým bylo vzdělávati ducha. Neměl nižádného práva utlumovati plamen svobody nebo nedůstojným užíváním metly podlamovati šlechetnou duši neodvislost. Ale Plutarch sám vypravuje o nové a důmyslné methodě, již vychovatel jeho Ammonios užíval, trestaje své žáky. Mistr náš — píše — spozorovav jednoho dne, že jsme si příliš nevázaně počínali za oběda, poručil svému propuštěnci, aby při odpoledním vyučování v naší přítomnosti nařezal jeho vlastnímu synovi. Za té procedury nespustil z nás filosof oči svých, my pak jsme dobře věděli, komu má ten trest výstrahou a naučením sloužiti.

Méně příjemné zkušenosti zažil generál Sheridan za svých školních let. Učitel jeho nebyl tak útlocitným při udílení tělesných trestů. Vypravuje nám ve svých »Pamětech«, že navštěvoval soukromou školu v Ohiu. Dopustil-li se některý ze spolužáků hrubšího poklesku a učitel nedovedl vypátrati vinníka, což se obyčejně stávalo, potom nařezal zcela jednoduše celé třídě. — Jistý to věru prostředek, aby pokaždé i pravý vinník dostal co proto!

Na druhé však straně máme autoritu samého dr. Johnsona mluvící ve prospěch tělesných trestů, běží-li o zkrácení zvrhlých a nepodajných žáků.

A jak známo, nerozpakoval se spartánský otec od repetice zmalovati synáčka svého, stěžujícího si do tělesného potrestání. Soudil takto: Kdo se snaží syna mého trestáním polepšiti, dává tím na jevo přízeň ke mně, otci jeho. (Cornelius a Lapide in Prov. XIII.)

Ale novomodní duch zdá se vic a více odvraceti se od užívání metly. Otcové naši ovšem podnes věří v hlubokou moudrost šalamounské zásady: Kdo šetří metly, nenávidí syna svého (Přísl. 13, 24.), ač se opírají o přenesení této otcovské výsady na jiné osoby.

Zajisté, že tato stať stojí za uvážení! —*ský*

Nemocnice Alžbětinek v Praze. V nemocnici Alžbětinek na Slupi v Praze, založené roku 1720, jež čítá 68 lůžek, byly ošetřovány v r. 1909 mimo velmi četné ambulanční případy 1142 nemocné. Propuštěno bylo: 732 vyléčených, 181 zlepšených, 34 nevyléčené, 140 zemřelo a 55 zůstalo na konci roku v dalším

ošetřování. Počet ošetřovacích dnů obnášel 1°.941, takže na jednu ošetřovanku připadá průměrně 16·5 dne. Vyznáním byly až na 8 evangeliček, 1 pravoslavnou a 1 israelitku, katoličky. Vdaných bylo 162, vdov 219 a ostatní svobodné. Dle povolání bylo 35 choti úředníků, 38 učitelek, 24 chovanky ústavů a ostatní osoby soukromé nebo služebné. Větších operací chirurgických a gynaekologických provedeno 121. Mnohé z těchto chirurgických operací provedl velmi ochotně a nezištně univ. prof. dr. J. Jedlička. S povděkem dlužno zaznamenati, že i loni byl větší počet chudých rekonvalescentek přijat do ústavu císaře Františka Josefa I. v Tuchoměřicích. Domovem byla u 43 Morava, u 5 Slezsko, u 3 Dolní Rakousy, u 9 Horní Rakousy, u 4 Halič, u 1 Pruské Slezsko, u 9 Uhry, u 4 Polsko, u 1 Tyrolsko, u 1 Sasko, u 3 Bavory, u 4 Korutany, u 1 Krajina, u 1 Bosna, u 1 Chorvatsko, u 1 Francie a u ostatních Čechy. Z příčin smrti byla častěji tuberkulosa, ve 122 případech, marasmus ve 40 případech. Vrchní admin. správa nemocnice spočívá již po mnohá léta v osvědčených rukou představené konv. Alžbětinek M. Ign. Rabasové. Lékaři ústavu jsou: Primář dr. J. Lenz a ordinarius dr. K. Heinrich. I v minulém roce zavedeno v nemocnici mnohé zlepšení na moderním základě zdravotním. — Do nemocnice přijímají se nemocné ženy a dívky bez rozdílu náboženství, národnosti a stavu, stižené nemocemi vyhojitelnými neb k zlepšení schopnými. V prvé řadě služebné neb chráněnky dobrodinců ústavu, dále i jiné nemocné, jež však dlužno předem u správy nemocnice ohlásiti. Nemocné přijímají se vyjma nejnutnější případy od 6. hod. ranní do 8. hod. večerní. Skorem již dvě století působí sestry Alžbětinky v Praze. Celé velkoměsto tvoří počet nemocných za minulá leta ošetřovaných. 147.852 nemocným poskytly již neunavné ruce ochotných sester utišení a ulehčení v bolesti. Zasluhuje tudíž ústav všestranné podpory celé naší veřejnosti. Správa nemocnice vyslovuje tímto všem šlechetným dobrodincům, spolkům, korporacím, kteří na ústav penězi, potravinami, minerálními vodami atd., atd. pamatovali, upřímné vroucí díky.

Paběrky z novin a veřejného života.

Za polovici prodáváme kalendáře »Sv. Vojtěch«, »Socialní« a »Štítný« od 1. února t. r. Objednavatel přiloží k objednávce 20 hal. na porto jednoho každého kalendáře. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlast v Praze, čp. 570-II.

Sv. Otec Pius X.

Papež Pius X. dědicem Bosny. Kterýsi spolupracovník „Kreuzzeitungu" zasílá z Říma velmi zajímavé historické sdělení. Ve starodávním kostele „Ara coeli" u Kapitolu nad kazatelnou ve zdi umístěn náhrobek, jenž dříve, jak na místech otřených je znáti, musil býti položen na podlaze, po níž se chodilo. Je však na kameni dosud znáti obraz paní s korunou na hlavě a s bohatými šňůrami drahokamů na šiji. Ruce má složeny na prsou nad evangeliem a na obou stranách hlavy nalézají se erby království bosenského a arcivévodství sv. Sáby. Obraz na mramoru představuje Kateřinu, poslední královnu Bosny a jak na náhrobku je vyryto, sestru vévody Štěpána ze Sáby, potomka císařovny Heleny. Manžel její, poslední král Bosny, jmenoval se Tomáš. Nešťastná vdova, jejíž syn, bojující pod půlměsícem, byl obviněn, že jejího chotě zardousil, unikla šťastně všemu nebezpečí ve vlastním domě a vydobytí říše její Mohamedem II. a přišla do Říma, kde vládl Pavel II. z rodu Benátských Barbů. Papež přijal královnu se všemi poctami a vykázal jí přebývání ve velikém paláci sv. Marka a dával jí vypláceti 100 dukátů pense, kterouž nástupce jeho Sixtus IV. dále vyplácel. Po 12 roků měli Římané podívanou, královnu království sbavenou s družinou v malebném úboru po ulicích římských vídati. V jubilejním roce 1475 Kateřina s komonstvem 40 jezdců vydala se ku sv. Petru k blahopřejnému holdu. Dle podání Kateřina r. 1477 z paláce di Venezia přesídlila se do paláce Borgo, nesoucí dnes číslo 81, kdež jiná královna, Karolina z Cypru, žila a zemřela. Zatím Domeniko Guoli zjistil, že Kateřina dne 25. října 1478 v městském v okresu Pigna ve svém bytě u kostela zemřela. Giacomo Ammannati, kardinál-arcibiskup z Pavie, píše o její smrti a o závěti, pět dní před smrtí sepsané, následovně: Když Bosna od Turků byla vydobyta a královna vyhnána, utekla se k nám. Syn její, od sv. víry odpadlý, bojoval s Turky proti nám. 12 roků žila mezi námi v pohostinství. V závěti doporučila svůj trůn, s něhož byla vyhnána, papeži s podmínkou, aby ho vrátil synovi, kdyby k víře křesťanské měl se zase navrátit. Dnes bylo několik dvořanů královny k papeži uvedeno, aby mu doručili závěť a též meč a ostruhy, jakožto symboly přejatého nástupnictví. Papež dědictví to přijal a do-

kumenty o tom v apoštolských archivech uložil. — Nezdá se býti známo, jsou-li meč a ostruhy dosud někde k nalezení. Avšak závěť je zachována a byla Leibnitzem a později v 19. svazu Annales ecclesiastici uveřejněna. Jelikož v závěti výslovně stojí, že právo dědičné ze Sixta IV. má přejíti na jeho nástupce a jelikož ani její syn Sigmund a dcera Kateřina k víře křesťanské se nenavrátili, nemůže býti pochyby, že dědicem království bosenského je nynější papež Pius X.

Zdraví sv. Otce. Ačkoli se sv. Otec úplně pozdravil ze své poslední nemoci, přece se na něm pozoruje jakási skleslost, jak se objevovala před 2 roky. Beze vší pochyby velmi působila na sv. Otce překvapení, kterých se dočkal v poslední době a mnoho k tomu i přispělo náboženské hnutí v Italii, které sv. Otci působí mnoho starostí. Sv. Otec je velmi přístupen zevnějším dojmům a proto velmi bolestně ho dojímá neustálá a prudká polemika florencké »Unità Cattolica« a ostatních katolických novin. Sv. Otec musí se míti nemálo na pozoru před rozčilováním. Někteří mají za to, že sv. Otec proto tak je pokleslý, že s ním nesouhlasí mnoho vysokých hodnostářů církevních v necírkevních věcech, jiní opět myslí, že naň zhoubně účinkovala zpráva o náhlé a neočekávané smrti kardinála Lecota, s kterým sv. Otec v poslední době velice živě a často se radil.

Papežská biblická komise konala nedávno schůzi ve Vatikáně. Před tím sv. Otec přijal v delším soukromém slyšení nově jmenovaného konsultora této komise, P. Leopolda Foncka T. J., profesora řehořské university, který dříve působil v Innomostí. Od nynějška se budou schůze této komise konati pravidelně každé neděle.

Svatý Otec děkuje Angličanům. Sv. Otec pověřil arcibiskupa westminsterského, aby vyslovil anglické vládě jeho nejsrdečnější dík za pomoc, poskytnutou nešťastníkům sicilským důstojníky a mužstvem anglických válečných lodí. Papež zvláště vděčí, že Angličané nejenom přispěli nešťasnému katolickému obyvatelstvu hmotně, ale že se též vynasnažili býti nešťastníkům nápomocnými i v ohledu náboženských potřeb. — Arcibiskup dr. Bourne tlumočil díky sv. Otce ministerskému předsedovi.

K našemu jubileu. — Na oslavu požehnané památky svého vroucně milovaného arcipastýře a otcovského přítele † biskupa Dr. Mart. Říhy, jakož i na poctu 25tileté blahodárné činnosti našeho vysoce zasloužilého družstva věnuji jako zakl. člen fondu katol. spisovatelů v povinné vděčnosti 200 K s vroucím přáním všemožného zdaru a Božího požehnání. — Msgr. Bedřich Kamaryt, kons. rada a děkan v Deštné u Soběslavi.

— Ign. Švančara, em. farář v Liboci, zasílá k fondu katol. spisovatelů prozatímný dar 25 K s tím upřímným přáním, aby v úspěch dobré věci scházelo se k tomuto fondu v jubilejním roce hojnějších než dosud příspěvků.

— Sleduji s nejživějším zájmem blahodárnou činnost družstva a nemohu než z upřímného srdce si přáti, aby jeho neúmorná práce na obranu a šíření zásad ryze katolických byla po zásluze oceněna a morálně i hmotně podporována od nejširších kruhů, jimž na obrodě ducha v pravdě katolického v našich vlastech česko-slovanských záleží. Na důkaz své přízně a lásky přistupuji k fondu katol. spisovatelů za člena zakládajícího a upisuji k tomu účelu 200 K. — P. Václav M. Bubeník, provinciál řádu kazatelského v Praze.

— Slavnému výboru družstva Vlast v Praze. — V jubilejním roce družstva Vlast přistupuji za člena zakládajícího k fondu katol. spisovatelů (s vkladem 200 K) a maje na mysli dalekosáhlý význam tohoto eminentně literárního sdružení, přeji si, aby členů jeho vůčihledě přibývalo a aby literáti, kteří jsou dosud rozptýleni, sešli se v něm ve znamení jednoty a přiložili ruku k žerdi společného praporu naší strany. — Josef Hais-Týnecký, spisovatel v Praze.

Jan Nosek, em. farář v Nekoři, zasílá: 10 K na dům družstva Vlast, po 6 K Tiskové Lize a Historickému kroužku, 2 K Učednické besídce — celkem 24 koruny.

Poměry mi nedovolují, abych družstvo Vlast obmyslil darem a proto jen z upřímného srdce přeji, aby družstvo neohroženě pokračovalo, prospívalo v práci za víru a vlast před 24 lety započaté. — P. Bart. Kochaň, františkán, Szabadka v Uhrách.

Dovoluji si jménem svým a jménem všech ošetřovatelek Červeného kříže k 25tiletému jubileu blahopřáti, jsouc čtenářkou Vlasti od počátku. — Valerie Kupkova.

Upřímné blahopřání zasílá také Em. Kašpárek, studující V. třídy reálných škol v Novém Městě na Moravě.

Novinka. Protokol k legitimaci dítka na farním úřadě vydala knihtiskárna družsta Vlast v Praze čp. 570-II. Cena 3 haléře.

Vyznamenání. — »Družstvo pro zvelebení chovu dobytka pro České Pošumaví se sídlem v Šušici« jmenovalo ve své poslední valné schůzi J. M. Ferdinanda hraběte Chotka svým prvním členem pro zásluhy o zemědělství, které si za svého působení jakožto předseda hospodářského spolku o tamní okres a celé okolí získal. Uznání toto pro katol. šlechtice ze strany agrární jest věru významné! Gratulujeme!

Vyznamenání slavného spisovatele Jesuity Dona Coloma. Španělská akademie věd zvolila slavného Jesuitu Colomu svým členem. Jeho román »Pequeneces« — »Maličkosti« — jest přeložen skoro již do všech řečí. P. Coloma čítá 57 roků a jest stále spisovně činným. V »Mensajeru« vycházejí od něho každého měsíce články. — Nyní píše román »P. Luis«, který má být protiobrazem »Pequeneces«.

Hrabě Alfréd Hompesch, předseda katolického středu v Německu, zemřel. S ním odešel jeden z nejctihodnějších mužů německého parlamentu. Narodil se roku 1826 ze starého, 600 let starého, šlechtického rodu v Julské zemi. Říšskému sněmu přináležel od roku 1874 jako zástupce okresu düren-jülichovského. Sdílel osudy středu ve dnech šťastných i neutěšených za kulturního boje. K rozkazu Bismarka byl z čestného úřadu královského komoří sesazen. Byl nejen šlechticem bez hany a vady, ale též nejupřímnějším synem církve, jejíž předním zastancem v čele své strany a v parlamentě byl. Památka jeho zůstane ve vděčné paměti. „Germanie“ přináší dojemé líčení, kterak prý zesnulý každého dne v kostele sv. Hedvigy nábožně mši sv. s růžencem v ruce obcoval a častěji v roce ke stolu Páně přistupoval. Jeho nelíčená zbožnost byla též zdrojem jeho radostného života. Ve společnosti byl vždy k žertování náchylný a rád si též nevinný žert vyposlechl.

Katolický kněz a dělnictvo. Nedávno pohřben byl v Shenandoahe v Pensylvanii prostý katolický farář způsobem vskutku knížecím. Rev. H. F. O'Reilly byl upřímným otcem a rádcem tamějších chudých horníků. Po 40 let s neúmornou pílí a velikými oběťmi staral se o jemu svěřené dělnictvo takovým šlechetným způsobem, že v den jeho pohřbu zastavilo dělnictvo v počtu 16.000 mužů práci, aby vzdalo svému otcovskému ochránci poslední poctu.

Rozvoj lužicko-srbského „Katholského-Posla“. Od nového roku vychází jediný katolický lužicko-srbský týdeník ve zvětšeném formátě jako protestantské „Serbské Nowiny“ a bude přinášeti v každém čísle případnou krátkou povídku. Předplatné 3 marek zůstalo nezměněno. Je proto potřebí, aby počet odběratelů se zvýšil. Administrátorem listu je kanovník, farář Mikławš Žur v Budyšíně. „Katholski Posoł“ se tiskne ve fraktuře přizpůsobené ladnému pravopisu.

Nový charitativní list. Redakci dp. Antonína Hoffmanna, kooperátora Vinohradského a ředitele „Útulku sv. Josefa pro opuštěné dítky“, začal vycházeti lidový měsíčník, věnovaný zájmům křesťanské charity, zvláště opuštěným dětem, pod názvem „Květy Lásky“. Měli jsme jediný charitativní list v českém jazyku „Rozhledy po lidumilství“, které však pro nedostatek podpory zanikly. List „Květy Lásky“, ve formě lidové, nejširším vrstvám přístupné psaný, má za účel seznamovati se všemi charitativními podniky jak českými, tak i cizími, ukazovati na různé naléhavé potřeby a označovati cesty k jich odpomoci, zvláště zprostředkovávati zaopatření ubohých, opuštěných českých dětí, přinášeti spolkové zprávy charitativních sdružení, takže má býti spolkovým orgánem všech dobročinných spolků. List přináší životopisy apoštolů křesťanské charity, jakož i novodobých její mecenášů. Slovo doprovází i případné obrázky. Vydavatelstvo prosí nejširší veřejnost za hmotnou i morální pomoc. Vítáni jsou literární spolupracovníci i dopisovatelé a zvláště veled. duchovenstvo a předáci charitativních podniků a dobročinných spolků se prosí, aby list vřele doporučovali, by došel nejhojnějšího rozšíření. Celoroční předplatné obnáší toliko 2 K 40 h a čistý výnos listu je věnován sirotkům „Útulku sv. Josefa“. Vyžádejte si čísla na ukázku, která obdržíte zdarma.

»Šťastná domácnost«, příručka a zápisník českých křesť. žen a dívek s kalendariem na r. 1909, je nepostrádatelnou knihou pro všechny paní a dívky, působící při vedení domácnosti. Kdo chce míti doma vzorný pořádek, pokoj a šťastný útulek, ten své paní nebo dospělé dceři nemůže dáti vhodnější poučné i praktické knihy do ruky. Články: Ctnosti a dobré vlastnosti řádné hospodyně. — Byt.

— Oděv. — Potraviny. — Účetnictví v domácnosti. — Obsáhlý účetní zápisník budou vítanými každé hospodyni, jež horli o blaho své rodiny, neboť jsou v nich rady tak užitečné a prospěšné jako v málo které české knize. — Pro členy katol. spolků a organisací zasílá 1 exemplář za 70 hal., 6 exemplářů franko za 3 K 30 h. tucet franko za 6 K vydav. »Šťastné domácnosti« P. Frant. Svatek, redaktor »Kvítků« v Praze-II., Salmovská ul.

»Kvítky«, obrázkový časopis katol. školní mládeže, v Praze-II., Salmovská ul., č 3. a 4., roč. I. Vydává a rediguje Frant. Svatek v Praze. Levné »Kvítky« došly takové obliby u školních dítek i u příznivců školní mládeže, že první čísla musela býti vydána v druhém a třetím nákladu. Nyní je hoj á zásoba všech čísel, zvlášť veliká poptávka po nich je od Vánoc, kdy ve statisících výtisků rozhozen byl všude po Čechách, Moravě i Slezsku pražského Kočího dětský časopis »Dítě« jako pokračování od zemské školní rady zapovězeného časopisu »Mládí«. Neboť »Kvítky«, upřímně katolické i četbou dětem přiměřenou i lepší úpravou a bohatším obsahem výborně čelí Kočího »Dítěti—Mládí«. A přijdou ročně mnohem levněji. Stojí na rok i s poštou: 1 exemplář 60 h, 5 exemplářů 2 K 50 a 11 exemplářů 5 K. Nechť se v každé obci odebírá aspoň 5 exemplářů společně.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 1. února svoji pátou schůzi za předsednictví redaktora Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen.

Liga poukazuje na zhoubný vliv krvavé literatury pro mládež a to na knížečky, které dodávají obchodníci při nákupu dětem. Vedle chatrného obsahu jsou tu nevhodná vyobrazení, na př. šťaté hlavy atd. Není divu, že tím mládež suroví. Liga se usnesla učiniti kroky proti tomuto tisku. — Stejně — prohlašuje liga — jest postupovati proti kinematografům, jež předvádějí mládeži samé vraždy, útoky, požáry, násilnosti, surovosti nejhoršího druhu, někdy i scény, jež zabíhají do oplzlosti a vůbec předměty, které mají vyvolati děs a hrůzu stejně jako u krvavých románů. Vynálezu, jenž má býti k dobru lidstva, zneužívá se ke špatnostem.

Liga odsuzuje pornografický směr časopisu „Mládenec", který místo vzdělávání a umravňování mládeže nabádá ji k necudnosti. Stejně vyslovuje se o nové knize B. Kočího překladu tratzovu „Jak se ženy stroji", která staví na odiv nahotu těla v četných obrazech.

Nízkou úroveň »Červánků« napodobí nyní nár.-soc. tisk ve svém časopisu »Lid« a »Karikatury«, v nichž tupí a ostouzí katol. duchovenstvo. V tom ohledu vyrovnává se tisk nár.-soc. tisku soc.-demokr. a zasluhuje, aby se stejně potíral. Demoralisováním se nikdy národu neprospěje.

Jelikož sbory učitelské mají nyní sestaviti školní řád a na základě štvaní učitelského tisku má se vynechati známka o poměru k Bohu, jest nutno, aby učitelé náboženství protestovali proti podobnému školnímu řádu, dovolávajíce se základního zákona státního o mravně-náboženské výchově dítek.

Liga uznává za zcela včasné a zákonům odpovídající, že byla učitelka obecné školy v Nýřanech, kde má vychovávati nábožensky mravně mládež, pro vystoupení z katolické církve zemskou školní radou suspendována. Rodiče nedají si za své peníze kaziti dítky škole svěřené.

Jednatel předložil na to rozsáhlou korespondenci Ligy a sdělil obsah došlých dopisů.

Liga se radila v delším rozhovoru, kterak by se mělo čeliti proti proudům protináboženským, hlavně proti působení Volné Myšlenky. Přijaté návrhy se provedou se vší energií.

Slovo vyžádal si redaktor T. J. Jiroušek a mluvil o boji katolického tisku proti tisku katolíkům nepřátelského a ve své řeči pozastavuje se nad tím, jak je to možno, že katolický tisk, hlavně mnohé katolické časopisy, nezachovávají se v tomto obranném zápasu proti tisku katolíkům nepřátelskému důsledně. Na první, druhé a třetí straně mnohého katolického časopisu bojuje se proti katolíkům nepřejícím a nepřátelskému tisku a na straně čtvrté v části literární oznamuje se právě takový tisk, který má ve svém obsahu při nejmenším »katolíky a jejich náboženství k lepšímu« — neútočí-li přímo proti katolíkům i proti jejich náboženství. A to se děje za jeden redakční exemplář! Já takové redakční exempláře vracím tam, odkud přišly — nepíšu-li přímo proti. Tohle by konečně mělo jednou přestat. Na to podává řečník příslušný návrh k prohlášení.

Redaktor Tom. Škrdle k tomu podotýká: V této věci vedu s mnohými katol. časopisy boj již přes 30 let a mnoho skrytých i veřejných útoků jsem proto snášeti musil. I vítám ze srdce návrh red. T. J. Jirouška a prosím, aby

prohlášení, které navrhuje, bylo výborem Ligy schváleno. Návrh Jiroušků výborem schválený zní takto:

»Výbor odsuzuje co nejostřeji nedůsledné jednání četných katolických časopisů českých, moravských i slezských, které co na jedné straně staví, na druhé boří tím, že tisk církvi nepřátelský ohlašují, obsah jeho oznamují a někdy docela tisk tento i doporučují.«

Na konci schůze přijal výbor resoluci místopředsedou navrženou, jež zní:

Výbor Tiskové Ligy, katolického spolku politického, přidává se k prohlášení českých katol. poslanců a odsuzuje přijatou osnovu zákona Axmannova na potlačení českého jazyka ve školství v Dolních Rakousích. Výbor vyzývá vládu, aby zákon ten k císařské sankci nepředložila. Výbor ve všech spravedlivých otázkách národních prohlašuje svoji solidaritu s ostatními stranami národními; ale hlavní neúspěch náš v otázkách národních spatřuje výbor v tom, že jest národ náš seslaben stálým bojem protináboženským, který četné osoby, spolky a korporace a časopisy mezi nás vrhají a tím silnou, společnou obranu proti němectví znemožňují. Místo aby se národ náš hospodářsky sesiloval, k spořivosti vedl, společně o svém vývoji pracoval, místo aby k tomu působil, aby v krajích ryze českých a pohraničních živel německý a živel židovský se neusazoval, na úkor nás křesťanů a Čechů z české půdy nebohatl — vidí se jediné a výhradní nebezpečí národa — v klerikalismu; ten se stále a zuřivě potírá a při tom národ hmotně hyne a jeví se proti nepřátelům svým slabým a chabým. Ačkoliv se tyto poměry i nás trapně a bolestně dotýkají a nás samoděk nutí, že musíme se prací národních, ale s tendencí protináboženskou podnikaných, vzdalovati, chceme nicméně jako věrní synové českých matek ve všech spravedlivých otázkách národních s ostatními stranami českými postupovati, pracovati a se brániti a hlavně heslem »svůj k svému« k hmotnému sesílení našemu spolupůsobiti.

Z Tiskové ligy. — Dary složili: 6 K Jan Nosek, em. farář v Nekoři; 2 K Št. Dvořák, děkan ve Skutči; po 1 K: Ign. Kolísek, kaplan v Bílovicích a Farní úřad v Dlouhé Brtnici.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast darovali: po 15 K: dr. Jan Marek, prelát u sv. Víta v Praze a Msgr. Bedřich Kamaryt, kons. rada a děkan v Deštné; 3 K J. M. ndp. Josef Koudelka, světící biskup v Severní Americe; po 2 K: Jan Karník, básník z Moravy; Alfons Pryč, farář v Horní Hynčině na Moravě a Frant. Macháček, em. farář v Malešově; 1 K Marie Adolfova, učitelka v Litoměřicích. Úroky do 31. prosince 1908 vynesly 51 haléř. — Celkem 620 K 18 h.

Spolek pro podporu českého dívčího gymnasia na Král. Vinohradech, Korunní tř. číslo 4. — Nově přihlásili se: Za člena zakládajícího »Nejmenovaná« — Za řádné členy: paní Božena Pražáková, choť c. k. poštovního tajemníka; p. dr. Alois Pražák, c. k. poštovní tajemník; pí. Karla Radimská, choť c. k. vrchního revidenta drah; p. Blažej Prusík, c. k. profesor; p. Jan Vrtal, c. k. profesor; paní Al. Nováková, choť říšského poslance a ředitele zemské pojišťovny. — Dobrodinci: dp. Jan Nosek, farář na odpočinku; pí. Barbora Mazancová, choť majitele domu; pí. Barbora Kunerlová, choť c. k. úředníka; pí. Vočková, choť inženýra; pí. Marie Vidtmannová, vdova po řediteli; pí. Berta Cvrková, vdova po c. k. berním; slč. Berta Cvrková, industr. učitelka. — Prosíme snažně příznivce své, by se hojně za členy přihlašovali a dobrodince nové spolku získávali. — Člen zakládající splácí 100 korun jednou pro vždy nebo v pěti splátkách po 20 korunách, řádný 5 korun, přispívající 2 koruny.

Ze spolku na zakládání katol. knihoven. — Složili: Jednota českého katol. učitelstva 100 K; po 10 K: Msgr. Bedřich Kamaryt, děkan v Deštné a Josef Tichovský, farář v Bratronicích; 3 K klášter Emauzský. — Dále: St. Hlína, Josef Mihulka, Frant. Jelínek, Jan Doležal, P. Fr. Hoppe, Ant. Keppert, Václav Dědek, Fr. Maňoušek, M. Lubojacký, Alois Kopecký, Josef Ruml, Josef Kebrle, dr. Frant. Zapletal, Msgr. dr. Josef Pachta, Jos. Fabian, Jos. Grim a Ant. Nepil. — Z přispívajících členů i na rok 1909 vklady obnovili: Aug. Krčmář, Ludvík Čaboun, Em. Přibyl a Jan Benda. — Prosíme, aby loňští dobrodinci i letos dary obnovili a noví aby jejich řady rozmnožili. — Žadatelé za knihovny musí býti členy spolku tohoto a mimo to musí buď »Vlast« nebo „Naše Listy" odebírati — jinak se knihovny neudělují.

Výbor Spolku na zakládání katolických knihoven konal v domě družstva Vlast dne 18. ledna t. r. čtvrtou schůzi za předsednictví faráře Vlastimila Hálka, jenž věnoval † náhradníku Václ. Žižkovi posmrtnou vzpomínku a vykonal za něho modlitbu. — Jednatel, kníž. arcib. vik. tajemník Aug. Krčmář, četl pro-

tokol dvou posledních schůzí; protokoly byly probrány a schváleny. — Výbor zaplatí již třetí vklad 40 K do dědictví sv. Jana Nep. a podílný list věnuje Křesť. soc. spolku katol. mužů a jinochů v Liboci. — Farní knihovna založí se v Roztokách u Prahy. Mimo to vypisuje výbor konkurs na 4 knihovny v Čechách a 3 na Moravě. Žadatel musí odebírati některý časopis družstva Vlast, buď »Naše Listy« nebo »Vlast«. — Za darované knihy děkují: Skupina venkovské omladiny v Moutnicích a Rozaříně a Josef Herodek, koop. v Litenicích. — Zemřelý Václ. Žižka odkázal tomuto spolku 200 K a svoji knihovnu. Cenné knihy daruje výbor redakční knihovně Vlasti, ostatní se dají do knihoven venkovských. — Valná hromada bude v pondělí, dne 8. února v domě družstva Vlast ve 2 hodiny odpoledne. — Výbor sestavil k ní program a kandidátní listinu výboru, náhradníků a revisorů účtů.

Výbor Paedagogického svazu konal dne 7. února v domě družstva Vlast druhou schůzi v r. 1909 za předsednictví prof. Václ. Müllera. — Upraveny byly valnou hromadou přijaté stanovy a vyřízeny byly vážné otázky paedagogické. Obšírnější zprávu přináší »Vychovatel«.

Z Jednoty českého katolického učitelstva. — Po krásné a povznášející valné hromadě, o níž přinesla zevrubnou zprávu Učitel. příl. »Vychovatele« ze dne 1. února t. r., konána byla ustavující schůze výboru, při níž byl výbor takto sestaven: Msgr. dr. Fr. Kordač, univ. prof., předseda; Jos. Kafka, říd. učitel, I. a Tom. Jos. Jiroušek, red. II. místopředseda; Ant. Suchoradský, katecheta, jednatel a pokladník. — Výboři: Jos. Bayerova, učitelka; Jan Breicha, říd. učitel; Albína Fortýnova, učitelka; Vlast. Jelínek, učitel; Karel Ludvík, říd. učitel; Tom. Škrdle, red.; Boh. Šubrt, faktor tiskárny; Boh. Varhaut, stavitel a Marie Worlova, učitelka. — Náhradníci: Jan Hnátek, soukromník; Ant. Prokeš, říd. učitel; Václ. Průša, mistr obuvnický; Prok. Sláma, učitel; Jan Šmejkal, učitel a Jan Žák, účetní a korrektor.

Na nové varhany v »Johanneu« darovali odběratelé časopisu »Křesťan. Dělník« v měsíci prosinci r. 1908 celkem 21 K 52 h a mimo toho přispěli: Vldp. Marian Josef Holubec, převor K 3·30, slč. Marie Barabašova 5 K a B. Barabašova 5 K. Jménem ústavu »Johannea« srdečné »Zaplať Bůh!« — Další příspěvky si vyprošuje a přijímá redakce »Křesť. Dělníka« v Praze, čp. 1538-II. — Nové varhany dle plánu varhaníka jsou v práci v dílně stavitelů varhan pp. Ticháčka a Urbana na Malé Straně v Praze. Celkem vybráno dosud 350 K. Se stavbou varhan začne se v měsíci dubnu t. r. v kapli »Johannea«.

Pohlavní osvěcování davů. Všem šantánům, agenturám Varieté a podob. ústavům zaslalo policejní ředitelství — v Mnichově (nikoliv ve Vídni, anebo v Praze) poučný oběžník, z něhož vyjímáme: V nové době nabývá vrchu názor, že všeobecnější znalosti normálních zjevů mužského a ženského pohlavního života je zapotřebí. Avšak častá zkušenost ukázala, že se tu nejedná tak o poučení, jako o probuzení pohlavních chtíčů, o ukojení zvědavosti a též o vykořisťování nezkušených lidí. Proto královské policejní ředitelství pořadatelům zábav dává výstrahu, aby kočovným řečníkům neposkytovali příležitost k přednáškám o sexualním životě, v nichž hoví se sensačním choutkám. Osvěcování podobné přísluší především domácí výchově a korporacím od státu k tomu oprávněným.

Proti monismu a mravní špíně vydal arcibiskup mnichovský pastýřský list, jenž nedávno v neděli ve všech kostelích byl čten a jenž svým obsahem řadí se k nejvýtečnějším projevům toho druhu. Není tomu dávno, co episkopát německý vydal společný pastýřský list proti umění, šířícímu mravní nákazu mezi lidem. V Berlíně učinila velikou sensaci řeč poslance Roerena proti kultu nahoty na jevištích. A nyní ozval se hlas arcibiskupa v téže věci, jenž zároveň poukázal na kořen toho zla: na moderní monistický atheismus, z něhož nákaza davů se šíří. Pastýřský list patrně čelí proti Häcklovi a jeho straně, jež otravuje německou mládež, kteráž byvši zbavena vší víry v Boha, oddává se všeho druhu neřestem, plnic každou neděli a svátek tingl-tangly a šantány nejoplzlejšího druhu. Mezi šantány panuje veliká konkurence a proto snaží se jeden druhého předstihnouti v oplzlostech. Rozumí se samo sebou, že věci tyto našeho Rakouska se netýkají, protože zde je všecko v takovém pořádku, že nikdo si ani pipnouti netroufá.

Proti mravní zpustlosti. V Německu bojuje se proti literární špíně a mravní zpustlosti na prknech divadelních již energicky. Zvláště potěšitelno jest, že katolici i protestanté v příčině té postupují solidárně a společně. Mají tam již také své sjezdy proti nemravnosti a »Svaz mužů na potírání nemravnosti«. V říšském sněmu jest to zejména vážený soudní president poslanec centra Roeren, který jak

ve sněmu tak i mimo mravní zpustlosti čelí. V Mnichově uveřejnil nedávno dr. Kausen ve své »Allg. Rundschau« článek proti mravní nízkosti, pěstované v tamním intimním divadle. Ředitel divadla žaloval. Při přelíčení zejména učitel Weigelt podal obraz působnosti otravného doupěte. Redaktor „Allg. Ztg." Alfred Mensi prohlásil: „Mravní kvalita kusů na intimním divadle předváděných stojí na nejnižším stupni. Uměleckou cenu nemají žádnou. Zejména na mládež musí působiti způsobem nejhorším." Soud na to dr. Kausena i pisatele článku dr. (práv) Besolda žaloby zprostil a žalobce odsoudil k náhradě útrat. — Tak se čelí mravní otravě jinde. A u nás? Je tu vše v pořádku? Najde se přece jednou také někdo, kdo do vředu toho řízne?

Proti nemravné literatuře. Jak se zdá, počíná se i konečně v Uhrách, v domovině spousty nemravné literatury, pracovati k nápravě. Počátek učinil ministr obchodu Košut, který nařídil ředitelství uherských státních drah, aby bylo přísně toho dbáno, aby špinavá literatura nebyla prodávána na nádražích, ve vlaku atd. S neposlušnými budiž ihned beze všeho zrušena smlouva. Výnos ten je nejvýš časový a proto velice důležitý. V posledním čase v různých zemích se usilovně pracuje na očistě literatury a opět musíme zvolati: »A kdy u nás?« Co pak je Rakousko na věčné časy k tomu stvořeno, aby se vším dobrým a účelným přišlo vždy o půl století pozdě?

Katolické veřejnosti!

P. T.

Slavíme 25leté jubileum a v památný ten rok chceme naše družstvo velmi povznésti a uveřejňujeme z té příčiny tento list: Právem nazývá se tisk světovou velmocí a síla strany dle toho se jeví, kolik tisku k disposici má. Židovstvo jest dnes pánem světa, poněvadž židovský tisk jest nejrozšířenější a zakladatel »Alliance israel.«, Crèmieux, výslovně prohlásil, že na rozšiřování tisku pro »Allianci« pracujícího nikdy šetřiti se nesmí, nýbrž naopak že každý centim, na tisk věnovaný, milliony úroků pro stranu nese.

Z té příčiny musí tedy i nám, katolíkům, na rozšíření našeho tisku záležeti. Hlava freimaurerie světové žid Nathan, který v paláci Borghese právě naproti Vatikánu se usadil, dobře věděl, co mluví, když drze řekl: »Caduta la starupa cattolica, caduta il cattolicismo — padne-li katolický tisk, padne katolicismus sám.« Nathan sice se mýlí ve věci samé, ale v tom se nemýlí, že dnes katolický tisk je thermometrem katolického uvědomění; neboť, kde upadá katolický tisk, tam upadá i katolické uvědomění a naopak. Katolický tisk rozšířiti a povznésti a tím i pro církev Boží pracovati, jest úkolem družstva Vlast, které před dvaceti čtyřmi lety poprvé vystoupilo na kolbiště literární a které může se vykázati mnohou vykonanou prací. Za tu dobu založili jsme a vydáváme šest časopisů různých odborů, vydáváme vědecké knihy a brožury, zakládáme knihovny, vysíláme ven řečníky, pořádáme doma socialní a literární večery, venku socialně-literární sjezdy, zřídili jsme s velikým nákladem vlastní svou tiskárnu, vedle toho otevřeli jsme papírnický obchod, kolem družstva seskupili jsme spolky: Tiskovou ligu, Jednotu čes. katol. učitelstva, Spolek pro zakládání katolických knihoven, Svaz paedagogický — ze skrovných začátků tedy propracovali jsme se dosti daleko. Avšak připadá nám to tak, jako onomu pracovníku, který s namahánim po dlouhých letech malé, úrodné políčko z pustiny zdělal a na

to políčko ukázav, řekl: »tolik jsem již udělal!« a dále na nepřehledný lán pouště se dívaje, dodal: »a tolik ještě zpracovati mám!« Podobně říci muže i naše »družstvo«.

My nejsme a nesmíme býti spokojeni pouze s tím, co jsme dosud vykonali, my musíme stále dál ku předu. A jak rádi bychom, nikoliv krokem, nýbrž letem spěli ku předu, kdybychom neměli spoutané ruce i nohy přítěží, a touto přítěží jest dluh na našem domě, sice klesající, ale stále ještě váznoucí.

Naši předkové právem říkávali, že dluh z jedné mísy s dlužníkem jídá a náš dluh z misky družstva mnoho tisíc korun úroků sní. Co by za to mohlo družstvo pro rozkvět katolické literatury i katolického života vykonati.

Z té příčiny obracíme se na Vás, prosíce, abyste stal se zakládajícím členem našeho »družstva«. Družstvu tím prospějete a Sám z toho nižádné škody míti nebudete, poněvadž za složený členský vklad obdržíte najednou časopisů našich a Tiskové ligy, kalendářů našich, knih a brožur našich a Tiskové ligy v ceně 200 K, tedy dvakráte tolik, kolik složiti ráčíte a nad to jako člen dostávati budete časopis »Vlast« o 2 K ročně laciněji, jiných výhod nevypočítávaje.

Zakládající člen upisuje 100 K a splácí je v 5 letech; chudší člen může se svolením výboru platit ročně 4 K, ale výborem jest ustanoveno, že první vklad jeho musí obnášeti 12 K. Alumnové a klerikové mohou spláceti členské vklady až po vysvěcení, ale členské dary obdrží hned, jak se za údy zakládající přihlásí. Mimo úpis 100 K zakládající člen družstva žádných závazků na sebe nebéře; jest rozdíl mezi spolkem, jehož stanovy jsou místodržitelstvím potvrzeny — a tím jest i naše družstvo — a mezi společenstvem, jakým bylo na př. družstvo svatého Vojtěcha, vydávající »Katol. Listy«. Toto mělo své stanovy stvrzeny obchodním soudem, do valných hromad chodil notář (k nám chodí policejní komisař) a každý člen 200 K složil a dvěmi sty korunami v případu konkursu ručil. U spolku místodržitelstvím potvrzeného neručí nikdo ani haléřem.

Jsouce si vědomi, že nepracujeme pro zisk svůj, nýbrž pro dobro katolické literatury, doufáme pevně, že prosby naší neoslyšíte.

Výbor družstva Vlast v Praze, čp. 570-II.

Tom. Jos. Jiroušek, jednatel. Dr. **Rud. Horský,** předseda.

Tomáš Škrdle, pokladník a zakladatel družstva.

Vl. Hálek, II. místopředseda. **Karel Ulrich,** I. místopředseda.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. BŘEZEN 1909. ČÍSLO 6.

VLAST

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

»Že věda a náboženství nechtí o takovém programu nic slyšet?« táže se autor posměšně. A jako pravý žid odlehčí si hned po této neomalené otázce cynicky: »Ach, věda a náboženství«! Jako by řekl: Ty ubohé chuderky! »*Praxe* života nám ukazuje — křičí pan inženýr — že všecka zřízení státní, všecky nauky náboženské a sociálně-vědecké jen k tomu směřují: *rozřešiti problém výroby!*« *Jen k tomu?* Do opravdy? Škoda, že nám pan autor zůstal důkaz dlužen. A najdou se jistě lidé, kteří této povídačce bez důkazu neuvěří, ba kteří se budou domnívati, že důkaz pořádný je vůbec nemožným, protože jak státní zřízení tak politickosociální směry, ovšem i náboženství a vědy, *mají zcela jistě ještě něco jiného předmětem, prostředkem i cílem*, než pouze »vyřešit problém výroby«. Z ukázky této patrno, že tuze úzkostlivým a důkladným volnomyšlenkářský »úkol společnosti« není: zeje z něho hodně tlustý materialism požitkový.

Kterak byl až posud vyřešován (? sic!) základní problém lidské společnosti? táže se spis. dále. Odpověď dává takovou: U národů kulturních lze pozorovati trojí způsob »vyřešování«, totiž: způsob antický, křesťanský a přírodovědecký. Způsob antický popisně prý učil: »Cizozemec není člověk, není občan! proto . . . přepadneme cizozemce, opatříme si na něm, co potřebujeme k životu a donutíme ho, aby nám dodával čili vyráběl, čeho všichni bez rozdílu potřebujeme. »Tento jednoduchý způsob antické výroby vyplňuje několik tisíciletí lidského života«, tvrdí autor (str. 12., posled. odst.), dodávaje: »Většina kulturních národů této doby má ve svém vlastnictví zástupy porobeného cizího lidu, . . . chová je, krmí a nechává rozplemeňovati se ne nepodobně jako asi dnes chováme domácí dobytek, krávy, voly a kuřata, a dává jim vyrábět, čeho potřebuje.« Tato brutální forma vyřešování »byla později křesťanstvím za *zřízení Boží* vyhlášena. Její podstata jest: mečem a vraždou nechť zmocní se jedni života, majetku a zbraně druhých . . . a donutí je za sebe pracovati. Jen příslušníci *vlastního* národa jsou z toho vyjmuti; cizozemci mohou býti zotročováni!

Na doklad ukazuje spisovatel na staré Athény, Řím, Egypt, Babylon, Persii atd., a vypočítává, kolik tam měli svobodných občanův a kolik otroků.

Že názory starověku *pohanského* byly v mnohých kusech životních vadné, je pravdivo; že by však vždy a všude byly tak nelidskými, jak autor povšechně tvrdí, sotva dojde souhlasu u znalců. *Velcí národové starověcí, dokud skutečně rostli, měli v sobě mnoho přirozeně dobrého.* Snad víc dobrého, než má dnešní volnomyšlenkářská »vyřešovací« společnost, jež staré národy pohanské ošklivě kritisuje. Není také pravda, že u staropohanských národů hned z počátku jich veliké kultury jen otroci pracovali a páni že lenošili. Staré Řecko i Řím skytají jiné ukázky v dávné kulturní tvorbě: nejlepší *svobodní občané* vytvořili nejpěknější umělecká, vědecká, básnická, státnická a filosofická díla, hájili veřejné mravnosti, vyznamenávali se občanskými ctnostmi, spravedlností a lidskostí. Až staří národové pohanští za sebe nechali respektive dali pracovati otrokům, byli již *v úpadku* mravním, náboženském i státně-sociálním. Že by křesťanství bylo dalo sankci falešným názorům staropohanským, jež vyjádřil autor slovy: »člověk je kráva, vůl a kuře« — a že by tyto hrubosti bylo křesťanství prohlásilo »za zřízení Boží«, jest docela nehistorické tvrzení. Nemůže to býti pravda již proto, že, když shora uvedení národové staropohanští byli »na vrcholu největšího rozkvětu« na př. Athény r. 430 *před* Kristem, nebo Babylon a Egypt ještě dříve o mnoho set let před tím, nebylo na světě vůbec křesťanského náboženství; nemohlo tedy křesťanství ničeho z těch dob staropohanské pokleslosti vychvalovati »za zřízení Boží.« Když však *po úpadku* staropohanských národů křesťanství na svět přišlo, vydalo heslo: Každý člověk je náš bližní. Bůh jest otcem všech a my jsme jeho dítky. Před Bohem není ani Říman ani Řek ani barbar; před Bohem jsou všichni *lidé* sobě rovni, ať náležejí kterémukoli stavu, povolání a národu. Křesťanství kázalo otroky na svobodu propouštěti, křesťanství kázalo všem lidem pracovati, ctnostně žíti, milosrdenství prokazovati; křesťanství bralo otroky k úřadům, ba dokonce i ke službě chrámové, jak to činí podnes, nechávajíc vykoupené dítky z otroctví učiti řemeslům, žíti na svobodě, pracovati libovolně, zakládati si rodinu, a třebas i studovati, službě Boží se věnovati a vysoké hodnosti církevní nabývati. Neví-li to autor, ať se poučí třebas i z našich misionářských časopisů, a vůbec z církevního dějepisu, a ať tak šmahem nezavrhuje církve a neobviňuje jí všeobecně, kde nanejvýše jednotliví její nehodní *jedinci* chybili, zatím co druzí u veliké většině správně jednali. Malých lidí ujímá se církev podnes tělesným i duševním milosrdenstvím. Nebýti církve a její lásky k malým lidem u nás — zdaž polovička volnomyšlenkářských odpadlíků studovala? Pánové Bartošek, Kunte, Cvejn etc. mají slovo! Také Masaryk a Machar mohou jim pomoci v obraně církve.

O druhém, o křesťanském názoru na *společnost a její úkol*, povídá autor (str. 13), že sice křesťanství hlásá, že všichni lidé jsou si rovni a že se nemá *zotročovati* cizozemec *jen*, ale křesťanství prý také učí, — že jsou k zotročování vhodni také příslušníci *vlastního* národa. Tážeš se, čtenáři, *kde* že tak darebně křesťanství

učí a voláš na autora, aby dokázal této hrozné pomluvy? Ani odpovědi Ti nedá: dostačiť mu, že víru Tvou pošpinil. Nediv se této volnomyšlenkářské vědeckosti ani nepovídej nic o drzé nestoudnosti. Vše to měl jsi dle předchozího na určito čekati, a autor prokázal Ti vlastně milosrdenství, že nepověděl o křesťanství hned tehdy víc a horšího, než co bez důkazův a ovšem proti vší pravdě nadhodil tady o křesťanském zotročování příslušníků vlastního národa! Aby nařknutí tak zlé sesílil, povídá autor, že prý šlechta křesťanská a někdy i vyšší duchovenstvo za dob válečných i pokojných zmocňovala se neprávem majetku a života soukmenovců, odňala jim svobodu a práva nositi zbraně a donutila je bezezbranné a nemajetné pracovati pro všecky. Na doklad uvádí, že v Čechách za Marie Terezie (r. 1750) bylo jen asi 57.000 svobodných občanů a 28.000 svobodných řemeslníků. Ostatní část obyvatelstva — 1,780.000 byli poddaní, nemajetní a pečovali o život šlechticů, kněží a jeptišek. Trochu úředníků, sluhů a tovaryšů sloužilo pánům zvláště. Proto je prý »podstata křesťanské formy výroby taková: lidé pracující jsou bez práv a skoro bez majetku; nejsou sice majetkem, ale jsou *povinni* pro jiné pracovati. Jsou to příslušníci vlastního národa«. Kdybychom se tázali, *kdy a kterou naukou křesťanství dovolilo zotročiti lidi* chudé, nebo kdy křesťanství upřelo malému člověku právo osobní a občanské i politické svobody nebo právo vlastnictví, a kdy křesťanství v Čechách zavedlo majetkové a služebně poddanské poměry za Marie Terezie, zůstal by autor jistě pravdivou odpověď dlužen. Je nemožna dle křesťanské nauky a dle státoprávních zřízení zemských i mocnářských za Marie Terezie. Podobně nemůže nám nikdo dokázati, že křesťanství kdy učilo, že chudí musejí zadarmo a bez náležité čili spravedlivé mzdy pracovati bohatému; nikdo nemůže dokázati, že křesťanství schvalovalo násilí, kterého se kdy dopustil ten který špatný křesťan šlechtic neb církevní hodnostář na bližních af domácích af cizích. Všecky tyto chyby čerpány byly z jiných nauk a příkladů než z křesťanských — čerpány byly z volnomyšlenkářské protikřesťanské nevěry a lžisvobody! Že křesťanství všecko zlo a všecka příkoří, jež na světě jsou a byla i budou, nevyplenilo, nebude nikdo spravedlivý přičítati na vrub jediného křesťanství, ale rád uzná, že mnohé poměry časové i místní, hmotné i duchovní, společenské i politické tak mocně působily a udržovaly neblahý stav různých chyb lidstva, že i při nejlepší vůli a nejznamenitějších prostředcích i mužové nejšlechetnější *nemohli* provésti, k čemu dle křesťanství povinni byli. Podívejte se *dnes* na svět a jeho bědy, kdo je tím vinen? Křesťanství? Nikdo jiný, nikdo víc a takměř jedině? Vzpomeňte všech překážek, které v cestu kladou křesťanství a jeho stoupencům přerůzní politikové, státníci, učitelé, novináři, pokrokáři, osvětáři, socialisté a třebas i volnomyšlenkáři, a pak spravedlivě suďte! Běžte a provádějte praktické křesťanství v úkolu lidské společnosti a uvidíte, jak se vám dnešní bezvěrečtí výtečníci lidské společnosti odslouží. Tak bývalo odjakživa a tak (špatně, protikřesťansky) bude do konce světa. Dokud vášně lidské nevyhasnou, dokud lidé jen pozvolna pravdu poznávati a ještě pozvolněji v praktickém životě pravdu plniti budou, dokud tolik

různých zájmů, dokud tolik důmyslných i nesmyslných nápadů, dokud tolik se křižujících a navzájem si odporujících potřeb roztopodivných společnost i jedinci, stavy a třídy společenské míti budou, jak dosud mají, a dokud v křesťanství čili v klerikalismu bezvěrečtí směrodatní mudrcové a politikové, básníci, umělci a žurnalisté budou spatřovati »jediné nebezpečenství« národů, dotud najdou se vždy inženýři volnomyšlenkářští, kteří pak za to za všecko jedinému křesťanství vynadají a hrubý materialismus výrobní osvobozením lidstva vyhlásí. Nerovnosti mezi lidmi nezavinilo křesťanství. Nerovnost mezi lidmi byla a jest a bude; nerovnost tělesná, duševní, mravná; nerovnost ve zdraví, dovednosti, štěstí, síle, podnikavosti, spořivosti, nemoci. Zdá se, že nerovnost mezi námi, — tato nejhlavnější příčina různotvarů a obtíží lidské společnosti — zdá se, že nerovnost mezi námi jest údělem přírody, již převrátiti a úplně srovnati nedovede na světě nikdo, — ani volnomyšlenkáři ne a jich bezbožecké výrobní vyřešovací theorie také ne. Dejte nám však vladaře, poslance, ministry, úředníky, vojáky, obchodníky, profesory, vůdce, rodiče i děti, chlebodárce i dělníky atd., jaké křesťanství míti chce, a uvidíte, i při stávající přirozené nerovnosti a různosti zájmové v lidské společnosti, že, je-li kdo na světě, jenž by »vyřešel« úkol nespokojené společnosti lidské, že je to křesťanství. Ostatně nic volnomyšlenkářům nepřekáží, aby *oni* dle svých libomudrckých theorií zreformovali a polepšili svět, zavedše bratrskou jednotu, rovnost majetku, stejnost povinností, práv, štěstí, zdraví a práce! Jen mužně do toho, ať svět zví, co umíte, a — nehubovat za kamny na křesťanství!

O třetím způsobě »vyřesování« úkolu lidské společnost povídá auktor, (str. 13., odst. poslední), že je *přírodovědecký* a že trvá teprve asi 100 let. Podstata jeho prý jest, že lidé pracující jsou svobodní, ale z veliké části bez práv; zvláště se jim odpírá disponovati zbraněmi a též i právo majetku. Náleží sem: dělníci, učitelé, kněží, úředníci. Aby mohli žíti, musí pracovati ve službách jiných, kteří mají pracovní prostředky. Těmto několika šťastným lidem jsou poddáni lidé pracující: musí dělati, »co onino chtějí« a z výtěžku práce své museji ponechat nepracujícímu panstvu, co panstvo chce, spokojivše se pro sebe málem. Je to všecko pravda? Nepřestřelil spisovatel opět? Nemají dělnici dnešní »žádného majetku« a jsou bez práv občanských, stavovských, politických, pracovních, volebních a třídních? Je také mzda, kterou náš dělník průměrně od chlebodárce dostává, zvláště je-li dělníkem dovedným a spolehlivým, je mzda tak nepatrná, že se dělník nemůže slušně uživit a že musí na pána nevražiti? Nemívá začasto pán čili prácedárce víc při práci svízelův a starostí, ba i neštěstí a zodpovědnosti, než dělník? A čistý výtěžek? Kdo pracuje poctivě, bez konkursů, podvodův a bez vydřidušství, ztěžka se i mezi panstvem obohacuje. Obohatí-li se takový poctivý pán — je mu třeba záviděti? Hodný dělník a rozumný toho neučiní. Ovšem nesvědomití dráči, břichopásci a vydřiduši jsou všude — také mezi pány, zvláště mezi těmi, jichž se V. M. nechce z přátelství k Hebreům dotýkati, mluvíc jen o bohatství šlechty, církve, měšťáků, kteří ve *výrobě* neznamenají téměř všichni.

dohromady tolik, co jediný Rothschild nebo některý jiný židovský uhlobaron! Že by zde, v tomto hrozném hromadění majetku v kapsách Jakobových z práce dělníkův a konsumentů křesťanských náležitá reforma neškodila, přiznáváme my křesťané všichni. Provede opravu tu bezvěrecká volná myšlenka? Pozorujte ji a poznáte odpověď! Není vůbec zvláštním, že V. M., která pořád povídá (na př. na str. 250 a násl. v Kalinově díle), že se nemá užívati znásilňování, nybrž jen humánního přesvědčování, není zvláštním, že V. M. volá zde na str. 13 a 14 po právu »disponovati zbraněmi« pro malého člověka? Anarchističtí socialisté chtěji také ozbrojiti lid a rozpustiti armádu! Proč? Jaký konec by to mělo a kde by se octla společnost, panstvo a třebas i dělníci? Vizte dělnictvo, jež za stávky socialistické chce pracovati — jak se mu vede od »neozbrojených« stávkářů? Dejte poštvaným těmto zástupcům »právo nositi zbraně« a uvidíte, že hrůzostrašná tyranie, krvavý rozvrat a násilnická revoluce budou tady snad již zítra. Vše odnese křesťanský lid — a miliardářské panstvo bude se míti líp než dříve. Však ono *zná své lidi* a ví, čeho třeba, aby rostlo i za revoluce! Mám tedy za to, že *tato opravná kritika volno-myšlenkářská* úkolů moderní společnosti není tuze duchaplná ani socialně zdravá, i když velice moudrou se dělá a křesťanství spílá.

V dalším je theorie auktorova velice *šikovná*, neboť pracuje s patrnou tendencí pro »devět desetin lidu« nemajetného »pracujícího« a staví se okatě proti »jedné desetině« majetníků, jimž chce z rukou vyrvati, co mají: majetek, moc, zbraně! — a dáti je chudým! Toť věru eldorádo všeho socialismu výstředního! Takové řeči se líbívají, zvláště těm, kteří pořád nic nemají, po cizím baží, se vším jsou nespokojeni a nenávidí šlechtu, kněze, buržoasii, monarchy! V. M., takto učíc, lichotí massám lidovým, nemajetným a také i třídám trochu majetným — a hodně majetnými býti chtícím. Též těm zalíbí se toto učení, kteří hledají čest, vliv, vůdčí postavení v národě, ale dosud nemohou se uplatniti s duševní troškou osobní intelligence. Jistě zalíbí se tato theorie i ohromným miliardářům, kteří najdou v čas a dost mocenských prostředkův, aby *jim* zůstalo, co mají, zatím co devět desetin lidu bude se mezi sebou rváti o majetek, moc a zbraně jedné desetiny, k níž se miliardáři nepočítají, protože jsou přenesmírně nad ní! Nejsem sociologem z povolání ani nepřítelem lidu a lepší jeho budoucnosti; nejsem šlechticem ani hierarchou ani velkoprůmyslníkem ani vlivuplným vládním radou atd., nejsem též proti zdravé a universální reformě nynějšího života ve všech směrech — co jest na světě tak dokonalého, aby nemohlo státi se dokonalejším? — *ale mám silné pochybnosti, že theoretikové volno-myšlenkářští jsou způsobilými zdokonaliti moderní společnost a uspokojiti všecky potřeby její!* Co mne k tomu vede? Výklady, které jsem dosud v knize Kalivodově našel. Bořit V. M. umějí, to je pravda. Stavět a lépe uspořádati přerozmanité fáze života společenského, než dosud bylo, zdá se mi, že neumějí. Považte! Volnomyšlenkářští oprávcové úkolů lidské společnosti žalují, že prý asi jedna desetina má moc, majetek, zbraň,

práva — ač by jich za svou nepráci míti neměla, ježto vše to vlastně náleží »pracujícím« — a tvrdí, že se to má dáti devíti desetinám pracujícího lidu. Dobrá! Kdyby tedy dnes volnomyšlenkářská sociologie dostala se nahoru »k moci a zbraním«, co by udělala? Patrně vzala by »právo, majetek, výrobu, zbraně společenské menšině a dala by je lidové většině. To by znamenalo: *týž princip podržeti a ho jen rozšířiti.* Menšina by se sesadila s trůnu, většina by se posadila na vrch! Budiž! Ať každý chvilku slouží, robotuje, otročí a námezdníkuje! Ale! Jak dlouho tohle *rovné právo, štěstí, moc* atd. v takto zreformované společnosti lidské, jak dlouho právem rovným u všech potrvá? Nebude třeba již zítra a snad do konce ještě dnes večer již zase »vyrovnávati nesrovnalosti«, povyšovati malé a stlačovati veliké? Kdo zná lidské vášně, i kdyby nic na světě jiného nebylo, čím se disparita v právu, moci a majetku hmotném i duševním jeví a ve společnosti způsobuje, kdo zná lidské vášně, jistě připustí, že »sufficit diei malitia sua«, že každý den za *těch podmínek života a z téhož principu*, jak jej volnomyšlenkářští theoretikové staví, potřeboval by nové reformy, čímž by chaos lidské společnosti byl ne-li horším, tedy zrovna takovým, jakým jest nyní. Přijde-li kdy Zpomocník pravý, jenž by opravdu lidstvu v těch věcech pomohl, bude se jistě jmenovat jinak, než volná myšlenka. My křesťané věříme, že Zpomocník takový už jednou na světě byl — požehnaný Kristus — a že vše ve Své nauce, příkladě, záslibech a přikázaních světu zjevil, co by společnost lidskou již zde na zemi oblažilo, pozvedlo, urovnalo, chuďasa i boháče »osvobodilo«; ale svět nevěrecký, zkažený a štvaný falešným volnomyšlenkařením, zavrhl Krista i nauku Jeho a pustiv se dle svého do reforem společnosti, způsobil chaos na celé čáře: v rodině, ve škole, v obchodě, ve mzdě, v majetku, na trůnech, ve hříchu, ve ctnosti, v právech i povinnostech. Poměr jedince k jedinci i ke společnosti a naopak, jaký dnes je a jak jej »vyřešuje« odkřesťaněná společnost lidská? Sedíme prý vsichni na sopce, v jejíchž hlubinách to vře a syčí strašlivými plameny, deroucími se k jícnu, jenž — jak dlouho pod sebou udrží rozkácené živly? Pak to přijde a pohřbí v troskách všecky reformní theorie, jež to vlastně způsobily, zavrhnuvše Vševědoucího a Nejlepšího přítele lidstva, pohřbí je a s nimi také svedené lidstvo, jež bude trpět po smrti, jako trpělo před smrtí za hříchy společenských oprávců! Tak mluví výstražně mnozí prozíraví mužové (nevolnomyšlenkáři) a tak učí důrazně a několikrát světové dějiny, ale marně, neboť lidé, místo aby se z dějin učili a moudrých mužů poslouchali, raději štvou a vymýšlejí systémy, které sopečné nebezpečenství lidstva připravují, urychlují. Slyšte, jak popichuje a rozvášňuje malé lidi proti velkým volnomyšlenkářům auktor na str. 14: »Společnost lidská člení se stále na dvě hlavní skupiny; jednu nepatrnou počtem, která nevyrábí nic z toho, co lidé potřebují, která však nosí a užívá zbraně a přisvojuje si nejen skoro všechen majetek jsoucí (sic!), nýbrž i výtěžek práce druhých . . . . . *Skupina druhá, převážná většina lidí, pracuje a skutečně také vyrobí statky k ukojení všech, nemá však základ-*

ního antického práva: rozhodovati o užívání zbraně, nemá často vůbec žádných práv politických, ale na jisto jest skoro vždycky nemajetná.« Tímto výkladem o nynější společnosti, právech a majetku spokojí se jistě i nejčervenější socialista. Je to však vylíčení správné, všestranně spravedlivé? Neštve se tím? Kdo chceš věř, já nevěřím!

Chcete zvěděti, jak dle volnomyšlenkářské theorie povstal majetek, právo, moc? »Mohli bychom říci: Základní problém lidské společnosti vyřešen byl *mečem*« (str. 14., odst. 3.) Jedni, silnější, zmocnili se i majetku i života i práv druhých, slabších a donutili je pro sebe pracovati. Žijí z nich, ne nepodobně, jako cizopásník z bytosti, ze které tyje. *Jest vědecké* zváti privilegovanou a nepracující část lidské společnosti *»třídu cizopásnou.«* Představte si při této »vědecké« řeči poslouchajícího dělníka-socialistu a řekněte, lze-li se diviti, že takto štvaný chuďas zatíná na pány a buržoasii pěstě, těše se, že přijde den odplaty! Neznamená tato theorie volnomyšlenkářská obranu hesla: Majetek je krádež, právo je násilí, panstvo je vydřiduch — pryč s nimi, pryč s nimi! Z toho také porozumíte, co spisovatel smýšlí o mzdě, o úrocích, o daních, o nájmu, a co učí o těch věcech smýšleti své věřící čtenáře! (Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Výjev dvanáctý.

Dačický, Rožmberk, Kolovrat.

Kolovrat: (vítězně i výhrůžně) Krev jsi sil . . . Žnu v
krvi tvé a sklizím!
Rožmberk (káravě) Varovali tebe, že jsme v cizím?
Z Božího jdeš domu s malou pochvalou . . .
Pan Kolovrat stížnost nemalou
do Vás klade, pane Dačický.
Dačický (ke Kolovratovi) Vaše Milost, urozený pane,
kaji se a kořím bez úskoku,
lituji a odpuštění žádám,
pro milého Pána Boha prosím,
jméno Jezu Krista vroucně vzývám —
Kolovrat: Osvobodil jest nám Kristus, Pán náš,
páchání zlých skutků, nepravostí
proti Boží zápovědi, myslíš?
Dačický: Na víru kdo spoléhaje pouze,
na zásluhy Krista neskonalé
hřeší zoumysla, živ nešlechetně:

Bohem pohrdá i věrou pravou.
Což já chtěl jsem úmyslně smrti?
Rožmberk: Toho spravedlivý soud se táže.
Pře tvá skončena a znám ti ortel.
Čemu však jsi žádal mluvit se mnou?
Dačický: Jsem též v koncích s lidským milosrdím?
Nemožno jest odpustiti přehmat?
Urození páni, hrdost odkládám.
Se mnou na pranéř, i před světem bych prosil!
Cit svůj před vámi ač ovládám,
přisám Bůh, že tam by tváře zrosil
proud mi slz, ne řezavé a dravé
slzy studu trapného a hněvu,
ale smírné slzy dojetí. Dny po nich smavé
týraného srdce na úlevu . . .
Vzteklé slzy znectěných, ó drazí páni,
znáte je, kdy hlava v šatlavě se sklání
na tvrdou jen pryčnu, po mateřském lůně
v tmavých nocích bolestných jen stůně,
nebo po dívčí si hrudi touží milované,
očistná kde slza jarní rosou kane?
V žaláři, kde jarý život mladý
po opilých dnech se děsí smyslů zrady?
Kolovrat: Což jen povětrně v kordy hrál,
pana bratra vanem vzduchu sklál?
Rožmberk: Jak se stalo, poví od počátku
nám pan Dačický. Dbej pravdy on
a ty hněvu braň, neb na pokon
my zde nejsme ani v soud ni v hádku.
Kolovrat: Pravdu z jeho úst? Já lhářem slynu?
Dačický: Milosti, dík ze vlídného kynu.
Nebožec pan Šťastný Novohradský z Kolovrat
nestřízlivý zastavil se v domě
»u Svobodů« u kouřímské brány,
kamž i já byl zašel na truňk vína.
Jsouce spolu do čtyř hodin na noc,
na lože když rychtářský zval zvonec,
já se chystal domů, klobouk nasadiv —
Kolovrat: Kýž byl jeden spěchal domů dřív!
Dačický: Na rozchodnou podávám mu ruku.
Kázal vína dáti; stoje připíjím.
On svůj žejdlík náhle pod nohy mi chrstnul,
soptě hněvy: «Připímť po Nymbursku!«
Klobouku proč nesnímám prý před ním?
Slovo dalo slovo. Tasí i já tasím,
žluči kvas mu leda žerty hasím,
rány plitké odrážím mu hravě,
bez hněvu se směju jeho nohám vratkým,
na ně ukazuje napřaženým kordem;
on se na mě kati, prudce dupne nohou,
Bůh a všichni svatí! — v louži vína smeknul

v před se náhle, v čepel se mi řítí.
Jak jsem v hrůze jilec pustil z ruky,
v pádů ještě více v život se mu vpeřil.
Úžas, lítost, hrůza u srdce mě jímá,
dnes-li vzpomenu, mně v zraku krev se plíhá,
očima jak na mě vzhlédnul zkalenýma,
a v nich bolest, údiv, výčitka se míhá . . .
Ve svých rukou moji ruku třímá,
ne jak soku snad, jak druhu druh,
ústa zařatá se bolestí mu křiví,
oči v sloup se jemnou blanou mhliví
a z úst chrčí trapně: »Odpusť Bůh!«
Komu, komu? Mně či jemu . . .

Kolovrat: Vrahu.

Dačický: Nejsem jím, to dím i na věčnosti prahu,
(vybuchne) ač jsem rváč a ranou ránu platím!
Promiňte, já pletu se a hatím,
a kdo štve mě, rozvahu hned tratím.

Kolovrat: Žalobě zde v nově odpíráš.
V při a v soudu dáno na průvody —
Ej, co v děsu oči otvíráš,
jak bys v náhle byl se napil vody!!

Dačický: Pánové, již nad rakví jste stáli
za pohřebních muttet žalostivých.
Svíce smuteční tak temně kolem plály
v plachém záchvěvu i za modliteb tklivých,
jak z těch mrtvých rtů by vzdechy vály
k výstrahám i na útěchu živých
o marnosti všeho, o shledání v dáli —
A byť vám i srdce bylo mřelo,
stesk to jen slz jihnoucích jak z jara sníh . . .
Mne však hrůza rvala, chvělo se mi tělo,
potem lepkavým mi vlhlo čelo,
svědectvím když mrtvý jistit měl můj hřích,
jehož jsem se nedopustil . . .
Jak by morný mrak byl nade mnou se zhustil,
stojím před tělem, jež na márách tu leží;
barvíř stoudně odhaluje mytou ránu,
primas velí pravé ruky malík
vložit do ní, svědectví ať vydá:
krev-li se v ní soudu zjeví nyní,
ztracen jsem a vinen v očích pověr!
Balvany mi ve sluch duní slova,
jež mi předříkává krevní písař:
»Jménem Otce, Syna, Ducha, Amen.
Vydej svědectví, zda smrti tvé jsem vinen.«
Což se zalknu, v zasutém jak důle?
Ač jsem muž — a ruka se mi chvěje,
jakbych na špalek ji kladl katu,
mrtvý leží v rakvi bez pohnutí,
modré důlky — což v nich oči zejí?

Vyndám prst svůj na rychtářův povel;
malým granátkem se na něm chvěje
kapka krve pohnědlé a ssedlé.
Kolovrat: Dosti bylo, krev se ukázala!
Rožmberk: Kapka jediná, tož vina asi . . .
Dačický: Byl jsem mdlobám blízek, nezapírám,
i dnes oči šíře rozevírám,
vzpomenu-li, nezřít onu krev,
vnímat jiný kolem sebe zjev,
aby zapudil ten obraz příšerný . . .
Páni, kdo z vás člověk pověrný?
Snadno ulpí na chvějícím prstu
dotekem krev rány rozjízvené.
Kolovrat: Proto pod tebou se peklo klene!
Dačický: Kdybych vinen byl, pak dovedl bych
na přetvářku chladný klid vám líčit,
při svých chybách všech ač klamu neznám.
Upřímně jsem děl, co vím, a mlknu.
Urozený pane, nejvyšší purkrabí —
Kolovrat: Víš, co zřízení dí zemské o něm?
Krotitel jest zpupných práva přestupníků!
Rožmberk: Ortel zní —
Dačický: Že nejsem vinen pokutou
vyměřenou zemským zřízením,
ale pro velikost skutku mám být
prázden země, milé Horské patrie,
jdoucích po sobě let plných deset.
Z reformací té se volám na revisí
před osobou vlastní J. M. C.
a Vás prosím za přímluvu mocnou:
Vy nade mnou držte ochranlivou ruku!
Právo trpím, chci též právo míti —
Kolovrat: Satan se svými pokoje nechce,
až sám Pán Bůh dotýká a tresce.
Dačický: Z mistrných se nářků odvolávám.
S Bohem nevinu svou odvozuji!
(K Rožmberkovi) Hrdla byv, cti, statku odsouzen.
kéž zas mezi svými za dobrého sluji
a (má každé mládí kochaný svůj sen)
aspoň ta, jež tajně věnovala
srdce mi, kéž veřejně mě zná,
ctností svou mým chybám osten aby vzala
a mě k dobru vedla vítězná!
Pane Kolovrate, za krev odprošuji
mimo chtíč a vůli prolitou!
Vděkem Vám se věčným zaslibuji.
Kořím se! Hrd, nejsem necitou,
žalostím, že vad a chyb jsem plen.
Příbuznou Vám krví však jsem nevinen!
Rožmberk: Totéž, dnes, a vám se státi v nově —
Dačický: Netasím. Jsem muž a stojím v slově.

Kolovrat: (poodstoupí stranou s Rožmb.) Krev chce krev. Msta neznej ohledu!
Rožmberk: Nehřmi v ucho medvědu!
Mladší tebe jest. (Pověrčivě) A vím, jen z důvěry:
kord on z katovy má sekery . . .
(k Dačickému, na rozmysli) Při sobě ten rozum a ta léta máte,
že chce právo volný průchod míti.
Málo, slyším, pokoje též dbáte,
jak Vám, vidím, srdce prudko cítí,
Z týchže cedulí, co našli u primasa,
i pan Vodňanský se na kohosi kasá,
ač se z dálky za Vás přimlouval;
střelba Vaše noční bouří hlídky,
prácem horním různé znáte výtky,
(s nádechem lstivosti) byste u hrubé je chyby nadouval
Dačický: Vaše Milosti, ten list a cedule —
háncům sám jdu v stopách, z nevůle:
vždyť i mně již horké peklo topí
a mě na čakan zvou, na konopí.
Kolovrat (pro sebe) Mumrejná to s Lomnickým buď válka.
Mne přec nemá — k šípku! — za pisálka.
Dačický: A ty Hory, Pán Bůh polituj!
Rožmberk (povzbudlivě) Proto jsem zde, neřády a zmatky
vyhledat a stihat klam a vzatky.
Kolovrat (s omluvou k Rožmberkovi) Na chvíli . . .
(k Dačickému) Vám na shledanou, pane můj!
(Odejde do zlatého pokoje.)

Výjev třináctý.

Dačický, Rožmberk.

Rožmberk: Promiňte, jsem trochu zimomřivý.
Dlouho v kostele . . . (Usazuje se do lenošky, kterou mu Dačický přistavil. Zabaliv se do šuby) A nyní mluvte!
Dačický: Řeči pravdivé sic nelibé jsou pánům . . .
Svobodných jsem úst a nezvykl jsem
mnoho mlčeti, až položen jsem
za buřiče, v nenávist jsem vešel.
Vy pán slavný, bohatý a mocný,
jdete sázet horské oficíry.
Vyjdou z toho, z konopí co čáp!
Rožmberk: Což jsem slep a hluch a stár a sláb?
Dačický: Jeden jde a přijde druhý zase:
tlustý doma v závětří se hřeje,
nový hubený se v tlouště pase.
Málo dbají na řád dobrý, právo,
spravedlnost, na císařské dobré;
zcestná chování jdou k duhu lépe.

Jak jsou berní, páni oficíři —
tožť ta mamona a zle se pro ni děje,
žádostivý, světu milý peníz!
Tento lidem platy zadržuje,
onen dává na cedulky, vruby
víceji, než povinen je z účtu:
víme, kam se moře vrací opět deštěm!
Mistrně se mele! Má-li úředlník
půhony a soudy, honem umře.
Aby pracovali šťastně, užitečně?
Ten jest podpažník a náhonči jest onen
a čert ďábla přikrývá a — holí!
Hory, stodola jsou vymlácená,
a nás v oči osiny jen řežou,
jak je rozhání jen vír a vítr.
Fortelná a škodná šmelcování!
Neupřímní škůdci, šanctročníci,
opalači, darmochlebi,
sobě jsou i šmelciři a kverci!
Erzkaféři — platí pěti prsty,
puchýři — a tlukou v lid jen dělný,
prubíři — a zkouší Vaši (zamlčí: hloupost) přízeň.

Rožmberk: Vy jste šlichýř, jak je propíráte.

Dačický: Ve šmelcovních hutích účty
vedou vtipní páni utrechtýři:
kde nic mého, vypůjčím se shora,
královské byť komoře se počty popsuly —
v summě pojde nula od nuly.
Co se města tkne, též moc má právo —

Rožmberk: Nejsem jeho nadřízenou hlavou.
Viz a slyš a mlč! Tak u pokoji
budete.

Dačický: A sebe hryžte svoji?
Jak vlast celá. Rozmíšky a nesnáz.
V srdce útají se jinak modlím!
Všemohoucí milý Pán Bůh račiž
každého z nás ku poznání vésti
pravdy své a pokoj, svornost, lásku
v srdce mdlá nám štípit blahodárně,
pochyby a bludy kroků našich
osvěcovat moudrých rad jen světlem,
nahražovat naše nedostatky —
neboť dnes již v Čechách vše je dryps, draps!
Svávůle a hadruňky a hádky —
k zarmouceným věcem pospícháme!
Jak myš hryzka v stodole a stohu,
v zelí housenka a tuto (za ňadry) hádě,
u nás rovně šidí cizozemec,
podvozuje, loupí nás a dvojí;
Čechové pak mnozí neupřímni
od cizích se tomu dbale učí

a v tom s nimi tuhý činí spolek,
s nimi přízní se a cvikířují
na svou vlastní záhubu a lehkost.
Ubozí a bědní, nedbalí a v poutech
hluší, němí, slepí páni Čechové . . .

Rožmberk: Srdnatě žalostím s vámi . . . Co lid horní?

Dačický: Mnoho takých dělníků jest horních.
od dědičných pánů lid to zběhlý;
horami se zastírají, bouří,
všeho řádu svobodni být chtějí.

Rožmberk: Páni oficiři . . . Dále, dále!

Dačický: Od vrchnosti bylo vyvoláno,
aby páni ouředníci horní
tálů v horních dolech nemívali,
— mají štance, platy peněžité!
Opustí vám raději svůj úřad,
naháněk však postranných se drží.
Každý darům nesytý jest, berný,
jako z jara kalná voda dravá.
Císař nakládá a sluzi kladou v měšce!
Kdo z nich nakulhavý na obě i nohy,
poskočí, až odejdete, pane.

Rožmberk (povstav) Ej, buď zle, buď dobře! Jmenuj!
Na lelky zde nejsem! Na komissí
k přetržení neřádů těch horních,
skrze které nemalé se dluhy
vzdělávají na královskou minci!
Kyjem na ty hladovité vlky!

Dačický: Kolem Vás se všichni vlčkem točí,
lejtrovaný prach Vám sypou v oči,
vylhou a vykejklují,
s dobrým větrem v čerty plují.
Milé hory, jižť se neubrání!
Za humny už váš jest periodus . . .

Rožmberk: Jména, jména krádců všech! Hic Rhodus!
(v úděsu) Vel quot officia, tot sunt fures?

Dačický: (přisvědčuje) Jedni strojí, druzí vaří,
třetí pekou, čtvrtí smaží,
solí, udí na pohlodky
s čertí materou i šotky!
Žerou, hejsají, div pece nezboří,
ale pána hladem umoří!

Rožmberk: A kdo jmenovitě. Očitě je znáš.

Dačický (s poklonou) Vysoko kdo stojí, širší obzor mívá.

Rožmberk: Mistrná to, pane, contraria.
Jmenuj, přízně-li mé dbáš.

Dačický: Račte mě mou poctivostí opatřiti.
Na milosti Boží to i Vaší,
abych v obci dobře mohl býti.
Udavačem být, mně mysl má se straší.

Rožmberk (mrzutě) Pročež nesnázi a stavuňků mi hledá?
Daremně se tudy oba meškáme.
Dačický: S mnohým Vaše Milost na panketích sedá.
Rožmberk: Proč tvé slovo vaz jim nezláme?
(Uraženě) Nebo rci, že vrána vrány neukline.
Dačický: Milosti! I myšlénka mě mine.
Rožmberk: Jména krádců říci Tvá se Milost bojí
a též jinak cestu kříží moji . . .
(Zvoní; ze zlatého pokoje vyjde Vodňanský.)
Dačický: Což jsem věděl, milostivý pane,
kam a odkud cizí vítr vane?
K čáslavské jdu bráně, blíže šibenice,
za roškverků haldou on se kreje;
tasím, snad se úklad v noci na mě děje —
Vodňanský (podezřívavě) Odkud marš ten? Pověz, pověz více!
Dačický: Vávra havéř tam a tetelí se zimou.
Šibenice lámat! Já mu nápad zmrazil.
Rožmberk: A kunšt hermetický mně tu zkazil . . .
Dačický: Vyznal vše. Měl mechy s lebek sbírat,
s kostí týřících a zelenavých,
k průbě alchumistické dle tajných gruntů,
k transmutacím, zlata tingování,
ku fixacím, kongelacím různým.
Pro koho, se podřeknul pan Šimon . . .
Pán tak bohatý má toho třeba?
Pán tak moudrý věří pokladačům?
K hrůzné práci starce bez soucitu —
Rožmberk (obrací se směrem k zlatému pokoji a svléká s pomocí Vodňanského pomalu kožich)
Za to Dačický se ujal chlapa,
do perkytle obléká ho nové —
Vodňanský: Kdo ví, k jakým čarám svým a svodům.
(Hosté vycházejí ze zlatého pokoje; prvý Kolovrat.)
Dačický: Milosti, má prosba! Zákon dvorný
neruším, jen upozorně slovem —
Rožmberk: Dosti, pane Dačický! Bůh provoď!
(lhostejně) A pře Vaše v dlouhé zůstaň truhle,
Bůh až pomstí sám a trestat bude.
Dačický (k odchodu) Konec dlouhé písně; zle mi hude.
(Zdržen následujícím chvatným výjevem)

Výjev čtrnáctý.

Zatím vystoupili ze zlatého pokoje všichni s paní Agnéžkou. Vilém z Rožmberka odloživ kožich, sáhá na hruď a rozčileně pozoruje, že mu tam schází zlaté rouno. Z druhých dveří Justina a Elžka jsou nepovšimnutými svědky celého výjevu.

Rožmberk: Kde mé rouno zlaté? Vysoko si cením,

v družstvu s císařem díl maje v slávě — —
Zlatý beránek a řetěz vzácný?

(Dačický se hluboko kloní na odchodnou. Kolovrat ho podezřívavě pozoruje.)

Kolovrat: Snad pan Dačický je zvedá právě,
jak se nice ku podlaze sklání.
Dačický (přímí se a výší) Pane z Kolovrat!
Rožmberk Bůh uchraň, páni!
(ke Kolovratovi) Prudký prach to! (opět se rychle obléká)
Kolovrat A dobrá kapitola!
Kdo zlý jednou, vždycky zlý!
Dačický: Kéž ty kvasnice ti v hrdle uvízly!
Kdo jen erbem dobrý, dobrý zpola.

(Vše od něho odvrací v obecném rozladu a rozruchu.)

Rožmberk: Snad jsem cestou z kostela je ztratil. -
Kolovrat (stranou k Šimonovi) Viděl's konterfekt? A jak se zkatil?
Rožmberk: Pane rychtáři, my hledat dejme.
Vodňanský: Zatím tajně jen, ať nezní v lidu!
Rožmberk (k paní Agnéžce) Promiňte již dnes. My vzájem přejme
shledanou si z jara. Nemám, nemám klidu. . .
Čas nám potom bude prostrannější.
Kolovrat (pro sebe) Zloch tu Dačický zas hoduj
v šatlav skrejši!
Paní Agnéžka: Vaši Milost pozdravením přátelským
a s vinšováním všeho dobrého a prospěšného
v lásce vyprovázím.

(Odcházejí všichni, poslední Dačický a Šimon.)

Dačický: Co to zuby třel?
Šimon: Prý mnoho sázím:
nad přátelstvím s tebou zalká sýc.

(Odejdou. Justina vyběhne za nimi zvědavě na schody.)

Výjev patnáctý.

Elžka (váhavě) Kéž ten alchumista věděl víc . . .
Paní Agnéžka (radostně ji objímajíc) Dítě rozkošné,
jak jde mi vstříc!

(Pokračování.)

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování).

VII.

Druhého dne po poledni se loučili Johanýskovi s Olšovským mlýnem. Johanýsková měla v nůši naloženo, co se jenom vešlo, na břečňátko, které měla v náručí, jí panímáma dala také něco kloců i kousek domácího plátna na košilečky. A loučíce se slibovali, že dojdou kolem posvícení, aby pošil Johanýsek, kde je co v domě k šití a ke správce, a Johanýsková že donese harfu a tak ve mlýně to posvícení trochu oslaví.

»A karty,« šeptaly jí Anička a pastvice.

Jenom přikývla a mrkla, vědouc, že by holky dostaly od Barče vyhubováno.

Však to také Barča vědět nemusela, že holky za výklad daly Johanýskové chleba, kterého samy nesnědly a nějaké vajíčko, které slípky do žlabů v chlívě zanesly.

»Tak pojď, Johanýsková, přej všecko dobrý našim kunšoftům, až zase přijdeme posloužit, abysme našli všecko ve zdravíčku,« loučil se Johanýsek.

Žena ho šťouchla, a tu si teprve vzpomněl, že kde jest takový mrzák jako mlynář v domě, vlastně mluví hloupě.

»Inu, člověk je člověk,« vzdychl si. »Rozluč se, Johanýsková, ty máš dar řeči.«

A Johanýsková se loučila obšírnými slovy, přejíc ve všem Božího požehnání, v trampotách ulehčení, stálého zdraví a radosti nad dětmi.

To vyznělo lépe a Johanýskovi se trakali z vrat. Johanýsek měl také svoje raménka obtížena filcem, kde měl nějaký kousek svého prádla, střihy a ostřižky (uměl těchto nadělat větších i více, nežli bylo někdy zapotřebí, doma pak upotřebil všeho), přes sebe torbu, v které nosil nůžky, nit, míry, vosk a svoji dýmku. Směl kouřit jen, když mu dal někdo nacpat, jináče by žena byla nedovolila.

Po odchodu Johanýskových vyzvala mlynářka Barču, ať zavine děvčátkům vlásky na kadeře jako loni a chtíc nechtíc musela se těšit jejich radostí.

Stárek zjednal sekáče a vedl je na luka, mládek šel též s sebou a postavil se s kosou do řady.

»Je to člověk tenhle Jarolím, ke všemu má šikovnost a fortel,« chválil stárek, vrátiv se po chvíli dohlédnout do mlýna. »Tak říkajíc, k čemu se postaví, všechno mu v rukou zrovna květe.«

Řekl to k mlynářce, která sypala na záprsní drůbeži.

»Což o to,« řekla, jen aby promluvila.

»Budeme mět pěknýho sena, řada v řadě, jen se to pokládá a huž jsou zrovna kopišťata, to se dobytky říkajíc pomějou. A dostane se to dom za sucha, hned pozejtří, hádám na pěknej čas, Jarolím taky povídal, že do třech dnů asi dešť nepřijde,« hovořil stárek.

Ten Jarolím! O nikom se tolik nemluvilo, jako o něm. Mlynářka maně dala zase ruku před oči.

V tom zavznělo Prokopovo: »Hup, hup, hup«, a mrzák se blížil po síni. Měl nyní to svoje houpání ještě pohodlnější. Johanýskovi totiž napadlo, aby podpěradlo berly pod rameno potáhl suknem a vycpal měkce a pružně koudelí, tak že pod paždím netlačilo. I držadlo berlové na holi do druhé ruky, které mu Jarolím na rychlo zhotovil, tak vycpáno a chuďas si liboval.

Mlynářka se ohlédla. »No co, Prokope?« tázala se.

»Půjde pá, na besedu,« usmál se Prokop.

»Prosím vás, Vojtěše, zaveďte ho na luka, ať se trochu podívá, snad se hupamatuje, že v loni těmihle časy byl ještě hospodářem,« řekla mlynářka trpce.

»To ano, bude tam na vzduchu, však všecko jenom voní,« řekl stárek a vyzval mlynáře, ať jde s ním.

Usmívaje se šel Prokop rád. Pohyboval se již úplně bez nesnází, dovedl pohodlně usednout i vstáti a staří mlynářovi chválili Jarolíma za nápad s berlou nade vše.

Mlynářka chystala sekáčům oběd, Anička i pastvice byly na lukách i Barča běžela pomoci, že se záhy vrátí, to mlynářka arci věděla, nebo Barča byla nyní ještě ochotnější, ještě mrštnější a pracovala bez ustání.

Od výměnkářky nepřijala mlynářka pomoci při vaření, říkajíc, to že si zastane, ať je pantáta nebo není, do toho že jí on nikdy nemluvil. Pekla mlynářka buchty, vařila polévku mléčnou s nudlemi a chystala krupičný svítek se sladkou omáčkou. Bylo sekáčů šest a dvě hrabačky, k tomu domácí lidé, měla mlynářka co dělat.

Barča přiběhla na hodinu před polednem a chopila se práce. Dělala míchanice pro drůbež a dala malým čuňatům.

»Zejtra o ty slavnosti budu asi já jediná plakat. Všecky lidi budou vesely, budou se radovat nad tou krásnou pobožností a já budu mět srdce jako v kleštích.« Mlynářka vzdychla.

»Pojedete nebo půjdete?« tázala se Barča.

»Tam půjdeme, aby se děti nezmačkaly. Ale dom jít by bylo na ně moc. Tož ať Josef jede, můžou se svézt staří do kostela. A vezme se pivo dom — můj Bože, jako v loni — jako v loni —«

»Panímámo, pamatujte se. Bůh dopustil, ale neopustil. Pomyslete, jaky dobrodiní od něho, že jste vy zvostala zdráva, že nám dvojčátka nezastonaly, že jsme neměli škodu v ničem a na ničem. Dobry lidi k sobě jste dostala, za nevěrnýho sluhu hodnýho člověka, ten Jarolím je na všecko k dobrýmu,« chlácholila Barča.

Mlynářka zaplanula v tváři jako mák i vyšla beze slova ven.

Šla k studně a spustila okov, ač nebylo vody potřeba a ač mohla naříditi Barči, aby jí této donesla.

Bylo panímámě pojednou, jako by cítila nadbytek síly, jako by žehl její nitro jakýs oheň, pak vstupoval jí do tváří, do hlavy, jako když zasahuje plamen — byla ráda, že může vydati sílu námahou při vytahování okovu.

Vytáhla vodu, zaklesla kliku u rumpálu a vsedla na lavičku u studny. Nevěděla pojednou, nač chtěla tu vodu, neměla vlastně žízně a na omytí obličeje a rukou stačila přece voda z vantrok.

Mlynářka nahnula se nad obrubeň studny a hleděla do hloubky. Bylo jí jakoby měla tam najíti jakous odpověď na myšlenky, které jí mozkem háraly.

Před rokem — jak se těšila. Jak se chlubila s dvojčátky, jak měla radost ze svého pěkného ústroje. Věděla, jak jí to slušelo. Vzpomínala, zda nepřála si něčeho. Ano přála. Líbily se jí na městských sousedkách zlaté řetězy s kříži, jaké měly na krku a mínila, že bude si na takový řetěz hledět uspořiti. Že svolí muž, aby si na ten šperk odchovala a prodala telátko nebo prasátko, byla jista, ano že ji ještě vybídne, aby si tu věc objednala hodně pěknou, Olšovská mlynářka že to může míti.

Jak by jí byl slušel takový řetěz o velké svátky přes tylovou vyšívanou půlku ve výkroji župky. Byl by pěkný na tmavých i na světlých šatech.

A což když by byla šla za kmotru nebo za starou svatbí!

Vždycky říkali lidé, že mlynářka z Olšovského mlýna okrášlí svojí parádou i vlastní pěkností každou svatbu a každé křtiny. A letos, letos — čeho si mohla ještě letos přáti! Aby byl muž zdráv — anebo aby byl — mrtev! — Mrtev? O nebylo by jí lépe!

To by bylo dohazovaní ženichů, vzkazování, domlouvání! Kde jaký dohazovač, kde jaký krejčínek by chodili se vzkazy. V několika příštích letech pro ni — v šesti - osmi letech pro dcery — — —

A pak by zde vládl cizí člověk, zeť — smýšlející záhy na to, aby byl tu sám pánem, aby panímatka uhnula na výměnek!

Zase ty hloupé, tolikráte se opakující myšlenky — bezúčelné, jenom znepokojující.

Mlynářka zvedla hlavu, chopila se okovu a vlila vodu zpět do studny. A šla zase do kuchyně.

Barča zatím schystala do nůše mísu i lžíce, dala svítek omáčkou politý do velkého hrnce, polévku do dvou džbánů a chystala se, že ponese na luka oběd. Přikryla na dně nůše hrnec se svítkem mísou, lžíce dala po stranách a rovnala nyní buchty.

»To si ale lidi pošmicnou,« řekla.

»Snad,« odvětila mlynářka jako bez paměti, »Stárka s pantátou pošli dom, ano Barčo?«

»Však již jdou, pantátovi tam bylo asi horko. A Vojtěch má rozum, že ho vede, zdržoval by tam lidi od práce, čumijou na něj a jen když chvílu od práce hutrhnou,« pravila Barča. Ovázala džbány plátěnými utěrkami, aby polívka se necejkala a vzavši nůši na záda odcházela.

Na záprsní u vantrok usedl stárek s Prokopem.

»Řekl jsem, ať jde mladšinka dom, ať pomůže s donešením oběda, říkajíc celá se hutaháš,« řekl stárek vlídně k Barči.

»Od toho jsu,« odvětila Barča a vykročila.

»Já chcu taky buchtu,« ozval se mlynář.

»Dostanete,« sliboval stárek a zavolal na mlynářku.

Hned donesla buchtu nadívanou tvarohem, rozlomila tuto na několik kousků a položila na lavici.

Prokop jedl hltavě, vybíral tvaroh, mlaskal, nacpal si plná ústa, drobil po zemi a měl radost, vida, že se kuřata seběhla a drobty sebrala.

»Pojďte jest, Vojtěše,« vybízela mlynářka stárka.

»Dejte mi to radějác sem, panímámo, ať tu nezvostane pantáta sám, nesmí se pustit s očí,« žádal stárek a mlynářka nalila mu do hrnka polévky.

»Já chcu taky,« hlásil se Prokop.

»Donesu ti,« řekla mlynářka a učinila tak. Též svítku donesla oběma v hrnkách a stárkovi ještě buchtu.

Sama pojedla, až přišly děti. Ty měly řeč jenom o zítřku a když se ráno vypravily, seběhli se ovšem všichni ze mlýna.

»Panenky činany,« liboval si mlynář.

Mlynářka vypadala, jak všichni uznali, v té černé sukni, granátové župce a zlatém čepci jako nějaká zemanka.

»K oltáru by panímáma mohla jít,« jistil Jarolím.

Jen se červenala.

Staří šli napřed jako, loni. K opatrování mlýna a mlynáře zůstal s Barčou doma stárek kteří se vrátili z ranní mše sv. Jarolím se svezl s Josefem. Staří kamarádi Barča a Vojtěch se teskně rozpovídali o tom uplynulém roce. Barča vařila v kuchyni na ohništi a stárek usedl s mlynářem v čeledníku. Prokop si hrál s hračkami. Zapřáhal koníka do vozíčku a houkal si: »Hyje, hatou, hy!«

»To bude dnes zase povídání o ní, pozdravování a litování. Ju lituje každej, pro něj trpitele lidí nemají říkajíc huž jinčího přání nežlivá tu smrt,« temně řekl stárek.

»Abych nehřešila na ten dnešní velkej svátek, Vojtěše, slyšíš, nic se nelekáš s tím naším mládkem?«

»Ještě ne Barčo. Já ho střežím, jak můžu, ale tolik musím říct, že ten člověk by hrál víc o mlejn nežlivá o mlynářku.«

»Olšovskej mlejn by měl mět jinýho mlynáře než Olšovskýho — to mi nejde ani na rozum. A ty děti!«

»Ty děti panímámu huž tak netěšijou. Je to márnost, Barčo, ja to říkajíc márnost světská a ženská, chtěla by mít syna, aby s ním zvostala paní na mlejně.«

»A jak to, vždyť když se vdá a bude mět syna, to může mu přece mlejn taky poručit?«

»Ba ne, to by musel bejt ten druhej muž taky svobodník a ten se tak hned nenajde. A vrchnost tak hned z poddanstva říkajíc nepropustí. A toho se bojím, aby nebyly zde velky hříchy.«

Stěžovali si tak ještě chvíli spolu ti věrni staří kamarádi. Přišlo poledne, staří mlynářovi došli z kostela, zarmouceni loňskými vzpomínkami. Čeládka přišla též, Josef s Aničkou, s kterou se rádi viděli, pastvice a pohůnek běželi spolu, Jarolím že panímámu doveze, vyřizovali.

Šli snad do hospody?« tázal se stárek.

»No, brali to pivo a bylo tam moc známejch, panímámu nutili a zvali. Jarolím zvostal s ňou, lepší se to šikne, nežlivá já, jako pacholek nemůžu jít přece mezi sedláky,« rozkládal Josef.

»I že jsem nejel,« mrzel se stárek. Barča přikývla.

Až ke druhé hodině přijela mlynářka. Jarolímovi koně jenom letěli. Děvčátka byla unavena, vezla si perníku, který jim strýcové a kmotři nakoupili. Že cestou dřímaly ty ospalé družičky, smála se jim matka.

Tato byla, jak staří jako loni řekli, zase jako pávice. Slušelo jí to a věru že i Barča musela doznati, že je panímáma jaksi letos hezčí ještě než loni. Že jí starosti ubraly trochu boubelatosti, jí jenom slušelo.

Příští neděle oblékla mlynářka děvčátka zase za družbenky a jela s nimi na slavnost do kostela filiálního do vzdálenější velké dědiny. Jarolím je vezl.

»A neřekne tuhle člověku ani my—tvy,« výměnkářka zahubovala.

»Je paní ve mlejně,« řekl stárek a starý mlynář přisvědčil.

Byla pěkná pohoda, sena se sklidila za sucha, když bylo prvé k sázení řípy a hlávek namoklo.

Byl zde svátek Navštívení Panny Marie a v Obyčtově tak zvaný třešňový »pout«. Olšovská mlynářka si vzpomněla, že na tom poutě nebyla, jak kdysi svobodná a usmyslila si, že pojede, aby její dvojčátka přece něčeho užila. Výměnkářům, kteří to nechtěli schvalovati, odsekla však, že jí sami pout doporučovali.

Stárek byl znepokojen i naváděl Barču, ať poprosí panímámu, aby ji vzala s sebou.

»To nejde«, řekla Barča. »Nikdy nikam nejdu, to by panímáma hned myslila, kdo ví co. Totiž uhodla by, kam smejšlím«.

Stárek uznal, že jest to pravda a mínil, že musí Josefovi říci, aby dal pozor, s kým panímáma bude mluvit.

Leč mlynářka nechala Josefa doma, Jarolím zastal kočího a věru, že kdo ten povoz potkal, musel si říci, že jest to pěkný kočí k pěkné panímámě.

Děvčátka nastrojila mlynářka zase do bílých šatů, ať prý jich užijí, než jim odrostou. Na hlavičky jim dala hedvábné šátečky červené s bílými květy.

Sama se vystrojila tak jako o Božím těle, řekla, že ona chce také užít šatů a že co Olšovská mlynářka nesmí dělat svému »místu« hanbu.

»Jen aby ju nehudělala jináče,« vzdychl stárek a Barča dodala: »Tak to vydržela panímáma naša rok v tom zármutku, jen jako vdova smutek, ten svízel, rok snášela.«

»Čeho se říkajíc dočkáme?« vzdychl stárek ještě smutněji.

Dočkali se toho, že aspoň ob neděli si panímáma vyjížděla po nejhlučnějších v okolí poutích. Jarolím ji vždy vezl a dvojčátka vyprávěla, že maminka, když jedou večer domů, usadí je do zadu a sama si sedne na kozlík k mládkovi. Ony že vždycky usnou, až je maminka ve vejvoze k mlýnu vzbudí a zase si k nim přisedne.

»Je to zde, je to zde,« zabědovala Barča k stárkovi.

»Dřívěji, nežlivá jsem se nadál,« odvětil stárek.

A téhož dne pracuje s Jarolímem v mlýnici pravil k tomuto: »Ty, chasníku, slyšíš, jseš z Uhrovejch a ti byli vždycky poctiví lidé, nezapomeň se.«

»Co s tím myslíte? Snad nemáte důměnky, že dělám schoře?« osopil se Jarolím.

»To ne říkajíc, ale tolik ti musím připomenout, že je taky Boží přikázání: Nepožádáš manželky bližního svého. Vždyť se přece modlíš,« řekl stárek vážně.

Jarolím se zapálil až po kudrnaté vlasy. Řekl rozpačitě: »Poslouchejte, stárku, když panímáma poručí, musím jet.«

„A podle tebe aby na kozlík přisedla, když děti husnou, beztoho jim dáte napít piva a rosolky, aby říkajíc usnuly, kdo to poroučí?« přísně tak stárek, hledě ostře mládkovi do očí pravil.

»No co by. Děti husnou a lehnou na panímámu, zmačkajou ji a tak je lepší, když zvostanou vzadu samy. Panímáma prý ráda vidí na koně,« ne bez úsměšku mládek pronesl.

»Poslouchej. Já nevím, co ti tvůj prachděda říkal, ale tolik vím, že by ti řekl, ať se vyhneš pokušení. Co má bejt říkajíc, bude a je-li v Božích soudech psáno, může bejt i bez hříchů,« vážně řekl stárek.

Jarolím se zapálil, neodpověděl a odešel.

Vyhýbal se trochu stárkovi a ob týden, ana si panímáma smyslila jet na pout do Ostrova, vymluvil se, že má otlačenou patu, že se nemůže obout a tak jel místo něho Josef.

Mlynářka by byla snad raději doma zůstala, leč nesměla dáti na jevo, že jde jí více o kočího než o pout, také by děti nebyly popustily. Vrátila se dříve než jindy, vymluviši se, že hrozil déšť.

Stárek důtklivě vyptával se Josefa, co a jak.

Josef sdělil, že se panímáma setkala s mnoha známými, již se s ní vítali a chválili ji, jak si moudře vede, že se u mrzáka muže nezahrabe, trochu světa užije a při tom pobožnost spojí. Že se panímáma radila s těmi známými stran sklizně, dobytka a věcí hospodářství se týkajících bylo prostoduchému chasníku až k smíchu, vždyť věděl, že v Olšovském mlýně při Vojtěchovi a Barči může panímáma hospodařiti se zavřenýma očima.

Na Jarolíma se lidé ptali, myslili prý, že je z přízně, dokonce snad i bratr mlynářčin. Vždyť že jej vždy do hospody vzala a s ním u stolu seděla. Že jest v Olšovském mlýně mládkem, nikoho nemýlilo, nebo že takový onaký člověk hledí být v příbuzenstvu podržen, rozumělo se jako samo sebou.

Když řekl Josef, že je Jarolím z Uhrů z té známé sekernické rodiny, tu lidé prý se trochu podivili, ale hned že každý řekl, což že Uhři, to že jsou onací lidé, ti že umějí více než chleba jíst.

Stárek se Josefa více nevyptával, ale s rozhorlením Barči sdělil, jak panímáma dovede lidi zaslepit, jak dovede použít pouti zdánlivě k tomu, aby získala si rady, které nepotřebuje.

Že si chce lidi v blízkém i dalším okolí naklonit, býti všady hodnou, zdáti se trpitelkou, chce, aby byla chválena a vynášena, litována a bude-li třeba, i omlouvána.

Barča zaplakala. Pak řekla: »Víš ty Vojtěše, to je tak, komu šlo vždycky dobře, to nerad snese nějaké to navštívení

trápením, vzdychá pod křížem a chce jen, aby stále bylo slunce a jasno.«

»To nehumí tak hned někdo jako ty nést ten kříž říkajíc bez viny až ke hrobu,« řekl stárek s vřelým na Barču pohledem.

Ta se trochu usmála. Věděla, že ten starý kamarád má pro ni vždycky nejupřímnější ocenění.

Neřekli mlynářce ničeho. Jen se starými trochu si popovídali. Ani ti nedovedli mlynářce ničeho říci, vždyť se jí vlastně nemohlo nic předhoditi a na soudech lidských bylo o ní dobře mluveno. Jak mohli tedy oni její nejbližší ji první odsuzovati bez viditelné příčiny, na pouhé podezření?

Byla tu také jiná starost. Vrchnost si vzpomněla, že vysuší některé rybníky a osází lesem.

Rybníku u Olšovského mlýna mělo se totéž státi, leč vrchnost byla ochotna za roční nájemné mlynáři rybník ponechati. Platili doposud jakýs poplatek »vodní daň« a jiný »za stavidla«, leč to mělo býti změněno, zvýšeno, po případě upsáním roboty vykoupeno.

Že na svobodnický mlýn si robotu uvaliti nedají, bylo arci u Olšovských hned rozhodnuto i hledáno rady. (Pokračování.)

Pax vobis! Pokoj vám!

Blesk, vichr, bouře burácí a vír
a náhle duha na nebi se sklene.
Jak mile oblažuje tento smír
a novou slast a rozkoš v ňadra žene.
Tu krásnou duhu na smířenou znám.
Bůh na znamení to dal sám ji nám.

Je hon a chvat a spěch a nepokoj,
jdou sváry, hádky, různice a spory,
je o sousto a mamon, o čest boj,
řve hluk a lomoz, hoře, odpor, vzdory,
jež rozrývají živobytí nám.
Jak mile zní: »Pax vobis! Pokoj vám!«

Je lidem třeba ticha pokoje,
je nanejvýše třeba blaha, míru.
Kde vládnou nesvornosti rozbroje,
kde lidstvo tone ve pří, soudů víru,
tam, Kriste vstup i k nim i k nám
a mile rci: »Pax vobis! Pokoj vám!«

Dr. M. Kovář.

Valná hromada Spolku na zakládání katolických knihoven

konána byla v domě družstva Vlast dne 8. února. Předseda far. Vlastimil Hálek zahájiv o 2. hod. odp. valnou hromadu, promluvil následovně:

Velectěné shromáždění!

V poslední době prorývané politickými zápasy, jež doprovázeny jsou spoustami denního mělkého frasovitého tisku, musí býti toužebněji než kdy jindy voláno po dobré české knize. Ta jest hlavním prostředkem zdravé výchovy národa. Dobré české knihy jest tím více dnes třeba pro křesťanský lid, kdy se šíří soustavně směr protináboženský a materialistický v kruzích českého lidu. Vedle překladů frivolních románů francouzských a jich napodobenin i od spisovatelů domácích počíná se šířiti vedle laxní četby nový směr nezdravé literatury detektivní, která zaplavuje v statisících výtiscích lidový knižní trh a vniká i do knihoven. Sešity se sensační a pikantní obálkou spatřujeme dnes v ruce nezkušených dětí, učňů, dělníků, služek, nezaměstnaných mladíků a dívek. A liberální správy knihoven, aby se zavděčily ulici, zařaďují je také do knihoven.

Proti tomuto literárnímu proudu, jenž je vypočten na lidské pudy, jest ovšem boj těžký. Vážná a dobrá obsahem kniha jest jediným protilékem.

Jest tedy všemi prostředky pracovati, aby šířena byla zdravá kniha. Jedním z prostředků těchto jest zakládati katolické knihovny po oblasti české a moravské, jejž na se vzal spolek náš, vybudovaný zasloužilým znatelem poměrů doby, dp. red. Tom. Škrdlem při příležitosti jeho padesátých narozenin před 5 roky. Dnes u příležitosti výroční valné hromady jest naší povinností sděliti katolické veřejnosti postup a výsledky práce našeho spolku v minulém roce a spolu uraditi se o prostředcích k jeho dalšímu rozvoji. S tím zahajuji dnešní valnou hromadu.

Na to věnoval předseda vzpomínku † Václ. Žižkovi, při čemž přítomní povstáním vzdali mu poslední čest.

Velikými díky letošního roku jsme zavázáni velikému a štědrému dobrodinci z Moravy, jenž obdařil spolek náš značným darem 3598 K. Všemohoucí odplatiž mu tento šlechetný čin, my pak ve spolku zachováme mu trvalé ocenění tohoto daru.

Jednatel Aug. Krčmář, kn. arcib. vik. tajemník, četl protokol předešlé valné hromady, načež podával výroční zprávu jednatelskou za r. 1908. Zní takto:

Podávajíce zprávu o činnosti Spolku pro zakládání katol. knihoven za pátý rok působnosti jeho, s radostí hned předem konstatujeme, že minulý právě rok byl v každém ohledu až dosud nejblahodárnější. Zakládajících členů bylo 45, přispívajících 33, za to však dobrodinců 404, kteří v menších i větších darech věnovali spolku úhrnem 5113 K 40 h. V těchto darech vyniká ovšem dar moravského kněze spolku vyplacený obnosem 3598 K. Šlechetný dárce, který nechce býti jmenován, věnoval obnos ten výhradně pro knihovny v Čechách s podotknutím, že pro

Moravu zvlášť ještě se postará. Za těchto okolností mohl spolek minulého roku více vykonati a skutečně také vykonal než v letech předešlých. Kdežto v letech předešlých zakládal pouze 7 nebo 8 knihoven, založil jich v roce 1908 celkem 16, do nichž rozeslal úhrnem 1986 knih v krámské ceně 4704 K 38 h. Knihy byly rozeslány na tato místa:

		Korun
1. Katolické čítárně na Smečně . . .	v krámské ceně	98·—
2. Farní knihovně v Sepekově	» »	258·20
3. »Vlastimile«, Spolku paní a dívek v Jinonicích	» »	261·90
4. Farní knihovně v Chrašticích . . .	» »	270·20
5. Farní knihovně v Purkarci u Hluboké	» »	295·64
6. Farní knihovně v Ševětíně	» »	287·40
7. Lidové knihovně v Chotýcanech u Ševětína	» »	376·78
8. Křesť. lidovému a národ. spolku pro Skorenice a okolí	» »	367·38
9. Farní knihovně v Hrabově, Rakouské Slezsko	» »	309·24
10. Farní knihovně v Kyšperku v Čechách	» »	325 04
11. Farní knihovně ve Staré Vsi, pošta Jistebnice v Rak. Slezsku . . .	» »	283·54
12. Místní skupině zem. sdružení omladiny v Litenčicích na Moravě . .	» »	307·54
13. Rolnické omladině v Moutnicích, p. Tešany na Moravě	» »	309·14
14. Odbočce rolnické omladiny v Louce na Moravě	» »	280·74
15. Místní organisaci katol. lidu v Kralupech n. Vlt.	» »	336·36
16. Sdružení venkovské katol. omladiny v Žerkovicích na Moravě	» »	337·28
Úhrnem 1986 knih . . .	v krámské ceně	4704·38

Připočteme-li k tomu knihy rozeslané v předcházejících 4 letech do 29 knihoven počtem **3028** v krámské ceně **6719 K 59 h**, založil spolek až dosud 45 knihoven, do nichž rozeslal: 5014 knih v krámské ceně 11.423 K 97 h.

K tomuto výsledku mimo výše uvedené dobrodince přispěli též všichni ti, kdož spolku našemu knihy darovali a každoročně pravidelně darují. Družstvo Vlast a Tisková liga věnují spolku našemu do každé knihovny vše, co vydaly a není rozebráno. Dědictví Sv.-Janské i letošního roku mnoho knih darovalo. Firma p. V. Kotrbova věnuje od roku 1908 počínaje 3 ex. každého čísla »Ludmily« a »Večerních Zábav«.

Z jednotlivců darovali spolku knihy p. t. pp.: Alois Kašpárek, k. a. vikar. sekretář a děkan v Č. Brodě, Frant. Stibor, k. a. notář a farář v Jinonicích, sl. Čepelková z Hradčan v Praze a slč. M. Chabrová, em. učitelka v Praze. Letos v Pánu zesnulý velký příznivec spolku našeho, pan Václav Žižka, odkázal spolku cennou svou knihovnu a na penězích 200 K. — Všem dobrodincům,

dárcům peněz i knih vzdáváme nejvřelejší dík. Zvláštní dík vzdáváme též družstvu Vlast, které nám zdarma propůjčuje místnosti své nejen ke schůzím výborovým a hromadným, nýbrž i k uschovávání knih spolku věnovaných a které spolku obstarává balení a dopravu knih na dráhu. Žádáme proto zástupce oněch knihoven, jimž naším spolkem knihy byly věnovány, aby zůstali příznivci družstva Vlast odebíráním knih a časopisů družstvem vydávaných, zvláště časopisu »Vlast« a tím také knihovny své si doplňovali.

Výbor konal v minulém roce 4 schůze. Usnesení poslední valné hromady, aby každým rokem aspoň jednu knihovnu dal zapsati za trvalého úda Dědictví Sv.-Janského vkladem 40 K, vyplnil výbor tím, že za rok 1907 dal zapsati půjčovnu v domě družstva Vlast a za rok 1908 Katolický spolek mužů a jinochů v Liboci. Výbor poukazuje též k tomu, aby duchovenstvo zřizovalo si též při farních knihovnách bibliotheky pro mládež. Jest to zajisté velmi smutným zjevem, že i dnešního dne, ba dnes snad více než kdykoli jindy, nesvědomitými agenty nesvědomitých nakladatelů šíří se na venkově za drahé peníze krvavé romány, jejichž četba zhoubně působí jak na mládež tak i na dospělé, a jest jedním z hlavních pramenů nynější mravní dekadence na venkově. Tu zajisté každý opravdový přítel lidu, ba i náš protivník uznati musí, jak velké jest to dobrodiní podati lidu do rukou knihu v ohledě mravním aspoň bezvadnou, ušlechtile zábavnou nebo poučnou. Šíříce takovéto knihy, pracujeme ku pravému povznesení lidu našeho, podporujeme tím dobrou literaturu českou, slovem konáme dílo kulturní a vlastenecké. I doufáme, že všichni naši dosavadní i noví příznivci i v budoucnosti podporovati nás budou v snaze této za tím touženým cílem, aby při každé faře byla dobrá farní knihovna se zvláštním oddělením pro mládež.

Pečlivě sestavená jednatelská zpráva přijata byla s povděkem a předseda panu jednateli za to přiměřeným způsobem poděkoval.

Následovala zpráva účetní, kterou podával pokladník Tomáš Škrdle. — Příjmů bylo 5679 K 25 h, vydání 1560 K 1 h. I zbylo 4119 K 24 h. Z toho jest v Městské spořitelně pražské uloženo 3564 K 34 h, ostatek je v kase na hotovosti. Podotknouti sluší, že dárci z Moravy budeme platit do smrti jeho 4% úrok.

Základní jmění vzrostlo na 815 K 50 h a obnos tento jest v Městské spořitelně pražské uložen. Pokladník předložil obě spořitelní knihy k nahlédnutí.

Účty revidovali pp. Boh. Šubrt a Jan Žák, a v účetní knize poznamenali: »Účty revidovali, s doklady porovnali a vše v nejlepším pořádku nalezli.«

Pokladník poznamenal, že nejen tento spolek, ale i všecky ostatní, kol družstva Vlast stojící (Jednota č. katol. učit., Tisková liga, Paedag. svaz) spolky jsou finančně zabezpečeny — a že všecky hmotně prospívají.

Valná hromada udělila pokladníku jednohlasně absolutorium.

Následovala volba výboru. Zvoleni byli:

1) za předsedu farář Vl. Hálek; za místopředsedu a pokladníka red. Tom. Škrdle; za jednatele: kníž. arcib. vik. tajemník Aug. Krčmář; do výboru pp.: Jan Benda, Ludvík Čaboun, Fr. Stibor a P. Václ. Váchal. Za náhradníky: Tom. Jos. Jiroušek, Aug. Franěk, Fr. Petráček a Ant. Suchoradský. Za revisory účtů: Karel Ulrich a Jan Žák.

Valná hromada uděiila na to 30 K na zakoupení nových knih pro půjčovnu knih v domě družstva Vlast.

Red. Tomáš Jiroušek navrhl, aby se pořídil pro knihovny praktický řád. Valná hromada jeho návrhy schválila a navrhovatele pověřila, aby řád ten pro budoucí výborovou schůzi připravil.

Farář Vl. Hálek:

Vzhledem k tomu, že dojde nepochybně k usnesení zemského sněmu, kterým se budou poskytovati subvence ze zemských prostředků všem knihovnám *veřejným*, to jest veškerému obyvatelstvu přístupným, usnáší se valná hromada na tom, že prohlašuje veškeré své knihovny založené v minulosti i budoucnosti za — *veřejné*. Vyslovuje se pro to tím spíše, ježto jest intencí spolku našeho, aby zdravá četba jeho knihoven stala se co možná nejpřístupnější všem vrstvám lidovým. I tento návrh byl schválen. Když se již nikdo k slovu při volných návrzích nehlásil, zakončil předseda farář Vlastimil Hálek valnou hromadu těmito slovy:

»Jakkoli v minulém roce, jejž vyplňovaly vlny volebního zápasu a zdobily prvosenky organisačního katol. hnutí, hlavní zřetel veřejnosti se obracel k podpoře a šíření denního politického tisku, neustával pracovati vytrvale a neúmorně spolek náš, jak vidno z průběhu zpráv a jednání. Ovšem vzhledem ku politickým poměrům, o nichž jsem se zmínil, nebyl ještě tak podporován, jak by zasloužil. Než to nás nezaráží. My se budoucnosti nelekáme! Konáme práci tichou, dobrou, nepochopenou, ale pro lid český nejzáslužnější. Až nábožensky a mravně zdemoralisované davy, a to hlavně následkem nezdravé nynější četby, počnou býti ničiteli krásy, zhoubci ušlechtilosti a krádci mravnosti a tímtéž škůdci jádra národa, ocení teprve vážní lidé v národě význam našeho kulturního spolku. Proto prosíme dnes všecky, kdož upřímně to s lidem českým cíti, aby podporovali snahy našeho spolku.

Podotýkám výslovně, že jest nám třeba hlavně peněžitých prostředků na knihy pro knihovny. Budeme-li míti dostatek knihoven, o čtenáře se báti nemusíme. Jest jisto a zkušeností naší z posledních 5 let potvrzeno, že lid i když má v obci jiné knihovny s knihami volných směrů, přece jen nejraději chodí si půjčovat knih do našich knihoven a shání se po spisech Kosmákových, Ehrenbergrových, Pravdových, Večerních zábavách atd. Nedotčená zdravá stránka lidu hlásí se tu k životu. Proto ukojme zdravý ten hlad po dobré četbě, a budujme hojně nových knihoven.

Na konec žádám přítomné pp. účastníky, by jako věrní katolíci vzdali hold slavně panujícímu sv. Otci a nejdůstojnějšímu česko-moravskému episkopátu, a jako obyvatelé státu projev oddanosti svému císaři a králi nadšeným »Sláva«, což všickni učinili.

Tím byla tato tichá, ale krásná a povznášející valná hromada skončena.

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

Z té příčiny, že česká knihárna nebyla přístupnou učiněna bohoslovcům, hleděli odjinud knihy sobě vypůjčovati, což přinášelo i špatné ovoce. *Ohéral* dodával alumnátu knihy obsahu i pochybného a tak potrestána byla krutě nacionální nevraživost představených tím, že nejeden alumnus zviklán byl nadobro ve své víře i mravnosti. Jak jeden z nich vyznává, působila naň nejvíce kniha »Spinoza« od Auerbacha. Tu ponejprv poznal systém panteistický, tak jak jej Auerbach v osobě Spinozově systematicky provedl, — a vehloubal se v něj tou měrou, že násilně dosavadní své názory o životě a tvorstvu hleděl přeměniti a smýšlení své o Bohu a nesmrtelnosti v té formě, v jakéž dosud byl, za nedostatečné považoval. Bůh, jenž mu posud byl Pánem a Králem, kterýž světem jako nějakým nástrojem libovolně vládl, splynul mu se světem samým; ba byl jako jeho duší, která všude působí a vše oživuje a bez které nic se neděje. Tak ovšem dřívější dvojatost mezi Bohem a světem pominula; Bůh na své vážnosti mnoho ztratil, svět však o mnoho získal. Zdálo se mu, že tíže mravní, kteráž dříve spočívala v Bohu, nyní vtělila se v svět, ano důsledně vzato, splynul Bůh se světem v jedno. Vše, co se ve světě dálo, bylo manifestací Boží, a proto také nutností, a nemohlo jinak býti. Ačkoliv zdravá mysl alumna onoho novému tomu mechanismu se protivila, přece nemohl z labyrintu toho, jenž se mu zdál logickou důsledností, vybřednouti. Proto že strhován byl duch mladistvých bohoslovců s výšin ideálních neprozíravými představenými, snažili se *vycházkami*, ovšem dovolenými, nassáti v sebe svěžího dechu vlasteneckého. Pokud návštěvy mimo seminář platily lidem rozumným, nebylo nic namítati: opačným však směrem volené neprospívaly valně, ba někdy i vnitřní klid mladíků těch rozvířily a znepokojily. Chci tuto něco o vycházkách těch dle podání Kuldy poznamenati. Vyjímám z listu *P. Tomášovi* dne 28. prosince 1843 zaslaného, v němž vypravuje Kulda, že byli v den vstoupení do alumnátu před exerciciemi u *Klácela* (byl tam také *Šembera*, *Smidek*, *Kutín*): mnoho se tam mluvilo o prázdninách právě zkončených. Když prý odcházeli od Klácela, »divný cit burácel v nich«; bylo jim, jakoby navždy se s ním rozloučiti měli. »Nikdy nám nenapadlo ještě, co tentokráte jsme učinili, že jsme za loučení jej líbali.« Domnívali se, že k němu nebudou moci pro přísnost statut domovních docházeti; a pobytí v domě představovali si, že bude tím trpčí, očekávajíce, že knihárna bude zavřena, že veřejně bude tutlán duch národní, »který, kdyby ho uměli podporovati a podněcovati, musil by velmi napomáhati k dosažení úkolu nastávajícím kněžím vytknutému, t. j. k rozšiřování a pojišťování v lidu blaha časného i věčného«. Domnívali prý se, že zjevně se bude o to usilovati, aby duševně zničeni byli, — »aspoň z toho,

co se dělo na konci předešlého roku školního, jsme se jiného nadíti nemohli.«

A nyní následuje stať o *Klácelovi* velmi důležitá. »Ne nadarmo burácel cit kormutlivý v našich prsou, jakoby věštiti chtěl strasti našeho Klácela očekávající. Proč se tak úsilovně o to namahají, Klácela zničiti, to opravdu nepochopuji. V Holomouci se to zdá býti zaslepenost ne-li sobectví, ve ctižádosti se jevící: co Brněňští páni mají za pohnutky tak náramnou ochotností o to se ucházeti, nevím. Pán *Vd.* zdá se mi býti velmi stár a sláb, než aby se takto sokem Klácelovým osvědčoval; proč *Panšab* (já mám za to, ale bolí, že o něm to mysliti nucena se vidím, že i on v tom nápomocnou má ruku) raději po straně Vd. na tom robí, a proč raději — co bych už před dvěma roky, neznaje ještě zcela Panšaba tak snažně byl přál — napřed jemu, svému spolužákovi, v oči se nepostaví: to mně zůstává až posud neproniknutelnou hádankou. Dopis Klácelovi poslaný, v kterém se mu tolik křivdy a hrubostí dostalo, došel patřičné odpovědi, kterou se Klácel ospravedlnil, a nepochybně dobře a hmatatelně — protože tomu páni porozuměli; slyšeli jsme, že z Holomouce na to přišlo psaní, v kterém se jevila radost z toho, že celá tato věc už vyrovnána jest. — Brzy vyšla »*filosofie řeči*«, a venku ještě o tom sem netroubili, ale tím více už se musilo uvnitř hulákat, nebo i náš spiritual o tom ví; ondyno dal volat *Šmídka Karla* a ptal se ho, neví-li něco o této knížce, nekoupil-li si ji také? »Nekoupil«, zněla odpověď (protože ji dostal od spisovatele darem), a radil mu, aby si ji nekupoval, jsou prý v ní panteistické myšlenky; můžete si domyslit, jaký tento dělal rámus! — Pán B. každému o tom povídal, kdo k němu přišel: *Taroucovi*, který odpověděl, že knihy té nezná, knihy tak těžkým slohem psané čísti nemoha; *Zákovi*, jenž prý knihy té taktéž nezná, protože s filosofií se neobíraje, jenom v praktickém životě se pohybuje; a tomuto bylo řečeno, aby knihu tu prohlédl; na to hned kde kterou knihu Klácelovu vyhledal, a má je ustavičně rozložené po stolech a studuje; tak ho nalezl *Fáborský*, jemuž povídal, že obdivuje (dříve Klácela jen povrchně neb nic nečetl) učenost i geniálnost Klácelovu. Krom *Záka* také *Zelinka*, *Panšab*, *Sušil*, *Sušický* a *Dohnal* mají úsudek svůj pronésti o díle tomto. *Škorpík* byl dnes u Klácela, když byl už spis přečetl, a nenachází v něm nic panteistického, a vypravoval s radostí, že Klácela nachází zcela tak, jak si ho přeje. V dnešní akademii druhé u *Hnojila* chce mluviť se Sušilem i s Žákem, aby svědomitě prostudovavše práci tu, bez okolků prohlásili, že všebožství v ní nenalézají. Už se povídalo, že Dr. Gabriel filosofii a Dr. Alt mathematiku přednášeti bude. Klácel už zase pokojně píše dál. Morálku nevydá (krom všeobecné, která je u censury) ve svazcích, nýbrž bude po článcích ji zasílati do Musejníka. Chystá se k nové brožurce právnické »o imputaci«. Přáli bychom si, by opět Klácel vystoupil s básněmi jako »Labe« v musejníku; takových mistrovských prací básnických bylo nám zapotřebí, naproti většině básní českých, které *Šafařík* (v listu na Klácela v loni) porovnává s kousky, kteréž mu každodenně od rána do večera kolovrátky Pražské k uším zasílají.« —

Dne 27. prosince roku 1843. vykonal *Kulda* s *Karlem Šmídkem* návštěvu u *Ohérala*. Tenkráte vypravoval host Ohéralův, měšťan Pražan, vraceje se z Vídně domů, že byl u Štěpána, kterého prý dojista do Prahy dostanou, ač bez titulu vicekrále. Pražan vykládal, že u Štěpána viděl rozloženy české časopisy: *Květy*, *Včelu* a *Pražské Noviny* a že odcházejícího oslovil: »S Bohem! v Praze se uvidíme zase.« Že Štěpán do Prahy dojíti měl, vymohl prý *Kolovrat* proti odporné straně Metternichově, jako zástupce Maďarů, kteří chtěli Štěpána míti. *Kolovrat* zastával se tvrzením, že nutno jest, aby vláda respektovala děje — fakta — jakáž se Čechům odepříti nedají; národnost v Čechách znamenitěji vyvinuta nežli v Uhrách. Poukázal také na stavovské divadlo v Praze, které svědčí o probuzení české národnosti. — Od Ohérala zašli k rodičům *Kutinovým*, a *Klácelovi*; nezastihli však Klácela doma, vyšel prý procházkou k *Pisárce*. Vrátili se ku Klášteru Královu, a tam sešli se s Drem *Ant. Grünwaldem*, vychovatelem u hr. z Harrachů, nástupcem *Vocela*, jenž posuzoval *Můstek Klácelův*. Cestou ke *Škorpíkovi* rozmlouvali o *Vrťátku*, jehož Dr. Grünwald vychvaloval jakož i *Dra Čejku*. Divil se, že Brno jest tak poněmčeno, kdež probuzené Slovanstvo hledal. U Škorpíka hovořili asi jednu a půl hodiny o novějším spise Klácelovu »*Filosofie řeči*«, jehož se velmi Škorpík zastával. Mluvilo se také o »*Mystice Göresově*« a prohledán byl spis Staudenmayerův: »*Kritik des Hegel'schen Systems*«. — »Odebravše se od Škorpíka, uvedli jsme Dra. Grünwalda ještě k Ohéralovi. Ač jsme viděli, že by byl Dr. Grünwald i ostatní vlastence rád poznal, přece nemohli jsme ho k nim doprovoditi; bylo nám do semináře spěchati. Byvše po druhé u Ohérala, poznali jsme jeho dvé dětí: Mojmírka a Ludmilku. »Jak vám říkají?« ptal jsem se Mojmírka. »Já se jmenuji Mojmír a jsem Slovan«, zněla odpověď jeho.

»A jak pak se jmenuje sestřička?« —
»Ludmilka!« — zněla odpověď.
»Ludmilko, jste také Slovanka?« —
»Já jsem dceruška« — pravila tázaná.
»O, Ludmilka jest také Slovanka,« křičel Mojmírek.
»A čemu se budete učit?« ptal jsem se dále.
»Učiť se budu v Praze u *Amerlinga*«, odpověděl chlapec.
»A kdo je tam ještě více?«
»*Palacký*, *Šafařík*,« řekl Mojmír čtyřletý.

Ohéral vypravoval, že slyšel, jak v »Nürnberger katholische Zeitung« náš p. biskup velice chválen byl, protože einem daselbst angestellten Professor die Larve des Panslavismus abgezogen hatte. —

Ve »Květech jsme četli, že ve Vídni u hraběte z Harrachů mladá hrabata české divadlo hrála; p. Grünwald už byl tenkráte vychovatelem a hrál také; u šlechty prý to způsobilo velikou sensaci. Se Štěpánem prý se chce všechna šlechta z Vídně do Prahy přestěhovati.« —

V lednu roku 1844. se zábavy alumnátské B. M. Kulda se Šmídkem nesúčastnili; leželi ubožáci v nemocnici, kdež však rozumnými rozmluvami si chvíli krátili; hovořili o duševním stavu milé naší Moravy, o novém duchu theologickém, jakým život ve

vlasti naší bohdá kdysi utěšeněji vzejíti má, o výtečnosti spisů *Veithových*, o potřebě nevyhnutelné: hluboce vnikati ve vědy atd. První vycházka obou platila *Klácelovi*. Cestou do školy vykládal jim, že tam už tak rád nechodí, protože nesměl přednášeti nic jiného, leč to, co v knize napsáno bylo; nesměl přednašeti dle spisů svých. Těšil se však, že brzy tak činiti bude; dostal prý právě od censury generální svou morálku.

Zašli ke *Škorpíkovi*, kdež seznali kaplana Obřanského *Pospíšila*, jenž, jak z řeči jeho bylo jasno, staral se o to, co se ve světě děje; *Sušil* ho chválil, řka, že se i literaturou českou zabývá. Brzy tam došel profesor *Kalivoda*, a mluvilo se o *O'Conellovi* s obdivem o vytrvalosti jeho v dobývání práv národa. *Škorpík* zvěstoval novinu, že na místo *Geisslera* do Frintanea dostane se *Weiss*, kaplan u sv. Tomáše. Sekretář *Procházka* prý se tázal *Škorpíka*, čím zavroubil u *Panšaba*, že tento žádán o radu, zdali Skorpíka do Frintanea poslat mají, zřejmě proti němu prohlásil, že by byl toho mínění, aby žádný Slovan — kein Slavist — tam nebyl posílán.

Odtud zašli Kulda se Šmídkem k *Sušilovi* a *hr. Taroucovi*, kterýž jim ukázal nový spis: »Böhmen's Zukunft«, a až ho přečte, jim zapůjčiti přislíbil.

Klácel jim tehdy vykládal o jednotvárnosti žití svého; a proto prý tak rád, jakmile prázdniny nastanou, utíká, by se světu pomstil, do lesů.

Dne 6. února 1844. vyšli na návštěvu (byvše před polednem *hr. Pöttingem* pozváni) do *Komárova*; s Kuldou šel tehdy *Faulhaber*. Zastali tam *hr. Taroucu* s *Kutínem*. Přivítáni byli vlídně. Zatím ukazoval jim *hr. Pötting* nejnovější plody naší literatury »*Zlatou knihu Tomáše Kempenského* v stereotypách« a pátý svazek »*Jahrbücher für slavische Literatur*«. V té přišli *Karel Šmídek* a *Fáborský*. Mluvilo se nejvíce o *náboženství* a *vlastenectví*. Pak zabrali do hovoru *Tarouca* i *Šmídek* cesty své po Čechách — a narazili na *Bolzana*, bývaleho profesora náboženství v Praze, kterýž se snažil s náboženstvím Kantianismus spojiti čili vědeckou formu dle Kantovy soustavy theologii dáti: tehdy se o to i *Frint* pokusil a dozvěděv se o Bolzanovi, že nepřednáší dle jeho knihy, zažaloval Bolzana a dostal jeho spisy ke kritice. Shledáno v nich leccos kacířského, ale nebylo možno Bolzana rázem profesury zbaviti; byl f na výsost oblíben. Dána mu rada, aby šel do Vídně za referenta; měl také k arcibiskupovi Solnohradskému jíti za sekretáře; byla mu i nabízena profesura z mathematiky, protože v oboru tom slynul genialností neobyčejnou. Bolzano však nic nepřijal, omlouvaje se tím, že cítí se ve svědomí svém zavázána, neopustiti stanovisko své.

Ukazovali mu již dekret sesazení, ale on nechtěl v tichosti odejíti, až mu byl dopis veřejně přečten. V koleji strhl se proto strašný hluk, který se dal jen dlouhotrvajícím přemlouváním utišiti. Šmídek litoval, že až posud škola jeho se veřejně nepronesla z nedostatku časopisu theologického, o kterémž se už tak dlouho mluví. *Šmídek* vypravoval, jak právě doslechl u *Ohérala*, že hraběnka *Laurencová*, mluvíc s panem biskupem, mimo jiné oznamovala,

že jakýsi český šlechtic dostane se do Brna za úředníka. Naivně bylo hraběnce namítnuto: »vždyť tento jest Slovan!« — »Nuže,« pravila hraběnka, »což jest to nějaká skvrna? Vždyť to jemu právě ke chvále slouží, a dokazuje, jak česká šlechta daleko před moravskou!«*)

Mám za to, že zkušenosti bohoslovce *Děd*ka v letech tehdejších *cestováním* nabyté osvětlí nám nejen vlasteneckou vyspělost jeho (z čehož i na jiné souditi smíme), ale i poměry života vlasteneckého na Moravě.

V *březnu* roku *1843* spěchal k rodnému městu *Bystřici*. Dorazil do *Nedvedic*, o nichž můžeme *z tehdejších dob* zaznamenati zajímavé zprávy. Zde založil bývalý kaplan *Zrzavý národní knihovnu*, a nástupce jeho Milím povzbudil (r. 1843) několik ochotníků k provozování her divadelních. Hráli tehdy již ochotníci hry: »Dva přátelé a jeden kabát«, »vyhrané panství«, »Lhář a jeho rod« atd., ovšem za velikých potíží; nebylo stálého místa divadelního. Konečně místo takové nalezli; byla to komnata prostřední prostrannosti; polovici komnaty zabíralo jeviště, v druhé polovici směstnalo se asi 50 diváků. Opona malována od mistra Vendolského; uprostřed opony pněla moravská orlice, držíc zelený věnec; ve věnci stkvělo se slovo »Vlasti«. Všechno bylo namalováno pouze na papíře, kterýž se porouchal při dosti nepatrné nepozornosti. Tehdy měli na jevišti jednu papírovou jizbu, několik dřevěných šavlí a přilbici z tlustého papíru. — Za návštěvy té neopomenul bohoslovec navštíviti »*Slovanku*« s tamějším *P. Milímem*. Bylo to zřídlo čisté, křišťálové vody, kteréž z hluboké útroby obrovského kopce se na venek žene, a kaplanem *P. Zrzavým* bylo zpozorováno. Na památku tohoto vlasteneckého kněze, kterýž Nedvedické první s vlasteneckým životem obeznámil, pojmenovali pramen ten »Slovankou«. — Ubíraje se k rodisku, slyšel z dalekého kopce zaznívati píseň národní. »Nezapomenu nikdy na ten okamžik, — mně zdálo se, že pořád výš a výše do kopců vstupuje nebi se bližím, kdež mne anděl moravskou písní vítá.« —

*) Opozdilosti šlechty v letech minulých ani se tak příliš nedivme; byly to zbytky Josefinismu. A přece vidíme, že se šlechta terroru Josefinistickému časem opřela. Mám po ruce zápisky známého nám vlastence a mecenáše *Bedřicha Silvy-Tarouc*y, v nichž obhajuje šlechtu: »Bekantlich hatte Kaiser Josef II. durch seine *Germanisations-Bestrebungen* und *die Unterdrückung der böhmischen Sprache* die Opposition der Nation geweckt; . . . *der böhmische Adel hatte niemals gänzlich das nationale Bewusstsein* verloren; und unter demselben traten jetzt die beiden Vettern Grafen Franz Sternberg und Caspar als Förderer der Nationalität auf.« A když zmiňuje se o Františkovi Štěpánovi Sylva-Tarouca, píše: ». . . Leider lebte er gerade in der Zeit eines Regenten, der zwar gewöhnlich als liberal angesehen wird, aber der grösste Absolutist war, nämlich Josef II. — Dieser suchte gleich Gustav Adolf und anderen dergleichen Regenten *den Adel zu schwächen*, damit die Macht desselben auf den Landtagen seiner eigenen nicht im Wege steht. Diese Thatsache ist aus den Gesetzen über die Verschuldung der Majorate und anderen Verordnungen ersichtlich, welche den Zweck hatten, die von Frankreich herüber gekommene Frivolität unter dem Adel zu fördern . . . Um diese Macht zu brechen, unterstützte man die Lüderlichkeit des Adels, ... Aus denselben Motiven sind auch die Verfolgungen des Klerus und die Einziehung seiner Güter zu erklären.

Diesen beiden Ständen gegenüber suchte er den Bauernstand zu heben, um sie zu schwächen. Der Bauernstand hatte aber keine legale Vertretung, sondern stand ganz unter der Bürokratie. Der gute Herr hatte zwar den Amtmann zu zahlen, durfte ihm aber nichts befehlen.« —

Dne 5. dubna t. r. navštívil Dědka Nedvedický kaplan s dvěma tamějšími ochotníky a sdělil s ním rozličné úskoky, jimižto *Pernštýnští* surovci vlastenecké jejich podnikání potlačiti usilují. Na velikonoční pondělí chtěli ochotníci Nedvedičtí sehráti Klicperův »Divotvorný klobouk«. Za dovolení zašli prosit dva ochotníci vrchnost Pernštýnskou. Odpověď vrchnostenská vyzněla takto:

»Mit diesem *unstatthaften, polizeiwiedrigen* Begehren werden die Exhibenten mit dem Beisatze abgewiesen, dass es ihnen nicht beifalle, ihr *lächerliches Ansinnen* dennoch auszuführen, weil sonst dieselben, wie jeder andere hievon theilnehmende zur Verantwortung gezogen werden müssten.

Oberamt Perstein am 31. März 1843.

Hasslinger.«

Proto zaslal Nedvedický p. farář i kaplan žádost, by jim dovoleno bylo, ku vzdělání a povzbuzení lidu, dílem i proto, aby mladý lid od nedovolených zábav odvrátili, za *vlastního dozoru* moralně historické hry mladým lidem nechati provozovati; že chtějí jen následovati příkladu měst naší Moravy: Ivančic, Telče, Žďáru a jiných. Jestli by však vrchnost prosbu tuto odmrštila, ať vysvětlí a udá *specielně*, kterým policejním zákonům toto chvalitebné snažení odporuje. »Dychtím velice, jak asi pernštýnská vrchnost na tuto žádost odpoví.«

Ovšem, kdyby se hrálo německy, nemusili by ani *učenou* vrchnost o povolení žádati, a pernštýnské panenky, ba i úředníci i písaři by divadlo jistě svou návštěvou poctili; ale moravskou řeč už zapomněli. Za mlada ji znali dobře, ale nyní jsou vysoce učenější. A teď najednou se jim předloží žádost, aby dovolili moravské hry provozovati! Jaký to nesmysl! Jaký to směšný podnik! Proč se raději neučí německy, by s *poctivým* člověkem pohovořiti mohli!!

Rozhorlen končí Dědek; »Co's provinila, mateřská řeči, že mnozí neřestníci tebe tak veřejně hanobiti smějí! Že se mohou osměliti tebe »polizeiwiedrig« pojmenovati? Žijí na Moravě, národ mluví moravsky, a oni jsou *sluhové* národa, a řeč jejich národa jest jim »polizeiwiedrig«. Daleko jste to přivedli, chudáci, národ si vaši památku zapíše do knihy věčnosti, — ale ďábelské!« —

Jaké poměry zavládaly *v Tišňově*, vypisuje *Dědkovi* školní pomocník *Josef Zelníček* následovně: »Co se Tišňovského Slovanstva týče, lehce seznáte; *jest u nás málo těch, kteří by se k němu hlásili.* Mnozí, jakmile jen trochu jazýček svůj otrou o německý, Moravana již znáti nechtějí, vymlouvajíce se, že moravsky čísti, psáti, ba ani mluviti nedovedou. Jak srdečně rád bych to líbezné jméno »Slovan« na se přijal, ale ještě velmi slabým a malým se cítím. Co naší národní literatury se týče, máme u nás dosti takových kněh, které by líbeznému jménu »Slovan« ku prospěchu býti mohly: »*Květy*«, *Diebla časopis*, *Paleček*, *Letopisy Trojánské*, *Čechoslovana*, a jiné.«*)

(Pokračování.)

*) Nelze mi pominouti mlčením vzletného žalování bohoslovce *Dědka z roku 1844.* Vzpomínaje předků pokračuje: »Posud ještě vlast naše, pro kterou jste životů svých nešetřili, vazbami pyšné hlouposti, demonickou urputností spoutána, posud ještě lid náš hnusnými cizinci spravován, kteříž jej dle libosti tlačí,

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.*)

Jako křesťan vždy do vůle Boží důvěřivě oddaný stále pevně doufám, že tato moje práce duševní, vzniklá k dobru slepců, bude provázena přímluvou nejblahoslavenější Matky Dobré Rady, Panny Marie, a setká se v dozírné době s výsledkem kýženým; cesta její do širších vrstev katolických upravena jest jednak milou mi přízní, s jakou do »Vlasti« byla přijata, jednak projevem vzácného přítele slepců, nejd. infulovaného probošta Jindřichohradeckého, Th. Dra Václava Čáby, jenž odjížděje do nového působiště svého, přál celé práci mé zdar a úspěch nejlepší! Nevyčerpatelným osvěživým pramenem velké duševní síly byla mně při této práci občasná četba nádherné Zeyerovy toledské legendy o krucifixu »*El Cristo dela Luz*« (Kristus Světlý). — —

V příčině zařízení a úpravy krajských nebo okresních ústavů pro slepce z vážných příčin (zejména z ohledů hygienických) co nejlépe doporučuji budovy systemu pavilonového a přimlouvám se za stavby mimo obvod města situované, což obé připouští snadné a rychlé rozšíření ústavů, nemožné při budovách v celku provedených a ve bloku jiných domů v sevřené řadě ulic zaklíněných.—

*) V únorovém čísle na str. 419., řádek 18. a 19. státi má místo „stati ckého“ správné „statistického“ materialu číslic atd. —

zotročují a k tomu ještě na jeho úpění: hořekování a zoufalství ďábelským chechtotem odpovídají a jej dráždí. Bože! Ty pořád díváš se na páchané neřesti! Což Tobě není jeden národ tak milý jako druhý, což Jsi nedal jednomu každému národu úlohu v říši člověčenstva; kterakž to tedy trpíš, když odporníci svaté vůle Tvé ducha k Tobě pospíchajícího, po Tobě bažícího v jeho nebeském letu obmeziti vší svou ďábelskou mocí usilují, když mu cestu ku Tvé svatyni vedoucí neslýchanou drzostí a nadutostí zastupují! Ale co já slabý tvor Tvůj se opovažuji Tebe, nevyzpytatelná moudrosti, pro nevyčerpatelnou milost Tvou, kárati! Odpusť mně bídnému a zapomeň! Aj! hle, zdá se mi, jakobych nyní nahlížel do svatých tajemstev Tvých, jakobych zíral okem duševním do budoucnosti nadějné národa svého. Potomci naši mnohou slzu útrpnosti cediti budou nad naší nynější nedbalostí, váhavostí, zpozdilostí a ničemností, nad naším utrpením a pronásledováním, ale velebiti budou mocnost a dobrotu Boží, Jenžto útlým zrnkům přítomnosti bohatého květu a nesčíslného ovoce popřál; ohněm lásky a vděčnosti plápolati bude zrak jejich, srdce radostným tlukotem bíti bude v mužně dmoucích se ňadrech a rty jejich věčnou slávu hlásati budou Tobě — Pane Všemohoucí, že's hlasem světoborným povolal je do vinice Své, by uskutečnili Tvou svatou myšlenku, kterou Jsi již od věčnosti duchu člověčenstva vštípil, a tak vyplnili a dokončili veškeré určení Tvé s námi všemi a veškerým tvorstvem. O jak Tobě děkovati, o Bože, za tu milost, že Jsi tak vznešenou úlohou nadal Slovanstvo! — O nevyvážitelná moudrosti Božská, dlouho nechala's národ můj v temnosti a nečinnosti, v bídě a utlačování pohříženým, ale za to jsi jemu připravila nevyslovitelné rozkoše a blahosti; jiskra Tvá v nitro jeho vložená neudusila se mezi popelem lidských vášní a náruživostí, zrno Tvé nebeské neuschlo v hustorostlém lese nepřátelských utiskování a usmrcování, nýbrž nenadále vzrostlo v jarobujný strom, jenž navzdor všem odporným bouřím a oslepujícím bleskům rozkládá duchopružné ratolesti své, z jejich květů nesčíslného ovoce se nadíti dlužno. Květ jest přítomnost naše — ovoce patří budoucnosti.« —

Systemu pavilonového bylo dosud s výhodou použito všude, kde byla k disposici dostatečně velká plocha pozemková, jako na př. ve Štehlici u Berlína, v Halle n. S., Königswusterhausenu a v Saské Kamenici; zřízení krajských ústavů, sloužících potřebám více okresů současně a společně, nalézám se stránky finanční prospěšnějším, neboť při různosti cen pozemkových bylo by vždy voliti pozemek poměrně nejlevnější a nejvhodněji situovaný; při 6 pavilonech, určených k účelům školním, dílenským, ubytovacím, nemocničním a j. jak pro slepce (v počtu as 100), tak pro ošetřovatele a personál správní činil by stavební náklad na všechny tyto pavilony o dvou poschodích a při ca. 4500 m² zastavěné plochy as 450.000 korun (včetně 15%ní přirážky na úhradu nepředvídaných větších výloh). Podobnými stavebními a finančními otázkami zabýval se také můj článek »Pohled do budoucna« (Idey založení pětitřídní obecné školy pro slepce jakožto příštího projektu Klárova ústavu slepců od Emila Wagnera), k němuž připojeny byly také snímky plánů zhotovených od městských stavitelů Maxa Paschkise a Alberta Paara ve Vídni; článek ten s básní »Dítě«, kterou přeložil jsem ze sbírky »Nových básní« Emila Claara ve Štutgartu, jest úvodem k výroční zprávě Klárova ústavu slepců za rok 1904. Své představy o ústavu dle systemu pavilonového znázornil jsem v idealním polohorysu, do tohoto textu zařaděném. Pouze pavilon F může býti při vhodné úpravě místností také jen budovou přízemní.

Ve směru financování staveb ústavů takových bylo by výhodno, po jednání s ústřednou pro bytovou reformu ve Vídni a odborem pro bytové otázky v c. k. ministerstvu pro veřejné práce docíliti zmocnění hypotekárních emisních ústavů, aby na stavbu nových ústavů pro slepce jako domů, které určeny budou k obývání osobami chudými nebo nemajetnými, poskytovaly zemskému fondu slepců statutární hypoteční zápůjčky až do výše 90% stavebního nákladu na mírný úrok, čímž by velice usnadněno bylo rychlé zřizování ústavů těch, aniž základní jistiny zmíněného fondu musily býti hned ze začátku k účelům stavebním mobilisovány. Správné řešení otázek peněžních — ať jsou již povahy jakékoliv — jest při podnicích humanitních podstatnou součástí celé jejich bytosti a kormidlem, kterým je pevná ruka směle říditi může směrem v před.

Budovy příštích ústavů mohou úplně postrádati všechen zbytečný přepych, jakým honosí se novostavba druhé budovy Klárova ústavu slepců v Praze (přepychem takovým jsou: velký basin lázeňský, šatny při slavnostní síni, které konkurují se zařízením velkoměstských divadel, nákladná úprava zasedací síně atd.), i tehdy, budou-li míti snad nějakou síň slavnostní a přednáškovou, kteréž v ústavech zemských hlavně na venkově při příležitostné dočasné úpravě a dekoraci také pro různé účely representační vhodně lze upotřebiti. Při tom možno zachovati stavební ráz co nejjednodušší. Zřízení vhodně umístěných a upravených vanových lázní v budovách ústavu nebo ve zvláštním přístavku vřele doporučuji, jelikož jest důležitým a nepostradatelným činitelem hygienickým, jemuž za bedlivého dozoru a v jistých vyhražených hodinách může zejména v období letním dobře

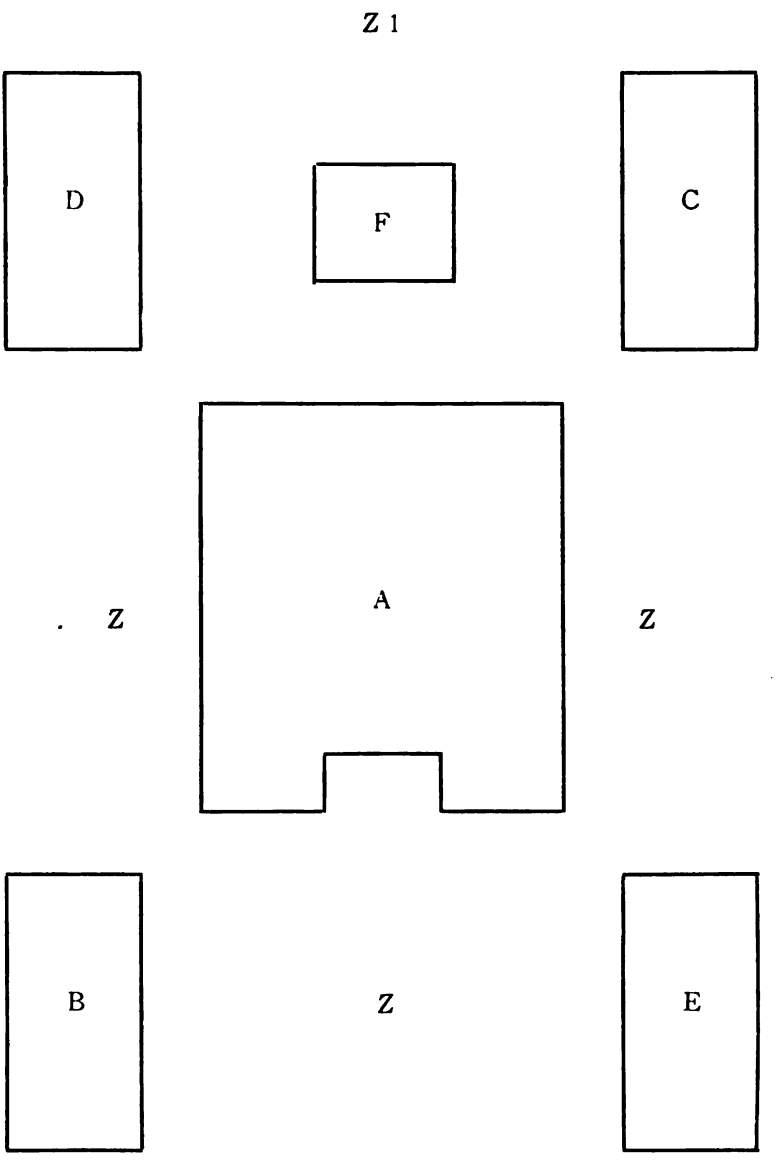

Idealní polohorys pavilonového ústavu pro slepce. A) budova obytná, B) škola, C) dílny, D) nemocnice a chorobinec, E) opatrovna, F) skladiště, prádelny a pod. místnosti, Z) zahrada, hřiště, letní tělocvična, procházky, místa k zotavení, Z_1) zahrada zelinářská. Vanové lázně možno umístiti v přiměřeně upraveném pavilonu F.

napomáhati používání říčních lázní, jaké jsou nyní již téměř ve všech městech. — (Ve spisech amerického spisovatele Trinea čteme »Čistota půl zdraví, šlechetné smýšlení druhá půle« — kéž by k tomu všude pilně bylo přihlíženo!) —

* * *

Tak představuji sobě aspoň v rysech nejstručnějších velkou celkovou úpravu tohoto důležitého odboru humanitního, ve které zcela dobře mohlo by býti v nerozborný celek sloučeno tak mnohé, co dodnes po různu a jen živořivě existovalo, nemohouc dospěti k plné platnosti pro neodůvodněnou mnohdy osamocenost.

Od tohoto generálního návrhu, jímž dokonce nemíním snad přivoditi násilný převrat v dosavadním stavu, nýbrž právě při úplně klidném zachování statu quo ante vlíti nový život do původních a dle požadavků nové doby a dle účelných vzorů ciziny rozšířených původních myšlenek šlechetné a nezapomenutelné rodiny Klárovské, i nynější správy Klárova ústavu slepců v Praze, rád zase vrátím se k dalšímu bodu práce své, dějinám Klárova ústavu, podotýkaje, že některé tam obsažené návrhy týkají se jen a pouze ústavu toho, pokud by snad někdy spadal do skupiny ústavů samostatných dle I. odst. předchozího návrhu generálního,*) následkem něhož také celá humanitní práce rodiny Klárů mnohem plastičtěji vystoupí v popředí. —

Nerad bych do klidné pastelové malby obrazu dějin Klárova ústavu slepců, jejichž podstatnou součástí budou nestranně psané životopisy, vnášel křiklavé tony barev s celkem neharmonujících. Proto barvám takovým raději hned před prahem dějin (až do nejnovější doby sahajících) podržím dobře ukazující zrcadlo pravdy, aby v něm trvale se zachytivše, aspoň takto v monografii mé se zachovaly, jsouce přirozenými důsledky okolností začasté i velmi závažných.

Vše má své stinné stránky, i ta naše péče o slepce! Někdy jest to moment řevnivě národnostní, někdy nedostatek pramenů pomoci hmotné, jindy zase nedostatek posily duševní, jaká plynouti může z dobré a hojné literatury odborné.

Tyto tři krůpěje octa a žluči jsou však nezbytným zlem — jeho nebýti, nevím, byli-li bychom se odvážili, péči o slepce směle raziti cesty nové, před tím nikdy netušené! —

Tedy i ukázka stínů jest pro práci mou nezbytnou pomůckou; tak aspoň dobro, kde nalezeno, stává se dobrem dvojnásobným, mocnějším zdrojem jasu a světla, neboť: »víc září jas, čím větší zmůže chmuru!« —

Ve 4. čísle »Vlasti« (na str. 337. a 338.) vytknul jsem jako bolestivý bod humanity Němci pěstované moment národnostní; není to prázdným jen rčením, neboť akcí takovou zabývaly se některé krátce po úmrtí řiditele Rud. Maria ryt. Klára při císařském jubileu v r. 1898 a začátkem r. 1899 vzniklé nadace (jako Umrathova, Kluge-ho, Dittrichova, Dreherova a Pfaffova, z nichž dvě jsou založeny od evangelíků), jichž věnovací listiny stanoví, že nadace ty trvati budou při Klárovu ústavu tak dlouho, pokud správa jeho

*) Původní náčrtek vypracoval jsem hned po projevu bývalého, nyní již zvěčnělého nejv. zemského maršálka knížete Jiřího Lobkovice (viz záhlaví III. str. 229.)

zachová nynější útvar, to jest řiditelstvo vysloveně německého rázu.*) Že rázu tohoto až úzkostlivě jest dbáno, dokazuje kooptace nových členů řiditelstva, za něž v únorové schůzi r. 1909 byli zvoleni: rada c. k. vrchního zemského soudu Eduard Sabeditsch, soukromý docent německé university a redaktor časopisu »Prager medizinische Wochenschrift«, MUDr. Karel Walko a velkostatkář Hans Kreisl. —

Jaké bylo by se ozvalo vyzvání k odboji, kdyby byly české okresy a česká města prohlásily, že nadace jejich potrvají při ústavu jenom tehdy, bude-li řiditelstvo jeho jen a výhradně české! Jest tedy opravdu na jedné straně dbáno jen stanoviska národnostního, na druhé straně pak správného stanoviska nestranného lidumilství. Podivem naplňuje mne, že »Deutsche Blindenfürsorge« tak ráda a ochotně vstoupila na základnu nadací shora jmenovaných, netuše dnes snad ani z daleka, že by se při dnešních rozvířených poměrech eventuelně mohla státi hrobařem toho, co na základech úzkostlivě zachovávané nestrannosti všem stejně společné, po mnohá desetiletí budovala šlechetná a nezapomenutelná, byť i rodem a původem německá rodina Klárů!

Při neutěšené formaci zemského rozpočtu, projednaného ve schůzi zemského výboru království Českého dne 31. prosince 1908 a vykazujícího schodek 23,117.771 K, nelze očekávati, že by zemské hospodářství, pro něž vybírána bude zemská přirážka ve výši 55%, vůbec někdy mohlo samo nésti budoucí náklad na celou řadu ústavů pro slepce, hlavně když dosud marně hledány jsou prostředky k ozdravění financí zemských, dnes jen nepatrné kvoty ústavům stávajícím (a to ne ještě všem) poskytujících. Zde může celkové úpravě péče o slepce prospěti a pomoci jedině a pouze založení úplně samostatného, z referátu humanitních ústavů a nemocnic vyloučeného pojišťovacího a ústavního fondu slepců, jímž na příště zabráněno bude záplatám na říze humanity, jakými by byly rozmanité nesoustavné**) a nedostatečné podpory dočasné.

Že myšlenka moje, abych pokud možno upravil cestu ke vzniku fondu takového, není snad pouhou vidinou fantastickou, dokazují skutečnosti v cizině: v království Saském odkázala r. 1842 chudá pradlena k založení podpůrného fondu pro slepce obnos 150 M, který dobročinnými sbírkami a odkazy vzrostl na $2^1/_4$ millionů, z čehož každoročně rozdílí se přes 30.000 M jako trvalá podpora pro 270 slepců, kteří z ústavů vystoupili. Tolik jen jako malá illustrace poměrů v sousední cizině, která jako na př. království Saské dospěla tak daleko, že všichni vzdělání schopní slepci (z 2163 celkem 235) nalézají místo v odborných ústavech. Při

*) Vycházeje se stanoviska spravedlivého posuzování všech okolností pro dějiny Klárova ústavu závažných, výslovně podotýkám, že ustanovení věnovacích a nadačních listin nebyla diktována *ústavem*, jehož svatou povinností jest přesné zachovávání rovnoprávnosti, nýbrž *vlivy* a *ohledy osobními*. — Těch nikdy neznaje, řídil jsem se při úpravném návrhu, jak byl již otištěn, pouze jen požadavky ryze věcnými.

**) Při II. rakouském kongresu ústavů v Linci vylíčil trudne postavení slepců, o něž nikdo nepečuje, nebo jimž dostává se péče jen polovičaté, velice drasticky P. Dominicus Ringeisen z Ursbergu v Bavořích (kde jest humanitní ústav s oddělením pro slepce), navázav řeč svou na německé přísloví: »Ein blinder Mensch, ein armer Mensch!« —

samostatném fondu zemském bude již předem výhodnou okolnost, že by vůbec odpadlo jednání o způsobu úhrady nákladů, kteráž — jak přirozeno — poplyne z vlastního základního jmění fondu jako nezvratný důkaz jeho samostatnosti.

Jak velkých úspěchů dovede docíliti soustavně organisovaná péče o slepce v cizině, dokazují výpočty ředitele Meckera, dle nichž v Německu samostatně obživovalo se prací svých rukou: 708 slepých košíkářů, 267 provazníků, 145 kartáčníků, 525 pletačů (rákosových židlí, rohoží, pletených střevíců), 555 slepých žen všemožnými pracemi ručními, 255 hudebníků, učitelů hudby, varhaníků, ladičů pian atd. Proti těmto výpočtům mizí data, která jsem v lednovém čísle »Vlasti« na str. 341 a 342 uvedl, téměř nadobro a tím spíše, poněvadž u nás také otázka existenční jest pro slepé řemeslníky velmi nepříznivá, kdežto v Německu vydělá slepý košíkář, provazník a kartáčník týdně průměrně 6—12 M; výdělek našich domácích slepců stále ještě poskytuje příchuť almužny, čemuž ústavy anglické (z jejichž dílen mám ve své knihovně krásné fotografické pohledy na zaměstnané slepé dělníky) čelily heslem: »A good order is equivalent to a donation«, t. j. dobrá zakázka jest jako dar! Nám by trochu obchodního ducha ani v humanitě neškodilo, a proto rozhodně přimlouvám se za zřízení budoucích ústavů s dílnami pro slepce! —

Případný příznivý výsledek mého návrhu — a chci býti naprosto spravedliv: i návrhu p. Mráčkova — nechť stane se těm, kdož z něho budou míti prospěch, zlatým klasem, kol něhož i na dále ovíjeti se bude kvetoucí svlačec mé další práce duševní. Zasel-li jsem alespoň jenom jedno dobré zrno budoucího svého politického programu, založeného na ochraně práv humanity a práv těch velkých tisíců lidí, kteří na okamžité a vydatné přispění její po celý život svůj mají plný, oprávněný — žel že doposavad ne vždycky uznaný — nárok, dejž Bůh, aby dalo úrodu stonásobnou mně k potěše duševní a jiným k užitku praktickému; ti pak nechť požívají chléb svůj vezdejší, jehož sobě celkem as v 60% pro neschopnost neštěstím slepoty zaviněnou vůbec dobýti nemohou, jako chléb z práva lidského jim náležející a nikoli snad jen darovaný z milosti, kterou někteří lidé čistě světských názorů na milosrdenství překřtili.

Příští fond, všem stejně společný a přístupný bez rozdílu náboženství a národnosti, bude bohdá pramenem toho, čeho se nám v odvětví péče o slepce dosud nedostává, totiž umění, jak vznikající protivy zmírňovati, různorodé živly smiřovati a tak vždy ku shodě a blahé svornosti v obci lidumilství racionelně působiti, aby na ní vyplniti se mohla slova blahé paměti Otce vlasti Karla IV. ze zakládající listiny pražské university (v roce 1348): »*aby nemusili o cizí almužny žebrati, nýbrž připravený stůl v království svém aby měli!*« —

Tím, že ústřední správa zemského fondu slepců bude s to, aby při přesné znalosti poměrů v království Českém pracovala spravedlivě a opravdově, bude již zbavena výtky, že by byla pouhým akademickým zřízením, existujícím po většině jen na pa-

píře, jak tomu jest u některých centrálních ústavů v Rakousku, na př.: Statistického pracovního úřadu a Živnostenské rady. —

* * *

Poněvadž tento oddíl, jak z celku jeho patrno, věnován jest též rozmanitým projevům v časopisech uveřejněným, bude snad zajímavo, připojiti alespoň několik vět o literatuře, jakož i o časopisech o slepcích a pro slepce píšících.*)

U nás v království Českém, ba dokonce skoro v celém mocnářství jde nedostatek pomůcek hmotných svorně a nerozlučně ruku v ruce s nedostatkem literatury odborné — a co toho příčinou? Zase jen nedostatek financí a hmotných podpor pro práce literární. Bylo by opravdu odvážlivé, napsati objemnější dílo k dobru ušlechtilé věci a býti již předem odsouzenu, vydati je nákladem vlastním. Nevím věru, kam bych se byl obrátil se svou českou prací, v níž uložil jsem vše, co po dlouhý čas v mé duši kvetlo a zrálo, kdyby nebylo se jí dostalo tak přívětivého a laskavého přijetí ve »Vlasti«, kde jako práce rázu naukového jedině pravé nalezla místo. Jinak tomu u Němců. V roce 1891 uveřejnil časopis »Der Blindenfreund« v čís. 5. vypsání ceny 250 M., kterou určil příznivec slepců Lavanchy-Clarke v Lausannu pro nejlepší práci o thematu: »Die Lage der Blinden in Deutschland. Was bleibt für sie zu thun noch übrig?« Cenu tuto získal odborný učitel při ústavu slepců v Purkersdorfu u Vídně, spisovatel Josef Libanský, k návrhu poroty, v níž zasedali řiditelové Mecker z Dürenu v Porýní a Ferchen z Kielu.

Časopisecké oznámení znělo tehdy doslovně takto: »Herr Lavanchy-Clarke, der bekannte Typhlophile, schreibt uns aus Lausanne, wo er jetzt seinen Wohnsitz aufgeschlagen hat, unter anderem folgendes: Die Majorität des Kieler Congresses, den auch ich zu besuchen gedenke, wird ohne Zweifel deutsch sein; es würde daher interessant sein, eine Arbeit über folgende Frage zu erhalten: »Die Lage der Blinden in Deutschland. Was bleibt für sie zu thun noch übrig?« — Ich stelle für die beste Arbeit über diese Frage Ihnen einen Preis von 250 Mark zur Verfügung.« —

Pro III. svazek příspěvků k statistice slepců, vydaný pod názvem: »Beiträge zur Blindenstatistik Deutschlands, Oesterreichs, Schwedens, Norwegens, Dänemarks und der Schweiz in den Jahren 1870, bezw. 1871, 1890, 1895 und 1900« získal řiditel Klárova ústavu slepců, Emil Wagner, v roce 1906 značnou subvenci (800 K) od společnosti pro povznesení německé vědy, umění a slovesnosti v Praze, která mu honorovala také pojednání o projektech budoucích obecných škol pro slepce. — Mimo to dostalo se touže společností také vydatné podpory finanční německým dějinám 75tiletého trvání Klárova ústavu, sepsaným od ředitele Emila Wagnera, o nichž jsem se zmínil již v záhlaví I. na str. 36 a 42. Že dějiny ty jenom německy jsou sepsány, stalo prý se z důvodu, že pamětní spis na oslavu 25tileté ročnice ústavu rovněž jen německy byl vydán (nu — před 50 léty byly u nás poměry snad přec jen trochu

*) Tímto přehledem doplňuji nástin osvětové působnosti odborných organisací, ústavů, jednotlivců a kongresů, uveřejněný ve 4. čísle »Vlasti« na str. 336, 337 a 339.

jinaké, než dnes) a potom, že by zhotovení českého textu (totiž jenom překladu dle německého originálu) bylo vyžadovalo dosti slušný honorář. I postavil jsem se v přítomné práci své, byť nebyla snad pretio honorata, na stanovisko nutné svépomoci a napsal jsem české dějiny Klárova ústavu a s nimi také náčrtek dějin velkého humanitního odvětví, péče o slepce, *sám*, aby snad honorářem za překlad nebyl zatížen rozpočet ústavu, novostavbou druhé budovy dosti vyčerpaný. —

České výroční zprávy Klárova ústavu slepců, t. j. pouhé překlady původních textů německých, a české zprávy ústavu hradčanského a útulku »Francisco-Josephinum« na Smíchově, pouhé to seznamy chovanců, příspěvků a pod., ***nebude*** přece nikdo *považovati za literární díla odborného spisovnictví*, poněvadž jsou případně jen dobrými autentickými pomůckami pro odborného spisovatele, jemuž usnadňují přehled chovanců a jmění za jistá určitá období. —

Za vzor poučných brožur, jež by na náklad zemského fondu slepců vydávány býti měly, mohl by sloužiti spisek »An die Eltern sehender und blinder Kinder« (Poučení pro rodiče dítek vidomých a slepých). Spisek ten vydal spolek péče o slepce v provincii rýnské v **500 000** výtiscích a zaslal jej všem popisným úřadům provinciálním; každému otci, jenž hlásí narození dítěte, vydá se zdarma výtisk poučení tohoto, jehož autory jsou tajný medicinální rada prof. dr. Saemisch a ředitel Mecker.

* * *

Odborné časopisy v zájmu ústavů a slepců.

Časopis »Blindenfreund«, o němž předem jsem se zmínil, vycházel původně v Dürenu redakcí ředitele Meckera; nyní rediguje jej jako měsíční revui vládní rada Mell ve Vídni.

V Německu slouží zájmům slepců a ústavů pro ně měsíčníky: »Blinden-Daheim« v Berlíně, »Monatsblätter« v Drážďanech, »Monatsbote« a »Musikzeitung« v Hamburku, »Schleswig-Holsteinsche Blindenzeitung« (s články obsahu náboženského) v Kielu, »Feierstunden« (rázu přísně katolického) v Paderbornu; otázkám vědeckým a literárním věnován jest »Der Gesellschafter«, vycházející každý 2. měsíc redakcí Waltra Vogela v Hamburku.

Z odborných listů francouzských uvádím tyto: »Louis Braille« (měsíčník), »La Revue Braille« (týdeník); oba vycházejí v Paříži a byly založeny od slepce — odborného spisovatele Maurice de la Sizeranne. V Marseillu vydávány jsou týdeníky: »Le Globe« a »Le Globe musical«. Hlavním orgánem odborových sdružení jest od r. 1883 časopis: »Le Valentin Haiiy«, pěstující též všeobecné zájmy slepců.

Ve Švýcarsku hlavně dvě publikace otázkami odbornými se zabývají, totiž: »Neujahrsblatt der Hilfsgesellschaft in Zürich« a »Statistisches Jahrbuch der Schweiz« v Bernu (s důležitou rubrikou: Blinden- und Taubstummenanstalten und Vereine [Asiles et Sociétés pour aveugles et sourds — muets]). Úplný přehled humanitní literatury Švýcarské přináší revue »Eos« z r. 1906 na str. 74—87 pod názvem: A. Sichler, »Bibliographie der schweizerischen Abnormenfürsorge.« —

V Italii jest oficielním orgánem podpůrné spoiečnosti pro blaho slepců »Margherita« ve Florencii, odborný list »Il Mentore dei Ciechi«, jejž založil Dante Barbi-Adriani. (Byl původně typografem, oslepl v 25. roce a stal se zakladatelem a vrchním ředitelem zmíněné lidumilné společnosti.)

V Anglii mají zábavné a poučné týdenníky: »Playtime« a »Recreation«, hudební list »Santa Lucia« (vesměs v Londýně), pak zájmový list »Hora Jucunda« a hudební časopis pro slepce »Craigmillar Harp« (oba v Edinburku vycházející). Nejstarším časopisem anglickým pro slepce jest »Progress«, založ. r. 1881 v Londýně, kde vychází také »The Blind«, list čtvrtletní, obsahující přehled všech důležitých událostí v péči o slepce v Anglii. —

Ze severanských listů zasluhují zmínky: »Norsk Tidskrift for Blinds« (týdenník nábož. rázu luteránského), švédský odborný týdenník: »De Blindas Veckoblad«, »Tidning för Sveriges Blinda«, pak vánoční almanach (obsahu náboženského a poučného) »Ny Tidskrift för Blinda«. Zprávy o slepcích ve Finsku přináší odborný list: »Fidskrift för obnormskolorna i Finland. — V Kodani vydává spolek »Die Blinden Dänemarks« od roku 1898 časopis pod názvem »Budstikke«. —

Ve Španělsku vycházejí odborné měsíčníky: »El Monitor« a »Jornal dos Cegos«.

V Portugalsku vychází od r. 1897 v Lissabonu »Revue Mascaró pour aveugles et voyants«, zajímavá typografickou úpravou, neboť list sázen jest typy písma slepeckého i obyčejného.

V Holandsku rediguje ředitelství ústavu slepců v Amsterodámu měsíčník »De Blindenvriend«.

Původně samostatný odborný list »Sliepec« v Petrohradu stal se oficielním orgánem Marianského spolku péče o slepce v carství Ruském.

V Záhřebu vycházel až do roku 1892 odborný list »Slijepčev Prijateli«, zanikl však pro nedostatek hmotné podpory.

V Čechách pouze dva listy, věnované výhradně otázkám humanitním, zabývaly či zabývají se občas zájmy slepců a odborných ústavů; jsou to 1. výborně redigované a opravdu vážnou i váženou práci vykazující nyní již zašlé »Rozhledy po lidumilství« v Praze, 2. »Humanität« v Liberci.

Dle zprávy »Našich Listů« ze dne 30. ledna 1909 čís. 22. vítati lze s potěšením nového českého spolupracovníka na poli lásky k bližnímu. Redakcí dp. Ant. Hoffmanna, kooperatora na Král. Vinohradech a ředitele »Útulku sv. Josefa pro opuštěné dítky«, začal vycházeti časopis »Květy lásky«, lidový měsíčník věnovaný zájmům křesťanské charity, zvláště opuštěným dětem. (I slepé děti bývají mnohdy opuštěny a doufám, že i na jejich bledé čelo snese se polibek lásky zastance všech dětí ubohých). Dosud vyšlá čísla svědčí, že list zaujme čestné místo po »Rozhledech po lidumilství«, jediném českém listě věnovaném humanitě, který loni zaniknul. — List je psán lidově, aby byl přístupen nejširším vrstvám. Slibuje přinášeti statě ze všech oborů křesťanského lidumilství, sbírati květy na poli charity

doma i v cizině a rozehřívati srdce lidské ku pomoci bídě, zvláště dětské, kterou časopis ten dojemně registruje. List chce se státi spolkovým orgánem všech dobročinných sdružení, proto má stálou rubriku pro zprávy spolků sv. Vincence, blahosl. Anežky české atd. Lidový směr a čistě křesťanský ráz »Květů lásky« jest doporučením nejlepším! Jediný list český věnovaný lidumilství zaniknul, kéž by tento nový list se udržel, neboť vykoná jistě své apoštolské poslání a jeho pravdami a zásadami posvěcenou a řízenou práci k dobru velikého počtu nešťastných bytostí zvláště v nynější rozhárané době, kdy pro církev jest jen slina ďábelské potupy, pomluvy a nenávisti, bude-li světu ukazovati květy, které pod dechem velké křesťanské lásky vypučely jak v dobách minulých, tak i přítomných. Zde bez hněvu, tiše, mluví k srdci, ale ukazuje činy. Zde také ukáže, jak pravá nezištná a obětavá láska k bližnímu dle vzorů vynikajících pěstitelů kulturních, charitativních a humanitních směrů k všeobecnému blahu lidstva může nésti osvěžující ovoce jen tenkráte, bude-li vždy a ve všem působiti v záři ideálu: »Imitatio Christi« (nápodobení Krista). Jedním z těchto pěstitelů ideálu tak vznešeného v Čechách byl univ. profesor Dr. Alois Klár, *) jedním z plodů lásky takové jest Klárův ústav slepců! Na všech dalších cestách jednoho jest nám zapotřebí, velké lásky nám třeba, lásky k nám samým i k jiným, aspoň trochu toho činorodého vznícení, které bratří a miluje, odpouští a sdružuje. Ano, lásky ke každému člověku. — Stali jsme se poslední dobou nedůvěřivými a jen záporně kritickými vůči svým a z tohoto otráveného ovzduší vzbuditi nás může jenom víra naše svatá práva a důvěra ve velkou společnou věc humanitní. A tu bude-li úprava péče o slepce provedena cestou zákona, přijde jako vždy v dějinách našich, pomoc z ryzího nitra našeho lidu, který, zklamán byv bezvýsledným rozdrobením a vzájemným potíráním, setřese hesla dělivá, k nimž směřuje častěji uvedený ryze německý svaz péče o slepce a pozná neskonalou cenu jednotného pracovního postupu i v oboru humanity.

Jako zjev opravdu potěšitelný dlužno zde po zásluze zaznamenati, že odborný literní učitel při Klárově ústavu slepců, K. Em. Macan, sám rovněž slepý (učí písmu a čtení, počtům, zeměpisu, jest bibliotekářem knihovny slepeckých tisků písmem Braille-ovým a mimo to velmi dobrým hudebním skladatelem), užívá znamenité své znalosti všesvětové řeči Esperanta, aby obsáhlou korespondencí v tomto kosmopolitickém jazyku umělém seznámil i nejvzdálenější končiny světa, kdekoliv jen ústavy slepců existují, o tom, co u nás ve prospěch domácího lidu-

*) Těm malicherným lidem, jimž prof. Dr. Alois Klár ve všech skutcích a spisech byl příliš citově a příliš nábožensky založen a na něž vše, co s věrou ve spojení, působí odpudivě, služ k posouzení vlastních jejich názorů zásada japonského šintoismu. Základní nauku šintoismu možno vyjádřiti větou: „Dobře bude s tebou, budeš-li následovati cesty (japonsky to) velikých a dobrých lidí, kteří šli světem před tebou a nyní jsou bohy (japonsky šin) a ochraňují tvoji vlast a rodinu. A i ty jednou dostaneš se do jejich řad.“ Jak jsem již v listopadovém čísle »Vlasti« na str. 737 slíbil, pokusím se možno-li v brzku o sepsání velkého životopisu prof. Dra Aloise Klára, jako samostatné práce literární.

milství se podniká a jaké jsou další a příští naše požadavky. (Při této nahodilé zmínce o vynikajícím učiteli při Klárově ústavu uvádím pro krátkost aspoň jména jiných slepců, kteří rovněž jako učitelé slepců záslužně působili nebo ještě působí. Jsou to: zesnulý JUDr. Bedřich (Hirš) Stein, jenž oslepnuv zákalem očním po složených zkouškách právnických a soudcovských, nalezl v Klárově ústavu útočiště a místo k tiché práci duševní; byl učitelem o obchodním slohu, nauce o zboží a učil také písmu na obyčejném psacím stroji; tomuto písmu a předmětům literním vyučuje také Marie Růžena Bindlechnerová; hudbě při ústavu a v opatrovně vyučuje slepec Oldřich Nepomucký, absolvovaný konservatorista, jenž před krátkou dobou byl před státní zkušební komisí jako učitel hudby s výborným prospěchem aprobován. Před několika lety byl také pomocným učitelem hudby a regenschorim při Klárově ústavu a zároveň učitelem hudby při ústavu slepců na Hradčanech slepec Kilián Glückauf; týž vynalezl také originelní notopis pro slepce, byl však pro podivínské názory sve z ústavu propuštěn a živoří nyní, pokud se pamatuji, jako šumař).

Posléze pak (ač o své osobě a literární práci své nerad se zmiňuji), uvádím jen na doklad časopisecké činnosti pořad svých článků *) z Jindřichohradeckého týdenníku »Ohlas od Nežárky«, a to v ročníku XXXVII. (čís. 36, 38, 40, 41) »Dnešní stav péče o slepce«, (čís. 47, 48) »Nynější účel Klárova ústavu slepců v Praze a příští jeho cíle«; v ročníku XXXVIII. (čís. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12) pojednání »Budiž světlo«, (čís. 23, 24) feuilleton »Přednáškové dozvuky« a (čís. 37, 38, 40) náčrtek brožury: »Slovo k reformě chudinství a ústavů humanitních«; v »Našich Listech« pak laskavostí redaktora p. T. J. Jirouška feuilleton »V tomto slzavém údolí« a článek »Být či nebýt?«**)

* * *

Registruji-li v poznámce pod čarou zdobná epitheta, jimiž jsem byl obdařen, činím tak proto, aby se snad nezdálo, že mně jest lhostejno vše, co se kolem děje. V článcích svých vždy zastával a hájil jsem pravdu a pečlivě dbal pevné její zásady. Ale ti, kdo mají pro vše ušlechtilé jenom jízlivý posměšek a kdo na všech stranách dobra a prospěchu se domahají, aniž jenom atom dobra sami vykonali, nechť nezapomenou slov:

»Pravda nezná ustoupiti zlobě,
kdo jí laje, ten ji zastává;
ke cti jsou jí slova rouhavá,
lež a šalba hlupců ku ozdobě!«

*) Sklidil jsem za ně dva lístky vavřínové, totiž přezdívky »advokát žebráků« a »žebravý mnich humanity«, jež mne však neodstrašily od další neunavné práce! —

**) K tomuto článku napsal do 20. čísla »Našich Listů« ze dne 16. ledna 1909 (str. 4., sloupec 3.) zakladatel Útulny pro slepé dívky, P. Ludvík Seywalter, zajímavý citupiný dodatek. Pro některé z příštích čísel tohoto katolického časopisu mám jako člen výboru literární sekce družstva »Vlast« připraven článek »Aronova hůl«, zabývající se blahodárnou působností českých kněží — dobrodinců a vznikem studentských nadání, pokud kněžími ve starších dobách byla založena.

I drsná slova někdy v duši zabolí — abych však s protivníky svými promluvil kopřivou žahavým slohem Abrahama a Scta. Clara, k tomu nemám dosti času a hlavně ne chuti, věda dobře, kterak v dějinách lidumilství (a není tomu zrovna příliš dávno) hrála úlohu někdy i vytlučená okna a pouliční demonstrace. Nehledám za svou práci nikdy uznání, ale pro celý život můj zůstane nezapomenutelným den 24. ledna 1909, kdy jsem byl při slavnostním večeru naší Literární sekce představen Jeho Eminenci, nejdůstojnějšímu panu kardinálovi a knížeti-arcibiskupu Lvu ze Skrbenských, a několika jeho vzácnými slovy povzbuzen ku práci další! To smylo všecku trpkost s mé duše!

V únorovém čísle Vlasti (v návrhu na zřízení zemského fondu a katastru slepců) uložil jsem *snahy k cílům bližším — cesta k cílům politicky vyšším*, vždy však zjasněná snažením nejpoctivějším, čeká na mne snad *v budoucnu* a směr její nezmění ani názory, smýšlení mému snad i nejnepřátelštější!

V době politicky nejvýš vzrušené, plné zmatků a sterých, stále neuskutečňovaných našich tužeb národních a sociálních, kdy všecko úsilí naše znamenáno jest snahou vyspěti politicky a usamostatniti se hospodářsky a kulturně tak, aby katolickému lidu našemu bylo možno v každém oboru a tedy také v odvětvích humanitních přirozeně a dle číselně doložených potřeb mocně se vyvíjeti, došlo zásluhou redakce »Vlasti« k tisku této mé práce; řeknu-li snad jednou »finis coronat opus«, ne mou, ale naší redakce to bude velkou zásluhou!« — — —

Nuže tedy »sursum corda« na cestu k dějinám Klárova ústavu slepců v Praze!

(Pokračování.)

Píseň smuteční.

Památce drahého otce.

Já chtěl být pýchou, oporou Tvých stáří dnů
a myslil, večerní až stín se nakloní,
červánek oblije svou září bílý vlas,
jak na zápraží spolu, otče, usednem

a hlasem tichým, měkkým budem hovořit
v ztišení večera o horkém žáru dne, . . .
co zatím v lipách budou zvonit křídla včel
a silná vůně květů v hovor zavěje . . .

Už s polí půjdou ženci chrpy nesoucí,
a cvrčků zpěv se ozve v tichu zšeření.
Kraj rodný bude vroucně dýchat v naše sny,
jež budou plny odevzdání tichého.

A v nekonečnu modra první shvězdění
magickým leskem v dálkách brzy zazáří,
chlad konejšivý bude z louky v šeru vát,
dech jetele a vůně doušky mateří.

Šum řeky věčným rytmem bude v dumy znít . . .
Pak klidně vzplanou všechna světla nebeská,
a vím, až v jejich nekonečnost vzhlédneme,
že ucítíme nekonečnost lásky své . . .

V takovém tichém uklidnění večera,
když spolu na zápraží družně usednem,
a nad dočasno světa zrak se zadívá,
v tom obraze jsem viděl, otče, stáří Tvé!

— — — A jako sluncem vyzlacené podletí,
když naposledy zem se snivě usmívá,
po nivách hraje přísvit bledě žlutavý
a první tucha táhnoucího podzimu,

jenž měkký, mlžný přízvuk všemu snění dá,
když barvy všechny přitlumeny, ztišen bol,
vzpomínky, bolesti kdy dávno nebolí,
když první bílá vlákna letí krajinou:

tak jindy Tvoje stáří, otče, vídal jsem . . .
A zatím slunce sotva přešlo poledne,
ni předzvěst podzimu Ti ve tvář nedýchla —
když náhle odešel's — nám slzy zanechav . . .

Když neuzrály v plody květy Tvojich snah.
Mně zbývá v truchlém srdci věčný smutek, žal,
že's odešel, a já Ti nikdy neřekl,
jak měl jsem Tě, ach otče, drahý otče, rád!

Ty's odešel . . . Už nikdy spolu nesednem
na večer podzimní, kdy v kamnech práská louč
a lampa mile září na vlas šedivý,
už nikdy dobré oči Tvé víc nespatřím,

už nikdy nezlíbám Tvou ruku mozolnou,
jež zvolna v zemi chladné, zvolna, zvolna tlí.
Jen z ulice když prchám, teskným smutkem štván
z ulice, kde zní bezstarostný šum a spěch,

když doma proudy horkých slz se vyřinou —
tu zdá se mi, že s Tebou, drahý, hovořím
a všechny sny, jež skrání Tvých se dotkly kdys,
vím, duší mou že tehdy zase zvolna jdou.

Náš hovor tichý, častým vzlykem rušený,
pak zvolna tichne . . . . Náhle ozve se
v mé duši k smrti smutná píseň smuteční,
již rytmem teskným ve dne v noci slyším lkát.

A budou zase letní, vonné večery . . .
Šum řeky věčným rytmem bude v sny mé znít.
A klidně vzplanou v modru světla nebeská —
však sám a sám se k nim už smuten zadívám

a z harmonie vroucí nebeských těch sfer
uslyším náhle tesknit píseň smuteční,
tu píseň, jejíž vzlyky chtějí pozdě říc',
jak měl jsem Tě, ach otče, drahý otče, rád . . .

B. Radlický.

Pod Vídní.

Povídka dějepisná od EUSTACHA ŚMIAŁOVSKI-HO. Z polštiny přeložil FR. WOLF.

(Pokračování.)

Nešťastné příhody pana rotmistra.

Když se Janek vrátil s vyštřídanými vojáky, a ti se uložili a hned snem spravedlivých usnuli, Matyáš Kędzior upravil si svoje ležení, poručil Jankovi na oheň přiložiti, a když z ohniska vyrazilo jasnější světlo, vypil doušek kořalky z lahvice a začal vyprávěti:

»Třeba ti věděti, že se neznám s rotmistrem od včerejška. Bude tomu již dvanáct let, co on přišel jako »tovarzysz« do naší korouhve. Já byl již tehdáž starým vojákem a právě jsem se stal strážmistrem. Pomáhal jsem při verbování novému »tovarzyszi«, a brzy jsme se spřátelili, neboť je sice ostrý, ale dobrý hoch ten náš Mysliborski.«

»Za několik let potom stal se Mysliborski rotmisrtem, ale já se ho stále držel. Před dvěma lety byli jsme posádkou v Trembovli. Slyšel jsi o tom městě?«

»Jak bych neslyšel,« odpověděl Janek, »přece tam se vyznamenala po celé republice slavná paní Chrzanovská.«*)

Ano, tak jsme leželi v tě Trembovli. Vedle našich lanových korouhví byli tam ten čas: dělostřelci, pluk cizozemského autoramentu, dragouni, a korouhev Tatarů litevských, kteří vyznávají víru tureckou, ale drží s námi. Velel jim Abdul Mirza, pocházející z knížat krymských, ale na Litvě narozený a jak se zdálo celý náš duší i tělem.

V takové společnosti byli jsme v Trembovli již několik měsíců, když na Boží Tělo přišlo na naši korouhev asistovati při procesí. Vytáhli jsme ve vyčištěných kabátech, v pláštích, krásně, a a po každém evangeliu jsme střileli, jako když ořechy louská, až se domky trembovelské třásly, a ženské dostávaly strach. Ale po čtvrtém evangeliu bezmála že nám se ohavný zmatek nestal. Opodál naší korouhve hned při oltáři postavil se zástup šlechtických dívek, ale jedna ti mezi nimi krásná, jako zázrak. Až ti od ní záře šla, a všickni lidé místo na oltář hleděli na ni. Zahleděl se i náš rotmistr. Evangelium se končí, ale ten místo veleti vý-

*) Anna Chrzanowská, manželka Jana Samuela Chrzanowského, který roku 1674 hájil zámek Trembowli proti Turkům. Posádka chtěla se již vzdáti Ibrahimovi; tu přišla Anna k Chrzanowskému a jemu i sobě smrtí hrozíc, vybízela k setrvání. A tak posádka vytrvala, až Sobieski přivedl posilu. Chrzanowski roku 1676 na sněmu za to dostal šlechtictví. Poz. př.

střel, stojí a hledí jako bez sebe. Popotáhnu ho za plášť, ale on nic, šeptám: pane rotmistře, je čas vystřeliti, ale on nic . . .

Nebylo rady; zavelel jsem sám, a hoši houkli, jako když bičem práskne. Teprve teď se vzpamatoval rotmistr, pohlédl na mne, jakoby říkal: »děkuji ti«, a již do konce velel, jak náleží; ale sotva jsme se vrátili domů, vpadl na mne a volá: »Matyáši, viděl jsi tu sličnou pannu, která stála při oltáři ve chvíli čtvrtého evangelia?«

»Zda tu,« ptám se na to, »která pana rotmistra pohledem svým tak omámila?«

»Jaká to řeč? Viděl's či ne?«

»Viděl.«

»A poznal bys ji?«

»V nebi a konečně i v pekle, ač tam by to snad snáze bylo.«

Znova se zamračil a řekl: »Seber se, leť do města, vyhledej ji, vypátrej, jak se jmenuje, co je zač a kde bydlí.«

Věda ze zkušenosti, že se zamilovanými je právě takové pořízení jako s blázny, řekl jsem: »Dobře rotmistře,« uklonil jsem se a za dvéře.

Volal ještě za mnou: »rychle, jen se nezmyl!«

V městě byla tlačenice, lidí mnoho za příčinou svátku a procesí. Ale já ji konečně dopadl, jak vsedala do kolesky před hostincem. Dověděl jsem se, že to je panna Žofie Malinská, dcera po starostovi mogilském, nedávno přišla ke své matce vdově, přirozeně starostové mogilské, do vsi Zálesí, necelou míli od Trembovle vzdálené.

Když jsem se vrátil s touto zprávou k rotmistrovi, myslel jsem, že sešílí radostí. Já jsem se také těšil, že jsem mu vyhověl; zatím však bylo pro něho velikým neštěstím, že se tak stalo . . . .

Starý se zamyslil, opravil oheň na ohnisku, vypil doušek kořalky a vypravoval dále:

»Nevím již, jak se to stalo, že rotmistr v několika dnech seznámil se se starostovou a její dcerou. Vím pouze, že již druhou neděli jsme tam byli na dlouhé návštěvě: rotmistr ve dvoře, já přirozeně hlídal koně, ale i mne hostili stejně dobře. Potom, jak jen měl čas, seděl rotmistr v Zálesí a mne bral často spolu. Vždy se mi tam vedlo dobře a vídal jsem i starostovu dceru, neboť často vycházela s rotmistrem prohlížet našich koní. Hladila je, cukrem krmila a mně vždy cosi milého řekla. Taková to byla kráska se svým zlatým vlasem, bílými ústy, růměnnými jak růže a modrýma očima a byla taková příjemná, že by člověk byl za ni do ohně skočil, a nedivil jsem se vůbec rotmistrovi, že ho tak okouzlila. Hůř však, že okouzlovala i jiné, a nejhůře, že vzbudila lásku, nevím zda náhodou či úmyslně, v Abdulu Mirzovi.

Minulo několik měsíců, rotmistr stále jezdil do Zálesí. Jezdili i jiní důstojníci a s nimi Abdul Mirza.

Až jednoho dne pozdě večer poručil rotmistr mne vzbuditi a řekl, že ihned za svítání pojedeme za město, že má jednání s jedním důstojníkem.

Rotmistr byl v zoufalství. Roznemohl se tak těžce, že jsme pochybovali o jeho životě. Přestál to však.

Dle toho, co jsme se při stíhání lotrů dověděti mohli, zdá se, že to byl úklad Abdula Mirzy, o kterém přišly později zprávy, že uteki do Turecka a dostal tam jakousi vysokou hodnost ve vojsku.

»Ubohý náš rotmistr,« pravil Janek, »je mi divno, jak mohl předržeti takové neštěstí a nesešileti. Ale co bylo dále?«

»No, nic,« řekl strážmistr, dělaje nový doušek z lahvice. »Když se uzdravil, obdržel od krále list s rozkazem, najmouti novou korouhev, naial ji a nyní nám veli.«

V zajetí.

Pod Bělehradem na srbské straně, od Turků obsazené, byl rozložen ohromný tábor. Skládal se ze mnoha set stanů, a plnila ho vojska nejrůznějších druhů zbraní. Spahiové na rychlých, jako střela, koních, se přilbami ocelovými na hlavách a lehkým brněním na prsou; zástupy turecké pěchoty, tisíce Janičárů ve dlouhých kabátech s bílými vysokými čapkami, na krk splývajícími, jako rukáv nad loktem nazpět přehnutý.

Byla tam vojska ze všech krajin rozlehlého za onoho času ottomanského panství. Vojáci z evropského Turecka, Tataři z Krymu, hnědí Arabové od perského zálivu, černí bojovníci z hlubin jižního Egypta. Sta děl, tisíce koní a velbloudů.

Celý ten nepřehledný zástup ubíral se na Němce.

Jako řeka hledající sobě cestu k odtoku, odražen byv nezdolnými zástupy polskými pod Chocimem a Žurawnem, obrátil se nyní na jinou stranu a šel zkoušeti, zda přes německé nivy se mu nepodaří, rozlíti se po Evropě, a zalíti ji mosulmanskou potopou.

Na levém křídle tábora, zaujatém hordou tatarskou vyčnívaly četné stany agy*) Abdula Mirzy, nedávno rotmistra Tatarů litewských, obránce Polsky, dnes vůdce několika tisícové hordy.

Mirza po příkladu pašů a jiných vojenských hodnostářů tureckých, vydal se na vojnu proti zvykům tatarským s velikým táborem: s velbloudy, vozy a stany, ve kterých se ukrývaly četné nevolnice, mezi nimi jedna z Lehistanu**), o jejíž kráse vyprávěny divy.

V té chvíli odpočívala ona na hedvábných poduškách v největším stanu agově. Oděna byla v bohatý oděv turecký, seděla opřená na levém lokti, a v pravé ruce držela ostrý nůž, handžár, jakoby hotova byla se brániti, anebo si zasaditi ránu smrtelnou.

Před ní stál muž divoké, leč krásné tváře, brunet s černýma, ohnivýma očima, které sotva prozrazovaly stopy původu tatarského. Od osmahlé pleti se pěkně odrážel mušelínový, zlatem tkaný turban, a celá jeho postava prozrazovala sílu a hbitost.

Stál před ní ne jako pán před nevolnicí, ale jako poddaný před svojí královnou.

*) Aga = turecký plukovník
**) Lehistan = Polsko.

»Starostovno,« — mluvil — »což nezasluhuji aspoň trochu ohledu, trochu vděčnosti za to, co jsem učinil? Což nevyrval jsem tě z rukou zbojníků, kteří ti připravovali ten nejhorší osud? Pomysli, čím bys byla dnes, kdyby šťastný sběh okolností mne jim do cesty nepostavil? Byla bys nyní nevolnicí v haremu některého divokého Turka, a tak jsi mojí královou, paní, mojí bohyní!«

»Pěknou bohyní, pěknou královou« — odpověděla dcera starosty mogilského, potřásajíc zlatými svými vrkoči, — »královou, která ve dne v noci musí držeti v ruce handžár, aby se osvobodila od útoků svého ctitele, svého poddaného, a hroziti mu, že ponoří tuto zbraň smrtící do svého srdce!«

»Žofie!« — zvolal Mirza — »což do opravdy myslíš, že bych neměl tisíce způsobů, abych ti vyrval tuto zbraň ohavnou a přinutil tě k povolnosti? Ano, měl bych! Ale já toho si nepřeji, pouze tě miluji! Já prahnu po tom, abys dobrovolně mi klesla v náruči, ne jako nevolnice, nevolnic mohu míti kolik chci, ale jako milovaná, jako moje žena!«

»Je-li pravda, co mluvíš,« — odpověděla starostovna, — »tak se postarej, abych mohla býti tvojí ženou. Křesťanka se může toliko křesťanovi zasnoubiti. Odvrhni tedy bludy svého náboženství, přijmi víru otců mých, a tak, ač srdce moje pro jiného bije, přec pro dobrou věc, pro spásu zbloudilé duše tvé, stanu se tvojí ženou. Jinak mne nech na pokoji, anebo dovol, abych tento handžár stopila ve svém srdci.«

»V srdci, které pro jiného bije,« — zvolal s bolestí Abdul — »oh, ten jiný! Stokrát proklatý! Ač sta mil vzdálený, jest mému štěstí na překážku. Ne! Tak já nechci! Já chci, abys mne milovala, mne jediného pouze!« — zvolal a přistoupil k ní, jakoby ji chtěl uchopiti do náruče. Leč ona se rychle vzchopila s podušek, a opírajíc ostří handžáru na svá prsa, zeptala se klidně:

»Chceš, abych se probodla?«

On zbledl a ustoupil o několik kroků.

»Ha! Dělej již se mnou, co chceš, pouze dovol, abych mohl hleděti na tebe; dovol mi, slyšeti hlas tvůj! Kdybys věděla, jak já tebe miluji, kdybys věděla, jaký smutek, jaké zoufalství mne obklučuje, když tě nevidím, když neslyším hudby tvého čarovného hlasu... Kdybys věděla, jak se třesu, když ten handžár smrtící se blýská ve tvých rukách, — měla bys se mnou útrpnost.«

Ona hleděla na něho přívětivě, a nepouštějíc handžár z ruky, pravila, a pohled její shodoval se se slovy jejími:

»Mám s tebou útrpnost, leč nebuď děckem, žádajícím si měsíce anebo hvězdy s nebe. Věz, že to, co ode mne žádáš, je nemožno tobě dosáhnouti. Je-li pravda, že jsi ty neposlal na náš dům ony zbujníky, že tvé svědomí smrt mojí matky netuší; je-li pravda, že mne tak velice miluješ, že je ti tak třeba, abys mne viděl a mne slyšel, tak uzavřeme spolu příměří. Na místo abychom trápili se navzájem, buďme si přáteli. Přisáhni mi, že mne budeš cíti jako sestru, jako vlastní matku, že kromě přátelství nic více ode mne žádati nebudeš, a já tenkráte slíbím ti navzájem, že se nepřipravím o život, že, pokud budeš věrným uložené přísaze, půjdu s tebou jako sestra, jako tvá přítelkyně.«

Abdul Mirza byl vychován v aule*) tatarském, ale aul ten byl na Litvě, obklopený šlechtickými dvory. Podle rodu a náboženství byl Mirza tatarem a moslemínem, ale podle vychování a zvyků svých byl spíše křesťanem, byl polským šlechticem. V domě otce svého neznal haremu, otec jeho měl pouze jednu ženu. On také miloval svou matku, a ona zaujímala v rodině právě takové postavení, jako každá jiná šlechtična polská. Ovládán jsa šílenou láskou k Žofii a nevida možnost, dostati ji poctivým způsobem, sběhl k Turkům, a pokryl se hanbou, posílaje najaté zbojníky na dvůr v Zálesí. Lhal nyní, zapíraje to před Žofií a tvrdě, že on ji opravdu z rukou těch zbojníků vysvobodil; vysvobození to bylo ovšem již napřed umluvenou komedií. Přišed však do středu svých spoluvěrců, necítil se na svém místě, bylo mu smutno a cizo, cítil se cizím a osamělým. Stýskalo se mu po aulu mezi litewskými lesy, po rodině, po matce, která by hrůzou byla pojata, kdyby se dověděla o posledních činech jeho. Bylo mu líto korouhví Republiky, které opustil, líto upřímných druhů pod těmi korouhvemi.

Ačkoli požíval, dík šťastnému sběhu okolností, důvěry u Turků, a měl velení nad značným oddílem, ač měl moc a bohatství, zdálo se mu, že jest u Turků v zajetí právě tak, jako jím unesená dcera starostova. Proto též nevzbudila v něm její slova a její žádost žádného hněvu, ale když je slyšel, cítil výčitky svědomí, žal, tesknotu i lítost nad sebou samým. Stál chvíli mlčky se svěšenou hlavou, jakoby přemýšlel, až mu napadlo, že přátelstvím se Žofií dojde toho, po čem prahnul: její lásky. Pozvedl hlavu a řekl:

»Dobře. Přestaňme se trápiti! Přísahám ti, že od nynějška, jak dlouho si toho budeš přáti, budu tě cíti jako sestru, jako matku vlastní, budu tvým opatrovníkem a bratrem!«

»A já ti slibuji, že ti budu od nynějška přítelkyní a sestrou,« — řekla Žofie, vrhla handžár na pohovku, přistoupila k němu a podala mu ruku. On stiskl její ruku s radostí, leč, jakmile se jí dotkl, krev mu vrazila do hlavy, zatmělo se mu v očích, oheň zaplál ve všech jeho žilách, a mimovolně učinil pohyb takový, jakoby ji chtěl uchopiti do náručí, — ona rychle jako blesk, vytrhla ruku z jeho dlaně, uchopila handžár... leč on se již opanoval, ustoupil poněkud a řekl:

»Neboj se, starostovno! Přisáhl jsem a přísahu zachovám, třeba bych to měl životem zaplatiti. Zachovám, neboť tys hvězdou, tys sluncem mého života!« Po těchto slovech poručil se jí úklonou a vyběhl před stan.

Slunce počínalo zapadati, barvíc červeně stany, — z dálky dolétaly táhlé hlasy muezinů,**) vyzývajících věřící k modlitbě. Mirza poručil si připraviti koně, a vyjel před tábor a pádil plání jako bouře. Dlouho jej nebylo viděti. Již temná noc, pouze leskem hvězd osvětlená, přikryla zemi, když se vracel k táboru. Vracel se krokem, byl upokojený a mluvil sám k sobě:

»Ano! Zachovám jí přísahu, — snad přece někdy uvěří, že jsem hoden její lásky.« —

*) Aul = vesnice, tábor tatarský.
**) Muezin = turecký kněz.

Na Turka.

»Vojna s Turkem,« — »jdeme na Turka!« — taková zpráva roznesla se dvanáctého dne července roku 1683 po táboře rozloženém na polích Grochowských. Vypravováno, že král Jan III. Sobieski rozmýšlel dlouho, zda má jíti Němcům ku pomoci. Turci, kteří v nešťastné vojně v r. 1672 vzali Polsce pevnost Kamieniec a vévodství podolské, chtěli nyní dobrovolně vrátiti tuto kořist, uzavříti s Republikou věčné příměří, a poskytnouti jí v každém nebezpečí sto tisíc vojska ku pomoci, jen aby pouze král zůstal doma a nepřekážel jim, by mohli dobyti Vídně, hlavního města Rakouska, kterou právě oblehli.

Hovořeno, že při tak výhodných podmínkách uvažováno bylo, zda není to škoda je zavrhnouti a spěchati na pomoc Němcům, kteří vždy byli nepřáteli Polsce, a teprve když měli nůž na hrdle, nabízeli se za její přátele. Zvítězil však náhled, že Němci buď jak buď jsou křesťané a Turci barbaři a že přílišný vzrůst moci turecké mohl by se státi zkázou křesťanstva i celé Evropy; zvítězil pak tím snáze, že král Jan III. patřil do rodiny, která po kolik pokolení válčila proti půlměsíci v obraně víry a Polsky, a měl pomstíti smrt děda svého, hetmana Stanislava Zółkiewskiho, padlého rukou tureckou pod Cecorou, i nedávný konec vlastního bratra svého, Marka Sobieskiho, který také, bojuje s nimi, zahynul smrtí bohatýrskou.

Vyprávěno dále, že, když před několika dny šel král ze zámku warszawského na mši sv. do kostela sv. Jana, zastoupili mu cestu vyslanec císařský a papežský legát, padli před ním na kolena a prosili ho o pomoc pro Němce.

Císařský volal: »Králi, zachraň Vídeň!« a papežský: »Králi, zachraň křesťanstvo!« Král, dojatý touto prosbou, slíbil poslům, že ihned vytrhne, aby osvobodil Vídeň. Tak vypravováno a v týž čas přišel rozkaz, aby tábor byl zrušen a nastoupen pochod.

Vskutku vytáhla děla, pluk dělostřelců, dragouni, pluky zahraničného autoramentu,*) a za nimi i lanové korouhve. Přepravili se přes Wislu, přešli slavnostně přes Warszavu a zastavili ve Błoni, kde král vykonal přehlídku a vedl je pod Częstochowu, ke slezské hranici, stahuje k sobě lehkou jízdu, husary a četné zástupy zemské hotovosti.

15. srpna překročilo vojsko, úplně sebrané, slezské hranice. Čítalo jeden a dvacet tisíc jízdy, třináct tisíc pěchoty, děl třicet. Krásný byl to pohled! Napřed šly pluky lehké jízdy přední stráže, bez brnění, jen ve stejnokroj oděné a ozbrojené šavlemi a lehkými kopími, za nimi postupovala pěchota zahraničního autoramentu, kráčejíc uprostřed zelených polí jako nepřehledné a pohyblivé lány červeného máku. Dále šly rázně korouhve lanové, lesknoucí se modrými kabátci, s plášti vkusně na levé rameno přehozenými, ozbrojené šavlemi a ručnicemi, se sekerkami za pasem. Nad nimi jako barevná stuha vlály korouhvice a prapory a za nimi temně duněla děla, střežená plukem dělostřelců v červených kabátcích s černými výložky. Ale ještě krásnější

*) Tehdejší polská pěchota dělila se na národní, ke které patřila pěchota lanová, a na pěchotu, zřízenou po způsobu německém. Pěchota tato zvána autoramentem záhraničním.

pohled, plný vkusu a rozmanitosti, naskytl se zrakům: šly jízdné zástupy všeobecné hotovosti, méně neústupné než vojsko »kwarciáné«,*) ale plné odvahy, lesku a přepychu. Šly za hlaholu trub pod korouhvemi svých vévodství, pestříce se veškerými barvami duhy. Leč tuto hru barev zatemňovaly dále postupující pluky obrněné s ocelovými přilbami na hlavách, s ocelovými košilemi na těle, sršícími jako blesky, odráženými paprsky slunečními.

Ale největší přepych bil do očí teprve na konci pochodu, kde postupovaly husarské korouhve, zářící ocelovými náprsníky a přilbami, pohybující chocholy, na způsob kohoutího hřebenu na přilbách složenými a perutěmi křídel na plecích rytířů, nad jejichž hlavami, jako by pohyblivý les, nesla se dlouhá kopí, šumící tisíci hedvábných praporků.

Krásný tento pochod, jakoby ohromný had, pohyboval se po polích Slezska a Moravy, vítán jsa s nadšením od obyvatelstva těchto krajin, třesoucího se před strašidlem tureckého vpádu.

V první řadě své korouhve kráčel bystře náš Janek. Jda takto, nemohl viděti, jak krásně vypadalo vojsko. Ale uchvacoval ho: hlahol trub, hukot bubnů, nadšení a ochota, jaké oživovaly tyto zástupy, jdoucí v obraně víry zvítěziti anebo zemříti.

Ostatně měl výbornou společnost: před ním jel na siváku pan Mysliborski, vedle pojížděl na plaváku nyní již poručník Orpiszevski, hned při něm kráčel starý strážmistr Matyáš, nevyčerpatelný ve vypravování zažitých příhod válečných a ve vojenských veselých popěvcích.

Uprostřed tohoto vření a života, jsa přesvědčen, že jde bojovati za víru svatou, že jde brániti bližní své před barbarskou přesilou, zapomínal Janek na svou ránu srdeční — postava Anuše Grzędzianové posunovala se kamsi do dálky, stávala se mlhavou a nejistou. Ale on šel ku předu, ku předu, jsa pyšný na nadšení, na žehnání, se kterými vítáno naše vojsko ve městech i vesnicích, a zároveň jsa netrpělivý, aby již pohleděl do očí těm Turkům, před kterými se třesou zastrašení Němci.

Dne osmého září r. 1683 sloučilo se vojsko poské s vojsky rakouským a německým a zároveň s nimi překročilo řeku Dunaj. Vojska ta čítala čtrnáct tisíc jízdy, dvacetsedm tisíc pěchoty a stočtyřicet děl. Dne 11. září stanula obě vojska na úpatí Vídeňského Lesa, přes nějž bylo třeba přejíti, aby se mohla setkati s Turky.

Nesnadná to byla cesta, neboť Les Vídeňský jest pásmo hor, rozkládajících se od Dunaje ve směru jihozápadním, plné propastí, strží, rozsedlin, pro které mohla jízda pouze s obtíží se pohybovati a pro děla vůbec cesty nebylo.

Našemu vojsku, tvořícímu pravé křídlo sloučených armád, připadlo, by provedlo nejdelší a nejobtížnější část přepravy. Dělostřelci skoro na rukou musili přenášeti děla, neboť koně je nemohli táhnouti po nerovné půdě. V krátku došly dělostřelcům síly. V tu chvíli poručeno několika korouhvím lanovým, pomoci dělostřelcům. Mezi nimi byla také ta, ve které sloužil Janek. Jeho

*) Vojsko »kwarciáné«, vojsko stále, na jehož vydržování byla čtvrtina (quarta) důchodů královských určena; »ruszeni pospolite«: všeobecná hotovost, vojsko národní ze šlechty se skládající, svolávané dle potřeby. Tu se každý vydržoval sám.

desítka měla zároveň s několika dělostřelci tlačiti veliké a těžké dělo na kopec po strmém svahu, plném rozsedlin a příkopů. Ohromná to byla námaha s takovým těžkým strojem, neboť bylo nejen třeba stále ho tlačiti vzhůru, ale zároveň každou chvíli zdvihati z nerovné půdy. Generál dělostřelby, Martin Kątski, běhal od děla k dělu, podněcoval, dodával chuti a radil, leč práce šla nesmírně těžce.

Již dávno minulo slunce poledne, ale do vrchu hory bylo ještě daleko.

V tom ve chvilce odpočinku, když vojáci Jankovi se položili na zem, aby si trochu oddechli, přišlo mu na mysl, zda by nebylo dobře poraziti stromy, rozsekati, položiti na zem a tak ji srovnati a tak tlačiti dělo. Vojákům se ta myšlenka líbila, vytáhli sekérky za pasem, porazili stromy a vyrovnali jimi cestu před dělem. Když pak dělo posunuli na strom, ukázalo se, že práce mnohem snadněji před se jde. Právě v tu chvíli přišel generál Kątski a s údivem zvolal:

»A kdo na to připadl?«

Janek se zalekl, že bude míti obtíží, protože to sám zařídil, leč odpověděl odvážně:

»Já, pane generále!«

»To jsi moudrý chlapík!« řekl generál. »Že mně to také na mysl nepřišlo! Hej!« křikl hlasitě. »Co dělostřelci, ať tlačí děla a lanoví k sekerám! Porážeti stromy!«

Obrátiv se zase k Jankovi, zeptal se ho:

»Jak pak se jmenuješ chlapíku?«

»Jan Waligóra z Rzędowic.«

»Jan Waligóra,« opakoval generál, jakoby si chtěl zapamatovati toto jméno a obrátil se k dřevorubcům, aby uspíšili práci.

Hned poraženy stromy, vyrovnána jimi půda před děly a ta dala se snadno tlačiti vzhůru.

Při západu slunce leskla se všecka děla, ač jich bylo třicet, na vrcholu hory před kalenberským klášterem, za nimi rozestavili se dělostřelci a z předu korouhve lanové. Již i zbytek vojska, který dříve vyrazil a nemohl nic s děly svésti, stál seřaděný a zaujímal celý hřbet Kalenbergu.

Přijel, již nyní na koni, generál Kątski, a zastaviv se před děly, zvolal hlasitě tak, že ho všickni slyšeli: »Děkuji vám, vojáci! Vyplnili jste náležitě svoji povinnost. Všecka naše děla stojí tam, kde mají býti, ale Němci, ač jich mají stočtyřicet, nechali je v lese.«

Janek se zaradoval, že práce jeho nebyla marná a zvědavě hleděl před sebe, chtěje spatřiti Vídeň, o které se mluvilo, že jest ji viděti z Kalenbergu.

Viděl ohromný kruh stanů, jako obrovské město plátěné, obklopující mrak kouře a mlhy, ze které se rozléhal bez ustání přitlumený hřmot — až najednou umlkl a ukázala se Vídeň, jako černý balvan vržený na bílou obrovskou poušť stanů.

Slunce zašlo — v táboře tureckém počalo hořeti tisíce, statisíce ohňů a Vídeň znovu zmizela jako malý ostrůvek uprostřed moře ohnivého.

Janek se položil ke spánku, když v tom spatřil vedle sebe rotmistra s poručíkem, kteří zastavivše se na kraji hory, hleděli k Vídni, jakoby na něco čekali.

»Zajímavá to je věc, zda také Kulczycki se do Vídně dostal,« pravil Orpiszevski. »Hned se to dovíme,« odpověděl rotmistr Mysliborski. »Před stanem královým vypustí za chvíli tři rakety; odpoví-li z Vídně tímtéž znamením, tak se Kulczyckému výprava zdařila a Vídeňští vědí o našem příchodu.«

Slova ta vzbudila zvědavost v Jankovi, neboť věděl od Matyáše, že Kulczycki, tovaryš lehké korouhve, který uměl turecky, pokusil se, za Turka jsa ustrojen, proniknouti táborem tureckým a donésti zprávu obleženým a zbytek sil napínajícím Vídeňanům o příchodu osvoboditelově. Povstal tedy, přiblížil se k důstojníkům a pilně hleděl.

V tom na levo se zablesklo jednou, po druhé a po třetí. To vypustili tři rakety před stanem královským.

Důstojníci i Janek hleděli k Vídni se zatajeným dechem.

Náhle z nejvyššího bodu silhuety Vídně, která se černě odrážela od jasnějšího poněkud pozadí čistého nebe, zableskla se raketa, vyletěla do výše a jakoby se rozrazila od klenby nebeské, rozstříkla se na sta hvězd. Za chvilku zasvítila druhá, pak třetí.

»Chlapík Kulczycki!« řekl Mysliborski, »vědí o nás.« — Obrátil se a spatřiv Janka, dodal vesele: »Jdi, hochu spát, zítra na úsvitě čeká nás pořádná práce!« (Pokračování.)

Hymny k sv. Josefu.

(Vdp. P. JOSEFU KAŠPAROVI, kons. radovi a faráři v Radiměři.)

Ad Vesperas.

Tebe, Josefe, řad nebeských duchů chval,
tebe křesťanů sbor oslavuj zas a zas!
an jsi zásluhou slul, s přeslavnou Pannou spjal
tebe nejčistší lásky vaz.

Svatý nesoucí plod snoubenku když jsi zřel
žásna, pochyb tě hlod obavám vydal zlým:
hoch že počat byl v ní, anděl sám tobě děl,
Ducha božího dechnutím.

Pán když zrodil se, jej objímáš, provázíš
věrný v útěku jej v Egypta dálnou zem;
ztrátu v Salemu svou hledáš a nacházíš
v slzách s radosti úsměvem.

Jiní po smrti až pojí se s Bohem svým,
palmou zdobeni jen v sídla jdou zářivá:
blazší podivně ty roven jsa nebeským
Boha požíváš za živa!

Odpusť, prosíme, nám, Trojice nejvyšší,
Josef zásluhou nám hvězdnatých do říší

dej, by otevřel vchod, bez konce bychom vsled
tobě chvalozpěv mohli pět. Amen.

Ad Matutinum.

Ty nebeské, Josefe,
zdobíš sály,
svět střežíš, a jsi žití naděje:
my radostnou ti hrudí pějem chvály,
o přijmi vlídně je!

Za chotě zvolil nejsvětější Panny
tě Tvůrce světů sám a chtěl, by zval
tě otcem jeho Syn, a do ochrany
tvé spásu naši dal.

Radostně zíráš k Spasiteli svému,
proroci o němž pěli ve sboře,
a Bohu svému v stáji zrozenému
se klaníš v pokoře.

Bůh, Vládce světů, poslušen je tebe,
ač k jeho kynu chví se pekla val
a kolí se a slouží jemu nebe —
Bůh tvůj a králů Král.

Znít Trojici kéž sláva neustane,
jejíž ti nebe skytla dobrota,
a nám tvou zásluhou kéž radost plane
blahého života! Amen.

Ad Laudes.

Josefu ku cti pějem s myslí vděčnou,
křesťané, slavném o triumfu dnes:
pro odměnu v života radost věčnou
on vešel do nebes.

Ó trikrát přešťastný, ó přeblažený!
S Marií Kristus Pán u něho bděl,
jas ve tváři, co život ukončený
k hodině slední spěl.

Tak peklo přemoh' a jsa prostý těla
okovů, klidným spánkem do ráje
věčného vzlétá, stkvoucí kolem čela
si vínek splétaje.

Což prosme všichni vroucně, s trůnu svého
by přispěl nám a milost vyžádal
všem vinám našim a dar nebeského
nám klidu uchystal.

Čest zavzni tobě, tobě slávy vděky,
o Trojjediný nebes na trůnu,
svým věrným sluhům zlatou na vše věky,
že skytáš korunu!

Rud. Linhart.

Naše studia v Jindřichově Hradci.

Vděčná vzpomínka na † Dra Ant. Rezka.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Salve, salve! Když jsem v Jindřichově Hradci od r. 1867 do roku 1875 studoval, shledal jsem tam jako mladý studující vousaté kvartány — oktavány. Někdy nebylo znáti, kdo nebyl z gymnasia, jde-li do školy profesor nebo student. My malí jsme tyto vousáče uctivě pozdravovali a vůbec bylo tehdy zvykem, že jsme v městě zdravili všecky kněze, učitele, velícího důstojníka, purkmistra a známé studenty z vyšších tříd.

Tehdy nebylo středních škol v Třeboni, v Č. Budějovicích (zde bylo pouze německé gymnasium), v Písku, v Táboře, v Něm. Brodě a v Pelhřimově — ze všech těch krajů spěchali mladíci k nám — do Jindřichova Hradce, i bylo to gymnasium slavné a hledané. Také pohraniční Morava sem studentstvo vysílala.

Profesoři naši byli z většiny mimo něco suplentů starší, zkušení páni; tělesnou krásou, vysokou postavou a neobyčejným řečnickým nadáním vynikal zvláště náš milý pan katecheta Jan Gabriel, jenž tak krásně mši sv. sloužil, že si malí studující dělávali doma oltáříky a po něm, dle způsobu jeho, Dominus vobiscum říkali a při Oremus ruce rozepínali.

Prof. Gabriel nám imponovali tím, že byl v každé vědě doma, že mnoho cestoval a že často v hodině náboženství leccos zajímavého vypravoval. Mně byl Gabriel zvlášť nakloněn od primy až do oktávy, a kdykoliv žáci náboženství neuměli a zkoušky se báli, požádali mne, já se přihlásil k slovu, řka, že bylo mnoho jiné práce, domácích úloh, a že prosím, aby p. profesor nezkoušel. Gabriel schoval notes, odložil zkoušku na budoucí hodinu a místo zkoušky přednášel.

Jindy zas, když nás přednáška unavovala, kolegové mi dali pokyn a já vstav uctivě jsem prosil, co je nového v politice. Gabriel vyndal z náprsní kapsy staročeský »Pokrok« a vykládal nám politiku. Jeho ideálem byl ruský vyslanec v Cařihradě Ignatěv, za to židů a Maďarů nenáviděl. Říkával nám, že patriarcha Jakob byl prototypem žida. Když jsem se o tom v nekrologu jeho zmínil, jeden zemský inspektor, jenž tehdy »Vlast« odebíral, uvalil na gymnasium Jindřicho-Hradecké vyšetřování. Ale ředitel gymnasia, Mat. Růžička, byl mrtev, katecheta byl mrtev, i nebylo osoby, jež by mohla býti vyšetřována a kárána a tak se všeho sešlo. To jsem věděl a proto jsem to bez bázně napsal.

Působení Gabrielovo bylo tak blahodárné, že většina studujících, které on vychoval, jest ducha více méně konservativního, ať zaujímají úřad kterýkoliv.

Jako věhlasný kazatel kázával Gabriel na sv. Sylvestra v Jindřichově Hradci u Františkánů — několikrát jsem ho tam poslouchal — a byl zván za poutního kazatele do širokého okolí, kdež na faře při obědě svými duchaplnými řečmi všecko okouzloval. Byl jsem s ním jako alumnus na pouti v Pluhově Žďáře a tam jsem ho osobně slyšel a pozoroval.

Nejraději dlíval v Deštné, kdež se dvě šlechetné duše: děkan a malíř Msgr. Bedřich Kamaryt a Gabriel poznali a k sobě přilnuli.

Když Gabriel zemřel, udělal jsem se svolením pražské policie mezi jeho žáky a ctiteli sbírky a postavili jsme mu na hrobě jeho pomník vděčnosti a lásky. Konečně Literární sekce družstva Vlast připravila památce Gabrielově slavnostní večírek a vděčný žák Gabrielův, far. Vlastimil Hálek, konal o něm slavnostní řeč. Z Jindřichova Hradce došlo nás tehdy hojně telegramů a dopisů a z nich jsme seznali, jak tam byl Gabriel milován.

Gabriel byl zakl. členem našeho družstva a »Vlasti« získal na gymnasiu rok co rok četný počet abonentů. Před žáky často prý mne vzpomínal.

Originelním mužem byl náš p. ředitel Matěj Růžička, saekularisovaný Benediktin, přísný na profesory i na studenty. Pod jeho vedením panovala na gymnasiu vzorná kázeň: profesoři bedlivě učili a žáci studovati musili. Uměl výborně latinsky a mluvil lépe německy než česky.

Tehdy činil národ český oposici proti nynějším školním zákonům na obecných školách, a vlastenečtí muži zdráhali se přijmouti úřad školního inspektora. Náš p. ředitel z donucení vlády úřad tento přijal a najednou četli jsme v »Hum. Listech«, že se Růžička stal »okršlákem«. Tak tehdy byli potupně nazýváni ti, kteří úřad tento přijali.

Kdysi již jako kněz sešel jsem se v Praze s mým bývalým ordináriem p. prof. Jos. Kořínkem. Ten byl o p. řediteli Růžičkovi pln chvály, řka, soukromě nás profesory vypejdil, ale veřejně na nás nedal a kde mohl, příplatky nám vymáhal a radostně nám to oznamoval.

Když jsem byl v oktávě, dán byl p. ředitel do pense a slyšel jsem, když ve stáří špatně viděl, že ho p. prof. Gabriel denně navštěvoval, korespondenci mu vedl a že se o něho staral jako syn o svého otce.

Postrachem studentů byl p. prof. Dr. Ed. Schoebel. Byl to veliký mathematik, ne však tak znamenitý paedagog. Přednáše bez knihy, z hlavy, a často od nás žádal, co nedokončil, nebo co ani vůbec nepřednášel, nebo co nám nejasně vyložil. Už jsem 34 leta z gymnasia, ale i nyní rok co rok leckdy v noci u něho zkoušku dělám a nic neumím a strachy celý zpocen se probouzím. Jeho počínání vrylo mi v duši zásadu, že nikdy nezanevřu ve škole na dítě a když se »úředně« hodinu a více na žáka hněvám, že mu zase láskou nahražuji svoje roztrpčení a že i toho největšího zpustlíka a socialistu (měl jsem takového socialního demokrata loni v 5. třídě) do výše pozvednouti se snažím.

Opakem prof. Dr. Ed. Schoebla byl druhý mathematik, profesor Jos. Steinhauser. Ten krásně učil, jasně přednášel, že žáci všecko chápali a všemu rozuměli. Ale ve škole strašně se zlobil, za vousy se tahal, po třídě běhal, že prý plije krev a má rodinu (dělal pfu, pfu, ale my nikdy krve neviděli), mládež cuchal, že se snad ráno nemyla, nemodlila, ale při tom všem dobrotou srdce překypoval. Měli jsme ho na nižším gymnasiu — a prof. Dra Ed.

Schoebla na vyšším — a pamatuji se, jak v hněvu stále péro držel, inkoust odcakoval a dvojkou hrozil. Jednou v primě již napřáhl ruku, že do katalogu dvojku napíše, a tu maličký kolega můj, jenž právě u tabule počítal, chytil p. profesora za ruku, úzkostlivě volaje: Pro Boha jich prosím, nepišou mi to! Steinhauser vážně vstal a slavnostně pravil: »Chlapče, cos to učinil, vždyť já jsem c. k. profesor«, ale dvojky mu nedal a žáka dále zkoušel.

Jeho ideálem byl francouzský student. Francouzský student, když jest vyvolán, jde k tabuli, udělá fik, fik, na profesora se ani nepodívá a hrdě sobě zase do lavice sedne, a vy tu stojíte u tabule jako p . . . . .

Někdy se na nás zadíval a začal naříkati, jak mládež hyne. Každý z vás sotva očima mžourá, to je mládež, to bude národ. Jindy zas, když příklad mathematický krásně byl proveden, liboval si, jaká je to poesie! Ano, mathematika je poesie, krásná poesie! Mně při tom hořklo v hrdle, neboť tato poesie nešla mi k duhu.

Mým kolegou byl také jeho syn, Karel Steinhauser, jenž jako profesor onemocněl duševní chorobou a dlí v pražském ústavu chromyslných. Kdysi v tercii otec ho k tabuli zavolal, a když Karel v počtech vázl, otec chodě po třídě, hladil si dlouhé vousy, naříkal, že to dítě dělá rodu jeho hanbu a pak zastaviv se, díval se na něho a zase na nás: vidíš, chlapče, doma říkáš matce, že tě týrám — a týrám ho, týrám?! — ale vidíš, od té doby, co nosíš poděbradku (tehdy jsme ji nosili téměř všickni), jsi hloupý.

Naším třídním byl v nižším gymnasiu prof. Vojtěch Český, potomní okresní školní inspektor, veliký dobrák, na vyšším gymnasiu přísný pan prof. Jos. Kořínek. Vydal tehdy právě latinskou gramatiku (rejstřík k ní pomáhali jsme mu sestavovati) a ukládal nám vždy na druhou hodinu »kouštíček« — asi 15 stran. — I vyslali jsme k němu v sekstě deputaci, aby nás tak nedřel, že to nemůžeme vydržeti. Kořínek se zarazil a pravil, že musí přemýšleti, kterak by nás měl za tuto smělost potrestati. Bylo to ráno ve středu, i chodil náš ordinárius odpoledne zamyšlen po náměstí (a my po něm za rohy ulic pokukovali) a druhý den ráno — ulevil a trestu nám neuložil.

Kořínek krásně přednášel, všecko sám výtečně uměl a když jsme Homera nebo jiného autora řeckého rozebírali, řecká řeč mu zrovna v ústech sládla. Oběť bohům přinesená se u něho jmenovala »skvara«, a Apollo obraz ne vymaloval, ale »vyčakanil«. Běda, kdo to řekl jinak — už seděl.

Když se rozhněval, říkal nám »blumo«, »švestko«, a někdy jsme skutečně jako švestky padali, když on ruku napřáhnuv, jednoho po druhém volal a sedni si, blumo, hačni si, švestko, sequens, v minutě dvě tři lavice probral a nás jako blumy padati kázal. Jednomu kollegovi, jenž neuměl verše skandovati, radíval, aby hodil svoji hlavu na hnůj.

Do školy jsme se musili připravovati a neznámá slovíčka do sešitu si zaznamenávati. Kořínek, když žáka zkoušel, praeparaci si prohlížel. Dlouho a dlouho ještě i po gymnasiu byl jsem často ve

snu od Kořínka přistižen, že jsem praeparaci neměl, a kdo u Kořínka vůbec špatně řečtinu uměl, toho tato řečtina škrtívala ve snu ještě 10—20 let po gymnasiu. Můj nyní již zemřelý kolega Vojtěch Kočka, posledně farář ve Zdislavicích, na gymnasiu slabý řečtinář, nejednou si mi na tyto sny stěžoval.

Ale proto, že Kořínek dobře učil, že přísně zkoušel a že za pololetí žáka, hlavně slabšího, třeba až desetkrát vyvolal, zřídka kdo u něho propadl.

Psal-li žáku špatnou známku, několikráte po něm očima lupl. Tato lupnutí bývala pro nás špatným znamením.

Pevný, jasný základ v řečtině dal nám v nižším gymnasiu prof. Gotthard. Z pokladu toho žil jsem celé vyšší gymnasium.

V quintě učil nás taky češtině a často kroniku Hájkovu proti Palackému obhajoval.

Měl ve zvyku říkati skoro po každém slově tedy, a když mu kdysi jeden čtverák studující do úlohy domácí častá: »tedy« napsal, Gotthard se na něho osopil řka, to »tedy« že tedy v úloze nesmí býti tolikrát tedy.

Postrachem gymnasií byl zemský inspektor Václ. Svoboda; zkoušel vše, i náboženství. Mluvil málo, často při inspekci ve třídě zíval, ale my viděli na profesorech, v jakém respektu před ním stáli.

Prof. Gotthard v quintě neměl předepsaných úloh, ale jakmile slyšel, že přijede Kolečko (tak se zemskému inspektoru říkalo), rozdal nám theky a diktoval nám několik úloh:

Pište tedy úlohu *první* tedy . . .

Pište tedy úlohu *druhou* tedy, *třetí* tedy a *čtvrtou* tedy.

V oktávě jsme měli z češtiny p. prof. Ign. Maška. Viděl, že jsme v češtině velice zanedbaní, i dal si práci, abychom za rok dohonili, co jsme u p. prof. Vojt. Českeho dříve promeškali. Měl ve zvyku, že ukládal domácí četbu; žáci musili čísti Šafaříka, Palackého, Čelakovského a jiné důležité spisy z české literatury a vedl-li žáky od quinty až do oktávy, přečetli žáci jeho nejdůležitější spisy českého písemnictví; co četli, z toho si dělali výtahy a aby nemohli výtahy tyto opisovati, tázával se jich, co se jim v tom onom spise zvláště líbilo. To vše jsme měli v oktávě při veškeré přípravě k maturitě dohoniti, i bylo nám to velice na obtíž.

Maturitu jsme dělali mimo přírodopis a němčinu ze všeho i z náboženství; dřeli jsme se, až jsme byli celí hubení a zelení. Nejvíce nám vyhovoval při maturitě p. prof. Jan Gabriel; pomahal, až ho zemský inspektor kárával, že ne on ale že studenti dělají maturitu.

Profesoři byli z většiny ducha konservativního. Jediný profesor přírodopisu, K. Solpera, byl Darwinista a někdy se náboženství nešetrně dotknul; podobně, ale opatrněji, se choval Dr. Ed. Schöbl.

Seniorem sboru byl prof. dějepisu Aug. Pirchan (potomní gymn. ředitel v Třeboni a na to v Jindřichově Hradci) a ten žije dosud — jediný z našich profesorů — u své dcery učitelky v Písku. Jeho syn Augustin byl na gymnasiu mým kollegou.

Na všecky své profesory gymnasiální i na učitele obecných škol — ať už byli jacíkoliv — vděčně vzpomínám každý den při mši sv.

Jinak byl život studentský v Jindřichově Hradci dosti příjemný a veselý. Student, hlavně z vyššího gymnasia, měl tam svou cenu. Každý mimo profesory říkal mu »pane«; ve vyšším gymnasiu mohli jsme jíti v masopustě do tří plesů, do divadla a v septimě a v oktávě měli jsme právo nositi — mimo do školy — veřejně hůlku. Bez hůlky vyšel si ven málokterý septimán nebo oktaván a já ji od té doby ze zvyku nosím denně do dnes.

Jako studenti žili jsme velice lacino a skromně, a to na tři druhy. Kdo platil 12 zl. měsíčně, měl denně — mimo pátek hovězí maso a pečeni a po škole svačinu. Kdo platil 9 zl., měl maso třikráte týdně, měl prádlo a po škole svačinu. Ti chudší — a mezi ně i já patřil — platili měsíčně 1 zl. na byt, 50 kr. za úklid a 1 zl. za ranní kávu, při čemž jsme měli svůj chléb, vždy pecen na 14 dní. Měl jsem na rok tři pytle brambor, soudeček zelí a měsíčně mi otec přinášel: dvě holby másla, 12 vajec a v pytlíčkách mouku výrazkovou, pšeničnou, krupičku a co ještě více — již nevím. To se dalo quartýrské a ta z toho vařila. U staré slečny Staňkové bylo nás 8 studujících a jedli jsme na tyto tři party. Maso jsem míval jen v neděli, vérdung — $^1/_4$ libry — masa za 8 kr. Pivo se při jídle nikdy nepilo, ani v poledne ani večer.

Ve vyšším a někdy i nižším gymnasiu jsme si přivydělávali kondicemi. Dostávali jsme měsíčně 1 zl., 1 zl. 50 kr., nejvýše 3 zl. a to byla již výborná kondice. Já učil celkem 15 dětí — mezi nimi i dva kolegy, Fryče a Alexandra, a oba jsem vedl a zkoušel přísně, ne jako kolega, ale jako jejich učitel. Čtyři hodiny ráno ve škole, dvě odpoledne, a tři hodiny vyučovati po škole malé děti a když jsem večer po 7. hodině domů přišel, měl jsem leckdy k večeři brambory a zelnou polévku — a na to se zas do půl noci učit. Tu sedřenost z gymnasia cítím tělesně do dnes.

Nejmilejším dnem v roce byl v létě celodenní výlet celého gymnasia. Profesorem tělocviku a vůdcem výletu byl prof. Steinhauser. Den před tím vyrukovalo celé gymnasium na cvičení k sv. Jakubu a prof. Steinhauser nás učil chodit ve čtverstupu.

V den výletu ráno rozestoupili jsme se na náměstí a p. prof. Steinhauser letně oblečen zvolal mohutným hlasem: K modlitbě stav — my sňali klobouky, studentská kapela zahrála modlitbu a po ní šli jsme na výlet. Před polednem bylo celé gymnasium i s profesory ve vzdáleném farním místě na mši sv., již sloužíval místní farář; po ní byl oběd a na to táhli jsme do lesa blíže Jindřichova Hradce, kam za námi přišly rodiny z města; zde byly kratochvilné výstupy, zábava a tanec. Bohatší rodiny zasílaly před výletem pro chudší studující dary a ve Stráži povolila pí. baronka pro každého našince tři »štucky« piva.

Tehdy ovládali národ Staročeši a naši profesoři i my studenti byli zařezaní Staročeši. Boj mezi Staročechy a Mladočechy zuřil velice prudce. Staročech Skrejšovský vydával časopis

»Brousek« a Mladočeši »Obranu«, která vycházela až do r. 1875.

Gabriel si mne zavolal a řekl mi: Škrdle, rozšiřujte »Brouska«. Ano, p. profesore, a vzav si na pomoc několik kolegů, »Brouska« jsem všude šířil a »Obranu« potíral. Jednou nám hodil do hostince, kdež jsme seděli, bratr Rezkův Martin, hodinář a Mladočech, oknem do vnitř »Obranu,« ale mžikem vyhodili jsme mu ji pod nohy oknem ven.

Býti Mladočechem, bylo tehdy hanbou a mezi takové nešťastníky patřili i dva moji kolegové. Kolega Dašek, jenž zemřel v Bosně, byl veliký humorista i četl nám často před učením s profesorské kathedry »Brouska«, jak řeže Mladočechy, my se chechtali, po očku na Mladočechy se dívali, a ti jen rudli, ale ceknouti nesměli. Jeden z nich stal se farářem a odpočívá již v Pánu, o druhém, kam se poděl, nevím.

I mezi studenty byly markantní osoby. Bohatstvím hlavně vynikali Blaťáci od Veselí n. Lužnicí. Tatík ve střevících a modrých punčochách (to byl znak Blaťáka, naši sedláci nosili punčochy bílé) přivezl do Hradce na trh vůz pšenice, dobře ji zpeněžil a syn student naplnil si tobolku. Tito chlapíci popíjeli večer hlavně »U Chlaňů«, blíže kláštera Františkánského, a kdysi prý tam jistého profesora, jehož jméno zamlčím, jenž je tam stopoval a pod oknem se krčil, polili putnou špinavé vody. (Dokončení.)

Kněží a česká hudba.

Píše OTAKAR JAKOUBEK.

(Dokončení.)

Dokonav bohosloví stal se kooperátorem klášterní fary brněnské. V Brně pracoval Křížkovský ve volných svých chvílích neunavně na nápravě církevní hudby. Chtěl to, o co ji minulá století oloupila, přivésti opět k platnosti. Této myšlence věnoval Křížkovský celý svůj život. Bohužel jako jiní, tak i Křížkovský nenašel v Čechách, zejména v Praze, uznání pro svůj směr. I to jej odstrašilo a počal pěstovati chorální hudbu dle směru Vitta, ač byla jeho ideálem národní hudba, a ač v duchu starých našich kancionálů byl by vytvořil i českou chrámovou hudbu církevní.

V září r. 1872 jmenován byl Křížkovský ředitelem kůru při arcibiskupském chrámu Páně v Olomouci. Tam též r. 1883 svoji blahodárnou pout světem dokonal.

Z jeho církevních a náboženských skladeb uvádíme: »Zpěvy vánoční,« »Zahrada Boží,« »Svatý Cyrill a Method,« »Requiem« a m. j. Z těchto náboženských sborů zvláště památny jsou ony (»Sv. Cyrill a Method«), složené na slova Sušilova a Soukupova a věnované k velehradským slavnostem r. 1863.

Ze světských skladeb jmenujeme m. j. tyto zdařilé skladby sborové: »Utonulá,« »Dívča,« »Dar za lásku,« »Pastýř a poutníci,«

»Žaloba,« »Vesna,« »Odpadlý od srdca« atd. Svými sbory pro mužské hlasy dobyl si skvělého úspěchu, a jsou dodnes hledanými čísly na koncertních podiích pěveckých jednot. Zejména jeho úchvatný sbor »Utonulá« prošel celým českým hudebním a pěveckým světem.

V dějinách české hudby církevní i sborové bude vždy Křížkovský zaujímati čestné místo.

* * *

Neunavným pracovníkem na poli církevní hudby jest zajisté spisovatel a farář na Král. Vinohradech Msgr. *Ferdinand Lehner*.

Ferd. J. Lehner narodil se dne 6. července r. 1837 v Rokycanech, kdež navštěvoval obecnou školu. Tam učil se pilně zpěvu a hudbě. R. 1850 přišel do Prahy, kdež navštěvoval jako vokalista při chrámě sv. Salvátora v kníž. arcib. semináři akademické gymnasium.

Zde setrval až do svého vysvěcení (27. července r. 1862), byv neunavně činným jako umělec hudební na kůru zmíněného již kostela. Hrál housle, flétnu, violoncello, zpíval tenor i bas při instrumentálních mších, ba i jako bohoslovec vynikl v dirigentství kůru.

Po svém vysvěcení nastoupil do Stupna, kdež jmenován byl kaplanem. R. 1863 spatřujeme jej kaplanem a administrátorem v Michli u Prahy. R. 1865 byl kooperátorem u sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně.

Svých studií theoretických nabyl dle odborných hudebních spisův, a seznámiv se důkladně s theoretickou podstatou církevního zpěvu, jal se tento všestranně zvelebovati zavedením staročeských rorátních zpěvů. Též začal pěstiti liturgický zpěv — chorál gregoriánský, zřídiv pěveckou školu, dle těchto zásad řízenou.

Prostudovav tento zpěv důkladně v Beuroně, Řezně, Porýnsku, Kolíně n. R., počal jej prováděti se svým sborem v karlínském chrámu Páně i v jiných pražských chrámech, probouzeje cit pro zapadlé krásy liturgického zpěvu.

R. 1873 založil časopis »Cecilie,« list, věnovaný katolické posvátné hudbě. Časopis »Cecilie« změněn v »Cyrilla,« jenž sta se zakladatelem cyrillských farních jednot. Jako redaktor listu obohacoval Msgr. Lehner tento po léta svými články.

Dnes rozvětveny jsou Cyrillské jednoty po celých Čechách, Moravě a Slezsku a blahodárně působí k zdaru a rozkvětu české posvátné hudby a zpěvu. Kromě liturgické hudby zajímal se velmi o píseň obecnou. Lehner vydal mešní kancionálek, vydal české litanie, upravil, harmonisoval a vydal nedělní roráte, »Nešporní antifony« a j.

Sepsal též řadu vzácných monografií a odborných článků o hudbě a zpěvu.

* * *

Z řad kněží-buditelů, kteří rozvoji hudebního církevního umění věnovali celý svůj život, vyniká zajisté *Karel Konrád*, spisovatel hudební, skladatel a reformátor naší posvátné hudby

a zpěvu. K. Konrád narodil se r. 1842 v Českých Budějovicích. Prvního vzdělání ve hře na klavír a housle nabyl od svého otce, jenž byl choralistou v tamějším biskupském chrámu Páně. Již v útlém svém mládí zpíval alt při zmíněném již chrámu Páně. Studoval v Českých Budějovicích, kde též odbyl studia theologická.

Po svých theologických studiích jmenován byl kooperátorem a administrátorem na faře Na Horách, poblíže Českých Budějovic. Na to ustanoven byl kaplanem v Lomnici, kdež počal prováděti svoji činnost reformátorskou a paedagogickou.

R. 1870 povolán byl do Tábora za gymnasialního profesora.

Chceme-li se zmíniti blíže o činnosti Konrádově, musíme mluviti jeho díly, jichž jest řada nesčetná. Uvedeme nejdůležitější, jako na př.: »Dějiny posvátného zpěvu staročeského se 7 hudebními přílohami, »Motetta,« »O paedagogické důležitosti zpěvu« a j.

Kromě toho přispíval činně odbornými svými pracemi do »Cyrilla,« naší »Vlasti« a j.

* * *

K pěstitelům a rozšiřovatelům církevního chorálního zpěvu a hudby náleží P. Methoděj Heřman *Nývlt.*

P. Meth. Heřman Nývlt narodil se dne 21. srpna r. 1843 ve Lhotě blíže Červeného Kostelce. Po theologických studiích složil dne 28. září r. 1862 u Premonstrátů slavné řeholní sliby. Na kněze byl vysvěcen dne 17. března 1869. Zastával v klášteře premonstrátském v Želivě různé úřady, vždy s velikou svědomitostí, až byl jmenován převorem tamního kláštera, kterýžto úřad zastával delší řadu let k spokojenosti celého konventu.

Pěstoval tam a rozšiřoval církevní chorální zpěv. Jeho snahou založena v Želivě Cyrillská jednota. Též i jako spisovatel na poli církevní hudby vynikl a byl velmi činným.

Pro své zásluhy v oboru církevní hudby jmenován byl biskupským notářem a čestným konsistorním radou.

Zemřel v Želivě dne 9. ledna r. 1906, kdež i pochován.

* * *

Jako mistrný skladatel vyniká P. Jaroslav Václav *Vacek,* člen řádu Premonstrátů v Teplé.

P. Jar. Václ. Vacek narodil se dne 27. března r. 1865 v Jindřichově Hradci. Po vykonaných studiích gymnasiálních ve svém rodném městě vstoupil do řádu Premonstrátů v Teplé.

Již jako jinoch pěstoval co nejúčinněji hudbu. A není také divu. Vždyť rodiny Vacků soběslavských i jindřichohradeckých na celém českém jihu požívaly nejlepší pověsti jako hudebnické rodiny.

Jako člen řádu premonstrátského v Teplé poslán P. Vacek na varhanickou školu do Vídně, by se tam v hudbě vzdělal. Proslulá škola církevní hudby v Řezně, kamž se později Vacek odebral, upevnila jej v jeho lásce k církevní hudbě zcela.

Po svém návratu ze Řezna počal tuto pěstovati co nejhorlivěji. Působil řadu let jako duchovní správce a katecheta na

gymnasiu v Doupově, kdež mládeži lásku k hudbě vštěpoval v útlá srdéčka.

Nyní působí jako spoluknihovník a učitel chorálního zpěvu ve svém mateřském klášteře v Teplé.

P. Vacek jako hudební skladatel vynikl m. j. těmito církevními skladbami: »Litanie loretánské« pro mužský a smíšený sbor, různá motetta, »Mše ke cti bl. Hroznaty, zakladatele kláštera tepelského« atd.

I ve světské hudbě pronikl svými dovednými skladbami, jako na př.: »Humoreska,« »Lesní pohádky« pro smyčcové kvartetto, »Serenáda« pro housle a klavír, »Valčíky« a j.

Všecky jeho skladby vynikají něžnou melodikou, a všude vyznívá z jejich přednesu jemné zpracování výborného skladatele.

* * *

V XXII. ročníku »Vlasti« pojednal jsem krátce o činnosti prof. Václava *Müllera* ve stati »Kněží ve službách Thalie.« Dnes vracím se k němu jako znalci a rozšiřovateli české hudby a českého zpěvu.

Prof. Václav Müller narodil se dne 10. prosince r. 1865 v Karlíně. Studoval na akademickém gymnasiu v Praze. Theologická studia konal též v Praze.

R. 1888 byl vysvěcen na kněze a působil v Roudnici. Zde počal rozvětvovati svou lásku k české hudbě a českému zpěvu. Působil tam osm let jako routinovaný sbormistr tamější Občanské besedy. Též jako dirigent roudnického Filharmonického klubu nemálo vynikl.

R. 1895 povolán byv do Prahy, kdež působí na Malostranském gymnasiu jako profesor náboženství, stal se brzo v našem hudebním živlu pražském hledanou osobností.

Byv zvolen jednatelem hudebního odboru »Umělecké besedy«, pracoval po více než desítiletí na umělecké úrovni jeho. Jeho nesčetné úvody do »Populárních koncertů«, jichž byl pisatelem, jsou nezvratným toho dokladem. Též ve Spolku pro komorní hudbu osvědčil se jako neunavný a hledaný pracovník.

V r. 1904, kdy konal se v Praze první český hudební festival a sjezd Ústřední jednoty zpěváckých spolků československých, jehož původcem byl i prof. Müller a jenž před celou hudbymilovnou cizinou doznal všestranného úspěchu, jeho obětavost byla neochvějná.

Působil ve výkonném výboru téhož jako I. jednatel, byl pisatelem rozborů skladeb festivalových, byl spoluredaktorem »Slavnostního listu« a j. Dokázal, že k prospěchu české hudby a českého zpěvu neleká se žádné námahy tělesné ani duševní.

Péro prof. Müllera jako hudebního kritika má mezi odborníky zvučného jména. Znám jest svými zdařilými kritikami hudebními, které psával do »Vlasti«, do »Večerních Novin«, »Katolických Listů« a j.

Přispívá do dnes svými hudebními posudky do »Čecha«, »Dalibora«, »Věstníku pěveckých jednot« atd.

Upravil též sbory k Paulyho »Pašijovým hrám«.

Též jeho dílo »Giacommo Mayerbeer a křesťanství«, o kterémž jsem se již v předloňském ročníku »Vlasti« zmínil, došlo v příslušných kruzích veliké pozornosti. Odsuzuje příkře Meyerbeera, který pod rouškou hudby hleděl vpašovati na scénu to, co by jinak tak lehce neproklouzlo. Ze spisku vyznívá, že mluví z něho hluboký znatel Meyerbeerových děl.

Ke skromným řeholním povahám, které nikdy netouží po veřejnosti, náležel zajisté P. František Xaver Robert *Soukup*.

Fr. Rob. Soukup narodil se dne 3. dubna r. 1869 v Hostomicích blíže Příbrami. Po skončených gymnasialních studiích vstoupil do řádu Piaristického. Když vysvěcen byl na kněze, působil nejdříve v Nepomuku, potom v Mikulově, v Bílé Vodě ve Slezsku a později ve Strážnici na Moravě.

Na to zastával až do svého skonu místo rektora a duchovního správce piaristské koleje v známém poutním místě Staré Vodě na družné Moravěnce. Od mládí lnul k hudbě a zůstal jí až do své smrti věren. Všude, kde působil jako duchovní, nabádal zejména školní mládež k pěstování hudby.

Pro mladistvé hráče rád noty rozepisoval, ano i lehoučké skladby pro ně komponoval. Zejména horlivě pěstoval církevní hudbu a zpěv.

Složil několik jednoduchých, ale ušlechtilým slohem dýšících mší, několik kostelních vložek (jako na př. »Ave Maria«, »Pange linqua«) atd.

Též z jeho péra vyšel oblíbený »Pochod křesťanských socialů«.

Zemřel dne 8. února r. 1906 ve svém působišti Staré Vodě, oplakáván celou řeholí i mládeží hudbymilovnou, kteréž byl vždy dobrým učitelem a rádcem.

Tím uvedli jsme snad nejznámější pracovníky z řad českého kněžstva, kteří zasvětili hudbě a zpěvu veškeré své prázdné chvíle těžkého svého povolání.

Nyní uvedeme ještě některé, o jejichž činnosti veřejnost jest méně zpravena, kteří pracují neb pracovali v ústraní aneb jen pro svou osobní zábavu nebo spolubližních.

Takovým tichým, ale neunavným pracovníkem na poli české hudby a zpěvu a zvláště hudby církevní, byl člen řádu křižovnického v Praze P. Em. *Paukner*, znamenitý hudební znalec. Pod jeho ředitelstvím kůr u sv. Františka náležel k jednomu z nejlepších pražských chrámových kůrů. Volba skladeb byla vždy co nejpečlivěji hledána a provozování jich věnována vždy nevšední píle. Též jeho posudky kritické o hudbě chrámové docházely všude vřelého přijetí, neboť vycházely z péra odborníka na slovo vzatého.

Mladým, ale velice horlivým hudebníkem a pěstitelem hudby jest Arnošt *Kolář*, kaplan v Trhanově u Domažlic. Narodil se dne 7. října r. 1879 v Rosičce u Jindřichova Hradce. Theologická studia konal v Českých Budějovicích.

Jsa jednatelem tamní Včelařské jednoty, rád oživuje činnost její po přednáškách koncertními čísly svého kvartetta, které řídí,

proň horlivě noty rozepisuje, kupuje atd. Pro hudbu dal by duši a veškeré své chvíle prázdné jí věnuje.

V Chrudimi působí biskupský vikář a arciděkan dr. Josef *Mrštík*, milovník církevního zpěvu v českých chrámech. Jeho péčí pořádán byl dne 5. června r. 1906 v Kladrubech nad Labem sjezd přátel církevní hudby a cyrillské cvičení, které se nadmíru vydařily. Byly tam podány ukázky hudební, hodící se k representování gregoriánské školy a k následování i v menších dobře řízených našich kostelích.

Prof. Emanuel *Žák*, gymn. profesor na Smíchově a přispívatel do našeho listu, o jehož činnosti jako divadelního kritika zmínili jsme se již v jiném článku, vyniká též jako výborný znatel hudby a zpěvu. A často se stává, že zaskočí za hudebního kritika »Čecha« prof. Müllera a z jeho kritiky znáti je patřičný rozhled po světě hudebním.

Jindřich *Geisler*, vikář v Olomouci, působí jako starosta Zpěváckého spolku »Žerotín« tamže a požívá mezi členstvem nezměrné úcty. Nejen mezi členstvem, ale i mezi veškerou českou pěveckou veřejností jest známo a váženo jeho jméno. Důkazem toho jest, že r. 1904 o prvním českém hudebním festivalu v Praze konaném byl zvolen čestným členem výkonného výboru téhož.

Z kratičkého tohoto nástinu českých kněží na poli české hudby a českého zpěvu čtenář zajisté poznal, co dobrého vykonal a vykonává český kněz k povznesení a rozšíření umění hudebního a pěveckého.

A co jich působí v skrytu jako apoštolů posvátné hudby a posvátného zpěvu! Farní archivy české mohly by zajisté podati o tom dosti důkazů, kolik výborných skladeb tichých pracovníků nalezeno po jich smrti v rukopisech, které snad nikdy nespatřily světlo světa a snad nikdy, liknavostí jejich nástupců — nespatří . . .

Kéž český kněz i na dále působí horlivě jako český hudebník a zpěvák! Neboť, dokud český hudebník bude zpívati a hráti, bude s ním dobře! Nákaza mravní se ho tak lehce nechytne. A v tom musí český kněz předcházeti lidu dobrým příkladem. Nechť rozsévá lásku k české hudbě, kteráž po celém světě sklízí okázalých triumfů.

Nechť pěstuje český zpěv, neboť dobrá česká píseň vyjasňuje mysl a zapuzuje zármutek! Hudba též vyjasňuje mysl, a kdo má jasnou mysl, má i jasné svědomí.

Když český kněz bude pěstovati co nejúčinněji mezi svěřeným sobě lidem českou hudbu a zpěv, poskytne lidu svému pramen radosti. A radost jest zase studnicí všeho štěstí, a proto česká hudba a zpěv nechť stane se štěstím celého národa.

A kde kněz působí na poli církevní hudby a církevního zpěvu, nechť stará se horlivě o reformu jeho. Kéž docílí mezi lidem, chrám navštěvujícím, by kostelním zpěvem a hudbou svou mysl jen k Bohu obracel. Toho by se snad dalo docíliti občasnými přednáškami, v nichž by se lid poučoval.

Byl by též na čase nový výběr kostelních písní, z nichž mnohé, nemající ani mnohdy důstojného textu, měly by býti nahrazeny jinými i zvučnějšími a poetičtějšími, jichž v našem kancionále máme přece hojnost.

K našemu jubileu.

Píše Tomáš Škrdle.

(Pokračování.)

V minulé »Vlasti« musil jsem ponechati místo jiným článkům a proto teprve nyní pokračuji. A nelituji toho, vida, že článek můj o fondu pro katolické spisovatele a o Literární sekci družstva Vlast přináší utěšeného ovoce, nebo mohu četné nové členy uveřejniti. Stali se od té doby zakládajícími členy s 200 K fondu pro katolické spisovatele: a) z Moravy: Alfons Pryč, far. v Horní Hynčině, a Ignát Zháněl, farář v Troubsku u Brna; b) z Čech: P. Václ. Bubeník, provinciál řádu kazatelského v Praze; Jos. Hais-Týnecký, spisovatel v Praze; Msgr. Bedřich Kamaryt, kons. rada a děkan v Deštné u Soběslavi, a Dr. Jan Marek, praelát u sv. Víta v Praze. A většina z nich provázela svůj přístup krásnými pro družstvo dopisy. — Opakuji prosbu — co jsem již dříve řekl — aby všichni mohovitější zakládající členové družstva jejich obětavého příkladu následovali, nebo aspoň nějakým darem k účelu tomuto přispěli. A věru, i zde mohu četné radostné zprávy zaznamenati, nebo fond pro katolické spisovatele má letos již 53 dárců, z nichž někteří až 34, 25, 15, 8, 5 atd. korun obětovali. Celá tato akce je právě v čilém proudu, i doufám, než se jubilejní rok skončí, že budu moci ještě mnoho potěšitelného z oboru tohoto sobě zaznamenati a veřejně ohlásiti.

II. Sociální odbor družstva Vlast.

Prvními průkopníky křesťansko-sociálního hnutí u nás byly Kolpingovy katolické tovaryšské spolky a Žižkovy »Dělnické Noviny,« které byly r. 1875 zastaveny. A na prahu sociální činnosti ve družstvu Vlast stáli jsme z nynějších činitelů dva: p. Tom. Jiroušek a já. S počátku nebylo mezi námi ještě ani Dr. Rud. Horského, ani nyní již † Václ. Žižky, ani far. Vl. Hálka.

Dostav se r. 1882 do Žižkova za katechetu, pracoval jsem tam ve spolcích dobročinných, v konferencích sv. Vincence a v chudinské kuchyni, a v práci té jsem pokračoval, když jsem se r. 1884 vrátil z Alp, kamž jsem se na rok na zotavenou odebral. Na Moravě působil ve hnutí křesťansko-sociálním p. Tom. Jiroušek, redaktor Mathonova »Dělníka.«

R. 1888 vrátil se p. Tom. Jiroušek do Čech a začal o socialismu psáti do »Vlasti«. Mne jako Vincenciána a pracovníka v oboru charity tato věc velice zajímala a proto jsem p. Tom. Jirouška v jeho snaze všemožně podporoval a k další práci povzbuzoval, přibrav ho, aby měl existenci, za pracovníka do naší administrace.

Tehdy začala vycházeti Šturcova »Zář,« kteráž svými hrubými útoky na katolicismus všecky předáky kol družstva Vlast seřaděné a jiné vlivuplné osoby k čilosti pobádala. Konali jsme několik schůzí, radili jsme se, co dělati a výslednicí práce naší bylo:

1. »Nedělní dělnická příloha Čecha,« kterou jsem po tři roky, až do r. 1893, zdarma řídil a kterou družstvo Vlast hmotně podporovalo. Okolo »Nedělní dělnické přílohy Čecha« stáli čtyři stálí spolupracovníci, jimž družstvo naše dávalo po 50 K, aby sociální otázku studovali a do přílohy psali.

2. Fond sociální, k němuž dal 4. dubna 1891 podnět Dominik Brázda (nyní kníž. arcib. vikář), tehdy kaplan Cerhovický, věnovav k tomu účelu 10 K.

3. Sociální odbor družstva Vlast, kterýž byl k mému návrhu založen 16. dubna 1891 a jehož řád byl výborem družstva schválen 25. června 1891.

4. Konečně »Dělnické Noviny,« které jsme založili 25. června 1891 a jejichž první číslo vyšlo 1. září 1891.

Středem veškeré této činnosti byl Sociální odbor družstva Vlast, jehož účelem bylo a jest: řešiti sociální otázku na základě katolickém a v přednáškách o ní rokovati a brániti církev a náboženství proti útokům časopisů a spolků sociálních, nám nepřátelských, a hájiti oprávněné zájmy dělnictva.

Co tento Sociální odbor vykonal, bylo již často: ve »Vlasti,« roč. XI. a XIV., v kalendáři Sv. Vojtěch roč. IV. a v naší brožuře: »Z dob našeho probuzení« — řečeno a proto to zde pominu.

Roztržkou, která v řadách křesť. sociálních nastala — a o níž se zde šířiti nechci, ochabl i vliv, který Sociální odbor dříve na veřejné hnutí křesť. sociální vykonával. Vliv ten ochabl, ale činnost Sociálního odboru šla a jde stále svým směrem a proudem.

V poslední době povstaly četné katolické organisace, vešlo v život křesťansko-sociální všeodborové sdružení, hnutí katolických zemědělců, organisace katolické mládeže, máme Piův spolek, výkonný výbor strany, máme své katolické poslance, zakládáme soustavně knihovny — zkrátka katolický život rozvíjí se utěšeně, i uznal Sociální odbor za vhodné, změniti svůj řád a přizpůsobiti jej požadavkům doby, čímž družstvo Vlast zároveň v reorganisací tohoto odboru oslavuje své jubileum. Výbor družstva schválil tento řád 25. května 1908. Zní takto:

§ 1. Družstvo Vlast uznávajíc potřebu, aby se katolická strana v Čechách sorganisovala na poli socialním, zřídilo r. 1891 dle § 2. stanov Socialní odbor.

§ 2. Úkolem Socialního odboru jest řešiti socialní otázku na základě katolickém, ve schůzích a přednáškách o ní rokovati a brániti církev a náboženství proti útokům časopisů a spolků socialních nám nepřátelských, a hájiti oprávněné zájmy dělnictva, řemeslnictva, živnostnictva a rolnictva.

§ 3. Členy Socialního odboru mohou býti:

a) Členové družstva Vlast, kteří se chtějí obírati studiem socialní otázky.

b) Katoličtí socialisté, byť nebyli členy družstva Vlast, pokud chtějí v odboru pracovati pro dosažení jeho účelu v odstavci druhém vyznačeného.

§ 4. Předseda družstva jest zároveň předsedou Socialního odboru a dbá toho, aby jeho členové zachovávali řád odboru.

§ 5. Správu a řízení odboru vedou předseda a výbor. Akční a poradní působnost vede širší sbor.

1. Výbor má i s předsedou 13 členů; údové výboru se vybírají výhradně a jedině ze členstva družstva Vlast. Jednoho z nich jmenuje výbor družstva ze svého středu, aby byl prostředníkem mezi výborem a odborem. Starší členové odboru výbor odboru sami doplňují. Výbor stará se o záležitosti odboru a záležitosti finanční spadají výhradně do jeho oboru.

2. Širší sbor sestává z 20—50 křesť. socialních pracovníků. Ti nemusí býti členy družstva Vlast, ale každý z nich musí aspoň jeden časopis družstva odebírati. Členy širšího sboru jmenuje výbor Socialního odboru a vede jejich seznam ve zvláštní členské matrice. Tito se scházejí s výborem odboru a probírají pod předsednictvím praesidia výboru program, výborem odboru předložený; nad to mohou činiti dotazy a návrhy, čelící k zvelebení činnosti Socialního odboru naší a křesť. socialní strany.

3. Ostatní příslušníci Socialního odboru stojí s námi ve volném poměru; mohou se súčastniti sjezdu Socialního odboru, mohou podávati jeho výboru návrhy a dotazy a žádati, pokud lze vyhověti, řečníky k přednáškám. Strana, která řečníka žádá, dává mu pohostění a opatřuje neb platí mu nocleh. Řečníci se vysílají jen tam, kde se aspoň »Naše Listy« odebírají nebo kde jest žadatel zakl. členem družstva.

Každý člen výboru, širšího sboru a každý příslušník strany platí ročně k účelům Socialního odboru 1 K, spolky 4 K, a to předem. Při koupi brožur družstvem vydaných mají členové a účastníci Socialního odboru, platí-li hotově, 10 procent slevy.

§ 6. Správa odboru volí ze sebe na rok dva místopředsedy a jednatele.

§ 7. První místopředseda zastupuje předsedu, je-li nepřítomen. Podobně zastupuje tohoto druhý místopředseda.

§ 8. Jednatel píše referáty o všelikém jednání ve výboru i v širším sboru a vede matriku členstva. Při návalu velkých prací musí mu členové výboru vypomoci.

§ 9. Usnesení výboru jsou platná, je-li přítomno nejméně 5 výborů. V širším sboru rozhoduje nadpoloviční většina přítomných.

§ 10. Vyhlášky Socialního odboru podepisují předseda, v zastoupení jeho I. nebo II. místopředseda a jednatel.

§ 11. Výbor družstva Vlast může Socialní odbor, kdyby účelu svému nevyhovoval neb od intencí družstva se uchyloval, zrušiti a jmění jeho pro účely družstva zabrati.

Máme zvláštní otisky tohoto řádu a kdo by si jej přál, račiž za to požádati a bude mu odeslán.

Příjmy Socialního odboru tvoří: 1. korunky členů užšího a širšího sboru; 2. dary na družstvo; dárce obdaruje všecky fondy družstva nebo složí obnos na účely družstva a já z toho dám částku také fondu socialnímu. Je-li vydání větší, doplní to stará kasa fondu socialního.

I zde prosím za stálé sebe menší milodary, aby kasa tohoto nejstaršího — po spolcích katolických tovaryšů — socialního zařízení u nás nevysýchala, naopak aby rok co rok čerstvé groše fond tento oživovaly.

V odboru tomto nyní zasedají: Dr. Rud. Horský, předseda; Tom. Jos. Jiroušek, I. místopředseda a jednatel; inž. Jan Dostálek, II. místopředseda; Tom. Škrdle, pokladník; dále výbořì: Václ. Dvorský, Vl. Hálek, Jan Krejza, Václ. Průša, Tomáš Roháček, Fr. Waldmann, K. Wolf.

Literární večery družstva Vlast.

Třetí a poslední literární večer věnován byl oslavě † biskupa Eduarda Jana Nep. Brynycha. Přítomni byli mimo nás domácí: prelát Dr. Jan Marek jako zástupce Jeho Eminencí ndp. Leona kardinála Skrbenského, knížete-arcibiskupa; prelát a kap. děkan Msgr. Dr. Jos. Burian jako zástupce Jeho Excellence ndp. Dra Jos. Doubravy, biskupa v Hradci Králové; dále Msgr. Ant. Wünsch, kanovník; školní rada Dr. M. Kovář; c. a k. vojenský polní kurát Dr. Rud. Zháněl; spisovatel a místodržitelský oficiant Jan Voborský; katecheti Václav Kunz, Jaroslav Slavíček a Ant. Suchoradský; předseda Vzájemnosti p. Václ. Dvorský; místopředseda Katolické besedy p. Jan Staněk, soukromník pan Tomáš Roháček, učitelka Albína Fortýnova, pí Marie Eberlová a jiní více.

Schůzi řídil opět pan školní rada Dr. Matěj Kovář, který ji zahájil tímto proslovem:

Vaše Milosti! Velectění pánové a dámy! Opět se mi dostalo cti, abych vás přivítal k dnešní přednášce. Pan předseda jako říšský poslanec nemá tolik času, aby se súčastnil naší oslavy a proto již mu to nemějte za zlé a spokojte se tím, co vám mohu říci. Vítám vás co nejsrdečnějì do kruhu naší milé »Vlasti«, kde ode dávna již věrně stojíme při praporu Kristově a při něm i dále setrváme. K dnešní slavnosti, která se koná k oslavě zesnulého pana biskupa královéhradeckého, došly tyto telegramy a dopisy: a) telegramy: Jesuitská kolej v Hradci Králové a vikariaty: Německo-Brodský (bisk. vikář Vincenc Jůzl), Poličský (bisk. vikář Jan Hejtmánek), Skutečský (bisk. vikář Al. Kopecký); b) dopisy: 1. z Pražské arcidiecese: Al. Dostál, farář v Ouvalech; 2. z Brněnské diecese: Martin Zháněl, nadučitel a Ignác Zháněl, farář v Troubsku; 3. z Budějovické diecese: Leopold Zajíček, farář v Opařanech; 4. z Hradecké diecese: J. M. vsdp. P. Sal. Roubíček, opat v Želivě; Msgr. J. Šimek, děkan v Polné; Al. Broul, děkan v Heřmanově Městci; Al. Konvalinka, bisk. vik. sekretář a farář v Hrochově Týnci; Josef Ptáček, bisk. vik. sekr. a farář a Josef Zelený, kaplan v Sedlci u Kutné Hory; Filip Jan Konečný, farář v Zálesní Lhotě. Významný dopis jeho zde v plném znění uveřejňujeme:

Slavné Literární sekci družstva Vlast v Praze!

S velikou radostí četl jsem o skvělém průběhu poslední přednášky slavné Literární sekce minulou neděli za osobní přítomnosti J. Eminence ndp. kardinála ze Skrbenských a četných jiných věrných přátel našeho družstva. Co by se nás »starých« vždy sešlo, kdyby nás vzdálenost

od Prahy a různá životní povolání nezdržovala daleko od Vás, milí pani spolubratří, kteříž osobně v domě našem se scházíte, pracujete a posilujete. V duchu jsme však všichni s Vámi při podobných příležitostech a prosíme Pána, aby žehnal snahám Vašim = našim. My staří Vlastisté a Škrdlovci zůstaneme si důslednými a směru dosavadnímu věrnými. Pochvala a uznání, kterou vzdal ndp. kardinál našemu působení v družstvu, těší a ctí nás všecky, hlavně ovšem ty, kteří v čele družstvu stojí a s Tomášem Šedivcem poctivě za vlast a víru jako rázní katolíci pracují.

Ndp. biskup Brynych, bohužel zemřelý, býval také jedním z nás. Nestyděl se za nás ani jako biskup a jako kanovník pracovával v Praze s námi! Bůh mu odplať na nebesku! Vy, bratří drazí, oslavte památku našeho bývalého spolupracovníka, přítele a člena našeho družstva, a povzbuďte se Jeho vzácným příkladem! Biskup Brynych byl prototypem rázného a důsledného kněze katolického a vlastence českého. Jeho ceremonář kdysi mi pravil: Náš pan biskup z víry žije, církev synovsky miluje, vlasti slouží; za ty idealy dal by život. Zářný tento příklad † vlastence-biskupa, spolupracovníka a věrného člena družstva »Vlast«, kéž povzbuzuje nás všecky k následování! Čestná památka budiž u nás, v naší »Vlasti«, nezapomenutelnému veleknězi Králo-Hradeckému Janu Eduardu Brynychovi!

Ve Lhotě Zálesní, 30. ledna 1909.

Filip Jan Konečný,
farář a red. »Sv. Vojtěcha«.

Farář Ignác Zháněl, veliký světový cestovatel, mimo to sděluje nám tuto zajímavou zprávu: Loni na podzim byl jsem požádán z Lissabonu, bych opatřil do náboženského časopisu »Rosario«, portugalsky psaného, podobiznu † biskupa Ed. Jana Brynycha, kterou by tam rádi s jeho životopisem uveřejnili. Žádosti té jsem vyhověl.

Nyní ujal se slova zástupce Jeho Eminence J. M. vsdp. prelát Dr. Jan Marek a oslovil shromáždění takto:

»Velectěné shromáždění! Přicházím obyčejně sem jen jako prostý posluchač, abych se nadchl, potěšil a povzbudil při přednáškách slavnostních, které se zde v družstvu »Vlast« konají. Dnes děje se tak z milostivého rozhodnutí Jeho Eminence a na prosbu družstva »Vlast«; jsem poslán jako zástupce našeho milovaného arcipastýře. V těchto místnostech zajisté ještě dnes panuje to nadšení, které vzbudil náš otcovsky se starající velepastýř svou vzácnou návštěvou předešlé neděle a svými vzácnými slovy, jež proslovil. Družstvo »Vlast« právě nyní stojí v jubilejním roce svého zdárného a horlivého 25 letého působení a bude zajisté tento okamžik minulé neděle pokládati za ústředí všech radostných okamžiků, které zažilo a zažije v tomto radostném jubilejním roce. Jeho Eminence, jak pravil, se zvláštní radostí zavítal do místnosti družstva »Vlast« a otcovským slovem vzdal nejvyšší chválu působení tohoto spolku, který stojí na osvědčené ryzí půdě naší katolické církve. Když spolek pracuje 25 let a po práci 25 leté uslyší z úst tak autoritativních úsudek o své činnosti, může-liž, přátelé drazí, býti něco, co by člověka více potěšilo, upokojilo a v práci a přičinění utužilo a posílilo? Zajisté ti pánové, kteří 25 let pracovali v družstvu »Vlast«, neměli na růžích

ustláno a setkali se na dráze svého působení s mnohým kamenem úrazu, s mnohým ostnem a trnem. A v těchto slovech arcipastýřových mají to nejkrásnější zadostučinění, kterážto slova zaplašiti musí všechny chmury a všecky nepříjemné vzpomínky, kteréž snad při jejich práci a při jejich činnosti je stihly a potkaly.

Ale nejdůstojnější pan kardinál projevil také přání pro budoucnost, aby tento spolek, aby družstvo »Vlast« k oslavě Boží, k ozdobě církve a ke cti naší drahé společné vlasti působilo i nadále ještě po mnohá a mnohá léta. Zajisté že i toto otcovské přání potěší ty pány, kteří vedou družstvo »Vlast« a že je upevní a posilní i zacelí starší jejich nervy k další blahodárné činnosti.

Dovoluji si jménem našeho nejdůstojnějšího velepastýře upřímně a srdečně vás vítati v těchto místnostech a nejsrdečnější díky vám vzdáti, že opět hojným počtem jste přišli, abyste skutkem oslavili památku muže, kterýž toho plnou měrou zasluhuje, nezapomenutelného biskupa Edvarda Brynycha, skvělé a vzácné paměti. Slyšeli jste zde přípis od dp. faráře Konečného a ten přípis každý z nás teplem svého srdce a přesvědčením své zkušenosti může podepsati. Byl‘ biskup Brynych výtečným biskupem a rozsil tak mnohé símě v diecesi královéhradecké, kteréž ukázalo se při volbách, kteréž ukáže se i v budoucnosti. A v našem středu zasedá vsdp. prelát a kapitolní děkan dr. Burian, který byl důvěrným přítelem zvěčnělého našeho oslavence, který nejen zde, nýbrž i v Chrasti a v Králové Hradci s ním nejvíce strávil. Oslava Brynychova je také oslavou král. kollegiátní kapitoly vyšehradské, z nížto zvěčnělý vyšel. Dejž Bůh, aby památka tohoto velkého biskupa dlouho trvala v srdcích našich posluchačů a v srdcích všech diecesanů královéhradeckých.«

Tato nadšená slova upřímného příznivce a horlivého podporovatele družstva »Vlast« vzbudila mohutný ohlas v srdcích přítomných a byla přijata hlučným potleskem.

Dále ujal se slova J. M. vsdp. prelát a kapitulní děkan Msgr. dr. Josef Burian, přítel oslavenců v:

Velectěné shromáždění! Po tak výtečných a úchvatných slovech jest mi těžko mluviti. Přicházím, abych zde tlumočil vzkaz Jeho Excellence ndp. biskupa královéhradeckeho, který mi psal: Zesnulý biskup Brynych byl členem Vaší kapituly a Vaším přítelem a nevím, koho bych více zplnomocnil, aby tlumočil můj vzkaz a můj dík, než Vás. — Tlumočím tedy, přátelé drazí, vzkaz nejd. arcipastýře královéhradeckého, který radostí byl naplněn, jak píše, že oslavujete slavnou památku jeho předchůdce. Mám podle jeho přání vysloviti plné uznání Literární sekci a sl. družstvu za tuto oslavu.

A neméně vděčen jsem jako kapitulní děkan vyšehradský, že zde rovněž oslavujete jednoho člena této kapituly, který si zachoval v Praze tak skvělou památku v srdcích všech katolíků. Děkuji vám nejen jménem téže kapituly, ale i jménem svým, který jsem s ním žil a setrval po léta až do jeho smrti v přátelském svazku.

Když jsem přišel na Vyšehrad, nezdálo se, že bychom oba dva byli jednou spolu se sblížili. Řeknu to rovně: on mne nevolil a myslil si, že na Vyšehrad přijde mladík a ten mu bude otravovati život. Když Brynych konal májová kázání, docházel jsem na ně denně a po večerní pobožnosti jsme spolu chodili, vyměňovali své myšlenky a zásady a viděli jsme, že jsme si blízci. Od té doby počalo naše přátelství. Toto bylo

takové, když jsme nešli spolu, že se tomu lidé divili: Co se to děje, že ti dva kanovnici spolu nejdou? Na rohu Skalky sedávala matka s pomeranči. Jednou jsme šli mimo a slyšeli jsme, jak povídá: Tihle dva chodí jako svojátka. Nikdy jsem toho slova neslyšel, ale mně se to náramně líbilo.

Předešlý týden oslavovala Literární sekce družstva »Vlast« biskupa českobudějovického dra Martina Říhu. Ze skromnosti před Jeho Eminencí nemohl jsem promluviti. Biskup Říha byl mým vychovatelem, učitelem a krajanem. I s ním jsem zachoval přátelství. Ještě 14 dní před smrtí mně poslal milý dopis. Jestliže tohoto biskupa zdobila upřímná zbožnost, skromnost, pohostinnost a láska k bratřím, zdobila Brynycha zase velká víra, která ho provázela od první doby jeho mládí jako kaplana v Žlunicích, jako profesora, kanovníka a biskupa. Tu viděl v královéhradecké diecesi, v níž byl vychován, ten úhor katolického života. Tam bylo tolik katolíků a co jim scházelo? Světlo, vědomí, že jsou katolíci. A počal je proto probouzeti, neboť bez tohoto probuzení katolického by nebylo nyní žádných úspěchů. Nepřátelé to vyčítají dnes též. Oni chtějí, abychom zůstali v té strnulosti, jak jsme byli, abychom mlčeli, abychom nic nedělali, abychom nebudili vědomí katolíků, aby tito nevynikali, abychom byli stále pod úrovní. A řadí nás teprve do druhé řady a na první místo protestanty zcela neprávem.

Brynych začal reformovati, zakládati spolek proti spolku, ale jinak než to bylo dříve. Zde musí býti zásady. Jak jich nemáme v srdci a v hlavě, nic to nepomůže. Katolík je rázný a statečný na základě svých zásad a neopustí pak našeho tábora.

Četl jsem, že když umíral Goethe, zvolal: »Více světla!« Katolík dobrý to neřekne, když umírá. On to světlo má. To je svělto víry, které i v tom okamžiku mu svítí a překlene ten most z časnosti do věčnosti. A toto světlo měl zvěčnělý biskup, to světlo šířil; a chceme-li ho následovati, musíme míti to světlo i my. Hleďme, aby vyniklo to světlo našich zásad, našeho přesvědčení, aby bylo živé, činorodé.

Děkuje sl. družstvu za oslavu biskupa Brynycha, dokládám, že oslavou vzácných mužů v jednom neb v druhém směru družstvo ctí a oslavuje samo sebe a přeji, aby družstvo »Vlast« mohlo i dále působiti ke zdaru církve a k oslavě našich zasloužilých mužů.«

Školní rada pan dr. Kovář poděkoval zdvořile pp. řečníkům za jejich krásná slova a má za to, že slova jejich padla na půdu úrodnou a že ponesou dobré ovoce. Vyzval pak slavnostního řečníka dp. Fr. H. Žundálka, profesora z Rakovníka, aby svou přednášku započal.

Hlavní myšlénky této řeči jsou:

Edvard Jan Nep. Brynych narodil se 4. května 1846 ve Vlásenicích u Pelhřimova, do školy obecné chodil v Jindřichově Hradci, Kutné Hoře a Jičíně, kde také dokončil gymnasijní studia roku 1866. Kaplanoval v Žlunicích 8 let a v Hradci Králové, kdež stal se též profesorem pastorálky a katechetiky. Pro své zásluhy byl r. 1888 zvolen kanovníkem na Král. Vyšehradě, kde rozvinoval utěšenou činnost kazatelskou, literární a organisační. R. 1891 byl jmenován generálním předsedou tovaryšských spolků v arcidiecesi pražské. Všecko, co v Praze literárně vyzískal, věnoval Jednotě katolických tovaryšů v Praze, jež za jeho vedení dostoupila netušené výše.

Kardinál Schoenborn navrhl jej podle sdělení vsdp. kanovníka Wünsche primo et unico loco (na prvním a jediném místě) za biskupa

v Král. Hradci s doložením, že nezná schopnějšího muže, který by se hodil na biskupský stolec jako Brynycha.

Smutně se loučil s Prahou a smutně byl přijat v Král. Hradci. Celý život skoro jej provázela nepřízeň až do smrti. Ale Brynych se nelekal žádných nesnází a překážek a kráčel utěšeně k cíli, aby zorganisoval katolíky své diecese v nerozborný šik. Nejraději prodléval v Chrasti a Chrudimi.

Program jeho práce byla slova, jež v prvním pastýřském listě svém prohlásil: »Proti slovu musíme dáti slovo, proti knize nebo listu máme knihu nebo list, proti spolku musíme postaviti spolek, proti penězům peníze, proti fanatismu musíme dáti lásku a klidnou odhodlanost.«

Když se proti Brynychovi začalo se všech stran útočiti, založil pevnou organisaci katolickou. Zakoupil knihtiskárnu, založil týdeník »Obnovu«, do níž týdně psal úvodníky. Zbudoval Adalbertinum, Borromeum (studentský konvikt), dívčí školy školských sester, ústav pro hluchoněmé Rudolfinum, přestavěl věže stoličního chrámu, zřídil diecesní sirotčinec, útulek pro zpustlé a zanedbané dívky a učitelský konvikt.

Biskup Brynych byl rozhodným vlastencem. Kde toho bylo potřebí, zřídil české služby Boží v uzavíraném území. Rozhodně se vyslovil proti Claryově zrušení jazykových nařízení Badeniových, což vzbudilo nadšený souhlas v českém národě a způsobilo obrat v nepřátelském smýšlení intelligence proti Brynychovi, která jej od té doby považovala za biskupa, v pravdě národního. Ale toto vystoupení roznítilo nepřátelství u vlády, která ho obžalovala u papeže. Biskup však osobně se očistil u sv. Otce a byl vyznamenán titulem hraběte římského.

Jeho literární činnost datuje se od dob jeho kaplanství, kdy začal psáti hlavně povídky, v nichž poutavě představoval obhájení víry proti protestantům a nevěrcům. Tyto povídky sebral pak a vydal s názvem: »Naše vesnice r. 1860«. Podobné obrázky jsou: »Slovo kříže«, »Kříže a kalichy« a »Dílo lidí«. Proti protestantům vydal »Štít víry« a stručnější výtah »Světlo pravé«. V Praze založil a redigoval obranný kalendář »Meč« a k jeho radě byl založen podobný kalendář »Štít« v Hradci Král. Sbírky jeho kázání jsou: »Soustavná katechetická kázání« (4 díly), »Řeči liturgické«, postní řeči »Zachraň duši svou« a »Cesta rozumu a srdce« . Upomínka na duchovní cvičení« a j.

Doma žil prostě a po občansku. Družstvu »Vlast« byl upřímným přítelem a podporovatelem. Rok co rok zval p. redaktora Tom. Škrdle v létě do Chrasti, v zimě do Hradce, kde spolu rokovali o katolickém životě.

Svůj požehnaný život zakončil předčasnou smrtí dne 20. listopadu 1902. Pochován byl v Chrasti za účasti čtyř biskupů a 440 kněží.

V poslední době podělil své příbuzenstvo jen nepatrně, za to postaral se vydatně o své dělníky a katolické podniky.

Řečník ke konci vyzval přítomné, aby v šlépějích velikého biskupa Brynycha pracovali ku blahu církve a vlasti. Za svou přednášku byl odměněn potleskem.

Školní rada p. Dr. M. Kovář poděkoval řečníku a prohlásil, že zajisté všichni účastníci zachovají památku vzneseného biskupa a že budou jeho příkladu následovati. Poděkoval zároveň všem přítomným za jejich účast a ukončil tím za povznesené nálady letošní cyklus přednášek Literární sekce družstva »Vlast«.

Pozn. Vedle zimních večerů pořádá Lit. sekce družstva »Vlast« každý rok na venku po dva dny socialně-literární sjezdy s bohatým programem. Podobné sjezdy byly již v Jindřichově Hradci, v Plzni a v Domažlicích a letos míníme uspořádati čtvrtý v diecesi Litoměřické. Mimo to schází se několikráte do roka výbor Lit. sekce, aby rokoval o katolickém a protikatolickém písemnictví. I zasluhuje tedy Literární sekce, aby byla hojně podporována. Členové její platí ročně 1 K. Spisovatelé se přijímají za členy činné, ostatní dárcové slují členy přispívajícími. Základem a podkladem Literární sekce jest fond pro katolické spisovatele. Členové jeho upisují 200 K a splácejí je buď v 10 nebo 20 letech. Kdo již z mohovitějších zapravil členské vklady do »Vlasti«, račiž nyní v jub. roce našem přistoupiti k fondu katol. spisovatelů za člena zakládajícího. Tak jsme to my z užší »Vlasti« všichni učinili a v jubilejním roce našem, od 1. října 1908 počínaje, již 9 nových členů příkladu našeho následovalo.

Sociální odbor družstva Vlast

konal dne 1. února t. r. třetí schůzi za předsednictví p. inženýra Jana Dostálka, II. místopředsedy. — Jednatel p. T. Jos. Jiroušek četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Věnována byla vzpomínka † Václ. Žižkovi, a přítomní se za duši jeho Otče náš a Zdrávas Maria pomodlili. † Václ. Žižka, red Tom. Jiroušek a red. Tom. Škrdle pracovali v odboru od počátku, od jeho založení, i navrhl red. Tomáš Škrdle, aby za I. místopředsedu zvolen byl nejstarší spolupracovník Žižkův, p. red. Tom. Jiroušek, kterýžto návrh byl jednohlasně přijat. — Od poslední schůze přednášeli: red. Tomáš Josef Jiroušek v Bubenči a v Šárce u sv. Matěje, farář Vl. Hálek a pí Anna Křížková v Tuchoměřicích. — Delší debata na podnět p. Fr. Krejzy rozvinula se o nynější situaci, jakož i o tom, je-li lépe zakládati katolické spolky či katolické organisace. Dp. Vl. Hálek, red. Tom. Jiroušek a Tom. Škrdle i pan Václav Dvorský dávají přednost spolkům před organisacemi, pan Fr. Krejza hájil opak. Většina hlasů vyzněla v ten smysl, že se organisace osvědčují v čas voleb a v malých místech, ale jinak že lépe mohou působiti katolické vzdělávací spolky a vedle nich jedna nebo několik katolicko-politických jednot.

Specielně referovali:

Farář Vl. Hálek zmiňuje se z brožurky »Žena poručnicí a poručenskou opatrovnicí« o ústředně pro ochrannou práci ve prospěch zanedbané, mravně ohrožené a osiřelé mládeže, která má býti zřízena při zemské komisi pro ochranu mládeže. Udržování její hradilo by se zvláštní daní výchovnou. Ženy staly by se při tom samostatnými poručnicemi, které by vykonaly daleko více než muž — poručník. Jako matka a vychovatelka pozná žena brzy tělesné a mravní nedostatky svých svěřenců, dříve si získá důvěru dětí, laskavostí podaří se jí mnohé dítě zachrániti. Místa poručenských opatrovnic mají býti nyní zřizována u našich soudů. Budou orgánem dobrovolným, a může jí býti každá dospělá, bezúhonná žena. Budiž snahou naší, aby to byly uvědomělé křesťanské ženy. — Dále doporučuje zvelebování snahy pro krásy přírodní, úpravu obcí, zalesňování, zřizování přechodů, rozhleden, buzení zájmů pro krásu krajin. Jestiť to důležitá součást reelního socialního

katol. programu, která nezůstane bez ocenění veřejnosti. — Zmínil se dále o článku »Socialní paedagogika« od dra J. Kachníka ve »Vychov. listech« č. 1., v němž autor pojednává o výchově dětí rodičů, kteří musejí do továrny neb na pole. Dr. Kachník zavrhuje názory Natorpa a Bergemana, kteří jako moderní socialní paedagogové připouštějí sebevraždu, ačkoliv sám Masaryk (Der Selbstmord str. 160) doznává, že ve středověku církev měla takový vliv na mravy společnosti, že byla sebevražda zjevem neznámým.

Jednatel p. red. Tom. Jiroušek uvádí, kde v které zemi a od kdy trvá starobní pojišťování, líčí, že i vláda Körbrova již jednou, a to dne 9. prosince 1904 podala osnovu zákona o starobním pojišťování, která měla 252 článků a situací jakož i odstoupením vlády Körbrovy padla. Také nynější osnově zákona Beck-Bienerthova nevěští za situace, jaká se v parlamentě utváří, možnost provedení. Doba parlamentu k řešení otázek socialních čím dále tím více mizí, poněvadž právě poslanci na základě všeobecného práva hlasovacího zvolení nejméně se o otázky socialní v celém parlamentě i mimo parlament starají. — Tím byla schůze skončena.

Poslední přednáška v Historickém kroužku

konána byla v Jednotě katolických tovaryšů v neděli, dne 14. února. Přítomni byli: preláti Dr. Jan Marek a Dr. Fr. Kryštůfek, farář Dr. Lev Řehák, universitní profesor Dr. Josef Pachta, red. Tomáš Škrdle, pp. Fr. Vr. Buk, Matějíček a jiní více.

Profesor Josef Vávra probíral život: »Tomáše Mikuláše Petrici z Lindenburku, opavského krajana v 17. století«. Jsa vychován v domě otcovském v Opavě, úprostřed moře protestantského, přísně katolicky, poslán byl Tomáš Mikuláš Petrici na studium do Olomouce k Jesuitům a zachovav si na to u Zdeňka Lva z Rožmitálu jako praeceptor slušný groš, dokončil v Olomouci u Jezuitů studia a stal se magistrem filosofie a svobodného umění. Pobyv u několika šlechticů jako jejich hofmistr a sekretář, stal u hraběte z Oppersdorfu v Hlohově ve Slezích regentem (inspektorem) všech statků Oppersdorfských, povýšen byl od císaře Ferdinanda III. ve stav rytířský a konečně jmenován byl vrchním regentem všech knížecích panství Opolska a Ratiborska. Řečník velebil jeho odbornou znalost hospodářskou, administrativní, jeho bezúhonnost a poctivost a jeho neobyčejnou zbožnost, kterou dal na jevo hlavně ve své poslední vůli. Umřel r. 1650 asi v 49. roce věku. Při životopise Petriciho zobrazil nám řečník zároveň kulturní poměry a válečné příhody oné doby, čímž se stala řeč jeho velice zajímavou a poučnou. — Vládní rada Dr. František Kryštůfek řečníku vroucími slovy poděkoval.

Přednáškou touto jsou letošní zimní socialní a literární večery družstva »Vlast« a přednášky jeho v Historickém kroužku skončeny.

Výbor družstva Vlast

konal dne 1. března t. r. VI. schůzi za předsednictví p. Karla Ulricha, c. k. poštovního pokladníka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel redaktor Tomáš Josef Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. Výbor se usnesl, že oslaví letos na podzim důstojným způsobem 100leté narozeniny svého prvního člena z nejd. Episkopatu, Bedřicha kardinála Schwarzenberga. Podrobnosti oslavy se sdělí později. — Jubilejní knihovny se udělují dále: *a)* z Čech: p. školnímu radovi Dr. Mat. Kovářovi pro obec Žehrov u Žďáru a Václ. Lachmanovi, faráři v Borovnici; *b)* z Moravy: Jos. Buchtovi, faráři v Roketnici; Dr. Fr. Kloboukovi, kooperátoru v Mor. Ostravě; Ignáci Kolískovi, kooperátoru v Bílovicích; P. Em. Kovářovi, z řádu Redemptoristů v Července a Konstantinu Vránovi, kaplanu v Náměsti u Olomouce. — Pět žádostí bylo pro nedostatečnou qualifikaci zamítnuto; musíť býti žadatel buď členem našeho družstva nebo musí aspoň »Vlast« a »Naše Listy« odebírati. — Ještě založíme jubilejní knihovny: v Čechách dvě, na Moravě dvě a v Rakouském Slezsku pět. — Za udělené knihovny děkují: Lad. Mrázek, farář v Loučeni; Jan Mrázek, místoděkan v Třešti; Josef Smath, kaplan v Říčanech; Sdružení katolické venkovské omladiny v Loučce a Bílsku u Litovle a Frant. Svoboda, farář v Rověčíně. Tento píše: Jak jsem nesmírně užasl, když jsem rozbalil zaslaný mi balík knih. Jaké to množství překrásných knih . . . jaké to cenné poklady . . . Jaká to výtečná četba obranná v brožurách? Znamenitá to potrava pro ducha katolického atd. atd. — Za vystavené předměty na výstavě v Kroměříži jest nám zapraviti 14 K. — Akademický spolek »Zarja« ve Štýrském Hradci děkuje za »Vlast«, jež se mu zdarma zasílá. — Za člena zakládajícího se hlásí a výborem jednohlasně se přijímá: Zemský katolický spolek »Vzájemnost«. — Fr. Černému, kaplanu deficientu v Meránu, uděluje se v chorobě jeho 50 K z fondu katolických spisovatelů. — Zemské sdružení katolické mládeže v Čechách (předseda p. Kaňourek) žádá, aby mu pro každou skupinu mládeže darovány byly knihy. Výbor odpovídá, že se tak může státi jen tam, kde je skupina zakládajícím členem družstva, nebo kde skupina odebírá »Vlast« a »Naše Listy«. — Po vyčerpání dalšího hojného programu p. předsedající schůzi uzavřel.

Literatura.

LATINSKÁ.

Methodium orthodoxum fuisse. Auctori anonymo qui in Glasnik pravoslavne dalmatinske crkve, 1908 annus XVI. pag. 41—44 de eadem re scripsit, respondet Franciscus Snopek. Excussum ex actis »Litterae Slavorum theologicae« nuncupatis. Pragae Bohemorum 1908. — Autor latinského tohoto spisku, arcibiskupský archivář v Kroměříži, vydal tiskem loni už podobný spis (historickodogmat.) »Methodius Slavorum apostolus quo sensu orthodoxus declaratus sit«. (Ex actis I. Conventus Velehradensis Theologorum.) Oba spisy nesou »imprimatur« círk. úřadu pražského. Tento druhý spisek latinský jest, jak z titulu už zjevno, polemický. Snopek dokazuje anonymnímu autorovi, že ani Methoděj, ani papež Jan VIII. nebyli pravověrní ve smyslu autorově, t. j. ve smyslu fotiovském, jak se jim předhazuje.

Autor anonymní odvolává se k svému tvrzení na dva spisovatele latinské: Klaudia Fleury, opata gallikánského, a na Dra Aloisia Pichlera, kněze, učitele

bohosloví na universitě mnichovské, později praefekta císařské biblioteky petrohradské.

Snopek dokazuje, že ve vědě hlavně historické nic neplatí auktorita spisovatele, nýbrž dokumentů, z nichž pravý opak se jeví o Methodovi s papeži Janu VIII. v přítomné otázce (Filioque). A zakončuje důkazy své oním Juvenalovým: »Nesnadno jest nepsati satiru« nad tvrzením anonymního autora pravoslavného, a že ze »spisů podvržených ničeho se nedokazuje«, leda by při autorovi byla »zlá vůle«. *Václav Kunz.*

FRANCOUZSKÁ.

Science et Religion. Chvalně známá sbírka Blondova v Paříži vycházející od několika let pod názvem »Science et religion« postupuje stále zdatněji ku předu a jeví ve svých úhledných sešitcích, z nichž každý tvoří celek pro sebe, velikou rozmanitost. Zabírá v sobě již neméně než 17 různých oborů, a to: 1. apologii obecnou, 2. otázky filosofické, 3. filosofy a myslitele, 4 otázky vědecké, 5. otázky sociologické a politické, 6. otázky právní, 7. otázky theologické, 8. liturgii, 9. otázky Písma sv. se týkající, 10. otázky historické, 11. veliké papeže, 12. řeholní řády a podniky katolické, 13. theorii, historii a statistiku náboženství, 14. umění a literaturu, 15. hlavní díla literatury náboženské, 16. životy svatých, 17. náboženství a vědy okkultistické.

Každá serie liší se od druhých barvou obalu.

Jaké oblibě sbírka, jejíž spolupracovníky jsou nejlepší současní spisovatelé francouzští, se těší, patrno z toho, že vykazuje již přes 530 čísel a některá dosáhla již několika vydání. Před námi jsou čísla 505—527, na něž stručně čtenáře chceme upozorniti.

Číslo 505. Les livres de Saint Patrice, apôtre de l'Irlande. Introduction, traduction et notes par G. Dottin, professeur à l'université de Rennes. Sešit tento náleží do řady Životů svatých, jejíž spolupracovníci si učinili úkolem přeložiti a poznámkami opatřiti staré kroniky a přední hagiografické texty, znovu vydati v překladu francouzském tyto staré životy, vypravovati pokorný život těch, kdož ještě nenalezli biografů, seskupiti kolem téhož světce populárního některé vybrané básně. A tu třeba uznati, že život sv. Patrika, apoštola Irska, jak nám jej podává G. Dottin, vyhovuje zcela tomuto programu. Autor nejdříve nás poučuje o pramenech života sv. Patrika, z nichž nejdůležitější jsou: Libri s. Patricii episcopi ze st. 9., pak podává obraz Irska v 5. století; následuje životopis sv. Patrika a legenda o sv. Patrikovi, jež snaží se doplniti mezery historické.

V druhé části uvedeny jsou v překladu francouzském: Vyznání, list, výpovědi a modlitba sv. Patrika a konečně hymnus, v němž je shrnuta tradice týkající se se apoštola Irska.

Se zájmem živým a s radostí pročte každý poučný a s vědeckou kritikou pracovaný spisek. Neméně zajímavý je i sešit následující 508.

Les Croisades par A. Fortin. Dějiny výprav křižových náležejí zajisté k těm, jež každý rád znovu a znovu čte. Zda netvoří pokus nejušlechtilejší, nejmocnější, jenž byl uskutečněn ve světě postupem éry křesťanské. A pak, jaká to rozmanitost v této velkolepé epopeji, jež v činnost uvedla tolik energie, ve styk tolik různých národností a povah! Fortin podává nám o ní přehled stručný sice, avšak jasný, slohem krásným psaný a na výši vědy stojící. Poučná je zvláště kapitola závěrečná, kde autor studuje následky výprav, následky politické, socialní, náboženské, kteréžto poslední ovšem byly daleko méně skvělé, než bylo lze doufati. Přes to v celku jsou to dějiny útěchou naplňující, kterých nelze dosti vypravovati mladým pokolením, poněvadž žádné jiné neprodchnou je v tolikerém stupni úctou k idealu, heroismu a touhou po činu. *Dr. J. Samsour.* (Pokračování.)

SLOVENSKÁ.

Koreň a výhonky. Román od Svetozára Hurbana Vajanského. Nákladem Knihtlačiarskeho účastinárskeho spolku v Turčianskom Sv. Martine. 1908. — Tento veliký román vyšel jako čtvrtý svazek sebraných spisů Vajanského. Ze tří stěžejních románů Vajanského (dříve vyšly Suchá ratolest a Kotlín) jest děj jeho nejrušnější a nejpestřejší. Kořen — toť rod Drevanských, nivelisujícím duchem nedotknutá rodina, representující čistý a krásný typ slovenského zámožného zemana. Děd Drevanský a tři jeho synové s ženami a dětmi bydlí společně v jakési zádruze pod bezpečnou střechou velikého domu a společně spravují značné rodinné jmění. Z tohoto kořene se odštěpivší výhonky, to jsou mladší členové rodiny, které vylákal svět z rodného hnízda. Založili nové krby na cizí půdě. Kterak utěšeně a klidně žilo se na starém patriarchalním dvorci a jaké bouře zmítaly těmi

výhonky od kořene se odtrhnuvšími, to je obsahem románu. Hlavně osou děje je historie manželství Jana Drevanského. Tento dobrý, slovensky měkký muž bydlí v »Krásném domě«, kdysi šlechtickém zámečku, hospodaře na svém dobře spořádaném statku. Ovdověv, vzal si za druhou ženu Lenoru, dceru maďaronského epikurejčíka ze sousedního renegátského města. Lenora je žena neobyčejné krásy, přitažlivého kouzla, jemné kultury, ale lehkovážně vybočující z hranic povinností, mravním zákonem vymezených. Prohnilá a rozmařilá společnost maďaronského města, společnost hýřivých důstojníků a zlotřilých úředníků, žijících marnotratně na útraty veřejných fondů, zlákaly i Lenoru do svého začarovaného kola. To je počátek pádu Drevanského i tragedie Lenořiny. Jeho svět a její snášejí se jako oheň a voda. Mezi manžely rozevře se propast a Lenora odejde od Jana. Usídlila se v městě Rohově jako hvězda světácké společnosti. Rohovský Caesar, notar Dünnagel, obávaný intrikán, v jehož prstech sbíhaly se otěže osudů celého kraje, zamýšlí učinit ji svou Kleopatrou. Lenora při vší své lehkomyslnosti není žena špatná, z těžkého zápasu vychází čista. Svým odporem urychlila katastrofu Dünnaglovu. Odhaliv jí dříve své nitro a svěřiv nekalé své záměry, obává se nyní, aby Lenora nevyzradila jeho temné tajemství. Zločinou rukou, rdousící bílé hrdlo Lenořino, zbavil se obávané sokyně.

Tím arci míra padoušství Dünnaglova dovršena. Vraždou neuklidnil své svědomí, i odhodlal se k soudu sám nad sebou. A jako v životě oslňoval vtipem a kavalírstvím své okolí, chce nenadálý pád svůj dovršiti hekatombou svých příživníků. V zjitřené zoufalstvím náladě vystrojuje v pavillonu lesní restaurace nádherný kvas celé městské společnosti. Cigáni hrají, rakety srší, řecké ohně planou, šampaňské šumí — a uprostřed tohoto slavnostního opojení, jakoby Mefisto roztáhl netopýří křídla, vstává bledý Dünnagel. Úsečně vyznává ztrnulému davu, že on je vrahem Lenořiným, že je zlodějem, který řadu let vykrádal městské i spořitelní pokladny. Sotva domluvil, třesknou rány revolveru, Dünnagel klesá mrtev. Dříve než vzpamatovali se účastníci ze svého úžasu, hoří již hodovní síň na čtyřech stranách, podpálena Dünnaglem. Nastane nepopsatelná panika, rohovský Sardanapal pohřben pod sutinami hodovní síně s mnohými spolustolovníky. V rudé záplavě požáru končí se román Lenořin a Dünnaglův. — Vedlejší románové prvky Koreně a výhonků jsou rázu již více idylického. Básník předvádí tu osudy dvojice liliovitě jemných dcerušek Drevanského, z nichž starší po dovršení rodinné tragedie odchází ošetřovat nemocné jako diakonistka. Rozkošnou episodou je románek Aničky Drevanské, půvabné slovácké dívčiny zlatého srdce. Pojal ji za ženu vzdálený příbuzný, nadaný vídeňský architekt, vraceje se takto svou slovenskou domácností zpět ke kořeni svého původu.

Komposice nového románu Vajanského jest bezvadná, soumìrnì èlenìná, charakteristika súèastnených osob výrazná a pestrá. Básník líčí život na slovenském venkově i v městě v celém jeho rozsahu. Předvádí nadšené slovenské idealisty, nezkažený lid, náboženské blouznivce, seskupené kolem kulhavého Ondreje v sektě nazarénů, vede čtenáře do shromáždění církevních, k rodinným slavnostem zemanským, na pitky a orgie zmaďařené buržoasie. Užívaje jinde přitlumených barev turgeněvovských, maluje Vajanský v tomto díle pestrou společnost rohovskou a zejména slavný pád Dünnaglův sytými barvami zolovskými. Je to dílo nesmírně poutavé a vzrušující. Arci i při líčení choulostivých situací zůstává básník ctitelem cudné krásy, nenechávaje se nikdy strhnouti z básnického kothurnu na úroveň výrobce sensačních románů dráždivé příchuti.

Pro přesné mravní stanovisko a křesťanský názor světový, zřejmě básníkem hlásaný, dlužno Sebrané jeho spisy doporučiti pozornosti a podpoře českých čtenářů. *J. Karnik.*

CHORVATSKÁ.

Dr. Milan Novak: Propisi o crkvenim gradjevanama. (Předpisy o církevních stavbách.) V Záhřebě 1908. 297 str. Tiskem král. zemské tiskárny. — Církevní právo stavební jest odbor velmi těžký a jen málo odborníků je zpracovalo. Zvláště chorvatská literatura neměla dosud případného spisu, který by podával všeobecný názor na tuto záležitost. Ani profesor církevního práva nemá ve svém díle o tomto odboru zmínky. Dr. Milan Novak po prvé mezi Chorvaty vzdělal toto právo. To je tím záslužnější, poněvadž podobného spisu nemají ani Maďaři, ač pro ně má platnost totéž právo církevní. Jejich kanonisté Cherrier, Podrubsky, Szegedy, Papp-Szilagy sotva činí zmínku o církevních stavbách. V Rakousku podali o tomto předmětě studie Schockherr, Mayerhofer, Mischler-Ulbrich, Helfert a jiní. Proto zasluhuje dr. Novak zvláštního uznání, že soustavně vysvětlil, kdo v Chorvatsku má právo

a povinnost stavby církevní provádèti, je udržovati a opravovati Není to snadná práce, poněvadž je k ní potřebí znalosti theoretické i praktické, a to nejen co do předpisů všeobecných, nýbrž i zvláštních. Dr. Novak je v té věci odborníkem; je členem zkušební komise pro čtvrtou státní zkoušku a státním zpravodajem v oddělení pro náboženské záležitosti. Celá práce je rozdělena ve dvě části. První vysvětluje stavební předpisy, druhá pak o činitelích, kteří mají přispívati k stavebním výlohám. První hlava prvního dílu jedná krátce o všeobecných předpisech stran církevní stavební povinnosti. Povinnost stavěti a opravovati církevní stavby nedá se vyvoditi ze všeobecného práva, nýbrž ze zvláštních úmluv, nadací, jednotlivých obyčejů nejen zemských, nýbrž i obecních. Ve svých vývodech obrací se k dobrým kanonistům, jako jsou Permanederd, Aichner, Schulte, Belaj a j. V druhém vydání by bylo dobře, kdyby mezi prameny vynechal Wahrmunda. Tento napsal sice v »Archivu für das katholische Recht« několik pěkných prací, ale jeho poslední vystoupení proti církvi jej připravilo o všecku vážnost v katolických kruzích Místo něho nechť raději poukáže na práce Veringovy a Wernzovy. Spisovatel zcela správně poukazuje na analogické případy v jiných zemích, jako v Rakousku, Bavorsku a Prusku, poněvadž sporné případy dle těchto podob často se vyřizují. V druhém díle o přispívací povinnosti k stavbám církevním neuvádí spisovatel pouze suchých předpisů, nýbrž přidává k nim zajímavé výklady. Kniha až na některé nepatrné věci vyniká přehledností a správností a dobře poslouží duchovenstvu chorvatskému.

Fr. H. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Julius Zeyer: Mariengarten. Ein Legendenkranz. Ins Deutsche übersetzt von P. A. M. Štěpán C. SS. R. Brno 1908. Stran 174. Cena brož. 1·50 K. Nákladem Redemptoristů v Brně, Dominik. ul. č. 7. — Je zajisté vzácným zjevem za našich dní, když básník takového jména a nadání jako byl Julius Zeyer odhodlá se oslaviti Matku světa Spasitele. Ovšem ani největší dary ducha básnického nevystihnou krásy a vznešenosti vyvolené Panny, již slitovnost Boží učinila nástrojem při díle vykupitelském. Vykoupení! — slovo, jež tolikrát se opakuje; dílo, po němž tolik se touží — a opět slovo i dílo, jehož tolik se zneužívá a jež tak málo se chápe. Dnešní lidstvo nepřemýšlí nebo přemýšlí ledabyle. Básník opravdový nemůže se vyhnouti vznešenému faktu, jakým je vykoupení lidstva. Opravdoví básníci se této látce také nevyhýbali. Zvolil-li si Zeyer předmětem svého básnického díla život Panny Marie, neučinil tak snad z benevolence ke katolickému písemnictví, nýbrž z vnitřního nutkání, z vděčnosti k Bohu, který se slitoval. Poesie a víra jako dvě perutě nesou dílo Zeyerovo a nedají mu zapadnouti v zapomenutí; toto dílo přečká věky. — Záslužnou práci podnikl pan překladatel, učiniv tento skvost české literatury básnické přístupným příslušníkům tak četného národa. Ty vznešené myšlenky, ta vděčnost a úcta k Panně Marii v nových a nových zástupech věřících duší budou vznikati a oblažovati. Od této chvíle blahoslavenou mne budou nazývati všickni národové. Šťasten, kdo k naplnění této předpovědi něčím přispěl. — Český básník zpracoval tedy vypravování biblické a legendární a uvil vskutku věnec poetických scén; psal vroucně, oddaně, pokorně poesie čistá, povznášející, která dýše úctou a láskou k nejsvětějším osobám — Překlad, pokud možno českému duchu ducha německého slova a slohu pochopit, nazvali bychom zdařilým; čte se tak plynně a rythmicky, že by se věty daly oddělovat ve verše, což by ostatně zevnější úpravě díla Zeyerova velmi svědčilo. Řeč místy prorocky velebná, jinde idyllicky něžná a klidná a opět vroucně básnická je krásným zevnějším rouchem »Zahrady Marianské« a lze říci, že vystižena jest i v překladě německém. Doufáme, že katolická literární kritika německá uvítá překlad Zeyerovy básně s povděkem; snad dílo přispěje i k tomu, aby dobře smýšlející Němci pohlíželi na katolickou literaturu českou s větším zájmem a respektem. Někteří čtenáři naši snad bývají nuceni opatřiti pro Němce nějaký spis, třeba dárek, k tomu hodí se překlad Zeyerovy básně znamenitě. Knihu lze koupiti u Redemptoristů v Brně. Doporučujeme co nejvřeleji.

L. † jv.

Deutscher Hausschatz. Illustrierte Familien-Zeitschrift. 34. Jahrgang. Verlag von Fr. Pustet, Regensburg. Von Oktober 1907 bis Oktober 1908. — Z nejoblíbenějších časopisů v katolických rodinách jest bez odporu »Deutscher Hausschatz«; zove se a jest skutečně rodinným časopisem. Posledně dokončený ročník 34. jak obsahem po stránce textové i obrázkové, tak zevnější úpravou čestné ano přední zaujímá místo mezi německými časopisy obrázkovými. Baví čtenáře velezdařilými romány, novellami a povídkami, povznáší vhodnými básněmi, poučuje statěmi životopisnými, země — a národopisnými, články z obecních i kulturních dějin,

ušlechťuje a povzbuzuje pracemi z dějin umění a literatury, seznamuje s novotami a pozoruhodnými úkazy z věd přírodních, hvězdářství, technologie a moderní dopravy, upozorňuje na přední práce literární a konečně v časových rozhledech pečlivě vyličuje a posuzuje všechny významné události světové! V části zábavné na prvém místě upoutá pozornost nový román Karla Maye: „Der 'Mir von Dschinnistan«, jehož pokračování následuje v novém ročníku; rovně velmi poutavě jsou psány: »Versunkene Welten«, Roman von der Insel Sylt von Anny Wothe, »Romola«, von George Elist, Frei nach dem Englischen von H. Riesch, a »Das Kreuz von Uhlenhof«, von F. Brook, jakož i ostatní delší i kratší povídky, z nichž jsou některé rázu humoristického. Mezi četnými životopisy shledáváme se také se životopisy Albana Stolze od professora H. Wagnera a císaře Františka Josefa I. od Dra Karla Fuchse; jubileu císařskému věnovány dva články: „Wiener Fürstentage" a „Der Jubilaeumfestzug in Wien." Obsahu odpovídají četná vyobrazení; obrázky jednotlivých osob, obrazy náboženské, obrazy z dějin, genrové krajinomalby, obrazy ze stavitelství a pomníky, jakož i příslušná vyobrazení ku statím přírodopisným a ku článkům časovým. Netřeba dokládati, že tento časopis, vycházející měsíčně o dvou sešitech, jest směru katolického.

Josef Herzig.

Erlebtes und Erlauschtes. Skizzen von P. Heinrich Opitz, S. J. Graz und Wien. Verlagsbuchhandlung Styria. 1908. — Při nahodilé objednávce potřebné knihy dostal jsem ukázkou uvedený spis. Seznav výtečný jeho obsah, podržel jsem jej a se zálibou pročítal. Nyní jej každému, laikům i kněžím, vřele doporoučím. Seznamuje nás s působením a vlivem sodálů z Mariánské družiny či kongregace, a to způsobem velezajímavým; nejedná totiž o spolku samém a o činnosti členů ve spolku, nýbrž po většině líčí blahodárný vliv sodálů na bližší i vzdálenější okolí ve 40, můžeme směle říci, roztomilých a působivých obrázcích. Jsou sice také některé črty ukázkami ze spolkového života, leč těch jest jen málo a všechny ostatní jsou věnovány tichému působení sodálů mimo spolek. V některých obrázcích dočítáme se, kterak mnohý katolík jen docela nepatrnou příčinou, třebas naivnosti vlastního dítka, přiveden byl na cestu víry a do kongregace, v jiných dovídáme se, kterak otec nebo matka, syn nebo dcera, příbuzná, jinde učitelka nebo prostý dělník, jsouce sodály, nejen sami pevni jsou ve víře a u vykonávání povinností křesťanských, nýbrž i vhodně dovedou působiti na jiné s výsledkem nejlepším. A toť právě jest také účelem Marianských kongregací. Nedávno byly na Velehradě shromážděny čtyři tisíce sodálů ze zemí československých. Což, kdyby všichni tak účinně působili ve svém okolí, jak p. spisovatel vypravuje, to by se u nás počet rozhodných katolíků zdesateronásobil! Znova doporučujeme knihu; budeť každému pro milou zábavu a ku povzbuzení.

Josef Herzig.

ČESKÁ.

Kdy byly stanoveny články víry, bludům Husovým protivné? Napsal Dr. Fr. Klobouk, kaplan v Moravské Ostravě. Husitství ve světle pravdy roč. V., č. 2. až 4.

Husitismus stal se u nás národní modlou. Této modle se klaní více méně všichni čeští světští historikové. Proti této modle vystoupil energický muž, kanovník a později probošt Dr. Ant. Lenz a vyzbrojen jako bývalý professor dogmatiky v Českých Budejovicích vědomostmi theologickými, začal neohroženě hájiti církev proti Husovi a jeho velebitelům. Bylo mu za to snášeti velikých příkoří a pohanění, že často pln bolu u mne sedával a já proti němu, mladší a ve vědomostech nedostatečný, musil jsem duši jeho utěšovati a na skvělé výsledky práce jeho poukazovati. Veliký tento učenec mne pozorně naslouchával a na to klidnější domů odcházel.*)

Když p. probošt P. Ant Lenz zemřel, obávali jsme se, že bude toto pole práce v naší straně zanedbáno, ale díky Bohu, našli se mužové, kteří v jeho pracích pokračují. Jsou to zejména Zd. Bretšnajdr, úředník, farář Dr. K. Lev Řehák, prof. Dr. Fr. Šulc a Dr. Fr. Klobouk, kteří do časopisu Tiskové ligy: »Husitství ve světle pravdy« práce své ukládají. Pln vděčnosti, neboť časopis tento jest dílo moje, to zde zaznamenávám.

*) Pozn. Podobně jsem těšívával i biskupa Ed. Jana Nep. Brynycha, když jsem u něho buď v Chrásti nebo v Hradci Hrálové dlíval; říkával jsem mu, aby jen statečně kráčel ku předu, my z družstva že tvoříme jeho tělesnou stráž a jsme hotovi vždy a všude se ho veřejně zastati. A také jsme to činili.

Dr. Fr. Klobouk uveřejnil svoji stať nejprve — r. 1903 — v brněnské »Hlídce« a nyní, r. 1908, rozšířenou a uspořádanou práci dal do naší sbírky.

Dr. V. Flajšhans napsal: »To, co Hus ve 23 kapitolách následujících (míněn jest totiž spis Husův: De ecclesia, o Církvi) slovy Viklefovými formuluje, tvrdí a pokazuje, bylo straně druhé rouháním a kacířstvím. Nesmíme ovšem zapomínati, mnoho z toho domnělého kacířství bylo namířeno proti dogmatům, teprve později — ano velmi pozdě — ustanoveným (na koncilu Tridentském v XVI., ano až na koncilu Vatikánském v XIX. století) atd. atd.

Dr. Fr. Klobouk poukazuje k tomu, že bylo by nesprávno domnívati se, že by dle zásad katolických mimo články víry, církví slavnostně prohlášené, bylo každému naprosto volno mysliti, věřiti a hlásati, cokoliv mu libo. Mimo pravdy slavnostně prohlášené (fides definitiva) jsou pravdy, kterým církev učí jako pravdám zjeveným, v Písmě sv. či v ústním podání obsaženým, které však nikdy nebyly slavnostně prohlášeny. Pravdy tyto jsou katolické (fides catholica), jichž bez bludu ve víře popírati nelze.

Dle těchto zásad mohl sněm katolický odsouditi Husa pro bludy, které byly až později na sněmu Tridentském a Vatikánském slavnostně za články víry prohlášeny, ale u Husa tomu tak nebylo. Pravdou dějinami zaručenou jest, že ze třicíti bludů Husových více než polovice byly dávno před Husem slavnostně církví zavrženy a takto pravdy bludům Husovým protivné slavnostně stanoveny. Mnohé (5—8) nebyly sice neomylně zavrženy, ale přece byly pravdy jim protivné na provinciálních sněmech biskupy proti bludařům hájeny. Jiné pak bludy, i když se o nich až po tu dobu autorita církevní nevyslovila, byly přece protivny pravdám katolickým, nebo, dotýkajíce se pravd katolických či definovaných, byly svou nerozvážnosti a nejasností nebezpečny a bludu přející.

Dr. Fr. Klobouk, co tuto sumárně praví, před tím na 104 stranách jasně a přesvědčivě dokazuje. Těší uás, že užívá všude v textu českého překladu, aby tomu každý rozuměl a že latinský original textu dává dolů pod čáru.

Autor praví mírně: Dr. Flajšhans se mýlí a nezná v této věci církevních dějin. Vážíme si, pokračuje, jinak prací Dra Flajšhanse, ale zde se klame.

V doslovu brání se Dr. Fr. Klobouk proti »Českému časopisu historickému«, kterýžto časopis na jeho první článek v »Hlídce« uveřejněný odpovídal, a činí to zase vážně, rozumně a s výsledkem.

V Dru Fr. Klobouku našli jsme tedy výborného pokračovatele snah Lenzových, a výbor Tiskové ligy se vynasnaží, aby mu další studium dějin husitských usnadnil. Nechť pokračuje a útoky nepřátel církve vítězně odráží. Bůh ho sil a jemu pomáhej!**) *Tomáš Škrdle.*

Český slovník bohovědný. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. Antonín Podlaha. Vydává V. Kotrba. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby. Sešit 1. Cena 1·40. — Máme před sebou 1. sešit díla, jež slibuje býti opravdu monumentálním. »Český slovník bohovědný« bude úplnou encyklopedií theologickou, zahrnující veškerá odvětví věd bohoslovných se zvláštním zřetelem k potřebám nynější doby. Veškery články budou psány, pokud možno stručně, ale obsažně, tak aby v objemu poměrně malém podávaly poučení spolehlivé a úplné, a to na základě nejnovějších výsledků vědeckého badání . . .« To, co v těchto slovech slibují pořadatelé díla, v plném smyslu začíná uskutečňovati hned 1. sešit. Kněz najde tu v stručných článcích tolik oživení veškeré vědy bohoslovecké i látky z jiných věd do theologie zasahujících, že se mu pročítání jich stává milým a rozmanitým osvěžením. Ale i každý jiný vzdělanec velmi mnoho získá na rozšíření svých vědomostí o věcech bohoslovných, jež čerpal dosud namnoze z nepřátelských víře anebo nejasných a nejistých informací různých slovníků. To platí obzvláště o slovnících čili lexikonech německých, jež namnoze plují v protestantských a rationalistických směrech. Některé články, na př. zeměpisné nebo životopisné nebo samotnou

**) Poznámka. Časopis: »Husitství ve světle pravdy« má již za sebou pět roků práce. Letos r. 1909 vyjde ročník VI. Otázka je: proč to vydáváme? Předně proto, abychom církev a katolicismus v otázce Husově hájili a za druhé, abychom katolický lid o této otázce uvědomovali. U světských historiků mnoho nezmůžeme, ti půjdou dále svojí cestou, ale nám se jedná hlavně o lid, aby se nezviklala víra jeho a aby se dovedl hájiti v obci, v okresu, ve schůzi, kdyby byl napaden. A doufáme, že práce naše systematicky vedená a neúmorně prováděná, dojde uznání takto i u četných intelligentů a že mínění o Husovi ustoupí střízlivému nazírání a uvažování. My nechceme Husovi ubírati, co jeho jest, ale my chceme i církvi dáti, co jí v otázce husitské patří a náleží.

vnitřní svou látkou obsažnější, vyžadují ovšem i delšího pojednání, ale i tu zachovává se nejmožnější stručnost. Všechna hesla podávají se velice jasně a srozumitelně, což jest velikou předností. Dílo nevšímá si jen věcí čistě katolické bohovědy, nýbrž i jiných vyznání, pokud toho třeba, a zvláště věnuje se co největší pozornost bohovědné literatuře národů slovanských jakož i náboženským poměrům v zemích slovanských.

První tento sešit obsahuje písmeno A až ku acceptio personarum, a co tu na 48 stránkách v krátkých článcích sneseno látky! Illustrací, vesměs zdařilých, jest 10. Dílo toto zasluhuje pro každého českého, ano slovanského kněze a vzdělance vůbec nejvřelejšího doporučení, a jsme opravdu hrdi na to, že osvědčení pořadatelé za spolupracovnictví výtečných a osvědčených theologů a vědců touto obrovskou prací povznesou nejenom pravdu katolické víry, nýbrž i slávu českého jména. Cena sešitu měsíčního jest opravdu nízká. — *V. Kuns.*

Guth dr. Jiří: Skizzy ze Švédska a Finska. V Praze nakladem Beauforta. 1903. stran 160, cena váz. K 2·80. — Zmiňuji se proto o této, před lety již vytištěné knížce, abych ji po zásluze doporučil. Neboť všechny cestopisy dra. Gutha, které vyšly až do té doby — a jest jich pěkná řada, oplývaly zbytečnými, nepěknými vtipy a narážkami, které často znechutili četbu jinak krásného a řízně podaného popisu cesty. Zmínila se o tom brněnská »Hlídka« již roku 1890 na straně 284., píšíc o jeho popisu návštěvy v Chartreuse a po právu odsuzujic takový způsob psaní. Knížka »Skizzy ze Švédska a Finska« byla v mé knihovně již od doby, kdy vyšla, ale stále jsem odkládal s četbou, obávaje se, že zase budu nucen označiti si mnoho stránek, na nichž jsou jalové poznámky, které mermomocí chtějí býti vtipnými. Až v letošní zimě četl jsem spisek a byl jsem velmi příjemně překvapen, neboť nenašel jsem ani řádku, který by nějak urazil; sám pan autor doznává, že nyní ve stáří docela jinak pohlíží na svět a jeho věci, než dříve. Konstatuji toto s upřímnou radostí, doufaje, že pan autor podá nám ještě více takových krásných spisů, které bude možno s dobrým svědomím doporučiti, jako tyto skizzy ze Švédska a Finska. Jak nápis tento podává, popisuje se Švédsko, hlavně Stockholm s okolím a ve Finsku Hehingsfors; o poměrech a bojích finských, které jsou našim velice podobny, zmiňuje se zevrubně. Finové jsou národ žertu milovný; když procházeli jejich zemi ruští agenti, aby Finy mermomocí vtáhli do povstání, jimi zosnovaného, tu vypsali na jejich dopadení ceny — z fondů na vyhlazení škodné zvěře.

Ignát Zháněl.

Theol. a Phil. Dr. Antonín Ondroušek. **Exercicie čili duchovní cvičení.** V Praze 1907. Nákladem vlastním, tiskem V. Kotrby. Velká 8°. S. 400. Cena 1 K 50 haléřů. Rozsáhlému svěžímu smaragdovému pažitu, na němž divotvornou rukou Všemohoucího jsou rozsety nejpestřejší květy, podobá se sv. církev naše; a těmi spanilými květy, které se zardívají, bělají, žloutnou, modrají na zeleném trávníku, jsou milostná a památná místa a chrámy, v nichž obzvláště otvírá Bůh nesměrné své poklady. Není sice všemohoucnost Boží vázána ani časem ani místem, ale přece vyznamenává milostmi svými místa obzvláště vyvolená. Podobně je i v životě lidském; ač každého dne bez počtu přijímáme darů z dobrotivé ruky Páně, přece obzvláště oblíbil si Bůh některé dny, v nichž otvírá nám dokořán všechny poklady svých vzácných milostí; a takovou milostnou dobou života našeho jsou i posvátné dny exercicií. Kdož nevzpomínal by s vděčností krásných těch dnů, jak zažil je v blažené samotě? Nenahraditelný náš moravský »kukátkář« říkával, že chodí velmi rád na exercicie. »A když jsem jednou v nich, tu zalíbí se mi tak, že se mi ani již nechce zase domů do toho všedního života.« Tak říkával. Duchovní exercicie jsou pak cvičení, v nichž hledíme rozjímáním, modlitbou, zpytováním svědomí a jinými duchovními prostředky, ducha svého uvésti v činnost, shladiti stopy hříchů, vštípiti ctnosti a vštěpené vypěstovati. Duchovní tato cvičení konala se dle slov sv. apoštola k Timotheovi (I. Tim., 4, 8) vždycky, sv. Ignáci z Loyoly pak přísluší zásluha, že tato známá cvičení uvedl v systém, je uspořádal a methodicky seřadil, jak by se duše měly poučovati a vésti ke spanilé výši křesťanské dokonalosti. Exercicie tyto pak napsal sv. Ignác roku 1522 v jeskyni v Manrese, spolu s knihou Fr. Ant. Schmida S. J. jsou podkladem, dle něhož vzdělal nahoře jmenovaný spisovatel knihu tuto. Proto také předvádí se tu duchovní cvičení v pořadí čtyř týdnů. Pojednav v úvodě o jménu a účelu, prostředcích, postupu a běhu exercicií a dav jadrný návod ku rozjímání, počíná spisovatel v dílu prvním s prvním téhodnem exercicií, který obsahuje jako základ rozjímání o účelu člověka, určení tvorů, o ošklivosti hříchu a trudných jeho následcích pro věčnost.

Probrav takto cvičbu prvního téhodne, jejíž účelem jest očista duševní, přistupuje ke druhému téhodni, který má očištěnou duši osvítiti nedostižným příkla-

dem Krista Pána; proto následují rozjímání o životě Božského Spasitele, jimiž povznáší se duše ke třetímu téhodni. Ten má nás posilniti v dobrých předsevzetích a úže spojiti s milým Vykupitelem; proto rozjímá se o Nejsvětější Svátosti Oltářní a o umučení Páně. Čtvrtý týden otvírá se vzkříšením a nanebevstoupením Páně, a končí nadšeným rozjímáním o lásce k Bohu. V druhém dílu, který po těchto čtyřech týdnech následuje, jest dle vzoru exercicií sv. Ignáce podán návod ku zpytování svědomí, ke generální zpovědi, několik pravidel o střídmosti a udělování almužen; dále dočítáme se, co třeba souditi o úzkostlivostech svědomí a jak máme smýšleti s pravou Církví.

Kniha exercicií sv. Ignáce, která byla tolikráte schválena autoritou církevní a jež osvědčila se během století, nepotřebuje věru doporučení. Pilnému autorovi, který v oboru tomto je vzácným odborníkem, přísluší všechen dík, že přeužitecné dílo sv. Ignáce učinil přístupným v řeči naší kruhům nejširším. Kéž by jen kniha tato hojně se rozšířila mezi kněžími i laiky; není určena však toliko na četbu, nýbrž hlavně má se dle ní rozjímati. V proslovu praví spisovatel, že chce, pracuje dílo toto v milé naší mateřštině, prospěti nejlépe vlasti v době tak pohnutlivé a všemu řádu chtějící se protiviti. Kéž to dá Bůh plnou měrou! A stane se tak, budou-li exercicie hojně čítány a pilně rozjímány.

Dr. Rudolf Zháněl.

Úplné katechese pro 1. školní rok. Sepsal Edvard Gürtler. Dle 4. opraveného vydání přeložil Fr. Pitrocha. V Olomouci 1908. Nákladem R. Prombergra. Stran 152 a 30. Cena K 2·40. Někteří páni katecheté mladší a starší vstupují s velkou obavou k nejmenším školním dětem do první třídy. Nevědí si rady, co a jak by mluvili, neboť vžíti se v myšlení, představy těchto maličkých, býti mezi dětmi dítětem, býti jim srozumitelným ve výkladu svatého náboženství, jest jistě velké a málo komu dosažitelné umění. Až doposud jsme užívali v I. třídě příručky nebožtíka profesora Jakuba Procházky, která vyšla r. 1886 v Brně u Benediktinů; protože je však přizpůsobena starému katechismu, je nyní méně k potřebě. Tuto oznámená příručka došla v německém vydání Gürtlera, katechety ve Štýrském Hradci, v kritikách odborných listů zasloužilé pochvaly, jakož i čtverným vydáváním velkého rozšíření. Proto jsme vděčni panu katechetovi v Bučovicích na Moravě, dp. Frant. Pitrochovi, že obstaral nám pěkný, plynný překlad, na němž ani nepozorujeme, že je pracován dle německé předlohy.

Podáno je tu padesátšest úplně vypracovaných katechesek pro dítky prvního školního roku. Ku konci pak přidáno stručné opakování celé látky v otázkách a odpovědích. Spis tento staň se příručkou každého katechety, který chce se zdarem pracovati, a vložiti do srdce i v paměť těchto maličkých potřebný základ k dalšímu vzdělání náboženskému a dočkati se jednou kýženého výsledku; zde má výborný návod, postupuje se tu dle známé zásady didaktické, od věcí známých ku neznámým, od snadnějších ku těžším. Tisk a úprava jsou slušné. Spisek je schválen konsistořemi v Brně a v Olomouci.

Ignát Zháněl.

Pomocná vojenská duchovní správa. Napsal Th. Dr. Rudolf Zháněl. V Praze. Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny. Nákladem vlastním. 1909. Otisk z Časopisu katolického duchovenstva«. Se svolením kníž. arcib. Ordinariátu v Praze. Cena 50 haléřů; k dostání u p. spisovatele, c. k. vojenského kuráta na Smíchově, Karlova tř. č. 56. — Jak z titulu patrno a jak sám spisovatel v předmluvě uvádí, měl na zřeteli při vydání spisu praktické potřeby oněch bratří kněží, kterým jest pečovati o duchovní spásu vojínů dlících v jejich farnosti. V této knížce najde pomocný duchovní správce vojenský vše, čeho pisatel nastřádal, působě ve vojenské duchovní správě již druhé desítiletí. Na počátku podotýká p. spisovatel, že sice úkol a úřad „aktivního« i »pomocného« vojenského duchovního správce neliší se v podstatě od úřadu kněžského vůbec, oběma že jest pracovati ke cti a slávě Boží na prospěch duší nesmrtelných; ale zvláštní okolnosti povolání vojenského že nutkají kněze, aby při pastoraci vojínů volil cestu přiměřenou. Proto pojednává p. spisovatel I. o úřadu učitelském, II. o úřadu kněžském a III. o úřadu pastýřském, vždy se zřetelem specielně na poměry vojínův a IV. připojuje několik praktických poznámek o úředním písemnictví a remuneraci pomocných vojenských správců duchovních. I. Při úřadu učitelském zabývá se p. spisovatel vyučováním rekrutů, udávaje vhodnou látku, jakož i rozvrh této látky na 4 kázání, pak promluvou u vojenské přísahy, poukazuje na hojný výběr vhodných pomůcek českých i německých, nejvhodněji pak pravidelnými kázáními nedělními pro vojíny, kázáními postními, příležitostnými a křesťanskými cvičeními. Při tom upozorňuje na hojné spisy, kde duchovní správce nalezne vhodné myšlenky ke

kázáním pro vojíny. II. Při úřadu k n ě ž s k é m promlouvá o každé svátosti zvláště. Velmi krásně pojednává o mši sv., sv. přijímání a sv. zpovědi pro vojíny. Dle nabytých zkušeností vlastních nabádá správce duchovní, aby obzvláštní pozornost, lásku a pečlivost věnovali zpovídajícím se vojínům. Delší pozornost věnuje p. spisovatel sňatkům vojenským, probíraje nařízení sem spadající a všímaje si i nejnovějšího dekretu »Ne temere«. III. Při úřadu p a s t ý ř s k é m pojednává, kterak jest čeliti různým škodlivým vlivům, ohrožujícím duchovní blaho a spásu vojínů; o poměru kněze k vojenským důstojníkům; o četbě vojínů; o duchovní péči věnované jednotlivým vojínům dle různého jejich stavu duševního: a to vojínům, kteří se mají na radu lékařskou podrobiti nějaké těžké operaci, dále samovrahům, jimž bylo překaženo nebo se nepodařilo vykonati hříšný svůj úmysl, a vojínům súčastnivším se souboje. IV. V p í s e m n i c t v í podává p. spisovatel krátký návod pro pomocného vojenského duchovního správce, kterak má správně vésti matriky, o úředních zprávách písemních a o remuneracích pro sebe jakož i žádostech za ně.

P. spisovatel shrnul v tomto stručném spisku (čítajícím pouze 65 tiskových stran) všechno nejdůležitější pro pomocnou duchovní vojenskou správu, dokládaje se hojně vojenskými služebními předpisy. Pojednání toto jest s to, aby duchovního správce, jemuž svěřena jest i pastorace vojínů, s dostatek poučilo u prostředcích, jak nejlépe a moudře vésti vojíny k duševní spáse, a jej nadchnouti, aby dle slov sv. Pavla apoštola (1 Kor. 9, 22), »všechněm všecko učiněn byl, aby všechny ke spasení přivedl«. Duchovním správcům, jichž se týká, vřele spis tento budiž doporučen. *V. Kunz.*

Život bl. Zdislavy (nar. 1208, † 1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. Dominika v Čechách. Z různých pramenů sestavil P. Fr. Bartoloměj Vrátný, Ord. Praed. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. Nákladem konventu OO. Dominikánů v Praze. Cena 60 hal. S povolením vldp. provinciála F. Václava M. Bubeníka a schválením nejd. kníž. arcib. konsistoře. — Čtenářům měsíčníku »Růže Dominikánská«, jehož redakci řídí dp. P. Fr. Bart. Vrátný, bude již hodně známo ze života blahosl. Zdislavy; vždyť vedle kratších zpráv sám p. redaktor uveřejňoval tam v roč. XXI. práci: »Bl. Zdislava z hraběcího rodu Berků z Dubé« (čís. 9.—12.). Nyní pak vydal zvláštní knihu (120 str.) o této blahoslavence, kde vedle předmluvy a doslovu podává v části první rod bl. Zdislavy, v části druhé vypravuje, jak blah. Zdislava vstupuje v stav manželský, v části třetí její vstup do III. řádu kajícících sv. Otce Dominika, v části čtvrté vylíčena její smrt, v části páté přenesení ostatků, v části pak šesté a sedmé dobrodiní a zázraky prokázané na přímluvu blah. Zdislavy a její úcta v Čechách. Na tyto dva poslední oddíly zvláště upozorňujeme — jestiť zde (v části 6.) uvedena celá řada těch, kteří na přímluvu této blahoslavené ve svých nemocech došli uzdravení. Zprávy tyto zajisté vzbudí vřelou úctu k nové této blahoslavence, pomůckou vhodnou budou každému v tom připojené malé hodinky ke cti blah. Zdislavy, litanie, antifona, modlitby a chvalozpěv. Obrázek bl. Zdislavy v čele knihy a četná jiná vyobrazení v textu slouží spisu tomuto k nemalé ozdobě. Kéž by práce tato rozšířila se co nejvíce po vlasti naší! Doporučujeme ji co nejlépe. *Prokop Zaletěl.*

»Otec Kondelík a ženich Vejvara« — a zase: **„Tchán Kondelík a zet Vejvara«** od Ign. Herrmanna u Fr. Topiče. — »Maminko, já vám pošlu ty knížky z Prahy, to se nasmějete. Ba ani ze smíchu nevyjdete!« Tak těšila dcera nemocnou matku, a skutečně knížky byly za krátký čas zde. Poněkud drahé a jako šafrán na každé stránce několik řádečků s pořádnými okraji na pravo i na levo. Snad obsah bude vzácný? Jen s jakousi obavou chápu se úlohy předčitatele. Před lety odebíral jsem »Švandu dudáka«, ale musil jsem od odebírání upustiti pro šlehy, jimiž někdy kněz anebo církev dostávali co proto. Odtud ta nedůvěra.

Než obava zmizela. Arci nejsou Kondelíkovi ani Vejvarovi zrovna zbožní, ale proti náboženství neděje se nic hrubého a neslušného. Naopak někdy si vzpomenou i na kostel, ač to bývá velice zřídka. Obyčejně pan Kondelík dlouhou chvíli v neděli zívá nebo jde do vinárny, a paní Kondelíkova vaří a peče. Odpoledne pak návštěvy a výlety. Ale to již nezarazí, jsme na to zvyklí i u rodin t. zv. »spořádaných«, jako jest Kondelíkova. Arci, když Kondelík nechává v neděli malovati a paní Kondeliková podlahu mýti, to není v pořádku, a nemuselo by to být. Také to neustálé braní jména Božího nadarmo pro »vtip« (Ježíš marja!) nečte každý rád, a příliš mnoho omrzí. Konečně však i to odpustíme, jen když jinak kniha jde za svou ideou. — Šotek nás i tu někdy chce přemluviti, jakoby nebylo tomu tak. Mnohé »příhody« jsou staré, obroušené, a těžko zajímají, (na příklad zmeškání vlaku, odřené nohy, zmoknutí atd.) ačkoli nelze upříti zase, že jiné příhody jsou originelní a mile pobaví. V záležitostech diskretních jest arci pan spisovatel opatrný

a slušný, jak u staršího pána můžeme očekávati. Jeho Vejvara jest duše čistá a nevinná, Pepička pak rovněž poupátko se srdcem andělským. Též paní Kondelíkové musíme dáti svědectví nejlepší, a pan Kondelík konečně nás také usmíří. Ba zdá se nám, že v jeho domácnosti hřeje teplo rodinného štěstí a spokojenosti. Pan Kondelík má zde svého anděla strážného, svoji Bety, a paní zase září mateřskou pýchou nad svými dvojčátky. Knihy psány jsou arci více pro zábavu, pro »zasmání", ale i v nich soudný čtenář najde jadérko mravného zušlechtění.

Boh. Tomíček.

»**Podvrácený dub**«. Drama o třech dějstvích. Napsal František Xaver Svoboda. (Poprvé provozováno v Národním divadle dne 10. února 1909.) — Četl jsem již před lety tuto novinku dramatika Svobody a byl jsem zvědav na její uvedení na naši scenu. A dočkal jsem se. Ovšem podnikla práce jeho náležitou úpravnou cestu, aby lépe vyhovovala dramatické působnosti; ovšem zdali všude vedla ruka oprávce — autora ve škrtách se zdarem, jest jiná otázka.

Majetník jistých českých lázní, jménem Kučera, z chudoby přešel do bohatství. Zdali nabyl svého jmění vždy »poctivě«, jest zahaleno rouškou tajemství. Po nebožce ženě zůstane mu dítě, Anička, s níž žije otec v rozporu. Dcera zdědila po své matce citlivost k trpícímu lidstvu. Pachtění se po jmění, které její otec provádí, budí v ní jen nelásku k němu.

K ní přidružuje se mladý právník Emil, syn továrníka přítele jejího otce. Anička a Emil jsou mladí lidé zdravých, rozumných názorů. Po některých scénách, které se odehrávají v bezprostřední blízkosti dcery a otce, nastává doba rozchodná.

Anička odebere se do Prahy k své tetě. Tu teprve pocítí otec, Kučera, svou opuštěnost. Svou hrabivostí připraven o veškerou lásku svého jedináčka. Jejím odchodem klesá i na mysli. Jest jako z v r á c e n ý d u b, jemuž uprchla všecka míza (láska dítěte), jenž uschnul a padl . . .

Drama Svobodovo, nově zpracované, není dramaticky všední. Má výborný námět, jenž triumfuje v rozporu otce zaměstnavatele s idealistkou dcerou, bojující pro idey čistě sociálního programu. A ač začátek dramatu jest mnohoslibný, přece dramatické předivo v druhých dvou aktech málo se rozmotává k lepšímu účinu hry.

Hra vypravena pečlivě za režie p. Kvapila. Obsazení bylo dobré, ač episody vynesly více přitažlivosti nežli úlohy hlavní. Episodky pí. Hübnerové a Mošny byly kabinetním kouskem jejich velikého umění. Podali výkony v pravdě životní.

Otakar Jakoubek.

Literární paběrky. Sláva básníka Machara klesá, musí se chudák na všechny strany ohánět, aby se udržel. Už i ten »Čas« si omočil J e d z J u d e y? Křesťanství samo nebylo s to, aby vyvrátilo starověkou vzdělanost a nemáme žádného příkladu v dějinách, kde by přijetí křesťanství bylo s n í ž i l o c e l k o v o u ú r o v e ň n á r o d a. Jen opak je pravidlem, a návrat kteréhokoliv národa k apoštolským řádům byl vždy sledován rozkvětem vzdělanosti národní. (»Besedy času« 1909) — »E v a n j e l i c k é L i s t y« takto píší o katolickém rozmachu v Německu: »Katolická tisková ústředna v Mnichově-Gladbachu rozšířila do července 1907 94 mil. tiskopisů, má po Německu 15. 000 důvěrníků a 13 odborných placených pracovníků literárních o 32 silách k vyřizování korespodence.« Kéž by se mohlo také něco podobného napsati o naší české katolické literatuře! — »Rozhledy v čísle 2. přinášejí rozbor »K r á l o v s t v í D u c h a« George Sandové, kde mezi jiným také čteme (z péra Pavly Moudré): »Musí přijíti doba náboženství Ducha Sv., v níž lidstvu nebude už třeba symbolů a svátostí, nýbrž kdy lidé budou přinášeti Nejvyšší Bytosti čistě duchovní kult". Má to někdo v hlavě s tím náboženstvím nemoudře rozházené a nejhorší při tom, že to vnucuje také jiným. — Ani nelze uvěřiti, jak končí J. S. Machar báseň v »Naší době« — »P a p e ž a c í s a ř« (»pan papež Gregor«): »Svoji zprávu končím. Je-li kdo lépe zpraven, ať poví svoje, mně pak odpuštěno buď k slávě svaté trojice a věčná jí čest a sláva na věky buď věkův.« V tom je asi ironie! — V »Cepu« sestavil jakýsi student Vystyd knihovnu venkovskou pro rolníky, v níž uvedl 27 spisů, z kněží jenom Beneše Třebízského, ale také Herbena, Hálka, Vrchlického. Těm venkovan asi málo porozumí. Nevhodnou reklamu mají spisy M a u p a s s a n t o v y na prospektu. Na jedné straně jsou dva mniši v ornátech, jak zpívají hodinky, na druhé junák přepadá dívku, povaluje a líbá. Takový prospekt spisům má dodati pikantnosti. — Pomůže li se publikaci křiklavým názvem »Za bídu psů a jiné povídky« nebo malíři názvem »malíř hedvábných spodniček?" Milejší každému obsah, umění, než křiklavá reklama. Ani spisům nepomáhají ty k r i t i k y a kritiků boje »Holý-Bezruč. Šalda« nebo „Dyk-

Šalda-Verus«. Kritika někdy haní a nakladatel dobře prodává, nebo chválí z kamarádství, a kniha zůstává na skladě. Nejméně se mohou těšiti příznivé kritice katoličtí spisovatelé u nepřátel i u svých. Tamo se prostě ignoruje, zde pohrdně odbývá, zvláště je-li spisovatel z jiného tábora. Budiž! — *d.*

Smrt Emila Zoly. Zvláštní podrobnosti pronikly poslední dobu do světa o smrti velikého francouzského romanopisce Zoly. Před svým smutným skonem přisahal prý při přelíčení žida Dreyfusa, a tu si vyžádal jako atheista jenom »vědeckou přísahu«. Přísahal (poněkud v pýše) »při své čtyřicetileté práci, při vážnosti, kterou mu tato práce zjednala, při všem, čeho jsem dosáhl, při jménu, jehož jsem si získal.« Od té doby stihal Zolu veliký nepokoj, nemohl v pokoji spáti po tmě, musil míti stále světlo, nemohl viděti rakev, všudy úzkost ho svírala a cosi pronásledovalo. Potom nadešla katastrofa. *d.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Za polovici prodáváme kalendáře »Sv. Vojtěch«, »Socialni« a »Štítný« od 1. února t. r. Objednavatel přiloží k objednávce 20 hal. na porto jednoho každého kalendáře. — Objednávky vyřizuje administrace »Vlast« v Praze čp. 570-II.

Sv. Otce Pius X. Papež Pius X. běžícího roku 1909 dne 2. června dovršuje 74. rok svého věku a 4. srpna nastupuje do sedmého roku své papežské vlády. — Sv. Otec a vzduchoplavec Wright. Z Paříže se oznamuje: Wilbur Wright podnikne za svého jednoměsíčního pobytu v Římě jeden vzlet z vatikánského parku, poněvadž sv. Otec projevil přání, vidět Wrighta aspoň jednou létati. — Nová papežská universita v Římě. »Piova Korrespondence« dovídá se z Říma, že Dominikáni rozhodli se stavěti budovu pro svoji universitu. Do r. 1872 vyučovali v tak zvané »Minervě«, kterou zabrala vláda italská. Dominikáni po té vyučovali, kde se dalo. Nyni zakoupili pozemek ve středu Říma mezi Via Nationale a Via Quattro Fontano a vystaví zde novou universitní budovu. Řím bude míti po té čtyři papežské university, a to: Řehořovu, Propagandy, Apolinářovu a Dominikánskou.

»**Osservatore Romano**« nepřestal novým rokem vycházeti, jak některé noviny oznámily. Zpráva vznikla pouze z okolnosti, že bylo tiskárně, kde se do konce roku tiskl, oznámeno, že dále se tam tisknouti nebude. Byla provedena reorganisace listu.

Protestantský úsudek o papežské Encyklice »Pascendi« proti modernismu. »Evang. Kirche ztg.« pod redakcí superitendenta Severina Gemmela v Innsbrucku — jak »Bonifackorresp.« uvádí — píše: Též my evangelíci můžeme s Encyklikou ve mnohých bodech souhlasiti. Jest bez odporu povinností, právem a zásluhou papeže, na nekřesťanský ráz moderních světových názorů poukazovati a je odkrývati. Se zakročením papeže proti modernistům můžeme i my souhlasiti a z něho se i radovati. Dobrý činí Encyklika dojem tím, že nedotýká se urážlivě protestantismu, pouze příležitostně v ni se poukazuje na bludy Lutrovy. Na to na str. 945. praví: My protestanté nechceme nerozumně a nekřesťansky na papežství láteřiti, my jsme se už dávno naučili papežstvi oceňovati jako veliký dějepisný zjev mohutného vlivu, jemuž Bůh dle své providence vykázal veliký, světodějný úkol; avšak papeže uznati jakožto místodržitele Krista zde na zemi nemůžeme. — Ovšem, pak by se stali katolíky!

Papežka Johanna. Nejsladší pochoutkou socialně-demokratického a volnomyšlenkářského tisku jest papežka Johanna. Také Maxmilian Harden (původem žid) ve své »Zukunft« ze dne 23. ledna t. r. uveřejňuje článek o papežce Johanně a doporučuje, aby do němčiny byl přeložen novořecký román »Papežka Johanna«, v němž dokazuje se prý historicky, že papežka Johanna žila. O věci té pojednává »Vaterland«, jenž píše: »Otázka papežky Johanny jest dávno již úplně historicky probrána. Johanna prý stala se papežkou r. 855, ale od r. 855 až do polovice XIII. století není v historických spisech a seznamech papežských o ní žádná zminka. Roku 1250 začíná pověst o Johanně, v XV. století pak všeobecně lid věří, že Johanna byla papežkou. Ve století XVI. začala si věci všímati kritika, a dnes víme zcela jistě, že celá věc jest smyšlená. Toto stanovisko zaujímá dra Heussiho »Kompendium dějin církevních«, protestantské dílo, též Döllinger, jenž o papežce Johanně vydal roku 1863 zvláštní objemnou studii; rovněž tak soudí protestantská »Realní encyklopedia protestantské theologie«. Chronologický pořad papežův nevykazuje žádnou mezeru, do níž by se papežka Johanna mohla vložiti — přes to přese všechno papežka Johanna žije, tisíce čtenářů rudého tisku v ni věří, ba i Max-

milian Harden si na ní ohřívá svou blednoucí slávu. Papežka Johanna není ovšem jedinou historickou lží, jest jich na sta, ale právě proto, že lež o papežce jest tak makavá a hloupá, věří se jí nejvíce.

Stoletá památka narození Bedřicha kardinála knížete Schwarzenberga. Bedřich kníže Schwarzenberg, věhlasný kardinál a kníže-arcibiskup pražský, narodil se ve Vídni dne 6. dubna 1809 a bude tedy brzy stoletá památka jeho narození. Počet kněží, které vysvětil, jest dosud značný, a poslední jeho vysvěcenci z roku 1884 budou letos slaviti své 25leté kněžské jubileum. Z biskupů, od něho konsekrovaných, ještě žije Jeho Exc. ndp. biskup litoměřický Dr. Emanuel Jan Schoebel. — Pražskou arcidiecesi řídil kardinál Schwarzenberg skoro 35 let a skonal dne 27. března 1885, bohat věkem, zásluhami a láskou duchovenstva a všeho lidu.

O naše družstvo má kardinál nevšední zásluhu. Když ho totiž zakladatel družstva, jenž tehdy pro churavost dlel v Alpách u Išlu, prosil za dovolení, aby směl družstvo založiti a »Vlast« vydávati, odevzdal Bedřich kardinál Schwarzenberg žádost k šetření světícímu biskupu Karlu Schwarzovi. Tento svolal k poradě některé pražské kněze-literáty a ti usoudili, že něco podobného naprosto provésti nelze. I dal kardinál světícím biskupem Schwarzem Škrdlovi do Alp dopsati, aby toho nechal. Ale tento maje přichystané provolání, ihned je v »Čechu« vydal. Světící biskup dal zakladateli družstva, když se do Prahy vrátil, 50 zl. na agitace — a pan kardinál se asi za čtvrt roku přihlásil sám — nebyv za to ani žádán — za člena zakládajícího a vklad 50 zl. najednou složil.

Světící biskup Schwarz, když četl provolání proti radě jeho vydané, odepsal ihned Škrdlovi do Alp: »Vyhodil jste kartu, hrajte, já vás budu nejen slovy, ale skutky podporovati.«

Myslíme, že tento rozšafný církevní hodnostář, jenž se těšil veliké přízni u p. kardinála, u kněží i u lidu, působil v příznivém smyslu i na p. kardinála, arcibiskupa to vážného, moudrého a osvíceného a tak velkomyslným duchem obou umožněno bylo dílo, o němž Jeho Eminenci, ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup, dne 24. ledna t. r. tak skvělé svědectví vydal.

Z vděčnosti oslaví tedy družstvo naše letos na podzim 100leté narozeniny Bedřicha kardinála Schwarzenberga.

K našemu jubileu. Posílám rukopisy pro »Vlast«. Této příležitosti používám, bych vyslovil družstvu »Vlast« nejvřelejší blahopřání k letošnímu jubileu. Pamatuji se dobře, s jakou radostí přijali jsme před 25 lety, když jsem byl v alumnátě, zprávu o jeho založení. Odebírám »Vlast« po všechna ta léta a často dívám se na tu velkou řadu ročníků časopisu tohoto v mé knihovně. Zároveň přihlašuji se za člena ku podpůrnému spolku pro katolické spisovatele se 200 K. Z plna srdce přeji, by co nejvíce vzrostl sbor přátel a příznivců družstva »Vlast« ve všech odborech, by nebylo u nás jednoho kněze a katolického laika, který by nepomohl upevniti Vás tak čile pracující a vždy tak vřele hájící naše zájmy katolické. — Ignát Zháněl, farář v Troubsku u Brna. — K projevenému již dříve blahopřání zasílají: z Modřan vážení bratří Červinkové, P. Hugo, farář a Ervín, em. ředitel cukrovaru, našemu jubilejnímu fondu po 5 K.

Jubilejní dary pro všecky fondy družstva »Vlast« složili: Jan Košnar, mistr pekařský v Plzni; Aug. Krčmář, knížecí arcib. vik. tajemník a farář ve Stodůlkách; Fr. Stibor, em. farář v Liboci, a Fr. Fiala, bisk. vikář a děkan v Dolní Cerekvi, také k uctění památky Excellence † pana biskupa Dra Martina Říhy. — Fr. Kondelík, arciděkan v. v. ve Mšeně daroval 50 K, a to: 20 K fondu katolických spisovatelů; po 10 K: Piovu spolku, Jednotě čes. katolického učitelstva a Čes. katolickému dívčímu gymnasiu na Král. Vinohradech.

Letošní velevýznamné jubileum »Vlasti« nutí mne také, abych v dnešním svém dopisu tlumočil své skromné blahopřání. Jsem odběratelem »Vlasti« od počátku a od několika let zakládajícím členem družstva. S radostí jsem v posledních letech pročítal zprávy o stavu družstva a zvláště tu vyslovenou slovy: »Přízeň se k nám vrací«. Kéž Pán Bůh žehná v letošním roce tak, aby zpráva jubilejní vyzněla ve slova: »Přízeň všeho katolického lidu českého se k nám v plné míře vrátila!« — Josef Herzig, farář v Bílčicích na Moravě.

Upřímně přeji, by Pán Bůh ctěnému družstvu hojného požehnání uděliti a veledůstojného pana ředitele dále síliti ráčil. — Jan Mrázek, místoděkan a farář v Třesti na Moravě.

Literární projevy pro družstvo »Vlast«. »Unitas«, měsíčník duchovenstva arcidiecese Hnězdenské a Poznaňské, redaktor kněz Vladislav Hozakowski, přináší v 1. a 2. sešitě obšírné články o družstvu »Vlast«. — V březnovém čísle pokračuje v obšírném článku (již třetím) o družstvu »Vlast«, a uveřejňuje celou řeč

Dra Horského, pronesenou v říšské radě, přináší řád naší Lit. sekce a nabádá tamní duchovenstvo, aby si podobný spolek založilo, jako je spolek »Vlast«. — Z péra Dra Rud. Zháněla, c. a k. vojenského polního kuráta, přináší o družstvu »Vlast« zajímavý feuilleton »Vaterland« ze dne 5. února t. r. — A z Belgie se nám sděluje, že i tam jeden francouzský časopis hodlá přinésti o našem družstvu sympatické pojednání. — Francouzské knihkupectví: Bloud et C., Editeurs, 4, rue Madame, Paris 6. začíná nám zasílati spisy a žádá výměnou časopis »Vlast«. — Polské časopisy: »Lud Boży« a »Glos Katolicki«, vycházející v Kyjevě v Rusku, vcházejí ve spojení s »Našimi Listy«. My jsme jim vedle »Našich Listů« i »Vlast« výměnou odeslali.

Nově jmenovaní katoličtí biskupové v Rusku. Dohodou s apoštolskou Stolicí bylo jmenováno několik biskupů na osiřelá biskupská sídla. Na stolec arcibiskupský v Mohylevě byl povolán msgr. Apolinář Wunkowski, jenž od r. 1904 byl biskupem v Plocku. Metropolita diecese mohylevské má nejrozsáhlejší diecesi na světě, totiž ve třech čtvrtích evropského Ruska a v celé Sibiři, kde jsou katolíci roztroušeni. V Sibiři vydatně v duchovní správě vypomáhají Redemptoristé. Biskupem v Plocku jmenován byl msgr. Antonín Nowowjeski, narozený r. 1858. Suffragany v Mohylevě jmenováni byli msgr. Jan Cieplak, profesor na akademii v Petrohradě, a Denisewič, narozený r. 1839. Biskupství vilenské jest od vyhnání biskupa Rappa dosud osiřelé. Apoštolským vikářem jmenován je prelát Michaelkievič. — Revolucí prožrané Rusko nepřestává přese všechny carské úkazy pronásledovati katolíky. K tomu ještě cítí dosti síly.

Blahořečení a svatořečení Don Bosca. V záležitosti blahořečení a svatořečení tohoto velikého zakladatele Salesianů došly arcibiskupské kurii v Turině »Lettera remissoria«.

Kremžský probošt dr. Kerschbaumer †. Jméno kněze toho je mnohým známo též v Čechách. Zemřel dne 6. února večer. Byl to kněz z nejlidovatějších v Dolních Rakousích, jenž znal svou dobu a podle ní též působil. Narodil se v Kremži roku 1823. kdež po mnohá léta byl děkanem. Napsal mnoho cenných monografií a životopisů. Cestoval mnoho v Palestině, ve Španělsku, v Italii, ve Švédsku. Pracoval též v belletristice. Byl velmi dobročinný. Děkanský kostel v Kremži restauroval. Měl mnoho různých vyznamenání. Poslední jeho spis je »Vzpomínky osmdesátiletého«.

Známý spisovatel asketický František Beringer Tov. Ježíš. zemřel 23. ledna v Římě. Zesnul neočekávaně. O 5. hodině ráno byl u něho ještě přisluhující bratr, nic nepozoruje. Přišel po půl hodině zase a nalezl již — mrtvolu. Zesnulý narodil se dne 30. května 1838 v Mohuči, bohosloví studoval v Germaniku, r. 1868 stal se ředitelem semináře v Mohuči. Kulturní boj v Německu zažil celý . . . Od roku 1883 dlel v Římě, od roku 1888 byl konsultorem kongregace odpustků a reliquií Ze spisů je všeobecně známý »Odpustky, jich podstata a užívání« (r. 1900 již 12. vydání) v jazyku německém (org.), pak francouzském, anglickém a polském. Pak dokončil Schneidrovo »Rescr authent. s. Congreg. indulg. sacr. Relig. praepos.« (1885); spolupracoval na vydání Aristotelově od Silv. Maura (1885 1886) a Alamanni Summa philosophiae. — Zbožností vynikal upřímnou. Ač neduživý stařec, přece až do konce neopustil od svědomitého plnění nejen povinností, nýbrž i pravého života asketického. Pán budiž mu odplatou.

Professor dr. Alois Musil povolán na vídeňskou universitu. Světový věhlas professora Musila pohnul vídeňskou vládu jmenovati jej řádným professorem biblických studií a arabštiny na theologické fakultě vídeňské university. K tomuto uznání neocenitelných jeho zásluh o biblickou archaeologii bude každý jeho ctitel blahopřáti. Kdokoliv ve feuilletonech vídeňského „Vaterlandu« loňského roku četl jeho líčení cest, na nichž podal bezčetné důkazy neohroženosti, strádání a zároveň důvtipu při badání a oceňování velmi mnohých pozůstatků starodávné kultury, bude přesvědčen, že též universita vídeňská může si k akvisici vědce takového gratulovati. Zvláště pak český národ může býti na muže takového vším právem hrd. — Profesor Musil dlí od loňského roku v Arabii na výzkumech. Je tam tenkráte po třetí. Výsledky vědecké z těchto cest, ve spisech také již uložené, dávají naději, že i třetí výprava Musilova bude míti vědecky bohatý výsledek. Prof. Musil cestuje krajinami Evropanům velmi málo známými a nebezpečnými. Co chvíle musí být připraven na přepadnutí tamějšími loupežnými a polodivokými kmeny. Za to tím cennější jsou výzkumy v těchto končinách. Profesor Musil cestuje jako »Beduin«, čtyři kmeny Beduinů považují ho za »bratra«. Poněvadž dr. Musil zná úplně nářečí Beduinů, nemají Beduini ani tušení, že je Evropanem. Za Beduina přeměnil se dr. Musil již v Damašku, kde má celý sklad výzbroje. Z cesty své

vrátí se dr. Musil až na jaře příštího roku. Dr. Musil býval kaplanem a pak katechetou v Mor. Ostravě, pak stal se profesorem náboženství na něm. reálce v Olomouci a odtud povolán byl na theologickou fakultu v Olomouci na stolici profesora »Starého Zákona«. Nyní pak povolán byl na universitu vídeňskou. Rodem je z Rychtářova u Výškova.

Narozeniny Kramériovy. Dne 9. února minulo 150 let od narození Václ. Matěje Krameria, jenž narodil se 9. února 1759 v Klatovech. Z prvu působil jako redaktor »Cís. král. Poštovských novin«, pak r. 1789 založil si vlastní »Cís. král. Vlastenecké noviny«. Roku 1790 založil si Kramerius vlastní tiskárnu a s ní t. zv. »českou expedici«, z níž vycházely dobré knihy pro nejširší vrstvy lidu. Kramerius vydal celkem 81 spisy. Zemřel dne 22. března 1808. Pohřben jest na hřbitově olšanském.

Bismark o atheismu. V Buschových Tagesbuchblätter I., 242, čteme následující výrok Bismarkův: »Nepochopuji, jak je možno bez víry ve zjevené náboženství, bez víry v Boha, který jen dobré chce, bez víry ve vyššího soudce, bez víry v život posmrtný v společnosti v pořádku žíti, — své povinnosti konati, každému, což jeho jest, nechávati; toť věru nemožno«.

Vzácný dar. Jeho Jasnost vys. uroz. pán Zdeňko kníže Lobkovic, vévoda Roudnický, věnoval Jednotě českého katol. učitelstva 100 K, uznávaje její vysoký význam, zdravý směr a blahodárnou činnost.

Kněží-dělníci. Jak »Figaro« sděluje, chudí kněží francouzští, kterým stát vzal nejenom 300 fr. státní dotace, ale i bezplatný byt na faře, utvořili si zvláštní spolek »Aliance des pretres ouvriers« na vzájemnou hmotnou podporu. Členové tohoto spolku pracují všichni svýma rukama; jedni tisknou noty a navštívenky, jiní pěstují včely, bource, malují květiny, váží knihy, fotografují. »Jako apoštol Pavel pracujeme, prací svou každodenní chleba a svobody si vydělávajíce.« — Kněží-dělníci uspořádají zvláštní výstavky tovarů svých a žádají obecenstvo o hojnou přízeň.

Katolíci v Rumunsku náležejí většinou k nejvzdělanějším třídám rumunského obyvatelstva. Mezi nimi jsou nejznamenitější parlamentáři, učenci i jiné vynikající osobnosti. Kdyby více živosti dali na jevo všichni nebo aspoň část jich, bylo by možno celé řady pravoslavných přivésti do lůna římsko-katolické církve. Poněvadž však v náboženské věci katolíci málo učinili, je postavení obou katolických arcipastýřů velmi obtížné; přes to však nelze upříti, že katolická věc v Rumunsku stále víc a více pokračuje, takže je tam stav katolické církve mnohem lepší, než byl před několika lety. — Zajímavý jest královský dvůr rumunský: král jest katolík, královna protestantka, korunní princ pravoslavný.

Katolíci v Anglii. Od dob reformace za královny Alžběty byla v Anglii katolická církev na tom tak, jako jinde v zemích pohanských. Teprve v letech sedmdesátých minulého století počalo se v Anglii katolické církvi lépe dařiti. — Dosud jsou v platnosti proti katolíkům výjimečné zákony v Anglii, vláda jich však neužívala, až loňského roku byl v Londýně zakázán průvod s Nejsvětější Svátostí. Katolíci podali rázný protest. Horní sněmovna věc podporuje. — Proto mají katolíci naději, že výjimečné zákony proti katolické církvi budou jednou odstraněny. — Nejhorší jest korunovační přísaha anglického krále, která obsahuje hrubé urážky katolické víry. Samo anglikánské duchovenstvo jest toho názoru, že přísaha ta musí býti duchu přizpůsobena a urážlivá ona místa odstraněna. Doposud nepodařilo se sv. Stolici u anglického dvora míti stálého zástupce zájmů anglických katolíků. Ale i to časem se podaří.

Slavné jubileum koná řád sv. Františka Seraf.; 700 let tomu, kdy položeny základy k řádu, který tolik vykonal dobrého v církvi Boží. Toto jubileum zasluhuje pozornosti veliké; ukáže se při něm nejen velikost sv. Františka, ale i díla, které vykonala církev. Den 24. února 1209 pokládá se za den, kdy začátek učiněn s řádem v církvi tak významným a v sociálním směru důležitým. Sv. František Seraf. má nejvíce biografů i mezi nekatolickými kruhy. Celá literatura povstala v nejnovější době o prvním založení řadu světcově, t. zv. »Franciscana«. Řád sv. Františka honosí se největším počtem světců, jež odchoval, dal 4 papeže církvi, a má mezi vědci, umělci a básníky své výtečníky. Na poli missií zachoval nejtěžší posice: Sv. zemi a nejnebezpečnější končiny turecké říše. — Třetí řád sv. Františka způsobil obrod v nejširších vrstvách společnosti. Lev XIII. při jedné allokuci nazval ducha třetího řádu obrodem sociálních poměrů. S dílem sv. Františka Seraf. může se málo které dílo měřiti. V době reformace ukázal se řád tuhou oporou církve. Co ztratil v reformovaných zemích, získal v nově nalezených krajích. V Japanu 23. února 1597 26 členů z řádu sv. Františka bylo umu-

čeno a v r. 1862 svatořečeno. V Severní Americe působili Františkáni hned po Kolumbovi, v Mexiku od dob Cortezových; pozoruhodné dílo jsou františkánské redukce v Texasu a Kalifornii. Veliké misie vydržuje řád v Brasilii. V severních končinách v době reformace řád takřka úplně vyhynul v krvavém pronásledování. Jen v 16. století v sev. Evropě bylo Františkánů na 500 u m u č e n o. Světoznámí jsou mučedníci (11) v Gorkum (11. června 1572). Činnost řádu vztahuje se na všech pět dílů světa. Na Balkáně vytrvali Františkáni jediní přes všechna pronásledování. Dnes byli navrhováni provinciálové řádu za virilisty do sněmu bosenského. Na slovo sv. Otce od toho ustoupeno. Vážnost jejich jest v Bosně, Albanii a vůbec na Balkáně veliká. Najde se jistě syn sv. Františka, který v roce jubilejním ukáže obšírněji na velikolepé dílo kulturní 700 let. Bylo by to nespravedlností a nedbalostí velikou, kdybychom neužili jubilea k tomu, abychom předvedli světce ve veškeré jeho miloučké krásе našim i nepřátelům před oči. Jak slaví svět jubilea svých pidimužíků politických! My potřebujeme jen znáti své světce, abychom měli vzornou zbraň své víry.

Kulturní práce katolických mnichů. Co se již listy socinské, radikální a masarykovské lidu nalhali, že mniši vedou jen lenošný, jídlu a pití oddaný život. Mistr Aleš dokonce zvěčnil je ve vinárně »U Patsche« na stěně jako lidi s červenými tvářemi a nosy a vypasenými břichy, a mnohý břichopásek, jenž se tam dobře napapá a napojí, odchází z vinárny s představou, že dělal právě to, co dělají mniši katolické církve, a zatím vzdělaní a nepředpojatí protestanti příležitostně vzdávají jim vysvědčení co nejlepší. — V konferenci nedávno v Lake Mohawk (v Americe) konané přednášel bývalý smírčí soudce Donough o kulturní a sociální činnosti katol. mnichů na Filipinách, a tu pravil: »Doznávám, že jsem na ostrovy Filipinské vstoupil s jistým předsudkem proti katolickým mnichům. Příčina toho vězela v nepříznivých zprávách, jichž jsem se v knihách a novinách o nich dočítal. Sotva že ale jsem se po ostrovech poohlédnul, změnil jsem ihned o nich své křivé posudky. Mají tedy i mniši své chyby? Zajisté. Byli by nadlidmi, kdyby jich neměli. Uvedli někteří z nich stav svůj ve špatnou pověst? Zajisté. Ale bylo by nespravedlivé, pro chyby jednotlivců odsuzovati všecky. Ovce prašivé jsou všude. Pozorujme ale nepředpojatě jejich mimořádnou kulturní práci na Filipinách vykonanou a dobrodiní obyvatelstvu prokázaná. Od r. 1571 až do r. 1896 založili tam mniši Augustini a Minoriti 436 měst a míst a vyučovali přes 8 millionů duší. Jesuiti a Dominikáni tam nejen kázali, ale i vyučovali, a to nikoliv pouze věcem náboženským, nýbrž i tomu, jak se vzdělává země, jak z lesů dělá se orná půda, oni tam zavedli pěstování pšenice, indiga, kávy, cukrové třtiny, tabáku, zemáků atd. S motykou na zádech vycházeli s domorodci do polí a učili je orati, síti a užitečné rostliny pěstovati. Oni najímali lány země, zdělali je a pronajímali je za minimální ceny obyvatelstvu. Cena půdy od nich za čtyry století vzdělané při přejímání od republiky byla směšně nízko odhadnuta — od amerických úředníků na 7,500.000 dollarů. Před několika léty navštívil p. Bryan Filipiny, a týž dopsal domů, že na základě autopsie seznal, že obyvatelé tam následkem kulturní a sociální činnosti katolických mnichů jsou zralí pro neodvislost a samosprávu. Kdokoliv,« dokládá Donough, »Filipiny navštívil, naučil se obyvatelů si vážiti. Řeholníci odchovali z nich lidi střízlivé, skromné, způsobné a bohabojné. Je to kmen upřímný, poctivý, prostý lakoty a úskoků. Oni světí neděli, oni dopřejí si času k odpočinku, provozují též hudbu a hoví počestným zábavám a hrám. Mám za to, že cítí se šťastnějšími, nežli ti, kteří u nás honí se jedině za statky světa.« — Obrázek tento mohou si katolické řehole směle dáti za rámeček.

Konvent Milosrdných bratří v Praze podal veřejnosti přehled svého působení v minulém roce. Výkaz obsahuje seznam nemocí a rozličné operativní výkony, které svědčí o píli a sebezapírání bratří na poli lásky k bližnímu. Ve správním roce 1908 bylo 3172 nemocných přijato v léčení; na rok 1909 zůstalo v léčení 186 nemocných. Zemřelo 192 nemocných. Součet všech ošetřovacích dní obnášel 67.489. Dle náboženství bylo 3043 katolíků, 6 Řeků nesjednocených, 45 evangelíků, 1 starokatolík, 68 israelitů a 9 bez vyznání. Výdaje na léky a pod. potřeby činily po 5 proc. srážce 13 445 K 71 h. Chirurgické obvazy s vedlejšími potřebami vyžadovaly 6612 K 79 h. — Přehled končí nejsrdečnějšími díky za veškeré dárky a prosbou, by veřejnost i v tomto roce tento lidumilný ústav podporovala.

Správa spolku sv. Josefa žádá ony členy, kteří dosud nesplatili svých příspěvků, by tak co nejdříve učinili, aby se předešlo nemilým upomínkám. Členem spolku může se státi každý světský kněz z království Českého, buď si Čech

nebo Němec, jen když je ve svazku jedné ze čtyř českých diecesí. Po osmi letech členství nabývá člen nárok na podporu spolkovou pro případ své invalidity. Doba členství počítá se přesně ode dne přístupu, t. j. od toho dne, kdy první příspěvek členský s jednou osminou ingresu došel spolkového pokladnika. V zájmu každého světského kněze jest, by se stal členem Spolku sv. Josefa hned v prvních letech po vysvěcení, by si tak co možná brzy zjednal nárok na spolkovou podporu pro případ předčasné invalidity.

Podpůrný spolek katol. dívčího gymnasia na Král. Vinohradech konal v úterý dne 9. února valnou hromadu za předsednictví J. M. vsdp. opata P. M. Zavorala. J. M. vsdp. předseda uvítal shromáždění vzletnou řečí a jednatel pan JUC. Jos. Šindler, úředník Hypoteční banky v král. Českém, přednesl krásnou, obsažnou jednatelskou zprávu. Nemůžeme se pro omezenost místa o této schůzi široce rozepisovati, ale řekneme pouze tolik, že tu bylo přítomno hojně zámožných pánů a zámožných dam a že celý ráz valné hromady svědčil o tom, že se tu shromáždil výkvět katolické intelligence, nadšený pro zájmy českého katol. dívčího gymnasia. J. M. vsdp. opat, jenž tolik obětí pro tento spolek přináší a jenž jej tak obezřetně a obratně řídí, měl z celé schůze zřejmé potěšení a může míti v srdci to blahé vědomí, že se obětoval a že pracuje pro věc krásnou a vznešenou. Veřejnost katolická bude mu za tuto péči povždy vděčná.

Z Jednoty katolických duchovních brněnské diecése. Jednota duchovenstva diecése brněnské konala dne 28./I. t. r. III. řádnou valnou hromadu v sále Všeodborového sdružení v Brně za velmi četné účasti členstva. Dostavilo se 83 členů osobně a 110 bylo plných mocí. Před valnou hromadou sloužil u Redemptoristů mši sv. děkan A. Linkenheld. Valná hromada zahájena byla o půl 11. hod. dopol. Řídil ji místopředseda Jednoty P. Tomáš Šillinger. Uvítal všechny, zvláště ordinariátního komissaře dra Roberta Neuschla nejen jako komisaře, ale jako přítele Jednoty a milovaného učitele četných členů, dále místodržitelského radu p. Fr. Sedláčka jako vzácného příznivce Jednoty a duchovenstva. Jednatelská zpráva rozdána byla tiskem. Bylo upuštěno od čtení — stručný výtah podal jednatel Ladislav Zavadil. Po krátké debatě jednatelská zpráva schválena. Rovněž tak schválena zpráva pokladniční, kterou podal pokladník Jednoty děkan A. Linkenheld. Zprávu revisorů přednesl děkan Adolf Tenora, jenž navrhl některé změny ve vedení knih. Pokladník Linkenheld a děkan P. Hlobil podali zprávu o Actio C., jež skončena a účelu svému odevzdána. Zprávu o časopisu Jednoty podal redaktor jeho Ladislav Zavadil. Funkcionářům jménem valné hromady vzdal díky předseda valné hromady. Pak byly vykonány doplňovací volby do výboru. Aklamací zvoleni byli jednohlasně dosavadní členové výboru dpp.: František Krchňák, František Venhuda a Ladislav Zavadil, nově pak Ant. Nevrkla, farář v Konešíně. Na návrh výboru zvolen byl jednohlasně čestným členem Jednoty kapitolní děkan dr. Jan Schneider, první předseda Jednoty, jenž zaslal valné hromadě pozdravný telegram. — Následovala řada drobných volných návrhů, zvláště o šíření a podpoře tisku, načež schůze o půl 1. hodině skončena v bratrské shodě provoláním slávy Jeho Svatosti papeži Piu X. a Jeho Vel. císaři a králi Františku Josefovi I. — Nový výbor Jednoty hned po valné hromadě se ustavil. Všichni funkcionáři byli zvoleni jednohlasně, a to: děkan A. Linkenheld předsedou, P. Tomáš Šillinger místopředsedou, Ladislav Zavadil, farář, I. jednatelem František Krchňák, kaplan, II. jednatelem a Josef Cejpek, farář, pokladníkem.

Ze spolku a zakládání katol. knihoven. Knihy daroval Ant. Baselt, bisk. vikář v Bosni. — Za členy přispívající nově přistoupili: Jitřenka v Plzni; Katolická organisace pro Šárku a okolí; Křesť. soc. spolek v Kolíně n. L.; dále Fr. Komárek, farář v Budenicích; Arnošt Kotínský, farář v Horní Bobrové, a Pavel Souček, kaplan v Jihlavi. — Dary složili: po 10 K P. Fr. Hradilák, rektor Redemptoristů v Července u Litovle, a Ant. Šalomoun, kaplan ve Velkém Meziříčí; 5 K Josef Lev, far. v Skramnikách; po 4 K: Jos. Růt, děkan v Kasejovicích, a V. Symon, katecheta v Lounech; po 3 K: Jan Nosek, em. farář v Nekoři; Jos. Ptáček, far. v Sedlci u Kutné hory; Karel Novák, kaplan v Kostelci n. L.; Jak. Sloup, kaplan v Dolní Cerekvi, a Jos. Stahala, farář v Tešeticích; 2 K 50 h: Al. Hlavinka, far. v Kučerově; menší částky: M. Cyr. Höschl, Jos. Janda, Jan Brož, Fr. Knapp, Al. Štěpina a Boh. Tomíček. — Žadatelé za knihovny musí býti členy spolku tohoto a mimo to musí buď »Vlast« nebo »Naše Listy« odebírati — jinak se knihovny neudělují.

Výbor Paedagogického svazu konal v domě družstva Vlast 7. března t. r. třetí schůzi za předsednictví kanovníka dra Jana Lad. Sýkory, univ. profesora. — Jednatel Jar. Slavíček, katecheta, četl protokol předešlé schůze, jenž byl

probrán a schválen. — Univ. prof. dru Eug. Kadeřávkovi, jenž zastupuje ve Svazu jeho Eminenci, vzdány byly za jeho obranné články ve »Vychovateli« povstáním uctivé díky; honorář z »Vychovatele« věnoval Svazu. Členem staly se Uršulinky v Praze. — Kolekta ve prospěch paedagogia katolického v Bubenči vynesla K 4·40. — Referenti podávali zprávy o tom, co jim bylo vykonati a Svaz se na to radil o další práci. O všem tom nelze veřejně psáti, ale tolik říci můžeme, že Svaz si všímá všeho a zasahuje do všeho. — Budoucí schůze je 28. března.

Výbor Jednoty čes. katol. učitelstva konal dne 21. února t. r. v domě družstva Vlast druhou schůzi za předsednictví msgra dra Frant. Kordače, univ. profesora. Když je nyní katolické paedagogium povoleno, vyzývá výbor katolické obecenstvo, aby hojnými sbírkami jeho otevření uskutečnilo. Kolekta ve prospěch ústavu tohoto mezi členy výboru vykonaná vynesla 4 K 60 h. — »Jednota čes. katolického učitelstva v král. Českém«, spatřujíc v návrhu školního zákona Axmannova porušení paedagogické zásady v školním vzdělání dítek na základě řeči mateřské, jakož i porušení zásadní rovnoprávnosti veškerých národů rakouských před všeobecnými zákony říšskými, projevuje rozhodný odpor proti řečenému návrhu politické strany křesťansko-sociální. Přihlížejíc ale zároveň k písemnému prohlášení »Katolického učitelského svazu Rakouského ve Vídni« (Kathol. Lehrerbund für Österreich), dle něhož svaz, jakožto nepolitickou, všerakouskou organisaci křesťansko-kulturní, nelze stotožňovati s výše jmenovanou politickou stranou křesťansko sociální, jakož i vzhledem ke stanovám řečeného svazu, jimiž veškeré zasahování do politiky je vyloučeno a jednotlivým národnostním skupinám úplná svoboda jednání politicko-národního, pokud se neprotiví zásadám křesťanským, je vyhražena — projevuje naše Jednota svůj souhlas s koncentrací veškerých sil směřujících k zachování křesťansko-náboženské výchovy školní mládeže křesťanské na veškerých školách rakouských, majíc před očima výstrahu bezbožecké a internacionální koncentrace »volné myšlenky« a »volné školy«. — Výbor probral ve schůzi této hojně látky, o čemž přinesla obšírný referát Učitelská příloha »Vychovatele«.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast přispěli: 6 K Jan Hornoť, jubil. vrchní likvidátor v Praze; po 5 K z Modřan bratří Červinkové: P. Hugo, farář a Ervin, em. ředitel cukrovaru; K 4·80 Ant. Čech, kanovník v Litoměřicích; po 2 K: Alfons Pryč, farář v Horní Hynčině; Fr. Fiala, bisk. vikář v Dolní Cerekvi; Fr. Stibor, em. farář v Liboci; po 1 K: Jan Košnar, závod pekařský v Plzni; Aug. Krčmář, kníž. arcib. vik. tajemník ve Stodůlkách; Jos. Jarolímek, kaplan v Únětičích, a Jan Voborský, místodržit. oficiant v Dejvicích. Činí celkem K 648·98.

Z Tiskové ligy. Ze starších členů zapravili: duchovenstvo vikariátů: Třeboňského 21·27 (63·27), Královického 16 (62), po 10: Poděbradského (30), Ledečského (90), dále po 10: Vojtěch Lhotský (30) a Kolej Tovaryšstva Ježíšova (30). — Dary složili: 100 K Jeho Eminence ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup, 33 K duchovenstvo vikariátu Jaroměřského, 4 K Josef Tomšů, kníž. arcib. vikář v Zlatníkách, menší částky: Aug. Novák, farář v Dobřenicích, Frant. Fiala, bisk. vikář v Dolní Cerekvi, a Th. Ryska, farář ve Slapech.

Husitství ve světle pravdy vyšla roč. VI. čísla 1. a 2., která obsahují práci Zdeňka Bretšnajdra »Sv. Jan z Pomuka a Mistr Jan Hus«. (Cena 60 h.) Historické práce Bretšnajdrovy z dob Husitských jsou z dostatek každému našinci již známy a také tato nová jeho studie je zdařilou a zasluhuje největšího rozšíření. Knížka rozdělena jest v tento obsah: Předmluva. Úvod. Sv. Jan Nepomucký: a) Historická pravda, b) Byl sv. Jan Nepomucký mučedníkem pro zachování zpovědního tajemství? c) Kanonisace sv. Jana z Pomuka, d) Sochy Svatojanské — sochy Husovy. Doslov. Na »Husitství« předplácí se ročně 1 K u administrace družstva »Vlast« v Praze II., čp. 570 Žitná ulice.

»Kvítky«, obrázkový časopis katolické školní mládeže v Praze čp. 505, Ječná ulice, přináší v 5. čísle, I. ročníku mnoho pro dítky vhodného čtení, zejména: „Kaple »Cyrillka« na Velehradě" (s obrázkem). „Pozor na psy v domácnosti" od Anny Hoffmeisterové. Báseň „Chaloupka!" (S obrázkem). „Přátelé dítek" (s obr.). Poučný článek „Loreto". „Malí dráteníci" (S obráz.). „Dovedný kousek" (S obr.) a mnoho jiných. – Nyní objednávají přátelé školní mládeže ze všech zemí českých ustavičně „Kvítky«, aby jimi čelili nedětsky psanému Kočího „Dítěti", dřívějšímu to od zemské školní rady zakázanému „Mládí". — Všech dosud vyšlých čísel „Kvítků" i dětských kalendáříků má administrace „Kvítků" hojnou zásobu. — „Kvítky" stojí na rok i s poštou. 1 exemplář 60 h, 5 exemplářů společně 2 K 50 h.

na 10 předplacených exemplářů se dává jedenáctý zdarma. Novým předplatitelům I. ročníku dává se „Kalendář českých dítek“ na r. 1909 jako prémie za sníženou cenu 8 h za kus (náhrada polovice výloh), po případě na doporučení dpp. katechetů nebo pp. učitelů i zdarma. — Rozšiřujte všude úsilovně tento dobrý dětský časopis. Nechť se v každé obci odebírá aspoň 5 exemplářů.

»**Sv. Vojtěch**«. Měsíčník na obranu katol. víry. Ročník VI. vyšla 3 čísla. Redaktor P. Jan Zima. Hlavní spolupracovníci: Filip Konečný a Vlastimil Hálek. Březnové číslo pojednává o sv. Kříži v postní době. »Základní pravdy naší víry« přesvědčivým způsobem utvrzují čtenáře v náboženském smýšlení. Časovým jest článek o Komenském, který v době snah za beznáboženskou volnou školu rázným způsobem dokazuje, že by to byla zrada na ideích Komenského, který byť nebyl katolíkem, chtěl co nejvíce křesťanskou školu. Dále probírá se tu svátost »pokání« v praktické katechesi. Povídka »O kletbě nepoctivého majetku« jest vhodnou pro naši dobu, lpící jen na vezdejším majetku. Článek »Církev a věda« počíná zajímavým úvodem. Řada »různých zpráv« probírá mnoho poutavých časových událostí ze stanoviska katolického. Celé číslo jest prohloubeně zpracováno a uspokojí i kruhy intelligence. Dnes by se »Sv. Vojtěch« již těžce postrádal, kdyby ho nebylo.

Upozornění. V několika katolických listech byl doporučován »Zeměpis astronomický« od Karla Holuba, sešit po 50 hal., jako by to bylo nové nějaké vědecké, duchem katolickým proniknuté dílo. Tomu však tak není. Dílo to nevychází v sešitech, nýbrž zasílá se hned celá kniha, kteráž jest sebrankou z několika již vydaných pojednání o hvězdách, v niž dostává církev katolická kopance, a naposled autor, jenž z opatrnosti neudal při jméně své povolání, jeví se úplným atheistou. Měly by tedy katolické listy býti opatrnějšími a prve, než co doporučí, dílo si prohlédnouti. Jak k tomu přijdou katolíci, aby penězi těžce získávanými podporovali bezcenný, bezbožný tisk!

Nový školní zákon Virtemberský. — »Vorwärts« sděluje obsah školního zákona, který přijal virtemberský sněm většinou 63 hlasů sociálních demokratů, protestanských konservativců, lidových a národních liberálů proti 2[illegible] hlasům katol. centra. Nový školní zákon stanoví: Ve třídě bude nejvíce 60 žáků, tělocvik, kreslení a ruční práce jsou obligatní, vrchní školní úřad má dvě sekce: katolickou a evangelickou, inspektoři a školní okresy jsou konfessně rozděleny, inspektory budou učitelé a duchovní, v místní školní radě zasedá farář neb pastor, z 1997 místních rad zůstane v 1780 místech duchovní předsedou místní školní rady, návštěva školy bude nezávazná, 8 letá; sněmovna zamítla návrh na školu simultanní, na zrušení školného, na obecní opatření školních potřeb, na výluku náboženství ze školy, také zamítla návrh, aby náboženství přestalo míti svůj ostatní předměty převyšující význam.

Špatný tisk. Věhlasný katol. kněz a kazatel Abel mluvil kdysi ve Vídni o špatném tisku. Pravil při tom: »Vy Vídeňáci jste pošetilejší než krysy.« Smáli se. Než P. Abel mluvil dále vážně: »Vysvětlím vám to. Krysám dávají jed, a krysy to požírají a pocházejí z toho. To jest přece úžasná pošetilost, požírati jed, který se nastrojil. Vám Vídeňákům také podávají jed. Ne v arsenikových pilulkách, ale ve vašem tisku špatném; a vy to taky spolykáte a hynete tím, a ještě jste za to zaplatili. Toho by krysy neudělaly, a proto vy jste pošetilejší než ony.«

Přes 200. 000 korun, veliký to obnos, tíží Jednotu sv. Methoděje ve Vídni na zakoupení kostela a kláštera pro české služby Boží a řeholníky. Dočítáme se sice zhusta v novinách o štědré obětavosti na podniky světské, ale naše dílo, kterým chceme zachrániti lidu českému ve Vídni víru a mravnost a tím jej též naučiti pracovitosti a šetrnosti, málo má příznivcův. Dobře říkával náš milý vsdp. předseda, prelát dr. Horný, »zůstane-li lid český ve Vídni zbožný a mravný, bude též pracovitý a šetrný, domůže se majetku, úcty a vážnosti u Němců. Bolestno pro nás slýchati »nač dávati na kostel, škoda peněz, raději na školu, divadlo a representační dům.« Neupíráme důležitost školy, ale jakmile náš dorost opouští školu, pak zušlechťuje a umravňuje jej kostel; divadlo a representační dům sotva náš lid zachrání. Bolestno, když sem a tam v novinách se dočítáme, že i duchovenstvo na světské podniky 50 i 100 korun věnuje, Jednotu pak jednou korunou odbude: bolestno dále, že mnohé dvéře až posud jsou Jednotě úplně zavřeny, ač pokorně na ně klepeme, neotvírají se nám. Kéž tento oprávněný stesk konečně i ty zavřené dvéře a tu ruku majetnou nám otevře; kéž duchovenstvo, katolické spolky, laikové zamožnější, jimž sv. náboženství není lhostejným, nám své podpory neodeprou, abychom dílo započaté šťastně dokončili.

Milodary buďte zasílány na adr.: Jednota sv. Methoděje ve Vídni III., Renweg, 8.

Provolání. Zemský katol. spolek »Vzájemnost« usnesl se na valné hromadě, konané dne 17. ledna t. r., aby všem členům doporučil se československý křesť. socialní týdeník »Naše Listy«, jenž jest už od počátku trvání spolku jeho orgánem, k hojnému odebírání, aby každý člen spolku našeho, pokud »Naše Listy« ještě neodebírá, stal se jeho předplatitelem. Jest to v zájmu každého člena, aby odbíral list, jenž ho seznamuje s činností spolkovou a sděluje důležitá oznámení. Nejlépe jest předplatiti se na »Naše Listy« při placení příspěvků spolkových výběrčímu buď čtvrtletně nebo půlletně nebo i na celý rok, nebo zaslati předplatné přímo na administraci »Našich Listů« Praha-II. 570., Žitná ul. Doufáme, že členové »Vzájemnosti« použijí hojně této příležitosti, aby se stali předplatiteli »Našich Listů« v nichž naleznou také zdravou četbu politickou a socialní.

Výbor »Vzájemnosti«.

Bližší informace ohledně předplacení a kupování »Našich Listů« sdělí spolkový výběrčí i administrace listu.

Konkurs. Dobrodinec, jenž jmenován býti nechce, věnoval i letos 200 K na studium doby Husitské pro kněze arcidiecése Pražské. Výbor tiskové Ligy přijímá žádosti za toto stipendium do konce března 1909.

Za výbor Tiskové Ligy v Praze, dne 24. února 1909.

Tomáš Škrdle,
místopředseda.

Upozornění. Ze slevy, kterou jsme poskytli katolickým organisacím, které odebírají »Naše Listy« v Praze a okolí, vyňati musí býti kněží, úředníci a vůbec zámožní občané. Ti museji platit »Naše Listy« v plné ceně, jak činili až dosud. Kde bychom se dověděli, že organisace přání našeho, jež jsme již na počátku slevy veřejně prohlásili a nyni znovu opakujeme, nedbaly, tam zrušíme z existenčních důvodů listu vůbec veškeru slevu a zasílání »Našich Listů« zastavíme.

V Praze, dne 4. března 1909 čp. 570-II.

Tomáš Škrdle,
ředitel závodů družstva Vlast.

Lidumilům a příznivcům katol. jinochů v »Johanneu«. — V kapli „Johannea" scházejí se nyni ve značném počtu katoličtí jinoši ke mši svaté a náboženským cvičením, avšak varhany, správou „Johannea" pořízené při založení ústavu jen pro domáci pobožnost, dnes již více požadavkům na ně vloženým nevyhovují. Jest nutna potřeba nástroje ku provázení zpěvu daleko silnějšího, nežli jest nynější, který jest na množství nábožných jinochů, kterých je dnes na 150, ohledně hlasu slabý, však správě „Johannea" nelze z vlastních prostředků, zejména v nynějších poměrech, kdy tak velké nároky na správu „Johannea" se činí, nové, silnější varhany opatřiti. Obracíme se tudíž k P. T. lidumilům a příznivcům náboženské výchovy katol. jinochů s prosbou, aby dle možnosti přispěli na pořízení nových varhan do kaple „Johannea". Nové varhany dle plánu varhaníka Frant. Waldmanna již se u stavitele varhan staví a v měsíci dubnu t. r. již na kruchtě ústavní kaple postaveny býti mají. Varhany budou státi 1800 K.

Milodary a laskavé příspěvky přijímá admin. „Křesť. Dělníka" v Praze, čp. 1538-II. Příspěvky došlé budou v časopise „Naše Listy", „Křesťanský Dělník", „Čech" a v jiných časopisech stejně smýšlejících veřejně kvitovány. Dárcům a zasilatelům příspěvků voláme již předem „Zaplať Pán Bůh!"

S úctou

Ředitelství »Johannea«
v Praze čp. 1538-II.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. DUBEN 1909. ČÍSLO 7.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

10. Mlýn bez vody.

Tak nazývá Komenský školu bez kázně. Právem. Sebe lepší mlýnské stroje, sebe zkušenější mlynář nenamele nic bez vody. — Nejlepší zásady výchovné, methodicky nejzkušenější učitel nesvede nic, není-li kázně ve škole.

Všeobecně znám je nářek na nynější nekázeň školní mládeže Nejvíce ovšem pociťují to učitelé sami a naříkají také nejhlasitěji Na sjezdu ve Vídni r. 1907, kde jednalo se o prostředcích na záchranu zanedbané mládeže, navrhovali učitelé zákon na ochranu učitelů proti zpustlým školákům. Není divu. Vždy častěji objevují se případy surového vzdoru, ba veřejného násilí, kterým mstí se školáci na učiteli za pokárání ve škole.

Divno však jest, že učitelé stěžující si na zpustlost mládeže nemohou či nechtějí přijíti na kloub příčině tohoto smutného zjevu. Vždyť zrovna trká do očí. Je to nedostatečný vliv náboženský. A právě požadavek kázně je novým důvodem, proč náboženství patří do školy a výchovy.

Přirozeno, že těkavý duch mládeže je snadno roztržitým a nepozorným, zvláště když musí denně několik hodin seděti nehybně na jednom místě. — Lindner píše: »V žádné škole, kde shromážděno mnoho dítek plných dětinskosti, nerozumu, přirozené tajnosti, největší různosti povah, náklonností a schopností, nedostačuje mravní vliv ani na udržení zevnějšího pořádku . . . Nezkrocená mladická síla, ba právě ty nejušlechtilejší a nejsilnější povahy vyžadují tudíž často udidla a otěží. Proto jest kázeň a jakási policejní přísnost nezbytnou. Uvolněná kázeň je největším neštěstím, jaké může školu stihnouti.«

Čím tedy udržeti kázeň? — Komenský píše: — »Ne křiky, vězením, kyji, nýbrž rozumem má býti veden rozumný tvor.«

Ne křikem, to se hodí pro pasáka a vozku. Ne vězením; to není tuze ušlechtilejší než tělesný trest a dohlížející učitel trestá tím sám sebe. Ne kyji; jistotně nepatří hůl do školy jako obyčejný prostředek výchovný. Na mimořádné, zvláště těžké přečiny, připouští ji i Komenský jako každý rozumný člověk.

Moderní škola honosí se svou humanitou, že prý odstranila kaprálskou výchovu církve, tělesný trest. Nemá se čím vychloubati. Odstranila jej až příliš důkladně, vpadnuvši v druhou výstřednost. Ujala se sice cituplně žáků proti metle učitelově, ale vydala učitele na milost a nemilost zlomyslnosti dětských nezvedenců a zpustlíků. Uškodila tím oběma stranám: autoritě učitele i kázni a prospěchu žáků.

Pravou střední cestu dávno dříve než moderní škola našli vychovatelé církevního ducha. — Lindner sděluje, že švábský učitel z 18. století, Jakub Häberle, za 51 let svého úřadu dal, jak si sám zaznamenával, 2, 392 894 ran holí, metlou, pravídkem, štulců, pohlavků, políčků a úderů knihou. Pak praví: »školy jesuitské jsou téměř jediné, jež v oné době snažily se prováděti mírnější kázeň. Mohly tak jednati, poněvadž působily na chovance stálým dohledem a vedením.« Podobně Školští Bratří vyloučili metlu ze svých škol.

Zmínka o neustálém dohledu na mládež vnucuje takořka poznámku o chybě mnohých moderních učitelů. Domnívají se, že povinnost jejich končí, jakmile žáci překročili školní prah. Nestarají se dále, jak se chovají a co tropí. Děti to brzo vycíti a následek toho jest, že si na veřejnosti nevázaně počínají, ani učitele si mnoho nevšímají a vystoupivše ze školy, úplně se mu odcizují.

Že to není správné pojímání školní výchovy a učitelské povinnosti, je samozřejmo. Učitel není vychovatelem a vůdcem mládeže jen ve škole, nýbrž všude. Není zodpověden pouze za to, jak se žáci chovají ve škole, nýbrž i jak se jeví venku a jakými budou po celý život.

Lindner píše: »Jelikož jsme oprávněni činiti školu zodpovědnou za chování školáků na veřejnosti, nesmí se škola vzdáti svého výchovného a řídícího vlivu na chování dětí mimo školu.«

Snadno vysvětlitelno, že učitel, jenž z pohodlnosti nedbá svého výchovného práva a povinnosti za prahem školním, ztrácí mnoho ze své učitelské autority nejen mimo školu, nýbrž i ve škole.

Největší však ranou pro kázeň školní jest nedostatečný vliv náboženství. Řádná výchova není možna bez autority, působivá autorita není však možna bez náboženství, jež učí víře v osobního Boha.

Člověk nežije ojediněle pro sebe, nýbrž ve společnosti. »Lidé jsou tvorové nejrůznorodější svými chybami, ale nejspolečenštější svou přirozeností,« píše sv. Augustin. Bůh stvořiv člověka společenským, dal mu zároveň zákon, jímž řídí se společenský život. Je to přirozený zákon mravní, jenž doplněn zákonem zjeveným. Podrobnosti a zevnější pořádek ponechal Bůh rozumu a svobodné vůli lidské. Z této společenské povahy člověka vyplývají a částečně zákonem zjeveným určeny jsou tedy vzájemné povinnosti a práva jednotlivců, jakož i práva a povinnosti jejich k celku. Vyplývá z toho též poměr podřízenosti a panování, povinnost k poslušnosti podřízených a právo vlády představených — autorita.

Jedině ze zákona Božího, z autority Boží, mohou představení odvozovati právo poroučeti a vládnouti. Sv. Pavel vyjadřuje to: »Není mocnosti leč od Boha, a které jsou, od Boha zřízeny jsou.

Protož, kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví. (Řím. 13. 1. 2.)

Neslané a nemastné náboženství bez osobního Boha a jeho závazného zákona nezaloží nikdy dostatečné autority, aby udržela společenský pořádek. Každý člověk je pak svézákonným nebo, aby možným bylo vůbec jakés takés spolužití, prohlásí se stát nebo společnost — hromadný člověk — za nejvyšší autoritu a stanoví zákony společenského řádu. Ale zákonník tento nemá pro člověka vnitřní závaznosti; nestojí nad ním, nýbrž vychází z něho. Člověk podrobí se jen z jakési zevnější slušnosti, z potřeby, prospěchu, pokud se mu to hodí a líbí nebo přinucen násilím.

Z tohoto moderního náboženství lidské pýchy povstává úplná anarchie v říši myšlení a stále mohutnějící revoluce politická a sociální.

Soustava tato, jež vymaňuje člověka z autority Boha a jeho mravního zákona, hlásána byla posud většinou jen privátně od učenců nevěreckých a se stolic universitních. Nyní, jako na nějaký tajný povel, má býti základem výchovy i v obecných školách. Co z toho bude? Žalostné výsledky posavadní omezené výchovy beznáboženské dokazují, že bychom se hnali v chaos a zkázu.

Podívejme se do školy, z níž vyhostěna autorita Boží a jeho mravního zákona,

Učitel nemůže říci lenochu, vzdorovci, rozpustilci: »Je to hřích«, nýbrž jen: »to je nepěkné, to se nesluší.« Či řekne snad učeněji: »To zakazuje státní, společenský pořádek?« Takový důvod ovšem darebu nedojme a učiteli nezbude, než aby mu nechal zvůli nebo chopil se metly. A tu se mu snadno stane, že uslyší: »Tatínek říkal, že mne nesmíte bít; nedáváte mně jíst.« Ubohý učiteli takové školy! Buď přivoláš na pomoc autoritu policie nebo provedeš spravedlnost sám a budeš žalován. Otrokem jsi tak jak tak: buď nekázaných dětí nebo darebných rodičů. Kde je tvá autorita?

Dobře nazývá Lindner »socialislickou« takovou výchovu, »kde učitel zákazům svým nemůže dáti jiného důrazu než plané: Styď se! Co tomu řeknou lidé?« Nejvyšší autoritou je tu veřejné mínění, socialistická společnost. Ale právě tato, odkojená moderní beznáboženskou výchovou, volá: »Neznám ani Boha ani jakéhokoli pána«! — »Což divu, že školák, neslyšící ani ve škole o vyšší autoritě Boží, cítí se již předem budoucím svézákonným údem této společnosti a vzdoruje autoritě učitelově.

Tam až přivedla to a přivede ještě dále výchova, jež nahraditi chce pevnou autoritu náboženství moderním, filosofickým fňukáním o světě a humanitě bez Boha. Lindner píše: »Hájiti autoritu je důležitá pedagogická zásada a podrývání autority frivolním rozumováním, falešným osvětářstvím a sebepřeceňováním jest jednou z hlavních příčin nynějšího úpadku mravního.«

Moderní duch lidský praví zpurněji než jindy: »Nebudu sloužiti tajemnému Bohu nadzemskému; co rozum můj poznává, je nejvyšší pravdou, co vůle má chce, je pravým dobrem«. Tento moderní člověk-bůh je důsledně úplně dobrým. Popřena tím nauka církve o hříšné žádostivosti, následku dědičného hříchu; nic ne-

znamená vnitřní rozpor ve svědomí člověka, an prý je suggerován pouze staletou falešnou výchovou náboženskou.

Svézákonný moderní člověk má důsledně právo žíti dle své přirozené povahy, ano má povinnost uplatniti svou individuelní povahu. »Prosím, pane mistře, dovolte mi uplatniti mou individualitu,« protestoval učeň, dostav pro lenost od mistra pohlavek.

Při takových zásadách otevřeny jsou dokořán dvéře nekázanosti. Učitel pozbývá mravního práva žádati a vymáhati trestem poslušnost, žák nemá mravního závazku podříditi se autoritě. Co je mu po učiteli a jeho vůli, co je mu po společnosti a jejich předpisech? On má svou vlastní individualitu, oprávněnou jako každý jiný; neustoupí od ní jenom přesile, a to jen zevně, vnitřní vůli svou nedá si vzíti.

Co z takové výchovy, jež nezná ani pevného cíle, k němuž chovance své vésti má, ani dostatečné autority, jež by k povinnosti té nezbytně a nevyhnutelně zavazovala? Pěkně to vyličuje pedagog Pahner, jenž to nejvyšší, oč se má vychovatel snažiti, spatřuje v prosbě Otčenáše: »Přijď království tvé« a ve slovech sv. Pavla: »aby dokonalý byl člověk Boží, ke všelikému skutku dobrému způsobný.“ Praví dále: »Čím méně se věří v hluboké porušení lidské duše, tím méně se pracuje o vyprostění její z této nákazy; čím povrchněji se cení hřích, tím povrchněji se to míní s nápravou. Čím časněji se již ve škole tyto názory o důstojnosti a právech lidských vytrubují, tím dříve vynasnaží se mladí světoobčané, aby vyzuli se z pokořujících povinností a obtížných obětí.«

A dr. Förster, spisovatel a universitní profesor v Curychu, píše: »Poněvadž náboženská výchova v moderní škole ustupuje vždy více do pozadí, proto množí se i zločiny mládeže. Není to náhodou. Touha, jeti životem v první třídě, vniká vždy více do dětského světa.«

Chápeme nyní, proč celý svět, školákem a učněm počínaje, křičí jen o svých právech a nikoli též povinnostech. Chápeme, proč nevycházíme z revolucí a stávek. Náboženství mizí z výchovy a s ním úcta před autoritou jakoukoli. Vzdělanci neuznávají autoritu Boží, a od nich naučil se lid bez víry neuznávati důsledně autoritu lidskou. Kluk neslyší ve škole o autoritě zákona Božího a pohrdne brzo odvozenou z ní autoritou otce, učitele, mistra, prácedárce a konečně autoritou každého zákona a každé vrchnosti. Člověk moderní je falešně vychováván a vyrůstá bez nezbytné uzdy autority a stává se nutně bezuzdným a neovladatelným.

Jak docela jinak utváří se výchova vlivem náboženství a jím hlásané autority Boží! Učitel předstupuje před žáky jako zástupce Boha, prvního vychovatele lidstva. »Nebeský Otec, jenž stvořil člověka podle obrazu svého, je též jediným vychovatelem lidstva. On sám však též navedl a povolal lidi k tomu, aby se vespolně vychovávali«, píše paedagog Schwarz.

V křesťanské škole stojí za učitelem autorita Boží. »Boha se boj a přikázání jeho ostříhej; neboť to jest celý člověk«. (Kor. 12. 13.) Stojí za ním čtvrté přikázání Boží, ukládající žáku ctíti učitele jako rodného otce. Plnou váhou zákona Božího říci může

lenochu, rozpustilci, vzdorovci: »To je hřích«. A dítě ví, že hřích est přestoupení zákona Páně, Boha nejvýš svatého, spravedlivého, vševědoucího, jenž trestati může hřích časně a věčně.

Přihodí se ovšem i tu případy hrubé nekázně, ale přece jen ojediněle. Nelze-li ji zlomiti mírnými prostředky, pak plným právem užíti může učitel tělesného trestu. Není to násilím, jímž vnutiti chce učitel žákovi vůli *svou* nebo vůbec vůli *lidskou*, nýbrž provedením samého zákona Božího. »Neodjímej od pacholete kázně; nebo, budeš-li je mrskati metlou, neumře. Ty je metlou mrskati budeš a duši jeho z pekla vysvobodíš«. (Přís. 23. 13. 14.) Rozumný tělesný trest jeví se tu příkazem božského Vychovatele; žák křesťanský vědom jest si jasně, že učitel netrestá ho z osobní, umíněné panovačnosti, ze své autority, nýbrž z povinnosti Bohem uložené. Trest takový není tak potupný a nebudí vzdor a odpor k učiteli. A zároveň uctivá poddanost, kterou se žák podřizuje učiteli, nesnižuje sebevědomí jeho lidské důstojnosti; ví, že neposlouchá pouze člověka, nýbrž Boha.

A kdyby se stalo, že by žák spustlý hrozil autoritou otcovou, říci může učitel: »Milý hochu, otec stará se o tvé tělo a dává ti jísti, já jsem ve škole zástupcem otce a dávám ti zde více, vychovávám tvou duši. Není-li otec dosti rozumný, aby tě dobře vychovával a zpurnost tvou trestal, musím tak činiti já. Dovoluje a poroučí mi to Pán Bůh, kterému jsem za tvou duši odpovědný.«

Ale případů takových bylo by v pravé křesťanské výchově málo, nebo by jich vůbec nebylo. Neboť věřící křesťanští rodičové vědí, že jest učitel plnoprávným zástupcem, a nebudou autoritu učitelovu poškozovati, nýbrž svorně s ním dítky své vychovávati, budou mu vděčni, že učitel dobrotou a přísností dbá, aby z dětí jejich něco bylo.

»Kdo si dává práci, aby syna mého polepšil, dokazuje, že dobře smýšlí s otcem«, pravil spartanský otec k synovi od učitele potrestanému a potrestal jej znova. Podobně jednají rozumní křesťanští rodičové tím spíše, ani znají lépe než pohanský Spartan svou povinnost a zodpovědnost.

V náboženské soustavě výchovné je tedy o autoritu učitelovu a tudíž také o kázeň školní a s ní o prospěch dětí postaráno nepoměrně lépe než ve škole beznáboženské. Zbožnému, věřícímu dítku jest učitel osobou úctyhodnou, posvátnou, zástupcem Božím, druhým otcem. Učitel má nejen povinnosti, nýbrž i práva otcovská, ba absolutní autorita Boží provází jeho činnost. Moderní výchova beznáboženská ukládá mu těžké povinnosti, ale nedává mu prostředků; káže mu mlíti, ale odvádí mu vodu. Což divu, že učitel není ve škole pánem dětí, nýbrž zpoceným robotníkem a dalším postupem stane se zcela otrokem nekázaných školáků.

Pěkně píše Lindner: »Ve výchově působí náboženství jako nejvyšší autorita, která svým vztahem na Boha jako ústřední zdroj svůj chráněna jest všeho oslabení. Autorita tato jest základem mravného života a pozdějšího vývoje karakteru, neboť na místo neosobního zákona mravního a subjektivního mravního mínění staví přikázání Boží, tedy zákony určité osobnosti, která má nejvyšší autoritu!

Učitel tedy, jenž vyhání náboženskou autoritu ze školy, buď nerozumí ani za mák paedagogice nebo je vášnivou nenávistí proti křesťanství úplně zaslepen. Je zrovna takovou hádankou jako učitel, jenž hlásí se okázale ke Komenskému a zároveň horlí proti náboženské výchově. Neboť paedagogika Komenského je zcela založena na poznání a bázni Boží. Dobře si vědom jsa, že bez náboženského vlivu není řádné výchovy, žádá, aby přísnější kázeň byla konána ne o studia a literní umění, nýbrž o mravy. Tělesných trestů má býti užíváno hlavně na přestupky proti zákonu Božímu a mravní chyby. Činí tak proto, an ví, že právě zase náboženská mravnost plodí nelepší kázeň. Praví-li dle Platona: »Člověk prý je nejbožštějším živočichem, bude-li skrocen pravým cvičením; žádným-li nebo zlým, jesti nejdivočejším ze všeho, co vyvodí země«; — míní oním zlým cvičením, jímž divočí člověk, právě onu výchovu, která na první místo nestaví pobožnost a ctnost.

Nikoli tedy vychovateli, nýbrž nejhoršími škůdci řádné výchovy jsou oni učitelé, kteří chtějí odstraniti ze školy náboženství, duši výchovné kázně; dětem berou pevné vodítko pro budoucí život a na sebe pletou dutky — surovost nekázaných dětí.

Ale školní kázeň není podmíněna pouze uctivou podřízeností žáků k učiteli, nýbrž žádá také něco na učiteli samém, osobní totiž *sebekázeň*, a to nemalou. Chce-li, aby žáci ctili jeho učitelskou autoritu, musí učitel ctíti důstojnost stavu svého sám na sobě. I učitel je člověk, má své chyby a slabé stránky, kterých i při nejlepší vůli nelze úplně ukrýti. Stálého tu třeba sebezapírání, aby — nemluvě ani o zlém příkladu — nepozbyl vážnosti a nestal se směšným.

Lindner píše: »Učitel neukazuje se dítěti v županě všednosti, nýbrž jen v úřední své vážnosti. Stojí před dítětem na podstavci svého vznešeného postavení takořka v nadliské velikosti«. První věta platí všeobecně. Následuje z ní to, že dítě, nestýkajíc se s učitelem ve všedním životě a nejsouc s ním tak důvěrno jako s otcem, zase tím bedlivěji jej pozoruje a všeho si na něm všímá. Druhá věta platí plně jenom u dítěte, jež dívá se na učitele očima katechismu; u dětí, které neváže čtvrté Boží přikázání, mizí veliká část tohoto, úctu vzbuzujícího dojmu, slábne síla učitelovy autority.

Lindner píše dále: »Zachovati si tuto autoritu přirozenou osobní vážnosti jest nejdůležitější podmínkou výchovného vlivu učitelova. Neboť autorita tato je to, co všem výchovným prostředkům školy dává pravý důraz. Důkladné vědění, ušlechtilé, mravní smýšlení, láska k povolání učitelskému a vědomí jeho důležitosti jsou vlastností karakteru učitelova, na nichž spočívá jeho autorita«.

Vyjmeme-li důkladné vědění všech ostatních vlastností, jež Lindner pro učitele požaduje, nejjistější zárukou je náboženské přesvědčení. Ušlechtilé, mravní smýšlení! Moderní filosofické náboženství a subjektivní, egoistická morálka ho neposkytuje. Láska k povolání učitelskému! Bez křesťanské obětavosti, která pracuje z lásky k Bohu a nesmrtelným duším a pro věčnost, se obtížná práce učitelská omrzí a stane se povrchní, nádennickou, jen aby

před inspektorem obstála. Ctižádost a dobrý plat nenahradí vědomí povinnosti a zodpovědnosti před Bohem. Vědomí důležitosti učitelského úřadu! Není příliš důležitým, nevychovává-li nesmrtelnou duši pro Boha a věčnost, nýbrž jen pro chvilku pozemského života. Jak může míti nějaké zvláštní vědomí o důležitosti svého úřadu učitel, dle jehož zásad žák, jakmile opustí školu, má právo žíti dle své individualiaty jak mu libo! Zbytečno vlastně všechno umravňující a ušlechťující soustružnictví, dostačí, naučí-li se čísti a psáti, počítati a nějakému praktickému zaměstnání, aby se uživil a materielně dobře měl.

Proto také, jak učí zkušenost, u nevěreckých učitelů velikou porci zmíněných, v pravdě učitelských vlastností nenajdeme. Po čem se shánějí, jest veliký plat, dlouhé prázdniny, málo nebo žádný dohled, záliba ve sportu a politice, jenom ne v obtížném učitelování. Pravá to »volná škola« bez náboženství, jež autoritou svou váže nejen žáky, nýbrž i ducha učitele. Pak se diví, že tato škola a výchova nemůže si získati opravdové úcty a lásky lidu. Nedivno dále, že učitelé, odstraňujíce náboženství ze školy a odřezávajíce vlastní rukou pevný kořen autority, nemohou si zjednati účinné autority ani u žáků. (Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Dějství třetí.

Hostěnice »u Bakalářů«, v neděli odpoledne.

Výjev prvý.

Krčemná společnost zimní odpolední neděle v zákoutí blíže kamen sedí za stolem u karetní hry, totiž Matěj Sup od Hanů; Jíra Hromů Kačerovský; Jíra Bičic; Jan Mokronos, písař při ouřadu rychtářství městského; na lavici u kamen: Václav Vilémovský, kratochvilný starček; Jiří Karkal, havéř starý a hluchý; Řehoř Bořeňovský z Bytešky, jmenován po řemesle Křičko, jinak Studnička.

Matěj Sup od Hanů: Vycvičený hráč jsem v karty, v kosti;
kdo hrá se mnou, grošů jen se zhostí.
Komu z prohry zloba, já Sup od Hanů,
roztrhnu ho v dví co karty nové!

Jíra Hromů Kačerovský: Hrom v tvou mater, mrcho havranů,
čím bys hrál pak? Kýž tě vrána klove!

Václav Vilémovský: Trhat karty, Supe, div a žas?
Karty statek rvou i lámou vaz!

Matěj Sup: Vida konváře! Vtip pálené mu šálí!

Václav Vilémovský (se šibalským zármutkem): Zlé teď pálené a
málo se ho pálí!
Jiří Karkal: Čeho, čeho? Čeho pak se báli?
Jan Mokronos (tlustý, basista vejborný musicae figurativae):
Z nové komissí jim strach a stud.
Jiří Karkal: Ouve! Nevisí? Hyn, prach a z rud?
Vilém Vilémovský (ukazuje hluchému na své oči): Komissi
prý tento schází úd!
Řehoř Bořeňovský (směje se): Glaub's, Klaus: Böhmisch
Brut ist gut....
Mokronos (pije): Plný korbel, musica figurativa —
což to zdárně pije se a hrá a zpívá!
Matěj Sup: Pane písaři, tvé hrdlo rovno strouze!
Já sic nepohrdám vláhou hubatky —
Václav Vilémovský: Požitečný truňk! Zhyň peklo a zhyň
nouze!
U nás drahně pánů žije pochvatky —
Mokronos: Poctivou my hrdlem proléváme minci!
Řehoř Bořeňovský: Erzherzig! Nach Ehr und Redlichkeit
tracht ich bis in Ewigkeit.
Jíra Bičic (hospodář šatlavní, míchá a rozdává karty):
Bez chmele a sladu živu býti v psinci!

(Hrají Sup, Kačerovský, Jíra Bičic, Jan Mokronos; Bořeňovský dívá se jim.)

Mokronos: Tvoji vězni, Jíro, žízní v šatlavě.
Jíra: Mám je pod zámkem já pouze ku stravě.
Řehoř (k Mokronosovi, jenž se po něm při hře tázavě obrací):
Wag, wag! Čert vermag —
Jíra Hromů: Hrom tě! Co tu skřehce tento pták?
Čert a ďách ti leda za tulmače!
Ven, pryč toho pomáhače!
Mokronos (k Jírovi Bičicovi): U tebe, já vím, se málo kdo kdy
přejí.
Toto dám, to pouštím, tuto béři. (Sbírá přebité karty).
Jíra Hromů: Sám jsem zkusil za svá hromy po pranéři.
Jíra Bičic: Hospodář jak šatlavní tě žízní mučí?
Jíra Hromů: Vězňům v ústech rozlévá se žlučí,
proto srdnatě pak vodou zapíjejí.
Jíra Bičič: Dačického zas tam! Ten již víno platí.
Mokronos: Sors omnia versat. Páni Kolovrati —

(Vchází hlavními dveřmi na pozadí Dačický a Kochan.)

Řehoř (k Supovi): Huj Glück, tummle dich,
denn auf dich hoffe ich.
Jíra Bičic: Mlčíš, vráno! Čech chce zůstat Čechem.
Mokronos: Meliora spero.
Sup: Proti, spěchem!

(Rychlá hra: Sup a Kačerovský; Mokronos a Jíra Bičic.)

Sup a Kačerovský: Touš, eš nemá nic.
Mokronos a Jíra Bičic: Žíž, cink nedá.
Sup a Kačerovský: Žíž, cink nedá nic.
Mokronos a Jíra Bičic: Eš, touš, nemá.

Sup a Kačerovský: Katr, dryje, pomáhej!
(Béřou po hře vzatky a počítají.)
Mokronos a Jíra: Katr, dryje — zaplať frej! (Platí.)
Jíra Biřic: Klel bych, klel; a pranéř — kata — stojí . . .
Mokronos: V neštěstí mi nezoufej, ni v boji!
První vyhrání!
Z kapsy vyhání
prohra poslední!
Ku korbílku nyní dohlédni! (Pije.)

Řehoř: Erzherzig! Fromm sein, schadet nicht!
Dačický: Erzherzig, wo Freund in Sicht!

Za scénou vír bubnu. Z přístěnku všichni ven zadními dveřmi, toliko Mokronos, jako písař při ouřadu rychtářství městského, přistupuje k oknu v pravo; u druhého Dačický a Kochan. Hluchý Karkal, vida všecky rychle odcházeti, též za nimi v úleku.

Jiří Karkal: Kýho kumštu! Teplo tu a blaze —
hoří krov, či v komíně jen saze?

Výjev druhý.

Mokronos: Služby jsem dnes prázden. Co to zas
městský rychtář na kvap hlásí městu?
Kochan: Mladší písař tam. Ký nutný vzkaz?
Dačický: (k Mokronosovi, ukazuje mu oknem)
Ono písklе! Tvůj kde hromný bas,
hrdlo smolené?
Mokronos: On vodu pije,
mlékobrad! A hrál by na podestu!
Kochan: Lidu na lelky! I aksamit i šerka.
(Ustane bubnování. Z venčí) hlas písaře: Páni šepmistři a všecka rada —
Mokronos: Habarte! Hlas bojácně se lomí —
Hlas písařův: Obci veškeré buď na vědomí:
Urozený Vilém z Rožmberka,
města vzácný příchozí a host,
jeda dopoledne z mešní solemnie
k pánům na rathouz, pak na návštěvu —
Mokronos: V tom ten hluk . . . Nu, polknul, polknul plevu!
Hlas písařův: Ztratil cestou kdesi vzácný skvost:
zlaté rouno, beránka a řetěz,
jak se kolem krku nosí,
zvláštní milosti a mocné přízně
krále španihelského to symbolum.
Mokronos: Totoť! Beze mne! K tak vzácným úkolům . . .
Kochan: Někdo sije, někdo žatvu kosí.
Hlas písařův: Nálezce buď štědré přízně páně
bezpečen a jist, ač navrátí-li —
Mokronos: Mně vděk ujde! Truňk a karban mýlí!
Hlas písařův: Jinak nález na svou duši neber,
neb jak krádce budeš pokutován. (Vír bubnu, ruch lidu.)

Mokronos: Málo slibuje.
Kochan: Pán více splní,
zlaté rouno zrak snad víc mu slní
nežli panacea života.
Dačický: Čest jen ciziny . . . A jaká pochota . . .
Kdež já doma . . . U všech rarachů! (hodí sebou na židli blíže k hledišti).
Kochan: Kromě císaře, tří arciknížat,
jest jen Rožmberk a Linhart z Harrachů
druhem rouna zlatého tu v říši,
pasován byv dříve na rytířstvo:
leč jen buda prve kavalírem,
může kdo je míti v světě širém.
Mokronos: Rád bych věděl, co a jak tam kuli,
a proč mne pan rychtář pominuli.
(Odejde.)

Výjev třetí.

Dačický: (za Mokronosem) Flegmaticus sádelný a flusovatý —
a jak líto mu, an bubny slyšel,
náhodou že o čest chvíle přišel,
o úsměv, snad o knódpeník zlatý!
Já . . . Dost lamentů a fresuňků mých marných,
pokory a vlastních výtek parných!
Když mi z jara felčar pouštěl žilou,
děl mi blázen ten a toufar vodnokrevný,
že mám zlou a prudkou krev.
Lepší bujnou, než krev míti shnilou!
Úsměv světa tak jest mnohdy levný —
že však já jsem ohnivý a hněvný,
na mě mračí se, a zášť a hněv
v srdci bolest nití bez úlev.
Kochan: Divné's melancholí, fantazí.
Bachus rozmar trudný rozmrazí!
Hola, víno sem! Jdu do piterny,
houby sušit! Jsemť já vína pitel věrný,
ať to naše trpké, nebo malvazí! (Šenkýřka Anna Vážná přináší konvici vína a koflíky.
Dačický: K srdci jde mi jedová zas melancholí
— věř mi, nevěř — a mě srdce bolí . . .
Dosti! Nevedu si s city sury — mury
jako monsur onen francouzský,
jenž se točí, dvoří — kohout kolem kury —
vítězně se štíří pod vousky.
Poctivě a přímo k prosbě jdu a hrozbě —
všude konec dnes a zítra pozdě!
Vzteklé povahy zas v ostruhy mě berou.
Jako čáp se pletu v šáchoru,
nohy v kalu, hlavu nah[illegible] —
Kochan: Mírni hněv a pomni: Čápi [illegible]v žerou!
: Zahálka prý vinna mých je[illegible]avostí,

na chyby pak cizí marně hlaholím,
odsouzen jsa k planné nečinnosti
nedůvěrou v sebe, okolím;
vězí zde ten hrot (ukazuje na hruď).
A kdy teď mysl mám
k starým pamětem a kronikám,
vrtohlav i kachek posměškují,
že prý kulhavé a plzké verše kuji.

Kochan: Někdo na poledním slunci stojí
v plné slávě a přec bez stínu,
jiný v šeru jen — i jeho stín se dvojí,
černý jest, jak ďábel v komínu.
Vedle každého v dnů historii
svět ať stínu, stínu nepomíjí:
Básníř Simonides příliš hlasně křičel,
thébský Pannikulus chrchlal za to,
chrápal Scipio a Pompeius se drbal,
hladně žvejkal v dásních obou Kato.
Ty a já — My zapijme to, Petře!
Vždyť i slinu s tváře Eližka ti setře!

Dačický: Zlaté rouno! Za ním do Kolchidy
s odvahou plul Argonantů tlum,
vstříc ať vlnky tleskaly kol pevné přídy,
neb jim v buranu vod klnul třesk a šum...
Zlaté rouno zde, jen zdobu kolem šije,
ale cizí úcty zástavu a znak,
ztratí náhodou a lermo bije,
hrozí, slibuje. Já nejinak:
vzhůru, za mou ctí, jež není brak!
Zlou mi náhodou ďách ocel brousil,
svět by ztrátou cti mě v hanbě rdousil.
Plavba úskalím, z mé lodi vrak...
O čest pracuji, jí hledám teď,
pošklebek a trud mi v odpověď,
ač se kořím, prosím. Zbůhdarma!
Nuže jinak hlavu zpod jarma!

Kochan: K mocným toho světa nízkými jen dveřmi
vstupu lze se doptat, druhu, věř mi!

Dačický: Kdo se krčí, vezmi za vděk almužnou.
A kdo vzpřímen kročí dveřmi vysokými,
v kouty hodě truchlou larvu nemužnou,
pán mu vstříc jde s úctou.

Kochan (pochybovačně): Zkus, jdi přímý.

Dačický: Hrdě, upřímo, kde třeba sukovitě,
čestný muž jdi pevnou nohou k cíli,
— čistá buď to karmaš! — neúkrytě,
pak se mocný před tvým právem schýlí!

Kochan: Drsnou rukou neuchvátím lásky.

Dačický: Dlouho dost své role sbírám klásky,
v studu níže nezlomný svůj hřbet.
Ale nyní udeřím si drsně v štít!

Kde mi nemá z lásky čest a právo být,
budiž z obav! Čelem v před a střet!
Kochan: Inu, živá hlava kloboučku dobývá,
moudrý-li v ní mozek úbytí nemívá.
A co Elžka, srdíčko? Zde žádný hnět?
Dačický: Štěstí naše znenáhla snad kráčí,
ale přijde, když tě Pánbůh ráčí.
Dím si: po právu a poctivosti
sobě ku blahu, byť soku k zlosti.
Kochan: Per gravia ad gaudia!
Moje Zuzka cos má za lubem a velí:
Proti čarám vezmi prsten z jmelí
a jdi k magistrovi k víčerou,
kde se potkáš s lásky pověrou.
Dačický: Eližka tam bude?
Kochan: Neví sama.
Dačický: Tož mé štěstí není za horama.
Kochan: Nepij, nepij!
Dačický: Jenom ústa vlažím.
Jdi, stroj maškary.
Kochan: Moji scholáři
po přání vše sami utváří.
Dačický: S hladkou larvou zde se potkat bažím!
Kochan: Nehrej s ohněm. Pojďme raději.
Dačický: Zde mu na zub sáhnu, v naději,
— však sem přijde — zda se nepodřekne.
Kochan: A což Kolovrat-li?
Dačický: Změkne, změkne.
Kochan: Dej sem kord! A nechoď večer nikam.
Dačický: Zas teď sebe poslouchat si zvykám.
Jdi jen sám, vše chystej na mumšance.
Kochan: Zítra z Hor tě vyprovázet, psance?
Dačický: Což bych viděl rád, jak jelen pod parohy
by bral Šimon na ramena nohy!

Do přístěnku vracejí se zadním jeho vchodem Václav Vilémovský, Jiří Karkal, Řehoř Bořeňovský. Hlavním vchodem vchází Jáchym Novohradský z Kolovrat, Šimon Lomnický (a jiní páni z družiny pana purkrabí karlštejnského; tito sedají ku stolu u jednoho okna v pravo. Od stolu Dačického obřadní poklony chladné zdvořilosti. Zatím co onino vcházejí, naschválí hlasitě

Výjev čtvrtý.

Kochan: Pravil mudřec — Heraklejt? Či Thales? —
jehož minul asi žáků sobotáles:
Všecko plyne, všecko mine,
jak ta voda z louže.
Zkoumám, bádám, jestli nevhrdlouže?
Odpovědí dí i dědi šedí:
To víno, to víno,
to poctivé víno,
to nehyne!

Vždyť neplyne!
To do hrdélka klouže!

Výjev pátý.

Hosté v přístěnku.

Vilémovský: Nechali zde kartů špinavých;
ti tam, hledat!
Řehoř: Čistější je sníh.
Hledat štěstí, práce požitečná
Vilímovský: Což teď ústa tvá jsou česky řečná?
Řehoř: Erzherzig! Je škádlím, sprostný vích:
Řeči rozumím a nerozumím kartům;
prohrát kopu, zpět se smáti šartům?

Přístěnek a přední hostěnice se plní četnými jinými hosty: měšťany, havéři; mezi těmito Vávra havéř.

Výjev šestý.

Páni.

Šimon se točí na rozpacích, kam přisednouť.

Kochan (k Dačickému na půl úst): Rozpaků ho zbavme, pojďme raději.
Kolovrat: Pane Šimone, vy zdejších dbejte druhů,
sedav s nimi zde již častěji.
Srš mi žert a vtip jak ze soustruhu.
Zítra kohos větry odvějí . . .
Víno sem! Však ať mu octa neklnou!
Kdo to, páni — vzhůru o plnou! —
an ho nehoní, on uteká?
(tlumeně ku svým): Zhyň ten močhuba i školská partéka!

(Pijí. Kochan a Dačický zůstanou a usednou. Dačický po celý výjev nepije.)

(Pokračování.)

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování).

VIII.

Byl stárek Vojtěch sice dobrým mlynářem i polním hospodářem, leč v záležitosti s rybníkem si rady nevěděl. A nevěděl to ani rychtář v dědině, takový bělovlasý, shrbený dědoušek, v jehož rodině bylo rychtářství dědičným. Měl pro mlynářku jen slova, jaká měl pro každého, v záležitosti ať méně ať více vážné: »Ejnu páni jsou páni, člověk musí poslouchat.«

Mlynářka jela do města na radu k městskému syndikovi. Ten poradil, aby se shodla s vrchností tak, aby za roční ná-

jemné, které mohlo býti vždy zase znovu vypovězeno, ale za určitou sumu, třeba ve lhůtách splatnou, zajistila si užívání rybníka pro mlýn na delší čas, pro sebe i pro dědice.

Že vrchnost rybník úplně neprodá, to bylo jisto, ale dle rady syndikovy mohlo se přece dosíci na delší čas klidu, byť i časem krom oné splatné jistiny byla roční berně třeba zvýšována.

Radil syndikus, ať se mlynářka shodne s vrchností co nejvíce v dobrém, ať se nevzpírá a jenom prosí a znovu prosí. Neboť by se jí mohlo vždy a vždy znovu škoditi, znovu v učiněné smlouvě něco kličkovati, naschvály činiti při lovu rybníka, an by tento byl spouštěn, když by třeba ve mlejně vody nejvíce potřebovali nebo pojednou třeba pronajat obchodníku rybami, který by nemusel mlýnu nijak vyhověti, jsa vázán smlouvou pouze s vrchností. Že mohl by takový obchodník nechat rybník třeba i rok bez vody, jak se činívá, tím spíše, byl-li by upozorněn, že jsou ve mlýně zámožní a mohou i jemu platiti.

Mlynářka byla celá zmámena. Zaplatila panu syndikovi, jak žádal, dva tolary a přislíbila, že pošle »ctí a darem« něco do kuchyně. Pan syndikus poklepal hezké panímámě na rameno, štípl ji do tváře a podotknul, že takové hezké prosebnici k vůli se na zámku jistě nezatvrdí. Arci penízky že to bude stát a s prázdnými košíčky že také neradno přijít. Pan syndikus měl i ty penízky i ty naplněné košíčky i ty hezké panímámy rád.

Mlynářka přijela domů s pláčem. Ani si nevšimla, jak se po ní lidé v cestě ohlížejí, což ji přece jindy těšívalo.

Doma měl radu pro ni Jarolím. Řekl: »Víte, panímámo co, zajeďte vy na zámek a nabídněte pánům, krom co hurčijou, ještě aby rybník pronajali vám. Za letošní násadu můžete tuž taky zaplatit, na podzim budeme lovit ryby a my a obchodníci, třeba zrovna z města fišmajstr si rádi pro ně přijedou. A můžeme schystat i velkou sádku a vozit ryby do města před vánoci a v postě prodávat. Přibyly by peníze a vyplatilo by se to.«

Všichni zůstali na Jarolíma hledět jako vyjevení, divíce se, kde se ta moudrost v jeho kudrnaté hlavě vzala.

Neměl jí Jarolím ze sebe. Jak se počalo o věci mluviti, zašel si kdys v noci dvě hodiny cesty do mlýna proti vodě, kde jak od krajánka náhodou dosedšího zvěděl, Uhři právě pracovali.

Poradil se s pradědem, který mnoho pamatoval a tuto radu, jak si starý Uher přál, přednesl jako svůj nápad. Však starý Uher louče se s Jarolímem řekl mu, jako při nastupování služby v Olšovském mlýně, přísně a vážně: »Jak svět znám, budeš Olšovským mlynářem, ale pamatuj na Boha a varuj se hříchu.«

»Tebe sem, hochu, anděl strážce přivedl«, zvolala stará panímáma.

»Že ten náš syn toho chudák víc nesrozumívá, ten by tě měl za kamaráda, ba za bratra,«řekl výměnkář.

»Ejnu, jsi říkajíc z Uhrů«, měl pochvalu pro mladíka Vojtěch.«

»Kdypák bych měla jet na zámek?« tázala se panímáma.

»Nejlepší hned. Přestrojte se, něco schystejte do těch košů a já vás dovezu«, řekl Jarolím. »Ale víte, panímámo, proste co

dost, hukazujte, že máte muža mrzáka, ale nedělejte chudou.« Tu radu také Jarolím od starého Uhra vyslechl.

Panímáma pokývla Barči a již chystaly do tří košů: pro justiciára, pro direktora a pro důchodního, jak byl jí syndikus řekl, že ty pány musí obejít. Po třech párech kuřat, po páru kačen, po hroudě másla a hrnku medu, jasného jako zlato, mělť v Olšovském mlýně vždy velký chov včeliček.

A mlynářka se nastrojila dle rady Jarolímovy co nejlépe. Tu černou hedbávnou sukni, granátovou sametovou župku, zlatý čepec na hlavu. Ve vší té úzkosti jí znovu napadlo, jak pěkně by jí slušel zlatý řetěz s křížem třeba granáty vykládaným.

A jela s mládkem, kterému to slušelo v jeho svátečním ústroji, jako by byl sám mlynářem. Však měl po mlynářském zvyku i kazajku z světle šedivého sukna, červeně podšitou a bílým beránkem lemovanou i šedivý klobouk. Slušel mu na kudrnatých vlasech roztomile.

Dojeli na zámek. Koně nechali na dvoře, kde chasník z ratejny, obdržev od mlynářky na pivo, již je ošetřil a Jarolím se uchopil košů. Vyptal se, kde je ta kuchyně a mlynářka šla po kancelářích.

Jak Jarolím znovu poradil, prve k menším pánům, pak k direktorovi. A tento vyslechnuv vše, řekl, že sé ustanoví komise a že třeba hned pozejtří se přijedou do mlýna podívat. A sice odpoledne, ať je mlynářka doma.

To značilo a mlynářka pochopila, ať schystá pohoštění. Nechala v každé kanceláři po pěti tolarech, které ze spodní kapsy vyňala (dle rady Barčiny vymyly tolary, že se leskly jako nové) a poníženě se poroučela. Odcházela ze zámku hořic jako mák, nebo ji všickni tři páni popleskávali a poštouchávali, hladili a štípali, ba pan direktor ji i na pěknou tvář políbil.

Byla ráda, že přece pořídila hned po prvé a usedla, ohrnuvši pěknou svou sukni, podle Jarolíma na kozlík, aby mu mohla vše lépe vypověděti. Prázdné koše hodili do zadu.

Jarolím byl jaksi zamyšlen, vyslechl mlynářčino vyprávění, aniž by se mnoho rozhovořil. Chtěl se opět s pradědem poradit a hodlal za noci opět za tímto dojíti.

Ve mlýně nastalo téhož večera chystání. Drůbež byla vždy dobře krmena, a tudíž ženské ihned zabily pěknou husičku, kterou vypařenou daly do skalnatého sklípku, rychle stloukáno máslo, aby bylo do koláčů a druhého dne ráno myto a poklízeno ve mlýně jako před svátky.

Komise přijela, přijato pohoštění, páni ze zámku poplácávali mlynářku a pronášeli takové žerty, že této div slzy nevyhrkly, jak se styděla.

Po pojedění vyšli páni k rybníku, kde je očekával Jarolím. Mluvili německy mezi sebou, nemajíce tušení, že jim Jarolím rozumí. Pochytil němčinu v rodné své dědině u Znojma, vůbec Uhři všichni znali trochu německy, arciť se tím tajíce, aby právě mohli míti prospěch z toho, když se před nimi mluvilo, čeho slyšeti neměli.

Jarolím vyslechnuv pány, seznal, že jim jde o prospěch vlastní a jménem mlynářčiným navrhl k dosavadnímu platu nájem rybníka a na ostatní »urovnání« výplatu tří set tolarů k rukám páně direktorovým, který že věc již zajisté zařídí, prý jest mlynářka jista.

Páni si zase pohovořili a Jarolím seznal, že se o ty peníze asi rozdělí.

Tedy byla mlynářka obeslána za nějaký den, »až se to urovná«, na zámek.

Dojela, složila peníze, zaplatila jestě určitou sumu za letošní násadu, zaplatila nájem na šest let předem, též poplatky obvyklé a odjížděla se slibem pánů, že se dostaví vždy k lovení, aby se prý přesvědčili, zda ta hezká panímáma umí také dobře ryby ustrojiti.

Odjížděia s veselou, ač si Jarolímovi naříkala, že si vyprázdnila skoro úplně pytlík s tolary, dlouholeté to úspory, ku kterým jí ještě výměnkáři zapůjčili sto tolarů.

„Budu muset šetřiti, moc a moc šetřiti«, stýkala si.

»Nebude tak zle, panímámo, rybník to vynese, usmál se Jarolím.

»Myslíš?« usmála se též, vzpomenuvši, jak se jí páni ptali. je-li ten hezký chasník, který s nimi vyjednával, její příbuzný i jak jí řekli, ten že by se jí hodil za mlynáře.

Cítila se mlynkářka jaksi povznešena, že to dojednání tak dobře dopadlo. Však jí páni řekli, že jenom jí, té hezké panímámě k vůli, tolik ustoupili.

Věřila tomu, neznajíc světa a nevědouc, že podobné kousky tu a onde na panstvích bývají podniknuty, aby se dostalo úředníkům peněz, o kterých vrchnost nezvěděla, tak jako vlastně nevěděla o tom, co se podniká. Starali se kavalíři na panstvích ponejvíce jenom o hony.

Také s těmi velkými zamýšlenými změnami se daleko nedošlo, bylyť i jiné rybníky »vykoupeny« a vysušeny jenom menší rybníčky v lesích, kde byl rybolov ponechán vlastně nejvíce jenom myslivcům a kde pytláci si brali, co jim bylo milo, ač když byli postiženi, podléhali přísným trestům, Jarolím po návratu navrhl, af se vzkáže pro jeho lidi, aby zřídili sádky, větší a menší na potoce, sádku podezděnou na rybníce samém a u vantrok malý haltýřek.

Uhři došli a pracovali. K návrhu starého Uhra počkáno s velkou sádkou na rybníce až po lovu, jenom co bylo sekernické práce se provedlo a zatím na břehu nechalo.

Tak bylo nějak s tou prací veseleji ve mlýně, jak vůbec bývá, ohrožují-li někoho nějaké mraky a tyto se rozptýli.

Mlynářka byla vesela, pobíhala stále kolem sekerníků, vyptávala se na zacházení s rybami, těšila se na lov.

»Také budeme míti ještě jeden užitek, panímámo,« upozorňoval ji Jarolím. »Až se vyloví rybník, nenecháme ho hnedle natéct, vybéřeme bahno a bude hnojivo na pole.«

Všichni se divili, že to nikomu ještě nenapadlo. Nenapadlo jim arci, že Jarolím tu radu má z hlavy pradědovy.

»Ať je jak je, ale jestli ten náš mučedník bude muset říkajíc ze světa uhnout, tomuhle Jarolímovi bych to zdejší místo přál«, řekl stárek k Barči.

»A já říkám, ať je, jak je, že to není samo sebou,« odvětila a oči se jí zalily slzami.

Přikvačil podzim, rychle, jak to v horách bývá, strhal listy se stromů, spálil mrazem trávníky, pokrýval přímrazky pole.

V Olšovském mlýně chystali se ponejprv k lovení. Pro poprvé zapůjčeny mlynářce sítě a kesery i lejty a nádrže ze zámku, příštím rokem že bude míti svoje, těšila se s celým mlýnem.

Byl bohatý lov a věru že mlynářka litovala, že nemajíc ještě velkou sádku musí větší část ryb prodati.

Prodala dobře obchodníku do města a mohla hned po lovu výměnkářům oplatit půjčené peníze.

Páni přijeli k lovu, přijelo jich více a mlynářka měla co dělat s pohostěním. Ale došla pochvaly za ryby na másle pečené, smažené, vařené se sladkou i smetanovou omáčkou. I několik úhořů bylo chyceno, které mlynářka poslala i pánům do zámku i do města syndikovi a doktorovi.

Ubohý mlynář byl jako tehdy již při komisi i při lovu odveden na výměnek k rodičům, aby nepřekážel a nevzbuzoval posměch, jak se mlynářka obávala.

Tam svého Prokopa ošetřila již ta dobrá stará matička, která jen a jen litovala, že nezví tento mlynář Olšovský, jak se mu dědictví rodičovské zvelebuje.

Mlynářka postěžovala si drobet Jarolímovi, jak se obává opětně těch žertů od pánů.

Jarolímovi zablesklo zlobně v očích. Zaskřípal zuby. »To se spraví«, řekl. »Víte co, panímámo, já přijdu také obsluhovat. Vojtěch již dohlédne sám u rybníka, starej pantáta a Josef dajou taky pozor, aby se moc nekradlo, ostatně bude zde dráb i mušketýr i serbus z dědiny. Ti se dostavijou, aby ňákýho kapříka dostali. Dát se jim musí. A já vám budu při obsluze k ruce, budu šenkovat. Bude to taky hezky vypadat, budu jako mládenec o svatbě, ne?« Jarolím se smál a mlynářka se smála též. Dovedla se již smáti vesele jako druhdy.

Až by si to byla někdy vyčítala. Leč dovedla si říci, že člověk jako musí, byť i při největším žalu v srdci, hledět jíst a spát, tak že nesmí ani bránit veselosti, když přijde taková chvilka a smích se ze srdce na rty zaperlí. K těm náhledům přišla od lidí, jak se s těmito o poutech byla stýkala.

Uctění dopadlo dobře, ale žertům mlynářka neušla. Ba, byly tyto ještě peprnějšími, štiplavějšími, že se týkaly také Jarolíma. Škádlili páni mlynářku, že má prý toho chasníka více asi pro sebe než pro mlýn.

Nejrozpustilejším byl pán justiciár, vdovec, který stále se hlásil, že jest také mlynářův syn, také prý z mlynářského pytle a že zná ty mlynářské finty. Povídal kousky ze šaland mlynářských, že se mlynářka rděla nevolí a Jarolím obočí chmuřil.

Byli oba rádi, když nadešel večer a páni odjížděli.

Práce u rybníka nebyla skončena a bylo nutno v noci hlídati, aby lidé ryby zbylé v prohlubních i drobotu v kalužích, která za násadu zůstati měla, nerozkradli. Josef s Jarolímem měli hlídati i pohůnek že aspoň chvíli vydrží, ustanoveno.

Stárka posílali Jarolím i mlynářka domů, že měl námahy za celý den dosti.

Odešel, řka, že se trochu prospí a po půlnoci dojde, však že jest zvyklým i ze mlýna bdíti při práci.

»Ale ne venku za mlhy a zde v tom mokru«, namítl Jarolím a stárek musel uznati, že má pravdu.

Odešel tedy a pomohl Barči převésti a uložiti mlynáře, kterého si dnes panímáma vůbec nevšimla.

Vojtěch ani nešel si lehnout do své komory, kterou sdílel s mládkem, ač tento spával častěji v šalandě, maje v komoře truhlu se šaty a chodívaje se tam převlékat. Ulehl stárek na pekelec v světnici, aby byl po ruce, kdyby bylo Prokopovi špatně.

Stávalo se to nyní často, že ubohý Prokop se rozstonal nevolností žaludku, an se často přejedl. Žadonil o jídlo po způsobu dětí a kde co uviděl, bral si sám.

Dnes že bylo mnoho ryb připraveno, dostal arci Prokop ode všeho, chtěl stále ještě, jídalť ryby vždycky rád a výměnkářka dala mu i drobných v těstě upečených rybiček i rybí polévky, co jenom chtěl.

A věru že byl jeho spánek neklidným. Vykřikoval, házel sebou a stárek vždy po chvíli k němu přiskočil. Barča všecka uondána ulehla do kanape a spala tvrdě.

Panímáma pobyla ještě na výměnku, vykládajíc o pánech. A pak vešedši do světnice, pohlédla na pantátu, vzdychla a nepovšimnuvši si, že stárek leží na pekelci, oblékla teplou kazajku, hodila plachtku přes hlavu a šla ven. Šla ještě k postýlce děvčátek, sklonila se nad nimi a pak vyšla rychlým krokem. Šla přímo k rybníku. Slyšela, jak volají na sebe hlídající, aby se vědělo, že jsou zde, že jsou bdělí a rozeznávala jasný hlas Jarolímův, hlubší Josefův i polodětský pohůnkův. I jasný smích slyšela, doběhla to Anička asi za Josefem.

Byl nevlídný večer. Bylo již po desáté a podzimní mráz táhl od hor. Rozjezděné blato tuhlo ve smrazky, menší kaluže nacákané vody pokrývaly se ledovou tříští, tu a tam ve větší prohlubni na dně rybníka, které se měly zítra »vohnoutkami« a vržemi vyloviti, mrskly se ryby. Byl to takový pleskaný zvuk vody, tak smutně se jaksi odrážel, jak voda ven na bahno vytryskla.

»Co to?« zvolala Anička, stojíci pod opadalými olšemi.

»Hastrman!« odpověděl vesele Jarolím, ale opodál.

»Jděte vy, vy byste dovedl naplašit člověka. Sám jste za hastrmana«, smála se Anička a Josef přizvukoval.

Byla dnes všecka čeleď vesela, obdrževši hojného pojedení i připití.

Mlynářka zastavila se u stavidel. Dole v ohrádce, kde bylo hluboko, stála voda, špinavá, kolem znečištěná; obrážel se v ní smutně měsíc stojící v poslední čtvrti. Jako lampička u mrtvoly,

tak smutně ten odraz vypadal. A v takové nedozírné hloubi. —

Mlynářce napadlo, že tam ve mlýně ve světnici blízké také takové světélko, k vůli pantátovi rozžehané, aby se k němu mohlo každé chvíle přiskočit. A napadlo mlynářce, že bylo by lépe, kdyby ten kahánek olejem živený hořel již za nebožtíka. — —

Šla po lávce u stavidel směrem, odkud se byl ozval Jarolím.

Byla tam postavena laťová bouda k příští sádce, která měla být zapuštěna v podezdívku. Jarolím seděl tam na hromadě kamení ku stavbě připraveného. Kouřil z dýmky a od poklůpku se mu jiskřilo.

Mlynářka přikradla se blíže.

Pod olšemi zněl tlumený smích a vypiskování ženského hlasu. Josef tam asi Aničku poštuchoval.

»Jarolíme«, zašeptala mlynářka.

Nevyskočil, nebyl překvapen. Vstal pomalu a pokročil do stínu k ní. Nepromluvil, odložil dýmku na kameny a vztáhnuv ruce objal mladou ženu a k sobě ji přitulil.

Nevzpírala se. Dávno, dávno to čekala, ale nebylo příležitosti, nebyli sami, nemohli se oddati té vášni, která planula v obou, ať potlačována, ať jimi samými popírána v nitru duše.

Dnes, při nepěkných žertech pánů si řekla mlynářka, jak je ráda, že má toho Jarolíma sobě na blízku, jak jest k ní hodným, jak spolehlivým. A že nemá za to jiné mzdy než jiný tovaryš, že nemůže mu ani ničeho slibovati, ani zvláště mu přáti.

Sklonila hlavu na jeho rameno a Jarolím ji tisknul a líbal. Splácela ty polibky, tiše, ale vášnivě.

Pohůnek, přecházející po druhé straně po břehu, chtěl patrně vyrušiti Josefa a Aničku i hodil kamenem do velké louže na dně rybníka.

Voda vystřikla, bahno zamlaštělo.

»Hastrman huž leze!« zvolal výrostek.

»I aby tě huškrtil, to jsem se lekla!« zvolala Anička.

»Dám ti jednu, že poletíš do bahna«, smál se Josef.

»Až budu na tebe čekat,« vykřikl pohůnek.

A již se vesele hašteřili.

Mlynářka se vyvinula Jarolímovi z náručí a tiše plížila se zpět.

Jarolím postál, pak uchopil dýmku zatím vyhaslou a zakřesal. Zapáliv šel zpět kolem rybníka.

Tichými kroky přicházela mlynářka k stavidlu.

Již byla na lávce a maně pohlédla do kalné vody. Přes odraz měsíce jakoby se byl položil temný stín. Lekla se.

U stavidel stál muž. Byl to stárek. Byla by chtěla zpět, leč již ji zpozoroval. Asi také, jak sebou trhla.

»Nelekejte se, panímámo, to jsu jenom já,« pravil Vojtěch tiše.

»Šla jsem se podívat, jestli hlídači nespějí,« vypravila mlynářka ze stísněného hrdla.

»Je jich zde dost, nehusnou«, řekl stárek. »Ale mně jste se nemusela lekat. Či jste myslela, že je to snad hastrman?«

Podivným úsměškem zněla ta slova. Mlynářka hryzla zlobně rty.

»Tam pod olšema si dva asi povídajou, že se majou rádi,« pravil stárek tiše, ale s tak divným názvukem, že mlynářka zlobně sevřela ruku v pěst.

»A co je komu po tom,« vybuchla.

»Nic, nikomu. Ale lidi se starávají o to, po čem nikomu nic není,« řekl stárek zase tak divně a ustoupil z cesty, aby mlynářka mohla projíti.

»Jdíte k pantátovi, panímámo, je mu nekale. Vzbudil jsem před chvíli Barču, vaří mu ňáky koření. A je tu zima. Byla jste celej den na nohou, moc jste musela mluvit, jdíte odpočnout«, pravil stárek tak volně, jako vždy mluvil, ale byla ta řeč jina, ani to svoje »říkajíc« nevyslovil a mlynářka se obávala, že tuší nebo předvídá, že se zde něco dělo, co se dít nemělo.

Chtěla se jaksi obhájit. »Kde je Jarolím?« ptala se. A zavolala jasným hlasem: »Jarolíme!« Chtíc nechtíc zavolala tak, jak v duši to jméno se jí ozývalo.

»Zde jsu, panímámo. Co mně chcete?« ozval se Jarolím přes rybník, došel již hodný kus.

»Hledíš?« tázala se mlynářka jaksi škádlivě.

»Ba ano. Jdete se sem podívat?« volal Jarolím, jakoby byl tušil, že není mlynářka sama.

»I jdu zase dom. Je zde Vojtěch«, mlynářka protáhla ta slova u zavolání a již kráčela po hrázi od stavidel.

Bylo již značně umrzlo a mlynářka poznala, že chvíle, která se jí zdála v náruči Jarolímově kratičkou, byla asi hodně dlouhou.

Nespěchala, bylo jí teplo i prodlužovala tu cestu do mlýna, kráčejíc podle potoka. Došedši, zastihla Barču, sedíci u pantátovy postele. Dávala mu pít jakési koření a chlácholila vrnícího jako malé dítě.

»Jen píte, pantáto, píte, Prokope náš a bude zasejc dobře. A zejtra dostanete rybičky a půjdete se podívat k rybníku«, promlouvala k chorému.

»Tam je hastrman«, řekl Prokop.

»No je, ale nám nic nehudělá. On ví, že jste pantáta. A je schovanej, není tam voda. A až bude voda, hodíte mu chleba a on si pro něj poplave a bude ho chytat,« vykládala Barča chorému, jak mu jako hochu asi o hastrmanu vykládala.

»Co je ti, pantáto?« ptala se mlynářka svlékajíc se. Nešla blíže, nemohla se nyní na muže podívat.

»Je mu nekale, stará panímáma mu předkládala, kde co bylo, přejedl se. Má huž taky i ten žaloudek jako malý dítě. Ten náš chudák. Zvařila jsem mu zeměžluče«, řekla Barča.

Mlynářka již neodpověděla. Ulehla a zavřevši oči prožívala v mysli znovu tu chvíli v Jarolímově objetí. Usnula v malé chvilce.

Barča do rána obsluhovala Prokopa. K polednímu bylo tomuto ještě hůře a Barča vybízela mlynářku, aby poslala pro doktora.

»To je málo platno,« odsekla jaksi mlynářka. »Je dnes ještě moc starostí, dojdou nádenníci, zedníci i Uhři sekerníci přijdou. A koně jsou ode včíra hutaháni. Zvař mu ještě zeměžluči nebo heřmánku nebo co chceš.«

Tak ledabylo o mužově nemoci ještě Barča mlynářku mluvit neslyšela.

Došla výměnkářka a ošetřovaly spolu chorého. Mazaly mu žaludek kořalkou, přiložily dryák, dávaly mu jakési kapky.

Mlynářka byla stále u rybníka. Měla radost z toho podniku a těšila se na větší a větší výdělky.

Loveny ještě prohlubně a seškrabováno bahno, které se mělo na březích zatím na hromady složiti.

Zedníci již pracovali o podezdívce. Starý Uner přihlížel k zapouštění trámů do této a činil se jako o svém. Jarolím byl stále podle něho.

Zjednáno lidí, co se dalo, a práce hnána šmahem, jen aby bylo brzy vše hotovo.

Že i při nočních mrazech budou pěkné slunné dny, jistili všichni lidé a sedláci z dědiny poslali mlynářce svoji čeleď na výpomoc.

Tři, čtyři dny trvala práce a pak převezeny ryby z menších sádek do velké, která opatřena dveřmi se zámkem, ve zvláštní komůrce.

Prohlédnuto potrubí, zda bude voda ženoucí se k stavidlům dobře protékati, aby ryby nezamrzly.

A mlynářka dala se poučovati o všem, chtěla všemu rozuměti, vše si pamatovati.

»Kdo by to byl v té ženské hledal,« divili se sousedé z dědiny, došedše na podívanou.

»Chuďák Olšovský«, litovali. »Takové místo, takovou ženu, tuhle nový zisk a ničehož nic o tom neví.«

Mlynářka byla netečnou k těm řečem. Jen a jenom stříhla po Jarolímovi. Zdál se jiným, ještě hezčím a divný oheň pálil ji až v duši.

O býti jeho, jeho ženou, býti zbavena toho mrzáka, který ani nevěděl více, že ji má, který žil jen, aby trpěl — — —

Trpěl? Vždyť ona trpěla také. Jináče, ale přece trpěla. A věděla, že trpí — on toho nevěděl — — —

Mlynářka rychle počítala o novém zisku, aby zapomenula na staré trápení. Připadalo jí, že ne něco přes rok, ale dávno již že má muže mrzáka.

A dávno že zná Jarolíma — — — (Pokračování.)

Meditace u Božího hrobu.

Opuštěn je oltář a chrám ztichlý,
ani varhany dnes nezavzdychly.
Kovové ni srdce v klenbě věží
nezachvělo zvonů zvučnou spěží.
Svíce jenom v temné planou kobce,
kde náš Mistr v skalní dříme hrobce.

Nenávistí lidskou, jedem záště
do rudého oblečen byl pláště.
Trní ostré vryto v svaté čelo,
na krev zbičováno Jeho Tělo,
na kříži jež v mukách dotrpělo.
Potom láska hrstky věrných duší
poslední Mu lože připravila — —
avšak, Vítěz, smrti pouta ruší,
sotva zoře hory pozlatila.

* * *

Klekám před Tvým hrobem, všeho světa vládce,
svoje prosby skládám do krvavých ran.
Ty, jenž v smrti mdlobách svaté kynul's Matce,
smečku lačných hadů zapuď z našich bran,
jenž Tvůj odkaz třísní jedovatou slinou,
otrávené duše hynou jejich vinou!
Vzhlédni, Kriste králi, na náš národ celý,
který pouští bloudí, cesty neznaje,
Ty, jenž lid svůj vodil's co sloup ohně stkvělý,
rozmnož v nás Svou víru, veď nás do ráje!

Klekám před Tvým hrobem, drahý Spasiteli,
v lásce líbám svaté krve krůpěje — —
však již zvony zase slavně zazvučely,
slavné Alleluja církev zapěje.
Vstal Jsi oslavený, mocný Bůh a věčný,
z Tebe v naší duši síla zavěje,
Tebe velebí dnes křesťanů svět vděčný,
vzkříšením Tvým silna naše naděje!

Kámen odvalen a ze skalního nitra
balsamické vůně vanou v chladný vzduch,
na východě vzplála růžová zář jitra —
a Pán kráčí sadem, krásný, Slavný Bůh.
Jako kouzlem Svého vzkříšeného líce
rozradoval's, Pane, jedenácti tlum,
hoří blahem také naše zřítelnice,
za Tebou když toužně zříme k nebesům!

Jan Karník.

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Opět a opět tvrdí se důrazně (na př. na str. 17.): »Polovici z výtěžku práce nemajetného přisvojují si dnes majetní.« V dalším odbývají se námitky, které národohospodáři proti těmto názorům činívají a zdůrazňuje se, že prý »*silný* vždy je *oprávněn*«, což směšnými přirovnáními zdůvodniti se hledí (na př. ve druhé poznámce na str. 17.), kdež se vykládá, jak pes přinesl králíka a jak mu jej lev, maje děliti, téměř celého sežral, povídaje na konec psovi, aby byl rád, že ho taky i s králíkem nepozřel. Dej místo psa dělníka, místo lva polož majetné panstvo a máš označenu dnešní společnost i způsob hrozné nespravedlivosti, kterým velicí vedou si k malým — máš dráždivé štvanice pracujících na »nepracující« vydřiduchy!

V dalším tvrdí auktor (str. 18.), že prý na školách se učí (na kterých?) převážně, že úkolem lidské společnosti je — »nemyslit, poslouchat a chválit a velebit boha.« *Kdo* tak mizerně učí, pověděno není, ale čtenář cítí z posledních pošklebkových slov, že se míří na křesťanství. Brániti se proti takovým pomluvačům nebudeme. Proč? Lehko se domysliti. Aby nám křesťanům nebylo tuze líto, že jsme biti jen my, povídá se ve spisu: »Třídy měšťanské, zbohatlé i polozbohatlé osvojují si názor, že jest *úkolem dobře se míti, mnoho nemyslit* a vykonávat při tom' všecko, co se žádá a z čeho něco kouká. V obou těch zásadách odchovává se — zhruba pojímáno — dnešní lidstvo.« Tážete se, čtenářové, na jakých zásadách odchovati chce společnost lidskou kritisující V. M.? Z předchozího mohli jste je poznati. Aby jste však až na dno duše prohlédli V. M. a její moudrost reformní, čtěte, co auktor napsal, zkresliv v předchozím všecky theorie nevolnomyšlenkářské, v následujícím —, a poznáte celou jeho zrádnou, neupřímnou duši! Píše (18. str. předposl. odst.): »Chtěli bychom tvrdit, že učení ta (buržoistická) nejsou dosti vědecká. Vědecky jsme již dovodili (kde?), že *základním úkolem společnosti* a tím i úkolem každého jedince *jest pracovati* — to jest vyráběti něco z toho, co lidé potřebují.« Dle této moudrosti plní úkol společnosti i jedince mnohem lépe pořádná vyrobující mašina než člověk, jenž s ní v práci, pokud jde o množství výroby, konkurence není schopen ani hlavou ani rukama. Auktor sice připouští, že vedle základního úkolu společnosti jsou ještě jiné úkoly zvláštní, ale neoznačuje jich podrobně, a pověděv to i ono o »osvobození novověkém« na poli politickém a hospodářském, zakončuje na novo: »a proto *vyráběti a osvobozovati* se, a tím rozmnožovati štěstí (jaké?) jedince, ... takové jsou úkoly moderní společnosti«. Opravdu? Nic víc nepotřebuje jedinec a společnost, než »vyrábět a osvobozovat se?« Opravdu! vykřikuje auktor na stránce 19., tvrdě, že prý proti jeho diagnose jsou všecky námitky tuze málo nebezpečné, zvláště ty, které činívá »pravý křesťan, ... jenž učí

a věří, že zlo je dobrem anebo že vede k dobru«. *Co* spletl a zkroutil zde spisovatel opět dohromady? *Kdy* vede zlo a *které* zlo vede k dobrému? O *jakém* dobru i zlu mluví se zde? Učíme my křesťané, jak nám volnomyšlenkáři podstrkují? A smí se vůbec páchati zlo (neb i jen trpěti), aby z něho pošlo dobro? Nepraví naše morálka pravý opak toho? Ale, co záleží V. M. na našem skutečném učení? V. M. *chce* do nás bíti; proto nedělá si z toho mnoho, zkroutí-li naše učení nebo bouchne-li vedle? Vzácným je přiznání auktorovo, že nejde jen o theoretické problémy, ale o »dva naprosto různé a příkré proti sobě stojící *světy*. Smír ani dohoda nejsou možny. Je možný jen zápas — a zápasy nelze vyřešovati *vědecky*« (odst. čtvrtý). Co se zde prakticky hlásá a k čemu se nabádá? *Jak* se tedy budou vyřešovati tyhle zásadní *zápasy*, když se věda úplně odmítá? Odpověď na to nedělá spisovateli těžké hlavy. Naopak! Spisovatel ještě hodně hned na místě štve, tvrdě v odstavci 5. a 6., že prý starý svět stojí na zásadě, že společnost tvoří jedna desetina lidí, t. j. oni, kteří mají v ruce zbraň (slyšte!) a majetek, a že úkolem zbývajících dej. víti desetin jest pracovati a poslouchati. Nový svět hlásí se k objevu před padesáti lety učiněnému, že devět je více nežli jedna, a že tedy veškerá zřízení společenská mají sloužiti zájmu pracujících« Kdo takové výklady čte, diví se, že náš »pracující« člověk nepřejde od theorie ke skutkům: k revoluci a tyranii. Auktor je tak neomalením, vlastně nestydatým, že, přihlížeje ku svým dosavadním vývodům, tvrdí (str. 20.): »*vědecky* je spor vyřešen, ale není vyřešen *mocensky*.« Nebylo by ve smyslu spisovatele lépe bývalo, kdyby byl místo slůvka »mocensky« položil význam případnější a řekl z přímá: Spor třeba vyříditi *násilnicky?* Nejen proti majetníkům, ale i proti vědcům a učitelům náboženství štve se v této theorii, neboť zdůrazňuje se (str. 20. odst. 3.), že kněží a učenci, jsouce závislými na bohatých, předkládají »lidu nauky, které by byly těm, na nichž jsou závislými (bohatými), ku prospěchu, nemajetným ovšem na škodu.« Chudina má bojovati na třech stranách proti boháčům, svým utiskovatelům a jich pomahačům: má bojovati politicky, hospodářsky a myšlenkově. Nejtěžším jest boj *myšlenkový*, protože moderní věda musí »znovu probádati a zřejmiti historii, a položiti na nový základ všecka odvětví novodobých socialních věd.« Bude nucena zrevidovati zvláště soustavy náboženské, vědecké a pokáceti z nich modly čili názory, kterými byl lid »mocensky zotročován«. Novodobá věda má za úkol podávati učení »ve všech svých částech *pravdivé*« a zároveň tak uzpůsobené, že ovládne jím všecko zlo *přírodní i společenské* — patrně nebude za padesát let na světě ani nemoci ani hladu ani náruživosti ani *hlouposti!* — a poskytne se člověku trpícímu *štěstí*, po kterém touží a kterého se mu po tisíciletí nedostávalo. Tuto veledůležitou »novodobě vědeckou« úlohu převzala V. M. (str. 21.), jež ví ovšem, že se podjala úkolu nesnadného, při němž se učiní »leckterý chybný krok«, jež však bude »*lámati porobu a budovati štěstí*« lidu. Nu, budiž! Naši politikové, národohospodáři, umělci atd., pokud nejsou tímto duchem prodchnuti, ostaví se patrně stranou, a místo nich zaujmou vůdci

postavení volnomyšlenkářští novodobí vědci Myslík, Kunte, Pelant, expáter Cvejn atd., nepředskočí-li je »předáci« socialních demokratů. Neříkej, že *úkol* V. M., jak jej nahoře nastínil auktor, provedou cizozemští vynikající odborníci a ne ‚naši' volnomyšlenkáři (nic společensky a vědecky neznamenající), neříkej toho, protože bychom byli nuceni říci: Cizozemští »herové myšlenky a generálové ducha«, jak se praesentovali na Pražském kongresu V. M., nejsou o mnoho lepšími než domácí naši volnomyšlenkáři. Kdo tedy ten zázrak reformní provede? Kdo, kdo? Nikdo! Jsou to pouhé tlachy.

Velikou snahu ukazuje spis, maje dokázati »Potřebu a oprávněnost V. M.« Nekáráme ho za to, — každý otec ujímá se svého dítka a hledí mu pojistiti budoucnost. To je věc docela přirozená. Nepřirozeno je však, hledí-li otec provésti povinnost svoji způsobem neupřímným a nezdravým. *To jest*, co V. M. čili jejímu ochránci zde vytýkáme. Chtěje prokázati, že na př. V. M. je součástí novodobého věku osvobozenského, tedy kusem z těla moderního člověka, píše auktor (str. 21. v odst. 3.): »Usilujeme o to, abychom vydobyli politickou moc bezprávným, majetek nemajetným a vědecké vzdělání lidem náboženským«. K čemu toto stálé *okaté* lísání proletariátu a štvaní jeho proti »mocenské« menšině lidstva? K čemu tato hrubě urážlivá starost o lidi náboženské, jakoby vědy nebyli dosud ani zdaleka viděli? Možná, že V. M. nevidí a necítí urážlivé hrubosti, jež se skrývá *v její* frasi o »vědeckém vzdělání lidí náboženských«, ale tím ošklivé věci není odčiněno. Lidé náboženští mají právo nejen starati se o sebe dle *svého* přesvědčení, ale mají též právo V. M. zdvořile se poděkovati za její nezdvořácké nabídky.

»Vědecké badání má býti svobodno«, volá spis na str. 22., a hned na to vyměřuje, že *svobodou vědy*« třeba rozuměti, »ne *problém* vědy, ale *moci a majetku!*« Je to pravda, zvláště, když se uváží, co psal auktor dva řádky před tím, že prý »věda zná *jedinou* auktoritu: auktoritu rozumu a smyslového poznání?« Věru těžko srovnati auktoritu rozumu s problémem moci a majetku! Na této protivné nepravdě nezmění ničeho tvrzení auktorovo: »Nemajetný učitel, kněz, profesor, spisovatel nemůže svobodně bádat; chce-li býti živ, musí bádati tak, jak mu to jeho chlebodárce předpisuje.« Po slovích těchto již jsem chtěl jmenovati Husa, Galileiho, Koperníka atd., kteréž uvádívají svobodáři za příklad bádání vědeckého a *volného*, vzepřeného proti auktoritě církevní etc., abych ukázal, jak tato theorie ve skutečnosti vyhlíží, ale upustil jsem od toho, když jsem spatřil v poznámce na téže stránce 22. přiznání, že prý V. M. zastává »názor, že nauky společensky nezdravé . . . . . daleko jistěji padnou veřejnou vědeckou kritikou, než věznením nebo šikanováním jejich stoupenců«, čímž se, tuším, chybné hořejší tvrzení o nemožnosti volného bádání chudého kněze, profesora atd. v praksi dosti dobře korriguje, ukazujíc, že volně bádati může i člověk majetkově závislý, a že *pravdy* bádaní jeho násilí a nouze nepotlačí, jak auktor z počátku tvrdil.

Aby v boji za osvobozenstvím nezůstala V. M. osamocena, hledá si četné a vydatné spojence nikoli mezi vědeckými theoretiky, nýbrž v pracujícím nevědeckém množství. »V. M., demokra-

tism a socialism jsou tři naprosto a vzájemně se podmiňující složky jediného hnutí a není vědecké tvrditi, že ne všech tří složek, nýbrž jen jedné z nich nebo dvou jest potřebí a že hned bude dobře a nastane ráj na zemi«, dí se doslovně na str. 23. v odstavci 3. Nebudu kritisovati této »vědy«. Chci jen připomenouti, že u nás v Čechách máme všecky tyto tři složky již dávno pohromadě při práci za štěstí lidu, a — ráj na zemi »na pohled« se dosud u nás neukazuje, nýbrž tu a tam vzájemná pranice všech těchto tří složek »vzájemně se podmiňujících«. Kterak v létě 1908 socialisticko-demokratické »Právo Lidu« a »Zář« řezaly volnomyšlenkáře pro socialistický *program*, jejž prý »Havlíčkáři« svou agitací a kolportáží poškozovali, kterakou jim na to dali volní myslitelé »Odpověď«, v podobě brožurky, kterou nápadně inserovali a na rozích pražských ulic plakátovali, je všeobecně známo. Nebýti společného a jednoho nepřítele«, totiž katolicismu. a tři rodné sestry čili složky V. M. praly by se jen což, místo aby si vzájemně pomáhaly, jak chce volnomyšlenkářská theorie, povídajíc proti »mocenským«, majetkovým a myšlenkovým třídám, že »slabý, chce-li osvoboditi, musí nutně a neodvratně státi *se silným*« v politické moci, v majetku a vzdělání,« čímž patrně přijímá za *svůj princip*, proti němuž tak velice křičí a zuřivě bojovati chce. *Tatáž komedie* tedy jako u měšťáků, *jen herci v titulních úlohách mají býti vyměněni!* Místo dosavadních »mocenských« pánů, třímajících v rukou otěže vlády a dělících se nespravedlivě s pracujícím nemajetným lidem, dostanou se na vrch, až V. M., socialism a demokratism vyhrají, proletáři, to jest, *vůdcové* dělného lidu, jemuž za jich bratrské vlády povede se — nezklame-li dosavadní zkušenost — hůře a krutěji než za vlády tmy, klerikalismu a neosvícenství. Různé příklady o tom přinášívají ze socialistického ráje dosti často Noviny. Škoda, že toho auktor úplně zapomněl. Chtíti »osvobodit« jedny na úkor jiných, již osvobozených a udělati z osvobozených zotročené, zdaž není to práce kolovrátkáře, jenž si libuje, že jeho přičiněním ta část koleček, která byla dolů, pojede nahorů, a ta část koleček, která byla nahoře, že sjede dolů? Ovšem, řekne socínek, volaje: Ať se má každý chvilku dobře a ne pořád jen jeden, zatím co druhý hyne hladem! A já? Málem bych řekl k tomu kázaní »Amen«, kdyby na mne sociolog nekřičel: Tímhle způsobem, ať se kolečka točí nahoru nebo dolů, zůstane kolovrátek (čili dnešní lidská společnost) pořád stejný: budou v ní velcí i malí, bohatí i chudí, pracující i nepracující (a těchto bude víc než oněch); bude v ní moc, vzdělání, politika, osvobozenství i otročina, zkrátka všecko zlé i dobré jako je dnes, takže velebená volnomyšlenkářská theorie bude věčně nespokojená. Co toho příčinou? V čem je chyba? V tom, že V. M., až se jí všecko »po zápasech« zbytečných provésti podaří, bude tam s násilnickou reformací svou, kde jsme nyní my bez reformace, a že rozeštvané lidstvo bude opět hledati osvoboditele starého, to jest: nynější světový pořádek podstatně nezměněný i když v jednotlivostech změnitelný a zdokonalitelný. Nač tedy nebezpečné drahé hračky volnomyšlenkářské, za něž lidstvo krví i majetkem zbytečně platí! Společnost

lidská není věru ani morčetem ani králíkem, na němž by se vyzkoušely zbrklé reformní theorie několika nespokojenců! Úcta ku společnosti lidské a jejímu pravému blahu má býti všem jedincům, zvláště těm, kteří duchem reformním jsou posedlí, věcí posvátnou, které nikdo malý ani prostřední nesmí se dotýkati rukou neumělou; společnost lidskou opravovat a řády její společenské, pracovní, mzdové, právní, náboženské, politické a ethicko-socialní smějí zvelebovati jen mužové nejvýtečnější, nejzkušenější, nejopatrnější a nejmoudřejší, o jichž lidumilnosti a osobní nezištnosti nemá národ pochybnosti. Kolik je takových oprávců společenských mezi volnomyšlenkáři — zvláště u nás? Ven se jmény, ať národ zví, kde a které má zapomenuté reformní výtečníky naší společnosti? Ze skromnosti není třeba těmto volnomyšlenskářským výtečníkům zalézati u nás do anonymních děr, zvláště má-li jich literární mluvčí odvahu předhazovati (str. 30. odstavec 2.), že »v Čechách nedostává se dosud ani hospodařské ani vědecké činnosti osvobozenské«. Co dělali tedy naši národní vůdcové a předáci od dob národního probuzení až po dnes? K čemu jsou naši universitní profesoři, literární odborníci? Nechá si líbiti naše česká veřejnost tak zdrcující a ponižující kritiku celé dosavadní činnosti praktické i theoretické? Či nepovažují povolaní naši činitelé záhodným — a zdá se silně, že je tomu tak, — všímati si kláboseni volnomyšlenkářských reformních kritikův a na cti utrhačů, kteří přiznávají se (v poznámce na str. 30.), že »sami *pro sebe* odvodili si *oprávněnost myšlenkové revolučnosti*«, v níž »hnutí osvobozenské musí se neodvratně nésti třemi směry: *socialismem* hospodářsky a majetkově proti porobě nemajetných, *demokratismem* politicky a mocensky proti porobě bezprávných a *volnou myšlenkou* vědecky (Pelant, Myslík!?) a ideově proti porobě nevzdělaných«. Kdo u nás považovali nebo dosud považují volnou M. za pouhou »složku« protiklerikální s ostřejším vyhraněním, než dosud u jiných podobných stran bývalo, mohou si z hořeního přiznání (Op. cit. Kalivoda str. 30. odstavec 3. řádek 22 až 26) vzíti důtklivě jinačí poučení. Kdo chce více zvěděti a se přesvědčiti, že V. M. *do opravdy chce* více než jen »povrchně býti protiklerikální«, ale že chce účinně zasáhnouti do praktického života politického i socialního, ať si přečte celou tuto stať v knize *Kalivodově*, a pozná, jak velice V. M. právě tuto praktickou činnost socialistickou a demokratickou prováděti musí, aby *programového* poslání svého došla. Ve zvláštní brožuře »V. M., socialism a socialní demokracie«, jež vyšla společnou prací členů redakce V. M. v Praze co Odpověď na útoky »Práva Lidu« o agitační kolportáži V. M. mezi socialisty, doví se čtenář od str. 4—41. podrobně o těch věcech mnohého. Zde jen budiž poznamenáno, že volnomyšlenkáři čeští silně se ohradili v této officiosní Odpovědi proti socialistickému *Dr. Boh. Šmeralovi*, jenž tvrdil o nich v »Právu Lidu« r. 1908 č. 150., 157., 163. a 183., že si jen povrchního klerikálního boje všímají a socialistický program svými osobními a strannickými zájmy porušují, nejsouce socialně-demokratickými stoupenci atd., zde si třeba všimnouti, jak V. M. se proti tomu brání a spojitost hnutí volnomyšlenkářského s demokra-

tismem a socialismem zuby nehty hájí, omlouvajíce se zdvořile, proč dosud u nás více jen protiklerikálně působí a proč socialisticko demokratické spolupráce nemohli býti účastni. *Chuť sociální a politická je zde*; *jen síla V. M. schází.* Až V. M. sesílí, obšťastní socialně-demokratickou politikou národ český, jako jej dosud »pozvédá« na lepší úroveň vzdělanosti svým protiklerikálním bojem v »Havlíčku, V. Škole a V. M.« atd. V »Právu Lidu« prozíraví vůdcové dobře vidí, kam to povede a kdo po případě vyšvihne se na vůdce bezbožných soudruhů, kteří zvláště na venkově (na př. na Jilemnicku, Semilsku atd.) již dnes přebíhají do tábora V. M., dělajíce jí na schůzích obrannou stafáž a v tisku vydatnou kolportáž; proto v »Pr. L.« tlukou již teď poplašně na buben, volajíce soudruhy k domácímu řádu, napomínajíce ku kázni, připomínajíce zájmů strany, ale zdá se, že s malou nadějí na vítězství nad V. M., nestane-li se jí v budoucnosti brzo nějaký hodně nepříjemný malheur. Stodvacet tisíc (a někdy až 160.000) výtisků »Havlíčka«, které V. M. vrhá každého měsíce do lidu, hlavně socialně-demokratického (ač to v »Odpovědi« popírá na str. 18.), získává jí takové síly, že se může odvážiti již nyní boje s generálním štábem socialistickým, jenž marně na V. M. prozrazuje (ke konci srpna 1908), že je spojena *s měšťáky* a že má odbočky mezi *agrárníky*, s nimiž proletáři nemohou svorně jíti (a jež musí potírati), neboť »lid« zůstává věren proudu volnomyšlenkářskému. Zdá se též, že laciný (2 hal.) socialistický měsíčník lidový »Plameny«, jenž má *zjevně* potírati klerikálního »Sv. Vojtěcha«, jest nalíčen potajmu proti volnomyšlenkářskému »Havlíčku« a jeho vlivu mezi socialisty. Podaří se »Plamenům« strhnouti na sebe čtenáře »Havlíčka«, a tím »získati lid straně?« Budoucnost to ukáže. Za tím však jest zajímavým úkaz, že socialistická strana uznala nutným za »Havlíčkem« vyslati »Plameny«. Rovněž je zajímavým úkaz, že v officielní volnomyšlenkářské *odpovědi* »Pr. lidu« dobrá třetina (23 stránek) věnována jest replice (vlastně kritice), kterou Dr. Šmeralovi napsal na obranu V. M. proti »Právu lidu« nějaký čiperný *socialista*. Možná, že tento socialista je zakuklený *volnomyšlenkář*, — ale zná věci socialistické a poráží dra. Šmerala předními světovými vůdci (Lasallem, Kautským, Bernsteinem, Marxem atd.) socialistickými, tvrdě neustále, že mezi V. M. a socialismem není rozporu ani v praksi ani v theorii a že »každý nepřátelský čin (socialistický) a V. M. je nesprávným« (str. 67. v Odpovědi). —

Vraťme se k volnomyšlenkářské osvobozovací theorii a slyšme, co její původce povídá o nás v Čechách a na Moravě. Před chvílí slyšeli jsme z jeho úst, jak zcuchal naše předáky a vůdce národní, prohlásiv, že dosud byli nečinnými v hospodářském i vědeckém »osvobozenství« lidu našeho. Je to ovšem těžká výtka, zvláště uváží-li se, že »*také u nás půjde co nevidět o majetek a o půdu*, neboť vzrůst socialistických stran i u nás je neodvratitelný« a Evropou od půl století zaznívá křik, »že udělování práv politických (všeobecné hlasovací právo?) při současném neposkytování svatých práv vlastnických jest zajímavým kulturním podvodem«. Jinými slovy: Dělení majetku ať nastane! Ano, nastane, neboť »kdo si

troufá zadržeti rozšíření tohoto vědeckého poznatku« táže se s nevolí autor (str. 34. odstav. 3)! Liberalistický a nacionální demokratism nevyřídí této »sociální otázky«, zvláště nečeská demokracie národní, jež nemá v národě půdy a rozvahy a roste z Říma a prosí arcibiskupa (v Kolíně 1906), aby se přimluvil u panovníka za korunovaci«. Není u nás také způsobilé šlechty, jež by vyřídila otázku sociální, která u všech národů vystupuje do popředí« a přes níž dějiny tentokráte nepůjdou k dennímu pořádku. A buržoasie? »České měšťanstvo je sbahnělé a intelligence jalová. Je sotva možno z těchto stran očekávati nějaké *politické* osvobození.« (str. 35. odst 1.) Kdo tedy vůbec zde pomůže? Vůdcové národa nic, liberálové nic, národní socialisté nic, měšťáci nic, inteligence nic, »pro takové problemy ani přírodověda, ani protestantism a tím méně katolicism nemají měřítka« (str. 34. odst. 4). Zůstávají již jen nejmenovaní pomocníci: Židé, socialisté demokratičtí a volnomyšlenkáři, kteří prý (str. 35—36) »uvědomují si úkol, dějinně jim připadající, a pracují propagačně, organisačně i vědecky k takovému novodobému myšlenkovému převodu«. Poněvadž se sociolog dr. Masaryk od února 1908 s V. M. sváří, jest patrně i on typem »bezživotního a bezideového českého měšťáka«, místo něhož úlohy se chopí »demokratism, jenž jest u českého *organisovaného* dělníka v rukou nejlepších«, takže se »o naše národní a politické osvobozenství nemáme příčiny strachovati (op. cit. str. 35.). Tím tuto velemoudrou a slastiplnou kapitolu uzavíráme, aby čtenářové naši dalšími volnomyšlenkářskými pamlsky nepokazili si žaludek a nestali se hned na začátku dalšího putování neschopnými. (Pokračování.)

Naše studia v Jindřichově Hradci.

Vděčná vzpomínka na † Dra Ant. Rezka.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Dokončení.) *)

Jistý student, krásný, jinoch, s vlasy jako len dlouhými, musil si dáti vlasy z usnesení sboru ostříhati, aby se po něm dívky nebláznily. Je nyní farářem na Moravě.

K nebesům zíral a s nezapjatým kabátem chodíval po ulicích náš národní básník Fr. Rypáček (Jar. Tichý), nyní gymn. profesor a školní rada v Brně, jenž psával v noci básně a měl jich — samých vlasteneckých — již na gymnasiu přes 200.

*) Z našeho života studentského uvedu ještě, jak jsme chodili s Mikulášem. Před námi dělával Mikuláše studující Ant. Málek, nyní kanovník v Č. Budějovicích, za našich časů na vyšším gymn. volili k úřadu tomu moji osobu.

Můj kolega, syn kostelníkův, vyštrachal starší proboštské rukavice a prsten, mitra se udělala z papíru, berla se ovinula rovněž papírem. Vlasy byly ze lnu a dlouhé vousy připravil knihař. Okolo mne šli dva andělé, za něž byli vybíráni hezcí jinoši z primy nebo ze sekundy. Byli krásně oblečeni a nesli v košíčkách dárky pro ditky rodin, jež jsme navštívili. Každý anděl vedl na řetězu jednoho Belsebuba, ostatní čerti volně pobíhali a kde koho mohli — hlavně známé slečinky

V hudbě vynikal Jos. Mrštík, nyní arciděkan a bisk. vikář v Chrudimi. Pamatuji se, když biskup Jan Val. Jirsík, jemuž k poctě večer před tím celé gymnasium po městě pochodňový průvod pořádalo, r. 1868 do našeho gymnasia zavítal, pan ředitel mu představoval Mrštíka jako výtečného zpěváka a hudebníka.

Ve prospěch chudých studujících pořádalo gymnasium rok co rok hudební a pěveckou akademii, při níž zpívával i prof. Višňák. Jedenkráte studující Novotný, nynější hudební kritik a skladatel, tak výtečně na housle hrál, že mu nejmenovaný mecenáš za 500 zl. nové housle koupil a darem zaslal.

Po každé nedělní a sváteční mši sv. býval na chodbě na stolečku, kudy nám bylo jíti, talíř a tam jsme krejcary pro nuzné studující házeli. Gabriel tyto chudé vyhledával a dával jim vařiti obědy u té oné důvěryhodné paní. Něco studujících stolovávalo na proboštství. *)

Několik let pořádávali k témuž účelu studující vyššího gymnasia za souhlasu profesorů velikolepý ples, ale byly s tím spojeny nemalé obtíže a proto za našich časů na vyšším gymnasiu již toho nebylo.

Za profesorem Holejšovským, který v naší třídě nikdy nevyučoval, táhli se k nám do Hradce rodáci jeho až z Chmelné u Čechtic. Měli v hlavě ideu, že jsou ze stavu rytířského a domáhali se toho. Prof. Holejšovský skutečně toho titulu dosáhl a psal se ze Slavětína.

— metlami sešvihali. Na můj povel padli v bytě všickni čerti na zemi, červené jazyky vyplazovali, bručeli, všelijak se vrtěli, řetězy řinčeli a jak zase vstali, po slečinkách slídili a je šlehali.

Když jsme vstoupili do bytu, andělé na zvonky cinkali a děti již klečely, zuby jektaly a co jsem poručil, se modlily. Vstupuje, dal jsem křesťanské pozdravení: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.

Já: Jsou-li hodny dítky vaše a zdali řádně poslouchají?

Rodiče: Ano, sv. Mikuláši.

Já: Andělé moji, udělte tedy hodným dítkám těmto dary. Za rok přijdu zase a budu se opět tázati, jak se dítky vaše chovají a zdali se polepšily nebo pohoršily.

Nyní jsem dával napomenutí rodičům — a mezi nimi byli i naši profesoři, aby dítky své zbožně vedli a k Bohu je vychovávali.

Rodiče: Ano, tak učiníme, sv. Mikuláši.

Vážně, jak jsme přišli, ubírali jsme se dále a obešli jsme všecky známé rodiny v městě.

Veliký dojem na mne, chlapce ze vsi, činily v Jindř. Hradci pontifikální služby Boží, jež nám na počátku a na konci školního roku v proboštském chrámu Páně sloužival pan probošt Zátka. Naš jemnostpán i kaplan v Kardašově Řečici se mi ovšem taky při službách Božích velice líbivali, ale což to bylo proti p. probcštovi v Jindř. Hradci. Vyšel k oltáři v infuli, s berlou v ruce, na rukách měl rukavičky s prstenem; před ním kráčeli tři jeho kaplani a dva jako ministranti oblečení starci, z nichž jeden při službách Božích držel berlu a druhý mitru; před nimi šla řada ministrantů. Pan probošt byl vysoký, příjemný pán, hezky zpíval a nejvíce se mi líbilo, když na sedes povstav zapél: Pax vobis (Pokoj vám).

V naší krajině panuje pověst, že žádný Hradecký probošt dlouho nevydrží; Dr. Jirák, kypící zdravím, zdál se tomu odporovati, ale záhy klesl v hrob taky. Probošt tam má dva dvory, veliké lesy a prostranné proboštství je jako biskupská residence.

*) U kostelníka Albrechta bydlel chudý studující z Černovic Al. Jirák a dostával také obědy na proboštství — a ejhle — Dr. Al. Jirák stal se v Jindř. Hradci proboštem a z vděčnosti vymohl Albrechtovi, který ještě i pod ním kostelníkoval, titul »ředitel sakristie.«

V sekundě bydlel jsem na Nežárce s velikým quartánem Ctiborem (udávam schválně jiné jméno.) Hezky se strojil, mluvil vážně jako starý, ale ve studiích byl lenoch od kosti, potřebuje pro každou třídu dva roky. Když měl ve škole písemní práci z přírodopisu, Ctibor si místo učení hlavní části probrané látky opsal a do každé kapsy vložil si jinou část a pro všecky kapsy udělal si generální seznam, v němž bylo vyznačeno, co je v levé kapse vesty, co v pravé, co v levé kapse kalhot i kabátu a co v pravé.

Chytrý a zkušený p. prof. K. Solpera stál u okna, dívaje se zdánlivě ven, ale sklem v prstenu žáky pozoroval — a zpozorovav, jak si Ctibor papírek prohlíží, rychle k němu spěchal, ale nic nenašel, nebo Ctibor papírek spolkl, a ukazoval udiven ruce i lavici, že nikde nic není.

Takové šikovnosti šly od úst k ústům a dlouho se mezi studenty vypravovaly.

V druhé polovici primy bydlel jsem u pí. Jankové, jež měla dům blízko hradu. Se mnou tam bydlel sekundán Polák a tercián žid Rábl, oba z Kardašovy Řečice. Naše paní byla velice nábožná, v bytě měla v průčelí sochu Panny Marie za sklem. V neděli nás katolíky posílávala do kláštera na požehnání a za to nám dávala k večeři amuletky, jež výtečně upravila. Bylať za mlada pokojskou u hraběnky Esterházy — císaře pána vídala ve Vídni jako malého chlapce — i znala různá dobrá jídla, ale pro chudobu jen tu a tam nám něco »extra« uvařila.

Večer před spaním se s námi modlívala růženec a žid Rábl zacpával si uši, křiče, že to poslouchati nebude. A paní ho mírně napomínala: Ale, Jakoubku, buďte způsobný — a modlila se dále. Když už jsme byli v posteli, povídala nám krásné pohádky, dovedně spletouc dvě tři dohromady, až jsme usnuli.

Rábl byl pravověrný Israelita a na oběd a večeři chodil v městě k souvěrcům; říkával nám, jedí-li židé mléčný pokrm, že ten den nesmějí jísti pokrmy masité a naopak. Často při své modlitbě navlékl si na ruce a čelo desatero a když u nás snídal, pokryl hlavu kloboukem. Zbožnou paní naši to hnětlo: Ale, Jakoubku, sundejte klobouk, když snídáte, a Boha neurážejte. Ale Rábl jinak než s kloboukem na hlavě nesnídal. V quintě jsem u ní bydlel opět.

Tehdy v letě k podzimu honívali k nám do Čech uherské bagounky; lidé si je kupovali, vykrmili a měli z nich hojně sádla. V Hradci se paničky o prázdninách radívaly, mají-li si vzíti na byt studenty nebo si zakoupiti bagounka. Některé viděly prospěch v tom, jiné v onom a dle toho se zařídily.

V Klášterské ulici bydlela stará, krchlavá slečna Lísinka Tintišků. Jak jsem se k ní dostal, už nevím, ale to vím, že jsem tam byl největším a nejstarším studentem. I to nevím, zdali se tak skutečně jmenovala, či se jí tak jen přezdívalo.

Lísinka nesnesla petroleje, i musili jsme svíti večer svíčkami a co v noci na zemi a na pantofle nakrchlala, to ráno rukama utírala a pak nám kávu vařila.

Když jsem přicházíval ze školy, Lísinka zlostí sotva dechu popadala: ach, pane student, ti mi dali, ti mne soužili, načež já ty malé studenty soudil a leckdy jsem toho onoho řemenem od kalhot přetáhl. Jeden z nich je děkanem velikého obročí, druhý soudním radou — a já 840 korunovým pensistou.

Nejkrásnější kondici měl jsem v septimě. Rodina kupce se střížným zbožím dala ke mně do bytu chlapce Eugena, s nímž nemohla doma vydržeti. Když se rozlobil, chytil nůž neb nůžky a hodil jimi po otci nebo po matce.

Chlapec byl krásný, jako malovaný, a v sametových šatech mu to překrásně slušelo. Ale hlavu měl tvrdou a pitomou, a ač byl bohatý, kradl. Když jsem si ho poslal pro inkoust, přinesl mi z domu velikou láhev inkoustu, když jsem si ho poslal pro kousek sukna na správku kalhot, přinesl mi balík sukna řka: pane student, vezmou si to, my toho máme doma dost; jednou ukradl docela brusle a jiné věci. Po každé krádeži odepjal jsem pásek od kalhot, žáčka jsem si položil na koleno a vylupal jsem mu jich nepočítaných tam, kam ho máma pleskávala. Co mi přinesl z domu, musil ihned rodičům vrátiti.

K nám chodíval denně kolega Jan Šilhavý, nyní farář v Katovicích, a ten se rád s Eugenkem bavil. Pane student, nebijou mne, když je tu p. Šilhavý, nabijou mi, až odejde, prosíval mne Eugenek.

Při první komposici z latiny dopadlo to Eugenkovi špatně, při druhé zas, i naříkal si: pane student, před první jsem se modlil a dopadlo to špatně, před druhou jsem se nemodlil a zas to dopadlo špatně, já nyní nevím, co mám dělati.

Večer jsme se spolu učívali a najednou Eugenek povídá: pane student, oni myslejí, že já se učím? Já koukám do knihy a myslím si, jak to vypadá v nebi nebo v pekle.

Na oběd chodíval Eugenek domů — a co jsem já na něm napravil, to matka v poledne mazlením pokazila; snídaní, svačinu, večeři nosili nám do bytu, a mimo to jsem dostával měsíčně 3 zl. a různé dary.

Matka jeho mne prosila, abych si ho vzal s sebou na prázdniny, že mi dá pro oba peněz, co budu chtíti.

Eugenek by nás byl celé pobláznil: tu byl na stohu slámy a jezdil dolů, tu strčil v řezárně ruku do řezačky a div si ji kosou neuřízl a jakmile ráno slouha troubil, sháněje ovce a vepřový dobytek na pastvu, Eugenek vylítl v košili a v podvlékačkách a bos na náves prose: pane slouha, dají mi zatroubit. A byl šťasten, mohl-li si zatroubiti.

Matka moje povídá: dítě, dej toho chlapce pryč, on by nás tu utrápil a já nemám času extra mu vařit — i poslal jsem ho domů.

Když nám služka nosila jídla, mívával Eugenek lepší a větší kousky než já. Mne to hrozně mrzelo, i stěžoval jsem si na to matce mojí, ale moudrá matka mne zcela upokojila řkouc, ale, dítě, ty jsi cizí a on je jejich. Od té doby mne to už nikdy nemrzelo. V oktávě, maje na krku maturitu, odepřel jsem Eugenka dále vyučovati.

Jednou v Žižkově v neděli odpoledne přišel ke mně elegantní pán, bohatý lékárník, můj bývalý Eugenek, a děkoval mi za každý výlupek, který jsem mu dal, řka, že je z něho pořádný člověk. I dosud mi leckdy z prázdnin s paní svou pohlédku zašle.

Každý rok větším dětem ve škole vypravuji o Eugenkovi a o jeho vděčnosti.

Ale kam jsem se zatoulal, povídám to a ono a o Dr. Rezkovi stále nic. Myšlenky se mi v hlavě rojí jako v úle včely a jedna vzpomínka stíhá druhou, že by z toho byla kniha! I ustanu a vracím se k Dr. Rezkovi.

Divoce, rychle, hlavou vzhůru po ulicích chodil studující Ant. Rezek. Byl v quartě a já v primě. Když jsme ho pozdravili, třepal ve vzduchu rukou a odpovídal nám živě: salve, salve!

V primě bydlel jsem v prvém pololetí v Růžové ulici u vdovy Dobšové; její syn byl v quartě a Rezek ho denně navštěvoval. Jak vstoupil do bytu, živě k Dobšovi volal: já už jsem praeparovaný (t. j. já jsem se již do školy připravil).

V primě jsme chodili den co den do kostela na mši svatou do proboštského chrámu Páně a jednou týdně jsme zpívali i německou píseň. V sekundě byla již denní návštěva chrámu Páně zrušena, ale Gabriel nás vyzval, abychom i dále dobrovolně na mši sv. chodili a chodilo nás v letě na 150 a hojně z nás to dělalo až do konce gymnasia. A často jsme chodili odpoledne na požehnání, v neděli zpravidla k Františkánům.

Rezek vrazil za to katechetu do »Národních Listů«. Katecheta, jenž se asi nikdy nedověděl, kdo mu to udělal, v každé třídě výjev ten přečetl a řekl klidně: já konám svoji povinnost, a učil dále.

Studenti v Jindř. Hradci měli svoji hudební kapelu a na výletě studentském nás hudbou obveselovali. Kdysi jim činili profesoři jakousi překážku, i sešli jsme se dohromady, rokovali jsme o tom, a tu Rezek vyhoupnuv se na stůl, konal plamennou řeč proti profesorům.

V sekundě jsme měli liturgiku a tu jsme, abychom se prakticky cvičili, každý týden vždy dva dle abecedy p. katechetovi v proboštském chrámu Páně při mši sv. ministrovali; žádal, abychom před jeho příchodem v missalu mši sv. vyhledali — kostelníci nám pomohli a my za to pochvalu obdrželi. V neděli sloužival mši sv. v prostranné gymnasialní kapli sám p. ředitel a tomu ministrovali oktaváni. Pan katecheta sedával při tom ve zvláštní lavici u pravé strany oltáře. Jednou pozoroval, že oktaván Rezek konfiteor nějak plete, i vyzval ho ve škole: Rezku, říkejte mi konfiteor. A Rezek spustil, mlel páté přes deváté a dobrák p. katecheta usmívaje se, řekl: Rezku, dobře to umíte.

Rezek byl prostředním studentem; vynikal jediné v dějepisu, a to bylo pak jeho povoláním. O jeho matce se říkalo, když studenti, kteří u ní bydleli a simulujíce nemoc doma zůstali, že je léčila hladem, říkajíc, že nemocný nesmí mnoho

jísti. Otec i syn měli závod hodinářský a bydlili v Růžové ulici. Ale ani otce, ani matky jeho jsem neznal.

Studentstvo Jindřicho-Hradecké bylo tehdy neobyčejně vlastenecké a idealní. Palacký, Rieger a Brauner byli nám osobami posvátnými a podobizny jejich byly téměř v každém hostinci vyvěšeny.

Já již jako tercián odebíral jsem si Sabinova »Slovana«, na to slovenského »Orla« a když maďarská vláda zrušila slovenská gymnasia, hořce jsme s kolegou Kamarytem nad tím slzeli.

Ve vyšším gymnasiu chodil jsem k Pičovům na »štucek« piva (stál 6 kr.), ale to bylo vedlejší, mně se jednalo hlavně o to, abych si mohl přečísti staročeský »Pokrok«. Četl-li ho jiný, hltavě jsem na něho zíral a jakmile ho odložil, již jsem ho měl v ruce a celý ho přečetl. Bolelo mne, jak surově Mladočeši s Palackým zacházeli a jednou jsem tam četl od Palackého — protestanta — článek na obranu katolické víry a katolického duchovenstva. Článek ten Palacký plným jménem podepsal.

Abychom se mohli společně vzdělávati, utvořili jsme si tajné literární kroužky a vydávali jsme si psané časopisy. Náš literární kroužek a časopis slul »Poupě«, onen vyšších studujících, v němž byl i Rezek, jmenoval se »Vesna« a ještě starší, v němž působil nyní již † katecheta a vynikající básník Vojtěch Pakosta a karlínský školní rada Nedoma (můj kardašořečický spolufarník — on je z Mnichu a já ze Pleší a jeho strýc Vondrášek byl u nás ve Pleších největším sedlákem), jmenoval se »Štítný«. Jednou týdně scházeli jsme se k poradám a zde někdo přednášel, jiný referoval a všickni jsme debatovali. Měli jsme předsedu, jednatele a pokladníka. Měsíčně jsme platili 10 kr. a odebírali a četli jsme hojně časopisů.

Mimo to jsme si sami různé časopisy odebírali (»Vesmír«, »Časopis mathematický«) a knihy kupovali. Já měl na př. mezi studujícími a občany v městě 80 abonentů »Osvěty« a mimo to jsem red. Vlčkovi různé brožury a letáky prodával a haldu peněz jsem mu za to odvedl. Za všecko mi dával Vlček 1 ex. „Osvěty" (my dáváme ve »Vlasti« 1 ex. na 10 abonentů) a 1 ex. každé brožury a letáku, mzda to velice hubená, ale mně to tehdy pranic nevadilo, já myslil, že tu obět musím pro vlast přinášeti. Jednou, když jsem na poště Vlčkovi veliký obnos odesílal, byl tam také p. prof. Karel Solpera, a ten mne na místě podrobil přísnému výslechu, odkud ty peníze mám, a když jsem mu vše vysvětlil, líbezně se usmál a v lásce mne propustil.

Co nyní děláme ve »Vlasti«, že slavné muže oslavujeme, to jsme my dělali již na gymnasiu. Sešli jsme se u kolegy Fryče, nyní již zemřelého, k oslavě na př. Šafaříka. Byt krášlilo sádrové poprsí Šafaříkovo, my byli všichni černě oblečeni, jeden přednášel báseň, druhý životopis, třetí četl něco z jeho spisů a pak plni nadšení vraceli jsme se domů. Tím způsobem jsme mnoho vlasteneckých mužů oslavili.

Ale někdo to na nás prozradil a náš třídní, p. prof. Jos. Kořínek, nám to z usnesení sboru zakazoval. Stoupl si k oknu a vyřizuje nám zákaz, mluvil ne k nám, ale ven do okna, a my cítili, že našim ideálním snahám přeje a že plní jen usnesení sboru.

Také o prázdninách scházelo se studentstvo z farnosti naší v Kardašově Řečici k literárním poradám a hovorům. Chromý žid Herrmann nám předsedával.

Studující pěstovali hudbu a zpěv a učili se různým řečem: francouzštině (přednášel ji p. prof. Jos. Kořínek), soukromě italštině a nejvíce ruštině. Učiti se rusky bylo tehdy modou, jež zachvacovala všecky vrstvy národa. Kdo trochu rusky uměl, jiné ve skupinách ruštině vyučoval. Já jsem učil ruštině na gymnasiu s vědomím třídního četně studujících a měl jsem v úmyslu přiučiti se hudbě a všem slovanským jazykům, ale zákeřná krční nemoc, kterou jsem již na gymnasiu slabě pociťoval, zmařila moje úmysly. V Praze vycházel ruský časopis »Mír«, ten jsme odebírali. Z ruštiny již toho umím velice málo, ale i ta trocha znalosti při řízení »Vlasti« jest mi potřebna a užitečna.

V quartě jsme si utvořili zpěvácký kroužek, což našeho třídního, p. prof. Vojtěcha Českého, jenž byl vůbec na gymnasiu inspektorem zpěvu, velice těšilo; žádali jsme ho za odměnu, aby nám dovolil v hostinci našeho kolegy Jos. Bauera na Vídeňské ulici domácí zábavu. On ji povolil a my jsme si sál vykrášlili: vypůjčili jsme si lustr a u oken jsme udělali vodotrysky. Dali jsme si tisknouti pozvánky se zlatou obrubou a dva a dva svátečně oblečeni v bílých rukavičkách v neděli po městě zvali. Zván byl i p. ředitel M. Růžička, který se nesmírně rozlobil, že jsme si dali tisknouti pozvání bez jeho svolení. Ráno v pondělí vešed do naší třídy, hledal původce všeho toho. Já se pokorně hlásil, načež on mne nemilosrdně vyplísnil, ale zábavu již rušiti nemohl, vyslav k ní jako svého zástupce p. prof. Jana Gabriela. Z vyššího gymnasia pozvali jsme z každé třídy dva zástupce a ze septimy přišli Eck a Ant. Rezek.

Zábava se zdařila a když jsme přinesli p. řediteli slušný obnos (asi 33 zl.) pro kasu chudých studujících, již se nehněval, naopak vzdal nám díky a pí. Bauerové, hostinské, je po nás vzkázal.*)

Za mého mládí na gymnasiu začal v Jindřichově Hradci vycházeti časopis »Ohlas od Nežárky«. Neměl skoro žádného redaktora a žil z toho, co mu kdo dal. Tam jsme s kolegou Fr. Kamarytem, nyní kníž. arcib. vikářem na Hrádku u Vlašimi, smolili ve vyšším gymnasiu divadelní referáty a byli jsme blaženi, když nám tam něco uveřejnili. Kolega Alois Breindl (synovec ředitelův, nyní gymn. profesor v Praze v Žitné ulici) psával do časopisu pro mládež, který v Plané u Tábora vydával učitel Krátký.**)

*) Jindy — v quintě — udělali jsme si u Bauerů tajnou zábavu. Když se tam slečny Sixlovy, sestry našeho kolegy, ubíraly, potkal je p. profesor Višňák, potomní gymnasiální ředitel v Kroměříži; tomu slečinky všecko vyzvonily, která třída zábavu pořádá a kde ji pořádá — a nám byla pak všem z naší třídy snížena známka z mravů. Já jsem tehdy ani netancoval, jen jsem se na zábavu díval, a trestán byl také zákonnou známkou z mravů. Byla to má jediná špatná známka z mravů po celá moje studia.

**) Když tyto poměry nyní uvažuji a posuzuji, vidím, že »Ohlas od Nežárky« mohl býti časopisem katolickým. Kdyby se ho byli probošt a Gabriel (jenž tam jinak psával) smlouvou ujali, mohli jme míti přes 30 let v Jindř. Hradci literární baštu katolickou. Podobně mohlo býti v Táboře, v Klatovech, v Domažlicích, v Sušici — ale kněžstvo všecko prospalo, ano i katolický orgán Jirsíkův »Budivoj« z rukou pustilo. Naši předkové sloužili stále jen Staročechům, platili sta a tisíce na jejich

Když jsme byli ve vyšším gymnasiu, vydával sedlák z Padařova, Alfons Šťastný, protikatolické spisy o Pánu Ježíši a jiné. Proti němu vystoupil sedlák Brázda ze Zlámané Lhoty (Dr. Ant. Lenz.) — Šiřitelem spisů Alfonsových byl studující Brož, ale jedovatina tato neměla na nás valného účinku — zájem pro Alfonsa Šťastného byl nepatrný a jak rychle přišel, tak rychle zmizel a sám propagator Šťastného stal se knězem a zemřel jako katecheta v Strakonicích. Vůbec mnozí posměváčkové stavu kněžského — i mezi námi ve třídě byl takový — stali se horlivými duchovními.

Slavný žák Jindřicho-Hradeckého gymnasia, Fr. Pravda (Vojtěch Hlinka), vydal knížku: »Štěpánův Vít učí se na kněze«. Takovým Vítem byl i kolega Šilhavý a já — i my jsme se učili na kněze a ani ve snu nám nenapadlo, že bychom mohli býti něčím jiným než kněžími. Hlavní vzpruhou pro stav kněžský byl vzorný život a vynikající paedagogický takt našeho p. katechety Jana Gabriela; za jeho působení vydalo naše gymnasium tolik kněžstva, že biskup Fr. de Paula hrabě Schoenborn byl nad tím celý potěšen a Gabriela na výsost si vážil a oblíbil.

Láska ta hřála i srdce Gabrielovo, nebo když se biskup Schoenborn do Prahy za arcibiskupa dostal, přijel k intronisaci jeho do Prahy i Gabriel a v semináři při obědě, obklopen námi, bývalými jeho žáky, konal velikou chvalořeč na svého bývalého arcipastýře.

Strýcem studujícího Ecka byl městský tajemník a zemský poslanec Houra: ten uvedl svého synovce Ecka a Ant. Rezka v Praze k Palackému a odtud se datuje Rezkova karriera. Rezek byl u Palackého písařem, na to stal se profesorem realných škol v Karlíně, zde dostal ve škole ulehčení (učil prý jen 12 hodin týdně) a obdržel k dalšímu vzdělání státní stipendium.

Když si vzal za choť Erbenovu dceru, jeho vážnost ve vlasteneckých kruzích stoupla. Brzy stal se universitním profesorem, povolán byl do ministerstva a konečně stal se ministrem krajanem.

Studiem historie se povaha Rezkova ustálila a z divokého Mladočecha, pak mírného realisty stával se čím dále tím více muž konservativní.

časopisy, nepozorujíce, že Staročeši jsou vlažní a leckdy i nevšímaví katolíci, a nevšímajíce si toho, že Staročeši hynou a že vedle nich vyrůstají Mladočeši a řada literátů a žurnalistů buď nevěreckých nebo církvi nepřátelských.

Založiv »Vlast«, uhodil jsem do těchto shnilých poměrů, odtrhl jsem se zjevně od Staročechů (maje však vezdy v uctivosti Palackého a Riegra, kteří s Dr. Bráfem tvořili mezi Staročechy mírnou frontu, Dr. Mattuš frontu nám nepříznivou) a začal jsem zakládati novou, katolickou literární stranu. A odtud ten vztek a zášť proti mně od listů staročeských! Nenáviděl mne Vlček, red. »Osvěty«, že mu kazím obchod, a jaký vztek proti mně chovaly listy staročeské, ukázalo se, když mi v Žižkově r. 1893 vytloukla omladina okna. »Národní Listy« psaly o mně zuřivě, staročeské listy jizlivě — a všecko to jásalo nad mým pohaněním.

A jakou práci měl jsem ve vlastní straně! Rieger hlesl a církevní hodnostáři a bohatší faráři sypali na staročeský orgán sta a tisíce, mne caparty odbývajíce, a přišli o ně, když orgán tento dvakráte upadl v liquidaci.

Mluvil jsem o tom kdysi s kap. děkanem Dr. Fr. Kráslem a vytýkal jsem mu to a on mi řekl: co jsme měli dělati, Rieger k nám ve sněmu přišel, prosil, uváděje, že není proti nám zaujat, a my peníze dávati musili. Právě Dr. Krásl a probošt Hora utopili tam mnoho tisíc! Jeden venkovský farář přišel ke mně na radu, co má dělati. Při tom mi dal čísti celou liquidační listinu. U nás členem nebyl a na staročeský denník daroval 500 zl. — a přišel o ně.

K vyšším byl uctivý a s námi menšími se otevřeně na ulici procházel a srdečně s námi se bavil.

Šel jsem kdysi jako alumnus Perštýnem a přede mnou kráčel prof. dogmatiky Dr. Náhlovský, jenž často Palackého navštěvoval a s ním se přátelsky stýkal. V tom se tu mihl proti nám Dr. Ant. Rezek, vysekl Dr. Náhlovskému uctivý pozdrav a tento obrátiv se dlouho za Rezkem se díval. Tímto uctivým způsobem zjednával si Dr. Ant. Rezek hojně přátel a příznivců.

Opakuji, s námi se na ulici laskavě procházíval. Mluvilo se to a ono a Dr. Rezek velice velebil probošta Dr. Ant. Lenze, řka, že v otázce Husově všem historikům schází dogmatická vzdělanost Lenzova; on sám, pravil, 5 roků studoval, než do stylu jesuitských latinských spisů vnikl. † P. Jos. Svoboda T. J., když se s Dr. Rezkem v něčem nesrovnával, na Dr. Rezka si došel a tam se vědecky hádali. Když Dr. Rezek, háje se, křičel, křičel jsem já taky, ale na konec jsme se přátelsky rozešli. Děti Rezkovy, kdykoliv tam stařičký Jesuita P. Jos. Svoboda přišel, líbaly mu z rozkazu otce uctivě ruce.

Otevření Vatikánského archivu, pravil mi Dr. Rezek, převrátí dějiny světa, které stojí na podkladu protestantském.

O Bílkových dějinách konfiskací vyslovil se Dr. Rezek velice neuctivě — nechci ani onoho výrazu opakovati, nebo jsou oba mrtví — uváděje, že Bílek ničemu nerozumí.

Vytýkám-li co osobám církevním nebo úřadu církevnímu, činím to vždy s rozvahou a vážně, beze všeho posměchu a zaujatosti, a to má v dějinách cenu — hájil se mi Dr. Rezek.

Zajímavou episodu vypravuje o Dr. Rezkovi far. Bern. Dolák. Studující Dolák přišel k Rezkovům v Jindř. Hradci, když studující Václ. Reissner, kovářův syn z Pluhova Žďáru, nyní far. v Tismicích, Rezka vyučoval, ale Rezek vše těžko chápal. Kdysi, když už byl Dr. Rezek univ. profesorem, potkal v Praze pana far. Bern. Doláka.

A to mne těší, důstojnosti, že vás vidím! Farář: S kým mám tu čest? Dr. Rezek: A což už se nepamatujete na hloupýho Tondu Rezkovic, jak ho tehdy Reissner učil a on nic neuměl a vy jste k tomu přišel!?

Nyní povím něco, co mohu říci až po smrti Rezkově, a to jest, že nám ministr Dr. Ant. Rezek pomohl k tiskárně.

Když se u nás rozmahal rozvojismus a v boji s námi ubývalo »Vlasti« a »Našim Listům« abonentů a družstvu přízně, viděl jsem jedinou záchranu družstva ve vlastní tiskárně. Za tou příčinou koupili jsme si vlastní dům a podali jsme žádost za tiskárnu. Magistrát za starostenství Dr. Podlipného dal votum proti, policie pro a nyní mělo rozhodnouti místodržitelství.

Po jisté schůzi katolické u Augustiánů v Praze konané vzal si mne kanovník Dr. Fr. Krásl stranou a pravil mi: mluvil jsem s panem místodržitelem a tiskárna vám bude povolena.

Ale vlivem koho nevím byla nám povolena tiskárna jen omezená; mohla tisknouti jen pro družstvo a pro nikoho jiného; ani mně ani nikomu jinému z výboru nesměla ani visitky vytisknouti, i byl to pro naše družstvo pravý zabiják.

Proto jakmile stal se pražským starostou Dr. Vl. Srb, ihned jsem k němu došel, vše jsem mu vyložil a on uznav oprávněnost našich požadavků, pravil: stala se vám očividná křivda, kterou já napravím; i přičinil se: 1) aby nám byl za odborného znalce potvrzen pan faktor Boh. Šubrt (čemuž magistrát za starostenství Dr. Podlipného odpíral)*) a 2) aby nám dal magistrát pro tiskárnu příznivé votum.

S panem Jirouškem obešli jsme všecky magistrátní rady, sdělili jsme jim přání pana starosty Dr. Vl. Srba a tajně jsem se dověděl, když referent magistrátní přece referoval proti, předseda Dr. Vl. Srb svým projevem pro nás způsobil, že nám dal magistrát doporučení. Policie učinila rovněž, ale u místodržitelství to zase vázlo. Žádost jsme podali v listopadu, ale ještě ani v únoru nebyla vyřízena. Tiskárna omezená hynula, stroj třeba den, tři dny stál, i odebral jsem se k místodržitelství a tam jsem se ptal sekretáře, proč nám tiskárnu nepovolují. On mi odpověděl: jsou závažné důvody proti, ale které, to mi říci nechtěl. Tázal jsem se, mohu-li jíti k Excellenci pánu, k panu místodržiteli. Sekretář odpověděl, že mohu. Šel jsem, ale pochodil jsem špatně.

Pan místodržitel hrabě Coudenhowe vyslechnuv moji prosbu, odpověděl mi hrdě: Vy nemáte žádného práva na tiskárnu a já mohu vaši žádost každé chvíle zamítnouti.

Já: Excellenci, každý občan i spolek má právo na to, co mu zákon dovoluje, prosím, račte žádost naši příznivě vyřídit, my to nutně potřebujeme.

Místodržitel hrdě: Uvidíme, co se dá dělat, poroučím se a obrátiv se ode mne odešel a nechal mne státi.

Já byl zdrcen; já viděl, že proti nám pracují mocné osoby a přemýšlel jsem, jak zlomiti jejich akci.

A tu mi napadl ministr Dr. Ant. Rezek. Vypsal jsem mu, že mají tiskárnu sociální demokrati a všecky stavy a nám že se věc oddaluje. Prosil jsem za pomoc, ale výstup u místodržitele jsem zamlčel.

Dr. Rezek mi odepsal, že přijede s císařem pánem do Prahy, tu abych ho navštívil, že si o tom osobně promluvíme.

K audienci šel jsem v pátek, nesa s sebou číslo »Našich Listů«, jen na půl straně tištěných, kdež p. Jiroušek vítal nadšenými slovy příchod císaře pána. Ministr dr. Rezek udal mi několik námitek a když jsem mu je vyvrátil, řekl, že udělá, co je mu možno.

Z Prahy jel císař pán do Litoměřic a ministr Dr. Ant. Rezek a místodržitel Coudenhove tam Jeho Veličenstvo provázeli — a

*) Jaká nepřízeň k nám u pražského magistrátu panovala, dokazují tato fakta: starosta Dr. Vl. Srb poslal mne k sekretáři se vzkazem, že si přeje, aby nám byl odborný znalec — pan faktor — potvrzen. Sekretář mne přijal nevlídně a odpověděl zlostně: Když si ho pan starosta přeje, ať ho má.

Asi za 14 dní potkal jsem pana starostu na Můstku, uctivě jsem ho pozdravil a on mi pravil, tak už je vám faktor povolen. Já na to: Slovutnosti, my nic nedostali. Starosta se zamračil a než jsem se z pošty vrátil, magistrátní dekret ležel v mém bytě na stole.

Starosta Dr. Vl. Srb není náš muž, a já byl tehdy prvně u něho a vůbec prvně jsem s ním mluvil, ale jeho spravedlnost naplnila mne vděkem. Vždycky až dodnes na ulici uctivě ho pozdravím.

několik dní na to, dne 9. června, byla nám celá úplná tiskárna místodržitelstvím povolena.

Ministr Dr. Ant. Rezek mne zavázal, dokud žije, k mlčelivosti — umřel, i mohu mluviti.

Pln vděku jsem mu písemně děkoval a kdykoliv byl na to v Praze — měl zde provdánu dceru — a já ho potkal, děkoval jsem mu znova. On říkal: řekněte Zaplať Pán Bůh a já odpovím: dejž to Pán Bůh a více řečí netřeba. Šli jsme jednou tam a sem po Příkopech a Ferd. třídou a přečetní chodci vzdávali mu uctivě čest a on ministr mne — prononcovaného klerikála — vzal si pod paží a se mnou procházel se po nejživější pražské ulici.

Co nám moderna dělala, dobře věděl, i to mu bylo známo, že nás chce zničiti, ale když jsem odvětil, že si družstvo hmotně pevně stojí, a že ho moderna nezdolá, byl tím zřejmě potěšen.

Proto s vděkem v srdci jsem se připojil k těm, kteří ho provázeli ke hrobu a vykonal jsem za něho vroucí modlitbu. Odpočívej v pokoji!

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.)

IV. Několik listů z dějin Klárova ústavu slepců v Praze.

Dospěje-li člověk konce své pouti, zakončí-li jisté období své práce a hledí-li k stáru na ovoce života svého, zda nevzpomene tu maně slov Elišky Krásnohorské:

»Cos vykonal, tak sama sebe ptej se,
když poprve zříš na svůj život zpět« — —?

A stejná obdoba nastává i při velkých, epochálních dílech humanitních!

Jako v dějinách jednotlivých národů a států nalézáme momenty počátku jejich rozvoje, období stagnace a zdánlivého zmírání schopnosti životní, přivoděného vlivem poměrů neblahých, a zase éry probuzení a nové vzpruhy síly a trvalého postupu k slibnému, utrpením utuženému životu (náš národ český nejlepším jest toho v historii lidstva dokladem), stejné momenty poskytuje nám studium života institucí humanitních; libo-li, listujme trochu v knize dějin Klárova ústavu slepců, zastavme se na chvíli u čtyř význačných period jeho života a setkáme se s daty skutečně zajímavými, která povahou svou vymykají se z rámce summárního přehledu v předcházejících statích již otištěného.

Rok první, *1832*, podává nám tuto silhuetku: 5 mužských chovanců, 78 členů spolku, 1 najmutá místnost jako sídlo ústavu, 1 pusté místo u věže Daliborky (pozemek k založení zahrady věnovaný), základní jmění ústavu: 15.303 zl. 42 kr. konv. m. —

Rok *1842* (po 10tiletém trvání ústavu) seznamuje nás s těmito daty přehlednými: 25 chovanců (15 mužských, 10 ženských), 120 členů spolku, 1 budova ústavu (adaptovaný dům čp. 131-III.) se sousedícím pozemkem, započatá novostavba velké budovy, 1 upravená zahrada na pustém druhdy místě u Daliborky, 6 Milosrdných Sester řádu sv. Karla Boromejského *) (k obstarávání domácí správy a hospodářství ústavu), jmění: 59672 zl. 12 kr. konv. měny, 42 nadace pro slepce (z části obsazené, z části jen prvním podílem kapitálu založené), 7 mešních nadací při kapli sv. Rafaela.

Rok *1857* (kdy ústav slavil 25tileté jubileum) umožňuje nám, z bohaté snůšky materiálu číslic pamětního spisu vybrati co následuje: 35 chovanců (16 mužských, 19 ženských), 220 členů spolku, 1 obytná budova č. p. 131-III. se zahradou (stará budova, novostavba — jižní křídlo, — kaple sv. Rafaela), 1 zahrada u Daliborky s domkem č. p. 192-IV., jmění ústavu: 93686 zl. 23 kr., 32 nadace obsazené, 56 nadací započatých, 9 mešních nadací.

Správa domácí po odchodu Milosrdných Sester vedena ve vlastní režii.

Nápadně malý počet chovanců v tomto období snadno lze vysvětliti, jelikož ředitelství ústavu, tonouc ve finančních nesnázích, vyvolaných dlouhým trváním nákladné stavby budovy ústavu a kaple sv. Rafaela, čímž dokonce i nadace se svolením úřadů nadačních na dlouhou dobu poměrně dle výše jejich jmění zatíženy byly tak zvaným dluhem stavebním, usneslo se, další chovance do ústavu nepřijímati, až by nastala finanční rovnováha.

Tento stavební dluh trval u některých nadací až do roku *1882*, kdy za ředitele Rudolfa Maria Klára památný den 50. výročí ústavu klidně jen a bez jakékoliv zevní oslavy přenesl se nad domovem slepců — železný kruh nových starostí peněžních svíral srdce tohoto lidumila, jenž v období tom pilně konal přípravy k dobudování ústavu přístavbou druhého, severního křídla (nynější mužské oddělení), což mohl provésti teprvé v letech 1884—1885, kdy podnik ten umožněn byl munificencí Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. znamenitým darem 100.000 korun z výtěžku c. k. státní loterie pro civilní účely dobročinné, věnovaným k dobru fondu stavebního.

*) Bližší dějiny zavedení Milosrdných Sester do Čech za krajského rady Pavla Aloise Klára a popis jeho cesty do řádového mateřince v Nancy obsahuje německý pamětní spis, vydaný při oslavě 25. výročí ústavu pod názvem: »Geschichtlicher Überblick über die Klar'sche Versorgungs- und Beschäftigungsanstalt für erwachsene Blinde in den ersten 25 Jahren ihres Bestehens.« (Prag 1857). Z českých pojednání o ústavu mám po ruce v r. 1863 vydaný spisek: »Ústav pro zaopatřování a zaměstnání dospělých slepců v Čechách ve svém vývoji a nynějším stavu« od Štěpána Šeb. Sekáče, sekretáře při ústavu. (Tiskem národní knihtiskárny J. L. Kober v Praze). Čistý výnos ze spisku toho určen byl ústavu.

S takovýmto příspěvkem, zejména když šlo o dostavbu bez nároků na obzvláštní architektonickou a vnitřní výzdobu a pod., bylo již možno něco podniknouti, a tak byla záhy celá budova dle původních plánů konečně hotova.

Nejpoučnějším a zároveň nejzajímavějším pro nás jest však rok *1907*, kdy Klárův ústav vstoupil v 75. rok svého trvání a tištěnou výroční zprávou poskytnul širší veřejnosti vítanou příležitost, aby nahlédla do celkové jeho úpravy a na rozumových základech spočívajícího, pečlivě upraveného hospodářství správního i peněžního.

Zde sledujtež tedy stručná dáta z jubilejního roku, přehled programu technické výchovy slepců, pro veřejnost zajímavé výpisy z nových, v základě výnosu c. k. místodržitelství pro království České ze dne 9. ledna 1904, čís. 999 přiměřeně upravených stanov a zdůvodnění věci nejzávažnější, totiž *oprávnění absolventů* k samostatnému nastoupení a *provozování řemesla kartáčnického a košíkářského.*

Rok *1907* poskytuje nám tento přehled:

A) *Hlavní ústav*:

113 chovanců (45 mužských, 68 ženských dle stavu během roku kalendárního), z těch: 56 v požitku nadací, 46 v požitku zemských míst, na náklad zemského sirotčího fondu nebo za plat ošetřovací, 11 úplně bezplatně; 130 členů spolku (2 zakladatelové, 14 spoluzakladatelů, 91 podporovatelů, 4 členové činní, 11 členů přispívajících a 28 členů čestných.)

Ohledně členství obsahují nové stanovy spolku a ústavu tyto články:

§ 24. Zakládajícími členy jsou, kdož v prvních třech měsících po nejvyšším schválení prvních stanov spolku alespoň částku 400 K k účelům jeho věnovali.

§ 25. Podporovatelem stane se, kdo spolku 500 K jednou pro vždy daruje, nebo nějaké nadání pro slepce při některém ústavu spolkovém založí.

§ 26. Členové činní přijímají na se závazek, dle poměrů svých pro blaho ústavu dle možnosti působiti, zejména ústavu členy přispívající získati a každé příležitosti použíti, aby se ústavu jakýchkoli příjmů dostalo.

§ 27. Člen přispívající zavazuje se, věnovati ústavu ročně obnos 100 K buď najednou nebo v pololetních splatných lhůtách.

Menší příspěvky rovněž vděčně se přijímají, avšak dárcové jich nestávají se členy spolku, nýbrž považují se za **dobrodince**.

§ 28. Čestnými členy jmenováni budou lidumilové, kteří si po řadu let účinnou a vydatnou podporou spolku vynikajících zásluh získali, a jimž vděčné uznání spolku jen tímto způsobem lze projeviti.

Ustanovení druhého odstavce § 27. jest momentem pro ústav velice důležitým, neboť na jeho základě vznikla *velká liga přátel slepců*, mající v řadách svých vysoké hodnostáře církevní i světské, okresní i městská zastupitelstva, ústavy peněžní, četné zástupce obchodu a průmyslu, osoby soukromé atd. (*v průměrném ročním počtu* as *10.000 dobrodinců*) obou národností

Z takovýchto příspěvků ročních získal Klárův ústav v roce 1907: z venkova 29.602 K 12 h., ze sbírky v Praze provedené 5.506 K 20 h.

Na nemovitostech má ústav: *budovu čp. 131*/III (s dílnami vzorně zařízenými) *se zahradou a kaplí sv. Rafaela*,*) vynikající uměleckou výzdobou, hlavně krásnými freskami a olejomalbami, *dům čp. 192*/IV (v němž za řid. R. M. Klára byla po nějaký čas také c. k. odborná škola pro košíkářství, v r. 1885 zrušená), *se zahradou* (pro opatrovnu) — obé v základě Nejvyšších rozhodnutí, kterými zrušen poměr emfyteutický, nyní knihovní výhradní majetek ústavu; *novostavbu* na zakoupených pozemcích v nejbližším sousedství ústavu (stavební náklad rozpočten na půl milionu korun, dosud na stavbu vydáno 214.331 K**) ze stavebního fondu, k němuž dal základ Jeho Veličenstvo císař opětným darem 100.000 K z výtěžku státní loterie pro účely dobročinné; pro kvotu stavebního nákladu per 200.000 K nemá ústav dosud dostatečné úhrady, ač nezatíží-li se půjčkou hypotekární).

Vlastní jmění ústavu obnáší 206.983 K, fond pro zřízení samostatných obecných škol pro slepce jako poboček Klárova ústavu: 13.869 K 26 h. —

V ústavním jmění zahrnuta jest také cena domu č. p. 491 na Král. Vinohradech (odkaz po c. k. zdravotním radovi a železničním lékaři MUDru Vojtěchu Vraném) 130.000 K jako nezbytná reserva pro stavební fond, pak obnos 14.000 K jako knihovní cena pozemkové parcely v Klíši u Ústí nad Labem., na níž zbudována bude obecná škola (německá) pro slepé děti, kdežto česká obecná škola pro slepou mládež dle nejnovějších zpráv zřízena bude v Bělé, nespadne-li úkol tento v příští působnost čes. Jubilejního spolku nebo nebude-li rozluštěn prostředkem zemského fondu slepců, tedy cestou zákonnou a také nejúspěšnější! Nadační jmění Klárova ústavu slepců vykázáno koncem roku 1907 úhrnným obnosem: 1,318.504 K 92 h (v hodnotě nominální). Při ústavu jsou 94 nadace pro slepce se 117 místy nadačními (z těch jsou 53 obsazena v ústavu, 3 v opatrovně; neobsazených míst jest 61, jelikož nedosáhly nadace ty dosud základní výše kapitálu 16.000 K, stanovené nařízením c. k. místodržitelství jako nejvyššího úřadu nadačního, jenž v příčině této vzhledem ku specielním poměrům Klárova ústavu vyvolal zásadní rozhodnutí c. k. ministerstva záležitostí vnitřních).

Při kapli sv. Rafaela jest 21 nadací mešních.

Bývalá zemská subvence v původním obnosu 10.400 K změněna byla během let v dotaci na 20 zemských míst při ústavu, z nichž bylo každé v roce 1907 placeno kvotou 900 korun ze zemského fondu král. Českého.

Průměrný roční náklad na 1 chovance činil v roce 1907: **923 K 46 h**; poněvadž však úroky z fondu nadačního — hlavně pro velký počet nadací o kapitálu nižším než normál úředně sta-

*) Popis kaple sv. Rafaela, hledě k její umělecké výzdobě, připojuji ku konci tohoto záhlaví. —

**) Všecky tuto uvedené číslice čerpány jsou z tištěné výroční zprávy ústavu za rok 1907, a jsou tudíž vesměs autentické!

novený — a ostatní příjmy běžné při značné režii k úhradě takovéhoto ročního nákladu nedostačují, byl ústav dle zprávy revisorů účtů (str. 24, výroční zprávy) nucen, doplatiti na 113 chovanců z vlastních svých prostředků obnos 47.073 K 14 h!

Pro ozdravění financí ústavu a tím také pro blaho slepců bylo nezbytně zapotřebí provésti slučování slabších nadací v pevnější, mohutnější celky. O významnou tuto akci zajímal se hlavně c. k. místodržitel v království Českém, Jeho Exc. Karel hrabě Coudenhove; slučováním nadací pověřen byl nadační referent c. k. okresní komisař Rudolf Gogela; finanční effekt, docílený sesílením kmenového jmění různých nadačních skupin a plynoucím z toho vzrůstem upotřebitelných úroků, dostavil se již prvním rokem, neboť úroky nadací obnášely o 7800 K více než dosud, což značí zajisté velmi slušnou roční rentu k dobru ústavu i jeho svěřenců! (Celková vydání za provedení kumulace nadační, t. j. čestný honorář pro referenta, kolky, práce písařské a pod. obnášela as 6000 K). —

B.) *Opatrovna pro slepé děti.*

Během r. 1907 bylo v opatrovně 17 chlapců, 10 dívek, celkem tedy 27 chovanců. Jmění: 176900 K, roční náklad na 1 chovance: 505 K 62 h. — * * *

Při vnitřní správě působí vedle ředitele: 1 duchovní administrátor, 1 účetní (zároveň správce mužského oddělení), 1 správcová, 5 úředníků; ústav má 3 lékaře (domácího, zubního a očního), 5 členů učitelského sboru pro odbor literní, hudbu a zpěv, 1 učitele tělocviku, 1 pěstounku v opatrovně, 1 učitelku industriální, 3 učitele pomocné (slepce), 1 tiskařku knih (slepou), 4 mistry pro řemeslný výcvik chovanců a 1 mistrovou při strojní pletárně.

Z velkých projektů tiskařství písma slepců uvádím zde pro zajímavost přepis vlastně přetisk Meyerova slovníku naučného ve vypuklém písmu tečkovém, k němuž v témže písmu (t. zv. Braille-ově) zhotovily velké zásoby rukopisu obětavé dámy: Helena hraběnka Bailletová z Latouru, Karolina hraběnka z Thunu a Hohensteinu, Marie Edererová, Sidonie Dubská, A. Sacherová, Exc. hraběnka Wolkensteinová-Trostburgová a mn. j. K tisku slovníku však nedošlo pro nepředvídané obtíže technické a značný náklad peněžitý, a tak byly pouze rukopisy písmem slepců zhotovené ve velkých svazcích zařaděny do knihovny ústavu.

Za života ryt. Klára často přepisoval různé knihy pro slepce také dvorní rada ryt. Kopetz, jenž se na dopisech, ředitelství ústavu znějících, vždy žertovně podpisoval: »dříve c. k. dvorní rada, nyní písař pro slepce.«

Takováto činnost obětavých osobností, vyžadující mnoho času a také námahy (písmo vytlačovati nutno rydlem mezi 2 dirkovanými plechy) jest velice záslužná, neboť umožňuje, aby slepci sami, aniž jim knihy byly předčítány, mohli se příjemnou četbou zabývati. Velmi poutavé pojednání o dějinách písma slepců a o důležitosti knihoven ústavních, vznikajících přepisem ukázek různých odborů spisovnictví, obsaženo jest v zajímavé brožuře »Fiat lux«, vydané péčí c. k. ústavu pro výchovu slepců. Tam také vylíčen jest postup hotovení plechových matric pro tisk plastického písma, což zná-

zorněno též vhodnými vyobrazeními. Spisek ten, ovšem v řeči německé, ochotně zasílá správa knihovny řečeného ústavu Vídeňského. Klárův ústav dal k účelům takovým vytisknouti abecedy písma Brailleova a ku cviku v písmu tom k přepisování knih také český a německý slabikář. — Pouze mimochodem podotýkám, že jsem tomu velice povděčen, mohl-li jsem na své studijní cestě v r. 1900 dopodrobna prohlédnouti sobě ústav Vídeňský v celém jeho zařízení, při čemž dostalo se mně přijetí v pravdě přátelského a všech potřebných vysvětlivek. Tak na příklad tělocvična krásně upravená se mně líbila, vždyť krátce po té byl tělocvik pro slepce poznovu zaveden i v ústavu Klárovu, kde byl chovanci přímo s jásotem uvítán!

Prvotně bylo tělocviku (základům a prostocvikům) vyučováno již za řid. Klára, kdy v r. 1894 prvním cvičitelem slepců byl Karel Březina.

Stav personálu, jak již předem číslicemi uveden, jest úplně v přiměřeném poměru k potřebám ústavu a tedy také k průměrnému počtu chovanců a vyhovuje nynějším článkům stanov, dle nichž organisace působnosti Klárova ústavu upravena byla takto:

§ 2. Tento spolkový ústav, označený jako ústav hlavní, má za účel, poskytovati slepcům dostatečné vzdělání školní a potřebný výcvik odborný, o slepce k výdělku schopné přiměřeně pečovati a v případě jejich neschopnosti k výdělku působiti k tomu, aby se jim dostalo potřebného zaopatření.

§ 3. K dosažení tohoto účelu přísluší spolku dle prostředků pohotově jsoucích právo:

1. zřizovati a udržovati opatrovny pro výchovu slepých dětí ve věku školou nepovinném;*)
2. zakládati a udržovati obecné školy pro slepce, aby dosaženo bylo jejich povšechného, pro život potřebného odborného vzdělání;
3. zakládati a udržovati školy k řemeslnému výcviku slepců k výdělku schopných;
4. zakládati a udržovati dílny pro slepce, kolonie pro slepce a zřizovati jinaké podniky účelům péče o slepce sloužící;
5. přijímati slepce k výdělku neschopné do útulků pro slepce a zakládati zvláštní zaopatřovací ústavy pro slepce takové.

(Pokračování.)

*) Tento důležitý bod projednáván byl také dne 25. března 1909 při ustavující valné hromadě Zemského spolku pro výchovu a opatření slepců v království Českém. Předsedající c. k. dvorní rada p. dr. J. Čelakovský uvedl, že dosavadní ústavy pro slepé nedostačují, pročež bylo v poradě přátel českého lidumilství usneseno, by zřízen byl nový ústřední spolek pro nevidomé. Akce ta byla uskutečněna pomocí a přispěním chefa české oční kliniky p. dra Deyla, p. učitele Mráčka a tajemníka zemského výboru p. dra Tůmy. Novému spolku jde o to, by doplnil ty snahy lidumilství, které při dosavadních nedostatcích nynějších ústavů (pokud se týče počtu chovanců) zůstavují mnohé slepce v bídě a bez ošetření. Jsou to zvláště děti, jež nedostatečnou výchovou trpí nejvíce. Jest třeba zříditi mateřskou školu pro útlé slepé děti a získávati řádně kvalifikované učitele, by sjednocením method při výchově slepých dětí nastal žádoucí pokrok. Řečník děkuje přítomným, zvláště zdravotnímu referentu při místodržitelství panu dru Pelcovi, zástupcům obce pražské p. dru Štychovi a p. dru F. Kašparovi a paní hraběnce Bail-

Z nových veršů B. Radlického.

Bíla sobota.

»*Diffugere nives . . .*«

Jak dálky modré dnes se vyjasnily!
Na nivách sníh se s prvním květem snoubí.
Poslední tají ledy, které zbyly,
zem procitla — a oddechla si z hloubi.

Z brázd čerstvých těžká vůně stoupá zticha,
svit slunce hladí omlazenou zem.
Dnes vůně jara z každé hroudy dýchá . . .
Jde širým lánem oráč za pluhem.

A co tak oře, sny mu duši plní
jak obláčky, jež plují nad hlavou.
Už vidí, jak se lány klasem zvlní.
Zpěv skřivánků zní hymnou jásavou.

A když pak večer do dalekých polí
se lehce sníží sivým křídlem svým,
zvon slavné Alleluja zahlaholí
přes pole, lesy hlasem kovovým . . .

Zář červánků se v oknech chrámu nití.
Slyš, varhan jásot těsnou pod klenbou!
Dnes zvláštním leskem všecko plane, svítí,
a sladké sny dnes duší vzňatou jdou.

Dnes divnou bouří srdce každé dme se.
Kam zmizel smutek smrti, teskný žal?
Hlas panu faráři se divně třese,
když slavně zpívá: »Této chvíle vstal«.

A mezitím co všichni radost pějí,
a v lázni posvátná se duše koupá,
nezří, že venku hvězdy již se chvějí,
a na nebi že bledý měsíc stoupá.

letové de Latour-Kolovratové. O účelu a významu spolku promluvil universitní profesor p. dr. Deyl. Zvláště ukázal, kde jest třeba mnohých zařízení pro slepce. Při výčtu a charakteristice pražských ústavů zmínil se o akci, by při projednávání starobní otázky nebylo zapomenuto na slepce, kteří mají nejvíce práva na podporu. Dále uvedl, že v Čechách jest 66 procent slepých dětí bez školského vzdělání. Ze své lékařské praxe uvádí, jak často náležitým profylatickým opatřením mohlo by býti mnoho polovidomých osob uchráněno od úplné slepoty. Jest tu třeba zvláště obecenstvo náležitě poučiti. Řečník dožaduje se světla výchovy a vzdělání pro slepce. Po pozdravných řečích p. dra Pelce a p. dra Kašpara byli do výboru nového spolku vedle šesti členů virilních, vysílaných kompententními korporacemi, zvoleni pp.: red. Anýž, prelát dr. J. Burián, dv. rada prof. Čelakovský, univ. prof. dr. Deyl, pí. A. Kuklová-Bezděková a učitel pan Mráček. Do výboru budou ještě zvoleni: zástupci král. hlav. města Prahy, okresních výborů, Svazu českých měst, Ústřední jednoty českých lékařů, Zemského spolku učitelských jednot a Zemské komise pro ochranu dětí. Tak vznikla v den památky Zvěstování Panny Marie významná instituce české péče o slepce! —

Pod Vídní.

Povídka dějepisná od EUSTACHA ŚMIAŁOVSKI-HO. Z polštiny přeložil FR. WOLF.

(Dokončení.)

Dvanáctého září r. 1683.

Slunce jasně vyšlo. Ozářilo krásné vrchy Kalenberka a sestupující po jeho svazích a do boje se seřaďující zástupy křesťanské. Ale tam níže nad obleženým městem a nad táborem tureckým ležely ještě sražené mlhy tak, že se zdálo, že Kalenberg jest mořské nábřeží a ty mlhy v dáli, to že prostranství oceánu.

Leč stejnou měrou jak slunce zvolna počalo stoupati na obloze, mlhy klesaly dolů, ustupovaly, jako vlny mořské při odlivu — a tak za nimi, zakryty jsouce jimi před okem tureckým, postupovaly s hůry zástupy křesťanských rytířů.

A zdálo se jim, že to schválně Všemohoucí způsobil ty mlhy, aby jim usnadnil seřadění se na obtížném, strženi a příkopy rozoraném bojišti. I vstoupila do mužného jejich srdce jistota a naděje. »Bůh s námi,« šeptaly tisíce úst, a jestli modlitba tato nezměnila se v hlasitý hymnus, to jen proto, že rozkaz královský nařizoval ticho a mlčení.

Až konečně seřadili se úplně ve krásnou, míli dlouhou čáru. A v tutéž chvíli spadly úplně mlhy a odkryly Turky, seřaďující se ve stejně dlouhou, ale třikráte hlubší čáru.

Právě uprostřed tureckých zástupů, tam kde vlál zelený prapor prorokův, seděl na krásném arabu jejich vůdce: velký vezír, Kara Mustafa. Až posud nevěřil, že má za těmito mlhami, které mu po tu dobu rozhled zacláněly, spatřiti toho, jejž vojáci turečtí zvali »Lvem Lehistanu, t. j. »Lvem Polsky«, nyní ovšem přebíhal nepokojným okem řady křesťanské — až náhle zbledl, neboť tam, kde jejich střed se dotýkal pravého křídla, bezmála v polovici jejich čáry, uzřel pyšně povívající prapor královský, orlí křídla husarů a mihající se praporečky jejich kopí.

Zatřásl se a ztratil veškerou naději — nemožno mu, Karu Mustafovi, měřiti se se Lvem Lehistanu, s vítězem od Žuravna a Chocima!

V tom od Dunaje z levého křídla křesťanského ozval se rachot palby z mušket, podél řad polských zahřměla píseň: »Boží Rodičko...« a z pravého zahřmělo jí k průvodu třicet děl Katského, metajících nad hlavami lanové pěchoty těžce letící střely.

Na odpověď zařvala sta děl tureckých. I rozzuřil se boj...

Korouhev pana Mysliborského šla zároveň s jinými ku předu. On na svém sivému na pravém její křídle se šavlí tasenou v ruce, s jiskrami nadšení v očích, s pláštěm junácky na levém rameni přehozeným. Pan Orpiszevski, rovněž statečně vypadající, na svém místě na levém křídle hned za poslední řadou.

Janek kráčel, jako obyčejně, na pravém křídle v první řadě hned skoro vedle rotmistra, ale právě za ním starý Matyáš, plný nadšení a odvahy. Nebylo mu novinkou, slyšeti dunění děl, hvizd kulí!...

Jankovi s počátku se strachem naplnilo srdce. Nesnesitelný hukot děl, kule hvízdající nad hlavou, často se ozývající výkřiky

raněných strašně ho dojaly. Leč sebral se a držel se statečně, a myslil si: »taková bitva to je ďábelská věc, kéž bychom přece rychleji postoupili a vzali se z blízka s Turky za krky, to by spíše bylo něco pro našince!«

Již bylo viděti Turky úplně, potěšil se tedy, že to nyní začne, když v tom, jako pro zlost, poručeno státi, a dán rozkaz k palbě. Turci začali také střílet z mušket. Ten a onen vykřikl a svalil se na zem. Jankovi začínalo býti velmi těžko . . . Nabíjel, střílel a nabíjel znova. A zdálo se mu, že snad již nikdy nebude té střelbě konec . . . Na štěstí stříleli Turci špatně, za to v jejich řadách padali mrtví hustě, nemohli tedy dlouho vydržeti a s pokřikem »Allah! Allah!« a s napřaženými kopími postupovali ku předu.

V zadu za korouhvemi přelétl jako střela, na hbitém klusáku dvořan královský, volaje: »Z rozkazu Jeho královské Milosti — celá pěchota v před!« Turci byli čím dále blíže. Pan Mysliborski zavolal: »Celá korouhev pal! A pak v před!«

Ručnice houkly jako při parádě, a vojáci spokojení, že již nebudou déle státi, vykřikli: hurá, hurá! a šli.

»Ručnice na plece! Šavle z pochev!« — volal pan Mysliborski, a pan Orpiszevski, nemoha vydržeti za řadami, vyrazil na svém plaváku před čelo levého křídla korouhve a volal: »Ku předu, hrdinové! Smrt aneb vítězství!« A šavlí jako bleskem jal se rubati dřevce kopí tureckých.

Nebylo již času splniti rozkaz rotmistrův a hoditi ručnice na plece, — obrátili je tedy pažbami vzhůru, počali jimi tlouci jako cepy po kopích tureckých, lámouce je a drtíce je. Taktika tato se potkala s výsledkem. Turci se zakolísali a počali ustupovati.

»Ku předu! Ku předu!« — volali důstojníci, sekajíce šavlemi . . .

Korouhev Mysliborského a zároveň ostatní korouhve a pluky postupovaly ku předu. Turci ustupovali stále rychleji . . . Zatím ten i onen nabyl volné chvíle, hodil ručnici na plece, vytasil palaš a sekal na všecky strany.

Turci zbaveni z větší části kopí, chápali se handžárů, leč když ani ty příliš nepomáhaly, nemohli déle vydržeti a nejprve před korouhví Mysliborského, potom na celé čáře počali utíkati v nepořádku.

»Ku předu! Sekej! Bij!« — volal pan Mysliborski na pravém křídle korouhve.

»Ku předu! Sekej! Bij!« — opakoval mu pan Orpiszevski na doprovod na levém křídle. »Ku předu! Sekej! Bij!« — hřmělo podél celé čáry polské pěchoty. Korouhve a pluky šly ku předu jako bouře. Korouhev Mysliborského o kolik kroků napřed před jinými.

Leč Turci utíkali rychle a stále více se našim vymykali.

Náhle se zarazili u jakési překážky a shlukli se jako obrovské stádo beranů. Zadržela jich ostře okovaná zábradlí, kterými Turci obklíčili svá stanoviště, aby je chránili před nenadálým útokem jízdy.

Zábradlí tato byla ostrými hranami obrácena k našim a spojena byla řetězy. Turci zapomněli při útěku na ně, a nyní se roz-

bíjeli o jejich ostré hrany a padali přes řetězy. V řadách jejich vzmohla se nesmírná tíseň a zmatek nevylíčitelný, a v tu chvíli korouhve polské podnikly útok šavlemi, pluky pak zahraničného autoramentu braly je na kopí.

Konečnč dostali se Turci na druhou stranu zábradlí, a za nimi pan Mysliborski a Orpiszevski s levým křídlem korouhve. Pravé se opozdilo, bylo zaujato prací s těmi Turky, kteří nedovedli dosti rychle utéci za zábradlí. Jankovi přišlo na mysl při pohledu na zábradlí, oddělující ho od zbytku korouhve, že by bylo dobře, zábradlí zničiti. Vytrhl sekérku za pasem a zavolal na své:

»Hej, hoši! Rozsekat to zábradlí! Šavle do pochev, sekery do hrsti!«

Rozkaz mžikem vykonán, a co by se člověk »Otče náš« pomodlil, ležela zábradlí rozbitá právě v takové délce, jak široké místo potřebovala jízdná korouhev k přechodu.

A veliké štěstí, že se tak stalo, neboť Turci zpamatovavše se, vrhli proti našim nové zástupy pěchoty. Ta udeřic na ty, kteří postoupili za zábradlí, mohla jim způsobiti právě takovou porážku, jakou před chvílí Turci utrpěli. Pan Mysliborski, vida nový útok, vzpomněl si na zábradlí, a poručil návrat za ně, ale velice užasl, když zábradlí za sebou nenalezl, pouze na jeho třískách stojící pravé křídlo své korouhve.

»A co se to stalo?« — zvolal.

»Rozsekali jsme to zábradlí!« — odpověděl Janek.

»Kdo to poručil?« ptal se rotmistr.

»Já, pane rotmistře!«

»Tos chlapík!« — zvolal Mysliborski a rozestavil svoji korouhev v prostoře rozsekaného zábradlí.

Mezitím bližila se turecká pěchota na celé čáře.

Naši začali palbu. V tom objevil se za korouhví dvořan královský a zavolal na Mysliborského:

»Pane rotmistře! Z rozkazu Jeho královské Milosti posekat zábradlí tak široko, aby mohla jízdní korouhev projíti.«

»Již je posekáno!« — odpověděl rotmistr.

»Kdo to poručil?« — »Nikdo, moji lidé sami posekali.«

»Tak dobře!« — odpověděl dvořan, obrátil koně, a pádil cvalem ku stanovišti královu.

Za chvili přichvátal druhý a ptal se Mysliborského, zda zábradlí již je posekáno, a dověděv se, že již dávno, řekl:

»Tak postup, pane rotmistře, s korouhví ku předu tak, aby zakrývala vysekaný prostor, a jízdní korouhve, které hned přirazí, by mohly projíti, až projdou otvorem, za ní podle zábradlí.«

»Dobře« — odpověděl Mysliborski, zastavil palbu, zavelel: »Na rámě zbraň! Pochod« A postoupiv několik kroků, zadržel svůj zástup.

Turci přes oheň z mušket a ručnic, jakým je zasypávala naše pěchota od zábradlí, blížili se stále více. Ku předu posunuté postavení Mysliborského počínalo býti nebezpečno. Batterie turecká, postoupivši na pravo, počala páliti na naši korouhev ze strany.

Nad hlavami vojáků zahučely kule těžkého kalibru, a jedna z nich zavadila o statečná prsa pana Orpiszevského. Ten trhl svým plavákem, křikl: »Ježíš, Maria!« — a padl mrtvý.

Ale v tu chvíli umlkly výstřely naší pěchoty, země zaduněla v prostoru vysekaném, a jím vecválalo deset korouhví lehké jízdy, a objíždějíc kolem korouhve Mysliborského, vrhlo se s výkřikem: hurá! na tureckou pěchotu. Ta vystřelila z mušket a zakryla se kopími, leč to mnoho neprospělo, jízda pošlapala pěchotu, a jako bouře udeřila na Janičáry, jí ku pomoci spěchající, ty rovněž rozbila a srazila se se Spahijí. *)

Za lehkými korouhvemi šly korouhve obrněné, vpadaly průsekem, a objíždějíce kolem Mysliborského, srážely se s nepřítelem.

Ale tam na hoře před četnými zástupy husarů, kteří zakryti jsouce lesem svých kopí, stáli nehybně, seděl na hnědém koni v černém, zlatým řetězem přepásaném kontuši, král Jan Sobieski. Seděl, tichý a klidný, sám sebou jistý, jistý vítězstvím! Seděl a sledoval pilně každý pohyb našich i Turků. Viděl sokolím zrakem, jak korouhve lehké i obrněné šly k útoku, a spozoroval, že útok ten vyvolal nepokoj uprostřed řad tureckých, nepokoj, který se šířil na všecky strany a vnikl až do janičárských tlup, obklopujících »svatý« prapor prorokův. Viděl, jak klidné až do té chvíle bílé jejich čapky nyní se chvěly a ohlížely se v tu stranu, odkud dolétal dusot našich korouhví. Viděl to a uznal, že nadešla chvíle rozhodná . . . Obrátil se k husarům a ukazuje na prapor mohamedův, dal rozkaz k útoku.

Les kopí sebou pohnul a postoupil ku předu. Zavzněly trubky, zahučely bubny, zašuměla křídla na plecích husarských. Les kopí se snížil a položil se »mostem« jeden vedle druhého, jakoby byl zvrácen zavanutím vichru, praporce zašustěly, a třicet pět korouhví husarských vyrazilo ku předu po mírném v tom místě svahu hory ku praporu mohamedovu, jako jezero horské, které rozervavši hráze a stráně vylévá se nezadržitelným přívalem potopy na louky a udolí . . .

Kara Mustafa zaklel strašně a do prostoru před janičáry a chránícím je zábradlím vrhl proti této záplavě tisíce své nejlepší jízdy.

Husaři vrazili na ni jako hrom a mžiknutím oka ji rozbili.

Jízda turecká prchá v nepořádku, vpadá na zábradlí, vyvrací je a sama přes ně padá, vyplňujíc těly svých koní a lidí cestu husarům. Ti nezastavitelným návalem ženou se ku předu přímo na tureckou pěchotu.

Muškety hřmí, děla houkají — uprostřed husarů padají četně lidé i koně, leč zbývající pádí ku předu jako vichr, a všecko zamítají před sebou.

Uprostřed Turků povstává nejhroznější tíseň a zmatek. Husaři již nemohou páditi ku předu, zvolňují běh, leč sekati a biti nepřestávají.

Krev plyne potoky. Turci ohlušeni, omámeni, prchají na všecky strany. Ještě toliko několika tisícový zástup janičárský

*) Spahi = turecká jízda.

sraziv řady, zuřivě brání »svatý« prapor. Leč již několik husarů se k němu dostalo. Vře ještě kolem něho chvíli boj, — a náhle prapor padá — by se vznesl, leč již v rukách polských husarů.

Na tento pohled vyráží výkřik hrůzy a zoufalství z tisíců hrudí mosulmanských, janičáři udeří ještě jednou na husary, ale odraženi a prchají v nepořádku, za nimi utíká Kara Mustafa. Hrůza a zoufalství šíří se bleskurychle, a to ohromné, mocné vojsko turecké, před nímž se třásla celá Evropa, mění se náhle v nespořádaný zástup, hledající záchranu v útěku . . .

Značná část Turků musila ustupovati podél čela naší pěchoty, která ji ničila palbou z ručnic a mušket. Pan Mysliborski, jehož korouhev se posunula příliš ku předu, byl obklopen odevšad zástupy utíkajících a musil ustoupiti do prostoru Jankem vysekaného, a rozestaviv v něm svůj zástup, loučil se s prchajícími vražednými výstřely. Leč za krátko musil palbu zastaviti, neboť mezi utíkajícími okazovalo se stále více stíhajících našich jezdců.

Náhle přeletěla před čelem korouhve v šíleném chvatu četa, »czambul,« Tatarů, a za nimi několik kroků ukázal se na silném tatarském koni v mušelinovém, zlatem tkaném turbanu vůdce tatarský, jehož musil rotmistr Mysliborski dobře znáti, neboť spatřiv ho, křikl pronikavě a vrhl se na něho se zuřivostí. Srazili se spolu tak ostře, že až koně si sedli na zadky, ale pak dali se do tance, a sekali tak zuřivě, že jiskry sršely z palašů.

Janek přiskočil s několika vojáky a »towarzyszem« Wysłobodským rotmistrovi na pomoc, ale než tam doběhli, již palaš tatarův daleko odletěl, a on bodnutý do prsou padl s koně.

Rotmistr seskočil rovněž na zem a vrhl se na raněného, jakoby ho chtěl doraziti, leč ten ránu rukou odrazil a zvolal po polsku: »Zadrž, je-li ti milá čest a živobytí dcery mogilského starosty!« »Dcery mogilského starosty, kterou jsi unesl a znectil, ale nyní za to zhyneš!«

»Zhynu, jak chceš, třeba na kůlu,« — pravil Abdul Mirza, — »leč nyní, ze soustrasti k ní, dovo mi říci několik slov.«

»Mluv,« křikl rotmistr, opíraj se o šavli a těžce oddechuje.

»A tedy ano, unesl jsem Žofii. Chtěl jsem, aby byla mojí ženou. Leč, když se přede mne postavila s handžárem a pohrozila mi, že ho dříve stopí ve svém srdci, než moji vůli vyplní, přísahal jsem jí, že ji budu cíti jako sestru, jako vlastní matku, že jí budu bratrem a opatrovníkem a ničím více. Přisahal jsem a věrně jsem dostál přísaze. Umíraje, přisahám ti to na čest rytířskou a při památce mé matky!«

»Přisaháš, a mám ti věřiti?«

»Dal jsi mi ránu smrtelnou. Za chvíli zemru, a proč bych tě měl oklamávati?«

»To je pravda,« řekl rotmistr.

»Vidíš,« — mluvil stále tišeji a se vzrůstající obtíží, »Žofie jest tady, ubytoval jsem ji pod dobrou ochranou, — leč nyní ta ochrana není k ničemu. Zachraň ji! Vždyť víš, co ji čeká, kdyby upadla do rukou německých a třeba i vašich vojáků . . .«

»Ano, leč kde jest pro milosrdenství Boží, kde jest?«

»V Schönbruně« — mluvil již s velkou obtíží Abdul, »dům třetí na . . .« a skonal.

»Z rozkazu Jeho královské Milosti,« volal, přiletěvší na koni dvořan královský, — »celá pěchota udeří na Gumbendorf a Schönbrun. Ku předu!«

»Ku předu! Na Schönbrun,« vykřikl rotmistr, vyskočil na koně a zapominaje, že velí pěchotě, dal se do trysku, jako by byl v čele jízdy.

Towarzysz Wyszobodski se starým Matyášem a Jankem seřídili korouhev a zrychleným krokem postupovali směrem, kterým odjel rotmistr. Ten upokojiv se trochu, nahlédl, že sám přece Schönbrunu nedobude, a vojáci jeho že koňských noh nemají. Zastavil se, a spatřiv v dáli blížící se korouhev, počkal na ni. Ale potom hleděl opravdově, aby postupovala co nejrychleji, neboť chtěl předejíti jiné oddíly pěchoty, ale hleděl v mezích možnosti.

Schönbrun byl obklíčený náspem a obsazený pěchotou tureckou, ale tu již ovládlo všeobecné zděšení, a to tím spíše, že pěchota ona viděla prchající zástupy turecké a stíhající je jízdu polskou, která, minuvši Schönbrun, dále pospíchala.

Rotmistr srovnal korouhev do šiku útočného a sesednuv s koně, dovedl ji před rohovou baštu, jakožto místo nejslabší.

Útok přes hustý oheň turecký dopadl dobře. Pouze starý Matyáš při výskoku na násep uchopil se za prsa a vykřiknuv: »Ku předu, hrdinové!« — padl a vypustil svou mužnou duši.

Rotmistr vniknuv do Schönbrunu, minul dva první domy a velel dobývati třetího. Jankovi se to nelíbilo. Pamatoval se, že Abdul řekl: »V Schönbruně dům třetí na . . .« a soudil, že to musí býti dům třetí od vchodu do vsi při hlavní ulici na pravo nebo na levo. Nechal tedy rotmistra dobývati vyhlédnutý dům, sám vnikl s několika vojáky do hlavní ulice. Tu se rozhlédl a spatřil, že od vchodu do vsi po pravé straně jsou tři domy, po levé opět samé zahrady pouze, a teprv dále že začínají obydlí. Následkem toho došel k náhledu, že dcera starostova musí býti ve třetím domě na pravo, v čemž ho ještě více utvrdily čapky tatarské, které spatřil v oknech a ve dveřích domů. Nemnoho se tedy rozmýšlel a na dům udeřil. Tataři se bránili slabě, snadno se podařilo našim vyvrátiti dvéře a dostati se do vnitř; tu teprve v síni potkali se se zuřivým odporem několika černých eunuchů, kteří, zakrývajíce těly svými dvéře vedoucí do jizby, bránili se divoce se zoufalou odvahou, — brzy však podlehli, a Janek poručil vyraziti dvéře a vnikl do jizby, předstižen byv jedním vojákem.

Tu stanul v údivu: neboť to nebyla jizba, ale pokoj celý zařízený a vyložený překrásnými koberci. Podél stěny stály po východním obyčeji nízké pohovky, opatřené polštáři, lesknoucími se hedvábím a zlatohlavem.

Uprostřed pokoje stála dívčina úchvatně krásná, zlatovlasá, s modrýma očima, oděná v bohatý oděv turecký, a jakoby na vzdor tomu oděvu a celému okolí, zakrývající se, jako štítem, velikým krásným křížem.

Voják, který předešel Janka, nejsa zasvěcen do účelu výpravy, svévolný chlapík a rozehřátý svedeným bojem, spatřiv krásnou dívčinu, přiskočil k ní a zvolal: »Sličná dívko, nic ti nepomůže tvůj křížek. Všecko jedno, ať jsi křesťanka či turkyně, musíš býti má, a na počinek dej mi políbení.« Ale v tu chvíli chopila ho silná dlaň za límec, a mrštila jím takovou silou do kouta, že padl jak široký tak dlouhý. Janek však ukloniv se uctivě sličné dívčině, řekl: »Odpust mu, paní, neboť neví, co činí, ale mně račiž říci, zda jsi dcera starosty mogilského, Žofie Malinská?«

»Ta jsem« — odpověděla ulekaná ještě a udivená dívčina, leč jak to může vás zajímati?«

»O, velmi velice, ale ještě více mého rotmistra, pana Michala Myśliborského.« Uslyševši tato slova, zbledla nesmírně, vykřikla a byla by upadla, leč Janek ji zachytil a položil na pohovku. Omdlela.

»Poslouchej, ty Matěji,« — řekl Janek k vojákovi se země se zdvihajícímu, — »máš štěstí, že jsem tu byl, neboť jináče bys byl provedl hloupost, za kterou bys byl ještě dnes visel na kůlu nebo suché větvi. Ta panna jest nevěstou našeho rotmistra, rozumíš? A nyní, hybej na dvůr a hned přines vody, viděl jsem tam studně s vědry.«

Vojákovi se to nemohlo v hlavě srovnati, jakým zázrakem může býti jakási Turkyně nevěstou rotmistrovou, ale vyplnil rozkaz a za chvíli přinesl za pomoci druhého plné vědro vody.

»Postavte to sem,« řekl Janek, ukazuje na místo při pohovce, — »Stach zůstane tady, ale Matěj za dvéře, aby se nepolekala, až přijde k sobě.«

Několikeré stříknutí vodou přivedlo dceru starostovu k sobě. Oddechla si, posadila se na pohovce, a hledíc ještě jako na polou bez vědomí, řekla: »Můj Bože! kde to jsem? Co se děje se mnou?«

Upokojte se, vážená panno starostová,« — řekl Janek, jak uměl nejzdvořileji — »jste uprostřed vojáků, ale přátel pana rotmistra Mysliborského. Dovolíte-li, přivedu vám ho ihned.«

»Dobře,« odpověděla, »prosím vašnost. Pouze však jak já tu sama ostanu?«

»Moji vojáci budou vás chrániti, vážená panno.« Řekl Janek a obsadil dům vojáky, poručil jim, by nikoho nepouštěli do vnitř, a běžel k rotmistrovi, kterého našel při dobývání již pátého domu. Právě vylamovali vojáci dveře a rotmistr hnal se do vnitř, když Janek ho uchopil za plášť, volaje: Pane rotmistře, pane rotmistře!«

»Nepřekážej mi!« křikl rotmistr, vytrhuje se mu.

»Ale našel jsem dceru mogilského starosty! Je tady nedaleko, čeká na pana rotmistra!«

»Je tady? Čeká na mne? Kde? Veď mne! Pro milosrdenství Boží, veď!« Za chvíli klečel rotmistr před dcerou starostovou, a Janek, zůstav v síni, aby nepřekážel při uvítání, stál opřený o stěnu a myslil si, jak jsou tam v tom pokoji šťastni. A srdce se mu zaradovalo nad štěstím těch obou.

Najednou slyšel volání rotmistrovo: »Waligora! Pane Waligora, prosíme!«

Vstoupil do pokoje, a vzpřímený po vojensku, postavil se u dveří. Dcera starostova seděla na pohovce, rotmistr stál před ní a ptal se, ukazuje na Janka: »Byl to on?«

»Ano, to byl onen mládenec,« odpověděla Žofie.

»A v tu chvíli stalo se cosi divného a neočekávaného: Rotmistr uchopil Janka kolem krku, a tiskna ho na prsa volal: »Nebudeš u mne drabem*), nebudeš mým vojákem, ale od nynějška budeš mým přítelem a bratrem.«

A Žofie vstala z pohovky a přiblíživši se k nim, řekla: »Když můj ženich slibuje býti vašnosti bratrem, tak já zas prosím, bych mohla býti sestrou.«

Při návratu do otčiny.

Na rovinách vídeňských konala se přehlídka vojsk Republiky. V dlouhé nepřehledné řadě rozvinuty stály: pluky přední stráže, těžké obrněné a husarské korouhve, leskla se ve slunci děla, a dále postavily se korouhve lanové a pěchota zahraničného autoramentu.

Nedaleko děl rozestavila se korouhev Mysliborského, odpočatá a slavnostně oděná. Vojáci stáli volně se zbraní u noh, a rotmistr projížděl se před řadou na silném arabu, ustrojeném v sedlo a bohaté řemení turecké. Byl vesel jako pták. Rozhlížel se s úsměvem po důstojnících i vojácích, ale na Janka tak hleděl, jakoby mu chtěl zrakem svým říci: »Počkej! Uvidíš, co to bude!« Vedle Janka stojící důstojník, pan Wystobodski, řekl k němu: »Náš rotmistr vyhlíží dnes jako velice šťastný člověk.«

»A proč by ne,« odpověděl Janek, »nalezl přece ztracenou nevěstu, a za několik dní bude svatba.«

»A kde pak nyní,« ptal se důstojník.

»Ve Vídni, v klášteře Augustiánek.«

Důstojník chtěl ještě něco říci, leč rotmistr zvolal: »Pozor! Na rámě zbraň!«

Blížil se král s četným a skvělým průvodem.

»Vzdejte čest!« velel Mysliborski.

Ručnice zařinčely, vojáci vzdávali zbraní čest.

Král přivítal korouhev, pozdvihnuv ruku k čapce, přelétl znaleckým okem řady, a zavelel: »Na rámě zbraň!« a potom obrátiv se k rotmistrovi, pravil laskavě: »Pane rotmistře Mysliborski! Chváleny nám byly velice služby, které jsi prokázal otčině a křesťanstvu ve dni s pomocí Boží námi dobytého vítězství. Chtíce tobě okázati milost naši i Republiky, a zároveň k novým službám tě podnítiti, dáváme ti uprázdněné starostenstvo mogilské!«

Zaradovala se korouhev a zahoukla radostně: »Vivat král! Vivat starosta mogilski!«

A nový starosta klesl dojatý k nohám královým, a hluboko se kloně, zvolal: »Nejjasnější Pane! Štědrost Vaší královské Milosti zahanbuje moje skromné zásluhy . . .«

*) Drabem nazýván byl onen čas řadový vojín pěší.

Král pokynul laskavě rukou a pokračoval: »A nyní mi představ, pane starosto, toho chlapíka, kterého Jankem Waligórem nazývají.«

Rotmistr se obrátil k Jankovi a zvolal: »Jene Waligoro! Předstup!«

Janek vystoupil před řadu, vzdal zbraní čest a stál před králem natažený jako struna, a srdce mu bilo jako kladivo.

»Jene Waligóro,« mluvil král. »Rotmistr Mysliborski, a nyní starosta mogilski, osvědčil nám svoji vůli, přijati tebe do erbu a jména mého; když opět jsme se přesvědčili ve dni posledního vítězství svého, že hoden jsi štítu rytířského, dali jsme svolení své k této prosbě starostově. Od této chvíle zváti se budeš: »Jan Waligóra Mysliborski, erbu Sulima«; že pak jsi v den tohoto vítězství ukázal zvláštní nadání k umění válečnému, a poručník vaší korouhve, pan Orpisževski, zhynul smrtí hrdinnou a jen od Boha již nebeskou odměnu obdržeti může, jmenujeme tě na jeho místě poručníkem. Bys konečně měl, při čem bys důstojně mohl nositi svou hodnost rytířskou a svůj stupeň důstojnický, konferujeme tobě v sousedství tvé rodné vsi právě uprázdněné představenstvo v Rzędowické Woli.«

Janek chtěl králi děkovati, ale vzrušení mu nedalo mluviti, vyjektal pouze: »Nejjasnější Pane,« a ani slovo dále. Ale tu korouhev strhla veliký křik: »Vivat král!« A šlechta z průvodu královského vyhodila čapky do výše a volala: »Vivat nový bratr, šlechtic! Vivat Jan Mysliborski Sulimaryk!« Janek stál jako omámený a tak se zapomněl, že král již dávno byl pryč, ale on stál ještě vzpřímený a zbraní vzdával čest. Až se nad ním slitoval starosta mogilský, seskočil s koně, uchopil ho do náručí a zvolal; »Janku, bratře můj! Vzpamatuj se přeci!«

Ale ten se mu vrhl na prsa a zavzlykal pláčem z radosti a vzrušení, a již počala korouhev na jejich obou poctu provolávati »vivat«, a takový hluk způsobila, že se sběhli důstojníci od jiných korouhví i od dělostřelců a ptali se, co se to stalo, a dozvěděvše se, přáli oběma Mysliborským vše dobré. Za několik dní potom s dispensí arcibiskupa vídeňskeho a s dovolením královým byl nový starosta oddán se Zofií Malinskou a pospíšil se ženou a zároveň s listinami královskými přes Moravu a Slezsko do Varšavy; Janek však, jako jeho zástupce, táhl s korouhví za vojáky královskými. Pod městem Parkany odvděčil se za obdržená vyznamenání tím, že dobyl dvou děl a praporu, ale potom, potýkaje se s uherskými povstalci, dorazil tak, jakož i celé vojsko polské před koncem roku 1683 do otčiny.

Opět v Rzędowicích.

Zavítalo jaro. A znova pokryly se rzędowické sady květem, znova bylo plno vůně, barev i slunce.

V sobotu po poledni bylo hlučno a veselo ve dvorku starého Martina Grzędy. Družičky se činily: vily věnec z rozmariny, skládaly kytice z květin. Žertovaly při tom, smály se a střídavě zpívaly. Rozjařeny byly a vesely, jedna pouze panna mladinká, Anuše Grzędzianová, neúčastnila se jejich radosti. Seděla smutně v koutě,

lhostejně, až konečně vytratila se z domu, odběhla k přechodu, který ze sadu vedl do pole, a vrhla se tam na trávník a plakala a vzlykala, jakoby duši chtěla vyplakati.

Tím časem na pavlači k cestě seděl Martin Grzęda a hostil medem budoucího zetě svého, slovutného Bonifacia Wyrwińského, měšťana z Nového Sącza, nájemce pozemků královských v Rzędowicích i Rzędowické Woli.

Byl to slušný, statný, ale již nemladý, bezdětný vdovec. Považován byl všeobecně za boháče a z toho důvodu požíval veliké vážnosti. Zamiloval se po krk do Anuše, a starý Grzęda, považuje ho za skvělou partii, rozhodl, že Anuše ho musí milovati a býti jeho ženou. Dnes však v předvečer oddavek napadly ho pochybnosti a úzkosti. Svědomí ho začalo trápiti, zda činí dobře, nutě dceru k manželství, přes to, že prosila, by jí nenutil a po straně plakala.

Ženich nebyl také ve zvláštním rozmaru. Nyní v rozhodné chvíli začal trochu pozdě rozvažovati, zda není Anuše pro něho příliš mladá, zda dobře při tom pochodí, když vezme si dívčinu, která ho nemiluje, a konečně, jak se domýšlel, jiného má ráda, a zda by nebylo lépe oženiti se se vdovou, druhou ženou nebožtíka Kalasanta Warzechy, varhaníka, Magdalenou ze Skruszylův Warzechowou, ještě dosti mladou a půvabnou, která velice naň byla laskava.

Při takovéto náladě myslí nemnoho se těmto dvěma pánům rozmluva dařila, a tak s uspokojením pohlédli na postavu rzędowického kostelníka ve dvířkách z ulice vedoucích se objevivšího, pana Omifria Kavku, který, jak »duchovní« osobě slušelo, je pozdravil slovy: »Laudetur Jesus Christus«!

»In saecula saeculorum!« — odpověděli oba dva, vyčerpávajíce najednou celou zásobu své latiny.

Martin jako pohostinný hospodář pozval pana Kavku na med. Ten jako člověk prozřetelný, ale med milující, vyprázdnil nejprve dvě sklenice a teprv, když měl dosti, pochváliv dobrý med, vyjádřil se, že pospíchá, neboť vlastně přišel nikoli na návštěvu, ale ve věci velmi vážné povahy, má totiž uvědomiti pana Grzędu, že proti sňatku jeho dcerušky, panny Anny s panem Bonifácem, vyskytly se jakési námitky, a že pan farář z toho důvodu zve oba pány k sobě.

Podivili se oba dva pánové a hned se vydali na faru.

Farář seděl právě s tváří velice starostlivou nad listem, který nedávno od zvláštního posla obdržel. Posel velice pospíchal a odevzdal list, ihned se vzdálil. Bylo to psaní od starosty mogilského, Michala Mysliborského, v němž oznamoval farnímu úřadu rzędowickému, že má námitky velice vážné povahy proti sňatku slovutného Bonifacia Wyrwińského s Annou Grzędzianovou, dcerou Martina Grzędy, že námitky ty odůvodní osobně, za kterýmžto účelem za několik dní schválně přibude do Rzędowic, zatím však protestuje proti vykonání sňatku výše uvedeného páru a prosí o jeho odročení. List končil prosbou, by zachováno bylo jméno starostovo v tajnosti a pěknou poklonou!

Farář ponořil se v přemýšlení, jaké by mohly býti překážky proti uzavření tohoto manželství, a odkud je může znáti nějaký starosta mogilský, nicméně však uznal, že nezbývá, než jen sňatek odložiti. Když tedy oknem spatřil, že se pozvaní blíží, schoval list do kapsy, a oběma oznámil rozhodně, že sňatek musí býti odložen, protože osoba velmi vážná a vysoce postavená podala protest proti zamýšlenému manželství a za několik dní vyloží známé jí překážky, které, dodal pro upokojení účastníků, pravděpodobně s pomocí Boží se dají odstraniti.

Martin i Bonifác vyslovili své podivení, proč ona osoba hned domnělé překážky neudala. Rozpředla se proto delší rozmluva, která však nevedla k žádnému výsledku, a zůstalo při tom, že sňatek bude odložen.

Poručivše se faráři, šli Grzęda i Wyrwiński domů a uvažovali o tom, jaké překážky mohou státi v cestě zamýšlenému manželství. Takto kráčejíce, potkali Vojtěcha Smieszka, který již z dáli jich zdravil, a přiblíživ se, začal volati se smíchem:

»Ale kdybyste věděli, jaké noviny pro vás mám! Ha, ha, ha!«

»Jaké pak noviny?« ptal se nerad Grzęda.

»Byl jsem v Novém Sączu.«

»A toť ovšem novina,« řekl Bonifacius.

»Jistě že novina, neboť jsem tam viděl poručníka Jana Mysliborského, erbu Sulima.«

»Tak, a co z toho, poručníků plno na světě,« poznamenal Grzęda.

»Pravda, ale vy nevíte, že ten poručník, o kterém mluvím, a náš Janek Waligóra jest jedna osoba.«

»Nemůže býti,« zvolal Martin Grzęda velice překvapený.

»Může, když jest! Jdu já si po náměstí, a tu, páni, jede na krásném tureckém koni, v bohaté řemení ustrojeném, mladý důstojník. Kabátec na stranu a šavle po boku. Vousy do výšky a tvář ohnivá. Líbil se mi chlapík, dívám se tedy na něho, ale ten se na mne usměje, zadrží koně a praví: »Ale co to? Nepoznáváš mne, Vojtěchu?«

»Ztratil jsem hlavu, protírám oči, zda nespím, ale vždyť to Janek Waligóra. Ano, také to byl on. Pozval mne do svého bytu, představil rotmistrovi, nic se za mne nestyděl, a tak vám mne pěkně pohostili, že jsem od nich odešel teprve druhý den po poledni.«

»Ptal se na všecky ve vsi, ale hlavně na vás, pane Martine, ale jak se dověděl, že Anuši béře si pan Bonifác, měl nesmírný zármutek, opravdu bylo líto se dívati, až ho rotmistr potěšil. Janek říkal, že za nedlouho tady bude, neboť má na pilno, aby se ujal ve Woli Rzędowické představenstva, které mu Jeho Královská Milost dala za statečnost na bojišti pod Vídní.«

Nad těmito slovy Grzęda i Wyrviński užasli, chvíli stáli s otevřenými ústy a potom jako na povel zvolali: »Co? Představenstvo ve Woli Rzędowické?! Nemůže býti!«

»Může, neboť jest! Viděl jsem pergamenový dekret s královskou pečetí. Ukazoval mi to.«

»No, no,« bručel Martin, »kdo by se byl čehos podobného nadál?«

»Ale, panečku, to je historie,« hovořil Bonifác.

Smieszek se jim poručil a odešel, ale oni šli dále, mlčíce a přemýšlejíce o tom, co slyšeli.

»Hm, hm,« přemýšlel Grzęda, »přepočítal jsem se s tím hloupým sňatkem. Děvče mi zhubenělo, pláče, odvrací se ode mne a také mohla udělati štěstí, kdyby byla podle své vůle si vzala Janka. Paní poručníková Mysliborská, to není k žertu. Jak by mi bylo příjemno říkati: můj zeť, poručník Jeho Královské Milosti. Trest Boží s tím sňatkem. Ale pravda, jest nějaká překážka, snad se to dá ještě zrušiti.«

A pan Bonifác louskal prsty a uvažoval: »Ale to jsem si to ustrojil! Ať ho kati! Přijede mi sem ten chlapík zamilovaný do Anuše, a co já si počnu? Ba, kdyby to byl sedlák, ale šlechtic, poručník se šavlí po boku, dobytou na koních bisarmanských, brr, brr, až mi je zima z toho. Anuše, zdá se mi, že je do něho také zamilovaná, a nyní se jí teprv hlava převrátí. Nemohu říci, že budu míti věrnou ženu . . . S Magdalenou byl by člověk při nejmenším jistým, že se nestane jelenem, ale s tou — — hm, cítím již, jak mi rohy rostou. Štěstí, že jest jakási překážka. Snad se splní přísloví: »Není nic zlého, aby se neobrátilo k dobrému.«

Tak uvažujíce, mlčky došli na rozcestí. Tu se rozloučili. Grzęda odešel domů oznámit, že svatba je odložena, leč Wyrwiński šel k paní Magdaleně, se kterou přes zamýšlený sňatek byl v příznivých poměrech, aby jí přinesl novinu, ale ve pravdě aby se poradil.

Následující čtvrtek před polednem přijel na faru rzędowickou starosta mogilský v plné parádě v průvodu poručníka Jana Mysliborského. Ukázalo se, že ona vážná překážka proti manželství Anuše s panem Bonifácem byla dle mínění starostova láska Jankova k Anuši. Farář dokazoval opravdově dlouze a široce, že, když mezi Anuší a Jankem nebylo zasnoubení, ani žádných bližších buď dovolených nebo nedovolených styků, láska jeho nepůsobí žádné překážky; když však šťastným sběhem okolností všecky »strany súčastněné« byly jiného mínění, musil ustoupiti, a Anuše se nestala paní Bonifaciovou.

Na místě toho za šest neděl později velmi veselo bylo v Rzędowicích; konaly se dvě veselky, při kterých nikdo neplakal, ale všickni se radovali, a farář konal dvoje oddavky, spojuje poutem manželským slovutného Bonifacia Wyrwińského s Magdalenou ze Skruszylů primo voto Warzechovou a ctěného pana Jana Mysliborského, poručníka pěší korouhve Jeho královské Milosti, s pannou Annou Grzędovou, dcerou představeného, Martina Grzędy, někdy strážmistra lanové pěchoty.

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

Reminiscence z cest bohoslovce Dědka objasňují znamenitě tehdejší poměry národnostní na Moravě, a proto nechci mlčením pominouti!! Dosti karakteristické jest pro tehdejší dobu vypravování *Dědkovo* o rozmluvě své se strýcem, starším to pánem v *Hartikovicích*. Za návštěvy své prozradil se *Dědek*, že donesl si na ukrácení chvíle *Klácelovo Mluvnictví*.

»A co kniha ta obsahuje?« tázal se pan strýček.*)

»Jest to, bych se tak vyjádřil« — vece Dědek — »filosofická gramatika, nebo lépe řečeno: filosofie řeči.«

»Aj, aj! filosofie řeči? Chceš snad říci, řeč nějaké filosofie nebo řeč filosofická. A komu pak ta kniha patří?«

»Kniha patří mně; koupil jsem ji.«

Tváře strýčkovy se začervenaly, čelo se svraštilo; bylo cítiti, že vypukne bouře.

»A proč ty takové knihy kupuješ? Proč tak nadarmo peníze vyhazuješ? Což jsi ještě tak marnivý a nevíš, že takové věci zbytečny jsou a mnoho peněz »koštujou«? — Chceš-li knihy takové čísti a mařit nimi čas, nu tak si je vypůjč od někoho, ale abys je kupoval, ti nedovolím; vím dobře, že, přečteš-li knihu »*takovou*«, se jí nasytíš a odhodíš jako zbytečnou, a peníze jsou ty tam. Pak když už »*takové*« knihy chceš míti, dostaneš jich na licitací nazbyt, proč je tedy nové kupovat?« —

»Což jsem měl říci? Měl jsem strýci odporovati, abych ho ještě více popudil? A což by bylo odporování platno zde a »*takovému*« muži, kterýž neměl nejmenšího ponětí o naší literatuře, o jejím rozměru, o pokroku národním, o poměru naší literatury k jinojazyčným, o množství odběratelů?«

Příštího dne loučil se Dědek se strýcem svým; na přilepšenou odnášel 12 zl. s tím napomenutím, aby nikdy za tak daremné knihy peníze nevyhazoval, že on má kněh dosti a že kdysi všechny po něm děditi bude.«

Dědek zamířil přes *Mohelnou* na *Solohrady* a *Novou Ves***) a *Evančice*. — Vystoupiv na malý pahrbek, spatřil dosti zvýšený kopec Renu, holý jako hlava kmeta, a za ním vykukovala věž lesknoucí se od jasu slunečního. Bylo krásné odpoledne, slunéčko se smálo nad městem, když Dědek vstupoval do *Ivančic****) Židáčci se na lavicích před domky sedíce pěkně ba-

*) Stalo se 6. září 1844.

**) Před Novou Vsí uzřel na okolních pahrbcích utěšené stromořady — a zelené háje. Vzpomněl si na P. Tomáše Procházku, ivančického kaplana, o němž slyšel, že v Ivančicích mnoho ku zvelebení štěpařství působil. V Nové Vsi vykládali sedláci Dědkovi, že jest u nich starým obyčejem, ba povinností, každého vesničana, aby každoročně jedním stromkem společné sady obohatil; ovoce z nich náleží celé obci.

***) 7. září 1844.

vili ; byla sobota, šábes. Na velkém náměstí potkal sbor hudebníků do kostela se ubírajících; tázal se jich na mladého »*panáčka Kuldu*«, a oni ochotně mu na červené dvéře ukázali.

Kuldu zastal Dědek doma, jak právě prohlížel a studoval Šafaříkovu mapu Slovanstva. *Kulda* byl velice potěšen a zavedl přítele k *P. Procházkovi*; zastali jej v zahradě. *P. Tomáš* srdečně oba pozdravil a zavedl je do příjemného letohrádku, kdež (jak vykládal) po celý téměř den za jara i léta bydlí. Že tam nezahálel, poznali z mnohých sem tam položených a rozstavěných knih, z nichž některé otevřeny na stole ležely. Rozmlouvali o cestě Dědkově, o podivném strýci jeho, o akademii, která v úterý před příchodem Dědkovým zdařile byla provedena.

Dědek se shodl s *Kuldou*, že se dají spolu na cestu na *Buchlov* a *Velehrad*. Navštívili učitele *Homolu*, o němž jsem se jinde zmínil. *Homola* byl upřímný, rázný, vzdělaný muž, výborný učitel, vzácná hvězda na nebi moravského učitelstva. Došel také *Mikuláš Hons*, praktikant u Ivančického magistratu, znamenitý tenorista, znatel našich písní národních. Po upřímném přivítání zazpívali sobě za doprovodu klavíru. Velmi se líbila píseň Dědkova: »*Hej Slované, proč bychom se neradovali*« a *Homolova: »Chcete-li poznati krásného jonáka — hleďte na Slováka«*; úchvatně zpíval *Hons:* »Nitro, milá Nitro.«

Ráno dne 8. září byla neděle; obloha jasná jako rybí oko. Šli na služby Boží — P. *Tomáš* kázal. »*Bylo Narození Panny Marie. Čím déle kázal, tím více pozornost mou napínal, a jest mi vyznati, že jsem tak zdařilé a s takovou vnitřní jistotou a přesvědčeností přednesené kázání ještě neměl příležitost slyšeti! Jaké to hluboké a přec jednoduché a každému srozumitelné myšlenky, jaká to neohrožená a z nejhlubší duše se proudící řeč, jaké to živé a přec důstojné, ano velebné přednášení! Jak šťastný lid, o jehož blaho a dobro, vyučování a ušlechťování takový sluha Boží (neb on jest v plném smyslu toho slova Božím služebníkem) pracuje! Ó že tak horlivých, neúnavných, neohrožených věstců a vyšší pravdy hlasatelů tak málo v naší Moravě! Toto kázání vždy zůstane mi v paměti.*« (Dědek.

Nedivme se Dědkovi, že nadšen pohledem na *světce-kněze-vlastence* téměř na ostatní výtečníky kněze zapomíná! *Mám za to, že o P. Tomášovi bude ještě více řeči, až celá ta doba, v niž on působil a pracoval, důkladněji bude osvětlena.*

Po službách Božích zašli si naši známí do školy, kdež byl historický obraz, malovaný *Chvalcovským**) vystaven. Obraz ten malován byl pro slavnost akademie a dojímal diváky znatelně. Obraz znázorňoval tábor císaře Rudolfa, jenž se po ubití Otokara u Wančic rozložil. Holomúcký arcibiskup *Bruno* se blíží se stavy moravskými k Rudolfovi, žádaje jej o milost a obranu padlé Moravy.

Z Ivančic ubírali se do *Oslavan*; tam sešli se s *P. Františkem Housem*, tamějším kaplanem. Pozorovali tu zvláštnost

*) Jan Chvalcovský, syn mlynáře v okolí Ivančickém, národovec upřímný, později měšťan a majitel domu v Brně, kreslíval obratně průsvitné obrazy k přednáškám.

v zahradě, že *jednotlivé druhy jiřinek pojmenovány byly po mužích o literaturu naši a povznesení slávy národní na výsost zasloužilých.* Byl zde mezi jiřinkami: Klácel, Kolár, Šafařík, Palacký, Šembera, Sušil, Jungmann, Pressl, Amerling, Čelakovský atd.

»Věru krásný a původní to nápad jiřinky tak pojmenovati, mně bylo, jako kdybych opravdu ve společnosti jmenovaných dlel; jako kdybych byl na místě jejich vzpomínce zasvěceném; svatá a sladká bázeň mne opanovala.« (Dědek.)

Kulda, Hons, Svoboda, Dědek pustili se pak do *Neslovic*, kdež se jakési hody slavily; tam Kuldovu přízeň navštívili. Už se smrkalo, ale z daleka bylo slyšet jakousi veselost. Hudba hrála, chasníci výskali, děvčata sem tam v bělavých šatech a šátcích — vyšňořená pobíhovala. Uprostřed dědiny stál májový strom, okolo něho pestrý chumáč tanečníků a zvědavých, dovádivých diváků se hemžil jako stromy lesní větrem se klátící. Prohlédnuvše veselou společnost, vešli do domu toužebně je očekávajících Wančičanek, kdež se zotavili; tabule byla bohatě nastrojena, každý obdarován byl zeleným rozmarýnem. Vrátili se na noc do Ivančic. — Dne 9. září rozloučili se s Ivančicemi; doprovázeni P. *Tomášem* a *Svobodou* kráčeli po kopci ovocnými stromy ozdobeném k *Židlochovicím.* V *Kounicích*, rodišti to Bílého, vzpomenuli jeho. Na náměstí potkávali žáky ze školy se ubírající — jeden z nich nesl metlu (prut), známou pobídku k pozornosti a poslušnosti žáků. *Povídalo se, že ten žák nejvíce zakusí trestu prutem, který rád hovoří v jazyku mateřském; že prý sobě tamější učitel na poněmčování velmi zakládá.* — Dále putovali přes *Malé Němčice* k *Hrušovanům* a odtud k *Židlochovicím.**)

Toužebně se blížil Dědek k *Židlochovicím*, doufaje, že spatří svého milovaného *Roberta.* **) Tam sešli se s kaplanem *Bílým* (P. Šudrla nebyl doma); navštívili zámek, kdež obdivovali sochy *Kanovy* a obrazy. V udivení volá Dědek: »Mistr dostihl vznešenost i krásu idey: zde jest krása viditelná, idea vtělená, pravda vyobrazená, toť jest produkt ne nějakého malíře nebo umělce, ale produkt samé krásy, samé idey, samého umění. Není možná oku odvrátiti se od krásy této, pořád jest nenakojené, pořád žíznivé, pořád toužící, bezpokojné.«

V zámecké kapli překvapovala socha od *Kanovy* sv. Barbora. »Mramor, socha jest jako živá, jako krásná panna v myšlenkách pohřížena; člověk ani netroufá si dýchati, by ji snad z pohříženosti neprobudil.«

Ze Židlochovic dali se naši poutníci do *Blučina.* Na škole zpozorovali nápis: »DoMU, ant zasWěCen BoHU, KráLI, WlastI, jazyKU, Čest.« Kulda běžel hned do školy zeptat se, kdo nápis

*) »Krajina Kounická jest trudná, romantická, jako samo městecko, za Hrušovanami rozbíhá se v širší prostor, obzor se rozvinuje a oko na dvě strany toužebně zírá, v pravo ke kopcům palavským, kteříž jako starožitný obr vystupují, — tajemná duma a mrákota vždy je zahaluje. Krásný a jakousi bujarou veselostí dojímavý jest pohled v levo, na krajinu jako na papíře se do dáli rozvinující; zde vidět krásnou krajinu Rajhradskou; více v zadu jako nějaká skála svítí Tu řa ny.« (Dědek.)

**) Šudrlu.

ten složil? Bylo mu řečeno, že pan farář. Nezdržovali se dlouho, aby včasně dospěli do *Moutnic*, kdež působil kaplan *Jiří Slota*; zastali ho v *Těšanech* »a krásný večer jsme s ním prožili. Slota jest srdečný, citlivý, rázný a ohnivý Slovák, jemuž se po domově stýská, jakoby zde na Moravě nebyl příliš spokojen, proto ta horoucnost, roznícenost při jeho zpěvu písní slováckých; kdo ho tehdy pozoroval, doznati musí, že těžce trudný poměr Slováků v Uhrách nese a že jej nesjednocenost Slováků bolně dojímá. Slota jest básnickým geniem nádán, ač ještě veřejně nevystoupil a jest i znamenitým řečníkem. Četl nám druhého dne báseň na Boha, která měla býti v *Koledě* otisknuta a pro niž celá Koleda propadla. Báseň jest živá, pravdivá, smělá, neústupná, práva povědoma, myšlenka jadrná, křesťanská.«

Dne 10. září dojeli do *Klobouk;* pan farář *Vrba* je vlídně přijal, *hr. Silva-Tarouca* se z návštěvy té těšil.*) Odpoledne jeli k *Bzenci*, na noc dostali se až do *Písku*. Za *Hovoranami* se jich chytil Slovák jménem *Vavřín Zahrádka*, který kdysi v klášteře augustiniánském v Brně sloužil a s prof. *Klácelem* cestoval; o tomto mnoho radostného vypravoval. Znamenitý byl jeho úsudek o *Klácelovi*: »Klácel je muž veleučený, ví, co se v celém světě děje, a celý svět ho asi také zná; vždyť, když jsme to neb ono místo navštívili a já tázán byv: »Jaký je to pán?« jsem odpověděl, že to *prof. Klácel* z Brna, hned natahovali nosy — a pravili: »*á — á saprment, to je prof. Klácel?!*« Vavřín vykládal, že se Klácel od něho mnohým písním naučil a že mu říkával: »Vavříne, buď jen vždy veselý a dobré mysli, zpívej a výskej, to může vždycky člověk dobrého svědomí!«

Za *Šardicemi* spatřili Tatry a ukázal se jim *Buchlov a Kyjov*. Do Bzence dorazili večer »a protože jsme zde přenocovati nemínili, neokusili jsme ani Bzeneckého vína.« Pozdě přišli do Písku. Jedenáctého září vedl je častovatel z Písku na *Buchlov*. Na cestě setkali se s kaplanem *Novákem*, vlastencem dokonalým. Na cestě do zámku vykládal jim *kličník*, jak mnoho již o letošních prázdninách bylo diváků na Buchlově, zvlášť mladých studentů, *po moravsku spolu hovořících*. Bylo mu to divno a byl tomu rád, jak tak náhle pověst a vážnost hradu Buchlovského se rozšířila; a proč právě tak mnoho mladých lidí sem putuje, *a proč právě jen moravskou řečí rozmlouvají! Byli to asi probudilí mladíci, kteříž poznali dějiny vlastenecké a s hnusem odvraceli se od společnosti zarputilých renegátů! Patrně cítíme ve slovech prostého kličníka, jak znamenitě působila na studenty netajená přilnulost k národu některých profesorů, jimž na tom opravdově záleželo, aby mladé duše svému jazyku se neodcizovaly!*

Na *Velehrad* došli už večer; zaměřili do kostela; škoda jen, že tamější kaplan odešel a zaň dostal se na Velehrad kaplan Němec, kterýž sám vyznal, že není obeznámen s památnostmi kostela, a proto nemůže dle přání jejich posloužiti. Prohlédnuvše kostel, ubírali se k *Hradišti*. Minuli kapličku; nevěděli, jaká je

*) Aby poznal duchovní správu, kaplanoval zde Bedřich hrab. Silva-Tarouca.

to kaplička. Nedaleko stál sedlák. Zavolali: »*Hej, strýčku, jaká pak to tady kaplička?*« Sedlák vážně se postaviv, díval se s jednoho na druhého, jakoby se divil, že jim kaplice není povědoma! — »Milí páni, toť jest ten nejprvnější kostelíček na Moravě, jest to *Cyrillka*; jmenuje se tak od našeho patrona sv. Cyrilla, který zde ponejprv, když na Moravu přišel, kázal. Tato naše dědina byla kdysi velkým městem, větší snad než Brno, dnes arciť nic nám ze starodávna nezbylo, nežli náš chrám a tato kaplička! Kdysi — vykládal dále — se tam konaly služby Boží, ale včil jest vycpána panským senem. Když je tam náš milostpán ponejprv nacpal, bylo přes noc vyhozeno a rozházeno; nu, vrchnost je tam zase dala vtlačiti.«

Pozdě večer dospěli do *Hradiště*; ubytovali se v pěkném hostinci. Divno, jak člověk slušně ošacen, neohroženého chování, nadaný vlastnostmi, jež vzdělance vyznačovaly, za tehdejších dob všechnu pozornost na se obrátil, jestliže v řeči své mateřské hlasitě slovo promluvil. Lidé nevěděli, zač takového člověka mají považovati? Že by člověk ten německy neuměl, nevěřili, ale nevěděli, *proč nemluví německy*, *proč* se za svou »*sprostou*« řeč nestydí? Hostinský se hned přidal k přichozím, i paní jeho dala se do hovoru, ale ostatní hosté dívali se druh na druha, jakoby tihle mladíci byli z jakéhosi nepovědomého světa. Hostinská s nemalou radostí chlubila se, že včera k nim zavítali páni, kteří také jen *moravsky* mluvili; a dodala, že jí dali na památku knížky; byly to *Rubešovy deklamovánky* a *Smetanova pojednání o vychování dítek*. Velká zvědavost hned popadla mladíky, jací že to jen byli včera *Slovani*, kteříž tak velkomyslně hostinskou obdarovali? Zvěděli, že ti páni byli *Fingerhutové* (Náprstkové) z Prahy, dva bratří, kteříž o prázdninách po Moravě cestovali a kde jen mohli, neuvědomělý lid poučovali a české spisy rozdávali. Dědek k tomu dodává: „Toť jest nejsnadnější a nejprospěšnější cesta, národnost mezi lidem upevniti a vkořeniti, jen je k tomu třeba *prostředků!* Kdož zámožný, obětuj zámožnost svou obecnému blahu, obecnému vzdělávání a osvěcování; kdo nemáš tak mnoho svého, bys jiným z toho udělil, hleď alespoň tlící tu tam jiskřičku rozfoukati a rozsvítiti!«

Kanovník *B. M. Kulda* vzpomíná v listě, krátce před smrtí svou mi zaslaném, onoho dne takto: »V Uherském Hradišti v jednom hostinci obědvali jsme a radostí naplnila nás hostinská, uvědomělá Slovanka. I z toho vidno, jak truchlivy byly doby ty, že *paní národně smýšlející* nás potěšiti mohla.«

Večer navštívil je *Hybl*, technicus vídeňský, bývalý spolužák z Brna. Vypravoval, že se právě vrátil z cest po Slovensku, kdež vznikla u všech téměř Slováků idea: mluviti a psáti slováckým nářečím; že i nejznamenitější muži, zvláště však mládež slovácká, neohroženě pro tuto ideu jsou zaníceni. Lid taktéž takovému počínání jest nakloněn a s velkou dychtivostí poslouchá kazatele hlásající slovo Boží v dialektu slováckém, a shání se po knihách slováckým nářečím psaných.

Dne 12. t. m. se *Kulda* *) s *Dědkem* rozloučil a vrátil se domů. *Dědek* s *Hyblem* navštívil tamější knihovnu; nalezl tam i dosti českých knih. Pro špatné počasí změnil Dědek své cestovní plány a jel drahou do *Přerova*, — navštívil v *Kokorách* své příbuzné a odtud dne 18. září dostal se do *Olomúce*.

»Krásný pohled na *Olomúc* od nádraží; budovy k nádraží náležející úhledné a *skvostné*. Zastavil jsem se v *arcibiskupském kostele*. Kostel jest skvostný — presbyterium mnoho zvýšené a skoro polovici kostela zabírající. Odtud jsem se podíval *do alumnatu*. Jest to úhledný a prostranný dům, s kterým se brněnský nedá porovnati. Zahrada jest mnohými květinami ozdobena a dosti prostranna; uprostřed jest tak zvané rondeau s kamennými sedadly, pak cestičky se křižující a dva kuželníky. *Knihovnu* jsem neviděl, na čemž mi bylo nejvíce záleženo. Když jsem vše prohlédl, zabral jsem se do kostela *vedle alumnatu* vystaveného, kde jsem v chodbě kostelní následující moravský nápis s potěšením četl: »DUM pobožnostI uCtI božI a sWateho rUžence nInI znoWa ObnoWenI.« Vedle latinské písmeny dají počet: 1745. — Dům universitní není úhledný, nápis na něm: Optimarum artium ludis Ios. II. 1783.« — (Dědek.)

Odpoledne zašel *Dědek* k *Šemberovi*. Nebylo ho doma; odcestoval do *Vysokého Mýta*. S paničkou Šemberovou se znamenitě bavil. Sdělila s ním o prvním seznámení se s *Semberou* o obapolné lásce; rozmlouvala o společenském životě olomúckém, o přeložení olomúcké university a akademie do Brna, o brzkém vydání Šemberova spisu o Vysokém Mýtě a moravské mapy, o *Helceletovi*. »Paní Šemberová jest rozená Němkyně z Brna, ale její řeč a jazyk se docela zeslovančil, takže by nikdo Němkyni v ní nepoznal; naše řeč v jejích ústech je tak měkká, jemná a půvabná jako ta nejvýbornější hudba: mluví plynně a pravidelně a přec uznává, že naší řeči není tak mocna, jak by si přála a jak by se to na ní slušelo. Ó by ji byly naše změmčilé krasotinky poslouchaly a sobě za příklad vyvolily!

Má už krásný páreček: Zdislavu a Vladislava; holka jest as tříletá, bystrá, čtveračivá, *ale žádná Němkyně, nýbrž jen Slovanka*. Vladislav se ještě chová.« (Dědek.)

Na stěnách bytu Šemberových viděl Dědek podobizny slavných vlastenců. Pod podobiznou *Jana Sv. Presla* napsána slova:

Vlasť Tobě život dala, jí obětuj jej zas,
Vlasť Tobě lásku dala, ji vroucně miluj zas,
Vlasť Tobě slávu dala, jí slávu získej zas,
Vlasť Tobě jmění dala, jí nes je v oběť zas!

Od Šemberů spěchal Dědek k *Dru Mošnerovi* zeptat se pobytě právníka *Vlka*; *prof. Mošner* nemohl vyhověti. Nedopídiv se ani *Helceleta*, odebral se *Dědek* do *kavárny Hirschovy na zku-*

*) Na cestách svých zavítali bratří Vojtěch Náprstek a Ferdinand Fingerhut do Ivančice. P. Tomáš i Kulda dlouho rozmlouvali u Kuldů s Pražany o postupu národním na Moravě. Náprstkové rozprostřeli na stole mapu Moravy, na níž u měst a osad byli poznamenáni činní a uvědomělí vlastenci. U Ivančic na mapě byli poznačeni jen dva: P. Tomáš a B. M. Kulda.

šenou. Shledal tam lidi rozličného druhu, po výtce však stavu vojenského. Probíral se časopisy českými a německými. Padl na *všeobecné augsburské*, v nichž uveřejněn byl článek, nadepsán »*Slavismus*«. Jakýsi neplecha Němec si tam na Slovanstvo vyjel jen což. Naříkal, že prý má Slavismus einen guten Magen und einen weltverzehrenden Appetit, vždyť prý mají Slovane zálusk i na Štýrsko, kteréž odjakživa německé bylo. A aby vždy německým zůstalo, napomíná tamější Němce: »Wachet!« — »Nu, my proti tomu nic nemáme, ať bdí celé noci a dny, *ale jen nad svým*, a beze všeho urážlivého a popuzujícího hluku; ať už jen nemají nás Slovany za otroky své a nedomnívají se, že spurnou a pánovitou řečí nás k nehodné pokoře přinutí.«

Z Olomúce vrátil se Dědek Litovlí, Novými Zámky, Mohelnicí, Třebovou, Poličkou a Jimramovem do rodiska svého — o tom jsa překonán, že by mládež naše (pokud poměry tomu dovolují) měla cestovati »nejen proto, aby zkušenosti nabyla, ale více památností historických prohlédla a krásnými obrazy přírody mysl obohatila.«

Bohoslovec Kulda navštívil kdysi kaplana Oslavanského *Františka Honsa.* Za návštěvy té uznal za dobré poklonu učiniti panu faráři-děkanovi, ctihodnému to starci. *Kulda* byl pozván k obědu. Hovořili o roztodivných záležitostech, až počaly se křížiti názory *v oboru jazykovém.*

Děkan: »Ale co máte s tou *řečí slovanskou?* Vždyť nemáte ani nejpotřebnějších slov! Všechno si vypůjčujete z němčiny!«

Kulda: »Prosím, pane děkane, račtež mi laskavě vypočítati několik vypůjčených slov z němčiny!«

Děkan: »Toť věc lehká! Hle, zde jest *Kren*, a vy jste sobě z toho učinili »*Křen*«!«

Kulda: »Račte dovoliti, pane děkane; pravý opak jest pravdou! *Křen* jest slovo *české;* Němci v našich českých zemích vypůjčili si ho a přeměnili sobě jenom *ř* v *r*. Důkazem toho nepopíratelným jest, že v Německu slova *Kren* ani neznají; oni tam mají »*Meerrettig*«.

Děkan: »Můžete míti pravdu při slově tomto! Ale počkejte, hle, děvečka nám právě nese »*Kolatschen*«! A vy tomu po česku říkáte také »koláče«!«

Kulda: »Ale, pane děkane, musíte mi dávati hádanky těžší! Vždyť pak »koláč«, protože je *kulatý*, jest slovo české, z něhož sobě Němci udělali »*Kolatschen*«! Vždyť Němkyně, pokud se tomu nenaučily od Češek, ani nedovedou dobrý *koláč* upéci; v Německu skutečně toho českého slova *Kolatschen* neznají a mají jenom *Kuchen!*«

Třetího slova už pan děkan říci nechtěl, ale srdečně se s *Kuldou* rozloučil a zval jej opět a opět, ale návštěva ta byla poslední.

A z těch mladých duší vytryskly občas i *verše*, z nichž celá ta nálada duševní sálá zvláštním teplem mile dojímajícím.

Tak napsal *Kulda* dne 24. listopadu 1844 příteli svému *Mikuláši Honsovi* do památníku:

Šťastni jsme, že nám je dáno
v lidu drahém pracovat:
Strastí, pohrom, jichž nám sláno,
nechtějme se strachovat.
Pro pravdu kdo v boji stojí,
byť i padl, zvítězí . . .
— — — — — — — —

Uvádím některé další verše Kuldovy z dob těch.

Z roku 1845.

Srdce, které pro vlast hoří,
na světě nic neumoří. —
Staroslávská upřímnost
ze všech nejmilejší host. —
Ze rtů krásných slávské zvuky
Nejkrásnější květů puky. —
Já jsem Slávka, to má pýcha,
Sláva zvolím za ženicha.
Kdo chce vlasti dluh svůj platit,
Nesmí věk svůj hraním tratit.
Bez vlasti jest život pouští,
Běda! Kdo se jí sám spouští.

Láska (asi z r. 1845).

Znáš-li strom ten rajský, svatý,
jenž má kořeny své v samém Bohu jen,
jenž svůj slastný kloní v duši lidskou kmen,
jehož vrchol — větve, ovoce a květ —
oblažuje lidstvo, oblažuje svět —
Znáš-li strom ten rajský, svatý?
Strom ten pravá, křesťanská jest láska,
s Bohem lidi spojující páska.
Země ještě byla prázdná, pustá,
světy ještě kryla tma jen hustá;
než jsme byli, miloval nás Bůh,
z lásky smrtí splatil za nás dluh.
Lásky kořen, pramen, zdroj a zřídlo,
v Bohu samém má jen svoje sídlo. —
Lidský duch, jejž osvítila víra,
pokorně tu lásku Boží zírá;
slábne, mizí zemských tužeb blud,
láskou k Bohu hárá jeho hruď.
Blaze, blaze smrtelníku tomu,
jenž byl dospěl ve kmen — lásky stromu.
Kmen se zdárně ve větvičky šíří,
na vše strany blahodárně míří,
všemu lidstvu dává lásky květ,
dobrou vůlí oblažit chce svět;
rodina však jeho, obec, rod,
vidí lásky ovoce a plod.
Ajhle! totě pravý, živý křesťan,
jiný láskou honosit se přestaň!
Znáš-li strom ten rajský, svatý,
jenž má kořeny své v samém Bohu jen,
jenž svůj slastný kloní v duši lidskou kmen,
jehož vrchol — větve, ovoce a květ
oblažuje lidstvo — oblažuje svět —
Znáš-li strom ten rajský, svatý?

Svému příteli K. Blažkovi do památníku. (1815./1. 45.)

Krásná hvězda jestiť pravá osvěta,
Ježto z nadblankytné výše,
Z blažené to duchův říše
Rozesílá spasnou zář svou do světa.
Vzdělanců pak svatá úloha:
Nežít' vlasti, sobě na škodu,
nýbrž šířit světlo v národu,
To pak vždy a jenom pro Boha! —

Z roku 1842—3.

— — — — — —

Řek' jsem, že jak lípa Slovan
— Národ náš nám milený —
Stojí, třeba podkopáván
cizinci a krajany.

Pevně stojí! státi bude
co bude svět světem slout!
Už zas nyní kvete všade,
kde počal nedávno schnout.

Větev jedna s lístky svými
— Myslím nás na Moravě —
daleko je za bratřími,
v spánku leží chrápavě.

Že však už i my začali
oči sobě protírat,
to snad jsme Ti ukázali,
sám moh's na to pozírat!

Co jsou naše *radovánky*,
co že jsou ty jiného,
jako hmatatelné známky
žití probuzeného!

Adelaidě Dvořačkové*)

(vzpomínka na den 17. září 1843.)

S nebe hudba buď zaznívá,
Kde se svými bydlí světů Pán,
Aneb aspoň Seraf zpívá:
»Sláva Tvůrci, tvoru mír se staň,
Tvoru, v boji se tmou jenž neklesl,
Touže by se k pravdě hvězd povznesl.«

Ó, jak divně staré zpěvy
Národní každého srdcem hnou!
Jak, plynou-li se rtů děvy,
K činům mužným muže slavně zvou;
V sličné roušce zpěvné slávské děvy,
Snadno Slovanu se Seraf zjeví.

*) Zpěvačce při českých akademiích pořádaných † P. *Tomášem Procházkou* v Ivančicích. —

An *ji* něžnojemný zdobí
Staroslávské děvy zbožný cit:
Ctnostmi krásky nové doby
Koho by neměla okouzlit?
Zpěv vlastenky vše povznáší výše,
Vzdor jen najde v odrodilce pýše.

K *Ní* pospíchej sobče podlý,
Tam se uč, co láska, rod, co vlast;
Tam viz, cnota jak se modlí! —
Necítíš-li ještě rajskou slast?
Jestli ďábel nemá v moci tebe:
Vzhůru! neztratil jsi ještě nebe.

»Že Bůh svět ten obživuje,
Nikdo nám tak nezvěstuje,
Jak ten cit, jejž divný
zpěv slavíka vyluzuje;
A kdo hřeší po slyšení
Jeho: není k polepšení.«*)

Milost! pěvců pěvče! milost!
Duši jeho ještě nezatrať!
Staré písně ním-li něžnost
Nehne: pak se k slovu svému vrať.
Nevěří ten v divy, ni v moc vyšší
Národní kdo bez pohnutí slyší. —

*(Skalkovič.**)*

Z veršů bohoslovce Fr. Dědka.

Na cestě Moravou.

Kam Jste se poděly dávné doby slávy Slovanské,
Časy historické vlasti naší Moravy? —
Duch času pohltil Vás, a nám zanechal památku
Ach! památku jen skutečnosti odpornou! —
Heroové naši umlkli v ústech potomkův,
Dějepis jen chová jména jejich přeslavná; —
Odrodilec hnusný po lůně šlape mateřském,
od škůdců zhanobeném — bez citu, bez pohnutí!!!
Národ celý neznaje česť a slávu svých předků,
Pochlebuje jiným, sám sebe odcizuje! —
Zněmčilý jest kraj náš, luhy naše moravské,
A vnuk zpotvořilý z řeči si posměch tropí, —
z řeči dávnověké, k vzdělávání národu svého,
K osvětě svých krajanův od Tvůrce mu svěřené: —
A cizí němčinu jak špaček štěbetajíoí,
Przní nejen sebe sám, nýbrž i celý rod svůj!! —
Aj! jaká zasmušilosť na Tvém líčku, ó, bohyně Slávo,

*) *Nitra* vydaná od Mil. *Jos. Hurbana* v Prešpurku 1842. *Slavík* od Jana Kollára str. 115.

**) *Skalkovič* psal se také *Kulda*.

Co znamená rdění tváře tvé božnoskvělé?
Proč slza perlojasná se roní z oka čilého,
Nač se odvracuje bytosť Tvá zorojasná?? —
Snad Tě zarmoutil obraz hnusných těchto padouchů,
Snad se slzy proudí pro jejich odrodilství?
Neb snad vnitřní bolesť nad jejich spáchanou zradou
Svatým rozhorlením tváře Tvoje červená? —
Nermuť se, nevděčnosť těchto vyhýralých hejsků,
Odrodilosť jejich nebuď pro nás zármutkem;
Kdo žije sám sobě, nehoden jest slzí útrpných,
Kdo se v blátě válí — ať se blátem zamaže! —
Ať si sobec užívá pochoutky světů tělesných —
Ať dráždí smysly své, ať pase břicho svoje,
Nezávidíme mu zvířecích těchto rozkoší,
Neb tělo jeho křehké brzo se jich nasytí —
Pak ale teprv pozná, jak bludný on život vedl,
Jak velmi zohyzdil duši svou nesmrtelnou! —

Jarní slunko pozlacuje . . .

Jarní slunko pozlacuje
Blesky svými obzor můj,
Ach! Jak v ranní nebes slzi
Noří skvělý obraz svůj!

Hle, jak září svou proniká
Temnost mlhy pošmourné,
Aj! jak bleskem svým i život
Budí v útrobě skromné!

Bratři! otevřme svá ňádra,
By se srdce rozvilo,
A pobleskem rozníceno
činy mužné rodilo! —

(Květen 1844.)

Keršnerovi.

Morava — toť naše heslo.
Vznik *Slovanstva* — naše čest;
Slovanstvo — toť náš je cíl.
Proto nedej, aby kleslo
V rukou Tvých života veslo, —
Smrť jen věčný pokoj jest!
Kdo setrvá — tenť jen žil!

Dle Petrarky.

Pane, hleď jak slzím nad zašlými
Časy, jež jsem v lásce světa ztrávil;
Marnou touhou vždy jen jsem se bavil,
Život hledal — mezi smrtelnými.

Nyní ale, Pane, už jsem procitnul,
už jsem poznal žití svého bludy;
Teď mne nermoutí života trudy,
Neb jsem ve milosti Tvé se octnul. —

Přijmi, Pane, syna ztraceného,
Posilň vůli mou, aby neklesla
Pod břemenem vezdejšího vesla,
By dosáhla cíle toužebného!

Duch.

»O vy mračna, plachá mračna,
kdož by u vás věrnost hledal?
O ty světe, marný světe,
blaženosti ty's mně nedal.

Tvé radosti, Tvé rozkoše,
Jak ta mračna ubíhají,
A jen bolné upomínky
v srdci prázdném zanechají.

Hle tam na nebi když mračna
váním větrů rozženou se —
Slunce jasné se svým bleskem
v důstojnosti objeví se!

Není-li to i tak v tobě
člověče — ty malý světe,
že, když prchnou tvoje mračna,
nový svět v Tobě vykvete.«

Že když padne temné rouško,
jež Tvou mysl objímalo,
Probudí se v tobě světlo,
jež pod temnem spočívalo?

Světlo toto odblesk Boží
jest, — z nejčistějšího zdroje —
Bůh sám při počátku Tvém je
Vštípil v útlé srdce Tvoje.

Protože od Boha vyšlo,
zase jen vždy po něm touží,
A od Něho odloučené,
v časnosti této se souží.

Proto, brachu, marná touha,
marná snaha, marné přání,
Jestliže kdy na tom světě
hledáš útěchy a stání.

Jako mračna se rozženou,
Dutý vítr když se strhne —
Tak i každou světskou modlu
Výdech Boží s trůnu svrhne.

Stavy — řády — důstojnosti
všecko časem svým pomine,
Ale ono Boží světlo
v člověku nikdy nezhyne.

Duch člověka — člověčenstva
Toť jest ono zrno Boží,
kteréžto v časnost vloženo,
věčnosti chrám sobě tvoří! —

Bohoslovci F. Bílému k jmeninám. (R. 1842.)

Již se blíží den ten dávný,
který Tobě život dal,
by's jej, vlastenče náš slavný,
Svojí vlasti věnoval.

A hle s jakou ochotností
konáš povinnosti své,
s jakou vřelou horlivostí
povzbuzuješ dřímavé.

Tvoje srdce — chrám to tichý,
svatým ohněm plápolá,
ono prosto každé pýchy,
o blaho jen vlasti dbá.

Slova Tvá tak libě plynou,
když nám mluvíš o ctnostech
předků slavných, ona vinou,
z řader našich touhy vzdech.

Kdož v svém srdci nepocítí,
zbožnou pravdivost slov Tvých:
kamenné snad musí býti
srdce těchto zpozdilých!

Kteří ale péči Tvoji
o národnost uznají,
z vřelých útrob duše svojí
všichni vděčně volají:

»Slavný vnuku Slávů starých,
věrný synu Slavie!
ona Tobě z květů jarých
vonný věnec uvije.«

»Každé kvítko v tomto věnci
rozmnožuj vždy slávu Tvou,
nebeští pak oblaženci
ozdobte Tě korunou!«

»Uchystají Tobě slasti
za Tvou vzornou snaživost,
za Tvou lásku k drahé vlasti,
za příkladnou horlivost!«

(Pokračování.)

Přišlé jaro.

Jen teplo a světlo, to hřeje a jasní,
v něm blaze se dumá a touží a básní,
zrak vděčně tu pohlíží k azurné výši,
a plíce tak lehce a volně si dýší.

Jak sluněčko zlaté své rozprostře nitky,
tu hvízdá to, šveholí s každinké snítky
a radost a veselí zavítá v chýše,
kde ve mraze bývalo nevlídně tiše.

Již zelená zahrada, louka i pole,
tam v trní se fialka převonná krčí
a petrklíč, sasanka, chudobka dole;
zdroj lučinou k potoku spěchá a hrčí.

Hle, vyšla již drobota na náves chtivou
a skáče a hraje si s rozkoší živou,
tam před chatou zhřívá se babička stará:
to bezpečná známka je přišlého jara.

Dr. M. Kovář.

Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Pokračování.)

Úterý, dne 19. listopadu: Od 6 hodin ráno do 6 hodin večer byla ve Františkánském chrámu výstava Nejsvětější svátosti oltářní. V 7 hodin na to byla tam mše sv. a v 9 hodin druhá za zemřelé členy kněze adoratory a v 10 hodin sloužena tam byla velká mše sv., načež konána byla v klášterním refektáři schůze kněží adoratorů z arcidiecese vídeňské.

Škola obecná, střední a vysoké školy.

V Žofínském sále konáno bylo v 9 hodin hlavní shromáždění za účasti četného obecenstva, hlavně pánů učitelů. Schůzi byli přítomni také biskup Roessler a různí jiní duchovní a státní hodnostáři a poslanci a deputace universit, studentských spolků katolických.

Schůzi předsedal Slovinec, říšský poslanec Povše, a o škole národní řečnil děkan Josef Lang. Uvedl, že jest to, zdaž se ve společnosti zakoření dobro nebo zlo, odvislo od vychování. Na to líčil výchovu dětí se strany rodičů a vychovatelů, kteří pracují v duchu materialismu. Vrchol výchovy této vidíme ve Francii, kdež jest jen mezi dětmi ročně 28.000 zločinců. Na to se pan děkan obrátil k našemu Rakousku a pravil, jaké to tu je a jaké by to mělo býti, aby učitelé a kněží stejným duchem ve škole pracovali. Chválil a doporučoval organisaci katolických učitelů, doporučoval učitelské semináře a pravil, že se musíme starati, aby i katoličtí učitelé stali se školními inspektory.

K příslušné a přednesené resoluci uchopili se slova učitel Rotter, předseda Katolického učitelského spolku pro D. Rakousy, kterýžto spolek má 4000 členů (proti 50.000 liberálních sorganisovaných učitelů); po něm mluvil farář Jidřich Flek, předseda německého duchovenstva severních Čech, dále kanovník Wappis z Celovce, Dr. Kašpar Schwarz, předseda katolického Schulvereinu, a na konec prelát Dr. Schmid z Černovic, který si vedle kanovníka Wappise nejvíce naříkal, řka, že tam mají už jen něco starších učitelů a učitelek křesťanských a až ti odstoupí, že se tam všecky školy požidovatí.

Ale celkem vanul z řeči děkana Josefa Langa, i některých jiných nádech v lepší budoucnost na poli školství, čerpaný hlavně z té okolnosti, že se katolické učitelstvo sestoupí v říšský svaz celého Rakouska. Myšlenka ta jest nyní již uskutečněna a patří k ní jak katol. učit. Jednota moravská tak i naše česká, o čemž přinesl »Vychovatel« obšírnější zprávy.

Skvostnou řeč jako den před tím profesor Hilgenreiner pronesl o středních a vysokých školách universitní profesor z Innomostí Dr. Michal Mayr. Mluvil o významu náboženství na středních školách, o školách i studentech a o názoru křesťanském a nevěreckém na universitách. I on jako první řečník poukazova k naději v lepší budoucnost, kterouž si musíme prací vydobýti

Na konci skvělé řeči své zmínil se o spolcích katolických akademiků na universitách a o jejich pronásledování pro to, že zjevně vyznávají své náboženské přesvědčení. Doporučoval, aby po způsobu Innomostí i jinde se zřizovaly domy pro katolické akademiky, kde by měli čítárnu, sál pro schůze, společnou jídelnu a síň, kde by sportem své zdraví sílili.

Prof. Dr. Michal Mayr jest taky říšským poslancem a často čteme z parlamentu jeho projevy.

K resoluci mluvili biskup Rössler, Vojtěch hrabě Schönborn, zemský hejtman Adolf Rhomberg, Dr. Ude, Dr. Fuchs, P. Voňavka z Č. Budějovic a baron Oer — většina z nich mířila ostří svých slov proti vyučovací správě ministra Dr. Marcheta, který však nyní k radosti nás katolíků více neúřaduje.

Nedostatek kněžstva a katolická kolportáž

byly předmětem úterní odpolední schůze. Prvé schůzi předsedal říšský poslanec Lanzerotti a o nedostatku kněžstva mluvil probošt Dr. Ant. Stojan.

Mladého jinocha má vésti ke stavu kněžskému ideální myšlenka, ale špatná výchova v rodinách a často i na středních školách, jakož i štvaní proti duchovenstvu ničí tuto idealnost a odvrací jinocha od vstupu do semináře. Druhou závadou jest materielní postavení, které jest v četných případech oproti požadavkům, jež se na kněze činí, nedostatečné a proto se množí slabého ducha, kteří by snad i povolání měli, obrací k jiným stavům. Řečník mluvil vážně, prakticky jako starší zkušený parlamentárník.

Druhé schůzi předsedal český šlechtic Emanuel hrabě Mensdorff a o kolportáži mluvil říšský poslanec Adolf Anderle.

Návrhy, které podával, z většiny i my v Čechách provádíme, novinkou mi byly pouze německé tiskové podniky, jež jmenovitě uvedl, jakož i ta okolnost, že jest ve Vídni spolek: »Volksaufklärung«, mající za účel rozšiřovati dobré spisy a stojící v čele kolportáže mezi německými katolíky Rakouska.

Debata o tomto předmětu byla živá. Mluvili: P. Fischer z Tov. Ježíšova, P. Bernhart, praefekt jinošského spolku v Mariahilf, ředitel Weis z Celovce, který navrhoval, abychom odebrali židům křesťanský kapitál a investovali ho k blahu lidu v křesťanských podnicích, aby tyto: tiskárny a noviny s nepřáteli mohly konkurovati.

V neděli, dne 28. března t. r. jednal Paedagogický svaz v Praze o tom, kterak chrániti duchovenstvo před systematickým štvaním a kterak by se mělo čeliti v trafikách a v jiných výkladních skříních tomu, aby tam nemravné nebo náboženství a kněžstvo urážející pohlednice a spisy mládež a lid nekazily. O témže předmětu, který byl v Paedagogickém svazu z různých stran od zkušených mužů probírán a přetřásán, mluvil ve Vídni na schůzi, o níž právě píši, Eisner z Eisenhofu, předseda rakouského: »Volkschriftenvereinu.« Pravil, že se jejich spolek obrátil před dvěma roky na ministerstvo vyučování a financí s žádostí, aby jisté hanebné knihy a oplzlé obrazy z výkladních

skříní a z knihkupectví byly úředně odstraněny a před rokem že bylo učiněno podobně a že byla k tomu přibrána i zemská školní rada ve Vídni, ale dodnes jsme nedostali odpovědi, i žádal v tom smyslu doplněk resoluce, jež vyzývá úřady, aby plnily v těchto otázkách svou povinnost.

Někteří řečníci kladli velikou váhu na zakládání knihoven. V tom, Bohu dík, i my nejsme pozadu, nebo ve Slezsku působí dlouho podobný katolický spolek, v Čechách již na šestý rok náš Spolek na zakládání katolických knihoven, vedle nichž i všecka naše dědictví, dále papežská knihtiskárna rajhradských benediktinů v Brně a naše družstvo Vlast veliké množství knih rozšířily a knihovny buď založily nebo obohatily. I kněžstvo česko-mor. slezské a katolické spolky a organisace v té věci velice čile pracují, o čemž ve Vídni na katolických sjezdech ovšem nic nevědí.

Konče rád uznávám, že ne tak řeč sama, jinak velice dobrá, ale debata o ní zavedená mne velice zajímala a ve mnohém mne poučila.

Zemské rady katolíků v Rakousku

konaly schůzi ve tři hodiny. Zde se podala zpráva o dosavádní akci a na r. 1909 určen byl ve Vídni VII. sjezd katolíků Rakouska. R. 1908 měly se konati sjezdy zemské nebo diecesní a vskutku konán byl jeden český v Praze a druhý, dolnorakouský, ve Vídni.

Nádražní misie

měla schůzi v 5 hodin odpoledne za účasti valného počtu šlechtičen, a těch kněží, kteří v tomto oboru pracují. Byly podány zprávy o činnosti nádražních misií ve Vídni, v Terstu, v Linci a v Krakově. Zřízení nových nádražních misií v Praze a v Brně bylo ohlášeno a v Praze jest již ve skutek uvedeno.

Řečníci uvedli zajímavá a potěšující data o činnosti nádražních misií a přítomný bavorský kapucín P. Beno Auracher vyslovil radost nad touto prací, která by se měla i do menších měst a míst rozšířiti.

O $^1/_2$6. hodině bylo slavnostní požehnání ve františkánském chrámu Páně a v 7 hodin večer byla poslední

slavnostní schůze v sále Žofínském.

Řečnili: P. Karel Andlau z Tov. Ježíšovy: Historický význam katolické víry v zemích našich pod žezlem Habsburgů a zemský hejtman Adolf Rhomberg: Katolická falanx rakouských národů.

První přednáška mne velice zajímala. Ne velký, na pohled nepatrný Jesuita předvedl nám před oči rakouské panovníky, velebě jejich hlubokou víru a veliké skutky z víry této plynoucí pro dějiny Rakouska. Déle zabýval se Rudolfem Habsburgským, vznešeně vylíčil postavu císaře Ferdinanda II., delší čas prodlel také u doby, kdy Turci r. 1683 obléhali Vídeň a kam přispěchal polský král Sobieski, který vítězství křesťanské rozhodl. Posléze vedl nás do Tyrol a líčil hrdinnou obranu Tyrolanů proti Francouzům, konče úsudkem, že katolická víra učinila dějiny Rakouska velikými.

Zemský hejtman z Vorarlbergu, Adolf Rhomberg, jest veliký, krásný muž, plný katolické horlivosti a nadšení pro svatou víru naši. Líčil nám, kterak se protivníci naši všude proti nám seřaďují a šikují: Němci s Čechy, Italové se Slovinci, továrníci se socialními demokraty; proti nám vystupuje Dr. Unger, president říšského soudu, baron Hocke — zkrátka: zášť proti nám pojí k boji jinak největší protivníky a zásadní odpůrce, i musíme i my katolíci proti nim postaviti mocnou, nepřemožitelnou falanx. A jak to máme dělati, bylo předmětem další jeho řeči, která byla přijata ohromným potleskem.

Před touto schůzí přečtěn byl telegram sv. Otce, sjezdu zaslaný, který kardinál Dr. Ant. Gruscha doprovodil delší řečí. Na to byla zapěna papežská hymna. Po schůzi bylo uděleno papežské požehnání, president sjezdu konal závěreční řeč a písní k Srdci Páně byly slavnostní schůze skončeny.

Ve středu dne 20. listopadu

konána byla v 10 hodin mše sv. za † členy spolku sv. Alžběty a v $^1/_2$8. večer byla konána generální a slavnostní schůze spolku k výchově katolických učňů na památku 25tého jubilea. Shromáždění poctila návštěvou mezi jinými také arcikněžna Marie Josefa.

Schůzi otevřel předseda jubilejního spolku, Dr. Gruber, a pravil, že spolek jejich snaží se úkol Kongregace zbožných dělníků (bratří Calassantských) všemožně podporovati. Kongregace má pro učně: jeden asyl, dvě oratoria a sprostředkovatelnu práce. Roku 1893 přijala arcikněžna Marie Valerie, vznešená a zbožná dcera Jeho Veličenstva, nad touto činností protektorát. Na to se ujal slova vrchní inženýr Dr. Meixner a uvedl: Ve společnosti vyhasla křesťanská láska a Kongregace zbožných dělníků má ji zase oživiti. Velebil neúnavnou, blahodárnou činnost P. generála této Kongregace, Ant. Schwarze, a předsedy podpůrného spolku Dr. Grubera.

Na to vysoký, vyhublý, vážný a moudrý i starý P. generál děkoval všem příznivcům a dobrodincům a prosil je za další přispění.

V odděleních mezi jednotlivými řečmi bavily přítomné střídavě hudba a zpěv.

Tím se skončily sjezdové práce. Viděl jsem mnohé vzácné muže a slyšel jsem krásné řeči a praktické návrhy. Všude ozýval se varovný hlas: spěchejme rychle ku předu, pracujme neúnavně, aby nepřátelé nemohli zdupati kulturu křesťanskou a neodcizili nám lid víře dosud oddaný. Sám jsa již na 30 let v práci katolické a zorav již leckterou brázdu role katolického, potěšil jsem se, vida, že jdeme katoličtí Němci i Češi jedním směrem, že máme stejný cíl: vše obnoviti v Kristu.

Vedle křesť. socialů, kteří jdou v otázkách národních proti nám s liberály německými, jsou Bohu díky mezi německými katolíky Rakouska muži spravedliví, nad vášně strannické povznešeni a s těmi můžeme společně pracovati na obranu víry v ce-

lém našem Rakousku. Takový bod, ať to příkladem objasním, je na př. katolický učitelský svaz celého Rakouska, který nám otevřeně prohlásil, že nemá s návrhem Axmannovým nic společného a s kterým tedy naše Jednota čes. katol. učitelstva zůstává v dalším spojení a působení. Mohu prozraditi, že se právě i u nás pracuje na jakémsi nepolitickém centru, které by udávalo tón katolické nepolitické akci v Čechách a které by udržovalo s Vídní přátelské styky k obraně zájmů katolických. Více zatím říci nemohu.

Ve Vídni jsem zůstal celý týden, navštěvuje různé osoby a ústavy, o čemž promluvím budoucně. (Pokračování.)

Protestantismus a spiritismus proti katolicismu.

Napsal V. Bol. Pavlík-Sychra.

Pravilo se kdesi a tuším v kruzích katolických, že protestantismus dnes v Podkrkonoší nejvíce působí proti spiritismu, a to prý účelně, neboť pracuje tu slovy Písma a tím uvádí spiritisty na cestu křesťanskou a lze prý spíše toto hnutí v boji proti spiritismu podporovati nežli na př. radikální pokrokáře, realisty a socialisty. Mínění toto po mém rozumu je velmi mylné, i pokusím se tvrzení své odůvodniti.

Napsal jsem svůj protispiritistický spis: »Spiritismus ve světle pravdy«, v němž jsem otevřeně a bez ohledu pravil, že práce církve bratrské je tak dobře protikatolická jako protispiritistická, ba že agenti a kolportéři českobratrští, když nemohou prosaditi své, hledí spiritisty poštvati proti církvi naší.

Z protestantských časopisů jediný »Český Bratr« můj katolicky psaný spisek doporučil; ostatní buď přímo proti němu vystoupily nebo o něm pomlčely, ač mi bylo dříve z těchže kruhů k podniku gratulováno. Úmysl tu ovšem byl nekalý. Protestanté kombinovali: Katolíci budou na spiritisty útočiti, nás si nevšimnou, a my budeme pěkně loviti. Toť jeden důvod, že boj protestantů proti spiritismu není upřímný.

Podívejme se, jak církev Bratrská pod pláštíkem svornosti křesťanské, pod záminkou boje proti spiritismu zákeřnicky proti katolické církvi vystupuje. Tato církev vydala z péra A. V. Dubského (j. t. Vančury), svého kolportéra, spis o spiritismu, v němž se církev katolická a kněžstvo přímo uráží. Hned v úvodu a na první stránce vidíme neupřímnost tohoto boje; praví se tu: »Jsou mnozí, kteří spiritismus jako humbug a švindl odsuzují, a jsou i tací, kteří dříve spiritistické časopisy redigovali, ba úřad medií (prostředníků) měli. Pisatel tohoto spisku nechce a nemůže to říci — *pohlíží-li na spiritismus se stanoviska křesťanského*«.

Tedy lidé, kteří spiritisty byli, ba i ti, kteří dělali media (prostředníky mezi lidmi a duchy) a kteří nejlépe věděli, že spiritismus je podvodem, poněvadž sami podváděli nebo podvod seznali, ti dle pana Vančury jsou neupřímní, toliko on, který by si na žádné straně nerad rozlil ocet, který pracuje, aby se vlk nažral a koza zůstala celá, jest upřímným a proto netvrdí, že spiritismus jest švindlem.

Dle zkušenosti nelze proti spiritistům vystoupiti jinak, než beze všech ohledů a s veškerou energií potírat tuto hlízu na našem náboženském, vědeckém i společenském těle, hlízu duši i tělu nebezpečnou. Kdo jedná jinak, chybně a neupřímně jedná, což doznávají i velmi liberální »Radikální Listy«, které odsoudivše švindléřství medií, které nad věřícími spiritisty mají neomezenou moc, v čís. 39., str. 4 ze dne 13. května 1903 napsaly: »Že za takových okolností jest zakročení povolaných orgánů, ať již poučováním, ať již potrestáním podobných medií nevyhnutelno, uzná zajisté každý.« Jen bratrský spisovatel něco podobného neuznává, on na místě aby spiritismus odsoudil, mu nadržuje a útočí na církev, která tu jediné účinně počíná proti spiritistům pracovati.

Tak na str. 16. a 17. svého spisku »Spiritismus v Čechách«, byť slova ta vkládal do úst spiritistům, jak každý dobře věci znalý vidí, škodolibě poznamenává, že »kostelů, kněží i všech jiných výkonů, křtů, oddavek a pohřbů není potřebí, a proto prý všem těmto i jiným ustanoveným zřízením každý »dobrý spiritista« dle možnosti se vyhýbá. Bůh jest jeden, a to jest nejvyšší láskyplný otec, který jen odpouštěti, nikoliv ale trestati dovede, ale zvláště ne tresty věčnými, jako je peklo. Pekla proto není, to je kněžský výmysl na ohlupování a vykořisťování věřících.

Aby protestantský kolportér svou nenávist ke katolické církvi ještě zřejměji dal na jevo, praví v odstavci: »Příčiny vzniku spiritismu v Čechách« doslovně: Nejprve zajisté připravili spiritismu půdu v národě Českém ti, kdo národ náš, národ nejosvícenější, národ knihy, národ víry a pravdy, do tmy bludů, nevěry a pověry uvrhli. Přes 200 let udušována byla v něm každá svobodnější myšlenka, každý cit pro pravdu, právo a spravedlnost, ale přece udušen nebyl.« To se rozumí, že pan Vančura myslí tím citem pro pravdu a právo i spravedlnost spiritistické švindléřství a protestantské agitace, neboť »evangelíci mají prý se spiritisty mnoho společného«, což v plném znění potvrzujeme.

»Poněvadž pak náš český lid«, pokračuje p. V. na str. 24., »lid knihy, třebas katolický byl, vždy přece jen *po tom mu braném Písmu svatém* touží a je rád čítá a poněvadž spiritismus čtení Písma sv. doporučuje, proto mnozí z té příčiny spiritisty se stali« a já dodávám, že právě tím čtením a mylným výkladem Písma sv. z pravé cesty zbloudili a spiritisty se stali.

Kdyby pan Vančura byl upřímným a nebyl jat fanatismem, nemohl by nepravdu tuto uvésti, jakoby církev katolická brala lidu Písmo svaté. Tam, kde se křivě vykládá, kde se ho zneužívá jako na př. mezi protestanty a spiritisty, tam ovšem nutno přihlížeti k tomu, aby učení Páně nebylo vykládáno na úkor křesťanství, což konečně uznává nepřímo pan Vančura sám, uznává to i farář Kozák, uznáváme to všickni křesťané, jenže mnozí, a to právě protestanté, neřeknou to těm, mezi nimiž loví, neřeknou to spiritistům, neboť by pak své bible neprodávali tak často, a tím by obchod vázl.

Tak i z čistě obchodního stanoviska protestanté doporučují čtení Písma sv. na úkor křesťanství a tvrdí-li, že my katolíci lidu Ježíšovo slovo beřeme, pak vědomě lhou a nutno na toto jednání při každé příležitosti poukázati.

Církev katolická nepopírá, že varuje před čtením Písma svatého tam, kde se chybně vykládá, neboť chybným výkladem slov Ježíšových člověk velmi hřeší, třeba neměl v úmyslu hřešiti. A spiritisté chybně Písmo sv. vykládají, jsou na to upozorňováni ze strany církve katolické, nedbají hlasu matky své, jediné to representantky křesťanství, a hřeší tedy vědomě ba i zúmyslně. (Dokončení.)

O dekretu Kutnohorském. »Universitní učitelé« páni V. Novotný, K. Krofta a J. Šusta proslovili slavnostní přednášky, které byly vydány tiskem od akademického senátu pražské university. Všechny tyto tři řeči ukazují, že skutečnou hlavní příčinou, proč dekret byl vydán, bylo vzmáhající se české sebevědomí národní, které chtělo, aby Čechové v zemi české měli největší moc. Pohnutkou bezprostřední, aby vydán byl dekret, byla snaha krále Václava, dostati souhlas university, aby se mohl přidati k jinému papeži.

V prvé přednášce profesor Novotný chce při tom oslaviti Husa, a tvrdí, že »zásluha o konečný výsledek jistě náleží předem Husovi«. Ale důkazů pro to nemá přesvědčivých. Celý důkaz záleží v tom, že »se dovídáme později z úst Husových, že se (Hus) velmi rád přičiňoval o provedení požadavků jednotného národa českého, a že pro to působil mezi přáteli u dvora«. Ale jest tento důkaz tak přesvědčivý? Nezdá se. Vždyť sám profesor Novotný přiznává, že sjednocení českého národa na universitě spíše než Husovi podařilo se Jeronýmovi. Jeroným též pozdější žaloby hlavně viní.. — Tedy o sjednocení národa Hus hlavní zásluhy nemá, při vydání dekretu byl nemocným. Zdali vymyslil a postavil požadavky národa, též není známo.

Pan Krofta ve své přednášce výslovně praví »není známo, kdo první byl původcem myšlenky, aby se obrátil dosavadní poměr mezi národy na universitě, aby rozhodující moc byla odňata národům cizím, vzdorujícím vůli králově a dána národu českému«.

Profesor Šusta též nechce osobě Husově tak veliké důležitosti neodůvodněně přičítati, když píše »ať již navrhovatelem dekretu byl Hus sám . . . , či někdo jiný z jeho kruhů«.

Že by tedy Hus měl na vydání dekretu hlavní zásluhu, je dosud pochybno, nedokázáno. Požadavky českého národa na univeřsitě vyskytují se dávno před Husovým vystoupením (když bylo Husovi asi patnáct let), arcibiskup jako kancléř university české požadavky podporoval, a tyto požadavky čím dále tím více vzrůstaly, a král sám proti nim též nebyl zaujat. Je zajisté přirozeno, že příslušníci cizích národů byli i králi samému cizí a méně hotovi jemu ve všem se podrobiti. Proto přirozený vývoj věcí u národa českého domohl se proti cizincům národního úspěchu, a není třeba Husovi přičítati více než lze dokázati. Vůbec profesor V. Novotný by mohl se i ve slavnostní přednášce mírniti a tvrditi pouze to, co může dokázati. Pak se uvaruje snáze všeliké trasovitosti a přehnanosti. »Býti Čechem znamená býti řádným člověkem«, volá p. Novotný s jakýmsi zbytečným nadšením (Němec, Ital, Francouz. atd. tutéž frási může říci.).

»Názory Viklefovy dávaly prý jasnou a zřetelnou odpověď ke všem otázkám, jež tehdejším světem zmítaly«, píše profesor Novotný jinde. Kde pak má pro to Novotný důkaz? Když Viklef připisoval katolické řády (kláštery) ďáblu, když šířil učení podvratné proti autoritě církevní i světské, když šířil zásady vedoucí k revoluci a anarchii . . . to má býti jasná odpověď na všechny otázky? O, nikoliv! Spíše třeba říci (jak nepřímo snad i prof. Šusta ve své přednášce naznačuje), že učení Viklifovo bylo pouhá utopie, která jako bludička později Husa a Husem národ český svedla na osudná scestí, kdežto v Oxfordu, v Paříži podobné názory byly předmětem rozpravy pouze na nejvýše řídkým jednotlivcům.

Profesor Novotný zdá se vůbec býti jaksi proti církvi zaujat a proto nechce uznati, že vzplanutí husitské bylo sice vzplanutím národa, vzplanutím velikým, ale vzplanutím pro bludičku, pro utopii, pro nepravdu a proto vzplanutím pochybným. Oč lépe bylo by bývalo pro národ český, kdyby byl sice národně mohutněl, vlastenecky sílil, ale neodbočil při tom na půdu kacířskou.

Prof. Novotný tvrdí, že prý universita kacířstvím neutrpěla. To opět těžko dokáže. Vždyť již v druhé přednášce profesor Krofta píše, že »universita brzy pozbyla svého vůdčího postavení v národě i svého dějinného významu . . . že bylo by pošetilé zapírati, že pozdější doba husitská je skutečně dobou úpadku této university, a že příčinou toho nebylo ovšem její odnárodnění . . . nýbrž především mimořádné postavení, v němž se octl národ český svým odbojem proti církvi«. Tedy právě kacířství poškodilo universitu.

Profesoru Novotnému chybí jakási objektivnost oproti církvi. I u profesora Krofty divíme se, že mluví o promyšlenosti učení Viklefova, o církevní autoritě, znemožňující všechen myšlenkový i mravní pokrok lidstva. (Snad nepřekážela církev již i prof. Kroftovi ve všem myšlenkovém a mravním pokroku?!)

Universita pražská v době předhusitské prý si nedovedla zjednati ani významu v dějinách vzdělanosti ani zásluhy o pokrok lidského ducha, tak tvrdí prof. Krofta. Ale což v době husitské získala sobě tohoto významu? Vždyť sám prof. Krofta tvrdí, že upadla a pozbyla významu i v národu i v dějinách.

Škoda, veliká škoda jest, že jistí pánové nemohou oslavovati žádného našeho národního úspěchu, aby při tom nebojovali proti církvi. Dekret Kutnohorský je národní úspěch, ale proč ho chtějí stále spojovati s oslavou husitství. Nám by se skoro zdálo, že husitské kacířství pokazilo národně to, co pro národ mohl dekret Kutnohorský znamenati.*)

Dr. Fr. Klobouk.

*) Jak jsme již na obálce minulé »Vlasti« oznámili, vyšla v »Hlasech Svatováclavských« ročník IX. číslo 1. brožura od faráře V. Leflera, v níž autor vyvrací mínění dosud běžná, že by byl Mistr Jan Hus intelektualním původcem dekretu Kutnohorského a dokazuje, že hlavní příčinou vydání dekretu byly předchozí neblahé poměry mezi Václavem a Zikmundem.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Literární sekce družstva »Vlast« konala 17. března t. r. sedmou schůzi za předsednictví faráře Vlast. Hálka. — Jednatel Boh. Jiráček četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předseda vítal srdečnými slovy nového člena, p. Jana Voborského, c. k. místodržitelského oficianta a spisovatele z Dejvic. Oslovený odpověděl, že rád úřad ten na sebe přijal a že chce plniti povinnosti s tím spojené.

Jednatel pravil: Jménem Literární sekce dovoluji si vysloviti našemu milému spolupracovníku pana Tomáši Josefu Jirouškovi upřímnou a srdečnou soustrast nad úmrtím jeho milované a vzorné matky. Kéž potěší jej Pán v jeho zármutku, jí pak nechť dá Všemohoucí odpočinutí věčného. Prosím, abych tento projev zapsati mohl do protokolu dnešní schůze. Přítomní povstali a redaktoru Jirouškovi tiskli srdečně jeho ruce. — Za druhého místopředsedu Literární sekce zvolen byl katecheta Václ. Kunz. — Bylo usneseno, aby byl konán v pondělí a úterý Svatodušní Literárně-socialní sjezd v městě diecese Litoměřické; k sestavení programu a k zřízení celého sjezdu zvoleno bylo obvyklé užší komité (předseda farář Vlastimil Hálek, jednatel redaktor Tomáš Josef Jiroušek, přísedící redaktor Tomáš Škrdle). — S radostí byl vzat na vědomí přípis faráře Františka Štingla z Korutan, velikého znatele slovanských jazyků, jenž vroucím dopisem oznamuje, že po delším odmlčení bude zase o slovanských záležitostech referovati do »Našich Listů« a do »Vlasti«. — Sekce se usnáší, aby její členové spisovatelé a vůbec stoupenci »Vlasti« obrátili ostří obranného boje proti Volné Myšlence. Obrana se povede soustavně a promyšleně. — Předloženy byly: polský časopis »Unitas« a »Vaterland«, kdež jsou zprávy o družstvu »Vlast«, a nové podíly ze Sv.-Janského dědictví.

Redaktor »Vlasti« sdělil, že dostává zásobu katolického tisku: část posílá: 1. do své rodné obce; 2. část do Bechyně, Sepekova, Opořan a Týna n. Vlt. — Odborné časopisy dává farářům Vlastimilu Hálkovi a Filipu Jana Konečnému a katechetovi Václavu Kunzovi a jednomu alumnovi v Praze. — Slovanské časopisy a »Civiltu catholicu« zasílá prof. Fr. Žundálkovi; zábavné spisy daruje do knihoven a vzácné spisy zařadují se do redakční knihovny.

Referáty podali:

Farář Al. Dostál: Vlastivěda Moravská. Dějepis Brna. Napsal Dr. Frant. Šujan. Cena 6 K. S četnými illustracemi. Důkladně spracovaná monografie prvního města na Moravě, a nás potěšuje i to, že v kulturním oceňování minulosti chvála tu také vzdána duchovenstvu světskému i v četných brněnských klášteřích. Často zde čteme: Duchovenstvo řídilo mravní život v městě. O zdokonalení mravní nejvíce pečovali Minorité, Dominikáni a Augustini (str. 177). Nebo biskup (Dietrichstein) často přebýval v Brně a horlivě kázal, zpovídal, služby Boží sloužil a okázalé slavnosti katolické pořádal téměř ve všech kostelích (str. 197). Vítězství nad Švédy (1645) připisováno Bohu, Panně Marii a vojevůdci Souchovi. — Uvádí, že panovnice Marie Terezie za svého pobytu v Brně zúčastnila se slavnosti Božího Těla (str. 263). A tak velmi často dotýká se kniha i náboženského života v Brně. Ovšem nějaký ten spor mezi duchovními zde rovněž uveden. Ke konci při probuzení národního života v městě vzpomíná vděčně i duchovních Klácela, Fr. Sušila, V. Žáka a jiných. Kdo chce seznati dějiny Brna, tomu se

tato rozsáhlá (352 stran) kniha doporučuje vřele. Kdo chce navštíviti Brno, tomu se hodí Průvodce Brnem a okolím, velmi pěkná a obsažná kniha, která se velice hodí turistům. Má přes 300 stránek malé osmerky, dvě mapy, 133 illustrací a stojí pouze 30 h. Ukazuje, že i česká literatura může býti levnou. — Americký »Hlas« od r. 1908 přikládá místo románové přílohy k listu »Encyklopedii katechismovou«, kterou napsal Václav Melichar. Takové populární dílo nutno oceniti nad všechny jiné románové přílohy mnohých listů, ano i nad vědecká díla toho druhu, která nemohou vniknouti mezi lid, o který vlastně běží. Všechno tu podáváno srozumitelně bez latinských citátů a učených vývodů. Kniha psána v Americe v Baltimore a jest rozsáhlá, obsahuje přes 500 stran, ač dílo není posud ukončeno. A odběratelé »Hlasu« dostanou je úplně zdarma. — Kdo přehlíží od Nového roku vycházející katolické listy — staré i nově vznikající — ať v Praze nebo v jiných větších městech, ať v Čechách nebo na Moravě, nemůže se ubrániti, aby nepronesl úsudek, že těch listů, zvláště menšího objemu, jest poněkud mnoho, že se v nich věci opakují a že snad nebude tolik pro ně pracovníků a odběratelů. Nebylo by lépe listů méně, ale důkladnější, zůstati při starých a tyto zlepšiti finančně i obsahově, než nové a nové zakládati? Četné listy z konkurence spolu bojují na škodu katolické věci.

Místopředseda farář Vlastimil Hálek uvedl: Na poli naší katolické poesie, slaběji pěstovaném, zmiňuji se o sbírce básní o 108 stránkách »Růže a pomněnky« od »bratra Vojtěcha«, jež vytryskly z něžně zbožné duše (neznámého) bratra v ústraní klášterní cely, a také ráz toho nesou. Doporučoval bych je za četbu intelligentním dívkám. — Z »Životů svatých«, jež v básnické roucho oděl Fr. Žák T. J., uvádím nové ladné eposy: Sv. Jiří, sv. Vít, sv. Anděla Merici, sv. Václav, sv. Stanislav Kostka. — Dále se zmínil o »Museu« časopisu bohoslovců československých, jehož 1. číslo v pečlivé úpravě, přináší důkladné práce »Zásluha papežů o vědy a umění« od J. Rozmahela (Brno), »O Boží jednoduchosti«, originelní studia J. Ertla (Olomouc), »Vladimír Solovjev a křesťanství« od Fr. Kunky (Brno), »Moderní náhrady za křesťanství« od J. Doležela (Olomouc), dále životopisy Msgra A. Adamce, regenta Brn. alumnátu, kdež zmíněna jeho práce ve »Vlasti«. »Křesťanstvím zachován jest národ« a prof. theol. A. Grivnackého, spolu řada slibných básní. Těšíme se z toho, že bohoslovci vstupují na líchu literární. Kéž při vstupu do duchovní správy slibné talenty neumlknou.

Katecheta Boh. Jiráček probral obsah Baarových »Farské historky«, »Stavěl«, »Žebračku« a »Žolinku« a ocenil jejich význam v katolickém písemnictví. Na to rozebral K. Klostermanna: »Urvané listy«. Šumavu, lid i jeho zvyky dobré i zlé dovede líčiti jen Klostermann. »Urvané listy« jsou řadou povídek. Povídky »Můj přítel Gabriel«, »Ohnivé snopy nad Hiršenšteinem«, »Panský sport« jistě čtenáře dojmou. Že povídky ty jsou nejen zábavné, ale i pro čtenáře poučné, netřeba dosvědčovati (»Domů«, »Začarovaná láhev«, »Potrestán« a »Boj za právo«). Z referátu katechety Boh. Jiráčka jest viděti, jak bohatý material se v Literární sekci probírá a kolik vhodného poučení se v krátké schůzi přítomným členům skýtá.

Dr. Rudolf Zháněl, c. a k. voj. kurát, doporučuje Slovník bohovědný. Vrátného »Život bl. Zdislavy«, časopis »Kvítky« pro mládež, kteréžto referáty pomíjíme, poněvadž delší rozbor nebo doporučení spisů

ních »Vlast« již přinesla. — Vzácný člen Literární sekce, velepilný náš povídkář Alois Dostál, vydal v č. 52. »Dědictví Maličkých« velmi krásnou a poučnou povídku pro mládež »Na hlásce«. Je vzata z dějin Moravských v kraji Rožnovském. Povídka čte se velmi mile a pro mládež hodí se výborně. Podivovati se musíme neunavnému tomuto spisovateli, kterak dovedně umí vylíčiti ty nejrůznější poměry a povolání životní. V této knížečce popisuje velmi názorně živobytí starých moravských včelařů. — Krásným, vzáchým a bohatým podílem obdařuje letos členy své »Dědictví Svatojanské« v Praze; jest to pět knih obsahu zábavného a poučného. V č. 1. provádí nás Bedřich Jiříček »Po stopách Boží prozřetelnosti«, hledá účelnost světa, uvažuje o původu jeho i konci a dokazuje, kterak nebe i země hlásá slávu Boží. Č. 2. a 3. obsahují zajímavé črty našich známých belletristů: J. Š. Baara »Mžikové obrázky« a Aloise Dostála »Na cestě k lepšímu«. V č. 4. popisuje Dr. Ant. Podlaha »Posvátná místa« ve vikariátech Kralovickém, Vlašimském a Zbraslavském. Jako dřívější díly obsahuje i tento četné obrazy a velikou hojnost dějepisného, topografického a jiného materialu. Č. 5. přináší dávno očekávané a slíbené kapesní vydání »Nového Zákona«. Vkusná tato knížečka obsahuje vzorný český překlad sv. evangelií, k němuž známý odborník, kanovník a universitní profesor Dr. Jan Sýkora, přičinil velmi instruktivní úvody a přidal mnoho případných poznámek. Zasloužilé »Dědictví« vykonalo opět dílo velmi blahodárné, když toto nové vydání Písma sv. rozšířilo mezi lidem naším. Z německého uvádí monografii faráře Josefa Springera »Montserrat«. Je to jméno hory a poutního kostela Mariánského v jihozápadní Moravě u Cickrajova a Slavonic. Spisek, ozdobený několika úhlednými obrázky, je pěkným příspěvkem k církevní topografii moravské. — Na konec dovoluje si referent zmíniti se o »nejvyšším díku« Jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva, který mu byl oznámen za jeho spisek »Šedesát let na trůnu Habsburském«. Nejvyšší tento projev, který se stal v jubilejním roce »Vlasti«, potěší zajisté všechny členy Literární sekce, neboť vyznamenaná práce vyšla z jejího středu. Zároveň je dojista všem mocnou pobídkou, dále poctivě pracovati, věrně dle hesla: »Pro Boha, církev, vlast, císaře a krále!«

K slovu se hlásí redaktor pan Tomáš Jiroušek a při doporučování třetího dílu »Posvátných míst království Českého« podotýká, že celé dílo zvýšilo by se ještě tím, kdyby při farářích a vůbec kněžích, buditelích národa, spisovatelích, odbornících a podobně mohly býti přičiněny stručné životopisy a hlavní jejich životopisná díla. Mohlo by se tak učiniti třebas v dodatku, poněvadž kněží k místům popisovaným jaksi přísluší a patří. Tak docílil by se i jaksi stručný souhrn spisovatelů, odborníků a buditelů národa v jedné knize do dnes postrádané. Na konec pak řečník celé toto velkolepé dílo, které se plynně a se zájmem čte, chvalí a doporučuje k hojnému rozšíření.

Redaktor Tomáš Škrdle pročetl zábavně-poučný spisek: »Slepý z Aventinu«, povídka z dob císaře Nerona od Ant. de Waala (Zábav Večerních ročník XXX., číslo 1., dílo 164.). — Vedle císaře Nerona, jehož ukrutnosti se zde drasticky posuzují, vystupují v této povídce svatý Petr a hlavně svatý Pavel. Svatý Pavel se tu líčí, jak tělesně vypadal, jak blahodárně působil a na konci se zevrubně posuzuje

jeho cesta k popravišti a jeho smrt mečem. — Vůbec musíme říci a uznati, že všestranně vzdělaný redaktor »Večerních Zábav« ,pan prof. Em. Žák, vybírá pro tuto sbírku velice zajímavý, poučně-zábavný materiál, začež mu musíme býti vděčni.

Tím byla schůze, bohatá na vzácný a značný literární materiál, skončena.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

(Pokračování.)

507. F. de La Mennais. Pansées (1810—1826) par C. Merécha agrégé de l'Université. V sešitku tomto jsou spojeny dvě skupiny myšlenek La Mennaisových, náležejících orthodoxní periodě jeho života. Vysvětlující kommentář provází tuto publikaci ve formě poznámek, jež uvádějíce text uveřejněný ve vztahu se systemem La Mennaisovým, dávají nám nahlédnouti do jeho celku a některé do jeho počátků. Probírajíce se těmito stránkami, s radostí obcujete v duchu s tímto katolickým moralistou, obdivuhodně vyzbrojeným, jenž dovedl hleděti do dálky a správně; s druhé strany však pocítíte bol, že duch tak velký neměl dosti pokory a sebezapření, aby se podrobil nálezu stolice apoštolské, když později byla nucena některé z bludných jeho názorů zavrhnouti.

508. a 509. Le travail sociologique. La methode par P. Méline. Cena fr. 1·20. V míře, ve které sociologie se povznáší do řady a stupně vědy positivní, jeví se vždy větší nutnost počínati studium problémů socialních jen za pomoci vyzkušené a schopné vésti k výsledkům použitelným a bezpečným. Méline podává napřed historický přehled o předmětu pojednávaném: ukazuje, jak ponenáhlu vznikla autonomní věda socialní, jak sociologie postupem dob se odlišila od vědy historické a od věd socialních ryze abstraktních. Jeho hlavní snaha nese se k tomu, aby i čtenáře seznámil se zásadami »methody objektivní«, jak ji uskutečňují z části škola sociologická, jejíž hlavním representantem je Durkheim, z části škola vědy socialní, založená Le Playem a její pokračovateli jsou Tourville a Demolin. Pak studuje s pozoruhodným jemnocitem »postup psychologický«, jenž vyznačuje a karakterisuje dílo Tardeovo a práci sociologů německých. Konečně v kapitole závěrečné snaží se autor nastíniti synthesi výsledků, získaných o této důležité otázce methody. Jak patrno, je spisek Mélineův pravým úvodem do studia sociologie a poskytne každému, kdo studiemi sociologickými se obírá, výborných služeb k poznání methody sociologické.

510. La dédicace des Eglises par de Baudot, O. S. B. Konsekraci neboli dedikaci chrámů lze definovati: posvátný úkon či spíše souhrn posvátných a slavných úkonů, ustanovených církví, jejichž účinkem je učiniti z budovy profanní budovu posvátnou, zasvěcenou pro vždy Bohu a jeho bohoslužbě, aby v této budově mohly býti konány funkce božské a církevní. Toť důležitý obřad, jejž ve spisku přítomném studuje učený benediktin J. Baudot. Dílko obsahuje dvě části: první část jedná o historickém rozvoji ritu dedikačního, a to o počátcích ritu římského, o rozvoji ritu dedikačního v Sacramentářích (7. až 9. st.), o ritu dedikačním dle liturgií 9. až 13. století, druhá část mluví o církevních a liturgických pravidlech ritu dedikačního a jeho symbolismu.

511. a 512. Les Assemblées du clergé et le protestantisme par J. Bourlon. Shromáždění kleru francouzského, jež ke konci století 16. stala se periodickými, měla se zabývati především hmotnými zájmy církve francouzské. Než záhy a zcela přirozeně vzala shromáždění tato do svých rukou všechny své zájmy duchovní a časné. Jak chovala se shromáždění vůči hnutí protestantskému a protestantům samým? Toť otázka, která dříve vyvolala četné kontroverse a o níž podnes ještě je dosti předsudků. Nikdo nebyl schopnějším studovati tento těžký problem historický, než J. Bourlon, dobře známý svými pracemi o Shromážděních kleru za staré vlády a o Shromážděních kleru a jansenismu.

Spisek je rozdělen na 7 kapitol, z nichž první jedná o době od r. 1560 do ediktu Nantesského, druhá od ediktu Nantesského do dobytí Rochelly, třetí od ediktu milosti do smrti Mazarinovy, čtvrtá od smrti Mazarinovy do odvolání ediktu Nantesského, pátá od odvolání ediktu Nantesského do revoluce. Kapitola šestá jedná o manželstvích protestantů, sedmá o pomocné pokladně pro obrácené. Vytýká-li se kleru, že žádal proti protestantům opatření přísných a radikálních, autor proti tomu ukazuje důvody přesvědčivými, že klerus tehdy vůči protestantismu jinak jednati nemohl.

513. Le comite desalute public par Marcel Navarre. Komité veřejného blaha bylo utvořeno za revoluce r. 1793 a bylo složeno z 9 členů. Jeho porady byly tajné a bdělo nad radou exekutivní. V těžkých okolnostech mohlo učiniti všecka opatření, která považovalo za nutná. K disposici mělo 100.000 lír z národního pokladu na tajné náklady. Byl to despotismus svobody či lépe despotismus jménem svobody, jenž takto byl organisován. Autor po té líčí, kterak komité zahájilo a provádělo svou revoluční tyranii nejprve pod vlivem Dantonovým, pak Robespierrovým až do jeho pádu. Spisek končí krátkým vylíčením zániku komité 4. listopadu 1795. Mohutným dojmem působí zvláště závěrečná slova: »Revoluce je dílem satanovým a od satana má své mravy; jako legitimní otec je plna nenávisti a vraždy«.

514. Les Idées morales de Lamartine par Jean de Cognets. — V morálce jako ve všem Lamartine je klasikem. Originalitě, kterou romantikové rádi vyhledávají, snaží se vyhýbati, nedůvěřuje jí. Zajímá se jen o city, které se mohou hoditi všem lidem ve všech dobách. Čím universálnější je některá idea, tím vzácnější se mu zdá. Ač vylučuje z nauky, co ji rozlišuje od jiných, co ji zvláště karakterisuje, přece jeho morálka pro přední úlohu, kterou o ní zaujímá očišťující utrpení a naděje života posmrtného, je hluboce proniknuta křesťanstvím. Je křesťanská, není však katolická. Z blízkostí pozorována jevila by se jako jakýsi druh morálky bez závaznosti a sankce. Nauka spásy a trestu za provinění zůstala u Lamartina, snad úmyslně, bez precisnosti. Toť hlavní rysy, jež dle Cognetsa karakterisují morálku Lamartinovu. Tento výklad svůj autor osvětluje s velkým počtem pečlivě volených textů, jež ušetřují čtenáře námahy hledati v ohromném díle Lamartinově místa nejvýznačnější.

515. Le Pallium par Dom. J. Baudot. — Pallium tvoří čestný odznak, který náleží právem papeži a značí plnost moci božské v pastýři pastýřů. Uděleno od papeže arcibiskupům nebo jiným praelátům rozlišuje je pallium od biskupů, kteří je nemají. Žádný praelat určený, aby zaujal stolec metropolitní, nemůže dokud pallia neobdržel, používati výsad svého úřadu. Aby pallium obdržel, musí se obrátiti na římského papeže. Lze tudíž říci s Dom Morinem, že Bůh použil tohoto odznaku, zdánlivě ovšem sekundárního, aby utužil pouta z hierarchie v církvích západních. Pallium je skutečně, jak si přál Benedikt XIV., symbolum unitatis et cum apostolica sede communionis perfectae tessera. Z toho již patrna je důležitost a zájem, jejž může poskytnouti historická a liturgická studie pallia, jak nám ji podává učený Dom. J. Baudot.

516. a 517. J. Fioretti; les petites fleurs de la vie du petit pauvre de Jésus Christ, saint François d'Assise. Traduction et introduction et notes d'Arnold Goffin. — Kritika hagiografická přiznává v celku tak zv. Fioretti jen prostřední důležitost a někteří historikové Františkánští s nimi nakládali pohrdlivě. Je na jevě, že nelze hledati v těchto stránkách literární authentičnosti fakt. Nepřesnost je v jednotlivostech, pravda v celku. Extase, vytržení smyslů jsou tu obvykly; zázrak, přirozený a normální. Hrdinové z těchto roztomilých vypravování jsou, ne lidé, nýbrž duše okřídlené, lehounké, bez váhy, z polovice prosty zákonů země, které si přestaly všímati, aby se povznesly tam, kde již takořka žijí a dýchají. Tím se vysvětluje popularita »Fioretti«. Opětně sáhnete k této nevyrovnatelné četbě v úhledném překladu Goffinově. Vydání toto, velmi krásně vydané, zajisté přispěje k rozšíření nejvzácnějších textů literatury hagiografické. Dr. *Jos. Samsour.* (Dokončení.)

ČESKÁ.

Román naivky jmenuje se zajímavé dílo, které napsala Olga Fastrová. Vydáno u Beauforta v Praze v levné illustrované knihovně. Venkovský nadučitel má sličnou dceru Božku. Lne k ní láskou Dr. Stanislav Brázda, koncipient, rozvážný muž. Božka však cítí v sobě talent divadelní, chce býti herečkou. Dr. Brázda

s bolestí sice, ale s rozvahou muže se s ní loučí. Božka cvičí se v Praze v dramatické škole umělkyně herečky Lilické, při tom pak obletována jest hercem Olšovským. Jest to člověk lehkomyslný, ale ne zlý. Oba se mají rádi, ale když Božka se táže, bude-li jednou jeho ženou, Olšovský odmítá, vymlouvá se, pravý důvod však zatají. Jest totiž ženat, ale žena herečka je kdesi v Německu. Božka zklamána (i na divadle měla nepříjemnosti) odchází k rodičům, ale bývalé družky se jí straní, lidé jí skoro opovrhují. Dověděli se o jejím pražském životě, jenž nebyl sice nikterak špatný, nýbrž jen nerozvážný, naivní, ale před těmito lidmi ji velice snížil. Božka tedy odchází k venkovské divadelní společnosti a tam žije slušný život, vážně pracuje ve svém povolání. Vyléčena jest již ze všeho blouznění, ze všeho naivního snění. Tu ji najde Dr. Brázda, jenž se zatím domohl zajištěného postavení. Tento rozvážný muž cítí dosud k ní náklonnost a béře si ji, teď již rozumnou, za ženu.

Povídka tato pěkně se čte a působí mile. Zvláště dobře by se hodila pro dospělé dívky a pro ženy. Náboženský cit se celkem nikde neuráží, o náboženství se vůbec skoro nikde zmínka neděje. Pouze zcela slušně se praví, že teta dělá Božce na čelo křížek, když Božka jde na první veřejný divadelní výstup. Nejapnou však musíme nazvati větu na str. 122. Mladí manželé Dr. Brázda a Božka jedou ve vlaku a vzpomínají na první polibek. Tu praví Dr. Brázda: »Jak jsem tě tehdáž políbil! Jako svátost oltářní!« Co si máme mysliti při této — řekl bych — hlouposti? Kdo pak líbá svátost oltářní!!?? Místo tohoto — s odpuštěním — nerozumu, měla se raději udělati hodně tlustá čára, která by zaujala místo těchto tří slov, tak nerozumně užitých. Katolík, jenž ví, co Svátost oltářní jest, udiveně si při těchto slovech pomyslí, že spisovatelka neměla vkládati takovou pošetilost do úst Dra Brázdy. Poněvadž však tato slova jinak vzdělaného katolíka snad nepohoří, myslíme, že by se tato kniha, jinak dobrá, přece hodila i do katolických knihoven, zvláště pro ženy a dospělé dívky. *Dr. Fr. Klobouk.*

O blouznění náboženském v Pošumaví, se zvláštním zřetelem k Domažlicům. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. Obrany víry, roč. V. č. 3—4. — R. 1908 dne 8. a 9. června konali jsme v Domažlicích krásný literárně-socialní sjezd a tu mezi četnými jinými vystoupil populární řečník farář Dr. Karel Lev Řehák. Mluvil o poblouznění v Čechách, hlavně těch, která k nám přenášena byla průsmykem Všerubským nedaleko Domažlic. I zvolil si řečník látku zajímavou a objasniv děje tyto se stanoviska katolického, jež všude otevřeně, neoblomně a vřele zdůrazňoval, přednesl zároveň řeč poučnou, takto málokdy slyšenou. A řeč tuto, ovšem rozšířenou, vydal nyní v »Obraně víry« na 102 stranách borgisového, tedy dosti drobného tisku.

Všecky knihy Dr. K. Lva Řeháka vynikají lehkým slohem, srozumitelnou řečí, plynou živým tokem, důvody na obhájení učení církve a církve samé jsou řízné a pádné, i čtou se u něho ty nejtěžší historické partie jako zajímavý román. Dr. Ant. Lenz byl hluboký myslitel, neobyčejně vzdělaný dogmatik, ale při tom byl suchý vypravovatel. Dr. K. L. Řehák vyniká za to živým slohem, takže jeho knihy jdou čile na prodej, kdežto Lenzovy leží při vší výtečnosti obsahu na skladě. Autor zde popisuje učení a život: Flagellantů či mrskáčů, Valdenských, Fraticellů čili bratříčků, M. Jana Husi a všech sekt po smrti jeho povstalých. Velice trefně bičuje Dr. K. Lev Řehák nesmyslné učení sedláka Petra Chelčického, na to přechází k Českým bratřím, ke králi Jiřímu z Poděbrad, k luteránství a k vítězství Ferdinanda II. na Bílé Hoře, o němž dokazuje, že bylo ne porážkou, ale štěstím českého národa. Končí významem Chodů na hranicích českých, ztrátou jejich svobod a popravou Koziny v Plzni.

Na konci dělá řečník parallelu mezi učením M. Jana Husi a Komenského a mezi jejich nynějšími ctiteli: svobodomyslníky, volnými myslitely, protestanty a pokrokářskými učiteli a nemilosrdně je bičuje, že oslavují muže, jichž zásadám nevěří. Dr. Karel Lev Řehák objasnil otázku českých sektářů v různých knihách a bude v tom zajisté i dále pokračovati, a my doufáme, že spisy Lenzovy a jeho a jiných podobných spolupracovníků budou míti v srdcích četných čtenářů blahodárného účinku.

Touto knihou ukončila »Obrana víry« V. ročník; stojí ročně 1 K, a předplatné přijímá administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II. *Tomáš Škrdle.*

Laciná obrázková knihovna mládeže, jižto počala letos vydávati za redakce Václava Špačka Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby v Praze, přinesla v prvním sešitu I. ročníku poutavý obrázek ze života »Slepá Tonička« z péra pořadatele této knihovny p. Václava Špačka. Kdo všímá si jen poněkud zpráv o mládeži, zajisté již tázal se, co toho asi příčinou, že již školní děti do-

pouštějí se často tak hrubých zločinů, jako krádeže, vraždy, sebevraždy atd.; příčiny mohou býti ovšem různé — ale jednou z hlavních jest bez odporu špatný tisk, kterýžto jedovatiny za dnů našich i pro mládež hojnost se vydává . . . Co záleží takovému nenasytnému pisálkovi a hrabivému nakladateli na tom, zkazí-li sta a tisíce útlých a spokojených duší, jen když má při tom značný prospěch hmotný! Proti tomuto otravnému proudu působiti má aspoň poněkud svrchu uvedená knihovna, jež vycházeti bude desetkráte v roce v sešitech po 20 h. (na 10 výtisků jeden nádavkem), z nichž každý bude ukončeným celkem. Počátek učiněn krásným obrázkem ze života se 3 vkusnými vyobrazeními a připsán zakladateli Útulny pro opuštěné slepé dívky v Praze, Lud. Seyvaltrovi, faráři v Čečelicích. Netoliko malí, ale zajisté i dospělí čtenáři se zájmem budou sledovati osudy slepé Toničky Střihalovy a jejích dobrodinců a mnohý snad po přečtení přispěje nějakým dárkem jmenované Útulně na Kampě v Praze. Na str. 24. čteme, že Tonička »ráda by se byla zase viděla« — ale vždyť byla slepá! Doporučujeme slibný tento podnik každému co nejlépe. *Josef Fabian.*

Rytířové, Panoši a krásné Pastýřky. Kniha pohádek. Vypravuje Quido Maria Vyskočil. Illustrovala Minka Podhajská. Nákladem knihkupectví R. Promberga v Olomouci. — Knížečka, vypravená se vší elegancí, vnější i vnitřní, má obsahem jedenáct, prostě sice, ale přece poeticky dojímavě psaných pohádek, které mládež naše s radostí bude pročítati. Pestrobarevné, byť způsobem nejjednodušším namalované obrázky, text provázející, upoutají rovněž zájem mladých čtenářů. Barvotisky pořídila slečna Minka Podhajská, česká akademická malířka, která již svými dovednými pracemi, zvláště obrázky pro dítky určenými, nabyla zvučného jména i v cizině. Knížečka těchto pohádek hodí se velmi dobře za příležitostný dárek pro děti. Cena 1 K 80 h, váz. 2 K 40 h. *Josef Herzig.*

Moravsko-slezská Kronika. Ročník XIX. Svazek 4—6. Počestná obec Valčice. Obrazy z moravské dědiny. Napsal Viktor Kamil Jeřábek. Večerní stíny. Drobná prosa. Napsal M. Jahn. V Olomouci 1908. Nakladatel R. Promberger, knihkupec. — Pod názvem »Počestná obec Valčice« pročítáme s napjetím šest obrazů (V okovech, Rechtor Šmarda, Srnec, Člověk škůdce, Valčická stínka a Bouřlivé číslo) z moravské dědiny na Brněnsku, tedy ze života venkovského. V obrázcích těch zvláště »V okovech« a »Člověk škůdce«, líčí se věrně život venkovský, a to ponejvíce se svými stinnými stránkami. Z ostatních, jež jsou více rázu humoristického, nejlépe se nám zamlouvá obrázek »Srnec« a »Rechtor Šmarda«. V posledním obrázku zvláště podařenou figurku zachytil dovedně p. spisovatel, totiž rechtora Basilia Šmardu, kterýžto byl »posledním valčickým kantorem starého rázu, slavným trubačem na lesní roh, komandistou a tarokářem, bývalým »regimentstrompetrem vod černých kyrysarů Valmoden«. M. Jahna »Večerní stíny« jsou řadou kratších, vážnějších a místy dojemných povídek, čerpaných ze života prostého lidu na moravském Valašsku, kteréž na čtenáře vesměs dobrý učiní dojem. Oběma sbírkami poskytlo vydavatelstvo Moravsko-slezské kroniky svým odběratelům hojně dobré zábavy. Cena celého ročníku Moravsko-Slezské Kroniky 3 K. *Josef Herzig.*

Apologie kardinála Dietrichštejna z roku 1619. Napsal Jan Tenora. Otisk z »Hlídky« 1909. V Brně 1909. Tiskem benediktinské knihtiskárny. Nákladem vlastním. Cena 40 h. — Spisovatel obral si za účel vysvětliti obtížné stanovisko kardinála olomouckého Františka Dietrichštejna, jenž byl následkem svého úřadu vůdčí osobností katolíků na Moravě v bouřlivých dobách odboje stavů proti domu habsburskému začátkem 17. století. Od stavů byl do velmi špatného světla postaven, ano i »zrádcem vlasti« nazýván. Kardinál sám napsal nebo dal napsati svou apologii. Psána jest latinsky a jsou u ní vlastnoruční poznámky a přípisky kardinálovy. Rok jejího vzniku není výslovně udán, ale snadno z obsahu lze poznati, že je z roku 1619, a to z polovice měsíce srpna. Vlastní příčinou a podnětem k sepsání apologie bylo usnesení sněmu brněnského srpnového (stavů), jímž byl kardinál vypovězen, statky jeho skonfiskovány a manové biskupství z přísahy věrnosti propuštěni. Toto vše pokládal kardinál za velikou potupu a křivdu a proto hájil se apologií. Spisovatel podává podrobněji obsah apologie, aby »veškerý svět měl předloženu (jak v úvodu apologie se uvádí) na podívanou, poznanou a posouzenou kardinálovu nevinu a jeho nezasloužené pronásledování.«

Apologie líčí vlastně začátek povstání na Moravě r. 1618. Kardinál, a č n e r a d, byl dříve od sněmu přijal úřad nejvyššího velitele vojska zemského a direktora peněz zemských. Domníval se ovšem, že vojsko toto je na obranu vlasti a pro císaře a krále. Rád pak na žádost stavů se vzdal tohoto velitelství. Byl však od stavů odbojných pronásledován a těchto úřadů přímo zbaven, že prý si v nich

uleděl soukromého prospěchu a že prý nespravoval pilně peněz zemských; také že nesluší pro duchovního úřad vojenský. Kardinál se brání dále proti ukvapeným výčitkám, které mají za základ jen plané řeči. Povstalci odsuzovali, aniž by byli vyslýchali, odsouzení jejich jest násilím, proti němuž se musí kardinál ohraditi.

Toť krátce obsah apologie jeho, a právě z tohoto obsahu a z ocenění výpovědí obou stran lze najíti pravdu. Apologie tato stává se dokumentem historickým tím, že podává ohlas současných řečí a výtek, jež byly proti kardinálu pronášeny a že možno z ní poznati současnou situaci.

Spisovatel má zásluhu, že svým spiskem přispěl nejen na obranu důležité osobnosti, nýbrž i na osvětlení poměrů pohnuté doby na Moravě a jednání odbojných stavů českých. *Václav Kunz.*

Osudy nalezencovy. Ze života studentského. Napsal Albín Mrázek. Havránkova moravská bibliotéka rodinná. Ročník V. č. 1.—4. Cena 40 hal., stran 200. Velké Meziříčí na Moravě. Chudý domkář Procházka vezme si z porodnice na vychování dítě neznámé matky, jemuž dáno jméno Václav Kratochvíl. Procházkovi ho mají jako svého, za pomoci místního učitele, faráře a hraběte dostane se Václav do latinských škol a později do semináře. Pátrá úsilovně po matce; hledání je stísněno neblahou okolností, že byl Václav přinesen do porodnice jako nalezenec ze silnice. Konečně přihlašuje se matka Václavova. Sloužila v městě u protestantské rodiny a synem byla svedena, Nutkána domácími poměry odložila dítě. A odešla do rodného statku. Po smrti matčině zakoupila si dům u Brna, aby mohla pátrati po svém dítěti. Činí přísné pokání za své poblouzení, dává hojně almužen a putuje každoročně do Maria-Cell. V semináři setkává se matka s Václavem, Procházkovi pak zbytek života tráví klidně v domě matky Václava. Děj je dosti obvyklý, vzatý ze života venkovského lidu. Pan farář Mrázek snažil se kráčeti ve stopách Kosmákových a lze říci, že po většinou šťastně. Ovšem výše svižnosti a umělecksti jako u Kosmáka není dosažena, ač náběhy na mnohých místech jsou slušného rázu. Kniha je zajímavá, úprava pěkná, takže lze doporučiti Havránkovu knihovnu k odebírání katolickému lidu. *Jar. Jezeřanský.*

»Kamarádi«. Komedie o 4 dějstvích. Napsal August Strindberg. Přeložil Hugo Kosterka. (Poprvé provozováno v Městském divadle Král. Vinohradů dne 11. února 1909). — Spisovatel Aug. Strindberg jest Švédem a má za sebou trpkou zkoušku života, a proto i věrně dovede líčiti. Jest nepřítelem t. zv. moderního manželství, kdež manželé chtějí býti jen „k a m a r á d i«; sejíti se a dle potřeby se zase rozejíti. A takovou ukázku téhož předvádí i na scénu.

Malíř Alberg Axel vzal si za choť malířku. Nenastalo však splynutí duší, nýbrž stali se konkurenti na poli výtvarném. A když jeho ženě Bertě přisouzena na výstavě umělců cena a jeho obraz odmrštěn, z kamarádů — manželů stanou se nepřátelé.

Dobře zde vystižena t. zv. velebená emancipace žen, ze které plyne pokora muže a nynější bezmezná konkurence na poli průmyslu, obchodu, vědy i umění.

Manžel pracuje k rozvodu. Chce však viděti ženu pokořenu a tu sdělí jí, že jen záměnou jmen na obrazech přivodil jí chvilkový úspěch. Opouští domácnost. Byla špatnou manželkou a ženou a snad i umělkyní — malířkou. Kamarádství v manželství není myslitelno.

Strindberg bičuje výchovu nynějších dívek — manželek nemilosrdně a mnohý jeho šleh má hloubku přesvědčivosti. Hra má účinné scény a p. Zakopalův Axe dobře mu přiléhal. Novinka dočkala se vřelého přijetí. *Otakar Jakoubek.*

»Telegrafie bez drátu«. Fraška o třech jednáních. Napsal H. Lastoc a Edm. Revelles. Přeložil J. Tišňov. (Poprvé provozováno v Lidovém divadle »Urania« v Praze-VII). — Fraška těchto dvou autorů vzala si moderní myšlenku: telegrafii bez drátu uvésti v kombinaci svádivých scén. A zdařilo se jim to. Nepřehánějí v banálnostech, ale dovedou chytiti zájem posluchačstva.

Dobrodruh Cavardin vynalezne postel, na kterouž může lehnouti jen on sám, neboť jest vypočtena jen na jeho váhu těla. Každý jiný přiživník se hned vyzradí, neboť má pomocí telegrafie bez drátu baterie stále ve své kapse, kteréž mu zvoněním dají znamení, že nezvaný host dlí na jeho lůžku.

Starý mládenec Duturnel zavítá do Paříže za dobrodružstvím a z nedostatku bytů v hotelích nucen jest se uchýliti do bytu Cavardina, jenž právě meškú u jeho neteře na námluvách. Lehnutím do postele povstane v kapse Cavardinově prudké zvonění, které vynese další komické scény mezi Duturnelem, Cavardinem a jeho bývalou milenkou Simonou.

Sejde se sňatku Cavardina s Duturnelovou neteří a tento dobrodruh odchází se svou Simonou. Hra měla v působivých scénách úspěch, jenž potvrzen zdařilou souhrou.

Pan Kovář jako Duturnel byl výbornou figurkou. K němu družilo se výborné duetto pí. Košnerové a p. Čekanskébo (Simona a Cavardin). *Otakar Jakoubek.*

»**Poslední**«. Hra o 4 dějstvích. Napsal Maxim Gorkij. Přeložil Stanislav Minčík. (Poprvé provozováno dne 20. února 1909 jako III. večer cyklu vzorných představení III. krajské organisace českosl. sociálně-demokratické strany na Smíchově v Intimním divadle tamže.) — Apoštol proletářstva ruského M. Gorkij, po Tolstém největší jeho znatel, uvádí hrou »Poslední« na scénu „uplatkářství« ruské policie v představiteli Ivanu Kolomejcevovi, jeho zeti Leščovi a svému synu Alexandrovi. Bahno vyššího policejního úředníka Kolomejceva v podobě alkoholu při pravilo jej o službu a bahnem podlosti a naříčením nevinné mladé bytosti z revolucionářství se chce zase z výslužby do činné služby dostati.

Jaký život v úřadě, taký i v jeho rodině. Děti vychovány v nevázanosti, v nelásce k rodičům. Žena jeho Lofja zapomněla se se svým švakrem, Ivanovým bratrem Jakovem a stala se matkou Ljubovy, kterouž muž její v opilosti shodil s výše, že stal se z ní mrzáček. Jest hrbatou. Ale jedinou bytostí, která jak u mrzáků bývá obyčejným zjevem, vidi vše v pravém světle a dovede vždy pravdu říci bez obalu do očí.

Syn Kolomejcevův Petr jest churavý zjev a dcera Věra ještě věří v poctivost otcovu. Tuto a starou chůvu Fedorju, dobráckou ruskou duši, modlící se a tiše trpící, dal autor jako kontrast k ostatní celé společnosti, tonoucí v neřestích, úplatcích, alkoholu a j.

V rodině Kolomejcevově vymřelo slovo »Bůh« nadobro, a když otec Kolomejcev se ho v úzkosti o zničení svého postavení dovolává, zní to spíše jako posměšek, nežli jako prosba.

Hráno bylo umělecky účinně. Zejména sl. Lierova v úloze Ljubovy podala výborný výkon. Režie p. Dostalova zaslouží nevšední pochvaly.

Otakar Jakoubek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Třetí svazek aktů Pia X. Třetí svazek aktů nynějšího papeže (Pii Decimi Pontificis Maximi acta), který byl nedávno uveřejněn, obsahuje celou řadu zajimavých listin, které se týkají papežské volby: 1. Konstituce »Vaccante sede apostolica« z 25. prosince 1904 o uprázdnění sv. Stolice a volbě papeže pojednává o ustanovení při poslednějších konklavech po zrušeni vlivu světského. — 2. Konstituce »Commissum nobis« z 20. ledna 1904 ruší právo veta, které do té doby některé katolické velmoci konaly. Toto ustanovení nebylo dosud uveřejněno úředně, ale již před pěti roky se o něm mnoho psalo. — 3. Konstituce Lva XIII. »Praedecessores nostri« z 24. května 1882, kterou Pius X. potvrdil, jedná o některých prostředcích, které se mají provésti při papežské volbě. Také tato konstituce byla teprve nyní uveřejněna; ale již dříve byly o ni konány všeliké dohody. V listině se postaral Lev XIII. o případ, kdyby musil Řím opustiti a kdyby zemřel mimo Italii. Napomíná kardinály, aby sešli se na tom místě, kde by nastala smrt. Lev XIII. pomýšlel i na případ, kdyby nastala v Římě revoluce v době, kdy se sejde konklave, a ustanovil k tomu konci zvláštní návody. Podnět k této konstituci daly skandály, které nastaly při pohřbu Pia IX. Jest známo, že papež Lev XIII. následkem výtržnosti z 13. července 1880 pomýšlel i na to, aby opustil Řím. — 4. Dále je tu uveřejněno pravidlo, dle kterého se má říditi kardinálský sbor za neobsazení sv. Stolice za zvláštních okolností. I toto pravidlo je snůška nařízení, která musila býti zachovávána při poslednějších uprázdněních sv. Stolice. — Co se týče konstituce o vetu, připomíná se se směrodatné strany toto: Zrušení veta pro konklave nemůže zabrániti katolickým státům, aby vyjádřily svoje mínění o sympatiích nebo antipatiích, které mají vůči příslušným kandidátům. Sbor kardinálů pak vezme oprávněné výtky v úvahu. Konstituce tedy neruší práva veta, nýbrž jen vylučuje jeho podání v konklave.

Papežský palác v Avignonu. V Avignonu bylo založeno družstvo přátel papežského paláce, které si postavilo za úkol pracovati k udržení a k obnově tohoto velkolepého uměleckého památníku. Družstvo nedávno podalo ministru krásných umění pamětní spis, v němž upozorňuje na špatný stav mnohých znamenitých fresek tohoto paláce a žádá, aby byly co nejdříve podniknuty kroky

k udržení a k obnově těchto znamenitých uměleckých památek. V nejhorším stavu je znamenitá freska prorokova a přece je to nejlepší obraz papežského paláce. Tento obraz je z části úplně odpadlý a z části rozpukán, tak že je potřebí bezodkladné opravy, aby se úplně nerozpadl. Kdyby byla tato památka zničena, bylo by to k velké škodě dějin umění, a Francie by pozbyla velmi znamenité dílo svého starého umění. V avignonské kathedrále jsou také tři velmi znamenité fresky ze tří rozličných dob ve velmi špatném stavu. Je to Madonna s malým Ježíšem u vchodu z 12. do 13. století, pak velký obraz na hlavním portálu, který se připisuje Šimonu Memmiovi a pak křest Kristův z 15. stol. nad levou kropenkou. Všecky tyto obrazy nejsou opraveny a je veliké nebezpečí, že budou zničeny, nebudou-li co nejdříve obnoveny.

Americký vyslanec a arcibiskup Ireland. Americký vyslanec při Kvirinále Griscom pořádal hostinu ku poctě arcibiskupa Irelanda, který dlel v Římě. Banketu se účastnilo více prelátů anglosaské národnosti. Při předešlé návštěvě tohoto arcibiskupa bylo přítomno hostině i několik kardinálů, což vzbudilo všeobecnou pozornost. Tentokráte se nesúčastnil banketu žádný kardinál a nebyl ani pozván. Dlužno připomenouti, že vyslanec je protestant a není mocí svého úřadu povinnen pořádati katolickému arcibiskupu nějaké oslavy. Proto je tato událost novým důkazem tolerantnosti americké vlády, která takto jedná s katolickou církví.

Bulharský král Ferdinand a pravoslaví. V Římě byla rozšířena zpráva, že král Ferdinand bulharský zamýšlí přejíti na pravoslavnou víru. Arcibiskup Mennini v Plovdivě, který je s králem velmi dobře znám, popírá takový úmysl a tvrdí, že jednání krále Ferdinanda, který se dal dle katolického obřadu oddati, nezavdává podnětu k podobným obavám. Také Bulhaři nežádají jeho přestoupení na víru pravoslavnou.

Nový protektor katolických dělnických spolků ve Francii. Sv. Otec jmenoval místo zesnulého kardinála Mathieu, biskupa v Palestrině, kardinála Vincence Vanutellia protektorem katolických dělnických spolků ve Francii.

16 století výročí sv. Marcella (310—1910) bylo započato v lednu na hrobě světcově v Římě. Podobné slavnosti budou konány každou třetí neděli v měsíci. Při těchto slavnostech budou mluviti nejznamenitější kazatelé.

Syndikát katolických novinářů. V Římě založen byl svaz katolických novinářů, kteří zvolili za předsedu dřívějšího obecního staršího římského, profesora Acciasisia. Tento požívá velké vážnosti mezi římskými novináři a byl vyzván, aby předsedal velké schůzi římských novinářů. Acciasisi je také znám jako dobrý básník.

Přenosné kostely v Messině. Na rozkaz papežův odebral se hrabě Robert dal Verme do Messiny, aby tam nákladem papežovým zřídil čtyři přenosné kostely.

Zakázaný časopis. Generální vikář Respighi vydal výnos, kterým se zakazuje čtení časopisu »Rivista di Cultura«, a to laikům pod těžkým hříchem, duchovenstvu pod trestem suspense, do které upadá každý po přestoupení tohoto zákazu. Všeobecné dovolení čísti zakázané knihy tu nemá platnosti. Jedná se tu o zamezení vlivu dona Romola Murriho, který byl z církve vyobcován.

Drobnosti z literatury. — Nyní se větší díla oznamují předem; tak prý bude dr. Václav Novotný psáti nové »České dějiny« ve třech dílech, jež vydá čilý Laichter. Tu se nelze ubrániti lítosti nad tím, že nemáme českých dějin v duchu katolickém. Jenom tak náběhy — tu a tam se probírá nějaká doba. Dědictví sv. Prokopa« by mohlo vzíti náklad na české dějiny, jako vydalo »Církevní dějepis« všeobecný. — Nejnovější a nejoblíbenější četbu v nynější době, totiž detektivní romány, nazval jakýsi list drasticky ale správně — literární neřád. Už i u Baštýře vycházejí E. Gaboriana »Osudnou stopou«, »V bludišti«, »Ženy oklamané«. Kdosi by se domníval, že to jsou tři rozličné publikace, nikoliv pouze jedna a táž kniha, ale na oklamání čtenářů s rozmanitým názvem. Jakoby nebylo na jednom překladě a vydání dost a dost. — Na zvláštní způsob reklamy přicházejí ve světě nakladatelé. Na bezcennou knihu dávají pásky s nápisem: »V říšské radě immunisováno« — »V té neb oné zemi zakázáno« — »Dáno na římský index«. To už je dryáčnictví a nestydatost. — Většího lesku dodává se také článkům na př. v »Illustrovaných Listech«, »Veselé Praze« a jinde poznámkou vedle nadpisu »Všechna práva vyhrazena«. Ale listy ty jako »Veselá Praha« berou odjinud o překot a při tom vynechávají jméno spisovatele, když je to katolický kněz. Aby tak padl na list stín klerikalismu! O hrůza! — Velmi ušlechtilou nadále podávají četbu »Besedy Času«, kde na př. v č. 10. básní R. Bojka. Vizme úryvek z »Veselé svatby«:

»Tančila nevěsta s veselým ženichem
polku hbitou.
Tančila zbitá zem
s Jesuitou.
Tančila, plakala. S hnusem se vdávala.
Skákal s ní po strop až vysoký,
hrdě výskal,
vzdornou jí hlavičkou o trám třískal.
O trám třískal, mozek ubil,
přikryl kutnou
a dlouho se dlouho nad ní smutnou
šťastně zubil.«

Jak hluboce klesá poesie, může-li se vůbec takové »básnění«, taková sprostota poesií nazvati. — Včasným hlasem jest varování »Osvěty« před krvežižnivostí některých denních listů, kde jak ve zprávách, tak v rubrice ze soudní síně vyličují se události krví čpící, jakož i před pomluvami a lžemi listů jiných, na př. socialních demokratů a národních socialistů. Varovný ten hlas opakují také »Hlasy od Blaníka«. — Kde koho musí zaraziti obraz, který se nachází v listě »Die Kunst für alle«, ale i jinde se objevuje, je to Kristus na Olympu, kde se zjevuje Spasitel mezi obnaženými muži a ženami. Jenom několik osob s Ježíšem jest ustrojeno. Věru nevhodný a nevkusný obraz. — V pražských kavárnách jsou tu a tam i katolické listy, i jest zajímavo stopovati poznámky, jaké čtenáři rádi tu a tam přičiňují. Hned viděti, jaký čtenář časopis v ruce měl. Tak nedávno kdosi připojil četné poznámky k řeči kanovníka Kordáče v Mladé Boleslavi. Hned se vykřičníky nad mnohým pozastavoval, hned podškrtával a nedůvěru projevoval. Ale tak se děje i jindy. — Pěkně začal »Horkého týdeník« (»Národní Obzor« v druhém vydání). V jediném čísle dostávají mnozí spisovatelé: Kronbauer, který prý píše o zemřelých lidech vzpomínky od kolébky až ke hrobu »deset haléřů za řádek«, Ferd. Lehner, »Kroesus« spisovatelů, Jakub Arbes a Jaroslav Vrchlický, kteří dostávají nejvíce cen ze »vatobora a odjinud, Vrchlický prý dostal »čtyři nejvyšší ceny do roka«, kdežto jiní lidé jsou odstrkováni. (V tom ohledu bychom poněkud souhlasili, neboť nečteme, že by se kdy ceny dostalo katol. kněži, ano výtěžek nadace z peněz kněžských udělen Macharovi!) Také Bohumil Brodský tu má díl pro Sebrané spisy, které prý jsou pro čtenáře »staré éry, kdy imponovali lidu nejvíce povídkáři, jichž literárním prostředkem byla falešná sentimentalita, pathos a převrácení života vzhůru nohama.« Ani Vlček se nezamlouvá, obsah jeho spisu »Sněhy a ledy« je »smetiště«, v němž nachází jeho chatrný romanopisecký fond svou obživu.« Vlček nebyl prý myslitelem, umělcem, jeho literární činnost »vyčerpávala se pouhou mechanickou reprodukcí, koženou (!) velkovýrobou mravouky, kolovrátkovým odhrkáním vložené plotny.« (Jak krásně řečeno!) Co tedy čtenáři mají čísti, co je nejlepší? Co jiného než v insertech doporučované »Hory a doliny se srovnávají« od Karla Horkého nebo »Karel Horký, jeho život, verše a feuilletony«. S podobiznou. Lidová cena knížky 20 h. Kdo ten životopis psal, neudáno. *d.*

Podpůrný spolek pro české katolické dívčí gymnasium na Král. Vinohradech konal po valné hromadě již dvě zdařilé schůze za předsednictví J. M. ndp. opata P. Meth. Zavorala. Dámský odbor pořádal dne 9. března v Rudolfinu zdařilý koncert a provede ještě toto léto účinnou akci ve prospěch gymnasia a na budoucí zimu připravuje opět vánoční výprodej; odbor mužský zvolil si užší komité, jehož předsedou jest J. M. p. baron Vojtěch Derczenyi a jednatelem strahovský provisor P. Ervín Forejt. Referent tohoto komitétu podával ve schůzi výborové, konané dne 3. dubna t. r., návrhy, čelící k utužení a zvelebení spolku v Praze a hlavně na Král. Vinohradech. Návrhy tyto byly většinou přijaty. — Ke spolku nově přihlásili se: Za člena zakládajícího: Pí. Ida Richterová, choť okresního lékaře. Za členy řádné: pí. Josefa Nedbalová, choť továrníka, J. O. komtesa E. Nostitzová, pí. Marie Vrtalová, choť c. k. profesora, vsdp. Msgr. dr. Karel Šuster, metrop. kanovník, p. Frant. Vrat. Buk, řezbář a sochař, p. Jaroslav Radimský, revident c. k. stát. drah, sl. Juka Stiehlová, p. Karel Payer, úředník zemědělské rady, pí. Frant. Fillete, majitelka domu. Za členy přispívající: Sl. Leontýna Kohnova, pí. Gabriela Sorková. Dobrodinci: Katolická organisace staroměstská a Katol. organisace na Hradčanech.

Tisková organisace okresu karlínského a českobrodského. Socialní odbor družstva Vlast sezval do domu družstva Vlast na den 22. března zástupce

okresu karlínského a českobrodského a delegáty okresní katol. organisace z Karlína a položil základ k tiskové a přednáškové organisaci zmíněných okresů. Dva z přítomných složili ihned k tomu účelu 5 K, další dobrodinec uvolil se platiti ročně 100 K, red. Křesť. Dělníka, p. Fr. Waldmann, věnuje k tomuto účelu 10 ex. svého časopisu. Knihovna byla udělena do Tuklat a časopisy se již zasílají do Českého Brodu a do Tuklat.

Květy lásky, lidový měsíčník věnovaný zájmům křesť. charity, zvláště opuštěným dětem, dostoupily v roč. V. 4. čísla. Z bohatého obsahu vybíráme stať: Růžencová výrobna — domov zmrzačených dívek, kdež katecheta Václ. Janota vyličuje působení zasloužilé Malvíny baronessy Helversenové o tyto ubohé tvory. Ústav má nyní v Praze dva domy, vedle sebe stojící, sloučeny v jeden ústav a v Mukařově u Říčan villu »Charitas«, kterou ústavu tomuto na přímluvu redaktora Vlasti velkomyslně daroval Jan Vlk, ředitel Johannea. Dále se zmiňujeme o článku: Malé jubileum »Útulku sv. Josefa«, v němž jest narýsována blahodárná činnost tohoto ústavu za uplynulých 10 let. — Květy lásky vycházejí redakcí koop. Ant. Hoffmana na Král. Vinohradech č. 86 a celoroční předplatné činí 2 K 40 h. Časopis tento doporučujeme.

Sv. Vojtěch. Měsíčník na obranu víry. Red. P. Jan Zima. Hlavní spolupracovníci farář Fil. Konečný a Vlastimil Hálek Čís. 4 Časový a lidový tento bojovník přináší v novém čísle velice dobrý rozbor obřadů velikonočních. K přesvědčivému pojednání »Základní pravdy naší víry« přistupuje článek »Co jest věda« a »Rozhovory o náboženství«. Katechese »o svátosti pokání« probírá »Proč nemáme příčiny hříchy své z bázně neb z nepravého studu ve zpovědi tajiti.« Velice vhodnou jest práce »Zavinilo křesťanství dnešní neutěšené poměry mravní a společenské?« s projevem učence švýcarského dra Förstera. Řada výborných různých drobných zpráv ukončuje toto číslo. Dnes jest „Sv. Vojtěch« rozšířen nejen v Čechách a na Moravě, ale i ve Vídni, Solnohradě, Westfálsku, v Americe a všude koná mezi českými katolíky zdárné poslání. Četbou »Sv. Vojtěcha« stávají se mnozí katolíky »z přesvědčení«.

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Pius X. — Jmeniny sv. Otce. Sv. Otec na svoje jmeniny nejdříve sloužil mši sv., načež přijal svou družinu a po té účastnil se společně s kardinály postního kázání. Po něm přijal celý kardinálský sbor. Kardinál Vanutelli předčítal adresu oddanosti, v níž vytýká přání kardinálů, za něž sv. Otec poděkoval. Na večer byla vatikánská zahrada slavnostně ozdobená. Papež přijal mnohá telegrafická blahopřání vladařů a státníků. — Papež a tisk. »Semaine Religieux« přináší z hovoru jednoho svého redaktora s Piem X. tato slova papežova o tisku: »Ano, ano ten tisk! Ještě stále nechápou jeho důležitost. Touto otázkou neobírají se dosti ani věřící. Starci praví: To je něco nového. I dříve docházely duše spasení, a to zcela bez něho. Ano dříve . . . Avšak my žijeme dnes. A dnes je skutečnost, že křesťanský lid bývá bezbožnými novinami oklamán, otrávován, ničen. Nadarmo jsou stavěny kostely, nadarmo se káže, konají misie, zakládají školy . . . vše to ničí špatný tisk, není-li vyvrácen poctivým a jadrným katolickým tiskem.« — Pátráme-li po příčinách, proč katolickému tisku se vede špatně a nepřátelskému dobře, docházíme k tomuto výsledku: Kdo hlásá nepořádek, zlo, nemravnost, vždy bude míti hojně následovníků, poněvadž nežádá od svého stoupence sebezapření. Chce-li kdo býti ctnostným, je potřebí, aby byl pánem svých vášní a chtíčů a panovati svým žádostem může jen člověk šlechetný, charakterní, plný víry a takových není mnoho. Jaký kdo jest, za takovým tiskem také spěchá. A pak je tu ještě jeden vážný důvod. K tisku je třeba peněz. O nemravný tisk se starají velmi čile židé a zednáři, aby mohli zkaziti a otrávit veřejné mínění svou nemravností; katolický tisk má nedostatek peněz tím více, poněvadž mnozí katolíci a u nás bohužel i kněží nepochopují důležitosti tisku. - Promluva sv. Otce. Za příčinou slavnostní schůze kongregace obřadů, která se konala za účelem zázraků blahoslaveného Klimenta Marie Hofbauera a panny Orleanské, uchopil se této příležitosti sv. Otec a promluvil případnou řeč k přítomným. V ní poukázal na evangelní vypravování o uzdravení dnou stiženého a služebníka setníkova a dovozoval, jak dlužno vzývati svatých, abychom dosáhli jejich přímluvy, abychom si vyprosili na Bohu vyléčení lidské společnosti. »Společnost,« pravil, »ukazuje se býti nevděčnou za milosti Hospodinovy a je hluchá k jeho napomínání, aby se navrátila na cestu dobra; nechce již uznati ustanovení

božské Prozřetelnosti, která vyslovuje tresty i v přirozeném běhu událostí na tomto světě. Vyhnala Boha ze schůzí, ze škol, z rodin; nebude míti žádného ochránce a myslí, že nepotřebuje nikoho, kdo by ji vedl k dobrému. K atheismu vychovaná mládež a nestydatý tisk rouhají se těm, kteří zachovávají přikázání Boží a nazývají jejich víru hloupostí. Není tedy nikterak divno, že jsou kněží pronásledováni a že projevy náboženského cítění se každým způsobem zabraňují.“ Po té se sv. Otec obrátil k blah. Klimentovi Hofbauerovi a k blah. Johanně z Arku, by prosili Boha, »aby otravou bezbožství zasažené lidstvo, které proto není s to, ahy šlo cestou dobra, poznalo svůj stav, dále, aby jméno Boží opět vniklo do rodin, do škol, do veřejnosti, do celé společnosti, jak se sluší. Toto vítězství Boží bude požehnáním pro společnost, poněvadž Bohem přemožení nejsou jako otroci, které vlekou za vítězoslavným vozem, nýbrž jsou obrozeni svobodou svědomí, která jest pouze tam, kde jest Duch Boží.« Při blahořečení, které se bude konati 18. dubna v kostele sv. Petra, budou přítomni i angličtí biskupové, aby dali dostiučinění za to, že Anglie měla spoluvinu na smrti panny Orleanske; angličtí biskupové náležejí k nejhorlivějším zastancům blahořečení panny Orleanské. — Vyznamenání. Sv. Otec jmenoval monsgra Henryho, biskupa v Grenoblu, assistentem papežského trůnu. Na tohoto biskupa byl učiněn útok, poněvadž nechtěl dovoliti, aby rozvedená žena se mohla opět vdáti. — Papež připravil příjemné překvapení markýzovi de Camillas udělením řádu »Militia aurata« za jeho velkodušný čin při zemětřesení v jižní Italii. Dalť tento bohatý španělský velkoobchodník papeži k volnému použití jednu ze svých četných lodi k převážení nešťastníků postižených při zemětřesení. Kromě toho dal na své vlastní útraty převážeti hojně takových ubožáků. Proto jej sv. Otec jmenoval říšským markýzem. — Japonsko a sv. Stolice. Před časem odebral se bostonský arcibiskup O'Connel do Tokia se zvláštním posláním od papeže. Toto poslání bylo korunováno plným úspěchem. Katolíci jsou úplně svobodni v Japonsku v náboženských věcech, mají úplnou svobodu ve vyučování, poměrně svobodně působí také katoličtí misionáři, ano vláda uznává v plném rozsahu duchovní autoritu papežovu nad katolíky. Nyní oznamují katolické noviny, že O'Connel byl znovu sv. Stolicí vyslán do Japonska, aby sjednal podrobnosti úmluvy mezi Vatikánem a Japonskem. — Škotští obrácenci u sv. Otce. Sv. Otec přijal v únoru velmi váženou rodinu škotskou, která se navrátila v lůno katolické víry, totiž generála lorda Ralpha Kerra a admirála lorda Waltera Kerra s jejich dcerami. Admirál, dříve první lord admiralátu (ministr námořnictví), oznámil sv. Otci, že jeho syn spolupůsobil při záchranných pracích v Messině, načež sv. Otec srdečně poděkoval za pomoc anglických námořníků. Oba lordové zpravili sv. Otce o stavu katolické církve v Edinburgu a oznámili mu, že tam katolická církev velmi prospívá. V padesáti letech po jich obrácení se katolická obec ztrojnásobila. Svatý Otec vyslovil přání, aby duchovenstvo i laici ze všech sil pracovali k tomu, aby Skotsko se navrátilo do církve katolické. — Bohoslužebné předměty, které byly darovány sv. Otci za příčinou jeho jubilea, byly již rozdány příslušným biskupům a nemůže býti brán zřetel na nové žádosti, které četným počtem do Vatikánu docházejí. — Pius X. a dějepisné studium. Když zemřel papež Lev XIII., obávali se mnozí historikové, že bude také konec liberální správy vatikánského archivu. Na štěstí se obavy ty nesplnily. Papežský tajný archiv zůstane i na dále badatelům všech národů i vyznání neobmezeně přístupen, jak jen v málo státních archivech se děje. V minulých letech přenesena akta do archivu konsistorialního, jakož i vtělením v Lateráně chovaných regest do archivu vatikánského, prokázal sv. Otec dějepisné vědě nové, vzácné služby. Jaký zájem papež o studium dějin chová, dosvědčil Pius X. již častěji. Nejnověji učinil tak u příležitosti audience rakouského velevyslance hr. Szecsena a ředitele rakouského historického ústavu prof. Ludvíka Pastora dne 27. března. Papež použil té příležitosti, aby se u prof. Pastora informoval o pokroku jeho »Dějin papežů«. Radost sv. Otce byla nemalá, když mu jmenovaný učenec sdělil, že se právě nachází v tisku pátý svazek téhož díla, čímž dokončena je prvá polovice jeho. »Při vaší neobyčejné statnosti — pravil sv. Otec k profesoru Pastorovi — můžeme bezpečně doufati, že se vám podaří dokončiti dílo, jež již nyní je výkonem monumentálním. Vašimi »Dějinami papežů«, jež by každý kněz míti a čísti měl, získáte si trvalé zásluhy o církev, jíž úplná dějepisná pravda, jak ji podáváte, může jen prospěti. Doufejme, že nový svazek záhy vyjde také v italském překladě.« — 28. března byla papežem slavnostně otevřena nová vatikánská pinakotéka. Na slavnost tuto byli pozváni kromě sboru kardinálů a hodnostářů dvora papežského členové diplomatického sboru papežské stolice. Svatý Otec

prohlédl si, provázen ředitelem pinakotéky, různé dvorany galerie a projevil rovněž tak jako všichni ostatní pozvaní hosté obdiv nad skvostnou úpravou a nad uměleckým zařízením nové pinakotéky. Nová galerie byla obohacena o 250 maleb z knihovny, ze soukromých komnat a z lateránského paláce. Po té se sv. Otec s přítomnými srdečně rozloučil a vrátil se do svých komnat. — První vatikánská pinakotéka byla umístěna v galerii »Degli Arazzi« (kobercových komposic Raffaelových) Když dle určení vídeňského kongresu mistrovská díla italského umění od Napoleona do Paříže zavezená musila býti Římu navrácena, umístil je Pius VII. v dotčené galerii. Za Pia IX. byla sbírka ta přenešena do III. patra loggií na dvoře Damasově, kde až do dneška zůstala, k níž vedlo 365 schodů. Pius X., sotvaže na stolec papežský zasedl, rozhodl se k přenešení pinakotéky do místností k účelu tomu přímo ideálně se hodících co do prostoru a osvětlení, v nejbližším sousedství vatikánské zahrady. Zde obrazy visí vedle sebe v chronologickém postupu bez ohledu na velikost, což pro umělce a znalce jest velmi přehledné. Původní počet 60 obrazů ve staré pinakotéce vzrostl nyní na 300, přenesených z různých vatikánských sálů, z Lateránu a papežské knihovny. — 200 kostelů ze dřeva postavených zbudovati dal sv. Otec v krajině postižené zemětřesením v jižní Italii. — Exkommunikace abbé Murriho. Italské listy uveřejňují akta, mající vztah k exkommunikaci. Jde z nich na jevo, že arcibiskup z Ferma ten den před užší volbou, z níž Murri vyšel vítězně, uvědomil ho, že kongregace sv. Officia již dne 7. února exkommunikaci nad ním vyslovila. Papež však uveřejnění tohoto dekretu zadržel co nejdéle a arcibiskupovi nařídil poslední napomenutí Murrimu dáti a okamžité podrobení se papežské Stolici žádati. Murri na to odpověděl listem drzého obsahu, v němž se officialní římské církve na dobro odříká. Rozhodnutí přišlo ještě v pravý čas, protože Murri již mezi lidem a v kruzích křesťanské demokracie nabýval přívrženců, kteří jej za obět jeho ideí a závistivé kurie prohlašovali. Nyní však se ukázalo, že Murri stal se obětí své pýchy a přeceňování sebe. — Z Říma se dne 3. dubna oznamuje: Murri dostal se dnes poprvé do poslanecké sněmovny. Když vstoupil do parlamentu, skupina zvědavců ho živě aklamovala. Murri zaujal místo na krajní levici, mezi dvěma socialistickými poslanci. Sekretář radikální frakce, k níž Murri přistoupil, představil ho presidentovi poslanecké sněmovny Marcorovi, který mu stiskl ruku. Na to Murri vykonal přísahu. — Císař Vilém a papež. Papež přijal poděkování císaře Viléma za papežovo blahopřání k jeho narozeninám. Odpověď císařova jest jako papežovo blahopřání v jazyce francouzském. Císař děkuje sv. Otci za blahopřání a vyjadřuje naději, že styky se sv. Stolicí zůstanou stále srdečné. Císařův dopis vzbudil ve Vatikáně velmi dobrý dojem. — Předseda bavorského ministerstva o jubileu sv. Otce. Na den jmenin sv. Otce pořádal apoštolský nuncius msgre Frühwirth v Mnichově hostinu dne 18. března k oslavě narozenin sv. Otce, ke které byly všecky úřady pozvány. Při hostině měl předseda ministerstva, svob. pán z Podewilsu, řeč, která dokazuje, jak se poměry v Bavorsku změnily. Řeč tato zní: »Nejdůstojnější pane nuncie! Milí pánové! Ještě ve znamení toho léta, kterého jubilejní oslava přednášela přání a prosby katolické církve na hlavu Jeho Svatosti papeže Pia X., vidíme se dnes opět shromážděny v pohostinském domě jeho zástupce. Padesátileté vzpomínce dne, kterého biskupské ruce světíce se rozprostřely nad Josefem Sartem, platila všechna holdování, všecky důkazy zbožného smýšlení, vnitřního cítění, jichž svědky jsme loňského roku byli. V nich byla veřejně uznána víra, kterou život ctihodného starce vyplnil, co jeho obětavé mládí slíbilo službě Nejvyššího. Prozřetelnost Boží učinila, že to byl svět, který vzdal tuto čest, toto uznání. Učinila, že slova otcovské starosti, která uzrála v dlouhém kněžském životě, hýbají myslí v tisíci diecésí. Učinila, že horlivosti, kterou žil biskup Sarto ku podpoře duší, otevřela se celá církev jako pole práce. Celý svět ctil papeže při jeho jubileu, též pro kouzlo jeho osoby, které záleží v prostotě, kterou objímá nejvyšší ideály kněžství a k tomuto kouzlu se veřejně přiznávají i chladné povahy. Býti knězem Páně byl slib hodiny, která jej dovedla k oltáři. Stal se knězem v nejkrásnějším slova smyslu: těšitelem chudé samoty, vůdcem pochybující bázlivosti, pomocníkem chudoby bez důvěry. Více ještě, zůstal tím. když důstojnost za důstojností se kupila na jeho hlavě. A nic menší, nic ctihodnější nebyla by byla jeho vnitřní povaha, kdyby byla ještě dnes tichá starost o potřeby nějaké vesnice spočívala na jeho ramenou. Porozuměním této hluboké vnitřnosti kněžské je též den, kterého se v úctyhodné lásce sjednocuje, kterouž katolická církev zítřejšího dne vzpomíná na vznešeného nositele své nejvyšší moci. Že též my, pánové, se neuzavřeme tomuto porozumění, toho svědectvím buď radost,

kterouž dáváme souhlas k volání: Jeho Svatosti papeži Piu X. sláva, sláva, sláva! — Nové diecese v Sev. Americe. V třetím svazku úředního listu Acta Apostolicae Sedis uveřejněno je také breve z 23. září min. roku stran biskupství v britanské Columbii v Kanadě. Na ostrově Vancouver byly dosud dvě diecese, totiž ve Viktorii a v Novém Westminstru s metropolitánním sídlem v prvnějším městě. Hlavním střediskem celého ostrova je město Vancouver a má 30.000 obyvatel. Sv. Otec nařídil, aby diecese novowestminsterská byla povýšena na arcidiecési a její sídlo bylo přeneseno do Vancouveru, arcidiecese ve Viktorii, která je právě uprázdněna, se stala diecesí a byla spolu s prefekturou apoštolskou v Yukonu přidělena k metropoli vancouverské. — Poněvadž pak diecese v Penbrocku je příliš rozsáhlá a nemůže býti dobře správována jedním biskupem, zřídil papež v části, kde je velký příliv přistěhovalců, apoštolský vikariát rozhodnutím ze dne 22. září, a to tak, aby v příhodné době mohlo tam zřízeno býti samostatné biskupství podle kanonických předpisů. Jméno nového vikariátu je Temiskamingue.

Ku svátku blah. sv. Jana Sarkandra, 17. března. Letos slavil se po 50té svátek blah. Jana Sarkandra, jenž v r. 1859 sv. Otcem Piem IX. v Římě prohlášen byl za blahoslaveného; první slavnost konána na Moravě v r. 1860. Blah. Jan Sarkandr působil na Moravě v době rozbouřené a rozhárané a vytrpěl mnoho protivenství a pronásledování, neboť panující tenkrát jinověrci neznali mezí v zuřivosti proti všemu katolickému a konečně umučili blah. Jana ze zášti ke katolické víře v Olomouci.

Slavnost svatořečení prvního Moravana Klementa Dvořáka (Hofbauera). Náš krajan bl. Klement Maria Dvořák-Hofbauer, narozený v Tasovicích u Znojma (rod jeho pocházel z Velkomeziříčska), člen řádu Redemptoristů, jenž s velikým úspěchem působil ve Varšavě, v Polsku a posledních 12 let svého života ve Vídni, takže jej papež Pius VII. mužem apoštolským, vídeňského duchovenstva okrasou a pilířem sv. Církve nazýval, bude letos od sv. Otce Pia X. za svatého vyhlášen. Svatořečení bude se slavnostně konati ve velechrámu sv. Petra v Římě mezi 14. a 22. květnem t. r. Bylo by slušno, aby se k Jeho vzácné slavnosti vypravila deputace Moravanů do Říma. Jest to čas příjemný, kdy bývají polní práce ukončeny, a tak i lid rolnický do Říma se vypraviti může. Ku pouti do Říma povolilo ministerstvo italské zvláštní výhody: Jízda rychlíkem za 30 hodin z Vídně do Říma státi bude: I. třída 140 K, II. třída 100 K, III. tř. 60 K tam i zpět. O pohodlí cestujících je postaráno úplně. Stravování opatří p. Fischel, jenž dodá naši českou domácí stravu. Odjezd 14. května t. r. z Vídně, návrat dne 22. května ráno do Vídně. Sejde-li se asi 200 přihlášek, požádá se episkopát moravský o svolení. Jest naděje, že i Jeho Excel. kníže-arcibiskup olomoucký jistě spolu pojede. Administrace »Hlasu« v Brně jest ochotna přijmouti předběžné přihlášky.

Premonstraté do Petropolisu. K naléhavým prosbám apoštolského nuncia v Brasilii monsgra Alexandra Bavona převzali belgičtí Premonstraté z Averbode gymnasium v Petropolisu. Dotyčné gymnasium řídili dříve Lazaristi. Uvedení Premonstraté spravují mimo toto v Brasilii gymnasia v Pirapore a v Jaguaře. V Petropolis je 30.000 obyvatelů, sídlo diplomatického sboru a mnoha bohatých brasilských rodin, které tu obývají nádherné villy.

Výrok kardinála Merciera o tisku. Mechelnský arcibiskup a kardinál meška právě v Římě a dovolil, aby od redaktora »Corriera d'Italia« byl interviewován. Kardinál vyličil organisaci belgických katolíků jako vzornou a poukázal zároveň na dobré poměry mezi katolíky konservativními a demokratickými. Pamětihodný jest jeho výrok o rozvoji katolického tisku. Kardinál svůj úsudek o významu katolického tisku zakončil slovy: Já jakožto arcibiskup spíše bych odstranil stavbu kostela, kdybych tím mohl k základu a rozvoji katolického tisku přispěti. — Letos bude se konati v Mechlínu valný sjezd belgických katolíků k oslavě 25letého výročí katolické vlády v Belgii. Toho se zednáři nikdy nenadáli, že by katolíci v Belgii tak dlouho u vesla udrželi se mohli. A za této vlády Belgie, jak to i nepřátelé uznávají, stala se poměrně nejbohatší zemí na světě i přes to množství tamějších klášterů.

Nový biskup linecký. Císař jmenoval nejvyšším rozhodnutím ze dne 17. března t. r. professora bohosloví a ředitele biskupského kněžského semináře v Linci, dra Rudolfa Hittmaira, biskupem linecký m. Nový biskup je nyní v 50. roce věku svého. Narozen 24. července r. 1859, studoval gymnasium v Linci, načež poslouchal tři roky na universitě vídeňské práva a pak vstoupil do semináře a byl vysvěcen 29. července 1883. Jako kněz byl poslán do vídeňského

Augustinea, kde dokončil r. 1888 svá studia a dosáhl hodnosti doktorské. Jeho nadání i učenost je proslavena a mimo to je všestranně činný.

Pastýřský list Jeho Excellence ndp. biskupa dra Jos. Doubravy — N e m l č t e ! V y d e j t e p r a v d ě s v ě d e c t v í ! Kolem těchto slov, jež pronesl sv. Otec k biskupům rakouským, vzal si biskup královéhradecký za thema k pastýřskému listu. Nemlčte ! Vydejte svědectví pravdě, a to zrovna v našich dobách, v našich náboženských, socialních a školních sporech — vydejte svědectví pravdě a nemlčte: kněží, rodiče, státní občané rakouští. »Nemlčte, vydejte svědectví pravdě, ale buďte mírní, trpěliví a jedné mysli«, končí pastýřský list, který zrovna pro naše časy jako by byl udělán se svou říznou applikací. Neboť pravda jest, že »na katoliky vede se soustředěný útok, od prvních školních začátků dětských až do veřejnosti socialního života.« — »Mluvte a braňte se!« vyčte každý z biskupova listu a porozumí, že organisace katolické, život spolkový, volby a říšská rada jsou také forem, kde katolící mohou povznésti svůj hlas.

Osmdesáté narozeniny slaví dne 4. května t. r. veledůstojný pán J a n N e p. L a d. D u b e n, býv. farář nezamyslický, vikář sušický, konsist. rada budějovický a královéhradecký, misionář apoštolský a notář biskupský, nyní na odpočinku v Sušici; narodil se dne 4. května 1829 v Dražovicích jako syn lesníka. Na kněze vysvěcen byl 2. listopadu 1851; všude, kde působil, vzpomínají až dosud mnozí na něho pro jeho obětavost a horlivost pro blaho a spásu duší svěřených, pro lásku a štědrost, s kterou vše dobré podporoval a stále podporuje. O něm platí slova:

»Církvi svaté, vlasti milované
své jsi síly všechny věnoval —
jim své srdce celé zachoval
v lásce věru nyní nevídané...
Ó kéž dlouho vzor tvůj ještě svítí
a žár lásky v duších mnohých vzníti!«

Přátelská oprava. Omylem dostaly se do »Seznamu hudebnin« p. V. Kotrby, jakož i do článku p. Otokara Jakoubka »Kněží a česká hudba«, uveřejněném v 6. čísle »Vlasti« nesprávné údaje o mně, jež v zájmu pravdy dovoluji si poopraviti. Nebyl jsem poslán, jak se o mně píše, klášterem tepelským ani do varhanické školy ve Vídni, ani do Řezna, ba naopak, prosbu mou, bych mohl řezenskou hudební školu navštěvovati, zesnulý opat Alfred rozhodně odmítl. I laskavostí nynějšího ideálního pana inspektora Severina Würfla v Mar. Lázních, nadšeného bojovníka pro reformu hudby chrámové, bylo mi možno jako kleriku súčastniti se pouze »kursu« pro varhaníky ve Vídni, vedeného tehdy nynějším světícím biskupem Marschalem. Později, jako kněz směl jsem — ač z počátku prosbě mé bylo odporováno! — navštěvovati přednášky dra Haberla na »kursu« hudebním v Mar. Lázních, který opět jenom zásluhou inspektora Severina byl konán. Vyzvání dra Haberla, abych přišel do Řezna, nesměl jsem později také následovati. Byl jsem tedy odkázán většinou na své vlastní studium.

V Teplé, 27. března 1909. Jaroslav Václav Vacek.

Čestným kanovníkem král. sídelní kapitoly brněnské jmenován byl vsdp. František K u n s t m ü l l e r, arcikněz boskovský, děkan a farář v Novém Městě. Nový kanovník narozen r. 1846 v Novém Městě, na kněze byl vysvěcen r. 1874, farářem v Novém Městě stal se r. 1879. Ad multos annos!

Promoce. Kníž. arcib. ordin. sekretář František H r u b í k byl v pondělí dne 5. dubna t. r. o půl 12. hod. dopol. na c. k. Karlo-Ferdinandově universitě pražské na doktora theologie veřejně povýšen. Novému doktoru voláme: Ad multos annos!

Uznání. Hlavnímu učiteli — jak »Prager Abendbl.« píše — a řediteli biskupského ústavu hluchoněmých v Litoměřicích, dp. K. Kotlerovi, jenž o tělesné a duševní blaho chovanců jemu svěřených způsobem obětavým pečuje, bylo uznání c. k. místodržitelstvím vysloveno. — Nic více?!

Kněz čtyřicátník slaví jubileum 400 členů dědictví získaných. Je to Ferdinand Harna, farář ve Chvalkovicích u Olomouce.

Získal:

1. Dědictví Maličkých 116 členů, z nichž je 16 škol a dva rody.
2. Zaniklému dědictví sv. Ludmily v Písku členů 80, z nichž bylo 7 škol.
3. Dědictvi sv. Jana Nep. 115 členů, z nichž je 16 rodů.
4. Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje 75, z nichž je 6 rodů.
5. Dědictví sv. Prokopa získal 14 bohoslovců a kněží.

Ejhle, čtyřicátník slaví jubileum 400 členů získaných různým dědictvím če-

ským a moravským. Jak šlechetná to idea a jakých přináší v srdcích čtenářů užitků!

K našemu jubileu. Jan Blokša, em. farář v Olomouci, přeje i pro dalších XXV. let aspoň takového rozkvětu, jaký byl v prvních 25 letech. — Josef Pecka, farář ve Větrném Jeníkově, přeje družstvu Vlast mnoho zdaru a požehnání. — Fr. Štingl, farář v Kotljech v Korutansku: K 25letému jubileu posílám jako starý přítel družstva, jenž stál u jeho kolébky, co nejupřímnější blahopřání. — J. Hlubek, far. v Borutíně v Pruském Slezsku: »Dovoluji si přednésti srdečné a upřímné blahopřání k 25letému jubileu! Kéž Bůh hojně žehná snahám a pracím Vašim v nynější době tak důležitým; kéž by spravedlivé ocenění tak mnohých zásluh slavného družstva získalo jemu i budoucně co nejvíce přívrženců a podporovatelů. — Bedřich Neumann, farář v Hroznětíně, »vyslovuje svou úctu zakladateli a redaktoru Tom. Škrdlovi a přeje z upřímného srdce všeho zdaru Vlasti na další pouti v novém čtvrtstoletí.«

Nový klášter ve Vídni. Známý továrník vídeňský Štěpán Esders pro mýšl za příčinou uzdravení těžce nemocného svého syna na svém pozemku v Grinzinku vystavěti kostel a klášter kongregace Oblatů sv. Františka Saleského. — Jelikož nečiní ani městská rada ani policie technických a zdravotních překážek — započne se co nejdříve se stavbou.

Gymnasium na Velehradě. Kollej velehradská T. J. zřizuje gymnasium s konviktem, které se již příštím rokem (1909-10) otevře, což bylo od c. k. zemské školní rady v Brně vzato na vědomí. Mohou se tudíž činiti přihlášky u rektorátu koleje na Velehradě u Uherského Hradiště.

Katolická universita v Solnohradech. Za předsednictví kardinála kníže-arcibiskupa dra Katschthalera konala se ve velké lázeňské dvoraně letošní valná hromada spolku ku založení katolické university v Solnohradě. Z výroční zprávy dlužno se zmíniti, že příjmy páčily se v loňském roce na 149.239 korun a že celkové jmění spolku činilo dne 31. prosince 1908 celkem 3,154 777 K 68 h. Zpráva jednatelská a pokladní byly schváleny. Na konec schůze děkoval kardinál kníže-arcibiskup dr. Katschthaler všem řečníkům a účastníkům a vyzýval je k další horlivé práci, aby spolek dosáhl svého cíle, načež po udělení vrchnopastýřského požehnání byla četně navštívená valná hromada skončena.

Chorvatská pout do Říma. Dne 23. dubna má vyjeti z Rjeky chorvatská výprava do Říma, aby se účastnila oslavy zlaté mše sv. papeže Pia X. Avšak očekávaná účast alespoň 300 účastníků se nedostavila, nýbrž pouze na 100 poutníků hlavně z tříd vzdělaných, kdežto z lidu celkem málo. Přes to výprava bude uspořádána.

Spolek českého katolického rolnictva na Moravě má 18.000 členů a jeho »Omladina« má 12.000 členů.

Komité pro literárně-socialní sjezd, jenž bude družstvem Vlast konán v městě diecese Litoměřické, konalo za předsednictví faráře Vl. Hálka dvě schůze. Sestaven byl program sjezdu, navrženi byli řečníci, určeno místní komité a probrány byly další potřebné formality. Třetí schůze ustaví vše již definitivně. První sjezd byl v Jindř. Hradci, druhý v Plzni, třetí v Domažlicích a čtvrtý se chystá nyní pro diecési Litoměřickou v Turnově.

Výbor Paedagogického svazu konal dne 28. března v domě družstva Vlast čtvrtou schůzi za předsednictví kanovníka dra Jana Lad. Sýkory, universitního profesora. — Jednatel, katecheta Jar. Slavíček, četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Svaz věnoval Tiskové Lize 50 K k boji proti Volné myšlence a předplatil jí dva zuřivé učitelské časopisy, aby mohla uvědomovati kněze o útocích, proti nim podniknutých. — Opravené stanovy se zadají k schválení. — Kolekta ve prospěch katolického paedegogia vynesla K 3·60. — Probrán byl nad to bohatý material vnitřního rázu, o čemž veřejně referovati nelze. Příští schůze výboru bude 2. května.

Z Jednoty sv. Methoděje ve Vídni. — O svátku Zvěstování Panny Marie uspořádána valná hromada »Jednoty sv. Methoděje« ve Vídni za předsednictví poslance Dr. Ant. Cyr. Stojana. Z celého jednání věcného vyznívala žádost katolických Čechů vídeňských a oprávněný stesk. Jednota oplakává svého nezapomenutelného předsedu zemřelého preláta Dra. Ant. Horného. Raduje se z toho, že zakoupen kostel a klášter pro české řeholníky a stálé české služby Boží. Co hrstka Poláků a Vlachů jakož i cizozemců Francouzů od dávných let ve Vídni již má, to teprv po pracích trpkých, po svízelích hroznýchh a přemnohých podařilo se českému lidu ve Vídni, jenž dle úředních zpráv počtem více než 100.000 duší ve Vídni bydlí. Dle pokladniční zprávy má »Jednota sv. Methoděje« 317.633 K

dluhů. Vídenští Češi katoličtí přinášejí oběti pro služby Boží a pro kostel převeliké. Jest to převalnou většinou naprosto dělnický lid, jenž od úst si utrhnouti musí, aby dílo nade všechnu pochybnost Bohu milé a pro vídeňské Čechy předůležité podporovati mohl. Jedná se tu o časné a věčné blaho. Sami vídenští Češi si nepomohou. Říkati, že ve Vídni jest dost peněz, nač tam ještě posílati peníze, nelze. Není to pravda. Z Vídně rozlévá se zloba i dobro po vlastech našich. Nemůže býti lhostejno, přijde-li, navrátí-li se v náboženském ohledu náš rodák zkažený domů aneb náboženských povinností dbalý. První je kletbou a neštěstím pro domov svůj, druhý štěstím. Přispěj každý, čím můžeš a neočekávej teprve zvláštní prosby. Adresa zní: »Jednota sv. Methoděje ve Vídni III.Rennweg 8.« Všemohoucí Pán budiž přeštědrým Odplatitelem a Odměnitelem každému dárci!

Z Tiskové Ligy. — Ze starších členů složil 10 K (64) Dr. Jan Lad. Sýkora, kanovník a universitní profesor v Praze. — Mimo to dary poskytli: Vinc. Blažek, gymn. prof. v Litomyšli; Karel Lapka, kaplan ve Vitějicích, a 10 K kníž. arcib. hl. pokladna v Kroměříži. — K obrannému boji proti Volným Myslitelům darovali: po 100 K: Piův spolek a Jednota čes. katol. učitelstva; 50 K Paedagogický Svaz; 20 K P. Ad. Wagner, děkan v Úhonicích, 10 K (ročně do odvolání) Tom. Škrdle, red. Vlasti. — Prosíme za další roční úpisy, třeba dosti malé, nebo dary jednou pro vždy, jež přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II. — Zakládajícím členem Tiskové Ligy stal se Filip Jan Konečný, farář v Zálesni Lhotě. Tento píše:

»Již delší čas sleduji bedlivě blahodárnou činnost »Tiskové Ligy«, která bedlivě si všímá všelikých útoků nepřátelských na církev, odrážejíc je dovedně v četných článcích »Našich Listů«. Mimo to hledí »Tisková liga« vypátrat, co jest pravdy na různých překroucených a lživě psaných potupných zprávách o kněžstvu, jež pak ihned opravuje neb aspoň na pravou míru uvádí. Tato obranná a informativní činnost »Tiskové Ligy« je dnes nad míru důležitá, jak vědí všichni, kteří z našinců byli nepřátelským tiskem nespravedlivě napadeni a »Tiskovou Ligou« za čerstva obhájeni. Děkuje »Tiskové Lize« za dosavadní úspěšnou činnost, žádám ji důtklivě, aby v práci dobré neochabovala, a přihlašuji se za zakládajícího člena »Tiskové Ligy« s členským příspěvkem 100 K.«

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. — Knihy daroval: Václ. Průša, mistr obuvnický v Praze — Přistoupili: a) za člena zakládajícího: slečna Marie Worlova, učitelka měšť. škol v Praze; b) za údy přispívající: Jednota pro Mšeno a okolí a P. Václav Váchal, far. v Nebušicích — Dary složili: 20 K Ferd. Zdeňko kníže Lobkovic, vévoda Roudnický; po 10 K: Eugen hr. Černín; M. Dušek, kníž. arcib. vikář v Charvátcích, a J. M. P. J. Marat, generál-velmistr řádu křižovnického v Praze; po 5 K: Jos. Buchta, far. v Roketnici, a Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři; po 4 K: Frant. Bísek, děkan v Kožově; Jan Řihánek, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze; Sestry sv. Františka Ser. v Hořicích a Nejmenovaný v Praze; po 3 K: Jos. Bernát, probošt na Mělníce, Petr Částka, em. farář v Sušici. — Menší částky: Jak. Duffek, St. Hlína, Al. Vašátko, Ant. Vedra, Štěpán Dvořák, Jos. Kubánek, Fr. Řezníček, Jan a Václav Groh, Jos. Leška, Bart. Spisar, Jos. Čáp, Jos. Zelený, Petr Kopal, Dr. Jos. Béna, Fr. Kerner, Aug. Kleveta, Jos. Sochor, Al. Líčman, Fr. Chudáček, Fr. Vrbka, Dr. Ant. Kubíček, Frant. Schindler Jos. Švařiček, Ant. Brdíček, Nečitelný v (Břevnově), Ant. Sopúch, Jan Matonoha a Václ. Hlavička.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast přispěli: Jan Voborský, místodržit. oficiant v Dejvicích; Josef Prokop Fabian, zám. kaplan ve Volšově, a Marie Kratochvílová na Smíchově — Činí celkem 651·28.

Valná hromada Piova spolku konána byla v domě Jednoty katol. tovaryšů v pátek, dne 2. dubna za předsednictví Msgr. Dr. Fr. Kordače. Předneseny byly zprávy jednatelské a účetní, změněny byly stanovy, vykonány volby a výbor pak zvolil ze svého středu za předsedu J. M. vsdp. opata strahovského P. Meth. Zavorala. Doufáme a očekáváme a přejeme tomu, aby nový p. předseda Piův spolek velice povznesl. My mu k tomu tiskem svým všemožnou pomoc přislibujeme.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. KVĚTEN 1909. ČÍSLO 8.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

Jako prostředky kázně uvádí Komenský mimo poučné slovo a trest na prvním místě příklad učitelův, kterým »sám sebe za živý obraz všeho dává, k čemu jest dítky navoditi. Není-li toho kde, nadarmo jest všecko ostatní.«

Těžký, ba nemožný to úkol pro nevěreckého učitele. Lid i zákon žádá, by vychovával děti nábožensky mravně. Jak to udělá učitel bez víry? Buď se podrobí zákonu a pak je pokrytcem, nebo se důsledně vzepře proti své učitelské povinnosti a dá tím pohoršení, an přestupuje zákon Boží i státní. V obou případech je vážnost i autorita jeho otřesena. Pozbývá vlastně práva býti učitelem křesťanských dětí. Kdyby byl důsledným, poctivým mužem, zřekl by se úřadu, jehož požadavky nemůže srovnati se svým přesvědčením.

Pedagog Deurel praví: »Hlavní věcí jest, aby učitel křesťanských dětí proniknut a prohřát byl nábožnou křesťanskou věrou. Jak může náboženství — ne učiti — nýbrž v dětských myslích probouzeti a oživovati, kdo sám náboženství nemá?«

Od nevěreckého učitele nelze očekávati spolehlivě, že bude žákům vzorem křesťanských ctností. Moderní náboženství nezná vlastně ctnosti. Žádá ovšem jakýsi společenský mrav, humanitu, ale nemá závazné síly, aby někoho k němu nutilo, nemá ani účinných prostředků, aby k tomu povzbuzovalo. Pohodlná, prospěchářská sebeláska bude vždy na vrchu. Neboť ctnost vyžaduje sebezapírání, obětavost, lásku k bližnímu. Ty však prýští z lásky k Bohu, jež silou svou přemáhá sebelásku.

A právě křesťanství jest náboženstvím nezištné lásky k Bohu, sebezapírání, obětavosti a obtížné sebekázně čili, jak Nietzsche posměšně praví: »morálkou otroků« proti náboženství moderního nadčlověka, jenž všeho kolem sebe užívá k ukojení svých náklonností a svých spolubližních upotřebuje bezohledně jako stupňů k povznesení svého zpupného »já« — morálka pánů.

Podobně učitel, nemající křesťanského ducha, chce ze svého učitelství jen pohodlně, pansky žiti, ale nikterak nebude ochoten podjati se pro děti sebezapírání a obětí. Sotva si uvědomí, co celý svět ví, že dlouhou cestou vedou ku ctnosti slova, krátkou

však příklady. A přece je to jeho svatou povinností, ano chování jeho jest živou učebnicí pro děti, které jej mají denně několik hodin na očích. Sotva mu napadne říditi svůj učitelský život nějakým podobným pravidlem jako pedagog St. Cyran: »Mluviti málo, trpěti mnoho, modliti se ještě více.«

Křesťanství vštěpuje učiteli nejlépe vědomí o přísné povinnosti dobrého příkladu. Jedno z nejpřísnějších míst evangelia varuje před zlým příkladem. Ježíš, přítel dítek, volá: »Běda člověku, z něhož pohoršení pochází! Běda tomu, jenž jedno z maličkých těchto pohoršuje. Lépe by mu bylo, kdyby mu mlýnský kámen zavěsili na hrdlo a ponořili jej v hlubinu mořskou.« Slyšíš, učiteli, co praví ti nejlepší mistr pedagogiky! Rodičům a tobě platí především hrozba ta! — Strážní andělé dítek ti svěřených, praví dále, žalovati budou na tebe u Otce nebeského za pohoršení tvé. I ve tvé škole přítomni jsou a připomínají ti, že ty máš býti viditelným strážným andělem žáků svých.

A ještě více. Kristus ukřižovaný na stěně školní světnice vypráví křesťanskému učiteli o své obětavosti. Učil slovem — dle vyznání farizeů — mocně jako nikdo jiný, ale zdůrazňoval učení své příkladem života. »Každý čin věčného Slova,« praví sv. Augustin, »jest nám poučným slovem. Nejdůrazněji pak učil lásce, obětavosti, trpělivosti a sebezapření, umíraje za nás na kříži. — »Kříž umírajícího,« píše opět sv. Augustin, »stal se stolicí jeho učitelskou.«

Nenadchne-li křesťanství srdce učitelovo láskou k povolání a příkladnou obětavostí, marným a planým jest všecko ostatní povzbuzování a domlouvání — mluvení do větru.

Ještě však jedna okolnost zasluhuje pozornosti. Aby si učitel dal opravdu práci s dětmi, aby měl mnoho trpělivosti a nechladnoucí horlivosti, k tomu třeba mu stále míti na paměti, koho má před sebou. Nejsou to pouze děti rolníků, řemeslníků, dělníků, děti chudáků, často zanedbané, špinavé, žebráčci tělem i duchem, nýbrž zároveň dítky Boží.

Quinktilián vypravuje, že slavný Perikles říkával si, kdykoli měl mluviti k lidu: »Vzpomeň si, že chceš mluviti k mužům, k Řekům, k Atheňanům.« Podobně má si připomínati učitel, že nemluví jen k nepatrným dětem, nýbrž k dětem Božím, z nichž každé má bohupodobnou duši, ač často zakrytou neúhledným, ba odporným zevnějškem. Ve vědomí tom dá si učitel záležeti na své práci, bude vyučovati s nechabnoucí horlivostí, bude mluviti ze srdce, s přesvědčením, vzbudí tím jistěji zájem dětí a zjedná si tím snadněji pozornost a kázeň ve škole.

Pedagog Dinter praví: »Slíbil jsem Bohu, že považovati budu každé panské, selské dítě za bytost, která na mne u Boha může žalovati, nedám-li mu nejlepší lidské a křesťanské vzdělání, jaké mu dáti schopen jsem.«

Kdo bude tak smýšleti spíše: učitel křesťanský či učitel nevěrec? Moderní škola vidí v dítěti pouhou lidskou, rozumovou bytost, kterou má vycepovat, aby v lidské společnosti něčím byla nebo aby aspoň nebyla druhým na obtíž a nebezpečí. Co jest jí po vyšším, křesťanském určení člověka? Moderní učitel považuje

za svou povinnost sděliti žáku předepsané vědomosti a trochu společenské slušnosti; ale aby se povolání svému zcela věnoval, nějakou zvláštní námahu a obět přinesl, ba celý život mu zasvětil, to mu nepřipadne na mysl. Chce dobře, ba pansky žíti z úřadu svého, odbude své zaplacené hodiny a dost.

Jak jinak učitel s křesťanským přesvědčením! Má mnohem vyšší pojem o dítkách před ním sedících, a proto bude trvalejší jeho horlivost, ochotnější jeho obětavost, trpělivější jeho osobní sebekázeň. Vědom si jest sice své, Bohem posvěcené autority, ale zároveň ví, že všecky jeho síly patří jeho žákům, že je zde pro ně a nikoli oni pro jeho časné zaopatření. Nepracuje od kusu a hodiny, není placeným nádeníkem lidských rodičů, nýbrž vychovatelem dítek Božích, jemuž plnou odplatu dáti může a dá kdysi Bůh sám. A děti, které nejsou úplně zpustlé, vycítí ze slov a poznají z chování učitelova jeho povahu a smýšlení a patřiti budou na něho s úctou, uznají jeho autoritu a zachovají kázeň.

Krásně o této důstojnosti dítěte a povinnosti učitelově dbáti jí, píše Kellner: »Víš jako učitel chudých a maličkých, co s ním Bůh snad zamýšlí? Pomyslil jsi již, že z tvé prosté venkovské školy vyblesknouti může duch, jenž naplní svět slávou svého jména? . . . Jakým bys to byl učitelem, kdybys nevážil si těchto maličkých a zapomněl, že všecky Kristus vykoupil, že všichni určeni jsou státi se občany nebes a dědici blaženosti a že všem již na kříž dán byl nejvyšší, koruny převyšující úděl?«

Komenský pak, jenž učitelství nazývá »prací na štípění a zavlažování rajských rostlinek«, vyvozuje z toho nadšené povzbuzení k učitelům: »To tedy nebeské povolání vaše, jakož i k vám důvěra rodičů své základy vám svěřujících, budiž ohněm v kostech vašich, odpočinku vám a skrze vás jiným neostavujícím, až by ohněm světla tohoto plála a šťastně se osvěcovala vlast veškera.«

V křesťanství tedy vyjádřena jest plně důstojnost dítka, význam školy a výchovy, přísná povinnost a zároveň veliká autorita učitele. Z toho vysvětlitelno, proč povstalo v církvi tolik vychovatelských řádů, a tolik věhlasných a svatých mužů věnovalo svou pozornost výchově slovem, písmem a obětavou prací. Vysvětlitelno dále, proč tito církevní pedagogové dodělali se takových úspěchů. Jména církevních pedagogů zvučí jasně mezi prvními theoretiky vychovatelskými; a ve výchovné praxi zvláště stojí učitelé církevních řádů vůbec na prvním místě. Pracují z dobrovolné obětavosti, toť celé tajemství.

Z ducha křesťanství vysvětlí se také snadno lepší kázeň náboženské školy. Autoritu učitelů v náboženské škole posvěcovala před žáky autorita Boží a upevňovala jich obětavá láska jejich k povolání. Jesuité, podobně jako Školští bratří, odstranili až na výminečné případy ze školy metlu dávno, než přišla moderní humanitou se chvastající škola. Obstáli bez ní. Proč? Působili na chovance dobrým příkladem a stálou bdělostí; žili totiž jen pro svou učitelskou povinnost. Angličan-nekatolík-Quick píše: »Po celou dobu učitelování jesuita se věnoval úplně své práci.

Zanechal svých soukromých studií; jeho náboženská cvičení byla omezena. Nečinili rozdílu mezi bohatým a chudým, necenili dítě dle knoflíků a platu, ba vyučovali zdarma. Proto měli takovou autoritu ve škole, takovou oblíbenost a vliv na lid. Neklerikál Quick vyznává dále: »Věrni podání katolické církve Jesuité necenili hodnoty lidské pouze dle rodu a zevnějších okolností. Předpisy řádu výslovně stanovily, že chudoba a nízký původ nemají býti překážkou, aby žák nebyl přijat . . . nechť přízeň ku vznešeným není na újmu péči o chudší, poněvadž rod jejich jest stejný v Adamu a dědictví též stejné v Kristu.«

»Málo kdo,« píše dále Quick, »i z chovanců nejvybranějších byl zproštěn závazku poskytovati elementární vyučování.« Tedy každý jesuita musil býti nějaký čas učitelem, žádný nesměl se domýšleti, že by jeho schopností bylo škoda pro prosté děti. Vyučování katechismu ve škole a křesťanským cvičením lidu bylo jednou z hlavních zbraní, kterou svatý zakladatel doporučil svému řádu.

Přirozeno zcela, že učitelé takových zásad nutně dosáhli u svých žáků znamenitých výsledků ve vzdělání i kázni. A podobně je tomu u každého učitele, jenž vyučuje a vychovává v duchu křesťanství. Učitelský jeho úřad jest mu životním úkolem, důležitým, krásným a obtížným, pro nějž rád i oběti na se bere. A právě toto nadšení pro povolání, obětavost a trpělivé sebezapírání učitele působí na srdce žáků více než tvrdost a násilí; účinkuje sice zvolna, ale jistě a trvale.

Církev svými zásadami lásky a míru, příkladem mravní sebekázně a sebezapření, který dávali její misionáři a světci, uvedla v kázeň surové národy, jež zaplavili Evropu. Misionáři církve pravdou křesťanství a příkladem obětavé lásky a obdivuhodného sebezapírání vychovávají z divokých národů hodné lidi a věřící křesťany. Z lidožroutů a surovců tvoří mírné beránky, ničím jiným než výchovnou silou a účinnou autoritou křesťanství. A tímto výchovným živlem, jak v oboru theoretických zásad výchovných, tak v oboru kázně zůstalo křesťanství i ve školách civilisovaných národů. Křesťanství civilisovalo mravně svět a křesťanství musí zůstati vůdčí hvězdou jeho, nechce-li lidstvo klesnouti v mravní chaos. Křesťanství je hlasatelem jednotící autority a pořádku společenského, zákonem povinnosti a obětavé lásky. Bez něho všude roztříštěnost a vzpoura, bez něho zištná sobeckost a všeobecný boj.

Škola má vychovávati člověka pro život. Nesmí se tedy vzdáti autoritativního vlivu křesťanství, nemá-li rozvrácen býti vznešený názor životní, nemá-li nekázanou lidskou pýchou a rozpoutáním sobeckých vášní povalen býti ušlechtilý mravní pořádek, jejž vybudovaly věky pravdou a spravedlností křesťanskou. Jako nesčetná tělesa nebeská pohybují se v pořádku a souladě jenom řízením zákona Stvořitelova, tak lidstvo říditi se musí mravním zákonem Božím, nemá-li nastati katastrofa.

Bez náboženství pozbývá škola svého výchovného významu. Učitel stojí tu bez autority, žáku nedává se pevné vodítko na cestu životem, společnost rozpadá se v jednotlivé strany různých

cílů a snah. Žádná lidská věda a žádný lidský zákon není s to, aby ji sklížil v jednotný celek, z něhož vyrůstá soulad, mír a spořádaný společenský život.

Učitel, jenž bez křesťanství chce vychovati mravního, společenského člověka, podjímá se práce pro sebe trudné a při tom bezvýsledné — mele bez vody.

11. Ven ze škol vyženou vás.

(Sv. Jan, 16, 2.)

Příznivci moderní školy omlouvají se: »Nechceme ze školy odstraniti náboženství vůbec, nýbrž jen církev a kněze. Nechceme, aby vyučováno bylo ve škole pohádkovému, dogmatickému křesťanství jednotlivých vyznání, nýbrž jen čistému náboženství mravnosti — náboženství humanity.«

Jak takové souchotinářské náboženství bez nadpřirozeného ducha a síly na vytvoření mravného karakteru působí, slyšeli jsme již. Kde není dogmatu víry, které váže pýchu rozumu, není ani dogmatu mravního, které by zevně a nezbytně poroučelo vůli. Vše je tu subjektivní, měnivé, člověk dělá si pravdu a mravní zákon sám, je sám svým bohem.

S tím souhlasí moderní heslo, že náboženství je věcí privátní. — Ano, ale je to náboženství? Každý, volky nevolky, má svého boha. Neuzná-li Boha nadzemského, tož slouží nějakému bůžku, nějaké modle pozemské — své pýše, ctižádosti, lakotě, smyslnosti nebo jak se drasticky vyjadřuje sv. Pavel — svému hříchu. Náboženství smyslnosti a surovosti!

Které z těchto model se kdo klaněti chce, je ovšem věcí privátní povahy a chuti. Ale přece ne zcela. Moderní Jupiter — stát — praví sice, že jest mu náboženství jeho poddaných lhostejno, ale přece obmezuje náboženskou svobodu. Uznává veřejně jen to náboženství, které prý neodporuje státnímu pořádku a uznaným posud zákonům mravnosti. Důkazem to, že ani státu není náboženství a mravnost věcí dočista privátní.

Společnost lidská i bez ohledu na mravní řád nadpřirozený, jen aby se udržela, nemůže dovoliti, aby každý si vymýšlel své náboženství a podle něho zařizoval si svůj mravní zákonník. Tím více vázána je společnost křesťanská, která věří, že Bůh nadsvětný zjevil nám určité náboženství a pevný zákon mravní. Obojí souvisí. Není sice správno celou podstatu náboženství hledati jen v mravním zákoně a jeho uskutečnění, jak míní moderní názor. Ale správno jest, že náboženství a mravnost nerozlučně jsou spojeny. Z kořene nauky víry vyrůstají květy a plody mravního života.

Není ani lidským ani božským právem náboženství věcí soukromou vzhledem k mravnosti. Kdyby tomu tak bylo, musil by za knězem, učitelem náboženské, církevní mravnosti, vystěhovati se také učitel, pokud je hlasatelem přirozené a státní morálky. Když tedy zastanci moderní výchovy dovolují si vnucovati žákům náboženství pouze lidské, morálku státní, kterou vybásnilo několik přemrštěných filosofů, jakým právem vylučují ze školy morálku křesťanskou, kterou chce lid? Když může vyučovati náboženství

a morálce plané humanity učitel jako sluha státu, který má jenom *nějaké* právo na školu, proč by nesměl vyučovati náboženství a mravnosti křesťanské kněz jako sluha církve, jež má větší právo na školu než stát.

Očividno, že nejedná se tu o církev a kněze, nýbrž o křesťanství samo. Marnou je výmluva, že chtějí podržeti jakési destilované křesťanství, které by nedbalo sporných theologických dogmat, učilo jenom jakési křesťansky přibarvené morálce, jakémusi náboženství humanitnímu, v němž by dle Göthea:

křesťan, pohan, Turek, žid
téhož Boha mohl ctít.

Bez podkladu věroučného nebude nikdy účinné morálky. Dále pak, neuznává-li se učitelská autorita církve, věčný bude spor, které to pravdy patří do této essence křesťanství. Každý tvoří jinačí výběr a skládá si své privátní křesťanství a privátní mravnost, která ovšem nemá ani zbla významu, neučí se dle povahy a potřeby svého původce. Nemá objektivní pravdy a stálosti, je to pavučina, kterou takový lidský pavouk vysoukal ze sebe.

A shodne-li se jich několik na nějakém náboženském symbolu, tvoří hned novou náboženskou společnost — církev — a učí nové mravnosti. Nebo se toho chopí stát a předpisuje svou státní morálku. Jsme zase na starém místě.

Nelze jinak. Vše, co má ploditi život, musí býti napřed samo živo, nesmí zůstati pouhým ideálním snem. Náboženství a mravouka, jež říditi mají společenský řád, musí býti vyjádřeny společností, která jim dává určitou formu, společností, která je v činnost uvádí. Tím více platí tento přirozený zákon o křesťanství, jemuž Kristus sám dal onu udržující a oživující formu — církev katolickou. Založil ji, aby v život uváděla jeho zásady, zachovávajíc je bez porušení a působíc jimi na lidstvo. Bez ní rozpadá se obdivuhodný soulad křesťanství na steré části různých sekt; roztříštěním pak a znetvořením svým pozbývá své jednotné účinnosti.

Vyrazme tedy křesťanství z jeho původní církevní formy, vezměme mu jeho původní hloubku, rozřeďme je důkladně, aby plýtkou vrstvou humanismu zakrýti mohlo i ty, kteří pravou jeho tíži neunesou, a pak máme moderní, bezcírkevní náboženství a necírkevní morálku. Zaveďme pak toto náboženství a morálku do výchovy a čekejme, co nám vypěstí. Nic jiného než lidi, kteří brzo a snadno popudem první choutky prorazí a shodí slaboučkou slupku zevnější mravnosti a žíti budou, jak jim napadne.

Nikoli; s takovou planou mravoukou nedojdeme ve výchově nikam. Výsledkem jejím nebude čestný a pevný karakter, plný mravní síly, nýbrž třtina, každým vánkem se klátící nebo křehká figurka, jež prvním nárazem životního boje se rozstřepí.

Pevná vůle čili pevný karakter je plodem pevného přesvědčení náboženského. Filosofie, měnivá jako dubnové počasí, nemůže ho podati. Filosofie, i správná, stojíc bezradně před hádankou lidského původu a cíle, nemůže uspokojiti rozum plnou, přesvědčivou pravdou. Tím a pak že na vůli působí jenom nedostatečnou autoritou lidskou, není s to, aby vytvořila ucelený názor životní, aby dala karakteru určitý ráz a směr.

To dovede pouze náboženství, které, poukazujíc na — byť někdy jen domněle božský původ své nauky a svého mravního zákonníku, závazně vede člověka k vyšším cílům. I když z chybné své theoretické nauky vyvozuje chybný zákon mravní, tož přece neponechává člověka myšlenkovému a sociálnímu zmatku, nevydává lidstvo egoistické svévoli jednotlivců a společenské anarchii. Proto bylo a jest jisto, že lepší i špatné náboženství nežli žádné.

Plnou ovšem výchovnou, pořádající a umravňující sílu má pravé náboženství — křesťanství nebo v nejúplnější a v nejdokonalejší své formě — katolicismus.

Zjevená jeho pravda doplňuje krátkozrakost rozumu a vědy, božský jeho zákon mravní vede vůli člověka přísnou závažností, ale při tom laskavě a pedagogicky velevhodně. Soustava jeho nemá mezery, uspokojuje a zaměstnává všecky touhy a potřeby lidské přirozenosti v každém stavu a ve všech okolnostech. Je to vzorný, vychovávací ústav, kde je možným a také skutečným zjevem ucelený, mravní karakter, ušlechtilý obraz Boží, jak to dokazují světci církve, lidé, kteří ukazují důstojnost lidskou v nejplnější kráse.

Určité náboženství a na prvním místě křesťanství katolické církve je tou pravou určitou formou, která vytváří celé, karakterní lidi. Zmíněný již dr. Förster píše: »Otázka výchovy karakteru nemůže býti rozluštěna bez pevných pravd. Pouhá mínění nevystaví karakteru, nýbrž jen pevná, výrazná náboženská vyznání to dovedou. Jenom křesťanství je schopno sloučiti svorně jedince a společnost, svobodu a poslušnost.«

Slyšme Lindnera: »Zdůrazňování humanity, která ve svých výstřednostech přehlíží všecky historické poměry a opravdové požadavky skutečného života, snažíc se vychovati nikde neexistujícího »člověka o sobě«, zvrhá se v prázdný, formální humanismus« . . . Jinde píše: »Výchova nesmí se vzdáti náboženského tvaru. Ten však neúčinkuje, povznáší-li se v mlhavé formě rozumového náboženství nad útvary konfesijní a neposkytuje-li dětské chápavosti význačných oporných bodů.

Náboženské zásady tvoří mravního člověka. Ale jako nikde neroste všeobecný strom, nýbrž jen strom určitého druhu, a jako nikde nežije všeobecný člověk, nýbrž jen člověk určitého plemene a určité národnosti, tak není ani nijaké všeobecné, bezformní mravnosti, nýbrž jen mravní názor jedinců, jenž tříští společnost, nebo mravní názor náboženských společností.

Určitá náboženská vyznání, církev a učitelé její nauky, jsou tedy pedagogickým požadavkem mravní výchovy. Jenom tím dána jakási pevná idea, základ a kostra karakterního mravního člověka.

Slyšme, jak si představuje Lindner nábožensko-mravní výchovu. — »Takovými základními body, (o nichž se zmínil dříve), jsou, pokud se jedná o křesťanství — biblická vypravování a život Ježíšův . . . Biblické a evangelické děje byly by konkretním, na prostém ale produševněném náboženském kultu spočívajícím podkladem náboženského vyučování, a jeho vlastním pedagogickým květem byla by vytříbená, celé smýšlení dítka pronikající mravouka. Tato mravouka podávala by měřítka, dle nichž by posuzovati

bylo všechny zjevy školního života, především však líčení událostí dějinných, aby dějepis skutečně stal se vyučováním výchovným . . . Jen touto cestou, domnívám se, mohli bychom pomýšleti vážně na mravní výchovu . . . I zde nutno by bylo začíti názornou náboženskou průpravou, která by dítko vedla do země praotců a a na svatá místa, kde žil Spasitel. Ať jsou tyto svaté děje časem i prostorem hodně vzdáleny, tož přece, jak učí zkušenost, dojímají svou vznešenou prostotou dětinnou mysl více než líčení nedávno minulých událostí, v nichž lidstvo jedná z důvodů, kterých dítko nedovede ani pochopiti ani oceniti. Proto pochopí dítko jistě lépe Abrahama a egyptského Josefa než knížete Metternicha a barona Steina. K tomuto názornému biblickému vyučování družilo by se pak vlastní vyučování mravní, jemuž by mohla býti podkladem vhodná čítanka.«

Co tu slyšíme? Lindner, muž liberálního smýšlení, nebyl přítelem církve, ale jako poctivý pedagog dobré vůle hledal nepředpojatě základ pravé výchovy a mimovolně shledal správným to, co žádá a koná církev.

Či nezačíná církev náboženské vyučování vypravováním starozákonních dějin biblických a životem Krista Pána? — Nejsou biblické události stálým názorným, vysvětlujícím a důkazným průvodem celého dalšího vyučování věro-i mravoučného? Nebyla čítanka staré, tupené školy církevní dle jeho návrhu? Vštěpovala mravní pravdy vzorem a návodem skutečných vypravování biblických, nikoli všedními, vhodně i nevhodně smyšlenými bajkami a povídkami. Zjevy dějinné a vůbec vše, co dětem předkládala, posuzovala měřítkem křesťanské mravnosti, kterou vdechovaly děti z veškerého učiva.

Theorie náboženského vyučování má býti oživena prostým, a přece povznášejícím *kultem!* — Nuže, kde najdeme náboženství vším uměním tak ušlechtěné, prosté a spolu velebné, tak dojemné a pedagogicky účinné, jako je bohoslužba a vůbec bohopocta katolická?

Slavný malíř Führich praví: »Všecka didaktika, nevyjímajíc formu uměleckou, spočívá jedině na základě církve . . . Církev učí svým svatým zákonem mravním, příkladem svých velikých mužů, svou bohoslužbou. Každý druh jejího vyučování jest jiný a všecky jsou jedno. Víra projevuje se dvojím způsobem: naukou a vyjádřením svého obsahu. Toto vyjádření jeví se opět dvojako: jako ctnost a jako umění.« —

Jak vidno, dává Lindner, ať vědomě či nevědomě, rázovité výchově náboženské, po výtce pak pedagogice katolické církve veřejný »eminenc«. — A není sám se svědectvím svým; nejlepší pedagogové souhlasí s ním, a to i nekatolíci.

Lindner sám, zmíniv se »o dojemně prostých událostech biblických v dalné Palestině«, cituje Herdera, jenž dí: »Tam byly položeny základní kameny, jež jinak položeny býti nemohou. Staletí na nich stavěla, bouře věků zavály je, jako podstavce pyramid, spoustami písku, ale nedovedly jimi otřásti. Leží tu posavad, a dobře, že vše na nich spočívá.«

Jean Paul praví: »Nejlepší náboženské vyučování jest život Kristův a pak utrpení a smrt jeho přívrženců.« — Uváděti Komenského, Pestalozziho, Froebela a j. bylo by zbytečno.

Všecko vychvalování bezkonfesijního náboženství a jeho umravňujícího, výchovného vlivu je planým mluvením nevědomců nebo zarytých nevěrců, kteří chtějí vystrnaditi náboženství ze školy a výchovy, ať jsou následky jakékoli.

Použijme důkazu: Po ovoci poznáte je. Nejvlivnějším snad theoretikem pedagogickým byl Rousseau. R. 1749 vydal spis, kterým projednával předloženou otázku akademie v Dijonu: »Přispěl pokrok věd a umění k pokroku mravnímu?« — Rousseau rozluštil otázku záporně a dobyl ceny. — Ale jaká byla jeho mravouka? Hlásal návrat ku stavu přirozenému, kde prý byl člověk nejlepším a nejšťastnějším, nedotknut a neporušen kulturou. Úkolem výchovy je prý na prvním místě vyvíjeti život tělesný, méně rozumový a ještě méně dbáti člověka jako bytosti duchové a mravní. Proto též jeho »Emil neměl do 15. ba sotva v 18. roce věděti, že má duši.« Z člověka má se státi jakýsi světoobčan; »výrazy vlast a občan mají býti z moderních řečí škrtnuty. V praktickém životě svém byl Rousseau bez mravních zásad, a jeho theorie mravoučná a výchovná jest nesoustavnou snůškou neobyčejných, nemožných a leckde i pošetilých názorů. Učení jeho zamýšlelo ve výchově pravou revoluci a zaselo moderního revolučního ducha. Proto nazýván jest právem jedním z duševních původců bohopusté revoluce francouzské, jejíž výchovné zásady jsou hybnou silou moderního školského boje.

Hostitelé pro beznáboženskou školu novodobou myslí, že kdo ví s jakou novinkou přicházejí na trh, a zatím celá jejich moudrost je ohlasem revoluční pedagogiky francouzské. R. 1791 prohlásil z řečiště *Talleyrand*, »že posavadní vychování snižuje lidstvo; prohlášení lidských práv musí prý tvořiti obsah nového katechismu«! *Kondoriet* volá: »Vyučování je nutno, aby lid uchráněn byl léček kněžstva. Bylo by to zradou lidu, kdybychom mu nedali mravní vychování, nezávislé na každém zvláštním náboženském vyznání . . . Každé zvláštní náboženství je zlem.« — Řečník *Duclos* prohlašuje: »První podmínkou veřejného vyučování jest učiti jen pravdě. Touto podmínkou jsou kněží již samo sebou vyloučeni.«

Tu slyšíme původní hlas, jehož ozvěna po více jak stu letech zní: »Ven s náboženstvím, ven s církví a kněžími ze škol!« Francie požívá nejdéle vymoženosti beznáboženské, moderně-mravní výchovy. A kam přišla? K všeobecnému úpadku, který hlavně v mravním ohledu jest úžasným. Alfréd Fouillé, člen akademie [illegible]ovědné, udává, že mezi 8 miliony nezletilých je dvakrát tolik [illegible]ců, co mezi 30 miliony dospělých.

Žákem Rousseau-ovým byl jiný reformátor pedagogický *Ba*[illegible]. Jako Rousseau chtěl i on vychovávati člověka ve shodě [illegible]odou. Činnou agitací způsobil mnoho rozruchu, takže i panovníci složili hojné příspěvky na uskutečnění jeho plánů. Kníže [illegible]pold Dessavský založil proslulé Filanthropinum, jakousi vzornou [illegible]lu, kde měl Basedov jako ředitel vychovávati dle svých nových

zásad. Filosof Kant prorokoval pln nadšení, že vzroste nové pokolení lidí, když bude zavedeno přirozené vychovávání.

Ale nevzrostlo. Málo rodičů mělo důvěru k Basedovi a jeho výchově. S námahou sháněl žáky po celé Evropě a po nemnoha letech Filanthropinum zaniklo.

A jak luštil tam Basedov otázku nábožensko-mravní výchovy? »Učitelé«, píše Quick, »měli podávati nestrannou trest všech náboženství, a jenom »náboženství přirozené« mělo býti vštěpováno.« Basedov sám se chlubil: »Podnik náš není ani katolickým, ani luteránským, ani reformovaným, nýbrž křesťanským . . . Jsme filanthropy nebo kosmopolity . . . Vyhovíme všeobecně všem přátelům křesťanských systémů, a naše učebné knihy budou prosty všech theologických rozdílů.«

A jakých výsledků dodělal se Basedov svou vzornou výchovou? — »Mnozí z jeho přátel,« píše Quick, »souhlasili s Herderem, že nebyl schopen, aby se mu svěřila telata, natož pak děti.«

Tu vidíme výsledky výchovy za vlivu necírkevního přirozeného náboženství a přirozené mravnosti. Známe též, jak působí u nás podobného rázu pedagogové, zjevní a skrytí přívrženci »volné školy«. Nedej Bůh, aby zůstali vůdci výchovy českého lidu, sic dočkáme se všeho jiného, jenom ne mravního sesílení a slávy národa.

Jak by také? Škola s bezkonfesijním náboženstvím a přirozenou mravností nevychová ani skutečného křesťana ani rázného vlastence, vůbec člověka se svědomím a vědomím povinností k celku. Zcela přirozeně spolčují se moderní učitelé se socialisty; jejich škola hodí se skutečně jen do socialistického státu budoucnosti. Oba jsou bezkonfesijní, mezinárodní, oba mají plnou hubu humanity, bratrství, lásky a pokroku; ale zatím jest jejich prvním a zároveň jediným a posledním dílem mravní zpustlost a rozvrat společenský. Z mravní pak a sociální potopy bude museti vybudovat znova společenský pořádek a mír pravá křesťanská výchova za vedení církevní autority.

Jak se zdá, má nynější společnost mnoho chuti sednouti na lep svůdnému heslu: »Pryč ze školy s náboženstvím církve a s jejími kněžími«! Pak nezbude nic, než aby trpkou školou zklamání a bolestných zkušeností přišla k poznání, že první podmínkou společenského řádu je Bohem zjevené náboženství, že hlavním činitelem mravní výchovy je náboženství autoritou církve opatrované a knězem církve hlásané ve chrámě a škole.

Církev a kněz patří tedy do školy. (Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Výjev sedmý.

Dačický, Šimon, Kochan.

Dačický: Šimone, bys neměl pro mě zla.
Šimon (usedaje, důvěrně) Kýž mu sivá hlava oblezla!
Kochan: Mikeš jemu drsně v hrdle sedí.
Šimon: At se drbe, koho svědí!
Dačický: Varuji tě; korouhev má klesá.
Šimon (vida, že jest pozorován od Kolovrata)
Právo mlčí, nemlčí však hřích!
Koř se, kaj; čas práv i v dlouhých příchː
nad kajícím samo nebe plesá.
Dačický: Křivá řeč! Hned drápeš a hned hladíš.
Šimon: A ty stále se jen se mnou vadíš.
Dačický: Mluvím k tobě během přátelským.
Šimon: Ostrý však tvůj šleh a hořký šprým.
Dačický: Smích drah bývá. Mně svět smutně zpívá,
na vrata mi rhytmy potupné
věsí v maškarách —
Šimon: Jak moucha v pomyjích
třepeš se, tvář v rysy posupné,
kde by jiný vybuchnul jen v smích.
Dačický: Pilně na to ucho vlíknu,
oko bystřím, pozor mám:
koho stihnu, kordem síknu!
Šimon: Strachy na Lachy! Já málo dbám:
upřímný jsem —
Kochan: Plísklo, kydlo!
Upřímý jak motovidlo?
Šimon: Sám snad na foch cedule jsi lepil,
jiným v oči sypat mrak a prach! (Pije.)
Dačický (s výsměchem i soustrastí): Milý Šímo, lhář kdy vína nepil!
Šimon (malodušně pro sebe): Klet, kdo cizí služby brach . .
Co tě tíží, zapomeneš rád,
než let bude šedesát.
Dačický: Šimone, kdo zapřahal? Ty táhneš! (Povstává.)
Šimon (podává mu ruku, které Dačický nepřijímá.)
Jednou marně po mně ruce vzpřáhneš!
Dačický: Dobrý-li's, má na tobě čert málo . . .
Kochane, což domů? Komu dřív se zdálo?
(Začne teskně, končí vzdorným rozmarem)
Až mi bude kopa let,
shrbený už budu děd,
a dní rušných po osudu
poklidu jen hledět budu,

ač se bojím, tu tam lkám i pláči . . .
Půjdu k hrobu sám a sám,
na svět se už nekasám,
u nebeské fortny leda
s klíčníkem se střetnu, běda, —
ale Pán Bůh vpustiti mě ráčí!

Rehoř Bořeňovský (ze přístěnku):
Erzherzig! Strdě plást, to slova zřízená.
Libá řeč to, pravda, křtaltomluvná.

(K ostatním starcům)

Ale kopa let, nám smutná ozvěna . . .

Kolovrat (mluví ke svým soustolovníkům):
Na drsném se hlohu daří mišpule,
ovoce to pochotné sic velice,
ale až se uleží jak hnilice.
Srážej kordem je, neb ranou pistule . . . .

(Posílá sklenici villikum Šimonovi)

Mudrc krasomluvný hleď mi vysoko,
dříve pohár suše hluboko!

Řehoř: Gut Grusz, gute Antwort!

(Ale na to potřásá povážlivě hlavou)

Pochlebné kdo víno pije,
s cizím chlebem těžko žije.

Šimon: Mně až bude kopa let,
ještě se mi líbí svět:
v loutnu břinknu, zašimoním
a k své donně pro dík skloním
sivý knír, leč žhavý ret!
Kopa let . . . Má jaro květ,
jeseň hrozny na posled;
zima sníh af u vlas věje,
jiskrou vína srdce hřeje.
Srdce jun, byť hlava kmet! (Pije.)

Řehoř: Trouba a žaltář libé činí znění, —
nad mlsný však jazyk není, není!

Kochan: Mně až bude kopa let —
nejsem dávno školomet!
Ferulí svou hodím v kout,
za řečníka půjdu v soud.
(K Dačickému): Prokurátor lidských sporů
ujmu se tě, na pozoru
měšec měj i hrdlo. Etcetera.
Vtip mi došel, ač jsem nevýběra.

Řehoř: Kukrehádr, jdi mi na zlou horu!

Dačický: V soudu krk mi haj, byť měšec dera.

Šimon: Ano, tací jsou dnes páni řečníci:
Dej sem, co máš,
praví svatý Tomáš,
čeho nemáš, nechtěj dosíci.

Kolovrat (rozmrzele): Víno v hrdlo,
vtip ven, trdlo!

Šimon (z počátku uražen, v proudu řeči se rozehřívá, k šenkýřce):

Podle selské pranostiky
dej sem vody sklenici!
Ji si chválí kapři, štiky, —
pro poetné veršovníky
element to vadící!
Čolci, mloci, raci, žáby,
potměluši, zkyslé báby,
šildkruty a austrie
v chladu vod i v slizu vláze
žijí, tyjí, hnijí snáze,
jak co v kal se zaryje.
Leč kdo pěje, k slunci hledí,
třeba v tmavé krčmě sedí,
oheň pije, užije,
kolem světlo rozlije!
Bachus, Venus s přípovědí
slastí láká milostných —
a kdo krev si vodou ředí,
citů vzdal se blahostných.

(Šenkýřka staví na stůl vodu)

Podle hloupé pranostiky
nuže, vody sklenici!
Zde je tedy, díky, díky,
Hébé, víno nosící!
Takto poznáš, jaký bude rok:
Na svatého Ondřeje
v sklence vody nechyb ani lok!
Přebíhá-li vrchem, naděje
vlhký v rok, kdy v blátě vázne krok.
Zároveň-li voda stane,
vypráhlý to, suchý rok,
v něm jak sopka léto plane,
v podzim drahý révy mok.

(Pozoruje šelmovsky vodu)

Co zde voda tato, nevidím.
Jí si ovšem rozmar nebřídím!
Takto já jsem zvyklý piti:
po pravici vína čiš,
v levo může voda býti.
Pravou rukou dělám kříž,
na levo se osopím,
vodou ďábla vykropím!

(Stoje uprostřed, pije víno pravou rukou, levou vychrstne vodu na podlahu. Smích.)

Kolovrat a páni: Vivat, bibat Šimon! Jest to šprým!

(Kolovrat mu platí a posílá novou konvici vína.)

Řehoř: Gut Wort findet guten Ort!
Vilémovský: Dobře, placet, šebrynkáři!
Suchý rok má v kalendáři,
proto vlaží! Ať se daří!
Zlé sic pálené, však nad lektvaří! (Pije.)
Kolovrat: Ten mu jazyk spoutal! Já mu ruce sváži.
Kdo skráň hrdě nosí, vaz ach lehko sráží ...
Dačický: Světlo rozlévá, kdo z básnířů prý rodu;
ale ty's tu rozlil pouze vodu, vodu!
Šimon: Slovy hrej, rci podobné mi čistě!
Dačický (klidně): Po pravici víno, svoje jistě,
po levé mám srdce své i meč,
toto tré vždy na pravém tož místě.
Pravou rukou dvého sahám v seč:
vínko v hrdlo zvrať, smích vtipy lať,
kdo mě v srdce klá, kord do boku a plať! (Zde pije.)
Řehoř: Auf Gott und Glück und Schwert —
Kolovrat: Co tu klehtá který starý čert!?
(Posupné ticho. Na to:)
Kochan: Snad láska to pouze vlastenská,
jež i nad chybou zamhouří oči, —
však nemohu za to, že pozemská
má touha se k Mělníku točí.
Ne podmáslí, voda, trav odvary
kéž lenivou krev nám po tepnách ředí,
leč víno v nich proudí! Mok síly bujarý
nám ve světě na slávu dědí!
V mém rodném kraji
dne jasem i z mrakavy
dvě výšiny pozdravy
sobě posílají:
tu ostroh mělnický, tam Řip —
tu srdce, tam hlava!
Měj v srdci slunno, čedič hlavu
a stojme pevně bez pochyb!
V tom ďas by byl a pekla krtci,
by vzdorem hlav a žárem srdcí
už nebylo pak v Čechách líp!
Ještě jednu v posled zvednu!
Ach loučení, ach loučení
s tím bujarým, perlivým vínem,
kdy od něho z tmavého sklepení
v jas denní kroky své šinem!
Ach loučení, ach loučení!
Krok na prahu váhavě meška,
rtu do smíchu, srdci jest do pění,
jen hlava již není-li těžká ...
Simon: Bachusa kdo často světí,
zda mu zdraví neželeti?
Lékaři nám moudře praví:
střídmost nejlepší je zdraví.

Vrazí-li se víno v hlavu,
tuto slyš mou radu zdravú:
Vína nech —
(Hlasy výsměšné od stolu pánů):
Kdo nemá peněz!

Šimon: Vodu pij, jak Diogenes.
Kochan: Vida, Šimon mravokárčí!
Jak mu jazyk v ústech tančí!
Dačický: Byl Diogenes mudřec velký.
Kde bloud a troup jen chytal lelky
a lidem lál i osudu, —
on vlezl sobě do sudu,
ač prázný byl, jen prázný!
Já vedle něho hloupý jsem,
ač nejsem Šíma Všestudů. (Na Šimona.)
Nač kázat marně nocí, dnem,
hrát mudrce i blázny?
Já sedám sic jen u sudu,
schod k němu vede srázný,
leč u plného pobudu,
kde budu víno píti:
Ať dlouho den mi svítí!
Kolovrat: Dnes to bude zříti!
Kochan: Ale nepiješ! Tož račme jíti.
Dačický (zatím co oba platí): Solve, quod debes!
Zaplať! Co se jebeš?

Kochan a Dačický na odchodu. V tom pan Kolovrat a jeho soudruzi, kolem nichž by Dačický musil k hlavním dveřím, pokryjou hlavy klobouky. Totéž ihned učiní Dačický, ač nikoli Kochan. Jakmile Dačický s Kochanem se přiblíží směrem ke dveřím jen o krok, povstává Kolovrat proti nim, obraceje se posměšně po své družině:

Kolovrat: Qui sunt isti trunci?
Družina Kolovratova (se smíchem potupným): Hospody a škamny junci!
Kolovrat (k Šimonovi): Duj mu na kobzy, hrej na šalmaj:
šimoň, spílej, směj se mu a laj!
Šimon Lomnický (váhavě): Milostivý pane, což mi těžko jest.
Ctím, co nemám; chválím mužnou čest.
Kolovrat: Šelmo polivečná, halafanciři,
tak mi sloužíš, fatek rytíři,
zrádce poťouchlý, pse bezzubý?
Žízeň schlaď tu šlechetnou ti febru!
Mám ti patou škorně proruby
otevříti v levém boku k žebru?
Platím mu, on směšné rhytmy skládá,
ožírám, on močí podlahy,
soku v oči — křivá přímí záda,
co psal, říci nemá odvahy!
Lejtruj ousta jindy kvasnicemi!
Baňku dám, až vezmeš pochop k zemi!

(Šimon pod opovržlivým pohledem Dačického klesá na židli a zakrývá hlavu v studu a hanbě do dlaní.)

Kolovrat: Pane Dačický, ty klobouk dolů!
Víš, kdo jsem! Ven tichým táhni duchem!
Dačický: Milosti, dřív Vy i tito spolů! (Ukazuje na onoho družinu.)
Družina: Měšťan — chlap a voní selským puchem.
Dačický (nedbale): Do větru ten vítr mezi jiné větry.
Kolovrat: Klobouk dolů!
Družina: Kýž ho kornyfel!
Dačický: Vy a já i tito, regula to de tri?
Kolovrat: Se mnou tedy samotným bys chtěl?
Klobouk dolů, naposled ti vnukám.
Katu tebe vydám v moc a k rukám!
Dačický: Ve snížené žádám poddanosti,
smekněte dřív Vy. Pak není zlosti.
Kolovrat: Vůle té já býti neráčím.
Dačický: Totéž ve tvář já Vám opáčím.
Kolovrat: Hahaha, on bez helmu se bojí!
Dačický: Vzácný pane, strach můj venku stojí.
Kolovrat: Abys na se vlka nevyštěkal!
Dačický: Milý pane, kdo se dříve vztekal?
Kolovrat (tasí): Štús dám!
Dačický: Ach, ta věc má zuby.
Ohradna se činím, vzácný pane hrubý!
Kolovrat: Kumm hár, šelmo, než mě zalkne hněv!
Dačický (pokročí): Varuji! Kdes na čepě dnes krev.
Kolovrat: Zemdlím, zhubím, zničím pachole!
Dačický: Libo-li, jde s Vámi do pole.
Kolovrat: Zde se postav! Klobouk dolů velím!
Dačický: Klobouk klobouku, já tváří ve tvář čelím.
Kolovrat: Hovorka mdlý, což se kepsky krčí!
Dačický: Marnotlach, a jak zde chlapsky trčí!
Kolovrat: Jsem ti chlap, co hlídá skotské stádo?
Dačický: Povřísla by cepem bylo rádo.
Kolovrat: Člověk zmařený a strh' se šibenice!
Dačický: Dobrý jsem jak ty, ba dobrý více —
Kolovrat: Jed svú mater! Nejsi z dobré mateře;
někde uhnala tě na kopřivách —
Dačický (chytá se za hlavu): Hrůza! Ďábel v této příšeře!
Pekelný mu oheň z tlamy pálá!
Ať, kam patří, do pekla již cválá!
Matky památko a rány Boží!

Sápe se na Kolovrata holýma rukama, ač tento proti němu s kordem v ruce. Kochan v úleku jímá do náručí Dačického; družina Kolovratova chytá ze zadu zas rámě tohoto, Šimon lomí zoufale rukama; z přístěnku vše vyběhlo do velké jizby na divadla.

Pokřik: Frýd! Frýd! Bohpomozi! Nastojte! Hoří! Hoří!
Dačický: (klesnul na židli u stolu, zády ke skupině; v bolestné lítosti a hněvu sípá): Vodu, vodu, než mě přerve šlak!

(Přináší ji Vávra havéř.)

Kolovrat: Zabím sobě k libosti!
Družina jeho: Strach, na opak!
Mladý, v síle složitý a vyrostlý.
Vy pán v létech, těžký na těle.
Kolovrat: Oko za oko! Dub vichry skácely . . .
Dačický (unaveně ke Kochanovi): K šarmicli s ním opatři mě přátely.
Kochan (s hrdou zdvořilostí přistupuje ke Kolovratovi): Jdu k vám, jeho přítel.
Jeden z družiny Kolovratovi: (tomuto domlouvavě): Račte klobouk dolů.

(Kolovrat obřadně snímá klobouk i všichni.)

Kochan: Vaše Milost volna o šrám jíti
s panem Dačickým.
Kolovrat (s nuceným klidem): Krev za krev líti!
Kochan: Račte jmenovat své přátely té půtky.
Kolovrat: Pan Jan Štěpán z Demna; Zikmund Kozel.

(Dva páni vystoupí a kloní se Kochanovi.)

Kochan: Zde já, Martin Kochan, bakalář, (vzpomene krátce) a Jan Šatný z Olivetu.
Zbraň, plac ujednáme tomu střetu.
Dím jen, Dačický i skrze trychtéř střílí,
pevnou rukou dobře kordy cílí.
Kolovrat: (s pohrdou): To k své víře beru, na svědomí duši obratného toho práčka,
erbovníka teď, dřív sprostně Křivoláčka.
Mezi vysoké se dostal v tenata!
Kochan (ustupuje): Léty bělovlas, msty chutí Krvata . . .

(Páni v rozčilení se hrnou ven hlavními dveřmi, poslední za Lomnickým Kochan, stisknuv Dačickému ruku. Za nimi všichni z přístěnku, vyjma Vávru havéře.)

Řehoř (poslední, hrozí za pány odešlými): Dosz dych pestylenz!

Výjev osmý.

Dačický, Vávra havéř.

Dačický: Tista! Hrobovlk! Všech rozvah na porobu posvátných se dotýká mi hrobů!

(Hlavu ve dlaních, zlomeným hlasem):

Tak mě stíhá Bůh, či zloba pekel?
V očích písek . . . Ach, a jsou to slzy . . .
Mžitky rudé zas, jak Mane, mane, thekel . . .
Ach, tu vláhu očí netav hněv tak brzy!
Paní máť, ta dobrá duše čistá,
bledé ruce spíná nade mnou,
po svém boku místo mně již chystá,
kývá, zove mluvou tajemnou . . .
Matko, matičko, tak vyplakat se moci
blahou slzou vám jen na hrudi,
jako druhdy, z dětských snů kdy v noci

nemluvný mě úžas probudí,
a ty láskáš dítě divoké a hladíš,
hlasem tklivým — nevadíš se, radíš,
do snů klidných měkkou steleš dlaní,
jako svatým dušem milý Pán Bůh ani —

Vávra havéř: Pane Dačický ... Ach, Mikši! Hlavo milá ...
Slyšte, vizte, jsemť já starý kverk,
bědám zvyklý, v tmách mě voda zatopila,
skála zasula a zavalil mě štěrk — —
Sám snad mohu zaplakat si v koutku,
ale v cizích očích, v očích muže, bloudku — —

(Otírá si netrpělivě oči)

Dačický: Vávro, Vavrouši, tys viděl, slyšel.
Mne ať haní, ocel do mne vpeří,
proti světici však pekla žár mu čišel —
Zlomen jsem.

Vávra: Což Milost Tvoje věří?

Dačický: (vstav, výstražně): Chlape!

Vávra: Hned bych z otázky se styděl!
Ovšem, kdo ji znal, kdo kdy jen viděl —
Vzdorně, pane Mikši, vzhůru hlavu!
Svatá Máří! V ráji duše paní matky
a vás nepovedou na popravu.
Frajturnaj! Což nechtěl on mu snadky?

Dačický: A zde ráj můj? Teď jsem z plna v síti.

Vávra: Já bych věděl kudy, kudy jíti!
Mocná přízeň pana Rožmberka —

Dačický: Milá brachu, vysoký tam práh!

Vávra: Jsemť já havéř! Vímť, že látro — sáh.
Tam jsme prorazili na cechvodu,
tam se, Bože, zdusili zas druzi,
myslíte, že všichni křesťanský
pohřeb mají ve svěcené zemi?
Znám já šachty kostí týřících —
mech vynesu k alchumickým kumštům!

Dačický: Boj se Boha! Nyní zlý's mi rádce.
Svaté kosti to. A hleď se, svatokrádce!
Jak tu stopilo se šestnáct hasplířů,
hle, ty sbíráš na ně pro spasení duše,
pro vdovy a pro sirotky malé —

Vávra: Pokoj, svornost měli jsme a lásku.
Já to činím pro milý jen Bůh.

Dačický: Plesá anděl tvůj tou nad pohnůtkou
Já mám u něho však mnohý dluh.
Dnes já kšattuji zde před to šrutkou —

Vávra: Bohpomozi! Půjde do živa?

Dačický: Vše to tam. A co mi vybývá?
Pomním na tebe i na siroty —
Za mou duši přijmi handštán Boží.

Vávra (v dojetí): Milý, hodný ... Nejste ze zlé roty ..
Pán Bůh sám to na rejčart vám složí.

Smím jak pod zpovědí vám se otevříti,
jak bych k stolu Božímu měl zítra jíti?

Dačický (chmurně): Ano. Vždyť já půjdu zítra před Boha . . .
(Odvrací se v pohnutí od Vávry)

Vávra (ulekaně): Pánbůh nad námi a světlá obloha!

(Vynímá a rozkládá facalít se zlatým rounem rožmberským. Potichu)

Prudký na něj kořínek a cicvar! (Nahlas)
A což proti štúsu — ať ho šetek! —
nechtěl byste tento amuletek? (Podává mu rouno.)

Dačický: Zlaté rouno! Tys to našel, Vávro?
Máš ty štěstí! Přeju srdnatě.

Vávra (vnucuje rouno Dačickému) Eh, věřím.
Elžka nechce je, jak byl bych pekla zmetek.
Vám klíč zlatý k rožmberským dveřím!

Dačický: Přikazuji, odevzdáš to ty!

Vávra: Mám s tvou hlavou trampoty!
Odevzdám, až vy budete chtíti.
Hledej si mě potom. Nuže, jsme my v síti!?

(Odchází postranními dveřmi.)

Výjev devátý.

Dačický: Na krev urážka! A směj se, štěstí!
Já přec v tyto doufám více pěsti!
(Na rozmysli) Věřím sobě, nevěřím; a za sebe
ručím, neručím, ni pro peklo, ni pro nebe.
Kam jdu, přímo jdu a vratkám spolů,
rytěřuji ctnosti, krýgsman hříchu,
toužím nahoru a klesám dolů,
kořím se, a svět mou dráždí pýchu;
ale životní má tato guardie (ruku na kord)
i má lebka tvrdá v před se probije!

Výjev desátý.

Přátelé Dačického vedeni Kochanem se hrnou vzrušeně do hostěnice.
Dačický vůči nim, je zadržuje u dveří.

Dačický (vesele): Páni, freitafl as držím v šatlavě,
neklesnu-li jinam po hlavě.

Kochan: Toť jsem Franta! Vedu barvíře,
by mu pustil žilou v žluči nemíře —

Dačický: Zítra, zítra!

Kochan: Kýž tě Machomet!

Dačický: Ej, co! Co tě rozpač hlodá?
Mně jest letos třicet let —
nezavírá se mi svět!
K předu, k předu vesele,
kumpáni a přátelé
od kordu a korbele!
Škoda jenom, škoda,

že i nechybím-li, trest tu hned:
V šatlavě a vězení,
tam se pohár nepění,
co mi biřic podá,
jest jen voda, voda, voda!

(Všichni se hrnou ven.) (Pokračování.)

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování).

IX.

Utekl podzim za stálých starostí s mlýnem a rybníkem. Mlečů v Olšovském mlýně přibývalo, jezdili i z dalšího okolí lidé ze zvědavosti, jak to mají Olšovští s tím rybníkem, nebo kde mohli lidé zvěděti, jak se kdo s vrchností rovnal, rádi vyslechli, vždyť byli v těch časech oproti vrchnosti bezmocni, ve věcech právních skoro nevědomí.

Přáno Olšovské mlynářce, jak se to hrozící domnělé zlo s rybníkem obrátilo v její prospěch. Leč divili se lidé, že sama nyní rybník prostě některému obchodníku rybami, jak se říkalo, »fišmajstrovi«, nepronajme, ale sama se do obchodu pouští.

Ale museli uznati, že asi dobře pochodí, neb obchod rybami vynášel vždy i sedláci z malých rybníků dobře prodali vždy aspoň v městě svoje kapry, štiky, okouny i mřeňata.

Také na churavého Prokopa jezdili se lidé dívat. To jak poznali mlynářku na těch poutích, kde, jak říkala, se modlila za uzdravení mužovo. A tím více ji litovali, že ve svojí mladosti a hezkosti jest připoutána k muži mrzáku a blbci. — A také toho mládka Jarolíma chtěli lidé seznati. Celé kroniky se o něm povídali po horách. Vždyť nebylo slýcháno, aby chasník v jeho věku ještě mládkoval a k tomu člověk tak dovedný, jak se o Jarolímovi zvídalo.

»Ten čeká na mlynářku,« byla jedna řeč po horách a i ti nejsmělejší dohazovači, kteří pod nějakou záminkou přijeli nebo přišli Olšovský mlýn si obhlédnout, si řekli, že proti tomuhle chasníkovi bude těžko mlynářce, až bude vdovou, jiné ženichy nabízeti. Leda jenom hodně bohaté a svobodníky, ač že by mlynářka druhého muže nechala býti v poddanství a robotou jej zavázati, by každý byl pochyboval.

Že by našla cesty, aby nový mlynář dosáhl jako spolumajetník mlýna také svobodnictví, to bylo jisto a Jarolím také na to nevypadal, aby se do mlýna přiženil jen jako mlynář a hospodář, jako muž své panímámy. Na tom bylo viděti, že bude chtít býti pánem.

»Jsou to divny osudy, má ten Olšovskej mlejn svou planetu,« říkali lidé a ti nejstarší, co mnoho pamatovali, říkali, že se v Olšov-

ském mlýně zajisté něčeho dočkají, o čem se bude v kronikách povídati.

Zima přinesla mrazy a sněhy jako každoročně. Prokop se upamatoval při pohledu na sníh, jak se za dětství sáňkoval a chtěl stále jezdit šlitáž. Vyjeli s ním s koňmi, ale to ho netěšilo, bál se vůbec koňů, ukazuje vždy na hlavu, pamatoval se snad, že ten úraz přivodili mu koně.

Stárek zřídil tedy větší samotížky a buď Jarolím, buď Josef sáňkovali se s Prokopem s kopce nad mlýnem. A ubohý mlynář výskal a jásal. »Hadradám, hadradám, hadradám babčák!« tímto pokřikem obvyklým při sáňkování horáckých dětí volával, tleskaje rukama.

Rodičům se zalévaly oči slzami, když to viděli a slyšeli. Barča měla radost s tím ubožákem, ale stárek se odvracel zasmušiv pohled. Neušlo mu, že mlynářce se počíná ubohý její muž protivět, ošklivět, že se vyhýbá nejen obsluze, ale i jemu samému.

Nešla k němu, nebyli-li lidé přítomni, neošetřovala mu více choré nohy, úplně ponechala jej Barči na starost. Nepohrála s ním již také nikdy, třeba ji volal a ukazoval jí koníčka, panenky a panáky, sliboval, že jí to a ono dá. Byla-li u něho a on ji chtěl pohladit, vzít kolem krku, jak dělával i cizím, líbili-li se mu, nevrle se odtahovala.

Besedovala-li s mleči, jen a jen mluvila o výtěžku rybníka a polí, naříkala, že je na vše sama a že musí stačit. Arciť že by Prokop, i kdyby byl zdráv, nebyl k něčemu takovému, čehož jest důkazem, že nespravil ani cesty ku mlýnu, až přišel na této k úrazu, pak teprve že bylo to na ní, aby se i o tu cestu úvozem starala. A dala opraviti i všecky cesty do polí, nedbajíc, že vlastně stárek s tím započal, osobila si sama všechnu zásluhu. Jen Jarolímovi dala platit každou drobnou radu za velkou moudrost a vynášela toho mládka nade všecko.

»Kdo haní, rád má, kdo chválí, rád by odbyl,« smával se Jarolím, ale jeho oči povídaly mlynářce, že se té chvále těší.

»Nemáte toho chasníka tolik do očí chválit,« řekl jednou výměnkář k mlynářce.

»Kdybych ho nechválila, řekli by lidi, kdo ví co s ním nemám, že nedbám, že dělá víc, nežlivá musí,« jizlivě odpověděla mlynářka.

»No, stál Olšovskej mlejn i bez toho Jarolíma a stál by taky,« odvážila se namítnouti výměnkářka.

»Však stojí bez mlynáře,« mlynářka odsekla a staří zmlkli.

Ale sami svojí přízně k Jarolímovi neumenšili. To bylo: Jarolíme a zase Jarolíme, leckdy na lepší nějaké sousto stará paní-máma Jarolíma do výměnku zavolala a radila se s ním také o všem všudy, jak se chasník smával, i třeba o tom, že ji slepice nenesou.

»Máš zde bejt pro každýho, jenom pro mne ne,« řekla tehdy mlynářka k Jarolímovi, potkavši jej na hrázi u rybníka, kam se šla projít po té nemilé rozmluvě.

»To víte, že tu jsu nejvíc pro vás a k vůli vám,« řekl.

Víc nemohli mluvit. Byl Jarolím s Josefem u rybníka prosekávat prohlubně do ledu, aby měly ryby vzduch a dle návodu

pradědova sypali do otvoru vařené zrní, ryby přikrmovat, aby byly pěknější. Smáli se tomu lidé, že prý ryby v zimě spí a že se to nikde nedělá, než mlynářka dala zavésti vše, co řekl Jarolím.

Mlynářka šla přes rybník, kde tu a onde byl odvátý sníh a led se leskl jako čisté zrcadlo. Bylo viděti ledem až ke dnu, velké kameny, bělavé křemely byly tak zřetelny, tak jako kořeny palaší, které se tu pod ledem utuhlé proplétaly jako zmotané sítě.

Že lidé s hrůzou si šeptávali, že jsou to asi sítě hastrmanovy, upamatovala se mlynářka. Věřila také na hastrmana, ač dovedla o něm i zažertovati. Říkali v Olšovském mlýně, tam že hastrman nikdy neškodil, nikdy nikoho neutopil, protože mu dali mlynáři pokoj, nikdy lýkových provazů k upevnění klínů na stavidlech nepoužívajíce, nijak ho neškádlíce. Také neodbyli nikdy žádného žebráka v dešti, kdy hastrman chodívá zkoumat, zda mu lidé přejí a nezakleli, byly-li někdy kolem vantrok za největšího sucha nacákány louže, nebo byli-li někdy obtěžováni přílišným kvákáním žab.

To věděli, že mají u hastrmanů nějakou slavnou muziku, ku které žáby vyhrávají a chránili se, aby nikdo nehodil kamenem do rybníka. A louže kolem vantroků nechány vyschnouti, nevymetali jich koštětem, aby hastrmany netrápili, vědouce, že při takovém počínání cítí hastrman ty šlehy koštěte, jakoby mu přímo sázeny byly.

Mlynářka hledíc v hlubinu usmála se při pomyšlení, jak by asi utíkala, kdyby se v těch sítích pojednou zatřepal malinký mužíček v zeleném kabátku — ne, neutíkala by, ale hezky by si hastrmánka prohlédla a pozvala by jej do mlýna na teplou večeři.

»Chcete se klouzat, panímámo?« ozval se za ní Jarolím.

»I co by. Na to jsu stará,« usmála se jsouc ráda, že šel za ní.

»No zkuste to. Já vás zadržím,« vybízel Jarolím a rozjel se po ledě.

Zašedlý pruh v jasné hladině ledu místo sněhu prostého, zbyl po jeho sklouznutí.

»Klouzačka hotová. Tož jenom za mnou, panímámo,« smál se Jarolím a jeho černé oči jiskřily.

Mlynářka se ohlédla, zda nejdou po břehu lidé i rozjela se po klouzačce. Nešlo to dobře, zapotácela se a Jarolím klouznuv jí naproti, zachytil ji do náručí.

Zachvěli se oba. Přivinul ji pevně k sobě a pohlédl na ni.

»Nechme toho,« řekla mlynářka.

»Tak dlouho — —« šeptal Jarolím.

»Není možná,« odvětila. Rozuměli si.

»Proč nikam nejedeme?« tázal se Jarolím.

V tom ozval se hlas stárkův. Přicházel od mlýna, byl‘ postřehl, že šla mlynářka k rybníku a šel za ní.

»V neděli,« zašeptla ještě mlynářka a šla zpět.

V sobotu oznámila, že chce jet v neděli šlitáž, a to do města. Že chce leccos kupovat a tak že po kostele nepřijedou hned domů. Že navštíví v jiné dědině známé, kterým prý to slíbila, děvčátka že vezme s sebou. Také že přivezou pivo, aby bylo doma k zabijačce, kterou hodlali před vánoci konati. A také Johanýska že přiveze, že chce si koupit na soukenné šaty i dvojčátkům.

Nikdo jí neodporoval, jen Barča řekla: »Ale aby ty děti nenastydly.«

»Co by! Však se zaopatřijou. A já chcu hužit sanice,« řekla mlynářka.

Jela s Jarolímem a vrátila se až pozdě večer. Tam u těch známých ji tak dlouho zdrželi. Byli to také mlynářovi, trochu z přízně a slíbili též, že dojedou třeba o svátcích na besedu. Dvojčátka si libovala, jak si pohrála s děvčátky stejného věku.

Johanýsek se mrzel, že musel dlouho na mlynářku čekat a naříkal si, že cestou v mrazivém větru notně vykřehl, tím více, an Jarolím nejel přímo do mlýna, ale oklikami objížděl, aby prý šlitáže užili. Dal se druhého dne do šití.

Koupila si mlynářka na šaty tak jemničké sukno tvrdě červené barvy a děvčátkům jasně modré, že se všichni až divili, že jsou takové pěkné věci k dostání. Také Jarolímovi koupila mlynářka na šaty jako přídavek prý za tu práci s rybníkem. Koupila mu arci šedivé, mlynářské.

»Strojí si ho,« řekla Barča k stárkovi. »Tys měl taky víc práce a pro tebe jí nenapadlo něco koupit. A sebe strojí. Červeny šaty jako panička si koupí! A je skoro vdovou.«

»Může kupovat, vydělala a vydělá na rybách. To se podařilo,« řekl Vojtěch. Jemu ani nenapadlo čekati na zvláštní odměnu za práci.

Johanýsek šil, obléhán celý den dvojčátky, které se nemohly nových šatů ani dočkati. A Prokop také přihlížel, žebroně o odstřižky.

Johanýsek jednoho večera sešil mu z odstřižků sukna panáka, jakým někdy svoje děti oblažil a Prokop radostí výskal. Tím panákem mohl házeti, aniž by ho rozbil, odrazil se mu jako míč, ploval, hodil-li ho do hrnce s vodou a Prokop jevil takovou radost, že se stále hlasitě smál.

»Mudín*) činanej,« pojmenoval si svou hračku.

»Ba, tak tě těší aspoň mudín,« vzdychl výměnkář.

»To si tuhle Mančinka s Maruškou nechtěly nikdá s mudínky hrát, to musely mět vždycky dřevěné panenky,« řekla mlynářka.

»Však vy jste ráda kupovala,« řekl stárek.

»A vy sám jste jim taky nosil,« usmála se mlynářka.

»Ať nám Johanýsek hušije taky mudíny,« žádala Maruška.

»Ale já nechcu panáka, já chcu panenku nebo nynynko,« určovala Mančinka.

»Hušiju, hušiju,« sliboval Johanýsek.

Mlynářka vyšla ze světnice. Venku mrzlo, jenom fičelo. Měla mlynářka sice na hlavě šátek, leč obešel ji ihned chlad, nechtěla se vracet pro plachýtku a tak přehodila přes hlavu šarkovou sukni. Šla podle vantrok, sešla po schůdkách střechou z roští a došla k ložišti mlýnského kola.

Mlýn stál již po několik dní a voda na kole umrzla. Veliké rampouchy visely na prkénkách kola jako krápníky, celé ložiště přitesané v skále bylo pokryto ledem, kterýž se v měsíčním svitu namodrale třpytil.

*) Tak nazývají děti na Horáku hadrové panny.

Jako ze skla utvořeno vypadalo mlýnské kolo. Zdálo se sahati do nedozírné hloubi, skalnatá stěna zdála se vyšší, jak sníh na ni ulehl.

Mlynářka se zahleděla na to kolo a maně jí napadlo, kdy jako dítě zde mimo do lesa s kamarádkami na jahody běhajíc, bávala se sem přistoupiti blíže. Myslily vždy děti, že tam číhává hastrman, aby polapil ty, již se mu vyhnou u stavidla a nedají se zlákati jeho nástrahami pod splavem. Byla to obvyklá varování před nebezpečnými místy u vody, kterých se užívalo s hrozbou o hastrmanovi.

A pak si vzpomněla, jak stála zde přistěhovavši se do mlýna prvně s mužem, jak smála se, že byla od krůpějí, jak metala tyto do výše otáčející se kolo, jako zmoklá, jak se tulila k muži, jak jej měla tehdy ráda — — — —

A řekla si, že to kolo bude se zase otáčet, že ty ledy na něm povolí, že se bude otáčet za několik dní, za týden, měsíc, za rok, za pět, za deset let, ale ona že nebude se těšit již životu, jak se těšívala, že již nemá, nemůže míti toho muže ráda — —

Že může sešedivět, než dočká se smrti mužovy, která by ji učinila volnou, paní své osoby a vůle, neodvislou i od dětí. Jakousi závist pociťovala mlynářka na ty svoje děti, že snad jim kyne blaho lásky, které jí přervala nemilosrdná ruka neštěstí.

Řekla si, že se dočká zajisté dříve, že bude se stavěti nové mlýnské kolo, než aby se dočkala, aby se hotovila do mlýna rakev — — —

Ta rakev, tu byla by chtěla viděti ve mlýně a v ní svého muže, který ji míval tak rád, který jí nyní překážel, vzbuzoval v ní ošklivost. — —

Mávla rukou při pomyšlení, že Barča od nějakých světoběžců získala dnes zase nějaké koření, které Prokopovi vařila a které vydávalo takovou silnou vůni. Řekla Barča, že již po vůni se pozná, které koření jest pro nemoc dobré. A tu napadlo mlynářce, že mohlo by se dostati i koření jiné, nedobré, takové, o jakém se zpívává v písničkách a povídává v pohádkách. Takové, po kterém se usne a spí, spí spánkem, z něhož není procitnutí.

»Panímámo!« zavoláno.

Věděla, že to Jarolím, skoro na něho čekala.

»Panímámo, je zde zima,« řekl a odtahoval ji zpět. Vtáhl ji na schůdky a tam ji k sobě přivinul a líbal.

»Kdybys věděl, nač jsem myslila,« řekla mlynářka.

»Asi na to, co já, nač já myslím ve dne v noci. A na to, že je to ve světě nespravedlivé, že nemůžou manželé od sebe. To je jako řetěz, jako pouta, horší nežlivá v žaláři a takové ženy žáden nelituje, ještě se řekne, že je vedle muža mrzáka paní, že vládne,« trpce řekl Jarolím.

»Řekli to, viď, a říkajou a žáden mě nepolituje leda ty,« šeptala mlynářka a uchvátila Jarolíma kolem krku.

»Já, já bych chcel tomu mrzákovi tam navařit ňákýho koření, aby byl huž konec," vyslovil Jarolím dřívější mlynářčinu myšlenku.

»Ano, tys myslel to, co já jsem myslila,« řekla mlynářka chvějíc se.

»Jak to hudeláme?« tázal se Jarolím.

»Nic nehudeláme, to by byl hřích, hřích ještě větší, než kterej beztak v mysli máme. O já se bojím trestu Božího,« zalkala mlynářka a vyvinuvši se Jarolímovi, spěchala do mlýna. Vešla do sednice, kde bylo hlučno.

Prokop sedě na zemi hrál si se soukenným panákem, pitvoře se tak, že se všichni smáli. I děti se smály a mlynářce se to všecko tak zošklivělo, že sedla k oknu, patřila do dvora ozářeného svitem měsíce. Tam bylo aspoň ticho, klidno, bylo téměř viděti, jak je studeno. Na oknech rostly ledové květy a mlynářce bylo studeno až v samém srdci. O kéž by tak mohla zavolati na tu smrt, aby přišla a studeným dechem zničila tam to zbytečné, překážející žití. Aby mohla ona, mladá žena, se oddati beze strachu před hněvem Božím a hanbou světskou tomu, po kom její srdce toužilo.

Mlynář nechtěl se dát dnes ani uložit, tak jej těšila hra s panákem. Stárek přemlouvaje jej k ulehnutí, sliboval mu, že mu zítra postaví na dvoře sněhuláka. Prokop trochu porozuměl i dal se svléci a uložiti. Barča poklekla u jeho postele a modlila se nahlas otčenáš, sepjavši mrzákovi ruce na prsou. Říkal po ní některá slova, při slově: »chléb« se zasmál. Chtívala Barča, af všichni ve mlýně konají večerní pobožnost společně u lože chorého, leč nešlo to. On komolil slova modliteb maně je zachycuje a děti se někdy rozesmály.

Mlynářka někdy přiklekla aspoň k tomu jednomu otčenáši, leč před nějakým časem řekla, že nebude se více modlívat s mužem, že by to vypadalo, jako by se chtěla modliti za jeho smrt. Barča tehdy za ta slova plakala celou noc.

Dnes se mlynářka při modlitbě Barčině ani nepohnula, hlavu opřela o rám okna a ani zajisté neposlouchala, natož aby se modlila v duchu s sebou, jako činili ostatní.

»Barčo, zpívej!« žádal chorý po skončené modlitbě.

A Barča jala se zpívati ukolébavku jako zpívávala dvojčátkům, jako by zpívala malému Prokopovi:

»Spi Prokůpku, spi,
zavři očka svy,
Pánbůh bude s tebou spáti,
andělíčky kolíbati,
spi, synečku, spi.«

Výměnkářka slzela a odcházela. Johanýska vzali staří mlynářovi spáti na výměnek. Popovídali si s ním rádi, totiž povídali oni sami nemluvnému krejčíkovi o tom všem, co je hnětlo a trápilo.

Mlynářka dlouho neulehla. Pohlížela oknem, kde kolem vantrok přecházel Jarolím. Vysoká jeho postava vrhala stín po bílém sněhu. Johanýsek musel si popilovati se šitím, aby byl hotov, aby se mohla chystati zabijačka.

Mlynářka si usmyslila, že pozve na zabijačku pány ze zámku, když jsou k ní takoví hodní.

Staří odpírali. Že to nikdy nebylo v Olšovském mlýně, že pro takové pány ani uvařit se nedovede.

»Když jsme huvařily o lovu, dovedeme to zasejc,« odsekla mlynářka.

Cítila narážku v slovech panímatky, že ona sama vlastně málo uměla vařiti, bylať mladá provdavši se a u nich doma, u Zahánělů, nebylo velkého pořádku v domácnosti. Bylo, jak bývalo u mnohých i zámožnějších sedláků, pokud robota lidi mořila, že málo k práci o svém přišli. Navařil se hrnec řepy, hráchu, kaše, kolik hrnců polévky, kroupy pod mléko a podmáslí a to se jedlo, pokud byla zásoba. Chléb a dolky i buchty se též pekly ve větším množství, jak měly hospodyně čas.

Arci v Olšovském mlýně byl ve všem pořádek a Verunka si s počátku častěji zaplakala, než všemu vyhověti navykla, arci se pak ráda zase pyšnila, že se mleči těšívají na pojedenou ve mlýně.

Co lepšího strojení bylo, to pochytila od Barče, která nezapomněla ničeho, čemu se naučila v zámku.

A co se týkalo zabijačky, hodlal raditi a pomoci Jarolím, který také leckde leccos »panštějšího« seznal.

Hodlala mlynářka krom velkého ušípance »ročáka« dáti píchnout ještě »fryšle«, aby bylo na pečinky a aby pány mohla hodně uctít.

Vypravila se s Jarolímem sama na šlitáž do zámku, pány pozvat. K tomu chtěla mít a oblékla nové šaty, ku kterým si místo šátku na hlavu objednala v městě sametovou kukli obšitou vydří kožešinou, to z vydry, kterou Jarolím na rybníce do želez chytil. I rukávník takový měla.

»Jako zemanka!« Tak zněl soud všech o mlynářce, když se podle Jarolíma do rychtinek vyhoupla.

Přijela domů mlynářka s veselou, že páni přijedou. I paní direktorová a paní důchodňová že přijedou s sebou. Justiciár byl starým mládencem. Ten prý slíbil nejochotněji, zamlouvaje si, aby panímáma ale také dala k lepšímu nějakého kapra nebo štiku, tyto dravečky chovali ve mlýně ve zvláštní sádce, jak tomu rozuměl Jarolím.

»Tohle se v Olšovským mlejně jaktěživo nedělo,« spínala ruce stará mlynářka.

»Ještě pomocnici si objednala mlynářka, a to Johanýskovou, která ráda přišla.

A bylo hlučno, veselo, Jarolím při žertech pánů skřípěl někdy až zuby, ale mlynářka mu dovedla pošeptat, že je lépe, když nebudou lidé jí stále s ním pozorovat. Porozuměl, ale vhod mu usmívání se mlynářčino nebylo.

Pozvala mlynářka z města také i doktora i syndika a usmívala se, jak tito chválili výborně upravená jídla i řízné pivo.

Paničky ze zámku dovezly si kávu a čaj s sebou a častovaly zase navzájem, chválíce mlynářce i výtečnou smetanu i dobré domácí pečivo.

»Když si budete, panímámo, něco přát, jenom přijďte,« opakoval justiciár mlynářce přes tu chvíli, polykaje očima tu svěží, pěknou ženu.

Prokopa odvedli na výměnek, měli tam s ním otec i Johanýsek co dělat, aby jej udrželi v světničce, chtěl stále na dvůr, kde měl postaveného sněhuláka, na kterého vydržel se dívat a pokřikovat třeba hodinu.

Výměnkářka pomáhala při vaření a jak pak Johanýskovi vyprávěla, bylo jí až mdlo, až se jí mžitky dělaly před očima nad tím plýtváním.

Ponechalať mlynářka pro pány od »ovaru« nejlepší kusy, z fryšlete se upekly celý hřbet a plecka s kůžičkou, do jitrnic a jelit dalo se tolik masa a koření, že až bylo stařeně úzko, že tak předobré to jídlo ani nebude lze ztrávit.

Podbřišky z fryšlete i hlavičku zadělala Barča na pivě, což si všichni libovali a Jarolím udělal také klobásy, čemuž se všichni podivovali.

A koblih a koláčů napekla a nasmažila mlynářka takových, že se Johanýsková vyjádřila, že lepších nechystají ani v městě na děkanství o visitací.

Výměnkář jen k tomu vzdychal a pohlížel na syna, který seděl za stolem a pojídal hltavě ode všeho, co Barča na výměnek přinášela. I Johanýsek si dopřál, arci si zrovna »výslužku« do svých hrnců dávaje, starci ani nechutnalo.

»Nebude ono jářku v Olšovským mlejně, jak bejvalo,« řekl smutně k výměnkářčiným řečím.

Hosté se rozjeli, druhého dne bylo co poklízet a Barča svěřovala výměnkářce, že až trne, jak málo masa zbylo k naložení k uzení.

Mlynářka si stále zpívala.

»No o masopustě půjde ta naša pávica jistě k muzice,« řekla výměnkářka. »Já mět takovýho lazara muža, pokládala bych si za hřích strojit takovou trachtu, když to ten chudák při zdravým rozumu s sebou hužit nemůže.«

Johanýsková k tomu řekla: »Však, panímámo, ona mlynářka ví, proč to dělá. Pány bude ještě často potřebovat, na bohaty lidi si ani páni tak netroufajou, dobře panímáma dělá, že hukazuje trochu to bohatství.«

V neděli po zabijačce dojeli šlitážem oni známí, u kterých mlynářka s Jarolímem byla. Nechtěli prý s oplácením návštěvy čekat až na svátky, kdyby třeba sanice nevydržela. Ale příčina byla vlastně jiná.

Dovezli s sebou statného muže, blízkého příbuzného, byl mlynářem, bezdětný vdovec a hledal nevěstu. Nespěchal, hospodařil s matkou a že tu byl ještě mladší bratr, nedbal o mlýn doma, míně, že se, jsa svobodníkem, někam dobře přiženit může, na větší mlýn.

Tento vdovec, mlynář Vlkán, dojel se vlastně podívat na Prokopa, byť si s oněmi příbuznými pověděl, že by ta vdovička stála za to, aby si na ni nějaký čas počkal, než ten mrzák zemře.

Dle mlynářčina stýskání myslil, že bude Prokop asi blízek smrti vysílením a věru, že se zamračil, vida, že slabomyslný krom bolavé nohy vypadá zdravě a spíše sílí než hubne.

Ale proto si přece Vlkán předcházel mlynářku, chvále ji, jak si vše vede. K Jarolímovi byl vlídným, lituje ho, že takový onaký chasník nemaje vlastního mlýna, mládkovati musí.

»Kdyby hu nás bylo víc práce, sám bych tě vzal za stárka, ale my sami stačíme, to víš selští mleči si zasejpajou sami a z města je k nám daleko, pravil k Jarolímovi nahlas a potichu dodal: »A co jináč, jseš hu mlynářky opravdu jenom za mládka?«

Jarolím zbledl a odvětil také šeptem: »Kdybyste tu pantáto nebyl hostem, po hlavě byste letěl do vantrok.«

»No co by? Víš já jsu zde hostem a můžu přijet a odjet, ale tobě, ty pyšnej mládku, asi v Olšovským mlejně pantáto říkat nebudou,« jízlivě řekl Vlkán.

Odjeli ti známí, ale přese vše vítání a uctívání neslíbila jim mlynářka, že k nim o masopustě přijede.

Když odjeli, vyšla si mlynářka ke kolu. Včera se semlelo několika sedlákům, již déle čekali a kolo bylo jen málo znova omrzlé. Nebyl také třeskutý mráz. Vypadal led jaksi špinavý a mlynářce bylo v pomnění na onen večer za svitu měsíčního teskno. Tak jakási tíha ulehla jí na duši, rozpoznávala, že lidé nevěřili by jejímu žalu o muže, i kdyby byl tak opravdovým jako s počátku jeho utrpení.

Vánoce nebyly v Olšovském mlýně příliš veselé, Prokop postonával i s nohou měl hůře a trápil všecky jako rozmazlené děcko.

X.

Nešla mlynářka o masopustě k žádné muzice, řekla Jarolímovi a říkala známým ji vybízejícím, že nestálo by to za to se starými.

Chtěla od každého slyšeti, že nemá na staré dbáti, že nemá se u chorého muže zakopávati, lidem odlučovati, odvykati.

Také byla zvána na několik svateb. Šla jednou, vystrojena, takže všecky kmotry a tetky svatebnice tvrdily, že svatbu okrášlila. Leč když počalo se při hostině zpívati, tu přišlo mlynářce to veselí tak líto, že se dala do pláče a naříkala nad svým pokaženým manželstvím tak, že ženské také nad ní plakaly. A přímo řekla, že více na svatbu žádnou nepůjde.

Někteří nepříznivci arciť řekli, že může mlynářka nad svým manželstvím plakat doma a nemusila lidem to veselí kazit. A jiní zase, však že má ona již asi trochu náhrady hezkým tím mládkem.

Ale mlynářka nešla opravdu na žádnou svatbu více. Kde byla zvána, poslala bohatý dar, ale nešla, i kdyby ji byli sebe více přemlouvali.

Za to měli ve mlýně vícekráte hosty. Přijel mlynář Vlkán zase s jinými známými, a to dvakráte, jednou vzal si za záminku optat se v Olšovském mlýně na poplatek vrchnosti odváděný, ač byly tyto na panství ve svobodnických mlýnech všady stejné.

Mlynářka mu klidně pověděla, co vědět chtěl, ale dalších řečí s ním nenadělala. Líbil se jí sice, byl to muž jako jedle, v plné síle, pohledu mírného, ale železného čela. Byl to člověk, který dovedl se těšiti blahobytu, neztratil klidu v neštěstí, dovedl vyčkati, čeho si přál, byť i právě zápasům s osudem se raději vyhnul.

Byl by se mlynářce, jak si sama řekla, zajisté líbil, kdyby byla volna a kdyby nebylo Jarolíma.

Ku konci masopustu, když již od tučného čtvrtku jednotlivé maškary po dědinách pobíhaly a od masopustní neděle celé průvody jich obcházely, dostali v Olšovském mlýně opět hosty. A to vzácné. Dojeli páni ze zámku. Pan justiciár si vyjel a vzal s sebou dva písaře z kanceláře, aby nebyl tak docela sám.

Mlynářka přivítala jej rdíc se rozpaky. Sháněla úctu. Měli nasmaženo koblih, ale jen tak po domácku, bez velkého vorkafu, jak se mlynářka omlouvala. Dala rychle vařit uzené maso a Jarolím musel do sádky chytnout kapra.

Zavděčila se uctěním a pan justiciár byl samá vlídnost.

Přišly právě z dědiny maškary. Byl jich celý průvod, měly dva dudáky, výskaly a hulákaly.

Justiciár milostivě svoloval, ať jenom vejdou do světnice a pobízel mlynářku, jen ať je přivítá jako by zde on nebyl.

A když se stále ostýchala a s paňácou nechtěla jít zatancovat, ač tento před pány ze zámku kuráže neztratil a panímámu stále vybízel, ať si jde skočit, aby měla pěkný len, tu pan justiciár ukázal, jak si mlynářky váží.

Hodil dudákům po dvacetníku, dal hráti skočnou a sám mlynářku do kola vzal. Po prostranné světnici, kde maškary stoly a lavice odstavily, se to dobře tančilo a písaři k pokynutí justiciárově vzali k tanci děvčata za maškary převlečená, za nimi pustili se do kola ostatní a bylo veselo.

Pozdržely se maškary v Olšovském mlýně. Barča měla co hlídat, aby nepokradly uzeninu, slaninu a vejce a nepodstrčily tyto hastroši v hrachovině zabalenému, z kterého si arci neopomenula urvati kus hrachoviny husám a slepicím do hnízd, aby dobře na vejcích seděly.

Také na výměnek zašly maškary, kam byla při příjezdu pánů Barča Prokopa odvedla. Byly ovšem obdařeny a Prokop tleskal radostí rukama, vida ty pestré postavy. »Činany, činany,« volal stále a rozplakal se, když odcházely.

»Tyhle jsou činany, ale ti, co ti za ženou přijeli, to není nic činanýho,« řekl smutně starý mlynář.

»Co je dělat,« vzdychla mlynářka. »Páni jsou páni.«

»To víš, panímámo, jak bejvalo, když tys byla hospodyňou na vládě. Taky dojeli páni, chtěli se projet nebo si všelicos vymyslili, na pouť, na posvícení, na masopust. Ale přijeli a odjeli. Podali jsme úctu, tys poníženě přivítala a bylo dobře. Ale nesmála se's na ně, nepitvořila's se — ale tohle, tohle — — —

»To, panímámo, jako když nám kroužíval nade mlejnem luňák a vzdor všechny opatrnosti přece huchvátil kuře, nebočeho se mu chtělo,« řekl stárek, který přišel k té řeči.

Nemohl se dívat déle na panímámino veselení s pány a šel raději za Prokopem.

»Ty myslíš Vojtěše — —« starý mlynář nedořekl.

»Myslím, co myslí každej, že pánům padl Olšovskej mlejn a v něm pěkná panímáma do oka. To bude asi zase brzy nějaká nová vymyšlenost zde, jako s tím rybníkem. No mlejnu může

bejt k dobrýmu, ale o to tu je, že než mlynářka odkvete, vykvetou dcerušky a může zde bejvat Sodoma,« stárek temně řekl.

»Já chcu dom,« ozval se Prokop.

»Včil nemůžeš dom, jsou tam páni, holečku,« řekla matka.

»Jsou tam činany,« Prokop se smál.

»Jsou, ale jaky. Kdybyste to vy, chudáku, věděl,« stárek hladil Prokopovi hlavu.

»A Verunka činaná a panenky činany,« vedl Prokop dále svou.

»Ano, tvá žena a tvoje děti,« usmál se trpce výměnkář.

Konečně samým večerem páni odjeli. Písaři přijali výslužku, ale justiciár řekl, že zase si raději na nějaké papáničko přijede. Však že panímáma již nějakého kapříka nebo štiku dovede v haltýři udržet.

Dvojčátkům dal pan justiciár po kornoutě cukrového a dal si s nimi za to po štípané pusince.

Po veselém odpoledni byl ve mlýně smutný večer. Čeládku dovolila mlynářka do dědiny k muzice, stárek šel s sebou, aby poseděl zase jednou mezi sousedy, aby tito neřekli, že v Olšovském mlýně stávají se pyšnými nebo nelidskými. To musel již stárek mlynáře zastat.

I výměnkář se vypravil také k vůli sousedům a věru že se těšil na pohovor se starým rychtářem a jinými sousedy, již také výměnkáři, svými kamarády z mládí.

Barča ošetřovala Prokopa, stará mlynářka byla unavena a ulehla si, děti, že připily si od maškar rosolky a od pánů piva, byly ospalé a hned po večeři šly spat, mlynářka tedy osaměla u Prokopa s Barčou.

Jarolím snad šel také k muzice, v světnici se od odjezdu pánů neukázal. Rekl práškovi, ať si vezme jeho podíl na večeři a prášek si nedal dvakráte říkat.

Barča stále vzdychala, hleděla mlynářku dostat do hovoru, tato odpovídala jednoslabičně, nevrle a konečně řekla: »A nech mě, není mi do řeči.«

»Odpoledne vám, panímámo, do řeči bylo,« nadhodila Barča.

»A co je ti po tom? Jářku, zde jsu já paní a můžu si mluvit s kým chcu,« osopila se mlynářka na starou děvečku.

»To vím, panímámo, ale jářku že jsem vás litovala s těmi pány. Taky sem přijeli se dát uctít a to se taky stalo, že jsem padla panu vrchnímu do oka. A bylo to my neštěstí. Byla bych se vdala, ať bych byla do smrti zvostala jenom svou nuzačkou, přece bych měla muža a děti. A tohle že mne zde ve mlejně vzali zasejc do služby, jináč bych byla zvostala povrhelem,« smutně se rozpovídala.

»Kdo pak by v Olšovským mlejně vedl pranostyky, kdybys se byla vdala,« úsměšně nadhodila mlynářka.

»Panímámo, ono je těch pranostyk taky potřeba a v Olšovským mlejně mě měli a majou rádi. A proto bych tu byla taky třeba zvostala, třeba jako stárková nebo jako pazderačka, to bych si tu já vždycky ten kus žvanca zasloužila. Ale to nepovídám pro nic nežlivá proto, že páni donesou všady neštěstí.«

»No, sem ho ještě nedonesli. Páni nám přece tenkrát o Božím Těle koně nezplašili. A jiny neštěstí tu není, ba naopak, štěstí s tím rybníkem. Však jsu jako fišmajstrovou.« Mlynářka se usmála. Tak jí byl odpoledne pan justiciár pojmenoval, když předložila na stůl mísu smaženého kapra.

»Taky je to na dobry, ale ještě nevíte, jestli na štěstí. Panímámo, nezhoršujte se nad mou řečí, ale varujte se těch pánů. Ten starej kozel, však když jsem já bejvala v zámku, přišel tam jako študent a huž se nafukoval, jako by byl sám pán hrabě. Takovej, kterej se pro samy pletky se ženskejma nevožení, je z těch nejhorších. Dokud byl mladej, voplítal se okolo paniček a některá taková obstarožní, když jí mladej panáček ruce líbal a šmajchly povídal, mu přála co dost. A co je včil starej, lítá za mladejma, panička, selka, děvečka je mu všecko jedno.«

»A co mi to povídáš? Já nejsu z takovejch.«

»To vím. Ale tolik vám, panímámo, povídám, že jsme my všecky lidi. Přijde pokušení a přijdou nástrahy. Modlíte se, panímámo, ať k vám nepřistoupí pokušení a ať se huvarujete nástrah.«

»Co ty taky kážeš!«

»Já vím, že jsu jenom chudá děvka, z milosti zde trpěná, ale jářku, panímámo, já si vážím Olšovskýho mlejna a těch dobrejch lidí v něm a nepřála bych, aby zde bylo horší trápení nežlivá je. A to trápení může přijít, ale je taky možná se ho huvarovat.«

»Ty skuhráš jako ten sejček tamhle ve skalách.«

»Sejček volává na smrt a já nechcu to neštěstí volat. Ale víte, panímámo, že se říká, když je najednou moc veselí, že je to někdy jako protiva neštěstí. A tady je najednou veselo, třeba že máme v domě smutek.«

»E dej huž jednou pokoj. Proč to neštěstí radějác nepotrefilo mě, o mne byste tak nečinili. Alespoň bych se nemusela starat a nic bych nevěděla, co je se mnou jako pantáta.«

»Nehřešte, panímámo, nerouhejte se. Však je vůle lidí na světě, že trpijou. Majou žensky muže mrzáky a nevopouštijou i třeba na ně pracujou, ba i žebrajou. A máte přece radost na světě nad těma dětička na.«

»Mám, abych je pro někoho dochovala a aby jim pak bylo třeba hůř nežlivá je mně.«

»To je co říct! Huž nevím, jak bych vám odpověděla.«

»Tož nemluv a dej mi pokoj.«

Barča umlkla přebírajíc kuličky růžence.

Prokop konečně usnul. Byl se zase přejedl a bylo mu z toho nevolno. Tloustl a stával se ošklivým. Obličej roztahoval se do nepěkné baculatosti a tělo vypadalo naduřeno.

Mlynářka obrátila se zády k posteli mužově, podepřela si hlavu o ruce a nemilé myšlenky rojily se jí hlavou. Po drahné chvíli zavolala na Barču: »Kde je Jarolím?«

»Snad šel k muzice. Večeřu nechal práškovi,« odvětila Barča lhostejně.

Mlynářku to zlobilo. Vstala od stolu a šla ven. Bylo chladno. Sníh byl posud do tuha umrzlý. Na dvoře bylo neladno, jak se maškary honily a skotačily, byl sníh rozdupán, leccos poházeno, bylo znáti, že byli zde cizí lidé.

Mlynářka přešla dvorem. Všudy bylo tmavo. Hleděla k oknu komory, zda tamže nebliká lampička, nezůstal-li Jarolím přece doma a jsa mrzut třeba o samotě vzdoruje.

Bylo tmavo tak jako všecka okna ve mlýnici. Na výměnku bylo okno osvětleno, nechala panímáma hořet světélko, aby se staroušek její neuhodil o něco, až domů přijde.

Mlynářce bylo smutno, bylo jí tak podivně, mrzelo ji vše a byla by tak nejraději spala, aby zaspala vše kolem sebe. Leč cítila, že dnes neusne, příliš rozbouřena kolovala jí krev v žilách. Šla ven ze dvora a proházenou v sněhu pěšinou až k rybníku k sádce. Chlad večera jí lahodil, ač nebyla vzala ani teplý šátek na sebe.

Ten rybník! Tak jakoby mlynářce něco povídalo, že u toho rybníku se dočká něčeho podivného.

Obešla sádku a usedla na malé lavičce, kde byl sníh smeten. Asi jak na rychlo sem šel odpoledne, když páni přijeli, Jarolím pro kapra, smetl sníh s té lavičky. Snad tam něco položil.

Dvě temné postavy přicházely po hrázi.

Mlynářka se lekla. Neuvědomila si, jak jest asi pozdě a napadlo jí, že to jsou snad zloději, již přicházejí krást. Co? Zajisté ryby. Nenapadlo mlynářce, že v zimě byla by krádež ryb velice obtížnou. Hleděla se skrýti k sádce jednou stěnou k hrázi přiléhající.

Postavy se blížily. Již slyšela mlynářka hlasy. Ne, to nejsou zloději, ti nemluvili by hlasitě. To jsou hlasy známé, jeden z nich velice známý — — ano — Jarolím!

A ten druhý? Jsou stejně velcí. Jest to muž, mlynářka si oddychla, ať jde Jarolím s kýmkoliv, jen když to není nějaká dívka.

Zastavili se kousek před sádkou.

»Půjdu zpátky,« řekl ten druhý muž. Byl to starý Uher.

»Já vás zase doprovodím, dědo. Jsu rád, že jsem vás potkal. Jak vám to jenom napadlo, že přijdu, že jste mi šel naprotivá?« tázal se Jarolím.

»Jak jsem ti před tejdnem vzkázal, že jsu zde na blízku v Červeným mlejně, čekal jsem, že dojdeš. Jen proto jsem vzal tu zimní prácu, třeba že to za nic nestojí, jen abych mohl s tebou mluvit. A dnes jsem tě čekal najisto. Mlynář z Červenýho mlejna byl včera na zámku a tam povídal mu kočí, že se dnes pojede do Olšovskýho mlejna, panu justiciárovi že se líbí prej Olšovská mlynářka. A tak jsem ti šel s večerem naprotivá. Hušel jsem větší kus cesty nežlivá ty, ale věděl jsem, že se potkáme,« klidně hovořil starý Uher.

»Všecko ve mně vřelo, dědo.«

»Povídal's a já ti povídám znovu: Nehukvap se a varuj se hříchu. Huvaž si mlynářku věrností a poctivostí a ne hříchem. Když jsem ti řekl, že budeš moct zde bejt jednou mlynářem,

tož jsem viděl dál nežlivá ty a vidím do dnes. A proto se trochu kroť. A nevěř na čáry, žádny podhazování a zaklínání nehudělá to, co hudělá člověk sám, ale musí dbát, aby jednal po rozumu.«

»Až budu tak starej jako vy!«

»Budeš mět víc rozumu a zkušeností. Ale jářku, včil opatrně a nenech to mlynářku samotnou znát, že tolik o ňu stojíš. Sám bych byl myslil, že ti záleží víc na mlejně, nežlivá na ní,« hovořil starý Uher zase tak klidně.

»Pojďte, dědo, do mlejna, ať si odpočnete,« vyzýval Jarolím.

»Ba ne, nemusí žáden vědít, že jsme se sešli. Ani mi nenapadne, že by mě ty dvě hodiny cesty hunavily. To jářku starej Uher má ještě kosti ze železa. Já nebudu ani stonat, já zrovna padnu.«

»To říkáte huž, co pamatuju.«

»A budu snad říkat ještě dvacet let. Tož pojď ještě kousek se mnou. Abych ti povědil ještě stran toho stavidla.« —

Hlas starého Uhra se tratil, jak odcházel s Jarolímem zpět na pravo kolem rybníka.

Mlynářce bušilo srdce. To, to chtěla vědět, že jest Jarolímovi nade vše milou! A to zvěděla!

Co mlýn, co jmění, Jarolím chtěl ji, po ní toužil, k vůli pánům žárlil, hněval se. Bral radu se starým pradědem, o kdyby tak bylo možná přece něco podhodit, zaklínati ten osud . . . tak, jak to starý povídal, vždy nemohl mysliti než to, — co myslila ona . . . .

Vracela se mlynářka klidně do mlýna. Pes Dudák zaštěkal. Ani ho neokřikla. Vešla do světnice a ulehla. Pes zaštěkal znovu. To přicházel starý mlynář se stárkem. Slyšela mlynářka, jak dávají si dobrou noc.

Dřímota se jí přibírala. Bránila se jí. Chtěla slyšeti, až bude Dudák zaštěkáním vítati Jarolíma.

Nedočkala se, zdřímla a po chvíli usnula tvrdě. Probudila se až v bílý den a do dřímoty s víček jí prchající zalehl neladný zvuk, dětinské blábolení mužovo.

S nechutí vstala mlynářka a oblékala se.

Prokop odtahoval záclonu u své postele a volal: »Panímámo kukuč!«

Tak jako činívají děti. Ani na něho mlynářka nepohlédla.

Byla popeleční středa a výměnkářka vypravila se s dvojčátky do kostela. I čeleď šla na popelec a mlynářka se mrzela, že zaspala. Vytkla Barči, že ji nechala spáti.

»Však jste pozdě ulehla, byla jste co dost uvondána a ze spaní jste ňáko stejskala,« řekla Barča.

»I co by?« divila se mlynářka.

»A Jarolíma jste volala,« dodala Barča a odcházela, na mlynářku nepohlednuvši.

Mlynářka se mrzela. Dala se do řeči s Ančou a pastvicí. Vykládaly o muzice, jak se vytančily, jak je chasníci prováděli, jak tančili pantátové a panímámy, jaké měla děvčata nové sukně a »životky.«

Ale nejlépe ze všech že to slušelo Jarolímovi, v tom se shodovaly a chlubily se, že s oběma tančil, ač mu selští synové vodili svoje holky a pantátové panímámy k tanci. Jen že dlouho nepřišel prý na »sál,« snad že seděl v šenkovně.

Mlynářka se usmívala, prohodila tu a tam nějakou otázku. Ráda také slyšela, že se včera sousedé a sousedky o muzice na ni ptali a litovali, že nepřišla. I dnes v kostele že se po ní lidé tázali.

Bylo mlynářce pojednou zase tak veselo v mysli, že se musela přemáhati, aby se nedala do zpěvu.

Jarolíma neuviděla až v poledne a tu se na něho usmála tak, jakoby nestálo nic mezi nimi, jakoby byli oba svobodni.

Odpoledne šla do města. Vymyslila si jakési nakupování. Dvojčátka chtěla jíti s sebou, leč mlynářka řekla, že by ji zdržovaly a nevzala je. Slíbila jim, že jí smějí přijíti naproti, ale ať jde někdo s nimi. Ať jdou přes úvoz až na silnici ke kříži, asi to v půl cesty, ale ne samy, ať jde někdo s nimi.

»Řekneme Jarolímovi,« usnesly se děti a mlynářka byla spokojena.

Ve městě koupila do ručního košíku něco zboží a pak si zašla do bytu Johanýskova.

Krejčík nebyl doma, šil někde a Johanýsková vítala mlynářku, jakoby to přicházela nějaká vrchnost. V malé, dosti úpravné světničce narychlo ještě poklízela, prach stírala, děti vyháněla, aby neočumovaly a nepřekážely.

Mlynářka dala dětem po pětníčku, Johanýskové podala uzlík se zbytky od včerejška, které vzala s sebou a řekla, že se stavuje schvalně, že chce, aby jí Johanýsková vyložila karty.

»No, vám, panímámo, to hudělám, jinýmu bych neposloužila, když nám dnes ten svatej půst začíná,« řekla Johanýsková a šla pro karty.

Prve pohlédla ještě ven, řekla dětem, ať si jdou někam na besedu, pak zastrčila závoru a jala se míchati ušpiněné listy karet. Rozložila karty a kroutila hlavou.

»Panímámo, vy nemáte dobrou kartu,« řekla svraštíc čelo. »Tak divně se vám klade, takovy divny trápení. Těch králů je kolem vás, ale jdou všecky z karet. Budete vdovou, ale přijde ňáky neštěstí, je to divny, moc divny. Moc statku je kolem vás, ale málo radostí. Panímámo, vám přijde něco zlýho hu vody, nebo od vody. A budete se brzy podruhy vdávat.

Ještě dale klábosila Johanýskova o úrodě a škodě, o pohřbech v příbuzenstvu, ale mlynářka neposlouchala tak dychtivě, jak sama byla mínila, že poslouchati bude, jak po tom výkladu toužila. Nezdržela se dlouho a brala se k domovu. Byla roztržita, nevrla. Očekávala, že bude jí Johanýsková vykládati, že se pro ni trápí muž černých očí, že tohoto dostane, že bude šťastnou, nejen bohatou, ale i šťastnou. — — —

Šla spěšně, vyšedši z města zalekla se, že se již stmívá, i přidala do kroku. Ty myšlenky jí tížily hlavu a skoro se mrzela, že se vypravila ke kartářce. A zase si řekla, že Johanýsková mnoho asi neumí, a že si ten výklad tak dle okolností sama vymyslí a upraví.

To že jí klade mužovu smrt jako za velké neštěstí míníc, že má ona, mlynářka, toho mrzáka ještě snad ráda. A s tou vodou, to že přeslechla od výměnkářů jejich pochyby a starosti stran toho rybníka a tudíž to nadhazuje.

Umínila si mlynářka, že nebude na ten výklad ani myslet, že nebude mu věřit, však že je to beztoho skoro hřích. A vykročila pevněji, rychleji. Šla stromořadím lipovým a javorovým.

Smutně trčely bezlisté stromy k večernímu nebi, sníh již sám sebou se tratící byl našedlý, silnice rozjezděná, již tu a tam vynikal štěrk — všade bylo tak neladno.

A mlynářka také podivný nelad v duši cítila. Šla kolem kapličky, kde se vždy stavovala na otčenášek. I dnes se zastavila.

V kapličce hořelo světlo. V rudém kalíšku skleněném planula olejová lampička a zarudlá, jakoby krvavá záře padala na obraz na plechu malovaný. Byl to obraz Marie pod křížem, s mečem v srdci, s tělem božského syna na klíně.

Mlynářka zahleděla se na obraz. Přišlo jí na mysl, jakoby tak mělo jí býti položeno tělo mužovo na klín, jakoby ona se měla již, již dočkati, že oči jeho se zavrou navždy. A napadlo jí, že srdce její neprotkl by takový meč žalu, že muži bylo by ulehčeno a více ještě ulehčeno jí — — —

»Kolem do kola mi jdou ty myšlenky a dostat se z nich nemůžu,« řekla si a spěchala od kapličky, vhodivši dva groše do plechové pokladničky na klekátku připevněné, jak se na světlo dávalo.

Bylo jí po modlitbě zase lehčeji i spěchala dále. Již brzy musela přijíti ke kříži, kde měly čekati děti a — Jarolím.

Jarolím! Ano již viděla kříž na kopečku, vysoký, tmavý a kolem něho křoviny. Květl tu z jara vždy hloh, bývalo tu běloučko, jako by sněhu nasypal. A když hloh odkvětl, květly zde zase šípky, květem jasně růžovým a k podzimu leskly se červené korály jich plodů. Nyní bylo zde smutno, vítr svištěl a dlouhé větve křovin se klátěly, jako by se to nějaké ruce vypínaly ke kříži prosíce o milosrdenství, o slitování — — —

U kříže přecházel nějaký muž. Ano, byl to Jarolím.

»Panímámo,« zavolal na ni.

Pokročila k němu a podávala mu ruku. »Kde jsou děti?« tázala se.

»Stará panímáma je nepustila. Maruška ňáko kašle a Mančinka sama neměla chuti jít, bála se babička, aby taky prej nenastydla. Tak jsem šel sám,« Jarolím tiskl mlynářce ruce.

»Jsi hodnej.«

Šli podle sebe. Nemluvili. Ale za ruce se vedli. Již scházeli se silnice k úvozu. Bylo viděti mlýn. V šeru se rýsovaly nezřetelně jeho obrysy. V okně plápolalo světélko.

Mlynářce maně přišla na mysl lampička v Mariánské kapličce.

»Co pantáta?« ptala se maně.

»Jako vždycky. Vyspal se po obědě, Barča mu převázala nohu a včil si hraje. Oblíká mudíny za maškarády, zavinuje je do hadýrků a pořád jenom: Činany, činčany. A stará panímáma si hraje s ním.«

»Věděla, že mi jdeš naproti vá?«

»Neptala se mě, půjdu-li. Jen se řeklo, že děvčátka nepůjdou.«

Stiskli si ruce, usmáli se a přivinuli se k sobě.

Zašli v úvoz, kde se stáčel ke mlýnu. Zastavili se a Jarolím líbal mlynářovu ženu.

Vytrhla se mu. Zachvěla se.

To světélko v okně připamatovalo jí opět světélko v kapličce a obraz Matky Boží s tělem božského Trpitele na klíně. Cítila, že páše hřích. — — — Odstrčila Jarolíma a spěchala ku mlýnu. Vešla do světnice a laskavěji, než když odcházela, sklonila se k manželu. Podala mu kornout cukrlat tak jako dětem.

»Panímáma činaná,« usmál se ubožák a mlynářka cítila v srdci meč výčitky svědomí. — — — (Pokračování.)

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

Osvětluje poměry alumnatu Brněnského nemohu nezmíniti se o činnosti některých profesorů, tamže působících za doby právě pojednávané. V první řadě jmenuji *Františka Sušila*. Jméno jeho bylo už tehdy po vlasti čestně známo. Nikdy nezastával se bohoslovců našinců, ale jim přál a rád patřil na svaté jejich horlení. »On byl prvním a posledním profesorem, za něhož jsem se učil česky.« (Dědek) Ukládal bohoslovcům, aby se učili z paměti odříkávati Písmo sv. Nového Zákona; každodenně několik kapitolek z textu buď řeckého neb jiného. Většina alumnů volila text český. *Dědek* byl kdysi *Sušilem* vyvolán, ač dosti připraven nebyl. Pomáhal si nedovoleným způsobem; položil si kapitolky vedle sebe a četl, jak by bičem práskal. *Sušil* faleš tu nezpozoroval, protože *Dědek* seděl hned pod katedrou v první lavici. Šťastně věc odříkal, ale v tom nešťastnou náhodou spadly listy, z nichž *Dědek* četl, dolů, — zašustěly a *Sušil* upozorněn na klam, byl velmi nemile dojat, třel si čelo, opakuje: »*Přece mne to mrzí, že mne dnes Dědek tak ošidil!*«

Přednášky Sušilovy byly zajímavé, ač *velmi promíchané;* myšlenky se mu v hlavě bleskem rodily a křižovaly. I řeč jeho dle toho vypadala; mluvil z čerstva, přecházel, tokem citů unesen, z jedné řeči do druhé. Při tom třel si čelo a hleděl utkvěle do výšky. Žákům svým jevil se stejně, neprokazoval žádnému nějakých zvláštních výsad. Koho měl rád, ten se měl po pěti; na toho doléhal mnohem přísněji nežli na jiné, aby prý se nezdálo, že Slovany protěžuje. Po zkoušce zastavil *Dědka* a pravil: »*Vy máte jen jednotku; uměl* jste dobře, ale nemohl jsem Vám více

dáti!« — jako by chtěl říci: »Kdybyste byl Němcem, byl byste dostal eminenc! ale Slovan?!«

Tento výtečný muž — považme — *nebyl vyznamenán, kdežto jeho žáci už byli kanovníky! Nebyl za tehdejší poněmčelé doby odstraněn z profesury, poněvadž byl přísně ortodoxní a Slovanem jen sám pro sebe, nic žádnému nekazil a do ničeho se tehdy netlačil.*

František Sušil.

Ti, kdož by rádi byli *Sušilovi* škodili, vymlouvali si věc tak, že to Slovanstvo Sušilovo jest jakousi jeho libůstkou, že prý má každý člověk jakési zvláštnosti. Ale i to bylo proviněním v očích jejich, a proto: *»zůstaň, čím jsi!«*

Posudek o *Sušilovi*, podaný Dědkem, kryje se úplně s kritickým líčením bohoslovce *Kuldy* z roku 1844. — Kulda líčí *Sušila* asi takto: Nad všecky profesory vyniká citem *Sušil*; má všechno, co se od profesora tehdejší doby vyžadovalo: *učenost věru hlubokou* či raději řečeno vědoucnost rozsáhlou, kterou však ještě nepojí jedno centrum. Či má se to připočísti *poetičnosti ducha* jeho mohutného, který si libuje v řeči z jednoho k druhému předmětu poletovati, nucen a puzen jsa náramnou silou myšlenek v něm se hrkem rodících, takže jedna druhou stihá a tlačí? *Láska k národu*, jeden z nejhlavnějších požadavků vychovatele budoucích vychovatelů lidu, jest jeho nejkrásnější okrasou, nejskvostnější dar Boží,

kterou plápolá a tak oživen jest, že se o něm říci může, že nosí veškerý národ svůj v čistém a nezištném srdci svém, přesvědčen jsa, že nehodným jest vychovatelem a učitelem národa, kdož prázden jest této lásky. Mimovolně často u přednášení pozorny činí posluchače své na povinnosti kněze každého pro národ; jemu všecko v oběť dáti, jeho otcem býti a nikoliv mozoly národovými se krmiti. Mimovolně Sušilovi v proudu řeči taková a podobná slova z úst vyklouzla. *Litovati jest, že nepoužije tolik v Písmu Sv. se vyskytujících příležitostí důkladně a obšírně, dříve se k tomu doma připraviv (neb jen takto žádoucího výsledku u posluchačů očekávati lze) — a nepromluví, a to častěji, o životě praktickém, který on tak dobře jako nejtajnější záhyby srdcí národních zná; — a jen v roztřepaných, nesouvisících sadách sem tam něco prohodí, a tak jakoby strachem, že něco nedovoleného, nepravého prohodil, polozmateně pospíchá od započaté myšlenky opět k něčemu jinému, neukojiv napnutost pozorně očekávajících posluchačů, kteříž ho skutečně rádi poslouchají, rádi vidí, rádi mají pro dobrosrdečnost a přísnost nelíčenou.* Škoda jen, škoda, že s tak malou energii vystupuje a bázlivost jakousi osvědčuje. A tato bázlivost malicherná (vlastně opatrnost) velí mu také nalíčenou jakousi hrdostí si počínati někdy u přítomnosti žáků svých i jiných pánovitě. Ale vidět v takovémto směšném si počínání, že mu to nejde od srdce, že je to nastrojeno. Někteří se domnívali na něm takovouto maškarádu pozorovati před nastávajícími zkouškami. Kulda pokračuje: »Kdož by se nesmál události následující? Dozvěděli jsme se, že jest *Sušilův svátek.* Zdvihli jsme se a hrneme se mu přednést přání. jak to v obyčeji bývá. Sotva jsme k němu vkročili, nedal žádnému mluvit a křičel zmateně: »Co chcete? Kdo vás sem poslal? Sie wollen, das ich kein Collegium gebe? Gleich, komm' ich! Gehen Sie!« Darmo jsme se vymlouvali, že nestojíme o to, aby nám do školy nepřišel, co on zatím už ze šatníku kabát bral a dále burácel: »Der Bischof läst sich nicht gratuliren, ich auch nicht!« – a obrátiv se popadl nejbližšího dveřím, Mičku, jak tento sám vyznal, dosti nedelikatně za rameno, a hodně ním postrčil ze dveří. Po té jsme se všichni sebrali, a hleděli vrhu, aby se té cti ještě někomu nedostalo. Za dveřmi jsme se ovšem dali do hlasitého smíchu a letěli domů.«

Téhož dne jakoby naschvál přišel Sušilovi gratulovat jakýsi starý soukenník. *Sušil*: »Was wollen Sie? Wer sind Sie? Wer hat Sie hergeschickt? Celý zmatený vhodil gratulantovi Sušil desítník a vystrčil jej ven.

»Tak bláznovsky si častěji počíná,« jistí Kulda. »Ovšem že se s ním každinký opět smíří, maje to štěstí v hodinu příhodnou k němu přijíti, kde on, jak učeného a velkého muže hodno, v bratrské upřímnosti rozmlouvá o záležitostech církevních a národních. Anebo když s katedry rozplývaje se v citu myšlenkám svým v proudu básnického nadšení vyjeviti se dá, pak by ho posluchač zlíbal, ba ne, ale v šetrné úctě obdivuje a slaví mohutného jeho ducha, a zvelebuje v pokoře úctyplné šlechetnost jeho srdce, takže ani jeho nesamostatnost, jižto ku př. v bázlivém se vyhýbání mužům v nemilosti u vyšších jsoucím i na veřejné

ulici (jako Klácelovi) na jevo dává, ani tato bázlivá nesamostatnost nedovede vyvrátiti překrásný pojem o něm nabytý.«

Tato bázlivá odvislost a nesamostatnost mnoho jemu i dobré věci, kterouž zastával, škodila; odpůrcům dodávala zmužilosti, jeho ve špatnou pověst uváděla; ba i sílu jeho duchovní oslabovala, ale nezničila.

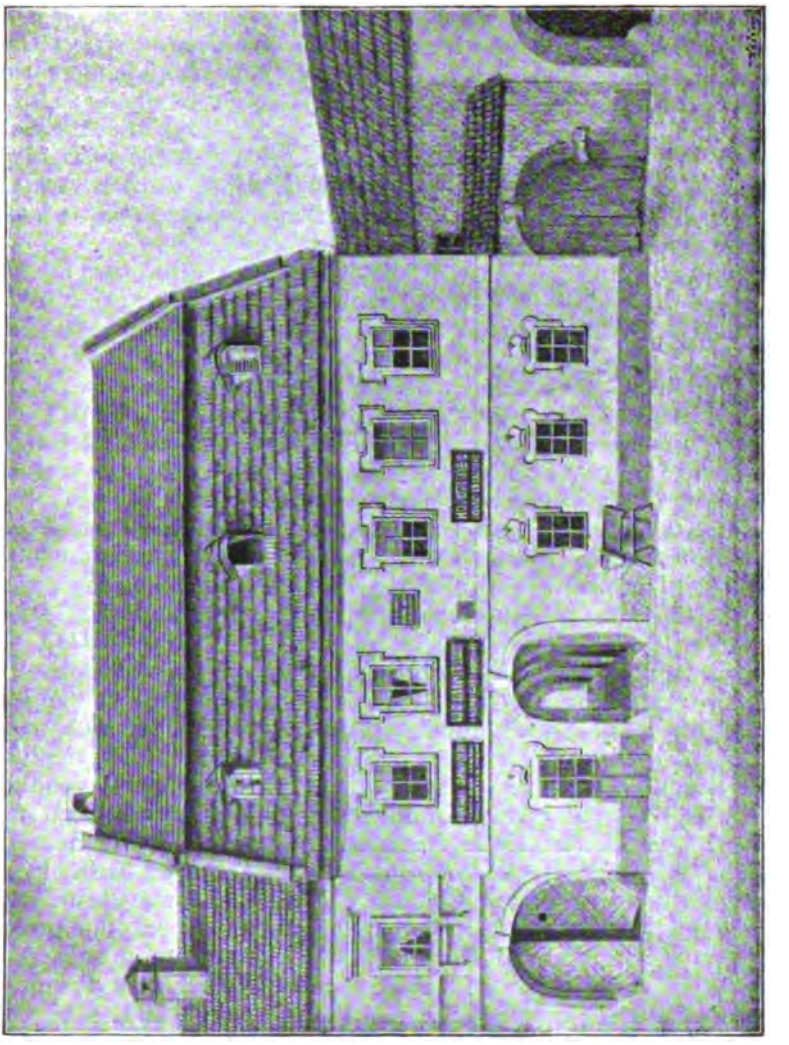

Rodný dům Františka Sušila.

Kulda k tomu dodává: »Což pak i Sušil nenahlíží, že by jeho povinností bylo, v užší přátelství se pouštěti, byť i proti vůli svých kolegů, se žáky svými, je myšlenkami naplňovati, je radou a skutkem podporovati, slovem, by je oživoval, kojil a krmil vědomostí a spanilomyslností svou? Či za nehodné považuje, shroutiv zastaralé a škodné meze, dělící učitele od žákův, bezprostředně

a výhodně na ně působiti? Bojí se, že snad ztratí autoritu svou?, že ve špatné se postaví světlo u neuznalých, aristokraticky smýšlejících představených a soudruhů?

Ale, pravda, k tomu by bylo zapotřebí, co mu schází: pevnost, samostatnost i ty nejstrašnější předsudky překonávající! A jak lze tyto hledati u něho, jenž se bojí *Klácela navštěvovati*, který od některých křiklounů podezříván ze smýšlení nekatolického, jen aby snad naň nepadl také stín podezření. Ach! Škoda, přeškoda!«

Bohoslovec *Kulda* velmi správně kritisuje, *až na to, že příliš obhajuje Klácela, jakoby vždy ven a ven ortodoxně smýšlel. Dost možná, že neměl tehdy ještě tolik vědomostí bohovědných, aby poznal některou neobstojnou zásadu Klácelovou.* Ale tolik jisto, že nelze kolegům Klácelovým odpustiti tak lehce, že když viděli Klácela tonouti, *jej opustili a nechali utonouti. Tehdy právě měli takoví gigantové duchem, jakými byli Sušil a Pančab, všechnu svou dovednost i učenost i srdečnost vynaložiti, aby člověka takéž učeného a jistě dobrosrdečného zachránili!!*

Nedovedu si bázlivost Sušilovu někdy vysvětliti, když*ž*tě zase za jiných příležitostí dokonalou zmužilostí zrovna hořel! *Nikdo nesmí se odvážiti Sušila z titěrné podlizavosti viniti:* byl příliš skromný. *Dostalo-li se časem Sušilovi jakéhosi uznání, byla toho příčinou jeho obdivuhodná učenost!* Rozhodnost Sušilovu dokumentuje vlastnoruční list, který byl (několik let později) jako starosta »Dědictví sv. Cyrillo-Methodějského« jednateli *B. M. Kuldovi* zaslal, kdežto nebylo ani tolik příčiny k obavám, že by bez přísného zakročení mohlo »dědictví nějaké materielní škody utrpěti. Slíbil totiž známý mecenáš, podporovatel a zvelebovatel všeho katolického, *Bedřich hr. Silva-Tarouca*, že daruje »dědictví« tisíc zlatých. — *Sušil* chtěl dar ten zabezpečiti, a proto vydal tak rozhodný rozkaz jednateli, aby pro hr. Silva-Taroucu vystavil úpis na tisíc zl. stř. —

(Viz str. 714.)

O *Sušilovi* píše *Dr. Jan Ev. Bílý* ve své krásně psané autobiografii roku 1877: »— — — V theologických studiích měl jsem před očima ponejprv tři úplně vyspělé karaktery, na něž nikdy nezapomenu, a k nimž velikou úctu, a k jednomu z nich nejútlejší lásku s sebou do hrobu vezmu. Jeden mi představoval vznikající pietismus (mystiku); druhý dubovou, žulovou povahu zarytého Němce, a ve třetím »Církev a Vlast sestersky vládly ve ňádrech« a to byl náš učitel, náš otec, náš miláček *František Sušil*, kterýž mne v druhém roku zcela upoutal k sobě, k Církvi a Vlasti, takže jsem milerád se oddal do boje, bych pod praporem tím prospěl podle sil svých, a slouže Bohu a Vlasti stal se líbeznou obětí Bohu svému. Tenkráte jsem se naučil z paměti téměř celé Písmo sv. Nového Zákona, najmě listy sv. Pavla, které jsem sobě jako modlitby předříkával. Listy ty a spisy sv. Jana Ev. byly nejsladší lahůdkou duše mé, po pravdě prahnoucí, a nektar evangelický chutnal rtům mojim sladčeji než Horac a Virgil římský. Cítil jsem tehda úplně pravdu, kterou líčí básník takto:

»Aber ach! schon fühl' ich bei dem besten Willen
Befriedigung nicht mehr aus dem Busen quillen.
Aber warum mus der Strom so bald versiegen,

und wir wieder im Durste liegen?
Davon hab' ich so viel Erfahrung!
Doch dieser Mangel lässt sich ersätzen.
Wir lernen das Überirdische schätzen,
Wir sehnen uns — nach Offenbarung,
die nirgends würdiger und schöner brennt
Als in dem Neuen Testament! (Göthe, Faust.) —

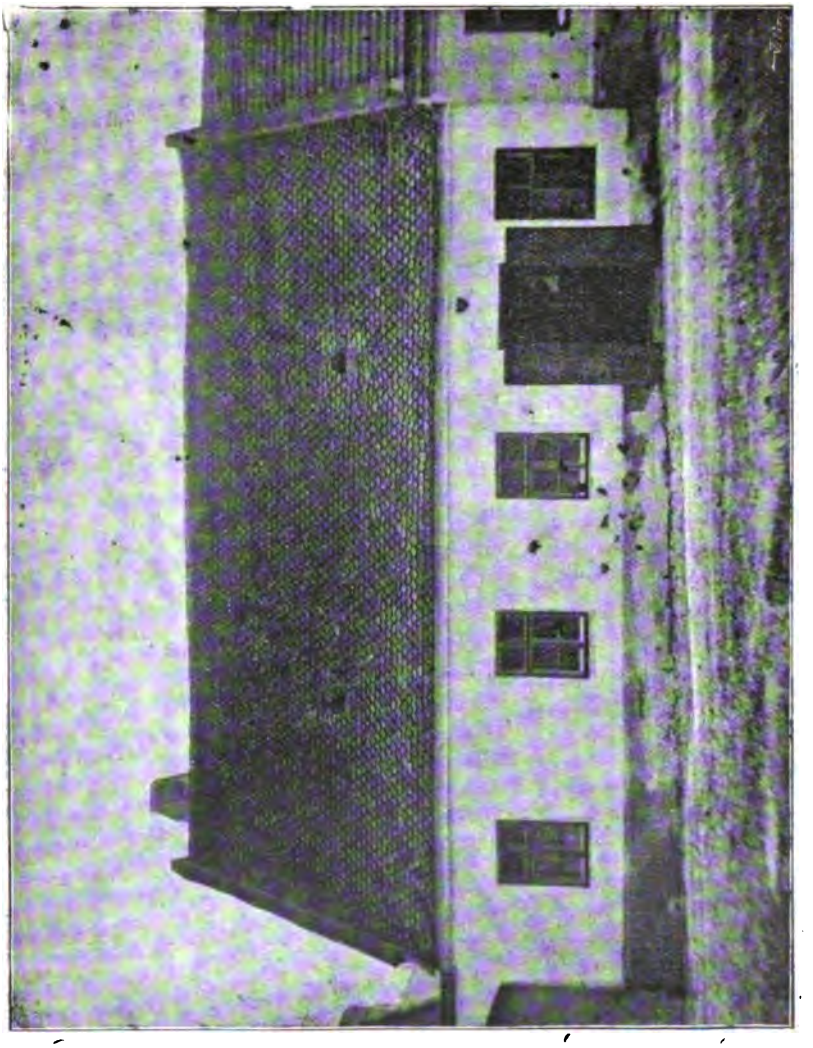

Vlastní dům rodiny Sušilovy.

Soukop vykládá o Sušilovi, jak jej kdysi tento zahanbil. Soukop onemocněl, a proto několik přednášek Sušilových zanedbal. Jako rekonvalescent omlouval nepřítomnost svou.

»Co vám scházelo, a jakých léků jste užíval?« tázal se Sušil. Soukop oznamoval, že si přikládal na bolavé místo »Senfmehl«.

Na spech

Vzájemné přečtení

Drahý Příteli!

Čas abychom uvedli v pořádek záležitosti peněžné při našem dědictví. Prosím Vás tedy, aby Ste vystavil pro p. hraběte úpis na tisíc zlat. stř. jež dluhem jest našemu dědictví. Chtěl jsem to jenom vzkázati pro p. Procházkovi; ale on se ostýchal to vyřizovati; snad se Vy nebudete báti to čísti před p. hrabětem. Čas jest aby se to stalo; uvidíme jestli Vy poslechnete starosty, jak pravíte že toho potřebí jest, a jak pp. Tomášovi pisáváte.

Tá tedy poznačím aby do pondělka
tato nejblíž příštího 28t junia 852
úpis ten vyhotoven byl. Se očí udán
Váš
[illegible]
V Br. d. 25 junia 852

Tak kategoricky dovedl Sušil
starosta Dědictví Cyrillo-
methodějského" rozkazovati
jednateli, a ovšem potkal se
vždy s ochotným poslušenstvím.
[illegible]

»Co to povídáte?« nevrle domlouval Sušil Soukopovi. »Senfmehl? Což neznáte evangelium o semenu hořčičném? Jak budete někdy lidu českému kázati, neuměje sám česky?« — — —

Profesor *Pavšab* slynul *»dubovou a žulovou povahou zarytého Němce**.)*

Pavšab přednášel *dogmatiku;* nebyl tak přísný jako spíše tvrdý, bezcitný, *krutý Němec.* Při vší své učenosti neměl lásky. Jak to působilo na mladistvé duše našich bohoslovců, dá se uhodnouti; ctili sice jeho rozsáhlou vědoucnost, ale scházelo to, co mělo oživovati vnímavost jejich, cit a láska, kteréž sice doporučoval, ale konkretně na sobě nejevil. Jak to působilo na posluchače, když viděli, že právě tento muž, kterýž všestrannou svou učeností mohl býti okrasou stolice učitelské, vězí v methodě aristokratických učitelů minulých století, prohlubuje mezi sebou a posluchači svými nepřekročitelnou propast, a nikterak nedopouští, aby se tito synovskou oddaností a láskou k němu směli přivinouti? Jinak se držel přísně paragrafů přednášek svých — a dojista výborně přednášel u porovnání s jinými — ale nikdy nezabloudil do praktického života, o němž ovšem sám tušení neměl.

Přednášky jeho byly dialogické a povzbuzující, ač řeč latinská dosti vadila. Rutinou přednesu svého imponoval každému, a proto se dá snadno vysvětliti, že nejeden bohoslovec, kterýžby snad z víru světového některé bludné domněnky ještě v hlavě ukrýval, tyto úplně potratil a do táboru přísně ortodoxních theologů přebíhal, a to bylo dojista pro každého dobrou vymožeností! A což teprv ti, kdož vstoupili do theologie s rozechvělou myslí?! Ti hned z počátku odhodláni byli jurare in verba magistri. — I sám pan biskup měl dosti příležitosti za zkoušek muže toho obdivovati; a bylo již tehdy na jevě, že *Pavšabovi* kyne budoucnost.**)

*Slovanům nebyl Pavšab nikdy spravedlivým.****) Slovanstvo neuznával; a kde se zjevilo tam viděl v něm pohanský živel nacionalní nebo husitismus. Tím duchem prodchnuty byly téměř všechny kurrendy, proti snažení slovanskému vydané. Jemu prý bylo děkovati za to, že roku 1849 zakázány byly pouti Velehradské. Za to však bojoval *Pavšab* proti moderní lžiosvětě znamenitou důmyslností a důsledností scholastické dialektiky, první nával myšlenek a důvodů jeho byl tak prudký, že mu nikdo neodolal.

Kdesi přiznává i Dědek: »I já jsem z přednášek jeho v prvním denníku svém některé zaznamenal a tak jakousi rovnováhu v mysli své si utvořil, což jest to jediné, zač bych se projevil *Pavšabovi* povděčným. Čtením moderních spisů, zvláště *Feuerbacha,* Rosenkranze a Spinozy byl jsem jako s nebe veden na zemi, takže

*) Dr. Jan Ev. Bílý.

**) Brzy stal se *Pavšab* spiritualem, kanovníkem, direktorem alumnátu a biskupským pracovníkem kurrend a všech důležitějších prací biskupských. Doprovodil i p. biskupa roku 1848 do Vídně k biskupským konferencím. Stal se prvním zastavatelem konkordátu v diecesi Brněnské, takže nazýván byl »duchem« diecese Brněnské. Později však svými příkrými korrespondencemi s úřady vyvolal panu biskupovi mnohé nepříjemnosti.

***) *Dědek.*

nyní tato, jakožto vtělení Boží, zdála se mi tak důležitou, jako ono napřed. Padl jsem tedy z jednoho extrému do druhého, a jako mi dříve na zemi — v přírodě a člověčenstvu — vše bylo nahodilé a jako Boha nedůstojné, tak se mi nyní zdálo vše samá nutnost, vznešenost a zbožnost. Z tohoto extrému vybředl jsem názory, jež jsem si utvořil z přednášek Panšabových. On mne

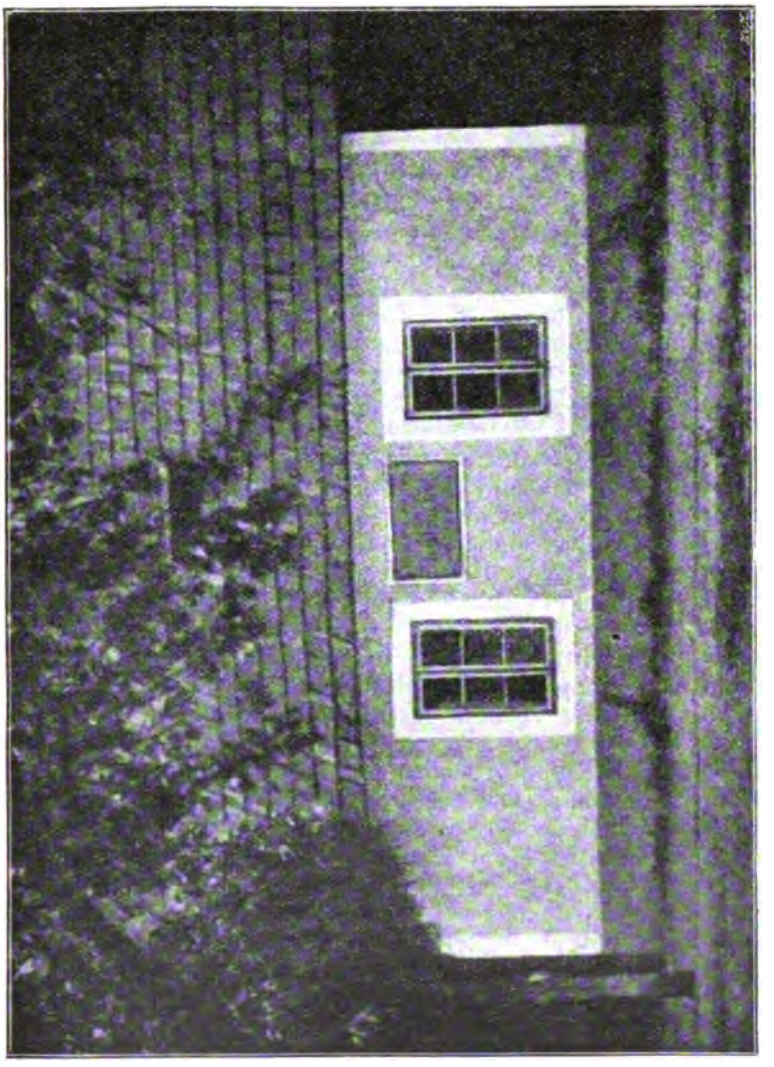

Dům, kde František Sušil zemřel.

opět vedl k Bohu, ukázal Jeho důstojnost a vznešenost, Jeho manifestaci v Sobě Samém — v Nejsvětější Trojici Boží a ve světě — v přírodě a člověčenstvu — tak navrátil jsem se k dřívějším názorům, kteréž nebyly pouhé, holé formy, nýbrž byly zúrodněné myšlenkami a vymoženostmi moderního světa. Poznal jsem, že Bůh je začátek a konec všeho, stvořil svět — vtělenou

to myšlenku Boží. Jako na př. mysl má vtěluje se v knihu, tak se vtělila myšlenka Boží v tento svět. Tak pozbývá sice svět důstojnost božskou (jak ji uznávají pantheisté. Pozn. red.), ale nestává se Bohu lhostejným a odporným, nýbrž jest milým a svobodným dílem Božím. Takovým způsobem se Bůh neobmezil světem, jak se domnívají pantheisté, nýbrž svět v pravdě povznesl a oduševnil, jak za to mají idealisté. A poněvadž tato myšlenka Boží jest spolu i *určením* světa, tedy povinnost naše, myšlenku tuto vždy lépe poznávati, zpytovati a v životě svém napodobovati. Myšlenka Boží vtělila se ve světě v jisté zákony, jež jsou nezměnitelné a vždy sobě věrné, jak v světě hmotném t. j. v přírodě, tak ve světě duševním t. j. v historii. Zákony tyto zpytovati, jest úkolem vědy; vědou domáhá se člověk myšlenky Boží a jak dalece myšlenku tuto dostihnul, tak dalece napodobuje, ale jen v mysli své, Boha. Jestliže člověk dle poznané myšlenky Boží sám proukazuje se činným, napodobuje Boha i v životě skutkem. Tuto úlohu člověčenstva má uskutečniti *historie*. Ona má mezi lidmi a národy zavésti pořádek — dle poznaných zákonů Božích, aby to, co Bůh s námi chtěl, i skutečně se plnilo. Určená tato cesta jest arciť dlouhá i namahavá i nejistá pro každého jednotlivce, ona týká se více veškerého člověčenstva. Proto také dopomohl nám Bůh k cestě kratší, bezpečnější — *jest to Jeho Zjevení Synem Božím, Ježíšem Kristem*. Tento, po čem se člověčenstvo trpkými zkouškami shání, vyřknul pro všechen čas a pro všechny lidi málem slov: »*Miluj bližního svého jako sebe samého*«. A proto věda i víra nejsou sobě odporny a nepřátelsky, ale jsou jako sestry, majíce stejný původ a stejné určení. Věda i víra u člověka, jenž z obou čerpá, se vespolek podporují a doplňují, takže takový muž nezůstane stranickým a umí vyhověti oběma, kdežto pouhý vědec často padá v nevěru, a pouhý věrec v pověru nebo víru jen formalní bez ovoce a skutkův užitečných. — Tyto a podobné myšlenky nečerpal jsem vlastně z učení Panšabova; utvořily se ve mně časem a theologie tak k nim něčím přispěla.«

Panšabovi Kulda velice rád naslouchával; jeho přednášky prý bývaly genialní, stál tehdy *Panšab* na vrcholu své vědy. Kulda docházíval častěji do bytu Panšabova v alumnátě, a brával s ním radu. Někdy pozval profesor Kuldu k sobě. »Miloval přísnost a ke mně Slovanu — on Němec — nikdy nejevil nepřízeň, a trpělivě snášel zhusta mou nelíčenou přímost.«

Jako všechny předměty, psal si Kulda pro sebe i Panšabovu dogmatiku a liturgiku, jížto vyučoval Panšab za byt v alumnatě, a to vždy po dva roky pastoralisty a dogmatisty pohromadě. Jednoho dne pozval k sobě Kuldu a pravil: Pan biskup (hrabě Schaaffgotsche) přeje sobě mou dogmatiku. Vím, že ji máte přepsanou a ve tři svazky svázanou. Nepřepustil byste ji pánu biskupovi?«

Kulda: »Milerád! já si přepíši pro sebe znova!*) Musím

*) A přepsal ji a dal svázati do jednoho svazku. Dogmatiku tu, dosti sešlou, dal jsem svázati a chovám ji ve svém vlastnictví. Nápis zní: »*Dogmatica a Fr. Panschab, Consist. Eppalis et Dogm. professore; Brunae 1845 Coepta et ad finem perducta a B. Kulda.*« V knize té jsou tužkou provedené všelijaké portréty lidských tváří; možná, že vyznačují některé osoby, o nichž v práci své vykládám.

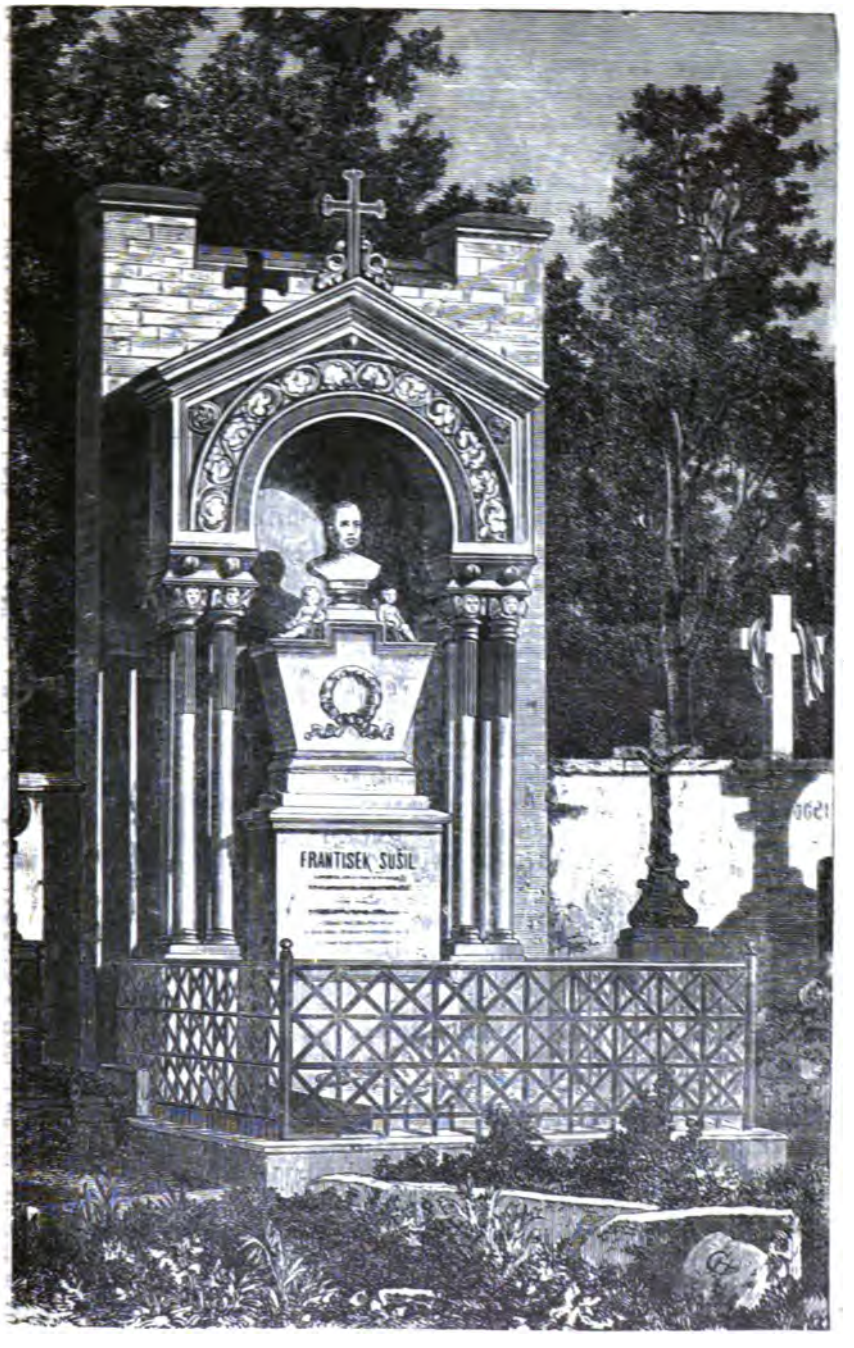

Sušilův pomník.

však zmíniti se, že jsem pod čárou přidával některé poznámky a výpisky odjinud vážené!«

Kulda donesl tři knihy v zelené plátno vázané, na tuhém papíře psané. Profesor *Pančab* (bylo to roku 1844) prohlížel knihy a setkal se tam s ohlášenými výpisky a poznámkami, ovšem českými. I ptal se: »Není-li tam něco nemístného?«

Kulda: »Nikoliv! Ze »Stolisté růže« Čelakovského a jiné krásné předmětu odpovídající básně a citáty!«

Pančab: »Já vám důvěřuji! Co pak za knihy chcete?«

Kulda: »Pranic! Jsem rád, že pan biskup bude je míti ve své knihárně.«

Brzy pozval Pančab k sobě Kuldu a odevzdal mu od pana biskupa dvacet zlatých.

V kollegiu dovoloval prof. *Pančab* žákům svým s dotazy, předmětův jeho se týkajícími, naň se obraceti; profesor tím dokazoval zručnost a jádrnou učenost.

Roznesla se tehdy zpráva, že nedaleko Rajhradu poutnický průvod u kaple v polích vykonal svou obvyklou pobožnost a ubíral se ku předu. Starý bratr brzy zpozoroval, že jedna sestra schází. Hledali ji a nalezli u kaple v mdlobách. Jakmile se vzpamatovala, vypravovala, že se jí zjevila *duše*, za niž se byla poutnice častěji modlívala, a že ji prosila, aby i na dále na ni v modlitbách nezapomínala. Duše se zjevivší položila prý svou ruku na její modlitební knížku a zůstavila známky jako by vpálených prstů. Kniha ta odevzdána byla v klášteře Rajhradském.*)

Kulda požádal profesora *Pančaba*, aby posluchačům svým vysvětlil, jak o celé události té souditi?

Pančab doložil, že toho není právě třeba; před měsícem asi prý přednášel o tom předmětu; a proto bude míti příležitost přesvědčiti se, zda Kulda onu část dogmatiky dobře prostudoval.

Kulda psával si dogmatiku Pančabovu a lekce velmi pilně a rád studoval, a proto zhostil se výbornou odpovědí otázky mu dané!

Pančab: »Dobře; více vám také nemohu říci. Za nemožné prohlásiti zjevení podobné, bylo by zapírati nesmrtelnost duše a všemohoucnost Boží. Ale, v případech toho druhu třeba veliké obezřetnosti a zevrubného prozkoumání věci, aby snad za ní nevězela buď pověrčivost, buď nedozíravost, anebo snad někdy dokonce zamýšlený podvod.«

V podvečerní hodině mívali dogmatisté a pastoralisté společné přednášky z liturgiky. Jednoho dne (1844) přednášel prof. *Pančab* »de officiis episcopi« v kostele.

Povstav otázal se *Kulda*: »Kdo ustanovuje, o kterých slavnostech roku církevního má biskup officium?«

Prof. *Pančab*: »Mám za to, že otázka vaše měla vlastně zníti: ‚Proč náš pán biskup na slavnost svatých Cyrilla a Methoděje (toho času dne 9. března) nekoná slavné služby Boží?«

Kulda: »Ano; musím se přiznati, že mne to vždy bolí, když na slavnost našich věrozvěstů nejdůstojnější pán biskup nemá slavnou mši svatou.«

*) Roku 1844.

Profesor se usmál (což se u něho často neobjevovalo) a pravil: »Každý biskup může sobě stanoviti svá officia sám. Obyčejně přijímá biskup svá officia z doby předchozí. Proč na slavnost*) svatých Cyrilla a Methodia nemá biskup Brněnský officium, určitě nevím; ale domnívám se, že proto, že slavnost ta padá do času postního!«

Bohoslovec Kulda psal si i liturgiku. Vypůjčil si ji profesor *Karel Šmídek*, ale odcházeje Kulda z Moravy, zapomněl ji nazpět požádati.*)

Byly to divné poměry tehdy! Dr. *Jan Ev. Bílý* napsal mi z Dol. Louček in vigilia Pentecostes, r. 1883, bohoslovci: » . . . kde mohu, sloužím Církvi a Vlasti, ale jako vy už horliti nemohu, protože desunt vires. Také mne nepřátelé vnutili do netušeného postavení, teď jsem už přivykl, obzvláště v těchto dobách, kdy kantor rozený odpůrce kněze; na venkově přec není ten spor tak zuřivý, ač všude jako kopřiva žehá. Tak jsem rád četl onehdy z básní: Max von Schenkendorf, die *Muttersprache:*

Überall weht Gottes Hauch,
Heilig ist wol mancher Brauch:
Aber soll ich beten, danken,
Geb' ich meine Liebe kund,
Meine heiligsten Gedanken
Sprech' ich wie der Mutter Mund.

Ale co je to platno, když to platí jen pro Germany? jak řekl kdysi jistý p. regens: »*Propter unitatem sagen Sie es entweder lateinisch oder deutsch*«. — Jeden vysoký hodnostář naučil se od *Chlumeckého* jako kanárek písničku: »*In zehn Jahren ist kein Slave in Böhmen und Mähren. Schade um alle Haereditaeten!*«

Ale člověk míní, Pán Bůh mění! — Tak Vás Pán Bůh zachovej při Vašem šlechetném horlení, a vězte, že my první pionéři na Vás pohlížíme se zálibou a hrdostí.«

P. Klimek, kapucín, vyučoval hebrejštině; netrápil příliš své posluchače. Někdy také padla nějaká ta dvojka, tu však nedostal ten, kdo věc neznal, nýbrž který k tomu byl předurčený, obyčejně asi desátý nebo dvanáctý. Když nehodou tou postižení šli si

*) *Šmídek* honosil se pěknou knihárnou, a kdykoliv Kulda jej navštívil v klášteře Minoritském, vždy mu ji ukazoval. Kulda pokaždé žádal, aby mu to neb ono dílo půjčil, dobře věda, že se tak nestane za žádnou cenu. »Prosím vás, půjčte mi tuto knihu! Do téhodne vám ji vděčně vrátím.« »Bratříčku, tu vám půjčiti nemohu, potřebuji ji k studiu svému!« »Nuže, půjčte mi tuto!« »Milý bratříčku! Tu také nemohu půjčiti, též tu potřebuji!« A tak jak živ nepůjčil některou ze svých krásně vázaných knih. — Jak mi tane na mysli, dostala se knihovna ta *Dru Matěji Procházkovi. M. Procházka* učinil závěť a doporučil vše přízni . . . . Měl krásnou knihovnu vzácných, vědeckých kněh. *Dr. Pospíšil, Brandl, Šreft* ho častěji prosili, by vědecká, theologická díla daroval Brněnskému alumnatu, aby jich chudší, nadaní theologové mohli používat k rigorosům. Neučinil tak. — Něco z kněh se odprodalo v Brně, a nyní se nabízejí v »Teleckých Novinách« z pozůstalosti Procházkovy ke koupi. — Co se neodbude — padne na kornoutky! — *Za to se koná sbírka na Procházkův pomník! — Když se to děje na stromech zelených, co máme očekávati od stromů suchých?!* — (Píše o knihovně Procházkově farář *Jan Táborský, Pohořelec* dne 13. dubna 1890.) Týž šlechetný vlastenec oznamuje, že po † *Karlu Šmídkovi*, který byl veliký finančník, pozůstalo 40.000 zlatých. — Po jeho smrti se o ně rozdělili skromní páni . . . .«

profesorovi stěžovat, pravil: »Der Kaiser will auch Zweier haben!« A když pak pořád tvrdili, že věc znají, odpověděl jim: »um so leichter werden Sie reparieren können; für den, der nichts kann, möchte es schwerer sein!« — a tak zůstaly dvojky dvojkami a až po prázdninách proměnily se v jednošky.

Horší byl profesor historie církevní *Hajniš*, o němž se vykládalo, že byl kdysi také vlastencem a údem Matice, ale později dal se úplně na stranu pietistickou. Zakládal si mnoho na své znalosti lidí, a »přec nebyl nikdo z profesorů od miláčků svých tak za nos voděn jako právě on«. Miláčci jeho byli nazýváni *Hajnišiáni*, a byli u všech v nenávisti; byli viněni z pokrytectví.

Bohoslovec *Kulda* chválí Hajnišovu energii; zdá se mu, že pochopil, jak jen mladistvým ohněm na mladíky může platně působiti. »Neštítil se i veřejně bližší své spojení a přátelství (pravda jen s vyvolenými, třeba by stokrát deklamoval, že náruč svou k objetí každého otevřenu má) na jevo dávati; a věru mohl by svou energií žádaného cíle dojíti, kdyby tak jednostranně a nepřiměřeně nepracoval pro dobro, pro pravdu; kdyby nepovažoval cestu svou za jedině pravou; kdyby sám osvojiti si usiloval hlubší vědu a kdyby nakročenou dráhu v alumnatě, dráhu *vlasteneckou* (jak se povídá) nebyl nerozumně opustil. Či nalezl ji býti nepravou, nedobrou? Pak bych rád slyšel důkazy toho; a nemohu mysliti, že by byl přestal vlastenectví považovati za krásnou cestu, vedoucí do přístavu náboženského. Ale že se dá tak lehce mámiti od potměšilých kulišků, kteří se často k němu vinou a co nejsvětějšího jest, za prostředek použiti se neštítí, aby lehkou prací dobrý kalkul v předmětech jeho si vyzískali! Símě tohoto pokrytectví v skutku on sám rozsévá! Dobře jest, zacházeti nenadutě se žáky svými, jak on to dělá, ale nemá při tom tvořit zvláštní s nimi sekty, kdež přátelství v ničemné bratříčkování a tykání si s vyvolenci a synůvkování se zvrhuje; tu jsou již meze překročeny, kde celá věc rozplývá se v titěrném citlivůstkářství, ve kterém opravdově se toho chápající ztrácí mužnost, jarost ducha mladistvého, a zakrní v srdečkování, vzdychání, takže samou starostí o blaho své věčné neschopnými státi se musí starati se o blaho svěřených sobě — aneb zase nepřirozeně o blaho jich se starají, jak sami v hlavě své si utvořili, chtíce všechny stejnou měrou měřiti, každou ruku do stejné rukavičky strkati.

Kteří se ho z pouhé zištnosti přidržovali, ti se mu později po straně a pod kůží vysmívají, a jak se samo sebou rozumí, stanou se horšími než byli. Já věru ctím velmi na něm hluboký cit jeho; chválím jeho snahu a touhu po pravdě a jeho nezištnou vůli každého k poznání jí přivésti: ale jenom citem rozum ohlušovati se nemá — nesmí, má-li se jiště k toužebně žádanému cíli dojíti.«

Dr. Sellner přednášel morálku. Jako Panšab přísností svou rovnal se Hajnišovi, tak podobal se Sellner — P. Klimkovi. Jmenovali Sellnera bohoslovci »šarabastl« jako P. Klímka »vau šurek«. Jako tento měl přísloví: »das ist, das ist« — které snad za hodinu vyslovil šedesátkrát, tak Sellner každou větu začínal: »dilectissimi«. Odpoledne nepřednášíval nikdy, jen vyslýchal. K vý-

slechu zavolal si jen jednoho, a to toho, který nic neuměl. Sellner znal své. Kdo po dvakráte při výslechu své věci uměl, ten už zkoušen nebyl. Volal jen ty, kteříž se neučili a bavil se s jedním po celou hodinu. Ti, kteří patřili do sboru těchto vyvolených, jmenovali se »*veslaři*« nebo po německu: »*beim Schiffzug Seienden*«, poněvadž nesli břímě dne i horka.

Sellner byl mužíček nepatrný, velmi malý, takže nohami na zemi nedosáhnul, když na židli seděl. Zůstával u Minoritů a vykládá se: když kdysi šel do koleje, že naň volala hokynářka: »Sie Student! — Hom a Buch vrlorn!«

Profesorem *pastorálky* byl *Jakub Sušický*, starý podivín a pedant. Přihnal se vždy do kollegia s plným náručím starých, zaprášených pleckrů, z nichž všeliké canony předčítal. Vázal se slovně na svá písma a chtěl, aby posluchači slovně odříkávána byla. Jednoduchý logický úsudek zdál se mu tak těžkým, že dvakrát, třikrát posluchačů se tázal, zdaliž tomu rozuměli.*)

Poněvadž netrápil alumnův a žil tak, jak se říká, po domácku, nazýván byl »*Jakobem*«. Začež je velmi káral, vypočítávaje všechny zásluhy své, domnívaje se, že mu tak říkají z nevážnosti. Před zkouškami o 10. i 11. hodině v noci vybíhal ze světnice dívat se, zdaliž alumni jeho roku ještě svítí, zda se ještě učí. To vědouce alumnové, když ulehli, několik světel nechali hořeti. (Dědek.)

Bílý kritisuje *Sušického* přísněji: »Ač rodilý Slovan, byl až šíleným nepřítelem nás Slovanů alumnů. Obzvláštním terčem jeho nekněžských šípů, veřejně v koleji metaných, byla má ubohá osoba, a proto raději rouškou křesťanské lásky zastříti volím tyto urážky citu mého, při čemž jediné podnes tomu se divím, že při vyhlídkách, které se mi odevšud otvíraly, při svůdném vábení — a při své cholericko-sanquinické povaze — jsem neodešel.«

Methodiku přednášel *prof. Hamerský*, velmi živý pán, takže dostal od alumnů název »*třasprdelka*«.

Paedagogiku přednášel *prof. Kalivoda*, pozdější praelat Rajhradský.

Otužilí v boji vycházeli nadšenci *z bohosloví do života praktického a rozvinovali činnost obdivuhodnou na líše jim vykázané, na vinici Páně. Jaří junáci, čistých srdcí, bystrých hlav* — přimkli se k lidu svému — stali se jeho vůdci, zastanci — nebáli se zastávat drahou mateřštinu — i když pochmurné žaláře viděli na blízku — i když slyšeli řinčeti pouta, kteráž jim měla vložena býti na ty čisté, bledé ruce kněžské — každodenně posvěcované Tělem Nejsvětějším Beránka Nevinného, před Nímž klekali prosili, za ten hnětený dobrý lid moravský, jemuž od Boha vštípena byla v srdce ta známá dobrota holubičí!

*) Býval silným kuřákem a šňupákem; ale zanechal toho. Sešel-li se na cestě do collegia s kapucínem, přinesl si domů šňupec v obou rukách a pochutnával si po celou hodinu na něm.

Biskup František Antonín Gindl.

(1832—1841.)

Veliký biskup *Gindl* panoval šťastně v diecési brněnské devět let.*) Duchovenstvu i lidu snažil se býti užitečným.

Nastoupil po † biskupu *Václavu rytíři Stufflerovi*, kterýž po dvě léta nemocí sklíčen jsa, nemohl tolik péče diecési své věnovati. Bylo tedy nahrnuto práce pro biskupa Gindla dosti. Hned první rok biřmoval 80.000 duší; za generální visitace přenocoval na každé faře; navštívil a prohlédl každý kostel i filialní; rozhodoval o všem hned. S horlivostí neúnavnou napomínal, vyučoval a žehnal — »jeho berla byla podporou všem; obvyklou činností svou byl téměř všudepřítomným.«

Meškal-li doma, předsedal vždy konsistoři; dříve než potvrdil, zkoušel svá nařízení.

Nejvíce pozornosti věnoval vychovávání mladého kněžstva: účastnil se každé měsíční a veřejné zkoušky svých bohoslovců a tu velmi důmyslně vysvětloval, objasňoval, kde toho potřeba kázala. Živě pronikal ducha každého a dovedl oceňovati *schopnosti kněžského dorostu.*

Četl jsem, že biskup *Gindl* prohlašován byl *za přísného*, ale přísnost ta nebyla velitelským panováním, nebyla trpkým káráním bloudících; ale jen požadavkem, potvrzeným příkladem jeho, dokonalého plnění uložených povinností. K pluhu přikročiv, neohlédal se zpět; žáden neměl zůstati pozadu.

Na správné vedení spisů a kněh farních přísně dohlédal — všudy hleděl vyzkoumati stav chrámu a celé obce.

Zvláštní přízně žádnému nejevil; jeden jak druhý byl mu milým — bázlivě vážil zásluhy každého; *nestrhoval nadšené lidi s výše, ale chuť jejich k práci rozněcoval šetrnou uznalostí.*

Slota píše: »Kdo by se byl mohl chlubiti, že něco dokonalého vykonal, před tím, který v plnění svých povinností a úřadu ani potřebného pokoje a oddechu si nepřál a nikdy se nehonosil. Kdo činnost a snahu Gindlovu přehlédl pozorným okem, přesvědčil se, že vznešený, ale krátký byl život jeho. Každému byl k němu volný přístup; každého přijal s přirozenou sobě srdečností; kdokoliv k němu přišel, upokojený vracel se od něho, pohnut jsa laskavostí a rozumností dobroznatele tohoto života pozemského.«

Za mládí svého přiučil se *Gindl* francině, vlaštině, angličině. *České řeči a její rozličným nářečím naučil se později důkladně, neboť poznal velmi dobře nevyhnutelnou potřebu jazyka našeho*

*) Narodil se 15. září 1786 v Rattenu. — Roku 1836 meškal v Praze za korunovace jakožto praelat assistent. Již tenkráte zjev biskupa *Gindla* upozornil na se i cizozemské časopisy, že o něm psaly se vší uctivostí jakožto o církev a náboženství velezasloužilém velepastýři. Tehdy zachvátila cholera metropolitu olomúckého *Ferdinanda M. Chotka*, s nímž *Gindl* pod jednou střechou bydlel. *Gindl* připravil arcibiskupa na věčnost. Po korunovaci vyznamenán byl *Gindl* hodností tajného rady — a byl tou měrou poctěn, že nástupce Chotkova, barona *Somerau-Beckha*, ve svém katedrálním chrámu brněnském na biskupa posvětil. —

v krajinách českých pro každého, zvláště však pro kněze v lidu působícího!

Biskup Gindl, rodem Němec, tak rád se učil jazyku našemu, že snaha jeho byla znamenitým výsledkem korunována. Mluvnici znal výborně; i nejmalichernější výminky od pravidla byly mu dobře známy, jakž často za zkoušek bohoslovců dokázal.

Poctivý biskup Němec — všechna čest mu budiž vzdána! Velmi pilně toho dbal, aby čeština byla v alumnatě pěstěna, dobře věda, že jen kněz mluvící plynně jazykem lidu může zdárně působiti na vinici Páně!

Gindl byl plně přesvědčen o velké ceně, kráse a bohatství mateřštiny naší!

Roku 1841 píše jistý bohoslovec: »*Gindl miloval mluvu slovanskou — při svých kanonických visitacích s každým, zvláště s učiteli česky rozmlouvaje. Srdečně se těšil z pokroku vzdělávání jazyka našeho, odebíraje sám československé časopisy, by prokvétající literaturu naši aspoň tak podporoval.*«

Šlechetný biskup *Gindl* zasluhuje plnou měrou našeho uznání. Velmi mile dojalo mne (asi přede dvěma léty) — pochvalné uznání o blahodatné činnosti biskupa Gindla, kteréž přenesl náš velepastýř *František Saleský*, bývalý biskup brněnský.

Ve věcech vědy převládala u *Gindla* praktičnost; byl výtečným znalcem zákona, přísný dogmatik. Rozsudek jeho býval podivuhodným, kterýmž vítězil nad každým nedůkladným důvodem.

Slota píše o Gindlovi: »Jeho mysl tak hluboká, tak cituplná podobala se krásnému, sluncem ozářenému blankytu; pakli starosti nebo jakákoliv nehoda jasné nebe toto zakalila, zaleskla se mu v očích slza útrpnosti a soucitu; přemáhal se, by předešel každého obyčejnou přívětivostí. Žádné nevole, žádné vášně na něm nebylo pozorovati. V pobožnosti nelicoměrný, ochotný, při oltáři Páně častokráte modlíval se o samotě; tu uspořádal mysl a duši, by jistěji a směleji vystoupiti mohl na bojiště života vezdejšího. Jeho vznešená postava, jemný obličej a duchaplné oko, jak zbožnou chovaly duši, jak velikého ducha!«

Věřím, že takový biskup musí býti spravedliv ke svým diecesanům, ať jsou národnosti jakékoliv, byť i té utiskované a hanobené národnosti české!!

Takového biskupa měla brněnská diecése před rokem 1848!!

(Pokračování.)

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNY.

(Pokračování).

Část druhá.

Jaké hlavní výtky činí volnomyšlenkáři křesťanskému názoru světovému?

Chtěje dokázati »mravní oprávněnost V. M«, začíná autor (str. 36) takto: »Kapitola smutná a nesnadná« (Zcela správně!) Jedná o pokrytectví (volnomyšlenkářském?) a má dokazovati, že pokrytectví je nemravné a politicky nebezpečné.« Poznámky, které jsme do textu autora vložili, dosti dobře *pravý* smysl mluvy autorovy označují, to jest: ukazují, o *čem* by měl psáti a *kde* by měl hledati znemravňující pokrytectví — ve vlastním volnomyšlenkářském táboře! Až čtenář pozná »pokrytectví« autorovo z ukázek, jež ihned doslova a hojně z knihy jeho vybereme, přesvědčí se a řekne: »Tuto smutnou a nesnadnou kapitolu« měl pan inženýr psáti se svěšenou hlavou — tolik je v ní zahanbující nepravdy, překroucenin a povrchní nevědomosti i o věcech docela obyčejných. O odporné chtivosti, vše zkarikovati a sepsouti, co je katolického, netřeba zvláště mluviti. Čtenář i tuto *nemorální* tendenci autorovu všude postihne.

Především raduje se autor, že náš veřejný národní život není více náboženským: politika, věda, umění, problémy národohospodářské, zkrátka naše každodenní chtění a cítění není náboženské. Že *volný myslitel* nalézá v tomto »faktu« velikou zálibu, nedivno — tak chce jeho bezbožecký program. Otázkou však jest, je-li beznáboženské naše národní »factum« skutečně hotovou událostí a je-li jí do té míry, jak autor napovídá slovy: »Neprávem mluvíme u nás o *náboženství*«. Této věty nikdo našich poměrů znalý autoru nepodepíše. Náboženství, ač štvanice ošklivé a boj náruživý z mnohých stran proti němu u nás se dějí a nekalými prostředky udržují, vyvolávají a posilují — pomněte jen pokrokářských učitelů, sociálních demokratů a židovského-realistického tisku a realistické vědy! — *náboženství dosud u nás je* jak dole v lidu tak nahoře v intelligenci a šlechtě, i když připustiti třeba, že mnozí odpadli od víry, mnozí přestoupili k bezvyznání a mnozí prakticky i theoreticky žijí jakoby nevěřili. Počet lidí upřímně náboženských jest u nás dosud značný: naše spolky a organisace, ba i dobře navštěvované kostely a četně odebíraný tisk jsou toho dobrými svědky. Tím ovšem nepopíráme, že také nevěra a zášť protináboženská u nás silně bují, oč starý liberalismus v nejrůznější své podobě hlavní má zásluhu, jelikož v protináboženském smyslu pracoval od našeho národního probuzení lživými frasemi a vlasteneckohusitskými i pokrokovými fanfárami. Přes to nelze však podnes o vlasti naší říci, že v ní náboženství vůbec již není. To vycítil i autor, když — ovšem proti všemu logickému spojení — *ihned* jal se vykládati, že *katolicism je náboženstvím většiny* obyvatelstva českého a moravského, čímž *početně* sama sebe vyvrátil. Nechce

toho ovšem přiznati, proto snaží se *vyložiti*, že *početný* důkaz náboženský nic neplatí pro náboženství a jeho existenci u nás, jelikož prý to a to ukazuje, co o »takovém« náboženství mysliti — ale, ať autor odpustí, najdou-li se čtenáři, kteří mu odpovědí: *čísla* též mluví a vaše výklady jsou jen z část i pravdivy.

Spisovatel tvrdí (str. 36. odst. 5. z dola), že, ač je u nás tolik katolíků, přece se život odkatoličuje. V lidu pracujícím odcírkevnění začíná, v intelligenci se dovršuje. Lidé nevěřící zůstávají v církvi, účastňují se jejich bohoslužebných úkonův a dávají dítky vyučovat katolicky. Tento fakt zdá se spisovateli »nejpodivuhodnějším«. My bychom řekli: Pravý výsledek ničemného lžiliberalismu a potom též důkaz, že nevěra nezapustila mezi bezvěrci tak hluboké kořeny, aby zničila nadobro celé náboženství, z něhož patrně i v »nejpodivuhodnějším« případě kořínky zbyly na dně nevěreckého člověka, jenž nezřídka, když život byl v praktické nevěře a v theoretickém pokroku ztrávil, na konec rozpomíná se, že je — nábožným. *Taková je do opravdy nejen víra, ale i nevěra našeho lidu a naší intelligence.* Hrozná polovičatost a křiklavá nedůslednost — nejsou to charakteristické známky povrchních lidí? Takových výtečníků je u nás teď velice mnoho, více než bývalo dříve. Kdo je tím vinen? Prospívá to národu? Autor odpovídá (str. 37) správně, že *nikoliv* a upozorňuje na »nebezpečí mravního rozvratu společenského«, ale nenastiňuje, jak by na jisto a pravdivě zlu se odpomohlo. Ano, zdá se mi, že kniha, kterou podává o křesťanském názoru světovém na str. 37—70, spíše sesílí rozvrat společenský než zastaví, neboť kritika ta je nepravdivá, dravá a štvavá, dělajíc náhončího nevěře, jež je zřídlem všeliké anarchie a slabosti osobní i společenské. Chtějí-li tedy volnomyšlenkáři porážeti u nás víru nevěreckým pokrokem, chytají polepšení národa za špatný konec a ženou vodu na mlýny národní pohromy. Takových zaslepenců bylo u nás proti klerikálům již mnoho. Jsou to téměř všecky politické osvětářské a liberalistické strany, vidouce hlavně nebezpečenství národa v klerikalismu čili v uvědomělém katolicismu. Tento nešťastný řetěz národní zaslepenosti Volná Myšlenka nejnověji o jedno oko zvětšila, a v tom je její omluva i ostuda; nedělat bezbožeckými štvanicemi nic jiného, než co již dávno před ní dělávaly u nás liberální partaje, jen že to dělá způsobem důraznějším a hrubším.

Nejvíce stěžuje si autor, že »veškera naše mravouka je nábožensky založena«. Jen trochu trpělivosti! Brzo asi přijde doba, kdy mravouka bude u nás založena »vědecky« dle hypothés vývoje a přírodních zákonů. Pokusy různé staly se již u nás o tento nový základ a našly nejvíc ohlasů mezi učitelstvem, socialisty a též i mezi realisty, ač Masaryk ještě před 6—7 lety nemohl v »Ideálech humanitních« si představiti řádné odpovědi na poslední otázky o mravnosti bez podkladu náboženského. Učitelstvu přeložil o »přirozené vědecké morálce« spis Spencerův ředitel Úlehla, profesorům ztlumočil podobný spis Humeův ve sbírce Laichterově prof. Škola, socialisty o tom poučuje F. V. Krejčí, i když neví, *v čem* záleží podstata mravnosti, a ve Vol. Škole i Myšlence překládají z francouzštiny a němčiny volnomyšlenkářšt

anonymové různé plody nevěreckých ethikův. Semena proticírkevního na roli mravním zaseto tedy u nás hodně. Počkejme několik let, až vzklíčí a ovoce přinese, potom, bude-li pan inženýr Kalivoda do té doby živ, pozná, proč mravouka musí býti nábožensky založena. »Ethické« problémy, jak je dnes móda vyrábí, jsou tak různotvárny, prázdny, neurčity a nepromyšleny, že rozvážlivému muži, jenž nechce života mravního stavěti na pískových ssutinách, neuspokojují a k starému systému nábožensky založenému zpět vedou, i kdyby ten muž víry náboženské neměl.

Na čisto je nepravdivo, filosoficky a historicky nepravdivo, co autor tvrdí (v 3. odst. z dola str. 36.), že prý dnešní lidé proto zavrhují křesťanskou mravouku, poněvadž se opírá o víru, jež má kořeny v metafysice sv. Augustina a Tomáše! Dokladů nepodal spisovatel žádných a dobře udělal, neboť nepravdivého tvrzení svého nikdy by byl nedokázal. Podkladem veškeré morálky katolické je *přirozená mravouka*, normou ethiky je věčně nezměnitelný zákon Boží, vykladačem rozum lidský a zjevení Boží, soudcem v jednotlivých případech nezfalšované svědomí naše a vrchní učitelkou, božsky pověřenou, je církev Kristova a její učitelský úřad. Kdo se v těchto věcech kolísá, kotrmelcuje i v mravouce.

Co sv. učitelé církevní z mravouky pěkně a dobře pověděli — Augustina a Tomáše nevyjímaje — vybrali z těchto zde uvedených pramenů. Co světští mudrcové o mravouce píší, pokud pravdu mají, k týmž zřídlům ethiky se blíží: kdekoli od těchto pramenův odstupují, všude se řítí v bludy. Tak bylo, jest a bude. Z toho může se poznati, proč mravouka je nábožensky založena. Čím více světácké pokusy na poli mravním selhávají a nemožnými se ukazují, tím více vyniká nepostrádatelná pravdivost ethiky církevní. Z toho si též náš autor může zodpověděti pochybnost, proč u nás mužové »nenáboženští«, ale *prozíraví* ze všech stran na moderní ethikáře volají: »Nehýbejte otázkou nábcženskou v Čechách«. Odezíraje od smutné minulosti náboženských bojův u nás, a přihlížeje jen a pouze k praktické důležitosti přítomného života našeho, pomateného bezbožeckými theoriemi »moderní ethiky«, nutně veden je prozíravý modernista Čech, — jenž nechce, aby národ šmahem pustnul a divočel následkem zbrklých problémů nevěrecké ethiky, — k náboženské mravouce a k odmítavému stanovisku proti všem pokusům bezbožeckým. Není znamením chvalitebné důslednosti a uvědomělé upřímnosti, rve-li se kdo u nás za nevěru a štve-li proti církvi, to dovedou (a dělají) lidé *všelijací*, jichž vědecká a mravní úroveň nic zvláštního neobsahuje, leč že snad dovedou z toho dobře těžiti pro své časné a osobní zájmy, stávajíce se poslanci, redaktory neb aspoň předáky různých frakcí, jež se o jejich bezstarostné živobytí dobře starají, radujíce se, kterak tito znamenití hrdinové perou do víry, trhají církev, ostouzejí duchovenstvo a pod. Tak fakticky vyhlíží dnes u nás moderní morálka nábožensky nezaložená, jež v letě 1908. ve »Vol. Směrech« ústy pana F. V. Krejčího prohlásila, že jejím prvním paragrafem jest, ne mrzačit a potlačovat pud pohlavní, ale úkojem ho nasytit! Představte si tuto nauku v praxi našeho lidu, jenž odmítá víru náboženskou a chytá se bezbožných tlachů, představte si tuto

ethiku prakticky a pochopíte, proč u nás i lidé málověřečtí, ale upřímně česky cítící a vědecky vzdělaní, zděšeně křičí, aby se v Čechách otázkou náboženskou nehýbalo. Nová Sodoma a Gomorha jest už na obzoru, kdy ještě v lidech trochu náboženství jest; co se stane, až poslední jiskry víry vyhasnou a čoud nevěry rozvalí se prakticky po nivách naší vlasti — jak bude vyhlížeti mravnost národa našeho?

Autor nebere však otázky náboženské v Čechách na zlaté vážky a neohlíží se na praktický důsledek, jenž by v mravním životě se ukázal, kdyby národ náš zcela bezbožným se stal, zavrhnuv věrouku i mravouku křesťanskou, autor těší se, že »problém neprojevované (?) nevěry není jen u nás a není tu od včerejška«. (str. 37.) Tedy ohledy *po cizině* a konejšení, že nevěra jest už asi stoletou pannou mezinárodní? Buď si, brání se spisovatel, a jako trucovité vyhrožující děcko, pokřikuje na rozvážlivého národovce Čecha: »Nevěra už déle než sto let ohlodává kořeny víry po celém vzdělaném světě, a nikde není už prostředků, kterými by bylo lze ukázati lidem, že nauky, které jsou proti rozumu a proti všem lidským smyslovým poznatkům, že nauky ty jsou pravdivy a lidstvu prospěšny.« K této frázovité větě třeba přidati na vysvětlenou, že 1) nevěra nikde a ničím ani jediné nauky křesťanské víry nevyvrátila, 2) a že nikterak nedokázala, že by některá nauka křesťanská proti zdravému rozumu byla nebo vědecky zjištěným pravdám denní zkušenosti odporovala. Autor zase dobře udělal, že naprosto žádného důkazu nepodal. Kdo chce jeho nevěře věřit slepě čili bez důkazův, ať věří, — my takové nápady odmítáme, pravíce: Nevěra se mýlí, když tvrdí, že není nikoho na světě, jenž by ji zadržel na vítězné dráze. Je zde někdo, jenž to provede zcela jistě — je zde *pravda* náboženská i vědecká v každém oboru lidského poznání. S *pravdou* náboženskou a vědeckou nevěra jen koketuje, tváříc se její přítelkyní, hlasatelkou a oporou, ač ve skutečnosti jest proti pravdě, ohlodávajíc jako myš její kořeny čili základy, jak před chvilkou duchaplně pojmenoval práci nevěry proti víře spisovatel. Marné jsou naděje a předčasné radosti, jimž se odpůrce oddává, vykládaje, kterak prý selhal i nejradikálnější a nejosvědčenější způsob víry, podávati nauku náboženskou lidstvu ve školách, kdy ještě lidé jsou nedospělí a neschopní rozeznati lež od pravdy, a ochotní přijati články věroučné, nemajíce ani vytříbeného rozumu ani vyvinutého mravního citu. Všechna námaha kněží ve školách, všecka nádhera bohoslužeb, všecka kázání, spolky, misie, tisk a klerikální organisace jsou prý marny . . . a nevěra se šíří a rozmáhá. Nevěry nelze zastavit. »Přesvědčení to zakotvilo již i u vedoucích *(kterých?)* členů církve«. Odporujeme! Práce kostelů není marna. Je to vidět právě na strašném boji, který »mocní tohoto světa« proti církvi vedou, nemohouce udolati víry ani v kněžstvu ani v lidu ani v intelligenci. Kdyby této obranné práce na záchranu víry v církvi nebylo, ó jak by si nevěrci zavískli a jak by pochod nevěry usnadněný měli! Že nevěry na světě moc, snad více než víry? Víme to a věděli jsme to již dávno, již tehdy, kdy požehnaný Kristus prorokoval o boji tmy proti světlu, předpovídaje útrapy církve, protivenství věřících, pronásledování

duchovenstva atd. Víme však také, že v proroctvích Páně stojí psáno: »A brány pekelné nepřemohou jí«, nebo jiné slovo: Radujte se, že jste byli hodnými nalezeni trpěti potupy pro Mne atd. K takovým potupám počítáme i větu autorovu, že prý »církev již nežádá víry, ale jen na to přísně dohlíží, aby se nevěra neprojevovala.« Nikoli! Nevěrec — i tajný — v církvi dlouho nevydrží ne pro zevnější obřady, jež má konati — znám nevěrce odpadlíka který v Praze »velice nábožně« církevní úkony zevnější konal, i když již na c. k. úřadě za bezvěrce se byl písemně prohlásil, — ale pro víru, kterou má pro autoritu Boží od církve přijímati a v duši opravdově za zjevenou pravdu božskou přijímati, pro ten niterný motiv musí nevěrci z církve pryč. Kdyby církev zde skutečně povolila a nevěru niternou místo víry schválila neb aspoň dovolila, jak se neznalcům nalhává od bezvěrců, zůstali by mnozí »velicí odpadlíci« v církvi. Ale, poněvadž církev ve víře nepovoluje, žádajíc od každého příslušníka svého jménem Božím, aby všecko věřil, co Bůh zjevil a církví nám věřiti předložil, proto mnozí z církve utíkají a na jinou nepravdivou věc — zevnější obřady, vědu, pokrok atd. — vinu *svou* strkají, tupíce *lživě církev za její víru*. Náš autor je tak zaslepen v této věci, že na str. 38. přidává na potupu pravdy ještě toto: »Nežádá-li církev dnes od svých dospělých členů ani víry ani mravnosti, je to konečně zjev lhostejný a bezvýznamný«. Slušný člověk by nikdy neřekl, že je to zjev bezvýznamný: bylo by to licoměrným darebáctvím, ale bylo by třeba *dokázati*, že církev dopouští se této vylhané volnomyšlenkářské hanebnosti. Autor opět o důkazu »ani nepip«. *Takoví* lidé a odpůrcové kritisují církev! Kdyby se opovážili podobně podezřívati a veřejně tupiti některý společek lidský, byli by za to od jeho členů žalováni a soudcem notně trestáni; církev katolickou možno však tupit a špinit a podezřívat každému .... a beztrestně! To je největší »mravní« vymoženost moderní nevěry, práva a vědy! Lež je tvrzení spisovatele, že prý církev (str. 37. ř. 7—8) žádá »současně od nevěrců předstírání víry«: nežádáme toho, zatracujeme to! Jdou-li úředníci nevěrci o císařských slavnostech do kostela, nežene jich tam církev ani neraduje se z jejich pohoršlivého farizejství, ale žene je tam služební povinnost čili loyalita, která pohlíží na tento výkon náboženské povinnosti zrovna tak, jako na který jiný úřední čin kancelářský, opírajíc se o přísahu, kterou dotyčný úředník složil, když službu nastoupil. Z parádní přítomnosti bezvěrců v kostele nemá církev ničeho, leč nanejvýše pohoršení věřících a dost možno, že duchovenstvo bude rádo, až nucený dozor úřední u některých učitelů a profesorů a přítomnost městských notáblů při slavných bohoslužbách v určité památné dny pomine. Pisatel těchto řádků byl by mezi prvními, kteří by proto hlasovali, aby *takoví* návštěvníci kostela vůbec tam ani jíti na bohoslužby nesměli. Ve staré církevní praxi nacházíme podobná ustanovení, dle nichž ani jinověrcům ani *známým* nevěrcům účast na bohoslužbách dovolena nebyla. Táž mysl řídí církev podnes! A jsem jist, že, kdyby církev *dnes* zapověděla nevěrcům vstup do kostela a účast na bohoslužbě, že by nevěrci a polonevěrci zrovna tak si stěžovali do církevní tvrdosti, jako si stěžují dnes do církevní

povolnosti, jež jim — nemohouc a nechtíc bez naléhavé příčiny vnikati do duše a tam zkoumati, je-li věřící či polověřící nebo nic nevěřící, — na základě jich křtu nerušené příslušenství k víře křesťanské přiznává a tím i všecka práva k náboženskému církevnímu životu i na venek ponechává, žádajíc, aby též povinnosti náboženské, z křestní úmluvy plynoucí, jak uvnitř v duši tak zevnitř na veřejnosti plnili, když se k církvi dosud přiznávají a z ní nevystoupili. —

Komu se tedy posmívají bezvěrci a volnomyšlenkářští tupitelé církve? Dokud katolík nevystoupil z církve, má všecka církevně zaručená osobní náboženská práva i povinnosti k víře. Církev nezkoumá všetečně každý krůček a dech svých příslušníků, ponechávajíc jich svědomí posouditi činy a myšlenky jednotlivcovy. Na základě těchto povinností náboženských žádá církev vším právem, aby katolíci, kteří dosud církvi náležejí, víru a příslušnost k církvi i zevnějšími úkony ukazovali. Tak žádá každá společnost lidská od svých členů, dokud je vůbec členy spolkovými považuje. Kde je tedy zde farizejství a kde se zde nežádá ani víra ani mravnost? Jen nestydatý pomluvač může z toho církev viniti, zapřev její nauku. Kdo víry nadobro pozbyl a přece účastňuje se činně na venek náboženských církevních úkonů, dopouští se ovšem bezcharakterné špatnosti *osobní*, ale za to církev nemůže. To se musí ponechati svědomí a cti každého jednotlivce. Dokud není zevnějších prokázaných skutků, jimiž kdo porušil na dobro pásku, jež ho od křestní smlouvy s církví vázala, — ku př. odpadlictvím skutečně provedeným — dotud netrestá ho církev zevnějšími tresty a nezapovídá mu obecenství s věřícími ani účastenství na bohoslužbě. Kolik je však takových tvrdých a úplných nevěrců a jak dlouho? Nelze věřit ani těm, kteří nevěrecké řeči páší a špatné noviny vydávají, — říkávají, když jde do živého: já to tak nemyslil, já jsem vždy v Boha věřil a náboženství v úctě měl atd. Na konec bývá jim církev dobrá i pan páter! Taková byla jejich vyhlášená nevěra! Letos z jara roznemohl se u nás »úplný nevěrec,« jenž při volbách až z Vídně socialistické řečníky na místního kněze přivésti dal, do kostela nechodíval, Bohu, nebi a peklu po hospodách se posmíval, vykládaje občánkům, že do nebe nechce přijít ale do pekla, protože v nebi budou jen samí dobří staří lidé a nevinné děti, kdežto v pekle bude pestrá společnost nejroztopodivnějších lidí, kteří na světě něco zažili a provedli. To budou kousky, až tam začnou vykládati defraudanti, bankéři, konkursníci své příhody, nebo až cizoložné ženy odhalí hříšnou minulost, nebo až slečinky budou vyprávěti o svých flirtech, hráči o podvodech, zloději o krádežích atd.! Nejlepším je prý hodně na světě užít a potom jít. Ukažte mně Boha nebo duši, peklo a nebe, říkával náš nevěrec posměšně. A ejhle! Přišla nemoc, potrvala, schvátila rouhače na lůžko, když lékaři kroutili hlavami a nedávali naděje v uzdravení, poslal si nevěrec v čas pro kněze a dal se zaopatřit! Když mu to představený obce řekl, připomenuv, že Bůh velice shovívavým a milosrdným jest, dal se nevěrec do pláče a ujišťoval, že vždy v Boha věřival a náboženství měl. Co prý proti tomu z lekrace

po hospodách mluvíval, nebylo dle jeho srdce. Uzdraví-li se, bude každodenně chodit do kostela. — »Nač byla tedy Tvoje dosavadní nevěra,« tázal se přítel. — »Nebyl jsem vlastně úplným nevěrcem nikdy,« dušoval se nemocný. Takových exemplárů mezi nevěrci najdete plno. A potom prý páše církev farizejství, když takových lidí z lůna svého nevymítá! Milosrdenství a ne farizejství koná církev vůči »nevěrcům,« shovívajíc a trpělivě snášejíc jejich chyby a bezbožecké rejdy. Na dně srdce nevěrcova doutnává pod popelem bezbožností a pod čoudem bezvěry jiskra víry, které nechce církev udusiti přísným zakročením proti zbloudilcům. Proto čeká církev a mírně jedná s nimi, majíc za to, že mnohdy zevnější účast na bohoslužbě může býti větérkem, který doutnající jiskru víry v srdci bezvěrcově rozdýmá v plamének a zachrání bezbožníka i když třeba až na konci jeho pozemského života. Takovou jest na odiv stavěná nevěra moderního člověka. Věří a věří, i když tvrdí, že nic nevěří. Je-li tedy kde farizejství, je vždy na straně nevěry, jež *se dělává* horší než skutečně jest! J. Voltaire, jehož čeští volnomyšlenkáři vyhlašují v »Havlíčku« otcem V. M., i Voltaire bezbožný a vášnivě protináboženský zachoval si pod popelem nevěry jiskru víry, jak nejlépe ukázal, když se po všech protináboženských štvanicích, jež na církev zosnoval, od jejího kněze skrouš̌eně dal zaopatřiti. Na otázku, kterou loni z jara předložila realistická »Naše Doba,« proč prý církev nevylučuje lidi beznáboženských a proticírkevních ze svého lůna, dali jsme v hořejších řádcích srozumitelnou odpověď. Kdyby se nadmudrlantům realistickým nelíbila — a což se jim katolického líbí? — ať si pamatují, že slušný člověk nečeká, až ho domácí pán z bytu na ulici vyhodí, ale že jde sám v čas pryč, jakmile pozná, že se do společnosti nebo do domu dosavadního nehodí. Od dávných dob jsou také v církvi zákonité předpisy, které učí, že jakmile se katolík dopustil zaviněně, jistě a zevně některých zarputile špatných deliktů proti víře, *ipso facto*, to jest, právě tím, že se toho dopustil, propadl církevní exkommunikaci čili vyloučení z církve, i když nebyl zvláště a osobně od církve odsouzen a za exkommunikovaného prohlášen. Povídání bezvěrců a odpadlíků, že prý si církev nyní již netroufá trestati provinilé příslušníky své a že jim trpí nevěru i odpadlictví a bezvyznání, je dle předchozího výkladu nepravdivo a křivo, ukazujíc velikou neznalost církevního zákonodárství.

O vnitrném přesvědčení a jeho nedotknutelnosti mluvívají bezvěrci tuze rádi, když chtějí do církve zarejdovati a jí nesnášenlivost předhoditi.*) Inž. Kalivoda také si nedal ujíti příležitosti, aby se neohnal zmíněnou frasí (str. 38. 3 odst. shora) a nezdůraznil, že mravní přesvědčení bývalo »každému hlubšímu člověku vždy statkem nejvzácnějším,« kdežto teď prý se učí lidé »obchodovati se svým nitrem.« Snad, ale — proč je tomu naučila *moderní nevěra*, za niž pan inženýr bojuje? On ovšem předpokládá (bez důkazů), že víra a církev jsou tím vinny, ale

*) Proč tedy bezvěrci tak zle se sápají na církev — za to, že tajné nevěrce nevyobcovává ze svého lůna.« Nebylo to, »sahati jinému na jeho přesvědčení«? Prosíme o slušnou volnomyšlenkářskou odpověď!

pravda zkušeností zjištěná ukazuje na *nevěru* a její farizejství, která pod rouškou svobody zotročuje jiné, hlavně příslušníky církve, nedopřávajíc, aby věřící drželi se *svého*. Kdo nevěry a liberální svobodomyslnosti neposlechne, bývá stavěn na pranýř hanby, nevzdělanosti, nenárodnosti atd.? Od kdy mají také právo bezbožníci mluviti o *svém* přesvědčení mravním a podezřívati církev (věřící lidi), že nemají niterného přesvědčení? A je vůbec pravdivo, že niterné přesvědčení lidské je souverenním a nedotknutelným? Nemá i zde *pravda* míti hlavní slovo, největší váhu? Proti pravdě (i náboženské) není vůbec rozumné svobody ani nedotknutelné souverenity. Aby protivníci mohli tak velkopansky o *svém* přesvědčení chvály zpívat a církevní přesvědčení potupně zamítat, musili by dvě věci nad slunce jasněji prokázat: Předně, že vychvalované jich proticírkevní názory a nauky (o něž svobodu a přesvědčení opírávají) jsou pravdivy a vědecky zjištěny; po té bylo by jim dokázati, že protivné učení církevní je vědou (ne hypothésou!) vyvráceno a z nepravdy usvědčeno. Kdy provedli bezvěrci tento úkol? Nikde a nikdy! Vedle *zdánlivých* pravděpodobností, pokusných dohadův a překrucování nauky církevní a všeobecných frasí nedokázaných, nemají po dnes ničeho, čím by se blýskali! Taková je bezvěra a souverenita jejího přesvědčení. My se opíráme nejen o rozum lidský, ale i o rozum božský, o Krista a Jeho zjevení. Dokud Kristus zůstane Bohem, dotud i Jeho církev a její nauka jsou božsky pravdivými, proti kterémuž slunci pravdy všecky nevěrecké hypothésy jsou pouhými svatojanskými muškami, jež blýskají světelkováním jen v temnu nočním čili v nepoznání pravdy a v bludu domněnek za pravdu vydávaných a pravdy neobsahujících. Na tom a ne na pravdě dokázané zakládá se »nedotknutelné« přesvědčení a svoboda myšlení různých bezvěrců!

A teď prosím čtenáře, aby ráčil otevříti oči, jak se patří, neboť pan inženýr tvrdí: »Volní myslitelé nechtí šířiti nevěry, volní myslitelé respektují každé vážné niterné přesvědčení.« (str. 38). Tato řeč páně Kalivodova dojala mne do té míry, že bych se byl málem rozplakal nad všemi dosud vyšlými čísly všech 4 ročníků »V. Školy a V. Myšlenky i Havlíčka,« jejž u nás volnomyšlenkáři vydávají, útočíce stále na církev, na křesťanství a vůbec na náboženství, takže bez protináboženské signatury nelze si volnomyšlenkářských časopisů českých vůbec ani myslit! Jak respektují volní myslitelé niterné přesvědčení lidí jinak smýšlejících, lze viděti z článku ve Volné Škole IV. 2. str. 6., který nejen bojuje proti vyučování náboženství ve škole, ale i v kostele, tvrdě, že nehodlá respektovati domnělého práva rodičů, kteří, kdyby náboženství ze škol bylo vyloučeno, posílali by dítky do kostela na vyučování náboženské, chtíce, aby jich děti měly víru a naučily se jí v kostele, kdyžby to nesmělo býti ve škole. Proti tomuto právu rodičů staví Bartošek právo dětí a povídá o náboženském výchovném právu rodičů, že je barbarské a absurdní. Svobodomyslnost českých volnomyšlenkářů k nám katolíkům je tak veliká, že by nás nejraději zničili hmotně i mravně. Co potupy, lží a překrucování snesli jen v »Havlíčku«

proti církvi! Běžte do schůzí pořádaných V. M. a uslyšíte od počátku až do konce jen šťourání, pomluvy a snižování víry. Ozvete se na obranu církve, a nedají vám pět minut klidně mluvit. Na »světovém« kongresu V. M. v Praze byli by volnomyšlenkáři pět přítomných kněžských odpůrců málem tělesně znásilnili, ač žádný z kněží nepronesl jediného urážlivého slovíčka proti volnomyšlenkářům! Tak šetří V. M. »niterného vážného přesvědčení jiných.«

Vrcholu licoměrnosti dostoupil auktor, když napsal: že V. M. zavrhují církevně-český liberalism, jenž prý hlásá: Mysli, co je ti libo (lež!), ale nikomu toho neříkej (druhá lež),« kdežto V. M. učí: »Mluv a jednej, tak jak smýšlíš.« Není v celých Čechách jediného význačného katolíka, jenž by se hlásil k větě »Mysli, co je ti libo,« a není též v Čechách jediného vzdělaného katolíka, jenž by učil, že mysliti si lze dovoleně všecko, ale mluviti že se z toho má jen něco, aby se neprozradilo, co vlastně v duši mluvčího vězelo! Odmítáme vůbec všecek a každý liberalism, neuznávajíce ani »církevně českého« lžisvobodářství, jež auktor nepravdivě nám na kabát přišíti chtěl. Ať si je úplně nechá sobě a své V. M: Drzé její lži za církevní nauku nepřijímáme. V poznámce vykládá auktor z Dra Chalupného (Přehled IV. str. 638), že prý vynikající český universitní profesor — míněn je národohospodář, tedy dr. Bráf! — kdysi řekl: »Nechte náboženství na pokoji! Náboženství je jako naše ženy; nejsme jim věrni, ale nadávat jim nikterak nedovolíme.« Tato slova znamenají prý vlastně toto: Věřit nemusíte, ale neříkejte to veřejně. Touto anekdotou zdůvodňuje auktor *své* povídání o farizejství církevní víry. Je to ovšem zvláštní umravňovací methoda, dávati na veřejnost privátní rozmluvu bez dovolení jejího původce, — ale »účel světí prostředky« volnomyšlenkářské, a konec koncův odnáší to vždy církev, i když jakživa nic podobného nevyslovila. Má-li pan inženýr aspoň jeden historický-literární doklad, že »klerikálové, konservativci . . . . praví: Nevěřte si, jak byste také mohli věřiti? Ale aspoň toho veřejně neříkejte,« ať jen se s nimi hezky a doslovně pochlubí. Rovněž by klerikály těšilo, kdyby jim z církevních listin dokázal autenticky, kdy a kde učili, že, ačkoli nevěříš, máš víru před úřady a »před občanstvem předstírati.« (38, ř. 3. zdola!) Neučiní-li toho auktor, vědí všichni slušní lidé, co si o něm nepěkného smějí mysliti. Tak nepravdivě a špinavě muž žádný nepíše. Všeobecné nedokázané frase urážejí a špiní nejvíce jich původce a užívatele! Pan inž. Kalivoda vidí (str. 39) všude farizejství a darebnost, jen ne ve svých nemotorných a nepravdivých frázích. — Nejzajímavějším a nejnepravdivějším jest tvrzení, že prý V. M. (str. 40) přinesla do národní povrchnosti a neupřímnosti opravdovost, mravní a organisačni síly, aby místo odumírající katolické církve zaujala místo. Největší snahou a zásluhou V. M. jest, vydobýti *právo projevu každé myšlenky* nevěřícím, a těm, kteří s katolicismem vnitrně doúčtovali, má se poskytnout možnost, rozloučiti se s katolicismem i formálně. »Stvořiti českému člověku (proto V. M. přivandrovala k nám *z ciziny?*) *podmínky mravní opravdovosti*,

takový jest .... účel V. M.« Čtenář vidí, že V. M. skromně o sobě nemyslí a že poklony, které činí *dosavadnímu* životu českému, jsou vlastně kopance! Všecky tyto nabubřelé volnomyšlenkářské frase vyhlížejí v pravdě a bez škrabošky jako nafintěný panák, jenž posměšně na okolí volá: Vy všichni jste nic, ale *já* jsem všecko! Pojďte ke mně, učte se ode mne a capejte za mnou, chcete-li, aby z vás něco bylo! Vedle této odporné povýšenosti nad jiné blýská z V. M. zuřivá nenávist všeho církevního a náboženského. Tato ošklivá náruživost uchvacuje volnomyšlenkáře do té míry, že, ať píší o čem píší, vždy hlavně proti církvi píší, štvou a hartusí. Zalíbí se taková »mravní hodnota našeho osvobozenství« rozvážlivým lidem? Pochybujeme, protože dosud ve zdravý rozum a slušný vkus Čechů věříme, ačkoli je přemnohé blouditi vidíme. (Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

DÍL III.

(Pokračování.)

XIX.

Úmrtí biskupa Brynycha. — Hlasy a pokusy vedoucí k sloučení katolických stran ve stranu jednu. — Založení Zemského sboru katolických spolků českých. — Marianský sjezd r. 1905.

Dne 20. listopadu r. 1902 roznášel z Chrasti u Chrudimi telegraf všecky české katolíky překvapující a zarmucující zprávu, že tam po blahodárné činnosti, mrtvicí raněn, zemřel veliký biskup český Edvard Jan Nep. Brynych. Ještě dne 14. listopadu, tedy šest dní před svojí smrtí, napsal poslední svůj článek do »Obnovy« s významným nadpisem »Rouška«. Ano, rouška smutku snesla se k nám, křesťanským socialům českým, úmrtím věrného přítele, příznivce družstva Vlast a jeho katolicky-socialních pracovníků.[1])

Na pohřbu mělo účastenství vedle ndpp. světících biskupů dra Krásla, dra Frinda z Prahy, biskupa dra M. Říhy z Českých Budějovic, biskupa dra Fr. S. Bauera z Brna a generál. vikáře dra Fr. Frýdka 440 kněží a 117 bohoslovců vedle ohromného zástupu delegátů katolických a křesť. socialních spolků. Družstvo Vlast zastupovali red. Tom. Škrdle a red. T. J. Jiroušek.[2]) Cesta z biskupského sídla Chrasti na tamní hřbitov byla vyplněna nepřehlednou řadou lidu, provázejícího k poslednímu odpočinku milovaného arcipastýře, velikého vlastence a spisovatele.

[1]) Ohledně životopisných dát biskupa E. J. N. Brynycha poukazuji ct. čtenáře na II. díl mých dějin v kapitole XVIII. na str. 66.

[2]) »Naše Listy« roč. XII. č. 14. ze dne 29. listopadu 1902 článek: „Za apoštolským biskupem".

Jeho Milost ndp. biskup Edvard Jan Nepom. Brynych byl družstvu Vlast, jeho zakladateli a okolo družstva Vlast seřaděným pracovníkům vždy velice laskavě a přátelsky nakloněn. Zakladatele družstva Vlast, redaktora Tom. Škrdle, ještě dříve jako kanovník vyšehradský Brynych navštěvoval a později jako biskup k návštěvám do Hradce Králové a do Chrasti každoročně zval. Redaktora a jednatele Socialního odboru družstva Vlast Tom. Jos. Jirouška na svůj vlastní návrh jako předseda v měsíci říjnu r. 1892 dal ve valné hromadě Jednoty katolických tovaryšů v Praze zvoliti za čestného člena Jednoty. Podobně opět k jeho přání ve valné hromadě při oslavě desetiletého trvání Jednoty katol. tovaryšů v Hradci Králové dne 3. dubna r. 1899 zvoleni čestnými členy spolku: předseda družstva Vlast dr. Rud. Horský a jednatel družstva red. T. J. Jiroušek.

A když družstvo Vlast r. 1900 pořádalo svůj II. literární sjezd, tu J. M. ndp. biskup Edvard Jan Nep. Brynych přijel na sjezd sám přednášeti »O náboženství budoucnosti«. Dům družstva Vlast navštívil, prohlédl si knihtiskárnu a všecky místnosti a závody družstva a projevoval radost nad mohutněním družstva našeho.

* * *

V řadách katolíků českých, roztříštěných na stranu křesťansko-socialní, křesťansko-socialně lidovou a katolicko-národní, počaly se roku 1903 ozývati hlasy, aby všecky tři strany se sloučily a utvořily stranu jednu.

Než, sloučení nebylo jen tak lehkou prací i přes to, že předáci z těchto stran se často společně stýkali, když jednalo se o společné zájmy katolické. Vedl se stále ještě spor o zásady, a proto také, dokud tento spor nebyl vyrovnán, nemohlo se přikročiti k jednání o spojení všech tří stran. Proto nic neznamenalo pro spojení stran, že ve dnech 2., 3. a 6. ledna 1903 redaktoři T. J. Jiroušek (ze strany křesť.-socialní), Václav Myslivec a Josef Hovádek (ze strany křesť.-socialně-lidové) a p. J. K. Maštalíř (jako člen všeob. sdružení křesť. odborového dělnictva) měli dlouho trvající porady na Novém Městě Pražském v hostinci u Národ. divadla v čp. 1639 v Divadelní ulici. Upravovali tam tehdáž společně první stanovy podpůrných řádů pro *Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva* s ústředním sídlem v Hradci Králové. Pracovali svorně, až dílo dodělali, ale o sblížení stran nebylo ani řeči. Řády tyto sloužily ve valné hromadě všeodborového sdružení dne 25. ledna 1903 v Hradci Králové za podklad jednání, v němž byli referenty redaktor Václav Myslivec a J. K. Maštalíř.[5])

[5]) Všeodborové sdružení křesť. dělnictva s ústředním sídlem v Hradci Králové vzniklo na popud dělníka obuvnického Jos. Urbana z Kostelce nad Orl. Týž společně s některými pány a kněžími, jak svědčí jeho dopisy ke mne z let 1901—1902, zadal první stanovy sdružení dne 17. října 1901, ale byly mu dříve úředně několikrát k opravám vráceny. K ustavující schůzi sdružení došlo až 12. ledna 1902 v Týništi nad Orlicí, kde zvolen správní výbor a za jeho funkcionáře: Jos. Urban starostou, Frant. Jukl, kaplan, tajemníkem a Jos. Kuchař, koželuh, zapisovatelem. (Viz o tom »Časové Úvahy« roč. VI. čís. 4. v Hradci Král. r. 1902.) Sdružení podporovalo své členy v čas nemoci, nedostatku práce, nezaměstnanosti a v době cestování nebo stěhování a udílelo právní poradu.

Mimo to red. T. J. Jirouškovi zaslal Jos. Urban r. 1901 první vrácené stanovy sdružení k doplnění a v mnohých věcech ohledně založení sdružení bral si Urban s red. T. J. Jirouškem radu a ne nadarmo, jak svědčí jeho dopisy.

Také Politický klub křesťansko-socialní v Praze, pořádav dne 21. června 1903 desítiletou oslavu svého založení, pozval do své schůze spoluzakladatele red. T. J. Jirouška, který mluvil vedle předsedy klubu Josefa Hovádka a j. zcela věcně, jako by ani zásadních rozporů v záležitostech politicko - socialních mezi nimi nebylo. Ale o sloučení stran po celý čas nepadlo ani slůvko. Jednání takovému se každý vyhýbal.

Podobně pracovali svorně Dr. Rud. Horský, T. J. Jiroušek, Vlastimil Hálek a J. K. Maštalíř z křesť.-socialní strany, Václav Myslivec, Vilém Koleš, Jos. Hovádek, Jan Hendrich a Jos. Filler z křesť.-socialně-lidové strany a Vojt. hr. Schoenborn, Msgre. dr. Jos. Burian, dr. J. Trakal, JUC. Jos. Šindler a Václav Kotrba z katolicko-národní strany ve výboru společné rady katolíků českých. Až do roku 1906, nejméně však jednou měsíčně, hlavně pražští pánové ze všech tří katolických stran byli pohromadě, ale politicko-socialně neodvážil se nikdo nabádati je k sloučení, poněvadž, jak již řečeno, zásadně se různili.

První pokus o sloučení katolických stran učinil se dne 27. prosince r. 1903 na konferenci v domě Jednoty katol. tovaryšů v Praze. Přítomni byli zástupci katol. stran a zástupci diecesních sdružení katol. spolků z arcidiecése pražské, z diecése královéhradecké a Česko-Budějovické. Konferenci zahájené o 10. hod. dop. předsedal Th. Dr. Frant. Reyl (Hradec Králové) a o splynutí mluvili: Msgre dr. Jos. Burian, dr. Rud. Horský, Jos. Urban (Kostelec nad Orl.), Jos. Polák mladší a Jenčovský (Hradec Kr.), Princ (Čes. Budějovice), Václav Myslivec, dr. Fr. Reyl a Josef Hovádek. Konečný resultát konference byl, že vypracování společného programu a učiniti kroky k sloučení stran, uloženo bylo *výboru Společné rady katolíků českých.*[4])

Také odpoledne v týž den 27. prosince 1903 konala se valná hromada Zemského sdružení katolických spolků království českého v Praze v domě Jednoty katol. tovaryšů, kde opět mluveno bylo o společné činnosti předáků katol. stran, jakož i o sloučení katol. stran, a že se to myslilo upřímně, zvolen do výboru sdružení také křesť. social red. T. J. Jiroušek, jemuž ve schůzi výboru nabízeno místopředsednictví. Týž však ho nepřijal s důvodem, když se od něho očekává práce, aby se mu svěřilo jednatelství sdružení. Na to byli zvoleni vedle předsedy Msgre dra Jos. Buriana za místopředsedu Josef Hovádek, red. »Lidových Listů«, a za jednatele T. J. Jiroušek, redaktor »Našich Listů«. Na valné hromadě byli přítomni z hostí: Petr Kopal, redaktor »Katol. Listů«, Tom. Škrdle, red. »Vlasti«, P. Jan Zima O. S. B., P. Stejskal S. J., P. J. Beránek, P. Ferd. Schmidt, P. Fr. Stejskal, red. Václav Myslivec, Fr. Satorie, P. Jan Arnošt z Libšic, Jos. Čumpelík z Mělníka, Václav Dvorský z Prahy, Jos. Urban z Kostelce nad Orl.

[4]) »Katolické Listy« čís. 352. roč. VII. ze dne 28. prosince 1903. Článek z péra V. Myslivce: »Pod jedním praporem?«

a j. Valnou hromadu zakončil předseda Msgre dr. Jos. Burian slovy: »Buďme jednotni, buďme svorni. S Kristem pracujme! Té lepší budoucnosti: »Zdař Bůh!«[5])

Než, všechno to nevedlo ještě k cíli a spojení katol. stran, které dělily hlavně názory o všeobecném přímém a rovném hlasovacím právu, o kterémž se vedly velké a ostré debaty ve výboru katolické rady pro společné záležitosti. Křesťanští socialové Dr. Rud. Horský a red. T. J. Jiroušek nechtěli míti toto právo v programu a doporučovali dožadovati se nikoliv všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva, nýbrž všeobecného přímého zájmového hlasovacího práva. K tomuto názoru nepřikloňovali se však zástupci křesť.-socialně-lidové strany red. Václav Myslivec a Jos. Hovádek, a tak nemohlo dojíti k žádné dohodě stran, zvláště když ani zástupci katolicko-národní strany nemohli se svorně rozhodnouti pro první ani druhý názor o všeobecném hlasovacím právu a kladli opět různé názory o volbách nejen dle zájmů, ale také i dle stavů a intelligence.

* * *

Konečně do debat v katolické radě udělán veliký průlom. Bylo to dne 24. dubna 1905 o půl 9. hodině večer, kdy na historicky památném Vyšehradě sešli se Msgre dr. Jos. Burian, T. J. Jiroušek a Jos. Hovádek ze zemského sdružení katol. spolků v arcidiecési Pražské, Th. Dr. Fr. Reyl a Josef Polák ml. z diecésního sdružení katol. spolků na Královéhradecku a kaplan Jiří Čadek z Netolic z diecésního sdružení katol. spolků na Česko-Budějovicku a za souhlasu všech tří diecésních sdružení utvořili zde ***Zemský sbor katolických spolků v království českém.*** Všichni přítomní byli diecésními sdruženími do tohoto zemského sboru zvoleni. V poradě, které předsedal Msgre dr. Jos. Burian a protokol vedl red. T. J. Jiroušek, sestaven pro sbor jednací řád a přislíbeno si, přičiňovati se o svornost katolíků ve spolkovém a veřejném životě.[6])

Nuže a tento zemský sbor katol. spolků českých dosáhl toho, co z usnesení konference na katolickém sjezdu v Hradci Králové r. 1902 konaném nemohla docíliti »Zemská rada pro společné záležitosti katolíků českých« tam zvolená.[7])

Než, o tom později.

* * *

Ve dnech 12. a 13. června 1905 ukázali se zase jednou katolíci čeští ve společné práci a v jednom táboře. V uvedené dni, připraven zvláště k tomu cíli sestaveným komitétem, konal se v Praze velkolepý ***Mariánský sjezd,*** který byl jaksi slavným zakončením oslav po vlastech našich konaných na památku padesátiletého jubilea prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí Panny Marie.

---

[5]) »Katolické Listy« ročník VII. čís. 352. ze dne 28. prosince 1903 v Praze.

[6]) »Naše Listy« roč. XIV. čís. 35. ze dne 29. dubna 1905. Ve článku zde podaném »Zemský sbor katol. spolků českých« uveřejněn je i jednací řád sboru. A sbor tento trvá až do dnes. Schází se dle nutné všeobecné potřeby.

[7]) Viz o tom v III. díle mých dějin kapitolu XVIII., kdež pojednává se o sjezdu i konferenci v Hradci Král. r. 1902.

V uvedené dni viděla Praha tisíce katolíků pohromadě. Mariánský kongres rozdělen byl do několika pražských dvoran, neboť nebylo v Praze místnosti, do které by se byli vešli všichni účastníci.

Schůze katolických vzdělávacích spolků konala se za přítomnosti 400 delegátů z více než 80 katolických jednot ve velké dvoraně Měšťanské Besedy dne 12. června. Schůzi předsedal p. Jos. Hovádek a k programu mluvili: Fr. Vaněček, kanovník vyšehradský »O apoštolátu laiků«, T. J. Jiroušek, redaktor »Našich Listů« »O obraně kultu Marianského a zásadách katol. vzděl. spolků«, a Frant. Šafránek, red. »Selského Listu« »O vlivu idee Marianské na náš český lid«. K uvedeným řečem přijaty příslušné resoluce.

Pozdravné řeči pronesli: předseda přípravného komitétu Vojt. hr. Schoenborn, Leop. Havelka, horník z Příbrami, universitní prof. dr. Sýkora z Prahy, Balcar, rolník z Tuhaně, Ferd. Schmidt, far. z Chotyšan a j. Schůze ukončena za zpěvu: »Tisíckrát pozdravujeme Tebe«.

Ve schůzi charitativních katolických spolků mužských předsedal Karel Erv. hr. Nostic a mluvili řečníci: kaplan Václ. Šproc »O křesťanské charitě«, P. Zig. hr. Ledóchowski »O výchově řemeslné mládeže ku práci«, Jaroslav Hrabačka »O družině sv. Petra Klavera pro africké misie ve službách církve katolické« a Václav Dvorský »O díle sv. Františka de Regis a útulku sv. Josefa«.

Ve schůzi charitativních spolků katolických žen předsedal kanovník Jos. Kuchyňka a mluvili: farář Vlastimil Hálek »O nádražních misiích« a P. Pavel Camelli (německy) »O moderní humanitě a křesťanské charitě«.

V německé odborové schůzi předsedal prelát Pammer a mluvili: prof. Th. Dr. Jatsch »O Mariánském kultu«, P. Pavel Camelli »O spolcích mládeže« a prof. Endler »O poutních místech«.

Ve schůzi vzděl. spolků katolických žen, jíž předsedal Msgre dr. Jos. Burian, mluvily: slč. Augusta Rozsypalova »O Panně Marii jako vzoru žen«, slč. Fr. Jakubcova »O vlivu Panny Marie na společenské postavení ženy« a slč. Josefa Havlíkova »O vlivu úcty Marianské na katolické ženské spolky.«[8])

Velké slavnostní schůze kongresu konaly se ve velké dvoraně ostrova Žofínského dne 13. června za předsednictví Karla Erv. hr. Nostice. Jako řečníci mluvili: hr. Silva-Tarouca (německy) »O Panně Marii a vzdělanosti« a dr. Rud. Horský »O Panně Marii a jejím socialním poslání«.

U sochy Marianské na Staroměstském náměstí soužil ráno dne 13. června J. E. ndp. Leo kard. Skrbenský služby Boží, na nichž veliké množství účastníků sjezdu s katolickými spolky mělo účastenství. Arcikněžna abatyše Maria Anunciata obcovala mši sv. na náměstí ve zvláštním stanu.

V týž den 13. června zasedala také *sekce pro Mariánský tisk*, jíž předsedal probošt Dr. Alois Jirák a referáty měli: kate-

[8]) Josefa Havlíkova, starostka Marianského spolku křesť. dcer v Praze, zemřela r. 1907.

cheta Fr. H. Žundálek »O Marianské literatuře české«, kanovník dr. Ant. Podlaha »O Marianských obrazech«, Th. dr. Fr. Reyl »O vlivu idee Marianské na tisk« a red. Václ. Myslivec »O obraně Marie Panny tiskem«.

V sekci české pro Mariánský kult téhož dne zasedající předsedal vsdp. generální vikář Msgre dr. Fr. Frýdek a mluvili: farář Karel Procházka »O úctě Marianské v životě prostonárodním« a *v sekci německé*, jíž předsedal ndp. biskup dr. Václav Frind, promluvili: prof. dr. Karel Hilgenreiner »O moderním hnutí ženském«, redaktor Rziha »O nových snahách proti manželské nerozlučitelnosti« a P. Alban Schachleiter »O hnutí Pryč od Říma«.

Sjezdu ve schůzi slavnostní ve velké dvoraně Žofínské byli přítomni: Jeho Eminence ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, který shromáždění krásnou řečí oslovil, Jeho Excell. ndp. dr. Josef Doubrava, biskup královéhradecký, J. M. ndp. dr. Václav Frind, světící biskup pražský, J. M. ndp. dr. Fr. Krásl, světící biskup pražský, J. M. ndp. Ferd. Kalous, světící biskup pražský, Její císařská Výsost paní abatyše a arcikněžna Marie Anunciata, Její cís. Výs. pí. arcikněžna Windischgraetzová (vnučka císaře pána), Jeho Jasnost nejvyšší maršálek království českého Jiří kníže Lobkovic s chotí a j. v. Shromáždění pozdravil jménem pražské obce městský radní Brož.

K sjezdu poslal sv. Otec Pius X. apoštolské požehnání. Večerem ve velké dvoraně Žofínské, kde dp. kaplan Alois Svojsík se světelnými obrazy (140 pohledů) přednášel o Marianských poutních místech, byl krásný a památný tento sjezd ukončen. [9])

(Pokračování).

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.)

V tomto směru (to jest, co se týče v čís. 7. na str. 620 blíže zmíněných bodů rozšířené statutární činnosti, obsahující všechna odvětví výchovy a zaopatření slepců dle soustavy novodobé) byla Klárovu ústavu dobrým vzorem saská péče o slepce; *král. saský zemský ústav slepců* jest takto rozčleněn: I. přípravka (školka) v Moritzburgu (zal. 1877), II. hlavní ústav v Drážďanech (zal. 1809), III. pomocný ústav v Moritzburgu pro mužské v pozdějším věku osleplé (zříz. v r. 1873, k nynějšímu účelu upraven r. 1886) IV.-

[9]) Protokol o sjezdu Marianském tiskem žádný nevyšel, avšak celý průběh sjezdu tohoto vylíčen jest podrobně redaktorem Tomášem Škrdlem ve »Vlasti« roč. XI. ve článcích »Mariánský sjezd« na stránkách 909—913, 1029 až 1036 a 1098—1111 roku 1905.

pobočný ústav A v Königswartě, pro slepce slabomyslné (zal. 1888) V. pobočný ústav B pro ženské, později osleplé (zal. 1888) v Königsvartě; VI. asyl pro staré, k práci a výdělku neschopné slepce v Königswartě (zal. 1883). V král. Saském mají mimo to zásluhou ředitele Dr. Reinhardta upravený fond ku podpoře slepců v obnosu *1,200.000 M.*, pro kterýžto účel má Klárův ústav nadaci Josefa Veidra 2615 K 86 h a fond podpůrný per 529 K 06 h, tedy téměř nic!

Rovněž znamenitě jako v Sasku založena jest péče o slepce v Šlesvik-Holštýnsku. V Prusku spadá péče o slepce (léčení, ubytování atd.) dle zákona ze dne 11. července 1891 v dosah povinností svazu chudinských rad.

Komise pro blaho slepců a hluchoněmých, královnou Anglickou v roce 1887 ustanovená, studovala mimo jiné během času také *system saské péče o slepce* a vyslovila se v obšírné parlamentu předložené zprávě, že jest nanejvýš nutno, aby způsob péče v Sasku zavedené také v *Anglii* byl základem další působnosti ústavů. Ovšem bylo v Anglii mnohem snažší než kde jinde zaváděti nové systemy dle vzorů v cizině prostudovaných, když k účelům podobným na př. jen sládek *Gardner* věnoval královský příspěvek v obnosu 300.000 lib. šterl.*)

Tolik tedy jako vysvětlení poměrů v cizině a u nás, kde teprve v době nejnovější jeví se živější činnost organisační.

Nyní promluvím v krátkosti o otázkách výchovy technické, řemeslnické.

Již za živobytí Rudolfa Maria rytíře Klára hleděno bylo pilně k soustavné úpravě technického výcviku chovanců; nyní pak v pracovní program Klárova ústavu zařaděna byla odvětví: košíkářství, kartáčnictví, rohožkářství, výroba koberců z pletiva kokosového na velkých stavech, vyplétání rákosových židlí, výroba bedniček se slaměnými vložkami (k zasílání vajec), ženské ruční práce, pletení na stroji, tkalounkářství. (Zajímavá výstava prací slepců ze všech těchto oddělení bývá obecenstvu přístupná každoročně v den pouti sv. Janské a v neděli po sv. Rafaeli a budou pro ni v novostavbě určeny zvláštní místnosti).

Ve příčině důležité *praktické ceny* řemeslné výchovy ve dvou největších odděleních ústavu, totiž *kartáčnictví* a *košíkářství*, dlužno

*) Dle posledních zpráv (tisk. kanc. ze dne 15. dubna 1909) konala se v měsíci dubnu 1909 ve Vídni anketa, týkající se o péče o slepce. Na podnět výkonného výboru, zvoleného prvním rakouským sjezdem pro péči o slepce, konaným ve Štýrském Hradci r. 1906, sešla se v c. k. ministerstvu vyučování anketa, která rokovala o otázce časové úpravy domácích vyučovacích a výchovných ústavů pro slepé děti, jakož i o péči, směřující k zlepšení osudu dospělých slepců. Rokování tohoto súčastnili se kromě delegátů ministerstev v záležitosti té interesovaných též zástupci většiny ústavů pro slepce a čelnějších péči o slepce si vytknuvších spolků ze všech korunních zemí.

Za Klárův ústav slepců v Praze pozván byl k této odborné anketě ředitel Emil Wagner.

Důležitý program ankety, jakož i návrhy jednotlivých ústavů na úpravu celkové péče o slepce za přispění a ochrany státu uveřejním, aby text práce této získal rychlejší postup, až ve stati závěrečné. — Impuls k této úpravné akci dán byl ředitelstvím Klárova ústavu slepců, jehož novostavba dle zpráv nejnověji mne došlých vysvěcena bude dne 20. května 1909.

podotknouti, že *vysvědčení*, jichž dostávalo se od r. 1902 absolventům těchto dvou technických oddělení, *opravňovala* dle § 1. (odst. I. a IX.) nařízení c. k. ministerstva obchodu ve srozumění s c. k. ministerstvem kultu a vyučování ze dne 5. srpna 1902, ř. z. č. 175 (dodatek k § 14. živnostenského řádu dle zákona ze dne 15. března 1883, ř. z. č. 39) *k nastoupení a samostatnému provozování řečených živností řemeslných.*

Rozhodujíce o oprávnění tomto, přihlížely kompetentní úřady hlavně k úpravě a systému těchto oddělení ústavu jako *školy odborné*, a padalo při něm na váhu také dobrozdání Pražské obchodní a živnostenské komory, kteráž deputovanými členy a znalci svými v ústavu nabyla pevného přesvědčení o řemeslných schopnostech slepců, o jejich vzorném výcviku praktickém a způsobilosti k provozování řemesla.

Toto původní oprávnění *nebylo zkráceno neb umenšeno* ani *novým živnostenským řádem* dle zákona ze dne 5. února 1907, ř. z. čís. 26, jímž také předepsán byl — v §§ 104 b a 104 c — řád pro zkoušky tovaryšské a komise zkušební, neboť vysvědčení Klárova ústavu slepců, jenž v základě nařízení c. k. ministra obchodu v dohodě s c. k. ministrem záležitostí duchovních a vyučování ze dne 27. července 1907, ř. z. č. 193 (dle § 1, odst. II., bod 10) odborem košíkářství a kartáčnictví poznovu zařaděn byl ve skupinu živnostenských ústavů vyučovacích, jichž *vysvědčení* — je-li jinak řádně vyhověno ostatním podmínkám v zákoně stanoveným — *zastupují platně průkaz způsobilosti* (a také zkoušky tovaryšské), když absolvent dle doložky k vysvědčení připojené prokázati může nejméně jednoroční zaměstnání jako tovaryš.

Doba učení v ústavu trvá v celku 3—4 roky, doba tovaryšská 1—2 roky; vyhovuje tedy úplně ustanovením zákona.

Toť vymoženost důležitá, tím cennější, že Klárův ústav jest prvním ústavem humanitním v celé říši naší, jenž získal toto právo, stavící jej v řadu vážných činitelů v oboru veřejné péče chudinské a národohospodářství. Vždyť ten poměrně značný počet příštích absolventů, kteří samostatnou existenci dle zákona sobě založiti mohou, zmenší také počet těch lidí, kteří by jinak padli za obtíž obcím domovským, okresům nebo zemi, a tak *Klárův ústav* jednak nepřímo jest úlevou pro fondy chudinství hlavně obecního, jednak přímo — byť po dlouholeté namahavé práci, ale požehnáním nebes provázen — *dostoupil kulminačního bodu prvotní myšlenky* šlechetného kmeta, zakladatele prof. Aloise Klára, *slepce* nejen *prospěšně vzdělávati, ale také prakticky je zaměstnávati* a býti jim zdrojem trvalé síly *pro všechen život další.*

Že pak slepcům v oddělení kartáčnickém a košíkářském dostává se příležitosti, za dozoru a výkladu osvědčených technických sil důkladně pracovati a tak získati znalosti pro samostatné provozování řemesla potřebné, nejlépe dosvědčují číslice výroby v roce 1907, kdy v dílnách oddělení těch bylo shotoveno úhrnem 53.783 kartáčů všech možných druhů a 676 rozmanitých košíků od malého košíčku ručního až k velkým cestovním košům pro dopravu železniční.

Číslice tyto zajisté více vysvětliti dovedou než dlouhé sloupce textu! — — —

Ze i finančně postaráno jest o podporu výcviku řemeslného, dokazuje výkaz O, uveřejněný ve výroční zprávě (str. 110), který tuto dle originálu připojuji.

Provozovací jistina pro práce slepých chovanců v roce 1907.

	K	h	
Stav jistiny dne 31. prosince 1906	33793	16	Jistina tato účtuje se zvlášť a není z příčiny té v bilanci ústavu vykázána.
V době od 1. ledna 1907 do 31. prosince 1907 přibylo jako čistý výtěžek	5309	09	
Celkem . .	39102	25	

Pro náklad na technický výcvik slepců má ústav dle poslední výroční zprávy také slušnou položku úhrady, jak dokazuje

výkaz P.

o prodeji zboží v ústavu vyrobeného.

Čís. řad.	Předměty:	obnos K	h
1	Různé výrobky a práce košikářské	2216	43
2	Roh žky z dřevěného drátu	643	11
3	Rohožky z kokosového vlákna	6511	08
4	Vyplétání rákosových židlí	1754	60
5	Ženské ruční práce	145	75
6	Různé druhy kartáčů	25111	56
7	Za výrobky na pletacím stroji	1347	56
8	Bedničky k zasílání vajec	286	50
	Celkem . .	38016	59

Zajímavo však jest, že výcvik takový konal by se v ústavu i bez ohledu na zisk plynoucí z prodeje výrobků, poněvadž ústav není podnikem výdělečným a dle původních i změněných stanov výslovně pečovati má o řemeslné zaměstnání slepců, i když by se škodou pracovati měl. Dociluje-li však zisku, jest to jen svědectvím o technické vyspělosti ústavu i slepců! Vystavovány byvše při různých výstavách pod heslem: »Kdo slepci poskytuje práci, poskytuje mu více, než kdo mu dává almužnu« a »Gibst Du dem Blinden Arbeit, so nützest Du ihm mehr als mit der milden Gabe«, byly řemeslné výrobky chovanců Klárova ústavu vyznamenány jak v době řiditelství rytíře Klára, tak i za nového řiditelství různými cenami, a to: na krajinské hospodářské průmyslové výstavě v Hoře Kutné 1886 (medailií), na krajinské výstavě v Mladé Boleslavi 1887 (medailii), na severočeské průmyslové výstavě v Teplicích 1895 (stříbrnou medailií), na hospodářské výstavě v Praze 1896, na hospodářské výstavě v Humpolci 1899, na hospodářské výstavě v Praze 1902 (prvními cenami), na živnostenské, průmyslové a hospodářské výstavě v Děčíně 1902 (čestným diplomem), na výstavě v Hořicích 1903 (stříbrnou medailií). na ju-

bilejní výstavě v Ústí n. L. 1903 (diplomem a zlatou medailií) a na výstavě v Liberci 1906 (stříbrnou státní cenou a nejvyšší prohlídkou výstavky Jeho Veličenstvem císařem). Vyznamenání tato jsou tím cennější, poněvadž jimi uznána byla i způsobilost ústavu, slepce dobré a užitečné práci přiučiti, i práce slepců, daleko obtížnější než práce řemeslníků vidomých, kteří jsou s to, všecky nástroje a hmoty výrobní mnohem lépe ovládati. —

Zde ukončuji tedy listování v knize dějin Klárova ústavu, jichž poslední éra, končící rokem 1907, neklamným jest důkazem schopnosti této instituce k životu, i do budoucna mohutný rozmach slibujícímu, ovšem bude-li doprovázen dosavadní přízní a pomocí vydatnou!

Znamenitým podporovatelem průmyslu slepců jest důstojné duchovenstvo. Dokazují to během posledních 4 let četné objednávky kokosových koberců do chrámů a kaplí, jimiž podlahy mnohem výhodněji lze pokrývati než prkny; mimo to tlumí takové koberce každý hřmotný krok a lomoz, tak že ani kázání ani bohoslužby nejsou vůbec rušeny. Koberce ty vyrábějí slepci v Klárově ústavu na velkých stavech, které ústavu darovala firma Šupichova v Červeném Kostelci. Dosud byly kobercové rohože z kokosového vlákna dodány do velechrámu Sv. Víta na Hradčanech a do kostelů: Sv. Jana Nepomuckého na Skalce v Praze, konventu ryt. řádu Maltánského, řádu O. O. Redemptoristů, konventu řádu Šedivých Sester v Bartolomějské ulici, do farních kostelů: v Šopce u Mělníka, v Luštěnicích u Ml. Boleslavi, v Pardubicích, v Jesenicích (městě), v Řenčích a Horčicích u Přeštic, v Letinech, ve Svémyslicích, ve Kbelech u Měčína, v Petršpurku (Petrohradu) v okr. Podbořanském; do kaple v kníž. arcibiskupském semináři v Praze, do kaple sv. Rafaela při Klárově ústavu slepců, do kaple na Svaté Hoře u Příbrami; na Moravě pak do kostelů v Soběchlebích u Lipníka, v Tršicích u Olomouce a v Malešovicích.

Pro naše ústavy slepců, které*) dohromady representují dosud možnou péči o tyto nebožáky ve všech její útvarech, neboť v Čechách máme *opatrovnu*, *Hradčanskou školu*, *Klárův ústav* pro výcvik řemeslný a »*Francisco-Josephinum*« jako asyl pro slepce ku práci neschopné, tedy až na *příští samostatné obecné školy pro slepé děti bezmála*, *ač dosud v malém*, *vše*, co v rámec péče zařaditi dlužno, nebylo by zajisté vhodno a prospěšno, když by vymizela, — čehož nedej Bůh — ta dosavadní úzká souvislost jejich života a práce s dobročinností a štědrostí soukromou, která vždy pilně snažila se usnadniti práci, jíž by jinak nedostatek nebo nevydatnost prostředků finančních vážně ohrožovaly nebo dokonce znemožňovaly. Že duchovenstvo hmotnou podporou svou na předním stojí místě, toho důkazem jak přehled objednávek v předešlém odstavci, tak i soupis nadací, již v čísle říjnovém obsažený a každoroční seznam dárců, ve výročních zprávách Klárova ústavu slepců uveřejňovaný.

*) K nim řadí se také Útulna slepých dívek, založená P. Lud. Seyvalterem! V pořadí ústavů jest důležitou posicí, neboť účel její jest vskutku vysoce lidumilný. —

Spořádané finance jsou i pro humanitu kořenem života a neradno zapomínati, že strom chřadnoucí od kořene zmírá také od koruny.

A ještě několik slov o dobročinnosti soukromé!

Vezměme k ruce poslední výroční zprávu Klárova ústavu (str. 112, účetní přehled za rok 1907) a zabývejme se na okamžik položkami příjmů, pokud plynuly

a) z dobročinnosti soukromé,
b) z fondů zemských,
c) ze součinnosti státu.

Příjmy ty sestaveny jsou v přehledné tabulce, text tento doprovázející.

Čís. řad.	Příjmy:		Na hotovosti K	h	V obligacích K	h
1	Pokladniční zbytek 31. prosince 1906		10481	42	1759285	19
2	Úroky z aktivních jistin	K 72.042·06				
	Od toho úroky vyrovnávací, vydané při koupi resp. prodeji cenných papírů: a) pro ústav	» 355.14				
	b) pro stavební fond . . .	» 108.78				
		K 71.578·14				
	Z toho jest výdajných: pro ústav . .	K 42.883·21				
	pro opatrovnu	» 2.560·—				
	nevýdajných: pro ústav . .	» 15.880.20				
	pro stavební fond	» 10 304·73	71578	14		
3	Nadační renty dle výkazu I. (výroční zprávy) . .		1800	—		
4	Místa zdarma dle výkazu I.		18960	—		
5	Místa na účet zem. fondu sirotčího dle výkazu I. .		2462	34		
6	Stravné dle výkazu II.		3767	—		
7	Paušál na šatstvo dle výkazu III.		60	—		
8	Členské příspěvky dle výkazu IV.		1100	—		
9	Dary na penězích dle výkazu V.		29602	12		
10	Sbírka v Praze provedená dle výkazu VI.		5506	20		
11	Dary ve prospěch stavebního fondu (dle zvláštního účetního přehledu)		5200	—		
12	Výdajné odkazy dle výkazu VII.		11365	29		
13	Nevýdajné příspěvky a odkazy ve prospěch nadací dle výkazu VIII.		49398	65		
14	Nájemné dle výkazu IX.		170	—		
15	Výtěžek ze zahrad dle výkazu X.		261	80		
16	Dary pro kapli sv. Rafaela dle výkazu XI.		39	30		
17	Kvot. režijní příspěvek od opatrovny		2200	—		
18	Za prodané učebné pomůcky pro slepce		138	20		
19	Za prodané knihy, tištěné písmem slepců		19	60		
20	Výtěžek sběrných pokladniček v roce 1907 dle výkazu XII. (ve prospěch zřízení samostatných škol pro slepce)		5176	59		
21	Splacené aktivní jistiny: ústavu		2401	30		
	stavebního fondu . . .		163618	10		
22	Zakoupené obligace		. . .	.	78856	78
23	Přepsané obligace		. . .	.	190300	—

Čís. řad.	Vydání.*)	Na hotovosti K	h
1	na kapli a bohoslužebné účely	2001	29
2	na zdravotnictví	3367	32
3	pohřebné	212	70
4	dary slepcům (hlavně k svátkům Vánočním, podpory během hlavních letních prázdnin, ruční stipendia po čas dovolené v případě delší nemoci a pod.)	2258	04
5	na vyučování v hudbě	1847	46
6	na stravování (chovanců, domácího personálu a služebnictva)	30539	69
7	„ šatstvo, prádlo a potřeby lůžkové (náklad proti jiným ročníkům větší pro nezbytnou potřebu zakoupení nových zásob místo věcí již vyřaděných)	11181	40
8	„ topivo	2913	15
9	„ svítivo	2222	13
10	„ zařízení domu, kuchyně a místností obytných	1737	62
11	Služné	9616	78
12	Mzdy	8425	34
13	Diurna	1920	—
14	Remunerace a dary	2348	66
15	Emolumenty (doživotní požitky)	1330	80
16	Výlohy kancelářské	1770	08
17	Výlohy akce podpůrné pro ústav (tiskopisy a jiné výlohy při sbírání příspěvků venkovských atd.)	2741	78
18	Kolky	105	88
19	Poštovné a telegramy	1012	21
20	Cestovné v záležitostech ústavu	1276	64
21	Výlohy na tiskárnu písma slepců	290	46
22	Úhrnná vydání na výroční zprávu (a pamětní spis)	6256	46
23	Daně, poplatky a pojistné	1346	22
24	K fondu pro starobní pojišťování (roční premie do zemského pojišťovacího fondu cis. Františka Josefa I.)	780	—
25	Udržování budov (v roce 1907 větší úpravné práce ve staré budově a náklad na výzdobu domu a zahrad, jakož i stavba tribun a pavilonů při návštěvě J. V. císaře)	11119	26
26	Udržování zahrad	569	58
27	Na vyučování, učebné pomůcky a knihovnu	4050	80
28	Nadační renty opatrovně přenechané	2560	—
29	Vydání akce sběrných pokladniček	1381	
30	Vydání na slučování nadací (na účet fondu nadačního)	1102	
31	Různá vydání a náklad na sbírání příspěvků (hlavně odměna sběrateli v Praze)	857	

Nehledíme-li k položkám běžného ročního hospodaření se jměním ústavu a položkám administrativním (resp. manipulace účtárenské a pokladní), tu spadají

do skupiny *a)* položky čís. 8, 9, 10, 20, jichž součet jest . . . . . 41.384 K 91 h

do skupiny *b)* položky čís. 4. (po odečtení částky 960 K za 2 soukromá místa zdarma, placená kněžnou Almerií z Thurn-

*) Myslím, že čtenáře, kterým výroční zpráva ústavu každoročně do rukou se nedostane, bude přehled příjmů a vydání velkého ústavu humanitního dosti zajímati. Proto také připojil jsem k výkazu vydání v závorkách vsunuté bližší vysvětlivky.

Taxisu) a č. 5., jichž součet jest 20.462 K 34 h; do skupiny *c)* položky vůbec žádné, jelikož státní správa pro nedostatek dotací podporu ústavu povoliti nemůže.

Poskytla tedy dobročinnost soukromá, zakládající se vždy jen na šlechetném smýšlení a konání jednotlivců *dobrovolně dvakráte* tolik, co ústavu dala zem na účet svých fondů *z povinnosti* vůči příslušníkům zemským!

Nejsou to číslice výmluvné? Není-li to poměr či vlastně nepoměr křiklavý? Vždyť nesmíme zapomínati, že ústav při velmi značném počtu chovanců a při nezbytně potřebném velkém personálu měl také následující, z připojené tabulky patrná vydání, která právě při proměnlivosti příjmů, poskytovaných dobročinností soukromou začasté jen s obětováním a tedy zkrácením vlastního jmění svého může kryti, jen aby nebyl nucen, sáhnouti k prostředku nebývalému a pro ústav humanitní nejkrutějšímu, totiž k eventuelní redukci počtu chovanců.

Ve skupině příjmů ad c), jež zeje a o nápravu volá svou pustou prázdnotou, vyvírá následující úvaha:

Padlo-li při nové soustavě parlamentní bývalé zastoupení dle skupin zájmových, bylo by vzhledem ku všeobecnému zastoupení lidovému na říšské radě na místě, aby aspoň několik poslanců, tedy z každé korunní země snad po jednom, obralo sobě za úkol, co nejsnažněji na místech k tomu výhradně kompetentních podporovati ústavy humanitní a tak k mohutnější a výkonnější jich práci se zdarem napomáhati, hlavně když stát sám (resp. dotyčná resortní c. k. ministerstva a hlavně c. k. ministerstvo záležitostí vnitřních a záležitostí duchovních a vyučování) dosud k činům takovým nepřikročil.

Ale kde nalézti muže tak odhodlané, kteří by vstoupili na kolbiště zájmů humanitních?

Ti sami — z popudu ústavů lidumilných, jež seskupily by se v ligu ochrannou — ve středu parlamentu vyvstati by musili; ale dočkáme se toho při politickém chaosu?

Nového odborného poslance na eventuelně uprázdněný mandát do parlamentu vyslati, nepovažuji v zájmu povšechného lidumilství zrovna za účelné, neboť, byl-li by poslancem takovým odborný některý ředitel, tu — jak přirozeno — vždy se stanoviska egoismu byť i nejideálnějšího a nejušlechtilejšího*) zastupoval by a hájil vždy a v první řadě zájmy svého specielního odvětví; na mandát takový reflektovati by mohl pouze muž naprosto neodvislý, se všemi potřebami jednotlivých odvětví humanitních správně a důkladně obeznámený, jenž by program činnosti své ve Vídni jako uznaný důvěrník všech důležitých charitativních a humanitních institucí náležitě upravil a v něm postupoval v dohodě a stálém styku s činiteli je řídícími.

*) Snadno pochopitelno, že pracovati v první řadě jen k dobru a rozkvětu ústavu sobě svěřeného jest zásadní a svatou morální povinností jak ředitelů tak i úředníků ve službách ústavů humanitních, kde osobní prospěch při poctivé práci namnoze teprve na místě druhém, ne-li dokonce až třetím má býti jednotlivci na zřeteli.

Ale rozhodně by bylo celé věci jen ku prospěchu, když by defensorem otázek humanitních v ovzduší parlamentním (a hlavně také v poradách výboru rozpočtového) hlavně také z toho důvodu, že písemné žádosti o povolení subvencí pro ústavy až dosud soustavně byly zamítány, byl osvícený muž z řad kleru katolického, jelikož jen takový při řešení a projednávání otázek takových stranou nechávaje všecky rušivé ohledy a dojmy národnostní a politické, se stanoviska čisté, nezištné a pravé lásky božské odhodlaně ku předu by cíliti mohl.

Ohlížím-li se dnes, (kdy stojíme již před věcí dávno hotovou, totiž před vzniklou — a obávám se, že výbojnou — německou Blindenfürsorge) po defensoru takovém, po muži nerozechvělých nervů, nezlomné, pevné vůle a energie, jenž by tak snadno osobním a okolním vlivům nepovolil, nepodlehl a pod tíží jejich neklesl v krušném zápase se zlámaným mečem do písku parlamentní areny, po muži, jenž začasté již dokázal, že poslanci katolicko-národní a katolické duchovenstvo vůbec nezapomenou nikdy a v ničem své povinnosti před Bohem a lidmi, tu byl by dle mého (ovšem zcela soukromého) názoru mužem takovým říšský poslanec Dr. Rud. Horský!

Lze tedy formulovati návrh případné reformy finanční základny samostatných soukromých (tedy mimo eventuelní dosah zákona mnou navrženého postavených) ústavů — zejména v Čechách — v ten rozum, aby plnou silou svou u státu a země, jichž přední a ze zákona vyvěrající povinností by to bylo, zasazovali se o účinnou, trvalou a vydatnou podporu svých snah a prací; vždyť přece tito na prvním místě povolaní a nejkompetentnější faktorové — když pevně a mocně by se zabušilo na jejich dnes ovšem pevně uzavřené brány — přišli by na základě výmluvných dat číselných, ať c. k. ústřední komisí statistickou ve Vídni nebo zemskou komisí statistickou v Praze zjištěných, k poznání, že dnešní stav, jak vysvítá z číslic v poslední rubrice tabelky v záhlaví VI. obsažené, přímo volá po neodkladné nápravě, nechceme-li v království našem stavěni býti mezi země zpátečnické a všechno jen venkoncem budovati na hlavním spolupracovnictví dobročinnosti soukromé, aniž nám k disposici dány byly vydatné subvence státní a zemské, a to bez tuhých závazků příštích koncesí politických; státní subvence pak aspoň v tom dosahu, jaký ústavům slepců přístupen jest v říši německé!

* * *

Nemluví ze mne sobeckost nebo o s o b n í zájem, ale přehled mé 12leté praxe ve všech odborech agendy Klárova ústavu (jednoho z největších v mocnářství) a poctivého, podrobného studia všech těch rozmanitých potřeb a oprávněných, ač na mnoze bohužel dosud nesplněných nároků a požadavků ústavů humanitních, tak že pevně mám za to, že jsem, ne-li povolán, tož aspoň *oprávněn*, svůj názor, jen a pouze k dobru tisíců nešťastníků ve vlasti naší a ústavů lidumilných, pro ně zřízených směřující, dle rázu otevřené své povahy také zcela netajeně a veřejně pronésti. Věc, kterou vždy obhajovati a zastávati hodlám — ač nejsem již ve služebním svazku Klárova ústavu, jenž mně

vždy byl, jest a bude nad jiné milý — jest důležitosti netušené, zejména uvážíme-li, že doposavad ani v nejmenším není postaráno o ty nešťastné tvory lidské, na něž železná pěst nelítostného osudu plnou vehemencí dopadla ve věku nejútlejším, na dobro je k zemi a hluboko pod obraz Boží sklátivši — či jest u nás vůbec nějakým způsobem postaráno a pečováno o slepce, kteří jsou zároveň blbí, schromlí, slabomyslní, hluchoněmí nebo nějakými jinými tělesnými a duševními chorobami zatíženi? Ti až podnes od bran všech ústavů jednotlivých kategorií zásadně jsou odmítáni slovy: »K nám nepatříš« — a kam takoví nešťastníci nebo jejich příbuzní, osudem dvojnásob těžce postižení v zoufalé tísni své o pomoc a radu uchýliti se mají, to nechť zodpoví mi ti dosti četní konferencieři odborníci, ať theoretiky jsou nebo praktiky! Já myslím, že dlouho bych na odpověď čekal — — — jediné záchrany pro tvory takto nešťastné čekám od státu, ale jen tehdy, když by právě na základě nové (t. zv. lidové) soustavy parlamentu povolaní a pravou humanitou prodchnutí mužové státní správu na povinnost, k záchraně takovéto pracovati a potřebné k tomu fondy věnovati, upozornili, ale nesměli by to býti mužové, jichž celé duševní bohatství spočívá v pěkném a ladném uspořádání frází při různých přednáškách extensních, v nichž vůči veřejnosti s 99% katolické vynášejí se přesnou a přece jen na pouhý řečnický nebo čtenářský effekt vypočítanou znalostí citátů z Písma svatého, z učitelů církevních a sloupů víry katolické, znalostí citátů slov Spasitelových, předem jsouce sobě toho vědomi, že to vše jest pouhým zevním rouchem dobře volených slov, milosrdně skrývajícím vnitřní nahotu jejich bezvěrectví nebo svobodného zednářství! Ale oni vycházejí z toho stanoviska, že svět chce býti klamán a proto jej klamte, byť to i bylo pod zástěrkou vět v duchu zdánlivě nejkatoličtějším! Nebo lhu snad, páni extensní řečníci?? (Pokračování.)

Ludmila Grossmannová-Brodská.

K jejím padesátým narozeninám.

Píše OTAKAR JAKOUBEK.

Úděl české spisovatelky není nikterak záviděníhodným a zejména úděl katolické spisovatelky, kterouž jest vším právem *Ludmila Grossmanová-Brodská*, jejíž padesáté narozeniny nastanou v nejbližších dnech.

Ludmila Grossmannová-Brodská, spisovatelka česká, narodila se dne 24. května 1859 v Netvořicích v benešovském kraji. Již jako mladé děvče, tedy již v útlém svém věku, zachvácena byla těžkou chorobou, z níž ovšem vyvázla, ale následky po ní jí zůstaly. Pozbyla zcela sluchu. Přes to dostalo se Ludmilce co nejpečlivějšího vychování. Ale následkem rodinné katastrofy, za výživou sebe i své rodiny oddala se Grossmannová-Brodská učitel-

skému stavu. Byla učitelkou kreslení a ručních prací v Praze a na Mělníce.

Později však věnovala se výhradně spisovatelství, tvořic si z duševních svých pokladů krásný, uzavřený svět. V tomto ovzduší sní, žije, trpí a se těší. A uděluje z něho i mnohé jiným k radosti . . .

Neúnavná tato česká spisovatelka píše našim dětem překrásné veršíčky a báchorky a dospívajícím čtenářkám a čtenářům tklivé povídky, které jsou obrazy jejího snění.

I pod různými pseudonymy, jako na př.: Zdeňka Zásmucká, Růžena Šípková, L. Mělnická a Milan Brodský, píše do všech českých belletristických časopisů, vyjímaje časopisy s protikatolickou tendencí.

Její povídky a verše jako plody tichých jejich hodin rozlétají se po vlastech českomoravských. Rády je čítají nejen něžné děti a snivé ženy, nýbrž ráda po nich sahá i mozolná, upracovaná ruka muže. Píše a líčí prostě a prostotou touto uchvacuje čtenáře.

Sepsala již více nežli 26 svazků prací veršem i prosou, z nichž mnoho věnovala naší nejútlejší mládeži, neboť srdečný, prostý tón, uhlazenost formy sl. Grossmannové-Brodské hodí se výborně maličkým deklamatorům a svědčí, že pracuje pro mládež s největší láskou a pílí.

Uvésti všecky časopisy a sbírky knihoven, do kterých neunavné péro Grossmannové-Brodské přispívá, vyžadovalo by mnoho místa. Proto obmezujeme se jen na poslední její práce, kterými přispěla do katolických revuí a časopisů. V XXIV. ročníku »*Vlasti*«, jehož družstva jest členkou, nalézáme od ní básně: »Vánoční

reflexe«, »Nad Prahou«, »Na starém hřbitově« a »V chrámě«. V letošním jubilejním ročníku téže (XXV.) přináší vzpomínku na náš časopis »Před 25 léty«.

V kalendářích, které vydávány jsou nákladem našeho družstva, spatřujeme též od ní často literární příspěvky, a to v kalendářích: »*Sv. Vojtěchu*«, »*Socialním kalendáři katolického lidu československého*« a »*Štítném*«.

Mimo to přispívá do »*Vzdělávací četby katolické mládeže*«, přispěla do »*Zábavníku*« a j. péčí našeho družstva vydávaných publikací.

V »*Zábavách Večerních*« vydala své povídky a obrázky »Z našeho venkova« (II. části). V »*Ludmile*« nalézáme z jejího péra »Z různého ovzduší«.

I ostatní katolické časopisy, jako na př. »*Čechie*«, »*Český Jinoch*« a j. přinášejí velmi často zdařilé její literární příspěvky.

Neunavnou přispívatelkou byla do Bačkovského »*Malých novin pro děti*«, nyní do »*Dětských Novin*« do »*Besídky Malých*« a »*Knížnice*« téže, »*Českého Včelaře*«, »*Našich Listů*« a j. denních listů českých.

Výbornou sbírkou říkadel a kratičkých deklamací pro nejmenší dítky se zřetelem na školy mateřské a opatrovny jest sbírka nazvaná »*Zlaté oříšky*«, která došla všude, jak u dítek, tak i u paedagogů, všeobecné obliby.

K nastávajícím padesátiletým narozeninám přejeme sl. Grossmannové-Brodské všeho nejlepšího. Kéž Bůh ve své štědrotě vsype v mysl naší katolické spisovatelky ještě hojně zlata vypravovatelského talentu a popřeje jí úsměvu klidného, zářivého štěstí v boji o tvrdou skývu chleba na kolbišti literárním!

Redakce »Vlasti« se k tomuto blahopřání z plna srdce připojuje; jubilantka měla na všech našich veřejných událostech vroucí podíl, často se s matkou svojí našich církevních i domácích slavností súčastnila, i děkujeme jí za tuto přízeň a vynasnažíme se býti za to vděčnými a uznalými.

Šestý všeobecný sjezd rakouských katolíků ve Vídni.

Píše TOMÁŠ ŠKRDLE.

(Dokončení.)

Pobytu svého ve Vídni jsem využitkoval, abych seznal různé mně milé osobnosti, abych známé muže navštívil, jakož i abych si známost různých katolických ústavů doplnil.

Milou upomínkou až do smrti bude mi rozhovor s Dr. Al. Musilem, cestovatelem po Arabii a Malé Asii. Bydlil rovněž jako já u Milosrdných bratří a studuje ve vídeňských knihovnách a archivech, přicházíval domů pravidelně mezi 2.—3. hodinou odpoledne. A tu zasedl v jídelně do koutka a tiše obědval. Jest

rodem z Rychtářova na Moravě a aby nebyl zbytečně obtěžován, žádal Milosrdné bratry, aby každému, kdo by se na něho tázal, řekli: a to je kaplan z Rychtářova.

Když jsem první den na sjezd rakouských katolíků přišel, obědval jsem u Milosrdných bratří rovněž později a vida na odchodu z jídelny seděti v koutku mladého, mně neznámého kaplánka, tázal jsem se, kdo to je. A mně řekli pravé jméno, i spěchal jsem k němu, abych se s ním seznámil. Přijal mne velice laskavě a nyní každý den po večeři sedli jsme si: on, Dr. Rud. Horský a já při rekreaci k zvláštnímu stolu a tam jsme se bavili.

Dr. Al. Musil vypravoval nám toho velice mnoho, a Dr. Rud. Horský se divil, že je tak sdílný a hovorný, nebo jinak že o sobě a svých cestách mluví zřídka a velice málo.

Dr. Al. Musil vypravoval nám své různé nehody, jak ho okradli, jak seděl jako podezřelý z vyzvědačství ve smrdutém, tureckém žaláři, jak ho chtěli zazdíti v jisté podzemní jeskyni, kterak uzavíral přátelství s náčelníky různých kmenů beduinských, jaké jsou tam poměry, jaký jest tam život, jak studoval v Jerusalémě, jak v Beyrutu.

Mezi jiným nám vypravoval, že tam má skoro každý vši i blechy. I na něm si tito nezvaní hosté chutě pochutnávají, rovněž i velbloudi jsou plni vší a krkavci jim je na pastvě vybírají. Na poušť že blecha nejde, ale veš se drží člověka stále — i na poušti.

Já se ho ptal: prosím vás, jak vypadal stan; učím tomu již 30 let, ale pravého, přesného pojmu o tom nemám.

Dr. Al. Musil: stan byl z několika koží, a kůže ty byly sešity trním; na jedné straně připevněn byl k zemi kolíky a dva, tři kůly jej vyzvedaly.

Tuto »moudrost« jsem udal letos dne 24. března při generální visitaci u sv. Apolináře v Praze, když jsem v tělocvičně dívčí školy na Karlově své školní chlapce před Jeho Eminencí zkoušel. Měli jsme právě, že »bratří Josefovi odešli se stády svými daleko od stanu otcova, ale Josef zůstal u otce«. I tázal jsem se, jak stan vypadal a žák můj z II. třídy, syn universitního profesora, jasně to vyložil.*)

Dr. Al. Musil pravil mezi jiným, když v neděli katoličtí fellahové (rolníci) obcují mši sv., že zanechají v chrámu plno vší, a který kněz tam v pondělí první mši svatou slouží, na toho nalezou.

Dr. Al. Musil ptal se jednou svého průvodčího sluhy, Mohamedána, jak se modlí k Allahovi. Tázaný odpověděl: »Allahu, já ti dělám, co je ti milé a dělej i ty mně, co je mi milé — tak se modlím k Allahu.«

Dr. Al. Musil pozval mne také do svého pokoje a tam mi ukazoval ohromné svazky knih, které vydal a mapu: Arabii petreu. I to prý činí velice zřídka.

*) R. 1880 dělal jsem s dětmi německy zkoušku ve Svatoboru u Karlových Varů před kardinálem Bedřichem knížetem Schwarzenbergem, v Bubnech zkoušel jsem dívky před kardinálem Fr. de Paula hr. Schoenbornem a letos chlapce před Jeho Eminencí ndp. kardinálem Leonem Skrbenským.

Když jsme šli s Dr. Rud. Horským večer do svého bytu — bydleli jsme ob jeden byt na téže chodbě — zašel jsem k němu a vypravoval jsem mu, když toho muže nyní vidím, jak si klepám svou hlavu. Když byl Dr. Musil v Beyrutu, zastavil mu arcibiskup Dr. Th. Kohn další podporu a tu mně Dr. Musil psal, abychom mu z družstva Vlast darovali 500 zl. My tehdy koupili dům a byli plni bídy, i odmítl jsem to, ale jak toho nyní litují, že jsme mu nevyhověli, když vidím, co vykonal a ještě vykoná a jakou vědeckou slávou jest obestřen.

Dr. Rud. Horský to druhý večer Dr. Al. Musilovi řekl — přede mnou — jak jsem si včera naříkal.

Dr. Al. Musil se tomu usmál a já dodal: tehdy jste cítil bolest Vy a nyní ji cítím já, ale stalo se, a pohnutka mého činu byla jediné a pouze bída v našem družstvu.

Dr. Al. Musil vypadá skutečně jako kaplan z Rychtářova. Je postavy prostřední, více vyšší než nižší, v těle útlý, v hovoru skrovný, ale vědec veliký a při tom ve víře pevný. Mluví jasně a určitě. Písmo sv. na mnohých místech podepře vědecky a různá temná místa v něm objasní.

Nynější sv. Otec sám snahu jeho pochválil a k další badatelské činnosti vybídl. Jeho Veličenstvo vyznamenal jej řádem železné koruny a jmenoval jej dvorním kaplanem, i sultán jej vyznamenal a arcikníže Rainer uspořádal na jeho počest hostinu. A vláda i akademie věd ve Vídni i parlament jej na cestách podpoří a vláda zřídila pro něho při bohoslovecké fakultě vídeňské university zvláštní orientální stolici; dr. Al. Musil je tam řádným profesorem, ale nikdy nemusí vyučovati.

Druhý muž, s kterým jsem si rád pohovořil, byl dr. Josef Gabrijevič, čestný kanovník a ředitel semináře v Gorici. Bydlel rovněž u Milosrdných bratří a jest velice podoben mému milému † gymn. katechetovi Janu Gabrielovi. Zná výborně Vídeň, i chodil jsem s ním rád do schůzí sjezdových a o poměrech na jihu Rakouska slyšel jsem od něho leccos zajímavého. Prof. František Žundálek pod ním v Gorickém semináři rok studoval, a pravil, že je to pán velice přísný. Mluví výborně německy, chorvatsky a italsky. Když jsem mu děkoval za jeho laskavost, pravil mi otevřeně: bin bissl mürrisch, t.j. jsem trochu bručivý, čemuž já z kurtoasie odpíral.

U Milosrdných jsem někdy jedl, někdy nejedl — to u nich nevadí. Jednou jsem si zašel s kons. radou a říšským poslancem P. Tom. Šilingrem na oběd do radničního sklepa. S námi zasedli ke stolu Fr. Ermis, far. z Bludova na Mor., a Čech Alois Umlauf, župník v Labodu v Korutanech. Dali jsme si polévku a příkrm — bez hovězího masa — a dobré víno a platil jsem za vše 6 K. Jindy večer vzal mne Msgr. Dr. Fr. Kordač se svými známými do elegantního hostince, tuším »zum deutschen Haus« za dómem sv. Štěpána a tam jsem platil za večeři zase 6 korun. I podrbal jsem se tajně za ušima a dal jsem si rozkaz: Tomáši, takovéto extravagance uděláš jednou, dvakráte a více ne: u Milosrdných se dobře najíš a máš to lacinější.

Mile a živě jsem se také pobavil s farářem Ign. Zhánělem z Troubska u Brna, lit. přispěvatelem do »Vlasti«. Bydlel rovněž u Milosrdných bratří.

Jednou jsem si zašel i do parlamentu, kdež mne velice laskavě přijali říšští poslanci P. Milo Záruba a Václav Myslivec. Tento mne zavedl na galerii a vše mi vysvětlil a různé osoby mi ukázal. Nebylť jsem tam již dlouho. Právě za mého pobytu mluvil agrární poslanec Kotlář, a to velice plyně německy, ale mimo hlouček agrárníků nikdo ho neposlouchal.

V úterý dne 19. listopadu zajel jsem si na Rennweg č. 8. ke kons. radovi a č. kazateli P. Tom. Blahovi. Pozval mne na oběd a že bylo do 12 hodin dosti času, vydal jsem se na návštěvu k praelatu Dr. Ant. Hornému, kap. děkanu. Bohužel, nebyl doma a brzy na to umřel a už ho nikdy neuvidím. V domě jeho i služka i hospodyně mluvily česky; byly to Moravky.

Byl to snad poslední Čech a poslední nejvyšší hodnostář ve vídeňské metropolitní kapitole, nebo světící biskup Dr. Marschall, jenž nyní za starého kardinála Dr. Ant. Gruschy celou vídeňskou arcidiecési ovládá, jest ducha nationalního, Čechům nepříznivého. Tu zprávu mám od různých kněží vídeňské arcidiecése a tudíž jí věřím.

U P. Tom. Blahy bydlel roudnický probošt Václav Kotrch, i pobavili jsme se mile ušlechtilým hovorem.

P. Tom. Blaha jest na jedné vídeňské škole katechetou, tím má živobytí zabezpečeno, i věnuje se cele českému katolickému hnutí ve Vídni. Jednota sv. Methoděje jest s osobou jeho nerozlučně spojena. Naříkal si, co si počnou, kdyby jim praelát Dr. Ant. Horný zemřel. Stalo se a vídeňských Čechů katolíků ujal se věrný jejich přítel a podporovatel, probošt Dr. Ant. Stojan, kterážto volba byla velice šťastna, neboť probošt Dr. Ant. Stojan má jako říšský poslanec nemalý vliv i u konsistoře vídeňské i u státních úřadů.

Za své návštěvy u kons. rady Tom. Blahy slíbil jsem mu, že se o jejich Jednotě ve zprávě sjezdové zmíním a dnes to zde činím.

Pročítaje výroční zprávy za rok 1907 a 1908, poznamenávám předem, že ve výboru Jednoty zasedají vážní a vlivuplní mužové. Jsou to: předseda: Dr. Ant. Stojan, probošt z Kroměříže; místopředseda: Dr. Fr. Preissler, redaktor c. k. říšského zákonníku; jednatel: Tom. Blaha, č. kazatel a katecheta; pokladník: Ferd. Menšík, kustos cís. kr. dvorní knihovny; ve výboru: Ant. Bláha, maj. domu a městský stavitel; Dr. Jan Lenoch, dvorní a soudní advokát; Karel Přibyl, živnostník; Jan Skácel, c. kr. účetní oficial v min. obchodu, a Jan Trnovský, vrchní inženýr a c. k. stav. rada v ministerstvu vnitra. Takový výbor má svou cenu a význam a budí veškeru důvěru.

Jednota dává ročně 9000 K na české služby Boží a koná je v četných chrámech Vídně. Ale v chrámech těch jsou vyměřeny pro Čechy jen jisté hodiny. Hrstka Poláků (3997) a ještě menší počet Vlachů (1900), ba i Francouzové mají ve Vídni své

vlastní kostely; mohou v nich nejen v neděli, ale i ve všední dny konati své pobožnosti veřejně v mateřském jazyku; brzy snad stejně se povede Turkům ve Vídni, jimž první katolický muž hl. a residenčního města Vídně, Dr. K. Lueger, slíbil vystavěti mohamedánskou mešitu, ale 102.000 Čechů ve Vídni postrádalo dosud svého chrámu. I zakoupila Jednota 22. června 1908 kostel a klášter pro české řeholníky a stálé české služby Boží na Rennwegu za 520.000 K. Jan hr. Harrach věnoval Jednotě k tomu účelu 100.000 K, 50.000 K půjčila Živnostenská banka, 24.000 K měla Jednota na hotovosti, za 160.000 K dala Jednota na kupní cenu svůj pozemek, určený pro stavbu nového kostela a kláštera v X. okresu, i dluhuje Jednota ještě prodávajícím řeholnicím 136.000 K a Živnostenské bance 50.000 K, celkem 236.000 K. Jednota se již několikráte obrátila na československé obecenstvo, aby jí dluh tento splatiti pomohlo; podobně činí i v poslední výroční zprávě z r. 1908 a my ji v této věci podporujeme, prosíce, aby mohovitější katolíci na ni štědrými dary a odkazy pamatovali a katolické spolky a organisace na tento účel sbírky podnikaly; *) naše družstvo dává jí ročně 200 K a já osobně při oslavě jubilea družstva Vlast letos 7. října míním mezi jiným i tuto Jednotu dle slabých sil svých obdarovati. Roční příspěvek pro Jednotu jest 4 K, zakládající člen dává najednou nebo ve lhůtách pěti let 100 K. Sídlo Jednoty jest: Vídeň III., Rennweg 8. (Tomáš Blaha).

Jednota má 6 odborů; počet členů v jednotlivých odborech jest: I. odbor má 280, II. odb. 120, III. odb. 500, IV. odb. 180, V. odb. 30, VI. odb. 140. Jednota má vlastní dům v XV. okrese vídeňském, v Pelzgasse č. 17. Tam se také konají valné hromady Jednoty. Výroční zpráva z r. 1907 sděluje, že ministerstvo kultu a vyučování na žádost Jednoty poskytlo jí za 30 let 1600 kor. podpory, a to jednou pro vždy.

Jednotu čeká perný kus práce pro budoucnost, ale ať ji těší vědomí, že ten, kdo pevně začal, půl díla vykonal a dále, že ne z oka rmutného, ale z ruky pilné naděje svitne.

Ve Vídni jsme měli vzácného přítele Otto Kozlíka, duchovního správce nemocnice císaře Fr. Josefa v X. okresu. Ten jevil o naše družstvo živý zájem, se mnou a hlavně s far. Vl. Hálkem často si dopisoval a ve Lvově společnosti docílil toho, že tam far. Fil. Jan Konečný o družstvu našem přednášku konal. K výlohám s tím spojeným věnoval Otto Kozlík 50 K.

Vzácného tohoto přítele přál jsem si viděti, i navštívil jsem ho a při obědě jsme si bratrsky pohovořili. Na cestě z nemocnice najednou pozoruji, že můj průvodce Otto Kozlík s jednou ženou něco povídá, čemu naprosto nerozumím. Byla to Maďarka, a můj hostitel česky, německy a maďarsky plyně mluví. Navštívili jsme jižní nádraží, kdež jsme si schválně zakoupili »Vaterland« a »Reichspost« dle hesla svůj k svému, a na to jsme se

*) Ústřední výbor pražských katolíků požádal dp. Al. Svojsíka, aby k tomu účelu uspořádal na Žofíně přednášku; stalo se tak 22. dubna t. r. s neobyčejným výsledkem a Ústřední výbor dá do Vídně polovici čistého výtěžku škole Komenského, polovici Jednotě sv. Methoděje.

vydali do Währingu, abychom si prohlédli dům Milosrdenství, jehož velikolepý význam jsem již před lety ve »Vlasti« popsal. V domě, který trvá již od r. 1857, je 500 nezhojitelně nemocných, a obsluhuje je 50 sester sv. Vincence a 20 služek obstarává domácí práce. Ústav má na venku dva statky, odkudž dostává zdravé mléko a kamž se v létě sestry i někteří choří uchylují na zdravý vzduch. Praesidentem spolku, který sluje: Bratrstvo Nejsvětější Trojice, jest prelát Zschocke. Vysoká, vznešená představená, která mne před lety ústavem provázela, není více na živu.

Rád vídám velikolepé činy církve a proto jsem si přál opět ve Vídni spatřiti největší ústav pro nezhojitelné v Rakousku. Kdybyste neznali, kde jste, domnívali byste se, že jste v knížecím zámku, nebo se vše čistotou leskne a postele chorých jsou bělounké jako napadlý sníh.

Průvodce můj zavedl mne také do domu předáka katolického života ve Vídni, minist. sekretáře na odpoč. Scheintluga, mně již z Prahy známého. Ten se velice interesoval o naše české poměry literární, o naši modernu a katolickým Němcům ve Vídni vytýkal, že o katolickém hnutí a práci mezi Slovany rakouskými, hlavně mezi Čechy, nic nevědí, a to že jest jejich chyba. Umí taky trochu česky.

Ve čtvrtek ráno vydal jsem se do Mödlingu, abych shlédl velkolepé misijní dílo: »Missionshaus St. Gabriel.« Na jižním nádraží byly »Vaterland« a »Reichspost« zcela vyprodány, což jsem považoval za účinek katolického sjezdu. V Mödlingu na nádraží dostal jsem poslední číslo »Reichspostu.« Mezi katolickými Němci je čilo, čileji než u nás.

Do Mödlingu šli také dva missionáři: i připojil jsem se k nim; řekli jsme si, kdo jsme a oni mi od té chvíle zasílají časopisy »Stadt Gottes« a »Steyler Missionsbote.«

V Mödlingu bylo 350 alumnů, připravujících se na kněžství a na misijní život; zde se alumni učí francouzsky, anglicky, španělsky, italsky a polsky; jeť mnoho Poláků v Jižní Americe, v Argentinii a Brasilii. Zde se studuje: dva roky filosofie, 1 rok je noviciát a 4 léta theologie a vedle řečí a vědy bohoslovné studují budoucí misionáři i tělovědu a jiné pro život praktický potřebné předměty.

Je tu jediný Čech, P. Vojt. Florian, prokurator řádu, i ten chtěl jíti do světa na misie, ale musí konati misie v Mödlingu, jeť tu plno Čechů cihelňáků od Budějovic a od Tábora, i chodí sem do kostela a ke sv. zpovědi a P. Florian jest jejich misionářem.

V misijním domě zasedá denně ke stolu na 500 osob, i mají domácí porážku dobytka, svůj mlýn, pilu na řezání prken, truhlářství, zámečnictví, síň na praní prádla, pekárny, vůbec všecko svoje, čeho potřebují; vedle domácích se tu denně o polednách na 50 chudých obědem nasycuje.

P. Florian mne provedl celým domem; v chlévě jsem viděl ohromné voly, které dovedný frater v Uhrách, nedaleko od Mödlingu, kupuje a již se zde dokrmují; vedle je řada chlévů pro vepřový dobytek; v jiném oddělení je čínské museum

Misijní chrám jest prostranný a má velké presbytérium, nebo tu bývá ročně na 50 alumnů světícím biskupem Dr. Marschalem na kněze vysvěceno a do světa posláno. Letos, r. 1909, bylo jich vysvěceno dle novin jen 39.

Zasedl jsem s kněžími k obědu; mezi námi seděl tu i můj Číňan z Würzburgu, který již hezky německy mluvil a své jméno »Petrus Dschang bei lu« zapsal mi do mého zápisníku čínsky. Veškeří kněží i představení jejich jsou vesměs dosti mladí pánové, chovají se nenuceně a ke mně byli velice laskaví.

Po obědě jsme zašli s P. Floriánem do chrámu a tu v kryptě chrámu pohříženi byli v modlitbě a rozjímání četní alumnové, kteří obědvají zvlášť, ale společně. Na to jsme si prohlédli bohatou klášterní knihovnu, napsal a odeslal jsem z Mödlingu něco pohlednic a ubíral jsem se k nádraží, abych se vrátil do Vídně.

Za mého pobytu v Mödlingu byl zakladatel řádu a misijního domu v holandském Steylu, P. Arnold Janssen, na živu, dnes již odpočívá v Pánu. Zemřel 15. ledna t. r. ve Steylu.

Narodil se 5. listopadu r. 1837 v Goh na Dolním Rýnu, r. 1861 byl vysvěcen na kněžství, r. 1875 byl rektorem v Kemptenu, odkud založil ve Steylu v Holandsku dům pro výcvik misionářů, jehož působení stalo se epochálním. P. Janssen byl organisatorem podivuhodné energie. Jeho dílo je korunováno velikými úspěchy. Z jeho ústavů vyšlo mnoho mučedníků. Z veliké cesty po misionářských osadách navrátil se domů na smrt nemocen. O velikém úspěchu jeho společnosti svědčí, že dílo jeho dnes čítá 40.000 pokřtěných a že má 43.000 katechumenů. Má je v Togu, v Africe, v N. Guinei, v Brasilii, v Čile, v Severní Americe a v Japonsku, úhrnem přes 200.000 vyznavačů v několika letech. Misionářské domy zařídil ve Steylu, v St. Wendelu, v Heiligkreuz, a St. Gabriel v Mödlinku. Byl z tohoto světa odvolán muž a kněz, jenž těžko jest k nahrazení.

K tomuto krátkému životopisnému náčrtku, který jsem si vystřihl z »Čecha,« připojuji z knihy: Die Missionsgesellschaft von Steyl. Ein Bild der ersten 25 Jahre ihres Bestehens. Jubiläeumsausgabe zum 8. September 1900 tyto dodatky:

Zmíněná kniha popisuje zevrubně počátky práce P. Arnolda Janssena, které měly vznik v Holandsku (v Německu bál se pro kulturní boj započíti) a rozšířily se r. 1889 i k nám do Rakous. První dar obdržel P. Arnold Janssen od služebné dívky Julie Erlingerovy z Linze, a první veliký dar, 9.000 m., daly mu sestry františkánky a druhý, 6.000 m., opět jedna služebná dívka, která tuto sumu od pánů svých zdědila a bohumilému účelu obětovala. Mezi biskupy, které Janssen navštívil a jimž dílo své doporučoval, byl i náš kardinál Schwarzenberg a v Olomouci kardinál Fürstenberg.

Místo pro svůj misijní dům zakoupil P. Arnold Janssen r. 1875 ve Steylu a odstěhoval se 27. srpna téhož roku a 8. září na to, v den narození Panny Marie, byl misijní dům jeho k účelu svému posvěcen. Kardinál Franchi zaslal z Říma telegram, kterým

sv. Otec udělil P. Janssenovi, domu a jeho chovancům apoštolské požehnání.

Kniha popisuje nové obyvatele domu, kněze i studující, kteří se k Janssenovi družili, ale nezamlčuje, kterak nepříznivě se o jeho budoucnosti soudilo. Na stránce 54. čteme, jak jeden spolupracovník Janssena povzbuzoval:

Ich habe jetzt schon mit so vielen Priestern aus Deutschland und Holland über die neue Gründung gesprochen und bis jetzt keinen einzigen gefunden, der etwas davon erwartete . . . .

Uberall, wo der Rektor damals kam, wurde er mit mitleidigen Augen angesehen, und es war Höflichkeit, wenn mann die Überspanntheit, die man ihm allgemein zuschrieb, ihm nicht ausdrücklich vorwarf. O, sagte ein Pfarrer, das waren noch diejenigen, welche am günstigsten urteilten; es wurden noch viel härtere Urteile laut.

Ein angesehener Herr aus Tegeln sagte: Das wird ein preussischer Bankerott; sie werden wohl bald wieder über den Berg gehen. Er meinte den Höhenzug, zwischen Tegelen und Kaldenkirchen.

Ein zweiter aber sagte: Ihr sollt mal sehen, es dauert keine sechs Wochen, dann gehen sie vor Hunger und Armut laufen.

Selbst der kranke Rektor Bachhuis (místní farář) äuserte sich seiner ihn verpflegenden Tante gegenüber: Rektor Janssen glaubt, es würde gehen, aber man wird niemals sehen, dass aus der ganzen Sache etwas wird.«

Když jsem to četl, hluboce jsem se nad tím zamyslil, nebo i mně se vedlo před 25 lety podobně, ne-li hůře. Kanovník Dr. Mik. Karlach potkal mne na prahu své tiskárny a řekl mi: Nic nesvedete, něco podobného by mohl podniknouti jedině Václ. Beneš Třebízský. — Biskup Jos. Hais pravil k řediteli Schoenbeckovi: Škrdleho podporovati nebudu, trhá svornost s Moravany, máme »Obzor,« to nám stačí. — Kaplan Jirák od P. Marie Sněžné v Praze mne při agitaci přísně a dlouho vyslýchal: jaký mám cíl, kdo za mnou stojí (myslili, že Dr. M. Karlach.) Předložené stanovy četl bod za bodem a pořád namítal a se vyptával. A jeho farář vyjel si na mne ostře: to se někomu něco v noci zdá a ráno zřídí spolek. Farář z venkova mi psal: co kněz vezme do ruky, je nešikovné, nic nesvedete. Uvidíte, Škrdle si chce vystavěti z »Vlasti« villu jako to učinil z »Osvěty« Václ. Vlček. Sám můj gymn. katecheta Jan Gabriel, který mne sice laskavě přijal a k poradě a k obědu k sobě do Jindř. Hradce čilého kaplana Jarošovského Tomáše Houšku pozval, mi nedůvěřoval, jak jsem se později dověděl, členem se sice stal, ale ve věc samu důvěry neměl.

Jsem proti Janssenovi člověk nepatrný a vykonal jsem jen díl jeho práce — ovšem v jiném směru — ale trpěl jsem jako on a Boha za pomoc a posilu jsem musil v těžkostech svých vzývati jako on.

Arnold Janssen vydával již dříve časopis »Der Herz Jesu Bote,« kterýmžto listem svůj podnik veřejně podporoval, i zřídil

si ve Steylu misijní knihtiskárnu a počal tam r. 1877 vydávati nový list: »Die Stadt Gottes.« Prvý list byl určen výhradně pro misijní záležitosti, druhý se věnoval všeobecným otázkám a misijní věci tam jen tu a tam vplétal.

Valný sjezd německých katolíků, r. 1876 v Mnichově konaný, ujal se díla Janssenova a veřejně je doporučil, i šířilo se vždy více a více. generální superior P. Arnold Janssen upevnil je v kongregaci Božského Slova, vysílal od r. 1879 do ciziny misionáře, z nichž jeden, P. Anzer, stal se představeným s hodností biskupa Janssenovy čínské misie v Südschantung, která byla 18. prosince 1885 na apoštolský vikariát povýšena. Posvěcení Anzerovo za biskupa stalo se ve Steylu 24. ledna 1886 za neobyčejné církevní slávy.

Misijní dům se stále novými koupěmi rozšiřoval, ba přikoupen byl i hospodářský dvůr s chovem dobytka a s vlastní domácí porážkou dobytka, odkud na 600 obyvatelů misijního domu dostávalo maso, mléko, máslo, sýr a jiné potřeby pro dům.

Nová kongregace zřídila si r. 1888 vlastní kolej pro vyšší vzdělání v Římě, na to r. 1889 misijní dům sv. Gabriela v Mödlingu u Vídně, r. 1892 nový misijní dům v Heiligkreuz ve Slezsku v diecesi kardinála Dr. Koppa*) a r. 1898 čtvrtý misijní dům v St. Wendelu v diecesi Trevírské.

Kniha, z níž čerpám, jest vydána r. 1900, i nevím, co se od té doby stalo a oč byla v tom čase kongregace tato v cizině rozmnožena. O Rakousku mi bylo řečeno, že má kongregace tato ve Vídni ve Währingu privátní seminář s právem veřejnosti, kdež studuje 200 paedagogů a v Mödlingu samém že je vedle studia filosofie a scholastiků i studentský konvikt.

Velice mne zajímala část o rakouské misii. Generální superior P. Arnold Janssen byl v té příčině dvakráte u Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. a u různých rakouských ministrů a když misie jeho byla v Mödlingu zřízena, převe dl tam ze Steylu veškeré studie a postavil v čelo rakouské misie svého bratra P. Jana Janssena.

Druhý všeobecný sjezd rakouských katolíků z r. 1889 dílo Janssenovo doporučil a 3. října r. 1894 sám Jeho Veličenstvo do Mödlingu zavítal, aby si tento podivuhodný ústav za přítomnosti kardinála Dr. Ant. Gruschy a místodržitele hraběte Kielmansegga prohlédl. Jeho Veličenstvo byl tím, co viděl, velice potěšen a udiven nade vším, tázal se rektora: ale kde na to

*) Generální superior Janssen zamýšlel zříditi misijní dům také ve východním Německu a tu mu vešla pomocí vstříc horlivá katolická rodina ze Slezska, František Huch, tehdy chefredaktor Germanie a jeho vznešená manželka Emilie. Tato paní, jež vydala hojně německých děl, hlavně povídek a románů, poctila mne před lety návštěvou a zaslala mi na to darem všecky svoje spisy, a ejhle, právě ty dny, když jsem o ní a o panu Františku Huchovi ve zmíněné misijní knížce četl, navštívila mne 30. dubna t. r. opět. Jela právě z Innomostí, kdež nyní nové své knihy vydává, přes Prahu s dcerou svou domu a ubytovaly se v hotelu Šebek. Dcera si prohlížela Hradčany a paní navštívila mne v redakci naší. Pln radosti ukazoval jsem jí knihu, ve které jsem o ní četl a s velikým zájmem vyslechl jsem zprávy o její nynější literární činnosti. Paní ta si libovala přívětivost pražských Slovanů a o studentských bumlech v Praze vyslovila se opovržlivě; to že se u nich v Německu odsuzuje.

berete peníze? Rektor odpověděl: Veličenstvo, Bůh je bohat a ten řekl: Hledejte nejprve království Božího a to ostatní vám bude přidáno.

Toto dílo jsem r. 1907 viděl a na vděčnou památku zasílám P. Vojtěchu Florianovi »Vlast« a pro ony Čechy cihelňáky vymohl jsem u výboru družstva, že se jim zasílají zdarma tři ex. »Našich Listů« a že jim byly zaslány různé naše brožury.

R. 1908 poctil mne v Praze návštěvou jeden páter z Mödlingského misijního domu a vyjednával s námi o vydávání českého kalendáře za tím účelem, aby se tím činila mezi Čechy propaganda pro jejich misie — nemají kandidátů Čechů, — ale když jsme jim dali rozpočet, odložili to, míníce, že by v ten podnik vložili veliký kapitál a kalendář těžko prodali, o čemž jsme je při vyjednávání poctivě zpravili.

V pátek odpoledne zajel jsem si ve Vídni do Calassantina, abych si podruhé prohlédl dílo Calasantských bratří. Generální superior P. Schwarz začal s 20 zl. a nyní má kongregace jeho na domech jmění za $^1/_2$ milionů zlatých, či za milion korun.

Dílo Calasantských bratří jsem již ve »Vlasti« před lety popsal, nyní jen dodávám, že generální superior P. Schwarz obdržel darem sousední dům, v ceně 130.000 K. Právě tam za mého pobytu dům ten opravovali a dělali sál pro 500 osob.

Řád má 9 kněží, z nichž působí 8 ve Vídni, v ústavu. Všichni kněží jsou abstinenti, čímž mnoho ušetřili; za to učňům přejí, vycházejíce ze zásady, že mladý člověk, jenž roste, potřebuje posilující stravy. Učňové platí měsíčně 24 K a mají denně — mimo postní dny — kousek masa, k večeři polévku, chléb a vursta nebo jiný příkrm. V domě jest úsporná kasa, kamž si učňové úspory — milodary při dodávce práce — vkládají. Každý mistr, jemuž ústav učně dodá, musí přislíbiti, že se učeň súčastní v neděli a ve svátek mše sv. Někteří učňové tam bydlí, jiní tam večer a hlavně v neděli a ve svátek odpoledne docházejí. Arcikněžna Valerie, vznešená dcera císařova, drží nad tímto ústavem ochranou ruku a získává mu dary od Jeho Veličenstva a jiných vlivuplných osob. V přijímacím saloně jest její podobizna v životní velikosti.

Posilněn na duchu i ve víře tím, co jsem při sjezdu a mimo sjezd ve Vídni a v Mödlingu viděl, vracel jsem se v sobotu uspokojen do Prahy, koupiv si na Františkově nádraží na cestu »Vaterland« a »Reichspost,« a oddal jsem se zase obvyklým prácem.

Cestovatelé, katolíci, hledejte všude na cestách velkolepá díla církve a pište o tom — to jest výborná obrana naší sv. víry a našeho náboženství.

Valná hromada Tiskové ligy

konána byla v domě družstva Vlast v pondělí, dne 3. května t. r. za předsednictví red. Tom. Škrdle. Jednatel far. Vl. Hálek četl protokol předešlé valné hromady, načež podával obšírnou jednatelskou zprávu, která svědčí o zdatné činnosti Tiskové ligy. Zpráva tato vydá se mimo to ještě ve zvláštních otiscích.

Zpráva jednatelská zní:

Jedním z největších nepřátel církve jest zvrhlý tisk, jemuž není žádný prostředek tak nízkým, aby ho nepoužil proti ní. V »Moderne Presse« (Mannsdorf, Hist. pol. Bl. 124. 1) čteme: »Tisk vytlačil z veřejného života vliv církve daleko ve větším rozsahu, nežli to provedlo pronásledování křesťanů v prvých stoletích, a nežli se to podařilo reformaci a revoluci. Odcírkevnění veřejného života, školy, rodiny, chudinské a nemocenské péče našlo právě v moderním tisku nejhorlivějšího agitatora, neboť všecku svou moc, ať již vychází v kterékoliv řeči, ať má jakékoliv politické zabarvení, vynakládá tisk k tomu, aby potíral v přední řadě, co nazývá klerikalismem.«

Bezohledný boj proti tomuto nepoctivému tisku a proti zjevům, které s ním souvisí, vede na celé čáře Tisková Liga. Provádí jeho kontrolu, zjišťuje lži a přibíjí je jako nečestné zbraně na pranýř veřejnosti, ujímá se napadených katol. osob a korporací, vydává obranný tisk a nasazuje svoji obrannou zbraň všude, kde se jedná o čest katol. náboženství.

Dnes zařaďuje Liga *dvanáctý* rok do dějin své činnosti a předvádí jej slavné valné hromadě v obraze následující činnosti:

V uplynulém roce postupovala »Volná myšlenka« ve své agitaci tiskem, přednáškami a různou akcí, a pracovala na odkřesťanění lidu českého. Všem jejím snahám věnovala Tisk. Liga pozornost a pracovala svými prostředky proti nim. Liga poukázala na novou akci »Volné Myšlenky,« která počala vydávati proti »Sv. Vojtěchu« dvouhaléřový časopis »Havlíček.« Tento oplývá otřepanými klepy a paskvily na katol. náboženství dle vzoru tisku soc. demokr. a pokrokářského. Nedá se upříti, že »Sv. Vojtěch« zaujal velmi dobré stanovisko v polemice s »Havlíčkem.« Vydavatelstvo »Havlíčka« narazilo nad očekávání na odpor různých politických stran byť stejného s ním směru, které ve vydávání jeho vidí konkurenci svému tisku. Protestantské časopisy »Hlasy ze Siona« a »Hus« prohlásily, že nechtějí na dále ničeho míti s »Volnou Myšlenkou,« poněvadž protestantism přišel k poznání, že »Volná Myšlenka« není pouze »volnou v náboženství, ale že jest přímo protináboženskou.«

Liga projevila potěšení své nad tím, že časopis »Sv. Vojtěch« jest rozšířen pro zimní období o 4 strany a opatřen větším tiskem. Poukazuje se na jeho bohatý obranný obsah, který všude budí zájem a nepřátele břitce potírá. Kéž všecky výtisky dojdou v lidu rozšíření.

Liga protestovala proti pojmenování časopisů »Sv. Vojtěcha«, »Kříže« a »Maria« na zemské učitelské konferenci delegátem

učitelem Petrem »otravnými« a proti návrhu učitela Vojáčka, aby jejich rozdávání v kostelích bylo zakázáno. Liga poukázala na to, že ani jediný učitel na zemské konferenci neodsoudil soc. dem. »Jaro«, »Zář«, pokrokářské »Vzdělání lidu«, které se také od dětí čtou a roznášejí. »Sv. Vojtěch« rozdává se v kostele věřícím vůbec, ale nerozdává se ve školách. Jestliže dnes děti docházejí rodičům ke kupci a ke kolportérovi pro »Zář«, »Červánky«, »Právo lidu«, »Volnou myšlenku«, »Havlíčka« a »Lid«, ač učitelstvo o tom ví, nemůže nikdo brániti, aby nedocházely též pro katol. časopisy.

Proti Volné Myšlence ustavila Tisková Liga zvláštní sekci, která podnikne proti ní na celé čáře obranný boj. Všecky brožury volnomyšlenkářské se zakoupí a dají prozkoumati odborným referentům a pro časopisy Volných Myslitelů zvoleni byli tři honorovaní referenti, kteří je budou číslo za číslem, článek za článkem pročítati a obranu proti nim v katolickém tisku uveřejňovati. To se stalo prozatím, až se příjmy Ligy rozmnoží, udělá se více.

V minulém roce jevily se snahy pro »volnou školu«, a proto nastala nutnost obrany mravně-náboženského rázu školy.

Tisk pokrokářského učitelstva zahájil v »Česk. Učiteli« boj proti duchovenstvu nízkým klepařením po způsobu dřívějšího »červánkovského« ostouzení. Soc. demokracie již tento prostředek, který se neosvědčil, jakožto opotřebovaný odložila, a pokrokářské učitelstvo béře jej za svůj. Tím rychlejší bude jeho dekadence.

Liga poukázala na smutný zjev v obecných školách, že pokrokářské učitelstvo zanedbává pěstění církevního zpěvu, a tím se stává, že celé řady žactva v kostele místo zpěvu mlčí. Osnova učebná nařizuje pěstování církevního zpěvu ve školách, a to těch písní, které se v kostele při různých bohoslužbách potřebují, o čemž se mají okr. školní inspektoři při inspekci přesvědčiti. Uznalo se za nutno proti tomuto nezákonnému opomenutí služební povinnosti pokrokářského učitelstva vystoupiti.

Tisk. Liga protestovala proti školnímu řádu, který vypracovalo učitelstvo okresu žižkovského a vinohradského s pominutím všech náboženských výchovných motivů. Jelikož všecky sbory učitelské měly sestaviti školní řád, a na základě štvaní učitelského tisku měla se vynechati známka o poměru k Bohu, bylo nutno, aby učitelé náboženství protestovali proti podobnému školnímu řádu, dovolávajíce se základního zákona státního o mravně-náboženské výchově dítek.

Liga poukázala na zhoubný vliv pokrokářského učitelského tisku na mladší učitelstvo, vyšlé z ústavů a též na učitelky, kteří se stávají jeho kořistí hned na prahu svého učitelství. Jeví se nutným, aby kandidátky učitelství na ústavech katolických byly upozorňovány na tisk katol. učitelstva, který jim ponejvíce bývá neznám. Tento tisk byl by jim průvodcem na učitelské dráze a bez toho tisku ztrácí se kandidátky ze svých katolických ústavů ve víru pokrokářského učitelského života.

Liga upozornila pro případ potřeby katechetů ve škole, že proti šíření nevhodné četby u školní mládeže, kdyby ji někdo šířil,

lze odvolati se na § 80. školního a vyučovacího řádu a prováděcí předpis k tomuto paragrafu vynesením c. k. zemské školní rady ze dne 13. června 1907 č. 25.704 vydaný.

Liga poukázala na zhoubný vliv krvavé literatury pro mládež, a to na knížečky, které dodávají obchodníci při nákupu dětem. Vedle chatrného obsahu jsou tu nevhodná vyobrazení, na př. sťaté hlavy atd. Není divu, že tím mládež surovní. Liga se usnesla učiniti kroky proti tomuto tisku. — Stejně — prohlásila Liga — jest postupovati proti kinematografům, jež předvádějí mládeži samé vraždy, útoky, požáry, násilnosti, surovosti nejhoršího druhu, někdy i scény, jež zabíhají do oplzlosti, a vůbec předměty, které mají vyvolati děs a hrůzu stejně jako u krvavých románů. Vynálezu, jenž má býti k dobru lidstva, zneužívá se ke špatnostem.

V poslední době vábena jest školní mládež pod škraboškou výcviku tělocviku do soc. demokr. a sokolských jednot, kdež se však vychovává politicky pro jednotlivé strany. Zde cvičena jest ve stranických písních, nosí kroj a súčastňuje se sletů a veřejných cvičení, které nejsou bez politického zabarvení. Cvičení v tělocviku děje se často v době bohoslužeb, anebo pozdě do noci. Jakkoli se pěstění tělocviku nikterak u mládeže nepodceňuje, přece jen nesmí se tak díti na úkor mravně náboženské výchovy. Rozhodně pak nesmí se již do školní mládeže vnášeti politické směry. Vzhledem k tomu, aby jinoši nebyli nuceni do těchto tělocvičných jednot choditi, a přece aby se tělocvikem ušlechtile bavili, Tisková Liga doporučila zakládati tělocvičné jednoty pro katolický dorost, ježto uznala velikou jejich důležitost. Liga bude dle sil svých snahy tělocvičných jednot podporovati a ochotně přispěje jim svým tiskem.

Ve příčině *mravnosti* podniknuta byla akce proti nemravně obrázkové literatuře ve veřejných výkladech. Katolíci byli požádáni, aby v takových obchodech nekupovali. Liga odsoudila pornografický směr časopisu »Mládeže«, který místo vzdělávání a umravňování mládeže nabádá ji k necudnosti. Stejně vyslovila se o nové knize B. Kočího překladu Stratzova »Jak se ženy strojí«, která staví na odiv nahotu těla v četných obrazech.

Poukázati dlužno na nynější jeden smutný zjev tiskový, detektivní pornografickou a krvavou literaturu, která zaplavuje teď lidové i intelligentní kruhy. Pověstné sešity se sensační či pikantní obálkou spatřujeme dnes stejné často v ruce nezkušených dětí, učňů, dělnictva jako na stolech salonů intelligence. Nezdravá tato literatura hlodá dnes na mravnosti i spokojenosti tisíce duší, a jest nutno proti ní všude postupovati.

Liga doporučuje, aby prováděn byl ostrý boj proti pornografickému tisku a pikantním pohlednicím. Dnes děje se tak ve všech větších městech evropských: v Berlíně, Mnichově, Budapešti atd. Všude se uznává, jak zhoubně působí na nejútlejší mládež výklady pikantních obrazů. U nás zcela klidně se v závodech i poblíže škol vyvěsují neslušné pohlednice vedle dětských časopisů. A kolem nich chodí dospělí otcové, matky, učitelé. Nikomu nenapadne, aby proti tomu protestoval. Hlavně ženské organisace by měly zahájiti boj proti tomuto tisku, ježto se jím šíří neúcta

k ženě. Liga vyzývá dámy — členky katol. organisací — aby ji v tomto boji podporovaly.

Liga upozornila na smutné výstřelky hlavně židovskéno tisku na nemravné kuplířské inseráty, které jsou nastraženy na nezkušená děvčata. Tomuto hnusnému inserátovému mrchovišti, často až nestoudnými chiframi odpuzujícímu, nutno čeliti. Liga povede kontrolu tohoto tisku a bude veřejně pranýřovati ony české časopisy, které za hamižný peníz pěstují a podporují prostopášnost.

Liga odsoudila nízký boj »Národního Obzoru«, jejž vydával známý B. Kočí redakcí K. Horkého, proti směrům náboženským a zásadám veřejné mravnosti. Povídky a feuilletony nesou se duchem pornografie a nehodí se slušným lidem za četbu.

Liga odsoudila článek »Českého Učitele« v čís. 36 proti úctě sv. Jana Nepom. V pojednání tom nepodaly se žádné vědecké důkazy, nýbrž mělkými frasemi se pouze štvalo proti pěstění úcty k sv. Janu Nep. v lidu a u školní mládeže.

Liga projevila politování nad tím, že nízkou úroveň »Červánků« napodobí nyní nár. soc. tisk ve svém časopisu »Lid« a »Karikatury«, v nichž tupí a ostouzí katol. duchovenstvo. V tom ohledu vyrovnává se tisk nár. soc. tisku soc. demokr. a zasluhuje, aby se stejně potíral. Demoralisováním se nikdy národu neprospěje.

Liga projevila politování nad surovými směry agrárního tisku, který si libuje pomlouvati a snižovati duchovní daleko nevěcněji, než činí tisk socialně demokratický. Stálé vychloubání se liberálních agrárníků, že jsou »dobrými katolíky«, ano lepšími prý snad než duchovenstvo samo, jest lží a politickým trikem, který může působiti jen na mělké lidi. Není proto divu, že agrární tisk stejně se soc. demokratickým počíná u vážných lidí ztráceti půdu.

(Dokončení.)

Protestantismus a spiritismus proti katolicismu.

Napsal V. Bol. Pavlík-Sychra.

(Dokončení.)

Podívejme se, jak spiritisté vykládají si chybně Písmo sv. a jak tím hřeší.

Nejnovější výklad Písma sv. dle spiritismu opatřil nám tovární dělník v Králové Dvoře n. L. p. Martin Havel, a to pomocí media M. Kyttnarové, nyní jeho choti. (Podvody Kyttnarové jsem uvedl ve svých spiscích protispiritistických.) Spisek ten nese název »Obrana spiritismu«, byl konfiskován, ale přes to rozšířen a ve všech rodinách také ho naleznete.

Martin Havel tvrdí ve své »O. s.«, že peklem máme vyrozumívati »provtělování ducha«, což jest jeho největším trestem. Toto »provtělování« musí se opakovati tak dlouho, dokud nepozná cestu duševní, t. j. spiritismus. Posmívaným spiritem musí býti prý každý, ať kdo chce nebo nechce, neboť řekl Kristus: »Bude jeden ovčinec a v něm jeden pastýř.« (O. s. str. 24.)

Dle tohoto výkladu poznává spiritista znovuzrození člověka takto: »Stane-li se, že opustí duch člověka a byl-li život jeho prostopášný a duchem nepokročilý, tu zůstává duch jeho za hrobem smutný, nemožno mu ubírati se tam, co pro něho je připraveno. On musí nevyhnutelně prodělati provtělování, nebo nebyla cesta jeho poslední na světě.

Běda prý tomu, kdo učení Kristovu porozuměl a je zapřel. Že M. Havel Písmu sv. nerozumí, dokázal svým výkladem o »provtělování«, když praví: »Jakým způsobem kdo jinému ublížil, takovým bude zase trpět,« neboť stojí psáno (Mat. 5, 38): »Oko za oko, zub za zub.« Duch prý každého člověka musí se stále v tělo roditi. Byl li kdo pánem, pronásledoval-li chudé, to samé stane se jemu, až zase přijde na svět«. — Za doklad toho nový tento vykladatel Písma sv. uvádí slova Ježíšova, jako je poznamenal sv. Matouš 5, 38.

Jak ledabyle M. Havel Písmo sv. četl, je viděti z toho, že si ani citovanou část celou nepřečetl. Ježíš praví: »Slyšeli jste, že řečeno bylo: Oko za oko a zub za zub. Já pak pravím vám, aby jste neodpírali zlému, ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé.« Slovy těmi chce Ježíš, abychom neodpláceli zlé zlým a neodporovali, kdyby se nám sebe větší urážka stala.

M. Havel snaží se dokázati z Písma sv., že znovuzrození jest pravdou a za doklad uvádí slova Písma sv. (Mat. 5, 26): »Nevyjdeš odtud, dokud posledního penízku nenavrátíš.«

Slova tato, dle výkladů svatých Otců, rozumějí se o soudu Božím a nikoliv o spiritistickém bludu znovuzrození. M. H. také pro své znovuzrození uvádí rozmluvu Páně s Nikodémem (Jan 3, 3—5) a slova Kristova: »Nenarodí-li se kdo z vody a Ducha svatého, nemůže vejíti do království Božího.« Ke slovům těm dává znatel (!) Písma sv. M. H. následující výklad: »To znamená: Od doby Jana Křtitele jsme křtěni vodou. A dále hned: »A Kristus přišel, aby křtil nás ne vodou, ale Duchem svatým — tedy moudrostí a osvíceností ducha. Ale svět učení Jeho nepoznal, a tím učení na svět nepřišlo a svět zůstal mrtvým. Proto dosud nejsme křtěni Duchem, ale stále vodou jako před Kristem.«

Další nesmysly o znovuzrození uváděti nelze. Spiritisté jsou tak na duchu kleslí, že věří, že duše člověka může vstoupiti do těla psa a pod. Uvedu zde ještě Havlův výklad slov Ježíšových: »Zrušte tento chrám, a já ve třech dnech jej zase vzdělám.« Praví na str. 27. své »Obrany spiritismu« doslova: »Učedníci jeho rozuměli tím chrám těla jeho, které třetího dne z hrobu vstalo. Kristus ponechal je na tom, nebo nepřišla ještě hodina ku porozumění těchto slov. Kristus však věděl, jak daleko sahá učení Jeho, proto myslil tím zrušiti všechny chrámy a všechnu jejich vnější bohopoctu.«

Podle výkladu Havlova »Pohřeb Kristův a jeho vzkříšení byl děj v podobenství, který ukazoval k době třetí a znamenal, že učení jeho bude v hrob pohřbeno a že v třetí době půjde teprve na světlo. To jest ono z mrtvých vzkříšení.«

Onen zapečetěný kámen a stráž, která u hrobu stála, aby Krista střežila, to jsou prý nepřátelé, kteří stále pravdu střeží, aby nezvítězila.«

Tak si dovolil vysvětliti z mrtvých vzkříšení Martin Havel, k poučení spiritistův. Mohl bych citáty z Písma svatého potříti spiritismus úplně, ale dnešní úvaha moje není věnována tomu; chtěl jsem jen

dokázati, že církev katolická jistě má vážných příčin, aby neznalým čtení Písma svatého zakazovala, neboť tím chrání jich od hříchu. K tomu měl bratrský kolportér ukázati, právě se stanoviska křesťanského, kterého se tolik dovolává.

Ale od člověka fanatického nemůžeme žádati logiku. Vidíme ho, kterak na str. 27 už směleji vystrkuje růžky.

»V jedné farnosti stalo se mnoho lidí spiritisty, když pan farář i kaplan coelibát porušili. Jiní pak zase stali se spiritisty proto, že od nich žádal kněz mnoho za křest, oddavky nebo pohřeb.«

Škoda, že bratrský kolportér a spisovatel neuvádí osadu, kde se to stalo. Ale ono je to tak pohodlnější; proč něco dokazovat? Je to proti katolickému knězi a to se přijme s povděkem, aniž by kdo pátral po pravdivosti. Je to čistě »červánkovská« politika; s tou polemisovati nelze. —

Aby však bratrský spisovatel úplně nás přesvědčil, že boj jeho proti spiritismu není k ničemu jinému, než aby útok jeho na katolickou věc byl zastřen, dokazuje nejlépe na str. 29, kde výslovně praví: »Seznal jsem, že nejlepší, co spiritismus způsobil, jest, že naučil zase mnohé čísti bibli. Našel jsem sám spiritisty, kteří od té doby, co čtou Písmo svaté, stali se lidmi řádnými. Do kostela sice nejdou ani ku zpovědi, ano i dítky mívají dle možnosti nepokřtěné, ale v obcování s bližním změnili se velice.«

Ovšem, ovšem, změnili. Jak spiritismus naučil zase mnohé čísti bibli, o tom jsem podal důkaz v řádcích hořejších a o změně povahové mohl bych mnoho povídati, mohl bych jmenovati ty, kteří právě, když se spiritisty stali, byli nejhoršími zhýralci, nedbajícími svých manželských a otcovských povinností, ano i cizoložství se dopouštěli, z příkazů (prý) duchů. Já již ve svých antispiritistických spiscích dostatečně na veřejný i soukromý život spiritistů poukázal a uvedl i plná jména osob, jež jsem těžce obvinil, ale dosud nikdo se nepřihlásil, aby žádal satisfakce. Proto zde také svá tvrzení neopakuji, ale dovolávám se protestantského spisovatele v kalendáři »Hus« r. 1904, který, ač spiritisty ve švindlu jejich, jak později ukážu, podporuje, přece (na str. 131 a 132) uznati musí: »Není to sice úplná pravda, co o něm (o spiritismu) praví i lidé zdánlivě nestranní, nejsou všichni spiritisté ani ne většina jich nějak zvláště umravnělí lidé. Měl jsem souseda, o kterém bych nemohl rozhodnout, byl-li rozhodnějším spiritistou nebo alkoholíkem, ale opilým byl snad každý den. A takových spiritistů znám velmi mnoho. Přihází se dále, že mladá vdova, jinak znamenité medium, jeden den má vroucí kázání před shromážděnými věřícími a druhý den podvečer zaprodává se jako veřejná nevěstka ve Vrchlabí. A tak činí již delší dobu.«

Tedy sám obhajce spiritistů pan H.(rejza) potírá bratrského spisovatele, který šel ve vychvalování spiritistů příliš daleko.

Aby se snad neřeklo, že za jednání církve bratrské nemohou býti zodpovědny ostatní církve a sekty protestantské, které by snad i takové počínání odsuzovati mohly, podám zde důkaz, že ostatní nejsou o nic lepší. —

V »Evangelickém církevníku« napsán byl článek, v němž se proti spiritismu ani v polovici nepíše tolik a tak ostře jako proti církvi katolické a v kalendáři »Hus«, který jsme nahoře citovali, jest dlouha-

tánský článek, v němž se rozhodně spiritismu nadržuje. Skrovně tu uvedené pravdy o spiritismu naprosto zastiňuje tento nesmlčitelný výrok: »Nu, podvod, milý čtenáři; ale kdo by zde chtěl podváděti? Ti, kteří sem přišli poslechnout ducha, ti tomu jistě upřímně věří, že to chtějí skuteční duchové, kteří mluvili skrze medium, a přestali by ihned choditi do shromáždění, jakmile by se přesvědčili, že byli podváděni. A medium? Snad, některé tu a tam, ale většina medií je upřímně o tom přesvědčena, že skrze ně mluvil duch. Vždyť přemnohá media mluví v takovém mysli vytržení, že ani jim to k vědomí nepřichází, co mluví, aniž se na to kdy rozpomínají. Jiná ovšem vědí, i když jsou u vytržení, co mluví, i rozpomínají se potom na všecko, ale i taková jsou si toho plně vědoma, že nemluví z vlastní vůle, nýbrž je cizí vůle nutká mluviti tak a to, co a jak skutečně potom pronášívají. Podvod je tedy vyloučen!«

Pan Hrejsa tedy vystupuje dokonce jako přítel spiritismu. To je velice charakteristické a zřejmý doklad toho, co jsem nahoře uvedl, že spiritismus s protestantismem se stotožňuje, že jeden druhého doplňuje a že v boji proti církvi katolické jsou za jedno.

Také novokřtěnci jsou těchže názorů jako církev bratrská. Dopsal jsem kazateli této sekty, panu Jindřichu Novotnému, red. »Posla Pokoje«, aby mi podal informaci o jejich názoru o spiritismu a ten mi mezi jiným napsal: »Snad Vám je známo, že vyšel spisek »Spiritismus v Čechách«; tam je velmi důkladné pojednání o spiritismu. Kdybych měl něco o předmětu tom napsati, bylo by to celkem to samé, co je v onom spisku.«

A těchže názorů jest i církev reformovaná, jak dokazuje farář Kozák ve svém kázání, které mi sám k uveřejnění zaslal (ovšem na mou žádost, aby mi sdělil mínění své církve o spiritismu), rovněž i nová reformovaná církev evangelická, jak mi naznačil pan Hušek z Broumova v zastoupení pana Kostomlatského.

A tak vidíme, že pokud protestanté literárně do otázky spiritistické zasáhli, že se vždy spíše kloní na stranu spiritistů proti katolíkům, ba že na mnoze ruku v ruce proti katolíkům společně postupují a jest tudíž naší povinností bojovati proti spiritismu i protestantismu.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal dne 19. dubna t. r. VII. schůzi za předsednictví dp. faráře Vlast. Hálka. — Schůze byla zahájena a skončena modlitbou. — Jednatel, redaktor p. Tom. Josef Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Děkují: 1. za blahopřání: Msgr. Fr. Zapletal, sídelní kanovník na Vyšehradě; 2. za dar z fondu katol. spis.: deficient Frant. Černý; za knihovny: farář Jos. Buchta z Roketnice; koop. Ign. Kolísek z Bílovic a Fr. Štambera z Dolní Cerekve. — Nové knihovny se udělují: ThC. Jos. Řeháčkovi, kaplanu v Tuklatech; P. Václavu Váchalovi, faráři v Nebušicích a Frid. Smutnému, koop. v Želeticích na Moravě. Ježto se ze Slezska o jub. knihovny nikdo nehlásí, rozdělí se dar ten do Čech a do Mo-

ravy. i udělíme v Čechách ještě 4 jubilejní knihovny a na Moravě tři. Žadatel musí odebírati »Vlast« a »Naše Listy«. Čtyři žádosti za knihovny, které těmto podmínkám nevyhovují, se zamítají. — Do tisku nám přibyly dva nové časopisy: »Kvítky« a »Květy lásky«. — Výbor vítá s radostí, že byl utvořen Zemský svaz hospodářských družstev a společenstev pro král. České a vyzývá své stoupence, aby při tomto svazu spolupůsobili. Je to začatý kus positivní práce, která jest s to, aby naši katolickou stranu posílila a upevnila. — V domě našem provedou se letos nejnutnější opravy. — Výbor projednával zprávy užšího komitétu stran oslavy našeho jubilea. I přijaty byly: 1. program jubilejních slavností, 2 jmenování 7 čestných jubilejních členů a 3. úprava platů našich úředních sil, jimž byl při tom propůjčen i úřední charakter. Některé z návrhů těchto musí schváliti řádná valná hromada, načež budou všecky 7. října při slavnostní schůzi prohlášeny.

Literárně-socialní sjezd družstva Vlast bude se konati 31. května a 1. června 1909 (v pondělí a úterý svatodušní) ve staroslavném městě Turnově v sále »ve Střelnici« s následujícím pořadem: *V pondělí dne 31. května 1909* o 2. hodině odpoledne: 1. slavnostní schůze socialní za čestného předsednictví vdp. Antonína Čermáka, děkana v Turnově. Řečniti budou: 1. Projev zástupce Jeho Excellence a biskupské Milosti ndp. biskupa Litoměřického: vldp. biskupského vikáře obvodu Turnovského a osobního děkana Jana Tyrichtra z Přepeř, rytíře řádu císaře Františka Josefa I. 2. Redaktor T. J. Jiroušek: »Význam družstva Vlast a kolem něho seřaděných spolků v národním životě českém.« 3. Zemský advokát, komtur s hvězdou řádu sv. Řehoře Velkého JUDr. Julius rytíř Nejedlý: »V čem záleží rozluka manželství a co z ní hrozí pro rodinu, obec a stát?« — V 7 hodin večer: II. slavnostní schůze socialně-literární za čestného předsednictví P. T. pana Ant. Svobody, majitele pivovaru, člena městského zastupitelstva a velitele c. k. privilegovaného sboru střeleckého. Řečniti budou: 1. Dp. farář Vlastimil Hálek: »Díla křesťanské charity v moderní době.« 2. Učitel Vlastimil Jelínek: »Křesťanské základy ve školství.« — *V úterý dne 1. června 1909*: V 8 hodin tichou mši svatou v děkanském chrámu Páně bude sloužiti vldp. Ant. Čermák, děkan v Turnově. Dopoledne o půl 10. hod.: III. slavnostní schůze literární za čestného předsednictví P. T. slovutného pana dra M. Kováře, c. k. škol. rady z Prahy. Řečniti budou: 1. Farář spisovatel Alois Dostál: »Národní probuzení a první jeho křisitelé.« 2. Kníž. arcib. notář a farář Th. Dr. Karel L. Řehák, rytíř řádu Božího Hrobu: »Pohled do českého ráje.« Historická přednáška. 3. Doslov.

Členové katol. spolků nechť se u vchodu vykáží legitimací svého spolku. — Ostatní hosté nechť jsou uvedeni známými katolíky.

Žádáme své stoupence na severovýchodě českém, aby se našeho sjezdu v hojném počtu súčastnili, širším kruhům obecenstva jej oznámili a k účastenství vybídli.

Přihlášky k sjezdu Vlasti, pozdravné přípisy a telegramy budtež zasílány do 30. května 1909 na předsedu sjezdového komitétu s adresou: Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy, jenž veškeré dotazy zodpoví, a po 30. květnu na adresu: »Sjezd Vlasti v Turnově, sál »ve Střelnici«.

Slavnému výboru družstva Vlast v Praze!

S potěšením vzal jsem na vědomí zprávu ze dne 11. dubna t. r. o zamýšleném literárně-socialním sjezdu v mé dieces a s radostí vyslovuji k tomu svůj souhlas.

Svým zástupcem na sjezdu jmenoval jsem svého milého okresního vikáře dp. Jana Tyrichtra, osob. děkana a faráře v Přepeřích, kterému jsem nařídil, by účastníky sjezdu ve jménu mém pozdravil a jim mé vrchnopastýřské požehnání tlumočil.

Uznávaje nemalé zásluhy, kterých družstvo Vlast po dlouhou řadu let sobě již v hojné míře získalo, přeji mu dalšího blahodárného působení a k tomu milostivého Božího požehnání.

V Litoměřicích, dne 17. dubna 1909.

† EMANUEL JAN, biskup.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

(Dokončení.)

518. a 519. Le Sens catholique. Conferences données à l'Institut catholique de Paris par H. Couget, Manoine honoraire de Paris. Cena 1 fr. 20. — Aktualní úloha katolíků, toť byl předmět konferencí, jež abbé Couget konal katolickému institutu Pařížskému v době postní r. 1908, a jež podány jsou ve svazečku přítomném. Nebeží tu o úkoly obyčejné, které viží v každé době křesťany, nýbrž o úkoly zvláštní, vyžadované aktuelními okolnostmi; epocha přítomná, Francie nynější, jedním slovem prostředí přesně určené, jež tvoří Francie na počátku století 20.

Tomuto úkolu třeba dobře porozuměti, třeba jej přijmouti; třeba míti dosti velkomyslnosti a nezištnosti, aby nebylo rozpaků před obětmi, často těžkými, jichž vyžaduje. M. Couget shrnuje souhrn těchto jednotlivých povinností ve formuli velmi šťastné: »Je nám třeba«, praví, »zachovati si bez úhony smysl katolický.« Tato formule je objasněna průběhem kapitol, v nichž autor postupně studuje: Myšlenku katolickou, vědomí katolické, autoritu v církvi, svobody katolické a podmínky apoštolátu. Není pochyby, že tyto stránky, hluboce promyšlené, dají podnět k úvahám o těžkých problemech, jež se v nich předkládají. Kéž by přispěly upevniti mezi katolíky ducha poslušnosti a oddanosti k církvi!

520. a 521. Histoire du catholicisme en Angleterre par G. Planque. — Autor přítomného svazečku nemá úmyslu podávati dějiny obnovy náboženství katolického v Anglii, jež byly v posledních letech ve Francii častěji vylíčeny. Chce jen podati jakýsi druh úvodu. Planque podává nám ve svém spisku velmi úplný a svědomitě pracovaný přehled anglických dějin náboženských od počátku až do reformace, pak od reformace až k schválení emancipace r. 1829. Jeho snahou bylo, aby čtenáře seznámil s utrpeními katolíků anglických od vlády Jindřicha VIII. a slávu staré církve anglické, by tak kontrastem s jedné a analogii s druhé strany lépe vycítil a pochopil přítomné jejich postavení. Po eucharistickém kongressu, jenž nám odhalil hluboký náboženský život Anglie katolické, přichází spisek právě jako na zavolanou. Šťastnou shodou okolností vyšel spisek právě v době, kdy Thureau-Dangin učinil širšímu obecenstvu přístupnými výsledky svých velkých vědeckých prací ve spise Le catholicisme en Angleterre au XIX. siècle. Četným čtenářům, již budou míti krásné dílo slavného akademika, bude spisek Planqueův dobrým úvodem.

522. a 523. La question sociale au XVIII. siècle, par A. Lecog. Cena 1 fr. 20. — Otázka socialní existuje ve všech dobách, neboť ve všech do-

bách byli boháči a chuďasi, nespokojení a spokojení. Než bere na se různou tvářnost dle různých epoch. Ve století 18. formule, která dle Lecoga nejlépe shrnuje stav problému, byla by tato: Vyjmouti majetek ze všech břemen feudalních, které jej tížily. Proto všechny námahy filosofův a ekonomistů směřují tu ku změně soustavy majetkové ve smyslu svobody a rovnosti. Jak viděti, otázka socialní ve století 18. není otázkou dělnickou ani otázkou rolnickou, je otázkou majetkovou. Když Lecog takto přesně definoval předmět své studie, probírá theorie socialní 18. stol., pak romantiky a geografy za vlády Ludvíka XIV. až do socialistů revolučních: Montequieu, Morelly, Jean Jacques, Rousseau, Mably, encyklopaedisté, Necker, Babeuf zaměstnávají jej déle. Bylo by mylno domnívati se, že takováto studie má jen zájem retrospektivní; těžko pochopí socialní problémy dnešní, kdo nezná historického jejich vývoje, který je ponenáhlu podmínil a přivedl tam, kde se s nimi setkáváme.

524. Nicole. Le prisme. — Des defauts des gens de bien. — De moyens de profiter des mauvais sermons. — Penseés sur divers sujets de morale. — Lettres choisies. Introduction par Henri Bremond. — Nicole je křesťanským moralistou po výtce, jako je Amyot překladatelem. V této příčině jest ojedinělým. Přes to jeho »Essais de Morale« jsou velmi málo známy. Sbírka velmi krásně vypravená, v níž Bremond spojil některé zvláště karakteristické stránky tohoto spisovatele velmi zanedbaného, bude většině čtenářů bez odporu milou. Budou se zajisté obdivovati originalitě, tichému kouzlu a půvabu — docílenému jistou smíšeninou velmi řídkou dobromyslnosti, oddané shovívavosti křesťanské charity — spisovatele, kteréhož mohli jen ti, kdož ho nečetli, kvalifikovati jako nudného.

525. Les Idées morales de Chateaubriand par M. Souriau, professeur à la faculté des lettres de Caen. — Knížka tato, skrovných rozměrů, není knihou přísně vědeckou. Autor nicméně tu používá s velikou pílí zajištěných výsledků práce o Chateaubriandovi v posledních letech vykonané. Díky těmto prácem, podoba Chateaubriandova stává se vždy zřetelnější; podobá se vždy méně obrazu, který nalézáme v Mémoires d'Outre — Tombe. Se Chateaubriandem má se to jako s jinými velikými muži jeho století: známe příliš dobře rub medaille, či spíše rub vyšívání. Nicméně třeba pozorovati i rub velkého člověka, abychom pochopili pravé krásy jeho díla, pravou velikost jeho života. O to se zde autor pokusil v příčině autora Génie du christinanisme. A sluší uznati, že se mu to dokonale podařilo.

526.—527. Le Védisme par L. de la Vallée-Poussin. Cena 1 fr 20. — Vydavatelé sbírky Science et Religion stále pečlivý zřetel majíce k potřebám doby, zdá se, že se zvláštní péčí snažili se rozvinouti řadu (serii) věnovanou dějinám náboženství. A tu třeba uznati, že de La Valée Poussin podal v přítomném svazečku práci v každé příčině svědomitou a pečlivou o otázce vedismu. Autor nebojí se, je-li třeba, hájiti odchylného mínění od spisovatelů, kteří pojednávali o tomto předmětě. Jeho snaha nese se k tomu, aby v soulad uvedl rozličné hypothe-y, theorii mythologickou, theorii ethnografickou, starou theorii, která zdá se opět přicházeti v modu od doby »philosophia perennis«. Četba spisku zajímati bude netoliko širší čtenářstvo, jemuž skýtá úvod do poznání náboženství indických, ale i specialisty, theology a vůbec všechny ty, kdo se zabývají filosofií náboženskou. K hlubšímu studiu poslouží dobře volená bibliografie v čele spisku. Po úvodu, v němž pojednává o Indoevropanech a Ind - Iraneích, autor popisuje epochu a ráz literatury vedistické, jejíž velikou starobylost dosvědčuje linquistika, ethnografie, geografie, historie literární a náboženská. Pak následuje pojednání o božstvech vedistických, o ideách morálních, o mocnostech zlých a o magii, o smrti, ráji a obřadech pohřebních. Nedoporučelo by se, aby některé nakladatelství také u nás podjalo se vydávání podobné sbírky themat časových? *Dr. Jos. Samsour.*

ČESKÁ.

Literární novinky. — Obrana víry, časopis Tiskové ligy, vydala v roč. VI. čís. 1. vzácné pojednání z péra P. Fr. Blaťáka, C. Ss. R.: Katolický spolek lidový v Německu.

Socialní demokracie v Německu má 80 hlavních listů, z nichž 70 vychází denně. Mimo to vydává spousty jiných novin, časopisů, spisů a spisků všeho druhu. Živnostenská společenstva demokratická mají 61 listů zájmových. Pro vůdce, redaktory a řečníky vydává se zvláštní agitační korespondence ve 3000 výtiscích. Letáky rozdávají se neustále bez počtu. Jen při volbách do říšské rady roz-

šířilo se r. 1907 neméně než 55½ milionu letáků, volby se týkajících. Katolická strana rozdala v Německu za týmž účelem tři miliony letáků. Odběratelů mají demokratické spolky politické přes milion, živnostenské přes dva miliony.

Naproti tomu pracuje tam Katolický lidový spolek tiskem, co jen může. Vydává:

1. spolkový časopis, osm sešitů ročně, tiskne se do roka pro 600.000 členů do 5 milionů sešitů;

2. letáků bylo vydáno za 18 let, co spolek existuje, 65 millionů;

3. 400 katolickým redakcím zasílá zvláštní odborný časopis zdarma;

4. brožury pro lid, jiné pro intelligenci a jiných potřebných lit. sbírek, letáků, programových dopisů a časopisů vydává se nadbytek;

5. k odbornému vzdělání pořádají se kursy, konference; k tomu účelu jsou dále zřízeny poradní úřady, informační kanceláře, dotazovny a knihovna socialní, vědecká a apologetická.

Spisovatel P. Fr. Blaťák, jenž konal v Německu mezi tamními Čechy dvakráte misie, vyličuje velice jasně: účel Katolického lidového spolku v Německu, jeho zařízení a vedení, jeho rozvětvení a blahodárné působení a apeluje na nás, abychom se i my dle toho řídili. V Řezně a ve Würzburgu slyšel jsem referáty o činnosti tohoto spolku z úst jeho generálního sekretáře, kněze Dra Piepera, i jsou mi tedy účel i práce jeho dosti dobře známy, ale nicméně sledoval jsem vývody Blaťákovy s velikým zájmem a doufám, že katoličtí řečníci a pracovníci budou tuto stať bedlivě studovati, aby i u nás třeba v miniatuře zaváděli, co v Německu tak blahodárně působí a prospívá. Naše řečnické kursy, naše diecesní nebo krajské konference, jako byla na př. poslední dne 12. dubna v Českých Budějovicích, jsou jakýmsi odleskem činnosti Katol. lidového spolku v Německu. V Italii již dle vzoru Německa několik let pracují — i u nás se na to pomýšlí — zdaž to provedeme? Řeč Msgra Dra Fr. Kordače při valné hromadě Piova spolku dne 2. dubna t. r. proslovená kladla k tomu základy.

Katolický lidový spolek v Německu má 13 odborně placených úředníků a podřízených písařů, sluhů a jiných v kancelářích, ale jinak mimo ně pracuje každý zdarma, i řečníci mluví bezplatně, na čemž i my v Socialním odboru družstva trváme.

Husitství ve světle pravdy přineslo z péra Zdeňka Bretšnajdra (pseudonym úředníka laika) dvě pozoruhodné práce, a to v 1. čís. roč. V. r. 1908: Jaká byla dějinná půda hnutí husitského a r. 1909 v čís. 1—2. v roč. VI.: Sv. Jan z Pomuka a Mistr Jan Hus.

V prvé práci dokazuje autor proti některým spisovatelům starší i novější doby, hlavně proti spisovatelům ruským, že kořeny husitismu netkvěly v cyrillo-methodějství ani v pravoslaví a cíle jeho nebyly tudíž ani v prvém, ani v druhém. Zcela jinak jest se tedy dívati bez předsudků na husitismus a domnělý poměr jeho k pravoslaví. Dle pravdy nebylo vztahu mezi husitismem a pravoslavím, jako není vztahu mezi pravoslavím a cyrillo-methodějstvím a právě tak jako není vztahu ani mezi husitismem a cyrillo-methodějstvím. Co tuto autor tvrdí, to vážně a soudně dokazuje, podrobuje spravedlivé kritice úsudky těch, kteří tvrdili opak.

Jednou tak velký objem věnoval autor otázce: Sv. Jan Nepomucký a Mistr Jan Hus. Kniha tato jest velice zajímavá, a to pro opravdovost a různost, s jakou se Zd. Bretšnajdr zastává sv. Jana Nep. V předmluvě poukazuje na oslavy Husovy a zdůrazňuje, že jedině socialní demokraté důsledně a s prospěchem pro sebe Husa oslavují. Na to tu satyricky, tu vážně odbývá univ. docenta Dra Novotného, Dra Flajšhanze, univ. prof. Dra Golla, spisovatele Arbesa, Dra Jindř. Šolce, Dra Jana Herbena a opravuje mínění Vl. Zapa a Václ. Vl. Tomka v otázce Husově.

V dalším: život a smrt sv. Jana Nep. jakož i vyvrácení, že Jesuité nezavedli úcty sv. Jana Nep. na úkor úcty Husovy, dovídáme se věcí celkem nám známých, ale za to velice zajímavý jest konec a paralela mezi oběma Jany. Mistr Jan Hus jest milcem zhýralého krále, sv Jan gen. vikářem, tedy milcem šlechetného arcibiskupa; sv. Jan Nep. byl mučedníkem své povinnosti, mistra Jana Husa trestá světský zákon pro jeho bludy. M. Jan Hus byl trestán trestem, jejž ve svých spisech sám dříve hájil, sv. Jan Nep. trestán byl beze soudu, bez vyšetřování za to, že plnil charakterně svoji povinnost. Na čí tedy straně jest a musí býti více odůvodněná sympatie a kdo byl spíše a větším mučedníkem pro pravdu, zda Mistr Jan Hus či sv. Jan Nepomucký.

»Husitství ve světle pravdy« pluje proti proudu běžných prací, nazírání a tvrzení, ale činí to bez bázně, neohroženě, vlévajíc tím v srdce katolíků lásku

k víře a církvi a neohroženost v zásadách katolických. Vychází již šestý rok, ale má práce a nového materiálu stále dost, nebo v Husově otázce, jak nám v minulé »Vlasti« Dr Fr. Klobouk ukázal, jsou i vzdělaní mužové, ba odborníci slepí proti církvi zajatí, kteří na Husa nic nedopustí, za to vše na bedra církve uvalují. Těmto proudům čelí časopis »Husitství ve světle pravdy«, i budiž hojně odebírán a čten. Časopis tento i »Obrana víry« stojí ročně 2 K a předplatné na ně přijímá administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II. *Tomáš Škrdle.*

Tisíc a jedna noc. Tyto východní pohádky vyšly již ukončeny ve vydání českém pro mládež, ve vydání úplném vycházejí pomalu dále nákladem p. Kotrby. Oceňovat úplně jejich význam zde nechceme. Vždyť jest samozřejmé, že pravláštní obrazotvorností východní vynikají a ukazují onen divný, tajuplný, řekli bychom fantastický svět pohádkový. Plno divných událostí, zaklení a osvobození zakletých osob. — Upozorniti chceme však zvláště na to, že vydání pro mládež šťastně uspořádáno bylo tím, že vynecháno bylo, co by se mohlo zdáti závadným. Ovšem mluví se tam stále o náboženství mohamedánském (o proroku Allahovi, Mohamedovi) a proto bychom myslili, že by se toto vydání pro malé dítky, tak asi pro dítky škol obecných, nehodilo a bylo by pro ně mnohdy i nesrozumitelným. Vysvětlení pod čarou teprve by takovéto školní mládeži sotva bylo na prospěch. — Pro studující však, kteří již snad na střední škole o náboženství mohamedánském slyšeli a o východních zemích jsou lépe poučeni, pro takové studující jest vydání těchto pohádek vhodné a neškodné a může býti toto vydání pro mládež zařaděno do katolických knihoven. — Ve vydání úplném by se snad mnohý v I. dílu pozastavil poněkud nad prvním vypravováním o nevěrnosti manželské a nad obrázkem na str. 78. — Ostatně toto úplné vydání ještě je stále nedokončeno. *Dr. Fr. Klobouk.*

Chlumecký Adam: Povídky. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. V Brně 1908. Stran 976, cena K 5·30. — Pilný, velenadaný a oblíbený spolupracovník naší »Vlasti«, moravský farář, píše pod pseudonymem Adam Chlumecký již od r. 1881; tehdy vyšla jeho první kniha z krásné literatury a od té doby vydal jich víc než patnáct ve verši i v próse. Nejnovější jeho prací je tuto jmenovaný spis. Chlumeckého můžeme právem nazvati Homérem Přerovska, beref látku ku svým lidovým povídkám po velké většině z okolí Přerova, kdež v okolí stála jeho kolébka. Všímá se bedlivě starých památek našeho lidu a protože nejen z něho vyšel, ale i stále mezi ním žije, má příležitost veskrze ho poznati a všelicos vypozorovati, což by ušlo pozornosti povrchního posuzovatele.

Ve spisu »Povídky« je sedmnáct prací; děj patnácti je z lidu, děj dvou je dějepisný, a to z doby, o níž se sice popsaly celé haldy papíru, z níž se vyrobilo již tendenčních povídek a románů více než dosti, ale která přece jen nebyla doposud od žádného katolického belletristy nestranně a po zásluze oceněna. Chlumeckému přísluší všechno naše uznání, že ujal se této práce a ji s takovým velkolepým zdarem provádí. Děj povídky »pan Mikeš Zúl z Ostředku« je z Posázaví a z Prahy, kdež mistr Jan Hus vystupuje jako jednající osoba; »Husité na Moravě« líčí vpád a dobývání některých hradů v severní Moravě Žižkou a jeho vojskem. Myslím, že nebyl doposud Chlumecký po zásluze oceněn jako nestranný opěvovatel této pro nás tolik zajímavé doby. Děj všech ostatních patnácti povídek je z lidu; a jaká tu rozmanitost, bohatost, sytá barvitost! Co vše tu sneseno s mravenčí pilností, co tu propracováno folkloristického materiálu! Všimněme si aspoň něčeho: zde líčí trh v Přerově, venkovany prodávající své výrobky a kupující nový oblek, jinde jde strýček na trh s prasátkem a přijde pozdě v noci domů (rozkošná humoreska); tu opěvuje starého formana, posledního z dříve kvetoucího cechu; najde kolegu ze studentských dob jako hostinského v zastrčené dědině; stařec vypravuje své zkušenosti, jak to dříve chodívalo na venkově (pravá perla, nadepsaná: z pamětí starého literáta); v jiné povídce líčí žně, dožínky, práce polní; jinde uplynulou dobu pánů Franců, jinde přístky atd. Velkou a nedosti oceněnou zásluhou Chlumeckého je, že chce udržeti památku starých zvyků, pověrů, pověr, pohádek, říkání, rčení, názorů lidových, což vše nadmíru umělecky a básnicky vplete svou bohatou fantasií v děj folklorem zajímavě zbarvený a krátí tak v čele celé řady moravských belletristů, kteří folklor belletristiky zpracují, což je dnes velice oblíbeno.

Povídky Chlumeckého jsou svérázné, právě lidové, často zdravým, pravým humorem okořeněné. Vypravuje poutavě, čte se rozkošně, zasluhuje, bychom spisy jeho co nejvíce četli a rozšiřovali. Vážme si ho, oceňujme ho po zásluze, nečekejme, až nám nepřátelé vytknou, že si ho nevšímáme, že ho nečteme. Všechny

jeho spisy jsou uskutečněním idey, o které psal Krasinski v předmluvě ku své velkolepé básni »Nebožská komedie«: »jest obranou toho, nač teď sahají mnozí bídáci, obranou totiž náboženství.« *Ignát Zháněl.*

Svatého Otce Řehoře Velikého Kniha o správě pastýřské, jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského, Život sv. Řehoře Velikého. Přeložil, úvodem a poznámkami opatřil Klement Kuffner, farář u sv. Víta v Praze. Podíl (2.) údů na rok 1909. — Číslo L. V Praze 1909. Knihtiskárna družstva »Vlast«. Nákladem »Dědictví sv. Prokopa«. — Pan spisovatel obral si za úkol nejpřednější dílo sv. Řehoře Velikého »Liber Regulae pastoralis« přeložiti na jazyk český, aby tak k oněm několika málo dosud v naší literatuře vyšlým vybraným dílům ze sv. Otců přidal další stavivo pomocné, až by mělo někdy dojíti i u nás k pravidelné bibliotéce čili sbírce překladů vybraných děl ze sv. Otců, jako tomu bylo a jest u jiných národů. Z té příčiny nechce autor podati o této knize dílo odborné, nýbrž jenom překlad její, ačkoliv sám doznává, že musil při tom veliké obtíže překonati, nemoha překládati doslovně. Překládal však bez použití jakéhokoliv jinojazyčného překladu a po ukončení své práce srovnal jen svůj překlad s překladem německým od Theodora Kranzfeldra (z Thalhoferovy bibl. církevn. Otců vydané v Kemptenu r. 1873).

K tomuto překladu knihy o zprávě pastýřské přidává pan spisovatel překlad nejstaršího dosud tištěného životopisu sv. Řehoře Velikého od Pavla Diakona, mnicha cassinského, asi z konce 8. století, jako obrázek historický, v němž se obráží doba a její smýšlení.

Překlad knihy sv. Řehoře pořídil pan spisovatel dle vydání H. Hurtera (Opuscula Ss. Patrum, svazek XX.), jenž přejal text od Migne a Maurinů. Překlad životopisů sv. Řehoře Velikého jest pak z Migneovy Patrologie.

Není předmětem naším rozebírati obsah obou spisů, ježto se jedná pouze o překlad, nám postačí se přesvědčiti, zdali překladatel zadost učinil svému obtížnému úkolu. A tu třeba doznati, že pan překladatel hleděl zachovati ráz psaní sv. Řehoři Velikému vlastní, jeho pořádek slovní a stavbu vět. Poněvadž však sv. Otec nekladl váhy na gramatickou správnost a pěkný sloh a psal latinou tuze již zvulgarisovanou, musil pan překladatel si nejprve vždy v mysli upraviti představu, co sv. Otec svými přenesenými významy vlastně chtěl povědětí a jak by to přesnou latinou říci musil a z této upravené představy teprve překládati. Proto překlad není doslovný a vypadne kostrbatě, jak sám pan překladatel doznává. Kdo by toto dílo, třeba i v překladě, rychle a bez uvažování chtěl čísti, ztratil by ovšem mnoho na užitku, z něho čerpaného.

Cenný jest také úvod, jejž pan překladatel předeslal knize o správě duchovní i životopisu sv. Řehoře Velikého od Pavla Diakona. Pojednává v něm: 1. o ceně, bývalé vážnosti, času sepsání a rozdělení, jakož i o vydáních knihy Regulae pastoralis; 2. o jiných spisech sv. Řehoře Velikého (při čemž snad nedopatřením uvádí mezi jiné spisy i samotnou, už dříve v 1. zmíněnou knihu, Regulae pastoralis); 3. o životopisech sv. Řehoře Velikého; 4. o zvláštnostech sv. Řehoři vlastních; 5. o životopisu sv. Řehoře od Pavla Diakona, o samotném Pavlu Diakonovi, mnichu cassinském. Na konci překladu svého přičinil pan autor vhodného ukazovatele.

Kniha tato se může co nejlépe doporučiti kněžím, aby z ní netoliko poznali ducha velikého Sv. Otce, s nímž se tak často v breviři setkávají, nýbrž i mnohé poučení prospěšné z ní čerpali, zvláště z knihy o Správě pastýřské, pro svou duši a na užitek duší sobě svěřených. *Václav Kunz.*

Knihovna »Kříže« a »Marie«. Dílo II. Sebrané spisy Václava Špačka. Díl pátý. Praha. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — Pátý díl vybraných spisů Václava Špačka zahájen jest dělším, velepoutavým obrazem ze života muže, který, v mládí pobloudiv, minul se svým povoláním. Prchal, studující bohoslovi, pro děvče vystoupil se semináře a stal se evangelíkem a na to i evangelickým farářem, přijav jméno Povolný. Prchal-Povolný nebyl však šťasten; jsa totiž rozumu bystrého a v úsudku spravedliv, nemohl přilnouti ku protestantismu a ač na venek zastával úřad pastorský, ve svém nitru byl katolíkem z přesvědčení. Mnoho ovšem vytrpěl, veda takto »Dvojí život«; leč dostává se mu té radosti, že syn jeho z vlastního popudu kloní se ku katolicismu a on sám ještě před smrtí předčasnou — uštván svými nepřáteli — vrací se k víře otecké. V povídce této poznáváme pana spisovatele jako dobrého znalce života našich bratří evangelíků, jakýmž znalcem byl nezapomenutelný † biskup Brynych. Provokativní jednání evangelíků, jich neústupnost a výbojnost, s druhé strany mírnost ba netečnost katolíků v mnohých výjevech dle pravdy jsou vylíčeny. Rovněž přesně

vystiženy jsou povahy všech osob, do děje zasahujících. Čtenář, jednou zdařilý tento obraz přečetší, neodolá, aby jej nečetl po druhé. — Ostatních povídek a obrazů ze života jest ještě v tomto dílu 12, jimž vesměs nelze upříti zajímavosti. Na dělníka Vyčihala dolehne pokušení, aby sobě nalezený peněžní obnos podržel; zatím, an otec kolísá, zanese jeho šestiletý hoch peníze vlastníku. Tak »Dítě zachránilo čest rodičů«. Podobný příběh vypravuje se v obrázku »Modlitby po babičce«, které uchránily vnučku zpronevěry. — Povídka »Doma a v cizině« líčí zdárného syna české vlasti, který pohrdne bohatstvím, v cizině mu nabízeným, a volí útulnou chaloupku českou, byť chudou; za to však oplývá pravým štěstím a spokojeností. — Rolník Čeřina, ovdověv, vejde v druhý sňatek, z něhož měl syna Bohuslava. Cilka, dcera jeho z prvního manželství, znepřátelí sobě otce, učinivši svým vyvolencem Vojtěcha, řádného sice jinocha, ale z rodiny rozkřičené. Vojtěch s Cilkou jsou sice šťastní manželé, avšak vinou Vojtěchova otce přijdou skoro na mizinu. Bohuslav zatím doroste a seznav trudné poměry rodinné své sestry, hledí jí pomoci: při tom se nakazí od nemocných dětí sestřiných a zemře. Smrt jeho smířila konečně otce Čeřinu s Cilkou a jejím mužem. Toť stručný obsah pěkného obrázku »Nevlastní bratr«. — »Tajnosti panského domu« jest delší povídka, v níž napínavý, záhadný děj upoutá čtenáře a konečným výsledkem uspokojí, an mladý hrabě béře sobě za choť dceru po lesním, jejž byl otec jeho z neopatrnosti zastřelil. — Nemálo zamlouvá se obrázek »Vítečkův dědeček«. Týž mohl také nésti název »dobrý člověk«; neboť tím byl Víteček. Dostával totiž za to, že na vojně byl poraněn, skrovné pense; z té však po celých 50 let ničeho pro sebe neupotřebil, ač neoplýval časným statkem, nýbrž všechno ku podpoře svých bližních a k dobrým věnoval účelům. — »Otec a syn« jest jedním obrázkem z tak četných ve skutečnosti, kterak mnozí otcové nedbají dosti o náboženské vychování svých dětí, nepředcházejíce dobrým příkladem. Výsledek takové výchovy bývá smutný a jest přečasto i otcům samým proto nemálo trpěti, kdežto dítky spějí v záhubu jistou, nezřídka stávajíce se samovrahy, jak v povídce doloženo. — Zámožný Horoušek vdovec, nedbaje varovného hlasu své tchýně, babičky Šelestové, podá nerozvážně ruku vdově Budinové a stane se pánem »Dvou statků«. Avšak uváže sobě veliké břímě, jelikož Budinová má statek zadlužený a syna, studenta, marnotratníka. Na konec jest Horoušek rád, že po smrti druhé své ženy jejího statku se zbaví a ve vlastním statku teprv náležitě jest šťasten. — Rozvadění sousedé nejsou zvláštností. Tak i Krouhal s Puchálkem pro maličkost byly sobě nepřátely. Krouhalova Rozárka a Puchálkův Josef, velitel nově založeného spolku hasičského, pojali k sobě náklonnost upřímnou, leč pro odpor jejího otce nebylo lze na brzký sňatek pomýšleti. Tu stihlo Puchálka neštěstí. Požár, v sousedství vypuknuvší, zasáhl i jeho statek. Při požáru poprvé statečně si vedli hasiči a zvláště vyznamenal se velitel Josef, zachrániv s nasazením života peníze Puchálkovy z hořícího stavení. »Neštěstí je smířilo« a smíření korunováno spojením mladých lidí. — Šťastni jsou rodiče, bohabojně dítky své vychovavší. Toho štěstí zakusila chudá vdova Horynová. O ní pečoval syn Josef a dojemně se staral druhý syn Pavel, kterýž i na vojně z nepatrných příjmů šetrností neslýchanou tolik nastřádal, že »Matce ku svátku« zaslal značný obnos peněžní a pomohl z velké bídy. — Herešovi, pomáhajíce výdatně švakru Snopkovi, jehož ženou byla sestra Herešové Anna, sami přišli o statek a nad to ujali se dcerušky jejich Františky, když Anna, utrápivši se, zemřela. Tito »Bankrotáři« odstěhovali se s dcerou Toničkou i s neteří Františkou do Prahy, kde Hereš přijal místo písaře v advokátní kanceláři. Tam seznámil se se synem sestry Snopkovy, doktorem práv, Novákem a po smrti Snopkově, který kajícně v pražské nemocnici zemřel, vzájemně jako příbuzní se poznají. Doktor Novák, seznav šlechetnost Herešových a jsa na to častým hostem v jejich domácnosti, pojme Toničku za manželku a pro neteř Františku koupí bývalý statek Herešův, jejž odevzdá zatím Herešovým do správy. Herešovi zase šťastně hospodařili na svém statku. Dobrota, šlechetnost a nezištnost Herešových, velikomyslnost doktora Nováka, jakož i chování se lidí ku »bankrotářům« jsou velmi zdařile vylíčeny. — »Bez domova« byl dobrovolně po 3 léta domkář Lešina. Měl slabou stránku, že se příležitostně rád napil. Jednou po prodeji dvou krav na trhu stala se mu vada ta osudnou. Byl od šejdíře Leváka opit, na to o peníze okraden. Bez peněz nechtěl se vrátit ku své dobré ženě, proto raději odejel do vzdáleného města a tam prací a šetrností hodlal utrpěnou ztrátu nahradit. To se mu podařilo; ano i ukradené peníze zase dostal. Na to vrátil se ku svým, kdež přijat byl s otevřenou náručí. — Povídky páně Špačkovy nelze dosti doporučit; spisovatel nepřekvapuje v nich čtenáře vzrušujícími výjevy, ale toliko prostě, mile a zajímavě vypravuje a tím právě upoutá, poučí a pobaví skvěle. *Josef Herzig.*

Svatá Hora u Příbrami, mariánské poutní místo v Čechách. Napsal P. František Blaták, C. SS. R. S povolením nejd. knížecí arcibiskupské konsistoře pražské a řeholních představených. Nákladem kolleje Redemptoristů na Svaté Hoře. Cena 30 h. — Jelikož spisky o Svaté Hoře jsou jednak rozebrány, jednak pro změny v poslední době na témže posvátném místě způsobené velice neúplny — odhodlal se dp. P. Frant. Blaták k vydání této úhledné knížky (120 str.), jež jest vlastně jen přepracováním a rozmnoženým vydáním spisku »Svatá Hora«, kterou r. 1892 napsal P. Rud. Kameníček. Pan spisovatel, udav nejprve polohu Svaté Hory, kterou vůkolní lid již od nepaměti »svatou« nazýval, a zmíniv se o kapličce na ní, jež tam již v druhé polovici XVIII. století stála, popisuje pak stručně milostnou sošku nejbl. P. Marie Svatohorské a vzpomíná původce a prvního ctitele této sošky, Arnošta z Pardubic, prvního arcibiskupa pražského, i co se s ní stalo po jeho smrti; potom vylíčen počátek úcty mariánské na Sv. Hoře, nebezpečenství, ve kterém se soška Mariánská octla, a uzdravení slepce Jana Procházky; podotknuto, jak duchovní správu na Svaté Hoře převzalo Tovaryšstvo Ježíšovo, jak úcta Rodičky Boží svatohorské potom vzrůstala atd. Od str. 79. ukázáno na celé řadě důkazů, že P. Maria Svatohorská jest naší pomocnicí v duchovních i tělesných potřebách. Konečně pak v dodatku připojeny jsou zpěvy před milostnou soškou, dále výsady basiliky, na nižto povýšil sv. Otec Pius X. mariánský kostel na Sv. Hoře brevem ze dne 21. března 1905 — a posléze pořádek služeb Božích tamtéž. Doporučujeme zvláště poutníkům svatohorským! *Prokop Zaletěl.*

Dramatické umění. Z Národního divadla. V Národním divadle spatřili jsme opět za sebou dvě původní dramatické práce, které vyšly ze školy dobrých dramatiků. První tragedii »Král« rozmnožil opět cituplný poeta Karel Mašek, od něhož též hra vánoční »Betlém« doznala úspěchu na naší přední scéně, řadu svých her. A autor přinesl tentokráte velikou tragedii. Předvádí ve svém dramatě krále, jenž má býti »pravým králem«: ke všem spravedlivý. Silně ve své hře protestuje proti tyranii živlů, které zrodívá jen revoluční hnutí. Autor mluví v celém svém dramatě ve prospěch nutnosti vlády, která má míti i vladaře. Socialním demokratům se jeho hra nelíbí. Ubíjí prý v ní veškerý demokratismus. Měl-f bezpochyby učiniti z vůdce revolučního hnutí Daniela skutečného vraha a ne pozdějšího přítele mladého krále. Právě proto autorovi blahopřejeme, že napsal hru, která pro své krásné vlastnosti zaslouží veškerého uznání. »Revoluce nevynesla nikde a nikdy lidu kýženého štěstí« — a tuto pravdu autor ve své hře uvádí na přetřes, poučiv se asi dosti z dějin světových i našich.

Hráno bylo se vším respektem k původní novince a zejména výkon pana Vávry jako Daniela zaslouží otevřené pochvaly. Regii obstaral pečlivě ředitel pan Schmoranz.

Druhá práce Boženy Vikové-Kunětické, veselohra »Dospělé děti«, bičuje trochu více naši nynější výchovu, v níž hlavně přičiněním »volně smýšlejících« matek stávají se děti brzy »dospělými«, ač v jejich hlavách dosud je v hojnosti naivnost a které jestě se dosud nevybavily z dětských střevíčků. Výborně líčí autorka rodinný život, do jehož tajů umí mistrně v každé své hře vniknouti. Hra má živost a k pobavení dosti momentů.

Souhra byla až na ojedinělé »přestřelení« vzorná. Zejména dámy: Laudová (matka), Červená (Vili) a pan Sedláček (dědeček) vytvořili zdařilé výkony na scéně. Též regie páně Seifertova nesla pečeť jeho routiny. *Otakar Jakoubek.*

Z předměstských divadel. Správa Městského divadla Král. Vinohrad jakoby v poslední době dala výhost původním pracím. A přece před otevřením téhož mnoho si v ně, zejména naši mladí dramatičtí spisovatelé, slibovali. I poslední dvě novinky jsou z cizího revíru. Veselohra »Lady Frederick«, jejímž autorem jest U. S. Mangham, odsuzuje ženskou »marnivost«, která však na světě nikdy nepomine, ale slabě dovede to přivésti svými vývody k platnosti. Hra má v sobě i několik výborných scen, které zvláště paní Jiříkovská a pan Zakopal uvedli v účinnost.

Hra G. Hauptmanna »Tkalci«, která po německých jevištích vykonala před lety záslužné poslání svou demokratickou tendencí a která v Praze nebyla censurou povolena, vypravena na této scéně, ovšem za mnohých škrtů. Toto drama čerpané ze života lidu z ubohých těch nejubožších, tkalců, jest plné vzrušujících scen a odehrává se v letech čtyřicátých v plátenickém průmyslu slezském, kde došlo k vzpouře lidu proti průmyslníkům. Předvádí v něm lid tkalcovský z obou stránek: dobrých i zlých. Mluví ze scény k posluchačstvu mnohdy, až se zatřese odporem ke hře, jinde zase rozehřeje vroucností řeči neuvědomělých těchto

drobných lidí. Lidové scény ve hře jsou dobrým cvičením pro socialní demokraty, kteří si též toto představení zvolili a k nimž má správa vinohradská vždy plno ohledů. Proč? . . .

Účinkující celý personál měl namáhavou práci s dialektem pohorského nářečí, ale obstál čestně v něm i ve výkonech. Režisér pan Kamper měl tvrdý oříšek, jejž rozlouskl zvláště rázem soulaďem lidových scen. *Otakar Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze slovanského světa. I. (1,200.000 korun pro polskou vědu. — Tragická smrt polského skladatele. — Šedesátileté jubileum polského tisku ve Slezsku. — 25leté jubileum Polské Matice. — Lužicko-srbské listy pro mládež. — »Slavjansko družestvo ve Srědci. — Bulharský slovník. — Nové bulharské listy. — Petr Iv. Stajkov †. — Zmajovy básně pro mládež. — Elodija Mijatovičeva †. — Vela Nigrinova †. — Mickiewiczova báseň před soudem. — Spisovatelský honorář hr. Tolstoje. — Gogolovské jubileum. — Rusínská lidová universita.) — V Prokocimě v Haliči zemřel Polák Erazim Jerzmanski, jenž odkázal 1,200.000 K krakovské akademii pro vědu a umění, aby devět desetin úroků z tohoto kapitálu každoročně darovala tomu polskému učenci nebo umělci, který proslaví svou polskou vlast. E. Jerzmanski se narodil r. 1844, studoval ve Varšavě a r. 1863 se zúčastnil polského povstání. Následkem toho byl internován v Olomouci, kdež si pobyl nějaký čas ve vězení. Byv propuštěn na svobodu, studoval v Paříži inženýrství, načež se odebral do Ameriky, kde se proslavil svými vynálezy ve svítiplynovém oboru a tím nabyl velikého jmění. Po 25letém pobytu se vrátil do vlasti, kdež i zemřel. — Tragickou smrtí zemřel mladý nadaný polský hudební skladatel Meczislav Karlovicz. Skladatel dlel v Zakopaném v Tatrách a byl náruživým sportsmanem na lýžích. 7. února udělal si výlet k čarnistavskému sedlu vzdor všem výstrahám a když se druhého dne nevrátil, šli ho hledat a po třídenním namáhavém hledání ho našli zasypaného 60 metrů dlouhou lavinou.

Nešťastný skladatel byl teprve 32 léta stár. Studoval v Praze, Drážďanech a Berlíně. R. 1900 ponejprv vystoupil se svými skladbami. Nejnovější jeho skladby jsou symfonické písně: »Odwieczna pieśń« a »Powracajoca fala«. Karlowicz byl velice nadaný a polský národ v něj skládal veliké naděje. — R. 1848 vyšel v Těšíně prvý polský list »Tygodnik Cieszyński«; list byl malý (půl archu v osmerce) a vycházel pouze jednou týdně. Polský tisk ve Slezsku, jenž se začal ve formě »Tyg. Ciesz.«, slaví tedy své šedesátileté jubileum v dokonalejší formě nynějšího denníku pod názvem »Dziennik Cieszynski«. List, který vydávali P. Stalmach, A. Cienciela a d. L. Klucki, musil zpočátku překonati různé překážky; než všechny překážky šťastně překonal a byl příčinou, že nyní ve Slezsku vychází celá řada jiných polských listů. — Ve všech krajích, kde Poláci přebývají, jsou známy malé knížky »Macierzy Polskiej«, které již čtvrt století šíří vzdělání mezi polským lidem. Letos tedy slaví »Polská Matice« své 25leté jubileum. Myšlenka ustanoviti »P. Matici« vznikla l. 1879 při příležitosti oslav Kraszewského jubilea. První její dobrodinci byli dva polští kněží: Hulanicki a Sawicki. Od svého ustanovení do letošního roku vydala Matice 87 knih ve svých »Wydawnictwach« a 40 v »Bibliotece«, dohromady 958.000 výtisků, což s 62.000 kalendáři obnáší více než jeden milion výtisků. Z toho se již prodalo 900.000 výt. Mimo to »Matice« r. 1863 vydávala čtrnáctidenník »Gospodarz wiejski« a 18 let od roku 1885 týdeník »Niedziela«, jenž však nebyl mnoho oblíben. — »Ráj«, lužicko-srbský list pro katolickou mládež, který dosud vycházel jen čtyřikrát ročně, vychází nyní každý měsíc. — »Zahradka«, která se vydává pro protestantskou mládež, vychází dosud čtvrtletně. Vůbec se pozoruje, že lužicko-srbští katolíci jsou uvědomělejší a obětavější pro svou národnost než protestantští lužičtí Srbové. — »Slavjansko družestvo ve Sofiji« mělo nedávno svou valnou hromadu pod předsednictvím S. Bobčeva, advokáta a redaktora »Bigarska Sbirka«. Minulého roku se spolek súčastnil všech důležitých událostí v rozvoji slovanské myšlenky, přispívaje takto k uskutečnění veliké idey slovanského kulturního sdružení. Spolek totiž poslal své zástupce k tak zvané »slovanské nedělí« v Petrohradě, k slovanskému sjezdu v Praze a sjezdu slovanských novinářů v Lublani. V Bulharsku spolek pořádal pilně přednášky o slovanských otázkách, vydával měsíční revui »Slavjanski Glas« a »Slav-

janski kolendar«. Za předsedu spolku byl zase zvolen S. Bobčev. — Bulharský filolog N. Gerov začal r. 1894 vydávati veliký bulharský slovník »Rěčnik na balgarskija ezik«, ale díla neukončil. Po dvou letech onemocněl a brzy zemřel. Jeho nástupce T. Pancev dílo r. 1905 ukončil a nyní vydal pátý a poslední díl slovníku. Slovník jest obšírné dílo s 1740 str., tisknut je 6 různými písmenami a obsahuje 80.000 slov, 32.000 frasí, 15.000 přísloví, 5975 citátů z národních písní a 1300 objasněných bulharských idiotismů Ve Srědci vydávají mladí bulharšti spisovatelé a kritikové nový literární list »Slučogled«. Bulharský »Zemědělský svaz« začal vydávati nový denník pod názvem »Naroden list«. V Soluni vychází od Nového roku list »Otečestvo«, jenž jest orgánem bulharských konstitučních klubů v Macedonii. — V nemocnici červeného kříže ve Srědci zemřel mladý ještě (nar. 1879) bulharský umělec, karikaturista Petr Iv. Stajkov. Zesnulý byl v poslední době profesorem na srědeckém gymnasiu; ač byl velice nadaný, v boji za vezdejší chléb nemohl jak se patří své nadání uplatniti. — Spolek srbských žurnalistů a spisovatelů v Karlovicích »Zmaj« vydal všechny básně pro mládež proslaveného srbského básníka Zmaja-Jovana Jovanoviče. Kniha se vytiskla v 10.000 výt.; uspořádal ji bělehradský profesor Milan Ševič. — V Londýně zemřela manželka známého srbského spisovatele a diplomata Čeky Mijatoviče — Elodija Mijatovička. Zesnulá byla rozená Angličanka. V Srbsku se teprve naučila srbskému jazyku a pilně překládala z angličiny do srbského jazyka. R. 1874 vydala v anglickém jazyku knihu »Historie moderního Srbska«. Mimo to vydala sbírku srbských národních povídek pod názvem »Servian Volklore« a r. 1881 sbírku národních písní o Kosovu. — V Bělehradě zemřela slavná jihoslovanská dramatická umělkyně Vela Nigrinova, rodem Slovinka. Do Srbska přišla r. 1882 se slovinským skladatelem Davorinem Jenkou. V Bělehradě slavila 25leté jubileum své umělecké činnosti. Zesnulá byla jednou z prvých a nejlepších umělkyň. — Před petrohradským soudem při zavřených dveřích se nedávno projednávala záležitost knihkupce a vydavatele M. Pirožkova, který byl pohnán k zodpovědnosti proto, že vydal knihu Belmonta pod názvem »Bělija sarnici«, ve které byl uveřejněn překlad jedné části Mickiewiczových »Dziadů«. Ruský státní návladní v tomto překladě našel urážku »nejvyšší vlády«. Pirožkov byl odsouzen na rok do tuhého vězení. — Petrohradské nakladatelství »Pelza« koupilo vydavatelské právo sebraných spisů hr. Tolstoje za 500.000 rublů. Dovolení k tomuto vydávání Tolstojových spisů podepsal sám Stolypin. Exemplář sebraných spisů bude státi 30 rublů. Charakteristickým jest, že smlouvu s nakladatelem uzavřela žena hr. Tolstoje; on sám totiž dle zásad svého učení nechce přijati žádného platu za své duševní plody. Paní Tolstojová vůbec velmi často pomáhá svému muži z různých nesnází, do kterých ho připravují jeho zásady. — Dne 9. května byl v Moskvě odhalen pomník Nikolaju Vasiljeviču Gogolovi, geniálnímu spisovateli a zakladateli novější ruské literatury. Pomník postavil spolek »Obščestvo ljubitelej russkoj slovesnosti«. Skoro současně dne 2. dubna bylo tomu 100 let, co se Gogol narodil. Obě dvě památky se spojí v Moskvě v jedno veliké jubileum, které se slavilo dne 9. května 1909. Rusové zvali k této slavnosti všechny vynikající literáty nejen ruské a slovanské, nýbrž i cizí zástupce literatury a umění. Gogol věru zaslouží takové velikolepé slavnosti a tato slavnost byla zajisté jasným momentem v nynějších neveselých slovanských poměrech. — Nedávno se ve Lvově konala první valná hromada »Spolku ukrajinských vědeckých přednášek im. Petra Mohyly«, jenž má se státi ukrajinskou lidovou universitou. Spolek má v programu populární vědecké přednášky, vydávání populárních vědeckých knih, zakládání musei a knihoven. Vyučovacím jazykem jest jazyk rusínský, budou však připuštěny také jiné jazyky.

Fr. Šlingl.

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Pius X. Papež Pius X. a křesťanské dělnictvo. Na Bílou sobotu přijal sv. Otec deputaci křesťanského dělnictva západního Německa, předvedl diecezní předseda dr. Otto Müller. Deputace odevzdala petrský halíř německého dělnictva a adresu oddanosti k sv. Otci. Mimo jiné je v adrese podotčeno, že katolické dělnické spolky v Německu čítají celkem 400.000 členů v 1740 odborech. Jen svaz katolických dělnických spolků v západním Německu má 850 spolků a 160.000 členů. Ve výkladu vnitřní organisace a účelu katolických dělnických spolků se připomíná, že snahy těchto spolků v obraně proti protikřesťanským cílům sociální demokracie podporují mnozí protestantští dělnici. V křesťanských odborových organisacích německých, které čítají 365.000 čl., povstali spo-

jenými silami katoličtí i evangeličtí dělníci proti socialně-demokratickým snahám. Sv. Otec poděkoval vřele delegátům za oddanost a lásku, kterou pěstují členové těchto spolků vůči sv. Stolici. »Já prosím Boha, aby Vaší práci žehnal«, pokračoval sv. Otec, »a raduji se, že jste upravili své organisace podle nauky mého předchůdce, papeže Lva LIII. a že přinesly tolik užitku. Já úplně schvaluji, že vy v křesťanských organisacích konáte tak apoštolskou práci a že společně s protestanty působíte k udržení křesťanské myšlénky.« Po té obrátiv se k dru Müllerovi prohlásil sv. Otec, že se vždy velmi potěší, když uslyší, že německé duchovenstvo slovem i písmem tak živě spolupůsobí při dělnických organisacích. Přeje spolkům dobrého pokroku, úspěšné působnosti a žehná všem členům a jich rodinám. Potom rozmlouval ještě sv. Otec s každým členem deputace a srdečně se s každým rozloučil stisknuv každému ruku. — Jmenování. Sv. Otec jmenoval Msgra Giovanniho de Lima Vidal biskupem diecese Angoly a Konga na portugalském území v západní Africe. Nový biskup, který pochází z diecese Coimbry v Portugalsku, dovršil teprve 30. rok svého života a byl chovancem římské kolleje Capranica, dokončil pak své bohoslovecké studie i kanonistické na universitě Řehořské. — Biskupu Jindřichovi v Cebu na Filipinách přidělil sv. Otec kněze G. Gorordo jako světícího biskupa. — Nová obrazárna ve Vatikáně. Papež Pius X. otevřel, jak jsme již psali, novou pinakotheku ve Vatikáně. Tentoskutek může se počítati mezi nejznamenitější činy pontifikátu Pia X., poněvadž se jím navazuje na nejslavnější tradice papežství. Všichni papežové 19. věku, počínaje od Pia VI. a Pia VII., kteří se velmi starali o museum della Statuaria až do obnovy dvorany Borgiovy, kterou provedl Lev XIII., velice si vážili umění; nyní dal tuto péči o umění na jevo i papež nynější. Nová obrazárna jest velkého významu pro veškeren umělecký svět. Vatikánská obrazárna jest o něco starší než sto let. Se sbíráním uměleckých děl započal Pius VII., když v Sala Borgia umístil obrazy, které Francie r. 1815 vrátila, odňavši je r. 1797. Odtud byla přenesena do galerie moderních obrazů, odtud r. 1857 do třetí logie. Při všech těch stěhováních se nehledělo na nápravu ve příčiné kritické a krasocitné. Avšak v nové obrazárně byly odstraněny nejen nedostatky, nýbrž byly přibrány i všechny obrazy, které byly dříve roztroušeny v temných místnostech různých úřadů i knihoven, jakož i ony, které byly umístěny v různých zlomkových sbírkách lateránských. Při této práci si získali mnoho zásluh msgre Misciavelli, architekt Schneider a zesnulý malíř Ludvík Seitz. V prvé dvoraně sestavena jsou díla nejstarších mistrů, která většinou pocházejí z lateránských sbírek, jako triptychon od Giovannia Bossia, dále celá řada malých obrazů obecenstvu neznámých od Giotta, obrazy od Vavřince Monaka a jiných mistrů ze 13. století. Nyní teprve bude možno malířům tato díla studovati. V druhé dvoraně jsou díla trecentistů, Melozzův obraz: »Sikstus IV. jmenuje Platinu prefektem vatikánské knihovny.« K drahocennostem staré obrazárny přidružila se krásná díla od Benozza Gazoliho (Comunichino), obrazy ze sienské školy, Saloma od neznámého umělce, který oděvem i úpravou krásně ukazuje život po době trecentistů; dále Madonna, asi od Giambatisty Utilia z Faenze, jiná Madonna od Lorenza da Credi, mužský portrét asi od Morony a mnoho jiných obrazů. 37 obrazů Markovy a benátské školy krášlí třetí dvoranu; nejvíce vynikají dva obrazy od Alunna a Pinturicchia (korunovací), které již byly ve staré obrazárně. Uprostřed dvorany je krásná nádoba se třemi Karyatidami (Karytis slula bohyně Artemis, a to proto, že byla uctívána v městě Karyich). Tento obraz pochází z musea pro skulptury Čtvrtá dvorana jest posvěcena Rafaelovi; člověk by řekl, že je to svatyně celé obrazárny. Je tu osm obrazů: jsou čtyři umělecká díla, která jasně ukazují rozvoj umělecké činnosti Rafaelovy, totiž korunování Panny Marie, božské ctnosti, Madonna Foligňská a proměnění na hoře Tábor; pak je tu obraz otce Rafaelova, San Gerolamo od Giovanniho Sanzia z lateránskéno musea, Madonna se čtyřmi světci od Pietra Perugina a Madonna od Monteluce, dokončena od Giulia Romana. Proměnění a Madonna Foligňská nyní jsou tak osvětleny jako při malování. Za čtvrtou dvoranou je skladiště s menšími obrazy, které jsou rovněž k disposici návštěvníků. Těchto obrazů jest asi sto. Ostatní tři dvorany tvoří levé křídlo. Tu je v první dvoraně sbírka benátské školy, která již byla ve staré obrazárně a nyní byla obohacena novými obrazy z lateránského musea, zvláště drahocennou Madonnou s děťátkem od Crivellia a sv. Jiří s drakem od Bordona; tento obraz byl dříve v soukromých místnostech papežových. V druhé dvoraně jsou díla D'Achiardiho, zvaná Secento, celkem 18 krásných obrazů, které dosud nebyly obecenstvu přístupny; jsou to obrazy: sv. přijímání sv. Jeronyma a jiné od Cavaragia, dále díla Sachiova, jakož i Borocciova, která byla poprvé vystavena. V poslední dvoraně jsou osoby nekatolických umělců. Aby bylo viděti znamenitost

této sbírky, uvádíme, že je tam obraz Řehoře IV., jejž provedl Laurance, který byl zapomenut v lateránském museu. Je to jedno z nejkrásnějších míst obrazů znamenitého portrétisty. Touto dvoranou se končí nová vatikánská obrazárna, která čítá přes 226 děl, kdežto stará obrazárna čítala jich jen 56. Vše to, co jsme v krátkosti uvedli, dostačí, abychom poznali, jak velkou důležitost mají nově upravené sbírky vatikánské pro odborníky.

Slovenskou pouť do Říma chystají Slováci. Z Pešti vyjede se 1. června. Přihlášky přijímá poslanec Fr. Skyčák v Pešti. Slováci chtějí takto papeži osvědčiti svoji oddanost.

Litanie k sv. Josefu. Svatá kongregace obřadů schválila pro celou katolickou církev litanii k sv. Josefu. Až dosud byly tři litanie schváleny: K jménu Ježíš, k Panně Marii a ke Všem Svatým. Nyní k nim přistoupí litanie k sv. Josefu.

Audience u kardinála Rampolly. — Loni chtěl se odebrati do Říma pan Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník a I. místopředseda družstva, aby odevzdal sv. Otci Piu X. blahopřejnou adresu naši, vázanou ve skvostných deskách, a knižní dary sv. Otci, kardinálu státnímu sekretáři Mery del Val a kardinálu Rampollovi, ale nedošlo k tomu. I ráčil adresu naši sv. Otci odevzdati sám Jeho Eminence. Ale p. Ulrich se úmyslu svého nevzdal a vydal se do Říma letos ve druhé polovici dubna s kaplanem Slepičkou. Ke kardinálu Rampollovi uvedl naše poutníky dp. František Stejskal, vicerektor české koleje v Římě, v pondělí dne 26. dubna v 7 hodin večer.

Jeho Eminencí p. K. Ulricha ihned poznal: ach, to je stará známost. Umíte francouzsky? — Nikoliv, jen česky a německy

K dp. Fr. Stejskalovi: řekněte mu, že jsem ho hned poznal a že mne velice těší, že přichází. Jak pak prospívá družstvo, na které vzpomínám!

Právě nyní letos oslavujeme památku jeho 25letého trvání, i přináším Vaší Eminenci tyto knižní dary.

Kardinál: Děkuji Vám a družstvu za tuto pozornost, která mne překvapila a těší. A co družstvo?

Družstvo naše velice pokročilo a má již 2401 zakl. členů.

Kardinál: Velmi dobře.

Má vlastní tiskárnu, vydává 6 časopisů, 2 kalendáře, knihy a brožury.

Kardinál: Znamenitě.

Založilo odbory historický, socialní, sekci literární a při něm povstala první Tisková liga v Rakousku.

Kardinál: Rozsáhlá tato činnost jest chvály hodna. Jsem velice potěšen tímto skvělým rozkvětem družstva a přeji mu, aby neustále působilo se stejným zápalem k obhájení náboženství a pravdy. Těšilo mne velice.

Na to byli představeni Jeho Eminenci dp. Slepička a říd. učitel p. Blažek — i s těmi kardinál Rampolla promluvil co nejvlídněji. Louče se, hladil kardinál p. Karla Ulricha po tváři, pravě: S Pánem Bohem, na shledanou.

U sv. Otce byli p. K. Ulrich a další naši poutníci v audienci ve středu dne 28. dubna v $11^1/_2$ hodin dopoledne s Chorváty, jichž bylo 180. O tom se dovíme bližších zpráv, až se p. K. Ulrich z Říma vrátí.

Vzácný dar pro družstvo Vlast. — Dne 5. května t. r. dostavil se do naší kanceláře katolický duchovní, jenž jmenován býti nechce, a zde u přítomnosti druhého místopředsedy far. Vl. Hálka, jednatele red. Tom. Jos. Jirouška a pokladníka red. Tom. Škrdle předložil záložeňské a spořitelní knížky v obnosu 10.000 K, jež míní po smrti družstvu Vlast věnovati. Ve zvláštním dopisu a opisu vyznačil dárce své podmínky, načež zástupci družstva obě listiny podepsali (jednu si vzal dárce, druhá zůstane ve družstvu) a záložeňské a spořitelní knížky v uschování přijali. — V týž den byl u nás kaplan z jihu Čech a oznámil nám, že polovici svého jmění dá po smrti družstvu Vlast a obnos tento že má již na jméno družstva Vlast v záložeňské knížce zanesený — Esče Polska nezgynula!!!

K našemu jubileu. — Jan Hejtmánek, bisk. vikář v Bystrém: Pán Bůh rač zachovati Vašnost při síle a zdraví ještě jednou 25 let, abyste pak s tím větší radostí a zadostiučiněním mohl slaviti své Vlasti pravé jubileum zlaté. — Jos. Brožek, spisovatel v Michovce: Každý poctivý člověk, zvlaště katolík s úctou musí pohlížeti na tak záslužnou — obrovskou — práci, již vykonalo za čtvrt století milé družstvo »Vlast« se svým veled. p. zakladatelem v čele. — Kéž Bůh oba vzácné činitele posilí a žehná i v létech budoucích! — P. Boh. Pavlík-Sychra, red. »Hlasu Lidu« v Čes. Budějovicích: Uznávám velký význam Vlasti pro náš katolický život a proto věnuji honorář za svoji práci v dubnovém a květnovém čísle družstvu Vlast. — Fr. Smola, farář-

ve Štěpánovicích: Vždy jsem Vám byl věrný — doufám v Pána Boha, že také věrným až do smrti zůstanu, žehnej Vám Bůh — a zachovej družstvo Vlast na dráze, kterou ji Tomáš Škrdle vyznačil.

25leté kněžské jubileum slavil v pondělí Velikonoční 12. dubna vsdp. msgr. dr. František Zapletal, apoštolský protonotář a sídelní kanovník na Král. Vyšehradě. Jméno jeho sloučeno zůstane navždy s českou kolleji v Římě, jejíž dlouholetým byl vícerektorem a rektorem, a s vděčností, láskou a úctou vzpomínají ho netoliko bývalí jeho chovanci, ale i všichni, kdož za jeho pobytu v kolleji do Říma zavítali nebo jinak ve styk s ním vešli. Všichni ti zajisté volali msgru. Zapletalovi: Pán Bůh zachovej ještě na další čtvrtstoletí ke své cti a slávě a na prospěch církve sv. i české kolleji.

Slovutného paedagoga Willmanna 70. narozeniny. Došlo ho mnoho blahopřání. Ředitel dr. Hornica a universitní profesor mu blahopřáli a oceňovali jeho spisy. Byla mu podána skvostně pracovaná adresa s četnými podpisy, mezi nimiž bylo 11 biskupů a opatů, 32 universitních profesorů, 26 členův aristokracie, 21 zástupců spolkův učitelských, 16 zástupců řeholních a j. v.

Profesor dr. Fr Nábělek ml. šťastně dojel do Palestiny za příčinou studií přírodovědeckých na březích Mrtvého Moře. Odtud súčastní se exkurse Ecole Biblique, pak hodlá odebrati se do Syrie, na to do Messopotamie.

Volba rektora kongregace Redemptoristů v Římě. P. Patrias Muray, až dosud provinciál v Irsku, byl zvolen jako »rector major« kongregace Redemptoristů v Římě.

Řeholní sliby princezny. V Římě složila řeholní sliby dcera knížete Antici-Matteiho v klášteře »Sacre Coeur«. Přítomen byl kardinál Vivesy Tuto s mnoha členy vysoké aristokracie.

Probošt mikulovský Karel Landsteiner. Dne 3. dubna t. r. zemřel známý probošt K. Landsteiner, který vynikal i jako spisovatel románů, povídek, divadelních her a básní. Zemřelý byl rodem Dolnorakušan, narodil se v roce 1835. Napřed působil ve Vídni dlouhá léta jako profesor u Piaristů. Byl také členem obecní rady vídeňské, zvolený v VIII. okresu. Knězem byl horlivým. Jednou též kandidoval na radu říšskou. Z prací jeho jsou známy román »Děti světla«, povídka »Maryscha«, doprovod textový ku pašijovým hrám hořickým a jiné.

Spisovatel P. František Jiří Košťál zemřel. Ze Skuhrova n. Bělou dochází smutná zpráva, že v sobotu dne 8. t. m. odešel tam na věčnost velice oblíbený povídkář a lidový spisovatel P. František Jiří Košťál, ve věku 52 let. Zesnulý narodil se r. 1857 v Solnici, po studiích bohosloveckých v Litoměřicích a Hradci Králové stal se r. 1881 kooperatorem ve Skuhrově na Rychnovsku a od r. 1882 působil tam jako farář až do konce svého života, jsa osadnictvem milován pro dobrotu svého srdce a ušlechtilost povahy. Zesnulý znám je jako autor mnoha poutavých příběhů ze života našeho lidu, čerpaných zejména z hor, povídek pro děti, vlasteneckých obrázků a zvykoslovných studií. Již v semináři hradeckém pracoval literárně, přispívaje do různých časopisů. R. 1878—1882 uložil v »Čes. Novinách« své vlastenecky psané upomínky, totiž obrázky o životě a působení mužů a žen českých z doby probuzení národa českého. Obšírnější stati toho druhu vydával v hradeckém «Polabanu« a »Slovanu« 1885—88 »O názvu Hradec Králové a česká literatura«. Působil též jako delegát odboru archaelogického a zvykoslovného pro okr. národohosp. výstavku v Rychnově n. Kn. a podal sem »Pověry a pověsti, jakož i úsloví a přísloví« z okolí svého působiště. Fr. Jiří Košťál jest zakládajícím členem družstva Vlast, povídky své uveřejňoval ve Vlasti a když red. Vlasti r. 1890 ve vikariatě Rychnovském pro družstvo Vlast agitoval, bydlel ve Skuhrově u far. Košťála a odtud spolu na pouti a vikariatní visitace vycházky dělali a pro družstvo mnoho vyzískali. Čest budiž jeho památce!

Čeledínové »Volné Myšlenky«. V socialně-demokratickém listě »Voorint« v Gentu čteme toto provolání: »Svaz Volných Myslitelů! Slavnost pro mládež. Spolek Volných Myslitelů se ve své poslední schůzi usnesl, těm dětem, které nebudou chtít jíti k prvnímu sv. přijímání, darovati diplom a upomínku. Slavnost této podílky bude se odbývati na kongresu V. Myslitelů, který započne dne 20. května t. r. ve velkém sále »Ons Huis« u přítomnosti delegátů různých spolků Volných Myslitelů. Rodiče se žádají, aby svoje dítky k této slavnosti zapsati dali u spolku Volných Myslitelů aneb u soudruha Bogaertse.« — »Ons Huis« jsou místnosti socialních demokratů v Gentu. Bogaerts je chefredaktorem socialně-demokratického časopisu »Voorint«. — Kdo dělá tedy Volné Myšlence čeledína?

Spolek katol. učitelstva v Německu čítá 18.000 členů. Spolek súčastní se horlivě na boji proti veřejnému znemravňování tiskem a obrazem.

Podpůrný spolek českého dívčího gymnasia v Král. Vinohradech. — Nově přihlásili se za členy zakládající: Msgr. Jos. J. Kuchynka, kanovník kolleg. kapitoly, Katolická organisace na Král. Vinohradech, pí. M. Zikmundová, choť c. k. notáře, pí. M. Kotnerová, choť advokáta a starosty. — Za členy řádné: Dr. Jan Měšťan, c. k. profesor, sl. Anna Barborková, kand. filosofie, pí. Marie Vondrážková, vdova po c. k. pošt. kontroloru. — Dobrodinci: Rosa říšská hraběnka Gudenus-Thanhausen, J. J. Zdeňka kněžna Lobkovicová-Lobkovicová, J. Ježek, c. k. profesor a konsistorní rada, (daroval několik knih). Ústřední výbor katolických organisací věnoval 20 K. — Všem vřelé »Zaplať Pán Bůh«! — Spolek snažně prosí o nové příznivce a dobrodince. Člen zakládající splatí jednou pro vždy 100 K, nebo v pěti splátkách po 20 K; člen činný 10 K, řádný 5 K, přispívající 1 K ročně. — O knihy neb jiné pomůcky školní se též prosí.

Valná hromada Spolku sv. Vincence z Paula konána byla v neděli druhou po Velikonoci, dne 25. m. m. v sále spolku »Praha« v Myslíkově ulici. Schůzi, jíž přítomni byli: Vojtěch hrabě Schönborn, baron Derczenyi, komandér P. Hoppe a P. Buchta, P. Josef Všetečka a množství členstva, zahájil předseda spolku Jos. hr. Nostic. Předseda vítá místopředsedu p. Zahradnického, který pro churavost této funkce se vzdal, a odevzdává mu diplom čestného členství, začež p. Zahradnický poděkoval, ujistiv předsedu a členstvo, že i dále pracovati bude v intencích a ku blahu spolku. Čten protokol poslední valné hromady a schválen. Po přečtení zpráv konferencí: sv. Václava na Král. Vinohradech, sv. Antonína v Novém Hradci Králové, sv. Štěpána a sv. Ducha v Praze, sv. Víta na Král. Hradčanech, sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně, sv. Petra a Pavla na Král. Vyšehradě, sv. Salvatora a Neposkvrněného Početí Panny Marie v Libni, ujal se slova slavnostní řečník P. Rektor Nováček, kněz řádu Redemptoristů. V nedlouhé, ale se vznešeným klidem pronesené promluvě vzpomněl řečník nastávajícího svatořečení blahoslaveného Klementa Hofbauera. Uvedl jeho životopis a srovnával skutky jeho se zásadami a činy Vincenciánů. Poukázal v řeči své, že nutno Vincenciánu následovati svatých a světic, jelikož jejich konání bylo následováním činů Ježíše Krista. Nechť o každém Vincenciánu napsati lze jako o sv. Klementu: »In cura pauperum eminens.« — v péči o chudé vynikající! Kladl důraz na to, že skutky milosrdenství jen tehdy před Bohem jsou platny — konají-li se v posvěcujícím stavu milosti Boží. Chválil činnost Vincenciánů, že poskytují chudým tělem i duchem potravy tělesné, ale i duševní v podobě spisů a časopisů. Řeč skončil řečník přáním požehnání Božího a členstvu provolal »Na zdar!«. Hlučný potlesk byl řečníku odměnou a ozvěnou slov jeho v srdcích všech. Kollekta vynesla 51 K 61 hal. Schůze skončena modlitbou.

Z Tiskové Ligy. — Za člena zakládajícího přistoupil: Fr. Žundálek, prof. realných škol v Rakovníce. — Údy přispívajícími (ročně 2 K) stali se: Al. Škrabal, koop. v Dobromělicích na Mor., a Ferd. Zuna, far. v Jinonicích. — Dary složili: po 10 K: Ant. Maděra, Al. Mašek a Fr. Vacek; 8 K: Fr. Vaško; 5 K: Dr. Josef Rydvan; po 4 K: Jos. Brož a Fr. Kulhavý; 3 K: Boh. Tomíček; menší částky: Jan Kalivoda, Ign. Nepustil, K. Traxler a Jan Podlaha. — Jistá korporace věnovala na boj proti Volným Myslitelům 500 K, jiná na studium doby Husitské pro r. 1909 200 K. — Tisková Liga pojala ve svůj program nové, důležité úkoly, i budiž dle toho hmotně podporována.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 12. dubna svoji šestou schůzi za předsednictví redaktora Tom. Škrdle. Jednatel četl protokol, jenž byl schválen. — Výbor Ligy projevil potěšení nad III. zprávou o činnosti »Jednoty katol. duchovenstva diecése Brněnské«, která zabývá se též jako naše Liga obranou cti kněží a náboženství, vykonavši v tom oboru za minulý rok značný kus práce. — Liga doporučuje, aby prováděn byl ostrý boj proti pornografickému tisku a pikantním pohlednicím. Dnes děje se tak ve všech větších městech evropských: v Berlíně, Mnichově, Budapešti atd. Všude se uznává, jak zhoubně působí na nejútlejší mládež vykládání pikantních obrazů. U nás zcela klidně se v závodech i poblíže škol vyvěšují neslušné pohlednice vedle dětských časopisů. A kolem nich chodí dospělí otcové, matky, učitelé. Nikomu nenapadne, aby proti tomu protestoval. Hlavně ženské organisace by měly zahájiti boj proti tomuto tisku, ježto se jím šíří neúcta k ženě. Liga vyzývá dámy — členky katol. orgenisací — aby ji v tomto boji podporovaly. — Liga poukazuje na smutné výstřelky hlavně židovského tisku na nemravné kuplířské inseráty, které jsou nastraženy na nezkušená děvčata. Tomuto hnusnému inserátovému mrchovišti, často až nestoudnými chiframi odpuzujícímu, nutno čeliti. Liga povede kontrolu tohoto tisku a bude veřejně pranýřovati ony české časopisy, které za hamižný peníz pěstují a podporují prostopáš-

nost. — Liga projevuje politování nad surovými směry agrárního tisku, který si libuje v pomluvách a snižování duchovních daleko nevěcněji, než činí tisk socialně-demokratický. Stálé vychloubání se **liberálních agrárníků, že jsou »dobrými katolíky«**, ano lepšími **snad než duchovenstvo** samo, jest lží a politickým trikem, který **může působiti** jen na mělké lidi. Není proto divu, že agrární tisk stejně se **soc. demokratickým** počíná u vážných lidí ztráceti půdu. — Liga poukazuje na zhoubný vliv pokrokářského učitelského tisku na mladší učitelstvo, vyšlé z ústavů a též na učitelky, kteří se stávají jeho kořistí hned na prahu svého učitelství. Jeví se nutným, aby kandidátky učitelství na ústavech katolických byly upozorňovány na tisk katol. učitelstva, který jim ponejvíce bývá neznám. Tento tisk byl by jim průvodcem na učitelské dráze a bez toho tisku ztrácí se kandidátky ze svých katolických ústavů ve víru pokrokářského učitelského života. — Předsedající upozornil, že v té příčině činil různé pokusy s »Vychovatelem« na dívčích paedagogiích, ale všude s nezdarem — není pochopení pro vážnost doby a tisk katolický není na těchto ústavech oceněn. — Liga poukazuje pro případ potřeby katechetů ve škole, že na oddálení nevhodné četby od školní mládeže, kdyby ji někdo šířil, lze odvolati se na § 80. školního a vyučovacího řádu a prováděcí předpis k tomuto paragrafu vynesením c. k. zemské školní rady ze dne 13. června 1907 čís. 25.704 vydaný. — Tím byl program vyčerpán a jednatel nyní předložil hojnou korespondenci, kterou vedl od poslední schůze s těmi, kteří byli nepřátelským tiskem napadeni. Na to byl volný rozhovor o situaci a tím byla schůze skončena.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 26. dubna VII. schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Výbor obnovil dnešním dnem dle § 2. stanov Tiskovou kancelář. Ředitelem Tiskové kanceláře jmenoval výbor Vlastimila Hálka a jemu k ruce přidělil tajemníka Ligy, p. Tom. Jos. Jirouška. Tisková kancelář provádí pod dozorem výboru prakticky účel spolku, vyjádřený v §§ 1. a 2. stanov a spravuje se zvláštním řádem, který byl v této schůzi předložen, probrán a schválen. — Zároveň znovuzřídil výbor sbor Ligistů se značkami L. † 1., L. † 2. atd. a vyzývá katolické literární pracovníky, aby se za ligisty hlásili a při tom hned udali, který časopis míní pročítati a stopovati. Tato práce děje se zdarma, až snad na nějaký honorář, který ta ona redakce platí. — Za hlavní orgány Tiskové Ligy prohlašuje výbor »Vlast« a »Naše Listy«, ale přebytečný literární materiál bude se dávati všem těm časopisům, které si toho budou přáti a které značku Ligy pod tyto práce do svých sloupců přijmou. Kterýkoliv ligista jest svým povoláním vázán nebo svým smýšlením poután na jiný časopis, může tam, značku zachovávaje, přímo dopisovati. — Třetím důležitým bodem jednání byla otázka obranného boje proti Vol. myslitelům. Tajemník Ligy, p. Tom. Jiroušek, podal zevrubnou zprávu o tisku (časopisech a brožurách) Volných myslitelů. Všecky brožury se zakoupí a dají prozkoumati odborným referentům a pro časopisy Volných myslitelů zvoleni byli tři honorovaní referenti, kteří je budou číslo za číslem, článek za článkem pročítati a obranu proti nim v katolickém tisku uveřejňovati. To se stalo prozatím, až se kasa Ligy rozmnoží, udělá se více. — Do okresu Karlínského a Česko-Brodského věnoval výbor Tiskové Ligy ročně po 20 ex. »Husitství ve světle pravdy« a »Obrany víry«. — Výbor sestavil kandidátní listinu pro nový výbor k valné hromadě, která se koná v domě družstva Vlast v pondělí dne 3. května t. r. o 3. hod. odpol. Členové Tiskové Ligy se k této valné hromadě uctivě zvou.

Hned po výborové schůzi konala za předsednictví Tom. Škrdle poradu Tisková kancelář. Zde byly čteny praktické pokyny, které nám zaslal farář Fil. Jan Konečný; pokyny tyto budou tvořiti základní pravidla činnosti Tiskové kanceláře. Zde byl sdělán seznam osob, kterým jednak ředitel, jednak tajemník Tisk. kanceláře dopíše a je požádá, aby do řad Ligistů vstoupily. — Tajemník povede jejich seznam, zapíše si jejich ligistické číslo a připojí si k tomu listy, které se zavázali pročítati. — V každé výborové schůzi podá ředitel Tiskové kanceláře zprávu o její činnosti. Kancelář ligisty přijímá, ale nedbalé ligisty vylučovati a práce jejich je zbavovati ponechal si výbor.

Touto schůzí položeny byly základy k nové, Bůh dá úspěšné činnosti, na roli katolické.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. Knihy darovali: Konst Gutwirth, městský radní v Příbrami, a Mat. Zahradnický, em. faktor c. k. knihoskladu v Praze. — Za členy přispívající přistoupili: Organisace katol. mládeže v Plzni; Dr. Hroznata Psota, kaplan v Jihlavě, a Václ. Půlpán, farář v Nebuželi. — Dary složili: po 20 K: Anna kněžna Lobkovicova, a J. M. ndp. Dr. Václav Frind, světící biskup v Praze; 10 K: hraběnka Coudenhoveová, choť místodržitele; 6 K Jos. Tichovský, farář v Bratronicích; 5 K: Dr. Jos. Novák, em. gymn. ředitel

v Jindřichově Hradci; po 4 K: Jos. Fišer, koop. v Olšanech, a Em. Hrdlička, děkan v Příbrami; po 3 K: Olga hraběnka Kolovratová v Praze, a Jos. Tomšů, kníž. arc. vikář v Zlatníkách; menší částky: J. Skoták, P. J. Mařík, P. Al. Březnovský, P. Albert Vítěz, Aug. Večera, J. Hloch, M. Koukl, farní úřad v Křtěnci, Jan Picka, Václ. Čermák, St. Červ, Fr. Fučík, Ant. Mikán, Ludv. Hora, V. Gartner, P. Rud. Scholz, Fr. Petřvalský, Jos. Matoušek, Jan Hegr, P. Ildefons Zajíček, Fr. Dokoupil, K. Procházka, Ferd. Jiřičný, Al. Hekela, Ant. Malec, Jos. Vaněček, Jak. Procházka, B. Pátek, Jos. Závodní, P. Škrda, Školní sestry v Něm. Brodě a Pensionát Voršilek v Hostinném.

Jubilejní dílo »Vincentina«. — Teprve nyní možno přehlédnouti celý velikolepý výsledek činnosti jubilejního výboru domu milosrdenství »Vincentinum«, který se utvořil, aby důstojně lidumilným podnikem oslavil památné panovnické jubileum. Byla to akce mohutně založená, neboť i cíl vytknutý byl veliký.

A díky horlivé činnosti a snaze výborů, docílilo se výsledku nad obyčej skvělého, neboť ze všech podniků, jež výbory pro svůj účel pořádaly, bylo vytěženo 347.989 K 51 hal., suma to zajisté velikolepá! V obnosu tomto zahrnuto jest: 20 lůžkových nadání po 9000 K činí 180.000 K, jedno lůžkové nadání na splátky po 1000 K, činí 10.000 K, jedno lůžkové nadání zřízeno s výhradou užívání úroků činí 9000 K, na jedno lůžko složeno bez formální nadace 1000 K, v hotovosti sebráno ode všech výkonných výborů 156.089 K 51 hal.

Ústřední výbor získal následující nadání, jež zřídili: Ferdinand kníže Lobkovic, vévoda roudnický a Anna Berta kněžna Lobkovicova, Anna kněžna Lobkovicova, kníže Adolf Schwarzenberg, Marie Antonie hrab. Sylva-Tarouca, Filipina hrab. Buquoy, Rudolf hrab. Černín-Morzin, Malvina hrab. Krakovská-Novohradská z Kolovrat, Anna hrab. Dobřenská, Malvina svob. paní Skrbenská a Jan svob. pán Skrbenský, Josefina hrab. Chotková, hr. Emerich Chotek 2 nadace, Leopold hrab. Sternberg, Filip hr. Sternberg a Karolina hr. Sternbergová.

Český výbor sám získal tato nadání: kníže a kněžna Colloredo-Mansfeldovi, pí. Růžena Jelínkova-Daubková, paní Louisa Vondráčková, pí. Růžena Brejchová, p. Alois Bureš, okres jindřichohradecký.

Na katolické paedagogium učitelů-laiků v Praze dali: 100 K: Josef Farský, kanovník; E. Starý, bisk. notář; Josef Leška, farář; královská kanonie řádu praemonstrátského v Želivě. — 50 K farář Karel Grossmann. — 20 K: františkánský konvent; Antonín Dědeček, jub. kněz; Jakub Sponar, kanovník; Katolická organisace pro Hoř. Nové Město pražské (výtěžek z divadelního představení); Katolicko-politický spolek pro Čes. Budějovice a okolí; Norbert Drápalík, opat v N. Říši; Václav Smetana, — 20 kor: Antonín Nepil, farář. — 10 K: Národní katol. Jednota na Smíchově; rektorát bisk. semináře v Hradci Králové; Š. Mathauser, c. k. profesor; dr. Jakub Hoder, kanovník; Jan Hnátek, farář; P. Řehoř Vaněk, kat.; Josef Filip, farář; Jan Buchner, dom. kapitulár v Solnohradě. — 5 K.: Alois Lafata; M. Musil, městský děkan v Hradci Králové; P. Roger Zatloukal, kvardián konv. Minoritů; Václ. Šťastný, kan.; Josef Žák, c. k. školní rada; Václav Kracík, farář; Josef Perneger, kaplan; Katolická vzdělávací jednota v Nové Pace; Václav Groh, farář. — 3 K: P. K. Jareš, O. S. Fr., Krejčovský spolek v Dubravníku; Školské Sestry de Notre Dame v Horažďovicích; Školské Sestry de Notre D. v Jindř. Hradci; Školské Sestry v Chrásti; Školské sestry ústavu hluchoněmých v Hradci Králové; Školské sestry de Notre Dame v Plzni; Školské sestry de N. D. v Hradci Králové. — 2 K: Školské sestry de N. D. v Táboře; Theodor Ryska, farář; Křesťanský spolek »Svornost«. (Pokr.) — Dárcům Bůh zaplať! Dosud došla menší částka darů na adresy před tři čtvrti rokem zaslané. Státní povolení ku zřízení paedagogia máme, avšak peníze na umístění a slušné jeho zřízení nejsou. 10.000 K, které nám dosud vld. duchovenstvem a šlechtou k tomu cíli darovány byly, stačí sotva na zařízení a odkud vzíti na stavbu — jen tu nejnutnější? Do početí příštího školního roku není daleko i prosíme proto co nejsnažněji ty, kteří míní podporu uděliti, aby ráčili tak učiniti brzy.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast přispěli: Fr. Smola, farář ve Štěpánovicích (5 K); Josef Prok. Fabián, zám. kaplan ve Volšově; Jan Voborský, místodržitelský oficiant v Dejvicích; Rev. John Nekula z Ameriky (3·20), a V. Bol. Pavlík-Sychra, redaktor »Hlasu lidu« v Čes. Budějovicích (5 K). — Činí úhrnem 665 K 88 h.

Stipendia založená kněžími v Rakousku. Nic jiného nemůže tak dobře vystihnouti »nepřízeň« kněžstva k vzdělání, jeho »tmářství«, jak okolnost, že v Rakousku užívají 1943 žáci ročních úroků 463.336 K ze stipendií, jež založili kněží. Jmění kněžími věnované k tomu účelu činí 12,584.602 K. Jednotlivé země jeví se

v tomto poměru ročních úroků z nadací: Čechy 370 ve výši 98.752 K, Morava 207 ve výši 36.158 K, Slezsko 33 ve výši 4584 K, Halič 329 ve výši 84.708 K, Dalmacie 89 ve výši 22.870 K, D. Rakousy 147 ve výši 52.180 K, H. Rakousy 69 ve výši 22.312 K, Solnohrady 39 ve výši 26.096 K, Štýrsko 121 ve výši 32.680 K, Korutany 42 ve výši 7122 K, Kraňsko 137 ve výši 19.304 K, Gorice a Gradiška 9 ve výši 1182 K, Terst 49 ve výši 13.304 K, Istrie 1 ve výši 168 K, Přímoří 59 ve výši 12.834 K, Tyrolsko 146 ve výši 27.256 K, Vorarlbersko 92 ve výši 9992 K, Bukovina 6 ve výši 1652 K.

Katolický krejcarový denník založí se na Moravě. Přihlášky přijímá »Hlas« Brno. Podíl obnáší 50 K!

Mezinárodní kongres spolků sv. Vincence. Dne 17. dubna zahájen byl v Římě sjezd konferencí sv. Vincence z Pauly. Zahajovací řeč pronesl kardinál Vanutelli. Závěrečnou řeč proslovil arcibiskup pařížský. V předvečer zahájení kongresu přijal papež účastníky v slavnostní audienci. Delegáti zastupovali všecky země Evropy, severní i jižní Ameriky a Australie.

Gymnasium na posv. Velehradě. Budoucnost každého národa závisí hlavně na dorostu. Jaký dorost, tací mužové, již budou později státi v popředí veřejného života. A platí-li to o dorostu vůbec, platí to tím větší měrou o dorostu, jenž má jednou zaujímati v životě společenském vynikající postavení, o dorostu studentském. A proto již delší dobu byla pociťována potřeba aspoň jedné střední školy, jež by mládeži vedle důkladného vzdělání vštěpovala také hluboko do srdce zásady náboženskо-mravní. Tomuto toužebnému přání katol. lidu rozhodlo se podepsané Tov. Ježíšovo učiniti zadost. Za tím účelem hodlá letos na podzim otevříti na posv. Velehradě prvou třídu (a každým dalším rokem třídu vyšší) vyučovacího ústavu, jenž by v celém zařízení svém se srovnával s našimi gymnasiemi. Ústav bude prozatím soukromý, ale asi ve 4 letech bude se domáhati práva veřejnosti. Tovaryšstvo volí tu tutéž cestu, jakou se bralo i při jiných ústavech svých, jež začaly vždy jako soukromé ale v nedlouhé době dosáhly práva veřejnosti. Správa ústavu je si dobře vědoma velikosti úkolu, jehož se podjímá, než kojí se nadějí, že bude v tomto pro katol. věc tak veledůležitém podniku vydatně podporována. Co nevidět bude potřebí přikročiti ku stavbě, poněvadž dosavadní budova, ač na pohled rozsáhlá, k umístění celého gymnasia nepostačí. Vedle toho celé zařízení ústavu (knihovny, kabinety) vyžádá si značných obětí. Správa ústavu obrací se tedy na kat. veřejnost a na všechny jednotlivce s uctivou prosbou, aby jí toto tak veliké dílo usnadnili a při sbírkách a svých almužnách na ně pamatovali. Každý dar na penězích jakož i na předmětech týkajících se vnitřního zařízení (knihy, přírodnické sbírky a p.) bude s povděkem přijat. Mimo to prosí podepsaná kolej Tov. Ježíšova všecky přátele kat. výchovy, zejména duchovenstvo, aby kat. rodiče, hodlají-li své dítky dáti na studie, na tento ústav upozornili. Přihlášky přijímají se již od nynějška a ústav je ochoten bližší podmínky laskavě sděliti. Kéž Bůh žehná tomuto ústavu na přímluvu sv. Cyrilla a Methoda, pod jichž mocnou ochranu je postaven. Velehrad dal nám křesť. kulturu a s ní blaho a štěstí celému národu, z Velehradu rozlévejž se i dnes po vlastech našich světlo pravé osvěty a teplo pravé humanity. — Kolej Tovaryšstva Ježíšova na posv. Velehradě.

Šeriátní zákon, o němž se nyní tolik mluví, má tyto hlavní ustanovení: 1. Kdo není moslimem, nemůže právoplatně před soudem svědčiti. 2. Žádná žena nemůže rovnocenně svědčiti. 3. Veškeré veřejné soudnictví a politické zákonodárství jest odvislé od souhlasu šeika il islamatu, na jehož souhlasu spočívá v Turecku i ottomanská ústava ze dne 23. prosince 1876. Všechny zákony, o kterých se parlament uradil, musejí dle práva šeriátního obdržeti souhlas nebo předsankci šeika il islam, dříve než má podepsati sultán zákon schválený parlamentem. — Zákon šeriátní dává tedy moslimům privilegium před zákonem a nemahomedány staví na druhé místo. —

Anglické katolické federace Poslední těžké boje anglických katolíků o katol. školu v Anglii přinutily je k utvoření zvláštních federací, v nichž byl lid o svých právech poučován. V nejnovější době bylo dílo korunováno tím, že všechny federace byly soustředěny v jedno ústředí, podobně jako je tomu v Severní Americe.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. ČERVEN 1909. ČÍSLO 9.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

Uvažujme dále. — Náboženství neurčuje si každý jednotlivec sám nebo lidská společnost; dle Boha řídí se náboženství a bohopocta. Dle toho, jak Boha poznáváme, projevujeme jemu svou poctu. Poznáváme jej částečně i přirozeným rozumem, proto jest i jakési náboženství přirozené. Ale poněvadž toto přirozené poznání jest nedokonalé, jest přirozené náboženství a jeho projev nedokonalý a Boha nedosti důstojný. Proto zjevil nám Bůh výslovně o sobě, co potřebným uznal a tím stanovil také určitý způsob bohopocty, jaké zasluhuje a žádá. K tomuto náboženství zavázán jest nyní každý lidský tvor, jednotlivec i celá lidská společnost, pokud se jí známým stane.

Z té příčiny založil vtělený Bůh, Kristus, církev, aby tuto božskou pravdu, mravouku a bohopoctu, tři podstatné živly pravého náboženství, pro lidstvo všech věků neporušeně opatrovala a hlásala. Za tím účelem nadal ji darem věro- a mravoučné, zkrátka náboženské neomylnosti.

Je tedy církev Bohem stanovenou učitelkou lidstva a křesťanství, a toto ve formě církví hlásané základním živlem výchovy. Chceme-li tedy býti skutečně křesťany, musíme církvi a jejím učitelům, kněžím, popřáti patřičného místa a vlivu ve škole; nechceme-li, přestáváme býti křesťany, děláme si Boha sami a rozhodujeme libovolně, jak se nám uráčí jej ctíti, nebo uznáváme jen jakéhosi neosobného boha pantheismu.

Ale pak nelze mluviti opravdově o náboženství. Křičíce, že bojujeme jen proti církvi a kněžím, žvaníme jen pošetile nebo úmyslně lžeme. Do církve a kněží se bije a křesťanství se myslí. Nejednou bylo to již otevřeně vyznáno.

Tak je tomu v životě veřejném, tak je tomu i ve výchově. S knězem opustí školu i skutečné náboženství. Lichou je výmluva: »Ať si církev a kněží vyučují náboženství mimo školu.«

Odpovídáme: Předně: Bez církevního, určitého náboženství není mravní výchovy. Škola je k tomu, aby děti vychovávala. Tedy církevní náboženství a jeho učitel — kněz — patří do školy.

Nepatří tam dále jako každý jiný předmět na určité týdenní hodiny, nýbrž má svým duchem pronikati celé učivo, jako krev koluje celým tělem a všemi údy. Žák nesmí mysliti, že má ná-

boženský cítit a jednat jen, pokud je ve škole katecheta, nýbrž má vycítit náboženskou příchuť i ze slov učitelových. Má poznati, že náboženství není jen libůstkou kněze, že není jen pro chrám, nýbrž i pro školu a pro učitele a pro každého člověka; nejen pro dobu dětství, nýbrž pro celý život, který bez náboženství neudrží se na úrovni pravé mravnosti a mine se cílem.

Jak přijdou k tomu rodičové, kteří školu vydržují a při tom náboženskou výchovu dítek svých si přejí, jak přijdou k tomu, aby jejich víra vyháněna byla ze školy? Je škola pro učitele a děti pro experimenty moderní školy? Není spíše učitel a škola pro mravní vzdělání lidu a nemá býti takového rázu, jakého si přeje věřící lid? Do methody se škole jistě nikdo nebude plésti, ale dle jakých zásad má býti vychováváno, co z něho má býti vypěstěno, to určovat nemá práva ani učitel, ani ministr vyučování, ani celý stát. Tu rozhodují rodičové a pak církev, jejich vyznání; to řídí náboženssko-mravní směr výchovy.

Kdo platí, poroučí! Chce-li někdo mermomocí vyučovati bez náboženství, ať zařídí si soukromou školu a hledá žáky, kteří mají k jeho pedagogice důvěru a dobrovolně se přihlásí. Ale pokud je nucená, všeobecná návštěva školy, bylo by násilím vyhnati kněze a náboženství ze školy a pak do ní nutiti děti křesťanských rodičů.

Či mají rodičové platiti na beznáboženské státní školy a pak ještě stavěti na vlastní útraty školy náboženské — platiti dvojnásobně? Tohoto křiklavého bezpráví dopustilo se falešné svobodářství v Belgii, Francii, Americe. Co jiného zbylo katolickým rodičům, nechtějícím vydati dítek v mravní zkázu? A co počali by si rodičové u nás, kdyby církev a kněz byli vystrčeni ze školy? Kde shromažďovati děti v obcích, kde není chrám? A bylo by to vždy možno v kostele? Nezbývalo by nic než stavěti zvláštní učírnu pro náboženské vyučování nebo nechati děti bez náboženství, a to vše jen pro slepou zášť moderních nepedagogů proti náboženství. — A kdy žáky shromažďovati? Ovšem, až po obyčejném vyučování školním; tedy večer, zimní doby za tmy. Bylo by možno kněžím opatřiti takto všem školním dítkám náboženské vyučování? Dalo by se očekávati, že dostaví se všichni?

Patrno, že vystrčení církve a kněze ze školy je chytrý úskok, jímž má býti znemožněno náboženské vyučování vůbec a připravováno beznáboženské pokolení budoucnosti.

Nesmí býti dále zapomenuto, že náboženství není pouze hromadou nutných náboženských dogmat ani pouhým bezvýznamným, citovým obřadnictvím, nýbrž že býti má životní silou a činem. Dokonalé náboženství pravdami svými osvěcuje a zdokonaluje rozumové poznání, mravním zákonem řídí vůli; zevnější pak bohopoctou nutně projevuje se vnitřní přesvědčení, jakož zase zevnější úkony náboženské budí a posilují vnitřní myšlení a cítění.

K náboženství povinen člověk ne pouze jako jednotlivec, nýbrž i jako společnost, poněvadž má vychovávati a říditi člověka jako bytost společenskou. Nutna je tedy nejen zevnější bohopocta soukromá, nýbrž i veřejná. Jako však společenský řád

vůbec nedá se udržeti bez řídící autority, podobně nutna pro zevnější bohopoctu, aby se nezvrhla, pevná, směrodatná autorita. Tou jest, jak víme, církev Kristem založená.

Škola má vychovávati dítky pro nábožensko-mravní život. Aby byl úplným a působivým, nesmí výchova zanedbávati ani zevnějších náboženských úkonů, jak je předpisuje církev, které žák přináleží.

Slyšeli jsme již Lindnera, že nábožensko-mravní vyučování má býti provázeno a posilováno zevnějším ušlechtilým kultem. A co praví Pestalozzi? Pro mravní vychování »není nic učinnějšího než co nejvíce buditi v dětech smysl pro náboženství« .... Proti zlým příkladům »není jiné pomoci než vyvíjeti v nich živě víru v Boha, odplatitele dobra i zla, v Ježíše, jejich Spasitele, jejich přítele a bratra, jejich přesvědčení o naději a podmínkách budoucího života, jejich víru v nebezpečí věčného zahynutí a věčného zavržení ode tváře nejlepšího a nejlaskavějšího Otce a Spasitele, každodenně ráno a večer vroucně s nimi se modliti, den Páně posvátným úkonům věnovati a s otcovskou něžností často se slzami je prositi, aby srdce svá pro Boha a Otce svého zachovali nevinnými«.

A což teprv Komenský! »K náboženství když vzděláváme mládež, vzdělávejme cele, zevnitř i vnitř, nevzdělávejme ni pokrytců, povrchních totiž, lichých, tvárných licoměrných ctitelů Boha, ni fanatiků kochajících se ve snech svých a vyprazdňujících opovrhováním zevnitřní služby církevní řád a slušnost, ni naposledy chladných lidí, kdyby zevnitřní věci vnitřním podnětu, vnitřní zevnitřním života nedodávaly .... Pojiti toto (vnitřní i zevnitřní bohoslužbu) sluší, nikoli různo trhati, nejen proto, že spravedlivo jest, aby veleben byl Bůh tělem i duchem naším, ale také proto, že bez nebezpečí trhati toho nelze ... Zevnitřní bohoslužbou jest řeč o Bohu, kázání a poslouchání slova Božího, modlitba na kolenou skloněných, chvály písněmi prozpěvované, přijímání svátostí i jiní posvátní obřadové veřejní a soukromní .... Tedy od prvého hned očí, jazyka, rukou, noh užívání ať se učí k nebi vzhlédati, ruce vzhůru spínati, Boha a Krista oslavovati, před neviditelnou velebností kolena skláněti a ji cíti.«

Hle, jak důrazně požaduje se tu, aby theoretická mravní výchova školní co nejúžeji byla spojena s praktickou církevní bohopoctou! Nepochopitelno, jak mohou učitelé, kteří stále mají na jazyku Komenského, jednati úplně na příč jeho zásadám a vylučovati praktické úkony církevní bohopocty ze školy. »Ven ze školy s křížem, s modlitbou, s katechismem, s knězem, vůbec se vším, co má ráz positivního křesťanství«, volá moderní škola. »Žáci ať chodí na vyučování náboženské do kostela a tam ať též konají se náboženské úkony, pokud si toho přejí rodičové. Nám učitelům a škole do toho nic není, kněz a jeho hokuspokus ať netemní osvětnou školní výchovu«.

Škola má jeviti jako chrám křesťanský ráz svého vyznání, u nás především katolického. Má jej ukazovati nejen ve svém jádru, ve svých výchovných zásadách katolických, nýbrž i ve

svém zevnějšku. Patří tam tedy kříž, patří tam modlitba, patří tam katechismus církve, příprava na sv. svátosti, patří tam kněz církve s plnou učitelskou právomocí.

Patří tam ovšem také katolicko-věřící učitel, jenž svorně s knězem jednu brázdu orá, příkladem svým žáky ke křesťanskému životu navádí, s nimi nebo před nimi své křesťanské povinnosti plní! Ne takový, jenž náboženstvím pohrdá, modlitbě se vysmívá, nad Krista Husa nebo Lasalla staví, jenž na kněze jako úhlavního nepřítele školy a své osoby pohlíží, jenž reptá, že má dohlížeti v kostele na děti nebo chováním svým jim pohoršení dává, jenž slovem a příkladem kazí, co vliv náboženství a kněze postavil.

Ne kněz, nýbrž takový učitel nepatří do školy. Je z těch, kteří dle Komenského »jiným za vůdce se vychvalujíce, zle předcházejí, svádějí; z těch, kteří by dennicemi měli býti, ale síří namnoze mrákotu«. Dle Komenského měla by škola míti nápis: »Nikdo bezbožný sem nevstupuj«; moderní učitel praví opačně: »Náboženství a kněz sem nevstupuj«. Chtějí míti volnou školu, prostou všeho positivního náboženství, vší závazné mravnosti, aby vyrvali dětem náboženského ducha a sami aby zhostili se obtížných povinností, jež ukládá učiteli náboženško-mravní výchova. Každé objevení se kněze ve škole připomíná jim, že mají býti svědomitými křesťanskými učiteli; proto volají: »Pryč ze školy s církevním vlivem a knězem!«

Záludné to heslo; zamýšlí více než praví. Znamená nejen vyhazov církve a kněze ze školy, nýbrž zároveň: »Pryč s Kristem a křesťanstvím ze školy, ze srdcí, ze společnosti!« Znamená podvrácení pravé výchovy, jejíž duši zůstane přes všechen křik náboženství konfesijní a jeho učitel, církevní kněz.

Nelze lépe zakončiti kapitolu tuto než chvalořečí protestanta a bývalého francouzského ministra a slovutného spisovatele Quizota, kterou zastává nábožensko-církevní výchovu: »Aby vyučování v pravdě dobrým a socialně užitečným bylo, musí býti náboženské. Nemyslím tím pouze to, aby vyučování náboženství ve školách mělo své místo a ve škole aby konána byla cvičení náboženská; neboť pouze takovými prostředky žádný národ nebude nábožensky vychován. Národní výchova musí býti udělována a přijímána uprostřed náboženské atmosféry, jež náboženskými dojmy a návyky všestranně jest proniknuta. Náboženství není studium ani cvičení, pro něž určitá hodina jest ustanovena; nýbrž je to víra, zákon, který všude citelně se jeví; ve školách elementárních musí vliv náboženský býti stálý a živý!

Vidí-li se kněz nenáviděn, od učitele isolován, učitel pak považuje se za nezávislého soupeře, nikoli za věrného spolupracovníka, pak jest mravní hodnota školy zlomena a ztracena a stane se nebezpečnou.

Bývá omylem světské moci, když podnikajíc důležité dílo to, sama je chce vykonati, považujíc svobodu za nepřítelkyni, nedůvěřujíc jí.

Této nedůvěry vždy jsem byl dalek; naopak, byl jsem toho přesvědčení, že pomoc volné horlivosti, zvláště náboženské hor-

livosti, slouží jak ku rozšíření vyučování, tak i k dobrému jeho řízení. Ve světě laiků jsou sice velikomyslné tužby a vznětí morální horlivosti, jež velkým veřejným skutkům rychlý a mohutný pojišťují pokrok, ale jen duch křesťanské víry a lásky přináší do prací takých onu naprostou obětavost a sebezapření, onen radostný zvyk oběti, onu vytrvalost a skromnost, jež pojišťují a zachovávají čistý úspěch. Tak jednal jsem v době činnosti své jako ministr, velikou věnuje péči tomu, aby společnosti vyučování zasvěcené proti předsudkům a zlovůli byly chráněny, byvše tak často jejich předmětem. Já nejen že jsem je ve svobodě ochraňoval, nýbrž v nouzi jsem jim i pomáhal, protože jsem je považoval vždy za nejčestnější konkurrenty a nejspolehlivější spolupracovníky, jaké kdy civilní moc ve svých námahách pro národní vyučování mohla nalézti.«

Tak mluví ministr, slavný spisovatel, rationalista, neklerikál a teď přijde mladý učitel, jenž sotva ví si rady ve své třídě a křičí plným hrdlem: »Pryč s náboženstvím, církví, knězem ze školy! Ať žije volná škola!«

Věru, člověk neví, má-li plakat, či zlobit se, či smát se.

(Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Dějství čtvrté.

Před alchumistickou kuchyní magistra Michaele Tejfla. Vchod v pravo; v levo nízké schůdky a druhý tajný východ. Na pozadí dvéře do dílny. Šero odpolední před večerem osvětluje visutá fantastická svítilna.

Výjev prvý.

Magistr, Šimon.

Alchumista: Cui Musa favet, najde k slávy bráně
cestu na Olymp i na Parnas.
Vidím též, ač po rozkazu páně,
že vás tejný ke mně vede hlas . . .
Nejsem z těch, co kejkle opičí jen tropí,
sofické a klamné kukly klopí
světu na oči, ký vzácný kus!
osla mění s kumšty na zajíce,
že má dlouhé uši. . . Dují v chlubné plíce,
a co dovedou? Co hloupá hus!
Já skoštoval do dna Hermesovy umy
četbou vetchých knih i nákladnými zkumy,
co znal Rasis, Ruperfis a Sakrabustus,

hrabí Bernhard z Tarvis a Mnich Justus,
o čem hloubá Alchumiae Speculum,
Summa Gebri, Arnhold z Novosedlí,
všecky kunsty zde se v jedno spředly,
vše má hlava v nový tříbí um,
v pruby, grunty s handkryfy.
Buď to hmotou, neb se lije,
materie, essentie,
partykulář s augmentum
vše svým jevím discentům,
mám já aurum potabile,
které kmeta vrátí síle,
k práci tuží Sisyfy.
Ani v štrychu, ani v štychu
netajím to v úkradí,
z alkahestu v alambichu
co se na dně usadí.
Z hrobu Herma smarakovou desku
charakterů tajných v cifer lesku
pánu Rožmberku postavím,
zlaté rouno Jasonovo
vyvolá mu moje slovo.
Najde je! Svá kouzla vím!

Šimon: A též mně, zda Kupido mi přízniv.

Alchumista: Krasavec! A traňků lásky žízniv?
Mám já magnet Bar-Lachi;
připoutá vám k boku děvu,
z lásky té až ostrachy!
Umění znám La-Bahi;
z dívčích dlaní vše mi k jevu,
marny studu nástrahy!

Šimon: Tedy prosím, zda-li ke mně skloní
hlavu půvabnou a sladký ret.

Alchumista: Vám, ctný pane, naposled,
až jak rožmberské zlato zvoní!

Výjev druhý.

Kochan, Dačický z prava.

Kochan: Liška v brlohu!

Alchumista: Pane bakaláři, zřite mátohu?

Dačický (k Šímovi příkře, ale bez hněvu)
Kdybych nehněval se, zabil bych tě!
Co's ty, na mě chromé rhytmy plichtě!
Pánům housti, nevděčné jest dílo;
houslemi se mnohdy hudci v hlavu bilo.
(K alchumistovi)
Perlutuje, sublimuje, digeruje lest?
(K Šimonovi)
Pak tu summou reverbuje hlava tvá mou pěst!

Šimon: Abys na hák hozen byl!

Dačický: A ty z hrudi krev mi pil?

Šimon: Však tu zpupnou šíji nahneš!
Dačický: Dal bych pěstí, až se stáhneš.
(Šimon se krčí pod jeho pohrozem)
Šimon: Ve psí, Mícho, zůstaneš co v kvítí!
Kochan: V sršně nedmýchej! Rač pozor míti!
Dačický (s jasným smíchem, vida jak Šimon v rozpacích si čechrá nakadeřené vlasy)
Varuj od něho! On hrozí, hrozí
a jde do Drbálovic, ach bohpomozi!
Mistře, vytáhni mu z lebky mozk
a jej přiostři mu odvahou;
sic mu taje, jako v teple vosk.
Šimon: Platnější mu bude námahou,
vytáhne-li tobě z nohy trn.
Učiň, spečeť kšaft.
Dačický: Již roste na mně drn?
Ve třtí ukryt, tys nám pískal, notil,
k hrám a tancům liščím mravem zval.
My teď v tance tebe, by se spotil!
Kochan poví, ký bys úkol znal!
Poslechneš! Dnes večer tančit budeš!
Šimon (ironicky) Jaký kroj můj, heslo, barva?
Dačický. Slova dvě a heroltova larva!
Šimon: Žádnou maškaru, jak ty mi hudeš!
Dačický: Jaké larvy a kdo v maškarách
podlíval mi domu práh,
hlavně na dvéře mi věsil!
Neznáš toho trest, by ten tě zděsil?
Chceš-li prominy —
Šimon: Ne každé lýko váže.
Dačický: Kat se ptá tě! Má zde ocel káže.
Jinak zítra také s tebou potkání!
Alchumista: Páni, frýd! Mně strachu nahání —
Dačický (ukazuje v levo na schůdky)
Tudy, Kochane! Jej cestou pouč!
Šimon (když ho Kochan zdvořile béře pod páži a odvádí na levo)
Ty svým beánům a sobě poruč!
Můj pán, Rožmberk —
Alchumista (domlouvavě) Zde vskutku blíže.
Čekám Jeho Milost. Schod — a pozor — níže — —
Šimon (klopýtá po tmavých schodech, volaje z hloubky lítostivě)
Mikeš, Mikeš,
však si na úzdu teď zvykneš.
Dačický (mentorsky) Šímo, Šímo,
kráčej přímo
a nech krkolomných stezek;
po nich klopýtá — i mezek!

Výjev třetí.

Alchumista, Dačický.

Alchumista (s výčitkou) Pane Dačický, frýd v cizím domě...
Dačický: Se vším na harc? Nikdy! Něco v zálohách!
(vysouvá mu ze sáčku na dlaň něco peněz.)
Viz a slyš a mlč!
Alchumista: Nu, pro mě, pro mě.
Dačický! Postav horoskop a pátrej v oblohách.
(Na udivený pohled alchumistův)
Ovšem, pak, až úplně se setmí.
Alchumista: A co vhod vám nyní!
Dačický: Jsme-li dětmi?
Hrejme žmučky! Ty se obraf v druhou stranu.
Ctnou zde čekám matrónu a pannu...
(Vstrčí ho do dvéří na pozadí)

Výjev čtvrtý.

Dačický.

Dačický: Hladný opalač a černokutil.
Za groš by ho snad i v peklo vnutil!
Obdržím-li nyní šťastnou viktorii?
Neb v děs konečný to zvrat a pád a zlom?
Nejsem pachole a tepny prudce bijí,
jak bych hleděl v ráj i zhouby do pohrom.
Vášnivá a kvasná zděděná krev prudká
v žilách proudí mi a co ji utlumí?
Zážeh nití požár a tlak výbuch nutká
a prach ze sopky se snáší na rumy...
Rudý jest můj erb, v něm šíp, dvě ruce zbrojné,
a zeď bílé barvy halí na něm stín.
Mé to symbolum... Plamenné a znojné
rvavé vášně mé, kde chlad jim, odpočin?
Bělostná dlaň dívčí na mé spočiň skrání,
v oči divoké řiň tichých očí jas —
krve bouře divá pod obzor se sklání,
v hrudi mír a klid mi na úžas...
Útlá dlaň — a zaval spodní proudy,
z kalných dědictví co v ručej vyvěrá!
Nade mnou-li třtinu světa lámou soudy,
aspoň milost vraf mi citů důvěra...

Výjev pátý.

Dačický. Paní Agnéžka s tašvicí v rukou, kterou za hovoru nápadně hledí ukrýti, a Elžka vejdou ač překvapeny, nikoli směšně. Alchumista.

Paní Agnéžka: Chápu, proč jsi zde, ctný Mikuláši.
Nepěkně si vedl Kolovrat.
Proč se hanba všecka na tvou hlavu snáší?
V domě mém! A proto též mám chvat,

aby umy svými magister
z domu mého sňal i klamu šer.
Ovšem, mne i Elžku jiná též
vede snaha sem. Kéž dovíme se, kéž!
Ale kdo dřív přijde, dříve mele.

Dačický: Vzácná paní strýno, ustupuji cele.
Dal jsem postavit si horoskop,
však se dočkám.

Paní Agnéžka (se zálibou) Dvorný pacholek!
Zabav Eližku.

Dačický: Mně vděk, mně vděk.

Alchumista (na půl úst) Znobej, znobej! Pochotný to zob...
(K paní Agnéžce) Růžových snad touha lektvaří —

Paní Agnéžka: Magistr — nos čišný, ohaří!
Ano, tuto pro Eližku pannu.
Já však hledím na minulou stranu,
hledím v budoucno, zda Vám se podaří —

Alchumista: Věštná zrcadla má vidí vezdy!
Pannám věstí více očí hvězdy.

Paní Agnéžka: Z ruky dá si hádat o panici.

Alchumista: Dva zde byli; třetí —

Paní Agnéžka: Hleď se střici!

Alchumista: Kochan bakalář, pan Šimon růžolící.

Paní Agnéžka: Což bych klamala. Nuž o něm tedy.
Tento mračil (Dačický) jiné stíhá sledy.
Chválím, o čest dbáš. A věrně přeji —

Dačický: Hle, v té tašvici buď jeden důkaz její!

(Paní Agnéžka a alchumista odcházejí do oficíny)

Výjev šestý.

Dačický, Elžka.

Dačický: Elžko, slyš mě bez hněvu a děsu.

Elžka: Více žalosti já v srdci nesu.

Dačický: Zvíš, já nechtěl, by můj havéř sloužil
pánu Rožmberku, pro kosti se ploužil.
Nevěřím. Kde zlatoděj, tam zloděj.

Elžka: A ta kouzla tvá —

Dačický: I mne blud Zuzky soužil.
Nebyla to kouzla! Rouno zlaté
Vávra tobě v šátku nabízel,
sobě odměnou bys vyžádala pro mne
přízeň páně.

Elžka: Svízel na svízel...
Věděla jsem, co ten facalít?

Dačický: U sebe to stajit rač a skrýt.

Elžka: Pane Dačický, ni na Vás nemyslící,
komu o Vašich co zájmech říci?

Dačický: Elžko drahá, doufám, daleko je
srdce od toho, čím rty mně děsí tvoje.

Elžka: Děs mně kouzel, před vámi mně stud.
Nad to cestou slyším paní Agnéžku
o listu cos tajné milostničky.
Dačický: Elžko milá, srdečná, to blud!
Není na mně klamu prohřešku.
Zavolám a hlédnu do tašvičky.
S mým tam tvůj list! Zvědavost ji jetří,
s mistrem na tajemství moje šetří.
Proti ženám též mám vojnu vésti?
Dvorná rozpač: jazykem či pěstí?
(Chce za paní Agnéžkou. Elžka ho zdržuje.)
Elžka: Nebude-li to však pravda, s těžkem —
Dačický: Měkká ruko útlá, nehraj s ježkem!
Věříš pomluvě? (Pouští její ruku)
Elžka: Ni v snu vás nepomníci,
po dnešním co ránu ještě říci?
Dačický: Schování máš hořké u mne, panno.
Elžka: Kdo má pamět, pamatuje; ano.
Dačický: Ztratil hříčku Rožmberk. Jak hledá!
A kdo ztratil milost, cit mu sluchu nedá?
Bože můj, ctnost největší prý láska!
Já dím: o nebe neb o peklo to sázka!
Touží, souží, blaží, děsí, kvete, vadne,
hoří, bouří — a přece prý nevychladne.
Jará vesna v znoji odkvétá,
s jesení kams v dálku ulétá,
hlavy schýlené ať zimy kryje sníh —
touží po lásky tu paprscích!
Noc ať mračná, bezhvězdná a kalná
smutnou zemi halí do tmy loktuší
a jen lesů duma hluboká a žalná
její vzdechů těžkých tíseň vytuší,
k jitru mha se sune v tichých údolích —
touží po slunci ta země v pláči,
jenž jen rovů svadlý květ jí smáčí,
kde spí nevina i trud a hřích,
po lásky jen touží paprscích!
Já . . . Mně nelze lásky odpuštění bráti;
stálá jest a zářná, musí pláti,
jako sněženka, kde jihne sníh.
Po lásky jen toužím paprscích.
Službou pohrdej i láskou mojí,
moje srdce k tobě pevně stojí,
staví naději a láme pych —
po tvé lásky touží paprscích.
Stálou mysl k tobě mám a neproměnnou,
ať se zloby světa nad mou hlavou klenou,
ať mě bouře štve a víry ženou,
ač ty v doufání mě nestavíš —
ráj můj daleko, jen přísný anděl blíž . . .
Divu-li, bych citedlnost ztratil,

obrátil se v kámen, v hroudu zemnou?
Žale můj, měj lítost, lítost se mnou!
Srdci tvému sebe poručena činím,
neomlouvám, lkám a z chyb se viním,
přímluvy, své prosby připomínám,
skláním koleno a ruce spínám:
smutné oči, na mě pohlédněte,
něžné dlaně, mé se hlavy tkněte,
milá ústa, slovo jediné,
jež mi z pochyb k ráji pokyne.
Milostivou prosím, spěšnou odpověď . . .

Elžka: Prosím, pane, račte vstáti teď.
Světské utěšení
chladne, vadne, ustavičné není.
Líto mi snů krásných minulých!
Byl kde květ, mne luzným jarem vítal,
plál kam paprslek, mně zlaté chvíle čítal
na orloji dnů . . . Vše zavál sníh —
Líto jest mi pustých zahrad mých.
Útlý svlačec úponků hru vplétal
na kmen javoru, kol v pestré zvonce vzkvétal.
Dul hněv podzimu, rval květ a smétal
stromu lupeny . . . Vše zavál sníh.
Hnízd mi prázných líto, na větvích
kde se chvějí opuštěny, neztajeny
vichru výsměchům; z nich tiché tuším steny,
mlknou bez odmluv . . . Vše zaval sníh.
Mraznou rukou kývá, hrozí zima dlouhá,
ledem od ní vane, mha se k srdci plazí
a to v sněhu tone závějích . . .
Jaru, květu, slunci, mladosti se rouhá,
kdo chce životu a hruď si v ledy mrazí — —
Nevzlétá i z bílých prvý skřivan lich?

Dačický: Elžko milá, srdečná a líbezná,
nechejž rozmysli. Buď láska vítězná!
Rozpomeň se na mou lásku k tobě,
nedávajíc napřed v širokém tom světě
nikomu. Jen já, tvůj na živu i v hrobě!

Elžka (tiše) Sobě tajím . . . Buď i jemu obava,
na koho jsem věrně laskava . . .

Dačický: Pak by smutné žerty působila . . .

Elžka: Kdo se přízně vzdal —

Dačický: Ten blud mi k srdci sahá!

Vrátila's mi dar —

Elžka: Kéž nyní měla . . .

Dačický (podává jí halži) Elžko srdečná a líbezná a drahá!

Elžka: Já co na odvděk? Ach, nevěděla —

Dačický: Svéhlavo, jsem já práv přece tedy,
milost jenom chtě i prv i naposledy.
Sejmi, prosím, ruky na zástavu —

(Snímá jí rukavici, kterou si dává za klobouk, jako ona halži na krk, zasouvajíc peníz s obrazem jeho hlavy do živůtku.)

Hrdě nesu dál a přímo hlavu!

(Béře Elžku za holou ruku) Mužná ruka pracuje a vzpíná
prsty k nebi věrnou přísahou,
trestá bezpráví a ocel vtíná,
kde cti k hanbě křivda nástrahou.
Bílá ručko dívčí, mně na čelo se klaď,
chmury s něho stírej, vrásky hlaď;
k dobru kynouc mi, můj mívej vděk,
bez titěrek dvorných vděčný polibek;
nejsem ženský slouha rád, ber za úsluhu
slovo poctivé, kdy ruku tisknu druhu!
Abys nebála se kouzel, čar,
přijmi prstýnek ten z dubového jmelí.

(Snímá s malíčku pravé ruky a dává Eližce na prstík)

Od malíčku žilka jemná káže
k srdíčku. Dvé srdcí prsten váže.
Co ten pohled, co ten záchvěv rukou?
Dar to lásky poddané...

Elžka: Mně mukou!
Onen prst — ó pomni — v soudců kole
dotýkal se rány na mrtvole!
Smutné, hrozné slibu praesagium...

(Zakrývá si obličej rukou levou, pravou s prstýnkem vztahujíc k Dačickému)

Dačický (sklesle) Naděje má, kam se opět řítí...
Ubohé, mé tobě věrné srdce smutné...
Před Bohem mi opět vale dáváš
a mých kroků zadržeti nechceš,
moje štěstí ve svých rukou majíc...
Pochováváš lásku? Mne též pochováš.
Smutná jest má cesta, kam jsem hrdě mířil.
Neblahý! Ta Rožmberská hračka
bez významu pro můj přístí osud...
Na tvou přízeň celé srdce víží!
Čist jsem před tebou a před svědomím!
Po tobě dlaň vzpínám, ruce lomím,
slza dotěrná mi oči tíží —
Prosím, zaklínám: Ty, ty pojď se mnou
žití mého smutnou pouští temnou,
ať mi osud v cestu vrhá balvany,
z mraků nade mnou ať blesk tmou sírný lítá,
žádná hvězda spasná nocí neprokmitá,
ať jdu chud a zdrán a klet a bezbranný,
hložím chyb a běd ať do krve se raním, —
vedle mne pojď tichým krokem laním,
slinu setři s líce mi a zrak
hledět uč mi výše do oblak,
a kde přede mnou strž hlubá zeje,
veď mě ty, jak zbožné dítě slepce,

ať tvůj vzdech mi slova těchy šepce
a dlaň tvá mou chladnou ruku hřeje...
S tebou, s tebou! A ty se mnou pojď,
posléz v hrob mi hrstku hlíny vhoď
a mé srdce žehná ti a pěje.

Elžka: Krása vadne, mládí léty míjí,
zboží lakota rve a den běd,
síla chabne, stáří lomí šíji,
umlká v něm sladkých písní ret,
hrdoba se moudří nad marností
a smír odevzdaný srdce hostí,
jenž i z klamu mračný jasní hled;
jenom milost soucitná-li zbývá,
život poušť — přec někde pramen skrývá!
Také mně buď láska prvou ctností!
Buď tvůj život palný slunce znoj,
láska má buď svěží tobě zdroj!
Buď tvůj život bouře mrak a vír,
z dlaní mých se roň ti klid a mír!
Nocí budiž tmavou beze hvězd, —
bez úsvitu není jitro ke dni,
s důvěrou ty v oči mé jen vzhlédni:
jest v nich tma a mrak a klam a lest?
Květ tvůj život, můj jest na něm rosou,
za slzu se v řasách nestydím, —
a kdy zaklepá i ona s kosou,
na tvé hrudi, já jí nevidím!
(Klesne mu do objetí)
Buď co buď. Vše soucit lásky snáší,
jediný, můj, drahý Mikoláši!

Dačický: Nejvzácnější na mých prsou kvítí,
hlavo půvabná, jak zde se sklání,
zdá mi se, již nechci ráje míti...

Elžka: Rač mě ve své srdce vzíti.

Dačický: Ve cti věrné milování,
na světě jest dosti ráje!

Elžka: Pamatuj, mně víry háje.

Dačiký: Slibuji svou dobrou víru.

Elžka: Nelituje strom, že padá list;
nová vesna, nové kvítí.

Dačický: Ruku v ruku! Mám jí slzou mýti?
(Nabízí jí ruku, kterou Elžka ochotně přijímá)

Elžka: Kdo se štítí!?

Dačický: Blažen jsem a šťasten, kliden, čist! (Pokračování.)

Valná hromada Tiskové ligy.

(Dokončení.)

V zájmu očisty katol. tisku zmínil se ve výborové schůzi Ligy dne 1. února redaktor T. J. Jiroušek o tom, jak je to možno, že katolický tisk, hlavně mnohé katolické časopisy, nezachovávají se v obranném zápasu proti tisku katolíkům nepřátelskému důsledně. Na první, druhé a třetí straně mnohého katolického časopisu bojuje se proti nepřátelům katolíků a nepřátelskému tisku a na straně čtvrté v části literární oznamuje se právě takový tisk, který má ve svém obsahu při nejmenším »katolíky a jejich náboženství k lepšímu« — neútočí-li přímo proti katolíkům i proti jejich náboženství. A to se děje za jeden redakční exemplář! Na to podal referent p. T. Jiroušek příslušný návrh, jenž byl přijat:

»Výbor odsuzuje co nejostřeji nedůsledné jednání četných katolických časopisů českých, moravských i slezských, které co na jedné straně staví, na druhé boří tím, že tisk církvi nepřátelský ohlašují, obsah jeho oznamují a někdy docela tisk tento i doporučují.«

Liga sledujíc těžký boj lidu českého za jeho národní zájmy, přijala 1. února 1909 jednohlasně následující resoluci:

»Výbor Tiskové Ligy, katolického spolku politického, přidává se k prohlášení českých katol. poslanců a odsuzuje přijatou osnovu zákona Axmannova na potlačení českého jazyka ve školství v Dolních Rakousích. Výbor vyzývá vládu, aby zákon ten k císařské sankci nepředložila. Výbor ve všech spravedlivých otázkách národních prohlašuje svoji solidaritu s ostatními stranami národními; ale hlavní neúspěch náš v otázkách národních spatřuje výbor v tom, že jest národ náš seslaben stálým bojem protináboženským, který četné osoby, spolky a korporace a časopisy mezi nás vrhají a tím silnou, společnou obranu proti němectví znemožňují. Místo aby se národ náš hospodářsky sesiloval, k spořivosti vedl, společně o svém vývoji pracoval, místo aby k tomu působil, aby v krajích ryze českých a pohraničních živel německý a živel židovský se neusazoval, na úkor nás křesťanů a Čechů z české půdy nebohatl — vidí se jediné a výhradní nebezpečí národa — v klerikalismu; ten se stále a zuřivě potírá a při tom národ hmotně hyne a jeví se proti nepřátelům svým slabým a chabým. Ačkoliv se tyto poměry i nás trapně a bolestně dotýkají a nás samoděk nutí, že musíme se prací národních, ale s tendencí protináboženskou podnikaných, vzdalovati, chceme nicméně jako věrní synové českých matek ve všech spravedlivých otázkách národních s ostatními stranami českými postupovati, pracovati a se brániti a hlavně heslem »svůj k svému« k hmotnému sesílení našemu spolupůsobiti.«

Výbor Ligy projevil potěšení nad III. zprávou »Jednoty katolického duchovenstva diecése Brněnské«, která zabývá se též jako naše Liga obranou cti kněží a náboženství, vykonavši v tom oboru za minulý rok značný kus práce. Jednota katol. duchovenstva pro diecési Brněnskou navázala s naší Tisk. Ligou styky pro společnou obranu cti duchovenstva. Liga uvítala v obsahu jejího nového »Věstníku« obranné články »Proti nemravné literatuře«,

»Rozbor prohlášení Svazu učitelstva moravského proti náboženské výchově ve škole« a j. v. Vídeňská Liga za vedení jednatele R. Wimmera, kaplana u sv. Štěpána ve Vídni, projevila ochotu k společné obranné tiskové akci a nabídla naší Lize svoje služby. Taktéž Štýrskohradecká T. Liga sprostředkovala naší Lize důležité zjištění pravdy.

Liga doporučila spisek Rusinova »Křesťanský svět a bojující židovstvo čili křesťané všech zemí vystřízlivěte«. Je po 12 hal. v knihkupectví Franclově. — Na Moravě nově vycházející antisemitský list »Přítel lidu« lze pro řízný obsah co nejlépe vítati.

Liga poukázala na záplavu nepřátelských kalendářů a vyzvala všecky, by nepodceňovali četby kalendářové po celý rok se nalézající v rukách rodin. Doporučila k šíření kalendáře družstva Vlast: »Sv. Vojtěch« a katolického učitelstva »Štítný«.

Liga zjistila několik význačných lží o klášteřích, na př. v Otakringu ve Vídni, dále o nemocném jedoucím do Lurd atd. a uveřejnila odhalenou pravdu ve vícero katol. listech.

Do okresu Karlínského a Česko-Brodského věnoval výbor Tiskové Ligy ročně po 20 ex. »Husitství ve světle pravdy« a »Obrany víry«.

Mimo to dává Liga zdarma své časopisy a brožury do každé knihovny, kterou založí Spolek na zakládání katol. knihoven a družstvo Vlast. —

Zmínky též zasluhuje, že se Liga súčastnila se svým tiskem loňské pražské výstavy; výstava Tiskové Ligy byla umístěna v levo od exposice družstva Vlast.

Liga přijala s povděkem na vědomí, že bylo na posledním sjezdu katol. v Praze poukázáno na její rozsáhlou činnost a že byla oceněna její namáhavá a vydatná práce. Na katol. sjezdu v Praze při schůzi »o tisku« na Žofíně dne 1. září promluvil o významu Tiskové Ligy jednatel Vlastimil Hálek. Na literárně-socialním sjezdu v Domažlicích promluvil o »Významu Tis. Ligy« red. p. T. J. Jiroušek.

Výbor obnovil dle § 2. stanov Tiskovou kancelář. Řiditelem Tiskové kanceláře jmenoval výbor faráře Vlastimila Hálka a jemu k ruce přidělil tajemníka Ligy, p. Tom. Jos. Jirouška. Tisková kancelář provádí pod dozorem výboru prakticky účel spolku, vyjádřený v §§ 1. a 2. stanov a spravuje se zvláštním řádem, který byl předložen, probrán a schválen.

Zároveň znovuzřídil výbor sbor Ligistů se značkami L † 1, L † 2 atd. a vyzval katolické literární pracovníky, aby se za ligisty hlásili a při tom hned udali, který časopis míní pročítati a stopovati.

Za hlavní orgány Tiskové ligy prohlásil výbor »Vlast« a »Naše Listy«, ale přebytečný literární material bude se dávati všem těm časopisům, které si toho budou přáti a které značku Ligy pod tyto práce do svých sloupců přijmou. Kterýkoliv ligista jest svým povoláním vázán nebo svým smýšlením pouián na jiný časopis, může tam, značku zachovávaje, přímo dopisovati.

Liga hleděla vychovávati v kruzích duchovenstva obranné směry tím způsobem, že žádala v tom případě, když ten který napadený nezaslal opravy, aby aspoň napsal obranný článek buď do spolkového orgánu »Našich Listů« nebo do katol. časopisu jiného a pak jistý počet výtisků v místě a okolí rozšířil. S potěšením lze uvésti, že obrana toho druhu se mezi duchovenstvem ujímá a také má účinný výsledek. Zvláště duchovenstvo moravské vychází v tomto ohledu velice vstříc snahám Ligy.

Liga vydává dvě důležité sbírky brožur; »Husitství ve světle pravdy« a »Obranu víry«, které docházejí pozornosti v kruzích intelligence a také v řadách nepřátel, kteří jich nepodceňují. V ročníku V. vydáno v »*Husitství*«: »Jaká byla dějinná půda hnutí husitského?« od Z. Bretšnajdra, »Kdy byly stanoveny články víry bludům Husovým protivné?« od Th. dra. Fr. Klobouka, »Sv. Jan z Pomuku a Mistr Jan Hus« od Z. Bretšnajdra. V ročníku V. »*Obrany víry*« vydáno bylo: »Co jest náboženství?« od ThC. V. Leflera, »O blouznění náboženském v Pošumaví se zvláštním zřetelem k Domažlicům« od Th. dra. K. Řeháka.

Nejmenovaný dobrodinec daroval i v r. 1908 na studium doby Husovy 200 K, které byly snaživému pracovníku v otázce Husově uděleny.

Ve schůzích Ligy panovala z pravidla živá debata o časových zjevech v životě katol., a mnohé dobré myšlenky došly tu uplatnění.

Schůzí výborových konáno bylo sedm. Výstřižků napadeným kněžím rozesláno bylo 1500, s čímž spojena byla rozsáhlá korrespondence. Obranných lokálek bylo vypracováno kol 3000. Z toho vidno, že práce Ligy proti roku loňskému opět stoupla. Práce přibylo též volbami do zemského sněmu r. 1908., ve kterých pěstován byl celý system lži v tisku, počínaje od denních listů až k týdenníkům krajinským.

Veliká část vnitřní práce Ligy nemůže býti sdělena z taktických důvodů veřejnosti. Komu z pp. členů by na tom záleželo přesvědčiti se o ní, stojí mu volna v každé době. Uvádím to proto, abych ujistil pp. příznivce Ligy o tom, že jejich příspěvky nesou zdárné a hojné ovoce pro věc tak důležitou, jako jest obrana cti náboženství a cti kněžské. Že liga pracovala vydatně a široce, dosvědčiti jí musí samo duchovenstvo, neboť není v Čechách vikariátu, kamž by během roku nedošly výstřižky napadeným kněžím. Uznání zasluhuje čilost moravského a slezského duchovenstva, které nepropustilo ani jediné novinářské lži, ale na každou zaslalo buď opravu neb obranný článek.

Liga vzhledem k uvedené své práci nucena jest znovu a znovu dovolávati se přízně a podpory duchovenstva a katol. laiků, aby jí hmotně svými příspěvky podporovali. Jakkoli členové Ligy veškeru práci zdarma konají, nutno jest přec hraditi značné výlohy s tiskopisy, předplatným nepřátelských časopisů, podporou Centrály Ligy, poštovným a j. Kéž tato slova vzbudí Lize nové příznivce a dárce.

Nuže, zase čile k práci dál, nechť kolem nás se děje cokoliv. Nic nezdrží neohroženou naši Ligu v práci za věc posvátnou.

Jdeme do boje s nejmocnější a s nepřemožitelnou zbraní, a tou jest nám »pravda.« Nepřátelé mají proti nám pouze třtinový oštěp lži. I přirozený řád nese to s sebou, že pravda musí zvítěziti nade lží. Jdeme proto k vítězství, a to Ligu blaží, sílí a nadšenou činí.

Heslem naším bude:

»K Boha cti a chvále
chceme žít a pracovat dále!«

Předsedající red. T. Škrdle p. faráři Vlastimilu Hálkovi poděkoval za jeho neúmornou a neumdlévající činnost ve prospěch Tiskové Ligy.

Pokladník red. Tom. Škrdle podával účetní zprávu. Příjmů bylo 7664 K 60 h, vydání 5371 K 63 h, zbytek činí 2292 K 97 h; loni zbylo 1787 K 22 h, i jest viděti, že stav jmění se zlepšil. Účty revidovali pp.: faktor Bohuslav Šubrt a účetní Jan Žák a v knize pokladní poznamenali: »Při revisi konané dne 1. května 1909 porovnány veškeré položky příjmů a vydání s doklady a nalezeno vše ve vzorném pořádku.« Na to udělila valná hromada pokladníku absolutorium.

Jednáno bylo o změně stanov. Referentem byl redaktor Tomáš Josef Jiroušek, a debaty se súčastnili všickni přítomní. Stanovy byly v mnohém ohledu zlepšeny a výbor byl rozmnožen z 5 na 7 a náhradníci z 2 na 3. Až budou stanovy schváleny, svolá se mimořádná valná hromada a výbor se v ní doplní.

Následovala volba předsedy, výborů a náhradníků. Za předsedu zvolen byl k návrhu výboru red. Tomáš Škrdle, jenž volbu přijal a oslovil valnou hromadu tímto prohlášením:

Jako nový předseda Tiskové Ligy budu se snažiti, abychom všickni, Vy i já, přesně konali své povinnosti, které nám stanovy Ligy ukládají.

Další činností mojí bude péče, aby Tisková kancelář stala se všeobecnou literární institucí, vyhovující potřebám doby; ligisti si budou všímati toho, co je v církvi krásného a velkolepého a boj obranný povedou řízně. Všickni nepřátelé církve, a hlavně Volní Myslitelé, shledají v nás muže v boji otužilé: rány nám zasazené uneseme a v obraně víry rány odvětné zasaditi dovedeme, nečestných zbraní však užívati nebudeme a v obranném boji v kal a bahno literární nesestoupíme.

Nuže, ve jmenu Božím: v před!

Do výboru byli zvoleni: far. Vl. Hálek, redaktor Tom. Jos. Jiroušek, kaplan Alex. Titl a far. P. Karel Toman. Za náhradníky: katecheta Ant. Suchoradský a far. Ferd. Zuna.

Na to byly projednány různé volné návrhy, načež předseda schůzi uzavřel, děkuje všem za vykonanou práci a vybízeje k práci další.

Ihned po valné hromadě se výbor konstituoval a zvolil za místopředsedu far. P. Karla Tomana, za jednatele far. Vl. Hálka a za pokladníka red. Tom. Škrdle. — Výbor si zvolil třetího honorovaného ligistu a k návrhu místopředsedy far. P. Karla Tomana

zašle se říšským katol. poslancům výběr nejhoršího tisku českého, aby proti němu interpelací zakročili. — »Kř. Dělník« přijímá do svých sloupců značku ligy a chce zájmy naše úsilovně podporovati. — Další rokování vymyká se veřejnosti.

Po schůzi výborové konala poradu Tisková kancelář. Tajemník zakoupí si knížku pro seznam ligistů a druhou pro protokoly. Čtena a zapsána byla jména pevných ligistů — dalším se o přístup dopíše.

Výbor a Tisková kancelář půjdou rázně a čile ku předu. Mohovitější duchovní i nekněží obdarujte ligu hmotně, aby mohla více ligistů honorovati, méně mohovití, ale nadaní pracujte literárně v obranném našem boji a všickni jděme za jedním cílem a za heslem sv. Otce Pia X.: »Všecko obnoviti v Kristu«!

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

XI.

Během postu shledala mlynářka, jak se jí pronájem rybníka vyplatil.

Uchovaných ryb se téměř k prodeji na drobno nedostávalo a mlynářka se rozhodla, že příště prodá méně obchodníkům a podrží více doma. Ve městě si zvykli docházeti si k postním dnům (a tehdy držány posty ještě v pátky i středy) pro ryby do Olšovského mlýna a mlynářka se smávala, jak jsou jí ty smutné dny veselými, když trží peníze.

Přišlo jaro. Ve mlýně se nic nezměnilo. Jarolím byl jako prvé duší všeho, všichni jej měli rádi, o všecko se staral.

V mysli mlynářčině převládla obava před hříchem nad vášní. Vyhýbala sama Jarolímovi, leč někdy přece se střetli o samotě a tu dala se od chasníka sevříti v náručí a zlíbati.

Bývala po takové chvíli mlynářka někdy divně veselou, někdy plachou, někdy posmutnou.

Oči stárkovy a Barčiny jakoby na mlynářce vždy viděly, že dotklo se jí pokušení. Aspoň mlynářka musela před pohledem obou klopiti hlavu.

Bylo již v květnu, když pojednou se starý mlynář rozstonal. Posláno pro doktora, tento kroutil hlavou, řka, že tu bude asi konec.

»Kdyby tak mohl jíti syn místo něho,« řekl lékař k stárkovi.

»Ano, kdyby mohl, kdyby odešel dříve, než odejdeme my, kteří jej máme rádi,« smutně pravil stárek.

»Má ženu a děti,« namítl lékař.

»Děti se ho skoro bojí a žena skoro štítí,« řekl stárek.

»Tak to bývá,« prohodil doktor a zamyslil se.

Téhož dne přijel do Olšovského mlýna návštěvou mlynář Vlkán. Řekl, že byl v Přibyslavi na jarmarce, že prodával podsvinčata, chtěje koupiti jiné plemeno k chovu. Nedostal však ničeho, co by se mu líbilo a slyšel, že zde v Olšovském mlýně mají prý podsvinčata na prodej.

Museli se všichni smáti, jak se tak ty řeči mluví. Bylit prodali podsvinčata před kolika týdny.

Mlynářka se smála, že byl by Vlkán mohl uspořiti si i okliky i zajížďky. Ale uctila nenadálého hosta tak jako doktora, bavila se s ním vesele, jsouc ráda, že ujde aspoň lékařovu vyptávání a zkoumavým pohledům.

A k tomu ji Vlkán před doktorem hodně litoval, co s mrzákem mužem zkouší.

Doktor se pozdržel, šel se projíti do lesa nade mlýn, zašel až k oné staré kapličce, kam nyní i Barča zřídka kdy přišla, nevzdalujíc se ve volných chvílích téměř od mlynáře. Stárek jej provázel a hovořili důvěrně. Vojtěch byl smuten a krčil rameny k doktorově řeči.

»Ano, ano, milý stárku. Kdyby to bylo zvíře tak zmrzačilé, zabilo by se, člověk se zabít nemůže. Je to velký úkol pro mlynářku, velké sebezapření u takové mladé ženy. A až jí přece umře, může býti poloviční stařenou, bude pak míti ještě starosti se mlýnem, aby se sem dostal k některé z dcer zase svobodník,« uvažoval lékař.

»Na to by ona nedbala,« vybuchl stárek.

»Musela by dbáti, sic by si divně mlýn zavázala. Hned by tu byla nějaká robota a ať by se třeba vyplácelo, bylo by břemeno pro věčné časy. Ty děti jsou teď, pravda, v dvanáctém roce, nejdou již do školy, ve čtyřech, pěti letech jsou z nich nevěsty. A matka sama jako nevěsta. Zde se možno něčeho smutného dočkat,« pravil lékař.

»Sotva smutnějšího, nežlivá jsme se huž dočkali,« odvětil stárek.

»A co ten chasník, ten Jarolím?« tázal se doktor.

»Taky to zpozorovali, milostpane? Co můžeme dělat? Je ho zde potřeba a je všem k dobrýmu. V hříchu s ním paní-máma ještě není, to by si jináč troufal, ale nebude ona bez pokušení,« stárek svěsil hlavu.

»Vy selští lidé těm věcem jináče nerozumíte,« zabručel doktor více k sobě.

Šli lesem a stárek ukázal doktorovi, jak Jarolím založil školku, jak upravují jeho návodem cesty, jak chce v lesní tůni také nasaditi ryby. »Je to zlatá hlava,« řekl. »Přál bych ho mlynářce i za muža, jen co by bylo bez hříchů — —«

»No, ten hřích by byl k odpuštění. Jen aby nebylo jiného. Dejte pozor, stárku, vy, aby ty ženské nevařily stále mlynářovi divného koření, které seberou od světoběžných lidí. Aby z toho něco nedopadlo,« mínil doktor.

»To by se mlynářka přece bála hříchu, bála by se Boha,« hrozil se Vojtěch. Lékař jen zahvizdl.

Ve mlýně prováděla zatím mlynářka Vlkána po mlýnici, zašli arci také k sádkám, k rybníku, ku stavidlům.

»Jen ten pantáta vám tu chybí,« řekl Vlkán.

»I taky to bez něho spravíme,« řekla mlynářka.

»Všecko?« optal se Vlkán s tak drzým úsměškem v hlase pohledu, že mlynářku obešel mráz.

»Komu se nezdá, tomu není nic po tom,« odsekla.

»No, no, nic za zlý, panímámo. Chtěl bych, aby mi bylo něco po tom, aby bylo vám něco po mně. Panímámo, pro ponejprv a za vždycky vám to povídám, jak bude tam s tím konec, tož se vám přihlásím. Budete mět na mně hospodáře, nepřijdu s prázdnýma rukama. Třeba neměl huž oči jako granáty a kudrnaty vlasy a hladkou hubu jako — no víte kdo, tož donesu vám zasejc hupřímnost. A zrovna vám slibuju, že vám nikdá nic nevyčtu —«

»Mně nemůže žádnej ničeho vyčíst!« vybuchla mlynářka.

»No, pomalu, však vám žáden ničehož nic nevyčítá, aspoň do očí ne. Co se mluví po straně, o tom vám povídat nebudu. Je-li to pravda, je to na lepší nebo na horší jenom vám. Tož jak jsem řekil, počkám si na vás, třeba deset let. Líbí se mně to místo, líbíte se mně vy a doma ať si hospodaří bratr. Ať se třeba ještě za mýho vdovství ožení, budu strejcem, jako bych moh' bejt zde tatíkem hu vašejch dvojčat. To budou jednou nevěsty, snad se dočkáme, že jim budeme spolu svatby strojit,« Vlkán si mlaskl.

»Ale, člověče, pantáto, vy byste mně chtěl vázat,« mlynářka s pláčem řekla.

»Nechcu, jen dejte pozor, abyste se jinde a jináč nehuvázala. A včil neplakat, hlavu vzhůru, vdovičko pěkná, na vás jak si člověk vzpomene, sládne mu v ústech. Ale to nic, všecko v počestnosti, já budu čekat a vy čekejte taky. Dal jsem si povědít od zkušenejch lidí, že může bejt s takovým mrzákem konec najednou. Raní ho mrtvice a třeba se myslí, že usnul a on je huž v Pánu. Anebo od ty nohy může začít schnout, dá prej se ta suchá nemoc i do kostí a může bejt konec najednou. No, budeme čekat a dočkáme se a lidi s náma,« mlynář Vlkán popleskal mlynářku po plných bocích.

Vrátili se do mlýna. Lékař se stárkem rovněž se vrátili a lékař vešel ještě na výměnek potěšit starého pantátu.

Když odjížděl, zapřáhal i Vlkán.

»To bylo dnes hostů,« řekl výměnkář, hledě s postele oknem do úvozu, kde za mlynářovým povozem Jarolímem řízeným odjížděl vozík Vlkánův.

»Ta naša pávica místo aby se husadila k mužovi, točila se okolo toho přespolního, jako by byl vzácnej host z přízně nebo z kmotrovstva,« bručela výměnkářka.

»Můj synáček nebohej. Kdybych ho tak mohl si vzít s sebou na tu cestu do věčnosti. A dobře, že toho nedočkám, až ho bude žena postrkovat, daleko do toho není,« stýskal výměnkář.

»Pantáto zlatej, nemluv tak. Dá Pánbůh, že zde ještě spolu pobudeme, huž k vůli tomu Prokopovi. A i kdybys ty odešel, já ho neopustím, třeba sem na vejměnek si ho vezmu, aby měl jak se patří obsluhu,« umiňovala si výměnkářka.

»A to, panímámo, jářku nedělej,« ozvala se ve výměnkáři selská opatrnost. »Toho je přece žena mužovi povinna, aby ho obsloužila a neopouštěla v trápení. A kór ta, však je tu panímámou pro nic a za nic, Eva nahá sem přišla, dobrejch časů hužila, do ty selsky cti jako svobodnica přišla, včil ať se trochu potrápí.«

»Však si nepřipouští. Parádu shání a hosty. A já vím, že včil s jarem zase bude jezdit na pouty, ne pro pobožnost, ale aby se hukazovala lidem.«

»Ba ano. A ten chasník s ňou. Ale tomu bych ju přál, ten by zde ve mlejně aspoň pořádek vedl a dětičkám by nehubližoval.«

»A nám taky ne. Ale, pantáto, ty moc mluvíš, lehni si jináč, já ti dám tuhle lípovýho thé, nežlivá se vrátí Jarolím s medicinou. Ty můj chudáku starej, hupřímnej, ještě že ti můžu posloužit, beze mne bys byl opuštěnej. Ta pávica neobslouží muža, natož vejměnkáře,« panímáma vzdychajíc starouška svého obsluhovala.

Na noc že přijde stárek k posluze, bylo domluveno, ana Barča Prokopovi k obsloužení zůstat musela.

Netajil lékař, že si výměnkář kolik neděl postůně, než jej smrt vykoupí. Choroba ledvinová se to tak přihlásila. Výměnkář klidně vyslechl zprávu, že si poleží, sám první vyslovil, že již nevstane a těšil se na přípravu do věčnosti. Že ty poslední týdny na světě jenom zbožným myšlenkám věnuje, rozhodl se ihned a hodlal hned příští neděle požádati nevěstu, aby poslala mu pro kněze. V neděli by se ničeho v práci nezmeškalo a všichni domácí i snad došedší sousedé pobožnost s sebou vykonati mohli.

Stará panímáma arci plakala, ale uznala, že bude lépe, přijme-li nemocný svátosti za jasné paměti a posílí se jimi k nastávajícímu utrpení.

A Barča k tomu přisvědčovala. Těšila se sama, že se s pantátou nyní trochu více pomodlí, ano jí nyní málo času zbývalo.

Mlynářka rozloučivši se s lékařem a Vlkánem, byla v dosti dobré náladě. Tedy se nemusela báti soudu světa, jak slyšela ústy Vlkánovými. A mohla si tedy dopřáti Jarolímových objetí a polibků. Ale ne více, ne více, volalo svědomí a mlynářka si řekla, že nedá přistoupiti k sobě pokušení, že bude vzývati anděla strážce — — —

Nemoc výměnkářova se protahovala. Pro lékaře se jezdilo ob den, pobožnost při zaopatření vykonali za hlubokého, krásného vzrušení s nemocným všichni ve mlýně. I Prokop byl přítomen a Barča jej tišila, aby nemluvil, nežvástal ve chvíli posvátného úkonu.

Pěknými, vážnými slovy promluvil duchovní ku všem shromážděným. Chválil mlynářku, že nese dopuštění Boží s pravou

trpělivostí křesťanské manželky, že stará se o vše, nahrazujíc dětem otce. Uvedl slova Písma: »Ženu statečnou kdo nalezne —«

Mlynářka se rděla, slzela, zdálo se jí, že nezasluhuje plnou měrou toho uznávání, té chvály.

A byla od toho dne vlídnější k výměnkářům, posílala k výpomoci staré panímámě i Barču i stárka i Jarolíma.

Již kvetly na sadě šeříky a poupata na jabloních se zardívala. Polní práce konaly se za pěkné pohody, se slunečnem střídala se vláha a kde kdo těšil se na úrodu.

Ve mlýně chystali se ku svatbě. Josef s Aničkou chtěli se vzíti a prosili mlynářku, ať podrží je ve stálé službě.

Po úradě se stárkem a Jarolímem svolila. Mínila, že mohou býti v pazderně, kde letos v zimě měli lidi z dědiny, an starý pazderák zemřel. Ale že bude nutno přece do mlýna jakés děvče vzíti za pastvici a pastvici za mladšinku povýšiti, ano s pantátou stále práce přibývalo, rozhodla mlynářka.

Pastvic hlásilo se kolik a mlynářka se rozhodla pro dcerku Johanýskovu, právě dvanáctiletou, kterou chtěli krejčíkovi dáti z domu.

Byla ta Lída, jak jí říkali, dosti silná a obratná. Přála prý si vždy sloužiti někde na statku, aby se dosyta najedla. Tak aspoň vykládali Johanýskovi, kteří děvče službu nastoupit dovedli.

Pastvice, nyní mladšinka Frantina, uzavřela s Lídou hnedle kamarádství, těšíc se, že se od krejčíkovy dcerky naučí po nedělních odpůldnech trochu šít.

Vystrojila mlynářka věrným čeledínům svatbu. Jeli do kostela v bryčce, Jarolím byl mládencem a svědkem, stárek svědkem druhým, mlynářka doprovodila je do kostela jako stará svatbí, dvojčátka byla družičkami. Aspoň měla mlynářka záminku povolati do mlýna Johanýska a koupiti dvojčatům na nové šaty. Tak si to výměnkářka s Barčou i kmotry a tetky v dědině aspoň pověděly.

Přes to, že výměnkář se chystal k smrti, byla svatba »pazderáků« dosti veselá. Dovolila mlynářka, aby došel z dědiny dudák, kamarádi Josefovi a kamarádky Aniččiny dostavili se též, všem dostalo se piva a koláčů a pak si chasa zatančila a zazpívala.

Nejveselejším byl Jarolím. Uměl tolik písniček a tak hezky zpíval, že mu naslouchal s potěšením i sám doktor, pro kterého byli z dědiny z jednoho statku jeli a který do mlýna pěšky došel podívat se na vyměnkáře i na Prokopa.

Prokopa odvedli do výměnku, ale nevydržel tam, chtěl na dvůr, kde bylo veselo. Tančila chasa ve stodole na mlatě, Prokop pohupoval na svojí berli a zpíval beze slov s sebou, hlasem táhlým, mečivým, že to bylo až k smíchu i k pláči.

»Ty chudáku, ty snad vzpomínáš na svoji svatbu,« řekla stará mlynářka.

Jarolím prováděl nejvíce dvojčátka, mlynářka musela se zatočit se ženichem a věru, že si ráda dala říci i od Jarolíma, který se na svoje právo jako mládenec odvolával.

Po veselí však byl v několika dnech v Olšovském mlýně smutek. Výměnkář stále slábnoucí zemřel tiše, usnul téměř nepozorovaně a skorem si krom staré panímámy všichni oddechli, že je odbyto to, co přečkati se muselo.

Mlynářka vzkázala pro Johanýska a dala šíti černé šaty; pro sebe a dvojčátka z látky vlněné, výměnkářce poopravil Johanýsek starší soukenné, řekla stará panímáma, že nestojí jí pro těch pár časů, co tu asi pobude, již za to, aby si co nového a k tomu parádu řídila.

Johanýsek šil pilně a všichni okukovali jeho práci.

Byl krásný večer počátkem června. Na obloze bylo jako vysypáno hvězd, měsíc svítil slabounce prvou čtvrtí. Rozkvetlé jabloně voněly, voněl odkvétající již šeřík, v rybníce vonělo puškvorčí, z luk kvetoucí prosté květy, vše dýchalo jarem.

Mlynářka vyšla si k rybníku.

Bylo večer »modlení« u mrtvoly výměnkářovy, jak ve žďárských horách obyčejem. Dostavili se z dědiny lidé u Olšovských pracující i sousedé i příbuzenstvo. Podávány »úctou« buchty i kořalka a pivo, žebrákům chléb.

Stárek sám předříkával modlitby a pobožnost se pěkně vydařila. Lidé se rozešli. Mlynářce bylo horko, i vyšla si tedy k rybníku, kde vždy ráda chodívala.

Ostatní šli do velké světnice do mlýna, kde šil Johanýsek při kahánku.

Prokop nechtěl do mlýna, bylo mu asi také horko, i zůstal sedět pod výměnkem. Matka jeho usedla tam s ním. Byla zmořena pláčem i trapnou, namáhavou posluhou za posledních dnů.

Přibrala se jí dřímota, i usnula v sedě opřena o zavřené dvéře výměnku.

Prokop si pobroukával, opakuje snad dle svého domnění písně, které se u mrtvoly zpívaly.

Mlynářka chodila nepokojně kolem rybníka. Čekala, že přijde za ní Jarolím, že ji pohřeší. Byla unavena obchůzkami stran pohřbu, mrzuta nad výlohami a znepokojena tím množstvím cizích lidí, kteří se sešli k modlení, stále do mlýna přicházeli a k pohřbu se sejdou a sjedou. Musela pro příbuzenstvo, právě že bylo toto jenom vzdálenější, chystati úctu a mrzela se, co všeho padne. Zabila Barča několik slepic, které právě hodně nesly, muselo se napéci koláčů, buchet pro žebráky, koupiti maso a pivo. Nejvíce ji mrzelo, že bude jí vyslechnout zase tolik nemilých řečí, opakování téhož příběhu a udílení týchž rad. A pak narážek a úsměšků stran Jarolíma.

Vzpomněla si několikráte, zda asi mlynář Vlkán neopomene té příležitosti a přijede na pohřeb. Skoro si toho přála.

Obešla stavidla a usedla na lavičku u sádky, tam, kde tehdy o masopustě vyslechla hovor Jarolímův se starým Uhrem.

Okolo stavidel mihnul se stín.

Jarolím! A již byl zde, již ji vinul do náručí, již žehly ji jeho polibky. — —

»Proč, proč?« šeptal Jarolím.

Rozuměla mu. »Proč to není zítra Prokopův pohřeb . . . .«

Dlouhou chvíli prodlévali již, tu ozval se jakýsi hlas na hrázi provázen zvláštním zvukem. Nebyly to kroky, naráželo to něco na tvrdou půdu a tu a tam se ozvalo jasné zacinknutí.

»Co to je?« Mlynářka se chvěla.

Již bylo rozuměti hlasu, slovům, která noční chodec vykřikoval . . . . .

Byla to: »Hup, hup, hup«, houpal se to Prokop na svých berlích, podpažní berle okovaná zacinkla tu a tam o kámen.

Bůh ví, co napadlo to mrzáka v choré jeho hlavě, odešel od spící matky, která nevzbudila se jeho pohybem a bral se k rybníku.

»Prokop«, zašeptala mlynářka.

»Abych ho šel odvést domů«, řekl Jarolím.

»Zůstaň, však nebude stárek daleko, není potřeba, aby se domyslil, že jsme zde byli spolu«, šeptala mlynářka a přitulila se k Jarolímovi.

Neodolal, nepohnul se.

Prokop šel, pohupoval se dále po hrázi. Poblíž stavidel se zastavil.

»Aby tam nespadl«, řekla mlynářka.

»Nepůjde na lávku, vrátí se, bejvá zde se mnou«, řekl Jarolím.

»Kdyby šel někdo kolem«, šeptala mlynářka.

»V tuhle chvílu? Co vás vede? A kdyby, bude každej myslet, že je to hastrman a huteče«. Jarolím přivinul mlynářku opět k sobě.

Zdálo se, že údery berly se vzdalují. Prokop se u stavidel otočil a vracel se po hrázi.

»No vida, vrací se, dom trefí«, řekl Jarolím. »Však že stárek tu ještě není, to je div«.

Prokop se vzdaloval. Nedal se však ku mlýnu, pohupoval se po hrázi dále.

»Musím do stavení. Oběhnu stavidla a vrátím se kolem vejměnku, ty jdi podlevá potoka do mlejnice«, řekla mlynářka.

»Půjdu kolem rybníku po hrázi, tak se nemůžeme ani potkat«, řekl mládek.

A rozešli se.

Mládek obcházel rybník, mlynářka šla přes trámec u stavidel. Pohlédla na hráz.

V nejistém šeru pohupoval se Prokop na samém břehu. Rákosí šumělo a sklánělo se rozvíváno lehkým vánkem na břeh. A jemu naproti skláněly se větvy olšin, metajíce svoje stíny po hladině rybníka, jako by chtěly rozehráti jeho vlny.

Mlynářka se zastavila na hrázi. Viděla, že Prokop obejde asi celý rybník, museli se s mládkem setkati v malé chvíli. Pak že jej asi Jarolím dovede kolem mlejnice domů, řekla si a vzdychnouc, scházela s hráze.

V tom něco silně žbluňklo a silný šelest rákosí, jakoby totoněkdo rozhrnoval, nesl se po hrázi. Úzkostlivý výkřik, více zavřeštění, skřek se ozvalo a bylo slyšeti rychlý běh kročejů.

Mlynářka se obrátila. Řekla si, že snad ji šálí hastrman, ne — ne — hned věděla, co to je, že jest to vyplnění zlého, hříšného přání, myšlenky vzniklé, potlačené, želené tím vzdechem. Prokop snad chtěl utrhnouti rákosí, snad vyhnul svislým větvím clšin, snad učinil chybný krok — padl do vody. Zamotal se v rákosině, berla a hůl snad stěžovaly mu pohyb, snad padl střemhlav do vody . . . .

Mlynářka spěchala k místu, kde rákosí se zmítalo. Nahnula se nad rybníkem. Pocuchané rákosí potápělo se do vody rozvlněné a šumící, bylo viděti temné těleso tápající, zmítající se podivně, těžkopádně, kloktání vody tak divně se ozývající.

Již přibíhal Jarolím, právě v čas, aby zachytil mlynářku, klesající v mdlobách. Hrůza okamžiku obestřela její smysly mrákotami.

»Panímámo, panímámo!« volal Jarolím. Třel jí čelo, poponesl ji ku břehu, tam ji zlehka položil a rychle omočiv ruce ve vodě kropil jí obličej.

A málo opodál klesalo tělo Prokopovo zapleteno v kořání rákosin ke dnu rybníka.

Mlynářka omdlela. Ihned se vzpamatovala, hleděla se vztýčiti a zajektala: »Je to pravda?«

»Je, panímámo, ale co včil?« tázal se Jarolím.

»Mohli jsme, měli jsme,« chvějíc se hrůzou šeptala mlynářka.

»Nyní nemůže se nic dělat. Běžte, panímámo, do mlejna, af vezmou světla, háky, provazy, nosidla nebo žebřinu od voza«, navrhoval Jarolím.

»Nepůjdu, nepůjdu! Co bych tam řekla? Jak to povědít, že jsem tu byla a k tomu s tebou?« Mlynářka již povstala i odstoupila od Jarolíma.

»Jdite jenom a zdržte se jako na dvoře. Nebo jdite do vejvozu a řekněte třeba, že jste se šla pomodlit ke křížu — ale to jest daleko, tož že jste někoho vyprovázela, nebo že jste byla hu strouhy, hu kola —« Jarolímovi se pletly myšlenky.

»Ne, to nejde. Já řeknu, že jsem šla k vejminku se podívat po Prokopovi a že tam není. Jistě že byl tam hu stary a ta asi husnula,« napadlo mlynářce.

»Tož ano a já přiběhnu a povím. Tomu tam huž není pomoc. Nedovede se hubránit vodě. Tu v tom místě bych se nehubránil ani já ani žáden. Stáčí se tu proud ke stavidlům. Jděte, panímámo,« Jarolím nabyl rozmyslu.

»Pojď se mnou, bojím se«, šeptala mlynářka.

Šli. U dveří vejměnku spala klidně stará panímáma.

»Nebuďme ju«, šeptal Jarolím.

A mlynářka již přeběhla dvůr.

Vrazila do světnice zvolajíc: »Kde je pantáta? Seděla jsem hu vantrok a zdálo se mi, že slyším to jeho hup, hup, hup od vejměnku. Jde tam a panímáma sedí na prahu a spí. Snad jsem zdřimla a zdálo se mi to?«

Vypadala uděšeně a všichni ji uvěřili. Vyšli s ní ven.

Tu přibíhal dvorem Jarolím, volaje: »Někdo se topí!«

Všichni se rozběhli k rybníku. »Kde, kde? zněly otázky.

»Zde někde. Šel jsem okolo rybníka a slyším žblunknutí. Myslel jsem, že je to hastrman a radějac jsem si nevšímal, víme, že to nemá rád, když někdo po něm pase. A jdu pomalu okolo a tady se to v rákosí čvachtá a něco vykřiklo. Myslím si, že je to člověk, volám, je všecko ticho. Sám nic nezmůžu, jdíte pro lucerny a háky,« vyprávěl Jarolím.

»Nedopouštěj, Bože!« zvolal stárek.

Někdo z čeládky běžel pro lucernu. Jen do výměnku, výměnkářku probudil již hluk a chůze po dvoře i ptala se, co se děje.

Rychle donesla lucernu. Prášek běžel pod kůlnu pro hák.

Jarolím vzal lucernu do ruky a svítil nad rybníkem. V pocuchaném rákosí opřevši se jedním koncem o kamení v hrázi uvízla Prokopova berla — —

»Pantáta!« zvolali všichni.

Stárek zalovil hákem pod rákosím. »Je zde!« řekl temně.

Na rychlo přineseny jestě lucerny, zapáleny smolné louče, doneseny háky, stárek a Josef vstoupili na vysazená rychle dvířka z plotu a tápali háky v hlubině.

Ženské zatím chláchlolily omdlévající výměnkářku.

Mlynářka vinula k sobě děti usedavě plačící.

»Panímámo, jdite s dětma do mlejna. Ženský, jdite všechny, to není pro vás podívaná,« řekl Jarolím.

Poslechly. Barča a Anička vedly klesající výměnkářku.

Ve světnici usedl, kam kdo mohl, Johanýsek, který prve vyběhl ssebou, vrátil se též se ženskými.

Barča poklekla v prostřed světnice a počala se modliti bolestný růženec.

»Ty na všecko pamatuješ,« chválí výměnkářka, poklekajíc též.

Co ve světnici se modlily ženy hlasy pláčem přerývanými, pracovali muži u rybníka, aby vydobyli tělo utopencovo. Byla to krušná námaha.

Jarolím po několikráte již opakoval, jak zpozoroval, že se někdo topí.

Aby si také sám dobře pamatoval.

XII.

Byla to půlhodina namáhavé práce, než mohli mužští položiti tělo Prokopovo na břeh. Zavinulo se téměř do kořání rákosin a zase této okolnosti bylo děkovati, že nezapadlo, nezarylo se do bahna.

Josef vzlykal hlasitě. »Takovej konec, takovej konec! Poslední Olšovskej mlynář! A s pantátou skoro zároveň,« naříkal věrný čeledín.

»Ba, byl div, že nepřišel huž dřívějc k ňákýmu hourazu,« řekl stárek. Jak jsme ho mohli jenom dnes pustit s očí?«

»Vždyť byl hu panímámy. Nechtěl pryč, snad přece srozumíval ty otcovy smrti,« řekl Jarolím.

»Byl to jeho osud. Žeť pak se panímáma o ten rybník tak přičinila, kdyby ho byla vrchnost vypustila a osázela, nemuselo se stát tohle neštěstí,« rozumoval Josef.

»A ze mlejna mohla bejt třeba pazderna, nemyslíš?« ušťepačně řekl Jarolím.

»Nehádejte se hu mrtvoly« vážně napomínal stárek.

»Co huděláme včil?« ptal se Jarolím. »Necháme nebožtíka zde?« —

»Ani nevím, co by se mělo dělat. Já myslím, aby jsme ho odnesli do mlejna pod kůlnu nebo do stodoly na mlat. Musí bejt na komis,« mínil stárek.

»Budeme se tam potom bát,« namítl prášek, který i s pohunkem více jenom zvědavě přihlížel, než aby pomáhal.

»I aby tě! Bát! Smrti se bát nemusí žáden, ta přijde pro každýho. A neštěstí teprvá ne. To neví, kdo kde na koho číhá. Zde ho nenechám, toho našeho mučedníka a kdybych měl do hareštu za to přijít,« rozhorlil se Vojtěch.

»Pojďme pro žebřinu a odneseme ho«, navrhnul mládek.

»Jako tenkrát z vejvozu,« dodal smutně Josef.

Šli. Vzali žebřinu od vozu, dali na tuto trochu slámy a položili na ni mlynářovo tělo. Zanesli toto do stodoly na mlat a tam je složili.

Stárek postavil k hlavě utopencově lucernu. Tato ozařovala obličej, křečí stažený. Oči byly vypouleny. Stárek cípem svojí haleny i rukama setřel s obličeje Prokopova bahenní šlem, plakal hlasitě.

»Abysme došli ohlásit to do dědiny k rychtáři?« tázal se mládek.

»Ba ano. A na zámek snad taky a do města k houřadu i k doktorovi a na faru. Já nevím. No pojďme včil a potěšme panímámy,« řekl stárek.

»Mám zavřit vrata?« ptal se Jarolím.

»To se ví. Vždyť by sem vběhla drůbež. Včil v noci, však do půlnoci není daleko, nechoďme ze mlejna, noc má svoje právo. Až po kuropení, k ránu vyjdeme. Vždyť se musí pantátův funus odložit, ať je vyvezeme odsud až pohromadě ty dva poslední Olšovské mlynáře, poslední, poslední,« hořekoval stárek.

Vešli do světnice. Ženské a Johanýsek se posud modlili. Rozplakané děti uložila mlynářka na postel a usedla k nim.

»Potěš nás Pánbůh,« s těmi slovy vstoupil stárek do světnice.

»Dejž to Pánbůh,« odvětily všechny a ustaly v modlitbě.

Potácející se vyměnkářku posadili na pekelec a nyní nastala trudná, bolestná porada, co a jak počíti.

Johanýsek se celý tetelil hrůzou a prosil, ať jej vezmou ssebou do města, že se zde bojí.

»Čeho? Smrti?« Jako prve na práška obořil se na něho stárek. »Hublížil vám kdy nebožtík? Jen tu zvostaňte, kdo se bude s váma cestou vopatrovat, však nevykročíte, zapitáte jako vrabec. Ale vašu ženu sem dovedeme nebo pošleme, může tu bejt k dobrýmu. Tohle bude funus, dvojitej — dvou — dvou mlynářů. Ten Olšovskej mlejn! Kdo by se byl takovýho něčeho nadál!«

»Tak si ho vzal ssebou, ten hupřimnej otec toho nebohýho syna,« zalkala stará panímáma.

»Panímámo, lehněte si, Barčo hustel nějak. Nechoďte nikdo ze sednice. Potřebujete odpočinutí. Čeká na nás na všecky velká žalost. Ať vydržíme při síle. Dětičky, Maruško, Mančinko, pomodlite se za pantátu a spěte, vy sirotečkové naše zlaty,« pravil stárek.

Mlynářka nepromluvila. Byla jako strnulá.

Barča uložila výměnkářku na Prokopovu postel. Mladšinka a Johanýskova Lida donesly si slámník a duchnu z čeledníka ze společné svojí postele. Johanýskovi ustlala Barča na pekelec, sama s Aničkou hodlala ulehnouti do kanape.

Mlynářka setrvala ještě chvíli u dětí, až tyto pláčem zmoženy usnuly, pak ulehla do své postele. »Spát nebudu, ale lehnout si musím. Cejtím to ve všech houdech, v celým těle,« řekla.

Když všichni ulehli, vyšla Barča ven. Josef zůstal vzhůru, pohůnek a prášek šli si lehnout do maštale. Josef usedl k zavřeným vratům stodoly na poklopený kotouč, stárek stál opřen o vrata a Jarolím přecházel po dvoře.

Štěrbinou mezi prkny vrat prodíralo se slabounké světélko, hořící v lucerně u hlavy mlynářovy mrtvoly.

»Hukaž mi našeho Prokopa,« řekla Barča k stárkovi.

Mlčky otevřel malá dvířka ve vratech a Barča vešla. Poklekla u mrtvoly, podle které stála již kaluže špinavé vody. Bylo cejtit zápach bahna.

»Tohle jsme se dočkali, viď, Vojtěše, to jsme se dočkali,« řekla Barča již bez slzí, nemohla více plakati.

»A čeho se ještě asi dočkáme,« odvětil stárek. Sehnul se, hledě trochu narovnati mrtvole stuhlé nohy. Nešlo to.

»Snad nemám již síly,« vzdychnul.

»Není divu,« pravila Barča a povstala.

Vyšli ze stodoly a aniž by si řekli, ubírali se k rybníku. Kohout v kůrníku hlásil již uplynulou půlnoc. Šerý úsvit rozkládal se po obloze.

»Tady,« ukazoval stárek Barči na místo, kde vytáhli mlynářovu mrtvolu. Pokřižovala se jakoby u hrobu.

V zcuchaném rákosí trčela posud podpažní berla mlynářova, druhá zachytla se o kus dále, okovaným koncem se potápějíc.

Maně šli oba staří kamarádi po hrázi. Došli až k sádce. Barči nějak poklesaly nohy i usedla na lavičku. Stárek opřel se o stěnu. Nehovořili, nebylo jim do řeči.

Pojednou se Barča shýbla a zvedla pod lavičkou pohozený šátek. —

»Co je to?« tázal se stárek.

»To je šátek. Panímámin, měla ho dnes na krku. Takovej, s třepením, přece nikdo ve mlejně nenosí a z cizejch nikdo nebyl hu rybníka. V tu chvílu snad — — Vojtěše!« Barča uchopila stárka za rameno.

»Panímáma řekla, že seděla hu vantrok a mládek přiběhl, že chodil okolo rybníka. Co si máme myslet — — —« Stárek vzal šatek do chvějící se ruky.

»Nepovijou víc, nežlivá pověděli, víc nežlivá chcou — — Barčo, my musíme mlčet.« Stárek zmačkal měkkou tkaninu tibetového šátku v ruce.

»A šátek?« Barča se opřela zády o štěnu vydychujíc.

»Polož ho někde, podhoď ho, rozumíš. Snad se panímáma o něj přihlásí,« stárkův hlas zněl trpce.

»Vojtěše, čeho my se ještě ve Olšovským mlejně dočkáme,« Barčin hlas zněl smutně.

»Lepší, když se dočkáme, aby zde byl ten — ten mládek pantátou, nežlivá aby nám bylo hlídat na hřích, na cizoložství,« temně pronesl stárek.

A usedli vedle sebe nepromluvivše již.

Jitro se blížilo, již světlejší a světlejší záplava bělela, pak růžověla nad lesy, zalila se zlatem slunečního světla, zahořela purpurem a již proběhl paprsek sluneční nad horami, zahrál ve vlnkách čeřící se hladiny rybníka, již ozývalo se pění ptactva — vzbudil se den.

»Pojďme, je čas k práci a k obstarání — všeho,« řekl stárek a šli. —

Barča patřila na šátek, jakoby ho nebyla nikdy viděla. Vzala ho panímáma na krk, jak začali cizí lidé do mlýna chodit, hned po skonání výměnkářově. Byl tibetový s dlouhým třepením, černý, kolem okraje jenom s drobným bílým vzorečkem.

Vešedši do sednice, pohodila Barča šátek na okno. Vzbudila Aničku, Frantinu a Lidu, poslala je popravovat, zatopila a chystala snídani i pití dobytku.

Johanýsek se probudil a dal se hnedle do šití. Měl ještě něco na práci.

Pohřeb výměnkařův měl býti v devět hodin. Stárek se převlekl do svátečních šatů a kázal Josefovi, aby zapřáhl.

Pojedli, stárek bez chuti. Než vyjeli, vzbudila Barča mlynářku, která přece usnula.

Řekla mlynářka stárkovi, ať zařídí vše, jak myslí, ona že není ničeho schopna.

Stárek jenom svědčil. Byl všecek přepadlý, v lících sežloutlý, ta noc učinila z něho starce.

Odjel s Josefem, Jarolímovi řekl, ať hledí uspořádat vše po dvoře, mrtvolu mlynářovu ať neukazuje došedším lidem, že nesmí se s touto hnouti.

Jarolím poslechl. Dal se s práškem a pohůnkem do práce. Poklidili dvůr, umetli a spořádali vše.

Bylo klidno v Olšovkém mlýně.

Výměnkářka nedala jinak a museli ji pustit k mrtvole synově. Naříkala. »To jsem se nenadála, můj jedináčku, můj Prokope, čeho se na tobě dočkám. Prvé mrzák, potom skoro blázen, potom hutopenec. Můj Bože, čím jsem si toho tvýho dopuštění nebo trestu zasloužila?«

»Panímámo, nezpytujte soudy Boží,« napomínala stařenu Barča.

Mlynářka chodila bleda a zasmušilá. Chystala úctu, vždyť že přespolní funusníci dojdou a dojedou, nevědouce o noční příhodě, o novém neštěstí, bylo k očekávání. A nesměla se dáti zahanbit jako Olšovská mlynářka.

Dvojčátka držela se Johanýska, který jim vyprávěl o pohřbech, na které šíval šaty. Byly děti ustrašeny a plakaly více uděšením než lítostí o otce, jemuž se jaksi odcizily.

Asi za dvě hodiny vrátil se stárek. Přivážel lékaře, z dědiny došel zatím rychtář a ze zámku i z města od úřadu přijeli v zápětí.

Komise netrvala dlouho. Prohlédli místo neštěstí, obhlédli mrtvolu, lékař provedl pytvu. Všichni se shodovali v tom, že skoro dobře se tak stalo, že ukončen ten ubohý život.

Lidí scházejících se k pohřbu přišlo ze staré známosti mnoho, spínali ruce a sotva našli slov údivu a politování.

Že bude pohřeb — totiž oba pohřby — zítra k večeru, pověděli v Olšovském mlejně příbuzným a známým a tito slíbili, že dle možnosti dojdou.

Panímáma skoro se pohádala se svými příbuznými, kteří chtěli ve mlýně zůstat.

Odjížděli a odcházeli pomlouvajíce ji, jak jest pyšna, že cítí se již paní, že asi jest ráda, že zbavila se mrzáka-manžela.

Barča střehla bedlivě mlynářku, kdy přijde této as do rukou šátek. Dočkala se.

Mlynářka lhostejně vzala šátek s okna a upravila si ho na krk. —

»Byl zde na okně, panímámo«, řekla Barča a hlas její zněl tvrdě. —

»A snad jsem ho tam večír hodila, sama nevím, byla jsem jako ztlučená,« řekla mlynářka.

Barča neodpověděla, bylo jí divno, že mlynářka se ani nezarděla, ani nezachvěla. Seznala, že asi neví, že došla od rybníka do mlýna bez šátku.

Trapně uplynulo to dopoledne. Hned ráno dal stárek zvoniti v dědině Prokopovi umíráčkem. V poledne zvoněny hrany za oba zemřelé Olšovské mlynáře.

Mezi tunusníky dojel také mlynář Vlkan. Povoz nechal v dědině a došel do mlýna pěšky. Slyše, co se stalo, jiskřil očima. Promluvil vlídně s mlynářkou, pohladil dvojčátka, potěšná slova měl pro výměnkářku. Podíval se také na mrtvolu Prokopovu. Požehnal tuto křížem a zamyšleně setrval chvíli v myšlenkách.

Stárek přisluhoval s Jarolímem lékaři při pitvě, srovnali spolu tělo a stárek oblekl Prokopa do svatebních jeho šatů, šedivých mlynářských, z jemného sukna. Byly mu malé, jak stloustl v chorobě a bylo nutno kabát vzadu rozpárati. Barča učesala Prokopovi vlasy i řídký vous, uvázala mu červený hedvábný šátek na krk a vyzvala mlynářku, ať vyhledá fábor se svatebním rozmarinem a dá tento muži dle zvyku na kabát do rakve.

Mlynářka tak učinila. Rozmarin, který měla u svého svatebního věnce uschovaný v přítruhlí se drolil a drtil.

Mlynářce napadlo, kdy asi bude vázat fábor na rozmarin o druhé své svatbě, druhému muži.

Zda Jarolímovi? Zachvěla se. Ještě si neustálila v mysli, jak má rozhodnouti o dnešní noci, zda jest vinnou či nevinnou Prokopovy smrti. Ani mysliti na to nechtěla.

Vlkánův příchod ji jaksi upokojil, napadlo ji, tento člověk že by ji ochránil i před Jarolímem.

Jak věděla, že bude ji třeba před tímto ochrany? Zakolotaly mlynářce myšlenky v hlavě tak divoce, až se lekla a chytila se za skráně.

»Dobře, že vím o tom Vlkánovi,« řekla si a šla ze dvora do výměnku, kde měla výměnkářka shromážděné příbuzné. Z nařízení lékařova musela býti rakev zabedněna a všichni se již se starým mlynářem rozloučili.

Mlynářka byla prve odešla, nemohouc již snésti nářku stařenina, která jen a jen si žádala, ať ji Bůh záhy za mužem a synem povolá.

Vešedši hlásila, že zde byli ti a oni známí a také mlynář Vlkán.

Výměnkářka právě zase lkala, že nezemřel Prokop aspoň naloži, smrtí přirozenou, že nemohla mu zatlačiti oči, že neobdržel aspoň posledního pomazání.

»Přejte mu, že se netrápil,« řekl někdo.

»I vždyť on se mnoho netrápil,« řekl starší soused, který často do Olšovského mlýna s melivem dojížděl. »Bylo mu chudákovi v tom ochabnutí rozumu a zdětinění dost dobře. I to chození s tou berlou ho těšilo. Tak slyším to jeho: Hup, hup, hup.«

Mlynářce bylo, jako by se oči všech přítomných po ní obracely, jako by padaly s ní šaty, jako by zde stála obnažena, maně povznesla ruce, by si zakryla obličej, stiskla rty, by neuklouzl jí výkřik.

Ne, nikdo na ni nehleděl, hovořili klidně dále. O smutných věcech, o tom, jak se mnozí mrzáci po léta trápili, jak vyhnili jim kosti, jak se proleželi.

To Prokopovo: Hup, hup, hup — to věděla mlynářka, že bude slýchat ve spaní i bdění, i na místě neštěstí u rybníka, i ve mlýně při klepotu složení i v širém poli. Však zněla jí ze zvuků umíráčku a hran, znělo jí údery kladiva při zabedňování rakve výměnkářovy.

Rychle si připomínala, co zde vlastně chtěla. Ano, pozvat příbuzné, aby šli něčeho pojísti. Sem, k nebožtíku, k mrtvole že nechce donésti jídlo, ať jdou do mlýna, do velké světnice. Trochu pobízení a nucení, jak jináče nebývá, následovalo a pak šli všichni, jenom výměnkářka nechtěla odejíti od rakve svého pantáty.

Přemluvili ji též a mlynářka povolavši Jarolíma, posluhovala s ním hostům.

Byl trochu pozdě ten oběd, bylo již ke čtvrté hodině a mlynářka zrovna zvala všechny na zítřek, zítra že bude teprve jak se patří úcta, jak přináleží o pohřbu Olšovských mlynářů, i pantáty i výměnkáře.

Líbilo se to všem a kdo právě měl chuť na trochu pomluvy, mohl leda nařknouti mlynářku z pýchy, že se s tou úctou roztahuje.

Barča jako vždy měla všade oči a uši. Dbala, aby se na každého dostalo, aby byl po ruce chléb, aby bylo dosti sklenic

na pivo, odbíhala krájeti chléb a rozkrajovati veliké vejražkové buchty žebrákům.

A při tom zadělala již zase znovu na koláče na zítřek, zabila ještě slepice, dala tlouci máslo a vytlačiti tvaroh. Pamatovala na všecko jako vždy a mlynářka to vděčně uznávala.

»Koupím ti na šaty,« slibovala Barči, ani funusníci náležitě uctěni se rozcházeli.

»I co by, panímámo, jenom kupte sobě. Já stará děvka huž nad parádou světskou radosti nemám a pro svy hříchy jsem ju nikdá neměla. Jenom mi tu v Olšovským mlejně přejte za mou prácu toho obživení a až nebudu moct dělat, tak tu střechu nad hlavou a kousek chleba z milosti pro Zaplať Pánbůh«, řekla Barča pokorně.

»To víš, že jsi naša,« jistila mlynářka.

Barča byla velmi, velmi smutna. Tížily ji v duši myšlenky o tom šátku. Domýšlela se a přece domysliti nechtěla. Vždyť mohla mlynářka ten šátek ztratit u rybníka třeba mezi dnem — neupamatovala se, že ho měla odcházejíc ze světnice, — mohl ho tam zanésti vítr — Barča nevěděla, co si má již mysliti. Jen tu ustaranou hlavu smutně klopila.

Rakev pro Prokopa byla hotova až druhého dne ráno.

Večer, když se sešli lidé opět na modlení, zašli do stodoly, kde bylo tělo utopencovo pokryto bílým prostěradlem a tam konána pobožnost.

Nechtěla mlynářka nechat vnésti mrtvolu do světnice, jak stará panímáma navrhovala, řekla, že není třeba vyděsiti všecky v domě více, než se již stalo. Až v rakvi že bude vnesena mrtvola do síně. To schválil jediný Jarolím, stárek řekl, že ne děs a hrůza, ale smutek zůstane mu po mladém pantátovi v celém mlýně.

Tu noc mlynářka pozvala opět starou panímámu do velké světnice.

Sama s Barčou skoro ani neulehla, musely chystati úctu. Vytopily na noc pekáreň a pekly koláče i buchty pro chudší funusníky a pro žebráky.

Jarolím jel do města k řezníkovi pro maso i pro pivo a kořalku, pak koupit pro děti funusníků marcipánu. Chtěla mlynářka velkou úctu dokázati, jak si muže vážila a jak ho želí.

Od rána již přijížděli a přicházeli lidé a až na ten smutek bylo v Olšovském mlýně jako o nějakém poutě či posvícení. Všudy plno jídla, v čeledníku stály na stole okříny plné krajíců chleba a nakrájených buchet, krajáče mléka, džbány piva, jak funusníkům, kteří ponejvíce přicházeli pro ten žvanec a hlt, se rozdávalo.

Rakve obou mlynářů byly vystaveny v prostranné čistě umetené a vysmejčené síni. Podlaha byla posypána drobně sesekaným smrčím a k Jarolímově vyzvání natrhala dvojčátka kvítí a poházela toto mezi zelení jehličnaté. Bylo to něco nového a kde kdo Jarolíma za ten nápad chválil.

Chudší funusníci a žebráci vešli do síně, pomodlili se u rakví a pokropivše tyto kropátkem ze žitných klasů v cínové kropence uchystaným, vcházeli do čeledníku, kde byli obdarováni a vycházeli druhými dveřmi na dvůr k mlýnici.

To byl Jarolímův nápad a věru že dobrý. Nebyla tlačenice a udržel se pořádek, funusníci se posilnili, kdo chtěl poseděl a mohl si více popřáti a bylo dosti takových, kteří jdou na pohřby jen pro to najedění.

A v Olšovském mlýně popřáli všem do syta. Barča lidem dávala sebou výslužky jako z poutě, dětem nacpala kapsy chlebem a buchtami a i nejchudší, nejotrhanější děcko žebrácké dostalo kousek marcipánu.

Vzácnější známí a příbuzní vedeni ovšem do světnice, kde pohostěni polévkou, zadělanými a pečenými slepicemi, vařeným hovězím masem, pečení a koláči i pivem a rosolkou. Káva se tehdy mezi selským lidem ještě skoro ani nepila a pila-li se, tajili se tím, jako nepřislušným mlsem.

Tam Anička, pazderačka, podávala zase úctu, stále plnila talíře a pro dva, tři známé, misky polévkou, dle návodu Barčina rovnala porce ostatního jídla a nutila a pobízela o závod s Johanýskovou, která jí byla k ruce a rychle použité nádobí oplachovala a otírala. Při tom nezapomínala na sebe.

Johanýskovi byli na ty »výslužky« tak zvyklí, že i v tomto případě Johanýsková hleděla, co se dalo nastrkati do kapes, měla v každé sukni dvě a těch sukní na sobě aspoň šest. Taky pojídala, jak se dalo, Bůh ví, že ta ženská snesla tolik toho jídla. Pobízela k jídlu, velebila mlynářku, jak uctívá velkou úctou památku pantatíka a mužovu, zase se dovedla rozplakat tak lehce jako vypila sklenici piva nebo stupečku rosolky.

Johanýsek si stále liboval, jaký má ta jeho žena dar řeči a v duchu počítal, jak si jej mlynářka brzy povolá, aby jí šil šaty svatební k druhému sňatku. Kolik dělí Johanýskových bylo doma, tolik jich přiběhlo za rodiči a živilo se jakoby do zásoby.

Mlýnářky obě seděly u vyklizeného lože Prokopova, podávaly si se známými ruce, plakaly a hořekovaly. Stará panímáma sešla v těch několika dnech ne o dny, ale o léta, byla z ní pojednou vetchá stařena.

Mlynářka byla bledá, měla oči zarudlé, bylo na ní viděti, že jest zemdlena, přemožena, více těmi lidmi a řečmi na ni se upínajícími, než žalem a prací, která jí drobet pomohla zbýti se těch těžkých myšlenek.

Tak si chvílemi přála, jen aby to již bylo odbyto, aby byly ty rakve vyneseny, odvezeny, zahrabány, aby měla již jenom klid.

A bylo do večera ještě tolik hodin, bylo sotva poledne. To jídlo a zase jídlo kolem bez ohledu na denní dobu se mlynářce již až hnusilo. Skoro nemohla pochopiti, jak ti lidé, ať příbuzní, ať cizí, přišedše, v síni u rakví se modlí, pak s ní a s panímatkou s litováním a pláčem o zesnulých hovoří, znovu a znovu chtějí slyšeti o tom neštěstí s Prokopem, chtějí slyšeti od ní samé, jak se ulekla, jak naříkala, jak se trápí — a pak klidně jedí a pijí, tak trochu se upejpajíce, že si nemá dělati takovou škodu a zase vychvalujíce, jakou vzdává zemřelým úctu.

Jen kdyby již měla za sebou ty pohřby a zítřejší smuteční mši. Jen kdyby si mohla již oddechnout, se uložit, vyspat, projít na vzduchu. Bylo jí dusno, těsno, nevolno.

Neušlo jí, že výměnkářka pohlíží na ni chvílemi úkosem a vyměňuje významné pohledy s příbuznými, kmotrami a sousedkami. Věděla, cítila proč. Málo jim těm všem ženským naříkala, málo plakala, netrhala si vlasů, nevolala smrti, nebylo ji třeba napomínati, ať se nářkem nerouhá Božímu určení, netropila s dětmi, jak se se sirotky činívá.

Nemohla. Byla chvílemi jako strnulá, stěží šla jí slova přese rty a vypravila-li ze sebe: »Chudák Prokop, ubohej pantáta, ten náš mučedník,« tu jí samé to znělo cize, nepravdivě, falešně.

A zase v hučení hlasů v hovoru, v jednotvárném odříkávání modliteb z žebráků, jak sem ze síně zaléhalo, jako by slyšela to Prokopovo: »Hup, hup, hup —« jak posledně to slyšela tam na hrázi u rybníka.

Konečně, konečně dojeli kněží, konečně omdlévala výměnkářka při posledním loučení s rakvemi, konečně naloženy tyto na vůz, který chasa dle Jarolímova návodu rozšířila a chvojím opletla. Prkna na dně vozu dal Jarolím postlati rákosím.

»Tak, tak, však našel v rákosí ten náš trpitel smrt,« řekl stárek.

Již se vyjíždělo a stárek spustil dle starého zvyku mlýn na prázdno. Příšerně, smutně zněl ten klapot, do kterého šuměla voda spadající na kolo, zalehl zvuk zvonku z dědiny a mísily se hlasy modlících se lidí.

Někdo započal zpívati: »Odpočiňte v pokoji« a lidé přidali se sborem. Dozpívali tu píseň, která se zpívává až po odchodu od hrobů, — vždyť ten Olšovský mlýn připadal všem snad jako hrob právě opuštěný, klapot mlýna zněl jako dunění hrud země na rakev — —

Slavný byl to pohřeb obou posledních Olšovských z Olšovského mlýna, dlouho a dlouho se o něm v celém okolí povídalo. Přestála mlynářka ty trapné chvíle, přestála i jízdu na mši sv., návrat, přestála všecky ty řeči, vyspala se konečně spánkem tvrdým, jak zemdlení jí tento přineslo.

Byla ráda, že je po všem. »Dobře, že je po všem,« tato slova se jí stále ozývala v hlavě, někdo je k ní pronesl u hrobů, házeje tři hrsti hlíny na každou rakev.

Klečela u hrobu mužova, hledíc, jak rakev se pokrývá hlínou a ta slova zavadila jí v sluch. Kdo jen je promluvil, kdo?

K ní, jenom k ní? Již se upamatovala. Byl to Vlkán. Ano, Vlkán. Ten snad uhodl, co se v ní děje, že se nutí do lítosti, do žalu. Oddechla si, upamatovavši se na to.

XIII.

Nezdálo se, že by mohlo se v Olšovském mlýně tak brzy přejíti ve všem všudy k starému pořádku, jak se to stalo a přece to bylo zcela přirozeno. Vždyť ani starý ani mladý mlynář nestarali se již o nic.

Výměnkářka polehávala. Nemohla se probrati ze svého žalu. O muže již ani tolik nehořekovala, přejíc mu jenom, že nedočkal se Prokopovy smutné smrti.

Mlynářka měla plno starostí. Jezdila do města, na zámek, přejímala dědictví, děti musely dostati poručníka.

Přihlásil se vdově za tohoto sám pan justiciár, a kde kdo viděl v tom velkou milost a přízeň od pánů a vdově skoro záviděno.

Mlynářku posuzovali lidé všelijak. Někomu se líbila její odhodlanost, s kterou se o vše bez zbytečných nářků starala, někomu se to nelíbilo. Bylo do mlýna přišedším lidem divno, že nedala mlynářka odkliditi lože s nebesy, na kterém Prokop trpěl, ano že sama na něm spáti uvykla, stahujíc vždy záclony, by nebylo na ni viděti.

Nechtěla, aby třeba za měsíčné noci Barča zpozorovala, že sedí na loži choulíc se, rukama objímajíc kolena neb držíc si skráně, jak vytrhla se ze spánku, ano jí bylo vyděsilo ve snu to Prokopovo: »Hup, hup, hup« — které jí zalehlo do spánku po největší únavě i po nejpříjemnějším rozhovoru s lidmi jí lichotícími, s panem justiciárem, který matku svých svěřenek často navštívil, s doktorem, který k staré panímámě dojížděl a mlynářku vždy chválil, že se nepoddává příliš prudkému žalu.

Jaro se měnilo v léto, odbyta senoseč, byla práce se zelím, řípou, lenem, chystalo se ke žním, dělána již povřísla a v Olšovském mlýně bylo klidno.

Výměnkářka postonávala, zdlouhavá nemoc jaterní se jí přibrala, vadla a chátrala, říkala, že činí to jen k vůli vnoučátkům, že přijímá léky, aby ty děti nebyly tu úplně opuštěny, až přijde do mlýna nový mlynář-otčím.

Mluvili lidé mlynářce o druhých vdavkách, jako o věci samo sebou se rozumějící. Kde kdo se cítil jako povolán jí raditi, i příbuzní, i mleči, i ti žebráci, jimž skýtána ve mlýně almužna, i ti lidé světem jdoucí, jimž popřáno zde noclehu.

Že mlynářka se nadále, ba i více vzdaluje svojí rodiny, že Zahánělovi do Olšovského mlýna téměř nedocházejí, tomu se nikdo nedivil a nikdo jí toho nezazlíval.

Byliť její bratří známí nedbalci a rváči, tatík nehospodář a opilec a sestry tak hezké jako Verunka bývala, mravů lehkomyslných, tak že věru sloužilo mlynářce sice ke cti, nedružila-li se se svojí přízní, než aby tuto ve mlýně přijímala.

Mlynářka vyslechla každého, kdo jí radil, ať se vdává, s úsměvem tak hrdým, že hrději se jistě ani co nevěsta neusmívala. Neodpověděla nikomu a dotírali-li lidé, ať řekne, kdy se hodlá vdáti a zrovna nadhazovali, že vědí o vhodném ženichovi pro ni, odpověděla se záblesk em v očích: »A já jsu svou vlastní paní a budu dělat, co sama chcu.«

Na to arci nikdo neměl odpovědi a lidé se shodovali v tom mínění, že mlynářka si vezme snad přece Jarolíma Uhra.

Že to nepůjde tak hladce, předpovídali lidé předem, ač se nikdo vlastně ze mlýna nikoho netázal.

Vždyť byl Jarolím Uher cizopanský, byl by, maje usedlost, zajisté robotou povinen, byl by se musel ucházeti o propuštění z poddanství, o dovolení říditi ženě řemeslo mlynářské, nejsa tedy více ve službě a jiných takových věcí více, jaké za tuhé ještě poddanosti a roboty ztrpčovaly život selskému lidu. A další for

mality jako přihlášení k cechu mlynářskému v městě, cechovní poplatky, připuštění k výhodám cechovním, že nešly by tak hladce s chasníkem, který doposud jen málo stárkoval, který byl znám a u cechu hlášen jako mládek a krajánek.

Mlynářka mlčela ke všemu nadhazování. Ona byla spokojena s tím, jak okolnosti stály, nedbala o nic, aspoň zdánlivě. Měla jenom jedno přání: aby zapoměla hrůz oné noci, aby neslyšela více v mysli toho Prokopova: »Hup, hup, hup,« které zmlklo ve vodě rybníka, ztichlo v rákosině.

Stará panímáma, jak jí bylo trochu lépe, vydala se se svým důvěrníkem v té věci, se stárkem Vojtěchem, do města a dala vymalovati obraz, který dala zavěsiti na silnou olši v místě Prokopova pádu do vody.

Zil v městě starý malíř, živící se malováním tabulek na náhrobní kříže i vývěsních štítů.

Johanýsek o něm staré panímámě pověděl, dokládaje, že umí ten člověk »postavit« i lepší práci, jen že se tato málokdy žádá a jemu zaplatí.

Výměnkářka domluvila se s malířem, slíbila mu plat, jaký si určil a za nedlouho svolala celý mlýn, aby se podívali, jak hodlá uctíti památku synovu.

Ona, matka, z úspor na výměnku.

»Taky jste mohly něco říct. Tuhle člověk v těch starostech na takovou věc ani nepřipadne. Snad bych těch pár tolarů taky dala. Ale ať je podlevá vašeho, abyste měly o čem rozkládat,« řekla mlynářka nevrle.

»Snad vás to nemrzí, že chcu synovi jedinýmu, nešťastnýmu synovi dát tu památku?« hněvivě řekla výměnkářka.

»I nic mně nemrzí. Kdyby mě mrzelo, nedovolila bych to. Mám, jářku, co poroučet i na hrázi jako ve mlejně. A jářku, kdybych chtěla, můžu pantátovi na památku postavit třeba kapličku. Peníze mám,« honosně mlynářka výměnkářku odbyla.

Tato plakala a pohlížela na obraz. Mlynářka prohlédla tento též a pasouc se na vyjevených pohledech chasy i mlečů, dodala: »Abyste viděla, že nejsu roztaha jako vy, tož až se ten obraz zavěsí, zaprosím jemnostpána, aby ho přijel posvětit a dáme ňákou úctu. To bude snad dobře?«

»Pánbůh vás pozdrav a huž se nehoršujte, panímámo, to víte my starý lidi jsme hloupy a já tou lítostí zhloupnu ještě víc,« omlouvala se výměnkářka.

»No, vždyť je dobře. Já sjedu sama k jemnostpánovi a v neděli odpoledne pro něj může Jarolím dojet. Ale to on asi radějác přijede svejma koňma v kočáře. Schystáme úctu, dám pár tolarů a pak něco ctí a darem,« pravila mlynářka.

»Vy jste, panímámo, moudrá a hodná osoba,« chválila výměnkářka.

A nyní se rozpoutaly ostatní jazyky samou chválou. Chválen obraz, nápad výměnkářčin i mlynářčin, trochu si ženské, nejvíce Barča, zaplakaly a vše se těšilo na neděli.

Mlynářka aspoň měla záminku jeti odpoledne do města. Nařídila, že ji poveze Josef, jako vždy, co byla vdovou.

Obraz byl malován asi na loketní tabuli plechu. Nahoře v oblacích bylo viděti svatého Prokopa, orajícího skálu, se zlým duchem zapřaženým v pluh.

Doleji byl arci velice neuměle, leč hodně barvitě zobrazen rybník s rákosím, olšemi a stavidly. Do rákosí padala střemhlav postava chromého mlynáře.

A zlatými písmeny bylo napsáno:

»Na památku
neštastný smrti
neštastnýho
Prokopa mlynáře Olšowskýho.«

Že to bude pěkná památka, shodovali se všichni. A mlynářka ještě určila, že koupí dnes v městě červenou lampičku a bude vždy ve středu, v den Prokopovy smrti, rozžehati u obrazu světlo.

»A já každej pátek,« hlásila se výměnkářka.

»Když chcete«, řekla mlynářka lhostejně, jak posledním časem mluvívala a odešla.

V městě pořídivši u duchovního, nakoupila koření do nádívky koláčů, perníku, mandlí, cukru, hrozinek, rosolky i marcipánu pro děti a pak zaskočila si k Johanýskovům.

Krejčík nebyl doma, šil někde, v pondělí měla jíti Johanýsková za ním.

Mlynářka ji vyzvala, ať přijde zítra také do mlýna a nyní ať jí vyloží karty.

Johanýsková vyhnala děti ze světničky a ráda mlynářce vyhověla. Nechodila darmo světem, nepotloukala se darmo mezi lidmi, věděla, co by mlynářka chtěla slyšet.

A tak klábosila o svatbě, o více ženiších, kteří měli přijížděti a přicházeti od východu a západu, od poledne a půlnoci, večerního času a denního času, za svátečních dnů a za veselých hodin. Všichni byli bohati, někteří od řemesla, někteří od hospodářství a někteří i panského stavu. (Slyšela Johanýsková klípek, že by pan justiciár sám neváhal státi se k vůli hezké a bohaté mlynářce mlynářem).

Točila Johanýsková řeči a konečně zase řekla, že je zde něco divného, moc divného. Honosila se, jak panímámě vyložila, že přijde jí něco zlého od vody.

»O tom nemluvte«, mávla mlynářka rukou.

A Johanýsková klábosila dále. Moc a moc jmění a svatba dost blízko, panímámě však více jmění než radostí. A nad dětma jakoby starost.

»No, však si vyložíme ještě párkrát, že ano, panímámo«, řekla shrnujíc karty Johanýsková.

»No, to se ví. Na podzim přijdete častějác, bude taky šití, musí mít něco černýho od soukna i děti. Bude mět Johanýsek co dělat«, slibovala mlynářka.

»Ale, ale, panímámo roztomilá, to radějác aby šil huž zasejc kopulační šaty, lichotila se Johanýsková a spustila ze široka výklad, jak šíval Johanýsek jak nevěstám ze mlýna, tak mlynářkám vdovám šaty šedivé, mlynářské barvy, z drahého hedbáví,

brokátu nebo damašku. Že on si panímámu z Olšovského mlýna vystrojí zajisté tak, že po kolik let budou se nevěsty na kolik mil v okolí řídit podle ní.

Ještě si opatřila mlynářka provázena Johanýskovou lampičku k tomu obrazu. Dostala lucerničku o čtyřech sklech, červeném, modrém, žlutém a bílém. Ani takové posud neviděla a těšila se, že bude míti něco zvláštního.

Ráno napekla mlynářka koláčů, připravila drůbež i ryby a věru ráda viděla, když se odpoledne z dědiny dostavili rychtář a konšelé, že dojel i pan justiciár, jenž se to také dověděl, an bylo to svěcení obrazu na památku nešťastné události hlášeno s kazatelny.

Slušelo jí to, ana vítala hosty, všecka černě oděna, s černými lesklými korály na krku, s damaškovým fěrtochem na vlněné sukni, šátky na krku i na hlavě měla také hedbávné s dlouhým, těžkým třepením.

»Jako ta pávica«, nezdržela se výměnkářka přišeptnouti Barči a tato vzdychla.

Malá slavnost odbyta klidně se zbožným vzrušením a věru, že účastníci rádi mlynářku pochválili.

Světélko před obrazem rozsvíceno a když se hosté rozjeli, šla mlynářka, rozpálena od mnoha hovoru i připíjení při bohaté svačině projíti se ještě na hráz.

Setmělo se již a na obraze nebylo již ničeho k rozeznání. Mlynářka minula olši, na které byl obraz zavěšen a šla k sádce. Však zde nebyla, neposeděla na lavičce od onoho večera, kdy Prokop došel zde smrti.

Usedla a maně pohlédla k obrazu. Světélko plápolalo. Právě proti mlynářce bylo obráceno modré sklo lampy a úsvit tímto se rozlévající připamatoval jí maně na svit měsíce — — jako tehdy — — —

Zachvěla se a obrátila trochu hlavu. A tu zazářilo jí v oči světlo žluté a maně pomyslila na zásvity blesků za oné strašné chvíle, kdy za bouře stihlo jich neštěstí. A svit rudý jako by jí vkouzlil v mysl vzpomínku na krev, která tehdy manželu proudila z raněné hlavy — — —

Vyskočila a šla po hrázi odvrácena úplně od lampičky. Šla do temna a zase jí napadlo, jak tenkráte se tudy vzdaloval Jarolím. Vzdaloval se, místo aby šel vstříc chorému, varoval, opatroval tohoto před nehodou.

Slyš! Neznělo zde to příšerné: »Hup, hup, hup!?« Neklepala, necinkala to okovaná berla po hrázi?

Voda zašplouchla. Vymrštila se asi ryba, či skočil to z břehu z díry potkan, ale mlynářku obešel mráz přes teplo letního večera.

Věru, slyšela zřetelně kroky. A slyšela hlas, zpěv mužského hlasu. To byl Jarolímův hlas, to byla mlynářská, sekernická písnička:

»Jsou mlynáři, jsou chlapíci,
když jim tešou sekerníci.

Teče voda přes kamení,
teče na čtyry složení,
kolo, kolo mlejnsky
stojí čtyry rejnsky —«

Jarolím zastavil se u sádky a písnička přešla ve hvízdání nápěvu.

Mlynářce napadlo, že snad věděl či uhodl, že zašlá sem a že jí dává zpěvem a hvízdáním znamení, že je zde, že ji hledá, že po ní touží — — —

»Ne, ne, ne!« řekla si a dala se do běhu po hrázi.

Jarolím asi obhlédl sádku a vracel se. Nešel ke mlýnu, šel kolem po hrázi. Ani se nezastavil u obrazu, nepohlédl na místo, kde Prokop padl do vody. Hvízdal si dále.

Mlynářka se zastavila. Opřela se o rozložitou olši, násilně zadržovala dech, aby Jarolím nepostřehl její přítomnosti. Stalo se tak přece.

»Panímámo!« zvolal. »Tak bych se vás lekl. Stojíte tu celá černá, jako by zde něco obcházelo.«

»Mlč a jdi svou cestou,« řekla mlynářka.

»Ta vede k vám,« zvolal mládek a již uchvátil mlynářku do náruče.

»Pusť, nesmíme, nebudeme víc hřešit,« bránila se.

»A vždyť jsme nehřešili. Do hříchu bylo ještě daleko. A včil by to hřích huž ani nebyl, leda tak, jako se řekne, že se moc milovalo. A to budeme brzy smět, před celým světem. Vždyť budeme svoji, jenom ještě časek toho smutku,« šeptal Jarolím vášnivě.

»Ne, ne, nikdá! Víš, co stojí mezi námi. Tam!« Mlynářka ukázala prstem na lucernu k obrazu. Hleděli proti bílému sklu mléčně zakalenému a bílý ten svit vypadal tak mdle, tak příšerně, záře byla taková, jako když na zsinavělé tváři mrtvoly pohrává odlesk malého světélka.

»A mrtví jsou rádi, že majou pokoj,« zasmál se Jarolím. »To se dobře hodilo a nikdo to neví, co a jak, jenom my dva a my to nepovíme. Však toho lidem nikdo nevymluví, že nebožtíka mlynáře zatáhl do vody hastrman za to, že nedalo se mu při stavění sádky pokoje, že musel před lidma zalízat do bahna a že se mu chytajou ryby před nosem. Panímámo, má milá, Verunko!«

»Pusť mne. Právě, že my dva to víme a že my dva máme vinu a my ju máme, Jarolíme, já to vím, třeba bych si z toho se ani vyzpovídat netroufala, právě proto nebudeme svoji. Já mám strach před trestem Božím, svědomí nedá mi pokoje. Ve dne, v noci chvílema slyším to Prokopovo: Hup, hup, hup! Já nevím, co si počnu,« mlynářka zalkala. Podařilo se jí Jarolíma odstrčit, i objala rukama olši, u které stála a položila hlavu na peň stromu.

»To by tak hrálo! Aby se vám z toho dalo ještě do hlavy. To nic, panímámo, to je z toho houleku a pak z těch starostí a tahanic. Však na to zapomenete. Taky docházíte k nemocny panímámě na vejměnek, ta si tam berlu i hůlku schovala jako

ňákej vostatek, má to hu koutní almárky stát, vidíte to a nejde vám to z mysli. Jen až nám zahraje muzika k svatbě, pak budete veselejší. Panímámo, zlato moje, vy moje boubelatá.« A chasník vdovu opět chtěl do náručí přivinouti.

»Jdi, jdi a víckrát na mne nemysli. Nemůže a nemůže to bejt!« Mlynářka ucouvla a vztáhla ruku proti Jarolímovi.

»A kam mám jít? Z Olšovskýho mlejna arci půjdu, to mi náš děda huž povědíl, že musím jít někam na čas stárkovat, aby mně pak ve městě přijali mlynáři hned do cechu, až mě hudeláte pantátou. Toho starýho pletichu Vojtěcha pryč nedáte, abych stárkoval zde, tož tak ve žňách, až semelou lidi prvně z novýho, půjdu, abych na podzim přišel. A pak — vdovičko hezká, na zimu přece nezvostanete sama,« Jarolím mluvil svým lichotným hlasem, který vdově vždy vnikal až do samého srdce, jak si říkávala.

»Jdi, kam chceš, ale sem se nevrátíš, do Olšovskýho mlejna ne! Já se ti děkuju z práce.« přísně zvolala mlynářka.

»Ale vida? To nic, panímámo, já vejpověď nepřijmu, však jsem vám nic neukrad, leda pár hubiček a o tom nesmíte povědít, pověděla byste také na sebe. — Ale bez škádlení, panímámo, vy mi budete stát v slově, huž proto, že musíte, že bych mluvil. A já můžu mluvit! To víte dobře. Já můžu říct, že vy jste byla mlynářovi blíž, že mohla jste ho zadržet, zavolat, že mohla jste zavolat na mne, poručit, ať jdu zpátky, ať mlynáře odvedu. Já na vás můžu povědít, vy na mne ne, leda co holka na chasníka. A vy jste holka nebyla, vy jste byla vdaná —« hlas Jarolímův zněl nyní úsměšně.

»To je ta tvá věrnost?« rovněž úsměšně se tázala mlynářka.

Oba se zamlčeli. Zloba, která v obou myslích zaburácela, ubrala jim řeči.

Mlynářka odcházela, vyhnuvši se Jarolímovi. Nechal ji přejíti a pak několika rychlými kroky ji dohonil. U stavidel setkali se se stárkem.

»Obhlídl jsem všecko,« zavolal na tohoto Jarolím. Hlas jeho zněl tak divně, že mlynářka postřehla, že tají se v těch slovech nějaký úmysl.

Stárek neodpověděl.

Mlynářka nepromluvivši více na Jarolíma šla do světnice. Děti již spaly a Barča seděla u jich lůžka s růžencem v ruce. Mlynářka se bez promluvení odstrojovala. Skládajíc šátky s hlavy a s krku měla pojednou radost, jak to hedbáví šustí a jak se dlouhé třepení hladce mezi prsty prolíná.

Poklekla k modlitbě a pocítila pojednou jakés uspokojení, že odolala Jarolímovi. Zda Jarolímovi či hříchu či té trapné vzpomínce? Toho si neuvědomila, ale uléhala za záclony svého lože upokojenější než snad doposud po celý čas svého vdovství. Jarolím půjde a než se vrátí, bude, musí býti jináče.

Bude zde nový mlynář. A jak to řekl Jarolím, při novém pantátovi zapomene na všecko. Vždyť by Prokop byl spadl do vody, i kdyby byla na něho zavolala, byla od něho příliš vzdálena, než aby byla mohla přispěchati — tak si namlouvala. —

A bylo to pro něho dobrodiním, vykoupením, dobrodiním pro děti, o které se vzácný poručník a později druhý otec lépe budou starati, než jí samé by bylo možno v starostech o mlýn a při trápení s mrzákem.

To vše byla již kolikráte promyslila a usínala nyní tiše, klidně. Sen snesl se jí záhy. Divné obrazy honily se jí před zrakem duše. Chodila po hrázi, brodila se v rákosi. Před ní houpala se světla jako z té lucerny před obrazem: modrá jako svit měsíční, žlutá jako oheň blesků, rudá jako krev a bílá jako květy ledové v zimě na oknech. Chytala ta světla rukama, pálila ji, v tom zaslechla to známé: Hup, hup, hup a po hrázi pohupoval se na berlích Prokop — ne nebyl to Prokop, byl to Jarolím, Jarolím, který vyprávěl, že vyhnal stárka ze mlýna, že bude mlynářem, že je již mrzákem jako byl Prokop — — —

Procitla všecka spocena a byla ráda, že unikla hrůznému snu. Nebylo daleko do rána a za chvíli se vstávalo. Nový den přinesl novinu. Jarolím se loučil. Vzkázáno prý pro něho od nějakých známých, že zemřel jim stárek, ať jde pomoci, že děda Uher to za něho slíbil. Namítal prý, že by rád sečkal v Olšovském mlýně, až semelou lidé aspoň prvně z nového, ale je prý tam panímáma vdovou a stárka právě na počátku žní potřeba.

Mlynářka vyplatila mládkovi mzdu, dle mlynářského zvyku dala mu upéci na cestu buchtu, napomínajíc Barču, ať dá do těsta hodně vorkafu, aby mohl mládek na novém místě buchtu směle k okusení podat. Zapíchával se do takové buchty též nějaký peníz, dle toho, jak měli kde ve mlýně odcházejícího chasníka rádi. Mlynářka podala Barči křížový tolar, ať prý Uhři nepomluví, že Jarolím dostal málo.

S večerem Jarolím odešel. Loučil se v dědině, všade se mu řeklo s úsměvem, že snad zase přijde na staré místo. Neřekl ani ano ani ne. Odpověděl všady stejně, že všudy, kde pracoval, může zase přijít, že měli jej všudy rádi.

Mlynářka radila se se stárkem, kde zjednat nyní, an se kde kdo na místě držel, před samými žněmi, mládka.

Stárek mínil, že lépe bude vypomoci si s krajánky, kterých dosti dojde. Ostatně, že on natáhne staré kosti, však že beztoho mlynářka do zimy na vdavky pomýšlet musí a na krátký čas že lépe bude pracovati se zkušenými krajánky, pak udělat práška mládkem a přijmout práška nového.

»I tak mne mořila Johanýsková, ať vezmem prý jejich kluka, ať prý třeba pak do smrti stárkuje, takových že je více a že jsou jenom na lepší tam, kde zvostanou — no víte Johanýsková má ten dar řeči a skoro jsem jí to slíbila, kdyby měla být nějaká změna hu nás«, řekla mlynářka.

»A to by mohl kluk nastoupit hned, práškovi budeme říkat mládek a bude-li pilno, zadrží se nějaký krajánek na pár dní,« mínil stárek.

»Dobře. Johanýsková šla dnes za Johanýskem, do večera budou doma, já chcu tak jako tak objednat pivo, sjedu do města a kluka zrovna přivezu«, řekla mlynářka. Byla ráda, může jet do města, aby až bude Jarolím podle zvyku po svačině odcházet, nebyla doma.

A tak se stalo. Jarolím odešel, aniž by se byl mohl s mlynářkou rozloučit. Mlynářka přijela pozdě. Přivezla nového práška a Lída se na přivítanou s bratrem hnedle poprala.

Bylo po Jarolímovi v Olšovském mlyně smutno. Prázdnota jakási tu po něm zbyla. Výměnkářka děkovala mu za to, že býval hodným k Prokopovi a dala mu na cestu stříbrný dvacetník. »Přála bych ti to zde, chasníku, ale,« — nedořekla. Jarolím se zapálil.

Barča mu řekla: »Snad zasejc přijdete, jen aby dal Pánbůh a Olšovskýmu mlejnu na dobry.«

Stárek neřekl krom obvyklých slov při loučení nic více, jenom smutně hleděl za chasníkem, podle rybníka odcházejícím.

»Půjde to zde těžko bez něho,« řekl večer k Barči. »Potom na podzim při tom rybolovu, já su na to stár, tak ňáko jakoby mi byl ten náš trpitel vzal polovic síly sebou do hrobu.«

»Snad s ním odešlo pokušení,« řekla Barča.

Seděli starší kamarádi zase na lavičce u vantrok a povídali si upřímně a srdečně jako vždy. Řekli si zase, že ve mlýně vydrží, ať se děje jak děje, ten kus obživy že si zaslouží.

Mlynářka po odchodu Jarolímově dělala, jak se říká, »jako by se nechumelilo,« mluvil-li kdo z příchozích mlečů o mládkovi, nevyhýbala se tomu hovoru, sama však o něm nikdy nezačínala. Chválil-li kdo něco, co Jarolím zavedl, přisvědčila, že to je dobré a dodala pyšně, že tomu dovolila.

Ve žních dohlížela v polích, leč záhy si naříkala, že je té námahy na ni mnoho. Věděla si však rady. Přes to, že její příbuzní se k výpomoci nabízeli, zjednala si tuto jinde. Zajela si na zámek a pan justiciár dal jí k výpomoci jednoho ze šafářů, již bydlili v ratajně na pensi. Ten arci dovede vše zavésti a jak byl z panské služby navyklý, hezky ostře poroučeti a tak v Olšovském mlejně konala se sklizeň až radost.

Josef řekl stárkovi, že když s prvním vozem mandelů vjížděl do stodoly, mu přišlo, jako by tam na mlatě viděl mlynářovou mrtvolu. A stárek si utřel zaslzené oči.

Když podávali v Olšovském mlýně známým k okusení chleba a koláče z nového, chválili lidé ten Boží dar a přáli mlynářce, aby pekla brzy koláče na svatbu.

Ta se jenom usmála, pohodila hlavou, až dlouhé třepení u šátku kolem uší jí zavlálo a černé lesklé skleněné korály na krku jí zachřestily a řekla vždy stejně: »Jak Pánbůh dá.«

Na ta slova nebylo ovšem lze jináče odpovědíti než slovy: »Dej vám Pánbůh štěstí,« a tak také mlynářka od každého uslyšela.

(Pokračování.)

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Na vinici Páně.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

Mladí nadšenci rozešli se z alumnátu do dědin a městeček a měli prakticky prováděti to, o čemž snili v ideálech svých, jimž žíti chtěli i na vinici Páně.

Nejlépe poznáme celý život novokněží tehdejších z intimních listů, jimiž *udržovali přátelské spojení* i tehdy, když působili v lidu, po němž tak toužili ve zdech seminářských.

*Antonín Kutín**) v Dolních Vistonicích vyznává v listě Kuldovi ze dne 30. listopadu 1845: »— ten Beneš jest přece starý Münchhausen — ale i stará, upřímná duše, jež mne ještě tak ráda má, jako tenkrát v těch škaredých i krásných dnech v alumnátě. Bývám na patě palavských hor v nejkrásnější přírodě, která i nyní za podzimní krásy má do sebe tolik, že člověk skoro s patriarchou Jakubem vykřiknouti musí: »Zde jest posvátné místo, a já jsem o tom ani nevěděl.« Nevěděl a ještě nevím, neznám aspoň ty hlavy, kterými zde tvoření svého Tvůrce chválí, ačkoliv ozvěnu celé harmonie, celého chvalozpěvu ve svém srdci cítím. Cítím, že ta samá harmonie o obrazu Božím svoboda jest, a že jest největším blahem a nejsvětějším právem lidstva, ale vím, že lidstvo, ačkoliv se tolik krve již naprolévalo, přece to blaho, to právo, to dědictví Boží ještě nedosáhlo a snad ještě mnoho století bojovati o to musí. Ale i boj jest krásný — ano, jenom v něm si poesie momenty jednoty s Boží myšlenkou tvoří, jak podzimní touha ležící na přírodě, celou krajinu v ráj proměňuje, přidávajíc si sama jarní roucho fantasie. Buďme též upřímnými bojovníky a duch pravdy nám scházeti nemůže . . . Dávno již chtěl jsem Ti desítku zaslati do *Matice*, která, ačkoliv jest vypůjčena, přece do Čech vandrovati musí — ode dneška snad za rok budu již vlastní posílati . . . . . Co, bratříčku, ještě si tak bedlivě dopisuješ s Bílým? — Máš-li ty peníze, Beneši, tak je pošli do Prahy. Bylo by mně milé, kdybys mi ty peníze na čas půjčiti mohl, vždyť snadno může se státi, že již o vánocích vandrovati a tedy na stěhování peněz potřebovati budu. V těchto dnech dostal jsem několiv listů z Brna, mezi nimi humoristické psaníčko od Těšíka se Slávy Dcerou. Dověděl jsem se, že na jaře jistá osoba z Brna do Vídně se odstěhuje. Jest to s námi, milý Beneši, přece bídná věc na světě! Že ne? Já aspoň mám za to! Co Ty tomu říkáš? S Bohem! Nezapomeň svému příteli psáti. Líbá Tě upřímně Tvůj Antonín.«

*) *Bílý* píše *Kuldovi* na den Vigilie Šimona a Judy 1845 z Brna: P. Kutín o němž s radostí oznamuji, že lépe najednou vypadá, dostal prozatím *Dolní Vistonice*. Bude tedy sousedem *Šmídkovým* (ten bude rád!), *Šmídek* pak Vaším, Vy pak mým drahým sousedem a dopisovatelem.

Poznáváme z toho, že tam vlastenecký cit venku nepohasl, že Kutín, ač chudobně dotován, přece rád zasílá na Musejník do Prahy peníze, i když byly vypůjčené. Jaká by to byla osoba, která měla býti do Vídně dopravena, nevím, ale domnívám se, nejde-li tu o kandidáta na ústav vyšších studií do Vídně posla-ného, kterýmž jistě zastoupena byla cesta pro kandidáta Slovana; proto vyřinul ze srdce Kutínova ten žal, tajený v řádcích: »Je to s námi — přece bídná věc na světě!«

Poštovní spojení bylo tehdy ještě mizerné, takže list právě uvedený zaslal *P. Kutín Kuldovi*, kooperátovi Židlochovskému, prostřednictvím *Karla Šmídka*, kaplana Hustopečského. *P. Šmídek* zasypán ohromnou tíží práce, krátký jen dopis, datovaný ze dne Početí P. Marie 1845 — listu Kutínovu přiložil. Táže se v listě tom, jak soudí o »*Matičce*«, jakou chce *Šembera* založiti a jestli *Procházka* a jiní známí s úmyslem Šemberovým souhlasí? Šmídek v té příčině psal *Poettingovi*. — *Hrabě Silva-Tarouca* prý s projektem nesouhlasí; *žádá, aby zařízena byla »Matice« veřejná, české podobná, dle Šembery posud nevčasná.* Co se duševního života týká, rád by psal *Šmídek* mnoho, ale vy sám cítíte a ještě důkladněji ucítíte celou tu tíži našeho úřadu a ony bolesti, jaké v srdcích našich vzbuditi musí nesrovnávání se našich ideálův se skutečnosti.« Teskní zrovna, že nelze mnohdy tak pracovati, jak v alumnátě sobě často předsevzal.

V Hustopečích prý v národním směru všechno mrtvo, jakž ani v tak pomíchaném, obchodním městě jinak býti nemůže, *ve Štajrovičkách* probuzení nepotřeba. Proto upřímně *Šmídek* vyznává, že tato částka činnosti jeho, pro kterou všichni v alumnátě vzájemným plápolem zahořeli, u něho ladem leží; a že každé zamezení a umrtvení touhy jest bolem. Proto prý často touží toužebným srdcem po krásných hodinách v alumnátě prožitých a vidí, že ty radosti už se více nevrátí. Komu prý se může na venku svěřiti? Komu možno dáti nahlédnouti ve svatyni srdce svého? Vše, co na dnu srdce našeho dřímá, vše, co nám jest nejvnitřnějším, jest jako nejvnitřnější květ, jehož drzá ruka nesmí se dotknouti. Člověk, chce-li u duchovnosti se udržeti, neustálých potřebuje pobízek; plamen v duši se vzpírající brzo utuchne, pak-li bratrské uznání a pobízení paliva mu nepodkládá. Mrtvé knihy tu zcela nepomohou, vše *živé slovo*, prýštící se ze srdce upřímného, jako druhdy »Záboj« nejnížeji z dola pobízel bratry své! Člověk, byť i jak duchovně nadán byl, nikdy sobě není dostatečný, nýbrž jako list k listu chce přilnouti k srdci bratrskému, neboť tím chtěl Bůh lásku stanoviti pro všechna století! A tuto lásku u koho ji můžeme očekávati? »Právě celý tento rok mé správy duchovní vší jistotou mne přesvědčil, že kněz vše musí obětovati — i život — ale lásky neočekávati od žádného. Celé srdce mé bylo otevřeno jako hladina průzračná; a právě tím nejvíc jsem sobě uškodil. *Pročež my aspoň zůstaňme v lásce spojeni, už aspoň my ochraňujme sobě i životem i zadáním všeho, co nás na život tento poutati může, tuto krvavě a slzami mezi námi vydobytou samostatnost. A v této lásce líbá Vás Váš Karel.*«

V listě ze dne 20. února 1846 oznamuje *Šmídek* Kuldovi, že mu posílá dvé Škorpíkových postních kázání; sám si je opsal a nabádá Kuldu, aby si je také opsal, aby posel na zpáteční cestě z Brna je zase vzíti mohl. *Kutín* prý snad na štaci své setrvá do sv. Cyrilla a Methoděje, což k velikému zármutku *Šmídka* stane se; posílal Kutínovi »*Noviny Pražské*«, »*Včelu*«, »*Ost und West*« a jiné spisy, což po odchodu Kutínově přestane. Táže se Kuldy, zda časopisy ty odbírá, že by mu milerád časopisy ty zasílal, vzlášť »*Ost und West*« obsahuje prý vemi krásné novely, vyrostlé na stromě slovanském. Nemůže prý ani dostatečně vyjádřiti, jak časopisy ty, »ač mnoho peněz stojí«, pro kněze jsou užitečny; neboť čtením zdrží se kněz mnohých přestupků, kterým v povolání svém tak lehce podlehnouti může. Z mravního již stanoviska uváženo, má si kněz mnoho časopisů držeti.

Velmi sobě pochvaluje Šmídek, že mu Kulda zaslal psaní *Bílého*; v takových listech odrážejí se často nejtenší tahy individualností nám milých. *P. Kutín* poslal Šmídkovi listy bohoslovců *Wintra* a *Dědka*; zvláště Dědkův list Šmídka na výsost zajímal; pozorovati jest v něm jakousi ráznost, kteráž — jak toho potřeba káže — hotova jest i činem ukážati, proč jsme zahořeli.

Milé by mu bylo, kdyby mu *Kulda* zasílal i listy z *Ivančic* — od P. *Tomáše* i *Homoly*, byť krátké a zdánlivě nepatrné.

»*Zachovávejte pilně jmenovitě všechny listy Procházkovy — takový kněz — já neznám posud obětavějšího — zasluhuje památku trvalou ve velkem srdci národa, pro kterýž jeho srdce čistým ohněm a vždy silnějším plamenem hoří!*«

Šmídek zmiňuje se také, že chce několik úvah napsati do »*Květů*« o Moravě, o tehdejších poměrech moravských, protože v časopisech našich bylo mnoho zpráv o ní neodůvodněných. Rád prý by také pronesl úsudek Moravy o odtržení se Slováků od jednoty literární, jak možná nestranný a všestranný. Žádá ve příčině té Kuldu, by v záležitosti té mu podal své i jiných mínění. Jestli dojde k tomu, zašle práci *Kuldovi* k censuře.

S nedočkavostí čekal *Šmídek* hymny *Sušilovy*; psal o ně *Těšíkovi* několikráte. Prosí v listě Kuldu, aby, má-li výtisk zbytkem, mu zaslal; těší prý se na ně velice.

Rozpřádá hovor dále o časopise moravském. Škoda, že Morava v letech tak důležitých pro národní rozvoj žádného hlasu nemá, jsou prý u nás na Moravě mínění tak roztržená a snahy jednotlivců v takovém mezi sebou rozbroji, že se tak brzo časopisu nějakého nedočkáme. *V Brně* si přejí jen a jen theologický, *v Olomúci* zase jiné barvy — a ti se tak lehce neshodnou.

Jak by to bylo potěšitelné: slyšeti úsudky Moravanů o nynějším životě měšťanův pražských, o Slovensku i o spisech na Slovensku i v Čechách vyšlých! K tomu prý jest Boží Prozřetelností stanoveno, že Morava ve svých kmenech sympathie chová pro celou desíti milionovou Čechoslávu, tu Slováky spřízněna se Slovenskem, tu na hranicích českomoravských s Čechií, ve středu svém, ve Slovácích, Valaších atd. *svou původnost jako zaklelou posud uchovávajíc!* Kdo bude míti kouzelný prut a slovo, by vyvolalo ducha

dřímajícího?! Než vše má svůj čas, a historie nepočítá po letech; často okamžik rozhodne na století!

List *Šmídkův* ze dne 29. března 1846 *Kuldovi* psaný jest též obsahu interesantního. V počátku omlouvá se, že žádných novin nepřikládá, byl prý u něho v pondělí *Antoš**) a vše mu pobral. »V sobotu byly Vaše jmeniny; Antoš i já přejeme Vám, byste »mnogaja ljeta« ještě mezi námi potrval k okrase národa i Církve! — *Antoš* Vám posílá 10 fr. stř. do »Matice,« a bojí se, nebude-li už pozdě; ostatní jest dluh, který byl u Vás učinil a na který, jak mi pravil, jste zapomenul«. Velmi moudře hovor vede, jak jest potřebí dbáti literatury světské, jak *Sušil* pěkně praví, *máme se zahřívati paprsky světské literatury, při tom však vždy na Ithaku — Církev mysliti. Ničím si kněžstvo tak naškodí, jako že nechce postaviti se na stejný chlum s intelligencí věku svého!* A jak má ji církevním duchem nadchnouti, když ji ani nezná?!

Navazuje pak posudkem hymen *Sušilových*, že jej hymny a jmenovitě překrásný k nim úvod velmi zajímaly. Několik hodin kochal se v myšlenkách Sušilových, panenskočistých, jak panenská jest celá mysl Sušilova. Ten chladně plápolavý oheň, ta tklivá něžnost jeho citů, ta hloubka jeho myšlenek, která nenadále na nás doráží jako blesk s nebe — koho by to vše nepovzneslo?!

A posuzuje celkově hymny Sušilovy slovy těmito: »Dílo to ze všech stran je obzíraje nalézám velmi výtečné!« —

Roku 1846 kázal P. *Šmídek* v Mikulově. Pan farář Židlochovský dvakráte psal proboštu o Šmídkovi. Po kázání vyznal probošt, že u Šmídka sloučeny Seeleneifer und Wissenschaft im gehörigen Masse. — U stolu zastával Šmídek zásluhy *Palackého* o historii českou, ale probošt nesouhlasil a horlil proti Palackému jen což! — Ale obrátil, domnívaje se, že i P. *Šmídkovi* ublížil, dal druhého dne zpívati *české písně*, »um zu zeigen, dass er kein Feind der Slaven sei — —«.

Na cestě do Mikulova sešel se *Šmídek* s *Ohéralem*, kterýž mu vypravoval, že podá k vládě žádost o povolení moravského časopiu. Bude prý vycházeti ve velkém formatě, týhodně po archu. rázu *všeobecného*, takže někdy i belletristiku i zprávy ze všech národů slovanských podávati bude. Hlavním redaktorem prý bude *Ohéral*; druhým tajným redaktorem měl býti *Klácel*. Ale jen o to měl starost Ohéral, bude-li dosti spolupracovníků.

* * *

To intimní spřátelení, kteréž vázalo mladíky ty v alumnátě, trvalo i ve víru světském, na jevišti veřejného působení. Starali se druh o druha, radovali se s radujícími a trpěli s trpícími. A ten poctivý *P. Tomáš* i na dále zůstal jim přítelem, rádcem, otcem. Roku *1845* píše *Kuldovi*: »Holečku, příležitost dělá zloděje, těžko se nepopálit stojícímu blízko ohně. *Víra! víra! a víra — boj a boj!*« — Jindy píše (1846) Kuldovi: »*Já si zakládám na trpělivosti vaší více nežli na své vlastní.*«

*) P. Kutín.

Téhož roku odpovídá Kuldovi na otázky takto:

»*Co dělá město?* — »Díky Bohu! bude jinak. Už byla míra plná. Slyšte, jaká kniha vyšla v Holomúci. Verlag von Ed. Hölzel. Die Verfassung und Vermögensverwaltung der Municipal- und Schutzstädte in Mähren und im k. k. Antheil Schlesiens nach den bestehenden Gesetzen und Verordnungen dargestellt von Kajetan Scholz, Syndikus in Olmütz. 1846. — Dnes také přišlo na magistrát, že školu stavět musí kníže, a městu právo ponecháno, volit sobě učitele.

Co škola? Ve škole se děje, jak se dělo. Děti mi píšou, a to latinkou, a čítají to, co mám a co jim dám. Skládají sobě také krejcary na »Dědictví svatojanské«. — Co dělá sv. Jakob? — Národní píseň o kapli rozdal jsem mezi lid, aby se zase probudil. Také jsem poslal deputaci na našeho pana děkana, aby ho prosili stran kaple. Řekl prý, že již něco učinil, ale zatím tajným udrží. Mám také panu děkanovi Kouřimskému poslat všechny spisy, co jich pro kapli tuto se vyhotovilo, a co jich v radnici uloženo. Mám prý také sepsat, co o kapli z kněh chovám. Své výtahy poslal jsem Bočkovi do Brna. On je zabednil a odjel do Prahy a Bůh sám ví, kdy se z Prahy vrátí.

Co měšťanstvo? Co možná se pro ně koná. Tuhle Jan Chvalcovský s Mikulášem chystali ples. Ale naši velmoži překazili vše. Syndikus dal večeři a byli pozváni také Chvalcovský a Mikuláš. Ale drželi se tam tak, že jen *česky* hovořili. Na ples zhotovil Chvalcovský transparent s nápisem: Rovnost a Svornost.

*Co dělá Mikuláš?**) Raduji se z něho. Horlí pro pravdu českou! — a pro všelikou. Také já mu často o církvi naší povídávám.

Co dělá Homola? Velmi pilný a jiné k pilnosti vybízí. Říká Chvalcovskému a Mikuláši: Jen se hýbat! třebas prý čepicemi do výšky házet. To mne těší, že je tak k pilnosti pohání.

Co Chvalcovský? Slíbil mi, že bude mapu malovati. Pan Major *Chloupek* mu také cosi poslal, čeho použíti může. Pilně čte, mají ho všichni rádi. Těšilo mne, že prý i našemu panu děkanovi na té besedě u syndikusa svou poklonu českým slovem skládal.

Co akademie? Nevím, nevím, přijde-li nám kdo. Tentokráte by se nehledělo na pana syndikusa, a musili by všichni zase do boje. In tympano et choro etc.

Co místopis? V postě jsem si umínil, odpočívat od práce světské. Mám deset archů rukopisu, dál nemohu. Výtahy mi vzal Boček. Bočka si musím vážit, kdybych i nechtěl, má dva staré dokumenty o městě. Pro ty musím čekat, poslouchat a mlčet. Snad jej napraví Praha, tatíček Jungmann, Safařík, Palacký atd.

Pán Bůh je naň slabý! — Panu faráři vyřiďte moje poděkování za ty jeho pěkné překlady »Růže Stolisté«. Do »*Moravie*« by z nich některé *Ohéral* přijal Němcům na ukázku.

Byl jsem u pana majora, a hle! kam jsme se dostali. V neděli bude přednášet Homola učedníkům o řemesle, a potom, co

*) Mikuláš Hons, obecní úředník, rodák z Ivančic, vlastenec osvědčený.

budeme chtíti. Pan major se uvolil, že jej bude platit. Už jsem to přednesl také panu děkanovi. Pan major mi nařídil, abych držel exemplář Dejmova průmyslového listu, že to zaplatí. Ejhle! — Chtěl zase jakési německé obrázky zamluvit u Wimmera. Já mu poradil Pražské k životu Svatých náležící.

Chvalcovský a Mikuláš mluví o průmyslové škole u nás! P. *Pešina* mi poslal jedenáct archů životů Svatých od Karlika, dědictvím vydaného. Těší mne nad míru.

Těší mne, že o Vás slyším, jak horlivě kážete Slovo Boží i katechismus vykládáte. Ó, toť spasitelné! Neustávejte! Považte, čí jméno nosíte! Modlili jsme se na ten den Jeho památky: Omnes isti in generationibus gentis suae gloram adepti sunt et in diebus suis habentur in laudibus. A ze života jeho: Ut totum se Jesu Christo daret. — A proto jsem se s radostí modlil respons.: Honestum fecit illum Deus et custodivit eum ab inimicis et a *seductoribus* tutavit eum.*)

Poukázal bych rád k činnosti mladých kněží *Bílého, hraběte Silvy-Taroucy* a *Kuldy! Opírám výpovědi své o dokumenty, originály, jakéž jsou mi po ruce, nezabíhaje k reflexím a domněnkám, ale stavě na jistotě listin zachovaných!*

Bílý vysvěcen byl roku 1843 biskupem Brněnským *hrabětem Schaffgotschem* spolu *s hrabětem Bedřichem Silvou Taroucou* a *hrabětem Em. Poettingem,* tehdá již nesídelním kanovníkem Olomúckým, věhlasným později proboštem kapituly Olomúcké, slaveným mecenášem a zakladatelem velikého ústavu českého pro vzdělání dívek v Olomúci.

Kulda pěje k roku tomu:

Rozstoupal se množstvím přátel dům Tvůj rodný,
z něhož Tebe vedl průvod slávyplodný
s roznícenou tváří prvně ku oltáři.
Tisíce jsem čítal, kteří se mnou Pánu
děkovali srdcem v zasvěceném stanu,
když jsi prosbou strasti
plašil od své vlasti.

Dr. Bílý odpovídá takto:

S myslí obětivou
s roznícenou tváří
s duší spásychtivou
vstoupiv ku Oltáři:
Zřel jsem vedle sebe
Tomáše a Tebe!
Na tom na Táboře
Prvomešné Slávy
Sténal u pokoře
Duch můj mezi davy:
»Jsoutě v sboru našem
Mojžíš s Eliášem!«

*) List P. *Tomášův* osvětlí nám některé věci, o nichž jsme se už ve statích předcházejících zmínili.

B. M. KULDA,
KAPLAN ŽIDLOCHOVSKÝ.

Hr. Bedřich Silva-Tarouca slavil svou první mši sv. v Čechách na panství rodinném na Moravě, kteréžto slavnosti účastnil se také jeho důvěrný přítel, novokněz *Jan Bílý*.

Bílému dostalo se první stanice na vinici Páně *v Židlochovicích*, kdežto jako druhý kaplan působil po dva roky. Roku 1845 stal se kaplanem při hlavním chrámu Páně sv. Jakuba v Brně,*) a na místo po něm uprázdněné v Židlochovicích, poslán byl novosvěcenec *B. M. Kulda*, jemuž přítel jeho Bílý dopodrobna vylíčil tamější poměry ve správě duchovní.

Bílý, jako kaplan u sv. Jakuba v Brně, vedle nemalých povinností svých jal se neunavně studovati, aby uskutečnil dávný úmysl svůj a stal se doktorem bohosloví. Ale tímto přílišným namaháním ducha nevalně sobě posloužil. Ochuravěl tou měrou, že musil po roce jíti na dočasný odpočinek. Ale kam? V Židlochovicích rozstonal se té doby neduhem plicním starší kaplan *Svoboda*, a odebral se do nemocnice milosrdných bratří v Brně, kdežto během roku zemřel. *Bílý* chtěl svůj dočasný odpočinek ztráviti v Židlochovicích, po boku přítele svého Kuldy, a farář *Fr. Früh* ochotně svolil, očekávaje výsledek léčení nemocného staršího kaplana. *Bílý* zůstavil nábytek svůj v Brně. Přijel do Židlochovic a ubytoval se v malé světničce Kuldově, jenž mu přepustil svou postel, a sám spával na nepatrné pohovce.

Bílý měl v chorobě povážlivé zapotřebí přítele upřímného a rádce ustavičného. Po mnoho měsíců jezdíval jednou i dvakrát do Brna k lékařům, kteří jej prohlásili za hypochondra, ale ustavičně mu dávali prášky a pilulky. *Kulda* vícekráte mu to vyhodil oknem do zahrady, přesvědčen jsa, že by Bílému léky ty neprospěly, ale více uškodily. *Bílý* naříkal, že léky stojí peníze, a že mu Kulda nepřeje uzdravení, dal si však říci, uspokojil se, ale brzo opět jel do Brna pro nové prášky, kteréž ovšem nepomáhaly.

Jindy zase šel do *Lodenice*, kde farář *Jan Hanák* léčil každou nemoc dehtem ve trojí úpravě: dehtem hustším na mazání, dehtem jemným na pití a dehtem hustým na náplasti. Bílý přinesl sobě zásobu hotových náplastí, jimiž sobě obkládal žaludek. Snadno domyslí se každý, jak se při tom vedlo bílým povlakům na peřinách Kuldových. I tato léčba minula se dobrým prospěchem. Bílý bědoval dále.

Trudnomyslnost jeho jevila se bez ustání. Kulda požádal faráře *Früha*, aby mu dovolil pozvati některé přátele ze Židlochovic na den, že se snad Bílý ve společnosti jejich poněkud rozjaří. Farář ochotně svolil. Přijeli *Karel Šmídek*, kaplan v Hustopeči, *Jiří Slota*, *Jan Fáborský*, kaplan Lodenický, a *Antonín*

*) Bílý píše z Brna *Kuldovi* na vigilii Sv. apošt. Šimona a Judy 1845: »Včera odpoledne byl jsem u p. *Těšíka* s p. *Kalivodou*, a navštívil nás jakýs *Kudla*, jurista nyní v Brně meškající. To jsem se občerstvil — takového Slovana jsem ještě nepoznal — ten oheň — ta vědoucnost! — Byv *v Jevíčku* na prázdninách, rodisku svém, *jednou besedou*, jím zařízenou v městské radnici, *všechno ponárodnil*, až k úžasu všech okolních. Mezi jiným též Němci zpívali: »*A vy Němci! marné vaše proti nám jsou vzteky!*« — Tolik krásných výjevů to jeho působení tam poskytá, že jsem dětinnou radostí P. Bohu za tento pokrok děkoval. Arci taký enthusiasmus u mne ochabnul; ale velikou radost cítím, vida ho na jiném.«

Kutín, kaplan Pravlovský. Ani tato společnost našich přátel nemohla zapuditi trudnomyslnost Bílého; vytratil se z fary a odešel do polí, tam usadil se u stinného kře, kde ho vyhledali a domů přivedli.

Léky zdravotní jeho stav horšily. *Kulda* nevěda sobě pomoci, jednoho dne zašel k domácímu lékaři Kohlmannovi, s kterým se u nemocných scházíval. Lékař divil se neočekávané návštěvě Kuldově.

Kulda: »Pane doktore, musíte se státi homeopatem«.

Lékař: »Už zase žertujete; vždyť víte, že jsem nepřítelem homeopatie«.

Kulda: »Vím to, já sám také jsem přesvědčen, že homeopatie nemůže prospěti, ale vím, že nemůže poškoditi jako léky jiné, ustavičně užívané. Víte, že Bílý pořád z Brna přináší sobě léky — bez výsledku!«

Lékař: »Ovšem; on jest hypochondr.«

Kulda: »No, buďsi; ale právě proto jest potřebí, aby přestal ty rozličné pilulky a prášky bráti. Ježto pak bez léku býti nechce, připravte mu kuličky z cukru na způsob homeopatických zrneček, a to může mu býti užitečno. Neračte k němu hned jíti, ale vyčkejte, až on sám požádá Vás«. Lékař se dal do smíchu, a slíbil, že tak učiní.

Doma upozornil *Kulda Bílého* na nové léčení homeopatické a vyslovil naději, to že může pomoci. *Bílý* přijal radu Kuldovu a již druhého dne poslal pro lékaře, který mu homeopatické pilulky připravil a způsob užívání jich nařídil. *Kulda* se radoval, že směl všecky jeho škatulky vyprázdniti, a *Bílý* bral zrnka homeopatická po celých čtrnáct dní.

A Bílý sobě liboval den ode dne více! — Za poměrů těch radil se *Kulda* znova s lékařem, a shodl se s ním, aby *Bílý* na několik neděl odebral se do *Marianských Lázní*. Radu tu přijal milerád, a hned druhého dne ohlásil odjezd svůj faráři Frühovi, jenž tomu byl nerad, ale svolil a Bílý odejel do Marianských Lázní a pak do Karlových Varů.

Z Karlových Varů odeslal *Bílý Kuldovi* list psaný na den sv. Rosy 1846 tohoto znění: »Rozmilý Benešku! Pozdě jsem obdržel psaní Vaše, a hned odpisuji. Duše drahá! Slzy jsem proléval, čta psaníčko toto milé, přerozkošné v kolonádě Karlovarské. Jak se mám? — o to se jedná nejvíce lásce Vaší, jižto, nevím, čím tak velice jsem si zasloužil. Z pití studených vod v lázních Marianských dostal jsem křeče, a střeva přílišným předrážděním velice ochably; musil jsem po 14 dnech lázně Marianské opustiti.« — Ostatek — radost jest přebývati v lázních Karlových. Není paměti, že by kdy tolik hostů zde bývalo, jako letos; jest zde mnoho kněží, — p. arcibiskup Lvovský — bývalý probošt kapituly Pražské *Václavíček*, mnoho kanovníkův uherských a holomouckých: Peteani, Widersperg, Holle atd. Jest zde filosof *Šelling*, obličej jeho jest skoro škaredý, hranatý, osoba malá — pravý Aesop! Neobcuje se žádným. — Velikou útěchu pocítil jsem tyto dny — když jsem pozornost guberniálního sekretáře p. *Hübnera* na sebe obrátil. Vždy se mne táže, jak se mám? – Já ho nikdy

a l! Ale zarmoucená tvář má, v nížto se bol tak patrně jeví, vzbudila útrpnost jeho. Konečně dal mi na rozum, abych k němu přišel, že *se mnou stranu mé budoucnosti porozpráví* (právě den před tím modlil jsem se v lese u P. Marie, aby za mne orodovala u Synáčka Svého.) Tu laskavě svou protekci mi nabídnul, řka: že již do Brna o mně psal, jak a co dělám, a že pak-li mi lépe nebude, mohu si vyhlédnouti nějaké místo, kde bych jako deficient kněz tak dlouho přebývati mohl u milých osob, dokud by se nemoc má poněkud zlepšila; že plat obdržím — o to on se postará. *Kam bych tedy raději šel, než k Vám, drahý Beneši, nad něhož ve světě nemám.* Prosil bych tedy p. faráře, aby mne u sebe na čas ponechal, abych ve společnosti Vaší snad nějak pookřál, aneb snad! — —

Duše drahá, nikdy ještě neměl jsem v rukách zajímavějšího psaní nad to Vaše. Věru, kdyby nemoc má pouze duševní byla, tím prouděním citů, tou nevyslovitelnou radostí, kterou zajásalo srdce těmi proudy slz rozkoše, které kanuly na řádky Vaše, již bych byl musil uzdraven býti. Vy duše šlechetné! Čím se odměním lásce Vaší? Kdyby mne Bůh laskavý uzdravil, tenkráte bych Vám to ukázal. Zatím však budete míti na mne příklad trpělivosti a odevzdanosti do vůle Boží! Jen dále mějte se mnou strpění a shovívavost! Nyní jsem již příliš unaven a musím končiti. Rád bych psal, jak denně mezi Vámi dlím, jak ráno i večer vaše milé tváře ke mne mluví, ale nemohu, mysl je slabá, a srdce příliš citlivé! Odporoučím Vás do ochrany Boží a prosím Vás o modlitbu Vaši, — a brzo snad, dá-li Pán Bůh, uvidíte (kýž zdravého), ale jistě Vám celým srdcem oddaného Jana.« —

Bílý vrátil se domů, a hned zažádal bisk. konsistoř, aby mu přikázáno bylo místo na vinici Páně. Brzy došel rozkaz, aby se odebral za kaplana do *Domamílu.* To bylo novou ránou pro *Bílého.* Do Domamílu tenkráte neradi chodili kaplani zdraví; tím více zarmoutil se *Bílý* a zasmušile přecházel dlouhým krokem krátkou světničku Kuldovu.

Kulda pravil *Bílému*: »Janičku, do Domamílu Vy jít nemůžete.« Pak dal Bilému radu, následkem kteréž změněno bylo nařízení konsistorní a Bílý stal se prvním kaplanem v Židlochovicích. Místo to uprázdnilo se úmrtím kaplana Svobody u milosrdných bratří v Brně.

Bílý radostně přistěhoval se s nábytkem svým do první kaplanky, kteráž byla tehdy umístěna v budově školní, a měl vedle ostatních povinností na starosti správu matrik a zaopatřování nemocných za doby noční, ježto do fary uprostřed zahrad v noci byl přístup nesnadný.

Bílý byl šťasten a zdráv. Žil v budově školní s učitelem »vzorným« *Pavlem Šudrlou,* jehož choť a ovdovělá dcera vřelou nábožností slynuly tak jako pan učitel. Ke stolu přicházel Bílý do fary, odkud po obědě Kulda jej denně doprovázel do jeho bytu, kdežto ochotně vařila se jim černá káva. *Bílý* pokračoval ve svém studiu, odbýval rychle po sobě rigorosa v Praze, vesměs *„cum applausu“* a povýšen byl pak za doktora bohosloví.

Před promocí vydána byla brožura: »Positiones ex universo systemate theologico, quas amplissimis honoribus Illustrissimi Domini, D. Antonii Ernesti e comitibus Schaffgotsche . . . ., praesulis piissimi Maecenatis Benignissimi, Patris Optimi in Gratissimi Animi ac Profundae Venerationis perenne Monumentum filiali cum devotione dicatas, coram Caes. Reg. in theologica facultate Professoribus ac tota Eximia Facultate, Praemissis quatuor tentaminibus rigorosis pro Suprema SS. Theologiae Laurea in magna aula Carolina publice propugnabit: *Joannes Ev.*

FRANT. POJMON.

Bílý, Moravus Dolnokounicensis, Praesbyter saecularis dioecesis Brunensis, ac pro suprema Doctoratus SS. Theologiae Laurea Candidatus — anno Dom. MDCCCLIII. die 10. Maii, horisante meridiem 10. et 11.

Bílý měl také povinnost vyučovati náboženství a vykonávati všechny bohoslužby v nedalekých Vojkovicích, jediné to německé vesnici na osadě farní. Práce bylo dostatek. Osada Židlochovská měla mimo farní chrám dva filiální kostely ve Vojkovicích a Hunkovicích, kde jenom každou třetí neděli konaly se ustanovené služby Boží, jindy pak jenom mše sv. školní nebo o pohřbu sloužila se zádušní. Hřbitovů bylo na osadě pět; škol také pět.

Bílý žil s *Kuldou* v Židlochovicích blaženě. *Volné hodiny věnovali oba dva čtení a spisování*; málo kdy navštěvovali buď zámeckého kaplana v Židlochovicích a faráře Blučinského nebo Nosislavského.

Blažený tento pobyt trval však jenom ještě asi rok. Stalo se, že onemocněl farář *Früh*, a *Bílý*, starší kaplan za doby té, ustanovoval pořádek služeb Božích. Kdysi v neděli měl *Kulda* křesťanské cvičení v Hrušovanech ve škole. Jako obyčejně četl katalog a shledal, že asi dvanáct hochů a dívek školou povinných scházelo. Požádal přítomného starostu obce a jednoho radního, aby se přesvědčili, proč chasa ta a dívky ty scházejí? Starosta se vrátil brzy a hlásil, že jsou v práci v cukrovaru Židlochovském. Po křesťanském cvičení oznámil Kulda, že příští neděli bude zase cvičení. Požádal *Bílého*, aby to v pořádku služeb Božích v příští neděli v kostele ohlášeno bylo. Mluvil pak k *Bílému*: »Půjdu k panu cukrovarníkovi Robertovi, ohlásím mu to, požádám jej, aby nikdy více hoši a děvy, školou opakovací povinní, v neděli do práce voláni nebyli, sic by ta věc úřadům na vědomí dána býti musila.«

Bílý odpověděl: »Toho se jistě neodvážíte; vždyť víte, v jaké vážnosti a moci stojí milionář Robert!«

Kulda mu odvětil: »Půjdu k Robertovi, poněvadž jest to věc důležitá, a nemocnému faráři hlásiti se nemůže; chcete-li, pojďte se mnou!«

Šli oba; továrník přesvědčil se u ředitele, shledal, že skutečně všichni jmenovaní v cukrovaru pracovali, a slíbil, že se to nikdy více nestane. A stál ve slovu svém!

Událost ta však byla příčinou, že *Kulda* přeložen byl do *Lodenice* za kaplana a Lodenický kaplan *Jan Fáborský* přesazen byl do Židlochovic. To bylo štěstím pro *Bílého*; byl *Fáborský* věrným přítelem *Bílého* a *Kuldy*. Žili oba jako bratři spolu a tak snadněji snášeli rozličné nepříjemnosti místní.

O dobách těch píše *Kulda*:

Tam, kde zřídlo z hory málo dává vody,
a kde sobě často *kdosi* tropil škody,
v nejkrasším svém roku po Tvém žil jsem boku.
Vlastenci a kněži Tobě úcta kvetla
v lidu, jenž byl chápal ryzost Tvého světla,
jímž se cizák mořil, přec pak se Ti kořil.
Unaviv se ve dne spásodárným dílem,
v noci pracoval jsi za vytknutým cílem,
aby's nosil hledy ve vrcholu vědy.
V podhřbitovním bytu zřel jsem živé květy
neustálé píle slavně rozesety;
květy nevadnoucí chová diplom skvoucí.
Rozkázala náhle svatá vůle Boží,
bych Tě v růžích nechal, sám pak odšel v hloží;
růže v trní bývá, květ i hloží mívá.
Měl jsem všeho dosti, spokojen jsa s málem;
radostí mi bylo dlíti v díle stálém;
vzdálenost jen Tvoje tvořila muk roje!

Načež *Dr. Bílý*:

Na úpatí stráně,
kde se víno rodí,
v širodálné pláně
rozhled zraky vodí
blíže Rájehradu
v přerozkošném sadu:
Učený Pán z Rána,
kde lid Páně vodil,
oběma nám dána
krásná lícha v podíl.
V dvojím těle dlela
mysl sjednotělá!
V Benešově vzoru
Jan své zraky noří
jemnou pro pokoru
s úctou se mu koří:
v jazykové seči
Sláva! Jeho řeči.*)

Lichou zmaten svadou
Již se v Hody bavil,
učený host s bradou**)
v Brně pánům pravil:
»Ti dva Slávi sterou
důtkou zle se perou!«
Po milostné dráze
v službě Pravdy, Ctnosti,
míjeli nám blaze
dnové v společnosti;
když se Svornost daří,
závist jedy vaří!
Rukou bezlítostnou
rozerván kruh blahý,
nástrahou pak zlostnou
soudruh vzat mi drahý!
Keř slovanský — ryzí
vsazen v půdu cizí! ***)

Fáborský založil v Židlochovicích knihárnu pro lid a požádal i cukrovarnika Roberta za příspěvek. Bohatý a ve mnohém směru velmi vzdělaný továrník ihned doručil mu 100 zl. k účelu tomu. Později žádal Dr. *Bíly* o přesazení do *Tišnova* za kaplana, stal se pak farářem v blízském *Předklášteří Tišňovském*.

V Židlochovicích pracoval *Bílý* pilně o homiletice a vydal I. ročník o třech dílech ve své »Kazatelské bibliotéce« nákladem kněhkupectví Winikerova v Brně. Druhý ročník bibliotéky té sepsal B. M. Kulda, III. zase Dr. *Bílý*.

Slyšme, co Dr. *Bílý* sám o sobě z let těch vykládá.

»A jelikož jsem já v alumnátě svou působností pozornost slavné matky policie byl na sebe upoutal; tož mne již nespustila se zřetele ani na vinici Páně, a měl jsem tu čest, postavenu býti pod dohled policajtský, jako člověk — *státu nebezpečný!!!*«

Po vysvěcení slavil jsem prvotiny kněžské ve svém rodném městě v *Dol. Kounicích* 15. srpna Na nebevzetí Panny Marie, při čemž jsem měl to potěšení a tu čest, že mi asistovali † *P. Procházka*, kaplan v Ivančicích, a alumnus *B. M. Kulda*, teď kanovník na Vyšehradě.

Několik dní na to odjeli jsme se *Šmídkem* do Čech u Olomúce na prvotiny pana hraběte *Bedřicha Taroucy*, který se mnou v Brně byl vysvěcen.

První stanice na vinici Páně byla mi vykázána nedaleko rodiště v Židlochovicích, které leží na úpatí hory »Výhon«.

*) *B. M. Kulda* byl od jakživa výborný dialektikus.

**) † profesor *Ambrož Klimek*, který jako spolužák pana faráře na hody do Židlochovic přišel, byl z řádu Kapucínů. My dva kaplani se hádali *na oko*, já zastával *Kounice*. Beneš »Korbeláře«. — *Klimek* maje to za opravdivost, vypravoval v Brně, že sice jsme oba Slované, ale »nesvorní«, začež mu Pán Bůh přej lehké odpočinutí. (Bílý.)

***) *Beneš Kulda* přesazen do poblízkých *Lodenic*, mezi Němce dle přemoudré zásady psychologie a paedagogiky, aby tam horlení mladého Slovana ochablo!

Byl jsem ctěn a milován od farníků, kázal jsem pilně a horlivě, spisoval v oboru dějepisu a bohosloví, a posílal statě téměř do všech tehdá vycházejících časopisů, a o nic na světě jsem se nestaral, leč o uskutečnění ideálů, které mocně hýbaly hrudí mou. Zvláštním kouzlem pro mé srdce byl sousední *Rajhrad*, jehož opat *Viktor* oblažil mne zvláštní přízní svou až do své smrti († v srpnu 1854). Do těchto hostinných týnců mne obzvláště lákali: čilý vlastenecký kmet P. *Václav Kříž*; spolužák, ale nikoliv vlastenec

VINTÍŘ JAN KALIVODA,
OPAT RAJHRADSKÝ.

P. *Benno Tiray* a zvláště spanilomyslný přítel — nynější opat *Guntíř Kalivoda*. Posud na perutích touhy a lásky zalétám z hor, z poslední těžké stanice své tam do těch luhů rajských, kde Rajhrad vévodí, a těším chorou mysl svou vzpomínkami na dny, ve kterých mi kynula radost, čest a sláva jako skvělý meteor, který brzy za chmurami zmizel!

Ačkoliv můj celý život jest neustálým řetězem bojů a zápasů s nepřátely a odpůrci nejen v útrobě se škůdci spásy duše své, nýbrž i se zlomyslnými soky a závistníky; nicméně tehdáž,

kde proudila mladistvá krev v žilách mých, nebál jsem se nikoho, nelekal se ničeho, neboť jsem měl čisté a dobré svědomí, a proto velikou ke všemu odvážlivost. Nejvíce a trapně mne dojímalo, že jsem pod dohledem policie, nahlížeje, že profesor Jakob Sušický byl dobrým prorokem, když mi předpovídal, že si tím »slovanstvem uškodím a pokazím štěstí pro celou budoucnost.« Ostatně na to každý Slovan, najmě kněz, musel býti připraven a k takové oběti býti odhodlán. Proto kdykoliv jsem u oltáře obětoval, k oběti jsem se tužil. — Až po tu dobu slonil jsem se na Táboře radosti a slávy. Brzy začala cesta křížová na Golgotu.

(Pokračování.)

Z nových veršů B. Radlického.

Starý regenschori.

Silhoueta.

Ten obrázek už dlouho v duši nosím,
tak milý jako vůně zašlé doby
a jako pozdrav starých zlatých časů.
Snad do černého hodil by se rámce
můj obrázek (spíš černá silhoueta) —
jak v empiru je mívávali rádi.

Tvář hladká, bílé vlasy, kolem krku
uvázán černý šátek, řásné šosy . . . .
snad tušíte již: starý regenschori

Dost dlouho před škamnami dětí stával
se slabikářem, aneb s křídou v ruce,
kdy »regulam de tri« sám vážně řešil,
až viděl, že již síly umdlévají . . .
Šel tedy domů — — Nerad dost se loučil.
Však jediné si vzíti nikdy nedal.
To byla hudba — jeho dávná láska,
k níž zahořel kdys v mládí vášní žhavou,
a které zůstal věren do své smrti.

Rád nořil suché prsty v bílé tasty,
když ráno při mši píseň zbožnou hrával,
a zvláště praeludia byla jeho.
Rád napodobil o vánocích dudy
a šalamaje, píšťaly a housle,
svou notu vzpomínkami proplétaje,
tož vzpomínkami na minulé mládí.

A když zas smavé jaro nové přišlo
a Boží hod, tu místo tonů věru
jen radost, jásot nebeských zněl hlasů.
vox coelestis když chrámem vroucně chvěla.

Den celý skoro žáky doma učil.
Už cvičil syny těch, kdož kdysi také
bývali jeho žáky.

Co tu ruchu,
když drobotina v pokoji se sešla,
kde kovově se leskl klavír, v kleci
kanárek o závod kde s hráčem zpíval.
Po stěnách houslí, klarinetů řada,
z obrazů hledí povědomé tváře
tam Bethoven a Chopin — nad vše Mozart!

Jak ztichlo všecko! Starý kantor náhle
když odklepal svou taktovkou, tu rázem
už všichni spustili: i housle měkce
i klarinety táhlé, fléty sladké
a vroucí hlasy dívek, hochů alty.
Pokojem zvolna zbožným dechem plyne
Kyrie eleison — a kantor kývá . . .
Je spokojen, hle — hlavou pokyvuje,
po chvíli šňupec beře, zvláštní známka,
že zpěváci se činí . . . Inu — pravda,
vždyť je to jeho vlastní zbožná skladba,
jež zítra o vánočním Hodu Božím
se bude bohdá celým sborem pěti . . .

Tu náhle ze snění ho vytrh' hlásek
zvonivě sladký — jako skřivan z jara
když poprvé své hrdélko si ladí,
je necvičen — však každá nota zlato!
Toť solo — a pak zvolna vpadnou alty
a celý orchester se k nim už přidá,
by ukončili plným fortissimem,
a aby konec vyzněl plnou silou,
zaduní bubny, celý rejstřík zazní.

A co tak dívka pěje »Agnus Dei«,
šedivý kantor letí kamsi v dálku
a po paměti taktovku jen zvedá.
Hle! Vidí pokojíček na své štaci,
kde pomocníkem býval — hodně dávno! —
a vzpomíná si chvil, kdy s principálem
cvičíval písně — právě jako dneska,
kdy zpíval sola s řidicího dcerkou . . .

Jak hlasy jejich tremolem se chvěly
a spolu v kadencích se proplétaly,
by posléz v jediný se souzvuk spjaly —
tak splynuly též duše jejich spolu.

Pak odvedl si družku žití s sebou
a život jedinou byl harmonií,
ať pěli veselou neb smutnou píseň . . .

Jak teplý vánek v máji vůní květů
když prosycený dýchne tiše ve tvář,
tak vzpomínky ho okouzlily dávné . . .

A byl by snil snad dále, ale zmlkly
už všecky hlasy. Dozpívali. Zítra
v kostele sbory slavně v posled zazní.

Pomalu zpěváci i hráči vyšli
a ve světnici zbyl jen regenschori,
už šero záclonou se v pokoj kradlo,
jen klavír v sledním paprsku se leskl.

Ty soumraky měl kantor nejraději.
Den celý hrával s hochy, cvičil prsty,
jež bývávaly příliš neohebné,
však za soumraku mohl sám jen sníti
a vzpomínky si kouzlit nejmilejší.
Tu mimovolně leckdy housle brával
a zbožně struny ladil — aby vtělil,
co v duši jeho všecko bylo skryto.
Teď zalesky se oči divným kouzlem,
jež nedovedl nikdo asi chápat,
vždyť pro sebe hrál, co je v jeho duši!

Co vzpomínek se hrnulo teď v struny!
Jak zlatá prška když se náhle snese
na luka vypráhlá, že všecko zmladne,
květ vadnoucí že rychle znovu vzpučí —
tak okřívala duše v lázni tonů . . .

Co všecko hrával! První písně svoje,
jak matička ho doma uspávala,
a které v mládí s otcem doma zpíval
ta všecka sola, když byl ještě hochem,
své všecky tužby, sny za letních nocí,
i sladkou tíseň lásky v píseň vtělil,
jež ku podivu zněla teď tak sladce
(vždyť z hořkých šťav med nejsladší prý bývá),
a potom přišly staré menuetty
laškovné, čtveračivé — jak je tančil . . .
A při těch tonech do pokoje vešla
stařenka tichým krokem — jako v strachu,
by nezplašila milé upomínky.
U dveří stanula a brzy v očích
cítila cosi chvět se — až pak perlou
za slzou slza řinula se horká . . .

Tak s těmi vzpomínkami kantor uleh'
a celou noc jen myslil, zdali zítra
ta figurálka vydaří se plně . . . .
— — — — — — — — — — — — —

Den slavný vzešel . . . Party rozloženy
ruch čilý na kůru, jak dávno nebyl . . .
Učitel čeká, kdy už zvonek zavzní,
by praeludium svoje tiše začal.

Jde všecko dobře. Ještě »Agnus Dei« . . .
už housle, klarinety začínají . . .

Jen aby děvče dobře v takty vpadlo!
Už čas jest . . . Ale hrůza! Dívka bledne,
part chvěje se jí v ruce . . . Všichni trnou
Co teď? A starý kantor zná se zlobit!

Zpěváci všichni k učiteli hledí,
jak nemilý ten uzel roztne . . .

Učitel zatím vzpomněl si, jak dávno,
kdy stará jeho družka byla děvče,
též jednou při solu se divně zmátla
a o celou čtvrt taktu vpadla později.
Pak strachy — chudák — do pláče se dala —
vždyť takový čin prominouti nelze! — — —

To ve vteřině projelo mu hlavou . . .
Sáh' v klávesy a tony zazvučely,
a v nich ty vzpomínky se chvěly všecky
i slzy oné dívky, lkání teskné . . .
Však jako z černých mraků místo deště
když zlaté sluněčko se vznoří náhle,
a dvojnásob je milejší než bylo:

tak radostně ukončil svoji větu,
že všem tam dole srdce poskočilo . . .
Vždyť vložil do ní, co měl nejdražšího
své vzpomínky na zašlé blaho mládí
na šťastné chvíle doma s otcem, matkou
a radost dětskou, že se Kristus zrodil
koledy, jak je doma slýchal pěti,
řinčení rolniček a jásot zvonků
a všechnu poesii Vánoc spojil . . .

Tak nahradil sám kantor dívčí solo
a celý orchestr se po tom přidal,
by ukončili plným fortissimem . . .

Všem bylo divno, cože nezlobí se,
že ani slova neřek' o tom dívce . . .
Vždyť netušili onu sladkou chvíli,
již prožil regenschori při vzpomínce
na mladá svoje léta, na choť svoji,
jež hořce chybu onu oplakala.

Nic neučinil, jenom dívce oné
pohladil hebké vlásky. — Všecko dobře! —

Ta nevěřila sluchu. A teď slzy,
radostí vytryskly jí náhle z očí . . .

Na Boží Hod si všude povídali,
že figurálka zdařila se zvláště . . .

A když večer také starý farář
mši celou chválil, zvláště ale »Agnus«,
jež znělo k oltáři jak s prahu nebes —
a na znamení zvláštní chvály při tom
poklepal učiteli na rameno —
stařičký kantor mlčel . . . usmíval se . . .
a radostí se slzou mžily oči . . .

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.)

Popis kaple sv. Rafaela při Klárově ústavu slepců.

Kaple tato zbudována byla dle plánů vypracovaných stavitelem velechrámu Svatovítského, Josefem A. Krannerem; základní kámen posvěcen byl dne 18. září 1836 od knížete-arcibiskupa Pražského, hraběte Skarbek-Ankwicze za přítomnosti J. cís. Výs. arcivévody Františka Karla v zastoupení J. V. císaře Ferdinanda I. a nejvyššího zemského purkrabí Karla hraběte Chotka. Stavební plány ústavu a kaple předloženy byly Jeho cís. Výsosti, otci nynějšího panovníka našeho k podpisu.

Roku 1844 (24. října, v den památky sv. archanděla Rafaela) byla kaple slavně vysvěcena a svému účelu odevzdána za přítomnosti arcivévody Štěpána, tehdy místodržitele v Čechách, arcivévody Karla Ferdinanda, velícího generála Alfréda knížete Windisch-Graetze a jiných vysokých hodnostářů. Obřady církevní vykonal při tom člen představenstva ústavu Václav rytíř Václavíček, arcibiskup Leopolisský, J. Vel. skutečný tajný rada, resign. probošt Hradčanský. (Týž pohřben jest na hřbitově u kostela sv. Matěje na Šárce, jehož byl patronem; — nad hrobkou jeho umístěn velký kříž se Spasitelem, umělá to práce kovová).

K oslavě vysvěcení kaple sv. Rafaela ražena byla v c. k. pražské mincovně velká pamětní medaile s reliefem budovy ústavu s nápisem: »Sancta est domus Tua, Domine«. (Sbírky medailerské v umělecko průmyslovém museu obchodní a živnostenské komory v Praze z odkazu J. rytíře Neuberga.). Na medaili této spatřujeme budovu Klárova ústavu v té podobě, jako na vyobrazení v čís. 1., tedy v podobě nynější, neboť plány stavební a fasadní byly již tehda hotovy; stavba sama dokončena byla pří-

stavbou severního křídla teprve až v roce 1884—1885, poněvadž teprve tu bylo to umožněno munificentním darem mocnářovým.

Nástropní i nástěnná malba absidy provedena byla dle mistrné komposice Führichovy od akademického malíře Viléma Kandlera.

První obraz představuje Boha Otce v purpurovém rouchu, jenž rozprostíraje ruce nad světem, má na prsou holubici jako symbol Ducha sv. a kolem sebe skupení andělů.

Druhý obraz, malba oltářní na zlacené půdě, znázorňuje žehnajícího Vykupitele. V pravo podle něho jest Panna Maria, matka Páně, v modrém rouše, modlíc se, — v levo sv. Jan, v červený plášť zahalen s odznaky evangelisty, knihou a orlem. Podle Matky Páně jest sv. Alois z Gonzagy v černém rouše řádu Tovaryšstva Ježíšova, mající v ruce ratolest liliovou; vedle něho zpodobněn jest sv. Karel Boromejský. Na levé straně podle sv. Jana jest sv. Vincenc z Pauly, oděn v roucho misionářské a maje na rukou v bílém šatě zahalené novorozeně, konečně apoštol sv. Pavel, drže v rukou meč a bibli.

Hlavní osoba grandiosní malby této, Kristus, provedena jest v uměleckém rázu byzantinských mosaik. Oděn v bílé roucho, žehná pravicí svojí; svatozáře kolem hlavy nese nápis »Salvator mundi«, otevřená kniha v levé ruce obsahuje symbolická písmena A a Ω. V tváři Kristově jeví se laskavost a vážnost. Bohužel počínají poslední dobou trpěti krajní figury této překrásné oltářní malby snad vlhnutím zdiva, neboť jsem sám zpozoroval, že se freska začíná v tenkých plátcích odlupovati. Odpomoc by nebyla tak nesnadná!

Na hořeních stěnách mezi okny jsou čtyři evangelisté s biblickými odznaky, v rozích stropu postavy andělů, zosobňující jednotlivé živly. I k těmto malbám komponoval původní kresby Führich, provedení jest pak pečlivou prací Kandlerovou.

Na velkých stěnách postranních provedena jsou překrásná díla umělecká, freskové malby, znázorňující 4 hlavní momenty ze života Spasitelova, totiž: Narození Páně od Františka Sequense, Ukřižování Páně od E. K. Lišky*), Z mrtvých vstání od V. Bartoňka dle komposice Ant. Lhoty a Nanebevstoupení Páně od Antonína Lhoty.

Znamenité ozdoby této dostalo se kapli sv. Rafaela r. 1884, když v r. 1883 Krasoumná Jednota v Čechách u příležitosti 50tiletého trvání Klárovské nadace pro umělce výtvarné ze svého fondu k podpoře veřejných děl uměleckých munificentně věnovala obnos 5000 zl. (10.000 K), aby scházející ještě 4 velké nástěnné malby freskové v ústavní svatyni mohly býti provedeny.**)

Mimo tyto zde uvedené malby jsou v kapli ještě jiná znamenitá díla umělecká, a to: na oltáři votivní socha sv. archan-

*) Velký karton Liškův k obrazu tomuto, sám o sobě cenné dílo umělecké, jest v levé oratoři při kůru hudebním.

**) Viz spis: »Die Prof. Dr. Aloys Klar'sche Künstlerstiftung nach ihrer Bedeutung und Wirksamkeit unter Beischluss biographischer Skizzen gewürdigt von Rudolf Müller, Historienmaler und k. k. Professor«, jejž v r. 1883 vydal Rudolf Maria Klar, tehdy c. k. okresní komisař při místodržitelství v Praze.

děla Rafaela, provedená v kararském mramoru od sochaře Emanuela rytíře Maxe z Wachssteinu; v levo od vchodu do kaple umístěn jest votivní obraz od E. K. Lišky: Kristus na hoře Olivetské. Oba tito umělci byli v požitku Klárovské nadace — díla jejich zhotovena byla za pobytu v Římě a hlásati budou na věčné časy zkazku o tom, jakými enthusiasty pro umění pravé a povznášející byli členové rodiny Klárů.

Tato umělecká výzdoba domácí kaple při ústavu má však také další význam pro život instituce, sloužící účelům lásky k bližnímu. Pro domácí kapli slepců byly by ovšem stačily také pouhé stěny bez jakékoliv výzdoby vůbec, toť samozřejmo; ale Klárové hleděli k tomu, aby vynikající díla umění, jimiž tento stánek Boží zdobili, mocně působila povznášejícím rázem svým na srdce a mysl osob vidících a nadchla je ke skutkům dobra ve prospěch těch bytostí nešťastných, jimž nezbývá než hledati útočiště v domě slepců. Tím mělo se velké umění státi orodovníkem za lidi zajisté nejnešťastnější.

V postranních výklencích mezi velkými malbami nástěnnými umístěna jsou poprsí: prof. Aloise Klára, Pavla Aloise Klára, Růženy Klárové, roz. Schönové, a Karolíny Klarové, roz. hrab. Vratislavové z Mitrovic, vesměs z kararského mramoru.

Psal jsem tyto ovšem jen stručné řádky popisu kaple sv. Rafaela pod prvním dojmem krásného zpěvu slepců při slavnostních bohoslužbách o pouti sv. Rafaelské, a s bolestí při tom vzpomínám, že ačkoliv od úmrtí našeho milého Rudolfa Klára uplynulo již celých deset let, dosud ještě nezbylo peněz na mramor, v němž by poprsí jeho zvěčněno k mánům mohlo býti připojeno. Místečko pro něho by se v kapli vždycky ještě našlo — jen trochu té dobré vůle!*)

Velké zlacené kandelábry získal řiditel ryt. Klár blahovůlí Jeho Exc. c. k. místodržitele Karla hraběte Coudenhove z representačních místností c. k. místodržitelství, do nichž byly své doby pořízeny za c. k. místodržitele v království Českem, Jeho cís. Výsosti arcivévody Štěpána.

Překrásná monstrance uměleckého díla z roku 1897, věnovaná kapli sv. Rafaela, jest opětným důkazem zbožné mysli i vysoce vyvinutého vkusu ryt. Klára. Jest částečnou kopií překrásné monstrance Loretánské; dřík její tvoří kříž se Spasitelem; v kruhové lunetě pro hostii jest půlměsíc vroubený z části démanty pravými, z části marmarošskými křišťály; potřebné stříbro a zlato, jakož i démanty do půlměsíce a paprsků široké svatozáře daroval R. M. ryt. Klár po výslovném přání zesnulé své matky v r. 1895 z rodinných její šperků.

Matka jeho, roz. hrab. Vratislavová, pohřbena jest na hřbitově Břevnovském u sv. Markéty; on však vždy toužebně sobě

*) Slavnou mši svatou na den sv. Rafaela sloužíval v kapli ústavu za živobytí rytíře Klára vždy Jeho Eminence nejd. pan kníže arcibiskup, Fr. de Paula kardinál Schönborn; za nového direktoria slouží mši slavnostní P. Aurelius Labler, převor konventu Augustiniánského u sv. Tomáše na Malé Straně v Praze; dne 16. března 1904 četl Jeho Eminence nejdůstojnější pan kníže-arcibiskup Pražský, kardinál Leo Skrbenský, v kapli sv. Rafaela tichou mši svatou.

přál, aby pozůstatky ostatních jeho příbuzných mohly z rodinného hrobu na starém Malostranském hřbitově v Košířích býti vyzdviženy a v kapli sv. Rafaela uloženy. Po skončeném jednání s kníž. arcib. ordinariatem a zdravotnickým odborem příslušných úřadů politických (hlavně c. k. okresního hejtmanství na Smíchově a magistrátu král. hlav. města Prahy) nebylo proti tomu závad a tak vzácné pro něho pozůstatky velkého děda, otce a ostatních milých bytostí uloženy byly r. 1897 v malé hrobce před oltářem v kapli Rafaelské, aby po dlouhém odloučení věčný nalezly klid v posvátném místě, kde bohužel krátce po té na pamětní svíci zavěšen byl obrácený Klárův znak jako symbol celého rodu vymřelého.

V krátké této črtě nalezne čtenář dosti příležitosti k úvaze o pomíjejicnosti člověka, byť sebe ušlechtilejšího, zároveň však také o nesmrtelné podstatě toho, co žilo a kvetlo na věčně svaté půdě, čistých duší lidských, z nichž zářilo dobro na vše strany jak stříbrné paprsky luny, vroubící poslední fialové oblaky podvečera života, v němž velcí lidumilové naši vykonali díla věru obdivuhodná.

Bez nadsázky dlužno však spravedlivě doznati i uznati, že kaple při ústavu jest výmluvným *památníkem umění v Cechách i umění českého ve službách církve i humanity;* tato pak nalezla u Klárů vždy mysl nadšenou i ruku pomocnou, která vůči slepcům byla něžná jako dívčí, ale také pevná a silná jako muže

* * *

Funkce duchovního administratora při Klárově ústavu slepců zastává nyní P. Petr Randa, kněz řádu sv. Augustina u sv. Tomáše v Praze-III.; dříve byli duchovními správci P. Frà Joset Zvěřina, kněz ryt řádu Maltánského u Matky Boží Pod Řetězem v Praze III., P. Jan Hlasivec, jub. farář a kníž. arcib. notář v Praze, P. Josef Svatek, pens. farář a P. Josef Zbejval, pens. farář (jenž byl po delší dobu také tajemníkem ústavu). Před tím pak po více let byl duchovním při Klárově ústavu P. Váchal. Mimo to dle potřeby a vždy s ochotou nejvlídnější rádi přisluhovali slepcům v ohledu výchovy náboženské P. Václav Hrudka, katecheta a Dr. Václav Cába, druhdy c. a k. vojenský polní superior při 8. sborovém velitelství, nyní infulovaný probošt Jindřichohradecký, neskrblíce při tom ani častou a vydatnou hmotnou podporou účelů ústavu.

V dějinách Klárova ústavu slepců další čestné a trvalé paměti zasluhují: P. Jan Vohanka, bývalý profesor církevních dějin a kanonického práva při biskupském bohosloveckém ústavu v Litoměřicích, jenž sám jsa slepý, měl dne 4. října 1832 při otevření ústavu (tehdy v místnostech domu čís. pop. 490-III. *)

*) (Jest to bývalý palác Hržanovský č. d. 1. na náměstí Velkopřevorském.) O zahájení působnosti ústavu obsahuje bližší data a časové vzpomínky nyní již velmi vzácný spisek: „Die Gründung und ersten Begegnisse der Versorgungs- und Beschäftigungsanstalt für erwachsene Blinde in Böhmen. Erster Bericht vom Beginne der Anstalt bis zum Schlusse des Jahres 1833. Prag 1834". První řada výročních zpráv ústavu byla po zvyku tehdejším psána pouze německy. Příležitostné básně k oslavě 4. října 1832 napsali: gymnasialní prefekt Stanislav Zauper v Plzni (německou) a JUDr. Josef Chmelenský (českou).

na Malé Straně) první kázaní k slepcům o lásce křesťanské, která jako světlo nebeské povede je i při vyhaslém zraku stezkou života k blaženosti duševní i tělesné, a P. Prantišek Pravda (Vojtěch Hlinka), rodák z Nekrasína blíže Nového Etinku u Jindřichova Hradce, slavný povídkář český, jenž v r. 1846 byl duchovním správcem Klárova ústavu slepců.**)

Na stěnách vestibulu v pravo a v levo od vchodu do svatyně ústavu vítají příchozího básnické pozdravy, slovy svými účel ústavu krásně vystihujíce.

Český nápis, verše básníka Antonína Klášterského, zní takto:

»Jak Milton, slepotou když Bůh si vzpomněl naň,
ráj ztracený v svém díle našel zase,
my rádi tužíme tu svoji plec i dlaň,
až zmlkne na rtu vzdech a bolest v srdci vzdá se;

ó ty, kdo vcházíš sem, Bůh před zlým tebe chraň!
Zde viz, co ubohým tvým bratřím dáno k spáse,
jak práce, veliká ta těcha v lidstva hoři,
ty ráje ztracené nám vrací zas a tvoří!« —

Text německého nápisu z péra Immanuela Matthiesa, ředitele ústavu slepců ve Štehlici u Berlína, jest tento:

»Seid uns innig gegrüsst, o Gönner und Freunde der Blinden, die Ihr von nah und fern lenket die Schritte zu uns!
Seht, wie emsig und froh sich Hände hier
regen zur Arbeit, wie in geistigem Schau'n
schwinden die Schatten der Nacht!
Bittet den Vater des Lichts, dass gnädig sein
Antlitz uns leuchte, bleibet in seiner Hut,
bleibet in Liebe uns treu!«.

Na průčelním štítu staré budovy Klárova ústavu (č. p. 131-III.). z jejíž prostranného vestibulu vstupujeme přímo do kaple sv. Rafaela, umístěno jest sousoší od Em. Maxa, znázorňující biblickou scénu uzdravení Tobiášova, kteréž ve Führichově kresbě použito také ve velké úřední pečeti ústavu slepců. —

(Pokračování.)

**) Velice poutavě a se vzácnou pietou psané zkazky o životě a literární činnosti P. Vojtěcha Hlinky (Fr. Pravdy), v pozdějším věku také oslepléhо nestora českých povídkářů, obsahuje slavnostní řeč faráře Vlastimila Hálka z Liboce u Prahy, otištěná pod názvem „*Fr. Pravda*“ v 8. a 9. čísle XXII. ročníku „Vlasti“ (str. 663 a 766).

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování).

Lidové náboženství české nelíbí se mezinárodní Vol. Myšlence.

Volnomyšlenkáři chtějí našemu národu přinésti »osvobození«. Aby se tak stalo, třeba prý dáti naší společnosti nový *obsah myšlenkový* »*revolucionováním* (sic!) jednotlivých hlav mezi lidem«. (Str. 41. poslední ř. v prvém odst.).

Proto prý třeba znáti především »existující obsah lidového současného smýšlení«. Práce se usnadní, když si vymezíme, co je především *lid*. Pojem »lid« nezahrnuj v sobě vzdělance; za názory lidu považujeme názory *většiny*, ne již názory probouzejícího se dělnictva, ale hlavně názory *žen* (ibidem odst. 3.). Jde nám o *normálního* českého člověka (bez dělnictva a vzdělanců?!) a o jeho světový *názor*, umělecký, vědecký, politický, hospodářský, společenský, mravní a náboženský *zájem*.« — — Věru hlava jde kolem, slyšíme-li, co všecko volnomyšlenkáři zkoumati a zreformovati chtějí. Závrati přibývá, vidíme li kotrmelce, jež dělají *skizzujíce* úlohu svou, neboť právem se bojíme, že, až začnou pracovati do podrobna, budou padati strašně dolů, místo aby vystupovali s prací nahoru.

Kdo má tak zmatený pojem *o lidu*, že z něho intelligenci měšťanskou a dělnickou vylučuje a úroveň jeho kvalifikuje slovy: »vzdělání opatřila mu před patnácti až dvaceti léty obecná škola; od té doby pochodil někdy do kostela, přečetl několik románů od Hynka a jednou za rok kalendář. Možná že ani tolik nečetl (str. 41. odst. poslední)«, kdo má takový pojem o názoru a životním zájmu českého nynějšího *lidu*, co by v Čechách a na Moravě do pamětníku zapsáno dostal, kdyby tak o našem lidu ku př. německy psal? A ejhle! Volnomyšlenkáři, kteří přišli reformovat a mravně hodnotiti český život a jeho znemravnělost (str. 40. ř. 1. nahoře), takovým nezpůsobem píší o českém normálním člověku! Naši učitelé, sokolové, pokrokáři a všeho druhu liberální národovci co se napovídají o kulturní vyspělosti, osvětě a vzdělanosti českého lidu, a teď houknou si na ně Velkomyšlenkáři, kteří všeho všudy asi 5 let mezi námi působí, a řeknou: lid český je zanedbaný, hloupý, nevzdělaný! — Nic jste vy jeho dosavádní vůdcové, vzdělavatele a přátelé pro český lid neučinili. Jediný nakladatel Hynek vykonal víc než vaše spolky a zábavy, tábory a přednášky všecky dohromady! Kdybychom my katolíci psali podobně o českém normálním člověku a o českém lidu, jako zde napsali o něm Volnomyšlenkáři, konala by se proti nám v celé vlasti křižácká tažení tiskem a přednáškami. Bratří Sokolové zatínali by pěstě, učitelstvo by plakalo, že se zneuznává jeho osvětná půlstoletá práce, vůdcové národa volali by národ k odvetě a pomstě. — — Zaútočí-li však na český lid mezinárodní Freidenkři a vystrčí-li při tom proticírkevní fangle, vše je zticha: bratří Sokolové i pokrokoví vzdělavatelé mládeže hned

se udobří, »vážnost« výtky učiněné zkoumají a na klerikály, »jediného nepřítele« českého národa, s volnomyšlenkářskými špiniteli českého normalního člověka jdou do boje! Aby se jim při společné chůzi na Řím nestýskalo, ať si ještě i tuto kritiku volnomyšlenkářskou o českém lidu přečtou: »Řekněte, co je mu (českému člověku) asi známo — str. 42. — z praktické sociální vědy, z národního hospodářství, z práv, ze světových dějin, z filosofie, z politiky? — Z různých projevův a snah uměleckých? — *Ze všeho toho náš ubohý člověk nezná ani joty.* Jeho uměleckým požitkem je flašinet nebo jarmareční obrázek panny Marie O hospodářské vzájemnosti a myšlenkové pospolitosti lidí nemá ani potuchy, — ba často ani nezná nejprimitivnějších článků zařízení obecního a nejjednodušších ustanovení zákona. Nikdo ho tomu neučil. Můžeme říci, že ze všeho toho, co tvoří podstatu moderního člověka, nezná on ničeho.« To je kritika volnomyšlenkářská českého »normálního« člověka, českého lidu! My katolíci odkazujeme (místo polemiky proti tomu) na náš týdenník lidový »Štít« v Kr. Hradci, na »Meč« a jiné dvouhaléřáky, na »Naše Listy«, které soustavně poučují lid politicky, vlastenecky (i naše kalendáře!), nábožensky (Sv. Vojtěch!), sociálně, třídně a podobně. Hojné přednášky vzdělávají lid ve všech oborech současného života, takže volnomyšlenkářských idiotů českých mezi námi není! Ostatním stranám a spolkům ponecháváme . . . obranu jich příslušníků proti hrubému snižování českých lidí Vol. Myšlenkou dle jich dobrozdání a cítění. Za sebe a za své lidi české odmítáme hrubství V. Mky, volajíce: Kdo tak nectně zhaněl českého člověka normálního, není normálním a není Čechem, ale Čechožroutem nebo internacionálním hyzditelem vzdělaných národů. Jako všude na světě a mezi všemi stavy lze vždy pokračovati na dráze vývoje k dokonalosti, tak i u nás je to možno a žádoucno. Že by však naši lidé tak zuboženě vyhlíželi, jak je Volná Myšlenka zde vyblejskla podle své proradné zednařskožidovské duše, není pravda, aspoň ne všeobecně! V. M. dopouští se zde proti českému lidu neomalené potupy a zasloužila by karabáčem!

Jakoby nebylo pověděného víc než dost k ostudě českého člověka, pokřikují naň posměšně volnomyšlenkáři ještě i takto (str. 42. odst. 3. a násled.): »Jeho (českého lidu!) zájmy jsou těžké, vyčerpávající. On časně ráno vstává a plahočí se obyčejně celý den . . . Nemívá chvilky oddechu. Večer, není-li nedèle, kdy chodí do hospody (jen?), tupě a bezcitně ulehne (jako hovádko?) neboť každá část jeho svalů je znavena. Z rána opět časně vstává, a tak to jde měsíce . . . celý život . . . Nemá času *ani schopnosti* myslit na společnost« . . . Jen na práci, na dřinu, na dluhy myslí normální náš český člověk, jenž by si chtěl sice ulehčit, »ale on toho nedovede.« Jeho životní filosofie je, aby mohl *více udělat*, více zaplatit, Frantíkovi koupit »zas na nové kalhoty«. Chcete za takových poměrů mluvit o *světovém* názoru našeho člověka? »Eh, je to už na světě taková dřina, a my to nepředěláme.« Nejhorší (či nejlepší) nechal si tupitel českého lidu na konec, povídaje: »A když mu je zle, řekne: »Jo, jo, vůle boží! Snad to

tak pambu chce; jsme v jeho rukou«. — Pozoruje li, že někdo trpí, řekne: I jen ať taky něco zkusí (víc a líp říci český člověk neumí?) anebo, je-li nábožnější (!!), řekne: »Vida, přec si naň pánbu taky jednou vzpomněl!« (Kdy a v *jakém* případě a v *jakém* smysle zbožný člověk podobně se vyjádří, vědí všichni naši lidé, volnomyšlenkáře jediné vyjímaje, ti ani *toho* nevědí!) A do oči potěší: »No, no, koho bůh miluje, křížkem ho navštěvuje« (A více zase *nic?*). Jeho poměr k bohu je podivný (kdyby byl tak nejapný, jak V. M. o něm nalhává!): Bojí se Boha (má snad Bohu vyhrožovat? Ne otrocká, ale dítěcí čili synovská je bázeň, vlastně uctivosť naše k Bohu!), předchází si ho a hledí se mu všelijak zavděčit (má snad klít a zlořečit?) . . . Pojde-li sedlákovi kráva (zemědělci, braňte se!) a »rouhá se«, pojde mu druhá, a tak často už čtyři do roka pošly (škoda, že mezi nimi nebyla pátá — V. Myšlenka!) Trestání boží, týká-li se jiného, má velice rád (surová lež!) . . . Pro mravní výchovu dětí je mu hrozba peklem a trestem božím věcí naprosto nezbytnou.« Tak potupně o našich lidech píše volnomyšlenkářský autor doslova upozorňuje zvláštní poznámkou na str. 43., že prý i české *děti* jsou nakaženy mravní bědou rodičů, radujíce se z potrestání spolužáků (což *bijí* dítky ve školách humanisticko-volnomyšlenkářští učitelé?), až jim oči září a ústa se usmívají, když pokřikují: »kyš, kyš, panbu tě potrestal!« Opravdu nejošklivější národní odpůrce Čechů nedovedl by nás více zhanobit, než zde v české knížce učinil intelligent český — volnomyšlenkářský mezinárodník!

Náboženskému názoru a citu posmívá se auktor (str. 43. odst. 1) ještě hůře: »Všecko zlo, které našeho člověka potkává, je boží trest«. Proto asi máme české pořekadlo: Jak si kdo ustele, tak si lehne! »I nemoc, i neúroda, i úraz, i připálená jiskra (zla politického a sociálního náš člověk nezná), a proto zlo nelze nijak ovládat než předcházením si boha. Má-li churavé oči, přikládá si na ně ozdůbky ze svíce z kostela, když se blýská a bouře se blíží, padá shroucen na kolena a prosí: Ach, Bože, dlouho jsem na tě nepamatoval, ale odpusť, ach promiň, a netrestej mne. I modlí se dále některé modlitby. Ten člověk (na českém jihu) dává také do oken svíce hromnice a na rámy křižky z posvěcených kočiček — aby bohu označil, kam (to je sprostota!) nemá bleskem tlouci. Bůh je ve všem a všude a náš člověk je s ním velmi familiární (proč ne: *uctivým?*) a do všeho jej uvádí. Co o věci napsal *Havlíček*:

Sám se nechce žádný starat,
za všecko se modlí,
jako by měl každý boha
jen pro své pohodlí

není satyrou, aniž zastaralo«. Čtenáři! Řekni upřímně, je-li český nábožný lid tak sprostým vůči Bohu, tak surovým vůči bližnímu a tak zpozdilým vůči sobě, jak mu zde jeho pomluvači přisuzují? Ani auktorita Havlíčkova ničeho na ohavném potupování českého člověka, zde spáchaném, nikterak nemění. Náš zbožný lid, i nejméně vzdělaný, není tak otupěle pověrčivým a netečně líným v žádném ohledu, jakým ho dělá bezvěrecká V. M. Náš

lid věří pevně v Boha, vládce všehomíra o vše starostlivého a pečujícího; ale náš lid doufá od Boha prozřetelného a dobrotivého pomoc i ochranu ve všem dobrém, ale proto nezanedbává zbožný člověk svých povinností pracovních, jak viděti z lidového přísloví: Boha vzývej, sám ruky přikládej. Církev též neučí lid zahálce a hříšnému spolehání se na Boha, žádajíc pod hříchem, aby každý konal dle možnosti všecky povinnosti, jež mu ukládají stav, schopnosti a povolání. »Ora et labora, modli se a pracuj«, volá k lidu víra. Důvěřivá naděje v pomoc Boží je tedy dle skutečné nauky a též dle pravdivých názorů našeho lidu docela jinačí, než jakou ji lživě udělala pomluvačná V. M. Že žádnému křesťanu náboženství nezakazuje užívati všech vynálezů, jež řemeslům, orbě, obchodu atd. prospívají, vědí všichni znalci naší víry. Že by náš zbožný člověk pokládal *všecko* zlo na poli, v chlévě, doma atd. jen za trest Boží a že by v tom neviděl často vinu lidí, to jest důsledek jich chyb, jak tvrdí bez důkazů auktor, je nepravdivo. Náš sedlák předvídá docela dobře, proč se tam neb onde málo urodí, a vytýká chyby nedbalému hospodáři. Podobně vědí naši nádenníci a řemeslníci docela dobře, že nástroje dobré a ostré při práci míti mají a že s nimi vykonají víc než nástroji tupými; vědí dobře, že v nemoci vedle ochrany Boží pomoc lékařská má býti atd. Že by někdo z lidu našeho chtěl Bohu »ukazovati«, kam nemá hrotem bíti atd, jest nesmyslná řeč. Rozžehá-li lid hromničky za bouře, rozžehá je ku *cti Boží* v té naději, že Pán přírody a jejích sil, pro důvěrnou modlitbu a pro dar (svíčku), kterou člověk ze služeb svých každodenních z lásky k Bohu vyjmul a jen ke cti Boží užíti si předsevzal, jakož i pro modlitby celé církve, v jejímž jméně kněz svíčku světil, nad lidem v soužení jeho se smiluje a jemu pomůže. Co je na tom triviálního? Což nevidíme kolem sebe i v kruzích nevěreckých, že, vídí-li panstvo před sebou upřímné prosebníky, přicházející s žádostí dobrou pokorně jménem svým a mnohých jiných a přinášejícím pánům dárek (třebas i nepatrný) z lásky a upřímné oddanosti, což nevidíme, že i nevěřečtí páni bývají tím dojati a k pomoci ochotnějšími? Zásady této prakticky drží se i V. M.: Štvať právě proto tak velice a často, aby dřív a víc byla slyšána! Nač tedy posmívá se zbožnému lidu, jenž k Bohu o pomoc volá, vida, že lidé, zvláště bezbožní, v čas nebezpečenství a bídy chudému a nuznému nepřispějí! Rouhavě píše auktor (str. 43. odst. 4. shora), že prý všecko vědění společenské jest u našeho lidu »triviálně, smutně náboženské«, a posmívá-li se Bohu, jenž »dává déšť, úrodu, teplo, zimu, zdraví, nemoc, válku, zapaluje bleskem, dává děti, dává sílu, radosť k práci nebo trestá tím, že mu práce nikterak nejde«. Kdyby velkomyšlenkáři vzpomněli si na »všemocné zákony přírodní«, kterými nutně všecko se ve světě řídí, možná, že by rozuměli, proč zbožný lid, jenž Boha uznává dárcem a vládcem zákonů přírodních, vidí »ve všem« Boha a v jakém smyslu si působení Boží docela správně v životě lidském a všech jeho složkách představuje. O to však odpůrcům našim nejde; jim stačí, když našeho člověka za jeho zbožnosť hodně zmalují, t. j. tulpasem ho *udělají!*

Posmívajíť se i tomu, že kostel dává českému lidu »jediné umělecké požitky« a že mu též skýtá občasně »abstraktní vyšší myšlení«. Co však až dosud volnomyšlenkářští bezvěrci lidu našemu uměleckého a intellektualně povznášejícího dali, zapomněli zde pověděti. Ze skromnosti jistě se tak nestalo. Těžko se chlubiti *ničím*! Jak náš lid umravňují, povznášejí a k osvětě přivádějí, ukazují všecky jejich *štváčské*, náruživě bezbožecké tiskoviny, pohlednice, schůze, řečnění. Z knížky inž. Kalivody lze to poznati z následujících »úchvatných« projevů. Auktor se táže: jaká je *methoda* českého lidu? Odpověď zní: «Klapky na očích.« Toť už věru znamená, českého člověka oblékati do postrojů jako koně (zvíře)! Co by řekli bezvěrci, kdyby potupený jimi český člověk řekl, že volnomyšlenkářskou methodu obstarávají babsky klepavé mlýny v nestoudné hubě? Měl by k tomu právo po tolika urážkách, ba dobře by udělal, kdyby od slov ke skutkům přešel a ukázal, že dovede nejen do prsou kajicně se tepat, ale i na lživá ústa Volné Mky hrbolovitou rukou jak se sluší řádně plácnout!

Máme psáti ještě více, co volnomyšlenkáři natiskli k nezasloužené hanbě českého normálního (!) člověka? Jsme k tomu nuceni, aby se zvědělo, jakými přáteli našeho lidu jsou volnomyšlenkáři a co o něm opravdu smýšlejí. Píší (str. 43. a 44.): „Vysvětlete našemu člověku, že by neměl ve všem spoléhat na boha, a že by měl lepší brambory, kdyby víc pomrvil, anebo koupil jiné; namítá: »Říkejte co chcete: já věřím! Pámbu, když chce, i ve špatně pohnojeném dá úrodu .... Jen se ho nespouštět«. Není to zpříma židovsky sprostá urážka čes. lidu, rouhavý posměch Boha? Vážný muž, i kdyby nevěřil, k takovému nezpůsobu nikdy se nesníží. Něco podobně ošklivého dělávají nezvedení kluci, vyplazujíce na slušné lidi jazyk. V. Mka je následuje? Fuj! ze všech českých úst!

Volná Myšlenka dělá to zde svým jazykem po nezbedných klucích, otírajíc si jazyk o českého člověka, jehož chce mravně povznést! Aby nějakého fotografa chytlo umělecké pokušení zachytit momentkou tento uchvacující obraz V. Myšlenky! Člověk by myslil, že symbolem myšlenky je hlava, mozek: mezinárodní Volná Myšlenka má za odznak — vypláznutý jazyk na český lid! Prosím čtenáře za odpuštění, že jsem užil takových slov, ale případnějších nemám. Slyší-li člověk pořád lži, potupy a nadávky, ký div, že vzkypí, zvláště jde-li o vlastní krev, o vlastní sourodáky, jimž V. M. (str. 44. odst. 4.) věsí na záda ještě tyto okrasy: »Jeho (českého člověka) *lenost*, jeho *nerozum*, jeho *neznalost* — to jest všecko vůle boží; jeho utrpení a jeho bolest — vůle boží; jeho slabosti a vášně a utrpení, které jiným působí, — vůle boží«. Pořád a ve všem je vůle boží, a český lid je šťasten tím, »neboť nemusí ani myslit ani na sobě ničeho měnit.« Jmenujte některou knihu židovsko-německou, v níž tolik a tak urážlivě o českém člověku bylo psáno, jak je zde toho nahromaděno ve spise českém volnomyšlenkářském! Vlastenci liberální, kde jste? Kdo z vás vůbec upozornil na tento hrozný a pohoršlivý zločin proti národní cti a dobrému jménu našeho

lidu? Kdo z vás, vy vůdcové českého lidu, kdo z vás protestoval proti této neslýchané volnomyšlenkářské potupě našeho národa? Ejhle! Klerikálové, nenávidění katolíci čeští ve Škrdlovsky zpátečnické »Vlasti«, ejhle, oni jsou první a dosud jediní z celé české veřejnosti, kteří se proti nezřízeným útokům Volné Myšlenky na čest našeho lidu chápou odvety, odrazu a obrany proti bezbožeckým špinitelům českého »normálního člověka«! Aby se měla naše vlastenecká veřejnost čeho důkladně při Volné Myšlence chytit, ukazujeme jí na str. 44. v knize Kalivodově, kde, po všech předchozích potupách českého člověka, stojí následující posměch: »Naprosto nenávidí »nutnost« v přírodě — a za žádných okolností jí do svých názorů nepřipustí (ve smysle nepravdivého *determinismu*, měl auktor přidati). Řekněte mu, že, když se naň namíří a spustí, že jej kulka provrtá (to ví každé dítě!) a nikdo mu nepomůže (to nebývá často pravda! Postřelený i prostřelený může se uzdravit a zacelit), a on vám poví, že u boha není nic nemožného a bůh už mnoho lidí v takovém případě zachránil (tak zvrhle náš lid Bohu se nerouhá, i když v Boží *moudrou* pomoc právem doufá). A tak bůh je všude a ve všem a obstará mu všecko, čeho potřebuje a *proč on sám, ani prstem nehne*. (Opět lež! Proč nejmenují se *určití* lidé? Kde se tak děje?)«.

Po všech těchto neslýchaných urážkách a potupách českého lidu, naříká auktor (str. 44. odst. 6.), že kdyby měl právo kritisovat, »ale my práva toho nemáme (a *co* jste dělali v předchozím tupení lidu našeho?) řekli bychom«: všudy a ve všem spoléhá na boha *hříšně a lehkomyslně*.« My katolíci, kteří lid český známe a s ním cítíme, odpovídáme: *Kdyby lid český skutečně páchal* hlouposti a darebnosti, jež mu bez důkazů volnomyšlenkáři nectně přisuzují, mohlo by se kritisovati spozdilé jednání našeho člověka. Ale, lid český není tak hloupým, líným a ničemným, jakým ho dělá V. Myšlenka páně Kalivodova; proto všecky vylhané a přehnané potupy, jež zde byly v knize inženýrově nepravdivě sneseny na český lid, padají na svědomí špinitelů českého lidu, jenž pohrdá takovými osvoboditeli, přáteli a reformatory Volnomyšlenkářskými.

Po stránce *mravní* jeví prý náš člověk (tamtéž) *zvláštní laxnost*: »Jeho svatí na oltáři jsou mu skutečnými svatými (není pravda), soška panny Marie skutečnou rodičkou boží (nepravda) a pán Ježíš ze dřeva skutečným bohem (pomluva) a ti mu nevadí, *aby nelhal* (hanba!), *nekrad* (sic!), *nepodváděl*, *křivě nesvědčil*, *nepomlouval* (jako volnomyšlenkáři?) a kde svůj prospěch vidí, *nebyl schopen každé špatnosti* (tomu naučila *bezvěra* jen některé Čechy neznabožské!) Rozum jeho je uspán, *člověk v něm neprobuzen* a život, jejž žije jenom hrubými instinkty přírody, jako *každé zvíře*.« Zde věru již nestačí ani daleko slyšitelné »fuj!« Český normální člověk prohlašuje se volnomyšlenkářským »právem kritiky« za zvíře, v němž »člověk dosud neprobuzen«! Co se opovažují volnomyšlenkářští lidumilové proti našemu lidu? Nezasluhují takoví tupitelé českého člověka, aby týž vzal na ně koště a zahnal je od sebe za hranice české do ciziny, odkudž

k nám nezvaně jako pašeráci před 5 lety přivandrovali? Svému vlastnímu lidu předhazují zlodějství, zvrhlost, bestiální inferioritu, dovolávajíce se v poznámce (str. 44.) auktority *Macharovy* z »Času« v roce 1906. č. 228.! Ejhle realistická humanita, »česká« intelligence a láska k lidu spojená s volnomyšlenkářskou darebností! Lide český, dáš si to líbit, — neodkopneš od sebe V. M.? Učiňte to!

Ku všem těmto ošklivým nectnostem přistupuje prý i odporné *prospěchářství* českého lidu; prospěchářství tak ohyzdné, že i vůči Bohu nepřestává, neboť český člověk, udělal-li něco ke cti boží, chce za to hned odměnu *»z ručky do ručky«* — tak dívá se na sebe a na boha«. Týž náš člověk vidí zpozdile všude a ve všem Boha, věře v jeho všemohoucnosť všude. Poněvadž Bůh je všudy a ve všem, je prý »vše, co jest, dobré. Z toho stanoviska učí metafysika lidu, že všecek pokrok je nejen zbytečný, ale i nemravný a zavrženíhodný. Proto každá změna (i na př. prvé koupení umělého hnojiva) jest proti bohu a nemůže se bohu líbiti, neboť se jí projevuje nespokojenosť s dosavádní úrodou, kterou bůh dal a nedůvěra k jeho moci, že dobrému člověku sám požehná«. Odezíraje od stálého znehodnocování našeho zbožného lidu, ukazuje auktor, že nerozumí a překrucuje základní náboženské pojmy lidové. Možno to vyjádřiti takto Není pravda, že český lid se domnívá, že Bůh za hlupáky a lenochy všecko udělá v nemoci, na poli, při ohni atd.; ale je pravda, že lid ví a též se tím řídí, že Bůh žehná poctivé a rozumné práci, opatrnosti. Čím líp vše vyplníš, co ti povinnosť velí, tím oprávněnější je tvá důvěrná naděje v pomoc Boží. Kdo zanedbává povinnosti a neužívá všech možných a dovolených prostředků k dosažení jakého cíle dobrého, ať jde o věci světské nebo náboženské, a kdo spoléhá se lehkomyslně na jakousi zázračnou (a nezaslouženou) pomoc Boží, *těžce* hřeší, dopouštěje se *ďábelské podlosti proti víře*, což již Kristus Pán, pokoušen byv od ďábla, s indignací odmítl, připomenuv: *Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého!* Každé naše dítě z prvé obecné školy ví tyto věci, jen ne volnomyšlenkářští inženýři, kteří lid náš hloupě kritisují a jej nectně snižují!

Velice se durdí kritik našeho lidu, že *mravnosť* českého člověka »spočívá na familiárním poměru k bohu.« Patrně bylo by lepším, kdyby náš lid o Boha se nestaral a »mravně žil« proti Jeho zákonům, podřídiv se přirozenému vývoji všelijakých pudův a vášní, dle přirozené potřeby jich ukájení. V září měsíci měla podobný článek Vol. Škola, zavrhujíc celibát a všecko nepřirozené potlačování pohlavního pudu a radíc, aby vychovateli našeho lidu stali se výtečníci, kteří pohlavní pud nepotlačují nepřirozeně, ale jej *úkojem nasycují!* Na str. 45. posmívá se auktor nauce, že Bůh potrestá spáchané zlo! Libomudrc volnomyšlenkářský patrně se domnívá, že něco jiného je pravdivo — snad dokonce opačná nauka! Budiž, ale — ani příroda tak neučí, trestajíc chyby čili zlo spáchané proti sobě (svým zákonům). Proč by Bůh, pán veškerenstva, práva téhož neměl? Ovšem! *Atheista*, ale jen atheista, pomůže si zde z rozpaků snadno, prohlásiv: Není

Boha, pána světa. Ale, která věda a čím této *jediné* výmluvy atheisty *dokázala?* Kdo tedy staví svůj mravní názor na písku, jenž se dolů sype, jakmile naň nohu uložíš, abys se oň opřel? Atheista! Takovým je mudrcem! Oč lepším a rozumnějším je tedy český lid, když mravnosť opírá o věčné a nezměnitelné zákony Boha spravedlivého, svatého a dobrotivého?

Z přímá pyramidálního nesmyslu a hříchu proti vší logice, volající o pomstu k zdravému rozumu, dopouští se kritik, když píše: »Děláš-li zlo, bůh tě potrestá! I *není tedy* (!) člověku potřebí, aby proti zlu bojoval«. Opravdu! Takový kotrmelec proti rozumu a logické důslednosti nespáchal by ani poslední vesnický čeledín, neboť, tolik dovede pochopiti kdekdo (není-li volnomyšlenkařením zkažen), že závěr po větě »děláš-li zlo, bůh tě potrestá«, může býti jen takový: Nedělej zla a bojuj proti němu.*) Tedy úplný a přímý opak toho, co slavnostně tvrdí auktor. Jako by se styděl za logickou komiku, již provedl, hledí auktor zastříti se poukazováním na »dobro, které v očích lidu je identické s almužnictvím (tedy s něčím, co moderní člověk považuje za jistý druh nutného zla), bůh ti odmění«. Ani tato zástěra nezachrání před hoření ostudou, jelikož přidává k ní hanbu novou! Předně není pravda, že by náš lid spatřoval dobro jen v almužnictví. Almužnu považuje nábožný člověk jen jedním druhem dobra, věda že má konati také *jiná dobra* fysická i mravní *nezištně* z lásky k Bohu a bližnímu a ne pro pouhé dávání »z ručky do ručky«. Za druhé! Není pravda, že almužnictví je »jistý druh nutného zla«, nýbrž pravda jest, že almužna je prostředek proti hmotné bídě (zlu), vyplývajíc jako důsledek z morálního soucitu k trpícímu lidstvu. Až se »moderní člověk« zmůže trochu dál v ethické sociologii, než na pouhého netečného diváka, jenž se všemu pošklebuje, co hodní lidé dobrého prakticky konají na záchranu bližního, a až moderní člověk místo uštěpačných školáckých řečí dá se do účinné sociální práce proti bídě a hladu chudého člověka, potom pozná moderní člověk, jak velice se mýlil, když almužnictví jistým druhem zla vyhlašoval, místo aby v něm viděl jediný vydatný prostředek dobrý na zmírnění zla, jež lidstvo svírá a svírati bude, dokud na světě budou lidé a nemoci, neštěstí, vášně a různé potřeby životní ze světa nezmízí, abych nemluvil o zákoně práce, kterou každý na zemi chleba vydělávati si má, ale neumí stejně a nemůže stejně a tolik dostatečně, kolik potřebuje pro sebe a pro rodinu. K bídě netřeba vždy špatnosti lidské! Bída je podmíněna mnohými poměry lidského života. Proto také řekl velemoudře Spasitel: »Chudé vždycky budete míti sebou«. Dokud tyto všelidské poměry životní volnomyšlenkářští libomudrcové nezmění, — a toho nedokáží jaktěživi, — dokud bude v lidstvu bída, hlad a nemoc, volajíc úpěnlivě po almužnictví a milosrdenství, jež ukáží se mu na vždy pravým dobrem a ne »jistým druhem zla«, jak míní neprozíraví volnomyšlenkáři. Či snad jsou tito oprávcové lidské společnosti proto proti almužnictví, že *sami* dosud mají ruce v kap-

*) »Aby tě Bůh nepotrestal«, kdybys zlo páchal.

sách na peněženkách, nedělajíce prakticky nic dobrého na zmírnění bídy lidstva a ponechávajíce skutečné milosrdenství prokazovati lidem věřícím, nenáviděné církvi? Ano, v tom je to! Naše chudobince, špitály, opatrovny, chorobince a všeliké dobročinné ústavy, jež mírní bídu lidskou almužnictvím a jinou účinnou pomocí tělesnou i duševní, jsou světoznámy a nejúčinnější obranou křesťanské víry. Co mohou zde proti nám postaviti bezvěrci a jaký praktický důkaz pravosti svých atheistických theorií mohou zde sehnati? Nic nemají zde proti nám, než prázdná slova, balamutivé názory, nevyzkoušené theorie! Volnomyšlenkáři a všichni vám podobní, vezměte si fysicky a mravně zubožného člověka, jako se to děje v církevních ústavech, pomozte mu, zušlechtěte ho jen svými theoriemi a svými nekřesťanskými činy (praksí)! Zde se s námi věřícími vůbec potýkati nemůžete, neboť i kdybyste podobně jednali milosrdně, nanejvýše byste nás jen okopírovali čili napodobili, ale nic byste nového nezavedli, co nekoná a nezná křesťanství! Do této lidumilné, poctivé a národům prospěšné práce, nikterak se vám nechce, — proto se jí u nás posmíváte. Závist a sprostota zeje z vás. (Pokračování.)

Hvězdy.

Jak všemi žilami se rozkoš žene,
když za soumraků šerých oko mé se noří
do hlubin nebe, světel sta kde zářných hoří,
že celé jiskrami se zdá být poházené.

Ó světlo vesmíru, jenž nade mnou se klene,
kde jsou ty dílny skryty, v kterých Bůh vás tvoří?
Jste velké, nesměrné, že rovnáte se moři;
ó lampy nádherné nad věčnem zavěšené!

Vy světy neznámé, má duše rozechvělá
vám v náruč pro vždycky by vylétnouti chtěla,
když svit váš padá v zem, jež tichý sen svůj sní,

však v svatém nadšení k vám vzhlížeti jen moha
já snílek myslím si: »Hle světla přístavní,
jež duchu lidskému zažehla ruka Boha!«

Jar. Fr. Urban.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

DÍL III.

(Pokračování.)

XX.

Křesťansko-socialní hnutí na Moravě v letech 1891—1909. — Moravsko - slezské sjezdy strany křesťansko-socialní v letech 1899—1909. — Vznik a rozvoj Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva pro Moravu, Slezsko a Dolní Rakousy.

Hnutí křesťansko - socialní na Moravě mělo připravovánu půdu v Brně od roku 1885 vycházejícím čtrnáctidenním časopisem »*Dělník*«, který založili P. Placid Jan Mathon, kněz řádu sv. Benedikta a T. J. Jiroušek, redaktor v Brně. [10]) K »Dělníku« za osm let, roku 1893. přibyl jiný ještě čtrnáctidenník »*Obrana Práce*«, založený Methodějem Hoškem, farářem v Lišni, který získal za redaktora listu Jana Skallu, dělníka tkalcovského v Brně.

Když časopis »*Dělník*« půdu pro křesťanský socialismus poněkud zkypřil, vyslán byl po čtyřikráte Tomáš Jos. Jiroušek, red. »*Dělnických Novin*« z Prahy, od Socialního odboru družstva Vlast na Moravu na delší čas a cesty, aby tam i slovem lid nadchl pro zásady své a hnutí katolickému společné. Roku 1891 řečnil red. T. J. Jiroušek na schůzích katolíků ve Valašském Meziříčí, ve Vsetíně, v Prostějově, Kojetíně a ve Vyškově. R. 1892 mluvil na schůzích v Boskovicích, v Letovicích, ve Svitávce, v Bučovicích, v Štěpánově nad Pernštýnem a v Bystřici nad Pernštýnem. R. 1893 mluvil na schůzích v Olešnici a ve Vyškově. R. 1898 v Zábřehu a Hněvkově u Zábřehu. Rokem 1894 začali na Moravě působiti v katolických schůzích také jako řečníci redaktoři »*Obrany Práce*« Jan Skalla a Ant. Ripp, dělníci tkalcovští. V letech 1895 a 1896 jezdil na Moravu též předseda družstva Vlast dr. Rudolf Horský a řečnil tam mnohokráte, hlavně v Brně, ve Vítkovicích, v Moravské Ostravě, v Polské Ostravě, v Olomouci a v Kroměříži. Obšírněji o tom píši v III. díle svých dějin v kap. VII. ve článku »Naše činnost v letech 1895—1896«.

Takové byly počátky křesťansko-socialního hnutí na Moravě, které zároveň vydatně bylo organisováno ve venkovských odbočkách (celkem asi 22) z ústředí brněnského *Tkalcovsko-*

[10]) »*Dělník*« ze dne 6. ledna r. 1894 v Brně. Slavnostní číslo na památku desetiletého založení a trvání časopisu „Dělník".

[11]) Jak mně na požádání sdělil (r. 1903) redaktor „Selských Hlasů" na Moravě p. Jos. Šamalík: Antonín Ripp, redaktor »*Obrany Práce*« v letech 1893 až 1900 v Brně vycházející, narodil se dne 26. prosince roku 1854 v Zavadilce u Konice na Moravě, kde se zároveň tkalcovství vyučil. Ant. Ripp, muž prostřední postavy s černým plnovousem a černýma jiskrnýma očima na massy dělnictva působící dobrý řečník, mnoho schůzí katol. spolků a sjezdů navštívil a nám starým křesť. socialům v Praze byl přátelsky nakloněn. Rokem 1901 však z hnutí křesťansko-socialního odstoupil do ústraní. A také Ant. Rybníček, dělník tkalcovský, který vedle něho a po jeho odchodu se v hnutí křesť. socialů moravských pohyboval, z hnutí toho rokem 1907 svým jménem se nám ztrácí. — Životopisná data o Janu Skallovi jsou již v II. dílu mých dějin v kapit. XIII. na str. 92.

soukennického bratrstva, u něhož Jan Skalla a později Ant. Ripp byli předsedy.[11]) Bratrstvo toto vzniklo r. 1890 a trvalo do roku 1902, kdy pak vzniklo Všeodborové sdružení křesť. dělnictva.

Hnutím vyburcováni objevili se dále na obzoru další noví pracovníci, samí Moravané; posíleni úspěchy předešlých, jali se pracovati samostatně a účinně. Tak došlo k tomu, že první konference zástupců katolických nepolitických spolků z arcidiecése Olomoucké svolaná kaplanem Fr. Valouškem, konala se dne 17. října r. 1897 v Hulíně a tam za přítomnosti 21 delegátů katol. spolků založeno *Sdružení katolických spolků v arcidiecési Olomoucké*. Za rok na to svolány jiné konference zástupců katol. nepolitických spolků na Brněnsku dne 3. listopadu r. 1898, kde mělo účast již 64 zástupců a hostí z katol. spolků. A také zde došlo k založení *Sdružení katolických nepolitických spolků v diecési Brněnské*.

Tak vedle četných katolicko-politických jednot na Moravě, vzniklých roku 1891 a vzrůstajících a činných dodnes, provedena dnešní velká spolková organisace katolického lidu moravského.

Po těchto organisačních přípravách kráčelo se dále. Konány konference uvedených spolků 24. a 25. července r. 1898 ve Vitkovicích, 4. dubna r. 1899 ve Vyškově, kde zvolen první prozatímní výkonný výbor křesť. socialů na Moravě.[12])

První sjezd křesťanských socialů, na němž založena a ustavena strana s výkonným výborem v čele, svolal předseda prozatimního výkonného výboru křesť. socialů, kaplan Jan Šrámek z Nov. Jičína ke dni 3. a 4. září r. 1899 na Velehrad, do přízemní průčelní budovy klášterní. Na sjezdu mělo účastenství 132 delegátů katol. spolků a sdružení. Hostí bylo 72 osob. Sjezdu předsedal Jan Šrámek.[13])

Sjezdem projednán byl obsáhlý program jednající o útulnách pro dělnice, o pojišťování, dělnických bytech a dělnických domcích, o rolnické organisaci, o Raiffeisenovkách, řemeslnicko-živnostenských družstvech, o sdružování všeodborovém, o otázce ženské a o právní ochraně dělníků. Výkonný výbor strany křesťansko-socialní pro Moravu a Slezsko zvolen sjezdem opět z těch mužů, kteří zasedali v prvním a prozatimním výboru zvoleném r. 1899 konferencí ve Vyškově.

Druhý moravsko-slezský sjezd křesť.-socialní strany svolán byl a zasedal ve dnech 26. a 27. srpna r. 1900 na Velehradě. Sjezdu bylo přítomno 119 delegátů katolických spolků a sdružení. Sjezdu předsedal opět kaplan Jan Šrámek. Vedle podání výroční zprávy z výkonného výboru projednal sjezd následující

[12]) V tomto výkonném výboru zasedali: Za Brněnsko: Methoděj Hošek, farář v Lišni u Brna; dr. J. Kupka, prof. nábož. v Brně; Ant. Rybníček, red. „Dělníka". Za Olomoucko: Jan Šrámek, kaplan v Nov. Jičíně; J. M. Kadlčák, říd. učitel ve Frýdlantu, a Ant. Zamrský, klempíř z Valašs. Meziříčí. Za Slezsko: Eusebius Vavruška, kněz z Orlové na Těšínsku.

[13]) Protokol I. Moravsko-slezského sjezdu křesť. socialních na Velehradě r. 1899 str. 90—93. Vydán tiskem od výboru strany v Přívoze u R. Vichnara roku 1900. — Jan Šrámek narodil se roku 1870 a na kněze jest vysvěcen roku 1892. Působil křesťansko-socialně jako kaplan nejvíce v Nov. Jičíně a od roku 1906 působí jako docent sociologie v bisk. semináři v Brně.

záležitosti: Ústředí a organisace ve vzájemném poměru, tisk a naše zpravodajství, překážky ženské organisace křesť. - socialní, obtíže stavovského a odborového sdružování dělnictva, rolnictva, a řemeslnictva, organisace křesťansko-socialní a strana národně-socialní, organisační fond strany a zvolen výkonný výbor strany.[14])

Třetí moravsko - slezský sjezd strany křesťansko - socialní konán byl ve dnech 20. a 21. července roku 1902 opět na Velehradě. Na sjezd sešlo se 135 zástupců katol. spolků a sdružení (a mezi nimi i sedm žen). — Sjezdu opět předsedal Jan Šrámek, kaplan ze Všechovic. Na tomto sjezdu konala se také ve zvláštní schůzi ustavující valná hromada Všeodborového sdružení křesť. dělnictva na Moravě a ve Slezsku se sídlem v Brně, jehož stanovy jsou schváleny. Sjezd pojednal o výroční zprávě výboru strany, o zavedení jednotné státní daně, o nákupním sdružování, o povinnostech organisací k výrobním křesťanským družstvům a zvolil výkonný výbor strany, do něhož vedle P. Šupa, Šrámka, Hoška, Valouška a Kadlčáka zvoleni noví členové: Bohuslav Koukal, dělník truhlářský z Brna a Jan Kubeša, horník z Polské Ostravy.

Čtvrtý moravsko - slezský sjezd křesť.-socialní strany konal se ve dnech 21. a 22. srpna r. 1904 na Velehradě za účastenství 106 delegátů a delegátek, zastupujících v 53 spolcích a sdruženích 5640 členů. Hostí bylo přítomno 64 osob. Sjezdu předsedal opět kaplan Jan Šrámek. Na sjezdu rokováno bylo o významu družiny Sušilovy pro křesť. socialní hnutí, *o volebním právu*, o tělocvičných odborech ve spolcích, o ženské organisaci a o tisku. — Ohledně volebního práva přijal sjezd také resoluci, v níž učiněno toto památné prohlášení: »Čtvrtý křesť. - socialní sjezd moravsko slezský nestaví se proti tomu, aby *pro dobu přechodnou* zavedeno bylo *všeobecné*, *přímé*, *tajné hlasovací právo rovné*, avšak — aby nejkřiklavější jeho nedostatek byl odstraněn — *s poměrným zastoupením menšin.* Sjezd vyzývá zároveň vládu a sbory zákonodárné, aby nelenily s postupným vybudováním úplné soustavy úředně pověřené zájmové organisace, jejíž počátky bez toho stále na nové odbory se rozšiřují, a jež ode všech stavů za nezbytný prostředek společenské kultury se prohlašuje. Sjezd očekává, že *na této zájmové organisaci* bude pak založeno *ono nejúčelnější a nejspravedlivější zastoupení lidové dle skupin zájmových* ve všech veřejných sborech zákonodárných a správních.«[15])

Pátý moravsko-slezský sjezd strany křesť.-socialní konal se ve dnech 6., 7. a 8. září roku 1908 ve velké dvoraně Besedního domu v Brně za účastenství 360 delegátů a delegátek, zastupujících již 17.058 členů katol. spolků a družstev. Dle sdělení předsedy sjezdu Jana Šrámka, docenta sociologie, zem. a říš. poslance, měla v týž čas strana za sebou 129 vzdělávacích spolků, 116

[14]) Do výkonného výboru strany jsou zvoleni: Za Olomoucko: Jan Šrámek, Jos. Mat. Kadlčák, Frant. Valoušek, farář v Němčicích; Za Brněnsko: Methoděj Hošek, Jos. Šamalík, rolník v Ostrově a P. Prokop Šup, benediktin v Rajhradě. Za Těšínsko zvolen: P. Eusebius Vavruška, řeholní kněz a kaplan v Orlové.

[15]) „Mír". č. 38. roč. XV. dne 27. srpna 1904 v Kroměříži. —

společenstevních družstev, z nichž 34 družstev má své vlastní spolkové domy. Knihovny vzděl. spolků vykazovaly 22.000 svazků dobrých knih. Schůzí od posledního sjezdu roku 1904 konaly vzděl. spolky 268 a pořádaly 635 divadelních představení. Orgány strany měly: »*Budoucnost*« (dřívější to »Dělník« a »Obrana Práce«) 9000 předplatitelů a krejcarový list »*Náš Věk*« měl ročně 1,400.000 výtisků nákladu. Výsledky to zajisté skvělé. [16]) Sjezd doporučil hlavně všeodborové sdružování křesťanského dělnictva.

Jak možno pozorovati, strana křesťansko-socialní na Moravě a ve Slezsku vzrostla z ruchu a hnutí *vzdělavacích křesťansko-socialních a katolických spolků* právě jako v Čechách. Co však straně křesťansko-socialní na Moravě bylo vedle vzdělavacích spolků mocnou oporou, to bylo *Všeobecné sdružení křesťanského dělnictva*, doporučené již na prvním sjezdu strany roku 1899 a založené na sjezdu třetím r. 1902. Toto Všeodborové sdružení po svém založení koncem roku 1902 mělo pouze *9* skupin; rokem 1903 přibylo mu již *7* skupin, rokem 1904 *10*, rokem 1905 *18*, rokem 1906 *118*, rokem 1907 *161* a do 30. července r. 1908 přibylo již *147* skupin. V týž den, 30. července r. 1908, kdy konána již pátá výroční valná hromada sdružení v Brně za předsednictví Jana Šrámka, zem. a říš. poslance, čítalo Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva na Moravě, ve Slezsku a Dol. Rakousích celkem *360 skupin s 21.500 členy*. Centrála sdružení je v Brně. Na této páté výroční valné hromadě bylo sděleno, že je přítomno 239 vyslanců ze skupin. Schůzí pořádáno bylo sdružením v městech i na venkově (dokud zjistiti se dalo) od r. 1902 do r. 1905: 136, r. 1906 157, r. 1907 510 a r. 1908 250. Celkem tedy pořádalo Všeodborové sdružení za čas svého trvání do 30. července 1908: *1053 schůzí!* Hotové jmění ze zápisného a členských příspěvků činilo obnos v týž čas *106.000 K.* V nemocenských podporách bylo členům vyplaceno za čas trvání sdružení 25.130 K, nezaměstnaným 1910 K, v mimořádných podporách vydáno 1297 K, podpořeno v době stěhování 46 členů 351 K a rodinám zemřelých dáno 4600 K kromě ještě jiných mimořádných podpor. Práce sprostředkována 199 členům a 60 členům poskytnuta právní ochrana a pomoc. [17])

Hle, tak si stojí roku 1908 organisovaná armáda dělnictva strany křesť.-socialní na Moravě a ve Slezsku — během pětileté práce!

(Pokračování.)

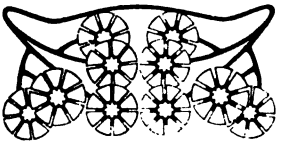

[16]) „Naše Listy" čís. 2. roč. XVIII. dne 12. září 1908 v Praze.

[17]) »Hlas Týdenník« čís. 34. ze dne 21. srpna 1908 v Brně. Článek „Pátý řádný sjezd delegátů „Všeodborového sdružení křesť. dělnictva československého v Brně."

Jan Halouzka.

Piše TOMÁŠ ŠKRDLE.

Když jsem jel před lety z Vídně Moravou do Haliče, zastavil jsem se ve Věřovicích, abych navštívil milého přítele faráře Jana Halouzku. Psával již dříve a často do »Vlasti« a jest jedním z těch, kteří zůstali věrni směru našemu a snahám našim. Týž rok zemřela Halouzkovi na faře jeho matka a citlivé srdce jeho nedalo se utišiti. S velikým žalem o ní mluvil, s velikou úctou na ni vzpomínal. Chrám jeho, kdež jsme druhý den slou-

žili mši sv., vynikal neobyčejnou čistotou a vzornou vnitřní úpravou. Po mši sv. navštívili jsme Hodslavice, rodiště Palackého, prohlédli jsme si světnici, kde se Palacký zrodil, a podivem mne tam naplnil dřevěný katolický kostel. Tam a zpět prošli jsme kus krajiny a Halouzka mně poučoval o tamním lidu, o jeho povaze, jeho snahách a pracích a o krásách přírodních. Rozloučiv se s ním a se stařičkým ctihodným otcem jeho, jel jsem dále přes Moravu a Slezsko do Haliče, do Zakopaného, do Lvova a do Krakova a jinam více.

A tento vzácný přítel můj a družstva našeho slaví letos dne 24. června jubileum 25letého kněžství, i dovolím si čtenářům »Vlasti« doplniti, co o Halouzkovi již XXII. ročník »Vlasti« uveřejnil.

Kancléř Dr. Th. Kohn vyzval Halouzku, aby se přihlásil za katechetu na něm. gymnasiu v Olomouci, ale Halouzka toho neučinil, domnívaje se, že by jeho činnost byla ztenčena, kdežto na širším podkladě duchovní správy může více než na gymnasiu činnost svou rozvinouti a na vinici Páně pracovati.

Za 25 let svého kněžského působení stále na žhavé půdě osvědčil v pravdě ducha kněžského, nezištného. Působil ve městech fabrických, v krajích socialistických — na horách, a práce jeho byla všude korunována úspěchem, což představení jeho a úřady vděčně uznávali.

Tisk katolický, katolické spolky, chudinu Halouzka podporoval posledním haléřem. Horlení jeho ztravovalo zdraví jeho, takže následkem tělesných i duševních prací upadl v povážlivou nemoc, ale zase se uzdravil a dosud vyniká zdravým, mladistvým a svěžím zevnějškem.

Všude, kde působil, upevnil obdivuhodným způsobem stranu katolickou a získal si jemným taktem a vrozenou mu výmluvností a svým hlubokým citem sympatií věřících. Všude zvelebil chrámy Páně i budovy farní obnosy značně vysokými. Výjevy z činnosti jeho na vinici Páně jsou velmi dojemné.

Náš jubilant nezná zahálky a nikdo ho neviděl súčastniti se zábav, byť i dovolených. Dobu odpočinku věnoval studiu a své rozsáhlé literární činnosti.

Halouzka přispívá již z let studentských do všech téměř časopisů katolických. Velké své práce uveřejňuje hlavně v naší »Vlasti«, kdež vyšly: v roč. IV.: Autobiografie Dr. Jana Ev. Bílého, v X.: Jan Nep. Soukop; v XI.: Beneš Method Kulda, k jubileu druhotin kněžských, dne 6. srpna r. 1895; v XIII.: Jan Martin šlechtic Medňanský z Medného; v XV.: Fr. Dědek, kněz družiny Sušilovy; v XVI.: Jan Ev. Nečas; a od roč. XXIV. uveřejňuje ve »Vlasti«: »Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě«. Co jinde a samostatně vydal, jest obsaženo ve XXII. roč. »Vlasti«.

Práce Halouzkovy vynikají originelností a důkladností. Halouzka má po ruce celou korrespondenci † kanovníka B. Meth. Kuldy a jiných národních buditelů moravských, i sděluje veřejnosti věci dosud neznámé, nové a na výsost zajímavé a často opravuje běžná mínění. On je největší znatel probouzející se Moravy a práce jeho budou vždy základem dalších kulturních publikací o Moravě. Kéž milosrdný Bůh, jemuž Halouzka věrně a celou duší slouží, popřeje mu zdraví a svěžích sil k dalším pracím na roli katolické.

Vrchní rada zemského soudu v Brně, Jan Ev. Nečas, zasílá na počest jubilea Halouzkova tuto báseň, kterou zde rádi a ochotně uveřejňujeme:

Buď zdráv, můj příteli, a díky přijmi za to,
že's — maje srdce ryzí jako zlato —
šel ušlechťovat ducha svého lidu,
že's rozbroj vedl k pokoji a klidu,
sil dobro slovem mluveným i psaným
všem svěřencům Svým Tebou milovaným
i za okolí domácích, Tvých věrných!

Buď zdráv, Ty nepříteli licoměrných
a planých slov a nalíčených frází,
jichž náhlý třpyt jak prskavka se hází,
slov, jež se k duším dotěravě derou
a jež se leckde za stkvost pravý berou.

Nuž, pane milý, přijmi tato slova,
jež vyvěrají z nitra přítelova
snad příliš prostě, povšechně a krátce!
Buď zdráv, svých věrných příteli a rádce!

Kéž Hospodin Tvých dalších kroků chrání
a práci plodné dá Své požehnání!
Uč dobře dál a v duších pěstuj květ
zas nových 20 a 5 let!

Literárně-sociální sjezd družstva Vlast v Turnově.

První sjezd konali jsme v Jindřichově Hradci, druhý v Plzni, třetí v Domažlicích a čtvrtý letos v Turnově, uprostřed »českého ráje.« Vybíráme z pravidla města, kde je katolická organisace, nebo spolek křesť. sociální, i hleděli jsme letos k Turnovu s obavou, an tam žádný podobný spolek není, ale sjezd náš právě v Turnově vydařil se nám nad očekávání skvěle. V poslední chvíli kalila se nám akce naše i tím, že oblíbený řečník, p. J. U. Dr. Jul. Nejedlý, jenž nám při všech prvních sjezdech konal skvělé řeči, ochuravěl, ale tu nám vypomohl předseda družstva Dr. Rud. Horský, jenž svým vzácným řečnickým talentem scházející mezeru vyplnil, řečniv o témže předmětě, rozluce manželské, o němž měl mluviti slov. p. J. U. Dr. Jul. Nejedlý.

V pondělí Svatodušní po mši sv. v kapli Červeného kříže v Praze vydali jsme se do Turnova: red. Tom. Jos. Jiroušek, red. Tom. Škrdle a úředník družstva Jan Žák. Na nádraží Františkovy dráhy, odkud jsme k Turnovu vyjeli, dostavil se J. U. Dr. Jul. Nejedlý, na cestu zcela připravený, ale sdělil nám, že se mu na cestě k nádraží v nemoci přitížilo, i žádal, abychom ho v Turnově omluvili. Těžkým srdcem jsme se s ním loučili a těžkým srdcem loučil se J. U. Dr. Jul. Nejedlý s námi.

Vlak do Turnova po Severní dráze vyjíždí z Prahy o 7·24 a do Turnova dostaví se o 11·9. Tam nás na nádraží, které jest od města dosti vzdáleno, očekávali: katecheta Jos. Švec,

jenž má o zdar sjezdu našeho v Turnově největší zásluhy, zlatník Jos. Nejedlo, dále Jul. Rotta, katecheta z Mnich. Hradiště, a Frant. Vencl, kaplan z Dolního Bousova. Pozornost tato nás mile dojala. Usednuvše do dvou připravených kočárů jeli jsme do hotelu p. Bendy, kdež jsme bydleli, se stravovali, a to k úplné spokojenosti.

Podobným způsobem přivítáni byli odpoledne na nádraží další řečníci, kteří do Turnova zavítali: říšský poslanec Dr. Rud. Horský a faráři Dr. Karel Lev Řehák a Vl. Hálek. Čl. výboru školní rada Dr. M. Kovář dostavil se z nedalekého Žďáru, kdež s rodinou prázdniny tráví, pěšky.

První slavnostní schůze.

Náš sjezd konán byl »na Střelnici« v útulném sále, k němuž přilehají tři místnosti, a počátek jeho určen byl na druhou hodinu odpolední. Vedle městské intelligence byly tu všecky kruhy městského i okolního obyvatelstva. Návštěva byla velice četná, a to jak pánů tak i dám.

První slavnostní schůzi poctili návštěvou: okresní hejtman Jan Šindelář s chotí, přednosta okresního soudu Antonín Potecký, členové obecního zastupitelstva Vil. Pařízek a Antonín Svoboda, jenž jest zároveň velitelem ostrostřeleckého sboru, s chotí, choť advokáta dra. Jirkovského, jež jest předsedkyní jednoty katol. paní Srdce Pána Ježíše, důstojnický sbor ostrostřelecký a povětšině jich dámy, Jos. Janků, městský správce úřadů, s chotí, Marianská družina a Katol. Sdružení z Českého Dubu, Odbočka Všeod. sdružení z Ondřejkovic, Josef Brožek, spisovatel z Michovky, J. Petříček, katecheta z Rovenska, s deputací 20 členů tamní organisace, František Cerman, katecheta ze Semil, s deputací křesťansko-sociální Jednoty; z duchovenstva přítomni byli: Jan Tyrichter, bisk. vikář z Přepeř, jako zástupce Jeho Exc. ndp. biskupa z Litoměřic, Antonín Čermák, děkan turnovský, faráři Josef Turek z Týn-Rovenska a Antonín Láš z Lomnice nad Popelkou, Edv. Rychta, místní kaplan, Arn. Veselý a Josef Švec, katecheti z Turnova, František Vencl, kaplan z Dolního Bousova. a j. v.

Sjezd zahájil předseda první schůze, Ant. Čermák, děkan v Turnově, těmito slovy:

»Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!«

S velikou radostí vítám dnes v této krásné síni slavné a velectěné shromáždění, zvláště vysocectěného c. kr. p. okresního hejtmana Jana Šindeláře, vítám slovutné pány družstvem »Vlast« sem poslané a těší mne, že mohu uděliti jako prvnímu řečníku slovo osvědčenému pracovníku na poli socialním p. Tomáši Jirouškovi, jenž promluví o »Významu družstva Vlast v národním životě českém« a po něm bude přednášeti místo slovutného, bohužel onemocnělého vysokoroděho p. J. U. Dr. Julia Nejedlého katolický učitel, velectěný p. Vlastimil Jelínek, »o křesťanských základech ve školství«.

Zaujav místo předsednické povolal za místopředsedu správce městských úřadů Jos. Janků, a za zapisovatele katechetu Jos. Švece.

Shromáždění zapělo píseň: Sv. Václave, vévodo české země, načež děkan Ant. Čermák udělil slovo bisk. vikáři Janu Tyrichtrovi, zástupci Jeho Excellence, nejdůst. biskupa litoměřického dr. Emanuela Schöbla. Týž oslovil shromáždění těmito slovy:

Velevážení! Jeho Excellencí nejdůstojnější náš pan biskup Emanuel Schoebel uložil mi velemilou povinnost, abych všem veleváženým účastníkům tohoto literárně socialního sjezdu »družstva Vlast«, ve staroslavném městě Turnově pořádaného, vyřídil *Jeho vřelý pozdrav.*

Konaje tuto čestnou povinnost dovoluji si připomenouti, že pozdrav Jeho Excellence není pouhým aktem zdvořilosti, že nevychází pouze z milujícího srdce Jeho Excellence, ale že pozdrav ten jest důkazem hlubokého přesvědčení o blahodárném působení, jaké ctěné družstvo Vlast již téměř po čtvrt století osvědčuje na poli literárním a socialním. Ctěné družstvo Vlast má účelem vydávati časopisy, periodické spisy, knihy a brožury v duchu katolickém, zakládá katolické knihovny, pořádá přednášky, podporuje dobrou literaturu a spisovatele, kteří píší v duchu katolickém.

A proto Jeho Excellence nejd. pan biskup pln důvěry, že i při zdejším sjezdu jen dobré símě v půdu dobrou zaseto bude, uložil mi též tu povinnost, abych oznámil, že všem účastníkům sjezdu udílí své vrchnopastýřské požehnání.

Vykonav vůli Jeho Excellencí vítám slovutné pány řečníky co nejsrdečněji a přeji vroucně, aby slova jejich přinesla dobré ovoce v míře nejhojnější.

Na to předseda udělil slovo škol. radovi dru. M. Kovářovi, jenž přečetl telegramy na nejdůst. episkopát.

Jeho Eminenci ndp. Leonu kardinálu Skrbenskému a J. Excell. ndp. biskupu dru. Em. Schöblovi v Litoměřicích zaslán byl následující telegram: »Shromáždění literárně sociálního sjezdu družstva Vlast v Turnově, jednající, jak život dle víry zaříditi, vyjadřuje nejdůstojnějšímu Arcipastýři city úcty, upřímné lásky a synovské oddanosti«.

K večeru došly telegramy od J. Emin. ndp. Leona kardinála Skrbenského: »Šlechetným snahám ze srdce žehná a sjezd pozdravuje kardinál arcibiskup«. — Od Jeho Excell. ndp. biskupa dra. Em. Schöbla: »Za milý hold oddanosti srdečně děkuje a sjezdu opětovně žehná s radostí Emanuel Jan, biskup.«

Na to četl dr. M. Kovář dopisy a telegramy, jež zaslali: Jeho Exc. Vojtěch hrabě Schönborn, Ferdinand hrabě Chotek, kanovník Antonín Čech z Litoměřic, zemský advokát dr. Julius Nejedlý, Marie Eberlová, majitelka spediterského závodu z Prahy, učitelka Alb. Fortýnová, ředitel učednické Besídky Josef Černý a za výbor Sdružení českých katolických zemědělců pro král. české předseda František Šafránek, rolník, a jednatel P. Milo Záruba, farář a říšský poslanec.

Redaktor T. J. Jiroušek ujav se slova promluvil obšírně o poměrech, které zavládly v Čechách po době buditelské, osvětlil éru liberální a nutnost vzrůstu katolického hnutí. V první řadu bojovníků na povzbuzení ducha katolického a vyvolání života katolického postavilo se roku 1884 družstvo Vlast se svými odbory: sociálním, historickým, literárním a časopisy svými: »Vlastí«, »Dělnickými Novinami«, »Našimi Listy«, »Vychovatelem«, »Historickým Sborníkem« a brožurami obrodilo českou literaturu. Ke družstvu Vlast připojily se čestně a v dile jeho na povznesení života katolického jej podporovaly dále: Jednota katolického učitelstva, Tisková Liga, Spolek pro zakládání katol. knihoven a Paedagogický svaz. A tak za pomoci společné a za pomoci svých odborů dosáhlo družstvo Vlast velikých a velikých dnešních úspěchů. Řečník skončil svoji řeč za hlučné pochvaly a velikého potlesku.

Předseda: Račtež, pane redaktore, přijati naše upřímné díky za obsažnou přednášku a spolu přání, byste ve prospěch slavného družstva »Vlast« ještě mnohá léta pracovati mohl.«

— Předseda vyzval druhého řečníka pana učitele Vlastimila Jelínka, by přednesl své thema: »O křesťanských základech ve školství«. Řečník velice říznými příklady dokládal, jak náboženskomravní výchova působí na mládež ve škole i mládež dospívající. Co chvíli odměňován bouří potlesku a pochvaly. Vyvodil stručně, ale zřetelně, kterak volnomyšlenkářský směr přišel k nám z Francie a jak pomocí všech stran »pokrokových« u nás se rozšířil. Nabádal rodiče, by svůj poklad, totiž dítky, vychovávali v duchu katolickém. Uvedl, kterak výchova mládeže působí, když dospívají. Vytkl a dobře poukázal, že 1. na děti působí společnost, 2. četba, 3. dobrý příklad rodičů. Pan učitel Jelínek neurážel žádné strany, nýbrž pouze poukazoval na jejich směry, což se všeobecně zamlouvalo. Zajímavé bylo, že posluchačstvo chvíli pohnuto až k slzám, ve chvíli řečník dobrým vtipem osvěžil mírné ticho. Pan řečník skončil slovy:

»Raději vyhnanství a žalář, mříž,
než zradit Boha, vlast a národ v boji,
než býti škůdcem cesty ku pokoji,
než zradit lid a zapřít kříž.«

Předseda: »Těší mne, pane učiteli, že Vám mohu upřímné a srdečné díky vzdáti za Vaši řeč a prosím se všemi přítomnými, byste mládež sobě svěřenou dlouhá léta v katolickém duchu mohl vychovávati.«

Prohlašuji první schůzi socialní za skončenu a volám všem: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.« Hlučné: »Na věky věkův Amen.«

Za všeobecného nadšení shromáždění opět povstává a pěje bez hudebního doprovodu papežskou hymnu, což nás mile překvapilo.

Druhá večerní slavnostní schůze.

Po první slavnostní schůzi zasedli jsme v zahradě Střelnice k příjemné zábavě a naslouchali jsme koncertu, který tu pořádala hudební kapela ostrostřeleckého sboru. Zvláště nás zajímaly intrády, vyhrávané těm, kteří při střelbě ceny obdrželi.

Blížil se večer a již před 7. hodinou plnil se sál na Střelnici četným obecenstvem z Turnova a okolí. Velice skvěle se vyjímalo elektrické osvětlení spolkového sálu.

Z duchovenstva nově přibyli: Ant. Faltýnek, kaplan z Přepeř, Jan Bernát, děkan z Mnichova Hradiště, Jos. Fischer, děkan v. v. v Turnově, a obchodník Malý ze Semil. Na řečnické tribuně zaujali čestná místa: zástupce Jeho Excellence bisk. vikář Jan Tyrichter a místní děkan Ant. Čermák.

Schůzi předsedal Ant. Svoboda, velitel sboru ostrostřeleckého, člen městského zastupitelstva a sládek v Turnově, povolav za místopředsedu zlatníka Vaníčka a za zapisovatele místního učitele Fr. Tatra.

Předseda objevil se v uniformě velitele ostrostřeleckého sboru a promluvil vážně a důstojně následující slova:

»Vítám velectěné hosty, řečníky a pracovníky slavného družstva »Vlast« v tomto domě co nejvřeleji k dnešnímu sjezdu. Přišli jste všichni *v pravý čas*, abyste budili city víry a katol. náboženství v našem lidu. Za dnešní doby jest zvláště třeba probouzeti *lepší směry* katolické myšlenky, aby byla tím více utvrzována. Nám pak jest setrvati v ní dle vzoru našich předků.

Děkuji slavnému družstvu »Vlast« za čest, že si vybral právě tuto budovu našeho sboru ostrostřeleckého za místo sjezdu a ujišťuji, že to bude vždy *chloubou* našeho sboru. Sbor náš ostrostřelecký jest jedním z nejstarších v Čechách, starý přes 400 let. Od dávných dob má na svém štítu heslo: »Pro Boha, vlast a krále!« Tomuto heslu zůstal vždy věren, a doufám, že bude i na dále v jeho šlépějích kráčeti. Opakuji svůj pozdrav slavnému sjezdu, jenž pracuje taktéž za tímto heslem, a volám jeho dílu vřelé »Na zdar!« (Hlučný potlesk.)

Na to přednesl nadšený pozdrav předseda mladé smíchovské organisace katolické Jaroslav Šilhavý a byl za to odměněn hojným potleskem.

Řadu telegramů a pozdravných dopisů četl předseda sjezdového komitétu far. Vl. Hálek; druhou řadu četl ve schůzi třetí; uvedeme je na konci referátu.

Telegramy Jeho Eminence a Jeho Excellence z Litoměřic vyslechlo obecenstvo s úctou povstáním.

Prvním řečníkem byl farář Vlastimil Hálek, jenž pojednal prakticky o »*Dílech křesťanské charity*« *pro dívky a lid*: »*Nádražní misii*« *a* »*Spolku sv. Rafaela*«. Přednášející vylíčil nebezpečí velikých měst pro mravnost dívek a podal z bohatých zkušeností v tomto oboru dobré pokyny důst. duchovenstvu i obecenstvu, jak možno používati snadno dobrodiní »Nádražní misie« pražské i vídeňské, jakož i »Spolku sv. Rafaela« pro vystěhovalce do Ameriky. Ukázal s vysvětlením veškeré tiskopisy a plakáty, kterých se při těchto podnicích užívá. Mnoho mládeže, ubírající se

z venkova do velikých měst, může býti zachráněno, mnoho vystěhovalců neztratí ve vlasti za oceánem svoji víru. Zmínil se též o zřízení domu pro slepé dívky v Praze na Kampě. Přednáška byla s potleskem přijata.

Druhým řečníkem byl předseda »Vlasti« dr. Rudolf Horský, říšský poslanec, jenž uvítán byl potleskem. Omluvil churavého dra Julia Nejedlého a převzal jeho přednášku: »*V čem záleží rozluka manželství a co z ní hrozí pro rodinu, obec a stát*«. Zajímavým způsobem probral rakouský zákon a církevní předpisy o manželství, ukázal na židovské směry, které chtějí rozluku a stále pro ni pracují při opravě občanského zákonníka. Řeč svoji propletl mnohými sděleními o běžných časových událostech. Končil slovy: Nebojme se, ale také nedejme se. Duch sv. je s námi!

Řeč dra. Rudolfa Horského byla akklamována bouřlivým potleskem.

Předseda oběma řečníkům děkoval za bouřlivého souhlasu obecenstva.

Schůze skončena byla písní: »Bývali Čechové«.

Večer konán byl »na Střelnici« přátelský cerkle všech hostí, upřímných katolíků z Turnova a okolí, který velice posloužil ke vzájemnému sdružení za věc katolickou na českém severovýchodě.

Při rozchodu pravil bisk. vikář Jan Tyrichter k referentu »Vlasti«: tyto přednášky jsou pravé lidové misie. Uznání toto, pronesené z úst tak vážných, nás v družstvu velice těší.

Třetí slavnostní schůze

konána byla v úterý Svatodušní, v den práce a školy (jeť v Turnově reálka, i byla tam v úterý škola), i očekávali jsme slabší návštěvu, ale sál byl zase naplněn vybraným obecenstvem z Turnova a okolí; mezi jinými dostavili se: učitel Fr. Tater, učitelky z Turnova: Jos. Mrázová, Viktorie Sedláčková, Eliška Prokšová st., učitelka Hakenová z Rožďalovic, učitelka Žofie Hajná ze Semil, akademický malíř Ondrejc s chotí, paní Nejedlová, choť klenotníka s dcerou, sl. M. Žákova, R. Reslová, Verichová, dámy spolku Nejsvětějšího Srdce Páně se všemi členkami výboru a j. v. Z duchovenstva nově přibyli: Jaroslav Dlouhý, farář v Loukovci, Jos. Novák, kaplan v Mladé Boleslavi, František Knížek, farář z Březiny, Ignát Milčinský, kaplan a Josef Symon, farář z Tatobyt, Jos. Hrbek, vik. sekretář z Loukova, František Hodek, kaplan v Týn-Rovensku, P. Agnet Stružka O. S. Fr., Josef Dumek, farář v Dlouhých Mostech, P. Kliment Minářík O. S. Fr., J. Vomočil, farář z Nové Paky, A. Hejduk, farář z Louček, František Dohnálek, farář z Libštátu, Jan Sládeček, katecheta v Dobrovici, Josef Bém, farář z Jeřmanic.

V 8 hodin sloužil tichou mši sv. v chrámu Panny Marie Antonín Čermák, děkan Turnovský, které byl přítomen výbor »Vlasti« a četní hosté. Při mši sv. krásně pěl sbor turnovských dam na kůru řízením ředitele kůru pana Khuna. Po mši sv. vykonány byly modlitby za zesnulé členy družstva »Vlast«. Deputace »Vlasti« odebrala se po mši sv. do sakristie, aby tam panu děkanovi a řediteli kůru za jejich obětavost poděkovala.

Schůzi předsedal školní rada dr. Matěj Kovář, povolav za místopředsedkyni pí Alžbětu Junovou a za zapisovatelku učitelku sl. Žofii Hajnou.

Předseda oslovil přítomné takto:

Velevážené shromáždění!

Zahajuje dnešní schůzi literární, v pořadě třetí, pořádanou družstvem »Vlast«, vítám vás k ní co nejsrdečněji jakožto rodák z okolí. Dím to, že jsem rodák zdejší s nemalou chloubou a hrdostí a těší mne, že i druhý řečník, vdp. dr. Karel Řehák, jenž nám poví něco z historie této půvabné krajiny, pochází též z vikariátu zdejšího, z pokraje tohoto českého ráje jako já. Ba bývalo tu za mého mládí jako na kraji ráje. Vidím dosud ty zástupy, jež v neděli a ve svátek hrnuly se do chrámu Páně. A co zří, žel Bohu, oko mé nyní, již i tady? Místo do kostela jdou nebo jedou někteří lidé na pole, aby kopali, orali, vláčeli, sekali, síli. Kde tu zůstalo 3. přikázání: »Pomni, abys den sváteční světil.« Smutný to úkaz — úpadek náboženství i úpadek mravnosti! Abychom opět povznesli lid katolický k živé víře a tím i k zachování přikázání Božích i církevních, pořádá družstvo »Vlast« sjezdy v různých krajích v té naději, že se nám s pomocí Boží podaří vyburcovati lid náš z netečnosti a lhostejnosti náboženské. Jediné víra, pevná víra spojená s činnou láskou spasí nás.

V dobách národního probuzení, o němž promluví vdp. farář Al. Dostál, lid venkovský lnul ke své církvi katolické oddaně a upřímně i panovalo též více lásky k bližnímu, která nyní mizí a pohříchu čím dál tím více bude mizeti.

Prosím vdp. faráře Aloise Dostála, aby laskavě započal svou promluvu.

Oblíbený český spisovatel povídkář farář Al. Dostál mluvil o předmětu: »Národnostní probuzení a první jeho křisitelé«. Řečník uvítán byl potleskem.

Řečník předeslal, co je literatura, jak se obyčejně dělí, které jsou zjevy v jednotlivých dobách. Uvedl příčiny úpadku, hlavně odchod exulantů, války dlouholeté, označil činnost Amose Komenského a kronikářů. Nadešla persekuce češtiny za císaře Josefa II. roku 1774 a obrat k lepšímu. Povstali národní apoštolé a mezi nimi především kněží, kteří křísili národ. Mezi těmi nejvíce bylo básníků a podporovatelů České Matice. Knihy rozšiřovali kněží — v »dědictvích«. Na universitě založena stolice řeči a literatury české. Předním buditelem byl J. Dobrovský, Dobner, Procházka, Puchmayer, Josef Jungmann, Ladislav Čelakovský, J. Kollár, Pelcl, František Palacký a jiní. Při každém uvedena hlavní činnost a význačný spis. Řečník přešel na rodáky turnovské, obšírněji se zmiňuje o prvním slavistovi Durychovi, Anton. Markovi a jeho činnosti, o Lábovi, Červenkovi, biskupu Krejčím, Pickovi, o cestovatelích Kotlerovi, Pacltovi, o Prouskovi, Skálovi, Šlechtovi, vik. Němečkovi, hl. faráři v Praze a výtečném kazateli Fr. Janků a jiných. Končí s appelem na pěstování a šíření literatury a provolává dík a vděčnou památku buditelům.

Dlouho trvající potlesk byl odměnou panu řečníku.

Farář Alois Dostál mluvil na sjezdech družstva ponejprv a osvědčil se hned jako zdatný řečník, i získalo v něm družstvo »Vlast« znamenitou sílu, což ón hlavně v naší Literární sekci uplatňuje.

Posledním mezi oznámenými řečníky byl *Dr. Karel L. Řehák*, jemuž připadl úkol, aby mysle posluchačů, dlouhými přednáškami poučnými zajisté již znavené, vypravováním historickým opět oživil a příjemně naladil. I podařilo se mu to plnou měrou. Byv již při vystoupení svém na řečniště tleskotem uvítán, s nejživější pochvalou po hodinné přednášce s místa svého sestoupil.

Za předmět přednášky své zvolil si »*Pohledy do Českého ráje*«, jak se totiž Turnovsku právem říká. Do tohoto českého ráje ale jako bránu tvoří Mladá Boleslav.

Řečník provázel nás tudíž v duchu od Mladé Boleslavi do Turnovska a zpět, a poukazoval na této cestě, co kde památného jest, buď že Bůh to sem položil, nebo že to ruce lidské vytvořily, nebo i co krásného bylo, zničily! Vyličil krátce děje Mladé Boleslavi, osudy její za dob husitských i protestantských; působení tu pánů z Michalovic, z Tovačova, i z Krajků, a rozmah jednoty českých bratří právě v těchto místech. K tomu připojil zajímavé vzpomínky z dob svých studií na gymnasiu Mladoboleslavském. Pak pořadem podobně líčil osudy hradů Michalovic, Zvířetic, Velečova, kláštera Hradiště, od husitských Sirotků zničeného; hradu Bezděze, na němž uvězněn byl králevič Václav II. se svou matkou Kunhutou; dále hradu Rabska a památných míst od něho až k Turnovu.

Tklivé bylo připomenutí, že přívrženci »zimního krále« Bedřicha, Václav Budovec, pán na Mnichovu Hradišti a Joachym Ondřej Šlik, pán na Svijanech, zemřeli r. 1621 na staroměstském náměstí v Praze pod rukou katovou, byvše odsouzeni pro velezrádu, na králi Ferdinandu II. spáchanou.

Potom teprve prováděl nás řečník v Turnovu samém, a poukázal k dějinám i památnostem jeho. Pak připomenul, že by s námi rád putoval na sever od Turnova, na památné hrady Rotštein, Malou Skálu, Fridštein, Velký Rohozec, avšak že se k tomu času nedostává. Slíbil však, co musel vypustiti v přednášce samé, že později doplní v celé brožůře.

Z Turnova vedl nás řečník směrem jižním k podivuhodnému hradu, na třech skalách vystavěnému Valdšteinu, kde za dob husitských válek po celý rok vězněn byl zemský vladař Sigmund Korybut; kde později bylo hnízdo loupežníků, a při počátku 18. století sídlo poustevníka Václava Holana, bývalého učitele z Rovenska. Potom podle »Skalního města« vedeni jsme byli na druhý skalní hrad, Hrubou Skálu, v novější době na moderní sídlo baronů z Aehrenthalu přestavěný. Odtud pokračovali jsme dále na podivuhodné orlí hnízdo, na dvou čedičových skalách vystavěné a Trosky nazvané. Místa tato opěvuje již pěvec rukopisu královdvorského pro skvělé vítězství, jež tu při počátku 13. století vydobyl Beneš, syn Heřmanův, z rodu Markvarticů, nad Sasíky, kteří sem byli loupit i pustošit přišli.

Od Trosek zašli jsme v duchu až ku staroslavnému, přepevnému hradu Kosti, jenž jest posud v užívání; a odtud putovali jsme dále po bojišti z r. 1866 skrze Žďár, letní to sídlo čilého našeho spolupracovníka, c. k. školního rady dra Matěje Kováře, ku stanici při železnici, jménem Svijany-Podolí.

Poukázav řečník, kterak dojemně přiléhá píseň »Kde domov můj? Voda hučí po lučinách, bory šumí po skalinách« atd. právě k místům popsaným, končí se srdečným přáním, aby v této naší krásné krajině, »českým rájem« nazývané, panovala vždy také ne-li rajská nevinnost, aspoň vždy opravdová křesťanská ctnost, upřímná láska k Bohu, upřímná láska i milým rodákům — pro Boha! A aby se tak stalo, tomu posléze provolal: »*Zdař Bůh!*« jež bylo s radostí ze sta úst opětováno.

Školní rada dr. Matěj Kovář poděkovav oběma řečníkům zakončil schůzi delší dojemnou řečí:

Veledůstojní a velectění pánové
a velevážené dámy!

Nežli skončíme Literárně-sociální sjezd družstva »Vlast«, pořádaný v staroslavném městě Turnově, cítím se povinna upřímně vzdáti vám díky za hojnou vaši účast i všem věhlasným pánům řečníkům za jejich důkladné, obsažné a poučné promluvy. Vřelé díky naše platí též především vdp. vikáři Janu Tyrichtrovi jako zástupci Jeho Excelence nejd. p. biskupa litoměřického dra Em. Schöbla, vdp. děkanu turnovskému Antonínu Čermákovi a čilému komitétu turnovskému za práce, spojené s uspořádáním sjezdu, jemuž v čele stál a nejvíce zásluh si získal dp. katecheta Josef Švec. Naše díky zasluhuje i zdejší pan okresní hejtman i okresní soudce.

V doslově račte mi, velectění, dovoliti pronésti několik myšlenek, jež mi víří v hlavě i v srdci.

V dobách pohnutých, jako je doba naše, je potřebno a nutno, abychom se seznali a seznavše se, navzájem se posílili a posílivše se, s novou chutí a radostí pracovali pro Boha, vlast a krále.

Vytýká se nám katolíkům, že jsme tmáři, a my přece šíříme jen světlo, světlo nejčistší, světlo s nebes dané, tisícileté, světlo víry založené samým Bohem, Ježíšem Kristem. A to jsme tmáři? A ti naši odpůrci moderní i nejmodernější — to jsou samí světlonoši, ale bohužel že čiré nevěry.

Vytýká se nám, že jsme ultramontáni, že lneme k Římu a že jsme zaprodali vlast. Tu vzpomínám si dob našeho probuzení národního, o němž, přihlížeje hlavně k vikariátu turnovskému, obšírně promluvil pan farář a spisovatel Al. Dostál. Ptám se: Kdo tu stál v popředí a v prvních řadách tohoto hnutí národního a literárního? Jen počítejte, kolik to bylo katolíků-učitelů, kněží-vlastenců, kolik kněží-spisovatelů, kolik kněží-zakladatelů nadací, zvláště pro studující, z nichžto mnohý vystudovaný nevěrec nyní hází po nich i po církvi naší a jen naší, nikdy jiné, blátem.

Tu vzpomínám i dob politického probuzení našeho r. 1848, kdy jsem byl hošíkem, a pak r. 1860, kdy jsem byl studentem.

V programě strany národní bylo i náboženství, jak se samo sebou rozumělo, vždyť to byli téměř samí katolíci. Ale nyní brojí proti katolicismu či jak oni přezdívají klerikalismu kde kdo, svobodný zednář, volný myšlenkář, odpadlý katolík i mnohý ještě neodpadlý, národní social i socialní demokrat, radikál, pokrokář et tutti quanti, v jichž čele namnoze stojí obřezanci, aby povalili víru katolickou, v jejichžto řadách kráčejí též socialní demokraté, jimž je náboženství, jak sami psali a tvrdili, věcí soukromou (židům a protestantům zajisté nikoli), ale dle skutků zamítají veškero náboženství; v jejich středu jdou bohužel i mnozí učitelé, jak až příliš zřejmě viděti z jejich časopisů, zejména z »Českého Učitele« a ze »Školského Obzoru«. Jen zaslepená zášť, nenávist a vášeň může se tak nepřátelsky stavěti proti náboženství, ba přímo se rouhati Bohu. Kam zmizely ty krásné doby, kdy učitel a duchovní ruku v ruce vychovávali mládež jim svěřenou v duchu katolickém, ale nyní — trestá jistý učitel ministranta, přijde-li ze služeb Božích o nějakou minutu později, tím, že ho postaví na hanbu a sem tam se mu za to posmívá a pošklíbá, a to děje se v obci, v níž není žádného jinověrce, než jen vesměs katolíci. Není to úžasné? Není to neslýchané? Tak se vychovává nábožensky mravně, jak předpisuje § 1. školního zákona.

Já vzpomínám jako historik též dob císařovny Marie Terezie, kdy byl by rád s chutí zabral království České král pruský Bedřich II., vzpomínám i dob Bismarkových, ale že v zemi této byli katolíci téměř veskrz (96%) a valnou většinou Češi, rozmyslili si to oba, ač i za Bedřicha II. i za Bismarka hemžilo se tu pruských emissarův, a dokládám se vším důrazem, že byl to katolicismus národa českého, že jsme se nestali provincií pruskou a katolicismus zachránil nás před germanisací. Jen protestantští stavové po bitvě bělohorské obzvláště zde na severu poněmčovali.

Běda bylo by nám, abychom odpadli od církve katolické i my i Němci katolíci, obývající toto naše staroslavné království. Ne bez vypočítavosti a rozmyslu někteří prusofilové vytasili se se svým »Los von Rom« a tím i »Los von Oesterreich« a přímo do náruči Pruska. Jako Čechy troufali by si nás ještě zdolati, ale jako horlivé a uvědomělé katolíky nikoliv.

Kde se ničí naše autorita Božská, tam se hubí též autorita lidská; kde se boří oltáře, tam se záhy kácejí i trůny; kde mizí náboženství, víra, tam poklesá i mravnost, upadá lidskost a místo ní nastupuje zpustlost, zdivočení, nezákonnost, proti níž marny budou všecky paragrafy.

Ve všem chtějí nyní míti volnost: volnou školu, volné manželství, volné smýšlení i konání a za tím vším skrývá se nevázanost, bezuzdnost.

Aby se řady naše posílily, utvrdily a rozmnožily i v tomto českém kraji, dej milostivý Bůh, k jehožto cti a chvále pracujeme a i dále pracovati budeme, v nějž pevně věříme a doufáme, jejž nade vše milujeme a jemuž vděčni jsme za všecky dary, krásy a dobrodiní.

Kéž símě včera a dnes tu seté padlo v kyprou půdu a nechť přinese hojně dobrého ovoce, toť přáním netoliko mým, ale všech nás katolíků.

Bůh všemohoucí a dobrotivý žehnej nám i nadále i našim potomkům!

Sv. Václave, vévodo České země, nedej zahynouti nám ni budoucím!

V půvabné krajině této nedovedu sjezd tento vhodněji zakončiti než těmito svými verši:

Náš český ráj.

Buď z duše pozdraven, náš rodný kraji,
buď Bohem požehnán, ty český ráji!
Mně oko slzou radostí se rosí
a v touze ret můj nebes Pána prosí:
Střez, chraň a opatruj náš drahý kraj,
by byl nám stále pravý, zemský ráj.

Čím dál mi bledne vlas a chřadne líce,
mne láska k tobě pudí víc a více;
ta touha z mládí zmáhá se a roste
zřít tebe i ty naše chaty prosté
a kochati se vnadou přírody,
jež matkou je i dcerou svobody.

Zas vřele zdravím vás, vy strmé hory,
kde husté, bujné, modrají se bory,
vás žehnám, lány rolí, luhy, nivy
i tebe, čisté vody zdroji živý,
i vás tu vítá, skály omšené,
mé srdce krásou vaší blažené.

Jak milo v lese, kde to jemně šumí,
kde všechen nitra nepokoj se tlumí,
kde čilých ptáčat různé zpěvné rody
tak volně prozpěvují do přírody,
že hudba ta nás blaží, potěší
v tom zeleném a svěžím přístřeší.

Tu v šumném klidu háje, v kyprém mechu
si v blahém snění hovím beze vzdechu,
tvář slunce jasná hledá moji líci,
však brání jí v tom listí šumějící:
Ó nech mne dumat, nech mne sníti dál,
zde mním, že není nade mne ni král.

Kdo krásy ty a všecky luzné vnady
zde rozestřel a nahromadil všady,
že oko s potěšením na ně zírá?
Sám mocný, velký vládce všehomíra,
jenž půvaby ty mně i tobě dal.
Dnem ze dne víc ho za to cti a chval!

Dr. M. Kovář.

Předseda přípravného komitétu far. Vl. Hálek četl ještě v poslední chvíli došlé telegramy a dopisy; v tom zaznělo: Anděl Páně. Shromáždění povstalo a hlasitě se modlilo Andělské pozdravení.

Bisk. vikář Jan Tyrichter děkoval ještě shromážděným jménem Jeho Excellence ndp. biskupa a děkan Ant. Čermák promluvil tato závěrečná slova:

»Všem milým osadníkům turnovským jako místní duchovní správce vzdávám upřímné, srdečné díky, též všem vzácným hostům z plna srdce děkuji, že svým příchodem, svou pozorností tento Literárně sociální sjezd oslavili, jménem všech přítomných slib činím, že pod práporem družstva »Vlast« státi a bojovati budeme, pod práporem, na němž napsána jsou slova: *Kristus náš Pán, Vůdce a Vítěz* i dnes pevnou naději s veškerým slavným shromážděním v srdci chovám a veřejně prohlašuji: Vytrváme-li pod tímto práporem, zůstane Turnov se svým okolím katolickým, na vždy československým. Zdař Bůh! Prohlašuje sjezd slavným družstvem »Vlast« uspořádaný za skončený pozdravuji velectěné shromáždění: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!« Amen!

Sjezd byl skončen a šlo o něm jedněmi ústy, že slavně se zdařil; radovali se Turnovští katolíci a radovali jsme se zvláště my z Vlasti, že jsme vykonali zase ku cti Boží kus positivní práce.

Za rok, dá-li Bůh, chceme zamířiti do diecese Hradecké, kdež jsme dosud sjezdu nekonali.

Mimo to, co jsme při první schůzi uvedli, zaslali ještě telegramy a dopisy: Telegramy: farář a auditor Jan Halouzka z Mistřína, organisace mládeže okresu netolického, Jan Staněk, pasíř, Spolek přátel katol. českých škol bratrských, k. a. notář a farář Ignác Švančara, kaplan J. Čadek, děkan a kons. rada J. Černohouz, Msgr. Aug. Fibiger z Litoměřic za Křesť. soc. spolek v Litoměřicích, mag. sekretář C. Vlk, farář Jos. Bouchal, Jednota sv. Methoděje ve Vídni, úředníci Vlasti: Mat. Šíp, Hais-Týnecký, faktor B. Šubrt, T. Urbanyiová, katecheta Boh. Jiráček, Katolická Jednota v Libštátě, Boh. Varhaut, stavitel v Krči.

Pozdravy zaslali Spolek katol. tovaryšů v Jindř. Hradci, Katol. organisace ve Stodůlkách, Spolek na zakládání katolick. knihoven v Praze, Křesťansko-sociální spolek mužů a jinochů v Liboci, Literátský sbor v Pacově, místopředseda Antonín Čulík, V. Dvořák, rolnický syn z Nových Dvorů, ředitel semináře J. Říhánek, farář a red. Filip Konečný, c. a k. voj. kurát, dr. R. Zháněl, V. Křížek z Liboce, Antonín Plaček, měšťan v Pacově, farář a spisovatel Ignác Zháněl z Troubska, »Vlastimila«, spolek katol. paní a dívek v Liboci, řídící učitel v. v. M. Zháněl, prelát dr. Josef Burian, farář a spisovatel J. Herzig, Kat. organisace v Modřanech, jednatel řed. E. Červinka, opat P. Alban Schachtleiter z Emauz, Josef Pivoňka, kaplan z Čechtic, Křesť. soc. spolek v Radnicích, ředitel konviktu v Příbrami K. Štella, profesor dr. V. Hlavatý, spisovatel Josef Fabian z Olšova, Všeodborové sdružení z Ondřejkovic, Vojtěch Freyka, farář v Bohušovicích,

Katolická organisace v Hořelici, Jan Voborský, c. k. oficiant, člen Liter. sekce Vlasti, Frant. Stibor, farář v. v., Sirůček, kons. rada, kaplan F. Petráček z Liboce, Polit. kř. soc. spolek pro Smíchovsko-Zbraslavsko, spisovatelka L. Grossmannová-Brodská, Kat. organisace v Nebušicích, farář Josef Tichovský z Bratronic, V. Peer, bohoslovec, Lidový kat. soc. spolek z Kolína, Kat. organisace v Hloubětíně, T. Pícha, farář v Lipk. Vodě, Kat. organisace na Král. Vinohradech a v Břevnově, V. Pavlík Sychra, red. »Hlasu Lidu« v Čes. Budějovicích, spolek »Vzájemnost«, V. Dvorský, předseda, prof. F. Žundálek z Rakovníka, V. Kunz, katecheta z Prahy-VII., Ot. Jakoubek, spisovatel a typograf v Praze, V. Pokorný, kaplan z Mladé Boleslavi, Podpůrný spolek paní »Vlastenka« (M. Gottliebová, starostka a členka nádr. misie v Praze), Katol. organisace v Nuslích, arcidiecesní komité v Praze, Msgr. A. Wünsch, předseda, J. Kafka, řid. učitel ze Zdětína, za Jednotu čes. katol. učitelstva, JUC. J. Šindler, profesor Staněk z Tábora Fr. Smola, farář ze Štěpánovic, a Boh. Bouška, řid. učitel v Modlibově.

LITERATURA.

NĚMECKA.

»Die Geschichte der Klar'schen Blindenanstalt in Prag vom Jahre 1832 bis 1907. Zur Feier ihres 75 jährigen Jubiläums verfasst vom Direktor der Anstalt Emil Wagner. Mit Unterstützung der Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen.« — Toť celý název díla ladné knižní i typografické úpravy (o 166 stranách textu), které v měsíci březnu 1909 objevilo se ve výkladních skříních německých knihkupectví pražských. — Obsah spisu má toto pořadí: listy pamětní; předmluva; krátký historický přehled rozvoje péče o slepce vůbec a v Čechách zvlášť; zásady, jakož i původní názory Pavla Aloise Klára z r. 1857 o etickém a socialním řešení otázek péče o slepce; dějiny ústavu pro zaopatření a zaměstnání dospělých slepců v Čechách (Klárova ústavu slepců) v Praze, a to: díl I.: ústav ve vzniku za řízení zakladatele prof. Dra Aloise Klára v době od 4. října 1832 do 25. března 1833 a životopis zakladatele; díl II.: ústav v době od 25. března 1833 do 5. listopadu 1860 za řízení krajského rady Pavla Aloise Klára a životopis jeho; díl III.: ústav od 5. listopadu 1860 do 24. října 1880 za správy setníka Jana rytíře Běšína (příbuzného rodiny Klárů) a nástin životopisu téhož; díl IV.: ústav od 24. října roku 1880 do 3. září 1898 za řiditelství c. k. okresního hejtmana Rudolfa Maria rytíře Klára a životopis téhož; díl V.: interregnum od 3. září do 1. listopadu 1898; díl VI.: ústav v době od 1. listopadu 1898 do 4. října 1907 (75. výročí založení), resp. až do konce r. 1907 za správy nynějšího ředitele Emila Wagnera; díl VII.: doba od 4. října 1907 do 31. května 1908, díl VIII.: novostavba druhé budovy ústavu. Po té následuje dodatek k dějinám péče o slepce v Rakousku; v závěrku pak obsaženy jsou přehledné seznamy zakladatelů, protektorů, členů ředitelstva, chovanců ústavu, nadací, jmění ústavu a opatrovny pro slepé dítky atd.; dílo zakončeno je dalším dodatkem k dějinám za období od 31. května do 31. prosince 1908. Při velké znalosti věcí, s jakou odborník Wagner (mimochodem řečeno také předseda mezinárodní komise pro jednotnou úpravu statistiky slepců) celou látku umí ovládati, jest dílo to samo o sobě knihou a pomůckou velmi cennou pro celkové dějiny domácí humanity vůbec, což mu přes to, že vydáno bylo pouze německy, spravedlivě přiznávám. — Kdyby německé dějiny byly vznikly někde jinde, mimo Klárův ústav, nebyl bych se o věci ani zmínil — ale jedno dlužno spravedlivě uvážiti: Klárův ústav jako dobročinný ústav věnovaný hlavně technické výchově slepců a sloužící dle stanov těmto nešťastníkům bez rozdílu národnosti, vždy

ochotně přijímal české dary, odkazy a příspěvky — bylo by tedy bývalo zajisté jen slušno, aby jeho representace aspoň v roce pro ústav vysoce významném byla vydala dějiny také česky. Nuže: to se nestalo, ba na str. 165. (v dodatku) projevena dokonce rychlá ochota, vzdáti se úkolu založiti českou obecnou školu pro slepé děti, poněvadž vznikl dle provolání z 8. prosince 1908 český zemský spolek péče o slepce, v jehož předsednictví zasedá též prelát Dr. Jos. Burián. Nebo bylo vydání pouze a jen německých dějin rozlučnou navštívenkou široké veřejné a soukromé dobročinnosti české za slova J. V. císaře ze dne 23. dubna 1907 (při slavnosti kladení základního kamene k novostavbě), směřující k podpoře ústavu se strany obou národností? Při každoročně hlásané nestrannosti národnostní jest to zjevem až až nápadným! Ku chvále knihy Wagnerovy jako díla literárního slouží však, že psáno jest v ohledu věcném s úctou k práci Klárů, jichž doba jest přiměřeně vystižena a po zásluze oceněna. Dílo samo ozdobeno jest 25 vyobrazeními, z nichž mile zamlouvají se rodinné portréty Klárů, světlotiskové reprodukce olejomaleb ve sbírkách ústavu. Zde jenom s povinným vděkem vzpomínám vzácné ochoty, s jakou mně téměř přímo zakazováno bylo, do českého pojednání ve »Vlasti« zařaditi snímky rytin a podobizen, jež jsou mým soukromým majetkem. Těm, kdo chtějí Klárův ústav poznati z popisu, jaký podává z části na základě starší německé literatury a s podporou německé učené společnosti nynější řiditel jeho, dílo recensované doporučuji. *Jan Voborský.*

St. Josef-Bruderschaft in Klagenfurt. 1908. Doufajíce, že ctěné čtenářstvo »Vlasti« se zájmem sleduje rozkvět německého knižního spolku »St. Josef-Bücherbruderschaft«, podáváme tuto opětně krátký posudek o členských podílech, vydaných spolkem na podzim roku 1906. Jak známo, dával dosud spolek za příspěvek 2 K 40 h svým členům pět knih, mezi nimi vázanou modlitební knihu; letošním rokem zavedl pro ty, kterým libo, ještě knihu šestou. Všech 6 knih stojí pouze 3 K. Letošní podíl tvoří následující knihy: 1. Modlitební kniha s názvem »Unter Jesu Fahne zum zeitlichen und ewigen Glück«, Lehr- und Gebetbuch nach alten deutschen Jesuiten-Missionären herausgegeben von Heinr. Brokamp S. J. Kniha ta dává stručný, ale jadrný návod k modlitbě a práci a vůbec ku životu zbožnému pro katolické křesťany. — 2. »Gottes Walten in der Schöpfung«, Spaziergänge eines Naturfreundes. Von Edgar Klimsch. Je to poučný lidový spis přírodovědecký. V něm spisovatel, upozorniv na mnohé zjevy v domácnosti, podniká se čtenářem vycházky do Boží přírody, a to v různých dobách ročních, jak se dá, kolem domu, do zahrad, na pole, do lesa, k potoku, k rybníku atd., a co v kterém čase o rostlinách a stromech, o červích, o plazích, o ptactvu a o jiném zvířectvu pozoruhodno jest, objasňuje, podivuhodné úkazy a přírodní záhady vysvětluje. Při svých výkladech, doprovázených četnými a případnými obrázky, zvláště poukazuje na účelnost v přírodě i při nejmenších tvorech se jevící a nabádá čtenáře k lásce a vděčnosti k Bohu, Stvořiteli všehomíra. — 3. Bunte Geschichten. 14. Folge. »Hausgärtlein«, ein Volksbuch von Dr. Karl Domanig. Spisovatelem této zábavné knihy jest osvědčený katolický básník Dr. Karel Domanig a jest v ní tudíž podáno mnoho zdařilých, kratších i delších stati a povídek pro život praktický, pro vzdělání, k útěše i pro zábavu. Nejdelší jest popis cesty do sv. země, poutavě a poučně sestavený. — 4. »Geschichte der Päpste« von P. Andreas Hamerle C Ss. R. II. Band. Prvý svazek dějin papežů od jmenovaného autora přijat byl s velikou pochvalou. Stejné ceny jest druhý svazek, obsahující dějiny papežů od 9. do 11. století (r. 816—1073) v prvém a druhém dílu století 11.—13. (r. 1073—1303). S dějinami papežů spojuje spisovatel dějiny církevní vůbec, dotýkaje se všech významnějších událostí, rozepisuje se o příčinách mnohých smutných úkazů, odmítá neprávem církvi činěné výtky a vyvrací mnohé lži. V celém díle snaží se dokázat, že přes všechny nedostatky v církvi se objevivší, papežství původu jest božského a Bohem chráněno, poněvadž ze všech bojů a útisků vyšlo vítězně a brzo v nové síle se objevilo. Kniha ta jest zároveň výbornou obranou církve katolické. Cenu velikou mají také obrazy v textu hojně a vhodně umístěné. — 5. »St. Maria- u. St. Josef-Kalender« zur Förderung des christlichen Lebens für das Jahr 1909. Kalendář spolkový zasluhuje veškerého uznání: jestiť bohat obsahem, jejž tvoří básničky, krásné povídky a mnohé články dějepisné a poučné a skvěle okrášlen přečetnými vyobrazeními, jež vesměs velmi se zamlouvají. — 6. Šestá kniha podílní jest: »Die Märtyrer von Tyburn«. Eine Erzählung aus den Tagen der Königin Elisabeth. Nach dem englischen. Děj povídky té vzat jest z doby reformační či lépe řečeno z doby krutého pronásledování katolíků v Anglii za panování královny Alžběty. V předmluvě vytknuto zřejmě, že výjevy v povídce líčené zcela odpovídají dějepisným událostem oné doby. Povídka

působí na čtenáře úchvatně a poslouží nemálo k utvrzení ve víře katolické. — O všech podílech, jich obsahu i vnější úpravě všichni odběratelé co nejpříznivěji se vyslovují a pravdou jest, že tak výtečných knih za nepatrný obnos nelze nikde jinde dostati. Spolek rozšířil svou činnost také v tom směru, že vydává časopisy: pro paní »Die Frauenzeitung«, pro dívky »Die Mädchenzeitung« a pro jinochy »Edelweiss«. Podobně obrázkový deník „Neue Zeitung", čítající již přes 72 tisíc odběratelů, nejlacinější to německé noviny (měsíčně za 1 K 60 h), jest majetkem spolku. *Josef Herzig.*

Georg Sailer, Welcher Lebensanschauung ist zu huldigen? Regensburg 1909. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Cena 2 M 40. — Autor přítomného spisu učinil si úkolem konkretní zjevy životní v souvislost uvésti s církevními naukami a objasniti jejich vzájemné vztahy. Úkol to v pravdě časový. Velká většina vzdělanců není pro různé překážky s to, aby se o nich poučila ze spisů specialních, a buduje proto svůj názor životní na běžných denních názorech. Poněvadž hlavním problemem je a zůstává vždy člověk sám, jeho podstata, jeho určení, proto bude zajisté vždy jeho snahou dosíci co možná jasného poznání o souvislosti mezi naukou a životem. Z té příčiny dlužno také každý pokus po objasnění jejím uvítati s radostí, zvláště prohlubuje-li se jím věřící smyšlení a může-li býti krása a uspokojivost katolické nauky jasněji pojata.

Látku rozdělil autor na dva oddíly.

V oddílu prvním odpovídá na otázku: Co je člověk? a promlouvá tu způsobem srozumitelným především o podstatě člověka a ukazuje, že pouze Písmo sv. a nauka církevní podávají nám tu poučení, jež odpovídá postavení a důstojnosti člověka. V dalším postupu jedná o poměru mezi duší a tělem, o němž opět uspokojivé poučení podává nám slovo Boží, učíc, že duše lidská nevznikla proměnou hmoty, nýbrž že byla od Boha z ničeho stvořena jako princip životní pro tělo, působností Boha z hmoty utvořené. Lidská rozumná duše tvoří podstatu celého lidského organismu, je formou těla. Je s tělem jedna substance člověka. Tělo a duše nejsou dvě odloučené úplné bytosti, nýbrž jen bytost jedna. Duše není silou nýbrž principem, životem a nositelem všech životních projevů. Jako duchovní substance je jednoduchou a nedělitelnou, nesmrtelnou, ve všech svých činnostech od těla závislou, ne však ve svém bytí.

Vyloživ poměr mezi duší a tělem, dokazuje autor dále jednotu pokolení lidského, v němž různá plemena jsou jen odrudami téhož druhu, nikoli však druhy téhož rodu, jak ukazuje zvláště plodnost manželského spojení mezi různými plemeny, a jak také bádání linguistické čím dále více potvrzuje.

Po té autor, aby dokázal podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem, jedná o embryonalním rozvoji vůbec a člověka zvláště, o smyslových činnostech zvířete, o smyslovém a duchovním poznání, o smyslové a duchovní snaze člověka, o jeho náboženském poznání, nadpřirozené víře, o různých zjevech duševních, o duševních nemocech, hallucinacích atd., a zakončuje oddíl první přesvědčivým důkazem, že jediné křesťanský názor světový může člověka oblažiti, a nikoli názor monistický, jenž musí, aby svůj výklad učinil »vysvětlitelným«, ignorovati zákony, které přináležejí k věčnému trvání rozumného myšlení, jako metafysický zákon příčinnosti, logický zákon dostatečného důvodu atd. Dle křesťanského názoru světového je člověk organismem rozumnou duší oživeným, je všemohoucností Boží stvořen, aby viděl jako obraz Tvůrce nad ostatním tvorstvem. Idea křesťanského monismu záleží v tom, aby lidstvo vedeno bylo k Tvůrci, aby Tvůrce ve všem byl oslavován používáním a ovládáním přírody způsobem od Boha ustanoveným, čímž příroda sama nabývá dovršení. To může jen člověk svou podstatou a svým určením. Jen tímto způsobem bude jeho vnitřní život v pravdě šťastným a spokojeným již zde na zemi, poněvadž i duch jeho nalézá klidu a uspokojení. Všechny moderní theorie o člověku mohou jen upokojiti smysly člověka, vyšší jeho část vyjde při tom na prázdno, pro tu nemají nic. Základ pro rozvoj šťastného vnitřního života tvoří slova velikého mistra života duchovního, sv. Ignace: »Stvořen je člověk, aby Boha Tvůrce svého chválil, jej ctil, jemu sloužil a tak duši svou spasil.«

V oddílu druhém autor odpovídá na otázku: Čím se má člověk státi? a pojednává tu především o prvotním stavu člověka, o pádu jeho, o Vykupiteli a jeho díle výkupném, o poměru mezi Vykupitelem a vykoupenými, o prostředcích života nadpřirozeného, o z mrtvých vstání a jeho nutnosti pro nadpřirozený životní řád. Také v této stati setká se čtenář s mnohými krásnými apologetickými úvahami, které se velmi dobře hodí k různým přednáškám.

V závěrečné úvaze ukazuje konečně spisovatel, že katolický názor světový nečiní život člověka bezradostným, naopak, že nemůže býti radosti plnějšího člověka než katolíka, jenž denně zasedá u svatební hostiny radosti duchovní, kdežto nekřesťanský boháč stává se u stolu požitků jen materielních mužem chudým bez pomoci. Proto také, poněvadž víra katolická v srdci mnohých odumřela, ubývá ve světě radosti, tak že správně poznamenal jistý vynikající státník, že doba přítomná má ráz doby bez radosti.

A známý professor Förster případně poukazuje na to, že moderní život vede více k hrubění a zevnějšnosti, kdežto pravá kultura že žije v radosti a z radosti. Věřící katolík, který žije v církevním roce s církví, není nikdy bez radosti a útěchy, zachová-li si nadpřirozené spojení s Kristem nebo aspoň opět je upřímně hledá, jestliže je snad přerušil. Z té příčiny srovnává Spasitel pravdy víry a bohaté milosti církve s pokladem, za nějž má člověk všecko obětovati.

Spis psaný slohem jasným, srozumitelným čtenáři poskytne mnohého poučení o různých časových otázkách, jež za naší doby tak často se přetřásají a proto jej možno odporučiti. *Dr. Jos. Samsour.*

SLOVENSKÁ.

Herodes a Herodias. Tragedie od Hviezdoslava, v Turč. Sv. Martině 1909 Za 3 K. — Hviezdoslavova dramatická báseň, která objevila se knižně právě ve slavnostních dnech básníkových, je dílem velikého, prvořadého ducha tvůrčího. To není chudá a přebraná žeň podzimu, nýbrž bohaté zrno, jež zrálo v požehnaných hodinách slunného odpoledne. Básník, dosáhnuv již hranic věku stařeckého, podává nicméně dílo svěží, silné a nádherné poesie, které svědčí o neutuchajícím žáru poetické výhně, planoucí v nitru Hviezdoslavově. Nelze arci upříti, že látka tragedie jest značně odlehlá a Slováci i my raději bychom byli viděli, kdyby básník byl čerpal inspiraci ze zdrojů života lidového, ze kterých vypučela jeho vysoce poetická »Hájnikova žena«; avšak neodvažujeme se omezovati básníka, tohoto suverenního vladaře vlastní, neobsáhlé říše vidin a snů. Buďme vděčni geniu Hviezdoslavovu, že dal literatuře slovenské první tragedii, jež, vytvořena jsouc duchem oplozeným nesmrtelnými výtvory Shakespearovými, stává se skutečným obohacením veliké, světové poesie.

Základní rysy k tragedii našel básník hotové v bibli a tradici. Hrdinou, arci slovensky měkkým a zlomeným »hrdinou« je tetrarcha Herodes, jenž zapudiv manželku Tamar, obětuje své souložnici Herodiadě hlavu prorokovu a zatouží hříšně i po mladistvé Salome. Tento málo rekovný, ve fantastických vidinách se kochající hrdina je slabinou tragedie, která jinak honosí se všemi přednostmi Hviezdoslavova bohatého nadání. Jako v epice i zde věnuje básník mnoho poetického pelu obrazové výzdobě květnatých monologů i dialogů, mnohdy na úkor rychlého spádu a žádoucí rušnosti děje. Některé čarokrásné scény, jako Tamar s družkami očekávající neklidně Herodův návrat anebo Salome tančící při kvasu před vzníceným Herodem, mají skutečně horký žár a omamnou vůni Orientu a patří dojista k nejlepšímu, co vyšlo z péra Hviezdoslavova. Těch několik dramaticky silných a vysoce poetických scén zabezpečilo by tragedii i jistý úspěch na jevišti, kde by arci režie několika škrty zkrátila mnohé do epické šíře se rozlévající dialogy.

Ovšem, obecenstvo našich velkoměstských divadel, jehož choutkám hověla sexuelní příchuť hry Wildovy i nejnovější opery Straussovy, snad by na tomtéž thematu, spracovaném cudně slovanským básníkem, nalezlo méně zalíbení.

Ve hře vystupuje činně Jan, předchůdce Páně, jehož básník předvádí v grandiosních rysech Bohem poslaného proroka, řídě se přesně duchem evangelia. Jako růžová záře nad horami před východem majestátního slunce, padá do hry reflex velikého světla z osoby Ježíše Krista, který současně a v tomtéž ovzduší počíná svoje vykupitelské poslání. Verše, kterými básník dotýká se velebné bytosti Kristovy, jsou plny sladké něhy, posvátného nadšení a vroucí zbožnosti. I v této tragedii jeví se básník jako v celé ostatní tvorbě své duchem hluboce nábožensky založeným. Proto také dílo jeho nepozbude ceny a významu, až vlna času smete dnešní pyšné vyznavače hmoty a hlasatele nihilismu. Hviezdoslav svou tragedií stvořil dílo veliké, které s obdivem čítati budou i příští generace. Ve »Slovanském Přehledu« posuzuje Dr. Alb. Pražák velmi sympaticky nejnovější plod Hviezdoslavův, neskrblí obdivem a nazývá ho »skvělým dramatem«. *J. Karník.*

ČESKÁ.

Literární noviny. — Vzdělávací četba katolické mládeže roč. VII. č. 1—6., řídí Fr. Žundálek, profesor v Rakovnice. — Hlasy Svatováclavské, roč. IX., řídí far. Vlast. Hálek. Oba časopisy vydává družstvo Vlast. — »Vlast« vychází již XXV. rok, »Vychovatel« rok XXIV., »Naše Listy« rok XVIII., »Sborník hist. kroužku« ukončil roč. IX. a nejmladší náš list je sedmiletý. Jaká to spousta tisku rozlila se po vlastech českoslov. z družstva Vlast, přibírám-li k tomu dva vydávané kalendáře, hojně knih a spoustu brožur! A v tom se rok co rok pokračuje! — V tomto čísle promluvím o nejmladších našich brožurových časopisech.

Vzdělávací četba katolické mládeže přináší výbor vhodných básniček a poučných povídek; povídka malého čtenáře baví a zároveň poučuje; posilňuje je ve víře, utvrzuje v ctnostech. A existencí toho časopisu se zároveň umožňuje různým spisovatelům, že zde mohou své nadání a vypravování pro dítky uplatňovati, čímž se v nich také touha spisovatelská probouzí a ukojuje. Zvláště nás tu zajímá náš asistent pan Josef Hais-Týnecký; studoval reálku, sám nikdy dítek nevyučoval a přece jak něžně a poeticky dovede psáti pro děti. Na př. »Co si smrčky povídaly«, nebo v rouše básnickém: »Cvrček houslista« a jiné a jiné — samé práce pro děti zajímavé. Řadu básniček zde uveřejnili: katecheta Fr. Šebestík, sl. Marie Šimůnkova a učitel M. J. Luňáček. — Povídky podali: M. Černý T. J., Jos. Hais-Týnecký, Joh. Horušická a sl. Ludmila Grossmannová-Brodská.

Katoličtí rodiče, dejte svým dětem do ruky »Vzděl. četbu katol. mládeže«; katoličtí učitelé a katecheti doporučujte jí dítkám, jež vyučujete, nebo dávejte jim za odměnu jednotlivé její sešitky — šiřme všemožně tento dětský časopis, nebo je dětem v dobrém oporou a je protiváhou lhostejných nebo docela nepřátelských časopisů, jež se dávají do rukou školní mládeže od pokrokového učitelstva.

Hlasy Svatováclavské, roč. IX., přinesly tyto práce: č.-1.: Dekret Kutnohorský (18. ledna 1409). Píše Václav Lefler. O znamenité práci této bylo již ve »Vlasti« mluveno i přecházíme k č. 2.—6.: Z volebních zápasů. Napsal B. B. Nuselský, což jest pseudonym řídícího učitele. Jeden můj přítel ze Smíchova mi vypravoval, že tuto zajímavou knížku četl doma na hlas celé své rodině a že je to hluboce dojalo. A právem, i mně se četba ta velice zamlouvá. Vyškolený spisovatel líčí volební zápas: boj pyšného sedláka a jeho stoupenců proti faráři a místní straně křesť. socialní. Líčení to je velice drastické. Katolická strana podlehne, zvítězí poslanec agrárník, ale za 6 let se všecko obrátí a porážení stávají se vítězi. Povahy různých osob jsou zde výtečně nakresleny.

Také »Hlasy Svatováclavské« zasluhují vší podpory. Všímají si časových otázek a probírají je s hlediska čistě katolického, čímž čtenáře ve víře utvrzují a posilují a vedou je ku křesťanské statečnosti, které jest nám v nynějších zápasech třeba.

Každý z těchto časopisů stojí ročně 60 h.

Tisková liga vzala si letos za hlavní úkol obranný boj proti Volným Myslitelům; bude třeba, aby delší články byly uveřejněny ve zvláštních brožurách a tu by nám mohly vypomoci »Hlasy Svatováclavské« (a rovněž i »Obrana víry«); zde by se rok co rok jedno zajímavé pojednání dalo umístiti a obtíží to činiti nebude, neboť redaktor tohoto časopisu je zároveň jednatelem Tiskové ligy.

Tomáš Škrdle.

Volnomyšlenkářská belletrie. — Vojta Beneš: Črty a povídky Nákladem Volné myšlenky. — Volní Myslitelé vydali různé knihy a brožury, jež mezi sebe rozdělujeme ku čtení a posouzení. Já jsem si vybral jejich belletrii a hned v tomto čísle část volnomyšlenkářských »Črt a povídek« rozeberu. Je jich 11 a autor se v nich obírá většinou bídou lidskou a zvířeci. Líčení jeho jest živé a drastické, a kde bičuje nespravedlnost a krutost k lidem a k zvířatům a je při tom sám spravedlivý, úplně s ním souhlasíme, nebo učení církve žádnou nepravost neschvaluje.

První črta má jméno »Hnědka«. Líčí zánik zvířete chudého člověka, jež bylo postiženo zuřivou nemocí a jehož zánik majetníka citelně poškodil. Povídka se nám líbí a v ničem nás neuráží.

Druhá: Jak jsme bohati. Učitel četl s dětmi známý článek ze staré čítanky: Jak jsme bohati za kolik tisíc je každá naše noha, za kolik ruka, hlava, za kolik milionů je celé naše tělo. U p. autora děti ve škole debatují: zdaž

ve skutečnosti či jen v jeho fantasii, nevím. Tonda Kolmanův se na př. chlubil, že oni jsou nejbohatší z celé vesnice — jich je nejvíce — s babičkou dvanáct. I jiní se chlubili, ale Toník Zahrádkovic mlčel, a když ho učitel vyzval, aby se vyslovil, řekl zticha: my jsme taky o hezkých pár milionků bohatší než milostpán z fabriky — jenže nemáme často co jíst — zahučel jako pro sebe a oči mu zahrály zvláštním jakýmsi ohněm.

Spisovatel poučuje nás hned z počátku, že u nich ve vesnici bydlí několik bohatých pánů a mnoho chudých lidí, kteří pracují za skrovný groš v cukrovaru a ve dvou velkých dvorech . . . Práce těch chuďasů je těžká, úmorná, ale z lehka o výplatě peníze spočítají. Tváře jejich jsou bezkrevné, bledé, pohledy pokorné, ustrašené. Mají mnoho ubledlých a často neduživých dětí. Čtvrt nízkých domečků, jež patřily pánům, to byla zároveň smutná čtvrt té chudiny. Páni a jejich úředníci i zámožnější občané zůstávali ve villách a domech mezi zahradami. A kde bydlel volnomyšlenkářský pan učitel? Bydlel-li ve »ville« nebo v »domě mezi zahradami«, sám sebe tímto líčením odsuzuje.

Když se ten článek četl, bylo málo hochů ve škole — byli na honě a Pepik Strnadův byl při tom na noze postřelen. Dostal za to od milostpána 2 K, jež otec jeho večer propil v kořalce.

Druhý den se četl článek ten zase, ale tu byly tváře dětí uštěpačné, pohledy pochybovaly. Zase se debatovalo, přišlo se na nehodu Pepíka Strnadovic, tváře rudly a vzduch se rozechvěl výkřiky: nikdo nemá nic, blázny si dělají z chudáků, je to lež, lež je to . . . a děti zahučely jako úl: čítanka lže . . . Hej je Pepíkovi, hej, kdo že je takovým boháčem jak on? Milionářem? Vždyť mu zbývá ještě jedna noha. A ta je zdravá, ta jest úplně zdravá. Ta má dozajista cenu několika milionů. Což teprve ruce, tělo, a hlava. Kdo je koupí, kdo je koupí!

Ale srdce jeho — končí sám autor rozmluvu dětí — nikdo již nikdy nekoupí! To odumřelo pro vše. Těžký, černý je život před ním, neboť naučil se příliš cítit. Povleče se jím se svou chromou nohou a bude ještě více nenávidět: pány, již vzali mu jeho zdravou nohu, chuďasy, kteří stále prodávají za dvě koruny své zdraví tak, jak on je prodal. Ale nejvíce ty, kdož věří, jak jsme my zdraví lidé bohatí!

Toto líčení by se hodilo do doby pánů Franců, ale nyní neodpovídá skutečnosti, nebo mzdy dělníků jsou všude zvýšeny, tedy i v cukrovarech i ve dvorech, a v době »Práva Lidu« i »Záře« i národně soc. »Lidu« nevezme žádný dělník dvě koruny za zmrzačenou nohu svého dítěte. Dnes dělník žaluje svého prácedárce pro halíř, soudy jsou k dělníkům zcela spravedlivy, nečiníce rozdílu mezi prácedárcem a jeho dělníkem, ano vláda trestá soudce, stíhá-li přísně po zákonu jistou část dělnictva, a přesazuje ho z trestního k obchodnímu soudu — a tu volnomyšlenkářský spisovatel tvrdí, že by vzal někdo za zmrzačenou nohu 2 K? Nikoliv. Práci v cukrovaru neznám, za to znám práci v panských dvorech: ta není úmorná a pracovníci v přírodě nejsou bezkrevní, bledí a dělníci nyní vůbec nemají pohledů pokorně — ustrašených. Všecko je tu za vlasy přitaženo! Ale dejme tomu, že by to bylo pravda, táži se:

Jak by si počínal učitel věřící, katolický? Docela jinak. Cenu zdraví by za každou cenu uznal, postřeleného hocha by poslal se svolením rodičů v Praze k Milosrdným bratřím nebo do dětské nemocnice a na prácedárce by působil, aby hocha do smrti dobře zaopatřil; děti by povzbudil, aby svou pílí a svými ctnostmi připravovali se na lepší život než mají jejich rodiče; rodiče a dospělé syny a dcery by sorganisoval v katolický, vzdělavací a podpůrný spolek, podpůrný v nezaměstnanosti, v nemoci a v různém neštěstí. Polovice bídy nynějších chudších tříd spočívá v rozmařilosti a nešetrnosti a jak sám autor uvádí: v alkoholu; k odstranění těchto nectností pracoval by katolický učitel ve škole a ve spolku a aby dítkám chudých mohl opatřovati obuv a šaty a starcům a stařenám aby mohl poskytovati přilepšení, zařídil by spolek sv. Vincence, v jehož podpůrnou činnost by strhl i ty, kteří bydlí v zámku nebo ve villách neb v domech mezi zahradami. Takový zbožný, katolický učitel by přinesl obci, v níž působí, pravé požehnání a jeho osoba by tvořila most mezi chudými a bohatými, a kde by nápravy a zlepšení dosíci nemohl, tam by místo kletby, jako zde, vléval trpícím útěchy poukazem na Boha, jenž dobré odměňuje a zlé tresce a jenž jednou všecky nesrovnalosti ve společnosti lidské spravedlivě vyrovná.

Takovým učitelem, Vincenciánem, byl můj zvěčnělý, nezapomenutelný přítel, Tomáš Tichovský, řídící učitel v Olšanech u Prahy, jenž ještě večer před smrtí konal dílo milosrdenství, píše chudé vdově dopis o podporu do její domovské obce. Psal a slabosti nedopsal a ráno na to skonal.

Květy a stromy, je třetí črta. Autor líčí lásku otce a celé rodiny ke stromům. Líčení je pěkné. Na Tělo Boží rvali lidé stromy a otec je kárával: chcete oslaviti Boha (knížka píše: boha), ale pášete hanebné skutky, ničíte stromy a jejich životy. To není Bohu milé. V tom neshledávám nic špatného: bez stromů krása Božího Těla se nemenší. Na konci láska k vlasti je tu překrásně vyznačena.

Hrubě urážlivý — proti víře a kněžstvu — je další článek: Letem přes Slovácko, o němž promluvíme budoucně. *Tomáš Škrdle.*

Katolická mravouka. Napsal Dr. Antonín Vřešťál, c. k. ř. profesor mravouky při české universitě v Praze a kanovník král. kolleg. kapitoly u Všech Svatých. Díl I. povšechný. Cena 6 K 50 h. Podíl »Dědictví sv. Prokopa« (I.) na r. 1909. V Praze 1909. Nákladem téhož Dědictví. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby. — Pan spisovatel jest učenec a odborník na slovo vzatý a kromě toho výborný paedagog, tak že údové »Dědictví sv. Prokopa«, především ovšem kněží budou velmi povděčni za tento nový podíl. Důležitost této nové práce autorovy vysvítá z úvodního slova, kde se praví, že úmyslem autorovým bylo sepsati stručnou českou morálku. Má to býti dílo mravoučné sepsáno po česku. Knězi českému zajisté milejší bude, může-li se ke kázání, katechisování a zpovídání připravovati z knihy české; dosavadní, dobrá jinak »Mravověda« Stárkova, nestačí již naší době. Autor ovšem nepodceňuje a nepopírá významu latiny, která k základní přípravě jest téměř nutnou, čehož důkazem jsou i četná názvosloví a terminy, jež latině v závorkách přidává; myslím, že pan autor tak nečiní pouze z úcty k církevnímu jazyku, nýbrž i proto, že terminy latinské jsou ustálenější, běžnější a také vystižnější než-li mnohé přeložené. (Na př.: úmysl podložený (intentio interpretativa); svoboda rozdruženosti (libertas specificationis); nebo jak srozumitelněji zní latinské: bonum est ens secundum suam appetibilitatem, než-li přeložené: dobro jest jestota po žádoucnosti své, atd.) Ale k praktické potřebě v duchovní správě a k opakování hodí se knězi lépe mravouka po česku sepsaná.

Druhou známkou této mravouky jest stručnost, která v tomto oboru pro kněze má obzvláště praktickou důležitost.

Dílo toto, čerpané z nejlepších spisů, všímá si též, dle účelu svého, bedlivě poměrů českých a přihlíží k zákonodárství rakouskému i k našemu katechismu, jehož názvosloví, výměrů a rozvrhů, kde to bylo možno, používá.

Úvod stručně a při tom velmi jasně pojednává o předmětu a pramenu katolické mravouky a jejím poměru k ostatním vědám theologickým i k ethice filosofické, k mravouce jinověrců, ke kasuistice, mystice a asketice; rozebírá objektivně dějiny katolické mravouky, jakož i vypočítává přehledně mravoučnou literaturu českou.

Vlastní pojednání tohoto I. dílu rozvrženo jest na pět knih: I. O mravnost činů lidských čili o pravidlech základních, na nichž veškerá nauka o mravnosti spočívá; II. o přikázáních; III. o svědomí; IV. o hříchu; V. o trvalých stavech mravních čili o ctnosti a nepravosti.

Pojednání o všech těchto povšechných zásadách mravního života jest tak srozumitelně podáno, že nemožno si více přáti. Nelze pomlčeti o velmi případné kritice různých systémů probabilismu čili důvodnosti, jak autor ji provádí. Obzvláště líbí se nám, jak autor správně porovnává aequiprobabilismus s probabilismem prostým, ukazuje, že mezi oběma soustavami jsou rozdíly spíše rázu spekulativního, méně pak praktického, ba v praxi že téměř mizí.

O katolické mravouce Dra Vřešťála platí věta, že dílo samo chválí svého autora, a proto neměla by scházeti v knihovně žádného kněze. Ovšem to nevylučuje, aby každý kněz, jenž stále se chce vzdělávati, nesáhl i k dílům objemnějším, i specielním v katolické literatuře mravoučné; ale k praktické potřebě českého kněze stačí tato krásná mravouka katolická. Těšíme se na druhý svazek mravouky, specielní, jejž slovutný pan spisovatel slibuje za dvě léta vydati.

V. Kunz.

Když muži ze vsi odejdou. (Das Weiberdorf.) Napsala Klára Viebigová. Přeložil dr. J. Sterzinger. V Praze 1909 nákladem Jos. R. Vilímka.

Nezmiňoval bych se o této knize, kdyby mne na ni neupozornil svou příznivou kritikou p. Sekanina. Kniha Viebigové podává nám jasný obraz znemravnělé německé literatury a je politování hodno, že spisy podobného druhu jsou překládány. Celý román provanut je zvláštním duchem, u nás, Bohu za to dík, ještě nezvyklým. Drsný, bezohledný naturalismus, nestoudnost, mužackost a jiné mrzkosti, to se opakuje v celé knize. Nikde není ani stopy po ušlechtilejším životě; autorka na několika místech velmi nešetrně, přímo urážlivě mluví o katoli-

ckém náboženství. O ženách mluví se jako o tvorech, které mimo zvířecího pudu neznají nic lepšího v životě. Smutné vysvědčení ženám německým od ženy.

Jar. Jezeřanský.

Jaro mládí. Měsíčník pro členy organisace československé mládeže venkovské. Redaktor František Jelínek, řídící učitel ve Ždánicích. Vzorný učitel a v srdci věřící katolík, jenž život svůj ztrávil mezi venkovským lidem, chopil se organisace venkovské mládeže, jíž mají býti jednou rozmnoženy řady katolického lidu v Čechách. Mládež kol něho sdružená lne k němu jako ku svému »tatíčkovi«, a p. redaktor jako zkušený otec vede své děti, pro něž zmíněný časopis založil. Část zábavná obsahuje povídky a básničky našich starších básníků jakož i slibné pokusy z generace mladé. Část poučná podává úryvky z dějin, ze života organisačního a spolkového. Z bohatých svých zkušeností dává p. redaktor mládeži venkovské rady pro život, aby se vystříhala pití a kouření a podobných, nabádá tedy k šetrnosti a šetrností k mravnosti, jejíž účelem má býti péče o život časný a hlavně pro duši. Časopis úplně vyhovuje programu svému, vychovávati totiž mládež v povahy mravné a šlechetné. Snaha tato jest správná a kryje se s činností p. ředitele Procházky, jenž šetrností vede nejen mládež, nýbrž celý národ k mravnosti.

J. Hradil, katechela.

»Lze-li žíti mravně bez Boha a bez jeho přikázání«. Napsal a vlastním nákladem vydal P. Josef Hofer, kooperator ve Slatěnicích u Olomouce. Cena 70 h, poštou 80 h. — Jako loni měly se i letošního roku konati duchovní cvičení pro dělníky na posv. Velehradě, a to o Velikonocích. Dlouho jsem uvažoval, co by se hodilo při nich za četbu u stolu. Není-li to hodně zajímavé a při tom nějak v souvislosti s přednášenými pravdami, jest to úplně ztraceno. Tu čtu, že dp. Jos. Hofer vydal novou knížku se svrchu uvedeným názvem. Četl jsem i dřívější jeho dva spisky a líbily se mi. Snad i tato nová knížka se hodí za četbu při duchovních cvičeních — pomyslil jsem si. Objednal jsem si tedy tři exempláře, ale litoval jsem, že jsem jich neobjednal aspoň patnáct. Knížky šly z ruky do ruky jako na dračku. Při stole, když se četly, bylo ticho jako v kostele. A opravdu — to je ten pravý způsob, jak podati lidu zcela obyčejné pravdy svatého náboženství a při tom tak zajímavě, přesvědčivě! Z každého slova dýše duch živé víry, spojený s velikou životní zkušeností. V knížce je probráno celé desatero Boží a každé přikázání jest illustrováno nesčetnými příklady z vlastní zkušenosti pana autora, z nichž všecky volají lidstvu do duše: Bez Boha o mravnosti není ani řeči! Spisky Hoferovy by neměly scházeti v žádné lidové knihovně a zejména v knihovnách katolické omladiny měly by býti zastoupeny aspoň několika exempláři. Pan autor jest ochoten při odebrání aspoň 10 výtisků účtovati je po 50 h i s poštovní zásilkou. Tolle et lege! Vezmi a čti!

L. Škarek T. J.

Řeči svatopostní. (Víra. — Ježíš Kristus. — Církev. — Sion. — Hora Olivetská. — Kalvarie.) Napsal Emanuel Žák, c. k. profesor. V Praze 1909. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V Kotrby. Cena 80 h. — Oblíbený a obratný spisovatel i v homiletické literatuře naší, profesor Emanuel Žák, věnuje tato stručná kázání svatopostní u vděčné vzpomínce jasné paměti světícího biskupa Msgra Dra Františka Krásla. Jsou to vlastně promluvy, hodící se pro studující mládež; první tři jsou nadepsány »Řeči konferenční«, druhé tři »Hory spásy«. Všechny vyznamenávají se obvyklou u pana autora stručností, nehledanou a přece ušlechtilou mluvou a mnohými příklady z dějin i ze spisů starých filosofů a novodobých básníků a spisovatelů.

Autor chce vésti své posluchače — studující mládež — ke Kristu Spasiteli, k pokání, k povznesení duchovního života — výsledkům to svatopostního rozjímání. Činí tak způsobem vhodným a jaksi přiléhajícím k individualitě studující mládeže, odtud ty četné příklady z dějin pohanského starověku i ze spisů věřících, ano i nevěřících spisovatelů moderních, již stali se modernímu člověku jakýmisi modlami.

Zakončení každé promluvy vyznívá velmi stručným napomenutím, jež má býti účelem promluvy. Pro širší vrstvy by se promluvy ty, tak jak jsou, nehodily; a nebylo to ani v úmyslu autorově. Doklady na př. z pohanských filosofů, nevěrce Voltaira, filosofa nové doby Tolstoje a j. by neměly té působnosti, ano byly by nevhodny i nesrozumitelny. U studující mládeže má se věc jinak.

Svého účelu, pro nějž tyto promluvy jsou napsány, dosahují velmi vhodně a proto zasluhují doporučení.

Václav Kunz.

Růže Dominikánská. Katolický časopis pro ctitele Královny svatého růžence. Požehnáno sv. Otcem Piem X. Za redakci a vydání odpovídá P. Fr. B. Vrátný, O. P. Ročník XXII. S dovolením představených. Cyrilo-Methodějská knih-

tiskárna V. Kotrba v Praze. Nákladem vlastním. — Poslední tento ročník v nové své vkusné úpravě přinesl přes dvacet něžných básní, ponejvíce od Jos. Kratochvíla, řadu úvah o růženci a článků ascetických od P. Frant. Záka, S. J., J. Vinohradského, Frant. Čecha a j., dále práce poučné a apologetické, z nichž uvádíme: »Komu by prospělo zabrání jmění církevního«, »Proč bouří socialní demokracie proti katolické církvi a jejímu kněžstvu?« »Jak soudí v pravdě vzdělaný a učený muž o náboženství katolickém« atd. Také životopisy, články dějepisné, povídky a vypravování jsou zastoupeny spisovateli zvučného jména, jako Aloise Dostála, jehož dějepisný obrázek »Dobrý pastýř« táhne se celým ročníkem, P. Bart. Vrátného, Jana Tichého a j. Bohat jest ročník tento proti předešlým zvláště na vyobrazení, jichž obsahuje přes šedesát, a to velice zdařilých; uváží-li se, že při této bohaté a pečlivě vždy volené četbě a při tak hojných vyobrazeních předplácí se na celý rok i s poštovní zásilkou (nebo donáškou do domu v Praze) toliko 2 K 80 h na tento časopis, jenž vychází vždy první den každého měsíce (ročník počíná v květnu), možno zajisté týž s každého stanoviska všem přátelům ušlechtilé četby vřele doporučiti. Prokop Zaletěl.

Sv Klement Maria Hofbauer, kněz kongregace Nejsv. Vykupitele. — Krátký životopis. Nastínil P. Frant. Blaťák C. SS. R. V Praze 1909. — Rozjímání o ctnostech tří sv. Redemptoristů sv. Alfonsa, sv. Klementa a sv. Gerarda. Napsal P. Frant. Blaťák C. SS. R. V Praze. 1909. — Obé nákladem vlastním a tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby. — Tyto dva spisy přicházejí jako časové vhod. Neboť 20. května 1909 byl bl. P. Klement M. Hofbauer papežem Piem X. slavnostně za svatého prohlášen. První spisek nastiňuje krátce životopis tohoto světce způsobem lidu srozumitelným. Pro nás Čechy má svatý Klement Hofbauer — ačkoli každý světec má význam více méně mezinárodní a svou láskou objímá stejně všechny národnosti — i ten zvláštní zájem, že jeho zásluhou a přičiněním byl položen základ k českému kostelu ve Vídni. Vůbec Slovany měl světec stále na mysli. Umínil si, že se ve Vídni Čechům postará o kostel, kde by se jim v mateřské jejich řeči kázalo a o jejich náboženské potřeby dobře postaráno bylo. Vyhlédl si za tím účelem kostel Panny Marie na Nábřeží. U tohoto kostela zamýšlel zříditi první klášter Redemptoristů v Rakousku se závazkem, aby se členové kongregace v kostele Panny Marie starali o služby Boží německé i české.

Životopis tohoto apoštolského světce rozdělil P. Blaťák na 3 hlavy: v hlavě první jedná o mládí sv. Klementa, jež zahrnuje jeho narození a křest, zbožný život jeho matky, jeho činnost v řemesle, jeho dobu studentskou, jeho život v klášteře Redemptoristů v Římě a ve Frossinone. V hlavě druhé líčí se jeho horlivá činnost kněžská ve Varšavě. V hlavě třetí vidíme jej jako apoštola Vídně, kde korunoval svůj svatý a hrdinně-ctnostný život slavnou smrtí. Spisek se velmi mile čte.

K němu vhodně se druží spis: rozjímání o ctnostech tří sv. Redemptoristů. Má za účel povzbuditi čtenáře k nejlepší úctě svatých, jež záleží v tom, abychom co nejvíce následovali dobrého a ctnostného příkladu svatých. K tomu cíli musíme o jejich ctnostech uvažovati. A pro tento účel vyličuje nám P. Blaťák hrdinné ctnosti velikých tří světců z kongr.: sv. Alfonse, sv. Kl. Hofbaura a sv. Gerarda Majelly. — Rozjímání o ctnostech každého z těchto tří světců, zaujímá vždy 1. devatero rozjímání před svátkem světcovým, 2. rozjímání na samotný svátek jeho, 3. rozjímání na osm dni, v oktavě každého tohoto svátku. Jednotlivá rozjímání (každé má 2 části) sestávají z úvahy, naučení a předsevzetí. Svým líčením, stále se opírajícím o skutečné a živé příklady jmenovaných světců, tato rozjímání přímo povzbuzují mocně k následování všech ctností, jimiž má věřící křesťan býti ozdoben. Oba spisy vřele doporučujeme. *V. Kunz.*

»Z luhů slovenských«. Povídky a črty. Přeložil V. Bol. Pavlik-Sychra, redaktor „Hl. Lidu“ v Č. Budějovicích, kde i spisek lze dostati. Tiskem a nákladem Jos. Nešněry v Ml. Boleslavi. Cena 1 K. — V. B. Pavlík-Sychra, jenž velice činně všímá si všech otázek ubohého Slovenska se týkajících, jenž pilně pročítá všecky slovenské noviny, píše do nich, ano i horlivě překládá předních slovenských autorů literární práce, podal některé z drobnějších. I v této sbírce soustředil výběr dobrých prací, byť jen drobnůstek slovenských spisovatelů. První povídky nesou se tendencí vánočních vzpomínek. A z těchto nejlepšími jsou: „Zvuky štědrovečerních zvonů“ (Alb. Martyš), „Návštěva rodné chaloupky“ (Janko Klen), a „Dvě opuštěné“, která jest vyňata z „Národniech Novin“. Zvučí z nich rolničky žalu, a aby dojem bolný nezůstal v úplnosti, zazvučí i v drobnůstce „Našel si ženu na ledě“ rolnička veselého smíchu, která se zcela rozezvuči v hu-

moresce „Klip, klap, chichichichi!“ I další črty jsou zdařilé a psány prostým slohem, jenž mluví od srdce k srdci. Zvláště povídka V. V. Podkolského „Nepotřebná“ má pěkný vypravovatelský tón a jímá pravdivostí života. Řadu povídek zakončuje vlastenecky vzbuzená črta „Kde domov můj“. Můžeme co nejvřeleji tuto sbírku našemu čtenářstvu doporučiti. Překlad je správný a cena levná. V Pavlíkovi-Sychrovi roste Slovákům druhý Kálal. *Otakar Jakoubek.*

Dramatické umění. Z Národního divadla. V nové veselohře »Její otec«, kterou napsali Albert Gennion a Alfred Bouchinet, podali tito, že každé děcko bývá prospěchářem, některé menším, některé větším, a tím řídí se i láska jeho k jeho nejbližším. Jest to stará dětská historie, nově zpracovaná. Marnivost a ješitnost mladé Jany učiní rodinný obrat: spojí otce s matkou — po 18 letech. Jest to jedna z lepších prací francouzského dramatického trhu.

Hra »Neznámý« (»The of the Third Floor Back«), nazvaná anglickým autorem Jeromem Klapkou »pošetilostí, skládající se z prologu, hry a epilogu« v překladě K. Muška, jest poslední novinkou Národního divadla. Jest to mravokárná hra, v níž autor poukazuje, že lidé mohou se zdokonaliti, když působí na ně vlivuplná, ovšem ušlechtilá osoba. A titulního hrdinu nazval »Neznámým«. Přestěhuje se tento »Neznámý« k jisté pensistce, k níž dochází společnost nechvalné pověsti, a jeho vlivem přetvořuje se tato společnost v společnost lepších mravů. Dnes bychom snad takového apoštola výchovy v Anglii darmo hledali, ale autor měl dobrý úmysl: povznésti anglické masy, byť by to místy znělo pohádkově.

Hra šla hladce ku předu přičiněním všech v ní spoluúčinkujících umělců. K. Muškovi, jenž hru přeložil a vypravil, děkujeme tímto za překlad působivé hry, která loňského roku na anglických scénách slavila triumfy.

Otakar Jakoubek.

Z předměstských divadel. Podobnou hru jako »Její otec« vypravilo Městské divadlo Kr. Vinohradů v novince veselohrní »Princ Hojsasa« (»Patachon«) od M. Hennequina a F. Duquesnela. Celkový děj hry, ač není úplně řádní, přece nepřináší nových dramatických situací. Z rozvedené choti Klotildy, jež byla dříve velice pobožnou, učinili nyní autoři, snad pro »duchaplnost«, vyvolávačku duchů a polepšovatelku padlých ženštin. Jen routinovaná souhra držela hru v mezích kratochvíle.

V lidovém divadle »Uranie« přešla v těchto dnech poprvé přes scénu výborná veselohra »Moderní obchody« z péra A. Sylvanea a A. Muesy-Égona. Autoři velice trefně v této veselohře líčí nynější, mnohdy až příslovečnou »dobročinnost«, vyskytující se v podobě »bazarů, slavností a p. Baronka Arvanchérez se svým manželem působí též ve prospěch lidumilných bazarů.« Stojí v čele každého takového hnutí a pod rouškou »lidumilnosti« dohazuje bohaté nevěsty za vysoká procenta, prodává obrazy a umělecká díla s procenty pro sebe atd. A sličná paní de Lepante prodává ve prospěch »chudých« o slavnosti po 20 francích hubičky! Lidumilnost přechází zde v kšeftovnictví a v záletnictví. A to vše výborně autoři podávají, vetkavše i do veselohry částku potřebné morálky. Ba i »naše« národní »lidumilnost« a »dobročinnost« zvláště v kruzích dámských zasloužila by mnohde náležité očisty. —

Že opereta v době letní přeplňuje divadla předměstská, jest známo. Charakteristickým zjevem jest, že všecky nové operety jsou většinou dítětem židovských libretistů a hudebních skladatelů.

V divadle Marie Zieglerové vypravena v poslední době opereta „My od divadla“ od Leo Steina a H. Lindaue, k níž hudbu složil Ed. Eysler. Tedy židovský trojlístek. Děj čerpán z ovzduší divadelního a nevybočuje zrovna z koleji slušnosti, jejíž „takt“ v ní jaksi zachován.

V areně na Smíchově vypravena opereta „Zlaté dítě“ („Das süsse Mädel“) od Leo Steina a Alex Landsberga, k níž hudbu složil Jindř. Reinhardt. I z této operety čpí „semitský“ živel. A všemi těmito operetami zásobuje nás Vídeň, eldorádo židovských dramatických autorů. Děj této operety jest chudičký, ano i hudba nepřináší zvláštní přitažlivosti. Sl. Hadrbolcová v titutní úloze přinesla dobrý chik a zpěv a p. Branald dobrou hru, kterou však místy až výstřední komikou zastiňoval. *Otakar Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Drobnosti z literatury. — Stále prohlížím listy a hledám, zdaž přece p. Machar zamítnul onu cenu kněze Čermáka-Tuchoměřického, ale nikde o tom ani zmínky. Což přece přijal peníze z toho »jedu z Judey«, což rozhorleně nepovrhnul ten peníz kněžský dárcům pod nohy? A také čekám, kdy zase některý kněz brzo založí při Svatoboru podobný fond, z něhož by se Macharům odměn dostávalo. — Nevyplatily se Janu Václavu z Finberka ve Vydrových Besedách »Kořínky«, hrstka to vzpomínek literárních, v nichž píše spisovatel o sobě, o svých pracích, o pochvalných kritikách, dobrých jejich vlastnostech, zle se naň vyřítili kritikové, vyčítajíce mu neskromnost, samochválu atd. Ale pan z Finberka učinil vlastně veřejně to, co činí jiní tajně prostřednictvím svých přátel, jak »Čech« naznačuje, když prý si píší svoje životopisy a posudky i do takového díla, jako Naučný slovník, když upozorňují na sebe o zvláštních jubilejích, když předem dávají do novin: X píše drama to a to, Y pracuje na tom románě, pro toho nakladatele. — Dávno přemýšlím, jaký vhodný název dáti »Plamenům«, kteréžto list si nadává, že »slouží osvětě a vzdělání lidu«. Nic vhodného mně nenapadá. Ale přece jsem zaslechl úsudek, dal jej kdosi, který přečetl čís. 8. po konfiskaci opravené vydání. »To je páchnoucí stoka,« pravil. Nelze pochopiti, že i mezi socialními demokraty jsou takoví lidé, kteří by něčemu podobnému věřili, kteří by tento kal za pravdu považovali. Už nic horšího vycházeti nemůže v české literatuře. — Jaké blboviny mohou se tisknouti, ukazuje »Venkov«, který přinesl úvahu, že i nemluvňata mohou se dorozuměti zvláštní řečí. O tomto listě napsal »Národ« č. 15.: »Venkov zakládá stolici pro umělý chov básníků. Nebylo by dobře vydati pro agrární dorost učebnici: Jak lze se státi básníkem snadno a rychle?« — Špatná to kritika agrárních básníků. — Do Machara se daly »Hlasy ze Sionu«: »Jsem jednoduchý člověk, beze jména, ale plivl bych na všechen ten obdiv a slávu, kdybych si ji měl koupiti za cenu jedné té věty p. Macharovy (o protestantech). Raději bych si dal u ramene ruku utnout, než abych napsal to, co napsal p. Machar o nešťastných vůdcích českého protestantismu 17. století.« — Už i na Herbena dochází a nepomohou mu ani studenti ve svém »Časopise českého studentstva«: »Není snad v celé literatuře tak zapomínaného literáta a v české žurnalistice nenáviděného a proskribovaného publicisty jako je Jan Herben.« Světe, div se! Loni slavil 50 let svého života a mimo několika vřelých, přátelských slov spolupracovníků »Času« o jeho jubileu až na nepatrné výjimky nikdo se ani nezmínil. Tak hyne sláva světa, takového se dostává tupiteli sv. Jana Nepomuckého vděku. — Až s úžasem čteme, že Severní Amerika na knihovny a knihy ročně vydává 200 milionů dolarů. Jak daleko jsme za takovou obětavostí a láskou k literatuře! — Svato-Petrský haléř nedá mnohému spáti. V Krakově vydal o něm X. Tadeus Gromnicki spis o 474 stranách do XIV. století. Kdyby se u nás všechno sebralo, co bylo o Svato-Petrském haléři napsáno, věru byla by toho hodná kniha. — Rozmarná příhoda stala se v jedné kavárně, kde dávají několik venkovských listů do jednoho rákosového držadla. Kdosi četl »Český Východ« a přišel při čtení denních zpráv a článků do »Osvěty lidu«. Kam to už ti klerikálové jdou? Tohle že jest jejich orgán? Nemožno! Teprve sklepník čtenáře poučil, že zašel z Chrudimi do Pardubic, z »Českého Východu« do »Osvěty lidu«.

L. † 12.

Jak se dělá český humoristický list. Koupil jsem si číslo 14. roč. II. »nejveselejšího, nejrozšířenějšího a nejlepšího českého illustrovaného humoristického týdenníku" — »Dobré Kopy«, kterou vydává a rediguje B. Kočí. První strana byla tak pěkná, že ji zabavili. Ostatní obsah slátán ze všemožných českých i německých listů, ano i zesnulého „Palečka". Pod vtipem citáty, odkud se to vzalo: „Kl. Witzblatt", „Fl. Blätter", „Megg. Bl.", „Jugend", „Comic Cuts", „Jean gui rit", „Le hire", „Šťastný domov", „Lustige Bl.", „Humory", „Journal Amusont", „Pasquino", Z „Fl. Bl." vzato vtipů 11, z „Megg. Bl." také 11, „Lust. Bl." 5, z „Kl. Witzblattu" celá humoreska. Jako románová příloha je Cervantesův „Don Quijote". To je český list a — původní. *L. † 12.*

»Já jsem vlastně katolíkem«. — V srpnu 1885 zemřel v Haagu státník a právník Modderman. Tento byl upřímným protestantem, ale beze všeho fanatismu a spravedlivý skrz naskrz. Katolickou církev, která pro svou svobodu,(kteréž se těšila), vydala mnoho stkvělých důkazů, měl ve veliké vážnosti. Jednoho dne přišel k němu kandidát práv a prosil, aby dostal nějaké místo. Modderman se ho tázal: »Jakého jste vyznání?« Mladý muž odpověděl: »Jsem vlastně katolikem,

ale na tom mi nesejde.« »Cože« pravil Modderman s přísností a vyskočil, »vy neumíte si vážiti, vy nevíte, co to znamená býti zrozenu a vychovánu v církvi katolické!« Nemám pro vás místa; neboť, kdo není věrným své církvi a Bohu, nebyl by věrným ani králi.« Tento právník, pokud byl Modderman živ, nedostal se do státní služby. *Jar. Jezeřanský.*

Kritika protiklerikálního štvaní. Je s dostatek známa činnost Karla Horkého v »Národním Obzoru« a nyní v »Horkého týdenníku« proti katol. náboženství a jeho hlasatelům; slyšme nyní kritiku o sebraných těch feuilletonech. »Novina č. 11, píše: Karel Horký bojuje proti katolicismu (s Macharem), ale boj ten je kočkování malicherné a často na výsost nevkusné. Nemá cítění ani historickébo ani filosofického — Horký je hrubý, nešlechetný, karikaturista — vede si násilně, hrubě a nevkusně, potvoří všecko, čeho se dotkne. Není sentimentální, je hrubý. Jeho sentimentální bombast je prostě nesmyslný. — Na př. rukavička vlahá i diskretní. Odkoukal několik pos, nenávist k měšťákovi — je duševně nešlechetný. Sám o sobě dí hrdě: Já píši neslušné věci. Je to hnus a oplzlost. Nemá ani principů, ani ideí, ani ducha, ani dost srdce — prázdné slovní prskavky. V Čechách je moda Horkého, ale moda ta je pošetilost a zvrhlost, a za několik let budou se za ni styděti ti, kdo jí otročí, ti, kdo jsou schopni duševního vývoje a vzrůstu.« Taková je kritika o protiklerikální činnosti Karla Horkého. *L. † 12.*

Četba zavrhovaná a četba doporučovaná. »Naše Doba« č. 7. za redakce Dra. Masaryka pod názvem »Kulturní monopoly« zle píše proti katol. kalendářům. Jejich spisovatelé nejsou prý »prodchnuti září pravého náboženství, pravého křesťanství«, vytýká se jim, že píší o »odměně a trestu« — tělesné pálence (!), píší »ohavným jazykem českým«. Belletrie prý tu ubohá, aestheticky negramotná (!), básníka I. musa je »hříchem do nebe volajícím proti duchu sv. a nevyhovuje elementárním požadavkům«. Spisy ty nejsou praktické, obsahují staré báchorky o Švédech, »mlčí o blahodárné činnosti otců jezovitů«, falšují se tu dějiny atd. Tedy je to četba venkovcem dle Masaříka zavržení hodná.

Co se tedy doporučuje? O několik stránek dále v témže čísle je Macharova báseň: »Clemens VII. prodává Catarinu Medici do Francie«. Na ukázku několik veršů této doporučené četby, neboť jinak by ani nebyla v »Naší Době« uvedena. S posměchem tu psáno o papeži:

»Svatý otec nyní, vládce duší
král králů, imperator nad císařem
Julius, Mars církve«. —
Když byl obléhán Řím, papež
»i dukát podal, když ona rána
skolila dole Španěla či Němce —
Už tupě vyslech, že hlad vládne v hradu,
že vojsko krysy loví ve sklepení.«
Když se plavil po moři na svatbu Cataríny:
»Dle zvyků dávných podle lodi jeho
loď jela prázdná, zvaná Capitana,
v níž zlatá monstrance s tělem Pána Krista
pastýři církve mocnou stráží byla.«

Konec čpí sprostáctvím o snoubencích, kterou zde pro sprostotu nelze opakovati. — Ovšem, kdo uveřejňuje a doporučí takové básně, tomu se katolický kalendář s náboženskou a mravní tendenci nelíbí. To je samozřejmé. *L. † 12.*

Sesměšniti bibli snaží se »Švanda Dudák« v č. 5. vypravováním »O Josefu Egyptském«, recensí to pasáků u ohně na poli. Josef vylíčen tu jako špehoun, který by se hodil za detektiva. Podobně se kdysi přednášel kuplet o »Boháči a Lazarovi«. Ubohý český humor. *L. † 12.*

Novou knihu, soubor básní, »Cantantibus organis«, z nichž ukázku přineslo letošní prvé číslo »Vlasti«, vydá autor Fr. Leubner (farář v Bechlíně u Roudnice) nákladem vlastním. Doporučujeme s přáním, aby mnoho subskribentů se přihlásilo u autora samého dopisním listem, ježto knihu tuto později nebude lze dostati v knihkupectvích, jako se stalo těm, kdo po Leubnerových dalších pracích zatoužili poznati jeho literární začátky v knihách »Ballady a legendy« a »Na okrajích kancionálu života« (1896, 1897). To není poetický ochotník s tonsurou, jak po oněch knihách posměšně ho nazval Čas. Nepředpojatý čtenář i z kruhů laických soudí jinak o autoru, jenž prý z katolických básníků, zrajících koncem XIX. stol., odvážil se s aspiracemi uměleckými i dramatické tvorby, jež náleží k hledané četbě posledních tří ročníků »Vlasti«. Subskribujte (cena knihy na vzácném papíře bude 3 K) a povzbuďte tak autora přátelsky a účinně k nové tvorbě! Smíme

snad prozraditi, že Leubner, který byl letošní zimy několikrát povážlivě churav, jak nám jeho přátelé pražští sdělují, pro nový ročník »Vlasti« chystá překvapení: velkou epickou báseň z náboženských svárů a společenských bujností koncem XVI. věku. Název »Nadarmo« jest symbolicky význačný pro tehdejší českou politiku . . .

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Pius X. Žáci rakouských středních škol u sv. Otce. Nejznamenitějším dnem pouti žáků rakouských středních škol byl 6. duben, když sv. Otec přijal 350 účastniků této výpravy. V dlouhém průvodě přišli žáci i profesoři do vatikánské dvorany, kde žáci-pěvci pozdravili sv. Otce krásně provedeným »Ecce sacerdos magnus«. Po té pronesl sv. Otec s prestolu, který mu věnovalo město Benátky, krásné oslovení žáků i profesorů. »Milí synové!« prohlásil mezi jiným sv. Otec. »S velkou radostí a s vnitřním pohnutím děkuji vám za důkaz vaší dětinské oddanosti k Spasiteli Ježíši Kristu a jeho náměstku na zemi. Vy jste velkonočních svátků užili ku krásnému účelu, abyste přišli do Říma nejen k vůli světským pomníkům, nýbrž i hlavně proto, abyste se ve své víře upevnili přijetím sv. svátostí a modlitbou na hrobech sv. apoštolů. Tak budete pokračovati v pravé moudrosti, která je založena na pobožnosti. Já žehnám vám i vašim studiím i vašim učitelům, rodičům i příbuzným a modlím se za zvláštní požehnání u Nejvyššího pro vašeho císaře, který více než 60 roků dává svým poddaným vznešený příklad náboženské oddanosti a přísného konání povinností jako pravý kníže pokoje.« Po té posvětil sv. Otec devonationalie, načež rektor Animy msgre Lohninger přeložil oslovení sv. Otce na jazyk německý. Na konci zapěli žáci papežskou hymnu. Papež milostivě přijal od preláta Cecconia, kanovníka ve Vídni, překlad projevu oddanosti rakouských studentů a sledoval jej se zájmem. Všichni přítomní byli nadšeni tímto slyšením. — **Svatý Otec francouzským biskupům.** Dne 20. dubna přijal sv. Otec francouzské kardinály, Coullié, arcibiskupa lyonského, Luçona a Andrieux, jakož i francouzské arcibiskupy a biskupy, kteří byli přítomní prohlášení panny Orleanské za blahoslavenou. Na pozdrav kardinála Coullie odpověděl sv. Otec mezi jiným toto: »Velkolepé projevy vaší úcty, lásky a oddanosti, kterou jste dali na jevo ústy výmluvného tlumočníka, kardinála-arcibiskupa lyonského, jsou vrcholem naší radosti i veselí které nás naplnilo, že panně Orleanské byla udělena úcta blahoslavené. Že se to tak šťastně a příznivě provedlo, je správno, milý náš synu, který jsi nejdříve jako pobočník a později jako následník slavného biskupa Dupanloupa nejvíce k tomu pracoval, aby se správně provedl proces vznešené panny. Co se nás týče i v této věci, jakož i v jiných tohoto druhu, když jsme zapsali do seznamu nebeských blaženců ony světlonoše vašeho národa i Jana Křtitele Vianneye i sestry karmelitánky z Compiegne i čínské mučedníky i Marii Magdalenu Postelovou i Magdalenu Baratovou a Jana Eudesa i Johannu z Arcu, jako již dozrávající plody, díla našich předchůdců my jsme jen dokončili. Tu máme za to, že se tak stalo podle vůle Boží, aby totiž odtud, odkud se nám dostává veřejně těžkých bolestí, byla nám dána posila nadějí na lepší časy, které přinesou mnohonásobné požehnání z nebe. Jaké radosti požíváme dnešního dne, když můžeme k vám, biskupům přítomným skoro z celé Francie mluviti, nemůžeme dosti slovy vyjádřiti; neboť vyplnilo se šťastně, čeho jsme si vroucně přáli, abychom radostným srdcem objali všecky vás přítomné, kteří bojujete s obdivuhodnou statečností a vytrvalostí za právo křesťanského vyznání i za spásu duší uprostřed tolika denních nesnází a obtíží. Tak totiž příkladně právě se pokořujíce náměstku Kristovu, překrásně prospíváte francouzské církvi; neboť právě v této bouři peklem způsobené co kde bylo v pravdě vznešeného a spásonosného učiněno, je známo, že bylo učiněno podle vaší autority a na základě vašeho snažení. Děkujíce tedy Bohu, zakladateli a zachovateli církve, vzdáváme mu nesmrtelnou chválu, že vám pomáhal, když jste bojovali za víru a vlast, a že vám i nyní pomáhá, zároveň vám z celé duše blahopřejeme. Nečiníme tak pouze Svým jménem, nýbrž jménem celé církve, poněvadž se vaší statečnosti diví všichni biskupové celého katolického světa, jakož i všichni jiní vážení lidé; zajisté bude tak vždy činiti budoucí pokolení. Ostatně největší slávy za zásluhy, totiž té, která je pravdivá a stálá, očekávejte od Pána všech pastýřů, který nepochybně zaznamenal vaše jména do knihy života. Zatím, ctihodní bratří, živě vás napomínáme, abyste neustali odrážeti útoky nepřátelské, jak jste i dosud činili, abyste nespravedlivé činy veřejně kárali, abyste lži, pomluvy a nástrahy odhalovali, abyste bludy a nesprávné nauky potírali a odsuzovali, kdekoli zuří nepoctivci proti víře, poněvadž ti, kteří ji chtějí vyvrátiti z kořene, nehledí ani na spravedlivost ani na lidskost. Když se pak zlosynům dává neob-

mezená svoboda ke každému zločinu, vy všichni jednomyslně se vynasnažujte, abyste nabyli úplné svobody slova, vyučování i nařizování všeho, co je pravdivé, spravedlivé, i co je dobré a spásonosné, aby se konalo a zvláště co se týče božské velebnosti. Nechť vás nenaplňuje podivem, že vám doporoučím svornost ve vašem počínání, poněvadž má velkou cenu pro zachování církve, to jest v onom soustředění členů, které jest od Krista, lze viděti onu nepřemožitelnou moc, pro kterou se i v Písmě sv. nazývá strašnou jako dobře upravený šik vojenský na bojišti. Proto sv. Augustin obratně volá: »Triumphus daemonum est dissensio christianorum« (Triumfem ďáblů je nesvornost křesťanů). Jasno jest pak, že nepřátelé křesťanstva nejzarytější nic jiného si nepřejí tak, než aby zničili jednotu církve; snaží se totiž různými neuvěřitelnými zákazy v zákonech o to, aby svaté pastýře oddělili od nástupce svatého Petra, to jest střediska víry, aby od pastýře odstranily stádo, aby mezi samy pastýře zasili sémě nesvornosti, aby se takto roztrhalo tajemné pouto Ježíše Krista. Proto vás i apoštolskými slovy napomínáme k vaší apoštolské službě: »abyste totéž mluvili všichni a aby nebylo mezi vámi rozkolu; buďte pak dokonalí v témže smýšlení i v téže mysli. Tuto duševní svornost nechť máte především na srdci, poněvadž působí onen důvěrný klid, kterého jest potřebí ve svaté službě a rozmnožuje působnost vašeho apoštolátu. Tak tedy jako seřazeni v bojovný šik šťastněji budete odporovati nepřátelům kříže Kristova se všech stran dorážejícím a chrániti základu víry. Ovšem jste vy takoví, že vám více přísluší naše chvály než naše napomenutí; neboť hledíce neustále na tuto apoštolskou Stolici, nejen že si činíte zákonem, abyste byli všichni jednomyslní v tom, kde není volno se rozcházeti, nýbrž i rádi obětujete své přesvědčení, abyste byli svorní i v tom, kde jest volno míti svůj svobodný názor. Taktéž i v oněch žalostných dobách k veliké útěše nám jest i odvaha i snaha, kterou bráníte práv církve; velmi nás těší vaše příchylnost, kterou dáváte na jevo k nám, ale nade vše nám jest milá ona pevná jednota mezi vámi i s námi.« — **Belgičtí poutníci u sv. Otce.** Poněvadž počátkem března papež byl silně nachlazen, nemohl sám odpověděti na hold poutníků belgických, které přijal dne 13. března. Proto požádal jednoho z kardinálů, aby tak učinil místo něho. V odpovědi sv. Otce vytýká se brzká oslava, 75letá památka restaurace university luvaňské, z které vyšlo mnoho obránců náboženských i vlasteneckých zájmů země. Druhou národní slavnost budou Belgičané konati v Římě při posvěcení kostela belgického na Via Tiburtina, který byl vystavěn ku poctě blah. Jana Berchmansa. Audienci byli též přítomni biskupové z Brügge a Tournay, jakož i msgre. hrabě T'Serclaes, předseda římské belgické kolleje. — **Belgický kostel v Římě.** Nedlouho po této audienci belgických poutníků posvětil arcibiskup mechlínský za assistence biskupa z Brügge a Tournay a v přítomnosti belgických poutníků kostel, který belgičtí katolíci věnovali sv. Otci u příležitosti jeho padesátiletého kněžskeho jubilea. Kostel je stavěn v lombardském slohu a jest velmi bohatě okrášlen uměleckými památkami a byl odevzdán Josefitům, kteří budou míti vedle kostela i faru a obecnou školu. — **Papežská breve.** Brevem z 18. února povýšil sv. Otec zemi Basutů v jižní Africe na apoštolský vikariat. — Brevem z 28. února byl jmenován P. Julius Cenez, člen řádu oblátů neposkvrněného Početí, titulárním biskupem v Nikopolisu a apoštolským vikářem Basutů.

Automobil sv. Otci darovali poutníci z Ameriky, aby se mohl projížděti ve svých zahradách. Automobil jest černě natřený, uvnitř potažen bílým sametem a stál 29.000 lir.

Kardinál Mercier vítězem filosofické ceny. Belgický primas Mercier, jak známo, byl profesorem filosofie na slavné lovaňské universitě a proslavil se jako autor mnoha filosofických spisů a pojednání. Ale též jako kardinál súčastnil se obsáhlým filosofickým pojednáním filosofické ceny. Soudcovské kollegium sestaveno bylo z pěti vynikajících profesorů. Dva profesoři liberální — po důkladném prozkoumání všech prací přiřkli svorně cenu kardinálu Mercierovi. — Kardinál ale zůstane dále tmářem a zpátečníkem, poněvadž je „klerikálem“.

Zase jeden učenec—tmář. Lovaňská universita při příležitosti jubilea jmenovala některé učence čestnými doktory této university. Mezi nimi jest též Dominikán P. Vincenc Scheil, který se proslavil jako znalec staro-orientálskéhc jazyka a dějin. P. Scheil byl navržen v roce 1905 jako profesor assyriologie v „Collége de France“, nebyl však přispěním židovsko-zednářské strany francouzskou vládou potvrzen. Byl však v roce 1908 jmenován členem tohoto ústavu. Konečně dostalo se mu té vysoké hodnosti: čestného doktorátu slavné světové university v Lovani.

Biskup a starosta v jedné osobě. V Auxillacu ve Francii zvolili si občané za starostu jednohlasně tamního biskupa msgra. de Ligonnésu. Biskup volbu přijal.

Veliký dar. Bývalý president německé říšské rady hrabě Ballestrem věnoval na stavbu katolického kostela v Kostavě 300.000 marek. Stalo se tak k paměti mladého hr. Ballestrema, který se nedávno při autobusové jízdě smrtelně zranil.

Sultán a Milosrdné sestry. Turecký sultán Abdul Hamid měl po čas svého panování veliký strach před attentáty na svůj život. Zvláště otravy se obával. Nevěřil ani svým kuchařům. Aby si byl zcela jist, povolal do své kuchyně Milosrdné sestry, jež si při audienci od apoštolského delegáta vyprosil. Sestry sídlely v Yildizu, ale mohly zcela nerušeně konati své náboženské povinnosti. Nedůvěřivý vladař choval k nim neobmezenou důvěru a sám se vyjádřil, jak je přesvědčen, že tyto „zbožné paní" za žádné peníze, aniž za kteroukoli jinou odměnu nedají se získati k špatnému činu. Abdul Hamid vážil si sester velice a žádnou prosbu jejich neoslyšel. Proto se také na ně velmi často obraceli odsouzenci, žádající o milost. V jednom případě zrušil sultán na žádost sester rozsudek smrti nad odsouzencem, za něhož před tím marně orodovali vysocí hodnostáři dvora. Sultán řekl: „Vám nemohu nic odepříti, protože vaše prosba prýští ze zbožného srdce."

Vzorné sdružení omladiny řízené J. E. kardinálem R. Merry de Val při ústavu Školských bratří v Římě. Na pravém břehu Tibery mezi Janikulem a řekou začali Školští bratří r. 1869 školu s bezplatným vyučováním. Papež Pius IX., jenž ji založil, chtěl takto poskytnouti nové prostředky ku křesťanskému vzdělání dítek, jež bylo tehdejším revolučním hnutím ohroženo. Zde pracovali Školští bratří až do vyčerpání sil. Ježto neměli žádné sdružení mládeže, pozorovali, že bývalí žáci vstoupivše do společenského života, nejevili mravních úspěchů v takové míře, jaké dle péče ve škole jim věnované bylo od nich očekávati. Tu vešli Školští bratří ve styk s knězem R. Merry de Val, jehož skvělé nadání ducha pojilo se s urozeností. Jakožto syn španělského vyslance konal svá studia v Belgii, v Anglii a v r. 1887 na akademii dei Nobili ecclesiastici v Římě. Na universitě Gregoriánské dosáhl velmi skvělých úspěchů ve filosofii, theologii, v právu občanském a kanonickém. R. 1888 byl vysvěcen na kněze. V úřadě kněžském nejraději působil mezi lidem. Roku následujícího ujal se dítek na škole Školských bratří »in Trastevere«. Aby uchoval jejich křesťanské přesvědčení, sorganisoval za spolupůsobení bratří »Associazione del S. Cuore di Gesu«, sdružení božského srdce Páně. Svou uchvacující láskou získal si srdce dítek a jinochů, kteří se divili vidouce ředitele svého patronátu opouštěti vyslanectví španělské, aby mohl předsedati jejich schůzím, aby mohl pečovati o jejich budoucnost ve společnosti a oživovati jejich hry. I když se stal státním sekretářem, nepustil tohoto svého milovaného díla mládeže. Vždy nalézal v neděli chvilku volnou, kterou by mohl stráviti uprostřed svých »carissimi giovanni«. Jsa neunavným kazatelem, kázává kromě toho v kostelích a kaplích římských, a to francouzsky, italsky, španělsky, anglicky a německy. Jakožto zakladatel a řiditel Sdružení Božského Srdce Páně spravuje tento spolek s největší obětavostí. Jeho zásadou je: »Jíti mezi lid« a takto získá srdce dítek a koná mezi nimi obdivuhodné dílo výchovy náboženské a sociální. Není zajisté na světě takového sdružení omladiny, jehož řiditel by spojoval tak skvělé postavení a tak vytrvalou obětavost. A práce jeho uprostřed Školských bratří se daří.

Úmrtí. Dne 9. května zemřel na Velehradě P. Josef Žemlička T. J. v 71. roce věku svého, v 50. řehole. Zesnulý v Pánu je narozen 1. dubna 1838 v Libštatě v Čechách. Studoval na gymnasiu v Bohosudově a vstoupil po ukončených studiích 2. října 1860 do řádu Tovaryšstva Ježíšova, v němž po dlouhých studiích působil jako profesor a později jako ředitel gymnasia v Bohosudově v Čechách a v Linci v Hornich Rakousích, jako profesor v Kalksburgu u Vídně. Poslední léta trávil na Velehradě. Kdo ho seznal, podivil se jeho věrné a obsáhlé paměti, která skýtala neustále nové a zajímavé věci k poučení a pobavení. Ještě v poslední době byl, jsa rozeným Čechem, vyhlídnut od představených za ředitele nového gymnasia Velehradského.

K našemu jubileu. P. Boh. Hendl, probošt na Sv. Kopečku u Olomouce píše: »Vlast slaví 25leté jubileum. Těším se z toho upřímně jako člen z Moravy (byl jsem tehdy v Jihlavě). Přeji i nadále družstvu hojné pomoci Boží, která Vaši práci až dosud provázela. Odbyli Jste si dobu utrpení a bojů, nastane doba klidné, ustálené práce. Probudili Jste spící k novému životu. Za vše dobré Vlastí vykonané buďtež Bohu díky.«

Ctěnému spolku »družstvo Vlast« v Praze. Čtenářská beseda „Palacký" ve Pleších, jejímž zakladatelem byl sám zakladatel „družstva Vlasť" a jež již přes 30 roků trvá, uznávajíc zásluhy, jichž si toto „Družstvo Vlasť" získalo ve vlasti naší pro svou rozhodnost ve věcech naší drahé víry, přeje mu k 25letému jubileu

všeho zdaru a Božího požehnání, by po dlouhá léta bylo šiřitelem pravé osvěty ve vlasti naší a dočkalo se s tím větší radostí jubilea zlatého. — V Pleších, dne 6. června 1909. Za Čtenářskou besedu „Palacký": Fr. Škrdle, předseda, Jan Hes, jednatel.

Emilian Václ. Balcar, farář v Cholticích u Přelouče, volá družstvu Vlast: Floreat, crescat, vivat! Uznávaje plnou měrou zásluhy družstva, jsem vždy po ruce a rád chci se přičiniti, by okruh našinců rostl, mohutnel, vzkvétal. Kéž Sám Pán Bůh všemohoucí dopřeje Vám ještě dlouho těšiti se z ovoce, jež Jste s námahou a velikým sebezapřením zaseli. Salutem.

Proč se naše mládež združuje? Pod tímto názvem právě vyšla brožura pojednávající o významu organisace mládeže venkovské. Sepsal ji Josef Novák místopředseda »Sdružení venkovské mládeže v Čechách« a redaktor »Naši Mládeže«. Pěkná tato brožurka zasluhuje co největšího rozšíření. Cena 10 h, poštou 13 h; při větších objednávkách slevy. Objednávky přijímá a vyřizuje »Sdružení venkovské mládeže«, Praha-II., Opatovická ul. č. 10. Doporučujeme.

Sokolové nebo hejlové? Pan K. Pelant napsal brožuru »Sokolstvo a Volná Myšlenka«. Každý Sokol, který brožuru přečte, musí prý si položiti otázku: chci býti pro národ, anebo pro zahraniční politickou stranu, jež sluje římská církev? Bude-li sokolský čtenář pro národ, musí přistoupiti k Volné Myšlence (mezinárodní, pozn. red.), chce-li zradit svou českou národnost, zůstane však katolíkem. — Máme za to, že by Sokolové sami měli se ohraditi proti náboženskému štvaní a zneužívání jmen Fügnera a Tyrše. Že Sokol může býti zcela dobře katolíkem a národním, zda nevidíme na Sokolu polském, chorvatském a slovinském? Sokol náš beztoho trpí sociálními a politickými rozpory, vneste doň ještě pochodeň náboženských třenic a je po organisaci jeho. Doufáme však, že Sokolové nebudou hejly, aby sedli na volný lep Pelantův.

Z ředitelství katolického ústavu ku vzdělání učitelů Praha-Bubeneč. Zkoušky přijímací budou podniknuty ve dnech 12., 13. a 14. července a 13., 14. a 15. září dle §§ 8. a 15. státního statutu pro paedagogia. Dle výsledku zkoušky budou přijati chovanci na celé zaopatření v ústavě. O všecky potřeby životní a zdravotní bude co nejpečlivěji postaráno. Paedagogium jest uprostřed zahrad ve vilové čtvrti města vedle Královské Obory. Do okolí budou týdně podnikány vycházky za účelem zdravotním i vědeckým. Důkladné vzdělání bude nejlepšími silami katolickými zabezpečeno. Další poučení o ústavu v prospektech. Dotazy zodpoví a prospekty zašle ředitelství. Budiž přiložena poštovní známka.

Ryze židovské gymnasium. Ministr hr. Apponyi dal náboženské obci židovské v Pešti svolení, aby začátkem školního roku otevřela ryze židovské gymnasium. Židovská obec bude jmenovati professory a schvalovati ministr. Proti katolickým gymnasiím štvaly a štvou pokrokové listy o závod. Židovské gymnasium — to je něco jiného — tomu se musí dát pardon!

Katolická universita v Solnohradě zřízena bude do 4 let. Tak prohlášeno bylo na sjezdu tyrolských katolíků v Innomostí.

Fakulta pro biblická studia v Římě. »Osservatore Romano« uveřejňuje apoštolský list »Vinea electa« ze dne 7. května, dle něhož bude v Římě založena fakulta pro biblická studia, na níž budou se přednášeti dějiny, archaeologie, zeměpis, východní řeči, výklad bible atd. Mladší italští a cizozemští kněží budou moci tuto fakultu navštěvovati. Fakulta tato bude opatřena zvláštní knihovnou starých a moderních děl o biblických otázkách a museum vědeckých sbírek a předmětů sloužících k vysvětlení bible.

Evangelická fakulta při pražské universitě. Zcela bez námahy a dlouhých procesů podařilo se evangelikům zříditi si při pražské universitě svoji fakultu. Když ne theologickou, tož aspoň filosofickou, a ta pro ně má vlastně větší cenu, než theologická, protože na ní může se zle láteřiti a bíti do katolické církve přímo posluchačům, dle matriky aspoň katolickým. Jenom uvažme! Prof. Masaryk vystoupil z církve katolické a přiznává se formálně ke konfesi helvetské reformované. — Prof. Drtina, jehož manželka i s dětmi vystoupila z církve katolické a přistoupila ku protestantismu, ač sám je »dosud katolík«, bije do katolicismu kde může. Myslím, že se svým vystoupením z katolické církve jen proto váhá, že stále čeká na nějaké to místo odborného chefa v ministerstvu. A »odpad« by mu v tom přece mohl překážeti. — Prof. dr. Jiří Polívka a dr. Smetana, nástupce Gebaurův, jsou protestanti. — Prof. dr. Kádner je vyslovený realista a sympatisuje s evangelíky. — Dr. Fr. Krejčí, ač se hlásí dosud ke katolické víře, bije do ní, kde jen se dá. Dovede zcela klidně, jako by se to samo sebou rozumělo, zahájiti přednášku asi v tomto smyslu: »Není svobodné vůle, jak ji cír-

kev a křesťanství rozumí. A protože není svobodné vůle, není také duše!« Problém je jasný. Kolumbus postavil svoje filosofické vajíčko! — Prof. dr. Foustka je nejvěrnější nohsleda Masarykův, od něhož čeká fedrování své osoby. I on koketuje s protestanty, kde jen se dá. O manželství hlásá zásadu jeho »zvniternění«, beze všech ceremonií církevních i světských! Ač dosud také katolík, přece ve svých přednáškách vykládá, že pro českého člověka z různých církví křesťanských ještě nejlépe hodí se protestantismus! Myslíme, že i on udělá ze sebe co nejdříve českého člověka. — Mohou si tudíž při takém stavu na fakultě filosofické evangelíci ještě něčeho přáti? A zde rostou profesoři druhé naší české university na Moravě! Bratři Moravci, těšte se!

Z Tiskové ligy. Dary složili: 20 K: J. M. Fr. Marat, generál-velmistr řádu křižovnického v Praze; 10 K: J. M. P. Sal. Roubíček, opat v Želivě: 5 K: Al. Strnad, děkan v Načeradci; menši částky: Viktor Gartner, kaplan v Dašicích; Ant. Melka, katecheta v Klatovech; Jos. Pernegr, kaplan v Žinkovech; Antonín Keppert, em. farář v Tuchlovicích a Ant. Lůjka, farář v Pyšelu. — Ze starších členů splatil 26 K (95) vikariát německo-brodský. — Na obranný boj proti Volným myslitelům Tiskové lize věnovali: po 100 K: Piův spolek a Jednota č. kat. učitelstva; 50 K: Paedagogický svaz. — Tisková liga pojala ve svůj program systematický obranný boj proti Volným Myslitelům, i budiž dle toho hmotně podporována.

Ze Spolku na zakládání katol. knihoven. — Dary složili: 100 K: Piův spolek; menší částky: V. Kouba, L. Koncer, Fr. Kučera, Fr. Vyplel, Dr. G. Domabyl, Karel Kavík, Ign. Zháněl, Fr. Jirák, Jindř. Valouch, Jos. Kavale, M. Fencl, P. Mat. Schreiber, Fr. Fiala, Václav Tomec, Ant. Buchta, Tom. Coufal, Josef Lidinský, Čeněk Štros, Martin Červenka, Jan Kuhn, Jos. Bouše, K. Samšinák, P. Hugo Kubík, Jan Dytrych, Karel Pilát, Ant. Zikmund, Št. Březina, Fr. Slepička, Fr. Zeman a P. Sal. Roubíček a dále: Milosrdné Sestry v Nymburce, Školské v Pardubicích a M. Xaverie, představená nemocnice v Něm. Brodě.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva Vlast přispěli: Jan Voborský, místodržitel. oficiant v Dejvicích a Fr. Žundálek, prof. realných škol v Rakovníce. Činí úhrnem K 668·22.

Výbor Paedagogického svazu konal dne 6. června t. r. pátou schůzi za předsednictví universitního profesora a kanovníka Dr. Jana Sýkory. — Jednatel a katecheta Jar. Slavíček četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Z obšírného rokování uveřejňujeme jen toto: Nové stanovy Paedag. svazu byly c. kr. místodržitelstvím schváleny, vytištěny a po exempláru mezi výbory rozdány. Vynikající právník se požádá, aby sestavil zákony, nařízení a výnosy nejvyšších soudů vydané na ochranu náboženství a kněžstva. — Svaz učiní opatření, aby o školských otázkách v Čechách zasílány byly ob čas zprávy, dopisy a články do „Vaterlandu". — Učiní se opatření, aby i našinci obeslán byl paedagogický sjezd, jenž bude r. 1910 konán v Paříži. Jelikož Školští bratří v Bubenči otevrou již po prázdninách katolické paedagogium, dopíše se jim, aby si vyzvedli kdykoliv u nás sbírky ve prospěch paedagogia tohoto konané. Obnášejí: ve státních papírech 1000 K a v Městské spořitelně jest uloženo 1168 K 55 h. - Kolekta ve prospěch tohoto paadagogia vynesla 4 K 20 h a výbor bude v každé schůzi tyto tajné sbírky konati. Tím se prakticky osvědčuje přízeň Paedag. svazu k tomuto novému učilišti a bylo by si přáti, aby přízeň a obětavost k němu byla všeobecná.

Piův spolek vystoupil 7. června ponejprv na Žofíně na veřejnost. Účastenství lidu bylo neobyčejně četné a klerus z Prahy i z venkova dostavil se v počtu velikém. Skvělé řeči pronesli předseda J. M. vsdp. opat P. Meth. Zavoral a člen výboru Msg. Dr. Fr. Kordač, universitní profesor. Jeho Eminencí, jenž oběma řečem bedlivě naslouchal, povzbudil přítomné krátkou, otcovskou řečí k podpoře katolického tisku a Piova spolku. Po schůzi rozpředla se ve dvoraně Žofínského sálu volná zábava, při níž nás mile a živě obveselovala učednická kapela, řízena dp. katechetou Vašatou z Vršovic. Každý se obdivoval zdařilé hře našich mladých učedníků. Piův spolek dal mladistvým hudebníkům večeři a mimo to výkon jejich zvláště obdařil. Piův spolek chce i ven za Prahu, do Kolína a jinam, vysílati řečníky a šířiti své zájmy. My mu k tomu přejeme všeho zdaru a budeme naším tiskem snahy jeho soustavně podporovati.

Spolek Sv. Bonifáce podává přehled své činnosti. Zpráva výroční ukazuje, s jakou šetrností snaží se správa spolku vyjíti vstříc všem národům, že hlavním cílem jejím jsou naše věci kulturní. Stejný náklad věnuje na trh slovanský. Spolu podporuje stejně stavbu kostelů. Na kostel v Žižkově dáno bylo

27.000 K. V tomto správním roce (1909) jsou upsány značné podpory pro kostely v Praze-Holešovicích, Trutnově (nový oboujazyčný), v Plzni, v Ostroh. Lhotě na Moravě. Sv. Vojtěcha tiskne se měsíčně 260.000 výtisků v zimě o 16 stranách, v létě o 12 str. Kdo probírá denní tisk, vidí, kterak všemožně snaží se volnomyšlenkáři rozšířiti krejcarák Volné Myšlenky — Havlíčka. Kdo vezme číslo Havlíčka do ruky, vidí, s jakou rafinovaností snaží se připraviti své čtenáře o názor světový, křesťanský. K tomu cíli shání všechny možné lži (o Johance papežce, o sv. Janu Nepomuckém, o Piu IX. atd.). Proto třeba sv. Vojtěcha, všímajícího si našich kulturních věcí, co možná nejvíce rozšířiti Jsou případy, že sv. Vojtěch docházel na faru, a místo, co se měl rozdávati, se zakládal. Na mnohých místech se odebírá nepatrný počet sv. Vojtěcha, přihlédne-li se k počtu farníků.

Z katolického světa. 11 limburský sjezd katolíků v Hollandsku konal se o svatodušních svátcích za účastenství 6000 lidí. Sjezd podal obraz katolického smýšlení, jednání a pokroku v Holandsku Sjezd zabýval se sociální činností hollandských katolíků, zvláště otázkou bytovou.

Sjezd katolických rolníků německých z Rakouska. Na vídeňské radnici konal se za obrovské účasti sjezd katol. zemědělců z Rakouska. Dostavilo se k němu do Vídně **na 25.000 lidí. Sjezd pozdravil také ministr orby** dr. Bráf, kromě něho pak president sněmovny dr. Pattai, zem. maršálek dolnorakouský princ Liechtenstein atd. Jednáno bylo o aktuálních otázkách agrárních, zejména o obchodních smlouvách s cizími státy a projeven byl požadavek, aby vláda umožnila vývoz rakouského dobytka na západ, když v zájmu míru na Balkáně povoluje dovoz dobytka z jihu do Rakouska. O otázkách národnostních mluvili president dr. Pattai a posl. Firslthaler, kteří oba dovozovali, že zemědělci katoličtí si přejí mír zejména se všemi ostatními zemědělci; avšak bude-li jim boj národnostní vnucen, půjdou svorně s ostatními Němci. Posl. Firslthaler odporoval také jednostranné agitační politice ryt. Hohenbluma a litoval, že část agrárníků propůjčuje se mu za nástroj ke štvaní proti průmyslu a živnostem, které není na prospěch agrární věci. Ve smyslu těchto a podobných řečí byly přijaty resoluce.

Organisované rolnictvo katolické v Rakousku. Kdežto my máme na Moravě 18.000 členů katol. spolku rolnického a v Čechách 7000, mají katolické spolky německých rolníků v zemích alpských a našich celkem 200.000 členů. Nám je tedy potřeba ještě hodně mnoho práce, zvláště v Čechách a ve Slezsku.

Katol. sdružení rolníků ve Francii bude se zřizovati dle vzoru moravského. U předsednictva Katol. spolku čes. rolnictva na Moravě vyžádány byly z Francie stanovy a program spolku, dle nichž zřízeno bude sdružení rolnictva ve Francii.

Křesťanské dělnictvo v ruském Polsku. Utěšeně vzkvétá organisace křesťan. dělnictva v ruském Polsku. Ve Varšavě jest středisko, jež vykazuje přes 30.000 členů. Orgán strany má na 20.000 odběratelů. Ve Varšavě jest též generální sekretariát, knihovna, spořitelna pro členy a centrála pro právnickou a lékařskou poradu. Velikou prací tohoto hnutí je založení 672 konsumních spolků s 93.500 členy a ročním obratem 12,530.000 rublů. Následkem této práce sociální je, že ve Varšavě samé organisace soc. demokratická slábne a upadá.

Boj o kříž na pešťské universitě. Z Pešti se píše: Spolek sv. Emericha vzal si za úkol v posluchárnách pešťské university zavěsiti zase kříže. Za tou příčinou představila se deputace spolku rektoru dru. Štěpánu Szekelymu a rektor jí též splnění přání slíbil. Na to spolek Galileiho a klub Bethena Gabora vyslaly deputace k rektoru se žádostí, aby žádosti spolku sv. Emericha nevyhověl. Odpověď rektorova zněla: Je sice pravda, že vyučování na universitách bylo sestátněno, avšak posvátných tradicí třeba si vážiti. Divím se, kterak křesťané mohou ze zavěšení kříže v posluchárnách se rozhořčovati. Musejí přece věděti, že kdykoliv katolíci s protestanty o něco se prou, že někdo třetí z toho těží. Na to rektor deputace obou spolků žádal, aby od své žádosti proti kříži upustili, což tito učiniti odepřeli.

Dozvuky útoků na kláštery v Italii z r. 1907. Čtenáři pamatují se ještě na skandály, jichž v severní Italii natropili zednáři, socínkové atd. pod jménem Fumagalli. Povstal z nich pověstný obrovský proces, jenž skončil velikým fiaskem pro nepřátele církve. Pouze jediný z obžalovaných, kněz Riva, byl odsouzen, ale i zde rozsudek nebyl všeobecně za spravedlivý uznán. Současně podnikli zednáři jiný útok na kláštery. Dílo nesmrtelného Boska bylo ustanoveno za předmět útoku. V ústavě Salesiánů v Barazze, v severní Italii, chovanec — Besson — na základě svých zápisků (jak se nyní ví, odjinud objednaných) pozvedl ohavnou

obžalobu proti bratřím, že prý v ústavě slaví se pověstná »černá mše«. A na pouhé podezření italská zednářská vláda ihned ústavy Salesiánů uzavřela a nejznamenitější členy řádu jako zločince uvěznila. Vyšetřováním vyšlo na jevo, že celou žalobu vymyslil si Besson s jeho domnělou matkou na popud zednářů. Salesiánům bylo teprve po dlouhém vymahání dovoleno své ústavy opět otevříti, načež na všechny listy italské, které utrhačné zprávy o nich přinesly a je neodvolaly, podávali žaloby. (A což teprve socínské, židovské a radikální listy ve Francii, v Německu, v Čechách a jinde! Pozn. red.) Procesy ty doposud nejsou vyřízeny. V ohledu tom nejdivočeji počínal si socínský list v Janově: »Il Lavoro«. Proces proti tomuto byl nedávno — po dvou letech — vyřízen a nyní lze se v něm dočísti o velikém politování redakce, že následkem mylné (!) informace uveřejnila vylhanou zprávu o Salesiánech. Salesiáni uspokojili se pokorným odvoláním. Byli by snad lépe učinili, kdyby byli dali proces až na konec provésti.

Proti všemu, co je katolické. Belgická katolická universita v Lovani slavila 75leté jubileum svého obnovení. K oslavě té přizvala také rektora university pařížské, Liarda. Pozvaný sdělil pozvání universitnímu senátu, ale hned dodal: »Na psaní to musíme odpověděti: Jest zřejmo, že se nemůžeme připojiti k žádné manifestaci, jejíž charakter jest v podstatě náboženský. Proto jsem již také odpověděl odmítavě.« Jeden z přítomných profesorů k tomu poznamenal: »Nenahlížím, proč bychom se neměli k slavnosti lovaňské university připojiti. Snad proto, že by vědeckost její byla podezřelá? Musím dosvědčiti, že tato universita čítá mezi své profesory vynikající právní učence. Moji vědečtí kollegové zajisté také připustí, že mnozí profesoři této university dokonce jsou autoritami.« — Vzdor námitce této usnesla se první universita zednáři ovládané Francie nevyslati k slavnosti žádného zástupce. — Kdyby i perlou byla, je katolickou a proto ji musí vědci loží ignorovati. Na vědecké zdatnosti ložím dnes nezáleží — protinábožensky boj jim věcí hlavní. Pozoruhodno jest, že anglikánské university v Oxfordu a Cambridge slavnost lovaňskou svými zástupci obeslaly.

Protestantská propaganda mezi Poláky ve Westfalsku. Známý protestantský kočující »apoštol« Jan Petraszy přijel do Westfalska, aby tamější usedlé Poláky získal pro »čisté evangelium«. Prvním krokem jeho »apoštolské« práce je vnucování bible. Na svých »gitačních cestách si vystaví obyčejný cirkusový stan. Ve stanu je kazatelna a vedle harmonium a vedle harmonia tělnatá paní pastorová, která na nástroj hraje a zpívá polské písně. Po způsobu cirkusu je na stanu upevněna velká reklamní tabule a na stanu vlají praporečky různé barvy s různými nadpisy. Několik dní před »kázáním« dá roznášeti po celém okolí křiklavé letáky. Aby hodně »oveček« nalákal, rozšiřuje zprávy, že též jeden katolický kněz bude »kázání« přítomen. — A skutečně uvidí posluchači ve stanu oholeného v taláru sem tam se procházejícího »katolického kněze«. — Ve skutečnosti jest to však protestantský pastor Roda, který převlečen v šat katolického duchovního dělá Petraszovi reklamu. Po přednášce prodává »apoštol« drahé svoje brožury a knihy. Na takové kramáře zvrhli se protestantští pastoři a německé úřady k tomu mlčí.

Liga proti obchodu s živým masem. Ve Vídni konala se valná hromada Ligy proti obchodu s živým masem. Pí. Celestina Truxová podala velmi příznivou zprávu o činnosti v minulém roce. V r. 1908 přišlo do generálního sekretariátu 739 chovanek. Většina byla v mladistvém věku a byla ponejvíce nemanželského původu. Povoláním bylo nejvíce služek, dále vychovatelek a umělkyň. Liga zaopatřila 540 dívkám místa, 12 práci, a ostatní musily jako zcela nepolepšitelné ponechány býti svému osudu. Také v jiných směrech pracovala Liga s úspěchem. Skutečně požehnaná a význačná to činnost.

Svobodomyslná Francie. Slavnosti ku poctě blahoslavené panny Orleánské daly předsedovi ministerstva Clemenceauovi tolik starostí jako na př. otázka marocká. — Clemenceau zakázal úředníkům a důstojníkům účastniti se slavnostního průvodu v Orleansu, který byl určen na 8. května a jenž se měl konati za církevní asistence. Proto nastaly takové poměry, že byl předložen návrh, podle něhož se měly konati tři průvody, z nichž každý měl vyjíti z jiného místa a jinou dobu dostihnouti náměstí Place du Martroi, kde jest socha Johany z Arcu. Z těchto tří průvodů jeden měl býti vojenský, druhý občanský a třetí náboženský. Starosta orleánský, Coustin-Roussignol, radikál, rozhodně prohlásil, že nechce provésti průvodu bez asistence duchovenstva, i když zakáže Clemenceau úřednictvu a vojsku účastenství. Clemenceau to zakázal, ale přes to bylo usneseno konati průvod za přisluhy duchovenstva. Obecní zastupitelstvo rozhodlo se 22 hlasy proti

11 pro dotýčný návrh starostův. Tyto 22 hlasy náležejí radikální straně. Úcta k panně Orleánské příliš je zakořeněna v lidu francouzském, tak že i radikálové jsou nuceni ustoupiti vůli lidu, třeba vláda se proti tomu ohradila.

Amerika a církev. Nástupce Rooseveltův na presidentském stolci Spojených Států severoamerických William Taft je muž neohrožený, který před celým světem dává na jevo své náboženské přesvědčení. Před svým odchodem k Panamské šiji přijal v Augustě ve státě Georgii protestantské duchovní, kterým ve své řeči nejen vyložil znamenitou důležitost křesťanství pro civilisaci a rozvoj Spojených států, nýbrž také vzpomněl katolické církve s velikou úctou. Nový president dovozoval, že v posledních čtyřech letech v zemi nastalo mravní probuzení. »Národ hledá mravní organisace: duchovenstvo má provésti hlavní část tohoto díla. Za své životní dráhy měl jsem mnoho příležitosti na jihu i na severu, jakož i na Filipinách studovati různá období civilisace ve spojení s dotykem církve. Studium socialního rozvoje v oné zemi mne poučilo, abych uznal mimořádné prostředky, které musí církev provésti, aby náš pokrok se stal skutečným.« Taft nakreslil blahodárné působení katolické církve na Filipinách těmito slovy: »Bez její práce byli bychom bezmocnými ve svém civilisačním díle. Tato zkušenost mne poučila, co značí: za každou cenu býti k službám církvi i jejímu počínání.« Na konec své řeči připomenul president, že slibil papeži Lvu XIII. za svého diplomatického poslání, že přes rozluku státu od církve sv. Stolice může spoléhati na pomoc národa i na ochranu církevních práv. Americká vláda bude vždy pěstovati nejpřátelštější poměry s církevními úřady. »Já pak mám ještě více důvodů k tomu. Kdykoli mám úkol, abych vykonal nějaké obtížné poslání u některého národa, mohu dotvrditi, že jest nám pomoc církve i jejího vlivu nevyhnutelně nutná.«

Rečníkům katolických organisací a katol. spolků, jakož i katolické mládeže doporučujeme »Zprávu o IV. sjezdu katolíků československých«. Bohatý materiál tu nashromážděn, z něhož čerpati může každý, kdo na poli katolické činnosti pracuje. Cena je tak nízká, že i těm nejchudším jest přístupna. Účtujeť se 1 exemplář katol. spolkům a organisacím, respective jejich členům pouze za 2 kor. a nečlenům za 3 kor., s portem v pásce o 30 hal., v doporučené zásilce o 55 h více, ačkoliv hmotný náklad pro objemnost (obsahujeť 372 strany veliké osmerky) byl daleko větší. Zprávu lze obdržeti v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně a nakladatelství V. Kotrba v Praze-II., Pštrossova ul. č. 200.

Z Dědictví sv. Prokopa v Praze. — Některé knihy vydané nákladem »Dědictví sv. Prokopa v Praze« jsou již buď zcela nebo jen na několik málo exemplářů rozebrány. Je to „Všeobecného církevního dějepisu" prof. dra Fr. Kryštůfka díl I. (starověk) a díl II. (středověk I. a II. část), jakož i „Zpovědnice" prof. dra G. Pecháčka. Jelikož po knihách těch dějí se poptávky, hodlá »Dědictví sv. Prokopa« vydati tyto knihy v novém vydání (přehlédnutém a doplněném), je však třeba, by se přihlásil aspoň takový počet odběratelů, aby byl kryt náklad s vydáním tím spojený. Za tím účelem žádáme, by „Dědictví sv. Prokopa" bylo oznámeno, kdo by na tu či onu knihu výše zmíněnou reflektoval, by se za odběratele jejího přihlásil. Přihlášky přijímá starosta „Dědictví sv. Prokopa" praelát dr. Jos. Tumpach, metropolitní kanovník v Praze IV.—63.

Katolické oganisace v Portugalsku. Katolické organisace ve Španělsku dovedly k podobné práci nadchnout katolíky portugalské. Před nedávnem vytvořena zde mohutná organisace pod jménem „Cruzada". Zvláště katolické portugalské studentstvo vyvíjí vzornou činnost. Založili si totiž při universitě v Coimbře »Akademickou centrálu křesťanské demokracie« a z 1300 studujících přistoupilo do spolku 400. Odbočky stávají v celé řadě měst. „Estudos Sociaes" jest listem spolku. Mladí a nadšení akademikové horlivě propagují všade založení a šíření tohoto spolku. Bůh dej, aby tato činnost přinesla těžce zkoušenému a rozervanému Portugalsku požehnání.

K úmrtí arcibiskupa Wnukowského. Z Petrohradu se oznamuje: Před několika dny zemřel zde arcibiskup všech katolických kostelů v Rusku ve stáří 61 let po těžké nemoci. Před 6 měsíci byl jmenován arcibiskupem na místě od vlády zapuzeného arcibiskupa Roopa. Mrtvola Wnukowského bude zavezena do Žitomíře. Zvěčnělý byl znamenitým řečníkem.

Půjčovna katolických knih v domě družstva Vlast v Praze, v Žitné ulici 26 nové, nachází se v přízemí a otevřena jest pro členy katol. spolků a katol. organisací pražských vždy ve středu a v sobotu od 6 do 7 hod. večer. Knihy půjčuje T. J. Jiroušek, knihovník.

ROČNÍK XXV. ČERVENEC 1909. ČÍSLO 10.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

12. Ani žába ani ryba.

Velikým krokem k odkřesťanění výchovy byla škola tak zvaná *simultánní* nebo společná, ana děti různých vyznání náboženských vyučuje společně beze vztahu k určitému náboženství. Ale při tom nevypuzuje náboženství vůbec ze školy, nýbrž přenechává náboženské vyučování dotyčným náboženským společnostem.

Je to tedy jakýsi obojživelník, na nějž hodí se nápis kapitoly. Netroufá si odstraniti náboženství docela ze školy, ale nechce mu přiznati vůdčí úkol a právo a ponechává mu jen několik hodin jako jiným předmětům učebným.

Jaký strom, takové ovoce. Kdyby nebylo ještě jiných výchovných součinitelů, rodiny, chrámu a veřejného života, vycházeli by ze simultánní školy také jen obojživelníci náboženství a mravnosti, tvorové bezkarakterní, kterým náboženství a mravní zásady jsou věcí vedlejší jako látka a střih kabátu.

Liberální Lindner, ač jsou mu konfesijní pouta základním zlem náboženského vyučování, nazývá také simultánní školu úplně pochybenou, ana ubírá náboženskému vyučování veškerou cenu. Nestačí mu však beztvárné, mlhavé náboženství přirozené, nýbrž náboženství pevně utvářené. Pro národy pak křesťanské požaduje jakousi všeobecnou tresť křesťanství, pravdy theoretické a ušlechtilý kultus, z jejichž spojení by vyrostl krásný květ mravnosti. Ale najíti právě tuto všeobecně uspokojující tresť křesťanství jest mistrovský kousek, jenž se přes všecky pokusy posud nikomu nepodařil ani nepodaří. Kdokoli se do toho pustí, nesestaví nic než jen zase novou sektu — novou církev. *Liberál* Lindner zavrhuje tedy sice dle jména vyučování konfesijní; ale *pedagog* Lindner vidí nedostatečnost rozplizlého náboženství přirozeného, a pedagogický jeho smysl vrací se mimovolně k pravdě a požaduje věcně náboženství vyhraněné v určitou formu konfesijní, aby tvořiti mohlo ucelené lidi s pevným přesvědčením.

Zřejmo, že společná škola není vrcholem pedagogické moudrosti.

Jak mohlo k ní dojíti? — Moderní názor světový pomíjí úplně pravdu, že lidstvo žije vlastně v řádu nadpřirozeném, jenž křesťanstvím povstal. Nejvyšším měřítkem lidské dokonalosti není již nadpřirozený cíl člověka, nýbrž jen přirozený, hlavně hmotný vývoj. Nejvyšším úkolem výchovy je tedy tvořiti jen přirozeně dokonalé, rozumově a tělesně dobře vycvičené, nikoli však křesťany, obrazy Boží nadpřirozené krásy. Práva lidská, humanita, nikoli autorita Boží, práva a povinnosti křesťana jsou základem řádu světového. Vrcholem pak tohoto společenského vývoje je prý stát nedbající Boha. Pod jeho právomoc patří vše i výchova lidstva, která prý nepatří pod správu náboženské společnosti Bohem zřízené.

Státní moc ochotně ovšem chopila se této lichotivé nauky, vzala výchovu náboženským společnostem, zrušila konfesijní školu a zařídila školu státní. Státu je lhostejno, jakého jsou jeho poddaní náboženství a vyznání, zná jen platící občany a stará se jen o to, čím vzmáhá se zevnější síla státu, t. j. hmotný blahobyt a praktické vzdělání občanů. Na mravním pokroku záleží mu jen potud, pokud toho vyžaduje veřejný pořádek a bezpečnost.

Zkrátka, moderní stát je interkonfesijní, vlastně beznáboženský, což jeví se důsledně i v jeho škole. Někde ukázal to bez ostychu jako v Hollandsku, v Americe, ve Francii, jinde rozběhl se na to jen školou simultánní jako u nás. Původcové její buď nebyli ještě tak daleko pokročilí, aby považovali náboženství úplně zbytečným, nebo báli se vystoupiti před věřící lid tak nápadně hned s beznáboženskou školou a učinili jen poloviční krok. Zrušili náboženskou školu, do školy společné přinutili dítky různých vyznání, společnému učivu vzali všecku rázovitou, konfesijní příchuť, ale ponechali náboženskému vyučování jednotlivých vyznání kousek učebného plánu. Nikdo nemůže tvrditi, že škola je beznáboženská, a přece úmyslu svého, aspoň z většího prozatím dosáhli. Jako nikdy nestane se skutkem div, aby se vlk nažral a koza zůstala celá, tak i zde jest jedna strana ošizena. Tou jsou věřící rodičové a jejich dítky; dle jména jest náboženství ve škole, ale síla jeho výchovná jest podlomena.

Škodlivost simultánní školy leží na bíledni. — Trpí předně *náboženství samo*. Dvě nebo i více náboženských hodin v týdnu a přítomnost kněze nedá dítku náboženského ducha, nýbrž dítko musí žíti v prostředí, do něhož slovo a příklad učitelů a zevnější zařízení školy, stejná víra spolužákův, zkrátka celý školní život vnáší neustále náboženský ton, který přechází pak v duši dítěte.

Jak to možno, když ani učivo ani živé slovo učitelovo ani nejmenším nepotvrzuje v dítku přesvědčení, které se mu nabízí v náboženské hodině? Jak to možno, kde učitel jest jiného vyznání, ba i žid, a neschopen, aby provázel žáky k náboženským cvičením a konal je s nimi? Nevnucuje se tu dítku předčasně pochybnost o pravosti jeho víry, ano vidí, že jsou ještě jiná vyznání než jeho — snad lepší, an se ho drží vzdělaný učitel? Není to pro dítko praktickým návodem k náboženské lhostejnosti a vlažnosti? Jistě že dobře praví Komenský: »Neopatrně se děje, když mládeži hned z počátku nějakého učení sporné věci se

předkládají, t. j. když hýbe se pochybováním o věci té, která má býti myslí chápána. Nebo to co jest než otřásati rostlinkou, která kořeny pouštěti chce?« Ovšem toto praktické bagatelisování náboženství odpovídá úplně druhu společné školy, ale křesťansky pedagogické jistě není.

A což teprv, když učitel úmyslně nebo mimovolně dotýká se náboženského vyznání jedné části svých žáků! Jsou přece v učivu předměty, na př. dějepis, které mají nutně jakési náboženské zabarvení. Učitel, který má náboženské přesvědčení, musí se tu buď zapřít a vykládat věc bezbarvě nebo lživě a mluví při tom bez dojmu; neboť, jak dí Quinktilian: »pectus est, quod facit disertum — vnitřní přesvědčení dává výmluvnost.« Nebo vyloží předmět dle pravdy a svého přesvědčení a pak volky nevolky urazí náboženský cit některých žáků. Učitel pak, jenž jiného jest vyznání nebo vůbec víry nemá, octne se při takové příležitosti ve velikém pokušení zasaditi ránu protivnému vyznání nebo náboženství vůbec.

V theorii řekne se ovšem, že učitel na takové smíšené škole má býti tak šetrným a opatrným, aby neurazil žádného z vyznání ve škole zastoupených. Ale předně není to, jak jsme viděli, karakternímu učiteli možno bez neustálého pokrytectví. Za druhé je dosti učitelů, kteří tohoto »taktu« nemají. A konečně řádná škola výchovná není na to, aby tam bylo náboženského přesvědčení dítek pouze šetřeno t. j. o něm nezmiňováno, nýbrž mají tam v něm býti posilovány a vychovávány.

Zřejmo, že smíšená škola náboženství nejen málo dbá, nýbrž je zrovna poškozuje. Nepřímo poškozuje je právě povrchností, a přímo podrývá je, připouštějíc učitele, kteří svou nevěrou nebo věrou jiného vyznání oslabují náboženské přesvědčení žáků.

Uvažujme dále. Náboženství, a ne ostatní předměty školního učiva, tvoří mravního člověka, vhodného úda společnosti. Na to nestačí však jakési všeobecné náboženství ani bezbarvé křesťanství. Ve skutečnosti jsme u nás křesťany určitého vyznání. Každé pak vyznání snaží se a má právo, aby dítky jeho vychovány byly v jeho výrazné formě; má tedy i škola — ústav výchovný — míti tento náboženský ráz. Jsme ovšem všichni spojeni »značkou křesťanství,« ale v mnohém různíme se přec tak, že se nehodíme všichni do jedné formy. Či dají se koně, ovce, kočky a drůbež chovati v jedné stáji a krmiti stejnou stravou, ač je jim všem společen název »domácích zvířat?«

Dávnou zásadou pedagogickou jest, že má dbáno býti individuality žákovy. »Jeden potřebuje uzdy, druhý ostruh,« pravil již Cicero. Často hledí se i na maličkosti, a tak výrazný rozdíl, jako je náboženské přesvědčení, nemá najednou znamenati nic? Co vyroste z takové školy? Nikoli pevné povahy, proniknuté aspoň nějakou ucelenou ideou národnostní, náboženskou a mravní, nýbrž tuctové tovární figurky bez ducha a výrazu, pravé zkomoleniny. Jasno, že škola smíšená nemůže vychovávati rázovité osobnosti nábožensky, národně a mravně vyhraněné, nýbrž jen beztvárné úhonky velikého kolosu. Škola smíšená je hrnec,

v němž společný kuchař — učitel — vaří hrách, kroupy, čočku a všemožné v plané vodě; tato dle lidového názvu »bratříčková« — polévka nebo kaše má všecky chutě a žádnou. Každé jednotlivé vyznání má si pak vzíti svůj díl a osolit a okořenit ji dle své libosti; zvláštní, výrazné chuti smíšenina ta ovšem nenabude.

Alex. Humboldt praví o podobné škole: »Kdybych byl padl do rukou nynější školní výchově, nebylo by ze mne ani tělem ani duchem nic.«

Plytká výchova simultánní školy nevychovává a nemůže ani vychovávati karaktery ani národní ani náboženské ani mravní. Odtud socialističtí učitelé a mládež bez národního sebevědomí, bez náboženského přesvědčení, bez mravní síly. Náboženství, jež je základem karakteru, je tu pouze zevnějším ověsem a slabým nátěrem, který drsností života snadno otřen a spláchnut bývá.

Škola má býti dále *pokračováním výchovy domácí* a stavěti na ní. Je to pedagogické, když dítě z určitého náboženského ovzduší navštěvovati musí školu, která všemožně se snaží, aby v celém jejím učivu nebylo ani cítiti náboženské příchuti? Dítě musí takořka zapomenout, že má náboženství, nesmí mu dáti výrazu před jinověrnými spolužáky; na to jsou jenom určité hodiny oddělené pro náboženské vyučování jako pro počty nebo krasopis.

Jak se rýmuje taková škola s výchovou rodinnou konfessijní, když na př. více jak devět desetin katolických dětí vídeňských výnosem okresní školní rady nuceno bylo dělati kříž mlčky beze slov, nebo když nesmějí se modliti »Zdrávas Maria.« aby nebyli pohoršeni žáci jiných vyznání? Tu stěžují si katolíci, opačně zase stěžovati by si mohli židé a protestanti.

Může býti jinak, nežli že se simultánní školy vycházejí lidé nehotoví, pochybovační, bez pevné kostry karakteru? Dobře pravil o takové škole již dávno filosof Bouald: »Učí náboženství, ale nevlévá je; učitel náboženství jest pouhým profesorem. Náboženství je dětem cizí řečí, kterou sice dobře hovoří, ale kterou nemyslí.«

Škola bez positivního náboženského ducha *nevychovává pro život.* »Každý následující vychovatel«, píše J. Pavel, »působí méně než předchozí, že konečně, nazveme-li celý život výchovným ústavem, člověk, jenž obeplul svět, ode všech národů dohromady nezíská pro své vzdělání tolik, co od své chůvy! První vychování domácí počíná náboženským základem; v dospělosti života je náboženstvo-mravní útvar člověka východiskem celého jeho jednání a značí zároveň jeho pravou cenu pro společnost. Nuže, právě v době, kdy karakter se nejsilněji vyvíjí, má člověka ve své moci škola. Místo aby posilovala dané základy a stavěla na nich dále, drobí je a podvazuje po několik roků zdravou mízu, která z kořene prouditi má do výše a oživovati celý strom života, přivésti k rozkvětu a plodnosti. Což divu, že tím mladý lidský stromek mravně zakrní nebo zahyne!

Proti tomu namítne ovšem simultánní škola a nad to ještě s jakousi chloubou, že nechce ani vychovávati středověko-fanatické

přívržence jednotlivých vyznání, nýbrž jen mravné lidi a dobré občany na základě nedogmatické, nekonfessijní morálky. Tvrdí sebevědomě, že chce právě svou společnou výchovou zmírniti konfessijní protivy, zavésti náboženský mír a toleranci, kterou prý ruší škola konfessijní.

Jaké jsou výsledky nedogmatické morálky, poznali jsme již. Ale i trumf, že simultánní škola uklidňuje konfessijní spory, které prý rozdmychuje škola náboženská, neplatí.

Náboženství, které chce se na úkor jiných vyznání uplatniti násilím, a to na základě své nauky, není náboženstvím pravým. Náboženství je věcí svědomí, rozšiřováno má býti poučením a důkazem, a přijímáno přesvědčením a dobrovolně. Křesťanství, náboženství lásky, zatracuje všeliké násilí. Specielně katolická církev, ačkoli se prohlašuje slavně jedině pravým křesťanstvím a nepovažuje ostatní vyznání křesťanská stejně oprávněnými, nebojuje násilnými prostředky. Kde se tak dálo, byly to přehmaty osob proti duchu katolicismu.

Jaké jsou v tomto oboru práva a povinnosti státní moci? Když Bůh sám, věčná pravda, ponechal člověku svobodnou vůli a připustil roztříštěni zjevené své pravdy, nemůže ani církev ani sebe katoličtější stát vnucovati násilně nikomu své náboženské přesvědčení, ačkoli jenom pravda má vlastní právo, aby byla učena a slyšena.

Tím více platí to o státě moderním. Prohlásiv se indifferentním ke všem náboženstvím, vzdal se práva míchati se do vnitřních záležitostí jednotlivých vyznání. Jako obhájce veřejného pokoje a spravedlnosti, má sice právo zakročiti proti všemu zevnímu znásilňování jednoho vyznání druhým, ale nemá práva omezovati svobodu některého vyznání, pokud se nepříčí veřejné mravnosti a společenskému pořádku.

Z toho plyne, že stát nemá práva omezovati nějak náboženskou výchovu, kterou jednotlivá vyznání své zásady dle svého svědomí potomstvu sdělují a existenci svou zabezpečují. Ze svobody svědomí moderním státem prohlašované plyne důsledně svoboda výchovy. Stát, zkracující nějak některé nebo všecka vyznání v této svobodě, není již indifferentním, nýbrž nadržuje některému vyznání nebo jest úplně bez vyznání. Ale pak nelze mluviti ani o svobodě svědomí, nýbrž o potlačování svědomí nebo o porobě pravdy náboženské na úkor nevěry.

Svoboda výchovy, především náboženská, je tedy přirozeným důsledkem moderního státu. Záminka zevního náboženského míru nedává mu právo omezovati svobodu. — Náboženství je nejmocnější mravní a společenskou silou. V zájmu mravního a sociálního pokroku lidstva jest, aby náboženství mělo co nejrozsáhlejší a nejvlivnější působnost. To však možno jen v určité formě pevných společností a vyznání náboženských. Tím ovšem povstává nejednota a rozdělení v několik protivných táborů. Je to stav, jehož jistě velmi želeti, ale přece lepší, než onen náboženský mír, jejž chce zavésti státní smíšená škola. Chce ostrouhati všecku svéráznost a utvořiti jakousi beztvárnou hmotu, kterou mají býti slepeni všichni stejně. Taková bezzásadná výchova není však vnitřní silou,

tvořící povahy a budící život, nýbrž projímadlem, které ubírá síly a neschopným činí k činorodému mravnímu životu. Pak by ovšem nastal mír, ale asi takový, jaký panuje mezi spícími nebo na hřbitově, a následkem jeho byla by mravní stagnace a hniloba.

Nikoliv; smíšená škola není prostředkem na zjednání náboženského míru. Náboženství spočívá na přesvědčení; a různá vnitřní přesvědčení nedají se smíchati, aby povstala smíšenina, jež by každého uspokojila a všem chutnala. Z nepřirozeného mísení náboženských vyznání nepovstane nikdy životodárné náboženství, nýbrž jen živořící padělek, jenž neuspokojí ani člověka přirozeně náboženského nebo, jak dí Tertullian, přirozeně křesťanského, ani Boha.

Při náboženství nedá se smlouvati jako na trhu, jeden upustí, druhý přidá, a pak se oba shodnou. Náboženství jako pravda vůbec je absolutní jako Bůh; buď celá nebo nic. Plné právo na existenci má tedy vlastně jen absolutní náboženství čili, jak věříme, katolicismus. Když však náboženství toto není ode všech uznáno, a Bůh sám bludy trpí, nesmí ani stát, tím méně stát indifferentní, omezovati někoho v náboženském životě dle vyznání, které ve svědomí za pravé považuje. Chce-li ve svém tyglíku vyráběti jakousi společnou tresť pro všecka vyznání a užívati jí ve společné výchově, jest nepřirozeno a pro všecka vyznání nespravedlivo.

Společná škola má pod zástěrou náboženského míru posledním skrytým cílem znenáhlé *odstranění každé positivní víry*, a pak je tajným násilím. Nebo chce skutečně uznaná vyznání naváděti k větší snášenlivosti, a pak by to bylo chvályhodno, kdyby to jen mělo nějaký výsledek. Ale nemá. Ba naopak. Pokud trvají různá vyznání a věřící rodičové musí své děti posílati do společné školy, budou se vždy obávati, že náboženství jejich dítek tam bude poškozeno, budou vždy úkosem pohlížeti na jiná vyznání a vzájemné nedůvěře a řevnivosti nebude konec. A vším právem.

Právě náboženská škola jest za nynějších skutečných poměrů nejlepším prostředkem ku zjednání náboženského míru. Ať každé vyznání vychovává svůj dorost po svém způsobu. Zachovává-li opravdu základní zákon křesťanství, lásku, pak musí vychovávati a vésti ku vzájemné smířlivosti. Každé vyznání, držíc se pevně svých zásad, musí ctíti také přesvědčení druhého a bude ctíti tím snáze, ano se nemusí báti odnikud nijakého zkrácení a újmy. Všecka, pokud jsou věřícími, spojovati bude jedna páska, totiž všem společné nebezpečí nevěry. Věřící mysli zapomenou snadněji na různosti svých vyznání a svorně půjdou proti nevěře, Boha vůbec neznající. Tímtéž směrem a duchem bráti pak se bude i jejich škola a výchova vůbec.

Bude-li míti tedy každé uznané vyznání plnou spravedlnost a právo nejenom na papíře, nýbrž i ve státním hospodářství, bude-li míti hlavně též samosprávnou náboženskou školu, zmizí veliká část sporných příčin a příležitostí. Budou-li pak všecka vyznání jednati dle svého křesťanského ducha, ustanou vášnivé štvanice, a vzájemný zápas přejde na kolbiště duševní práce a praktické mravnosti na všeobecný prospěch. Kdyby se však přece ukázaly třenice, pak jistě nevycházejí z ducha křesťanství, nýbrž z nekřesťanského fanatismu a panovačných choutek. Ale pak má

státní moc právo a povinnost zakročiti. Katolická církev dá k tomu jistě nejméně příčiny.

Moderní stát uvádí ještě jednu omluvu na obhájení své smíšené školy. Praví: Záleží mi na tom, aby všichni moji poddaní měli jakési všeobecné vzdělání, ale těžko zřizovati všude konfesijní školy. Kde jest jenom několik rodin, ba snad pouze jedna jiného vyznání, mám také zařídíti školu? Tu je na místě škola společná.«

Námitka tato má jakousi oprávněnost. Skutečnou platnost může však míti jen pro nějaký osamělý ostrov nebo řídce zalidněný kraj, kde sešli se osadníci různých vyznání. Nemožno, aby každá rodina si zřídila školu. V kulturním státě může se to státi ve zcela výjimečných jen případech, a nikterak není tím oprávněna všeobecnost simultánní školy, která zůstane vždy jen ústavem vyučovacím, ale ne výchovným.

Spořádaný stát je k tomu, aby chránil práva svých poddaných a pomáhal tam, kde nestačí síla jednotlivce, rodiny nebo menších společenských útvarů. Vzhledem ke školství jest jednou z povinností státu pomoc peněžitá. Ať otevře tedy stát svou pokladnu, kterou přece naplnily daně občanů, a přispívá jednotlivým vyznáním dle práva a spravedlnosti tam, kde síly jejich nestačí. Společnosti náboženské, vědouce, že škola jest jejich a ne státní, budou pro ni obětavější a za slušné pomoci státní správy nebude školství náboženské nikterak za nynějším, nebude-li dokonalejším.

Nikdo rozumný nebude ovšem žádati, aby stát pro děti jedné rodiny zařizoval hned nákladnou zvláštní školu. Ale zároveň z toho nenásleduje, že by pro jednu rodinu měla celá obec zbavena býti práva na náboženskou výchovu svých dítek. Buď jest ona rodina nábožensky vlažná, a nezáleží jí na náboženském vzdělání dítek, a pak jest jí lhostejno, do jaké školy dítky chodí. Ostatně i v simultánní škole musili by rodiče o náboženský výcvik dítek starati se v takovém případě sami. A pak rodina, které na náboženství nic nesejde, nezasluhuje, aby pro ni byli zkráceni druzí, kterým na náboženství záleží. Dítky takové rodiny jsou ovšem politování hodny, ale vinu toho nemá stát, nýbrž rodiče, kteří svou osobní povinnost nemohou z pohodlí vhoditi státu na krk.

Má-li však rodina tato pevné náboženské přesvědčení, pak, nelze-li jinak, postará se sama domácí péčí o náboženskou výchovu svých dítek. Důkazem jsou ojedinělé židovské rodiny, které mezi křesťanským obyvatelstvem podrží své náboženství, protože je považují za podstatnou část své bytosti. Podobně katoličtí Japonci z dob sv. Františka Xavera udrželi přes všecka krvavá pronásledování po staletí svou víru bez kněží a beze škol. Podobně ožebračení Irčané, kteří na nabídku bezplatných anglicko-protestantských škol odpověděli: »Raději žádnou školu než takovou, která spojena je s nebezpečím pro náboženství našich dítek.« Nejinak v nejnovější době katoličtí Poláci v protestantském Německu.

Nynější nábožensky vlažná, materialismem prosáklá doba tvoří jiné lidi? Vlast je jim tam, kde je lepší bydlo. Stěhují se bez rozpaku a nedbají, zda zaplatí hmotné nějaké výhody řečí otců a náboženstvím svého svědomí. Nemyslí na to, zda budou moci dětem svým zaopatřiti tam vychování v rodné řeči a ve své

víře. A přece jest náboženskо-mravní vychování dítek první povinností rodičů, které ustoupiti musí i hmotný prospěch.

Slyšeti často: »Musím hledět, abych dostal se do města nebo aspoň blíže města, kde bych svým dětem snadněji mohl zaopatřit vyššího vzdělání.« Jistě chvályhodno. Ale nemají k tomu rodičové míti zřetel také, kde se jedná o věc nejdůležitější, náboženskо-mravní výchovu? Jistotně není to vždy možno; ale pak s tím větším důrazem naléhá na rodiče povinnost rodinným vyučováním a výchovou doplniti mezeru, kterou působí nepříznivé poměry.

Ale výjimečné tyto případy nedovozují nijak oprávněnost a prospěšnost smíšené školy. Náboženská škola způsobí snad někde obtíže jednotlivcům, simultánní škola svou plytkostí a nepedagogičností poškozuje těžce celou společnost.

Ale když tomu tak, odkud ten zápal pro simultánní školu? Je to válečná lest v nynějším boji nevěry s věrou. Liberální vojevůdcové netroufali si hned rozvinouti prapor s heslem: »beznáboženská škola«, aby nepoplašili věřícího lidu, a zařídili jen školu interkonfessijní. Na omámení nedůvěřivých myslí honosili se, že chtějí školu vyrvati jen panovačnosti a zpátečnictví církve a věnovati ji osvětě a pokroku lidovému.

Jak se ta oznamovaná pokroková osvěta jeví, poznali jsme již a vidíme denně, náboženská lhostejnost a mravní úpadek.

Simultánní škola měla býti jen průkopnicí školy beznáboženské, pohodlným můstkem, znenáhlým sklonem k ní vedoucím. A byla také, stírajíc pomalu s duší svých vychovanců náboženskou svéráznost.

Domnívajíce se konečně, že lid je dosti připraven a uspán a majíce vychovánu hojnost nevěřících nebo aspoň lhostejných učitelů, vystupují nyní nevěrečtí pohlaváři s otevřeným hledím: »Pryč ze školy s každým náboženstvím, chceme beznáboženskou volnou školu«! — Jelikož pak církev katolická nejvíce ze všech náboženských společností uplatňuje výchovnou působnost křesťanství a nejhouževnatěji hájí svou učitelskou autoritu, jest nevěrecký boj školní namířen vždy a všude nejvíce proti ní.

Co to stálo na př. v Belgii, než se tam církev dobojovala svobody ve výchově. Co ve Francii, než přemohla tyranství státního monopolu školského! A když dobyla si práva svobodné výchovy náboženské a znamenitým působením svých škol stavěla hráz proti bezbožeckým snahám socialistů a zednářů, byly jí neslýchaným násilím vzaty nejen školy, nýbrž i právo vyučovací a učitelé její vyhnáni z vlasti.

V Německu státem hýčkaný protestantismus chtěl a podržel pro sebe náboženskou školu, volky nevolky musil ji tedy ponechati i katolíkům. Proto má tam škola posud náboženský ráz a také výsledky její jsou asi nejlepší. Ale i tam s rozpadem věřícího protestantismu hlásí se ke slovu beznáboženská škola. A podobné boje o školu mezi nevěrou a věřícím lidem jsou již nebo počínají a nastávají téměř ve všech státech.

U nás nejinak; ostří simultánní školy namířeno bylo hlavně na církev katolickou, k níž přiznává se převážná většina rakouských občanů. Protestanti podržují, kde jen mohou, své nábo-

ženské školy, majíce je zákonem zaručeny, učitelé protestantští působí svorně s pastory, ale to jim nevadí, aby ve spolcích učitelů ponejvíce aspoň dle jména katolických agitovali pro vyhazov náboženství a kněze ze státní školy. Na prvém místě míněno tím ovšem katolické náboženství a katolický kněz, a učitelé katoličtí jim horlivě přizvukují.

Nedivno potom, že dostavují se následky, jak je líčí Lindner: »V katolických zemích, kde náboženství stává se pomalu zvětralou solí, byla otázka simultánní školy rozluštěna tím, že náboženské vyučování bylo v učebném rozvrhu omezeno na několik hodin, jichž účastniti se mají žáci dotyčných vyznání. Náboženství bylo tím zbaveno všeho dalšího vlivu na postup vyučování a výchovy. Jinak utvářila se věc u vyznání protestantských, kde i tam drží se přirozeného úkolu náboženského vyučování, dle něhož má býti náboženství středem vyučování karakterního a základem školní výchovy«.

Je to pravda, ale kdo tím vinen? Jistě ne církev katolická, která přece na život a na smrt hájí náboženskou výchovu, nýbrž moderní paedagogika sama, jež stůj co stůj vyhání především katolickou církev ze školy.

Zřejmý je tu vlastní úmysl moderní školy. Posavadní škola simultánní vychovávala náboženské obojživelníky, ani žáby, ani ryby, tvory, kterým náboženství není živlem k životu nezbytným, nýbrž jenom nahodilým, vedlejším. Nenáhlým vývojem a umělou přepravou má se dojíti ke škole beznáboženské. Ta má pak vychovávati lidi, kterým je náboženství úplně zbytečným a odporným. Z bytostí k náboženství a k Bohu lhostejných mají se státi bytosti náboženství a Bohu nepřátelské.

Až posud byly bez rázu náboženského jenom vysoké školy. A co na nich uzrálo a zraje? — V boji katolíků francouzských za osvobození výchovy z monopolu státního, pravil slavný Montalembert r. 1844 o státních universitách: »Volám za svědky všecky otce a matky! Vyberte deset universitních studentů na konci jejich studií, jak se vám namanou, a vizte, najdete-li mezi nimi jednoho křesťana! Jednoho z deseti a to ještě bude pravým zázrakem!« — Důkazem, že mluvil pravdu, byl sjezd universitních studentů francouzských a belgických r. 1865 v Luttichu, kde vydali prohlášení: »Přiznáváme se veřejně k materialismu. Jsme revolutionáři, socialisty, atheisty. Když střásli jsme se sebe autoritu Boží, nechceme slyšeti nic ani o žádné autoritě lidské. To je pravá věda nebo není ničím. Násilím musí býti lidstvo přivedeno k pokroku; rudý prapor je pravým praporem svobody. Ať žije Danton, Marat, Robespierre a všichni oni rekové roku 93! Jich příkladu nutno následovati, aby odstraněn byl poslední zbytek autority — třeba i proudy krve.«

Připomeňme si k tomu u nás štvanic universitních posluchačů proti theologické fakultě; připomeňme si nedávno vydaný okružník universitních studentů, sdružených ve spolku »Volné myšlenky« k žákům středních škol, kde je vyzývají k pohrdání náboženstvím a autoritou profesorů, ku špehounství a udavačství, připomňme si různé zprávy z nejnovější doby o nevěrec-

kém jednání profesorů a žáků vysokých i středních škol; připomeňme si spojenství učitelstva obecných škol se socialisty, rušení jejich listů proti náboženství a církvi, účastenství jejich jednot na kongressu bezbožecké »Volné myšlenky« v Praze, a máme přibližný obraz, jak působí beznáboženské nebo aspoň nábožensky bezbarvé vychování.

Hrozné jsou spousty, jež natropila moderní výchova na vysokých a středních školách. Máme nevěrecké profesory, nevěrecké učitele, nevěreckou intelligenci a v nevěru se ženoucí dorost intelligence.

To však bezbožeckému duchu nestačí. Celek lidu, ač ohrožen socialismem, taktéž částečně dítkem nedostatečné náboženské výchovy a spojencem »Volné školy«, má ještě náboženského ducha. Ten vzat mu býti má *beznáboženskou školou obecnou.* Škola obecná s výchovou rodinnou tvoří základ budoucího karakteru; ve škole střední člověk tělesně i duševně dospívá. Obě pak aspoň trochu udržovaly posud v mládeži náboženskou jiskru, kterou později nebylo možno vždy a zcela udusit ani úplně beznáboženským vlivům. Dojmy a zásady první výchovy nesnadno se stírají. Případně praví u Lindnera lord John Russel: »Mnoho mužů začalo zjednávat si vědomosti teprve o dvaceti letech; ale málo jich změní karakter po dvacátém roce«.

Tedy již ze školy obecné a ze školy střední, z doby vývoje náboženského a mravního karakteru vyhoštěno buď náboženství a jeho výchovný vliv, toť heslem moderní bezbožecké paedagogiky. — Stojíme v závratné výši nad zející propastí. Dolezli jsme tam poblouzením několika století. Napřed nábožensky a mravně, protestantsky a racionalisticky svézákonný člověk, pak všemohoucí božský stát, nezávislost na církvi, svoboda svědomí, svobodná mravnost, anarchismus politický a sociální a jistou cestou k tomu a zárukou toho všeho volná škola! Prvním pokusem byla škola simultánní, obojetně náboženská, která praví: »Bůh jako Bůh.« Důsledkem pak a posledním cílem je škola beznáboženská, která rouhavě volá: »Není Boha! Bůh je výmyslem!« nebo ještě rouhavěji s Proudhonem: »Bůh je zlo!«

Skutečnou školou výchovnou jest pouze škola náboženská. Kdo na ni útočí, podrývá účinnost školy a výchovy vůbec. Že pak »volná škola« odvážila se vystoupiti na světlo denní a vtírati se lidu, je vinna náboženská vlažnost naší doby, zaviněná školou simultánní, ničemným tiskem, plýtkou a nemravnou literaturou, které v bláto šlapou křesťanskou víru a mravnost a při tom ohánějí se neustále svůdnými frasemi o pokroku a osvětě bez tmářské církve. Lidstvo moderní, rychle žijící a horečně zaměstnané, nemyslí a hltá, co se mu jarmareční reklamou nabízí. Ale přece zdá se, že »volná škola« vystoupila ještě předčasně. Dá se jí lid obalamutiti? (Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Pokračování.)

Výjev sedmý.

Paní Agnéžka, ulekaná; alchumista.

Paní Agnéžka: Neblahá . . . Mně shořel vzácný list!
Dačický: Co si Eližka jej přála číst?
Alchumista: Varoval jsem, šetře na počasí;
nepříznivý vítr vál.
Paní Agnéžka: Kéž ty ohně zrádné tobě zhasí!
(Alchumista odejde)
Dačický: Toho jsem se nenadál.
Jak svou odvedu teď nevinu?
Na Vás, paní, s výtkou spočinu!
Elžka: Nemluv, nezjevuj to panu strýci!
Dačický: Mám se za jiného v hanbě žíci?
Paní Agnéžka: Svedu-li to na Elžku —
Dačický: Jen sebe
Paní Agnéžka: Chraň mě milé nebe!
Dačický (s líčenou hrozbou) Nelze kordem k pravdě nutit ženu.
Paní Agnežka: Prosím, promiň!
Dačický: Za vzácnou jen cenu
Vám se, paní strýno, v poctivosti kořím (líbá jí ruku)
a dnes večer Eližce se dvořím!
Paní Agnéžka: Hle, jak šlechetný a kázaný to dvořák,
chce-li jen! Proč ono, touhou hořím.
Dačický (ukazuje na přicházejícího Šimona) Toho na košt —
řevnivostí mořím.

Výjev osmý.

Šimon z prava, později též alchumista z pozadí.

Šimon: Hlásim příchod pana vladaře.
(K Agnéžce) Smutná vy? (k Dačickému) Co ty tak bujaře?
Dačický: Napil jsem se lásky lektvaře.
Vidíš, kazím tobě vejprosy.
Paní Agnéžka: Žádné o tom, nikde pronosy!
Dačický: Paní strýno, víte, co v tom listu?
Šimon (nechápavě) V jakém, prosím? Přivoďte to k místu.
Dačický: Neudávám, hájím se, kdy pravdu jevím.
(Alchumista přináší na misce oharky papíru)
Šimon (chápavě) Odpírám! List shořel?
(K paní Agnéžce, tato kývá smutně hlavou)
Alchumista (odkládaje misku stranou, hádankovitě) Nevím . . .
Dačický (k Agnéžce) Šimon zde, bych já se z hany kál,
šepmistrům i Vám i manželu se smál!
Muž Vám tančí podle noty,
(s úšklebkem, aby ji vydráždil) Vy nosíte kalihoty —

Paní Agnéžka: Ohavo —
Dačický: To Šimon o Vás prál! (Agnéžka se odvrací od Šimona).
Šimon: Tonoucí se stébla chytá.
Mikeš v osidlech se zmítá.
Chystá půtku s panem z Kolovrat —
(Elžka bolestně překvapena)
Dačický: Mlč mi, stará mošno; kýž tě kat!
Šimon: Dá pan vládař ujistit ho kládou!
Alchumista (jenž se byl díval dveřmi v pravo, na spěch)
Též pan rychtář sem.
Paní Agnéžka: Před jeho vádou —
(Rychle na odchodu po levých schůdcích. Za ní Elžka)
Elžka: Otvíral mi výhled do nebe —
Šimon: Já tam, panno, nechci bez tebe!

Výjev devátý.

Šimon, Dačický; pak alchumista, vyprovodiv dámy.

Simon: Kumpán krčmy, šatlavy, mol vetchých škartic —
Dačický: Uvidíme zítra, kdo jde do Markvartic.
Zde se nenapiješ vína cizího!
Šimon: Bude žízně v šatlavě či hlásce!
Padnu, zvítězím — má výhra v lásce!
Pozdě v seragglio srdce dívčího
dereš mi se! Já jsem na stráži.
Dačický: Milý Šímo, z Písma dokáži:
Ráje u vchodu stál silný s mečem,
nikdy dvorských štrychů loutnař — s prázným měšcem!
Alchumista (ukazuje též Dačickému na schůdky)
Páni jdou. Zde račte. Tudy odtud vodím.
Dačický: Var! Já kudy přišel, tudy také chodím.
(k Šimonovi) Zanech Gelboë a Parnasu —
nekane tam s rosou manna k pospasu,
nektaru tam neplyne ti zdroj.
U pat hor, kde pomluv bují kvítí,
z tučných vemen spěchá kradmo píti
nezpěvavý lelek kozodoj!

Výjev desátý.

Vilém z Rožmberka; Vodňanský; Jáchym Novohradský z Kolovrat. Předešlí.

Rožmberk: Ztráty rouna zlatého zde želím.
Alchumista: K službám, Milosti, svým umem celým.
(K Vodňanskému) Prubou pokoštuji, vám to vděk,
permutovat v psaní oharek.
(Ukazuje na misce shořelý papír)
Vodňanský (překvapen) Co to plkáš? Komu na pochoť?
Alchumista: Vaše heroitská paní choť
zlou jen náhodou a ohni blíže
Vodňanský (odváděje ho stranou k důvěrným dotazům)
Zlý kéž tebe za to v tlamu líže!

Rožmberk (k Dačickému) Vám prý chutno kordů pokoštovat.
Dačický: Kdo mě tupí, mám se v komín schovat?
Rožmberk: Vy zas původ.
Dačický: Obelhán jste, pane.
Rožmberk: Za kolínskou bránou ona půtka stane?
Dačický: Tak dí přátelé a svědci moji.
Jak se v krčmě dálo, svědek tuto stojí.
Šimon: Milosti, já zdrcen kletbou páně
nevím, nedbal, pokud ve slov ráně —
Dačický: Milosti, já nejsem z dobré matky!?
Jsem-li pankart, z donny, kopřivče?
Každý dobré mateře chce synem býti!
Moje čest, to špinavých jsou kartů vzatky?
Matko svatá, otče poctivče!
Rožmberk (ke Kolovratovi) Nelze tady Vaši vinu příti.
Dačický: Vám jde, Milosti, jen o cti znamení,
zdobu zálibnou, jež muže nemění.
Mně jde o čest! Vizte večer v domě radním —
Rožmberk: Zval Vás kdo?
Šimon: Svou výmluvu si snadním:
Vaše Milost přikázala zváti
od rychtářů pány, fraucimor.
Slovo rytířské zpět nelze bráti.
Rožmberk (uražen) Nás ty učíš? Jaký praeceptor?
(k Dačickému zdvořile) Zvu Vás osobně. Ten spor,
ten spor — —
Dačický: Díky z pozvání. Jdu, pánům vzdor!
Rožmberk. Pročež?
Dačický: Hanby směšná skládání
psal pan Šimon v posměch konšelů;
mne jim nyní v keser nahání.
Rožmberk: Toť ty vtipy plných korbelů!
Šimon (ke Kolovratovi) Rcete, Milosti, kdo jednal rhytmy.
Kolovrat: Kdo tě výra volal na den z přítmí?
Hledí jako beran zaklaný —
Dačický: Já se čistím z nářku, z pohany.
Kolovrat (směšně) Důkazy Vám písma shořely!
Vodňanský (hořce) Buďte rád, můj pane příteli.
Mne tam plichtí též, vám prodaný.
Rožmberk (k Šimonovi) Hráte nedbale s mou, Šímo, přízni.
Kolovrat (pichlavě k Rožmberkovi) Váček děravý . . .
Verš suchý — žízní.
Rožmberk: Váhám, ctný vám pane Mikoláši, říci:
byl jsem vůle, dát vás . . . někde stříci.
Ale půtka poctivá jdi před se. (Propouští ho s poklonou)
Dačický: V kládě já, vy rouno hledal byste planě . . .
Rožmberk (obrátiv se) Co to vece?
Hlasy: Co to vece?
Alchumista (lísavě k Rožmberkovi) Kdo jen do komína u mne hledí,
vidí hvězdy již, zná planet přípovědi.

Dačický: Vy hledáte rouno. Nenapadá maně,
aby někdo hledal nálezce?
Vodňanský: Ve sklípku již různou máme chásku.
Dačický: Dbejte, by jim neskřivili vlásku!
(Překvapení všech)
Rožmberk (ke Kolovratovi) Proste prominy své poklésce.
Dačický: Páni, na shledanou večer na rathouze.
Kolovrat: Zvědav jsem, kdo promluví naň pouze.
Rožmberk: Nikdy vy; sic vám jest bít se v ústa,
z nepoctivosti mu naříknuv rod.
Kolovrat: U sebe mám devětsil. Co bod?
Spěchá; nemůže se dočkat rána vhod.
Rožmberk: Jácho, Jácho, nepodpaluj sopky!
Dačický (ruku na kordu) Toto zde, klíč od vaší jest hrobky!
(Odchází v pravo)

Výjev jedenáctý.

Rožmberk (o Kolovratovi) Mistře, postavte mu horoskop!
Jeho tady čestný čeká hrob,
oči honem nezavře-li,
čepel skvělý
když mu k srdci z pevné ruky míří.
Já jel do Hor pro škumpu si, šlaka!
Smích mi hřmí až pod oblaka . . .
Pětilistá růže má se pýří.
(Odchází rozladěn s Vodňanským i magistrem do dílny alchumistovy).

Výjev dvanáctý.

Kolovrat (sám) Truňk ten neblahý! A jestli tak
v rouši pýchal Šťastný z Kolovrat,
nu pak, nu pak — —
V oslizku se také někam smekám . . .
Jeho ruky, zdá se mi, se lekám.
Kdyby on jen seděl zítra v kládě,
mně by bylo lépe po té sváděˇ . . .

Dějství páté.

Před velikou síní rathouzní v Horách Kutných. Na pozadí estráda, na které křesla pro pána Viléma z Rožmberka a šepmistry. V levo od ní bohatá kredence s nalévadly a koflíky slavnostními pod přikryvadly, vína s flašemi zlatými a stříbrnými, s opletenými flašemi sklennými s malvazím, mísy s konfekty a jakýmis pegáčky jako preclíky. Sluhové kredencéři. V obou rozích na pozadí dvéře. Veliké dvéře s prava i s leva. Nade dveřmi pravého kouta zvýšená kruchtička, na níž několik hudců a pozaunérů z počestného pořádku muzikářského. Z levých dveří tu a tam se linou tlumené zvuky libých muzik.

Výjev prvý.

Páni šepmistři u pravých dveří očekávají Rožmberka. V levých dveřích několik mladých kalánů. Kochan kráčí od kredence k Dačickému, který stojí sám na popředí — terč pohledů křivých a pohrdavých.

Kochan: Nepiješ.
Dačický: Snad víno zrá mi sladší.
Prvý mládec v levých dveřích: Kochan vesel; Dačický se mračí.
Druhý: Na zuby mu budou zítra lékovat.
Třetí: Ten? Sám jako sršeň padne na ovad!
Druhý: Panny oň i okem nezavadí.
Třetí: Rád buď tomu! Kdo ví, která kradí —
Šepmistr prvý (u pravých dveří) Rozboj způsobí! Mně strach a zlost.
Šepmistr druhý: Choutky má náš urozený host.
Šepmistr prvý: Toho-li též drápkem nepohladí!?
Fanfáry na zvýšeném loubí. Těmto odpovídají druhé z leva z veliké síně.

Výjev druhý.

Vilém z Rožmberka, Jáchym Novohradský z Kolovrat, vzácní páni Horníci z obojího ouřadu, městského i horního.

Šepmistr prvý: Jménem Hor daňk dobrý oběruji.
Rožmberk: Na rozchodnou, páni! Za vše díky.
Truksas přináší od kredence koflík vína na villikum, nabízí panu Rožmberkovi, ten ustupuje Kolovratovi.

Mimo diaetu se obci propůjčuji;
o rouno ten shon a různé příky . . .

Sepmistr: Ztráty věrně nepřejeme.
Kolovrat (napiv se) Díky!
Rožmberk: Láskám Vašim také žaluji:
Nemám teď se dobře na svém zdraví,
an jest toho nyní také čas.
Šepmistr prvý: Ano, ano. Také lékuji.
Šepmistr druhý: Úpí teď, kdo podagricus dnavý.
Kolovrat: Já si chválím. Zdraví nad malvaz!
Rožmberk (k Vodňanskému, jenž přichází ze sousední síně v ústrety)
Přízeň má Vám, opatrný rychtáři můj čilý!
(Jda mimo Dačického, jenž vedle Kochana poklonou pozdravuje)
Ach, pan Mikuláš, můj přítel vzácně milý!
(Údivné pohledy pánů. Rožmberk dále s účastí a v obavách)
Junge Welt — a mračný eremita?
Dačický: Milosti, mně den už bohdá svítá.
Šepmistr: Pane Dačický, jen račte za mládeží!
Rožmberk: Na mysli vám stínem cosi leží.
Kolovrat (drží se stranou) Ticho před bouří . . . Já vyhrám stěží . . .
Dačický (vrtí hlavou; významně) Krásně bývá, beránky-li plají stříbrné; což teprv — zlaté as!
Rožmberk (radostně) Budu povděčen . . .
(Kloní se a odchází k estrádě s družinou)
Šepmistr: Toť na úžas
Šepmistr druhý: Pán tak mocný . . . Co to, quaero, mají?
Prvý (od levých dvéří k Dačickému) Velmi libě k tancům hrají.
Druhý: Solemnitas, pane, znamenitá.

Třetí: Těch zde hvězd, co samo nebe čítá!
Dačický: Pánové mě tedy znají!?
(Páni mladí s Kochanem odcházejí do levých dveří)

Výjev třetí.

Z levé síně vychází průvod pánů a fraucimoru — každá ve volné ruce vyšívaný facalít — vítán krátkou fanfárou s loubí a provázen tlumenou hudbou ze druhé síně. Pán, kráčející po levici své krásky, drží tuto za ruku svojí rukou pravou. Vážné kroky vlaského tance passacaglio graciésních volných pohybů. Průvod pohybuje se ode dvéří v poloellipse vybočiv tudy směrem k hledišti — a vrací se v poloelipse pod estrádou zpět, ale tak, že dáma prvého tanečníka obešla celou ellipsu a stane u levých dveří, kdežto její tanečník sám se ještě pohybuje zase dále v poloellipse až ku dveřím pravým, kde stane; dále druhá dáma stane za prvou, druhý pán za prvým atd., až povstane celá ellipsa: dámy pod estrádou zády k ní, páni čelem k estrádě blíže hlediště. Šimon Lomnický jako pořadatel (uvedl paní mincmejstrovou na její prvé místo u levých dveří a sám) vstupuje do prostřed ellipsy. Dačický, který až dosud stál v popředí jeviště, nastupuje místo v řetězu pánů mladých z prvého výjevu, kteří jej ochotně berou mezi sebe. Pod estrádou proti němu Elžka. V levém křídle stojí Kochan, proti němu Zuzka. Od levých dveří druhá stojí paní Agnéžka, blíže pravých dvéří nyní prvý stojí pan Vodňanský. V prvém pochodu poklony vůči estrádě.

Za vývoje tanců deklamuje Šimon směrem k estradě:

Vzácný, slavný Rožmberský štít
čemu podobá se, co v něm zřít?
Zahrádku vím utěšenou,
černým lesem ohraženou,
v té zahrádce krásná růže
v zimě, v létě kvésti může.
V zahrádce té k tomu máte
při té růži rouno zlaté,
(Rožmberk si sahá v rozpacích po hrudi)
při ní stojí dva medvědi,
pilně ostříhat ji hledí.

Usměv všech (»dva medvědi«) a pohledy po prvním šepmistru a Jáchymovi z Kolovrat, kteří stojí vedle pana Rožmberka.

Růži té se koří z Hor
pán i krásný fraucimor.
Račte hledět, jak se nyní
v těchto srdcích děje, činí.
Venuš oheň roznítila,
milostí nás opojila.
Která komu ráda bývá,
nač ten plamen v srdci skrývá?
Komu ráda, v stoudném rdění,
ale v oku slunce svit,
podej k citů objevení
bílou ruku facalit!

(Obrátiv se, nastupuje do řetězu vedle Dačického; v rozpacích)
Uvidíme, uvidíme —

Dačický: V tobě, zřím, teď liška dříme . . .

Další vývoj tance. Dámy postupují kolem řady pánů; jedna podá facalit, jako paní Agnéžka manželu Vodňanskému, Zuzka - Kochanovi; jiná jenom ruku — a pohybují se v ellipse do levých dveří, kde zacházejí do veliké síně, vítáni tam jsouce novou hudbou.

Rožmberk: Heroitská paní, tato Agnéžka.
Šepmistr: Zástupkyně Hornic do dneška.
Kolovrat: Nádherná a švarná paní Kozlova.
Jiný z estrády: Vizte, Zuzka Veverinka!
Jiný: Ulovil to Kochan mřínka!
Šepmistr: Totoť! Vizte! Elžka Mládkova!

Překvapení i těch, kdo jdou za Eližkou.

Rožmberk: Hra a žert, či pravda do slova?

Když se blížila Elžka, pokleká Šimon a vzt huje k ní ruce. Dačický stojí se skloněnou hlavou. Elžka učiní nerozhodný krok — v tom Dačický vztáhne ruku a prosí, ovšem stoje.

Dačický: Ruku v ruku, pro pouť celým žitím!

Elžka mu radostně podává facalit i ruku.

Blažen jsem a šťasten! Vítěz! Čist!

Elžka (odcházejíc s ním v pořadí průvodu)
Na vesnu strom nový čeká list —
nová vesna s novým kvítím!

Šimon (vstav, ustupuje, míjen ostatními kráskami)
Světe zlámanej!
Kde ty pamlsky? Ten tam můj frej!
Já sil, jiný žal.
Kde já žebral, jiný bral . . .

Protože Dačický doplnil dvojice, jest Šimon bez dámy a stojí v rozpacích sám. Dačický a Elžka vyhnuli se levým dveřím a postoupili do popředí v levo.

(Dokončení.)

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

XIV.

Olšovská mlynářka zachovávala tak přísně smutek, že nezajela si ani na žádný pouť, ač ji zvali známí a vybízeli příbuzní. I sama Barča ponoukala panímámu, ať si někam vyjede, ať tak tuze netruchlí, že se to skoro ani nepatří držet tak smutek, když byl manžel její stižen neštěstím tak, že byla smrt mu ulehčením; ctec jeho pak že dožil stáří a také ve svém utrpení sám rád již vítal smrt ulehčitelku.

Barča by snad nebyla mlynářku vybízela, kdyby býval posud ve mlýně Jarolím a sloužil panímámě za kočího a průvodce.

Mlynářka řekla vždy, že ví, že nevěřili by jí lidé, že jezdí na poutě pro pobožnost, ale že sváděli by na ni, že jezdí se ukazovat ženichům. A toho že jí není potřeba, však že do Olšovského mlýna ženiši cestu najdou.

Zachovala arci po smrti Prokopově veškeré staré zbožné obyčeje. Že zemřel smrtí náhlou bez zaopatření, šla v týdnu po pohřbu ku správě Boží i se vší chasou ze mlýna, což arci kdekdo chválil.

Také každou chvíli poslala do kostela svíce z vosku od domácích včeliček ulité, do kterých sama vždy knoty z vláken domácího lenu spřádala a stáčela, říkajíc, že jí jest tak práce k úctě stánku modlitby a památce nebožtíka muže milou.

V den svátku svatého Prokopa dala mlynářka na mši svatou a při této obdarovala sešedší se žebráky penězi a pozvala je do mlýna, kde dostali po čtvrtce bochníčku chleba. A pekli v Olšovském mlýně bochníky jako kolečko od trakaře veliké, nakynuté vždy na mužskou píď zvýší.

Po celých horách se o mlynářce Olšovské povídalo a lidé se zrovna vsázeli, zda si pěkná vdova vezme mlynáře, či sedláka či — pána.

»O ty ženský se budou skládat jednou kronyky,« říkávali staří lidé, kteří pamatovali mnoho událostí a znali kroniky některých rodin do kolikátého kolena. Že mlynářka Olšovská již zvláštní svou krásou, svým šťastným provdáním pak jaksi k nějakému mimořádnému osudu vyvolena byla, v tom shodovali se takoví staří pamětníci všichni.

Mlynářka se trochu přece mrzela na výměnkářku, že předešla ji s tím obrazem na hrázi a vymýšlela, čím asi by starou ještě předstihla.

Bylo již po vší sklizni obilné, mlynářka podržela onoho šafáře ve mlýně ještě přes vymlácení, přes sklizeň řepy, mrkve a hlávek (bramborů sázelo se tehdy ještě málo), přes vytření lenu.

Každý jí to chválil, měli v Olšovském mlýně letos tolik meliva, že by nebyl stárek od mlýnské práce k dohledu v hospodářství stačil. Jezdili lidé do Olšovského mlýna, minuvše třeba tři, čtyři mlýny bližší, jen aby ukojili svoji zvědavost stran mlynářky a těch jejich pověstně hezkých dvojčátek, nesoucích jméno obě po Matce Boží.

Však leckdy Barča zabručela, že se s obilím melou v Olšovském mlýně i roztodivné řeči.

Každé neděle se pak ve mlýně sešli lidé z dědiny k vůli tomu starému šafáři, aby od něho mnohé pokyny stran polních prací vyslechli a podle vrchnosti lépe hospodařiti se naučili. To již nebyly besedy, ale zrovna sněmy, jak Barča bručívala. Také hleděla se vyhnouti a zacházela opětně k oné staré kapličce na rozhraní mlýnských pozemků, kde se raději pomodlila, než aby přeslýchala ve mlýně marné řeči, na které obyčejně z hospodářských porad došlo.

Byla pěkná podzimní neděle před svátkem svatého Václava, kterýž den jest na moravské straně hor svátkem pouze kostelním,

mezi dnem se pracuje, ač se lidé práci nejhrubší, nečisté, zacházení s mrvou, kydání nebo shrabování bláta vyhýbají.

Barča odešla zase ke kapličce. Co byl Prokop nemocen, tam nebyla došla, věnujíc se jen a jen jemu. Od jeho smrti začala tamže choditi, jak připomenuto, když začaly ty velké besedy a mlelo-li se ve všední den v Olšovském mlýně obilí, mlelo se za těch »sněmů« kde co, a jak Barča tvrdila, nestály ty řeči ani za to, aby je do prachu smetl.

Kaplička byla zděna, notně otlučena, omítka skoro všade opadána, že bylo viděti holý kámen, držící se maltou pohromadě. Mezi skulinami, kde se i malta vydrolila a i kde vyčníval nějaký kámen, kam vítr nanesl trochu prsti a seménka trávy, vyrůstal tu a onde rozrazil, chvěla se hnědá metlice i fialový a bílý zvonek houpal květnou svou korunku. Na střišce prejzy pokryté uchytil se netřesk a mateřídouška a blíže železného křížku od větrů ohnutého, nachýleného zvedal se rudě kvetoucí bodlák.

V kapličce byla vydrolená a zelenavým tvrdým mechem porostlá, z placatých kamenů vydlážděná podlaha, zdě druhdy obílené byly opadány, zašly, tu a tam na nich pověšené obrázky, jak tyto lidé sem donesli, když doma ve světnici, any byly špínou a kouřem zašly, je podržeti a spáliti přece nechtěli; pobortěny v rámečkách a úplně od dešťů sem zaléhajících zničeny. Velký obraz, na plechu malovaný, svatého Prokopa představující, byl téměř již k nerozeznání. Bylo viděti jako kus skály, na které se vzpíral svými kopyty a drápy ďábel, zapřažený v pluh, který světec jednou rukou držel, druhou třímaje blesk, kterým ďábla popoháněl. Naivně myšlený a prostě provedený obraz působil v této tišině, kde zvedaly se v lese šedé skály, kde pozemky k lesům mlýnskému i panskému se táhnoucí přecházely v zanedbané, neúrodné mrtviny, sotva drn udržující palouky, mocně a ten, kdo sem se v samotu utekl, zajisté pomodlil se zde vroucně duší svojí k potěše.

Barča usedla na práh kapličky, pod nímž bujel vřes z lesa sem se přistěhovavší a vyňala z kapsáře svůj růženec. Modlila se; po chvíli vyrušily ji kroky něčí, pod nimiž šustěly a praskaly tvrdé stonky kvetoucího vřesu.

Barča myslila, že přichází to za ní stárek a volně pozvedla hlavu.

Podivila se skorem, ba i zalekla jaksi vidouc, že to je mlynářka.

»Co vás sem přivedlo, panímámo?« zvolala.

»Co by? Mám tak jako těch šplechtů ve mlejně co dost a chcu se trochu podívat ven. Však jsem zde v těhle končinách nebyla snad kolik let. Jde to do kopca, není vlastně žádná pěšinka, je to chůza pro kozy. Že se ti chce ty stary hnáty sem tlouct,« pravila mlynářka, ohrnujíc svrchní sukni a usedajíc podle Barče.

Byl to divný obrázek, ty dvě ženy podle sebe. Mlynářka v šustivé sukni z černého glotu, v sametovém černém živůtku, šněrovaném černými pentlemi, jichž konce spadaly až na damaškový fěrtoch. Na hlavě a přes prsa měla mlynářka černé hedbávné šátky s dlouhým třepením, jak to měla ráda, na krku lesklý se

černé korály, kladouce se pěti řadami až na krajkové okruží; nadmuté rukávce byly podvázány černými pentlemi.

Slušely ty dvě barvy mlynářce tak, že vypadala jako paní do selských šatů přestrojená. Vypadala zdravě, oči se jí leskly jako ty korály na krku, tváře a rty jí jenom kvetly. Nechytalo se jí slunce a měla líce, čelo a krk jako smetanou myté, kterouž bělost černý šátek a bílé okruží ještě zvyšovaly.

Podle ní Barča, udřená, ustaraná, žalem o Prokopa přepadlá, v konopasové tmavé sukni, modrém tištěném fěrtochu, v hrubých rukávcích z pačesného probíleného plátna v černém soukenném živůtku, jen harásovým šněrovadlem staženém, s tmavým vlněným šátkem na hlavě, z pod něhož se vydíraly prošedlé vlasy. Korálů Barča nenosila, na motouzku z příze stočeném měla na krku mosazný křížek.

»Tak mi napadlo, že bych snad měla dát tuhle kapličku obnovit a hupravit, na památku toho posledního Olšovskýho Prokopa, taky aby si panímatka nemyslela, že jenom ona sama ví, co se patří. Co říkáš, Barčo?«

Snad tím, že nebyla zvykla, aby se jí mlynářka v něčem důležitém o radu tázala, zalekla se Barča tak, že nedala odpovědi. Ohlédla se na zašlý obraz a jenom povzdychla.

»Myslím, že by byla hezká památka. Tak mi to napadlo. Mám letos sic s těmi funusy co dost vejloh, ale ať je huž při jednom. Stárek to asi taky schválí, může sem dát hupravit cestu, to on včil rád dělá. Však s těmi palouky zde se taky musím poradit se šafářem, snad by tu šlo vysázet kousek lesa, vzácnej pán poručník by mi z panskýho huž sazenice darovali,« mlynářka rozšafně zahovořila.

»Panímámo, ať na památku vašeho nešťastnýho muža a jeho pantáty, ať jenom ku větší cti a chvále Boží tu kapličku zde opravíte, nemine vás za to požehnání,« řekla Barča vážně.

»Hudělám to, ale snad abych to nechala až na jaro, včil před samou zejmou by to šlo zrovna zase větrům a sněhům na pospas. Žeť pak mi to dřívejc nenapadlo.«

»Panímámo, neodkládejte. Je to snad vnitřní vnuknutí Boží, o jakejch na kázáních slejcháme a to se nemá přeslechnout a má se hned následovat. Však to může bejt v tejdnu hotovo. Vezměte zedníka, my budem všecky pomáhat, tu cestu sem vyměří šafář a přičiníme se na ni, co síly stačijou. A na ten obraz můžete vzít toho pána malíře do mlejna, aby o ničem jiným nedělal a byl hotov co nejdřívějc. A pak můžete zasejc pozvat jemnostpána na posvěcení nebo na pobožnost, jako hu obrázku na hrázi.«

»Ty máš ze všeho nápady, ale když je přece na samou zejmu, viš, jak zde nahoře bejvajou sněhy zalehly až do půl mája.«

»Vím taky radu. Na zejmu obložíme kapličku i střížku roštím a chmourem, přes obraz se může dát prkno, tak jako bednění a tak před vchod taky ňáky stary desky, však se to ve mlejně shledá. A to zasejc budem všecky o tom rádi dělat.«

»Tak ano. Zejtra sjedu si do města, obstarám si to hu jemnostpána, přivezu si pana malíře, stárek ať vzkáže pro zedníka a dáme se do toho.«

»Škoda, že je Jarolím pryč, ten by to spravil i bez zedníka třeba a hudělal by pod obraz klekátko, jak tu bejvalo před lety. Shnilo na padrť a to padrtí větry odnesly.«

»To dovede snad i někdo jinej nežlivá Jarolim. Dám hudělat klekátko od stolaře. A přeptám se taky zejtra v městě na obrazy. Koupila bych z jedny strany Panenku Marju, patronku děvčátek, a z druhy svatou Veroniku, co říkáš?«

»O Bože, panímámo! To bude na milost nám všem. Prosím vás, nezhoršujte se, ale já mám ňákej groš, tak od těch pánů o lovu a o masopustě a když vzácnej pán justiciár přijede, dostanu vždycky ňákej stříbrňáček, já bych takle na postranní stěnu chtěla koupit třeba menší jenom obrázek, svou patronku, svatou Pannu Barboru. Byla a zvostala by tu taky po mně památka.«

»Ale ano. Můžeš jet zejtra se mnou. Třeba ten pan malíř bude mět něco na prodej. A když ne on, hu sklenáře jsou obrazy v rámech k dostání.«

»To je radost. Pánbůh vás pozdrav, panímámo, že mně stary děvce tu radost přejete.«

»No, co by, ty si to zasloužíš. To mi dobře napadlo. Aspoň přestanou lidi mluvit, že jsu ráda, že jsu vdovou, aspoň bude lecjakejm řečím konec.«

Barča ustrnule pohlížela na mlynářku. A napadlo jí, zda panímáma nechystá tu obnovu kapličky jako za smír za to, že přála si snad mužovy smrti, že snad mu porušila věrnost.

Vzpomněla Barča na šátek nalezený v noc Prokopovy smrti u sádky a jako plamenem šlehla jí mozkem myšlenka, že třeba byla mlynářka při nešťastném do vody pádu blíže než pověděla. Že snad mohla nehodě zabrániti, nebo že byla i záchrana možna a — zanedbána, schválně nepovšimnuta. Barča se zachvěla, až jí zuby zacvakaly.

Nemýlila se, myslila mlynářka na to, že tímto zbožným činem utiší svoje svědomí, přehluší tu hroznou vzpomínku — — —

Barča nebyla schopna promluviti. Mlynářka hleděla do dálky. Bylo hezky, obloha byla vyjasněna, babí léto poletovalo vzduchem, věsíc se na stromy, jichž listy barvila jeseň svým štětcem na zlatožluto, rudo a purpurovo. Luka měla ranními mrazíky již spálena našedlou zeleň a smrčiny se zamodrávaly.

»Ty Barčo,« pojednou mlynářka promluvila. »Řekni mi přece, proč taky zde na tom opuštěným, smutným místě ráda sedáváš?«

»Panímámo, povím to, když chcete, třeba jsem myslila, že to vezmu s sebou do hrobu. Ví o tom jenom jeden člověk a ten toho nepoví. Je to náš Vojtěch, stárek. Tomu jsem to pověděla, když jsem mu odřekla, že si ho nevezmu, třeba jsme se mohli mět rádi, ale já jsem tomu nechtěla, protože mám něco na svědomí, v čem mě potěší jenom modlitba a důvěra v Boží milosrdenství. Ale toho, čemu se říká štěstí, jsem si víc ve světě nezasluhovala.«

»Ty máš divny řeči. Já myslím, že je každej rád, když by mohl mět někoho k sobě. No, ale povídej.«

»Tož, panímámo, že jsem bejvala za mlada kolik let v zámku, to víte. Bejvala jsem holka jako malina, k svýmu neštěstí, jenom pro hřích byla ta má pěknost. Jak včil jezdívali sem taky někdy

páni a nebožtík vrchní, ať mu to Pánbůh odpustí, si mě všiml. A hned na nebožtíka pantátu, ať mě dá na zámek do služby, že prej jakorát takovy děvče potřebujou. Nedali mě rádi, ale dali přece, kdo pak si směl kdy pány rozzlobit. Ale já jsem šla dost ráda. Zde na samotě bylo mi někdy smutno. A pan vrchní mi sliboval, že dostanu služby za každej měsíc tolar. Já myslila, že jsou to veliky peníze, no jsou — a to mě zavedlo, nebyla jsem arci první ani poslední. A proto nejčky o peníze nedbám, že vím, že zavádijou člověka jenom k zlýmu. Nebyla jsem v zámku ani tak dlouho, co se měsíc obrátil a huž jsem pozbyla svý nevinnosti.«

»I to bylo přece k očekávání.«

»Bylo. A když se stalo, bylo mi líto, ale pomoct jsem si nemohla. Chodila jsem do kostela a klekala před oltářem svaté Máří Majdaleny, však to tam taky znáte, třeba že tam málo přijdete.«

»No, když jsu na zámku, nebejvá času a nebejvá ani kostel vždycky otevřenej, však i páni jezdívajou do kostela do města.«

»Bárci. Tož hu toho oltářu jsem klekávala a někdy jsem plakala, až mi srdce husedalo. A tak jsem padla do oka hodnýmu chasníkovi. Byl ze samoty od Černýho lesa, uhlíř, pálil s tatíkem uhlí v milířích, tak jako snadno jeho děda i prachděda. A byl v zámku na službě, jenom na rok, jak brávajou chasníky, aby nemuseli na vojnu. Ten jistej Honda by si z vojny nebyl moc dělal, říkal, že by si byl přál vidět svět, když neznal nežlivá ty lesy, ale rodiče byli stary a kdyby byli přišli od milířů, nebyla by jim zbyla nežlivá ta žebrota.«

»Chudáci.«

»Ba byli chudáci a Honda byl chudák ještě větší. Zalíbila jsem se mu a začal se mnou mluvit. No mlady lidi jsou mlady lidi. Zavedl mě k těm rodičům a ty taky, ať prej si Hondu vezmu, že mně nebudou nic vyčítat. Tak jsem šla k panu vrchnímu prosit. Ten se mně vysmál, že prej se mně chce do dřiny a do nouze, že prej — abych huž ty hříšny slova po něm opakovala, dokavad jsu mladá a hezká, mám hužit svět. No ale povolil, dal mi ještě tolar, prej jako na povíján. A tak jsme se vzali.«

»Tak tys byla vdaná? To slyším ponejprv.«

»A taky toho žádnýmu nepovězte, panímámo, modlitebně vás za to prosím.«

»Nestarej se. Ale povídej.«

»Vzali jsme se a já jsem byla hned jako na jiným světě. Ti rodiče Hondovi byli dobráci, pobožny, ale o světě moc nevěděly. Ale já s nima pracovala, hleděla jsem, aby se hušetřili, měli jsme se rádi všecky dohromady. Ale nebylo mi souzíno mět co dobrýho na světě, štěstí pro mně nebylo. Ani ne za rok jsem čekala, že budu chovat a jak takovy ženy jsou, dostávala jsem ty talešny chutě. Však jsem si v tom zámku tu hubu zmlsala, snad to patří k těm panskejm hříchům. Tož jsem pořádem měla chuť na maso. Měli jsme od těch milířů malej plat, chaloupku a kousek pola panskýho k hužívání, tak že se obživila ta koza nebo dvě, pár slepic a to hušipany. To jsme si to jaro koupili hušipany a dvě housata z panskýho dvora a strhovali nám za to z platu.«

»I Bože, to je nouzování.«

»Toho vy arci neznáte. A já porádem o tom mase a div že jsem huž slepicu nezabila. Hondu to mrzelo, chtěl, ať dám teda na maso ňákej ten stříbrňák, co jsem měla schovany. Ale to jsem zasejc nechtěla. Huž bylo vzejity obilí a dělala nám zvěř moc škody. A tu já na Hondu, že by mohl ňákej kus zvěře zabit, že bych měla maso a že jsem slejchala, když se tou krví od zabity zvěře pošplichajou meze, tak že je zvěř víckrát nepřekročí a škodu nedělá. Tatík Hondu varoval i máma, ale já vedla svou. A ten dobrák, místo aby byl vzal hůl a zvomětal mě, šel na číhanou. Bůh ví, kde sebral ňákou starou flintu, našel prej ju jednou v lesi, snad ju ňákej pytlák na houtěku zahodil. Tož můj chudák Honda šel.«

»A střelil něco?«

»Ba střelil. Byl nevědomej těch pytláckejch kousků, sedl si na mezu a když srnčí vyrazilo se pást, střelil mezi to. Zabil kozu. To ani myslivci srnčí kozu nezabijou, nechává se pro plemeno. Myslivec nebyl daleko, obcházel revír, šel po ráně, hajnej z druhy strany a našli Hondu, kterej srnčímu břicho rozpáral a tou krví mezu kropil. Chytli ho, zbili až do krve, kozu mu na záda přivázali a hnali ho do zámku. Hajnej nám to přišel povědit. Znal se s námi, litoval nás, arci pomoct nemohl.«

»Cos dělala, osobo?«

»Co jsem měla dělat. Běžely jsme s matkou na zámek, klekli jsme před pány, prosily, nohy jsme jim líbaly — ale platno nebylo. Odsoudili Hondu k tomu nejtěžšímu trestu, co mohl pytláka stihnout. Za to, že zabil březí kozu, měl jet na jelenu.

»O tom jsem slejchala, ale to huž není.«

»Není a taky dlouhej čas toho huž nebylo, ale to se páni moc a moc zlobili. Taky byl můj chudák Honda poslední, potom za Josefa císaře prej to přišlo na dobro k zakázání. A tak nás na velky prošení pustili k němu do šatlavy. Ať prej se rozloučíme. To bylo loučení!«

»To si myslím. Však huž pláču.«

»A taky nám řekli, ať se klidíme z chaloupky od milířů, že tam bude jinej uhlíř. Já ať jdu, kam chcu, zasejc řekli ti rodiče mně, proklínali mně, že jsu toho neštěstí příčinou a že mně neměl jejich syn nikdá poznat. Stěhovali se, ale ne daleko. Vzali je v dědině do pastoušky. Tam byli asi tři dni. Potom vezli dědinou jelena, kterýho nechali páni velkou naháňkou chytit. Když to zvíře, na kterým měl Honda skončit, ten starej otec viděl, skácel se k zemi a skonal. Puklo mu srdce.«

»Bože, Bože!«

»Kde kdo plakal, potichu lidi proklínali a ta matka se aspoň se mnou trochu smířila. Ale jenom na pár hodin. Potom začala pomateně mluvit, dalo se jí do hlavy, zbláznila se. Já jsem dala těm lidem v pastoušce trochu toho lepšího šatstva a těch pár tolarů a ňákou tu duchnu, co jsem měla, aby s ňou měli houtrpnost, však že nebude dlouho živa. Vzala jsem si jen do huzlíku to málo, co jsem si do zámku donesla a humínila jsem si, že půjdu do Olšovskýho mlejna.«

»Tos dobře hudělala.«

»Ale prvějc jsem chtěla vyčkat ten Hondu funus za živa. Bylo to vybubnováno po celým panství, že na vejstrahu pro lesní pych pojede pytlák na jelenu, ten a ten den od obory. A museli z každy na panství dědiny dojít k tomu rychtáři a konšelé a pošesti sousedech. Zde v Olešnici nevěděli a nevijou, že jsem já byla Hondová žena. Uhlíř, poddanej — pytlák — víc se neřeklo. A sešli se lidi. Já jsem nešla blíž. Zaběhla jsem na kopec nad oborou, tam jsem seděla a koukala. Přivedli jelena spoutanýho provazy a Hondu v řetázkách. Měl jenom dlouhou režnou košilu jako rubáš na sobě. Viděla jsem z vejšky, jak ho posadili na jelena, jak mu řetázkama připjali ruce jelenovi kolem krku, zkrátka aby se nemohl hnout, nohy pod břichem taky řetázkama svázali. Řvala jsem pláčem, nevím, zda mě slyšel kdo — jen Pánbůh snad a ten snad dal Hondovi brzo hulehčení smrtí.«

»Já jsu blízka mdlobě.«

»Věřím. To je smutná kronyka, viďte panímámo. A včil, když chudáka posadili, přistoupil kněz, dal mu políbit kříž, jeden z pánů zlomil černou hůlku, hodil ju na zem a ti, co toho jelena drželi — byli to kat se svejma holomky, odtrhli provazy a jelen vyrazil. Pádil, jen se kmitnul — víckrát žáden o Hondovi nezvěděl. Bůh ví, v ktery houštině život skončil, snad s ním to zvíře někde se skály spadlo, snad ho hušmejkalo, snad humřel strachem a lítostí. Bůh mu buď milostiv!«

»Však humřel jako mučedník.«

Barča se vrhla na kolena a šeptala modlitbu za mužovu duši. Po chvíli vzchopíc se vyprávěla dále.

»A já jsem se plížila lesem, po cestách, necestách, jen jak jsem trochu si myslela, že přijdu k Olšovskýmu mlejnu blíž. Byly ty milíře na jiny straně, daleko od zámku, v jinejch lesích. Šla jsem, odpočívala, modlila se, zasejc plakala, snad celej den. Aspoň byl večír, když jsem tamhle od shora docházela přes ty skály k tyhle kapličce. Nejedla jsem celej den, cejtila jsem bolesti a poznala jsem, že se asi blíží moje těžká hodina.«

»O ty chudáku, ty chudáku!«

»Byla jsem chudák. Schoulila jsem se hu ty kapličky, svíjela se v bolestech. Byla noc, hvězdy svítily, v lesi zpíval slavík a zasejc bylo slyšet skučení od ňákej rysů nebo kůn, bylo mi houzko. To dítě se narodilo. Huž vycházely červánky a ono chuďátko ty očička otvíralo a plakalo takovým slabounkým hláskem, pořádem slabším. Viděla, poznávala jsem, že asi humře a tak jsem sebrala do dlaně rosy a pokřtila jsem je ve jménu Božím. Tolik jsem věděla, že se to smí. A pak jsem je zavinula do ňákejch cárů, jak jsem v huzlíku měla a cejtila jsem, že jde na mne spaní, nebo mdloba, nebo smrt. Schoulila jsem se s Barborkou — po sobě jsem to jméno při tom křtu vyslovila — v náruči sem ke zdi, na práh jsem hlavu položila a pak nic víc nevím.«

»Není divu. Ale div je, žes nezhynula taky sama.«

»Snad mě tu Pánbůh ještě potřeboval. Vzbudila jsem se, slunce bylo huž nad západem. A to dítě bylo v mým náručí mrtvy. A tak jářku, však je ti lepší. Nemělo bys třeba, ba jistě

co dobrýho, lidi by ti vyčítali tátu, že humřel jako špatnej člověk z panskýho soudu a že tvá máma plechá nebyla. A husmyslila jsem si, abych o tom mluvit nemusela, že to dítě zde pochovám. Však že jeho tatík taky v posvěceny půdě ležet nebude, kdo ví, kde havrani jeho maso roznesou a kde jeho kosti lišky najdou. A tady hu kapličky jsem hrabala kameny a rukama, až jsem vyhrabala hrobeček a Barborku jsem pochovala. A pak jsem se dostala v noci do mlejna a zvostala jsem tam —«

»A zvostaneš, dokavád mlejn mlejnem bude. A vždycky jako naša. Včil teprve si tě budu považovat.«

»Zaplať vám to Pánbůh, panímámo. A o ty mojí kronyce se žádnýmu nezmiňujte, takovy věci je lepší zapomenout. Však všechny ty poslední na jelenu popravy pamětníci jsou huž třeba mrtvy. Ale proto jsem vám to pověděla, abyste věděla, jak může bejt člověku zle v bídě a hříchu a v lidským pronásledování a, že modlitba přece potěší. A Bůh že odpustí hříchy, když se člověk kaje.«

»To jsu ráda, že mi to napadlo s tou kapličkou. Budeš zde mět lepší radost.«

»Ba budu, jak jsem prve řekla. Ale heleďte, panímámo, běžijou sem dvojčátka, co pak se asi stalo?«

Šly dětem vstříc. Tyto oznamovaly, že přijel nějaký pantáta, který už ve mlýně byl a ať jde maminka domů.

Šla volně, napadlo jí ihned, že to bude Vlkán a nemýlila se.

XV.

Uvítala mlynářka Vlkána vlídně, ač byla velice rozčilena Barčiným tak smutným vyprávěním.

Přišel jí vhod nyní Vlkán, věděla, že bude se muset rozhodnout pro příštího mlynáře a Vlkán se jí líbil. Také okolnost, že nebude třeba velkých okolků, an jest Vlkán svobodníkem, přispívala, že si mlynářka v něm již druhého muže téměř určitě představovala.

Jak byla ráda, že byl Jarolím pryč! Volněji se jí dýchalo, tíže spadla jí se srdce. A namlouvala si, že tak zůstane, že nebude jí tížiti více ta trapná myšlenka, že chtíc zavinila Prokopovu smrt.

Při Barčině vyprávění šlehlo jí hlavou pomyšlení, že Barču muselo tížit vědomí, že zavinila svým přáním mužův přečin proti zákonu a tudíž jeho hroznou smrt a neštěstí jeho rodičův, zajisté více, než ji děsil skon muže mrzáka. A řekla si nyní, když tu kapličku dá opravit, že zajisté si na vždy svědomí upokojí.

Sháněla pohostění Vlkánovi, byla ráda, že jest zde několik starších sousedů z dědiny na besedě a že se s Vlkánem nedostane dnes do vážnějšího rozhovoru. Chtěla se dříve poraditi s panem justiciárem, jak si má svatební smlouvu zaonačiti.

Že bude jí justiciár na ruku, aby dopadlo vše v její prospěch, byla si jista. A nehodlala ustoupiti v ničem, měla setrvati ve mlýně paní. Byla pyšna, že nebožtík Prokop vykoupil ji z poddanství.

Vlkán přijel úplně bez záminky. Přímo řekl: »Jedu se na vás podívat.« Hovořil se sousedy, s šafářem, se stárkem, se starou panímámou, která si ty velké besedy libovala, že trochu pozapomněla na ten svůj žal a všichni mluvili s ním rádi.

Že přijel za mlynářkou, dohodli se všichni významnými pohledy.

Zdržel se Vlkán asi dvě hodiny a když se chystal k odjezdu, pozvala jej mlynářka, aby přijel za týden k malé slavnosti, obnovení kapličky sledující.

Sousedé byli překvapení úmyslem mlynářčiným a schvalovali jej. Jen si mezi sebou šeptali, kde že mlynářka má stále tolik peněz?

Toho arci ona nikomu nesdělila. Ani výměnkářka nezvěděla, že měla mlynářka tak mnoho peněz. Měl Prokop stále hotové peníze z výtěžku za obilí, dobytek, dříví z lesa. Byloť právě v Olšovském mlýně ve všem požehnání, bylo všeho habaděj a Prokop dobrým hospodářem. Mlynářka byla hospodyní bedlivou a v Barči měli zrovna hospodářička, jak stárek říkával.

Vlkán odjížděl uspokojen. Tázal se, mohl-li by přivézti matku a bratra a mlynářka ihned vzkázala těmto pozdrav a pozvání.

Druhého dne jela mlynářka hned ráno do města a vzala Barču s sebou.

Barču poprvé těšila ta trocha peněz i koupila větší obraz svaté Barbory na skle pestře malovaný v pozlaceném rámci a že peníze stačily, i obraz svatého Jana ke vzpomínce na ubohého svého muže; a na obrazy věnečky z dělaných květin.

Mlynářka koupila novou tabuli plechu na obraz, an byl starý obraz rozežrán rezem, malíř vzal s sebou barvy a štětce a když byla si vše zařídila, vrátili se ještě před polednem.

Barča že jela, divil se, kdo je potkal, bylat tak pokornou, že sama sobě to kladla za pýchu a nebýt okolnosti, že nechtěla zmeškati ve všední den více práce, byla by poprosila mlynářku, ať jí nechá běžet pěšky.

Starý malíř došel ke kapličce, přinesl ten zašlý obraz a podle jeho obrysů počal malovati ihned nový. Aby měl klid, pracoval ve výměnku, čemuž byla stará panímáma velice ráda.

Také, ač mlynářka malíři dobře vařila, hleděla jej výměnkářka také ještě uctít a měl se jako o posvícení.

Stárek povolal zedníka a pustil se do úpravy cesty. Nacházela se stará pěšina strmě do vrchu i vyměřil s pomocí šafáře pěšinu oklikou a pracoval se všemi domácími po odbytí nejnutnější práce ve mlýně tak úsilovně, že dílo jen jen rostlo.

Prášek za mládka povýšený, ač teprve od nového roku měl být jako mládek u cechu přihlášen, pyšnil se tak touto novou hodností, že hleděl vyniknouti ve všem všudy a pracoval, co stačil.

Šafáři napadlo, aby se kolem kapličky udělal živý plot i vysázeny smrčky těsně vedle sebe. Ke kapličce mělo z pěšiny vésti nyní několik schůdků, které se upravily z placatých kamenů. V těch místech Barča tehdy asi pochovala svoje dítě a věru že

s chvěním chápala se motyky, aby tam pracovala. Ale přece tu a tam úsměv zjasnil její tahy, cítila, že je zde na světě přece ještě k dobrému, že snad svým vyprávěním mlynářku přivodila k odřeknutí nedobrých činů. — — —

Řekli si se stárkem, že nezmíní se nikdy, ani mezi sebou již o nálezu onoho šátku.

Týden do neděle uprchl rychle a odpoledne za pěkné pohody vykonána pobožnost v kapličce za přítomnosti mnoha lidí z dědiny i z města.

Obraz posvěcen duchovním a když shromáždění zapělo krásnou píseň: »Hospodine, pomiluj nás« a pak ještě: »Svatý Václave,« mlynářka zaslzela blažeností a cítila v duši poprvé úplný klid a mír.

Již byla jista, že nemá větší viny na Prokopově smrti, leč té, že si jí maně přála. Vždyť se upamatovala živě, že mínili s Jarolímem, že jest stárek nedaleko.

Vlkán vdovu, v černém šatě velice půvabnou téměř zraky hltal. A po pohostění kněze, justiciára a vzácnějších hostí, když tito již odjeli, pohovořil s vdovou klidně, kdy že může přijeti k připovědi.

Smluvili se, aby přijel o císařském posvícení o Havle, jak bylo toto z nařízení císaře Josefa zavedeno, by jak se řeklo, selský lid svými na rozličná posvícení schůzkami prý času nemařil a nehovořil zbytečně o útrapách roboty, útiscích pánů a nespravedlnosti úřadů. A pak že může býti do adventu svatba, ustanovili a ihned oznámili staré mlynářce i matce Vlkánově.

»Co říkáte, Vojtěše?« ptala se mlynářka večer po odjezdu všech hostů stárka

»Aby vám dal Bůh štěstí, panímámo,« odvětil stárek.

»A co jemu — Vlkánovi?«

»Je mlynář, řemeslu rozumí, je sedlák, zná hospodářství a co dál, se huvidí. Jen aby měl ty naše zlaty děti rád.«

»Bude je mět rád, ty musí mět rád, kdo se na ně podívá, aby nepřišly k zkrácení, o to se postará vzácnej pan poručník.«

»Však jsem měl skoro strach, aby ten tu nechtěl bejt mlynářem.«

»No, co je pravda, je čas, abych se vdala, sic by se v Olšovským mlejně mlelo klepů víc nežlivá mouky,« mlynářka se zasmála.

»Bude to dobře. A já, panímámo, se snad nemusím bát, že byste se mi v Olšovským mlejně poděkovali snad z práce?«

»To ne, Vojtěchu, vy jste náš jako Barča.« Mlynářka podala stárkovi ruku, kterou tento pevně stiskl.

Rozletělo se po okolí, že se bude Olšovská mlynářka vdávat, tak rychle, jako by vlaštovky k odletu se chystající tu zprávu na křídelkách roznášely.

V několika dnech přišel do mlýna host, ne sice neznámý, nebývalý, ale co host tam posud nikdy nepřišedší. Byl to starý Uher. Došel sám, vždyť nepřicházel za prací, došel s vyřízením a v záležitosti svého Jarolíma. Promluvil vážně s mlynářkou. Vytýkal jí, že nechce státi chasníku v slovu.

»Žádného jsem mu nedala,« hájila se mlynářka.

»Svým jednáním jste se mu zavázala. Nedošlo-li mezi vámi k jednomu z hlavních hříchů, k hříchu proti dvěma Božím přikázáním, bylo víc jeho než vaší zásluhou, panímámo. Já sám jsem Jarolíma varoval, ať se chrání hříchu požádati manželky bližního svého.«

»Vím to, vím, že vám šlo o mlejn, že jste na to hráli, abych hudělala v Olšovským mlejně Jarolíma pantátou, to bylo to vaše varování. Však jsem vás taky jednou vyslechla a zvěděla jsem, že jsem byla Jarolímovi milejší nežlivá mlejn. Ale nejde to. Jsou tu děti a já musím dostat muža, aby nepřišel s prázdnejma rukama. A pak svobodníka. To by se mi mohlo stát, že kdyby takovej nahej Hadam zde byl pantátou, by ho na potvoru páni honili na nejhorší ňákou zvymejšlenou robotu,« mlynářka jen hořela.

»Panímámo, tohle ze sebe nemáte. Je to pravda. Ale tolik je zde zasejc, že Jarolím patří k řemeslu, že jako příslušník mlynářskýho cechu se lehko z poddanstva vykoupí. To by vám byl jistě ten váš vzácnej pán poručník od dětí na ruku. A bez peněz Jarolím nebude. Má přece něco. Pár set tolarů dali bysme my Uhři našemu hochovi do takovýho místa rádi. A měla byste tu člověka šikovnýho, poctivýho a lidem milýho, to sama víte,« Uher mluvil vážně, upíraje pronikavě oči na vdovu.

»A já jsu svou vlastní paní, mně nemá žáden co poroučet,« vyjela mlynářka ostře.

»To ne. A taky bych Vám poroučet nechtěl. Ale jsu starej člověk, jsu hlava od třech pokolení, nemám daleko do stovky let a Pánbůh mi nechal sílu těla i jasnost ducha. Já vidím dálejc nežlivá vy. Nebude ono v Olšovským mlejně bejvat, jak bejvalo, když si sem k penězům a k pejše zasejc pejchu a peníze přistěhujete. Jaký je to člověk ten mlynář Vlkán, když si svýho otcovskýho dědictví neváží a beze všeho se z něho chce odstěhovat. A že si na vás myslil hned za živobytí nebožtíkova, to taky lidí vijou,« starému Uhrovi se třásl hlas.

»Tak vida, váš Jarolím si na mně myslet mohl a jinej ne? Nechte těch řečí, pantáto sekerníku, však jsem já mládkovi dobře zaplatila a v ničem na mně špatně povědít nemůže. Ale to je to, na vdovu si každej troufá. Nemyslete si, že se vás bojím. Jarolím snad povídal něco, co si třeba myslel, co se mu zdálo, ale jářku, ať se má na pozoru, já budu mět zase muža a ten se mě zastane ve všem všudy,« pyšně zahovořila mlynářka, pohodila hlavou, až se ji třepení na šátku rozvlálo a korály na krku zachřestily.

»Ženská, vy hřešíte na svou pěknost,« zamumlal téměř starý Uher.

»Hu vás ještě snad nejsu jen tak: ženská? Ženský jsou robotnice, nádennice, já jsu já, panímáma mlynářka,« ještě pyšněji zahovořila mlynářka a vyšla ze světnice, zůstavivši starce samotného.

Šla do mlýnice a zavolala na stárka. »Je-li ňáká sekernická práca, stárku, vyjednejte to se starým Uhrem, já s nim nemám čeho dojednávat,« řekla pyšně.

Slyšeli to mleči a roznesli po okolí. Skoro to lidé mlynářce přáli, že se jí chasník »domlouvá,« jak se to leckdy »odškloudnuvším« se, v slibu a slově nesetrvajícím nevěstám děje. Ale zase se řeklo, že ona přece dobře dělá, že by to byl přece trochu divný pantáta na takové »velké« místo.

A prominuli lidé mlynářce, že si snad s Jarolímem trochu zažertovala, však že měla trápení co dost.

Starý Uher řekl stárkovi, že ani on ani kdo z jeho rodiny v Olšovském mlýně více sekerničit nebudou a odešel, bráně, aby jej stárek vyprovodil, nepřijav ani chleba a soli.

Odcházel přes stavidla, kolem rybníka, zastavil se u obrazu na olší zavěšeném a pohlednuv zpět na Olšovský mlýn zahrozil svojí zmozolenou, osmáhlou pravicí. Nesemkl této v pěst, jako by pomstou v zlobě vyhrožoval, ale hrozil s pozdviženým prstem, jak se tento ku přísaze před tváří Boží vztahuje, hrozil stařec mlýnu varovně před trestem Božím.

Mlynářka byla nějaký den trochu zaražena, než záhy nabyla zase veselé mysli.

Jednoho dne vyšla si po nové pěšině ku kapličce, kde se často nyní lidé zastavovali, těšilať všecky pěkná výzdoba.

Dala udělat mlynářka do kapličky branku lafovou, modře natřenou tak jako ve vnitř klekátko před obrazem svatého Prokopa, který se dle všeobecného úsudku malíři pěkně podařil. Branka byla do polou výše výklenku a děvčata z dědiny se těšila, že budou v letě jdouce z polí, věšet na branku věnce.

Mlynářka usedla na práh kapličky a hleděla do dáli. Ani sama nevěděla, jak to přišlo, že neměla dnes nic zvláštního na práci. Děti šly do školy do dědiny, skoro se mlynářka divila, že se s nimi jaksi málo obírá, že odvykla tomu v těch starostech.

Nyní že bude jináče, že dohledne všady zdravý statný manžel, kterého budou lidé zajisté ještě lépe poslouchati nežli Prokopa, jehož pamatovali od dětství, řekla si a těšila se, jak se bude mazlívat s dětmi, zvát sousedky z dědiny na besedy, myslet na parádu, jezdit v létě na poutě, v zimě na šlitáže a jak bude veselo, když přijedou páni ze zámku tu a ondy do mlýna.

Ani si nepovšimla, že se valem stmívá, jak přinášel to krátký říjnový den. V zamyšlení si řekla, že v neděli přijede Vlkán, že bude přípověď, zejtra, ve čtvrtek měla si přijet na zámek pro napsanou smlouvu, kterou jí chtěl sdělati pan justiciár v ten smysl, aby mlynář měl zajištěn svůj přínos na mlýně, dětem pojištěna pěkná věna, mlynářce však ponecháno na vůli, zda bude chtít mlýn kdysi odkázati dětem z druhého manželstvi.

Těšila se na svatbu. Že si tuto vystrojí slavnou, slibovala si. Ať padne na ni kráva, dvě prasata, dvě ovce, drůbeže, co je v kůrnikách a na dvoře, ona mlynářka Olšovská že to může dělat.

Hodlala si koupit na takové stříbrošedé svatební šaty hedbávné a vzpomněla zase na zlatý řetěz, že by si ho přála. Již viděla v duchu, jak se jí na krku leskne.

Povstala k odchodu. Trošku se zachvěla, vidouc, jak se v lese setmívá. Jako by se tma zrovna valila od těch skal. V tom zaslechla nějaký praskot v houští, kterým se asi někdo prodíral.

Mlynářka se lekla. Maně vzpomněla si na ubohého Hondu, Barčina muže, jak asi se s ním prodíral jelen houštinami, jak větve drásaly jeho tělo, jak tloukl se o kmeny, jak krev asi barvila ten rubáš odsouzenců, který mu kat oblékl — — —

Rychle, rychle odcházela. Napadlo jí, že se tu v houští snad skrývá před jejím zrakem pytlák, který z nouze páše lesní pych, který by jí, kdyby jej poznala, snad byl ublížil.

A již přidala do kroku, zaslechnuvši, že za ní zaduněly kročeje pevně vykročivšího muže,

»Panímámo!« zavolal na ni hlas tak známý, byť i temněji než druhdy znící, hlas to Jarolímův.

Lekla se a maně zadržela se nejbližšího stromu.

»Mně jste se nenadála, panímámo? Obcházím okolo mlejna pozdaleku huž od rána, snad jste to cejtila a přišla jste, abysme se domluvili,« zahovořil chasník, několika delšími kroky octnuv se před mlynářkou a postaviv se jí v cestu.

»Co ty mě zastavuješ, ty — zákeřníku!« hněvivě zvolala.

»A vida, včil jsu zákeřníkem a přece jsem bejvával kamarádem, zlatým hochem, potěšením — zapomněla jste to, panímámo? Zapomnělas to, Verunko, tak bych ti přece říkat mohl?« Jarolím skřípěl zuby.

»Jdi svou cestou a mně s cesty,« hrdě řekla mlynářka, dodávajíc si odvahy.

»O já ti přijdu ještě párkrát do cesty! Já se tě nespustím. A když tě nemám mět já, nebude tě mět také jinej! Řekl mi to ten váš ženich, že já v Olšovským mlejně pantátou asi nebudu — ale on tvým pantátou taky nebude! To tě pošlu radějc za tím, kterýho jsme nechali hutopit — však ty to dobře víš.« Vztekem Jarolím až sípěl.

Mlynářka přesmykla se kolem stromu a ubíhala po stráni dolů. Nepozbyla rozmyslu, zadržovala se o stromy, hleděla se dostati z lesa ven na palouky, vztáhla ruce před sebe, by lehčeji utíkala — slyšela za sebou Jarolímův těžký krok, sípavý jeho dech.

Již ji dospěl, již zachytil ji za vlající cípy šátku na hlavě. Trhla sebou, šátek smekl se jí s hlavy a ubíhala dále.

Jarolím zařval zlostí, smekl se nějak, leč již ji dostihl, uchvátil za rameno a druhou rukou za krk.

Sebrala všecky síly, zafala ruce mezi jeho prsty a hleděla tyto odtrhnouti od svého hrdla. Černé její korály chřestily, vtlačujíce se do masa, pozbývala dechu, klesla na kolena.

Náhlostí pádu strhla Jarolíma, smekli se oba na kus po stráni dolů, Jarolím uvolnil obě ruce a mlynářka vytrhla se mu. Napjetím zoufalosti dala se v běh, pádila v před, křičíc beze slov, vyrážením hlasu zvukem jako mučené zvíře.

Již byla v polích, minula meze, klopýtala přes oranice, přes příkopy — neslyšela více kroků Jarolímových za sebou — bě-

žela s nasazením posledních sil, volajíc nyní již plným hlasem o pomoc. Doběhla ke mlýnu, kde byli lidé již vyběhli a běželi jí vstříc.

Byl to mládek, který ji prvně dostihl. Křečovitě chopila se chasníka za ruku a klesla k zemi.

Seběhli se lidé kolem ní. Slyšela hlas stárkův, nevěděla však, nerozuměla, co praví. Smysly jí neopustily, ale promluviti nemohla.

Dovedli ji do mlýna, chlácholili, omývali, stárek vzdálil všecky lidi i plačící děti a sám s Barčou zůstal u ustrašené ženy.

Dlouho to trvalo, než mohla vydechnouti, promluviti.

»Přepadl mě hu kapličky — zákeřník,« mumlala ze sevřeného hrdla.

Byla ztratila šátek s hlavy, který Jarolím asi odhodil, i šátek s krku ztratila. Na hrdle měla vytištěny rudé stopy prstů útočníkovy ruky, okruží strženo, korály přervány, zachytily se v krajkách okruží, které bylo pokrváceno, jak byly silné, od práce tvrdé prsty Jarolímovy korály rozdrtily.

Barča pomohla mlynářce svléci, uložila ji, vařila zděšenec, stárek navrhoval, že pošle pro lékaře.

»Ne, ne!« zvolala.

»Až tedy snad později,« řekl stárek.

Mlynářka kývla hlavou, vypila volně odvar, který jí Barča podala a po chvíli řekla, ať nikoho nestíhají, ať pro lékaře nejedou, že není třeba.

Dala si obklad na hlavu, ovinula krk a chtěla, ať je kolem ní ticho, ať děti zůstanou u babičky, ať ani tato sem nechodí, ať u ní zůstane jenom Barča.

Stalo se jí po vůli.

Barča usedla k ní k posteli, jak sedávala u Prokopa.

»Co byste chtěla, panímámo?« tázala se.

»Modli se, Barčo, nahlas se modli,« řekla mlynářka a Barča se modlila růženec.

Mlynářka po chvíli usnula. Ráno vstala, vzbudivši se z nepokojného spánku. Omyla si naběhlý krk, na němž rudé skvrny zmodraly, ovinula tento svým nejlepším šátkem, ustrojila se do svátečních šatů a dala zapřáhnouti, že pojede, jak bylo určeno, na zámek.

Vymlouvali jí to, že je uděšena, churava, leč stála na svém, že musí tam pověděti o svém přepadení.

To uznali všichni za správné a stárek jel s ní.

Řekli si prvé s Barčou, že nebyl to asi cizí člověk, který mlynářku přepadl. Uhodla to Barča ze zmatených výkřiků, které mlynářka ze spaní vyrážela.

Stárek za úsvitu vydal se ke kapličce, našel oba mlynářčiny šátky a zvedl nůž, silný zavírák, který asi útočník vydobyl a nemohl ani otevříti, ana se mu mlynářka vytrhla.

Poznal stárek ten zavírák, po střence z jeleního rohu — však se s ním jeho majitel před ním chlubíval.

Cestou teprvé podal nůž mlynářce. »Vím, komu patří,« řekl.

»Tolar vám za něj dám,« řekla mlynářka a schovala nůž za ňadra.

Nepobyla ještě ani půl hodiny v zámku a již vycházel mušketýr s dvěma dráby. Nesli pouta a nechavše v maštali zapřáhnouti do lehkého vozíku, ujížděli tryskem, co koči koně hnáti dovedl k dědině, kde ve mlýně stárkoval Jarolím. Věděli, kde ho hledati. A asi za hodinu jej dovezli spoutaného, ležícího ve vozíku na slámě, rozedraného a zkrváceného divokým zápasem, jak nechtěl se zatčení podrobiti.

»Žeť neutekl,« pravil stárek, přistoupiv k vozu. Čekal na mlynářku na nádvoří, ani nevypřáhnuv.

Strhli drábové Jarolíma s vozíku, ranami holí a karabáčem donutili jej jíti do vrátnice.

A za chvíli odjížděla mlynářka s divným, jako ztrnulým úsměvem v bledé, do sinava zbledlé tváři.

»Co bude, panímámo?« tázal se stárek.

»Ztrestají ho, do harestu přijde a pak ho odvedou na vojnu. Tak řekl vzácnej pán justiciár i milostpán vrchní. Vždyť bych před ním nebyla jista životem,« řekla mlynářka a slzy kanuly jí po líci.

»Žeť neutekl,« opakoval stárek pevněji svá slova.

»Byli by ho všade dostali, byli by páni poslali jízdní posly. To je raubíř, zákeřník. Ten nůž si nechám, přiznal se hned, že je jeho, jak mu jej hukázali. Dal mi jej vzácnej pán justiciár, ať prej vím, co měl pro mě — ten — taky ženich —« mlynářka vzlykla.

Stárek se chvěl a pobízel koně. Když doma pověděl všem, kdo byl ten zákeřník — nikdo se nedivil. Kde kdo hned věděl, že tomu Jarolímovi nebylo co věřit, že si získal všecky ve mlýně jistě nějakými prý čáry, že mlynářce jistě něco podhodil, že nějak ji včera ku kapličce, kam tak bez rozmýšlení vyšla, přivábil.

»Je z Uhrů,« řekla Barča.

Ošetřovala mlynářku, která si ulehla a maně vzpomínaly s výměnkářkou, jak stonala mlynářka tehdy při neštěstí stihnuvším Prokopa.

Mlynářka se prospala. Pak vyprávěla, že zavedli s ní páni na zámku protokol, že nebude muset více se k soudu stavět, že budou s tím zločincem brzy sami hotovi. A druhého dne dala chystati pohostění, k posvícení a k přípovědi.

Vlkán dojel. Byl již slyšel, co se stalo a řekl, že se o tom nebude mluvit. A kdo se bude ptát, ať se mu řekne, ať se jde ptát toho raubíře samého do šatlavy nebo na vojnu — — —

V několika dnech přinesli do mlýna krajánci zprávu, že je starý sekerník Uher nebožtíkem. Při zvěsti o tom, co stalo se s Jarolímem, ranila jej mrtvice. Padl prý jako starý dub. Jen na chvilku se probral z mrákot smrtelných a řekl: »Neměl Jarolím štěstí — ale za něj přijde Boží trest!« A skonal.

Mlynářka zbledla, slyšíc to, ale nemluvila o tom s nikým

Chystala se k svatbě a vystrojila si tuto tak slavně, jak si slibovala.

Ženich Vlkán dal jí darem svatebním zlatý řetěz, jakého si přála a který s úsměvem otočila kolem krku, na kterém sotva zašly stopy prstů Jarolímových, téže ruky, která ji před nedávnem objímala.

A v Olšovském mlýně bylo zase i klidno i veselo, bylo tam všeho habaděj, a mlynářka rozkvétala při druhém muži.

XVI.

Povyrostly stromy v lesích, pokryly se skály silnější vrstvou mechu, lidé sestárli, děti povyrostly. Ubylo tu a onde těch starších hlav, jež uloženy k věčnému spánku, zde a onde procitly mladé oči k životu. Jen ta lopota a ty radosti života byly stále stejny, vracejíce se a opětujíce u jednotlivců i rodin, u chudých i bohatých.

V Olšovském mlýně nezměnilo se mnoho za deset let uplynulých od svatby mlynářčiny s Vlkánem.

Stará panímáma, ač stále postonávajíc, přežila svého muže a Prokopa přece o pět roků. Požehnala, vítajíc jej na svět, synáčku mlynářčinu, jedinému dítku, které se této narodilo.

Ten tak toužebně žádaný syn se dostavil tak záhy, jak jen si přáti mohla a přece zaplakala mlynářka Olšovská, jak lidé ji nazývati nepřestali, když podala jí bába dítě v červené peřince zapovité.

Byl tu syn, byl — ale nebyla zde taková radost k jeho uvítání, jak byla by bývala, kdyby byla mlynářka povila syna Prokopovi.

Vlkán, jehož lidé nazvali tak sami od sebe: Vlkán z Olšovského mlýna, nestal se mlynářce manželem takovým, jako očekávala a doufala.

Co od Prokopa přijímala, jako by samo sebou se rozumělo, zač nebyla ani v plném dosahu vděčna — upřímnou lásku a oddanost, toho se od Vlkána nedočkala.

Vypočítavý ten člověk dosáhnuv kýženého cíle, choval se tak, jako by byl prokázal mlynářce i celému mlýnu milost. Urval téměř na sebe veškero poručení ve mlýně, jeho náhledy, jeho slovo muselo platiti vždy a ve všem. Zastupoval mlynářku, ne však aby se jí zastával, ale aby dokázal ve mlýně i na venek, že on jest pánem.

Když narodil se mu syn, tu řekl, že si hošek počká na dědictví, že on mu neuhne na výměnek ani za třicet let, že chce zde v Olšovském mlýně setrvati pánem do smrti.

A byl ve svých necelých čtyřiceti letech tak statným, tak mladého vzezření, že mohl každý mu směle přáti, že se aspoň ještě půl století bude těšiti ze života.

Mlynářka si záhy po svatbě tu a tam zaplakala, když nešlo po její hlavě, jak byla zvykla.

Vlkán odbyl ji vždy, že není on ve mlýně stárkem ani šafářem, že je pantátou, ona že o své nepřijde, ale on že ji poslouchati nebude.

Musela se podrobiti, těžce tomu zvykala.

Při očekávání dítka měla mlynářka tak vášnivé přání, aby to byl syn, že až se bála, že tím hřeší. Byl, byl to syn.

Leč mlynář nejevil vlastně takové radosti, jako přece čekala a když chystáno se ke křtu, skoro nevrle pohlížel na ty přípřípravy. Nebylo mu vhod, že dala mlynářka ušiti pro dítě ke křtu nové křestní odění, peřinku i karkulečku z červeného brokátu, peřinku tak jako kmentovou košiličku zdobenou krajkami, karkulečku zlatými portami.

»Jako pro panský dítě,« ušklíbl se.

»Přece pro svobodníky, pro syna z Olšovskýho mlejna,« odvětila mlynářka s pohledem hrdým jako druhdy, ne však tak pevným hlasem, jak jindy hovořívala.

Ještě bylo přestáti jí hádku o jméno synáčkovi.

Když dojel z dědiny starý rychtář, který místo nebožtíka výměnkáře měl se starou Olšovskou posloužiti dítěti kmotrovstvím, tu vznikl spor.

Mlynářka chtěla míti Prokopa, že patří to jméno do Olšovského mlýna, že nikdy by nebylo jí napadlo, jináč synka nazvati.

Vlkán však chtěl Cyrila, jak se jmenoval a vytkl ženě, že snad ví, proč na Prokopa tolik vzpomíná.

To že by lehce bylo se mohlo státi, že by Prokop se byl mohl dočkati syna, který by byl přišel do Olšovského mlýna, jako žežulčí mládě do hnízda pěnice.

Zbledla na smrt mlynářka při ošklivé, úšklebné této předhůzce. A zalekli se jí všichni. Stará panímáma se rozplakala.

Mlynářka však po chvíli řekla určitě: »Svatej Prokop je jako Olšovskýho mlejna patronem a jemu ke cti se to dítě bude tak jmenovat.«

A starý rychtář rychle k tomu přisvědčil, řka, že on jako kmotr, moha dle sebe přáti si jméno Václav pro křtěnce, sám volí Prokopa dle starého zvyku. »Však jste vy se přistěhoval sem a ne žena k vám,« řekl k Vlkánovi a ten se ušklíbl.

»A Cyril může ještě přijíti i Václav,« dodala výměnkářka, aby se zeti trochu zachovala.

Malý Prokop byl silný, zdravý klučík pěkné matčiny podoby, i černé vlasy po ní maje a mlynářka měla nad ním velikou radost.

Zachovávaly s Barčou veškeré pranostiky, pařily dítěti do koupelí byliny, přilévaly mléka, dbaly, by leželo hlavičkou vždy k východu, dávaly mu vždy něco červeného, aby ho nikdo neuhranul.

Když mlynářka po ouvodě s hošíkem si vyšla prvně do polí, tu ji Barča a stárek provázeli.

»Vite, panímámo, on pantáta na ty věci asi nedrží, ale vy ano, tož obejděte se synem všecky naše hraniční mezě a povězte mu, zde že je jeho dědictví,« pravil stárek vážně a Barča přisvědčila.

»To jdeš jako s kmotry,« zavolal Vlkán úsměšně ze sadu, kam byl za dnešního nedělního odpoledne ulehl k odpočívání, na ženu a její průvodčí.

»Aspoň s hupřímnejma lidma,« řekla Barča tiše.

Obešli všecky ty meze a mlynářka hovořila k Prokůpkovi, jako by jí rozuměti mohl. Povídala mu, jak na těch polích bude se učit orat, rozsévat, sekat obilí, jak bude zde jezdit, jak vozit domů mandele a jak jej bude ve mlýně zaučovat zde starý, dobrý jejich Vojtěch.

»Kýž mi dá Pánbůh toho dočkat,« řekl stárek.

V lese setkali se s dvojčátky. Maruška s Mančinkou vyběhly si na maliny, kterých se koncem července v lesích na stráních červenalo, jako by rozhodil pivoňkových lupenů.

Dvojčata měla hliněné džbánky a o překot nabízela matce vonné lesní ovoce. Také malinkému bratříčkovi by byly rády té mlsky podaly a hnedle si povídaly, jak to bude hezké, až bude Prokůpek umět běhat a chodit s nimi do lesa na jahody, borůvky a maliny.

»Do té doby budete nevěstami,« usmál se stárek.

Usedla mlynářka s dítětem v náručí u kapličky a povídala svému synáčkovi, to že je jeho svatý patron tam na obraze.

Líbala dítě takovou plnou mateřskou radostí, takovým štěstím, jaké pociťuje každá žena u vědomí, že dala život člověku, že bylo požehnáno její lůno.

»Ale máte toho syna ráda, že, panímámo?« usmál se stárek.

»Jako děťátko a jako syna,« dodala Barča.

»Mám, o že mám! A kdyby byl Prokopův, měla bych ho ještě radši,« řekla mlynářka.

Mnoho a mnohokráte vzpomenula na ta slova, která pronesla při první vycházce s dítětem.

Záhy seznávala, jakým mužem byl jí nebožtík Prokop, jak lépe bylo jí u něho i jako u mrzáka i jako vdově, než nyní při druhém muži.

Když zemřela výměnkářka, nezůstal výměnek prázdným. Že nebylo času, aby churavějící výměnkářku kdo ze mlýna obsluhoval, vzala si tato k sobě onu chudou tetku, Olšovskou, která ráda za kus stravy se přičiňovala, kde jí bylo potřeba.

A že dovedla přiskočiti v čas k té které práci, oblíbila si ji i mlynářka a sama muži navrhla, ať tetku, jak té ženě celý mlýn říkal, si podrží. Vlkán svolil a tetka zůstala na výměnku, kde s ní dvojčata a později i Barča spaly.

Zůstal ten výměnek stále v užívání. Přišel-li Johanýsek šít, nastěhoval se tam se svou prací, přesýpaly se tam peřiny, spravoval tam řešetář poškozené řitice, došel-li do mlýna na práci sedlář, také tam měl dílnu a smávali se ve mlýně, že táhnou prý oni z výměnku užitek a zase stále na tento se starají.

Uplynulo tedy od mlynářčiny svatby deset let.

Ubyla výměnkářka, přibyl malý Prokop, zůstávala ale posud doma dvojčátka, ač dorostla v sličné dívky a v celém okolí se s nimi počítalo, mluvilo-li se o chase k vdávání a ženění.

To poznala mlynářka, koho si to vzala do mlýna, když se jednalo o provdání dcer.

Došli ženiši, ohlášení dohazovači nebo příbuznými, leč nedošlo nikdy k přípovědi.

Dovedlť mlynář Vlkán vykroutiti smysl smlouvy tak, že nebylo mu nutno vyplatiti dívkám věna, an nebyl sám spolumajetníkem mlýna a odstavec onen dal se vyložiti i tak, že ona mlynářka měla na vůli mlýn Olšovský odkázati kdysi dědici z druhého manželství, tento teprve bude věna vypláceti. Nebylo ve smlouvě odstavce, že by mlynářka na věna vypůjčiti si směla.

Až si zaklel pan justiciár, když mu mlynářka za jeho ve mlýně návštěvy toto v soukromí sdělila. Nejezdila více k žádnému řízení na zámek, zastoupil ji ve všem Vlkán, hraje si na pána ve mlýně.

»Tohle jsme padli na hřbeta,« pravil mrzutě poručník.

Mlynářka mívala vždy hotové peníze, mělať za prodej drůbeže, másla, vajec, máku, medu a vosku, ale to bylo přece jenom nějaké sto tolarů do roka a dvojčata měla pojištěno po dvou tisících tolarů. Že jim bude tyto jednou do mejtníka měřit, těšívala se mlynářka. Co byla hotovost, omylným tehdejším způsobem v truhle chovaná, rozprchlo se při pronajímání rybníka, Prokopově pohřbu, druhé svatbě až na malý zbytek. A mlynárka zvyklá pěknému šatstvu, každoročnímu téhož i bez nutné potřeby kupování, dopřávajíc dorůstajícím dcerkám také vší možné parády, neušetřila.

A také ve stravě se v Olšovském mlýně nikdy nešetřilo a dbalo se na úctu. Hosté o poutích a posvíceních, zabijačce, masopustě a lovu rybníka, povídali vždy o tom, jak se v Olšovském mlýně strojí a z výslužek dávali okoušeti, chlubíce se touto známostí. Že za to plýtvání mlynářku také pomluvili, nemusíme se divit.

Mlynář Vlkán si svoji hotovost, kterou donesl, dal na mlýně pojistit, co bylo nějakých nutných oprav, nechal udělat (ovšem, jak mlynářka později naznala, z chytrosti, by mohl říci, že svými penězi něco platil) a ostatní uložil si do kontribučenské kasy. Chlubil se, že mu rostou úroky. Aby na věna dívkám přispěl, k tomu nedal se mlynářce pohnouti, řka, že není to ve smlouvě psáno a on že si nedá mlýn více obtížit, aby musel pracovat na úroky.

»Sám sobě bys je přece neplatil,« odvážila se říci mlynářka.

»No, to bych musel bláznit, abych neplatil. To by se, holečku, platilo za Olšovskej mlejn a já jsu jářku Vlkán a ne Olšovskej,« řekl tehdy tak ostře, že mlynářka nenašla více odpovědi.

Jen ten její Prokůpek ji těšil tak, aby více nelitovala, že nezůstala vdovou.

Nerada vzpomínala mlynářka na svoje duševní boje, zápasy svědomí, které byla prodělala. Jako sen se jí to vše zdálo a leckdy řekla Barči, že se až tomu diví, že se v Olšovském mlýně nic více tak zvláštního neděje.

Dvojčata kvetla jako dvě růžičky. Byly prvními mezi chasou mlynářovy dcerky a věru že, když vešlo do hlasu, jak to

dopadá s věnem, soudili lidé, že mlynář počítal zde na krásu nevlastních dcer, že tyto ženiši odvedou třeba i bez slíbeného věna.

Než, byly tehdy zlé časy. Bylo po francouzské válce, zlomena moc Napoleonova, neblahým finančním patentem přišlo na tisíce lidí o jmění a kde kdo hleděl se znova uchytit, získat, zachovat.

Což divu, že nechtěli otcové povoliti synům, aby se ženili jenom pro krásu, nedbajíce jmění.

A k tomu se v menších gruntech báli dcerek z Olšovského mlýna, že jsou rozmařilé, přílišně dobrému bydlu zvyklé a pak že svobodníkovy dcery nechtěly by na gruntech robotou povinných asi v práci přitužiti.

Muselit lidé, nemohouce se pro robotu na svoje pole v čas dostati, nezřídka pracovati v noci a nesměla hospodyně dbáti, zda ta či ona práce se pro ni hodí, ale právě nejvíce ze všech domácích pracovati. (Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

DÍL III.

(Pokračování.)

XXI.

Třetí všeob. sjezd katolíků československých r. 1903 v Brně. — Demonstrace socialních demokratů, národních socialistů a pokrokářů pro všeobecné přímé a rovné hlasovací právo dne 10. října 1905 v Praze. — Památný 28. listopad 1905 v Praze a ve Vídni. — Uzákonění všeob. přímého a rovného hlasovacího práva do říšské rady dne 1. prosince 1906. — Petice katolických spolků k Zemskému sboru katol. spolků v království českém. — Přípravy Zemského sboru katolických spolků v král. českém k svolání společného sjezdu všech tří katolických stran českých. — Delegovaný sjezd křesťansko-socialní, křesťansko-socialně lidové a katolicko-národní strany v sále Konviktském v Praze dne 17. června 1906.

Třetí všeobecný sjezd katolíků československých konal se ve velké dvoraně Besedního domu v Brně ve dnech 30., 31. srpna a 1. září roku 1903. Účastenství bylo veliké. Přítomni byli také ndp. biskupové dr. Frant. Sal. Bauer z Brna, dr. Jos. Doubrava z Hradce Králové a zástupcové ostatních českých a moravských biskupů. Ze šlechty dostavili se: hraběnky Belcrediová, Mensdorffová, Serényová, Otto hr. Serényi, dr. Ludv. hr. Belcredi, dr. Jaroslav hr. Thun, Karel h. Seilern, Alf. hr. Mensdorff a Ferd. hr. Spiegel.

Slavnostním sjezdovým schůzím předsedal Otto hr. Serényi. Odborových schůzí byla celá řada. V první slavnostní schůzi mluvili řeči všeobecné: dp. red. »Hlasu« P. Tomáš Šilingr a redaktor »Selských Hlasů« Jos. Šamalík.

V odboru pro katolický život referovali: dp. P. Al. Slovák a dp. Fr. Světlík »O katolických vzděl. spolcích«, dp. dr. P. B. Šústek O. S. A. o otázce »Jak plní konference spolku sv. Vincence z Paula svou úlohu«, Msgre dr. Jos. Pospíšil »O reformních snahách mezi katolíky«, dp. prof. dr. Jos. Kupka »O terciářích v českém národě« a farář Fr. Valoušek »O křesťanském životě v našich rodinách československých«. — V odboru školském referovali: dp. prof. dr. Jos. Samsour »O moravské universitě«, p. prof. dr. Fr. Nábělek »O výchově na středních školách«, vldp. prof. dr. Jos. Tumpach »O našem stanovisku k universit.-extensím« a dp. dr. Aug. Štancl »O školských bratřích a Matici Cyrillo-Methodějské«. V odboru ženském referovali: slč. učitelka M. Šebíková »O našich vzdělávacích vyšších ústavech dívčích« a slč. učitelka Marie Jiříčková »O charitativní činnosti katolických žen a dívek«. — V odboru socialním referovali: dp. Jan Šrámek »O odborovém sdružování dělnictva«, dp. P. Prokop Šup O. S. B. »O vzájemnosti v novodobém sdružování«, p. JUDr. Jos. Růžička »O úvěru pro maloživnostníky«, p. Ferd. Peške »O družstvech živnostenských« a dp. Lad. Kokta »O lidovém pojišťování«. Ve všech těchto referátech navrženy a přijaty byly příslušné resoluce, schválené na druhé slavnostní schůzi, v níž mluvili: dp. far. Fr. Valoušek »O křesťanském životě v rodině české«, p. redaktor Václ. Myslivec »O socialním úkolu křesťanské lásky« a vldp. far. dr. Ant. Cyr. Stojan »O idei Cyrillo-Methodějské«.

Vedle těchto programových řečníků na schůzích slavnostních i odborových mluvilo ještě mnoho jiných řečníků, jako: dp. B. Simonides »O katol. životě na Slovensku«, p. Ferd. Menčík »O poměrech českých katolíků ve Vídni«, p. red. Hynek Dostál ze Sant Louis »O katolickém hnutí československém v Severní Americe«, dp. far. Rynda ze Sant Paul »O poměrech katol. Čechů v Americe, dp. P. Sigismund Bouška »O naší církvi a české literatuře«, dp. Jos. Holba »O úvěru rolnickém«, p. JUDr. Josef Koudela »O sdružování rolnickém«, dp. Vinc. Ševčík a p. Kašpar z Polanky »O hospodářských družstvech« atd.

Sjezd zakončovala třetí slavnostní schůze, v níž mluvili programoví řečníci: prof. dr. Robert Neuschl na thema: »Klesají-li státy a národové katoličtí« a prof. dr. Jan Sedlák z Brna na thema: »Církev a moderní společnost«.[18])

Sjezd tento, k němuž ze starých buditelů a pracovníků vehnutí katolickém nebylo za řečníky žádného přibráno, skončil provoláním slávy sv. Otci a císaři pánu.

* * *

[18]) »Katolické Listy« roč. VII. č. 236.—239. v Praze, »Stráž« roč. V. č. 36. v Třebíči, »Mír« roč. XIV. čís. 39. a 40. v Kroměříži.

Po skvělém Marianském sjezdu r. 1905 nastalo v Čechách velice nepokojné hnutí. Dělnictvo jalo se poznovu a právě jako roku 1893 demonstrativně hlásiti o volební právo. První velký a demonstrativní průvod socialních demokratů, národních socialistů a pokrokářských žen pro všeobecné přímé a rovné hlasovací právo uspořádán byl v Praze dne 10. října 1905, kdy právě konalo se zahájení zemského sněmu království českého. Průvod seřadil se v městských sadech před nádražím císaře Františka Josefa a ubíral se Václavským náměstím a Újezdem na náměstí maršálka Radeckého, kde stanul.

Odtud odebrala se deputace průvodu do sněmovny, kde mladočech JUDr. Jan Podlipný podával právě návrh na změnu volebního řádu zemského na základě všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva. Přání deputace vyslechl zemský maršálek Jiří kníže Lobkovic. K provedení návrhu podaného drem Podlipným ovšem nedošlo.

Po celý měsíc listopad následovaly v Praze velké nepokoje, osnované socialními demokraty a vrcholu dosáhly nepokoje tyto v obrovské demonstraci pro všeobecné přímé a rovné hlasovací právo do sborů zákonodárných dnem 28. listopadu 1905. Ve velikých závodech se nepracovalo, v malých jen někde a veliká většina obchodů byla uzavřena. Peněžní úřady vůbec neúřadovaly. Strach z toho, co se bude díti, byl všeobecný. Lid, většinou dělnický, se všech stran sbíhal se do ulic ke Královským Vinohradům a odtud nastoupen obrovský průvod kolem 80.000 osob a pod prapory rudé barvy ubíral se Václavským náměstím na náměstí Staroměstské.

Zde s balkonu radnice mluvili k demonstrujícím davům, které vedli socialní demokraté: JUDr. Fr. Soukup (za stranu soc. demokratickou), JUDr. Jan Podlipný (za mladočechy), redaktor Jiří Pichl (za národní socialisty), poslanec Ant. Kalina, redaktor Karel Stanislav Sokol (za stranu radikálně-pokrokovou) a JUDr. Fr. Scheichl (za Národní radu českou).

Vzdor velikému rozechvění lidu minuly v Praze, na venkově i ve Vídni veškeré tyto demonstrace tak, že pořádek v klidu nebyl nikde porušen.

V den 28. listopadu 1905 ztratila všecka společnost česká bez rozdílu politické barvy — rozvahu. Socialní demokraté postavili se v první řady demonstračního hnutí a společnost česká, místo aby stála na vlastní národní noze — přidala se k nim. Proto také socialně-demokratické »Právo Lidu« v čís. 331. ze dne 26. listopadu, na dva dni před demonstrativním vystoupením, psalo s plnou hrdostí — jako na posměch celé společnosti české takto: »Nuže, pravda ta dlouho potlačovaná triumfuje a právě proto, proč byla ta česká socialní demokracie po leta tupena a vyhazována z vlasti, právě proto dnes stojí *v čele celého národa*. Celý národ stojí dnes uvědoměle za ideálem všeobecného rovného hlasovacího práva *a s rudými prapory jde česká politika* lepší, šťastnější budoucnosti vstříc.«

A jaký div, že »Právo Lidu« mělo odvahu takto psáti, vždyť obecní zastupitelstva, rady českých měst i obecní zastu-

pitelstvo král. hlav. města Prahy — vše prohlašovalo se pro všeobecné přímé a rovné hlasovací právo do říšské rady i obecních zastupitelstev. V tom okamžiku celá společnost česká jako by hlavu ztratila a v tom okamžiku veškeré české časopisy bez rozdílu politických stran a barev, kromě mnou redigovaných a družstvem Vlast vydávaných »Našich Listů«, vše šmahem se prohlašovalo a jedinou spásu lidu, národa a vůbec celého rakouského Slovanstva spatřovalo — ve všeobecném přímém a rovném hlasovacím právu (hlavně ve volení do říšské rady). Zželelo se mně tehdáž českého lidu, toho jindy tak hrdého, státoprávně uvědomělého lidu a proto v té nejkritičtější době, bez ohledu na sebe a vše ostatní, psal jsem a vystupoval v měsíci říjnu a listopadu — *proti proudu.* Podobně činil Socialní odbor družstva Vlast. Nám všem okolo tohoto odboru a okolo »Našich Listů« seskupeným jednalo se o to, aby všeobecné přímé a rovné hlasovací právo nebylo pokládáno *za nejspravedlivější volební právo,* aby nebylo křesťanskými socialy prohlašováno *za náš požadavek* a aby nebylo vsunováno a přijímáno *do našich katolických resolucí a programů.* Říkali jsme: »Nežádejte ho, bude-li Vám však *vnuceno,* užijte ho jako vnuceného prostředku, jako *nutnost, jíž se vyhnouti nelze,* jen ho neprohlašujte za svůj požadavek, jen nedávejte si ho do resolucí a programů. Buďme Čechy státoprávními, buďme si ve všem svými a rozvážnými.«

Ten byl mezi námi a mezi do všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva zahryznutými vlastenci rozdíl. Nad všeobecné přímé a rovné hlasovací právo kladli jsme *všeobecné a přímé volební právo dle zájmů a stavů.* Říkali jsme: »Hlasy se nemají jen počítat, ale mají se také vážit a k zájmům lidu má se míti zřetel — rovností se všecko nespraví.«[19])

Než, byli jsme se svými názory osamoceni a demonstranti vymohli si co chtěli; došlo k tomu, že v týž demonstrační den slíbil v říšské radě ministerský předseda dr. Pavel Gautsch, že v měsíci únoru r. 1906 předloží poslancům volební opravu, která bude míti svůj základ ve všeobecném přímém a rovném hlasovacím právu.

A konečně dne 1. prosince r. 1906 byla změna volebního řádu na základě přímého a rovného volení přijata 194 proti 63 hlasům a sankce tomuto volebnímu řádu dostalo se dne 26.

[19]) V tom směru jsem také napsal v měsíci říjnu a listopadu 1905 následující články do »Našich Listů«: »Slovanská idea a všeobecné rovné hlasovací právo«, »Rolníci a všeobecné rovné hlasovací právo«, »Řemeslníci a všeobecné rovné hlasovací právo«, »Zájmy socialních demokratů a všeobecné rovné hlasovací právo«. V tom smyslu vysvětlovali se mnou zároveň nevhodnost a nespravedlivost všeobecného hlasovacího rovného práva v památných schůzích Socialního odboru družstva Vlast dne 10. října a dne 27. listopadu konaných, svými řečmi: redaktor Tomáš Škrdle a Václav Žižka a v tom smyslu přijali jsme i památné a odůvodněné resoluce, kdy rozvážně proti všeobecnému rovnému a přímému hlasovacímu právu každý se bál slovo promluviti. Koho by to zajímalo, jak hrdě za své přesvědčení jsme stáli, nechť si otevře »Naše Listy« ročník 15. a tam to najde všecko. A konečně, af otevře si z roku 1905 v š e c k y o s t a t n í č e s k é l i s t y — af kterékoliv — a přesvědčí se, kde pro pravdu nebyla bázeň a kde všecko šlo s proudem — kromě nás.

ledna 1907. Všecka oposice proti všeobecnému, přímému a rovnému hlasovacímu právu byla odstavena nadobro. Šlechta a obchodní komory přišly o své poslance a jakékoliv virilní zastoupení v říšské radě padlo — parlamentarismus byl zdemokratisován.[20]) Idealní státoprávní stanovisko Frant. Palackého českými národovci opuštěno, v české politice vzalo za své.

Konečně došlo (po desetileté roztržce) k sloučení všech stoupenců katolických stran v Čechách roku 1906.

Nepřivodila však toto sloučení ani konference v Hradci Králové, kde zvolen byl komitet k urovnání společné cesty katolíků českých dne 25. srpna 1902; nepřivodila sloučení ani společná zemská rada katolíků pro záležitosti a zájmy katolického lidu českého založena dne 14. dubna 1903 v Praze; nepřivodila sloučení ani konference zástupců katolických stran a zástupců diecesních sdružení, konána dne 27. prosince 1903 v Praze, nýbrž katolický lid český přivodil sloučení sám. A stalo se to rázem a takto:

Jak již uvedeno, byl založen v poradě na Vyšehradě konané dne 24. dubna 1905 Zemský sbor katolických spolků v království Českém a k tomuto sboru, do jeho schůze konané dne 26. prosince 1905 (v domě Jednoty katol. tovaryšů v Praze,-I. čp. 209) došlo 71 petic katolických spolků, skupin a odboček Všeodborového sdružení křesť. dělnictva z arcidiecese Pražské a diecesí Královéhradecké a Česko-budějovické. A o peticích těchto referoval tehdáž vldp. dr. Frant. Reyl.

Petice měly celkem 2215 podpisů členstva z uvedených spolků a skupin a z těch bylo 49 petic s 1312 podpisy z diecese Královéhradecké, 17 petic se 788 podpisy z diecese Česko-budějovické a 6 petic se 115 podpisy z arcidiecese Pražské.

V peticích žádalo se jednomyslně, »aby *Zemský sbor katol. spolků v král. Českém* nelenil a svolal *zemský křesťansko-socialní sjezd* a zcelil veškeré křesťansko-socialní síly v jednu společnou a velkou organisaci, a to, pokud možno, co nejdříve.« [21])

---

[20]) Stůjž zde pro věčnou pamět poznamenáno, že dne 1. prosince 1906 při třetím čtení pro zavedení všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva do říšské rady hlasovali ze státoprávního národa českého vyšlí poslanci: mladočeši: Jos. Brdlík, továrník; Jos. Čipera, profesor; Vaclav Formánek, maj. realit; Dr. Edv. Gregr, lékař; Max Hájek, obchodník; dr. Servac Heller, spisovatel; Věnceslav Hrubý, rada vrchního soudu; Václav Karbus, ředitel pokladny; Frant. König, statkář; dr. Karel Kramář, továrník; Frant. Kratochvíl, mistr zámečnický; JUDr. Hynek Lang, advokát! Karel Loula, statkář; Jindř. Maštalka, městský sekretář; dr. Fr. Sláma, rada zem. soudu; Ervin Špindler, spisovatel; Ferd. Šrámek, dělník; dále staročeši: Vojt. Kulp, maj. realit; dr. Otakar bar Pražák, advokát a dr. Jan Žáček, advokát a samostatný: Fr. Reichstädter, kreslič. Proti zavedení všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva do říšské rady hlasovali z lidových poslanců českých pouze: agrárníci: Fr. Udržai, statkář a Ant. Zázvorka, statkář, z katolíků: JUDr. Mořic Hruban, advokát; ThDr. Ant. Cyr. Stojan, farář a JUDr. Josef Koudela, advokát. Z mladočechů scházelo ve sněmovně 16, z agrárníků českých 5 a z českých radikálů 4 a samostatný hr. Vojtěch Šternberk. (Viz brněnský »Hlas« č. 284. ze dne 6. prosince 1906,)

[21]) »Naše Listy,« č. 18 r. XV. dne 30. prosince 1905 článek: »Akce ku křesť. socialnímu sjezdu v král. Českém.“ —

Nastala o peticích debata. Na konec, když všichni přítomní souhlasili, aby křesť. socialní sjezd svolán byl, přijat návrh, aby Zemský sbor katol. spolků dal k celé akci ducha, návod a učinil přípravy k sjezdu. Ustanovena ihned konference sestávající ze všech výkonných výborů katol. stran, zástupců katol. korporací a organisací na den 17. dubna 1906. Akce k svolání konference uložena zemským sborem zapisovateli T. J. Jiroušovi.

Konference dne 17. dubna 1906 se sešla v domě Jednoty katol. tovaryšů a předsedal jí Msgre dr. Jos. Burian, zapisovatelem byl red. T. J. Jiroušek a přítomni byli: Vojtěch hr. Schoenborn, dr. R. Horský, red. Tom. Škrdle, kanov. Fr. Vaněček, kaplan Frant. Jukl z Hradce Králové, red. Václav Myslivec, red. Em. Jungr, red. Jaroslav Astr z Hradce Králové, Jos. Fikejzl, Ferd. Dobis z Plzně, Frant. Krejza ze Smíchova, dr. Frant. Reyl z Hradce Králové a Jiří Čadek, kaplan z Netolic, poslal souhlasný přípis.

Po referátu, který podal předseda Msgre dr. Jos. Burian, v němž sděloval, že o předlohách k programu a organisačnímu řádu konal několik porad s redaktory T. J. Jiroušek a Václavem Myslivcem, přikročeno k propracování programu zásad, které pak jednohlasně jsou přijímány.

Sjezd ustanoven byl konferencí na den 17. června 1906 v sále Konviktském a svolání sjezdu odevzdáno na starost dru Rud. Horskému, T. J. Jiroušovi a Václavu Myslivci, kteří tvořiti budou svolavatelský výbor. Akce svolání sjezdu dána opět do rukou red. T. J. Jirouška. [22])

Tak došlo konečně k společnému sjezdu.

* * *

Dne 17. června 1906 o půl 10. hod. dopoledne sešel se delegovaný sjezd zástupců katolických spolků, skupin a odboček všeodborového sdružení křesť. dělnictva a katolických organisací. Na sjezdu měli účastenství delegáti a zástupci uvedených korporací, kteří jako stoupenci patřili třem katolickým stranám: straně křesťansko-sociální, straně křesť. sociálně lidové a straně katolicko-národní.

Dle tří revisorních archů sešlo se 363 delegátů (1 delegát na 100 členů korporace) zastupujících 36.300 katolíků.

Red. T. J. Jiroušek za pomoci mnohých konal revis vstupujících. Hostí, dle dvou revisorních archů, připuštěno bylo na galerii 309 mužů i žen, kteří přihlíželi konání sjezdu, který se soustředil ve středu sálu Konviktu. Sjezd předcházely ještě dvě porady delegátů: jedna dne 16. června v sále Jednoty katol. tovaryšů a druhá v restauračních místnostech »u tří kosů« (Královéhradečtí delegáti) v Křemencové ulici o 8. hodině ranní dne 17. června. Jednáno bylo na těchto poradách hlavně o kandidátní listině výkonného výboru strany, který se měl na sjezdu voliti.

---

[22]) „Naše Listy" č. 34. roč. XV. dne 21. dubna 1906. Článek: „Před zemským křesťansko-sociálním sjezdem."

Sjezd zahájil dr. Rud. Horský, který zvolen také předsedou sjezdu. Sjezdoví řečníci byli: Dr. Rud. Horský »o programu a jménu strany,« red. Václav Myslivec »O účastenství strany v příštích volbách,« red. Em. Jungr »o organisaci a tisku.« Sjezd rozhodl, aby spojené všechny katolické strany postupovali společně pod jménem »*Strana katolického lidu v Čechách*« a dále přijat společný program strany a organisační řád. Za předsedu strany a výkonného výboru zvolen dr. Rud. Horský, farář v Šárce 203 hlasy a do výkonného výboru strany jsou zvoleni: Vojt. hr. Schoenborn 207 hl., Th. dr. Fr. Reyl z Hradce Králové 202 hl., T. J. Jiroušek, red. z Král. Vinohrad 198 hl., Václav Špaček, říd. uč. z Košátek 203 hl., Václav Myslivec, red. v Praze 197 hl., Bedřich hr. Kinský z Kostelce nad Orl. 168 hl., Frant. Novák, úřed. stát. dráh v Praze 204 hl, Frant. Krejza, obchodník na Smíchově 160 hl., Ant. Barcal, rolník z Tuhaně, 193 hl., Jiří Čadek, kaplan z Netolic 205 hl., Frant. Šafránek, rolník z Dol. Města 206 hl., Josef Polák, ml. z Hradce Král. 205 hl., Jaroslav Astr, úředník Všeodb. sdružení křesť. dělnictva z Hradce Král. 205 hl., Ant. Princ z Čes. Budějovic 199 hl. — Za náhradníky byli zvoleni: Th. dr. Alois Kudrnovský, kaplan v Praze 205 hl., Frant. Köppl, úředník v Praze 165 hl., Josef Šach, pošt. zřízenec v Karlíně 201 hl., Ludvík Skružný, zámečnický mistr v Praze, 203 hl., Josef Sýkora, mistr kolářský v Nuslích 202 hl. a JUC. Jos. Šindler, úředník na Král. Vinohradech 203 hlasy. Hlasů bylo proto méně než všech účastníků při zahájení sjezdu, poněvadž volba výboru dála se k večeru a odpoledními vlaky musilo na půldruhého sta delegátů Prahu opustiti.

Sjezd zakončen byl o 7. hodině večer za nadšené nálady a veliké radosti, že tímto dnem katolíci čeští po desetiletém rozkolu jsou — sjednoceni. Ovšem, úrazného kamene svornosti: všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva, v zásadách programu nebylo. Do programu pouze přijato, že strana domáhati se bude *spravedlivého* zastoupení ve sborech zákonodárných.

V první ústavující schůzi výkonného výboru strany v týž den 17. června konané za předsednictví dra Rud. Horského zvoleni jsou: za místopředsedu Vojtěch hrabě Schoenborn, za tajemníka T. J. Jiroušek, za pokladníka Frant. Novák a později pak JUC. Jos. Šindler. (Pokračování.)

Na dvoře u vás . . .

Na dvoře u vás
kvete bez,
pod okny v trávě
šumí vřes.

Chodíval jsem k vám,
chodíval;
kytičku tobě,
nosíval.

Kytičku — kytku
husarů,
abys' šla se mnou
na faru.

Kytičku, kytku
mateří,
abych tě vedl
k oltáři!

Jos. Hais-Týnecký.

Modlitba.

I.

O, Pane můj! Hle! hříšník ruku vzpíná,
a vroucí modlitbou se chvěje vzduch. — — —
Ach! vyslyš prosbu nehodného syna,
jenž šeptá v nadšení: Můj Pán a Bůh!
Ach, nebuď, Kriste, k mojím prosbám hluch,
ač duši mou mi třísní mnohá vina.
Pod jařmem těla k Tobě touží duch!
Viz chvěji se, jak v bouři slabá třtina.
O, skryj mě v náruč svou! Vždyť pláči, touhou hyna.

II.

Proč těžký smutek duši moji svírá?
Což nevidím, kde mohu štěstí pít?
Což ruka Tvá se štědře neotvírá?
Což nesálá z Tvých očí mír a klid?
A krásu Tvou jest možno pochopit! —
Tys Touha má, jež nikdy neumírá,
v Tvém náručí chci věčně býti skryt,
Tvá měkká ruka moji slzu stírá,
a Láska Tvá, jak moře hluboká a širá. —

III.

A zač Tě prosím? — Člověkem chci býti,
chci ve Tvých stopách projít životem,
Tvůj světlý vzor chci svojí duši vrýti,
a slova Tvá chci ssáti lačným rtem.
Již k zemi padám. Líbám roucha lem. —
Rač milostí svou moji duši smýti
a roztav ji svým žhavým polibkem,
a dopřej mi, bych uměl pochopiti,
že Ty jsi cesta má a Pramen mého žití.

IV.

Mým vůdcem buď! Toť modliba má ranní,
již začínám, hle! svého žití den!
Kéž ruka Tvá mě v každé bouři chrání
a nevydá mou duší vášním v plen,
jichž výkřik šílený se mění v sten,
jichž lživý květ svým dechem k smrti raní. —
Vždyť tehdy jen jsem v žití spokojen,
když oko Tvé se ke mně vlídně sklání...
Buď v žití vůdcem mým a ochráncem a zbraní!

Václav Poledne.

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování)

Volnomyšlenkářská neznalost náboženství vůbec a křesťanství zvláště.

Bůh dal sice jen deset přikázaní, ale moderní vědecký svět má jedenáct přikázaní, protože — viz nedávnou polemiku ruského učence *Chvolsona* proti *Häcklovi* — k deseti přikázaním Božím přidává ještě jedno, totiž: Nepiš, čemu nerozumíš! Na toto jedenácté přikázaní často jsme si vzpomínali, když jsme četli myšlenky a kritiky páně Kalivodovy o náboženství vůbec a o křesťanství, (respective o katolictví) zvláště. Škoda, že na naší universitě nemáme nějakého Chvolsona, jenž by jménem experimentální vědy zakřikl neznalé opovážlivce, kteří převracují a ničí u nás, co bývalo předkům nejdražšího, — náboženství! Od realistů nelze ovšem očekávati, že by se v otázkách náboženských vzmohli na něco kloudného; jich arcimodla ztratil ve vášnivém boji proti církvi všecek cit pro spravedlnost vůči katolíkům, jak ukazují jeho známá lživá hesla: Katolicism, toť nepřítel českého národa, nebo »náboženství ze škol ven!« Liberální ostatní universitní profesoři propadli téměř vesměs theoreticky a prakticky povrchní nevěře neb aspoň nevšímavosti náboženské, a konservativní profesoři našich vysokých škol, zakusivše v minulosti různých osobních úštěpkův od liberálův a realistův a vidouce, že »anarchie zavládla« na universitě — snad též i proto, že jim jako neodborníkům otázky náboženské nepřešly dosti dobře do masa a krve — mlčívají v těchto nyní u nás takměř nejpalčivějších otázkách, takže nám na universitě schází úplně podobný Chvolson, jakého mají Rusové, a jenž jimi proti Häcklovi udělal pořádek přírodovědecko-náboženský. Za takových u nás okolností nedivno, že lidé à la inž. Kalivoda pouštějí se do boje proti náboženství jménem »vědy« a že strhují nevědomé množství, jehož vášním a neprozíravosti jakož i neznalosti vědy a víry volnomyšlenkářské výklady bezvěrecké velice se líbí. Univ. prof. dr. Mareš šťouchnul sice několikrát dosti dobře nevěru ve svých odborně vědeckých projevech, a také i prof. dr. Babák několikrát schladil volnomyšlenkářského největšího učence, filosofa dr. Krejčího, ale celkem bylo toho z university málo, a dr. Babák účastnil se disputací volnomyšlenkářských jako téměř jich stoupenec, ba realistům napsal i »Tělovědu« do Laichterova Výboru nejlepších spisů, čímž zase setřel, co proti prof. Krejčímu a jeho materialistické psychologii jako fysiolog-kritik byl dříve dobrého způsobil. Bohužel, že není naděje k lepšímu! . . .

Slyšme tedy troufalého a nikým nezakřiknutého pana Kalivodu, jak od str. 45—49. se namahá, aby vyložil (což všichni víme), že našemu lidu jsou totožnými: náboženství, křesťanství a katolictví. Pan inženýr se toho hrozí a vyhledává různé příčiny, jež lid náš k tomu »svedly«. Hlavními příčinami zjevu toho

vidí se volnomyšlenkářskému kritikovi »jednostranná a dlouholetá výchova našeho lidu, jenž jiného prý náboženství než katolického téměř ani nepoznal, protože vyznavačů židovských a protestantských je v Čechách a na Moravě tak málo, že se mezi katolíky takměř ztrácejí. Nesmí prý se také zapomínati — toť nová příčina náboženského výlučného názoru našeho lidu, — že římští kněží měli skoro tři sta let všechen náš lid v rukou úplně. a že jim pomáhaly veliké prostředky, zvláště však církevní peníze (my jich jakživ neviděli), oslňující bohoslužba (však nevěře nikdo nebrání, aby si v divadlech uspořádala něco podobného), ozbrojená moc vojenská (jež v letech 1869—1870 v Prusku i v Rakousku tahala kněze do žalářů k vůli proticírkevním zákonům), povolná vláda a bohatá hierarchie. O tom, jak naše vláda je »povolná klerikálům«, svědčí nejlíp zuřivá agitace volnomyšlenkářsko-odpadlická, losvonromisté, všeho druhu bezkonfesijníci, Wahrmundové, ba dokonce i »Volná škola«, na níž náboženství se nevyučovalo přes půldruhého roku ve Vídni, tedy téměř pod okny ministerstva kultu,*) které mlčelo a štvanice bezvěrců proti církvi trpělo ve schůzích, ve škole, v tisku i v parlamentě, takže Pernersdorfer, předák socialistický kdysi si liboval: Máme americkou svobodu! Věru, kdybychom my katolíci měli jen tolik v náboženství zachováno, co nám vláda vyzískala a v čem nám »ochotně« povolovala, věru, že by s námi volnomyšlenkáři měli málo práce. Není-li tomu tak, a je-li odpor náš proti nevěře veliký, je viděti, že pan inženýr zase trochu nedopatřil. Bohatství hierarchie vyčítají nám volnomyšlenkáři, kteří z prostředků mezinárodního buntu židovsko-zednářského v život uvedli a v životě udržují u nás velkomyšl. agenty, časopisy, přednášky atd., nemohouce národu pověděti, odkud berou statisíce peněz ročně, aby kryli veliké výdaje agitační, tiskové a spolkové?! Jsem pevně přesvědčen, že jako losvonromisté dostávají statisíce marek z protestantského Německo-Pruska, aby poevangeličili rakouské katolíky (hlavně nás Čechy), tak že dostávají volnomyšlenkářští štváči a mámiči sta a tisíce peněz ze židovsko-zednářského mezinárodního buntu zahraničních čili mimorakouských nepřátel katolické víry a katolického Rakouska! O »Havlíčkovi« přiznali sami, že je *passivním* a brožury své dávají *pod cenou* výrobní.**)

Pan inženýr stěžuje si, že lid český je katolicismem tak velice proniknut, že každou odchylku od katolicismu a každý

*) V únoru t. r. zavřena byla volnomyšlenkářská škola vídeňská »Volksheim«, z rozkazu magistrátu, jelikož nevyhovovala předpisům školním. Místodržitelství a zemská škol. rada brzy však opět otevřela »Volksheim«, ač tam není učitel pro náboženství, jež se šk. zákony nařizuje!

**) Poznámka: Kdo tedy na to doplácí? Z českých domácích Volnomyšlenkářů (předáků) není ani jediný s to, aby na to ze svého jmění platil: všickni jsou nemajetní a vlastně žijí z Volné Myšlenky, berouce od ní služné, honoráře, cestovné atd. Tato fakta jsou tak křiklavá, že každému, kdo chce viděti, otevírají oči. Ve Volné Myšlence »české« pracuje zlatá mezinárodní ruka zahraničních Freidenkrův a Žido-zednářů, které jsme i na »světovém« kongressu volnomyšlenkářském v Praze viděli shromážděny v roce 1907. Zencker, Furnémont, Wutschel, Ghisleri etc. nejsou zednáři? A ejhle! Všichni byli v Praze, a řečnili a vedli kongres volnomyšlenkářský s Bartoškem, Myslíkem etc.

projev proti němu považuje hned za bezbožnost a za chybu proti náboženství, — proti čemuž auktor marně se brání, jak všecky schůze a všecky časopisy volnomyšlenkářské skvěle ukazují. Právě jsem dostal 10. sešit IV. ročn. »Vol. Školy«, jež hned na prvním obálkovém listě ohlašuje úplně atheistický spis (církevně zakázaný z roku 1821. ze dne 17. pros.) *Volneyův* »Zříceniny,« a jenž uvnitř brojí stále proti »bohu, víře, náboženství a křesťanství«, mluvě (str. 115 v 3. odst. a ke konci 4.) dokonce i o »znemravňování celé společnosti lidské«, čehož prý se dopouštíme »nároky a zájmy určité (— katolické) sekty náboženské«, a na str. 152., kdež zbrklý pan *Pelant* posmívá se náboženství a obviňuje je, že prý bylo příčinou chlípností a vražd půlčtrnáctiletého Skály, jenž v Radešovicích 1909 vraždil a prznil děvčátka. Tyto ukázky, a my můžeme je četně rozmnožiti z téhož čísla celou statí *Klimtovou*, jenž v »bohu« vidí jen myslitelný pojem (ne *osobní!*) a náboženskou morálku zatracuje, povídaje o »světské« mravnosti bez Boha, — ukazují, že náš lid se nemýlí, když v praxi považuje odchylku od katolictví odchylkou od náboženství a od křesťanství: de facto je tomu tak u našich volnomyšlenkářů. Pan Kalivoda ať svine tedy plachty a zastaví vesla své moudrosti — zde s ní proti dokázaným volnomyšlenkářským bezbožeckým faktům ničeho nepořídí.

Frase auktorova, že náboženství nesmí se zaměňovati s křesťanstvím a hlavně ne s katolicismem (liberálové říkávají: s klerikalismem) není nová. Známe ji dávno a slýcháme ji pořád, takže pan inženýr zde jen za jinými opakuje. Prohlédněme si frasi tu! Vezmou-li se pojmy »náboženství, křesťanství a katolictví« v plném podstatném obsahu svém, označují skutečně a vlastně konec konců totéž, totiž: pravdivou nauku o Bohu a o našem k Němu poměru. Neboť vše, co podstatného v »náboženství« nacházíme — jsoucnosť Boží, nesmrtelnosť duše, svobodu vůle, rozdíl mezi zlem a dobrem, život posmrtný, zodpovědnosť, trest i odměnu za skutky naše, — vše nacházíme podrobně a jasně i vznešeně vyjádřeno »v křesťanství«, jehož původní a nezkrácený obsah v plné celosti a velikosti své zjevuje se dokonale v »katolictví«, jež jest původní historickým zjevem křesťanství. Náboženství, jehož odstíny a světelkování čili jiskry mravoučně-věroučné nacházíme v různých systemech věr »přirozených« (i za jich největšího úpadku), vidíme vlastně, pokud pravdu obsahuje neskalenou, v náboženství nadpřirozeném čili v křesťanství a v jeho původně celé zdařilé formě čili v katolictví: ovšem vidíme tam »náboženství« náležitě zdokonalené, očištěné, posvěcené a rozvinuté. Zkoumejte po této obsahově pravdivé stránce staropohanská náboženství a jejich bohopoctu atd. a uvidíte, že, co v nich bylo pravdivého, vznešeného a čistého, vše skutečně v křesťanství jest obsaženo, tvoříc takořka jeho podstať, i když ne zrovna podstatu, jež ovšem jest mnohem bohatší, vyšší a jasnější, než byl obsah náboženství staropohanských (i nynějších pohanských). Nemluvě o bludech a znešvařeninách, kterými trpělo náboženství před tím, než křesťanství na svět přišlo, a od nichž křesťanstvím bylo osvobozeno, a přihlížeje ku skutečným pravdám nábožen-

ským v dobách předkřesťanských i pokřesťanských, sluší ovšem vyznati, že obsahově i rozsahově je v náboženství přirozeném a ve křesťanství veliký rozdíl, ale kořen obojího čili duše toho i ono jsou stejny: poměr člověka k Bohu! Ač tedy nelze neviděti velkého *pokroku* v křesťanství nad přirozeným »náboženstvím« ve všech otázkách náboženských a ve všech prostředcích spásných, ač nelze pochybovati o vysokých pravdách náboženskomravních, jimiž křesťanství nad pohanství vyniká, a jimiž nadpřirozené náboženství převyšuje do nesmírna náboženství přirozené, ač o rozdílech těch nelze pochybovati a ač křesťanství a pohanství obsahově nelze na roveň jedno druhému klásti a ač nelze tvrditi, že vše, co je obsaženo v křesťanském učení, bylo též už v pohanském, nebo že vše, co bylo v pohanství, že přešlo do křesťanství, přece třeba tvrditi, že, co pravdivého kdy bylo v náboženství kterémkoli, nachází se cele v křesťanství, v němž však mimo to nadpřirozené pravdy (starým náboženstvím neznámé) jako hlavní sluneční paprsky probleskují a lidstvu na cestě k věčné blaženosti svítí. Málem bych to vyjádřil asi tímto podobenstvím: Jako rozeznává se člověk zdravý a dospělý od člověka nedospělého a churavého, tak rozeznává se křesťanství od pohanství, katolictví od *nepravého* náboženství. Ale jako člověk zdravý i nemocný, dospělý i nedospělý přese všechen kvalitativní rozdíl *podstatně* zůstává člověkem, maje v sobě *totéž čtověčenství*, tak i náboženství, křesťanství a katolictví zůstávají základně stejnou myšlenkou proniknuty, že tolik znázorňují a určují čili vyčerpávají (každé dle *svého*) poměr člověka k Bohu, což je duší všeho náboženství. Katolicism je původní a jedině celou neporušenou formou křesťanství. Všecka ostatní náboženství evangelická, ruská atd. jsou — historicky vzato — prokázaně daleko pozdějšího původu než katolictví čili původní křesťanství, jež od prvopočátku nemá podobu ani názvu jiného než náboženství katolické. Není pravého křesťanství bez katolictví a naopak. Není též pravého náboženství bez křesťanství, a není křesťanství bez náboženství. Pojmově se tyto věci liší, věcně jich však nelze od sebe odděliti. Jako není člověka, aby neměl určitého tvaru a podoby, tak není náboženství a křesťanství bez určitého tvaru a vyznání čili bez katolictví. Je tedy názor našeho lidu, že náboženství, křesťanství a katolictví jsou věcně jedno a totéž, docela správný, i když pojmově čili ideově nestejný. Slovo Kristovo: »Nepřišel jsem zákona rušit, ale doplnit«, vykládá tuto nauku dosti srozumitelně: *náboženství* uceluje se, povznáší a dovršuje se *křesťanstvím*, jehož jedinou zdařilou absolutně dokonalou formou čili repraesentantem je *katolictví*. Tímto názorem stojí náš lid věcně i historicky náramně vysoko nad všelikými osvěcovači a reformatory náboženskými, kteří přikládajíce si nezaslouženě věnec moderního pokroku a osvěty, pletou posluchače falešnými frasemi, jež »učeně« rozeznávají náboženství od křesťanství a křesťanství od katolictví, aby konec konců všelikou víru v Boha v lidstvu podvrátili, postavivše náboženství *proti* křesťanství, křesťanství *proti* katolictví, katolictví proti oběma, až by nic jiného než čirá nevěra lidstvu zůstala. Tento nutný důsledek theorií rozeznávají-

cích (falešně) náboženství od křesťanství a křesťanství od katolictví, zavádějících v bezbožecký atheism a k zuřivému potírání všeho náboženství, křesťanství a katolictví, jasně ukazuje, že náboženství, křesťanství a katolictví jsou, abych tak řekl, v základech nerozdílná trojice jedné a téže věci.

Aby katolicism zostudil a rozdíl jeho od náboženství a od křesťanství ukázal, vykládá auktor s velikou námahou, že prý *prakse* katolického života je špatná, a že tedy nemožno, aby katolicism byl totéž jako křesťanství a náboženství. Každý hošík odpoví této námitce, že volnomyšlenkářská moudrost zde nic neplatí, protože špatnou profesi života provozuje snad tu a tam mezi katoliky několik mdlých lidí *proti* nauce církevní vznešeně mravné a dobré, kteréž pro lidské chyby nelze zavrhovati ani za hříchy jednotlivcovy zodpovědnu činiti. Chybám a nedostatkům jsou podrobeni nejen katolíci, ale všichni lidé, volnomyšlenkářů nevyjímaje. Kdybychom úplně v životní praksi činili, co nám víra káže v kterémkoli přikázání a o kterékoli naší povinnosti, ó jak mravnými a dokonalými byli bychom v každém směru a jak vzácně ušlechtilou ukázala by se naše pravá katolická nauka čili theorie, kterou nelogický pan inženýr tak zle odsuzuje. Než tu povstává (Vol. Myšl. IV. str. 232.) odpadlický kněz *Dr. Loskot*, spisovatel ve volnomyšl. táboře, a praví: »Abychom mohli bezpečně zjistiti, jak vlastně církev smýšlí o různých předpisech morálky, nesmíme se spokojiti pouze *theorii*, čili tím, co církev a její moralisté učí, nýbrž třeba také přihlédnouti k *praxi*, čili k tomu, jak církev a církevní osoby v různých oborech mravního života jednaly a jednají. Tak se nám církevní názor objeví ve své pravé podstatě, neboť život jest nejlepším komentářem (výkladem) theorie.« Celý tento výklad páně doktorův možno odbýti slovy: život jest nejlepším komentářem církevní theorie, *způsobila-li* církevní theorie *takový* život a nezpůsobily-li jiné prvky a směry*) — snad docela protichůdné proti církevní theorii — života toho (špatného), čehož by dokázati bylo ve všem, co se špatného církevní praksi vyčítá. Tak žádá spravedlnosť a logika, ba i česť Volné Myšlenky, již snad pan doktor nebude přičítati špatnou moralní theorii pro nepěknou životní praxi toho neb onoho chybujícího předáka »Volné Myšlenky.«

Celá tato argumentace proti církevní theorii špatnou praksí necírkevně jednajících lidí (ať jsou to věřící nebo nevěřící, kněží nebo laici) zdá se i panu Kalivodovi slabou, proto hleděl ji posílniti všelijakými posměšky (str. 46.) o katolících, protestantech a sociolozích, kteří prý schovávají se za učení, že »za náboženství nesluší se považovati praktické náboženské názory většiny nábožných lidí, ale jakási podivná a záhadná abstrakta, kterým konec konců nikdo nerozumí a o která se všichni hádají.« Touto posilou (!) své chybné argumentace dostal se pan inženýr z bláta do louže, neboť, my katolíci neupíráme, že životní praxe, *je li*

*) »Štít« vycházející v Králové Hradci přinesl 24. června t. r. o životě Dra Loskota zprávy, které pana Loskota i jeho odpadlické příčiny veřejně a silně kompromitují. Chce dr. Loskot tuto svou životní praxi přičísti na vrub církvi a její theorii?

skutečně *výslednicí* náboženské theorie, není nejlepším výkladem jejím, ale naopak, tvrdíme to! Pan inženýr posmívá se tedy své nevědomosti. Podobně zaběhl se do ztracené uličky, když psal o jakýchsi »nesrozumitelných abstraktech,« v nichž prý vidíme podstatu náboženské theorie: pravda jest, že naše dogmata čili »páně inženýrova *abstrakta*«, jsou nám věřícím lidem docela jasna, pokud jich vůbec za podklad praktického života potřebujeme. Jak blahodárně působí v praktický život lidský i *tajemství* víry katolické, vyložil jsem ve spise »Jaká má býti víra naše?« na str. 42. a následujících. Chce-li, ať se tam pan kritik našich »nesrozumitelných abstrakt« podívá.

Těžká práce nastala panu inženýrovi na str. 47., kdež hledí seslabiti závažnou předchůzku, kterou sociologové (jen?) činívají bezvěrcům bijícím do náboženství, poukazujíce k nevyvrátitelné historické zkušenosti, že bořivá theorie protináboženská příčí se přirozenosti lidské, rozpoutává vášně, kazí mravní řád, státní pořádek, bezpečnost majetku ba i života, zavádějíc pod rouškou svobody a pokroku společenské násilní převraty, jež působívají stoupencům i odpůrcům mnoho zlého. Pan inženýr, jakoby neznal poslední francouzské zuřivé a krvavé revoluce před sto lety, jež jest strašlivým komentářem bezvěrecké theorie volnomyšlenkářské a kterékoli jiné (socialistické, anarchistické atd.) ulevuje si takto: »Volní myslitelé v Čechách a na Moravě hájí názor, že ono »lidové náboženství«, jak jsme se pokusili je ozřejmiti *(nesprávně!)*, t. j. ona soustava fešitismu pověry, která ve všech svých částech a ve všech svých projevech je nevědecká, nepravdivá, nemravná a lidu i společnosti z míry škodlivá, že tato soustava musí býti konečně z duše lidu vypleněna, nechť se děje, co se děje«. Skvostné přiznání z úst lidí, kteří *programově* o sobě a o V. M. do světa hlásají, že jich podnik není nijakým systémem násilí, ale jen všeobecnou methodou, která chce rozumovými důvody poučovati, odmítajíc od sebe všeliké poručníkování, přemlouvání a donucování. Ke konci této studie povíme o tom z knihy Kalivodovy (Část pátá) více, aby čtenáři viděli, jak sobě i jiným (neprozíravcům) namlouvají volnomyšlenkáři utopie, v nichž slovo za slovem si odporují, aby svůj *fanatický* protináboženský systém, negativně a positivně, v celku i v částech dopodrobna proti církvi a víře namířený — a v tom mluví za ně i veškerá dosavádní u nás prakse života, jež nezná než zuřivého boje proti klerikálního atd. — omluvili a za pouhou holubičí náturu čili methodu vyhlásili. Proti vší vůli nemůže tohoto čertovského kopejtka auktor zapříti ani zde. Jeho hrozba, že V. M. vyhladí z lidu česko-moravského náboženství »děj se co děj«, a jeho další ujišťování, že volnomyšlenkáři nedají se od zkázy lidového náboženství zdržeti planými studiemi o významu a obsahu Bible, křesťanství, budhismu atd., ale že prakticky do toho uhodí, a to *hned* a pořádně, nečekajíce na lepší budoucnost, mluví zde víc než důrazně a obrací se (str. 348.) dokonce i proti takovým obráncům náboženství, kteří jeho podstatu spatřují v citech, zážitku a pocitech, jak to kdysi stálo v Besedách »Času« (roč. XI. str. 157. a násl.), kdež se o Masarykovi tvrdilo, že dle jeho vě-

deckého názoru »Boha nelze poznati, nýbrž zažíti.« Pan Kalivoda je na Masaryka rozezlen jako tygr, proto volá ironicky: »Hm! — Tedy požitek a pocit? . . . (ale). co je to u čerta, ten zažitek?« . . . na té cestě nic vědeckého a *reelního* není (Masaryk je *realista!*)« a odpůrcové smějí se jistě právem, když volají: »Jaký nesmysl, hledati boha v pocitech nebo v zažitcích.«

Dle inž. Kalivody záleží hlavní úkol bezvěrců v tom, aby uměli 1) »držeti se při svém kulturním zápasení hezky svého: *dnešních* názorů náboženských *většiny* lidu (a ne co povídají církevní theoretikové v dogmatikách atd.). Jde o *nás* a ne o Hottentoty (ergo: držte se Volnomyšlenkáři *sebe* a neryjte do *lidu!*), jde o přítomnosť a ne o lidi před dvěma tisíci lety (ergo: nerejpejte do *původu* křesťanství atd.), jde o praksi života (ergo: ukažte na *sobě*, jak jste mravnými, zbožnými, učenými!) a ne o papírové filosofické mluvení (ergo: nepořádejte tábory, disputace, večírky proti církvi!), jehož bezcennosť pro život pracujícího člověka jest všeobecně známa (ergo: řekněte Masarykovi a Krejčímu, nebo též i Drtinovi, aby se vzdali universitní kathedry filosofické a papírové práce časopisecké atd.) 2) Je třeba jíti také ob čas za mystiky (to dělá na př. váš dr. Loskot s Konradem Waldhauserem ve V. Š. IV. sešit 10. a 9. ve V. M. ibidem),*) je třeba jíti za sociology (loni jste šli za drem Šmeralem hádat se v »Právu lidu«, když vám nechtěl dáti truchavlíčkářské kolportéry ze socialních demokratů), za theology i filosofy a jinými náboženskými theoretiky — po cestách (! Hoj, toť Kuntovský výraz!), kterými oni vodí lidi. Stačí jíti klidně a stačí říci: Ach, vždyť i to, co vydáváte za katolictví, vždyť i to, co vydáváte za křesťanství, i to, co náboženstvím označujete, — jest ve sve poslední podstatě nepravdivé, nemravné a lidské společnosti (t. j. většině lidu) škodlivé. — A ten úkol jest, končí auktor str. 49., který nás čeká.«

Polobohy jsou nejméně tihle volnomyšlenkářští výtečníci, a pranepatrnými pidimužíky byli a jsou proti nim všichni dosavádní náboženští lidé, odborně vzdělaní sociologové, politikové, filosofové a theologové, kteří náboženství pěstovali a podkladem státův i národů činili, podmiňujíce věrou v Boha štěstí a mravnosť lidskou, život pozemský i věčný, školu i církev, manželství věrnosť občanskou, lásku bližénskou, spravedlnosť, práci, mzdu, zkrátka všecko všečičko, co se dotýká člověka a jeho skutečného života! Lykurgové, Solonové, Mojžíšové, atd. s různými Perikly, Aristotely, Platony, Cicerony, Césary, Napoleony, Bismarky, Kanty, Waschingtony, Karly, Lvy, Augustiny, Řehoři, Tomáši, Palackými,

*) Poznámka: Nedlouho před svým odpadem konal dr. Loskot, bývalý modernista, přednášku o Waldhauserovi v Praze, v kroužku »katolické intelligence«, dnes už (červenec) vydal o temž Waldhauserovi knížku protikatolickou ve volnomyšlenkářském podniku. Tak se časy mění a dr. Loskot s nimi! Nejdřív byl katolickým knězem, (vedle toho) stal se modernistou »katolickým«, pak odpadl a oženil se starokatolicky, vstoupil též do agrární redakce, agitoval proti katolíkům při volbách, teď se dal (od 15. máje t. r.) k »Volné Myšlence« a stal se členem její redakce, redaktorem »Volné školy«, píše do »Havlíčka«, řečňuje se slč. Kadeřábkovou na schůzích volnomyšlenkářských, píše proti Bibli, jejímž profesorem, aspoň prozatimním, chtěl se před odpadem státi v Král. Hradci, a o jejíž české vydání (nedělní a sváteční Perikopy) vyjednával s prof. drem Sýkorou, býv. členem výboru Zemské jednoty katolického duchovenstva v Čechách.

Windhorsty, Danty, Chateaubríandy atd., co jste vy všichni s vašimi »nesmysly« v náboženství, křesťanství a o církvi proti volnomyšlenkářským — mnohomluvníkům, o nichž žádný obor lidské vědy (mimo zbrklé plácání) nic kloudného neví! Opravdu! Chutí i kuráže mají volnomyšlenkářští mnohomluvkové až na zbyt; budoucnosť ukáže, co řádného ku blahu lidstva provedly. V zázraky a v proroctví volnomyšlenkářské my »černí« nevěříme, a světští páni filosofové, státníci, politikové, ba i sociologové a spisovatelé nechtějí prozatím též vstoupiti do řad volnomyšlenkářských samospasitelníků světa, hlavně asi proto, aby jich o zásluhu a slávu nepřipravili. Tedy jen hezky páni volnomyšlenkáři sami v před — pro hanbu! (Pokračování.)

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Pokračování.*)

V. Nástiny životopisné.

Práce moje nebyla by úplná, kdyby jí nedoprovodily také črty životopisné.

Pokusím se tedy o tento zlatý hřeb své práce, totiž o životopisy mužů, kteří osvíceným duchem svým byli i při kolébce ústavu i když vstoupil v první celkový útvar životní. K tomu z části používám zápisků, jak za styků svých s Rudolfem Maria rytířem Klárem mnohé jsem sobě poznamenával v předtuše, že jeho četné a vzácné vzpomínky někdy sdělovati budu se širší veřejností.**)

1.) Prof. Dr. Alois Klár.

Alois Klár***) narodil se dne 25. dubna 1763 v Úštěku jako syn tamního všeobecně váženého purkmistra, ztratil však otce již r. 1764 a rok na to při velkém požáru i dům otcovský. Útlocit-

*) Dodatkem k textu v čís. 9. na str. 849. uvádím, že před výtečným P. Vojtěchem Hlinkou (Františkem Pravdou) konal duchovní správu při Klárovu ústavu slepců velezasloužilý kněz-vlastenec probošt Václav Štulc, po P. Hlinkovi pak proslulý paedagog, později liteňský farář František Řezáč —

**) Jednotlivé význačné momenty ze života Rud. Maria ryt. Klára obsaženy jsou v průběhu celé mé práce a vystihují v ní také způsob, jakým bral se v šlépějích svého děda i otce.

***) Snímek podobizny jeho v čís. 1 na str. 39. zhotoven byl dle měděrytiny z r. 1834 od Eybla a Hellicha, kterou reprodukován byl Klárův obraz, mistrné dílo profesora a král. saského dvorního malíře Karla Vogela z Vogelsteinu v Drážďanech z roku 1822. Mimo tento obraz jsou ve sbírkách Klárova ústavu olejové podobizny všech ostatních členů rodiny Klárů, velký obraz rodinný, a obraz c. k. hejtmana na odp. Jana Běšína ryt. z Běšínů, jenž jako příbuzný rodiny té spravoval ústav slepců po čas nezletilosti R. M. Klára.

ným přátelům podařilo se zmírniti těžký osud opuštěné vdovy a její tří osiřelých synů. Obzvláštní péče dostalo se nadanému a po vědění dychtivému Aloisu od exjesuity P. Leopolda Žulaka, jenž žil na faře Úštěcké a také toho dosáhl, že dostal se hoch ten v r. 1774 na gymnasium Litoměřické. Veden výtečnými učiteli studoval tam Klár ve čtyřech gramatikálních a dvou humanitních třídách s prospěchem nejlepším; po té v roce 1779 odebral se k dalším studiím na universitu Pražskou, byl r. 1782 prohlášen »mistrem svobodných umění a filosofie« a věnoval se studiu bohosloví. Neobyčejná horlivost a píle jeho zejména ve studiích jazykozpytu působila však na zdraví jeho tak škodlivě, že k naléhání lékařů na nějakou dobu studií se vzdal, aby nabyl nových potřebných sil. Poněvadž však po návratu do semináře poznovu zápolil s chorobou a svízelnými následky jejími, nezbývalo než aby zvolil sobě povolání jiné. I vybral si tedy stav učitelský a v r. 1786 s výsledkem ucházel se o místo učitele gramatiky v Litoměřicích. Vrátiv se takto do města, kde první svá studia konal a nadšen pro stav učitelský, nabyl Klár opět původní svěžesti tělesné i síly duševní. Když v roce 1787 povýšil na profesora theoriky a poesie, radostně rozechvěn se vyslovil, že teprve nyní přišel do oboru nad jiné mu milého. Vítané rozšíření působnosti připravila mu společná žádost městského úřadu a biskupské konsistoře, aby o nedělích a svátcích převzal na hlavní škole přednášky o naukách nábožensko-mravních; novému úkolu tomuto s ochotou a rád věnoval se plných 16 let od r. 1789—1805. V uznání vynikající této činnosti vyznamenalo jej městské zastupitelstvo Litoměřické r. 1801 čestným měšťanstvím.

V r. 1805. provedena byla nová úprava učebné osnovy gymnasialní a Klár, sproštěn jsa následkem toho svého učitelského místa v Litoměřicích, povolán byl r. 1806 na Pražskou universitu jako profesor řecké filologie a klasické literatury.

Vedle jiných znamenitých mužů doby té byli kolegy jeho Bolzano, Meinert, Tietze, později Dambeck, Hallaschka, Jandera, Knoll.

Zpočátku sice pociťoval v Praze, jsa zvyklý dlouhému pobytu a působení v Litoměřicích, kde studentům byl téměř otcem a kde každého z nich dle vlastností a schopností dopodrobna znal, jakousi stísněnost, přednášel-li velkému počtu posluchačů, jichž namnoze blíže ještě neznal; i byly proto také jeho styky s posluchači poněkud odměřené. Tíseň ta roztála však v brzku vnitřním teplem lásky k mládeži a v horlivosti, se kterou se snažil býti jí rádcem v snažení vědeckém a tak záhy a všude ctěn a vážen byl jako dobrý a nadšený přítel svých žáků. Humanismus jeho uvedl jej také jako vítaného spolupracovníka do předních kruhů společnosti občanské a tak nalézáme jej již v roce 1807 mezi zakladateli Pražského ústavu pro výchovu slepců, jehož stanovy sepsal a ve správě jako učitel a později též jako ředitel působil.

V jiné působnosti pro kulturní život doby té zvláště významné a důležité, nalézáme jej v r. 1811, kdy zahájil »cvičení

deklamatorní«, předepsaná tehdejší osnovou studijní pro posluchače třetího ročníku filosofie. Jelikož však pro cvičení tato jen jedna hodina teprve každého třetího téhodne byla určena, a to výslovně jen pro posluchače třetího ročníku, takovýto úzce vytčený pořad cvičení však vzletným snahám Klárovým přímo odporoval, rozšířil pořad ten sám tak, že posluchačům, jevícím chuť a lásku ke studiu prohloubenému, ponechal na vůli, aby v hodinách po přednáškách veřejných shromažďovali se v jeho bytu a tam ve cvičeních pokračovali.

Výsledek tohoto jeho projevu byl překvapující, neboť za krátko nestačily značnému počtu účastníků cvičení těch ani místnosti bytu Klárova, tak že bylo nutno pro shromáždění taková vybrati jeden z větších sálů v Klementinu. Tím zároveň odstraněno bylo dosavadní omezení deklamatorií na ročník třetí, neboť do sálu Klementinského dovolen byl přístup i posluchačům ostatních ročníků filosofie i obecenstvu, jež o cvičení Klárem řízená živě se zajímalo.

Při tom byla přednášejícímu přenechána volba látky i řeči — jedinou závažnou podmínkou bylo, oznámiti thema prof. Klárovi, by o něm přednésti mohl úvod, opatřený příslušnými poznámkami životopisnými nebo z dějin literatury.

Cvičení tato řídil Klár až do roku 1830 a možno je bez odporu nazvati zdrojem ušlechtilého rozvoje duševního života akademické mládeže ve 3. a 4. desetiletí předešlého století, o čemž mnohý důkaz podaly také jednotlivé práce v almanahu »Libuše«. Byla však také předchůdcem nového utěšeného rozkvětu výtvarných umění, neboť proslov první sbírky básní vydaných pro cvičení taková byl zároveň jakýmsi proslovem pro Klárovskou uměleckou nadaci. Výtěžek touto sbírkou básní docílený byl také prvním peněžitým podkladem pro jmění této nadace.

Vážný, pro všechno šlechetné a krásné nadšený duch, jenž žil v Klárovi, byl mu stálou vzpružinou pro neunavnou práci — jako horlivý učitel, jako přítel pomoci potřebných slepců a jako ctitel umění všude působil se stejnou láskou a ve stálém styku s vynikajícími současníky v oboru slovesnosti, umění i lidumilných snah.

Klár byl zakladatelem periodických výstav uměleckých za účastenství cizích umělců; dokladem toho jest litografovaný katalog »Výstavy uměleckých děl v Praze, v březnu 1832 uspořádané profesorem Aloisem Klárem« (v zahradním salonu při soukromém bytu na ostrově Kampě). Výpočet děl tehdy vystavených tvoří součást dějin umění tehdejší doby, hlavně v Čechách, a nelze se s ním při tomto životopise blíže zabývati; obnos, jehož uspořádáním výstavy té docíleno, 344 zl. 32 kr. konv. měny, věnován byl k dobru fondu nadačního.

Zkušenosti, jichž nabyl jako řiditel a zároveň učitel při soukromém ústavu pro výchovu slepých dětí na Hradčanech, vedly jej ponenáhlu k poznání, že jediným tímto ústavem není s dostatek pomoženo velkému počtu nešťastníků, kteří ztrátou zraku zbaveni byli schopnosti k samostatné existenci. Chtěje pečovati o daleko větší počet slepců a jejich účelné zaměstnání, odhodlal

se založili »Ústav pro zaopatření a zaměstnání dospělých slepců v Čechách«, až dodnes blahodárně působící.

Zárukou ku zdaru díla tak lidumilného byla značná přízeň císařovny Karoliny Augusty, kteráž milostivě přijala věnování spisku »Denkwürdigkeiten des Prager Privat-Institutes für arme Kinder und Augenkranke. Nebst Ideen zu einer Versorgungs- und Beschäftigungsanstalt für Blinde«, z jehož výtěžku vzniknouti měl první stavební fond Klárova ústavu. Co Klárovi k dobru ústavu toho a k rozvoji velkolepé té humanitní myšlenky provésti se podařilo, obsaženo již jednak v záhl. II., jednak v záhl. IV.; provedení díla toho v novém domově ústavu (pod Bruskou) i zahájení působnosti umělecké nadace zůstalo vyhrazeno věrnému a oddanému jeho synovi Pavlu Aloisovi. (Dekret nejvyš. uznání viz příl. 1.)

Zbývá mi ještě, zmíniti se také o literární činnosti prof. Dra. Klára; v té hledati dlužno vlastní kompendium jeho bytosti, měřítko pro výši vzletu jeho ducha i pro hloubku jeho znamenitých vědomostí jako vědce i věrného katolíka.

Sledujeme-li časový pořad jeho tvorby literární, nalézáme při tom přesné stopy jeho působnosti učitelské. V Litoměřicích, kde vedle úřadu učitele rhetoriky a poetiky také náboženské exhortace zastával, nesla se literární práce jeho ponejvíce ovzduším náboženským, čehož důkazem jest obsažný článek »Uber das Gebeth in pädagogischer Hinsicht«, otištěný r. 1793 ve školním kalendáři Ig. Rich. Wilflinga. V témže kalendáři, v letech 1795, 1796, 1797 a 1798 otištěno bylo delší pojednání »Für und über Heiterkeit, Frohsinn und herrschend gute Laune«. Výsledkem pilných a s nadšením konaných studií jest nepopíratelně nejlepší a nejdůležitější dílo Aloise Klára: »Die Apostel Jesu Christi, oder die Kraft und Wirksamkeit des Christenthumes«, vydané v Praze r. 1813, jež jak u vynikajících theologů tak u vzdělaných laiků doznalo uznání svrchovaného. (Viz dekret kn. arcib. konsistoře, příl. 2.)

Aby získal základní kapitál nadace pro jedno slepé dítko z kraje Litoměřického, napsal v roce 1828 »Mešní píseň« (»Messgesang«), která rázem získala obliby i uznání jak kníž. arcib. konsistoře pražské a biskupských konsistoří královéhradecké a budějovické, ale vzbudila také zaslouženou pozornost Jeho cís. Výsosti a Eminence arcivévody Rudolfa, kardinála a arcibiskupa v Olomouci (dle příl. 3.), jenž dal také komponovati zvláštní hudební doprovod k této mešní písni, při čemž použito bylo nedostižných krás starých českých chorálů církevních. Mešní písni Klárově dostalo se též lichotivého pochvalného uznání od knížete-arcibiskupa Solnohradského Augustina Grubera, biskupa Hildesheimského Gottharda Osburga a j.; došla povšimnutí i v nejvyšším domě panovnickém, přijata byvši co nejmilostivěji J. Vel. císařovnou Karolinou Augustou, kteráž dne 16. prosince 1829 přikázala věnovati 200 zl. na účel nadační.

Za 80.000 exemplářů mešní písně, jež ve mnohých diecesích úředně byla zavedena, docíleno bylo (cena exempláře byla

3 kr. konv. m.) celkem 5000 zl. pro základní jmění nadační, Klárovu ústavu věnované.

Z dalších prací prof. Dra. Klára uvádím pouze ještě: z r. 1830 článek »Über die Heiligen« a »Religion; ist sie blos Mittel zur Glückseligkeit oder der Zweck und die Bestimmung des Menschen selbst oder vielmehr beides zugleich?«

Ze spisů, vzniklých na základě úřední působnosti jako profesora universitního, zasluhují zejména zmínky; »Úvodní řeč ze dne 9. prosince 1806 o důležitosti a významu studia klasického«, pak předmluva a věnování k dílu, vydanému filosofickou fakultou: »Liber Decanorum Phil. Facultatis Univ. Pragens. Pragae 1830.« (Prof. Klár osobně také upravil a vědecky srovnal archiv filosofické fakulty c. k. university Pražské).

K tomu druží se celá řada menších pojednání v Lipském a Jenajském literárním věstníku, ve zprávách Hornolužické společnosti nauk atd.

Při takovéto obsáhlé činnosti vždy cítil se svěží po boku své choti Růženy, roz. Schönové, dcery velkoobchodníka v Rumburku a syna Pavla Aloise, jenž pilně sledoval stopy ducha otcova.

Posledním velkým rukopisem prof. Dra. Aloise Klára byl úplně vypracovaný nástin nadační listiny o umělecké nadaci, svědčící o bystrosti ducha a o pečlivé snaze, přivésti umění materielní podporou k utěšenému rozvoji.

Když v roce 1831 vážně ochuravěl, přemýšlel i za choroby ustavičně na urychlené uskutečnění všech velkých svých plánů — ale činnost ta byla již jen posledním vzpláním jeho ducha před blížícím se skonem, jenž v úplném klidu dostavil se dne 25. března 1833, když »otec slepců,« jak všeobecně byl nazýván, tklivými slovy se svěřenci svými navždy se rozloučil!

Pohřeb profesora Dra. Aloise Klára byl svědectvím, jak město Praha, čítající jej mezi čestné své měšťany (opis diplomu příl. 4.), i celá zem oceniti dovedly muže snah tak šlechetných a lidumilných!

Čeho z hloubi duše, trvale litovati dlužno jest, že dnes nemáme nových Klárů, nových mužů rázu jeho na vysokém učení, kteří by katolickou mládež akademickou také v duchu ryze katolickém vychovávati uměli a dovedli, neboť ty výšiny povznesení duševního, jakého dostati se má v Alma mater příštím učitelům středoškolským (myslím hlavně fakultu filosofickou) a tedy vychovatelům mládeže středoškolské, poslední dobou ztrácejí svůj původní lesk, jenž zářil na ně ze slunce víry, a počínají šednouti v mlhách svobodného zednářství a nevěrectví. Nuže, rcete, nebylo by na čase, aby nám nevyzpytatelná moudrost Páně seslala učeného muže, křesťana pravého, jenž převzal by na vysokém učení našem apoštolské poslání druhdy prof. Klára? —

* * *

Ukončiv tuto první črtu životopisnou, připojuji zde opisy jednotlivých příloh v textu uvedených; že listiny tyto, jichž prvopisy během doby bohužel ponejvíce se ztratily, aspoň v této

formě až do dnů našich se zachovaly, jest zásluhou svědomitě pořízených přepisů jejich pro kopiář, jejž v díle svém: »Denkwürdigkeiten aus dem Leben Alois Klar's« otiskl Th. Dr. František Weinolt v roce 1835.*)

Příl. 1.

Gubernialní dekret s intimatem Nejvyššího uznání.

»K. k. Herr Professor Alois Klar!

N. 1826.

Seine k. k. Majestät haben mit a. h. Entschliessung vom 22. Dezember 1832 die von Ihnen begründete Versorgungsanstalt erwachsener Blinden in Prag zu genehmigen und zugleich anzuordnen geruhet, dass Ihnen für diesen neuen Beweis Ihrer menschenfreundlichen Bemühungen das Allerhöchste Wohlgefallen zu bezeigen sei.

Es gereicht dieser Landesstelle zum besonderen Vergnügen, Ihnen diese Allerhöchste mit Hofkanzleidekret vom 29. Dezember 1832, Nr. 30033, anher bekannt gemachte Würdigung Ihrer diesfälligen Verdienstlichkeit eröffnen zu können.

Prag, am 19. Jänner 1833.

Graf Chotek m. p.
Joh. v. Kronenfels m. p.«

Příl. 2.

Dekret uznání kníž. arcib. konsistoře v Praze, ze dne 10. listopadu 1813, čís. 7161.

»Es hat das fürsterzbischöfliche Konsistorium neuerdings sowohl aus Mähren als auch aus dem slavischen Antheile Ungarns die erfreulichsten Nachrichten über die Vortheile, welche die Herausgabe der böhmisch-theologischen Zeitschrift für den Verstand und das Herz des slavischen Klerus und Laienstandes bereits hervorgebracht hat, erhalten, und dasselbe beeilt sich, dies Ew. Hochedelgeb. aus dem Grunde bekannt zu machen, weil in den diesfälligen schriftlichen Mittheilungen der, Ihrer *gelehrten* Feder entflossenen *gehaltvollen* Aufsätze in dieser Zeitschrift eine besondere Erwähnung gemacht wird.

Mögen demnach Dieselben diese öffentliche Anerkennung beifällig aufnehmen und sich hiedurch veranlasst finden, Ihre überwiegenden Talente noch fernerhin zur Beförderung der guten Sache der Religion und des Staates zu verwenden, so wie Sie dies bisher durch Ihre gewichtvollen religiösen Schriften, namentlich durch das mit allgemeinem Beifalle aufgenommene klassische Werk: *»Die Apostel Jesu Christi«*, Prag 1813, durch mehrere pädagogische Aufsätze für die obengenannte böhmische theologische Zeitschrift,

*) Nebudiž mi ve zlé vytýkáno, že uveřejňuji přílohy ty pouze textem původním, německým, nepřipojiv aspoň pod čarou český překlad jednotlivých listin těch; velké množství rukopisu k další sazbě určeného a rychlejší spád celé práce nezbytně velí, býti co nejstručnějším bez vedlejších přídavků a komentářů!

die ihrer Gewichtigkeit wegen auch deutsch in ausländischen Journalen erschienen sind, durch den im rein katholischen Sinne verfassten Messgesang, der bereits in mehreren Diözesen als Kirchengesang förmlich eingeführt ist, und noch mehrere andere Schriften eben so werkthätig als segensreich geleistet haben.

Genehmigen Dieselben die Versicherung der verdienten Achtung von Seiten des fürsterzbischöflichen Ordinariates.

Franz Pischtek mp.,
Weihbischof und Generalvicär.

Niklas Tomek m. p.,
Konsistorial-Rath.«

Příl. 3.

Uznání kardinála-arcibiskupa Rudolfa ze dne 2. prosince 1829.

»Lieber Herr Professor!

Sie haben in Ihrem Messgesange die reinsten Worte der Gottesverehrung und des Glaubens, mit welchem die christlichen Seelen bei diesem allerheiligsten Versöhnungsopfer erfüllt, sich zu dem ewigen Vater der Barmherzigkeit in Hoffnung und Liebe erheben sollen, ausgesprochen, und ich bin mit dem hochwürdigen Prager Ordinariate einverstanden, dass dieser so feierliche als echt katholische Gesang in den Kirchen zur Erregung wahrer Andacht eingeführt zu werden verdiene.

Darum habe Ich Meinem Consistorium unter Einem auch aufgetragen, sich mit Ihnen deshalb in Korrespondenz zu setzen, und die in Meiner Erzdiöcese anbringlichen Exemplare zu bestellen. Dem Inhalte des Werkes entspricht auch ganz die fromme Bestimmung des Ertrages für dasselbe, und ich werde mit wahrem Vergnügen zur Erreichung einer solchen edlen Absicht mitwirken.

Empfangen Sie indessen meinen Dank und die Versicherung der besonderen Achtung, mit welcher Ich bin

Ihr

wohlgemeinter

Rudolph, m. p.«

Příl. 4.

Diplom čestného měšťanství Pražského.

»Die rühmlichen, auch schon hohen Orts gewürdigten Verdienste, welche der kk. Professor und Doktor der Philosophie an der Karl Ferdinand's Universität zu Prag, Herr Alois Klar, sich um das Vaterland und die leidende Menschheit erworben, insbesondere aber sein gegenwärtiges Wirken, bethätigt durch die Unterstützung der Wohlthätigkeitsanstalten, durch die Begründung einer Blindenstiftung, einer Stiftung für Kunstzöglinge, dann einer Versorgungs = und Beschäftigungsanstalt für arme Blinde, mittelst Widmung eines ansehnlichen Ertrages seiner schriftstellerischen Leistungen, verdienen auch die hierstellige dankbare Anerkennung,

in deren Folge dem k. k. Herrn Professor das Ehrenbürgerrecht der k. Hauptstadt Prag taxfrei hiemit ertheilt, und dieser Akt der Würdigung in dem Stadtarchive vorgemerkt wird.

Vom Magistrate der k. Hauptstadt Prag,
den 16. Juni 1831.

Peter Sporschil m. p.
k. k. Appellazionsrath und Bürgermeister.«

Hluboké své cítění a příslovečnou úctu k Bohu vyslovil prof. Alois Klár přečasto; heslem srdce jeho bylo: »Bůh jest pravda a láska; odvrátí-li se člověk od Boha, odvrací se také od pravdy a lásky; církev katolická vede k Bohu, k pravdě a lásce.« Vznešený a povznášející obřad a význam mše svaté měl v prof. Klárovi ctitele nadšeného a přehorlivého; v literární pozůstalosti nalezen byl k tisku připravený rukopis obsáhlého pojednání: »Ueber das Geist = und Gemüth. = Erhebende der heiligen Messe«.

V bohaté knihovně prof. Dra. Aloise Klára, ze které během času nezbylo téměř ničeho, byla také ve vepřovici vázaná kniha latinských básní člena řádu Tovaryšstva Ježíšova, Matěje Kazimíra Sarbieva. Kniha má věnování: »Urbano VIII. Pontifici Maximo. Ad sacros pedes Tuos, Beatissime Pater, venerabundi deponimus hoc Musarum delicium — — — Sanctitati Tuae devotissima Societas Jesu Antverpiae.« — Na zadní desce jest opravdu dnes *vzácný podpis:* Ex libris *Prof. Al. Klar.* — Knížka ta nalezena byla r. 1902 na půdě ústavu mezi různými bezcennými papíry a a tak, »poněvadž prý to byla jenom stará a k tomu ještě latinská kniha«, dostala se do mé knihovny, kde ji chovám jako drahocennou památku na ctihodného katolického spisovatele a velkého lidumila. — Přední deska opatřena signaturou: »Ex libris Gregorii Lindae Ao 1640 Die 18 Sep. —

(Pokračování.)

Z veršů B. Radlického.

Červencová ekloga.

Věnováno p. P. Gothardu Felixovi.

Jak rád svou duši rozbouřenou nesu
v to ticho šerých hvozdů, tmavých lesů, — —
a v širých lánů valný, smírný klid,
jenž duši čarovným je těchy zdrojem,
když utýrán jsa sterých pochyb rojem,
jdu nervy rozbolněné utišit . . .

Tam člověk ještě zapomene zvolna
na všechna místa v skrytu duše bolná,
jež neodejdou jen tak bez sledu.

Nad hlavou zvoní, jásá píseň ptačí,
že duše moje v souzvuku s ní kráčí
přes pole, lesy křepce k posledu.

A vidím zas ten starý obraz tklivý
ta luka, bílé cesty, dálné nivy,
a na pozadí modrých lesů lem.
A vísku, která v zeleni je skryta,
jak idyllu mé oko rádo vitá
tím roztouženým, zbožným pohledem.

Tam v dáli modré bílý bod mi značí
předrahé místo, které k stesku stačí —
můj domov dávno, navždy ztracený . . .
Tak svítí, září tam v své prosté kráse,
že mně zde v trudu žití, v stesku zdá se
jak přelud mládí mlhou zlacený.

A nevím, zda snad moje mládí spolu
zas bouří v srdci těžkou vlnu bolu,
vzpomínek žalných divnou, tesknou tíž . . .
Vím jenom, že to obojí již pro mne
a pro mé touhy nesmělé a skromné
je ztraceno a dávno mrtvo již.

Mé oko v duchu po těch nivách hraje:
V snu zřím, jak vše tam asi nyní zraje,
jak šumí zlaté klasy mořem vln,
jak dýchá všecko elegickým steskem.
A náhle přílišným paprsků leskem
je zrak můj chabý slz palčivých pln.

Slyším, jak lesy naše vážně šumí,
jak mísí se v mé sny a tiché dumy,
jak zurčí potok v stinném zátiší.
Tu jeho píseň tichou snivou tonů
i v divém žití víru, v města shonu
má duše vždy zas znova uslyší.

Zas myslím na sen mládí svého krátký,
zas běžím v duchu až tam domů zpátky,
zas letím v touze rodných do polí,
v nichž douška mateří opojně voní,
sekáčů kosa hlasně o brus zvoní
v lukách pod vysokými topoly.

Ty bílé body v dáli k stesku stačí,
vždyť marnou touhu po domovu značí,
po zašlé kráse dávných mládí let . . .
A člověk posléz v stesku, v resignaci,
jak pták se nazpět přec rád zase vrací
v to hnízdo rodné, z něhož prvně vzlet'.

V zdech těsných . . .

V zdech těsných dusivého města,
kde v chladném, smutném vězení
kdes na obzoru kyne cesta
a úzký proužek zeleni.

Ze žhavých ulic peklo sálá,
odevšad vane smrti dech . . .
Mě jímá touha nenadálá
po chladu našich ve hvozdech.

Kolem vše ve snu těžce dřímá,
i vzduch je jako z olova . .
Stesk horoucí mou duši jímá
po vábném stínu domova.

A zmizím kdesi ve vsi malé,
jež skryta je líp ve stínu,
jak dítě v lásce neskonalé
když letí matce do klínu.

Tam budu dýchat lípy vůni,
jež zlato sype na cestu
neb odpoledne nade tůní
svou trávit budu siestu.

A večer když pak půjdu s polí
— na horách slunce slední svit —
mě žádná bolest nezabolí . . .
Kol kolem jenom svatý klid.

Pak oráč, který volky bílé
si večer domů požene
Horácovo »Beatus ille«
mi maně v mysl vzpomene.

Tam celou duši chápat budu
a Homer snad mi přisvědčí,
ten muž — ač má jen chudou hrudu
že nalez štěstí největší . . .

Vůlí a rozumem.

Obraz ze života. Napsal Alois Dostál.

I.

Statkář Modroch opouštěl rodné místo v Dašicích. Už se předvídalo, že statek jeho přijde pod soudní kladívko, ale v čas jej přece výhodně prodal, že usmířil věřitele, dluhy poplatil a ještě mu nějaké sto zlatých zbylo. Teď se loučil s rodištěm, a sousedé i druhové odchod ten oslavovali. Snad mu chtěli rozloučení tak osladiti nebo vyhledávali příležitosti k takovým oslavám, při nichž se hodovalo a pilo; slavnost na rozchodnou na starost si vzala místní hospodářská beseda a všechno se konalo v hostinci na Rychtě. Název zůstal z minulosti, ale místnosti se starým rychtám pranic nepodobaly, a také nynější starosta obce divně by se ohlížel, kdyby ho někdo v úřadovně, kde mu tajemník podával listiny k podepsání, nazval rychtářem. To jenom tak páni radové a výboři mezi sebou při dobrém pivě dovolili se osloviti starostu — naším rychtářem.

Dašice se považovaly za ves pokročilou, zámožnou a hrající rozhodnou roli v národním životě. Statkáři jezdili do Prahy na bursu, uzavírali obchody s cukrovary, orali parními pluhy, hospodařili ve velkém, majíce krmiče a čeledíny na deputát jako v panských dvořích. Na léto volali Slováky s kazdou nebo ve vsi umístili kolonii trestanců, která by polní práce vykonávala. Sami jezdili v kočárech, svolávali schůze, shromažďovali se na Rychtě k zábavám a co neděli odjížděli na nádraží, aby se vydali s rodinami do Prahy a strávili den i noc v divadlech, koncertech, šantánech, kavárnách.

Doma zatím šafář o žních podnikal boje se Slováky, kteří — stůj co stůj — nechtěli robit a v malebném kroji svém vmísili se mezi místní obyvatelstvo, které tak uvyklo národnímu tomu slovenskému kroji, že se ani nad tím nepozastavovalo, když roby zvonily o dlažbu podkůvkami vysokých bot a od pasů jim vlály široké pestré pentle. Muži svírali v kostnatých prstech široké klobúky a dlouhé namastěné vlasy kolem hlav dělaly černé věnečky.

Po půl noci hrčely kočáry cestou půl hodiny od nádraží vzdálenou, rodiny statkářů přijížděly z Prahy. O masopustě se vracely později a v letě podnikaly výlety v místa pražských výletníků, k nimž se statkáři velmi rádi tlačili, zvouce je do Dašic na hony, posvícení a zabijačky, při nichž se pilo i šampaňské.

Na Rychtě vedle sálu ve dvou prostranných pokojích sídlila rolnická beseda, kde se co den shromažďovali místní a velmi často i sousední statkáři ne tak k poučení o zájmech rolnických, jako k pobavení a na dobré popití.

Viselo tu na stěně několik hospodářských časopisů, pokladničky na dobročinné účely, v rohu stála zasklená skříň s knihami, tu a tam se povalovaly cenníky hospodářských strojů a obilin; ale hlavní činnost besedy záležela v zábavách, neboť každý místní statkář se považoval za vzor hospodáře a zdokonalovati se ne-

mínil. V listech pohrabali se tu a tam chalupníci, když je někdo snesl do přízemní nálevny.

Beseda měla svoje piano, zánovní jeviště a při větších společnostech dala si otevříti sál deseti acetylenovými lampami osvětlený. Zde také se mělo vykonati rozloučení Jana Modrocha před odjezdem na český jih, kde si najal menší dvůr. Sousedé byli rádi, že to aspoň takhle s ním dopadlo, že ze svého pěkného statku odchází — dle jejich mínění — dosti čestně. S jinými to dopadlo hůře, ti buď ze svých usedlostí prchli nebo je opustili bez krejcarů. Sklamaní věřitelé prali se s nimi o poslední peřinu a žid hned potom parceloval. Na statku zařídil obchod, kde se buď usadil sám nebo některého souvěrce sem dohodil, pole rozprodával domkářům, kteří si tak pomáhali k pozemkům a stávali se chalupníky nebo menšími rolníky.

Modroch prodal zase hospodáři, nebude v místě nebo v sousedním městě strašiti jako na mizinu přivedený statkář, nebude bývalé soudruhy obtěžovati žádostmi o půjčky a dary, ale vlastně postoupil, stav se nájemcem panského dvorce, který nebyl o mnoho větší, než dřívější statek v Dašicích, za to však o moc horší půdou i polohou, vzdáleností od dráhy a jinými okolnostmi. To však rolníci buď nevěděli nebo zcela přehlíželi. Modroch s nimi vždycky držel, jezdil, se bavil, proto musili mu na konec připraviti slavnost, jaké se tu dostávalo odstupujícím starostům, odcházejícím učitelům, zvoleným poslancům a jiným.

Už přípravy naznačovaly, že to nebude nic všedního. Na jevišti místní ochotníci sehrají jednoaktovku, tajemník prosloví slavnostní řeč místo dojatého a pro vzrušení slova neschopného starosty, z Prahy objednáno pěvecké kvarteto, v obci zadrženi světem jdoucí tamburisté, paní jednoho učitele zahraje na piano, krejčí, známý komik k popukání, přednese dva kuplety (však si u něho všichni statkáři dávají šíti všední šaty), dostaví se deputace hasičů, u nichž byl Modroch jednatelem, přijde živnostenský spolek, odbor Ústřední matice školské, jehož pokladník hned vykoná sbírku, i jiní se dají čekati z okolí, až jaké bude počasí a nálada paniček.

Modroch posud byl svoboden, ale už by se oženil příštím masopustem, kdyby nenastal ten pád majetku, nutný prodej statku a náhlý odjezd z rodiště do ciziny.

Před uměleckými požitky, hudbou a tancem určena hostina. V Dašicích banket byl často a nešetřilo se při něm. Nynější platili statkáři a sami si zvali své lidi. Byl tu starosta, oba radní, všichni výboři, dva učitelé, tajemník, strážmistr, tři obchodníci israelité, mlynář, nájemce panského dvora a jiní. Ženatí přivedli své paničky, otcové dospělé dcery. Několik mladých pánů přijelo z Prahy, kde studovali a jinak se vzdělávali. Také ob chvíli zastavil kočár na dvoře a ohlašoval se host z okolí.

»Nesmíme našeho Honzíčka jenom tak pustiti, byl to dobrý společník, který nikoho nezarmoutil. A všechno prodělal s námi důkladně.

Na Modrochově statku prvorození synové se vždycky jmenovali Janové, poněvadž nedaleko vrat od nepamětných dob stávala

socha sv. Jana Nepomuckého. Dcerám dávána jména modernější. Nynější Jan měl sestry dvě, Miloslavu a Olgu, obě provdané a právě nepřítomné, třeba že i jim a jejich mužům z Dašic byly pozvánky v čas zaslány. Jana nazývali v dobré chvíli Honzíčkem, jako i myslivec, který právě s chotí a dcerou vystupoval po dřevěných a dobře osvětlených schodech do vyzdobeného sálu. —

Šustilo tu hedvábí, odkládány v šatně drahé klobouky, při světle zářilo zlato v uších a na rukou, na vestách i prstech. Všichni páni byli v černém úboru, dámy vynikaly vkusnými bluzami, které právě byly v oběhu. Ruce posud vězely v těsných rukavičkách. Společnost se vítala, představovala, ukláněla, zdvořilosti pronášela a krátké rozhovory zahajovala o všem možném, ale ne o hospodářství, žíru, chovu některeho druhu dobytka, umělém hnojivu, výživnosti plodin. Zábava otáčela se kolem pražských divadel, herců a hereček, kostýmů do výstavy, kolem pitek, štěstí a neštěstí při hře. Také trysknul v Praze odkoukaný vtip a historka z vyšších kruhů, kterou kdosi v městě vylovil z jakékoliv vody a sem jako paštiku přinesl.

To všechno bylo jako předehrou a přípravou k věcem budoucím. Mnohého lačné oko zavadilo o dlouhé stoly s čistými ubrusy a četnými příbory, s kyticemi a do řady složenými láhvemi, v nichž všemi barvami hrálo ohnivé víno. Na prvý pohled se nedalo ani všechno přehlédnouti, co tu bylo vyrovnáno a připraveno k banketu, a dva sklepníci ještě doplňovali a rovnali. Jenom nenesli, po čem mnohý dychtil, mísy s kouřící a vonící polévkou.

Už přišli velitel a podvelitel v čistých uniformách, po vojensku pozdravili a vmísili se do společnosti, pan řídící se záslužným stříbrným křížem na prsou, strážmistr s dvěma vycíděnými medajlemi, ostatní páni s kytičkami na kabátech, dámy s růžemi na prsou, všichni proudili, se ukláněli, laškovali, smáli se.

»Víte, pánové, co mne mrzí?« řekl radní v hloučku statkařů, »že propouštíme Modrocha svobodného tam na jih. Měli jsme ho dříve oženiti, a dnes by byla spolu hostina svatební. Myslím, že se mu v tom kraji bude velice stýskati, ne snad tak po nás jako po našich dámách.«

Dva páni na sebe stranou pohlédli a tajně se usmáli. Těmi pohledy si pověděli, koho by radní Janovi za nevěstu pro potěšení přisoudil.

»Smutný to kraj«, dotvrzoval starosta třepaje bílou rukavičkou, »jel jsem tudy do Tábora na výstavu a prohlížel krajinu oknem z vagonu. Jenom oves a brambor tam rostl a lesíky jako zákrsky. To bude Modroch koukati.«

Pánové pokrčili rameny a ohlédli se, aby jich budoucí nájemce dvora neslyšel a v poslední chvíli si tu cestu nerozmyslil.

»Lépe by volil, kdyby zde za příručího k některému statkáři vstoupil, ale ten se nepodloží.«

»Také tam bude živ, ale měl si odvážeti hned družku života, která by mu zdejší kraj připomínala, řádnou domácnost za-

vedla, ho bavila hrou na piano a s kterou by se mohl všudy ukázati,« stál na svém radní, zlatým řetězem si pohrávaje.

»Co není, může býti později,« nadhodil starosta.

»Aspoň se tam Modroch dříve poohlédne a té své vyvolené pěkné hnízdečko upraví. Ale kde tak dlouho vězí? Snad nedává také s Bohem lidem v pastoušce?«

Zasmáli se tomu žertu co nejhlučněji a starosta se pohrabal v plnovouse.

Bylo ustanoveno, že Modroch vyjede k rannímu vlaku. Svoje věci poslal napřed. Proto společnost tušila, že se loučí Jan ještě s těmi, kteří nebyli pozváni k tabuli a zábavě. Nebyl nikdy tak pyšným, aby se nesnížil k bývalým druhům. I čeledínů se poptal, jak se jim vede. Ale přece nedal na sebe dlouho čekati. Do sálu vběhl veliký pes myslivecký, dobrý prý koroptvář, kterého si mínil Modroch vzíti sebou. Ten vždycky naznačoval, že nebude jeho pán daleko. Poběhal, očichal některé, až stanul před Heroltovou Vlastičkou a hned nastavoval strstné pracky, chtěje dávati pac.

Dámy se daly do rozpustilého smíchu. »Hleďme, Rek poznal pánovu dámu! Tohle jest podezřelé. Nikoho si nás téměř nepovšimnul a jenom k slečně se lísá. Zná ji asi dobře.« Tak se ozývaly hlasy, promísené smíchem a peprnějšími poznámkami.

Vyvolená a vyznamenaná slečna se červenala pod pudrem, jímž měla tvář k nepoznání posypanou za příkladem jiných přítomných paniček, jimž se přirozená barva nelíbila. Ještě že byla z rozpaků vytržena příchodem Rekova pána, Jana Modrocha, kolem něhož se dnes mělo vlastně všechno otáčeti, jako kolem hrdiny dne, vlastně, hrdiny noci, neboť oslava přesunuta na hodiny večerní.

»Tady jest náš drahý, který už jenom krátkou dobu mezi námi pobude,« ohlašoval starosta a rozpínal ruce, jakoby chtěl Jana k srdci přivinouti, ale rozmyslil si to, že by mohl tento výjev přece jenom snížiti důstojnost, proto pouze podal příchozímu a potřásl ruce. »Že už jdeš,« dodal šeptem prosaicky, »máme hlad jako psi«!

I jiní shrnuli se kolem Modrocha a buď mu ruce podali nebo jenom pozdravili zvednutím ruky. »Dáváš na sebe čekati jako okresní hejtman. Kde jsi vězel? S kým jsi se loučil dříve, než s námi?«

»Teď není čas k takovým rozhovorům, při hostině si všechno povíme,« řekl pořadatel a přistoupiv ku dveřím, stiskl knoflík domácího zvonku. »Prosím velectěnou společnost, aby zaujala místa. Hned budou zde jídla.«

Nikdo neurčoval, kam si kdo má sednouti, na talířích ležely lístky se jmény. Mnozí už dříve se podívali a vidouce, že by seděli u osob méně sympatických, lístky přehodili. Tak se i mládenci dostali ku slečnám. Ale celkem přece zůstalo při původním rozdělení a křeslo s nejvyšším lenochem ponecháno Modrochovi, kolem pak místa ostatním přednějším pánům a jejich paním. Vedle radové Heroltové seděla dcera její Vlastička a ta se dostala tváří v tvář naproti oslavenci.

Jenom Modrocha pořadatelé uvedli v čelo, neboť chtěl se svým Rekem zůstati na konci stolu mezi veselými mládenci, kteří otáčeli v rukou cigarety, ale přece dbali výstrahy paní starostové, že se ještě nedovoluje kouřiti.

Donesena a rozdána polévka, zatím co lžíce zvonily o talíře, hovor umlknul. I Modroch si hleděl jídla, ač bylo na něm znáti rozechvění. Nebyl ještě úplně třicetiletý, postavu měl vysokou, po předcích mu zůstalo posud dosti síly, byl spíše obtloustlý. jenom tvář jevila známky rozvolněného života, pod nosem měl černý vous, takový i vlas do zadu sčesaný. Černé obočí dodávalo velikým očím zajímavosti. Bílá ruka nenasvědčovala, že by mnoho držela kleče nebo otáčela klikou. Šat jeho byl bezvadný, poněkud do myslivecka zeleně zbarvený a u hodinek visel kančí zub v zlaté ovrubě. Na malíčku v prstenu se třpytil jasný kamének jako briliant, ale pravým jistě nebyl.

Modroch se dvorně uklonil protější slečně v modré blúze šedě pruhované s bílým okružím, v němž seděl krásný krk s rozkošnou až lákavě vyčesanou hlavou. Vlastička náležela mezi krásky ušlechtilých blondýnek a dovedla si ještě dodati zajímavosti svými způsoby. Oko její okouzlovalo, a kolem úst laškoval úsměch, který se však dnes při rozloučení neslušel a proto velmi zřídka se ukazoval, přecházeje v bolestné tony. Ani čelo nebylo tak jasné a z očí netryskal jásot mládí dvaceti jar. Ruka z hedvábí vynikající a zlatým náramkem opatřená graciesně držela lžíci. Vyklenutá ňadra pravidelně oddychovala pod prostřeným ubrouskem. Vlastička byla si své krásy vědoma a tuto ještě zvyšovati dovedla. Po rybím předkrmu a sklínce koňaku zábava se hodně rozproudila. Modroch se musil otáčeti v pravo i v levo, aby odpovídal na četné dotazy, jak to vypadá na tom novém místě, v Moříně na jihu.

Ale Jan nemohl podati uspokojivé odpovědi dle pravdy. Aby si sousedé nemyslili, že se stěhuje někam na poušť, hodně nadsazoval a líčil budoucí působiště příznivými barvami.

»Ale cukrovku tam pěstovati nebudeš«, přímo s posměchem nadhodil starosta.

»Kdo ví, snad by se v některých půdách dařila, ale dovoz do cukrovaru by přišel draho. Jsou i jiné plodiny, na nichž se dá racionelním pěstováním vyzískati slušné procento.«

»Pravda, pravda, na zužitkování bramborů tam jest asi škrobárna nebo lihopalna. Takové závody v těch horských krajích bývají.«

Mlynář nemluvil bez ironie. Měl v Dašicích parní mlýn a při něm statek. Na usedlosti té vázlo padesát tisíc zlatých knihovních dluhů. Ale posud se přece držel nad vodou.

Když bylo snědeno obkládané hovězí maso a už se nalévalo světlé i černé pivo, jak si kdo přál, tázala se Vlastislava, poněkud se nad stůl naklonivši: »Kde tam budeš, Jene, bydleti?«

»V zámku, pan baron mně popustí několik pokojů v levém křídle. Ovšem, teď jich mnoho nebudu potřebovati,« dodal Modroch s úsměvem.

Vlastička zbystřila zrak i sluch. Doma měli vedle kuchyně čtyři pokoje, ale přece byt v zámku by se jí zamlouval. Už ta čest, že by zůstávala pod jednou střechou s baronovou rodinou v zámecké budově.

»Na stravu budeš choditi do hostince«, napovídala slečna v další rozmluvě.

Modroch v Moříně už v hospodě byl, na prvý pohled její vedení seznal, ale ani tu se nepřiznal. »Nic jiného mně ani nezbude,« řekl vyhýbavě.

Na druhém konci dlouhého stolu veselí mládenci už si zapalovali sultánky.

»Na nádraží prý je z toho Mořína daleko?«

»Na hlavní trať tři a na lokálku půl druhé hodiny, ale co na tom, jsou-li ve dvoře dobří kočároví koně?«

Slečna souhlasila. Taková projížďka se jí líbila a často jela kočárem až do Prahy, aby též jízdy užila.

Následovaly pečeně. Střelci na banket pamatovali a zbrousili celý revír. O zajíce jim nešlo, těch postříleli dost, ale chtěli dostati několik bažantů a číhali, přeskočí-li ohradu z panské obory srnec. Toho nedostali, ale zastřelili dva tetřívky, kteří se teď dostali na stůl do zlatova upečení. Srnčinu nahradila skopová na divoko připravená. Někteří už odložili nože a vidličky, ale jedlíci si mísy podávali jak o posvícení. Kdy se jim nahodí, aby tak čestně odcházel ten aneb onen rolník a při odchodu se mu dával takový banket? Proto se činili.

Modroch už složil ubrousek čekaje, co bude následovati Starosta zase otálel v naději, že oslavenec pokyne sklepníkům aby přinášeli šampaňské, třeba jenom v Praze zátkované, ale přece jenom šumící a perlící šampaňské. Ale Modroch se k ničemu neměl a jenom s Vlastičkou se živě bavil. I pomyslil si starosta: Hleďme, snad počíná šetřiti — a dal otevříti na stole stojící láhve s vínem obyčejným, od Marečka koupeným.

Všichni znamenali, co se bude díti, proto nápadně stichli, někteří na rychlo si urovnávali náprsenky, mlynář mnul čelo, aby odtud dostal nějaký nápad, a tajemník před svého pána v úřadě položil proužek popsaného papíru. Společnost se připravovala k vážnému okamžiku. Sklepníci nalévali víno do podlouhlých kalíšků a nalíti si dal i ten, kdo vína nepil, ale chmelovině holdoval a při ní chtěl nadále zůstati.

Starosta už zaťukal zlatým prstenem do talíře a všichni přítomní rázem povstali. Modroch poněkud sklonil hlavu ke stolu.

»Veleváženě dámy a páni!« počal starosta mluviti po obvyklém zakašlání. »Sešli jsme se k rozloučení s naším milým druhem a rodákem. Víte předobře, kdo opouští kruh náš. Je to drahý Honzíček, který s námi se veselil i truchlil, s námi žil a nikomu nikdy neublížil. Teď odchází na opáčnou stranu naší vlasti, aby si tam nový domov vybudoval. Posledně je mezi námi. Ale byť ho od nás dalný kus země dělil, nezapomeneme naň nikdy. Teď pak mu přejeme mnoho štěstí, blaha a veselí.«

»Ať žije!« rychle zvolal velitel hasičů.

Všichni kupili se kolem Modrocha, fukali si s ním, až sklínky zvonily a pronášeli pozdravy a hesla. Trvalo chvíli, než se vystřídali a než přišli rozjařeni mládenci s cigaretami v ústech.

Teď bylo na Modrochovi, aby také odpověděl. Vrátil se na svoje místo, položil nedopitý kalíšek a utřev si ústa bílým šátkem, tento podržel v ruce.

»Velevážená společnosti! Náš ctěný pan starosta právě pověděl, že na mne nikdy nezapomenete; děkuji srdečně za to laskavé ujištění. Ale ani já nemohu zapomenouti na drahé rodiště svoje, na místo, kde odpočívají rodiče moji, na blahé chvíle, jež jsem tuto zažil, na vás všechny, s nimiž jsem v pokoji a lásce trávil posud život. Často si na vás vzpomenu a doufám, že mne také přijmete, když k vám občas zavítám, abych se potěšil mezi vámi. Děkuji vám za všechno, co jste mně prokázali co nejsrdečněji.«

Modroch se uklonil a zase zacinkaly sklenice s nově nalitým vínem. Ale tím přípitky neskončily, byli tu lidé, kteří za každou cenu musili udati řeč, byť to bylo několik jenom slov nebo se rozpovídali široce a dlouze, až to ani konce nebralo a okolní je tahali za šosy, aby už dali tím žvaněním pokoj, že nikdo neposlouchá. I za dámy ujala se jedna milostpaní slova a děkovala Janovi za pozornost, jakou měl vždycky k místnímu krásnému pohlaví. Býval pořadatelem zábav, zvacím výborem a vůdcem na výletech.

Modroch se jenom řečnici uklonil, neboť se k slovu nedostal. Dobře napapaní mladí páni nebyli k upokojení a udržení. Už ani nesedli, ale nutili, aby se počalo s divadelním představením a hlavně tancem. Ve vedlejším pokoji šestnáctičlenná kapela ladila nástroje. Na pokyn režisérův povstali herci a vytratili se do šatny, aby se dali maskovat a sehráli mnohými zkouškami nacvičenou veselohru. Společnost zůstala u stolu a popíjela, zatím co se herci potili na »Tiché domácnosti,« která však byla hodně bouřlivou, až by byl její přednosta shodil nad hlavou jeho visící lampu.

Smíchu a potlesku bylo dost až příliš. Herci se rozehřáli a dováděli znamenitě.

Následovali tamburaši, komik představoval už kdo ví po kolikáté loudavého zedníka a metaře, sbírajícího špačky po pražských ulicích, dvě pianistky přehrály několik Dvořákových tanců bez kontroly, zdaž něco vynechaji z drobných not a znamének, i jiní umělci se představovateli s úplným zdarem, až obecenstvo chytala nuda a mladí i staří páni při recitování dlouhých básní se vytratili do vedlejší místnosti a zde se tak živě bavili hovorem, že nebylo přednášející dámě ani páté slovo rozuměti. Ale potlesku se jí dostalo, hlučného nejspíše za to, že už přestala.

Tu pořadatel uvedl na jeviště kapelu, která prudkým valčíkem rozpěnila krev a vrátila náladu. Rychle sklízeno nádobí, svinuty nedbale ubrusy a odnášeny stoly. Kdosi je chtěl hned oknem pouštěti, ale byl zadržen rozvážnějšími hosty. Mladí páni pomáhali odstraňovat stoly a chtíce se před slečnami silou a

obratností pochlubiti, brali pojednou dva ještě s nákladem nadbytečných stolic. V jiné práci se tak nevyznamenali.

Dámy zatím se uchýlily do jednoho prázdného rohu čekajíce, až bude prázdno. Mnohá nožka už pohrávala do taktu s hudbou. Posléze byl sál vyprázdněn, světla opravena, kapela spustila a Jan Modroch šel pro Vlastičku Heroltovu. Před chvili si všichni znovu natáhli rukavičky. Kolo se plnilo, do tance se dali i starší páni a všechno vířilo, se točilo, jásalo a se radovalo, jakoby to nebylo ani loučení s milým druhem, ale hlučná veselost nebo jiná radovánka.

Modroch probíral všechny dámy svobodné i vdané, s každou aspoň několikrát se otočil, aby je vystřídal a tak se s nimi rozloučil před odjezdem z rodiště a nastoupením do nového života, který se před ním otevíral. (Pokračování.)

Valná hromada družstva Vlast

konána byla v pondělí dne 28. června 1909 ve dvě hodiny odpoledne.

Proslov předsedy dr. Rud. Horského, říšského poslance:

Po 20té zahajuji tuto valnou hromadu pozdravem: »Pochválen buď Ježíš Kristus.« Vítám Vás všecky a zvláště vzácného hosta vdp. Jana Vránka, bisk. radu z Omahy, a žádám ho, aby zaujal místo u předsednického stolu.

Vzpomínám 17 zemřelých členů, jež Pán Bůh povolal do lepší vlasti. Jsou to:

Dlask Václav, far. v Hodkovicích. — Dyškant Josef, em. far. v Černém Kostelci. — P. Gardawský Aurel, ředitel školy Piaristické v Praze. — Chochole Karel, far. ve Vojkově. — Janský Jos., děkan v Zahrádce. — Msgr. Klein Jan, arcikněz v Činěvsi. — Košťál Jiří, far. ve Skuhrově. — Kraus Fr., děkan v Zlonicích. — Lachout Jan, ústřední ředitel kanceláří křižovnických v Praze. — Němeček Klem., zám. kaplan v Žamberku. — P. Oliva Boh., katecheta v Německém Brodě. — Paták Fr., em. far. v Čelakovicích. — Dr. Plešinger Ad., gymn. prof. v Chrudimi. — Šťastný Štěpán, em. děkan v Linech. — Vítek Fr., far. ve Vrbně n. Lesy. — Zvifelhofer Václ., far. v Hoříně. — Václ. Žižka, stříbrník v Praze.

Sloužil jsem za ně dnes, jakož i za všecky členy Vlasti mši sv. Vzpomínám na zemřelé: »Odpočinutí věčné dej všem věrným duším, Pane, a světlo věčné ať jim svítí. Bůh jim odplať, co dobrého a záslužného vykonali pro družstvo Vlast.

Než zase 16 nových členů jich řady nastoupilo. Již jednou při zahájení valné hromady zmínil jsem se, že družstvo naše je dobrým, štěpným stromem, který se ujal a jejž žádná bouře ani zloba nepodvrátí. Co všechno jsme museli vytrpěti! Čtu-li evan-

gelium o sv. Pavlovi, který byl haněn, bičován a pronásledován, vzpomenu si, co my všechno vytrpěli! Co ran, kolikrát my byli bičováni, a to mnohdy od vlastních bratří. Vždyť víte, jak před lety vytlučena nám byla okna na Žižkově! Ale družstvo zůstalo státi pevně, neochvějně a bude státi dále, neboť zbudováno jest na dobrých základech a má požehnání Boží. Nebojíme se o ně! Útoky nás nepodvrátí! Útok jest na nás systematisován v tom smyslu: družstvo okupovat, co nashromáždilo se — rozházet . . . Mně bylo častokráte vytknuto to i ono, ale já vždycky řekl: milerád uvítám pracovníky, kteří chtějí poctivě pracovati, ale ne rozhazovati! A dokud náš starý Tomáš, který jest dobrým kasírem, bude živ, nikdo nepovolaný se do družstva nevetře! Nejsme ovšem jako lidé dokonalí, ale já doufám, že společně s členstvem družstva a s výborem mezery doplníme a jsem pevně o tom přesvědčen, že Pán Bůh nadále nám požehná! V čem práce naše záležela, dozvíme se v referátech jednotlivých odborů.

2. Čtení protokolu poslední valné hromady.

Jednatel p. Tom. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé valné hromady.

Předseda: Namítá někdo něco proti znění protokolu? — Nikdo — protokol jest schválen.

3. Jednatelská zpráva za XXIV. správní rok.

Přednesl jednatel p. Tom. Jos. Jiroušek:

Velectěné shromáždění!

Stojíme na prahu našeho 25letého jubilea! Přišel jsem do družstva Vlast v stáří 30 let v měsíci květnu r. 1888, kdy již čtyři roky existovalo pod vedením svého zakladatele tehdáž bez mála 35 let starého katechety a redaktora Tom. Škrdle. Pamatujeme tedy při družstvu Vlast oba všeho hodně, co se ve družstvu sběhlo a pamatujeme zvláště mnoho těch mužů, kteří z lásky k družstvu mnoho činili a kteří nedočkali se té radosti, aby viděli slavnostní, jubilejní, čtvrtstoletou schůzi družstva Vlast, která se bude 7. října konati.

Ti mužové, kteří odešli již na věčnost, v srdcích svých měli přesvědčení o tom, že družstvo Vlast má v zemích dědictví sv. Václava veliké poslání osvětové a literární. Nuže, a ti mužové v tom přesvědčení za zakladatelem družstva Vlast stáli a byli tak šťastni, že uprostřed let devadesátých, tedy po desetiletém trvání, viděli družstvo v jeho slávě, v jeho rozkvětu — viděli družstvo Vlast státi v popředí katolického ruchu a katolického života. Vzpomínám těch mužů a šlechetných zastánců a podporovatelů družstva Vlast, kteří nedočkali se s námi toho blahého okamžiku, aby stanuli s námi na prahu té významu plné doby, kdy družstvo Vlast vkročí do 25. roku své působnosti.

V řadách mužů těch, kteří družstvu přáli, byli osvědčení i nadějní literáti nové doby, ale vzdor tomu, že byli to mužové

nové doby, nedočkali se rozvoje družstva Vlast. Ze starší spisovné doby viděli jsme laskavě shlížeti k družstvu Vlast pouze jednoho stařečka: Vojtěcha Hlinku (Fr. Pravdu), ostatní: v Americe Jos. Hessoun, v Čechách: Bohumil Hakl, P. Jos. Svoboda, dr. Ant. Lenz, Karel Otman, Vojtěch Pakosta, Karel Konrád, Petr Špička a j. byli muži doby nové. Než, ani ti však velkého roku letošního pro družstvo Vlast se nedočkali, aby mohli se radovati s námi mladšími.

Velký rok družstva Vlast je letos. A proč velký rok? Což družstvo Vlast nebylo velkým v každém roce již od svého založení? O ano, družstvo Vlast od svého založení bylo každého roku velkým mezi ostatními katolickými korporacemi, ale v roce letošním vidí družstvo Vlast svůj rok zvláště velikým, poněvadž tento rok jest pro družstvo Vlast rokem srovnávacím a posuzujícím všeho toho, co družstvo Vlast kdy se svými odbory vykonalo.

Jak pestrá a velká to minulost! Družstvo Vlast obeslalo za dobu svého trvání literární oddělení tří velkých výstav r. 1895 a r. 1908 v Praze a r. 1908 v Kroměříži. A samo družstvo Vlast uspořádalo roku 1900 velkolepou »výstavu katolické literatury české z XIX. století« v Praze, která pro všecky věky zůstane jeho chloubou, poněvadž to byla výstava, kde bylo takořka všecko, co kdy v literatuře české minulého století tiskem vyšlo a co náleželo odborové osvětě, vzdělanosti a práci katolické.

Družstvo Vlast má za sebou sedm velkých socialně-literárních sjezdů, sta a sta založených knihoven po českých dědinách a obcích, sta a sta schůzí katolických spolků a katol. organisací obeslalo svými řečníky, k mnohým a mnohým dnes již také starým katolickým vzdělávacím spolkům dalo vznik a základ. To všecko vykonalo družstvo Vlast a neoslábło, stojí zde v pevné síle a mužové jeho dosud objevují se v plné, energické jarosti.

A jak si samo stojí družstvo Vlast? Pevně, pevně! Proto také jinak neobracely by se k němu celé řady spolků jiných, aby je družstvo podepřelo. A to jest významné. Družstvo Vlast rozdalo mnoho a mnoho a má ještě více než rozdalo. Ovšem, celý zdar této věci záleží na správě družstva. kdyby ta nebyla svědomita, nebylo by všeho, co družstvo mohlo pro hnutí katolické a pro spolkový život katolický učiniti.

Letošní rok byl pro naše družstvo také významným tím, že svojí vzácnou návštěvou poctil je ve spolkovém domě J. Em. ndp. Leo kard. Skrbenský u příležitosti jedné ze schůzí Literární sekce v měsíci lednu.

Dále významný byl letošní rok tím, že vypravily se Literární sekce a Socialní odbor na český sever, do Turnova — který je středem českého ráje — a uspořádaly tam Literární a Socialní sjezd přátel a příznivců družstva Vlast a zdarem sjezdu toho byli jsme nemálo potěšeni — a máme za to, že jím česká katolická věc na českém severu nemálo získala.

Naše venkovské sjezdy jsou malými, ale významnými *osvětovými cvičeními*, které náš katolický lid s nadšením vítá a oce-

ňuje, které však se závistivým okem nepřátelé náboženství a křesťanské kultury hledí umlčeti. Vzrůstající zájem o tyto sjezdy svědčí však nejlépe, jak dobře působí.

Než, k věci, k té zprávě, která v nás budí naděje ještě v lepší budoucnost, když interresům družstva Vlast a ideálům jeho dobře porozumíme.

Správní výbor družstva Vlast konal v minulém 24. správním roce od 3. července 1908 počínaje do dnes 8 schůzí, v nichž vyřizoval běžné záležitosti.

Zvláštní naší pozornosti zasluhuje adresa svatému Otci Piu X., zaslaná k Jeho 50letému kněžskému a 25letému biskupskému jubileu, kteroužto adresu opatřil výbor skvostnými deskami z uměleckého knihvazačského závodu p. Špotta v Praze. Adresu podal Jeho Svatosti sám Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský v soukromé audienci dne 13. listopadu 1908. Sv. Otec přijav adresy: družstva Vlast a zároveň Zemského sdružení katolických spolků v král. českém z rukou Jeho Eminence, se zalíbením do adres nahlédnuv, děkoval a s živým zájmem naslouchal zprávám o spolkovém životě katolíků českých.

Z členů družstva během roku zemřelo 17 a mezi nimi i Václav Žižka, který byl členem správního výboru od r. 1905. Zvláštní však náhodou opět během roku ke družstvu Vlast 16 nových členů přibylo.

Blahopřáno bylo výborem: J. M. vsdp. Albanu Schachleiterovi k jeho zvolení opatem, p. JUC. Jos. Šindlerovi v Praze k 50letému jubileu jeho narozenin, vldp. Václavu Lerchovi, děkanu v Berouně, k jeho 40letému kněžství, Aloisu Dostálovi, spisovateli a faráři v Ouvalech, k 50letému jubileu jeho narozenin, vldp. Msgre Fr. Zapletalovi, sídelnímu kanovníku na Vyšehradě, k jeho 25letému kněžství a Janu Halouzkovi, kníž. arcib. konsist. auditoru a faráři v Mistříně na Moravě, k jeho 25letému kněžskému jubileu. Nelze také zamlčeti, že na uvedená blahopřání došla poděkování všech uvedených. — Soustrast projevena byla výborem nad úmrtím vldp. Jana Nep. Kleina, arciděkana v Činěvsi.

Zvláštní poděkování došla výboru od pořadatelstva IV. sjezdu katolíků československých v Praze. Pořadatelé děkovali družstvu Vlast za veškeré spolupůsobení členů družstva Vlast při tomto velkolepém sjezdu, jakož i za podporu, které se sjezdu od časopisů družstva dostalo Konečně došlo výboru také poděkování od akademického spolku »Zarja« ve Štýrském Hradci za bezplatné zasílání časopisu »Vlast« do spolkové akademické čítárny.

V ohledu finančním v minulém roce zaplaceno bylo staviteli p. Kuřákovi 2968 K 39 h za veškeré zednické práce, za okopávku půdy a vyzdění fundamentu pro druhý nový a velký tiskací stroj, který minulého roku v tiskárně byl postaven. Dp. far. Leop. Kolískovi na Moravě odkoupeno bylo za 2 K tiskopisů v zájmu jeho spolku, které družstvu zaslal. — Od p. Fr. Tatera, učitele v Turnově, zakoupeno bylo družstvem k jeho žádosti za 30 K knížek jím napsaných a vydaných. Knížky ty-

darovaly se knihovnám družstvem zakládaným. Letos provedena oprava spolkového domu z venčí ulice až k prvnímu patru, podobně stalo se tak na domě ve dvoře a opraveny uvnitř i vymalovány ve všech dvou poschodích chodby i průjezd. Opravy tyto svěřeny staviteli p. Boh. Varhautovi z Krče a vyžádaly vydání 1280 K.

Pokud se týče podpor, uděleno bylo z fondu katolických spisovatelů, při družstvu Vlast zřízeném, 50 K jisté spisovatelce, 70 korun vdově po zemřelém katolickém žurnalistovi moravském a 50 K jednomu knězi-spisovateli, který nacházel se v léčení za trudných poměrů a 100 K jinému vynikajícímu odborníkovi. A konečně pro rok 1908 uděleno 200 K Jednotě sv. Methoděje ve Vídni, kteráž Jednota pečuje o pořádání českých služeb Božích pro vídeňské Čechy.

K účelům družstva Vlast během roku darovali: Nejmenovaný starý pán, farář na odp. na Moravě, 3571 K 19 h a vyžádal si do své smrti 4 proc. úroky. J. M. vsdp. Msgre dr. Jan Marek, praelát u sv. Víta, daroval 100 K. Po zemřelém Karlu Přemyslovském, arciknězi na Moravě, vyplacen byl dar 1000 K. Zemřelý vldp. Jan Meloun, vikář a farář Postupický, odkázal družstvu 100 K a právě obdrželi jsme z odkazu toho 82 K 02 h, a zemřelý dp. Štěpán Šťastný, děkan v Linech (okres Bělá) odkázal družstvu 200 K, které jsme již rovněž obdrželi.

Ve výborových schůzích při projednávání spolkových záležitostí povoleno bylo dp. Leop. Kolískovi, faráři v Předklášteří, otiskování článků lurdských do jeho nového časopisu »Růže Lurdská« z »Našich Listů«, když bude vždy udáno, z kterého čísla pojednání bylo vzato. Dp. dru Rud. Zhánělovi, vojenskému kurátovi na Smíchově, dáno svolení, aby si mohl své povídky a články v »Našich Listech« uveřejněné ve zvláštním vydání otisknouti.

Z kroměřížské hospodářsko-průmyslové výstavy, kde vystaveny byly tiskopisy katolického vyučování ve škole a časopis »Vychovatel«, dostalo se družstvu Vlast jako vydavatelstvu těchto tiskopisů čestného diplomu. Na zemské jubilejní výstavě v Praze v minulém roce konané, kde družstvo Vlast a jeho kniktiskárna byly zvláštní exposicí zastoupeny v paláci knihtisku, dostalo se družstvu Vlast na odměnu medaile bronzové.

Výbor dbaje jubilea družstva, schválil zakladateli družstva redaktoru Tom. Škrdlovi návrh podpůrného jubilejního fondu pro personál ve družstvu Vlast zaměstnaný. Dále vydal výbor zvláštní prohlášení na obranu zakladatele družstva Vlast red. Tomáše Škrdle na odražení nectného a neslýchaného na něho útoku, kterého se odvážil pražský »Nový Věk«. Prohlášení přinesly »Čech«, »Naše Listy« a »Vlast«. — Cis. král. telegrafnímu a telefonnímu úřadu v Praze povoleno bylo výborem na zvláštní žádost, že smí na domě družstva postaviti si telefonický stožár s ručením za všecky škody tím vzniklé a při udržování a odstraňování snad nastalé. A to na tak dlouho, dokud z držení tohoto stožáru čtvrtletní výpověď úřadu od výboru družstva Vlast se nedostane. — Během roku provedena také akce 150 dopisy

za získání inserátů pro »Naše Listy«. — Dále provedeno bylo zadání valnou hromadou doplněných stanov družstva Vlast, které také úředního schválení došly. — Z nutných příčin změněn a doplněn byl výborem také správní řád Literární sekce a Socialního odboru, aby se mohly lépe representovati a působiti.

Vzhledem k oslavě 25letého založení a trvání družstva Vlast, kterážto slavnost konati se bude na podzim 7. října letošního roku, zvoleno bylo výborem družstva Vlast tříčlenné přípravné komité, sestávající z místopředsedy dp. faráře Vlastimila Hálka, redaktora Tomáše Škrdle a jednatele T. J. Jirouška.

Tento komitét se rozhodl se souhlasem výboru i Literární sekce, že kromě slavnostní schůze, jíž předcházeti budou služby Boží, uspořádá se v domě družstva Vlast domácí, originelní výstava všech literárních děl družstvem Vlast během 25 let vydaných, že podá se obraz všeho osvětového snažení družstva Vlast v zakládání katolických spolků a v zakládání knihoven. Mimo to vystaví se rukopisy a podobizny neb illustrované otisky všech literátů, kteří při »Vlasti« stáli, do ní pracovali anebo nákladem družstva vydané knihy a brožury psali.

Dále rozhodl se výbor družstva Vlast, že navrhne valné slavnostní hromadě družstva za čestné jubilejní členy 9 mužů z Čech, Moravy, Slezska a Severní Ameriky, kteří v katolickém životě požívají zvučného jména anebo vynikajícím způsobem ve hnutí katolickém jakožto členové družstva Vlast působí.

Mimo to rozhodl se výbor, že na oslavu 25letého trvání družstva založí 25 jubilejních knihoven, a to 10 v Čechách, 10 na Moravě a 5 ve Slezsku. Přihlašovati se o tyto knihovny pro spolky, katolické organisace nebo lidové čítárny jsou oprávněni pouze členové družstva Vlast. Z těchto 25 jubilejních knihoven založeno a zasláno bylo celkem 12 v Čechách, 10 na Moravě a 1 ve Slezsku. V Čechách dostaly se tyto knihovny do následujících obcí: do Modřan u Prahy, Žehrova u Žďáru, Běšin, Loučeně, Říčan, Dolní Cerekve, Borovnice u Čechtic, Nebušic u Vokovic, Hořelic, Kovářova, Tuklat a do Turnova. Na Moravě do Třeště, Rověčína, Bílska, Moravské Ostravy, Červenky u Litovle, Roketnice u Starče, Náměště u Olomouce, Bilovice u Podivína, Loučky a Želetic a ve Slezsku do Kateřinek. — Ostatní dvě knihovny se ještě do konce září rozdají.

Kromě uvedených knihoven jubilejních dány dvě knihovny katolickým spolkům v Domažlicích, povoleno 5 knihoven Sdružením venkovské katolické mládeže v Čechách, o něž se tyto sdružení mohou ucházeti, a konečně dáno darem mnoho poučných knih a brožur pro účastníky křesťansko - socialního kursu v Hradci Králové v měsíci červenci minulého roku konaného.

K brožurám, vydávaným družstvem, přibyło historicky významné dílo vldp. dra Karla L. Řeháka »Význam husitství pro vzdělanost v Čechách« ve 3 dílech.

Tiskárně přibyly do práce dva nové měsíčníky: dp. Frant. Svátka »Kvítky« a dp. Ant. Hoffmanna »Květy Lásky«.

Děkuji všem, kdož jakýmkoliv způsobem nás podporovali, družstvu Vlast své odkazy pro zájem jeho a katolické věci činili

a děkuji těm, kdož v nás důvěru mají a nám v práci napomáhají.

Zpráva jednatelská přijata byla potleskem a hlasy výborně.

Předseda: Z této obsáhlé a věcné jednatelské zprávy vidíme, že ani 24. rok jsme nezaháleli, že pracujeme, co síly stačí a doufám, že bude se pracovat nových dalších 25 let a že až už dávno my tu nebudeme, ti, kteří přijdou po nás, budou teprve ovoce práce naší sklízeti! A jako potěšila nás zpráva jednatelská, doufám, že potěší nás i zpráva účetní. Prosím, pana účetního . . .

4. Zpráva účetní za XXIV. správní rok.

Red. Tom. Škrdle podával účetní zprávu za r. 1907—1908. Pravil: Letošní účty jsou *v pravdě jubilejní. Loni nám zbylo čistého jmění* 194 K 43 h, *letos* 9608 K 89 h. A co se bilance týče, *loni bylo aktiv* 211.472 K 18 h a passiv 100.458 K 50 h, i zbylo 111.013 K 67 h, *letos však je aktiv* 232.123 K 36 h, passiv 95.662 K 85 h, i zbylo 136.460 K 51 h. *Obrat peněz byl loni tento:* loni 106.446 K 45 h příjmů, 106.252 K 02 h vydání — obrat peněz letos: *138.606 K 90 h* a vydání 129.040 K 12 h. *V dějinách Vlasti takové výše příjmů ještě nebylo.*

A toho všeho docílili jsme při poměrech dosti nepříznivých: 1. příjem pap. obch. je malý a je horší, když tu máme velikou katol. organisaci, než když jí nebylo a 2. dva malé stroje mají od duchovenstva a organisací katolických pouze asi 20 procent práce, ostatních 80 proc. práce dávají nám světské firmy a ty se s námi dělí o užitek. Vzdor tomu měla tiskárna 70.289 K 16 h příjmů a 56.461 K 70 h vydání. Tiskárna drží celé družstvo!

Četnými a stálými upomínkami sešlo se tolik abonentních dluhů i nového předplacení, že byly všecky časopisy aktivní. Měly příjmů a vydání:

	Příjmy	Vydání
Vlast	13.728 K 08 h	11.864 K 50 h
Vychovatel	6 288 » 20 »	5.249 » 70 »
Naše Listy	11.752 » — »	10.028 » 15 »
Sborník	2.390 » 10 »	2.289 » 50 »
Hlasy	1.211 » 18 »	900 » — »
Četba	1.209 » 54 »	985 » 78 »
Kalendář	2.736 » 56 »	2.721 » 49 »
Spolkový dům	9.456 » 58 »	11.592 » 76 »
Pap. obchod	7.206 » 53 »	6.637 » 11 »
Tiskárna	70.289 » 16 »	56.461 » 70 »

Pokladník poznamenal, že jediný dům je zdánlivě pasivní, a to se stalo tím, že celá tíže půjček pro družstvo (40.000 K u spolku »Praha«) padla na bedra domu, dále že dům dává družstvu zdarma schůze, skladiště, zdarma byt pro kanceláře a že počítáme v nepatrné ceně místnosti tiskárenské a pap. obchodu. Kdyby se to vzalo vše přísně, dům by byl aktivní, ale družstvu by to nepomohlo: co by na jedné straně přibylo, na druhé by ubylo.

Výkaz jmění družstva jest tento:

a) Aktiva:

Spolkový dům	K 144.000·—
Cena knihtiskárny	» 56.000·—
V pap. závodě bylo zboží a tarních tiskopisů za	» 10.400·—
Cena starších knih, brožur a časopisů	» 10.000·—
Inventář družstva	» 400·—
V záložně bylo uloženo	» 1.502·89
Vklad v pošt. spořitelně	» 100·—
Depositum u elektrických podniků	» 153·69
Zbytek z I. skupiny příjmů a vydání	» 9.608·84
Úhrnem	K 232.165·42

b) Passiva:

Dluhy na domě:

Hypotekární dluh v České spořitelně	K 19.962·01
Hypotekární dluh v Městské spořitelně	» 6.480·54
Hypotekární dluh ve spolku Praha	» 37.227·76
Dluh fondům družstva	» 29.962·55
Soukromé osobě dlužíme	» 2.029·99
Úhrnem	K 95.662·85

Odečte-li se od aktiv	K 232.165·42
passiva	» 95.662·85
zbývá:	K 136.502·57

Předseda se tázal pokladníka, v jakém stavu je dům družstva, hlavně střecha?

Pokladník: Střecha domu byla před několika roky zcela nově upravena, trámy krovů jsou silné, zdivo pevné; letos byl dům opraven částečně, až si zaplatíme stroj, dáme jej opraviti zcela. Dům jest pojištěn na 60.000 K u pražské městské pojišťovny.

Předseda: Jak se rozšířila tiskárna a co stály stroje?

Pokladník: Jeden velký stroj stál 9000 K, druhý 14.000 K, dva malé stroje jsou po 2000 K a motory k elektrickému vedení stály na 2000 K. Stavba tiskárny (budova) stála 4000 K, za písmo a zařízení dalo se z počátku přes 20 000 K a písmo se stále kupuje a doplňuje.

Předseda vzav do ruky účetní knihu, rozebíral sám aktiva a passiva, dotazoval se na to a ono, vysvětloval různé položky a porovnav loňskou zprávu s letošní, prohlásil, že máme letos o 25.000 K více než loni, že jsme tedy ve vývoji.

Účty revidovali pp.: Emil Stárka, farář ze Řepína, a Josef Kotouč, oficial zemského soudu v Praze, kteří písemně prohlásili:

»Podepsaní revidovali účty, prozkoumali bedlivě všecky účty družstva, jeho fondů, časopisů, knihtiskárny, pap. závodu a shledali vše v pořádku vzorném.« V Praze, dne 24. června 1909. Přítomný pan oficial podal na to ještě ústní zprávu téhož znění.

K slovu se hlásil pan Václ. Dvorský a pravil: Myslím, že tlumočím přání všech, mohu-li gratulovat jak panu předsedovi, tak panu jednateli, jakož i panu účetnímu, zakladateli družstva Vlast. Pozoroval jsem dle zprávy pana účetního, že činnost družstva nebyla jen na papíře, ale i v činnosti a tato činnost je imposantní. Každý spolek by mohl býti hrdým na tuto činnost. Znaje manipulaci v záložně, vyvodil jsem, že skromnost pana účetního šla příliš daleko, že dům vlastně jest aktivní, což — dle libosti — odůvodním. Gratuluji dp. Škrdlovi a prosím, aby Pán Bůh dal hojně zdraví ctěnému presidiu, aby mohlo k větší cti a chvále Boží a k dalšímu rozkvětu Vlasti pracovati. — (Potlesk.)

Na to udělila valná hromada pokladníku jednohlasně absolutorium.

5. **Zprávy odborů.**

a) Zpráva Sociálního odboru.

Přednesl p. Tomáš Jos. Jiroušek.

Velectěné shromáždění!

Sociální odbor družstva Vlast konal v minulém roce 3 schůze. Ve schůzích těchto referoval dp. far. *Vlastimil Hálek* »O připuštění žen k poručnictví a opatrovnictví v Rakousku,« o práci dětí při řemeslných živnostech a »o rozdílech mezi vzdělávacím spolkem a organisací strany.« — Jednatel *T. J. Jiroušek* přednášel: »O sociálním a katolickém tisku u nás,« »O starobním pojišťování v Rakousku,« »O spolkovém životě katolickém na Moravě« a předložil brožuru vydanou od sociálních demokratů proti národním socialistům pod názvem »Kdo jsou národní dělníci« a dále podal názory o brožuře: »Volná myšlenka a sociální demokracie,« kterou vydali volnomyšlenkáři na svoji obranu proti sociálním demokratům, kteří považovali volnomyšlenkáře za své konkurenty v neznabožském vzdělávání lidu.

Pokud se týče přednášek v katolických spolcích a organisacích v Praze, předměstích a na venkově, členové Sociálního odboru nelenili a vydatně v hnutí katolickém napomáhali. Během roku přednášeli, vysláni Socialním odborem družstva Vlast: dp. farář *Vlastimil Hálek* v Kralupech, v Hostivicích u Prahy, v Liboci, ve schůzi spolku sv. Bonifáce v Praze, v Hořelici, v Tuchoměřicích a v Turnově. Jednatel *Tom. Jos. Jiroušek* přednášel v Katol. Nár. Jednotě na Smíchově, v katol. organisaci na Smíchově, ve spolku sv. Bonifáce v Praze, v Zemském sdružení katol. spolků v král. Českém v Praze, v Davli, v Šárce, v Bubenči, na Kladně, na Mělníku, v Třebotově a v Turnově. — *Václav Žižka* řečnil (posledně) na sociálním kursu v Hradci Králové, *Karel Šubrt* v Pečkách na dráze, *Václav Dvorský* v Pečkách na dráze, v Rožďalovicích, v Davli, ve Vraném, v Řevnicích a v Třebotově. Pí. *Anna Křížková* v Třebotově a p. ing. *Jan Dostálek* v Kostelci na Orlicí, v Nekoři, v Orlici a v Plaňanech. Celkem tedy navštívili řečníci Sociálního odboru *32 schůze* katol. spolků a organisací.

Péčí sociálního odboru pořádány byly minulého roku též tři sociální večírky v domě družstva Vlast, v nichž přednášeli: dne 8. listopadu p. *Václav Dvorský* »O zemské organisaci středních stavů »Vzájemnosti« v Praze,« dne 15. listopadu dp. katecheta *Václav Kunz* »O hesle svůj k svému« a dne 22. listopadu dp. far. *Vlastimil Hálek* na théma »Jak odpomoci demoralisaci, plynoucí z tanečních zábav.« Tyto tři sociální večírky těšily se velice pěkné návštěvě přátel křesťansko-sociální myšlenky v Praze a předměstích, a přispěli k poznání a utužení se upřímných našinců vespolek.

Také se musím zmíniti »o večírku Václava Žižky,« který v den jeho jmenin 28. září m. r. uspořádala Zemská středostavovská organisace »Vzájemnost« v Praze v místnostech velkorestaurace »Platýzu,« na němž bez mála celý Sociální odbor měl také své účastenství. Dp. *Václav Kunz* jako programový řečník mluvil o životě Václava Žižky pěknou řeč, p. *Václav Dvorský* líčil význam jeho názorů v řemeslnicko-živnostenské otázce a redaktor *T. J. Jiroušek* podal celý přehled názorů Žižkových v otázce sociální a hnutí katolickém. Přítomný p. Václav Žižka byl velice dojat a mile potěšen. Sociální odbor družstva Vlast za uspořádání tohoto večera »Vzájemnosti« vřele poděkoval.

Podpůrnou tiskovou akci zahájil Sociální odbor družstva Vlast v 72 říšském volebním okresu, a to v okresích Milevsko, Hluboká, Bechyně, Týn nad Vltavou a v 48. říšském volebním okresu na Karlínsku a Česko-Brodsku. Dopisní akci v těchto okresích provedl dp. farář Vlastimil Hálek a zasílání tisku do těchto okresů vede red. Tomáš Škrdle.

Nyní zasedají v Sociálním odboru družstva Vlast následující členové: Předseda vldp. dr. Rud. Horský, I. místopředseda a jednatel T. J. Jiroušek, II. místopředseda inž. Jan Dostálek, pokladník red. Tom. Škrdle a členové přísedící: dp. far. Vlastimil Hálek, Václav Průša, mistr obuvnický, Frant. Waldmann, redaktor »Křesť. Dělníka,« Tomáš Roháček, soukromník; Václav Dvorský, živnostník; Frant. Krejza, obchodník a Karel Wolf, c. k. poštovní úředník.

V roce minulém ztratil náš Sociální odbor p. Václava Žižku, který od založení odboru stál nám v čele jako místopředseda plných 19 let. Želíme tohoto starého přítele upřímně a nezapomeneme jeho působnosti nikdy.

Děkuji všem, kdož Sociální odbor podporovali a v pracích nám nápomocni byli.

Předseda: Tato zpráva jest napohled nepatrná! Ale prosím, pánové, kdyby nebylo Sociálního odboru našeho, nevím — nevím, bylo-li by dnes tolik katolických poslanců českých v parlamentě. Ba, dovolím si tvrditi, že nastane-li všeobecné tříštění pol. sil a jeden půjde za modernou a druhý za liberalismem a třetí Bůh ví ještě za čím: bude to opět jediný Sociální odbor, který vytrvá a z něhož vytryskne nový zdroj síly na všechny strany.

b) Zpráva Literární sekce.

Přednesl za nepřítomného katechety Boh. Jiráčka, jenž se pro povinnosti ve škole nemohl dostaviti, účetní p. Jan Žák.

Vážené shromáždění!

Literární sekce družstva »Vlast« předstupuje před vážené shromáždění, aby vydala i ona počet z celoroční práce své.

L. s. konala v minulém roce čtyři schůze, na nichž probírala, posuzovala novinky literárního trhu. Na těchto schůzích posouzeno bylo přes 200 knih, týdenníků i měsíčníků, literatury české, polské, latinské a německé. L. s. konala tři večery, přístupné širší veřejnosti, které byly četně navštíveny a jak doufáme hojného užitku účastníkům přinesly. Dne 17. ledna 1909 přednášel dp. P. K. Toman farář: »O sjezdu katolíků v Düsseldorfu.« Dne 24. ledna 1900 dp. Vl. Hálek: O † biskupu Dru M. Říhovi. Dne 31. ledna 1909 dp. Fr. Žundálek, profesor: O † biskupu Brynichovi.

Nezapomenutelným zůstane nám den 24. ledna 1909, kdy zavítal v kruh náš Jeho Eminencí nejdůstojnější arcipastýř Leo kard. Skrbenský, jehož v synovské oddanosti jsme přivítali a jenž všem účastníkům slavnostního večera udělil své vrchnopastýřské požehnání. Otcovská slova Jeho Eminencí povzbudila nás a posílila ku zdvojené práci, a přítomnost Jeho Eminencí na našem večeru ukázala, že cesta naše, která od tak mnohých byla podceňována, je přec jen cestou správnou a v dnešních poměrech nezbytnou.

Ve dnech 31. května a dne 1. června 1909 konán byl sjezd L. s. v Turnově, za nebývalého účastenství z celého dálného okolí a mnohých hostí z Prahy.

Přednášky laskavě konali P. T. pp.: red. Tom. Jiroušek, učitel Vl. Jelínek, farář Vl. Hálek, říšský poslanec Dr. R. Horský, farář Al. Dostál, farář Th. Dr. K. L. Řehák, jimž všem platí náš vřelý a upřímný dík. Neméně zavázáni jsme vysloviti upřímné díky vldp. děkanu turnovskému Čermákovi, dp. katechetovi J. Šveci, p. J. Janků, p. A. Svobodovi, kteří obětavě pracovali a přičinili se o zdar sjezdu. Děkujeme vřele všem pp. účastníkům sjezdu našeho a přejeme si, aby snaha naše nebyla marna, ale aby hojného užitku přinesla všem.

L. s. ze všech sil svých snaží se, aby úkolu svému dostála, leč práce naše nestačí v tom nepřátelském příboji, který zuří kolem nás, proto přikročila L. s. letošního roku ku změně stanov, aby počet pracovníků byl rozmnožen. S povolením družstva »Vlast,« které změněné stanovy schválilo, a to tak, že výbor Literární sekce rozšířen na 15 členů a mimo výbor pracuje i širší sbor s neomezeným počtem členů.

L. s. letošního roku prostřednictvím svých členů navázala styky s polským časopisem »Unitas« a »Theologische Quartalschrift,« čímž známost o družstvu Vlast dostala se za hranice.

L. s. má účast všude na zjevech radostných i smutných, týkajících se literárního života.

Že práce naše nemá takového výsledku, jak bychom si přáli, nezáleží na nás, ale mimo nás, kam snaha naše dosáhnouti nemůže, aneb kde setkává se snaha naše s odmítáním; my máme však to vědomí, že pracovali jsme dle sil svých, vážené pak shromáždění žádáme o důvěru další, pracovati dle sil svých chceme a budeme. Zdař Bůh!

Zpráva tato byla přijata se zaslouženou pochvalou.

c) Zpráva z Historického kroužku.

Četl za nepřítomného p. školního rady Dr. M. Kováře, jenž dlí na venkově, faktor p. Boh. Šubrt.

Jako v letech minulých tak i roku loňského Histor. kroužek pracoval, seč byl. Za funkcionáře jeho zvoleni opět pánové titéž jako v letech předcházejících, a to: předsedou pap. praelát a c. k. dvorní rada Dr. Frant. X. Kryštůfek, jednatelem školní rada Dr. Matěj Kovář, pokladníkem farář Dr. Kar. Lev Řehák, knihovníkem Dr. Ant. Podlaha. Ostatní členové výboru byli: P. Ferd. Černovský O. A., převor Jos. Hamršmíd, dp. Václav Roudnický, univ. prof. Dr. Al. Soldat, archivář Fr. Tišer, podpřevor Ludv. Vachek, prof. Jos. Vávra a delegát Vlasti red. Tom. Škrdle. Revisoři účtů byli: farář P. Václ. Váchal a podpřevor Ludv. Vachek.

Přednášky loňského roku byly tři, z nichž dvě měl Dr. Kar. L. Řehák, a to dne 29. listop. o Karlu IV. a dne 13. pros. o Jiřím Poděbradském a třetí dne 14. února prof. Jos. Vávra o Tomáši Mikuláši Petricím z Lindenberka. Všecky tři přednášky byly četně navštíveny a prosloveny v místnostech Jednoty katol. tovaryšů.

Druhá hlavní péče výboru Hist. kroužku jest vydávání Sborníku, jenž vychází již od r. 1893 ve volných svazcích a od r. 1900 jako čtvrtletník o 16. arších; od loňského roku sloučen sešit 1. a 2. v jeden a sešit 3. a 4. ve druhý svazek, o 14 arších tiskových. Lonský ročník IX. přinesl tyto práce: Alois Dostál: Vévodkyně Savojská; Dr. Jos. Kašpar: Jak se v 16. a 17. stol. v Nov. Bydžově ženili a vdávaly; Stan. Kosan: Studie o posledních 4 papežích avignonských a o jejich politických stycích s cís. Karlem IV.; Dr. M. Kovář: Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742 až 1744. Z Lothových letopisů: Mikšovicova kronika Lounská; Al. Kröss T. J.: Příspěvky k dějinám vypuzení jesuitů z Čech r. 1618; Dr. Ant. Lenz: Sv. Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích; F. Menčík: Leonard Harrach z Rohravy; Václ. Oliva: Svratka a Radhošť; Dr. Ant. Podlaha: Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického; Gust. V. Svoboda: Pobyt Prusů v Kolíně před bitvou u Křečhoře od 17. máje do 18. Juni 1757; Frant. Štědrý a Cyr. Straka: O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes; Frant. Štědrý: Týnec Panenský; Jos. Vávra: Alžběta Konstancie z Pöttingu, dobrodějka klášterů. — Drobné zprávy historické podali: Al. Dostál, Dr. M. Kovář, Gustav V. Svoboda, Dr. Jan

Zítek a A. Špaldák. — Veškeré posudky napsal redaktor Dr. M. Kovář.

Jelikož se pokladní hotovost scvrká, obrátil se výbor k četným osobám o pomocnou ruku. I zaslali darem: Jeho Biskupská Milost Frant. Brusák 50 K, Jeho Milost generál a velmistr ryt. řádu křižovníků s červ. hvězdou 50 K, Jeho Biskupská Milost Dr. Václ. Frind 30 K. Mimo to zaslali: praelát Fr. X. Dr. Kryštůfek a em. farář Jan Nosek po 3 K a em. vikář Fr. Vacek 10 K. Kéž by se našlo více dobrodinců, aby mohl Historický kroužek plniti svůj úkol, průchod dáti historické pravdě.

Zpráva vzata byla s uspokojením na vědomí.

Red. Tom. Škrdle vzpomíná založení, vývoje a slávy Hist. kroužku za doby † P. Jos. Svobody T. J. Želí toho, že družstvo nemůže pro dluhy subvencovati mladé hist. síly, aby v archivech pracovaly.

Václ. Dvorský jmenuje některé mladé síly, ku př. prof. Neubauera, Dr. Kuleřáta a jiné, které mohou pracovati; ty ať Historický kroužek pozve ku práci, ti mohou mnoho dobra vykonati.

Předseda: Slyšeli jste, pánové kratičkou, ale významnou zprávu Histor. kroužku. Dnes kdyby nebylo Hist. kroužku, museli bychom ho založit, neboť dnes se lže na všech stranách a nejvíce v historii.

6) Podpora Jednotě sv. Methoděje ve Vídni.

Výbor navrhl a předseda to doporučil, aby se Jednotě této udělilo 200 K podpory na rok XXV. Podpora byla jednohlasně udělena. Při tom předseda vylíčil účel a snahy této Jednoty a vůbec poměry Čechů vídeňských a naznačil, kdyby se měla vídeňská konsistoř stále tak národnostně nepřátelsky chovati proti Čechům vídeňským a dolnorakouským, že budou katoličtí poslanci přinuceni, oznámiti to do Říma sv. Otci a žádat ho za odpomoc.

7. Volba jubilejních čestných členů.

Výbor navrhl, aby valná hromada jmenovala z Čech, Moravy, ze Slezska a z Ameriky 9 jubilejních čestných členů a valná hromada přidala k tomu ještě tři nové z výboru družstva. Když se jednalo o člena z Ameriky, vyžádal si slova bisk. rada Jan Vránek, vylíčil jeho zásluhy a volbu jeho vřele doporučil. Volba 12ti jub. čestných členů byla schválena a jména jejich oznámí se veřejně 7. října při slavnostní jubilejní schůzi.

8. Řád podpůrného fondu pro zřízence družstva Vlasti.

Výbor družstva řád tento vypracoval a ref. Tom. Škrdle jej přečetl, odůvodnil a vysvětlil, i byl valnou hromadou přijat a znění jeho uveřejní se rovněž až 7. října.

9. Volba předsedy, dvou výborů a dvou náhradníků.

Za předsedu zvolen opět říšský poslanec Dr. Rud. Horský. Dr. Rud. Horský děkuje pravil: Já družstvo vždy miloval a já doufám, že mu projevím svou lásku i po smrti, jak již jsem kdysi napověděl.

Z výboru vystoupili dle stanov: Ant. Suchoradský, katecheta a K. Ulrich, c. k. pošt. pokladník, který jest jediný, jenž se zakladatelem družstva působí ve výboru od založení družstva. Oba byli opět zvoleni. Za náhradníky byli povoláni: Fr. Stibor, em. far. v Liboci, a Jos. Vinopal, správce chorobince na Smíchově.

Slovo si vyžádal p. *Jos. Vinopal.* Hledá katolické centrum, kde by se poučil, i jiní touží po tom. Snad by se to mohlo díti v Sociálním odboru, kdež bychom se připravovali, k boji vzdělávali a taktiku si zařídili.

Red. p. Tom. Jos. Jiroušek: Socialní odbor má 15 výborů a 50 členů širšího sboru. Sem ať se noví členové hlásí a přání p. řečníka může býti splněno.

Místopředseda far. Vlastimil Hálek vzpomíná čestného člena a vzácného příznivce Vlasti slov. p. dra. Julia Nejedlého, jenž vážně ochuravěl. Valná hromada přeje z plna srdce slov. panu doktorovi, by ho Všemohoucí v brzce ráčil pozdraviti.

Slovo si vyžádal bisk. rada Very Rev. Jan Vránek a za napjaté pozornosti pronesl tuto pozoruhodnou řeč:

»Velectěná slečno, velectění pánové! Bylo pro mne nejvýš radostnou a dojemnou událostí, kdy po 20 letech opět překročil jsem hranice své milované otčiny a dnes je pro mne ctí a významnou příležitostí býti poprvé účasten zdařilé a svorné valné hromady družstva »Vlast«, jehož členem jsem přes 20 roků. Již za oceánem s obdivem sledoval jsem záslužnou a neohroženou činnost družstva, jež neochvějně bojuje pro svatováclavskou víru naši a pro drahou královskou českou řeč. Při volbě čestných členů můj soused p. Jiroušek vzal mi z úst návrh, aby dp. Škrdle byl na prvém místě jmenován čestným členem této mohutně rozvětvené družiny. On to byl, který svým úsilím a neúmornou prací založil tento důležitý spolek, který vdechl život v mrtvou hmotu, on to byl, který způsobem v pravdě americkým uvedl v život »Vlast« a její katolický tisk. Důležité doby povolávají k činnosti pravé muže, aby vykonali úkol, jejž doba ukládá. Dp. Škrdle zhostil se úkolu svého způsobem americkým, jsem řekl. Vám je aspoň částečně známo, že v Americe musíme kostely stavět, nemáme ani kalicha ani mešních rouch, stát nám podpory neposkytuje, musíme mezi lid prosit o příspěvky, sbírat a zakládat kostely, fary a školy. Zakladatel »Vlasti« činil totéž, jezdil, agitoval, sbíral, až se stal skutkem velký jeho podnik. Co tu sebezapření, nesnází a bojů za 25 roků pro víru, která činí národ mravným a silným, aby odolal útokům nepřátel! Zejména náš český národ potřebuje víry, mravnosti a síly, aby jako skalný ostrov odrážel nepřátelský příboj vln. Kdo bojuje proti náboženství, není vlastencem. Pravý vlastenec miluje to, co předkům bylo svato, a našim předkům bylo náboženství drahé nade vše. I k nám do Ameriky přicházejí z Čech lidé druhu Pellantova a Masarykova, aby ubíjeli víru svých předků, ale myslím, že tito »světlonoši« volné myšlenky navolí se do Ameriky chodit, ježto se vracejí s prázdnými kapsami a konají přednášky protináboženské před prázdnými sedadly. Náš americký lid je protináboženského štvaní syt a přesvědčen, že nevěra není vědou ani vlastenectvím a že lid znemravňuje a hubí. Leč odchýlil jsem se od směru své řeči.

Nejsem sice americkým kněžstvem pověřen, abych jednal a mluvil za ně, ale jsem jist, že mluvím ze srdce všech, když pronáším jejich jménem nejvřelejší blahopřání družstvu »Vlast« ke čtvrtstoleté oslavě působení družstva. U nás má družstvo mnoho přátel. Na amerických dollarech je heslo »E pluribus unum!«, což znamená: »z různých částí jednota!« Kéž sjednocené české duchovenstvo pracuje svorně proti nepřátelům víry! S bolestí a politováním pozorujeme, že kněžstvo české je rozštěpeno na dva tábory. Kéž podá si svorně ruce s družstvem »Vlasti« a jde ruku v ruce za jedním vznešeným cílem! Lid český potřebuje pevné svornosti proti úpornému nepřátelství ciziny, potřebuje jednoty, aby uhájil svého života národního a svých práv. Běda těm, kteří rozsévají svár a vydávají bojovná hesla proti víře otců, běda těm, kteří rozsévají dračí zuby nesvornosti a nevěry! Družstvu »Vlasti« přeju z hloubi duše, aby ne čtvrt století, ale celá staletí v budoucnosti stavělo na týchž nerozborných základech výš a výše, aby zbudovalo mohutnou světlárnu, z níž by tryskalo světlo katolického ducha na všechny strany, aby ti, kdož potácejí se na vlnách pochybovačnosti náboženské a kdož otravováni jsou jedem lži osvěty a volnomyšlenkářství, našli záchranný přístav náboženského přesvědčení a pravou cestu k životu a k víře svých předků! Zdař Bůh budoucnosti!«

Řeč Vránkova odměněna byla bouřlivým potleskem. Předseda řečníku poděkoval a pravil: »Já byl již na 21 valných hromadách družstva, ale nikdy ještě nebyl jsem tak potěšen, jako právě dnes, ve vaší přítomnosti, veledůstojný pane! A vznáším k vám prosbu, abyste, až se zotavíte ze své nervosy a až přijedete zpět do Prahy, uspořádal na Žofíně přednášku o působení katol. kněžstva v Americe mezi tamními Čechy.«

Very Rev. Jan Vránek: »Já přijel jsem do Čech, ne abych se blýskal. Jen zotavení bylo mým údělem. Pan biskup zakázal mi číst i psát, jen abych se zotavil. Ale budu-li mít nervy zaceleny a zvolíte-li si nějakého hlavního řečníka a uspořádáte nějakou akademii, podvolím se takové přednášce a vysvětlím poměry americké v pravém světle.«

Slib tento byl přijat bouřlivým potleskem a pp. V. Dvorský a Václ. Kunz, katecheta, hned se hlásili, že by tu schůzi uspořádali, prosíce, aby jim p. rada určil den přednášky o 3 neděle napřed.

Předseda: »Jak jste, pánové, viděli, a jak zvláště náš milý host z Ameriky mohl pozorovat, nemáme tu křiků, ale všichni, kolik je nás tu, pracujeme nadšeně. Doufám, pánové, že i tato letošní valná hromada bude plodná a že vydá na příští rok hojné ovoce. Konče valnou hromadu, žádám ctěné shromáždění, by projevilo svůj hold Sv. Otci Piu X., nejdůstojnějšímu československému episkopátu a Jeho Veličenstvu císaři a králi provoláním »Sláva«. Přítomní je provolali a opakovali.

Tím byla tato krásná, souladná schůze skončena, v níž panovala ve všem jednomyslnost a naprostá svornost. Kéž je tomu tak i budoucně a vždycky.

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě.

I. Před rokem 1848.

Na vinici Páně.

Podává Jan Halouzka.

(Pokračování.)

Roku 1845 byl jsem přesazen do města Brna za kaplana k farnímu chrámu Páně sv. Jakuba, kdež jsem jakožto poslední kaplan každou neděli a svátek časně ráno svým milým krajanům (nejvíce služkám, tovaryšům, řemeslníkům, rolníkům z okolí brněnského) slovo Boží hlásati směl. Zvláště proti kořalce jsem hřímal. Bohužel! nebyl jsem tak šťasten, jako *P. Matěj*, kapucín irský. Spolky střídmosti zanikly, sliby učiněné se zrušily!

Maje velice tenoučké příjmy a mnoho se namáhaje pracemi vědeckými (spisoval jsem tehdáž církevní historii o 3 svazcích a j.), v zimě jsem ochořel následkem špatné stravy, kterou jsem požíval. Jelikož jsem během několika měsíců velice mnoho léků, nejvíce pilulek užíval, seslabil jsem sobě žaludek tou měrou, že jsem dále úřad svůj zastávati nemohl. Ztráviv nějaký čas na jaře roku 1846 v klášteře u Milosrdných v Brně, odebral jsem se na léto do rodiště svého.

Žil tam toho času muž velectihodný, duchovenstva katolického veliký přítel a ctitel, *J. Haas*, polesný knížecího panství Dietrichsteinského, tuším Tyrolák. Ten mi po vysvěcení, když jsem se do Židlochovic ubíral, odevzdal tři státní papíry v ceně 300 zl. stř. s tím závazkem, že se musím podrobiti přísným zkouškám z theologie, abych na důstojnost doktora bohosloví mohl býti povýšen. Přijal jsem s díkem nabídnutý dar, a k vyplnění převzaté povinnosti slavně jsem se zavázal a odhodlal. Prozatím jsem bohužel těch peněz potřeboval k nabytí zdraví svého. Nemoha se doma zotaviti, ježto žaludek pořád více slábnul, odhodlal jsem se poradit u lékařů v Praze. Prof. Dr. *Jakš* poslal mne do lázní Marianských. Nemoha tamějších studených vod železo-solných ztráviti, odjel jsem odtud do Karlových Varů, které jsouce teplé, ano horké, více mi sloužily, a já koncem měsíce září t. r. vrátil jsem se do Židlochovic, kde jsem zase dále směl kaplanovati. Ale cit hladu navždy jsem pozbyl. Vyplnilo se sice pořekadlo: »L' appetit vient en mangent«, avšak ten blahý, ač i trapný cit hladu od té doby až do nynější chvíle postrádám, následkem čeho můj život sice nebyl přímo ohrožen, ale velice ztrpčen — nebo stav ten mne činí chvílemi velmi popudlivým, zádumčivým, spánek noční jen strojeně musí býti přilákán, a čilá pružnost ústrojí tělesného i duchového namnoze zmizela.

Beim Teufel ist der spiritus,
das Flegma ist geblieben. (Goethe)

Přece však pamětliv jsa slibu daného, počal jsem se připravovati ke zkouškám přísným z bohosloví, též neustával v prácech

literárních, přemáhaje silou ducha neduh tělesný, někdy jako Stoik, někdy jako křesťan.

Otcovský přítel můj p. praelát Viktor žádal p. biskupa, abych se směl v klášteře Rajhradském v zátiší připravovati; ale prchlivý a *tehdáž* Slovanům nepříznivý biskup Anton Arnošt nedovolil; musil tedy upustiti od ušlechtilého zámyslu svého, a já se připravoval ve dne v noci vedle prací úředních ke zkouškám do Prahy. Co jsem obzvláště s jazyky orientalskými vytrpěl, toho upřímně želím.

Když vyšel 1. svazek mé historie církevní v Praze (r. 1847), pokládal jsem to za povinnost svou: jeden exemplář ve skvostné vazbě ctí a darem věnovati velepastýři svému. Když jsem se u něho octnul, přijav knihu krásnou, mrštil jí s nevolí na stůl, dokládaje, že tomu bez slovníku nerozumí, na to pokračoval trpce:

»Sie schriftstellern mir zu viel!«

Já: »E. b. Gnaden! es ist dies zugleich meine einzige Erholung!« —

On: »No! besser ist es freilich, als wenn Sie ins Wirthshaus gehen — — — — — — — — — — — — — — — —

»Já: »Zudem hatte ich gerade in diesen Tagen die Gelegenheit, die hohe Persönlichkeit meines Oberhirten gegen die Národní Noviny des Havlíček *slavisch* zu vertheidigen.«

On: »Das dient Ihnen zu Rechtfertigung!« Na to se utišil, a mluvil zase klidně, jak se na vzdělance sluší a patří.

Já pak (šelma od narození!) rozumoval jsem takto: Je-li býti slovanským spisovatelem *lepší*, nežli chodit do hospod: tož je toto poslední *dobré*, a to prvnější je *lepší*. Když jsi byl pro to, co je lepší, vaděn a vypejskován, tož se vrať k tomu, co je jednoduše dobré a není tak namahavé. A tak jsem také — cum grano salis — udělal. *Spadl jsem ponejprv s nebe svého, šupiny mi padaly s očí, ideálnost se bořila!!* Tak lze neopatrným slovem člověka s pravé cesty sraziti! —

Farář *Jan B. Fáborský* píše dne 8. května 1888 Kuldovi: »*Bílý* byl duše upřímná, idealní jako kaplan. Každá neupřímnost — faleš se mu protivila. Proto měl mnoho nepřátel, kteří mu házeli pod nohy klacky, čímž se množila jeho nespokojenost. Dobojoval, Bůh mu uděl sv. pokoje.«

Bedřich hr. Silva-Tarouca usadil se po vysvěcení na kněze v Minoritském klášteře v Brně, kdež v zátiší oddával se studiu bohověděckému a svou štědrostí slynul vždy víc a více. Mnoho studentů vystudovalo obětavostí jeho, následkem toho sám někdy strádal. Tak píše bratru svému *Ervínovi* do Čech: »Jsem nyní se svými financemi v úzkých, maje ještě několik účtů novoročních zaplatiti, ale poněvadž k souvěrcům barona Rothschilda obrátiti se nechci, nezbývá mi, leč Tebe prositi, abys mi dvě sté zlatých, jež jsem sobě od Tebe vypůjčil, odpustil nebo daroval. Příští rok věda, co vlastně mám, snáze výlohy své dle potřeb sobě zařídím, abych Ti podruhé takovou prosbou nebyl obtížným. Chtěl jsem Ti již dávno o tom psáti, ale ostýchal jsem se; nyní však již déle otáleti nesmím. Odpusť, že jsem tak dotíravým.«

Zátiší a odstraněnost od lidí naladily hr. Bedřicha trochu melancholicky, takže matka hleděla dopisy svými z Prahy ducha jeho vzpružiti a z trudnomyslnosti vyburcovati; vybízela ho, aby se hlásil o kanonikát olomúcký, že prý pan arcibiskup se v ten smysl vyslovil dodav, že jest u kapituly olomúcké na výsost oblíben. Praví hr. Bedřichu, aby se světu tak dočista neodcizoval, že by pak nebyl schopen, kdyby v tom vůle Boží byla, zastávati úřad biskupský, ba ani farářský, ježto by mu potřebné vědomosti a zkušenosti k úřadům těm scházely. O kanonikát olomúcký se hr. Bedřich nehlásil, aby nepřekážel svému dobrému příteli hraběti P—. Zátiší u Minoritů opustil, jmenován byv nadpočetným kaplanem Klobúckým roku 1844, kdež ovšem na své útraty žil.

I v Klobúcích udržoval hr. *Silva-Tarouca* přátelské spojení s vlastenci brněnskými. Již roku 1846 složil zkoušku farářskou, a byl by dojista nepřetržitě ve správě duchovní působil, kdyby nebyla smutná nehoda zastihla rodinu hraběcí nepředvídanou smrtí choromyslného bratra hraběte *Ervína*, pána statků rodinných. Velmi krásný list zaslal tehdy *P. Václav Štulc* (13. října 1846) hraběti Bedřichovi, obsahu tohoto: »Kdo z nás může stopovati cesty Páně, kdo směl by opírati se svatým soudům Jeho? . . . On Ti vzal bratra, kterého jsi miloval, kterému jsi z celé duše přál. Jakou naději míti můžeš? Ku které Tě láska zavazuje . . . Vím to z Tvých vlastních úst, jaké neštěstí potkávalo vás za let vychování vašeho; odebrali se do domu vašeho za učitele a pěstouny vlci pod kožích beránčí . . . Ubohý bratr již trpěl delší čas, duše jeho byla uzavřena . . . strhl jej neduch tajný, hlodající na útrobách duše jeho uzavřené — odešel ze světa, aby uzřel na věčnosti, co mu na zemi zakryto zůstávalo . . . Postav na hrob jeho pomník, jenž by pramenem byl blahodárným pro nynější i budoucí poddané vaše, z něhož by vycházelo požehnání po celém panství vašem.«

Po katastrofě té přešla práva majoratní na kněze *hr. Bedřicha*, kterýž z čistého motivu, aby jen a jen povolání svému kněžskému žíti mohl, práva toho se vzdal ve prospěch mladšího bratra svého *Augusta*.

»Er war älter als mein Vater, píše mi p. hr. František Silva-Tarouca, und hätte nach seines Bruders *Erwein* Tode Titel und Güter des Majoratsherrn überkommen sollen, verzichtete aber zu Gunsten meines Vaters gegen eine jährliche Rente auf dieselben, um ganz seinem Berufe zu leben, und nur ab und zu im Vaterhause als Gast einzukehren, dessen Herr er hätte sein können.« —

Hr. *Bedřich* vzdal se duchovní správy, najal si velký byt, aby tam nádhernou a obrovskou knihovnu umístiti mohl. Odtud hlavně rozkvétá blahodárná, vlastenecká činnost! Veškery podniky naše hmotně podporoval, jinak by ani nebyly možny, takže velmi správně vystihl *B. M. Kulda* tehdejší činnost Taroucovu, napsav: »*Co dobrého tenkráte podnikalo a provedlo se na Moravě, o to zásluhu vynikající má hr. Bedřich Silva-Tarouca.*« Své dva strýce, Kašpara a Františka hr. ze Sternberku, měl po všechen čas jako své vzory na paměti. Knihovnu svou hr. *Bedřich* rozšiřoval, takže stala se známou, a byla nejen kněžstvem ale i laiky

navštěvována. Stalo se kdysi, že přišel do knihovny Taroucovy jakýsi pán, a když mu nebylo možno v té chvíli vyhověti, hrozně se rozhorlil a neslušně dotíral na hr. *Bedřicha*, že jaká prý je to knihovna, když žádaný spis v ní zařaděn není!

»Dovolte, pane,« chlácholil hr. *Bedřich* cizince, »knihárna má jest knihárnou soukromou, a já půjčuji knihy jen z dobré vůle.« Byla to kapitální sprcha pro drzého člověka.

»V jeho krásném bytu na velkém náměstí scházívali se mladí kněží, berouce s ním radu a vypůjčujíce sobě vzácné knihy k pracím literním potřebné. Vidím ještě nyní, vzpomíná Kulda, jeho bohatou knihárnu a uprostřed na zemi haldy nejnovějších kněh z každého oboru. Jmenovali jsme jej *»živou bibliotékou«*; potřeboval-li kdo knihu bohosloveckou nebo historickou, nebo do toho neb onoho umění zasahující, on ochotně šel k velikým hromadám nejnovějších kněh a bez dlouhého hledání ze spousty té vybral, a do rukou podával ji těm, kdož ji sobě vypůjčovali.«

Tenkráte již uznával hr. *Silva-Tarouca* toho potřebu, aby založen byl časopis tendencí církevně vlasteneckých, a za podpory jeho podařilo konečně roku 1848 zaraziti *»Týdeník.«*

Budtež dodány záznamy z doby té *P. Františkem Dědkem*, kteréž počínají rokem 1846, a to měsícem srpnem. Od 8. do 14. srpna téhož roku zdržoval se *profesor Sušil v Bystřici*; sbíral písně. Dne 9. t. m. byli ve *Vitochově*, byla neděle; sešlo se několik selek a děvčat, zpívali rozličné písně, ale Sušilovi byly už známy. »Mně se zvláště zalíbila jedna z děvčat,« praví Dědek, »kteráž oči cudně sklopíc, nové a nové písně pěla a s takovým citem je zpívala, jakoby všechny z jejího srdce byly vyrostly.« *Sušil* sám písně ty doprovázel, je k zpívání nových písní povzbuzoval, ba sám někdy nějakou píseň zazpíval, jejížto arie na jiných místech jinak se zpívá; *všichni se divili, že prý ten panáček tolik písní umí, netušíce vyšší směr, jenž jej ke zpěvu pohánět, majíce to jen za jeho osobní libůstku.*

Načež odebrali se k *Jurenkovi*, člověku neobyčejnému, jemuž Němec říká: Sonderling. Tázán byv, co právě dělá, odpověděl, že sobě čte mši sv. Jeho světnička přeplněna byla knihami rozličného druhu, zvláště starodávními z časů bratří českých a moravských (rozličnými kancionály, Komenského praxis pietatis etc.). Některé knihy ty chtěl si *Sušil* koupiti, ale praveno bylo, že nejsou na prodej.

Dne 10. na sv. Vavřince navštívili od města asi $1^1/_2$ hodiny vzdálené zříceniny hradu »Auersberg«; stálo tam jen kus zdi mezi stromovím. Dle polohy dalo se souditi, že zde byla spíše nějaká peleš loupežnická. Na zpáteční cestě zastavili se v dědině *»Dvořiště«*. *Sušilovi* ležely písně na srdci, a paní rychtářová mu hned musila zpívati. Dle mínění *Sušilova* bratří moravští prý všechny písně národní v kraji tom potřeli.

Dne 11. na cestě polem volal *Sušil* na selky trhající na poli len: »Co pak tak potichu? Což při práci nezpíváte nikdy? Vždyť při zpěvu tím lépe práce ubývá!«

»I zpíváme, ale ne vždycky, musíme si časem pohovět a rozpomínat. Ó, když my začneme zpívat, máme notu nekonečnou.«

»No, tak nám tedy něco zazpívejte,« pravil Susil, »my budeme poslouchat.«

Ale nechtělo se jim do zpěvu, že prý se stydí.

Poslal tedy *Sušil* druhy své napřed, sám pak asi hodinu selek se dotazoval.

Dne 14. t. m. odebral se *Sušil* k *Letovicím.*

Před odchodem navštívil *Sušil Křivku;* tento měl podobiznu svou na stěně a vedle stojan na dýmky. *Sušil* podíval se na podobiznu, pravil: »Kdo pak je to? Kdo pak je to? No, trochu, trochu!« — a obrátiv se a spatřiv stojan na dýmky, pravil: »Toť máte hezkou knihovnu! hezkou knihovnu!«

Když se chtěl *Sušil* dáti k Letovicím, zjednali mu dvacítiletou ženskou, aby mu nesla ranec.

»Jak je ta ženská stará?« ptal se Sušil.

»Asi dvacet let,« zněla odpověď.

»Nepůjdu s ní, nepůjdu s ní, co vám to napadá, já mám jíti s dvacítiletou ženskou? nepůjdu, najděte mi jiného nosiče!«

Když mu oznámili, že jiného nosiče zjednati nemohou, a proto ještě zůstati musí u nich, pravil: »Rád bych u vás zůstal, ale nemohu; včera jsem se již rozloučil se studenty, což by si pomyslili o mé stálosti, kdyby se zase se mnou sešli?«

Dne 15. srpna píše Dědek: »Vzpomínám sobě dnes všech spoluvysvěcenců, kteříž právě nyní při oltáři Božím se třesou a potí, a jakýsi tajný, touhyplný cit mne jímá, abych mohl přítomen býti při těchto dnešních tak četných prvotinách! Ó by sobě při této první oběti vzpomněl i na mne aspoň ten, jehožto jsem jako bratra miloval. Doba maličká uběhne, a vy bratří moji sobě oddechnetě po takové únavné ačkoliv nejvznešenější ale proto i nejstrašnější práci; vy už poznáte city, kteréž první tato oběť v každém buditi musí, já ještě musím čekati den, dlouhý jako věčnost, úzkostný jako to největší nebezpečenství!

Dne 17. srpna: »Už tedy také jsem první oběť Bohu přinesl a poznal ty radosti, kteréž při konání tak vznešeného obřadu srdce pronikají. Je to zvláštní, netušený povzbuzující i ponižující cit, vidím-li tolik set lidu před a za sebou, kteří všichni proto se zde shromáždili, aby přítomni byli této první vznešené oběti. Jaké asi myšlenky prochvívají tolik srdcí? Kdož by mohl popsat všechny ty rozmanité dojmy, kteréž se v útrobě každého rodí! Jak mnohá dobrá předsevzetí vyluzují se z duší nábožných? Bože, uděl, aby slavnost tato mnohým sloužila k duší spasení.

Dne 18. srpna: »Včera mi přinesla chudá žena na mši sv. Právě byla u mne jiná paní, kteráž, jakmile chuděra přišla, vzdálila se se slovy: »*Sie wird vielleicht ein Anliegen haben, ich will nicht stören.*« Arci — chudší a nuznější lid má vždy více na srdci (Anliegen) nežli ti, jimž se dobře daří.« — — —

Dne 23. srpna obdržel *Dědek* zprávu od konsistoře, že jest ustanoven kooperatorem ve *Zvoli.* Ale nebylo Dědkovi příliš do

smíchu; churavěl a zase začal chrliti krev. Přišel se představiti panu faráři; ten jej přijal vlídně, ale pravil: »Milý brachu, táhat budete míti hodně, ale příjmů málo.« Ukázali mu kaplánku; světnice prostorná, ale nevybílena.

Dědek prosil, aby mu kaplánka byla vybílena. Načež hospodyně pravila, že se ta komora vybílit nedá, stěna jest mastná, vápno nechytá.

Pan farář se dal do nářku: zde už je pravé peklo, žádný farář v celém mocnářství se nemá tak zle jako farář Zvolský, že kdyby mu hanba nebylo, že by komutoval s tím nejbídnějším lokalistou!«

Dva alumni šli s Dědkem až k faře, ale nechtěli do fary, aby se pan farář nepolekal. Šli do hospody; pivo bylo kyselé jak šťovík. I tázali se sedláků, co se ve Zvoli obyčejně pije? »Piva vypijem málo; my pijem větším dílem kořalku!« — »A nekáže vám pan farář proti pití té zatracené kořaly?« »É, on může kázat, co chce, my si uděláme, jak chceme.«

Výbavy dostal *Dědek* od strýce svého staré nářadí, několik starých kněh a ročník psaných kázání. »Nebyl jsem,« pravil dárce novokněži, »tak zaopatřen ze začátku jak ty jsi ani nářadím ani knihami, a to jest pro tebe úleva tuze veliká. Kdyby se stalo nějaké neštěstí, hleď nejdříve zachovati ona psaná kázání, dá to velmi mnoho práce, než to člověk vymyslí, napíše.«

Na cestě do Zvole zastavil se Dědek na Meziříčském děkanství; kaplan *Brabec* jej uvítal, a slíbil, že mu bude posílati: *Květy*, *Včelu*, *Pražské a Všeobecné Augsburské Noviny*.

O prvním křesťanském cvičení, které konal, píše Dědek takto: »Když jsem přijel do dědiny, dali zvonečkem znamení, a v jednom domě na mne mnoho mužů a ženských čekalo. Začal jsem mluviti a mluvil jsem přes půl druhé hodiny, od srdce k srdci, jak jsem myslil, tak jsem mluvil. Jakýsi zvláštní posud neznámý pocit ovládal srdce mé, a jakési svaté nadšení opanovalo duši mou; vždyť ponejprv stál jsem mezi lidem svým, jenž chtěl slyšeti z úst mých slova věčné pravdy. Cítil jsem se nehodným mluviti k tomuto zástupu. Mluvil jsem o víře, dobrých skutcích, o Bohu a Jeho dobrotivosti. Ku konci vroucně jsem se modlil k Tomu, Jenž mne milostí Svou neopustil.«

Rok 1847. vítá *P. Dědek* takto: Tedy už se přihnal! Jaké asi má komonstvo jak pro jednotlivce, tak pro národy? Tuším, že dobré snad i nám Moravanům nová zoře zasvitne: tímto novým rokem se už *nový časopis* chystá. Bůh dej, by paprsky jeho ledovou kůru srdcí mnohých z nás roztavily k životu platnějšímu, činnějšímu! Bůh popřej i mně stálého zdraví v roku tomto, bych v Jeho službě ještě déle se radovati a něco platného vykonati mohl. Dej mi Bůh ten dar: vážiti sobě každého okamžení k rozmnožení vědomosti a dobré činnosti; snad mi už nebude mnoho roků popřáno! Nepíšu to rukou se třesoucí, věda, že všichni časem s tohoto světa putovati budeme; jen o to vždy Boha žádám, aby mi tolik času popřál, aby přec nějaká platná památka zde zůstala po mne, bych nebyl nadarmo živ, aby čas

mou památku nesfoukl, jako vítr prášek na silnici, což se nestane, *jestliže mi popřáno bude něco k probuzení života národního přispěti!*«

Dne 30. prosince zaznamenává *Dědek*: »Byl u mne pan učitel — — Přinesl: »*Týdenník*« na ukázku. »*Týdenník*« mne překvapil svou formou a rozmanitostí. Bude to časopis řádný! V úterý před tím došla ukázka »*Pražských Novin*«, kteréž převyšují »*Týdenník*« úhledností a rozmanitostí obsahu. Na večer jsem básnil:

1. Vskutku tedy, Bože milý,
Vzbudil's v té radostné chvíli
Časopis národa mého
Týdenníka moravského.

2. Krásný dar to novoroční
Pro nás, co jsme v době noční
Nevěděli, co si počít,
Bychom světlo mohli zočit!

3. Nuže, počíná se kmitat,
Na východu záře svitat:
Toužebně si oči třeme,
A do světa prohlédněme.

4. Seber každý svoji sílu
K tomuto rannímu dílu,
Čím kdo může snášej více
Do národní pokladnice.

31. prosince v poledne přinesl p. farář »*Týdenníka*« k obědu. Jeho úsudek jest: »Leo, nevím kolikátý, když chtěl cestovat do Prahy na slavnost sv. Jana, učil se česky a udávil se při druhém slově. To byl Vlach, ale »*Týdenníkem*« se může udáviti rozený Moravan.«

Dodati slušno, že tehdy podávány byly mladým kněžím, a to po *deset* roků, úlohy, kteréž musili vypracovati. Práce ty odevzdány byly konsistoří sboru profesorskému k posouzení. Jak se *Kulda* pamatuje, přestaly úlohy tyto r. 1848.

B. M. Kulda počal některé úlohy ty pracovati a předkládati *jazykem českým*, začež mu bylo vytýkáno kritikou a připsáno na práci takto: »*Die Beantwortung der These* (toť se rozumí: německé!) *hätte sollen in derselben Sprache geschehen, in welcher die These selbst gegeben wurde.*«

Chovám některé práce ty — i posouzené — *B. M. Kuldy*, na velkém, tuhém papíře psané.

Jak obrovské dílo dalo by se napsati o utrpení našeho národa, kdyby všechny ty křivdy páchané na národě našem ze všech dob a koutů sebrány byly! Jak strašnou demoralisaci přiváděla nelidská germanisace i v ústavech duchovních!!

* * *

Zatím ploužila se hyena roku 1848 blíže a velké převraty zastihly i vlasti naše!

Za císaře Františka I. hnul se aparat správy zemské velmi pokojně vpřed; kníže *Metternich* spravoval více záležitosti *zevnitřní*, hrabě *Kolovrat vnitřní*. Císař *František* byl sám jakoby »přednostou úředním« a nedovoloval, aby snad některý ministr »provozoval systém«.

Nastoupil *Ferdinand*, převzal oba ministry a slíbil ze synovské úcty, »že vždy nastoupí ve šlépěje otcovy a nechá všecko, jak jest.« *Ferdinanda* zastupoval arcikníže *Ludvík* a nepřál novotám.

Mezi Metternichem a Kolovratem došlo k rozepři. Různice ty přiměly Kolovrata, že odešel na dovolenou. Než, udělán smír, a Kolovrat přivolil, aby se utvořil nejvyšší úřad, nazvaný *»státní konference«*, sestávající z arciknížat Ludvíka a Františka Karla, knížete Metternicha a hr. Kolovrata. *Ale k novotám nepřišlo.* Nedbáno mračen, zastírajících obzor Rakouska. Metternichovský systém, četl jsem kdesi, nebyl nic jiného, leč násilnictví proti slabým. »Duch dějin přeskočil zábradlí, prodral se kordony policejními a hospodařil tím hůře, kde nalezl lid lehkověrný, který potřeboval jen líznout svobody, aby měl hlavu plnou blaženosti a závratných přeludů.«

Censura nelidská překážela všemu vzletu: *národnost česká byla deptána*, ačkoliv prof. *Šembera* roku 1848 oceňoval počet českého obyvatelstva (jen na Moravě!) *na 70 procent*, Němce na 28 procent. *Dr. Žáček* praví, že o lidu českém možno tvrditi, že byl do roku 1848 *pouhým pojmem ethnografickým.«*

Města nám byla odcizena, poněmčena; všude byl německý element tak mocný, že městům dával ráz.

»A tak český živel, ta massa českého lidu, neměl opory ve svých městech, ani stravy duševní, neměl vzorů, o něž by se opíral.

V Čechách byla Praha vždy hlavou království Českého, a přirozené středisko všeho českého snažení, cítění a veškeré práce české. Na Moravě to vypadalo jinak. Brno, Olomúc byla města úplně německá, prosím, *od dob českých králů*. To nám u nás čeští králové naseli, že města naše byla Němci zalidněna, a ten lid náš byl z nich vytlačen, takže ještě za dob, kdy jedině jazyk český byl uznán za kvalifikovaný v úřadech, že již tehdy zemský hejtman *Karel starší ze Žerotína* vydal list městskému úřadu Olomúckému, jemuž vytýká, *že proti všemu zvyku a obyčeji opovažuje se úřadovati německy a psáti řečí německou.*

Literatura naše následkem tyranie vládní byla prachudičká. A jak to vypadalo u nás ve školách, jak na úřadech a v životě politickém?

Vřelo to všude! A když vzpoura vzepla se na Francii, Německo, Italii a doplazila se až k nám, zahřměl rok 1848., v němž i ten národ náš zvedl své čelo a žádal spravedlnost — rovnocennost s národy jinými!

Jak dále se věc směrem vlasteneckým a církevním na Moravě vyvíjela, objasněno a doloženo bude v díle druhém! —

Rudé záplavy roku 1848. třesou se nad rukou mou!

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Výbor družstva Vlast konal dne 21. června osmou schůzi za předsednictví dp. faráře Vlast. Hálka. — Schůzi poctil návštěvou americký biskupský rada a duchov. správce a český básník Jan Vránek, jejž předsedající srdečnými slovy uvítal. — Jednatel redaktor Tom. Jos. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Zevní a vnitřní oprava domu bude státi 1280 K. — Nové jubilejní knihovny obdrželi: Fl. Lužný, farář v Kateřinkách u Opavy; Jos. Švec, katecheta v Turnově; Heřman Haaser, děkan v Hořelicích, a Fr. Paleček, farář v Kovářově. I založí se ještě v Čechách a na Moravě tři jubilejní knihovny. — Výbor uznávaje důležitost Sdružení venkovské katol. mládeže v Čechách, usnesl se, že udělí 5 skupinám tohoto sdružení knihovny. Přednost mají ty skupiny, které některý náš časopis odebírají. Žádosti na ně přijímá administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II. — Dr. Rud. Zhánělovi, c. a k. polnímu kurátu v Praze se dovoluje, aby si mohl povídky, v »Našich Listech uveřejněné, ještě jednou tiskem vydati. — Výbor se súčastní výstavy pomůcek pro vyučování náboženství v Brně. — Panu opatu P. Albánovi zašle výbor k jeho dnešnímu svátku blahopřání. Rovněž přeje výbor veřejně k 25tiletému jubileu kons. auditoru Janu Halouzkovi, faráři v Mistříně na Moravě. — Ohledně nového časopisu katechetského, který má býti vydáván, vydal výbor zvláštní prohlášení. — Schůze byla modlitbou začata a skončena.

Národopisné rozhledy.

Píše KAREL PROCHÁZKA.

O loutkových divadlech dosti již i u nás bylo psáno. Zajímavé věci o pověstné obci komediantů podali na př. Dr. Kraus, Stankovský, L. Novák, Hrnčíř a j. Rázovité obrázky ze života jejich zachytili na př. M. Aleš, Friedberg-Mirohorský a j.

U jednotlivých komediantů zvláště rázovité bývají na konec scény s Kašpárkem, a na počátku hned, vlastně brzo po příchodu komediantů do vsi, vybubnování komedie a při tom osobité zvaní.

Původně komedianti naši vyhlašovali ústně komedie, později i plakátovali je sami, pomocí patrony (jako malíři), sami taková oznámení si zhotovujíce. Nejposléze si dávají plakáty i tisknouti.

Sbíraje materiál o pašijových hrách, jež druhdy u nás i potulní loutkoherci s rodinami svými provozovali, přišel jsem do styku i s Antonínem Faustíkem, loutkohercem, z rodu starokomediantského.

Ten divadélka svá oznamuje již plakáty. Na plakátech těch, mimo oznamovaný kus, jsou však starobylé tradicionelní vtipy a zvyklosti ohlašovací, mezi komedianty obvyklé, a proto jako doklad kulturně-historický neváhám jich otisknouti, jelikož v úplnosti té ještě nikde nebyly otištěny.

1. »Žertem baviti staré i mladé, veselé i smutné, velké i malé, ženaté i svobodné, vdovy i sirotky, vdovce i dědečky a při tom bude pláč i smích, pohřeb i námluvy, tanec a veselka, no není toho dost? Totiž slíbeno, ale my slibujeme jen žert a smích a to je přece na světě jen ta nejlepší medicina. A na tu švandu osměluje se s veškerou úctou zváti (ředitel).«

2. »Frašky a veselohry působí vůbec kratochvilnou zábavu, zvláště jsou-li žerty vtipné, duchu času přiměřené. A rozesmát v našem divadle slavné publikum se nutíme, až bručíme — ale také kdo se u nás rozesměje, smát se musí ještě druhý den a čemu? Inu něčemu — he, he, he.

O jen k nám, slavné publikum! Smíchu a žertu bude do sytosti, totiž dokud jsme ještě na světě a kdo? My dřevění herci a živý principál.«

3. »Slovutné obecenstvo! Že si mé divadlo získalo po Čechách přízně pokročilého obecenstva, uchopili se na úkor můj nepovolaní páni principálové loutkových her té politiky, že se vydávají na mnohých místech za Faustika, jako dříve za Lašťovku a ještě podnes jeden cestuje a za Lašťovku se vydává, který již dávno odpočívá. Pozor na tento podvod! Proč? Protože jen herectvo mé — totiž páni dřevění herci — zastoupeno ve všech oborech a jest tak schopné, že v každé chvíli může převzíti Mefisto úlohu milovníka, jako strýc Škrhola úlohu intrikána nebo čerta. O jen k nám, slavné obecenstvo. U nás je fabrika na smích a platit si mnoho nedáme; béřeme všeho druhu minci, jen když to dělá — jak níže udáno — protože je drahá miná. K čemu o laskavou a hojnou návštěvu žádá

Antonín Faustík.

Ceny míst: Sedadlo 15 kr., k stání 10 kr. Dítky platí polovic. K závěru budou rozličné umělé samohyblivé loutky. — Uctivě prosím o uschování těchto lístků (programů). Oni by se Turci zlobili, kdyby se zbytečně tyto obligace ničily. (Přitištěno na plakátku, oznamujícím hru loutkami: „Turecké pomezí." — — —

4. — »Velectění! Nemaje ve zvyku uměním se chlubiti, zdržuji se všeho vychvalování a prosím o laskavou návštěvu a osobní přesvědčení se. Podnik můj dle úsudku znalců jest řádně zařízen a výkony vyhovují požadavkům nové doby; program můj sestává z velkého počtu čísel, vesměs novinek, ze kterého ke každému představení volím jistou část předmětů. O hojnou návštěvu prosí . . .«

5. — »Velctěné obecenstvo! Procestovav se svou společností dřevěnou mnohá města, doznal jsem všude zasloužené pochvaly, tak doufám, že i u zdejšího obecenstva uznání dojdu. A proč? Protože činnohra tato v mnohých městech došla pochvaly, tedy věrně doufám, že i zde hojnou návštěvou se ocení a ctěnému obecenstvu zábavný večer způsobi, proto jen, kde může být lacinější zábava jako u nás, za několik nováků skoro celé dvě hodiny se bavit, to je láce, co? pročež o hojnou návštěvu prosím s veškerou úctou. A. F.« —

6. »I kdo by se teď mohl smát,« řekne mnohý, »teď máme jiné starosti.« Ale proto se máme smát, abychom starosti zapudili, vždyť jsme ještě mladí a nač se již zcela oddávat zármutku? Nás rmoutí jiní a my na vzdor jim se smějeme, u nás je na smích fabrika. Oh! oh! Pěkně vítám slavné publikum! — Ponížený Škrumplement: A. F.«

7. »Slovutné obecenstvo! Dobrá pověst o mém divadle se roznáší v dalekých širých krajích po naší milené české vlasti, neboť dlouholetým a pracným působením v hraní s loutkami jest o to postaráno, aby loutky mé pohybovaly se způsobem lidským, a hry mé jsou tak uspořádány, že se ctěné publikum v divadle mém se živými osobami býti domnívá a přece není, jen v tom podobenství. — V naději, že se velectěnému obecenstvu touto velezajímavou hrou zavděčím, prosím o hojnou návštěvu v úctě oddaný A. F.« —

8. »Velectěné obecenstvo! Upozorňuji předem na moji ochotnickou společnost, nebo jest tak řádně organisována, že se pohybovala před veškerou pražskou elitou, jakož i na různých knížecích a hraběcích zámcích, všude pochvaly docházejíc. Velect. obecenstvo! Není mým zvykem, chlubiti se, ale žádám za laskavé přesvědčení se; kdo jednou moje divadlo navštíví, zajisté neopomene i po druhé přijíti, neb můj dřevěný personál jest zastoupen od šlechticů I. řádu, až do strýčka Škrholy jen pravými umělci a umělkyněmi. Čertů a duchů nikdy neschází. — Na shledanou!« —

9. »Velectěné obecenstvo! Tato hra ještě na žádném loutkovém divadle dávána nebyla, pročež k této docela nové a výtečně zajímavé hře, jak pro dospělé tak i pro nedospělé, totiž maličké uctivě zvu a též zábavný večer slibuji a doufám, že mne Vaše přízeň nemine. A. F.« —

10. »Velectěné obecenstvo! Zvláště vědomost dávám, že každá má hra jest ryze česky provedena a potkala se i před obecenstvem nejkritičtějším s úspěchem rozhodným; nepřednáším na svém divadle, co by snad mládeže mravnost kazilo a urazilo, nepřednáším sprostých výrazů, jako veškeří moji konkurenti, nýbrž používám pravé češtiny z historických dějů, jimiž dítky i dospělé osoby upozorňuji na dávné děje středověku a statečnou hrdinnost Čechů, zvláště velmi poučné. Proto uctivě prosím ctěné obecenstvo, by mne ráčilo laskavě navštíviti, zde ručí přesvědčenost za pravdu. V úctě oddaný A. F.« —

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Volksbücherei. Band 51.—56. Graz und Wien. Verlagsbuchhandlung Styria. Nakladatelství »Styria« ve Štyrském Hradci zdárně pokračuje u vydávání dobrých a laciných spisů lidových. Svazek 51. »Volkserzählungen« von Vinzenz May. Sbírka tato obsahuje 6 zajímavých povídek, vzatých dílem ze života městského dílem venkovského. Spisovatel, ředitel měst. školy ve Vídni, dovede krásným slohem i bohatým obsahem jímati pozornost čtenářů; vypravuje prosté sice příběhy, avšak jich podání svědčí o bohaté fantasii spisovatelově, o ustálenem jeho světovém názoru a pevné víře. Delší povídka poslední »Zu hoch hinaus« (za příliš vysokým cílem) varuje rodiče, aby svých dětí, nemajících vynikajících vloh, neuváděli na dráhu uměleckou, na které potom nevyniknou, ale většinou nuzně hynou. — Ve svazku 52. podány jsou dvě práce: »Aus dem Waldviertel,« Erzählungen und Skizzen von Mina Forstner a »Der goldene Boden,« Roman von Fanni Kaltenhauser. »Aus dem Waldviertel« jest řada povídek a obrázků, ze skutečného života zachycených, v nichž se shledáváme se statnými, místy originelními postavami; obsahem jsou částečně vážné a částečně humoristické. Roman »Der goldene Boden« poskytuje čtenáři dobrou zabavu a příjemnou. Děj, vzatý ze života maloměstského a vojenského, podán jest půvabně a vystihuje dobře stávající poměry v kruzích maloměstských a v rodinách důstojníků vojenských. — Svazek 53. »Der kleine Ingenieur«, Roman aus der Geschäftswelt New Yorks von C. T. Brady. »Durchbrochene Schranken«, Roman von Otto König-Liebthal. Román »Der kleine Ingenieur« zabývá se líčením poměrů obchodníků milionářů a jejich bursovních spekulací; odvážná hra na burse, kde okamžik rozhoduje o nabytí anebo ztrátě jmění velkého, udržuje čtenáře ve stálém napjetí, a překvapuje neočekávaný obrat, způsobený živým zájmem »malého inženýra« o milovanou dívku, k vůli níž obětuje celé své jmění. Druhý román »Durchbrochene Schranken« má hlavní osobou mladého dělníka továrního, který vlastní, neunavnou přičinlivostí vyšine se nejen na vůdce veškerého dělnictva, nýbrž i v boji ve prospěch dělníků vedeném takového dosáhne vítězství, že stává se sám ředitelem továrny a zetěm svého pracedárce. Román čte se velmi příjemně; rozličné zápletky a děje vedlejší jsou v něm vhodně umístěny. — Svazek 54. přináší novou knihu velenadaného spisovatele, který pozornost širších kruhů již vzbudil povídkami, »Zwischen Joch und Ach'n« a románem »Ich zwing's.« Název knihy jest: »Moderne Bergbauern«, Kulturgeschichtliches aus Tirol von Hans Schrott-Fiechtl. Kniha ta obsahuje tři novely, nadepsané: »Zwischen zwei Steinen«, »Im Himmel«, a »Der Glückfresser«. Dvě statě »Mei Muatterl« a »Nach dreissig Jahren« jsou vlastně předmluvou, v níž spisovatel čtenáře seznamuje se svým životem a udává cíl, za kterým jeho práce se nesou. V novelách totiž více poučuje než baví, a sice poučuje nejen theoreticky, ale i prakticky, naváděje danými příklady, kterak by horalé tirolští měli rozumně hospodařiti. Hlavní váhu klade na to, aby rolník dobře počítal a přesné vedl účty, aby využitkoval nových výzkumů a tím za namahavou práci lepších docílil výsledků. Spisovatel hlásá pokrok, leč pokrok pravý, který totiž nebéře víru a mravnost, spíše v obou utvrzuje, ponechávaje lidu zděděnou svéráznost. Znázornění, kterak pokrok hospodářský u horalů tirolských se ujímá, přes to, že není ode všech pochopen, kterak pokračuje od výsledku k výsledku, je podáno prostě sice, ale zároveň umělecky-dovedně. Tuším, že v naší literatuře podobného spisu nemáme. — Svazek 55. »Die Amerikanerin«. Von Melati von Java. Aus dem Holländischen übertragen von Leo van Heemsteede. Obsah povídky též lze vystihnouti krátce: »Američanka« přijde do vlasti svého zemřelého muže se synem Gottfriedem a jeho jménem vede správu jmění po otci zděděného, na kterežto dědictví těšil se zchudlý příbuzný Hermann; když Gottfried, řádně byv vychován, dospěl a ujatí se měl správy jmění, vyjde na jevo, že není zákonitým dědicem, jsa synem z matčina prvního manželství. Gottfried ihned se vzdá všech nároků, podvodná matka zešílí a jmění dostane se právním dědicům. Velmi zdařile vyličeny jsou v povídce jednotlivé osoby, tak Herman s rodinou, způsob jeho života a jednání, šlechetnost Gottfriedova a jeho obrácení na víru katolickou. Povídka bohata jest na různé zajímavé děje a hlavně v ní znázorněno jest vítězství víry pravé nad nevěrou. — Svazek 56. »Der Schreinermax«. Eine Volkserzählung von Konrad Kümmel. Jest to široce a na podkladě přísně náboženskem založená povídka, vypisující osudy, snahy a činy katolického řemeslníka, který od svého křestního

kmotra zachráněn byl od zkázy, hrozící jemu ve vlastním domově otcovském a uveden na jedině pravou dráhu životní, na níž platí pravidlo »modli se a pracuj«, na ní skvěle vytrval a pro své sourozence, své dítky i společnost mnoho dobrého vykonal. Jak bohata dějem jest tato povídka, ve dvě knihy rozdělená, usoudíme z obsahu jednotlivých dílů, případně nadepsaných. Kapitoly knihy první (Der Schreinermax und seine Geschwister) nesou nápisy: učněm, na cestách, jak říkáme obyčejně »na vandru«, mladý mistr, spolek tovaryšský. Druhá kniha (Der Schreinermax und seine Kinder) ma tyto dva díly: otcem rodiny a křesťanským občanem. V povidce, která tuto vyšla již ve třetím vydání, dovozuje spisovatel pravdu, že jedine náboženství jest základem spořádaného a šťastného života pozemského. Líčení jest živé, místy osvěžené zdravým humorem. Zvláštní zajímavosti nabývá kniha, an v ní spisovatel také dává otce Kolpinga, zakladatele spolků tovaryšských, zasahovati do děje a leccos z jeho života uvádí. Všechny posouzené spisy lze dobře odporučiti. *Josef Herzig.*

Blätter für Kanzelberedsamkeit. Redigiert von Josef Minnichthaler, Pfarrer in Piesting in Niederösterreich. 28. Band. Wien 1908. Verleger und Herausgeber Heinrich Kirsch. I. Singerstrasse 7. — Nedávno ukončen sešitem 10. ročník 28. kazatelského časopis uvedeného názvu. Časopisu věnuje se výhradně homiletice a přináší tudíž hojně kázaní na všechny neděle roku církevního, na slavnosti Páně, na svátky Panny Marie a Svatých, kázaní postní a četné příležitostné řeči a promluvy. Tento ročník poskytl svým odběratelům na některé neděle i dvojí kázaní a několik vzláště významných řečí příležitostných, kp. ku jubileu sv. Otce a císaře Pána. Mezi přispěvateli jsou mnohá zvučná jména kazatelů z nynější doby a předních řečníků na církevních slavnostech. Jednotlivým sešitům přidána jest snůška příkladů, podobenství a událostí ze skutečného života, jichž kazatelé s prospěchem mohou používat. Na vnitřních stranách obálky dočítáme se mimo sdělení redakční také o nově vydaných knihách, z nichž většina krátce posouzena bývá. Časopis i za nové redakce dobře prospívá a dobré služby prokazuje kněžím v duchovní správě působícím; toť jest jeho nejlepším doporučením.

Josef Herzig.

Hansjakob Heinrich: Der Theodor. Universalbibliothek, sešit 4997. Nákladem Reclama v Lipsku, stran 114, cena 24 hal. — Zasluhuje zajisté povšimnutí, že známá, laciná Reclamova universální knihovna chce uvésti ve známost nejširšího obecenstva spisy katolického spisovatele, Hansjakoba. Povídce »Theodor« je předeslán stručný životopis a podobizna autorova, s jeho typickým, širokým kloboukem; podpis pod obrázkem uzná snad někdo za příliš tlustě napsaný, ale Hansjakob, přítel všech starých zvyků, píše doposud brkovým pérem. Novelista Hansjakob nepiše novel, jak si je obyčejně představujeme, ale vybere si nějaký originál ze svého rodiště, ze Schwarzwaldu a popíše podrobně jeho život. K nejzajímavějším prácem z tohoto oboru přináleži »Theodor«, svého řemesla mydlář, pak také obchodník dřívím, muž, který dosvědčuje pravdivost slov Hansjakobových: »nečiní mužem škola a lepší vzdělání, ale život a zdravý rozum, čehož nikdo nenabude na vysokých školách, ale což nutno donésti na svět s plenkami.« Popisuje svého přítele »Theodora«, počínaje, jak byl jako 18letý tovaryš na »vandře« a ukradl ve farské zahradě okurky na salát a končí jeho 83. rokem, když zemřel. Autor tuto obživuje památku na plíaře, jejich poesii, plný život a lituje, že nyni hyne v lidu všechen smysl pro poesii. Během životopisu »Theodora« má spisovatel častéji příležitost odchylovati se od své látky a vypravovati něco docela jiného. Hansjakob je si vědom této nedůslednosti, ale nechce ji zanechati, tvrdě, že mu tento způsob psaní přešel v krev, a že jinak ani psáti nedovede. A dodejme: a jeho přečetní čtenáři ani by ho tolik nectili, kdyby jinak psal. Referent by byl šťasten, kdyby se mu podařilo, upozorniti na spisy Hansjakobovy, tohoto geniálního, katolického spisovatele, i naše četby milovné kruhy. Zmiňuji se ještě, že má tento svazeček mnohem zřetelnější tisk a je jasnější papír, než mívala »universální knihovna« za dřívějších let. *Ignát Zhánělˇ.*

»Bericht über die Schlussberatung der Kommission für internationale Blindenstatistik in Prag am 7. October 1908. Nach stenographischen Aufzeichnungen zusammengestellt von Direktor Emil Wagner. Herausgegeben von der Klarschen Blindenanstalt, Prag 1909. — Rapport sur les délibérations de la Commission pour la statistique internationale des avengles réunie à Prague le 7 octobre 1908.« — Spisek tento, vydaný jako samostatná publikace Klárova ústavu slepců má tento obsah: Předmluvu, ve které vyličuje se vznik mezinárodní komise pro úpravu statistiky slepců po přednášce ředitele Emila Wagnera při XII. kongresu učitelů slepců v Hamburku, seznam členů komise

té, dotazníky, které tvořily podklad přípravných mezinárodních prací pro poradu závěrečnou, přehled všech dobrozdání a návrhů došlých, jako pracovní materiál, potřebný pro závěrečnou poradu, popis jednání schůze komise v Praze, zápis o jednání tomto, výpis ze všeobecných usnesení mezinárodní komise statistické a autentický text dotazníků pro sčítání slepců při sčítání lidu.

To je v celku obsahem německé části této publikace; část francouzská jest překladem prvotního textu německého a pochází z péra Dra Aug. Dufoura, člena mezinárodní komise a soukromého docenta ophtalmologie na université v Lausanu. V ohledu věcném, t. j. jak co do vzniku mezinárodní komise, tak i co do výsledků závěrečné porady Pražské, vítati jest publikaci tuto jako ukázku intensivní práce povolaných činitelů, aby důležité a podstatné odvětví světové péče o slepce (o niž v dodatku k dějinám ústavů pro slepce, ve »Vlasti« tištěným, blíže se zmíním), to jest statistika slepců všude upravena byla dle jednotného systému. Tím umožněno bude, péči o slepce vůbec postaviti s hlediska povinnosti mezinárodní na pevný podklad statistiky přesně a jednotně provedené a působiti k tomu, aby ve státech, v nichž proti vzniku slepoty, následkem očního zánětu novorozenců a následkem neštovic není dosud opatření zákonných, co nejdříve jak léčba ochranná tak i očkování a přeočkování byla zavedena, jelikož jen tak docíliti lze výsledku opravdu nejlepšího, totiž zmenšení značného počtu slepců. To byl by zajisté nejkrásnější mravní výsledek působnosti mezinárodní komise pro úpravu statistiky slepců — a byť i recensovaný spisek, který neocitl se sice na trhu knižním, ale interesentům od ředitelství ústavu zajisté ochotně bude zaslán, opět byl jen německou publikací, tož aspoň jednoho při tom opomenouti nelze, jako okolnost významnou, že vznik komise i spisku toho, děkovati jest opravdovým a vážným snahám ředitelství Klárova ústavu, směřujícím ku zlepšení i zmírnění osudu lidí nejnešťastnějších. Jinak jest spisek ten, zejména pro četné podrobnosti a mnohé názory v něm obsažené, vítaným obohacením nevalně početné literatury o jednotlivých odborech lidumilství. *Jan Voborský.*

Geschichtliche Jugend- und Volksbibliothek. Band XIV.—XXIV. Regensburg 1908-1909. Verlagsanstalt vorm G. J. Manz. Buch- und Kunstdruckerei A. G. Cena svazku M 1·20, vázané M 1·70. — »Dějepisná knihovna pro mládež a lid«, o níž jsme referovali v předešlém ročníku »Vlasti«, pokročila značně ku předu. K 13 svazkům přibyla řada 11 svazků nových, o nichž zde v krátkosti chceme promluviti. Svazek XIV. »Kurfürst Max Emanuel« von Karl Ritter von Landmann.

Z řady vládců bavorských od Otty Wittelbašského žádný nespojoval ctižádost se vzácnými dary vojevůdce v tolike míře, žádný neokusil tak bohatě radostí vítěze jako bolestí poraženého, jako kurfiřt Max Emanuel (nar. r. 1662 zemřel 1726). Z úzkých poměrů malé země snaže se vystoupiti, vstoupil ve styk se všemi téměř vládci evropskými, rozvinul prapory bavorské v Německu, Italii, v Uhrách, ve Francii a ve Španělsku a nasazoval krev a život ve 22 válečných taženích. Tento bohatý, spletitý život v rámci dějin doby, líčí spisovatel, používaje i pramenů dosud nevydaných. Vypsav kurfirstovo mládí a nastoupení vlády, líčí účastenství na výpravách proti Turkům r. 1683 a 1684 a r. 1685—1688, dále na výpravách proti Francii v letech 1689 a 1691, jeho působnost jako místodržitele nizozemského r. 1692—1701, dále jeho účast na španělské válce o dědictví a jeho vládu v Bavorsku, všímaje si při tom jak vnitřních poměrů tak i zevnější politiky.

V povaze kurfiřtově přes to, že byl tolik zaměstnán zevnějšími událostmi, jeví se smysl rodinný ve velké míře; kurfiřt zůstává vždy pozorným ohleduplným manželem, láskyplným otcem, který má stále na zřeteli zdraví a dobré vychování dítek svých. Krásným rysem povahy jeho je dále také šlechetné smýšlení, vděčnost ke všem, kdož si získali zásluh o něj a jeho dům.

Neméně vysvítá z listů jeho též upřímná zbožnost, v kteréžto příčině dával své rodině a svým poddaným dobrý příklad. Jako vládce byl dítkem své doby, maje při všech činech své vlády v první řadě na zřeteli prospěch svého domu, a teprve v druhé řadě tělesné a duševní potřeby svého lidu. Přes to však byl podpůrcem umění, jak svědčí obrazy mistrů nizozemských od něho zakoupené, které podnes jsou ozdobou mnichovské pinakotheky a krásné sady, zejména při zámku Nymphenburgu u Mnichova.

Svazek XV. Die Zeit der Verfolgungen von K. Kellner. — Heroická doba prvních tří století křesťanských bude k sobě vždy poutati pozornost. Proto bylo šťastnou myšlenkou, do sbírky pro mládež a lid určené, pojmouti vylíčení slavné doby této. A třeba předem říci, že autor podal obraz velmi zdařilý o této době pronásledování. Vyličiv nejdříve rozvoj a stav říše římské v době Kristově a po-

jednav o stavu křesťanství na konci doby apoštolské — zde méně zamlouvají se nám slova, že svazek mezi jednotlivými obcemi byl velmi volný, — autor přechází k vlastnímu thematu a líčí postupně jednotlivá pronásledování křesťanů v říši římské, Neronem počínaje až do doby Diokletianovy, kde sveden poslední rozhodný zápas mezi křesťanstvím a pohanstvím, jenž skončil vítězstvím praporu Krista. V době této božská síla křesťanství objevila se ve světle zvláště jasném. Křesťanství, jakkoli zevně slabé, podrobilo si svět ne mečem a ohněm, nýbrž trpělivostí a utrpením. Utrpením ukázala církev svoji schopnost života; krev svoji rozsévala jako símě a bezčetné potomstvo vyrostlo jí z ní. Zamlouvá se nám, že autor do vypravování svého vsunul jednotlivé charakteristické rysy z utrpení předních mučedníků, jako sv. Ignáce Antiochenského, sv. Justina, sv. Perpetuy a Felicity, sv. Vavřince, sv. Cypriana a podal připadný popis katakomb. Mládež a lid budou zajisté ze spisu čerpati mnohonásobného poučení a povzbuzení, ochotně víru svoji vyznávati, přes rozličné úsměchy, jichž dnes katolíkům namnoze je zakoušeti.

Svazek XVI. Hexenuralie und Hexenprocesse in Deutschland. Von J. Kemper. — Svazek přítomný podává instruktivní vylíčení a objasnění víry v čaroděje a soudů čarodějských, na jejichž rozvoj v Německu bez vlivů nezůstala zvláště válka třicetiletá.

Lid zdivočel, místo pravé víry v Boha a ve věci božské nastoupila náboženská lhostejnost, pověra a nevěra. Autor nejdříve jedná o čarodějství, o procesech s čaroději a čarodějnicemi, o soudcích jejich všeobecně. Pak uvádí některé procesy čarodějské z Tyrolska a Švýcarska, ze Sedmihradska, Čech a Rakouska, jižního a severního Německa, z nichž je patrno, jak nelidsky tehdy ve všech německých zemích procesy tyto byly vedeny. Konečně ukazuje, jak právě v táboře katolickém pozvédali různí mužové hlas svůj proti této neblahé pověře a její bezdůvodnost dokazovali. První z nich byl Jan Weyr, tělesný lékař vévody Viléma IV. Clevského r. 1563, po něm následovali jiní, jako Adam Tanner, Girolamo Tartarotti, P. Ferdinand Sterzinger, zvláště pak jesuita Friedrich Spee, jenž svým spisem Cantio criminalis, konečně pověře této ostří zlomil a v pravdě si zasloužil zřízení pomníku v Trevíru roku 1907. Poslední procesy vyskytají se ku konci stol. 18. V závěru autor správně poznamenává, že tyto procesy nespadají do »temného středověku«, nýbrž že jejich největší rozvoj spadá do doby nové a že nejvíce kvetly na půdě protestantské.

Svazek XVII. Oesterreichs Befreiungskrieg 1809 von Dr. Karl Fuchs. — Svazek tento je jaksi svazkem jubilejním, neboť věnován je bojům Rakouska od jha Napoleonova r. 1809 vedeným. Spisovatel ukazuje, kterak mír prešpurský r. 1805 Rakousku těžké zasadil rány, avšak také probudil přesvědčení v kruzích vládních, že jen vlastní síla, nikoli však důvěra ve spojence, může zastaviti obrovské pokroky násilnické vlády Napoleonovy. V kruzích vládních nabylo převahy přesvědčení, že jen silná rakouská státní idea lid může ozbrojiti k odporu a jeho dřímající ideje probuditi a v pohyb uvésti, aby je postavila ve službu boje za nejsvětější statky. Proto již roku 1804 založil František II. císařství rakouské a r. 1806 zřekl se císařské koruny německé. Kolem císaře Františka shromáždil se zástup vybraných duchů, kteří si učinili úkolem, v Rakousku samém otevříti bohaté prameny sil. Ministr Stadion a ministr války arcivévoda Karel, každý ve svém oboru, byli tímto směrem v letech míru 1806—09 činnými. Poznalo se, že tajemství netušených úspěchů zbraní francouzských spočívá v účastenství lidu na událostech veřejného života a v jistém stupni musil býti brán zřetel i na tohoto ducha času. Sám císař František přes svoje patriarchální přidržování se starých tradicí, po r. 1805 přiklonil se k tomuto novému kursu, kterýž vedl k slavnému boji osvobozujícímu r. 1809 a tím k první veliké fasi povalení moci Napoleonovy. Rakousko postavilo se zmužile, důvěřujíc ve vlastní sílu, proti dobyvateli a ukázalo cestu, po níž se dále kráčeti musí k cíli. Po té autor v dalším postupu líčí vojenské reformy arcivévody Karla, válečné přípravy, válku Rakouska na vedlejších bojištích, obsazení Vídně Francouzi, bitvu u Aspern a Esslingen, osvobození Tyrolska, bitvu u Wagramu, příměří ve Znojmě a mír v Schönbrunně. Jen s těží přemohl Napoleon Rakousko na vlastní sílu odkázané, jeho vítězství bylo však vítězstvím Pyrrhovým a počátkem blížícího se pádu jeho.

Svazek XVIII. Savonarola und seine Zeit von H. Riesch. Je sotva osobnost historická, která by byla tak různě posuzována, jako známý dominikán Girolamo Savonarola. Jakkoli mnoho již o něm bylo psáno, přece úsudek o něm není ustálen. Ve spisech dějepisných líčívá se nezřídka jako přepjatý, neposlušný fanatik — z vlastních jeho spisů vystupuje nám však jiný obraz, obraz charakteru

přes mnohé chyby ušlechtilého, silného, plného poctivé, nezištné snahy, vésti lidi k Bohu, k životu ctnostnému. Jeho spisy jsou proto také nad veškeru pochybnost nejlepším pramenem k prozkoumání a poznání jeho smýšlení spolu s četnými současnými dokumenty. Na základě těchto napsal také autor přítomnou svoji studii a uvedl v ní doslovně mnohá místa z těchto spisů, aby tak čtenářům umožnil samostatný úsudek o tomto význačném muži, jejž neprávem protestanté řadí mezi předchůdce Lutherovy. K lepšímu porozumění událostí podává autor nejdříve kulturní obraz Florencie v době Savonarolově, pak líčí jeho život až do vstupu jeho do kláštera v San Marco ve Florencii. Po té podav krátké dějiny kláštera a jeho knihovny, líčí Savonarolovu činnost kazatelskou ve Florencii, kde již r. 1490 poprvé trojí vyslovil proroctví, které se stalo takřka od něho heslem: 1. že církev bude obnovena; 2. že Italie bude potrestána a 3. že se to stane brzy. Při tom usiloval zároveň o reformu; chtěltě býti reformátorem, avšak reformátorem mravů, nikoli dogmat, jako Luther, Zwingli a Kalvin. V delším postupu líčí autor Savonarolovu činnost politickou, jeho zápletky s Římem, jeho činnost apologetickou a konečně poslední dny jeho života († 1498). Autorovi podařilo se podati obraz zdařilý, ve kterém stín a světlo jsou spravedlivě rozděleny. Správně zejména vytýká autor příkrost Savonarolovu v kázáních, jeho sevšeobecnění a vzdor proti vrchnosti.

Svazek XIX. Friedrich Barbarossa von H. Brentano. — Bedřich Rudovous je jedním z nejpřednějších panovníků ze známého rodu Hohenstaufského. V jeho povaze, přes různé vady, jeví se také stránky dobré a ušlechtilé, jako rytířskost, pravá a upřímná zbožnost. Činnost tohoto panovníka v pravdě velikého, líčí svazek svrchu uvedený. Autor postupně vypisuje v něm Friedrichovo nastoupení vlády, jeho výpravy do Italie, jeho nepřátelský poměr k papeži Alexandru III., spory odtud vzniklé a konečné smíření císaře s papežem po nešťastné pro Bedřicha bitvě u Legnana r. 1176. Po té vyložen je poměr Bedřichův k nástupcům Alexandra III. a na konci pojednáno je o jeho výpravě křížové, kterou podnikl, když přišla do Evropy zvěst o pádu Jerusaléma do moci nevěřících r. 1187. Bohužel i tato výprava, jež svými přípravami a velikostí svojí nejlepší vzbuzovala naděje, potkala se s nezdarem, hlavně proto, že císař předčasně smrtí byl zachvácen r. 1190, utonuv při koupání v řece Kalykadnu neboli Salef. Tragika, která v této náhlé smrti spočívala, přispěla nesporně také k tomu, že osobnost Fridrichova zaskvěla se v lepším ještě světle, než jak se za života jevila. Mnozí ovšem již tehdy v této neslavné smrti císařově viděli trest nebe za dřívější pronásledování církve, které vskutku také temný stín vrhá na skvělou jinak jeho vládu. Ve sporu tomto císař takořka setřel se sebe všecky ctnosti, kterými jinak vynikal nad ostatní panovníky své doby: přísný smysl pro spravedlnost, ušlechtilost, moudrou rozvahu — zůstaly mu jen neomezená vládychtivost a nezlomná tvrdošijnost, která i zbožnost mládí v nebezpeči uváděla. Tím větším ukázal se za posledních let života svého a nikoli neprávem srovnávali jej vrstevníci s ušlechtilým vínem, které v mládí je trpké, ve stáří však stává se lahodným a chutným.

(Pokračování.) *Dr. Jos. Samsour.*

ČESKÁ.

Papež Pius X. Dle německého originálu P. Bonifáce Sentzera O. S B. volně vzdělal a *Pomněnky* ze zlatého jubilea kněžství Sv. Otce sebral P. Methoděj Vojáček, řádu sv. Bened. Se 60 obrazy. V Praze 1909. Cyrillo-Method. knihtiskárna a nakladetelství V. Kotrby. — Opravdu skvostná kniha obsahem i výpravou. Životopis sv. Otce Pia X. od Sentzera, čerpán z dobrých pramenů a pomůcek italských, francouzských a německých, jichž seznam (celkem 12) se v předu uvádí. Podává se zde důkladný životopis Pia X. a líčí se jeho neunavné činy. P. Vojáček vzdělal životopis volně dle německého originálu, přidav ještě české a rakouské věci a rozšířiv stať „Papež a církev“. Cenným jest rovněž přídavek „Pomněnky ze zlatého jubilea kněžství sv. Otce“ (část V. knihy), k nimž spisovatel použil taktéž četných pomůcek domácích i jinojazyčných.

Krásně se líčí mládí a studie sv. Otce, jeho činnost v duchovní správě jako kaplana a faráře, jeho úřad biskupský, a posléze jeho působnost na stolci Petrově. Čtenář poznává krok za krokem onu tichou energii Sv. Otce od jeho prvního kaplanování, tak že vidí jasně, jak Pius X. celým svým působením kněžským a biskupským prováděl heslo své »vše napraviti v Kristu«, s tím rozdílem, že postupem v důstojenství církevním stále se šířil obvod jeho působnosti, až konečně určeno Boží prozřetelností, aby své heslo rozšířil na celou Církev. Vidíme, jak pokorný kněz, aniž by chtěl, stále byl výš a výše postavován na svícen, aby

svítil všem a do všech koutů, aby všude reformoval, povznášel, bořil a stavěl, vypleňoval a sázel. A při tom zůstával stále týž pokorný a jednoduchý sluha Páně, i jako biskup i jako kardinál, rádce a přítel chudých, horlivě kázaje slovo Boží. Čeho se dotkl, vše reformoval v pravém duchu církevním neohlížeje se na žádné překážky, mírný a přísný zároveň. Jeho pokorný a ctnostný život vysvětluje nám tajemství jeho úspěchů. Dp. překladatel zavděčil se velice českému kněžstvu i lidu tímto životopisem. Který kněz by se nerozehřál horlivostí pro svůj vznešený úřad a který katolík vůbec by nebyl roznícen k větší lásce ke sv. Církvi, čta tento životopis velikého apoštola, pravého pastýře lidu? Přejeme, aby životopis Pia X. byl znám co nejširším vrstvám českého lidu, aby poznali vsichni, že Kristus, zakladatel církve, ji ve svých pastýřích dobře řídí. *V. Kunz.*

Volnomyšlenkářská beletrie. Vojta Beneš: Črty a povídky. Nákladem Volné Myšlenky. (Pokračování). — Minule jsme končili: Hrubě urážlivý jest další článek: Letem přes Slovácko. Nuže k věci. Náš autor ještě s jedním učitelem cestují z Brna přes Slovácko do Vídně. Spisovatel líčí krásy moravského Slovácka: hory, lesy, vísky, kroj a postavy šohajů a dívek. Naši učitelé zastavili se ve Vracově. Nevlídný nadučitel prý se před nimi kamsi schoval, ale jejich přátelé, bezpochyby učitelé, našli naše cestovatele brzy. A všichni šli na vracovský hřbitov — byl' den dušičkový .... »U prostřed hřbitova, na prostranství stojí hrubý kříž. Kolem něj tísní se veliký shluk postav žen a mužů. Klečí tu i leží na zemi. A ten, jenž předříkává strašné jakési modlitby, plné žalob a odříkání, plné pokory a úzkosti, svíjí se na zemi před kamenným křížem, hlas se mu láme a rozbíjí a náboženské vzrušení znetvořuje jeho lidství. Ubohý lid, zatemnělý — Jako chór mrtvých znějí ponuré ty modlitby ubohého lidu. — I do krásného Slovácka černí havrani své krví zbrocené paráty zatali. Krev Slovácka pijí, tu bujarou, nádhernou krev, ducha jeho v okovech drží . . , . Černý pták pije ti krev — Slovácko!«

Tedy lid, jenž se modlí k Bohu za duše zemřelých, je zatemnělý a náboženské vzrušení znetvořuje lidství. A kněz, jenž tento lid ve víře a ctnostech utvrzuje, pije jeho krev. I naši otcové a matky byli tak zatemnělí, že se horlivě modlili a Bohu sloužili, a jak spokojeně žili a jak klidně umírali! Kde je pevná víra a pravá zbožnost, tam jest pečlivá výchova rodinná, tam cti děti učitele i kněze, o rodičích ani nemluvě. V takových krajinách jest i šetrnost a poměrný hmotný blahobyt — to všecko známe ze zkušenosti a nová zkušenost nás poučuje, že volnomyšlenkářský duch v rodině a ve škole i ve společnosti plodí nešetrnost, neposlušnost, vzdorovitost, rozmařilost a všeobecnou anarchii či nevázanost. Zkušenost viní tady autora z falešného nazírání na život a bičuje jeho úsměšky nad náboženskou zatemnělostí lidu.

Slováci je další črta. Autor vidí slovenský lid v panském dvoře pracující, slyší jeho písně, vidí udřené postavy mužů, žen a dívek a zalétá duchem na Slovensko, kdež Slováka zotročili Maďaři a Židé. Narážek na kněžstvo a náboženství tu není.

Opilec. Autor líčí zhoubu kořalky. Opilce pronásledují děti, tlukou ho a bijí pruty . . . on jim zas nadává. K tomu se namane cizinec, děti napomene a poučí. Črta jest úplně bezvadná.

Pes. Líčení děje je překrásné. Komtesa Gréta dostane fenu Dogu a když se od starého vrátného dozví, že bude míti štěnátka, zahoří proti ní hněvem, nechce jí viděti a starý vrátný dá ji za kolnu do psí boudy. Když se na to Greta k boudě přiblížila, Doga jí ukázala v zubech štěnátko, ale Gréta jí v zlosti bičíkem štěnátko sekla, za což ji Doga na ruce zranila. Rozmazlené dítě učinilo povyk, a starý baron běžel pro zbraň, dvakráte do boudy střelil a Dogu i štěňata smrtelně zranil a starý vrátný dostal okamžitou výpověď, že neošetřoval Gréty. Večer jde starý vrátný k rybníku a tam vidí, jak krvácející Doga se tam doplazila a tam chladí své rány a olizuje svá štěňátka.

Gréta se raduje, že otec Dogu zabil a že propustil vrátného, toho starého osla. Tendence povídky je: vzbudit zášť proti šlechtě a tepati rozmazlené vychování. Autor má vroucí cit k trpícímu zvířeti a utrpení jeho i smrt líčí úchvatnými barvami, ale s věřícím katolíkem soucitu nemá. Toho tepe jako Gréta a jako otec její, baron. Celý tento děj je zajisté vymyšlen, i vymyšleme si i my děj jiný, jak ku př. volnomyšlenkářský učitel vraždí nesmrtelné duše, jež mu katoličtí rodiče svěřili. Pohrdá jejich věrou, tupí jejich výchovu z domu a raní duše jejich a vraždí v nich víru, naději a lásku v Boha a k Bohu. Takový vychovatel není nic lepší než baron a rozmazlená jeho Gréta. (Pokračování.) *Tomáš Škrdle.*

»**Zábavy večerní**«. Redaktor Emanuel Žák. Ročník XXX. Číslo 2. Dílo 165. „Na tvrzi, rychtě a statku". Povídky z kraje královéhradeckého od V. Bol. Pavlíka-Sychry. Praha 1909. Cyrillo-methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena K 1.20. — Již třicet let vychází tato výborná sbírka poučného čtení, kterou nyní již po 9 let rediguje výborný paedagog a katolický spisovatel prof. Em. Žák. A za jeho redaktorství tato sbírka stoupla v literární ceně. Poslední práce tohoto jubilejního ročníku pochází z péra katolického žurnalisty a spisovatele V. Bol. Pavlika-Sychry, jenž ve třech povídkách svých dovede upoutati trvale mysl čtenářstva.

V prvé povídce »Na tvrzi« líčí autor dovedně ve zkazce z naší historie, čerpané z Hájkovy kroniky, ukázku pochybené výchovy, a styl historického vypravování připomíná nám našeho dějepisného povídkáře Al. Dostála. Vynořil na povrch pověst, která ráda se vždy čte.

Druhá jeho povídka »Na rychtě« jest ve sbírce této nejlepší jeho prací. A nemožno se ani diviti. Láska k rodné obci přináší vždy spisovatelskému péru vzlet a nadšení, s nímž každý spisovatel k líčení děje pak přistupuje, a obráží se pak v zdařilosti práce samé. Dojímá osud staré babičky Kutikové, ale i její hrdinnost a odvaha v utrpení, protože jedná se o věc spravedlivou: vymanění se selského lidu z poroby vrchnosti. Markantně líčen její syn a její nevěsta. Bohatýrem v povídce této jest rychtář Špatenka. Jest to jakýsi druh Šubrtova »Jana Výravy«. Děj má pěkný spád situační a zasloužil by zdramatisování.

Poslední práce ve sbírce této uveřejněná, »Na statku«, má již trochu tvářnost modernosti, ale přes to zůstává vniterně cenná, založená na zdravém jádře poučení.

Sbírka »Na tvrzi, rychtě a statku« jest ušlechtilou, duševně povznášející četbou a autor se s ní postavil do řady našich lidových spisovatelů. Kéž další jeho práce literární jsou zdařilým pokračováním na této cestě, sloužící k rozšíření dobré, poučné a vzdělávací katolické četby! *Otakar Jakoubek.*

Závěť svatého otce Františka. Praha 1909. Nákladem Růžencové výrobny. Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny. — Malá a úhledná knížečka, obsahující 52 odkazů sv. Františka Serafinského, výborně se hodí pro každého, kdož v dokonalosti křesťanské pokračuje, zvláště vítána bude členům III. řádu sv. Františka. Těchto 52 perel z ruky chudobného světce bude zbožnému a pilnému čtenáři nejkrásnější ozdobou jeho duše po dokonalosti toužící, a zároveň pokladem uchovávaným pro nebeskou klenotnici; neboť celý náklad jest ve prospěch ubohých mrzáčků Růžencové Výrobny. Nepatrný obnos za knížečku činí 35 h. Doporučujeme *V. Kuns.*

Kosmáka Václava »Sebrané spisy« XIII. díl. V Brně, nákladem knihtiskárny Benediktinské. 1907-1909. Sešit 80—85. Díl tento obsahuje většinou práce, které uveřejnil Kosmák souborně v Telči u nakladatele Šolce, roku 1895 pod názvem: „Kosmákovy spisy", II. díl. Proto, že bylo již ve »Vlasti« častěji upozorněno na toto souborné vydání, jako na výbornou a lacinou četbu, zmiňujeme se jen málo slovy o tomto nejnovějším svazku, který vycházel skoro půl druhého roku (sešit 80. vyšel v listopadu a 85. v dubnu 1909.).

První práce je »Ženit či neženit«; Francek, starší mladík, muzikant, časem opilec, bere si obstarší dívku Stázku, která je plna radosti, že dostala ženicha a slibuje si, že ho napraví; ale prodělavši trpkou školu života, konečně chodí s mužem a s dítětem po světě žebrotou s kolovrátkem. – Jedenáct dojemných příkladů křesťanské trpělivosti a oddanosti do vůle Boží podávají »Mučenky«.

»Jen nóbl« jsou tři obyčejné příběhy ze života pana poštmistra a jeho choti, totiž jeho svatba, křest a pohřeb, ale jak mistrovsky vše podáno! — »Fotografie z tábora černých« líčí pět obrázků z kněžského tábora, kterak vynikli někteří z kněží na Moravě. Tuto uvádí Kosmák zajímavý, snad méně známý výrok Sušilův, který pronesl v alumnatě brněnském při masopustní zábavě k bohoslovcům, řka: »Každý kněz měl by spisovati, nebo nějaké umění pěstovati, nebo studovati, aby nerozmrhal svých sil na zbytečné, kněze nehodné zaměstnání a zábavy.« Všechny tuto obsažené práce, jichž jest osm, mají děj z našich krajin, jen poslední »Dva zlaté prsteny ve stříbrném srdci«, je z jižního Bavorska. Vysvětluje, co znamená votivní dar v Lurdech, kdež jsou ve stříbrném srdci umístěny dva zlaté prsteny manželů Lindenbannových z jižního Bavorska, kteří, nemajíce dítek a chtějíce dospěti k větší dokonalosti, rozešli se se svolením příslušných vrchností a šli do kláštera, muž, jako bratr ku trapistům do jižní Afriky do Marianhillu a žena jeho do Australie.

Kosmákovi dařilo se za života, jako mnohým (ne-li skoro všem) z našich katolických spisovatelů; málo si ho vážili. Častěji jsem slýchával, jak si stěžoval: »neváží si mne za života, teprve až umru poznají, koho ve mně ztratili.« Toto

laciné vydání dalo by se snadno pro svou láci rozšířiti co nejvíce, neboť předplácí se na 10 šestiarchových, 96 stránkových sešitů obyčejného vydání 2 K 40 h, lepšího 3 K 80 h. Kéž snaha nakladatelství, zdomácniti všude Kosmáka, dojde ocenění i povšimnutí. *Ignát Zháněl.*

Cyrill. Časopis pro katolickou hudbu posvátnou. Zároveň orgán obecné jednoty Cyrillské. Redaktor Dobroslav Orel. 1909. Ročník XXXV. Ročně 12 čísel. Praha VII.-348. Roční předplatné 5 K. Formát 4. — Posvátná hudba je dojista velmi důležitým momentem naší křesťanské bohoslužby. Národ náš, který po výtce a dle pravdy jmenuje se zpěvným, neměl by pěstovati církevní hudby? Účel ten zvolily si Cyrillské jednoty, které již vykonaly valné práce na poli tom. Poněvadž však moderní naše doba vyžaduje moderních prostředků, volila Cyrillská jednota na rozšíření záslužných idei svých prostředek moderní: tisk. Časopis »Cyrill«, založený od věhlasného pracovníka našeho Msgra F. Lehnera, byl jednotě za tím účelem věnován a redakce jeho svěřena profesoru Dobroslavu Orlovi.

Jen letmý přehled doposud vyšlých čísel »Cyrilla« dokládá, že nemohla býti k redakci zvolena ruka dovednější. Články v časopise uveřejněné, ať jsou již z péra redaktorova, či spolupracovníků, jsou vskutku zdařilé a přiléhající ku snahám a účelům jednoty. Obsažné odborné vědecké články doplňuje velmi vhodně zajímavý »Feuilleton«, který pro svižný sloh a duchaplný obsah s »gustem« čísti bude i každý neodborník. Šťastnou myšlénkou bylo, připojiti k odbornému obsahu každého čísla různotvárnou mosaiku zpráv, drobností a pod., v níž podáno čtenáři mnohé zlaté zrnko. Velmi cenným doplňkem textu jsou bohaté přílohy hudební, přinášející krásné ukázky nšlechtilé církevní hudby cyrillské.

Nejlepší pochvalou »Cyrilla« jest doporučení všech nejdůst. Ordinariátů českých. Kéž »Cyrill« na dráze tak mnohoslibně započaté i dále zdárně pokračuje: ke cti a slávě Boží, na zvelebení Církve a na oslavu milé naší vlasti! To zdař Bůh! *Dr. Rudolf Zháněl.*

„Zdravotní rádce" (nákladem Jindřicha Dostála ve Vídni). V okolí Hradeckém chodil nejen po farách, ale i po domech jiných jakýsi pan R., jenž nabízel umělecké obrazy biblické a ukazoval doporučení od pana biskupa. Když jste ho odmítli nebo upozornili, že již takové obrazy máte, nutil ještě jeden exemplář pro školu, udávaje dle obyčeje agentů, že ten a ten velebníček k vůli panu biskupovi objednal tolik a tolik exemplářů. Jestliže ani nyní nepochodil, stavěl se uraženým, že prý jest to s podivením, když pan biskup doporoučí, a kněží nebo jiní katolíci neodebírají.

Poněvadž téměř z jeho počínání vychází důrazný imperativ, a zároveň vidíte v jeho tváři výraz mučedníka, jenž prý jen k vůli panu biskupovi se vydal na cestu k vám, chcete mu přece něco obětovati. Obrazy máte, zeptáte se ho tedy, jaká to jiná díla má ve svém tlumoku. A tu s ostychem ukáže vám »také« až prý z Vídně »Zdravotního rádce«. Nemá ho celého, jen několik obrázků dosti pěkných. »Snad také s doporučením pana biskupa«, myslíte si, a když vám řekne pan R. výhodné podmínky platební, jste celí pryč. Je-li celé dílo takové, jako několik těchto listů, pak při slušných k tomu deskách jest zde láce na hromádce.

Vlezli jste na vějičku. Dali jste 3 K zálohy, a knihy vám přišly z Vídně na dobírku, při čemž si firma »Heinrich Dostal« nové 3 K napřed vybírá s humpoláckým vyhrožováním, jak bude zle, nebude-li která splátka dodržena. Zaplatiti musíte i cheky, které vám pan Dostal »k snadnějšímu« odesílání peněz svěří. — Než, ani to by nebylo největší neštěstí. Jest hůře, když knihy vezmete do rukou a prohlížíte. Desky jsou příliš nápadné, a na titulním listě čtete: »tiskem dělnické knihtiskárny v Praze«. Aj! aj! A také dle toho obsah na špatném, černém papíře s tiskem neúhledným, do očí píchajícím. Ničeho se nedočtete, co by vám mohlo posloužiti. Málo slovy jen děje se zmínka, že ta či ona nemoc jest zlá, abyste tedy se poradili s lékařem. To víte, — ne? K tomu vám není třeba drahé knihy. Nemoci pohlavní jsou zde do detailů. A k tomu illustrace! Fuj! Dostanete i v zalepené obálce několik obrazů s textem. »Soukromá záležitost majitelova!« tak se čte na obálce. Jak obsah vypadá, snadno se každý domyslí. Fuj: Honem obálku i s obsahem házíte do rozžavených kamen, a knihy schováváte pod zámek, aby nikdo nepovolaný nepřišel a neomdlel hrůzou.

Tak jsme se napálili pro svou dobrotu. Pan R. cestuje nejen po domech katolických ale i mezi socínky. Nabízí tedy dle znaku: katolíkům biblické obrázky, socínkům knihu spíše vhodnou pro porodní babičky. Ale že si vymohl na biblické obrázky schválení pana biskupa, zatajiv mu svůj druhý kšeft, jest přece při nejmenším trochu směle! *Bohumír Tomíček.*

Životopis sv. Jana z Kříže. Napsal P. Dominik a Jezu Maria. Duchovní knihovna ročník XXVIII. č. 4. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. Cena K 1·20. — V každé době vyskytnou se mužové i ženy, kteří zaníceni jsou nesmírnou láskou k Bohu a bližnímu. Jsou to svatí, kteří při všem svém chování, řečech, bolestech a radostech mají na zřeteli jedinou pohnutku: oslaviti Boha probuzením hříšníků, povzbuzením slabých ve ctnostném životě. Nejvíce hvězd ve svatosti zasvitlo v církvi svaté v prvních stoletích jejího trvání, nesčíslné množství heroických světců jest nám toho důkazem. Než i později čas od času propůjčuje Bůh některým osobám plnost milosti, svatosti a požehnání. Nezapomíná nikdy Ježíš Kristus na nevěstu svou, církev svatou, svěřuje jí klenoty vzácné — světce. Snad nepatrným může býti nazváno století, v němž žil pokorný mnich, světlo církve, učitel pravdy, růže trpělivosti, muž, od něhož můžeme se učiti lásce v nesení kříže života, svatý Jan z Kříže (1542—1591). Při čtení životopisu tohoto světce musíme my, dítky vyhýčkaného dvacátého století, žasnouti, kde nabralo se tolik heroismu, sebeobětování v duši prostého mnicha, bosého karmelitána. Veškeren život sv. Jana z Kříže byl nepřetržitým pokáním, rozjímáním a postem; láska k Ježíši Ukřižovanému, Blahoslavené Panně, naprostá poslušnost k představeným stkví se nejjasnějším světlem u tohoto světce. Jako představený v konání povinností, v plnění předpisů a příkladném životě stál v čele svým bratrům. Osočování, pronásledování a nemoc snáší klidně a při přebolestné operaci jen vzdychá: »Pane, zde pal, zde řež, jenom na věčnost uchovej!« Z této knihy můžeme čerpati mnoho užitečných rad a pokynů pro život duchovní. Kniha pak sama je nejspíše překladem, jak tomu ukazuje sloh a vazba vět. Rozhodně by neškodilo, psáti trochu lidověji; příliš učený sloh unavuje i při asketické četbě. Jinak ale je za to kniha vzácnou poučkou a příkladem pro duchovní život. *Jar. Jezeřanský.*

Dramatické umění. Z Národního divadla. Německý autor »z říše« Ludwik Thoma ve své veselohře »Mravnost«, kteráž převládá satirou, vystihl výborně nynějšího ducha t. z. liberálních mravokárců, kteří rozsévati chtějí všude jinde, jen v jejich domově jest jim to cizím přeludem. Nescházejí jí i místy stíny pikanterie, v kteréž si nyní divadelní návštěvníci libují. Hráno bylo výborně ve svižném překladě Šípkově.

Veselá hra »Oasa« Karla Želenského rozmnožila počet her, čerpaných z maloměstského života kočujících herců. Vyšel z řady těchto autor sám, prodělal trpké chvilky života kočujícího herce, než přišel k metě svých tužeb, státi se členem Národního divadla. Hra jeho prodchnuta pravdivostí života, jenž u kočujících herců vyznívá v intermezzu: »Brzy smích, brzy pláč! . . .« Škoda, že autor mnoho toho místy na scénu nahromadil, čímž zanikly četné, věrně odpozorované situace ze života tohoto, t. zv. »malého národa«. Přes to má hra zdravé jádro a autor sám v úloze ředitele Pekárka i v režii osvědčil se i jako zdatná umělecká výkonná síla. I ostatní účinkující hráli s chutí, žili ve vzpomínce na zašlé doby svých trnitých začátků . . . *Otakar Jakoubek.*

Z předměstských divadel. Jinak autor zdařilejších her, Alfred Capus, vytvořil hru v komedii »Peníze nebo život«, sehranou na scéně »Městského divadla Král. Vinohradů, vlekouci se jako naše lokální dráhy a mající prostředky velice již obehrané. Vystupuje v ní řada osob, nic nedělajících, jen hýřících, a druhy takových her se nám již přejedly. Důkazem toho bylo skoro prázdné hlediště při premiéře této. Hře schází pravý pel života, za to však oplývá pěstováním flirtu, jenž jest nyní základním kamenem každé francouzské hry. Vypravením této novinky učinila správa opět nešťastný krok, kterýchž už učinila od svého počátku více.

Zdařilejším bylo vypravení Robcrta de Flersa a G. A. Caillaveta veselohry »Buridanův osel« na téže scéně. Nerozhodných lidí, jako ten v bajce líčený »Buridanův osel« chodí po světě mnoho. Takovým byl i autorův hrdina Georges Bullains, záletník-mladíček, jenž dlí u svého přítele návštěvou a dvoří se jeho manželce i jeho milence. Ale pro koho se rozhodnouti má, jest sláb. Přítel vysvobodí jej ze situace a nabídne mu svou schovanku Michelinu a učiní z nich párek. Hra má umírněný šleh veselohry a pobaví. Souhra nesla se vzorným nastudováním pod režií V. Štěcha.

V Pištěkově lidovém divadle na Kr. Vinohradech sehráno bylo drama JUDr. Fr. Hermanna »Vysněné štěstí«. JUDr. Fr. Herr-

mann, jenž osvědčil se před lety jako zdatný pracovník pro zásady křesťansko-socialní, napsal již několik dramatických prací (»Štědrý večer«, »Zachycen proudem« a j.). Jeho nové drama jest jakýmsi řešením ženské otázky se stanoviska socialního. Jak ji autor řeší, není nikterak lákavé pro katolickou literaturu dramatickou. Dcera rolníka Vlčka Bělina pro neshody se svým otcem umíní si jíti do města do služby. Jest připravena na cestu. Poslední noc má ztráviti ve svém domově. Uleha. A nyní následuje její sen. Octne se v domě, v němž zapřede poměr s domácím mladým pánem (II. jednání); provdá se za továrního dělníka, když mladý pán ji svedl a odhodil jako nepotřebný předmět. Prožije s ním bídu, pracuje s ním v továrně, ano ve vypuknuvší mezdní vzpouře pohlíží i na jeho smrt. V tomto obraze autor chtěl se státi apoštolem socialní hry a zavděčiti se socialním demokratům a proto vložil do úst jednotlivých mluvčí »soudružsky« působící monology. A chytl pozornost davů v posluchačstvu. A to byl i snad jeho manévr. Po smrti manželově (IV. jednání) vstupuje Bělina jako podomní prodavačka do vykřičeného domu, kde shledá se se svou dcerou, jež oddává se zde nenuceně prostituci. Prosí dceru o návrat k lepšímu životu, ale po odmítnutí dceřině klesá mrtva k zemi. Probouzí se opět ve svém domově a sděluje matce, že do města nepůjde a vypráví jí, jak ve snu zjevilo se jí to její — »vysněné štěstí«, čímž hra končí. Autor přednésti chtěl na scénu kaleidoskop různých velkoměstských živlů, ale nedal jim propracování. Leckde pověděl, ale nedopověděl. Mnohdy více pověděno drastickou hrou, nežli slovy. Hra měla sice dosti bouřlivé přijetí, ale pro scény našich katolických jednot hra tato se nedoporučuje. Není v ní ani jediného varovného hlasu, který by opuštěné Bělině byl strážným andělem, takže její báchorkové zabarvení nese nátěr moderního Hauptmanna.

Otakar Jakoubek

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Drobnosti z literatury. Jaká kritika se šíří o protivníku katol. víry, bývalém redaktoru »Národního Obzoru« a nynějším věrném následovníku »Horkého Týdenníku,« nasvědčuje »Moderní Revue« v č. 9. »Horký nikdy nesnil, netoužil, nikdy neměl imaginace zvící zrnka makového. Horký a kamarádi žili jenom pitky, objímali se jenom (zúmyslně vynecháno), rozbíjeli v noci tabule okenní a uprostřed ulic (vynecháno); to tedy jediné jsou vzněty mládí.« Obraz klerikálního nepřítele. — Jak daleko dostupuje boj proti nařknutí z klerikalismu, čteme v »Moravsko-slezské Revui« č. 8. Tam se kdosi brání a obhajuje proti „Nár. Obzoru," že má na domě sochu P. Marie. To je hrozné: — Jaké posluchačstvo a čtenářstvo má Machar? „Osvěta lidu" píše, že v Pardubicích Machara povolali sociální demokraté a pokrokáři. Ale byl prý bez zvědavců dělnický dům prázdný. Sama »Osvěta lidu« prý „názorům Macharovým názor svůj odchyluje." — Nebýti klerikalismu, nemohly by ani rozličné učitelské listy vycházeti, zvláště by se „Školský Obzor" se svým moudrem scvrknul. Co ten provádí, je hrozné. V č. 26. nazývá učitelské varhanictví jidášstvím. Takoví učitelé hanebným svým řemeslem diskretují poctivý boj za pokrok a svobodu." Flašinetářství je prý čestnější a poctivější. To už dále nejde v hanobení. — Pofouchlým listem lze nazvati Česko-Brdské „Hlasy," které se neobejdou téměř v žádném čísle bez šťouchance kněžím. Při známé aféře nařknutého faráře opisovaly celé statě z „Práva lidu", osvobození odbyly zcela krátce. Co od nich zakouší farář v K. a jiní! Ovšem, nemohlo zůstati pozadu v pokrokovosti při sbírání báchorek o pokladech a strašidlech. Proto hr na klerikály! — Velice významné. Do „Horkého Týdenníku" dopisují děti 10—12leté. Proto ten list dle toho tak vypadá. — S útrpností hledí čtenáři na zábavnou a poučnou přílohu „Nár. Pol.", kde jsou mnohdy práce (Karel Pleskač č. 175.) „Obalovala nohy bohorodičky jakousi duševní, nadšenou obětí." To hodně moderní, nesmyslné a urážlivé. — Jaký je rámus, že J. Steinbrener vydává české katolické kalendáře a že je prý Němec. V každém hostinci, v každé trafice vidíme „Nové Illustrované Listy," a kdo je vydává? V. Burkart v Brně — Němec." — „Zprávy stálé výstavy a tržnice" také by nalezly jiné články pro čtenářstvo, než co praví o smrti a nesmrtelnosti Björson a Camille Flamarion. Snad by tu slušelo lépe pojednati o nábytku a jiných řemeslnických výrobcích, než citovati Björsona, že nevěří v posmrtný život jednotlivého člověka, neboť prý nemá ani práva doufati v nějaký život posmrtný. »Hodí-li se sémě do země, vyroste rostlina, vloží-li se sémě do země, vyroste rostlina, vloží-li se mrtvé tělo nějakého tvora do země, zanikne a rozpadne se v prach. Člověk má konati dobro jenom proto, že jest

dobrem, nečekati posmrtné odměny. Jako nemůže trest smrti zabrániti vraždám, tak také víra ve vzkříšení z mrtvých nemůže zabrániti zlu“ atd. Nebylo by lépe čtenářům ukázati na to, co je sloh nábytku gotický, renesanční a podobně.

Liga † 12.

Zakladatel Měšťanské besedy — katolický kněz. Málo komu z mladších známo, kdo založil Měšťanskou besedu v Praze. Byl to farář Jan Arnold toho času už pensista 500 zl. ročně, který s hloučkem měšťanů zasadil se o založení besedy. Dvě leta trvala snaha tohoto faráře, jednou žádost byla zamítnuta, ale posléze povolení přišlo 18. července 1845. Jan Arnold přivedl hned 78 členů s vkladem 882 zl. ve stříbře. Tento kněz narodil se 14. ledna 1785 v Mnichově Hradišti, působil v Turnově, na Hrubé Skále, v Slatinách a Miletíně. Zemřel 14. září 1875. Staral se velice o chudinu a studentstvo, na které prosil po domech. Měl skvělý pohřeb. Rakev nesli a obstupovali akademikové s rozžatými svícemi. Pohřbu se zúčastnila městská rada a sbor obecních starších, měšťanská beseda, přední zástupcové české žurnalistiky, spisovatelé a členové četných spolků. Vyprosil si, aby odpočíval blíže hrobu Jungmannova. *Liga † 12.*

Neslušný vtip je ve „Veselé Praze“ r. V. č. 7., kde se užívá textu Písma sv. „Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj“ o spojení ufatého ocasu kočičího. Tak se nemá psáti o bibli a docela ne vkládati takové texty do úst dětských.

Liga † 12.

Práce kněží bere, ale jméno spisovatele uvésti nechce. To dělá „Veselá Praha“. Už jednou ji proto „Čech“ káral. Sama na malé žerty si dává ochrannou známku „Všechna práva vyhrazena,“ ale při tom vybírá humoresky z „Veselé chvilky“ od Al. Dostála. Posledně uveřejňuje humoresku „Pan inspektor“ v č. 7., aniž by udala jméno autorovo. Inu, redaktorem listu je známý p. Karel Ločák. Snad by čtenářům vadilo udati, že spisovatelem humoresek je katol. kněz.

Liga † 12.

Apell ke všem katolíkům. Řeč opata Zavorala. — *O důležitosti tisku.* Řeč prof. Dra. Kordače. — V Praze. — Nákladem Piova spolku. V Praze 1909. 16°. 24 stran. Poštou došla zásylka. Velikými písmeny bylo na ní natištěno: *„Důležité sdělení! Zdarma! — Piův spolek v Praze.“* Chvatem otvírá se obálka, a vypadne zní úhledná knížka nahoře jmenovaná. — Věren svým zásadám a svému účelu rozšiřuje Piův spolek krásné dvě řeči, které pronesli při zdařilé schůzi dva přední naši řečníci. Za zdařilost jejich ručí známá jejich jména. Kéž brožurka tato je hojně čtena a přispěje mocně ku rozšíření našeho křesťanského tisku.

Dr. Rudolf Zháněl.

Paběrky z novin a veřejného života.

Z Vatikánu. Jak známo, bylo vyjednávání mezi Svatou Stolicí a republikou Uraguay korunováno dobrým výsledkem. Diplomatické spojení bylo opět obnoveno a vyslanec Artur Heber Jackos ve slavnostním slyšení podal Sv. Otci svůj pověřovací list. — Zároveň přijel do věčného města nový vyslanec Columbie, don José Maria Rivas Groot. — Právě zakládaný ústav pro biblická studia v Římě přitahuje pozornost světa den ode dne více. »Oss. Catt.« píše, že má býti protestem proti pomluvě, že církev se bojí studií biblických. „Velký nepřítel církve není studovaný muž, nýbrž ignorantní a arrogantní malý doktor.“ Sv. Otec očekává, že ze všech národů budou synové si osvojovati solidní výsledky hlubokých studií sv. knih. Již se jmenuje i osoba ředitele biblických studií; jest to našim čtenářům známý profesor inšprucké university dr. Leopold Fonck S. J. Pohled do jeho prací: „Die Wunder des Herrn“, „Die Parabeln des Herrn“ stačí, aby se čtenář přesvědčil, jak hluboký znalec dr. Fonck nejnovějších věcí vědeckých jest. Ústav je uskutečněním myšlenky Lva XIII. — Úprava bohoslovecké studia v Italii. Oprava bohosloveckého studia v kněžských seminářích v Italii náleží k hlavním úkolům péče papeže Pia X. Vzdělání italského duchovenstva velmi mnoho trpí na venkově následkem okolnosti, že skoro každá malá biskupská diecése — a těch jest velmi mnoho — má svůj vlastní ústav k výchově kněžského dorostu. Je tedy zcela přirozeno, že takové semináře nemají ani dostatečných prostředků hmotných, ani nemohou jejich učitelské sbory míti takové vědecké schopnosti a tak přednášeti, jak je to možno ve větších vědeckých ústavech. Proto papež ustanovil zřízení velikých seminářů kněžských společně pro více diecésí. Pro Apulii je zřízen takový veliký seminář v Lecce a řízení jeho je svěřeno jesuitům; tato kollej byla nazvána Collegio Argento. V brzce bude zří-

zen takový ústřední seminář pro Kalabrii, a to ve starém benediktinském klášteře Padule, a spravovati jej budou benediktini. Papež již před dvěma lety předepsal italským kněžským seminářům učebnou osnovu, která by vyhovovala novým potřebám. Nyní byla novým papežským nařízením rozšířena tato učebná osnova i na všecky vyučovací ústavy náboženských řádů. Bylo totiž pozorováno, že mnozí mladí lidé dokončili svá bohoslovecká studia v ústavě řeholním a pak se představili svému biskupu k svěcení jako světští kněží. Tomu se nyní předejde jednotou učebné osnovy pro řeholní i světské duchovenstvo.

Svěcení základního kamene budovy katol. učitelského ústavu v Bubenči. Kongregace Školských bratří, která má svoji obecnou školu a konvikt Svatováclavský v Bubenči, otevře na podzim svůj nový ústav ku vzdělání učitelů. Přípravy všecky jsou vykonány a 29. června položen slavnostním způsobem základní kámen k nové budově, jež vyžadovati bude v celku nákladu 500.000 korun. O 10. hod. započala slavnost v Bubenči pěveckým sborem, načež prelát msgr. dr. Fr. X. Kryštůfek sloužil mši sv. pod širým nebem a proslovil řeč úvodní. Po obřadech církevních a svěcení kamene ujal se slova kancléř msgr. dr. Kašpar a sdělil přání knížete arcibiskupa pražského. Na to počaly údery na slavnostní kámen: prelát msgr. dr. Kryštůfek vykonal úder a pronesl heslo za Spolek přátel Školských bratří, rektor Říhánek za kníž. arcib. seminář pražský, posl. dr. Horský za Klub poslanců čes. strany katol. národní na radě říšské, msgr. prof. dr. Kordač za theolog. fakultu české university pražské, p. řid. Špaček za katolické učitelstvo, p. náměstek dr. Houdek za město Bubeneč, konsist. rada P. Kopal za katol. žurnalistiku, p. prof. Hora za kruhy středoškolské, p. důchodní Brož za arcidiecésní komité pražské, p. stavitel Vaňha jménem odboru svého, posl. V. Myslivec za řečníky a politiky katolické, pí. Gottliebová za čes. katol. ženy, p. JUC. Šindler za čes. kat. úřednictvo, dp. katech. Kunz za duchovenstvo české, p. V. Dvorský za spolek »Vzájemnost«, p. Švarc za »Slavín«, p. prof. Kalivoda za česk. katol. profesorstvo, a po té vykonali poklep na základní kámen pp. zástupci katol. organisací pražských. Základní kámen pak osazen na svém místě. Slavnostní řeč pronesl dr. Horský, načež promluvil ještě p. řid. Špaček. Odpoledne konala se v ústavě lidová slavnost s hudbou, buffetem, tombolou a divadlem, jež provedli pěkně chovanci pensionátu za velké účasti obecenstva a vzácných hostí.

V. všeobecný sjezd katolíků československých koná se ve dnech 28—31. srpna 1909. v Hradci Králové s bohatým programem. Budou v Klicperově divadle čtyři slavnostní schůze, a to v sobotu, v neděli, v pondělí a v úterý a mezi tím řada schůzí odborových. Časopis »Čech« ze dne 4. července přinesl podrobný program prací sjezdových, tam své čtenáře odkazujeme. Přejeme této velkolepé katolické manifestaci všeho zdaru a vyzýváme čtenáře «Vlasti« k hojné účasti. Jeho Excellence ndp. Dr. Jos. Doubrava, biskup v Hradci Králové, postaví si činem tímto v srdcích katolíků památku nehynoucí.

K našemu jubileu. Ku kytici projevů u příležitosti jubilea družstva Vlast, jež nesklamalo dosud a Bůh dá, že nesklame nikdy naděje v ně kladené, dovoluji si i já přivinouti skromnou pomněnku svou. — Má nemoc přerušila všechny styky se společností a veřejností, ale jak jsem se zotavil, pátral jsem, jak si stojí Vlast. — Co však připoutalo mne k družstvu Vlast, byl ustavičný boj její proti nepřátelům vnitřním i vnějším a neochvějná věrnost zásadám ryze katolickým, a to důsledná, i když se zdálo, že to bude družstvu na škodu. — Ohlasem veškeré Vaší činnosti jest heslo sv. apoštola Pavla: „Bůh-li s námi, kdo proti nám"!? Jsem šťasten, že konečně mohu sděliti toto heslo a vůdčí hvězdu a zásadu života svého s Vámi. Na Šárce sv. Matěje, Jan B i s k u p, kaplan. — Kellnersville, Wis., Sev. Amerika. 2. června 1909. Velectěná redakce „Vlasti" — Posílám 10 dolarů. Z toho předplatné na jeden ročník Vlasti a Vychovatele — ostatek je jubilejní dar Vlasti k uplacení dluhu na dům spolkový. Lituji, že při svých chudých poměrech nemohu dáti více. Stavěli jsme školu; to mně mnoho ubralo. Slovutnému p. redaktoru přeji, aby jej Pán Bůh dlouhá léta zachoval a sílil ve zdárné jeho práci, aby se dočkal též zlatého jubilea velkého svého díla, kterému Bůh udělil očividného požehnání. — S upřímným pozdravem Red. V o j t. C i p í n, kněz.

Oslava horlivého kněze. Jak jsme již sdělili, slavil Jan Halouzka, kníž. arcib. auditor a farář v Mistříně na Moravě, dne 24. června 25leté kněžské jubileum. V předvečer oslavy dostavilo se obecní zastupitelstvo a všecky spolky s lampiony k faře a hudba je provázela. Postavena byla slavobrána, aby uvítán byl praelát Dr. Pospíšil, jenž dojel vlastním povozem z Olomouce. K oslavě samé dostavili se: c. k. okresní hejtman, hojně kněžstva, školní mládež a celá farní osada. Dopisů a telegramů došlo mnoho. – Pokud víme, přinesly vedle „Vlasti"

životopis oslavencův i »Slovácké Noviny«. Těšíme se, že záslužná práce přítele »Vlasti« byla tak okázale oceněna.

Král bulharský Ferdinand na Velehradě. Na slavnost Božího Těla dostalo se posvátnému Velehradu nade všecko očekávání vzácné návštěvy. Přibyl tam o 7. hod. ráno král bulharský Ferdinand s korunním princem Borisem a se svým průvodem na 2 automobilech. První otázka jeho byla: může-li pro něho býti ještě sloužena mše sv.? Poněvadž již nikoho nebylo, aby vyhověl, zůstal na velkou mši sv. a po té súčastnil se průvodu Božího Těla. Na všecky působil nejlepším dojmem svou zbožností a blahosklonností. O vše, co souvisí s posv. Velehradem, živě se zajímal a z jeho řeči bylo znáti, že otázka posv. Velehradu není mu nikterak cizí. Při té příležitosti slíbil také, že svatyni velehradské pošle nějaký dar, jenž by časům budoucím hlásal tak vzácnou návštěvu sbratřené země slovanské. Po půl 2. hod. odpoledne odjel z Velehradu směrem k Holešovu. Při své návštěvě obmyslil sirotky Uher. Hradištského sirotčince, kteří tu právě meškali se svými pěstounkami na průvodu, značným darem. Samo sebou se rozumí, že zvěst o vzácné návštěvě ihned se roznesla po celém okolí, a přivábila k odjezdu hojně diváků.

President Taft proti nestoudným představením. President Taft nedávno rázně odsoudil nestydatá představení v divadle. V Novém Yorku byl president pozván na první hru nového divadelního kusu »Zjevitel« v divadle »Belasco«. Po prvním aktě, v němž se představují hanebnosti velkoměstského života, vystoupila mladá dívka a jala se prováděti nestoudný tanec. President Taft ihned vstal a opustil divadlo, odsuzuje nestoudné výstupy. Obecenstvo, když to vidělo, hned následovalo jeho příkladu.

Nový arcibiskup mnichovský. Novým arcibiskupem mnichovským jmenován byl František Bettinger, kapitolní děkan ze Štýru. Nový arcibiskup narodil se roku 1850 a je synem kováře. — Kovářův syn stane se arcibiskupem, a syn chudého obecního poslíčka — papežem. V tom spočívá lidovost církve.

Biskup žurnalistou. Americký biskup Shanlev založil pro svoji diecési časopis, který sám řídí. V jednom provolání zve k součinnosti všechny svoje věřící: Čechy, Poláky, Angličany, Němce, Francouze, Řeky, Indiány atd. Žádá je, aby mu zasílali zprávy pro časopis. Zve k odbírání listu i vlažné ovečky. „Tento list je dopisem, který posílá vám každého měsíce váš biskup," praví ke konci svého provolání. Vskutku pravý to apoštol!

Kníže-biskup Dr. Ant. Jeglič vysvětluje v pastýřském listu na rok 1909 apologetickou formou několik pravd. V Krajině totiž snaží se volní myslitelé také rozšířiti své spolky a odbočky, získávají tajně členy a po vsích šíří se bezbožný list »Svobodna Misel« (Volná Myšlenka), v němž je mnoho bludů a lží. Poněvadž tedy hrozí věřícím nebezpečí, proto biskup pozdvihl hlasu svého a upozornil věřící na hlavní bludy volných myslitelů, výslovně dokázal, co je pravda, které jest učení samospasitelné církve katolické a vyvrátil nespravedlivé výtky volných myslitelů proti katolické církvi. Pojednává o Římě, o prorocích, o z mrtvých vstání, o původu víry, o židovských bájích, o Savonarolovi, Husovi a sv. Janu Nepomuckém. Základem všech pravd a středem všeho učení o Ježíši Kristu jest, že jest naším Vykupitelem a pravým Bohem, že jest katolická církev jeho církví, kterou ustanovil, aby v jeho díle pokračovala. — Pastýřské listy ony působí velkým dojmem na věřící.

Biskupská visitace katolíků v Sibiři. Světící biskup mohylevského arcibiskupství Jan Čieplak odešel na kanonickou visitaci římsko-katolických kostelů v Sibiři. Tato visitace počala ve Vologdě a skončí na ostrově Sachalinu. Biskupa provází první kanovník metropolitního kostela Karewicz, profesor římsko-katolické duchovní akademie Lozinski, profesor semináře Skrynda a vikář katolické obce v Rize, Wenclaw. Při odchodu těchto hodnostářů konaly se v kathedrálním chrámu Páně v Petrohradě slavné služby Boží a mnoho věřících doprovodilo biskupa na nádraží. Ruské ministerstvo obchodu dalo biskupu a jeho průvodcům zvláštní salonní vozy na celé trati železniční po dobu cesty. To je první biskupská visitace sibiřských katolických obcí.

Soloviev a Strossmayer. V Petrohradě vyšel 1. sv. sbírky »Dopisy Vl. Soloviova«, jež upravil E. L. Radlov (V. a 282 stran, cena 2 ruble). Na straně 180—193 jsou uveřejněny dopisy Vladimíra Soloviova biskupu Strossmayerovi Zajímavé jsou také dopisy, které Soloviev psal slavnému chorvatskému dějepisci, kanovníku Frant. Račkému (str. 164—179). Sláva Soloviova, který zemřel roku 1900, v Rusku nejen dosud žije, ale roste. Zároveň se také přirozeně vzbuzuje zájem pro církevní sjednocení. Vždyť tuto ideu Soloviev tak hluboko pojímal jako

dosud žádný Rus před ním, pro ni žil, pro ni tolik se namáhal a mnoho trpěl. Proto r. 1896 přišel do Chorvatska a odtud pak datují se jeho dopisy Strossmayerovi a Račkému. Zajisté najdou se i jiné, dosud neuveřejněné vzpomínky na geniálního Rusa. Měly by býti vyhledány a sebrány.

Dr. Musil. V sezení čís. akademie věd sdělil dvorní rada a profesor Harabaček, že poslední zpráva o slavném badateli a cestovateli dru. Musilovi pochází z prosince minulého roku. Dr. Musil měl velikých vědeckých úspěchů, byl sedmkráte přepaden a o všecko oloupen, ale bylo mu zase všecko navráceno, byl též nožem do prsou zraněn. Zprávy z poslední doby zněly opět hrozivěji. Nedávno došla od dra. Musila do Olomouce tužkou psaná zpráva, že byl právě ze čtyřdenního vězení propuštěn. Dosáhl prý úspěchů větších, nežli jakých dle svého programu mohl se nadíti. Vyslovil naději, že asi v 80 dnech svou velikou výzkumnou cestu zakončí.

Kněz vynálezcem. Vlašský mnich Alto Maccioni, člen řádu »S. Osservara« v Sieně, vynalezl dosud nejdokonalejší přístroj, jenž ze všech strojů nejdříve a nejdokonaleji předpovídá blížící se zemětřesení a zároveň udává přibližný rozsah jeho.

Duchovenstvo na Filipinách získalo si podle zprávy listu »Manila Times« v boji proti choleře veliké zásluhy. Arcibiskup Harty vydal pastýřský list, v němž vybídl své duchovenstvo, aby všemu svěřenému lidu oznámilo úřední předpisy zdravotní. Nařídil jim dokonce, aby tyto předpisy lidu po kázání vysvětlilo a kontrolovalo, zda tyto předpisy se zachovávají, poněvadž od této kontroly mnoho závisí. Za šest týdnů poučilo 400 kněží na dva miliony věřících v boji proti choleře, rozdělilo mnoho prostředků desinfekčních a mnohé nepoddajné věřící přimělo k zachovávání předpisů. Filipinská vláda vřele poděkovala horlivému arcibiskupu zvláštním listem.

Protestant o katolických řádech. Protestantský časopis »Evangelische Kirchenzeitung« píše dle slovinské »Zory« č. 6. letošního roku tolo: »Jak provází katolická víra mnohem lépe než protestantská vyznání své věřící od kolébky ke hrobu, tak také jsou katolické řády a kongregace jako část katolické církve nerozlučně spojeny s katolickým lidem. Katolická církev má v nich stále věrné pracovníky, kteří vše učiní k větší cti Boží, pro rozšíření moci své církve. A v té věci jsou živým příkladem pokory, sebezapírání a obětavosti a již tím vykonávají vliv na širší laické kruhy.

Katoličtí Bulhaři, usedlí v Makedonii, podléhají církevní pravomoci soluňského biskupa Pelkova. Ostatní katolíci makedonští jsou podřízeni carihradskému papežskému delegátu msgru. Sardeinu. Katoličtí Bulhaři přejí si, aby v Carihradě bylo zřízeno bulharské arcibiskupství, jemuž by všichni katoličtí Bulhaři v evropském Turecku byli podřízeni. Žádost tato byla podána turecké vládě, která se právě studiem tohoto požadavku zabývá.

Úmrtí konvertity biskupa Wilkinsona. Ve vysokém věku 84 let zemřel biskup Tomáš Wilkinson v Hexhamu v Anglii. Narodil se 5. dubna 1825 v Hargseley-Parku z protestantských rodičů. — Za kardinála Wisemana přestoupil na katolictví a stal se knězem. Poněvadž dával na jevo zvláštní schopnosti a neobyčejnou horlivost, postupoval v církevních hodnostech; roku 1888 15. května stal se světícím biskupem v Hexhamu a 28. prosince téhož roku skutečným biskupem téže diecése. Tu mnoho pracoval, až jej nemoc upoutala na lůžko a na konec sklátila.

† **JUDr. Julius Nejedlý,** zemský advokát v Praze, zemřel dne 4. července t. r. ve své ville v Liboci a pochován 7. července z chrámu Páně sv. Jindřicha na hřbitov olšanský. Narozen v Brandýse n. L., 12. dubna r. 1847, studoval na akademickém gymnasiu pražském, na to oddal se studiu filosofie, načež přestoupil na právnickou fakultu v Praze, kdež r. 1876 dosáhl hodnosti doktorské. Stav se advokátem v Praze, získal si záhy značnou klientelu. Zabýval se též literaturou a náležel k literárnímu sdružení z let šedesátých, známému pod jménem »Ruch«. V »Umělecké besedě« byl po léta jednatelem a také předsedou literárního odboru. »V Právnické jednotě« konal četné přednášky a vydal i samostatné spisy právnické. Velmi činně účastnil se prací o reformy řádu živnostenského i života politického. V r. 1868 vydal sbírku básní »Zlaté laury«. V mládí svém uveřejnil některé básně své i v katolickém Blahověstu. Když se u nás začal roztahovati liberalismus, pěstěný hlavně „Národními Listy", počal se Dr. Nejedlý od toho směru odkloňovati a pěstoval zdravý konservatismus. My z družstva vešli jsme s Dr. Nejedlým brzy v upřímné přátelství; on rád mezi nás chodil, ochotně v oboru právnickém nám radil a na třech našich sjezdech: v Jindřichově Hradci, v Plzni a v Domažlicích

konal ohnivé přednášky proti rozluce manželství. V této otázce Dr. Nejedlý vůbec všude neohroženě vystupoval. Při tom Dr. Nejedlý nikdy od nás ani za právní zastupování, ani za řečnění haléře nevzal, ano když s námi na venek jezdil, ani cestovné si zaplatiti nedal. — Když byla před 12 lety založena Tisková liga, nabídl jí Dr. Nejedlý své právní služby a konal je zase úplně zdarma. Mnoho ligistů se k němu o právní radu uchýlilo; Dr. Nejedlý poradil, i k soudu klienta doprovodil, ale od nikoho z našinců krejcaru nevzal. V jednání byl Dr. Jul. Nejedlý vůbec velice šaramantní a ke každému nad míru uctivý. I pro chrám Páně v Liboci značných obětí přinesl. — Rád by byl letos s námi jel ještě do Turnova, přednášku měl hotovu, ale cítě se nevolným, vrátil se z nádraží Františka Josefa. Tam jsme se posledně viděli. — Pro své zásluhy jmenován byl zesnulý čestným členem družstva. — Odpočivej v pokoji.

Pohřeb zesnulého z chrámu sv. Jindřicha v Praze byl velkolepý a slavný. Z Brandýsa, rodiště zesnulého, přijela deputace, rovněž i z Liboce, kde měl zesnulý vilku, dostavilo se hojně občanů; svět právnický byl neobyčejně četně zastoupen, rovněž i duchovenstva z Prahy a okolí sešlo se hojně; Byl zvěčnělý upřímným přítelem jeho a právním rádcem; z výboru družstva doprovodili svého člena k věčnému odpočinku pp.: místopředsede farář Vlastimil Hálek, katecheta Ant. Suchoradský, red. Tom. Škrdle a far. P. Václav Váchal. Z vyššího kleru súčastnili se pohřbu: J. M. vsdp. general-velmistr P. Fr. Marat a kanovník Msgr. Zapletal. —

Hockova »volná škola« leze vládě již za nehty. V severních Čechách dává Hock pořádati časté schůze svého spolku, proti nimž skoro pravidelně staví se zástupcové vlády. V Hejnicích u Friedlandu nebyla schůze povolena. Též strana katolická začíná se již ve schůzích energicky ozývati. — Z „volné školy" dle všeho vždy více vyklubává se strana radikální.

Pane profesore Masaryku, který vylučujete nauku náboženskou jako nevědeckou a zpátečnickou ze školních osnov, račte si přečísti »Leipziger Tagblatt« ze dne 25. června, kde se sděluje, že saské ministerstvo kultu a vyučování zavedlo pro učitele obecných škol zvláštní prázdninové universitní kursy theologické, aby učitelé, kteří náboženství vyučují, se ve svých vědomostech zdokonalili a přesvědčili se o souhlasu víry s vědou.

Profesorství středních škol a také ještě jiným pánům věnuje brněnská »Hlídka« (červen str. 503) několik slov, jež zasluhují plné pozornosti. Čtemež: »Výslední dojem mor»avské »machařiny« jest nehorázná ostuda české t. z. akademické intelligence; člověk se musí opravdu do duše hanbiti a styděti nad její mělkosti či bezcharakternosti. Vždyť ti lidé na vysokých školách se snad také něčemu učili. Tu pak přijde takový Machar, hází do svého posluchačstva nejhroznější překrouceniny poznatků již dávno prozkoumaných a v trvalý majetek lidstva přešlých — připomínám jen na př. názory o poměru kultury pohanské a křesťanské, umění, ženské otázce atd. — a v akademické intelligenci, ku které přece snad především středoškolské učitelstvo smíme počítati, nenajde se jediného zástupce, kromě »klerikálů«, který by měl tolik vědomosti a zmužilosti, aby se proti tomuhle cynicko-dilettantskému, protikulturnímu zuření ozval. Páni pokrokáři ovšem mysleli, že to vše odnese »klerikalismus«, ale zapomněli, že tohle jejich třeštění svou nehorázností nemůže uškoditi náboženství, že však před světem hanebně kompromituje českou vědu a českou povahu, tedy je samy, když ledajaké pitominy mohou mezi výkvětem intelligence české dělati furore. Dobře ji naši sousedé oceňují!

Antika. Znamenitý filolog a nadšenec pro antiku Nebeský napsal o antickém Řekovi: „Věděl, že bohům dána blaženost, lidem ale svízel a strast. Nejlepší na světě jest nebýti narozenu a potom přijde hned: brzo umříti. Koho bohové milují, ten umře mlád. Na světě není nic strašnějšího a bídnějšího než člověk." Djon Chrysostomos, miláček císaře Trojana, napsal: »Je pak toto místo, které jmenujeme světem, žalář krutý od bohů zrobený, plný výparů morových.« (Takové tedy byly radosti z pozemského života i u pohanských vzdělanců dobře postavených! Jaká byla teprve slast ze života u tehdejších ubohých otroků? Srovnejme s těmi pochmurnými názory jásavé city a naděje, které se v srdci křesťana ozvou při slavnosti „Vzkříšení!") Antický filosof Solon řekl, že nikdo z lidí živých není — šťasten. Dále dokazuje dr. Chalupný, jaké hrozné pověry a krutosti vládly v době antiky, jak přední myslitelé pohanští představovali zoufalou skupinu atd.

Český slovník bohovědný, sešit 3., právě vyšel; obsahuje str. 97—144, celkem 96 sloupců, od hesla Adoratorů kněží spolek až Agapy. Sešitu je připojena dvoustránková Církevní mapa Afriky jako příloha; je provedena ve čtyřech

barvách ve vlastním závodě (V. Kotrba) a svědčí o tom, že v kartografii netřeba se obraceti do ciziny, když doma tak dokonalých map pořídíti si můžeme. Z textových illustrací uvádíme: Aeist, Čaloun tkaný »Zázračný rybolov« dle kartonu Rafaelova Aeneaš Silvius (papež Pius II. podobizna.) Faksimile jedné stránky Konáčova překladu Kroniky Aeneaš Silvia (počátek o Rokycanovi s dřevořezbou, představující Rokycanu, sloužícího mši a podávání pod oboji). B. Sinturischia: Papež. Pius V. (Aeneaš Silvius) v Ankoně r. 1464. Faksimile drobnomalby z modlitební knihy biskupa Aethilwalda. Náhrobek arcibiskupa Affrea ve chrámu Notre Dame v Paříži. Na 10 sešitů předplácí se kor. 14·— i s poštovní zásilkou. Vydává Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, Praha II. 200.

Pro děti. Drobnosti od Barbory Ledvinkové. — Emeritní c. k. učitelka sl. Barbora Ledvinkova, která delší čas i v našem domě přebývala, uveřejnila zde 10 povídeček, jednak vlastních, jednak z francštiny a němčiny přeložených a upravených, z nichž všecky mají zdravé poučné jádro pro dívky katolické. Vyšly ve Vzdělávací četbě katolické mládeže v roč. VIII. jako č. 1—2. Vroucně je doporučujeme.

O tisku. Lev XIII.: „Dobré katolické noviny jsou ustavičná misie.“ — »Povinností katolíků jest podporovati dobrý tisk«. — Biskup Ketteler: »Kdo dívá se lhostejně na špatné spisy a noviny, nemá žádného práva, by se ještě nazýval dítkem církve svaté.«

Mezinárodní eucharistický sjezd bude se letos konati od 4. do 8. srpna v Kolíně. Kardinál Fischer, arcibiskup kolínský, vydal za tou příčinou pastýřský list. Přípravné odbory utěšeně pracují, aby sjezd dosáhl lesku a úspěchu jako loňský kongres londýnský.

Chorvatsko-slovenský eucharistický sjezd koná se letos ve dnech 3. až 5. srpna v Dubrovníku. Prvý sjezd takovýto konal se v Terstu, druhý byl v Lublani, třetí ve Splitu a čtvrtý konečně koná se v chorvatských Athenách, v staroslavném Dubrovníku. Z Rjeky vypluje tam zvláštní parník.

Velehradský sjezd unionistů koná se počátkem srpna. Účast ze slovanského světa jest slibná. Učenec Palmieri dostaví se jistě.

Posudek Jeho Eminence o „Českém slovníku bohovědném“: »Velectěnému panu Václavu Kotrbovi, nakladateli v Praze! Obětavě Jste se ujal velikého úkolu, vydávati dílo, jehož česká bohoslovecká literatura dosud neměla, t. j. český slovník bohovědný. Vyšly právě první sešity tohoto žádoucího a mnohoslibného díla a uspokojují mě jak obsahem, tak úpravou, což Vám, velectěný pane, sděluji s tím upřímným přáním, aby nákladné a cenné dílo toto našlo u českého duchovenstva přijetí co nejvřelejšího a nejhojnějšího, jak toho také plnou měrou zasluhuje. Učinil jsem opatření, aby důst. duchovenstvo arcidiecése bylo v »Ordin. Listě« vyzváno k odebírání »Českého slovníku bohovědného«. — Vám pak a všem, kdož účinně ku zdaru díla tohoto přispějí, uděluji ze srdce své vrchnopastýřské požehnání. V Praze, 8. června 1909. † Leo kardinál ze Skrbenských, kníže-arcibiskup, m. p.« — (»Český slovník bohovědný« vychází v sešitech veliké osmerky o třech arších a předplácí se na 10 sešitů 14 kor. i s poštovní zásilkou. Přihlášky přijímá administrace Cyrillo-Methodějské knihtiskárny a nakladatelství V. Kotrba, Praha-II., 200. Dosud vyšly sešity 1.—2.)

Misijní dům sv. Gabriela v Mödlingu u Vídně. K článku, jejž jsme o tomto domě uveřejnili, dostáváme z Mödlingu tyto nové zprávy. Byly založeny dva nové domy: r. 1904 Sv. Ruppert v Solnohorském u Bischofshofenu a téhož roku první misijní dům v Severní Americe u Chicaga: Je to poslední dílo v Pánu zesnulého P. Jansena a tím se stal zakladatel prvního domu misijního v Německu také zakladatelem prvního domu v Americe. — Nové misie přibralo toto bratrstvo r. 1907 v Japonsku a r. 1908 u Vittsburgu v Sev. Americe a na Filipinech. Do všech misií bylo r. 1908 posláno 85 misionářů, a to 33 kněží, 18 bratrů a 34 misijních sester. Počítá-li se jenom cestovné pro jednotlivce na 1000 K průměrně, lze si představiti, jak prokurator musí hospodařiti, aby tu sumu sehnal. — Zpravodaj nám dále sděluje, že P. Florian, jediný Čech mezi kněžstvem v Mödlingu, který redaktora t. l. v Mödlingu provázel, působí již přes rok v Togo. — Mezi studujícími jest nyní v Mödlingu 5 Čechů. Jeden z nich prosí, aby se jim „Vlasť“ i »Naše Listy« gratis zasílaly, čemuž ochotně vyhovujeme.

Ze Spolku na zakládání katolických knihoven. Z odkazu † Václ. Žižky bylo vyplaceno 175 K 34 h. — Kalendáře pro knihovny darovali dpp.: Ant. Hoffmann, koop. na Král. Vinohradech, a Fr. Svátek, redaktor v Praze. — Peněžité příspěvky složili: Jos. Musil, Em. Čvančara, Jos. Šorejs, Václ. Sedlák, Václ. Lachmann, Fr. Okrouhlický, P. Bedř. Vavroušek, J. Štětka, Marc. Suchánek, Jos. Kašpar,

Jan Kouřil, Jos. Irovský, Fr. Zámrský, Václav Půlpán, Václav Stejskal, Fr. Mikán Karel Tippmann a Františkánský klášter v Hostinném; dále: Vil. Loukota, závod pekařský; Em. Malfertheimer, účetní rada; Jan Prudil, sekretář křesť. akademie; B. Stoy, k. a. dvormistr; Jan Saudný, c. a k. vrchní účet. rada; baronka Henigerova, Václ. Špaček. em. řídící učitel; Dr. Václav Popel, advokát; Ervin Červinka, em. ředitel cukrovaru a baron Zessner.

K jubilejnímu fondu pro zřízence družstva »Vlast« přispěli: 50 korun Msgn. Ad. Rodler, kanovník strážce v Českých Budějovicích; po 1 K: Jan Nep. Černohouz, děkan v Hostivaři; P. Lev Moláček, kaplan v Liticích, a Jan Voborský, míst. oficiant v Dejvicích. Činí úhrnem K 721·22.

Z Tiskové ligy. Za členy přispívající přistoupili: Alex. Tittl, kaplan v Hořelicích a Ferd. Zuna, farář v Jinonicích. Darovali 100 K: Zemská organisace katolíků v král. Českém (proti »V. M.«); 20 K: Dr. Jan Marek, prelát u sv. Víta v Praze; 15 K: Duchovenstvo vikariatu Černokosteleckého; 4 K: Maf. Musil, kanovník a m. děkan v Hradci Králové; po 3 K: Msg. A. J. Fibiger, b. kons. rada v Litoměřicích a Ferd. Zajíček, farář v Opařanech; po 2 K: Jan Malý, katecheta v Sušici a Ant. Pogerth, kanovník v Hradci Králové — Ze starších členů zapravily vikariaty: Německo-Brodský 26 (95) v Kostelci nad Orlicí 11·50 (101·50) a Kopidlnenský 10 (90) — Z odkazu † Msgr. Josefa Melouna, k. a. vikáře v Postupicích, bylo »T. l.« vyplaceno 82 K 10 h.

Výbor Jednoty čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy konal dne 29. června v domě družstva »Vlast« třetí schůzi za předsednictví říd. učitele p. Jos. Kafky. — Jednatel dp. katecheta Ant. Suchorodský četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předsedající byl výborem pověřen, aby při dnešní odpolední lidové slavnosti v Bubenči vyjádřil radost Jednoty nad tím, že tam Školští bratří položili základní kámen k budově katolického paedagogia. Jeť naše Jednota spolkem, který se ze všech katolických korporací nejvíce staral o hmotnou stránku tohoto ústavu. Jednota nejen že k tomuto účelu milodary sbírala, ale i v každé své schůzi mezi výbory kolekty konala; kolekta dnešní vynesla K 2·10. — Olomoucký »Našinec« přinesl pozoruhodný návrh, aby učitelské spolky katolické v Čechách a na Moravě, k nimž by mohl přistoupiti nový kat. učitelský spolek v Dolních Rakousích, zřídily jedno ústředí; předseda tak velikého svazu by už něco znamenal a zmohl by rozhodně více než dnes předsedové jednotlivých našich spolků. Jednotě se návrh ten zamlouvá, ale poukazuje k tomu, že my v Čechách již svoje ústředí máme v Paedag. Svazu a kdyby mezi Moravou a Čechy k společnému jednání dojíti mělo, že ne Jednota, ale tento Svaz jest k podobnému jednání kompetentní. Zástupcové Jednoty budou ve Svazu tuto myšlenku doporučovati. — Pan učitel Vl. Jelínek, konal od poslední schůze Jednoty 45 přednášek, mezi nimi súčastnil se čtyř táborů a sorganisoval 457 jinochů a dívek. K jeho návrhu zakoupí a zašle Jednota hojně brožur do Buštěhradu a do Břevnova. — Jednotě jsou sdělovány stále nové adresy katolických učitelů a učitelek. Jednota jim dopisuje, aby za členy přistoupili. Jednota prosí, aby v tom byla i dále podporována. — Jednáno bylo o řádění Machara v Čechách a na Moravě. Jednota se usnesla, vydati proti jeho čítance obranný leták a prosí kde koho, aby jí byly zaslány (Praha čp. 570 II) přesné doklady o řádění tohoto muže: co mluví, jak Boha, Krista, církev snižuje a nás uráží a kde a kterak jej učitelé a profesoři i jiní oslavují. Mimo to vydává Jednota proti Macharovi tuto resoluci: »Jednota čes. katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy protestuje co nejrozhodněji proti urážkám, kterých se dopustil spisovatel a Rotschildův úředník Machar ve své čítánce proti největší osobě Ježíše Krista, kterou zhanobil a zneuctil způsobem nevídaným a neslýchaným. Jednota žádá katolické spolky a katolické organisace, i katolické jednotlivce, aby se k protestu tomuto připojili a Jednota vyzývá katolické faráře a kaplany všude, kam má tento zuřivý tupitel Ježíše Krista zavítati, aby před ním s kazatelny věřící lid varovali a aby lidu ty nejhroznější blasphemie Macharovy proti tomu, co je nám Nejsvětějším, otevřeně sdělili. Podobně ať lidu o Macharovi oči otevírají katoličtí řečníci, katoličtí učitelé, katolické spolky a organisace. Tisk katolický pak ať tyto blasphemie uveřejní.« Tím byla tato tichá, krásná a užitečná schůze skončena.

Islam, v Rakousku zákonem uznaný. Následkem inkorporace Bosny a Hercegoviny předložena byla panské sněmovně osnova zákona o zákonitém uznání islamu v Rakousku. Až na záležitost mnohoženství bude míti islam všechna práva i ochranu, kterou skytá konfesím zákon z r. 1863. Soud bude stíhati každého, kdo by rušil mohamedánské služby boží, kradl v mešitách a na hřbitovech, urazil náboženského sluhu, sváděl k nepřátelství proti islamu (§ 302. stát. zákl. zák.), kdo

by pak mohamedánské duchovní tiskem na cti urážel, bude moci proti němu státní návladní dle čl. V. zákona ze dne 17. prosince 1862, o své ujmě zakročiti. Kdo by v opovržení uváděl učení, zvyky, obyčeje a zařízení islamu, bude trestán dle § 308. – Jak jsme již uvedli, mohamedanská náboženská společnost jest ve svém vnitřním náboženském životě, v konfesních školách, ve správě fundací a volbě představených úplně samostatná. — Kéž by v katolickém Rakousku katolická církev, sloup tohoto státu, měla touž státní ochranu a touž svobodu jako — — islam! — —

Ztráty socialních demokratů. Členů ubylo v soc. demokratickém ústředním svazu rakouském v 18 organisacích, a to: Kovodělníků 6174 členů = 9·15%, textilníci 5822 členů = 11·27%, zedníci 5612 členů = 15·47%, slevači 2485 členů = 19·83%, stavební pomocníci 2055 členů = 29·28%, dělníci pracující na porcelánu 1698 = 32·98%, chemičtí dělníci 1612 členů = 8·04%, skláři 1437 členů = 15·40%, cihláři 811 členů = 45·53%, rukavičkáři 698 členů = 31·17%, obuvníci 584 členů = 10·94%, kožedělníci 458 členů 9·95%, mlynáři 248 členů = 23·97%, holiči 178 členů = 36%, tesaři 154 členů = 2%, krejčí 135 členů = 1·87%. Dle zemí ztratily organisace ve Vídni 4197 členů (3·34%), v Dolních Rakousích 4965 členů (12·41%), v Čechách 8128 členů (5·70%), na Moravě 3718 členů (7·74%), ve Slezsku 2174 členů (8·25%), úhrnem říšské komisi přináležející spolky 18.815 členů. Organisace dělnictva, které dosud tvořily jádro soc. demokratů se rozpadávají a členové jsou na útěku. A to opět děje se v zemích, které platily za eldorado socialistických agitací: Dolní Rakousy a země České. Tam, kde křesťansko-socialní organisace mohutně zkvétá, tam demokratům se kope hrob. Neboť uvědomělé dělnictvo opouští jejich řady a jde tam, kam jako křesťansky smýšlející patří.

Neznají oddechu. Fanatická je zášť zednářských loží oproti positivnímu křesťanství. Nejsou s tím spokojeny, že zničily kvetoucí kulturní státy, oloupily tisíce katolických dětí o učitele — vyhnaly z Francie i tu řeholní sestru, jež po celý svůj život jen dobru sloužila. Ony jdou však dále. Na zednářském a volnomyšlenkářském kongresu v Puy se usnesly vším možným úsilím k tomu pracovati, aby kostely ve Francii mohly býti též propůjčovány k divadelním představením, zábavám, schůzím atd. V témže kostele, kde ráno sloužena byla mše sv., může uspořádán býti večer karneval. Dále bylo na témž kongresu usneseno působiti k tomu, aby ve všech městech a vesnicích zavedeny byly na Velký pátek bezplatné masné hostiny. Dále bylo navrženo a jedn. hlasně přijato, že rodiče nemají práva, ba aby se jim zakázalo dáti svoje děti pokřtíti. Kněze pak vždy více z nemocnic vytlačovati. Dále se páni *** usnesli k tomu pracovati, aby konečně byl uzákoněn pouze civilní pohřeb, bez kněze. — Tedy žádného klidu — dokud křesťanství nebude násilně uškrceno. A to jsou nositelé občanské svobody! Není horší parodie dvacátého století — nad tuto.

Pornografická literatura bude bujeti v Německu dále. Jak německé listy oznamují, vyslovilo se bursovní sdružení německých knihkupců v Berlíně proti jakémukoli zostření zákonných předpisů proti literatuře pornografické. Své usnesení podpírá ústřední organisace knihkupecká tím, že dosavadní zákonné opatření dostačují, bude-li jen dohlíženo k řádnému jich plnění, kdežto další kroky by prý lehce mohly vésti k ohrožení tiskové svobody vůbec. Inu, víme, odkud vítr věje. Nechtějí páni němečtí knihkupci přiznati barvu, z jaké literatury si stavějí vysoké činžáky. A tyto spisy v »zdařilém« překladě přicházejí i k nám do Rakouska a zde hltá je mládež v podobě »Zapovězeného ovoce« a »Staromládenecké knihovny« již v krátkých sukénkách a v krátkých kalhotkách. Bojujme všude, kde možno, proti tomuto otravnému bejlí, kterým zaplavován nyní tak značně náš knihkupecký trh.

Upozornění! Chtěje uspořádati nové vydání spisku »Stručný návod k přiznání osobní daně pro farní beneficiaty«, jenž jest vyprodán, prosím dpp. spolubratry, by mně laskavě (na adresu »Farní úřad v Liboci u Prahy) sdělili nabyté zkušenosti ve příčině osobní daně jim předepisované, rozhodnutí o podaných rekursech (s číslem a datem úřadu) a vůbec vše, co spadá do oboru osobní daně vzhledem k duchovenstvu. Za přátelskou ochotu pro dobro společné naší věci předem všem děkuje

Vlastimil Hálek,

farář v Liboci u Prahy.

Prohlášení.

Zprávy ze Spolku katechetů v král. Českém, uveřejňované v Katechetské příloze »Vychovatele«, orgánu katechetského spolku, a v katol. denníku »Čechu«, dle nichž ve spolku katechetů uvažuje se o vydávání samostatného orgánu katechetů pod názvem »Věstník katechetský«, mohou sváděti naše přátele k domněnce, že snad družstvo Vlast jako vydavatel »Vychovatele« či jeho redakce nejeví dosti potřebné ochoty k ct. spolku katechetů a tak svojí vinou dává podnět k odluce spolku od »Vychovatele« a k zakládání listu nového, který by jak »Vychovateli« tak »Křesťanské škole« byl listem konkurujícím jak k finanční tak mravní škodě obou těchto listů.

Abychom každého toho druhu domněnce předešli, prohlašujeme:

1. Ani družstvo Vlast, ani redakce »Vychovatele« nezavdaly nikdy příčiny k nějakému konfliktu mezi sebou a spolkem a také žádných sporů nebylo a není.

2. Družstvo Vlast zůstavivši jmenování redaktora Katechetské přílohy výboru katechetského spolku, dalo tomuto, právě jako redaktorovi »Vychovatele«, v řízení listu naprostou volnost a nikdy nevykonávalo na ně ni nejmenší vliv, žádajíc jediné, aby list v duchu ryze katolickém byl veden.

3. Redakce »Vychovatele« byla a je vždy ochotna, kdyby pro články a zprávy důst. pp. katechetů rozměry Katechetské přílohy zdály se nedostačovat, tyto do hlavního listu převziti. Také vždy zájmy katechetů hájila a s vděkem přijme, když od důst. pp. členů spolku případnými literárními příspěvky bude podporována. Proto ani s této stránky spolek katechetů do redakce »Vychovatele« stěžovati si nemůže.

4. Jestli přes to vše ve ctěném spolku katechetů zvítězí názory těch, kdo družstvu Vlast z neznámých příčin nejsou nakloněni, a tak dojde k založení jiného orgánu důst. pp. katechetů ve spolku sjednocených, prohlašujeme, že v obsahu listu »Vychovatele« k žádným změnám nedojde. Katechetskou přílohu při »Vychovateli« budeme vydávati dále a máme pro ni podporu a práce dávných jejích přispívatelů, hlavně co se homiletické její části týče, již dnes úplně zabezpečeny.

Z usnesení výboru družstva Vlast v Praze,

dne 21. června 1909.

Emanuel Žák,
hlavní redaktor »Vychovatele«.

Vlastimil Hálek
místopředseda.

Tom. Jos. Jiroušek,
jednatel.

ROČNÍK XXV. SRPEN 1909. ČÍSLO 11.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Pokračování.)

XIII.

Kdo má právo na školu? — Rodina.

Účel výchovné školy žádá, jak jsme poznali, aby byla náboženskou. Ale tu vidíme před sebou školu, v níž jest náboženství pouhým přívěskem; nebo úplně beznáboženskou; školu, v níž velmi uvolněna nebo docela přervána přirozená spojitost s určitou náboženskou formou, s církví; školu, v níž stát je neobmezeným pánem.

Je tak po právu? Na to odpovíme rozborem otázky: »Kdo má právo na školu?«

Předně stanoviti dlužno, že nikdo samojediný nemá výlučného práva na školu. Všechněm, jichž týká se výchova dorůstajícího pokolení, záleží na škole, všichni mají na ni jakési právo a zároveň ovšem také povinnosti. Jsou to: *rodina, církev, stát.*

Zdravému, křesťanskému duchu je to věcí jasnou. Ale moderní, nekřesťanský názor světový svou bezzásadní morálkou a plynoucím z ní právem staví všecko vzhůru nohama; podobně zamotal také jednoduchou otázku, kdo má právo na školu.

Liberální pedagog Disterweg praví jednou: »Obecná škola je školou státní«; jindy zase: »Obecná škola patří lidu; ten ji platí a má tudíž rozhodující právo;« a jinde opět přiznává největší právo rodině a horlí proti neobmezenému poručníkování státnímu.

Stoupenci »volné školy« chtějí zase míti školu úplně neodvislou. — »Pryč s náboženstvím a dohledem církve, pryč se státními inspektory, pryč s místními školními radami«! Lid ať školu, a to pěknou, postaví, stát ať učitele dobře platí, ale ostatně ať se do školy a výchovy nemíchají, tam je pánem učitel a učitelská organisace.

Že to není správno, nětřeba dokazovati. Jako nejsou poddaní pro úředníky, tak nejsou děti a škola pro učitele, nýbrž naopak.

Pěkně vyjadřuje právo na školu pedagog Harnisch, jenž píše: »Škola může míti tři matky: rodinu, církev a občanskou společnost! (stát). Každá z těchto tří mocí má právo poskyto-

vati vyučování a tudíž také právo zakládati školy, ale každá má to právo ve svých mezích. Každá může ode druhé požadovati, aby nebyla omezována v tom, co jí patří. Jsou-li však tyto moci v pravém k sobě poměru, budou se vzájemně podporovati, aby dosáhly svého cíle«.

Stanovivše všeobecně, kdo má právo na školu, uvážíme důkladněji práva a povinnosti jednotlivých interessentů.

Rodina! — Člověk, nejdokonalejší tvor pozemský, jest při narození svém a v útlém mládí úplně bezmocen a nejméně uschopněn k životnímu svému úkolu. Ostatním tvorům ukazuje hned pud, jak mají ukojovati své životní potřeby. U člověka je pud podřízenou věcí; člověka dělá rozum. A ten je z počátku nevyvinut a dlouho to trvá, než je člověk tělesně i duševně schopen samostatného života.

Ale Stvořitel postaral se o člověka. Pro dobu nedospělosti jsou jeho pěstouny a vychovately rodiče. K tomu cíli nadal je Bůh nejdokonalejší láskou, jaká se v přirozeném světě jeví. Výchova dětí je také mocným důvodem pro jednotnost a nerozlučnost manželství. Děti mají míti od prvního okamžiku svého života opatrovatele a vychovatele, kteří tím, že se stali rodiči, berou na se přirozenou, nevyhnutelnou povinnost starati se o tělesné i duševní potřeby svého dítka.

A právě řádná výchova dětí je nejdůležitější povinností rodičů; neboť řádné manželství a dobrá výchova dítek jsou základem spořádané lidské společnosti. Proto, jak již zmíněno bylo jednou, praví sv. Jan Zlatoústý: »Otcem nečiní jen to, že dítko zplodil, nýbrž že je dobře vychoval«. — Ne všichni rodičové mohou zjednati dětem výnosné postavení, zanechati veliký majetek, nemohou jim zajistiti zdravé údy a pevné zdraví, ale všichni, i nejchudší, mohou jim dáti dobré mravné vychování v rodině, ač-li vůbec byli schopni a hodni, aby se stali rodiči. Komenský dle Plutarcha dí: »Jaké se děti rodí, to v moci žádného není; ale aby pravým vedením na dobré vyšly, to v moci naší jest«. Výjimky dlužno ovšem připustit.

První rodiče nemohli čekati s výchovou svých dítek, až povstane obec a utvoří se stát a státní škola. Sami byli prvními vychovateli, přirozený řád Bohem stanovený ustanovil je učiteli a rodina jejich byla první školou. Přešly věky a přejde jich snad ještě mnoho, ale tohoto přirozeného zákona žádná doba nezmění. Rodičové jsou prvními vychovateli dítek; rodina jest a bude vždy základem výchovy především náboženskomravní.

Lamartine se vyjádřil: »Učitel rozumu je ve škole, ale učitel duše je v nitru rodiny«. Veliký vliv na ducha rodinné výchovy má matka, rozhodně větší, aspoň obyčejně, než otec. Pestalozzi píše: »Matka jest povolána samým Stvořitelem, aby byla hlavním činitelem v rozvoji svého dítěte . . . a čeho se v té příčině od ní žádá, jest — rozumná láska«. — De Maistre praví: »Jest ovšem pravda: ženy nenapsaly nějakou »Iliadu«, ani »Osvobozený Jerusalém«, ani »Hamleta«, ani »Ztracený ráj«, ani »Mesiáše«, — nevystavěly chrámu jako svatopetrský dóm, nevytesaly »Apollona belvederského«, nenamalovaly »Poslední ve-

čeři«, nevynalezly algebru, dalekohled, parní stroj; ale vykonaly něco mnohem lepšího a většího. Na klíně jejich vychováni byli poctiví a ctnostní mužové a ženy, to nejvýtečnější, co svět vytvořil«.

Ano, vychování rodinné vrývá takořka nesmazatelným písmem v duši dítka základní rysy budoucí povahy. Pravdou je výrok Lamartinův, že pro vliv výchovy rodinné třeba velmi omeziti platnost hesla: »Kdo má školu, má i budoucnost!«. Jistotně domácí výchova, náboženství mimo školu a praktický život působí mocně na vývoj karakteru, doplňují výchovu školní, buď ji napravujíce nebo dobré její výsledky kazíce.

Ale což, když nynější škola nábožensky bezbarvá a moderní nevěrecká společnost vychová pomalu budoucí otce a matky tak, že nebudou míti ani schopností ani vůle, aby dětem svým dali nábožensko-mravní vychování — jedině pravou výchovu? Posud byla dobrá náboženská výchova v přemnohých rodinách mocnou hrází proti škodnému vlivu školy nebo aspoň nahrazovala částečně její nedostatky. Ale co vidíme? Moderní společnost, která nucenou státní školou zavedla jakýsi komunismus ve výchově, zrušením nerozlučitelnosti a jednotnosti manželství chce zavésti komunismus manželský. Vzavši církvi její právo na školu a odstrčivši náboženství do kouta nebo docela za dvéře, zbořila nová doba jeden hlavní pilíř dobré výchovy; nyní pokouší se rozbořiti rodinu, znemožniti výchovu rodinnou, a tím vyvrací pilíř druhý.

Je to shoda nahodilá, či dobře promyšlený plán odkřesťaněním školy a rodiny odkřesťaniti lidstvo? Nechystá se tím bezbožecko-komunistický stát budoucnosti, kde nemá býti manželství a rodiny, nýbrž sprosté plemenění a produkování dítek pro stát jako v pohanské Spartě; kde nemá býti náboženství a mravnosti, nýbrž zbožňování rozumu a humanity a modloslužba smyslnosti; kde nemá býti individuelní, karakterní výchovy, nýbrž jen kasárnický výcvik nevolnických, automatických článků ve velkém stroji státu nebo všelidské společnosti?

Mravní duší rodiny byla posud věřící žena a matka. Proto nejsme posud tam, kde bychom bezcenností a škodlivostí moderní výchovy vlastně býti měli. »Bohudík«, pravíme my, ale »bohužel«, praví odpůrci křesťanství. A čeho se chápou, aby bylo, co není? Předně namahají se, jak již zmíněno, roztrhnouti rodinu, vzíti ženě mateřskou důstojnost v rodině, právo a vliv, učiniti z ní jen roditelku dětí a pak snaží se vyrvati vychování dospívajících dívek, budoucích žen a matek, náboženským školám, ústavům náboženských řádů a společností a vychovávati je v ústavech nábožensky planých, nebo docela beznáboženských.

Z této důležitosti výchovy rodinné souditi lze na přísnost výchovné povinnosti rodičů. Povinnosti této nemohou se zbýti ani přenesením na obec nebo stát. V rodině přichází člověk na svět, rodina tvoří původní nárys povahy a pak teprv odevzdává jej dalším sociálním útvarům, obci, národu, státu. Vychování útlého dítěte mimo rodinu je nepřirozeným a sám Rousseau, ač se dle toho neřídil, vyřkl: »Kde není matky, není dítěte.«

Rodičové mohou sice vykonávání své vychovatelské povinnosti svěřiti jiným, ale zůstanou zodpovědnými za to, jak dítko je vychováváno. Od rodičů žádati bude Bůh účet z dítek jejich, nikoli od obce a státu. Rodinu založil Bůh bezprostředně, ustanoviv manželství a vyjádřiv určitě vzájemná práva a povinnosti manželů, rodičů a dítek. Další celky společenské jsou jen prostředně původu božského, tím totiž, že Bůh stvořil člověka bytostí společenskou; ale určitější formy společenského seskupení ponechal svobodné vůli lidské. Jako je tedy rodina základním prvkem společenským, tak jest i výchova rodinná přirozeným základem výchovy, který v pravidle nemůže býti ničím nahrazen.

Z vychovatelské povinnosti rodičů vyplývá nutně i vychovatelské *právo*, bez něhož by nebylo lze zadost učiniti povinnosti. I toto právo výslovně vyjádřil Stvořitel, posvětiv autoritu rodičů. V desateru po povinnostech k Bohu stojí hned: »Cti otce svého i matku svou«. Je to tedy nejdůležitější zákon, jenž řídí sociální poměry lidstva. Rodičové mají svou autoritu jako zástupcové Boha, od něhož dle sv. Pavla »všeliké otcovství na nebi i na zemi se jmenuje». (Efes. 3. 15.) Autorita učitelů, úřadů a vůbec každá jiná jest zase jen jakousi obměnou pravomoci otcovské. Právo rodičů je tedy nejpůvodnější a základní; pokud je rodičové mohou a chtějí dostatečně vykonávati, nemůže jim důvodně nikým býti omezováno a bráno.

Spravedlivé hranice povinností a práv rodičů stanoví skutečná potřeba a nedostatečnost dítek. Jakmile dítko tělem a duchem dospěje, vstupuje v platnost osobní svoboda a pozbývá platnosti i právo rodičů. Tak na př. při volbě stavu není dítko povinno dbáti rozkazu rodičů, nanejvýš jen moudré jejich rady. Podobně právo společnosti na výchovu dítek vchází v platnost jen v těch výminečných případech, kde rodičové k tomu nejsou schopni, ať svou vinou či bez viny. Kde není této nutné potřeby, platí přirozené právo rodičů. Nikterak nemá tedy stát právo dotýkati se nešetrně výchovných práv rodičů ani pod záminkou domněle lepší výchovy. Nespravedlnost i za dobrým účelem konaná zůstane vždy bezprávím, a nelze od ní očekávati dobrého výsledku.

V kulturních státech má veřejná škola podporovati rodiče v jejich vychovatelské povinnosti, zdokonaliti výchovu prací odborných učitelů a společným vyučováním zjednodušiti úkol jednotlivých rodin. Poněvadž rodičové, svěřujíce své dítky škole, nepozbývají zodpovědnosti za své dítky, mají také povinnost a právo rozhodovati svobodně, do jaké školy chtějí dítky posílati, a starati se, zda škola svědomí jejich vyhovuje. Mají tedy plné právo určovati, jakou školu a jakého učitele si přejí. Státní moc nemá práva vnucovati jim svůj pedagogický názor a spravuje-li školství, tož se má říditi přáním rodičů. Nevyhovuje-li škola státní jejich přesvědčení, mají míti úplnou volnost, svěřiti dítky své škole jiné, k níž mají důvěru. Ale pak ovšem je nespravedlností, žádati od rodičů, aby platili na školu, které nemohou používati.

Zločinem na rodičích i dětech jest, kde stát nutí rodiče, aby dávali dítky do škol, které neodpovídají jejich svědomí. Barbarstvím nazýváme školu, která násilím bere dítkám řeč mateřskou; ale ještě horším bezprávím jest, kde škola bere dítku náboženství — zabíjí duši. Jedná podobně jako kdysi Turci, když z uloupených křesťanských hochů vychovávali divoké janičáry.

Podrobněji promluvíme o tom, až budeme rozbírati práva státu na školu.

Škola, která vychovává v neshodě s rodinou, jest nejen nesvědomitou nespravedlností, nýbrž i pedagogickou nedůsledností. Každá staví v jiném slohu, a pak nemůže povstati harmonický karakter.

»Nemá býti propasti mezi školou a rodinou: praví Pestalozzi a o své soustavě pedagogické dí: »Chtěl jsem jen pokusem svým dokázati, že má-li veřejné vychování míti nějakou skutečnou cenu pro lidstvo, musí napodobovati prostředky, jež jsou zásluhou domácího vychování. Neboť soudím, že nepřihlíží-li školské učení k poměrům rodinného života, ... může vésti jenom k umělému a methodickému zakrnutí lidstva.«

Vychování rodinné nekončí vstupem dítka do školy; trvá i po dobu školní návstěvy a často i po ní. Rodičové vychovávají však dítky v duchu, který se jejich svědomí jeví správným; mají tedy přece právo a povinnost žádati, aby škola vychovávala souhlasně s nimi, ač nechtějí-li připustiti, aby z dítek jejich byli bezkarakterní zakrnělci. Neboť vychovávají-li oba činitelé, rodina a škola, odchylným nebo zrovna opačným směrem, nabudou snad nějakých formálních vědomostí, ale zásad míti nebudou. Co v rodině slulo černým, nazývá škola hnědým nebo bílým nebo naopak. Konečný výsledek bude ten, že dítko nazve buď učitele nebo otce hlupáky nebo lháři, nebo pohrdne oběma a půjde svou vlastní cestou. Rodičové tedy, kteří hájí své právo na školu, bojují nejen za své svědomí, nýbrž i za rozumnou pedagogiku.

Dlužno ještě dotknouti se práva učitelova vzhledem ku právu rodičů. Učitel má jistotně jakousi svobodu, co se týče methody vyučovací; na to jest odborně vzdělaným vychovatelem. Ale co se týče ducha a směru výchovy, tu je pouze vykonavatelem vůle rodičů, jejichž dítky vyučuje a vychovává. Bezprávně stěžují si učitelé na závislost svou na rodičích, reptají tím proti přirozenému řádu. Každému volno jest objednávati si své potřeby u kteréhokoliv řemeslníka, voliti si lékaře, advokáta dle libosti. Kdo platí, ten poroučí, není-li z Kocourkova. S větším ještě důrazem musí rodičové požadovati tuto svobodu ve věci tak důležité, jako jest výchova jejich dětí, věc svědomí.

Marnou je výmluva, že vzdělaní učitelé jsou tím pod dohledem nevzdělaných rodičů. V methodě jest učitel svoboden od poručníkování rodičů, ale co z dítka míti chtějí, a co vlastně z něho výchovou státi se má, poví i nejprostším rodičům svědomí nebo zkušený rádce. Stavitel táže se objednavatele, jaký dům si přeje, každý výrobce držeti se musí toho, co žádá odběratel, a

každý volič, třebas ani psáti neuměl, pozná nebo doví se, zda poslanec zastává dobře jeho zájmy a má právo žádati od něho účet.

Moderní škola, aby vyhnula se této závislosti na rodičích, chce býti mermomocí školou státní. Zapomíná, že státem jsou zase jen rodičové, není si vědoma, že výkonná státní moc v oboru školství jedná úplně bezprávně, kdekoli jedná proti svědomí a vůli rodičů. Ponechala rodičům jen stín jakéhosi vlivu na školu, a učitelé doby nejnovější snaží se zhostiti se ho úplně. Je to nespravedlnost. Učitel, jenž popírá rodičům právo na školu, ať zařídí si školu soukromou a tam ať zkouší své pedagogické umění na dětech rodičů, kteří mu dobrovolně své dítky svěří. Ale dáti si vystavěti školu, sehnati do ní nutností zákona cizí děti a za dobrý plat dělati z dětí, co si rodičové jejich nepřejí, a žádati při tom, aby rodičové ani nemukali, toť nestydatost, nejhrubší tyranství.

Tresť naší úvahy jest: rodičové jsou prvními, přirozenými, Stvořitelem ustanovenými vychovateli dítek. Jsou zodpovědnými za jejich výchovu a tudíž i za školu, která na jejich místě dítky vychovává. Mají tedy také přirozené, nezadatelné právo na školu, právo výběru školy a právo dohledu na školu.

14. Kdo má právo na školu? — Církev.

Rodičové jsou prvními, přirozenými vychovateli dítek svých, rodina je první školou. Tam, kde veřejná škola nahrazuje nebo doplňuje vychování rodinné, mají rodičové rozhodující slovo o duchu a směru školní výchovy. To platí všude, kde vůbec o veřejné škole mluviti lze.

Ve světě křesťanském vystupuje druhý interesent, tvrdící, že má právo na školu. Jsou to křesťanské společnosti, ať toho či onoho vyznání — církve. Mají právo na školu? A jaké?

V rozboru této otázky předpokládáme stanovisko skutečně křesťanské, t. j. víru v božství Ježíše Krista a důsledky s tím spojené. Všecka vyznání, ať se různí čímkoliv, mají tuto společnou pravdu, chtějí-li býti vůbec křesťanskými.

Stát, který chce býti křesťanským, musí uznati, že vše, co Kristus svou zákonodárnou, božskou a tudíž absolutně závaznou pravomocí ustanovil, je spravedlivo, platno a nezrušitelno. Nuže, co ustanovil Kristus vzhledem k výchově vůbec a dítek zvláště?

Křesťanství staví člověka do řádu nadpřirozeného. Jako nejvyšší cíl ukazuje člověku nadpřirozené připodobnění k Bohu a spojení s ním. Tím stanoven také nejvyšší cíl výchovy. Řádu přirozeného křesťanství nezrušilo, nýbrž potvrdilo a tím také přirozenou povinnost a právo rodičů na výchovu dítek. Ale poučení o nadpřirozeném cíli člověka a výchovnou přípravu na tento cíl svěřil Kristus církvi.

Spasitel totiž přinesl a určil svou pravdu a milost pro všecky lidi; založil proto ústav, který by, nikdy nehyna, zjevenou pravdu neporušeně opatroval, neomylně hlásal a bezpečně vedl lidstvo všech časů. Před svým vstupem na nebesa děl k apoolům: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Proto

jdouce, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám. A aj, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa.« (Mat. 28. 18—20.)

Zde slyšíme povinnosti a práva církve: Jděte, učte, vychovávejte! Koho? Všecky národy a v nich všecky stavy, všecko stvoření, jak píše sv. Marek evandělista. — Křtěte je! Viditelným, zevnějším obřadem přijímejte je ve společnost mých vyznavačů. — Všecko je učte, co jsem já učil vás! Není jim volno věřiti jen, co se jim hodí a líbí, nýbrž ke všemu jsou zavázáni. — Nebojte se velikého a těžkého úkolu! Hle, já, moje pomoc bude s vámi až na konec světa. — A tázati-li se vás budou, kdo vás posílá, jakým právem učíte, rcete, že já, Pán nebe i země, ukládám vám povinnost a právo učiti.«

Církev tedy, Kristem, Synem Božím, absolutním zákonodárcem zařízená, jest učitelkou lidstva v oboru náboženskomravním, jak jej prohlásil Kristus. Církev tato jest viditelnou náboženskou společností určité formy a s určitým věroučným obsahem. Učitelskou svou pravomoc má přímo od svého božského zakladatele; vykonávati ji může a má bez povolení ba i proti vůli státu, jak prohlásili apoštolé židovské veleradě: »Více sluší poslouchati Boha než lidí.« Vychovatelská činnost církve vztahuje se na všecky lidi, tedy i na mládež, která tvoří velikou část lidstva.

Církev nemá tedy svůj vychovatelský diplom od státu, nýbrž od Boha. Proto není její pravomoc vychovatelská ani pouze svěřeným jí právem rodičů. Křesťanští rodičové, jsouce sami po celý život dítkami a žáky církve, mají přirozeným zákonem vychovávati dítky podle svého svědomí pro Boha, nejvyšší cíl — zkrátka křesťansky. Bůh však dal zjevení své ne každému zvláště, nýbrž družině apoštolů a nástupci jejich, učitelskému úřadu církve, který jest tedy jediným právoplatným rozhodčím, v čem křesťanská víra a mravnost záleží. Musí tedy i náboženskomravní výchova díti se pod řízením a dohledem učitelky, Bohem ustanovené církve.

Proto také škola, která nechce jen vtloukati do žáků formální vědomosti, nýbrž opravdu vychovávati křesťany, nemůže se vyzouti z pravomoci církve. Výchova je věcí svědomí, jež patří do oboru církve. Škola je podstatou svou vlastně ústavem náboženským, doplňkem chrámu v každé křesťanské obci. Jako jest chrám školou dospělých, tak je škola chrámem dítek, a církev matkou školy. Bůh, pramen všeho práva, dal jí toto právo výslovným zákonem. Kdo jí toto právo popírá, staví se proti křesťanskému řádu, proti samému božskému zákonodárci.

Církev se dále svého práva na školu — přes všecky útoky — ani vzdáti nemůže a nesmí. Školní výchova jest důležitou částí jejího učitelského úřadu vůbec, kterým pokračuje v učitelské činnosti Krista samého. Vidíme proto, že církev od prvního svého počátku školství řídila, a to ne z milosti státu, nýbrž ze své vlastní moci, právem jí Bohem daným. Od dob Konstantina Velikého celý křesťanský svět toto její právo uznával

a školu mezi res nebo causas ecclesiasticas — záležitosti církevní počítal. Tím přistoupilo k božskému právu církve na školu *právo historické*, jehož se církev nikdy nevzdala a nevzdá.

Teprv naše doba popírá a bere církvi její právo na školu. Nevěříc v božství Kristovo, neuznává božské právo církve, Kristem jí dané ani právo její historické, nazývajíc je usurpací státem posud jen trpěnou. Dokud prý bylo lidstvo v plénkách kultury, dostačila prý primitivní, dětská výchova církve; když prý však lidstvo kulturně vyspělo, nestačí prý církev pokročilé osvětě, ba zdržuje prý ji a proto pryč s ní ze školy.

Odtud ten boj o školu mezi církví a státem moderním, nábožensky indifferentním. Snadněji utvářil se stav věcí v zemích nekatolických, kde světská hlava státu je zároveň nejvyšší hlavou náboženské sekty. Tam samo sebou přechází vrchní řízení školství z církve na státní moc, není žárlivosti mezi církví a státem. Ale pak jest náboženství a náboženská výchova jen hříčkou v rukou státu a nikoli mocí mravní na lidských zařízeních nezávislou.

Církev katolická naopak prohlašuje se neústupně za první a nezávislou učitelku lidstva; dokazuje své právo ze slov Kristových a nutí každého, i státní moc, pokud chce býti křesťanskou, k uznání tohoto práva. Odtud ty urputné útoky právě na katolické školství, odtud ty spousty, jakých nadělala již moderní výchova v katolických zemích.

Kde je pravda a prospěch lidské společnosti? Země nekatolické, ať zdůrazňují náboženství jak chtějí, a podržují je ve svých školách, vyučují mu hlavně v zájmu státu, že a pokud se jim hodí. Tím dostává se nejen majetek a tělo nýbrž i svědomí poddaných do neobmezené moci státu, náboženství pozbývá svého nadpřirozeného významu a účinnosti a náboženská výchova ve jménu státu vede k všeobecné nevěře. V zemích katolických, ať nevěrecká státní moc potírá, jak chce, náboženství a náboženskou výchovu, zůstane státi nezlomně církev katolická jako samostatná učitelka, vyučující náboženství autoritou a jménem Božím a vychovávající mladé pokolení pro Boha a věčnost a nejen pro stát a časný svět.

Přes všecko theoretické popírání a praktické násilí jest každé křesťanské vyznání, věří-li v božství Kristovo, oprávněno odvolávati se na slova jeho a dovozovati z nich své právo výchovné, své právo na školu. Bludařským sektám plyne toto právo z jejich subjektivního přesvědčení o pravdě jejich křesťanství; katolická církev má to právo ze své skutečné pravdivosti jako pravá církev Kristova. Stát, jenž chce býti křesťanským, musí to právo uznati; prohlásí-li se bezkonfesijním a prohlašuje svobodu svědomí, nemá taktéž omezovati vychovatelská práva některého vyznání.

Stanovivše všeobecně právo církve na školu, vyvodíme z toho určité důsledky a požadavky.

1. Církev má právo žádati, aby dítky její věřících vychovávany byly ve škole *svého* vyznání. Náboženství nemá býti

jen učebným předmětem několika hodin, nýbrž má pronikati celé učivo a celý školní život.

2. Má právo žádati, aby děti vyučovány byly učitelem téhož vyznání jako jsou dítky. Učitel náboženství a náboženské učivo má býti ve svém oboru pod výlučným dozorem a vedením církve. Může to tedy býti jen kněz nebo učitel, jenž má od církve své poslání — »missio canonica.« Podobně rozhodovati může jen církev o náboženských učebnicích.

3. Jelikož i ostatní předměty školní výchovy přirozeně spojeny jsou nebo s ním v dobrém i zlém smyslu učitelem spojeny býti mohou, má míti církev právo *spoludohledu* na celý směr školní výchovy a v mravním oboru směr rozhodující.

4. Poněvadž ducha školy tvoří více osoba *učitele* než učivo, rozvrh jeho a methoda, jest církev oprávněna žádati vliv na jmenování, činnost a chování učitelů. Z toho plyne důsledně, že nutno jí přiznati vliv na výchovu učitelů samých — *na učitelské průpravny.*

5. Kde škola státní požadavkům těmto nevyhovuje, má míti církev plné právo zařizovati *školy konfesijní.*

Nynější škola vzata byla výlučnému řízení církve, jest ústavem interkonfesijního státu. Ale původcové její ponechali církví aspoň částečně její vliv, buď že uznali nevyhnutelnou nutnost církve a náboženství pro řádnou výchovu, buď že si netroufali vystoupiti hned příliš nápadně se školou úplně beznáboženskou. Proto křičí pokrokářští učitelé, že je škola v poručí církve. Neprávem. Předně jest vliv tento bez pronikavého významu, a pak požívá ho církev jen jako z milosti státu, ačkoli právo její na školu jest přirozené, z podstaty její vlastní plynoucí.

Co značí dvě hodiny náboženství, když-tě jsou jako malé oásy, obklopené ostatním učivem jako suchou beznáboženskou pouští, nebo vlivem učitele nevěřícího jsou zrovna bažinou, jejíž jedovaté výpary otravují i ovzduší náboženských hodin? Jak možno mluviti o nadvládě církve, když katolické děti vyučovati může učitel protestant, žid nebo úplný bezvěrec? Co značí v dozorčích úřadech školních jeden hlas církevního zástupce proti všem ostatním? Jakou nulou jest vliv církve na učitelské ústavy, jmenování učitelů! Jak bezvýznamný jest vliv její, kde se jedná o dohled na mravní chování a výchovnou činnost učitele! Nezávisí zřizování konfesijních škol katolických na milostivé libovůli státních úřadů a není často stěžováno, i když jejich učitelé a učebný řád všem požadavkům státním vyhovují? Není dovoleno zřizování škol bezkonfesijních?

Věru není v naší době mnoho drzejších lží nad tu, že škola je posud v poddanství církve. Školy *vysoké* pod záminkou svobodné vědy jsou církvi úplně odcizeny a náboženství zrovna nepřátelsky, jak dokazují útoky na theologickou fakultu a objasňují řeč dr. Luegra na katolickém sjezdu ve Vídni o požidovštění universit. Školy *střední* mají sice ještě náboženské hodiny, ale duch jejich vymyká se, kde jen může, vlivu náboženství, a někteří profesoři mladší staví se veřejně v bo

protináboženský. Školy *odborné* považují náboženství úplně zbytečným.

Nyní dojíti má i na školu *obecnou*. Složena střecha, povaleny zdi náboženskomravní výchovy, teď rozmetány býti mají i základy. Církvi a positivnímu náboženství vzat má býti poslední koutek a poslední právo na bohatém statku, který vybudovala, kterým vládla; má jíti do výměnku jako stará dětinská babička. A pak prý úpí škola pod nadvládou klerikálů!

Nedbajíc tedy vášnivého křiku nevědomců nebo zlomyslných pokrytců, bude církev vždy protestovati proti tomu, jako by měla pouze z milosti státu jakési právo na školu. Tvrditi bude stále, že po rodině patří jí největší právo na školu jako ústav výchovný, právo Bohem jí zaručené a dějinami stvrzené. Ať jest jí právo to upíráno nebo i násilím odnímáno, vždy jí zůstane a vždy se ho bude a musí domáhati.

Dokáže nám to prostá úvaha. Co jest nejvyšším úkolem a cílem školy a výchovy u národů křesťanských? Naváděti člověka pravdě, spravedlnosti a lásce podle vzoru Kristova, uschopniti jej, aby dosíci mohl nadpřirozeného svého cíle. Komu svěřena spasná *pravda?* — Církvi, která je »sloupem a utvrzením pravdy«. (I. Tim. 3. 15.) Či snad státu a filosofickým školám, u nichž se co chvíle střídá jako peněžní měna? Kdo učí pravé křesťanské spravedlnosti? Stát má se starati o provádění práva, o zevnější pořádek a blahobyt poddaných, ale dle zásad, jež stanoví křesťanská víra a ne dle názorů, jež se hodí politikům. Učitelkou však pravé víry a tudíž i pravé spravedlnosti a mravnosti je církev. Či snad dovede stát svými zákony a donucovacími prostředky naporučiti vnitřní ochotnou *lásku*? Není to zase církev, jež božským svým zákonem lásky poroučí každému milovati bližního jako sebe sama, nejen dávati mu co mu právem patří a vystříhati se všeho co mu křivdí, nýbrž i přes přísnou právní víru býti obětavým?

Věrou Bohem zjevenou a z ní plynoucí spravedlností a láskou Bohem potvrzenou zavazuje církev svědomí, prohlašuje pevný, na Bohu založený mravní řád, stanoví základy sociálního pořádku. Státu jest tento vnitřní obor svědomí cizí; církev jest pravou duchovní mocí lidské společnosti, k níž má se státní moc jako tělesné zevnější orgány k duši. Církvi tedy na prvním místě patří řízení a dohled na veřejnou školu a výchovu, zda skutečně pravdou, spravedlností a láskou vede mladé pokolení, aby vyšli z něho řádní členové křesťanské společnosti.

Ani stát *interkonfesijní* nesmí brániti náboženským společnostem práva na jejich školy. I nejvědší, nepředpojatí duchové lidstva, kteří snad neuznávají božského původu křesťanství, uznávají přece, že jest nejdokonalejším mravním a sociálním systemem světa, nejschopnějším tedy, aby řídil výchovu člověčenstva. Tvrdí-li ředitelé státní moci, že *oni* chápou pravou podstatu křesťanství, říci jim může každá křesťanská církev, že má právo tvrditi totéž o sobě a odbýti nad to může státní moc, aby hleděla si jen svých zevnějších práv a nesahala násilnicky do svědomí, po němž jí nic není. Jedině tedy stát křesťanství roz-

hodně *nepřátelský*, *neznabožský* může důsledně bráti křesťanským církvím vliv na školu.

Ale křesťanská společnost vidí před sebou jako cíl nejen ušlechtilý život pozemský, nýbrž *život věčný*. Ten je cílem nejvyšším; tomu podřízeny jsou všecky úkoly a bližší cíle časné; život vezdejší, pravdou, spravedlností a láskou křesťanskou řízený, jest jen přípravou na něj. A *kdo* má vésti a vychovávati pro tento život? Křesťanství, ale ne, jak se vylíhlo v mozku některého filosofa, nebo jak si je přistřihla ta či ona vláda, nýbrž jak svěřeno bylo jeho božským zakladatelem, Kristem, církví jím založené. Ona jediná má právo, povinnost a schopnost vychovávati správně pro věčnost. Tím však vychovává také dobře pro život časný, jenž jest vlastně cestou do věčnosti a přípravou na ni. Proto vhodně praví jesuita Pachtler. »Vychování mládeže pro nebe je také nejlepším vychováním pro zemi«. A slavný Montesquien píše; »Jak obdivuhodno! Křesťanské náboženství, které zdánlivě nemá jiného cíle než blaženost budoucího života, jest základem našeho blaha již v tomto životě«.

Z toho plyne, že učebnice náboženskomravního vyučování — katechismus církevní — jest první a nejdůležitější knihou školy obecné. Katechismus má býti knihou nejen náboženské hodiny, nýbrž duch jeho má provívati celé vyučování a výchovu školy obecné, která není školou odbornou, nýbrž dílnou, v níž vytvořiti má křesťanský učitel základní, nezhladitelné rysy pevného křesťanského karakteru. Kdo má pravdy katechismu v hlavě a v srdci, jest dobře opatřen pro časný i věčný život, uschopněn, aby pochopil svůj cíl a s výsledkem k němu směřoval.

Krásně napsal nevěrecký filosof Jouffroi, jenž víry pozbyv, upřímně svědectví vydává pravdě a lítostně vyznává: »Jest malá knížka, z níž se děti učí a z níž bývají zkoušeny v kostele; čtěte tuto knížku, sluje katechismus. Všecky otázky, jež jsem vám předložil, všecky bez výjimky, najdete tam rozluštěny. Otažte se křesťana, odkud pochází člověčenstvo — ví to; kam jde — ví to; jak tam dojde — ví to. Otažte se dítka, jež posud nikdy hlouběji nepřemýšlelo, nač jest na světě a kam po smrti přijde, tož dá vám vznešenou odpověď. Původ světa, člověka a jeho podstaty, jeho určení časné i posmrtné, vztah jeho k Bohu a spolučlověku, jeho práva na bezrozumnou přírodu — dítě zná to vše. A když dítě doroste, bude míti docela jasné představy o právu přirozeném, státním a mezinárodním, neboť vše to plyne jasně a takměř samo sebou z křesťanství. To je přece vznešené náboženství; poznávám je po tom, že není ani jedné důležité otázky, kterou by člověčenstvu nezodpovědělo.«

A teď si představme kvákot lidí tvrdících, že křesťanství nepatří do školy, že církev svým zpátečnictvím pozbyla práva na veřejnou výchovu, ana prý černou svou kutnou zastírá okna školy, aby nemohlo tam vniknouti světlo pokroku. Právě naopak: výchovnou sílu a schopnost křesťanství a katolické církve nenahradí žádná filosofie učenců ani státní morálka a proto patří církvi přední právo na školu.

Na pravdě této nezmění nic huronský křik nedouků a zlovolných nevěrců hlásajících »volnou školu«. Vytýkají nám katolíkům bezdůvodně, že prý nesmyslným dogmatům církve obětujeme zdravý rozum. Právě na nich vidíme, jak své pýše na lidskou vědu, svému nesmiřitelnému záští proti zjevené pravdě a zákonu Božímu obětují svůj zdravý rozum a své zdravé smysly. Nežádáme ani, aby — nevěříce — dbali výslovného zákona, kterým Kristus církvi svěřil výchovu lidstva, ale žádati můžeme, aby slyšeli hlas dějin a viděli výchovné výsledky křesťanství za tolik století. Ale hledíce, nevidí, naslouchajíce, neslyší; pro samu nenávistnou vášeň protikřesťanskou pozbývají zdravého rozumu a příčetnosti.

Göthe nebyl klerikálem a přece píše: »Ať duševní pokrok dojde sebe dále, ať vědy přírodní rostou do jakékoli šíře a hloubky, ať se duch lidský rozpíná jak chce, přes výši a mravní pokrok křesťanství se nedostane.«

Kdo je tedy lepším vychovatelem lidstva než církev? Kdo má větší právo na školu a výchovu?

Tím však nemá býti řečeno a žádáno, aby církev měla *výlučné* právo na veřejnou výchovu, jako by stát neměl zájem na škole a nijakého práva na ni. Ale o tom promluvíme ve stati následující. Dnes pohlédneme ještě krátce na důsledky vývodů o právu církve.

Přes všecky výtky a lživé pomluvy, že je panovačnou, že chce zklerikalisovat a zadržet všeobecné vzdělání, musí se církev vší silou snažiti, aby svůj vliv na školu obhájila, svá práva ve škole podržela nebo zase jich dobyla. Nesmí se lekati ničeho a může ustoupiti jenom bezohlednému násilí. Jedná se zde o bytí a nebytí; boj o školu je bojem na život a na smrt. Vezmou-li jí úplně výchovu a budou-li školy vychovávati bez ní — nevěrce, pohany moderní — nebude lidí, kteří by poslouchali její kázání v kostele, kteří by četli její noviny a knihy, kteří by volili křesťanské poslance do zákonodárných sborů — společnost stane se pomalu pohanskou.

Důsledek druhý týká se jednotlivých členů církve. — Vší mocí a všemi dovolenými prostředky povinni jsou hájiti práva církve na školu. Zvláště věřících rodičů, otců s veřejnými právy se to týká. Nedovolte, aby církev byla vypuzena ze školy. S ní pozbudete také vy svých otcovských práv. Neboť moderní beznáboženský stát praví tak jako kdysi stát pohanský: »Dítě patří mně.« Bojujíc o školu, bojuje církev zároveň o vás; ona praví: »Rodičové jsou první vychovatelé dítek s přísnou povinností, ale také s nezničitelnými právy.« Z vašich ruk převzíti má dítko církev, aby vedla je pravou cestou k nejvyššímu cíli a pod jejím dohledem může je vésti státní správa a připravovati na úkoly časného života, jak je právě poměry vyžadují. Bude-li církev odstraněna ze školy, pak vám vyrve dítky, ať chcete či nechcete, neznabožský stát a vychová je pro sebe, ale ne pro vás a pro Boha.

Křesťanský lide, jenž víš, že církev má nezadatelné, svaté právo na školu, dovolíš, aby jí je vzala nepřirozená, rouhavá

volná škola? Budete mlčeti, křesťanští rodičové, když začnou vám krásti vaše děti? Živíte je, šatíte je svým potem, svou krví, ze svých mozolů stavíte jim školy, platíte učitele a strpíte, aby vám hlouček nevěreckých učitelů bral duše dětí vašich?

Snad přece ne? Nemáte přece v žilách syrovátku, nýbrž teplou krev a v ní lásku k tisícileté víře otců, lásku k dětem, plodům krve vaší. Nuže, vzchopte se a okřikněte odvážlivce, kteří drzou rukou vzíti vám chtějí děti vaše a nadělati z nich lidí neznajících ani Boha ani vlasti rodičů svých. Vzchopte se, jest nejvyšší čas, sice zmohou se zatím nepřátelé a mnozí z vás snad usnou v omamujícím ovzduší vlažnosti a nevěry.

Když r. 1814 katolíci francouzští bojovali o svobodu konfesijní školy, prohlásil hrabě Montalembert v parlamentě: »Domníváte se, pánové, že jsme se tak odrodili otcům svým a stali se takovými zvrhlíky, abychom svůj rozum obětovali rozumářství, své svědomí tyranství university, svou důstojnost a svobodu advokátům, jejichž nenávist svobody církve vyrovná se jen jejich neznalosti práv a pravd církevních? Nikoli, pánové, mýlíte se .. Jako synové svobodného národa nechceme nikterak býti paroby. Jsme potomci mučeníků a netřeseme se před potomky Juliana Odpadlíka; my, děti rytířů křižáckých, nelekáme se pokolení Voltairova.«

Volejte podobně, křesťanští rodičové! »Nezradíme víru otců, nevydáme svou svobodu a práva otcovská volné škole, nevydáme své děti nevěreckým učitelům. Z ruky matky ať přejdou děti naše v péči matky církve. Pod jejím dohledem ať připravují se na boje života a na věčnost a proto mějž církev právo na školu, jaké jí patří«! (Pokračování.)

O čest a milost.

Heroitská comoedia o pěti dějstvích.

Napsal FR. LEUBNER.

(Dokončení).

Výjev čtvrtý.

Šepmistr (o Šimonovi) Dostal pytlem, až mu v uši hřmělo!
Kolovrat: Dačický! Ten šťastlivec! To hrdé čelo!
Šepmistr: Onomu to málo po chuti!
Šimon: Obávám se mozku mého v hlavě pohnutí . . .
Rožmberk: Dostal kopřiv, muškátu si žádav.
Šepmistr: A co ten tam? Na vás hany skládav —
(s výčitkou) Milosti, váš přítel novotný . . .
Rožmberk (prudce) Není vinen!
Šepmistr: Až jsem mrákotný . . .
(Dačický k rukavici na klobouk si připevňuje facalít).
Elžka: Táhneš mě co magnet k sobě.
Dačický: Tvůj jsem!

Elžka: Tvá! I v životě i v hrobě.
Dačický: Soudem božím se mi dostaneš.
Elžka: Cele těším se a věřím Bohu.
Dačický: Panu rychtáři se otevříti mohu?
Elžka: K paní Agnéžce dřív pojďme. Spěš!
Dačický: Tvůj jsem nyní komorník a slouha.
Elžka: Šimona mi líto. (Odpovídajíc na pátravý pohled Dačického) Lítost pouhá!
Šimon: Byl to pravý cit? Či klamy chtěl jsem růsti?
(S povzdechem) Krásná Markoltko, kéž bude zlý tě bůsti . . .

Co se Dačický s Elžkou obracejí k odchodu do levých dveří, vystoupí z nich Vodňanský a Agnéžka, Kochan a Zuzka. Z prava přichází alchumista.

Výjev pátý.

Šepmistr: Mistr goltmacher a distillator.
Alchumista (kráčí vůči paní Agnéžce, nesa na misce cos pod rouchem; Rožmberk a ostatní sestupují zvědavě s estrády.)
Isis et Busiris, Horus, dea Hathor —
Poskytla mi příčin nenadálých
mocná influencí nebes, hvězd,
ve sférách nám pod oblohou stálých;
též i planetů mi odpor jest.
A přec — vivat Hermes! - nesu jen
umění vám svého specimen.

(Odkryje list. Agnéžka a Vodňanský pohlédnou na sebe. Rožmberk sklamán)
Kolovrat: Do ohně to vhoďte zas.
Šepmistr: Nám však aspoň přece na úkaz!
(béře list do rukou) Dvojí sigillum.
Dačický: Zrak sokolí!
Šepmistr: Volno-li, je rozlomiti též?
Dačický: Také-li pan rychtář dovolí.
Vodňanský (varovně) Sníš a inkoustem to zapiješ!
Dačický: Pravda, já co psal. To druhé — lež!
Šepmistr (hádavě) Pane Dačický, zde Vaše pamflety?
Kolovrat (k Šimonovi) Preč utáhni, skribent prokletý!
Oba obstoupeni, nemohou se hnouti)
Šepmistr (k Dačickému) Lib či nelib, čeká na tě kláda!
Rožmberk: Moje přímluva mu přízně žádá.
Šepmistr: Causa belli, pacis. (k Dačickému) Já měl na vratech píseň potupnou; zde zpěvák v tenatech!
Dačický (k Rožmberkovi) Čestný muž, v tom bez výtky a hany, ač bych doved pravdou tepat pány!
Šepmistr: Lvu spár obrousím a zlámu orlu letky.
(k Rožmberkovi) Račte, vy náš host. My buďme svědky.
Rožmberk (rozlomí pečeti, přelétne zrakem první škartici: roztrhne ji dle ohbí, půl podá panu šepmistru, půl panu Vodňanskému; tito i paní Agnéžka hledí do listu nikterak milostivě.)
Koho týká se? (k Vodňanskému) To tkne se Vaší Lásky.
(Drže list Eliščin v rukou, tázavě k Dačickému)

Mžitky před očima . . . Čtu-li dobře hlásky:
»Mému srdéčku, mé znejmilejší panně.«
Dačický se kloní Elžce, jíž nyní podává Rožmberk složené psaníčko pod pentlíkem.
Nemám práva já. To kladu Vám zde v dlaně.
(k Šimonovi) Barvu přiznejte, kdy chvíle vhodná.
Šimon (stranou) Druhá k srdci mému rána škodná.
(nahlas) Páni milostiví, prosím venie!
Horské víno v mozk mi silně vstouplo,
básnické až ingenium zhlouplo;
z toho patoky —
Šepmistr (hněvně) A kalu pomyje!
Rožmberk: K moudrých Vašich hlav já přimlouvám se sněmu:
Milostivě nakloňte se k němu!
Já jej beru v kázeň svou a trest —
v návratu, mé služby prázden jest.
Šimon (tu ku Kolovratovi, tu k Rožmberkovi) Milosti, ach jak je, jak je mně!
Elžka: Cnudera, jak leze do země . . .

Výjev šestý.

Kochan odvádí Šimona do dveří pod loubím muzikářů. Společnost se rozdělí na skupiny. Prvá skupina; Paní Agnéžka a Vodňanský. Druhá skupina kolem Dačického a Elžky: páni šepmistři a jiní Horníci. Třetí skupina: Rožmberk a Kolovrat, za nimiž stojí Alchumista.

I. skupina.

Agnéžka k Vodňanskému: Odpusť, promiň! Svět mě zostudí . . .
Vodňanský: Kdo pak varoval mě alchumických štrychů?
Paní Agnéžka: Kaji se. Mou s hlavou ty! Ó chraň mě smíchu!
Vodňanský (odevzdaně) Snášej muž mdlé ženské osudí.
Co ten Mikeš?
Paní Agnéžka: Na foch jen se dvoří.
Vodňanský: Vlčí mlhu máš! Viz, Elžka hoří!
Paní Agnéžka: Lič a tvař se, jak bys o všem věděl.
Vodňanský: Kde my v šípkoví, on v kvítí seděl.
(Eližka k nim pokorně a bázlivě přistupuje. Odcházejí s ní od levých dveří.)

II. skupina.

Šepmistr (k Dačickému) Zapálená prudkost mládí vždy se temperuje rozšafností starců.
Dačický: Vděčen Vaší shovívavosti!
Šepmistr: Pokoje hleď, míru s pilností.

III. skupina.

Kolovrat: V milosti a ve cti všech jen září!
Rožmberk: Chybil's! Boj se zítřka. V létech jsi, ctná tváři.
Přatelsky se spolu pojměte.
Kolovrat: Líto jest mi toho dítěte . . .
Jemu pomáhat? Jí kazit štěstí?
Vzácná panno, jiné zítra zvěsti . . .
Líto mi . . . Již nad ním havran kváče.

Rožmberk: A což nikdo tebe nezapláče?
Kord prý z katovy má sekery.
Kolovrat: Také tato pouze z ocele.
Rožmberk: Po zítřku jde věčnost, nebo úterý.
Kolovrat: Mně jde úterý. Je zítra ponděle.
Rožmberk se od něho odvrací k alchumistovi.
Alchumista: Velký hvizd Hokkano Baro
na skryté jsem volal poklady,
neozval se. Dříve přijde jaro.
Mocných duchů větřím závady.
Rožmberk: A můj řetěz v cizích-li již rukou?
Alchumista: V rukou zlodějů?
Rožmberk: Jen nálezce!
Alchumista (se udeří do čela) Ať mě Hermes netresce!
Zapomněl . . .
Rožmberk (trpce)To mluvou medozvukou!
(Alchumista se šourá ven dveřmi vedle kredence)
Ke skupině druhé přistupuje Kolovrat; dá klobouk na hlavu, Dačický taktéž.
Kolovrat: Pane Dačický, tož zítra, zítra —
Dačický (obřadně) Urozený pane, mých se ptejte svědků.
(Kolovrat odchází se ku kredenci napít, Dačický sníma klobouk)
Šepmistr (nevraživě) Pane Mikši, on-co na tě zchytra?
Dačický (nedbale) Červům někde hlavu chystá k snědku.
Rozruch ve skupině. Přistupuje k ní Rožmberk a z levých dveří Vodňanský, Agnéžka, Elžka a jiní mladí přátelé Dačického.

Výjev sedmý.

Rožmberk: Pane Dačický, vy hrdě facalít
na helmě jak rytíř nesete;
čestný muž a čistý váš je štít,
k tomu zdoba toho poupěte . . . (Kloní se Elžce)
Co vy mníte! K růži mé i rouno moje —
Dačický: Milosti, já dosud nejsem doma z boje.
Náhodě mám přízeň děkovati?
Rožmberk: Nikdy! Čest vás již i milost pěkně šatí!
Kdyby tento pán vás ukul na řetěz
Šepmistr: Bůh to uchovej! Cti úctu věz!
Rožmberk: A vy stál jste v rynku na pranéři
v davu holoty a pusté zběři,
klobouk před vámi já v úctě smeknu.
Elžka (září radostí) Kde ctný nevinen, div nepokleknu.
Rožmberk: Vaší pře se ujmu cpravdově,
aby rady nad appellacemi
zřízené tu vejpověď vam nepříznivou
reformovali a toho mordu
na jistý vás oprostili způsob.
Ano, před osobou svatou vlastní
Jeho Milosti já Císařské se stavím,

byste za spravedlivého muže
zůstaven byl v očích obce, světa.
Na to přátelskou vám ruku dávám.

Hlasy, nejdříve z družiny mladých: Vivat Jeho Milost! Vivat, vivat!

Dačický (dojatě) Urozený pane, prozřetelný,
pracovitý o obecné dobré,
na vás prositebně, poddaně to skládám
a vám toho z duše budu vděčen.

Rožmberk (k Elžce) Křivdy lehčí věrná milost pravá.
tím spíš béře v lásku muže ctného.
Kéž Bůh štěstí vám a dobré dává.
S vámi budiž svatá milost Jeho!
(K šepmistru) Za vše, páni, dobré díky vzdávám,
an se s vámi k zítřku rozžehnávám.
Dá-li milý Bůh, pak z jara na shledanou!

(Obrací se k odchodu. Dačický s úklonou jej vede na estrádu.)

Dačický: Krátký bude dík můj!
(Vstupuje dolů do prostřed) Stranou, stranou!

Šepmistr druhý (mrzutě) Úřad, úřad . . . stálá služba všem.
Ještě povede ten mumrej sem? . .

Vše se tísní pod estrádu a kolem levé stěny. Dačický pozvedá ruku a na loubí zazní fanfáry. Z pravých dveří vstupuje Vávra havéř, nesa kolem erbu rožmberského — pětilistá růže červená v bílém poli — ovinutý řetěz zlatého rouna s beránkem.

Výjev osmý.

Vávra havéř: Na kůň u kostela sedleckého
Vaše Milost sedala. Já prosil
»handštán boží« pro sirotky horské;
stráž mnou smýkne, abych v obtíž nebyl pánu,
ač se chápu vám již lemu pláště,
k ústům tisknu v prosbách za nešťastné.
Padám v sníh a pod dlaň s nebe padá
— při vskoku se na kůň s hrudi strhnul —
zlatý řetěz neslyšně v sníh měkký.
Pozdě vracím z oumysla, však v dobu vhodnou:
před veškerou obcí přízně prosím
panu Dačickému, dobroději —

Rožmberk (sestupuje a děkuje Dačickému, klada si radostně zlaté rouno kolem hrdla. K Vávrovi)
Z nedby mé, ač mimo vinu . . .
Zlatem vyvážím a přidám nad to.
Můj tu zatím »handštán boží« pro chudinu.
(Klade mu měšeček na štít). Na mou hospodu přijď ještě dnes.

Dačický (Snímá s klobouku rukavici a facalít a klade na štít, jejž Vávra dosud drží před svou hrudí)
Vlastní radost množ i jiných ples!
Co mám nejdražšího . . . Brzy zvíš,
jak zná lehčit bídu, s koho padla tíž.

(Pokročí s Elžkou vůči Vodňanskému a paní Agnéžce.)

K Vašim Milostem — a do nebes!
Prosím prominy, že tajil jsem,
co mi duši tajným blahem hřálo,
co mi srdce břitným ostnem klálo,
že žhnu milostí, jsa vyhnancem.
Vážný slib teď maje pro budoucnost,
v obci stoje ctný (ač znám své chyby) muž,
prosím, nekárejte citů tajnou vroucnost,
s láskou též se ke mně skloňte už.
Bůh co združil, přízeň Vaše spoj
za vděk vůči Vám, nám srdce pro pokoj.
Nechtějte, ať smutná slza zarosí
domluvný ten zrak, co za mne prose němě,
stoudně klopí se. Měj ráj též pro mne země!
O Eližku pannu činím vejprosy.

Paní Agnéžka (přímluvně). Bez pochyby vůle boží v tom.

Vodňanský: Milý můj, já jistě byl ti křiv.
Ale z čista dobra . . . Jaký náhle div . . .
Zamlouváš ji ku svatému stavu manželskému —

Dačický: Duši, dobré jméno, jmění, život vzdávám.

Vodňanský: Ty má chovanko, ty promluv dřív.

Elžka: Plnou svou a dobrou vůlí dávám . . .

Dačický: Prosím, těch že ráčíte cest pohledati, bych s ní skůro spolu bejti mohl.

Vodňanský: Vám oběma poctivé a dobré obmýšleti ráčím.
Ale panně není plných let.

Dačický: List, v němž panně léta dávají . . .

Vodňanský: A mně za zády . . . (Stihne jej káravý pohled paní Agnéžky). Dím přímo hned:
Hbité sny se mládí zdávají.
Dočkej času — Eližka jen snila —
aby poznala své přízně květ:
jak se tato hlava polepšila!

Dačický: Tím jste ráčili mě tuze přes hřbet přemrštiti . . .

Elžka (šelmovsky) Svatby odkládám. I v trest i na přezvěd . . .
Kdo chce pannu snoubiti,
musí do domu k ní choditi . . .

Vodňanský: Pane Dačický, ty chápeš: kudy . . .

Paní Agnéžka: Z mládí naprav se a křivolačiny!

Dačický (z prvu v nově překvapen) Slibuji! Jak dnes, ať vždy jsem nejiný!
Nelkám, nelkám na osudy,
ochotně se podvolím,
bych žil v míru se všem všudy.
Zapomenu stesk i trudy,
jen kdy smím, jak hlaholím:
Čest a milost úděl můj!
Ty mi, duše, v pomoc stůj!

Rožmberk (blahopřeje) S nelíčenou reverencí přeji:
Buďte šťastni spolu jak dva květy
v záři dne i v chmurách nečekaných.
Hleďte k dobrému a lásce spolné;
ve zdaru pak příští dny se strojí.
Vy se na svou pověst slušně ohlédejte . . .
Ale nač vám vyměřuji cestu? —
Summou, dokonalý content srdce přeji!
Kolovrat: Přemáhám, kam pomsty chut mě štvala . . .
Pane Dačický, i se mnou budiž
dobrá vůle vám. Mně odpuštění!
Vše jsem v truňku mluvil nedůvodně
z krve horkosti a kolery.
Ze svých zlořečí se kaji litostivě.
Páni šepmistři zde jsou mi svědky:
Syn jste dobré mateře i otce,
na svět přišed dobře řádně;
na poctivosti jste právě dobrý,
jak já.
Dačický (dvorně) Vám ač nevkládám se v starobylost.
Kolovrat: Majíce my státi —
Dačický: Nestůjme my k půtce? . .
Kolovrat: Kéž vám v srovnání a v dobrou vůli vejdu.
Dačický: O to přátelé se naši smluví . . .
Já to šetrně si za hřbet kladu.
(S poklonou na Elžku) Tuto Váš též anděl stojí strážný . . .
Kolovrat: Dovolte, bych bezelstně Vám zjevil,
sám že příštímu já zachování
Vašemu i ucho věnuji i oko.
Dačický: Jí jsem slíbil! (Kolovrat s úklonou odchází k pánu z Rožmberka, jenž mu blahopřeje)
Rožmberk: Sine sanguine!
Kolovrat (hledě do budoucna) Pozor náš ho nemine . . .

Výjev devátý.

Ztřeštěné fanfáry. Rožmberk a páni na estrádu, jiní pod estrádou v pestré směsi: páni a fraucimor i z vedlejší síně. Blízko dveří pod loubím v pravém pozadí Dačický a Elžka, rukou v ruce. Z těchto dveří vystupuje mumrej převlečených scholárů. V čele vede Kochan (bez larvy) Šimona Lomnického, převlečeného do havířské umouněné perkytle (jak se nosí do díla) s kahanem v ruce; oči jeho jsou zavázany šatkou. Předposlední jde v průvodu tato dvojice scholárů: jeden v mumreji Diany bohyně — ale čertovo kopýtko pravdu jeví: škorně a poctivice jsou žákovské. Druhý má larvu Aktaeona: v plúdrhózech z jeleních koží chlupatých; parohy na hlavě. Diana bohyně pod věncem zeleným pušpánovým v sukni tykytové bílé, z které vynikají spodní rukávy barvy tělné, má v pravé ruce střely bílé a v druhé okrouhlý terč postříbřený. Poslední dvojice jest klevetník (fuksšvancér) s mohutnou řehtačkou v ruce, (Viz Zik. Winter: Dějiny kroje str. 350) a kulhavá o berli bába Pomluva, které ďábel do uší dmýchá kovářským měchem. Průvod se vine z dveří pod loubíčkem muzikářů na levo do síně taneční.

Kochan: Ve tmě ryl, by trestán byl!
Šimon (veden za ruku Kochanem, stísněně): Milé nebe, hledám sebe . . .
Kochan: Málo to a nic. Z plných volej plic!
(Pouští Šimonovu ruku, ten tápá tam, kde stojí vedle Dačického Elžka).
Šimon (přeřekne se) Milé nebe, hledám tebe . . .
Dačický: Co jest moje, nehledej,
hledej teď jen sebe,
upřímně žij, mluv a pěj,
pak i najdeš nebe.
Šepmistr: Jest to quaedam comoedia planá?
Druhý: Trest a pravdy allegoria.
Totoť Šimon! (ukazuje naň)
Šepmistr: Macte, habet!
Nezpívá teď gloria!
Kochan (Šimona odvádí ve směr pravý)
Víc, víc, z plných plic!
Šimon: Milé nebe, hledám sebe
a jsem herolt oněch posledních,
prose o soucit a smích.
Larva klevetníka: Jako Šimon panošíček
já jsem po tmě klevetníček. (Zahřmí svou řehtačkou. Šimon by se rád ohlédnul, Kochan ho zdržuje)
Larva pomluvy: Já jsem stará bába dnavá,
pomluva to nakulhavá. (Ďábel dmýchá, až to fučí, a na Dianě šaty vlají)
Diana bohyně: Já jsem panna Diana
z carminů dle Ovidia pohana.
A tu on, na pokon
parohatý Aktaeon. (Ten cloumá hlavou, rád by shodil parohy. Řev řehtačky. Šimon si strhne šatku z očí a pohlíží na Akteona; tento stoje před Rožmberkem, sejme taktéž i parohy i kuklu s hlavy — jest to scholár, úpravou vlasů a tváří odlika Šimonova.)
Šimon: Jest to den? Jest to sen?
Z rosola jsem odpraven . . .
Průvod zašel. Rožmberk sestoupiv, loučí se s Dačickým i s ostatními, jsa na odchodu s Kolovratem.
Rožmberk (ku Kochanovi) Dvorný byl to mumrej, pane bakaláři!
Vím, co díte jím zde této smutné tváři . . .
(Postoupí do popředí k Šimonovi)
Pane Šimone, Vám služeb na odměnu
nabízíme v Ševětíně hospodu;
ano, netajím: tam najdete snad — ženu.
Paní vdova tam . . .
Kochan: Zde svatba s provodu!
Vdova, hospoda! To nových písní škola!
Šimon (s trpkým humorem) Nulla beatitas sola.
Blaženost jen zpola . . .

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

Dcerky z Olšovského mlýna pracovaly sice na polích, ale jenom práci lehčí, neoraly aniž vláčely, nesekaly, nepotloukaly hroudy, neměly nikdy v rukou co těžšího než hrábě nebo srp nebo malou motyčku.

Nadarmo ukazovala mlynářka mlečům stůčky plátna a kanafasů, jaké každým rokem přidávala do velkých malovaných truhel, které nebožtík Prokop dal dvojčátkům udělati, sotva byly rok stary; lidé mínili, že z těch hadrů kouká jenom tolik, že se to přeleží, že mohou hospodyně, kde se soudek »semena« (lněného) ročně vyseje, vždy pro dům rok od roku toho vinutí naspořit a lepší, ba nejlepší věcí že jsou peníze.

Mlynář Vlkán se smával, vzkázal-li zase nějaký ženich, že může mlynářka vykládati ty svoje truhly jako o jarmarku, ženiši že se na to nechytnou.

Barča a stará tetka Olšovská pak si v soukromí pověděly, že tenhle hrabivec neměl nikdy do Olšovského mlýna se dostat, že neměly mu ty holky říkat: pantáto.

»To zde někdo škodí, věřte tetka,« jistila Barča.

»Ba že škodí, Barčo, tos dobře řekla, muselo v tom něco bejt, že tak najednou začlo bejt v Olšovským mlejně zle, no ne zle, zlá je bída, ale pořádem ňáká zmola. Hned tenkrát o ty slavnovsti Božího Těla. Však mně tenkrát nebožka kmotřička, Pánbůh ju tam oslav za její dobrotu, zavolaly v kostelíčku do stolice, do dědičny stolice Olšovských a já jsem tak si řekla, že nebožtík mlynář má ženu jako grófku, ty děti jako pansky a sám ne jako svobodník a mlynář, ale jako zeman, kterýmu jdou lidi ke gruntu robotou. A za pár hodin na to to první neštěstí a potom celá řada,« rozkládala tetka.

»To bylo Boží dopuštění, tetka, takovy se musí snést bez reptání. Ale to další, to pozdější. A to budoucí, co snad ještě přijde. Mančinka s Maruškou jsou tu obě přes dvacet a žádnej ženich, po celejch horách se povídá o jejich pěknosti a chasníci se na ně koukajou jenom jako na obrázky. Což by měly snad dočkat, až se ten bratr ožení a je vyplatí?« toužila Barča.

»Milá Barčo, ani to by je nemusel vyplatit, dokavád nehujme mlejn, ten hlaváč, ten to huž vyšpekulíruje. Však to řekl synáčkovi hned při narození, že mu na vejměnek ani za třicet let nehustoupí. Tohle řekne otec, když dítě jménem Božím na svět přivítá, myslí zrovna a jenom na mamonu,« vzdychla tetka, toto vše s nebožkou výměnkářkou byla na stokráte přehovořila.

»Já tu nemám na tom světě nic co ztratit, ba skoro ani co pohledávat, ale přece se modlím, aby mě zde Pánbůh ještě nechal, abych mohla aspoň ty zlaty dětičky potěšit. Však jim bude brzy toho těšení potřeba. To víte, tetka, bohatá holka dřív dospěje a dřív stárne nežlivá chudá. Chudá je v šestnácti letech ještě pastvicou, když bohatou čítajou mezi nevěsty, v třiceti letech, když se vdává, je ráda, že nezvostane na to dření sama, ale bohatá, jak se nevdává

do dvou, třechmecitma let, huž se řekne, prej: stará růža«, Barča vzdychla.

Tetka nemohla než přisvědčit a počala rozkládati, jak ona má děti, které do služeb dala, jak dovedly prut na husy v ruce udržet, také ženaty a vdány a že třeba v chudobě, přece poctivě žijou a nikoho neobtěžujou.

Barča tyhle všecky řeči znala také již nazpamět, ale vyslechla je vždy zase znova, jen aby tetka zase vyslechla všecko její vzpomínání na Prokopa.

Že byl malý Prokůpek také jejím zlatem, rozumělo se samo sebou. A hošík se na Barču také jenom třásl. Na ni a na stárka. Tak jako kdysi Prokop.

Říkali si staří kamarádi, že jest to k neuvěření, že ten hoch jest synem člověka cizího, že má všecky způsoby a vlastnosti Olšovských.

A dopátrali se ve svých úvahách toho, že asi mlynářka toužíc za nebožtíka Prokopa tolik po synu, touhou snad ty vlastnosti do krve svojí přejala a na to dítě přenesla. Již také tím, že při druhém muži tolik na prvního vzpomínati musela.

Berly po Prokopovi chovaly Barča s tetkou v úctě, ponechávajíce tyto státi ve výměnku u koutní almárky, jak si je tam pro smutnou památku nebožka matka Prokopova postavila.

Rozmýšlívala se Olšovská mlynářka, jak jest to možno, že tak rychle uteklo deset let a že se jí v krásných černých vlasech objevují již tu a tam šedivá vlákna.

Bylo jí toho trochu líto, že by tak záhy začínala stárnout. Tak se jí zdálo, že je to od toho, že má málo radostí na světě.

Ta Vlkánova hrabivost, to ustavičné shrabování peněz jí tu radost z mysli plašilo. Odvykla si těšiti se úrodě, protože jevilo se zde požehnání Boží na té dědičné hroudě a práci spočívající, jak zvykla za prvých let pobytu v Olšovském mlýně. Vlkán jen a jenom počítal, mnoho-li bude zisku. Peněz neukládal, přikupoval pozemky, najal od vrchnosti ještě jeden rybník, kupoval z panských lesů dříví a postaviv ku mlýnu se svolením vrchnosti i pilu, prodával pak prkna. Na všem získal a věru že jmění stále přibývalo.

Říkala si však mlynářka v duchu a vyslovila i k stárkovi, že vlastně s jměním přibývá jim všem jenom práce, že musejí se stále více všichni přičiňovati.

A Vlkán se smával, to že je jeho radost, aby přibývalo, aby do smrti tím vším vládl, užíval, čeho se užít dá.

Jezdil i na svážku do panských lesů, měli nyní ve mlýně dva páry koní. Arciť šimly po mlynářském zvyku.

Když si Olšovští vyjeli, ohlíželi se lidé po nich pro pěkné spřežení, bryčku i bohatou ústroj všech.

Tomu Vlkán chtěl, ať žena sebe i děti pěkně strojí, ať se jim lidé podivují.

Ale mlynářku, co dcerky dorostly a co se o nich jak o »věčných nevěstách« po okolí mluvilo, přestávalo to parádění těšiti. S nechutí nasazovala někdy ten svůj zlatý čepec, (pro obyčejné neděle koupila si k přání Vlkánovu stříbrný) a věru že nerada

otáčela kolem krku ten zlatý řetěz, jeho dar svatební, říkajíc si, že jest to jako pouto, kterým ji ten muž k sobě přikul, že ji drží ve všem všudy na řetězu k svojí vůli, byť i v blahobytu na zlatém, přece ale na řetězu. — —

Byla tuhá, krutá zima. Zapadl Olšovský mlýn sněhem a lidé se smáli, že nyní teprve nenajdou ženiši k těm bohatým a přece nemajetným nevěstám pěšinky.

Bylo dosti osamělo ve mlýně a věru že rádi uvítali i ty žebráky, jen když došli a pověděli něco o světě.

Chodilo jich dosti a nejvíce zmrzačených vojáků, invalidů, vrátivších se z válek a prožebrávajících se tím zbývajícím životem. Bylyť ty platy z milosti, ty »graciály«, tak skrovné, stačící, jak se říkalo na více než na umřití, na méně než na živobytí.

Došel-li do Olšovského mlýna takový invalida, zdrželi jej vždy třeba kolik dní. A zvláště mlynářka ty chuďasy ráda vídala a ráda naslouchala jejich vyprávění, třeba že se jí mlynář s tím smával, říkávaje, že všichni lhou a těmi vymyšlenými kronikami na lidech jenom almužny lákají.

Byl-li ve mlýně Johanýsek, takový invalida sedával u něho a nezřídka pomáhal šít, nebo tehdy vojáci snad všichni šít uměli.

Proč mlynářka vlastně tak těm »ubohým vojáčkům« přeje, se všichni ve mlýně divili. Vždyť si z toho ničeho nedělala, ba ani nezaplakala, když byl její bratr, Martin Zaháněl, na vojnu odveden. Jenom řekla, že z něho vojna aspoň člověka udělá a roupy mu schladí.

Ale jak přišel invalida nějaký do mlýna, mlynářka již snášela a sháněla jako pro zvaného nějakého hosta. A dovedla naslouchati jeho vyprávění po celé hodiny, krčíc se někdy a blednouc, líčil-li vysloužilec bitvu, mluvě o krvi, mrtvolách a raněných.

Co na tom panímáma má, divily se nejvíce dcerky, které raději o muzikách, poutích a svatbách vypravovat slyšely.

Jednou, na krátce před vánocemi, došel do mlýna jednonohý voják. Těžce hrabal se sněhem o své berli a dřevěné noze. Vojenský plášť měl zvětšelý a roztrhaný, bílý kabát do šeda zašlý, čepicí fučelo mu na hlavu kolika dirkami.

Prose o kus jídla a nocleh rád uslyšel, že smí zde pobýti kolik dní, že v Olšovském mlýně mají pro ubohé vojáčky, pro císařské muže, vždycky přeležení.

Mlynářka dala mu vyprati šaty, zapůjčila starý pantátův kožíšek a starala se, aby vojáček měl i do zaschlé, jak řekl, dýmky, trochu toho »státního kořeníčka«.

Byl zde invalida hnedle jako doma. Dovedl povídat o bitvách, až všem posluchačům husí kůže naskakovala, o pěkných markytánkách, až se chasníkům a mlečům oči jiskřily, o slavných jenerálech a oficírech, až se všichni radovali.

U večer druhého dne pojednou řekl, mna si čelo, přes které červenala se rudá jizva od rány šavle: »A já pořád, proč je mi zde, jako bych byl hu svejch lidí. To je tím, že jsem o vašem mlejně taky huž slyšel!«

»Jak je to možná?« podivili se všichni.

»Ba ano. Bylo to ve špitále. Bylo nás moc plesírovanejch vojáků. Tolik že jsme leželi po dvou na posteli. Se mnou ležel jeden, kterej měl hustřelenou pravou nohu, tak jako já levou. Tak nás vedle sebe složili a převazovali každýho z jedny strany. Za ruce jsme se vždycky drželi s tím kamarádem a tiskli si je, abysme bolestí nekřičeli. Jen na ten svatej kříž jsme koukali, jak v tom špitálu na všech stěnách visí, aby se člověk v bolestech sílil pohledem na ty největší muka.«

»To je pěkná věc,« chválila Barča.

»A co ten vojáček?« tázal se stárek. »Byl snad mlynářskej?«

»Byl a vypravoval o tom mlejně, kde k chycení na vojnu přišel. Tak to vypověděl, že zde byla panímáma vdova, na div pěkná, že tu byly dcerky dvojčata, Mančinka a Maruška, jenom jedno druhy podle důlku v bradě k rozeznání. Bylo prej tu pěkně mládkovat, mlynář že byl chromej a zblblej od ňákýho velkýho hourazu a že přišel k hutopení. Padl do rybníka, no bylo mu asi lepší. A ten kamarád.«

»Jak se jmenoval?« dychtivě se tázala mlynářka.

»I divný měl jmeno, ani si hned nevzpomenu. Neměl na vojně co dobrýho, byl hu ty štráfkompanie, jako z trestu odvedenej a těm je co nejhůř. Jsou honěni jako ty koně, biti jako ti psi a nepustijou je do smrti z vojny, leda zmrzačeny, a to neberou graciál. Ten jistej prej pro ňákou násilu na svy nevěrny mily byl odvedenej, tak aspoň to vykládal. Ale řekl, že má kam jít, že má velkou přízeň a dost zámožnou. A že půjde, že se dožebrá domova, ale pak že se ty nevěrnici bude mstít.«

»Kdo ví, co bylo pravda,« vpadl stárek invalidovi do řeči.

»No, tak mi vykládal. Jářku, pro ženskou přijít na vojnu, to je moc. Za jednu deset. Taky si myslím, že ňák jináč to bylo a ten — jmenoval se příjmením Uher a jmenem. —«

»Jarolím!« zvolali všichni a mlynářka vyšla ven. Klesla na zasněženou lavičku u vantrok a všecka se chvěla. Nemohla sebrat myšlenky. Jarolím se bude mstit! — Na kom? Na ní? Na mlýně? Na dětech? — Kolotalo se s ní vše. — Po drahné chvíli slyšela, že se besedníci rozcházejí. Stárek vedl vojáka do komory ku spaní. Okovaná téhož berla dusala po síni.

Mlynářka pojednou — po tolika letech — jakoby slyšela volání Prokopovo: »Hup, hup, hup!« Vykřikla, vyskočila a chytila se rukama ze hlavu. Neudržela se na nohou a v mdlobách padla do sněhu. — — —

XVII.

Že v těch deseti uplynulých letech mlynářka málo na Jarolíma vzpomínala, pomstilo se jí nyní náhle jeho připomnění horečnou chorobou.

Barča vyšedši po odchodu vojákově za ní, zalekla se, vidouc, že omdlelá leží ve sněhu. Přiklekla k ní, vzkřísila ji a odvedla do světnice.

Zrovna za štěstí pokládala Barča, že Vlkán vyprávění invalidovo neslyšel. Byl dojel od svážky unaven a vymrzlý, pojedl, dal si uvařiti pivné polévky, aby se vypotil, řka, že cítí, že jest

nastuzen a ulehl. Spal tvrdě, spával tak při veškerém hovoru a tudíž nezvěděl, že Jarolím na Olšovský mlýn vzpomíná.

Mlynářka se schoulila v posteli, nechtěla slyšeti o žádném prostředku, ana se Barča nabízela, že svaří jí nějaké koření, že podá jí zbytek pivné polévky, či že jí obloží hlavu a prsa studenými obklady.

»Spí pantáta?« tázala se, ana půlnoc již byla minula a Barča posud u ní bděla.

»Spí, jako by ho do vody hodil. Ten má spánek, že by mohlo mu hu hlavy hřmít a neprobudí se. Nic neslyšel,« tato poslední slova Barča zašeptala.

Mlynářka kývla hlavou. »Co tomu říkáš, Barčo?« tázala se.

»No, stane se všelicos. Ale vy se, panímámo, nebojte, mstít se vám nemůže a jak taky? Pomlouvat vás může, ale věřit se mu nebude, ani se to mnoho neví, co vyvedl. Vzácnej pán justiciár nedovolil o tom moc mluvit, odvezli toho zbůjníka a bylo. Že ten jeho prachděda, jak se řeklo, měl z toho smrt, i o tom se huž nemluví, v těch vojnách a psotách bylo pořadem slyšet co horšího a tak se to zapomnělo«, chlácholila Barča mlynářku.

»A on je chromej, Barčo, chodí o berlách, víš, víš — jako pantáta, jako Prokop. Ó, to je Boží prst, to je Boží trest!« Mlynářka až úpěla.

Barča nenašla odpovědi.

K ránu mlynářka usnula a příští den zůstala na loži. Horečka jí zmítala. Barča použila domácích prostředků, o lékaři nechtěla mlynářka slyšeti.

Mlynář zase odjel, nepovšimnuv si mnoho ženiny churavosti.

Mlynářka dala si k večeru zavolati stárka a žádala ho, ať vyptá se ještě onoho vojáka na Jarolíma.

Leč invalida již mnoho nevěděl. Opustil nemocnici dříve než Jarolím a věru že, jak řekl, byl by na soudruha v utrpení zapomněl, kdyby dcerky mlynářčiny jedné podoby a jména nebyly mu vyprávění onoho připomenuly.

Večer nebyla beseda v světnici, mlynářce nebylo dobře i sešlo se vše ve mlýně jenom v čeledníku. Druhého dne pak invalida odešel.

Mlynářka churavěla několik dní, pak zase pracovala jako jindy, leč stala se jaksi plachou. Pátrávala, obcházejíc u vantrok i kolem rybníka, kdo přichází do mlýna. Lekala se, zdálo se jí, že každý příchozí jest Jarolím. A vždy si oddechla, že není on. K žebrajícím vojákům byla ještě vlídnější, ještě dobročinnější a vydržela hovořiti s nimi celé hodiny.

Zpříma se jich na Jarolíma Uhra vyptávala. Leč nikdo ho více neznal.

Bylo po vánocích a ve mlýně měli velkou zabijačku. Pro churavost mlynářčinu odložili tuto, však bylo ve mlýně vždy dost jídla. Zabili před svátky starou ovci a bylo masa také dost.

K zabijačce pozvala mlynářka jako vždy pány ze zámku. Naléhavě hovořila pak za všeobecné veselosti s panem justiciárem, který nevrle vraštěl čelo.

Popleskal panímámu a pravil po delším rozmýšlení: »Zde se, milá panímámo, nemůže nic a nic dělat. Vykázat z panství se takový invalida nemůže, at si žebrá, ať si ten kousek chleba vyprosí. Dokavád nevyhrožuje, nesmí se nic dělat. Přijde-li, dejte almužnu, bude-li vyhrožovat, teprve pohrozte udáním. Je to nemilá věc. Což děti, pověděla jste jim tehda, že to byl ten Jarolím« — pan justiciár si šňupl, nemoha jaksi najíti další řeč.

»Ne, řekla jsem jenom, že to byl zákeřník, zbůjník, raubíř a pak se nesmělo o tom ve mlejně mluvit. A přišla ta svatba a tak děti zapomněly. Ale o Jarolímovi mluvívaly, řeklo se jim, že huž nepřijde, že je vojákem. Já se ho bojím, milostpane,« pravila mlynářka.

»No při té strafkompanii se asi ještě zbůjnictví přiučil,« mínil justiciár a dodal: »Je se skoro co bát, stále se slyší, co ti vysloužilci vojáci vyvádějí. Je to chasa zpustlá.«

Mlynářka byla všecka smutna. Až teprve její Prokůpek ji rozesmál, když si s pány připíjel a tito »mlynářička« chválili, jak jest roztomilý, celá maminka.

Dvojčata obsluhovala a uhýbala žertům rozveselených pánů.

Pan justiciár pravil k mlynářce polo žertem, polo do opravdy, že se bude muset těm svým svěřenkám sám o ženichy postarat.

»Však ráčejí vědět, milostpane,« šeptala mlynářka stísněně.

»Vím, bohužel. A když také vdovička měla na spěch. A musel to býti sedlák, pantáta. No, máte jej. A ty holky, manifík, jako růžičky. Co byste říkala, kdyby pro ně přišli ženiši, no řekněme, fořti?« Pan justiciár popleskával uhýbající mlynářku.

»Kdyby ráčili uznat za dobré, milostpane,« řekla mlynářka překvapena.

»Dobře, to se dá udělat. Dá se dvojčatům ten dobytek, zařízení, hm a nějaké sto tolarů aspoň. Vím, jak to uděláme. Vymyslil jsem si to. Tomu hlaváčovi nelze dělat vzdory, je skoro v právu, no hřbet. Pravý selský hřbet, hlaváč. Škoda, že není povinen robotou. Ten by seznal, co je to stavět si hlavu a kličkovat v smlouvě. Ale panímáma si vypůjčí z důchodu, na mlýn to nedáme vtělit, postarám se, aby se půjčilo Olšovské mlynářce na obligaci. Vypůjčíte si tisíc tolarů, dáte holkám po pěti stech. To, co mají na mlýně, jim zůstane všecko. Tak to by bylo zle, aby vrchnostenský úředník nevyzrál na sedláka,« pan justiciár si s gustem šňupl.

»Milostpane, poníženě děkuju. Ale jak splácet, já nemám příjmů, neponechá mi mlynář ničeho, jen za tu drůbež a tak to domácí, ráčijou vědět. Arciť na ty peníze se pak neptá,« mlynářka všecka potěšena šeptala.

»No a to se dá trochu rozmnožit, dejme tomu, jak se říká nějaký ten schoř, no nic, panímámo, co pak hned slzičky, proč jste se dala tak uvázat. Snad ostatně si dá mlynář říci,« pan justiciár hleděl pátravě na mlynářku.

»Ten? To by si dalo říct spíš mlejnsky kolo,« trpce řekla mlynářka.

»No nešt, nešt. Bude tedy splácet panímáma. Když se nebude dcerám kupovat paráda, dá se splatit ročně nejméně tři sta

tolarů a tak za tři, za čtyry roky zaplatí se půjčka i s úroky, dcery budou vdány na panském chlebě, a pak bude panímáma hospodařit zase jenom pro syna,« pan justiciár šňupal, až se mu vonný tabáček rozsejpal od prstů.

»Milostpane, oni jsou můj dobrodinec,« mlynářka líbala panu justiciárovi ruku.

»Tak si to hezky přemyslete, panímámo, povězte mlynářovi hezky určitě, tak a ne jinak to bude a holky připravte, že přijedu brzy se ženichy«. Pan justiciár zavolal na posluhujícího mladíka, ať mu doleje piva. Od mlynářky dal si pak podati ještě kousek vepřovinky s kůžičkou do křupava upečenou.

Když odjeli páni, tázal se Vlkán mlynářky, cože s tím justiciárem tak horlivě vyjednávala.

»Tolik, že kdyby se holky vdávaly, vypůjčí mi vzácnej pán poručník z důchodu pro ně aspoň pár set tolarů. Na obligaci Olšovské mlynářce půjčijou,« určitě řekla mlynářka.

»A vida, tohle bude něco nového. To abych ti pak koukal dobře na prsty, abys mi nedělala schoře. Aspoň se nahučíš trochu šetřit. Ale jářku, však nebude zle, hubydou-li ty mazlenky ze mlejna, tak nedělajou leda pro svou parádu. Jen ještě ženichy by měl pan poručník dovést, pak by mohly bejt svatby hned. Ale slyšíš, panímámo, jak ve smlouvě psáno ten dobytek, kdybych nechcel, nemusel bych dát, ten patří k věnu,« jizlivě se smál Vlkán. —

»Však ty ho dáš. Tolik já zde ještě platím. A ze svýho nedáváš, nepřivedl jsi sem ani kopyto,« vypukla mlynářka.

»To ne, nebylo potřeba, radějác jsem prodal a peníze si schoval,« smál se mlynář.

»Pro koho je schováváš?« mlynářka s planoucíma očima se tázala.

»No třeba pro syna, kdyby se chtěl někdy ze mlejna odženit. Dejme tomu, že bys humřela a já se ženil po druhy a byly zde zasejc děti. Je dobře mít trochu víc peněz,« ušklíbal se Vlkán.

»I ty zlobohu!« všecka se chvějíc řekla mlynářka.

»Ale vida, tak jsu hu panímámy zlobohem. Škoda, že mě nemůžeš zapřihnout a vorat se mnou jako ten svatej Prokop na těch obrázkách voře se zlobohy,« mlynář se chechtal hlasitě, byl si také hodně přihnul a byl rozjařen.

Mlynářka již neodpověděla. Šla ještě to a ono poklízet, zanášela zbytky jídel do komory, jen aby měla mlynáře aspoň s očí. A pak ulehla na druhou postel, aby neslyšela ani jeho dechu.

V příštích dnech poradila se s Barčou a stárkem stran oné vypůjčky. Barča nevěděla mnoho o takových věcech a opakovala jen svůj dávný výrok, že peníze zavádějí k zlému.

Stárek to schvaloval. Nemohl se však zdržeti, aby nevzdychl. To tak vědět ten náš mučedník, že pro jeho děti se musí říkajíc na věna vypůjčovat.«

Stárek v tom novém pořádku ve mlýně tuze často na Prokopa vzpomínal. Odvykl si více mluviti i to svoje úsloví: říkajíc, méně často pronášel.

»A mám je nechat zvadnout jako ty stary růže?« bolestně se mlynářka tázala.

»To ne. Ale je mi toho líto, že se majou vdát bez lásky, bez zalíbení. Arciť je musí mět každej rád, ale je to přece něco jinýho zakoukat se holka do hocha, nežlivá když je to šikovany,« mínila Barča.

Mlynářka svěsila hlavu. Bodla ji výčitka svědomí, jak i ona toužila po lásce, po boku chorého manžela, zapomínajíc nevděčně, jak měl ji tento z celé duše rád.

Za nedlouho vzkázal pan justiciár, že přijede v neděli do Olšovského mlýna na svačinu.

A tu se hnedle chystala úcta. Tou svačinou se rozumělo masitá pojedení a mlynářka neopomenula dáti chytnout také kapry.

Dvojčata slyšíce od matky, že by se měla vdávati, plakala. Vyčetly dcerky matce, jak otčim nedobře s nimi jedná, jak byla neopatrnou, nepamětlivou na ně při druhých vdavkách.

»Jen mi to vyčítejte, máte dobře, však si to vyčítám sama huž deset let,« řekla mlynářka.

Dcerky se zastyděly a aby více matku než sebe upokojily, těšily se na ženichy, které pan poručník snad s sebou doveze. Že si jich nevezmou, kdyby se jim nelíbili, to se obhajovaly předem. A Maruška posléze řekla: »No, hodnějším, než je pantáta k mamince, bude snad ke mně ten ženich přece.« A Mančinka doložila. »Jen když nás ze mlejna odvedou.«

V neděli odpoledne přijel pan justiciár, použiv pěkné sanice a dovezl s sebou dva myslivecké mládence, chasníky jako malované. Myslivecký kroj slušel k pěkným postavám, vousy k sličným opáleným obličejům, veselé řeči líbily se všem ve mlýně.

»Tak, dětičky, vezu vám ženichy,« pravil poručník k dvojčatům ruce mu líbajícím.

A když odjížděl, věděla již mlynářka, že jí ti myslivečkové zprovoda dcery odvedou.

Byli to synové dobrého přítele pana justiciára, bratří Vilém a Jindřich Helmové, kteří si odsluhovali svoje mládenectví tu a tam na myslivnách na panství. Pan justiciár, který byl jim kmotrem, se již postaral, aby měli dobrá místa. Povídalo se, že vídal rád jejich matku a že jsou mu Helmové poněkud podobni. Ovšem nahlas se to říci nesmělo a nikdo se nedivil, když se pojednou povídalo, že Helmové stanou se současně revírníky a dostanou dvě sousedící myslivny, jichž dosavadní obyvatelé půjdou do pense, o tuto ani nežádavše.

Nebyli si ti bratři mnoho podobni. Starší Vilém měl takové lesklé hnědé oči, jaké se panu justiciárovi jiskřily za skly brejlí v zlatém lemu. Mladší Jindřich pak měl zase trochu přizrzlé vlasy a vousy, tak jako míval pan justiciár, než mu je stáří v šedé proměnilo.

Vlkán přijal hosty velice uctivě. Když počal justiciár mluviti zpříma o svatbách, Vlkán řekl podlízavě, s úlisným úsměvem: »Poníženě prosím, to já nic milostpane, to panímáma ví, co a jak, já jenom jako hupřímnej tatík třeba otčim, tím našejm děvčatům vystrojím svatbu, jak se sluší na dcerky z Olšovskýho mlejna.«

Pan justiciár střihl po Vlkánovi nevrle očima a domlouval se s mlynářkou.

Helmové měli v týdnu již odejíti na myslivny, kde že se jim bude samotným dost smutně hospodařiti, jistil dobrotivý jich kmotr s úsměvem.

K svatbě se měli ve mlýně přes půst schystati, však že jevše k výbavě připraveno a větším dílem, krom šatů, i ušito, mlynářka se chlubila.

A že dostanou dcerky po páru volů, dvou kravách, třech ovcích a prasnici, krom drůbeže, opakovala pevným hlasem několikráte. Vlkán se jenom ušklíbal.

Ženichové slíbili, že budou vždy na neděli docházet nebo dojíždět. Smáli se, že musí dbáti, aby si nevěsty nezaměnili, že musí dávat pozor po důlku v Mančinčině bradičce.

Vilém přidržel se Marušky, Jindřich Mančinky.

Dívky byly jako omámeny, myslivci švadronili o přetrž, chválili je a vážnějšího slova nepromluvili.

»Jako jehly jsou ti myslivci, jako jehly, všudy jenom proklouznout, nevím, nevím ty naše děti,« povážlivě řekla Barča k stárkovi.

»Mlynářská krev patří zasejc do mlejna,« řekl stárek smutně. »Aby tak nebožtík pantáta, který tři sestry z Olšovskýho mlejna zasejc do mlejnů provdal, mohl vědět, že se vnučky vdávajou tak — tak divně. Nevím, nevím, bude-li mět ta mlynářská krev v lese říkajíc štěstí.«

»Vím se pamatovat, že nebožtík pantatík i panímatka se taky zhoršovali na mě, že nejsu z mlynářsky krve,« trpce vzpomínala mlynářka.

»Ale vy jste se sem hodila, jako by jste byla ve mlejně vyrostla«, pochvalně řekl stárek.

»A vedla všecko za Prokopa, ne-li lepší, aspoň tako jako včil novej pantáta,« přidala chvály Barča.

Mlynářku zase bodlo svědomí, vzpomněla si, že bez Jarolíma by to nebylo šlo, jak to šlo. Ještě toho nevyslovila, že mohlo to býti lepší, kdyby se byl stal jejím mužem Jarolím, bála se i té myšlenky, vždyť věděla, že byl by mezi nimi stál vždy Prokopův smutný stín — — —

Hned pondělí po odjezdu ženichů jela mlynářka do města, nakoupila nějakých věcí a přivezla si Johanýska. Tento měl šít a šít. Nejen šaty a župky, ale i sukně kanafasové, živůtky, spodničky a fěrtochy.

Prádlo dávala mlynářka šít rok co rok do města známé švadleně a měla tohoto pro dcery do výbavy již dosti. I povlaky na peřiny byly ušity, ručníky a ubrusy ovroubeny a uloženy.

Johanýsková měla každý týden přijít si za mužem pro ty »vejslužky«, ku kterým arci dcera Lida, která byla již mladšinkou a syn, který dávno již mládkoval, od svého jídla museli hledět přidat. Držela se ta »Johanýsčata«, jak jim stárek říkal, dobře na místě.

Mlynářka umístila Johanýska ve výměnku, tetka mu měla býti k ruce, byla nemálo hrda na to, že umí také šít více než nejnutnější záplaty.

To byly haldy kanafasu, šarky, barchetu, potištěného a bílého plátna na spodničky, též kupovaných látek, které mlynářka do výměnku snesla.

Johanýsek šil a šil, vždy dvě věci stejné, nebo dvojčátka měla dostat všeho stejným podílem.

Na svatební šaty darem slíbil dvojčátkům pan justiciár. Dívky se těšily, jaké tyto asi budou.

»Jaky jiny nežlivá zeleny, to se patří pro myslivce,« vykládal Johanýsek.

»Pro mlynářsky dcerky by patřily bejt šedivy,« mínila tetka.

»Ale to je jedno. Já jsem při mojí první svatbě nevzpomněla, že bych měla mět šedivy. Nebožtík Prokop mi na ně kupoval a taky nepamatoval. Však on chudák viděl jen a jenom mě. Přišli jsme k židovce a tak jak nám hukazovala kolikery hedbáví, hned jsem chytla to pivoňkovy a že jiny nechcu. Prokop koupil, co jsem chtěla. Doma mi maminka natloukla, že přece jsem měla chtít šedivy, ale Prokopovi jsem se v těch červených líbila co dost. Však se zkazily, když jeho to neštěstí stihlo. Ale barveny je mám posavád a on chudák —« mlynářka setřela si slzy.

Dobře, že měla mlynářka trochu peněz zašetřeno, vylítaly jí arci do posledního dvacetníku.

Koupila dcerám také arci zlaté čepce i stříbrné pro menší svátky, vždyť z nich měly býti »panímámy fořtky«.

Celou řadu tolarů za ně židovi ve městě vysázela, ještě šest hus z jara před prvým podšklubem a šest z podzimu židovce přislíbit musela i pytel ječné mouky na šišky ke krmení.

Ženiši docházejíce každé neděle do mlýna, vždy nevěstám něco donesli, a to vždy stejné věci. Pentle k čepcům, spínadla k okruží, malá zrcádka, široké harasové tkalouny k fěrtochům, jehlice do vlasů s hlavičkami z barevných korálů a podobné kousky parády, nad kterými se dívky arci těšily.

Hospodařili již bratří Helmové na myslivnách, majíce prozatím každý jenom psa, Jindřich krotkou veverku a Vilém několik ptáků.

»A děvečky,« ušklíbnul se Vlkán k tomuto výpočtu.

»Bez děveček bejt nemůžou,« řekla k tomu mlynářka.

»A mohl by pantáta strejc tam nechat převést dobytky, aby měly děvečky co dělat«, přiřekla k tomu tetka.

»To by mohlo být,« řekl Vilém Helm.

»Pantáto, pošleme sem zejtra hajné anebo čeledíny ze zámku, pan kmotr nám to udělá,« přisvědčil Jindřich.

Mlynář byl v pasti. Hodil po tetce nevrlým pohledem, jsa přesvědčen, že mlynářka ji k té řeči asi navedla.

»To může bejt,« řekl mrzutě. »Však panímáma huž před kolika lety i vozy i orní nářadí dcerám dala dělat.«

»To tenkrát, když se dříví v našem lese šiklo,« jakoby se hájíc řekla mlynářka a dodala: »Včil jsu tomu ráda.«

»A čím to budete krmit a tomu podestýlat?« zeptal se pojednou mlynář úšklebně. »Takovýho nic není vyjednáno.«

»O to není starost. Když nepošlete vy, pošlou z dědin sedláci! Však vědí, co je myslivec,« hodil hlavou Jindřich Helm.

»Ráno vzkážeme do dědin, že se nám odpoledne přivede dobytek a za pár hodin bude na půdě sena i stlaní co dost. I ostatního, co je potřeba,« přisvědčil Vilém.

»A rozumíte hospodářství?« tázal se mlynář ještě úsměšněji.

Proto si bereme selské ženy, my se musíme starat o revír, o deputátní hospodářství ať se starají ženy,« odbyl jej Vilém.

»Tak holky, ať se přičiníte, ať nehuděláte panímámě hanby, že vás snad málo k hospodářství přidržovala,« jizlivě řekl Vlkán.

Mlynářka cítila, kam to bije, i šla raději ven, aby se s ní muž před ženichy nedal do hádky.

Však té hádce neušli v Olšovském mlyně, když nazejtří přišli čeledínové ze zámku a hajní pro dobytek, vozy a nářadí.

To bylo vychloubání, co že dává mlynář nevlastním dcerám, ač by nemusel, až mlynářce to nedalo, i zakřikla jej, že ze svého to nedává.

A nyní se rozpoutala hádka. Vyčtl mlynář mlynářce, že neuměla hospodařit, od něho že teprve se hospodařit naučila, o dcery že nikdo nedbal, proto že se ví, že jsou práci nezvyklé a nenaučeny, rozmlsány a strojivy. Vyčetl jí, že za živobytí mužova si jeho samého skoro namluvila, vyhledavši známé, s kterými se málokdy sešla, jen aby o něm zvěděla.

Mleči odběhli do mlýnice, čeládka se rozprchla po chlívech a stodolách, nechali nakládání a zámecká čeleď musela sama nářadí na vozy urovnati.

Jen Barča, tetka a stárek setrvali na dvoře. Barča kladla na vozy z věcí snesených prve na dvůr, co se hledělo zároveň odstěhovat: měřice, řešeta, díže, necky a korýtka, koše, nůše, pytle, jak mlynářka dětem od malička schovávala, více z radosti, kterou jí samé kupování působilo, než z opravdové starosti o ty věci.

Nezdržela se mlynářka, i odpovídala prudkými slovy. Proti nepravdě se hájila, vytýkala muži, jak za ní jezdil, jak si ji zajišťoval, jak sliboval jí ochranu, zastání.

Děvčata dávno utekla do výměnku a nedbala ani uvázati dobytku červené mašle z harasových tkalounů, aby ho nikdo neuřkl. Musely tak učiniti Barča a pazderačka Anička, která se přece vrátila pomoci, ač ji počátek hádky také zapudil. Běžela na půdu pro kukaně, které měla mlynářka také v zásobě, i pro posady na kuřata, do kterých se mělo dáti po desíti slepicích a kohoutovi. Maně prohodila, dávajíc posady na vůz: »Ty dělal ještě Jarolím.«

Vlkán byl ustal již na chvíli ve vádě, ana mlynářka na smrt zbledlá opírala se o vrata stodoly, vinouc k sobě plačícího Prokůpka a neodpovídala více.

Slovo Jarolím jako když mlynáře bodne. Co neučinil za celých deset let, to učinil nyní, vyčetl mlynářce Jarolíma — tak, jak asi kolovaly kdysi pomluvy o tomto.

»A lépe by mi bylo s Jarolímem nežlivá s tebou!« vykřikla mlynářka s výrazem v očích takovým, že se všichni zalekli.

Mlynář přikročil blíže, než mohl kdo zabrániti, uhodil ženu pěstí do tváře a odešel do mlýna.

Ženské vykřikly. Mlynářka podepřela se o vrata celou tíhou těla a zakryla obličej rukama.

Za chvilku tyto spustila a řekla smutně: »Já za svy neštěstí nemůžu, kdo je dobrej, ten mě polituje.« A kázala dokonati práci, naložiti ještě na vozy na podestlanou slámu svázané ovce i prasnice, dáti do posad slepice, do kotců po dvou husách a houserovi — ať mají dcerky vše, co jim patří. I holuby dala po čtyřech párech do košíků.

Stárek donesl s Josefem ještě v pytlích zadinu pro drůbež, pak otruby pro dobytek. Ani mlynáři se o tom nezmínil.

Naloženo, voli zapřaženi do vozů, krávy hnány za těmito. Nevěsty ani nevyšly.

Mlynářka vzkázala nastávajícím zeťům pozdravení a klidně se vrátila do mlýna.

K mlynáři u okna sedícímu se obrátila klidně a řekla: »Ponejprv a naposled jsi na mě vztáh' ruku. To si pamatuj. Nebo se tě ještě zbavit dovedu.« A vyšla beze slova.

Mlynář snad se sám mrzel, snad zalekl se té hrozby, aspoň nezačal více vády.

Dvojčata nešla mu ani na oči. A jen povídala Barči a stárkovi, jak ráda půjdou z domova.

Ženiši zase přišli, děkovali mlynářce za část výbavy a vyřizovali od justiciára, aby mlynářka přijela ve čtvrtek do zámku, že oni též se dostaví a že pan kmotr dodá panímámě peníze a obligaci k podepsání. Ona pak že peníze může jim zrovna odevzdati.

Mlynářka seznala, že chce ji asi justiciár ušetřiti novou mrzutost, i oddechla si.

S Vlkánem ženiši téměř nemluvili. S nevěstami žertovali, donesli jim po prsténku s granátem a jen a jen povídali, jak se těší na hezké ženušky.

Na dotaz stárkův sdělili, že se jim sešlo pro dobytek dost píce, že děvečky, starší již ženské, se z toho hospodářství těší. Byly myslivny, obě v lese postavené, asi půl hodiny cesty od sebe vzdáleny a sestry se těšily, že se budou častěji navštěvovati.

Jindřich lichotil mlynářce, jak byl se vším spokojen a Vilém dodal, že doufá, že bude jeho ženuška tak dobrou hospodyní jako matka její.

Mlynářka počítala týdny a dny do svatby jistě netrpělivěji než nevěsty, jen a jen si přála, aby byly dcery z domova, nebo měla předtuchu, že za nedlouho v Olšovském mlýně se dočkají zase něčeho smutného neb hrozného — — —

XVIII.

Přišly velikonoce. O Boží Hod dojel pan justiciár a dovezl nevěstám na svatební šaty. Bylo to hedbáví, lesklé a těžké, barvy zelené jako z jara mladé výhonky na smrčí.

Nevěsty radostí políbily panu justiciárovi kolikráte po sobě obě ruce a daly si zlíbat růžové líce i plné rtíky. Hned si odnesly látku na výměnek, kde Johanýsek dnes odpočíval, modle se s Barčou a tetkou. Johanýsková byla zde včera a měla přijíti zítra k večeru pro zbytky sváteční.

»To je něco!« zvolaly obě ženy a Johanýsek znalecky ohmatával látku, která šustěla jako listí stromů.

»To budou šaty, co, Johanýsku,« volala Maruška.

»Takové nepamatuju na žádné nevěstě, co jsme viděly svateb,« řekla Mančinka.

»Ty by mohla každá grófka na oddavky vzít,« rozhodl Johanýsek. A mna si čelo, řekl: »Budu je muset hušít trochu delší, než jste panenky doposud nosily. Je dost látky, budou široky sukně i kabátky k tomu. Na šněrovačky k nim koupí vám panímáma zelenýho aksamitu, žid má, to bude něco.« Johanýska unavila ta dlouhá řeč, i šel si pro koláč, kterých stála miska na polici.

»Co pak vám asi dajou ženiši?« napadlo tetce.

»Já myslím, že granáty. Korály máme i červeny i kolikery jiny,« mínila Maruška.

»Já zasejc myslím, že třeba stříbrny řetázky,« řekla Mančinka.

»No dajou vám asi něco podlevá panskýho zvyku,« řekla Barča a šla do mlýna pomoci mlynářce při obsluze vzácného vždy hosta.

K tomuto přisedl Vlkán, ptal se, jak a co říkali kmotřenci vzácného pána, zda byli spokojeni s dobytkem a nářadím. Tvářil se, jako by on byl vše dával a jako by byl snad ještě ženě přimlouval, aby na nic nezapomenula a dcerám raději přidala.

Justiciár jej vyslechl, neodpovídaje ani slovem.

Viděl mlynář, že asi ví o všem, co byl tropil a hryzl si nevrle rty.

Došli ženiši a domlouvali se, aby byla hned z provoda svatba. Mlynářka svolila. Měly býti v neděli všecky tři ohlášky najednou a svatba na to v úterý.

»To abysme začaly hned pozejtří pect chleba a koláče,« lekala se mlynářka pojednou počítajíc, že tedy jen týden jest na všecky přípravy.

»No, pečte,« smál se justiciár. »Ženiši jsou nedočkaví, jakž jináče. A tuhle naše děvenky budou také rády slyšet, až se jim bude říkat: panímámo. A v zámku vám budou říkat: paničko. Škoda, že neumíte aspoň trochu německy.«

»Jindřich povídal, že mě přece trochu nahučí,« chlubila se Mančinka.

»A mě Vilém huž hučí,« smála se Maruška.

»Co tě učí? Asi německy hubičkovat,« smál se pan justiciár a nevěsta planula jako mák.

Svatba dvojčat z Olšovského mlýna byla slavná. Padly velikonoce koncem dubna a tak byla svatba již počátkem máje.

Barča a tetka hnedle rozkládaly pranostyky, že svatby v máji nebývají šťastny. Než nedalo se to jináče udělat a sama mlynářka zakázala, ať to děvčatům raději nepřipomínají.

Vlkánovi bylo stále všeho chystání málo, stále chtěl míti ještě více hostů, družiček a mládenců, muzikanty dal shánět, až sehnal dvě bandy, tak že jich bylo dvacet a ještě pro dudáky vzkazoval.

Tak to chtěl mít, jako by byl ve mlýně majetníkem. Řekl úsměšně mlynářce, že kdyby jej byla spolumajitelem mlýna učinila, byl by dal dcerám věno a ještě jim i přidal, prý za »dětinskou poslušnost«, jak se říká. Za to že vystrojí svatbu, ať prasknou zásoby, ať lidé vidí, jak on, Olšovský mlynář, by dovedl se postaviti jako majitel nejvýnosnějšího mlýna na panství, ba snad v celých horách.

»A to mi řekneš včil, za deset let,« mrzela se mlynářka.

»Však jsem ti řekil víc a taky muselas vyslechnout. Skrzevá to moje druhy ženění, kdyby se stalo,« Vlkán se smál jako ďábel.

»Nebojíš se Boha? Vždyť jsu ještě živa,« hrozila se mlynářka.

»Tvůj první muž byl taky ještě živ a smlouvala ses jářku se mnou, s kým mimo to, ani nevím, ale že vdovička nebyla svatá, to byl by mohl povědít snad Jarolím a snad ten vzácnej pan poručník. Tak pro nic a za nic nebejvá panská přízeň, že ne, co?« Vlkán se pásl na ženině ustrnutí.

Neodpověděla, nemohla. Slzy dusily ji v hrdle, pálily v očích, ale nevyhrkly. Šla ven. Před očima dělala se jí barevná kola, zdálo se jí, že půda pod nohama se jí vlní, v uších jí hučelo. Šla k rybníku, nedbajíc, že je plno práce. Došelť právě řezník z dědiny, maje poraziti krávu a zabíti ovce. Mlynářka neslyšela, že na ni volají ze stodoly, kde na mlatě upravovali vše k porážce, šla dále, až došla na hráz k olši, kdež visel památný obraz.

Klesla tam na klekátko. Nemohla se modliti, jenom ruce vzpínala, zatínajíc prsty křečovitě do sebe. »O Bože, Bože, jak mne tresceš!« úpěla. Setrvala tam drahnou chvíli, až jí slzy ulehčily. Pak se vrátila a chystala zase vše, jak se na hospodyni tak obratnou slušelo. Ale bez radosti.

Svatba dvojčat trvala tři dny. Hudba, střelba, zpěv a výskot svatebčanů odrážely se od hor.

Peřiny, šatstvo, prádlo a vinutí i nábytek bylo odvezeno již dříve, nechtěli ženiši stěhovati nevěsty na fůrách, slíbil jim pan justiciár panské kočáry, nač byli všichni ve mlýně hrdi, vyjma mlynářku.

»Jen ať jsou ty děti huž pryč, zde by neměly co dobrýho,« řekla k Barči. »Víš, Barčo, jak se říká, že má se manželství chválit až za deset let — já jsem dočkala za těch deset let, že lituju, co mám vlasů na hlavě. A zde v Olšovským mlejně bude bejvat ještě hůř.«

»Panímámo, důvěřujte v Pána Boha,« těšila Barča.

»Snáším trpělivě Boží trest,« řekla mlynářka tak vážně, až se Barča zachvěla.

Stárek pobručoval, že nebylo potřeba tolik jídla chystat, tolik rozdávat, ač nebyl skoupým. Ale co je mnoho, to že je moc, to že je více než plýtvání, to že je rozhazování, to že je hřích. Mlynářka mu přisvědčovala.

Divili se lidé, že byla mlynářka tak málo veselá, ana přece vdávala dcery za pány, měla je dobře zaopatřeny a nemusela jim spláceti věna.

Arci nikdo nevěděl, s jakou lítostí hleděla mlynářka na ty dcerky. Tvrdily, že mají svoje ženichy rády, ale mlynářka cítila, že to není pravá, velká láska, jaké jest i bojovati s hříchem pokušení, jaká nehrozí se i viny, zločinu — — —

O jak pykala, že zmařila takovou lásku mezi sebou a Jarolímem — — —

Řekla si, že hřích pokušení byl by býval potlačen, pohoršení napraveno a že mohla žíti klidně po boku manžela, nedbajíc, kdyby na něho byla bývala uvalena jakás robota. Ostatně peníze že by byly spravily ne-li vše, tedy mnoho. A ty děti že mohly od toho otčima, který je měl od svého do Olšovského mlýna příchodu rád, dostati věno a obdržeti upřímné otcovské požehnání.

Plakala mlynářka při loučení s dcerami, napomínala je, ať si mužů váží, ať nejsou netrpělivy, kdyby tyto stihla choroba.

Odjeli mladí manželé, dle přání jich nikým neprovázeni, nechtěli myslivci míti žádný »selský rumrejch« v nových domovech. Čepení muselo se tedy odbýti ve mlýně, však se oba mladí manželé dosti úsměšně usmívali při vyplácení nevěst a všech obvyklých svatebních žertech.

Panímámy z dědiny mohly nechat oči na těch pěkných nevěstách, které měly věnce ze samého dracounu stříbrného a zlatého, vysoké, propletené pěnkovými korály a malými zrcadélky, kolem nichž vinuly se teprve věnce rozmarinové a splývaly dlouhé červené stuhy až k lemu šatů. Ke stolu a večer k tanci se nevěsty denně převlékaly a to vždy ke stolu do vlněných, k tanci do kmentových sukní, živůtky měly sametové, hedbávné i glotové, samé stříbrné porty.

Ženiši dali jim darem k svatbě po zlatém řetízku s křížem, po hřebenu pod čepce granáty vykládaném a po páru stříbrných přesek na střevíce.

Divili se lidé, že ženiši tak bohatí vzali si selské dcery, než záhy se dovtípili, že ty dary asi zaplaceny z peněz, které mlynářka dcerám dala.

A skleply si kmotry a tetky, míníce, když to tak dobře dopadlo, že mohla vypůjčiti si více a nestrojiti takovou hlučnou svatbu, takové »krmení« že nemuselo být. To že mohla každé nevěstě za to přidat aspoň po stu tolarech; po jedné ovci, aspoň dvou podsvinčatech, nemluvě o slepicích a krůtách z toho, co se na svatbu zabilo. A lépe že by byla udělala, kdyby do nové

domácnosti byla dala dcerám po nějakém hrnci sádla, másla a medu z toho, co na svatbu padlo.

Za svévoli Vlkánovu pomluvili lidé mlynářku. Zvěděla to od žebráků, velebících po kolik neděl, jak se o svatbě poměli.

Říkali žebráci, že lidé, již jim těch lepších soust nepřáli, pomlouvají panímámu z nešetrnosti. Bylo to mlynářce arci líto, nemohla si však postěžovat než Barči.

»I to se mohlo čekat,« minila Barča.

Ještě celý týden po svatbě táhli se žebráci do mlýna prositi o zbytky a mlynářka se vždy lekala, zadusala-li nějaká berla v síni, zacinkla-li kováním na dlážděné záprsni. Stále očekávala, že se dostaví Jarolím. Kmitl-li se jí oknem vojenský šat, již se jí zrovna srdce leknutím zastavilo.

Nešel. Nedostavil se mezi žebráky, již za přátelského oběda v neděli po svatbě mlýn zrovna obléhali, vědouce, že dostane se jim bohaté almužny.

Mlynářka byla si nyní jaksi jista, že není Jarolím doposud v horách, neb to by byl od žebráků zajisté již vyslechl, že byla v Olšovském mlýně dvojitá svatba a byl by došel.

Došel — žebrat? Pojednou se upamatovala mlynářka, že Jarolím nebude muset žebrat, že příbuzní zajisté mu dají přístřeší a obživu. Leč by šel po mlýnech jako krajánek. A tu také že by nebyl odkázán na pouhé dobrodiní, nebo ty dovedné, pracovité jeho ruce zajisté si dovedly najíti práci a výdělek.

Ani se nemohla těšiti mlynářka z pohledu na dcerky úsměvné a veselé. Sotva naslouchala jejich vyprávění, že se pranic v letních myslivnách nebojí, jak se s manžely baví, jak je těší malé proti mlýnu hospodářství.

Mančinka chlubila se, že Jindřich ji naučil střílet, což prý každá fořtka na samotě umět musí. Maruška zase naschvál proslovila k Vilémovi několik slov německy, která ji tento naučil a která značila jen a jen, že jej má ráda.

Pan justiciár také přijel a těšil se nad oběma mladými párky. Byl' krom svatebního dárku na šaty dal nevěstám o svatbě »na povijan« po dukátu a dnes dovezl každé granátové srdéčko na krk.

Když bylo trochu veselo, sešly' se dle zvyku také družičky, mládenci, staré svatbí, smluvčí a svědkové, pokynul pan justiciár mlynářce, aby k němu přisedla.

V hluku zpěvu a dud tratil se důvěrný jich rozhovor.

»Panímámo, mějte se na pozoru,« pravil justiciár. »Potloukají se v okolí všelijací lidé, každou chvíli je slyšet o požárech. Je nějaká taková raubířská banda v lesích, je prý to samý vysloužilý voják. Zapalujou a pak kradou a neštití se ani vraždy. Nedávno, sotva před týdnem, vyloupili hospodu na novoměstské silnici. Zapálili kůlnu a když se všecko seběhlo k hašení, vrazili do hospody, vypáčili kde jakou truhlu, vybrali peníze, šatstvo, peřiny, i dobytek odehnali. Hospodský je zpozoroval, běžel pro flintu — i tu mu již sebrali a pobodali jej noži. Stěží smrti unikne. Jsou někde ve Vetle, v těch lesích je těžko je hledat, nelze proti nim ničeho podniknout.«

»Vzácnej pán myslí, že je při nich taky snad Jarolím?« tázala se mlynářka zblednouc.

»Na toho ani jsem nemyslil, jenom vás varuji. Jste tu na samotě, mlynář jezdí po svážkách, nabízel se zase k sváženi kamene do vápenice, nepřijede někdy dlouho do noci. O vás se ví, že máte všeho hojnost a lehce by sem mohli zapadnouti,« justiciár šňupal, překvapen otázkou mlynářčinou.

»Je jako po vybrání hu nás, odvezlo se děvčatům,« řekla mlynářka.

»Ale zbylo dost. Nevěřte nikomu. A kdyby ten, no ten — panímámo, msta je hrozná věc. Nevěříte, čeho bývají lidé ze zlosti schopni. Ten na té vojně nevystřízlivěl a to své zmrzačení vám bude vyčítat,« řekl justiciár povážlivě.

»Nikdá ale v Olšovským mlejně nepamatujou ani krádež ani oheň, říkala nebožka panímáma, že jich tu chrání svatej Prokop,« pravila mlynářka.

»No, věřte to, ale buďte opatrnou. Máte bedlivé psy?« Tato slova pronesl justiciár hlasitěji, vida, že mlynář na ně hledí.

»O ano. Bosákovi neproklouzne ani myš a Tygr až nazlobí štěkáním,« porozuměvši rovněž hlasitěji odpověděla mlynářka.

Dudáci zahráli skočnou a vše tančilo. I mlynářka musila do kola a slušelo jí to přes překročenou čtyřicítku lépe než panímámám, které sloužily za staré svatbí. (Dokončení.)

Volnomyšlenkářská theorie a křesťanský názor světový.

Napsal FILIP JAN KONEČNY.

(Pokračování.)

Volnomyšlenkářské povídačky o »katolické metafysice«.

Ach, Chvolsone, kde jsi! Zde by tě bylo třeba a ještě více tvého biče, jímž jsi kdysi nemilosrdně sešlehal bajkového Häckela »přírodozpytce«! Neboť velnomyšlenkářský inženýr píše v této hlavě o věcech, jimž ani za mák nerozumí; píše tak povrchně, že *nikde* původního pramene neuvádí, jejž cituje a jemuž se (po případě) posmívá! Jak skvostnou jest tato stať páně Kalivodova, viděti z toho, že v nápise užívá slova »metafysika«, a v pojednání vykládá z učení sv. Augustina (jehož docela sepsul ve všem všudy) o hříchu, o předurčeni, o milosti Boží atd. To prý je katolická »metafysika«! Náš odpůrce nezná zjevně ani slovného smyslu terminů vědeckých, jimiž operuje; o smyslu věcném těchto terminů čili významů nemá ovšem pan inženýr ponětí, ale to mu nevadí, aby s velikou jistotou a náramně s vysoka o našich věcech nepsal a jich neodsuzoval. Škoda Chvalsona, ten by za to na p. Kalivodu učinil »dvanácté« přikázání, jež by asi znělo: Že se nestydíš!

A teď, »metafysiku« volnomyšlenkářský, ujmi se slova! K službám, odpovídá a začíná: »Prvá otázka, která zdánlivě jako nejdůležitější se namítá, jest otázka *po původu* katolicismu. Je katolicism původem *pohanský?* Je od Krista, od světců, aneb od kněží a biskupův? Odpověď páně kritikova zní: »Katolicism jako velikolepá budova myšlenková je dílem *staletí.* Je v něm i pohanství i křesťanství; věda i umění několika set generací. Čeho v katolicismu je nejméně, to je z učení Kristova.« Každé toto slovo pravověrný katolík s odporem odmítne a historicko-literární i věcný důkaz ihned žádati bude, volaje: Je-li katolicism dílem staletí, tedy dílem časův a lidí, proč nezmizel ve staletích a v lidstvu jako zmizely všecky *světové* velikolepé soustavy státnické, vědecké, politické starých Řeků, Římanů, Egypťanů, Babyloňanů atd.? Jak která věc vznikla, tak i zanikla. Zapomněl pan kritik slovo Gamalielovo k Židům, chtějícím křesťanství ubíti násilím a vyložiti přirozeně nebo pomocí Belzebuba? Jak jim to tehdy prorokoval prozíravý mudrc? Ano! Kdyby dílo Kristovo bylo výsledkem časův a lidí, bylo by dávno zahynulo a sice ze svého *niterného principu*, jenž v tom podstatně by záležel, že vše lidské a časné se mění, roste, upadá a zaniká. Proč se proroctví Gamalielovo dosud o církvi katolické nesplnilo, a proč, jak všecky známky tomu nasvědčují, ukazuje církev tolik životní síly, že i budoucí věky přečká a všem pekelným branám, = útokům vědy, umění a politiky nevěrecké odolá? — Je-li v katolictví hodně »pohanství«, proč staří i novodobí pohané tak ukrutně církev »milují«? Toto factum křičí zrovna proti názoru páně Kalivodovu, ale pan inženýr slyšeti křiku toho nechce a potlačuje v sobě násilně protest svého bezvěreckého přesvědčení, jež se ježí zlostí, kdykoli o církvi něco dobrého slyší! — Ano, v katolicismu je »věda i umění několika set generací«; ale věda a umění vytvořené duchem, prací a nákladem staletých generací *katolických*, pracujících za nejtěžšího boje a za nejhorších příkoří, které jim od liberálního světa a od vzdělaných bezvěrců snášeti bylo! Nemají sice katolíci všecko, co si zbudovali duševně, duchovně a hmotně, — nevěrecký svět zkazil jim toho dobrou polovici, a co církvi zanechal, to potřísnil posměchem a znetvořil závistí, nebo i (kde mohl) hodně jim ukradl, — ale, co církev i po těch pohromách si uchovala ve vědách a uměnách, budí dosud podiv všech slušných znalců, ba i opravdových závistivých protivníků, jež dovedou oceniti krásu a pravdu, ať ji najdou, kde ji najdou, tedy i na církvi. Podívejte se třebas u nás v Čechách na zbytky církevní katolické práce umělecké a duchovní i vědecké (církev při nejmenším *podporovala* vědecká naše díla, jak ku př. *Palacký*, protestant, vyznává, že ho kněží všude podporovali a vítali, když badal o naší historii, tak že se jich v »Pokroku« proti lžiliberálům důrazně zastal článkem »Několik slov o víře«), podívejte se na ně a máte nepopíratelný doklad, že církev má za sebou jasně zářivou minulost vědeckou, uměleckou i mravní ... Tvrdí-li p. inženýr, že v katolictví je nejméně z učení Kristova, tvrdí věc, jíž nelze vědecky a spravedlivě dokázati. Uznává to sám, když hned po té hrubé ráně, místo aby věcný důkaz podal, připsal: »Dnes není třeba fakt ten zvláště dokazovati. Pracovníci

vědečtí i sami katoličtí theologové v úsudku tom se sjednocují.« *Důkaz* ovšem zase zůstal — za humny! Znám literaturu katolických theologův a tvrdím, že pan Kalivoda nemůže jmenovati ani jediného katolického theologa, jenž by dosud v církvi byl a nějaký vědecky — literární význam měl a takové nepravdě o své víře učil. Ať tedy pan inženýr uvede jména a spisy »katolických« theologů nebo třebas i vědeckých pracovníků nekatolických, kteří by byli *dokázali*, že v katolictví je »nejméně z učení Kristova!« Dokud se tak nestane, vědí všichni vědečtí pracovníci i katoličtí theologové, co mají o panu inženýrovi souditi. Ačkoli pan kritik prohlásil, že »dnes není třeba fakt ten zvláště dokazovati,« přece — tak je důsledným! — ihned toho dokazuje. Píšeť: »katolicism není učením Kristovým. Základní jeho učení pocházejí od »svatých otců« (v *čem* a od *kterých*?) a od metafysických učenců středověkých (jmenovat je!), kteří dlouhá léta, ano celá dlouhá staletí, v době, kdy už dávno Krista nebylo, zkoušeli je, promýšleli a budovali.« Tak »vědecky« zní důkaz páně inženýrův! V učeném světě bývá zvykem, že, když se někdo na něco aneb na někoho odvolává, uvádívá přesně autora, jeho spis, (vydání) stránku a *doslovně* cituje v plné souvislosti s předchozím a následujícím, aby bylo jisto, že to není na zdařbůh z kontextu vytržený kus, jemuž se podstrčil nepravdivý smysl a falešná tendence. Ze všech těchto podmínek »učených« lidí nezachoval pan Kalivoda ani jediné. Divím se, že vzdělaní a opravdoví volnomyšlenkáři veřejně proti Kalivodovi a jeho nevědě ostře nevystoupili a neprohlásili: Vol. Myšlenka nebere zodpovědnost za knížku Kalivodovu! Také velepřísný pan Nadmachar, jemuž knížka věnována, přijal ji bez odvety (či snad i s poděkováním?), bez odmítnutí. Ješitnost osobní a proticírkevní nenávist podaly si svorně hrubé ruce v nevědě! Po všech těchto do nebe křičících chybách opovažuje se pan inženýr čísti levity ne sobě, ale — jiným! Píšeť: »Stotožňuje-li se snad někde dodnes katolicism s něčím Kristovým (str. 50. prvý ř. s hora), nelze o počínání takovém jiného říci, leč že je to vědecký podvod, jakého poctivý badatel vědecký nikdy nesmí se dopouštěti.«*).

*) Pan inženýr zase nepovažoval potřebným *dokázati*, že katolictví a učení Kristovo nejsou totožny! Kdo činí tak velikou výtku a ví, že miliony lidí, neučených i učených, trvají na tom, že katolictví obsahuje přesné učení Kristovo, zajisté jest povinen cti své i cti napadených zcela jistý podati důkaz útočných podezřívání učiněných. Pan inženýr tak neučil. Jak si posloužil, rozsuďte čtenáři, kteří jste si trochu cti ku pravdě a vědecké povinnosti v duši zachovali. Jakým neznalcem věci, o níž píše, pan inženýr jest, viděti z této krkolomné jeho nelogické demonstrace: »Katolicism a po něm ostatní křesťanské náboženské soustavy ovšem učí, že apoštolové za zvláštní jakési pomoci Boží sepsali učení Kristovo a uložili je ve svých evangeliích. Ale divná věc: Evangelií těch nikde na celém světě není — ztratila prý se! A tak nejstarší původní text, jakýsi latinský překlad »Itala«, o němž nikdo neví, kde, odkud, kdy nebo kým byl pořízen . . . pochází prý snad z nějakých starých četných spisů nebo překladů, které přišly z Afriky". Celé toto místo ukazuje, jak pan inženýr nemá o *uchování* Písem svatých ani ponětí. Kdyby si byl skutečně přečetl o tom knížku *prof. dra. Sýkory*, kterou v předposledním odstavci uvádí (*s chybným* nápisem!) — »Pravost, neporušenost, věrohodnost a příslušná vážnost knih novozákonních vůbec, evangelií pak zvláště« — byl by se dověděl, jak bylo a je možno, aby Písma svatá se uchovala v neporušené původní podobě své, i když prvotné rukopisy se ztratily. Caesarův rukopis »de bello gallico«, nebo

A teď k »metafysice« sv. Augustina, čili jak autor píše, k metafysice katolicismu! Čtenář snad si pomyslí, že pan Kalivoda bude vykládati *filosofickou* nauku sv. Augustina, čili tu část filosofie, která pojednává o věcech, jež jsou nad tím a za tím, co se ve světě hmotném čili fysickém spatřuje, tedy ku př. o pojmech všeobecných, o realismu, konceptualismu, o bytosti a bytnosti věcí, o podstatě a případcích atd. a že ze *spisů* sv. Augustina ukáže, co o tom neb onom sv. Augustin učil, a v čem neb i — kde, proč a kdy tuto libomudrckou nauku sv. Augustina katolická církev za svou vlastní přijala (dosud se tak ovšem nestalo, takže důkaz tento je prostě nemožný!), ale zmýlí se krutě, neboť pan inženýr nerozumí slovem »metafysika« část filosofického učení Augustinova, — jak by všichni se domýšleli, kdož skutečný význam »metafysiky« znají — nýbrž rozumí slovem tím *theologický* systém čili kus *dogmatiky* Augustinovy o stvoření, pádu a vykoupení člověka, tedy nejtěžší a nejzáhadnější části bohovědy, o nichž i odborně vzdělaný theolog s velikou reservou a jen když musí, mluvívá, protože skýtají nesmírné obtíže a veliká nebezpečenství. Pan inženýr této »odbornické bázně« a přesnosti nezná. On pouští se do Augustina neznaje (neb aspoň neuváděje) jediného jeho spisu, jediného textu, jediného důkazu, jediného názoru! Dle toho vyhlíží též tato práce páně kritikova. Co věta, to nepravda, ba zpříma hloupost, které by žádný katolický laik nevyslovil, kdyby jen průměrné a stavu svému přiměřené náboženské vzdělání měl. Litujeme, že tak nemilosrdně o panu Kalivodovi psáti *musíme*: ukážky, jež z něho doslovně uvedeme, ospravedlní tento náš odsudek! Slyšíme sice, že se pan inženýr v poznámce (str. 50) poslední zoufale brání, abychom ho tak cuchali, ale neslevíme z odsudku ani čárky, ba ještě přidáme, neboť pan Kalivoda ukazuje, že sv. Augustina vůbec ani do ruky nevzal, když o jeho »metafysice« zde psal, povídaje, co chybného a směšného (!) obsahuje a v čem se s církevní (?) metafysikou shoduje. Pan inženýr prozrazuje citátem poznámkovým, že celou tuto stať vypsal úryvkovitě z Dr. Drtiny, jemuž dokázal před lety v »Hlídce« kanovník *dr. Ehrmann*, že sv. Augustina čili vlastně celý »Myšlenkový vývoj evropského lidstva« vybral potajmu

---

Aristotelovy filosofické rukopisy kde jsou? Všecky se ztratily, a přece máme Caesarův i Aristotelův »původní text«, jak o tom vykládají dotyční literární učenci zrovna na takový vědecký způsob, jako to činí o původním textu Písem svatých katoličtí učenci = odborníci v těchto věcech; ba naši učenci dokazují své věci mnohem lépe než světští literární historikové kritičtí svých věcí, protože pramenů, z nichž přesnost Písem svatých se dovozuje, mnohem je více jistějších a rozmanitějších než pomůcek, jež světští badatelé mají, sdělávajíce původní text Caesara nebo Aristotela. Diví-li se pan inženýr, jak se mohla inspirovaná čili Bohem vnuknutá Písma ze světa ztratiti, diví se osobní naivnosti. Tisíce let, která uplynula od dob prvého sepsání starého Zákona a sta let, která uplynula od dob sepsání Nového Zákona, zdaž přirozeně nevysvětlují, jak se Písma svatá »mohla« ztratiti? Ohně, války, zánik měst, národů, říší, knihoven, škol atd., povodně, loupeže, vandalism všeho druhu — nevysvětlují ničeho? Mohl-li zaniknouti Babylon, Susa, Karthago, že dnes se neví, ani kde stávaly tyto světové metropole, jaký div, že zahynuly původní pergameny čili rukopisné texty Písem svatých? Tisícerá opisy a sterá překlady textů biblických (zmizelých v originále), rozšířených v prvotné církvi všude a ostříhaných bedlivě, zdaž nebyly svědky a hodnověrnými převodníky *původního* textu biblického? Učenci ku př. Scholz a Tischendorf, kteří texty a překlady sterá srovnali, jasně ukázali, že text Písem svatých takto byl neporušeně zachován.

z Eukena, nejmenovav náležitě excepčního pramene! *Doc. Šrámek* sesekal v »Nov. Životě« současně theologii Drtinovu, že pan realistický professor tuze málo slávy *svými* studiemi o středověkém vývoji Myšlenkovém mezi universitními kolegy vyzískal a nyní, po nemnohých letech, téměř v zapomenutí přišel, takže spis »jeho« již jen takovým vědcům za zbrojnici slouží, kteří taky rádi vybírají cizí peří, aby sobě povinné práce v dotyčném originale ušetřili! Opravdu! Kalivodův sv. Augustin jmenuje se pravým jménem dr. Drtina čili lépe a původněji: Euken! Pár vět z rozházených slov, propletených páně inženýrovými vtipy a kritickými (?) výtkami, toť »text«, jímž pan Kalivoda dokazuje »katolickou a Augustinovu metafysiku«! Čtenář vidí, že nejsme povinni polemisovati *s takovým* autorem. Kdo něco podobného spáchal, vyloučil se z vážné debaty. Jen pro lekraci stůjtež zde některé Kalivodovské ukázky z Augustinovy metafysiky. Ku př.: »Na počátku života Bůh všemohoucí a nejvýš dobrotivý stvořil celý svět a v něm i prvního člověka, kterého obdařil schopností *hřešiti nebo nehřešiti* (svobodnou vůlí).« To prý je Augustinův »první« člověk! O neobyčejných darech přirozených a mimopřirozených a o zvláštních darech nadpřirozených, zdobivších tělo i duši prvého člověka, jakož i pravém významu svobodné vůle lidské, nemá autor ani tušení: hořejší řádky nadbytkem to prozrazují. U sv. Augustina (Op. imp. c. Jul. VI. 10) mohl a může se pan inženýr poučiti, že, co podstrčil sv. Augustinu (svobodná vůle a schopnost hřešiti a nehřešiti), *není učením Augustinovým* o významu lidské vůle, *ale je to námitka*, kterou odpůrce Augustinovi činí, a *již sv. Augustin takto vyvrací:* »Klame tě definice tvá, kterou jsi . . . vykládal, co je svobodná vůle. Pravil jsi totiž: Svobodná vůle není nic jiného, než možnost (pan inženýr píše »schopnost«) hřešiti a nehřešiti. Kteroužto definicí vzal jsi svobodnou vůli především Bohu, jehož neupíráš a o němž dle pravdy říkáváš, že hřešiti nemůže.« K čemuž poznamenává *sv. Anselm* (De lib. arb. I.): Schopnost čili moc hřešiti — přidá-li se vůli, zmenšuje její svobodu, odebere-li se vůli, zvětšuje však její svobodu — není ani svobodou ani částí svobody! A *sv. Tomáš Aq.* (II. Sent. D 25. Quaest. un. a. 1. ad 2) učí (a Tomáš je nejlepším vykladatelem Augustina), že nikterak k podstatě vůle lidské nenáleží, aby chovala se neurčitě k dobru neb ke zlu (hříchu), — jelikož vůle sama sebou čili ze svého nitra po dobrém touží — ale, že v tom podstata vůle svobodné záleží, aby možnost *v sobě* měla, dle níž by se rozhodla, chce-li jednati čili nejednati, chce-li voliti tu neb onu věc za předmět své touhy (tedy dobro a po případě i zlo čili hřích, jenž se jí však představuje jako zdánlivé dobro!) — Čtenář vidí, že pan inženýr dopustil se hned první větou »Augustinovou« křiklavé nepravdy na skutečném sv. Augustinu, jemuž námitku odpůrcovu podstrčil za vlastní názor, ač sv. Augustin výslovně a důrazně proti ní se ohradil a ji z kořene vyvrátil. Pan inženýr obvinil také »katolickou metafysiku«, tvrdiv, že zásady Augustinovy jsou církevně přijaty do její metafysiky. Slyšme tedy církev! Na sjezdě Tridentském (Sess. 6. can. 5.) ustanoveno bylo, aby *z církve byl vyloučen*, kdo by tvrdil, že hříchem Adamovým člověk vůbec svobodnou vůli ztratil,

anebo že vůle jest prázdné slovo čili pouhý titul, jemuž nic skutečného v duši neodpovídá (jak učil Luther v zavržené 36. větě). Co této skutečné nauce církevní a Augustinově atd. říká ve lži chycený a ze lži usvědčený autor? Věru, větší ostudy nemohl si způsobiti, než si touhle »metafysikou« udělal. Vše, co dále autor posměšného o nauce církevní má, je stejně nepravdivo a nedokázáno, jako bylo uvedené. Tak tvrdí autor (str. 51. ř. 12—14): »Člověk od té doby (od pádu prvých lidí) stal se hříčkou hříchu, neprozřetelnosti a vášní a *nemůže* už *nehřešiti*«, což je protikatolické a protirozumové. Že sv. Augustin tomu neučí, viděti v XIII. knize n. 13. »O městě Božím«, kdež vykládá, jak nám hřích Adamův uškodil, kde však nikterak zničení svobodné vůle lidské nepřipouští, i když o jejím seslabení a ku zlému naklonění mluví, což zvláště zdůrazňuje ve knize XIV. 27., kdež vykládá, že člověk, milostí Boží podporovaný, ďábla přemoci může, což sv. Tomáš (II. 1. Quaest. 85. ar. 3) blíže označuje, nazývaje hřích prvotný v jeho následcích mezi lidstvem »zraněním přirozenosti«, ale ne jejím zničením, jak by dle Kalivody býti mělo. S takovým znalcem (!) katolické a augustiánské »metafysiky« jest nám zde činiti. Volnomyšlenkáři mohou se tímto výtečníkem — potěšiti, ale ať mu a jeho výkladům proticírkevním nevěří: zklamali by se při srážce středně, jelikož povídání páně inženýrovo nesrovnává se ani s učením sv. Augustina ani s naukou církevní. Abychom neuráželi katolických čtenářů dalšími ukázkami z výmyslů páně inženýrových, pomineme všeho, co na potupu o vykoupení lidstva skrze Krista na stránce 51. psal, i když je to výslovně církví zavrženo, jako ku př. závěrečná věta autorova v prvém odstavci (str. 51), v níž se dí, že prý po pádu Adamově stalo se všecko lidstvo bezmocným proti hříchu, takže od té doby vše dobré, jež člověk koná a všecky ctnosti jeho jsou přede tváří Boží špatnem a nepravostmi. Učení toto jest Lutherovo a církev zavrhla*) je na sněmě Tridentském (Sess. VI. can. 7.) učíc, že hřích prvotný zbavil člověka darů nadpřirozených a mimopřirozených, *zraniv* zároveň, ale nezničiv, (nýbrž jen seslabiv) dary přirozené, k nimž počítáme podstatně rozum a svobodnou vůli, takže *přirozeně dobré* i poznati i činiti můžeme, i když *nadpřirozených* ctností tímto hříchem zraněni a seslabeni jsouce, přirozenými silami vykonati nemůžeme. Mezi účinkem a příčinou jeho vždy bývá *úměrný* poměr: přirozené síly způsobují jen přirozené účinky. Pan inženýr po všech těchto křiklavých nepravdách a ošklivých překrouceninách, ba zpříma potupách (viz 5. a 6. odst. na str. 51., kde se posmívá vykoupení lidstva skrze kříž Kristův!) nauky církevní a po neomluvitelné neznalosti učení Augustinova troufá si napsati: »Takové je základní učení katolické metafysiky.« (ř. poslední na str. 51.).

*) Conc. Trid. Sess. VI. Can 7: »Si quis dixerit Opera omnia, quae ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vere esse peccata, aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam tanto eum gravius peccare: A. S. = kdyby někdo řekl, že všecky skutky, které člověk před svým ospravedlněním koná, (čili: dokud je ve hříchu kterém oli), a jakkoli koná, jsou skutečně hříšny, anebo řečím kdo více snaží se připraviti k dosažení milosti Boží, tím že hůře hřešívá, budiž z církve vyloučen!« Pan inženýr podstrkuje tento zavržený blud — církvi.

Nemáme slov, jimiž bychom *literárně* odsoudili tento podvod volnomyšlenkářského autora, spáchaný na církvi a na sv. Augustinu.

Pan autor je tak neomaleně drzým, že opovažuje se po tomto znetvoření a zkroucení nauky Augustinovy zasednouti na soudní lavici jako přísný kritik a obviňovatel — církve, jež by měla pana inženýra položiti na lavici, a zavolavši veřejného drába, měla by žádati, aby nevědomému a nesvědomitému církevnímu špiniteli vyplatil. (Kolik?)! ... Pan Kalivoda osměluje se tedy dělati soudce nad naukou *své* nevědomosti a nepoctivosti proti církvi takto: »Položme otázku: co je vědeckého a co je životního na metafysice sv. Augustina« (rcete: Kalivody!) Rozumí se, že nic, protože k takovému znetvoření své nauky sv. Augustin se nehlásí. Než poslyšme kritiku páně Kalivodovu, abychom věděli, jak »vědecky« dovedou volnomyšlenkáři proti církvi pracovati! Pan inženýr píše: »Sv. Augustin vychází ze známých předpokladů, že *jest Bůh* a že *stvořil svět.* Bylo by sice možno namítnouti mu, že pro to nemá žádných vědeckých důkazů (Volní Myslitelé upírají tedy zcela jasně i jsoucnost Boha i stvoření světa čili: hlásají čirou nevěru a opírají hlavně o ni celý svůj atheistický systém). Ale náboženští lidé by nám utekli a odvětili by, že náboženství není věda (Nikoli! Toho bychom neučinili, nýbrž řekli bychom: Zde máte vědecké důkazy, že Bůh jest a že od Boha svět stvořen jest) a že nepotřebuje důkazů ze zkušenosti, (není pravda! Chceme *důkazy* od našich lidí pro náš názor, i chceme důkazy od vašich lidí pro atheistický systém). Jděme tedy za nimi. Odvolávají se na bibli (*v této* věci *ne* a ne pouze) a tvrdí, že jí Bůh Mojžíšovi diktoval. (Není pravda, jelikož Mojžíš jen malou část bible složil, a »diktování« ani k tomu nepotřeboval. I věc zní z našich úst hodně jinak o Bibli a jejím sepsání i o inspiraci Písem). Některé nové objevy (jmenovat přesně!) ukazují sice, že ne od Boha, nýbrž od Babyloňanů čerpali spisovatelé starého Zákona své názory o stvoření světa . . . ale připusťme i to, že bible je kniha Boží . . . Hle a v bibli (v hebrejském originále) stojí: Počínajíce své dílo *bohové*, odloučili nebe a zemi, takže známý všem překlad: »Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi«, jest úplně nesprávný.« Aby se věřící čtenář této pumy »vědecké« tuze nepolekal, připomínáme: Kde a *který* hebrejský *originál* Mojžíšův *viděl* pan inženýr? Umí pan kritik vůbec hebrejsky, hlavně ovšem starohebrejsky *čísti* a dovede text hebrejský — *originálu* Mojžíšova vůbec není — *řádně přeložiti?* Stálo by to za zkoušku, jíž by ovšem nikdo tak se nebál a v níž by nikdo s takovou hanbou nepropadl, jako pan inženýr Kalivoda, jenž uvedenými s hora řádky ukazuje, že nemá o biblickém textu a originálu ani zdání. Ať se na ty věci otáže Dra. Loskota, jenž nedávno u Gerlů v Sytové Háji (za Jilemnicí) právě proto, že prý původní text biblický se ztratil a nesprávně později Esdrášem znova složen byl, na autentický čili původní věrohodný text Písem zle se kasal a v něm slova Božího původního neuznával. Tak nám bylo od Gerlů psáno, my však myslíme, že posluchači p. doktorovi *nerozuměli*, protože dr. Loskot ještě před nedávnem ucházel se v Král. Hradeckém semináři o místo výpomocného profesora Písem, což by jistě byl neudělal, kdyby byl bibli padělkem považoval. Ať tedy pan inženýr otáže se volnomyšlenkářského theologa Dra.

Loskota, ten mu při všem přátelství, jež ho k Volné Myšlence pojí, jistě pravdu o těch věcech poví, z níž pan inženýr pozná, že ukázal ve svém »vědeckém« spise chlapeckou neznalost věci, kterou kritisuje. Kdyby Dr. Loskot z neznámých nám příčin nechtěl pana inženýra o biblistice poučiti (považuje práci tu *marnou* při nynější kvalifikaci pana Kalivody), mohl by se pan inženýr obrátiti na časopis »Vol. Myšlenka«, v němž IV. 313. pan redaktor (tedy opět »odborník«) *Andrzej Niemojowski*, jenž (dle Lanz-Liebenfelsa) tvrdí, že pravý překlad Kalivodova »Počínajíce své dílo bohové odloučili nebe a zemi« zní prý »správně« v převodě prastarém dle Philona Alexandrijského: »V Arché učinil Bůh Urana a Ge«. A poněvadž se říkává, že do třetice je všeho dobrého, mohl by se pan inženýr přeptati u »cestovatele« pana *Karla Pelanta*, (tedy zase u na slovo vzatého odborníka), jenž ve »Vol. Myšlence« IV. str. 267. (dle Chamberlaina) vykládá, že prý »přesný a skutečný smysl prvního verše Genesis« zní správně přeložený z hebrejštiny takto: »když nejprve démoni půdu a vzdušnou říši rozloučili« atd. Tady je vidět, jací »lidičkové« vykládají o původním textu a originále a o správném překladu prvního verše bible.*) A neumějí-li přečísti a vyložiti ani prvního řádku z Písem, co umějí o druhém, o třetím a vůbec o celé bibli? Uvěříš jim, zvláště panu Kalivodovi? Já nikoli! Já jim všem dohromady pravím: chudáčkové, neumíte ani hebrejsky slabikovat, neznáte ani rozdílu mezi hodnověrným textem původním a jeho originálem, neznáte ani původu ani zachování Písem, ani jich opisův ani překladův ani vydání ani vážných výkladů — a nemůžete jich znáti, protože vám úplně k takovým odbornickým těžkým záhadám schází nejprvopočátečnější potřebné vzdělání. Papouškujete jen za jinými; vlastního ducha v řečech biblických a »studiích« Vašich o Písmu není. Z cihly jisker nikdo nevykřesá.

Pan autor, »rozsekav« sv. Augustina a sv. Anselma, jimž vyčetl, že v dalším učení nedržíce se Bible, ale že dle svého o Bohu soudí, připisujíce mu lidské vlastnosti, čímž se páše anthropomorfism, hledí dle svého povznešeného stanoviska čili »ze sebe souditi na Boha« (1. ř. z dola na str. 52.) a myslí, že toto dnešní anthropomorfisování je o tolik lepším a užitečnějším, o kolik lepší a pokročilejší je doba přítomná nad minulou dobu Augustinovou. Aby čtenář nevolal: Ukažte, jak si to představuje, podává mu ze své anthropomorfie galantní pan inženýr ihned úsudek »dnešního« Augustina, jenž, kdyby prý uvažovati a souditi *směl* (!) učinil by to asi takto: »Základní poměr katolického Boha k člověku jest poměr původce k jeho dílu, inženýra k jeho mostu. Inženýr vykonstruoval most. My, obyčejní lidé, ovšem nerozumíme konstrukci mostu, ale inženýr jí rozumí. Inženýr zná sílu mostu . . . a ví, že jeho most není dosti silen, aby se neprolomil a nespadl pod parním válcem. A hle, kdysi z čista jasna objevil se na zemi takový inženýr. Vykonstruoval most, který nesnese zkoušky parním válcem, oddechl si potom a takto k němu promluvil: Vím sice, že jsi slabý a vím také, že po tobě pojedou parním válcem, ale dávám ti svobodu: spadni nebo nespadni. Nijak toho nepředurčuji.

*) Kolik je vůbec těchto »zcela správných« volnomyšlenkářských překladů bible? Zde máme tři ukázky a každá překládá jinak!

A hned na to inženýr sám připravil parní válec a obrátil se k mostu ještě těmito slovy: Můžeš konati, co ti libo, ale maličkost mi udělej: Vytrvej ve zkoušce, které tě podrobím. Most slíbil, že tak učiní. Jedou k mostu s parním válcem. Inženýr se dívá: Vydrží? ... Vjeli na most. Vše se zatřáslo. Jedou dále. V mostu to chrastí ... Most se mocně prohnul, rozkymácel a sřítil se do hlubiny. Tehdy rozhněval se inženýr přenesmírně. Byl vlastním svým dílem potupen a uražen. I prohlásil, že už nikdy nejen s tímto, ale ani se žádným jiným mostem, co jich na zemi kde je a bude, nechce míti nic společného. Od té doby jsou na světě samé špatné mosty. Inženýři, kteří je konstruují, nejsou příčinou špatných mostů, nýbrž příčinou slabosti jejich jest nevděk mostů, který neuposlechl a sřítil se, ačkoli to měl zakázáno. Ano, *proto* jsou od té doby všecky mosty jen hříčkou špatností, slabostí a pádův a nemohou už nepadati. Je to zvláštní stav, »stav odvrácení«, ve kterém všecky mosty, i dobré, přede tváří inženýrovou jsou samá špatnost. A tento stav odvrácení je takového rázu, že žádný most, byť sebe lépe držel, nemůže odčiniti urážku, prvým mostem inženýrovým způsobenou: Mosty staly se navždy a všecky dohromady zcela nezpůsobilými vykoupiti se ze svého odvržení. Než tu, hle, nastal den, inženýrovi zželelo se mostů. Měl krásnou dceru mladou, útlé svižné dítě. Vzal ji za ruku a řekl: Staň se mostem! I položilo se útlé, slabé dítě přes propasť a lidé přecházeli, šlapali po něm — inženýr se díval . . . Chodili nečistí, chodili hrubí a nemytí, až zohyzdili celé tělo dítěte — inženýr se ještě díval. Přijížděli s potahy s dobytkem, s koňmi a kravami a rozbrázdili tělo dítěte . . . inženýr se na to díval . . . Jezdili léta . . . až se stalo jednou, že jeli s povozem vysoko naloženým. Kola zahryzla se vysoko do kyčlí . . . dítě v bolesti zaúpělo a prosilo otce o smilování. Inženýr se zachmuřil. A tehdy zapráskal znova bič, krávy se opřely, . . . kola se pohnula . . . dítěte nebylo více. Teprve tehda rozjasnil se inženýr. Neboť nevděk prvého mostu byl odčiněn: mladé, nevinné tělo bylo ubito! A tak utrpením vlastního dítěte usmířen byl inženýr a všechněm mostům opět navrácena náklonnost jeho. Ale nová náklonnost jeho nepřechází jen tak na mosty přímo. Mosty, mají-li býti pevnými . . . Máme ještě dále pokračovati v novodobém anthropomorfismu. Jediného musíme se stříci: Souditi z brutálních názorův Augustinových na boha. Nikoli křesťanský tento bůh byl nesmyslný, hrůzný a krvelačný, nýbrž nesmyslnými, mstivými a krvelačnými byli lidé, ano i celá doba, ve které názory takové byly vymyšleny.« Tak doslovně pan inženýr, dovolávaje se, jak jsme z počátku slyšeli, nynější pokročilé »lepší a dokonalejší« doby než prý byla doba Augustinova.

Nebudeme mnoho kritisovati z podrážděných fantastických výmyslů páně Kalivodových. Dáme jen toto: 1) Především není pravda, že by pan inženýr byl dokázal ze spisů Augustinových a církevních, že učily nauce nesmyslné, kterou jim podstrčil. Je to jen a pouze výpotek zaviněné nevědomosti a záštiplné nevraživosti (na církev) páně inženýrovy: posmívá se tedy celou povídačkou o mostě a jeho inženýru vlastně jen sobě a své fantastické konstrukci »vědecké«. Tento malheur je velice nemilý, protože pan inženýr chtěl trefiti nauku církevní o pádu člověka a o jeho vy-

koupení skrze Syna Božího, *trefil však zle sebe!* Střelec, který pro nešikovnosť sám sebe na honě postřelí, a zvěř ani z daleka nezraní, bývá nikoli předmětem soustrasti, nýbrž posměchu. V jedné věci se však přece pan inženýr nad svátečního střelce vyznamenal: v podlé jizlivosti na církev, neboť více jizlivosti a ďábelské zášti, než ji zde autor snesl na potupu křesťanského »boha« a základních nauk církevních, jež však k nepoznání zkreslil a znešvařil (aby si práci ulehčil) ztěžka kde jinde nalezneš. Z mnohých úkazů spisu tohoto soudím, že pan Kalivoda je původem evangelík: z ukázek však, jež podal zde o mostě atd., vidím, že měl za podklad »práce« své židovsko-zednářský elaborát, který pouze do češtiny přeložil (či snad jen zpracoval?), opatřiv jej tu a tam nějakou českou pentličkou, jež zednářsko-židovské ošklivé cizoty nikterak nezakryla, ale spíše hodně křiklavě od ní se odlišovala. 2) Po té přidáváme věcně ještě toto: *Hlavní myšlenky páně inženýrovy* o konstrukci mostu, o prvním válci, o zboření mostu, o hněvu stavitele mostu, o jeho obětované dcerce, o špatnosti všech mostův a jich marné snaze zalíbiti se svému nelítostnému, hrubému a hloupému původci, jakož i o konečném smíření inženýra s vykoupenými mosty životem jeho dcerky, *jsou pravým zohyzděním, nikoli však věcným znázorněním křesťanské nauky o pádu prvého člověka, o jeho následcích zlých a o vykoupení lidstva skrze Syna Božího. Ani jediná věta z mosteckého vypravování páně Kalivodova nepodává nauky sv. Augustina a nauky církevní o těch věcech, jež pan inženýr zesměšňuje a hrubým anthropomorfismem jmenuje.* Kdo umí jen aspoň náš katechismus a biblickou dějepravu pro obecné školy, odmítne s nevolí posměšky Kalivodovy a řekne s Chvolsonem: autor psal o věcech, jimž ani za mák nerozuměl. Místo do inkoustu namáčel péro do židovsko-zednářské proticírkevní žluči a myslil, že tím nahradí, co mu věcného chybí v záštiplné polemice proti církvi. Co by řekli volnomyšlenkáři, kdybychom my katolíci Kalivodovským nezpůsobem hanobili jich nauky, nedoloživše jich ani jediným volnomyšlenkářským pramenem a ovšem ani ne autorem volnomyšlenkářským, jehož jmenujeme a kritisujeme? A zrovna *tutéž* odpověď dáváme také my panu Kalivodovi a Vol. Myšlence, jež jeho masopustní parodii ve způsobě slavnostního spisu ku »světovému« kongresu Volných Myslitelův u nás (r. 1907) v knihovně »Samostatnosti« vydati nechala, jej mezi svými šířila a proti němu veřejně neprotestovala. Jediná věc, kterou k dobrému Vol. Myšlenky připisujeme, v tom záleží, že aspoň nyní jako hrob ve svých časopisech o paškvilu Kalivodově mlčí, čímž jeho anthropomorfickou zuřivost znamenitě kvalifikuje. Jakou cenu má slavnostní spis Kalivodův, když i Vol. Myšlenka jej umlčuje a o něm věděti nechce, ač ve svých časopisech publikace svoje maličké (dokonce i takové ceny jako je pohlednice »Farář a kuchařka«) pilně doporučuje, a cizí, které společný účel s ní aspoň trochu mají, pilně oznamuje? Most páně Kalivodův opravdu brzo se s ním probořil a v ssutinách svého autora nectně pohřbil. Ať tam leží, nic jiného nezasloužil, jak z dalšího vysvitne. **(Pokračování.)**

Ústavy slepců v Rakousku,
hlavně pak v král. Českém
a humanitní práce rodiny Klárů.

(Řada kritických úvah k jubileu Klárova ústavu v Praze.)

Napsal JAN VOBORSKÝ.

(Dokončení.)

2. Pavel Alois Klár.

Narozen v Litoměřicích dne 10. července 1801 *) a jsa jediným na živu pozůstalým synem prof. Dra Klára, vychováván byl *Pavel Alois Klár* s péčí a láskou nemalou, jako pravé a milé potěšení rodičů.

Po studiích na gymnasiu věnoval se »mladý Klár« vědám právním a kamerálním, po vykonaných zkouškách vstoupil v r. 1824 do státních služeb nejprve při Plzeňském, potom pak Kouřímském úřadu krajském. Povýšiv na presidialního koncipistu při českém guberniu zemském a jsa pro vědomosti své a vynikající zdatnost služební dobře znám tehdejšímu nejvyššímu purkrabí hraběti Chotkovi, jmenován byl r. 1837 krajským komisařem při Kouřimském kraji, jenž měl úřední sídlo v budově nynější c. k. zemské školní rady na Menším Městě Pražském. V této vlastnosti byl r. 1844 pověřen úkolem, působiti k potlačení vzpoury tiskařů kartounů a železničních dělníků v Pražském předměstí Karlíně; vzbouření dělnické bylo velmi hrozivé i stalo se, že když komisař Klár po zavolání vojska, jež zbraně použíti musilo, opouštěl v povoze místo kvasícího srocení, sám na životě byl ohrožen, při čemž kočí byl s kozlíku sestřelen. — Ještě osudnější byl pro horlivého úředníka toho příští rok 1845, jenž pro velké pohromy živelní stal se rokem bídy a nouze. Arcivévoda Štěpán, tehdy šéf zemské vlády v království Českém, snažil se založiti velká skladiště paliva a zásob rýže v Lombardii zakoupené pro podílení rodin, jež následkem neúrody zle byly postiženy. Vrchním dozorem nad akcí tou pověřen byl Klár, jenž za účelem nákupu dříví z hvozdů Rakovnických a Kouřimských nucen byl až do sychravých dnů podzimních stále prodlévati v těchto krajinách a po návratu do Prahy řídil ve studených skladištích vydávání zakoupených zásob. Takovéto trvalé namahání přivodilo vleklou chorobu, takže Klár, ač v roce 1852 jmenován byl radou při c. k. krajské vládě v Praze, téhož roku požádal o pensionování, poněvadž byl na nohou úplně ochromen. Bylo nutno, převážeti jej na vozíku pro nemocné; avšak ačkoliv tělo jeho poutáno bylo takovýmto osudným zajetím, zářil životu

*) Kmotrem byl kanovník a infulovaný senior Litoměřické kapitoly chrámové František Piller, jenž i prof. Dru Klárovi byl za kmotra. Křest Pavla Aloise (dne 11. července 1801) byl velmi slavný a konal se za přítomnosti všech žáků Klárových. Sourozenci Pavla Aloise Klára zemřeli vesměs v mladistvém věku a to: Petr Prokop, nar. 11. června 1803, zemř. týden po narození, Jan Evangelista, nar. 24. ledna 1805, zemř. 2. ledna 1812, Jakub Arnošt, nar. 18. ledna 1808, zemř. 11. listopadu 1822, Marie Kateřina, nar. 8. dubna 1812, zemř. 18. června 1829. Utrpělo tedy citlivé srdce zbožného prof. Dra. Aloise Klára bolestných ran a ztrát nemálo.

Klárovu stále svěží, ranami osudu netknutý a k práci nadšený jeho duch!

Impuls k takovému duševnímu životu, vítězícímu nad tělem shrouceným, hledati dlužno jednak v povaze vznešených úkolů, jež převzal po svém šlechetném otci, jednak ve vnitřním životě rodinném, v pravdě idealním. Jsa od roku 1833 chotěm Marie Karolíny, rozené hraběnky Vratislavové z Mitrovic a Schönfeldu a otcem tří synů: Pavla Zdeňka, Karla Václava a Rudolfa Maria, veliké to těchy jeho srdce, čerpal z tohoto kruhu rodinného, jenž s láskyplnou svorností stále kolem něho prodléval, sílu i odvahu k další úsilovné práci duševní.

Působě neustále k dobru a rozkvětu ústavu pro zaměstnání a zaopatření dospělých slepců, jejž se mu ovšem že po mnohých obtížích přece jen podařilo šťastně vybudovati, pracoval Klár rovněž tak obezřele k rozvoji domácího umění jako presentátor Klárovské nadace umělecké.

Ústav slepců, jak již z předcházejícího životopisného nástinu možno seznati, převzal Klár takřka jako humanitní dílo v prvním období vzniku a přivodil-li v době poměrně krátké jeho dokončení, bylo to následkem snahy, aby ústav ve dvojím směru byl dílem monumentálním: předně jako trvalý útulek pro nemajetné slepce, po druhé pak uměleckou výzdobou zřízené při něm kaple sv. Rafaela. — Snahy a práce otcovy prozařující láska k umění žila i v duši synově, jsouc mu mocnou vzpružinou, by každé vhodné příležitosti s úspěchem využil k trvalé podpoře umění výtvarného. Při prvním jen zběžném názoru na celou činnost takovou ovšem mnohý tázal se: k jakému účelu podniká Klár tak velkolepou uměleckou výzdobu svatyně, ve které namnoze jen slepci na modlitbách budou prodlévati? Na otázku takovou bylo významnou odpovědí: vzbuditi největší a opravdový zájem vidících a šťastných o ústav, založený pro slepé a nešťastné. Ostatně nabyla výzdoba kaple sv. Rafaela netušeného významu pro dějiny umění, hlavně církevního, v Čechách. Neboť táže-li se badatel po vzniku monumentálních maleb, ať zdobí letohrádek Belvederský z doby starší nebo velechrám svatovítský z let osmdesátých, vždy přijde k jednomu a témuž poznání, že vznik jejich hledati nutno v kapli při ústavu slepců. Klár jako umělecký podnikatel stavby a Jos. A. Kranner, stavitel kathedrálního velechrámu sv. Víta na Hradčanech *) jako stavitel kaple sv. Rafaelské podnikli zde velké dílo, znovu oživiti po více než sto let v Praze zanedbávanou malbu freskovou, pro kterou Führich s nadšením počal pracovati návrhy, aby mladými umělci — Kandlerem a Lhotou — ke cti a chvále umělecké práce domácí byly prováděny.**)

*) Viz podrobnou životopisnou studii »Jos. A. Kranner« ve zprávách společnosti »Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen,« ročník XX., čís. 11.

**) Poznámky: 1. Akademie výtvarných umění v Praze vznikla k přání »Společnosti vlasteneckých přátel umění« v roce 1800 za prvního ředitele Josefa Berglera, druhdy dvorního malíře posledních knížat-biskupů Pasovských a měla původně ráz takřka aristokratický, až ze ztrnulosti její v nové koleje ji uvedli Kadlík, Führich a Friese, vniknuvše pracemi svými až do srdce lidu.

Tím také podařilo se Pavlu Aloisu Klárovi vzbuditi všeobecný zájem o umění i umělce, což vedlo také ke správnému pochopení původních úmyslů základu umělecké nadace Klárovské — lid měl býti veden k nadšení pro umění, jež v ohledech náboženských stávalo se mu přístupnějším a mysl jeho daleko více a výše povznášelo než práce z doby dřívější, jichž ráz se jeho cítění a chápání spíše vzdaloval.

Poněvadž však Klárovská nadace umělecká jest dílem významu velkého, budiž zde aspoň několik dat o ní uvedeno:

První morální podpory myšlence této dostalo se »Zprávou všem přátelům české vlasti a umění« (Umständlichere Nachricht für die Freunde des Böhmerlandes und der Kunst) ze dne 15. června 1830, kterou vydal přednosta Kouřimského kraje, gubernialní rada Jeroným hrabě Lützov z Dreilützova.

Prvotní kapitál nadační tvořilo 6000 zl. konv. měny, uložených v dluhopisu pod sirotčí jistotou dle ustanovení dvorního dekretu ze dne 18. října 1792, § 4., úrok nadační jako požitek pro umělce stanoven byl na 300 zl. konv. měny.

Nadační listina ze dne 2. ledna 1833 podepsána byla — jelikož zakladatel nadace Alois Klár byl zemřel — pozůstalou vdovou Růženou Klárovou, roz. Schönovou a synem Pavlem Aloisem Klárem, c. k. gubernialním presidialním koncipistou, jako svědci spolupodepsali list nadační František hrabě Boos z Waldecku a Montfortu, král. pruský komoří, a Jindřich rytíř z Losenau. Potvrzovací doložka c. k. českého zemského gubernia datována je ze dne 24. června 1834.

Výnosem c. k. místodržitelství v král. Českém ze dne 11. července 1862 stanovena byla vzhledem k vzrůstu původní jistiny připočítáním úroků interkalárních roční renta nadační obnosem 500 zl. r. m. slovy: . . . es sei anlässlich der Besetzungsfrage hervorgekommen, dass das gegenwärtige reine Erträgniss des Stiftungsvermögens jährlich 504 fl. 90 kr. ö. W. beträgt. Da es mit Rücksicht auf die dermaligen Valutaverhältnisse und die mit dem Genusse der Stiftung verbundenen Verpflichtungen des Stiftlings sehr wünschenswert erscheint, dass der bisherige Stif-

2. Vilém Kandler ucházel se o Klárovskou nadaci freskami v kapli sv. Rafaelské a velkým obrazem »Soud vévody Spytihněva před hradbami Pražskými.«

3. Když ke korunovačním slavnostem císaře Ferdinanda I. věnována zvýšená pozornost hradu Karlštejnu, pomýšleno bylo k návrhu dvorního malíře Gurka na uměleckou úpravu maleb z doby Karla IV., jež nešťastnou rukou byly restaurovány vlastně zohyzděny a pro velké pamětní dílo měly býti okresleny. Byly to vysoce zajímavé malby na schodišti věže císařského paláce Karlštejnského (legenda o sv. Václavu) a úkolem řádné jejich úpravy a obnovy pověřen byl Vilém Kandler, známý jako vynikající kreslič již z jiných prací odborných společně s akademikem Antonínem Lhotou, rovněž zdatností svou slynoucím.

4. Jedním z velkých cyklů Führichových jsou také kresby ku křížové cestě na Petříně, jež jako freskové malby provedli akademičtí malíři Jan Křt. Müller z Mnichova a Josef Holzmaier. Tento cyklus stanic křížové cesty vydal krajský rada Pavel Alois Klár nákladem a ve prospěch Klárova ústavu slepců ve zdařilých mědirytinách; dle kreseb Führichových provedeny byly pěkné kopie jako olejomalby křížové cesty pro proboštský chrám v Jindřichově Hradci; jednu úplnou serii zmíněných mědirytin uložil jsem před několika léty do sbírek městského musea Jindřichohradeckého, druhou bohužel neúplnou ponechal jsem ve své knihovně. —

tungsgenuss angemessen erhöht werde, findet man im Sinne des Absatzes 9. des Stiftsbriefes, den Stiftungsgenuss im Hinblicke auf das gegenwärtige Einkommen der Stiftung auf jährliche fünfhundert Gulden ö. W. zu erhöhen.«

Dle výkazu účetního odboru při c. k. místodržitelství obnášel čistý roční výnos jmění nadačního dnem 31. prosince 1871 již 720 zl. 10 kr., i požadovalo c. k. místodržitelství vynesením ze dne 7. září 1872, aby z přebytků nadačních přes 500 zl. založen byl fond pro II. místo nadační. To nevyhovovalo však náhledu presentatorů a tak od roku 1876 zvýšena renta nadační na 800 zl., neboť zamýšleli zvýšiti požitek postupně na 1000 až 1200 zl. a po té pak teprve přistoupiti k založení II. místa. Od roku 1877 vyplácí se nadace umělcům ve lhůtách měsíčních při c. a k. velvyslanecké pokladně v Římě.

Dle nezměnitelných ustanovení listiny nadační a dle konkursů, vypisovaných c. k. místodržitelstvím v Praze (posledně stalo se tak dne 17. listopadu 1908 pod čís. jed. 235.878 z roku 1908) povoláni jsou k požitku Klárovské nadace, jejíž roční důchod dosáhl nejnovější dobou již 2200 K, nastávající výtvarní umělci, totiž malíři nebo sochaři:

a) jichž vlastí jest království České, není-li však takových, umělci z ostatních zemí mocnářství Rakouského;

b) kteří jsou zachovalí a požívají dobré pověsti;

c) kteří své výborné vlohy a schopnosti ku krásnému umění a rozhodnou zálibu v umění tom jakožto nastávající umělci výtvarní s prospěchem osvědčili a prokázali několika zkouškami a výkony uměleckými dle nepředpojatého úsudku uznaně spravedlivých a osvědčených znalců uměleckých zdařilými (s vyloučením pouze mechanických prací);

d) co nejbedlivěji dbají, by své ideály umělecké s nejznamenitějšími díly mistrů doby uplynulé i současné srovnávajíce s díly těmito v souladu zachovávali, by díla ta studovali, k nejvyššímu zdokonalení nadšeně se vyšinuli a ve výkonech svých se zdarem ideály ony znázorňovali, vůbec aby duševním pozorováním a studiem dokonalých děl mistrovských povznesli sebe a své výkony umělecké k dokonalosti co největší;

e) požitek nadání trvá nepřetržitě dvě léta, může však také na třetí rok býti prodloužen, jsou-li výborné vlohy a pokrok veřejně prokázány poskytnutými doklady. Za prodloužení požitku nadace v případě tomto právě tak jest žádati jako za prvé poskytnutí u c. k. místodržitelství v Praze, i odpadá pro tento případ povinnost, by předloženy byly dvě práce zkušební, o nichž později jest zmínka;

f) požívatel nadání nemá jiné povinnosti, než kterou mu ukládá láska k umění sama, totiž aby nejméně po dvě třetiny určené doby v Italii, zvláště v Římě, jedině umění se věnoval a aby, když vystoupí z požitku nadání tohoto, ihned obdařil kostel místa, kde byl křtěn nebo kde v tuzemsku naposled bydlil (nebyl-li v Čechách neb v mocnářství zrozen) výtvorem svého umění, obrazem, sochou nebo podobným dílem pro současníky i potomky hodným umění, chrámu, vlasti a umělce samého;

g) při požitku nadace ještě na další třetí rok jest umělec povinen, závazek vůči dotyčnému kostelu vyplniti již během třetího roku, an by ho jinak stihly následky. Je-li nadanec sice rakouským státním občanem, avšak není-li narozený v rakouském mocnářství, rozhodne c. k. místodržitelství, kterému kostelu v král. Českém připadnouti má zhotovené umělecké dílo.

Umělci, kteří se o nadaci ucházeti chtějí, vyzývají se, aby dodali dvě konkurenční práce vlastní invence, z nichž jednou býti by měl obraz olejovými barvami provedený nebo z kamene či hlíny vytvořený, nejméně s jednou nebo dvěma lidskými postavami v měřítku poněkud zmenšeném, druhou pak kresba s více postavami lidskými; znázornění postav těchto dlužno vzíti z písem svatých starého i nového zákona, z legend světců, z dějin vůbec a z dějin vlasti zvláště.

Práce ty dlužno vždy ve lhůtě konkursem stanovené dodati sekretariátu Krasoumné Jednoty pro království České v Rudolfinu v Praze; žádosti však, které doložiti jest křestním a domovským listem a vysvědčením zachovalosti, musí býti současně podány u c. k. místodržitelství v Praze a obsahovati přesné popsání uměleckých prací, jimiž žadatel o nadaci se uchází. — —

Tolik aspoň o rozvoji jmění a zásadách nadace pro umělce, založené prof. Dr. Aloisem Klárem, jejíž první presentator Pavel Alois Klár velkých zásluh sobě získal o rozkvět umění domácího. Tím působil ovšem jako syn v oboru činnosti, jež byla mu posvátným odkazem. Zbývá však ještě vzpomenouti činnosti, jaká vyvěrala z vlastní iniciativy jeho a kterou podařilo se mu zdárně pokračovati v šlépějích genia otce svého jako vynikajícího spisovatele.

Jest to hlavně almanach »Libuše«, jehož 19 ročníků vydáno bylo v období od 1841—1859. Almanach ten, jak podotýká Viktor Hansgirg v nekrologu Klárově, byl velkou, znamenitou sbírkou domácí tvorby literární a tvořil s připojenými k němu vlasteneckými vzpomínkami (Vaterländische Denkblätter) velkou knihovnu cenného obsahu belletristického, obecně poučného i vědeckého. Některé z ročníků nesly zvláštní věnovací úvody z péra Klárova, a to: 1843 — J. Vel. císařovně Rakouské Karolíně Augustě, 1844 — Jeho cís. Výsosti arcivévodovi Karlu Ludvíkovi, 1845 — Jeho cís. Výsosti arcivévodovi Štěpánu Viktorovi, 1846 — Její Milosti Marii Ludovice arcivévodkyni z Parmy, 1847 — Jeho cís. Výsosti rak. arcivévodovi Janovi Bapt., 1849 — staroslavné universitě Pražské k oslavě 500letého trvání, 1851 — Jeho c. k. Apoštol. Vel. císaři rakouskému Františku Josefu I., 1853 — Jeho Velič. Otovi Bedřichu Ludvíkovi králi řeckému, 1855 — J. Vel. rak. císařovně Alžbětě.

Věrný spolupracovník a přítel Pavla Aloise Klára, V. Hansgirg zachoval nám v nekrologu mnohý rys duševního života tohoto muže. Tak praví o něm: »Dlouho trpěl tělesně, neboť první podmínka šťastného života — zdraví — již v prvních letech mužného věku jej opustila. Tím dojímavější jest však neustálá činnost a duševní vytrvalost, provázející jej v záři velkých myšlenek až ke hrobu. Jeho zásluhy o díla humanitní, o pod-

niky umělecké a snahy literární měly pevný podklad a tím byla vznešená lidskost a touha zlatého jeho srdce, všemu ušlechtilejšímu a lepšímu v životě pozemském ze všech sil dáti jasný trvalý výraz. Všecko jeho konání bylo jako kouzlem dobré náhody obsaženo v jeho jménu (Klar = Jasný), propůjčujíc mu lahodivý zvuk v době života, i po smrti. Velký a povzbuzující byl jeho vliv na mladé talenty. Uffo Horn, Klárem a humanitní prací jeho nadšen, napsal lyrické básně »Lieder eines Blinden« — ve prospěch slepců vydány byly sbírky básnické »Des Freiherrn von Margelik Poesie,« Karla Hugona Rösslera »Ritter der neuen Tafelrunde.« Z výtěžku dramatické básně »Král Otakar« zřízena byla nadace pro slepce Uffo Horna. Klárova působnost ve prospěch ústavu a v zájmu družiny umělecké byla nevyčerpatelna a měla mocný vliv i na literaturu, kteréž sám velmi činně a plodně se súčastnil. Vedle řady cenných životopisů, uveřejňovaných ve vlasteneckých vzpomínkách, a to: Karla Herloše, Antonína Richtra, Bedřicha knížete Schwarzenberga, Alfreda Meissnera, Jana Gabriela Seidla, Frant. Josefa Proschko, Josefa Ranka a Viléma Heidingera, jež napsal pod svým rodným jménem, uveřejnil pod pseudonymy Pavel Alois Labský a P. A. Moldavský ještě celou řadu vážných statí z různých oborů lidského vědění, z nichž uvádím aspoň některé: r. 1842: Dějiny stavby velechrámu sv. Víta na hradě Pražském, 1843: Dějiny průmyslu v Čechách, 1845: Statisticko-místopisné obrazy jednotlivých krajů království Českého, 1846: O popelnicích a starožitnostech slovanských v Čechách, 1847: O některých starobylých památkách umění v Čechách, 1850: Život a působení Tychona de Brahe, 1851: O minulosti a budoucnosti města Karlových Varů, 1852: O podružných lénech království Českého při arcibiskupství Olomouckém a Nástin dějin Karlína jako předměstí Pražského, 1853: Karel hrabě Chotek a jeho doba, pak Knihovna a umělecké sbírky císaře Ferdinanda I., 1856: O velkých statcích v království Českém, jak v deskách zemských jsou zapsány, 1857: O musejních sbírkách českých měst a O léních statcích v král. Českém, 1858: Dva nejstarší české chorály církevní a jejich literatura.

V roce 1848, kdy i do tichých zdí ústavu zavanul duch bouře a vzrušení a kdy pro revoltu i několik chovanců bylo nutno bez milosti propustiti, vydán byl v Libuši obsáhlý životopis prof. Dra Aloise Klára, jejž sepsal Dr. Legis-Glückselig. Tato literární práce Dra. Legis-Glückseliga, sepsaná k výslovnému přání krajského rady Pavla Aloise Klára, čítající 104 tiskové strany, vyčerpává životopisný materiál o muži tak slovutném a znamenitém, jakým byl prof. Dr. Alois Klár, do nejjemnějších podrobností a jest krásným pomníkem celé jeho práce i celého jeho života. —

Zvláštní skupinu literární činnosti Klárovy tvoří 25 výročních zpráv o ústavu a velké illustrované annály ústavu vydané na oslavu 25tiletého trvání v roce 1857.

Mimo jiné byl jedním ze zakladatelů vojenského hospitalu v Karlových Varech, s jeho jménem (jako spoluzakladatele a

čestného člena) setkáváme se v dějinách Žofínské akademie ku povznesení klasického zpěvu a umění hudebního, od r. 1834 čítala jej Hornolužická společnost nauk mezi členy dopisující, rovněž pak historicko-statistický odbor na Moravě a museum »Francisco-Carolinum« v Linci. Krajský rada Pavel Alois Klár jako druhý ředitel ústavu stižen byl na sklonku života svého osudem skutečně tragickým, neboť následkem přestálých dlouhých chorob a také i velke námahy zraku při mnoholeté práci literární úplně oslepl a tak svěřencům svým, slepcům, jimž od roku 1833 všechen volný čas a všechnu píli a práci obětoval, stal se sice spoludruhem v utrpení, zároveň však jako důkaz nezlomného ducha svého, též mocným a oddaným těšitelem.

I v této bolestné ráně viděla rodina Klárova spíše pokyn Boží a povzbuzení, aby slepcům s láskou ještě větší a vřelejší než doposud pro příště cele se věnovala.

Za zásluhy o rozvoj církevního umění vyznamenán byl krajský rada Klár papežským řádem sv. Řehoře.

Pozoruhodno jest, že převážná část vypsané tuto činnosti Klárovy spadá v dobu, kdy pro ochromení na nohou nemohl súčastniti se života veřejného; že však svět na něho i při této odloučenosti nezapomínal, dokázala účast všech stavů při pohřbu Klárově, jenž stal se velkolepou posmrtnou ovací muže tak zasloužilého, zesnulého dne 5. listopadu 1860.

Rytířský kříž císařského rakouského řádu Františka Josefa, jímž krajský rada Pavel Alois Klár byl vyznamenán, došel do Prahy, když šlechetný muž několik hodin před tím naposledy vydechl, přijav od syna Rudolfa Maria*) slib, že po boku matčině věrně bude pečovati o trvalé zachování posvátného odkazu, jakým byl rodině té ústav slepců.

Všestranná a dojemná pocta, jaké dostalo se Pavlu Aloisu Klárovi na poslední cestě jeho, opakovala se spontanním způsobem i při pohřbu jeho syna Rudolfa Maria rytíře Klára. Pohřeb ovdovělé pí. Klárové, roz. hraběnky Vratislavové (v r. 1895) byl však po výslovném přání dobrotivé paní té zcela prostý — na hřbitov sv. Markétský doprovodil ji, drahou matku svou, pouze syn ryt. Klár a všichni slepci z ústavu jí tak milého, na něž vzpomínala i na loži smrtelném. Slepé dívky, jež pouze stěží bylo lze potěšiti v okamžicích tak bolestných, zasypaly poslední lůžko urozené své »matičky« kvítím slzami zroseným.

Napsal-li Th. Dr. Weinolt o zvěčnělém prof. Dru Aloisu Klárovi: »Der wahre Christ, weil in der innigsten Verbindung mit Gott, gleichsam theilnehmend an seiner Macht und Güte, wirkt Unglaubliches, und zwar so viel, als gross sein Vertrauen ist,« možno o Klárech všech, a to zcela poctivě říci: »Ač rodem Němci, byli z těch vzácných a nyní skoro již zcela vymřelých Němců, kteří, nezapírajíce svůj původ a smýšlení, tím neupírali spravedlivého uznání rovnocenných práv lidí všech a nikdy nehledajíce půdy pro vzrušující činnost politickou, na poli peda-

*) Rudolf Maria Klár byl v době úmrtí svého otce žákem 6. třídy gymnasia v Litoměřicích. —

gogickém, humanitním, umění i slovesnosti, značných dobyli sobě zásluh. Věnovali na účely veřejné důležitosti a na podniky sloužící prospěchu příslušníků obou národností v král. Českém úhrnem bezmála 200.000 korun. Čestná památka budiž jim na věky zachována!«

* * *

Světlou památku bývalého svého čestného měšťana proí. Dra Aloise Klára jakož i jeho syna a vnuka uctilo městské zastupitelstvo král. hlav. města Prahy tím, že upravujíc názvy jednotlivých ulic a náměstí, nazvalo prostranství před ústavem, typické řadou košatých akátů, (dříve »pod Bruskou« zvané) k návrhu spisovatele F. A. Šubrta oficielním označením »Klárov,« do němčiny nepřeložitelným. (Ovšem že hned v zápětí byli zde dobří překladatelé, kteří postarali se o název »Klarplatz«).

Klárovské rodině po delší dobu jako dědictví po zesn. krajském radovi náležel také dům čís. p. 15 v Tomášské ulici na Malé Straně, na němž zasazena jest pamětní deska slav. hudebního skladatele Václava Jana Tomáška. Dům ten prodal zvěčnělý ředitel Klár nedlouho před svou smrtí zemskému výboru král. Českého ku zcelení bloku úředních budov zemských.

* * *

Tímto zakončuji první díl své obsažnější práce o ústavech slepců v Rakousku a v království Českém a o lidumilně-osvětové práci rodiny Klárů. Ostatní, v tomto prvním dílu neprojednaná, záhlaví ze statistiky, školní výchovy slepých dětí a specielní i všeobecné péče o slepce, obsahující zároveň podrobnější zmínky o působnosti c. k. okresního hejtmana Rudolfa Maria rytíře Klára jako ředitele Klárova ústavu slepců a činnost ústavu tohoto až do doby nejnovější, zůstala v dohodě se slavnou redakcí »Vlasti« vyhrazena druhému dílu mé práce, jenž pod názvem »*Doma a v cizině*« (Řada úvah z oboru péče o slepce a jejich výchovu školní) zařaděn bude v ročníku příštím. —

Veleb, duše, Hospodina!

Veleb, duše, Hospodina,
Boha Otce, Boha Syna,
Boha Ducha svatého
z nitra srdce vzňatého!
Sbor: Koř se jemu, klaň se jemu,
Bohu svému vznešenému!

Veleb svatou Trojici tu
ze vší mysli, z plna citu,
Otce, Syna, Ducha chval,
jenž je světa pán a král.
Koř se jemu, atd.

Veleb, duše, bez ustání
toho, jemuž vše se klaní,
anděl, člověk, květný luh,
že je velký, mocný duch.
Koř se jemu, atd.

Jeden Bůh je ve Trojici,
Otec, Syn, Duch ztěšující,
Otec tvůrce, spása Syn,
okruh světa jeho týn.
Koř se jemu, atd.

Veleb Boha neustále,
neochabuj ve své chvále,
oslavuj ho den co den:
Bůh buď ctěn a veleben!
Koř se jemu, atd.

Pěj mu písně, hymny, žalmy,
stři mu chval a díků palmy,
opěvuj ho chorály,
neupouštěj od chvály!
Koř se jemu, atd.

Veleb, duše, svého Vládce,
vzdej i úctu Boží Matce,
čest a slávu jemu pěj,
před velebností se chvěj!
Koř se jemu, atd.

Klaň se, duše, dnem i nocí
Tvůrci svému, Bohu Otci,
on ti vše i život dal,
bys ho ctil a miloval.
Koř se jemu, atd.

On vše může, on vše vidí,
on vším vládne, on vše řídí,
on je všeho světa pán:
Budiž ctěn a milován!
Koř se jemu, atd.

Oslavujme Hospodina,
Boha Otce, Boha Syna,
Boha Ducha svatého
z nitra srdce vzňatého!
Kořme se mu, klaňme se mu,
Bohu svému vznešenému!

Dr. M. Kovář.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

DÍL III.

(Pokračování.)

XXII.

Volební zápas katolického lidu českého do zemského sněmu na Moravě r. 1906 a volby do říšské rady v Čechách a na Moravě r. 1907.

Český katolický lid v zemích koruny Svatováclavské prodělal v letech 1906—1907 velkolepý politický zápas, jakého nebylo u nás ještě pamětníka. Pod dojmem docházejících zpráv o pronásledování katolíků ve Francii, kde na Nový rok 1906 vešel v platnost (senátem dne 5. prosince 1905 179 proti 103 hlasům schválený) zákon na rozluku státu s církví, probouzel se a otevíral své oči také český katolický lid.

Zemský sněm moravsky přijal nový zákon volební, dle něhož místo dosavadních 100 poslanců měl od měsíce listopadu r. 1906 čítati již 151. Mezi nimi bylo 20 poslanců ze všeobecné kurie zavedené na základě všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva. Z těchto 20 poslanců mělo býti 14 Čechů a 6 Němců. Dle kurií mělo oněch 151 poslanců býti co do počtu voleno takto: velkostatkáři 30, obchodní komory 6, města 40, venkov 73 a všeobecný lid 20 poslanců. Vedle těchto poslanců náležeti měli sněmu takéjako virilisté nejdůst. pp. biskupové Olomoucký a Brněnský.

Došlo k volbám v měsíci listopadu. Lid katolický na Moravě šel k volebnímu osudí s jarým nadšením a velikou odhodlaností za katolickou věc a překvapil celou českou veřejnost. Toho se nikdo nenadál, jakou porážku způsobí katolický lid český na Moravě všem liberálním politikům dosud tam vládnoucím. Heslem lidu jdoucího do voleb bylo: »Nevydáme Moravu v ruce liberálů!« A lid heslu svému také dostál.

Katolicko-národní strana česká, založená na den Povýšení svatého kříže roku 1896, na poradě v Přerově společně se stranou křesťansko-sociální, založenou na konferenci ve Vyškově dne 4. dubna r. 1899, uzavřely mezi sebou jednotu a stoupenci obou stran šli ruku v ruce k volbám, aby dobyli skvělého vítězství lidu moravského nad mladočeskými liberály, pokrokáři, sociálními demokraty a jejich protináboženský smýšlejícími kamarády národními socialisty.

A vítězství spojeného katolického lidu bylo slavné, tak slavné, že popletlo rozum všem náboženství nepřejícím novinářům. Pro všecky časy a pro poučení do budoucnosti stůjž zde v dějinách našich ciferně podaný tento grandiosní zápas lidu katolického.

Dne 11. listopadu 1906 došlo k volbám ve všeobecné kurii za všeobecného přímého a rovného hlasovacího práva. V této kurii byl zápas nejpernější. Katolický lid český ve 14 volebních okresích této kurie shrnul na kandidáty katolicko-národní a křesťansko-sociální strany k velikému úžasu svých odpůrců 99·630

hlasů a zvolil v tento první den voleb tři katolické poslance: *J. M. Kadlčáka, P. Tomáše Šilingra* a *J. Vykoukala.* Z mladočeských lidovců, národních socialistů a pokrokářů neprorazil ani jeden, toliko dva sociální demokraté Hybeš a Prokeš byli zvoleni vedle katolíků. Na kandidáty sociálních demokratů ve všech 14 volebních okresích všeobecné kurie připadlo 80.006, na národní socialisty 28.248, na mladočeské lidovce 17.157 a na realistické pokrokáře 17.739 hlasů.

Tak vyzněl první volební den na Moravě. Stranám a jejich kandidátům dostalo se tohoto počtu hlasů v jednotlivých okresích volebních:

Ve všeobecné kurii
dne 11. listopadu 1906:

Volební okres	Katolík	hlasy	Soc. demokr.	hlasy	Nar. social.	hlasy
1. Brno a okolí	B. Koukal	6479	J. Hybeš	12096	F. Adamík	4515
2. Hodonín	*P. Tollinger*	8408	J. Dolejší	2589	V. Lebloch	757
3. Dačice	J. Chalupa	6726	Svoboda	5297	Neobsazeno	—
4. Třebíč	Jan Jílek	11202	Toužil	5961	Máchal	4347
5. Žďár	J. Navrátil	9915	Filipinský	7305	F. Adamíra	3504
6. Boskovice	Dag. Krist	9269	Vaněk	7596	Konečný	5705
7. Olomouc	Neobsazeno	—	Nádvorník	6605	Neobsazeno	—
8. Kroměříž	Neobsazeno	—	Fr. Šeha	5790	Šrajer	2203
9. Mor. Ostrava	Al. Krejčí	5241	Prokeš	10777	Wágner	184
10. Val. Meziříčí	*J. M. Kadlčák*	8719	Krapka	5202	Neobsazeno	—
11. Přerov	Smýkal	8001	Merta	4925	Béňa	935
12. Uh. Hradiště	*Vykoukal*	9702	F. Franz	1058	Neobsazeno	—
13. Kyjov	Al. Horák	7160	Jindraček	929	J. Karnet	3051
14. Vyškov	P. J. Šrámek	8818	E. Dědek	3876	Sehnal	3047

Lidovci strany mladočeské a realističtí pokrokáři dostali uvedené hlasy v těchto okresích:

Volební okres:	Lidovec	hlasy	Pokrokář	hlasy
5. Žďár	—	—	J. Úlehla	4012
7. Olomouc	Ant. Smrček	4137	Žižka	1117
8. Kroměříž	Reichstädter	7587	—	—
9. Mor. Ostrava	—	—	Dr. Hrstka	2689
11. Přerov	Ad. Švec	564	Krumpholz	2909
12. Uh. Hradiště	—	—	Dr. Koželuha	5150
13. Kyjov	Ant. Smrček	3948	—	—
14. Vyškov	Dr. Čapek	921	Mrázek	1862

V užších volbách zvoleni byli dále katoličtí kandidáti: Jan Jílek, Ant. Smýkal, Alois Horák a P. Jan Šrámek a počet hlasů všech kandidátů činil:

ve všeobecné kurii
dne 18. listopadu:

Volební okres	Katolík	hlasy	Soc. demokrat	hlasy	Lidovec	hlasy
3. Dačice	J. Chalupa	8338	Svoboda	9774	—	—
4. Třebíč	*J. Jílek*	12925	Toužil	10344	—	—
5. Žďár	J. Navrátil	11423	Filipinský	14325	—	—
6. Boskovice	Dag. Krist	10839	K. Vaněk	12218	—	—
7. Olomouc	Neobsazeno	—	Nádvorník	8869	Ant. Smrček	9779
8. Kroměříž	»	—	Fr. Šeha	7539	Reichstädter	12535
11. Přerov	*A. Smýkal*	9356	Merta	8604	—	—
13. Kyjov	*Al. Horák*	8448	Neobsazeno	—	Ant. Smrček	7372
14. Vyškov	*P. J. Šrámek*	10354	E. Dědek	8512	—	—

V těchto *užších volbách* shrnuli na sebe katoličtí kandidáti 71683, socialně demokratičtí 80185 a lidovečtí kandidáti mladočechů 29686 hlasů. Proti katolickým kandidátům českým pomáhali si všichni protivníci křesťanství navzájem a nedbali nic internacionalního anebo národního stanoviska.

V kurii venkovských obcí zvítězilo 16 katolicko-národních a křesťansko-socialních kandidátů na ráz v den první volby dne 20. listopadu. Mladočeští lidovci a čeští liberální agrárníci zůstali jako ztrnulí. Tohohle se nenadáli. Lid český skutečně bral liberálům z rukou celou — Moravu, kus po kusu. Jásot katolického lidu českého byl v zemi veliký. Zvoleni byli katolíci: Dr. Jos. Koudela, Václav Zeman, Fr. Benda, P. V. Ševčík, Jos. Šamalík, P. Arnošt Tvarůžek, Ant. Kuchyňka, Rud. Pillich, Jan Konečný, Jos. Krčka, Dr. Mořic Hruban, Martin Bartoň, J. Žampach, Fr. Veselý, P. Frant. Valoušek a Frant. Chlébus. Dostalo se jim v jejich okresích následujícího počtu hlasů:

V soudních okresích venkovských obcí
dne 20. listopadu 1906:

Na Brněnsku Dr. Jos. Koudela	1459
» Brněnsku Václav Zeman	1497
» Mor. Krumlovsku Fr. Benda	1156
» Boskovicku P. Vinc. Ševčík	1342
» Val. Meziříčsku Jos. Šamalík	1085
» Třebíčsku P. Arn. Tvarůžek	1335
» Dačicku Ant. Kuchyňka	1298
» Mor. Třebovsku Rud. Pillich	1951
» Bučovsku Jan Konečný	1313
» Hustopečsku Jos. Krčka	1228
» Uh. Brodsku Dr. M. Hruban	1474
» Uh. Hradištsku M. Bartoň	1068
» Uh. Ostrožsku J. Žampach	1609
» Val. Klobucku Fr. Veselý	1253
» Holešovsku P. Fr. Valoušek	1706
» Napajedelsku Fr. Chlébus	1113

Když pak poslanec za Valašsko-Klobucko, p. Fr. Veselý, záhy po volbě zemřel, zvolen byl v doplňovací volbě v tomto okresu na jeho místo člen strany katolicko-národní, vsdp. Msgre probošt *dr. Ant. Cyrill Stojan*. V kurii měst ve volbě konané dne 29. listopadu 1906 zvolen byl ve skupině Moravsko-Budějovické dp. kaplan *Jan Holba*, taktéž člen katolicko-národní strany moravské.

Zkrátka, do zemského sněmu markrabství moravského vyslal český lid od 11. do 29. listopadu *24 katolicko-národních a křesťansko-socialních poslanců českých*, aby převzali vedení české politiky, národního hospodářství i zemského zákonodárství v jeho rodné zemi. Vůdce mladočeské strany lidové JUDr. Adolf Stránský, advokát ve Vídni a pokřtěný žid, ztratil otěže českého vedení a většiny národa na Moravě z rukou.

* * *

Sotva minulo půl roku po slavném boji katolického lidu českého v zemských volbách na Moravě a již zase zavzněl volební alarm do voleb říšských.

Zákon o všeobecném přímém a rovném hlasovacím právu došel schválení panovníkova dne 26. ledna 1907 a na 14. květen vláda ministerského předsedy dra Maxe Vladimíra barona Becka vypsala nové volby do říšské rady v zemích koruny svatého Václava.

V Čechách a na Moravě všecky strany činily přípravy k volbám o překot. A také katolíci nelenili. Jak v Čechách, tak na Moravě slili se v jeden proud a sta řečníků, celé řady kandidátů všech stran katolického lidu československého bylo vzhůru; pořádáno sta schůzí a tisíce stoupenců veliké myšlenky křesťanské šlo ze schůze do schůze. Předvolební přípravy dály se za velikého nadšení a veliké obětavosti jednotlivců. Na ty doby nezapomene nikdo, kdo je prodělal, kdo byl jich svědkem a tím méně na ně zapomenou řečníci a aranžéři schůzí, jimž byly v práci noci jako dni — bez odpočinku.

A práce korunovány byly výsledkem skvělým. Kandidáti strany katolického lidu českého v království českém v den 14. května 1907 soustředili na sobě *82.156 hlasů* a devět z nich octlo se v užších volbách. Strana katolického lidu českého v Čechách tímto počtem svých stoupenců octla se v národě na třetím místě mezi stranami — a dosud vládnoucí strana v národě, národní strana mladočeská, octla se počtem svých stoupenců a voličů *až na místě čtvrtém*. Tak změnil se koloběh času a štěstěny v jindy za husitské prohlašovaných Čechách.

Ve volbách těch dne 14. května 1907 připadlo *v českých volebních okresích*:

1. Socialním demokratům . . . . . 292.747 hlasů.
2. Českým liberárním agrárníkům . . . . . 148.654 »
3. Straně katol. lidu českého . . . . . 82.156 »
4. Mladočesko-staročeské koncentraci . . . . . 80.952 »
5. Nár. socialům a radikálům . . . . . 78.413 »
6. Realistickým pokrokářům . . . . . 10.035 »

Katolíci čeští vyšli z boje čestně. Strana katolického lidu českého dne 14. května 1907 shrnula v okresích na své kandidáty v Čechách následující počet hlasů:

Ve skupinách měst:

Volební okres:	Kandidáti	Hlasů
1. Praha.	Staré Město: Ph. Dr. Matěj Kovář	392
3. »	Nové hoř. město: Bohumil Mudroch	229
4. »	Nové hoř. město a Vyšehrad: Jos. Hovádek .	166
5. »	Malá Strana a Hradčany: Václav Dvorský . .	636
6. »	VII. a Holešovice-Bubna: Alois Sýkora . . .	116
8. Smíchov	první část: Václav Stupka	120
9. Smíchov,	Košíře, Vysočany atd.: T. J. Jiroušek . . .	300
10. Kr. Vinohrady	první část: Josef Skokan	40

11. Kr. Vinohrady druhá část: Karel Staněk 67
12. Žižkov horní část: Fr. Satorie 150
13. Žižkov vnitřní část: Bohuslav Šubrt 169
14. Plzeň I., II. a III. obvod: Karel Wolf 155
15. Plzeň IV. a V. obvod: Karel Wolf 108
16. Karlín: Frant. Satorie 82
17. Nusle, Vršovice, Michle atd.: P. Vincenc Cigánek . . 235
24. Král. Hradec, Třebechovice atd.: Th. Dr. Fr. Reyl . . 1374
28. Kolín, Český Brod atd.: MUDr. Jan Ptáčník 81
29. Tábor, Soběslav atd.: Petr Pícha 363
32. Příbram, Březnice atd.: Karel Kohlmünzer 577
33. Něm. Brod, Polná atd.: Josef Hovádek 274

Ve skupinách venkovských obcí:

Soudní okresy:

37. Mělník, Ml. Boleslav: Václav Špaček 1567
39. Semily, Železný Brod atd.: P. Jos. Filler 1762
41. Hořice, Nová Paka: Th. Dr. Fr. Šulc 2374
43. Náchod, Nov. Město n. M.: Th. Dr. Rud. Horský . . 5439
44. Kostelec n. Orl., Rychnov atd.: Ferd. Vogel 3200
45. Hradec Král., Nechanice atd.: MUDr. Arnošt Pekař . . 1663
46. Poděbrady, Nový Bydžov atd.: Ant. B. Drápalík . . . 1684
47. Nové Benátky, Nymburk atd.: Josef Jelínek 451
48. Český Brod, Karlín atd.: Alois Švejda 399
49. Smíchov, Zbraslav: P. Vlastimil Hálek 318
50. Beroun, Unhošť atd.. Josef Brož, horník 656
53. Rokycany, Březnice atd.: Václav Bambas 509
54. Příbram, Hořovice: Leopold Havelka 521
55. Sedlčany, Neveklov atd.: Emanuel Junger 1810
56. Benešov, Říčany atd.: P. Josef Tomšů 1916
57. Kolín, Kouřim atd.: Fr. Jelínek 1015
59. Pardubice, Přelouč atd: Josef Kolín 492
60. Chrudim, Čáslav: Josef Šabata 4702
61. Litomyšl, Ústí n. Orl.: JUDr. Josef Myslivec 5781
62. Vys. Mýto, Skuteč atd.: Jan Krejsa 3564
63. Chotěboř, Habry atd.: Josef Prokop 5765
64. Něm. Brod, Humpolec atd.: Ant. Adamovský 3265
65. Vlašim, Dolní Královice: Václav Myslivec 3553
66. Tábor, Soběslav atd.: Josef Dvořák 2582
67. Písek, Vodňany atd.: P. Josef Frejlach 1744
68. Horažďovice, Sušice atd.: P. Josef Brož 2505
69. Klatovy, Nepomuk atd.: Martin Klouda 943
71. Strakonice, Volyň atd.: P. Václav Hons 1815
72. Milevsko, Netolice atd.: Antonín Barcal 4903
73. Jindř. Hradec, Lomnice atd.: Josef Svoboda 1670
74. Pelhřimov, Pacov atd.: P. Milo Záruba 5521
75. České Budějovice atd.: Antonín Šachl 3254

Na Moravě v těchto říšských volbách katolicko-národní a křesťansko-socialní strana shrnuly na své kandidáty:

Ve skupinách měst:

	Hlasů:
1. Brno: JUDr. Josef Dolanský	997
2. Bučovice, Rosice atd.: Bohuslav Koukal	1514
3. Osoblaha, Brušperk atd.: Konst. Grünwald	1968
4. Rožnov, Val. Meziříčí atd.: Vilém Povondra	3140
6. Strážnice, Luhačovice atd.: JUDr. Jan Sedláček	2154
7. Třebíč, Jemnice atd.: Alois Jakubský	1525
9. Blansko, Bystřice n. P. atd.: P. Jan Holba	1650

Ve skupinách venkovských obcí:

Soudní okresy:

11. Brno a okolí: JUDr. Arnošt Gottwald	2822
12. Vyškov, Bučovice: P. Jan Šrámek	5953
14. Kroměříž, Napajedla: JUDr. Jaroslav hr. Thun	5872
15. Hranice, Val. Meziříčí: P. Fr. Valoušek	6294
16. Uherské Hradiště, Strážnice: Msgre Dr. A. C. Stojan	6226
17. Uh. Brod, Val. Klobouky: JUDr. Mořic Hruban	7014
18. Výzovice, Rožnov: Josef Kadlčák	6187
23. Boskovice, Kunštát: Rudolf Pillich	5709
24. Blansko, Vel. Byteš: Fr. Černošek	4616
25. Bystřice n. Pern., Vel. Meziříčí: Lad. Sobotka	5839
26. Třebíč, Moravské Budějovice: P. Arnošt Tvarůžek	6583
27. Jihlava, Žďár: Jan Jílek	6486
28. Moravský Krumlov, Hrotovice: Ant. Kuchyňka	6366
29. Hustopeč, Klobouky: P. Tomáš Šilinger	10155

Hned v první den volby do říšské rady byli zvoleni katolíci: *P. Valoušek, Dr. Hruban, Kadlčák a P. Šillinger.* Poměr hlasů měli proti svým protivníkům: *15. vol. okres*: P. Fr. Valoušek 6294, socialní demokrat Václav Polívka 2371 a agrárník Frant. Jančík 3429. — *17. vol. okres*: Dr. Mořic Hruban 7014, socialní demokrat Fr. Komprda 312 a samostatný kand. lidovců J. Zemek 1278. — *18. vol. okres:* Jos. Kadlčák 6187, soc. demokrat Karel Světlík 1003, staročech Bubela 4332 a pokrokář Hůlka 226. — *29. vol. okres:* P. Tomáš Šillinger dostal 10.155, soc. demokrat Vilém Pištělák 2032 a národní socialista Václav Jaroslav Klofáč 344 hlasů.

Dále z užších voleb vyšli jako vítězové další kandidáti strany katolicko-národní a křesťansko-socialní: *P. Jan Šrámek, dr. Jar. hr. Thun, Msgre. dr. A. C. Stojan, Rudolf Pillich, P. Arnošt Tvarůžek a Ant. Kuchyňka.* Celkem 10 poslanců. Zápas těchto vítězů s jejich protivníky objevuje se v cifrách takto:

Užší volby.

Volební okres:	Katolík:	hlasů:	Soc. demokrat:	hlasů:
12.	P. Jan Šrámek	7709	Eduard Dědek	6665
			Agrárník:	
14.	JUDr. Jar. hr. Thun	6557	J. Dosoudil	5756
			Samostatný:	
16.	Msgre dr. A. C. Stojan	6818	J. Pipal	6536
			Soc. demokrat:	
23.	Rudolf Pillich	6475	Ferd. Franz	5981

		Agrárník:	
26. P. Arnošt Tvarůžek	6945	Fr. Němec	6350
		Soc. demokrat:	
28. Ant. Kuchyňka . .	7465	Ludvík Jindráček	5604

V dalších *užších volbách* se octnuvší *katolíci* propadli: ve *4. vol. okresu*: Vilém Povondra 3336 hlasy proti pokrokáři dru. T. Masarykovi, který měl 4136 hlasů, v *6. voleb. okresu* JUDr. Jan Sedláček zůstal pozadu s 2196 hlasy proti mladočeskému lidovci Ant. Smrčkovi, který dostal 4830 hlasů, v *24. voleb. okresu* padl též Fr. Černošek se 6775 hlasy proti soc. demokratu Janu Filipinskýmu, který měl 7207 hlasů, ve *25. voleb. okresu* podlehl Vladislav Sobotka s 5883 hlasy proti agrárníku Karlu Sáblíkovi, který dostal 6809 hlasů a ve *27. voleb. okresu* podlehl Jan Jílek s 6668 hlasy proti agrárníku Františku Staňkovi, který měl 7708 hlasů.

Také straně katolického lidu v Čechách přálo v úžších volbách do říšské rady štěstí. Devět jejích kandidátů octlo se v užší volbě a sedm vyšlo z nich jako vítězi. Zvoleni byli: *Th. Dr. Rudolf Horský, Frant. Šabata, JUDr. Jos. Myslivec, Jos. Prokop, Václav Myslivec, P. Milo Záruba a Antonín Šachl.* Situace těchto vítězů, z níž vyšli dobře, ukázala se takovouto:

Užší volby.

Volební okres:	Katolík:	hlasů:	Agrárník:	hlasů:
43. Dr. Rud. Horský . .		6251	Jan Kotlant	4696
			Soc. demokrat:	
60. Fr. Šabata		6376	Ferd. Jirásek	5130
			Soc. demokrat:	
61. JUDr. Jos. Myslivec		6362	J. M. Hnát	5137
			Soc. demokrat:	
63. Josef Prokop . . .		7114	Jos. Ackermann	5352
			Soc. demokrat:	
65. Václav Myslivec .		4422	Václav Krňanský	3490
			Agrárník:	
74. P. Milo Záruba . .		5686	Václav Donát	4915
			Soc. demokrat:	
75. Ant. Šachl		4981	Fr. Pešula	3224

V těchto *užších volbách* nezvítězili katoličtí kandidáti dva, kteří se do nich také dostali. Byli to: Barcal a Adamovský.

V *64. voleb. okresu* propadl Ant. Adamovský 3412 hlasy proti agrárníku Jos. Hyršovi, který na sebe shrnul 5455 hlasů a v *72. voleb. okresu* padl Ant. Barcal 4788 hlasy proti agrárníku Miloši Vojtovi, který dostal 5967 hlasů.

Z voleb do říšské rady r. 1907 prošlo v českých okresích v Čechách 7 katolíků, 17 Mlado- a Staročechů, 9 národních socialistů a radikálů, 23 českých agrárníků, 17 českých socialně-demokratických internacionálů, 1 realistický pokrokář a 1 samostatný. Na Moravě prošlo 10 katolíků, 5 liberálně mladočeských lidovců, 4 staročeši, 5 socialně-demokratických internacionálů, 5 agrárníků a 1 realistický pokrokář, vesměs v českých okresích.

Takové tedy nadělení přineslo v ohledu národním a zájmovém národu českému všeobecné přímé a rovné hlasovací právo do říšské rady, od něhož se tolik očekávalo a jímž se lid český tak dlouho klamal jako nějakou spásonosnou ideí. Národ rozbit k vlastní zkáze na kolikero vzájemně se potírajících stran, nad nimiž vítězili politikové cizácké internacionaly a divokého radikalismu. V užších volbách *v Čechách* musili katolíci vytahovati z bryndy mladočechy, staročechy i agrárníky. Proti mladočesko-staročeské koalici a jejím kandidátům v českých okresích šlo do *užších voleb* 7 soc. demokratů, proti agrárníkům 16 soc. demokratů, proti národním socialistům a radikálům 8 soc. demokratů, proti katolíkům 5 soc. demokratů a dále stáli socialní demokraté v užší volbě proti jednomu českému realistickému pokrokáři a jednomu českému samostatnému kandidátu.

Zkrátka proti českým národním kandidátům rázem šlo do užších voleb 38 socialně-demokratických kandidátů rudé internacionály. Avšak český lid zapamatovav si 14. květen, vzchopil se jako jeden muž a podav si bez rozdílu stran ruce, a ze všech 38 socialně-demokratických kandidátů neprošel v užších volbách ani jeden.

K úplnému obrazu volebního bojiště socialních stran českých poznamenávám, že v první volbě dne 14. května r. 1907 zvoleno bylo uvedených 17 socialně-demokratických poslanců říšských tímto počtem hlasů (v Čechách):

Volební okres městský:	Socialní demokrat:	Hlasů:
6.	Praha-Holešovice: JUDr. Fr. Soukup	3673
7.	» V. a Libeň: Ant. Němec	3480
9.	Smíchov-Vysočany: JUDr. Lev Winter	7554
12.	Žižkov horní část: Vilém Černý	3611
17.	Nusle-Vršovice: Josef Hudec	4672
19.	Kladno-Beroun: Ludvík Aust	5513
32.	Příbram-Blatná: Václav Johanis	4119

V soudních okresích venkovských obcí:

Soudní okresy:	Socialní demokrat:	Hlasů:
35.	Slaný-Kladno: Jindřich Hornof	7981
36.	Roudnice-Velvary: Fr. Biňovec	5429
48.	Český Brod-Karlín: Rudolf Jaroš	7317
49.	Smíchov-Zbraslav: Ant. Svěcený	6947
50.	Beroun-Dobříš: Fr. Modráček	7780
51.	Rakovník-Křivoklát: Karel Folber	7031
52.	Plzeň-Blovice: Gustav Haberman	7562
53.	Rokycany-Březnice: Ludvík Pik	8090
54.	Příbram-Hořovice: Hynek Klička	6913
70.	Přeštice-Nová Kdyně: Ant. Remeš	5484

Takhle lid český po deseti letech pohanění českého státního práva v říšské radě (30. března 1897) socialně-demokratickými poslanci se zapomněl. Pamatoval si to český lid jen krátce, do 3. ledna 1901, kdy byly nové volby do říšské rady. Tehdáž v odvetu místo 5 socialních demokratů zvolil český lid v českých

okresích 5 národních socialistů (viz III. díl kapitolu VIII. tohoto spisu). Nyní, roku 1907, nevěděl už český lid nic o pohaně českého státního práva, zvolil si 17 socialně-demokratických poslanců jen v českých okresích a dopustil toho, že 38 českých kandidátův socialně-demokratické strany přišlo do užších voleb . . .

Z národních socialistů a s nimi spojených *radikálů* zvolen byl v první volbě r. 1907: v 15. okresu města Plzně Václ. Fresl. — V užší volbě dostali se k vítězství kandidáti národních socialistů a radikálů: v městských okresích: na Starém Městě JUDr. Karel Baxa, v Žižkově Fr. Buřival, v Král. Dvoře Ph. Dr. Ant. Hajn, v Litomyšli Václav Jar. Klofáč, v Táboře Frant. Žemlička, v Písku Ant. Kalina, v Klatovech Ant. Hubka a ve venkovských obcích soudních okresů: Semily-Jilemnice: Čeněk J. Lisý. Celkem tedy zvoleno bylo 9 národně-socialních a radikálních poslanců v král. českém do říšské rady vídeňské. K těm pak pozdějšími doplňovacími volbami zvoleni jsou ještě: na Malé Straně v Praze (v užší volbě JUDr. Karel Šviha, na Král. Vinohradech (v užší volbě) JUC. Václav Choc, v druhém okresu Král. Vinohrad (v užší volbě) Josef Sláma. Úhrnem mají tedy dnes v roce 1909 národní socialisté a s nimi spojení čeští radikálové v Čechách 12 říšských poslanců.

Na Moravě zvoleni jsou v českých okresích následující *socialní demokraté:* v Brně Josef Hybeš, v Morav. Ostravě Jan Prokeš, v Třebíči František Svoboda, za venkovské obce na Novo-Jičínsku Frant. Tomášek a za Blanensko a Bytešsko Jan Filipinský. Z národně-socialních kandidátů neprorazil na Moravě ani jeden.

Takovým výsledkem zakončen byl tedy obraz bojiště do říšské rady v Čechách a na Moravě za prvních voleb se všeobecným přímým a rovným hlasovacím právem. Uchovejme si tento výsledek pro budoucnost k poučení a potřebné orientaci *o síle socialních stran českých.*

XXIII.

Složení říšské rady a její volební soustava.

Socialní demokraté, národní socialisté a kde který demokrat a radikál viděli ve všeobecném přímém a rovném hlasovacím právu všecku spásu pro dělnický lid, kterému dle socialně-demokratického »vědátora« Karla Marxe říkají hrdě »proletariát« a slibovali, že tento parlament z tohoto demokratického všeobecného přímého a rovného volebního práva bude také demokratickým a dělnickým — a je! Byli-li jací zástupcové tříd, stavů a zájmů v minulém říšském parlamentu vídeňském při 425 poslancích i s pátou kurií, je jich v tomto parlamentu při 516 poslancích ještě více. Jest tedy vídeňský parlament (říšská rada) tak třídní a tak stavovský a ještě více, než dříve byl.

Podle tříd, stavů, povolání a zájmů objevuje se nám *říšská rada* v tomto obraze:

Povolání neb stav:	roku 1907:	roku 1906:
Zemědělců	110	46
Velkostatkářů a šlechticů	22	102
Továrníků	7	14
Inženýři	3	4
Živnostníků a řemeslníků	21	15
Dělníků	7	4
Profesorů	43	27
Soukromých úředníků	48	4
Veřejných úředníků	42	42
Advokátů	62	63
Redaktorů a spisovatelů	46	26
Kněží a duchov. hodnostářů	45	23
Učitelů	10	7
Lékárník	1	2
C. k. ministrů	6	6
Zemský maršálek	1	0
Zemský hejtman	1	0
C. k. generál mimo službu	1	0
Různá povolání a stavy	26	42

Říšská rada poslanců poskytuje nám v ohledu národnostním opět tento starý obraz:

Čechů je tam	107	a bylo jich roku 1906	87
Poláků je tam	79	» » » » »	71
Rusínů je tam	31	» » » » »	10
Jihoslovanů je tam	37	» » » » »	27

Celkem v říšské radě bylo a je:

Slovanů	roku 1907	256 a roku 1906 bylo	192
Němců	» »	231 » » » »	200
Italů či Vlachů	» »	19 » » » »	18
Rumunů	» »	6 » » » »	5

A co nejlepšího při této »demokratické« všeobecné, přímé a rovné volební soustavě jest, že v říšské radě nesmí dle § 42. zákona sněmovnou přijatého a ze dne 26. ledna 1906 potvrzeného, v 1., 4., 5., 33. až 37. a 42. býti měněna (ohledně okresů volebních a rozmnožení poslanců), *dokud není ve sněmovně přítomno aspoň 343 poslanců!* Nu, a na změnu této soustavy volební 256 slovanských poslanců i s Italy i s Rumuny dohromady, nebudou-li Němci chtíti, nikdy nestačí. K přerušení každého jednání o změně této volební soustavy Němcům stačí, když krátce a jednoduše vyjdou ze sněmovny ven. (Dokončení.)

Vůlí a rozumem.

Obraz ze života. Napsal Alois Dostál.

(Pokračování.)

II.

Uprostřed Dešic na návsi stál pěkný statek, k němuž náležely kdysi dva plné lány úrodných řepných rolí, hodný kus lesa, u potoka dlouhá louka, nějaká pastvina, v zahradě rybník asi na tři kopy kaprů. Pole se táhlo podél cesty ve dvou řadách a při silnici bylo vroubeno štěpnými stromy.

Stavení nebylo zánovní, ale přece posud ve slušném stavu, dílem ode dřeva, dílem z kamení. Všichni majitelé statek dobře opravovali, vždyť měli svoje dříví k stavbě i kamene ve vlastním lomu a písku hojnost. Krytiny byly taškové a pouze na senníku ještě se černaly staré došky. Zahrada byla oplocena, tolikéž dvůr a lísy se táhly ještě vedle palouku, aby tu na pastvu hnaný dobytek neškodil.

Asi před desíti roky ke statku přistavena nová sýpka, poněvadž bylo nebezpečno obilí dávati na podlahy. Velká světnice stála tak, jak původně ji před mnohými lety postavili z jedlových vysušených klád, ale později k ní přidali dva pokoje a staré světnice užíváno za kuchyni a čeledník. Stodola byla rozsáhlá, s dvěma mlaty a hlubokými pernami, chlévy se táhly v úhlu s obytným stavením a byly z kamene s četnými parníky ve zdích i střechách. V zadu stály kolny, menší chlévky na drůbež, sušárna, přenosná hlídačská bouda a jiné k hospodářství nezbytné nářadí.

Na rozsáhlém dvoře stínily dvě rozložité lípy, pod nimiž se v letě mile sedělo. Za menšího deště tu prý ani kapka nepadla na lavičky a stůl, kolem něhož se rodina i čeleď shromažďovala. Když vezli utíkajíce před deštěm vůz obilí, hleděli se rychle dostati pod lípy a bylo vyhráno.

Na tomto dvoulánovém statku od nepamětných dob hospodařili Modrochové. Ve vsi pamatovali tři generace, ale hospodáři měli staré kontrakty, které naznačovaly, že rod Modrochů dávno tady panoval — otec za dědem, syn za otcem — samí Janové. Sousedé vzpomínali ještě na děda, posledního držitele statku. Ten již učinil gruntu první ránu, že na něm zajistil dcerám veliká věna. Ale při moudrém hospodaření, při šetrnosti a pracovitosti všechno by se uplatilo a do pořádku uvedlo. Děd by se dluhů zhostil záhy, neboť nehověl žádným výstřednostem, neměl zvláštního vydání na svoje choutky a svědomitě spravoval svoje hospodářství. Proto obmyslil své tři dcery věnem, jaké se z takového statku slušelo. Byl to posud rolník tělem i duší, všemi snahami a tužbami. Pole a práce na něm ho těšila, s radostí pospíchal na pole i luka a mnohdy ještě vycházející měsíc ho tu zastihl. Rozkoší bylo pro něho usednouti po práci na mezi a rozhlížeti se kolem po zeleném osení nebo vlnícím se už zralém obilí, po sklánějících se větvích s ovocem, po vonícím seně. Modroch miloval přírodu, viděl v ní život a především tu znamenal ruku Nejvyššího. Před tou mocí se kořil co nejhlouběji.

Pamatoval ještě robotu, ale na jeho statku nespočívala s tvrdou krutostí. Modrochové pouze dováželi několikrát do roka pana vrchního do Prahy, zde na svůj náklad naň čekali a byli potom prosti všech dávek a povinností. Na jakém základě těch úlev se jim dostalo, nikdo určitě nevěděl. Jenom se hádalo, že asi vrchnosti některý držitel statku velikou službu prokázal a tak se mu zavděčil.

Modroch udržoval statek na patřičné výši, novým věcem se nevyhýbal, stroje kupoval, s duchem času kráčel, ale také všechno staré nezavrhoval. Co uznával za dobré, ponechával. Proto ani nerozboural starobylou světnici se čtyřmi poměrně malými okny v dřevěných stěnách, s poválovým, co rok červeně natřeným stropem, s velikými kachlovými kamny a za třeskutých mrazů všichni se tu rádi shromažďovali, aby se zahřáli. Celé rodině bylo zde tak útulno a milo. Také mu radili, aby dal skáceti ony dvě mohutné lípy na dvoře, potom že statek lépe vynikne a okny jeho bude lepší vyhlídka na silnici, ale Modroch se rádcům vysmál a potom se i rozhněval.

»Do kontraktu potomkům dám, že nikdo z nich nesmí sekeru přiložiti ke stromům, pokud v nich bude míza kolovati a aspoň polovina větví novým v létě květem se bude přiodívati. Za okrasu statku ony kmeny považuji, ať nemluvím o jejich užitku. Kolikráte stín jejich nám posloužil, co jsme se pod nimi naseděli, jak mnoho daly medového prášku našim včelám. Ani ta mrva v jejich stínu tak nevysýchá.«

Modroch se zasmál, když ho počali zváti statkářem a takový titul mu dávali na dopisy. »Sedlákem jsem jako můj otec, ale když vás to těší, jmenujte si mne jak chcete. Ale sám se tak nikdy nepodepsal, vždycky ku svému jménu připojil: »rolník z čísla 2.«

Ale »starosvětský« muž ten zemřel, tělo bylo odneseno v ta místa, kde rod Modrochův odpočíval pod drnovými příkrovy, a syn — zase Jan — nastoupil vládu. Ten už byl jinačí a jiné měl náhledy o světě i tužby. Hospodaře při otci, dal se jmenovati hospodářským příručím a pod tím názvem posílány mu noviny. Počal s dluhem, který zcela nikdy nezaplatil. Nevyhledal si nevěsty, která by věnem onen závazek vyvážila, měl už dávno známost a čekal, až se ujme statku, aby vyvolenou uvedl do statku. Otec tomu poměru nepřál, ale také příliš naproti se nestavěl.

»Jsi plnoletý, máš rozum a víš, co ti svědčí a co by ti uškodilo,« říkal mnohdy, slyše, kterou si Jan vyvolil. »Dle mého zdání Helena se do statku nehodí a k nám nemá ani tolik peněz. Pamatuj, že dluh s člověkem jídá, spí a často dusí.«

Jan vyslechl otce mlčky a čekal. Už mu bylo pět a třicet roků, když se po smrti otcově přece oženil a nenásledovav dobré rady, přece Helenu na svém statku hospodyní učinil.

»Mohl a měl jsem čekati ještě déle,« vyslovil se později, přesvědčiv se, že otec měl pravdu. Ale zatím vplul sám do jiných proudů a na usedlosti byli potom nehospodáři dva: muž i žena, vlastně milostpán a milostivá paní.

Když Modroch učinil na statku žádané změny, koupil nábytek, přistavěl pokoje, rozšířil okna u staré »seknice«, nyní čeledníku, když si pořídil nový kočár a vyměnil podsedního koně, zůstal mu na statku dluh šesti tisíc zlatých. Ještě to nebylo mnoho a v několika letech se mohlo všechno splatiti, kdyby se hospodářství chopily pilné ruce a poněkud se šetřilo. Ale duch dědečkův se odtud zcela vystěhoval a zcela jiné tady zavládly poměry. Helena začala, muž slepě následoval. Nebylo jinak v sousedství. Vlastně pod vlivem otcovým se opozdil, okolní statkáři pokročili dávno, smetše se sebe selský prach, šat a vůbec veškerý život rolnický.

V kraji nastavěno několik soukromých i akcionářských cukrovarů, rolníci se dostali do správních rad a jiné na sebe brali úřady. Tím odvykali práci, kterou ponechávali úplně čeledi. Také zavládl jiný způsob hospodaření, místo obilin pěstována cukrovka, její sázení, okopávání i dobývání dáváno chudým lidem na akord. Bylo méně starostí, zbylá čeleď odbývána deputátně a paní měly pouze jedinou službu do kuchyně. Každý větší rolník povýšil dovednějšího dělníka za šafáře, na kterého potom shrnul veškerou péči a práci při hospodářství. Sám jenom tu a tam dohlédl, dobytou řípu odvažoval, jinak se zabýval honitbou, dojížděním na bursu obilní, návštěvou hostinců. Ruce mu změkly, líce zbělely, tělo se napřímilo pod jemným suknem. Bez zlatých hodinek nevycházel, bez doutníku se veřejně neukazoval, v kapse stále měl připravené rukavičky. Rolníci se zbavili těch žlutých nebo zelených holínek a nosili lakýrky.

A tak proud času zasahoval do celého života. Výhost dána prostotě a jednoduchosti, jinak se strojilo, jinak žilo. Kdo si rozumně počínal, udržoval se nad vodou, ale někteří letěli jako rychlí ptáci do nového života, který je zhroutil. V Dešicích už některé statky padly, jedny byly rozparcelovány, dva zaujali židé, kteří měli na nich největší pohledávky. Stavení si ponechali, na pole dali šafáře. Ale tyto příklady přece nepůsobily na ostatní rolníky odstrašivě a nezastavily pády na šikmé ploše.

Rozhazoval-li Modroch, paní jeho nešetřila. Chtěla se vyrovnati ostatním statkářkám šatem, vedením domácnosti, veřejným vystupováním a to všechno stálo peníze. Cukrovary dávaly předem, hospodářská záložna a později banka v Praze ochotně půjčovala. Rodina se množila, vychovávání a vzdělání dítek také něco stálo. Olga se původně chtěla věnovati divadlu, navštěvovala několik roků hudební školu, ale potom toho nechala. Miloslava prodělala jenom výrobní spolek a kurs na piano. Nejmladší syn počal studovati gymnasium, potom přešel na reálku, ale ani zde nečinil pokroků. Vrátil se domů a věnoval se hospodářství při otci. Ještě že si ho šafář všímal a to i ono mu ukázal. Od otce by ani nepochytil, jak se ustroji kůň nebo jak se kleče drží. Chodil s rodiči do zábav, doprovázel sestry do Národního divadla, výborně tančil, se soudruhy popíjel a jenom k hospodářství přihlížel, aby odtud něco utrhl na lehkomyslný život.

Hospodářství nepomohli zavolaní Slováci, když domácí lidé stávkovali, nechtíce za starou mzdu pracovati; trestanecká ko-

lonie tady jenom neplechy rozsila; rolníci zápolili, hubovali, stížnosti pronášeli, nechtíce uznati, že na prvém místě a především sami jsou vinni a na sebe upletli metlu, která jim hrozila a také už více méně dopadala.

Zatím se zmáhal střední stav, obchodníkům se vedlo obstojně, bývalí bezzemci se zakupovali, k domkům si pomáhali, pole vydražili a počali v malém sice, ale na pevném základě hospodařiti na svém. Jsouce připraveni namnoze o výdělek na statcích příchodem cizích pracovních sil, musili takto pomáhati si k výživě.

V takovém prostředí vyrostl Jan, nejmladší potomek z rodu Modrochů. Poněvadž byl jediným synem, maje pouze dvě starší sestry — od mládí mu bylo přímo vštěpováno, že se stane erbovníkem na krásném statku č. 2. v Dešicích a hned se k němu podřízení jako k budoucímu statkáři chovali. Co chtěl, to se mu vyplnilo, šafář ochotně na koně ho posadil a dvorem povozil, záhy se stal — mladým pánem, rodiče mu vykali, kdežto on jim tykal. Způsob ten přenesen do vsi od úřednických rodin. Janovi vyhovováno, i ve škole zahmouřili oko, nevyznal-li se ve všem, jenom na středních ústavech nechtěli rozuměti jeho přednostem.

Jan nejraději jezdil, otec mu pořídil pěkného koně a malou bryčku plzenku. Mladý pán a později hospodářský příručí jezdil do města, svážel přátely a kdykoliv si vyhledal příležitost, aby mohl koně osedlati a vyjeti.

»Modrochův mladý pán!« říkali lidé, když kolem nich přímo letem lehká bryčka minula. A mladý pán byl všudy rád viděn, vítán, hostěn, neboť se dovedl do všech poměrů vpraviti, byl veselý, znal každou hru od kulečníku až ke kartám, měl uhlazené chování, uměl zábavně vyprávěti a vzbuzoval naděje jako ženich, udrží-li se Modrochové na statku,« jak dokládali znalci a bedliví pozorovatelé.

Jan tu a tam přihlédl k hospodářství, podíval se na koně, postál u dělníků, okopávajících řípu, časem chopil se opratí, ale celkem té jeho práce mnoho nebylo. Jak viděl otce, tak si počínal sám. Co den byl v hostinci, kde se shromažďovali jemu rovní selští synkové, svobodní učitelé, četníci a jiní. Tito mládenci měli svoji stolní společnost, v níž bylo až bujaře veselo. Pořádali divadelní představení, koncerty, vínky, plesy agrárníků, výlety pěšky i povozy. Jindy vyjížděli do Prahy, odkud přinášeli vtipy a veselé historky.

Modroch se nad tím pranic nepozastavoval, že u vedlejšího stolu sedá dlouho do noci jeho syn, kouří cigaretu za cigaretou, ano i v karty hraje. Dělali tak jiní, žil podobně i otec, panoval v Dešicích vůbec takový život. Smáli by se Janovi, kdyby doma sedal, kdyby nebyl v Národním na premierách, neznal nejnovějšího programu ve Varieté, neznal se na kulečníku a podobně neukazoval, že je mužem pokročilým. Dostával na denní útratu korunu, na zábavy pětku, ale to mu nestačilo. Někdy vázl v hostinci, jindy si pomohl a zaplatil. Jiní dělali předem dluhy, které zaplatí, až se stanou samostatnými a dostanou do ruky vládu i věno své nevěsty. Jan také učinil podobný pokus, ale hostinský jevil neochotu.

Tanulo mu asi na mysli — kdo ví, jak to jednou u Modrochů dopadne. —

Dorostly dcery a mnoho potřebovaly na svůj zevnějšek. Matka si je vedla od malička slušně, ale jejich léty také požadavky rostly. Byla to nová rubrika ve výdajích. Modrochovy slečny navštívily všechny plesy v místě a okolí, ale dlouho se nikdo o ně nehlásil, líbily se všeobecně, tančily překrásně, šustily hedvábím, ale ženiši se o ně nedrali. Vědělo se, že mnoho nedostanou, a kdyby jim snad bylo slíbeno, že se ten slib nemůže splniti. Modrochovy dcery by si menší rolníky nevzaly, a statkáři by si jejich věnem nepomohli. Lovily slečny dále, Jan bratr byl jim nápomocen, až si přece udělaly vážnou známost. Miloslavu si vzal tajemník sousední obce, která se opičila po městech a musila míti úředníka v samosprávě; Olgu za manželku pojal četník, nyní závodčí, který kdysi v Dešicích sloužil a jinam se dostal. Modrochovi se chlubili, že už je jako strážmistrem. Oba byli druhy Janovými a veselky odbyli v Praze, aby to přišlo levněji. Velikou veselku vystrojiti se už statkář neodvážil. Banka sotva mu půjčila dva tisíce na věna a několik stovek na výbavu. V Dešicích zvěděli o svatbách pouze z oznámení na křídovém papíře se zlatou ořízkou.

Vydání na drahé roby dcer nebylo, ale tím už nebylo statku pomoženo. Věděl to už Modroch, kterého často jímala tesknota, když nemohl splatiti účty, záložna mu uzavřela úvěr a věřitelé příliš a neodbytně bušili. Snad právě ty starosti mu věku ukrátily, že ani nedosáhl šedesátky. Po notné pitce ranila ho mrtvice. Týden se trápil a jenom na malou chvíli nabyl vědomí, aby učinil pořádnost a smířil se s Bohem. Statek se vším všudy obdržel syn Jan, ale za jiné okolnosti by se trpce usmál nad takovým darem. Stranou se vyslovil před sestrami, které chtěly ještě něco utrhnouti, že by mu tisíc zlatých, jako dostaly věnem, byl milejší.

»Musíš se bohatě oženiti,« zněla moudrá rada.

Modroch byl pochován slušně, ale jednoduše. Když se matka nad tou jednoduchostí pozastavovala, Jan jenom ramenem pokrčil.

»Nejde to, prodám hříbě a ještě zůstanu dlužen. Bylo tu špatně hospodařeno.«

Ten nepříznivý úsudek padal ovšem i na jeho hlavu, neboť v posledních letech měl otěže vlády v rukou. Otec mu všechno ponechával.

Jan počal hospodařiti s matkou. Ta mu vedla domácnost. Také zkrotla, vidouc, kam přišli. Ani výměnku nežádala. Jan následoval moudré rady a hledal nevěstu se značným věnem. Nejméně dvacet tisíc by potřeboval, aby aspoň něco dluhů bylo uplaceno. Hledali i jiní dobrou partii pro mladého pána, ve statku si podávali dvéře smluvčí, sestry se doptávaly, noviny v insertech pomáhaly, ale nebylo to nic platno. Buď nechtěly nevěsty, vlastně jejich rodiče ani slyšeti, buď se Janovi nelíbilo, co mu bylo nabízeno. Jakási vdova o deset roků starší by si Jana vzala, jinde lakomec přísnou dceru by sem dal, ale Modroch by se musil všeho zbaviti a majetek na ženu přenésti, aby jeho útraty na ní záležely a mohl být snadno za marnotratníka prohlášen.

K chudším se posud Modroch nesklonil. Takto postavou, taktem, vystupováním by se mnohým líbil, ale otcové se báli jednak dluhů a jednak navyklostí Janových. Bavili se s ním, lichotili mu, hráli s ním, ale v pokrevní přízeň s ním vstoupiti se obávali. Život je něčím jiným než zábavou a kratochvílí.

V Dešicích ani v tu dobu bohatých nevěst nebylo. Mnohá se podobala dcerám Modrochovým, krásně se šatila, skvostně vystupovala, na piano hráti znala, v besedě ani chybného kroku neučinila, ale valným věnem se vykázati nemohla. Tu se Jan ani neohlížel, ale spíše v cizině lovil. Mnohdy na lákavý insert se některý tatík chytil, podíval se na statek a ženicha, ale dluhy ho odstrašily. Jeden mu docela poradil: »Prodejte to a se zbytkem odstěhujte se k nám na hory, tam při pilné a svědomité práci snad se uchytíte a potom vám dceru dám.«

Modroch se až rozhněval. On že by měl kamsi do zastrčeného pohorského kraje se stěhovat a tam síti len, pěstovati brambory a jísti co dům dá? Tehdy bylo v Janovi ještě mnoho pýchy, hrdě pohodil hlavou a upřímného rádce dosti tvrdě odbyl. Na čas nechal ženitby a pozornost věnoval jiným věcem. Později počal vyznamenávat dceru radního Herolta, ale sousedé nad tím vrtěli hlavami.

Pád se dal na krátkou dobu oddáliti, byl však neodkladný. Statek už nápadně prohlížel pověstný parcelář. Modroch v tísni nemohl něco odprodati, banka nedovolila. Co by dělala s takovým osekaným statkem. Měl vyměřeno, mnoho-li smí vykáceti dříví k pálení. Vázali mu ruce, přitahovali ho úzce. Známí mu nemohli pomoci, sestry se ani neukázaly. Nadešla delší nemoc matčina. Jan svědomitě jí sloužil a o ni starost měl. I hostinec zanedbával a u lože matčina sedal. Viděl, teď že bude na statku sám a sám. Anděl smrti se tu vznášel a perutí svou jakoby se dotýkal i mladého hospodáře, který seděl nejenom u posledního lůžka své matky, ale i nad troskami kdysi krásného statku. Zkáza táhla se už od děda, dluh tížil hospodáře, nemohli se vybaviti z pod příkrovu toho.

Posléze následovala hospodyně svého muže, na náhrobku přibyla Helena Modrochová. Pohřeb měla ještě jednodušší, než před lety statkářův, sama žádala, aby se tak stalo, znajíc výborně finanční stav syna svého.

Teď scházela hospodyně a nadešel konečný pád. Mnozí se těšili na dražbu, vrány se slétaly v naději, že se jim dostane kořisti. Kdo lapí to pěkné sousto a vydělá několik tisíc na statku? Banka otálela, záložna čekala, Modroch se ještě držel zuby nehty. Ale už těžce sehnal semena, však přece všechno osil. Úroda byla obstojná, něco poplatil, čeledi dal mzdu. Sám se stravoval v hostinci. Styděl se přiznati k pádu, vynasnažoval se stejně utráceti jako jiní. Měl honitbu s ostatními rolníky, co zastřelil, prodal do města, aby měl na útratu. Tak žil a zápasil, strádal a čekal, až to vezme konec.

Modroch měl štěstí. Na jeho statek se přišel podívat muž, který utrpěl ztrátu v záložně. Z obavy před dalšími katastrofami chtěl uložiti majetek svůj v realitu, dověděl se o tomto statku

a teď jej prohlížel, jsa doprovázen Janem. Tento pověděl kupci všechno upřímně, neboť mu probleskla hlavou myšlenka, že by se při výhodném prodeji dalo něco zachovati. Kupec byl spokojen, statek se mu líbil, v duchu počítal a uvažoval. Při tom proklouzlo mu slovo o nepořádném hospodaření, ale Jan se stavěl, jakoby ničeho neslyšel. Krev v něm vzkypěla, však přemohl se, aby bohatého kupce nezaplašil. Příštího dne jeli do města, potom navštívili v Praze banku, u notáře sepsána smlouva a statek dostal nového držitele. Hned přejímal fundus, Jan zaplatil, komu co dluhoval, a když na všech stranách byl volný, s potěšením zpozoroval, že mu zbyly dva tisíce zlatých. Ani tolik nečekal. Parcelář sesmutněl, vrány odletěly a Modroch posledně spal pod rodnou střechou už ne jako vlastník, ale jako správce bývalého svého majetku.

Nyní se hleděl nějak uchytiti, zadal si o službu správců i šafářů, hledal levnější pozemek, ale v tu dobu se mu nic nenaskýtalo. Tu mu poradil známý, že v Moříně se menší dvorec pronajímá. Majitel jeho, jako poslanec za nesvěřenské statky, stýkal se v Praze s přítelem Janovým a ten nyní splatil pohostinnost, jíž se mu mnohdy na statku dostalo; přimluvil se za Modrocha a vyjednal mu nájem nejenom za mírné podmínky, ale také, že nemusil složiti peníze za fundus. K tomu by nedostačoval.

V Dešicích se až podivili, jak se Jan uchytil, hned by byla s ním šla čeleď v naději, že se jí i na jihu dobře povede; ano i některá domácí dcerka by následovala nájemce panského dvora. Tak posud nikdo z Dešic neodcházel, kdo tu o majetek přišel. Mnozí to Janovi přáli, nebyl vlastně zcela svým pádem vinen, nikdy si nezadal a mezi místní omladinou zaujímal čestné postavení. Pravda, veselý byl, utrácel, ano i hýřil, ale to v Dešicích nebylo ve zlé vykládáno. Jenom když zaplatil a nikoho neošidil. Svědomí zdejšího lidu bylo poněkud široké. Jan slušně se zachoval k rodičům, k smrti jim posloužil, sestrám dal z pozůstalosti, čeho žádaly, nikomu neublížil, s nikým se nesoudil; zasluhoval tedy lepšího osudu, než aby odešel z rodného statku v ruce s holí, kterou by si v hradbě ulomil. Proto mu místní honorace vystrojila slavné rozloučení a přála všeho dobrého na další pout života.

Jenom posledně odepřel sousedovi malou půjčku, kterou tento hleděl získati věda, že Jan má hotové peníze pohromadě. Byl také právě v neutěšených poměrech.

»Milý příteli,« řekl Modroch, »to nejde. Nechci tady zanechati žádného věřitele, ale také ne dlužníka. Čeká mne mnohé vydání. Musíš odpustiti.«

Jan odeslal hned peníze poštou a ponechal si jenom menší částku. Předem zaplatil nájem. V Dešicích ani nepověděl, kolik platí, neboť by se mu vysmáli. Zde za ty peníze málo pozemků by najal. Ještě něco sehnal prodejem svršků, nejnutnější poslal do Mořína a drobotiny rozdal chudým lidem. Zatím se přistěhoval Holas s rodinou a hned se ukázalo, že se jinak hospodářství uchopí. Ani slavnostního loučení se nesúčastnil, ale jenom

Janovi pravici podal řka: »Vynasnažím se, abych statek v celistvosti udržel. To asi bylo přání všech, kteří tu hospodařili, neboť po tuto dobu oba lány udrželi.«

Jan vzpomínal na slova dědova a dával tomuto muži za pravdu. Aspoň to mu bylo útěchou, že se rodný jeho statek dostal do řádných rukou, třeba k němu teď už žádného nemá práva, a že si nemůže úplně klásti vinu. Vynasnažoval se, ale nemohl zdolati dluhy, které se už od děda vlekly na statku jako — dědičný hřích.

Vzpominka.

Jde tichá se mnou v světa exilu
jak věrná sestra těšící a milující;
vždy hoří tam, kde zor chce posilu
a ozařuje nádheru mé zřítelnici,
když pavučinou bol ji opřádá.
Tu nádheru, jež rajské zdobí nivy,
tu nádheru, již rozsil Kristus snivý
a zalil tak, že nikdy nezvadá.

Jde se mnou vždy, když bloudím pralesem
svých myšlenek a snů a ideálů smělých,
kde zeleň naděje přikrývá zem,
kde zurčí bystřiny a písně z ňader vřelých
se vznáší k blankytu, jejž oko nevidí.
Tam jasnou hvězdou plane usměvavě,
bych cestu našel ve vysoké trávě
a nezdrásal se trny ostrých rokytí.

U dveří stojí vždy, když unaven
si lehnu na mech v opuštěné chýži,
a k osvěžení zavolá mi sen,
by kreslil, šeptal, zpíval, přitisk číši
mi plnou vína tajemného k rtům.
Ó, dobrá sestro, provázej mne stále,
exilu světa než dám na vždy vale,
svět duši vždy a veď ji k nadsvětům!

Jos. Kouba.

Šedesát let polského tisku ve Slezsku.

Ve »Vlasti« v přehledu »Ze slovanského světa« Fr. Štingl zmiňuje se o šedesátiletém jubileu polského tisku ve Slezsku. Do zprávy dostala se nesprávnost, kterou dovolujeme si tímto opraviti. První číslo prvého polského listu ve Slezsku, který se nazýval »Tygodnik Ciesyński«, vydáno bylo 6. května 1848, připadlo tedy šedesátileté jubileum polského tisku ve Slezsku již na loňský rok. Polský tisk předešel na Těšínsku tisk německý o celých 11 let.

Nebude nezapomínáno sděliti několik dat z dějin tohoto prvého polského časopisu. Koncem roku 1848 nabyl platnosti zákon, který ukládal vydávání politických časopisů, vycházejících aspoň jednou týdně, kauce. Protože ani zakladatel a redaktor Tygodnika Pavel Stalmach ani vydavatel jeho dr. Kludski neměli peněz na kauci, musilo býti 31. března 1849 další jeho vydávání zastaveno.

Stalmach byl nucen udělati z týdenníku časopisy dva, a to: nepolitický »Tygodnik Cieszyński« s obsahem poučným a zábavným a »Przegląd« jenž přinášel přehledy událostí politických. »Tygodnik« vycházel třikrát, »Przegląd« jedenkrát za měsíc, tak že kauce pro ně třeba nebylo. »Przegląd« vyšel po prvé 21. srpna 1849, obnovený »Tygodnik Cieszyński 1. září 1849. Oba časopisy v letech 1849 a 1850 měly v knížectví Těšínském 158 předplatitelů, v Haliči a jiných zemích 227, na výměnu jiným časopisům posílalo se 14 výtisků. Když byl nad Halič vyhlášen stav obležení, »Tygodnik« tam byl zakázán. Poslední jeho číslo vyšlo 8. února 1851. Stalmach však počal hned vydávati nový list »Gwiazdka Cieszyńska«, jejíž první číslo vyšlo prvního března 1861. Tato »Gwiazdka« s malou přestávkou od 29. května 1852 do 5. března 1853 vychází až doposud jako dědička Tygodnika, s nímž vykazuje r. 1909 již 62. ročník.

Uvedená přestávka byla následkem výstrahy, kterou dala redakci zemská vláda v Opavě 5. března 1852, obviňujíc list, že pěstuje národní separatismus a šíří nenávist mezi národnostmi. Stalmach výstrahu vytiskl a čtenáři považovali to za zákaz a list šmahem vypovídali. Teprve po třech čtvrtích roku podařilo se list opět postaviti na nohy. Znenáhla získával si pevný kmen odběratelstva. R. 1860 čítala 527 odběratelů, v roce 1861 a 1862, když bylo jí povoleno zasílání do království Polského, přes 1200, r. 1870 1078 odběratelů, r. 1880 1428, r. 1890 na 1300. Odtud počet odběratelů poněkud poklesl, protože v Haliči povstala celá řada nových listů, které tam odtud »Gwiazdku« vypudily.

Od 1. ledna 1888 přešla »Gwiazdka« do majetku katolického duchovenstva, které na další vydávání utvořilo katolický tiskový spolek. Ke změně této došlo z příčin náboženských. Redaktor Stalmach dostal se svým časopisem v roce 1883 do sporů s národními evangelíky. Spory se stále přiostřovaly, a protivníci Gwiazdky úsilnými agitacemi listu úplně podryli půdu, tak že do Haliče přestal skoro úplně docházet. Třenicemi uštvaný Stalmach »Gwiazdku« tedy prodal duchovenstvu za roční rentu 1000 zl., kterou bral až do své smrti 13. listopadu 1891. Po jeho smrti majetníci listu vypláceli vdově Anně Stalmachové 400 zlatých až do její smrti 11. prosince 1902. Když počátkem r. 1897 katolický tiskový spolek na rozkaz Vratislavského biskupa kardinála dra Koppa musil se rozejíti, převzal vydávání listu dr. Julian Kreisel, advokát v Jablunkově, později ve Fryštátě, který v lednu 1901 prodal list

za 1650 zl. družstvu, které »Gwiazdku« až dosud vydává. Po zrušení novinářského kolku v r. 1900 objem listu vzrostl s 10 na 12 stran, v r. 1904 zvětšen formát, v r. 1906 začal vycházet dvakrát za týden a obliba listu vzrostla tak, že počet odběratelů v letech 1906 a 1907 se téměř ztrojnásobil a tiskne se ho nyní kolem 3500 výtisků. Se vzrůstem odběratelstva rozhodlo se vydavatelstvo snížiti předplatné z K 9·20 na K 7·— i s poštovní zásilkou a předplatné toto nezvýšeno, ani když list počal vycházeti dvakráte za týden.

»Gwiazdka Cieszyńská« má na záležitosti na Těšínsku značný vliv. Jest orgánem katolické národní strany polské, sorganisované ve Svazku slezských katolíků a ve svazku křesťanských průmyslových dělníků. Mívá rozhodující slovo při různých volbách a koná svůj uvědomovací úkol mezi polským lidem velmi dobře. Jsou proto obce polské ovládané »Gwiazdkou« národnostně mnohem spolehlivější než jiné a také až do nedávna byly mnohem snášelivější k národnosti české, pokud jsou na jazykovém rozhraní. V posledních dobách je »Gwiazdka« vůči Čechům mnohem příkřejší, je to snad následkem tlaku, jemuž podléhá vůči jiným radikálním listům polským. Jsou to hlavně orgány polských protestantů v čele s »Dziennikem Cieszyńskim« (vychází 4. rok jako nástupce čtrnáctidenníku Przeglad Polityczny, orgán tak zvaných Michejdovců, střední polské národní strany). Celkem má Slezsko čtverý druh polských časopisů: národní katolické, národní protestantské, odrodilecké, soc. demokratické. Časem dochází mezi všemi k ostrým polemikám. Vůči Čechům jsou nyní v zaujatosti všecky svorně, vůči Němcům jsou národní i katolické i protestantské rozhodné, odrodilecké konají ovšem svůj žalostný úkol, který jim vytkl jejich tvůrce nedávno zemřelý superintendent dr. Haase. Proto i jednota Poláků na Těšínsku při různých příležitostech bývá ohrožována, proto docházívá ke kompromisům ne vždy uspokojivým a působícím zhusta nové rozmíšky. Tak to bývá hlavně mezi katolíky a protestanty při volbách sněmovních, školních rad a silničních výborů a je v tom stálé nebezpečí, že číhající protivník z toho může jedenkrát kořistit. Skvrna odrodilectví mezi polským lidem jde téměř výhradně na účet protestantů. Pěstují je pod ochranou senioratu nejvíce pastoři a protestantští učitelé. V poslední době se šíří a prohlubuje, několik obcí již si dobrovolně poněmčilo školu a vznikl docela i nový list na výrobu odrodilců (»Slazak«). Tato hlíza jest největší překážkou národního i osvětového pokroku mezi polským lidem a bude třeba ještě mnoho a vytrvalé práce polských pracovníků, aby odrodilecké býlí vypleli a lid přivedli ke světlé metě národní ryzosti.

Nyní mají Poláci po více než 60 letech od založení prvního časopisu tyto časopisy: »Gwiazdka Cieszyńska«, »Dziennik Cieszyński«, »Glos kobiet«, »Glos ludu ślaskiego«, »Górnik«, »Nowy Czas«, »Przeglad rolniczy«, »Przyjaciel ludu«, »Robotnik ślaski«, »Wieniec-Pszczólka«, »Miesiecznik pedagogiczny«, »Zaranie« (Zora) a »Slazak«. Sluší dodati, že všecky tyto časopisy jsou velmi laciné. Tak »Gwiazdka Cieszyńska«, vycházející dvakrát týdně, stojí ročně i s poštovní zásilkou jen 7 K a mívá ve středu 1 arch, v neděli $1^1/_2$ až 2 archy, »Dziennik Cieszyński«, jenž vychází denně kromě nedělí a svátků o jednom archu, v sobotu s přílohou zábavně-poučnou a s obrázky, stojí jen 12 K ročně i s poštovní zásilkou. V této láci mají proti časopisům českým ve Slezsku velikou výhodu.

L. † 30.

Literární sekce družstva Vlast

konala dne 12. července t. r. první schůzi po valné hromadě. — Za prvního místopředsedu zvolen byl far. Vl. Hálek, za druhého katecheta Václav Kunz, za jednatele katecheta Boh. Jiráček. — Lit. sekce připojila se k resoluci Jednoty č. kat. učitelstva proti Macharovi, a usnesla se, zaslati blahopřání Dru Jos. Kupkovi, professoru pastorálky v Brně, k jeho 25letému kněžskému jubileu. — Literární sekce projevila soustrast nad úmrtím Dr. Jul. Nejedlého, jenž byl též literárně činným a vždy směry konservativní pěstil a katolický názor hájil. — Vyřízeny byly různé záležitosti vnitřního rázu, určeny byly na dobu zimní dva slavnostní večery, načež přítomní podávali literární zprávy; my je zde pro jejich obsáhlost jen krátce budeme reprodukovati.

Red. Tom. Škrdle předložil, ocenil a doporučil knihu — plnou bohatého obsahu »Papež Pius X.«, a brožuru »Machar a křesťanství« (Časové úvahy«, ročník XIII., č. 7.) a »Mašůvky« mariánské poutní místo od Ign. Zháněla.

Katecheta Boh. Jiráček rozebral ze »Zábav večerních« (ročník 30., č. 2.) tři povídky Boh. Pavla Sychry«: »Na tvrzi«, »Na rychtě« a »Na statku« a z »Laciné obrázkové knihovny mládeže« (pořádá V. Špaček) posoudil č. I., II., III. a IV. Obě sbírky doporučil.

Farář Al. Dostál vybral si k posudkům z »Přítele domoviny« povídku: »Ve zbrani«, pochválil velice lichotivě historickou hru Josefa Haise-Týneckého: »Vězeň na Křivoklátě«, odsoudil různé románové přílohy denních listů, poukázal na mezeru v kat. písemnictví, že nemáme vánoční knihovny katolické pro mládež i varoval před tím, aby katolický tisk neužíval jmen, jako literární prasečkáři a jiné více.

Katecheta Václav Kunz referuje o Knihovně Posla z Budče, II. svazek: »*O náboženství*« od F. S. Nežáreckého. Spisovatel má úplně zvrácené názory o náboženstvích a o nábož. katolickém zvláště. Chce srovnávati jednotlivá vyznání a osvětliti přirozený vznik náboženství. Nechce uváděti kritiky, ale kat. nábož. odsuzuje dosti znatelně. Ubohost názorů jeho vyzírá na př. z těchto ukázek: Pavel vlastně založil církev; Křesťanství pohrdá ženou a rodinou; Sv. Augustin byl determinista, založil pravou zbožnost. Sv. Tomáš Aquinský prohlásil poslední pomazání za svátost atd. Názor křesťanský o těle nazývá výplodem perversity a nazírání nemravného. Spis končí chvalořečí na Luthera. Posel z Budče vydal tím knihu zcela tendenční proti náboženství křesťanskému.

2. Knihovna Volné Myšlenky, číslo 18: »*Dějiny Kříže*« Napsal Andrzej Niemojewski s 90 vyobrazeními. Autor chce dokázati, že znamení kříže se nachází už v dobách pohanských, u Babyloňanů, Číňanů, Indů, pak u Židů, jimž byl prý kříž jakýmsi národním symbolem, a tak chce ukázati, že křesťanství přejalo kříž z rukou pohanských a židovských. Celá knížka, byť měla sebe více archeologických obrázků, nedokazuje nic, poněvadž tam — je-li to pravda — kříž znamenal zcela něco jiného, než znamená nám křesťanům. Vůbec z indické *pramanty* (česky: nebozez T), jenž má podobu kříže a jímž se oheň dobýval, dokazovati nový význam kříže, t. j. samočinnost, jest fantasie v hlavě volného myšlenkáře. Tím neporazil kříž náš jako symbol vykoupení.

Polní kurát a auditor bisk. konsistoře Dr. Rud. Zháněl posoudil katolicko-exegetickou studii Dra Tom. Hudce: »Sv. Jan apoštol v Efesu«, dále velmi cennou pomůcku k májovým pobožnostem Ant. Rejzka I. Sv. »Tisíckrát pozdravujeme Tebe«. Z časopisů Marianských probral »Květy Mariánské«, »Růži dominikánskou«, »Marii«, »Hlasy Svatohostýnské« a »Pod praporem Mariiným«. Zmínil se také z »Ludmily« o povídce Oldřicha Kosteleckého: »Kandidát šílenství«, o »Závěti sv. Otce Františka« a na konec doporučil Svatkovy »Kvítky«.

Místopředseda farář Vl. Hálek odsoudil detektivní a krvavou literaturu, odsoudil časopis: »Moravsko-Slezskou revui« a doporučil »Museum«, časopis bohoslovců československých. Mimo to pojednal o zařízení lidových čítáren.

Uvedli jsme většinou jen nápisy. O některých referátech rozpřádá se debata, jaká je to škola pro poučení těch, kteří jsou na schůzi přítomni, když v krátké době slyší posudky o četných knihách a časopisech; jak se při tom obor vědění rozšiřuje, kritické nazírání uceluje, karakter upevňuje. Tím plní Literární sekce družstva v plné míře své poslání, jsouc prvním a vážným katolickým sborem literárním.

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Geschichtliche Jugend- und Volksbibliotek. — Svazek XX.: Kaiser Otto I. der Grosse von Dr. Alfons Steinberger. — Ve svazku přítomném autor populárně a zajímavě líčí nejprve volbu Otty I. na trůn německý po smrti otce jeho Jindřicha a ukazuje, kterak nově zvolený vládce, ač měl teprve 24 léta, ukazoval takovou energii a tak vysoký pojem o velebnosti, ano o svatosti svého úřadu, že mu nikdy nescházela ani zralost muže, ani moudrost stáří. Hned od počátku vlády kupily se nad jeho hlavou těžké, zlověstné mraky, než Otto náležel k oněm řídkým lidem, jejichž odvaha a důvěra v Boha roste s rostoucím nebezpečenstvím. Úklady strojil mu především mladší bratr Jindřich, touže sám zmocniti se trůnu. Všecky tyto nástrahy byly však zmařeny, a Jindřich poznávaje své bezpráví, podrobil se konečně bratru svému, jenž mu také velkomyslně odpustil. V dalším postupu autor líčí, kterak Otto proniknut pravou nelíčenou zbožností se přičiňoval o rozšíření křesťanství, jehož veliký význam pro kulturu národů jasně poznával. V otázkách týkajících se křesťanského náboženství a jeho rozšíření byl mu výborným rádcem vědou a pravou zbožností vynikající bratr Bruno, pozdější arcibiskup Kolínský (od r. 953). Po té autor vyloživ neutěšené poměry italské, kde Hugo burgundský a Berengar, markrabě z Ivreje, proti sobě nepřátelsky vystupovali, popisuje zasahování Ottovo do věcí italských, jeho boje proti Uhrům, jež skončily jejich porážkou na poli lešském, a jeho jízdu do Říma, kam byl povolán na pomoc papežem Janem XII r. 962. Poslední stránky věnovány jsou Ottovu životu rodinnému a smrti, která jej zastihla 7. května r. 973 k velikému zármutku celé říše německé.

Svazek XXI. Das Kloster St. Gallen. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte von P. Gabriel Meier O. S. B. — Svazek 21. nazvati možno jedním z nejzdařilejších, jež posud v »Knihovně mládeže a lidu« byly uveřejněny. Autor provází nás dějinami kláštera od jeho vzniku až do jeho zrušení, všímaje si pilně stránky a významu jeho kulturního. V chudobě zrodil se klášter jako štípení sv. Havla (Galla), jenž jako misionář k jezeru bodamskému přišel a zde si nepatrnou cellu poustevnickou zřídil († 627). Po jeho smrti byla cella obydlena poustevníky, kteří však válkami mnoho strádati museli. Teprve od r. 720 počíná se klášter povznášeti a nabývá rychle pyšného rozkvětu zvláště přičiněním opata Othmara, jenž klášter reorganisoval a řeholi benediktinské podřídil. Tři sta let po zřízení kláštera rozkládaly se statky jeho již daleko přes území, jež má nyní jako moderní státní útvar jméno St. Gallen. Požehnání kulturní, které klášter v době této šířil, bylo veliké; na škole klášterní učili vynikající učenci, v klášteře žili znamenití spisovatelé a brzo vznikla zde také vzorná škola zpěvácká, z níž vyšli

četní hudebníci a skladatelé. A jaké množství pokladů vědeckých nahromadilo se postupem doby v bohaté klášterní knihovně, v archivě, jaká vzácná roucha bohoslužebná v klášterním chrámě! Měl ovšem i po tom klášter doby boje a úpadku, jež ke konci století 13. dosáhl značného stupně a až do století 15. trval. Než odtud počíná doba rozkvětu, přerušená bohužel v brzku reformací, za níž na krátkou dobu opat a mnichové museli klášter opustiti. Mírem Kappelským byly však po té klášter a panství opatu navráceny a klášter nabyl opět nového rozkvětu a stal se znovu místem klidné blahodárné práce, zvláště na poli vědy a umění, až mu francouzská revoluce r. 1798 učinila konec. Později (r. 1823) na jeho základech zřízeno nynější biskupství Sv. Havelské.

Svazek XXII. Die Portugiesen als Pfadfinder nach Ostindien. Von P. Rob. Streit O. M. J. — Základ k světovému postavení Evropy, která dnes svoji kulturní a kolonisační síť po celé zeměkouli rozprostírá, byl položen v době, které dějiny daly jméno »doba objevů«. Tehdy, když Španělové nalezli na západě nový svět, a Portugalci na východě díl světa, který se stal takořka bájí, opět přivedli do západního okruhu kulturního, byly dobyty ony země materielně, jež snahou naší doby mají býti proměněny také v duchovní državu. Jeť přece účelem každé křesťanské kultury a civilisace: duchovní dobytí. Velikost a moc, které se obdivujeme na křesťansko-západním kruhu kulturním, zvláštnost jeho sil svět a národy obsahujících, universálnost jeho schopnosti k světové kultuře — to vidíme takořka v poupěti svinuto a k rozkvětu připraveno na prahu doby objevů. Tuto dobu třeba znáti, chceme-li době naší porozuměti. Dvěma směry razila si nová doba dráhy: na východ objevy Portugalců a na západ objevy Španělů. Objevy Portugalců, které autor v přítomném svazku zdařile popisuje, nemají sice onoho lesku jako objev nového světa, mají však ráz priority a plány Kristoforo Kolumba jsou jen srozumitelny ve světle otázky východo-indické. Než i objevy Portugalců náleží k nejzajímavějším obrazům, které dějiny znají. V pozadí v mlhavých obrysech, obetkána pověstmi a sny, pozvédá se východní Indie, veliký cíl. V popředí stojí Portugalsko, z malých počátků ponenáhlu vzrůstající, opatrně v před kráčející na dráze vyšší prozřetelností vykázané a pak pozdvihnuté svými hrdiny k nejvyšší výši svých dějin a povolání jako národ objevitelů. Na širokém obraze porozujeme napřed jen temné, zmatené obrysy, které nanejvýše dávají tušiti cestu spojovací k vzdálenému cíli. Zprávy Marco Polovy zaněcují oheň na východě a brzo vidíme na cestě Portugalce; postupují pomalu v před, když se na západním pobřeží africkém takořka napřed vycvičili. Mocní vůdcové, mužové od Boha lidu darovaní, zasahují tu, kde síla ochabnouti hrozí. Jindřich Plavec, Diogo Cao, Bartholomeo Diaz a Vasco de Gama jsou velicí objevitelé cesty k dalekému cíli. Toť obsah zajímavého svazku, v němž na konci zdařile je ještě vystihnut veliký význam nových objevů jak pro Portugalce tak pro celou Evropu. Také křesťanství dostalo se nové doby. Nová, ke žni zvoucí pole, otevřela se mu, nová vítězství mu kynula. Na východ a západ vidíme stejným krokem s dobyvateli kráčeti misionáře církve katolické, kteří v krátké době přivodili jednu z nejslavnějších epoch v dějinách církevních a misijních.

Svazek XXIII. Luther und das Luthertum. Von Dr. Th. Alfred Weber. — Martin Luther, jehož život a činnost autor, používaje novějších badání předních historiků katolických, jako Grisara, Weisse atd., v přítomném svazku líčí, byl slovem a příkladem nesporně duchovním otcem celého neblahého západního rozkolu. Tento význam Lutherův byl již za jeho života poznán. Jeho přednášky, kázaní a rozmluvy byly zapisovány; jeho knihy, manuskripty, ano i záznamy o domácím hospodářství byly pečlivě shromažďovány, tak že o jeho zevnějším, ano i vnitřním životě máme hojnost zpráv, a to tím více, poněvadž i Luther sám často o sobě mluvil a psal.

V části úvodní autor pojednává o příčinách církevní revoluce a ukazuje tu, kterak již téměř dvě stě let před jeho vystoupením půda mu byla připravována. Jako příčiny rozkolu uvádí autor obrat na poli vědeckém humanismem přivoděný, dále působení dřívějších bludů, zejména husitských, pod jejichž vlivem také Luther se nalézal, převrácené používání starého římského práva. Tím přivoděn byl absolutismus knížat, kteří chtěli býti i v církvi neomezenými pány, a zároveň způsobeny velké socialní škody. Lid upadl do nesnesitelného poručníkování, vykořisťování a potlačování všemocnými knížaty a jejich úřednictvem. Vůbec stály tehdy bohatství a chudoba příkře proti sobě. Kupci v městech hromadili bohatství, nižší šlechta za změněných poměrů válečných chudla, loupežné rytířstvo se zmáhalo, sedláci upadali do nevolnictví. Následek byl, že naplněni byli prudkou nenávistí proti bohatým světským a duchovním pánům, jež se ukazovala v různých vzpou-

rách. Bohužel, ani v církvi a v kleru nebylo vše v pořádku, neboť nutné reformy nebyly s veškerým důrazem prováděny; nicméně nepořádky nebyly takové, jak je obyčejně odpůrci líčí. V kleru i lidu bylo dobré jádro, které skýtalo naději v lepší budoucnost; církevní život tehdy počal znovu zkvétati, zbožnost rostla, svaté přijímání stávalo se častějším, počet pobožností řadou krásných nových pobožností vzrostl. Zvláště vroucí byla úcta hořkého utrpení Páně, svátosti oltářní a P. Marie.

Po té autor líčí Lutherovo mládí a jeho leta klášterní až k vnitřnímu odpadu od církve (r. 1517). Pak seznamuje čtenáře se zevnějším jeho odpadem (od r. 1517 až 1521) a jeho činností do r. 1626, kdy dospěl Luther k svému vrcholu. V dalších odstavcích vypsáno je církevní a politické vytvoření rozkolu, kteréžto poslední započalo utvořením spolku Šmalkaldského r. 1527. Činnost spolku Šmalkaldského je pak předmětem následujících kapitol. Válkou šmalkaldskou r. 1547, v níž spojenci byli poraženi, zakončena činnost spolku. Poslední hlavy svazku věnovány jsou Lutherově smrti, politickému dovršení roztržky až k míru augšpurskému r. 1555, dále vnitřnímu rozvoji lutheranismu, kde případně vyloženy jsou spory v lůně jeho, pokusy o sjednocení atd. V doslovu autor ukazuje, jaká vážná naučení dějiny rozkolu v sobě obsahují. Na Lutherovi máme nejlepší doklad, jak rozkrocené vášně vedou k lichým naukám, jak pýcha duševní pudí k odpadu, jak vytržení jednoho článku ze systému církve katol. celou budovu dogmat podvrací. Kdyby byl Luther použil polovice energie, kterou promrhal na potírání církve a na šíření své nauky, k sebekázni, byl by se život jeho tělesně i duševně šťastněji vytvořil. Byl by se mohl státi při svém nadání pravým reformatorem, dobrodincem církve.

Svazek XXIV. Die Femgerichte. Von J. Kemper. Kdo chce soudům femním čili tajným, tomuto zvláštnímu zřízení středověkému, náležitě porozuměti, musí se takořka z naší doby s jejím přísně spořádaným soudním zřízením odmysliti. Ve středověku byl rozdíl stavů podstatně jiný než dnes, a u soudů femních neplatila jako u dnešních soudců našich zásada, že jsou si před soudem všechny osoby rovny. Zda tato nerovnost v jednání byla tehdy tak trpce pociťována, jako bychom to nyní činili, je otázkou; mrav a obyčej přispěly asi k tomu, že tato nerovnost byla méně trpce pociťována.

Celé zřízení soudů femních není přes horlivá badání dosud úplně objasněno. Přes to autor snaží se podati pokud možno čtenáři jasný jejich obraz. Za tou příčinou vysvětliv jméno a původ jejich, pojednává nejprve o femních soudech všeobecně a ukazuje, že to byly hraběcí svobodné soudy, které se ve Vestfalsku udržely u mnohých svobodných sedláků jako soudy královské. Soudy tyto dělily se na veřejné a tajné. K veřejným jednáním měl každý svobodný muž přístup. K tajnému soudu měli naproti tomu přístup jen porotci. Na soudu předsedal svobodný hrabě, rozsudek byl pronášen od přísedících neboli porotců; při důležitějších sezeních muselo jich býti přítomno alespoň sedm. Žaloba podávána jedním z přísedících; každý z nich, byl-li mu znám zločin, jenž podléhal soudu femnímu, byl zavázán přísahou, by jej před soud přednesl bez ohledu na osobu a stav. Jen ženy a židi jakož i duchovní byli vyňati. Trestem byla jen smrt provazem. Rozkvět soudů těchto spadá do 1. polovice stol. 15. Po té upadaly a držely se však zdánlivě pod starým jménem až do počátku 19. stol. *Dr. Jos. Samsour.*

Mitteilungen der Kunstsektion der Österreichischen Leo-Gesellschaft 1. Heft. Praktischer Führer auf dem Gebiete christlicher Kunst in Österreich samt einer Auswahl neuerer Werke. Mit Unterstützung des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht herausgegeben von der Österreichischen Leo-Gesellschaft. Wien 1908. In Komission bei Gerlach u. Wiedling, Wien I. — S povděkem přijmou zajisté kněží a kdož vůbec ještě o církevní umění se zajímají, vydání uvedeného praktického vůdce a rádce v odvětví křesťanského umění. Jest správnou zásadou, že kostely, kaple a neméně i přibytky katolické okrášleny býti mají předměty a děly uměleckými; zejména katolické chrámy Páně mají venkoncem miti výzdobu uměleckou. Na to správně poukazuje Lvovou společností vydaný spis, jehož jest účelem, seznamovati širší veřejnost anebo alespoň interesenty s nynějším novodobým uměním církevním a podávati ukázky pravého umění. Za tímto účelem přináší spis ten veliký počet reprodukcí skutečně uměleckých děl z oboru stavitelství, sochařství, malířství a kovotepectví od proslulých umělců. A opravdu, s velikou zálibou a s patřičným zápalem pro pravou krásu prohlížíme obrazy ty, jeden po druhém, z nichž hned na první pohled vyzíráme pravé umění, přicházejíce ku přesvědčení, že stánku Božího jedině tak dokonalé práce jsou důstojny. V sešitě prvém již zastoupena jest celá řada umělců, jichž díla jsou vyobrazena a jména s adresou uvedena. V textu pak, obrazy provázejícím, dává se návod, kterak lze

u proslulých umělců díla umělecká objednávati a vyvracejí se různé námitky, na př. stran ceny a m. j. Ježto právě v nynější době všude skoro velmi mnoho se podniká na obnovu a okrasu chrámů Páně a kaplí, přišel spis ten v čas, a nelze jinak doufati, leč že bude dobře působiti. Pravým uměním získají kostely a získá umění samo. *Josef Herzig.*

Baumberger Georg: Im Flug an südliche Gestade. Reiseindrücke aus Spanien, Marokko und Italien. Nakladatel Benziger, stran 483, cena neváz. 6 m., váz. 7 m. — Katoličtí Němci měli nyní dva všeobecně známé, proslulé spisovatele velkých a četných knih cestopisných: faráře Jindřicha Hansjakoba ve Fryburgu a redaktora Jiřího Baumbergra v Curychu. Hansjakob se však již od roku 1906 odmlčel; vydal tehdy svůj poslední cestopis, který podnikl v kočáru po Bavorsku; ovládá tedy nyní Baumberger skoro sám toto odvětví. Loni r. 1908 vyjel si okolo velikonoc »letem« do světa; v Paříži se zdržel jen několik hodin, pak pádil přes Bordeaux k jihu až do Španěl, kde však hned v první osadě, v Hendaya, zameškal vlak, neboť ve Španělsku nečekají na pařížský express, aby cestující měli další spojení do Madridu. Prohlédl si důkladně Hendayu a jel pak do Madridu, kdež se zdržel asi dva dny; nezastaviv se v rozkošné Andalusii jel do Gibraltaru, kdež kratince pobyl a učinil výlet jednodenní do Tangeru. Času zde tak důmyslně použil, že dobře vystihl tamější poměry. Nyní jel parolodí severoněmeckého Lloydu přes Janov do Neapole. Pokusil se o výlet na Vesuv, ale nahoru nešel, nestojí to za to, v Římě pobyl dosti dlouho a pak jel přímo domů.

Jsa dlouholetým obratným redaktorem píše ve slohu duchaplného essayisty »fejletonisty«. Má rozmarný, poutavý, lehký sloh, všímá si spolucestujících, jichž karakteristiku případně vystihne, vyhledává intervievy se zajímavými osobnostmi; líčí s mladistvým zápalem a citem, ač je dle přiložené fotografie asi padesátník; na vše pohliží okem, plným zdravého a řízného humoru. Největší část spisu, asi 150 stran, je věnováno Římu, který je věru skvěle vystižen, píše o několika neznámých, málo povšimnutých věcech: »Znáte sestry sv. Otce? ptá se jednou své kvartýrské. Znám! Co dělají? Mnoho se modlí a mnoho pláčou. Pláčou, vyzvídám? Ano pláčou, aby jejich vznešený bratr méně plakal.« »Více pometel by bylo často v Římě potřebí, než více světla«. Umí býti při všem šelmovství vážným; dojemně líčí připolospadlou národní svatyni švýcarskou v Římě a vybízí k její opravě. Nikde nezapře, že je synem Alp. Ku konci popisu zápasů býčích v Madridě praví: »ó ti zdejší býci, jací jsou slaboši! Kdyby sem pustili jednoho našeho alpského, ten by celou tu bandu piladorů, banderilů zahnal a zabil«. Jak je originelní! Jeda do Malagy lesem korkových dubů, podotýká: »všude plno vína, na stanicích plno balíků se zátkami, viděti více továren na zpracování korku. Věru pravá vinná krajina, v níž vedle skvostného vína rostou hned zátky na ucpání vinných lahví.« Četba je od začátku až do konce poutavá. Úprava je nádherná, obrázků je přes sto a vesměs nádherných. Milovníkům cestopisů budiž Baumberger, jako originelní pozorovatel, vřele doporučen; vydal doposud šest svazků cestopisů, z nichž některé vyšly ve třetím vydání. *Ignát Zháněl.*

»Hausfreund«, časopis k poučení a k obraně pro každého, redakcí v Bořislavi u Teplic, stojí sice 1 K 60 h. ročně i s poštovní dodávkou, ale přes to oznamuje v posledním čísle ze dne 15. červenee 1909, že jest nucen zastaviti další vydávání. Hmotná podpora žádná, četné nedoplatky, tisk drahý. — Želíme srdečně zánik časopisu tak výtečného. Byl to bojovník neohrožený proti hnutí »Los von Rom«. A také prospíval! Vnikl do všech vesniček, do každé chaloupky a všude potíral zhoubné rozsévání Lutherského plevele. Německý lid poučoval o vzácnosti sv. naší víry, o převráceném učení Lutherově i o nebezpečí, jaké hrozí národu od židovského otroctví. Jaká to prý hanba, jak jest to ponížující pro bodrého Němce, aby byl čeledínem židovstva! Stejně zdařile porážel hesla »Volná škola«, »Volná láska«. Řekl to svým čtenářům od srdce, bez obalu! Co bylo důležitější, nechal tisknout na okraji neustále po dlouhou řadu čísel, aby se takořka vžilo v paměť čtenářů. K naší národnosti byl spravedlivým, nationalismus německý odsuzoval a poněmčelé učitele šlehal ostrou satirou. Neradi ztrácíme bojovníka tak výtečného, a máme za zlé německým katolikům, že jej nechávají padnouti. Má-li prý znovu se vzkřísiti, jest třeba jiné knihtiskárny a více hmotné podpory. A nešlo by to? Vězte přece, bratří, že jest to bojovník, jenž takořka jediný se obětoval v nebezpečí největším! Necháte Lutherské zuřivce s pokojem, aby na jeho hrobě prováděli své nepoctivé tance? Nuže! *Bohumír Tomíček.*

ČESKÁ.

Volnomyšlenkářská belletrie. Vojta Beneš. Črty a povídky. Nákladem Volné Myšlenky. (Dokončení.) — »N a š l o h o š t ě s t í.« Na honě postřelil starý milostpán ze zámku Pepíka, kučeravého hocha dojičky Kačabky. Milostpán dal mu korunu, matce dal lepší deputát a hocha určil, ač kulhal, k volům, s nimiž jezdil. Matka i všickni ve dvoře soudili, že ho potkalo štěstí. V povídce se vypravuje, že kluci honci nikdy ani krejcaru od milostpána neobdrželi a celá tendence povídky srší zase zášťm proti pánům. I já, pisatel této stati, chodil mezi 60—70 rokem minulého století na panské hony, které trvaly tři dny. Na večer lesník naše jména vyvolával a náš otec dostal za každý den vůz strouhanky. Později, jak jsem slyšel, dostávali hoši za den 30, na to 60 haléřů. Zadarmo nešel na hon nikdo a nepůjde i nyní. Co tu povídá volnomyšlenkářský spisovatel, pravdě neodpovídá a za korunu a službu při volech se nyní nikdo postřeliti nedá.

P r á ž e. Je líčeno velice pěkně, její utrpení dojímá a to, že se Stázky lesník ujal a ji vychoval, je velice hezké. Volný myslitel má útrpnost s koněm, se psem, s Prážetem — jen ne s modlícím se katolíkem.

V z p o m í n k a. Pisatel, učitel, vzpomíná na dítě I. třídy, Mančinu. Děti povídaji p. učiteli, že Mančina stůně, že ji otec bije a že jí nemá rád, protože je hrbatá. A taky matka její že ji bije a nenávidí. Dokud byl živ dědeček, bylo pro Mančinu lépe. Koupil jí pěkné šaty a Mančina byla šťastna. Pan učitel ji měl velice rád a když se mu v nových šatech ukazovala, pravil k ní p. učitel: Vidíš, Mančinko, máš pěkné šatečky a podívej se, kdybys ještě botky měla čisté? To by bylo, to by potom bylo. — — A spravit ať ti je dá tatínek. Potom budeš hezká, potom ti to bude slušet, panečku. Dívka odpověděla: Maminka nechce.

Volnomyšlenkářský učitel si vzdychá a praví: O, co bylo skryto v těch slovech: Maminka nechce — — Katolický učitel Vincencián by nevzdychal, dítě by pohladil a řekl by: dostaneš nové botičky, dceruško, dostaneš a dal by jí je udělati. Mančinka se vystonala a chodila zase do školy a lnula velikou láskou k p. učiteli. Jednou, když velebný pán odešel z náboženství, seděla Mančina na svém místě jako bez ducha. Pojednou — opakuji, bylo to v I. třídě —, jako vždy neočekávaně malá děvečka povstala a rozletěla se tiše, pevným hlasem: Vite, a že žádné peklo není, víte — a vrtěla hlavinkou.

Děti se rozesmály. Jak pak by nebylo, když jim velebný pán Matys o něm právě vyprávěl. Jak pak by po tom nebylo! Jak pak!

Děti se nyní hádají o peklo a o čerta a tvrdí, že Mančinka přijde do pekla. Všecko je psáno posměšně. Mančina stojí na svém: Čert není — a peklo také není. Jen počkej, »pánbůh« tě tam vstrčí, hrozil Kováříček . . .

Pan učitel by mu dal, řekla náhle výhružně a usedla . . . vědoma svého vítězství a přesvědčena o nesmírné moci p. učitele.

Na to nebylo odpovědi, ani rebelant Kováříček neodvážil se odporovat, ani nepipnul, neboť i v jeho očích byl p. učitel ukrutně veliký, silný, bohatý, mocný pán.

Neodvážil se srovnávat pánaboha s p. učitelem, neboť to mu bylo jisto, že je pánbůh daleko, ale p. učitel sedí za stolem. A to je horší, to už je horší, což kdyby přece ta rákoska — — —

Jsem taky učitel – náboženství — a jsem zajisté starší, než můj volnomyšlenkářský p. kolega — smím-li se k němu přirovnati — a tu pravím i jako učitel i jako psycholog a znatel dětských duší: dítě v první třídě o slovech katechety samo v sobě nikdy nepochybuje a o Bohu mocném, dobrotivém, o němž mu katecheta zvláště v I. třídě stále vykládá, probíraje Nový zákon, má takový pojem, že při tom i katecheta i p. učitel vypadají velice nepatrní. Ano, dítě se neodváží srovnávat »pánaboha« s p. učitelem, poněvadž srdce jeho cíti, jak je Bůh veliký a jak je p. učitel proti němu maličký.

Učitelé sociálně demokratičtí a volnomyšlenkářští Boha a kněze, jeho služebníka, snižují a sebe do směšné výše vynášejí. Tak v »Právu lidu« píše sociálně demokratický učitel, že má dítě učitele za otce a za »boha« a školu nazývá »chrámem vědy a umění« a zde se neodváží dítě srovnat »pánaboha« s p. učitelem. Pánové, stáváte se odporně pyšnými a směšnými a budete-li se i dále takto vyvyšovati, lid vámi pohrdne a mládež taky. Pokora učitele líbí se každému, i dítěti ve škole, pýcha za to odpuzuje srdce těch, kteří ji vidí a cítí.

»Mančinka věděla docela jistě, že není nad jejich p. učitele: nikdo nemohl býti větší pán, ne — nikdo, jak pak by to potom bylo! No, řekněte sami, jak pak.« – Co o tom soudíme, již jsme řekli. *Tomáš Škrdle.*

Odcházeje na prázdniny, požádal jsem p. katechetu Václava Kunze, aby rozebral poslední povídku »Vzkříšení«, pohádku pro malé i velké. On to učinil a píše o ní takto:

Na první pohled a po zběžném čtení zdá se tento článek obyčejnou pohádkou, mající za obsah probuzení se života přírodního na jaře, při čemž rostliny a ptáčkové mezi sebou si povídají. Ale při bedlivějším pozorování a přemýšlení zvláště ke konci článku — beze všeho podezřívání — vychází na jevo tendence přírodu zbožňovati a slovo vzkříšení uplatniti předně pro přírodu a za druhé pro rovnost, volnost a bratrství. Nepřímo tedy jeví se zde antithese ku vzkříšení skutečnému, jak se předpovídá Ježíšem Kristem. Hned počáteční slova v tom utvrzují, kde se praví: »Udeřila ta hodina, kdy srdce všech, . . . srdce země i vod, srdce stromu i člověka . . . zazní v jednom nesmírném akkordu, jediným zázračným souzvukem sbratření všech srdcí.« Nevzpomeneme-li mimoděk na slova Kristova: »Přichází hodina, kdy všichni, kdož v hrobích jsou, uslyší hlas Syna člověka . . .?«

Ke konci se rozvadí tato myšlenka: Tajemné Vzkříšení je zákonem bratrství a lásky . . . Tak mluví buk. A jeden stařec praví: »Přijde den, bratři, přijde chvíle vykoupení a Vzkříšení z našich běd a z našich útisků. Onen zákon bratrství a práva, kterýmž všem dýše příroda a kterýž zhanobil člověk . . . Nebude žebráka ani darujícího, nebude zlých ani trestajících, nebude pánů ani poddaných, neboť jediným Králem země bude vzdělaný rozum a zušlechtěné srdce a ráj svůj všichni naleznou v potu práce své . . . Rovnost, volnost, bratrství, toť ono Vzkříšení, jež přírodou vládne a k němuž obřími kroky spěchá už i člověk.« To jest kopie snů socialně demokratických. Tedy v článku jeví se pantheismus a program socialně demokratický o budoucnosti lidstva. Že to není pouhá pohádka, značí už název: Vzkříšení. „Pohádka pro malé i v e l k é." *Václav Kunz.*

Na hlásce. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. Padesátý druhý podíl pro údy „Dědictví Maličkých" na rok 1908. Tiskem biskupské knihtiskárny v Hradci Králové. Nákladem „Dědictví Maličkých". Krámská cena 80 h. — Děj povídky této odehrává se na Moravě v době panování Jiřího Poděbradského, jemuž nejvíce obtíží působil příbuzný jeho král uherský Matyáš; započav r. 1468 válku, vtrhl přes Moravu do Cech. Ač nebylo větších bitev, přece lid — zvláště na Moravě — velice zkoušel, neboť Uhři neustávali Moravu znepokojovati, pustošice vše, co jim v cestu přišlo. Mohl sice král český přísně potrestati rušitele míru — Matyáše, když ho r. 1469 sevřel u Vilémova tak, že jej mohl s celým vojskem zajmouti, ale Jiří jej velikomyslně propustil, spokojiv se slibem, že král uherský nebude již proti němu válčiti, kterémužto slibu však Matyáš nedostál! V době té vyznamenali se zvláště při obléhání hradu Rožnova obyvatelé z Krasna, jmenovitě Prokop Stražovec; hláska, jež měla jim býti odměnou, stala se jim časem obtíží, neboť musili i robotu konati jako jiní, kteří nemusili v noci na Rožnově hlídati. Nyní, kdy zachránili hrad před Maďary, dostalo se jim od majitele téhož — Petra ze Žerotína — netoliko prominutí hlásky, ale i odpuštění roboty, začež v první řadě měli co děkovati mladému Strážovci Prokopovi a jeho příteli Vavřinci Malurnému, synu purkrabího rožnovského a tajemníku Petrovu. Jsme přesvědčeni, že pěkná tato povídka líbiti se bude nejen údům „Dědictví Maličkých", ale i čtenářům dospělým, jež zároveň upozorňujeme na toto „Dědictví", o jehož velikých výhodách dočísti se mohou na obálce tohoto podílu. Doporučujeme vřele. *P. Zaletěl.*

Lucius Flavus. Historický román z posledních dob Jerusalema. Napsal Josef Spielmann. Přeložil Václav Müller. Cyrillo-Methodějská tiskárna a nakladatelství V. Kotrba v Praze. — Kdo četl aspoň jednu práci Spielmanovu, ku př. výtečný román „Obět zpovědního tajemství" (vyšlo v „Zábavách večerních"; cena 2 K), sáhne zajisté nedočkavě i po tomto spise, jenž v díle I. (420 str.) líčí velice poutavě v knize první velikonoce roku 66. po Kristu Pánu (Kapitola I.—XVI.), v knize pak druhé povstání židů proti Římanům (Kapitola XVII.—XXVII.), v díle II. (428 str.) ve knize prvé poměry a události v Cesareji a v Římě (Kap. XXVIII. až XXXVI.) a v knize druhé děsnou zkázu Jerusalema, jak předpověděna byla božským Spasitelem obyvatelům téhož města pro jejich zatvrzelost. Jest to velkolepý, ale zároveň hrůzný obraz, jejž nám tu spisovatel staví před oči, obraz, jenž každé chvíle jiné nabývá tvárnosti, z něhož však vždy víc a více vzniká světlo učení Kristova proti mrákotám a bludům židovsko-pohanským. K oběma dílům připojeny jsou poznámky, jež mnohému čtenáři budou jistě vítanými, mimo to jsou v díle I. dvě vyobrazení, totiž: »Chrám Herodův v Jerusalemě s ptačí perspektivy« a »Půdorys chrámu téhož« (str. 408—409), v díle pak II. jest příloha »Plán města Jerusalema za Tita« (R. 70. p. Kr. P.). Jest pravda, že román tento,

jenž vyšel v 18 sešitech po 40 h, zdá se poněkud drahým, ale také nedá se upříti, že jest to jedna z nejlepších prací, jež v době poslední vyšly. Doporučujeme každému co nejlépe. *Prokop Zaletěl.*

Ve službách Královny. Věstník marianských Družin českých. V Praze 1908. 4 čísla ročně, stran 148. Předplatné pro sodály 1·20 K, pro ostatní 1·50 K ročně. Byl dle zdání odvážný podnik vydávati nádherně vypravený a zároveň velmi laciný český čtvrtletník marianský. Ale po uplynutí jednoho roku nutno říci, že sborník, jemuž tak případně dán název „Ve službách Královny", všeobecně nejenom uspokojil, nýbrž naděje v něj kladené daleko převýšil. Již volba redaktora byla velice šťastna, neboť svěřena od let již osvědčenému, obratnému a oblíbenému spisovateli z Tovaryšstva Ježíšova P. Františku Žákovi, který dovedl již po krátké době jednoho roku soustřediti v časopisu více vydatných sil spolupracovných a uveřejnil řadu prací vesměs zdařilých a všeobecně zajímavých.

Podával sborník netoliko práce výlučně z oboru marianského, nýbrž i písně, básně a hlavně zajímavé zprávy z družin marianských s připojenými podobenkami zemřelých členů. Zvláště překvapila velmi příjemně celá řada skvostných obrazů, a nelze se ani dosti vynadiviti, že při tak nízkém předplatném bylo možno podati jich tak mnoho a tolik zdařilých. Úprava, tisk, papír jsou nádherné. Bylo vysloveno již přání, by slovník, který získal si rázem mnoho sympathií, vycházel častěji; redakce slibuje, že je ochotna vydávati ročně šest čísel při stejném předplatném, přihlásí-li se více odběratelů (aspoň pět set). Nepochybujeme, že stalo by se již, kdyby byl sborník více známým.

Kéž sdruží se tedy pod tímto praporem Marie mnoho sodálů, aby dle vzoru Matky Boží dosáhli pod jejím vedením a ochranou vrcholu křesťanské dokonalosti; neboť nikdo nebude lepším křesťanem, než v horlivé, čestné, spanilé službě nebeské královny — a k té vede čtenáře sborník »Ve službách Královny«. — Redakce i administrace má adressu: Tovaryšstvo Ježíšovo v Praze.

Ignát Zháněl.

Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Popisy 165 vzácných stromů se 36 obrazy význačných druhů. Na základě četných pramenů sestavil Jan Evang. Ghadt v Oboře, pošta Vinařice u Loun (Čechy). Cena 1 výtisku nevázaného s poštovným K 2·80, — skvostně vázaného s poštovným K 4·—. — Zajímavá studie o nejstarších stromech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku s připojenými pověstmi, lidovými výklady a celým množstvím illustrací vyšla v »Českém Lidu« v XVII. ročníku r. 1908. Práce ta vzbudila neobyčejný zájem v české veřejnosti. Pan autor osvědčil tu nejen odbornou znalost, ale i mravenčí píli při sestavování spisu a velkou lásku k památným obrům, svědkům našich dějin. Krásná tato studie rozdělena jest na následující oddíly: I. vysoké stáří stromů; II. historické zmínky o jednotlivých stromech (v knihách pamětních a ve spisech historických); III. různé pověsti o nich (jednak historické, jednak lidové); IV. zvláštní jména stromů po osobách z historie; V. stromy stojící u bývalých stezek zemských, u stavení, u kapliček, u křížů, a bývají body trigonometrickými; VI. stromy s obrazy svatých; VII. stromy vynikající značnými rozměry: silou (obvodem, objemem, průměrem) a výškou, jakožto zbytky bývalých hlubokých lesů a pralesů; VIII. stromy na hranicích — stromy hraničné, mezní — s vytesanými kříži, kalichy, střelami, poznamenané lízami, letopočty, jmény; IX. stromy s podivným vzrůstem; X. zasazení stromů na paměť nějakých událostí, narození, při zakládání staveb, zámků, hradeb, při uzavření míru, na paměť události a t. d.; soupis jednotlivých velikánů a jich stanovišť (míst osad), kde rostou neb rostly. *Liga † 25.*

Spiritismus. Dr. Alois Kudrnovský. Vzdělavací knihovny katolické svazek XLVI. s. 1. Pořádají Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Nakladatel V. Kotrba. Jest jen děkovati p. spisovateli, že napsal pojednání o tomto zajímavém předmětu. Kdo by rád nesáhl po knize, jednající o obcování s duchy, psané perem katolického učence. Vždyť jedná se v ní o otázkách, které těší se všeobecné pozornosti, zdaž je možné spojení naše s duchy, zda jimi může býti člověk přiveden k životu dokonalému, zda Bůh chce svět skrze duchy učiti a tím náboženství křesťanské zdokonaliti. Než ve skutečnosti jsou to pouhá slova, jelikož spiritismus je opakem toho, co slova ta znamenají. Úsudky o spiritismu jsou úplně si odporující, což je znamením, že látka není dostatečně prozkoumána. Pan pisatel nechce otázku rozhodnouti, nýbrž stav její pouze vyložiti. Proto třeba rozlišovati zjevy od učení spiritistů; zjevy mohou míti příčinu různou a snad neznámou; ale v učen

kloní se spiritismus ku své kolébce, protestantismu. Učením zůstává spiritismus vždy úplně protikřesťanským. Vítáme s radostí tento spis se zajímavou tendencí. Kéž se stane vodítkem, jak mají se katolíci zachovati vůči spiritismu. *L † 13.*

Pro mládež vydává nakladatel p. V. Kotrba: **Lacinou obrázkovou knihovnu mládeže**, pořádá V. Špaček. Četby pro mládež, t. j. četby mládež zušlechťující, je nedostatek, proto nutno vítati snahu pp. pořadatele i nakladatele, i nutno žádati, aby kruhy naše přičinily se o hojné rozšíření této knihovny, aby snad po několika číslech nezašla. Upřímnou snahu p. pořadatele, podati mládeži četbu ušlechtilou vidno z prvních čtyř čísel: Číslo I.: Slepá Tonička: od V. Špačka. — Číslo II. Zbožná Rodina: od V. Špačka. — Čís. III. Domovníkův syn. — Třešně: od J. B. Šťastný-ho. — Čís. IV. Přičiněním ku štěstí: od K. W. Hradečnickýho. Povídky ozdobeny jsou zdařilými obrázky, cena jejich je nepatrna à 20 hal. Doporučujeme vřele kruhům všem, kdož s mládeží cítí. *Boh. Jiráček.*

Vězeň na Křivoklátě, historická hra se zpěvy ve 4 jednáních. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Divadlo to vlastně už vyšlo nákladem Vlasti r. 1908, na jevišti se zdarem se osvědčilo, ale tuto ještě nyní na ně poukazuji, abych spolu jím poukázal na pilného a talentovaného mládého katolického spisovatele Josefa Haise-Týneckého. Tato práce jeho je velmi slušná a pokud znám místo děje, památný Křivoklát a dějiny jeho, k oběma dobře přiléhá.

Alois Dostál.

Dr. Tomáš Hudec, **Sv. Jan Apoštol v Efesu.** Kriticko-exegetická studie. V Brně 1909. Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 114. Veliká 8°. Cena 1 K 60 hal. — Velmi cenný příspěvek k otázce Johanitské, nyní častěji přetřásané, napsal Dr. Tomáš Hudec ve své kriticko-exegetické studii »Sv. Jan Apoštol v Efesu«, která je záslužným obohacením naší bohoslovecké literatury. Poněvadž nelze najednou probrati celého johanitského materiálu, vzal si spisovatel za úkol osvětliti pouze jednu část otázky johanitské, která je velmi důležitou pro celek, totiž pobyt sv. Jana apoštola v Efesu.

Úkol svůj provedl spisovatel velmi zdařile. Předeslav důkladný úvod o johanitské otázce v minulosti a přítomnosti, aby takto čtenáři alespoň poněkud podal přehled kontroverse o čtvrtém evanděliu, uvádí doslovně a v původním textu svědectví tradice o pobytu sv. Jana v Efesu, přidávaje theorii moderní kritiky, která snaží se popříti pobyt ten. V dalším oddílu poukazuje spisovatel, že mylné jest »argumentum in silentio«, jako by nejstarší spisovatelé církevní neznali pobytu Janova v Efesu. Rovněž falešnou, ba Písmu sv. zrovna odporující, je hypothésa moderních, jakoby sv. apoštol Jan umřel v Palestýně smrtí mučennickou zároveň s bratrem svým Jakubem (Skutk. Apošt. 12, 2). Taktéž úplně libovolné jest tvrzení, že žili v Asii dva mužové stejného jména: »Jan apoštol« a »Jan presbyter.« Důkazy tyto provádí spisovatel zcela jasně i přesvědčivě, rovněž dovozuje zcela zřejmě, že omyl tradice ve příčině sv. Jana apoštola jest úplně vyloučen.

Kniha Hudcova, ač jest přísně vědecká, jest psána slohem jasným, každému srozumitelným. Soudný čtenář poznává četbou její, že není v prvotní církevní tradici historického fakta, které by bylo doloženo svědectvími tradice určitěji a jasněji. Zcela bezdůvodně pokouší se moderní kriticismus zaručená historická fakta zvrátiti. Nebojuje nikterak svědectvími tradice a historie, nýbrž toliko domněnkami a hypothésami, jichž rozbor zcela jasně ukáže, na jak vratkých základech jsou zbudovány. Tradice o pobytu sv. Jana apoštola v Efesu není ani vyvrácena ani otřesena. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Antonín Rejzek T. J., **Tisíckrát pozdravujeme Tebe!** Májová pobožnost. V Praze 1909. Cyrillomethodějská knihtiskárna. — Nákladem vlastním. — Veliká 8°. Stran 183. Cena 1 K 60 hal. — Jmenují národ náš národem Marianským, a to právem: neboť upřímná, něžná úcta k svaté Matičce Páně je dědičným údělem národa našeho. Upřímnou úctu tu, s křesťanstvím nerozlučně spojenou, vštípili ve vnímavé mysli zbožných předků našich již naši svatí věrozvěstcové, bratří Cyrill a Methoděj. Od dob těch rozléhají se požehnanými vlastmi našimi vroucí chvály Marianské. Z nejkrásnějších projevů upřímných těchto citů je národní naše a zároveň kostelní píseň »Tisíckrát pozdravujeme Tebe.« Kdo by ji neznal? Slova a text její zná dozajista každý katolický křesťan v zemích našich, zasloužilý pak spisovatel náš Antonín Rejzek postaral se ve spisku nahoře jmenovaném, aby také hlubší porozumění krásných slov a vznešených myšlenek, v písni obsažených, se šířilo mezi lidem naším. Zvolil pak si spisovatel píseň tu za théma k májové pobožnosti. 31 kázaními vysvětlil a objasnil I. díl krásné písně té. Úlohu svou neprovedl nikterak suchopárně, nýbrž velmi duchaplně a originálně. Podal tu hojně látky na rozjímání a to nejen specificky Marianské, ale

také probral četné důležité články naší sv. víry. Nemalou předností je, že rozjímání jsou živena četnými příklady, nikterak otřelými a známými, nýbrž původními, vzatými většinou z našich dějin vlasteneckých. Superior Antonín Rejzek vykonal dojista dílo velmi záslužné, vysvětliv tak půvabně, zajímavě a srozumitelně na prospěch lidu i kazatelů starobylou naši píseň. *Dr. Rud. Zháněl.*

Jubilejní pout Moravanů do Říma r. 1908. Sestavil Leopold Kolísek, doplnil Karel Bezstarosti. V Brně 1909. Nákladem vlastním. Cena poštou 1 K 39 hal. Stran 271. — Ve všech literaturách naříkají, že mají nadbytek spisů, jednajících o Italii a o Římě. A přece, vyjde-li nějaký nový cenný příspěvek, s radostí vítá ho všecka příslušná literární obec. Že by byl u nás nadbytek nestranných popisů Italie, sotva by někdo tvrdil; proto vždy s radostí doporučíme každý další příspěvek, tedy i tuto oznámený. Z Moravy byl v říjnu 1908 vypraven za příčinou padesátiletého jubilea svatého Otce Pia X. za vůdcovství kons. rady a faráře Leopolda Kolíska poutní vlak do Italie, jehož se súčastnilo tři sta osob. Spis vydán především na vzpomínku pro tyto účastníky, ale přečte ho s prospěchem a radostí každý, ať zná či nezná požehnané Italie. Asi polovice spisu obsahuje Kolískův pěkný popis celé poutě, k němuž je přidáno patnáct vesměs úplně zdařilých obrázků, — škoda, že jich není více. Druhou část vyplnil osvědčený a dlouholetý přispívatel do mnohých našich časopisů konsistorní rada a farář Karel Bezstarosti, který byl poutním referentem a psal o ní více článků do brněnského katolického denníku »Hlasu«. Tuto podává mnoho kratších, delších článků, v prose i ve verších, jež nazval případně »motivy« a popisuje jednotlivé zajímavé episody z této cesty. Všechny jsou velmi pěkně podány, některé z nich zasluhují však pro nehledaný humor, řízný sloh obzvláštního povšímnutí. Hlavně je to „římský vinař", a „výlet ku Tre Fontane." Vidět, jak je pro každého spisovatele a básníka nezbytně potřebí, by nejen cestoval a otevřeným okem pozoroval přírodu, lidi, umění, ale aby i odbornou četbou se připravil, studuje nejlepší spisovatele, kteří vynikli v tomto oboru; tuto byl vzorem Brunner Sebastian (ač starší spisovatel, přece až doposud zasluhují jeho cestopisné spisy, aby byly pilně čteny), Baumberger, geniální Švýcar a nedostižný farář fryburgský Jindřich Hansjakob.

Již pro láci, — ani nepřihlížeje k výbornému a doporučení hodnému obsahu, měl by spis tento dojíti největšího rozšíření, hlavně proto též, aby se čelilo proti spisům, které naši nepřátelé o Římu a Italii v naší milé mateřštině vydávají. Lze objednati u Leopolda Kolíska, faráře v Předklášteří u Tišňova na Moravě.

Ignát Zháněl.

Dramatické umění. Z předměstských divadel. Na scéně Městského divadla Král. Vinohradů, kde nyní v letní době nejraději saháno bývá po operetách jako dílech lehčího genru, vypravena tentokráte opereta pobratima Chorvata Fel. Albiniho »Baron Trenk«. Po zaplaveninách ze židovských luhů práce slovanského skladatele jest jako osvěžujícím praménkem pro žíznivého poutníka. Děj operety jest jednoduchý a založen jest na tomto motivu: Baron Trenk, jenž jest plukovníkem císařských pandurů, zahoří láskou ke kontesse Lydii. Podnikne tužší boj, ale přece zvítězí a stane se jejím manželem. Hudba jest melodická, ač slyšíme z ní často vytryskovati cizí vzory. Provedení bylo zdařilé.

V činohře vypravena na téže scéně K. Kolmana cenou poctěná komedie »Vychovatel«, která rozbouřila v literární obci hladinu veřejných diskusí. Hra, ač byla podrobena opravě před provozováním, není zvláštním okázalým zjevem v oboru dramatické literatury, jak o ní psáno. Jednající osoby jsou v ní těžce k pochopení: podivíni. Nechtěl podati ovšednělé vzory a podal osnovu hry, kterou jako tkadlec-dramatik úplně nezpracoval. Ze hry vyznívá výsměch vychovatelství starší doby, ale často jest tento jen primitivně sestrojen. Filosof-vychovatel Kořán po nezdařeném vychovacím pokuse svého chovance Viktora stává se alkoholikem a nabádá i k této záhubě svého vychovance. Ještě v prvním jednání nadchne posluchače dojemná scéna, kdy stařičká paní modlí se za spásu svého rodu. Hra má málo životnosti a tím ztrácí i na literární ceně. Chtěl vytvořiti úplně nové drama, ale přišel na scestí a na něm uvázl, ač o autorovi prohlašováno, že jest výborným divadelním technikem a jeho komedie zvláštním zjevem nové doby. *Otakar Jakoubek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Detektivní a krvavá literatura se úžasně šíří. Jakého obsahu jsou tyto tiskové škváry, patrno již z nadpisů, jako: Vražda ve vagoně, Travič svých žen, Hodina v oprátce, Krev za krev, Pekla zplozenec, Tajemství hrobu. Dnes možno je i zabaviti při vyučování ve škole dětem. Denně dočítáme se a soudy jest dokázáno, jakých zločinů dopouští se mládež detektivkami otrávená. Literární tento brak je bratrským spojencem alkoholu. Je svatou povinností všech vzdělaných a uvědomělých lidí národa, aby tento literární jed, jímž otravována jest duše mládeže i lidu, byl všemožně potlačován. *L.* † *4.*

Lidové čítárny. Veřejná čítárna je doplňkem knihovny; časově vznikla po ní, jako časopis je pozdější knihy. Původ čítáren shledáváme ve starých »čtenářských Besedách« kol r. 1848 zakládaných. Než Besedy zastaraly. V letech devadesátých vznikají první čítárny a organisují odběratelství časopisů. Veřejné čítárny mají býti politicky nestrannými a vykládati spravedlivě časopisy všech stran. Důležitá je doba otevření. Ve městech jen možno celodenní. Zařízení čítárny budiž pohodlné, vkusné, řádné osvětlení, teplo a hlavně čisto. K čítárnám lze připojiti akci přednáškovou, hlavně pokud se týká poučení čtenáře, jak má používati časopisu. Taktéž debatní hodiny v týdnu lze zavésti. Za nynějších poměrů měly by katol. spolky a organisace pomýšleti podobné zřizování čítáren. *Liga* † *4.*

Románové přílohy denních listů. Pozorovatelé české literatury měli by věnovati více pozornosti románovým feuilletonům denních listů. Horlilo se proti tak zvaným krvavým románům, horlí se proti spisům, v nichž nedbáno pravidel mravnosti; obě však shledáváme v těchto sensačních románech, které ve statisících se rozšiřují a čtou. Nedávno se mně dostal do rukou román z francouzského J. Hronem přeložený a v »Nár. Listech« uveřejněný pod názvem »Zločinní«. Ten se vyrovná každému krváku. Pařižský hejsek zabije se svou ženou a ve sklepě zakope milence jejího, posléze ze strachu, aby nebyl vyzrazen, se světa spiovodí ženu svoji. Trochu potrpí strachu, ne před trestem Božím, ale že se bojí o vlastní krk, a na konec, když nic nepřišlo na jevo, žije na venkově v rozkošné krajině v přírodě, v tichých procházkách po lesích, kde našel klid. Konec dvojnásobného vraha? »Mé svědomí se tu uklidnilo a má mysl našla tichý přístav. A tento tichý život v zapadlém zákoutí venkovském mne zcela smířil se životem.«
Liga † *12.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Z Říma. — Nový boj proti školám katolickým nastává v Italii. Mnohé z nich budou na zimu uzavřeny, ježto místnosti prý nevyhovují velkému počtu dítek (!) je navštěvujících. Dítky mají takto býti donuceny navštěvovati školy státní. — Náboženství dle královského dekretu má se vyučovati na školách, kde k tomu obecní úřady svolují aneb za to žádají. Římské školy za vedení žida starosty budou mezi prvními, které povedou opposici. Kde obce žádají za vyučování náboženské, má jim býti ponechána budova školní po vyučování. Katoličtí rodičové budou si platit vyučování náboženské — ale obce jim určí učitele samy! Nad tím právem se rozhorlily katolické spolky a listy, ale rozhorlení během času zase ochablo. Svatý Otec Pius X. veškerým právem nazval apatii katolíků italských největší silou říše satanovy. Vytrvalosti se nedostává katolíkům italským. Vzplanou a uhasnou jako oheň ze slámy. — Sbírka sv. Otce ve prospěch nešťastných krajů zemětřesením postižených dostoupila výše 7,000.000 lir. — Acta Pontificii Instituti biblici vyšla tento měsíc. — Devastace starých křesťanských památek v Římě pokračuje dále pod jménem nové úpravy města. Začaté práce, jako pomník Viktora Emanuela, se nechává nedokončený, za to bourání starých kostelů nemá žádného odkladu. — Asi jako v Praze. — Kodex církevního práva z nařízení sv. Otce Pia X. pracovaný jest ze třech pětin hotov. Díl »de matrimonio«, »de personis« a »de rebus« jest hotov. Poslední dva díly mají býti do roka 1911 hotovy.

Výročí smrti papeže Lva XIII. — Z Říma, 20. července. Za příčinou šestého výročí smrti papeže Lva XIII. sloužil kardinál Ferrata v Sixtinské kapli slavnou zádušní mši sv., jíž přítomni byli sv. Otec, kardinálové, jakož členové diplomatického sboru. — Rodiště Pia IX. zakoupil arcibiskup z Nového Yorku Msgr. Farley. Sbírání spisů a památek Pia IX. velice rychle pokračuje. Žádosti za blahořečení tohoto nesmrtelného papeže došly i ze srdce samé Číny.

Z Vatikánu. Řád papežských advokátů byl nedávno zvláštním Motu proprio Sv. Otce Pia X. zrušen. Za papeže Pia IX. sestoupili se někteří římští advokáti v družstvo, aby společně zájmy církve před soudy zastupovali. Družstvo se v krátké době zmohlo a působilo i v jiných zemích než jen v Itálii; r. 1878 bylo církevně schváleno. Tenkráte bylo středisko sdružení ve Francii a v ostatních zemích filiálky. Současně osvojilo si sdružení i znaky církevního řádu a jednotliví funkcionáři samovolně rozdávali jako vyznamenání i kříže rytířské a komthurské, což ovšem vedlo k rozličným zlořádům. A to vedlo nyní k zrušení řádu, protože se svému původnímu určení již odcizil.

Msgr. Jan Kř. Vojtěch zemřel. Msgr. Jan Křt. Vojtěch, kapitolní děkan, papežský domácí prelát král. sídelní kapitoly brněnské, zesnul zaopatřen sv. svátostmi u věku 81 let. Narodil se r. 1828 v Tuřanech, na kněze byl vysvěcen r. 1853. Byl profesorem morálky na biskupském bohosloveckém ústavě brněnském, kdež působil až do r. 1888, od r. 1888 kanovníkem sídelním, r. 1901 prelátem arcidiakonem a letos kapitolním děkanem. Za zásluhy svoje vyznamenán byl od Jeho Veličenstva komthurským křížem řádu Františka Josefa. Byl předsedou Matice Velehradské, členem mnoha viasteneckých a katolických spolků a horlivým podporovatelem všech katolických i národních snah.

Úmrtí. Dne 10. července t. r. zesnula v Pánu velezasloužilá představená kláštera Voršilek Mater Paulina Burdová po krátké chorobě ve věku 72 let, dovršivši 46. rok své klášterní professe. Zesnulá byla dcerou zdejšího lékaře MUDra. Burdy, vstoupila do kláštera Voršilek v roce 1861, působila 40 let jako učitelka v klášterní škole a byla v roce 1895 za představenou kláštera zvolena. Za jejího působení byla při klášteře zřízena veřejná česká obecná a měšťanská škola, pro niž velikým nákladem vystavěna moderně zařízená budova a byl také jejím přičiněním starožitný chrám klášterní renovován. Pro její četné zásluhy o školství a chudinu byl zesnulé Jeho Veličenstvem propůjčen zlatý záslužný kříž s korunou a udělena čestná medaile za 40leté věrné, veřejnému dobru věnované služby. — 14. července zemřel ve Chválenicích u Blovic tamnější farář a vlastenecký kněz Josef V. Tangel ve věku téměř 79 let. Zesnulý narodil se r 1831 v Lysé nad Lab. a byl 24. července 1859 vysvěcen na kněze, takže by byl za několik dní slavil 50leté jubileum kněžské. V Chválenicích působil po dlouhá leta, požívaje neobmezené úcty osadníkův. Chudina ve Chválenicích ztrácí v něm pravého dobrodince. V letech osmdesátých byl též okresním starostou okresu blovického a dobyl si opravdových zásluh o povznesení okresu stavbami silnic, mostů a jinými užitečnými zařízeními. Za své vzácné působení a četné zásluhy byl zvolen čestným kanovníkem kapitoly staroboleslavské a vyznamenán letos na jaře rytířským křížem řádu Františka Josefa.

Podivné řízení Boží. Zemřelý arciopat na Monte Cassinu, Bonif. Krug, pocházel z protestantské rodiny. Otec jeho byl četníkem v Hükfeldu u Fuldy a dopustiv se r. 1848 jakéhos přestupku ve službě, rozhodl se s rodinou vystěhovati se do Ameriky. Na moři rozstonal se a zemřel. Nešťastné vdovy a několika dětí ujali se mniši, sebou na lodi do Ameriky plující. Rodina na to pohnuta milosrdenstvím řeholníků, stala se katolickou. Z ní vyšel Bonifac Krug, jenž hlásil se do kláštera benediktinského. Klášter ve válce secesní byl rozstřílen. Mezi tím časem zanášel se učený arciopat Ruigi Tosti na Monte Cassinu plánem, zříditi kollej pro Angličany a Američany ve svém klášteře, k čemuž potřeboval učitele dobře angličiny znalé. Volba jeho padla na Boniface Kruga, jenž tam byl z Ameriky povolán r. 1865. Od té doby žil na Monte Cassinu a získal si obliby v té míře, že jej po smrti Tostiho zvolili bratří za arciopata. Při návštěvě císaře Viléma v Halu přivítal jej arciopat též na Monte Cassinu.

K třístoleté památce sv. Karla Boromejského. V Miláně počnou dnem 4. listopadu t. r. slavnosti na památku třistaletých narozenin sv. Karla Boromejského.

Senior-kněz. Z Toruně, 22. července. Z Lisevu (v kraji chlumském) zemřel u věku 102 roků děkan Stanislav Machorski. Machorski byl dle »Thorner Zeitungu« seniorem římsko-katolického duchovenstva na celém světě.

V. Sjezd katolíků československých v Hradci Králové koná se ve dnech 28., 29., 30. a 31. srpna. Program: V sobotu 28. srpna: Slavnostní schůze v 5 hod. odpol. v Klicperově divadle. Večer zábava v Adalbertinu.

V neděli 29. srpna: v 8. hod. ráno průvod do chrámu Páně, mše sv. — Odpoledne ve 2 hod. schůze dělnická v Adalbertinu, schůze živnostníků v Klicperově divadle, schůze mládeže v Borromeu. — Večer v 6 hod. druhá slavnostní

schůze v Klicperově divadle a současně v Adalbertinu. — Večer o půl 9. hod. zábava v Adalbertinu.

V pondělí 30. srpna v 7 hod. ráno mše sv.; v 8 hod. ráno schůze rolnická v Klicperově divadle a v 9 hod. ráno schůze žen v Adalbertinu. — Odpoledne ve 2 hod. schůze v Klicperově divadle (řeči o náboženskо-občanských otázkách), valná hromada Hospodářského sdružení v Adalbertinu, porada školské intelligence v Borromeu a řeči o školství. — Večer v 6 hod. třetí slavnostní schůze v Klicperově divadle. — Večer o půl. 9. hod. zábava v Adalbertinu.

V úterý 31. srpna v 7 hod. ráno mše sv., v 8 hod. ráno schůze v Klicperově divadle (řeči: obrana církve, tisk. organisace a praxe hospodářská). — Odpoledne ve 2 hod. schůze v Klicperově divadle (řeči: o křesť. politice). V Adalbertinu porada redaktorů a agitátorů. V semináři schůze duchovenstva. — Večer v 6 hod. slavnostní a zakončující schůze v Klicperově divadle.

Sjezdu přejeme všeho zdaru.

Sjezd unionistů na Velehradě. — Od 31. července do 2. srpna zasedal sjezd unionistů, jehož súčastnili se vyznavači obou církví, východní i západní. Sjezd měl za účel osvětliti sporné otázky náboženské a nalézti způsob k sloučení stoupenců obou církví. Protektorem sjezdu byl kníže arcibiskup dr. Fr. Sal. Bauer, předsedou byl arcibiskup řecko-sjednocené církve ve Lvově hr. Szeptysky, jednatelem probošt dr. Stojan. Ve 4 odbořech projednávaly se sporné náboženské otázky a byly usneseny resoluce, které byly předloženy plenárnímu sjezdu. Z posланců byli mimo dr. Stojana přítomni ještě Davydiak a Kadlčák. Téměř všecky bohoslovecké fakulty a ústavy Rakouska vyslaly své zástupce.

Biskupovo slovo o katechismu. V českobudějovické Ordinariátní kurrendě č. 12. l. r. se píše: „Náš katechismus jest od celého rakouského episkopátu přijat a schválen, nelze tedy jednotlivému biskupu obratem ruky je pozměniti; ale mohla by se tato záležitost přivésti na přetřes na každoročních biskupských konferencích. Na to také biskup nezapomene, jakož i na přání zkušených katechetů, aby totiž ke katechismu přidány byly: pravidla křesťanského života, vysvětlivky liturgické a nejdůležitější stati z církevních dějin.“ — Když budou moci zkušení katecheti předložiti svého času rakouskému episkopátu upravený obraz nového katechismu, pak jest naděje, že proveden bude ltento důležitý úkol.

President Taft na kongresu katolických misionářů. V Broklynu konal se kongres amerických katolických misií, jemuž universita toho města propůjčila místnosti. Ke kongresu dostavil se sám president Taft, což vyvolalo ve všech kruzích spokojenost. Předseda kongresu P. Doyb pozdravil presidenta slovy: »My vítáme vás s největší radostí. Jsme především katolici: současně však jsme americkými občany a dobrý katolík je také dobrým Američanem. Když jste byl na jihu, byl jste jmenován velikým zastancem míru.« — President Taft v úvodu své řeči zvláště zdůraznil veliké prospěchy, jež jsou důsledkem pospolitého spolupůsobení duchovních a světských úřadů. Dále vzpomenul svojí činnosti na Filipinách a nezapomenutelné cesty a audience u papeže Lva XIII., jejž zove velikým mužem a jedním z největších papežů. Další svoji řeč končil těmito významnými slovy: »Naše země jesti velikou a dovoluje každému, by zde jako americký občan žil a tak k Bohu se modlil, jak předpisuje mu jeho svědomí.« — To jsou slova jednoho z největších suverénů světa. Jak vyjímaly se asi oproti důrazným těmto slovům velikého státníka — presidenta, nesmysly a výrony jistého, nedávno po Americe kočujícího pána.

Scotus Wiator hostem u Slováků. Známý anglický spisovatel historik R. W. Seton Watson (Scotus Wiator literárním jménem) zavítal 14. července do Turčanského Sv. Martina, kde ho Slováci srdečně uvítali v »Dómě«. Předseda kasina dr. Jan Vanovič v řeči své uvedl, že syn světového národa přilnul k Slovákům slabým a utlačovaným. Dr. Jan Mudroň poděkoval hostu za jeho velkou krásnou knihu a činnost v zájmu Slováků. Seton Watson pravil: Když přicházím do těchto slovenských krajů, vždy jest mi líto, že jest již mrtvý Ruskin, jeden z největších spisovatelů anglických. Ruskin po celý život hledal národ, který by byl proniknutý uměleckým citem s hora až do poslední chaloupky, ale nenašel ho. Kdyby žil, byl bych mu věnoval svou knihu o Slovensku s podotknutím: ejhle, já jsem našel takový národ, jsou to Slováci. Nechť žijí Slováci!

Profesor Dr. Musil se vrátil. — Věhlasný učenec katolický, prof. Dr. Musil, přibyl ze své cesty do otčiny, kterou dne 8. června 1908 opustil. Pobyl 13 měsíců na cestách. Výzkumy jeho braly se do severní Arabie, kterou proce-

stoval pod ochranou mocného náčelníka Nuriho, který vládne kmenu Aneze Rvala. Na cestu vzal prof. Musil, jemuž peníze poskytla vídeňská akademie věd, 19 velbloudů, potravin na rok a vědecké přístroje. Cesta vedla jej přes Damašek. Na další pouti podnikl prof. Musil 20- až 40 denní výpravy, které Beduni jej provázející zvali »ghazu«, to jest loupeže. Na pochodu nocoval smělý cestovatel ve velikém stanu, který vždy stál vedle stanu náčelníkova. Na své cestě prozkoumal prof. Musil Arabii od 37 stupně po 36 stupeň severní šířky na jih od Teimy a Hijelu v říši Rašidově. Území toto, větší mocnářství našeho, leží mezi Syrií, drahou do Mekky vedoucí, Eufratem a zálivem perským. Do té doby byly krajiny tyto téměř neznámé.

Nejobtížnější úlohou odvážného vůdce bylo získati si důvěru náčelníka Nuriho, ale zdařilo se mu to. Nuri stal se jeho přítelem a před ostatními pohlaváry kmenů prohlásil jej za svého zástupce. Jakmile stal se prof. Musil přítelem a náměstkem mocného náčelníka Rvalského, bylo mu volno projížděti území kmenové, jak mu bylo libo, avšak před nepřáteli Nuriho bylo mu dobře míti se na pozoru. Často zadržel prof. Musila Nuri poukazem, tady že kráčí na cestu záhuby a vždy se ukázalo, že měl pravdu. Přes to však byl badatel několikráte přepaden a oloupen, jedenkráte dokonce i zajat a 4 dny vězněn. Celkem za jeho pobytu byl na kmen Rvala podniknut desetkrát útok.

Prof. Musil vypráví o jednom: „Bylo to severně od Telmy na pomezí pouště Nefad, nejhroznější pouště, kterou znám. Jel jsem v čele oddílu a dělal si náčrtky krajiny. Náhle přeletěla mi střela na dva prsty od nosu. Pohlédl jsem, odkud rána zazněla a spatřil za úskalím, asi 30 kroků od sebe, jezdce na velbloudech. Velitel jezdců nabíjel právě pušku, aby znovu na mne vypálil. Vše odehrálo se v mžiku. Maně sehnul jsem hlavu a snížil trup a již koule fičela mi nad hlavou. V tom vrazil průvodce můj mezi mne a útočníka. S válečným výkřikem svého kmene rozhalil svůj plášť a zvolal: „Střel na mne, ale neočerňuj mou tvář!“ To znamenalo: »Nehanob moji čest, jest pod naší ochranou.«

Vědecká kořist, kterou prof. Musil získal, jest veliká. Přivezl mnoho náčrtků, plánů, fotografií, lidových předmětů a přírodnin. Znalost prozkoumaného dílu Arabie bude jím velice obohacena.

Kněz vědátor. Ke kněžím, kteří jsou málo i v našich vlastních řadách známi, ač mnoho vykonali pro vědu, náleží augustiniánský prelát P. Jan Řehoř Mendel v Brně. Týž narodil se ve Slezsku r. 1822, po dokonaných studiích gymnasiálních vstoupil do starobrněnského kláštera augustinianského, kde byl r. 1868 zvolen za preláta, kterýžto úřad zastával až do své smrti r. 1884. P. Mendel hlavně se zajímal v přírodopise o zákony dědičné, které sledoval křížovnými pokusy mezi hrachem a bobem, mezi ozdobnými květinami a vědami. Výsledek svého badání uveřejnil v nevelikém vědeckém pojednání »Versuche über Pflanzenhybriden«, (Pokus s květinovými hybridami), které byvši r. 1865 uveřejněno v pojednáních přírodovědeckého spolku v Brně, zůstalo zapomenuto, až na ně upozornil cizinec de Vrie. Pro četné úřady, které na P. Mendela byly složeny, nemohl dále pěstovati své zamilované odvětví vědy botanické, ale věnoval síly své účinným skutkům lásky k bližnímu. De Vrie učinil jméno P. Mendla známým mezi všemi biology a snaží se mu zbudovati důstojný pomník před klášterem v Brně u příležitosti 25. výročí jeho smrti. U nás katolíků je velikou chybou, že brzo zapomínáme poukazovati na výzkumy vědců katolíků; strany nepřátelské používají proti nám po celá desítiletí stejné zbraně vždy ji vyhrabávajíce z minulosti. Proto i na naší straně se musí čas od času výzkumy vědecké katolíků na oči předváděti a na ně lid dobré vůle upozorňovati.

Duchovní — polyglott. Rev. Wilston jest asi dnes mužem, který umí nejvíce řečí. Již v mládí byl farářem na mnoha místech v anglických osadách a naučil se vždy nářečí tamějších domorodců. Zná dokonale 16 nářečí afrických, 8 indických a 6 nářečí obyvatelů ostrovů Tichého oceanu. Řeči evropské zná skoro všecky. Nyní zdržuje se v Londýně.

Kněžstvo a organisace. Proslulý kapucínský provinciál P. Benno Auracher z Bavor sdělil veřejnosti o své audienci, kterou měl roku 1902 u sv. Otce Lva XIII. následující zajímavosti: „Měl jsem štěstí a čest přijat býti od sv. Otce v delší soukromé audienci. Žasl jsem nad náhledy, které sv. Otec projevil i o záležitostech necírkevních, i nad energií a nadšením, s nimiž o těch věcech mluvil. Ptal se mne mezi jiným též: »Chodíš, synu můj, též do katolických spolků?« Odpověděl jsem: „Ano.“ A bylo to v tom okamžiku pro mne velikým štěstím, že jsem mohl říci »ano«. Byl bych se studem propadl, kdybych byl musil říci: »Chodím jen do kostela a bývám jen ve své celle « A sv. Otec laskavě řekl: »To

dobře činíš.« Potom mi vypravoval, že u něho byli francouzští biskupové, jimž řekl: »Řekněte svému kněžstvu, že nemá jen kázati, nýbrž i mezi lid jíti, že má lidi vyhledávati tam, kde jsou a je do katolických organisací (sdružení) přivésti, aby náboženský život byl obnoven.« Sv. Otec doložil: »Synu můj, toto smíš všude mluviti.« — Co je u nás ještě osad, kde jsou také francouzští kněží, a s nimi i francouzské poměry.

Jak se oznamuje z Amsterodamu, sjednotili se i holandští katolíci ve spolek podle vzoru německého lidového spolku. Tato organisace čítá nyní 70.000 členů a rozeslala již million letáků, které se týkají socialní otázky. Každý člen dostává bezplatně týdenník »Socialní otázku«. Největší cti se dočkala tato nová organisace holandská od svého protivníka, vydavatele socialního listu, který ve svém časopise napsal: »To je odpůrce, který proti nám vystoupil na bojiště, ale on je dobře vyzbrojen a bylo by hloupostí jej podceňovati«.

V Chorvatsku dlouho katolíci a zvláště kněžstvo nečinně přihlíželi k socialní práci, poněvadž nebyli k tomu vedeni a měli za to, že není potřebí zakládati politické strany katolické, neboť víra nebyla tupena veřejně. Ale poměry se změnily. Pokrokářský duch se rozšířil, zvláště mezi mladšími vzdělanci, agrární politika bratří Radičů pokusila se o to, aby selský lid k sobě přilákala a hleděla podvrátiti vliv kněžstva štvaním proti víře a proti duchovenstvu. Teprve tehdy probudilo se chorvatské duchovenstvo ze své nečinnosti a vzpomnělo si na významná slova papeže Lva XIII., že jest potřebí »prodire in populum in eoque salutariter versari«. Za tou příčinou byl založen »Hrvatski kršcanski radnički savez« (chorvatský křesťanský dělnický svaz) s ústředím v Záhřebě; tento svaz činí se svými odbory na venkově dobře organisovaný celek. Dnes má svaz celkem deset takových odborů v různých městech a právě se pracuje k tomu, aby v několika městech byly podobné odbory zřízeny. Svaz bude míti zajisté tím větší důležitost, čím více odborů bude míti, a k úplné platnosti pronikne teprve tehdy, když své odbory bude míti ve všech městech a místech chorvatských, alespoň větších. To záleží v první řadě od práce a snah kněžstva. Svědomitý kněz musí viděti a poznávati těžké životní poměry nejčetnějších vrstev národních, dělníků, maloživnostníků, malorolníků, kteří jsou všude; proto každý kněz má povinnost, aby k zlepšení poměrů těchto tříd pracoval ze všech sil. Svaz stará se o upravení spravedlivé mzdy dělníků, zlepšení podmínek pracovních, o zdravé byty, o podporu členů v době nezaměstnanosti, nemoci a smrti. Hlavní snaha členů svazu směřuje k spravedlivé úpravě hospodářských poměrů. Sdružováním totiž pozvedne se v jednotlivých vědomí osobní a stavovské povinnosti, vědomí síly a velké socialní vážnosti a tím lid vybavuje ze společenského zanedbání a odklizí nespokojenosti tím, že odstraňuje stavovské a mimořádné překážky rozvoje socialního. Svaz také působí výchovně na členy, ušlechťuje a vzdělává je. K tomu konci poskytuje každému členu dobře redigovaného listu »Glas Naroda«, podává mu čas od času poučné knihy, zakládá v odborech knihovny, pořádá přednášky, analfabetské kursy a pod. Vším tím, jakož i slušnými zábavami vybavuje ubožáka z hostince a ze špatné společnosti, silněji jej poutá k rodině, která jest zanedbána následkem nepříznivých životních poměrů a tím se odstraňuje původ větší socialní bídy. Rozumí se, že v tom je zahrnuta náboženská a vlastenecká výchova. Když na vlastní oči kněz vidí, jak socialní demokracie každým dnem na sta a tisíce příslušníků národa odcizuje Bohu, církvi, vlasti i rodině a je mravně ničí a tak ještě více zhoršuje jich špatný hospodářský a společenský stav, každý zajisté bude naplněn touhou po práci k zlepšení těchto socialních běd. Jakkoli svaz nemá výslovného politického směru, přece touto prací lid se zároveň připravuje k úspěšnému politickému boji za národní a hospodářské osvobození. Vedle tohoto svazu bude také nevyhnutelně potřebí, aby byl založen zvláštní svaz rolnický s rovněž tak rozsáhlou prací. »Res clamat, vehementer clamat«, zvolal před osmi lety papež Lev XIII. Chorvatské kněžstvo podobně jako naše musí se říditi dle slov téhož socialního papeže: Jsou potřebny rychlé a úspěšné prostředky. Postavte křesťanské spolky proti socialistickým. Od vás závisí, bude-li demokracie křesťanskou nebo socialistickou!« —

Všeobecný řecko-katolický sněm církevní konal se na Boží hod svatoduší v Ain-Trasu u Beirutu v Palestině. Tomuto sněmu předsedal antiochijský patriarcha, když sv. Otec Pius X. schválil tento sněm zvláštním listem. Účastniti se směli sněmovních porad kromě řecko-katolických patriarchálních vikářů v Jerusalemě, Damašku a Alexandrii ještě archimandrita z Kaira, exarcha cařihradský a 12 řecko-katolických arcibiskupův a biskupů. Poslední církevní sněm řecko-kato-

lický se konal v Ain-Trasu roku 1835. Pius X., kterému otcové sněmovní poslali telegrafický pozdrav, doufá od usnesení sněmovních hojných úspěchů pro budoucnost řeckých katolíků.

Sjezd švýcarských katolíků. Třetí sjezd švýcarských katolíků bude se konati od 21. až do 24. srpna v Zugu. Budou se pořádati též zvláštní schůze pro ostatní přítomné národnosti. Minulý sjezd byl ve Sv. Havlu.

Katechetický kurs v Hostinném v Krkonoších Od 20. do 22. července odbýván byl katechetický kurs v Hostinném, v klášteře PP. Františkánů. Hlavní přednášky měl známý německý paedagog dr. Willmann, jež budily všeobecnou účast přítomných.

Katolicko-lidový spolek v Uhrách. Tento spolek v poslední době až úžasně vzrostl. V přítomné době čítá spolek tento 200.659 členů, 123.551 Maďarů, 42.820 Němců, 31.116 Slováků, 3172 Chorvatů. Katolicko-lidový spolek v Uhrách utvořen jest ze 2555 místních katolických organisací. Během pěti měsíců bylo 1350 schůzí odbýváno. Ústřední kancelář intervenovala poradou v 9823 případech. Ve zmíněné kanceláři jsou dva advokáti, dva mladší právníci a čtrnáct členů právní komise. Na venkově udílí členům 139 advokátů zdarma porady. Vskutku neočekávaný pokrok.

Rozmach spolku katolického rolnictva. Od 1. ledna do 10. června t. r. přibylo spolku katol. rolnictva na Moravě nových 1000 členů. Jen v před!

„Action populaire de France". Tlak budí protitlak! Ve Francii rozlukový zákon ožebračil kněze, vyhnal řeholníky a jeptišky a církev ponížil až do prachu — takové katastrofy bylo třeba, aby bylo zase lépe. — Francie „odkřesťaněná" a „protikřesťanská" vrací se zase tam, kam náležela po staletí . . . Tento návrat děje se ovšem pomalu, ale velmi zajímavě. V Remeši, starém korunovačním městě franckém, v malém domečku sešli se první členové spolku »lidové práce ve Francii«, nyní však vydává spolek ročně na 16.000 brožur a 20.000 knih o všech možných sociálních otázkách, jež luští ve smyslu křesťanském, politiku přenechávaje politickému spolku »Action liberale populaire«. Zajímavé jsou tituly jednotlivých publikací: „Francouzští sedláci" — „Fraucouzsky" — „Praktický sociální slovník" — (5000 stran) — „Sociální kalendář" — „Seznam vší sociální práce" atd. Orgán spolkový »Revue du mouvement sociale« má na 200 spolupracovníků. Ústřední správa »lidové práce ve Francii« má sídlo své v Remeši, čítá šest ředitelů a 29 úředníků. Skupina znalců cizích jazyků pročítá 70 časopisů, jiná skupina pečuje o propagandu, jiná o organisaci mládeže, jiná odpovídá na dotazy a prostředkuje místa a práci. »Lidová práce ve Francii« má své delegáty v každé vesnici, své řečníky rozesílá po celé Francii. A ovoce již zraje. Lid čte také náhledy a úsudky druhé strany, přemýšlí a — zakládá tu spolky odborové, tu spolek čtenářský, tu společnost laciného nákupu . . . Příklad výtečné organisace katolického lidu v Německu začíná působiti i za Rýnem, Francie katolická vstává ze svého ponížení a omlazuje se z lidu — obrat ve Francii nastává. „Action populaire de France", jež začíná od základů a v záležitostech všem společných, může býti i pro nás posilňujícím zjevem.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 12. července svoji 3 schůzi, které předsedal red. Tom. Škrdle. — Protokol minulé schůze byl čten, probrán a schválen. — Předseda uvítal vdp. Mat. Krejčího, k. a. vik. sekretáře a faráře z Dolních Hbit, jenž byl hostem při schůzi, nového člena výboru vp. Alex. Titla a dp. katechetu V. Kunze. — V budějovickém »Hlasu lidu« uveřejňuje L. † 1. důkladný článek. Až bude po ruce více materialu, bude se dávati vedle »Našich Listů« a »Hlasu lidu« i do »Čecha«. — Liga želí úmrtí slov. dra. Nejedlého, jenž po více roků byl jejím právním rádcem a zastupoval mnohé kněze při urážkách na cti proti časopisům, a také zastupoval katechety proti prof. Masarykovi. Mimo to konal dr. Jul. Nejedlý dvě praktické přednášky v Lize, jak se má hájiti každý při urážkách na cti. Výbor povstáním uctil jeho památku. — Vp. Alex. Titl sděluje, že na pastor. konferenci duchovenstva vikariatu Berounského projeveno bylo uznání dobrému vedení »Sv. Vojtěcha«, jenž takto dobře působí v lidu i v intelligenci. — Jednatel referoval o stanovisku protestantů k pohřbům sebevrahů. Na konvent seniorátu Čáslavského v K. Hoře 8. června přišel návrh od presbyterstva čáslavského a týkal se pohřbů sebevrahů. „Hus" v č. 7. píše: »Direktiv církevní agendy naší na str. 223 zapovídá zpěv a zvonění při pohřbu sebevrahův. Čáslavské presbyterstvo navrhlo vynechání této věty. Rozpředla se o tom velice živá debata, která svědčila o nemalém zájmu na této věci. Dva názory stály proti sobě, konservativní, totiž aby direktiv agendy zůstal v platnosti, a radikální, aby se při pohřbu sebevrahův a při pohřbech jiných nečinilo valného rozdílu. Obě strany byly za

jedno v tom, že se má pozůstalým sebevraha sloužiti slovem Božím, žádají-li o to; ale co se způsobu pohřbu týče, zvítězil názor konservativní (19 hlasy proti 12), patrně z toho důvodu, aby se smutek lidu křesťanského při každém pohřbu sebevraha zdržením se zpěvu a zvonění zdůrazňoval.« — V Bavorsku usnesli se pastoři, že ten, kdo se chce dát spálit, může míti též církevní pohřeb. — Neméně pozoruhodným byl projev pastorů o „Volné Myšlence", jenž vyzněl: »Konvent nemůže neupozorniti svých sborův a jejich údů na stále vzrůstající proud čiré nevěry a materialismu, které pod heslem »Volné Myšlenky« se šíří po národě českém a vlévají otravné vlivy i do řad sionských, a to jak do intelligence, tak do prostého lidu, berouce jim to nejdražší, co je jediným potěšením člověka v životě i ve smrti, víru v Ježíše Krista jako Spasitele našeho. Vzhledem k tomuto vlivu považuje konvent za svou povinnost varovati, poučovati a chrániti před škodami, doporučí svým údům osvědčování křesťanského smýšlení a charakteru slovem, skutkem a zvláště životem. Konvent dává heslo: »Zpět do svých hradeb sionských!« — Jak hluboko upadá učitelský tisk v ostouzení duchovenstva, dokazují konfiskace »Čes. Učitele« hlavně pro jeho »Klerikální zrcadlo«. Je to zjev politování hodný, že vychovatelé křesťanské mládeže libují si v tisku tohoto druhu, a tím též budou rozkladně působit na mládež. Poněvadž učitelský tisk stále štve proti učitelům, kteří zastávají kostelní kůr a klamou lid, jako by to bylo učitele nedůstojno, žádá Liga své přátele, aby jí sdělili, kde učitel zastává obecní písařství, agenturu pojišťování, prodej hnojiv a uhlí, písařství v záložně, obchod králíky a holuby a pod. — Liga odsuzuje protikatolický spisek „O Husovi" z péra poslance dra. K. Švihy, jejž vydali letos národní dělníci a houfně jej pomocí učitelstva šířili. Autor mluví v něm o »rafinované lži katolicismu", dále kterak „Hus poslechl více Boha než lidi, háje pravdy až do smrti a dal se upáliti." Spisek tento dosvědčuje, že pan poslanec katolíkům za odevzdané proň hlasy při poslední malostranské volbě mnoho vděčen není. — Liga protestuje proti rozmahání se vivisekce v Praze při zavřených dveřích, při níž aby sousedstvo nebylo rušeno vytím zvířat, dává se zvířatům jed kurare, který béře zvířeti možnost řváti, ale ponechává mu cit, nebo prořízne se mu nervy hlasového ústrojí a zvíře oněmí. Zakládá se sdružení protivivisekční s Rakouským svazem. Liga žádá veřejnost, hlavně v Praze, aby byla upozorněna, kde se přepíná mez trápení při vivisekci. — Jak smutné a takořka neudržitelné poměry u nás v napadání v náboženství a duchovenstva zavládly, jest až úžasno. Zdá se, jakoby ani ochrany nebylo. Samy „Práv. Rozhledy" (X. 9.) potvrzují, že ochrana proti urážkám na cti, tiskem spáchaných, jest u nás nedostatečna, ba napadený stává se dnes úplně bezbranným. Říšský soud německý naproti tomu poskytuje uraženému znamenitou ochranu tím, že prohlašuje čest a úvěr za právní statky a připouští na ochranu jich žalobu (po příp. i prozatímní opatření), kterou se může uražený domáhati zanechání dalších útoků; ba může soud, provede-li se důkaz, že útoky některého časopisu byly nesprávny, tomuto nařídit, aby uveřejnil toto soudcovské zjištění. K jubileu majestátu Rudolfa II., kterého protestanté a massarykovská strana využívají ku štvaní proti českým katolíkům, poukazuje Liga, že majestát znamenal uvolněním protestantismu též škodu české národnosti. Neboť po majestátu založili hned »čeští« protestanté v Praze dvě »německé« modlitebny a německví protestantismu udolalo české bratry a vyznavače pod obojí. Za deset let po majestátu odpykal celý český národ na Bílé Hoře vzpouru protestantských z valné části poněmčených stavů. To budiž řečeno všem stranickým vykořisťovatelům jubilea Rudolfova majestátu. — Podle doznání Volkána nepřispělo k upevnění němectví v Čechách nic tolik jako protestantismus. (Život v Č. Z. Winter I.) — Letošního roku zahájili soc. demokraté, pokrokáři, massarykovci a protestanté boj proti slavnosti Božího Těla. Doznávají to helvetské »Hlasy ze Siona« v čís. 12. řkouce: »Tisk protiklerikální úsilovně agitoval v zájmu absence svých stoupenců a po slavnosti vítězoslavně zaznamenával kde jakou známku svědčící o tom, že slavnosti ubylo lesku a účastenství lidu.« Je viděti z toho, že pod maskou protiklerikalismu mají se ubíti i čistě náboženské úkony. Liga doufá, že katolický lid si slavnost Božího Těla za žádnou cenu vzíti nedá a tím ostřeji vystoupí proti těmto židovsko-zednářským rejdům. Sluší ještě poznamenati, že výbor Tiskové ligy připojil se k resoluci Jednoty č. kat. učitelstva prot Macharovi. — Tím byla schůze skončena.

Mimořádná valná hromada Piova spolku konala se v domě Jednoty katolických tovaryšů v Praze za velice četné účasti členů, jak pražských, tak předměstských. Předsedal J. M. vsdp. opat strahovský M. Zavoral. Valná hromada věnována byla doplnění výboru dle nových pozměněných stanov, které byly místodržitelstvím schváleny. Z výkonného výboru strany katol. lidu českého byl zvolen

mimo dosavadní čtyři členy p. JUC. J. Schindler, dále jednomyslně zvoleni pp. bar. B. Derczenyi a za náhradníka dvormistr Stoj. Zástupce katolických žurnalistů nebyl zvolen, ježto odbor tento není ještě ustaven. S pochvalou vzato na vědomí, že hlavním bodem změny stanov jest zakládání odborů P. S. jak v Praze a předměstích, tak po českém venkově, aby napomáhaly spolku v plnění jeho šlechetného úkolu. Nelze pochybovati, že ve snaze této česká katolická veřejnost bude P. S. úsilovně podporovati. Pojednáno dále o krocích ke zvelebě denníku našeho a usneseno zvoliti komité, kde by mimo katol. žurnalistů byly osobnosti se směry katolické politiky obeznámené, jež by po stránce obsahové dennímu tisku našemu bylo radou nápomocno. Po té schůze skončena.

Spolek sv. Josefa ku podpoře kněží-deficientů v Čechách vyplatil svým deficientům za III. čtvrtletí podporu v obnosu přes 12.000 K. Páni členové přispívající se upozorňují, že příspěvek za II. pololetí byl splatným v červenci. Noví členové přijímají se za II. pololetí, když splatili polovici ročního příspěvku a aspoň osminu ingresu. Přihlášky přijímá a poučení zasílá správa spolková v Praze, na Karlově č. 453 II.

Zemský Svaz českých hospodářských družstev a společenstev pro král. České. Konečně bylo představenstvo Zemského Svazu zapsáno v rejstřík společenstev u c. k. zemského co obchodního soudu v Praze, když bylo ovšem potřebí dovolat se k tomu: pomoci c. k. vrchního soudu zemského pro překážky, které se mu v cestu kladly. Tímtéž vrchním soudem rozhodnuto, že Raiffeisenky mohou k němu přistoupiti i usnesením představenstva za schválení dozorčí rady, a je usnesení to i právoplatným. Tajemníkem Zemského Svazu jmenován byl v poslední výborové schůzi František Jukl, katecheta z Hradce Králové, starosta Všeodborového Sdružení křesťanského dělnictva pro král. České, a nastoupil nový úřad ten dnem 1. srpna 1909. V nejbližších dnech zažádáno bylo u příslušného ministeria o právo revisní, aby Zemský Svaz dostal povolení prováděti zákonné revise společenstev v něm soustředěných. Vybízíme tímto znova všechny naše stoupence a přátele, aby Raiffeisenky v obcích jejich se nalezající přihlásily se k Zemskému Svazu, kde pak dosud Raiffeisenka není a půda pro zřízení její příznivá jest, aby novou založily. Všechny potřebné informace, pokyny, tiskopisy poskytuje a zasílá »Zemský Svaz českých hospodářských družstev a společenstev pro král. České« v Praze-II., Opatovická ul. 10., kamž možno si i o řečníka na valné hromady Raiffeisenek dopsati.

»Dějiny vědy — dějiny lidských omylů«. Pokrokáři, zamítajíce náboženství, všechno staví na vědu. Že věda také jen pomalu se vyvíjí, těžko s bludy zápasí, pochybuje, neví, chodí po falešných cestách, dokazuje několik kapitolek z dějin vědy. »Hl. N.« sděluje: „Jest dokázáno, že řecký učenec Pythagoras znal již r. 550 před Kristem otáčení zeměkoule, ale že pozdější slavní učenci a filosofové Plato a Archimedes popírali houževnatě, že se země točí. Učený Ptolomeus poznamenal, že nikdy se tak nenasmál, jako když slyšel mluvit o tom, že by se mohla země točit. Ptolomeus nazval mínění Pythagorovo drzostí. Roku 1806 vydal ve Francii znamenitý badatel ve vědách přírodních a člen Institutu Mercier dílo, ve kterém dokazuje, že nikdy tomu nemůže věřiti, aby se země otáčela jako kapoun na rožni. Harvey, který definitivně prozkoumal oběh krve v lidském těle, byl svými učenými kollegy velmi tupen pro svůj názor. Učenci, kteří žili v době, kdy slavný Newton objevil spektrální theorii o barvách, prudce útočili proti těmto, dle jejich mínění nesmyslům. Mezi nejzuřivějšími odpůrci této pravdy byl i Goethe. Když Lavoisier objevil, že atmosferický vzduch, který obklopuje zemi, skládá se ze dvou plynů, z kyslíku a dusíku, vyvolalo to mezi učenci pravé pobouření. Člen pařížské Akademie věd, slavný chemik Baumé, obhajoval vůči tvrzení Lavoisierovu starou nauku o čtyřech živlech. Lavoisier sám naproti tomu nevěřil, že by meteory padaly s nebe. Ve velmi učeném pojednání, zaslaném na pařížskou Akademii věd, prohlásil meteory za hloupou povídačku středověkou. Galvani, když objevil svůj elektrický proud, utržil jen výsměch, a byl znám všude jako taneční mistr pro žáby. Když v Londýně v r. 1831 jednalo se o to, aby byla nejslavnějšímu badateli v oboru thermodynamiky, fysiku Joulovi, v královské učené společnosti zasazena pamětní deska, tu všichni členové učené společnosti se proti tomu opřeli, poněvadž prý thermodynamika je hračkou pro děti a ne pro rozumné lidi. Když vídeňský gynekolog dr. Semmelweis tvrdil, že horečka omladnic může býti přenášena rukama lékaře, prohlížejícího šestinedělku, nečistými přístroji a nářadím porodnickým, tu tento slavný muž, který získal si tak velikých zásluh o potírání této velice nebezpečné nemoci, málem byl by odborníky býval prohlášen za blázna. Teprve objevy Listerovy a bakteriologické pokusy potvrdily gynekologům pravdi-

vost zásady zasloužilého lékaře dra. Semmelweise.« — Jak radium otřáslo vědou chemickou, jak věda neví si rady se zemětřesením, jak vědátoři se prou o jádru zemském, o teplotě sluneční, o severním pólu atd., jest také známo. Pravda tudíž jest, že dějiny vědy jsou vlastně dějinami lidských omylů a že skromnost sluší i učencům.

Katolicism v Srbsku. Spolupracovník varšavského »Dzienniku Powszechneho« navštívil srbský Bělehrad a byl přijat také v audienci u ministra osvěty p. Stonajeviče, s nímž rozmlouval o poměrech katolíků v království Srbském. Pan ministr poukázal na to, že v Srbsku jest úplná svoboda náboženská, která platí také pro katolíky. Není však mezi Vatikánem a srbskou vládou konkordatu. V Bělehradě jest katolická kaple při rakouském vyslanectví, kde se potřebám náboženským činí zadost. Sem přijíždí biskup ďakovarský, nyní jeho zástupce, a uděluje sv. svátosti. Srbská vláda neklade mu nejmenších překážek. — Avšak namítnul polský host, v Srbsku jest více katolíků také mimo Bělehrad a také ti potřebují služeb Božích a svátostí. — Úplně souhlasím, pravil pan ministr, katolíci měli by míti tatáž práva jako je zde mají mohamedáni, židé a luteráni, ale to nezávisí ode mne. Nutno, abych podotkl, že všechno jednání o konkordát potkalo se s nezdarem, ať už byl zaviněn s naší strany nebo se strany vatikánské. — Nebylo by v zájmu Srbska dáti se znovu do tohoto vyjednávání. — Obáváme se, že bychom zase nepochodili. — Ale kdyby přece kynul v tom zdar, poskytla by srbská vláda náklad na vydržování katolického duchovenstva. — Nepochybně, odvětil pan ministr, kdyby v tomto směru došlo k ujednání věci, vláda byla by povinna zařaditi náklad na vydržování kněží katolických do rozpočtu. — Tímto rozmluva skončila. Zřejmo, že dobré pole zde leží ladem.

K slezským poměrům. Polská »Matice školská« měla v Těšíně sjezd a valnou hromadu za účasti zástupců též z Haliče. Vděčně vzpomenuto rostoucího uvědomění polského lidu ve Slezsku a přispění poslanců a Poláků haličských pro polskou větev na Těšínsku. Zástupce Polského kola posl. Bienowski ujistil ji další pomocí, uváděje, že v klubu polských poslanců jest zvláštní komise pro slezské věci. Též grunwaldským darem bude pamatováno na Těšínsko. Matice vydržovala 6 škol s 1333 dětmi a 7 zahrádek s 300 dítkami; všech učitelských sil jest 50; náklad na školy činil za rok 80 tisíc korun. Dále vydržovala 17 čítáren a knihoven. Odborů má nyní na 30 s 3000 členy. Příjem činil 76.067 kor., vydání 103.149 K. Očekává se přispění celého polského národa, zejména když jde nyní o otevření polského reálného gymnasia v Orlové, kde má býti ještě tento měsíc zápis; dále bude otevřena chlapecká měšťanská škola v Těšíně. Jinak třeba prý žádati založení nových veřejných polských škol na hranici moravské, nestane-li se tak, má polská Matice zde zakládati sama soukromé školy a hledět, aby byly zveřejněny. Volby provedeny za úplné shody všech polských národních stran. Polská Matice chystá se takto k nové práci na pomezí česko-polském. Čechové slezští i vy v práci neochabujte a državu svou si zachovejte!

Důležité upozornění pp. katechetům. »Pozorovatel« z 9. t. m. oznamuje, že c. k. zem. školní rada nařídila výnosem ze dne 14. června 1909 čís. 12.712, aby časopis »Malý Čtenář«, ročník XXVI. pro hanebný článek »Mistr Jan Hus«, který jest pln hanobení církve katolické a pln historických lží, byl vyloučen ze žákovské knihovny v Rusavě.

Turecká konfesní snášelivost. Šeich ul Islam vydal ke všem muftiům, kněžským soudcům a ulemům proklamaci, která na základě citátů z koranu prohlašuje, že různost náboženství není překážkou rovnosti a obsahuje vyzvání, aby bylo přísně dbáno zásady rovnosti a aby obyvatelstvo bylo napomenuto s nemohamedány žíti ve svornosti. Provolání toto značí úplný obrat ve smýšlení o křesťanech; dosud platilo, že křesťan je nevěřící pes a že třeba mečem křesťany hubiti.

Skandály ve Varazze, o nichž naše plátky přinášely celé kupy lži, skončily tyto dny posledním rozsudkem soudu v Savoně jako naprostá smýšlení na kluka, kterého »důmyslné listy« liberální braly tak vážně, jako druhdy protestanté v Anglii brali vážně Oatsa a Tita, dva notorické ničemy, viníci katolíky ze žhářství a jiných zločinů. V obou případech tekla nevinná krev, v Anglii to nabylo rozsahu velikého a v Italii to hrozilo státi se velikým požárem.

Proti nemravnému písemnictví podepsalo 40 000 matek petici k parlamentu italskému, aby byl vydán zákon proti nemravné literatuře a obrazům. Výsledek nebude míti petice veliký, ježto akce proti »Asino«, který přináší krajní sprostoty, po čtyři roky již trvá a nedodělává se žádných výsledků.

Boj proti řeholním sestrám v Belgii. Sláva bratří * * * ve Francii nedá spáti belgickým zednářům. V Brusselu utvořil se zvláštní svaz katolictví nepřá-

telských lékařů a k nim připojilo se více členů městské rady. Za cíl si páni vytkli: vyhnat řeholní sestry z nemocnic. K tomu účelu založili zvláštní školu, ve které jsou vychovávány ty osoby, které hodlají se věnovat, ošetřování nemocných. Katolíci ovšem čile založili též takovou školu, kde vyučovány jsou vždy nově přicházející sestry a zkoušky na konci roku dokáží — kde je vlastně větší zdatnost.

K lidové sbírce pro katolické paedagogium. K zdaru sběrací akce dovoluje si výbor pro zbudování paedagogia sděliti: Cílem této lidové sbírky jest, aby nejširší lid důstojně se postavil po bok obětavému duchovenstvu, tudíž, aby veled. duchovenstvo na archy, které byly na jednotlivé fary zaslány a se rozesílají, ráčilo dáti sbírati mezi lidem a spolky, a tedy nikoli mezi duchovenstvem samým. Členové výboru pro vybudování paedagogia hodlají v brzku navštíviti všecky větší fary, aby poprosili veled. duchovenstvo, by většími dary aneb půjčkami zajistili novou rostoucí baštu katolické výchovy, tudíž aby vld. duchovenstvo svoje větší příspěvky věnovalo až později a nyní jen posílalo sbírku od lidu. Na fary zaslané pohlednice sloužiti mají jako odměny jednotlivým dárcům.

Výroky o škole. Ředitel Dörpfeld na XII. shromáždění »spolku paedagogického v duchu Herbartově« v Porýnsku a Westfalsku pravil mezi jiným: »K rodinnému charakteru náleží také její jednotnost; škola nesmí býti simultanisována (interkonfesijní), nýbrž musí na se vzíti ráz konfesijní.« (Paedagog. časopis »Neue Bahnen« r. 1891). — Dr. J. Gräfe praví ve své »Deutsche Volksschule« I., 23.: »Účelem výchovy jest, aby chovanec vyzbrojen byl potřebným jemu poznáním čili vědomostmi a silou vůle, aby vždy a všude ve svém životě plnil vůli Boží podle vzoru svého Spasitele dle zvláštních svých sil a dle okolností, v jakých mu bude žíti.« A jsou to oba protestanti. — Dr. G. Lindner napsal: »že má náboženství dle svého úkolu přirozeného tvořiti střed výchovy ducha a základ školní výchovy.« (Encycl. Handb. der Erziehungskunde.) — A ve zprávě za první desítiletí Matice školské v Brně (Brno 1888.) stojí o mateřských školách mezi jiným psáno: » . . . poněvadž dále vychování v našich školách mateřských duchem křesťanským jest proniknuto, poněvadž v nich dítky jsou vedeny k poznání Boha, lásce k rodičům i bližnímu, a tedy základ k budoucímu životu mravnímu nabývají, jsou i z této, nad jiné závažné příčiny, školky naše velmi důležity.«

»Volná škola« a její výsledky. Ve francouzské sněmovně projednávána byla interpellace, pojednávající o poměrech na gymnasiu Clermont-Ferrantu, kde se jeden žák během vyučování zastřelil. Posl. Maurice Barrès těmito slovy tepal bezbožecké francouzské školy: »Po sebevraždě žáka v Clermontu odehrálo se několik podobných sebevražd v různých městech Francie. V Chellesu zabil se jeden studující, v Bourgu oběsil se jeden žák gymnasia a ve Vauvertu spáchal patnáctiletý žák týž zločin. V Lyonu se nedávno jeden utopil a v Meulessu zase se takový jeden ubohý hoch oběsil. Otevřel jsem knihu o mravouce, jež oficielně podávána jest v našich školách žákům. O sebevraždě není zde ani řádky. Jedna stať pojednává o povinnostech dítěte oproti sobě. První povinností dítěte je dle této stati: aby se hodně umývalo. V druhé stati je výstraha před nezdravými nápoji. Dle skutečnosti však je až dosud v Clermontu jeden profesor, který ve společnosti studujících navštěvoval ty nejšpatnější hospody; snad proto, aby rozeznávali dobrý nápoj od špatného. Jedna hodina v týdnu je vyhražena pro morálku, jež vyučuje se však výše uvedeným způsobem. V několika školách ve Francii je předčítán liberální, nevěrecký list pařížský »Matin«. — Úplná kleslost mravní výchovy ve francouzské »Volné škole« je po delší již dobu notorickou. Bylo by to u nás snad lepší, kdyby jistí pánové dostali se k veslu?

Proč ne u nás? Spolek německých knihkupců usnesl se na své valné hromadě v Lipsku na této resoluci proti nemravné literatuře: Valná hromada německých knihkupců vyslovuje politování nad vzrůstem nemravné literatury, jež bez ohledu na blaho lidu budí nejnižší pudy člověka a přímo duševně i tělesně zabíjí mládež. Valná hromada zástupců knihkupců Německa zříká se této jedovaté literatury a chce působit k vyhlazení této zkázonosné hlízy.« — Kdy podobně se stane asi v Čechách?

Zcela správně. V Německu se socínků nebojí; aspoň tak vysvítá z výnosu okresního výboru v Potsdamu. Jistý Arnošt Deckow z Michendorfu znám je jako zuřivý »soudruh«, takto též člen obecního zastupitelstva, byl zvolen též do místní školní rady. Jako takový připravoval ve školských záležitostech půdu prorudou partaj. Zemská rada však dlouho mu té radosti nepopřála a zaslala stížnost k vládě, která nařídila, aby Deckow byl ze školní rady ihned odstraněn. Deckow se odvolal k okresnímu výboru, který však stížnost bez okolků zamítl. — U nás by se ovšem úřady k takovému energickému kroku nerozhodly.

Neslýchaná prorada socialních demokratů. Že svět bursiánů a velkokapitalistů podporuje rudé »tygry«, kde jen může, jest dnes veřejným tajemstvím. Co provedli však švýcarští »soudruzi«, je přímo neslýchanou hanebností. Ve švýcarské továrně na doutníky v Yverdonu se od r. 1907 stávkovalo. Zároveň byl vyhlášen boykot na tovary této firmy. Následkem citelných ztrát byla firma konečně donucena uznati práva dělníků, načež byla stávka prohlášena za skončenou. Socialistický list »Voix du Peuple« však nepřestal s vyhlašováním stávky a boykotu. A z jakých příčin? Poněvadž jeden konkurent zmíněné továrny rudému listu tučně zaplatil s podmínkou, že boykot potrvá dále. To znamená, že socialní demokracie je ve službách nejšpinavějšího kapitálu. Radikální socialisté (syndikalisté) nebyli dosti opatrnými a celou tuto trapnou záležitost vyžvatlali. Nyní si leží rudí vůdcové proto ve vlasech. Snad otevře toto dokázané faktum mnohým soudruhům oči.

Novou tiskárnu zakládá dr. Kramář se svými přáteli pp. Leonem Bondym, drem. Rašínem, drem. Tobolkou, býv. poslancem Karbusem a obec. starším Soukupem. Rozeslána byla pozvání na upisování akcii po 400 kor. Má se opatřit kapitál v částce půl millionu korun, který by byl na 2 milliony korun zvýšen.

Jak Machar prohaně lže. »Obnova« píše: Machar jízlivě se rozchechtal ukazuje na to, že v Římě v kostelích mají rozličné ostatky, jako péro z křídla archandělova, příčku ze žebříku, o němž se zdálo Jakubovi, a jiné. Řemeslný lhář dobře ví, jak nejlépe proti katolíkům rozčiliti a poštvati, a proto rozmyslně ze svých nízkých pomluv vybírá, co zaručuje nejjistější bodnutí. Jak nabyl Machar vědomostí, že v Římě existují jím vypsané ostatky? Zcela jednoduše. Otevřete »Křižáky« a v nich se dočtete, jak Sienkiewicz popisuje světoběžníka, lháře, tuláka a mluvku jménem Sandera, který ony ostatky nabízí ke koupi. Bylo to za časů krále Iageilla. V oné době nebylo to nic divného, a papežové římští, jak i sám spisovatel připomíná, musili proti takovému zlořádu vydávati bully a všeliké zákazy. S tímto mluvkou a lhářem Sanderem zavedl tedy Machar soukromě protokol a sestavil inventář jeho ostatků. Po té jeho majetku se zmocnil, přitiskl naň pečeť nejčeštěji cítícího básníka, svázal majetek do uzlíku a hajdy s ním do Říma. Jelikož Sanderus udává, že měl také dvě hlavy křepelek, seslaných židům na poušti, a jelikož jich Machar neuvádí, možno se domnívati, že nejčeštěji cítící básník zašantročil je svému šéfu Rotschildovi, aby měl něco vzácného na památku po svých předcích. Sandera pro obchod se lživými ostatky nazývá spisovatel »Křižáků« darmochlebem a lotrem, jakých mnoho tehdy toulalo se po cestách. Spáchal tedy Machar ve své knize před celou veřejností pořádný falsifikát, neboť na místo Sandera představil sám sebe, kteroužto věc naň musíme prozraditi, ač jinak dlužno uznati, že onoho mluvku a lháře přímo ideálně nápodobil, což, mimochodem řečeno, označuje bohatou přimykavost a všestrannou schopnost jeho talentu. Machar, syn Heliův, Sanderus! Bravo!

Poděkování!

Děkuji všem, kdož mi k 30leté ročnici mého kněžství buď osobně, nebo písemně nebo telegraficky blahopřáli; děkuji zvláště svému drahému příbuzenstvu za četné projevy lásky, děkuji našim snaživým úředníkům z družstva, děkuji ctihodným sestrám v Červeném Kříži v Praze, v Karlíně (kdež jsem 14. července r. 1879 první mši sv. sloužil), na Král. Vinohradech a děkuji vůbec všem, kdož si na mne vzpomněli a tím moji práci na roli katolické ocenili. Zvláštní díky vzdávám: J. M. vsdp. opatu P. Met. Zavoralovi, a pp.: bank. úředníku JUC. Jos. Šindlerovi, red. T. Jirouškovi, em. řediteli cukrovaru Ervinu Červinkovi a spisovatelce slč. Ludmile Grossmannové-Brodské.

V PRAZE, dne 15. července 1909.

TOMÁŠ ŠKRDLE,
ředitel závodů družstva Vlast.

ROČNÍK XXV. ZÁŘÍ 1909. ČÍSLO 12.

VLAST

Epištoly školské.

Píše farář MORAVAN.

(Dokončení).

15. Kdo má právo na školu? — Stát.

Církev, jak jsme poznali, má první právo na školu a rozhodující hlas ve veřejné výchově. Původem svým a přirozeným vývojem byla církev po staletí jedinou učitelkou křesťanských národů, majíc úplně ve svém řízení vyučování a výchovu, takořka monopol vzdělání. Z toho však nenásleduje, že by měla nebo chtěla monopol tento podržeti na vždy. Nikoliv. Vlastním úkolem církve jest vésti lidstvo k cíli nadpřirozenému, hlásati pravdu náboženskou; o blaho časné, pokud je sprostředkovati může pravda přirozená, pečovati má státní společnost! Církve se týká úkol tento jen potud, pokud poznání čistě lidské zasahuje do oboru náboženského. Církev má zde právo, aby klamavá lidská věda a domněnky její zástupců nepodrývaly neklamnou pravdu zjevenou; má právo a povinnost starati se, aby křesťanský duch províval všecku výchovu i v oboru přirozeném, ale nikterak nechce tvrditi, že by nikdo neuměl, nemohl a nesměl vyučovati a vzdělávati než jedině ona a její kněží. Vždyť ví, že Bůh každému dal rozum a povinnost užívati ho, aby jako horník se svou lampičkou pracoval na nesmírném díle lidského poznání. — Bůh vydal svět badání lidskému, praví Písmo. (Kaz. 3. 11.)

Za nynější rozsáhlosti, prohloubenosti a rozčleněnosti lidského poznání není ani možno, aby církev a její kněžstvo při nejlepší vůli zastali obrovský úkol sdělovati všem všecko potřebné vzdělání; a proto církvi ani ve snu nenapadá, aby požadovala pro sebe monopol na školství jako prostředek vzdělání a výchovy. Ba vůdcové katolíků v boji o svobodu výchovy ve Francii v minulém století prohlásili, že monopol kněžstva ve školství byl by pro církev darem neblahým.

Církev žádá jen, aby škola a výchova řízena byla duchem křesťanství, jak jest zosobněn v církvi. Proto žádá vliv na školy a učitele, aby zajistila působení jejich s křesťanstvím souhlasné, ponechávajíc jim ostatně úplnou volnost. Uznává ochotně, že i *státní moc* má veliký zájem o školu, že má na ni práva a ovšem také povinnosti.

Zájem státu o školu je samozřejmý. Stát má povinnosti starati se o časný pokrok a blaho poddaných. Očividno, jak důležitou úlohu má pro něj škola, která mu vychovávati má řádné občany, kteří svou mravní, duševní a materielní silou tvoří význam státu. Dnešní žáci jsou společnost nejbližší budoucnosti.

Z toho plynou *práva* na školu a výchovu.

1. Má právo *dohledu* na školy a učitele, aby nebylo vyučováno podvratným zásadám, které by ohrožovaly státní zřízení. Školy církví řízené se ovšem báti nemusí; neboť křesťanství hajíc osobní svobodu, hlásá zároveň poslušnost zákona a věrnost ku státu. »Dobří křesťané«, jak píše Pachtler, »nejsou lidmi, kteří svrhují dynastie, dělají revoluce a staví barrikády.«

2. *Stát může žádati, aby jeho poddaní osvojili si vědomosti všeobecně potřebné; může tedy zavázati a nutiti rodiče, aby dítky své posílali do školy.* — Někteří tvrdí sice, že svoboda osoby a rodiny je statkem tak nedotknutelným, právo rodičů na děti tak svatým a zodpovědnost jejich za dítky tak osobní, že státní moc nemá práva zasahovati do rodiny, ač-li nedbalost rodičů nemá zločinného úmyslu. Zásadně mají asi pravdu; neboť i bez čtení, psaní a počítání lze býti dobrým, mravným člověkem a možno dojíti vlastního, nadpřirozeného cíle. Ale naopak zase bylo by nespravedlnosti a hříchem rodičů, kdyby i jen z pouhé nedbalosti, bez zločinného úmyslu nechali ladem ležeti u svých dítek nejvzácnější přirozený dar Boží, rozum, a neposkytli jim vzdělání, kde je k tomu možnost. K tomu přistupuje i ta okolnost, že za našich poměrů úplný nedostatek základního vzdělání jest pro každého jednotlivce škodlivým, a hojné případy této nevědomosti byly by zlem i pro státní společnost.

Ovšem předpokládá se tu škola, která svědomí rodičů *vyhovuje;* nutiti je, aby posílali děti do školy špatné, nemá práva nikdo; tu platí: »Lépe žádná škola nežli špatná.« — Z toho následuje dále, že stát nemá práva vnucovati rodičům právě školu *svou.* Dostačí, dostane-li se dětem nutného vyučování a výchovy, ať je to kdekoli.

Stát má na dále právo *předpisovati a zkouškami se přesvědčovati* o vzdělání a vědomostech všech těch, kteří uchazejí se o *státní úřad.* Nemá však odstrkovati nebo zrovna vylučovati absolventy škol nestátních, privátních nebo konfesijních! Nemá zde rozhodovati, *kde* se kdo vzdělal, nýbrž má-li jen požadované vědomosti. — Při zkouškách učitelských má býti uplatněn vliv církve jako vrchní učitelky a vychovatelky lidu.

Stát má dále právo dle svého dobrozdání zařizovati *školy odborné,* aby napomáhaly praktickému pokroku a blahobytu. Ale ani tu nesmí býti puštěn se zřetele moment výchovný, nábožensko-mravní, jenž patří do oboru církve. Ani ze škol odborných nemá býti vyloučeno náboženství a řízení tohoto vyučování patří přirozeně církevní správě.

Konečně má stát právo *dohledu,* zda školní ústavy a jejich zařízení vyhovuje *stavebním* předpisům, *zdravotním a bezpečnostním požadavkům.*

Práva tato spojena jsou ovšem také s *povinnostmi*. — Stát má povinnost *uznávati* výchovné právo *rodiny*, a kde se jedná o výchovu veřejnou, také výchovné právo *církve*. To jsou dva první vychovatelé; jenom ve spojení s nimi nebo jako doplněk jejich má stát právo výchovné. Neboť stát sám jest založen na rodině, která měla právo a povinnost domácí výchovy, než ještě utvořit se mohl stát; církvi pak svěřena božským původcem lidské společnosti výchova veřejná. Církev má zásady pravé výchovy ve své nauce, ukazuje nejvyšší cíl výchovy, jemuž podříditi se mají cíle a plány pouze lidské. Stát aspoň dle jména křesťanský uznati *musí* práva rodičů a církve, nechce-li, aby jméno jeho bylo lží; stát, jemuž všecka vyznání jsou stejna, má důsledně uznati výchovné právo náboženských společností, které ve svém území připustil. Neboť svoboda vyznání a svědomí nutně žádá svobodu výchovy a školy.

Stát, jenž uznal výchovné právo rodiny a církve, má povinnost podporovati a hájiti je v uplatňování tohoto práva. Vždyť na to je spořádaná státní moc, aby podporovala a hájila jednotlivce a menší sdružení; na to má stát moc zevnější, aby hájil moc duchovní proti zevnějším útokům a pomáhal jí, aby mohla účinně působiti na venek. Dnes je to nevěrecko-pokrokářský a socialistický proud, který s vrchu a z dola ruší výchovnou působnost náboženství a snaží se vziti církvi úplně výchovu. Ohrožuje tím zdánlivě jenom oltář, ale s oltářem skácí se zároveň trůn. Ba ještě více jedná se o bytí a nebytí státu; neboť církev má božsky zaručenou jistotu svého trvání, stát však nikoli. Církev může býti otřesena, poraněna, ale nikdy povalena a zničena. Svou vlastní kůži nese stát na trh, nehájí-li výchovných práv a činnosti církve. Zbytečno dovolávati se hlasu veleduchů lidstva a svědectví dějin, že bez náboženství a tudíž bez náboženské výchovy není možný společenský pořádek, není možno udržeti trvale žádný spořádaný stát.

Ve svem vlastním zájmu má stát podporovati a hájiti výchovný vliv církve, nechce-li pohlcen býti revolucí a rozpadnouti se ve zmatek. Slovutný hrabě Stolberg napsal: »Osvícená vláda podporuje rodinnou výchovu a blahoplodný vliv církve na školu a vyučování ... Opustí li výchovné ústavy křesťanský základ, nabude převahy převrácený, všemu božskému a věčnému se posmívající a popírající duch ... Hrozím se vývoje státního života, v němž se vše vždy více od křesťanství odlučuje. Skončí posléze úplnou nevěrou a spolu s ní vojenským despotismem.«

Tak napsal před sto lety. Dnes řekl by, že jdeme vstříc nevěře a despotismu socialistickému.

Státní správa má konečně povinnost podporovati školství *hmotně*. Dokud měla církev veřejné školství ve své moci, vyučovala ponejvíce bezplatně nebo za nepatrného příspěvku rodičů. Jmění církevní, obětavost jednotlivých dobrodinců a církevní řády výchovné zakládaly školy a zajišťovaly je bohatými nadacemi. Lid sám stála škola pramalo. Tím vysvětlí se také, že školství, zvláště obecné, nemělo tak velkolepého zevnějšku.

Stát, převzav školství ve svou správu a vzav zároveň církvi velikou část jejího jmění a školské nadace, má nyní také povinnost starati se o školství hmotně. Činí tak ovšem a velmi nákladně, jenom že celý náklad platiti musí lid ze své kapsy. Vzdělání nové doby stojí hodně mnoho. Ale ať! Jenom kdyby novodobá škola vyhovovala těm, kteří na ni platí, čemuž tak není.

Mimo to praví moderní stát: »Já vydržuji školy, já tedy mám právo pořádati školství a výchovu podle své vůle.« Nikoliv! Školy vydržují platící občané; státní správa, t. j. její úředníci, kteří peníze vyplácejí, nedávají je ze svého; jsou jen výkonným orgánem platících a mají se tudíž říditi jejich vůlí s přáním.

Zařizuje-li tedy stát z peněz svých poddaných školy dle chuti ministra nebo jiných úřadů, školy, jež jsou proti vůli a svědomí lidu, pak je to bezprávím. Peníze ty jsou na to, aby zaopatřily školy, jež doplňují správně výchovu rodinnou a poskytovaly za svorného působení církve a státu řádné křesťanské vzdělání. Stát sám svou podstatou a úkolem není neobmezeným pánem školy, nýbrž jen pomocníkem rodiny a církve, obhájcem a zevnějším jejím podporovatelem. Úkolem jeho jest hájiti osobu a majetek poddaných, udržovati klidné spolužití občanů a zajišťovati mír na venek s druhými státy, uplatňovati prakticky právo zevnější t. j. vnitřní spravedlnost, jak jeví se slovy a činy. Toť úkol státu Stvořitelem vytčený. Vychování v pravém smyslu, vypěstění ducha a mravní ušlechtění srdce nepadá do vlastního jeho oboru.

Dějepisec Cesare Cantù praví ve spise svém, poctěném cenou akademie modenské: »Stát je společnost právní a vyučování není jeho věcí, nýbrž záležitostí morálních, vědeckých a náboženských společností.« Takovými společnostmi jsou na prvním místě rodina a církev; stát jest v oboru výchovy z největší části jenom jejich plnomocníkem, vykonavatelem jejich vůle až na specielní výjimky. Z toho plynou jeho práva na školu; práv vlastních, z podstaty jeho plynoucích má málo. Má je tedy také jen tak dlouho, pokud v řízení školství jest v souhlase s rodinou a církví. Chtěl-li by postaviti se v otázce výchovy na stanovisko svědomí rodičů nepřátelské, proticírkevní, pozbývá svého práva docela.

Tento vliv státní moci na školu dostačí úplně státu samému i zdárnému pokroku školství. Plní-li státní moc svědomitě své povinnosti ke škole, podporuje-li dostatečně právním svým vlivem a hmotnou pomocí výchovné společnosti v jejich činnosti, jest jistě dobře postaráno o školu.

Škola jest ve službě rodiny, církve a státu, všichni tito tři činitelé mají na ni právo. První, výchova domácí, jest úkolem a právem rodiny; výchova veřejná jest na prvním místě záležitostí církve, vychovatelky národů; za nimi teprve přicházejí práva státní společnosti. Každá — rodina, církev a státní moc — má svá určitá práva na školu; ale všecky tři mají působiti svorně v jednom směru. Neboť výchova, má-li nésti zdárné ovoce, musí býti jednotna. Jako jest jenom jedna pravda, tak jest jen jedno pravé vzdělání a jedna pravá výchova a vyučování, vypěstění mohutností duševních a mravních dle nauky a zákona Kristova.

16. Monopol.

Stát má jistá práva na školu, jak bylo ukázáno. Ale nikterak není právem, aby stalo se školství státním monopolem, jak se o to pokouší nebo jak to již někde provedl novodobý stát.

Dříve měla ovšem církev také jakýsi monopol výchovy, nestalo se to však její osobitostí, nýbrž přirozeným vývojem. Církev je totiž vlastní matkou kultury a tudíž také přirozenou vychovatelkou. Mimo to nebylo vedle ní jiné společnosti, která by schopna byla bývala vésti lidstvo drahou vzdělanosti a pokroku. Tím připadla škola a výchova církvi.

Novodobý duch protikřesťanský vyvolal boj, kterým povalen má býti tento tisíciletý řád a škola církvi vyrvána. Světový názor křesťanský jest dualistický. Pěstění ideálních statků lidstva svěřeno církvi, starost o statky časné, hmotné ponechána státu, ačkoliv ovšem církev a stát se mají a mohou vzájemně podporovati ve své činnosti. Novodobý názor světový, hlavně pantheismem určovaný, prohlašuje stát nejvyšším, skutečným bohem s absolutní mocí. Jeho vůli podřízen jednotlivec a každá jiná menší společnost a všecka jejich práva.

Stát tento, jak jej definoval Hegel, jest nejhorším tyranem, jakého kdy viděl svět: jest pánem osoby a hmotných statků a také pánem svědomí. Povýšen byv takto na trůn božství, nemeškal stát dlouho a prohlásil: »Já jsem pánem výchovy a školy.« V nespravedlnosti této jest důslednost. Stát, jenž chce býti bohem, chce míti také vyznavače, kteří by se mu klaněli; musí si je tedy vychovati. Proto chce si zajistiti monopol na školu, aby budoucím občanům vštípil své státní náboženství, své státní svědomí. Tím ovšem staví se moderní stát proti církvi, která obor svědomí nazývá svým. Tím odívá se moderní stát zase ve formy starého, pohanského státu, kde, jak nejjasněji zjevno v absolutistickém císařství římském, hlava státu byla císařem a nejvyšším knězem a konečně zrovna bohem.

Školy jako bojovného prostředku proti církvi a jako prostředku na ujařmení svědomí užil nejprvé císař Julián odpadlík, jenž zničiti chtěl církev a na její troskách obnoviti zamýšlel hynoucí pohanství. Křesťanští jinoši nesměli se vzdělávati na státních školách, křesťanští učitelé nesměli vyučovati. Každý, ať žák ať učitel, jenž chtěl použíti veřejných vzdělávacích ústavů, byl nucen vykázati se, že přiznává se ku státnímu pohanství a že nehoví novým naukám křesťanským.

Po celou pozdější dobu křesťanství až po reformaci není případu, kde by státní moc se byla pokusila zavésti monopol školský, kromě císaře Bedřicha II. Ten založil vysokou školu v Neapoli a nutil studenty, aby opustily všecky jiné ústavy vzdělávací, ať cizozemské ať domácí, a navštěvovali jeho ústav neapolský. Despota tento byl, jak píše dějepisec Hurter, »prvním knížetem, jenž v odporu s pravou svobodou a pravým významem vědy, zavedl nucené studium universitní 500 let dříve, než je stanovila doba nová.«

Nynější státní monopol je důsledkem renaissance a reformace protestantské. Renaissance obnoviti chtěla starou kulturu

pohanskou na místě prý barbarského křesťanství. Byla prohlášením nezávislosti lidského rozumu na zákoně Božím a na nauce církve. Reformace pak učinila krok další, pustivši uzdu nevázané svobodě na poli *náboženském*. Vydala církev libovůli vlád, pravdu zjevenou chuti jednotlivců a svévoli panovníků dle zásady: »Kdo vládne zemí, určuje také náboženství.« Tím vydána byla i škola, která posud považovaná byla všeobecně záležitostí církve, státní moci. Školství v zemích protestantských zhostilo se dohledu a vlivu papežů a biskupů a stalo se loutkou v rukou světských vlád.

Ale tisíciletý řád posavadní nedal se zničiti tak náhle: vliv církve na školu trval ještě dále. Teprve bezbožecký duch posledních dvou století a hlavně francouzská revoluce provedly monopol státní školy plnou důsledností a roznesly ideu tuto zhoubnou po celém kulturním světě, kde nyní více méně dozrává. Státní monopol školský stal se moderním dogmatem všech nepřátel křesťanství a církve.

Proti tomu dá se dokázati, že monopol tento jest

1. *nerozumný, nepedagogický*. Má-li se mluviti vůbec o výchově, jest nevyhnutelnou podmínkou, aby mravně ušlechťovala, což nemožno bez vlivu náboženství. Proto i nejzarytější pokrokáři jsou nuceni pojati do školního plánu jakési náboženství, nebo aspoň vyučování nějaké mravní nauce. Stát, jenž bere školu náboženským společnostem, aby vyhověl všem a neurazil žádnou, volí pro to dvojí cestu. Buď jen vyučuje a výchovnou část ponechává domácnosti, nebo krmí žáky jakousi bezbarvou, mravoučnou omáčkou. V prvním případě není pak škola ústavem výchovným, nýbrž jen dresurou; v druhém případě podává žákům planý odvar, jenž nevytvoří v nich nikdy pevný mravní karakter. Ovocem takové školy a falešné výchovy jest pokolení bez víry a vlastenectví, pokolení socialistů a intelligentních revolucionářů. Plným právem říci možno s dr. Luegrem, že beznáboženské university státní jsou pravým pařeništěm podvratu. Školy ostatní mají nyní býti také zbaveny posledního zbytku křesťanství, aby zhoubné dílo pokračovalo rychleji.

Státní monopol školský podvazuje žíly rozvoji pedagogiky. Vše musí jíti dle všeobecné šablony, která se hodí někde, ale ne všude. Překáží ušlechtilému závodění výchovných orgánů, dává individualitě učitele svěrací kazajku, nutí jej, aby neřídil se materiálem žactva svého a zvláštními poměry své školy, nýbrž mrtvou literou vyučovacího plánu. Odborník na poli výchovy, biskup Dupanloup, praví: »Svoboda poskytne vyučování více života, otevře mu nové rozhledy, vynalezne nové methody a neočekávané pomůcky, dodá mu původnosti a plodnosti, jež jsou jen znakem svobody. Náboženství a svoboda vytvořily všecko; revoluční tyranství a nevěra zničily všecko.«

Státní monopol výchovy činí vědu, jak podotýká Pachtler, předmětem státní správy jako kuchyňskou a dobytčí sůl. Kancelář ministersva osvěty jest generálním vychovatelem celé říše, který předpisuje dopodrobna každý krok učitele. Kde má se pak vziti nějaká individuelní samočinnost učitele a zápal pro výchovu?

Nanejvýš trochu horlivosti ze ctižádosti a pro karieru ale nikoli ideální láska k úkolu výchovnému.

Není proto divu, že státní školy zůstávají výchovnými výsledky za soukromými školami církevními. Jesuita Hammerstein ve své knize »Školská otázka« uvádí zprávu amerického listu ze dne 6. února 1876 o mizerném výsledku zkoušky na státní škole, v níž se též vypráví: »Nedivno, že po zkoušce povstal jeden z přítomných pánů a nabízel jakoukoli sázku, že jeho osmiletá dceruška, navštěvující ústav klášterní, lépe obstojí, než kterákoli žačka stejného věku ze škol státních.« Královský inspektor anglický Marshall vyjádřil se o výsledku své inspekce na školách katolických řádů, jak sděluje zmíněný spis. »Zkušenosti mé nutí mne vyznati, že jedině školy řízené katolickými jeptiškami dosahuji vlastního cíle křesťanské výchovy... Ze všech ostatních škol, ať chlapeckých, ať dívčích, neznám kromě dvou ani jediné, která by v ohledu mravním mohla se vyrovnati školám katolických řádů.« Proč vyhnala bezbožecká vláda francouzská školské řády ze země? Nemohla se svými školami měřiti s jejich ústavy.

Není tedy státní monopol školský na prospěch ani vědy, ani výchovného vzdělání, ani na prospěch učitelů ani žáků, ba ani státu. Neboť, jak praví Pachtler, »čeho nabyl stát, omeziv co nejvíce vliv církve na školu, dá se měřiti na metry; co však pozbyl, dělá kilometry.« —

Státní monopol školský je dále proto také nerozumný, že je velmi *nákladný*. Bývalá škola církevní stála lid pramálo. Kněží a církevní řády výchovné vyučovaly obyčejně zadarmo. Nadace papežů, biskupů, zbožných katolíků zakládaly a vydržovaly školy a ústavy vychovávací. Věřící přispívali nepatrně. Ovšem tehdejší školní budovy a učebné pomůcky byly pravou chudobkou proti nynějšímu školnímu aparátu. Ale malými svými prostředky škola tehdejší provedla poměrně více, než-li škola nynější velikým nákladem. Vynikne to tím více, považíme-li, že nebylo nucené návštěvy školní.

Nemá tím však býti řečeno, jako by škola nezasluhovala nynější péče a jako by snad byla měla zůstati ve svém bývalém stavu. Nikoliv. Školství má jistě státi ve státním rozpočtu na prvním místě, ano duševní vzdělání a mravní statky lidstva cennější jsou všeho pokroku hmotného. Ale tolik jisto jest, že školství mohlo býti bez monopolu státního povzneseno na stejnou výši, za méně peněz, nebo že za tytéž peníze mohlo státi dnes výše, kdyby stát byl ponechal řízení škol církvi a svá skutečná práva a povinnosti ke škole plnil tak, jak se stará nyní o svou školu monopolní.

2. Státní monopol školský jest dále *nespravedlivý*. Buď dovoluje vedle státní školy také soukromé školy konfesijní, ale pak nutí morálně poddané, aby, nechtějí-li své dítky vydat nespolehlivé škole státní, aby platili dvakráte: na školy veřejné a na školy své. Nebo zakazuje vůbec neb aspoň stěžuje školy soukromé, a pak jest jeho monopol vrcholem nespravedlivého tyranství. Bere *rodičům* přirozené právo na výchovu jejich dítek, ba osobuje si ještě více. Ani rodičové nemají práva nutiti dítko do toho či

onoho povolání, stát však určuje formu, kterou vtiskuje každému bez výjimky v duši. — Bere dále církvi právo božsky jí zaručené a historicky stvrzené a přivlastňuje si právo vychovávati dle svého lidsky smyšleného, nahodilého názoru.

Státním monopolem vydána je škola *byrokratismu* na úkor práv rodiny a práv církve. Učitel je státním zřízencem; orgány státní moci rozhodují o přípravném vzdělání učitelstva, zkoušejí a stanoví podmínky učitelské způsobilosti. Bez dekretu státního nemůže býti nikdo učitelem, byť byl moudrý jako Šalomoun. Ať má někdo jakékoli schopnosti vychovatelské, Bohem mu dané nebo nabyté, ale nepotvrzené státní zkouškou, nesmí jich veřejně použíti, beze svolení státní správy.

Monopol státní činí školu *předmětem sporů politických stran*, které snaží se dostati školu, učitele a ráz výchovy do své moci, aby jim byla škola pomocníkem v boji o strannické jejich cíle. Učitelstvo není pak posuzováno podle své paedagogické schopnosti, nýbrž dle svého politického smýšlení. Učitel, aby byl povýšen, nebo aby nebyl obtěžován, nucen jest vyznamenati se ne svou vychovatelskou působností, nýbrž politickým agitatorstvím. Škola přestává býti vychovatelským ústavem, který tvoří mravní povahy, a stává se pouhou mechanickou učírnou nebo učilištěm vášnivé politiky, obecnou školou počínajíc.

Ve zmíněné již dříve knize cituje Hammerstein výrok Schopenhauerův o německých universitách: »Universitní filosofie jest pravidlem jen komedií; pravým jejím účelem jest dáti smýšlení studentů v nejhlubším základě takový směr, jenž zamlouvá se ministerstvu, které ustanovuje profesory.« Směr ten jest u nás liberální, protikřesťanský, jak zřejmo z odstrkování křesťanských profesorů a znásilňování katolických studentů. Když pravdu tu otevřeně proslovil dr. Lueger a prohlásil úkolem poslanců křesťanských občanů zavésti pořádek na universitách, přišel pověstný návrh Masarykův, aby vláda chránila university před dobývačností křesťansko-socialní strany. Správně odpověděla strana napadená návrhem jednohlasně od celého parlamentu přijatým, že má universita býti zajištěna proti útokům *kterékoli politické strany*. Nechtějí-li university míti ducha křesťanského, tož mějtěž aspoň opravdově ducha svobody a rovnoprávnosti i pro věřící posluchače.

Škola jest ústavem výchovným, ale nikoliv průpravnou politických agentů a místem pro politické hádky a rvačky. Studenti mají se učit a ne politisovat; profesoři pak, ať jsou jakéhokoli politického názoru, mají jej nechati doma a býti ve škole a na kathedře vychovatelem a ne politickým stranníkem a štváčem. Politika nepatří do školy ať obecné, ať střední, ať vysoké. Úkolem jejím jest vychovávati mravné, přiměřeně vzdělané lidi pro národ, církev a člověčenstvo vůbec, ale ne stoupence politických stran. Hammerstein cituje o tom ostrý výrok pedagogického odborného listu: »Musel by to býti pošetilý a schátralý národ, jenž by své strannické boje přenésti chtěl také na obor školský.« A přece nevyhne se tomu monopolní škola státní. Strana, která jest právě u vesla, bude vždy přirozeně náchylná k tomu, aby použila školy k utužení své vlády. Důkazy jsou po ruce. Všecky liberální vlády

jakékoli ústavy užívají školy jako nejostřejší zbraně proti církvi, ba derou se o školský monopol a utužují jej hlavně proto, aby seslabily nebo zničily docela církev.

Kromě školy má ještě *divadlo a tisk* velikou výchovnou moc, jsou jakýmsi druhem veřejné školy. Musí se ředitel divadelní společnosti neb herci vykázati vysvědčením patřičných vědomostí a mravní zachovalosti? Jak málo se o ně stará státní moc, kde hrají, co hrají, zda ušlechťují či kazí lid. K smíchu by také bylo, kdyby úřady chtěly rozhodovati, má-li kdo dramatický talent, a kdyby mu zakazovaly upotřebiti ho. Stát provádí ovšem i nad divadlem policejní dohled v zájmu bezpečnosti a veřejné mravnosti, ale jak široké jsou meze, kam až sahá divadelní svoboda. »Umění je prý svobodno.«

A co teprve *tisk!* Kdo ohlásí zamýšlené vydávání nějakého listu, může okamžitě otevříti svou papírovou školu, ať je křesťan, žid nebo Turek, ať je to dělník či tovaryš nebo universitní profesor. Nikdo se netáže, co studoval, zda schopen poučovat a vzdělávat obecenstvo. O všem možném může psáti i hloupě a surově; dokud nenarazí příliš okatě na nějaký paragraf, vše mu dovoleno. Víme dobře, jak daleko sahá svoboda tisku zvláště proti církvi a všemu, co s náboženstvím souvisí.

Tisk je největší velmocí naší doby; tvoří veřejné mínění, svrhuje ministry, rozhoduje o válce, hlásá revoluci, kácí trůny, je školou veřejnou účinnější než-li škola a výchova ústní, neboť působí rychleji, má více žáků a posluchačů, mluví nejen k dětem a mladým lidem, nýbrž působí na člověka stále, vede muže, kteří rozhodují o osudech obcí, národů a států. A přece má takovou svobodu! Ba svoboda tisku prohlašuje se hlavní vymožeností a podmínkou moderního pokroku, podobně jako svoboda svědomí. Svoboda výchovy je s nimi přirozeně spojena; proč drží se tu moderní stát zuby nehty svého monopolu? Dovoluje svobodně hospodařiti s pozemky, svobodně vyráběti, svobodně obchodovati, svobodně se stěhovati, proč nedovoluje svobodně se vzdělávati, kde chci, u koho chci, pokud jen neškodím veřejnosti? Vždyť jedná se tu o nejvýznamnější zjev samostatného sebeurčení, o individuelní projádření ducha.

Proč stěžuje nebo zpříma zakazuje stát právo vyučovati a vychovávati lidem a společnostem, které mají přirozené a božské právo výchovy, kteří osvědčili schopnost, které vyhovují také spravedlivým požadavkům státu? Proč zabraňuje, aby poddaní jeho hledali u nich vzdělání?

Nač takové omezování svobody? Moderní stát uvádí různé důvody. Prvním jest tak zvaná *absolutní svrchovanost státu.* Takovým byl stát pohanský, a takovým chce míti stát moderní bezbožecká filosofie. Názor křesťanský však učí, že svrchovaným pánem jest jedině Bůh a jeho zákon. Zástupci jeho právomoci na zemi jsou církev a stát, dva organismy, které udržovati mají řád Bohem stanovený a vésti lidstvo k cíli. Každý z nich má svůj vlastní obor, kde právoplatně vládne a působí, ale nikoli absolutně, nýbrž v mezích Bohem určených. Církev jest organismus přirozený, jenž vyvinul se ze společenské povahy člověku

vrozené. Jest posledním stupněm ve vývoji společenského sdružování; starší a původnější jest organismus rodiny, obce, národa. Stát jest jenom na to, aby tato menší sdružení doplňoval, aby spolužití jednotlivců a menších společenských sdružení řídil dle zákona Bohem stanoveného a vedl je v mezích své působnosti k cíli. Kde tedy jednotlivec, rodina a obec sama si dovedla pomoci, sama zastane své povinnosti, nerušíc pravo druhých a veřejné blaho, přestává právomoc státu. Ta nabývá platnosti teprve tam, kde jedná se o blaho veřejné, kde třeba hájiti a zabezpečiti právo a pořádek společnosti.

Proto netknuta zůstávají původnější práva osobní a rodinná, pokud jejich uplatnění neruší blaho veřejné. K těmto nezadatelným právům náleží právo rodičů a rodiny rozhodovati o výchově dítek. Je to jejich povinností, za niž jsou zodpovědni, a tudíž nutno, aby měli právo určovati způsob výchovy. Stvořitel pak dal rodině zároveň *schopnost*, aby dovedla vychovávati, pročež není ani třeba, aby se stát rodičům vtíral za vychovatele jejich dětí, a činí-li tak, dopouští se na rodičích i dětech despotického bezpráví.

Dále se praví: Státu záleží na tom velmi, aby všichni jeho poddaní měli jakousi průměrnou míru vzdělání a mravních zásad. Dobře! Ale jest k tomu nutným státní monopol školský? Ne všechno, co jest pro stát důležito, je také věcí státu. Hammerstein praví: Důležito jest pro stát, aby měl zámožné, daně hojně platící poddané; může si tedy osobiti správu jejich jmění a sázeti řepu, kde měl majetník zahradu? Záleží mu na zdravých, silných vojácích; může tedy všecky hochy odvésti do spartánských kuchyní, které plati rodiče svými daněmi; může poručiti, aby v každé rodině vařili dvakrát týdně hrách a třikrát fazole, a kde to pro chudobu snad nelze, může policie otce zavřít do vězení! Není-li však dovoleno sáhnouti na peníze a majetek privátní pro pouhý zájem státu, není-li z téhož důvodu dovoleno odňati rodičům tělesnou výživu a výchovu dítek, má býti dovoleno vzíti jim duši dítek donucovacími prostředky, beznáboženskými školami? Nezapomeňme, že stát je pro občany, ne občané pro stát, jako nejsou lidé stvořeni, aby obývali domy, nýbrž domy staví se za přístřeší lidem. Konečně nezáleželo by rodičům tolik na tom, jsou-li děti živeny státní silnou polévkou či prostou domácí stravou, ale lhostejným nemůže býti křesťanskému otci, jakou jest duševní potrava, kterou dítko jeho dostává.

»Všeobecnost vzdělání,« praví Cesare Cantù, »jest pro stát jistě žádoucna. Ale kdyby byl pro to povinen, vzíti vzdělanost ve svou správu, tu by ještě spíše byl zavázán, postarati se všem o hmotné prostředky živobytí, což jest ještě důležitější. To však vede očividně k socialismu.«

Není vše, co se státu uzdá prospěšným, hned také právem. Nesmí prováděti vše, k čemu má moc. Toť starý názor pohanský o státu. Uznejme monopolní právo státu na výchovu dětí, a zásada svobody stane se přeludem. Pak nemůžeme mu odepříti práva stanoviti o své újmě práva manželská, majetková a práva

svědomí, pak nejsme již svobodnými občany, nýbrž otroky komunismu.

Státní monopol školský je tedy bezprávím na politické i vnitřní svobodě občanů.

Státu záleží prý na *mravnosti* poddaných. Lépe ji věru, jak jsme se přesvědčili, zajistí výchova náboženských společností, než státní škola s bezduchým a bezkrevným vyučováním státní mravnosti. — Státu prý záleží na tom, aby školy vychovávaly *vlastenecky*. Lepší zárukou vlasteneckého smýšlení jsou jistě zásady křesťanské výchovy, než zásady školy bez Boha, která vychovává socialistické a pokrokářské revolucionáře. Cennější službu prokáží vlasti a národu svobodné školy náboženského ducha, jež vychovávají pokolení ve víře, v lásce k dobru, právu, mravnosti a svobodě, než-li školy, z nichž vycházejí jenom chytráci bez svědomí. Ostatně pak nikdo neupírá státu práva dohlížeti, zda škola každá plní svou vlasteneckou a národní povinnost.

Stát prý chce, aby výchova byla, jak možno, *jednotná* methodou, zásadami a tudíž i, pokud lze, výsledkem. Proto všude jedno kopyto: v městech i na venkově, v průmyslových i rolnických krajích. — Lindner píše: »Je to nespravedlivá krutost, když stát v obcích s jednotřídní školou stanoví osmiletou návštěvu školy. Sotva kdo bude tvrditi, že je to dobrodiním pro mladé duchy dítek, odsoudit je na 8 let do smutné jednotvárnosti takové školy.« Různost methody a názorů paedagogických na školách svobodných okáže dále nejspíše methodu a zásady nejlepší. Čím dokáže dále státní škola, že její methoda a směr jest právě nejlepší. Či není to také jenom dočasný názor vládnoucích právě orgánů školských, nebo vládnoucí politické strany? Základní obsah všeobecného vzdělání bude také stejný, i když vyučovati budou různé společnosti výchovné. Podobně i hlavní rysy křesťanské mravnosti uznaných konfesí jsou také souhlasny a sotva protiústavní; vždyť je stát napřed zkouší, než je uzná a právo veřejnosti jim dá. Mimo to jest všecko povídání o jednotném karakteru školy a výchovy planým, dokud stát není s to, aby rovnoměrně podělil všecky dítky stejným nadáním, vytvořil všude stejné socialní poměry, dal všem učitelům stejnou schopnost a horlivost výchovnou. Důležito také připomenouti, že jednotvárná šablonovitost školy škodí výchově. Je to mechanický aparát, kde těžko se uplatňuje osobní samočinnost a originalita. — Anglický paedagog Pattison tvrdí, »že systematické ovládání školy státem bere škole šťávu.« A jiný anglický paedagog, Tyler, vyslovuje pravdu všem učitelům známou: »že ve škole obyčejné ony dítky prospívají, které doma mají dohled a kázeň.« Vidno, jak zbytečným jest státní monopol!

Škola obecná, základ výchovy, při své jednoduchosti nepotřebuje jistotně poručníkování vládního monopolu, aby vyhověla jednotnosti a kulturním potřebám státu. Stát pak, jenž i vyšší vzdělání činí monopolem svých škol na úkor jiných ústavů, jest nejhorším kartelářem pod sluncem. Poškozuje vědu, ruší svobodu, omezuje, zdražuje, ba mnohým i znemožňuje potravu ducha. Věda

a vzdělání není pak veřejným majetkem svobodných občanů, nýbrž milostí a almužnou nevolníků a žebráků a státních zřízenců.

Divně konečně vypadá, hájí-li se výlučný monopol státní poukazováním jednotnosti a pevné centralisace státní. Vždyť je tolik politických stran, z nichž některé zrovna útočí na státní ústavu, a stát je ve jménu svobody trpí a musí trpěti. Ba právě tam, kde školství je nejvíce monopolisováno v rukou státní moci jako ve Francii, jsou živly podvratné nejsilnější a nejčetnější. Odkud to, když tě přece stát vyučuje své vlastní morálce a jistě horlí pro vlasteneckou výchovu? Není jinak možno. Škola, jež vychovává na základě pouze lidské ethiky, bez positivního náboženství, jest vlastně bez pevných mravních zásad a vypěstovati může pravidlem jen lidi bezkarakterní, bez ideálů, bez svědomí, lidi, kteří neznajíce zákona Božího, neznají ani autority státní, odvolávajíce se na osobní svézákonnost. —

Zjevno tedy, že všecky záminky pro státní monopol školský nejsou důvodny. — Proč tedy domáhá se ho stát moderní tak úsilně? Odpověď na to dali již r. 1867 rakouští biskupové ve své adrese na císaře: »Jsou to zásady náboženství a mravnosti, na něž jest namířeno. Škola má býti proměněna v semeniště nevěry; to jest hlavní cíl.«

Ovšem mnozí horlitelé pro státní monopol školský nejsou si vědomi tohoto cíle a nemají tohoto zlého úmyslu, očekávajíce od státní školy kdo ví jaké povznesení školství. Jsou však jenom loutkami a pomocníky tajných i zřejmých vůdců protináboženského boje školského — zednářů. Monopol státní má vyrvati školu rodičům a církvi. Škola simultanní byla jen prvním opatrným manevrem; za ním následuje hlavní útok — škola beznáboženská.

V kulturním boji v Německu pronesl Bismark výrok: »Lépe žádné školy, nežli školy náboženských řádů.« Jako zarytý protestant měl zkřesáno jenom na náboženské školy katolické. Horlivci pro moderní školu jsou již dále, volajíce: »Pryč s náboženskou školou vůbec! Státu patří škola; jsa bez vyznání, nemůže trpěti školu náboženskou.“ Proto, ač u nás má stát posud jakýsi nátěr náboženský, s nedůvěrou pohlížejí křesťanští rodičové a církev na státní monopol školský. Nebojují proti škole, pokud má na ni církev jakýs takýs vliv a kněz aspoň kousek místa a práva. Ale proti každému dalšímu vystrkování církve a kněze ze školy musili by se vší mocí opříti jako vlastní vychovatelé dítek, zodpovědní Bohu. Jednali by proti svému svědomí, kdyby svěřili dítky své takové škole a byli by nuceni promluviti a jednati dle výrazného slova svobodného Amerikána: »Chci míti dítky své vychovány dle vůle Páně a ne dle libovůle státu.«

Vidno z toho všeho, že státní monopol školský jest násilím na svědomí rodičů páchaným, že je pravým paškvilem na všeobecně hlásanou svobodu, zvláště na svobodu ducha a svědomí. Je-li dále, jak ukázáno, také jinak ještě nespravedlivým, pedagogicky bezcenným, ano škodlivým a hmotně nad potřebu nákladným, netřeba více na důkaz, že monopol státní ani zdaleka není ideálem školství. Mechanismus a centralisace státního monopolu školského nenahradí škole škodu, kterou jí způsobil, od-

straniv životní zdroje pravé výchovy, součinnost křesťanské rodiny a církve.

17. Nucená návštěva školy.

Nejnespravedlivější formou státního monopolu školského jest nucená návštěva škol státních. Míněny tu ovšem školy, které nevyhovují svědomí rodičů, jako jsou obyčejně školy moderního státu. Stát ducha křesťanského zavede sotva monopol školský a když si také snad osobí větší práva a uzákoní nucenou návštěvu školní, tož přece bude jeho škola dbáti práv rodičů a církve. Jedná se tedy o nucenou návštěvu monopolní školy státu bez vyznání nebo státu výslovně bezvěreckého.

V případě tom jest jednání státu právě tak násilné jako kdysi tyranství islamu, jenž nad pokořenými národy stál s tasenou šavlí a hrozil: »Věř nebo umři«! Stát praví podobně k rodičům a církvi: »Vzdejte se svých práv a nároků na školu a dítky své, zapřete své svědomí, sic zakusíte ostří mé všemohoucnosti.«

Dokud měla církev školství ve své správě, nebylo nucené návštěvy školní. Slovutný biskup Ketteler píše: »Církev snažila se vždy nucení k návštěvě školní nahraditi svědomím rodičů, poněvadž šetří vůbec svobody, hlavně svobody rodinné. Zevnější nucení k návštěvě školy nezavedla, ačkoliv je také neprohlásila neoprávněným.«

Církev tedy zavazuje a nutí velmi přísně rodiče, aby starali se o výchovu dítek svých i v duševním a mravním ohledu co nejlépe, dovolávajíc se jejich svědomí a hříchem prohlašujíc zanedbání této povinnosti. Ale zevnějších prostředků donucovacích k tomu neužívala, i když moc k tomu měla. Neupírá však státu práva učiniti návštěvu školy závaznou a donucovati k ní i *zevnějšími* prostředky, jak to přirozeně plyne z povahy státu. Co popírá, je ta okolnost, že stát nemá donucovacího práva ze své vlastní podstaty a úkolu, nýbrž jen ve srozumění s rodiči a církví, které ve výchovném díle jen doplňuje a kterým pomáhati má v jejich činnosti svou zevnější autoritou a svými bohatými prostředky hmotnými. Nemá tedy práva nutiti jen do *svých* škol, i když svědomí rodičů vyhovují, nýbrž do škol vůbec, které podávají dostatečného vzdělání, ať je založil a řídí kdokoli. A *násilím největším* jest, nutí-li stát fysicky a morálně rodiče, aby posílali děti své do monopolních škol státních, jsou-li výslovně beznáboženské nebo zrovna protináboženské.

Za časů, kdy křesťanský názor světový ovládal lidstvo, nebylo nucené návštěvy školní a předepsaného jídelního lístku u stolu vzdělání. Biskup Ketteler píše: »Zavádění zevnějšího nucení k povinné návštěvě školy naráží u katolického lidu, kde vědomí osobní svobody vždy velmi jest vyvinuto, vždy na veliký odpor; a také naši germánští předkové nebyli by se mu podrobili.« Nucená návštěva státních škol jest výkvětem — ovšem na výsost vychvalovaným — falešného rozumářského osvětářství, které, jak již bylo zmíněno, na poli vědy začalo

renaissancí a na pole náboženské vstoupilo protestantskou reformací. Rozum lidský, napřed jednotlivců a pak kollektivní rozum státní, vyzul se z nadvlády absolutní pravdy a zákona Božího a stal se sám nejvyšším řiditelem a vychovatelem lidstva.

Proto čteme u Luthera: »Tvrdím, že vrchnost je povinna, nutiti poddané, aby přidržovali děti ke škole. Může-li poddané nutiti, aby nosili píky a pušky, chvátali na hradby a mnoho jiného konali, když je válka, tím více může a má donucovati poddané, aby posílali dítky do školy.« Krásně se to sice poslouchá, ale třeba připomenouti, že ani nucená služba vojenská není vymožeností svobody, nýbrž že obrana vlasti má býti dobrovolnou věcí svědomí a vlasteneckého ducha. Ostatně ani církev neupírá státu práva donucovacího k nabytí průměrného vzdělání, ale nikoli pouze na monopolních školách státních.

Podobně píše filosof Fichte: »Stát má výchovu učinit všeobecnou po celém rozsahu svého panství, pro každého občana — bez výjimky. Stát jako nejvyšší správce lidských záležitostí a jako poručník nedospělých, zodpovědný jedině Bohu a svému svědomí, má dokonalé právo, nutiti podřízené k jejich blahu.« Fichte se mýlil. Víme již, že státní moc nemá ani práva ani schopnosti určovati duševní a mravní blaho jednotlivců jako určuje a razí běžnou minci.

Otázku o výchovném právu, kterou falešné svobodářství učinilo spornou mezi rodiči a církví na jedné a státem na druhé straně, rozhodla násilně francouzská revoluce. Prohlásivši křesťanství zastaralým hlupáctvím a pověrou, jejíž stopy mají býti shlazeny, založiti chtěla a, jak cítíme, částečně také založila období nové kultury, moderního pohanství. Za tím účelem nutno bylo opanovati školství, výtvarnou formu nového ducha. Vzorem své výchovy zvolila si Spartu, kde rodičové byli jen dodavateli pro stát, kde státní komise rozhodovala, má-li novorozené dítko žíti čili ne, kde stát vychovával dítky od 7. roku až do plnoletosti dle své libovůle. Výchova byla úplně věcí politiky, kde práva osobní a rodinná musila mlčeti.

Záhodno ukázati obšírněji, jak dokonale řídila se revoluce francouzská svými pohanskými vzory, jak tyransky zreformovala výchovu. »Je na čase,« hlásá Danton, »aby obnovena byla zásada, že děti patří republice dříve než svým rodičům.« »Celá věda vychovatelská,« tvrdí Rabaut Saint-Etienne, »záleží v tom, zmocniti se člověka v kolébce nebo ještě před narozením, neboť dítko než se narodí, náleží vlasti.« Zákon ze dne 17. prosince 1793 nařizuje: »Otcové a matky, poručníci a pěstouni, kteří nedají zapsati své dítky do seznamu veřejných škol, budou trestáni po prvé peněžitě, po druhé pozbudou občanských práv na deset let.« Chazal dává v zákonodárném sboru návrh, aby vychovatelé a vychovatelky, kteří nevychovávají republikánsky, potrestáni byli doživotní deportací.« Pelit, člen konventu, žádá všeobecnou, republikánskou školu pro všecky občany. Duclos žádá pro všecky společnou a závaznou výchovu. Garnier volá: »Žádám zákon, který všecky výchovné ústavy podřizuje bezprostřednímu dozoru státnímu.« Revolutionář Luminais tvrdí: »Duše a city dětství

jsou společným majetkem celé společnosti. Nikdo nemá práva se jich zmocniti nebo jim dáti jiný směr. Učitelé musí slíbiti, že budou dítky vychovávati v republikánských zásadách a povinnost tato musí jim býti uložena přísahou.« Občan Nattes žádá: »Všichni učitelé mají býti navrhováni výborem veřejné bezpečnosti a jmenováni konventem. Mají nositi trojbarevnou kokardu a červenou čepici. Hodností ať jsou rovni členům zákonodárného sboru; všude a zvláště při národních slavnostech mějtež tito první úředníci státu, tito apoštolové svobody a rovnosti, tito tvůrcové člověka zákonem určené místo, a každý francouzský občan prokazujž jim nejhlubší úctu.«

Křesťanství a kněz neměli ovšem ve škole místa. »Každé zvláštní náboženství je zlem«, tvrdí Condorcet. »První podmínkou veřejného vyučování«, hlásá Duclos, »jest, aby vyučováno bylo jen pravdám (ovšem republikánským!); podmínkou touto jsou kněží již samo sebou ze školy vyloučeni.« Vše, co se týká náboženství, budiž vyučováno jen ve chrámech«, navrhuje Lepelletier. Křesťanství prý zabilo vznešenou a blaživou kulturu pohanskou a uvrhlo starý svět kulturní po 18 století v barbarství. Antičtí zákonodárcové utvořili prý z člověka takořka boha, křesťanští kněží udělali prý z něho takřka divoké zvíře, míní Labéne.

Béranger řeční: »Jest předsudkem všeobecně ve Francii rozšířeným, že dítky patří rodičům. Tento blud jest v politice nanejvýš zkázonosným.« Proč? Krvavá republika se bojí, že by rodičové mohli vychovávati dítky monarchisticky, kdežto ona ústy řečníka Duclosa tvrdí: »Králové, šlechtici a kněží jsou dítky bludu.« Proto mají dítky republiky od malička vychovávány býti v nenávisti proti království a kněžím. Proto s neslýchanou surovostí píše Labéne ve svém spise »o vychování ve velikých republikách: »Přál bych si, aby hoši, když pouštějí »vlka«, dali dřevěné hračce jméno »tyran«. Ba myslím, aby hračka měla podobu ohyzdné hlavy královské, do niž by děti šlehaly. Jak rady a horlivě by do ní bily. Možno pochybovati, že člověk, jenž o pěti nebo šesti letech s radostí šlehal tyrana, o dvaceti letech s daleko větší rozkoší ho neprobodne?«

Toť se ví, že pro takovou výchovu třeba bylo zvláštního mravoučného katechismu. Hlavním obsahem jeho má býti výklad přirozených práv člověka, praví Talleyrand. Condorcet tvrdí, že úkolem obecné školy jest, učiniti lid myslícím, uchovati jej šalby kněžské a vštípiti mu mravnost nezávislou na jakémkoli náboženském vyznání. Člen konventu, Baraillon, předkládá podrobný rozvrh učiva pro vyšší školy. Chlapci mají se učiti právům člověka, ústavě, republikánské morálce, mluvnici, měřictví, zakladům fysiky, zvěrolékařství a dějinám revoluce. Děvčata místo měřictví mají býti poučována lékařským poučením o menstruaci, těhotnosti, porodu a jeho následcích, o kojení a prostředcích, jak vychovati lze vlasti zdravé a silné dítky. »Systém tento dle mého návrhu,« volá řečník nadšeně,« zalidní ani ne za sto let pustiny republiky, a francouzky, ač méně plodny než

Číňanky, naplní přece půdu otčiny potomstvem svým.« Usneseno rozšířiti věc tuto tiskem.

Tak líčí spisovatel Gaume výchovné zásady francouzské revoluce na základě zpráv úředního listu oné doby. Co jest obsahem oněch zásad? Ve jménu svrchovaného státu hlásán tu despotismus výchovný s úplnou výlukou rodiny a církve, úplný podvrat náboženského a sociálního řádu křesťanského, odstranění Boha a kralovražda, surová materialistická morálka, čiré pohanství a v čele této výchovy učitel neznaboh opojený domnělou vznešeností svého úkolu, oslavován jako apoštol svobody, kněz nové mravnosti, tvůrce nového pokolení.

Vše to uvedeno bylo obšírněji proto, aby ozřejmělo, odkud pramení nynější směr výchovy. Či nemá nynější výchova téhož ducha a tytéž cíle a neužívá těchže prostředků? Není tu zřejmá snaha, aby školství naše stalo se druhým vydáním výchovných zásad revoluce francouzské? Moderní stát, o positivní náboženství nedbající nebo je zrovna pronásledující, budiž absolutním pánem výchovy a důsledky dostaví se samy sebou.

Revolucí francouzskou zakořenila se myšlenka státního monopolu despotické svrchovanosti moderního státu v záležitoch školských. Napoleon povalil sice tyranskou republiku demagogů, ale školství ze svého absolutismu nepropustil, nýbrž podržel je ve své železné ruce jako vítaný prostředek na utužení své moci. Slyšme:

Výnosem z r. 1808 určil: »Veřejné vyučování po celé říši jest svěřeno výlučně universitě.

Žádná škola a žádný jakýkoli jiný ústav vyučovací nesmí býti zřízen nezávisle na universitě a bez dovolení jejího nejvyššího úředníka. V čele university stojí císařem jmenovaný velmistr.«

Dále bylo určeno, co má býti základem vyučování:

1. Přikázání (nikoli tedy také věroučné pravdy) katolického náboženství.

2. Věrná oddanost k císařské monarchii, která jest podmínkou národního blaha, a k dynastii napoleonské, jež udržuje jednotu Francie.

3. Všecky ústavou prohlášené svobodomyslné zásady.«

Tím a pak ještě jinými doplňovacími zákony stalo se školství pouhým strojem, kterým státní moc otročila ducha, strojem, který měl Napoleonovi vycepovati slepě oddané přívržence a ne křesťany a sebevědomé, svobodné lidi.

Zmizel ovšem Napoleon, jako přešla krvavá revoluce, zvráceno bylo jejich školské tyranství, ale jenom na čas. Skryté kořeny zůstaly v půdě, a právě v posledních letech vybujely znova a projevily se násilnictvím ještě surovějším, úplným zrušením všech škol nestátních a vyhnáním všech náboženských řádů vychovávacích ze země. Ale ne dosti. Z Francie zásada násilného státního monopolu školského nastoupila pouť po celém kulturním světě a usiluje uplatniti se ve všech křesťanských státech. Nevychází z poctivé snahy o vzdělání a mravní ušlechtění lidstva, nýbrž má býti všeobecným, nezdolatelným útokem na výchovu náboženskou, na církev, křesťanskou mravnost a celý křesťanský

řád světový. Za tím cílem nestydí se horlivci pro novou školu ve svém zapřísáhlém záští všeho křesťanského žádné nespravedlnosti, žádného násilí. Plná ústa majíce všemožných svobod, berou necitelně lidu nejvlastnější druh svobody, svobodu ducha a svědomí, kradou rodičům dítky, házejíce je Molochovi nucené, státní, nábožensky i mravně souchotinářské, ba otravné školy.

Slyšme, co vyčítal Montalembert monopolním školám ve správě francouzské university: »Rakovina rozžírá všecky ústavy, všecka učiliště, všecko, co universita založila; a těmto ústavům máme vydati své dítky a musíme je platit, abychom viděli, jak dítky naše bývají pokaženy. Jest jediný ústav ve správě university, v němž by katolické dítko bez úhony své víry mohlo žíti? Nedusí pochybovačnost a obrovská, zavilá bezbožnost všecky ty mladé duše, jež vychovává universita ve svých školách? Nejsou všecky pokáleny, zkameněly, ztuhly? Není zapsána v záznamech každé koleje, v paměti každého dítka, jež tam jen osm dní prodlelo, nemravnost ošklivá, děsná, nepřirozená v nejvyšším stupni? A nešíří se nákaza tato každoročně smrtivěji, nezachvacuje každoročně tisíce dítek? Tak nejednal ani Julian; vyloučil sice křesťany z veřejných škol, ale nenutil je svěřovati dítky oněm školám, aby pozbyly víry a nevinnosti.«

Že Montalembert hrozným svým líčením nepřepínal, vidíme jasně na veřejném úpadku Francie, na pozvolném, mravním umírání, které nutně skončí neodvratnou zkázou, nenastane-li obrat ku křesťanskému řádu ve výchově a výchovou v celém způsobu života.

A teď vyznejme upřímně a nezapírejme stydlivě: Nejeví-li se v našem školství podobné úkazy? Ano. Není ani jinak možno. Jdeme touže drahou; naše výchovné zásady jsou jenom rozředěným odvarem výchovných zásad revoluce, z nichž následovati může jenom náboženský, mravní a sociální rozklad. Stejné příčiny mají stejné účinky.

Nemohou se tedy bojovníci za školský monopol moderního státu a nucenou návštěvu školy chlubiti, že teprve oni nalezli zázračný kámen pedagogické moudrosti. — Bedřich z Hurterů píše: »Nemůže býti dosti připomínano, že čest tohoto záslužného vynálezu nepatří nikomu jinému než Dantonovi, Robespierrovi a jejich společníkům; že toto tak horlivě obhajované právo donucovací není než cárem vytrženým z krvavého pláště revoluce. Vždy ještě poznati lze jeho původ, ačkoli jej všude přistřihli dle domácího kroje.«

Tak je tomu také u nás. Nemáme sice bezvýminečného státního monopolu na papíře, ale ve skutečnosti cítíme jej dosti. Dovoleno sice rodičům, aby vyučovali sami své dítky, nebo odevzdali je privátním vychovatelům a soukromým ústavům; ale každý žáček je povinen dokázati před státní kommisí, že vzdělání jeho je dostatečné. Kdo chce zastávati úřad státní, musí projíti předepsanými školami. Stat není spokojen, že mám pro ten či onen úřad dosti vědomosti, ba více než dosti, nýbrž musím je čerpati z pramene státem určeného, nebo musí býti má privátní vědomost aspoň státně ocejchována. Není to obme-

zování? — Platím-li řádně daně státem požadované, nikdo se netáže, odkud mám peníze, jen když jsou.

A dále. Kolik rodičů může zjednati a platiti dětem zvláštního domácího učitele? Kolik jich může posílati dítky do nemnohých, vzdálených ústavů soukromých, které by se jim zamlouvaly? Odkud nabrati peněz? Kolik jich — rádo — pošle mezi cizí lidi útlé děti, pro něž jest po několika hodinách školního vyučování nejlepším místem rodina, nejzdravějším pro duši i tělo? Nezbývá tedy, než posílati děti do nejbližší veřejné školy, ať jest již jakákoliv. Zřejmo tedy, že největší část rodičů žije pod nátlakem nucené návštěvy státní monopolní školy. Stát určuje výchovu a udílí monopolně vzdělání jako prodává monopolní tabák. Rozdíl jest však v tom: Kdo nechce kouřiti, nemusí tabáku kupovati; vzdělání však musí si každý osvojiti, a to takové, jaké stát předpisuje, a takovou cestou, kterou stát určuje. A k tomu ještě nejen vzdělání pro praktický život občanský, po němž opravdu státu něco jest, nýbrž i pro život vnitřní, křesťansko mravní, nadpřirozený, po němž státu zhola nic není.

Vidno z toho, že stát nábožensky indifferentní nebo křesťanství zrovna nepřátelský jedná opravdu turecky, kdykoli uchvacuje si monopolně vzdělání a výchovu a nutí poddané své, aby proti svému svědomí dodávali své dítky do jeho školních kasáren.

Ve znamení kříže.

Píše Václav Poledne.

Na cestu.

O zaburácej již, má hrdá písni,
jak jarní hrom, jenž bouří tichem skal,
a strhej pouta, jež tvá křídla tísní! —
A jako orel, když se k vzletu vzpial,
jen vzhůru leť, v tu slunnou jasnou dál,
kde všednosti kal křídla nepotřísní!
Tam hrdě pluj, kde světlý cíl ti vzplál,
a jako král, v svém hávu s zlatou třísní
jdi klidně ku předu — a nedbej, kdo tě plísní.

Již dosti dlouho dřímala's mi v hrudi,
já o tvém žití jako matka snil
a čekal jsem, kdo k životu tě vzbudí —
a pečlivě jsem tebe odnosil. — —
Teď blíží se již tucha šťastných chvil —
Ach! vyšší moc mou ruku k činu pudí,
můj ženich krásný duši políbil,
a slova má — ač žebráci to chudí —
jsou plodem tajemným, jejž On mi v žití budí.

O Ježíši můj, vůdce můj o Pane!
Mé srdce znáš a znáš můj svatý cíl!
O, přijmi slzu, jež mi z očí kane,
a svojí milostí se ke mně schyl
a dopřej mi, bych lásku pochopil,
jež z Tvého kříže v moje srdce vane,
a dopřej mi, bych lásku v slova vlil,
byl zajásal, jak lesy rozpoutané,
a umřel láskou Tvou! — O, kéž se tak jen stane!

O, Ježíši můj! Vím, jsem člověk chabý
a hříšník jsem a nejsem hoden chtít,
co mocným kouzlem moji duši vábí,
když v nadšení se svíjím, láskou spit
a volám k Tobě: Ach, chci žít, chci žít!
a pláči lítostí, že tak sem slabý —
a nikdy nejsem Tvojí lásky syt — — —
Ó, posilni mou vůli — — O, kéž šla by
tam, kam kyneš jí, ach, Ty, můj drahý, sladký Rabbi!

Tys hvězda má, jež jako blesk mi svítí
na cestě životem. Tvá měkká dlaň
mi tiše kyne, kudy bych měl jíti. —
Když cestu ztrácím, jak uštvaná laň,
Ty znova skláníš se nad moji skráň
a znova vlíbáš mi, kde pramen žití — —
Tu modlím se jen: Odpusť, veď a chraň! —
a v duši zas se požár lásky vznítí,
jak s nocí hvězdy jdou a s jarem zpěv a kvítí.

Hle, miluji! Toť vše může dáti
má duše lidská. Jediný můj dík,
když tonu v milosti a ve závrati
Tvou ruku líbám — mistru učedník. —
A duši mou když prorývá mi vzlyk,
když mojí vinou slunce se mi ztratí,
tu k zemi padám, smutný prosebník,
však »miluji Tě« zas mi Tebe vrátí,
a slunce mé, již vyhaslé, zas počne pláti.

O, velký Mistře můj! Má Touho stkvoucí,
jen Tobě věnuji své harfy ton!
O! přijmi ode mne mé písně žhoucí —
ať výkřik nadšení, ať žalu ston! — — —
když zahlaholí jak nedělní zvon,
Ty jediný smíš v jeho stěny tlouci. —
Tys květy sil mé duše na záhon,
již růže voní. — Slyš mou píseň vroucí,
již zpívá srdce mé a šílí láskou vroucí.

Co Tobě říci mám, má Paní bílá? — —
jsi luna čistá, rajských zahrad květ,
v Tvém kalichu se Láska Boha skryla,

a vůní Tvou se zachvěl celý svět,
když slyšet bylo nad Betlemem pět,
že Syna Božího jsi porodila — — —
hle! k Tobě obracím svůj toužný hled
jak dítě k matce. Tys mě odkojila! —
Buď dále Matkou mou a strážcem mého díla!

Mou ruku veď, by teplo zachytila,
jímž na Tvém srdci Velký Syn se hřál,
a duši dej, by bolestí se spila,
jíž puklo srdce Tvé, když umíral
na Kalvarii Bůh a Syn a Král — — —
Ty nejvíce jsi Boha pochopila,
když láskou svou se na svět pousmál —
Ty's studnicí, z níž prýští nová síla
pro zmlkou píseň mou. — O, kéž jest Tobě mila!

Nuž vzhůru, písni! Zaduj světa plání
a vyzpívej, čím zní mé duše chrám! — —
Znáš šumné hosana i žalné lkání,
znáš moře světel, olejničky plam. —
Již křídlem zamávej a pouta zlam,
jež vzlétnout v slunnou výš ti ještě brání
chceš odkaz znát, jejž do vínku ti dám!?
»*O! nedbej těch, kdo chválí tě či haní*
Tvým cílem Kristus jest a Maria Tvou Paní!

Intermezzo.

Smím ruku vztáhnout po své duze krásné,
bych krutou bolestí se nezachvěl,
že její světlo v mojí dlani zhasne,
že popel uvidím, ne zlatý pel,
jejž v hrdé smělosti sem míti chtěl! —
kdo radu dá, bych její barvy jasné
tak zachytil, jak z dali sem je zřel?
Hle! Mistr můj mi šeptá slovo spásné:
»Když Bohu zpívat chceš — tož zapomeň na časné!«

Nuž zpívat chci jak skřivan v poli jásá,
když v oblacích ho koupá slunce zář,
a květy nasbírám, jež život střásá,
a položím je Bohu na oltář. — —
Jsem žebrák ubohý! Zřím drahou tvář,
a slzou chvěje se má smutná řasa. — —
O Kriste můj, mou hříšnou duši zmař
a novou stvoř a dej, ať písní hlásá,
že Ty Jsi Světlo mé, můj Život a má Krása.

Můj Květe rudý! — Chci Tvou vůni píti!
O, zadýchej v mé duše mrtvý sad
a květy vzbuď, z nichž věnec Ti chci víti! —
Ach, těžký smutek v srdce mé se vkrad,

jak noční stín se plíží do zahrad,
a horká slza na řasách se třpytí. —
Svůj rudý Květ zřím jako rubín plát,
a ruka má se chvěje; neboť cítí,
jak lidským člověk jest — jak svatým měl by býti.

Confiteor.

Jak motýl těkavý jsem marně hledal,
kde ukojil bych svojí duše hlad,
vždy lačen víc sem k novým květům sedal,
a ssál jsem smrt, kde chtěl jsem život ssát. —
Dech podzimu jsem cítil jarem vát,
mrak smutných mlh se nad mou hlavou šedal,
já chtěl jsem žít a umíral sem mlád. —
Jak orel znavený jsem křídlo zvedal
a žízní zmíral jsem, a nikdo pít mi nedal. —

Jak Dante kdys, též já jsem cestu ztratil,
a tmavý les mě zmatkem obetkal,
a prudký vichor v náruč svou mě schvátil,
chlad zoufalství mi mladým srdcem vál,
a místo hvězd zrak šelem nocí plál. — — —
Jen jeden paprsek mi cestu zlatil.
Jak v horečce jsem Krista miloval!
A ptáte se, čím lásku tu mi splatil?
on smrti vyrval mě a životu mě vrátil!

Chci žít! Chci žít! — Toť heslem mého mládí,
jímž nadepsal jsem svého žití list. —
Snad budoucnost mé hrdé cíle zradí,
snad v vzpomínkách jen budu o nich číst
a vzdychnu, jak nad troskou drahých míst. —
Však cestu znám! Tu Mistr můj mi radí!
O, kéž ji volím! Pak jsem metou jist! —
Nuž, po ní půjdu! — Pryč, vy svůdní hadi!
Mým cílem život jest, váš dech mě smrtí chladí!

K Tvým nohám klesám, Beránku můj bílý,
mé oko pláče, oněměl můj ret. —
To písně mé se v slzy proměnily,
když touhou zraněný jsem k slunci vzhléd,
jak květina, když zmizí sníh a led.
Ta slza žaluje, že nemám síly,
bych pevně šel po stopách hrdých met.
O, kéž se ruka Tvá již ke mně schýlí
a sbělí duši mou a dovede mě k cíli!

Nuž roztav duši mou své lásky žárem,
ať zavoní jak kadidlový dým,
ať žhne jak olovo, když kypí varem,
jak čisté stříbro ať zvoní můj rým!

Že Bůh jsi Ty, já hříšník slabý, vím.
Ach, neodmítej mne, když s chudým darem
se k Tvému Trůnu tiše přiblížím,
a nasyť duši mou své krásy čarem
a obroď ji jak zem, když dýchneš na ni jarem.

Vůlí a rozumem.

Obraz ze života. Napsal Alois Dostál.

(Pokračování.)

III.

Na ty a podobné události a poměry vzpomněl Jan Modroch, opouštěje rodiště. Přítomné osoby na dále mu mnohou okolnost připomínaly. S večerem navštívil několik známých, o nichž předvídal, že nebudou na Rychtě, s Bohem dal Holasovi, který mu umožnil tento čestný odchod a také zašel na hřbitov. Budiž pravdě přiznáno, že tu častým hostem nebyl a svatého pole se přímo bál. Nesrovnávalo se to smutné místo s posavadním jeho životem, tak bouřlivým a veselým. Dal upraviti hroby, čeledín sem dovezl drny a považoval povinnost svoji za skončenou, ale teď na rozchodu přece sem šel v podvečer a vyhledal oddělení, kde odpočíval Modrochův rod.

Chýlilo se k podzimu, příroda dostupovala úplné zralosti a odkládala, co vydala a ji počalo tížiti. Už i některý list spadl a větrem byl pohazován mezi hroby. Květiny odkvétaly, místo pestrých lupenů nastupoval plod. Semeno se vysévalo. Tráva vadla a žloutla, ti, kteří z jara tak pilně zalévali, ochabli a také denní klopota jim nedovolovala. I hrobník ponechával všechno svému osudu.

Na hřbitově bylo úplně prázdno. Jan si otevřel klíčem, který byl v jeho rodině. Zanechá jej v zámku, aby si jím někdo otevíral. Potřebovati už ho nebude. Přímo kráčel ke hrobům, nad nimiž se skláněl z pískovce vytesaný anděl, stojící na mohutném podstavci. Široká tabulka byla ze dvou třetin naplněna názvy těch, kteří tu odpočívali. Na hřbitově bylo dost místa, proto starých hrobů se motyka hrobníkova nedotýkala, leč že zase někdo z toho rodu zemřel a přál si ležeti tam, kde těla předků jeho práchnivěla.

Nad Modrochovými hroby stály dvě lípy jako strážcové. Jan se pamatoval, že je otec sázel, když pochovávali babičku. Stromy zmohutněly, sesílily a měly pěkné koruny. U Modrochů vždycky dbali stromů a tyto hojně vysazovali. Sem tedy dva zanesli ze školky, kterou měli při stavení.

Jan stanul u hrobů těch a hodnou chvíli se modlil. Některé, kteří tu odpočívali, znal osobně, o jiných slyšel vypravovati. Také se sem z okolních dědin a farností dali převézti po smrti, kdo k tomu rodu náleželi. Dva hroby byly čerstvé, v těch od-

počívali rodiče, mezi nimi se tulil menší, tam ležel bratr Janův, který v mládí umřel. Teď jako v loktech rodičů spočíval.

Modroch se sklonil a všechny hroby pokřižoval, potom se bral k východu a s návrší patřil na vesnici, která se mohla městu rovnati. Dešice čítaly na dvě stě čísel a vynikaly polohou i výstavností. Mnohý statek měl i poschodí, nove budovy kryla břidlice, okna byla veliká o třech tabulích skla, stěny natřeny nebo pokryty révou. Nade vše vynikala škola s řadou oken, několik stavení soukromníků, kteří nemusili šetřiti, nové domky při silnici a nedávno postavený dům obecní se zasedací síní, knihovnou a tělocvičnou. Nad celou vesnicí týčil se kostel s vysokou štíhlou věží s pozlaceným křížem u vrchu. Kolkolem se prostírala daleko široko rovina s dobrými půdami, hlubokými rolemi a lučinami, na nichž se až třikráte do roka kosila tráva. Zdejší kraj se obyčejně nazýval požehnaným. Nebyl romantickým, nebylo tu skal a strání, vinoucích se potůčků, zde dávno říčku zregulovali, pozemky zcelili a kde jakou pastvinu rozkopali. Místo vřesů bylo tu cítiti naložené do země řízky pro dobytek a na polích zavánělo vápno vyvezené z cukrovaru a tady promíchané se zemí.

Ale Modrochovi bylo přece divně u srdce, když měl opustiti tento rodný kraj, kde strávil veselé mládí, kam rád pospíchal, prodléval-li nějakou dobu v Praze, kde užil bouřlivých let. Ale i starosti ho tu svíraly, při nedostatku peněz, při účtech, které měl platiti, zatím co tobolka byla do dna vyprázdněna. —

Připadalo mu divné, ale musil ze hřbitova na Rychtu, kde čekala společnost. Ještě zavadil okem o pěkně postavený statek radního Herolta. Zahradou sousedil s usedlostí tou, ale i jiné styky vázaly ho s touto rodinou. Byl druhem a rostencem Heroltova syna Bohumila a sestry jeho za svobodna rády se družily k Vlastičce o několik roků mladší. Herolt měl četnou rodinu, některé děti odbyl, Bohumil se měl státi nástupcem, Vlastička byla na vdaní a mladší sestra vyšla ze školy. Jan býval mnohdy hostem na statku a později ho považovali za nápadníka dospělé dcery. Mluvil s Vlastičkou, bavil se s ní, vyznamenával ji svou pozorností, ale nikdy se nevyslovil, ani jí ani rodičům. Obě rodiny vždycky žily v pokoji a přátelství, děti jejich se navštěvovaly, společně podnikaly výlety, Vlastička mnohdy hrála divadlo s Modrochem, znamenitě jim šel valčík, ale Jan nikdy o ruku přítelkyně obřadně neříkal. Vždyť Bohumil také se družil k sestrám jeho a přece žádnou si za manželku nevolil, ač by o něj Olga velice stála!

Byly tu překážky, poměry, které bránily a v cestu se stavěly. Tu i tam nápadníci potřebovali peněz, a to hodně peněz. Heroltův statek byl menší, ale také zatížen dluhy. Radní se držel, neměl-li, šel na bohatého bratra, který mu pomohl a půjčil bez úroků. Domácnost se tu vedla stejně skvělá a přemrštěná, jako u Modrochů a Vlastička byla rovněž vychována rozmařile. Dostalo se jí vzdělání, prodělala nějaký pokračovací kurs, přiučila se hře na piano a citeru, uměla obstojně zpívati, také špatně německy mluvila, rozuměla všem tajům mody, ale k práci a hospodaření ve-

dena nebyla. V Dešicích to nikdo ani za chybu nepovažoval, tam dcery statkářů neobíraly se polní prací, k níž nebyly ani vedeny. Pro tu hospodáři najímali čeleď a chudší lid. —

Vlastička si ráda pospala ve svém pokojíku, který si od rodičů vyžádala a dle svého vkusu upravila, potom hodinu, dvě hrála, vyšívala běhouny na stoly, deky na pohovky, ozdobné plenty, které se však na pravé místo, ke kamnům totiž, nikdy nedávaly. Jenom tak zanesla zadinu drůbeži, s kterou si pohrála a se pomazlila, před polednem něco málo matce pomohla, na stůl prostřela, na zahradě květiny skropila. Šla-li přece na pole, tu si natáhla dlouhé rukavice a na hlavu dala široký klobouk, aby jí slunce neopálilo, práce její však za mnoho nestála, více dováděla, než hrabala. V zimě bruslila na rybníce, v létě se studenty výlety podnikala a s košíkem v ruce chodila na jahody a maliny. Nejraději se vystrojila a dělala návštěvy ve škole, v obchodech a po statcích. Co večer se procházela po návsi, kde bylo dešické korso. Mladí páni, dělníci, slečny, služky — všichni za slušných podvečerů chodili prostředkem vesnice, po okresní pěkně válcované silnici. Dříve tak nebývalo, ale z města i sem přinesen zvyk ten. Vlastička nechyběla. Vždycky nalezla družku, jindy chodila s bratrem, mnohdy se přidal ještě Modroch. Procházky se protáhly až k desáte hodině.

Za čas jela Vlastička do Prahy na divadlo, na koupi, na slavnost, která venkov do města lákala. A nebylo-li toho, však se příležitost naskytla k zábavě a vyražení.

Heroltovi znajíce dobře stav statku Janova, ani tomuto dceru nenabízeli, když po smrti rodičů hledal nevěstu; věděli, že by věnem statek nezachránili. Vlastička nadále s Modrochem mluvila, ovšem poněkud se mračíc, pokud dobrý ton dovoloval, a časem si ho dobrala, kdy že sem přivede tu vdovu s pakostnicí neb onu horačku v mezulánce.

Jan se jenom usmál a odfouknuv kouř poznamenal: »Bylo by sem třeba takové hospodyně, aby vám všem to hedvábí hodně provětrala.

»My se nedáme,« prohodila hlavou slečna. »Ty doby už přešly, kdy selky předly len a ošatily potom plátnem celou rodinu. Však i tobě by se nechtělo choditi v takovém bílém nebo potištěném šerku.«

Jan se srdečně zasmál. »To máš pravdu,« přisvědčil.

Nevěstu nepřivedl a s Vlastičkou mluviti neustal. Vždyť byl druhem Bohumilovým a s ním navštěvoval Heroltův statek, vedle něho a Vlastičky se procházel, s nimi do Prahy jezdil v jednom kočáře. Heroltovi měli za to, že ta známost dceři neuškodí, a také se domnívali, že by Jan jinak, než na rodném statku, uchytiti se mohl a potom by dceru jejich přece za manželku pojal.

A Modroch měl asi stejné náhledy, nevyslovil se, neodmítal, ale dále zůstával přítelem rodiny Heroltovy. S Vlastičkou tajných schůzích nepěstoval, jí nepsal a jenom u přítomnosti rodičů, bratra a jiných se s ní bavil. Však přece mu ji přisuzovali za nevěstu a Herolt by byl nyní hned svatbu strojil, když zvěděl, že Janovi přece něco zůstalo a že se stal nájemcem panského dvora. To

ukazovalo na živobytí a Vlastička byla by zaopatřena. Také jako nájemcová pěkně by znělo již při prohláškách a oslovení; v Dešicích si na titul potrpěli. Ale Jan jakoby nerozuměl narážkám a přímému téměř vyzývání, vždyť měl jiné starosti, než pomýšleti na sňatek, nová era se před ním otevírala, steré otázky tanuly mu na mysli, jak bude dále, jak se do tohoto hospodaření vpraví, zdaž ve všem obstojí. Hlásil se mu šafář, poklasný, ale nikoho nepřijímal, nevěda, jak by pochodil a nechtěje lidi ve dvoře bez příčiny propouštěti. Také mu sousedé nabízeli ty síly, jichž se chtěli zbaviti. Odkazoval je na dobu pozdější, bude jim psáti, musí se dříve s poměry obeznámiti. Modroch se pojednou musil upínati, aby odolal útokům a nabídkám.

Jan také dobře rozuměl Vlastičce. Byly doby, kdy jí býval zcela lhostejným, když hledal a hledati si dával zámožnou nevěstu, bývalá družka se mu smála, pichlavě naň narážela; Jan také věděl, že tu a tam sítě pouští, aby slušnou partii ulovila; ale v poslední době mnoho se změnilo. S Modrochem to není tak zlé, jak se myslilo, že uteče ze statku jako žebrák, ukázal eneržii a podnikavost, chce se poctivě živiti. To dobře pozorovali Heroltovi a Vlastička Janovi projevovala zvláštní přízeň. Byl zván k radním na oběd, mohl se u nich ubytovati, Bohumil se sestrou ho vyhledávali, ale Modroch nemohl všechno splniti. Bydlel do poslední chvíle ve statku, i jinak byl zaměstnán, jinam zván, jakoby mu před odjezdem kde kdo chtěl přízeň projevovati. Hleděl se všem zavděčiti, návštěvy rozdělil a také nyní na sále kde kterou dámu bral k tanci. Na Vlastičku nezapomínal a vida, že právě nemá tanečníka nebo bavitele, přitočil se k ní.

»Vzpomeneš-li kdy na nás na tom jihu?« poznamenala Vlastička dnes už po kolikáté.

»Jak bych mohl zapomenouti!« odvětil Modroch a myslil to do opravdy, maje na mysli veselý život, z jakého se vybavoval. Tušil správně, tam že to jistě nebude takové.

»A čí obraz poneseš si v duši nejjasnější?« Slečna po očku se podívala na mladého muže, kterému dnes mnohou zkoušku předložila.

Jan to tušil, ale zcela určitě se přece nevyslovil. Mohlo by se to rozkřiknouti, jiní by se cítili uraženými.

»Svých dobrých přátel a milých přítelkyní obraz ponesu v srdci svém na nové působiště,« řekl jenom a s významným úsměvem pohleděl na divku.

Odpověď jí úplně neuspokojila, ale ten pohled nahradil její nedostatek.

»Abys tedy nezapomněl, mezi tvé přítelkyně kladu i svoji podobu,« řekla Vlastička a podala Janovi nejnovější podobiznu v obálce. Stáli stranou a nikdo toho nepozoroval. Modroch poděkoval a spěšně podobenku uschoval do náprsní kapsy. Měl jich odtud několik, kamarádi mu darovali album se svými fotografiemi.

»Kam si dáš ten můj obrázek?« ptala se dále Vlastička, která si jistě umínila hnáti útokem na srdce Janovo.

»Za rámeček,« odpověděl Modroch, »ale ne, tam by mně záhy vybledl účinky paprsků slunečních. V albu bude místo milého obrazu toho.«

To se však nelíbilo slečně, neboť za určitým a zde nevysloveným účelem si přála, aby její podobenka přece jenom na čelní stěně byla umístěna.

»Kdyby vybledla, nahradíme ji jinou,« dodala, ale ještě k tomu chtěla říci — »živou«.

Hudebníci zahráli besedu a Jan se musil ze zdvořilosti tázati, je-li zadána.

»Lituji, že nejsem volna,« odvětila. »Slíbila jsem, ale musíš mně to hned nahraditi.«

»Než odjedu,« řekl Jan a podíval se na zlaté hodinky. — Minula půlnoc.

Vlastička povzdychla, buď opravdově nebo jenom strojeně. Vždyť se v tom znala.

»Ke komu tě mám zavésti?« ptal se Jan.

Udala, kdo si dříve besedu zamluvil.

»Ale ať pro mne přijdeš hned při následujícím tanci!« nařizovala. »Ať to je cokoliv!«

Přislíbil a odevzdav slečnu tanečníku, čekal, bude-li ho třeba do kolony. Páry se sestavovaly, pojednou voláno, že kdesi čtvrtý schází.

»Pan nájemce, pan Modroch stojí!« zvolali k tanci připravení a hned se odebrala k Janovi deputace, aby si vyvolil dámu a se připojil. Byl ochoten vyhověti, ale prosil, aby mu tanečnice byla přivedena; kdyby nyní teprve ji hledal, zdálo by se, že pro ni jde z nouze. Stalo se a Janovi určena za tanečnici starší vdaná panička.

Vlastička dobře pozorovala to jednání a byla spokojena.

Beseda až na menší chyby dobře skončila. Modroch vzal Vlastičku ještě na následující valčík a nyní prohlásil, že už tančiti nebude. Musí vychladnouti, než pojede na nádraží. Dámy valně potěšeny nebyly, ale mládenci to prohlášení přijali s jásotem. Hlučně uvítali druha a odvlekli do zadního pokoje, který pamatoval mnohou veselou chvíli zde zažitou při zastřených oknech a stažených lampách. Tady se pilo na zdraví, na bratrství, zde bývalo hlučně do rána a kuly se tu plány, ne sice světoborné, ne užitečné, ale vzbuzující bujné veselí a dobývající Dešicím pověsti, že se zde mládež umí znamenitě baviti. Ovšem někteří nad mládím pronášeli povšechný úsudek, že se musí vybouřiti. Sem valil mnohdy hostinský soudek plzeňského, v obou rukou nosil láhve vína, celé krabičky cigaret a odtud časem vymetal střepy skla ze sklenic, zrcadel, obrazů, vyhazoval rozbité stolice, roztrhané ubrusy, záclony a potom psal mládencům dlouhý účet, aby všechno rozbité a polozničené zaplatili nedílnou rukou.

Mládenci s jásotem vítali Modrocha a hned uváděli do svého středu. Byli zde ti, kteří vůbec netančili a na rej ten s opovržením hleděli, jakož i ti, kteří unavení a uondaní šli si odpočinout. Ti všichni se nadáli, že zde se poveselí a Modroch jistě tady skončí pobyt pitkou a hlučným zpěvem. Zase bude se točiti

plzeňské na stole do plechových nádob a od láhví hrdélka odletovati budou se zátkami. Tak si totiž rozloučení představovali.

Ale Modroch se neměl k tomu, aby přichystal veselost, jaké se dříve často zúčastnil, kterou i předvečer svého svátku oslavoval a při jiné příležitosti bouřil; teď usedl mezi soudruhy, smál se jejich vtipům, spoře odpovídal a rameny krčil na dotazy, s kým na jihu bude popíjeti a se veseliti.

»Však my se tam za tebou podíváme a ty sedláky rozpumpujeme. Uvidíš, že přijedeme.«

»Budete vítáni,« odpověděl Jan.

»Ale to musí téci pivo a jiné, než šampaňské nebudeme píti. Ať máš zásobu ve sklepě. Nájemce panského dvora se musí vyznamenati zde i na jihu.«

Ale Modroch se stavěl, jakoby nerozuměl. Opět se podíval na hodinky.

»Ať zmeškáš, co na tom! Pojedeš následujícím vlakem. Telegrafuj na stanici, ať na tebe kočí čeká, třeba deset vlaků, ať se nehne, pokud nepřijedeš! Jsi pánem, můžeš přece poroučet a takový otrok musí poslouchat.«

Jan se jenom usmál a kývnul hlavou. Viděl, že mladí páni už jsou zmořeni, že to dlouho nevydrží. Poseděl, podíval se do sálu, kde hudba hrála, už po dlouhých přestávkách. Starší už odešli domů a jenom omladina se bavila. Řadové tance byly spleteny, tanečníci přeskakovali z tury do tury, pořadatel se nezlobil, všechno odbyto smíchem. Kdosi navrhoval, že by bylo dobře hráti na slepou bábu a hned jedné slečně zavazoval oči. Mladý Herolt udělal na podlaze křídou čáru a po ní chodil jako po provaze, jiní představovali výjevy z loutkového divadla, jeden tančil čardaš po uhersku. Tak se společnost rozvolňovala.

Sklepníci nosili nyní nejvíce čaj a punš.

Modroch pozoroval, že Vlastička posud neodešla. Radní s paní se vytratil, dceři ochráncem zde zůstal bratr Bohumil. Jan se k dívce nepřiblížil, ale stanuv mezi dveřmi, rozhlédl se po té bujné a skotačivé společnosti. Kdysi také zúčastnil se těch skopičin, jak v Dešicích říkali, dnes mu nebylo do radosti v tomto směru. Starost ulehla na hlavu jeho, představa budoucích věcí ho zdržovala. Jenom se díval a usmíval, jak lidé účinkem opojných nápojů ztrácejí rozum i rozvahu, jak nesmyslné podnikají věci, jak nerozvážně si vedou. Modroch jindy nebyl lepší. Po tom křídovém provaze chodil s Bohumilem, ty loutky rovněž napodoboval, jindy na deštník hrál, stolice zvedal jako silák a jiné hlouposti tropil. Kdyby nyní nebylo toho odjezdu, jistě by se připojil a snad i divočejší věci prováděl z bujnosti a pro obveselení jiných. Teď se zdržoval a ani nálady neměl. Dnes poměrně málo pil a byl při zdravém rozumu. Uznával, že vlastně jeho loučení už skončilo a netřeba mu ještě jednou dávati všem s Bohem. Odejde, aniž by kdo o tom zvěděl, z této rozjařené společnosti. Zdržovali by ho a zmeškal by vlak. Proto nepozorovaně odcházel do šatny. Na sále probuzení hudebníci spustili cosi jako valčík a z knejpy zaznívaly veselý smích. Seběhl po schodech do místnosti, kde měl šat a kam před půlnocí zavedl

psa. Pokoj byl slabě osvětlen, strážkyně převlečníků a jiného svrchního oděvu spala. Už ji chtěl probuditi, aby se d.škereci i odtud vykoupil, když zpozoroval mezi zásobami šatu slečnu. Probírala se v dámských pláštěnkách. Poznal Vlaštičku a poznal, že sem asi schválně zašla.

»Už odcházíš?« na oko udiveně se ptala dívka, obrátivši se.

»Vlak nečeká a za dne bych se rád dostal na místo. Chvíli potrvá zapřahání, v deset hodin jsem v Benešově a potom mám hodný kus do Mořína. Odpoledne jsem ve dvorci.«

»Také půjdu domů, co bych tu nyní dělala?«

»Nepočkáš na Bohumila?«

»To bych se načekala! Ten tak brzo nepřijde. Rozkurážil se a společnost ho ani nepustí. Myslím, že se nalezne jiný hrdina, který by mne domu doprovodil.«

Při těch slovech Vlastička významně se podívala na Modrocha. Porozuměl, že tím hrdinou má býti on, musí se podvoliti.

»Tak, matko,« zavolal na spící ženu, »dejte mně moje věci a zde máte za opatrování.«

Rozespalá žena jednu ruku nastavila pro peníz a druhou ukázala na rohatinu. Vidouc zde také slečnu, domnívala se, že v šatně odbýti se má spolu nějaká schůzka, proto ani nepovstala a dále dřímati chtěla, ovšem aby také jedním okem pozorovala a potom všechno pověděla ve společnosti známých klepen. Ale tenkráte nevypozorovala nic. Modroch se ustrojil, zavolal na Reka a odcházel. Také Vlastička přehodila přes ramena pláštěnku, kolem hlavy ovinula teplou šálu a odešla před Janem. Tito dva ženu pranic nezajímali, o nich dávno soudila, že náležejí k sobě a nedavno byl poměr jejich mezi klepnami důkladně probrán a posouzen. Až se Modroch tam na jihu usadí, přijede si pro Vlaštičku a ta stane se milostpaní. Proto společný odchod mladých lidí těch ženu nedojal. Kyvla hlavou, že jest jako všechno v pořádku, podívala se, co dostala a spala dále ve staré lenošce, již místní ochotníci užívali na divadle, měli-li představiti městskou domácnost. Do moderně zařízených pokojů selských přinášeli nové sofy od toho neb onobo statkáře.

Venku bylo chladno, podzim se dostavoval. Už svítalo. Před hostincem čadila lampa. Okny sálu vyráželo ven světlo a na nebi ještě probleskovalo několik hvězd.

Jan a Vlastička šli po chvíli mlčky vedle sebe. Bouřlivá už nepřecisní hudba a zpěv mladých pánů je doprovázel. U Knejpy bylo okno otevřeno, pro kouř tam asi nebylo možno již dýchati.

»Nezastavíš se u nás?« pojednou se zeptala Vlastička.

»V tuto dobu? Ani pomýšlení.«

»Uvařila bych ti sklenici čaje k snídaní.«

»Dost těch pokrmů a přes míru nápojů jsem užil. Děkuji, po ničem netoužím. Tak právě mně jest nejlépe.«

Slečna už se nenabízela. »Kdy se podíváš opět do Dešic?«

»Až seznám v Moříně poměry a budu se moci s nějakými výsledky pochlubiti,« odpovědel Jan.

»Přijeď hodně brzy, budeme po tobě toužiti.« Vlastička vzala sama Jana za ruku, aby si brzkou návštěvu ujistila.

»To víš, že přijedu,« řekl Modroch tlumeně; »vždyť je tady moje rodiště.«

»A srdce upřímná tady vždycky nalezneš. A budeš-li mně psáti?« dale vyptávala se dívka.

»Znáš mne, horlivým písařem nejsem a při dvoře také mnoho času nezbude, ale přece sem psáti budu.«

»Mně, na moji adresu. Ať nezapomeneš!« přímo nakazovala Vlastička.

»A co bys tomu říkal, kdybychom tě někdy navštívili, kdybychom na jih přijeli?«

»To byste musili dříve psáti, abych vám poslal koně na nádraží, jinak byste se do Modřína nedostali. S překvapením tedy nebude nic. A jak bych vás přijal? Jako milé přátely. Jak jinak.«

»Ale nějak chladně to povídáš,« s výčitkou pravila Vlastička.

»Ten chlad musíš připsati na vrub drsnému počasí, nevyspání, studenému potu.«

»A nic tě nemůže rozehřáti?«

»Pravda, přítomnost tak švarné dívky — chceš vlastně říci. Ale odpust, mám starosti, nejistá budoucnost leží přede mnou, obava, zdaž obstojím a všechno překonám.«

Vlastička se na chvili zastavila. »Vždyť jsi nájemcem panského dvora, pánem, máš mnoho podřízených, byt v zámku, hned vedle pokojů hraběcích, několik kočárů.«

Modroch se zasmál. »To není všechno, musím shánětí peníze na nájem, služné čeledi, na jarní semena, zařízení domácí, stravu a steré jiné věci. Nedovedl jsem hospodařiti ve svém, musím do cizího.«

»Bude ti tam lépe, zde to za nic nestojí, jak říká můj otec, hrozné tu panují poměry.«

Modroch jenom krčil ramenem. Nyní odcházeje ze statku chápal, jaké to provinění utratiti svoje a hledati chléb cizí, ale nechtěl o tom déle rozpřádati řeč. Nebyl k tomu čas a marně by mluvil. Už byl před statkem Heroltovým, jehož taškové střechy se červenaly za ranních úsvitů. Na dvoře se ozval pes, ale uslyšev známé hlasy, umlknul a zalezl opět do slámy. Rek moudře ani neodpovídal, ale pomalu kráčel před svým pánem, nechápaje příčiny této ranní procházky, ač mnohým divným věcem uvyknul. Mladí lidé se zastavili u pyšně klenutých vrat, která půl obytného stavení zastřešovala. Byl to zbytek z minulosti a hospodáři uchovávali a opravovali ten — vítězný oblouk selské pýchy, třeba v poslední době už opomenuli ozdobiti u vrchu bílý výklenek nějakou soškou, jak tu před časy bývalo.

»Tak tu buď s Bohem, pěkně se vyrážej a bav,« řekl posléze Modroch.

»Jak bych se mohla baviti — bez tebe?« opáčila dívka.

»Beze mne — jako se mnou. Najdou se jiní. A bratra Bohumila pozdravuj.«

»Stane se, stane a vyřídím, že svazky mezi námi ani vzdáleností se nerozvižily, že zůstaneme nadale přáteli.«

Jan přisvědčil. Už slečně ruku podal a od statku pokročil, teď ještě nazvedl klobouk, zavolal na Reka a odchazel.

Vlastička hodnou chvíli se za ním dívala. »Býti paní nájemcovou panského dvora, bydleti v zámku, míti hodně služebnictva — to všechno nebylo by tak zle.« Zapadla dvířka a Vlastička pospíchala do peřin, aby vyspávala celé dopoledne a snila o budoucnosti.

Jan zatím kráčel do rodného statku, odkud měl umluvenou příležitost na nádraží. I jiní se nabízeli, také Herolt ho chtěl dát dovézti, ale Jan si vyjednal povoz s Holasem. Vstoupiv na dvůr pozoroval, že se tu dějí přípravy k odjezdu. Pod lipou stál připravený kočár, ve stájích se svítilo a bylo slyšeti dusot koňský. Za chvíli vyšel nový hospodář Holas.

»Dej Pán Bůh dobrýtro!« oslovil srdečně.

»Dobré ráno,« odpovídal Jan; »pan Holas už vzhůru? Proč jste neprobudil čeledína?«

»Pojedu sám, oráč má práci na poli.«

»Nemohu připustiti, abyste mne, pane statkáři, vezl. To by bylo pěkné!« bránil se Jan.

»Statkář sem — statkář tam. Nejraději si dám sám pozor na koně. Jenom si sedněte, hned zapřáhnu.«

Modroch posledně se rozhlížel nádvořím, kde si tolik nahrál jako dítě, tolik se nachodil i pod těmi lipami naseděl. Holas vodil koně a připínal. »To bude jiný hospodář,« pomyslil si Jan.

»Tak pojedeme,« zvolal Holas a Jan vyskočil na kozlík.

»Tu úlohu jsme si měli vyměniti,« ještě namítal Jan, usedaje a klada deku na nohy.

»Už jedeme,« řekl hospodář.

Vyjeli ze vrat, zahnuli kolem hostince, kde bylo posud hlučno, objeli rybník, dali se ke kostelu na okresní silnici. Koně letěli a mžikem byly u posledních domků. Jan se ohlédl na rodnou dědinu, koupající se v ranní páře a spoře osvětlenou. Posléze nerozeznal stavení, jenom nad střechami posud znatelná byla kostelní věž jak prst, který ukazuje dráhu k nebesům. Modroch si utřel bílým šátkem zvlhlé oči.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Dokončení.)

DÍL III.

XXIV.

Socialní a literární sjezdy družstva „Vlast" na českém venkově.

Jak známo z kapitoly 4. a 15. tohoto dílu »Socialních dějin«, uspořádalo družstvo Vlast v Praze dva socialní a literární sjezdy: první r. 1896 a druhý r. 1900. Když sjezdy tyto se vydařily, pomýšlelo se na to, pořádati podobné sjezdy i po českém venkově, aby i zde povzbuzen byl zájem o katolickou a křesťansko-socialní českou věc.

A záměr Literární sekce, Socialního odboru a výboru družstva se na poprvé zdařil. Za první místo sjezdu r. 1906 byl vyhlédnut

Jindřichův Hradec. Sjezdu předcházela dne 22. července 1906 velice zdařilá slavnost odhalení památní desky na rodném domě spisovateli a buditeli národa Frant. Pravdovi (Vojtěchu Hlinkovi) v blízkém Nekrasíně. Desku pořídilo za pomoci dobrovolných darů družstvo Vlast a slavnost uspořádala Literární sekce družstva Vlast za pomoci komitétu v Jarošově, který se tam volně sestoupil. Slavnostním řečníkem k odhalení desky, které se konalo za účastenství 4000 osob, byl předseda družstva Vlast, vldp. dr. Rudolf Horský. Vedle něho promluvil pak zástupce Jeho Eminence ndp. Leo kard. Skrbenského, knížete arcibiskupa pražského, metropolitní kanovník vldp. dr. Josef Tumpach z Prahy. (Slavnost obšírně popsal red. Tom. Škrdle ve »Vlasti« ročník XXII. ve článku »Odhalení Pravdovy desky v Nekrasíně« na str. 950—959).

V týž den večer zahájen byl pak Sociálně literární sjezd ve dvoraně »na Střelnici« v Jindřichově Hradci, který trval ještě druhého dne a byl četně obecenstvem navštíven. Na sjezdu tom mluvili: T. J. Jiroušek »O snahách socialního odboru družstva Vlast«, JUDr. Julius Nejedlý, zem. advokát z Prahy »O právním a socialním postavení ženy v případě, že by došlo k reformě práva manželského«, dr. Rud. Horský, k. a. vikář a farář ze Šárky »O nutnosti katolické organisace«, Vlastimil Hálek, farář z Liboce »O tisku a idei pravdy, krásna a dobra«, Augustin Krčmář, farář ze Stodůlek »O dobré knize, jako štěstí národa«, Karel Procházka, farář ze Stochova »O národopisu a církvi katolické« a Frant. H. Žundálek, katecheta z Prahy »O významu družstva Vlast, jeho jednotlivých odborech a jeho časopisech«. Vedle těchto programových řečníků promluvili na sjezdu ještě: Tom. Pícha, farář z Lipkové Vody; Tom. Škrdle, redaktor »Vlasti« z Prahy, a Fr. Kopidlanský, náměstek starosty Jindřicho-Hradeckého. Schůzím předsedali: Ferd. hrabě Chotek z Volšov u Sušice; Frant. Kopidlanský, náměstek starosty města; Frant. Cichra, profesor v Jindř. Hradce, a Dr. Mat. Kovář, c. k. školní rada z Prahy. Pozdravných dopisů a telegramů došla hojnost.

* * *

Druhý Socialní a Literární sjezd družstva Vlast konal se ve dnech 20. a 21. května 1907 ve staroslavném městě Plzni (v lidovém sále Měšťanské Besedy). Na sjezdu tom řečnili: *Antonín Blažek*, ředitel kanceláře Ústř. jednoty hospodářských společenstev z Prahy »O starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondě císaře Frant. Josefa« a »o vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelíkových a Raiffeisenových«; JUDr. *Julius Nejedlý*, zemský advokát z Prahy »O námitkách proti navrhovaným reformám práva manželského«; *Vlastimil Hálek*, farář z Liboce »O významu družstva Vlast a kolem něho seřaděných spolcích v národním životě českém«; *Tomáš Jos. Jiroušek*, redaktor z Prahy »O křesťanském socialismu na základě všespolečenském a národním«; *Karel Procházka*, farář ze Stochova, »O prostonárodních náboženských zvyklostech na Plzeňsku« a Msgre dr. *Frant. Kordač*, universitní profesor a děkan české bohoslov. fakulty z Prahy »O moderních směrech reformy školské.« — Schůzím předsedali Vladimír Plotz, c. k. cejchovní I. tř, z Plzně, Fer-

dinand hrabě Chotek z Volšov u Sušice a Dr. Matěj Kovář. c. k. školní rada z Prahy. Sjezd byl velice četně navštíven a blahopřejných dopisů i telegramů došla hojnost.

* * *

Třetí Socialní a Literární sjezd družstva Vlast konal se v starobylém pošumavskem městě Domažlicích ve dnech 8. a 9. června 1908 ve dvoraně hotelu »u černého koně«. Účastenství bylo opět velké. Jako programoví řečníci mluvili: JUDr. *Julius Nejedlý*, zem. advokát z Prahy »O námitkách proti navrhovaným reformám práva manželského«; *Ignat Smekal*. revident hosp. založen z Prahy, »O starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondu císaře Fr.ant. Josefa a o vesnických spořitelnách a úvěrnách Kampelíkových a Raiffeisenových«; *Vlastimil Jelínek*, učitel z Vel. Břevnova u Prahy, »O křesťanských základech ve školství«; *Vlastimil Hálek*, farář z Liboce u Prahy, »O nádražních misiích a vystěhovaleckem spolku sv. Rafaela«; *Tomáš Jos. Jiroušek*, redaktor z Prahy, »O významu družstva Vlast a kolem něho seřaděných spolcích v národním životě českém«; Th. Dr. *Karel Lev Řehák*, kníž. arcib. notář a farář z Prahy »O náboženském blouznění v Pošumaví se zvláštním zřetelem k Domažlicům a o následcích blouznění toho« — Schůzím předsedali: Ant. Maerz, bisk. vik. sekretář a děkan v Domažlicích, Ferdinand hrabě Chotek z Volšov u Sušice a Ph. Dr. Matěj Kovář. c. k. školní rada z Prahy. Mimo uvedené řečníky přednesli ještě pěkně řeči: děkan Ant. Maerz a zástupce česko-budějovického ndp. biskupa bisk. vikář Lambert Ludvik. Též k tomuto sjezdu došlo množství blahopřejných dopisů a telegramů.

* * *

Čtvrtý Socialní a Literární sjezd družstva Vlast svolán byl do Turnova »na Střelnici« ke dním 31. května a 1. června 1909. Na sjezdu tom mluvili dle programu: *Tomáš Jos. Jiroušek*, redaktor z Prahy: »O významu družstva Vlast a kolem něho seřaděných spolcích v národním životě českém; *Vlastimil Jelínek*, učitel z Vel. Břevnova u Prahy, »O křesťanských základech ve školství«; *Vlastimil Hálek*, farář z Liboce u Prahy, »O dílech křesťanské charity pro dívky a lid, o nádražních missiích a spolku sv. Rafaela pro vystěhovalce«; Th. dr. *Rudolf Horský*, k. a. vikář, farář, říšský poslanec a předseda družstva Vlast ze Šárky, promluvil na thema »V čem záleží rozluka manželství a co z ní hrozí pro rodinu, obec a stát«; *Alois Dostál*, farář a český spisovatel z Ouval »O národnostním probuzení a prvních našich národních křisitelích« a Th. dr. *Karel Lev Řehák*, k. arcib. notář a farář z Prahy, podal krásné rozhledy po českém raji se stanoviska místopisu, dějepisu i národopisu. Vedle těchto řečníků promluvili ještě k četným posluchačům všech schůzí: místní děkan Ant. Čermák, bisk. vikář Jan Tyrichter jako zástupce ndp. biskupa litoměřického a velitel místního sboru ostrostřeleckého Ant. Svoboda. Schůzím předsedali: Ant. Čermák, děkan turnovský, Ant. Svoboda, velitel ostrostřeleckého sboru v Turnově, a dr. Matěj Kovář, c. k. školní rada z Prahy. Na

konec schůzí čteno bylo mnoho došlých blahopřejných dopisů a telegramů. [1]) Překvapujícím bylo u tohoto sjezdu, že místní občanstvo při zanájení a ukončování schůzí pělo celým shromážděním hymnu papežskou, rakouskou, českou a j. vlastenecké písně a skoro bezvadně jakoby nacvičeně.

XXV.

Jubileum 15letého trvání Socialního odboru družstva Vlast roku 1906. — Socialní, literární a charitativní večírky Socialního odboru a Literární sekce družstva Vlast v Praze a předměstích v letech 1906—1909.

Dne 25. června 1906 slavil Socialní odbor družstva Vlast jubileum svého 15letého založení a trvání. Na schůzi měli účastenství takořka všichni, kdož po tu dobu buď v oboru tom pracovali anebo při něm věrně stáli. Schůzi, zasedající v domě družstva Vlast, předsedal dr. *Rud. Horský* a přednášku, v níž vyličil veškerou 15letou činnost odboru, konal jednatel odboru *T. J. Jiroušek*. Řečník mluvil přes půl druhé hodiny a uvedl všechny místa schůzí a všechny řečníky odborem do těchto schůzí vyslané. Byl to obraz činnosti velkolepé. Bylo těch schůzí v Praze, na venkově v Čechách a na Moravě i ve Slezsku, které řečníci odboru navštívili, od založení odboru dne 9. července 1891 do 25. června 1905 *na půl tisíce* a odbor sám za ten čas konal schůzí užších (výborových) *74 celkem*.[2])

Právem náleží tedy Socialnímu odboru družstva Vlast první a nejhlavnější zásluha o kladení základů k vyvolání křesťansko-socialního hnutí z zemích koruny České a ku kladení základů katolického hnutí českeho zvláště.

* * *

Roku 1906 počínají pravidelné podzimní a zimní večírky pořádané Socialním odborem nebo Literární sekcí družstva Vlast a někdy oběma odbory jsou pořádány společně.

Dne 28. října r. 1906 v socialním večírku posluchači hojně navštíveném přednášel p. *Ant. Blažek*, ředitel kanceláře Ústřední Jednoty hosp. společenstev a úředník zemského výboru »O starobním pojišťování při zemském pojišťovacím fondu císaře Frant. Josefa I.« Dne 4. listopadu 1906 přednášel v socialním večírku p. *Frant. Slavík*, revident Ustř. Jednoty čes. hosp. společenstev »O vesnických spořitelnách a úvěrnach Kampelikových a Raiffei-

[1]) Na tomto sjezdu měl mluviti také JUDr. Julius Nejedlý, ale dne 31. května prišel bledý a churavý omluviti se k nám pred odjezdem naším na nádraží; proto převzal jeho přednášku dr. Rud. Horský. Dne 4. července, tedy za měsíc, nebylo již dra Nejedlého více, zemřel v Liboci ve své ville a pohřben byl do Olšan. JUDr. Jul. Nejedlý narodil se dne 12. dubna 1847 v Brandýse nad Labem. Po vykonaných studiích v Praze r. 1876 povýšen byl na doktora veškerých práv, v kterémž oboru také jako obhajce proslul. Také literárně byl činným. R. 1902 dostalo se dru Nejedlému vyznamenání z Říma, byl jmenován komanderem řádu sv. Řehoře Velkého s hvězdou v briliantech. Zevrubný životopis JUDr. Jul. Nejedlého podal jsem s podobiznou v mém »Socialním kalendáři katol. lidu československého« na rok 1906, roč. I., str. 130—131.

[2]) Veškeré schůze a veškerá činnost socialního odboru obsažena jest v řeči red. T. J. Jirouška, kterou přinesly »Naše Listy« v čís. 45—52 roč. XV. r. 1906.

senových.« — V obou přednáškách měli posluchači veliké zalíbení a redaktor »Vlasti«, *Tomáš Škrdle*, po dvakráte přihlásiv se k slovu, vykládal zajímavým způsobem o šetrnosti a střádání lidovém. —

V socialním večírku dne 11. listopadu 1906 přednášel dp. *Vlastimil Hálek*, farář z Liboce »O nádražních misiích a o spolku sv. Rafaela pro vystěhovalce.« — Dne 18. listopadu 1906 v socialním večírku přednášel p. *Václav Žižka*, stříbrník »O řemeslnické otázce« a dne 25. listopadu 1906 přednášel v socialním večírku *Tomáš Jos. Jiroušek* »O tisku a katolické organisaci.«

* * *

Roku 1907 pořádal Socialní odbor družstva Vlast charitativní večírky, které v domě družstva byly četně navštěvovány. Dne 3. listopadu 1907 přednášel dp. *Ant. Hoffmann*, kooperator z Král. Vinohrad »O útulku sv. Josefa a o konferenci sv. Františka de Regis.« Dne 24. listopadu 1907 přednášel dp. *Vlastimil Hálek*, farář z Liboce »O díle křesťanské charity v Rakousku a v zemích sousedních.« Po této přednášce promluvil redaktor »Vlasti« *Tomáš Škrdle* o svých zkušenostech, kterých nabyl na svých cestách ve Vídni a Krakově, kde zastavoval se a navštěvoval lidumilné katolické domy a ústavy (dům nezhojitelných ve Währingu, ústav Calasantský pro učně v XV. okresu, misijní dům v Mödlingu a kongregační dům pro lumpy a lumpačky v Krakově). — Dne 1. prosince 1907 přednášel p. *Vaclav Žižka*, stříbrník »O působení konferencí spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování a podporování chudých v král. Českém.« [3]) Též i po této přednášce vyložil redaktor *Tomáš Škrdle* mnohé ze zajímavých zjevů, které jako 13 let působící Vincencian v Žižkově, Olšanech a v Praze zažil.

Vedle těchto charitativních večírků v Praze uspořádal Socialní odbor družstva Vlast dva socialní večírky na pražských předměstích: v Karlíně a na Smíchově. — V Karlíně »u města Petrohradu« dne 10. listopadu 1907 přednášeli: redaktor *Tomáš Josef Jiroušek* »O základech dělnické otázky« a farář *Vlastimil Hálek* »O nádražních misiích a vystěhovalectví.« — Na Smíchově v místnostech restaurace »u prince« na Kostelním náměstí dne 17. prosince 1907 přednášeli: farář *Vlastimil Hálek* »O charitě a vystěhovalectví na půdě křesťanství« a redaktor *Tomáš Jos. Jiroušek* »O základech otázky dělnické.« Oba večírky byly četně navštíveny a přednášky těšily se zvláštní pozornosti posluchačů.

* * *

Také roku 1908 v měsíci listopadu uspořádal Socialní odbor družstva Vlast tři socialní večírky v Praze. Dne 8. listopadu přednášel živnostník *Václav Dvorský* »O zemské organisaci

[3]) Tato přednáška byla poslední, kterou Václav Žižka mezi námi konal. Za rok v týž čas byl již stářím od polovice měsíce října přidržen na lůžku a dne 19. prosince 1908 o 12. hod polední zaopatřen sv. svátostmi zemřel a pochován do hrobu své sestry v Olšanech Poslední vůlí obdaroval štědře katolické ústavy a spolky. Životopis Žižkův s podobiznou podal jsem v I. díle těchto dějin a v časopisu »Květy Lásky« v čís 2 roč V. v měsíci únoru 1909 v Praze vydávaných dp. Ant. Hoffmannem, kooperatorem na Král. Vinohradech.

středních stavů »Vzájemnost«; dne 15. listopadu přednášel katecheta *Václav Kunz* »O hesle svůj k svému« a dne 22 listopadu přednášel farář *Vlastimil Hálek* na thema »Jak odpomoci demoralisaci plynoucí z tanečních zabav.«

* * *

A jako Socialní odbor také Literární sekce družstva Vlast jala se ve spolkovém domě v roce 1908 pořádati večírky literarní. První večírek literární konal se dne 12. ledna a přednášel v něm *Emil Stárka*, duchovní správce na Pankráci »O své cestě do Lurd a o Lurdech.« V druhém večírku dne 19. ledna přednášel *Karel Toman*, farář z Hloubětína »O sjezdu katolíků německých ve Würzburgu.« Také tyto večírky literární se ujaly a četně byly navštíveny.

* * *

V následujícím roce 1909 Literární sekce družstva Vlast uspořádala zase tři literární večírky v Praze, v domě družstva. Dne 17. ledna přednášel *Karel Toman*, farář z Hloubětína »O sjezdu německých katolíků v Düsseldorfu.« dne 24. ledna *Vlastimil Hálek*, farář z Liboce, přednašel »O zvěčnělem ndp. česko-budějovickém biskupu Th. dru Martinu Řihovi« a dne 31. ledna přednášel *Fran. H. Zundálek*, profesor z Rakovníka »O zvěčnělém ndp. biskupu kralové-hradeckém Edvardu Janu Nep. Brynychovi.«

Všecky tři večírky byly četně navštíveny a zvláště dne 24. ledna, kdy poprve zavítal do domu družstva Vlast uctivě vítán Jeho Eminence ndp. Leo kard. Skrbenský, kníže-arcibiskup Pražský, aby vzácnou svojí návštěvou take poctil Literární sekci a celé družstvo Vlast. Po přednášce udělil Jeho Eminence všem přítomným Své arcipastýřské požehnání a všechny čelnější katoliky v odborech družstva pracující, jakož i jejich přátele, poctil svojí pozorností a krátkou rozmluvou. Rozmlouvaje se zakladatelem družstva Vlast, redaktorem Tomášem Škrdlem, vyjádřil Jeho Eminence nad tím své potěšení, že družstvo Vlast a jeho pracovníci pevně a přesně hájí stanovisko katolické. [4])

XXVI.

Oslavy literátů a vlasteneckých kněží pořádané Literární sekcí družstva Vlast v Praze v letech 1898—1908

Po uvedené společné činnosti Literární sekce se Socialním odborem družstva Vlast musím také poukázati na samostatnou činnost Literární sekce, která předcházela socialně literární večírky v Praze i socialně literární sjezdy po českém venkově.

Literarní sekce družstva Vlast založena byla redaktorem Tomášem Škrdlem v ustavující schůzi dne 23. prosince 1897 v redakci »Vlasti« v klášterním domě u OO. Dominikánů v Praze. [5]) Nikdo z přítomných tehdáž si snad ani nepomyslil, jakeho vý-

[4]) »Vlast« roč. XXV. čís. 5., str. 456—460, článek: »Jeho Eminence, nejdůstojnější náš arcipastýř v domě družstva Vlast«

[5]) »Vlast« roč. XV. čís. 5. str. 491. Článek: »Vznik a účel Literární sekce družstva Vlast v Praze«.

znamu a nezapomenutelného jména v životě katolíků českých Literární sekce se domůže. Není v Čechách hned tak druhé literarní družiny, která by se mohla v posledních 12letech své činnosti vykázati takovou prací, jako Literární sekce družstva Vlast. Bez nadsádky, nechť jmenuje mně v národě českém někdo nějakou druhou literární společnost vedle Literární sekce, která by tak dbala a pečovala o to, aby světlá památka vynikajících mužů a buditelů národa nepoklesla v zapomenutí jako to činí Literární sekce.

Literární sekce se o tento úkol pečlivě stará a vynasnažuje se, aby katolický lid český v Praze i předměstí byl osvětově uvědoměn o své a svých buditelů, literátů a předních osob — slavné památce a minulosti. A proto také Literární sekce družstva Vlast od doby svého založení pořádala na oslavu předních národních pracovníků, buditelů a významuplných mužů v duchu národním i náboženském celé řady přednášek, které těšily se velké návštěvě katolíků v Praze a předměstích.

Obyčejně taková oslava jednoho z význačných mužů konala se vždy večer v některém velkém pražském sále. Za přednášejícího a řečníka získán byl vždy některý přední katolický literát, který dopodrobna po stránce literární, humanní nebo náboženské předvedl nám na mysl celého muže, o němž nám přednašel a jehož nám kladl za vzor a příklad.

Tak konány byly oslavné večery, v nichž přednášeli:

Dne 20. listopadu 1898 o česko-budějovickém biskupu Janu Valerianu Jirsíkovi prof. *Václav Müller*. — Dne 19. února 1899 k 70letí Msgre dra Ant. Lenze, probošta a spisovatele dr. *Mat. Kovář*. — Dne 6. března 1899 o Václavu Kosmákovi, českém »Kukátkáři«, redaktor Čecha *Petr Kopal*. — Dne 1. října 1899 o Frant. Douchovi, tichém buditeli národa, *P. Karel Burian*, O. Cr. — Dne 22. října 1899 o Václavu Štulcovi, proboštu a starém vlastenci, redaktor »Čecha« *Petr Kopal*. — Dne 19. listopadu 1899 o Frant. Sušilovi, vlastenci a buditeli národa na Moravě, řídicí učitel *Jos. Flekáček*. — Dne 11. března 1900 o Jos. Hessounovi, redaktoru amerického »Hlasu« a vůdci amerických Čechů, farář *Vlastimil Hálek*. — Dne 8. dubna 1900 o Methoděj Beneši Kuldovi, kanovníku, vlastenci a buditeli národa na Moravě, prof. nábož. *Václav Müller*. — Dne 6. ledna 1901 o Karlu Vinařickém, kanovníku a básníku českem, P. *Karel Burian* O. Cr. — Dne 10. března 1901 o Josefu Ehrenbergrovi, kanovníku a spisovateli českém, P. *Karel Burian* O. Cr. — Dne 20. února 1902 o 25 letém papežskem jubileu sv. Otce Lva XIII. dr. *Rudolf Horský*. — Dne 23. února 1902 o Msgre Bohumilu Haklovi, vlastenci a děkanu Hořickém, dr. *Matěj Kovář*. — Dne 3. ledna 1904 o Janu Gabrielovi, prof. náboženství, a výtečném paedagogu českém v Jindř. Hradci, farář *Vlastimil Hálek*. — Dne 24. ledna 1904 o Msgre Jos. Němečkovi, vlastenci a arciděkanu Loukovském, Ph. dr. *Matěj Kovář*. Dne 18. prosince 1904 o Stanislavu Vydrovi, knězi Tovaryšstva Ježíšova, nadšeném vlastenci a buditeli národa, prof. *Frant. H. Žundálek*. — Dne 3. května 1905 o Msgre dru Jos. Pospíšilovi, filosofickém spisovateli a kanovníku

Brněnském, farář *Vlastimil Hálek*, — Dne 6. července 1908 o Aloisu Dostálovi, knězi a spisovateli českém a o dru Karlu Lvu Řehákovi, knězi a historickém spisovateli, farář *Vlastimil Hálek*. —

Nuže, těmito přednáškami v duchu národním a vlasteneckém, obrozen, uvědoměn, a národně katolicky vzdělávan byl pražský lid. Máme-li dnes nějaké uvědomělé katolíky mezi lidem pražským, nemalou toho zásluhu má Literární sekce družstva Vlast jako první osvětová škola pro pořádání poučných, náboženskonárodních přednášek o vynikajících vlastencích a katolících českých. Tak se připravovala půda pro katolický život v Praze — prvními průkopníky.

XXVII.

II. Zemský sjezd strany katolického lidu v Čechách r. 1908.

Když se blížil rok 1908, nastalo ve všech politických stranách v král. Českém zimničné rozechvění, neboť se blížily nové volby poslanců do zemského sněmu král. Českého. Z těchto důvodů, že také strana katolického lidu v Čechách o volbách se musí poraditi a po případě na ně se i se svými kandidáty připraviti, naléháno bylo mnohými katolickými politiky a předáky i z katolických říšských poslanců, aby se dle organisačního řádu nečekalo se svoláním delegovaného sjezdu na měsíc červen, nýbrž aby sjezd svolán byl na první dny měsíce ledna 1908. Výkonný výbor přání tomuto vyhověl a svolal sjezd delegátů strany ke dni 5. a 6. ledna 1908 do velké dvorany velkorestaurace smíchovské »na Knížecí«.

Veškerá práce s vypravením sjezdu padla na bedra tajemníka strany T. J. Jirouška. Týž úkolu svému dostál, vyřizoval vše pro sjezd jako při sjezdech minulých.[6])

Před sjezdem konalo se několik porad o kandidátní listině za různých neshod, až dne 4. ledna 1908 v místnostech Katol. jub. spolku »Praha« v Myslíkové ul. č. 23. n. v poradě přes 100 delegátů usnesena kandidatní listina výkonného výboru strany, jak ji byli někteří zástupcové diecésních komitetů Pražského, Královéhradeckého a Česko-Budějovického vypracovali. Listina tato měla se předložiti sjezdu ku přijetí.

Do této kandidátní listiny nedostalo se ze starého výboru několik spolupracovníků ve straně a mezi nimi i já. Příčina toho jest mnohým neznáma a mnohým zase známa, já však po ní nepátral, neboť se domnívám, že Jiroušek v novém výboru byl zajisté po názoru navrhovatelů kandidátní listiny daleko osvědčenější a vydatnější silou v zájmu strany katolického lidu nahražen. Toto degradování z předáka na obyčejného člena strany jako starého vojáka strany mne v přesvědčení neseslabilo ani dost málo, ale v srdci mne přece jen zabolelo. Na sjezdu se to

[6]) Delegační listiny, záznamy delegátů a revisi u vchodu provedl jako spolusvolavatel T. J. Jiroušek pro sjezdy všeob. křesť. soc. v Litomyšli r. 1894, pro křesť. soc. zemské sjezdy Pražské: I. v r. 1896, II. v r. 1898, III. v r. 1899 a pro první sjezd strany katol. lidu v »Konviktě« r. 1906.

sice veřejně tvůrcům kandidátky vytýkalo, toho jsem si však já mnoho nevšímal.[7])

Sjezd zahájen byl po 9. hod. ráno dne 5. ledna předsedou strany vldp. říšským poslancem dr. *Rud. Horským*, za účastenství 436 delegátů katolických organisací a skupin sdružení katolických zemědělců českých.

Za předsedu sjezdu zvolen byl dr. Rud. Horský a za místopředsedy Frant. Šafránek, Dr. B. Petr a Frant. Kumšta a za zapisovatele: JUC. Jos. Šindler, MUDr. Arnošt Pekař a V. Bol. Pavlík-Sychra.

Zprávu o činnosti strany od posledního sjezdu 17. června 1906 podával tajemník *T. J. Jiroušek.* Dle této zprávy konal výkonný výbor strany 49 schůzi vyborových a volby do říšské rady řídících. Ve volbách do říšské rady r. 1907 dostali kandidáti její strany na 83 000 hlasů a zvoleno bylo 7 říšských poslanců strany. Organisací místních má strana v Čechách bez mála 400 a vedle těchto organisací existuje v Čechách přes 250 katolických a křesťansko-socialních spolků.

Po té podal podrobnou zprávu pokladník strany JUC. *Jos. Šindler.* Úhrnem sešlo se na říšské volby 18.002 K 55 h a vydáno bylo 14.533 K 46 h. Zbývá v pokladně 3469 K 09 h.[8])

Zprávu o činnosti poslanců strany v říšské radě podal předseda říš. posl. dr. *Rudolf Horský.*

K odstavci o ženské otázce referovali *T. J. Jiroušek* a slč. *Františka Jakubcova.*

O řádu organisačním a jeho doplnění referovali jeho navrhovatelé a pracovníci *T. J. Jiroušek a Petr Pícha.* Návrhy jejich byly přijaty.

---

[7]) Dle referátu »Č e c h a« č. 6. ze dne 7. ledna 1908 při své řeči zahajovací »Dr. Rud. Horský litoval, že na kandidátní listině není několik jmen horlivých pracovníků strany (hlasy: Jiroušek!)« To bylo to jediné, čím se sestavení kandidátní listiny na sjezdu posoudilo. Ano, když na sjezdu demonstrativně vedle této kandidátní listiny padlo na inženýra Jana Dostálka 73 hlasů, na red Tom. Jos. Jirouška 42 hl., na Karla Wolfa 41 hl., na kováře Martina Typla 33 hl. a na V. Bol. Pavlíka, redaktora česko-budějovického »Hlasu Lidu« 26 hlasů, napsal zvlaštní zpravodaj do česko-budějovického »H l a s u L i d u« ze dne 9. ledna 1908 v č. 29. ohledně officielní kandidátní listiny a tohoto odporu j e d n o t l i v c ů proti ní, tento posudek: »Lze litovati, že našli se delegáti, kteří pracovali proti officielní kandidátní listině, která solidárně zástupci Hradecka, Budějovicka i Prahy přijata byla. Leč kandidátní listina ta prošla velikou většinou hlasů.« — Věc se má tak: Zabránili jsme vzdor všemu, že protikandidátní listina vydána ke sjezdu nebyla, ale ve volbě nemohli jsme mnohým j e d n o t l i v c ů m zabrániti, aby s v ů j o d p o r proti officielní kandidátce odevzdáním svých hlasů nedali na jevo. Tak se věc má. Jinak se neagitovalo. Dnes to mohu říci. Jen ohledy na blížící se volby do zemského sněmu zadržely oposici na sjezdu proti officielní kandidátní listině. Proto se soustavně mlčelo.

[8]) Podrobná tato pokladniční zpráva strany, k našemu velikému překvapení, byla na sjezdu se stolku pod rukou pokladníka p. JUC Šindlera, právě před ukončením sjezdu dne 6. ledna, někým ukradena, do social.-demokratického »P r á v a L i d u« zanesena a tam dne 9. ledna v čísle 8. — zdaž za honorář, nevím — otištěna! Byla to bilance příjmů a vydání strany na haléř vykázaná, pokladníkem a tajemníkem strany (JUC Jos. Šindler a T. J. Jiroušek) podepsaná. Nebylo se proč styděti za tuto vzornou zprávu, ale za to jsme se styděli, že odcizení zprávy stalo se na sjezdu, kde jsme byli všichni kontrolováni u vchodu. Kdo byl zlodějem? To do dnes nevíme.

O nastávajících volbách do zemského sněmu referoval říš. posl. *Václav Myslivec* a po jeho řeči sjezdem schváleno, aby strana k volbám těmto své kandidáty prohlásila.

O tisku strany referoval p. *Karel Wolf*. Po této zprávě s pochvalou přijaté následovaly volby do výkonného výboru strany lístky hlasovacími dle záznamů tajemníkových. Když volby se konaly, bylo pravé poledne, kdy ze 436 delegátů bylo přítomno 232, z nichž pouze 216 mělo ve volbách účastenství. Kandidátní listina byla přijata ta, kterou zástupci diecesních komitetů dne 4. ledna sestavili. Na jednotlivé kandidáty této listiny připadlo nejvýše 216 hlasů.

Porovnání objevilo se v tomto obraze:

Odstupující výbor z roku 1906.	**Nový výkonný výbor strany** zvolený 6. ledna 1908.	
Předseda strany:	*Z arcidiecése Pražské*:	*Hlasy*:
1. Th. dr. R. Horský.	1. Th. dr. R. Horský.	216.
2. Vojt. hr. Schoenbora.	2. Vojt. hr. Schoenborn.	215.
3. Tom. Jos. Jiroušek.	3. Ant. B. Drápalík.	179.
4. Frant. Krejza.	4. P. Jos. Kuška.	174.
5. Václav Myslivec.	5. Václav Myslivec.	215.
6. Václav Špaček.	6. JUDr. Gust. Mazanec	174.
7. Frant. Novák.	7. Václav Dvorský.	187.
8. Ant. Barcal.	8. JUC. Jos. Šindler.	216.
	Z diecése Králové-Hradecké:	
	9. Josef Adámek.	215.
9. Frant. Šafránek.	10. Frant. Šafránek.	216.
10. Tn. Dr. Fr. Reyl.	11. Václav Čistecký.	216.
11. Jarosl. Astr.	12. Th. Dr. Fr. Šulc.	216.
12. Jos. Polák, ml.	13. Ph. Dr. V. Řezníček.	210.
13. Fr. hr. Kinský.	14. P. Frant. Jukl.	188.
	Z diecése Česko-Budějovické:	
	15. P. Josef Brož.	210.
14. P. Jiří Čadek.	16. P. Jiří Čadek.	214.
	17. P. Milo Záruba.	214.
15. Ant. Princ.	18. Václav Vedral.	190.
	19. Jan Krejčí.	212.
	20. Vojtěch Holanský.	203.
Náhradníci:	*Náhradníci*:	
16. Frant. Köppl.	21. JUDr. Jos. Myslivec.	215.
17. Dr. Al. Kudrnovský.	22. P. Vinc. Cigánek.	216.
18. Jos. Šach.	23. Karel Brož, st.	166.
19. Jan Sýkora.	24. Frant. Krejza.	213.
20. JUC. J. Šindler.	24. Frant. Kotrč.	206.
21. Ludv. Skružný.	26. Jos. Hovádek.	169.

Po ukončeném sjezdu obvyklými formalitami sestoupil se *nový výbor* v poradu ustavující a zvolil si za předsedu: dra Rud. Horskeho, za místopředsedy Jeho Excell. Vojt. hr. Schoenborna a Frant. Šafránka a za zapisovatele JUDr. Gustava Mazance a supl. prof. Ant. Bonav. Drapalíka. Do *užšího výboru* zvolil si výbor: předsedu dra Rud. Horského, dra Gust. Mazance, Václava Myslivce, P. Jos. Kušku. Jeho Excell. Vojt. hr. Schoenborna a dra Václava Řezníčka. Úřad tajemnika zastával prozatímně do 1. srpna 1908 A. B. Drápalík, načež zvolen byl za tajemníka výboru Emanuel Jungr, sekretář sdružení katol. zemědělců českých a odpovědný redaktor »Selského Listu« v Praze.

XXVIII.

Zemské volby do sněmu král. Českého r. 1908. — IV. všeobecný sjezd katolíků československých v Praze r. 1908.

Sotva že se sjezd na »Knížecí« na Smíchově ukončil, již tu byly záhy vypsány volby do zemského sněmu království Českého ve venkovských obcích na den 20. února 1908 a v městech na den 27. února. Strana katol. lidu prohlásila v městech svých 14 kandidátů, ve venkovských obcích 36 kandidátů a 2 kandidáty sčitací v obcích německo-českých.

A výsledek tohoto vystoupení byl opět jako za voleb říšských před rokem českou veřejnost překvapující. Na kandidáty strany katolického lidu odevzdáno bylo *v městech* 1482 hlasů a *ve venkovských obcích* 32.206 hlasů, *celkem tedy 33.688 hlasů*. Na dva katolické kandidáty sčitací připadlo kromě toho 1375 hlasů. Z celého zápasu volebního podařilo se přece zvítěziti jednomu z katol. kandidátů; ve skupině venkovských obcí Chotěboř-Habry zvolen totiž katolík, starosta obce a okresu *Josef Adam*.

Podrobný výsledek voleb dopadl takto:

V městech:

Katol. kandidáti:	Hlasy:
Praha, Staré Město: Dr. Karel Vrátný	113
» » » Fr. Vratislav Buk	82
» Nové Město: Emanuel Šmucler	96
» Hradčany: Emanuel Šmucler	156
» » Vilém Bitnar	140
Smíchov; Emanuel Šmucler	51
Plzeň: Dr. Rudolf Horský	58
Jilové—Benešov: Zdeněk Koudelka	33
Mělník—Roudnice: Václav Myslivec	63
Příbram—Břez. Hory: A. B. Drápalík	175
Slané—Velvary: Frant. Kotelensky	54
Hořovice—Rokycany: M. Kučera	146
Třeboň—Lišov: Karel Brož	15
Rychnov—Dobruška: Martin Typlt	223
Strakonice—Vodňany: B. Schaetinger	77

Venkovské obce:

Katol. kandidáti:	Hlasy:
Smíchov—Zbraslav: Vlastimil Hálek	528
Karlín—Brandýs: A. B. Drápalík	316
Jilové—Říčany: Jos. Jenšovský	219
Rakovník—Louny: Karel Brož	208
Slaný—Libochovice: Václav Myslivec	219
Mělník—Roudnice: Václav Špaček	656
Příbram—Dobříš: Jos. Novotný	474
Hořovice—Zbirov: P. Bern. Brand	162
Čer. Kostelec—Čes. Brod: Fr. Polák	221
Čes. Budějovice—Lišov: Vojt. Holanský	1853
Jindř. Hradec—Třeboň: Frant. Šafránek	68
Ml. Boleslav—Bělá: Frant. Henc	49
Nymburk—Nov. Benátky: Fr. Šafránek	68
Kutná Hora—Čáslav: Fr. Šafránek	444
Ledeč—Dol. Královice: Václ. Myslivec	785
Něm. Brod—Polná: Frant. Šupka	1602
Chotěboř—Habry: *Josef Adam*	1334
Vys. Mýto—Hlinsko: Jan Krejsa	1663
Kolín—Uhl. Janovice; Václ. Čáp	587
Poděbrady—Kr. Městec: Václav Čáp	514
Chrudim—Nasavrky: Frant. Šabata	760
Litomyšl—Polička: Václav Svoboda	1516
Pardubice—Přelouč: Frant. Šrámek	72
Jičín—Libáň: Jan Cerman	472
Hořice—Nová Paka: Dr. Fr. Šulc	645
Nový Bydžov—Chlumec: Fr. Šrámek	92
Král. Hradec—Nechanice: MUDr. Ar. Pekař	504
Kr. Dvůr—Jaroměř: V. hr. Sternberg	668
Rychnov—Kostelec n. Orl: Dr. R. Horský	1027
Žamberk—Ústí n. Orl.: JUDr. Jos. Myslivec	739
Nov. Město—Náchod: V. hr. Sternberg	2631
Klatovy—Plánice: Ant. Šachl	449
Písek—Vodňany: Václav Trubl	589
Březnice—Blatná: K. Kohlmünzer	545
Netolice—Volary: P. Jiří Čadek	789
Sušice—Horažďovice: P. Jos. Brož	1046
Tábor—Soběslav: P. Prokop Holý	1666
Milevsko—Bechyně: Jan Sibert	1018
Pelhřimov—Počátky: P. Milo Záruba	2980
Benešov—Vlašim: Václav Myslivec	1192
Votice—Sedlčany: P. Vinc. Cigánek	507
Vrchlabí—Jilemnice: P. Jos. Soukup	273

Povšechný souhrn hlasů, které ve volbách poslanců do zemského sněmu král. Českého v roce 1908 národním stranám českým v českých volebních okresích připadly, byl tento:

Na 48 kandidátů strany agrární . . . . . 102 399 hlasů.
Na 34 kandidátů strany mladočeské . . . 44.304 •
Na 50 kandidátů strany katol. lidu . . . 33.688 •

Na 107	kandidátů socialních demokratů .	26.613 hlasů
Na 46	kand. nár. socialistů a pokrokářů .	24.589 »
Na 6	kand. strany staročeské	5.549 »
Na 3	kand. strany realistické	3.126 »

Z těchto kandidátů zvoleno bylo za poslance: Agrárníků 43, Mladočechů 37, Katolik 1, Staročechů 5, Národní socialisté 2 a samostatný agrárník 1.

Uvésti dlužno, že v doplňovacích volbách během r. 1908 a 1909 na ztrátu mladočechů zvoleni byli ještě 3 národní socialisté do zem. sněmu českého v městech: v Písku pokrokář Karel St. Sokol, kompromisně nár. socialisty a pokrokářskými radikalisty, ve Vys. Mýtě nár. socialista JUDr. Jos. Hliňák a na Král. Vinohradech Václav Choc. Mají tedy dnes (r. 1909) národní socialisté s pokrokáři na českém sněmu 5 poslanců.

* * *

I. sjezd. katolíků československých konal se ve dnech 30. července a 1. srpna 1894 v Brně, II. sjezd konal se ve dnech 22.—25. srpna 1897 na Žofíně v Praze, III. sjezd konal se ve dnech 30. srpna až 1. září 1903 v Brně a IV. sjezd konal se ve dnech 29. srpna až 3. září 1908 na Žofíně v Praze.

Na tomto IV. všeobecném sjezdu katolíků československých v Praze r. 1908 řečnili ve slavnostních schůzích: JUDr. *Mořic Hruban* »O 50letém jubileu kněžství sv. Otce Pia X a o 60letem jubileu panování J. V. císaře a krále Frant. Jos. I.«, redaktor *Václav Myslivec* „O křesťanském socialismu«, *P. Jos. Rybák*, Soc. Jesu »O náboženství křesťanském jako náboženství budoucnosti«, *Filip Jan Konečný* »O volné myšlence«, Dr. *Jos. Tumpach* »O církvi a vědě«, JUDr. *Jos. Myslivec* »O církvi a státu«, Dr. *Rudolf Horský* »Aby všichni jedno byli«.

V odborových schůzích mluvili (ve schůzi spolků): P. *Modestus Voňavka* »O stavu a vývoji katol. spolků a praktickém křesťanství v nich», *Jan Dostálek* »O stávkách, mzdě a kartelích«, *Jarosl. Astr* »O dělnické otázce«, *Frant. Jelínek* »O organisaci mládeže«, *Václav Dvorský* »O otázce živnostenské«. Ve schůzi spolku sv. Bonifáce mluvili: *Vlastimil Hálek* »O obranném tisku katolíků«, *Tom Jiroušek* »O volné myšlence a katolickém tisku« a *P. Jan Zima* »O věrnosti katolíků k církvi«.

V dalších odborových schůzích mluvili: *Ant. B. Drápalík* »O stanovisku katolíků k národnosti«, *Václav Špaček* »O rodině«, *Jiří Čadek* »O klerikalismu a náboženství jakožto věci soukromé«, *Fr. Nábělek* »O exaktních vědách a náboženství«, Dr. *Fr. Šulc* »O liberalismu a soc. demokratismu«, *Frant. Šafránek* »O otázce rolnické«, *Marie Hoffmanová* »O katolicismu a vzdělání žen«, dr. *Fr. Reyl* »O tisku«, *Jan Beránek* »O křesť. charitě«, Dr. *Ant. Cyr. Stojan* »O apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje«, *Jan Vychodil* »O významu Velehradu«, *Adolf Jašek* »O důležitosti idey Cyrillo-Methodějské«, P. *Fr. Žák* S. J. »O sjednocujícím momentu v úctě svatých, zvláště P. Marie«.

Sjezd měl na 12.000 účastníků a mezi nimi na 1500 Moravanů. Sjezdu byli přítomni také nejdůst. páni biskupové: Jeho Eminenci ndp. kníže-arcibiskup Leo kard. Skrbenský: Jeho Ex.

ndp. kníže arcibiskup Dr. Fr. Sal. Bauer, Jeho Excel. dr. Josef Doubrava, biskup Královéhradecký; J. M. Josef Hůlka, biskup Česko-Budějovický; J. M. dr. Václav Frind, světící biskup Pražský; J. M. Frant. Brusák, světící biskup Pražský, zástupce Jeho Excell. dra Emanuela Jana Schoebla, biskupa Litoměřického kanovník Ant. Čech z Litoměřic a zástupce biskupa Brněnského dra Huyena regens alumnatu vldp. Adamec z Brna.[9])

V neděli ráno dne 30. srpna vrcholem sjezdu byl imposantní průvod katolických spolků a organisací i účástníků sjezdu na Král. Hradčany. Průvod čítal přes 12.0000 osob a neseno v něm bylo 36 praporů katol. spolků.

Sjezd zakončen byl za velikého nadšení.

Povzbudil mnohé a upevnil v přesvědčení katolickém tisíce účastníků venkova.

XXIX.

Konec veřejné činnosti katolické moderny u nás. — Dělnické výstavy social. demokratů v Čechách.

Poslední sjezd katolické moderny konal se dne 31. července r. 1906 v Přerově na Moravě. Sešlo se z Čech, Moravy a Slezska 130 účastníků kněží, mezi nimiž bylo pouze 8 laiků. Čestným předsedou sjezdu zvolen byl Josef Váňa, farář z Bohárna v Čechách, výkonným předsedou Karel Dostál-Lutinov, farář z Prostějova, a místopředsedy dr. Alois Kolísek, prof. nábož. z Hodonína, a prof. M. Dula z Přerova. Zapisovateli zvoleni jsou Vojtěch Vávra, kaplan z Dobrše a V. Lankaš, kaplan ze Sejf Hermanových.[10])

Po rokování a průběhu sjezdu přijata resoluce o 12. odstavcích, která doslovně otištěna jest v Královéhradecké »Obnově« v měsíci srpnu 1906.

Sjezd tento byl také druhým a posledním (první konán byl v Praze dne 25. srpna 1897), neboť za rok na to vystoupil sv. Otec Pius X. proti katol. moderně dne 3. září 1907 Svojí Encyklikou »*Pascendi dominici gregis*« a hnutí modernistické bylo v katolické veřejnosti se svými principy hotovo.

Po zaniknutí »Bílého praporu« vznikly a zásady katol. moderny pěstovaly ještě tři časopisy: »Rozkvět«, »Křesť. Myšlenka« a »Nezmar«.

»*Rozkvět*«, orgán pro reformy socialní a kulturní, nákladem a redakci Karla Poláčka, číslem 1. ročníku I. vyšel v Olomouci dne 27. července 1907. — »*Křesťanská Myšlenka*«, orgán křesťansky smýšlejících, (vydavatele ani nakladatele neměla) za odpovědné redakce K. Poláčka vyšla číslem 1. ročníku I. dne 1. listopadu 1907 v Olomouci, právě když zanikl časopis »Rozkvět«. — »*Nezmar*«, časopis protiklerikální se stanoviska křesťanství, (vydavatele ani nakladatele uvedeného neměl) za zodpovědné redakce Karla Poláčka vyšel číslem 1. ročníku I. dne 30. března 1908 (když padla »Křesťanská Myšlenka«) v Olomouci. »Nezmar«, poslední tento časopis otevřených katolických modernistů,

[9]) Zevrubné zprávy přinesl objemný spis »Zpráva o IV. všeobec. sjezdu katolíků československých v Praze 1908«.

[10]) »Hlas Týdeník« čís. 31. ze dne 3. srpna 1906 v Brně.

zanikl číslem 27. ročníku I. dne 30. prosince 1908. Zásady hlásané v těchto 3 časopisech byly téhož rázu jako zásady hlásané »Rozvojem«, který r. 1902 byl nejdůst. českým Episkopátem duchovenstvu zakázán.

Konec veřejnému působení katolických modernistů učinila Encyklika »Pascendi dominici gregis« sv. Otcem Piem X. dne 8. září vydaná. Než co všecko natropeno a pokaženo v hnutí katolického lidu! A kolik kněží — modernistů od vzniku modernismu (od roku 1897) od církve odpadlo! Poukázali jsme na to a odpady tyto jsme i popsali v kapitole XVI. dílu III. těchto dějin ve článku »Rozvoj a rozkvět katol. moderny«. Nejpozoruhodnějším jest, že právě vůdcové a zakladatelé katol. moderny u nás sami nejen že od křesťanství odpadli, z církve vystoupili a nebo byli vyloučeni, ale že přešli rovnou do tábora nepřátel katolíků a potírají učení křesťanské, které chtěli reformami povznésti. Tak daleko je zavedla domýšlivost a pýcha.

Bývalý modernista, katecheta Jos. Svozil z Bystřice pod Hostýnem, dal se k pokrokářům a vstoupil do jejich redakce »Moravského Kraje«. Ladislav Kunte, bývalý praefekt koleje Arnošta z Pardubic v Praze, šel rovnou do realisticko pokrokařské redakce »Času«, Jaroslav Rouček, farář z Vepřku na Podřipsku, dal se dokonce k socialně demokratickým internacionalům a dnes sedí v jejich redakci »Rovnosti« v Brně a napadá tam katolíky. Th. dr. Frant. Loskot, bývalý katecheta v Praze, utekl se k volným myšlenkářům a kritisuje tam křesťanství a zvláště základy církve katolické v otevřeně protináboženském listu »Havlíček«, ve »Volné Myšlence« i ve »Volné Škole«, a Jaroslav Rouček, aby nezůstal za ním pozadu, píše dokonce socialním demokratům atheistické »Plameny«. A což hlava všech těchto dříve katolických modernistů Emil Dlouhý-Pokorný? Ten dopadl se svým odpadem ještě hůře. Když bylo prokázáno, že články veřejně jim v »Rozkvětu« »Křesťanské Myšlence« a »Nezmaru« jsou podpisovány, postaven byl dne 4. června 1908 před církevní diecésní soud, v němž zasedalo devět kněží, profesorů a doktorů theologie a Emil Dlouhý-Pokorný z církve vyobcován — exkomunikován se všemi právními a ostatními toho následky.[11]) A co udělal Emil Dlouhý-Pokorný? Šel k starokatolíkům, jak před 10 lety dr. Iška, a dělá jim kazatele.

Takhle dopadlo celé to reformní tažení hlavních vůdců katolické moderny. Svým vystupováním, křesťanským demokratismem a reformním radikalismem stroskotali jindy jednotnou a svornou křesťansko-katolickou stranu v různé tábory — a na konec od křesťanství utekli k protivníkům církve katolické.

A co se stalo s těmi, kteří při těchto vůdcích katolické moderny věrně stáli a nebo s nimi spolupůsobili — kam poděli se tyto hloučky? Splynuly s hnutím křesťansko-socialním námi vyvolaným a splynuly s povšechným hnutím katolickým. Co však zvláštním jest, že mnozí z těchto jednotlivců chtějí dnes dělati moudřejší katolíky nás starých buditelů hnutí katolického,

[11]) »Nezmar« č. 9. r. I. ze dne 20. června 1908. Proces Emila Dlouhého-Pokorného. Str. 66—68.

odstrkují kde koho a derouce se na vlivná místa našeho hnutí, přibírají si k ruce i ty, jichž se jiné protikatolické strany zřekly. A ku podivu jde to, jest ještě mnoho těch, kteří k tomu přihlížejí mlčky, aniž by vzpomínali minulosti a promluvili k tomu jen několik slov, jimiž do příslušných mezí by vše mělo se přivésti. Než dosti o tom, tohle ponechám až do svých »Pamětí«.

* * *

Zmínky zasluhují u nás také dělnické výstavy.

V Plzni dnem 1. srpna 1909 zahájena byla tentokráte social. demokraty uspořádaná výstava dělnická v dělnickém domě »Pekle«. Na výstavě vystavovalo 308 živnostníků, řemeslníků i dělníků. Před touto výstavou konáno bylo v Plzni již pět výstav, z nichž o třech výstavách podal jsem zprávu v II. dílu kapitole XIX. tohoto spisu.

První dělnická výstava v Plzni r. 1889 měla 50 vystavovatelů, druhá r. 1890 měla 100, třetí r. 1892 měla 150, čtvrtá roku 1898 měla 220 a pátá předem uvedená r. 1909 měla 308 vystavovatelů.

Celkem však měly tyto výstavy ráz více řemeslnicko-živnostenský, právě jako socialními demokraty r. 1902 v Královské oboře pořádána »I. výstava dělnická v Praze«, o níž jsem psal již v II. dílu kap. XIX. tohoto spisu. Socialní demokraté jsou oproti stavům a třídám, ale, když pořádají nějaký finančně zatížený podnik, svolávají k němu kde koho — bez ohledu na stav a barvu. Potom berou vstupné od každého.[12])

XXX.

Vznik agrárního hnutí u nás. — Probuzení se katol. zemědělců českých. — Postavení všeodborového sdružení křest. dělnictva na Moravě r. 1909. — V. sjezd katolíků československých v Hradci Králové r. 1909. — Nové katol. časopisy. — Doslov.

Než ukončím své dějiny hnutí socialního u nás, musím také zmíniti se o tom, že vedle hnutí křesť. socialů vznikla také organisace českých katolických zemědělců v Čechách a na Moravě skoro současně. Podnět k této organisaci mezi lidem venkovským zavdalo hnutí českých agrárníků, kteří se od mladočeských liberalů sice odtrhli, vlastní stranu založili, ale liberalismus mladočechů se sebe nesetřásli; ano, svůj tisk vydali v ruce pokrokově smýšlejících lidí a tak proti katolicismu pod heslem klerikalismu vystupujíce, katolický lid k vlastní organisaci na venkově dohnali.

Vznik agrárně liberální strany české počíná zvolením rolníků Jana Rataje a Alfonse Šťastného za poslance do zem. sněmu král. Českého ve volbách konaných ve dnech 20. až 26. listopadu 1895. Tehdáž zvoleno bylo do českého sněmu 80 mlado-

[12]) Pokud se však mne týče, mohu říci, že jsem, ač často i přemlouván, žádný ze soc. demokratických podniků nenavštívil a jejich výstavě r. 1902 v Praze se vždy uhnul. V těch třebas i osobních záležitostech jsem důsledný.

čechů, 3 staročeši, 2 agrárníci a 1 pokrokář. Hned po těchto volbách jal se stranu liberálně agrarní budovati známý protiklerikál Alfons Šťastný, proto také tato strana podle toho v zásadách vypadá. Šťastný fedroval začátky strany nejprve ve svých »*Selských Listech*,« ale záhy na to, roku 1897, založili si agrárníci vlastní orgán k vedení strany, který vyšel pod jménem »*Obrana zemědělců*« číslem 1. roč. I. dne 9. dubna r. 1897 v Praze. Z tohoto listu vyšel nynější denní list agrární »*Venkov*.« Sdružení českých agrarníků založeno bylo r. 1898.

Na Moravě povstala strana českých liberálních agrárníků na ustavující schůzi dne 27. prosince r. 1904 v Národním domě v Olomouci. Hnutí liberalně agrární v Čechách vzniklé a na Moravu se deroucí vyburcovalo i katolický lid rolnický, nejprve na Moravě, k samostatnému jednání.

K probuzení katolického lidu venkovského na Moravě, přispěl nemálo »*Spolek katolického rolnictva českého na Moravě*.«

V čele katolického ruchu proti liberalům vidíme ku konci let devadesátých státi dva muže: Vincence Ševčíka, faráře ve Viskách u Letovic, a Josefa Šamalíka Skalského, rolníka v Ostrově u Sloupu. Pevný základ k hnutí katolického rolnictva na Moravě položily »*Selské Hlasy*,« jejichž 1. číslo I. ročníku vyšlo dne 8. ledna 1898 v Ostrově, redakcí a vydáním Jos. Šamalíka. A list ten vychází do dnes. »Selské Hlasy« prodělaly cestu k založení katol. rolnického spolku. V památný den 23. září r. 1901 došlo na manifestačním sjezdu katol. rolnictva českého z Moravy na Velehradě k založení rolnické organisace. V týž den konala se tam první a ustavující valná hromada »Spolku katolického rolnictva českého na Moravě,« o jehož účelu promluvil dp. Vincenc Ševčík, zemský poslanec a farář z Visek. Předsedou spolku zvolen byl Josef Šamalík a stojí mu v čele do dnes (r. 1909). Na sjezdu tom mělo tehdáž účastenství 17.600 rolníků. A od těch dob až do dnes konají se v měsíci září každoročně takovéto manifestační sjezdy katol. rolnictva českého na Velehradě, vždy za účastenství 20.000 až 30.000 osob stavu rolnického. [13])

* * *

Podobně jako na Moravě vzniklo hnutí katolického rolnictva českého proti proudům agrárně liberálním v Čechách. Základ k tomuto hnutí položen byl na poradě připravného komitétu, který se v královském městě Kolíně sešel dne 26. října r. 1902 a tam se rozhodli všichni přítomní založiti »*Sdružení katolických zemědělců českých v království Českém*.« V komitetu tom hlavními osobami byli kněz řadu sv. Norberta P. Milo Záruba a rolník František Šafránek, redaktor »*Selského Listu*,« jehož 1. číslo roč. I. vyšlo v Praze dne 15. září r. 1902 nákladem Václava Kotrby. [14])

---

[13]) »Naše Listy,« č. 3. ze dne 14. září, č. 5. ze dne 28. září 1901. Články: Sjezd katol. rolníků na Velehradě.« Dále č. 6. ze dne 5. října 1901 r. XI. článek »Selské hnutí«

[14]) Spravedlnost,« kapesní kalendář na rok 1903 nákladem V. Kotrby vydaný v Praze Článek »O počátcích hnutí katolického rolnictva v Čechách.« Napsal P. Milo Záruba.

Jak dnes hnutí katolického rolnictva v Čechách i na Moravě vzrostlo a jaký má význam, viděti bylo z výsledků voleb do zemských sněmů i do říšské rady v minulých kapitolách a uvedených tam statistických tabulkách. Nejnovější organisaci katolického rolnictva českého v Čechách i na Moravě jsou od polovice roku 1908 po venkově zakládané *skupiny organisace venkovní katolické mládeže a katolické Raiffeisenky s hospodář. sdružením.* Bůh dej, ať toto hnutí roste a prospívá k naší společné katolické a křesťansko-socialní věci.

Dále vznikají letošním rokem *v Čechách tělocvičné katolické jednoty Sokolské* a na Moravě *tělocvičné katolické jednoty* pod názvem *»Křesťansko-socialní tělocvičná jednota »Orel.«*

* * *

Abychom měli obraz křesťansko-sociálního hnutí v zemích koruny české od jeho vzniku r. 1885 do polovice r. 1909 celistvý, musím také zastaviti se u stále vzrůstajícího a nadějného všeodborového sdružení křesťanského dělnictva na Moravě, které dnes rozprostírá se svojí činností též na Slezsko, Dolní a Horní Rakousy.

Toto sdružení konalo v Brně 15. srpna 1909 svoji čtvrtou řádnou valnou hromadu za přítomnosti 178 delegátů, zastupujících 11.280 členů. Schůzi vedl předseda sdružení, říš. poslanec Jan Šrámek. Podávány byly zprávy za minulý rok 1908. Během roku 1908 přibylo nových členů 5692 a za první polovici roku 1909 přibylo opět 3692 členů. Konstatováno bylo, že sdružení čítá dnes (15. srpna 1909) 20.172 členů ve 395 skupinách či odbočkách, a to členů řádně platících. S méně řadně platícími členy počítá sdružení 25 000 členů. Na členských příspěvcích zaplatili členové za rok 1908 celkem 87 673 K a 12.704 K na příspěvcích pro případ úmrtí. Na nemocenské podpoře během roku 1908 vyplaceno bylo členům 29.104 K 16 h, stěhovací podpora činila 817 K 53 h, úmrtní podpory dáno 5255 K a za právní zastupování dělníků vydáno 1150 K 90 h. Zaměstnání sprostředkováno 122 členům ze 200 členů o ně se hlásících. Hotové jmění sdružení (bez jmění skupin) činilo dne 15. srpna v Brněnské centrále *150.264 K 25 h.* Během roku konáno sdružením 2000 agitačních schůzí, k nimž mělo sdružení své řečniky.

Činnost to zajisté úctyhodná!

* * *

Pátý všeobecný sjezd katolíků československých konal se v Hradci Králové ve dnech 28. až 31. srpna 1909 ve třech místnostech: v divadle Klicperově, v Adalbertinum a v Borromeum. Sjezd měl čtyři schůze slavnostní a více schůzí odborových. Na sjezd dostavili se též Jeho Eminence ndp. Leo kard. Skrbenský, kníže-arcibiskup Pražský; Jeho Excell. ndp. dr. Fr. Sal. Bauer, kníže-arcibiskup Olomoucký, a J. M. ndp. Theodorovicz, kníže-arcibiskup katolicko-armenský ze Lvova, J. M. ndp. Jos. Hůlka, biskup Česko-Budějovický a byli hosty J. Excell. ndp. biskupa dr. Jos. Doubravy, biskupa Hradeckého. Jeho Excellence ndp. biskup litoměřický zastoupen byl vdp. kanovníkem Čechem z Li-

toměřic a Jeho Excell. ndp. biskup brněnský zastoupen byl vdp. Msgrem. dr. Jos. Pospíšilem, kanovníkem z Brna. Z veledůstojného duchovenstva dostavili se opatové, praeláti, kanovníci, děkani, faráři a katecheti a kaplani v hojném počtu

Po zahajovací slavnostní schůzi 28. srpna následoval 29. srpna dopoledne ve skvěle prapory ozdobeném městě slavnostní průvod, v němž neseno bylo 47 spolkových praporů a 150 organisačních a spolkových tabulek. V průvodu kráčelo na 15 000 účastníků sjezdu. Předsedou sjezdu zvolen byl říšský a zemský poslanec p. JUDr. Mořic Hruban z Olomouce.

Ve čtyřech slavnostních schůzích řečnili: říš. a zem. posl. Jan Šrámek, farář Vlastimil Hálek, říš. a zem. posl. dr. Jan Ev. Krek, říš. a zem. poslanec P. Tomáš Šilingr, říš. posl. Frant. Šabata, dr. Václav Rezníček, říš. posl. JUDr. Jos. Myslivec, J. M. opat Method Zavoral a říš. poslanec dr. Rud. Horský. V odborových schůzích řečnili tito programoví řečníci: P. Frant. Jukl, zemský poslanec Jos. Jilek, sl. Jakubcova, Jos. Hovádek, Ant. Fait, Martin Typlt, Václav Špaček, MUDr. Arnošt Pekař, Josef Adámek, Fr. Šafránek, Fr. Ječný, Ant. Kaňourek, sl. Augustina Rozsypalova, sl. M. Věchtova, sl. Lud. Kosařova, P. Fr. Světlík, říš. poslanec Václav Myslivec, říš. a zem. posl. Msgre. dr. Ant. C. Stojan, říš. posl. J. Prokop, zem. posl. J. Adam, dr. Bedřich Petr, Fr. Jelínek, Filip Jan Konečný, dr. Fr. Reyl, JUC. Josef Hronek a JUC. Ignác Petržílka.

Sjezd vydařil se neobyčejně skvěle a proslovy přítomných nejdůst. pánů biskupů dodáno mu katolicky manifestačního lesku.

Jako obvčejně zaslány jsou ze sjezdu pozdravné telegramy sv. Otci Piu X., Jeho Veličenství císaři a pánu a J. C. V. následníku trůnu.

Za to truc-sjezd pokrokářů a socialních demokratů dne 29. srpna v Hradci Králové na »Střelnici« konaný, vzdor velkým sháňkám, dopadl bledě — neměl ani desátý díl toho počtu účastníků, jaký měl sjezd katolíků.

* * *

Nejnovější národně katolické, křesťansko-socialní nebo katolicko-rolnické časopisy v tomto novém hnutí od roku 1906 vznikly:

»*Práce*,« orgán Všeodborového sdružení křesť. dělnictva v král. Českém (Centrála v Hradci Králové). Týdenník. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 18. ledna 1906 v Hradci Králové za redakce Jaroslava Astra.

»*Český Lid*,« katolický týdenník v Kostelci nad Orlicí. Číslo 1. roč. I. vyšlo 5. října 1906. Redaktoři: P. Jos. Novotný a Ant. Rybníček.

»*Hlas Lidu*,« katolický týdenník v Čes. Budějovicích. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 4. října 1906. Odp. redaktor V. Boh. Pavlik-Sychra.

»*Právo*,« politicko-křesť. socialní týdenník na Kladně Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 21. prosince 1906. Vydav. a redaktor Jan Sokol.

»*Vlastenec*,« týdenní orgán katol. organisací v Praze. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 5. ledna 1907. Číslem 1. roč. II. dne 11. ledna

1908. »Vlastenec« zašel. Redaktorem byl Karel Wolf. Orgánem organisací prohlášeny pak »Naše Listy.«

»*Štít*,« křesť. socialní týdenník v Hradci Králové. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 5. ledna 1907. Vyd a redaktor Frant. Šupka.

»*Spravedlnost*,« katolický týdenník v Příbrami. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 20. července 1907. Vyd. a redaktor Leop. Havelka.

»*Jitřenka*,« týdenní časopis pro katol. ženy a dívky, ve Vršovicích u Prahy. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 25. září 1907. Vyd. a redaktorka Frant. Jakubcová.

»*Venkovan*,« týdenní orgán českých katolických zemědělců v království Českém v Praze. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 7. listopadu 1907. Odp. red. Václav Myslivec a řídí red. Jos. Adámek.

»*Český Západ*,« křesť. socialní týdenník v Plzni. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 1. ledna 1908. Vydavatel P. Ant. Havelka a redaktor odp. P. Jos. Hák.

»*Jaro Mládí*,« měsíčník pro katol. mládež v Praze. Číslo 1. roč. I. vyšlo v lednu 1908. Red. Fr. Jelínek.

»*Naše Mládež*,« orgán katol. mládeže, v Praze. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 15 prosince 1908. Redaktor Jan Novák.

»*Nový Věk*.« křesť. socialní týdenník v Brně. Číslo 1. roč. I. vyšlo 26. října 1906. Redaktor Jan Běloch.

»*Ječmínek*,« křesť. socialní týdenník v Prostějově. Číslo 1. roč. I. vyšlo dne 3. října 1908. Redaktor Otakar Pavlovský.

»*Ochrana*,« křesť. socialní týdenník ve Znojmě. Číslo 1. roč. I. vyšlo 6. května 1909. Redaktor Adolf Vrba.

Doslov.

Končím. Odkládám péro, které poprve jsem vzal do ruky dne 17. října r. 1879. abych snášel z vypůjčených ročníků Petrova »Dělníka,« »Českého Dělníka,« »Oulu« z let 1867—1872 a činil zápisky k dějinám socialního hnutí v zemích koruny České. Dějiny tyto jsou prací, která trvala bez mála třicet let. Dvacet let jsem snášel ze soukromých knihoven předáků hnutí delnického u nás a z pozůstatků, které se do mé doby dochovaly, a dalších deset let věnoval jsem propracování sneseného materialu, získání dalšího a pak sepsání celých dějin.

Odkládám péro spokojen. Podařilo se mně nejen jako autoru tohoto spisu, ale i jako účastníku tohoto hnutí zachrániti pro budoucnost všecko to, co alespoň v stručnosti, od prvních počátků hnutí socialního u nás každý vzdělanec a každý našinec, v popředí hnutí katolickeho se pohybující, má věděti. Byla to práce úmorná, ale důležitá. Do dnes žádná socialní strana v národě českém nemůže se vykázati svými socialními dějinami jako strana křesťansko-socialní. Význam a důležitost těchto dějin nepoznává se ještě dnes, pozná se ale v budoucnosti, až nás nebude a přijdou po nás jiní, potom teprve stoupne význam a důležitost těchto dějin do oprávňující výše — u všech socialních stran bez rozdílu.

Družstvo Vlast se svými odbory slaviti bude letos 25leté jubileum svého založení a trvání dne 7. října 1909 ve vlastním

domě v Praze, kde bude konána po mši svaté slavnostní schůze členská a pak prohlídka výstavy 25leté národně osvětové a křesťansko-socialní práce družstva. Mezi vyloženými tiskopisy budou třídílné »Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České«, družstvem vydané, jistě jedním z důležitých spisů, na které družstvo Vlast může býti hrdým.

Jako v úvodu I. dílu, tak i zde na konci III. dílu děkuji ještě jednou všem, kdož mně v této práci byli nápomocni. Děkuji zvláště redaktoru »Vlasti« Tomáši Škrdlovi, který mně k sepsání těchto dějin nejvíce nabádal, a slav. družstvu Vlast, že umožnili mně vydání těchto dějin.

Na Král. Vinohradech, dne 1. září 1909.

T. J. Jiroušek.

V Olšovském mlýně.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Dokončení.)

Když mladí a justiár odjeli, ostatní se rozešli, tu se vybrala mlynářka za toho dlouhého jarního večera ku kapličce svatého Prokopa.

Za jarních plískanic přípravami ku svatbě zaměstnána a nyní po této uklízejíc, nedostala se sem letos posud a věru že toužila po tomto místečku, kde si vždy ulehčila a se posilnila modlitbou. Maně ji napadlo, jak sem šla prvně s malým Prokůpkem, provázena věrnou Barčou a oddaným stárkem. A zase jí napadlo, jak byla zde přepadena Jarolímem. Smutně sklopila hlavu.

Pomodlila se a usedla na práh kapličky.

Májový večer dýchal veškerou svou lahodou. Lehounké páry srážely se nad lesy, osení zvedalo se malounko teprve nad ornicí, sotva že ukryl by se ve vzešlé jařici skřivánek. Z lesa voněla pryskyřice, vlhká vůně mechu mísila se s touto, tak osvěžující byl ten vzduch zde nahoře. Z luk voněla tráva, řeřicha, blatouchy a pampelišky neurčitou vůní, tak milou a silnou. A na holé mezi za kapličkou i na prostranství kolem této smrčky osázeném počínala dýchati vůní svojí mateřídouška.

Mlynářce bylo pojednou volněji. Napadlo jí, že tam doleji v lesích, sotvy dvě hodiny cesty odtud, mají dcerky její domov. Také samoty, ale jiné nežli mlýn. Tam že nepřijde třeba celý týden třeba nikdo cizí, nikdo že tam neobhlíží obyvatelům ani radosti ani starosti. Však že o Olšovském mlýně se po horách stále povídá, vždy zase znovu, smutně a mrzutě si mlynářka řekla. Pohodila nevrle hlavou a pohlédla maně na velký keř hlohu, rostoucí a rozkládající se do široka. Téměř bylo slito květu, běloučkého jako sněhový poprašek na ostnatých větvích, a mlynářka se trochu podivila, že si toho dříve nevšimla.

Hleděla tak na ten keř, když v tom se za keřem vztyčovala pomalu mužská postava. Nevykřikla mlynářka, nerozeznala dobře ještě, jaký jest ten člověk, ale věděla ihned, že jest to Jarolím.

Vztýčil se úplně. Byl oděn ve vojenský šat, dosti čistý, vojenská čepice seděla mu trochu furiantsky na kudrnaté hlavě. Pod pravou paží měl opřenou vysokou berlu, pravá nohavice visela prázdná, levá ruka třímala berlu kratší.

Uplynulých deset let nezanechalo v obličeji Jarolímovu mnoho stop. Byl zmužněl, leč nyní byl po přestálém utrpení a svízelích poněkud přepadlý, v očích obrazil se smutek.

Mlynářka sepiala ruce. Jarolím rozhoupal se k chůzi. Mlynářka pojednou zaslechla jakoby volání Prokopovo: »Hup, hup, hup!« znělo jí to hučení v uších, jako by do šumu mlýnského kola. Věděla, že se klame, že mlýnské kolo není sem slyšeti, že stojí mlýn dnes v neděli tiše, že ten chromec tam, ten člověk na berlích, neotevřel ani ústa a přece to slyšela, slyšela znova. Necítila více jarní vůni, bylo jí, jako kdyby ssála chřípěmi zápach bahna, jak lpělo toto kdys na Prokopově mrtvole. A před očima se jí tmělo, myslila mlynářka, že omdlí a napadlo jí, že ji pak Jarolím jistě zabije. Že uhodí ji tou okovanou berlou do hlavy a až ji omráčí, pak teprve že se k ní schýlí a vrazí jí do srdce nůž — co se tehdy nepovedlo, že se povede dnes. Jak unikla smrti vražednou rukou za podzimního večera, tak neunikne jí dnes, za toho rozvlnění krásy máje. — — —

Berla zadusala, zabřinklo kování o kámen, viděla mlynářka vzlétlou jiskérku z křemínku, snížila hlavu a čekala, čekala — — — Věděla, že by lehce chromci utekla, leč nevstala, jen sepiaté ruce vztáhla proti bývalému mládkovi.

Tento přiblížil se, smekl levicí čepici a vztáhnuv ruku promluvil: »S ponížeností prosím a žádám, jeden ubohej, plezírovanej voják o svatou almužnu.«

»Jarolíme!« vydechla mlynářka.

»Jsu pěšák, od infanterije a bejval jsem mlynářskej a taky sekernickej, s ponížeností prosím a žádám o svatou almužnu.« Tak tím svým milým, příjemným hlasem promlouval Jarolím.

»Jarolíme!« Mlynářka se chvěla.

Jarolím stál se sklopenou hlavou, pokorně jako žebrák a jako žebrák, jemuž se nedostalo almužny, nasadil čapku na hlavu a obrátil se k odchodu.

»Jarolíme!« po třetí zavolala mlynářka a povstala.

Mrzák již odcházel zpět směrem k onomu hlohovému keři.

Mlynářka stála jako zkamenělá. Neodvážila se již zavolati a hleděla za Jarolímem, až jí zmizel dopola za oním keřem a a zcela za skalami.

Pak šla volně ke mlýnu. Nemohla dnes již s nikým mluviti. Byla ráda, že Vlkán již asi spí, že nemusí se s ním třeba i hádat, nechtělc se jí do řeči s Barčou nebo tetkou, ba ani se stárkem. Byla ráda, že jest již i Johanýsek pryč, který spravuje ještě jí nějaké šaty, pobyt až do té neděle prodloužil, že odešel

po odjezdu mladých manželů i s Johanýskovou, která za ním došla.

Ne, ne, nemohla s nikým mluvit. Tak se bála objevení Jarolímova, jeho hněvu, výčitek, hrozeb, msty a hle — on přišel jako žebrák — — s prosbou o almužnu!

O, seznala mlynářka, že chtěl jí tím povědít, naznačit, že nemusí se ho obávati, že poznal i on svoji chybu, svůj hřích a že snáší neštěstí svoje pokorně jako Boží trest.

»A já jsem mu ničeho nedala,« řekla si pojednou s výčitkou a myslila si, že by mu byla dala všecky svoje peníze i svůj zlatý řetěz, na kterém podle kříže měla ještě několik dukátů zavěšeno.

Tak jí to napadlo o tom řetězu, až se podivila a zároveň zachvěla ve vzpomínce, jak o svojí svatbě s Vlkánem prvně ovinovala ten řetěz kolem hrdla, kteréž byly nedlouho před svatbou svíraly Jarolímovy škrtící, rdousící prsty. Vzpomínala, kde že má ten nůž, kterým ji chtěl Jarolím asi bodnouti. A vzpoměla si, že jej uschovala na výměnku v koutní almárce, od které jen ona sama měla klíč. Byly v té almárce trochu divné památky. Uschovala tam nebožka výměnkářka ty hračky, s kterými si ubohý Prokop hrával ve svojí zlé chorobě, jakož i jeho dýmku a pytlík na tabák. Pak jeho modlicí knížky s obrázky, tabulku, na které se učil písmenkám a v krabičce zuby, které mu jako chlapci vytrhala. Když po Prokopově smrti ony památky k těmto ukládala, pravila k nevěstě: »Až vám bude někdy hodně smutno na světě, tož se na tyto věci přijďte podívat a budete hned vědět, že je proti mateřský lásce a proti mateřský lítosti všecko na světě marnost.« A to si také vzala, ty berly Prokopovy, které doposud v koutku o almárku opřeny stály. Tenkráte schovala mlynářka ten Jarolímův nůž k těm věcem, aby ho neměla na očích, aby jí nepřišel do rukou. Však ji nikdy nenapadlo prohlížet ty památky. Vždyť nad svými dětmi do opravdy velké lítosti dosud neměla, nestihlo jich dosud žádné opravdové neštěstí.

Vzpomenuvši nyní na onen nůž, připomenula si, co nebylo ji dosud nikdy napadlo, že totiž oním nožem Jarolím vyřezal Prokopovi ony hračky i pracoval jím na těch berlích. A zachvěla se, bylo jí, jako by ostří nože cítila na svém krku. Šla si pozdě ulehnout, ale nespala po celou noc.

Ráno byla práce s uklízením a tu se teprve počalo mlynářce po dcerách velice stýskat. Sotva dočkala neděle, aby se mohla odpoledne jet za nimi podívat.

Vlkánovi se nechtělo jet s sebou, čemuž byla mlynářka ráda. Vzala s sebou Prokůpka, stárek žádal, ať ji může vézt, aby ty zlaté děti uviděl. Svolila rada.

Dojeli s dobrými koňmi dříve než za dvě hodiny k myslivně, kde bytoval Vilém Helm s Maruškou. Byli arci s radostí uvítáni a za chvíli, ana Maruška i manžel její přisedli, jelo se k Mančince. Tu příjezd matčin arci způsobil též radost a mlynářka se potěšila dcerami. Zeťové byli k ní vlídni.

Myslivny podobaly se jedna druhé, a sestry se smály, že jako od malička mívaly vše stejné, mají nyní i stejné domovy. A že je to jako v pohádce, že si vzali dva bratři dvě sestry.

Mlynářka se tázala dcer, zda se v lese nebojí. Jen se smály.

Hospodářství měly hezky zařízeno, děvečky, které dány myslivcům z panského dvora, byly dovedny a pracovity, a mlynářka si řekla, že snad se zde u dcerek usídli trvale štěstí.

Uspokojena odjížděla a cestou domů si upřímně se stárkem pohovořili. Sdělila Vojtěchovi, že viděla Jarolíma a jak divně se zachoval.

»Panímámo,« žasl stárek.

»Věřte, Vojtěchu, že kdybych byla sama, že bych ho vzala hned do mlejna, já nemám proti němu hněvu. A taky myslím, že se ho dotkl Boží trest — jako mne.« Tato dvě slova mlynářka jenom zašeptala.

Stárek po chvíli řekl: »Aby vás Pán Bůh posilnil, panímámo, možná, že se v Olšovským mlejně dočkáme něčeho smutnýho.«

»Taky mi to tak připadá,« řekla mlynářka.

Dojedše domů, byli oba nemile překvapeni hlukem na dvoře.

Byl si mlynář zavolal přišedšího potulkou dudáka a řka, že bude držet »oktáv« od svatby, dal hráti a kázal chase, aby tančila. Sám tančil také s děvečkami i s děvčaty, která byla za nedělního odpoledne v polích a uslyševše muziku do mlýna přiběhla. I chasníci se dostavili, mlynář donášel sám ve džbáně pivo, Barča musela donést buchty, chléb a pomazánku a bylo veselo.

Mlynářka se nezdržela, zanubovala.

Mlynář ji přede všemi okřikoval, vyhrožoval ranami, hádal však, že ona asi dcerám notné schoře s sebou vzala, tož že on si také popřeje a poveselí se. Však že je proti ní skoro jako mladší, an má jenom toho jednoho synka, ještě chlapce, a ona dvě vdané dcery.

Viděla mlynářka, že jest opilý a raději odešla.

»Za deset let, za deset let,« šeptala si smutně, ukládajíc si sváteční šaty.

Na dvoře trvala vřava dále. Děvčata z dědiny chtěla odejíti, že se snad panímáma prý zlobí, mlynář jim nedal, musela zůstati a tančiti. Sám zpíval a výskal, blábolil v opilství, že takovou svatbu, jako vystrojil on nevlastním dcerám, ještě v Olešnici neviděli, takovou pak, jako vystrojí sobě, až se bude po druhé ženit, že neviděli na celém panství.

Mlynářce, slyšící tyto řeči do světnice, bylo, jako by vrážel nůž do srdce.

Druhého dne, dokud mlynář vyspával, pohovořila si teprve důvěrně s Barčou, jak, když začíná Vikán takhle vyvádět, budou muset hospodařit, aby mohla splácet dluh na věna dcer.

»Snad je na tom Olšovskym mlejně kletba,« řekla mlynářka a Barča nedovedla, ani se nepokusila ji to vymluvit.

XIX.

Jakoby duch zloby byl se usídlil v Olšovském mlýně, tak pojednou bylo nemilo tam, kde po tolik pokolení láska a svornost sídlívala.

Vlkán se měnil, jak lidé říkali; spouštěl se. Počínal hýřiti, píti, dělal mlynářce vše možné na vzdory.

Tančil při muzikách jako svobodný, a nebyla to vždy děvčata nejlepší pověsti, jaká si k tanci volával.

A takové »vyražení«, jako oné neděle, kdy byla mlynářka navštívit dcery, zařídil si nyní ve mlýně každé chvíle.

Domlouvala-li mu mlynářka, tu, byl-li střízliv, odbýval ji jizlivě a uštěpačně, byl-li podnapilý, nadávkami, a musila někdy prchnouti, aby ji netloukl.

Než přešly žně, byl Vlkán rozkřičen po horách jako jeden z největších hýřilů a lidé, jak již jsou, to mlynářce skoro přáli.

Však že dosti dobrých časů užila a když již je měla, že si jich neváţila. A div že se neříkalo, že si zavolala na osud, řikajíc jako vdova tak hrdě, že jest svou vlastní paní.

Mlynářka snášela vše klidně, s oddaností, která se podrobuje osudu, snášejíc veškerá dopuštění i jako trest i jako zkoušky.

Skláněla hlavu pod trestající rukou Páně. A s novou důvěrou vysílala modlitby k nebesům. Veřila pevně, že vyjde i z tohoto trápení, jako z jiných těžších.

»Aspoň mi nehrozí hřích,« říkávala si.

Byla letos hojná úroda na polích, lidé se těšili, že nezavítá nemilý host nedostatek pod střechy. Ve mlýně neměli již místa v stodolách. Mlynářka musela letos více dohlížeti, když napadlo mlynáři dát se do hýření, hýřil třeba tři dny, pak vyspával a nestaral se o nic.

A pak zase spílal, chtěl, ať čeká se s prací, až poručí, nařídí, kde a kdy se má co pracovati.

Mlynářka klidně však nařizovala dále a vzpomínala, jak bylo jí dobře, ana zde měla starého šafáře a mohla na tohoto spolehnouti.

»Co, že tak najednou vypukla u pantáty taková divokost?« pravila kdysi k Barči, any za nedělního odpoledne usedly spolu u kapličky svatého Prokopa.

»Kdož to může vědět, panímámo. Snad jsou v něm vzteky k vůli holkám, jako panímámám fořtkám, že přece jste prosadila svou vůli. Snad to v něm bylo, vřelo, snad je to jeho planeta,« soudila Barča.

»To pití, to ho strhá. Včera, jak přišel opilej, chrčel, že jsem se lekala, že je to jako smrtelný chrapot. A bledej byl, do žlutava jako těžce nemocný. Barčo, Barčo, co asi na mne čeká?« Mlynářka ujala Barču za ruku upracovanou do tvrda.

»Moc dobrýho asi ne, panímámo. To jste si nějak zavolala na osud. Všecko se vám vždycky vyplní, ale všecko to dopadne potom jináč. Chtěla jste syna, chtěla jste muže svobodníka, chtěla

iste vdát dcery a všecko to jináč dopadlo, ne docela špatně, ale přece jináč«.

»Neříkej, že chtěla, Barčo, jen že jsem si přála. Snad jsem dost pokorně Boha neprosila. Ó, já vím, že mezi svejma hříchy hřích pejchy nemám posledním.«

»Netrapte se, panímámo. Však jsem vám na tomhle milým místě před léty řekla, že Bůh mnoho odpouští a že pro jeden hřích se člověk nemusí bát všeho a všeho. Mějte radost nad dětmi.«

»Mám, mám. A snad víc než zasluhuju. A co bude s Prokůpkem? Humřu-li, jak si to pantáta přeje, připraví ho o mlejn, to jisté že ano. Vidíš, Barčo, jak jsem si přávala, aby Pánbůh Prokopovi ulehčil, přávala jsem si to k vůli sobě, byla jsem zaslepená a včil to vím, co je to, někomu přát smrt. Ten chudák aspoň o tom nevěděl a já to vím.«

»Nemyslete na to, panímámo.«

»Jak nemyslet. Jako bys ty na toho tvýho Hondu nevzpomínala.

Barča neodpověděla, jen pohlédla do lesa.

Chvíli obě ženy mlčely.

»Panímámo,« zašeptata pojednou Barča.

»A raději nemluvme, není mi do řeči,« mlynářka podepřela hlavu o lafovou bráňku v kapličce a hleděla před sebe, kde na stráni zakvítal fialovými květy vřes.

»Panímámo, někdo jde,« šeptala Barča znovu.

Mlynářka vzhlédla. Od onoho hlohového keře přicházel muž. Vlastně přihupoval se na berlích. Vojenská čepice stínila svým štítkem ten známý obličej.

Byl to Jarolím. Došed k ženám zastavil se a pozdravil: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.«

»Na věky, amen,« děkovala Barča.

Mlynářka jenom hlavou kývla.

Jarolím zvedl čepici a počal prositi o almužnu, jako když zde zastal z jara mlynářku po prve.

»Ne, ne, nepros, nežebrej!« zvolala mlynářka vyskočivši. »Odpusť mně, Jarolíme, odpusťme si spolu, aby i Pánbůh nám odpustil!«

»Odpusť nám Pánbůh!« řekl Jarolím. Upustil čepici a podával ruku mlynářce a pak Barči.

»Pojďte, přisedněte k nám,« vybízela Barča.

»A povídej, pověz, jak se máš,« žádala mlynářka.

»Jako žebrák, panímámo, jako plezírovanej voják. Práci jsem odvykl a i kdybych chtěl, můžu pracovat jenom málo. Mám přízeň, pravda, ale rodiče to nejsou. I dědoušek a babička jsou mrtvi. Kdyby byl prachděda, musela by mně přízeň nechat na tom Uherovským gruntíku, ale to — prej jdi a žebrej, když nemůžeš dělat a když prej nedělal's dobrotu,« smutně Jarolím vyprávěl.

»Ó, jak bych tě ráda vzala do toho Olšovskýho mlejna, kdyby — kdyby to mohlo bejt,« řekla mlynářka.

»To vím,« řekl Jarolím. »Hned, jak jsem vás tu viděl, jsem to věděl, že se na mne nezlobíte. A jenom jsem vám hukázal, že žebrám.«

»Bála jsem se tvojí msty,« pravila mlynářka. Vykládal o tobě jeden takovej invalida a tak jsme zvěděli, co je s tebou. A že se chceš mstit. Leželi prej jste spolu na jedný posteli. Poznal O.šovskej mlejn podlevá tvýho vejkladu, podlevá dvojčat. A divně to povídal, že's prej řekl, že se ti holka odškloudla a —« mlynářka se zarděla.

»A ten! Panímámo, vy nevíte, co je taková plezúra. To dostane člověk takovou horkost, že se mu zdají věci, co byly a nebyly a věří všemu a mluví s cesty. A pak si plete sny a skutečnost. Možná, že jsem povídal, ale věřte, na mstu jsem nemyslil. Viděl jsem to v tý vojně, když tolik lidí okolo mně padalo, nevěděli ani, proč a zač, jen skrze ňákou mstu těch potentátů. A to jsem seznal, že msta patří Bohu a že má člověk ji Bohu odevzdat,« Jarolím mluvil vážně a smutně.

»To máte dobře, Jarolíme,« řekla Barča.

»A já ju cejtím, tu Boží mstu, já snáším ten Boží trest,« zalkala mlynářka.

»Vím. Slyšel jsem. To víte, panímámo, mezi žebráky, s kterejma se setkávám, se slyší všecko. Ale o tom nemluvme. Já vás zde hu kapličky vyčkávám huž kolik dní. Chtěl jsem s vámi mluvit, panímámo, chcu vás varovat,« řekl Jarolím.

»Před kým?« žasla mlynářka.

»Před zbůjníky. Je banda raubířská ve Vetle, kradou, vypalujou a mordujou,« šeptaje řekl Jarolím.

»Rodičko Boží!« vykřikla Barča.

»Povídal o tom vzácnej pán justiciár,« připoměla si mlynářka.

»Chodíjou ti zbůjníci všelijak přestrojeni mezi žebráky. A hanba je to říct, vysloužilejch vojáků je dost mezi nima. Taky mně chtěli mezi sebe naverbovat, nesměl jsem říct ne, aby se mi nemstili, ale humínil jsem si, že je vyslechnu a budu lidi varovat. A vyhnout jim můžu, huvěřili mi, že tuze těžko chodím,« Jarolím opatrně se ohlížel za té řeči.

»Víte snad, že se na Olšovskej mlejn chystajou?« tázala se Barča.

»Hurčitýho nic. Ale že do tohohle okolí půjdou, to vím. Dejte pozor na každýho krajánka, na každýho žebráka i na ty, co po léta znáte, nevíte, kdo z nich se s těmi lupiči spolčil a puntuje. Zavírejte brzy z večera, huž se dni krátijou, vopírejte vrata ještě sochory a nenechávejte psy, aby od někoho něco vzali. Tygra huž asi nemáte ani Bosáka?« Jarolím se maně usmál, vzpomenuv na psy, s kterými rejdíval.

»Máme Tygra, Bosáka, ale mladý Tygr je moc opatrnej a Bosák jako drak,« řekla Barča.

»Nechte je celej den na řetězu a raději zavřeny, aby je někdo neotrávil. Až na noc je pusťte. Pařte jim libečku do žrádla, aby byli divočejší. Kdybych se dověděl něco bližšího, přijdu vám povědít, přijdu si pro almužnu,« navrhoval Jarolím.

»Nechoď do mlejna, Jarolíme,« řekla mlynářka.

»K vůli mlynářovi myslíte?« tázal se.

»K vůli všemu. Přijď každej večír sem ku kapličce, dojdeme sem vždycky někdo, já nebo Barča, nebo Vojtěch. A Prokůpka ti sem pošlu,« mlynářka se usmála.

»To je váš synáček. Viděl jsem ho o svatbě. Viděl jsem svatbu Marušky a Mančinky a modlil jsem se za ně. Taky k nim dojdu je varovat. Jest-li pak mě poznají,« Jarolím se také usmál.

»Dojdi, Jarolíme, dojdi a pozdravuj je ode mne. Mně je to přece moc líto, že nezůstaly v selském. A počkej, moc hu sebe nemám, ale něco přece.« Mlynářka sáhla do kapsáře pod zástěru a podavala Jarolímovi několik grošů.

»Panímámo, nevezmu od vás peníze. Nemám hladu, vojákovi lidi dajou. Až kdybych potřeboval, řekl bych si vám. Zaplať Pánbůh,« Jarolím se zarděl.

»Ale jen si to vezmi aspoň na tabák, vy mužsky rádi,« vybízela Barča.

Jarolím přijal tedy mlčky peníze.

Ještě poseděli a pohovořili si. Tak upřímně, přátelsky jako lidé, již se těší, že zbavili se hněvu z duše; hněvu na člověka milého.

Mlynářka, když Jarolím odcházel, hleděla za ním dlouho, dlouho. Byla klidnější od té chvíle a trpělivěji snášela výbuchy Vlkánových zlých rozmarů.

Žně byly skončeny, mlátilo se a bylo plno lidí stále ve mlýně. Mleči se střídali, mlelo se ve dne v noci a stárek se musel činiti, aby mohl všem vyhověti.

Mlynáři pojednou napadlo, že měl by prodati více obilí najednou. I zjednal více mlatců a nechal mlátiti v obou stodolách. Mlynářka varovala, ať nebéře se mnoho cizích lidí do stavení, že vůči varování jejímu učinil opak, ji sic zarmoutilo, ale nepřekvapilo.

Jednoho dne k podvečeru ozvalo se od lesa skuhrání sejčka.

Mlynářka seděla právě davši mlatcům večeři na lavičce u vantrok. Zbledla. Toto znamení umluvil Jarolím se stárkem pro případ nebezpečí. Tedy bylo toto na blízku. Ale i Jarolím byl na blízku.

Barča šla právě z chléva. Zaslechnuvši znamení, postavila putnu, kterou v ruce držela a spěchala k rybníku.

Skuhrání se opětovalo blíže a blíže.

Barča oběhla rybník a na kraji lesa zastihla Jarolíma.

Jen málo spolu promluvili. Tolik pověděl invalida staré děvečce, že mezi mlatci, které mlynář zjednal z lidí chodících po dědinách a nabízejících se k práci, jsou dva ze zbůjníků, majících svoje shromáždění v lese Vetle u Žďáru.

Nenapadlo nikomu, ani zkušenému stárkovi, že nejlépe by bylo bývalo ohlásiti věc v zámku. Mlynářka jenom bedlivěji dbala uschovati drahé své šaty, zlatý a stříbrný čepec, zlatý řetěz, granáty a peníze.

Napadla ji skrýš, kde nikdo by takové věci nehledal. Odnesla je do výměnku a dala do koutní almárky k těm smutným památkám. Při tom padl jí do oka Jarolímův nůž. Prohlížela jej a zastrčila do kapsáře, míníc, že ho Jarolímovi vrátí. Urovnala věci v koutní almárce, srovnajíc hračky tak, že za nimi by nikdo nebyl hledal tak drahé ozdoby. Hedvábné pak svoje šaty »životky« a jupky dala bedlivě zabalené do staré almary po výměnkářce, uzel zakryla starými šaty, hračkami a koudelí.

Že by zloději měli zkušenost a hledali v krámech a haraburdí cenné věci, to nepřišlo mlynářce na mysl.

Barča pomáhala stárkovi zatím ukládati lepší koňské postroje, kožené opratě a podobné lepší věci.

Vlkán byl dojel z města, kam jel pro pivo, notně podnapilý i ulehl záhy z večera a spal.

Mlynářka řekla k stárkovi, že by nejraději neulehla, jak se bojí.

»To by vzbudilo podezření,« řekl stárek. »Kdo ví, kdy dají ti špatní lidé o sobě vědět.«

Barča řekla, že ulehnou s tetkou oblečeny a nabádala mlynářku, ať dá k nim do výměnku spát Prokůpka.

Tomu že bude lépe ve mlýnici, rozhodl stárek, odtamtud že aspoň by jsa vzbuzen neodběhl do nějaké vřavy.

Mlynářka svolila a stárek zavolal hocha, Jen jako mimochodem odvedl jej do své komory v mlýnici, tam jej zabavil a ospalého vložil na svou postel. Nebylo to poprve, učinil tak již kolikráte, odstraniv chlapce, aby neslyšel vády rodičů.

Řekl mlynářce stárek, že bude nejlépe, bude-li Prokůpek u něho spávat, pokud budou cizí lidé ve mlýně. Hochovi dělalo to potěšení, říkal si, že je jako mlynářiček.

Mlatci spali v přístodůlku, byly již v druhé polovici srpna chladné noci i rozestlali si slámy. Mladší chasníci ulehli na senníku, odkud někdy dlouho do noci rozléhal se zpěv a smích.

Tohoto večera bylo veseleji než jindy. Jeden z mladších mlatců měl pastýřskou píšťalu, na kterou někdy pískával.

Dnes vytáhnul ji a počal pískati táhlými zvuky, jako když se pastýři svolávají.

»I přestaň s tím a nech člověka radějác husnout,« okřikl jej jeden starší muž z dědiny, který do Olšovského mlýna chodil mlátit již asi dvanácte roků.

»A tož půjdu pískat za stodolu, abyste nehubařil,« odsekl mladík a běžel za humna, několik chasníků a děvečka i pastvice i mladší ženské běžely za ním.

»To bude roztopáš,« zabručel onen starý mlatec.

Za humny ozýval se záhy zpěv a smích. Chasník pískal na píšťalu známe nápěvy, mladí lidé zpívali.

»A víte co, pojďme kousek dálejc, ať nám ti staří nevyčítajou, že je burcujame,« řekl jiný chasník, který s píšťcem se stále pohromadě držel.

»Ano, pojďme až k lesu, svítí měsíček, je hezky,« ozvaly se hlasy.

Šli, museli přes lávku přes potok. Se smíchem šli »husí řadou«, napřed pištec, pískaje veselý pochod, pak ostatní, posledním zůstal pišťcův kamarád.

Nikdo si nepovšimnul, že se tento zdržel. Nikomu nenapadlo, že by něco u lávky kutil. Přeběhl lávku zpět, vytáhl hřeby, které tuto, prosté prkno, k trámci připevňovaly a vrátiv se učinil tak i na druhé straně a pak prkno hodil do potoka, v jehož spádu rychle odplulo.

Zapotil se i přejel zpocené čelo rukávem. Nůž, kterým pracoval, silný zavirák, zastrčil za kožený pás.

Dohonil ostatní, aniž byli tito zpozorovali, že jim chyběl.

Již byli u lesa a pištec vedl svůj hlouček ještě dále, do úvalu, odkud nebylo ku mlýnu vidět.

Tam usedl a vybízel ostatní, ať také tak učiní, že si udělají lekraci.

»Vždyť je zima,« řekla jedna z ženských.

»Zapálíme si ohníček,« řekl pišťcův kamarád a hned všichni lámali suché chvojí, shrnovali mech, někdo zakřesal do hubky, přidržel do žmenu suchého mechu a již praskal a plápolal veselý ohníček.

A pištec pískal, chasa zpívala, tu chopil hoch děvče kolem pasu, přivinul, přitiskl a mladí lidé těšili se veselé chvíli, nedbajíce, že jsou unaveni lopotou celodenní, že zítra táže na ně čeká.

Za chvíli řekl někdo: »Koukejte na oblohu jaká je záře od toho našeho ohníčku, budou lidí myslit, že někde hoří, že ti raubíři z Vetky někde zapálili.«

»Ba toť. Ale pro Boha, chaso, to je větší zář nežlivá od toho ohníčka. To někde hoří,« řekl starší chasník a drápal se na stráň.

»Neblázni!« okřikl jej pištec.

Leč onen již křičel: »Pro Ježíše Krista! Svatý Floriáne, oroduj za nás! Hoří! Hoří stoh za stodolou! Hutíkejme hasit!«

A již běželi všichni, nevšímajíce si ohníčku.

Pištec a jeho druh ušlapali, udusili ohníček.

»Je toho dost tamtoho,« řekl pištec posměšně a kamarád mu přisvědčil. A pak šli klidně za ostatními, kteří pádili v překotném útěku.

Planul stoh za stodolou, stoh zlatitého zrna jařice a chytal již i druhý, v němž srovnán byl živný ječmen.

Lidé pobíhali okolo, hledíce způsobiti přítrž dravému živlu.

Bylo jich málo ve mlýmě, nejvíce, a to nejmladších šlo za pišťcem do lesa. Zdrželi se nepozorujíce, jak čas ubíhá a ostatní ve mlýně zůstavši, spali zatím tvrdě.

Oheň spozoroval stárek, který nemohl usnouti a vyšel ven obejíti mlýn. Učinil pokřik a s hrůzou spozoroval, jak těžce bude se asi hasit, voda byla dosti vzdálena, muselo se přes dvůr, stodolami nebo ze záhumní aspoň sto kroků k potoku. Nebylo lidí, nebylo dostatečně nádob k hašení. Visely ve mlýně v síni vysmolené kože na vodu, leč nebylo jich více než deset a těžko s málo lidmi zahájiti podávání vody v řetězu. V dědině

asi všecko spalo. Tvrdě, po námaze denní i když spozorují oheň, přiběhnou, nemají stříkačky, není nářadí, sotvy žebříky a háky. V městě spozorují oheň sotva, zabrání tomu lesnatá stráň, zvedající se tím směrem, jakož i v panském zámku. To vše uvědomil si stárek v malé chvíli a zalomil rukama nad hlavou. »Bože, Bože, přispěj nám!« zvolal.

Mlatci pobíhali okolo, v rychlosti sdělili stárkovi, že mladší chasa odešla s pištcem prý za stodolu, za humna — či kam —

»To bylo naschvál, to bylo připraveno,« mumlal stárek.

Josef se ženou vyběhli z pazderny, Josef nesl háky, počali s mužskými strhovati hořící snopy se stohů. Leč tu poznali, že plane oheň uvnitř, že byl založen ze spodu a že ještě více přístupem vzduchu vyráží.

»To se neuchrání, hajme stavení, především stodoly,« řekl jeden z mužů.

»Voda, kdyby byla voda! Mlejn, chlívy, maštal, vejměnek se huhájí, tam je voda ve vantrokách — pro Boha, stavidla jsou zaraženy, běžte je vytáhnout! — A lidi, lidi kdyby byli! Kde jenom je chasa!« Stárek se chvěl po celém těle.

Pokřik přiměl všecky, že obrátili zřetel k potoku, kde stáli na druhém břehu mladší lidé, nemohouce přes vodu, že lávka byla stržena.

»Ó huž tomu rozumím! Ó Bože, Bože, neopouštěj nás! Svatej Prokope, patrone Olšovskýho mlejna, oroduj za nás!« zavolala mlynářka podle stárka stanuvši.

»Panímamo, jděte do stavení, Josefe běž s sebou, tam třeba se huž špatně koná!« uřícen volal stárek.

Někdo z mlatců vlekl k potoku žebřík, hodil tento přes vodu, přes kterou si lidé přebroditi netroufali, vědouce, že jest potok skoro na sáh hluboký a ložiště plna ostrých skalin.

Jak to šlo, jeden druhého přidržujíce dostali se po žebříku a hleděli pomáhati při hašení.

Stárek narychlo se vyptal, jak to přišlo, že se vzdálili a jen vzdychl, vida svoje tušení potvrzeno.

»K stavidlům, mládku!« nařizoval a mládek s několika dělníky pádili stodolou k stavidlům.

Přes všecku vřavu pronikl nyní zvláštní zvuk — hlasité skuhrání sejčka, přicházející od mlýnice.

»Ó to Jarolím! Tam je zle!« zvolal stárek a pádil stodolou na dvůr. »Lidičky, nechte to hořet, pojďte, běžte, tam je zle!«

Na dvoře stál Jarolím.

»Běžte, běžte, já jsem mrzák, v sednici panímáma! —« volal Jarolím chvěje se.

Stárek, Josef, dva neb tři muži a Barča pádili do světnice.

Odtud zaznívat pustý křik. Vrazivším tam naskytl se hrozný pohled. Tři muži v obličeji začernění, s noži v rukou dotírali na mlynáře, jeden cloumal s mlynářkou chtěje peníze! Dva vybíjeli sekyrkami truhly a almary v světnici i přístěnku, vyhazovali věci, vázali je do uzlů, strkali do pytlů.

»Vyveďte koně, zapřáhněte do vozu, odvezeme si to,« volal ten, který srážel mlynářku do kouta, aby mohl na ni zamě-

řiti nožem, který v matném světle lucerničky na stole stojící se mu leskl za pásem, nůž dlouhý, široké čepele. Jiná lucernička postavená na kamnech ozařovala přísemný výjev.

»To obstarají Zrzek s Píšťalou,« odvětil jeden ze zbojníků. »Ti to zde znajou, však pracovali a mlátili, jen včil, pantáto, peníze sem, víme, že máte doma tolarů dost!«

Stárek i druzí muži skočili po zadu na zbojníky, počali zápasiti, zbojníci zviklí rvačkám setřásli rozechvělé dělníky jako kočky a připravenými, kol těla otočenými provazy a řemínky mrštně svazovali jim ruce i nohy, odhodivše je stranou, kopali do nich jako do dřev.

Bolestný výkřik věstil, že byl někdo zasažen nožem. Byl to Vlkán, kterýž uhodil jednoho ze zbojníků pěstí do obličeje. Chlap bodl a mlynář svezl se k zemi.

Stárek zápasil s jedním chlapem, srážeje rány, jimiž tento po něm mířil klackem, který byl na dvoře uchopil. Již, již se kácel. V tom skácel se zbojník, zasažen po zadu mocnou ranou. Dostalif se v zápasu k otevřeným dveřím, v těchto objevil se Jarolím, opřel se o pažení, aby nezavrávoral a kovanou berlí rozmachem vší silou vedeným udeřil zbojníka do hlavy.

Tento zaúpěl klesaje a náčelník, jemuž se podařilo sraziti mlynářku bránicí se silou zoufalostí, na kolena, ohlédl se po něm.

»Co to, Petře?« zvolal. Leč mlynářka použila toho okamžiku, kdy odvrátil od ní svoji pozornost, sáhla rychle volnou pravou rukou do kapsáře, vyňala Jarolímův zavirák, otevřela tento zuby a vrazila zbojníkovi do prsou, kde se mu v zápase byla rozhrnula košile, do hrudi zarostlé černým vlasem. Krev vytryskla a zbojník se zaklnutím se zapotácel.

Stárek zbaven svého protivníka přiskočil a potácejícího se a klesajícího načelníka srazil ránou pěstí k zemi úplně.

Ještě čtyři muži stáli zde proti stárkovi a mlynářce a chromému Jarolímovi, který se opíral o dveře a svoji berlu pozvedal na obranu. Dva nechali již prve svazování lupu a druzí dva již byli proti dělníkům. Od mlynáře odskočili, ponechavše jej soudruhu, který jej bodl, obořili se nyní na zoufale volající ty tři lidi.

Leč tu byla již pomoc. Barča zůstavši prve v síni, vplížila se do světnice, uchopila v polici nůž, rozřízla rychle Josefovi i druhým provazy a řemeny, jimiž byli svázáni, a muži postavili se proti zbojníkům.

»Nezabíjejte! Jen je svažte!« volala Barča vidouc, že zbojníci ohromeni, zaleknuti zraněním náčelníkovým podlehli domácím lidem, již vyrvali jim nože a sekyrky.

Těmitéž provazy a řemeny, jimiž prve s pustým výškiebkem svázali obránce mlynářových, byli svázáni nyní sami a Barča podala z komory ještě svazek lýkových provazů, jimiž pouta přitužena.

V tom vrazili do světnice Zrzek a Píšťala, jak prve onen zbojník poznamenal pišťce a jeho druha, byliť se dostali také

po žebříku přes potok, smějíce se, že nemusejí běžet oklikou. Byli již zapřáhli a šli pomoci odklízet lup.

»Ó, vy zbůjníci,« zvolal Josef a uchopil pištce za krk. Počal jej tlouci, nedbaje, že stárek volá, ať jej jenom sváže.

»Mluv! Jste všecky? Nebo tě huškrtím a hodím tě pod kolo!« řval Josef.

»Dejte mi pardon! Povím.« Mladík svíjel se pod ranami, stárek byl mu zatím svázal ruce v zadu. —

Již dobíhali lidé z dědiny k ohni, již hrčela stříkačka ze zámku, leč ze stohů nedalo se ničeho zachrániti.

To bylo divení, nářku, hrozeb.

»Děkujme jen Pánu Bohu, že nás na přímluvu svatýho Prokopa zachránil, od něho byla pomoc,« řekla Barča vážně.

Zbojníci naloženi na vůz a odvezeni do zámku. Náčelník a onen zasažený Jarolímovou berlou byli těžce zraněni, ostatní lidé ztloukli přes stárkovo bránění. —

Dohořívající stohy podávaly svojí září příšerný obraz zbojníků na voze klnoucích a úpějících — — —

XX.

Bylo té noci a rána v Olšovském mlýně tak hrůzno a děsno, že nejen ženy, ale i muži plakali hlasitě.

Stárek podržel rozvahu. Poradiv se rychle s Jarolímem vyzval všechny, ať jdou do výměnku, že světnice musí zůstati tak jak jest, až dojedou úředníci.

Ve výměnku uložily ženy mlynářku, která byla napadena horečkou a ošetřovaly ji, jak mohly, mlynáře uložily na druhou postel. Byl bodnut do břicha a stárek vypravil mládka ihned pro lékaře a zároveň pro kněze. Zapřáhl mládek druhý pár koní do bryčky, bál se však sám jeti, jeli tedy dva muži s ním.

Mužští, ke kterým se připojili i sousedé z dědiny, ozbrojili se klacky, kosami, rýči a prohledávali olšiny kolem rybníka i skály nad mlýnem.

Leč nenašli nikoho. Byl také Píšťala, jak zbojníci pištci přezdívali, sdělil, že na dnešní výpravu kázal náčelník s sebou jíti pěti, jak řekl, »dobrým chlapům,« již nelekli se vztáhnouti ruku s nožem. A k tomu oni dva, kteří dali se najmouti za dělníky.

Vyznal, že hned k večeru založili se Zrzkem oheň v jařičném i v ječmenném stohu a »šikovně« odvedli mladší chasu, v lesíku zažehli ohníček, aby nebyla hned záře od požáru zpozorována, že Zrzek strhl lávku, že zapřáhl koně, aby tyto i s vozem připojili k lupu.

»A co dál ještě najdete,« končil svoje vyznání. —

Našly se ještě stopy příprav lupičů a lidé hlasitě naříkali, vidouce, jak zločinci připravili zkázu mlýna. Stavidla byla zatlučena skobami, které oněm dvěma »mlatcům« asi soudruzi za noci donesli, nebyli by lidé jimi hnuli a mlýn i ostatní stavení by byly jistě úplně vyhořely. U jalového koryta bylo stavidlo vytaženo a voda potoka odtekala rychle do lučin, takže i odtud

bylo by ji k hašení bývalo málo. Jen okolnosti, že se utišil z večera vítr, na mlýn táhnoucí, bylo děkovati, že hořící obilí se nerozlétalo. Střechy stodoly i chlévů arciť byly z větší části strhány, pracovali lidé silami úzkostí zdvojenými.

Když se vraceli z obchůzky do mlýna, prohodil někdo: »A že pak se psi neozvali?«

»Psi!« vykřikl stárek a pádil k boudám. Podivil se sám, že psi se neozvali, vždyť sám je byl z večera pouštěl ze řetězů.

Tygr ležel u svojí boudy, maje krk zadrhnutý okem ze silného drátu, zdechl uškrcen, aniž by byl zakňučel. Lehce dobré zvíře zlákali mladí zbojníci, stačilo blížiti se k boudě, aby pes ihned na toho, kdo tam přicházel, dorážel, přiběhnuv třeba až od vrat.

»Chudáku náš starej,« zanaříkal Vojtěch a prášek se dal do pláče.

»O, lidi, lidi, koukejte náš Bosák, chudák, Bosáček,« tak rozplakala se děvečka Lída pod kůlnou.

Zde ležel Bosák, usmrcen ranou nožem. Měl břicho rozpárané, bylo na stopách krve viděti, jak se plazil v bolestech. Nemohl ani zavýti, zlosyn zavázal mu tlamu kusem hadru.

»To je raubířstvo!« zvolali všichni.

Rozestavili se do hlídek, ač nebylo se již přepadení co obávati. Vyznalť »Píšťala,« že jest jich tlupa dvanácte a čtyři že zůstali doma ve Vetle, kde mají ve skalách v jeskyni a postavených boudách svoji, jak řekl, »residenci.«

»Však je páni schytají, zavřou, nechají pověsit,« těšili se lidé. —

Stárek odebral se na výměnek, došed prvé pro Prokůpka, který na jeho loži veškerou vřavu zaspal tvrdým, zlatým spánkem dětství.

Mlynářka již prve volala po synkovi, leč žádná z žen netroufala si jíti přes dvůr. Barča ji chlácholila, že jest u hocha jistě Jarolím. Bylo tomu tak a Jarolím vyprávěl, že, jak pohlížel na spícího chlapce, bylo mu tak klidno v mysli, jako by cítil zde blízkost anděla, opatrujícího dítě ve snu, ano kolem zuřilo neštěstí, nebezpečí, zločiny.

Mlynářka zmítala se v horečce, naříkala, že snad zabila člověka, že bude také odsouzena.

Vymlouvaly jí to ženy, chlácholil ji stárek, že jednala v nutné obraně a že se jí dostane pochvaly, ne-li odměny, jaká byla úřady vysazena na hlavu náčelníka lupičů z Vetly. Znali lidé tohoto, byl jmenován v okolí a i mezi loupežníky Medvědem, podle zarostlé tváře hustým vousem i huňatých prsou. Povídaly se o něm celé kroniky, o úžasné jeho síle, obratnosti, chytrosti i ukrutnosti. Sám dával prý se lidem poznati, chodil veřejně na trhy a poutě, do hospod a dovedl vždy uklouznouti stíhajícím jej drábům.

Tedy dvanácte loupežníků bylo ve Vetle, dozvěděli se dnes v Olšovském mlýně a těšili se, že budou sproštěni toho zla. Nebže zbylé čtyři páni chytnou, toho se chtěli dočkati.

Ve výměnku bylo smutno. Na jedné posteli chvěla se mlynářka, tisknouc k sobě Prokůpka, který byl všecek ustrašen; na druhé sténal mlynář. Jarolím usedl u okna, byl všecek uondán a sklíčen.

Nenadál se sám, že tak brzy vyplní se jeho předtucha, že přišel tak v čas se svým varováním. Leč tu pojednou napadlo jej, že bude obviňován ze spolku s lupiči, již arci mnoho žebráků se vyptávali, na těchto vyzvídali, těm, již povědíti nechtěli, vyhrožovali. Ale lidé jsou vždy nákloněni věřiti o člověku spíše co horšího než lepšího.

Barča a teta ošetřovaly Vlkána. Barča přistoupila k Jarolímovi.

»Jak je?« otázal se tento.

»Špatně. Budeme mít asi funus. Nepřečká to,« řekla temně.

Jarolím zavzdychl: »Takovej silnej člověk a nehubránil se,« divil se Jarolím.

»Byl opilej, spal tvrdě. Povídala panímáma, jak vběhla do sednice, že ho ti zbůjnici cásali s postele a jenom z hurta na něj: Peníze sem! A ju chudéru chytil ten vrchní, sám prej ten Medvěd. Co se o tom lidi napovídajou a my jsme se ho dočkali,« vzdychla Barča.

»Ba divnejch věcí. Co zde v Olšovským mlejně jenom, pokavád já jsem zde byl, přešlo divnýho lidu; žebráci, invalidi, rybníkáři, rasovští, katovští i cigáni a včil se tu dočkali i raubířů,« Jarolím zalomil rukama.

Zahrčel povoz, přijížděl farář s lékařem.

Lékař prohlédl Vlkána a potvrdil náhled Barčin. Rána ostrým, silným nožem prořízla břicho a poškodila vnitřnosti, byla obava, že nemocný se zakrvácí, že pomoci není tím spíše, ani lupiči, jak se povídalo, natírají nože jedovatými šťávami z bylin; tak uznal doktor a přistoupil k mlynářce.

Chlácholil tuto a i farář mluvil k ní útěšnými slovy. Chválili její duchapřítomnost a odhodlanost.

»Nebudu zavřena? To bych nepřežila,« plakala mlynářka.

»Ne, budete pochválena. Ale bylo to odhodlání, ovšem v zoufalosti,« pravil lékař.

Všichni se vzdálili ze světničky, aby mohl kněz vyzpovídati nemocného.

Mlynářku vedl sám doktor. Usadili se na dvoře, kde se dalo.

Svítalo ranní šero. Mlhy řídly, hvězdy bledly, bylo sychravo, chladno. Ostrý čmoud od shořelých stohů naplňoval vzduch, všude kolem bylo neladno, tak tísnivo, obrysy stavení a předmětů v neurčitém světle nabývaly takovými podivnými stíny jiné podoby.

Bylo slyšeti šumot vody, v rákosí u rybníka tu a tam vypískla čejka, znělo to jako volání o pomoc.

»To bude práce se spravováním střech,« prohodil někdo.

»Přece líp, nežlivá aby to bylo shořelo,« řekl jiný.

»Všecko se nahradí, ale tam jest zmařen lidský život,« řekl lékař.

Zahrčel vůz v úvoze, vracel se Josef s povozem, na kterém byl odvážel zbojníky.

Ihned jej všichni obklopili a vyptávali se. Nevěděl mnoho. Jen že byl zrovna on sám vyslechnut, že pověděl, co věděl, ukázal na ony dva mladíky, již byli ve mlýně pracovali.

Dnes že přijedou hned ráno ze zámku i z města úředníci do mlýna, vyřizoval.

Zvonek volal k nemocnému. Tento byl při vědomí, podal ruku ženě, odprošuje ji za příkoří, která od něho byla vytrpěla, požehnal Prokůpkovi, vzkázal dcerám pozdravení, neměl-li by jich již uviděti. Svoje jmění poručil Prokůpkovi. Lékař a farář měli to dosvědčiti.

»Jen ho kárej, aby nebyl z něho divous jako já,« řekl ženě. »Zkusilas a byla bys zkusila ještě víc, vřelo to ve mně, divny hříchy bych byl páchal.« Pak počal blouzniti, vykřikoval, úpěl. Horečka zuřila vzrůstajíc, rval se domněle s loupežníky, pak zase volal, ať hraje muzika, ať chasa tančí, ať zpívají! — — K ránu skonal.

»Tak zase vdovou, tak zase sama. Ba věru, o mně se budou povídat po horách kronyky,« zalkala mlynářka.

Co ženské mrtvolu myly a převlékaly, šla mlynářka k rybníku, chtíc rozžehnout světlo u obrazu na místě Prokopovy smrti. Jarolím šel s ní.

»Vidíš, tobě mám k poděkování, že jsem se hubránila,« řekla a vyprávěla mu, jak náhodou vzala k sobě jeho nůž, jak týmž nástrojem, kterým on ji samu kdysi ohrožoval, se zbavila hrozného útočníka.

Jarolím se opřel o olši a stíral slzy.

»Tak osud sám napravil moje provinění. Bůh sám zde vládl osudem,« řekl vážně. Nemluvili více.

Nad horami vycházelo slunce. Červánky rozlévaly se oblohou, mlhy klesaly k zemi, světlo rozlévalo se kolem.

Mlčky vracela se mlynářka s bývalým mládkem do mlýna. Několik trapných smutných dnů uplynulo, než vše spořádáno, než vypraven pohřeb Vlkánův, než odbyty výslechy.

Že kdyby nebyli bývali varováni Jarolímem, nebyli by měli pražádné obezřetnosti, žádné duchapřítomnosti, vypovídali stejně i stárek i Josef, mlynářka, Barča a tetka.

A Jarolímovi udělena pochvala na úřadě i malá peněžitá odměna.

Mlynářka odmítala podporu, kterou jí byli soudcové přiřkli. Nezranila nebezpečně náčelníka lupičů, pozdravil se ve vězení a byl odsouzen k smrti provazem.

Z jeho soudruhů odsouzeni k smrti ještě dva, jimž byly dokázány vraždy, ostatní, jichž bylo možno usvědčiti pouze z loupeže, paličství a zranění, byli odsouzeni k dlouholetému vězení. Ony čtyry společníky a dvě ženy, které byly hospodyněmi loupežníků, dopadli drábové ve Vetle a stíhajíce je po kolik dnů, posléze přece po zoufalém jich odboji se jich zmocnili. Byli též odsouzeni do vězení, byli všichni čtyři vysloužilí vojáci, zmrzačení a sloužili ponejvíce za zvědy.

Roztrpčeni zradou »Píšťalovou« vypověděli i druzí lupiči pravdu a jmenovali, udali všechny žebráky a tuláky, od kterých měli zprávy o tom, kde mají lidé peníze, kdy nebudou doma, jak lze se kam vloupati.

Celá řada takových lidí byla lapena a byli pokutováni bitím a vězením.

K popravě oněch tří zlosynů, která konána na »katově vršku« u Jihlavy, jel se z Olšovského mlýna stárek s Vojtěchem podívat a Jarolíma vzali s sebou.

Mlynářka se vzpírala jeti též, díc, že by tu podívanou jistě odstonala a do smrti před sebou viděla. Také jí po oné hrůzné noci vlasy úplně sešedivěly.

Ponenáhlu se uvádělo ve mlyně vše do pořádku. Ve světnici přestaven nábytek, aby nic neupomínalo na ony strašné chvíle zápasu s lupiči. Strhané střechy stodol a chlévů opraveny, pole, kde stály shořelé stohy, znovu zoráno. V nedlouhé době zazelenalo se, jak vzklíčila tam některá zrnka, pozůstavší ve klasech vodou ulívaných žitů obilí a byla z toho aspoň pastva pro ovce.

Mlynářka byla jako zmámená, nemohla se o nic starati. Na radu justiárovu, aby si vzala opět nějakého šafáře, rozhodla se, že podrží ve mlýně opět Jarolíma, který je dohledu schopen. Jarolím s vděčností přijal to nabídnutí, řka, že věrností a poctivostí bude moci napraviti pohoršení kdysi dané.

Zeťové dovedli mlynářce každý jednoho bystrého psa. Však, když čeládka zakopávala Tygra a Bosáka, plakali všichni i mlynářka.

Noví hlídači Hek a Brok zvykli záhy ve mlýně. Asi se jim zalíbilo pouze hlídati, místo prohánětí se lesy a poli pod stále hrozícím karabáčem pánů.

Dcery navštěvovaly mlynářku, často i ona si k nim vyjížděla. Jarolímovi, nevědouce o bližším spletivu jeho osudu, prokazovaly upřímnou přízeň, kterou mu z dětství zachovaly.

Když se příštím jarem zasmála Marušce v náručí malá Vilémka a Mančince malý Jindřišek, tu vrátil se i na mlynářčiny rty úsměv a pozvedla hlavu posléze potěšena po tolika útrapách. Teprve seznala, jak bylo vzrostlo její jmění. Vyplatila dcerám upsané věno, vypůjčivši si z panského důchodu na mlýn, přidala jim ještě, vědouc, že, než Prokůpek doroste, z výtěžku polí, rybolovu a mlýna vše lehce splatí. Hotově uložené peníze po mlynáři Vlkánovi patřili ovšem Prokůpkovi, leč teprve asi za půl roku, když bylo již vše na úřadě urovnáno, našla mlynářka opasek s penězy. Náhodou.

Jak přestavěli nábytek ve světnici, přišlo postaviti postel na místo, kde druhdy stávala truhla, blíže k oknu, jak stála truhla v záhlaví lože.

Celou zimu však stěžovala si mlynářka, že od okna na ni táhne, a tak za jarního bílení světnice postavena postel opět na staré místo a truhla též.

Při mytí podlahy zpozorovala Barča, že na místě, kde stála a opět státi má truhla, zapadá jako čtyřhraný výkrojek prkno.

Zavolala mlynářku, tato odpáčila nožem onen čtverec a hle, pod podlahou objevila se skrýše. Byl vybrán násep do hloubi asi stopy a vyložen placatými kameny. V skrýši uložen byl opasek.

Mlynářka nevěděla o té skrýši, patrně ji udělal teprve Vlkán.

Opasek poznala, nebyla ho vlastně ani pohřešila, měl' Vlkán opasků více. Tento byl z červené kůže, vyšit hedvábím od kožešníka dosti uměle. V předu ve věnci vyšitých pávích per bylo celé jméno: Cyril Vlkán bílým hedvábím vyšito.

V opasku bylo nacpáno stříbrných, zlatých peněz. Utržil asi Vlkán za obilí, které prodával. Měl' toho roku zásobu až do nového a že se dále v kraji neurodil dobře oves, prodal Vlkán tento dobře. Také prodal len a před samými žněmi pár vykrmených volů, aniž by byl mlynářce pověděl i jenom, zač, natož peníze, nebo aspoň část odevzdal.

Bylo těch peněz skoro za tisíc tolarů. Mlynářka nevěděla, co si počíti, zda má je uložiti pro synka, či si je ponechati.

Radila se s justiárem a ten rozhodl, že jsou peníze její, že má Prokůpek dosti a že až mu bude kdysi předávati mlýn, tak jako tak mu uloží ještě přidati z hotovosti sestrám ku věnu.

Splatila si mlynářka hezkou část dluhu do panského důchodu a radostí nad tím zapudila hořkost, která jí vzešla novým poznáním Vlkánovy falše.

»Odpust mu Pánbůh,« řekla upřímně.

Jarolím zastával svoje místo ve mlýně tak, jako by nebyl býval vzdálen téměř jedenácte let, ale jako by byl odešel před málo týdny. V mlýnici ovšem nemohl pracovati, ale za to pohupoval se na svých berlách statečně po dvoře, po polích, kolem rybníka a v lese.

Stále něco vymýšlel, něco šukal a kde kdo ve mlýně obracel se na Jarolíma, bylo-li čeho třeba, ať to byl hřebík k přibití, nůž k nabroušení, hůl k seříznutí, topůrko k nasazení, nebo co jiného.

A než pobyl Jarolím rok ve mlýně, již si zase hvízdával a zpívával, jako druhdy.

S mlynářkou jednal uctivě, jak se oproti panímámě slušelo. Co bylo mezi nimi, to »pokušení,« toho oba nevzpomínali, řekli si jen, že zajisté jim Bůh odpustil, však že oba dosti vytrpěli.

Jednali spolu důvěrně, srdečně, jako blízcí příbuzní.

Stárek od oné hrozné noci počal jaksi chátrati a vyučenec jeho, syn Johanýskův, který byl již mládkem, byl od mlynářky přijat za stárka. Vojtěch měl býti jako na výměnku, jenom dohlížeti a raditi.

To měl Johanýsek radost, že se toho dočkal na synovi. A což teprve Johanýsková, ta svým »darem řeči« zaplavila celý mlýn.

Neměla již malých dětí, právě ve věku padesáti let narodilo se jí ještě děvče, které chodila všem známým ukazovat, jak bylo velké, silné a hezké.

Povila těch dětí Johanýsková devatenáct a honosila se, jak je Bůh miluje, že žádné dítě jim neumřelo, žádné není mrzákem,

žádné nezdravé a všecky jsou hodné a živí se mezi lidmi poctivě. —

Jedna dcera Filipina (u Johanýsků křtili vždy dle nejbližšího svátku v kalendáři) chodila s otcem šít, jeden syn, Raimund, usadil se v městě jako krejčí a mladší bratr Emanuel šil s ním. Sestra Markytka jim vedla domácnost. Po dědinách nechodili, to nesměli tatíkovi »lézt do revíru,« jak říkal, ale lidé donášeli jim šití do města i z města od chudších měšťanů měli vždy dosti práce.

Jen jedno mrzelo Johanýskovy manžely. A to, že byly ty jejich děti takové, jak říkali, »neženivé a nevdávavé,« nechtělo se prý jim do manželství a Johanýskovi neměli vnoučat.

Lidé tomu ovšem rozuměli jináče, říkali, že holky se bojí chasníci namluviti, že jsou prý hubaté, jako matka, o hochy pak že děvčata nestojí, že jsou mrňaví a nepohlední jako tatík. A hlavně že ta Johanýsčata držela dohromady jako kliščata a že by vždycky bylo každé Johanýsče dbalo sester a bratrů více nežli rodiny, do které se mohlo dostati.

Ale na místech se Johanýsčata držela, v Olšovském mlýně se říkalo, že Lída jistě Barču nahradí a tak jako tato do smrti ve mlýně asi setrvá. I v dobrém kamarádství se stárkem, sledujícím po Vojtěchovi, že bude Barče následovat, tím spíše, an nynější stárek jest jejím bratrem.

Mlynářka byla s Johanýsčaty tak spokojena, že vzala ještě jedno děvče, Rozáru, za pastvici i hocha Augustina za práška.

Barča běhala jako křepelka. Říkala, že pro vše smutné a hrozné, co se dělo v Olšovském mlýně, zapomněla úplně na vlastní smutný osud a přetrpěné žalosti. Jen děkovala Bohu, že ponechává jí sil ku práci, že nejí zadarmo svého chleba.

A všecku radost měla v Prokůpkovi, jakož i stárek.

Jen toho želeli, že se Prokůpek jmenuje po svém otci Vlkán a dotazovali se kde koho, zda by nebylo možno, aby bylo hochovi jméno změněno, aby se nazýval po mlýně Olšovský, když přece matka také Olšovskou byla.

Však že budou chlapci lidé přece vždy jenom říkati Olšovský mlynář, utěšovali se, když zvídali, že jest změna nemožnou.

A stará tetka se chlubila, že po ní zde zůstanou přece Olšovští, byť i chudí, přece poctiví a řádní lidé.

Mlynářka nabyla bývalé svojí obezřetnosti v hospodářství. Nedbala tak shánětí peněz, jako nebožtík Vlkán, odprodala jeden pár koní, ač v zimě dala i koňmi i voly jezditi na svážku do panských lesů.

Za to ji nejvíce těšil rybník, který skutečně nesl slušný výtěžek. Ani se nenadála a splatila dluh do panského důchodu, právě v témže roce, kdy Prokop donesl jí v měřici prvou mouku, kterou docela sám semlel a kdy byl od cechu za vyučence prohlášen.

To bylo mu právě osmnácte let a byl jedním nejhezčích chasníků na horách. Byl úplně podoben matce. Stárek a Barča

tvrdili, že má způsoby nebožtíka Prokopa, to že nese s sebou ten Olšovský mlýn, že jsou jeho dědicové stejní povahou.

Dcerky vozily a vodily matce již více vňoučat, každá měla ovšem také Prokopa, mlynářce pro radost. Tížila ji však přece do smrti myšlenka, že byla by dcery měla přece raději za mlynáře provdány.

Vedlo se jim dobře, s muži se měly rády, služba je živila vydatně, jak se říká, že ten panský chléb je vždy s pomázánkou, ale matce se poněkud odcizily. Zvykly jiným způsobům u mužů, zvykly jinému vedení domácnosti, nebyla to již ta dvojčata z Olšovského mlýna.

Nedokázala mlynářka promluviti si s dcerkami od srdce jako s Barčou nebo stárkem nebo dokonce s Jarolímem.

Jarolím často churavěl. Noha, totiž pahýl této, jej bolíval, od chůze na berlích měl podlitiny pod paží i v dlani, druhá noha byla zachvácena hostcem. Snášel vše trpělivě a Barča jej ošetřovala.

V celém okolí jmenovali jej jenom: Jarolím z Olšovského mlýna. Mladší lidé ani nevěděli, že nebyl příbuzným, jak se vůbec myslilo, však se staral o vše ve mlýně tak, že upřímněji by se pravý majitel starati nemohl.

Léta plynula, střídala se úroda s neúrodou, byli v Olšovském mlýně tu a tam zachváceni nějakou nehodou.

Jednou jim tulák, spustlý až k hnusu, jemuž neposkytnuto noclehu, ze msty zapálil stodolu. Od této chytla i druhá i střecha na chlévech. Stěží vyveden dobytek, stodoly a chlévy, celé dřevěné, shořely do základů.

Stavělo se znova a chlévy postaveny se zděnými pilíři. Šindele na střechy místo doškových krytin dělány doma, nebylo třeba spěchati, byloť v květnu a do žní byli se stavbou pohodlně hotovi. Zjednáni tesaři a šindeláři, pracováno chutě a kde kdo ve mlýně pomáhal.

Prokop dohlížel, těše se ruchu ve mlýně.

To bylo něco pro Jarolíma. Ten dokázal zase, že všecko pochopuje, všemu rozumí a vše se také dělo dle jeho mínění.

O rok později zase poškodila voda, leč takové ztráty nesla mlynářka s trpělivostí a oddaností, říkajíc, že zakusila a snesla větší nehody.

Povídaly se o mlynářce po horách opravdu kroniky, ba byla složena i písnička o »Raubířích z Vetly«, v které písničkář o konečném chycení loupežníků v Olšovském mlýně se arci zmiňoval a velice chválil »statečnou mlynářku«, která vůdci loupežníků, ukrutnému Medvědu, nůž do prsou vrazila a tak lidi toho hrozného raubíře zbavila.

Končila se ta písnička, že ta »statečná mlynářka« posud žije, Boha chválí a chudým dobrodiní prokazuje.

Lidé, již si písničku na poutech a jarmarkách koupili, přicházeli někdy z daleka, aby mlynářku seznali.

Nebylo jí to právě milé, leč nezdráhala se a povídala vždy zase znova o tom nočním přepadení, divíc se jenom, že pamatují si to lidé po tolik let.

Prokop jako vyrostlý chasník se vždy mrzel, že to tenkráte jako hoch zaspal a teprve vzbuzen byl, až byli loupežníci odvezeni a tak jich ani neviděl.

Mlynářka kromě k dcerám nejezdila od smrti svého druhého muže mezi lidi, ani na pouty se nepouštěla. Říkala, že nejmilejším jejím »poutem« jest vycházka ku kapličce na rozhraní mlýnských pozemků, k té, kterou dala znova zřídit a která byla jí tak památnou. Muselo býti již příliš ošklivě počasí, aby tam za nedělních a svátečních odpůldnů nebyla si šla posedět. Ráda viděla, zašel-li k ní někdo z dědiny, jak chodili lidi do polí, jak se říkává: těšit se úrodě a Božímu požehnaní, když všední dny patří práci.

Stárek, Barča a Jarolím došli za ní vždy i Prokop přiběhl.

Když se kaplička na zimu obkládala a zabedňovala, mlynářka to pokaždé oplakala. Říkala, že si vždy myslí, že snad příštím rokem již toho milého obrazu svatého Prokopa neuvidí.

A když se z jara, jak se zvykem určilo, vždy v neděli před prvním vyjetím do polí kaplička odbedňovala, bylo-li třeba znovu bílila, obrázky cídily, mlynářka se vždy té práce účastnila.

Stěny kapličky byly pokryty mnoha obrázky. Zvykla si mlynářka pro památku každému vnoučeti koupiti obraz jeho patrona, ač mnohdy to dalo dosti shánění, měly děti Helmových dosti zvláštní »panská« jména, jak si otcové přáli.

Na památku Vlkánovu koupila mlynářka obraz sv. Cyrilla a Methoděje, také stárkovi sv. Vojtěcha i věrnému svému kamarádovi sv. Jarolíma zavěsila.

Dočkala mlynářka vysokého stáří. Oplakala Barču i tetku, na jichž místo do výměnku přijala ovdovělou Johanýskovou, která si přistěhovala s sebou svoji dosti již zvetšelou harfu i potrhané karty. Nejmladší děvče pak učilo se u jednoho z bratrů krejčovině.

Johanýsková dočkala se po letech také chování, když se mladý mlynář oženil.

I stárek dočkal se té svatby, dočkal se, že byl Prokop řádným mlynářem a klidně zavíral oči ku věčnému spánku.

Mělť Olsovský mlýn řádného mlynáře a hospodáře.

O rok později po stárkovi zemřel i Jarolím, nedočkal se vysokého věku.

Prokop vystrojil oběma pohřeb, při kterém vždy spuštěn mlýn, jakoby o pohřbu člena rodiny.

Zůstal blahobyt v Olšovském mlýně, zůstala tam mezi příbuznými pravá láska a oddanost.

A po horách dosud se povídají kroniky o statečné mlynářce, jako o Olšovském mlýně.

Srpen.

Tu píseň tobě k chvále, ó měsíci zrna!
V tvých nocech vlahých dech Boží se nad krajem nesl
a do stébel chvějných krev zdrojná proudila ze žil mateřské země,
ty nejsladší šťávy plynuly v klasy,
a roucho zelené poledním žárem
proměnil's zázračně v zlatohlav stkvělý.

Buď veleben za tvoji štědrost a pohodu Hospodář bdělý!

Zpěv tobě ke cti pěju, ó měsíci zrna!
A loučím se s měnivým kouzlem tvých stříbrných oblak,
a loučím se s lahodou světlých, omamných nocí,
a loučím se s mandely chvostnatých snopů,
jež trčely k slunci jak kyklopů nesmírné zdivo,
a loučím se s proudů zurčivých hojivou vodou,
v níž radostně omládlo života ostny zbodané tělo
a sceleny trhliny nervové přize!

Buď veleben Tvůrce, jenž tají se v blankytu říze!

*

Nad krajem tichým Helios zářivé češe si vlasy,
zlatý z nich déšť prší v skloněné klasy.

Kosmickým řečištěm valí se života vzedmutá vlna,
nebeských darů rodička země je plna.

Nesmírný klid — jen vrcholky bříz si pohádku šeptají sladkou,
královna země že v bolestech šťastnou stává se matkou.

V slastné to zasnění poledních hodin vzrůstu a zrání
tiše spad' žlutý list — zvěst umírání.

J. Karník.

Majestát císaře Rudolfa II.

Ku 300leté památce jeho vypravuje Th. Dr. KAREL L. ŘEHÁK.

I.

1. »Když lidé spali, přišel nepřítel člověk, nasel koukolu mezi pšenici jeho, a odešel.«[1])

Tak vypravoval Spasitel v podobenství o království svém na zemi. A slova ta platí i o Církvi jeho celé vůbec, i o části její v Čechách zvlášť.

Dobrou pšenici zasívali u nás císař a král Karel IV., i arcibiskupové pražští Arnošt z Pardubic, Očko z Vlašimi, Jan z Jenštejna i Zbyněk z Hasenburku. Avšak syn Karlův Václav IV. nejen že v dobrém osévání umdlel, ale on sám svým životem i působením koukol zasíval do pšenice Páně. V náboženské ospalosti nejen dopustil, aby koukol učení anglického bludaře, asi od Jeronýma Pražského z jeho studií

[1]) Mat. 13.

v Anglii do Čech zavlečený, M. Jan Hus se svými přáteli v Čechách bez závady rozsévati mohli: ale arcibiskupa Jana z Jenštejna žalářuje, utiskuje i olupovati nechávaje, a dopouštěje duchovenstvo jeho od panstva světského odírati a všemožně sužovati, ba sám Jana Nepomuckého Božím mučenníkem čině, ukázal všem budoucím hubitelům vinice Páně v Čechách příhodnou cestu!

Když pak příliš pozdě seznal, že koukol do pšenice Církve zasetý i jeho vlastní pole královské zkázou ohrožuje, a svou chybu napraviti přisahal, bylo již příliš pozdě! Smrt vyrvala mu další moc z rukou.

2. Z koukolu bludů Viklefových a Husových, Církví Páně se vší určitostí odsouzených, vzcházelo postupem časů další pustošení role Páně.

Po krutých bojích husitských, když naposled nesmířitelná část přátel Husových v hrozné bitvě *u Lipan* potřena byla, smluvila se mírnější jich část s Církví na sněmu ve Švýcarech v Basileji konaném, o tak zvaných kompaktátech, jichž však hlava Církve, papež, nikdy nestvrdil, a spokojili se s některými ústupky, mezi nimiž bylo přijímání pod obojí. Strana tato sloula na dále *strana podobojí*, čili cizím slovem *utrakvistů*, anebo také *kališníků*.

Jiná část přátel Husových však nechtěla o smíření s Církví ani slyšeti; ale jdouc ne za rozkazem Páně, jenž apoštolů poslouchati velí,[1]) nýbrž za rozumy svými, neustála vždy nová učení vymýšleti a od skály Petrovy vždy více se vzdalovati.

I povstalo z jedovatého kořene bludů viklefovských a husitských množství odnožů čili *nových sekt*, lišících se v učení i od katolíků i od přátel kalicha.

Mezi těmito sektami nejčetnější byla ona, které praotcem byl neurvalý sedlák Petr Chelčický, a jež později jméno »*českých bratří*« přijala.[2])

3. Nerozumné děti i lidé dospělí, lehkomyslní mívají radost z plevele v poli, je-li jen pěkně pestrý! A mnohá noha kráčí, aby si sličně květovaného koukolu na roli hospodářově natrhala, nedbajíc, že přičinlivému hospodáři při tom užitečnou pšenici pošlapává i ničí a jej svrchovanou měrou zarmucuje i poškozuje. A tak i mnozí zalíbili si husitství, jiní kališnictví, jiní sbornictví českých bratří nebo jich odrudy, ač to nebyla setba Páně, ale koukol v pšenici jeho!

Zalíbilo se zejména *lakotným i vládychtivým pánům, že jim Viklef a po něm Hus přikazovali na pospas statky Církve, ba i vládu v Církvi, tak aby mohli i tělům i dušim svých poddaných jha ukládati.* A pro tento vábný koukol neostýchali se pustošiti pšenici Páně!

4. Poněvadž *kališníci* přese své ujišťování, že chtějí býti pravými syny Církve katolické, na rozkazy papeže i biskupů nedbali, nechtěli jim biskupové katoličtí žádných kněží více světiti. V této nouzi přišlo jim vhod smělé vystoupení německého bořitele Církve *Martina Luthera*,[3]) který již veškeren duchovní stav hanebně ztupil a zavrhl a

[1]) Mat. 18., 17; Luk. 10, 16.

[2]) Srovnej můj spisek ve »Vlasti« vydaný: »Sedlák Petr Chelcický, praotec českých bratří«.

[3]) Srovnej mé spisky ve »Vlasti« vydané, nadepsané: a) Martin Luther — jakožto záletník«; a b) »Martinu Lutherovi šach!«

pánům dal naučení, že místa duchovenská mohou beze všech ohledů na biskupy osazovati i *lidmi nesvěcenými*!

Učení takového se páni kollátoři velice ochotně přidrželi; zboží církevní, pokud si ho nebyli již dříve neprávem přivlastnili, nyní zcela na sebe přejali a na místa duchovních usazovali leckteré řemeslníky: krejčího, ševce nebo pekaře; a těm vykazovali na obživu jen to, co sami za dobré uznali, za prosté sluhy své je považujíce. Po vůli lidu poddaného nikterak se neptali.

I byla pánům v takovéto zvůli dobrou podhlavničkou další svobodomyslná, prý evangelická(?) učení Lutherova, že prý křesťanu *vůbec žádných dobrých skutků, tedy ani spravedlnosti konati netřeba*, ježto prý se jimi zásluhám Kristovým újma činí; a dále že prý třeba přijímati *pod obojí*, ať kdokoli, byť i nekněz, tak zvanou »večeři Páně« rozdílí!

Za takovýchto poměrů jali se kališníci s Lutherem a stoupenci jeho přátelské poměry navazovati a dle Luthera »reformovati«.

5. *Luther* dověděv se o přátelích svých v Čechách, dopsal roku 1522 stavům, na zemském sněmu shromážděným, povzbuzení, aby jen jakékoli nové spojení s Církví katolickou vytrvale a důsledně zamítali. Ba roku následujícího poslal do Prahy i věrného učně svého, bývalého faráře litoměřického, Havla Caheru, aby jim dal navedení, kterak by »i poslední pouto se sebe setřásli, jež je ještě k papeži váže!«

Cahera, od Luthera doporučený, stal se dne 23. srpna 1523 administratorem konsistoře dolejší čili kališnické, od Církve katolické neuznané, i hlavním farářem v Týně, aby pod rouškou husitství lutheranství dále šířil, čili kališníky v lutherány předělával.

Ale i *čeští bratří* snažili se z vystoupení Lutherova pro sebe těžiti a ve svém postavení se upevniti. Avšak jsouce z prvu mravů přísnějších, brzo se od lutheranů odloučili, pozorujíce jejich lehkovážný život, k jakému Luther slovem i vlastním životem hanebný návod dával.

I pozdější snahy *Jana Augusty*, domnělého biskupa českých bratří, na semknutí s lutherany zůstaly bez kýženého výsledku.

6. Dne 24. října 1526 byl za českého krále zvolen *Ferdinand Rakouský*, upřímný i rázný katolík. Ale poněvadž se byl stavům zavázal, že bude jich při »svobodách« jejich šetřiti, i zástavy církevních statků, jak je byl císař Sigmund proti vší spravedlnosti učinil, věrně uznávati, a kromě toho, sužován jsa politickými svízely v Uhrách, nemohl všem náboženským zmatkům v Čechách přítrže učiniti a zejména nepřátelským pánům českým v libovolném jejich si počínání *na jich vlastních statcích ubrániti*.

Takto se tedy luteranství v Čechách vždy více vzmáhalo, užívajíc pro sebe výhod toliko kališnictví povolených, jako by jen přetvořením jeho bylo. Zatím však dle pravdy kališnictví vždy více tlačilo do pozadí, tak že již r. 1539 převahu nad ním mělo. Nebo tehdy zvoleni byli i za administratora i do konsistoře kališnické stoupenci Lutherovi, kteří usnesli se o řadě článků, jimiž měly upraveny býti učení i řády jejich strany, v kterých se již o kališnických kompaktátech zmínky nečiní.

R. 1542 zvolen byl již zřejmý a bojovný lutheran *Mystopol* za administrátora a r. 1543 ve shromáždění duchovníků pod obojí hájila většina přítomných otevřeně učení Lutherovo, počala se také nazývati

sborem »evangelíků«, jako se nazývali i protestanté v Německu, a zrušila většinu starobylých obřadů, zejména i processí, jež husité až dotud o Božím Těle a o svátku Husovu byli konali.

7. Král Ferdinand snažil se ovšem, pokud mohl, aby nebezpečnému kvašení i řádění nekatolíků přítrž činil. Avšak, když odpadlí stavové němečtí založili tak zvaný »*svaz šmalkaldenský*«, a na samého císaře Karla V., bratra jeho, mocí brannou udeřili: vyrostly naděje i všem náboženským odbojníkům v Čechách. I učinili *vzpouru proti králi Ferdinandovi* za tím účelem, aby ho s trůnu svrhli, a na jeho místo usadili kurfiřta saského, lutherána.

K tomu cíli shromáždili již i vojsko v Bečově, blíže hranic saských.

Avšak císař Karel svaz šmalkaldenský dne 24. dubna r. 1547 v bitvě u Mühlbergu na Labi slavně potřel a tak naděje německých protestantů na ten čas zmařil. Následkem toho i čestí lutheráni i bratři v bojovnosti své ochladli a krále Ferdinanda odprosili. Lutheráni, jakožto domnělí kališníci, byli pak ovšem potrestáni, ale mírněji; kdežto čeští bratři, jakožto náboženská společnost posud neuznaná, doznali přísnějšího nastupování, tak že mnozí raději ze země se stěhovali, nežli aby různým svízelům se podrobili. Stěhovali se ovšem jen do Míšně a Falce, do sousedství Čech, aby se mohli při vhodné příležitosti do Čech zase navrátiti.

Také jal se král administratory strany pod obojí i členy jich konsistoře dosazovati sám, aby si vládu nad nimi pojistil.

8. Avšak bohatá šlechta česká měla na svých statcích vždy dosti prostředků, aby se rozkazům královým uhnula; a proto Ferdinand toho dociliti nemohl, aby zejména »neřádní« čili neposvěcení duchovníci z Čech nadobro byli vypuzeni. A proto počal se o to snažiti, *aby aspoň věrnou stranu katolickou v zemi více posílil.*

Za tou příčinou povolal r. 1556 do Čech pro lepší vzdělání lidu již osvědčený *řád Tovaryšstva Ježíšova* a svěřil mu zejména také reformu čili *nápravu vysokých škol pražských*, jež od dob Husových byly hlavním ohniskem všech náboženských neshod i vzpour v celé zemi.

Jesuité založili pak za pomoci četných dobrodinců, zejména pánů z rodů Lobkoviců, Rožmberků, Martiniců, z Pernštýnu i Hradce, *četné kolleje* jako nějaké katolické tvrze, v Praze, Olomouci, Brně, Jindřichovu Hradci, Krumlově a jinde.

Zároveň přičinil se král Ferdinand i o *znovuzřízení stolce arcibiskupského v Praze*, jenž pro rozchvácení statků se strany hladových a rozmařilých velmožů zemských po celých 140 roků zůstával neobsazeným. I stal se prvým arcibiskupem roku 1561 horlivý apoštol Antonín Brus z Mohelnice.

Uvedením jesuitů do země a zřízením arcibiskupství v Praze počala znenáhla *vnitřní obnova Církve* katolické v Čechách na základě nařízení církevního sněmu, tehdy právě v Tridentu shromážděného.

9. Když císař a král Ferdinand dne 25. července 1564 zemřel, nastoupil po něm na trůn syn jeho *Maxmilian*, jenž se však v horlivosti náboženské statečnému otci svému nikterak nepodobal, ba rozličným způsobem nekatolíkům přímo nadržoval.

R. 1575 smluvili se stavové zemští lutherského i bratrského vyznání na společném vyznání víry, čili na konfessi, kterou si ovšem každá strana vykládala ve prospěch svůj.

Vedle tohoto společného neupřímného vyznání víry, známého pod jménem »*konfesse česká*«, dohodli se stavové i o *duchovní organisaci* své, dle které měli členové konsistoře kališné i se svými administrátory býti nadále dosazováni od stavů a na nich býti také závislí. A členové této konsistoře měli míti právo k osazování míst duchovenských i osobnostmi bez svěcení biskupského. Těmto konsistoriánům měli po boku státi *defensoři*, čili ochrancové, rovněž od stavů zvolení, kteří by nad nimi dozor měli, by oni jen vůli stavů věrně plnili, nařízení biskupských ovšem v ničem nedbajíce.

Císař Maxmilian této konfesse české, kterou posavadní konsistoř kališnická měla v úplnou moc lutheranů přejíti, sice zřejmě neschválil, avšak slíbil stavům *ústně, že jim v jejich náboženství překážeti nebude, a také nedovolí, aby jim od jiných, arcibiskupa a konsistoře jeho nevyjímaje, bylo překáženo.*

10. R. 1576 nastoupil po smrti otce svého Maxmiliana na trůn *Rudolf II.*, jenž byl sice katolíkem dobře smýšlejícím, ale o odklizení sporů náboženských se nepřičinil, poněvadž o věci vládní vůbec nerad se staral. Proto se za jeho nedbalosti protestanství v Čechách až úžasně vzmáhalo. Páni patroni vyháněli řádné kněze katolické z jejich míst a ustanovovali za ně zcela libovolně duchovníky jiné anebo podporovali odpady řádných, ale lehkomyslných správců duchovních. Jestliže však kdo z osadníků proti takovýmto panským násilnostem se opovážil námitky činiti, dostal se zkrátka do rukou drába panského a do šatlavy!

Za takovýchto poměrů stěhovali se lutheranští pastoři z Němec beze všeho odporu do Čech, štvali všude proti vládě katolické a rozdmychovali nenávist proti císaři, arcibiskupovi i všemu řádu katolickému, asi podobně, jako se opět děje za dnů našich!

Při tom Rudolf II. při vší své netečnosti nechtěl stavům nekatolickým dovoliti, aby konsistoř pod obojí dle své vůle osazovali, a konfessi českou z r. 1575 tiskem rozsiřovali. Dále k popudu papežských nunciů, stále při císařském dvoře se zdržujících, jakož i k radám věrných svých vyvolil si nejvyšší hodnostáře zemské z řady upřímných katolíků. Také postoupil arcibiskupovi Berkovi z Dubé osazování míst duchovních *na statcích královských*, jež pak arcibiskup osazoval ovšem duchovními správci katolickými, na místě duchovními pod obojí.

11. Působením katolíků při dvoře císařském vyšel konečně roku 1602 proti zbujnosti nekatolické šlechty *mandát císařský*, jímž bylo ustanoveno, že toliko kněží povolaní od arcibiskupa nebo od konsistoře husitské čili kališnické mohou býti dosazováni na fary.

Tímto ustanovením dotčeni byli i páni lutheranští, kteří při svých duchovních svěcení od biskupa nepovažovali za potřebné, i páni bratrští, kteří posud od vlády císařské vůbec uznáni nebyli, a posvěcení od biskupů katolických zavrhovali. Nekatoličtí pánové tedy proti tomuto mandátu císařskému na sněmu, r. 1603 konaném, ústy svého předáka *Václava Budovce* z Budova mocně protestovali: avšak marně.

Ale tou dobou vzbouřili se proti císaři protestanté v Uhrách, že ani tam zvůli jejich trpěti nechtěl; a za vedení *Štěpána Bočkaye* spolčili se proti zákonitému panovníkovi svému až i *s Turkem(!)*, aby si na něm různé výhody na potlačení katolíků vynutili. Tento odboj v Uhrách zavdal i protestantům v Německu příležitost, aby proti kato-

líkům povstali; a naladil i nekatolíky české, aby i oni na císaři Rudolfovi, tehdy již málo příčetném, *vynutili*, a to *rukou brannou*, takových vysad, aby moc královská byla ve prospěch nekatolické šlechty daleko zatlačena, a oni vlastně i proti králi vládnouti mohli.

12. Na stranu nespokojenců s vládou Rudolfovou dal se bohužel i vlastní bratr jeho, arcivévoda *Matyáš*, nemoha se odstoupení bezdětného Rudolfa dočkati, aby již sám po něm mohl panovati. I vtrhl v květnu r. 1608 s vojskem spojených stavů protestantských z Uher, Rakous i Moravy do Čech, a přiblížil se až ku samé Praze, očekávaje, že se protestantští Čechové k němu připojí, Rudolfa se zřeknou, a jej na trůn posadí. Aby si je tím spíše naklonil, činil jim přemnohé připovědi, kterých ovšem vesměs ani dodržeti nemohl.

Císař Rudolf jsa v takovýchto nesnázích postaven, upokojil bratra svého Matyáše mírem, *v Libni* ujednaným tak, že jemu postoupil Uhry, Rakousy a Moravu, kdežto sám podržel toliko Čechy, obě Lužice a Slezsko.

A této tísně císařovy využili i nekatoličtí stavové čeští, lutherani i čeští bratří, kteří se byli zatím na vyznavače nemravného a ukrutného Švýcara *Jana Kalvína* přetvořili, aby na něm splnění svých požadavků náboženských vynutili.

I předložili králi několik článků, sestavených od Václava Budovce z Budova, jenž již r. 1603 byl mluvčím protestantů. V článcích těch obsaženy jsou žádosti jich, jež pak i v majestátu Rudolfovu jsou zevrubně vyčteny.

13. V článcích těch nekatoličtí stavové žádali:

a) aby *česká konfesse z r. 1575 stala se pro věčné časy zákonem zemským*, a proto aby do desk zemských byla vložena;

b) aby schválena byla *i připojená ustanovení o církevní organisaci* strany pod obojí (luteránů i bratrů);

c) aby si stavové sami směli zvoliti *defensory*, jimž by byla svěřena v opatrování *konsistoř i universita*, tak aby mohli svobodně podle české konfesse fary svých kollatur osazovati;

d) aby nikdo, ani ze stavů ani ze selského lidu *nebyl od vrchnosti nucen k náboženství*;

e) aby *zvonění, pohřbívání, stavění chrámů* nikomu nebylo zabraňováno! a

f) aby *úřady zemské* byly obsazovány rovným počtem osobami strany pod jednou i pod obojí.

14. Císař Rudolf dlouho se rozpakoval, k těmto žádostem svoliti. Konečně z donucení, aby dalším vzpourám konec učinil, podepsal stavům královský list, *majestát* zvaný, který mu již uchystaný k podpisu předložili. Neboť již se byli stavové o to umluvili, nepovolí-li jim Rudolf a nepodepíše majestát, že učiní *branný odpor proti němu, aby prý náboženského vyznání svého uhájili!*

I dali také již najímati vojsko, jehož velitelem učiněn Jindřich Mates hrabě *z Thurnu*, teprve nedávno v Čechách usadilý německý dobrodruh, a zřídili také výbor *75 direktorů*, kterým nařídili, aby záležitosti jejich řídili.

Císař Rudolf takto ohrožený i donucený podepsal jmenovaný královský majestát dne 9. července 1609, kterým protestantství lutheranů i českých bratří doznalo v Čechách veřejného uznání,

a zároveň položen jest základ k velikým a osudným událostem!

Císař Rudolf až do smrti toho želel, že majestát ten z přinucení vydal.

15. Jsou lidé, kterým se více zamlouvá červený plevel, jakým je nicotný koukol, nežli živná pšenice.

Jsou lidé, kteří všechnu chválu mají pro nezbednost; ale nemají slůvka uznání pro pravdu i spravedlnost.

Jsou lidé, kteří přese všechno historické dokazování, jak záhubnými byla bludná učení rozvášněného Viklefa, chorobně ctižádostivého Husa, mravního spustlíka Luthera i ukrutného sodomity Kalvína, přece vždy znova nešťastné muže ty vychvalují, jako by nebylo hroznych následků, z jich učení vzešlých; ale pro blahodárné působení jedině pravé Církve Páně (ježto Spasitel jich více neustanovil[1]) nemají než odsuzování, pohany, potupy, ač se snad »také katolíky« nazývají.

Jsou lidé, kterýmž i náboženské revoluce 15. 16. a 17. století, z nichž nekonečných běd přišlo i na naši vlast, jsou něčím vznešeným, pokrokovým, následování hodným! A kteří i tento nešťastný majestát Rudolfův nazývají »*vítězstvím nedosti oceněným*« (ale nad kým?!), »*věcí* (proti katolíkům) *spravedlivou*« a »památkou české minulosti«, které všemu národu *dávají právo na uznání a vděk lidstva!?*[2])

Tedy majestát *revolucí pánů*, vladaření i statků církevních žádostivých, *vynucený, a opět k revoluci vedoucí dává nám právo na vděk lidstva?!* Ale jakého to asi? — —

16. Majestát vypadá ovšem velice svobodomyslně sestavený; avšak *stavové dávali mu svobodomyslný výklad, ovšem jen pro sebe!* Vysvítá to již z jejich chlouby, když Rudolf byl jim ho podepsal. Tedy pravili: »*Do desíti let nebude katolika v Čechách!*«

Vysvítá to hlavně z celého dalšího jejich počínání. Nebo stavové protestantští začali daných jim svobod ihned užívati tak, aby kdekoliv se jim k tomu příležitost naskytla, *katolíkům zúmyslně křivdili*. Nástupce Rudolfův *Matyáš* nemohl jim v tom brániti, poněvadž byl jim k díkům zavázán za pomoc, které jemu ve vzpouře proti bratrovi byli poskytli.

17. O *řádném zavedení života dle české konfesse nebylo řečí*; nebo tu si každá strana vykládala tak, jak právě se jí líbila. Vždyť se na ní shodly jen potud, aby pak vyplnění společné žádosti své snáze vymohly!

Za svobody ve víře začala hynouti i *mravní kázeň jednot bratrských*, kterou dříve se byli honosili.

U lutheranů, vzešlých z kališníků, i u kalvinců, vyšlých z českých bratří, zanikaly snahy vyšší, a zavládala žádost toliko po požitcích smyslných.

Universita byla jim ovšem přiřknuta, a měla býti protiváhou akademie a škol katolických od jesuitů řízených; ale že byli páni ve své svobodomyslnosti církevní statky i universitní nadace dávno již zabrali a propustiti nechtěli, zůstalo pro nedostatek prostředků vše při starém nepořádku.

18. *Toliko v jedné věci byli protestantští stavové svorni, a a to v té, aby královskou moc ve svůj prospěch úplně oslabili.*

---

[1]) Mat. 16, 18, 19.

[2]) Srovn. příkladně »Majestát Rudolfa II.« Napsal K. Krofta. Str. 3., 16., 26.

Tak žádali na Matyáši již před jeho korunovací, aby jim popustil práva, by směli sněmovati i bez svolení krále; by král nesměl zemské úřady obsazovati, leč s jejich svolením; aby sami směli sbírati vojska prý k obraně své, a aby ve sporech svých s králem směli se domáhati i pomoci cizích knížat, zejména protestantských Němců. Čehož celého smysl jest, *aby král byl pouhou loutkou v rukou jejich!*

Ba oni ani na svolení krále nečekajíce, hledali v cizích zemích dorozumění s úhlavními jeho protivníky, kteří rod habsburgský chtěli podvrátiti, jako s Francií, Nizozemskem a zejména s německými knížaty evangelické jednoty, za prostřednictví velikého pleticháře, knížete Krystyana z *Anhaltu.*

Proto, když se Matyášovi nicméně podařilo, aby arcivévoda *Ferdinand*, upřímný katolík, ještě za života jeho, a to 29. června 1617, slavně byl za krále českého přijat i korunován, rozpálil se hněvem velikým kníže Anhalt, jak vysvítá z jeho psaní, poslaného falckrabí Bedřichovi, hlavě jednoty protestantské v Německu, v němž dí: »Jest-li těm Habsburgům nyní koruny s hlavy nesrazíme: navždy se toho zoufalého díla zříci musíme!«[1])

19. I počali se tedy protestanté němečtí v Čechách bouřiti, aby katolických Habsburgů odtud vypudili. Za nástroj propůjčil se jim cizinec Mates hrabě *Thurn.*

V Čechách ve smyslu tom zuřivě rýpáno a *vzbouření osnováno od jara r. 1618.* Umluveno, že budou královští místodržící a přední muži katoličtí Martinic a Slavata násilně zavražděni. Pak že královská posádka a pánové katoličtí sáhnou zajisté na obranu ku zbrani a protestanté budou jako nuceni, proti nim se brániti. A tak že zahájena bude *krvavá revoluce*, jež by Ferdinanda s trůnu českého smetla a moc královskou na panstvo přenesla.

Němečtí štváči procházeli v tom smyslu zemi českou, a najímali ku vzpouře žoldnéře za veliké peníze, jež k tomu účelu vyloudili na bohatém a lehkovážném pánu *Voku z Rožmberka.*

O provedení těchto zámyslů usilovali hlavně *Thurn, Václav Budovec z Budova, Václav z Roupova, Fels, Smiřický.*

20. Aby vzbouřenci nabyli vhodné příležitosti k zjevnému nepřátelství, a *aby také lid byl do vzpoury vehnán*, počali stavěti své modlitebny *na území arcibiskupově v Hrobu a na území kláštera v Broumově*, ač měli i dle samého majestátu dovoleno stavěti své modlitebny toliko na územích *svých.*

A poněvadž ovšem ani arcibiskup pražský ani opat broumovský toho nestrpěli, aby na jejich vlastním území protestanté modlitebny své stavěli, a král Ferdinand byl jim v tom na ruku: *svolali protestanté o své újmě sjezd do Prahy*, a na tom vedli prudké stížnosti prý na utiskování(!) a rušení majestátu! Na to *dne 23. května roku 1618 odebrali se, branným lidem obklopení na hrad pražský*, tam po prudkých výčitkách místodržitele královské dle dřívějších úmluv s oken královské kanceláře do hlubokého příkopu hradního vyhodili, a *tak skutečnou revoluci proti zákonitému králi zahájili.*

21. Na to hned zřídili *prozatímní vládu* z třiceti direktorů, najímali vojska a poslali do Němec žádat za pomoc.

[1]) Janssen. Geschichte des deutschen Volkes V. 696.

Potom *v té své svobodomyslnosti stařičkého arcibiskupa Lohelia z Čech vypověděli, opata broumovského Zelendra i jesuity vyhnali, kostely drancovali, kněze katolické vytloukali a rozkládali vojska svá po statcích katolické šlechty*, aby ji ožebračili! Proti Ferdinandovi tedy skutečně válku zdvihli.

Dne 26. srpna 1619 *zvolili si nového krále, Bedřicha Falckého*, pány volbě té odporující zbavili krátce úřadů zemských a vyhnali je ze země.

Ale jakým králem tento Bedřich měl býti, seznává se z chlouby jeho volitelů. Hlásali: »*Bedřich jest naším králem; ale — my jsme jeho páni!*«

Chudák přijal na se něco, k čemu ani duševní ani tělesné schopnosti jeho nedostačovaly! Chtěje se na trůnu českém udržeti, poslal poselství až i k úhlavnímu nepříteli všeho křesťanstva, *ku sultánovi tureckému do Cařihradu, prositi za pomoc proti králi Ferdinandovi; a za tu pomoc* **nabízel jemu království české v poplatnost!!**

22. Bitva na Bílé Hoře u Prahy, dne 8. listopadu 1620 svedená, učinila vládě jeho konec, a z něho samého psance!

Po vítězství na Bílé Hoře císař Ferdinand majestát Rudolfův přestřihl nůžkami, a tak nadále za neplatný prohlásil.

Za zbujnost šlechty české, jež prve opustila Církev a pak způsobila revoluci i proti zákonitému králi, trpěli národové *v hrozných válkách, po třicet roků trvajících!*

Bedřich, Němec, a šiřitel kalvínství i němectví v Čechách, byl sice poražen se svými najatými, ze všech končin země sebranými žoldáky; ale proto přece tento koukol se vynáší a pšenice Páně se šlape; a tak nejen od lidí prostých, kterým to lze pro jich nevědomost snáze odpustiti, ale i od intelligentů, kteří by se za svou zaslepenost nebo nevědomost měli věru hanbiti!

Bůh to naprav!

A nyní budiž zde do slova uveden i jmenovaný majestát.

II.

Majestát císaře Rudolfa II. na svobodu náboženskou daný českým stavům pod obojí 9. července 1609.

My Rudolf Druhý, z Boží milosti volený Římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše a Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský etc. král etc., arcikníže Rakouský, markrabě Moravský, Lucemburské a Slezské kníže a Lužický markrabě etc., k věčné paměti známo činíme tímto listem všem:

Jakož jsou toho všickni tři stavové království našeho Českého tělo a krev pána Ježíše Krista pod obojí přijímací, věrní naši milí, na sněmu, kterýž leta Páně tisícího šestistého osmého již pominulého v pondělí po neděli Exaudi na hradě Pražském držán, a téhož leta v pátek po památce svatého Jana Křtitele zavřen byl, při nás, jakožto králi Českém, toho se vší ponížeností a poddaností snažně vyhledávali, aby při téobecení konfessí české, kterouž někteří Augšpurskou jmenují, na sněmě obecném leta tisícího pětistého sedmdesátého pátého sepsané a J. Mti. cís., císaři Maxmilianovi slavné a svaté paměti, panu otci našemu nejmilejšímu, podané (kteráž tak, jakž jsme toho jistou správu vzíti i také

z psaní vlastní rukou J. cís. Mti., pana otce našeho nejmilejšího, psaných vyrozuměti ráčili, ano i některé hodné paměti při deskách zemských toho se vynašly, ihned tehdáž od J. Mti. povolena byla) i při tom mezi sebou v předmluvě též konfessí obsaženém porovnání, ano také při jiných svých v témž sněmu zejména doložených a náboženství jich se dotýkajících žádostech zůstaveni byli, a též náboženství své křesťanské pod obojí volně a svobodně, bez překážky každého člověka, provozovati mohli, to vše, aby od nás jim stavům dostatečně potvrzeno bylo, jakž týž artikul a žádost jich do dotčeného sněmu a týž sněm ve dcky zemské do kvaternu sněmův obecných zeleného leta tisícího šestistého osmého v pondělí po neděli Exaudi pod literou K 8. slovo od slova vložený a vepsaný to v sobě šíře obsahuje a zavírá, my pak nemoha na onen čas pro jiné veliké potřeby, pro kteréž tehdáž ten sněm rozepsán byl, kteréž žádného odkladu trpěti nemohly, toho potvrditi, odkladu do budoucího sněmu ke čtvrtku před svatým Martinem tehdáž nejprve příštím terminovaného k dalšímu těch všech věcí zavírání jsme milostivě žádati a mezi tím, dokudž by koliv se to tak na sněmu obecném nevykonalo, je, stavy pod obojí, aby své náboženství volně provozovati mohli a do vyřízení a na místě postavení téhož artikule k žádným artikulům, což by tak v proposicí od nás stavům přednášeno bylo, přistupovati, je uvažovati, ani o nic jednati povinni nebyli, opatřiti ráčili, jakž táž milostivá žádost a opatření naše plněji svědčí; podle kteréhožto předešlého zůstání sněmovního, když sněm k témuž dni, totiž ke čtvrtku před svatým Martinem položený z jistých příčin od nás odložen, a potom jiný sněm ke dni outernímu po svatém Pavlu na víru křesťanskou obrácení mandátem naším rozepsán a na hrad Pražský položen byl, a dotčení stavové pod obojí, podavše nám znovu dotčené konfessí a snešení své společné, nepřestávali toho při nás, jakožto králi a pánu svém, netoliko skrze své snažné, poddané a ponížené prosby, ale i skrze znamenité a vzácté přímluvy vyhledávati, abychom k žádosti týchž stavův pod obojí, věrných a milých poddaných našich, milostivě povoliti ráčili: majíce my to vše s nejvyššími ouředlníky a soudci zemskými a radami našimi království Českého v našem císařském a královském bedlivém uvážení, nepominuli jsme na poníženou a poddanou prosbu týchž pánův, rytířův, Pražan a jiných vyslaných z měst, ze všech tří stavův království tohoto našeho Českého pod obojí tělo a krev pána Ježíše Krista přijímajících a k též konfessí se přiznávajících, věrných poddaných svých milých, všem třem stavům království tohoto, věrným poddaným našim, sněm obecní ke dni pondělnímu po neděli, jež slove Rogationum jinak Křížová, leta tohoto tisícího šestistého devátého mandáty svými královskými rozepsati, na hrad Pražský položiti, a v týchž mandátích vůbec vyšlých mezi jinými toho zjevně doložiti, že při tomto sněmu ten artikul o náboženství k zavření, na místě a konci postavení, do proposicí sněmovní položiti, a kterak by všickni i jedenkaždý obzvláště, jak strana pod jednou, tak i pod obojí, a kteříž se k též konfessí, nám předešle od nich podané, přiznávají, náboženství své beze všech překážek a outiskův ode všech lidí, buď duchovních anebo světských, vykonávati mohli, je v tom náležitě opatřiti chtíti ráčíme, jakž tíž mandátové naši, jichž jest datum na hradě Pražském v sobotu po neděli Jubilate leta tohoto tisícího šestistého devátého, v tom artikuli to v sobě obsahují a zavírají.

K kterémužto obecnému tak od nás rozepsanému sněmu když jsou se všickni tři stavové poslušně a poddaně najíti dali, a my podle naš

milostivé zámluvy v témž mandátu našem doložené jsme v proposicí naší sněmovní předně ten artikul o náboženství položiti ráčili, tu jsou často dotčení všickni tři stavové sjednocenní pod obojí žádost svou předešlou v spisu nám od nich podaném obnovili, a za dostatečné opatření i jim toho dckami zemskými potvrzení poddaně prosili.

I chtíce my tomu, aby v tomto království mezi všemi stavy, jakož stranou pod jednou, tak i často dotčenou stranou pod obojí, všemi věrnými a milými poddanými našimi, nyní i na budoucí časy všelijaká láska a svornost, pokoj a dobré srozumění, k vzdělání a zachování obecného dobrého pokoje zůstávati, každá strana náboženství své, v kterémž se spasení svého důvěřuje, volně a svobodně bez utiskování a všech překážek jedni druhým provozovati mohla; a aby se (jakož slušné jest) sněmovnímu snešení leta tisícího šestistého osmého učiněnému i také tomu mandátu našemu vůbec vyšlému (v kterémž jsme dotčené sjednocenné stavy pod obojí k též konfessí se přiznávající za ty, kterýmiž jsou vždycky byli, totiž za své věrné, poslušné poddané pod milostivou ochranu naši ke všem řádům, právům a svobodám tohoto království náležejicí, na kteréž se povinnost naše královská, práva a zřízení zemská vztahují, vyhlásiti ráčili a i nyní vyhlašujeme) za dosti stálo, prohlédajíce jakož k dotčeným znamenitým přímluvám, tak i k mnohým a snažným prosbám týchž stavův pod obojí a k mnohým věrným a platným od nich nám po všecken čas našeho šťastného nad nimi království v skutku prokázaným službám, z těch ze všech i jiných mnohých příčin s dobrým rozmyslem, naším jistým vědomím, mocí královskou v Čechách, s radou nejvyšších ouředlníkův, soudcův zemských a rad našich, takto jsme ten artikul o náboženství při tomto nyní se na hradě Pražském držícím obecném sněmě se všemi třími stavy tohoto království ustanoviti, zavříti a je, stavy pod obojí, tímto majestátem naším opatřiti ráčili a opatrujeme.

Předně, jakož prve to zřízením zemským A. 32. utvrzeno jest, co se víry dotýče, pod jednou spůsobou a pod oběma, aby se neutiskovali, než spolu byli za jednoho člověka, jako dobří přátelé, též strana strany aby nehaněla, toho se při témž zřízení zemském v tom artikuli zouplna zůstavuje a tím sobě oboje strany na budoucí časy zavázány jsou a býti mají pod pokutami týmž zřízením zemským vyměřenými.

A poněvadž strana pod jednou v tomto království náboženství své volně a svobodně provozuje, a strana pod obojí k též konfessí české se přiznávající jí v tom žádné překážky neb vyměření nečiní, aby tehdy v tom rovnost zachována býti mohla, protož jim k tomu povolovati, moc a právo dávati ráčíme, aby i často dotčení sjednocení stavové pod obojí, jakž stav panský, rytířský, tak i Pražané, Horníci a jiná města s lidmi poddanými jich a summou všickni, kteříž se koliv k dotčené konfessi české, někdy slavné a svaté paměti císaři Maximilianovi, panu otci našemu nejmilejšímu, při sněmě obecním leta tisícího pětistého sedmdesátého pátého a nyní znovu nám podané (při kteréž je milostivě zůstavovati ráčíme) přiznali a přiznávají, žádného nevymiňujíce, tolikéž náboženství své křesťanské pod obojí podle též konfessí a svého mezi sebou učiněného porovnání a sjednocení, volně a svobodně všudy a na všelikém místě provozovati a vykonávati, při víře a náboženství svém, též i při kněžstvu a řádu církevním, kterýž mezi nimi jest, anebo od nich nařízen bude, pokojně zanechání býti mohli, a to až do křesťan-

ského dokonalého obecného porovnání o náboženství v svaté říši; a kompaktáty již prve na sněmu obecném leta tisícího pětistého šedesátého sedmého minulými a z privilegium zemského i jinde vypuštěnými se spravovati povinni býti nemají, nejsou a nebudou.

Dáleji také týmž stavům pod obojí tuto zvláštní milost činiti a jim, všem třem stavům pod obojí k též konfessí se přiznávajícím, konsistoř Pražskou dolejší v moc a opatrování jejich zase dávati a k tomu milostivě povolovati ráčíme, aby též sjednocení stavové pod obojí touž konsistoř kněžstvem svým podle též konfessí a snešení svého obnoviti a též kněžstvo jak české tak německé podle ní říditi dáti anebo řízené na své kollatury bez všelijaké překážky arcibiskupa Pražského anebo kohožkoliv jiného dosazovati, přijímati, nicméně i akademii Pražskou od starodávna straně pod obojí náležející, kterouž jim stavům se vším příslušenstvím totiké v moc jejich milostivě dávati ráčíme, tak aby ji muži hodnými a učenými osazovati, dobré, chvalitebné řády nařizovati a nad tím obojím z prostředku svého jisté osoby za defensory naříditi mohli.

Mezi tím pak, dokudž by se toho koliv od nich nevykonalo, mají nicméně též stavové pod obojí všichni při tom, což svrchu psáno jest, aby náboženství své volně a svobodně všudy provozovati mohli, zouplna zanechání býti. A kolikkoliv osob též sjednocenní stavové pod obojí z prostředku svého za defensory nad touž svou konsistoří a akademií Pražskou z společného svého snešení ze všech tří stavův v rovném počtu nařídí a je nám, jakožto králi a pánu svému, zejména poznamenané podány budou, žádného z nich nevypouštějíc a mimo tu povinnost, kteráž jim od stavův svěřena bude, jim žádných jiných povinností neb instrukcí nedávajíc, ode dne podání nám téhož poznamenání ve dvou nedélích pořad zběhlých k tomu potvrditi a je za takové defensory vyhlásiti. Pakli bychom pro jiná zaneprázdnění naše neb jakékoliv jiné příčiny v tom čase svrchu oznámeném jich potvrditi nemohli a nepotvrdili, tehdy mají předce nad tím obojím za defensory zůstati, to vše říditi a konati moc jmíti, jakoby od nás k tomu potvrzeni a vyhlášeni byli. A umřel-li by kdy který z nich, tehdy na místo toho z světa sešlého též stavové pod obojí při tehdáž nejprv příštím sněmě budou moci jiného k těm živým pozůstávajícím voliti a přidati. Což se i na časy potomní vždycky způsobem svrchupsaným jakož od nás, dědicův našich a budoucích králův Českých, tak i od nich, stavův a defensorův, říditi a konati má.

Jestliže by také kdo z týchž sjednocenných všech tří stavův tohoto království pod obojí mimo ty kostely a chrámy Boží, jichž v držení jsou, a kteříž jim prve náležejí (při nichž pokojně zůstaveni a zanecháni býti mají), ještě buď v městech, v městečkách, vesnicích neb kdekoliv jinde chtěl nebo chtěli víceji chrámův neb kostelův k Boží službě aneb také školy pro vyučování mládeže vystavěti dáti, toho jakož stav panský, rytířský, tak i Pražané, horníci a jiná města všickni společně, i jeden každý obzvláště, volně a svobodně, každého času učiniti moci bude i budou, bez překážky každého člověka všelikteraké; a jakož v nejedněch městech královských i Její Milosti císařové, jakožto králové české, z obojího náboženství, totiž pod jednou a jich pod obojí pospolu bydlejí.

Protož tomu obzvláště chtíti a o tom poroučeti ráčíme, aby pro zachování lásky a svornosti každá strana náboženství své volně provo-

zevala, kněžími svými se řídila a spravovala, a jedna strana druhé v jejím náboženství a řádech žádného vyměřování nečinila, provozování náboženství, mrtvých † v kostelích a na krchovích pochování a zvonění nebránila.

Také již po dnešní den žádný, jak z vyšších svobodných stavů, tak ani města, městečka, i také sedlský lid od vrchností svých, ani od žádného jiného duchovního ani světského člověka nemají a nemá od svého náboženství odstrkován, a k náboženství strany druhé mocí ani nižádným vymyšleným způsobem přinucován býti.

A že to vše, co svrchu psáno, od nás pro zachování lásky a svornosti věrně míněno i nařízeno jest, protož přiříkáme slovem svým královským, že ti všickni sjednocení † stavové království našeho českého pod obojí, k též konfessi české se přiznávající, nynější i budoucí potomci jich při tom při všem, což se svrchu píše, od Nás, dědiců našich i budoucích králů českých zúplna, v celosti, bez přerušení zůstaveni a chráněni býti mají. Nebo je také v tom ve všem při tom pokoji v svaté Říši a náboženství, jenž religionsfrid slove, učiněném, jakožto přední oud svaté Říše zůstavujeme a zanecháváme, v čemž se jim nemá od Nás, dědiců našich a budoucích králů českých, ani od žádného jiného duchovního ani světského člověka překážky žádné činiti na časy budoucí i věčné.

A proti tomuto výš dotčenému o náboženství učiněnému pokoji, a jich stavů pod obojí stálenému opatření žádná poručení a nic takového, což by jim v čem nejmenším překážku anebo změnění toho učiniti mohlo, od Nás, dědiců našich a budoucích králů českých, ani od žádného jiného vycházeti ani přijímáno býti nemá.

A byť by pak vyšlo, neb od kohokoliv přijato bylo: tedy nemá to moci žádné míti, ani v té věci, co buď právně, anebo bez práva více souzeno nebo přiřknuto by bylo.

Za kteroužto příčinou předešlá i všeliká proti dotčené straně pod obojí, a kteří se k též konfessi české přiznávají, odkud koli vyšla poručení a mandaty, vyzdvihovati, mořiti, kaziti a v nivec obraceti ráčíme, tak že to vše i nynější i předešle jich stavův při nás potvrzení téhož artikule vyhledávaní, a což koliv mezi tím až posud se sběhlo, není a býti nemá jim všem třem sjednoceným stavům tohoto království společně i obzvláštně k nižádné úhoně a ujmě jich dobrých pověstí, a jakých koli obtížností. Což jim také od Nás i budoucích králův českých ničímž zlým spomínáno a zjinačováno býti nemá, nyní, na časy budoucí a věčné.

Přikazujíce všem nejvyšším ouředlníkům, soudcům zemským a radám svým, též všem stavům a obyvatelům tohoto království, věrným milým, nynějším i budoucím, abyste je, pány, rytířstvo, Pražany, horníky i všecka města, všecky tři stavy tohoto království se všemi lidmi poddanými jich a summou všecku stranu pod obojí, k též konfessí české se přiznávající, při tomto našem opatření a majestátu ve všech jeho artikulích, zněních a sentenciích zůstavili a chránili, žádných jim v tom překážek nečiníce, ani komu jinému činiti nedopouštějíce pod uvarováním hněvu a nemilosti naší. A kdož by se čeho toho koliv buď z duchovních nebo světských lidí k přerušení tohoto majestátu dopustil, máme a povinni býti ráčíme s dědici a budoucími králi Českými a s stavy tohoto království k takovému každému jakožto k rušiteli obec-

ného dobrého pokoje hleděti, a stavy při tom chrániti a obhajovati, tak a tím vším způsobem, jakž artikul v zřízení zemském o obhajování země, řádu a práva vyměřuje. Naposledy přikazovati ráčíme větším i menším ouředlníkům desk zemských království našeho Českého, aby pro budoucí paměť tento majestát náš na relaci sněmovní, kteráž při tomto sněmě ode všech tří stavův tohoto království ke dckám zemským učiněna býti má, ve dcky zemské vložiti a vepsati a potom tento originál k jiným svobodám neb privilegiím zemským na Karlštejn položiti dali.

Tomu na svědomí pečeť naši císařskou k tomuto listu a majestátu našemu přivěsiti jsme rozkázati ráčili.

Dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek po svatém Prokopu, leta Páně tisícího šestistého devátého a království našich Římského třicátého čtvrtého, Uherského třicátého sedmého a Českého též třicátého čtvrtého.

Rudolf, m. p. — Adamus de Sternberg, supremus burggravius Pragensis. — Ad mandatum Sacrae caes. Mtis proprium: Paulus Michna.

Dodatek.

Porovnání mezi stranou pod jednou a pod obojí učiněné 9. července 1609.

Artikul o náboženství.

Co se toho artikule o náboženství, kterýž na milostivou žádost J. Mti. cís., jakožto krále Českého, při sněmě leta 1608 v pondělí po neděli Exaudi držaném až druhého sněmu k dalšímu všech těch věcí zavírání odložen byl, dotejče, poněvadž jest J. Mt. cís. týž artikul se všemi třími stavy tohoto království na tomto sněmě zavříti, a straně pod obojí tělo a krev pána Ježíše Krista přijímající majestátem svým královským, aby své náboženství podle konfessí české, J. Mti. cís. podané, a svého mezi sebou učiněného snešení a porovnání volně a svobodně beze vší překážky provozovati mohli, jisté opatření učiniti, též konsistoř dolejší a akademii Pražskou s jejím příslušenstvim jim, stavům pod obojí, v moc a opatrování jich dáti ráčil, jakž týž majestát na zvláštní relací sněmovní i ve dcky zemské vložený, kteréhož jest datum ve čtvrtek po svatém Prokopu leta přítomného šestnáctistého devátého, to v sobě šíře obsahuje a zavírá, toho se při témž majestátu a opatření zouplna zůstavuje.

A jakož sou se strana pod jednou s osobami od stavův pod obojí volenými o to namluvili a snesli, že stavové pod obojí ji, stranu pod jednou, při jejích kostelích, službách Božích, ceremoniích, kollaturách, klášteřích, kollejích, vejsadách, nadáních, desátcích, platích, případnostech, důchodích a starobylých řádích bez proměny náboženství jich zcela a zouplna (nečiníce jim v tom žádných příkoří a překážek), jako i strana pod jednou je, stranu pod obojí, při jich kostelích, jakž která strana čeho až posavad v držení jest, zůstaviti chtějí a mají, též jestliže by J. Mt. cís., jakožto král Český, na panství svých aneb kdo z vyšších stavův buď pod jednou neb pod obojí ráčil chtíti nebo chtěli pro sebe neb lidi poddané své na faru a kollaturu svou kněze pod obojí takového, kterýž by od arcibiskupa Pražského na kněžství svěcen byl, vzíti, aby to učiniti moci ráčil a mohli.

Však co se měst Pražských i jiných v tomto království dotejče, poněvadž jsou obce všech tří měst Pražských i kněžstvo jich, jako i jiná města u velikém počtu k týmž stavům pod obojí a k té konfessí přistoupily, a se v tom ve všem tím řádem, kterýž mezi nimi, stranou pod obojí, podle též konfessí jest anebo ještě nařízen bude, říditi chtějí, z té příčiny, aby potom v kterékoli obci nebo osadě žádných roztržek neb hádek nebylo, na tom sou se mezi sebou namluvili: jestliže by se v které obci neb osadě ještě kdo nalezl, že by se chtěl spravovati knězem takovým pod obojí, kterýž by od arcibiskupa Pražského a ne podle dotčené konfessí české svěcený byl, aby každý takový mohl (nečiníce však v té obci neb osadě ani v té konsistoři od J. Mti. cís. týmž stavům pod obojí v moc dané žádné překážky neb roztržitosti) se, kdež se mu koliv viděti bude, k takovému knězi od arcibiskupa Pražského svěcenému obrátiti a služeb církevních od něho užívati.

Item, co se pochovávání mrtvých těl a zvonění dotejče, že jinak se ti, kdož pod obojí sou, při kostelích a farách pod jednou, jako i ti, kdož pod jednou sou, při kostelích a farách pod obojí pochovávati nemají, leč s vůlí a vědomím kollatora neb správcův duchovních té fary. Než jestliže by k faře té, kteráž jest pod jednou, náleželi lidé, kteří sou pod obojí, a k té faře by desátky neb jakékoliv platy dávali, tehdy mají se bez zvláštního povolení téhož kollatora tu pochovávati; jako i z druhé strany, jestliže by k faře té, kteráž jest pod obojí, náleželi lidé, kteří sou pod jednou, a desátky neb jakékoliv platy by k ní dávali, mají se také bez zvláštního povolení téhož kollatora tu pochovávati. Pak-li by který kollator neb kdokoliv jiný pochovávání těl mrtvých bránil, tehdy nebudou povinni těch desátkův neb jakýchkoliv jiných platův více dávati, nýbrž vrchnost jich může je k jiný faře, kde se jim líbiti bude, obrátiti i tu je pochovávati dáti.

V kterých pak místech nebo městech buď královských, králové Její Mti., neb na panstvích J. Mti. cís. ti, kdož pod obojí jsou, svých vlastních kostelův neb pohřbův ani společných s stranou pod jednou by neměli, ti vedle znění vejš dotčeného majestátu sobě kostely a chrámy k službě Boží vystaviti, jako i místa k pohřbům svým vzdělati motci budou.

A pokudž by již prve před tímto snešením kdo s kejm o jakou kollaturu před pořádným soudem tohoto království rozepři zašlou měl, kteráž by na právním rozeznání zůstávala, v tom strany právního rozeznání očekávati mají. Však ti nebo ten, kdož by se na druhém jakých kollatur neb far dosouditi chtěli nebo chtěl, nemají a nemá se držiteli v tu faru neb kollaturu vkládati, leč by mu prve soudem přisouzena byla, jakž též snešení jich obou stran plněji svědčí.

I poněvadž výš dotčený majestát, od J. Mti. cís. straně pod obojí daný, proti tomuto jich s obou stran společnému snešení a zase toto snešení proti témuž majestátu nečelí, a takové opatření jedné kterékoli strany smyslu pravého opatření strany druhé neruší, protož J. Mt. cís. je, stranu pod jednou, netoliko při tom opatření, kteréž jim tak vejš dotčeným majestátem učiněno jest, ale i při tom vejš dotčeném porovnání ve všem zouplna, takže jakž týž majestát tomuto snešení, tak i toto snešení tomu majestátu v ničemž na škodu není a býti nemá, zůstavovati a k tomu milostivě povolovati ráčí, aby jakož dotčeného majestátu, tak i tohoto artikule sněmovního vejpis straně pod jednou i také často

dotčené straně pod obojí pod pečetí zemskou tohoto království od desk zemských vydán byl.

Actum ve čtvrtek po svatém Prokopu leta 1609.

Adam z Šternberka. — Adam mladší z Valdštejna. — F. purkrabě z Donína. — Jan Zbyněk Zajíc z Hazmburku. — Vilím z Lanštejna. — Jan z Klenového a z Janovic. — Purkhart Točník z Křimic. — Tiburcí ze Žďáru. — Zachariáš Kába z Rybňan. — Vilím Frydrych z Písnice. — M. Ondřej Blovský. — Severin Rudner z Rudenberka. — Jan Sferin z Sferinu. — Tomáš Lang. — Jiřík Zuelehner z Lebensankru. — Jan Jiří z Švanberka a na Vorlíku. — Jan Sezima z Sezimova Oustí. — Teobald z Ryzmberka a z Švibova. — Karel z Vartmberka. — Radslav starší ze Vchynic a z Tetova. — Hainrich Matthes hrabě z Turnu. — Leonhart Kolona z Felzu. — Jan Litvín z Říčan. — Vilím starší z Lobkovic. — Joachim Ondřej Šlik z Holejče. — Václav Vilím z Roupova. — Vácslav Budovec z Budova. — Jiřík Gerštorf z Gerštorfu. — Matyáš starší Štampach z Štampachu. — Mikuláš Beřkovský z Šebířova. — Krištof Fictum z Fictum. — Bernart nejstarší z Hodějova. — Jiřík Vančura z Řehnic, — Jiřík Homut z Harasova. — Bohuslav z Michalovic. — Jindřich Otta (z Losu). — Václav nejstarší Vratislav. — Jan mladší z Bubna. — Adam Linhart z Najenperku. — Václav Magrle z Sobíšku. — Martin Fruwein z Podolí. — Simeon z Humburka. — Nathanael Vodňanský z Uračova. — Jiljí Perker (z Častolovic), — Valentin Kochan z Prachové. — Daniel Korálek z Těšínu. — Adam Voprcha z Uračova.

Spolkové zprávy družstva Vlast.

Literární sekce Družstva Vlast konala dne 22. srpna 1909 druhou schůzi v r. 1909 za předsednictví far. Vl. Hálka. — Čten byl protokol minulé schůze a schválen. — Za člena širšího sboru Literární sekce přijat byl Ot. Jakoubek, spisovatel a typograf v Praze. Členové širšího i užšího sboru (výboru) platí ročně 1 K do fondu katol. spisovatelů. Liter. sekce prosí, aby se za tyto členy hojně katolických literátů hlásilo. — Prof. Dr. J. Kupka z Brna děkuje za blahopřání jemu zaslané. — Literární sekce děkuje rev. Chas. A. Blehovi, duch. správci v St. Louis v Americe, jenž v minulých dnech navštívil družstvo Vlast a projevil své uznání a obdiv nad jeho tiskovou akcí s podotknutím, že veškeren tisk Vlasti v amerických českých kruzích požívá plných sympatií. — Literární sekce prosí všecky katolické kruhy, by rozšiřovali kalendáře družstva »Sv. Vojtěcha« (malý a velký) a »Štítný«, které právě vyjdou a vypraveny jsou s cennými literárními pracemi, zvláště s povídkami od četných katol. spisovatelů.

Referáty podali:

Farář Vl. Hálek podal zprávu o »Revui revuí«, která přináší výňatky z různých českých časopisů dle odborů: Bankovnictví, Belletrie, Biografie, Divadlo, Feminismus, Hudba, Kultura, Lékařství, Náboženství, Politika, Práva, Výchova atd. Vzhledem k tomu, že ve příčině náboženství citují se ve větším rozsahu časopisy směrů protináboženských,

projevuje přání katol. veřejnosti, aby také uváděny byly katolické časopisy positivního směru, čímž by »Revuie revuí« získala více pozornosti v kruzích katol. veřejnosti.

Katecheta V. Kunz: Dra A. Rezka a J. Dolenského: »Obrázkové Dějiny Národu Českého.« Pro nové, 6. vydání upravil prof. Dr. Jar. Kosina. Nakladaiel Jos. R. Vilímek. — Tyto dějiny vycházejí týdně v levných sešitech po 25 hal. Obrazy jsou krásně provedeny. Myslelo se, že to budou dějiny sice psané populárně, pro lid, ale přece kriticky, že v ničem pravdě nezadají. A skutečně, až do doby husitské počínají si s velikou korrektností a dějinnou pravdou, že nelze téměř jim ničeho vytýkati. Každý katolík by je mohl s největší jistotou čísti. Ale — dobu husitskou jako by ani nepsal týž spisovatel, nýbrž zcela jiný, anebo je to snad už tak v našem národě, že jakmile přijde řeč na Husa nebo podobné odpůrce církve, jako by to na naše lidi sedlo, ztratí hned jasný úsudek a viděti v celém způsobu psaní zvláštní, skoro vášnivou zaujatost. Tak jest tomu i v těchto »Obrázkových dějinách«, které katolíkům nemůžeme s důvěrou doporučiti právě pro proticírkevní a nehistorické stanovisko, jaké zaujímají v otázkách husitských.

Abychom některý příklad uvedli: V pojednání o sporech Husových s arcibiskupem a papežem stále se ukazuje na to, že Hus bludům neučil, že nebyl kacířem, že tvrdil, že t. zv. bludné články jsou vyňaty ze souvislosti a tak mají jiný smysl. Ani slovem není řečeno, že Hus by byl skutečně bludy učil anebo že by sněm Kostnický se svého stanoviska ho byl spravedlivě odsoudil. Spisovatel má vůbec špatné ponětí o autoritě sněmu církevního a o tehdejších poměrech církevních obzvláště. O arcibiskupovi Zbyňku Zajíci z Hasenburgu píše spisovatel, že byl rozšafný a dobrý; ale jakmile se postavil proti Husovi, tu ho už nechválí a Hus má pravdu. Dále praví, že snahou Husovou prý nebylo hlásati něco nového v učení křesťanském. Proč se tedy zastával tak horlivě odsouzeného učení Viklefova? Celý spor Husův s církví vylíčen je tak, aby se zdálo, že Hus byl žalován z bludů jen proto, aby se ho špatní kněží zbavili pro jeho mravní působení proti nim.

Papež Jan XXIII. »nenáviděl prý Husa, protože byl horlivým bojovníkem proti nepořádku v církvi, jímž on sám nad míru hověl.« Že by bylo stanovisko Husovo k církvi, k papeži, k arcibiskupovi nesprávným, neříká spisovatel ani jediným slovem. O jeho neposlušnosti a vzdorovitosti ani slova. Hus je mu vůbec povaha úplně šlechetná, neučící nijak bludův, sněm církevní a všichni ostatní nemají pravdu. Tak nepřímo, ale markantně ze všeho líčení vyplývá. Nemůžeme pro toto velmi zaujaté stanovisko pro Husa a proti historické pravdě tyto »Dějiny obrázkové« katolíkům doporučiti.

Sám profesor Flajšhans, ne — klerikál, praví, že Pálečovi se podařilo provésti důkaz Husova viklefství a že vědomost a zatvrzelost Husova byla dosvědčena vskutku měrou nemalou. (Vysvětlivky prof. Flajšhanse k nejn. Sebraným spisům M. Jana Husi (řada I. Spisy lat., přel. Milan Svoboda, str. 94. a 31.)

Literární sekce s povděkem přijala vývody p. referentovy a usnesla se, požádati kompetentního muže, jenž by celou tuto stať o Husovi kriticky rozebral. Co již naše strana vydala spisů o Husovi, co již různých stránek husitských bylo objasněno, a spisovatelé píší stále jako slepí a jako nenapravitelní vášnivci.

Redaktor Tom. Škrdle probíral běžný, politický tisk katolický, hlavně naše časopisy, denníky a týdenníky. Mezi jiným pravil:

Maje o prázdninách více času, méně schůzí a žádné školy, brał jsem si s sebou k obědu v Měšťanské besedě dva až tři časopisy, které jinak jen letmo prohlížím a zde je důkladně pročítám; mám zde pěkné světlo, zahrádní zeleň, i pobudu zde trochu déle, abych si mohl přinesené listy důkladně pročísti.

Ve Vídni nám povstal statečný obhájce české a katolické věci ve Vídni, časopis »Pravda«, vycházející již druhým rokem. Časopis je psán živě a zajímavě a je právě ve Vídni, kde je mnoho českých socialních demokratů a národních socialistů, na pravém místě.

Slezské listy, »Op. Týdenník«, který čtu již od dob studentských, a »Těšínské Noviny« všímají si více obrany národní a méně bojů protinábožensk ých, ale jsou to oba listy jinak dobré a řízné. Statečně si vede »Ostravský Kraj«, nepřátele naše, hlavně socialní demokraty, neohroženě potíraje. Vedle něho velmi se mi zamlouvá »Našinec«, který má stále zajímavý obsah a jenž vyniká důkladností a žurnalistickou dovedností. Týdenník »Budoucnost« jest orgánem křesť. socialní strany na Moravě a Všeodborového sdružení na Moravě, které v krátké době tak vzrostlo, že nás to naplňuje milým uspokojením. Toť jest zjev podobný katolickému Německu. Budoucnost trvá již 25 rok, i má za sebou kus čestné práce.

Na Slovensku zdárně působí týdenník »Ludové Noviny«, časopis politický a vzdělavatelný, a v Lužici vychází již 47 let »Katholski Posoł«, ludowy časopis, wudawany wot towarstwa swjateja Cyrilla a Methodija w Budyšinje. Časopis tento, který má pro lužické Srby veliký význam, byl dříve tištěn celý švabachem, nyní jsou hlavně články tištěny latinkou a ostatní švabachem.

Dlouho jsem také dostával »Katolické Noviny«, vycházející v Pruském Slezsku a tištěné rovněž švabachem, ale přestali mi je zasílati a tu a tam přečtu si je v Tůmově kavárně. Je to list pěkný a velice užitečný.

Přecházeje do Čech zastavuji se u »Čecha«, jehož Apoštol trhanů činí mi pravé potěšení. Ač my s p. Jirouškem s některými politickými projevy »v Čechu« souhlasiti nemůžeme, já si jinak »Čecha« vždycky vážím a veřejně se ho zastávám a velice rád ho čtu, jako nejvlastnější náš orgán. Co tam schází, doplňují mi jiné časopisy. Z českých listů beru si do Měšť. besedy: »Hlas lidu«. Jsem zrozen na jihu, a tak mne „Hlas lidu" v mnohém zajímá a rázné jeho vystupování velmi se mi zamlouvá. Zvláštní přitažlivosti mne k sobě táhnou: Řezníčkův „Týden« a Šternberkovy »Lidové Listy«. Řezníčkův »Týden« má velice praktické hospodářské a národní názory; různé výstřelky sesekává a v životě národním snaží se potírati všeliký chovinismus, rozmařilost, vychloubání, přeceňování a korrupci. »Lidové Noviny« Sternbergovy překvapují nás velice často zajímavými odhaleními života zákulisního. Není to list katolický, ani ne kněžský, někdy i věroučně chybí, ale kněze, katolíka, církev, náboženství statečně obhájí a nepřátele církve živým sarkasmem sesměšňuje, a všecko se tu řekne otevřeně, rázně a řízně.

Velice rád čítávám také Jitřenku, kterou řídí a vydává slečna Fr. Jakubcova. Slečna hájí rázně zájmy stavu svého, ale zabíhá někdy příliš do radikalismu.

Výborným listem jest Hradecký »Štít«, který jest hojně rozšířen a dobře působí. »Obnovy« zde nemáme, a proto o ní nepíši.

Oba listy čistě kněžské „Věstník Jednoty katol. duchovních diecese brněnské« a Paulyho »Věstník katolického duchovenstva« velmi se mi zamlouvají. Tento mívá číslo co číslo zajímavé zprávy z života katolického, onen list vyniká zase ponejvíce praktickými články, týkajícími se duch. správy, poměru kněze ke škole, výkladem různých sporných otázek a, což s povděkem zde kvitujeme, všímá si bedlivě i našeho tisku, který často ohlašuje; jsme mu za to velice povděčni.

Jen tato nepatrná ukázka tisku katolického — a máme jich tu na stolku redakčním ještě celou řadu jiných — nutí mne k doznání, že máme hojně důkladných listů katolických; kéž by jen bylo takových více, ku př. v Jičíně, v Táboře, v Jindř. Hradci, v Domažlicích a jinde. Uviděli bychom, jaký obrat by u nás nastal, nebo český národ jest ve svém jádře dle doznání samé Masarykovy »Naší doby« (roč. XVI, č. 11, str. 878) »velmi dobře, velmi tuze, zcela slepě římský«, či jasně řečeno katolický.

V budoucí schůzi promluvím o časopisech, které se u nás tisknou, a v následující na to poradě rozeberu časopisy naše.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Science et religion. Paris 1909. Bloud et Cie. Opětovaně měli jsme již příležitost čtenáře »Vlasti« upozorniti na časovou sbírku »Science et religion« v nakladatelství čilé katolické firmy Bloudovy od několika let vycházející. Jaké oblibě se sbírka tato těší, patrno z toho, že některé svazečky vyšly již v několika vydáních a že ve vydání sbírky se stále pokračuje, tak že již dosáhla imposantních 584 čísel. Před námi leží několik čísel posledních, zasahujících do různých odvětví, o nichž se v krátkosti tuto zmíniti chceme.

Svazek 528. Le modernisme. Sa position vis à vis de la science. — Sa condemnation par le Pape Pie X., par S. E. le cardinal Mercier, archevêque de Malines. — Ve svazečku tomto podává známý vynikající malinský biskup a kardinál Mercier výklad a vyvrácení modernismu. Maje především na zřeteli péči o duše, neomezuje se slovutný autor pouze na pole čisté theorie, nýbrž snaží se ukázati, co mají prakticky činiti křesťané doby naší, aby zachovali víru svoji, bez níž žádné dobro, žádný skutek neprospívá pro věčnost. Autor doporučuje zejména, by vzdělaní věřící katolíci pečovali o další poučování o věcech náboženských četbou případných spisů theologických, Písma sv. Nového Zákona, dějin církevních a apologetických pojednání, životů svatých, knihy o následování Krista atd. Každá rodina měla by míti několik aspoň knih obsahu náboženského. Dále doporučuje též modlitbu a bdělost. Časovost a důležitost pojednání přítomného netřeba dokazovati. Jméno autorovo a vážnost otázek probíraných dostačují k jeho doporučení.

Svazek 529. L' existence historique de Jésus et le rationalisme contemporain, par Cl. Fillion, consulteur de la commission biblique. — Theorie, jež činí z Pána Ježíše bytost čistě mythickou nebo legendární, netěší se dnes bohudík přízni, které se těšila v jistých kruzích před šedesáti lety. Přes to nejhorší absurdity nalézají povždy ještě přívržencův a nedávno ještě pokusil se jistý protestantský pastor v řadě brožur rychle za sebou uveřejněných dáti život tomuto protivědeckému systému. Po té vyšly ještě jiné spisy téhož směru. Je tudíž na místě zkoumati podklad, o nějž se opírá tato theorie a jakým způsobem se snaží dokázati, že Ježíš, jak jej líčí evangelia, nikdy neexistoval. Toť problém, který v přítomném svazku zkoumá vynikající exegeta

francouzský Fillion podle jeho hlavních hledisek. Z jeho důkazů vysvítá jasně, že ať se v jakémkoli smyslu vykládají fakta, z nichž se skládá historie prvotního křesťanství, vždy dospíváme k nutnému resultátu: za fakty těmito jest osobnost historická, jest existence Ježíše Krista, zakladatele církve křesťanské. Tvrzení opačné nemá netoliko nejmenší opory v dějinách, nýbrž jest v očích pravé vědy „monstruositou".

Svazek 530. La vie et la legende de saint Gwennolé, publié par Pierre Allier. — Světci bretonští v dějinách Bretaně armorické hráli úlohu význačnou. Přišedše z Velké Britannie ve století 5. a 6. v čele kmenů se stěhujících, které utíkaly před invasí anglo-saskou, nebyli toliko evangelisatory, nýbrž také mýtili lesy a stavěli města. Jeden z nejslavnějších mezi všemi těmito anachorety byl bez odporu Gwennolé, přítel krále Gradlona a Corentina, prvního biskupa Kemperského. Opat Landévennecký, jménem Wadislen, napsal v 9. století život tohoto »světce a vynikajícího otce mnichů«. Je to panegyrikus, vynikající živým enthusiasmem žáka pro svého duchovního otce. Tento vzácný text je základem zajímavého vypravování Pierra Alliera. Autor čerpá však také z jiných pramenů, by doplnil obraz nejpopulárnějšího ze světců bretoňských. Svazek tento se zájmem přečtou všichni milovníci životů svatých, jež psán tak, jak životy tyto psány býti mají, totiž se zbožnou úctou k tradicím a smyslem pro jejich zcela zvláštní poesii.

Svazek 531. Traité du devoir de conduire les enfents à Jesus Christ. Traduit par l'abbé A. Saubin. — Ve svazku tomto podán je v překladu francouzském jeden z nejroztomilejších spisů učeného a zbožného kancléře university pařížské Gersona. Stáří spisu toho, které mu dodává zvláštního rázu a zvláštní zajímavosti, nebrání ani dnes, aby vzácný tento spisek byl čten a rozšiřován. Spisek svým obsahem je chválou vychování křesťanského, podanou řečí prostou a dojemnou. Bylo by si jen přáti, by učitelé jej četli a rodičům četbu jeho doporučovali. Povzbuzovali dítky, aby šly ke Kristu, učiti je, jak mají jíti ke Kristu, vzdalovati překážky z jejich cesty, toť úkol, k němuž nás vyzývá učený spisovatel. A může býti co vznešenějšího, co krásnějšího, co důležitějšího a naléhavějšího pro dobu přítomnou?

Svazek 532. J. Barbey d'Aurevilly. L'Internelle Consolacion. — Sainte Thérèse. — Pascal. — Bossuet. — Saint Benoît Labre. — Le Curé d' Ars. — V nejnovější době obrací se ve Francii pozornost na spisovatele Barbey d' Aurevilly-ho, jehož dílo upadlo v nespravedlivé zapomenutí. Panegyristé tohoto vynikajícího spisovatele všímali si však poněkud málo náboženské stránky jeho díla, která není ani méně bohatá, ani nezasluhuje, aby upadla v zapomenutí. Z té příčiny essays, která jsou v přítomném svazku spojena a čtenáři předložena, uvítati dlužno s radostí. Zasluhují svým krásným, povznášejícím obsahem čestného místa ve sbírce hlavních spisů literatury náboženské.

Svazek 533. Le principe des éveloppements théologiques par H. N. Oxenham. — V problému rozvoje dogmatu lze spatřovati jednu z oněch hlavních otázek, od níž závisí a kterou jest rozřešeno množství kontroversí jednotlivých. Proto uvítati dlužno s povděkem pojednání, ve kterémž tak jasně a přesně o rozvoji dogmat je pojednáno. Autor ukazuje, že rozvoj nauky neznačí, jakoby byla v církvi ustavičná řada nových zjevení, která by doplňovala nebo nahrazovala zjevení dřívější. Ještě méně značí řadu nových přídavků, pocházejících ze smíšeniny živlů heterogenních. Princip rozvoje značí spíše: Zjevení křesťanské svěřené církvi Slovem Vtěleným a službou inspirovaných služebníků, jako bylo od počátku pochopeno v tom, čeho bylo třeba, tak se rozvíjelo a mělo rozvíjeti postupně ve vědomí církve, osvícené ustavičnou přítomností Ducha sv. V tomto rozvoji je třeba rozeznávati dva živly: božský a lidský. Lidský je zde představován pracemi theologů, meditacemi světců, spekulacemi cizími, někdy i nepřátelskými učenci. Božským živlem je ustavičná působnost Ducha sv. na církev, působnost, jež záleží v tom, že překáží, aby nebyla dána officielní sankce rozvoji, který by nebyl v souhlasu s původním zjevením a myšlenkou božskou.

Svazek 534. La mission de saint Benoît par le cardinal Newman. — Kardinál Newman, slavný konvertita a spisovatel anglický, byl netoliko velkým filosofem, theologem, kazatelem, nýbrž i obratným hagiografem. Zanechal sice na poli hagiografickém jen menší práce, avšak i ty ukazují, že také v tomto oboru bylo veliké jeho nadání. V očích jeho život světců jest »pravou apologií«. Z té příčiny byl také do přítomné sbírky pojat velkolepý essay hagiografický

»Poslání sv. Benedikta«. Není to přesně řečeno biografie, než o úloze mnichů středověkých, její velikosti, užitečnosti bylo sotva co hlubšího a zároveň dokonalejšího s hlediska literárního napsáno. Poznáváme tu pravého Newmana v radostné práci, kterou miluje, v celém rozvoji jeho velkolepých duševních darů. Sbírka obsahem, úpravou a poměrnou lácí vynikající, zasluhuje nejlepšího doporučení. *Dr. Jos. Samsour.*

NĚMECKÁ.

Scheicher Josef: Erlebnisse und Erinnerungen. Nakladatel Karel Fromme ve Vídni. 1909 III. svazku prvá část. Stran 406. Cena váz. 5 K. — Zmíniv se již dříve obšírněji v tomto časopisu (viz »Vlast« XXIV, 845) o druhém svazku tohoto vzácného spisu, mohu tentokráte stručně referovati. Tuto líčí autor několik málo let svého kaplanování ve Waidhofenu nad Ybbsou. Vřele vzpomíná svých dvou tehdejších farářů, spolukaplanů, což vyplňuje 165 stran; v dalších oddílech probírá belletristicky tehdejší měšťany, řemeslníky — hlavně katolický spolek tovaryšů, honoraci, rolníky; politickou svou činnost vyličí v dalších svazcích. Je to překrásně líčený kulturní obraz náboženského života ve venkovském městě z konce šedesátých a z počátku sedmdesátých let minulého století. Každého čtenáře pojme lítost a povzdechne si: kde jsou ty zlaté časy, v nichž přece jen bylo lépe s naší věrou než nyní!

Do tohoto rámce vplítá mnoho jiných otázek, spadajících v obor duchovní správy, života kněžského, jako na příklad: stravování kaplanů na faře, o kaplánce a jejím zařízení, o spolcích, o domácnosti farské atd. Dává mnohdy hořké pilulky svým čtenářům k užívání, ale vždy mluví z hloubi srdce svého a z úplného přesvědčení. Ku konci svazku zmiňuje se stručně, kterak se stal redaktorem katolického týdenníku ve Sv. Hyppolitě a pak profesorem morálky v theologickém tamějším ústavě. Je chvály hodno, že autor pospichá s vydáváním svého životopisu, vydávaje doposud rok co rok jeden svazek.

Pokud jsem mohl sledovati, byl spis tento všude přijat s nadšením. Uvedu úsudek Hansjakobův, který se často zmiňuje ve svých spisech, že je náruživým čtenářem memoirů. O Scheicherově knize píše takto: „Je mi vždy jasným záblekem slunečním, když pozoruji, že jsou mezi katolickým kněžstvem nižšího řádu ještě mužové, jako Josef Scheicher ve Vídni, vůdce křesťansko-sociální strany v Rakousku. Jeho kniha „Erlebnisse und Erinnerungen" je nejlepší a nejotevřenější spis, který napsal věřící, církvi věrný kněz. Čest a dík tomuto hrdinovi na Dunaji, kterému nezabránila ani prelátská hodnost, že dal svědectví pravdě a svobodě i nahoru". (Viz Hansjacob: aus dem Leben eines Vielgeliebten str. 147.)

Vezmi a čti! Spisovatel, jsa nyní starcem, podává tuto kvintessenci své životní zkušenosti. Spis je pro každého kněze potřebná, poučná a vhodná četba, ale zajímati bude každého vzdělance. Jen by neměl nakladatel tolik setřiti s tiskem, na každé stránce jest jen několik málo řádků a příliš mnoho prázdného papíru. Ignát Zhánělí.

ČESKÁ.

Prvosenky. Obrázkové sborníčky pokrokové četby pro mládež. Pořádá Henryk Promyk. Svazek I. Střídají se tu básně a prósa. Líčení je živé a časem i zajímavé. Co do věci uvádím, že se tu církevní věci úplně ignorují. To je tedy ten znak pokrokové četby. O knězi, o církvi, o něčem náboženském není tu zmínky. Kniha přímo neútočí, ale ignoruje.

První povídka je »Láska« od Pavla Suly, láska dvou školních dětí, chlapce a děvčete. Může to býti, není tu nic závadného, ale do katolické sbírky bychom to nedali. Ze života veřejného má spisovatel vybírati jen to nejlepší, co ušlechťuje, povznáší, láska mezi dětmi, jak je tu líčena, však k tomu nečelí.

Další povídka, Jeníčkovi a Aničce v Kobylisích připsaná, je od Vojty Beneše a má na sobě celý ráz jeho vypravování, Je to: »Povídka májového večera«.

Hoši žádají pana učitele — patrně Vojtu Beneše v Kobylisích — aby jim ukázal večer souhvězdí. Vyzve je tedy p. učitel, hoši se zásobí chlebem a jdou k lesíku, ke smrčinkám. Hovor hochů a zábava p. učitele s nimi jsou zajímavé. Zjevy přírody, příchod polního hajného a vypravování o souhvězdí, jakož i různé pohádky jsou předmětem hovoru. Urážlivého tu není nic, ale o Bohu, Tvůrci přírody, není tu také nic. Všecko je tu podáváno vznešeně pokrokově. Pokrokoví hoši ze školy znají Nerudovy Písně kosmické a žák Hrejča jednu cituje. Když hoši vypravují o krádežích, žák Podhrázský zůstává sedět opodál zamyšlen —

a vzpomíná na Turgeněva. Aha, na Běžin luh! volali všickni Hoši znají malíře Panušku, jak illustroval »Jaro«. A jak tito pokrokoví, literárně vysoce vzdělaní školáci milují p. učitele! Žák se nemohl podívati do »hezkých očí« p. učitele. Výbora žák pravil: „měli jsme p. učitele všichni rádi a náš tatínek říkával: „ty bys, kluku, pro toho učitele do ohně skočil.“ A když Výbora, aby vyhověl panu učiteli, jenž si přál míti kopr, ukradl kopr v zahradě p. řídícího a byl chycen, řekl o něm otec: „Kdyby ten jejich p. učitel byl takový a poručil mu: ukradneš, kluku, někomu nos mezi očima — ukradne. A Výbora dodává: byl jsem takový. Na tuto samochválu učitelstva poukázal jsem již v minulých číslech »Vlasti«. To patří patrně také k volnomyšlenkářské theorii a k zvláštní manýře p. učitele Vojty Beneše. Ten pán se musí míti moc rád!

Když z hochů každý něco vypravoval, musil povídati i p. učitel a povídal jim o svém kraji a jak jej tam cikáni ukradli. Jeho vypravování jest velice hezké.

Pomineme některé práce, různé básně a povídky a drobnosti — mezi nimi jest i báseň od Machara — a zastavíme se u článku »Lidskost« od Vl. Bartoníčka.

Lidé chtěji býti lidmi — a nebyli lidmi. Autor líčí dosti dobře a správně porobu lidu . . . . . »Ale mezi utlačovanými počínají váti jarní ostré větry, jako rozvodněná řeka valí se rozechvění nepřehlednými zástupy, od úst k ústům letí žhavá hesla a nad tím celým ujařmeným světem, nad těmi lány zvlhlými krví, potem i slzami otroků vstává jasné slunce Svobody, a roste bujně strom Vzdělání.« Co učinila církev pro civilisaci lidstva, to autor neví, nebo ví li, říci nechce. Tuto ohromnou práci církve, tento veliký význam učení Kristova mezi křesťany v pohanském Římě a dále a dále pomíjí autor úplně mlčením.

»Stejné povinnosti, stejná práva,« praví autor dále. Až prý budeme všichni poslouchati zákonů svého svědomí, nebude prý pak třeba tištěných zákonů. Svědomí bude jediným zákonem všem lidem. A nesmíme otročiti ani sobě. Otroci líhovin, karet, kouření, utrácení sil tělesných a duševních, otroci svých nepěkných vášní jsou zároveň největšími otroky násilníků. Tedy k sebevědomí musí nezbytně přistoupiti sebepoznání. K těm pak družiti se musí i svornost, upřímná láska, opravdová jednomyslnost. Ne svary, ale jednomyslnost vykope hroby násilníkům.«

»Nuže, nechť železná vůle a vytrvalost přivedou nás na cestu Vzdělání. Vzdělání nechť naplní duše naše sebevědomím a sebepoznáním. Sebevědomí a sebepoznání nechť učiní z nás volné lidi. A do srdcí volných lidí vejde Lidskost, jež vždy bude v nás rozněcovati touhu po Kráse a Pravdě.«

To jsou velice krásná slova! Co je v nich dobrého, je vzato z naší církve. Ta tomu učí již dávno a lépe. To je věc jedna. Druhá věc je ta, že tato krásná slova jsou v ústech volnomyšlenkářů pouhou frází. Podívejte se na Král. Vinohradech do jejich výkladní skříně a tam uvidíte ohyzdnou tvář jejich Lidskosti. Jejich Lidskost jest cynická žena! Co na př. udělaly Milosrdné sestry, jež vedle bydlí, volným myslitelům na Král. Vinohradech, že je malovali, jak rdousí děti. To dělá vzdělaný soused vzdělanému sousedovi, že ho veřejně a nepravdivě ostouzí a hyzdí! Také nelidskosti nedopustí se nejnižší baráčník nebo podruh! A co jiných věcí více! Čím oplývají vaše knihy: vzděláním, lidskostí, touhou po kráse a pravdě? Kde je vaše svornost, upřímná láska? My toho u vás nikde nevidíme. Vy ignorujete, co tu je, co tu působí, co má ohromný dějinný význam: církev a náboženství, a když se o nich zmíníte, neodpovídá to vždy pravdě. Vary s cesty, volně sice myslíte, ale mezi námi musí proti vám povstati celý sbor na obranu historické pravdy a na obranu církve a naší sv. víry. A to provedeme důsledně a rázně. *Tomáš Škrdle.*

»**Chrysanthemy**« (Kopretiny). 20. dílko. P. Flor. Ferd. Březina O. Fr. Min. (S. Francisci). 1909, tiskem A. Landfrase syna v Jindř. Hradci. — »**Plaménky**« (Lychnis chalcedonica). P. Flor. F. Březina O. Min. s. Francisci. 1907, tiskem J. R. Porta v Plzni. »**Básně**« sv. Teresy de Jesus, sv. Juana de la Cruz, Rodrigueza del Padron, Dona José Zorilly a Ricarda Gila, ze španělštiny přeložil a P. Flor. Ferd. Březinovi věnoval A. Pikhart. — Zbožná duše milého básníka našeho dp. kvardiána Jindřichohradeckého kláštera OO. Františkánů, P. Floriána Ferdinanda Březiny, jenž nejen prostými sice, ale za to tím vroucnějšími a pravdivějšími slovy, ale také štětcem jako dobrý malíř hledí duši křesťanů katolických mile upoutati a svými výtvory výše ji povznésti, slavila bohatou žeň v roce, kdy P. Březinovi dopřáno bylo dožíti se šedesátky! V padesátém souverší chry-

santhem prostě, ale přesvědčivě seznamuje nás se svým ideálem, pravě zcela upřímně:

„Již je tu — ta šedesátka!
do budoucna — doba krátká;
zůstaň pevným v ideále:
„Služ lidem, ku Boží chvále!“ —

Tyto ideály provázely jubilanta-básníka při celé jeho dosavadní práci literární, kterou vzniklo těchto 20 spisků: Slunečnice (básně), Jasmín (b.), Věneček ku cti královny nebeské (b.), Břečťan, Křížová cesta z výroku svatého Písma, Pomněnky (b.), Dějiny Hořovic a kostela Františkánského, Růže z Jericha (b.), Věneček II. vydání, Vínek z růží a lilií (b.), Chudobky (b.), Santo Bambino, úcta Jezulátka (b.), Dějiny kostela a kláštera františkánského v Plzni, Korunka jubilejní (b.), Konvalinky Marianské (b.), Srdečnice (b.), Plaménky (Lichnis) (b.), Písně vánoční, Diadem (b.), Chrysanthemy (b.). — Toť věnec sbírek básní a víte, jak vznikl? Samy některé názvy vám to dosvědčí! Navštivte jen velkou zahradu při klášteře OO. Františkánů v Jindřichově Hradci a setkáte se tam s tak mnohými květy, dle nichž náš básník dílka svá pojmenoval. K Bohu povznášející ticho kláštera, lahodnost slova básníkova a přímo ideální, někdy i vznešeně působící zpěvnost některých motivů, to vše snoubí se ve vnitru klášterního poety a proto také všechny jeho básně, krátké sice, ale hloubkou obsahu bohaté, jsou velkou školou pravd! Muž i žena, jinoch i dívka potěší se jimi — a potěšení to vzroste ve velký pramen duševní posily, kterou z každičkého slova básníkova možno čerpati. To básním P. Březiny dodává zvláštního posvěcení a to je také zvláště doporučuje, protože dovede i varovný hlas pozvednouti proti hanobitelům a nevěreckým, ale málomocným bořitelům církve svaté!

Dostalo se mi obou z předu jmenovaných sbírek básní »Chrysanthemy« a »Plaménky« přímo od důst. poety s přičiněnými tužkovými opravami: drobných chybiček sazečských, s nimiž naše venkovské tiskárny i při nejpřesnějším čtení korektury stále ještě zápolí a jsou mně tím milejší, že jako přítel pravdy a povznášejícího krásna k Bohu a k víře se nesoucích myšlenek mohu jen z nejryzejšího přesvědčení svého doporučiti je jako pravé perlové skvosty domácí básnické tvorby katolické. Z dílny našeho auktora, jemuž na další blahodárné působení přeji »Ad multos« annos«, mohu prozraditi, že píše nyní dějiny kostela i kláštera františkánského u sv. Kateřiny v Jindř. Hradci, jsa již v době hrabat Černínů; práce ta bude tím poutavější, jelikož zhoubný požár v r. 1801 zničil archiv klášterní a mnohá autentika. „Zdař Bůh“ i této práci z oboru dějin!

A. Pikhartovy překlady španělských básní svaté Teresy de Jesus, sv. Juana de la Cruz, Rodrigueza del Padron, Dona José Zorilly a Ricarda Gila lahodně se čtou, poutajíce, pokud z jiných sbírek překladů jsem seznal, věrným zachováním původní formy básnické; rýmy pěkně vyznívají a jsou dobrým doprovodem hudby slov na themata básní rázu hluboce náboženského; zejména zdařilý je překlad básně sv. Teresy na refrénové thema »a mru, protože neumírám«, láska k Ježíši Kristu na četných místech dochází fulminantního výrazu, jako na př. ve verších, které složila svatá matka Teresa de Jesus, když bylo srdce její protknuto. Rodrigueza del Padron »Panně Marii« a Don José Zorilly „Modlitba“ zasloužily by zhudebnění!

I tato sbírka překladů, věnovaná P. Březinovi, jest novým dokladem, jak lhavé a nicotné, ba bídné jsou pomluvy lidí nízkého nazírání o životě klášterním; jako dříve v klášteřích starých vléval všemohoucí Bůh plamen nadšení do duší svých věrných služebníků, tak vlévá je v duše takové i dnes, aby odříkajíce se světa, našli v nadšení tom odměnu básníka nejdůstojnější, odměnu božského klidu duševního.

Dílka P. Březiny jsou téměř úplně rozebrána; nové souborné vydání bylo by velice vítáno! *Jan Voborský.*

Knihovna Matice Opavské I., Pruský sněm a Moravci na Ratiborsku. Napsal J. Vyhlídal. V Opavě 1909. Tiskem knihtiskárny Matice Opavské. Nákladem spisovatelovým. Matice Opavská vymohla sobě koncesi knihtiskařskou, zařídila si vlastní knihtiskárnu a počala vydávat sbírku pod názvem »Knihovna Matice Opavské«, v níž bude ve volných lhůtách uveřejňovat spisy poučného a zábavného obsahu ku probuzení lidu slezského. Samo sebou se rozumí, že podnik ten zasluhuje pozornosti a čilé podpory celého národa československého. První prací této sbírky jest knížečka »Pruský sněm a Moravci na Ratiborsku«. V ní pojednává osvědčený pracovník slezský, farář Jan Vyhlídal, o volbách pruských Čechů do

sněmu v letech 1893, 1898, 1903 a 1908. Při tom čtenáře poučuje o stávajících tam poměrech národnostních a kulturních, o bojích, jež našim bratřím vésti jest za národnost, za víru a jazyk mateřský. Spisek jest zajímavý a poučný.

Josef Herzig.

H. Sienkiewicz: „Quo vadis.“ Román z doby Neronovy. Přeložil J. J. Langner. S 54 vyobrazeními od A. Minardi-ho. Nové, opravené vydání. Knihtiskárna a nakladatelství E. Beauforta v Praze. — Jméno Sienkiewiczovo jest světoznámé! Jeho romány přeloženy jsou snad do všech světových řečí, zjev to v naší době, kdy literatura každého jen poněkud pokročilejšího národa tak bohaté sice počtem, ale ne vždy obsahem vykazuje plody, zajisté vzácný ..... I román tento, pokud nám známo, vyšel v různých překladech a došel všeobecné obliby, čemuž se zajisté nikdo, kdo jej přečte, diviti nebude; rozvržen na tři díly (416, 328, 496 str.), líčí velice poutavě poměry římské za vlády krutého Nerona. Čtenář žasne nad tou zpustlostí a zvrhlostí jak u lidu, tak zvláště u patriciů a na dvoře caesarském . . . , s odporem a hnusem odvrací se čtenář od ješitného a krvelačného Nerona a jeho stvůr a kloní se víc a více s Vinitiem a všemi, kdož si ještě trochu smyslu pro cit, právo a spravedlnost uchovali, k tupeným a krutě pronásledovaným křesťanům. Jejich útrapy v žalářích (k. p. Lydie, snachovky Vinitia, kteří jsou hlavními osobami tohoto románu), jejich tichost a neohroženost mocně působí na čtenáře, jenž s nimi jásá, s nimi trpí, od nich se učí a povzbuzuje. I smrt knížat apoštolských sv. Petra a Pavla jest zde, ač celkem stručně vylíčena. Četné vysvětlivky (1209—1240 str.) jsou vhodně připojeny, neboť bez nich by obyčejný čtenář mnohému nerozumněl. Doporučujeme. *J. Fabian.*

Exhorty ke katolické mládeži škol obecných a měšťanských, nižších tříd škol středních. Sepsal Eduard Waschitza, c. k. proferor náboženství v Těšíně. S povolením spisovatelovým přeložil František Šebestík, katecheta měšťanských škol v Polné. V Olomouci 1909. Nákladem R. Prombergra, knihkupce. — Překladatel zavděčil se opravdu katechetům překladem těchto výborných promluv, které se pro mládež úplně hodí. Oživeny jsou dobrými příklady, sestavení látky jasné, mluva srdečná. Každé exhortě jest základem dotyčné nedělní evangelium, proto i kazatel nedělní může z těchto krásných promluv čerpati. Kniha obsahuje nejhlavnější části věro a mravouky. Líčení se vyhýbá všelikému nasládlému a čistě abstraktnímu moralisování. Spisovatel je zcela obeznámen s dětským životem a jeho potřebami. Známý profesor Spirago, spisovatel »lidového katechismu«, napsal o těchto promluvách, že jsou velmi krásné a vzdělávající a že se i ve své »Methodice« o nich zmíní. Můžeme promluvy co nejlépe odporučiti. *V. Kunz.*

Dramatické umění. Z Národního divadla. První činoherní novinkou po letních prázdninách byla veselohra M. Somerseta Maughama »Mrs. Dot« v překladě Jiřího Pavlíka. Nemá sice zvláštního prohloubení, avšak jest to jedna z posledních nejzábavnějších prací anglické scény. Motivem hry jest léčení nenapravitelné lásky, která se vždy kloní k žárlivosti. Vtip a humor perlí ze hry a zvláště první jednání jest zdařilé. Hra byla přijata dosti příznivě.

Z předměstských divadel. V letní době, kdy každá divadelní správa sahá k přitažlivým hrám, vypraveno na scéně Městského divadla Král. Vinohradů detektivní drama „Ostříž“, které napsal G. Esmann, Dán. Po detektivních románech — detektivní hry. Hra „Ostříž“ však stojí na výši umělecké ceny nad mnohými škváry nynější detektivní literatury. Děj jedná o životě zloděje vyšších aspirací, jejž nazval autor »Ostřížem«. Ovšem, že i úloha detektiva vystupuje ve hře do popředí, nedá se ani jinak mysliti. Hra jest místy dramaticky působivou, zvláště při dobré tvorbě jednotlivých postav.

Lidové divadlo „Uranie“ v Praze-VII. učinilo vypravením K. Fořta, frašky se zpěvy a tanci »Z českých mlýnů« šťastnou volbu. Jest to osvěžující, dobrá, veselá hra, která svým prostým dějem, avšak provázeným veselými situacemi z doby našich lepších časů, kdy ve mlýnech panoval bujarý humor a smích, udržuje posluchačstvo v dobré náladě od počátku až do konce. Zvláště hudební a zpěvní vložky, pocházející od kapelníka Em. Starého, jsou na mnohých místech roztomilými doplňky celé hry. Hru tuto možno vřele doporučiti i všem našim jednotám, které mají dramatické odbory v činnosti.

Arena na Smíchově vykazovala z posledních novinek nejapnou frašku Maurice Hennequina a Pierra Webera »Nemáte nic k zdaněni?« která postrádá všeho dřívějšího temperamentu jeho her a měla by spíše se jmenovati: »Kalhoty dolů!« Fraška tato kolísá se více v mezích neslušnosti, nežli v tonu bujného veselí.

Druhá zdařilejší práce jest Leo Falla operetta »Veselý Matuško«, na slova Vikt. Leona složená. Děj této operetty jest mravoučně psán, a proto operetta tato pojišťuje si i další budoucnost. Překlad uveden do slováckého nářečí Karlem Želenským a dobře se poslouchá. Pan Branald v úloze starého Matušky vytvořil rázovitý typ a měl některé velice šťastné momenty. Jen tanec a dvojzpěv starší Slovačky s děckem nechce se nám zamlouvati. Porušuje pečeť jinak dobrého textu operety svou nevhodnou mimikou.

Otakar Jakoubek.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Vzácný host z Ameriky. — Rev. Chas. A. Bleha, duchovní správce v St. Louis, zavítal do Čech a dne 18. srpna odpoledne navštívil naše družstvo. Důstojný pán vedle svých kněžských povinností vydává americký „Hlas" a řídí katolickou tiskárnu a jest v práci té následovníkem nezapomenutelného † Josefa Hessouna. S panem farářem Vl. Hálkem přál si pojednati o akci vystěhovalecké a s námi vůbec snažil se navázati užší styky. I sešli jsme se s ním po pohřbu našeho sazeče p. Al. Černého v Brejškově restaurantu a tam jsme si pohovořili a bližší styky mezi jeho a našimi podniky navázali. Důstojný host jest zvláštním ctitelem naší Tiskové ligy, kterouž i značně obdaroval.

Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě vydal autor Jan Halouzka, k. a. auditor a farář v Mistříně na Moravě, ve zvláštním otisku a otisk tento rozeslal různým osobnostem. Ze všech stran dostává se mu co nejlichotivějšího uznání. V Reichenhallu řekl J. M. p. opat Korčián z Rajhradu k red. našeho listu: Halouzkovy dějiny čítám ve Vlasti s velikým zájmem; jsem účastník dob, jež Halouzka líčí, většinu osob, jež on uvádí, znám osobně, a proto mne toto výborné dílo tak zajímá.

Arcibiskup Dr. Theodorowicz. — Na sjezdu Hradeckém konali naši řečníci z „Vlasti" Dr. Rudolf Horský, farář Vl. Hálek, far. Fil. Jan Konečný znamenitě řeči. V úterý po obědě v biskupské residenci (dával Jeho Excellence tři hostiny a mezi jinými všecky řečníky k sobě k obědu pozval) přistoupil arcibiskup Dr. Theodorowicz k far. Fil. Konečnému, vzal si ho pod paží a velice přátelsky, téměř hodinu chodil s ním a s kan. Dr. Pospíšilem po chodbách residence, vyptávaje se na naše poměry literární a spolkové. Pan arcibiskup zajímal se hlavně o apologeticko-literární práci far. Fil. Konečného. Těší nás toto uznání muže, far. Fil. Konečného, jenž se naší strany neochvějně drží.

Cyrillský sjezd pořádala Obecná Jednota Cyrillská s místními pěveckými sbory chrámovými dne 9. a 10. září v Plzni. Program sjezdu byl bohatý.

Nejvelikolepější organisací světa jest bez odporu katolický lidový spolek v Německu. Dle výroční zprávy, podané na letošním sjezdu německých katolíků ve Vratislavi, čítal lidový spolek koncem června 1909 přes 625.000 členů. V centrále, v ohromném domě s tiskárnou v München Gladbachu, jest duševně zaměstnáno 121 osob, mezi nimiž 18 spisovatelsky činných. Spolek má nyní 46 sekretariátů. Spisů a knih bylo rozesláno v minulém roce 530.000; v celku však bylo letos všech sociálně nebo apologeticky obeznamujících tiskovin rozesláno 13 milionů a od počátku trvání spolku 123 milionů. Sociálně vědecká knihovna obsahuje 23.000 svazků, počet časopisů 583. Během roku bylo konáno 3000 schůzí. Spolek čítá v celé říši více než 20.000 důvěrníků. Příjmy se počítaly v roce 1908 na 580.000 marek. V pravdě velkolepá organisace! *L. † 2.*

Literární. V zábavné příloze poličské »Jitřenky« (redaktor J. Popelka) ze dne 1. září 1909 v básni „Nad rodnou vsí« jakýsi Jos. Václav Lounek, patrně nějaký zneuznaný kandidát Nesmrtelnosti, otřel se nejapnými a málo duchaplnými verši o církev katolickou. Pěje tento moderní prorok s vysokým, naškrobeným límcem následovně:

»O Jerusaleme — nad nímž by Kristus plakal —
má rodná vísko, nad všechny mi milá!
Tvé chrámy ducha prázdné (!) — Řím tě v léčku zlákal — (!)
on pánem tvým, ty stroj i hybná (!) síla.«

Mladému pánovi — jak vidno — pegas hodně jankovatí, a pochybuji, že donesekdy zbrklého poetu na Parnas, ale něco mu přece zcela přátelsky a diskretně poradím, totiž, až bude chtíti psáti podobnou báseň, jako jest nahoře uvedená, aby si nejdříve osvojil patřičné vzdělání, prostudoval důkladně Palackého dějiny a

Wintrovy »Kulturní obrazy českých měst«, a pak ručím za to, že nenapíše po druhé takovou — při nejmenším — hloupost, která jej směšně kompromituje!

L. † 11.

Sjednocení francouzských katolíků. S odstoupením Clemenceauvým s křesla ministerského předsedy ve Francii nezlepšilo se postavení francouzských katolíků. Pronásledování jich změnilo jen poněkud formu. Místo dřívější surovosti otevřeně si počínajícího Clemenceaua pracuje nyní zlomyslná zchytralost Briandova na zničení církve ve Francii. Briandovi jedná se nyní především o to, aby znemožnil křesťanskou výchovu mládeže a tím příští pokolení úplné nevěře vydal. Očekává se nejkrajnější boj. Ovšem síly katolíků jsou tam jen malé; jejich veliká nesjednocenost na poli politickém je seslabila a jak věci dnes stojí, nemají od příštích voleb parlamentních velikých úspěchů k očekávání. Před nedávnem napomínal je papež Pius X. slavně, aby se k hájení náboženství spojili. Ale jeho výzva byla od rozličných katolických skupin velmi různě vykládána a proto její výsledek je pochybný. Ale přece svítá. Neboť jeden z nejpovolanějších katolických politiků francouzských, ředitel velikého katolického žurnálu »Univers«, učinil k sjednocení katolíků velmi praktické návrhy, jež došly všude povšimnutí.

Pronásledování církve ve Francii. — 1. září t. r. byly v příbytku arcibiskupa v Auch, jenž byl odsouzen k peněžité pokutě 500 franků a rozsudek neuznal, v jeho přítomnosti movitosti jeho zabaveny a budou 11. září na trhu v Auch veřejně vydraženy. Také u mnohých kněží, kteří společně s biskupem byli odsouzeni, jsou zabavení vykonána. Ve městě panuje veliké pobouření. Francouzská vláda počíná si tyransky jako pohanský Řím, jenže nezabíjí. Duch nenávisti a msty proti křesťanství jest však týž, jako Neronů a Dioklecianů.

Liga † 2.

Antické divadlo pod širým nebem u Paříže. »Národní Listy« přinesly dne 21. srpna feuilleton pod tímto názvem z péra J. H., datovaný z Paříže, kdež píše se o prvních pokusech s obnovou antického divadla pod širým nebem tamže. A proč se divadlo zřídilo? Má doplniti, jak pisatel praví, lidstvu sváteční prázdné dni ušlechtilým obsahem. Nutnost toho pociťuje se prý zejména dnes ve Francii: provedením odluky církve od státu jednou pro vždy byl odvrácen zájem mas od náboženských obřadů, jimiž po dlouhá staletí se mysl zbožných věřících ve svátečních dnech povznášela a zušlechťovala. Ale toto divadlo nenahradí církevní obřady, jimiž se lid povznášel, neboť hry budou zajisté voleny tendenčně, nevěrecky. »Národní Listy« si hrají sebevědomě na »proroka« a hlásají konec víry ve Francii navždy, ale ubožáci nedovedou býti ani dobrými proroky »povětrnosti« neřku-li budoucnosti, jež leží v úradku Božím a ve měnivé vůli lidské. *L. † 13.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Naše kalendáře: Sv. Vojtěch (velký a malý) a Štítný právě vyšly a budou se rozesílati na konec září t. r. Velké jsou po 1 K, malý sv. Vojtěch za 60 h. Tucet těchto stojí K 4·80, tucet velkých K 8·—. Při hotovém placení dává se třináctý zdarma. Pražským a okolním katolickým organisacím, které by si naše kalendáře osobně vyzvedly, necháme je za polovici. Co by při tom vyzískaly, mohly by dáti své kase. Také členové Jednoty č. kat. učitelstva mají kalendáře Štítný za polovici, s poštovným za 70 h. Přátelé družstva, hleďte nám získati hojně odběratelů těchto kalendářů. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Blahopřání k našemu jubileu zasílají: Josef Buchta, farář v Roketnici na Moravě: »Přeji v jubilejním roce družstvu Vlast to nejlepší.« — Václav Fechtner, zahradník v Tannhausenu: »Račte přijati mé upřímné blahopřání k 25letému jubileu; jeť to přání všeho zdaru a Božího požehnání.«

Sv. Otec Pius X. — Pomocná akce papežova ve prospěch zemětřesením stížených. První a vydatnou pomocí přispěl zemětřesením stiženým nešťastníkům sv. Otec. Dvakrát dává, kdo rychlé dává — bylo mu heslem. Akci papežovu podrobně popisuje redaktor listu »Corriere d'Italia« Fratta.

Viděl Reggio v Kalabrii povstávati ze ssutin. Byty jsou sice bez plánu a slohu vystavěné baráky. Výminku tvoří zhusta se vyskytující a velmi úhledné stavěné domky s červenými střechami. Domky tyto hlásají lásku a šlechetnou mysl papežovu.

Dva muži pověřeni byli pomocnou akci vésti. Jest to monsig. Cottafavi a hrabě Bileri. Z jednoduchých prostředků zřídili tito muži již sirotčince, útulny, pensionáty, kostely, banky, školy, kláštery a živnostenské podniky. Volba monsig. Cottafaviho za papežského komisaře zemětřesením postižené Kalabrie nemohla býti šťastnější. Nejnověji jmenován komisařem i pro Sicilii. Hrabě Bileri vedl od počátku záležitosti technické.

Msgr. Cottafavi vyjádřil se vůči redaktoru Frattimu takto:

»Pověřen sv. Otcem započal jsem své poslání na palubě španělské válečné lodi, kde jsem shromáždil kolem sebe 500 sirotků, jež jsem záhy umístil v různých ústavech. Po mém návratu do věčného města přál si sv. Otec, abych se odebral do Reggio a zde zahájil práce za účelem obnovení bohoslužby a přispění v největší nouzi. — »Jděte — pravil ke mně sv. Otec — a nic neopomeňte učiniti, co by dříve nebo později mohlo prospěti. Hleďte, ať vše, co podniknete, dýše láskou bliženskou; pomáhejte chudým, podporujte nešťastné, ujměte se sirotků v bídě se nalézajících, rozdělujte peníze, podpořte místní charitativní spolky, zřiďte školy a asyly. Zvláště vám doporučuji opuštěné dítky, opuštěné po ulicích pobíhající.

Na otázku redaktora Fratty, čím započal msgr. Cottafavi svěřený sobě úkol, odpověděl, nejdříve přikročil ke zřízení kostelů a škol, přirozených to shromaždišť lidu. Pak vyprávěl o dalších svých pracích, o zřízení banky velmi dobře prospívající, o společenstevní pokladně, asylech atd. I časopis »La Reggio Nuova« byl založen v plném souhlasu se sv. Otcem, který se vyjádřil: »Časopisy mohou velmi prospívati, ale také hrozných, nespočetných škod způsobiti. Lid se nesmí špatnými listy dáti svésti. Proto musíme míti čilý a zajímavý tisk, jehož četba jest příjemná a neunavuje.«

V Mesině již msgr. Cottafavi rovněž přiložil ruku k dílu a celou řadu prozatímních příbytků zříditi dal. Materiál vzat většinou z Anglie, která jako koloniální velmoc jest jím dostatečně zásobena.

D a r. Sv. Otec věnoval do rukou biskupa Zdzitowického drahocenný p r s t e n pro kapitulu v Kališi, kde je zázračná socha sv. Josefa. Papež, jehož křestní jméno jest Josef, chtěl tímto způsobem uctiti svého patrona. Za své visitace biskup v přítomnosti kapituly kališské vložil na palec sochy sv. Josefa drahocenný prsten na svátek Nanebevstoupení Páně dne 27. května. — O z v ě n a a u d i e n c e. Prelát Gnatowski popisuje svou audienci u sv. Otce způsobem velmi milým. Papež přijal jej v malém pokojíku, ale tak srdečně a upřímně, s tak velikou prostotou a laskavostí, že prelát byl do duše dojat. »Surge!« (vstaň) ozývá se nízký hlas melodicky znící v chvíli, kdy ve dveřích poklekám. Bílá dlaň se napřahuje ke mně, pomáhá mi a já sám nevím, jak se stalo, že sedím proti Piu X., patře mu v tvář, vyjasněnou příjemným odleskem nebeským, pohlížím v hluboké oči jako blankytné tůně moře a pěkných jak ona a zároveň plných dětské důvěry a sladkosti a cítím teplou dlaň, spočívající na mém rameni a pozoruji, že jsem jako dítě, které po dlouhé, bolestné zmíněné chorobě se nalezlo u nohou sv. Otce, u otcovského, nikdy neodpuzujícího srdce. Papež Pius X. vzpomněl s uznáním arcibiskupa lvovského Bilczewského, zajímal se o diecesi varšavskou i osobu biskupa jejího Popiela a dále o každou diecesi polskou. S patrným zájmem naslouchal zprávám o diecesi lucko-žitoměřské a o rozvoje pastýřské práce biskupa Niedzialkowského. Žehnal konečně všemu katolickému tisku, odběratelům a čtenářům. Zájem o organisaci dělnickou a činnost křesťansko-socialních dělníků byl patrný. Papeže velmi potěšil dopis polské mládeže katolické; tvář jeho se velmi vyjasnila a volal souhlasná slova: »O, bene, bene!« (Dobře, dobře)! Na konec udělil prelátu papežské požehnání, za které prosil. — D a r a m e r i c k ý c h p r e l á t ů p a p e ž i. Někteří američtí preláti koupili od hraběcí rodiny Mastasovy v Senigalii palác, v němž papež Pius IX. strávil své mládí a častěji v něm dlel. Palác byl darován papeži. — Z d r a v í p a p e ž o v o. »Reichenberger Zeitung« ze dne 28. července přináší tuto zpravu z Říma: Zdraví Pia X. není nikterak tak příznivé, jak se za to má. Když kardinál Sarto před šesti lety nastoupil na trůn papežský, byl přes svých 68 let ještě obrazem krásného, silného staršího muže. Dnes ne může poznati papeže, kdo ho neviděl od konklave. Velké, dříve jasné oko kardinála Sarta je mdlé a malé a zemdleně hledí z hluboce zapadlých očních důlků. Silný muž nápadně zhubeněl. Záda se předčasně ohnula, tak že se zdá býti papež menším. Osobní lékaři Petacci a Marchiafava, tento jeden z nejlepších lékařů na klinice římské, nepopírají vážnosti tohoto nápadného poklesnutí sil papežových a pracují úsilovně proti slábnutí. Kromě občasných návalů pakostnice netrpí papež žádnou organickou nemocí. A přece hlava jeho klesá. Lékaři zkrátili audienční hodiny, aby papeže šetřili, a doporučili papeži, aby se častěji než jindy procházel

v zahradě. V duševní příčině lze znamenati únavu tu i tam se dostavující, které nebylo možno dříve pozorovati. Ačkoli není bezprostředním nebezpečí, netají se ve Vatikáně nikdo, že Pius X. se nedočká vladařských let svého předchůdce. — Sv. Otec a jubileum americké kolleje v Římě. Americká kollej v Římě konala letos 50letou památku svého založení. Mezi jinými bylo slouženo pontifikální rekviem za duše zemřelých. V sobotu dne 19. června byla pořádána schůze s hudebním a literárním programem, za níž rektor kolleje, P. Kennedy, přečetl dopis Sv. Otce a státní sekretář kardinál Merry del Val měl přednášku v jazyce anglickém. V neděli na to sv. Otec přijal představené i odchovance ve slyšení, při čemž pěkný zpěv chovanců získal pochvalu sv. Otec. V promluvě vyličil sv. Otec zásluhy kolleje vzhledem ke katolické církvi v Americe. V úterý zakončena byla oslava jubilejní zahradní zábavou ve ville této kolleje v Castel Gandolfo. Tato kollej čítá asi 100 chovanců.

Jak se provádí v Římě revise bible. Účelem je, dle vůle sv. Otce, pokud možná obnoviti původní text bible z doby sv. Jeronyma, v jazyku latinském. Úkolem tím pověřil sv. Otec Benediktiny. Předsedou komise jest opat Garquet, anglický Benediktin a klášter internacionální sv. Anselma byl komisi vykázán k redakci textu. Hned na počátku ukázalo se nutným, aby všecky evropské knihovny byly prohledány se zřetelem na biblické rukopisy. Komise sestává až dosud z 15 členů, kteří vyskytnuvší se texty budou srovnávati s textem, jejž papež Klement VIII. při 40leté práci kázal zhotoviti, a jehož se dosud užívá. Jiná komise zabývá se prohledáváním knihoven španělských, kteréž za dobu panování Karla Velikého nepodlehaly jeho moci a v nichž původní texty bible se udržely. Aby se texty snáze mohly srovnávati, tiskne se klementinský text na čtvrtky papíru, na nichž půl i více strany ponecháno je prázdné k případným poznámkám, nebo doplňkům s vynecháním všeliké interpunkce a velikých písmen. Až dosud bylo vydáno 360 otisků. Náklad na tisk nese sám sv. Otec. — V době, v níž protestantismus bibli zahazuje pod lavici, Řím dává co nejkritičtěji probírati staré biblické texty k zjištění nejstaršího textu.

Odsouzený kardinál Kardinál Andrieux, arcibiskup v Bordeaux, byl vládou odsouzen k peněžité pokutě 600 franků pro svůj odpor proti kulturnímu boji. Ale neohrožený zastánce se tohoto trestu nezalekl, ale ihned protestoval proti nespravedlivému jednání bezbožecké vlády.

K blahodárné činnosti ndp. biskupa Dra. Václ. Frinda. — Munificencí ndp. probošta a světícího biskupa dra. Václava Frinda zřízena letos v Dejvicích dětská opatrovna a trvání její zabezpečeno štědrou fundací. Přístavbou a přestavbou zrušeného pivovaru získány nejen prostorné místnosti pro mládež, ale i jednopatrový dům pro ctihodné sestry z kongregace »Dcer božské lásky«, jichž osvědčenému vedení správa opatrovny byla svěřena. Aby pak dílo to pod ochranou Boží vzkvétalo, a spolu aby obyvatelstvu starodejvickému dostalo se pravidelných služeb Božích o dnech svátečních, zbudován při opatrovně útulný, prostorný kostelík, jehož umělecké vyzdobení mile dojímá. Nad dřevěným, mistrně vyřezávaným oltářem — zdařilé to práci dílen Patronátu Mládeže — vyleptán na okně obraz sv. Václava, jemuž svatyně zasvěcena, a z jehož života zobrazeno několik událostí v zlatém poli absidy. A této útulné svatyni dostalo se církevního posvěcení dne 29. června v den svátku sv. Petra a Pavla, samým zakladatelem, ndp. biskupem Frindem, za četného účastenství obyvatelstva dejvického s p. starostou v čele. Po dojemném uvítání světitele, předneseném před kostelem šesti malými chráněnci opatrovny, vykonán obřad benedikce, při němž s nevšední ochotou assistovali dpp. Dominik Petri a Arnošt Vykoukal z Emauz a sousední duch. správce z Anděly Tom. Trykar. Na to pronesl ndp. biskup od oltáře případnou promluvu, v níž vysvětloval účel stavby této svatyně, zval účastníky k hojné návštěvě pravidelných svátečních služeb Božích (o 8. hod) a přál jim, by byla svatyně ta zdrojem požehnání pro celou obec, na kteréžto úmysl sloužil hned potom mši sv. — první v nově posvěceném kostelíčku. Krásné zpěvy, jimiž chovanky ústavu »Dcer božské lásky«, z Prahy schválně sem zavítavší, provázely jednotlivé oddíly mše sv., velebnou náladu ještě více zvyšovaly, takže skutečně ze srdcí všech přítomných plynul hymnus »Tě Boha chválíme«, jímž po mši svaté před vystavenou Velebnou Svátostí za hlaholu zvonů ukončen dojemný obřad, jímž zajištěna osadě stálá přítomnost Pána Ježíše v Nejsvětější Svátosti. Kéž jen splní se slova štědrého přítele dítek dejvických a zakladatele kostelíka i opatrovny, jimiž končil svou promluvu: »Ať slouží svatyně tato vám, dítkám vašim i budoucím pokolením, ať je zdrojem útěchy a klidu všem, kdož s důvěrou sem vstoupí.«

62letý hrabě knězem. V pondělí na svátek sv. Anny byl v Innomostí vysvěcen na kněze 62letý hrabě Jiří Esterházy. Narodil se v Lisaboně r. 1848, studoval na jesuitském gymnasiu v Kalksburku u Vídně, r. 1866 bojoval v Čechách proti Prušákům a u Králové Hradce byl pod ním zastřelen jeho kůň. R. 1884 požehnal kardinál Gruscha jeho manželskému sňatku: z tohoto manželství vyšli dva synové. R. 1891 zemřela jeho manželka. A když zesnuli také oba jeho synové, umínil si ve svém 59. roce, že bude studovati na kněze. Pevná vůle a pile vytrvalá za pomoci Boží pomáhaly mu překonati veškery překážky, tak že mohl 5. srpna v Kalksburku s radostným a vděčným srdcem předstoupiti před oltář Páně, aby sloužil svou první mši sv.

Zbožný a vlastenecký kněz. — Dne 7. m. m. zemřel v Bučovicích děkan Jan Straka, jenž v závěti odkázal na dobročinné účely: Matici sv. Hostýnské 400 K, Matici Velehradské 460 K, časopisu »Hlas« 400 K, na konání sv. misie v Bučovicích 600 K, konání sv. misií v Obyčtově 600 K, Spolku katol. učitelů na Moravě 200 K, spolku pro vystavění kaple v Mouřinově 200 K, chudým farnosti na rozdání po pohřbu 150 K, chudobinskému ústavu v Bučovicích 300 K, na založení opatrovny pro nedospělé dítky, jejichž rodiče musejí do práce a nemají, komu by tyto k opatrování zanechali, základní kapitál 800 K, na potřeby chrámu Páně v Obyčtově 500 K, školám v Čerčíně, Kojatkách, Kloboučkách, v Mouřinově, Vicomělicích a Marhefích pro nejpotřebnější dítky na katechismy, modlitební knížky 1200 K, na zakoupení nových soch u kříže na »Kalvarii« v Bučovicích 400 K a j.

Roosevelt při zakládání kostela. Bývalý president Spojených států severoamerických dlí se svým synem Keremitem v jižní Africe na území anglickém, kde se utábořil v Natoobi a odtud podniká lovecké výpravy. Nedaleko od tohoto místa v Kiabo založili misionáři kostel. Roosevelt, byv pozván, súčastnil se slavnosti a proslovil při tom řeč. Pravil, že jest nutno, aby plemena lidská, která výše stojí, nižším ve vývoji byla nápomocna. V tomto směru pracují misionáři znamenité. Expresident projevil potěšení nad dílem, které misionáři školami ve prospěch bělochů provozují. Po slavnostním položení základního kamene odjel Roosevelt do svého tábora.

Vysoká vyznamenání spisu: Papež Pius X. Emauzský benediktin P. Methoděj Vojáček obdržel z Říma vzácný přípis ze státního sekretariátu, v němž se oznamuje, že spis ten způsobil sv. Otci radost a v němž se mu uděluje Apoštolské požehnání. I Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský autoru zvláštním dopisem poděkoval.

První synoda brněnské diecése byla letos konána v Brně. Zřízení synodální jest starým zřízením církevním. Konávalyť se druhdy synody pravidelně každoročně v každé diecési. Tak konaly se poslední synody v Praze r. 1863 a 1883, v Budějovicích roku 1863 a 1872 a 1875, v Hradci Králové a Litoměřicích r. 1863, v Mariboru konají se v posledních letech synody téměř každoročně, loni konala se synoda ve Sv. Hypolitu. V Brně koná se synoda poprvé od založení biskupství brněnského. Synoda není sborem zákonodárným, nýbrž poradným. Usnesení její nabývají jen tehdy platnosti, jsou-li diecesanním biskupem schválena. Účelem synody jest biskupu v úřadě velepastýřském býti podporou, pronésti dobrá zdání o důležitých a časových otázkách správy duchovní. K témuž účelu konána i synoda diecése brněnské od 23. do 27. srpna.

Sjezdy katolické. — Pátý sjezd československých katolíků konán byl letos od 28.—31. srpna v Hradci Králové, v diecési, která jest ze všech českých v ohledu spolkově-katolickém nejpokročilejší. Dílo Brynychovo bylo tímto sjezdem korunováno. Co biskup Brynych, blahé paměti, zasil a pěstil, to letos dozrálo v ovoce. Nástupce jeho, Jeho Excellence ndp. biskup Dr. Jos. Doubrava a zařizující komité, v čele s milovaným gen. vikářem a kap. děkanem Dr. Al. Frýdkem v čele, vykonali ohromný kus práce a mohou býti s výsledkem sjezdu zcela spokojeni. Ale protisjezd pokrokářský a průvod městem uprostřed katolického sjezdu konaný budiž nám pobídkou, abychom přešli od slov ke skutkům, čili abychom prakticky prováděli, čemu slovutní řečníci na sjezdu učili a co hlásali. To konají po svých sjezdech němečtí katolíci, my však jsme v tom ohledu velice pozadu. Na posledním sjezdu katolíků rakouských ve Vídni r. 1907 vynikali svou přítomností různí šlechtici. na př. hr. Thun a velice ohnivě mluvil hrab. Sylva-Tarouca, ale podívejte se na jejich panství, zdaž oni tam prakticky provádějí, co na sjezdech hlásají. A mohli bychom projíti všecky stavy, všude bychom našli krásné theorie, ale nedostatečnou praxi životní. Učme se tedy od katolíků německých, učme se od našich nepřátel praktickému životu katolickému. Bez něho vítězství nedocílíme. Bližších zpráv o sjezdu tomto přináší článek p. Tom. Jirouška v tomto čísle na str. 1135 uveřejněný

a proto se dále o něm nešíříme. Současně s naším sjezdem konán byl sjezd něm. katolíků ve Vratislavi. Vláda na něm polských řečí nedovolila, ale sjezd při návrhu o konfesionelních školách se usnesl, aby vyučování náboženství dělo se v řeči mateřské. Posl. Marx (Düsseldorf) označil za nesprávné, že pruským Polákům není dovoleno, aby vyučováni byli náboženství ve své mateřské řeči. Katolíci nestrpí, aby polským spoluobčanům bylo zadrženo jich nejsvětější a nejpřirozenější právo. (Bouřlivá pochvala.) Po delší debatě byl tento návrh jednomyslně přijat.

Jak nízko a hluboko stojí pod těmito německými katolíky naši vídeňští křesť. socialové, jejichž vůdce Dr. Lueger přislíbil vystavěti Mohamedánům mešitu, ale o české katolíky ve Vídni v nejmenším se nestará. — Velkolepý sjezd katolíků uherských konán byl letos v Segedině. Jak nám uherští a chorvátští kněží v Reichenhallu sdělili, hledí nynější ministr vyučování, hr. Apponyi, jinak zuřivý Maďaron, k tomu, aby za biskupy zvoleni byli řádní a církevně smýšlející kněží; už že čtyři takové biskupy jmenoval. To má v Uhrách veliký význam.

Z Tiskové Ligy. Darovali: 54 K Rev. Chas A. Bleha, duch. v St. Louis; z duchovenstva: K 21·40 vikariátu Mirovického, 19 K Budynského, K 18·37 Lukavického, 14 K Rychnovského, po 12 K: Pelhřimovského a Vlašimského, 11 K Plánického; dále: 20 K Tom. Kyzour, farář v Kostelci; 5 K Jan Hrubeš, děkan v Oslavanech; 3 K Václ. Korynta, far. v Jažlovicích; po 2 K: Tom. Chval, gymn. katecheta v Domažlicích, a Fr. Janáč, katecheta na Smíchově. — Ze starších členů zapravily vikariáty: Kutnohorský 60 (100), Sedlčanský 29 (96), Chrudimský 38·70 (114·30), po 20: Skutečský (92) a Slánský (80), po 19 K: Bystřický (75·60) a Hořovický (60), Novostrašecký 15 (65·48), Jindřicho-Hradecký 14·14 (45·14), Pacovský 13 (53), Dešenický 12 (43), po 10: Křivoklátský (40), a Al. Kopecký (50).

Výbor spolku na zakládání katolických knihoven konal dne 6. září t. r. druhou schůzi r. 1909 za předsednictví far. Vl. Hálka. — Jednatel kníž. arcib. vik. sekretář Aug. Krčmář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Zakl. členů je 46, přispívajících 17, dobrodinců 215. — Piův spolek daroval 100 K a z odkazu † Václ. Žižky vyplaceno bylo 175 K 34 h. Nejmenovanému dárci z Moravy vyplatili jsme v lednu a v červenci úrok po 71 K 94 h. Knihoven bylo založeno letos 13 a ještě bychom mohli založiti po 2 knihovnách v Čechách, po 2 na Moravě. Žádosti přijímá spolek tento v Praze-II. čp. 570. Četní z obdarovaných zaslali nám poděkování. — Usneseno bylo, aby spolek zaslal družstvu Vlast k jeho jubileu blahopřání. — Ke kat. sjezdu do Hradce Králové zaslal předseda pozdravný přípis. — Potřebovali bychom nové členy a další dary na knihách a na penězích. — Tím byla schůze skončena. — Spolek tento pracuje tiše a stále.

Tisková liga konala dne 16. srpna 1909 svoji 4. výborovou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Předseda předložil výbornou práci: Volnomyšlenkářský názor životní, sepsanou od dr. Fr. Klobouka proti volnomyšlenkářským názorům Dr. Adámika. Práce tato uveřejněna bude v »Obraně víry«. Druhou práci o sv. Floriánu, jehož existenci volní myslitelé popírají, zaslal do »Hlasu Lidu«. Sepsal ji L. † 16. Třetí obranná práce proti volnomyšlenkářské belletrii vychází v literární části »Vlasti«. Dosud tam byly rozebrány »Črty a povídky« a v zářijové »Vlasti« přijdou na řadu volnomyšlenkářské »Prvosenky«. Z toho jest viděti (viz hlavně »Naše Listy«), že Tisková Liga pracuje neúnavně, promyšleně a soustavně. — Aby »T. liga« měla spojení s celým rakouským a částečně i mimorakouským životem katolickým, předplatí si vídeňský »Vaterland« a bude je čísti L. † 2. Ligu těší projev vdp. správce vikariatu Vlašimského Fr. Kamarýta, faráře na Hrádku, jenž »přeje upřímně šlechetným snahám T. Ligy Božího požehnání a mnoho zdaru«, zasílaje sbírku při té příležitosti uspořádanou. Též ostatním vikariátům, které zaslaly příspěvky, vzdává Liga vděčný dík. Mnohé vikariáty, které již 100 K člen. vkladu loni nebo dříve doplatily, zasílají nyní dary, což nás zvláštními díky naplňuje; prosíme, aby i jiné příkladu jejich následovaly, hlavně za to prosíme ty vikariáty, které pro nás dosud nic neučinily. T. Liga prokázala duchovenstvu neocenitelných služeb, i jest spravedlivo, aby za to byla ve svých nutných potřebách podporována. Liga vyslovuje své nejhlubší opovržení nad rouhavými přednáškami Macharovými, jenž jako žádný dosud opovažuje se drze dotýkati božské osoby Kristovy a urážeti tím největší city katolíků. Liga žádá klub katol. poslanců na říšské radě, aby rázně zakročil proti řádění nevěreckého tisku proti katol. náboženství. Případ, že vepř byl vymalován v »Matici Svobody«, oblečený v bohoslužebná roucha katolická a dotýčný list nepropadl konfiskaci, je tak neslýchaný, že nelze k němu mlčeti. V době, kdy každé ostřejší

dotknutí se židovstva propadá konfiskaci, musíme žádati, aby dostalo se také ochrany katolickému náboženství. — Dekadenci letošních oslav Husových illustruje nejlépe výňatek z přednášky dra K. Krofty, vydané stranou mladočeskou, kde se praví. »Hlásíme-li se dnes k Husovi, neznamená to, že bychom se hlásili ke všem jeho názorům. Pět století vyhloubilo mezi naším (!) názorem světovým (!) propast, (!), kterou bylo by nerozumno přezírat. Jako Husovy názory theoretické nelze srovnati s moderním názorem světovým (!), tak ani jeho morálka (!), založená příliš (!) na asketickém ideále středověkého křesťanství, nemůže (?) nám již býti vodítkem pro život.« Proč se tedy Hus oslavuje? Jedině pro jeho nepřátelství k církvi katolické. To jsme my katolíci již dávno tvrdili a nyní to zakrytě tvrdí i Dr. K. Krofta. Liga děkuje dp. J. Konečnému, faráři v Sázavě, za laskavé upozornění na stať »Pogiovy Listy« o Husovi od dra J. Kalouska v »Osvětě« 1902, jichž bude použito. — Liga vyřídila v poslední době více záležitostí nepadení cti duchovních důležitějšího rázu, které vesměs došly zdárného výsledku. — Tisková kancelář sešla se k poradě hned po schůzi výborové. Ředitel farář Vl. Hálek referoval, kam bylo psáno o nové ligisty a pro které časopisy. L. † 9. se žádá, aby konala v »N. L.« svoji povinnost; až uplynou prázdniny, vyzývají se všichni ligisti, aby se chopili práce, kterou převzali a která jim byla svěřena. Noví ligisti se stále přijímají. Obranné pole, dosud neobsazené, jest veliké, i je třeba nových, nadšených a obětavých pracovníků.

Prohlášení. Jedním odstavcem mého článku v posledním čísle minulého (XXIV.) ročníku „Vlasti" cítil se dp. Fr. Kroiher býti uraženým, leč záležitost tato byla čestným prohlášením podpsaného urovnána. — V Praze, dne 19. srpna 1909.

Tomáš Škrdle.

Na sklonku I. čtvrtstoletí.

Když vyučuji dítky biblické dějepravě St. Zákona, zastavuji se vždy zamyšlen u slov patriarchy Jakuba, když se vracel z Haran do své vlasti. Jakub přišed k Jordánu, počal se báti bratra svého Esau-a a v modlitbě své k Hospodinu pravil mezi jiným tato slova: »Neměl jsem než tuto hůl, když jsem přešel Jordán tento a nyní bohat se dvěma stády velkými zas se vracím.«

Také já, vraceje se před 25 lety do své vlasti z Horních Rakous, kdež jsem byl pro churavost rok na zotavenou, byl jsem chud jako patriarcha Jakub, když utíkal z vlasti k strýci Lábanovi. Můj nezapomenutelný otcovský přítel, světící biskup K. Schwarz, vymohl mi z arcidiecésní kasy sv. Vojtěcha podporu 200 K, abych mohl býti živ a doma ve Pleších u bratra a u rodičů, kde právě světnici přestavovali, bydlil jsem dva měsíce v chudé komůrce s jedním okénkem.

Ale maje celý plán »Vlasti« a družstva v hlavě, konal jsem hned odtud agitační vyjížďky do Jindř. Hradce, do Třeboně, do Bechyně, Deštné a farních osad, v obvodu tomto jsoucích.

Do Žižkova jsem přesídlil 2. července r. 1884 a se svolením svého Arcipastýře † kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga věnoval jsem se této práci dále. Stanovy družstva Vlast byly 25. srpna 1884 schváleny, 24. září na to byla první ustavující valná hromada a 15. října vyšlo 1. číslo »Vlasti«.

R. 1889 založil jsem při družstvu Vlast *Fond pro katolické spisovatele*, který udělil mnoho podpor, a na výzvu † P. Josefa Svobody T. J. zřídili jsme *Historický kroužek* a při něm historický Sborník a po návrhu *Fil. Jana Konečného* vydávána byla »*Vědecká Příloha*« *Vlasti*, v níž za jeho redakce vyšly dva objemné spisy: »Jak píše prof. Masaryk o katolické vědě a víře« a »Z literárního bojiště«. Prvý spis napsal Filip J. Konečný, druhý napsal Fr. Vaněček. »Vědecká Příloha« získala družstvu četně přátel i členů. Zanikla odchodem Fil. J. Konečného z Prahy.

R. 1891 povstal mým přičiněním *Socialní odbor družstva Vlast a Socialní fond*, z něhož se až do dnes platí socialním řečníkům cestovné a z něhož četní socialní pracovníci ze stavu dělnického dostali a dostávají v největší své nouzi podpory. Jako průpravu k vlastnímu socialnímu listu vydržovalo si naše družstvo při »Čechu« po tři léta »Dělnickou přílohu«, kterou jsem zdarma řídil. R. 1891 založili jsme »*Dělnické Noviny*«, z nichž po 9letém působení povstaly »Naše Listy«, a mimo to jsme roku 1891 koupili od † Václ. Kotrby za 200 K »Vychovatele«, který měl jen 600 ab. Redakci převzal *Frant. Pohunek* a hned v prvním roce měli jsme 2500 odběratelů.

K těmto třem časopisům přibyly nám brožurkové časopisy: r. 1900 »Hlasy Svatováclavské« a r. 1901 »Vzdělávací četba katolické mládeže« a sešity »Sborníku historického« proměněny byly r. 1900 v časopis. Od roku 1902 vychází kalendář »Svatý Vojtěch« a čtyři roky s ním vydáván byl i kalendář socialní. Mimo to jsme vydali — a stále vydáváme — hojně knih a brožur a »Bibliotéku dramatických prací a solových výstupů pro jeviště katolických spolků a jednot«. Právě vyšlo číslo 6.

R. 1895 založil jsem při družstvu *Knihovní fond a Knihovní komisi*, která zkoumala a oddělovala závadné spisy od dobrých. Seznamy ty jsme uveřejňovali ve »Vlasti«. Z knihovního fondu kupovali jsme spisy do knihoven, jež jsme zakládali. Některý rok vydali jsme až 1000 K za cizí, dobré katolické knihy. Ale oba podniky zanikly.

Roku 1897 založil jsem *Literární sekci*, jejíž podklad tvořil Fond pro katolické spisovatele. R. 1908 postavili jsme Literární sekci a Socialní odbor na širší basis, o čemž jsem se ve 3., 4. a 6. čísle XXV. ročníku »Vlasti« šíře rozhovořil.

Na veřejnost vystoupilo družstvo velkolepými *Literárně socialními sjezdy* v Praze r. 1896 a r. 1900. Při tomto sjezdu uspořádána byla ve velkém letním jídelním sále pražského kníž. arcib. semináře výstava katolického tisku. Podobné sjezdy konají se nyní na venkově: r. 1906 v Jindřichově Hradci, r. 1907 v Plzni, r. 1908 v Domažlicích a r. 1909 v Turnově. Mimo to se konají již více let u nás doma v zimě *Literární a Socialní večírky*.

Až do r. 1893 bydleli jsme v Žižkově; když mi tam však 2. února r. 1903 Omladina vytloukla okna, přestěhovali jsme se v Praze k Dominikánům, kdež jsme pobyli 5 let. R. 1898 koupili jsme si za cenu 166.000 K vlastní dům a v něm jsme zřídili papírnický obchod a knihtiskárnu, která jest hlavním příjmovým zdrojem družstva. Jsme doma, ve svém a to má pro náš závod nesmírnou cenu.

Abych družstvo finančně zabezpečil, agitoval jsem pro ně úsilovně písemně a ústně, ba jeden čas po 8 let vyjížděl jsem ven a zde od fary k faře jsem agitoval, i laiky, dobré katolíky, hlavně učitele jsem vyhledával a buď za členy nebo za abonenty je získal. Jednoho léta získal jsem mimo četné abonenty 48.000 K.

Nyní se to lehko pracuje, když jest půda všude zkypřena, ale tehdy bylo nám zorávati půdu tvrdou, bodláčím zarostlou.

Vydatným spolupracovníkem byl mi p. Tom. Jiroušek, po něm Dr. Rud. Horský a Fil. Jan Konečný a po nich far. Vlast. Hálek. A v Hist. kroužku neobyčejnou energii vyvinoval nezapomenutelný P. Jos. Svoboda. Na přednáškach Hist. kroužku býval zpravidla † kardinál Frant. de Paula hr. Schoenborn a na 300—400 mužů. A † P. Jos. Svoboda je zde plamennou řečí vybízel ke katolické statečnosti. Vedle těchto vzácných mužů děkuji srdečně všem, kdož buď ve výboru nebo v odborech »Vlasti« spolupůsobili, kdož naše časopisy řídili, do nich psali a vůbec kdož nám jakýmkoliv způsobem k rozkvětu družstva pomáhali. Bez obětavé pomoci věrných spolupracovníků a horlivých členů družstva, kteří vytrvali při jejím programu v časech dobrých i zlých, nikdy by se nebylo povedlo dílo, které dnes »Vlast« představuje. Výslovně uvádím, že všecky podniky, které jsem ve družstvu v život uvedl, zdařily se jen přispěním mých přátel a já ty zásluhy jejich na celém životním díle mém vděčně uznávám a veřejně se o ně s přáteli družstva dělím. Mnozí věrní spolupracovníci »Vlasti« snášeli se mnou soukromé i veřejné pranýřování a trpí se mnou po dnes. Věrným budiž za to dík, chybujícím odpuštění!

Žil jsem v ovzduší tří vynikajících mužů, P. Jos. Svobody, kanovníka a na to biskupa Ed. Jana Brynycha a probošta Dr. Ant. Lenze — byli všickni moji upřímní přátelé a v jejich pevných, neochvějných zásadách katolických kráčím do dnes a zůstanu při nich až do smrti.

Abych jednak vyhověl potřebám doby, jednak abych postavil kol družstva Vlast pevné bašty, založil jsem r. 1896 Jednotu č. katol. učitelstva a *Tiskovou ligu*, r. 1904 *Spolek na zakládání katol. knihoven* a roku 1908 *Paedagogický Svaz*. Všecky tyto podniky jsou finančně dobře podloženy. Družstvo jim všemožně pomáhá a ony zase pomáhají družstvu tiskem, nebo Jednota č. katol. učitelstva vydává kalendář »Štítný« a letos vydá mimo to brožuru a Tisková liga vydává brožury a časopisy: »Obranu víry« a Husitství ve světle pravdy«. A práci naši ve družstvu korunovali jsme *Fondem pro zřízence družstva Vlast*, jenž vstoupí v činnost 1. ledna r. 1910, a doplníme ji výstavkou našeho tisku, jež bude v našem domě otevřena 7. října t. r.

Je známo, že jsme vedli zásadní boj s bývalou katol. modernou. Poměry mezi bývalými katolickými modernisty a námi nejsou dosud zcela urovnány, ale sbližuje nás práce hospodářská. Oni v oboru tomto pilně pracují a my vidouce užitečnost této práce jejich, otevřeně je podporujeme.

Mnoho a mnoho těch, kteří se mnou pracovali, odpočívají v Pánu — vzpomínám jich denně modlitbou a denně, od počátku, Boha pro družstvo za pomoc prosím.

Nyní, díky Bohu, vede se nám dobře; jsem již více let zbaven finančních obtíží, všecko řádně, v čas a lehce platím a to je pro mne ohromná úleva a zároveň potěcha pro moji duši. Zvláště loni jsme se finančně vysoko povznesli a letos tomu bude ještě lépe. Knihtiskárna naše má celé léto a hlavně nyní na

podzim tolik cenné a vydatné práce, že ji stěží můžeme zastati.

Neměl jsem než tuto hůl, když jsem přešel Jordán a nyní bohat se dvěma stády velkými zas se vracím. — Neměl jsem než holé ruce, když jsem zakládal družstvo a nyní, po 25 letech, předkládám je členstvu jeho jako bohatý, dobře situovaný závod.

Bůh mne v té práci duševně i tělesně sílil. Jemu budiž čest a chvála!

V Praze, dne 1. září 1909.

Tomáš Škrdle,
red. »Vlasti«.

Oslava

25letého jubilea družstva Vlast ve čtvrtek dne 7. října r. 1909.

V 8 hodin dopoledne jest mše sv. v kapli Červeného kříže (vedle družstva Vlast).

Po mši sv. jest v domě družstva Vlast slavnostní schůze s tímto programem;

1. Uvítání předsednictvem.
2. Promluva zakladatele družstva.
3. Jednatel red. Tom. Jos. Jiroušek přečte řád jubilejního fondu pro zřízence družstva Vlast a prohlásí, kde byly založeny jubilejní knihovny a kdo jest jmenován valnou hromadou jubilejním čestným členem družstva.
4. Místopředseda far. Vl. Hálek přednese stručná data o družstvu Vlast.
5. Pozdravy osobní a písemní.
6. Otevření jubilejní výstavy 25leté práce družstva Vlast.

Poznámka. V 1 hodinu odpoledne jest společný oběd v restaurantu Brejškově ve Spálené ulici. Couvert bez nápojů stojí 3 K. Přihlášky k společnému obědu a pozdravné přípisy a telegramy přijímá administrace družstva Vlast v Praze, Žitná ulice č. 26. n. do 6. října incl.

Členové, věrní přátelé družstva, súčastněte se společné naší radostné schůze.

Z výboru družstva Vlast v Praze, dne 1. září 1909.

Dr. Rud. Horský, předseda. **Tom. Jos. Jiroušek,** jednatel.

Protest.

Předsednictvo Tiskové ligy, spolku politického, protestuje tímto proti snaze křesťanských socialů ve Vídni, aby vláda zákon Axmanův předložila k cís. sankci. Stane-li se tak přece, rozevrou tím křesť. socialové velikou propast mezi katolíky německými a českými v Rakousku a odpovědnost za vše, co se dále díti bude, padá na ně.

Idea katolicismu jest idea spravedlnosti a zákon Axmanův ji šlape nohama a proto proti němu co nejostřeji vystupujeme.

Katolíci čeští, přidejte se k protestu našemu.

V Praze, dne 9. září 1909.

Tomáš Škrdle, předseda. **Tom. Jos. Jiroušek,** tajemník.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05540 1882